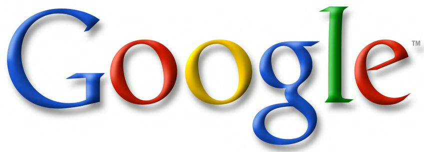
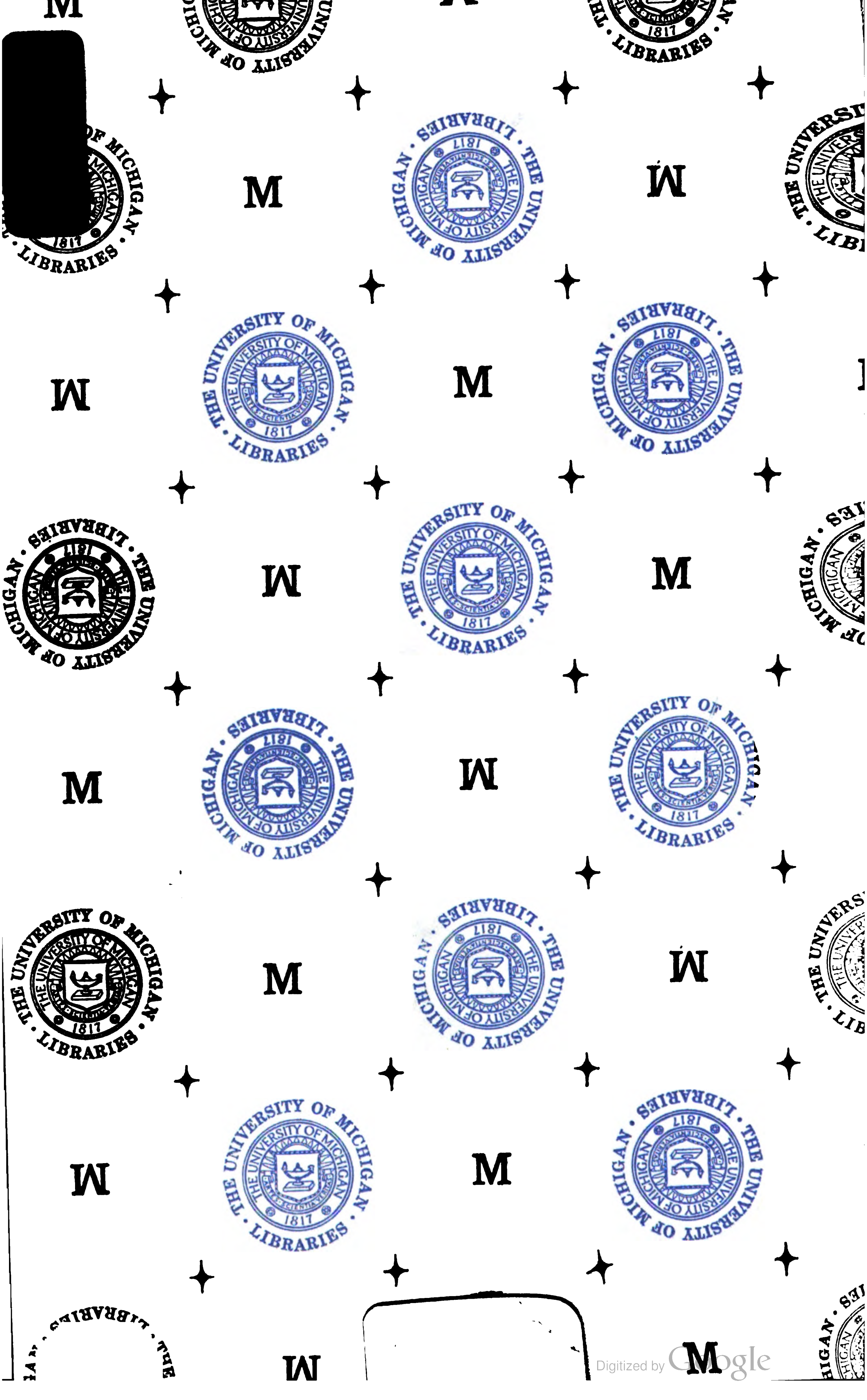
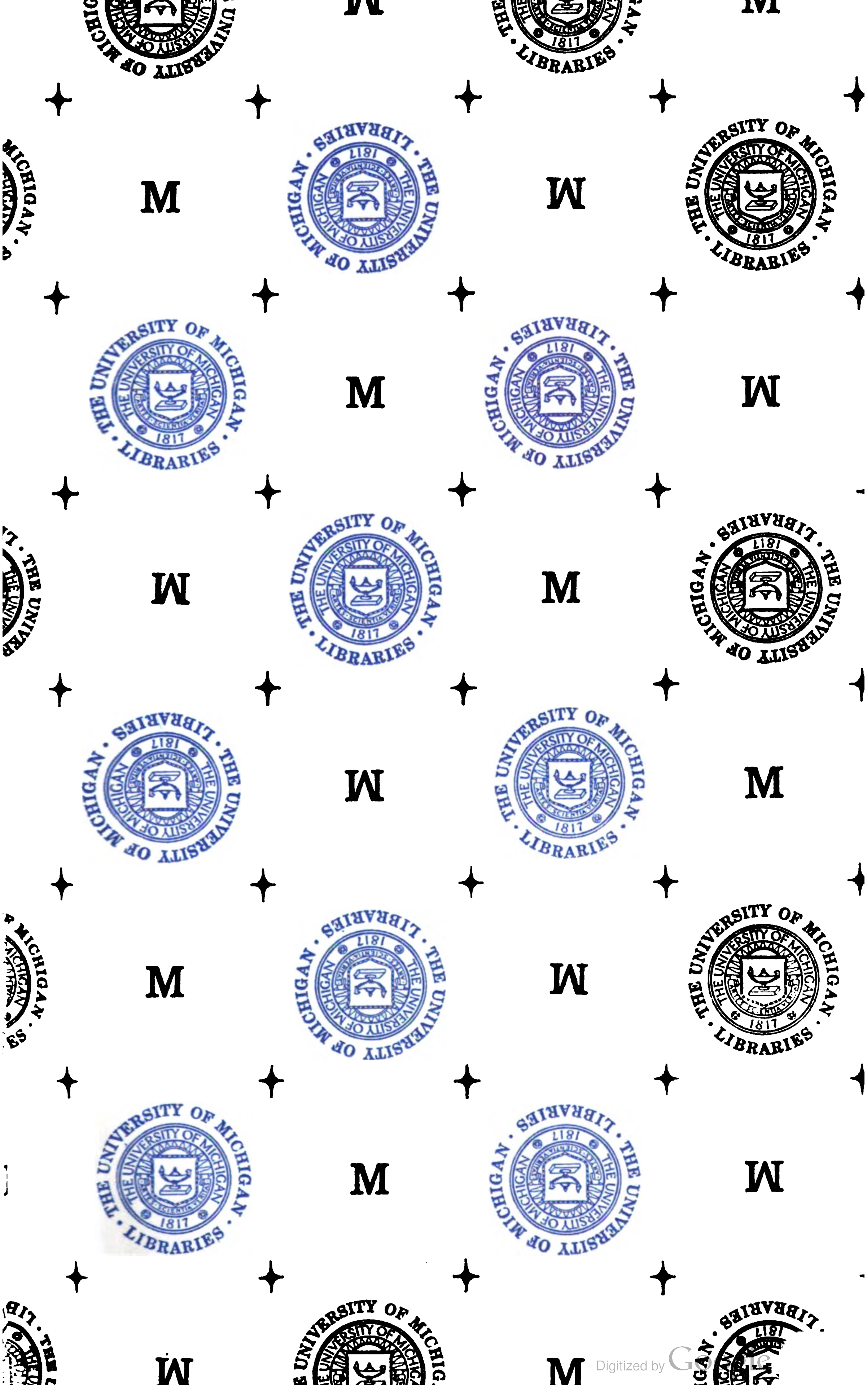

Google

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES
1817
M

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES 1817
Digitized by Google

BIJDRAGEN

TOT EENE

NEDERLANDSCHE BIBLIOGRAPHIE,

UITGEGEVEN DOOR HET

FREDERIK MULLER-FONDS.

TWEEDE DEEL.

VONDELS WERKEN

BEWERKT DOOR

J. H. W. UNGER.

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN COMP.
1888.

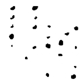
BIBLIOGRAPHIE

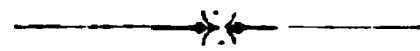
VAN

VONDELS WERKEN

DOOR

J. H. W. UNGER.

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN COMP.
1888.

AAN DE NAGEDACHTENIS VAN WIJLEN

ADRIANUS DANIEL DE VRIES.

De Schrijver.

INLEIDING.

Het plan om eene Bibliographie van Vondels werken samen te stellen is niet nieuw. In Januari 1854 zonden de heeren S. J. van den Bergh en D. Ouwersloot een prospectus in het licht van een werk, dat «De Dichters van Nederland» heeten en van de beste dichters een portret, eene levensbeschrijving, eene bibliographie en eene bloemlezing bevatten zou. De heer A. C. Kruseman te Haarlem was voornemens dit boek uit te geven. Eene proeve van bewerking was bij het prospectus gevoegd; de uitgave had echter geen voortgang.

Een jaar vroeger was de eerste aflevering van Vondels werken verschenen, uitgegeven door Mr. J. van Lennep. Volgens onze tegenwoordige eischen zou men bij eene dergelijke grootsche onderneming behooren te beginnen met de kennis van alle uitgaven van 's dichters werken, bij deze nieuwe editie, die nu nog, als proeve van boekdrukkunst en illustratie, een sieraad vormt voor elke boekverzameling, ging het juist andersom. Vóórdat het laatste der twaalf imperiaal octavo-deelen ter perse werd gelegd, verzond de heer van Lennep eene circulaire, waarin hij mededeelde voornemens te zijn in het laatste deel zijner prachtuitgave «een zoo mogelijk volledige Bibliografie te geven van de verschillende Editiën van Vondels werken en van hetgeen over Vondel geschreven of uit zijn werken vertaald is. Vele bouwstoffen

(had hij) daarvoor reeds verzameld, doch niet al wat van dien aard bestaat (kon hem) bekend zijn.» Hij riep dus de hulp in van al wie hem «opgave wil doen van de titels, hoofdinhoud, getal bladzijden, platen, formaat en verdere byzonderheden, hetzij der min algemeen bekende uitgaven, hetzij der vertalingen naar Vondel of werken en vertoogen over hem, die in zijn bezit zijn.» Deze circulaire was gedagteekend: «January 1867». Ruim een jaar later, 25 Augustus 1868, stierf Mr. J. van Lennep, waardoor het geheele plan in duigen viel. Het twaalfde deel werd aangevuld met eene beschrijving der feesten bij het onthullen van Vondels standbeeld op 17, 18 en 19 October 1867 en met een woord «ter nagedachtenis van Mr. Jacob van Lennep, door N. Beets.»

Dr. G. Penons verdienstelijk academisch proefschrift: «Historische en bibliographische beschouwing van Vondels hekeldichten» (1874) deed zien, hoe wenschelijk het was, wilde men tot de juiste kennis komen van Vondels ontwikkeling en van zijn denkbeelden in de verschillende tijdperken zijns levens, nauwkeurige studieën te maken van alle uitgaven van elk zijner gedichten. Dr. Penon toog dan ook aan het werk en gaf in «de(n) Banier» van 1878 II bl. 72 het voornemen te kennen spoedig «een Bibliographisch register van Vondels werken, hoe onvolledig dan ook nog te publiceeren». Doch dit plan liet hij varen, toen hij, na de opening der Vondel-tentoonstelling, tot de erkenning kwam, dat Amsterdam voor het samenstellen van een dergelijk werk «de meest geschikte plaats in dezen» was.

Die Vondel-tentoonstelling, 5 Februari 1879 geopend, was eene gebeurtenis, zoowel voor de Vondel-studie als voor den jongen geleerde, van wien het denkbeeld was uitgegaan om bij gelegenheid der herdenking van Vondels sterfdag, alles bijeen te brengen, wat op onzen grooten dichter en zijne omgeving betrekking had. Het is hier de plaats niet daarover uit te weiden; wil men zich een denkbeeld vormen, van hetgeen de zalen van Arti en Amicitiae te Amsterdam van Februari tot Maart aanboden, dan neme men Joh. Dyserincks gedenkschrift: «Vondels sterfdag» ter hand en leze aldaar bl. 35—58, of beter nog, men doorbladere den «Catalogus der Vondel-tentoonstelling», zoo zorgvuldig door A. D. de Vries Az. en D. C. Meyer Jr. bewerkt. Ofschoon, om de kortheid van den tijd van voorbereiding, alleen de uitgaven van Vondels werken gedurende het leven van den dichter verschenen, bijeengebracht waren, gaf het verzamelde zeer veel nieuws te aanschouwen.

Geen wonder dan ook, dat bij de Vries het plan rijpte om op dezen grondslag voort te bouwen. Niemand was misschien beter in staat dit te doen dan hij. Gevestigd in het aan de beste bronnen voor zijne studie zoo rijke Amsterdam, grondig kenner onzer zeventiende-eeuwsche letterkunde, scherpzinnig beoefenaar onzer kunstgeschiedenis, scheen hij wel de aangewezen man te zijn om ons Vondel en zijne omgeving in alle bijzonderheden te doen kennen.

Elders wees ik er reeds op, hoe de liefde voor Vondel van zijn jeugd af bij hem ontwikkeld werd. De zin tot het bestudeeren zijner werken uit een bibliographisch oogpunt kwam hem eerst later bij, toen een gelukkig toeval hem in het bezit stelde van drie merkwaardige verzamelingen van uitgaven van Vondels werken.

In den catalogus der bibliotheek van Mr. Jac. van Lennep, in Januari 1871 door Fr. Muller verkocht, is onder no. 2060 een «allermerkwaardigst» exemplaar beschreven, bestaande uit «oude drukken» van Vondels werken en «waarschijnlijk uit de Bibliotheek van Is. le Long» afkomstig. Dit nummer bleef onverkocht en eenige jaren later kwam het door ruiling tegen een zeer zeldzaam boekje in het bezit van de Vries.

In December 1877 kwamen bij denzelfden auctionaris de bibliotheken van David Koning en P. Langerhuizen in veiling. In den catalogus was onder no. 1968 eene «allerbelangrijkste verzameling van 60 gelegenheidsgedichten in de oorspronkelijke uitgaven» beschreven 1). De verkooper teekende hierbij op, dat «deze band volgens het uiterlijk behoort tot het exemplaar van Vondel's Tooneelspelen in 4°, in de bibliotheek van Mr. J. van Lennep voorkomende» en dat de band «op den rug geteekend» was: dl. I. Ook van dezen bundel werd de Vries voor betrekkelijk geringen prijs bezitter.

Kort te voren of even daarna, de juiste opgaven daaromtrent heb ik niet kunnen vinden, had de Vries het geluk deel II van deze verzameling te ontdekken en aan te koopen. Dergelijke exemplaren zijn zeker uniek te noemen.

---

1) Vóór den folioband was een afzonderlijke, gedrukte titel geplaatst, aldus luidende: «Verscheide | gedichten | van | I. vanden Vondel. | Als Tragoedien, Comoedien, Bruilofsen | Zegezangen, Sonnetten, &c. | *Vignet: wapen van Amsterdam als in no. 441.* | t'Amsterdam, | Gedruct in 't jaer ons Heeren CIↃ IↃ C XXXIX.» Het zal wel geen nader betoog behoeven, dat deze titel alleen is gedrukt voor dit exemplaar, hetwelk gedichten bevat «tusschen 1626 en 1672» in het licht gegeven. Ik heb dezen titel daarom niet in de Bibliographie opgenomen, maar vermeld hem volledigheidshalve hier.

Deze drie nummers vormden den grondslag van zijne, als « Bibliotheca Vondeliana » door zijne broeders en zusters met prijzens-waardige vrijgevigheid aan de boekerij der Universiteit te Amsterdam geschonken, verzameling.

De Vondel-tentoonstelling bracht ook ons, de Vries en steller dezes, met elkander in kennis. Reeds geruimen tijd vóór Februari 1879 was ook ik aan het verzamelen der verschillende uitgaven van Vondels werken en dacht ik er aan, onbekend met de plannen van de Vries, mettertijd een bibliographisch overzicht der edities van Vondels treurspelen te geven. Nauwelijks hadden we kennis gemaakt, of de Vries bood mij aan gezamenlijk eene bibliographie van Vondels werken te bearbeiden. Het aanbod werd gretig aangenomen en wij verdeelden het werk. De Vries zou zich meer bijzonder bezig houden met het opsporen van bijzonderheden uit het leven van Vondel en van de personen, met wien hij verkeerde of die door hem bezongen zijn; aan mij zou het meer bibliographische deel toevertrouwd worden. Wij waren in drukke briefwisseling en kwamen veel bij elkander, zoodat we na eenen geruimen tijd van voorbereiding er aan konden denken, tot de uitvoering van ons plan over te gaan. Er werd, na rijp beraad, besloten eene uitvoerige chronologische lijst van Vondels gedichten samen te stellen, bij elk gedicht uitvoerig de afzonderlijke uitgaven te beschrijven, voor zoover die voorhanden waren, alle bundels op te geven, waarin het behandelde vers voorkwam vóór Vondels dood, en tevens zooveel mogelijk bijzonderheden mede te deelen, die tot aanvulling of verbetering van het bij van Lennep vermelde, konden strekken. Op die wijze samengesteld, zou onze bibliographie het dertiende deel van van Lenneps uitgave kunnen vormen. Door bezigheden van anderen aard werd de Vries echter telkens verhinderd geregeld aan het voorgenomen werk te arbeiden. Eindelijk zouden we, op mijn herhaald aandringen, tot de uitvoering over gaan, toen de dood plotseling aan al onze plannen een einde maakte.

Na het overlijden van de Vries (8 Februari 1884) bleef de geheele taak op mij alleen rusten. In zijne nalatenschap bevonden zich eene groote hoeveelheid kostbare aanteekeningen over personen uit Vondels omgeving en de zoo even genoemde fraaie verzamelingen van Vondels werken, maar van het door hem te bewerken gedeelte onzer bibliographie stond nog geen letter op het papier.

Het plan, dat ik zooeven ontwikkelde en dat van de Vries afkomstig

was, had nooit geheel mijne goedkeuring kunnen verwerven. Toen de uitvoering dus aan mij alleen stond, kwam ik tot het besluit, daarin gesterkt door het advies van deskundigen, liever het zuiver bibliographisch gedeelte af te scheiden van de chronologische lijst der werken. Hieraan werd gevolg gegeven en deze wijze van bewerking mocht de goedkeuring wegdragen van Commissarissen van het Frederik Muller-fonds, die mijne bibliographie ter uitgave aannamen 1).

Ik wil thans met een enkel woord mijne wijze van bewerking nader toelichten.

Nadat het eenmaal vastgesteld was, dat ik twee groote hoofdafdeelingen zou maken, was het noodzakelijk de eerste te verdeelen in eenige rubrieken. Ik koos daarvoor de volgende: I Gedichten, II Hekeldichten, III Treurspelen, IV Volledige werken, V Bloemlezingen, VI Afzonderlijke uitgaven, *a* met een bepaald jaartal, *b* zonder een bepaald jaartal, VII Strijdschriften tegen of over Vondel, en VIII Gedichten, aan Vondel toegeschreven.

Er is in die wijze van indeeling eene schijnbare onregelmatigheid. In plaats van met de «opera omnia» aan te vangen, begin ik met de verzamelingen gedichten. Dit geschiedde, omdat men eerst in het laatst der 18e eeuw op het denkbeeld kwam Vondels werken gezamenlijk uit te geven. Het scheen mij dus juister de verzamelingen, die gedurende Vondels leven verschenen waren en die in zekeren zin als volledige uitgaven zijner kleinere gedichten zijn te beschouwen, vooraf te doen gaan. Om dezelfde reden liet ik daarop volgen de Hekeldichten, die in de jaren 1705 tot 1736 het licht zagen, en de Treurspelen, waarvan een volledige uitgaaf nog gedurende Vondels leven verscheen.

De afzonderlijke uitgaven verdeelde ik in twee afdeelingen: 1° die, waarvan het jaar van uitgave volkomen zeker is, 2° die, waarvan dit

---

1) Men heeft mij, na het verschijnen van het prospectus tijdens het 20e Taal- en Letterkundig congres te Amsterdam in September ll., de opmerking gemaakt, dat de naam van de Vries daarin niet genoemd werd Die opmerking was m. i. niet geheel juist. Had ik het boek geheel bewerkt in den geest van de Vries, volgens het plan door ons op zijn aandringen vastgesteld en daarbij zijn talrijke aanteekeningen van historischen of genealogischen aard opgenomen, dan zou ik dit zeker niet nagelaten hebben. Nu de bibliographie verschijnt, samengesteld geheel volgens mijne inzichten, meen ik het aan zijne nagedachtenis verschuldigd te zijn hem niet aansprakelijk te stellen voor mijn werk en mag ik mij niet veroorloven zijn naam op het titelblad te plaatsen.

niet met zekerheid vastgesteld kan worden. Eerst wilde ik in deze rubriek alleen de uitgaven in boekformaat of in plano opnemen en prenten of portretten met verzen van Vondel er onder in een afzonderlijke rubriek rangschikken. Op verlangen van Commissarissen van het Frederik Muller-fonds plaatste ik alle afzonderlijke uitgaven, zoowel in boekformaat of in plano, als in prent, bij elkaar. Ook werden de parodieën in dezelfde rubriek opgenomen. Ik heb deze evenwel beperkt tot die op Gysbreght van Aemstel (no. 287—297). Alle parodieën op gedichten van Vondel, in vroeger of later tijd gedrukt, op te nemen, was m. i. niet wenschelijk, als niet binnen het bestek eener bibliographie van Vondels werken liggende.

De uitgaven zijn zoo nauwkeurig mogelijk beschreven. Voor de edities, in de zeventiende en achttiende eeuw verschenen, gebruikte ik eene verdeeling in regels door streepjes. Hoofdletters behield ik, waar zij stonden: was een regel met klein kapitaal gedrukt, dan gaf ik hem met gewone letter terug en gebruikte alleen voor het eerste woord een hoofdletter. Bij elke uitgave is met een enkele letter de Bibliotheek, hetzij openbare of bijzondere, vermeld, waar een exemplaar van den beschreven druk te vinden is. Eene verklaring van die verkorte aanwijzingen is hierachter gevoegd.

Bij de uitgaven in plano, d. w. z. op één blad papier gedrukt, gaf ik in een paar maten de hoogte en de breedte op. Hiermede is niet de grootte van het papier, maar van den lettervorm, dat is van het bedrukte gedeelte, bedoeld.

Van prenten en portretten nam ik alleen die op, van welke ik meende, dat zij afzonderlijk waren verschenen. Dit was echter dikwijls zeer moeilijk uit te maken, omdat het niet zelden gebeurde, dat een gravure, eerst afzonderlijk het licht zag, en daarna in een boek gebruikt werd. Gravuren, na Vondels dood vervaardigd, waarop verzen van onzen dichter voorkomen, werden niet opgenomen. Ook bij de prenten gaf ik zooveel mogelijk de grootte der koperen plaat op.

Enkele der hier beschreven uitgaven kwamen mij niet onder de oogen. Het zijn er slechts weinige, die ik overnam uit geloofwaardige bronnen; steeds heb ik die bronnen vermeld, of door den titel tusschen haakjes te plaatsen aangeduid, dat ik deze editie zelf niet zag.

Om alles, wat er van een gedicht te vermelden is, zooveel mogelijk bij elkaar te plaatsen, wordt aan den voet der bladzijden bij elk

beschreven gedicht opgegeven, waar het in de verschillende bundels van Vondels gedichten afgedrukt is.

De tweede hoofdafdeeling bevat de Chronologische lijst van Vondels werken. Daar werd hetzelfde beginsel als bij de Afzonderlijke uitgaven in de eerste afdeeling toegepast. Eerst werden in chronologische volgorde die gedichten gerangschikt, van welke het jaartal zonder eenigen twijfel vastgesteld kon worden. Met de gissingen van van Lennep of van Vloten werd geen rekening gehouden. De jaartallen, door Brandt in zijne uitgave van Vondels «Poëzy» (1682) opgegeven, zijn door mij, zooveel mogelijk, gecontroleerd. De grootere gedichten stelde ik op den datum van de opdracht, voor zoover die opgeteekend was; huwelijksgedichten op de maand, waarin de ondertrouw plaats had. Bij enkele gedichten op historische gebeurtenissen plaatste ik de maand, waarin het feit voorviel en het gedicht waarschijnlijk gemaakt was, tusschen haakjes. In de tweede rubriek nam ik die gedichten op, waarvan het jaartal òf onzeker òf in het geheel niet te bepalen is en rangschikte die in volgorde der bundels, waarin zij het eerst voorkwamen.

Bij elk gedicht wordt opgegeven, in welke bundels het vóór Vondels dood is afgedrukt, zooveel mogelijk met den aldaar opgegeven datum; de bundels, na 1679 verschenen, hebben, behalve de door Brandt bezorgde uitgave van Vondels «Poëzy» (1682) geen waarde voor de bibliographie van Vondels werken. Ook de bladzijden, waar het behandelde gedicht bij van Lennep of van Vloten voorkomt, zijn vermeld met den datum of het jaartal, waarop het vers door hen gesteld is; waren deze dezelfde, als die, waartoe mijn onderzoek mij gebracht heeft, dan werden ze niet opgenomen. Boeken vóór 1679 verschenen, waarin een gedicht van Vondel aangehaald werd, zooals bijv. stedebeschrijvingen, enz. zijn door mij niet vermeld.

Op de Chronologische lijst volgen in een tweetal Bijlagen: 1° eene opgave van Vondels handschriften, in chronologische volgorde gerangschikt en verdeeld in: echte, onechte en verloren geraakte, en 2° eenige biographische bijzonderheden betrekkelijk de uitgevers en drukkers van Vondels werken, overgenomen uit de aanteekeningen van Mr. A. D. de Vries Az.

Nalezingen en aanteekeningen geven, behalve eenige later verschenen of eerst onlangs door mij opgespoorde uitgaven, aanvullingen en verbeteringen aan, die na het afdrukken wenschelijk bleken te zijn.

Niemand is evenwel meer overtuigd van de onvolledigheid van zijn werk dan steller dezes. Nauwkeurig onderzoek gedurende een tiental jaren heeft hem veel doen ontdekken, dat onbekend was, doch stellig zal over korter of langer tijd door nieuwe vondsten zijn arbeid onvolledig blijken. Zoo deze Bibliographie, ondanks die onvolledigheid, nut sticht voor de studie van Vondels werken, is dit voor een niet gering deel te danken aan de velen, die den bewerker in staat stelden zooveel mogelijk volledig te zijn. Hun allen zij mijn hartelijke dank gebracht.

J. H. W. UNGER.

ROTTERDAM, April 1888.

VERKLARING DER VERKORTINGEN.

A. T.	beteekent:	Verzameling van den heer J. A. Alberdingk Thijm, te Amsterdam.
B.	»	Verzameling van den heer H. Binger, te Amsterdam.
B. B.	»	Koninklijke Bibliotheek te Brussel 1).
B. F.	»	Provinciale Bibliotheek van Friesland.
B. G.	»	Universiteits-bibliotheek te Gent.
B. H.	»	Bibliotheek der gemeente Haarlem.
B. L. L.	»	Bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.
B. R.	»	Bibliotheek der gemeente Rotterdam.
B. T.	»	Bibliotheek van Thysius te Leiden.
B. V.	»	Bibliotheca Vondeliana in de Universiteits-bibliotheek te Amsterdam.
G. P.	»	Verzameling van den heer Dr. G. Penon, te Groningen.
H.	»	Verzameling van den heer A. Th. Hartkamp, te Amsterdam.
K. B.	»	Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage.
K. O. G.	»	Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam.
M.	»	Verzameling van den heer D. C. Meyer Jr., te Amsterdam.
P. K.	»	Rijks Prentenkabinet te Amsterdam.
S. G.	»	Verzameling van den heer Mr. S. van Gijn, te Dordrecht.
U.	»	Verzameling van den bewerker J. H. W. Unger, te Rotterdam.
U. B. A.	»	Universiteits-bibliotheek te Amsterdam.
U. B. G.	»	Universiteits-bibliotheek te Gent.

1) Bij no. 722 beteekent B. B., de Bibliotheek van de Vereeniging tot bevordering des Boekhandels te Amsterdam.

BIBLIOGRAPHIE.

I. GEDICHTEN.

1. I. V. VONDELS | Verscheide | gedichten; | Bestaande in | Zegezangen, Klinkdichten, Lof- | en Eerrijmen, Bruiloftdichten, Lijk- | en Grafdichten, Mengelrijm, | en Zangen. | Verzamelt door D. B. D. L. B. | *Vignet: krulornament.* | t' Aemsteldam, Gedrukt by Iacob Lescaille. | Voor Ioost Hartgers, Boekverkooper in de Gast- | huissteeg, in de Boekwinkel, in 't jaar | CIↃ IↃ C XLIV. 406 blz. 12°.

Met titelprent door C. v. D. (van Dalen) naar J. Sandrart 1644, uitvoerig beschreven bij v. L. IV bl. 415. Als opschrift daarboven leest men: «VONDELS Pöezy», onderaan: « 't Amsterdam, bij Joost Hartgers inde Gasthuys-steech. »

Het boekje wordt geopend met een bericht van de verzamelaars « Aen de liefhebbers der Nederlandsche Poësy » (bl. 5 en 6), onderteekend D. B. D. L. B., te vinden bij v. L. IV, 414. Wie de verzamelaars van dezen bundel geweest zijn, over wie van Lennep een paar gissingen gewaagd heeft, die beide onmogelijk zijn gebleken [1]). is mij niet kunnen gelukken te ontdekken. De gedichten zijn in 8 rubrieken verdeeld: op bl. 7—58 Zegezangen, bl. 59—74 Klinckdichten, bl. 75—159 Lof- en eerrymen, bl. 161—229 Lierdichten. Zijnde het tweede deel der Lof- en eerrymen, bl. 231—293 Bruiloftdichten, bl. 295—320 Lyk- en grafdichten, bl. 321—349 Mengelrym, en bl. 351—404 Gezangen.

Op bl. 405 en 406 een bericht van «Vondel aen zijnen afwezenden Vrient», waarin hij mededeelt, dat hij «liever een deel (z)ijner groeneen onrijpe vaarzen onherdruckt» wenschte.

[1]) Zie hierover *Oud-Holland*, II bl. 26.

Bovendien erkent hij hier, behalve dezen bundel, slechts eenige zijner treurspelen en de Maaghdebrieven als zijn werk [1]).

Van Lennep meende in Huyg de Groot den «afwezenden Vrient» te herkennen; dat deze gissing zeer betwijfelbaar is, kan blijken uit de woorden: «doch nu uit u vernemende, hoe Hartgers op het sterck aanhouden eeniger Maecenaten, gezint is mijn verstroide gedichten by een te zamelen». De Groot zal toen wel niet bekend zijn geweest met het plan van Hartgers.

B. V. en U.

2. I. V. VONDELS | Poesy, | Ofte | verscheide | gedichten. | Het tweede Deel. | *Vignet: krulornament.* | Tot Schiedam, | Gedruckt voor den Autheur, 1647. (XVI) en 159 blz. 12°.

Het voorwerk bevat op bl. III—XV de beruchte, met een P. geteekende *Voor-reden*, die in zijn geheel bij v. L. V 542 overgenomen is.

Op bl. XVI een bericht van «Den Drukker aan den Leezer», waarin deze mededeelt, dat hij eenige gedichten hier gegeven heeft, die reeds in de uitgave van 1644 voorkomen, maar zonder de veranderingen, welke de dichter daarin na zijn geloofsverandering gemaakt heeft. Onder dit bericht, een opgave van «Drvckfauten».

De bundel zelf bevat 149 gedichten van Vondel, bijna alle geteekend met de letters: J. V. V. en waarvan sommige met Duitsche letter gedrukt zijn; behalve deze vindt men er een gedicht van S. K.(oster): «Druck-Faut in 't Pampiere Geld aldus te beteren» (bl. 24), «Wellekomst, Aen sijne Vorst. Doorl. op sijn weder-keeren na het veroveren van Grol,»

[1]) Verg. v. Lennep IV 416, v. Vloten, *Al de dichtwerken van J. van Vondel* I 547 en Penon, *Hist. en bibl. beschouwing van Vondels Hekeldichten* bl. 134.

van Hooft (bl. 31), een van J. C.(ats): «Amsterdamsche Kakademie, Ofte Guyt-School» (bl. 42) en een van *Constanter* (C. Huygens): «Paramis *(sic)* Proregis Hiberniae» (bl. 88).

De verzamelaar P. van dezen bundel is Geeraert Brandt, Vondels latere levensbeschrijver, zooals Dr. Jonckbloet [1]) op goede gronden heeft aangetoond.

Opmerking verdient, dat Brandt in de voorrede voor zijn uitgave (zie n° 8 hieronder) over den hier beschreven druk spreekt als «die men te Rotterdam onder de pers braght». Met of zonder opzet deelt Brandt hier de waarheid mede. Het «Tot Schiedam» was een mystificatie en wanneer men slechts eenige verschillende werken van de pers van Joannes Naeranus, «Boeckverkooper op 't Steyger in den Boekbinder» te Rotterdam, onder de oogen gehad heeft, dan zal men mij licht toegeven, dat deze uitgave van Vondels *Poesy* hoogst vermoedelijk bij Naeranus gedrukt is [2]). Daardoor was het mogelijk, dat Brandt, wiens eigen gedichten in 1649 ook bij Naeranus het licht zagen, in 1682 Rotterdam noemde als de plaats, waar deze bundel verschenen was. B.V. en U.

3. Joost van Vondels | Poesy, | Ofte | verscheide | gedichten. | Het tweede Deel. | Den tweeden druck verbetert en vermeerdert. | *Vignet: krulornament.* | Tot Schiedam, | Gedruckt voor den Autheur, 1647. (XVI) en 214 blz. 12°.

Het voorwerk van dezen druk is gelijk aan dat in de vorige uitgave; alleen ontbreekt op bl. XVI de vermelding der «Druck-fauten». Tot en met blz. 159 zijn beide bundels geheel aan elkander gelijk, daarna volgen op blz. 160—214 nog 35 gedichten. In het bijgevoegde gedeelte komen de volgende gedichten voor, die niet van Vondel [3]) zijn: op bl. 164 «Op de Haeg-loopers», door Daniel Mostert [4]) (v. L. II 696); op bl. 175 «Onverwacht gervcht van Des Kardinaels eerste vlucht», onderteekend *Exitus acta probat*, dat door van Lennep (III 175) en door van Vloten (I 306) voor Vondels werk gehouden werd [5]); op bl. 176 «Klinck-dicht over d'Ondergang van de Spaensche Vloot op het Slaeck», 1631, onderteekend: *Die 't al wil, krijgt niets*, dat eveneens door van Lennep (III 124) en door van Vloten (I 290) ten onrechte aan Vondel werd toegeschreven; op bl. 189 «Klinck-dicht, Over de verlossinge van de seven Loevesteynsche Gevangenen», onderteekend: *Allengskens*, dat door genoemde commentatoren (v. L. III 119 en v. Vl. I 290) ook als een gedicht van Vondel [1]) beschouwd werd; op bl. 189: «Een Vlaams gebraey perken jent», enz. (v. L. II 327), dat ook in Brandts uitgave voorkomt, door den Remonstrantschen predikant J. Narsius [2]); op blz. 198 «Uytroep des verloren Vryheydts tot Leyden», onderteekend: *Libertatis ergo*, (v. L. III 79); op bl. 201 «Mathematische Questie, Aen Meester Sybrant Hansz. Cardinael, Reken-Meester tot Amsterdam» (v. L. III 441), waarvan de echtheid ook door van Lennep betwijfeld wordt.

Deze uitgave werd op dezelfde pers gedrukt als de voorgaande. B.V. en U.

4. J. v. Vondels | Poëzy | of | verscheide | gedichten, | By een vergadert, vermeert, en op een | nieuw overzien. | Mitsgaders een Aenleidinge ter Nederduitsche | dichtkunste. | *Vignet: krulornament.* | t'Amsterdam, | Voor Joost Hartgers, Boeckver- | kooper op den Dam, bezijden het Stadthuys op den | hoeck van de Kalverstraet in den Boeckwinckel. 1650. (XVI) en 610 (of liever 620) en (2) blz. 8°.

Dezelfde titelplaat als in den bundel van 1644 alleen is het onderschrift veranderd in: «'tAmsterdam, bij Ioost Hartgers Op den Dam A° 1650.» terwijl in het opschrift «Vondels Poëzy» he trema geplaatst is op de E, en niet op de O zooals in de uitgave van 1644.

Op bl. V—XII de «Aenleidinge Ter Nederduitsche dichtkunste»; op bl. XIII geeft «D dichter Aen zijnen Vrient», een kort uittreksel van het bericht «aen zijnen afwezenden Vrient» dat in den bundel van 1644 gevonden wordt. Op bl. XIV «Toets-steen», (v. L. VI 52) en op bl. XV een portret van Vondel, waarschijnlijk gegra

---

1) *Tijdschrift voor Ned. taal- en letterkunde* I bl. 47 en later vollediger in zijn *Geschiedenis der Ned. lett. XVII Eeuw*, II bl. 337—344.

2) Zie Alberdingk Thijm in de *Ned. Kunstbode* I (1874) bl. 109 en 110.

3) Ten onrechte meent Dr. Jonckbloet in zijne *Geschiedenis der Ned. letterk. XVIIe eeuw* I bl. 69 en II bl. 337 noot, dat het gedicht *de Jaght van Cupido* niet van Vondel, maar van Daniel Heinsius is.

4) Brandt, *Leven van Vondel*, bl. 94.

5) Het is echter, behalve in die van 1660, in geen der volgende edities opgenomen.

1) Zoo niet van Vondel, is dit Klinkdicht wellicht van Tesselschade, zegt Dr. J. van Vloten in zijn uitgave (I bl. 290 noot.)

2) Van Lennep schreef het gedicht aan Rea toe. Dr. H. C. Rogge heeft echter in den *Taal en Letterbode*, V bl. 160 medegedeeld, da onder een afschrift van dit gedicht Narsius al maker vermeld staat.

veerd door J. de Visscher, met tweeregelig vers van *Prudenter*.

De gedichten zijn ingedeeld in de volgende rubrieken: op bl. 1—56 Zegezangen, bl. 57—72 Klinck-dichten, bl. 73—177 Lof- en eer-rymen, bl. 178—192 Afbeeldingen, bl. 193—279 Lierdichten, het eerste Boeck, bl. 280—330 het tweede Boeck, bl. 331—403 Bruiloft-dichten, bl. 404—410 Brieven, bl. 411—420 Klaghten, bl. 421—450 Hekeldichten, bl. 451—472 Lyck- en grafdighten, bl. 473—516 Mengelrym, bl. 517—583 Gezangen en bl. 584—610 Oude Rymen. In het geheel bevat deze bundel 174 gedichten meer dan die van 1644. Op de laatste 2 blz. een lijst van «Druckfeilen aldus te beteren».

Na bl. 480 volgen een tiental blz., die nog eens genummerd zijn 471—480, zonder dat dit later verbeterd wordt. B.V. en U.

5. J. v. VONDELS | Poëzy | of | verscheide | gedichten, | By een vergadert, vermeert, en op een | nieuw oversien. | Mitsgaders een Aenleidinge terNederduitsche | Dichtkunste. | *Vignet: bloemvaas.* | Tot Leewarden, | By Gysbert Sybes Boeckvercooper, woonende in de | Clockstraet. Anno 1651. 14, (2) en 611 (of beter 621) blz. 8°.

Deze editie is een nadruk van den bundel van 1650; zij bevat kopieën, zonder namen der graveurs naar de titelprent en het portret, voorkomende in n°. 5. De inhoud is geheel dezelfde, zelfs het foutief nummer der blz. werd overgenomen; alleen is de lijst van drukfouten achteraan weggelaten. Op de laatste bl. leest men: «Gedruckt tot Harlingen, By Jan Hessels, Geoctroyeerde Boeckdrucker der selver Stede. Voor Gijsbert Sybes, Boeckverkoper tot Leeuwarden. Anno 1652.» B.V. en U.

6. I. v. VONDELS | Poëzy | of | verscheide | gedichten, | By een vergadert, vermeert, en | op een nieuw oversien. | Mitsgaders een Aenleidinge ter | Nederduitsche Dichtkunste. | *Vignet: houtsnede, het optrekken van Joodsche krijgsknechten voorstellende, met randschrift: «Ensis Domini ac Gideonis. Jud. 7. 20»* | Tot Leeuwarden, | Gedruckt by Gysbert Sybes Boeck-Druc- | ker, woonende in de Klockstraet. Anno 1658. 14, (2), 611 (of beter 621) en 16 blz. 8°.

Geheel gelijk aan den vorigen druk. Aan het einde wordt echter nog een aanhangsel gevonden, waarin onder den titel: «De Parnas Aen de Belt. Verscheide Dichten in Denemerck gedicht door I. V. Vondel» een elftal gedichten zijn opgenomen, die in het vorige jaar met gelijken titel, afzonderlijk in 4°., waren verschenen. B.V. en U.

7. J. v. VONDELS | Poëzy; | Zijnde | verscheide | gedichten. | Het Tweede Deel: | Bij een vergadert, ende in dezen derden Druk | op nieuw overzien, en veel vermeerdert. | *Vignet: krulornament.* | Tot Schiedam: | In de Oude Drukkerije, Anno 1660. (VI) en 558 blz. 8°.

Derde druk van het Tweede Deel van Vondels *Poëzy*. De beruchte *Voorreden* van Brandt is vervangen door een bericht van «De(n) Drukker Aan den Lezer», dat in zijn geheel te vinden is bij v. L. IX bl. 147 en 148, en dat naar het schijnt, Vondel niet naar den zin was [1]).

Deze bundel bevat niet alleen al wat in den tweeden druk was opgenomen (bl. 1—225), maar ook bijna alle kleine gedichten, die sedert 1647 door Vondel in het licht waren gegeven (bl. 226—558). Onder deze bevinden zich ook enkele, die ten onrechte op zijn naam gesteld worden: op blz. 268 «Blijschap over de verlossing van Amsterdam», bl. 272 «Bynamen der blokhuizen», bl. 480 een gedicht: «Tot de Nakrabbelaar der vermaarde Poëten», onderteekend: *Ne sutor ultra crepitam* (*sic*) (v. L. IV. bl. 434), op bl. 482 een «Toegift Aan de Nakrabbelaars» (v. L. IV bl. 436), bl. 483 «Henriette de Bourbons, Onstelde-Groot-moedigheid, In Withal», onderteekend: *Eert den Koning*. (v. L. VI bl. 3) en op bl. 509 het bekende spotdicht: «Op Jan Willemse Boogaart tot Amsterdam», (v. L. II bl. 697), dat door Hendrik Cornelisz. Hooft, den broeder van den Drost, vervaardigd is.

Opmerking verdient nog, dat het gedicht «Op d' afbeeldinge van wijlen denzelven Heere» (Andries Bicker) hier twee malen opgenomen is: op bl. 237 en bl. 271.

De vraag, bij wien deze bundel gedrukt is, kan niet gemakkelijk beantwoord worden. Het adres luidt wel «Tot Schiedam», maar de druk schijnt mij toe niet van Naeranus te zijn. Ook kan men, dunkt me, in het voorbericht van «De(n) Drukker Aan den Lezer», tusschen

1) Penon, *Hist. en bibl. beschouwing van Vondels hekeldichten*, bl. 139.

de regels lezen, dat deze bundel niet bij denzelfden uitgever verscheen als de beide drukken van 1647 (n° 2 en 3). B.V. en U.

8. J. V. VONDELS | Poëzy | of | verscheide | gedichten, | Op een nieu by een vergadert, en met veele ook voorheen | nooit gedrukte dichten vermeerdert: | Mitsgaders een aanleidinge ter Nederduitsche | Dichtkunste en het Leven des Dichters. | *Vignet: houtsnede, een allegorische voorstelling, waaronder de spreuk: «Konst Baert Roem».* | Te Franeker, | Voor Leonard Strik, Boekverkooper, | MDCLXXXII. 2 dln 4°.

Het eerste deel (XXIV) en 791 blz., het tweede 695, (I), 89 en (XLVII) blz. in 4°.

Op den, in zwart en rood gedrukten titel volgt de voorrede van «D'uitgever aan den lezer», waarin deze «kortelyk aanwy(st), waar in die beter is dan de voorgaande.» Hy noemt achtereenvolgens Vondels *Poezy* van het jaar MDCXLV (*lees:* 1644), zijne Hekeldichten in 1646 (*lees:* 1647), «die men te Rotterdam (zie n° 2 hiervoor) onder de pers braght,» en zijne *Poëzy* «door Joost Hartgers, of Abraham de Wees (want beide hunne naamen werden gebruikt) op nieuw herdrukt», die door hem «den besten druk» genoemd wordt. In deze uitgave is bovendien alles opgenomen wat «sedert het jaar 1650 tot den jaare 1674 of 1675 toe, in vierentwintig jaaren, op verscheide stoffen» door Vondel gedicht is, «die in 't byzonder of onder andere Dichtverzamelingen gedrukt, door een kunstkenner by een zyn vergadert, en nu, naa zyn overlyden, al teffens te voorschyn komen. Hier zyn nog by gevoegt meer dan sestigh dichten, te vooren nooit gedrukt, en dus lang onder de papieren zyner vrienden verborgen». Ook zijn aan een «veertien of vyftien dichten», die niet van Vondel zijn, «om hunne geestigheit plaats gegeven».

Op bl. IX—XVI de «Aenleidinge ter Nederduitsche Dichtkunste», bl. XVI en XVIII «Noodigh berecht Over de nieuwe Nederduitsche misspellinge», bl. XIX en XX: «J. Vondel aen zynen afweezenden vrient,» XXI en XXII: «J. v. Vondel Tegens de valsche drukmunt, gangbaer op zynen naem» en bl. XXIII en XXIV den «Inhoudt». Daarop volgt het portret van Vondel, Ætat. LXXXIV, (door H. Bary?) met vierregelig vers van Brandt: *De gryze Vondel*, enz.

De gedichten zijn in de volgende rubrieken verdeeld; in deel I: Zegezangen, Lof- en eerrymen, Klinckdichten, Lierdichten I—III Boek, Afbeeldingen, Bruiloftdichten, en in deel II: Lykdichten, Grafschriften, Geboortedichten, Dankdichten, Brieven, Klaghten, Hekeldighten, Lofdichten op uitgegeve schriften, Opdraghten, Byschriften op steden, en gebouwen, Lofdichten op schilderyen, teekeningen, printen en andere kunst, Byschriften op gedenkpenningen, Schouburgdichten, Gedichten in stamboeken en Raetsels en Gezangen I en II Boek, Gedichten op stichtelyke en kerkelyke stoffen, Mengeldicht, Vertaelingen en Oude Rymen; Ook zulke die den Dichter t'onrecht zijn toegeschreven of daer men aen twijffelt.

Bl. 785—791 van deel I en bl. 685—695 van deel II bevatten de bladwijzers op de beide deelen. Onder de laatste is aangeteekend, dat «De Sterren, voor zommige gedichten in de bladtwijzers gestelt, betekenen, dat die te vooren nooit zijn gedrukt». Toch is dit niet altijd juist, zooals bijv. blijken kan uit den *Knipzang*, die men op blz. 460 van het tweede Deel vindt en die reeds in *Het tweede Deel der Koddige Olipodrigo* (Amst. 1654) voorkomt.

Achter den laatsten bladwijzer volgt nog de opgave van eenige drukfeilen in de beide deelen en daarna, met afzonderlijke signatuur en pagineering, «*Het leven van Joost van den Vondel*» (89 blz.). Op bl. (90) een Grafschrift door G. B.(randt); daarna Bladtwyzer van Vondels leven (6 ongen. blz.) en «Lykdichten op het overlyden van den vermaarden dichter Joost van den Vondel» (40 ongen. blz.), waarin opgenomen zijn de lijkzangen van J. Vollenhove, J. Antonides van der Goes, J. Oudaan en P. Francius, die reeds afzonderlijk het licht hadden gezien.

Deze uitgave werd, zooals bekend is, door G. Brandt bezorgd, daarbij ter zijde gestaan door zijn vriend en ambtgenoot J. Vollenhove, zooals door Dr. G. Penon met groote nauwkeurigheid in zijn Academisch proefschrift is aangetoond.

Achter sommige exemplaren vindt men een «Aanhanghsel van gedichten, die in den lesten druk van J. V. Vondels Poezye zyn agtergelaten», bevattende 14 gedichten. Waarschijnlijk is dit supplement, naar den druk te oordeelen, in het laatst der 17e eeuw of in de eerste jaren der 18e verschenen.

B.V., U. en in vele openbare bibliotheken

II. HEKELDICHTEN.

9. J. VAN VONDELS | Hekeldigten, | met aanteekeningen, | Uit 's Digters mondt opgeschreven, | Nooit voor dezen gedrukt. | *Vignet: bladornament met een bloem in het midden* [1]). | t' Amersfoort. 1705. (II), 134 en (4) blz. 8°. en 4°.

De eigenlijke bundel hekeldichten (bl. 1—120) bevat 56 gedichten, waarvan 3 niet door Vondel. Op bl. 120 leest men onderaan: «Om de ledige bladen te vullen heeft de Drukker dit volgend gedigt hier agter geplaatst, oordeelende het zelve den liefhebberen der vryheit en digtkunste niet onaangenaam te zullen zijn: gebruik het een en 't ander tot eene eerlijke uitspanninge, en vaar wel. Amersfoort, 1705». Daarna volgt de «Vertroosting Voor de Onnozele en bedroefde ingezetenen Van Hollandt, Over de doodt Van zijne Hoogheit Prins Wilhem den IIen» waarvan het auteurschap thans met voldoende zekerheid aan Pieter de Groot kan toegekend worden (bl. 121—134). De volgende blz. bevatten den Blad-wyzer met een «Berecht, Voor den binder om de Platen da *(sic)* te zetten» en daarachter een opgave van Drukfeilen.

In dezen druk behooren twee gravuren gevonden te worden: tegenover blz. 4 de Hollandsche Weegschaal en tegenover bl. 120 het portret van Willem II.

Op bl. 134 leest men onderaan: «NB. Daar zijn ook eenige weinige Exemplaren in Quarto gedrukt, voor de liefhebbers die J. v. Voudels Poëzy en werken hebben, om hetzelve daar agter te kunnen voegen». Deze mededeeling komt ook voor in de 4°. uitgave en in a l l e volgende 8°. en 4°. edities voor, zoodat ik meen te kunnen volstaan, met dit hier aan te teekenen.

Dat deze druk de eerste is, blijkt uit noot b op bl. 22, die hier aldus luidt: «b *Dit's* ...... *van* Baarsdorp». In de volgende uitgave zijn de titteltjes vervangen door zijn voornaam Willem.

Opmerking verdient nog dat op bl. 50 in de noot onder het Graf-schrift op Jan Gijsbrechtszoon. de beginwoorden eerst anders luiden. Oorspronkelijk was er gedrukt: «*Toen Vondel in hechtenis sat*»; voordat het boek echter uitgegeven werd, zag de drukker zijn dwaling in en plakte over de woorden een strookje met «*Toen Vondel sig verborgen hielt*». Deze uitgaaf wordt steeds gevonden achter Palamedes XXII. (Zie de afzonderlijke uitgaven).

[1]) Dit vignet komt ook voor op het eerste «*Vervolg van de Nederduitse Keurdigten* in 1717 te Rotterdam, bij Pieter van der Goes verschenen.

Eindelijk zij nog opgemerkt dat bl. 106 sporen draagt van opnieuw gedrukt en ingevoegd te zijn. U.

De titel van deze en alle volgende uitgaven der Hekeldichten vermeldt, dat zij gedrukt zijn te Amersfoort en wel, zooals op de latere edities voorkomt, bij P. Brakman. Die naam komt niet op andere werken voor [1]). Dr. A. M. Ledeboer [2]) teekent bij dezen uitgever alleen de jaren 1705—1736 op, dus juist de jaren waarin deze drukken verschenen, als tijd zijner werkzaamheid; terwijl hij er tevens bijvoegt: «Men heeft wel eens gemeend, dat zijn naam een pseudoniem was». Hoogstwaarschijnlijk wordt hiermede gedoeld op de reeds indertijd door den heer J. A. Alberdingk Thijm [3]) tegen dezen drukker geopperde vermoedens, terwijl indertijd in *De(n) Navorscher* [4]) gevraagd werd naar «den naam van den verzamelaar, van den aanteekenaar, en van den drukker der *Palamedes* en *Hekeldichten* van Vondel, quasi uitgegeven te Amersfoort bij P. Brakman». Ook ik deelde sints lang dien twijfel, zonder dat het mij mocht gelukken de waarheid te ontdekken. Eenigen tijd geleden kwam mij echter een boek in handen, dat mij den sleutel tot het geheim verschafte. Het was nl. de derde druk van het «Kort verhaal van de Reformatie En Oorlog tegen Spanje. In, en ontrent de Nederlanden Tot den Jare MDC.... Te Rotterdam, By Pieter vander Veer, Boekverkooper» gevolgd door «den vijfden Druk» van het «Onpartydig chronyxken..... Te Rotterdam, By Pieter vander Veer, Boekverkooper, 1699.» Dadelijk trof mij de overeenkomst tusschen druk en papier van dit boek en de Amersfoortsche edities van *Palamedes* en *Hekeldichten*. Ook dit werk was, evenals de *Palamedes*, gedrukt in 8°. formaat op 4°. papier. Het lettertype kwam bij beide volmaakt overeen, zelfs de grootte van den vorm, terwijl eindelijk de hierin voorkomende, door P. van Gunst gegraveerde portretten van Oldenbarnevelt, de Groot, C. en J. de Witt dezelfde waren, maar in veel scherper afdruk, als de afbeeldingen van deze mannen in de *Hekeldichten*. Dit laatste was voor mij het sterkste bewijs. Wanneer we nu verder opmerken, dat beide genoemde werken van de

[1]) Alleen is mij nog bekend een «Zamenspraak tusschen Pieter van 't Heetveld, Jan van Leuwen en Cornelis van Maare. Over den overlast van het grof en klein wild in de provintie Utrecht.... Te Amersfoord, bij Pieter Brakman Junior Boekverkooper» (1783) in 8°.

[2]) *Alf. lijst der boekdrukkers, in Noord-Nederland* bl. 25.

[3]) *Gedichten uit de versch. tijdperken der N. en Z. Ned. Literatuur* II bl. 490.

[4]) VII bl. 156.

hand van G. Brandt zijn, den bezorger der aanteekeningen op *Palamedes* en *Hekeldichten*, en dat het prentje, de zegewagen van Frederik Hendrik, Barnevelt in den hemel voorstellende, voorkomt op een bij P. van der Veer in 1721 verschenen uitgave van den Zegezang, dan aarzel ik niet om als mijn meening uit te spreken, dat de zoogenaamde Amersfoortsche edities, op enkele uitzonderingen na (nadrukken) gedrukt en uitgegeven zijn te Rotterdam bij Pieter van der Veer. Zeer zeker geldt dit ten minste voor de meeste uitgaven van 1705 en 1707: die van 1736 zijn waarschijnlijk bij een ander verschenen. Volgens Ledeboer viel van der Veers werkzaamheid ongeveer tusschen de jaren 1689 en 1713.

Bovendien is er voor mij nog een ander bewijs. De bekende bundels, gedurende de jaren 1710—1734, verschenen onder den titel van *Nederduytse en Latynse keurdigten*, zagen het licht bij Pieter van der Goes te Rotterdam. Sommige hebben Utrecht in plaats van Rotterdam, op het titelblad. Ook dit is een pseudoniem, want in de overgebleven bescheiden van het Boekverkoopersgilde, in het gemeente-archief te Rotterdam, komt nergens dezenaam voor. Vergelijkt men nu deze bundels met de Amersfoortsche uitgaven, dan zien wij ook hier een merkwaardige overeenkomst niet alleen in vorm en druk, maar vooral ook in de vignetten op den titel. Bovendien vindt men hier in de *Keurdigten* dezelfde prent van het standbeeld van Erasmus, die ook in de latere Amersfoortsche edities voorkomt [1]). Het hier gemelde tezamen genomen, meen ik te mogen beweeren, dat èn de Amersfoortsche uitgaven èn de *Nederduytse en Latynse Keurdigten*, bij denzelfden uitgever Pieter van der Veer te Rotterdam verschenen zijn.

10. J. VAN VONDELS | Hekeldigten, | met aanteekeningen, | Uit 's Digters mondt opgeschreven, | Noit voor dezen gedrukt. | *Vignet: krulornament met bloem in het midden.* | t' Amersfoort. 1705. (II), 134 en (3) blz. 8°.

Deze editie is, wat het aantal gedichten betreft, geheel gelijk aan de vorige; zelfs komt bij beide de pagineering overeen. Toch hebben we hier een geheel anderen druk; dit kan ons reeds duidelijk worden, als we de prenten in beide uitgaven vergelijken: het zijn nauwkeurige kopieën, die evenwel in de onderdeelen genoeg verschillen om te doen zien, dat ze door verschillende handen gesneden zijn.

Reeds uit den titel kan dit blijken; op dien van n° 9 lezen we: *Nooit*, hier *Noit*. Ook uit andere verschillen in den tekst: op bl. 1 Hekeldigten, in n° 9: Heekeldigten, op bl. 4 weegschaal, in n° 9: weegschael, op bl. 5 Vier-en-twintig, in n° 9: Vier-en-twintich, enz. Eindelijk is op bl. 22 in noot b de eigennaam, in plaats van de puntjes gesteld.

Deze uitgave is dus een nadruk van n° 9; zij komt steeds voor achter Palamedes XXIII. B.V.

11. J. VAN VONDELS | Hekeldigten, | met aanteekeningen, | Uit 's Digters mondt opgeschreven, | Noit voor dezen gedrukt. | *Vignet: krulornament met een openliggend boek.* | t' Amersfoort. 1705. (II), 120, 14 en (3) blz. 8°.

Deze editie bevat geheel hetzelfde als de vorige; alleen is de «Vertroosting» afzonderlijk gepagineerd. Zij komt voor achter Palamedes XXIV.

Op bl. 10 leest men in de noot (reg. 8 v. o.) «onweersprekelyk» en in den vorigen druk «onwedersprekelyk». Op bl. 22 is de voornaam van Van Baarsdorp ingevoegd, terwijl op dezelfde blz. reg. 1 v. o. staat «viandt» en in de vorige editie «vyandt», enz. U.

12. J. VAN VONDELS | Hekeldigten, | met aanteekeningen, | U it *(sic)* 's Digters mondt opgeschreven, Nooit voor dezen gedrukt. | *Vignet: als in* n° 9. | t' Amersfoort. 1705. 4°.

Aan het hoofd van den Bladwijzer leest men: «Het * voor aan de regels beteekent dat het versen zyn daar deze tweede druk mede vermeerdert is, en die in de eerste druk niet staan». In deze uitgave zijn 29 gedichten [1]) meer opgenomen. Toch heeft dit niets aan het nummer der blz. veranderd; men ging daarbij aldus te werk [2]): Op bl. 34 volgt bl. 34* met 4 nieuwe gedichten; dit blaadje werd in het boek geplakt. Op bl. 45 en 46 (sign. F_2) volgen 16 blz. aldus op het recto genummerd: 47 (sign. F*), 48 (sign. $F*_2$) 49 (sign. $F*_3$) 50, 51 (sign. G), 52 (sign. G_2), 52* (sign. G_3) en 52**, daarna gaan de pagineering (53) en signatuur (G_2) weder geregeld door. Het vel, dat op vel P volgt, is geheel nieuw gedrukt; op bl. 120—126 worden elf nieuwe gedichten gevonden. Op de laatste blz. is, evenals in alle volgende edities, de noot van den drukker over de «Vertroosting over de doodt van Prins Willem II» weggelaten. B.V.

---

[1]) Opmerking verdient bovendien nog het feit, dat de aanteekeningen in de *Hekeldichten* geheel dezelfde zijn als die in de *Ned. Keurdigten*. Zie Penon, *Hist. en bibl. beschouwing* bl. 177 noot.

[1]) Hierbij is ook medegerekend het antwoord van Tesselschade op de Academy-vraag.

[2]) Penon, *Hist. en bibl. beschouwing van Vondels hekeldichten*, bl. 150.

13. J. VAN VONDELS | Hekeldigten, | met aanteekeningen, | Uit 's Digters mondt opgeschreven, | Noit voor dezen gedrukt. | *Vignet: als in* n° 11. | t' Amersfoort. 1705. 8°.

Deze uitgave is geheel op dezelfde manier ingericht als de voorgaande. In mijn exemplaar is het zelfs heel duidelijk te zien, dat op bl. 46 en 50 de bladen er uitgesneden zijn om plaats te maken voor de nieuwe vellen. Voor deze invoeging werden exemplaren van n° 11 gebruikt.

Verschillen met den vorigen druk vindt men reeds op de eerste blz.: reg. 2 v. b. hier: Hekeldigten, daar: Heekeldigten, reg. 8 en 15 v. o. hier: Geestdryvers, daar: Geestdrijvers, enz., zoo bijv. op bl. 86 Apoll, in plaats van Apollo. De *Vertroosting* is hier weder bijgevoegd, gedeeltelijk met een afzonderlijke pagineering, op deze wijze: Fol. 1, 122, 123, 124, 125, 126, 7, 8, 9 en dan geregeld tot 14.

Op bl. 22 is in de noot de voornaam van Van Baarsdorp ingevuld.

Deze editie is over het algemeen vrij slordig bewerkt [1]). Zij vergezelt steeds Palamedes XXVI. U.

14. J. VAN VONDELS | Hekeldigten, | met aanteekeningen, | Uit 's Digters mondt opgeschreven, | Nooit voor dezen gedrukt. | Verciert met kopre platen. | *Vignet: als in* n° 10. | t' Amersfoort. | By Pieter Brakman. 1707. (II), 154, 14 en (4) blz. 8°.

In deze uitgave, die steeds achter Palamedes XXVII voorkomt, zijn 14 gedichten meer opgenomen, dan in de vorige editie; hierbij zijn echter eenige niet van Vondels hand: nl. «Uitroep des verloren Vryheits tot Leyden», «Een Vlaams gebraay peerken jent», «Op de Haagloopers» en «Op Jan Willemsz Boogaart». Overigens is de inhoud geheel gelijk aan dien van den vorigen druk; de pagineering is hersteld. Op de laatste blz. onder den Bladwijzer vindt men een elftal drukfouten opgegeven. Tegenover bl. 4, 40, 115, 146, 153 en 154 behooren respectievelijk de prent van de Hollandsche Weegschaal en de afbeeldingen van Oldenbarnevelt, de Groot, Willem II en K. en J. de Witt. U.

15. J. VAN VONDELS | Hekeldigten, | met aanteekeningen, | Uit 's Digters mondt opgeschreven, | Nooit voor dezen gedrukt. | Verciert met kopere platen. | *Vignet: als in* n₀. 10 | t' Amersfoort. | By Pieter Brakman. 1707. (II), 154, 14 en (4) blz. 8°. en 4°.

Uit de mindere scherpheid van afdruk der prenten kan men opmaken, dat deze uitgave later verschenen is dan de vorige. Ook bij nadere beschouwing blijkt, dat deze druk een geheel andere is. Hier is veelal de tekst zeer slordig afgedrukt; zoo leest men op bl. 1 reg. 8 v. b. stromen voor stroomen, reg. 10 v. o. proefeten *(sic)* voor: profeten, bl. 25 reg. 2 v. o. Uiternogaarts *(sic)* voor: Uitenbogaarts, bl. 49 reg. 1 v. o. pvg. 215 *(sic)* voor: pag. 215, bl. 51 reg. 14 v. o. ten dicnste *(sic)* voor: ten dienste, enz.

Tegenover bl. 59 is een plaat ingevoegd, een verkleinde copie van de prent, beschreven door Fr. Muller in zijn *Historieprenten* onder N°. 1649, voorstellende Frederik Hendrik op een zegekar en Oldenbarnevelt in den hemel geplaatst.

Onder den Bladwijzer wordt een lijstje met 23 drukfouten gevonden.

Deze editie [1]) wordt gevonden achter Palamedes XXVIII. U.

16. J. VAN VONDELS | Hekeldigten, | met aantekeningen, | Uit 's Digters mont op geschreven, | Nooit voor dezen gedrukt. | Verçiert met kopre platen. | *Vignet: driehoekig krulornament met twee nymphen.* | t' Amersfoort. | By Pieter Brakman. 1707. (II), 154, 14 en (4) blz. 8°. en 4°.

Deze uitgave is van gelijken inhoud als n₀ 14 en 15. Zij is echter een nadruk, zooals gemakkelijk uit de prenten kan blijken. Vergelijkt men deze, dan blijkt dat ze, behalve in de wijze van bewerking, ook in grootte verschillen. De prent van de Weegschaal bijv. is hier 89 mM. breed, in n° 15 87 mM., het portret van C. de Witt is hier 87 mM., in n° 15 85 mM. breed.

Deze uitgave komt voor na Palamedes XXIX.

Van deze editie bestaan ook exemplaren in 4°., die, voor zoover ik heb kunnen nagaan, geheel overeenkomen met den 8°.-druk. Op bl. 15 van laatstgenoemden vindt men echter in reg. 18 v. b. «beklaachelyken» in plaats van «belachelyken», zooals de 4°.-uitgave heeft. Mis-

---

[1]) Dr. Penon wijst in zijn Academisch proefschrift bl. 150 er o. a. op, dat één stuk tweemaal opgenomen is.

[1]) In sommige exemplaren zijn nog twee prenten ingevoegd, die gewoonlijk eerst in de latere uitgaven voorkomen; nl. de afbeelding van het beeld van Erasmus en de prent van de begrafenis van den hond van Schout Bont. Ook wordt in sommige exemplaren op twee blz. een «Bijvoegsel» met aanteekeningen gevonden, dat eerst in de uitgaven van 1736 voorkomt.

schien is deze fout nog ontdekt, vóór dat de 4°.editie afgedrukt werd [1]). Ex. 8°. en 4°. bij mij.

17. J. VAN VONDELS | Hekeldichten, | met aentekeningen, | Uit 's Dichters mont opgeschreven. | Thans merkelyk vermeerdert; | Verciert met koperen platen. | *Vignet: krulornament.* | t' Amersfoort, | By Pieter Braakman. 1707. Bl. 81—258 en (4) van de gezamenlijke uitgaven van *Palamedes* en *Hekeldichten*(Sign. L — KK.) 8°. en 4°.

Men vindt hier Palamedes XXX en Hekeldichten vereenigd tot één geheel met doorloopende signatuur en pagineering. Ofschoon deze uitgave het jaartal 1707 op den titel draagt, meen ik, naar aanleiding van letter en papier, aan de juistheid hiervan te mogen twijfelen. Hoogstwaarschijnlijk is deze druk nà de eerste editie van 1736 verschenen.

De aanteekeningen zijn hier uitgebreider dan in de vorige uitgaven; zij komen meestal overeen met die in n°. 19. Op bl. 131 bij de «Rommelpot van 't Hanekot» vindt men hier echter drie aanteekeningen en in n°. 18 vier.

Aan het einde de Bladwijzer (6 blz.) met het «Bericht aen den Binder om de platen na zetten (*sic*)» en een «Byvoegsel», aanteekeningen bevattende op het gedicht «Haec Libertatis ergo.»

De prenten zijn alle zeer slechte kopieën naar die in vroegere uitgaven. B.V in 8°, U. in 4°.

18. J. VAN VONDELS | Hekeldichten, | met aenteekeningen, | Uit 's Dichters mondt opgeschreven. | Thans merkelijk vermeerdert; | Verciert met koperen platen. | *Vignet: driehoekig bloemornament.* | t' Amersfoort. | Bij Pieter Brakman. 1736. (II), 179 en (7) blz. 4°.

In een voorbericht, dat in sommige exemplaren vóór den Palamedes gevonden wordt, zegt «De Boekverkooper Aen den Lezer: d' Ongemeene graegte, waermede alreets verscheide drukken van den Palamedes en Hekeldichten van dien weergaloozen dichter Vondel zijn uitverkocht, hebben ons aengezet, tot gerijf der Liefhebberen, eenen nieuwen druk aenteleggen, welken wij tegenwoordig in het licht geeven. De Palamedes en d'aentekeningen over dat treurspel zijn gebleeven, gelijkze altoos gedrukt zijn geweest, maer wat de Hekeldichten aengaet, die hebbenwe met verscheide Aentekeningen vermeerdert, waervan eenige meer gedrukt zijn geweest, gelijk die op den *Rommelpot van 't Hanenkot*, reeds voor eenige jaeren achter de *Comoedia vetus* gevoegd, maer sommige, welke het grootste gedeelte uitmaeken, noit.»

De op den titel aangeduide vermeerdering bestaat dan ook alleen in de aanteekeningen, over welke men het academisch proefschrift van Dr. Penon (bl. 178) vergelijke.

Blijkens het «Bericht aen de Binder om de platen na te setten», is in deze uitgave het aantal prenten, (waarvan de afdrukken hoe langer hoe afschuwelijker worden,) met twee vermeerderd: het standbeeld van Desiderius Erasmus en de Begraevenis van den Hond van Schout Bond [1]).

Op de laatste twee blz. een «Bijvoesel» (*sic*) met aanteekeningen op het gedicht «Haec Libertatis ergo.» Deze uitgave wordt steeds voorafgegaan door Palamedes XXXII. B.V. in 8°. U. in 4°.

19. J.VAN VONDELS | Hekeldichten, | met aenteekeningen, | Uit 's Dichters mondt opgeschreven. | Thans merkelyk vermeerdert; | Verciert met koperen platen. | *Vignet als in* n°. 18. | t' Amersfoort | By Pieter Brakman. 1736. (II), 179 en (7) blz. 8°.

Dat deze uitgave inderdaad eene andere is dan n°. 18, blijkt o. a. uit bl. 1 reg. 10 v. o. profeten voor: profeeten, bl. 29 reg. 1 v. b. hout voor houdt, bl. 47 reg. 5 v. b. vynen voor vijnen, enz. Over het algemeen is hier bijna overal de *ij* door *y* vervangen.

De prenten hebben het toppunt van leelijkheid bereikt. Palamedes XXXIII gaat steeds vooraf. U.

20. J. VAN VONDEL'S Hekeldichten, met aenteekeningen, uit 's Dichters mondt opgeschreven. Thans merkelijk vermeerdert. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1852. (II) en 113 blz. kl. 8o.

Aan dezen herdruk hebben de uitgaven van 1736 tot grondslag gediend. Het bundeltje verscheen als n°. 2 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon. U.

---

[1]) In mijn exemplaren schijnt het titelblad op nieuw gedrukt te zijn. Het verschilt met de 4° editie in één woord; in de 8° staat op den titel «kopre», in de 4° «kopere».

[1]) In het voorbericht had «de Boekverkooper» reeds medegedeeld, dat hij deze afbeelding had doen vervaardigen «naar een echt schilderytje, 't welk bygeval tot onze kennis quam». Zie hieronder bij de afzonderlijke uitgaven.

21. J. VAN VONDEL'S Hekeldichten, met aenteekeningen, uit 's Dichters mondt opgeschreven. Thans merkelijk vermeerdert. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1852. (II) en 113 blz. 8°.

Herdruk van n°. 20. Op bl. 1 leest men hier reg. 24 v. o. schadelijke, in de vorige uitgave: schadelyke, op bl. 3 reg. 4 v. b.: En leert, daar: En lgeert *(sic)*, op bl. 83 reg. 8 v. b. Geen mensch, daar: Geen, mensch, enz.

22. J. VAN VONDEL'S Hekeldichten. Met Brandt's en andere aanteekeningen, en een naschrift ter inleiding van J. van Vloten. Schiedam, H. A. M Roelants, 1877. (IV) en 144 blz. kl. 8°.

Deze bundel is het tweede stuk van «J. van Vondel's Geschied- en hekeldichten», bij denzelfden uitgever verschenen, en als zoodanig gepagineerd: 113—256. Dr. J. van Vloten heeft hier «den bekenden bundel Hekeldichten van Vondel, van de jaren 1705 tot 1736 herhaaldelijk en voortdurend vermeerderd te Amersfoort uitgegeven» herdrukt. Alle gedichten zijn overgenomen, behalve «de ter bladvulling alleen aangebrachte *Vertroosting* bij den dood van Prins Willem II».

Deze uitgave werd later als n°. 2 in het Klassiek, Letterkundig Panthéon opgenomen met het jaartal 1884. De titel op den omslag is: «J. van Vondel's Hekeldichten, met aanteekeningen, uit 's Dichters mond opgeschreven. Thans merkelijk vermeerdert. Schiedam, H. A. M. Roelants, 1884».

Als aanhangsel tot deze afdeeling kan hierbij gevoegd worden:

23. J. VAN VONDEL'S Geschied- en hekeldichten. Met inleidend schrijven en historische toelichting van J. van Vloten. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1876—1878. (VIII) en 712 blz. kl. 8°.

Men vindt hierin, behalve een algemeene Inleiding van Dr. J. van Vloten (VIII blz.): Palamedes (bl. 1—112), de Hekeldichten (I—IV en bl. 113—256), de Leeuwendalers (I—VIII en bl. 257—344), J. van Vondel's Geschieddichten (I—IV en bl. 345—712). De laatste afdeeling bevat alle gedichten van Vondel op historische gebeurtenissen in chronologische volgorde.

Deze uitgave was bestemd om met veranderden titel, het eerste deel van een volledigen herdruk van Vondels Dichtwerken in klein formaat te vormen (zie lager n°. 43).

III. TREURSPELEN.

24. I. V. VONDELS | Treurspeelen. | Begreepen in | twee deelen. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | By Kornelis de Bruyn, op de Nieuwezyds Voorburg- | wal, op de hoek van Drik (*sic*) van Assensteeg, 1662. Twee dln. 8°.

Deze uitgave bevat 23 treurspelen, afzonderlijk gepagineerd en in de jaren 1660—62 verschenen, aldus verdeeld: in het Eerste Deel: Palamedes, Hecuba, Hippolytus, Elektra, Edipus, Gysbrecht van Aemstel, Maria Stuart, Leeuwendalers, Maeghden, Peter en Pauwels, Lucifer, Salmoneus; in het Tweede Deel: Jerusalem, Joseph in Dothan, Joseph in Egipten, Joseph in 't Hof, Jeftha, Samson, David in ballingschap, David herstelt, Gebroeders, Adonias, Salomon. Zij komen in de afdeeling: Afzonderlijke uitgaven uitvoeriger beschreven voor.

Deze stukken worden voorafgegaan door een voorbericht (bl. III—VI) van den drukker aan zijn «Konst, en Rymlievende landtslieden».

Op dit voorbericht volgt op bl. VII een gedicht van Jan Zoet: «Aen de Konstlievende beminners der Treurspeelen van den doorluchtigen heer Joost van de Vondel, Vader, en vinder der Nederlandtsche Poëzye». B.V. en U.

25a. Alle de | treur-spelen | van de heer | J. V. VONDEL. | In twe Deelen. | Zo als dezelve vervolgens in 't licht zyn gegeeven. | Eerste deel. | *Vignet: putje met: «Elk zyn beurt.»* | Te Amsterdam, | By Joannes de Wees, Boekverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament, 1700. (4) blz. 4°.

Dit is slechts een losse titel, die voor een aantal treurspelen van Vondel geplaatst werd. Daar de uitgaven van verschillende jaren zijn, hebben wij hier waarschijnlijk te doen met een speculatie van een boekverkooper, die zijn fonds,

dat hem door zijn vader was nagelaten, wilde opruimen.

Op bl. 3 leest men: «Dit eerste deel Behelst de Zestien eerst uitgekomene treurspelen; Als 1. Pascha (1695), 2. Hieruzalem Verwoest, (1665), 3. Palamedes (1652), 4. Amsterdamse Hecuba (1693), 5. Hippolytus (1698), 6. Gysbrecht van Aemstel (1699), 7. Electra (1695), 8. Joseph in Dothan (1692), 9. Joseph in Egypten (1695), 10. Joseph in 't Hof (1692), 11. Maagden (1643), 12. Gebroeders (1650), 13. Peter en Pauwels (1692), 14. Maria Stuart (1646), 15. Salomon (1648), 16. Leeuwendalers (1696)».

Het tweede deel heeft tot titel:

25b. De | treur-spelen | van de heer | J. V. VONDEL. | Zo als dezelve vervolgens in 't licht zyn gegeeven. | Twede deel. | *Vignet: putje met: «Elk zyn beurt.»* | Te Amsterdam, | By Joannes de Wees, Boekverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament, 1700. (4) blz. 4°.

Op bl. 3: «Dit twede deel Behelst de Zestien laatste uitgekomene treurspelen: Als 1. Lucifer (1654), 2. Salmoneus (1696), 3. Jeptha (1697), 4. Koning Edipus (1698), 5 Koning David in Ballingschap (1691), 6. Koning David Hersteld (1693), 7. Samson (1694), 8. Adonias (1661), 9. Batavische gebroeders (1690), 10. Faëton (1663), 11. Adam in Ballingschap (1698), 12. Ifigenie in Tauren (1695), 13. Zungchin (1667), 14. Noach (1692), 15. Fenicіaansche (1695), 16. Herkules in Trachin (1697)».

De jaartallen achter de treurspelen geven de uitgaven aan, die gewoonlijk in een dergelijke verzamelband gevonden worden. Nauwkeuriger geef ik die in de afdeeling Afzonderlijke uitgaven op, waar tevens zal blijken, dat enkele dezer Treurspelen, ofschoon met een vroeger jaartal op den titel, toch hoogstwaarschijnlijk eerst veel later gedrukt en uitgegeven zijn B.G. en U.

26. Alle de | treur-speelen | van de heer | J. V. VONDEL, | In twee Deelen. | Zoo als dezelve vervolgens in 't licht zijn gegeeven. | Eerste deel. | *Vignet: putje met: «elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | By Joannes de Wees, Boekverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament, 1700. (2) blz. 4°.

Op de achterzijde van den titel: «Dit eerste deel Behelst de Sestien eerst uytgekomene treurspelen; Als» enz.

Deze verzameling is gelijk aan de vorige; zij bevat meestal dezelfde edities der stukken. Het titelblad wijst echter aan, dat dit althans op nieuw, met veel tekstverschil, herdrukt is.

De titel van het tweede deel is geheel gelijk aan dien sub n°25b; alleen lees ik hier: «tweede», onder het putje: «elk» en «t'Amsterdam» in plaats van «Te Amsterdam». U.

27a. Alle de | treurspelen | van | J. V. VONDEL. | Eerste deel. | *Vignet: gravure van J. Wandelaar, naar een teekening van hem zelven, voorstellende een boschachtig landschap met opgaande zon, in het midden waarvan Orpheus zijn lier zit te tokkelen, met het opschrift: «Vigilanter et quiete.»* | Te Amsterdam, | By Joannes Oosterwyk, Boekverkooper op den Dam, 1720. | Met Privilegie. 4°.

Het voorwerk (24 blz) bevat eerst een franschen titel, met een «Verklaaring van de tytelprint», door A. Bógaert op de achterzijde (zie v. L. X. Nal. bl. 8); dan de titelprent, een gravure, gemerkt: «J. Wandelaar inv. et fecit», vervolgens den eigenlijken titel en de opdracht aan «DenWeledelenGrootachtbarenHeereMr.Jan vande Poll, Burgermeester der stadtAmsterdam». Op bl. IX—XVI een gedicht van D. van Hoogstraten: «Op den nieuwen druk der treurspelen van Joost van den Vondel» en op bl. XVII—XX een bericht van «David van Hoogstraten aen den dichtlievenden lezer», waarin hij zegt niet te hebben «kunnen laten de hant te houden aen deze nieuwe uitgave». Op bl. XXI—XXIII de «Copy der Privilegie», gedateerd «op den vyfden January 1719» waarover hieronder meer. Op bl. XXIV «Naemen der Spelen, in het eerste Deel begrepen». Dit deel [1]) bevat 16 stukken, die alle op bijbelsche «stoffe» betrekking hebben; elk stuk is afzonderlijk gepagineerd.

Door een bevriende hand, die mij gegevens verschafte uit de papieren van het voormalig Boekverkoopersgilde te Amsterdam, ben ik in staat gesteld ook de geschiedenis dezer uitgave mede te deelen.

Den 17 Februari 1718 kocht Joannes Oosterwijk, Boekverkooper te Amsterdam, bij acte, gepasseerd voor den notaris Pieter Schabaalje, van zijn collega Johannes de Wees «alle de Exemplaaren, van de Treurspeelen van Joost

---

[1]) Deze editie moet van Lennep in de Nalezingen op het X^e deel bedoeld hebben; vreemd is het, dat deze uitgave, die niet zeldzaam is, hem niet onder de oogen kwam.

van Vondel, bestaende in vier duyzend, seven hondert zes-en-tachtig stuks, tot een en halve stuyver het stuk, te betalen contant, nevens de overleveringe, als mede het volle recht van Copyen».

Nadat Oosterwijk het bedrag van *f* 358,95 had voldaan en dus het fonds èn het Copyrecht in eigendom had verkregen, wendde hij zich tot de Staten van Holland en Westvriesland met gemotiveerd request om privilegie te verzoeken; daar hij «geresolveert is, alle de treurspelen van Vondel in beter ordre te brengen, en vervolgens te doen herdrucken en met fyne kopere plaeten te vercieren». Om de vele kosten, die hij moest maken, verzoekt hij een «Octroy en Privilegie, omme voor den tijt van 15 eerstkomende Jaeren, alle de Treurspeelen van Vondel alleen en met seclusie van anderen te mogen drucken, doen drucken ende verkopen, 't sy te zaemen of afsonderlijk ende in sodanige gedeeltens of formaeten als den suppliant te raden werden zal, op een poene van *f* 3000 te verbeuren by die geene, dewelke de voorgem. Treurspeelen in 't geheel of ten deel mogte komen na te drucken, ofte elders nagedruckt zynde, binnen dese landen te brengen ende te verkopen».

Dit verzoekschrift werd gestelt in handen van «de Gedeputeerden der steden Leyden en Amsterdam omme consideratie en advíes», die het wederom «in handen (stelden) van de overluyden van 't Boekdruckers Gild». Deze brachten den 28 December 1718 schriftelijk een gunstig advies daarop uit, zoodat den 5 Januari daaraanvolgende door de Staten het gevraagde Octroy verleend werd.

Toch hielp dit Privilegie niet veel, gelijk we later zullen zien.

27b. Alle de | treurspelen | van | J. v. VONDEL. | Tweede deel. | *Vignet: putje met: «Elck zyn beurt.»* | t'Amsterdam, | By Joannes Oosterwyk, Boekverkooper op den Dam, 1719. | Met Privilegie. 4°.

Het voorwerk (16 blz.) bevat eerst een franschen titel, met een «Verklaaring van de tytelprint» door A. Bógaert op bl. 2, (v. L. X Nal. bl. 8), op bl. 3 een titelprent gemerkt: «J Wandelaar inv: et fecit.», geheel anders dan die van dl. I. Op bl. 7—15 Vondels *Tooneelschilt*; op bl. 16 de «Naemen der Spelen, in het tweede Deel begreepen». Op de titelprent vindt men het jaartal 1720. Dit deel bevat de 16 wereldlijke treurspelen, elk afzonderlijk gepagineerd [1]). B.L.L. en U.

28. JOOST VAN DEN VONDEL, Viertal treurspelen. Te 's-Gravenhage, bij K. Fuhri. 1851. (IV) en 342 blz. kl. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. 1—92 Lucifer, bl. 93—164 Adam in ballingschap, bl. 165—262 Palamedes en bl. 263—342 Gijsbrecht van Aemstel. Van het voorwerk is bij elk stuk alleen de lijst der «Personen» behouden.

29. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Eerste Deel. Lucifer. Met een levensberigt. Schiedam, H. A. M Roelants. 1852. Zes dln. kl. 8°.

De uitgever wilde achtereenvolgens Vondels treurspelen opnemen in het «Klassiek, Letterkundig Panthéon».

In het geheel verschenen slechts: 1. Lucifer 1852 (n°. 8) 2. Adam in Ballingschap en Noach 1853 (n°. 12) 3. Joseph in Dothan 1855 (n°. 33), 4. Gysbrecht van Aemstel 1856 (n°. 40), 5. Palamedes 1856 (n°. 49), 6. Joseph in Egypten 1857 (n°. 50).

Deze stukken zijn meermalen herdrukt, telkens echter in denzelfden vorm; dit maakt het onderzoek zeer moeilijk. Daar deze uitgave echter hoegenaamd geen waarde heeft, loont dit onderzoek de moeite niet.

30. Vier treurspelen van J. VAN VONDEL, Lucifer, Gysbrecht van Amstel, Palamedes, Maria Stuart, met aenteekeningen uitgegeven door J. F. J. Heremans, Professor aen 't Koninklyk Athenaeum, te Gent. Gent, H. Hoste, Boekhandelaer, Veldstraet. Drukkery van I. S. van Doosselaere. 1853. XIV en 296 blz. 8°.

Bl. I. fr. titel, bl. III titel, bl. V en VI «Voorberigt», bl. VII—XIV een inleiding. Daarna volgen Lucifer (bl. 1—76) Gysbrecht van Amstel (bl. 77—144), Palamedes, (bl. 145—228) en Maria Stuart (bl. 229—296) met ophelderende aanteekeningen aan den voet der blz. Het voorwerk is bij de treurspelen geheel weggelaten, uitgezonderd den inhoud en de lijst der spelers. U.

31. Drie treurspelen van J. VAN

---

[1]) In het *Naamregister* van Abkoude en Arrenberg wordt een uitgave vermeld, die mij nooit onder de oogen is gekomen. Zij is aldus beschreven: «Vondels XXXII zoo geestlyke als weereldlyke Spellen, 2 deelen Amsterdam, S. van Esveld, in 4°. 9 gld». Ik vermoed echter, dat hiermede de zoo even beschreven editie van Oosterwijk bedoeld is, wiens fonds in 1754 bij S. van Esveld verkrijgbaar was.

DEN VONDEL, Lucifer, Gysbrecht van Amstel, Maria Stuart, met aenteekeningen uitgegeven door J. F. J. Heremans, Professor aen 't Koninklyk Athenaeum, te Gent. Gent, H. Hoste Boekhandelaer, Veldstraet. Drukkery van I. S. van Doosselaere. 1858. XV en 240 blz. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl, V en VI «Voorberigt» en bl. VII—XV een inleiding. Blz. 1—83 Lucifer, bl. 85—161 Gysbrecht van Amstel en bl. 163—240 Maria Stuart. Aan den voet der blz. korte ophelderende aanteekeningen. B.L.L.

32. Vier treurspelen van JOOST VAN DEN VONDEL. Adam in ballingschap, Peter en Pauwels, De Maagden, Maria Stuart, uitgegeven, in gezuiverde texten, met inleidingen en aanteekeningen, door P.J. Koets, Pr., J. W. Brouwers, Pr., H. G. van Heukelum, Pr., en J. A. de Rijk, Pr., onder medewerking van J. A. Alberdingk Thijm. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1869—1872. gr. 8°.

Tot heden verschenen: II Peter en Pauwels, uitgegeven door P. J. Koets (1869) en III Maria Stuart door J. A. de Rijk (1872). Zie verder bij de afzonderlijke uitgaven.

33. Drie treurspelen van J. VAN DEN VONDEL, Lucifer, Gijsbrecht van Amstel, Maria Stuart, met aanteekeningen uitgegeven door Dr. J. F. J. Heremans, Hoogleeraar aan de Hoogeschool van Gent, Voorzitter der Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden en der Maatschappij *de taal is gansch het volk* te Gent. Tweede druk. Gent, H. Hoste, Boekhandelaar, Veldstraat. 1870. XVI en 242 blz. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. V en VI «Voorbericht», bl VII—XVI een inleiding. Bl. 1—85 Lucifer, bl. 87—163 Gijsbrecht van Amstel en bl. 165—242 Maria Stuart. U.

34. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Met inleidend schrijven en historische toelichting van J. van Vloten. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1875—1884. Twee deelen, 682 en 658 blz. kl. 8°.

In deze uitgave, die eerst afzonderlijk verscheen en daarna het tweede en derde deel vormde van «J. van Vondel's Dichtwerken op nieuw uit te geven onder toezicht van J. van Vloten», zijn 21 dramatische gedichten opgenomen. Palamedes en Leeuwendalers zijn gebracht onder de rubriek «Geschied- en Hekeldichten», terwijl Pascha, Hierusalem verwoest, Amst. Hecuba, Hippolytus, Electra, Koning Edipus, Ifigenie in Tauren, Feniciaansche en Herkules in Trachin niet opgenomen zijn. Elk treurspel is voorafgegaan van een korte inleiding door Dr. van Vloten. Zie hieronder n°. 43 en lager de afzonderlijke uitgaven. U.

35. Drie treurspelen van J. VAN DEN VONDEL, Lucifer, Gijsbrecht van Amstel, Maria Stuart, met aanteekeningen uitgegeven door Dr. J. F. J. Heremans, Hoogleeraar aan de Hoogeschool van Gent. Derde druk. Gent, Algemeene boekhandel van Ad. Hoste, uitgever, Veldstraat, 43. 1878. XVI en 242 blz. 8o.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. V en VI «Voorbericht», en bl. VII—XVI eene inleiding. Bl. 1—85 Lucifer, bl. 87—163 Gijsbrecht van Amstel en bl. 165—242 Maria Stuart. U.

IV. VOLLEDIGE WERKEN.

36 J. VAN VONDELS Werken, in Quarto, de beste drukken, zoo als dezelve doorgaans in XI Banden gebonden worden.

Aldus wordt in het *Naamregister* van J. Abkoude 1773 bl. 467 een exemplaar der werken beschreven. Zooals uit de samenstelling blijkt, bestaat dit uit een bijeenvoeging van stukken, in verschillende edities. Het jaartal achter elk stuk wijst aan, dat zich in een dergelijk exemplaar een uitgave bevindt in dat jaar verschenen. Dergelijke exemplaren komen in auctie-catalogi veel voor. Ik wijs er echter uitdrukkelijk op, dat de samenvoegingen geheel willekeurig zijn.

I Band. Toneelschild, 1661. Amsterdam.
Adam in ballingschap, 1644, 1698. Amst.
Noach, 1667, 1692, Amst.
Joseph in Dothan, 1644, 1692, Amst.
Joseph in Egypte, 1644, 1695, Amst.
Joseph in 't Hof, 1655, 1692, Amst.
Pascha of verlost Jeruzalem, 1636, Amst.
Jeptha of Offerbelofte, 1656, 1659, 1697, Amst.
Samson, 1660, 1694, Amst.
David in ballingschap, 1660, 1691, Amst.
David hersteld, 1660, 1693, Amst.
Salomon 1648, 1654, 1657, Amst.
Petrus en Paulus, 1641, 1691, Amst.
Jeruzalem verwoest, 1620, 1642, 1643, 1665, Amst.

Band II. Lucifer, 1654, Amst.
Gebroeders, 1650, Amst.
Adonias, 1661, Amst.
Faëton, 1663, Amst.
Salmoneus, 1657, 1696, Amst.
Herkules, 1668, 1697, Amst.
Hyppolitus, 1649, 1658, 1698, Amst.
Edipus, 1660, 1698, Amst.
Euripides, 1660, 1698, Amst.
Anistus (*sic*) Hekuba, 1647, 1693, Amst.
Electra, 1639, 1658, 1695, Amst.

Band III. Ifignia *(sic)*, 1666, 1695, Amst.
Batavische Gebroeders, 1663, 1690, Amst.
Maagden, 1639, 1643, 1644, Amst.
Gijsbregt van Aemstel, 1650, 1659, 1699, Amst.
Maria Stuart, 1646, Amst.
Zungchin, 1667, 1692, Amst.
Leeuwendaalders (*sic*), 1647, 1696, Amst.
Palamedes, 170 7, Amersfoort, 1625, 1652, Amst.
Hekeldichten en vertroosting op den dood van zyn Hoogheit, 1707, 1705, Amersf.

Band IV en V. Poëzy. 2 dln, 1682, Franeker.

Band VI. Ovidius Herschepping, 1671, Amst.
Ovidius Heldinnebrieven, 1716, Amst.

Band VII. Virgilius in ondicht, 1646, 1737, Amst.

Band VIII. Virgilius in dicht, 1660, 1696, Amst.

Band IX. Davids Harpzangen, 1696, 1703, 1723, Amst.
Horatius Lierzangen, 1703, Amst.

Band X. Warande der Dieren, 1617, 1682, en z. j. bij de Groot te Amst.
Toneel des menschelyken levens, 1661, 1699, 1718. Amst.
Helden Gods en daar agter Heerlykheit van Salomon, 1620, 1699, Amst.
Abrahams Offerhande, 1622 *(sic)*, Leiden.

Band XI. Bespiegeling van Godsdienst, 1662, 1700, 1720, 1723, Amst.
Johannes den Boetgezant, 1662, 1696, Amst.
Altaargeheimenissen, 1645, 1718, Keulen.
Maagdebrieven, 1642, 1687, 1702, 1723, Amst.
Heerlykheit der Kerke, 1663, 1702.

37. Alle de werken van JOOST VAN VONDEL. Uitgegeeven door Bernardus Bosch, rustend predikant van Diemen. (*Vignet: portret van Vondel, gegraveerd door F. de Roode te Rotterdam.*) Te Dordrecht, bij De Leeuw en Krap. Te Bergen op den Zoom, bij van Riemsdijk en van Bronkhorst (1793—1799). Vijf stukken 8o.

Opgedragen «aan Neerlands grootste dichteres, Mejongvrouwe Petronella Moens».

Uit het voorbericht van B. Bosch, dd. 12 van Herfstmaand 1792, blijkt, dat de Dortsche uitgevers de Leeuw en Krap ook een nieuwe uitgaaf van Vondels werken hadden willen in het licht zenden, zoodat van Riemsdijk en van Bronkhorst toen besloten deze voor gezamenlijke rekening uit te geven.

Het geheele werk zou 15 of 16 stukken groot zijn; slechts 5 zagen het licht, waarvan de eerste vier de Poëzy, volgens de uitgave van 1682 bevatte en het vijfde het eerste stuk der Treurspelen (Lucifer, Adam in ballingschap, Noach en Joseph in Dothan). U.

38. Dichterlijke werken van JOOST VAN DEN VONDEL. Te Amsterdam, bij M. Westerman. 1820—1824. 21 deelen kl. 12o.

Voor deel I het portret van Vondel, gegraveerd door P. Velyn.

Dl. I verscheen in Sept. 1820 en bevat een «Berigt» van M. Westerman, gedateerd 10 Julij

1820 (bl. V—VIII), een Naamlijst der Inteekenaren (bl. I—XXVIII) met Z. M. den Koning der Nederlanden bovenaan voor 6 Ex. en de treurspelen Lucifer (bl. I—XXII en 1—91), Adam in Ballingschap (bl. 93—182), Noah (bl. 183—260) en Joseph in Dothan (bl. 261—354).

Deel II: Joseph in Egypten (bl. 1—75), Sofompaneas (bl. 77—140), Jephta (bl. 141—236), Samson (bl. 237—316) en Koning David in ballingschap (bl. 317—410).

Dl. III: Koning David herstelt (bl. 1—86), De Gebroeders (bl. 87—180), Adonias (bl. 181—270) en Salomon (bl. 271—361). Op de allerlaatste blz. leest men: «Amsterdam, ter Boekdrukkerije van J. G. Rohloff».

Dl. IV: Vervolg van de Naamlijst der Inteekenaren (bl. I—VI), Peter en Pauwels (bl. 1—87), Jerusalem verwoest (bl. 89—103), Pascha (bl. 105—290), en Faëton (bl. 291—367).

Dl. V: Tweede vervolg van de Naamlijst der inteekenaren (bl. I—IV), Salmoneus (bl. 1—99), Sofokles' Herkules in Trachin (bl. 101—166), Hippolytus (bl. 167—233) en Koningh Edipus (bl. 235—328).

Dl. VI: Naamlijst der Inteekenaren in Neêrlands Indië (bl. V—XIV), Euripides' Feniciaansche (bl. 1—96), Palamedes (bl. 97—211), De Amst. Hecuba (bl. 213—286) en Electra (bl. 287—372).

Dl. VII: Ifigenie in Tauren (bl. 1—79), Batavische gebroeders (bl. 81—169), Gijsbrecht van Aemstel (bl. 171—260) en De Maeghden (bl. 261—344).

Dl. VIII: Maria Stuart (bl. 1—96), Zungchin (bl. 97—178), Leeuwendalers (bl. 179—288), Rozemont (bl. 289—292), Tooneelschilt (bl. 293—305) en Schouburgh dichten (bl. 307—318).

Dl. IX: Voorwerk van de uitgave van Brandt 1682 (bl. 1—16), de Zeghezanghen (bl. 17—128), Lof- en eerrymen (bl. 129—339) en Klinckdichten (bl. 340—362).

Dl. X: Derde vervolg van de Naamlijst der inteekenaren, de Lierdichten (bl. 1—264), de gedichten op Afbeeldinghen (bl. 265—340), Bijschriften op Gedenkpenninghen (bl. 341—348) en Bijschriften op Steden en gebouwen (bl. 348—366).

Dl. XI: Gedichten op stichtelycke en kerckelycke stoffen (bl. 1—24), Klaghten (bl. 25—53), Danckdichten (bl. 54—69), Brieven (bl. 70—87), Lofdichten op schilderyen en andere kunst (bl. 88—152), Lofdichten op uitgegheve schriften (bl. 153—181), Hekeldichten (bl. 182—257) Mengeldicht (bl. 258—302), Gedichten in Stamboecken en raetsels (bl. 303—309) en Vertaelinghen (bl. 310—327).

Dl. XII: Geboortegedichten (bl. 1—20), Bruiloftdichten (bl. 21—224), Lyckdichten (bl. 225—299), Grafschriften (bl. 300 320) en Gezanghen (bl. 321—401).

Dl. XIII: Heilighe Gezanghen, (bl. 1—49), en Koningh Davids Harpzangen, (Eerste Afd.), (bl. 51—354).

Dl. XIV: Koningh Davids Harpzangen, (Tweede Afd.), (bl. 1—124) en Bespieghelingen van God en godsdienst (bl. 125—384).

Dl. XV: Altaer-geheimenissen (bl. 1—190) en de Heerlyckheit der Kercke (bl. 191—307).

Dl. XVI: Joannes de Boetgezant (bl. 1—144), Brieven der Heilighe Maeghden (bl. 145—229) en Oude rymen (bl. 231—314).

Dl. XVII: Publius Virgilius Maroos wercken, in Nederduitsch dicht (Herderszanghen, Lantgedichten) en Eneas Boek I—IV, (bl. 1—341).

Dl. XVIII: Eneas, boek V—XII (bl. 1—367).

Dl. XIX: Ovidius Herscheppinghe, boek I—X (bl. 1—405).

Dl. XX: Ovidius Herscheppinghe, boek XI—XV (bl. 1—200) en Ovidius Heldinnebrieven (bl. 201—356).

Dl. XXI: De Helden Godes (bl. 1—72), De Heerlyckheid van Salomon (bl. 73—124), Tooneel des Menschelycken Levens (bl. 125—200), Vorstelycke Warande der Dieren (bl. 201—362), een algemeenen Inhoud der deelen (bl. I—VI) en een Naberigt van den uitgever (bl. VII—X), waarin deze o. a. mededeelt, dat hij, het Leven van Vondel door Brandt, in hetzelfde formaat gedrukt, nog zal uitgeven om het bij deze uitgave te bewaren.

39. Dichterlijke werken van J. VAN DEN VONDEL. Nieuwe Uitgave. *Vignet: een lier, omgeven door ornament, gemerkt: J. Leloir.* Rotterdam, bij Contze & Overbroek. 1828. gr. 8°.

Tegenover den titel een lithographisch portret van Vondel door Engelmann.

De uitgevers meenden in een flink octavoboekdeel «alle de Dichterlijke Werken van den vermaarden Vondel» saam te vatten. Slechts het Eerste Stuk zag het licht (VII en 224 blz.). Dit bevatte: het Leven des Dichters, Gysbreght van Aemstel, Palamedes, Batavische Gebroeders, Leeuwendalers, Maeghden, Maria Stuart, Zungchin, Lucifer, Adam in Ballingschap, Noah, Joseph in Dothan, Joseph in Egypten, Sofompaneas, Pascha, Jeptha en een gedeelte van Samson, alle in twee kolommen gedrukt.

Deze uitgave werd «volgens het Prospectus, naar de oudste en beste drukken, onder toezigt van den Heer A. C. Schenk vervaardigd». U.

40. De werken van VONDEL in verband gebracht met zijn leven, en voorzien van verklaring en aanteekeningen door Mr. J. van Lennep. Met platen en afbeeldingen. (*Vignet: uitgeverswapen, bestaande uit een schild met de letters «M. H. B. & Z» en als helmteeken een hand met een boek, waarin te lezen staat: «artem alet terra nostra».*) Gedrukt en uitgegeven by M. H. Binger

& Zonen [1]), te Amsterdam. 1855—1869. Twaalf deelen, gr. imp. 8°.

Over de wijze, waarop deze uitgave ontstaan is, leze men hetgeen Nicolaas Beets ter nagedachtenis van Mr. Jacob van Lennep schreef. (v. L. XII bl. 21).

Deel I. Fr. titel. Portret van Vondel, ets van J. W. Kaiser. Titel, 1855. Opdracht aan Z. M. Willem III (bl. V—VI), Inhoud (bl. VII—X), Inleiding (bl. 1—6). De Werken van J. van Vondel, bl. 7—776. Nalezing en aanteekeningen, 63 blz. Naamlijst der inteekenaren, XXXIV blz.

Platen: over bl. 12 Aankomst van het V's gezin in Nederland, lithogr. naar H. ten Kate; over bl. 98 het Pascha, ets van W. F. Wehmeyer naar C. Rochussen, over bl. 720 Hierusalem verwoest, lithogr. naar A. F. Zurcher en verder 3 blazoenen van rederijkerskamers, een wapen, 4 vignetten en 199 emblemata, alle op hout gegraveerd.

Deel II. Fr. titel. Portret van Laurens Reael, lithogr. naar Th. de Keyser, door H. Hollander Cz. Titel, 1856. Inhoud, bl. V—XIV. Inleiding, bl. 1—10. De Werken enz., bl. 11— 768. Nalezingen en aanteekeningen, 72 blz.

Platen: over bl. 146 Koenraad Vorstius afscheid nemende van Vondel, lithogr. door Crayevanger; over bl. 162 Anna en Maria Tesselschade Visscher, lithogr. naar H. ten Kate; over bl. 214 Scheybeeck, de hofstede van Lourens Joosten Baeck, lithogr. naar een oud prentje; over bl. 233 De Amsteldamsche Hecuba; lithogr. naar J. E. J. v. d. Berg; over bl. 314 facsimile van het Stockske van Oldenbarnevelt; over bl. 338 Palamedes, op steen gegraveerd naar de oude Koperplaat; over bl. 488 Palamedes, grav. van C. Ed. Taurel naar A. F. Zürcher, over bl. 530 allegorische prent bij de Geboortklock, naar de oude kopergravure met de pen op steen gebracht; over bl. 600 wapenprent van Frederik Hendrik, op steen gegraveerd naar de oude tytelplaat van de Verovering van Grol; over bl. 628 Reyntje de Vos, grav. van C. Ed. Taurel, naar B. te Gempt; over bl. 746 Hippolytus, grav. van C. Ed. Taurel, naar A. F. Zurcher en een wapen, 2 boekdrukkersmerken, het portret van Erasmus en 11 vignetten, alle op hout gegraveerd.

Deel III. Fr. titel. Portret van P. C. Hooft, grav. van D J. Sluyter naar M. v. Mierevelt. Titel. 1857. Inhoud, bl. V—XIV. De werken, enz. 866 blz. Nalezing en aanteekeningen, 25 blz.

Platen: over bl. 54 facsimile van het «Antwoort» van Tesselschade, over bl. 162 facsimile van V's gedicht «Aen myn heer den Drost van Muyden», over bl. 212 facsimile van V's copie van een brief van H. de Groot, uit Parijs, 15 Juni 1635; over bl. 320 Zit- en staanplaatsen van den Amsterdamschen Schouwburg, lithogr. en Het tooneel van den Amsterdamschen Schouwburg, lithogr.; over bl. 406 Gysbrecht van Aemstel, grav. van D. J. Sluyter naar Ch. Rochussen; over bl. 546 facsimile van V's brief aan de Groot, 9 Sept. 1639; over bl. 600 Maeghden, ets van D. J. Sluyter, naar Ch. Rochussen; over bl. 643, 644 en 700 vier facsimiles, behoorende bij de Gebroeders; over bl. 706, Gebroeders, ets van C. Ed. Taurel, naar A. F. Zurcher; over bl. 776 Joseph in Dothan, ets van C. Ed. Taurel, naar A. F. Zurcher; over bl. 848 Joseph in Egypten, grav. van C. Ed. Taurel, naar A. F. Zurcher, en 2 wapens, 1 allegorisch figuur en 29 vignetten, alle op hout gegraveerd.

Deel IV. Fr. titel. Portret van H. de Groot, grav. van D. J. Sluyter naar Moritz Calisch, Titel, 1858. Inhoud, bl. V—XII. De werken, enz. 758 blz. Nalezing en aanteekeningen, 24 blz.

Platen: over bl. 31 facsimile van het gedicht op de afbeelding van Cornelia Spiegel; over bl. 84 Peter en Pauwels, grav. van C. Ed. Taurel, naar A. F. Zurcher; over bl. 288 De Heilige Maeghden, grav. van C. Ed. Taurel, naar C. Rochussen; over bl. 456 Altaer-geheimenissen, grav. van F. Molenaar naar C. F. Phlippeau; over bl. 460, 506 en 560 Altaer-geheimenissen, houtgravuren naar C. F. Phlippeau en 2 wapens, 2 allegorische figuren en 6 vignetten op hout gegraveerd.

Deel V. Fr. titel. Portret van L. Marius, grav. van D. J. Sluyter naar de prent van Th. Matham. Titel, 1859. Inhoud, bl. V—XI. De werken, enz., 783 blz. Nalezing en aanteekeningen, 28 blz.

Platen: over bl. 10 titelprent van Virgilius Maroos Wercken, op steen gegrav. naar de oude koperplaat; over bl. 421 facsimile van V's brief aan Huygens (21 Juli 1646); over bl. 422 facsimile van V's brief aan Cath. Zueria (21 Juli 1646); over bl. 424 facsimile van V's brief aan P. C. Hooft (Juli 1646); over bl. 492 Maria Stuart, grav. van D. J. Sluyter naar C. Rochussen; over bl. 540 Het standbeeld van Louize van Oranje te Oranjeburg, grav. van D. J. Sluyter naar eene photographie; over bl. 588 Zinnebeeldige voorstelling van den vrede met Spanje, grav. van C. Ed. Taurel; over bl. 674 De Leeuwendalers, grav. van D. J. Sluyter naar C. Rochussen; over bl. 756 Salomon, grav. van C. Ed. Taurel naar A. F. Zurcher; over bl. 772 facsimile van het gedicht op M. Kretzers St. Maria Magdalena, en 3 allegorische figuren, een portret en 15 vignetten, op hout gegraveerd.

Deel VI. Fr. titel. Portret van Joan Huydecoper, Heer van Maerseveen, grav. van C. Ed. Taurel. Titel, 1861. Inhoud, bl. V—XX. De werken, enz. 761 blz. Nalezing en aanteekeningen, 31 blz.

Platen: over bl. 186 facsimile van V's bijschrift op de afbeelding van K. Couvrechef; over bl. 222, 236, 252, 274 en 282 Lucifer, houtgrav. naar J. W. F. Kachel, door E. Vermorcken (222, 252 en 282), naar Knilling (274) en

[1]) Alleen de eerste twee deelen hebben dit adres. In de volgende is het: «Gedrukt en uitgegeven by Gebroeders Binger, te Amsterdam.

één ongeteekend (236); over bl. 364 facsimile van V's bijschrift op Utrecht getekent door H. Zachtleven; over bl. 376 Vondel gekroond op het St. Lukasfeest, grav. van D. J. Sluyter naar C. Rochussen; over bl. 706 en 708 Gedenkpenningen, op de inwijding van 't stadhuis te Amsterdam (2 stuks), lithogr. en 2 wapens, 33 allegorische figuren en emblemata, 53 vignetten en een penning, op hout gegraveerd.

Deel VII. Fr. titel. Portret van Jan Six, grav. van M. Desboutin naar Rembrandt. Titel, 1862. Inhoud, bl. V—XII. De werken, enz., 795 blz. Nalezing en aanteekeningen 5 blz.

Platen: over bl. 46, 63, 74, 96 en 102, Salmoneus, houtgr. van E. Vermorcken naar J. W. F. Kachel; over bl. 176, 378, 432, 521, 534 en 550 Harpzang, resp. 11e, 73e, 90e, 120e, 127e, en 136e, grav. van C. Ed. Taurel naar J. W. F. Kachel, over bl. 631 V's afscheid van zijn zoon, grav. van W. Steelink naar C. Rochussen; over bl. 694 facsimile van het Eeuwgetij van den E. Heere K. Couvrechef; over bl. 710 Wapenkrans behoorende bij de «Afbeeldingen der Stamheeren.... van de Graven, Boelensen, Bickeren en Witsens», gravure van P. v. L., en één wapen, 2 allegorische figuren, 6 vignetten, een penning, een boekdrukkersmerk en een facsimile, op hout gegraveerd.

Deel VIII. Fr. titel. Portret van C. van Baerle, grav. van C. Ed. Taurel. Titel, 1863, Inhoud, bl. V—IX. De werken, enz. 739 blz. Nalezingen en aanteekeningen, 6 blz.

Platen: over bl. 38 Jephta, grav. van W. Steelink, naar J. W. F. Kachel; over bl. 90 Gedenkpenning op het overlijden van G. Flinck, lithographie; over bl. 279, 304, 356, 367, 417, 438, 480, 507, 551, 587, 594 en 663, Eneas, houtgrav. van E. Vermorcken naar J. W. F. Kachel; over bl. 728 Edipus, houtgrav. van E. Vermorcken naar J. W. F. Kachel benevens 11 allegorische figuren, en 20 vignetten, op hout gegraveerd.

Deel IX. Fr. titel. Portret van P. Scriverius, gemerkt F. M.(olenaar). Titel, 1864. Inhoud, bl. V—X. De werken, enz., 724 blz. Nalezing en aanteekeningen, 12 blz.

Platen: over bl. 14, 20, 30, 50 en 62, David in ballingschap, houtgrav. van E. Vermorcken, naar J. W. F. Kachel; over bl. 86, 94, 116, 126 en 134 David Herstelt, houtgrav. van E. Vermorcken, naar J. W. F. Kachel, over bl. 208 Samson, onget. houtgrav. naar J. W. F. Kachel; over bl. 258, 280 en 312 Adonias, onget. houtgrav. naar J. W. F. Kachel; over bl. 276 en 306 Adonias, houtgrav. van E. Vermorcken naar J. W. F. Kachel; over bl. 708 Batavische gebroeders, houtgrav. van E. Vermorcken naar J. W. F. Kachel en 26 vignetten op hout gegraveerd.

Deel X. Fr. titel. Portret van Johan Maurits van Nassau, grav. van F. Molenaar naar G. Flinck. Titel, 1865. Inhoud, bl. V—X. De werken, enz. 673 blz. Nalezing en aanteekeningen, 10 blz.

Platen: over bl. 27 Joannes de Boetgezant, houtgrav. van W. H. Stam naar J. W. F. Kachel; over bl. 29, 55, 56, 71, 81, 113, 119, 127 Joannes de Boetgezant, houtgrav. van E. Vermorcken naar J. W. F. Kachel; over bl. 73 87 en 139 Joannes de Boetgezant, houtgrav. van F. Weissenbruch naar J. W. F. Kachel; over bl. 320 Faeton, houtgrav. van F. Weissenbruch naar J. W. F. Kachel; over bl. 375 387 en 421 Adam in ballingschap, houtgrav. van E. Vermorcken naar J. W. F. Kachel, over bl. 382 Adam in ballingschap, onget. houtgrav. naar J. W. F. Kachel; over bl. 411 Adam in ballingschap, houtgrav. van W. H. Stam, naar J. W. F. Kachel; over bl. 553 Zungchin, houtgrav. van E. Vermorcken naar C. R.(ochussen); over bl. 655 Ifigenie in Tauren, houtgrav. van F. Weissenbruch naar J. W. F. Kachel, benevens een wapen en 26 vignetten, op hout gegraveerd.

Deel XI. Fr. titel. Portret van G. Brandt, grav. van C. Ed. Taurel. Titel, 1867. Inhoud, bl. V—IX. De werken, enz., 815 blz. Nalezing en aanteekeningen, 6 blz.

Platen: over bl. 32 Noach, houtgrav. van E. Vermorcken, naar J. W. F. Kachel; over bl. 36, 57, 73 en 75 Noah, onget. houtgrav. naar J. W. F. Kachel; over bl. 108, 143, 150, en 164 Euripides Feniciaansche, onget. houtgrav. naar J. W. F. Kachel; over bl. 108 en 127 Euripides Feniciaansche, houtgrav. van E. Vermorcken naar J. W. F. Kachel; over bl. 209 Herkules in Trachin, onget. houtgrav. naar J. W. F. Kachel; over bl. 272 facsimile van een brief van Vondel aan Antonides; over bl. 324, 356, 384, 438, 462, 486, 517, 579, 588, 630, 674, 692, 738, 766 en 802 P. Ovidius Nazoos Herscheppingen, onget. houtgrav. naar J. W. F. Kachel, benevens een wapen en 46 vignetten, op hout gegraveerd.

Deel XII. Fr. titel. V's standbeeld te Amsterdam, grav. van C. Ed. Taurel. Titel, 1869. Algemeene Naamlijst der inteekenaren, bl. V—XXXI. Inhoud, VI blz. Ter nagedachtenis van Mr. Jac. van Lennep, door N. Beets, 26 blz. De werken enz., bl. 1—153. Bijvoegselen en Verbeteringen, bl. 155—270: op het 1e deel bl. 157—166, op het 2e bl. 167—175, op het 3e bl. 176—202, op het 4e bl. 203—218, op het 5e bl. 219—228, op het 6e bl. 229—241, op het 7e bl. 242—246, op het 8e bl. 247—249, op het 9e bl. 250—256, op het 10e bl. 257—261, op het 11e bl. 262—264 en op het 12e bl. 265—270; Alfabetisch register, bl. 271—325. Chronologisch register, bl. 327—364. Naamlijst van schrijvers, bl. 365—368. Register van personen en zaken, bl. 369—516. Register van besproken letters, woorden en zegwijzen, bl. 517—618. Vondels standbeeld en de Vondelsfeesten te Amsterdam, op 17, 18 en 19 October 1867, (door H. Binger), bl. 619—714.

Platen: over bl. 2 facsimile van een opdracht van V. aan Joan Maestrick; over bl. 28 facsimile van «Op den lof van den Y-stroom» en van «Op zijne afbeelding»; over bl. 34 facsimile van «Op d' afbeeldinge van den Heere Meester Joan de Wit»; over

bl. 54 Agnes Block, photographie; over bl. 55 facsimile van «Ter bruilofte der E. getrouden S. de Flines en A. Blok»; over bl. 56 Gedenkpenning door de Staten van Utrecht vereerd aan A. Block; over bl. 57 Begrafenispenning ter eere van Ida Blok, lithogr.; over bl. 60 Begrafenispenning ter eere van Anna van den Vondel, lithogr.; over bl. 66 Begrafenisbriefje van Vondel, facsimile; over bl. 68 Begrafenispenning van J. van den Vondel, lithogr. en 2 vignetten in hout.

De in het twaalfde deel opgenomen Naamlijst der inteekenaren telt 700 namen en toch was, zooals ligt te begrijpen is, «de voltooijing dezer eerzuil aan Vondel meer een zaak van eer (voor de uitgevers) dan een zaak van financieël voordeel geweest. Aan ondersteuning van hooger hand, waarop dergelijke ondernemingen in het buitenland steeds kunnen rekenen, heeft het hun onbegrijpelijkerwijze ten eenenmale ontbroken». Zij trachtten daarom in Sept. 1871 hun overblijvende exemplaren onder zeer voordeelige voorwaarden van de hand te zetten. Zij gaven deze af tegen quitantie voor den vollen prijs, te betalen in twintig gelijke termijnen binnen vijf jaren, of met een korting van 6 pCt. voor betaling binnen twaalf maanden na de levering.

41. Al de dichtwerken van JOOST VAN VONDEL. Naar tijdsorde gerangschikt en in de hedendaagsche spelling uitgegeven. Met inleiding en aanteekeningen van Dr. J. van Vloten, hoogleeraar te Deventer. Schiedam, H. A. M. Roelants. MDCCCLXIV.

Dl. I: 6, VIII en 781 blz.; Dl. II: 4, VIII, 992 en (2) blz. imperiaal 8°.

Deze volksuitgave is opgedragen aan Z. M. Willem III. Tegenover den titel van dl. I een portret van Vondel, gegraveerd door W. Steelink naar dat van C. Visscher.

Op bl. I—VIII zet van Vloten de redenen uiteen, die tot het ontstaan dezer uitgave geleid hadden en geeft verder een beknopt overzicht van Vondels leven, loopende tot 1648.

De gedichten zijn in twee kolommen gedrukt, terwijl aan den voet der blz. taalkundige en historische aanteekeningen, «zoo kort en bondig en tevens volledig doenbaar», geplaatst zijn.

Deel II verscheen in 1866 en bevat, behalve de gedichten van de jaren 1648—1679, een Inleiding met een overzicht van Vondels leven, gedurende die jaren.

In *De Levensbode* van 1868 gaf Dr. van Vloten in een «Nalezing op Vondel» nog twee gedichten, die hij «in 't schiften en rangschikken, ter zij had gelegd, om ze zooveel doenlijk op hun vrij onzeker jaartal te brengen». Het waren: «De Kristdoop: gemaald door Pauwels Veronees» en «Op den brand van Trojen, door Rafael Urbyn geschilderd».

Bekend is het, hoe naar aanleiding van deze uitgave, de heeren Binger aan den heer Roelants een proces aandeden, dat in Sept. 1863 te Rotterdam voorkwam, en daarna in Januari 1864 in hooger instantie te 's Gravenhage ten voordeele van den heer Roelants beslist werd. Zie het Weekblad van het Recht N°. 2515 en 2516 en het Nieuwsblad v/d Boekhandel van 1864 bl. 11 en 37.

42. De complete werken van JOOST VAN VONDEL. Met eene voorrede van H. J. Allard, leeraar aan 't Seminarie te Kuilenburg. *Vignet: pauselijke tiara met de sleutels.* 's-Hertogenbosch. — Amsterdam. Henri Bogaerts, opvolger van P. N. Verhoeven. 1870. Twee dln. imp.-8°.

Deze editie is eigenlijk slechts een titeluitgave van n°. 41. Door aankoop eigenaar geworden van het fonds van H. A. M. Roelants, bracht Henri Bogaerts deze exemplaren voor geringen prijs in den handel, nadat de voorberichten en naschriften vervangen waren door nieuwe van de hand van H. J. Allard en dus geschikt gemaakt voor Katholieke kringen.

Overigens is het geheel dezelfde uitgave als n°. 41.

43. J. VAN VONDEL'S Dichtwerken. Met aanteekeningen en toelichtingen van J. van Vloten. Schiedam, H. A. M. Roelants. (1879—1884). Drie dln. kl. 8°.

Het eerste deel bevat: Palamedes (bl. VIII en 1—112), Hekeldichten (bl. 113—256). De Leeuwendalers (bl. 257, 258, III—VIII en 259—344) en Geschieddichten (bl. 345, 346, (2), 347—712).

Het tweede deel: Lucifer (bl. 1, 2, III—XVI 3—100), Gijsbrecht van Aemstel, (bl. 101, 102, III—VIII, 103—180), Joseph in Dothan (bl. 181, 182, (2), 183—250), Joseph in Egypten (bl. 251—326), Sophompaneas (bl. 327—376), Gebroeders (bl. 377, 378, (2), 379-440), Maeghden (bl. 441—500), Peter en Pauwels (bl. 501, 502, (2), 503—556), Maria Stuart (bl. 557—564, (2), 565—620), en Salomon (bl. 621—682).

Het derde deel: Salmoneus (bl. 1, 2, (2), 3—66), Jeptha (bl. 67, 68, III—VI, 69—134), Koning David in ballingschap (bl. 135, 136, (2), 137—196), Koning David herstelt (bl. 197—254), Samson (bl. 255, 256, (2), 257—312), Adonias (bl. 313, 314, (2), 315—372), Batavische Gebroeders (bl. 373, 374, (2), 375—434), Faëton (bl. 435, 436, (2), 437—486), Adam in balling-

schap (bl. 487, 488, (2), 489—550), Zungchin (bl. 551, 552, (2), 553—606), en Noah (bl. 607, 608, (2), 609—658).

Deze 3 dln. verschenen in 25 afl.; elke afl. heeft een afzonderlijken titel, behalve de 12e—15e, die te zamen het 3e deel vormen. De signatuur voor het eerste deel is: «Vondel. — Geschied- en Hekeldichten»; voor de volgende: «Vondel. — Treurspelen I—XVI». Elke afl. heeft een dubbel cijfer van pagineering; bovenaan het doorloopende cijfer van het deel, onderaan het cijfer van de aflevering afzonderlijk. De afleveringen konden dus ook als afzonderlijke deeltjes in het Klassiek, Letterkundig Panthéon verschijnen, terwijl in de compleete editie, zooals zij door den uitgever in den handel werd gebracht, de afzonderlijke titels uitgesneden werden.

Bij de afzonderlijke uitgaven zal ik elke afl. wanneer zij van een titel voorzien is, nader beschrijven.

Wat de wetenschappelijke (on)waarde dezer uitgaaf betreft, vergelijke men vooral het opstel van Dr. G. Penon in *de Banier*, 4e jaargang.

V. BLOEMLEZINGEN.

44. J. VAN VONDEL'S | Zee-trompet. 24 blz. 8o.

Dit curieuse boekje, waarvan ik maar één exemplaar onder de oogen kreeg, dat zich thans in mijn verzameling bevindt, is, naar het mij voorkomt, in het begin der vorige eeuw gedrukt. Men zou bijv. geneigd zijn te meenen dat het achter een of ander boek behoord heeft; het ex. is echter zoo gaaf, dat er geen spoor van uitscheuren aan op te merken valt.

Na den eenvoudigen titel (bl. 1) volgen een achttal gedichten: Op het gezegent voorspel van den zeestryt (bl. 3), De havenschendery te Bergen in Noorwegen (bl. 4 en 5), De zeetriomf der vrye Nederlanden (bl. 6—8), Zegezang over den Zeestryt der Heeren Staeten (bl. 9—13), Zeegevier der vrye Nederlanden (bl. 14—16), De Zee leeuw op den Teems (bl. 17 en 18), Vrye zeevaert onder de Vlagge van... Tromp (bl. 19 en 20) en Scheepskroon, Behaelt... door.. Joan van Galen (bl. 21—24). U.

45. Bloemlezing uit de reijen der treurspelen van JOOST VAN DEN VONDEL. Te Amsterdam, bij M. Westerman. 1819. VIII en 112 blz. 12o.

De uitgever Westerman zond deze bloemlezing in het licht ter voorbereiding van de uitgave der volledige Werken (zie no. 38). Zij is verzameld door Jeronimo de Vries, zooals blijkt uit een brief van den verzamelaar «Aan den Uitgever» (bl. VII en VIII). B.V., B.L.L. en U.

46. Keur van Nederlandsche Letteren. Een en twintigste stukje. *Vignet: Minerva met attributen.* Amsterdam, Bij M. Westerman. 72 blz. kl. 8o.

Op bl. 3 staat de naam van den dichter vermeld: J. van den Vondel. Op bl. 4 een kleine inleiding, waaruit blijkt, dat de verzamelaar zich «meestal tot die stukken bepaald (heeft), welke zich niet dagelijks aan het geheugen vertegenwoordigen». In het geheel zijn in deze bloemlezing 36 gedichten opgenomen. B.V. en U.

47. Drie proeven van opheldering over den grootsten der oud-Nederlandsche Dichters, J. VAN DEN VONDEL, (als bijvoegsel tot het hiernevens voorgedragen ontwerp eener met doorloopende aanteekeningen voorziene uitgave van eenige zijner voornaamste werken). Door Mr. B. H. Lulofs, Hoogleeraar in de Nederlandsche Letterkunde en Welsprekendheid aan 's Ryks Hoogeschool te Groningen enz. Te Groningen, bij J. Oomkens. 1830. (VI) en 36 blz. 8o.

Voornemens zijnde een nieuwe uitgave te doen verschijnen van eenige voorname oorspronkelijke werken van Vondel, gaf Mr. Lulofs eerst dit werkje uit als proeve van bewerking. Het bevat, behalve een inleiding: 1o. Proef van het begin eener Inleiding van den Gysbrecht van Aemstel, 2o. Proeve eener met aanteekeningen voorziene plaats uit een van Vondels treurspelen; het verhaal namelijk van den bode uit het 5e bedrijf van Gysbrecht, en 3o. Proeve eener met ophelderingen voorziene plaats uit Vondels Poëzy, namelijk het dichtstuk, getiteld «Vrye zeevaert onder de vlagge van M. H. Tromp». K.B.

48. J. VAN DEN VONDEL, door geschiedkundige inleidingen, omschrijving in proza en aanteekeningen, in eenige zijner kleinere gedichten opgehelderd. Een Boek voor het Algemeen en als proeve om dien Prins

onzer oude Dichters, ook voor min geletterden, regt verstaanbaar te maken. Door Mr. B. H. Lulofs, hoogleeraar te Groningen, lid van het Koninklijk-Nederlandsch Instituut, enz. (Versierd met het portret des vier-en-tachtigjarigen Dichters en voorafgegaan door eenige aanmerkingen en dichtregelen tot zijn' lof, als voorstander van regt, orde, vrijheid en verdraagzaamheid in *deze en gene* zaken van Staat en Godsdienst. Te Groningen, bij J. B. Wolters. 1838. (XII), XLVIII, 377 en (1) blz. 8°.

De titel is in zwart en rood op zwaar papier gedrukt; tegenover den titel een lithographisch portret van Vondel naar H. Bary, door H. J. Backer, met vierregelig bijschrift van B. H. Lulofs. Op blz. 3—6 « een woord aan den Goedgunstigen Lezer»; bl. 6—12 Naamlijst der inteekenaren. Daarna « Eenige dichtregelen tot lof van den oud-Nederlandschen Dichter J. van den Vondel», (bl. I—XLVIII). In het eigenlijke werk worden 18 ged. behandeld. Elk gedicht is voorafgegaan van een historische Inleiding, terwijl tegenover elke blz. poezie de overzetting hiervan in proza gesteld is. Aan den voet der blz. zijn uitgebreide aanteekeningen, vooral van taalkundigen aard, geplaatst. B.L.L. en U.

49. Keur van paarlen, verzameld bij J. VAN DEN VONDEL, door J. M. Schrant. Met ophelderingen. Leiden, H. W. Hazenberg en Comp. 1846. X, 338 en (1) blz. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. III titel, bl. V opdracht aan «den hoog edel gestrengen heere Mr. Lodewijk Caspar Luzac", bl. VII—X Voorberigt, gedateerd Vreewijk bij Leiden, den 24 van Lentemaand 1846. daarna de bloemlezing, met ophelderende aanteekeningen aan den voet der blz. B.L.L. en K.B.

50. Keurlezing uit VONDEL. *Vignet.* Amsterdam, Gebroeders Binger, 1858. (IV) en 20 blz. 8°.

Op den omslag een portret in houtsnede van Vondel; onderaan staat hier nog vermeld: «Snelpersdruk van Binger & Co». Deze bundel bevat de beste kleine lyrische, benevens fragmenten uit de grootere gedichten en uit de treurspelen. B.L.L.

51. Keurlezing uit VONDEL. *Vignet.* Utrecht, C. van der Post, Jr. 1860. (IV) en 206 blz. 8.

Titeluitgave van n°. 50. B.V.

52. Profetische Galmen van VONDELS lier, Pius den IXe uit eerbied en kinderlijke liefde gewijd. Met een inleidend woord van J. A. Alberdingk Thijm. De opbrengst strekt tot bijdrage in het Nieuwjaarsoffer MDCCCLXVI. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen, 1866. 21 en (3) blz. 8°.

Deze bundel bevat: Profetische klaghte Davids (Harpzang XXXIV), Weergalm uit het Westen (Harpzang XXXV), Gebedt van Pius IX (Harpzang LXIII), Koor van Kristenen (Harpzang CXXIV), Een Stemme uit de Wolcken (Harpzang XXXVI), Koor van Romainsche Burghers (Harpzang XLV), Een Stem uit het Noorden (Op de bestendigheid der Kercke) en Gebedt der Kercke, (Slot van De Heerlijckheit der Kercke). U.

53. No. 234. Levensschets van JOOST VAN VONDEL, benevens eene bloemlezing uit zijne gedichten. Uitgegeven door de Inrigting tot bevordering van volksgeluk en volkswelvaart, door verspreiding van nuttige kennis: *De Vriend van Armen en Rijken.* 10 cents. E. S. Witkamp, Koningsplein, te Amsterdam. (1867). 32 blz. 8°.

Achter de levensschets worden « Proeven uit de dichtwerken van Joost van Vondel» medegedeeld (bl. 17—32), in het geheel 36 ged. B.V.

54. VONDEL'S Gedichten op de Societeit van Jezus, toegelicht en voorafgegaan van eene bijdrage tot zijne bekeeringsgeschiedenis, getrokken uit onuitgegeven bescheiden. Door H. J. Allard. R. K. Priester en Leeraar aan het Seminarie te Kuilenburg 's Hertogenbosch W. van Gulick. 1868. (IV), 141 en (3) blz. 8°.

Op bl. III en IV Voorrede, daarna als Inleiding een bijdrage tot Vondels bekeeringsgeschiedenis (bl. 1—34).
Dan volgen elf ged. op leden der Societeit

van Jezus, elk gedicht voorzien van een flinke Inleiding en van aanteekeningen aan den voet der blz. Op bl. 130—136 een «Aesthetische waardeering», daarna een «Slotwoord» (bl. 137, 138) en Bijlagen (bl. 139—141).

Deze bloemlezing vormt het 1e stuk van het tijdschrift: «Studien op Godsdienstig, Wetenschappelijk en Letterkundig gebied», doch verscheen ook afzonderlijk. B.V. en U.

55. VONDEL en de moeder des Heeren, of rozen- en leliënkrans uit VONDEL'S dichtbloemen voor Maria gevlochten, door H. J. Allard, R. K. Priester en leeraar aan het Seminarie te Kuilenburg. Kerkelijk goedgekeurd. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum. 1869. 58 en (2) blz. 8o.

Op bl. 3 een bericht «Aan de beschermelingen van Maria, leden harer Congregatie, in het Seminarie te Kuilenburg», bl. 5—24 Maria de moeder van Jezus, bl. 25—40 Maria de vrouw van smarten, bl. 41—55 Maria de koningin des hemels en der aarde, uit Vondels gedichten toegelicht en bl. 56—58 Slotwoord. B.L.L. en U.

56. VONDEL en de Paus, door H. J. Allard, R. K. Priester en Leeraar aan 't Seminarie te Kuilenburg. *Vignet: pauselijke tiara en sleutels.* Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1869. 113 en (3) blz. 8o.

Op bl. 8 de opdracht «Aan Zijn Heiligheid Pius IX, den priester-koning, bij de opening van het Vaticaansch Concilie, met den diepsten eerbied toegewijd». De Inleiding (bl. 7—41) behelst beschouwingen over deze 2 punten: 1e. Vondel en de Pausen van den voortijd, en 2e. Vondel en de Pausen van zijn tijd. Evenals in no. 54 is elk gedicht voorafgegaan van een inleiding en voorzien van aanteekeningen aan den voet der blz. Negen ged. worden behandeld, daarna volgen nog beschouwingen over «Vondel met de zijnen en Clemens X» en «Pausgezindheid van Vondel en Grotius» (bl. 104—111) en twee bijlagen U.

57. Meesterstukken uit VONDELS werken verzameld en toegelicht door P. H. van Moerkerken, met levensschets van den dichter. Leeuwarden, A. Akkeringa. 1870. (2), XVI en 582 blz. 8o.

De omslag is versierd met een houtsnede, gemerkt C. B. Bovenaan het portret van Vondel en van onderen links Ruben bij de put, waarin zich Joseph bevindt, en rechts een voorstelling van het laatste tooneel uit den Gysbrecht van Aemstel.

In deze chronologisch gerangschikte bloemlezing zijn, behalve lyrische ged., ook tooneelen uit verscheidene treurspelen opgenomen. U.

58. Gedichte von JOOST VAN DEN VONDEL. Deutsch von Ferd. Grimmelt und Andr. Jansen. Münster. Adolph Russells Verlag. 1873. (VIII) en 140 blz. 8o.

Op bl. III—V een gedicht: «Die Weihe», van A. J.(ansen), bl. VI Vorwort, bl. VII en VIII Inhalts-Verzeichnisz en dan 48 vertalingen, afwisselend onderteekend G.(rimmelt) en J.(ansen).

59. VONDEL'S Dichtjuweelen, met eene levens- en karakterschets door F J. Poelhekke, R. K. Priester & Kapelaan te Leiden. Met eene voorrede van G. F. Drabbe, kanunnik, en regent van het Seminarie Hageveld. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1876. XIII, (4), LIV, (2) en 516 blz. 8o.

Op de voorrede (XIII blz.) volgen de Bladwijzer (4 blz.) en de levens- en karakterschets van den dichter (LIV blz.). Daarachter een lijstje van Corrigenda en eindelijk de bloemlezing zelve. De ged., waaronder vele fragmenten uit Vondels tooneelpoezie en uit zijn didactische werken, zijn niet chronologisch gerangschikt. B.V. en B.L.L.

90. VONDELS Lierpoezie. Voor 't onderwijs saamgelezen door A. W. Stellwagen, Leeraar aan de H. B. School te Den Haag. Den Haag, D. A. Thieme. 1876. (IV), 147 en III blz. 8o.

Deze bloemlezing bevat een zestigtal ged., in chronologische volgorde, met beknopte aanteekeningen. Als proeve van des dichters prozastijl, gaat de «Aenleidinge ter Nederduitsche Dichtkunste» vooraf. B.L.L. en U.

61. Bloemlezing uit VONDELS kleinere gedichten; door J. L. Peters Leeraar te Roermond. Schiedam H. A. M. Roelants. 1881. (IV), 131 en VIII blz. kl. 8o.

N°. 109 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon. Het bundeltje, ingericht om bij het onderwijs te gebruiken, bevat 85 ged. in 15 rubrieken verdeeld. B.L.L. en U.

62. Meesterstukken uit VONDEL'S werken. Uitgelezen door Dr. W. Doorenbos. (Tweede druk van «Van Moerkerkens verzameling».) Amsterdam, A. Akkeringa. 1881. XXIII, 582 en (1) blz. 8°.

Bl. I wit, bl. III fr. titel, bl. V titel, bl. VII—IX Inhoud, bl. X Voorbericht van W. D.(oorenbos), dd. 31 Dec. 1880, bl. XI—XXIII «Over het leven en de gedichten van Vondel» en vervolgens de chronologisch geordende bloemlezing, 81 stukken bevattende (zie n°. 57).

63. VONDELS Lierpoezie. Voor 't onderwijs saamgelezen door A. W. Stellwagen, Leeraar aan het Gymnasium te Den Haag. Nieuwe uitgave. Den Haag, De gebroeders van Cleef. 1884. (IV), 147, (1) en III blz. 8°.

Nieuwe (titel)uitgave van n°. 60.

64. VONDEL. Keur uit VONDELS Lyrische en Dramatische Poëzie, voorafgegaan van een levensschets naar Brandts leven van Vondel, door P. H. van Moerkerken. Te Sneek, bij J. F. van Druten. 1885. VIII, en 341 blz. 8°.

Deze bloemlezing bevat op bl. 1—47 de belangrijkste gedeelten «Uit Vondels Leven»; daarna volgen de ged. in de volgende rubrieken: Gedichten betreffende den Dichter zelven en zijn gezin (bl. 49—55); betreffende Oldenbarnevelt (bl. 55—60); betreffende Prins Frederik Hendrik (bl. 60—71); hekeldichten (bl. 72—90); betreffende Hugo de Groot (bl. 91—95); betreffende Professor Vossius en zijn gezin (bl. 95—99); betreffende Huygens (bl. 100—103), betreffende Isabella le Blon (bl. 104—105); betreffende het gezin van Laurens Baeck (bl. 105—111); betreffende de Hinlopens (bl. 111—115); betreffende P. C. Hooft (bl. 115—121); Lierdichten (bl. 121—126); betreffende Amsterdam (bl. 126—140); twee sonnetten of klinckdichten (bl. 141); Bruiloftsdichten (bl. 142—148); Zegeliederen (bl. 149—168); Geboortedichten (bl. 169—172); Lijkdichten (bl. 172—176); Lofzangen (bl. 177—181); Graf- en Bijschriften (bl. 181—187); Stichtelijke Gedichten (bl. 188—191); Mengeldicht (bl. 191—192); en fragmenten uit Palamedes (bl. 193—225), Gysbrecht van Aemstel (bl. 226—245), Joseph in Dothan (bl. 246—275), De Leeuwendalers (bl. 277—306) en Lucifer (bl. 307—341). Onder aan den voet der blz. korte, zaakrijke ophelderende aanteekeningen.

65. Meesterstukken uit VONDEL'S werken. Uitgelezen door Dr. W. Doorenbos. Tweede druk. (Derde druk van Van Moerkerken's Verzameling.) Amsterdam, A. Akkeringa. 1886. XXIV en 583 blz. 8°.

Zooals de titel reeds zegt, is deze uitgave de tweede druk van n° 62. Blijkens een Bericht van den verzamelaar is er in dezen herdruk niets veranderd.

VI. AFZONDERLIJKE UITGAVEN.

a. MET EEN VAST JAARTAL.

1612.

66. I. Het | Pascha | ofte | de verlossin- | ge Israels wt Egijpten. | Tragecomedi- | scherwijse een yeder | tot leeringh | opt | tonneel gestelt. | Den goeden vind' my goed' | Den quaden straf en strengh' | Wanneer ick d' een behoed; | En d' ander t' onderbrengh | Tot Schiedam, | By Adriaen Cornelison boeckdrvcker. | 1612. (XIV) en (73) blz. kl. 8°.

Als titel[1]) een houtsnede, Mozes en Aäron voorstellende, die een schild vasthouden, waarop de titel is afgedrukt. Op bl. III—VII een bericht «tot den Leser», dd. 29 Maart 1612 en op bl. VIII—XI «Epistre A Monseigneur Jean Michiels van Vaerlaer, mon singulier Amy». Daaronder een zesregelig gedicht «Op de verlossinghe Israels», geteekend: *Getrou altijt*, de spreuk van T. Sergeant; op bl. XII een «Eer-dicht» van G. A. Bredero, get. *T' kan verkeeren*, en een «Klinck-veers» van

[1]) Het vierreg. gedichtje (v. L. I 38) op den titel is ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 640.

Willem Bartjens, get. *Godt is myn heyl*; op bl. XIII een «Klinck-dicht» van Jan Sieuwertsen Kolm, get. *Bemint de waerheydt* en een, get.: *Liefd' al volmaect*; op bl. XIV «Kort begrijp vande Trage-comedie» en «Beelden van 't Blij-eyndich spel».

Op de laatste drie blz. de «Verghelijckinghe vande verlossinge der kinderen Israels met de vrijwordinghe der vereenichde Nederlandtsche Provincien [1])».

Het geheele boekje is met Gothische letter gedrukt. Op bl. 73 onderaan leest men: «Tot Schiedam, Voor Jan Wolffertsz Boecverkooper woonende by de Kercke. Anno 1612.»

Deze uitgave komt zeer weinig voor, doch is niet zoo zeldzaam, als men wel eens meende. U.B.A., B.L.L. en U.

67. II. Het | Pascha, | ofte | DeVerlossinge Israëls uyt Egypten. | Trage-Comoedischer-wijse een yeder tot leeringh op | 't Tonneel ghestelt. | Den goeden vind' my goed' | Den quaden straf en strengh | Wanneer ick d'een behoed: | En d' ander t' onderbrengh. | *Ets van C. Moyaert.* | t' Amsteldam, | Ghedruckt by Ioost Broersz. Boeckdrucker woonende inde | Grave-straet / inde Druckery/Anno 1636. (VI) en (50) blz. 4°.

De ets op den titel stelt Mozes en Aäron voor, staande op den berg, omringd door het volk. Mozes schijnt met opgeheven staf de zee te bezweren om de aansnellende Egyptische krijgsknechten terug te houden.

Het voorwerk bevat het bericht «Tot den Leser» (bl. III—V), de ged. van *Ghetrou altijdt* en van Bredero (bl. V) en het «Kort begrijp» met de «Beelden» (bl. VI). Op bl. 48—50 de «Vergelyckinge». B.V. en U.

68. IIa. Van deze uitgave komen ook exemplaren voor met een ander adres, terwijl ze overigens geheel gelijk zijn. Het onderschrift luidt dan: «t'Amsterdam, | Voor Dirck Cornelisz. Houthaeck, Boeckvercooper/ woonende | op de Nieuwe-zijds Kolck in 't Bourgoens Kruys/Anno 1636.» U.

69. III. Het | Pascha, | ofte | De Verlossinge Israëls uyt Egypten. | Trage-Comoedischer-wyse een yeder tot leering op | 't Toneel gestelt. | Den goeden vind' my goed | Den quaden straf en streng | Wanneer ick d'een behoed: | En d' ander t' onderbreng. | *Vignet: putje met: «Elk zyn beurt.»* t' Amsterdam. | Voor Dirck Cornelisz. Houthaeck, Boeckverkooper, woonende op de Nieuw- | zyds Kolck in 't Bourgoens Kruys, Anno 1636, (VIII) en 59 blz. 4°.

Het voorwerk is geheel gelijk aan dat in II. Het komt mij voor dat deze uitgave eerst in de laatste jaren der 17de eeuw gedrukt is. Letter, initialen, en papier doen mij dit vermoeden. De titel zou in dat geval letterlijk overgenomen kunnen zijn van de uitgave IIa. B.V. en U.

70. IV. J. V. VONDELS | Pascha, | ofte | De Verlossinge Israêls uyt Egypten. | Trage-Comoedischer-wijse een yeder tot leeringh op | 't Tonneel gestelt. | Den goeden vind' my goed | Den quaden straf en strengh | Wanneer ick d' een behoed: | En d' ander t' onderbrengh. | *Gravure.* | Te Rotterdam, | By Izaak van Ruynen Boekverkooper by de Vismarct. 1695. (VI) en 65 blz. 4°.

De gravure op den titel, die misschien van de hand van Jan Luyken is, stelt Israëlieten voor, het Pascha nuttigende, terwijl men in het verschiet Mozes en Aäron op den berg ziet, die de wateren bezweren, als middel tegen de aansnellende Egyptenaren.

De uitgever van Ruynen droeg deze editie op aan «Gosewynus Palm, Kenner en Beminner der Nederlantsche Poezy». Op bl. IV en V een «Carmen de miraculosa Israelitarum ex Aegypti servitute liberatione», geteekend: C: Thoen M. Dr. Van denzelfde op bl. VI een Hollandsch gedicht op hetzelfde onderwerp. Hetgeen nu volgt, is geheel gelijk in de vorige edities; de eerste 6 blz. hebben geen paginatuur. B.V. en U.

1613.

71. I. Den | Gulden Winckel | der | Konstlievende Neder- | landers | Gestoffeert met veel treffelijcke his- | torische, Philosophische, Poeetische |

[1]) Ook in Poëzy 1682 II 640 met het jaartal MDCXII (v. L. I 118).

morale ende schriftuerlijcke leeringen. | Geciert met schoone kunst | platen oft Beeldenissen. | Vermakelyck en stichtelijck voor | alle staten van Menschen. | t'Amsterdam. | Bij Dirck Pietersz inde | witte pars op t' wa- | ter bij d' oude brugge. 78 fol. en (4) blz. 4°.

De titel is een fraaie gravure, get. «P. Serwout(ers) fe(cit)». Het voorwerk bevat: op bl. III en IV een voorbericht van Dirck Pietersz. (Pers) (v. L. I Nal. bl. 32, 33), een dichterlijken heilgroet aan Abraham de Wolf [1]), Vondels zwager (bl. V—VIII) en een Sonnet van Dirck Pietersz. (Pers), get. *Deught bereyckt de kroon* (bl. IX). Dan volgen de 74 gravuren met Vondels bijschriften in poëzie; de blz. waarop de gravuren afgedrukt zijn, dragen de nummers 5—78. Eindelijk aan het slot een «Raetsel des Dichters [2])» (v. L. I 300) en het Register (2 blz.).

Op de laatste blz. onderaan leest men: «Tot Amstelredam, By Dirck Pietersz. Boeck-verkoper op 't Water by de oude Brugghe, inde Witte Persse. A°. 1613.»

Voor zoover ik heb kunnen nagaan, zijn de prenten, welke voor deze uitgave gediend hebben, het eerst gebruikt voor een dergelijk werkje, waarvan de titel luidde: «Μικροκόζμος. Parvvs mvndvs 1579 [3])» in 4°. met de verklaringen in het Latijn. In 1584 gaf Mr. Jan Moerman met een opdracht aan de Rederijkerskamer *De Olijftack* in Antwerpen, een Vlaamsche verzameling bijschriften uit onder den titel van «De Kleyn Werelt Rethoryckelyck wtgestelt deur Mr. Jan Moerman, ende met overschoone constp'aten seer heerlijck versiert, T'Hantwerpen, by Geerardt de Jode op de Catalyne Vest, Anno 1584 [4])» in 4°. Daarna verscheen een Fransche uitgave, onder den titel: «Μικροκόσμος | Parvvs mvndvs | A Anvers, | Chez Ioachim Trognaesius, aux dépens de Gerart | de Iode. Anno, M. D. LXXXIX», VI en 152 blz. in 4°. Op de laatste blz. leest men: «Iste Microcosmus fideliter est è Latino translatus, et absque periculo Imprimi potest. Quod attestor infra scriptus. Datum Antverpiae hac 19. Januarij, Anno Domini. 1589. Michael Hetsroey Bruegelius Canonicus Antverpiensis, visitator librorum.»

Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor dat de prenten oorspronkelijk gegraveerd zijn door Gerard de Jode.

Daarna verscheen nog een nieuwe uitgave van den Latijnschen tekst met dit adres: «Arnhemi. Apud Ioannem Iansonium bibliopolam ibidem, sumptibus Theodori Petri bibliopolae Amstelrodamiensis [1]).»

Later werden de prenten gebruikt voor een Hollandsche vertaling, die in 1608 met dezen titel verscheen: «De cleyn | werelt: | Daer in claerlijcken door seer schoone Poëtische, Moralische en Historische exempelen betoont wort, alles wat den | mensche (tot stichtinghe ende leeringhe in zijnen staet) | heeft te vlieden ende naer te volghen. | Allen Liefhebberen der conste ter eeren, | Rethorijckelick uytgestelt door Mr. Ian Moerman, | ende met over-schoone Constplaten | seer heerlijck verciert. | t' Amstelredam, By Dirck Pietersz. Boeckvercooper, in de witte Persse, in de | oude brugsteech, aen 't water. 1608.» (XI en 150 blz. in 4°). Behalve dezen boekdruktitel, vindt men in volledige exemplaren nog een titelgravure, een van verre gevolgde kopie naar de titelprent in *Parvus mundus*. In den rechterbenedenhoek leest men den naam van den graveur: «C(laes) J(ansz.) Visscher *fecit*. 1608». Het voorwerk van *De Cleyn Werelt* bevat op bl. V en VI een «Verclaringhe vanden Tijtel» uit het Latijn (of het Fransch) vertaald, dan op bl. VII en VIII «De Drucker aen de Liefhebbers der Poësie, en Schilder-conste», op bl. IX en X een bericht van «Mr. Ian Moerman, Autheur deses Boecks» aan «alle Nederlandtsche Liefhebbers der Rhetorijcke», en op bl. XX een gedicht van «Ian de Coster op de Cleyn Werelt van den seer deur-luchtighen ende honichvloeyenden Poëet M. Jan Moerman vanden Kiele». De gedichten bij de prenten zijn alle vertalingen naar het Latijnsche origineel. Op de voorlaatste blz. staat een gedicht van Dirck Pietersen en op de laatste blz. zijn adres.

Bij denzelfden uitgever Dirck Pietersz. Pers verscheen nog een Fransche uitgave van deze prentenverzameling. Zij heeft denzelfden prenttitel als Vondels *Gulden Winckel*; het schijnt mij echter toe, dat zoowel de titel als de prenten van de Fransche uitgave eerder afgedrukt zijn dan die van het Nederlandsche boek. Zij zijn veel scherper en helderder van afdruk en vooral is het aan enkele, onder het drukken defekt geworden platen zeer duidelijk te zien, dat zij meer geleden hadden, toen zij voor Vondels bewerking werden afgedrukt, dan toen zij dienst deden voor de Fransche vertaling Het aardigste hierbij is, dat het schild van de prent, waarop de titel is geplaatst, in de Fransche uitgave beplakt is met een in denzelfden vorm als schild uitgeknipt stukje papier, waarop de volgende titel gegraveerd is: «Le microcosme | Contenant | divers tableaux | de la vie humaine | Representez | En figures avec une | brieve exposition en | vers francois | a Amsterdam | Chez Theodore Pierre | a l'enseigne de la presse | blanche.» Het voorwerk bevat slechts een «Preface sur le contenv de ce livre» (6 blz.) en een «Sonnet av lectevr», geteekend: *Cognoy toy mesme*. De

---

[1]) Herdrukt in Poëzy 1682 II bl. 664 onder de «Oude rymen».

[2]) Ook in Poëzy 1682 II bl. 396.

[3]) Brunet, *Manuel du Libraire*, 5e ed. 1862, III, bl. 1708.

[4]) Catalogus auctie-Jos. Paelinck bij F. Muller 1860.

[1]) Een ex. hiervan in de Bibl. Vondeliana.

74 prenten zijn vier aan vier voorzien van een letter, welke geheel overeenstemt met de letter in alle andere hier opgenoemde edities. Hier komt echter de bizonderheid bij, dat deze letter volmaakt overeenkomt met de letter der signatuur van het vel, waarop deze prenten zijn afgedrukt. De tekst der gedichten en der bijschriften onder de prenten is een geheel andere als die van de Fransche uitgave van 1589.

Het zal wel onnoodig zijn er hier op te wijzen, hoe deze prenten, die verscheidene malen van bezitter veranderden en die voor zoovele uitgaven gebruikt werden, zeer veel van hun oorspronkelijke fraaiheid en scherpte hadden verloren en nu en dan op nieuw bijgewerkt moesten worden. Sommige prenten zijn op de verkeerde bladzijde afgedrukt: de bij het bijschrift behoorende prent werd dan, op een afzonderlijk stukje papier gedrukt, er over heen geplakt. Een enkele maal werd de prent zelfs onderst boven afgedrukt.

De uitgever Pers zegt in de voorrede van Vondels vertaling, dat hij « de Dichten geheel nieu van een Liefhebber der stichtelijcker poësie (na de wijse vande Fransche dicht-maet) daer by doen maecken ». Welke van de twee Fransche teksten aan deze vertaling ten grondslag is gelegd, heb ik niet kunnen ontdekken. De vertaling staat m. i. bijna even ver van beide teksten af; misschien heeft Vondel zijn origineel slechts van verre willen volgen en dan zou het mij niet verwonderen, als hij aan den oudsten tekst het meest getrouw was gebleven. De mededeeling van Dr. Van Vloten (I bl. 76 noot) ontleend aan een brief van Dela Rue in den Navorscher XI bl. 12 en XIII bl. 15 als zou de *Gulden Winckel* een vertaling zijn van een werkje van Dr. Goulard is ten eenenmale onjuist. B.V. en U.

72. II. De Vernieuwde | Gulden | Winckel | Der | Kunstlievende Nederlanders. | Waer in | Den Mensche door Poëtische, Historische en Morale Leerin- | gen, vertoont wort, hoedanigh hy zijn leven, handel | ende wandel, zedighlijck, eerbaerlijck en | vermakelijck sal overbrengen. | Hier is by ghevoeght het Tweede deel: Waerin 't Welvaren der vereenighde | Nederlanden, en de droeve Wtvaert van Henricus de Groote, Coningh van | Vranckrijck en Navarre, &c. Neffens andere stichtelijcke dinghen/ | den Konst-beminders worden voor oogen ghestelt. | Door I. V. V. | Alles in aengename maet-Dichten, met Verklaringen in prose gestelt, en met | Konst-Platen en Beeldenissen verçiert | *Drukkersmerk van D. P. Pers: een geharnast ridder met randschrift: « Anagr: ick strii op sno eerde.»* T' Amstelredam, | Voor Dirck Pietersz: op 't Water / inde witte Parsse/ | recht over de Coren-marckt. Anno 1622. (VII), 93 en (2) blz. 4°.

Op bl. II het Sonnet van D. P. Pers, bl. III en IV zijn voorrede en bl. V—VII Vondels gedicht aan zijn zwager. De voorrede is eenigszins veranderd en omgewerkt, gelijk reeds door Mr. van Lennep in de Nalezingen op het Eerste Deel, bl. 33 is aangetoond. Dan volgen de prenten, die nu ook voorzien zijn van bijschriften in proza, waarschijnlijk door Pers zelven vervaardigd. De bladzijde tegenover elke prent is genummerd met hetzelfde cijfer als de prent (1—73). Dan volgen op bl. 74 een drietal gedichten van Vondel: « Vier Wterste [1]», « Wterste Oordeel [2]» en « Raedsel des Dichters», op bl. 75—84: « Hymnvs Ofte Lof-Gesangh, Over de wijd-beroemde scheepsvaert der Vereenighde Nederlanden [3]», get. I. V. Vondelen; op bl. 85—90 « Wtvaert en Treur-Dicht van Henricvs de Groote [4]» evenzoo onderteekend, en op bl. 91—93: « Zedigh Gedicht, Vande Ydelheyd der Menschen en Wanckelbaerheyd der Koningh-Rijcken [5]».

Op bl. 94 het Register en op de laatste blz. het drukkersmerk van P. van Ravesteyn: Eliza door de raven gespijzigd, waaronder: « T' Amstelredam, Gedruckt by Paulus van Ravesteyn. Anno 1622 »

---

[1]) Ook in Poëzy 1682 II bl. 652 onder de « Oude Rymen ».

[2]) Komt voor aan het slot van *Het recht Ghebruyck ende Misbruyck van tydlicke Have* door D. V. Coornhert (t' Amst. D. P. Pers 1620), daarna in Poëzy 1682 II bl. 652 onder de « Oude Rymen ».

[3]) Ook in Poesy 1647 B bl. 202, Poëzy 1650 bl. 599, Poëzy 1660 bl. 214 en Poëzy 1682 II bl 627 (met het jaartal MDCXIII er onder.

[4]) Afgedrukt in Poesy 1647 B bl. 177, met den titel « Treurspel van Hendrick de Vierde », Poëzy 1650 bl. 593 met den titel « Treurdicht », Poëzy 1660 bl. 188 en Poëzy 1682 II bl. 619. Zie over de in de bundels van 1647 en 1660 bijgevoegde 16 regels de uitvoerige studie van Dr. G. Penon in zijne « *Bijdragen tot de geschiedenis der Ned. Letterkunde* » I bl. 58—62.

[5]) Met den titel: « Zeededichten » te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 138, ondert.: « J. v. V. over veel jaren gerijmt », in Poëzy 1650 bl. 584. Poëzy 1660 bl. 150 en Poëzy 1682 II bl. 609,

De prenten zijn dezelfde als in de vorige uitgave, alleen is de prent, welke in den *Gulden Winckel* van 1613 op bl. 20 en in de *Cleyne Werelt* op bl. 16 voorkomt, met het daarbij behoorende vers, weggelaten; zij stelde een tooverrot voor. Terwijl enkele prenten min of meer opgesneden zijn, werden twee geheel vernieuwd: Damocles, welke hier op bl. 28 voorkomt en de Walsche Hercules op bl. 42.

Niet zelden wordt in deze uitgave Vondels afbeelding aangetroffen. Het is een kopie van een gedeelte der prent van C. Visscher ter halver lijve, naar rechts, met tweeregelig vers van *Prudentur*. Natuurlijk is dit portret er later ingevoegd. U.

73. III. Toonneel | des Menschelik ken levens, | Of de Vernieuwde | | Gulden Winkel; | waer in | Door Poëtische, Historische, Morale, en Schrif- | tuurlikke leeringen, den mensche vertoont werdt, hoe- | danigh hy zijn leven, handel, en wandel, zediglik | eerbaerlik en vermakelik sal overbrengen. | Door J. V. VONDELEN. | Alles in aengename Maet-Dichten, met Verklaringen in | prose gestelt, en met Konst-platen, en Beeldenissen verciert. | *Vignet: een man, die met opgeheven bijl gereed staat een dikken boom om te hakken, met opschrift: «durate.»* | t'Aemstel-dam, gedrukt by Cornelis de Bruyn, | Voor David van Wesel, Boek-verkooper, op de hoek van de | Nieuwe Hoogh-straet, in de groen Segreyne Bybel. Anno 1655. (XI), 148 en (2) blz. 8°.

Behalve dezen boekdruktitel, heeft het boekje nog een gegraveerden titel, een verkleinde kopie naar de prent van P. Serwouters. Op het schild leest men: «Toonneel | des | Menschelikken | Levens | door | I. V. VONDELEN. | t' Amsterdam, | by David van Wesel. | op de hoeck van de | Nieuwe hoogstraet | inde groen segreine | Bybel.» Tegenover den boekdruktitel Vondels portret met tweeregelig vers van *Prudentur* [1]).

[1]) In de aanteekeningen van De Vries vond ik een papiertje, waarop de volgende titel geschreven was: «Theatre du monde.... Mis en vers par le Tres docte Sr. SIMON GOULART. A. Amsteldam Chez David de Wesel, Libraire aupres de la Bourse aupres de la Bible. L'an 1657.» 8°.

Naar ik meen, behoorde deze opgave bij de aanteekeningen, welke de Vries in het Britsch Museum gemaakt heeft; waarschijnlijk bevindt zich deze uitgave aldaar.

Verder teekende de Vries er bij aan dat «de prenten dezelfde zijn als in Vondels Gulden Winkel».

Het voorwerk is geheel hetzelfde als in de uitgave van 1622; alleen is de «Voor-reden» van Pers door David van Wesel eenigszins omgewerkt en voor dit doel pasklaar gemaakt, terwijl het opschrift van Vondels gedicht aan zijn zwager hier veranderd is in «Inhoudt der Zinrijkste Spreuken», en de slotregels, van vs. 85 af, zijn weggelaten.

De prenten (bl. 1—147) zijn verkleinde kopiëen naar die uit de editie van 1613; zij zijn natuurlijk omgewend, d. w. z. de voorstelling wordt juist van de tegenovergestelde zijde gezien. De in de uitgave van 1622 weggelaten prent is hier op een andere plaats, op bl. 138 (tusschen prent 74 en 75 van de uitgave van 1613) ingevoegd. Op bl. 148 de drie gedichten van Vondel. Daarop volgt het Register (2 blz.) G.P. en U.

74. IV. Toonneel | des Menschelikken levens. | Of de | vernieuwde | Gulden Winkel; | Waer in | Door Poëtische, Historische, Morale, en Schriftuur- | likke leeringen, den mensche vertoont werdt, hoeda- | nigh hy zijn leven, handel, en wandel, zediglik, eerbaar- | lik en vermakelik sal overbrengen. | Door J. V. VONDELEN. | Alles in aangename Maat-Dichten, met Verklaringen in | prose gestelt, en met Konst-platen, en Beeldenissen verçiert. | *Vignet: Christophoros het kind Jezus dragende, met opschrift: «Christum sum ferens.»* | t' Amsterdam, | By Jacobus vanden Bergh, Boeckverkooper inde | Gast-huys Molen-steegh, naest de Heere-gracht, in de Am- | sterdamse Biblioteeck, Anno 1661. (IX), 1, 148 en (2) blz. 4°.

Mill

De titelprent is een kopie naar die van Serwouters en heeft tot opschrift: «Toonneel | des | Menschelikken | Levens | door | I. V. VONDELEN | t' Amsterdam, | By Jacobus van den Bergh, | Boeck-verkooper inde | Gast-huys Moolen- |

steegh in de Amsterdam- | sche Bibliotheeck naest | de Heere-gracht | 1661.»

De voorrede is dezelfde als die van David van Wesel in III. Overigens is deze uitgave geheel gelijk aan de voorgaande. De prenten zijn gelijk aan die in II, zij zijn echter alle meer of minder opgesneden; geheel vernieuwd zijn: Venus en Momus, hier op bl. 26, Hippomanes en Atalante op bl. 42 (kopie naar de tegenzijde), Diogenes op bl. 72, Tantalus op bl. 120, de boer in den wijngaard op bl. 122 en de versierde raaf op bl. 132. De teekenende herder op bl. 142 is in sommige exemplaren opgesneden, terwijl hier op bl. 138 de in II weggelaten prent, (het tooverrot), een beetje gewijzigd en opgesneden weder ingevoegd is.

In de meeste exemplaren vindt men Vondels afbeelding. Het is dezelfde prent, die veelal in den *Gulden Winckel* van 1622 wordt aangetroffen, nu met vermelding van Jacobus van den Bergh als uitgever.

De bewering van Mr. van Lennep, (IX. bl. 245) als zou «tytel en voorbericht, zoo wel als 't werk zelf gestolen zijn» acht ik verre van bewezen. Uit de prenten blijkt, dunkt mij, toch duidelijk, dat we hier dezelfde gravuren, alhoewel opgesneden en verscherpt in de randlijnen, voor ons hebben als in de uitgaven van 1613 en 1622.

Op de laatste blz. onderaan: «t' Amsteldam, Gedruckt by Christoffel Cunradus, Boekedrukker, op de Negelantiersgracht, Anno 1661.»
B.V. en U.

75. V. Toonneel | Des | Menschelikken levens, | Of de | Vernieuwde | Gulden-Winkel; | Waar in | Door Poëtische, Historische, Morale, en Schrif- | tuurlikke leeringen, den mensche vertoont werd, hoeda- | nigh hy zijn leven, handel, en wandel, zedighlik, eer- | baarlik en vermakelik sal overbrengen. | Alles in aangename Maet-dichten, met verklaringen in | prose gestelt, en met Konst-platen, en Beeldenissen | verçiert. | Op nieuw vetbetert (*sic*), en vermeerdert met de Helden Gods | des ouden Verbonds. | Alles door | J. v. VONDELEN. | *Vignet: de faam boven een schiprijk water zwevende.* | Tot Gorinchem, | Voor David van Wesel, Boek-verkooper aan de Peterbrugh. | In 't Jaar 1662. (XIII), 1, 148 en (2) blz. 8°.

Het voorwerk bevat hetzelfde als in III; alleen volgt op het gedicht van Pers een opdracht van David van Wesel, gedateerd: «Gorinchem desen 20 van Oogst-maand 1662» aan den «Ernt-festen, Wijsen en wel-ervaren Heer Kornelis Schut, Der Medicijnen Doctor» (bl. III—VI).

De titelprent en de andere prenten zijn dezelfde als in III, overigens is deze uitgave geheel gelijk aan die van 1655.

De *Helden Godes* hebben een afzonderlijke signatuur en paginatuur (zie n° 99). B. en K.B.

76. VI. Theatre | du | monde, | Contenant | Divers Excellens Tableaux | de la | vie humaine. | Of | Tooneel | des | menscheliken levens, | of de | Vernieuwde Gulden-Winkel. | Alles in aengename Maet-dichten, met verklaringen | in prose gestelt | Door J. VANDEN VONDELEN. | Met Beeltenisse en Konst-platen verçiert. | *Vignet: krulornament.* | A Amsteldam, | Chez Sander Wybrants, dans la Heere-straat, | & Jean de Lamsvelt, vis à vis de la maison | des filles or felines (*sic*), Libraires associés, 1682. (XVI) en 248 blz. 8°.

De titelprent is als in III; het adres is hier evenwel aldus veranderd: «t' Amsterdam. by Sander Wybrants Inde Heere Straet, en Johannis Van Lamsuelt Tegen Over het Meysies Wees huys.»

Het voorwerk en de prenten zijn als in V; van de opdracht aan Kornelis Schut is slechts de onderteekening veranderd, bij vergissing bleven de datum 20 Aug. 1662 en Gorinchem (zie n° 75) behouden. De in proza gestelde verklaringen zijn in 2 kolommen gedrukt; aan de eene zijde de Hollandsche, aan de andere de Fransche tekst; dan volgt eerst Vondels vers en daarna het Fransche gedicht volgens de redactie van de Fransche uitgave in 1613 bij Pers verschenen (zie boven bl. 23).

Ook wordt in dezen druk een zeer afgesleten portret gevonden, met tweeregelig vers van *Prudentur*. B.V. en U.

77. VII. Toonneel | Des | Menschelyken levens. | Of de | vernieuwde | Gulden Winkel; | Waar in | Door Poëtische, Historische, Morale, en Schriftuur- | lijke leeringen, den mensche vertoont werd, hoeda- | nigh hy zijn leven, handel, en wandel, ze-

diglijk, eerbaar- | lijk en vermakelijk zal overbrengen. | Door J. v. VONDELEN. | Alles in aangename Maat-Dichten, met Verklaringen in | prose gesteld, en met Konst-platen, en Beeldenissen verçiert. | *Vignet: groote bloemtuil.* | t' Amsterdam, | By Willem Lamsvelt, | aan de Nieuwe Kerk. 1699. (x), 148 en (2) blz. 4°.

De titelprent is dezelfde als in IV, het adres is aldus veranderd: «t' Amsterdam. by Willem Lamsvelt Boeckverkooper aande Niewekerck(*sic*) A°. 1698» en daaronder het wapen van Lamsvelt: een loopend lam met een stok voorstellend. Het voorwerk is overigens geheel gelijk aan dat in IV. De naam J. vanden Bergh is onder de voorrede vervangen door dien van Lamsvelt.

Vele prenten, zooals bijv. die op bl. 8, 12, 14, 20, 58, 88 enz., zijn hier en daar opgesneden en verscherpt; geheel vernieuwd zijn Diogenes en de haan op bl. 64 en het afgodsbeeld op bl. 140. Door kopiëen naar de tegenzijde zijn vervangen: de Keizer en Diogenes op bl. 48, de Mensch en de Boom op bl. 66, Diogenes en Alexander op bl. 68, Diogenes en de lantaren op bl. 72, Herkules tusschen Deugd en Wellust op bl. 94, het botervat op bl. 96, Semiramis op bl. 98 en Apulejus en de Ezel op bl. 136.

Op de laatste bladzijde een «Catalogus van eenige boeken, die by dito Willem Lamsvelt, e bekomen zijn.» U.

78. VIII. Toonneel | Des | menschelyken levens. | Of de | vernieuwde | Gulden Winkel; | Waar in | Door Poëtische, Historische, Morale, en Schriftuur- | lijke leeringen, den mensche vertoont werd, hoeda- | nig hy zijn leven, handel, en wandel, zediglijk, eerbaar- | lijk en vermakelijk zal overbrengen. | Door J. v. VONDELEN. | Alles in aangename Maat-Dichten, met Verklaringen in | prose gesteld, en met Konst-platen, en Beeldenissen verçiert. | *Vignet: driehoekig krul-ornament.* | t' Amsterdam, | By Jan Graal, agter de | Nieuwe Kerk. 1718. (x), 148 en (1) blz. 4°.

Dezelfde titelprent als in VII, het jaartal 1698 is gebleven. Voor het overige is deze uitgave geheel gelijk aan de vorige. U.

79. IX. Toonneel | Des | menschelyken levens. | Of de | vernieuwde | | Gulden Winkel; | Waar in | Door Poëtische, Historische, Morale, en Schriftuurlij- | ke leeringen, den mensche vertoont werd, hoedanig | hy zijn leven, handel, en wandel, zediglijk eer- | baarlijk en vermakelyk zal overbrengen. | Door J. v. VONDELEN. | Alles in aangename Maat-Dichten, met Verklaringen in pro- | se gesteld, en met Konst-platen, en Beeldenissen verçiert. | *Vignet: dolfijn met stralende zon er boven.* | t' Amsterdam, | By Jan Graal, agter de | Nieuwe Kerk. 1718. (x), 148 en (1) blz. 4°.

Deze uitgave is geheel gelijk aan de vorige; de platen zijn echter meer afgesleten.

Het verschil tusschen deze uitgave en de vorige is, behalve uit een andere regelverdeeling van en een ander vignet op den titel, op te merken op de eerste blz. van de voorrede. In dezen druk eindigt op de eerste bladzijde van de opdracht de 2e regel v. o.: «Hier in na-vol-» en in VIII «verquikt en verheugt», ook is de eerste hoofdletter in VIII veel grooter dan in deze uitgave. K.B. en U.

80. X. Den vernieuwden | Gulden | Winkel | der | Konst-lievende Nederlanders, | waer in | Den Mensch door Poëtische, Histo- | rische en Morale Leeringen | vertoont werd, | Hoedanig hy zyn Leven, Handel en Wandel, zedig- | lyk, eerbaerlyk en vermakelyk zal overbrengen. | In aengename Maet-digten, met Verklaringen in Prose, | gesteld | doorJ.V.V. | Te Dendermonde by de Weduwe J. Ducaju. | MDCCLXXXVI. (VI) en 138 blz. 8°.

Deze nadruk bevat het gedicht van Abraham de Wolf en den tekst van den Gulden Winkel zonder prenten, de Vier uyterste, het Raedsel des Digters en den Hymnus ofte Lof-gesang over de wijd-beroemde Scheepsvaert der Vereenichde Nederlanden.

Op de laatste blz. leest men: «Vidi hac 17 Augusti 1786 P. F. Nys. Dec. Dist. Teneram.»

Het «Berigt en voorwaerde van inschryvinge op den vernieuwden Gulden Winkel, Vermaekelyk en leerzaam, In Verzen en Prosa voorgesteld, door Joost van Vondelen. Te Dendermonde By de Weduwe J: du Caju.» (4 blz. 8°.) bevindt zich ook in de Universiteits-Bibliotheek te Gent. Hieruit blijkt dat eerst door dezelfde firma uitgegeven was Vondels *Warande der Dieren*. De inteekening bleef opengesteld tot 1 Juni 1786, terwijl de aflevering in Juli 1786 zou geschieden.

B.G.

1616.

81. I. De Vaderen, | ofte | het tweede deel | vande derde dagh der | tweeder weke, | Vervatende | Abrahams offerhande. | Ghedicht | By wylen den E. G. de Saluste, Heere van Bartas, de | Phoenix vande Fransche Poëten. | Ende nu | Wt het Fransch in Nederlandts vertaelt. | | Heb. 11. Vers. 17. | Door den geloove heeft Abraham, als hy versocht wert, | Isaac gheoffert, ende hy die de belofte ontfanghen hadde, sijn | eenigh-gheboren Sone gheoffert. | *Vignet: een Medusa-kop, omgeven door twee hoornen van overvloed.* | t'Amsterdam, | By Dirck Pietersz. Boeck-vercooper op 't Water, inde | Witte Parsse. Anno 1616. (IV) en (12) blz. 4°.

Op bl. III «Inhoudt», bl. IV een «Klinckveers over Abrahams offerhande [1])», geteekend: *Door een ist nu voldaen*, de spreuk van Vondel in dien tijd. Op bl. 1—12 «De Vaderen», voorzien van uitvoerige kantteekeningen; op de laatste bladzijde onderaan in twee kolommen een twaalfregelig gedicht «Tot den Dichter der stichtelijcker Rijm-konst», geteekend *Deus Providebit*.

B.V. en U.

II De Vaderen. Vertaelt door J. V. VONDELEN, in:

Tweede weke Van den Edelen Geest-rijcken Willem van Salvste, heere van Bartas. Vertaelt Door Zacharias Heyns. Tot Zwol. Anno 1621. 4°. bl. 324—344. De kantteekeningen ontbreken hier, evenals het voorwerk en het gedicht van *Deus Providebit*.

U.

82. III. De Vaderen, | ofte het | tweede deel | vande derde dagh der | tweeder weke, | vervatende | Abrahams offerhande. | Ghedicht by wylen den E. G. de Saluste, | heere van Bartas, | De Phoenix vande Fransche Poëten. | Ende nu wt het Fransch in Nederlandts vertaelt. | Door J. VAN VONDELEN. | Hebr. 11. vers 17. | Door den Geloove heeft Abraham, als hy versocht wert, Isaac | gheoffert, ende hy, die de belofte ontfanghen hadde, syn ee- | nighgheboren Sone gheoffert. | *Vignet: (beschadigd) vosje.* | Te Leyde, | By Jan vander Dyster, Boekverkooper | in de Koornbrugsteeg, 1722. (VIII) en 15 blz. 4°.

In een voorbericht (bl. III en IV) van «de(n) uytgeever aan den leezer» stelt deze in het licht, dat dit gedicht met opzet door Brandt moet vergeten zijn. Over de wijze waarop hij dit doet, leze men van Lennep's Nalezingen op het Eerste Deel, bl. 46 na, waar deze terecht den draak steekt met den buitengewoon duisteren stijl van Van der Dyster.

Op bl. V Inhoudt, bl. VI Vondels bovengemeld «Klinck-veers», met de verbeterde lezing, zooals die te vinden is in zijn Poëzy 1682 I 103, er tegenover op bl. VII, en op bl. VIII een gedicht: «Aan den dichter, op den herdruk der Vaderen» met onderschrift: «Crescit occulto velut arbor aevo Fama Vondeli.» Overigens geheel gelijk aan I.

U.

83. IV. De Vaderen, | ofte het | tweede deel | vande derde dagh der tweeder | weke, | vervatende | Abrahams Offerhande. | Ghedicht by wylen den | E. G. de Saluste, | Heere van Bartas, | De Phoenix vande Fransche Poëten. | Ende nu wt het Fransch in Nederlandts vertaelt | Door J. VAN VONDELEN. | Hebr. 11. | vers 17. | Door den Geloove heeft Abraham, als hy versocht wert, Isaac ghe- | offert, ende hy, die de belofte

[1]) Ook in Poesy 1647 B bl. 168, Poëzy 1650 bl. 71, Poëzy 1660 bl. 182 en Poëzy 1682 I bl. 305 (v. L. I 321.)

ontfanghen hadde, sijn eenigh- | gheboren Sone gheoffert. | *Vignet: houtsnede, voorstellende den vogel Phoenix, uit zijn asch herrijzende.* | Te Leyde, | By Jan vander Deyster, Boekverkooper in de Koorn- | brugsteeg, 1722. (VIII) en 15 blz. 4°.

Deze uitgave is waarschijnlijk een nadruk van de vorige; zij is met vetter letter gedrukt dan III. Voor de meeste exemplaren, welke ik zag, treft men een gravure aan, Abraham voorstellende, terwijl hij Isaac wil gaan offeren, met het onderschrift: «Abraham offert zyne zoone Izaäk, Gen. XXII. 20—23.» In den rechter bovenhoek is een cijfer weggekrabd; de prent behoort tehuis in een der werken van F. Halma. B.V. en U.

84. V. De Vaderen, | ofte het | tweede deel | van de derde dagh der tweeder weke, | vervattende | Abrahams offerhande. | Ghedicht by wylen den | E. G. de Saluste, | Heere van Bartas, | De Phoenix vande Fransche Poëten. | Ende nu wt het Fransch in Nederlandts vertaelt | Door J. VAN VONDELEN. | Hebr. 11. vers 17. | Door den Geloove heeft Abraham, als hy versocht wert, Isaac geoffert, ende | hy, die de belofte ontfanghen hadde, sijn eenigh-geboren Sone gheoffert. | *Vignet: gravure, Faëton voorstellende.* | Te Amsterdam, | By Johannes Sluyter, Boekverkoper in de Nieuwe | Lely straat. 1768. (VIII) en 15 blz. 4°.

Voor deze uitgave, die geheel gelijk is aan de vorige, treft men niet zelden een ets aan, Abraham voorstellende, terwijl de engel zijn armen omvat om zijn offerande te beletten. Gewoonlijk wordt deze ets aan Rembrandt toegeschreven. K.B.

1617.

85. I. Vorsteliicke | Warande | der dieren: | Waer in | de Zedenrijcke Philosophie, Poëtisch, Morael, | en Historiael, vermakelijck en treffelijck | wort voorghestelt: | Met Exemplen uyt de oude Historien, in Prose; | ende Vytleggingen, in Rijm verclaert: | Oock met aerdige Afbeeldingen geciert, ende constich | in coper gesneden, door Marcvs Gerards, Schilder. | Alles tot sonderlinghen dienst, ende nutticheyt voor alle | staten van menschen uytghegeven. | *Vignet: gravure, de leeuw omringd door beer, vos, ezel, aap, schaap, duif, enz.* | Amstelredam, Bij Dirck Pietersz. boeckvercooper | op 't Water, in de Witte Persse, recht over de | Koren-merct. Anno 1617. (XIII) blz. en 125 fol. 4°.

Het voorwerk bevat op bl. II een uittreksel uit het Schilder-boeck van Carel van Mander, waar over Marcus Gerarts gehandeld wordt. Op bl. III—V «Voor-reden aenden Konstlievenden Leser», bl. VI—XI een «Vermaeckelijcke Inleydinghe Tot de Vorstelijcke Warande der onvernuftighe Dieren», bl. XII een «Dorpel-opschrift», onderteekend. I. R. A. (v. L. I Nal. 55) en een gedicht «Tot d'aenschouwers van dees Warande» (v. L. I 390) en bl. XIII een «Klinck-gedicht», misschien door Pers (v. L. I 650, Nal. 58).

De blz., waarop de prenten zijn afgedrukt, dragen de cijfers 1—125, de daartegenover geplaatste blz. met den tekst hebben geen cijfer, het boek is dus dubbel zoo groot.

Op de laatste bladzijde onderaan de opgave van eenige «Mistellinghen *(sic)* die den beleefden leser, ghelieve beneffens eenighe andere te verschonen».

Mr. J. van Lennep heeft reeds (I Nal. bl. 54) opgemerkt, dat de platen van dit werk oorspronkelijk door Marcus Gerarts gesneden waren voor een dergelijken bundel, die verschenen is onder den titel: «De Warachtighe Fabvlen der dieren» en «Ghedruct te Brugghe in de Peerde strate by Pieter de Clerck, ghezworē drucker der Co. Ma. den XXVj. Augustj. 1567. Om, ēn ten coste vanden voorn̄. Marcus Gheeraerts». Op den titel vindt men een allegorische prent; de bijschriften in dit werkje zijn van Edewaerd de Dene, over wien men op de aangehaalde plaats uit Vondels werken nog het een en ander kan vinden.

De opmerking van Van Lennep, als zouden de prenten in de Amsterdamsche uitgave «tamelijk nauwkeurige copien" zijn, is niet juist. Het zijn dezelfde prenten, maar hier en daar wat opgesneden. Alleen de plaatsing is in beide werken verschillend. Alle 107 prenten der editie

van 1567 behalve den titel der *Fabulen*, komen voor in de *Warande* van 1617, N°. 1, 2, 3, 11, 14, 18, 19, 21, 22, 24, 47, 50, 52, 54, 98, 101, 110 en 114 van de *Warande* worden niet in de *Fabulen* gevonden. Hoe dikwijls deze prenten gebruikt werden, kan blijken uit eenige kopiëen andersom, op het Amsterdamsche Prentenkabinet, van achteren met Duitschen tekst bedrukt; er moet dus ook een dergelijke Duitsche uitgave bestaan hebben.

Vondel heeft den tekst misschien ontleend aan een in 1578 verschenen verzameling Fransche bijschriften bij dezelfde prenten, getiteld: «Esbatement mo- | ral, des animavx. | A Anvers | chez Philippe Galle.» De opdracht van dit boek is gedateerd 20 September 1578 en de bijschriften zijn onderteekend E. W. In het midden der titelprent vindt men dezelfde voorstelling als op den titel der *Vorsteliicke Warande*. De Hollandsche bewerking is echter iets «anders dan eene vrij gemakkelijke vertaling in zoovele of weinige regels hem ligst viel van zeker fransch werk, zijnde alle klinkdigten op dezelfde zinnebeelden genaamd Esbatement moral des Animaux. Anvers 1578», gelijk Pieter de la Rue schreef (*Navorscher* XI bl. 11.) Vondel heeft blijkbaar de Fransche bewerking gekend, maar hij volgde haar slechts van verre.
B.V. en U.

86. II. Vorstelijcke | Warande | der dieren: | Waer in | De Zedenrijcke Philosophie, Poëtisch, | Morael, en Historiael, vermakelijck en | treffelijck wort voorgestelt. | Met Exempelen uyt de oude Historien, in Prose; | ende Uytleggingen, in Rijm verklaert, | Door J. v. V. | Verciert met hondert vijf-en-twintigh aerdige Afbeeldingen, | in Koper gesneden, door Marcus Gerards. | Alles tot sonderlingen dienst ende nuttigheyt voor alle | staten van menschen uytgegeven. | *Vignet: als in* n°. 85. | t' Amsterdam, | By Sander Wybrantsz., in de Heere-straet; Jan Blom, op de Lauwrier-graft, | in Knodsenburgh; Andries Vinck, op de Utrechtse-straet; en Aert | Dircksz. Oossaen, op den Dam. 1682. (XIII) blz. en 125 fol. 4°.

Deze uitgave is geheel gelijk aan de vorige; de prenten zijn sterk opgesneden. Vele exemplaren zijn verkeerd gebonden; het vel gemerkt Ii iij. en Ii iiij is dikwijls tusschen bl. X en XI geplaatst [1]).
B.V, K.B. en U.

87. III. Vorstelijcke | Warande | der dieren: | Waer in | De Zedenrijcke Philosophie, Poëtisch, | Morael, en Historiael, vermakelijck en | treffelijck wort voorgestelt. | Met Exempelen uyt de oude Historien, in Prose; | ende Uytleggingen, in Rijm verklaert, | Door J. v. V. | Verciert met hondert vijf-en-twintig aerdige Afbeeldingen, | in Koper gesneden, door Marcus Gerards. | Alles tot sonderlingen dienst ende nuttigheyt voor alle | staten van menschen uytgegeven. | *Vignet: als in* n°. 85. | Tot Amsterdam, | By Jan Blom, Boekverkooper op de Egelantiersgraft, aan de | zuydzy, by de eerste Dwarsstraat, ten huyse van Gerard | van Dyk, Mr. Chirurgyn. 1717. (XIII) blz., 125 fol. en (2) blz. 4°.

Evenals in de vorige uitgave zijn in dezen druk somtijds enkele blz. verkeerd gebonden (Ii iij en Ii iiij). De prenten zijn gelijk aan die van den druk van 1682. B.L.L. en B.F.

88. IV. Vorstelycke Warande der Dieren waerin de Zedenrijcke Philosophie, Poëtisch... wort voorgestelt, met afbeeldingen van Marcus Gerards. Tot Amsterdam, bij Jan Blom, 1720. 4°.

Vermeld in catalogus der bibl. Serrure II (1873) n°. 2628. Mogelijk is dit dezelfde uitgave als III

89. V. Vorstelijcke | Warande | der dieren: | Waer in | De Zedenrijcke Philosophie, Poëtisch, | Morael, en Historiael, vermakelijck en | treffelijck wort voorgestelt. | Met Exempelen uyt de oude Historien, in Prose;

[1]) Dr. G. Penon bezit een exemplaar van deze uitgave, dat aldus samengesteld is: Titelblad en zeven volgende blz. zijn gelijk aan die van de uitgave van 1682, het overige zijn echter bladen van de editie van 1617 (sign. AI-i.)

| ende Uytleggingen, in Rijm verklaert, Door J. v. V. | Verciert met hondert vijf-en-twintig aerdige Afbeeldingen, | in Koper gesneden, door Marcus Gerards. | Alles tot sonderlingen dienst ende nuttigheyt voor alle | staten van menschen uytgegeven. | *Vignet: als in* n°. 85. | t' Amsterdam, | By d'Erve de Wed: Gysbert de Groot, Boeckverkoopers op den Nieu- | wen-dijck, in de Groote Bibel. (XIII) blz. en 125 fol. 4°.

Geheel gelijk aan de voorgaande uitgaven.
U.

90. Vorstelyke Warande der Dieren met exempelen uyt d' oude historien. Dendermonde, Wed. de Caju. 1786 8°.

Verscheen vóór den *Vernieuwden Gulden Winkel*, zooals blijkt uit het «Berigt en voorwaerde van inschryvinge op den vernieuwden Gulden Winkel», waarvan boven onder n°. 80 melding gemaakt is. Vermeld in Catalogus Bibl. Serrure II (1873) n°. 2629.

1620.

91. I. Hiervsalem | Verwoest. | Trevrspel. | Den Joden tot naedencken, den Christenen | tot waerschouwingh als op het tooneel | voorgestelt | Door I. v. VONDELEN. | Mat. XXIII. | Siet uw Huys word u woest gelaten. | *Drukkersmerk van D. P. Pers, als in* n°. 72. | Virg. in Æneas I. Boeck. | Hier zyn de tranen van ons smert, | En d' ongevallen roeren 't hert. | T' Amsteldam, | Voor Dirck Pietersz. Boeckverkooper op 't Water/ | inde witte Persse/ recht over de Korenmerckt. | Anno 1620. (XVI) en 80 blz. 4°.

Deze eerste uitgave maakt eigenlijk een deel uit van den eersten druk der *Helden Godes* (zie n° 99). Het voorwerk bevat een Sonnet van Guilhelmus Vondelius aan zijn broeder (bl. II), de opdracht aan «Den Erentfesten, Achtbaren, Wyzen en Voorzienigen Heere Cornelis Pietersz. Hoofd», dd. 20 van Loumaend 1620 (bl. III—V), een bericht «Aenden Gedichtlievenden Lezer» (bl. VI—XIII), «Het Inhoud» (bl. XIV en XV), een Klinckert [1]) «Aende Joodsche Rabbynen» en de lijst der «Treurspeelders» (bl. XVI).

Op bl. 1—74 het treurspel, onderteekend: *Door een is 't nu voldaen*, en daarna «Davids Lofzangh van Hiervsalem [2]) (bl. 75—80).
B.V. en U.

92. II. J. v. VONDELS | Hiervsalem | verwoest | Trevrspel. | Siet uw Huis wort u woest gelaten. | *Vignet: Bijenkorf, gedragen door een schildpad, met onderschrift: «Door Yver in liefde Bloiende.»* | t' Amsterdam Gedruckt by Paulus Matthysz. | Voor Dirck Cornelisz. Hout-haeck, Boeckverkooper op de Nieuwe | zyds Kolck, Anno 1642. (IV) en (74) blz. 4°.

Het voorwerk bevat slechts het gedicht van Guilhelmus Vondelius (bl. II), het Inhoud (bl. III en IV) en de namen der «Treurspeelders» (bl. IV). Het gedicht «Davids Lofzangh» is hier, evenals in alle volgende uitgaven weggelaten.
B.V. en U.

93. IIa. J. v. VONDELS | Iervsalem | verwoest. | Trevrspel. | Over vele jaren gedruckt, en nu herdruckt. | *Vignet: houtsnede door C. V(an) S(ichem), een fontein voorstellende met onderschrift: «eeuwigh.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Paulus Matthysz. | Voor Dirck Cornelisz. Hout-haeck, Boeckverkooper op de Nieuwe | zyds Kolck, Anno 1643. (IV) en (74) blz. 4°.

Deze uitgave is slechts een titeluitgave; het titelblad van II is vervangen door dat, hetwelk ik zoo even beschreef, terwijl het gedicht van

---

[1]) Ook te vinden in Versch. Ged. 1644 bl. 65, Poëzy 1650 bl. 61 en Poëzy 1682 I bl. 295.
De zesregelige aanhaling in de voorrede uit Homerus (v. L. I 667) vindt men ook in Poëzy 1682 II bl. 589 met het jaartal MDCXX er onder.

[2]) In Versch. Ged. 1644 bl. 377 met den titel: «Iervsalems lof of Vitbreidinge van den CXXXI Psalm», in Poëzy 1650 bl. 555 en Poëzy 1682 II bl. 479. (v. L. I. 757.)

Willem van den Vondel weggelaten is. Waarom de titel aldus veranderd werd, is mij niet gebleken. U.

94. III. I. V. VONDELS | Jerusalem | verwoest. | Treurspel. | Ziet uw Huis wordt u woest gelaten. | *Vignet: putje (kopie) met onderschrift: «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeck-druc- | ker, in de Gravestraet. cIↄ cIↄ LXI. 64 blz. 8°.

Geheel gelijk aan II. Het voorwerk heeft geen paginatuur, het treurspel is genummerd van 5 tot 64. B.V. en U.

95. IV. J. v. VONDELS | Hierusalem | verwoest. | Treurspel. | Over vele Jaren gedrukt, en nu herdrukt. | *Vignet: putje met onderschrift: Elk syn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. 1665. 76 blz. 4°.

Op bl. 3 en 4 «Inhoudt» en op bl. 4 de namen der «Treurspeelders». Op bl. 5—76 het treurspel. B.V. en U.

96. V. J. v. VONDELS | Hierusalem verwoest. | Treurspel. | Over vele Jaren gedrukt, en nu herdrukt. | *Vignet: naar links omgewend putje, slechte kopie van het oorspronkelijke vignet, met onderschrift: «Elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. 1665. 67 blz. 4°.

Deze druk is geheel gelijk aan den voorgaanden; het komt mij voor, dat zij echter eerst in de laatste jaren der XVIIde eeuw het licht heeft gezien. Gewoonlijk treft men deze uitgave aan in de Verzamelbanden van 1700 (zie boven n° 25 en 26). B.V. en U.

97. VI. J. V. VONDELS | Hierusalem | verwoest. | Treurspel. | Over vele Jaren gedrukt, en nu herdrukt. | *Vignet: putje met onderschrift: «Elk syn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. 1705. 67 blz. 4°.

Geheel gelijk aan den vorigen druk. U.

98. I. De Heerlyckheyd | van | Salomon. | Of het tweede deel vande vierde dagh der | tweeder weke. | Gedicht by | Wylen Gvillavme de Salvste Heere van | Bartas, Phoenix vande Fransche Poëten. | Uyt het Fransch in Nederduytsch vertaelt | door | I. v. VONDELEN. | *Drukkersmerk van Pers, als in* n° 72. | Christvs. | Hier is meer als Salomon. | T' Amsteldam, | Voor Dirck Pietersz. Boeckverkooper op 't Water/ | inde witte Persse/ recht over de Korenmerckt. | Anno 1620. (VIII), 38 en (2) blz. 4°.

Deze uitgave is eigenlijk een deel van de *Helden Godes*, van 1620. (zie n° 99). Het voorwerk bevat op bl. II een Klinckert [1]) «Aen Keyzeren, Koningen, en allen Geweldigen op aerden»; bl. III—IV opdracht van Vondel aan «zynen Vrund den Heer Dierick Korver», dd. 28 van Loumaend 1620, bl. V—VI Voorreden en bl. VII en VIII Het Inhoud.

Achter het gedicht twee ongenummerde blz.; op de eerste een «Klinckert» van Vondel [2]) «Op de aenkomste van de Koninginne van 't Zuyden te Hiervsalem» en op de laatste blz. het drukkersmerk van Van Ravesteyn met: «T' Amsteldam, Gedruckt by Paulus van Ravesteyn. Anno 1620.»

Dit is de eenige maal, dat het gedicht met afzonderlijken titel verschenen is. Het komt verder steeds achter alle uitgaven van de *Helden Godes* na 1620 voor (zie aldaar). B.V. en U.

II. De Heerlijckheyd van Salomon. Door J. v. Vondelen, in:

Tweede weke Van.... Willem van Salvste, heere van Bartas. Vertaelt Door Zacharias Heyns. Tot Zwol. Anno 1621, bl. 503—557. (zie boven bl. 28).

De opdracht en de inhoud zijn weggelaten, evenals het klinckdicht «op de aenkomste van de Koninginne van 't Zuyden».

---

[1]) Ook in Versch. ged. 1644. bl. 64, Poëzy 1650, bl. 60 en Poëzy 1682 I bl. 294 (v. L. I bl. 340).

[2]) Ook in Versch. ged. 1644 bl. 64, Poëzy 1650 bl. 61 en Poëzy 1682, I bl. 295, (v. L. I 387.) Het gedichtje in de «Voor-reden» op Faeton (v. L. I 344) treft men ook aan in Versch. ged. 1644 bl. 320, Poëzy 1650 bl. 472 en Poëzy 1682 II bl. 79.

99. I. De | helden | Godes | des | Ouwden Verbonds/ | Met kunstige beeldenissen vertoont, | en Poeetelijck verklaert. | Midsgaders: een Hymnus of Lofzangh van de Christelijcke Ridder, de | Heerlijckheyd van Salomon, en Hiervsalem Verwoest. | Gerijmt door | I. V. VONDELEN. | *Vignet: drukkersmerk van D.P.Pers: als in nº. 70.* | T' Amsteldam, | Voor Dirck Pietersz. Boeckverkooper op 't Water/ | inde witte Persse/ recht over de Korenmerckt. | Anno 1620. (XI), blz. 38 fol. en (9) blz. 4º.

Op de laatste bladzijde onderaan: «T' Amsteldam, Ghedruckt by Paulus van Ravesteyn. Anno 1620.»

Het voorwerk bevat op bl. II een klinckdicht [1]) «Aende Ouwdvaderen, Priesteren, enz». onderteekend: «*Door een is 't nu voldaen*». Op bl. III—V de opdracht aan «Den Wyzen, Geleerden en welervaren Heer Iohan Fonteyn,» gedateerd «den 11. van Sprokelle 1620»; bl. VI—X een voorbericht «Aenden Leser» en eindelijk op bl. XI een klinckert [2]), ondert. «*Door een is 't nu voldaen*».

Het werk bestaat uit 38 bijschriften bij een gelijk aantal prenten, voorstellende de helden Gods. Eenige prenten zijn voluit geteekend: *Johan' Sadeler fe(cit), Crispine inventor*, andere slechts alleen: *J. S. fe;* de meeste zijn echter niet gemerkt. Toch zijn ze alle door Sadeler gegraveerd, naar Crispijn van den Broeck, wiens initialen C. V. B. op de prent van Melchisedech voorkomen.

Op de laatste 9 blz. vindt men de «Hymnus of Lofzangh Vande Christelycke Ridder [3])».

Zooals uit den algemeenen titel blijkt, bevat een gedeelte dezer uitgave *De Heerlijckheyd van Salomon* en *Hierusalem Verwoest*. Deze hebben echter ieder een afzonderlijke signatuur. (Zie nº. 91 en 96). B.V. en U.

100. II. De | helden | Godes | Des | ouden verbonds,| Dicht-kunstelijk verklaart | Door | J. V. VONDELEN. | Midsgaders | de Heilige dagen | Van | C. Huigens. | *Vignet: als in nº. 75.* | Tot Gorinchem, | Uit de Boekwinkel van David van Wesel, Boekverkooper aan | de Peterbrugh. In 't Jaar 1663. (VIII) en 38 blz. 8º.

Uit het voorwerk is de opdracht aan Johan Fonteyn hier weggelaten. Ook mist deze uitgave prenten; terwijl de «Hymnus of Lofzangh» hierin ook niet herdrukt is. Het gedicht van Huygens heeft een afzonderlijke signatuur en paginatuur. Volgens de laatste bladzijde is deze uitgave gedrukt «Te Dordrecht, Ter Druckerije van Gillis Neering, Boeck-verkooper tegen over de Lomberde-brugh. In 't Jaer 1663.» K.B.

101. III. De | helden | Godes | des | ouwden verbonds, | Met kunstige beeldenissen vertoont, en | Poeetelijck verklaert. | Midsgaders: een Hymnus of Lofzangh van de | Christelijcke Ridder, en de Heerlijckheyd | van Salomon. | Gerijmt door | J. V. VONDELEN. | *Vignet: krulornament met een openliggend boek.* | t' Amsteldam, | By de Weduwe van Gysbert de Groot, Boekverkoopster, | op de Nieuwen-dyk, tusschen de twee Haarlemmer | Sluyzen, in de Groote Bybel, 1699. (XI), 130 en (I) blz. 4º.

Geheel gelijk aan den eersten druk. De *Heerlijckheid van Salomon*, waarvan het voorwerk (8 blz.) overeenkomt met dat in nº. 98, volgt zonder afzonderlijken titel er achter.

Op de laatste bladzijde Vondels klinkdicht, «Op de aenkomste van De Koninginne van 't Zuyden te Hierusalem.» Met de paginatuur is vreemd omgesprongen. Het voorwerk van de *Helden Godes* is niet gepagineerd, daarna dragen de bladzijden, waarop een prent is afgedrukt, de cijfers 1—38, en de daartegenover staande blz. hebben hetzelfde cijfer. De «Hymnus» is evenmin als het voorwerk van de *Heerlijckheyd van Salomon* gepagineerd; daarna volgt dit gedicht zelf op de genummerde blz. 93—130. B.V. en U.

102. IV. De | helden | Godes | des | ouwden verbonds, | Met kunstige beeldenissen vertoont, en | Poeetelijck verklaert. | Midsgaders: een Hymnus of Lofzangh van de | Christelijcke

---

[1]) Ook in Versch. ged. 1644 bl. 62, Poëzy 1650 bl. 59 en Poëzy 1682 I bl. 293.

[2]) Ook in Versch. ged. 1644 bl. 63, Poëzy 1650 bl. 59 en Poëzy 1682 I bl. 293.

[3]) Ook afgedrukt in Poëzy 1660 bl. 522 en Poëzy 1682 II bl. 643 onder de «Oude rymen».

Ridder, en de Heerlijck- | heyd van Salomon. | Gerijmt door | J. V. VONDELEN. | *Vignet: houtsnede, voorstellende David en de profeten.* | t' Amsteldam, | By d' Erve de Wed: Gysbert de Groot, Boeckverkoo- | pers op den Nieuwen-dyck, tusschen de twee Haerlem- | mer Sluyzen, in de Groote Bybel, 1727. (XI), 130 en (1) blz. 4°.

Deze editie is geheel gelijk aan de voorgaande, ook wat pagineering betreft. B.V. en U.

1622.

103. Gedachtenis | van | Desideer Erasmvs | Rotterdammer. | Aen den heer | Peter Schryver. In plano, (hg. 219, br. 157 mM.)

Het gedicht [1]) is in 2 kolommen gedrukt en onderteekend: «I. V. Vondelen.» B.V.

104. I. Afbeelding van de graftombe van Willem I in de Nieuwe Kerk te Delft, van voren gezien.

Op een schild boven aan de prent Vondels vers [2]), beginnende «Voorstanders van een landt», enz. (v. L. II bl. 121) zonder onderteekening. Onderaan links: «Henrick de Caiser, Inventor, E. M. H. Stat: Cum Privil.» en rechts: «Pieter de Caiser, Excudebat, 1622». B.R.

105. II. Afbeelding van de graftombe van Willem I, van links gezien.

Vondels vers (zie n°. 104) bovenaan op een schild zonder onderteekening. Onderaan links: «Henrick de Caeser, Inven, E. M. H. Stat: cum Privil. 1626,» en rechts: «C. J. Visscher, Excud,». B.R.

1624.

106. I. Stryd of kamp | Tusschen | Kvyscheyd | En | geylheyd. | *Vignet van Kalom: «vyerige kalom» met rondschrift: «ende. de. Heere. toock. voor. hen. des. daechs. in. een. Wolck. Calomme. ende. des. nachts. in. een. Vierige. Calomme. Exod. 14.»* | t' Amsterdam, | Ghedruckt by Iacob Aertsz. Kalom, Boeckverkooper, woo- | nende aen de Nieuwe-Brugge, in de vyerige Kalom. 1624. (7) blz. 4°.

Op bl. 2 Opdraght, blz. 3—7 het gedicht [1]) waaronder men «Einis», in plaats van «Finis» leest. G.P. en K.B.

II. Stryd of Kamp, | Tusschen | kvyscheyd | En | geylheyd. | 't Amsterdam, | Ghedruckt by Iacob Aertsz. Calom. Boeckvercooper, woo- | nende op 't water in de vyerige Kalom. 1625.

Aldus op bl. 103—115 van «Minne-plicht. | Ten toon gestelt inde Vryagie | van | Diana en Filandre. | Een vande waerdigste stuckjes uyt de | on-waerdeerlijcke | Astrea. | T' Amstelredam, By Iacob Aertsz. Calom. Boeckverkooper opt | water inde vierige Calom. 1625.» kl. 8°. oblong.

1625.

107. I. De | Amsteldamsche | Hecvba. | Treur-Spel, | *Πλήρης στεναγμῶν, οὐδὲ δακρύων κενός.* | *Vignet: «de vyerighe Calom».* | T' Amsteldam, | By Iacob Aertsz. Calom. Boeckvercooper [illegible]opt water/ | inde vyerige Calom. 1626. (VIII) en (56) blz. 4o.

Het voorwerk bevat [illegible] op bl. II een klinckdicht [2]) op Hecuba, door Vonde[illegible]; bl. III een prent naar D. V(incke) B(oons) [illegible] 1625, door S. Savery gegraveerd, voorstellen[illegible]de den dood van Polyxeen en Astyanax; bl. V en VI de opdracht aan «Den achtbaeren, ho[illegible]ghgeleerden, wysen, en bescheyden Heere, Mr[illegible] Antonis de

[1]) Komt daarna voor op bl. VII der «Colloquia Familiaria, of Gemeensame t' samenspraken, . . . beschreven door den hoogh-geleerden D. Erasmum van Rotterdam. Maer nu ten dienste van onse Nederlanders vertaelt. t' Amstelredam, Voor Dirck Pietersz., Boeckverkooper, op 't Water inde Witte Persse, recht over de Koorn-Marckt.» 4°. Ook in de latere uitgaven van dit boek van 1636 en 1664 vindt men dit gedicht.

Verder in Versch. ged. 1644 bl. 170, Poëzy 1650 bl. 324 en Poëzy 1682 I bl. 473.

[2]) Met den titel: «Op Prins Willems graf, aan de Staten der Vereenighde Nederlanden», in Versch. ged. 1644 bl. 300, Poëzy 1650 bl. 454 en met den titel: «Opdraght der afbeeldingen van Prins Willems graf» enz., in Poëzy 1682 II bl. 296.

[1]) Met den titel: «Lyfgevecht tussch[illegible]en Kuisheit en Minne» in Versch. ged. 1644 bl. [illegible]344. Poëzy 1650, bl. 477 en Poëzy 1682 II bl. [illegible]541, hier met het jaartal MDCXXIV.

[2]) Ook in Versch. Ged. 1644 bl. [illegible]69, Poëzy 1650 bl. 66 en Poëzy 1682 I bl. 300.

Hubert», gedagteekend «desen 6 van Oegstmaend 1625»; bl. VII «Inhoud» en bl. VIII «Personagien». B.V. en U.

108. II. De | Amsteldamsche | Hecvba. | Treur-Spel, | *Vignet*: «*de vyerighe Calom*». | Tot Amsteldam, | By Iacob Aertsz. Calom, Boeck-verkooper/woonende | op 't Water/inde vyerighe Calom/1626. (IV), (2) en (32) blz. 4°.

Op bl. II het klinckdicht op Hecuba en de lijst der «Personagien», bl. III de prent van Savery. Daarna op de bladzijden met de signatuur A de opdracht aan Mr. A. de Hubert en «Inhoud». Het treurspel volgt daarna, compres gedrukt. B.V.

109. III. De | Amsteldamsche | Hecuba. | Treur-Spel. | Πλήρης στεναγμῶν, οὐδὲ δακρύων κενός. | *Vignet*: *wapen van Amsterdam.* | T' Amstelredam, | Voor Manuel Colijn, Boeckverkooper, wonende | aende Beurs, in Emanuel van Meteren. 1626. (VIII) en (56) blz. 4°.

Deze nadruk is gelijk aan de eerste uitgave. Dat het een nadruk is, blijkt uit de prent, die een grove kopie is van de oorspronkelijke gravure, o. a. kenbaar aan den doodskop, die het engelenkopje op het altaar vervangen heeft. B.V. en U.

110. IV. De | Amsterdamsche | Hecvba. | Trevr-spel. | Πλήρης στεναγμῶν, οὐδὲ δακρύων κενός. | *Vignet*: *putje met* «*elck zyn bevrt.*» | t' Amsterdam, Gedruckt by Iacob Lescaille. | Voor Abraham de Wees, Boekverkooper op de Mid- | deldam, in 't nieuwe Testament, in 't jaer 1647. 56 blz. 4°.

Het voorwerk (6 blz.) is gelijk aan dat in I; het is alleen wat compresser gedrukt. De prent is gelijk aan die in III. B.V. en U.

111. V. De | Amsterdamsche | Hecuba. | Treur-spel. | Πλήρης στεναγμῶν, οὐδὲ δακρύων κενός. | *Vignet*: *putje met* «*elck zyn beurt.*» | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boekverkooper op de Mid- | deldam, in 't nieuwe Testament, in 't jaer 1647. 56 blz. 4°.

De prent, dezelfde als in III, is hier zeer slecht geworden; overigens is deze uitgave geheel gelijk aan IV. U.

112. VI. De | Amsterdamsche | Hecuba. | Treurspel. | Πλήρης στεναγμῶν, οὐδὲ δακρύων κενός. | *Vignet*: *putje met* «*Elck zyn beurt.*» | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 48 blz. 8°.

In deze uitgave, die overigens gelijk is aan de vorige, vindt men geen prent. B.V. en U.

113. VII. De | Amsterdamsche | Hecuba. | Treur-spel. | Πλήρης στεναγμῶν, οὐδὲ δακρύων κενός. | *Vignet*: *putje met* «*Elck zyn Beurt.*» | 't Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament, 1693. 56 blz. 4°.

Gelijk aan V. B.V. en U.

114. Princelied. In plano (hg. 200, br. 146 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en in zes genummerde coupletten verdeeld. B.T.

115. I. Begroetenis | aen den doorluchtighsten en hoogh- | geboren Vorst | Frederick Henrick, | Van Gods genade Prince van Orangie, Grave | van Nassauw, Catzenelbogen, Vianden, Dietz, Meurs, | Buren, Leerdam, Marquis van der Vere ende Vlissingen, | Heere ende Baron van Breda, der Stadt Grave en de Landen van | Cuick, Diest, Grimbergen, Arloy, Noseroy,

[1]) Komt daarna voor in Poesy 1647 A en B bl. 130, Poëzy 1650 bl. 532, Poëzy 1660 bl. 140, en Poëzy 1682 II bl. 401.

S. Vijt, Doesburgh, Leck, | Polanen, S. Martensdijck, &c. Erfburghgrave van Antwerpen, | van Besanson. Gouverneur, Capiteyn Generael ende Admi- | rael van de Vereenichde Nederlanden, &c. | Op den Intree van zijn Stadhouderschap en Landbestiering | over Gelderland, Holland, Zeeland, Overyssel, | Wtrecht, &c. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | Tot Amsterdam, | Gedruckt by Willem Iansz Blaeuw, op 't Water, | in den gulden Zonnewijser. 1626. (II) en (14) blz. 4°.

Het gedicht [1]) is onderteekend: «Uwer Excell.tie allerdemoedighste dienaer I. vander Vondelen.» Bl. 11—13 een reeks gedichten «Op de beeldenis van Vorst Frederick Henrick» (v. L. II bl. 308) en bl. 14 eenige ged. «Op de beeldenis der doorluchtighste en hooghgebore Vorstinne Amelia» (v. L. II bl. 311). K.B.

111. II. Begroetenis | aen den doorluchtighsten en hoogh- | geboren Vorst | Frederick Henrick, | Van Gods genade Prince van Orangie, Grave | van Nassauw, Catzenelbogen, Vianden, Dietz, Lingen, | Meurs, Buren, Leerdam, &c. Marquis van der Vere, Vlissin- | gen, &c. Heere en Baron van Breda, der Stadt Grave en de Landen | van Cuick, Diest, Grimbergen, Herstal, Warneston, Cranendonck, Arlay (*sic*), Nose- | roy, Vijt, Daesborgh (*sic*), Leck, Polanen, Willemstadt, Nyervaert, Ysel- | steyn, S. Martensdijck, Geertruydenberge, Chasteau regnard, de | hooge en laege Swaluwe, en van Naeltwijck. Eerfburghgraef | van Antwerpen en Besanson. Erfmaerschalck van Hol- | landt. Gouverneur, Capiteyn Generael ende Admi- | rael van de Vereenighde Nederlanden, &c. | Op den Intree van zijn Stadhouderschap en Landbestiering | over Gelderland, Holland, Zeeland, Overyssel, | Wtrecht, &c. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | T' Amsterdam, | Gedruckt by Willem Iansz Blaeuw, op 't Water, | in den gulden Zonnewijser. 1626. (II) en (14) blz. 4°.

Op bl. II een «Klinckdicht» van Vondel (v. L. II bl. 312). Deze uitgave is m. i. de tweede, omdat dit gedicht niet in den eersten druk gevonden wordt en omdat de titels van den prins hier uitvoeriger en nauwkeuriger zijn opgegeven. Het gedicht is hier onderteekend: «Uwer Princel.ke Excell.tie alleronderdanighste dienaer I. vander Vondelen». Overigens is deze uitgave geheel gelijk aan de vorige. U.

112. I. I. V. VONDELENS | Palamedes | oft | Vermoorde Onnooselheyd. | Treur-spel, | Nvnc cassvm lvmine lvgent. | *Vignet: «de vyerighe Colom».* | Ghedruckt na de Copye | Tot Amsterdam, | By Jacob Aertsz. Colom, Boeckvercooper op 't Water/ | in de vyerighe Colom. Anno 1625. (XIII) en (76) blz. 4°.

Deze druk [1]) werd door den bewerker van den Catalogus der Vondel-tentoonstelling voor den eersten gehouden en, naar ik meen, terecht. In de eerste plaats treft men in deze uitgave geen prent aan; in de ex. van den hier beschreven druk met een prent, is zij er blijkbaar ingevoegd. De voornaamste reden echter om deze editie als de eerste te beschouwen, is de «Voor-reden», die korter is dan in de volgende uitgaven. Slaat men van Lennep op (II bl. 353), dan blijkt het, dat deze «Voor-reden» slechts loopt aldaar, tot reg. 20 v. b. tot de zin «als, met verlof, sich sommige wel inbeelden». Het bij van Lennep afgedrukte vervolg wordt in alle hier volgende uitgaven van 1625 gevonden. Papier en typographische uitvoering zouden echter eerder doen vermoeden dat II de eerste druk was.

Kenmerkend in deze editie is, dat alle aanhalingen uit het Grieksch in gewone letterteekens zijn afgedrukt.

Het voorwerk bevat op bl. II een «Klinckert [2])»

[1]) Komt verder voor in Versch. ged. 1644 bl. 77, Poëzy 1650 bl. 73 en Poëzy 1682 I bl. 103, met al de daarbij behoorende gedichten.

[1]) Zie voor de gedichten naar aanleiding van Palamedes verschenen de volgende afdeeling.

[2]) Ook te vinden in Poesy 1647 B bl. 186, Poëzy 1650 bl. 485, Poëzy 1660 bl. 196 en Poëzy 1682 I bl. 307.

met een citaat uit Theocritus er onder, bl. III—X de «Voor-reden [1])», bl. X—XIII «Het Inhoud» en bl. XIII de lijst der «Personagien». B.V.

113. II. I. V. VONDELENS | Palamedes | Oft | Vermoorde Onnooselheyd. | Treur-Spel, | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet*: *«de vyerighe Calom»*. | T'Amsteldam, | By Iacob Aertsz. Calom. Boeckvercooper opt water/ | inde vyerige Calom. 1626. (XVI) en (80) blz. 4°.

De verschillende uitgaven van dit treurspel, in 1625 verschenen, in hun juiste volgorde te plaatsen is geen gemakkelijke zaak. De eenige aanwijzing hiervoor vindt men m. i. in de mindere of meerdere scherpte van afdruk der prent, die in alle drukken voorkomt. Slechts na vergelijking van vele exemplaren kunnen hier dus gevolgtrekkingen gemaakt worden.

Deze prent [2]) op bl. III, stelt Palamedes voor te midden van 't beestenperk, terwijl «Themis (hem) lauriert», rechts den naam van den graveur: *Saverij fec.*

Alhoewel op den titel het jaartal 1626 vermeld is, bleek uit het exemplaar, dat ter Vondel-tentoonstelling aanwezig was, dat deze druk reeds in het begin van November 1625 het licht had gezien, daar Huygens in het hem geschonken exemplaar schreef: *Don(atio) Auctoris. Constanter. Slusae Calend. Novemb.* 1625.
B.V. en U.

114. III. I. V. VONDELENS | Palamedes | Oft | Vermoorde Onnooselheyd. | Treur-Spel, | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: krulornament.* | Na de Copye | T' Amsteldam, | By Iacob Aertsz. Calom. Boeckvercooper opt water/ | inde vyerige Calom. 1625. (X), (2) en (46) blz. 4°.

Deze uitgave is compresser gedrukt dan de voorgaande; de prent, als in II, is ingevoegd.

Ik bezit een exemplaar doorschoten en voorzien van de aanteekeningen van G. B(randt) met vroeg-achttiende-eeuwsche hand geschreven.
B.V. en U.

---

[1]) In Poesy 1647 B bl. 186, Poëzy 1650 bl. 473, Poëzy 1660 bl. 197, en Poëzy 1682 *II* bl. 590, zijn met den titel «Overgesette Vaarsen uyt Palamedes» verschillende kleine gedichten uit de voorrede bij elkaar geplaatst.

[2]) Het bijschrift onder de prent komt ook voor in Poesy 1647 B bl. 185, Poëzy 1650 bl. 485, en Poëzy 1682 I bl. 558.

115. IV. I. V. VONDELENS | Palamedes | oft | Vermoorde Onnooselheyd. | Treur-spel, | Nvnc cassvm lvmine lvgent. | *Vignet: ruitvormig krulornament.* | Ghedruckt na de Copye | Tot Amsterdam, | By Iacob Aertsz. Calom, Boeckvercooper op 't Water/ | in de vyerighe Calom. Anno 1625. (XIII), (2) en (73) blz. 4°.

In sommige exemplaren is de naam van den graveur op de prent uitgeslepen; de prent zelve is ingevoegd. Ook in dezen druk zijn alle Grieksche aanhalingen met gewone letter weergegeven.
B.V. en U.

116. V. J. V. VONDELENS | Palamedes | oft | Vermoorde Onnooselheyd. | Treur-Spel, | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: ruitvormig krulornament, anders dan in n°. 115.* | Gedruckt na de Copye | t'Amsteldam, | By Jacob Aertsz Calom, Boeck-vercooper op 't Water/ | in de vyerige Calom. Anno 1625. (XVI) en (80) blz. 4°.

Op de prent is, evenals in alle volgende uitgaven, den naam van den graveur uitgeslepen. In de «Voorrede» leest men in het citaat uit Euripides (bl. VII) *αἰδοῖα* in plaats van *αηδόνα*, zooals terecht alle voorgaande uitgaven hebben [1]). Alle volgende edities van 1625 hebben verkeerd *αἰδοῖα*.
U.

117. VI. J. V. VONDELENS | Palamedes | Oft | Vermoorde Onnooselheyd. | Treur-Spel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: als in n°. 116.* Gedruckt nae de Copye, | t' Amsterdam, | By Jacob Aertsz Calom, Boeck-verkooper op 't Water/ in | de vyerighe Calom. Anno 1625. (XVI) en (80) blz. 4°.

Geheel gelijk aan V. Alleen vertoont de hier beschreven uitgave deze merkwaardigheid: de aanvangsletters van vele regels zijn cursief gedrukt, te vergeefs zocht ik hiervoor een reden

---

[1]) Dr. G. Penon. *Hist. en bibliogr. beschouwing van Vondels hekeldichten*, bl. 188.

Dat juist die regels toespelingen zouden bevatten, zooals wel eens vermoed is, is niet aannemelijk. B.V. en U.

118. VII. J. V. VONDELENS | Palamedes | Oft | Vermoorde Onnooselheyd. | Treur-Spel. | Nunc cassum lumine lugent | *Vignet: als in nº. 116.* | Gedruckt nae de Copye. | t' Amselredam (*sic*), | By Jacob Aertsz Calom, Boeck-vercooper op 't Water/ in | de vyerige Calom. Anno 1625. (XVI) en (80) blz. 4º.

Geheel gelijk aan VI (behalve de cursieve aanvangsletters). U.

119. VIII. I. V. VONDELENS | Palamedes | Oft | Vermoorde Onnooselheyd. | Treur-Spel. | Nunc cassum lumine lugent.| *Vignet: als in nº. 116.* | Ghedruckt in 't Iaer ons Heeren 1630. (XVI) en (71) blz. 8º.

Bl. II het «Klinckert», bl. III een geëtste copie van Savery's prent, hoogstwaarschijnlijk van de hand van Claes Moyaert. Bl. IV—XII «Voor-rede», bl. XIII—XV «Het inhovd« en bl. XVI «Personagien».

Uit de voorrede zijn alle Grieksche citaten verdwenen. De opmerking in den Catalogus der Bibliotheek van de Maatschappij der Ned. Letterkunde te Leiden, als zou er eerst gedrukt zijn 1620 en dit toen met de pen veranderd in 1630, is onjuist. Er is duidelijk in eens 1630 gedrukt. Het treurspel is geheel met cursieve letter gedrukt. B. en U.

120. IX. I. V. VONDELENS | Palamedes | Oft | Vermoorde Onnoselheyd. | Trevr-spel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet als in nº. 116.* | Nae de Copye van Iacob Aertsz Calom, Boeckverkooper | op 't water inde vyerighe Calom. 1634. (XII) en (70) blz. 4º.

Bl. II Klinckert, bl. III—X Voorrede, bl. X—XII Het inhoud en bl. XII Personagien. In de voorrede zijn de Latijnsche aanhalingen behouden. Het stuk is geheel met Gothische letter gedrukt. Bij Fr. Muller en Cº.

NB. In den auctie-catalogus der Bibliotheek van Mr. J. van Lennep wordt onder nº 2060 nog een uitgaaf van Palamedes van het jaar 1640 opgegeven, evenzoo edities van de jaren 1657 en 1663. Tot heden heb ik geen exemplaren hiervan kunnen ontdekken.

Verder zij hier nog opgemerkt dat Dr. G. D. J. Schotel in zijn «Letter- en oudheidkundige avondstonden» (bl. 105) een uitgave van den Palamedes van 1645 opgeeft. Ook hiervan bleek mij nergens eenig spoor.

121. X. J. v. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: putje met «Elck zyn Beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, op den Middeldam. 1652. (2) en 84 blz. 4º.

Evenals bij de uitgaven van 1625 moet bij de hier volgende reeks van 1652 evenzeer de prent onze gids zijn om, zoo mogelijk, de juiste volgorde aan te kunnen geven. Dat deze, uit den aard der zaak slechts uiterst zwakke, aanwijzing geeft, zal wel niet nader betoogd behoeven te worden. Het is dan ook slechts voorwaardelijk, dat ik de verschillende uitgaven in deze volgorde plaats.

Het voorwerk is hier niet genummerd en bevat, evenals alle in 1652 verschenen uitgaven, bl. 3—9 het «Berecht Aen Palamedes begunstelingen», bl. 9 het «Klinckdicht» (v. L. II bl. 338) en het citaat uit Theokryt, bl. 10 en 11 den «Inhoudt» en bl. 12 de lijst der «Personaedjen».

De prent is overal ingevoegd.

Het kenmerk dezer uitgave is, dat de beginletter van 't «Berecht» omgeven is door krulornament en dat op bl. 9 «Kinckdicht» staat in plaats van «Klinckdicht». B.V. en U.

122. XI. J. v. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: putje met «Elck zyn Beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, op den Middeldam. 1652. (2) en 84 blz. 4º.

Naar de prent te oordeelen, zou ik deze editie voor de tweede willen houden. De beginletter van 't «Berecht» is met krulornament versierd; op bl. 9 leest men «Klinckdicht». B.V. en U.

123. XII. J. v. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, op den Middeldam, 1652. (2) en 84 blz. 4º.

De beginletter van het «Berecht» is versierd met een voorstelling van den manna-regen in de woestijn. Deze druk is zeer slordig en wemelt van drukfouten. Ik zou om deze reden hem liever later plaatsen; de prent doet mij hem echter hier stellen.

Zoo leest men bijv. op bl. 17 reg. 8 v. o. *wye* in plaats van *wyse*, op bl. 25 reg. 9 v. o. *onrnste* voor *onruste*, op bl. 33 reg. 6 v. b. *geef* voor *en geef*, bl. 35 reg. 17 v. o. *schlitwacht* voor *schiltwacht* en een menigte andere [1]). B.V. en U.

124. XIII. J. V. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: putje met «Elck zyn Beurt.»* t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, op den Middeldam, 1652. (2) en 84 blz. 4°.

Verschil met de vorige uitgave is o. a. op te merken in het «Berecht»; hier in reg. 5 v. b. *weeghschale* en in XII *weeghschaele*, reg. 7 v. o. hier *d'overoude*, in XII *d'overouden*.

Deze uitgave, en de volgende worden gewoonlijk in de verzamelbanden der treurspelen (zie n°. 25 en 26) gevonden. B.V. en U.

125. XIV. J. V. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: putje met «Elck zyn Beurt.»* | t'Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, op den Middeldam, 1652. (2) en 84 blz. 4°.

Deze uitgave is te onderscheiden aan het volgende kenmerk: op bl. 17 leest men reg. 5 v. o. *Troie*; in de voorgaande editie *Troje.* B.V. en U.

126. XV. I. V. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruin, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LX. (XVI) en 64 blz. 8°.

Bl. II het onderschrift van de prent, bl. III—XI Berecht, bl. XII Klinckdicht, bl. XIII—XV Inhoudt en bl. XVI Personaedjen. In deze uitgave vindt men geen prent. U.

127. XVI. J. V. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Geëtste kopie van Savery's prent.* | t' Amsterdam, gedrukt by Joannes Bouman, Anno 1664. (XVI) en 64 blz. 8°.

De hier op den titel voorkomende ets is dezelfde als die in de 8° uitgave van 1630 (n°. 119). Deze druk is geheel gelijk aan XV. U.

128. XVII. J. V. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Ets als in n°. 127.* | t'Amsterdam, gedruckt by Joannes Bouman, Anno 1668. (XVI) en 64 blz. 8°.

Geheel gelijk aan XV. U.

129. XVIII. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Ets als in n°. 127.* | t' Amsterdam, gedruckt by Jan Bouman, Anno 1671. (XVI) en 64 blz. 8°.

Geheel gelijk aan XV. B.H.

130. XIX. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnoselheyt. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: naar rechts omgewend putje.* | t' Amsterdam. | By Michiel de Groot, Boekverkooper tusschen | de beyde Haerlemmer-sluysen, 1680. 64 blz. 8°.

Op blz. 2 de lijst der «Persoonaedjen». Het overige gedeelte van het voorwerk ontbreekt. U.

---

[1]) Zooals ik boven reeds zeide, heb ik geaarzeld, hoe deze uitgaven van 1652 in hun juiste volgorde te plaatsen; de uitgave, welke ik hier beschrijf, werd door de Vries in den Catalogus der Vondel-tentoonstelling als de eerste beschouwd.

Het bleek mij, vooral met het oog op de vele drukfouten en de prent, dat dit minder juist was. De Vries beschreef echter een exemplaar waarmede het niet recht in den haak was. Er bestaan nl. van dezen druk vele exemplaren, samengesteld uit het eerste vel van XII en de volgende vellen van uitgave.

131. XX. J. V. VONDELS | Palamedes, | of | vermoorde onnozelheit. Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: de Phenix uit zijn asch herrijzende met onderschrift: «Perseveranter»*. | Te Amsterdam, | By de Erfgen: van J. Lescailje, op den Middeldam, | naast de Vischmarkt. 80 blz. 8o.

Het voorwerk is niet genummerd; het bevat op bl. 3—9 Berecht, bl. 9 Klinckdicht en citaat uit Theokrijt bl. 10—11 Inhoudt, bl. 12 Personaedjen en bl. 13—80 het Treurspel.
K.B. en U.

132. XXI. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnoselheit. | Treurspel. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: omgewend putje.* | Tot Amsterdam, | By de Weduwe van Gysbert de Groot, Boeck- | verkoopster op de Nieuwen-dijck, tusschen de twee | Haerlemmer-Sluysen. 64 blz. 8o.

In deze uitgave ontbreekt, evenals in n° 130, het geheele voorwerk; ook vindt men hier geen prent. Daar het niet juist te bepalen is, wanneer deze druk verscheen, plaats ik hem evenals n° 131 vóór de Amersfoortsche edities, om deze zooveel mogelijk achtereen te kunnen behandelen. U.

133. XXII. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde onnozelheit. | Treurspel, | Met aanteekeningen uit 's digters mondt opge- | schreven. | | Nooit voor dezen gedrukt. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: krulornament met bloem in 't midden.* | t'Amersfoort, | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1705. (2), (XVI) en 81 blz. 8o. en 4o.

Voor de nu volgende zoogenaamde Amersfoortsche edities, wat de plaats waar zij gedrukt zijn, enz. aangaat, verwijs ik naar hetgeen ik boven op bl. 5 en 6 zeide over de uitgaven van de Hekeldichten.

Tegenover den hier beschreven titel een verkleinde kopie, naar de prent van Savery, met het vers er onder.

Bl. III—X Berecht, bl. X Klinckdicht, bl. XI—XIII Inhoudt, bl. XIII—XV vindt men hier bovendien «Aanteekeningen op J. van Vondels Palamedes. Door . . . . .» en bl. XVI de lijst der «Personaadjen» met bijvoeging van den sleutel.

Het kenmerk dezer uitgave, in onderscheiding met den volgenden druk is, dat in deze lijst de voornaam van Duik niet opgegeven, maar door titteltjes aangeduid wordt. Op bl. 13 reg. 10 v. b. staat «Lamedon», in plaats van «Laomedon».

De signatuur van de eerste drie vellen is in dezen druk in de war; in plaats van A, B, en C hebben de vellen in de 8°. uitgaaf onderaan I, K en L.

Evenals van de Hekeldichten zijn van Palamedes ex. in 8°. gedrukt op 4°. papier. Een der ex. in 4°., die naar het schijnt uiterst zeldzaam voorkomen, is in mijn bezit. Het is gelijk aan den 8°. druk; ook hier is de signatuur in de war. In plaats van A, B, C, D, E en F, heeft men hier R, S, T, V, X en Y.

Bij dezen druk behoort de onder n°. 9 beschreven uitgave der Hekeldichten. U.

134. XXIII. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel. | Met aanteekeningen uit 's digters mondt op- | geschreven. | Nooit voor dezen gedrukt. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: als in n°. 133.* | t' Amersfoort, | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1705. (2), (XVI) en 81 blz. 8°.

Gelijk aan XXII. In de lijst der «Personaadjen» staat «Adriaan Duik», in plaats van «. . . . . Duik».

Deze uitgave, die altijd vóór de Hekeldichten, 1705 (n°. 10) voorkomt, werd, blijkens letter- en papiersoort op een andere pers gedrukt. Ook zijn de prenten in de hier achtervolgende Hekeldichten kopieën (zie boven n°. 10). B.V.

135. XXIV. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde onnozelheit. | Treurspel, | Met aanteekeningen uit 's digters mondt opge- | schreven. | Nooit voor dezen gedrukt. | Nunc cessum (*sic*) lumine lugent. | *Vignet als in n°. 133.* | t' Amersfoort, | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1705. (2), (XVI) en 81 blz. 8°.

Deze uitgave komt overeen met de voorgaande. Op den titel vindt men hier «cessum» in plaats van «cassum».

Zij wordt gevonden vóór de Hekeldichten 1705 (n° 11). U.

136. XXV. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel, | Met aanteekeningen uit 's Digters mondt opge- | schreven. | Den tweeden druk merkelyk vermeerdert. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet als in n°. 133.* | t' Amersfoort, | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1707. (4), (XVI) en 81 blz. 4°.

Deze editie is, voor zoover ik heb kunnen ontdekken, een titeluitgave van den eersten druk van 1705. Voor het boek een titelprent, gegraveerd door *F. Ble(iswijk)*, drie episodes uit het treurspel voorstellende. Men treft hier dezelfde foutieve signatuur aan als in de 4°. exemplaren van n°. 133. Zelfs is op bl. 81 in beide uitgaven onder den laatsten regel van het treurspel als letter van de signatuur een G geplaatst. Ook ontbreekt in de lijst der «Personaadjen» de voornaam van Duik.

De exemplaren, die ik van deze editie zag, worden steeds gevolgd door denzelfden druk van de Hekeldigten 1705 (n°. 12).

Een kenmerk voor deze editie is, dat op bl. XV onder de «Aanteekeningen» het vignet met korenbloemen afgedrukt is, dat voorkomt op den titel van Hekeldigten 1705 (n° 12). B.V.

137. XXVI. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel, | Met aanteekeningen uit 's Digters mondt opge- | schreven. | Den tweeden druk merkelyk vermeerdert. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: als in n°. 133.* | t' Amersfoort, | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1707. (2), (XVI), (2) en 81 blz. 8°.

Vermoedelijk is deze uitgave in 1705 verschenen, omdat op bl. 17 en 72 de *Historie van de Rechtspleging* door Brandt niet geciteerd wordt. Bovendien vergezelt ze steeds de uitgave der Hekeldichten n°. 13 met het jaartal 1705 op den titel.

Behalve de titelprent en de prent van 't dierenperk, vindt men hierin nog de bekende «Afbeelding der executie geschiet den XIII May 1619 aen Jan van Oldenbarnevelt gewesene Advocaet van Hollant.» De groote Saal is hier aan de rechterzijde: de plaat der prent is 130 mM. hoog en 250 mM. breed (Muller n°. 1388).

Een kenmerk voor deze uitgave vindt men o. a. op bl. 5 reg. 12 v. o., waar men leest *verdraagzaamheii* in plaats van *verdraagzaamheit*. Ook zijn tusschen bl. 38 en 39, en tusschen bl. 44 en 45 vier bladz. weggesneden, die waarschijnlijk verkeerd gedrukt waren. Op het overblijvende deel is nog te zien dat het weggesnedene gelijk was aan bl. 37 en 38. Overigens is deze editie geheel gelijk aan de eerstbeschrevene (n°. 133). B.V. en U.

138. XXVII. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel, | Met aanteekeningen uit 's Digters mondt opge- | schreven. | Den tweeden druk merkelyk vermeerdert. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet als in n°. 133.* | t'Amersfoort, | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1707. (2), XVI, (2) en 82 blz. 8°.

Kenmerken om deze uitgave van de vorige te onderscheiden zijn dat op bl. XV afgedrukt is een «Berigt Voor den Binder om de plate na te zetten», nl. «'t Beesten perk» en «'t Onthalse van Barnevelt» in Palamedes en 6 in de Hekeldigten (zie aldaar) en in de tweede plaats de opgave van twee drukfouten op bl. 82 onderaan.

Twee aanteekeningen op bl. 17 en bl. 73 zijn hier uitgebreider dan in den vorigen druk met aanhaling van Brandt's *Historie*.

In de lijst der «Personaadjen» is de voornaam van Duik oningevuld; in alle volgende uitgaven ontbreekt die evenzeer. Deze uitgave wordt steeds gevonden vóór de Hekeldigten 1707 (n°. 14). U.

139 XXVIII. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel, | Met aanteekeningen uit 's Digters mondt opge- | schreven. | Den tweeden druk merkelyk vermeerdert. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet als in n°. 133.* | t' Amersfoort, | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1707. (4), XVI, (2) en 78 (lees 82) blz. 8°. en 4°.

Alhoewel deze uitgave een geheel gelijkluidenden titel heeft als de vorige, is zij toch inderdaad een andere. Onder het «Berigt» op bl. XV staat hier nog de mededeeling gedrukt, dat «twee Platen apart (zijn) te bekomen, die hier in hooren: J. v. Vondels Portret voor de Tytel en Barnevelt in den Hemel, pag. 59, in

de Hekeldigten». Op de laatste bladzijde, die even als de voorgaande verkeerd genummerd is, een opgave van vijf drukfouten.

De prent van «'t Onthalse van Barnevelt» is een kopie van die, welke ik boven beschreef. De ridderzaal staat nu aan de linkerzijde. Bovenaan leest men: «Afbeelding der executie geschiet den XIII. May. 1619. aan Jan van Oldenbarnevelt gewesene advocaet van Holland» en onderaan: «Nero tamen subtraxit oculos. Iussitque scelera sed non spectavit. Tacitus in Vita Agricolae.» De ridderzaal is hier opgeplakt en verbergt de gevangenneming van Oldenbarnevelt, terwijl onder het torentje Maurits afgebeeld is. De plaat is 16,4 mM. hoog en 26,5 mM. breed. Zie Muller *Nederl. Historieprenten* n°. 1390.

Vóór den titel een portret van Vondel, door P. v. Gunst gegraveerd naar de schilderij van P. de Koning. (Catalogus der Vondel-tentoonstelling n°. 56).

Achter deze editie volgen altijd de Hekeldigten 1707 (n°. 15). U.

140. XXIX. J. V. VONDELS | Palamedes | Of | Vermoorde Onnozelheit. Treurspel, | Met aantekeningen uit 's Digters mondt opge- | schreven. | Den tweeden druk merkelyk vermeerdert. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: bloemmand.* | t' Amersfoort, | By Pieter Brakman. | Boekverkoper. 1707. (2), XVI, (2) en 82 blz. 8°. en 4°.

Deze uitgave houd ik voor een nadruk van de sub XXVII beschrevene. Het «Berigt» op bl. XV is hier gelijk afgedrukt, terwijl de beide drukfouten op bl. 82 ook hier opgenomen zijn, zonder dat men ze in dezen druk hersteld heeft.

Dat dit een nadruk zou zijn, blijkt vooral uit de prenten. Zoowel de titelprent, ofschoon ook *F Blt. f* geteekend, als de prent van «'t beestenperk» zijn vrij slechte kopieën van de prenten in de vorige uitgaven.

In dezen druk komen bijna altijd de beide prenten van «'t Onthalse van Barnevelt» voor, met en zonder de opgeplakte stukken. Beide zijn kopieën. De plaat der prent met de opgeplakte stukken is hier 14 mM. hoog en 25,5 mM. breed. Op de andere prent is, in tegenstelling met het origineel, de Ridderzaal aan de linkerzijde geplaatst. Onder de prent leest men: «Afbeelding der executie geschiet den XIII May 1619 aen Jan van Oldenbarnevelt gewesene advocaet van Hollant. Dus sterf van Oldenbarnevelt: voor 't vaderlant gelyk een helt.» De prent is 13 bij 24,4 mM.

Deze uitgave gaat steeds aan Hekeldigten (n°. 16) vooraf. U.

141. XXX. J. V. VONDELS |.Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit, | Treurspel, | Met aenteekeningen uit 's Dichters mondt op- | geschreven. Den derden druk merkelyk vermeerdert. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet.* | t' Amersfoort, | By Pieter Brakman. | Boekverkooper 1707. (2), XVIII, (4) en 80 blz. 8°. en 4°.

Het voorwerk is vermeerderd met een «kort bericht» op bl. II en een bericht van «De(n) Boekverkooper Aen den Leezer» op bl. III en IV, waarin deze o. a. zegt, dat de «Palamedes en d' aenteekeningen over dat treurspel zyn gebleeven, gelykze altoos gedrukt zyn geweest.»

Dit blad is er blijkens de signatuur eerst later ingevoegd; overigens is het voorwerk hetzelfde. Het «Berigt om de plate na te zette» ontbreekt.

De prenten in deze uitgave zijn afschuwelijke kopieën naar de oorspronkelijke gravuren. De prent van «'t Onthalse van Barnevelt» is hier 13,2 mM. hoog en 24,3 mM. breed; die met de opgeplakte stukken 13,9 mM. bij 25,8 mM.

De Hekeldichten (n°. 17) volgen hierachter met doorloopende pagineering.

Naar het mij voorkomt is deze uitgave niet in 1707, maar later verschenen; men vergelijke wat ik boven bij de Hekeldichten (n°. 14 op bl. 8) schreef. B.V. en U.

142. XXXI. J. V. VONDELS | Palamedes, | of | vermoorde onnozelheit. | Treurspel. | Met de Beschryving en Uitlegging der | vertooningen, zo als het tegenwoor- | dig op den Schouwburg word vertoont. | Noit te voren alzo gedrukt. | *Vignet: Bijenkorf, enz. gemerkt «J. Punt inv. et fecit 1733.»* | Te Amsteldam, | By Izaak Duim, Boekdrukker en Boekverkooper, | bezuiden het Stadhuis. Met Privilegie. 1734. 86 en (2) blz. 8°.

Deze uitgave is zonder aanteekeningen en zonder prenten en gelijk aan XIX. Bl. 81 tot 86 bevat de «Beschryving en Uitlegging der Vertooningen, in J. v. Vondels Palamedes, of Vermoorde Onnozelheit». Deze vertooningen zijn van de hand van Pieter Langendijk en in de Nalezing op het Tweede Deel van Vondel's Werken, bl. 27 te vinden. Het voorbe-

richt van die vertooningen is in dezen druk weggelaten [1]).

Op de laatste twee blz. de «Copye van de Privilegie». K.B. en U.

143. XXXII. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit. | Treurspel, | Met aenteekeningen uit 's Dichters mondt op- | geschreven. Den derden druk merkelijk vermeerdert. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet: bloemtuiltje.* | t'Amersfoort. | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1736. (2), XVIII, (6) en 82 blz. 8°. en 4°.

Naar de prenten te oordeelen is deze uitgave verschenen bij denzelfden drukker als de oorspronkelijke Amersfoortsche edities van den Palamedes. De titelprent, het portret van Vondel, de prenten van «'t beestenperk» en van «'t Onthalse van Barnevelt» zijn gelijk aan die in XXVIII.

Op bl. III en IV een bericht: «De boekverkooper Aan den leezer».

Opmerking verdient het dat op bl. 22 thans voor het eerst, het nummer der blz. ingevuld is bij het citaat uit «de Mauriers gedenkschriften van Hollandt». In alle voorgaande Amersfoortsche edities was dit opengelaten.

Deze uitgave wordt steeds gevolgd door Hekeldichten 1736 (n°. 18). U.

144. XXXIII. J. V. VONDELS | Palamedes | of | Vermoorde Onnozelheit. Treurspel, | Met aenteekeningen uit 's Dichters mondt op- | geschreven, | Den derden druk merkelyk vermeerdert. | Nunc cassum lumine lugent. | *Vignet als in n°. 143.* | t' Amersfoort. | By Pieter Brakman, | Boekverkooper 1736. (4), (XX), (2) en 82 blz. 8°. en 4°.

De prenten zijn dezelfde als in XXIX. Ook hier is het nummer der aangehaalde blz. op bl. 22 ingevuld. De Hekeldichten volgen hierachter met doorloopende pagineering.

Een kenmerk om deze uitgave van de vorige te onderscheiden is dat hier bijna overal de *y* gebruikt is in plaats van de *ij*, zooals in XXXII; zoo bijv. op de 1° bladzijde van het «Berecht» reg. 2 v. o. «by alle eerlyke nakomelingen».

[1]) Dr. Penon bezit een merkwaardig exemplaar geheel op blauw papier gedrukt. Het vignet op den titel is met wit opgehaald.

Achter deze uitgave komt steeds voor Hekeldichten 1736 (n°. 19). U.

145. XXXIV. J. V. VONDELS | Palamedes, | of | vermoorde onnozelheit. | Treurspel. | Met de Beschryving en Uitlegging der | vertooningen, zo als het tegenwoor- | dig op den Schouwburg word vertoont. | Noit te voren alzo gedrukt. | *Vignet: dezelfde voorstelling als in n°. 142, maar in de onderdeelen verschillend, gemerkt: «J. Punt inv. et fecit.»* | Te Amsteldam, | By Izaak Duim, Boekverkooper, bezuiden | het Stadhuis. Met Privilegie. 1741. 87 blz. 8°.

De vertooningen zijn tusschen den tekst ingevoegd, daar zij behoorden. Verder is deze uitgave, die evenals XXXI zonder aanteekeningen is, geheel ingericht voor het vertoonen op het tooneel. K.B. en U.

146. XXXV. Palamedes of vermoorde onnozelheit. Treurspel van J. VAN VONDEL. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1856. 86 blz. 8°.

Deze uitgave is n°. 49 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon; zij is een herdruk van de editie van 1652 en dus zonder aanteekeningen. Voor den titel is nog een tweede titel gedrukt, «J. van Vondels Treurspelen. Vijfde Deel. Palamedes of Vermoorde onnozelheit. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1856.» U.

147. XXXVI. J. VAN VONDEL'S Geschied- en hekeldichten. Met inleidend schrijven en historische toelichting van J. van Vloten. I. Palamedes of vermoorde onnoozelheit. Hekelend treurspel. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1876. VIII en 112 blz. 8°.

Deze uitgave, die het eerste stuk vormt van de «Geschied- en hekeldichten», verscheen ook later afzonderlijk in het Klassiek, Letterkundig Panthéon als n°. 49. U.

148. XXXVII. J. VAN VONDEL'S Geschied- en hekeldichten. Met inleidend schrijven en historische toelichting van J. van Vloten. I. Palamedes of

vermoorde onnoozelheit. Hekelend treurspel. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1883. VIII en 112 blz. 8°.

Toen de oplaag verkocht was, werd het noodig voor het Klassiek, Letterkundig Panthéon een nieuwen druk ter perse te leggen, die overigens geheel gelijk aan den vorigen is. Dat het echter een nieuwe druk, geen titeluitgave is, kan blijken uit de noot op bl. 25. In XXXVII eindigt de laatste regel: «soo ick daerom», in XXXVIII: «daerom».

1626.

149. Op het overlyden van wylen den E. E. Heere | Cornelis Pietersz Hoofd, | Raed en oud Burgermeester der wydberoemde koop- | stede Amstelredam. | Salighlyck ontslaepen den eersten dagh des jaers 1626. In plano, (hg. 270, br. 170 mM.)

Onder het «Klinckdicht [1])» vindt men nog een tweeregelig «Grafschrift», onderteekend: *J. V. Vondelen.* Daaronder nog een tweeregelig ongeteekend Latijnsch grafschrift «In evndem».
Waarschijnlijk is deze plano bij Willem Jansz. Blaeu gedrukt. B.V. en U.

150. I. V. VONDELENS | Geboortklock | Van | Willem van Nassav, | eerstgeboren sone der door- | luchtichste Princen, | Frederick Henrick | Ende | Amelia, | Door Gods genade Princen van Oranje: | Geboren met de son, den 27 van May, 1626, | in 's Gravenhaeghe. | *Vignet van Blaeu met onderschrift: «indefessvs agendo»* | T' Amsterdam, | Gedruckt by Willem Jansz Blaeu, op 't Water, inden gulden | Sonnewijser, M. DC. XXVI. (IV) en (32) blz. folio.

Op bl. III een gedicht «Aen de doorluchtichste Princesse Amelia, Door Gods ghenade, Princesse van Oranje» (v. L. II bl. 530) en op bl. IV een gravure, waarvan een goede reproductie op steen in Vondels werken tegenover bl. 530 van het tweede Deel voorkomt. B.G., K.B. en U.

151. Aen den edelen, gestrengen, en manhaften Heer | Lavrens Reael, | Ridder, oud generael van de Oostindien, &c. | Op sijn ridderschap en inwyinge door sijne Majesteyt van | groot Brittannien. In plano, (hg. 186, br. 175 mM.)

Dit «Klinckdicht» is onderteekend: *J. V. Vondelen* en waarschijnlijk bij Willem Jansz. Blaeu gedrukt [1]). B.V.

152. Antidotvm. | Tegen het vergift der Geestdryvers. | Tot verdedigingh van 't beschreven woord Gods. In plano, (hg. 281, br. 224 mM.)

Het gedicht [2]) is met Gothische letter in twee kolommen gedrukt en onderteekend: I. V. V. B.V.

1627.

153. I. Rommel-pot | Vant | hanekot. | Om te kauwe veur begynekoeck: | En te neurie lijck hangsje hangebroeck. | *Onderaan*: | Jn D'Mater Salem door Jrenaeum Philalethium,

[1]) Komt daarna voor in Versch. ged. 1644 bl. 69, Poëzy 1650 bl. 65 en Poëzy 1682 I bl. 299.

[2]) Daarna afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 87, Poëzy 1650 bl. 84 en Poëzy 1682 I bl. 115.

Het klinkdicht «Aen de ... princesse Amelia» komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 71, Poëzy 1650 bl. 68 en Poëzy 1682 I bl. 302. (met het jaartal MDCXXVI er onder.)

[1]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 68, Poëzy 1650 bl. 65 en Poëzy 1682 I bl. 299, hier met het jaartal MDCXXVI er onder.

[2]) Komt daarna voor in Poesy 1647 A en B bl. 1 en met den titel: «Geneesdranck der Geestdryveren» in Poëzy 1650 bl. 421. Vervolgens vindt men het in een pamflet, getiteld: «Tooneel | Der | gheest-dryvers, | Ofte: | XXVI. Vragen en Antwoorden, | Met een aenmerckelijcke | Voor-reden: | Alles tot klare overtuyginge niet alleen van de | hedendaegsche Quaeckers, maer van | alle die de H. Schrift ontkennen te zijn het waer- | achtige Woordt Godts. | En 't ordinaris middel van 's Menschen Bekeeringe | en Weder-gheboorte. | *Vignet.* | Tot Haerlem By Dominicus Jansz. de Gaver, Boeck-verkooper in de Groote Hout- | straet/ by 't Haeghsche Wagen-veer. Anno 1657». (32) blz. 4°. Vondels gedicht is afgedrukt op bl. 30—32 en onderteekend: «anno 1626. J. V. Vondel.»
Verder in Poëzy 1660 bl. 1 en Poëzy 1682 II bl. 163.

by Adelaert Waermont. In plano, (hg. 370, br. 182 mM.)

In drie kolommen, met Gothische letter gedrukt [1]). In het exemplaar van Thysius (n°. 1524) zijn vele aanteekeningen met zeventieneeuwsche hand bijgeschreven. Onderaan is de datum: «den 6 Mart 1627» opgeteekend [2]).

B.T. en B.V.

154. II. Rommel-pot | Van 't | hane-kot | Om te kauwe veur begyne-koeck, | En te neurie lijck hangsje hangebroeck. | *Vignet*: *krulornament*. | Ghedruckt voor Marten Jansz. Brant voor de Lief- | hebbers van Hanekop/ 1627. (7) blz. 4°.

Het gedicht, met Gothische letter gedrukt, is verdeeld in 39 zesregelige coupletten, die elk een cijfer dragen.

B.V. en U.

155. I. V. VONDELENS | Verovering | van | Grol, | door | Frederick Henrick, | Prince van Oranje. | Noch sommiger gedichten op de selve stof. | Devs nobis haec otia fecit. | *Vignet van Blaeu*. | T' Amsterdam, | Ghedruckt by Willem Jansz Blaeu, op 't Water in den gulden | Sonnewijser, M D C XXVII. (IV) en (36) blz folio.

Op bl. III een «Klinckdicht [1])» (v. L. II bl. 601), en op bl. IV een gedicht «Aen de vrye Nederlanden [2])» (v. L. II bl. 605).

Bl. 1—23 Vondels gedicht [3]), daarna volgen op bl. 24—36 «Sommiger gedichten voor en op Grol gemaect»: op bl. 24 een gedicht van C. Huygens «Op des Hn P. C. Hoofts Henrick de Groote» (v. L. II Nal. bl. 58 en volg.), bl. 25 een Sonnet «Op 't rijmen vanden Heere Constantijn Huygens, in't Legher voor Grol» door P. C. Hooft; bl. 26 een Sonnet van Hooft «Aen den Spaniaerdt op 't verovren van Grol»; bl. 27 een antwoord van Huygens, «Op 't Sonnet van den Heere Drossaert Hooft, over 't veroveren van Grol»; bl. 28 en 29 een «Liick-dicht, Over den Edelen Gestrengen Heer, Mijnen Heer Ir. Wilhem van Nassavw, Heer vander Lecke: Lieut. Amirael van Hollandt» met «Epitaphium» en «Graf-schrift» door L. Reael; bl. 29 een gedicht «In obitum Wilhelmi Nassouii» van C. Hugenius; bl. 30 een Fransch gedicht van Huygens: «Sur le siege de Grol»; bl. 31 een Sonnet «Aenden Heere Iacob Witz, algemeen Wachtmr. vande Legers der vereenighde Nederlanden» door Hooft, en een van Huygens» Op de doorschoten kerck te Grol»; bl. 32 eenige «epigrammata» van Casparus Barlaeus: «In obsessam et captam Grollam;» «In Adventum Principis Auriaci sub vesperam, post superatam Grollam», en «De eodem Principe»; bl. 33 een Hollandsch versje «Op de naem van Grol» door Barlaeus en «Grol verovert» door J. Brosterhuysen; bl. 34—36 «Wellekomst, Aen sijne Vorstel. Doorl. op zijn wederkeeren na het veroveren van Grol» in proza (v. L. II bl. 666).

In de beschrijving dezer uitgave (II. Nalez. 58) vermeldt Mr. J. van Lennep een fraai portret van Frederik Hendrik door W. Akersloot, dat hierin zou behooren. Dit is echter niet juist; het portret is ingevoegd. Evenmin behoort de tegenover bl. 600 geplaatste reproductie «naar de oude tytelplaat van de Verovering van Grol» hier in; het zal ons later blijken, dat de oorspronkelijke gravure daarvan gevonden wordt in Vondels *Zegezang ter eere van Frederick Hendrick* (1629).

B.V. en K.B.

156. Brvyloftbed | Vanden E. Heere, | Pieter Cornelisz. Hoofd, | Drost van Muyden, Baljuw van Goeyland, | En de E. Ioffre. | Helionora

---

[1]) De Rommelpot is ook te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 11, Poëzy 1660 bl. 12 en Poëzy 1682 II bl. 170.

De Rommelpot komt ook voor achter: «Comoedia Vetus, of bootmans-praetje. Door eenige aenteykeningen opgeheldert en vermeerdert. T' Amsterdam, By Pieter Visser, Boekverkooper op de Leli-gragt. M. D. CC. XVIII», 8°. Het gedicht heeft hier afzonderlijke signatuur en paginatuur (1—16). Aan den voet der blz. vindt men de aanteekeningen uit de Amersfoortsche uitgaven der Hekeldichten, maar veel uitgebreider. Blijkens het onderschrift: «In de mater Salem», enz. is hier de eerste druk gevolgd. Op bl. 12—16 de Harpoen op dezelfde wijze van aanteekeningen voorzien.

In 1732 verscheen van dit boekje een tweede druk: «Comoedia vetus, of bootsmans-praetje. De tweede druk. Met meerder Aenteykeningen opgeheldert; En vermeerdert door Georgius van Zonhoven. T' Amsterdam, By Pieter Visser, Boekverkooper, op de Leli-gragt. M. D. CC. XXXII», 8°. Beide gedichten komen hierachter op dezelfde wijze voor.

Beide uitgaven zijn als afzonderlijke edities beschreven bij Meulman. *Catal. van Tractaten*, n°. 2023 en 2024.

[2]) Zie voor de gedichten naar aanleiding van den Rommelpot verschenen de volgende afdeeling.

---

[1]) Ook te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 67, Poëzy 1650 bl. 64 en Poëzy 1682, I bl. 298. (met het jaartal MDCXXVII er onder.)

[2]) Ook afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 8, Poëzy 1650 bl. 2 en Poëzy 1682, I bl. 2.

[3]) Komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 9, Poëzy 1650 bl. 3 en Poëzy 1682 I bl. 3, hier met het jaartal MDCXXVII.

Hellemans, | Den 30 van Slaghtmaend des Jaers 1627. | *Vignet van Blaeu.* | T' Amsterdam, | By Willem Iansz Blaeu, inden gulden Sonnewijser, | M D C XXVII. (IV) en (16) blz. folio.

Bl. III een klinckdicht «Aen den Heer Drost en sijne E. Bruyd», geteekend: «*J. V. Vondelen*», bl. IV de «Inhovd» en de lijst der «Personagien», bl. 1—15 het gedicht [1]) en bl. 16 Vondels gedicht «Aen de Bruyd [2])». B.V.

157. Een Niew Lietgen van | Reyntgen de Vos, | Op de Wijse: Van Arent Pieter Gijsen, &c. In plano, (hg. 228, br. 127 mM.)

In twee kolommen, met Gothische letter gedrukt, zonder onderteekening [3]). Het laatste couplet in het midden onder de twee kolommen. De beide regels «Gemaeckt om te singen», enz. (v. L. II bl. 627) ontbreken hier. B.V.

1628.

158. I. Amsteldams | Wellekomst | Aen den doorluchtighsten en hooghgeboren Vorst | Frederick Henrick | | door Gods genade Prince van Oranjen &c. | Den 10. van Grasmaend des Iaers 1628. In plano, (hg. 424, br. 279 mM.)

Het gedicht [4]) is in drie kolommen gedrukt. Ofschoon er geen naam van drukker bij staat, geloof ik, dat het bij Blaeu gedrukt is. Onder de derde kolom: *Eynde.* B.V.

159. II. Wellecomste van | den Prins. In plano, (hg. 300, br. 240 mM.)

Het gedicht is met Gothische letter in 3 kolommen gedrukt. Onderaan leest men «Christelijcke Leser Vaert Wel.» Het geheel is omgeven door een rand van krulornament; onder de derde kolom: *Finis.* Blijkbaar is dit een zeer slechte nadruk, òf naar de vorige uitgave òf naar een slecht afschrift. In den voorlaatsten regel leest men bijv. «Welcom Helt/ en dichters Stof/» in plaats van «Welkoom heldendichters stof».

Van deze plano bezit de Amsterdamsche Bibliotheek een exemplaar, dat geheel overeenkomt met het hier beschrevene uit de Bibliotheca Vondeliana. Alleen zijn in vs. 139 door overplakking van een stukje papier de woorden «Den vyanden» verbeterd in «Erfvyanden». B.V.

160. III. Wellecomste van | den Prins. In plano.

Het gedicht is in drie kolommen gedruk, met gewone letter en omgeven door dezelfde rand als in n°.159; onder de derde kolom: «Finist Christelijcke Leser Vaert wel». K.B.

161. Brief | Aen den Drost van Muyden, | spellende | De herstellinge der Duytsche Vryheyd. In plano, (hg. 378, br. 254 mM.)

In twee kolommen gedrukt; het gedicht [1]) is onderteekend «I. V. Vondelen. *In de Sont. 1628.*» De eerste letter E is versierd met de spijziging van Elia (1 Reg. 17). B.V.

162. I. VONDELENS | Hippolytvs | of | Rampsalige kuysheyd. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | Gedruckt in 't Iaer ons Heeren. 1628. II (of IV) en (51) blz. 4°.

Op den titel vindt men hetzelfde wapen van Amsterdam, als op de *Begroetenis van Frederick Henrick*, zoodat mag verondersteld worden, dat deze uitgave bij Willem Jansz. Blaeu is verschenen.

Op bl. II den «Inhovd» en de opgave der «Treurspeelders». Het voorwerk bevatte oorspronkelijk een opdracht in dichtmaat aan Hugo de Groot, en dan de Inhoud en lijst der Treurspeelders (IV blz.) In bijna alle exemplaren zijn deze vier blz. weggesneden en vervangen door een tweetal anderen, waarvan op de eene zijde de titel en op de andere zijde de «Inhovd», enz. gedrukt was.

Op bl. 50 en 51 vindt men Vondels gedicht [2]) «Over het verongelucken van den Iongen kevrvorst, Liicktraenen». Daar dit ongeluk op den 17 Januari 1629 voorviel, blijkt hieruit, dat deze uitgave eerst in het begin van 1629 verschenen kan zijn. B.V. en U.

---

[1]) Ook te vinden in: «Gedichten van den Heere P. C. Hooft, ... Verzaemelt en uytgegeven door Iacob vander Bvrgh, ... t' Amsterdam, By Iohan Blaev, CIƆ IƆ CXXXVI» 4°. bl. 421—438 en in de latere uitgaven van Hoofts gedichten van 1644, 1657, 1658, enz. met het jaartal MDCXXVII er onder.

Verder in Versch. ged. 1644 bl. 236, Poëzy 1650 bl. 332, en Poëzy 1682, I bl. 622.

[2]) In de zooeven aangehaalde uitgave van Hoofts gedichten bl. 437, en in Versch. ged. 1644, bl. 250, Poëzy 1650 bl. 349 en Poëzy 1682 I bl. 658.

[3]) Komt daarna alleen gedrukt voor in Poëzy 1682 II bl. 426.

[4]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 163, Poesy 1647 A en B bl. 34, Poëzy 1650 bl. 193, Poëzy 1660 bl. 37 en Poëzy 1682 I bl. 311.

[1]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 323; Poëzy 1650 bl. 404 en Poëzy 1682 II bl. 119, in laatstgenoemde plaats is het gedateerd: « In de Sont 1628».

[2]) Komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 300, Poëzy 1650 bl. 454 en Poëzy 1682, II bl. 296 met het jaartal 1629.

163. II. VONDELENS | Hippolytus | of | Rampsalige kuyscheydt. | *Vignet: putje, met «elck zyn bevrt»*. | t' Amsterdam, | Voor Ian Hendricksz, Boeckverkoper, op de hoeck van de | Oude Huyssittende-steegh, op de Rowaensche Kay, inde | Boeckbinder, Anno 1649. (IV) en (51) blz. 4°.

Bl. III de «Opdracht Van Hippolytus, Aen den getrouwen Hollander [1])», die in den eersten druk weggesneden is, en bl. IV de «Inhovd» en de lijst der «Treurspeelders», bl. 50 en 51 het gedicht op den jongen Keurvorst. U.

IIa. In sommige exemplaren van deze uitgave is het uitgeversadres aldus veranderd: «t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeck-verkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. Anno 1649.» Overigens is deze druk geheel gelijk aan den hier beschrevenen.

Aan de rechterzijde van het putje, in deze beide uitgaven, staat het monogram van den houtgraveur C. V(an) S(ichem). U.

164. III. J. V. VONDELS | Hippolytus | of | Rampzalige kuischeit. | Treurspel. | *Vignet: putje*. | t'Amsterdam, | By de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam. M DC LVIII. 53 blz. 4°.

Bl. 3 den «Inhoudt» en bl. 4 «De Treurspeelders zijn». Het vers op den jongen keurvorst ontbreekt. B.V. en U.

165. IV. J. V. VONDELS | Hippolytus | of | Rampzalige kuischeit. | Treurspel. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | By de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, M DC LVIII. 51 blz. 4°.

Bl. 2 de «Inhoudt» en de lijst der «Treurspeelders». De opdracht ontbreekt. Overigens is deze uitgave gelijk aan de vorige. B.V. en U.

166. V. I. V. VONDELS | Hippolytus | of | Rampzalige kuischheit. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI 47 blz. 8°.

Bl. 3 Inhoudt, bl. 4 Personaedjen., bl. 1—47 het treurspel. B.V. en U.

167. VI. J. V. VONDELS | Hippolytus | of | Rampzalige kuischeit. | Treurspel. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1698. 48 blz. 4°.

Op bl. 2 Inhoudt en «De Treurspelers zijn», bl. 3—48 het treurspel. B.V. en U.

1629.

168. De Boeren | Categismvs. | Gespreck tusschen | Boer en Student. In plano, (hg. 196, br. 110 mM.)

Onder het gedicht [1]), dat met Gothische letter gedrukt is, leest men: «Geapprobeert inde consistori van de poëetsche Faculteyt.» Misschien bij Blaeu gedrukt. B.V., B.T. en U.

169. I. Op | het ontset | van | Piet Heyns buyt, | Het West-Injes-huys spreeckt. In plano.

Het gedicht [2]) is met Gothische letter, blijkbaar op dezelfde pers (van Blaeu?) als n°. 68 gedrukt. In vs. 11 leest men: «Giert wtebruyt die stong». K.B.

170. II. Op | het ontset | van | Piet Heyns buyt, | Het West-Injes-huys spreeckt. In plano, (hg. 156, br. 95 mM).

Met Gothische letter gedrukt; vs. 11 heeft hier: «Giert Almans Hoer, die stong.» B.V. en U.

171. III. Op | het ontset | van | Piet Heyns buyt, | Het West-Injes-huys spreeckt. In plano, (hg. 153, br. 95 mM.)

---

[1]) Ook in Poesy 1647 A en B bl. 58, Poëzy 1650 bl. 72, Poëzy 1660 bl. 61 en Poezy 1682 I bl. 305.

[1]) Komt voor in Poesy 1647 A en B bl. 18, Poëzy 1660 bl. 20 en Poëzy 1682 II bl. 177, (met het jaartal MDCXXIX er onder).

[2]) Ook afgedrukt in Poesy 1647 A en B bl. 39, Poëzy 1660 bl. 43, en Poëzy 1682 II bl. 179, (met het jaartal MDCXXIX er onder).

Met Gothische letter gedrukt; vs. 11 heeft hier: «Giert Allemans-Hoer, die stong». B.V. en U.

172. I. Zegesang | ter eere van | Frederick Henrick, | Boschdwinger, | Wezelwinner, | Prince van Oranje. | *Vignet van Blaeu, als in nº. 150.* | t'Amstelredam, | By Willem Blaev, | M. DC. XXIX. (II) en 25 blz. folio.

Bl. 1 opdracht aan «Den E. grootachtbaeren, Eerentvesten, wijsen en voorsienigen Heeren, Mijnen Heeren den Bvrgermeesteren en Regeerderen Der wijdberoemde koopstad Amstelredam», onderteekend: «Vwe E. onderdaenighste I. V. Vondelen.» Bl. 2 de gravure waarvan een reproductie op steen door van Lennep gevoegd is bij de *Verovering van Grol* (v. L. II. bl. 600); deze prent is een kopie van een der prenten in «Thibault *Academie de l'espée*», 1628, folio. Bl. 3—24 de Zegesang [1]) en bl. 25 Vondels gedicht «De triomfeerende Æmilia, princesse van Oranie» [2]). B.V. en B.T.

173. II. Zege-sang. | Ter Eere van | Frederick | Henrick; | Bosch-dwinger, | Wesel-winner, | Prince van Oranje. | *Vignet: staande leeuw, die een zuil vasthoudt, waarop deze woorden: «ingenio superatur».* | Gedruckt tot Leeuwarden/ | By Claude Fonteyne, Boeck-Drucker Or- | dinaris der E. E. Mog. Heeren Staten van Frieslandt. 1629. (II) en (25) blz. 4º.

Bl. II het klinckdicht aan Burghemeesteren van Amsterdam, bl. 1—24 de Zege-sang en bl. 25 «de triomfeerende Æmilia.» B.

174. III. Zegesang | ter eere van | Frederick Henrick | Bosdwinger, | Wezelwinner, | Prince van Oranje. | *Vignet: houtsnede, Frederik Hendrik te paard voorstellende, op den achtergrond een belegering van een stad.* | t' Amstelredam, | Ghedruckt by Gerrit Hendricxsz. van Breughel, woon- | nende in Dirck van Assenstraat inde Werrelt vol drucx, M. DC. XXIX (II) en 13 blz. 4º.

Bl. 1 het opdrachtsgedicht aan Burgemeesteren, bl. 3—11 de Zegesang in 2 kolommen, bl. 12 wit en bl. 13 Vondels gedicht op «De Triumpherende Æmilia». B.V.

IIIa. Zege-sang | Ter Eere | van | Frederick | Henrick; | Bosch-dwinger, | Wesel-winner, | Prince van Oranje.

In: «Lof-Dichten/ | Ter Eeren den Doorluchtighsten Vorst | Frederic Henric | Prince van Orange, &c. | Over | De twee Voortreffelijcke Victoryen der stercke Steden | Wesel, | Ende het onwinbaer geachte | 's Hertogen-bosch: | ...... | Tot Amsterdam, | Voor Jacob Pietersz Wachter, Boeck-verkooper | woonende op den Dam/Anno 1629.» 4º.

Deze bundel bevat 43 gedichten op deze gelegenheid vervaardigd. (Zie v. L. III. Nal. bl. 6) Vondels gedicht is nº. 28 (signatuur O.)

175. IV. Zegezang | ter eeren van | Frederik Hendrik | Prince van Oranje. | *Onderaan:* | Te Rotterdam, by Pieter vander Veer Boekverkooper, 1721. In plano (hg. 363, br. 235 mM)

Het vel is in drie kolommen verdeeld. In de eerste een gedeelte van den *Zegezang*, in de tweede een kopergravure, voorstellende de Zegewagen van Frederik Hendrik, met het versje: «Vraagt men waarom Barneveldt in den hemel werd gesteld». Daaronder leest men: «Dit plaatje hoort in J. v. Vondels Pozy (*sic*) I deel Pag. 28, alsmede inde Hekeldigten in Quarto en in Octavo Pag. 59».

Eindelijk daaronder en in de derde kolom het vervolg van den *Zegezang*, onderteekend «J. v. Vondel». B.

1630.

176. I. D' Amsterdamsche | Academi | aen alle | Poëten en dichters | der vereenighde Nederlanden, | Liefhebbers van de goude vryheyt. In plano, (hg. 335, br. 195 mM.)

Deze fraaie, misschien wel bij Blaeu, gedrukte plano, is onderteekend: *Yver*. De beginletter van het gedicht [1]) is versierd met een voorstelling van Abrahams offerande [2]). U.B.A.

177. II. D' Amsterdamsche | Academi | Aen alle | Poëten en Dichters

---

[1]) Komt daarna voor in Poesy 1647 bl. 31, Poëzy 1650 bl. 25 en Poëzy 1682, I bl. 28.

[2]) Ook te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 72, Poëzy 1650 bl. 68, en Poëzy 1682 I bl. 302, (met het jaartal MDCXXX, waaruit blijkbaar het cijfer I uitgevallen is).

[1]) Komt voor in Poesy 1647 A. en B bl. 40, Poëzy 1660 bl. 45 en Poëzy 1682 II bl. 187, (met het jaartal MDCXXXI (*sic*) er onder).

[2]) Zie de antwoorden op deze Academievraag in de volgende afdeeling.

der ver- | eenighde Nederlanden/ | Lief-hebbers vande Goude Vryheyd. In plano, (hg. 312, br. 242 mM.)

Onderaan: «Tot Haerlem Gedruct by Ian Pieterss Does, voor Theunis Ianss Boeck-verkooper woonende aent marctveldt». Het gedicht is met Gothische letter gedrukt. Naast Vondels vers een »Antwoordt/ aen de Amster- | damsche Academise | Vraghers», geteekend «Vyer». U.B.A.

178. III. D'Amsterdamsche | Academi | aen alle | poeten en dichters | der Vereenighde Nederlanden, | Liefhebbers vande goude Vryheyt. In plano, (hg. 258, br. 224 mM.)

Onderaan: «Ghedruckt te Haerlem, by Adriaen Rooman, Ordinaris Boeck-drucker, | inde Iakobyne-straet, inde vergulde Parsze. Anno 1630.» Naast Vondels gedicht een «Bondigh ende beknopt Antwoordt Op de onbeschaemde Arminiaensche Vraeghen vande Amsterdamsche Academi», onderteekend «Recht deur. *Wat wilt noch worden?*» U.B.A.,K.B., en B.V.

179. IV. D' Amsterdamsche | Academi | Aen alle | poëten en dichters | der Vereenichde Nederlanden, Liefheb- | bers vande Goude Vryheydt. In plano, (hg. 207, br. 130 mM.)

Op de achterzijde een «Antwoordt | Op de Vraeghen | Vande | Amsterdamsche Academi», onderteekend: *Dit 's van herten.* U.B.A en B.V.

180. V. Vraghen/ van | D' Amsterdamsche |·Academi. In plano.

Naast Vondels gedicht een «Onpartydich Antwoort/ | Op de Vragen vande Amsterdamse | Academi».

Beide gedichten zijn met Gothische letter gedrukt. Het exemplaar, dat ik hiervan zag, is sterk afgesneden, zoodat de onderteekening verloren is gegaan. Het gedicht is elders onderteekend: *Hout dat goet is. J. V. Gerwen.* U.B.A.

181. VI. D' Amsterdamsche | Academi | aen alle | poëten en dichters | der Vereenichde Nederlanden, Liefheb- | bers vande Goude Vryheydt. In plano, (hg. 250, br. 210 mM.)

Naast Vondels gedicht het antwoord van Jacob Cats, getiteld: «Amsterdamsche | Kakademie | Ofte | Gvyt-school.» U.B.A.

182. Amsterdamsche | Kakistorie | Of | mvyt-school, | Aen alle geestelijcke doel en dronckvaers, liefheb- | bers van brassende klassen, en eewich | durende slemp-sinoden. In plano, (hg. 230, br. 188 mM.)

Dit gedicht [1]) van Vondel was het antwoord op het vers, dat Cats geschreven had tegen de heftige Academievraag. Het vers van Cats, getiteld: «Amsterdamsche | Kakademie | Ofte | gvyt-school,» is in de eerste kolom geplaatst. Vondels gedicht is met Gothische letter gedrukt. U.B.A., B.V. en U.

183. Text. In plano, (hg. 110, br. 102 mM.)

Dit antwoord aan Cats (v. L. III bl. 52) is onderteekend: «Plus ultra.» Het gedicht [2]) is met Gothische letter gedrukt. B.V.

184. I. Roskam. (8) blz. folio.

Het komt mij voor, naar het lettertype te oordeelen, dat deze druk verschenen is bij Willem Jansz. Blaeu [3]). B.V. en U.

185. II. Roskam, | en | iaergetyde. (8) blz. 4o.

Bl. 2—7 Roskam en bl. 7 en 8 Vondels «Iaergetyde van wijlen Heer I. V. Oldenbarnevelt». De vier laatste regels: «De tyd en heeft noyt», enz. (v. L. III, bl. 118) ontbreken hier.

In welken tijd deze uitgave het licht zag, is niet gemakkelijk te bepalen, vermoedelijk eerst in de laatste helft der XVII[e] eeuw. B.V.

186. Harpoen | aen | ionckheer | Landeslot, | heer | van | Vrybvrgh. | *Vignet: vosje.* | Gedruckt in Vrystadt· M DC XXX. (7) blz. folio.

Op bl. 2 motto's uit Lucretius, Virgilius en Juvenalis, die bij van Lennep en van Vloten

---

[1]) Komt voor op blz. 5 van: «Arminiaensche | Liefde ende yver, | In eenighe van haere spottelijcke | Dichten ende wulpse redenen gheopenbaert: met | eenighe Teghen-dichten ende aenmerc- | kinghen. | *Vignet: vosje.* | t'Amstelredam. | In 't Iaer ons Heeren, M. DC. XXXI.» (8) blz. 4°.

Daarna in Poesy 1647 A en B bl. 43, Poëzy 1660 bl. 47, en Poëzy 1682 II bl. 190.

[2]) Komt voor op bl. 6 van: «Arminiaensche Liefde ende yver» (zie boven), en in Poesy 1647 B bl. 165, Poëzy 1660 bl. 149 en Poëzy 1682, II bl. 186.

[3]) Daarna in Poesy 1647 A en B bl. 46, Poëzy 1650 bl. 428, Poëzy 1660 bl. 201 en Poëzy 1682, II bl. 201 (met het jaartal MDCXXX er onder.)

ontbreken. De onderteekening van het gedicht: [1]) «O. M. P.» ontbreekt bij hen evenzeer. Het is op dezelfde pers gedrukt als n°. 184 [2]). B.V.

187. I. Medaellie | Voor de Gommariste Kettermeester en | Inquisiteur te Dordrecht. In plano, (hg. 274, br. 147 mM.)

Het gedicht [3]), met Gothische letter gedrukt, is onderteekend: «Gedicht door een vyant vande Loevesteynsche Inquisiti [4]).» B.T.,B.V., en U.

188. II. Medallie | Voor de Gommariste Kettermeester en | Inquisiteur te Dordrecht. In plano, (hg. 273, br. 145 mM.)

Deze plano is met Gothische letter gedrukt en komt verder overeen met het boven beschreven exemplaar. Aan het hoofd een krulversiering als fileet. Het laatste woord is hier *werck*, hetgeen een drukfout is voor «*kerck*». U.B.A.

189. Inwying | van den | christen tempel | t' Amsterdam. | Psalm 118. | De steen, dien de boumeesters verworpen hebben, | is een hoecksteen geworden. | *Vignet: vosje.* | Gedruckt in 't Iaer MDCXXX. (8) blz. 4°.

Bl. 3—8 het gedicht [5]). B.V. en B.T.

190. I. Op den bov | Van den | christen tempel | t' Amstelredam. In plano, (hg. 164, br. 167 mM.)

Waarschijnlijk evenals 189 bij Blaeu gedrukt; het gedicht [6]) heeft geen onderteekening. Bij den voorlaatsten regel staan als kantteekening een viertal teksten aangehaald. B.V.

[1]) Komt verder voor in Poesy 1647 A en B bl. 52, Poëzy 1650 bl. 433, Poëzy 1660 bl. 56, en Poëzy 1682, II bl. 207 (met het jaartal MDCXXX er onder.)

[2]) Zie een antwoord, tegen dit gedicht verschenen, in de volgende afdeeling.

[3]) Ook te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 9, Poëzy 1660 bl. 9 en Poëzy 1682, II bl. 182 (met het jaartal MDCXXX er onder).

[4]) Zie antwoorden op de *Medaellie* in de volgende afdeeling.

[5]) Afgedrukt in Poesy 1647 A en B bl. 60, Poëzy 1650 bl. 444 (met den titel: De Nieuwe Tempel), Poëzy 1660 bl. 63, en Poezy 1682, II bl. 526 (met «In den Iaere MDCXXX» er onder.)

[6]) Ook te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 59, Poesy 1650 bl. 483 (met het opschrift: Op den Tempelbouw»), Poëzy 1660 bl. 62 en Poëzy 1682, II bl. 525, met het jaartal MDCXXX).

191. II. Op den bou | Van den | Christen Tempel | t' Amsterdam. In plano, (hg. 250, br. 282 mM).

Het eerste gedeelte van den titel is een gemeenschappelijk opschrift voor Vondels gedicht en voor het daarnaast gedrukte antwoord: «(Op den bou | Van den) | Genaemde Christen/ | Dat is: | Nieuwe Iesuyten Tempel | t' Amsterdam.» Het geheel is omgeven door uitvoerige met Gothische letter gedrukte noten. Onderaan een vierregelig «Toe-gift», onderteekend: *Iae, comt Heere Iesu.* B.V en U.

192. Afbeelding van den «Christen Tempel» te Amsterdam. In plano, (hg. 400, br. 520 mM.)

Gezicht op het inwendige van de in aanbouw zijnde kerk en de nevenstaande huizen; bovenaan twee engelen, waarvan een de vrijheidshoed draagt, en de andere een opengeslagen boek, waarop het Alziend oog. Op een banderol het opschrift: «Templvm Christianvm Amsterdami.» Van onderen in 6 kolommen Hollandsche, Latijnsche en Fransche verzen, in elke kolom 4 regels. Het Hollandsche, beginnende: «De Heyligheyd hing noyt in kostelyke stof», enz. is van Vondel [1]) (v. L. II bl. 92). De plaat is rechts onderaan geteekend: *F. Br.* (*un?*) *fec.* Zie Muller, *Ned. Historieprenten*, n°. 1663. P.K.

193. Haec libertatis ergo, | papieren geld | geoffert | Op het autaer van de Hollandsche Vryheyd. In plano, (hg. 320, br. 285 mM.)

Boven het gedicht een gegraveerde afbeelding der Leidsche noodmunten van 1574. Het gedicht [2]) is in 2 kolommen gedrukt en heeft een 13-tal kant-aanteekeningen. Onderaan leest men: «Gemunt in Vrystad, met oude Leydsche stempels.» Het gedicht is niet onderteekend. B.T. B.V. en U.B.A.

194. Een Otter in 't Bolwerck. | Na de wyse, | Betteken voer naer Mariemont. In plano, (hg. 210, br. 143 mM.)

In twee kolommen met Gothische letter op slecht papier gedrukt. Het geheel is omgeven door een lijstje [3]). U.B.A. en B.V.

[1]) Afgedrukt in Poesy 1647 A en B bl. 60, Poëzy 1660 bl. 63 en Poezy 1682 II bl. 532 (met het jaartal MDCXXX.)

[2]) Komt ook voor in Poesy 1647 A en B bl. 19, Poëzy 1650 bl. 424, Poëzy 1660 bl. 22, en Poëzy 1682, II bl. 195, (met het jaartal MDCXXX er onder).

[3]) Verder te vinden in Poesy 1647 B, bl. 162, Poëzy 1660 bl. 175, en Poezy 1682, II bl. 430.

1631.

195. Blixem | van 't | Noordhollandsche | Synode. | M. DC. XXXI. In plano, (hg. 259, br. 113 mM.)

Zeer fraai met Gothische letter gedrukt [1]). B.V. en U.

196. Decretvm horribile. | Grvwel | der verwoestinge. In plano, (hg. 392, br. 268 mM.)

Het gedicht [2]) is met Gothische letter in twee kolommen gedrukt. Het is niet onderteekend, alleen leest men onderaan: «Halelvia». Aan de linkerzijde vindt men een zestal kantteekeningen. B.T., B.V en U.B.A.

197. P. S. | Amsterdam. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, gedruckt by Willem Blaeu. CIↃ IↃC XXXI. In plano, (hg. 442, br. 244 mM.)

Bovenaan het wapen van Amsterdam. Het zeer fraai gedrukte gedicht [3]) is onderteekend: «Vertaelt door I. V. V». Aan de linkerzijde een viertal kantteekeningen. De letters P. S. beteekenen «P(etrus) S(criverius), uit wiens Latijn het gedicht vertaald is. B.V.

198. I. Triomf-torts | over de Nederlaegh der | Koninghliicke vloote, | op het Slaeck. In plano, (hg. 326, br. 197 mM.)

[1]) Komt voor in «Arminiaensche Liefde en yver, (1631) bl. 3, en in Poesy 1647 A en B bl. 45, Poëzy 1660 bl. 49, en Poëzy 1682, II bl. 192.

Op bl. 4 van «Arminiaensche Liefde en yver», vindt men een antwoord op dit gedicht, getiteld: «Soete-weer-licht. Op den blixem Van 't Noord-Hollandsche Synode: Waer voor d' Arminianen bangh zijn, om dat Gods stemme daer inne gehoort word tegens hare wercken, &c».

[2]) Verder in Poesy 1647 A en B bl. 25, Poëzy 1650 bl. 437, Poëzy 1660 bl. 28, en Poëzy 1682 II, bl. 212 (met het jaartal MDCXXXI er onder).

[3]) Ook in Versch. ged. 1644 bl. 127 en Poëzy 1650 bl. 169. In Poëzy 1682 II, bl 298 met het opschrift: «Op Amsterdam. De Stadt spreekt», terwijl er onder staat: «Geschreven en uitgegeven geduurende het Burgermeesterschap van Jakob de Graef, Diedrik Bas, Antoni Oetgens en Andries Bikker. MDCXXXI. Uit P. Scriverius Latijn vertaelt.»

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. V. Vondelen» In vs. 1 leest men «T' Ghewapent Scheld». [2]) B.T.

199. II. Triomftorts | over de | Neerlaegh der Koningklycke | vloote | op het Slaeck. | *Onderaan:* | t'Amsterdam by Willem Blaeu. In plano, (hg. 378, br. 212 mM.)

Het gedicht is onderteekend: «I. V. Vondelen.» In vs. 1 leest men: «T' Gewapent Scheld». B.V.

200. III. Triomftorts | over de | Neerlaegh der Koningklycke | vloote | op het Slaeck. | *Onderaan:* | Naer de Copie. t' Amsterdam, by Willem Blaeu. In plano, (hg. 319, br. 260 mM.)

Het blad is in twee kolommen verdeeld: links Vondels gedicht, met den hier beschreven titel, rechts een «Antwoordt | aen | I. V. Vondelen: | Op de vier laetste reghels van syn | triomftorts. | *Onderaan:* | Ghedruckt tot Middelburgh in Zeelandt. Anno 1631.» Dit gedicht is onderteekend: P. I. Vos. Onder Vondels gedicht leest men nog «In plaetse vande vier laetste voorgaende regels, leest dese viere». Deze laatste regels zijn in de Poesy weggelaten. B.V.

201. IV. Triomftorts | over de | Neerlaegh der Koningklycke | vloote | op het Slaeck. | *Onderaan:* | Naer de Copye. t' Amsterdam by Willem Blaeu. In plano, (hg. 295, br. 345 mM.)

Deze plano is in drie kolommen verdeeld; De beide eerste komen geheel overeen met de laatst beschreven uitgave (n°. 200); alleen ontbreekt het drukkersadres onder de tweede kolom. In de derde een gedicht: «Verlichtende torts | voor de | Triomphtorts van Ioost van Vondelen, | Capiteyn Generael vande Caïniten, dat is, | Quade lieden: ofte Amirael vande Arminiaensche Keurlinghen.» Het gedicht is groot 58 regels en onderteekend: «I. D. M»; in de marge zijn eenige aanteekeningen geplaatst. Waar deze plano gedrukt is, blijkt niet; het papier is slecht. B.V. en U.B.A.

[1]) Te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 47, Poëzy 1647 A en B bl. 67, Poëzy 1650 bl. 43, Poëzy 1660 bl. 70, en Poëzy 1682, I bl. 48, (met het jaartal MDCXXXI).

[2]) Zie over de gedichten tegen de *Triomf-torts* verschenen de volgende afdeeling.

202. V. Triomph-torts Over de Neerlaegh der Coninglijcke Vloote op het Slaeck. In plano

Gravure in 2 afdeelingen verdeeld. De bovenste vertoont: «*Den blijden henenganc*», het vertrek uit *Antwerpia*, waar de *Infante* en de *Cardinael*, de aanvoerders van den tocht, Graaf *Jan* van Nassau en den Prins van *Barbaçon* zegenen. Daarna links een hoorn, waarin *Signoorken* kruipt.

Op de onderste afdeeling ziet men: *Den droeven uytganc*, nl. de Schepen en doode Spanjaarden op het strand, in het verschiet *Zierikzee* en *ter Tolen*. Van onderen het vers van J. v. Vondelen met de 4 regels tegen gewetensdwang, die in sommige uitgaven weggelaten zijn.

Naast dit vers: «Brief recit de l'arme Esp.» en daarnaast eene Duitsche Vertaling in verzen van dat van Vondel. (Fr. Muller, *Ned. Historieprenten*, n°. 1677.) P.K.

203. I. Maeghdebvrghs | liickoffer | ontsteecken op | het hoogh avtaer, | by Leypzigh, | door den | onverwinnelyken Koningklyken held, | Gvstaef Adolf, | Arm der Duytsche Vryheyd. | Æneidos I. | Hunc tu olim coelo, spoliis Orientis onustum, | Accipies. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | Gedruckt in den jaere | M. DC. XXXI. 10 blz. folio [1]).

Bl. 3 een gedicht van Vondel «Aen den Koning [2])», onderteekend: «I. V. Vondelen» (v. L. III bl. 132) en bl. 4 «Orakel [3])», gedateerd «te Gottenburgh. 1628.» (v. L. II bl. 689) Bl. 5—10 het gedicht [4]). B.T. en B.V.

204. II. Lyckoffer | van | Maeghdebvrgh, | ontsteecken op | het hoogh avtaer, | by Leypzigh, | door den | onverwinnelyken Koningklyken held, | Gvstaef Adolf, | Arm der Duytsche Vryheyd. | Æneidos I. | Hunc tu olim coelo, spoliis Orientis onustum, | Accipies. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | Gedruckt in den jaere | M. DC. XXI. (II) en 8 blz. folio.

Op bl. II het gedicht: «Orakel» met dezelfde datum als boven en hier onderteekend: «I. V. Vondelen.» Op bl. 1 het gedicht «Aen den Koning», evenzoo geteekend. Het gedicht zelf heeft gelijke onderteekening. B.V.

205. III. Lyckoffer | van | Maeghdebvrgh, | ontsteecken op | het hoogh avtaer, | by Leypzigh, | door den | onverwinnelyken Koningklyken held, | Gvstaef Adolf, | Arm der Duytsche Vryheyt. | Æneidos I. | Hunc tu olim coelo, spoliis Orientis onustum, | Accipies. | *Vignet: wapen van Amsterdam, als in n°. 217.* | Ghedruckt in den jaere M. DC. XXI. (IV) en 7 blz. 4°.

Op bl. II het gedicht «Orakel», op bl. III het vers «Aen den Koning», op bl. 1—6 het «Lyckoffer van Maeghdeburgh», en bl. 7 «Triomftorts over de Neerlaegh der Koningklyke vloote op het Slaeck», alle onderteekend: «I. V. Vondelen.» B.T. en B.V.

1632.

206. Inwying | der doorluchtige Schoole | t' Amsterdam, | aen den heer | Herman vander Pol, | Raed en schepen der selve stede. In plano, (hg. 369, br. 162 mM.).

Bovenaan het wapen van Amsterdam; daar dit hetzelfde wapen is als voor n°. 203 en 204 gebruikt is, zal deze plano waarschijnlijk bij Blaeu gedrukt zijn. Het gedicht [1]) is onderteekend: «Iustè.», en daaronder: «I.V. Vondelen.» B.V. en U.

---

[1]) Van Lennep vermeldt op bl. 132 (dl. III) dat het gedicht in 4°. en in plano verscheen. Nergens is mij echter het bestaan van een plano-editie gebleken. Ik vermoed dat hier aan een schrijffout gedacht moet worden.

[2]) Ook met den titel «Aen Gvstaef Adolf, Konink van Sweden» in Versch. ged. 1644 bl. 70, Poëzy 1650 bl. 66, en Poëzy 1682, I bl 300 (met het jaartal MDCXXXI).

[3]) Afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 70, Poëzy 1650 bl. 67 en Poëzy 1682 I bl. 301 (met het jaartal MDCXXVIII er onder). In margine t. l. a. p. leest men: «Boven het eerste afschrift stonden dese woorden: Tot tol van zijne Majesteit van Zweden, betaelt te Gottenburg, aen den Heere Jacob van Dyck».

[4]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 50, Poëzy 1650 bl. 46, en Poëzy 1682, I bl. 49. (met het jaartal MDCXXXI er onder).

[1]) Komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 167, Poëzy 1650 bl. 198, en Poëzy 1682, I bl. 316.

207. Lyckklaght | over | Ernest Kazimir | Graef van Nassau, Stadhouder | van Vriesland, &c. | *Onderaan*: | T' Amsterdam, Voor Gerrit Iansz, Boeckverkooper, woonende op den hoeck van de | Doele-straet, in den witten Engel. 1632. In plano, (hg. 296, br. 147 mM).

Het gedicht [1]) is onderteekend: «I. v. Vondelen.», de eerste letter is versierd met een voorstelling van het vaneen scheuren van een leeuw door Simson (Richteren 14). B.V.

208. I. Stedekroon | van | Frederick Henrick | Prince van Oranjen, &c. | Syne Vorstel: Doorlucht: toegewijd op den grooten triomf van Maestricht en d' andere Steden en Schanssen. | *Onderaan*: | T' Amsterdam, voor Gerrit Iansz: Boeckverkooper, woonende op den hoeck | vande Doele-straet, in den Engel. 1632. In plano, (hg. 254 [2]), br. 195 mM.)

Boven het gedicht een gravure (door S. Savery) voorstellende de «Mase» en de «Schelde» in de gedaante van 2 mannen, die met hun rechterarmen een kroon dragen, waarin de volgende door Frederik Hendrik veroverde vestingen prijken: Ruermonde, Venlo, Maestricht, Cruijsschans, St. Iacop, Stoofgat, Hooger werf, 't Fort Saeflinge, Stralen, Lints fort en 't Fort Aertse.

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en geteekend: «I. v. Vondel.» Bij den eersten regel staat in margine: «Op de wyse van Periosta.» B.V. en U.

209. II. Stede-kroon des Prince van Orangien. In plano.

Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik na de verovering van Maastricht. De prins op een steigerend paard, gekroond door Victoria, op den achtergrond Maastricht en Wijk, op den voorgrond eene trommel, een schild, eenige kogels en vaandels.

Ter weerszijde van de plaat, waarboven afgedrukt is een afzonderlijke titel: «Stedekroon van Frederick Henrick Prince van Orangien», is een smalle strook aangebracht, ieder met 6 groote en 5 kleine medaillons, waarin de 22 vestingen, plaatsen en zeeslagen, door of ten tijde van Frederik Hendrik genomen, afgebeeld zijn.

Onderaan het vers van Vondel, een Fransch versje, een ode van J. vander Burch en een Engelsch vers van 32 regels van Mich. Edmonds: «In Memorie of that most happy victory over Maastricht». Zonder adres van uitgever of graveur. Hg. 450 mM., met opschrift en vers 670 mM., br. 330, met de zijstukken 500 mM. Zie Muller, *Ned. Historieprenten* n°. 1702. P.K.

210. Geschreven uyt Maeghdenburg | Aen de graef van | Papenheyn. In plano, (hg. 243, br. 157 mM).

Later was de titel van dit gedicht [1]): «Grafschrift voor den graef . . . . .» (v. L. III bl. 865). K.B.

1633.

211. Lycksang | over | Dionys Vos | aen | Caspar van Baerle. In plano, (hg. 405, br. 123 mM.)

Boven het gedicht [2]) leest men: «Ostendent terris hunc tantum Fata. Virg.» Het gedicht is onderteekend: «Ivste.» Zonder twijfel is deze plano, blijkens het lettertype bij Blaeu gedrukt. B.V.

1634.

212. Begraefnis van den hond van Schout Bont. | Aen alle hondeslagers en hondebeuls, bondge- | nooten van 't hondekot; en liefhebbers van de vrye hondejacht. In plano.

Bovenaan de welbekende gegraveerde afbeelding der begrafenis van den hond van Schout Bont, die ook voorkomt in Vondels Hekeldichten. (zie bl. 7 noot). De plaat is 159 mM. hoog en 253 mM. breed, terwijl die in de Hekeldichten andere afmetingen heeft.

Daaronder het vers [3]) met het grafschrift.

Het «oud Schilderijtje», waarnaar de gravure in de Hekeldichten gemaakt is, behoort thans tot mijn verzameling.

Vergelijk over deze begrafenis-quaestie de vele pamfletten in de *Bibliotheek van pamfletten van Thysius*, n°. *1877 a—h.

---

[1]) Ook in Versch. ged. 1644 bl. 302, Poëzy 1650 bl. 456, en Poëzy 1682, II, bl. 8 (met het jaartal MDCXXXII).

[2]) Dit is alleen de maat van het gedrukte gedeelte, de prent is 156 mM. hg. en 210 mM. breed.

[3]) Komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 48, Poëzy 1650 bl. 44, en Poëzy 1682, I bl. 55 (met het jaartal MDCXXXII).

[1]) Ook te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 84, Poëzy 1660 bl. 89, en Poëzy 1682, II bl. 217.

[2]) Afgedrukt in Versch. ged. 1644, bl. 306. Poëzy 1650 bl. 466, en Poëzy 1682, II bl. 25, met den datum: «Overleden 1633 den 25 van Wijnmaent» er onder.

[3]) Verder in Poesy 1647 A en B 155, Poëzy 1660 bl. 168 en Poëzy 1682 II bl. 193, (met het jaartal MDCXXXIV er onder).

Waarschijnlijk is deze uitgave eerst in het begin der 18e eeuw verschenen; de spelling (in reg. 1 gezeeten, reg. 6 ontstight, enz.) doet dit m. i. veronderstellen. (Zie Muller, *Ned. Historie-prenten*, n°. 1720.)

Waarschijnlijk is van dit gedicht in 1634 ook wel een plano verschenen, daar het onderschrift onder het Grafschrift: «Gedicht by Joseph van der Nave», enz. (een bestaande Leidsche drukker) hierop wijst. S.G.

1635.

213. Bede | voor het | Waelen Weeshvis | t' Amsterdam, | Aen alle Christenen. In plano, (hg. 230, br. 142 mM.)

De eerste letter O is versierd met een voorstelling van de bespotting van Christus. De fraaie (stellig bij Blaeu gedrukte) plano is onderteekend: «I. v. Vondel.» [1]). B.V.

214. Bede | aen het Westewindeken | voor | Pieter van Buren, | Ende | Yda van Gerwen. | *Onderaan:* | T'Amstelredam, | Ghedruckt by Paulus Aertsz van Ravesteyn. Anno 1634. In plano, (hg. 355, br. 253 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en ongeteekend, en geheel omgeven door een dubbelen rand van krulornament. B.V.

215. Op de Tweedraght | der | christe princen | aen | Iesus Christus. | *Onderaan*: | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Willem Jansz. Stam. M. DC. XXXIV. In plano, (hg. 287, br. 185 mM.)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en geteekend: *Iustè*. B.V.

216. I. Hvigh de Groots | Iosef | of | Sofompaneas. | Trevrspel. | Vertaelt door I. v. VONDEL. | Gen. Iosef zal groeien, hy zal groeien als een spruit aen een bron. | *Vignet van Blaeu.* | t'Amsterdam, | By Wilhelm Blaev, CIↃ IↃ CXXXV. (VIII) en (44) blz. 4°.

Bl. III—VII een voorbericht «De vertaeler aen alle Nederlanders», gedagteekend, «t' Amsterdam, CIↃ IↃ CXXXV, den 1 van Wijnmaend.» Bl. VIII de lijst der «Spreeckende» en «Stomme Personagien».

Op de laatste bladzijde een «Sonnet op den Sophompaneas van den Heer Hvgo de Groot, Vertaelt door I. Vanden Vondel», onderteekend: «I. Liscali». B.V. en U.

217. II. Hvigh de Groots | Iosef | of | Sofompaneas. | Trevrspel. | Vertaelt door I. v. VONDEL. | Gen. Iosef zal groeien, hy zal groeien als een spruit aen een bron. | *Vignet: wapen van Amsterdam, als in n°. 205.* | t'Amsterdam, | Voor Dirck Cornelisz. Houthaeck, Boeckverkoper, op de nieu- | we-zijds kolck, in 't Borgoens Cruys, Anno 1635. (VI) en (38) blz. 4°.

Bl. III—V het voorbericht: «De vertaelder aen alle Nederlanders», bl. VI de lijst der «Personagien», en bl. 1—37 het treurspel, en bl. 38 het Sonnet van I. Liscali. Overigens is deze uitgave geheel gelijk aan de vorige; de reizangen zijn verdeeld. U.B.A.

218. III. Hvigh de Groots | Iosef | of | Sofompaneas. | Trevrspel. | Vertaelt door I. v. VONDEL. | Gen. Iosef zal groeien, hy zal groeien als een spruit aen een bron. | *Vignet: wapen van Amsterdam, als in n°. 217.* | t' Amsterdam, | Voor Nicolaes Pels, Boeckverkooper, woonende inde Gast- | huyssteegh, by 't Stadt-Huys Anno 1636. (VI) en (38) blz. 4°.

Waarschijnlijk een titeluitgave van n°. 217. U

219. IV. I. V. VONDELS | Sophompaneas | of | Joseph in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uit het Latijn de heeren Huygh de Groot. | Iosep

---

1) Het gedicht komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 196, Poëzy 1650 bl. 323 en Poëzy 1682 I bl. 472.

2) Ook te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 290, Poëzy 1650 bl. 391, en Poëzy 1682 I bl. 729.

3) Verder te vinden achter de «Maeghden» (zie lager), en op bl. 13—19 van «J. V. Vondels «Kruisbergh,... op Musyck gebraght... door Cornelis Padbrué (zie lager), en voorts in Versch. ged. 1644 bl. 195, Poëzy 1650 bl. 288 en Poëzy 1682 I bl. 453.

zal groeien, hy zal groeien, als een spruit | by een bron. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Gedruct by Dominicus vander Stichel, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. Anno CIↃ IↃ C XL. (VIII) en (43) blz. 4°.

De hieronder volgende uitgave (n° 220), die eveneens in 1640 verscheen, heeft een geheel gelijkluidenden titel. Welke van de twee eerder uitgegeven is, kan niet gemakkelijk uitgemaakt worden. Omdat de hier beschreven druk zeer vele drukfouten heeft, meende ik dat ze wellicht eerder verschenen is. Zoo leest men bijv. in vs. 480 «stockhouden vaêr», in vs. 641 «Kijghslien», enz. In deze uitgave en verder in alle volgende heet het stuk: *Joseph in 't Hof.* U.

220. V. I. V. VONDELS | Sophompaneas | of | Joseph in 't Hof. | Treurspel. | Vertaelt uit het Latijn des heeren Huygh de Groot. | Ioseph zal groeien, hy zal groeien, als een spruit | by een bron. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Gedruct by Dominicus vander Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. Anno CIↃ IↃ C XL. (VIII) en (43) blz. 4°.

Zooals ik reeds boven zeide, is deze druk bijna geheel gelijk aan den laatstbeschrevenen; slechts in enkele woorden is er verschil. Zoo bijv. leest men op bl. IV reg. 3 v. b. «zyner». en in n°. 219 «zijner», reg. 8 v. b. «bytende», reg. 10 v. b. «Middelerwyl», bl. 42 reg. 1 v. b. «zwarigheit», in n°. 219 «zwaerigheit», enz. Vs. 83 heeft hier evenals van Lennep «Godt en vader», in tegenstelling van de oorspronkelijke lezing in n°. 216, «Godt den vader».

Deze drukken maken een deel uit van de Joseph-trilogie, die lager op het jaartal 1640 beschreven is. U.

221. VI. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Josef in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uit het Latijn van zijne Excel^tie Huigh de Groot, | Gezant der Kroone van Sweden, by den Koning van Vranckrijck en Navarre. | Iosef zal groeien, hy zal groeien, als een spruit | by een bron. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Tymon Houthaeck, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, Boeckverkoopster | op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament, 1655. (VIII) en (43) blz. 4°.

Gelijk aan de vorige uitgaven. B.V. en U.

222. VII. J. v. VONDELS | Sofompaneas | of | Josef in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uit het Latijn van sijne Excel^tie Huigh de Groot, | Gezant der Kroone van Sweden, by den Koning van Vranckrijck en Navarre. | Josef zal groeien, hy zal groeien, als een spruit | by een bron. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, Boeckverkoopster | op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1655: (VIII) en (43) blz. 4°.

Uit vergelijking van dezen titel met dien der vorige uitgave, blijkt o. a. dat de naam van den drukker Houthaeck weggelaten is. Dat dit werkelijk een andere druk is, bewijzen de vele drukfouten, welke in dezen gevonden worden. Op bl. 3 reg. 4 v. o. leest men: «Mijn broeders» en in den voorgaanden druk: «Mijn Broeders». B.V. en U.

223. VIII. J. v. VONDELS | Sofompaneas | of | Josef in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uit het Latijn van zijne Excel^tie Huigh de Groot, | Gezant der Kroone van Sweden, by den Koning van Vrankrijk en Navarre. | Josef zal groeien, hy zal groeien, als een spruit | by een bron. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, Boeckverkoop- | ster op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1655. (VIII) en (43) blz. in 4°.

Kenmerken dezer uitgave zijn bijv.: het putje zonder spreuk, en het verschil in spelling, ook op den titel. Vergelijk bijv: op het titelblad de woorden: *zijne*, *Vrankrijk* met die in n°. 222.
B.V. en U.

224. IX. I. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Iosef in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uyt het Latijn van zijne Excel^tie Huygh de Groot, | Gezant der Kroone van Sweden, by den Koning van | Vranckrijck en Navarre. | Iosef zal groeien, hy zal groeien, als een spruit by een bron | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Ter Druckerye van Kornelis de Bruin, Boeckdruck- | ker, in de Gravestraet. CIƆ IƆC LX. 47 blz. 8°.

Bl. 3—7 «De vertaeler aen alle Nederlanders», bl. 8 «Spreeckende en Stomme Personagien»; bl. 9—47 het treurspel. B.V. en U.

225. X. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Josef in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uit het Latijn van zijne Excel^tie Huygh de Groot, | Gezant der Kroone van Sweden, by den Koning van | Vranckrijck en Navarre. | Iosef zal groeien, hy zal groeien, als een spruit by een bron. | *Vignet: spittende «bov-man».* | t' Amsterdam, | Gedruckt by Jan J. Bouman, Boeckverkooper op 't Wa- | ter, in de Lelye onder de Doornen, Anno 1665. 47 blz. 8°.

Geheel gelijk n°. 224. U.

226. XI. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Josef in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uyt het Latijn van sijne Excel^tie Huygh de Groot, | Gezant der Kroone van Sweden, by den Koning van | Vranckrijck en Navarre. | Iosef zal groeien, hy zal groeien, als een spruyt by een bron. | *Vignet: spittende «bov-man».* | t'Am sterdam, | Gedruckt by de Weduwe van Jan Bouman, Boeck- | verkoopster in de Pijl-steegh, inde Lelye onder de Doornen. 1671. 47 blz. 8°.

Geheel gelijk n°. 225. B.L.L.

227. XII. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Josef in 't hof, | trevrspel. | Vertaelt uyt het Latijn van sijne Excell: Huyg de | Groot, Gesant der Kroone van Sweden, by den | Koning van Vrankrijk en Navarre. | Josef sal groeyen, hy sal groeyen, als een spruyt by een bron. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | By Michiel de Groot, Boeckverkooper tusschen | beyde de Haerlemmer-Sluysen, 1678. 47 blz. 8°.

Geheel gelijk n°. 226. B.H.

228. XIII. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Josef in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uit het Latijn van zijne Excel^tie Huigh de Groot, | Gezant der Kroone van Sweden, by den Koning van Vranckrijck en Navarre. | Josef zal groeien, hy zal groeien als een spruit | by een bron. | *Vignet: putje met «elck zyn Beurt.»* | t' Amsteldam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1692. (VIII) en 43 blz. 4°.

Op de laatste bladzijde als cul-de-lampe een krulornament met een bloem in 't midden.
U.

229. XIV. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Josef in 't hof. | Treurspel. | Vertaelt uit het Latijn van zijne Excel^tie Huigh de Groot, | Gezant der kroone van Sweden, by

den Koning van Vranckrijck en Navarre. | Josef zal groeien, hy zal groeien als een spruit | by een bron. | *Vignet: putje met «Elck zyn Beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1692. (VIII) en 43 blz. 4°.

Op de laatste bladzijde als cul-de-lampe een krulornament met menschenfiguur in het midden. U.

230. XV. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Joseph in 't hof, | treurspel. | Vertaelt uyt het Latijn van sijne Excell. Huyg de Groot, | Gesant der Kroone van Sweden, by den | Koning van Vrankrijk en Navarre. | Ioseph sal groeyen, hy sal groeyen, als een spruyt by een bron. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam. | By de Weduwe van Gysbert de Groot, Boekver- | koopster op de Nieuwen-dijck, tusschen de twee | Haerlemmer-Sluysen. (1704). 47 blz. 8°.

Naar het schijnt is deze uitgave tegelijk verschenen met de beide andere Joseph-stukken en dus in 1704. Zie lager bij *Joseph in Dothan.* B.L.L. en U.

231. XVI. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Joseph in 't hof, | treurspel. | Vertaelt uyt het Latijn van sijne Excel. Huyg de Groot, | Gesant der Kroone van Sweden, by | den Koning van Vrankrijk en Navarre. | Joseph sal groeyen, hy sal groeyen, als een spruyt by een bron. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | By de Erven van de Wed: Gysbert de Groot, | Boeckverkoopers op de Nieuwen-dijck, tusschen | de twee Haerlemmer-Sluysen, 1730. 47 blz. 8°.

Geheel gelijk n°. 230. B.L.L. en U.

232. XVII. J. V. VONDELS | Sofompaneas | of | Joseph in 't hof, | treurspel. | Vertaelt uit 't Latijn van zyn Excell. Huyg de Groot, | Gezant der Kroon van Sweden, by den Koning | van Vrankryk en Navarre | Joseph sal groejen (*sic*), hy sal groejen (*sic*), als een spruit | by een bron. | *Vignet: stralende zon omgeven door krulornament.* | Te Rotterdam. | Gedrukt voor de Liefhebbers | 1733. 47 blz. in 8°.

Geheel gelijk n°. 230. U.B.A.

233. XVIII. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. III. Joseph in Dothan, in Egypten, en in 't Hof, Met inleidend woord van J. van Vloten. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1879. (IV) en 176 blz. kl. 8°.

Aldus verschenen in Vondels Dichtwerken (zie boven n°. 34 en 43); met anderen omslag waarop het jaartal 1885, in den handel gebracht als n°. 33/50 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon.

234. Bestand | Tusschen Polen en Sweden. | aen Dantzick. In plano, (hg. 328, br. 214 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt, misschien bij Blaeu en onderteekend: *Iuste.* B.V. en U.

1636.

235. De | brvyloft | van | Ioan van de Pol, | en | Dvifken van Gerwen. (8) blz. folio.

Bl. 2 een «Klinckdicht», onderteekend: I. v. H.(eemskerck?), dat noch bij van Lennep, noch bij van Vloten vermeld is. Het gedicht [2]) zelf is onderteekend: «I. v. V.» B.V.

1637.

236. I. I. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d' Ondergang van

[1]) Komt daarna voor in Versch. ged. 1644 bl. 55, Poëzy 1650 bl. 52 en Poëzy 1682, I bl. 58 (met het jaartal MDCXXXV).

[2]) Verder te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 256, Poëzy 1650 bl. 355, en Poëzy 1682 I bl. 645.

zijn stad en zijn ballingschap. | Trevrspel. | Vrbs antiqua ruit. | *Vignet: drukkersmerk van Blaeu.* | t'Amsterdam, | By Wilhelm Blaev. | CIƆ IƆ C XXXVII. (XII) en (59) blz. 4°.

Het voorwerk bevat op bl. III—VI een opdracht van Vondel aan «Den Heere Hvigh de Groot, Gezant der koninginne en kroon van Zweden, by den allerchristelijxsten koning, Luidewijck van Bourbon, koning van Vranckrijck en Navarre», gedateerd «t'Amsterdam CIƆ IƆ CXXXVII, den XVI^en^ van Wijnmaend [1])». Bl. VII—IX het «Voorspel van Gysbreght van Aemstel, aen Schout, Burghemeesters, Schepens, en Raed van Amsterdam [2])». Bl. X Vondels gedicht «Op den nieuwen Schouwburgh. Aen den Raedsheer Nikolaes van Kampen [3])». Bl. XI en XII een «Kort begriip» en bl. XII de lijst der «Spreeckende Personagien» en der «Stomme».

Tegenover de laatste blz. van het treurspel is hier afgedrukt Vondels gedicht «Op het Tooneel», beginnende «Tooneelspel quam» enz. (v. L. III bl. 320).

Van Lennep heeft deze uitgave niet gekend en dus ook niet gebruikt. U.

237. II. I. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d'Ondergang van zijn stad en zijn ballingschap. | Trevrspel. | Vrbs antiqua ruit. | Gespeelt op de Amsterdamsche Kamer den 4 Iannuarij. 1638. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | t' Amsterdam, | Voor Ioost Hartgertsen Boeckverkoper, woonende inde Gasthuys- | steech by 't Stadthuys. 1638. (VI) en (49) blz. 4°.

Het voorwerk bevat geheel hetzelfde als in den vorigen druk; aan de opdracht ontbreekt datum en onderteekening.

Het treurspel is met kleine letter gedrukt. Op bl. 48 een viertal van Vondels schouwburgdichten (v. L. III bl. 320 en 322) en op bl. 49 de «Waerschouwing». B.V. en U.

238. III. I. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d' Ondergang van zijn stad en zijn ballingschap. | Trevrspel. | Urbs antiqua ruit. | Door hem self verbetert en vermeert. | *Vignet: drukkersmerk van Blaeu.* | t' Amsterdam, | By Wilhelm Blaev, | CIƆ IƆ C XXXVIII. (X) en (54) blz. 4°.

Op bl. II de gedichten «Op het Tooneel» (v. L. III bl. 320 en 322); verder is het voorwerk gelijk aan dat in den eersten druk. B.V. en U.

239. IV. J. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d'Ondergangh van zijn stad en zijn ballingschap. | | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | Door hem self verbetert en vermeert. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt».* | t' Amsteldam, Gedruckt by Nicolaes van Ravesteyn, | Voor Dirck Cornelisz Houthaeck, Boeckverkooper, op de | Kolck, in 't Bourgoens Kruys, Anno 1641. (X) en (54) blz. 4°.

Deze druk is geheel gelijk aan den voorgaanden. Aan de rechterzijde van het putje het monogram van C. V(an) S(ichem). R.L.

240. V. J. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d' onder-gang van sijn Stad en sijn ballinghschap. | Treur-spel. | urbs antiqua ruit. | Door hem zelf verbetert en vermeert. |

---

[1]) Het gedicht in de opdracht, beginnende: «Gelijck het Pentheus docht» (v. L. III 329) komt ook voor in Poëzy 1650 bl. 473, en Poëzy 1682 II bl. 593.

[2]) Ook te vinden in Poëzy 1682 II bl. 383.

De Rey van Amsterdamsche Maeghden in het 1^e^ Bedrijf ook in Versch. ged. 1644 bl. 373, Poëzy 1650 bl. 546 en Poëzy 1682 II bl. 503.

De Rey van Klarissen ook in Versch. ged. 1644 bl. 374, op bl. 234—237 van «'t Amsteldamsch Minnebeeckje ... Den sevenden Druck ... t' Amsterdam, ... Voor Joost Hartgers, 1645, met de muziek er boven gesteld, daaruit overgenomen op bl. 176—179 van het *Utrechts Zangprieeltje* (1649), verder in Poëzy 1650 bl. 547 en Poëzy 1682 II bl. 504.

Simeons Lofzangh komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 394, Poëzy 1650 bl. 574, in Vondels Harpzangen (1657) bl. 351 en Poëzy 1682 II bl. 492.

[3]) Ook afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 197, Poëzy 1650 bl. 215 en Poëzy 1682 II bl. 379.

De «Waerschouwing» is ook te vinden in Poësy 1647 B bl. 172, Poëzy 1650 bl. 500, Poëzy 1660 bl. 183 en Poëzy 1682 II bl. 382.

Vignet: wapen van Amsterdam. | t' Amsterdam, | Gedruckt by Otto Barentsz. Smient, Boeck-drucker en | Boeck-verkoper op de Reguliers Bree-straet, in de nieuwe Druckery. (IX) en (43) blz. 4°.

Het voorwerk is geheel gelijk aan dat in n°. 238. Het treurspel is met Gothische letter gedrukt, vol fouten en met veranderde spelling. U.

241. VI. J. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d'Onderganghvan zijn stad en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | Door Hem zelf verbetert en vermeert. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt».* | t' Amsterdam, | Gedruckt by Tymen Houthaeck, | Voor Dirck Cornelisz. Houthaeck, Boeckverkoper op de Nieuwe-zijds | Kolck, in 't Bourgoens Kruys. Anno 1650. (x) en (54) blz. 4°.

Gelijk voorwerk als in n°. 238. Het putje heeft aan de rechterzijde het monogram van den graveur C. V. S(ichem). U.

242. VII. J. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d' Ondergangh van zijn stad en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | Door Hem zelf verbetert en vermeert. | *Vignet: putje als in n°. 241.* | t' Amsterdam, Gedruckt by Tymen Houthaeck, | Voor Dirck Cornelisz. Houthaeck, Boeckverkoper op de Nieuwe-zijds | Kolck, in 't Bourgoens Kruys. Anno 1650. (x) en (54) blz. 4°.

Wat de titel betreft, komt deze uitgave geheel overeen met de boven beschrevene (n°. 241) Dat het echter een andere druk is, kan blijken in de lijst der Personagien (bl. X) uit de gekrulde hoofdletters A, K en R, die hier gevonden werden in tegenstelling van de niet gekrulde letters in de vorige uitgave. Verder vergelijke men in beide edities de vs. 12, 58, 122, 138, 198, 221, 491, 501, 903, 1121 en 1393. Misschien is deze uitgave na 1650 verschenen. U.

243. VII*. Van deze uitgave vindt men in de Bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden een exemplaar, waarvan de titel een kleine afwijking vertoont met den hier beschrevenen. Onderaan leest men: «t' Amsterdam, Gedruckt by Tymen Houthaeck, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. Anno 1650.» Dit exemplaar is echter slechts een titeluitgave, daar het overigens geheel gelijk is aan n°. 242.

244. VIII. J. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d'Ondergangh van sijn Stad en sijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | Door Hem zelf verbetert en vermeert. | *Vignet: drukkersmerk van Bouman: een doornstruik en een lelie, met het randschrift, ontleend aan Cant. 2. 2.: «Ghelyck. een. leli. onder. de doornen. so. is. myn. vriendinne onder. de. dochtere.»* | t'Amsterdam, Ghedruckt, By Jan Jacobsz Bouman, op 't Water inde Lelye onder de | Doornen. Anno 1655. (x) en (54) blz. 4°.

Deze druk is, wat de indeeling betreft, gelijk aan n°. 238. U.

245. IX. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | d'Ondergangk van zijne stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | De leste druck, vermeert, en verbetert, | *Vignet: putje.* | t'Amsterdam. | By de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1659. 70 en (2) blz. 4°.

Zooals bekend is, heeft Vondel het treurspel gedeeltelijk omgewerkt en het in dien vorm in 1659 uitgegeven; bij van Lennep vindt men de voornaamste varianten opgeteekend.

De versjes «Op het Tooneel» (v. L. III bl. 320 en 322) zijn verdwenen uit het voorwerk, dat overigens geheel ingericht is als in den eersten druk. Van de lijst der personagien zijn de «Stomme» geschrapt.

Achter het treurspel, tegenover bl. 70 twee der schouwburgdichten: «Tooneelspel quam in 't licht» en «De weerelt is een speeltooneel».

De beginletter van de opdracht is versierd met een bijbelsche voorstelling (Jezus en Maria Magdalena?) De eerste blz. van de opdracht eindigt: *«met | zijnen».* B.V. en U.

246. x. J. v. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | d'Ondergangk van zijne stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | De leste druck, vermeert, en verbetert. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam. | By de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1659. 70 en (2) blz. 4°.

De eerste letter van de opdracht is met krulornament versierd, en de eerste bladzijde van de opdracht eindigt: «*Frankus*, | *Hektors*». U.

247. xi. J. v. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | d'Ondergangk van zijne Stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antique (*sic*) ruit. | De leste druck, vermeert, en verbetert. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam. | By de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1659. 64 blz. 4°.

De eerste letter van de opdracht gelijk die in n°. 246; de eerste blz. van de opdracht eindigt: «*geboorte* | *stadt*». De twee versjes op het Tooneelspel ontbreken achteraan.

Waarschijnlijk is deze uitgave door van Lennep voor de varianten gebruikt. Blijkens papier en druk is zij eerst veel later verschenen. B.V. en U.

248. XII. I. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel. | d'Ondergangk van zyne stadt, en zyn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 61 en (1) blz. 8°.

Op de achterzijde van bl. 61 zijn de versjes «Op het tooneelspel« afgedrukt. Deze uitgave is vol drukfouten; men zie bijv. vs. 100, 184, 199, 380, 966, 1317, enz. U.

249. XIII. J. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel. | d'Ondergangk van zijne stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | De leste druck, vermeert en verbetert. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t'Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 63 en (1) blz. 8°.

De opdracht is in deze uitgave met cursieve letter gedrukt; de eerste blz. er van eindigt: «*voorspellinge* | *van*». In den vorigen druk eindigt deze: «*d'Amsterlan-* | *ders*». Naar papier en letter oordeelende, zou ik gissen dat deze druk eerst in het laatst der zeventiende eeuw verschenen is. Overigens is deze uitgaaf gelijk n°. 248. B.L.L.

250. XIV. J. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel. | d'Ondergangk van sijne Stadt, en sijn ballingschap. | Treurspel. | Orbs (*sic*) antiqua ruit. | De leste druck, vermeert, en verbetert. | *Vignet: een leelijke houtsnede, voorstellende Salomo zittende op den troon, omgeven door leeuwen (copie van de plaat in Heyns' Eerste Weke.)* | t' Amsterdam, | By de weduw van Michiel- en- Gijsbert de Groot, tusschen | beyde Haerlemmer-sluysen. 1682. 63 en (1) blz. 8°.

Deze editie schijnt gedrukt te zijn naar de uitgave van 1661; zij krielt echter van drukfouten. Op de eerste bladzijde van de opdracht leest men o. a. in den eersten regel: «Het reysen van onsen nieuwen Schouwburgh» in plaats van «Het rijzen». B.G.

251. XV. J. v. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | d'Ondergangk van zijne Stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | De leste druck, vermeert en verbetert. | *Vignet: putje met «Elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam. | By Joannes de Wees, Boekverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1699. 64 blz. 4°.

Bl. 3—5 de opdracht, bl. 6 en 7 het Voorspel, bl. 8 «Op den nieuwen Schouwburgh»,

bl. 9 «Kort begryp» en bl. 10 «Spreeckende Personagien.» De versjes «Op het Tooneelspel» ontbreken hier. U.

252. XVI. J. VAN VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel, | d' Ondergang van zyn stad en zyn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | Door hem self verbetert en vermeert. | *Vignet: krulornament.* | t' Utrecht, By Pieter vander Veer. (XII) en 60 blz. 8°.

Bl. III—V de opdracht, bl. VI—VIII het Voorspel, bl. IX—XI «Kort begryp» en bl. XII de lijst der «Spreeckende Personagien», daarna het treurspel zelf. U.

253. XVI*a*. Van deze uitgave bezit ik een exemplaar op papier in-4°. gedrukt. Het voorwerk wijkt hier eenigszins af.

Bl. III—V de opdracht, waarvan de laatste blz. die van achter ook bedrukt is, opgeplakt is, zoodat bl. VI wit is, dan bl. VII en VIII Voorspel, bl. IX en X «Kort begryp» en daarna het treurspel. Tusschen bl. X en fol. 1 schijnt een blad uitgesneden te zijn, waarop waarschijnlijk de lijst der Personagien afgedrukt was. Het treurspel zelf is in beide uitgaven geheel gelijk. Daar deze uitgave zeer zeldzaam schijnt te zijn, heb ik niet na kunnen gaan of dit met meerdere exemplaren het geval is. Bl. VII—X zijn met een andere letter gedrukt dan in de 8°. uitgave.

254. XVII. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | d' Ondergang van zijne Stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit | Den laetsten Druk | *Vignet: vogel Fenix met onderschrift: «perseveranter».* | Te Amsteldam, | By de Erfgen: van J. Lescailje, op den Middel- | dam, op de hoek van de Visch-poort, 1706. 72 blz. 8°.

Bl. 3 en 4 de opdracht, bl. 5 en 6 het Voorspel, bl. 7 «Op den Nieuwen Schouwburgh,» bl. 8 en 9 «Kort begryp» en bl. 10 de «Spreeckende Personagien,» bl. 11—72 het treurspel.

In deze uitgave is voor het eerst een verdeeling in tooneelen ingevoerd, overigens komt zij vrij wel overeen met den druk van 1659 (n°. 244). Alleen wordt vs. 519 gezegd door Diederick van Haarlem, in plaats van door den poortier. De verzen op het Tooneelspel ontbreken. U.

255. XVIII. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | d' Ondergang van zijne Stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | Den laatsten Druk. | *Vignet als in n°. 254.* | Te Amsteldam, | By de Erfgen: van J. Lescailje, op den Middel- | dam, op de hoek van de Visch-poort, 1706. 72 blz. 8°.

Behalve uit eene kleine afwijking op den titel blijkt het verschil van dezen druk met den voorgaanden uit het verschillende lettertype. In vs. 506 leest men: «anderwef» (*sic*).

B.L.L.

256. XIX. J. VAN VONDELS | Gysbregt | van | Aemstel, | d' Ondergank van zyne Stad en Ballingschap. | Treur-spel. | Orbis (*sic*) antiqua ruit. | De laatsten Druk, vermeerdert en verbeetert. | *Vignet: omgewend putje.* | Te Utrecht, | By Pieter van der Veer. 62 blz. 8°.

Bl. 3—5 opdracht, bl. 5—7 Voorspel, bl. 8 «Op den Nieuwen Schouwburg,» bl. 9 en 10 «Kort begryp,» en bl. 11 «Personagien.»

Zooals uit den titel blijkt, heeft deze uitgave geen jaartal. Ik plaats haar geheel willekeurig hier, voornamelijk omdat men op den titel «Orbis» en «De laatsten Druk» leest; misschien is zij veel later verschenen. U.

257. XX. J. VAN VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel, | d' Ondergank van sijne Stadt, en Ballingschap. | Treurspel. | Orbs (*sic*) antiqua ruit. | Dese laatsten druk, vermeerdert en verbetert. | *Vignet: een fontein.* | t' Amsterdam, | By de Wed: van Gysbert de Groot, Boekverkoop- | ster op de Nieuwen-dyk in de Groote Bybel. 1709. 63 en (1) blz. 8°.

Bl. 3—5 de opdracht, bl. 5—7 Voorspel, bl. 7 en 8 «Op den Nieuwen Schouwburg,» bl. 8 en 9 «Kort begryp,» en bl. 10 «Spreeckende Personagien.»

Deze druk komt geheel overeen met dien van 1682 (n°. 250). De vele drukfouten zijn nog met andere vermeerderd; zoo leest men bijv. op de 1° blz. van de opdracht «Genens» voor «Genus;» de datum der opdracht is veranderd in «den 14, van Wyn-maant,» enz.

Op de laatste blz. de twee gedichtjes «Op het Tooneel-spel». U.

258. XXI. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | d' Ondergangk van zijne Stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | De leste druck, vermeert, en verbetert. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt».* | t' Amsterdam. | By Joannes de Wees, Boekverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1716. 64 blz. 4°.

Deze druk komt, wat indeeling, enz. betreft geheel overeen met dien van 1659 (n°. 245.)

259. XXII. J. VAN VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel, | d' Ondergangk van sijne Stad, en Ballingschap. | Treurspel. | Orbs (*sic*) antiqua ruit. | Dese laatsten druk, vermeerdert en verbetert. | *Vignet: een menschenhoofd met twee horens van overvloed.* | t' Amsterdam, | By de Wed: van Gysbert de Groot, Boekverkoop- | ster op de Nieuwen-dyk in de Groote Bybel. 1717. 63 en (1) blz. 8°.

De drukfouten in de uitgaven van 1682 en 1706 worden hier ook gevonden; eenige zijn verbeterd, maar ook weer andere er bij gevoegd. Overigens komt deze editie met de zoo even genoemde geheel overeen. B.G.

260. XXIII. J. VAN VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel, | d' Ondergank van zyne Stad, | en Ballingschap. | Treurspel. | Orbs (*sic*) antiqua ruit. | Deze laatsten druk, vermeerdert en verbetert. | *Vignet: springende fontein, met het onderschrift: «eeuwigh», als in n°. 93.* | t' Amsterdam, | By d' Erven van de Wed: G. de Groot, Boek- | verkoopers op de Nieuwendyk, 1726. 63 en (1) blz. 8°.

Deze editie is geheel gelijk aan de vorige, met vele drukfouten. B.H.

261. XXIV. J. VAN VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel, | d' Ondergank van zyne Stad, | en Ballingschap. | Treurspel. | Orbs (*sic*) antiqua ruit. | Deze laatsten druk, vermeerdert en verbetert. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | Gedrukt by de Wed: van J. van Egmont, | Boekdrukster en Verkoopster, op de Reguliers- | Breestraat, in de Nieuwe Drukkery. 66 en (1) blz. 8°.

Deze editie is een nadruk van de uitgaven van de Wed° de Groot. (n°. 257 en 259). Zij is op slecht papier gedrukt en vol drukfouten. Bl. 1—10 bevat het voorwerk. Tegenover bl. 66 de beide gedichtjes «Op het Tooneel-spel». U.

262. XXV. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | Treurspel. | Nu voor de eerste reize van woord tot woord gedrukt, gelijk | het op den Amsterdamschen Schouwburg gespeeld wordt. | *Vignet: byenkorf met onderschrift: «De Bijen storten», enz. geteekend: «P. Tanjé fecit 1729.»* | T' Amsteldam, | By David Ruarus, Boekverkoper, 1729. | Met Privilegie. (XVI), 59 en (3) blz. 8°.

Tegenover den titel een achtregelig gedicht: «Vertooning in Gysbrecht van Aemstel. In het Vierde Bedryf, na 't innemen van 't Klooster.» Op bl. V—VIII de opdracht. op bl. IX en X Voorspel, bl. XI «Op den Nieuwen Schouwburgh,» bl. XII en XIII «Kort begryp,» bl. XIV en XV «Aan den Leezer met het jaartal 1729 er onder, en bl. XVI «Spreekende personagien.» Het bericht «Aan den Lezer» is met eenige verandering in de spelling afgedrukt op bl. 15 en 16 van de Nalezingen van Van Lennep's derde deel.

Deze editie is de eerste tooneel-uitgave. Hier is het treurspel geheel en al verknoeid en verhaspeld, zooals het tot voor weinige jaren steeds op de planken gebleven is. Overal werden uitdrukkingen als: God, Jezus, Christelyck, enz., veranderd in minder aanstoot gevende. Weggelaten zijn vs. 169—172, 180—183, 195—202, 415—450, 523—526, 571—590, 675—744, 747 en 748, 1007—1018, 1042—1046, 1487—1490, 1800—1822, 1864—1872 en 1879—1883.

Deze druk heeft tot grondslag gediend voor alle volgende edities.

Op de laatste drie blz. vindt men de «Copye van de Privilegie» en de vergunning aan David Ruarus. B.L.L. en U.

263. XXVI. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel; | treurspel. | Gelyk het op den Amsterdamschen Schouwburg | vertoond word. | *Vignet: byenkorf met medaillons, geteekend: «J. Punt inv. et fecit»*. | Te Amsteldam, | By Izaak Duim, Boekdrukker en Boekverkooper, | bezuiden het Stadhuis. 1745. Met Privilegie. (XIV), 59 en (3) blz. 8°.

De verzen vóór den titel ontbreken, overigens geheel gelijk aan n°. 262. Op de laatste 3 blz. Copye van de Privilegie.

Op den titel staat «Met Privilegie» met boekdrukletters.

Bl. 1 van de Copye van de Privilegie eindigt; «*geconseert* | *ge-*» U.B.G.

264. XXVII. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel; | treurspel. | Gelyk het op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond word. | *Vignet: byenkorf met: «de byen storten», enz., geteekend: «N. v. Frankendaal fecit»*. | Te Amsteldam, | By Izaak Duim, Boekdrukker en Boekverkooper, | bezuiden het Stadhuis. 1745. | Met Privilegie. (XIV), 59 en (3) blz. 8°.

Het titelvignet verschilt van dat van n°. 263. Tekst en spelling komen overeen met den vorigen druk.

Op den titel staat «Met Privilegie» cursief.

Bl. 1 van de «Copye van de Privilegie» eindigt: «*geac-*|*cor-*». Op bl. 11 leest men in vs. 366 «Hier lagen bylen (*sic*) in», enz.

NB. Van deze editie komen ook exemplaren voor met een gewijzigd vignet op den titel; in de Koninklijke Bibliotheek is een dergelijk ex. te vinden. Overigens zijn deze exemplaren geheel gelijk. B.V.

265. XXVIII. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel; | treurspel. | Gelyk het op den Amsterdamschen Schouwburg | vertoond word. | *Vignet, als in n°. 264, zonder naam van graveur*. | Te Amsteldam, | By Izaak Duim, Boekdrukker en Boekverkooper, bezuiden het Stadhuis. 1745. | Met Privilegie. (XIV), 59 en (3) blz. 8°.

Deze editie, met fraaier letter gedrukt, is gelijk aan de vorige.

Het «Aan den Lezer» heeft geen jaartal.

Bl. 1 van de «Copye van de Privilegie» eindigt: «*ofte* | *doen*».

B.L.L.

266. XXIX. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel; | treurspel. | Gelyk het op den Amsterdamschen Schouwburg | vertoond word. | *Vignet: byenkorf op een voetstuk, met onderschrift: «De byen storten», enz. rechts twee oudjes, links twee weeskinderen, geteekend: «Reinr Vinkeles, inv. et sculp.»* | Te Amsterdam, by Jan Helders, in de Nes. 1781. | Met Privilegie. (XVI) en 63 blz. 8°.

Deze fraaie, op zwaar papier gedrukte uitgave komt geheel overeen met die van 1729 (n°. 262). Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. V—VIII opdracht, bl. IX en X Voorspel, bl. XI «Op den nieuwen Schouwburg,» bl. XII en XIII «Kort begrip,» en bl. XIV «Aan den Leezer» Op bl. XV vindt de vergunning van Gecommitteerden tot de zaken van den Schouwburg, aan Jan Helders, voor den tegenwoordigen Druk, in dato den 20 April 1781, en op bl. XVI de lijst der Spreekende Personagien.

De Copye van de Privilegie ontbreekt.

B.V., B.L.L. en U.

267. XXX. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel; | treurspel. | Gelyk het op den Amsterdamschen Schouwburg | vertoond word. | *Vignet, als in n°. 266 zonder onderteekening*. | Te Amsteldam, by | J. Helders en A. Mars, in de Nes. 1792. | Met Privilegie. (XIV), 61 en (5) blz. 8°.

De vergunning aan J. Helders en A. Mars is gedagteekend 6 April 1792; overigens is deze uitgave, die er veel minder fraai uitziet, gelijk aan die van 1781 (n°. 266). Achteraan vindt «Gezangen van de rei van Klarissen, zo als dezelven op den Schouwburg gezongen worden. Op Bladz: 29 en Bladz: 33», onderteekend B. Ruloffs», die reeds vroeger afzonderlijk verschenen waren. B.L.L. en U.

268. XXXI. Gilbert d' Amstel, la destruction de sa ville et son exil. Tragédie en cinq actes de J. van Vondel.

Verscheen in het 18e deel van: «Chefs-d'oeuvre des théatres étrangers, Allemand, Anglais, Chinois, Danois, Espagnol, Hollandais, Indien, Italien, Polonais. Espagnol, Russe, Suédois, Traduits en Français par Messieurs Aignan, Andrieux, de Barante, Berr, Campenon, Constant, Chatelain (enz). A Paris Chez Ladvocat. Libraire-editeur des oeuvres de Shakespeare et de Schiller, au Palais Royal M.DCCC.XXXII». 8°.

Behalve dezen titel, vindt men nog een tweeden: «Chefs-d'oeuvre du théatre Hollandais. Tome I, Hooft, Vondel, Langendyk, A Paris, Chez Ladvocat, libraire .... 1832. Gysbrecht van Aemstel is afgedrukt op bl. 88—146.

Vooraf gaat een «Notice sur J. Van Vondel» beginnende: «Joseph (*sic*) Van Vondel naquit à Cologne le 17 Novembre de l'année 1587 et 1588 selon d'autres»; naar het schijnt is het een uittreksel uit Brandt.

De proza-vertaling van het treurspel begint aldus:

«La justice divine a pris enfin pitié de moi, de ma malheureuse ville et de mes pauvres concitoyens», enz.

In hetzelfde deel is ook een vertaling van *Lucifer* opgenomen (zie aldaar). B.B.

269. XXXII. J. V. VONDELS Gysbrecht van Aemstel; treurspel. Gelyk het op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond word. (*Vignet*). Te Amsterdam, bij M. Westerman, en C. van Hulst, 1825. 78 blz. 8°.

Het vignet verbeeldt de Amsterdamsche Stedemaagd met twee andere nymphen, die te zamen een medaillon vasthouden, waarop de Parnassus met Pegasus afgebeeld is. Rondom als randschrift: « Stadsschouwburg.»

In het voorwerk zijn het «Voorspel», het «Kort begryp» en het bericht «aan den Lezer» weggelaten. Op bl. 9 de handteekening van den Secretaris van den Stads Schouwburg, A. Taunay.

Bl. 3—6 de opdracht, bl. 7 en 8 «Op den nieuwen Schouwburg,» bl. 9 de waarmerking van den Secretaris en bl. 10 «Spreekende Personagien.» B.L.L. en U.

270. XXXIII. Gysbrecht van Aemstel, treurspel in vyf bedryven, door J. VAN DEN VONDEL. (*Vignet: een lier met de maskers van Thalia en Melpomene*). Brussel, Aug. Wahlen en Brest van Kempen. M DCCC XXVI. (4), X en 75 blz. gr. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. 3 titel, bl. I—IV opdracht, bl. V—VII Voorspel, bl. VIII en IX Inhoudt en bl. X Personaedjen.

In het voorwerk ontbreken het gedicht «Op den Nieuwen Schouwburg» en het bericht aan den Lezer.

Deze editie is een herdruk van een uitgave van 1659, zonder al de veranderingen, die er later ingebracht zijn. B.L.L. en U.

271. XXXIV. J. v. Vondels Gysbrecht van Amstel. Amsterdam, J. C. van Kesteren. gr. 8°.

Prachtuitgave. Genoemd in de «Alphabetische naamlijst van boeken, welke sedert het jaar 1799 tot en met het jaar 1832 in Noord-Nederland zijn uitgekomen», bl. 703.

272. XXXV. J. V. VONDELS Gysbrecht van Aemstel; treurspel. Gelyk het op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond word. (*Vignet als in no. 269*). Amsterdam, bij M. Westerman & Zoon en C. van Hulst. 1832. 78 blz. 8°.

Geheel gelijk n°. 269. B.L.L. en U.

273. XXXVI. Gysbrecht van Aemstel, treurspel, door J. V. VONDEL. Geïllustreerd door C. Rochussen. Uitgegeven te 's Gravenhage, door de Nederlandsche Maatschappij van Schoone kunsten. Bestuurder, J. J. van Ryckevorsel. (1841). VI en 23 blz. 4°. oblong.

Op den hier beschreven titel volgt een gesteendrukte, een teekening van C. Rochussen, met dit opschrift: «Vondel, Gijsbrecht van Aemstel illustr. C. Rochussen 1841».

Op bl. III en IV de opdracht, even als het geheele treurspel, in drie kolommen gedrukt, bl. V het «Voorspel» en bl. VI de «Inhoudt en de Personaedjen».

Het treurspel is geillustreerd met 14 fraaie groote lithographien, alle door Rochussen geteekend. Op elke plaat is één hoofdmoment afgebeeld, omgeven door kleine episoden en tooneelen uit het treurspel. K.B. en U.

274. XXXVII. Ghysbrecht d'Amstel, ou les origines d'Amsterdam. Tragédie en cinq actes, par J. V. Vondel, traduite en Français, par J. Collin de Plancy. Illustrations par C. Rochussen. (*Vignet: portret van Vondel*). La Haye, Société Neerlandaise pour les beaux-arts, gérant, J. W. ten Hagen.

Bruxelles, Société des beaux-arts, gérant, A. Dewasme. 1842. (IV) en 24 blz. 4°. oblong.

Bl. 1 fr. titel en bl. III titel. Tegenover den titel dezelfde teekening van C. Rochussen, met dit opschrift: «Vondel, Gijsbrecht d'Amstel, illustr[t]. C. Rochussen 1842.»

Men vindt in deze uitgave dezelfde platen als in n°. 273; ook is zij in drie kolommen gedrukt. Op bl. 23 en 24 Notices historiques
B.B.

275. XXXVIII. J. VAN DEN VONDELS Gysbrecht van Aemstel. Treurspel. Gelijk het op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond wordt. (*Vignet: buste van S. Coster met attributen, gemerkt: «J. W. Kaiser del. et sculp».*) Amsterdam, bij M. Westerman & Zoon en de Wed. L. van Hulst & Zoon. 1845. 78 blz. 8°.

Geheel gelijk aan den druk van 1825. (n°. 269).
B.L.L.

276. XXXIX. J. VAN VONDELS Gysbrecht van Aemstel. d' Ondergangk van zijne Stadt, en zijn Ballingschap. Treurspel. Urbs antiqua ruit. Amsterdam, J. Noordendorp. 1849. XVI en 66 blz. 8°.

Voor het boekje een fransche titel (bl. I) en daarna op bl. II en III tusschen den franschen en den eigenlijken titel een inleiding, waaruit blijkt, dat deze editie verschenen is bij gelegenheid van een vertooning van Gysbrecht door de Amsterdamsche Rederijkerskamer *Achilles*.

Naar het schijnt is bij den herdruk de uitgave van 1659 gevolgd.

Op den omslag leest men aan de achterzijde «Gedrukt bij de Erven H. van Munster & Zn.»
U.

277. XL. J. VAN VONDELS Gysbrecht van Aemstel Treurspel. Met aanteekeningen door I. M. Schrant. (*Vignet: een voorstelling van Machteld van Velzen's verschijning aan Badeloch in den droom, steendruk van T. Hooiberg.*) Te Leijden, bij C. C. van der Hoek. 1851. XL en 167 blz. gr. 8°.

Het voorwerk bevat eerst op bl. III en IV de opdracht «Aan de Edel Achtbare Heeren Burgemeester en Wethouderen der stad Amsterdam»; vervolgens op bl. V en VI het «Voorberigt».

Daarop volgt een Inleiding (bl. VII—XXV) en dan begint eerst het voorwerk van het treurspel (bl. XXVI—XL), zooals het in de uitgaven van 1659 gevonden wordt. Het treurspel zelf is voorzien aan den voet der bladzijden van zeer uitvoerige aanteekeningen.

Het boek is blijkens een opgave op de achterzijde van den franschen titel, gedrukt bij J. G. la Lau.
U.

278. XLI. Gysbrecht van Aemstel. Treurspel van J. VAN VONDEL. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1856. (IV) en 68 blz. kl. 8°.

Deze editie is een herdruk van een der uitgaven van 1659. Het is n°. 40 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon en vormde het vierde Deel van J. van Vondel's Treurspelen (zie boven n°. 29).
U.

279. XLII. VONDEL'S treurspel: Gysbrecht van Amstel voor rederijkers bewerkt door J. M. E. Dercksen; voorafgegaan door een beurtzang. Vondel's roem. Leyden, de Breuk & Smits. 1858. 56 blz. gr. 8°.

Reeds vroeger verschenen in het tijdschrift *de Rederijker* bl. 145—200 met den titel: «Proeve van bewerking voor rederijkers van J. van Vondel's treurspel Gysbrecht van Aemstel. Door J. M. E. Dercksen».
B.L.L.

280. XLIII. J. VAN DEN VONDEL'S Gysbrecht van Aemstel. Treurspel. Gelijk het op den Amsterdamschen Schouwburg vertoont wordt. Amsterdam, M. Westerman & Zoon. 1860. 58 blz. 8°.

Het voorwerk ontbreekt, alleen de lijst der Personaedjen is gebleven.
B.L.L.

281. XLIV. J. VAN VONDEL'S treurspel Gysbrecht van Aemstel, in vier bedrijven en vijf tafereelen, voor rederijkers bewerkt, voorafgegaan door een' beurtzang, getiteld: Vondel's roem, door J. M. E. Dercksen. Tweede Druk. Amsterdam, M. Westerman & Zoon. 1867. VII en 59 blz. 8°.

Bl. II en III «Een woord aan den Lezer,» gedateerd «Leyden, Augustus 1858,» bl. IV—VI

«Vondel's roem, beurtzang» door J. M. E. Dercksen. Bl. 1 «Personen», bl. 2—59 het treurspel. B.L.L. en U.

282. XLV. Gysbrecht van Aemstel. Trauerspiel von JOOST VAN DEN VONDEL aus dem Jahre 1637. Aus dem Holländischen übertragen durch G. H. de Wilde. Leipzig: F. A. Brockhaus. 1867. XVI en 96 blz. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. V—X «Vorwort», bl. XI—XVI een beknopte levensbeschrijving van Vondel. Bl. 1—4 «Kurze Uebersicht», bl. 5 lijst van «Sprechende» en «Stumme Personen», bl. 6 «Anmerkungen» en daarna het treurspel. U.

283. XLVI. J. VAN DEN VONDEL'S Gysbrecht van Aemstel. Treurspel. Gelijk het op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond wordt. Amsterdam, M. Westerman & Zoon. 1868. 59 blz. 8°.

Het geheele voorwerk ontbreekt, alleen op bl. 2 de lijst der «Personaedjen». B.L.L. en U.

284. XLVII. J. VAN DEN VONDEL'S Gysbrecht van Aemstel. Treurspel. Gelijk het op den Amsterdamschen Schouwburg vertoond wordt. Amsterdam, G. L. Funke. 1877. 59 blz. 8°.

Gelijk aan den vorigen druk. U.

285. XLVIII. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Met inleiding van J. van Vloten. II. Gysbrecht van Aemstel. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1877. VIII en 80 blz. kl. 8°.

Deze uitgave is eigenlijk bl. 100—180 van het eerste deel van J. van Vondels Treurspelen (zie boven n°. 34). Zij verscheen afzonderlijk in het Klassiek, Letterkundig Panthéon als n°. 40.

286. XLIX. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Met inleiding van J. van Vloten. II. Gysbrecht van Aemstel. Schiedam, II.(*sic*)A. M. Roelants. 1885. VIII en 80 blz. kl. 8°.

Dit is een herdruk van n°. 285 voor het Klassiek, Letterkundig Panthéon. Dat het een andere uitgave is, kan blijken uit de varianten aan den voet der blz., die in dezen druk cursief en in n°. 285 gespatieerd gedrukt zijn.

287. I. Parodie | of | boertige weerklanken, | op de | tusschenspraake | met | Gysbrecht van Aemstel | en de | boode. | Overgenoomen uit het Vierde Toneel, pagina | 42 tot 45, in het Vierde Bedryf van | Gysbrecht van Aemstel. | Door | JOOST VAN DEN VONDEL. | Waarin het verhaal betreffende het omkoomen en | het mishandelen aan Klarisse, op een klugtige | en geestige manier werd voorgesteldt door het | breeken van deszelfs Pispot. | *Vignetje.* | Alömme in alle de Boekwinkels, voor 3 Stuivers | te bekomen; en op Best Mediaan Schryf- | papier: voor 4 Stuivers. 8 blz. 8°.

Op bl. 2, 4 en 6 is de tekst van het treurspel afgedrukt en op de daartegenover geplaatste blz. de parodie. Op bl. 8 leest men: «Geene Drukken hoe ook genaamt, buiten deze, zyn echt; alzo dezelve alle buiten kennis van den Autheur zyn in 't licht gebragt: dus heeft den Verkooper, de vryheid deze na zyn goedvinden al of niet te onderteekenen», met schrijfinkt onderteekend: F.H.D.

Daaronder leest men: «Van denzelven Autheur, zyn nog weinige Exemplaaren te bekoomen der navolgende Stukjes», nl.: De Geest van W. G. Focquenbroch, op de Doggerbank; Neêrlands Helden-Lied en Aan de Engelsche Kapers.

Blijkens een advertentie in de Leydsche Courant van 3 Januari 1783 is deze parodie in dat jaar verschenen. B.L.L.

288. II. Parodie | of | boertige weerklanken, | op de | tusschenspraake | met | Gysbrecht van Aemstel | en den | bode. | Overgenoomen uit het Vierde Tooneel, pagina | 42 tot 45, in het Vierde Bedryf van | Gysbrecht van Aemstel, | door | JOOST VAN DEN VONDEL. | Waarin het verhaal betreffende het omkoomen en | het mishandelen aan Klarisse, op een klugtige | en geestige manier word voorgesteld, door het | breeken van deszelfs Pispot | Tweede druk. | *Vignet: eenige attributen der tooneelspeelkunst en van*

den schouwburg. | De prys is 4 Stuivers. 7 en (1) blz. 8°.

Op de laatste bladzijde een opgave van tooneelstukken die gedrukt en te bekomen zijn «by den Uitgeever deezes, H. van Kesteren, in de Langebrugsteeg, te Amsterdam».

Vermoedelijk in het begin van deze eeuw gedrukt.

Op blz. 3 reg. 3 v. b. leest men: «Och Vader Gozewyn!». B.L.L. en U.

289. III. Parodie | of | boertige weerklanken, | op de | tusschenspraake | met | Gysbrecht van Aemstel | en den | bode. | Overgenoomen uit het Vierde Tooneel, pagina | 42 tot 45, in het Vierde Bedryf van | Gysbrecht van Aemstel, | door | JOOST VAN DEN VONDEL. | Waarin het verhaal betreffende het omkoomen en | het mishandelen aan Klarisse, op een klugtige en geestige manier word voorgesteld, door het | breeken van deszelfs Pispot. | Tweede druk. | *Vignet: attributen van muziek en tooneelspeelkunst, gegraveerd door W. J. Strunck.* | De prys is 4 Stuivers. 7 en (1) blz. 8°.

Op de laatste bladzijde dezelfde opgaven van tooneelstukken. Alhoewel de titel geheel gelijk is aan dien van II, blijkt toch, als men de beide edities naast elkaar legt, dat ze met verschillende letter gedrukt zijn. Het onderscheid is echter zeer gering; ik zou deze voor de laatste willen houden.

Bl. 3 reg. 3 v. b. leest men: «Och vader Gozewyn!». B.L.L.

290. I. Alleenspraak | van | Gysbrecht van Aemstel, | boertig berymd. | *Vignet: ornament, enz.* | De Prijs is 4 Stuivers. 7 blz. 8°.

Het vignet vertoont een turksche tulband, met vlag, waarin een halve maan prijkt, enz.

Naar de letter te oordeelen zou ik gissen dat dit gedicht gedrukt is in het laatst der vorige eeuw. G.P.

291. II. Alleenspraak van Gysbrecht van Aemstel, boertig berymd. *Vignet als in nº. 288.* De Prijs is 4 Stuivers. 7 en (1) blz. 8°.

Op de laatste blz. leest men: «Bij den Uitgeever dezes H. van Kesteren in de Langebrugsteeg, te Amsteldam, zijn de volgende Tooneelstukken gedrukt en te bekomen». B.L.L. en G.P.

292. III. Alleenspraak van Gysbrecht van Aemstel, boertig berymd. *Vignet als in nº. 289.* De Prijs is 4 Stuivers. 7 en (1) blz. 8°.

Op de laatste bladzijde dezelfde opgave als in II. B.L.L.

293. Parodie, of weêrklanken op de alleenspraak van Gysbrecht van Aemstel; toegepast op de gelukkige verlossing van Nederland, in den jare 1813. *Vignet.* Te Amsterdam, by Hendrik van Kesteren. 1813. De prys 4 stuivers. 8 blz. 8°.

Op bl. 2 leest men: «Geen Exemplaaren zullen voor echt erkend worden, dan die door den Uitgeever onderteekend zyn. (*get.*) H. van Kesteren». U.

294. Weerklank op Gysbrecht van Aemstel's alleenspraak, toepasselijk op den tegenwoordigen tijd. *Vignet: een krans van eikenbladeren met een lint.* Te Amsterdam, bij gebroeders van Arum. 1830. 13 en (1) blz. 8°.

Op de laatste bladzijde leest men: «Gedrukt te Amsterdam, bij Pieper & Ipenbuur, Boek- en Plaatdrukkers, N. Z. Achterburgwal bij de Lijnbaansteeg, nº. 149.» B.L.L.

295. Weêrklank op de Aanspraak van Raphaël in het treurspel Gijsbrecht van Aemstel voorkomende toegepast op den tegenwoordigen tijd. Door F. I. H. Te Amsterdam, bij H. Moolenijzer. 1831. (7) blz. 8°.

Parodie op de bekende aanspraak van Raphael (v. L. III bl. 422). Misschien van de hand van F. J. Hallo. U.

296. Amstels stedemaagd, starende op de hulpbeurs, eene parodie op de alleenspraak van Gysbrecht van Aemstel. Prijs 10 Centen. *Vignet: een brandende Sabbathslamp.* Te Amsterdam, bij G. J. d'Ancona, Betha-

niestraat, bij den O. Z. Achterburgwal, N°. 16. 8 blz. 8°.

Volgens een aanteekening in handschrift op den titel is dit boekje in Juni 1845 verschenen. U.

297. Humoresken op VONDELS Gijsbrecht van Aemstel door J. Linse. Te Leiden bij A. W. Sijthoff. 1878. 4°. oblong.

Bevat een titelplaat en 20 humoristische voorstellingen; en tegenover elke plaat een min of meer uitvoerige aanhaling uit het treurspel ter verklaring van de prent. U.

298. Afbeelding van het tooneel van den in 1637 gestichten Amsterdamschen Schouwburg. (hg. 512, br. 722 mM.)

De prent geeft het tooneel te aanschouwen, met alle getimmerten en opschriften. Links boven de loges leest men: «*lacht*, *daer Heraklit om schreit*». Op de architraaf van de galerijen op het tooneel staat links: «Twee vaten heeft Iupijn. Hy schenckt nu zuur nu zoet», rechts: Of matight weelde en vreugt, met druck en tegenspoet». (v. L. III bl. 321). Rechts boven de loges: «*Tooneelspel quam in 't licht tot le*».

Tegen het tooneel aan, twee schilden waarop: «Amsterdams Schoutooneel, gesticht in 't Iaar M D C XXXVII» en «Theatrvm Amstelaedamense Fundatum Anno, CIↃ IↃ C XXXVII». Daarnaast wapenschilden van C. v. d. Kruyssen, T. v. Domselaar, C. D. Wittenoom, Jan Vos, J. Serwouters en D. Vennekool. Onder de prent in 4 kolommen een gedichtje van Jan Vos, beginnende: «De duitsche Schouburg wykt», enz. Daaronder leest men: «Deze drie Afbeeldingen vande Schouburg t' Amsterdam worden opgedragen aan de E. E. Cornelis Wittenoom, Jan Vos, Tobias van Domselaar, Ioannes Serwouters, Cornelis van der Kruyssen, en Dirck Vennekool, tegenwoordig regeerende Hoofden der zelfde plaats, in 't Iaar 1658.»

Deze prenten en de volgende (n°. 299) is gegraveerd door S. Savry [1]). K.O.G.

299. Afbeelding van den Amsterdamschen Schouwburg van binnen van het tooneel gezien. (hg. 515, br. 718 mM.)

Op de lijst boven de loges leest men, van links naar rechts: «Tooneelspel quam in 't licht, tot leerzaem tijdtverdrijf; Het wijckt geen ander spel, noch koningklijcke vonden; Het bootst de weereldt na; het kittelt ziel en lijf: En prickeltze tot vreught, of slaet ons zoete wonden: Het toont in klein begrijp al 'smenschen ydelheidt, Daer Demokrit om lacht, daer Heraklit om schreit». (v. L. III 320).

Onder de prent in vier kolommen een achtregelig vers van Jan Vos: «De Schouburg is voor 't oor en oog van 't Volk gesticht», enz.; daartusschen het zinnebeeld van den Schouwburg, de Bijenkorf. Onderaan leest hetzelfde onderschrift (beginnende: «Deze drie Afbeeldingen» enz.) als in n°. 298; in handschrift is hierachter gevoegd: *door Iacob Lescaille*. K.O.G.

300. Grondteekening van den Amsterdamschen Schouwburg. (hg. 400, br. 540 mM.)

Deze prent behoort blijkens de opdracht door J. Lescaille bij de twee laatstbeschreven prenten; zij heeft tot titel: «Grondteekening vande Schouburg t' Amsterdam, gesticht int Jaer 1637».

In het midden vindt men het vers van Vondel: «ter eeuwige gedachtenisse van Raetsheer Nikolaes van Kampen», enz., en nog twee andere versjes van Vondel en een van Jan Vos op het tooneel.

In den rechterbenedenhoek leest men: «*W. vander Laegh scripsit et sculpsit*», terwijl er in handschrift bij staat: «P. Vingboons delineavit. Jacob Lescaille excudit.» P.K.

301. Gelvck | Op het Huwelijck vande Heer | Michiel Pompe, | Heere Michiels Soon, Heer van Meerdervoort, ende het | Corte Ambacht van Zwyndrecht, &c. | Ende de Eerbare Deughtrijcke Ionge Ioffrouw | Adriana van Beveren, | Dochter vande Heer Cornelis van Beveren, Ridder, | Heer van | Strevels-Houck, West-Iselmonde, &c. Raedt ende Rentmeester Generael over Zuyd- | Holland, Oud-Burgermeester der Stede Dordrecht, gewesene Ambassadeur extraordinaris | van wegen de Ho: Mo: Heeren Staten Generael aenden Coninck van De- | nemarcken, ende nu onlanghs aen syne Majesteyt van Groot- | Britannien. In plano, (hg. 410, br. 285 mM.).

---

[1]) Van deze gravure, evenals van n°. 299 is een navolging met gedichten van Vondel te vinden in de Marre's *Eeuwgetij der Amsterdamsche Schouwburg*.

Het gedicht [1]) is onderteekend: «A. P. A. H.»; wat dit beteekent, bleef ons steeds een raadsel. Waarschijnlijk heeft Vondel het voor een ander vervaardigd, want, daar het in de door hem zelven bezorgde uitgave zijner *Poëzy* van 1650 voorkomt, is er geen twijfel aan zijn auteurschap mogelijk. B.V.

1638.

302. Klaghte | over | Cornelia Vos. | Aen de zelve. In plano, (hg. 332, br. 265 mM.).

Boven het gedicht [2]), dat in twee kolommen gedrukt is, leest men: «Wijze: Où luis-tu soleil de mon ame». De eerste letter O heeft dezelfde voorstelling der bespotting van Christus als n°. 213; deze plano schijnt dus bij denzelfden drukker (Blaeu?) gedrukt te zijn. B.V.

303. In honore | della Christianissima Regina | Maria de Medici | alla entrata sua felice nella Cittá | d' Amsterodamo. | .... | Wellekomst | van | Marie de Medici. In plano.

Gedrukt met flinke letter op een blad papier, hg. 490, br. 360 mM. Het Italiaansche gedicht is onderteekend: «Tesselscha», het daaronder volgende Hollandsche: «I. V. Vondel». A.T.

304. Portret van Hendrik Meurs, door Theod. Matham, (hg. 335, br. 210 mM.)

Rondom het portret, dat naar rechts is, leest men: «Henric Meurs. Amsterdammer. Ætatis suae XXXV. A° MDC XXXVIII.»

Onder het portret Vondels gedicht: «Hier zietge Henrick Meurs [3])», enz. (v. L. III 160); daaronder links: «D. D. Santvoort pinx.», in het midden: «Theod. Matham sculpsit», en rechts: «J. V. Vond. compos». P.K.

1639.

305. I. I. V. VONDELS | Elektra | van | Sophokles. | Trevrspel. | Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno. | Ghespeelt in de Amsterdamsche Schouwburgh, in November, 1639. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt» en het monogram* C. V. S. | t' Amsterdam, | Gedruckt by Nicolaes van Ravesteyn. | Voor Dirck Cornelisz Hout-haeck, Boeckverkooper | op de Nieuwe zijds Kolck, Anno 1639. (VI) en (50) blz. 4°.

Op bl. III en IV de opdracht «Aen de Wijze en vernuftige Ioffrouwe Maria Tesselscha Roemers, Weduwe van wijlen Heer Alard Krombalck», gedateerd «t' Amsterdam, 1639. den 19en van May». Op bl. V twee aanhalingen uit Aulus Gellius en Justus Lipsius en op bl. VI den Inhoud en de «Personagien». Achter het treurspel (bl. 48—50) een «Breeder inhoud van Elektra» (v. L. III bl. 538).

Sommige ex. van dezen druk hebben foutief: «November, 1640» op den titel. Onder het afdrukken schijnt dit opgemerkt te zijn en toen werd de fout hersteld. Ex. met 1640 kunnen dus als ouder beschouwd worden. B.V. en U.

306. II. J. V. VONDELS | Elektra | van | Sophokles. | Treurspel. | Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt»*. | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | Dam, in 't Nieuwe Testament. In den jaere 1639. (VI) en (50) blz. 4°.

Op de laatste blz. van deze uitgave, die geheel overeenkomt met de vorige, leest men onderaan: «t' Amsterdam. By Dominicus vander Stichel, Boeck-drucker op de Lauweriers-gracht. In den Jaere 1639.» B.V. en U.

307. III. J. V. VONDELS | Elektra | van | Sophokles. | Treurspel. | Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | In den jaere 1658. 56 blz. 4°.

Onder de opdracht ontbreken plaats en datum. Het voorwerk is hetzelfde. Overigens verschilt deze uitgave in tekst en spelling vrij veel met den eersten druk.

De eerste blz. van de opdracht eindigt: «eer ver- | donc-». U.

308. IV. J. V. VONDELS | Elektra | van | Sophokles. | Treurspel. | Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

---

[1]) Ook te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 251, Poëzy 1650 bl. 350 en Poëzy 1682 I bl. 640.

[2]) Komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 309, Poëzy 1650 bl. 468 en Poëzy 1682 II bl. 60.

[3]) Komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 137, Poëzy 1650 bl. 191 en Poëzy 1682 bl. 595.

| *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middel- | Dam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare 1658. 53 en (3) blz. 4°.

Naar het uiterlijk papier, druk, letterversiering, enz. te oordeelen, schijnt het mij toe, alsof deze uitgave wat later verschenen is dan de laatst beschrevene. In den tekst zijn de meeste veranderingen, die in n°. 307 gemaakt waren, overgenomen, terwijl ook op vele plaatsen — men zou bijna zeggen voorbedachtelijk — de oudste tekst is blijven staan. Daarom meende ik dezen druk onmiddelijk op n°. 307 te moeten laten volgen.

De eerste blz. van de opdracht eindigt «tot het meeste | hangen». B.V. en U.

309. V. I. V. VONDELS | Elektra | van | Sofokles. | Treurspel. | Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 47 en (1) blz. 8°.

Voor deze uitgave is de eerste druk van 1658 (n°. 307) tot grondslag genomen. U.

310. VI. J. V. VONDELS | Elektra | van | Sophokles. | Treurspel. | Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkoper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1695. 53 en (3) blz. 4°.

Voor deze uitgave schijnt de tweede druk van 1658 (n°. 308) gevolgd te zijn. B.V. en U.

311. I. J. V. VONDELS | Maeghden. | Treurspel. | Ὑμᾶς τ' ὀνήζω, τὰς δέ τε βλάψω θανών. | Mediisque in millibus ardet. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt»*. | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Vygen- | Dam, in 't Nieuwe Testament. In den Jaere 1639. (VI) en (58) blz. 4°.

Op bl. III en IV «Opdraght aen Agrippine [1])», bl. V en VI de «Inhoud» en bl. VI «Personagien». Achteraan op bl. 56—58 vindt men Vondels gedicht: «Op de Tweedraght der Christe Princen».

Op de laatste blz. onderaan: »t' Amsterdam, Gedruckt by Dominicus vander Stichel.» U.

312. II. J. V. VONDELS | Maeghden | Treurspel. | Ὑμᾶς τ' ονήζω, τὰς δέ τε βλαψω θανὼν. | Mediisque in millibus ardet. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Vygen- | dam, in 't Nieuwe Testament. In den Iaere 1639. (VI) en 56 blz. 4°.

Op de laatste 3 blz. het gedicht: «Op de Tweedraght der Christe Princen» en het adres van den drukker.

In vs. 4 leest men: «met dē zwaerde», in den vorigen druk: «met den zwaerde». In vs. 439 staat: «vrede», in plaats van «veede» zooals n°. 311 heeft.

Bij den heer Pappelendam te Amsterdam.

313. III. J. V. VONDELS | Maeghden. | Treurspel. | Ὑμᾶς τ' ὀνήζω, τὰς δέ τε βλάψω θανών. | Mediisque in millibus ardet. | *Vignet: putje met «Elck zyn Beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeck-verkooper op den | Vijgen-dam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare 1639. (VI) en 56 blz. 4°.

Evenals in de vorige uitgave, wordt hier op de 3 laatste blz. het gedicht: «Op de Tweedraght der Christe Princen» en onderaan den naam van den drukker gevonden.

In vs. 439 leest men «vrede» in plaats van «veede», zooals in den eersten druk terecht gevonden wordt. U.

314. IV. J. V. VONDELS | Maeghden. | Treurspel. | Ὑμᾶς τ' ὀνήζω, τὰς δέ τε βλάψω θανών. | Mediisque in millibus ardet. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeck-

[1]) Komt ook voor in Poëzy 1650 bl. 316, en Poëzy 1682 II bl. 261.

verkooper op den Vygen- | Dam, in 't Nieuwe Testament. In den Iaere 1643. (VI) en (59) blz. 4°.

Achter het treurspel worden ook hier het gedicht en dezelfde vermelding van drukker gevonden. Daarachter treft men echter nog een viertal bladzijden aan, waarvan er drie bedrukt zijn. De eerste bladzijde heeft de letter I als teeken van de doorloopende signatuur. Zij bevatten het fragment van «Rozemont. Treurspel. Het eerste bedrijf [1])» (v. L. III bl. 476).

In vs. 20 leest men «vevrolght (*sic*)», in vs. 439 «vrede (*sic*)» en in vs. 1770 «geen glori» in plaats van «Gods glori».

315. IV*a*. Van dezen druk komen ook exemplaren voor met het jaartal 1644 op den titel. Voor zoo ver ik heb kunnen nagaan, is het dezelfde uitgave. B.V. en U.

316. V. J. V. VONDELS | Maeghden. | Treurspel. | *Ὑμας τ' ὀνήζω, τȣ́ς δὲ τε βλάψω θανών.* | Mediisque in millibus ardet. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't nieuwe Testament. 1643. 69 en (3) blz. 4°.

Achteraan het gedicht «Op de Tweedraght der Christe Princen» (3 blz).

De paginatuur is van blz. 16 af in de war, in plaats van 17 staat er dan 25 en zoo vervolgens. B.V. en U.

317. VI. I. V. VONDELS | Maeghden. | Treurspel. | *Ὑμᾶς τ' ὀνήζω, τȣ́ς δὲ τε βλάψω θανών.* | Meliisque (*sic*) in millibus ardet. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 54 en (2) blz. 8°.

Op de beide ongenummerde bladzijden is het gedicht «Op de Tweedraght», enz. afgedrukt. U.

318. VII. J. V. VONDELS | Maeghden. | Treurspel. | *Ὑμᾶς τ' ὀνήζω, τȣ́ς δὲ τε βλάψω θανών.* | Mediisque in millibus ardet. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, op den Middeldam, | in 't nieuwe Testament, 1709. 69 en (3) blz. in 4°.

Achteraan op de ongenummerde blz. het gedicht «Op de tweedraght der Christe Princen» (1 blz.) en «Rozemont» (2 blz.). U.

319. VIII. Maagden. | Treurspel. | *Ὑμᾶς τ' ονήζω, τȣ́ς δὲ τε βλάψω θανών.* | Mediisque in millibus ardet. | *Vignet: genius, zittende op een vierkant blok, waarop symbolen van het treurspel liggen met het onderschrift: «finis coronat opus.» Onderaan: «S. F. M. f.»* | Te Amsteldam, | By M. Magérus, Boekverkooper, 1773. 70 blz. 8°. B.L.L.

320. VIII*a*. De Haarlemsche bibliotheek bezit van deze uitgave een ex. op groot papier, dat geheel met het hier beschrevene overeenkomt; alleen verschilt de naam van den uitgever: «Te Amsteldam, By Joannes Punt, 1773.»

NB. In het Klassiek, Letterkundig Panthéon van Roelants verscheen in 1881 een herdruk, in één bandje met de *Gebroeders* (zie lager).

321. I. J. V. VONDELS | Gebroeders. | Treurspel. | Fuimus Troës. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | by Dominicus vander Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | Dam, in 't Nieuwe Testament. Anno 1640. (X) en (57) blz. 4°.

Op bl. III—VIII de opdracht aan «Den welwijze en hooghgeleerde Heere, Geeraerd Vossius, Professor der Historien, in de doorluchtige Schole der wijd vermaerde Koopstede Amsterdam», gedateerd «t' Amsterdam, den 29 van Slaghtmaend, 1639 [1])». Bl. IX «Inhoud» en bl. X de lijst der «Personagien».

Achter het treurspel, op bl. 56 en 57, vindt men Vondels gedicht «Davids Lyckklaght Over «Saul en zijn zoonen [2])». U.

322. II. I. V. VONDELS | Gebroeders.

---

[1]) Rozemont komt ook voor achter de Gebroeders (zie n°. 324) en in Poëzy 1682 II bl. 564.

[1]) De gedichtjes in de opdracht, vele vertalingen uit de Æneas, komen ook over in Poëzy 1650 bl. 474 en Poëzy 1682 II bl. 591.

[2]) Ook te vinden in Versch. Ged. 1644 bl. 297, Poëzy 1650 bl. 451 en Poëzy 1682 II bl. 3.

| Treurspel. | Fuimus Troës. | *Vignet*: *putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, by Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1641. (x) en (58) blz. 4°.

Deze uitgave verschilt veel van de vorige. De titel van Vossius in de opdracht is veranderd in «Den zeer eerwaerdigen en voortreflijcken Heere, Geeraert Vossius, Canonick der Aertsbisschoppelijcke Kercke te Kantelbergh». Op bl. IX vindt men twee gedichten «Op het afzetsel van den Heere Geeraert Vossius,.... Kunstigh naer 't leven gedaen, door Ioachim Sandrart» (v. L. IV bl. 5) en bl. X de «Inhoudt» en de lijst der «Personagien».

In het treurspel en in de opdracht zijn zeer vele veranderingen in den tekst aangebracht, die voor het meerendeel aan den voet der blz. bij Van Lennep zijn afgedrukt.

Op bl. 56 vindt men het gedicht «Danckoffer aen Den Magistraet van Amsterdam, Na het spelen van de Gebroeders In den Schouburgh» (zie hieronder) en bl. 57 en 58 «Davids Lyckklaght». B.V. en U.

323. III. J. V. VONDELS | Gebroeders. | Treurspel. | Fuimus Troës. | *Vignet*: *putje met «elck zyn be Urt.»* | t' Amsterdam, by Adriaen Roest, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1650. (x) en (54) blz. 4°.

Ook in deze uitgave heeft het treurspel verschillende veranderingen ondergaan, die zich voor het meerendeel bepalen tot verzachtingen van eenlettergrepige woorden als *my*, *ghy*, enz. in *me*, *ghe*, terwijl in de opdracht alle Latijnsche citaten weggelaten zijn.

Op bl. IX is in de plaats van het tweetal verzen op Vossius het gedicht «Danckoffer aen Den Magistraet» afgedrukt, terwijl aan het einde «Sauls Lijckklaght» weggelaten is.

De eerste letter van de opdracht is hier versierd met krulornament. U.

324. IV. J. V. VONDELS | Gebroeders. | Treurspel. | Fuimus Troës. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, by Adriaen Roest, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1650. (x), (54) en (3) blz. 4°.

Deze uitgave komt overeen met de vorige; enkele drukfouten vindt men er in.

De eerste letter van de opdracht is versierd met de afbeelding van David met de harp, terwijl op den titel de naam van Adriaen Roest met kleiner letter (1 mM. hoog) is gedrukt dan in de vorige editie (bijna 2 mM. hg).

Ook achter dezen druk vindt men in sommige ex. het fragment van Rozemont (zie n°. 314), waarvan de signatuur I, juist past op die van het treurspel zelf. B.V. en U.

325. V. J. V. VONDELS | Gebroeders. | Treurspel. | Fuimus Troës. | *Vignet: met «elck zyn beurt»*. | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1650. 64 blz. 4°.

Bl. 3—8 opdracht, bl. 9 Danckoffer, bl. 10 Inhoudt en Personagien. De eerste blz. van de opdracht eindigt: *«eenigen | zoons»*. B.V. en U.

326. VI. J. V. VONDELS | Gebroeders. | Treurspel. | Fuimus Troës. | *Vignet met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1650. 64 blz. 4°.

Deze editie is gelijk aan de vorige.

De eerste bl. van de opdracht eindigt hier echter: *«zyns | eenigen»*. B.V. en U.

327. VII. I. V. VONDELS | Gebroeders. | Treurspel. | Fuimus Troës. | *Vignet met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boekdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 58 blz. 8°.

Bl. 3—8 opdracht, bl. 9 Danckoffer, bl. 10 Inhoudt en Personaedjen. U.

328. VIII. D. E. Heidenreichs | Rache zu Gibeon | Oder | Die sieben Brü- | der aus dem Hause | Sauls. | Trauer-Spiel. | Meist nach dem Holländischen | JOSTS VAN VONDEL | In Verlegung Johanni Cundisii, Buch- |

händler in Görlitz. | Leipzig, | Gedruckt bey Christian Michael. | M. DC. LXII. 102 blz. 8°.

Deze vertaling bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek te Berlijn; de mededeeling van den titel ben ik verschuldigd aan de tusschenkomst van Dr. M. F. A. G. Campbell.

NB. De vertaling van *de Gebroeders* in het Duitsch door Gryphius komt hier niet in aanmerking, omdat zij nimmer afzonderlijk het licht heeft gezien. Zij is het eerst gedrukt in: «Andreae Gryphii um ein merckliches vermehrte Teutsche Gedichte. Breszlau und Leipzig, in Verlegung der Fellgiebelischen Erben. 1698», 2 dln 8°.

329. IX. J. V. VONDELS | Gebroeders. | Treurspel. | Fuimus Troës. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Joannes de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. Anno 1707. 64 blz. 4°.

Geheel gelijk aan n°. 326. U.

330. X. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Met inleidend schrijven van J. van Vloten. IV. Gebroeders. Maeghden. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1881. IV en 124 blz. kl. 8°.

Deze uitgave vormt n°. 110 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon en is bl. 377—500 van J. van Vondel's Treurspelen dl. I (zie boven n°. 34).

331. Ridderlyck | bancket, | voor Heer | Adam van Lochorst, | Ridder, Heer van de Lier, | en Ioffer | Cornelia Paavw, | eenige Dochter van Heer | Michael Paavw, | Ridder van sint Marco, Heer van Achtienhoeven, &c. | *Vignet: drukkersmerk van Blaeu.* | t' Amsterdam, | By Iohan en Cornelis Blaev. | CIↃ IↃ C XXXIX. (8) blz. folio.

Op bl. 8 onderaan Vondels «Lierdicht», dat bij v. L. IV bl. 37 afgedrukt is met het opschrift «Hymen». Daaronder staat des dichters handteekening: «I. v. Vondel» [1]).

In het exemplaar van de Vries is met een zeventiende-eeuwsche hand, op de laatste bl. onderaan links geschreven «*S. D. Braij* 1640 ⅟₂» en rechts: *Mr. C. Padbrue.* B.V.

332. Portret van Hendrik Meurs, door P. Pontius, (hg. 350, br. 235 mM).

Ter halver lijve, rechts, zittende voor een tafel, waarop een geopend boek, in de rechterhand een veêren pen. In een ovaal met dit omschrift: «Henricus Meursii Amstelredamensis. Iuventutis moderator vigilantissimus. Docuit annos XIII. Ætatis suae XXXVI. Anno Christi Redempt. M DC XXXIX.» Op een draperie onderaan Vondels gedicht (v. L. III 160): «De tong is tolck [1])», enz. geteekend: *J. v. Vond. comp*, links: *P. Codden pinxit.*, in het midden: *P. Pontius Sculpsit.* B.V.

333. Portret van Judith Cotermans, door P. Pontius (hg. 340, br. 225 mM.)

Kniestuk, links zittende op een stoel met gebeeldhouwde leuning, in de rechterhand een gouden sieraad vasthoudende, pendant van het voorgaande. Rondom het ovaal leest men: «Iuditha Cotermanna Dordracena, Henrici Meursii conjux fidissima, aetatis suae XXIX, anno Christi redemptoris. M DC XXXIX.» Op een draperie onderaan is met boekdrukletter het gedicht van Vondel [2]) gegraveerd, onderteekend *J. V. Vond. comp.*, links *P. Codden pinxit.*, in het midden *P. Pontius Sculpsit.* B.V.

1640.

334. I. J. V. VONDELS | Joseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, By Dominicus vander Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | dam in 't Nieuwe Testament. Anno CIↃ IↃ C XL. (VIII) en (51) blz. 4°.

Het voorwerk bevat op bl. III—VI de opdracht aan »Den Heere Ioachim van Wickevort», gedateerd «den 11 van Wijnmaent 1640», bl. VII den «Inhoudt» en bl. VIII de lijst der «Personagien».

Deze uitgave maakt het eerste deel uit van de Joseph-trilogie, die in 1640 met dezen titel verscheen: «J. V. VONDELS | Joseph | Begrepen in drie Treurspelen | Ioseph in Dothan | Ioseph in Ægypten. | Ioseph in 't Hof. | Durate, et

---

[1]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 262, Poëzy 1650 bl. 361 en Poëzy 1682 I bl. 652.

[1]) Ook in Versch. ged. 1644 bl. 136, Poëzy 1650 bl. 191 en Poëzy 1682 II bl. 580.

[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 580.

vosmet rebus servate secundis. | *Vignet: putje met: «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. Anno CIↃ IↃ C XL.»
U.

335. II. J. V. VONDELS | Joseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, By Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper, op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare CIↃ IↃ C XLIV. (VI) en (50) blz. 4°.

Bl. III—V de opdracht en bl. VI den «Inhoudt» en de lijst der «Personagien».

De eerste letter van de opdracht is versierd met een bijbelsche voorstelling.

De eerste blz. van de opdracht eindigt: *«het andere | doet;»*. B.V. en U.

336. III. J. V. VONDELS | Joseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, By Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper, op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. In den Iare CIↃ IↃ CXLIV. (VI) en (50) blz. 4°.

Geheel gelijk n°. 335.

De eerste bl. van de opdracht eindigt «be- | sluit,». U.

337. IV. J. V. VONDELS | Joseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet met: «elck zyn be Urt.»* | t' Amsterdam, By Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper, op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. In den Iare CIↃ IↃ C XLIV. (VI) en (50) blz. in 4°.

De eerste bl. van de opdracht eindigt «be- | sluit,». Van de vele weinig beteekenende varianten, met de vorige uitgave, geef ik hier alleen op in vs. 42: «Het loeien en 't geblaet van broederlijcke vee», in plaats van «van 't broederlijcke vee», zooals natuurlijk de juiste lezing is.
B.V. en U.

338. V. J. V. VONDELS | Joseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, By Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper, op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare CIↃ IↃ CXLIV. (VI) en (50) blz. 4°.

De eerste bladzijde van de opdracht eindigt «be- | sluit,». Behalve het verschil op den titel in het woord Jare, dat in de vorige uitgaven met de korte I (Iare) gedrukt is, kan men het verschil van deze editie met dé andere opmerken in vs. 1485, waar men als drukfout, «ontschuldigh» voor «onschuldigh» leest.
B.V. en U.

339. VI. J. v. VONDELS | Joseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. In den Jare CIↃ IↃ CXLIV. (VI) en (50) blz. 4°.

Behalve door kleine verschillen op den titel, kenmerkt deze uitgave zich o. a. nog door een dwaze drukfout in vs. 25, waar men leest «En ruickende voorby den op- en ondergangk», in plaats van «En reickende». U.

340. VII. I. V. VONDELS | Ioseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruin, Boeckdruck- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LX. 54 blz. 8°.

Bl. 3—7 opdracht, bl. 8 «Inhoudt» en lijst der «Personagien». U.

341. VIII. I. V. VONDELS | Joseph | In | Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: spittende «bovman»*. | t' Amsterdam, | Gedruckt by Ian I. Bouman, Boeck-

verkooper op | 't Water, in de Lelye onder de Doornen, Anno 1665. 55 blz. 8°.

Bl. 3—7 opdracht, bl. 8 «Inhoudt» en lijst der «Personagien». U.

NB. Even als er in 1671 van *Sofompaneas* (n°. 226) en van *Joseph in Egypten* (n°. 363) een druk verscheen, zal dit stellig evenzeer gebeurd zijn met *Joseph in Dothan*. Tot heden vond ik nergens een exemplaar, evenmin als van een uitgave van 1678, die ik in een auctie-catalogus van J. L. Beyers (Mei 1879) onder n°. 1256 opgegeven vond.

342. IX. J. v. VONDELS | Joseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: putje met «Elk zyn Beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1692. 56 blz. 4°.

Bl. 3—8 opdracht, bl. 6 «Inhoudt» en lijst der «Personagien».

Ter onderscheiding met de volgende uitgave geef ik hier enkele kenmerken op, waaraan men het verschil tusschen beide kan nagaan.

De tweede R in het woord Treurspel op den titel heeft een lange krul.

Op de eerste bl. van de opdracht reg. 7 v. b. leest men «tooneel wijsheit».

Op bl. 7 reg. 2 v. o. staat «ruickende» voor «reickende»; op bl. 13 reg. 16 v. b. «boeder» (*sic*), enz. U.

343. X. J. v. VONDELS | Joseph | In Dothan. | Treurspel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: «Elk zyn Beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1692. 56 blz. 4°.

Deze uitgave is gelijk aan de vorige, behalve de volgende verschillen. De tweede R in «Treurspel» op den titel heeft geen krul.

Op de eerste blz. van de opdracht reg. 7 v. b. staat: «tooneelwijsheyt».

Op bl. 7 reg. 2 v. o. leest men «ruckende» voor «reickende», bl. 13 reg. 16 v. b. «broeders». U.

344. XI. J. v. VONDELS | Joseph | in | Dothan, | treur-spel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam. | By de Wed: van Gysbert de Groot, Boeck- | verkoopster op de Nieuwendijck, tusschen de twee | Haerlemmer-Sluysen, 1704. 55 blz. 8°.

Deze uitgave is evenals de beide vorige vol drukfouten; toch zijn vele fouten van de vorige hier hersteld.

Bl. 3—6 opdracht, bl. 7 «In-houdt». Bl. 8 lijst der «Personagien», bl. 9—55 het treurspel. B.L.L., U.B.A. en U.

345. XII. J. v. VONDELS | Joseph | in | Dothan, | treur-spel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | By de Erven van de Wed: Gysbert de Groot, | Boeckverkoopers op de Nieuwen-dijck, tusschen | de twee Haerlemmer-Sluysen, 1730. 55 blz. 8°.

Geen enkele drukfout van de vorige uitgave is hier verbeterd; deze is dus letterlijk nagedrukt. B.L.L. en U.

346. XIII. J. v. VONDELS | Joseph | in | Dothan, | treur-spel. | Infidos agitans Discordia Fratres. | *Vignet: stralende zon omgeven door krulornament.* | Te Rotterdam. | Gedrukt voor de Liefhebbers | 1733. 55 blz. 8°.

Gelijk aan de vorige uitgave. B.L.L.

347. XIV. J. v. VONDEL'S Joseph in Dothan. Treurspel. Gelijk het is opgevoerd op den 21sten April 1847, door *De Rederijkerskamer*, opgerigt te Amsterdam in het jaar 1844. Infidos agitans Discordia Fratres. Amsterdam, P. N. van Kampen & de erven H. van Munster en Zoon. 1847. 68 blz. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. 3 titel, bl. 5 en 6 «Inhoudt» en bl. 6 lijst der «Personen». U.B.A.

348. XV. J. v. VONDEL. Joseph in Dothan. Treurspel. Nieuwe uitgave. Amst. J. Noordendorp, 1854. kl. 8°.

Genoemd in *Brinkman's Catalogus der Boe-*

ken... gedurende de jaren 1850—1882... uitgegeven, blz. 1258.

349. XVI. Joseph in Dothan. Treurspel van J. VAN VONDEL. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1855. 76 blz. kl. 8°.

Deze druk is het derde Deel der uitgave van J. van Vondels Treurspelen. (Zie boven n°. 29) in het Klassiek, Letterkundig Panthéon van Roelants, waarvan dit deeltje n°. 33 is.

350. XVII. J. VAN VONDEL. Joseph in Dothan. Treurspel. Schooluitgave, door P. Busschaert. Brugge, E. Gailliard & Cie. 1872. kl. 8°.

Editio castigata, en zonder aanteekeningen. De titel werd mij aldus opgegeven, in de Nalezingen hoop ik deze uitgave uitvoeriger te beschrijven.

351. XVIII. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. III. Joseph in Dothan, in Egypten, en in 't Hof. Met inleidend woord van J. van Vloten. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1879. (IV) en 176 blz. kl. 8°.

Deze uitgave is bl. 180—376 van J. van Vondel's Treurspelen bij denzelfden uitgever verschenen. (Zie n°. 34 en 43). Afzonderlijk zag deze aflevering het licht als n°. 33 in het Klassiek, Letterkundig Panthéon; op den omslag daarvan staat het jaartal 1885.

352. XIX. Jozef in Dothan. Treurspel van J. VAN VONDEL opnieuw uitgegeven met aanteekeningen door J. L. Peters. Venloo, Wed. H. H. Uyttenbroeck. 1882. (2), IV en 90 blz. kl. 8°.

Als inleiding is voor deze uitgave een aanhaling uit J. van Lennep's kritisch overzicht van Jozef in Dothan geplaatst (bl. I en II), op bl. III en IV Inhoud. Onder aan de blz. enkele zeer korte aanteekeningent, ter verklaring van verouderde woorden. Het boekje is gedrukt bij Gebr. Lockum te Roermond. U.

353. XX. Studien over VONDEL en zijn Jozef in Dothan door A. M. Verstraeten van het Gezelschap van Jezus *Vignet: wapenschild met Vlaamsche leeuw, als randschrift: «excelsior S. Leliaert, A. Siffer».* Gent Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & Cie Hoogpoort, 52 1886. 316 blz. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. 3 titel; behalve den hierboven afgeschreven titel vindt men hier nog een tweeregelige aanhaling uit *Jozef in Dothan.* Bl. 4 facsimile der handteekening van A. M. Verstraeten; bl. 5—8 «Voorbericht», bl. 9—94 «Eerste deel, De dichter en zijn treurspel», verdeeld in 3 hoofdstukken, getiteld: 1. Geschiedenis en algemeen overzicht van het treurspel, 2. Vinding en schikking, 3. Stijl en taal. (Inleiding).

Bl. 95—244 «Tweede deel. Jozef in Dothan, taal en letterkundig verklaard». Hierin is het treurspel in zijn geheel met het voorwerk afgedrukt; aan den voet der blz. taal-, letter- en geschiedkundige aanteekeningen in twee kolommen.

Bl. 245—288 «Derde deel. Het treurspel en de trilogie», verdeeld in vier hoofdstukken, getiteld: 1. De drie Jozefs of de trilogie van Vondel, 2. De drie Jozefs, of de trilogie van P. le Jay, 3. Het eigenaardige van Vondels tooneel en 4. Vondel tegenover de uitheemsche tooneeldichters.

Bl. 289—316 «Aanhangsel», bevattende eene Inleiding; over de Navolgingen en toespelingen van oude schrijvers, door Vondel gebruikt. Vondels taal- en spraakleer. Tekstcritiek en Drukfouten. Inhoud.

Tusschen bl. 288 en 389 een ongenummerd blad: «Plaatsbeschrijving voor den Jozef in Dothan» (met een kaartje). U.

354. XXI. VONDELS Jozef in Dothan Treurspel in vijf bedrijven taal- & letterkundig verklaard door A. M. Verstraeten van het Gezelschap van Jezus Schooluitgave *Vignet: als in n°. 352.* Gent Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & Cie Hoogpoort, 52 1887. 133 en (3) blz. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. 3 titel, bl. 4 facsimile der handteekening van A. M. Verstraeten, bl. 5 Voorbericht, bl. 6—12 Inleiding (I Geschiedenis van het Treurspel, II. Bronnen, III. Letterkundige Waarde). Plaatsbeschrijving voor den Jozef in Dothan, (met een kaartje) zonder nummering geplaatst tusschen de blz. 12 en 13.

Bl. 13—133 het stuk (herdruk van het 2^e^ deel der vorige uitgave, doch met minder aanteekeningen).

De 3 ongenummerde blz. bevatten: «Lijst der schoonste stukken» en Bladwijzer. U.

355. I. J. V. VONDELS | Joseph | In Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta Fides. | *Vignet: putje met «elck syn beurt.»* | t' Amsterdam, Gedruct

by Dominicus vander Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. Anno CIↃ IↃ C XL. (VIII) en (44) blz. 4°.

Op bl. III—VI de opdracht aan «Den Heere Ioan Vechters of Victorijn, Rechtsgeleerde», onder dagteekening van «den 23[en] van Wijnmaent» 1640 [1]). Bl. VII de «Inhoudt» en bl. VIII de lijst der «Personagien». B.V. en U.

356. II. J. V. VONDELS | Joseph | in Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, By Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper, op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare CIↃ IↃ C XLIV. (VIII) en (44) blz. 4°.

De beginletter van de opdracht is versierd met een hoorn van overvloed.

In vs. 320 leest men in afwijking van de andere uitgaven: «En waert is niet niet (*sic*) een huys, maer Rijcken te regeeren». B.V. en U.

357. III. J. V. VONDELS | Joseph | in Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, By Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare CIↃ IↃ C XLIV. (VIII) en (44) blz. 4°.

De eerste letter van de opdracht is versierd met een bloemkelkachtig ornament. B.V. en U.

358. IV. J. V. VONDELS | Joseph | in Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, By Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper, op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare CIↃ IↃ C XLIV. (VIII) en (44) blz. 4°.

De eerste letter van de opdracht heeft een roset in 't midden.

In vs. 1147 leest men «ten huzie» voor «ten huize». B.V. en U.

359. V. J. V. VONDELS | Joseph | in Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper, op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare CIↃ IↃ C XLIV. (VIII) en (44) blz. 4°.

In het opschrift van de opdracht heeft het woord «Rechtsgeleerde» aan het einde een krul. Reg. 2 v. b. eindigt «verwonde-».

In vs. 647 leest men «Terwyle.» B.V. en U.

360. VI. J. V. VONDELS | Joseph | in Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper, op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament. In den Jare CIↃ IↃ CXLIV. (VIII) en (44) blz. 4°.

In het opschrift van de opdracht heeft het woord «Rechtsgeleerde» geen krul.

Reg. 2 v. b. van de opdracht eindigt men «verwon-» In vs. 647 leest men: «Terwijl» en in vs. 755 «die u niet onredelijcks komt vergen», in plaats van, zooals alle vorige drukken, «die u niet oneerlyck komt vergen». U.

361. VII. I. V. VONDELS | Joseph | in Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruin, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LX. 48 blz. 8°.

---

[1]) Van de gedichten (vertalingen) in de opdracht voorkomende vindt men een, beginnende: «Wat zal gevaer en zorgh» (v. L III 805) met den titel «Op de Schoonheit» in Poesy 1647 A en B bl. 83, Poëzy 1650 bl. 503, Poëzy 1660 bl. 88 en Poëzy 1682 II bl. 583.

Het ander, beginnende: «De lieve tranen (v. L. III 807) komt met den titel: «Op Jozefs Treurspel» voor in Poesy 1647 A en B. bl. 84, Poëzy 1650 bl. 504, Poëzy 1660 bl. 89 en Poëzy 1682 II bl. 389.

Bl. 3—8 opdracht, bl. 9 «Inhoudt» en lijst der «Personagien», bl. 10—48 het treurspel. U.

362. VIII. I. V. VONDELS Joseph in Egypten. Treur-spel. Nusquam tuta fides. *Vignet.* t' Amsterdam, Gedruckt by Otto Barentsz Smient, Boeck-drucker en Boeck-verkoper op de Reguliers Brede-straet, in de nieuwe Druckery, Anno 1664. 4°.

Deze titel vond ik aldus opgegeven in de aanteekeningen van de Vries; naar het schijnt was hij afgeschreven van de uitgave zelve. Ook in een auctie-catalogus (van der Does 1754) vond ik vermeld, dat er in 1664 van de Joseph-trilogie een herdruk verschenen was; tot heden zag ik echter geen exemplaar er van. Ik neem dezen druk dus slechts onder voorbehoud op.

363. IX. I. V. VONDELS | Joseph | In | Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: spittende «bov-man»*. | t' Amsterdam, | Gedruckt by Ian I. Bouman, Boeckverkooper op 't | Water, in de Lelye onder de Doornen, 1665. 48 blz. 8°.

Bl. 3—7 opdracht, bl. 8 «Inhoudt» en lijst der «Personagien», bl. 9—48 het treurspel. U.

364. X. I. V. VONDELS | Joseph | In | Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: spittende «bov-man»*. | t' Amsterdam, | Gedruckt by de Weduwe van Jan Bouman, Boeck- | verkoopster in de Pijl-steegh, inde Lelye onder de Doornen. 1671. 48 blz. 8°.

Geheel gelijk aan de vorige uitgave. B.L.L.

NB. In 1678 verscheen er stellig weder een uitgave. Tot heden heb ik hiervan er geen exemplaar onder de oogen gehad. Ik grond het bestaan van die editie 1°. op het feit dat van *Sofompaneas* in dat jaar een herdruk verschenen is en de Joseph trilogie steeds tegelijk werd uitgegeven en 2°. op een opgave in een auctie-catalogus (Mei 1879) van J. L. Beyers onder n°. 1256.

365. XI. J. V. VONDELS | Joseph | in Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkoper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1695. (VIII) en 44 blz. 4°.

Bl. III—VI opdracht, bl. VII «Inhoudt», bl. VIII lijst der «Personagien» en daarna het treurspel. U.

366. XII. J. V. VONDELS | Joseph | in | Egypten, | treur-spel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam. | By de Wed: van Gysbert de Groot, Boekverkoop- | ster op de Nieuwen-dijck, tusschen de twee | Haerlemmer-Sluysen. (1704). 48 blz. 8°.

Geheel gelijk n°. 363. U.

367. XIII. J. V. VONDELS | Joseph | in | Egypten, | treur-spel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | By de Weduwe van Gysbert de Groot, Boeck- | verkoopster op de Nieuwen-dijck, tusschen de twee | Haerlemmer-Sluysen. 48 blz. 8°.

Geheel gelijk aan n°. 363. K.B.

368. XIV. J. V. VONDELS | Joseph | in Egypten. | Treurspel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: putje met «Elk zyn Beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper, op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament, Anno 1706. (VIII) en 44 blz. 4°.

Geheel gelijk aan n°. 365. U.

369. XV. J. V. VONDELS | Joseph | in | Egypten, | treur-spel. | Nusquam tuta fides. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | By de Erven van de Wed: Gysbert de Groot, | Boeck-verkoopers op de Nieuwen-dijck, tusschen | de twee Haerlemmer-Sluysen, 1730. 48 blz. 8°.

Geheel gelijk aan n°. 363. B.L.L. en U.

NB. Even als van *Sofompaneas* en van *Joseph*

in Dothan in 1733 te Rotterdam herdrukken verschenen zijn, (zie boven n°. 232 en 346), zal er van *Joseph in Egypten* ook toen wel een uitgave in 't licht zijn gezonden. Ik vond er geen exemplaar van.

370. XVI. Joseph in Egypten. Treurspel van J. VAN VONDEL. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1857. 60 blz. kl. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. 3 2e titel, bl. 5 fr. titel, bl. 7—9 opdracht, bl. 10 «Inhoudt», bl. 11 lijst der «Personagien» en daarna bl. 13—60 het treurspel.

Dit deeltje, dat tevens het Zesde Deel vormt van J. van Vondel's Treurspelen (zie boven n°. 29) is n°. 50 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon.

Verscheen later met het jaartal 1885 op den omslag in het Klassiek, Letterkundig Panthéon. (Zie boven n°. 233 en 351).

1641.

371. Pyramis | Proregis Hiberniae. | *Daaronder:* | Grafnaelt | van | 's Konings Stadthouder in Yrlandt. | *Onderaan:* Vertaelt uit dit Latijn, eerst te Leiden gedruckt, by Abraham Elsevier. In plano, (hg. 382, br. 145 mM.)

Beide gedichten zijn niet onderteekend. Het oorspronkelijke Latijnsche is van C. Huygens. In Willems, *Les Elseviers* werd deze uitgave niet geschreven [1]). U.

372. I. V. VONDELS | Gebroeders. | Treur-spel. In plano, (hg. 8,5, br. 9,5 mM.).

Onder dezen titel werd het versje [2]) afgedrukt, dat bij van Lennep III bl. 648 te vinden is. Daar het treurspel *de Gebroeders*, dat in 1640 in druk verschenen was, eerst den 8 April 1641 werd opgevoerd, heb ik deze en de volgende plano hier een plaats meenen te moeten geven. Waarschijnlijk gedrukt by Dominicus van der Stichel voor Abraham de Wees. By den heer J. L. Beyers qq.

373. Danckoffer | aen | Den Magistraet van Amsterdam, | Na het spelen van de Gebroeders, | In den | Schouburgh. In plano, (hg. 165, br. 260 mM).

Het gedicht [1]) is onderteekend: *Yver*. Blijkens de versiering van de aanvangsletter is deze plano van dezelfde pers afkomstig als n°. 321 en dus gedrukt by Dominicus van der Stichel voor Abraham de Wees. Bij den heer J. L. Beyers qq.

374. I. J. V. VONDELS | Peter | en | Pauwels | Treurspel. | Tantae molis erat Romanam condere Gentem. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Dominicus vander Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1641. (VI) en (54) blz. 4°.

Op bl. III en IV de «Opdraght aen Eusebia [2])», bl. V aanhalingen uit de Groot's «Byhangsel der uitlegginge over den Antichrist» en bl. VI de «Inhoudt» en de lijst der «Personagien».

Bl. 53 en 54 «De Kruisbergh. Aen Magdalene van Erp» (zie lager).

De eerste letter van de opdracht versierd met een voorstelling van de vlucht naar Egypte.

Het vijfde bedrijf is abusievelijk op bl. 44 genoemd «Het vierde bedryf». B.V. en U.

375. II. J. V. VONDELS | Peter | en | Pauwels. | Treurspel. | Tantae molis erat Romanam condere Gentem. | *Vignet: met «elck zyn beurt.»* | tAmsterdam, Gedruckt by Dominicus vander Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den

---

1) Komt voor op bl. 3 van «'t Leste Gespreck van.... Thomas Wentworth... gewesene Viceroy van Yrlandt, op 't Schavot van Towerhill gedaen. Met de Grafnaelt op sijn doodt. Item Klachte over de Weerspannelingen in Groot-Britanje. Met Sions Klaghte over Groot-Britanje. Item 't Radt van Avonturen, Met d' antwoort daer op. Gedruckt in 't Jaer CIↃ IↃ XLIV (12 ong. blz. in 4°.)

Daarna in Poesy 1647 A en B bl. 88, Poëzy 1650 bl. 457, Poëzy 1660 bl. 43 en Poëzy 1682 II bl. 10 (met het jaartal MDCXLI).

2) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 340, Poëzy 1650 bl. 500 en Poëzy 1682 II bl. 389.

1) Komt voor achter eenige uitgaven der Gebroeders (n°. 323—324) en in Versch. ged. 1644 bl. 219, Poëzy 1650 bl. 237 en Poëzy 1682 II bl. 385.

2) Komt ook voor in Poëzy 1650 bl. 321 en Poëzy 1682 II bl. 259 (met het jaartal MDCXLI).

Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1641. (VI) en (54) blz. 4°.

De eerste letter van de opdracht is met krulornament versierd.
Op blz. 44 dezelfde drukfout. U.

376. III. J. V. VONDELS | Peter | en | Pauwels. | Treurspel. | Tantae molis erat Romam (*sic*) condere Gentem. | *Vignet: met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Dominicus van der Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1641. (VI) en (54) blz. 4°.

Op blz. 44 dezelfde drukfout. In vs. 1292 leest men «na de poort» in plaats van «naer de poort». B.V. en U.

377. IV. I. V. VONDELS | Peter | en | Pauwels. | Treurspel. | Tantae molis erat Romanam condere Gentem. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIϽ IϽC LXI. 52 en (3) blz. 8°.

Bl. 3 en 4 opdracht, bl. 5 uittreksels, bl. 6 «Inhoudt» en lijst der «Personaedjen», bl. 7—52 het treurspel en daarachter: «De Kruisberch» (3 blz). U.

378. V. J. V. VONDELS | Peter | En | Pauwels. | Treurspel. | Tantae molis erat Romanam condere Gentem. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1691. (II), 56 en (2) blz. 4°.

Bl. I titel, bl. 1 en 2 opdraght, bl. 3 uittreksels, bl. 4 «Inhoudt» en lijst der «Personagien», bl. 5—56 het treurspel, en daarachter: «De Kruisbergh». (2 blz.). B.V. en U.

379. VI. J. V. VONDELS | Peter | en | Pauwels. | Treurspel. | Tantae molis erat Romanam condere Gentem. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Joannes de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1710. 58 en (2) blz. 4°.

Bl. 3—4 opdraght, bl. 5 uittreksels, bl. 6 «Inhoudt» en lijst der «Personagien» en bl. 7—58 het treurspel, daarachter: «De Kruisbergh». (2 blz.). U.

380. VII. Peter en Pauwels, Het Treurspel van VONDEL, benevens den lierzang de Kruisbergh, voorzien van eene inleiding, behelzende eene studie op des dichters te-rug-tred tot de Moederkerk, en van eene nareden, door P. J. Koets, K.Pr., in leven leeraar aan het Gymnasium te Katwijk, met bijlagen uitgegeven door J. A. Alberdingk Thijm. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1869. VI en 124 blz. 8°.

Blijkens den tweeden titel, die tegenover den hier beschrevenen afgedrukt is, is deze treurspel het tweede van de «Vier treurspelen van Joost van den Vondel», welke «uitgegeven» zouden worden bij C. L. van Langenhuysen, in gezuiverde texten. (Zie boven n°. 32).
Bl. V en VI een voorbericht van Alberdingk Thijm. Bl. 1—28 bevat de «Inleiding voor het Treurspel Peter en Pauwels», eveneens door Alberdingk Thijm; bl. 29—32 de «opdraght aan Eusebia» en verder op bl. 33—109 het voorwerk en het treurspel, waarin een verdeeling in tooneelen is ingevoerd met ophelderende aanteekeningen aan den voet der blz. Bl. 109—117 «de Kruisbergh» met een uitvoerige inleiding en bl. 118—124 een brief van H. J. Allard aan «Den Heere J. A. Alberdingk Thym te Amsterdam» als «aanteekening op de Inleiding voor Peter en Pauwels». U.

381. VIII. Peter und Paul. Trauerspiel in fünf Aufzügen von J. V. D. VONDEL. (1641). Aus holländischen Alexandrinern in deutsche Jamben übertragen, die Chöre im Originalversmaasz von L. v. Heemstede. Aachen, Verlag von Leo Tepe. 1873. 191 en (1) blz. 8°.

Voor dezen titel is een andere geplaatst, aldus luidende: Katholische Unterhaltungsbibliothek. Herausgegeben von L. v. Heemstede. II. Serie. Zweites Bändchen: Vondel, Peter und

Paul. (Trauerspiel.) Aachen, Verlag von Leo Tepe. 1873.»

Op bl. 5 en 6 «Vorwort des Herausgebers», bl. 7 en 8 opdracht, bl. 9 uittreksels, bl. 10 en 11 «Kurze Inhalts-Angabe», bl. 12 «Personen», bl. 13—90 het treurspel, bl. 91—100 «Anmerkungen».

Daarna volgen op bl. 101—154 «Die heilige Maria von Aegypten. Legende von Dr. H. J. A. M. Schaepman. Aus dem Holländischen übersetzt von L. v. Heemstede» en op bl. 155—191 «Lose Blätter. Einige Gedichte und Uebersetzungen von L. v. Heemstede. (Als Zugabe.)». U.

382. IX. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Met inleidend schrijven van J. van Vloten. V. Peter en Pauwels. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1881. II, 56, 64, 62 blz. kl. 8°.

Dit deeltje van het Klassiek, Letterkundig Panthéon (n° 111 en 112) bevat bovendien nog *Maria Stuart* en *Salomon*.

De titel op den omslag luidt: «Klassiek letterkundig Panthéon. Peter en Paulus, Maria Stuart en Salomon. Treurspelen van J. van Vondel. Nieuwe, herziene druk. Schiedam H. A. M. Roelants 1882.»

Dit deeltje bevat de 5e, 6e en 7e aflevering van J. van Vondel's Treurspelen (zie boven n°. 34).

383. I. Provisioneel concept ontwerp ende voorslach dienende tot de bedyckinge van de groote water meeren. br. fol.

Kaart van de Haarlemmermeer met omliggende plaatsen. Van boven links ligt «Leyden», rechts «Haerlem»; van onderen links «Amstelredam». In den rechterbovenhoek een cartouche met het inschrift: «Nieuwe caerte Verthonende hoe en in wat Maniere, De Haerlemmer, Leydse, ende Spieringh Meer..... Bedyckt soude moghen werden,... Geinventeert door Jacob Bartelsz Veris», enz.; ter zelfder zijde van onderen een «Aenwysinge Vande nieuwe caerte» met uitlegging van A—Q. Daarboven een beerin, haar jong lekkend, waaronder een vierregelig versje, getiteld: «Noodtwendicheydt». In het midden van boven het wapen van Holland met het omschrift: «eendracht maeckt macht». Van onderen links hangt tusschen twee kolommen een doek, waarop Vondels vers [1]) «aen den leeuw van Hollant», onderteekend: «I. V. Vondel» (v. L. IV. bl. 368). Op de kroonlijst, door de kolommen gedragen, strijdt de Hollandsche leeuw met een waterwolf; een boer, die aan den voet van een der kolommen staat met een verrekijker, zegt: «Hoe sel dat spel Afloopen», de Hoop aan de andere zijde tegenover hem zegt: «Al wel sou'k Hoopen». P.K.

[1]) Met het opschrift «Op het uitmalen van 't Haarlemmer Meir» te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 343. Poëzy 1650 bl. 515 en Poëzy 1682 II bl. 548.

384. II. Provisioneel concept ontwerp ende voorslach dienende tot de bedyckinge van de groote water meeren. br. fol.

Dezelfde kaart, eenigszins verschillende van n°. 383. Het vers «Noodtwendicheydt» is hier onderteekend: «I. B. Veris». De Ghe-bro-ken Veenen, rechts van de portiek met Vondels gedicht, die op de eerste staat slechts zijn aangegeven, omringen deze nu geheel; van boven in het midden strekken de duinen zich uit tot links van het Hollandsche wapen.

Ook in de spelling van Vondels gedicht zijn kleine verschillen op te merken, bijv. in vs. 2 hier: «Te slingeren», in n°. 383 «Tslingeren», enz.

Onder het gedicht is in twee kolommen een vierregelig versje bijgevoegd. U.

385. III. Provisioneel concept ontwerp ende voorslach dienende tot de bedyckinge van de Haerlemmer Meer 1641. br. fol.

Fraaie en iets breedere, nauwkeurige kopie van n°. 383, met hetzelfde cartouche met 15-regelig inschrift.

De «Aenwysinge» links loopt van A tot V, in n°. 383 van A tot Q. De voorstelling van de beerin met haar jong is weggelaten. Een nieuw tweeregelig gegraveerd versje is bovendien links bijgevoegd.

Vondels gedicht wordt hier op dezelfde plaats gevonden.

Gegraveerd, volgens eene aanteekening in HS. van den landmeter J. J. Dou, door Dan. van Breen.

In het Archief der Genie te 's-Gravenhage.

1642.

386. Henriette | Marie | Koningin van Groot Britanje, | Vranckrijck, en Yrlant, | t' Amsterdam. | Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt. | *Vignet: gegraveerd wapen van Engeland met omschrift: «Honi soit qvi mal y pense», en onderschrift: «Diev et mon droit».* | t' Amsterdam, By Dominicus vander Stichel, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe

Testament. A°. CIↃ IↃ C XLII. (II) en (18) blz. folio.

De tekst van dit gedicht [1]) verschilt vrij veel met dien bij Van Lennep; eigenaardig is het op te merken, dat de meeste varianten op Ierland betrekking hebben. Zoo bijv. in vs. 243 stond eerst «in 't Yrsche bosch», in de latere uitgaven is dit veranderd in «aen uwen Teems», in vs. 263 «u d' Yr», later «men u», in vs. 281 «Yrlants gront», later «eilanden», in vs. 285 «Yr», later «Nyt», in vs. 290 «Yr en «Yrlant», later «buit» en «iemant», enz.

Op de laatste bladzijde het gedicht «De Hymen van Oranje en Britanje». B.V. en U.

387. De Hymen | van | Oranje en Britanje. In plano, (hg. 252, br. 134 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt. Zeer waarschijnlijk is het dezelfde druk als op de laatste bladzijde van n°. 386. De plano zou dan bij Abraham de Wees uitgegeven zijn. U.B.G.

388. Aen den Heer | Matthevs Vossivs, | Historischryver van Hollant en Zeelant, | op zyn hvwelyck, | met Iongkvrouw | Iohanna van Veen. In plano, (hg. 390, br. 180 mM.)

Ofschoon bij deze plano [3]) geen naam of plaats van drukker is opgegeven, meen ik uit de versierde beginletter te mogen besluiten dat zij gedrukt is «By Johan en Cornelis Blaev», omdat deze letter O geheel overeenkomt met de eerste letter van het bij denzelfden gedrukte «Ridderlyck bancket voor Heer Adam van Lochorst» (n°. 331). B.V.

389. I. Publius | Ovidius | Nasoos | Heldinnebrieven, | Vertaelt door | J. VANDEN VONDEL. | *Vignet: een oud man onder een boom zittende, met stoffeering, met onderschrift: «tiliae sub tegmine tutus», geteekend door A. Houbraken, en gegraveerd door C. van der Gouwen.* | T' Amsterdam, | By Gerard onder de Linden, | CIↃ IC (*sic*) CCXVI. (XXXIV), 26 en 160 blz. 4°.

Bl. I fr. titel, bl. II «Inhoud der titelprint», tienregelig gedicht van A. Houbraken, bl. III titelprent, bl. V titel, in zwart en rood gedrukt, bl. VII—IX opdracht van David van Hoogstraten aan Johan de Haes, gedateerd «den eersten van Slagtmaent 1715», bl. X en XI «Aen den zelven Heere», gedicht van D. van Hoogstraten, bl. XII—XXXIV «Aen den Lezer» (zie v. L. IV Nal. bl. 7). Bl. 1—26 «Brief van Fedre aen Hippolytus, en Hippolytus antwoord aen Fedre, Uit het Latyn van Ovidius en Sidronius Hosschius vertaelt door J. de Haes», bl. 1—137 Ovidius Heldinnebrieven, vertaald door Vondel [1]) en daarna bl. 129—160: «Drie brieven van A. Sabinus, antwoordende op drie brieven van Ovidius», vertaald door D. van Hoogstraten.

In deze uitgave behoort een portret van Vondel, gegraveerd naar een teekening van Ph. Koning.

De titelprent verbeeldt Ovidius(?) op een vierkant blok steen schrijvende: «Publius Ovidius Nasoos Heldinnebrieven vertaelt door J. van den Vondel». Een vrouw houdt de hand des schrijvers vast, op den voorgrond een jongske. De prent is ontworpen door A. Houbraken en gegraveerd door W. Jongman. Onderaan: «T'Amsterdam By Gerard onder de Linden 1715.» U.

390. II. Publius | Ovidius | Nasoos | Heldinnebrieven. | Vertaelt door | J. VAN DEN VONDEL. | *Vignet: kopie van dat in den voorgaanden druk, gegraveerd door T. J. Walter.* | T' Amsterdam, | By Gerard onder de Linden, | CIↃ IC (*sic*) CCXVI. (XXXIV), 160 en 26 blz. 4°.

De titelprent is, evenals het vignet, een slechte kopie van die in den voorgaanden druk, gegraveerd door T. J. Walter. Overigens is deze nadruk geheel gelijk aan de vorige uitgave. U.

391. I. J. V. VONDELS | Brieven | Der | heilige maeghden, | martelaressen. | Vicit Iter Durum Pietas. | *Vignet: beschreven en afgedrukt bij van Lennep IV bl. 251.* | t' Amsterdam, Gedruckt by Dominicus vander Stichel. | Voor Abraham de Wees, Boeck-

[1]) Komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 145, Poëzy 1650 bl. 136 en Poëzy 1682 I bl. 171.

[2]) Ook in Versch. ged. 1644 bl. 233, Poëzy 1650 bl. 331 en Poëzy 1682 I bl. 607, (met het jaartal MDCXLII).

[3]) Ook te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 271, Poëzy 1650 bl. 371 en Poëzy 1682 I bl. 709.

[1]) Zie over deze vertaling mijn opstel in *Oud-Holland* II, bl. 17 seq.

verkooper op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament, Anno 1642. (VIII) en 88 blz. 4°.

Op bl. III—VI «Opdraght Aen de Heilige Maeght [1])», bl. VII «De lofzangk (v. L. IV bl. 354) en dan bl. 1—76 de «Brieven der heilige maeghden». Boven elken brief een gegraveerde afbeelding in medaillon van de heilige briefschrijfster. Deze prenten schijnen aan een ander werk ontleend te zijn; het bleef mij echter onbekend aan welk. De prent van S. Maria Magdalene op bl. 59 vertoont in den rechter benedenhoek nog duidelijke sporen van den naam des graveurs; deze zijn echter door uitkrabben onleesbaar gemaakt.

Bl. 77—88 «Davids tranen Of boetpsalmen». B.V. en U.

392. II. J. V. VONDELS | Brieven | Der | heilige maeghden, | martelaressen. | Vicit Iter Durum Pietas. | *Vignet: als in nº. 391.* | t' Amsterdam, | Voor Jacobus van der Deister, Boeckverkooper op de Prince- | graft, tegen over de Wester Kerk, Anno 1687. (VIII) en 76 blz. 4°.

De prenten en het vignet zijn alle bijgewerkt en opgescherpt. Op bl. 59 een zeer getrouwe kopie van het prentje in den vorigen druk. De «boetpsalmen» ontbreken in deze en alle volgende uitgaven. B.V. en U.

393. III. J. V. VONDELS | Brieven | Der | heilige maeghden, | martelaressen. | Vicit Iter Durum Pietas. | *Vignet: als in nº. 391.* | t' Amsterdam, | By Jan Lamsveld, Boekverkooper en Plaatsnyder in de Jan- | Roonpoorts Toorensteeg. 1702. (VIII) en 76 blz. 4°.

Geheel gelijk de vorige uitgaven. B.V. en U.

394. IV. J. V. VONDELS | Brieven | Der | heilige maegden, | martelaressen. | Vicit Iter Durum Pietas. | *Vignet: als in nº. 391.* | Te Amsterdam, | By de Weduwe Barent Visser, Boekverkoopster in de | Dirk van Hasseltsteeg. 1721. (VIII) en 76 blz. 4°.

[1]) Komt ook voor in Poëzy 1650 bl. 290 en Poëzy 1682 II bl. 255, (met het jaartal MDCXLII).

In dezen druk zijn het vignet en de prenten op nieuw opgescherpt. U.

Achter de eerste uitgave van de *Brieven der Heilige Maeghden* komen, zooals ik reeds mededeelde, zeven gedichten voor onder den titel van: «Davids tranen of boetpsalmen». Van deze vond ik in: J. van Abkoude's *Naamregister . . van Nederduytsche boeken, die sedert de Jaaren 1640 tot 1741, zijn uitgekomen. Amsterdam, 1743,* bl. 391 de volgende uitgave vermeld:

395. J. VAN VONDEL Davids Traanen of Boet Psalmen in Rym en op Musiek gesteld, folio, Amsterdam, 1646.

Nergens vond ik tot heden van deze uitgave eenig spoor. Het komt mij echter voor dat de opgave wel juist zal zijn.

In 1815 gaf J. H. de Wit, bij G. Bakhuizen te 's-Gravenhage, ten voordeele der algemeene armen uit: «Davids tranen of de zeven boetzangen berijmd en met korte aanteekeningen opgehelderd — naar VONDEL». Men zie over die uitgave, waarin de verzen van onzen grooten dichter jammerlijk verknoeid zijn, de Nalezingen op het Zevende deel der uitgave van Van Lennep.

1643.

396. Op de brviloft | van | Cornelis le Blon, | zoon van | Michaël le Blon, | Agent der Kroone en Koninginne van Zweden, &c. | Getrouwt met Iongkvrouw | Elizabeth van den Kerckhove. | *Onderaan:* | In den jare CIↃ IↃ C XLIII, den XXI van Hoimaent. Gedrukt by Iacob Lescaille. In plano, (hg. 393, br. 245 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en niet onderteekend. B.V.

397. I. Aen de | Beurs | van | Amsterdam. fol. (hg. 360, br. 214 mM.)

In het midden van deze (door S. Savry? vervaardigde) gravure is het vers van Vondel [2]) gegraveerd, bovenaan leest men: «Aen de Beurs van Amsterdam», onderaan: «Buers knecht.» Om het vers zijn allerlei ornamenten aangebracht;

[1]) Ook te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 272, Poëzy 1650 bl. 372 en Poëzy 1682 I, bl. 710.

[2]) Ook afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 217, Poëzy 1650 bl. 235 en Poëzy 1682 I bl. 351.

van boven een haan en daaronder Mercurius, in de rechterhand een geldbuidel, in den linker zijn staf, als opschrift: «Anno CIƆ IƆC XLIII.» Links en rechts zijn perkamenten afgebeeld met afhangende zegels, onderaan het wapen van Amsterdam en daaronder den Ygod.
P.K.

398. II. Soms komt van deze zeldzame prent een exemplaar voor met het vers van Vondel, in boekdrukletter gedrukt, er over geplakt. Waarschijnlijk heeft van dit gedicht een afzonderlijke plano bestaan. Een exemplaar van dit overplaksel is in mijn bezit.

1644.

399. I. Klaghte | over de weerspannelingen | in | Groot Britanje. | aen de zelve. In plano, (hg. 324, br. 260 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en niet onderteekend. B.V.

400. II. Klaghte | Over de Weerspannelingen | in | Groot Britanje, | Aen de selve. In plano, (hg. 227, br. 180 mM.)

Deze druk is in twee kolommen in klein folio-formaat gedrukt, compresser dan de voorgaande editie.

In vs. 40 leest men: «Het doode Lijck van» K.B.

401. III. Klaghte | Over de Weerspannelingen | in | Groot Britanje, | Aen de selve. In plano, (hg. 227, br. 180 mM.)

In vs. 40 leest men: «Het doodelijck van» K.B.

402. Morgenwecker | der | sabbatisten. In plano, (hg. 330, br. 217 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «I. Pet. 2. Eert den Koningk.» K.B.

403. Het radt van avonturen. In plano, (hg. 232, br. 210 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en niet onderteekend. B.T. en B.V.

404. Olyftack van Zyne Heiligheid Innocent de Tiende. 1 bl. folio.

Zonder Vondels naam met het pauselijk wapen bovenaan. Aldus beschreven in Fr. Muller's *Bibliotheek van Pamfletten* onder n°. 2958.

NB. Van het gedicht: Mundus vult decipi (v. L. IV bl. 396) kan m. i. het bestaan eener plano zoo goed als aangenomen worden. Immers de laatste regels luiden: «Geprent te Noorwitse
Bachtent de Duutsche kercke, in Leviatan.
Dat de Eere em stercke tegen Prins Robbrecht en Satan».

Tot heden kon ik echter geen exemplaar onder de oogen krijgen.

1645.

405. I. Klaghte | over het verongelucken der Kercke van | Sinte Katharine, | t' Amsterdam. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. | In 't jaer M D C XLV. In plano, (hg. 300, br. 251 mM).

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend. B.G. en B.

406. II. Klaghte | over het verongelucken der | Kercke van | Sinte Katharine, | t' Amsterdam. In plano, (hg. 432, br. 264 mM).

Naast Vondels gedicht is een antwoord gedrukt met den volgenden titel: «Klaghte | over het verongelijken van de ware Leere, der | Nievwe Kercke. | Aen den Poëet | t' Amsterdam.» Het is onderteekend: «Jacobus Conradus *S. Theol. St.* Leidae, Anno 1645. *Uyt uwen mond zal ick u oordelen.* Luc. 19, 22.» B.V.

---

[1]) Daarna te vinden bl. 4, 5 en 6 van «'t Leste Gespreck van Thomas Wentworth. Gedruckt in 't Jaer CIƆ IƆ XLIV» (zie n°. 371), bl. 2 van «Der Poëten Vegtschool (zie lager); achter *Maria Stuart* (zie lager) en in Poesy 1647 A en B bl. 85, Poëzy 1650 bl. 415, Poëzy 1660 bl. 90 en Poëzy 1682 II bl. 139.

[2]) Komt voor bl. 10 van «Der Poëten Vegtschool» (zie lager) en in Poesy 1647 A en B bl. 89, Poëzy 1650 bl. 417, Poëzy 1660 bl. 94 en Poëzy 1682 II bl. 142.

[1]) Komt voor op bl. 10 van «'t Leste Gespreck van den Heer Thomas Wentworth.... Gedruckt in 't Jaer CIƆ IƆ LXIV», (zie n°. 371), bl. 6 van «Der Poëten Vegtschool (zie lager), en in Poesy 1647 A en B. bl. 92, Poëzy 1660 bl. 98 en Poëzy 1682 II bl. 218.

[2]) Komt voor op bl. 12 van «Der Poëten Vegtschool» en in Poesy 1647 A en B bl. 96, Poëzy 1650 bl. 411, Poëzy 1660 bl. 101 en Poëzy 1682 II bl. 135.

[3]) Te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 72, Poëzy 1650 bl. 244, Poëzy 1660 bl. 75 en Poëzy 1682 I bl. 355 met het jaartal MDCXLV.

407. Danckdicht | aen | Boreas | Die zijn Excellentie Huigh de Groot t' Amsterdam | een poos ophielt. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, By Iacob Lescaille, op den Middeldam, in 't Schultboek. 1645. In plano, (hg. 384, br. 219 mM).

Boven het gedicht, dat in twee kolommen gedrukt is, staat het wapen van Amsterdam. Onder het vers vindt men nog een gedichtje «Op het vertreck zijner Excellentie» (v. L. IV bl. 628). Het geheel is onderteekend: «I. V. Vondel.» B.V.

408. Uitvaert | Van zijn | Excellentie. | Aen de Wethouders van Delft. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor Abraham de Wees Boeckverkoper op den Middeldam. 1645. In plano, (hg. 370, br. 140 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en B.

409. Grotius | Testament | of | hooftpunten | Getrocken | Wt sijn jongste antwoort aen D. Rivet. | Pag. 28. | Godt liet wel toe, dat te Rome en elders de zeden be- | dorven wierden: maer door Godts bestieringhe werdt | daer noyt de leere bedorven, die tegen dese quade ze- | den selfs strijdigh is. | Pag. 255. | De Protestanten kunnen onderling niet verdraghen, ten | zyse zich te ghelijck vereenighen met hun, die den | Roomschen stoel aenhangen. | *Vignet: driehoekig krulornament.* | In Vredestadt, | By Gerusthart de Wit. | CIↃ. IↃ. CXLV. (x), 137 en (4) blz. 8°.

Op bl. III—IX een «Voor-reden Aen den goetwilligen Leser», bl. X «Inhoudt». Achter het boekje een «Na-rede» (4 blz.), gedagteekend: «In Santen den 10 Augusti 1645» en onderteekend R. C. (v. L. IV, bl. 744).

Oordeelende naar de uitvoering van dit boekje, dunkt het mij niet onwaarschijnlijk, dat het bij Naeranus te Rotterdam verschenen zou zijn. B.G. en U.

410. I. Altaer- | geheimenissen | Ontvouwen in drie boecken | door I. V. V. | *Vignet: gravure, voorstellende den harpspelenden David, met onderschrift: «Jvstvs-fide-vivit»*. (Zie v. L. IV bl. 455) | Te Keulen | In de Nieuwe Druckerye. | M DC XLV. 168 blz. 4°.

De titelprent is een verkleinde navolging (door T. Matham) van een prent van Cornelis Galle naar een schilderij van E. Quellinus.

Op bl. 3 en 4 een gedicht «Op de Tittelprint van d' Altaergeheimenissen [1])»; bl. 5 en 6 de «Koorzangh», onderteekend «Piè», die ook bij van Lennep (IV bl. 459) afgedrukt is, maar zonder die onderteekening. Verder op bl. 6 de «Keur Van het navolgende Werck», gegeven «te Keulen, den thienden van Wijnmaent, 1645».

Bl. 7—161 de *Altaergeheimenissen*, bl. 162—165 het «Eeuwgety der heilige stede, t'Amsterdam [2])» en bl. 166—168 het «Kenteken des afvals [3])».

Alhoewel op den titel de naam van drukker en uitgever verzwegen wordt, meen ik uit de hoofdletters D op bl. 3, en I op bl. 7 en uit de gelijkheid van letter te mogen besluiten dat het boek gedrukt is bij Dominicus van der Stichel. Het zal dan wel bij Abraham de Wees uitgegeven zijn.

Ter onderscheiding met de volgende editie diene, dat hier achter de spreuk «Jvstvs-fide-vivit» geen punt staat en dat het titelvignet 50 mM. breed is. B.V. en U.

411. II. Altaer- | geheimenissen | Ontvouwen in drie Boecken | door J. V. V. | *Vignet als in n°. 410 met een punt achter de spreuk.* | Te Keulen | In de Nieuwe Druckerye. | M DC XLV. 168 blz. 4°.

---

[1]) Komt voor in Poesy 1647 A en B bl. 74, Poëzy 1650 bl. 246, Poëzy 1660 bl. 78 en Poëzy 1682 I bl. 357.

[2]) Te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 76, Poëzy 1650 bl. 460, Poëzy 1660 bl. 80 en Poëzy 1682 II bl. 28 (met het onderschrift: «Overleden 1645, den 28 van Oegstmaent».

[1]) Komt voor in Poëzy 1682 II bl. 336.

[2]) Te vinden op bl. 20 van «Der Poëten Vegtschool», en in Poesy 1647 A en B bl. 123, Poëzy 1650 bl. 301, Poëzy 1660 bl. 132 en Poëzy 1682 I bl. 462.

[3]) Ook afgedrukt op bl. 32 van «Der Poëten Vegtschool», in Poesy 1647 A en B bl. 126, Poëzy 1650 bl. 304, Poëzy 1660 bl. 137, Poëzy 1682 I bl. 466.

Alhoewel op den titel het jaartal 1645 gevonden wordt, wijzen druk en papier, hoofdletter-versiering en culs-de-lampe op een later tijdstip van uitgave, waarschijnlijk de laatste jaren van de zeventiende eeuw.

Het titelvignet is een kopie van dat in n°. 410, het is 53¼ mM. breed; achter de spreuk «Jvstvs-fide-vivit» staat hier wel een punt B.V. en U.

412. III. Altaer- | geheimenissen | Ontvouwen in drie boecken | door J. V. V. | *Vignet: als in n°. 411 met de punt achter de spreuk.* | Te Keulen | In de Nieuwe Druckerye. | M DC CXVIII. 168 blz. 4°.

De *n* in «boecken» en de tweede *e* in «Druckerye» hebben hier een krul. In vs. 2 van het gedicht «Op de Tittelprint» leest men: «Daer 't Katholijck Geloof, omstraelt van hemelsch licht».

413. IV. Altaer- | geheimenissen | Ontvouwen in drie boecken | door J. V. V. | *Vignet: als in n°. 411.* | Te Keulen | In de Nieuwe Druckerye. | M DC CXVIII. 168 blz. 4°.

Op den titel geen krullen achter de letters *n* en *e*. In vs. 2 van het gedicht «Op de Tittelprint» leest men: «Daar 't Katholijck Geloof, omstraalt van hemels licht».

Blijkbaar is ook deze uitgave later, ofschoon niet veel later dan 1718 verschenen. Het titelvignet is hetzelfde als in n°. 411, maar bijgewerkt en opgescherpt. Uit de gelijkheid van dit vignet met dat voor een uitgave van *Horatius Lierzangen Amsterdam 1703* (zie lager op het jaar 1654) meen ik te mogen besluiten dat deze uitgave verschenen is te Amsterdam bij J. Lamsvelt. B.V. en U.

414. V. Altaer- | geheimenissen | Ontvouwen in drie Boeken, | door J. v. V. | *Vignet: als in n°. 411.* | Te Keulen, | In de nieuwe Druckerye 1718. 187 blz. 8°.

Bl. 3 en 4 het gedicht «Op de tittelprint», bl. 5 en 6 de «Koor-zang» en de approbatie, bl. 7—180 Altaergeheimenissen, bl. 181—184 «Eeuwgety der heilige stede», bl. 185—187 «Kenteken des afvals». G.P.

415. VI. Altaer | geheymenissen | ontvouwen | in dry boeken, | door | J. VAN VONDEL. | *Vignet: ornament.* | Tot Brugge, | By Joseph de Busscher, Boekdrukker en Boekverkooper, | in de Predikheers-straet. MDCC. LXXI. | Met goedkeuringen. (VI), 71 (lees 171) en (I) blz. 4°.

Tegenover den titel een kopie van de prent uit de vorige uitgaven. Bl. III en IV het gedicht «Op de Titelprint», bl. V en VI «Koorzang» van «Piè». Na bl. 164 is de paginatuur in de war; in plaats van 165 leest men 65 enz. Op die bl. 65—68 het «Eeuwgety», bl. 69—71 «Kenteken des afvals» en op de laatste blz. de «Goedkeuringen», eerst die van 1645, daaronder een van Antonius van Tienevelt. dd. «Brugge, dezen 1 July 1771». G.P. en U.B.A.

416. VII. J. VAN VONDEL'S Altaargeheimenissen. Op nieuw uitgegeven met ophelderende Noten en toelichtende Aanteekeningen. *Vignet: navolging van de titelprent, gegraveerd door W. van Senus naar de teekening van J. Smies.* Kerkelijk goedgekeurd. Te 's Hertogenbosch, bij J. J. Arkesteyn. MDCCCXXV. XVI, 692 en VIII blz. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. II citaat uit G. C. Horst, bl. III de kerkelijke goedkeuringen van 1645 en 1771, bl. IV die van 13 November 1825, bl. V—XVI de Voorrede, waarin o. a. medegedeeld wordt, dat de bewerker dezer uitgave F. J. H. (Hoppenbrouwer) over het algemeen «den druk van Keulen van MDCCXVIII gevolgd» heeft.

Aan den voet der blz. zeer uitvoerige aanteekeningen, die ook door van Lennep dikwijls werden geraadpleegd. Ook achter elk boek vindt men «Aanteekeningen».

Op bl. 675—688 een Aanhangsel, bl. 689 het gedicht: «Op de Tittelprint», bl. 691 en 692 opgave der «Misstellingen en verbeteringen» en daarna (bl. I—VII) een «Bladwijzer der aangehaalde schrijveren». U.

417. De drvckkvnst. | Aen | Balthasar Moerentorf. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1645. In plano (hg. 380, br. 234 mM).

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «I. V. Vondel». B.V.

---

[1]) Komt voor in Poesy 1647 A en B bl. 98, Poëzy 1650 bl. 272, Poëzy 1660 bl. 104, en Poëzy 1682 I bl. 413.

418. Lyckzangk | over | Herman vander Pol, | raet en ovt schepen | t' Amsterdam. | *Onderaan*: | t' Amsterdam, Voor Jan Benning, Boeckverkooper aen de Beurs, in de vergulde Bijbel. 1645. In plano, (hg. 354, br. 265 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt. Onder de *Lyckzangk* staat het *Grafschrift* [2]) (v. L. IV bl. 749) afgedrukt: daaronder de onderteekening: «I. V. Vondel.» B.V. en B.

419. I. Aen den Lasteraer | van wylen den | konincklycken gezant | Huigh de Groot. In plano, (hg. 140, br. 230 mM).

Waarschijnlijk is dit gedicht, [3]) dat met: «J. v. Vondel» onderteekend is, uitgegeven bij Abraham de Wees. Men vergelijke om tot deze gissing te komen de beginhoofdletters van deze plano en van de *Uitvaert* (n°. 408). B.V.

420. II. Aen den Lasteraer | van wijlen den | Konincklycken gezant | Hvigh de Groot. In plano, (hg. 230, br. 130 mM).

Onder het gedicht, geteekend: «J. v. Vondel» een ongeteekend antwoord: «Aen den ongestadigen Hylas | I. Van Vondelen, | op de voorspraeck van wijlen | Hvig de Groot».
B.V. en U.B.A.

1646.

421. I. Publius | Virgilivs | Maroos | Wercken | vertaelt door | I. V. Vondel. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament, in 't jaer 1646. | Met Privilegie voor vijftien jaren. (II), (XXIV) en 407 blz. 4°.

[1]) Ook in Poesy 1647 A en B bl. 78, Poëzy 1650 bl. 458, Poëzy 1660 bl. 82 en Poëzy 1682 II bl. 19.

[2]) Te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 79, Poëzy 1650 bl. 460, Poëzy 1660 bl. 83 en Poëzy 1682 II bl. 74.

[3]) Komt voor in Poesy 1647 A en B bl. 77, Poëzy 1650 bl. 503, Poëzy 1660 bl. 80 en Poëzy 1682 II bl. 217.

De titelprent, met opschrift: «Publius | Virgilius | Maroos | Wercken | vertaelt door | J. v. Vondel. | M DC XLVI», is gegraveerd door T. Matham, wiens naam op de latere staten (zie lager bij op het jaartal 1660) voorkomt.

Op bl. II een «Extract uit het Privilegie» bl. III en IV een gedicht «Op de Tytelprint van Maroos Wercken [1])», bl. V—VIII de opdracht van Vondel aan «Den edelen gestrengen Heere, Konstantyn Hvigens», bl. IX—XXII een bericht «Aen den Lezer» en bl. XXIII en XXIV een gedicht «Keizer Augustus op Maroos Eneas [2])».

Op bl. 407 leest men onderaan: t' Amsterdam, Gedruckt by Jacob Lescaille. M D C X L V I».

Ter onderscheiding met de volgende uitgave kunnen deze kenmerken dienen: achter «wercken» op den titel staat geen komma, op bl. XV is het eerste woord aan de opdracht, gedrukt ICK. B.V. en U.

422. II. Publius | Virgilivs | Maroos | Wercken, | vertaelt door | I. V. Vondel. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, in 't jaer 1646. | Met Privilegie voor vijftien jaren. (II), (XXIV) en 407 blz. 4°.

Achter «wercken» op den titel een komma, de *u* in Publius is niet als *u* gedrukt. Op bl. V is het eerste woord van de opdracht aldus gedrukt: ICk.

Legt men de beide titels naast elkaar, dan ziet men ook verschil in grootte van de letter en in spatieeren. Overigens is deze uitgave gelijk aan de vorige. U.

423. III. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken | Vertaelt door | J. v. Vondel. | MDC XLVI. | t' Amsterdam, voor Abraham de Wees, op de Middeldam (XXXII), 567 en (I) blz. 12°.

De titel is een verkleinde kopie van de titelprent uit den vorigen druk.

Bl. III—VI de opdracht aan Huygens, bl. VII—IX het vers «Keizer Augustus op Maroos Eneas», bl. X—XXX het bericht «Aen den Lezer» en bl. XXXI en XXXII een gedicht: «Op P. Virgilius Maro», onderteekend: *Prudenter*, dat tot heden, naar het schijnt, onbekend bleef, zoowel aan van Lennep als aan van Vloten en anderen en dat alleen in dezen druk voorkomt.

[1]) Komt voor in Poëzy 1650 bl. 495 en Poëzy 1682 II bl. 334.

[2]) Te vinden in Poëzy 1650 bl. 497 en Poëzy 1682 II bl. 227.

Op de ommezijde van bl. 567 is het «Extract uit het Privilegie» afgedrukt. B.V. en U [1]).

424. IV. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken, | Vertaelt door | J. v. VONDEL. | De tweede Druck. | Op nieu overzien en verbetert. | MDCLII. | t' Amsterdam, voor Abraham de Wees, op de Middeldam. (XXVIII), 534 en (1) blz. 12°.

De titel is dezelfde prent als in de vorige uitgave. Uit het voorwerk is het gedicht van *Prudenter* verdwenen. Tegenover bl. 534 is het «Extract uit het Privilegie», dd: «den veertienden van May, 1646» afgedrukt. B.V.

425. V. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken, | Vertaelt door | J. v. VONDEL. | De vierde Druck | Op nieu overzien en verbetert. | MDCLIX. | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees. (XXXVI) en 563 blz. 12°.

De titelprent en het voorwerk zijn gelijk aan die in de uitgave van 1652 (n°. 424). Op bl. XXXV en XXXVI het «Extract uit het Privilegie», daaronder is een strook papier geplakt, waarop het volgende gedrukt is: «De Ed. Grootmogende Heeren Staten van Hollant, en Westvrieslant, hebben aende Weduwe van Abraham de Wees, den 7 Marty, 1661, verleent, Continuatie van Privilegie en Octroy, op de Wercken van Publius Virgilius Maro, in Nederduytschen Prose vertaelt door I. v. Vondel, voor den tijdt van vijftien achter een-volgende jaren: verbiedende allen anderen, het selve Boeck in 't geheel, ofte deel, in wat formaat het zy, na te drucken, en verders op soodanige Poenen als by 't Origineel Octroy blijckt». Dit exemplaar is dus vermoedelijk later, na 1659 in den handel gebracht.

Alhoewel op den titel vermeld staat, dat deze uitgave «de vierde druck» is, vermoed ik, dat dit een drukfout is. Nergens heb ik eenig spoor kunnen ontdekken van een derden druk, terwijl de volgende editie eveneens «vierde druck» genoemd wordt. Misschien moet men dus in de hier beschreven uitgave «derde» in plaats van «vierde druck» lezen. B.V. en U.

426. VI. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken, | Vertaelt door | J. v. VONDEL. | De vierde Druck | Op nieu overzien en verbetert. | MDCLIX. | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees. (XXXVI), 563 en (1) blz. 12°.

Op bl. XXXV en XXXVI vindt men het «Extract uit het Privilegie», volgens hetwelk den 20 Maart 1675 aan de Weduwe van Abraham de Wees hiervoor «continuatie van Privilegie en Octroy» verleend werd; op de laatste bl. leest men: «t' Amsterdam, By Daniel Bakkamude, Boeck-drucker, woonende op het Rockin, naest de drie Papegayen, gedruckt, Anno 1675.» U.

427. VII. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken, | Vertaelt door | J. V. VONDEL. | De Vijfde druck, op nieuw overzien, en | met schoone kunstplaaten vermeer- | derd en verbeterd. | *Vignet: bloemslingers.* | t' Amsterdam, | By Samuel Schoonwald, | Boeckverkooper in de Kalverstraet by | de Osseslui 1714. (XXXIV) en 563 blz. 12°.

Met titelprent en 14 prenten, door J. Lamsveld geteekend en gegraveerd.

Bl. I titel, in rood en zwart gedrukt, bl. III—IX opdracht van Huygens, bl. X—XII «Keizer Augustus op Maroos Eneade», bl. XIII—XXXIV «Aen den Lezer». B.V.

428. VIII. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken, | Vertaelt door | J. V. VONDEL. | De Vijfde druck, op nieuws overzien en | verbetert. | *Vignet: bloemornament.* | t' Amsterdam, | By Samuel Schoonwald, | Boeckverkooper in de Kalverstraet by | de Osseslui 1414 (*sic*). (XXXIV) en 563 blz. 12°.

Deze uitgave komt geheel overeen met de voorgaande (n°. 427); Misschien is het een titeluitgave; in dit geval zou zij aan n°. 427 behooren vooraf te gaan, omdat de vellen met het foutieve jaartal waarschijnlijk eerst gedrukt waren. G.P.

429. IX. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken | vertaelt door | J. V. VONDEL. | *Vignet: in een medaillon*

---

[1]) Als bijzonderheid kan ik niet nalaten te vermelden, dat mijn exemplaar blijkens de inschriften: «Johannes Heyblocq, Ex donatione patris» en op de volgende bl. «Jac. Heyblocq 1652», aan dezen vriend van Vondel toebehoord heeft.

twee ossen, die een kar voorttrekken, met het opschrift: «*Trahite Æquo jugo.*» | t' Amsterdam, | By | J. Roman, | A. Lobedanius, | J. Kouwe en | J. Roman de Jonge. | M. D. CC. XXXVII. (XXVI) en 476 blz. 4°.

Het voorwerk is hetzelfde gebleven; alleen is de volgorde eenigszins veranderd. De titelprent is een getrouwe kopie van die, welke in de uitgave van 1646 voorkomt (n°. 421); zij is gemerkt: «*C. de Putter sculp. 1736.*» U.

430. IX*a*. Van deze uitgave bezit ik ook een exemplaar, waarvan de hier beschreven titel weggesneden is en vervangen door dezen: «Publius | Virgilius | Maroos | Wercken | Vertaelt door | J. V. VONDEL. | *Vignet: bloemornament.* | t' Amsterdam, | By Pieter Spriet, Boekverkooper | in de Taksteeg,by het Rockin.| M. D. CC. XXXVII.»

Niet zelden wordt in exemplaren van deze uitgaven een portret van Vondel aangetroffen, gegraveerd naar de teekening van Ph. Koning (Catalogus Vondel-tent., n°. 70). U.

431. I. Maria | Stuart | of | gemartelde | majesteit. | *Vignet: gegraveerd portretje van Maria Stuart, met het onderschrift:* «*Myn hartekenner zit om hoogh*». (v. L. V bl. 429). Te Kevlen | in d' oude druckerye. | M D C XLVI. (VIII) en (72) blz. 4°.

Het voorwerk bevat op bl. III—V de opdracht aan «Den doorluchtighsten Vorst en Heere Eduart door Godts genade Palts-Grave by] den Ryn, Hertoge van Bajere», bl. VI—VII den «Inhout», bl. VIII de lijst der «Personaedjen», «Anagramma» (v. L. V. bl. 432) en «Byschrift Op d' afbeeldinge van Koningin Maria Stuart [1])».

Bl. 1—58 het treurspel zelf, bl. 59—60 «Triomf van Maria Stuart», geteekend: *Prudenter*, bl. 61 «Getuigenis uit Kamdeen», bl. 62 «Voorbygangers» (v. L. V. bl. 503), bl. 63—64 «Grafschrift en grafdicht», bl. 65—66 «Epitaphium», bl. 67—70 «Klaghte over de weerspannelingen in Groot Britanje» en bl. 71 «Grafschrift. Uit Vondels Poëzye [2])».

Ter onderscheiding van de volgende uitgaven, lette men er op, dat in de benedenhoeken van het portretje liggende lijnen zijn.

---

[1]) Komt voor in Poesy 1647 B bl. 172, Poëzy 1650 bl. 179, Poëzy 1660 bl. 182 en Poëzy 1682 I bl. 596.

[2]) Het «Grafschrift» kwam reeds voor in Versch. ged. 1644 bl. 316, daarna steeds achter het treurspel en in Poëzy 1650 bl. 479 en Poëzy 1682 II bl. 83.

Uit de beginhoofdletters van de gedichten achter het treurspel blijkt, dat het treurspel hoogstwaarschijnlijk gedrukt is bij Dominicus van der Stichel en dus ook uitgegeven bij Abraham de Wees. Dit wordt ons nader bevestigd in het *Leven van Vondel* door Brandt waar we aldus lezen: «Doch de Boekverkooper Abraham de Wees, die al wat Vondel uitgaf, drukte, schoot dit geldt; niet willende dat de Dichter schaade zoude lyden by dit werk, daar de Boekverkooper voordeel uit trok». B.V. en U.

432. II. Maria | Stuart | of | gemartelde | majesteit. | *Vignet: portretje als in n°. 431.* | Te Kevlen | in d' oude druckerye. | M D C X L V I. (VIII) en (72) blz. 4°.

Het portretje heeft, evenals dat in alle volgende uitgaven, ruitjes in de benedenhoeken. Op de laatste bl. leest men onderaan: «Gedruckt nae de Copy van Amsterdam, 1647.» Alhoewel hier dus het jaartal 1647 staat, blijkt uit de staat van het portretje, dat deze uitgave eerst moet volgen. B.T., K.B. en U.

433. III. Maria | Stuart | of | gemartelde | majesteit. | *Vignet: portretje als in n°. 432.* | Te Kevlen | in d' oude druckerye. | M D C X L V I (*sic*). (VIII) en (71) blz. 4°.

De eerste letter is versierd met een voorstelling van Johannes de Dooper, predikende voor een talrijke schare. Achter het treurspel 13 met gedichten bedrukte blz. (bl. 59—71).

In vs. 738 leest men: «vequicken» (*sic*). B.V. en U.

434. IV. Maria | Stuart | of | gemartelde | majesteit. | *Vignet: portretje als in n°. 432.* | Te Kevlen | in d' oude druckerye. | M D C X L V I. (VIII) en 71 blz. 4°.

De eerste letter van de opdracht is met krulornament versierd; overigens is deze uitgave gelijk aan de vorige.

In vs. 1127 leest men «hacchelycke» (*sic*) vs. 1175 «vree» (*sic*). U.

435. V. Maria | Stuart | of | gemartelde | majesteit. | *Vignet: portretje als in n°. 432.* | Te Kevlen | in d' oude druckerye. | M DC XLVI. (VIII) en (64) blz. 4°.

Achter het treurspel beslaan de gedichten 6 blz.; de blz. van het treurspel zijn niet genum-

merd. Op bl. 59 «Triomf van Maria Stuart» en «Getuigenis uit Kamdeen», bl. 60 «Voorbyganger», bl. 60 en 61 «Grafschrift en grafdicht», bl. 61 «Epithaphium», bl. 62—64 «Klaghte over de weêrspannelingen» en bl. 64 «Grafschrift».

In vs. 225 leest men: «qualijch» (*sic*). B.V. en U.

436. VI. Maria | Stuart | of | gemartelde | majesteit. | *Vignet: portretje als in n°. 432.* | Te Keulen | in d' oude druckerye. | MDC XLVI. 66 en (6) blz. 4°.

De blz. van het treurspel zijn genummerd. Achter het treurspel 6 ongenummerde blz. met de gedichten, in de vorige uitgaven op bl. 59—64 beschreven.

Alhoewel deze editie het jaartal 1646 op den titel heeft, vermoed ik toch dat ze eerst tegen het laatst der zeventiende eeuw gedrukt en verschenen is. B.V. en U.

437. VII. Maria | Stuart, | of | gemartelde | majesteit. | *Vignet: wapen van Engeland.* | Na de Copye | Te Keulen, | in d' oude druckerye. | MDC LXI. 54 en (10) blz. 8°.

Bl. 2 «Anagramma» en het «Byschrift Op d' afbeeldinge van koningin Maria Stuart», bl. 3—5 de opdracht en bl. 6 de «Inhoudt» en de lijst der «Personaedjen». Bl. 7—54 het treurspel, daarna 10 ongenummerde blz. bevattende: «Triomf van M. Stuart», (2 bl.), «Getuigenis uit Kamdeen» (1 bl.), «Voorbyganger» (1 bl.), «Grafschrift en grafdicht» (1 bl.), «Epitaphium» (1 bl.), «Klaghte over de weêrspannelingen» (3 bl.) en «Grafschrift» (1 bl.) U.

438. VIII. Maria Stuart: | Oder | Gemarterte Majestät | nach dem Holländischen JOST VAN VONDELS | auf Anleitung und Beschaf- | fenheit der Schaubühne einer stu- | dierenden Gesellschaft | in Leipzig | ehemals auffgeführt | von | Christophoro Kormarten, | Lips. | Hall. | In Verlegung Joh. Tickens Witbe. | M. DC. LXXIII. 139 blz. 8°.

Mededeeling van dezen titel ben ik verschuldigd aan Dr. M. F. A. G. Campbell. Deze uitgave bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek te Berlijn.

Volgens K. Goedeke's *Grundriss zur Geschichte der Deutschen Dichtung aus den Quellen* verscheen deze uitgave in 1672. In 1678 zag volgens denzelfden schrijver te Halle een herdruk het licht.

439. IX. Maria Stuart, of gemartelde majesteit, Het Treurspel van VONDEL, voorzien van eene inleiding, van historische toelichtingen, en met een naschrift toegerust door J. A. de Rijk, Pr. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen, 1872. VI en 180 blz. 8°.

Deze uitgave is de vierde van de reeks «Vier treurspelen van Joost van den Vondel» (zie boven n°. 32). Op bl. V en VI een «Voorbericht», bl. 1—57 «Inleiding voor het Treurspel «Maria Stuart», door J. A. de Rijk, Pr.», bl. 58—172 het voorwerk, het treurspel, en de achtergevoegde gedichten, en bl. 173—180 een «Naschrift». U.

X. Zie over den herdruk in het Klassiek, Letterkundig Panthéon, tegelijk met *Peter en Pauwels* n°. 382.

440. De Kleefsche hofzwaen. | Aen de doorluchtighste Princes | Louise van Oranje, | Keurvorstin des Heiligen Roomschen Rijcks, Princes van Oranje. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor Abraham de Wees, op den Middeldam. In plano, (hg. 463, br. 352 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. v. Vondel», en in twee kolommen gedrukt. B.V.

1647.

441. I. De | getemde | Mars. | Aen onze | vredevaders | Vaders des Vaderlants | De Heeren | Bvrgemeesters | van Amsterdam. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | t' Amsterdam, | By Abraham de Wees, Boeckverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament, in 't Vredejaer | M D C XLVIII. 8 blz. f°.

Op bl. 2 een gedicht: «Aen onze Vredevaders»

---

1) Te vinden in Poëzy 1650 bl. 156 en Poëzy 1682 I bl. 193.

(v. L. V bl. 575), daarna «de getemde Mars [1])», onderteekend: «L. V. Vondel.» en gedagteekend: «Gedicht in den jare 1647, in Oegstmaent, op hope van den algemeenen Vrede». B.V.

442. II. De getemde | Mars. | Aen onze | vredevaders | Vaders des Vaderlants | De Heeren | Burgemeesters | van Amsterdam. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | t' Amsterdam, | By Abraham de Wees, Boeckverkooper | op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament, in 't | Vredejaer Anno 1648. (II) en (10) blz. 4°.

Bl. II het gedicht «Aen onze vredevaders», bl. 1—6 «de getemde Mars», zonder dagteekening en bl. 7—10 «Vredezang [2])», onderteekend «J. V. Vondel». B.V. en U.

443. Afzetsel | der | koningklycke | printe. | Deas supereminet omneis. | *Vignet: gegraveerd wapen van Zweden.* | t' Amsterdam, | By Abraham de Wees. | M. D. C. XLVII. 8 blz. f°.

Het gedicht [3]) is onderteekend: «I. V. V.» B.V.

444. I. I. V. VONDELS | Leeuwen- | dalers. | Lantspel. | Pax optima rerum. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Jacob Lescaille. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't nieuwe Testament, in 't jaer M. D. C. XLVII. (VIII), 69 en (3) blz. 4°.

Bl. III—VIII de opdracht aan «Den Heere Michiel le Blon, Agent der Kroone en Koninginne van Zweden, By de doorluchtighste Majesteit van Groot Britanje» [1]); bl. 1 en 2 «Inhoudt» en bl. 2 de lijst der «Personaedjen».

Achter het treurspel het gedicht «Herderskout tusschen Melibeus en Tityr [2]) (3 blz.)» B.V. en U.

NB. Van deze editie bestaan ook vele ex. met het jaartal M. D. C. XLVIII. Naar het mij voorkomt, heeft dit zich aldus toegedragen: Er was reeds een goed gedeelte van de oplaag met het jaartal M. D. C. XLVII in den handel gebracht, toen de fout in het jaartal op den titel bleek. Terstond werd op de nog overige ex. met de hand het cijfer VII in VIII veranderd. Voor zoover ik heb kunnen nagaan, zijn deze uitgaven geheel en al gelijk. Deze met het cijfer VIII moeten dus eenvoudig als titeluitgaven beschouwd worden.

445. II. J. V. VONDELS | Leeuwen- | dalers. | Lantspel. | Pax optima rerum. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt».* | t' Amsterdam, Gedruckt by Jacob Lescaille. | Voor Abraham de Wees, | Boeckverkooper op den Middeldam, | in 't nieuwe Testament, in 't jaer M. D. C. XLVII. (VIII), 69 en (3) blz. 4°.

Ofschoon op den titel het jaartal 1647 is afgedrukt, is deze uitgave toch veel later verschenen. Papier, letter, versieringen, enz. wijzen reeds op het eerste gezicht op een later tijdstip. Vergelijkt men met dezen druk dien van 1696 (n°. 447), dan merkt men in beide op bl. VIII hetzelfde laat-17° eeuwsche cul-de-lampe op.

De tekst is niet vrij van drukfouten (vs. 355, 636, 1929).

In den titel van Le Blon leest men hier «MAJESTEIT» en «BRITANJE», in den vorigen druk: «MAJESTEIT» en «BRITANJE»; op bl. 7 reg. 7 v. b. leest men hier «klare», en in n°. 444 «klaere». B.V. en U.

446. III. I. V. VONDELS | Leeuwen- | dalers. | Lantspel. | Pax optima

---

[1]) Komt voor op bl. 129—136 van de «Olyfkrans der vreede, Door de Doorluchtigste Geesten, en Geleerdste Mannen, deezes tijdts, gevlochten. Met een Byvoeging van de Bouw-zang, op het Stadthuis, door J. V. Vondel. En het Gekroonde Amsterdam, door R. Anslo..... t' Amsterdam, Uit de Drukkery van Tymen Houthaak. Voor Gerrit van Goedesberg, Boekverkooper op 't Water, M DC XLIX.» 12°.
Verder in Poëzy 1650 bl. 252 en Poëzy 1682 I bl. 362.

[2]) Ook te vinden in «Olyf-krans der vreede» (1649) blz. 137, Poëzy 1650 bl. 258 en Poëzy 1682 I bl. 369.

[3]) Komt voor in Poëzy 1650 bl. 160 en Poëzy 1682 I bl. 197.

[1]) Het gedichtje uit Virgilius in de opdracht is ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 594 en de aanhaling uit Lucanus aldaar op de volgende bladzijde.

[2]) Komt ook voor in Poëzy 1682 II bl. 535.

rerum. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. cIɔ Iɔc LXI. 71 blz. 8°.

Bl. 3—6 opdracht, bl. 7 en 8 «Inhoudt», bl. 8 lijst der «Personaedjen», bl. 9—67 het lantspel en bl. 68—71 «Herderskout tusschen Melibeus en Tityr». U.

447. IV. J. V. VONDELS | Leeuwen- | dalers. | Lantspel. | Pax optima rerum. | *Vignet: putje met «Elck zyn Beurt.»* | t' Amsteldam, | Voor Joannes de Wees, Boeckverkoper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, in 't Jaer 1696. (VIII), 69 en (3) blz. 4°.

Bl. III—VIII opdracht, bl. 1 en 2 «Inhoudt», bl. 2 lijst der «Personaedjen», bl. 3—69 het Lantspel en daarachter «Herderskout» (3 blz.) B.V. en U.

448. V. J. VAN VONDELS Leeuwendalers. Lantspel. Pax optima Rerum. Gedrukt voor de Amsterdamsche Rederijkerskamer: *Achilles*. Amsterdam, J. Noordendorp. 1853. VIII, (2), 84 en (1) blz. 8°.

Op bl. III en IV een voorrede, onderteekend door «J. van Lennep, Keizer, en G. D. Kölle, Schrijver» der kamer, bl. V—VIII de opdracht aan Le Blon, daarachter op 2 ongen. blz. «Inhoudt» en lijst der «Personaedjen».

Het vers «Herderskout van Melibeus en Tityr» is in dezen herdruk weggelaten.

Deze uitgave verscheen, blijkens de voorrede, naar aanleiding van de vertooning van dit stuk door de Amsterdamsche Rederijkerskamer *Achilles*. B.L.L en U.

449. VI. J. VAN VONDELS Leeuwendalers, lantspel, met eene inleiding en aanteekeningen voorzien door Dr. Eelco Verwijs, Archivaris-Bibliothecaris van Friesland. *Vignet: standbeeld van Erasmus*. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1864. VIII, 105 en (3) blz. 8°.

Bl. I—VII een Inleiding van Dr. Eelco Verwijs, bl. VIII lijst der verkortingen. Bl. 1—105 het lantspel met opdracht, inhoud en lijst der «Personaedjen». Aan den voet der bladzijden uitvoerige taalkundige, ophelderende noten.

Achter het lantspel een prijsopgave van boeken, voorhanden in het Magazijn van oude en nieuwe boeken van Hugo Suringar te Leeuwarden. U.

450. VII. VONDEL'S Leeuwendalers, lantspel, met eene inleiding en aanteekeningen voorzien door Dr. Eelco Verwijs. Tweede herziene druk. *Vignet: standbeeld van Erasmus*. Leeuwarden, Hugo Suringar. 1872. XV, (1) en 108 blz. 8°.

De Inleiding is geheel omgewerkt en uitgedijd tot 15 blz. Ook de aanteekeningen zijn omgewerkt en vermeerderd; op bl. 107 en 108 een uitgebreide aanteekening over de woorden *hoe na* in vs. 1345. U.

451. VIII. J. VAN VONDEL'S Geschied- en hekeldichten. Met inleiding en toelichting van J. van Vloten. III. De Leeuwendalers, lantspel. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1877. VIII en 88 blz. kl. 8°.

Deze uitgave is tegelijkertijd bl. 257—344 van J. van Vondel's Geschied- en hekeldichten (zie boven n°. 23).

In 1879 werd dit stuk als n°. 106 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon in den handel gebracht. U.

452. IX. J. VANDEN VONDELS Leeuwendalers, lantspel, ingericht voor het nieuwere schouwtooneel door J. A. Alberdingk Thijm, hoogleeraar aan de Rijks-Academie van beeldende kunsten. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen, 1879. XVI en 80 blz. 8°.

Op bl. V—VIII een «Voorreden van den uitgever», bl. IX—XII de opdracht aan Le Blon en bl. XIII—XVI een proloog van den «Voorredenaer», een gedicht van J. A. Alberdingk Thym.

Het treurspel is in tooneelen verdeeld met tooneelaanwijzingen, enz.

Kort nadat deze uitgaaf verschenen was, werd een tweede stuk uitgegeven onder dezen titel:

453. VONDELS «Leeuwendalers». II.

Nadere wijziging, ter verduidelijking en bekorting, bij de hedendaagsche uitvoering door Rederijkkamers of andere gezelschappen, benevens: Een volledig overzicht van de Tooneelschikking, de kostumeering enz. enz. gelijk een en ander bij de voorstellingen op den Stadsschouwburg te Amsterdam in-acht-genomen is, door J. A. Alberdingk Thijm, Hoogleeraar aan de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1879. 39 blz. 8°.

Op bl. 3 en 4 een korte inleiding.
De schrijver heeft in dit boekje zeer uitvoerig en tevens zeer duidelijk de verschillende bewegingen der tooneelspelers, bijna van vers tot vers opgegeven, terwijl een uitslaande plaat de stand der dekoraties in de verschillende bedrijven aangeeft. B.V. en U.

454. x. VONDEL'S Leeuwendalers, lantspel, met eene inleiding en aanteekeningen voorzien door Dr. Eelco Verwijs. Derde, herziene uitgave, bezorgd door Dr. J. Verdam, Hoogleeraar te Amsterdam. *Vignet: standbeeld van Erasmus.* Leeuwarden, Hugo Suringar. 1885. XVIII en 129 blz. 8°.

Voorrede en aanteekeningen zijn door Dr. J. Verdam aanmerkelijk omgewerkt en uitgebreid, zoodat tekst en aanteekeningen hier 129 blz. beslaan tegen 105 in den eersten druk.

455. Jaarig besluyt, | Spruytende uyt het leesen van VONDELENS | Poësijs tweede deel, gedruckt A° 1643) (*sic*) getrocken uyt het spottig- | breyns spotten, op Morant, en tot gerief hier nevens gestelt. In plano, (hg. 250, br. 160 mM.)

Onder dit opschrift is Vondels gedicht [1]): «Op Morant, Mr. in 't Latijn» afgedrukt, onderteekend: «I. I. V» (*sic*). Daarnaast en daaronder gedichten tegen Vondel, onderteekend: «Gierredt voort na Sioons Huyse». (zie v. L. VI Nal. 5). K.B.

[1]) Te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 40, Poëzy 1660 bl. 44 en Poëzy 1682 II bl. 186.

1648.

456. Lyckzang | over den Heer | Kasper van Baerle, | Professor t' Amsterdam. In plano, (hg. 290, br. 146 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «Juste». B.V.

457. Bouwzang. | Aen | Gerbrant Pankras, Sybrant Valconier, | Jakob de Graef, Peter Schaep, | Der Burgemeesteren | zonen en neven, | Eerste Grontsteenleggers van het Stadthuis t' Amsterdam, | Onder 't gezagh der zelve Heeren, | In 't Vredejaer, den 28. van Wijnmaent. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Gedruckt by Nicolaes van Ravensteyn. In plano.

Onder het gedicht [2]), dat in twee kolommen gedrukt en onderteekend is: «J. V. Vondel». het «Tytdicht [3]) (v. L. V. bl. 776) evenzoo geteekend. U.B.G.

458. I. I. V. VONDELS | Salomon. | Treurspel. | Quantum mutatus ab illo! | *Vignet: putje met «elck zyn be Urt.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Jacob Lescaille. | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't Vredejaer 1648. 65 en (7) blz. 4°.

Bl. 3 de opdracht aan «Den Heere Iustus Baeck» en bl. 4 de «Inhoudt» en de lijst der «Personaedjen». Achter het treurspel drie gedichten van Vondel: Lastmans Offerstaetsi van Listren, aen Ioan Six [4]) (3 blz.), op M. Kretzers Ste Marie

[1]) Komt voor in Poëzy 1650 bl. 472, in Apollo's Harp 1658 bl. 135, in Herstelden Apollo's Harp 1663 bl. 135 en in Poëzy 1682 II bl. 29, met het onderschrift: «Overleden 1648, den 14 van Loumaent».
[2]) Ook te vinden op bl. 391 van «Olyf-krans der vreede», (1649), Poëzy 1650 bl. 261 en Poëzy 1682 I bl. 372 (met het jaartal MDCXLVIII).
[3]) Afgedrukt in «Olyf-krans der vreede»,(1649) bl. 394, Poëzy 1650 bl. 264 en Poëzy 1682 bl. 307.
[4]) Komt ook voor in Poëzy 1650 bl. 312 en Poëzy 1682 II bl. 321.

Magdalene door Titiaen geschildert [1]) (2 blz.) en Geboortezang aen Gregorius Thaumaturgus, mijnen Geboorteheiligh [2]) (2.blz.) B.V. en U.

459. II. J. V. VONDELS | Salomon. | Treurspel. | Quantum mutatus ab illo! | *Vignet: putje met «elck zyn beUrt.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Iacob Lescaille, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't Vredejaer 1648. 65 en (2) blz. 4°.

Behalve uit eenige kleine verschillen op den titel, kan het uit de laatste bladzijden achter het treurspel blijken, dat we hier een anderen druk voor ons hebben. Men vindt op de twee ongenummerde bladzijden alleen het vers: «Op M. Kretzers Ste. Marie Magdalene».

In vs. 374 leest men «ons gelijck», voor «ons geluck». U.

460. III. J. V. VONDELS | Salomon. | Treurspel. | Quantum mutatus ab illo! | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't Vrede-Jaer, 1648. 65 en (2) blz. 4°.

Achter het treurspel, het gedicht: «Op M. Kretzers St. Marie Magdalene» (2 blz.) U.

461. IV. J. V. VONDELS | Salomon. Treurspel. | Quantum mutatus ab illo! | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't Vrede-Jaer, 1648. 63 en (1) blz. 4°.

Achter het treurspel, het gedicht: «Op M. Kretzers St. Marie Magdalene» (1 blz.)

Deze uitgave is vol drukfouten, (zie vs. 378, 995, 1132, 1818) en stellig later verschenen. B.V. en U.

462. V. J. V. VONDELS | Salomon. | Treurspel. | Quantum mutatus ab illo! | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Gedruckt by Tymon Houthaeck, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, Boeckverkoopster | op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1654. 65 en (2) blz. 4°.

Achter het treurspel het gedicht: «Op M. Kretzers Ste. Marie Magdalene» (2 blz). Overigens is deze uitgave gelijk aan de eerste editie. B.L.L. en U.

463. VI. I. V. VONDELS | Salomon. | Treurspel. | Quantum mutatus ab illo! | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIƆ IƆC LXI. 56 blz. 8°.

Op bl. 3 de opdracht, bl. 4 «Inhoudt» en lijst der «Personaedjen», bl. 5—56 het treurspel. U.

464. VII. J. V. VONDELS | Salomon. | Treurspel. | Quantum mutatus ab illo! | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boeckverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament, in 't Jaer 1706. 65 en (1) blz. 4°.

Achter het treurspel het gedicht: «Op M. Kretzers St. Marie Magdalene» (1 blz.). Overigens is deze druk geheel gelijk aan de uitgaven van 1648. U.

VIII. Zie over den herdruk in het Klassiek, Letterkundig Panthéon, tegelijk met *Peter en Pauwels* en *Maria Stuart* n°. 382.

1649.

465. Danckoffer | Aen Koningin | Kristine. | Toen het hare Majesteit beliefde de Nederduitsche Poëzy | met de goude keten en Koningklijcke medalje te vereeren. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Gedruckt by Nikolaes van Ravestein, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, in den jare 1649. In plano, (hg. 552, br. 364 mM).

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1650 bl. 309 en Poëzy 1682 II bl. 318.

[2]) Te vinden in Poëzy 1650 bl 319 en Poëzy 1682 II bl. 87.

Het gedicht [1]) is onderteekend: «I. v. Vondel» en in twee kolommen gedrukt. B.V.

466. Op de | neerlaegh | Der Turcksche Vlote. | Aen Venetie. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Gedruckt by Nikolaes van Ravesteyn, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, in den jare 1649. In plano, (hg. 433, br. 300 mM).

Het gedicht [2]) is onderteekend: «J. v. Vondel» en in twee kolommen gedrukt. B.V.

467. Op den | vader-moort | in | Groot Britanie. | *Onderaan:* | M D C XLIX. In plano (hg. 250, br. 305 mM.)

Het gedicht [3]) is met Gothische letter gedrukt en niet onderteekend. B.T. en U.

1650.

468. J. VAN VONDELS | Aanleidinge | ter Nederduitsche | dichtkunste | in poëzy. | Door | J. van Gerwen. | *Vignet: slechte houtsnede, een boom voorstellende, waar een man tegen op klautert met onderschrift: «ardua quae pulchra».* | Te Dordrecht | Gedrukt by Jakobus van Hoogstraten, | en Jan van Gerwen, Boekverkoopers. 1750. (x) en 38 blz. 4°.

Op bl. II vindt men het bericht: «De Autheur erkent geen Exemplaren voor echt, dan die door hem dus getekent zyn»; bl. III—IV een gedicht: «Opdragt aan alle Nederduitsche dichters», door Jan van Gerwen, bl. V—VIII een Voorrede van denzelfden; bl. IX een klinkdicht «Op Vondels Aanleidinge ter Nederduitsche dichtkunste, In Rym gebragt door Jan van Gerwen», van J. van Hoogstraten, op bl. X nog een gedicht op hetzelfde, bl. 1—26 «Aanleidinge» op rijm gebracht en bl. 27—38 Vondels proza [4]). B.V. en U.

[1]) Komt voor in Poëzy 1650 bl. 166 en Poëzy 1682 I bl. 203.

[2]) Afgedrukt in Poëzy 1650 bl. 55 en Poëzy 1682 I bl. 61 (met het jaartal MDCXXXVI). (*sic*).

[3]) Te vinden in Bloemkrans van Verscheiden Gedichten 1659 bl. 299, Poëzy 1660 bl. 510 en Poëzy 1682 II bl. 221.

[4]) Te vinden in het voorwerk van Poëzy 1650 en Poëzy 1682 I.

469. Aen de | blokhuizen | van | Amsterdam | *Onderaan:* | M DC L. In plano, (hg. 352, br. 262 mM).

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en niet geteekend. B. en U.

470. Byschrift | Op d' Afbeeldinge van den Heere | Andries Bicker, | Heere van Engeleburgh, | Raet en out Burgemeester t' Amsterdam. | *Daaronder:* | Op den Heer | Cornelis Bicker, | Heer van Swieten, | Regeerende Burgemeester t' Amsterdam. In plano, (hg. 302, br. 202 mM.)

Beide gedichten [2]) zijn ongeteekend. B.T. en B.

471. Portret van Andries Bicker, door J. van Vilsteren. folio, (hg. 206, br. 187 mM.)

Het door Van der Helst geschilderde portret is in zwarte kunst door J. van Vilsteren weergegeven, blijkens het onderschrift in 1742. Op dezelfde plaat is Vondels gedicht, onderteekend: «J. V. Vondel», gegraveerd. Links onderaan: «F. Sadelaar ex». M.

472. Portret van Andries Bicker, door J. van Vilsteren. 8°. (hg. 167, br. 107 mM.)

Hetzelfde portret, in kleiner afmeting als n°. 471. Blijkens het onderschrift is het in 1756 vervaardigd. Vondels vers, onderteekend: «I. V. Vondel», wordt er gegraveerd onder gevonden. M.

473. De Bickers | In | marmer. | *Daaronder:* | Byschrift | Op hunne Marmerbeelden. In plano, (hg. 408, br. 255 mM.)

[1]) Verder in Verscheyde Ned. Gedichten 1651, aanhangsel bl. 197 en 1653 bl. 199 en Poëzy 1660 bl. 273 en Poëzy 1682, Aanhangsel bl. 7.

[2]) Het «Byschrift op Andries Bicker» komt ook voor in Versch. Ned. Gedichten 1651 aanhangsel bl. 6 (1659 bl. 192) en 1653 bl. 169, is in Poëzy 1660 dubbel opgenomen, op bl. 237 en 271 en in Poëzy 1682 I bl. 560 (met het jaartal MDCL).

Dat op Cornelis Bicker in Versch. Ned. Gedichten 1651, aanhangsel bl. 6 (1659 bl. 192); op bl. 8 van *Afbeeldingen der Stamheeren* (zie lager op 1658), Poëzy 1660 bl. 271 en Poëzy 1682 I bl. 560 (met het jaartal MDCL).

Boven het gedicht [1]) het wapen van Amsterdam. Onder het gedicht, dat in twee kolommen gedrukt en niet onderteekend is, staan nog afgedrukt twee «Byschrift(en) Op hunne Marmerbeelden» [2]). B.

474. I. De | monsters | Onzer eeuwe. In plano, (hg. 374, br. 168 mM).

Het gedicht [3]) is niet onderteekend; misschien is van dit exemplaar echter de onderteekening weggesneden. De beginletter is met krulornament versierd.

In vs. 2 leest men «Naer Afrika», vs. 12 «Om snoot genot» en vs. 30 «Van outs befaemt». B.

475. II. Op de | monsters | dezer eeuw. In plano, (hg. 343, br. 165 mM.)

Het gedicht is onderteekend: «J. v. Vondel». In vs. 2: «In *Africa*», vs. 12 «Om 't snood genot» en vs. 30 leest men: «Van ouds behaamt» (*sic*). U.B.G.

476. Overval — afval. In plano.

In de oorspronkelijke doozen (69 mM. in middellijn), waarin de penningen behooren, vindt men deze beide plano's aan weerszijden ingeplakt [4]). M.

477. Op den | gedenkpenning | van den | overval — afval. In plano, (hg. 245, br. 340 mM.)

In twee kolommen fraai gedrukt, boven de eene kolom «overval», boven de andere «afval». B.V.

478. I. Op | d' oproericheit van den | Godtloosen Zeeuw, | Maximiliaen Teeling. In plano, (hg. 162, br. 202 mM.)

De eerste letter van het gedicht [5]) is versierd met bloemornament. B.V., B. en U.

479. II. Op d' Oproerigheyd van den Godlosen | Zeeuw, | Maximiliaen Teelingh. In plano, (hg. 108, br. 170 mM.) U.

480. III. Op | d' Oproerigheit van den | Godtloosen Zeeuw, M. T. In plano, in 4°. gedrukt.

Tegenover Vondels gedicht is een «Antwoort aen den Paepschen Poëet, op 't nevenstaende Gedicht». In vs. 4 «Wat bulderende weder». B.T.

481. IV. Op | d' Oproerigheydt van den | Godtloosen Zeeuw, | Maximiliaen Teeling. In plano, (hg. 120, br. 205 mM.)

In vs. 4 leest men: «Wat bulderend' onweeder», de andere uitgaven hebben: «Wat bulderende weder». Boven Vondels gedicht is een ander gedrukt: «Graf-teyken, Over de doodt van Cornelis Musch, Griffier van Hare Hoog: Mog: U.

482. I. VAN VONDEL | Op het | ontheyligen | Van het | H. Sacrament des Altaers | Door den | Arminiaenschen Sociniaen. | Ende een antwoort daer tegen. | *Vignet: wapen van Holland.* | Tot Schiedam, in de Oude Druckerye. 1650. (8) blz. 4°.

Op bl. 3 een achtregelig gedichtje: «J. Vondel. Op het ontheyligen van het H. Sacrament des Altaers Door den Arminiaenschen Sociniaen», en daaronder op bl. 3—5 een «Antwoord Op de voorgaende Rijmpjes Aen den E: J. van Vondel», onderteekend: Noli esse Justus multum. Eccles. cap. 7. vers 17.» Op blz. 6 en 7 «Om dese Antwoort op de voorgaende versjes voor den E. J. van Vondel te beter te verstaen, dienen hier by gevoegt tot gerief van den Leser eenige Rijmpjes by sijne Ed: gemaeckt». Dezen rijmpjes zijn aanhalingen uit Vondels «Toetssteen» gestelt voor syne E. letst uyt-gegeven Poëzy, zijn gedicht «Op den bou van den Christen tempel t' Amsterdam» en uit het vers op de «Inwying van den selven Tempel» vs. 171—184.

Op bl. 8 een 24-regelig gedicht «Besluyt Aen de Heere I. van Vondel», geteekend A. S. U.B.G.

---

[1]) Ook te vinden in Verscheyde Nederduytsche Gedichten, 1651, aanhangsel bl. 4 en 1659 bl. 91, Poëzy 1660 bl. 271 en Poëzy 1682 I bl. 560 (met het jaartal MDCL.)

[2]) Komt voor in Versch. Ned. Gedichten 1651, aanhangsel bl. 5 en 1659 bl. 189, in Poëzy 1660 bl. 269 en Poëzy 1682, aanhangsel bl. 10.

[3]) Verder in Versch. Ned. Gedichten 1651, aanhangsel bl. 1 en 1659 bl. 187, in Poëzy 1660 bl. 266 en Poëzy 1682, aanhangsel bl. 6.

[4]) Afgedrukt in Apollo's Harp 1658 bl. 60, Herstelden Apollo's Harp 1663 bl. 60, Poëzy 1660 bl. 420 en Poëzy 1682, aanhangsel bl. 12.

[5]) Ook te vinden in Versch. Ned. Ged. 1651 aanhangsel bl. 2 (1659 bl. 188), Poëzy 1660 bl. 267, in Jan Zoets Gedichten, Amsterdam 1674 bl. 190 (2e druk 1714 bl. 189) en Poëzy 1682 II bl. 223.

[1]) Komt daarna voor in Poëzy 1650 bl. 564 en Poëzy 1682 II bl. 534.

NB. Slaat men Vondels Poëzy 1650 bl. 302 op, dan vindt men onder het gedicht: «In zeker Stamboeck» gedrukt: «t' Amsterdam, Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament, 1650». Hieruit zou kunnen blijken dat er een plano uitgave van dit gedicht bestaan heeft. Ik heb ze echter tot heden niet gezien.

1651.

483. Portret van Andreas Deonysz. Winius, door Cornelis Visscher. Folio, (hg. 420, br. 254 mM).

Winius is voorgesteld zittende in een leunstoel, het hoofd naar den aanschouwer gekeerd, gekleed in Russisch kostuum, met platten kraag en met bont omzoomde rok. In de linkerhand houdt hij een blad papier met Russisch schrift. Op de tafel ligt een groot diploma met het groote Russische zegel, en daarnaast een geldbuidel. Achter de tafel een groot vat met opschrift en aan de wand links en rechts verschillende wapens. Links leest men: «Corn. Visscher Delinea: et Sculp.» Onder het portret is, op een afzonderlijke plaat, onder een met Russische letters gedrukt opschrift Vondels vers gegraveerd met het opschrift «D. H. Andreas Deonyszoon Winius, zyne Zaerse Majesteits van Ruslants Commissarius, en Mosk: Olderman». Het vers [1]) is in twee kolommen verdeeld en onderteekend: «J. v. Vondel». Zie verder Wussin, *Corn. Visscher* n°. 53. P.K. en M.

484. Ter brviloft | Van | Sybrant Kamay | En | Maria Koppesen, (*sic*). In plano, (hg. 268, br. 258 mM.)

Dit fraai gedrukte gedicht [2]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

485. Bisschoppelijcke | staetsi | Der E. Heeren | Karolus en Andreas, | Gewyt tot Bisschoppen | Van | Brugge en Roermont. In plano, (hg. 398, br. 207 mM.)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt. Men leest er onder: «1651. Te Brugge, op S. Appolinaris dagh.» B.

486. Op | d' uitvaert | Van den Eerw. Heere, | Mr. Iakob Vlieger. | *Onderaan:* | M DC LI. In plano, (hg. 254, br. 212 mM.)

Onder Vondels gedicht [1]), dat met «Juste» onderteekend is, een «Epitaphium», onderteekend: «Pie».

Deze plano is, blijkens de versierde aanvangsletter, vermoedelijk bij van der Stichel gedrukt. B.V. en B.

487. Portret van den pastoor Jakob Vlieger, door T. Matham. Folio, (hg. 298, br. 200 mM.)

Borstbeeld van een reeds bejaard persoon, met een kapje op het hoofd en in eenvoudig gewaad gekleed. Op den achtergrond rechts hangt een schild, waarop een vrededuifje is gezeten. Het schild bevat het volgende opschrift: «Adm. Rdi. Dni. Mri. Iacobi Vligeri Amstelodamensis, Pastoris fidelis, Memoria. A°. MDCLI. XXV Apr. Ætatis LXVI. Sac. XLII.» Onder het portret Vondels gedicht, onderteekend: «*Jvste.*»; links daarnaast een Latijnsch gedicht, onderteekend: «*Pie.*» Op de prent staat geen naam van graveur; volgens De Vries lijdt het echter geen twijfel of zij is door Matham gegraveerd [2]).

Men vindt dit portret ook in de *Batavia Sacra.* M.

488. Op een | gekleurt | wassen beelt. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor Lodowijck Spillebout, Boeckverkooper in de Kalver-straet. 1651. In plano.

Het gedicht [3]) is gedrukt, volgens de opgave van den heer Alberdingk Thym, op een blad dun, hollandsch papier, rondom afgesneden, (hg. 395, br. 290 mM.) en onderteekend: «J. V. Vondel». A.T.

489. Op | d' afbeeldinge | van den Doorluchtighsten | Vorst en Heere | Frederick | Erve te Noorwegen, Hertoge te | Schleswijck, Holstein, &c. | Byschrift. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, | By Nikolaes van Ravesteyn, | CIↃ IↃ C LI. In plano, (hg. 364, br. 245 mM.)

---

[1]) Ook te vinden in Poëzy 1682 I bl. 575.
[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 745.
[3]) Ook in Apollos Harp 1658 bl. 220, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 220, Poëzy 1660 bl. 422 en Poëzy 1682 I bl. 493 (met het jaartal MDCLI).

[1]) Alleen afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 53, (met het jaartal MDCLI).
[2]) *Oud-Holland*, I bl. 26, waar het gedicht tevens voor het eerst herdrukt is.
[3]) Ook te vinden in Versch. Ned. Ged. II 1653 bl. 8, Poëzy 1660 bl. 231 en Poëzy 1682 II bl. 344.

Het gedicht [1]) is onderteekend: «I. v. Vondel»; de beginletter is versierd met een voorstelling van Esther voor den Koning uit Esther 5. B.

1652.

490. Engelebvrgh | in den rouw | over den E. E. Heer | Andries Bicker, | Heer van Engeleburgh, oudt Burgermeester | en Raet van Amsterdam, &c. | *Daaronder:* | Op d'afbeeldinge van wijlen den zelven Heere. | *Onderaan:* | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, in 't jaer CIƆ IƆ C LII. In plano, (hg. 415, br. 297 mM.)

Het laatste gedicht [2]) is onderteekend: «I. V. Vondel.» B.

491. Op het verbranden van 't | stadthuis | van | Amsterdam. In plano, (hg. 414, br. 310 mM.)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

492. Lyckstati | van den E. Heere | Leonardus Marius. In plano.

Onder het gedicht [4]), dat onderteekend is: «J. V. Vondel», het tweeregelig versje op L. Marius, dat bij v. L. op bl. 132 van dl. V is afgedrukt. P.K.

493. Praalbed van Leonardus Marius. Folio.

Op een rijk versierde tombe ligt Marius met gevouwen handen in priesterkleeding. Het deksel der tombe wordt aan de hoeken gesteund door twee kariatieden met vleugels. Op het voetstuk de zinspreuk van Marius: «Fortiter sed suaviter.» Op den voorgrond acht knielende geniën, waarvan de twee voorste een als ring gebogen slang, het symbool der eeuwigheid, vasthouden. Aan beide zijden bevindt zich een fakkel, waaruit rookwolken opstijgen. Op den achtergrond houden vliegende engelen een draperie omhoog. Onderaan Vondels gedicht in twee kolommen geteekend: «J. V. Vondel.» In het midden geteekend: «Corn. Visscher fecit.» Zie verder Wussin, *Corn. Visscher* n°. 140. P.K.

494. Portret van pastoor Leonardus Marius, door Th. Matham. Folio, (hg. 300, br. 200 mM.)

In ovaal ter halver lijve van voren en rechts, zittende, met den rechterarm rustende op een boek, waarop een crucifix ligt. Om het portret leest men «Ad^{m}. Rever^{dus}. et ampl^{mus}. D. Leonardvs Marivs Goesanvs, s. t. d. ac vic. Harl. &c. Obiit Amstelaed^{mi}. A°. MDCLII. Æt. LXIV». Onder het portret het wapen van Marius, met zijn spreuk «fortiter sed suaviter» ter weerszijden. Daaronder Vondels gedicht [1]), onderteekend: «J. v. Vondel»; links «N. Moyaert pinxit», rechts: «Th. Matham sculps.»

Later werd dit portret voor de *Batavia Sacra* gebruikt. P.K. en M.

495. Portret van Joannes Merius, door Cornelis Visscher. Folio, (hg. 452, br. 303 mM).

Ter halver lijve, rechts, staande, met gevouwen handen voor een altaar, achter hem zijn wapen. Onder het portret: «R. D. M^{r}. Joannes Merius, pastor in Spanbroeck &c. Obiit A°. MDCLII. Febr. XIX. Æt. LXIII.»; daaronder twee gedichten: één Latijnsch, onderteekend: «Pie», beginnende «Dum dolet ereptum» en daarnaast Vondels gedicht [2]), onderteekend: «Juste». In het midden onderaan: «Corn. Visscher Delineavit et sculpsit». (Zie verder Wussin, *Corn. Visscher* n°. 33). P.K. en M.

496. Portret van Willem van den Zande, door Cornelis Visscher Folio.

Borstbeeld in een ovale omlijsting, die voor een muur staat, waarop twee brandende graflampen zijn geplaatst, terwijl van boven in het midden het wapen van Van den Zande een plaats heeft gevonden. Om het ovaal leest men: «R^{dus}. admodvm dnũs Gvlielmvs Vanden Zande s. th. lic. natvs A°. CIƆ IƆ C XIIII Avgvsti XXX Obiit A°. CIƆ IƆC LII. Octob. XII». Onder het portret Vondels gedicht [3]), geteekend: «J. V. V».

---

[1]) Afgedrukt in Klioos Kraam II 1657 bl. 300, Poëzy 1660 bl. 395, Poëzy 1682 I bl. 548 (met het jaartal MDCLI).

[2]) Het gedicht: «Engelebvrgh in den rouw» komt voor in Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 167, Poëzy 1660 bl. 236 en Poëzy 1682 II bl. 22.
Het andere gedicht «Op d' afbeeldinge» was reeds vroeger gedrukt, zie n°. 470 en noot.

[3]) Te vinden in Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 119, Poëzy 1660 bl. 233 en Poëzy 1682 II bl. 145.

[4]) Komt voor in Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 172, Poëzy 1660 bl. 241 en Poëzy 1682 II bl. 43 (met de bijvoeging: «Overleden MDCLII den 18 van Wijnmaent»).
Het tweeregelig versje vindt men in Hollantsche Parnas 1660 bl. 517 en Poëzy 1682 II bl. 78.

[1]) Ook afgedrukt in Hollantsche Parnas 1660 bl. 516 en Poëzy 1682 I bl. 580.

[2]) Ook afgedrukt in Holl. Parnas 1660 bl. 151 en Poëzy 1682 I bl. 580.

[3]) Voor het eerst herdrukt in *Oud-Holland* I bl. 25.

links: «P. Soutman pinxit 1652» en rechts: «C. Visscher Sculpsit». (Wussin, *Corn. Visscher* n°. 54.) P.K.

497. Portret van Adrianus Motman, door Cornelis Visscher. Folio.

Borstbeeld, links, in een ovaal, in de linkerhand een boek. Om het portret leest men: «R. P. F. Adrianvs Motmans, ord. f. f. minorvm. provinc. germ. inferioris. Obiit. Horne. A°. M. D. C. LII. Ætatis LVIII». Onder het portret het gedicht [1]) van Vondel, in twee kolommen en onderteekend: «Juste». In het midden onderaan «Corn. Visscher fecit». (Zie Wussin, *Corn. Visscher* n°. 35.) P.K.

498. (Edipus of teeckentolck) | van den E. Heere | Athanasivs Kircher, | Verlichter van de Gebloemde Wijsheit der Egyptenaren, | en Gedencknaelt, te Rome herstelt | door Innocent den X. In plano, (hg. 510, br. 260 mM.)

Het hier beschreven blad heeft zeer veel geleden; van boven zijn een of twee regels weggescheurd, terwijl van onderen minstens 2 regels verdwenen zijn. Het is dus niet uit te maken of het gedicht [2]), dat in twee kolommen gedrukt is, onderteekend was. B.

1653.

499. Vrye zeevaert | onder de vlagge | van den | Doorluchtigen Zeeheldt, | Marten Harpertsz. Tromp, | Ridder, L. Amirael van Hollant en Zeelant. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor Abraham de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, in 't jaar 1653. In plano, (hg. 394, br. 315 mM.)

Het gedicht [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel», en in twee kolommen gedrukt. B.V., B. en U.

[1]) Ook te vinden in Holl. Parnas 1660 bl. 150 en Poëzy 1682 I bl. 580.

[2]) Komt ook voor in Apollos Harp 1658 bl. 226, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 226, Poëzy 1660 bl. 450 en Poëzy 1682 I bl. 496 (met het jaartal MDCLII.)

[3]) Te vinden op bl. 3 en 4 van 't «Rotterdams Zee-praatjen, Tusschen Een Koopman, een Borger en een Stierman. Aangaande de handelingen ter Zee: ende De laatste Slag tusschen den Heer Admiraal Tromp, ende de Engelsche. Tot Schiedam, Gedrukt voor de Rechte Lief-hebbers van de Vrye Nederlandsche Republijk. 1653». (32 blz. 4°).

Verder op bl. 71 en 72 van «Onstelde-Zee, Oft zee-daden. Voorgevallen Tussen de Hoogh Mogende Heeren, De Heeren Staten Generaal der Vereende Neerlanden. En Die van de Tegenwoordige Regeringh van Engelant. Zijnde een Korte klare Beschryvingh van de Oorzaak, Begin, en Voortgangh der zelver Zee-verschillen. Midsgaders eenige Harde Scheeps ontmoetinge, Bloedige Voorvallen ter Zee, en gedenkweerdige Felle Zee-slagen daar op gevolght. t' Amsterdam, By Jodocus Hondius. Voor 't Iaar 1654». (72 bl. 4°.)

In Verscheyde Ned. Gedichten II 1653 bl. 176; Klioos Kraam I 1656 bl. 132, Poëzy 1660 bl. 243 en Poëzy 1682 I bl. 63 (met het jaartal MDCLIII).

500. Scheeps- | kroon | Behaelt, in den Scheepsstrijt, by Livorne, | Door den doorluchtigen Zeehelt, | Joan van Galen, | Amirael der Hollantsche Vlote, | in de Middelantsche zee. | Tempora navali fulgent rostrata corona. | *Vignet: wapen van Medicis.* | t' Amsterdam, | By Nikolaes van Ravestein, | CIↃ IↃ C LIII. (8) blz. folio.

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» Op de laatste bladzijde: «Grafschrift op den zelven. Aen zijn quetzuur overleden [2])», even zoo geteekend. B.

501. De bruiloft | Van den E. Heere, | Jakob Hinlopen Tymonsz. | En de E. Ioffer, | Ursula van Bergen. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, | Ge-

[1]) Te vinden in Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 178 en op bl. X—XIV van «Het Leven en Bedrijf van den Doorluchtigen Zeeheld Joan van Galen, Ammiraal der Hollandsche Vloote in de Middel-landtsche Zee. Door Arnoldus Montanus. t' Amsterdam, By Gerrit van Goedesberg, Boek-verkoper op 't Water, aan de Nieuwe-Brug, in de Delfsche Bybel, 1654». (XXII, 157 en (II) blz. 8°). Ook in den tweeden druk van dit boekje, welke in hetzelfde jaar in 4°. verscheen; verder in Klioos Kraam I 1656 bl. 312, Poëzy 1660 bl. 246 en Poëzy 1682 I bl. 65.

[2]) Het «Grafschrift» komt voor in het voorwerk der beide drukken van «Het Leven en Bedrijf van Joan van Galen», in Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 182, in Klioos Kraam, 1656 bl. 316, Poëzy 1660 bl. 250 en Poëzy 1682 II bl. 70.

druckt by Nikolaas van Ravestein. | CIↃ IↃ C LIII. In plano, (hg. 390, br. 298 mM).

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en niet geteekend. B.

502. Portret van den pastoor Stephanus Crachtius, door Th. Matham. Folio, (hg. 297, br. 200 mM.)

Borstbeeld links. in ovaal met randschrift: «Adm. Rdus. D. Mr. Stephanus Crachtius Campensis, eccl. D. Vict. Sancti. qvondam elect. dec. et eccl. B. Mariae Virg. Amstelaedmi. pastor, obiit Ao. MDCLIII. Ætatis LXXXIII». Daaronder het wapen van Crachtius met zijn spreuk: «Corona sapientiae timor domini», ter weerszijden Vondels gedicht [2]), onderteekend: «J. v. Vondel»; links onderaan: «J. Spilberge pinx.», in het midden: «Iacob Iansz. straetman excud.», rechts: «Th. Matham sculp». Dit portret is een pendant van dat van Marius (no. 494).

Later deed het dienst in de *Batavia Sacra.* P.K. en M.

503. Uitvaert | van wylen | den doorluchtigen Zeehelt, | Marten Harpertsz. Tromp, | Ridder, | L. Amirael van Hollant en Westvrieslant. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Middeldam, in 't jaer 1653. In plano, (hg. 413, br. 304 mM.)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

504. Zegewagen ter eere van M. H. Tromp. br. 4°.

Tromp zit met een drietand in de eene hand en een scheepsroer in den anderen arm, op een Zegewagen, die door twee zeepaarden getrokken wordt en door Tritons vergezeld, over de golven rijdt. In de lucht de Faam met bazuin en opschrift: «Tromps eer en naam verbreyt met Faam». Onderaan in vierregelig vers van Vondel in twee kolommen; «Zoo hielt de Zeevooght» (v. L. VI bl. 157) een adres van J. Hondius. (Muller *Ned. Historieprenten*, no. 2082.) U.

505. Afbeelding van het grafteeken van M. H. Tromp in de Oude kerk te Delft, door C. van Dalen Jr. Gr. folio, (hg. 624, br. 415 mM.)

Tromp is geharnast liggende afgebeeld, volgens het ontwerp van J. van Campen, gebeeldhouwd door R. Verhulst. Onderaan in 2 kolommen een achtregelig gedicht van Vondel, beginnende: «Hier rust de Zee-Held Tromp» (v. L. VI bl. 156), onderteekend: «I. v. Vondel». P.K. en M.

506. Ter | lyckstaetsi | van wijlen den edelen Heere, | Joan van Galen, | Amirael in de Middelantsche zee. | Iaculatus puppibus igneis. | Gespreck. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op de | Middeldam, in 't jaer 1653. In plano, (hg. 237, br. 180 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

507. Afbeeldinge | Van | Christine | Der | Zweden Gotten en Wenden | Koninginne, | Door David Beck, hare Majesteits Kamerling, | uitgeschildert. | Ramis insignis olivae. | *Vignet: gegraveerd wapen van Christine.* | | t' Amsterdam, | By Nikolaes van Ravesteyn. | CIↃ IↃ C LIII. (8) blz. f°.

Op bl. 8 onderaan nog een «Byschrift op dezelve» [2]), (v. L. VI bl. 163), onderteekend: «J. v. Vondel». B.V.

---

[1]) Komt voor in Poëzy 1682, I bl. 690 (met het jaartal MDCLIII er onder).

[2]) Komt ook voor in Hollantsche Parnas, 1660 bl. 150 en Poëzy 1682 I bl. 580.

[3]) Afgedrukt op de laatste blz. van «Memorie Raeckende het begin, vervolch ende eynde, van de diensten van wijlen de Heer, Marten Harpertsz Tromp, Redder (*sic*) van d' Ordre van St: Michiel Luytenant Admirael van Hollandt ende West-Vrieslandt. In 's Gravenhage, Voor Ian Abrahamsz, Boeck-vercooper by 't Hoff». (8 blz. 4°.)

Daarna in Klioos Kraam I 1656 bl. 11, in Apollos Harp 1658 bl. 218, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 218, Poëzy 1660 bl. 263 en Poëzy 1682 II bl. 13 (met het jaartal MDCLIII).

---

[1]) Komt ook voor op bl. 61 van den tweeden druk van «Het Leven en Bedryf van Johan van Galen (4°.), in Klioos Kraam I 1656 bl. 316, Apollos Harp 1658 bl. 182, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 182, Poëzy 1660 bl. 357 en Poëzy 1682 II bl. 70.

[2]) Afgedrukt in Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 9, Poëzy 1660 bl. 250 en Poëzy 1682 I bl. 206 (met het jaartal MDCLIII).

Het «Byschrift» is ook te vinden in Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 13, Poëzy 1660 bl. 254 en Poëzy 1682 I bl. 596 (met het jaartal MDCLIII).

508. I. Protecteur | Weerwolf. In plano, (hg. 347, br. 240 mM.)

De eerste letter heeft in het ornament het Amsterdamsche wapen. Het gedicht [1]) is met Gothische letter gedrukt. B.T.

509. II. Protecteur | Weerwolf. In plano, (hg. 282, br. 164 mM.)

De eerste letter heeft een zotskop in het ofwerk. U.B.G. en U.

510. I. Q. Horatius Flaccus | Lierzangen | En | dichtkunst. | In het rijmeloos vertaelt | Door | J. v. VONDEL. | *Vignet: krulornament.* | t' Amsterdam, | By Luidewijck Spillebout, Boeck-verkop. (*sic*) | op den Dam, Anno M DC LIV. (XVI), 257 en (1) blz. 12°.

Voor het boekje vindt men een titelprent, met gelijkluidenden titel. Het voorwerk bevat op bl. V—X een opdracht «Aen de kunstgenooten van Sint Lukas, t' Amsterdam, Schilders, Beelthouwers, Tekenaers, en hunne begunstigers», gedagteekend: «t' Amsterdam, 1653, den 27 van Slaghtmaent» en op bl. XI—XVI het gedicht: «De Roomsche lier».

De Latijnsche tekst is tegenover den Nederlandschen gedrukt.

Op de laatste bl. een voorstelling van den Heiligen Christophorus als drukkersmerk met het opschrift «Christvm sum ferens.», en daaronder: «Amstelodami, Impressit Christophorus Cunradus, Typographus in fossa vulgò dictâ de Negelantiers-gracht, Anno 1654.»

Volgens het *Leven van Vondel*, door G. Brandt verscheen deze vertaling van Horatius in October 1653. B.V. en U.

511. II. Q. Horatius Flaccus | Lierzangen | En | dichtkunst. | In het rijmeloos vertaelt | Door | J. v. VONDEL. | De twede Druck vermeert en verbetert. | *Vignet: een zwevend engeltje met een muziekboek in de hand en het opschrift: «musica dis curae est».* | t' Amsterdam, | By Paulus Matthijsz. inde Stoofsteegh, | A° MDCLVI. (XVI) en 128 blz. 12°.

Hier een andere titelprent dan in den vorigen druk: voorstellende Apollo, gezeten op den zangberg, omgeven door verschillende figuren. De titel luidt: «Q. Horatius Flaccus | Lierzangen | en | dichtkunst. | In het rymeloos vertaelt door | J. V. VONDEL. | De tweede Druk vermeert en verbetert. | *Onderaan:* | T' Amsterdam, | Bij Paulus Matthijsz, in 't Musyk-boek. | Anno 1657.»

Ook hier is de Latijnsche tekst tegenover de vertaling geplaatst. De blz. waarop de Nederlandsche tekst afgedrukt is, dragen alleen een cijfer (1—128). B.V. en U.

512. III. Q. Horatius Flaccus | Lierzangen | en | dichtkunst. | Vertaelt | door | J. V. VONDEL. | *Vignet: driehoekig bloemornament.* | t' Amsterdam, | By Jan Lamsvelt, Boeckverkooper en Plaatsnyder in de Jan | Roonpoorts-torensteeg. Anno 1703. (XII) en 104 blz. 4°.

Voor dezen druk vindt men een titelprent, geteekend en gesneden door J. Lamsvelt.

Het voorwerk is hetzelfde gebleven, alleen ontbreekt de datum aan de opdracht.

De vertaling en het oorspronkelijke zijn in twee kolommen naast elkaar gedrukt.

Vel B is verkeerd gepagineerd: in plaats van 9—16, heeft het 17—24. B.V. en U.

513. IV. Q. Horatius Flaccus | Lierzangen | en | dichtkunst. | Vertaelt | door | J. V. VONDEL. | *Vignet: David op de harp spelende met onderschrift: «Jvstvs fide vivit.»* | t' Amsterdam, | By Jan Lamsvelt, Boeckverkooper en Plaatsnyder in de Jan | Roonpoorts-torensteeg. Anno 1703. (XII) en 52 blz. 4°.

Het vignet is hetzelfde als in n°. 411—413. De Latijnsche tekst is hier weggelaten; de Nederlandsche is in twee kolommen gedrukt. Het is niet dezelfde druk als de voorgaande. Het boek is geheel op nieuw gezet; hoogstwaarschijnlijk is het later dan 1703 verschenen. De titelprent is dezelfde gebleven. B.V. en U.

514. V. Q. Horatius Flaccus | Lierzangen | en | dichtkunst. | Vertaelt | door | J. V. VONDEL. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | By Evert Visscher, Boekverkooper in de Dirk | van Hasselt-steeg, 1735. (XII) en 96 blz. 4°.

M. U

[1]) Komt voor in Bloemkrans van Verscheide gedichten 1659 bl. 422 en in Poëzy 1682 II bl. 222.

Deze druk komt geheel overeen met den vorigen; de Nederlandsche tekst is echter niet in twee kolommen gedrukt. B.V. en U.

1654.

515. I. J. V. VONDELS | Lucifer. | Treurspel. | Praecipitemque immani turbine adegit. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't jaer 1654. (XVI) en 79 blz. 4°.

Op bl. III—VI de opdracht aan «Den onverwinnelycksten Vorst en Heere, Den Heere Ferdinandus den derden, gekoren Roomschen Keizer, Altyt Vermeerder des Rycks», bl. VII het vers «Op de afbeeldinge van Keizerlycke Majesteit, Ferdinandus den derden [1])», bl. VIII—XV een «Berecht aen alle kunstgenooten, en Begunstigers der Tooneelspelen», bl. XV «Inhoudt» en bl. XVI de lijst der «Personaedjen».

Dan volgt het treurspel (bl. 1—67) en daarachter de gedichten: «Moyses gezang [2])» (bl. 68—73), «Het geloofs-teken der apostelen [3])» (bl. 74—75), «Het gebedt des Heeren [4])» (bl. 75—77) en het «Noodigh Berecht over de nieuwe Nederduitsche misspellinge» (bl. 78 en 79).

In het voorwerk is een prent ingevoegd, waarschijnlijk door S. Savery gegraveerd, voorstellende de verdrijving van Lucifer en zijn scharen uit den hemel door Michael en verjaging van Adam en Eva uit het Paradijs.

Naar den staat van deze prent te oordeelen, die, even als bij *Palamedes*, voornamelijk de volgorde der edities bepalen moet, is de hier beschreven uitgave de eerste druk. De eerste bladzijde van de opdracht eindigt: «oock | den [5])». B.V. en U.

516. II. J. V. VONDELS | Lucifer. | Treurspel. | Praecipitemque immani turbine adegit. | *Vignet: putje met «elck zyn beUrt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't jaer 1654. (XVI) en 79 blz. 4°.

De eerste blz. van de opdracht eindigt: «den allermin- | sten». In deze uitgave worden verschillende varianten gevonden; de meeste zijn van geringe beteekenis en komen ook in de volgende uitgaven voor. U.

517. III. J. V. VONDELS | Lucifer. | Treurspel. | Praecipitemque immani turbine adegit. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't jaer 1654. (XVI) en 79 blz. 4°.

De eerste bl. van de opdracht eindigt: «oock | den»; toch is het een andere uitgave dan n°. 515. Op dezelfde bl. leest men hier overal *ij* in plaats van *y*, zooals daar. De tekst van dezen druk komt het meest met dien van n°. 515 overeen, enkelē veranderingen zijn uit den tweeden druk overgenomen. De versierde beginletter van de opdracht is hier een kopie van die uit den eersten druk. U.

518. IV. J. V. VONDELS | Lucifer. | Treurspel. | Praecipitemque immani turbine adegit. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't jaer 1654. (XVI) en 79 blz. 4°.

De eerste bl. van de opdracht eindigt: «mijne | Zang-». B.V. en U.

519. V. J. V. VONDELS | Lucifer. | Treurspel. | Praecipitemque immani turbine adegit. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Abraham de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't jaer 1654. (XVI) en 79 blz. 4°.

---

[1]) Komt voor in Klioos Kraam I bl. 332, Poëzy 1660 bl. 357 en Poëzy 1682 I bl. 544.

[2]) Ook afgedrukt achter «Davids Harpzangen» (zie lager op 1657), in Poëzy 1660 bl. 513 en Poëzy 1682 II bl. 473.

[3]) Te vinden in «Davids Harpzangen» 1657 bl. 352, Poëzy 1660 bl. 518; verder achter: «Beginselen en leerstucken van het Christelijk Leven In 't Latijn beschreven door Joannes Bona...... Tot Rotterdam, By Fransois van Hoogstraeten, 1675» 12°. en eindelijk in Poëzy 1682 II bl. 519.

[4]) Komt voor in Poëzy 1660 bl. 520 en Poëzy 1682 II bl. 521.

[5]) Zie de geschriften, naar aanleiding van *Lucifer* verschenen, in de volgende afdeeling.

De eerste bl. van de opdracht eindigt: «toegangk | tot». U.

520. VI. J. V. VONDELS | Lucifer. | | Treurspel. | Praecipitemque immani turbine adegit. | *Vignet: omgewend putje* (*kopie*) *met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Aaraham (*sic*) de Wees, Boeckverkooper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament, in 't jaer 1654. (XVI) en 79 blz. 4°.

De eerste bl. van de opdracht eindigt eveneens: «toegangk | tot». Dat deze uitgave echter een andere is dan de laatst beschrevene, blijkt uit vs. 148 «onendelijck, vs. 668 «uw beide», enz. Hoogstwaarschijnlijk is deze editie evenals de vorige, in de laatste jaren der zeventiende eeuw gedrukt. B.V. en U.

521. VII. I. V. VONDELS | Lucifer. | Treurspel. | Praecipitemque immani turbine adegit. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. (XII) en 68 blz. 8°.

Op bl. II het vers: «Op de afbeeldinge van Ferdinandus III», bl. III en IV opdracht, bl. V—XI «Berecht aen alle Kunstgenooten», bl. XII «Inhoudt» en lijst der «Personaedjen». Bl. 1—59 het treurspel, bl. 60—64 «Moyses Gezang», bl. 64 en 65 «Het Geloofs-teken», bl. 65—67 «Het Gebedt des Heeren», en bl. 68 «Noodigh berecht». U.

522. VIII. Lucifer, treurspel van JOOST VAN DEN VONDEL; uitgegeven door F. X. Würth, den jongeren, Advokaat, en Leeraar der Nederduitsche taal en letterkunde aan het koninklijke Athenaeum te Luxemburg. Te Luxemburg, bij Schmit-Bruck, Boekdrukker en Boekverkooper. 1826. VI, 81 en (1) blz. 8°.

Bl. 3—V «Vorrede» (*sic*), bl. VI lijst der «Personaadjen». Bl. 1—81 het treurspel en daarachter 1 bl. met Verbeteringen. Het treurspel is herdrukt met «de thans aangenomene spelling». B.L.L.

523. IX. J. V. VONDEL'S Lucifer, Treurspel. Praecipitemque immani turbine adegit. (Naar den druk van A. de Wees.) Leyden, H. W. Hazenberg & Comp. 1841. (IV) en 60 blz. 16°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, en bl. IV «Inhoud» en lijst der «Personen». B.L.L.

524. X. J. V. VONDEL'S Lucifer, Treurspel. Praecipitemque immani turbine adegit. (Naar den druk van A. de Wees.) Leyden, H. W. Hazenberg & Comp. 1846. (IV) en 59 blz. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel en bl. IV «Inhoud» en lijst der «Personen». Geheel gelijk aan de vorige uitgave. K.B. en U.

525. XI. Lucifer, treurspel van J. VAN VONDEL. Praecipitemque immani turbine adegit. 's Gravenhage, Gebroeders Belinfante. Gedrukt voor de tentoonstelling van Nijverheid, te Delft. Junij 1849. 53 en (1) blz. kl. 16°.

Tegenover den titel een portret van «Joost van Vondel» op glacé papier, gesteendrukt door E. Spanier. Op bl. 3 en 4 een korte inleiding van het treurspel, bl. 5 «Inhoud» en lijst der «Personaedjen», en bl. 5—53 het treurspel. Op de laatste bl.: «Boekdrukkerij van Gebroeders Belinfante, 's Gravenhage». Het geheel is met zeer kleine letter gedrukt. U.

NB. Volgens de achterzijde van den omslag van Vondels *Adam in ballingschap*, uitgegeven te Amsterdam bij J. Noordendorp, is bij dezen ook een herdruk van *Lucifer* verschenen. Ik vond echter geen exemplaar er van.

526. XII. Lucifer. Treurspel van J. VAN VONDEL. Met een Levensberigt. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1852. VIII, 78 en (1) blz. kl. 8°.

Voor deze uitgave, die het «Eerste Deel» is van «J. van Vondel's Treurspelen» is, zooals de titel reeds aangeeft, een «Levensberigt» geplaatst, dat uitmunt door de vele onnauwkeurigheden, die er over Vondels leven verteld worden.

Toen deze uitgaaf (n°. 8 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon) uitverkocht was, werd een nieuwe oplage ter perse gelegd met behoud van het zelfde jaartal op den titel, die aldus luidt:

527. XIII. Lucifer. Treurspel van J. VAN VONDEL. Met een Levensberigt. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1852. (2), VI, 78 en (1) blz. kl. 8°.

Het verschil in deze beide uitgaven kan blijken, behalve uit de verschillende plaatsing van de dubbele titels, uit reg. 3 van de opdracht: «afbeeldt», in den vorigen druk: «afbeelt», op bl. 49 reg. 6 v. b. hier «ambtenaers», in de vorige uitgave «amptenaers». U.

528. XIV. J. VAN VONDELS Lucifer, treurspel. Met aanteekeningen door I. M. Schrant. *Vignet: gesteendrukte kopie van de titelprent uit de oude uitgaven van 1654 door T. Hooiberg te Leijden, met opschrift: «praecipitemqve immani tvrbine adegit».* Dordrecht, Bij H. Lagerwey, MDCCCLVI. XXIII, (3) en 128 blz. 8°.

Op den gesteendrukten titel volgt een «Voorberigt» (bl. III). Bl. V—XVI de Inleiding, en bl. XVII—XXIII het «Berecht aen alle kunstgenooten» enz. en daarna den «Inhoudt» en de lijst der «Personaedjen».

Aan den voet der blz. zijn zeer uitvoerige ophelderende taalkundige en kritische aanteekeningen geplaatst. B.L.L. en K.B.

529. XV. VONDELS Lucifer met aanteekeningen door G. Velderman. Uitgegeven hoofdzakelijk voor burgerscholen, hulponderwijzers en hulp. onderwijzeressen. Deventer, A. J. van den Sigtenhorst. IV en 91 blz. 8°.

Aldus vermeld in *Brinkman's Catalogus der Boeken ... gedurende de jaren 1850—1882 ... uitgegeven*, bl. 1258; thans uitverkocht.

530. XVI. JOOST VAN DEN VONDEL'S Lucifer. Ein Trauerspiel. Uebersetzt von Max Werner Quadt. Nebst Porträt. Aachen, 1868. Druck und Verlag von Alb. Jacobi & Co. 97 en (3) blz. 8°.

Tegenover den titel een portret van Vondel in medaillon, gelauwerd, en omgeven door beeldwerk, geteekend door P. H. J. Cuypers.

Bl. 1 titel, bl. 3 opdracht van den vertaler aan Keulen, bl. 5—13 een korte biographie van Vondel, bl. 15 en 16 «Vondel's Lob in Helmers' Gedicht «de hollandsche Natie», bl. 17 en 18 «Vondel's Widmung» aan Ferdinandus, bl. 19—21 «Aus Vondel's Vorbericht», bl. 23 fr. titel, bl. 24 lijst der «Personen», bl. 25—97 het treurspel.

Daarna «Anmerkungen des Uebersetzers» (1 bl.) en opgave van uitgekomen werken (2 bl.) U.

531. XVII. JOOST VAN DEN VONDEL'S Lucifer. Trauerspiel in fünf Acten. Aus dem Holländischen übersetzt von Ferd. Grimmelt. Praecipitemque immani turbine adegit. *Vignet: wapenschild.* Mit Vondel's Portrait und Abbildung des Vondel-Denkmals zu Amsterdam. Münster. Adolph Russell's Verlag. 1868. 133 blz. 8°.

Tegenover den titel een lithographisch portret van Vondel met tweeregelig onderschrift, beginnende: «In Vondel speest (*sic*) de Geest van Neërlants Poëzy». Bl. 3—5 «Vorrede», gedateerd «Liesborn, den 20. Juli 1868». Bl. 7—43 een beschouwing over «Joost van den Vondel's Leben und seine Zeit», daarna een lithographische afbeelding van Vondels standbeeld te Amsterdam en vervolgens op bl. 45—133 de vertaling van het treurspel.

Blijkens de achterzijde van den omslag is dit deeltje het eerste van een reeks, die «Joost van den Vondel's Werke» zou bevatten. U.

532. XVIII. Lucifer. Trauerspiel von JOOST VAN DEN VONDEL aus dem Jahre 1654. Aus dem Holländischen übertragen durch G. H. de Wilde. *Vignet: drukkersmerk.* Leipzig: F. A. Brockhaus. 1869. VIII en 126 blz. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. V—VIII «Vorwort», gedateerd: «Dresden, in November 1868». Bl. 1—11 «Bericht an alle Kunstgenossen und Begünstiger der Trauerspiele», bl. 13 en 14 «Inhalt», bl. 15—17 lijst der «Personen» met «Anmerkung(en)» en bl. 19—126 het treurspel. B.L.L.

533. XIX. J. VAN VONDEL. Lucifer. Treurspel. Schooluitgave door P. Busschaert. Brugge, E. Gailliard & Cie. 1869. kl. 8°.

De opgave van dezen titel ben ik aan den heer Th. J. I. Arnold te Gent verschuldigd; het boekje zelf heb ik niet kunnen zien.

534. XX. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Met inleidend schrijven en historische toelichting van J. van Vloten. I. Lucifer. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1875. XVI en 100 blz. kl. 8°.

Bl. I titel, bl. II citaat uit Beets, bl. III—XVI «Inleiding», gedateerd: «Bl.(oemendaal), 12 Juny 1875». Bl. 1 fr. titel, bl. 2 «Op mijne Schildery»,

bl. 3 en 4 opdracht, bl. 5 en 6 «Op de afbeeldinge van Ferdinandus III», bl. 7—14 «Berecht», bl. 15 «Inhoudt», bl. 16 lijst der «Personaedjen», bl. 17—86 het treurspel, bl. 87 «Op de titelprent van Lucifer», door Jan Vos, bl. 88—90 «Kerkelijke tegenwerking», bl. 90—98 «Tooneelschilt», bl. 98 en 99 «Tegen Vondels Lucifer», en bl. 100 «Noodigh berecht». U.

535. XXI. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Met inleidend schrijven en historische toelichting van J. van Vloten. I. Lucifer. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1875. XVI en 100 blz. kl. 8°.

De titel van dezen druk komt overeen met n°. 534. Toch is deze uitgave een andere, zij is niet geheel en al een letterlijke herdruk. Op bl. 81 bijv. leest men reg. 14 v. o. «Gariël» in plaats van «Gabriël», zooals n°. 534 heeft. Deze herdruk geschiedde voor het Klassiek, Letterkundig Panthéon (n°. 8).

536. XXII. J. VAN DEN VONDEL Lucifer Treurspel 1654 Praecipitemque immani turbine adegit. Schooluitgave met aanteekeningen door P. Busschaert, R. K. Pr. Brugge Drukkerij Verbeke-Loys, Wulfhagestraat 1879. 135 blz. 8°.

Bl. 1 titel, bl. 3 voorbericht, gedateerd: «5 Februari 1879, Op den tweehonderdsten verjaardag van Vondel's afsterven», bl. 4 «Inhoud», bl. 5 lijst der «Personages» met verklarende aanteekeningen, bl. 7—134 het treurspel, bl. 135 een aanteekening over de Lucifer als politieke allegorie. Onderaan: «Imprimatur. Brugis, 30 Aug. 1879. B. Van Hove, Vic.-Gen». U.

537. XXIII. Lucifer. Treurspel en tooneelschilt of pleitrede voor het tooneelrecht van J. VAN VONDEL, met aanteekeningen door W. F. van Vliet, Jr. leeraar aan het Gymnasium te Delft. Uitgegeven ten dienste van het onderwijs. Beverwijk, D. S. Slotboom. 1883. (VI) en 104 blz 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. V en VI «Errata», bl. 1—95 het treurspel met voorwerk, en bl. 96—104 «Tooneelschilt». Aan den voet der bladzijden ophelderende aanteekeningen. U.

538. XXIV. VONDELS Meesterstuk, Lucifer treurspel in vijf bedrijven Taal- en letterkundig verklaard door A. M. Verstraeten van het gezelschap van Jezus. Gent Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & Cie Hoogpoort, 52 1884. 190 en (2) blz. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. 3 titel, bl. 5 en 6 «Voorbericht», bl. 7—10 «Korte levensschets van Vondel», bl. 11—20 «Inleiding», (I. Geschiedenis van het Treurspel, II. Bronnen, III. Bijdrage der geschiedenis tot het benuttigen der bronnen), bl. 21 «Inhoud», bl. 21 lijst der «Personen», bl. 22—182 het treurspel, bl. 183—196 «Aanhangsel» en daarna »Lijst der schoonste stukken» en «Bladwijzer». U.

539. XXV. J. VAN VONDEL'S Treurspelen. Met inleidend schrijven en historische toelichting van J. van Vloten. I. Lucifer. Tweede druk. Schiedam, H A. M. Roelants. (1885). VIII en 100 blz. kl. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. IV citaat uit Beets, bl. V—VIII «Uittreksel uit de inleiding van Vondels treurspelen».

Bl. 1—86 het treurspel, bl. 87 het vers «Op de titelprent van Lucifer», bl. 88—90 «Kerkelijke tegenwerking», bl. 90—98 «Tooneelschilt», bl. 98 en 99 gedicht «Tegen Vondel's Lucifer», bl. 100 «Noodigh berecht». Dit deeltje van het Klassiek, Letterkundig Panthéon verscheen volgens den omslag in 1885.

540. XXVI [1]). Bibliotheek van Nederlandsche Klassieken, ten dienste van het onderwijs en van alle belangstellenden in onze letteren, door G.

---

[1]) Ter wille van de volledigheid vermeld ik hier dat de reien uit dit treurspel, bewerkt door H. J. Schimmel, op muziek gezet zijn door J. A. van Eyken. De titel van de uitgave dezer muziek luidt aldus: «Ouverture inleidingen tot de bedryven en reyen tot het Treurspel Lucifer von (*sic*) J. van Vondel voor solo, koor- en orkest gecomponeerd (*sic*) door J. A. van Eyken, Klavieruittreksel door den componist. Op 40 Eigendom des Uitgevers Elberfeld by F. W. Arnold». Tegenover dezen titel den Duitschen. Het werk is opgedragen aan Hare Hoogheid prinses Sophia, groothertogin van Saksen-Weimar-Eisenach, daarna volgt de tekst in het Duitsch en in onze taal en dan de partituur (117 blz.)

De tekst van deze muziek verscheen ook afzonderlijk met dezen titel: «Lucifer. Vondels treurspel gevolgd, door H. J. Schimmel. De oorspronkelijke reien in muziek gebracht door J. A. van Eyken Amsterdam, J. C. Loman Jr.» 29 blz. 8°.

Velderman, Leeraar in de Nederl. taal en letterkunde aan de H. B. S. te Arnhem. N°. 4. J. V. VONDEL'S Lucifer. Doetinchem, C. Misset. 1885. (4), x, (2) en 117 blz. 8.

Bl. 1 titel, bl. 3 reproductie van den ouden titel, bl. 4 «Verbetering», bl. I en II opdracht aan Ferdinandus III, bl. III gedicht «op de afbeeldinge van Ferdinandus», bl. IV—X het «Berecht», daarna «Inhoudt» (1 blz.), lijst der «Personaedjen» (1 blz.) en het treurspel (blz. 1—114). U.

541. Uitvaert | van | Orfeus: | en | speelstryt | van | Apollo en Pan. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt.»* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1654. 8 blz. 4°.

Het laatste gedicht [1]) is geteekend: «I. v. Vondel». B.V. en B.

542. Op den | afstant | Der Kroone, en het Reizen | van Koninginne | Christine. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor de Weduwe van Abraham de Wees, Boeckverkoopster op den Middeldam, in 't jaer 1654. In plano, (hg. 398, br. 330 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en geteekend: «J. V. Vondel.» B.V.

[1]) De «Uitvaert van Orfeus» komt ook voor in Klioos Kraam I (1656) bl. 274, Poëzy 1660 bl. 338 en Poëzy 1682 II bl. 435.

De «Speelstryt» in Klioos Kraam I (1656) bl. 282, Poëzy 1660 bl. 348 en Poëzy 1682 II bl. 443, (met het jaartal 1654).

[2]) Vervolgens te vinden in Apollos Harp 1658 bl. 152, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 152, Poëzy 1660 bl. 428, en op bl. V—VII van de «Reyse Van hare Doorluchtige Majesteyt Christina, Koninginne van Sweeden; Gedaen door de Nederlanden, Duytslant, Vranckryck, Italien, en andere Gewesten des Werelts, van haer eerste Uyt-tocht uyt Sweeden, in den Jare 1654 tot haer wederkomste in den Jare 1660. *Vignet: portretje van Christina van Zweden.* t' Amsterdam, Voor Willem Dircksz de Lange, op de Lindegraft, in 't Stapel Wageschot en A. Wittelingh Boeckverkooper in de eerste Anjeliersdwarsstraat» 4°. Ook in den tweeden druk verschenen «t' Amsterdam By Joannes van den Bergh, Boeck-verkooper, op de Wermoes-gracht, by 't Blaeuw-Huys, Anno 1661». (XXII), 88 en (4) blz. 12°.

543. Op het Onweder van 's Lants | bussekruit | te Delft. | Plurima mortis imago. | Aen den Heer | Joan van Maerseveen, | Ridder van S[t]. Michiel. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor de Weduwe van Abraham de Wees, Boeckverkoopster op den Middeldam, in 't jaer 1654. In plano, (hg. 393 br. 312 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en geteekend: «J. V. Vondel.» B.V.

544. Eenzaeme | aendacht | In de Vasten. | *Onderaan:* | Te Hoorn, Gedruckt voor Pieter Zachariassz. (*sic*) Hartevelt, Boeck-verkooper woonende aen de Marckt, 1654. In plano, (hg. 437, br. 267 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt bij denzelfden drukker als het volgende n°. en onderteekend: «I. v. Vondel.» B.

545. I. Ecce homo. | *Onderaan:* | Te Hoorn, Gedruckt by Abraham Isaacxsz. van der Beeck, | Voor Pieter Zachariassz. (*sic*) Hartevelt, Boeckverkooper woonende aen de Merckt, 1654. In plano, (hg. 376, br. 247 mM.)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en geteekend: «I. v. Vondel.» B.

546. II. Ecce Homo. (Amsterdam, C. L. van Langenhuysen, 18...) IV blz. 12°.

Onderaan op de laatste blz. vindt men een aanteekening van A. Th.(ym). U.

Verder achter: «Kort Iournael gehouden op de Reyse Van hare Doorluchtige Majesteyt Christina, Koninginne van Sweeden,... t' Amsterdam, Voor Michiel de Groot, Boeck-verkooper op de Nieuwen-dijck, 1668» 72 blz. 12°. en in Poëzy 1682 I bl. 383 (met het jaartal MDCLIV).

[1]) Komt voor in Klioos Kraam I (1656) bl. 56, Poëzy 1660 bl. 285 en Poëzy 1682 II bl. 148 (met het jaartal MDCLIV).

[2]) Afgedrukt in Klioos Kraam II (1657) bl. 49, Poëzy 1660 bl. 364 en Poëzy 1682 II bl. 506 (met het jaartal MDCLIV).

[3]) Komt voor in Apollos Harp 1618 bl. 62, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 62, Poëzy 1660 bl. 411 en Poëzy 1682 I bl. 481 (met het jaartal MDCLIV).

1655.

547. Op | het inwyden | van zyne Heiligheit | Alexander VII. In plano, (hg. 425, br. 270 mM.)

Boven het gedicht een portret met randschrift: «Alexander VII. Pontifex opt. max. creatus VII Aprilis A°. MDCLV. Æt. LVII», (hg. 81, br. 69 mM). Het borstbeeld is naar rechts; onderaan het wapen van Alexander VII met zijn spreuk: «Justitia et veritate». Volgens de meening van de Vries (zie Catalogus der Vondel-tentoonstelling n°. 303) is dit portret gegraveerd door Cornelis Visscher en als zoodanig niet beschreven bij Wussin.
Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «Juste.» B.

548. (Ter bruilofte) van den E. Heere Joan Six, en de E. Joffer Margarite Tulp. In plano, (hg. 460, br. 335 mM.)

De bovenste regel van het opschrift is van dit exemplaar afgescheurd. Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

549. Inwydinge | Van 't | stadthuis | t' Amsterdam. | Toegeigent *(sic)* | Den E. E. Heeren Burgermeesteren en | Regeerderen der zelve Stede. | *Vignet: putje met «Elck syn Beurt.»* | t' Amsterdam, by Thomas Fontein, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middel- | dam, in het NieuweTestament. A°. CIϽ IϽ C LV. (IV) en (40) blz. folio.

Vóór deze uitgave [3]) vindt men een titelprent, misschien door S. Savry gegraveerd, voorstellende het beeld der bouwkunst op een voetstuk gezeten. Zij houdt een model van 't Stadhuis in de rechterhand, terwijl zij omgeven is door Mercurius, de faam, den overvloed, enz. Rechts van het voetstuk het beeld van den Amstel, links het Y. Op het voetstuk leest men: «I. v. Vondels | Inwydinge | van 't | stadthuis | t' Amsterdam. | Tectum Augustum | ingens. | By de Weduwe van | Abraham de Wees. | MDCLV». B.V. en U.

1) Te vinden in Bloemkrans van versch. Gedichten, 1659 bl. 473, Poëzy 1660 bl. 492 en Poëzy 1682 I bl. 501, (met het jaartal MDCLV).
2) Afgedrukt in Klioos Kraam II (1657) bl. 28, Poëzy 1660 bl. 361 en Poëzy 1682 I bl. 683.
3) Het gedicht is ook te vinden in Klioos Kraam I (1656) bl. 61, Poëzy 1660 bl. 288 en Poëzy 1682 I bl. 217 (met het jaartal MDCLV).

550. I. Matige Regeering — Maghtige Neering. In plano.

In de oorspronkelijke doos, bestemd om de penning te bewaren, (71 mM. in middellijn) vindt men soms een papiertje geplakt, waarop met Gothische letter Vondels vers [1]) afgedrukt is. Het een heeft het opschrift: «Matige Regeering», het andere: «Maghtige Neering»; beide met het jaartal M DC LV er onder. M.

551. II. Op den | Amsterdamschen | gedenkpenning. | *Onderaan:* | t'Amsterdam by Paulus Matthysz. In plano, (hg. 320, br. 340 mM.)

Boven de eene kolom staat: «Matige Regeering», boven de andere: «Machtige Neering». Onder de eerste MDCLV, onder het andere M DC LIX *(sic)*. B.T.

552. Aen | De doorluchtighste | heerschappye | van | Venetie. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, | By de Weduwe van Abraham de Wees, | op den Middeldam. MDCLV. In plano, (hg. 247, br. 165 mM.)

Het gedicht [2]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

553. J. V. VONDELS | Ondergang | Van | Troje. | Virgilius tweede boeck van Eneas, in | Nederduitsch gedicht. | Vrbs antiqva rvit. | *Vignet: gravure.* | t' Amsterdam, By Thomas Fontein. | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1655. (XII) en 36 blz. 4°.

Op den titel een gravure door Cornelis Visscher naar B(artholomeus) B(reenbergh), de vlucht van Æneas met Anchises en Ascanius voorstellende. (Wussin *Corn. Visscher* n°. 135).

1) Afgedrukt in Apollos Harp 1658 bl. 61, Der Herstellenden Apollos Harp 1663 bl. 61, Hollantsche Parnas 1660 bl. 485, (hier geteekend: P. N.), Poëzy 1660 bl. 421 en Poëzy 1682 II bl. 377. Op de laatste dier plaatsen met het opschrift: «Op den Amsterdamschen gedenkpenning».
2) Te vinden in Apollos Harp 1658 bl. 231, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 231, Poëzy 1660 bl. 455 en Poëzy 1682 II bl. 303, (met het jaartal MDCLV).

Het voorwerk bevat op bl. III—VI een opdracht aan «Den edelen Heere Peter Hooft de Graef, Jongkheere van Zuidpolsbroeck», (v. L. VI bl. 715), bl. VII—XI een gedicht «Aen den zelven Heer» en blz. XII «Inhoudt [1])».

Op de laatste bladzijde, die geen nummer heeft «Nereus voorspellinge Op den ondergang van Troje. Uit Horatius [2])». B.V. en U.

1656

554. Blijde Inkomste | Van Koninginne | Christina | Maria Alexandra | te Rome. | Zy quam van het einde der aerde om Salomons wijsheit te hooren, | en ziet hier is meer dan Salomon. | *Vignet: putje met «elck zyn be Urt.»* | t' Amsterdam, Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament. In den Iaere 1656. (8) blz. 4°.

De beginletter van het gedicht is versierd met de voorstelling van een door ruiters vervolgde vrouw. Het gedicht is onderteekend: «I. v. Vondel». B.V. en B.

555. Tegens de lastervaerzen | Koninginne Christine | In het aenschijn gespogen. In plano, (hg. 75, br. 174 mM.)

Het gedichtje [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

556. Jaghtzang | aen | Den Doorluchtighsten Vorst en Heer, | J. Mauritius, | Vorst des H. Rijcks, Prince van Nassau, | Stadthouder te Kleef, &c. | Over het Wiltbraet, den Heeren Burgermeesteren en Wethouderen van | Amsterdam, op hun keurgetijde en blijde maeltijt, toegezonden. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, in 't | Nieuwe Testament. In den Jaere 1656. (8) blz. 4°.

De beginletter van het gedicht is versierd met een gezicht op «Madrid». Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» Op de laatste bladzijde «t' Amsterdam, Uit de Druckery van Thomas Fontein, 1656.» B.

557. Ter bruilofte | Van den E. Heere, | Joan Huidekooper. | Ridder, Iongkheere van Maerseveen, Schepen t' Amsterdam. | En de E. Ioffer, | Sofia Koeimans. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Gedruct by Otto Barentsz. Smient. In plano, hg. 408, br. 310 mM.)

Boven het gedicht [2]) is een gegraveerd wapen van Huidekooper geplaatst. Het gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «I. V. Vondel.» B.V.

558. Lyckklaght | Over | D. Antonio de Gamarra, | Kolonel van een regement paerden, zoon van zijne Excelentie | D. Estevan de Gamarra, | Ridder van S^t^. Jakobs Orden, Krijghsraet, en algemeen Veltheer van zijne | Katholijcke Majesteit, Slotvooght van Gent, en Gezant by de Hoge Mogende | Heeren Staeten der Vereenighde Nederlanden. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1656. In plano, (hg. 387, br. 263 mM.)

Het gedicht [3]) met dezelfde beginletter als in n°. 554, is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

---

[1]) Dit gedicht is alleen herdrukt in de vertaling van Virgilius in dichtmaat (1660).

De opdracht aan Pieter de Graef is ook in Poëzy 1682 II bl. 278 opgenomen.

[2]) Ook in Poëzy 1682 I bl. 438.

[3]) Komt voor in Klioos Kraam II (1657) bl. 173, Poëzy 1660 bl. 387 en Poëzy 1682 II bl. 584.

[1]) Ook afgedrukt in Klioos Kraam I (1656) bl. 47, Poëzy 1660 bl. 280 en Poëzy 1682 I bl. 282.

[2]) Afgedrukt in Klioos Kraam II (1657) bl. 206, Poëzy 1660 bl. 332 en Poëzy 1682 I bl. 665.

[3]) Afgedrukt in Klioos Kraam I (1656) bl. 162, Poëzy 1660 bl. 384 en Poëzy 1682 II bl. 17, (met het jaartal MDCLVI).

559. Verlossinge | Van | Valencyn | Door zijn Koningklijcke Hoogheit | D. Joan van Oostenryck. | *Onderaan:* | M DC LVI. In plano (hg. 330, br. 252 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt, niet onderteekend. U.B.G.

1657.

560. Voor | Alexander | den VII. | Hersteller van Jesus Societeit | in den Staet van Venetie. | Restituis rem. | *Vignet: gegraveerd wapen van Alexander VII met de spreuk: «vivo ego iam non ego».* | Hantwerpen. | Ter Druckerije voor de Societeit. 1657. (8) blz. 4°.

Het gedicht [2]) is onderteekend: «I. v. V.» B.

561. J. V. VONDELS | Keurgedicht | Op de | Keurstehouderschap | Van den doorluchtighsten Vorst en Heere | J. Mauritius, | Prince van Nassau, Vorst des H. Rijx, | Stadthouder te Kleef, &c. | Toen zijne Vorstelijcke Doorluchtigheit, in den naem van Keurbrandenburgh, | ter Keure van den Roomschen Koning trock. | Proferet imperium. | *Vignet: krulornament.* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't jaer M DC LVII. 12 blz. 4°.

Het gedicht [3]) is niet onderteekend. B. en U.

562. De | nachtegael | van | Amisfort. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, by Jacob Straetman, Boeckverkooper in de Kalverstraet, op de hoeck van de Rooseboomsteegh. 1657. In plano, (hg. 440, br. 280 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

563. I. J. V. VONDELS | Salmoneus. | Treurspel. | Discite Iustitiam moniti, et non temnere Divos. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't jaer M DC LVII. (VIII) en 60 blz. 4°.

Het voorwerk [2]) bevat op bl. III—V het «Berecht Aen alle kunstgenooten en voorstanders van den Schouburgh» en bl. VII «Inhoudt» en de lijst der «Spreeckende personaedjen».
Op de laatste bl. leest men: «t' Amsterdam, Ter Druckerye van Thomas Fontein, op de Voorburghwal, by de Deventer-houtmerckt, 1657.» B.V. en U.

564. II. J. V. VONDELS | Salmoneus. | Treurspel. | Discite Justitiam moniti, et non temnere Divos. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't jaer M DC LVII. (VIII) en 60 blz. 4°.

De naam van den drukker op de laatste blz. ontbreekt hier. B.V. en U.

565. III. I. V. VONDELS | Salmoneus. | Treurspel. | Discite Iustitiam moniti; et non temnere Divos. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker,

[1]) Ook te vinden in Klioos Kraam II (1657) bl. 145, Poëzy 1660 bl. 383 en Poëzy 1682 I bl. 69 (met het jaartal MDCLVI).
[2]) Afgedrukt in Hollantsche Parnas 1660 bl. 367 en in Poëzy 1682 I bl. 503, (met het jaartal MDCLVII).
[3]) Afgedrukt in Klioos Kraam II (1657) bl. 333, Poëzy 1660 bl. 397 en Poëzy 1682 I bl. 272, (met het jaartal MDCLVII).

[1]) Afgedrukt in Klioos Kraam II (1657) bl. 254, Apollos Harp 1658 bl. 264, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 264, Poëzy 1660 bl. 393, en Poëzy 1682 I bl. 289 (met het jaartal MDCLVII).
[2]) Het gedicht «De Tooneelpoëzy» (v. L. VII 41), dat in het voorwerk gevonden wordt, is ook afgedrukt in Apollos Harp 1658 bl. 65, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 65, Poëzy 1660 bl. 415 en Poëzy 1682 II bl. 386.

in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 61 blz. 8°.

Op bl. 3—7 het «Berecht», bl. 7 en 8 «Inhoudt» en bl. 8 lijst der «Personaedjen». U.

566. IV. J. V. VONDELS | Salmoneus. | Treurspel. | Versiert met een | Voor- tusschen- en naspel | in Maatzang, verscheide Konstwerken, Danssen, | spreekende, en stomme Perzoonen, en andere | toestellen, ieder op hunne plaatzen | beschreven, en aangeweezen, | *Vignet: bijenkorf omgeven door takken. Bovenaan het stads wapen, en onderaan: «Yver. In liefd' bloejende.»* | t' Amsterdam, by d' Erfg: van Jacob Lescailje, op den Mid- | deldam, naast de Vischmarkt, 1685. | Met Privilegie. 84 blz. 8°.

Op bl. 2 en 3: «Copye Van de Privilegie», dd. 19 September 1684 en de vergunning door Regenten van de Schouburgh aan d' Erfgenamen van Jacob Lescailje, dd. 20 May 1685.

Op bl. 4—13 het «Voorspel van Salmoneus» (v. L. VII bl. 117), bl. 14 de lijst der «Perzoonagien, tot het Treurspel», die een groote uitbreiding ondergaan heeft, en bl. 15—84 het treurspel zelf, dat eveneens op vele plaatsen veranderd en omgewerkt is.

Op de laatste bladzijde leest men: «Tot onderrichting voor den Leezer dient. Dat de veranderingen by, en afdoeningen, welke wy om de veelvuldige plaatzen met geen byzondere merktekenen hebben aangeweezen, tegen den bekenden druk van Salmoneus kunnen nagezien werden.

Ten tweeden, dat de Zangmaaten geschikt op de woorden met deeze „ tekenen aangeweezen, alsmede de Speelstukken, welke voor, in, en na het Spel gespeelt werden gemaakt en eerlang te bekomen zullen zijn bij Fr. Fer. Prendcourt». U.B.A. en B.H.

567. V. J. V. VONDELS | Salmoneus. | Treurspel. | Discite Justitiam moniti, et non temnere Divos. | *Vignet: putje met «Elk zyn Beurt».* | t' Amsteldam, | By Joannes de Wees, Boekverkooper op den | Middeldam, 1696. (VIII) en 60 blz. 4°.

Op bl. III—VII het «Berecht», op bl. VIII «Inhoudt» en lijst der «Spreeckende personaedjen». B.V. en U.

568. VI. J. VAN VONDEL'S Salmoneus, treurspel. 1657. (II), 66, (VI) en 68 blz. kl. 8°.

Eigenlijk is deze editie een gedeelte van J. van Vondel's Treurspelen (zie boven n°. 31); zonder afzonderlijken titel vormt zij met *Adonias*, n°. 113 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon. De titel op den omslag luidt: «Klassiek, Letterkundig Panthéon Salmoneus en Adonias. Treurspelen van J. van Vondel. Nieuwe, herziene druk. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1882».

569. I. Koning Davids | Harpzangen | Den Nederduitschen toegezongen. | Door J. V. VONDEL. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | By de weduwe van Abraham de Wees, | op den Middeldam. 1657. (VI) en 361 blz. 8°.

In het voorwerk vindt men een gravure, David voorstellende, op de harp spelende. Op bl. V en VI de opdracht «Aen De doorluchtighste Koningin Christina Maria Alexandra [1])».

Bl. 1—342 bevatten «Davids Harpzangen» en bl. 343—361 «Heilige gezangen [2])», namelijk «Moyzes Gezang», «Lofzangk van Maria», «Zacharias Lofzang», «Simeons Lofzang», «He Gebedt des Heeren» en «De Koninghlijcke Harp».

Op de laatste bl. leest men: «t' Amsterdam, Ter Druckerye van Thomas Fontein, op den Voorburghwal. 1657.» U.

NB. Van deze uitgave kwam mij een exemplaar onder de oogen, waarin op een los, ingevoegd blaadje het volgende gedrukt stond:

Berecht.

Den Lezer zy kenbaer dat het getal der Harpzangen gestelt is, volgens d' oude rekeninge der Hebreeusche Rabbijnen of LXXII Overzetteren, die de zelve, omtrent 250 jaeren voor Christus geboorte, uit den gronttext in het

---

[1]) Komt ook voor in Poëzy 1660 bl. 511 en Poëzy 1682 II bl. 263 (met het jaartal MDCLVII).

[2]) Van de «Heilige Gezangen» zijn «Moyses Gezang» en «Het Gebedt des Heeren» reeds vroeger behandeld (zie n°. 515).

Over «De Koninghlijcke Harp» zie men de volgende afdeeling.

De «Lofzangh van Maria» komt ook voor in Versch. ged. 1644 bl. 347, Poëzy 1650 bl. 576 en Poëzy 1682 II 491.

«Zacharias Lofzang» vindt men ook in Poëzy 1682 II bl. 489.

Over «Simeons Lofzang» zie men n°. 236 noot.

Griecksch vertaelden; welck getal oock gevolght is van den H. Outvader Hieronymus in de Latijnsche overzettinge, die door gansch Christenrijck gemeenelijck gebruickt wort, en van de nieuwe Bybelen hier in verschilt, dat zy Davids 9 Harpzang in twee verdeelen, en hunnen 10 daer uyt trecken, en den 113 noch eens scheydende, daerna den 114, en 115; en den 116, en 147 weder in een smilten; waerom zy van den 9 Harpzang tot den 148, t'elkens een hooger tellen, en den 10, den 11; en den 116, den 117, en zoo voort, noemen; doch ten leste evenwel het getal van 150 Harpzangen behouden.

570. II. Koning Davids | Harpzangen, | Den Nederduitschen toegezongen | door | J. v. VONDEL. | *Vignet: kopie van het putje.* | t' Amsterdam, | By de Weduwe van Gysbert de Groot, op den | Nieuwendyk. CIƆ CI C XCVI. (VIII) en 372 blz. 4°.

Op bl. III en IV een opdracht «Aen de Eerbaare Juffr. Mejuffr. Cathalina Lootsman, Huisvrouw van den Heer Abraham van der Meer», door haar «dienstvaardige Nicht, De Wed: van Gysbert de Groot», bl. V en VI Vondels opdracht aan koningin Christina, bl. VII een Klinckdicht van A. Bógaert «Op den nieuwen druk van Koning Davids Harpzangen», enz. en bl. VIII een «Bericht aan den Lezer» (v. L. VII bl. 148).

In dezen druk worden zeer veel drukfouten gevonden. B.V. en U.

571. III. Koning Davids | Harpzangen, | Den Nederduitschen toegezongen | door | J. v. VONDEL. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | By de Weduwe van Gysbert de Groot, op den | Nieuwendyk. CIƆ CI C XCVI. (VIII) en 372 blz. 4°.

Alhoewel de titels (behalve het vignet) geheel dezelfde zijn, is deze uitgave toch werkelijk een andere dan de hier boven beschrevene. Men sla slechts pag. 1 op en vergelijke vs. 3, «des snooden», vs. 4 «zijn», vs. 10 «zijn tijt», vs. 11 «tijen», vs. 12 «zijn werck bedijen», vs. 14 «gelijck» vs. 15 «dwarrelwints», vs. 17 «bestorremt», vs. 19 «schijn», enz. U.

572. IV. Koning Davids | Harpzangen, | Den Nederduitschen toegezongen | door | J. v. VONDEL. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | By de Erven van de Wed: G. de Groot, en Ant. van Dam, | Boekverkopers, op den Nieuwendijck, 1723. (VIII) en 372 blz. 4°.

Geheel gelijk aan n°. 571. U.

573. De | Parnas | Aen de | Belt. | Verscheide Dichten in Denemerck gedicht | Door | J. V. VONDEL. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't jaer M DC LVII. (16) blz. 4°.

Op bl. 3: «Op d' afbeeldingen der koningklijcke Majesteyt, te Denemerck, Noorwegen, Wenden, en Gotten Geschildert door Karel van Mander, Hofschilder-van zijne Majesteit Frederick de Derde» (v. L. VII 599), «Sofia Amalia» (v. L. VII 600). Op bl. 4: «Christiaen, Gekoren Prins te Denemerck en Noorwegen» (v. L. VII 603), «Op d' afbeeldinge van.... Eryck Seesteed» (v. L. VII 601), bl. 5: «Op d' afbeeldinge van... Karel van Mander» (v. L. VII 598), «Op mijne afbeeldinge Door Karel van Mander» (v. L. VII 602), bl. 6—9: «Afscheit Van... Sofia Amalia» (v. L. VII 604), bl. 10 en 11: «Aen... Joachimus Gerstdorp» (v. L. VII 593) bl. 11 en 12: «Groete Aen hunne Excellentien, den Heere Koenraet van Beuningen», enz. (v. L. VII 591), bl. 13 en 14: «De bestendigheit der Kercke» (v. L. VII 609), en op bl. 14—16: Aen... Tobias Morstin» (v. L. VII 595) [1]).

B.V. en U.

---

[1]) In zijn geheel komt deze verzameling voor achter de uitgaven van Vondels Poëzy 1658, (zie n°. 6).

Het gedicht: «op d' afbeeldinge van... Frederik III» komt ook voor in Apollos Harp 1658 bl. 157, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 157, Poëzy 1660 bl. 430 en Poëzy 1682 I bl. 548.

Dat op «Sofia Amalia» in Apollos Harp 1658 bl. 158, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 158, Poëzy 1660 bl. 431 en Poëzy 1682 I bl. 598 (met het jaartal MDCLVII.)

Dat «op Christiaen» in Apollos Harp 1658 bl. 159, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 159, Poëzy 1660 bl. 431 en Poëzy 1682 I bl. 549.

«Op d' afbeeldinge van... Eryck Seesteed» in Apollos Harp 1658 bl. 159, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 159, Poëzy 1660 bl. 432 en Poëzy 1682 I bl. 574.

«Op d' afbeeldinge van... Karel van Mander» in Klioos Kraam II (1657) bl. 356, Apollos Harp 1658 bl. 160, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 160, Poëzy 1660 bl. 406 en Poëzy 1682 I bl. 592, (met het jaartal MDCLVII.)

«Op mijne afbeeldinge» in Apollos Harp

1658.

574. Triomfe | Over de geboorte van den doorluchtighsten Prince, | Philippus Prosper Andreas, | Prince van Spanje. | Aen | D. Estevan de Gamarra, | Gezant by de Hooge Mogende Heeren Staeten &c. In plano, (hg. 360, br. 263 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. V. Vondel». De beginletter is versierd met een voorstelling van den doop van Jezus in den Jordaan. B.

575. Ter bruilofte | Van den edelen en hooghachtbaeren Heere, Jongkheere | Joan van Waveren, | Out Schepen van Amsterdam, | En Mejoffer | Debora de Blaeuw. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1658. In plano, (hg. 407, br. 276 mM.)

De beginletter is versierd met een voorstelling, die door den gebrekkigen afdruk van de houtsnede niet goed te begrijpen is. Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

1658 bl. 161, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 161, Poëzy 1660 bl. 432 en Poëzy 1682 I bl. 588, (met het jaartal MDCLVII.)

Het «Afscheit van... Sofia Amalia» in Apollos Harp 1658 bl. 161, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 161, Poëzy 1660 bl. 433 en Poëzy 1682 II bl. 407, (met het jaartal MDCLVII.)

Het gedicht «Aen... Joachim Gerstdorp» in Apollos Harp 1658 bl. 165, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 161 Poëzy 1660 bl. 437 en Poëzy 1682 I bl. 433, (met het jaartal MDCLVII.)

De «Groete aen... Koenraet van Beuningen» in Apollos Harp 1658 bl. 166, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 166, Poëzy 1660 bl. 439, en Poëzy 1682 I bl. 434, (met het jaartal MDCLVII.)

Het gedicht op «De bestendigheit der Kercke» in Apollos Harp 1658 bl. 168, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 168, Poëzy 1660 bl. 440 en Poëzy 1682 I bl. 538 (met het jaartal MDCLVII).

«Aen... Tobias Morstin» in Apollos Harp 1658 bl. 170, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 170, Poëzy 1660 bl. 442 en Poëzy 1682 I bl. 436, (met het jaartal MDCLVII).

[1]) Ook afgedrukt in Bloemkrans van Versch. gedichten 1659 bl. 538, Poëzy 1660 bl. 500, en Poëzy 1682 I bl. 385.

[2]) Te vinden in Poëzy 1682 I bl. 669, met het jaartal MDCLVIII.

576. Op het Kroonen van den Roomschen Koning en Keizer | Leopoldus | Altijt Vermeerderaer des Rijx. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, By Jacob Straetman, Boeckverkooper op de hoeck vande Rooseboom-steegh inde Calverstraet, 1658. In plano, (hg. 302, br. 242 mM.)

De beginletter is versierd met een voorstelling van David, op de harp spelende. Boven het gedicht [1]) het wapen van Amsterdam; het gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

577. Vrye zeevaert | naer oosten. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, by de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1658. In plano, (hg. 348, br. 235 mM.)

De beginletter is versierd met dezelfde voorstelling als in n°. 554. Het gedicht is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en B.

578. Staetwecker. | *Daaronder:* | Op d' afbeeldinge van den doorluchtighsten zeehelt, | H. Jakob van Wassenaer, | Vryheere van Wassenaer &c. Amirael van Hollant | en Westvrieslant. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den middeldam. 1658. In plano, (hg. 334, br. 225 mM.)

Het eerste gedicht [2]) is in twee kolommen

[1]) Afgedrukt in Apollos Harp 1658 bl. 346, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 346, Poëzy 1660 bl. 463, Poëzy 1682 I bl. 390, (met het jaartal MDCLVIII.)

[2]) Te vinden in Bloemkrans van Versch. gedichten 1659 bl. 609, op bl. 147—151 van «Amsterdamsche Vreugdtriomfe, Bestaende in alle de Triomfdichten, ter eeren de Doorluchte Heeren van Nassouw, Oranje en Anhalt, Benevens de Victorie, zoo voor als in Koopenhaven. Als ook De bevochte Victorie van Funen, door de Ed. Manhafte Zeehelt Michiel de Ruiter. Door de vermaerste Poëten, als Huygens, Westerbaen, Vondel, Vos, J. Zoet, J. S. v. Chandelier en andere. Verciert met de 16 Triomfwagens, die langs de straet en op den Dam vertoont zijn, terwijl de Doorluchte Huizen van Nassouw, Oranje en Anhalt, door d' Ed. Heeren Burgermeesteren, op het Stadhuis,

gedrukt; het tweede [1]) is geteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

579. Zeemagazyn | Gebouwt | Op Kattenburgh t' Amsterdam. | Aen | De weledele en mogende Heeren Zeeraeden | ter Amiraliteit in de gemelde stadt. | Super et Garamantas et Indos | Proferet Imperium. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1658. 14 blz. 4°.

De beginletter is versierd met een voorstelling van het Paradijs; het gedicht [2]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» B.V. en U.

580. Maeghdepalm | Ter kloosterstaetsie | Van zuster | Anna Bruining, | Bevestight | In d' Orde van d' arme Klaerissen | te Bethlehem. | Sint Lukas. | Anna gingk noit uit den tempel, maer diende Godt nacht en dagh | met vasten, en bidden. | *Vignet.* | In den Iaere M DCL VIII. 8 blz. 4°.

Het vignet is een houtsnede van C. V(an) S(ichem), voorstellende de krooning van Maria. Het gedicht [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en U.

581. J. V. VONDELS | Afbeeldingen | der | stamheeren | en zommige telgen van de | Graven, Boelensen, | Bickeren en Witsens, | toegewyt | den edelen en gestrengen Heere | Andries de Graeff, | ouden raet | en rekenmeester, | nu | out | burgermeester | en | zeeraet | t' Amsterdam. | M DC LVIII. (16) blz. 8°.

Op bl. 2 als opdracht een gedicht «Onschult. Aen den zelven Heer», onderteekend: «Uwe Ed. dienstwillige J. V. Vondel».

Bl. 3 gedicht op Diedrick Jansz. Graeff, bl. 4 op Cornelis Boelens, bl. 5 op Geeraert Bicker, bl. 6 op Geeraert Jakob Witsen, bl. 7 op Jakob de Graeff, bl. 8 op Cornelis Bicker, bl. 9 op Andries de Graeff, bl. 10 op Elizabeth Bickers van Swieten, op bl. 11 op Andries de Graeff en Elizabeth Bickers van Swieten, bl. 12 «op de Kinders van Andries de Graeff en Elizabeth Bickers van Swieten», bl. 15 «Op het wapen van den gemelden Heere» en bl. 16 «op Vredehoei (*sic*), onderteekend: «J. V. Vondel. [1])».

Vermoedelijk is deze uitgave gedrukt en verschenen «t' Amsterdam, By Jakob Lescaille, Boekverkooper op de Middeldam, naast de Vismarkt», daar zij in letter, druk en formaat geheel overeen komt met bl. 289—304 van den bundel: «Hollantsche Parnas» bij denzelfden uitgegeven. K.B.

582. Portret van Johan Maurits, door C. van Dalen Jr. Folio.

Portret naar rechts, omgeven van wapens, enz. en daaronder op een lint: «qva patet orbis» en een opschrift. Daaronder in twee kolommen Vondels gedicht [2]), onderteekend «I. V. Vondel». Rechts onderaan: «C. V. Dalen Junior Sculpsit» en links: «G. Flinck Inventor et Pinxit». In het midden: «M. DC. LVIII.». P.K.

1659.

583. I. Triomf van Koppenhagen | Onder | Frederick | Den derden | Koning van Denemerck en Noorwegen &c. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1659. In plano, (hg. 317, br. 222 mM.)

De beginletter is versierd met een voorstelling van het zalven van David, ontleend aan «2 Sam. 16». Het gedicht [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel». B.

---

getracteerd werden. t' Amsterdam, Uit de Boeckwinckel van Michiel de Groot, Boeckverkoper, op de Nieuwendijck, tusschen beide de Haerlemmer Sluyzen. 1660», 202 blz. 12°. oblong; verder in Poëzy 1660 bl. 505 en Poëzy 1682 I bl. 416 (met het jaartal MDCLVIII).

[1]) Ook in Bloemkrans van Versch. gedichten 1659 bl. 611, Poëzy 1660 bl. 507 en Poëzy 1682 I bl. 554 (met het jaartal MDCLVIII).

[2]) Afgedrukt in Apollos Harp 1658 bl. 353, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 353, Poëzy 1660 bl. 467 en Poëzy 1682 I bl. 260 (met het jaartal MDCLVIII).

[3]) Komt voor in Hollantsche Parnas 1660 bl. 455 en Poëzy 1682 I bl. 523.

[1]) Afgedrukt in Hollantsche Parnas 1660 bl. 289—304 en Poëzy 1682 I bl. 561 seq.

[2]) Komt voor in Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 601, Poëzy 1660 bl. 360 en Poëzy 1682 I bl. 551 met het jaartal MDCLIX.

[3]) Te vinden in Bloemkrans van Versch. gedichten 1659 bl. 651, op bl. 135—138 van «Amsterdamsche Vreugdtriomfe, 1660», in Poëzy 1660 bl. 508 en Poëzy 1682 I bl. 75, (met het jaartal MDCLIX.)

584. II. Triomf van Koppenhagen. Onder Frederick de derde, Koningh van Denemarcken en Noorwegen, &c. In plano.

Bij een kaart van het eiland Seeland, uitvoerig beschreven bij Muller, *Ned. Historieprenten* onder n°. 2142, is een strook gevoegd, waarop Vondels gedicht in drie kolommen afgedrukt is, onderteekend: «J. v. Vondel.» In een vierde kolom: «Lijste van de Dooden en Gequetsten, gebleven aen de Sweetsche zijde». P.K.

585. De vorstelycke | bruiloft | t' Amsterdam. | Aen den doorluchtighsten Vorst en Heer | Johan Georg, | Vorst te Anhalt, Graef van Askanje, Heer | van Serbst, Beerenburgh &c. Opperveltoverste van | zijne Keurvorstelijcke doorluchtigheit, in beide Hertoghdom- | men Brandenburgh, en stadthouder van zijn legers, | overste der ruiterye &c. | En de doorluchtighste Princes, Mevrouw | Henriette Katharine, | Princes van Oranje en Nassau, Gravin van Katznelboge, | Vianden, Dietz, Lingen, Meurs, Buuren, Leerdam, Marckgravin van ter | Veere, en Vlissingen, Barones van Breda &c. | Devs nobis haec otia fecit. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | t' Amsterdam, ter Druckerye van Thomas Fontein. | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1659. 12 blz. folio.

Op de laatste bladzijde is ook het «Bruiloftsliedt» (v. L. VII bl. 794) afgedrukt. Daaronder staat de onderteekening: «J. v. Vondel. [1])». U.

586. Op de historischilderyen | Ter eere van de Keurvorstinne, den Vorst van Anhalt, | en alle Nassausche Heeren en Vrouwen op het stadthuis geschildert. Door G. Flinck. In plano, (hg. 346, br. 246 mM.)

Het gedicht [2]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

587. I. Triomf | over | Funen. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1659. In plano, (hg. 314, br. 258 mM.)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.T., B.V. en B.

588. II. Triomf over Funen. In plano.

Bij een kaart van een deel van Funen, uitvoerig beschreven bij Muller, *Ned. Historieprenten* onder n°. 2151, behoort een strook, waarop Vondels gedicht in drie kolommen is afgedrukt, onderteekend: «J. v. Vondel». Daarnaast: «Lijste van de Doode en gevange Sweedsche Officieren op het Eylandt Funen, den 25 November bekomen, voor ende in de Stadt Nieuwborgh». Aan het einde: «t' Amsterdam, By Hugo Allardt, in de Kalver-straet, in de Wereltkaert.» P.K.

589. De noortsche | nachtegael. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1659. In plano, (hg. 350, br. 219 mM.)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en niet onderteekend. B.T.

590. Portret van Augustyn Bloemaert door J. Suyderhoeff. Folio.

Ter halver lijve links bij eene tafel, een blad papier in de rechterhand. Onder het portret vindt men in twee kolommen Vondels gedicht [4]), onderteekend: «I. v. Vondel». Links: «I. ver Spronck pinxit», rechts: «I. Suijderhoef sculpsit».

---

[1]) Het gedicht «De Vorstelycke bruiloft» vindt men ook in Hollantsche Parnas 1660 bl. 241, op bl. 9—38 van «Amsterdamsche Vreugdtriomfe, 1660», in Poëzy 1660 bl. 539 en in Poëzy 1682 I bl. 610 (met het jaartal MDCLIX).

[1]) Ook te vinden in Hollantsche Parnas 1660 bl. 253, Poëzy 1660 bl. 555 en Poëzy 1682 II bl. 327, (met het foutieve jaartal MDCLIV).

[2]) Afgedrukt op bl. 152—156 van «Amsterdamsche Vreugdtriomfe 1660», en in Poëzy 1682 I bl. 76, (met het jaartal MDCLIX).

[3]) Te vinden op bl. 139—146 van «Amsterdamsche Vreugdtriomfe, 1660», in Poëzy 1660 bl. 536 en Poëzy 1682 II bl. 432.

[4]) Ook te vinden in Poëzy 1682 I bl. 581.

Op de latere staat leest men op het blad papier in de rechterhand: «Obiit 14 Nov. 1659 Æt. 73». P.K.

591. Lantgezang | Ter Bruilofte van den E. Heere | Reinier van Estvelt, | En de E. Jongkvrouwe, | Rebecka Bruining. | *Onderaan:* | t'Amsterdam, Ter Druckerye van Thomas Fontein, by de Deventer Houtmerckt, in de Gekroonde Druckery. 1659. In plano, (hg. 334, br. 230 mM.)

De beginletter is versierd met een voorstelling van de verschijning aan de wandelaars naar Emmaus. Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en niet geteekend. B.

592. Onderwys | Van het geloofshooftpunt der | H. Dryeenigheit. | Getrocken uit het vijfde boeck der Bespiegelingen van | Godt en den Godtsdienst, | Door J. V. VONDEL. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LIX. 16 blz. 4°.

Op bl. 3—4 een opdracht «Aen den heilgeerigen Lezer».
Dit stuk is eigenlijk vs. 875—1252 van de *Bespiegelingen van Godt en Godtsdienst*, die eerst in 1662 het licht zagen. (v. L. IX bl. 574). U.

593. Aen de edele Gebroederschap der schutters- | orde van Sint Michiel, in de Kolveniers doelen. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Ter Druckerye van Thomas Fontein, by de Deventer Houtmarckt. 1659. In plano, (hg. 175, br. 221 mM., zonder de gravure).

Boven het gedicht [2]) een gravure (hg. 152, br. 134 mM.), een schild, rustende op twee gekruiste geweren, op het schild een vogelklauw. De beginletter is versierd met figuren.
Het gedicht is onderteekend: «S. D.» B.V.

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 755, met het jaartal MDCLIX.
[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 575.

594. I. J. V. VONDELS | Jeptha | Of | Offerbelofte. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam. 1659. (x) en 61 blz. 4°.

Op bl. III en IV de opdracht «Aen Mevrouw Anna van Hooren, Gemaelin van den edelen Heere, Cornelis van Vlooswyck,» enz. [1]), bl. V—IX het «Berecht Aen de begunstelingen der toneelkunste» en bl. X «Inhoudt» en de lijst der «Spreeckende Personaedjen».
De eerste regel op bl. V eindigt: «*lant-*». B.V. en U.

595. II. J. V. VONDELS | Jeptha | Of | Offerbelofte. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam. 1659. (x) en 61 blz. 4°.

De eerste letter van de opdracht is omgeven door krulornament. De eerste regel op bl. V eindigt: «*lantvooght,*» en de laatste: «*schilders,* | *in hunne*». U.

596. III. J. V. VONDELS | Jeptha | Of | Offerbelofte. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abrahan (*sic*) de Wees, op den | Middeldam. 1659. (x) en 61 blz. 4°.

De eerste regel op bl. V eindigt: «*lantvooght,*» en de laatste regel: «*in hunne historischil-* | *de-*». B.V. en U.

597. IV. I. V. VONDELS | Jeftha | of | Offerbelofte. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 63 blz. 8°.

Op bl. 3 en 4 de opdracht, bl. 5—9 het «Berecht» en bl. 10 «Inhoudt» en lijst der «Sprekende Personaedjen». U.

598. V. J. V. VONDELS | Jeptha |

[1]) Ook te vinden in Poëzy 1682 II bl. 276 met het jaartal MDCLIX.

Of | Offerbelofte. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boeckverkooper op den | Middeldam. 1697. (x) en 61 blz. 4°.

Geheel gelijk aan de eerste uitgave.
B.V. en U.

599. JOOST VAN DEN VONDEL'S Iephta. Trauerspiel in fünf Acten. Aus dem Holländischen bearbeitet von Ferd. Grimmelt. *Vignet: wapenschild.* Münster. Adolph Russell's Verlag. 1869. 107 blz. 8°.

Bl. 3—6 «Vorrede», gedateerd: «Liesborn, den 1 Januar 1869», bl. 7 en 8 de opdracht aan «Der Frau Anna van Hoorn», bl. 9—15 «Ein Wort an alle Freunde der Dramatik», bl. 16 «Inhalt» en bl. 17—107 de vertaling van het treurspel. Blijkens de achterzijde van den omslag is dit het tweede deeltje van «Joost van den Vondel's Werke». (Zie boven n°. 531). U.

600. J. VAN VONDEL'S Jeptha of offerbelofte. Treurspel. 1648 (*sic*). VI en 68, (II) en 57 blz. kl. 8°.

Gedeelte van J. van Vondel's Treurspelen (zie boven n°. 34); verscheen met *Samson* als n°. 115 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon. Op den omslag luidt de titel aldus: «Klassiek Letterkundig Panthéon Jeptha en Samson Treurspelen van J. van Vondel. Nieuwe, herziene druk. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1882».

1660.

601. Ter begraefenisse | Van den hooghgeleerden heere, | Peter Schryver. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees, 1660. In plano, (hg. 243, br. 142 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. v. Vondel.»
B.

602. Op d' afbeeldinge van koningklijcke Majesteit | Karel Stuart | Den tweeden | Koning van Groot Britanje Vranckrijck en Yrlant. | Voor zijn Vorstelijcke genade prins Maurits, door Ovens geschildert. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1660. In plano, (hg. 256, br. 235 mM.)

Boven het gedicht [1]), dat onderteekend is: «J. V. Vondel», is een gegraveerde afbeelding van het Engelsche wapen afgedrukt.
B.V. en B.

603. Opgang | Van | Karel Stuart | den tweeden | Koning van groot Britanje, Vranckrijck en Yrlant. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, by de weduwe van Abraham de Wees, op den middeldam. 1660. In plano, (hg. 314, br. 256 mM.)

Boven het gedicht [2]), dat in twee kolommen gedrukt en onderteekend is met: «J. V. Vondel», is het Engelsche wapen afgedrukt, hetzelfde als in n°. 602. B.V. en B.

604. I. J. V. VONDELS | Koning | David | In ballingschap. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam. 1660. (VIII) en 60 blz. 4°.

Op bl. III—VI de opdracht aan «Den edelen en gestrengen heere Andries de Graef,» enz.,

---

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 32 met het onderschrift: «Overleden 1660, den 30 van Grasmaent».

[1]) Te vinden in «De Hollantsche Lauwer-krans. Gevlochten van verscheyde Poëten, ter Eeren Karel de II. *Vignet: Hollandsche Leeuw.* t' Amsterdam, Voor Michiel de Groot, Boeckverkoper op de Nieuwen-dijck, Anno 1660.» (24) blz. 12°.
Ook is het afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 547.

[2]) Afgedrukt op bl. 42—44 van: «Herstelde Zeeg-triomf van Karel de tweede, Koning van Groot Brittanje, Vranckryck en Yerlandt, Beschermer des Geloofs. Door verscheyde voornaemste Poëten van Hollandt. *Vignet: wapen van Engelant.* Te Dordrecht, Voor Abraham Andriesz. Boeck-verkooper by 't Stadt-huys. 1660.» 2 en 70 blz. kl. 8°.
Hiervan bestaan twee verschillende uitgaven, beide in hetzelfde jaar verschenen en te vinden in de Koninklijke Bibliotheek.
In den tweeden druk wordt het gedicht gevonden op bl. 34—37.
Verder in «De Hollantsche Lauwer-krans. Amsterdam, 1660» en in Poëzy 1682 I bl. 393 (met het jaartal MDCLX).

bl VII en VIII «Inhoudt» en bl. VIII de lijst van «De Treurspeelers».

De eerste regel van het treurspel eindigt: «Thamer». B.V. en U.

605. II. J. V. VONDELS | Koning | David | In | ballingschap. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam. 1660. (VIII) en 60 blz. 4°.

De eerste regel van het treurspel eindigt: «Thamar». B.V. en U.

606. III. I. V. VONDELS | Koning | David | In ballingschap. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 56 blz. 8°.

Op bl. 3 en 4 de opdracht, bl. 5 en 6 «Inhoudt» en bl. 6 de lijst van «De Treurspeelers.» U.

607. IV. J. V. VONDELS | Koning | David | In ballingschap. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elk zyn Beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1691. (VIII) en 56 blz. 4°.

Gelijk aan de tweede uitgave. B.V. en U.

608. V. J. VAN VONDEL'S Koning David in ballingschap. Treurspel. 1660. (II) en 119 blz. kl. 8°.

Gedeelte van J. van Vondel's Treurspelen (zie boven n°. 34); verscheen met *Koning David herstelt* als n°. 114 in het Klassiek Letterkundig Panthéon. Op den omslag luidt de titel aldus: «Klassiek Letterkundig Panthéon Koning David. Treurspelen van J. van Vondel. Nieuwe herziene druk. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1882».

609. De bruiloft | Van | Den Teems en Aemstel t' Amsterdam. | Aen de doorluchtighste Hoogheden | Maria Stuart en Willem van Oranje, | princen van Oranje &c. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1660. In plano, (hg. 240, br. 255 mM.)

Boven het gedicht [1]) hetzelfde Engelsche wapen als in n°. 602. Het gedicht is in drie kolommen gedrukt en onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

610. De ridderschap | Van Amsterdam, | Onder zijne koningklijcke Hoogheit, | Willem van Oranje, | Prince van Oranje en Nassau &c. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1660. In plano, (hg. 296, br. 242 mM.)

Boven het gedicht [2]), onderteekend: «J. v. Vondel», is het Amsterdamsche wapen afgedrukt. B.V. en B.

611. Byschrift | Op d' afbeeldinge van den hooghedelgeboren Heere, | Godart van Ree, | Baron tot Amerongen, Gecommitteerde ter verga- | deringe der hooghmogende heeren Staeten generael &c. voor- | heene Gezant by den koning van Denemarck, nu aen den | Koning van Spanje &c. | Staende op zijn vertreck door Ovens geschildert. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, by de weduwe van Abraham de Wees, 1660. In plano, (hg. 232, br. 151 mM.)

Het gedicht [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

612. I. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken | In Nederduitsch dicht | Vertaelt door | J. V. VONDEL. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees,

---

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 779 met het jaartal MDCLX.

[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 426 (met het jaartal MDCLX).

[3]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 572 met het jaartal MDCLX.

op den Mid- | deldam, in 't nieuwe Testament. 1660. Met Privilegie voor vijftien jaren. (XXVIII), 565 en (3) blz. 4°.

Voor den titel is dezelfde titelprent geplaatst als voor de proza-vertolking (n°. 421); zij is echter opgesneden en draagt den naam van T. Matham als graveur. Het opschrift is veranderd in: «Publius | Virgilius | Maroos | Wercken | vertaelt | in Nederduitsch dicht | door | J. v. Vondel, | MDCLX.» Op bl. IV het Privilegie, «in dato den 15den July des jaers 1660», bl. V—X «Parnasloof Toegewijt den weledelen en gestrengen heere Cornelis de Graeff,» enz. [1]); boven het gedicht is een gegraveerd wapen van Corn. de Graeff afgedrukt. Bl. XI en XII het gedicht «Keizer Augustus op Maroos Eneas [2])» en bl. XIII—XXVIII «Het leven van Publius Virgilius Maro.»

Achter het boek twee blz. met het gedicht: «Op de tytelprint van Maroos Wercken [3])» en op de laatste blz: «t' Amsterdam, Ter Druckerye van Thomas Fontein, op de Voorburghwal, by de Deventer-hout-marckt, 1660.» B.V. en U.

613. II. Publius | Virgilius | Maroos | Wercken | In Nederduitsch dicht | Vertaelt door | J. V. VONDEL. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | By Barent Visser, Willem de Coup, | Willem Lamsvelt en Andries van Damme, | Boekverkopers 1696. (XXXII), 565 en (2) blz. 4°.

Op de titelprent is het jaartal veranderd; bl. I—XXX komen overeen met die in den vorigen druk; alleen is het Privilegie weggelaten. Op bl. XXXI en XXXII een gedicht van David van Hoogstraten: «Op den niewen (*sic*) druk van Publius Virgilius Maroos Werken in Nederduitsch dicht vertaelt door Joost van den Vondel».

Na bl. 565 volgen nog twee bedrukte blz. met het gedicht: «Op de tytelprint van Maroos Wercken.» U.

614. I. J. V. VONDELS | Samson | of | heilige wraeck. | Treurspel. | *Vignet: putje met «elck zyn beUrt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LX. (VIII), 53 en (1) blz. 4°.

[1]) Te vinden in Poëzy 1682 II bl. 283, met het jaartal MDCLX.

[2]) Zie boven n°. 421 noot 2.

[3]) Zie boven n°. 421 noot 1.

Op bl. III—VI de opdracht aan «Den weledelen en gestrengen heere, Cornelis van Outshoren», enz., bl. VII en VIII «Inhoudt» en bl. VIII de lijst van «De treurspeelders». Op de laatste bladzijde: «Samsons grafschrift» in 20 regels. B.V. en U.

615. II. J. V. VONDELS | Samson | of | heilige wraeck. | Treurspel. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LX. (VIII), 53 en (1) blz. 4°.

«Samsons grafschrift» is hier in 19 regels afgedrukt. U.

616. III. I. V. VONDELS | Samson | of | heilige wraeck. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam. | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 53 blz. 8°.

Op bl. 3 en 4 de opdracht, bl. 5 en 6 «Inhoudt» en bl. 6 de lijst van «De treurspeelders». U.

617. IV. J. V. VONDELS | Samson | of | heilige wraeck. | Treurspel. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den | Middeldam, 1694. (VIII) en 54 blz. 4°.

Bl. III—VI de opdracht, bl. VII—VIII «Inhoudt» en bl. VIII de lijst van «De treurspeelders». B.V. en U.

V. Zie over den herdruk in het Klassiek, Letterkundig Panthéon n°. 600.

618. De kunstkroon | Voor den Koningk van groot Britanje &c. | Aen den E. E. Heer | Symon van Hooren, | Burgermeester van Amsterdam, staende met zijne medegezanten reisvaerdigh naer Engelant. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1660. In plano, (hg. 252, br. 350 mM.)

Boven het gedicht [1]), dat in twee kolommen gedrukt en onderteekend is: «J. V. Vondel.», is een gegraveerd Engelsch wapen, hetzelfde als in n°. 602, afgedrukt. B.V. en B.

619. Op de toetssteene | feesttafel | Der Goden | Bevlochten met den kunstrijcken parlemoerkrans | door D. van Rijswijck. | *Onderaan:* | t'Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den middeldam. 1660. In plano, (hg. 344, br. 230 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en B.

620. I. J. V. VONDELS | Koning | David | herstelt. | Treurspel. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt».* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LX. (VIII) en 54 blz. 4°.

Op bl. III—VI de opdracht aan «Den weledelen en gestrengen Heere Cornelis van Vlooswyck», enz., bl. VII «Inhoudt» en bl. VIII de lijst der «Treurspeelders».

Op bl. 14 reg. 14 v. o. leest men: «bloetschult». U.

621. II. J. V. VONDELS | Koning | David | herstelt. | Treurspel. | *Vignet: putje met «elck zyn beUrt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LX. (VIII) en 54 blz. 4°.

Op bl. 14 reg. 14 v. o. leest men: «boetschult» (*sic*). B.V. en U.

622. III. I. V. VONDELS | Koning | David | herstelt. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIↃ IↃC LXI. 54 blz. 8°.

Bl. 3—5 de opdracht, bl. 6 »Inhoudt» en lijst der «Personaedjen». U.

623. IV. J. V. VONDELS | Koning | David | herstelt. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn Beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1693. (VIII) en 54 blz. 4°.

Bl. III—VI de opdracht, bl. VII «Inhoudt», en bl. VIII lijst der «Treurspeelders». B.V. en U.

V. Zie over den herdruk in het Klassiek, Letterkundig Panthéon n°. 608.

624. I. J. V. VONDELS | Koning | Edipus | Uit Sofokles. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam. Anno M. DC. LX. (XII) en 55 blz. 4°.

Op bl. III—VIII de opdracht [1]) aan «Den weledelen en grootachtbaeren heere, Joan Huidekooper,» enz., bl. IX en X «Inhoudt», bl. XI het gedicht: «Inhoudt Van Koning Edipus, Gedicht door Aristofanes den Letterkunstenaer [2])», en bl. XII de lijst der «Treurspeelders».

Op de eerste bladzijde van de opdracht, reg. 3 v. o. staat: «behooren». B.V. en U.

625. II. J. V. VONDELS | Koning | Edipus | Uit Sofokles. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam. Anno M. DC. LX. (XII) en 53 blz. 4°.

Op de eerste bladzijde van de opdracht reg. 3 v. o. staat: «behoren». U.

626. III. J. V. VONDELS | Koning | Edipus | Uit Sofokles. | Treurspel. | *Vignet: verkleinde kopie (omgewend) van het putje.* | Te Dordrecht, | By Abraham Andriesz. | In 't Jaer 1660. (X) en 46 blz. 8°.

---

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 418 met het jaartal MDCLX.

[2]) Te vinden in Poëzy 1682 II bl. 368 met het jaartal MDCLX.

[1]) Het gedicht, beginnende «Wat wytghe» enz. in de opdracht (v. L. VIII bl. 668) komt ook voor in Poëzy 1682 II bl. 589.

[2]) Ook te vinden in Poëzy 1682 II bl. 390.

Bl. III—VI de opdracht, bl. VII—IX «Inhoudt», bl. X «Inhoudt Van Koning Edipus» en lijst der «Treurspeelders». U.

627. IV. I. V. VONDELS | Koning | Edipus | Uit Sofokles. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet. CIƆ IƆC LXI. 56 blz. 8°.

Op bl. 3—5 opdracht, bl. 6 en 7 «Inhoudt» en bl. 8 «Inhoudt van Koning Edipus» en lijst der «Personaedjen». U.

628. V. J. V. VONDELS | Koning | Edipus | Uit Sofokles. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | By Joannes de Wees, Boeckverkooper | op den Middeldam, 1698. (XII) en 55 blz. 4°.

Op bl. III—VIII opdracht, bl. IX en X «Inhoudt», bl. XI «Inhoudt van Edipus» en bl. XII lijst der «Treurspeelders». B.V. en U.

629. VI. J. V. VONDELS | Edipus, | treurspel. | Den laatsten Druk, gelyk het op den Schouwburg | werd vertoond. | *Vignet: vogel Phenix met onderschrift: «perseveranter».* | Te Amsteldam, | By de Erfgen: van J. Lescailje, op den Middel- | dam, op de hoek van de Vischmarkt, 1705. | Met Privilegie. (IV), 66 en (2) blz. 8°.

Op bl. III «Inhoud van Edipus», bl. IV, behalve de lijst der vertooners, een bericht «Aan den leezer».

Op de 2 ongenummerde blz. achter het treurspel is de «Copye van de Privilegie» van 21 Mey 1699 en de vergunning der Regenten van 't Wees en Oude Mannenhuys van 9 April 1705 afgedrukt. B.H.

630. Portret van Govert Flinck, door A. Blooteling. Folio, (hg. 292, br. 212 mM.)

Ter halver lijve, rechts, staande bij een voetstuk, met eene rol in de hand. Onder het portret in twee kolommen Vondels gedicht [1]), onderteekend: «J. v. Vondel.» Links onderaan: G. Pr. Zyll Pinx.» en rechts: «A. Blotelingh sculp.» P.K.

631. Het lyckbedde | van wylen Heer | Ioan Banning Wuytiers, | priester. In plano, (hg. 297, br. 153 mM.)

Vondels gedicht [1]) is gegraveerd in schoonschrift en onderteekend: «J. v. Vondel». Onderaan links leest men: «W. van der Laegh scripsit et sculpsit».

Dit bijschrift behoort bij de afbeelding van het praalbed van Joan Banning Wuytiers.

Hij ligt uitgestrekt op een staatsiebed, in priesterlijke kleeding, naar links gewend. Achter het praalbed links een met zwart omhangen tafel, waarop twee waslichten en een crucifix staan; ter zijde rechts een wierookvat, van boven een hand met een bazuin, omgeven door wolken. Op het praalbed het wapen van Banning Wuytiers.

Boven de prent: geteekend «Th. Matham Fecit Anno 1660.» leest men «Beati mortui, qvi in domino moriuntur. Apoc. 14.» Onderaan: «R^dus. Dominus Ioannes Banning Wuytiers, Amstelredamensis, natus A°. Christi MDXCI, consecr: sacerdos A°. MDCXIX. Obiit A°. MDCXLVII.» B.V.

1661.

632. Lyckklaght | over | Den hooghwaerdighsten Heer, | Zacharias de Mets, | Bisschop van Trallen &c. In plano, (hg. 224, br. 142 mM.)

Het gedicht [2]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» B.V.

633. Nootweer | Tegens den inbreuck van | Turckyen. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1661. In plano, (hg. 292, br. 257 mM.)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

634. Byschriften | Aen de edele mogende zeeraeden | t' Enckhuisen, | Op het Roode Paert met zijn me-

[1]) Ook te vinden in Hollantsche Parnas 1660 bl. 152 en Poëzy 1682 I bl. 591.

[1]) Komt voor in Hollantsche Parnas 1660 bl. 518 en in Poëzy 1682 II bl. 46.

[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 51.

[3]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 152 met het jaartal MDCLXI.

taelen Kanon, uit | den overwonnen Duinkercker, onder den zeestrijt, in hop- | man Volkaert Kanonijx oorloghsschip overgespron- | gen, in den jaere 1622. den 22 in Wijnmaent. | Klinckdicht. | *Daaronder:* | Anders. | Het Roode Paert spreeckt. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middel-dam. CIↃ CIC (*sic*) LXI. In plano, (hg. 332, br. 247 mM.)

Zooals uit den hier opgegeven titel kan blijken, bevat deze plano de beide gedichten [1]), die op bl. 220 en 221 in Van Lenneps X[de] deel zijn afgedrukt.

Het laatste gedicht is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

635. I. Tooneelschilt | of | pleitrede | voor het tooneelrecht. | Cedo nvlli. | *Vignet: putje met «Elck zyn be Urt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LXI. 10 blz. 4°.

In deze uitgave is Vondels naam op den titel weggelaten. B.V. en U.

636. II. J. V. VONDELS.' | Tooneelschilt | of | pleitrede | voor het tooneelrecht. | Cedo nvlli. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LXI. 10 blz. 4°.

B.V. en U.

637. III. J. V. VONDEL. Tooneelschilt of pleitrede voor het tooneelrecht. Amsterdam, 1781. 4°.

Aldus beschreven onder n°. 1410 in «Catalogue de livres, d'ouvrages illustrés et de gravures, formant la bibliothèque de feu M. Adriaan van der Hoop Jacz.», verkocht bij M. Nijhoff op 3 Mei 1881. Ik verzuimde tot mijn groote spijt, deze uitgave op te teekenen; want later zag ik geen ander exemplaar.

---

1) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 307 en II bl. 585, op beide plaatsen met het jaartal MDCLXI.

638. I. J. V. VONDELS | Adonias | of | Rampzalige Kroonzucht. | Treurspel. | *Vignet: putje met «elck zyn beurt.* (*sic*)». | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LXI. (VIII) en 55 blz. 4°.

Op bl. III—VII de opdracht aan «Den weledelen heere Jacob de Graeff, Jongkheere van Zuidpolsbroeck» en bl. VIII «Inhout» en de lijst der «Treurspeelers». B.V. en U.

639. II. J. V. VONDELS | Adonias | of | Rampzalige kroonzucht. | Treurspel. | *Vignet: kopie van het putje* (*omgewend*) *met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LXI. (IV) en 55 blz. 4°.

Op bl. III—IV opdracht en bl. IV «Inhout» en lijst der «Treurspeelers».

In vs. 2 van het treurspel leest men «Abizag», terug, terwijl de eerste druk «Abisag» heeft. B.V. en U.

640. III. I. V. VONDELS | Adonias | of | Rampzalige Kroonzucht. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Ter Druckerye van Kornelis de Bruyn, Boeckdruc- | ker, in de Gravestraet, CIↃ IↃC LXII. 56 blz. 8°.

Op bl. 3—5 opdracht en bl. 6 «Inhoudt» en lijst der «Personaedjen». U.

641. IV. J. V. VONDELS | Adonias | of | Rampzalige kroonzucht. | Treurspel. | *Vignet: omgewend putje met «elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper, | op den Middeldam, 1705. (IV) en 55 blz. 4°.

Geheel gelijk n°. 639. U.

642. I. Portretten van Dirck en Wouter Crabeth, door Persyn. Folio. (hg. 175, br. 235 mM.)

Beide portretten in een ovaal, als pendanten. Boven het rechtsche: «Dirck P. Crabeth», boven het linksche: «Wouter P. Crabeth»; in het midden: «Schilders van de glasen in S[t]. Jans Kerck tot Gouda».

Het portret van Dirck: borstbeeld, breed uitgekamde baard, in de rechterhand een rol; het portret van Wouter: borstbeeld, met puntbaard, geplooide ringkraag en beide handen zichtbaar. Onder elk der portretten is een zesregelig gedichtje [1]) geplaatst; dat onder Dircks afbeelding is onderteekend: «I. v. Vondel.»

De gravure is links geteekend: «R. a. Persyn fe. Ex ipsorum Prototypo. 1661.» P.K.

643. II. Portretten van Dirck en Wouter Crabeth, door H. Bary. Folio, (hg. 180, br. 242 mM.)

Kopieën naar de gravure van Persyn (n°. 642). Dirck is hier links, Wouter rechts geplaatst. Onderaan links: «H. Bary sculp», rechts: «I. Endenburg Exc. Goudae». B.V.

1662.

644. I. J. V. VONDELS | Bespiegelingen | Van | Godt en godtsdienst. | Tegens d' ongodisten, verlochenaers | der Godtheit of goddelijcke voorzienigheit. | In den brief aen de Hebreen. | Wie Gode genaeckt moet bekennen dat hy is, | en beloont die hem zoecken. | *Vignet: putje met «elck zyn beUrt.»* | t' Amsterdam, | By de weduwe van Abraham de Wees, op den Middel- | dam, cIↃ IↃ C LXII. 221 blz. 4°.

B.V. en U.

645. II. J. V. VONDELS | Bespiegelingen | Van | Godt en godtsdienst. | Tegens d' ongodisten, verlochenaers | der Godtheit of goddelijcke voorzienigheit. | In den brief aen de Hebreen. | Wie Gode genaekt moet bekennen dat hy is, | en beloont die hem zoeken. | Den tweeden druk. | *Vignet: putje met «elk zyn beurt.»* | Te Rotterdam, | By Barent Bos, Boekverkooper, op 't Westnieuwlant. | MDCC. (XXIV) en 219 blz. 4°.

Tegenover den titel, een titelprent (bl. IV), naar de teekening van J. Goeree door I. Mulder gegraveerd; J. Bredenburg geeft in een gedicht op bl. II (v. L. IX Nal. bl. 3) een «Verklaring der Titelprint». Bl. V titel, bl. VII—X «Opdragt Aan den Heer Jan de Goede, Boekhouder vande Rekenkamer der Stadt Rotterdam» (v. L. IX. Nal. bl. 455), bl. XI—XIII een gedicht van P. Rabus «op Vondels Herdrukte Bespiegelingen Van God en Godsdienst» (v. L. IX Nal. bl. 657), bl. XIV een gedicht van G. Rabus, P. F. «In novam editionem Poematis Vondeliani De Deo & Religione» (v. L. IX Nal. bl. 8), bl. XV—XXI «Korte inhout van 't geheele werk» (v. L. IX bl. 391) en bl. XII een Extract uit «De brief aen de Romeinen».

Op bl. XXIII het portret van Vondel (door Bary?), dat ook voorkomt in de uitgave van Vondels gedichten door Brandt (zie boven n°. 8).

B.V. en U.

646. III. J. V. VONDELS | Bespiegelingen | Van | Godt en godtsdienst. | Tegens d' ongodisten, verlochenaers | Der Godtheit of goddelijcke voorzienigheit. | In den brief aen de Hebreen. | Wie Gode genaekt moet bekennen dat hy is, | en beloont die hem zoekęn. | De derde druk. | *Vignet: putje met «elck zyn bevrt».* | | Te Amsterdam. | By de Wed. Barent Visscher, Boekverkoopster | in de Dirk van Hasseltsteeg, MDCCXXIII. (XXII) en 219 blz. 4°.

De titelprent is dezelfde, het adres is alleen veranderd. De opdracht is vervangen door een andere, aan «Den Heere Hendrik de Wilde, voornaam koopman te Curaçao».

Op bl. VII de «Verklaring der titelprint», bl. VIII—XI de gedichten van P. en G. Rabus, bl. XII een gedicht van Cl. Bruin «Op den nieuwen druk van J. v. Vondels Bespiegelingen van Godt en godtsdienst (v. L. IX Nal. bl. 9), bl. XII—XIX «Korte inhout», bl. XX het extract uit den brief aan de Romeinen en bl. XXII Vondels portret, opgesneden. U.

647. I. J. V. VONDELS | Joannes | de boetgezant. | Begrepen in zes boecken. | *Vignet: putje met «Elck zyn beUrt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees,

[1]) Alleen afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 590.

op den | Middel-dam. CIↃ CI C LXII. 119 en (1) blz. 4°.

Op bl. 3—12 de opdracht aan «Den doorluchtighsten Vorst en Heere Joannes Mauritius, Prince van Nassau [1])», enz. Boven deze opdracht is het gegraveerd wapen van Joan Maurits afgedrukt.

Op de laatste blz. een bericht «Aen den lezer» (v. L. X bl. 149). B.V. en U.

648. II. J. V. VONDELS | Joannes | de boetgezant. | Begrepen in zes boecken. | Uitgegeven door | Abraham Bógaert. | *Vignet: putje.* | t'Amsterdam, | By de weduwe van Gysbert de Groot, op den | Nieuwendyk. CIↃ CI C XCVI. 123 en (1) blz. 4°.

Op bl. 3—5 een opdracht in poezie door A. Bógaert aan «Den Heere en M. Daniel van Liebergen, Heemraad en Ontfanger van de Diemermeer, &c» (v. L. X Nal. bl. 3—5), bl. 6 het bericht «Aen den Lezer», bl. 7—16 de «Opdraght Des dichters... Aen Joannes Mauritius.»

Op de laatste bladzijde zijn afgedrukt vijf «Grafschriften van Joost van Vondel»: het tijdvers van J. Six en de vertaling er van, een vers van P. Francius en de vertalingen er van, door G. Brandt en een door A. Bógaert. B.V. en U.

649. III. J. V. VONDELS | Joannes | de boetgezant. | Begrepen in zes boecken. | *Vignet: slechte kopie van het putje (omgewend).* | t' Amsterdam, | By de Weduwe van Gysbert de Groot, op den | Nieuwendyk. CIↃ CI C XCVI. 123 en (1) blz. 4°.

Hoogstwaarschijnlijk is dit dezelfde uitgave als n°. 648, waarvan alleen de titel eenigszins gewijzigd is. U.

650. IV. J. V. VONDELS | Joannes | de boetgezant. | Begrepen in zes boecken. | Uitgegeven door | Abraham Bógaert. | *Vignet: putje (omgewend).* | t'Amsterdam, | By de weduwe van Gysbert de Groot, op den | Nieuwendyk. CIↃ CI C XCVI. 123 en (1) blz. 4°.

[1]) Ook in Poëzy 1682 II bl. 265 met het jaartal MDCLXII.

Vs. 2 op bl. 3 is in twee regels afgedrukt en in n°. 649 in één regel; in reg. 13 v. o. op dezelfde bl. 1 staat «zoo, in n°. 649 «zo».
U.

651. V. Ioannes | de | boedt-gesant. | Door | I. V. VONDEL. | *Vignet: initialen met een kroon er boven.* | Tot Brugghe, | By Franciscus van Heurck, | op de Plaetse Malenbergh, inden | Naem Iesus. (1697). (IV) en 102 blz. 8°.

Op bl. III een opdracht in dichtmaat «Aende wyse ende vernvfte liefhebbers der dicht-konste De Gildebroeders vande Reden-rycke Gilde tot Nieuport. Op de wercken vanden gelavrierden poeet I. V. Vondel», onderteekend: *Oprechtighlyck.*

Op de laatste blz. leest men: «Imprimatur datum Brugis 1. Aprilis 1697. J. F. de Baillencourt Archid: Brug. Lib. Cen.» U.B.G.

652. VI. JUSTI VONDELII | Joannis | metanoe-angeli | sive | poenitentiae | praeconis, | libri sex | versibus latinis redditi. | Auctore C. F. de Rees. | *Vignet.* | Hagae Comitis | Apud Eustachium de Haan, | MDCCLXI. (4), VIII, en 191 blz. 4°.

Bl. 1 fr. titel, bl. 3 titel, bl. I—VIII opdracht aan Joannes Stiphout, bl. 1—177 het gedicht, bl. 178—191 «Ode Sapphica, In Regiam Davidis Citharam». K.B. en B.L.L.

653. VII. JVSTI VONDELII | Joannidos | libri sex, | Latino Carmine | Redditi. | *Vignet.* | Amstelaedami, | Apud Theod. Kluyt, in de Oude | Lely-straat, by den Cingel. | MDCCLXVI. IV en 191 blz. 4°.

Bl. I titel, bl. III—IV «Lectori philomvso», bl. 1—177 het gedicht en bl. 178—190 «Ode Sapphica». K.B.

654. VI. Joannes de boetgezant, door J. VAN DEN VONDEL. Met Aanteekeningen van J. M. Schrant. Te Leijden, bij J. H. Gebhard & Comp. MDCCCXL. XXXII en 340 blz. 8°.

Op den gelithographeerden titel (ontworpen door I. H. Gebhard en gesteendrukt van H. J. Backer,) het hoofd van Johannes den Dooper

op een schotel als vignet. Op bl. I—XVIII een «Voorrede» van J. M. Schrant.

Op bl. XIX—XXX de opdracht aan Joannes Mauritius en op bl. XXXI en XXXII het bericht «Aen den Lezer».

Het gedicht zelf is van zeer uitvoerige aanteekeningen voorzien. B.V. en U.

1663.

655. I. J. V. VONDELS | Batavische | gebroeders | Of | Onderdruckte Vryheit. | Treurspel. | In ferrum pro libertate ruebant. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't nieuwe Testament. 1663. 64 blz. 4°.

Op bl. 3—5 de opdracht aan «Den edelen en grootachtbaeren Heere Simon van Hooren», enz., bl. 6 «Inhoudt» en de lijst der «Personaedjen».

De eerste bladzijde van de opdracht eindigt: «den | oir-». B.V. en U.

656. II. J. V. VONDELS | Batavische | gebroeders | Of | Onderdruckte Vryheit. | Treurspel. | In ferrum pro libertate ruebant. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't nieuwe Testament, 1663. 64 blz. 4°.

De eerste bladzijde van de opdracht eindigt: «tradt, | tot». U.

657. III. J. V. VONDELS | Batavische gebroeders | Of | Onderdruckte Vryheit. | Treurspel. | In ferrum pro libertate ruebant. | *Vignet: putje met «Elk zyn Beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1690. 64 blz. 4°.

Op bl. 3—5 de opdracht en bl. 6 «Inhoudt» en lijst der «Personaedjen». B.V. en U.

658. IV. J. V. VONDELS | Batavische | gebroeders | Of | Onderdruckte Vryheit. | Treurspel. | In ferrum pro libertate ruebant. | *Vignet: putje met «elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, op den Middeldam, | in 't nieuwe Testament. 1705. 64 blz. 4°.

Bl. 3—5 de opdracht en bl. 6 «Inhoudt» en lijst der «Personaedjen». U.

659. V. J. VAN VONDELS Batavische gebroeders, met eene inleiding en aanteekeningen voorzien door Dr. Eelco Verwijs, Archivaris-Bibliothecaris van Friesland en Schoolopziener. *Vignet: afbeelding van het standbeeld van Erasmus.* Leeuwarden, Hugo Suringar. 1867. VIII en 112 blz. 8°.

Deze herdruk wordt voorafgegaan van een inleiding van Dr. E. Verwijs (bl. V—VIII), terwijl achter het treurspel op bl. 101—112, de «Aenleidinge ter Nederduitsche dichtkunste» geplaatst is. Aan den voet der blz. vindt men uitvoerige taalkundige en ophelderende aanteekeningen. U.

660. VI. J. VAN VONDEL'S Batavische gebroeders of onderdruckte vryheit. Treurspel. 1662. (II), 59, (1), (II), 52, (II) en 55 blz. kl. 8°.

Gedeelte van J. van Vondel's Treurspelen (zie boven n°. 34). Als n°. 117—118 van het Klassiek, Letterkundig Panthéon in den handel gebracht. Op den omslag luidt de titel aldus: «Klassiek letterkundig Panthéon Batavische gebroeders Phaeton en Zungchin. Treurspelen van J. van Vondel, Nieuwe, herziene druk. Schiedam, H. A. M. Roelants 1884.»

661. I. De | heerlyckheit | der | kercke | Haer Ingang, Opgang, en Voortgang, | Begrepen in dry boecken. | Door J. V. V. | De volcken zullen in haer licht wandelen, en de koningen der aerde | hunne heerlijckheit en eer in haer brengen. | *Vignet: eekhoorn met krulornament.* | In Kolen, | Ter oude Druckerye. 1663. 100 en (3) blz. 4°.

Naar het mij voorkomt is dit boek, evenals bijna alle werken van Vondel, bij de weduwe van Abraham de Wees uitgegeven.

De laatste drie blz. bevatten den «Bladwyzer». B.V. en U.

662. II. De | heerlyckheit | der | kercke | Haer Ingang, Opgang, en Voortgang, | Begrepen in dry boecken. | Door J. V. V. | De volcken zullen in haer licht wandelen, en de koningen der | aerde hunne heerlijckheit en eer in haer brengen. | *Vignet: krulornament met bloem in het midden.* | In Kolen, | Ter oude Druckerye. 1663. 100 en (3) blz. 4°.

Behalve uit het onderscheid in vignet, blijkt het verschil dezer beide uitgaven o. a. ook uit den eersten regel van het gedicht; in den vorigen druk is de aanvangsletter met krulornament versierd, in deze uitgave niet. U.

663. III. De | heerlykheit | der | kercke, | Haer Ingang, Opgang, en Voortgang. | Begrepen in dry boecken. | Door J. V. V. | De volcken zullen in haer licht wandelen, en de koningen der aerde | hunne heerlijckheit en eer in haer brengen. | *Vignet.* | t' Amsterdam, | By Jan Lamsvelt, Boekverkooper en Plaatsnyder in de | Jan Roonpoorts-tooren-steeg. 1702. 101 en (3) blz. 4°.

Op den titel een vignet (72 bij 97) gegraveerd door J. Lamsvelt, voorstellende het kind Jezus op den slang trappende, terwijl op den achtergrond Adam, aan wien Eva de appel aanbiedt, is afgebeeld.

Boven het 2° en 3° Boek vindt men ook gravuren van Lamsvelt, St. Petrus en een allegorische voorstelling. U.

664. IV. De | heerlykheit | der | kercke, | Haer Ingang, Opgang, en Voortgang. | Begrepen in dry Boecken. | Door J. V. V. | De volcken zullen in haer licht wandelen, en de koningen der aerde | hunne heerlijckheit en eer in haer brengen. | *Vignet: als in n°. 663.* | t' Amsterdam, | By Evert Visscher, Boekverkooper, in de Dirk | van Hasselt-steeg. 1725. 101 en (3) blz. 4°.

De prenten en het vignet zijn kopiëen, zonder naam van graveur, van die in den vorigen druk. B.V. en U.

665. I. J. V. VONDELS | Faëton | Of | Reuckeloze Stoutheit. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't nieuwe Testament. 1663. 55 blz. 4°.

Op bl. 3—5 een bericht van Vondel «Aen De tooneelbegunstigers», en bl. 6 «Inhoudt» en de lijst van «De Treurspeelders».

De eerste blz. van de opdracht eindigt: «Ovidius | Her-». B.V. en U.

666. II. J. V. VONDELS | Faëton | Of | Reuckeloze Stoutheit. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | *Vignet: putje met «Elck zijn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't nieuwe Testament. 1663. 55 blz. 4°.

De eerste bladzijde van de opdracht eindigt: «My | ge-». B.V. en U.

667. III. J. V. VONDELS | Faëton | | Of | Reuckeloze Stoutheit. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | *Vignet: putje met «Elk zijn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't nieuwe Testament. 1663. 55 blz. 4°.

De eerste blz. van de opdracht eindigt: «Herscheppin- | ge».

Naar het mij voorkomt is, met het oog op de cul-de-lampe op bl. 5, deze uitgave stellig in het begin der achttiende eeuw verschenen. U.

668. IV. J. V. VONDELS | Faëton | Of | Reuckeloze Stoutheit. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | *Vignet: putje met «Elk zyn Beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkoper, op den Mid- | deldam, in 't nieuwe Testament. 1706. 55 blz. 4°.

Op bl. 5 dezelfde cul-de-lampe als in n°. 667. U.

669. v. J. V. VONDELS | Faëton, | of | reukelooze stoutheid. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | Met het | voorspel, | Gelyk het tegenwoordig op de Schouwburg word vertoond. | *Vignet: vogel Phenix met het onderschrift: «perseveranter»*. | t'Amsterdam, | By de Erfgen. van J. Lescailje, en Dirk Rank, | op de Beurssluis. 1715. | Met Privilegie. 75 blz. 8°.

Op bl. 3 en 4 «Copye van de Privilegie» (dd. 23 Mei 1714) en de vergunning voor dit treurspel door de Regenten van het Wees- en Oude Mannenhuis, aan de Erfgen. van J. Lescailje en Dirk Rank, dd. 17 December 1714.

Bl. 5 een bericht «Aan den Leezer» (v. L. X bl. 332). Op bl. 6 en 7 «Aan de Tooneelbegunstigers», bl. 8 «Inhoud», bl. 9 en 10 lijst der «Vertooners» en bl. 11—14 het «Voorspel».

Bl. 3 eindigt: «en een | ygelyk». U.B.G.

670. vi. J. V. VONDELS | Faëton, | of | reukelooze stoutheid. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | Met het | voorspel, | Gelyk het tegenwoordig op de Schouwburg word vertoond. | *Vignet: hetzelfde als in n°. 669.* | t' Amsterdam, | By de Erfgen. van J. Lescailje, en Dirk Rank, | op de Beurs-sluis. 1715. | Met Privilegie. 75 blz. 8°.

Deze uitgave komt, wat inhoud betreft, geheel met n°. 669 overeen.

Bl. 3 eindigt: «in- | gebragte,». U.

671. vii. J. V. VONDELS | Faëton, | of | reukelooze stoutheid. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | Met het | voorspel, | Gelyk het tegenwoordig op de Schouwburg werd vertoond. | *Vignet: hetzelfde als in n°. 669.* | t' Amsterdam, | By de Erfgen: van J. Lescailje, en Dirk Rank, | op de Beurs-sluis. 1715. | Met Privilegie. 75 blz. 8°.

Gelijk aan n°. 670. Zij verschilt evenwel in kleine verschillen; zoo bijv. behalve op den titel, op bl. 21: «'t Eerste Bedryf», in n°. 670 leest men: «'t eerste Bedryf». B.L.L.

672. viii. J. v. VONDELS | Faëton, | of | reukelooze stoutheid. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | Met het | voorspel, | Gelyk het tegenwoordig op de Schouwburg word vertoond. | *Vignet: bijenkorf met medaillons, geteekend: «I. Punt. inv. et fecit 1742.»* | Te Amsteldam, | By Izaak Duim, Boekverkooper, bezuiden | het Stadhuis, 1742. 78 blz. 8°.

De vergunning aan I. Duim is gedateerd: den 17 Augustus 1741. Deze uitgave is gelijk aan n°. 669.

Bl. 3 eindigt: «ende | een». B.L.L.

673. ix. J. v. VONDELS | Faëton, | of | reukelooze stoutheid. | Treurspel. | Primitiae juvenis miserae. | Met het | voorspel, | Gelyk het tegenwoordig op de Schouwburg word vertoond. | *Vignet: bijenkorf met andere medaillons, enz. dan in n°. 672, geteekend: «F. J. Walter, fec.»* | Te Amsteldam, | By Izaak Duim, Boekverkooper, bezuiden | het Stadhuis, 1742. 76 blz. 8°.

Deze uitgave is geheel gelijk aan n°. 672.

Bl. 3 eindigt: «derde part | voor». U.B.G.

X. Zie over den herdruk in het Klassiek, Letterkundig Panthéon boven n°. 660.

1664.

674. Ter gedachtenisse van den weledelen en gestrengen Heere, | Cornelis de Graeff, | Vryheere van Zuydpolsbroeck, Burgermeester | en Raed t' Amsterdam &c. | Grafschrift. In plano, (hg. 266, br. 204 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» B.V.

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 75 met het jaartal MDCLXIV.

675. De gezegende | adelaer | Van | Leopoldus | By den Raäbstroom. In plano, (hg. 424, br. 268 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» B.T. en B.V.

676. I. J. V. VONDELS | Adam | in | ballingschap, | of | Aller treurspeelen treurspel. | Prima malorum | causa. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LXIV. 64 blz. 4°.

Op bl. 3—5 de opdracht «Aen de Kunstbeminnende heeren vaders van het oudemannenhuis en weeshuis, voorstanders van het recht gebruick der tooneelspeelen», bl. 6—12 het «Berecht Betreffende den staet van den eersten mensche, voor en na den val, en eenige omstandigheden omtrent deze stof» en bl. 12 «Inhoudt» en de lijst der «Personaedjen».

Bl. 3 reg. 6 v. o. staat: «Niemant». B.V. en U.

677. II. J. V. VONDELS | Adam | in | ballingschap, | of | Aller treurspeelen treurspel. | Prima malorum | causa. | *Vignet: putje met «elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. D. C. LXIV. 64 blz. 4°.

Gelijke indeeling als in n°. 676.
Bl. 3 reg. 6 v. o. staat: «Niemandt». B.V. en U.

678. III. J. V. VONDELS | Adam | in | ballingschap, | of | Aller treurspeelen treurspel. | Prima malorum | causa. | *Vignet: putje met «elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkoper | op den Middeldam, 1698. 64 blz. 4°.

Gelijke indeeling als in n°. 677. B.V. en U.

679. IV. J. V. VONDELS | Adam | in | ballingschap, | of | Aller Treurspeelen Treurspel. | Prima malorum causa. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | By Steeve van Esveldt, over het Meysjes | Weeshuis, 1736. | Met Privilegie (XIV) en 54 blz. 8°.

Op bl. II leest men: «By den Drukker dezes zyn te bekomen J. van Vondels Treurspeelen 2 delen Quarto Compleet in zig behelsende twee-en-dertig Spellen, als:», bl. III en IV opdracht, bl. V—XIII «Berecht», bl. XIII «Inhoudt», en bl. XIV lijst der «Personaedjen». K.B. en U.

680. V. J. VAN VONDELS Adam in ballingschap, of aller treurspeelen treurspel. Prima Malorum Causa. Gedrukt voor de Amsterdamsche Rederijkerskamer Achilles. Amsterdam, J. Noordendorp & H. J. van Kesteren. 1851. (XIV) en 63 blz. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. V—XII «Berecht», bl. XIII en XIV opdracht, bl. XV «Inhoudt», en bl. XVI lijst der «Personaedjen». U.

681. Afbeeldingen van het ongeluk aan Joan Maurits overkomen bij 't instorten van een brug te Franeker en van zijne gelukkige redding. Drie gravures door J. de Visscher. Folio.

Onder elk dezer gravures behooren afzonderlijke bijschriften, omgeven door beeldwerk en guirlandes. Links een Latijnsch vers van P. Francius en rechts Vondels gedichten [1]). Zie J. E. Wessely, *Jan de Visscher und Lambert Visscher*, n°. 29—31. P.K.

1665.

682. Op het gezegent voorspel | Van den | zeestryt. In plano, (hg. 292 br. 124 mM.)

Het beschreven exemplaar heeft geen onderteekening, waarschijnlijk is deze er afgeknipt [2]). B.V.

683. De | havenschendery | te | Bergen in Noorwegen. In plano, (hg. 292, br. 195 mM.)

---

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 97.

[1]) Alleen afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 586.
[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 78 met het jaartal MDCLXV.

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en U.

684. Gebedt | Aen | Jesus Christus. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op de Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1665. In plano, (hg. 275, br. 171 mM.)

Het gedicht [2]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

685. Op de doorluchtige afbeeldinge | van | Homerus, | Door schilder Joan den Ezel. | Ten huize van Willem Spiering. | *Onderaan:* | t'Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1665. In plano, (hg. 291, br. 171 mM.)

Het gedicht [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en B.

1666.

686. De zeetriomf | der | vrye Nederlanden. | *Onderaan:* | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1666. In plano, (hg. 365, br. 270 mM.)

Het gedicht [4]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.T.

687. Zegezang | Over den zeestrijt der doorluchtighste | Heeren Staeten, | Door den weledelen en gestrengen Heer | Michaël Ruiter, | Lieut. Amirael der Vrye Nederlanden. | *Onderaan:* | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1666. In plano, (hg. 454, br. 315 mM.)

Het gedicht [1]) is in drie kolommen gedrukt. De Toezang is in het midden onderaan gedrukt, en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V., B.T. en B.

688. I. Portret van Michiel Adriaensz. de Ruiter, door A. Blotelingh. Folio.

Borstbeeld naar rechts in zwarte kunst, niet bij Wessely, *Abraham Blooteling* beschreven. Onder het portret is dit opschrift gegraveerd: «Den E. Manhaften Zeeheldt Michiel Adriaensz. De Ruiter, Lt.-Admirael Over Hollandt en West-friesland, Opper Hooft Over 's Lands Vloodt». Daaronder in twee kolommen Vondels gedicht [2]), onderteekend: «J. v. Vondel». Links onderaan: «J. Lievensz Pinxit», rechts: «A. Blotelingh fecit». P.K.

689. II. Op d' afbeeldinge van den doorluchtigen | heere | Michaël Ruiter, | Amirael van Hollant etc. | door | Joan Lievensz. geschildert. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middel- | dam, in 't Nieuwe Testament. 1666. In plano, (hg. 268, br. 170 mM.)

Het gedicht is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en B.

690. Op d' afbeeldinge van den onsterflijken zeehelt | Kornelis Tromp, | Onderamirael van Amsterdam. | Door Jan Lievens geschildert. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1666. In plano, (hg. 332, br. 240 mM.)

Het gedicht [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.T. en B.

691. Jammerklaght | Over de gruwsame verwoestinge van | Londen. |

---

[1]) Te vinden in Poëzy 1682 I bl. 79 met het jaartal MDCLXV.

[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 525 met het jaartal MDCLXV. Zie ook de volgende afdeeling bij het gedicht: «Harte-breker».

[3]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 581 met het jaartal MDCLXV.

[4]) Komt voor in Poëzy 1682 I bl. 81 met het jaartal MDCLXVI.

---

[1]) Te vinden in Poëzy 1682 I bl. 89 met het jaartal MDCLXVI.

[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 555 met het jaartal MDCLXVI.

[3]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 555 met het jaartal MDCLXVI.

Onderaan: | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1666. In plano, (hg. 404, br. 235 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vonde l. (*sic*)».
B.V. en U.

692. Op het inhuldigen | Van den weledelen heere | Nikolaes van Vlooswyk, | Heere van Paepekop, Drost te Muiden, | Baljuw van Goeilant &c. | *Onderaan:* | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1666. In plano, (hg. 342, br. 320 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.»

693. I. J. V. VONDELS | Ifigenie | in Tauren. | Uit Euripides. | Hic labor extremus, longarum haec meta viarum. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1666. (VIII) en 48 blz. 4°.

Op bl. 3—7 de opdracht aan «Den weledelen en grootachtbaeren Heere Joan Huidekooper», enz. en bl. 8 de «Inhoudt van Ifigenie in Tauren» en lijst van «De Treurspeelers».
B.V. en U.

694. II. J. V. VONDELS | Ifigenie | in Tauren. | Uit Euripides. | Hic labor extremus, longarum haec meta viarum. | Treurspel. | *Vignet: putje met «Elck zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkoper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1695. (VIII) en 48 blz. 4°.

Op bl. III—VII opdracht, bl. VIII «Inhoudt» en lijst van «De Treurspeelers».
B.V. en U.

1667.

695. Uitvaert | Van zijne heiligheit | Alexander | Den zevenden. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1667. In plano, (hg. 345, br. 270 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

696. Zeegevier | der | Vrye Nederlanden | op den Teems. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Vygendam. 1667. In plano, (hg. 347, br. 275 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» Ter linkerzijde eenige kantteekeningen in 't Latijn. B.V.

697. De | zeeleeu | op den Teems. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, in 't Nieuwe Testament. 1667. In plano, (hg. 337, br. 277 mM)

Het gedicht [3]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en U.

698. De vrepylaer | Der | vrye Nederlanden. | *Onderaan:* | t' Am-

[1]) Te vinden op bl. VII en VIII van «Londens Puyn-hoop, Oft Godts Handt over de selve, in 't verbranden der Stadt..... Desen Druk doorgaens veel vermeerdert..... Door S. V. H. V. t' Amsterdam, By Jacob Benjamin,... 1666» 4°. en in Poëzy 1682 II bl. 157 met het jaartal MDCLXVI.

[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 422 met het jaartal MDCLXI (*sic*).

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 41 met het jaartal MDCLXVII.

[2]) Komt voor op bl. 10 van «'t Verheerlickt Nederlandt, Door de Wapenen van de.... Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Onder t' Opper-beleyt van.... Cornelis de Witt, ... Uytgebeelt door verscheyde rijm-oeffeningen der geestighste Poëten. M. DC. LXVIII.» (x) en 48 blz. 4°., en in Poëzy 1682 I bl. 89 met het jaartal MDCLXVII.

[3]) Afgedrukt op bl. 9 van «'t Verheerlickt Nederlandt, 1668» en in Poëzy 1682 I bl. 92 met het jaartal MDCLXVII.

sterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. 1667. In plano, (hg. 354, br. 277 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

699. Beurtgezang, | Op de komste van den doorluchtighsten vorst en heere | Kosmo de Medices, | Prince van Tuskanen. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Vygendam, in 't Nieuwe Testament. 1667. In plano, (hg. 311, br. 274 mM.)

Boven het gedicht [2]) is het wapen van Amsterdam afgedrukt. Het gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

700. I. J. v. VONDELS | Zungchin | of | ondergang | der | Sineesche Heerschappye. | Treurspel. | Venit summa dies, et ineluctabile tempus. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. 1667. (VIII) en 52 blz. 4°.

Op bl. III—VII de opdracht aan «Den weledelen heere Cornelis Nobelaer, Heere van Kabau, Grysoort &c.», bl. VIII en 1 «Inhoudt» en bl. 2 de opgave van «De tooneelisten van dit treurspel» [3]).

701. II. J. v. VONDELS | Zungchin | of | ondergang | der | Sineesche | Heerschappye. | Treurspel. | Venit summa dies, et ineluctabile tempus. | *Vignet: putje met «Elk zyn Beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1692. (VIII) en 52 blz. 4°.

Op bl. III—VII opdracht, bl. VIII en bl. 1 «Inhoudt» en bl. 2 de lijst van «De tooneelisten». B.V. en U.

702. I. J. v. VONDELS | Noah, | Of ondergang der | eerste weerelt. | Treurspel. | Tantaene animis coelestibus irae! | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. 1667. (VIII) en 48 blz. 4°.

Op bl. III—VI de opdracht aan «Den weledelen Heere Joan de Wael, Heere van Ankeveen», bl. VII «Inhoudt» en bl. VIII de namen van «De tooneelisten». B.V. en U.

703. II. J. v. VONDELS | Noah, | Of Ondergang der | eerste weerelt. | Treurspel. | Tantaene animis coelestibus irae! | *Vignet: putje met «Elk zyn Beurt.»* | t' Amsterdam. | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament, 1692. (VIII) en 48 blz. 4°.

Op bl. III—VI opdracht, bl. VII «Inhoudt» en bl. VIII de lijst van «De tooneelisten». B.V. en U.

704. III. J. v. VONDELS | Noah, | Of ondergang der | eerste weerelt. | Treurspel. | Tantaene animis coelestibus irae! | *Vignet: putje met «elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, op den Middeldam, in 't | Nieuwe Testament. 1711. (VIII) en 48 blz. 4°.

Op bl. III—VI opdracht, bl. VII «Inhoudt» en bl. VIII de lijst van «De toonneellisten». U.

---

[1]) Afgedrukt op bl. 11 van «'t Verheerlickt Nederlandt, 1668» en in Poëzy 1682 I bl. 94 met het jaartal MDCLXVII.

[2]) Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 396 met het jaartal MDCLXVII.

[3]) De opgave in den Catalogus der «Bibliotheca Vondeliana» bl. 23, als zouden er twee uitgaven van Zungchin van hetzelfde jaar 1667 bestaan, is geheel onjuist. Had de bewerker van dezen Catalogus nauwkeuriger die exemplaren onderzocht, dan zou hij opgemerkt hebben, dat de tweede bladzijde van den inhoud, beginnende «Lykungzus» behoort tot de uitgave van 1692. De zoogenaamde 2e uitgave van 1667 bestaat dus uit de eerste 8 blz. van de uitgave van 1667 (n°. 700) en de overige bladzijden van den druk van 1692.

1668.

705. Uitvaert | Van | Maria van den Vondel. In plano, (hg. 220, br. 152 mM.)

Het gedicht [1]) is in twaalf coupletten verdeeld, in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

706. I. Euripides | Feniciaensche | of | gebroeders van Thebe. | Treurspel. | Verduitscht door J. V. VONDEL. | Unanimes armare in proelia fratres. | *Vignet: putje met «elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament. Anno 1668. 63 blz. 4°.

Op bl. 3—5 de opdracht aan «Mr. Lambert Reinst, Cornelis van Vlooswyk,.... Cornelis de Vlaming van Outshoren,.... Mr. Gillis Valkonier, Regeerende Burgermeesteren en Raeden van Amsterdam», bl. 6 «Inhoudt der gebroederen van Thebe» en de lijst van «De tooneelisten». B.V. en U.

707. II. Euripides | Feniciaensche | of | gebroeders van Thebe. | Treurspel. | Verduitscht door J. V. VONDEL. | Unanimes armare in proelia fratres. | *Vignet: putje met «elk zyn beurt».* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkoper op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament. Anno 1695. 63 blz. 4°.

Bl. 3—5 opdracht, en bl. 6 «Inhoudt» en lijst van «De tooneelisten». B.V. en U.

708. I. Sofokles | Herkules | in Trachin. | Treurspel. | Verduitscht door J. V. VONDEL. | Vera Jovis proles, decus addite divis. | *Vignet: putje met «elk zyn beurt.»* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't Nieuwe Testament. Anno 1668. (VIII) en 39 blz. 4°.

Op bl. III—VII de opdracht aan «Den edelen en eerentvesten Heere Jakob Hinlopen Vermaes, Out bewintheere der Groenlantsche Maetschappye», bl. VII en VIII «Inhoudt» en bl. VIII de namen van «De tooneelisten». B.V. en U.

709. II. Sofokles | Herkules | in Trachin. | Treurspel. | Verduitscht door J. V. VONDEL. | Vera Jovis proles, decus addite divis. | *Vignet: putje met «elk zyn beurt».* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, op den Middeldam, | in 't Nieuwe Testament. Anno 1697. (VIII) en 39 blz. 4°.

Op bl. III—VII de opdracht, bl. VII en VIII «Inhoudt» en bl. VIII de lijst van «De tooneelisten». B.V. en U.

1669.

710. Op het overlyden | van | Joannes Lutma, | den ouden, | goutsmidt. | Grafschrift. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam. In plano, (hg. 234, br. 170 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» B.

711. Kandia | op haer uiterste. In plano, (hg. 341, br. 275 mM).

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

1670.

712. Op het overlyden | Van | Willem van den Vondel. | Grafschrift. In plano, (hg. 130, br. 125 mM.)

Het gedicht [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

1671.

713. I. Publius | Ovidius | Nazoos | Herscheppinge. | Vertaelt door |

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 64.

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 82.
[2]) Te vinden in Poëzy 1682 II bl. 154.
[3]) Komt voor in Poëzy 1682 II bl. 82.

J. V. VONDEL. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de weduwe van Abraham de Wees, op den Mid- | deldam, in 't nieuwe Testament. 1671. | Met Privilegie voor vijftien jaren. (XXIV), 499 en (13) blz. 4°.

Voor het boek een titelprent, gegraveerd door Blotel(ing) naar P(hilips?) K(oning?) met het opschrift: «Publius | Ovidius | Nasoos | Herscheppinge | vertaelt | Door J: v: Vondel | MDCLXXI | Met Privilegie.» Op bl. IV het Privilegie, bl. V—XI «Loofwerk. Aen den weledelen heer, Heer Diedrik Buisero,» enz. Boven het gedicht is het wapen van D. Buisero in kopergravure afgedrukt; op bl. XII het gedicht «Ovidius aen de nijdigen [1])», bl. XII—XIX «Voorrede» en bl. XX—XXIV «Het leven van Publius Ovidius Nazo».

Boven elk boek vindt men een gravure. De laatste 13 blz. bevatten den «Bladwyzer.» Op de laatste bladzijde een opgave van «Drukfeilen». Onderaan leest men: «t' Amsterdam, Ter Drukkerye van Daniel Bakkamude, op 't Rokkin, naest de drie Papegaeyen, gedrukt.»

B.V. en U.

714. II. Pub. Ovidius | Nazoos | Herscheppinge, | In Nederduitsch dicht vertaelt door | J. V. VONDEL. | Verrijkt met de Historische, Zede- en Staetkundige | aenmerkingen | Van den Heere | Pieter du-Ryer, | Lidt der Fransche Akademie. | Nu eerst vertaelt en in 't licht gegeven. | Met schoone kopere platen. | *Vignet: gravure.* | t' Amsterdam, | By P. en J. Blaeu, J. en G. Janssonius van Waes- | berge, Boom, en Goethals. | M DCC III. (XVI), 538 en (6) blz. groot folio.

Op den titel, die in rood en zwart gedrukt is, een gravure, (hg. 227, br. 162 mM.) geteekend: «Martin Bouche, scul. Antv.», een allegorische voorstelling gevende van kunsten en wetenschappen, met het portret van Ovidius in een medaillon.

Op bl. III—V een opdracht van D. van Hoogstraten aan «Den edelen heere Jonas Witsen, Sekretaris der Stadt Amsterdam»; bl. VI het gedicht «Ovidius aen de nijdigen», bl. VII—X de «Voorrede», bl. XI—XIII «Het leven van Pub. Ovidius Nazo» en bl. XIV—XVI «Tafel van de verdichtzelen der Herscheppinge van Pub. Ovidius Nazo.»

De uitgave zelve is aldus ingericht: Elk boek van Vondels vertaling is verdeeld in een zeker aantal «verdichtselen». Boven elk verdichtsel is een gravure geplaatst, alle ongeveer 227 hg. en 162 br. mM. groot. Onder het «Verdichtsel» heeft van Hoogstraten een «Uitlegginge gesteld, bewerkt naar de Aanmerkingen van P. du-Ryer.

Op bl. 1 een prent geteekend: «H. A. delin.» en «pet. paul bouche sculpsit», bl. 6 «Abr. Diepenbeke delin» en «P. Clouwet sculpsit», bl. 60: «Fred. Bouttats sculpsit», bl. 68 «Martin Bouche F.», bl. 97: «P. P. Bouche scul.», bl. 132 en 160: «Martin Bouche», bl. 151 «H. Abbe delineavit» en «Frederick Bouttats sculp.», bl. 157, 308, 419 en 424: «Fred. Bouttats sculps.» bl. 172 en 457: «Martin Bouche sculpsit Antverpia», bl. 233 en 462: «Martin Bouche scul.», bl. 242: «M. B.», bl. 264: «H. A. delin» en «petr. paul. bouche sculpsit», bl. 343, 367, 386 en 519: «Martin Bouche sculp.», bl. 443: «Petr. Paul Bouche sculps.»

De overige prenten zijn niet geteekend; de meeste zijn zeer afgesleten, slechts een enkele is scherp afgedrukt.

Op bl. 529—538 volgt: «Paris oordeel. Tafelspel. Door P. C. Hooft, Drost van Muiden. *Vignet.* t' Amsterdam, By P. en J. Blaeu, J. en G. Janssonius van Waesberge, Boom, en Goethals. MDCCIII.» Daarna de «Bladwyzer» (6 blz.) U.

715. III. Publius | Ovidius | Nazoos | Herscheppinge. | Vertaelt door | J. V. VONDEL. | *Vignet: bloemmand.* | t' Amsterdam, | By E. Visscher en J. Tirion, Boekverkoopers, | MDCCXXX. (XXIV), 499 en (9) blz. 4°.

De titelprent is opgesneden en draagt hetzelfde jaartal.

Het voorwerk is geheel gelijk aan dat in n°. 713. Na bl. 494 volgt de «Bladwyzer» (9 blz.) B.V. en U.

716. Er bestaan ook exemplaren met dezen titel: «Publius | Ovidius | Nazoos | Herscheppinge. | Vertaelt door | J. V. Vondel. | Met Taal- en Dicht-kundige Aanmerkingen | van B. H. | Twee Deelen. | *Vignet: krulornament.* | t' Amsterdam, | By E. Visscher en J. Tirion, Boekverkoopers, | MDCCXXX.» (XX), 499 en (13) blz. 4°.

Deze exemplaren zijn, op enkele bladzijden na, gelijk aan n°. 713. Het verschil is alleen in het eerste vel: tegenover den titel een portret van Vondel naar Phil. de Koning, bl. I titel en bl. III en IV «Loofwerk aan ... Didrik Buisero», zonder wapen in kopergravure er boven. Van bl. 5 af is deze uitgave geheel gelijk aan n°. 713. Het tweede Deel bevat de «Aanmerkingen» van Balthasar Huydecoper. U.

[1]) Ook te vinden in Poëzy 1682 II bl. 540.

1672.

717. Behoude reis | Aen den E. Heer | Johan Bergh, | Rechtsgeleerde, | Gaende naer 's lants vloot, ter liefde | van het Vaderlant. In plano, (hg. 264, br. 165 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «Justus Vondelius Agrippinas». Van onderen, links: «Anno 1672.» B.V. en B.

718. Op de doorluchtige zege | van | Groninge. | *Onderaan:* | t'Amsterdam, by de weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam, 1672. In plano, (hg. 252, br. 164 mM.)

Het gedicht [2]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.V. en B.

1673.

719. Portret van den pastoor Jos. Duyselius. Folio, (hg. 294 br. 204 mM.)

Ter halver lijve rechts, een boek in de hand, in ovaal met randschrift: «R P Iosephus Dvyselius Montfortensis. Ord: Min: Recoll: Obyt Amstel VII Iuly MDCLXXIII Æt. LIII». Op de onderzijde van het ovaal het wapen van Duyselius: een kruis met twee armen, de een naakt, de anderen omkleed, beide in de handpalm doorboord. Onder het portret het gedicht van Vondel [3]), onderteekend: «I. V. Vondel». Zonder naam van graveur of schilder. U.

720. Op de | verkopinge | der | Italiaensche | schilderyen, | ten huize van | Geeraert Uylenburgh, | Schilder. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, ter Drukkerye van Herman Aeltsz. by de Deventer Houtmarkt. In plano, (hg. 400, br. 307 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» Links onderaan leest men: «Amsteldam 23 van Sprokkelmaent 1673.» B.

721. Portret van den vice-admiraal Johan de Liefde door L. Visscher. Folio.

Kniestuk, van voren en rechts, met commandeursstaf in de rechterhand, staande, bij een kolom, voor hem de hemelglobe. in het verschiet een zeegevecht, waarnaar hij de hand uitgestrekt houdt. Naar B. van der Helst. Onder het portret een drieregelig onderschrift en daaronder Vondels gedicht [2]). In het midden staat: «L. Visscher sculpsit.» Vondels gedicht komt alleen op de derde staat voor. (Zie Wessely, *L. Visscher* n°. 9 bl. 84.) P.K.

1674.

722. Grafschrift. In plano.

Dit gedicht [3]) op Joan Blaeu is onderteekend «J. v. Vondel.» B.B.

b. ZONDER BEPAALD JAARTAL [4]).

Vóór 1630.

723. Aen de | lasteraers | van de | Academi. In plano, (hg. 160, br. 120 mM.)

Het gedicht [4]) is onderteekend: «Yver.» B.V.

---

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 587 met het jaartal MDCLXXII.

[2]) Ook te vinden op bl. 36 van: «De gedenckweerdighste voorvallen In en ontrent de Belegeringe der Stadt Groningen, Door den Keurvorst van Cöln, en den Bisschop van Munster.... Tot Groningen, by Dominicus Lens,..... MDCLXXIII» (IV) en 36 blz. 4°. en in Poëzy 1682 I bl. 100 met het jaartal MDCLXXII.

[3]) Alleen in Poëzy 1682 I 581 met het verkeerde opschrift «Op N. Dusselius».

[4]) Te vinden in «Samuel Costers Iphigenia. Den vijfden Druck. t' Amsterdam, Ghedruckt by Abraham de Wees,... 1630 en in den 6en druk in hetzelfde jaar verschenen, onder een bericht «Aenden Lasteraers vande Amsterdamse Academi».

Daarna in Versch. ged. 1644 bl. 339 met het opschrift: «Aan den Toouneellasteraers», Poëzy 1650 bl. 512 en Poëzy 1682 II bl. 382. Zie *Samuel Coster's Werken*. Uitg. door Dr. R. A. Kollewijn bl. 226 en mijn opstel in *De(n) Nederlandsche(n) Spectator* 1883 n°. 17 en 18 en het daar aangehaalde pamflet «Arminiaensche Liefde ende Yver, 1631». (Zie boven bl. 49 noot 1).

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 372 met de aanteekening: «t' Amsterdam 23 van Sprokkelmaent 1673.»

[2]) Alleen in Poëzy 1682 I bl. 556.

[3]) Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 76 met het jaartal: «Overleden den 28 van Wintermaendt MDCLXXIII.»

[4]) Zie over de volgorde dezer uitgaven de Inleiding.

Vóór 1640.

724. De | Koningklycke | harp | aen | Kornelis van Kampen. (8) blz. 4°.

Deze blz. vond ik twee malen met een afzonderlijke signatuur A achter den eersten druk (n°. 321) van *De Gebroeders* (1640) aan. Daar zij een afzonderlijke signatuur hebben, meen ik dit gedicht onder een afzonderlijk nommer te moeten beschrijven [1]). U.

Vóór 1641.

725. I. De | Krvisbergh. | Aen | Magdalene Baeck. In plano, (hg. 325, br. 237 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «Iustè.» Het geheel is omgeven door een dubbellijnige rand. B.V.

726. II. I. V. VONDELS | Kruisbergh | en | klaght | over de tweedraght der | Christe Princen. | Op Musijck gebraght met 4, 5, ende 3 stemmen, etc. | met een Basso Continuo, | Door | Cornelis Padbrué. | Tenor. | *Vignet.* | t' Amsterdam, | By Broer Jansz, Boeckdrucker, woonende op de Nieuzijds | Achterburghwal, in de Zilvere Kan. 1640. (IV) en 22 blz. 4°.

Op bl. III en IV een opdracht aan C. T. Padbrué aan «De Kunstlievende Ioffrouwe Magdalene van Erp, Huysvrouwe van den Heere Ioost Baeck».

Bl. 1—10 het gedicht: «Kruisbergh», bl. 11 en 12 een Latijnsche zang, beginnende: «Vos omnes qui transitis» bl. 13—19 het gedicht «Op de tweedraght Der Christe Princen. Aen Iesus Christus», (zie n°. 215), bl. 20 en 21: «Cantus II», aanvangende: «Cantate Domino canticum novum», enz., bl. 22: «Tenor. Super *Ecce quam bonum*», aanvangend: «Da pacem Domine in diebus nostris», enz. De overige stemmen ontbreken. B.V.

727. III. De Kruisberg. (Amsterdam, C. L. van Langenhuysen). (4) blz. 12°.

Het gedicht is onderteekend: «I. V. V». Onder het vers, op bl. 4, vindt men in een paar woorden eenige feiten uit Vondels leven herdacht door A(lberdingk) Th(ym).

Het gedicht is omgeven door een rood randje. U.

Vóór 1644

728. I. Portret van Hendrick de Keyser, door J. Suyderhoeff. Folio, (met vers hg. 243, br. 159 mM.)

Ter halver lijve, doch zonder handen, rechts, in ovaal, met veel randwerk, te zamen in een medaillon. Als opschrift leest men: «Hendrick de Keyser, beeldt en steenhouwer der stadt Amsterdam». Daaronder op een cartouche: «Gheboren 1565 den 15 May Ghestorven 1621 den 15 May». Onderaan links: «T. D. Keyser delineavit 1621.» en rechts: «I. Suyderhoff F.»

Vondels vers [1]) is op een afzonderlijke plaat gegraveerd in boekdrukletter en onderteekend: «I. V. Vondelen». Op den eersten staat leest men in vs. 2: «abast» en in vs. 4: «uit» en «geboren». P.K.

729. II. Portret van Hendrick de Keyser, door J. Suyderhoeff. Folio, (met vers hg. 243, br. 159 mM.)

Dezelfde gravure als n°. 728. Het vers is op nieuw gegraveerd en evenzoo onderteekend. In vs. 2 leest men: «albast» en in vs. 4: «uyt» en «ghebooren». P.K.

730. III. Portret van Hendrick de Keyser, door J. Suyderhoeff. Folio, (met vers hg. 243, br. 159 mM.)

Dezelfde gravure als n°. 728. Het vers is niet gegraveerd, maar gewoon er onder gedrukt. M.

731. De | Rynstroom, | aen | Iohan Wolphard, | Heer te Brederode, | Vryheer te Vianen. (II) en (6) blz. folio.

Het gedicht [2]) is onderteekend: «I. V. Vondel». Misschien is deze uitgaaf een gedeelte van een ander werk. B.V.

732. De | Roomsche lier | aen | Daniel Mostert, | Secretaris van | Amsterdam. In plano, (hg. 335, br. 172 mM.)

---

[1]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 177, Poëzy 1650 bl. 280, Harpzangen (1657) bl. 354 en Poëzy 1682 I bl. 445.

[2]) Afgedrukt achter *Peter en Pauwels* (n°. 374) en in Versch. ged. 1644 bl. 185, Poëzy 1650 bl. 294 en Poëzy 1682 I bl. 455.

[1]) Afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 135, Poëzy 1650 bl. 189 en Poëzy 1682 I bl. 591.

[2]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 201, Poëzy 1650 bl. 219 en Poëzy 1682 I bl. 338.

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «Iuste.» B.V.

733. Portret van VONDEL, door Theod. Matham. Folio, (hg. 277, br. 198 mM.)

Vondel is voorgesteld, op ruim 50-jarigen leeftijd. Kniestuk links, zittende in een armstoel, een rol in de handen. Gegraveerd naar een teekening van I. Sandrart. Onder het onderschrift «Ioost vande Vondel», het zesregelig gedichtje van den dichter (v. L. IV 7), niet onderteekend [2]).

De tweede staat heeft het adres van C. Danckertz als uitgever. B.V.

734. I. Portret van P. C. Hooft, (door R. Perzijn). Folio, (hg. 275, br. 185 mM.)

Ter halver lijve, rechts, met breed haar en platten kraag, in omgeslagen mantel, met ridderketen, enz., staande bij eene tafel, waarop een globe, zonder naam van graveur. Onder het portret staat: «Pieter Cornelisz Hooft, Ridder van St. Michiel, Drost te Muyden, Baljuw van Goeilant, &c.» en daaronder Vondels gedicht [3]), geteekend: «J. van Vondel». Links onderaan: «J. Sandrart pinxit».

Dit portret komt ook voor in de uitgave van Hoofts *Neederlandsche Historien*, Amsterdam 1642 in folio, maar is waarschijnlijk ook afzonderlijk uitgegeven. U.

735. II. Portret van P. C. Hooft, door A. Sijlvelt. Folio. (hg. 272, br. 184 mM.)

Borstbeeld, naar rechts, in een ovaal, met randschrift: «Pieter Corneliszoon Hooft, Ridder van Sint Michiel, Drost van Muide, Baljuw van Goeilandt». Bovenaan: «CIƆ IƆC XLII» en «Ætat. LXII». Onder het portret Vondels gedicht, onderteekend: «I. v. Vondel», links onderaan: «I. Sandrart pinxit», in het midden «A. Sijlvelt sculp.»

Waarschijnlijk voor Hoofts Werken, Amsterdam 1671 gegraveerd. U.

736. Byschriften | Op | Zommige afbeeldingen, nu en dan | naer 't leven gedaen. In plano, (hg. 265, br. 194 mM.)

Deze plano bevat gedichten op de afbeeldingen van Hooft (v. L. IV. 6), Vossius [1]) (v. L. IV 5), «Anders op den zelven» (v. L. IV 5) en Koster [2]) (v. L. IV 7). Het geheel is door een enkele lijn omlijst en onderteekend: «J. V. Vondel.» B.V. en P.K.

737. Byschriften | op de twalef maenden. | Opgehangen te Mvnchen, in de galerye zyner | Doorlvchtigheit van Baiere, | En geschildert door | Ioachime Sandrart. In plano.

Deze bijschriften [3]) zijn in twee kolommen gedrukt, daaronder leest men nog: «Hecht aen deze Maenden den Dagh en Nacht voor denzelve Heere geschildert.» P.K.

Vóór 1647.

738. I. Op de Jonghste Hollantsche Transformatie. Folio.

Scherpe en belangrijke zinneprent op de zegepraal der Contraremonstrantsche factie door den invloed van Maurits. In een open hal of vertrek, rechts op de «Neu» te Utrecht uitziende, waar de Waardgelders afgedankt worden, hangt een groote weegschaal: op de rechterzijde, welke de lichtste is, en dus in de hoogte rijst, «ley den Rock van d' Advocaet, en de Kussens van den Raet...» en «Brieven die vermelden plat, 't Heylich recht van elcke Stat», waarnaast Oldenbarnevelt en twee andere personen, (de Groot en Hoogerbeets?) staan; op de linkerzijde; die de zwaarste is, staan de «Instit. Calvini» en Beza, waarbij Maurits «syn stale kling, die zo zwaar was van gewicht, dat al 't ander viel te licht» legt. De prent is 323 mM. hoog, en 319 breed. Daaronder in drie kolommen het vers van Vondel [4]), met het opschrift in gothische letter.

In vs. 11 staat: «Fn (*sic*) het breijn». P.K.

739. II. Hollantsche Transformatie. Folio.

---

[1]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 173, Poëzy 1650 bl. 202, in alle uitgaven van Horatius' Lierzangen (zie boven n°. 510—514) en in Poëzy 1682 I bl. 321.

[2]) Afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 135, Poëzy 1650 bl. 188 en Poëzy 1682 I bl. 586.

[3]) Ook te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 133, Poëzy 1650 bl. 185, en Poëzy 1682 I bl. 584.

[1]) Komt ook voor in den tweeden druk van *Gebroeders* (n°. 322) en in Versch. ged. 1644 bl. 134, Poëzy 1650 bl. 187 en Poëzy 1682 I bl. 584.

[2]) Afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 135, Poëzy 1650 bl. 188 en Poëzy 1682 I bl. 585.

[3]) Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 329, Poëzy 1650 bl. 507 en Poëzy 1682 II bl. 567.

[4]) Te vinden in Poesy 1647 A en B bl. 4, Poëzy 1660 bl. 4, Den Herstelden Apollos Harp 1663 (aanhangsel) bl. 1 en Poëzy 1682 II bl. 167 met het jaartal MDCXVIII.

Dezelfde plaat. Het vers is in twee kolommen gedrukt. B.V. en U.

740. III. (Hollantsche Transformatie.) Folio.

Dezelfde prent zonder opschrift: het vers is in drie kolommen gedrukt.

In reg. 4 leest men: «In de weech-schael», in n°. 739: «In de weegh-schael», in reg. 12 hier: «gesonde Reen», daar: gesonde reên», enz. P.K.

741. IV. Op de waeg-schael, (*sic*) Folio.

Dezelfde prent met Vondels vers er onder in drie kolommen en met cursieve letter gedrukt. B. en P.K.

742. V. Op de waeg-schael, (*sic*) Folio.

Dezelfde prent met Vondels vers er onder in drie kolommen en met cursieve letter gedrukt. In reg. 15 leest men: «sach», en in n°. 741 «sagh». K.B.

743. VI. Op de waag-schaal. Folio.

Dezelfde prent met het vers in drie kolommen er onder, met cursieve letter gedrukt, en onderteekend: «E. Israels». Aan het slot zijn onder den regel: «End' Armijn die kreeg de schop» nog twee regels bijgevoegd: «Oock Pelaegs leer Bellarmijns | En de Kettery Socijns.» B.V.

NB. In Mullers *Ned. Historieprenten* n°. 133 wordt nog een uitgave beschreven met het opschrift: «Op de Waagschaal» met het vers in cursieve letters.

744. Portret van Lubbert Gerritsz., door W. Delff. Klein folio, (hg. 187, br. 130 mM.)

Borstbeeld naar rechts, met lange, in tweeën gepunte baard. In ovaal, met randschrift: «Lubbert Gerritsz. oud LXXVII. Geboren t'Amersfort 1535. Gestorven t' Amsterdam 1612».

Onder het portret is Vondels vers [1]) gegraveerd zonder onderteekening. Het portret is links geteekend: «M. Mierevelt pinxit» en rechts: «W. Delff sculpsit». M.

745. Portret van Hans de Ries, door W. Delff. Klein folio, (hg. 193, br. 130 mM.)

Borstbeeld rechts, in eenvoudige kleeding, in ovaal, met randschrift: «Hans de Ries oud LXVI Iaren, geboren tot Hantwerpen in het Iaer 1553».

Onder het portret Vondels gedicht [1]), zonder onderteekening. Het portret heeft links «M. Mierevelt pinxit» en rechts «W. Delff sculpsit». P.K.

NB. In Mullers *Beschrijvende Catalogus van 7000 portretten* wordt onder n°. 4496 nog een portret van de Ries in 8°. beschreven, een verkleinde kopie van n° 745, met Vondels vers er onder, doch zonder naam van graveur.

746. Portret van Roscius, door H. Roghman. Klein folio, (hg. 190, br. 132 mM.)

Borstbeeld naar rechts, in eenvoudige kleeding met korte baard. In ovaal, met randschrift: «Anthonius Iacobi Roscius Hornae quondam verbi divini minister, et medicinae doctor. Nat°. A°. 1594. Den. A°. 1624.»

Onder het portret is Vondels vers [2]) gegraveerd zonder onderteekening. Daaronder: «H. Roghman sculpsit». M.

747. Geuse Vesper | of | Siecken-Troost | Voor de Vierentwintigh. In plano, (hg. 255, br. 74 mM.)

Het gedicht is, zonder onderteekening, met Gothische letter gedrukt [3]). B.V.

748. Krachteloose | paepenblixem, | toegeeygent | Lamotivs en Wallaevs, | Biechtvaders van Heer | Iohan van Oldenbarnevelt. In plano, (hg. 101, br. 116 mM.)

Het gedicht is met Gothische letter gedrukt en niet onderteekend [4]). B.V.

749. Tityrvs | Aen den Rhyn. In plano (hg. 272, br. 176 mM.)

Dit gedicht [5]), waarvan het auteurschap van

---

[1]) Ook te vinden in Poesy 1647 A en B 68, Poëzy 1650 bl. 483, Poëzy 1660 bl. 71, en Poëzy 1682 I bl. 577.

[1]) Afgedrukt in Poesy 1647 A en B bl. 68, Poëzy 1650 bl. 484, Poëzy 1660 bl. 72 en Poëzy 1682 I bl. 577.

[2]) Komt voor in Poesy 1647 A en B bl. 69, Poëzy 1650 bl. 484, Poëzy 1660 bl. 72 en Poëzy 1682 I bl. 577.

[3]) Afgedrukt in Poesy 1647 A en B bl. 5, achter de «Historie Van het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt.... In 't Jaer onses Heeren, Anno 1648» 4°, in Poëzy 1650 bl. 536 (met den titel: «Krancketroost voor de Vier-en-twintigh»), Poëzy 1660 bl. 5 en Poëzy 1682 II bl. 405 (met gelijken titel als in Poëzy 1650.)

[4]) In Poesy 1647 B bl. 173, Poëzy 1660 bl. 184 en Poëzy 1682 II bl. 195.

[5]) Komt voor in Poesy 1647 B. bl. 195, in Apollos Harp 1658 bl. 147, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 147, Poëzy 1660 bl. 206

Vondel niet bewezen is, is in twee kolommen gedrukt en niet onderteekend. Bovenaan leest men: «Voyse: Puis que seul je m'en voy». B.V. en U.

750. Bede/ | Aen de Opper Vyanden | Van de Voorstanders der Vryheydt tot Leyden. In plano, (hg. 270, br. 143 mM.)

Het gedicht [1]) is onderteekend: «I. V. V.» B.V. en U.

751. I. Iaergetyde | Van wylen Heer | Ioan van Oldenbarneveld, | Vader des vaderlands. In plano, (hg. 326, br. 131 mM.)

Onder het gedicht [2]) staat: «Alta mente repostum», zonder de vier regels, welke er bij van Lennep onder gedrukt zijn (v. L. III bl. 118). B.V.

752. II. Iaer-getyd | Van wijlen Heer | Ioan van Olden barne | veld. Vader des Vaderlands. In plano, (hg. 300, br. 230 mM.)

Naast Vondels gedicht is met Gothische letter een antwoord gedrukt: «Opt | iaer-getyd | Van wijlen Heer | Ioan van Olden barnevelt». Het bevat evenveel regels en is onderteekend: «In memoria habeo.» B.T.

III. Roskam, | en | iaergetyde.
Zie boven bl. 49 nº. 185.

753. Portret van Simon Episcopius. Folio, (hg. 282, br. 202 mM.)

Borstbeeld naar rechts in toga, met omzoomde pels en platte kraag.

Onder het (door Bary gesneden?) portret is het vers van Vondel [3]) gegraveerd, onderteekend: «I. V. Vondel», met opschrift: «Mr. Simon Episcopivs, Amsterd. gewesen profess. der H. Theol. tot Leyden Gestorven Anno 1643. Out 60 jaren».

Links onderaan: «H. Focken Exc». M.

---

en Poëzy 1682 II bl. 674 onder de «Oude rymen.»

[1]) In Poesy 1647 A en B bl. 30, Poëzy 1660 bl. 33 en Poëzy 1682 II bl. 200.

[2]) Afgedrukt in Poesy 1647 A en B bl. 7, achter «Het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt... 1648», Poëzy 1650 bl. 442, Poëzy 1660 bl. 7 en Poëzy 1682 II bl. 168.

[3]) Afgedrukt in Poesy 1647 A en B bl. 69, Poëzy 1650 bl. 484, Poëzy 1660 bl. 72 en Poëzy 1682 I bl. 578.

Vóór 1657.

754. Op de Romainsche | histori-schilderyen, | Opgehangen in | de bvrgermeesterskamer, | en haer vertreck; | geschildert door Ioan Lievensz, Govaert Flinck, | en Ferdinandvs Bol. In plano, (hg. 348, br. 250 mM.)

De drie gedichten [1]) zijn onderteekend: «J. V. Vondel.» B.V.

755. Op G. Flincks | Afbeeldinge | van den doorluchtighsten Vorst en Heere, | I. Maurits, | Prince van Nassau. In plano, (hg. 330, br. 260 mM.)

Het gedicht [2]), beginnende: «Zoo leeft Mauritius», enz. en onderteekend: «J. v. Vondel», is fraai geschreven en gegraveerd door W. van der Laegh. Onderaan leest men: «Opgedragen en toege-eigent aen zijn doorluchtigste Hoogheit, J. Mauritius, Prince van Nassau etc. door W. van der Laegh». P.K.

Vóór 1658.

756. I. Gespreck | Op het Graf van wijlen den Heere | Joan van Olden. barnevelt. In plano.

Het gedicht [3]) is niet onderteekend. Onderaan staat: «Heer Jan van Oldenbarnevelt, Anagramma. Bewaarden Hollant in eeren». B.T.

757. II. Gespreck | Op het Graf van wylen den Heere | Joan van Oldenbarnevelt. In plano, (hg. 264, br. 256 mM.)

Het foliovel, waarop dit vers links onderaan gedrukt is, bevat nog drie gedichten: «Op

---

[1]) Afgedrukt in Klioos Kraam II (1657) bl. 197, Poëzy 1660 bl. 390, op bl. 8 van «Afbeelding van 't Stadt huys van Amsterdam, In dartich Coopere Plaaten, geordineert door Jacob van Campen; en geteekent door Iacob Vennekool. T'Amsterdam, By Frederick de Widt,... Anno 1664», folio en in Poëzy 1682 II bl. 326.

[2]) Komt voor in Klioos Kraam II (1657) bl. 20, Poëzy 1660 bl. 360 en Poëzy 1682 I bl. 551.

[3]) Komt zeer veranderd voor in Apollos Harp (1658) bl. 371 en Den Herstelden Apollos Harp (1663) bl. 371 met den titel: «Wandelaar. Galm der Hof-kerke» en in het «Aanhanghsel van gedichten» achter Poëzy 1682 II bl. 4.

d' afbeelding van Joan van Oldenbarnevelt», waarvan één geteekend is met C. D., daaronder de «Namen der Vier-en-twintig gedeleguerde Rechters van Joan van Oldenbarnevelt» en naast Vondels gedicht een Latijnsch vers (v. L. II Nal. 23): «In Memoriam viri incomparabilis J. ab Oldenbarnevelt. Quondam Belgii Atlantis Hagae comitis 13. May, 1619».

Boven aan het folioblad is een portret van den grijzen staatsman geplaatst met dit onderschrift: «Johannes ab Oldenbarnevelt Eques D Berkeliae, Roderisae, etc. Advoc. et Custos Magni sigilli et Archivor. (*sic*) Holl. et Westfr.» B.V. en B.

758. Portret van Gerard Hulft, door A. Blooteling. Folio, (hg. 274, br. 190 mM.)

Borstbeeld, rechts, in ovalen eikenkrans, op den achtergrond een opene zee. Links: «G. Flinck pinx», rechts: «A. Blooteling sculp». Onder het portret leest men: «De Ed. H^r^. Gerard Hulft, eerste raedt en directeur generael van Indien, opper bevelhebber over de krygs-macht soo te water als te lande afgesonden na Ceylon en de kuste van Indien», en daaronder het gedicht van Vondel [1]), onderteekend: «I. v. Vondel.» U.

Vóór 1660.

759. Portret van Johannes Uytenbogaert. Folio, (hg. 270, br. 192 mM).

Borstbeeld links in toga, met omzoomde pels, kapje op het hoofd en ringkraag.

Onder het (door Bary gesneden?) portret is het vers van Vondel gegraveerd [2]), geteekend: «I. V. Vondel» met opschrift: «D. Iohannes Uytenbogaert, geboren tot Vtrecht int Iaer 1557, en gestorven Anno 1644. Out 87: Iaeren.»

Links onderaan: «H. Focken Exc.» U.

760. Blekers | Triomfeerende | Venus. | Geschildert voor zyn | Hoogheit. In plano, (hg. 146, br. 256 mM.)

Het gedicht [3]) is onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

Vóór 1682.

761. Harte-Breker. (Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1800.) IV blz. 12°.

[1]) Afgedrukt in Apollos Harp (1658) bl. 127, Den Herstelden Apollos Harp (1663) bl. 127, Hollantsche Parnas 1660 bl. 145 en Poëzy 1682 I bl. 557.

[2]) Komt voor in Poëzy 1660 bl. 479 en Poëzy 1682 I bl. 577.

[3]) Komt voor in Apollos Harp (1658) bl. 267, Den Herstelden Apollos Harp (1663) bl. 267, Poëzy 1660 bl. 460 en Poëzy 1682 II bl. 353.

Op bl. I en II het gedicht «Harte-Breker» [1]), bl. II—IV: «Gebed aan Jezus Christus» [2]), waaronder een kleine historische toelichting is geplaatst. U.

762. Geschildert voor de Heeren Burgermee- | steren op het Stadthuis. | *Daaronder:* | Op | Het ontfangen van Moses wet, in de | kamer der heeren Schepenen. | *Daaronder:* | Geschildert voor de Heeren Burgermeesteren | van | Leiden, | Op hunne geluckige Regeeringe. In plano, (hg. 237, br. 157 mM.)

Het eerste gedicht (v. L. VI bl. 614) komt reeds voor op n°. 754. Het laatste gedicht [3]) is onderteekend: «J. V. Vondel.» B.V.

763. Op het gestrenge krijghsrecht | van | Titus Manlius Torquatus, | Op het nieuwe Raethuis ter Amiraliteit t' Amsterdam. | *Daaronder:* | Op het uitdeelen der prijzen des zeestrijts | van | Koning Eneas. | *Daaronder:* | Op | Het reisjaght der weledele heeren Raeden | ter Amiraliteit. In plano, (hg. 272, br. 165 mM.)

De beide eerste gedichten zijn bij van Lennep op bl. 225 en 226 van dl. X te vinden, het laatste op bl. 639 van dl. VII [4]). Zij zijn niet onderteekend. B.V.

764. Lofzang | Der geestelijke maeghden. In plano, (hg. 280, br. 186 mM.)

Het gedicht [5]) is in drie kolommen gedrukt en niet onderteekend. B.

765. De slaepende | Venus | van

[1]) Alleen in Poëzy 1682 II bl. 523.

[2]) Zie boven n°. 684.

[3]) Het gedicht «op het ontfangen van Moses Wet» komt voor in Poëzy 1682 II bl. 327 en het derde in Poëzy 1682 II bl. 333.

[4]) Het eerste en derde gedicht komen voor in Poëzy 1682 II bl. 329.

Het tweede gedicht in het «Aanhanghsel van gedichten» achter Poëzy 1682 II en met den titel «Op het heerlijke stuk van Ferdinandus Bol voor den Doorluchtigen Zeeraet t'Amsterdam in 't reisjacht geschildert» in Poëzy 1682 II bl. 330.

[5]) Alleen afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 509.

| Filips Koning. | *Onderaan:* | t' Amsterdam, voor de Weduwe van Abraham de Wees, boekverkoopster op den Middeldam. In plano, (hg. 352, br. 283 mM.)

Het gedicht [1]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. v. Vondel.» B.

766. De dryfkunst | van | Paulus van Viane. | Aen | Joannes Lutma den jonge. | *Daaronder:* | Op zyne afbeeldinge, | Door Joannes Lutma den Jonge geschildert. | *Daaronder:* | Op d' afbeeldinge van den ouden Lutma, door den Jonge. In plano, (hg. 360, br. 272 mM.)

Het eerste gedicht [1]) (v. L. XI bl. 254) is in drie kolommen gedrukt, de beide andere gedichten [2]) zijn afgedrukt bij v. L. XI bl. 255 en 257. Het laatste gedicht is geteekend: «J. v. Vondel.» B.V.

767. Portret van den chirurgijn Claas van Dalen door Zijlvelt. Folio, (hg. 315, br. 239 mM.)

Claas van Dalen is voorgesteld als man in de kracht zijns levens met kapje op het achterhoofd, gezeten bij een tafel, waarop eenige opengeslagen medische boeken en een doodshoofd liggen, waarop zijn linkerhand rust.

Onder het opschrift: «Mr. Claas van Daalen Chirurgyn binnen Amsterdam, geboren tot Rotterdam. A°. 1612.» is Vondels vers [3]) gegraveerd, onderteekend: «J. v. Vondel». Links onderaan leest men: «Antonij van Zijlvelt ad vivum deliniavit et sculp.» B.R. en M.

VII. STRIJDSCHRIFTEN TEGEN OF OVER VONDEL.

768. Den Gereformeerden Momus | aen | I. V. VONDELEN | Op zijnen | Palamedes. | Men singhet op de Voyse van | Bereyt u huys terstont, | Off | Ick weet een reyn Casteel &c. | *Vignet: krulornament.* | Ghedruckt voor den Autheur/ Anno 1625, | den 6. December Nieuwen stijl. (4) blz. 4°.

Tegen *Palamedes* (n°. 112). Het gedicht [2]) is onderteekend: «Door Momus de schoorsteenvegher». B.T. en B.V.

769. Aen den E: E: Welgeleerden | IOOST VAN VONDELEN, | Beroerende zijn | Palamedes. (2) blz. folio.

Tegen *Palamedes.* Het gedicht [3]) is onderteekend: «Q. D. C. V.» en gedrukt in folio-formaat naast elkander op één blad. B.V.

770. Ioost | Huylt over sen | bestevaer. In plano, (hg. 194, br. 140 mM.)

Tegen *Palamedes.* Het gedicht is 16 regels groot en onderteekend: «Con Reverenza.» B.T. en U.B.A.

771. Antwoord | Op het | Laster'-lijck Geuse Vesper, &c. Lied/ | Voor de | Barneveldisten Ofte Arminianen. | Op de Wijse als volght, &c. 1631. In plano, (hg. 234, br. 71 mM.)

Tegen *Geuse-Vesper* (n°. 787). Vijf coupletten en daaronder een «Waerschouwinghe». Het gedicht is met Gothische letter gedrukt. Daar het het jaartal 1631 draagt is dit gedicht, evenals de *Geuse-Vesper*, wellicht van dat jaar. B.T.

772. 't Geuse | liere-pypien. | Op den | Amsterdamschen | rommel-pot. | *Vignet: Medusakop met krulornament.* | Ghedruct int Iaer 1627. (7) blz. 4°.

Tegen *Rommelpot* (n°. 153) Het gedicht [4]) is met Gothische letter gedrukt in twee kolommen en onderteekend: «Eentjen toe.» B.T. en U.B.G.

---

[1]) Te vinden in Poëzy 1682 II bl. 356.
[2]) Afgedrukt bij van Lennep II bl. 517 en bij v. Vloten I bl. 768.
[3]) Ook afgedrukt in Apollos Harp (1658), bl. 138 en in Den Herstelden Apollos Harp (1663) bl. 138.

[1]) Ook te vinden in Poëzy 1682 II bl. 363.
[2]) Het gedicht «op Paulus van Viane» wordt ook gevonden in Poëzy 1682 I bl. 593 en dat «op d' afbeeldinge van den ouden Lutma» in Poëzy 1682 I bl. 594.
[3]) Voor het eerst door ons herdrukt in *Oud-Holland* I bl. 27.
[4]) Afgedrukt bij van Lennep II Nal. bl. 52, bij van Vloten I bl. 770 en bij Gallée, *Academie en Kerkeraad.*

773. Den omgekeerden | rommelpot | Van het | Arminiaens Prinsmoorders Rot: | Te kauwen voor Mennisten Peper-koeck, | En te neurien gelyck Hansjen hangbroeck. | *Vignet: houtsnede, St. Michael den draak doodende.* | Ghedruckt uyt cracht der waerheyt- | Beminners/ Anno 1627. (7) blz. 4°.

Tegen *Rommelpot* (n°. 153). Op bl. 7 is het titelvignet nog eens afgedrukt. B.V.

774. Antwoorden | op de | vraghen | der | Amsterdamsche | Academi | aen alle | poëten en dichters | Der Vereenichde Nederlanden, | Lief-hebbers van de Goude Vryheydt. 28 blz. folio.

Deze bundel bevat de volgende gedichten:

Bl. 3. Vondels vraag (n°. 176): «D' Amsterdamsche Academi aen alle poëten en dichters Der Vereenichde Nederlanden, Lief-hebbers van de Goude Vryheydt», onderteekend: «Yver.»

Bl. 4: «Bondigh ende beknopt antwoordt Op de onbeschaemde Arminiaensche Vraghen van de Amsterdamsche Academi», onderteekend: «Recht deur — Wat wilt noch worden?»

Bl. 5: «On-Echte Academi, Eer-roovers der Brabandtsche Camer/ Het witte Lavendel. In cas van een Gouden, een Ysere Vryheydt zijn», onderteekend: «'s Levens Ionst.»

Bl. 6: «D' Amsterdamsche religions verwanten, aen alle Vrome ende ware Liefhebbers der Vereenighde Nederlanden, Liefhebbers van de Christelijcke vryheyt. En Haters van dees Heydensche en Afgodische onghebondenheydt, By d' Amsterdamsche Academi ghenaemt goude Vryheydt», onderteekend: «Yver.»

Bl. 7: «Antwoordt op d' Amsterdamsche Academy aen alle poëten en dichters Der Vereenichde Nederlanden, Lief-hebbers van de Goude Vryheydt», onderteekend: «Elck is wtlegger.»

Bl. 8: «Antwoordt Op de Vragen/ voorgestelt by de Hoofden Der Comoedianten van de tweedemael geformde Academy, Alias De Brabandtsche Camer», onderteekend: «Raet licht.»

Bl. 9: «De verdiende prijs der Amsterdamsche Cacodemisten ende Cacodemons, dat is: Quade Lieden ende quade Gheesten. Neffens andere poëten ende stichters des Cornhertische ongebondene Vryheyts», onderteekend: «De Yver des Heeren sal sulcks doen.»

Bl. 10: «Antwoordt op de Vraghen: Voorghestelt van de Amsterdamsche Academy aen alle Poëten ende Dichters, der Vereenighde Nederlanden, Liefhebbers van de Goude Vryheydt», onderteekend: «Lief-hebber van de Goude Vryheydt.»

Bl. 11: «Antwoordt aen de Amsterdamsche Academische vraghers», onderteekend: «Vyer.»

Bl. 12: «Onparthydigh Antwoordt Op de Vraghen van de Amsterdamsche Academi», onderteekend: «Houdt dat goet is. I. V. Gerwen.»

Bl. 13—16: «Antwoort Op de Vraghen van d' Ongedoopte Vondelen/ uytgegevẽ vande d' Ongedoopte Amsterdamsche Academie, Om geoordeelt te werden by de Onghedoopte Academi-Heeren/ Nu Besitters van de Brabantsche Camer», onderteekend: «Aensiet de Ionckheydt.»

Bl. 17: «Antwoordt op de Vraghen vande Academi-heeren binnen Amsterdam», onderteekend: «Waerheyt blijft Waerheydt.»

Bl. 18. «Antwoort Op de Pasquilleuse Vraghen vande Kakodemonie van Amsterdam, Met gelijcke Vraghen», onderteekend: «Slecht en recht. Gelt om Gelt.»

Bl. 19: «Bevestingh van d' Amsterdamsche Yver», onderteekend: «In der haest Gestelt door een Lief-hebber van de Goude Vryheydt.»

Bl. 20: «Antwoort Op de acht voorghestelde Vraghen vande Amsterdamsche Academy/ Eerst gheweest Brabantsche Camer, maer dien naem verlatende uyt haet, om dat de Brabanders zijn Liefhebbers vande Religie, ende zy vande Goude Vryheyt, dat is te seggen duldinge van Dwael-Geesten ende misverstanden», onderteekend: «Elck Voghel queelt soo hy ghebeckt is. Niemant onberispelijck.»

Bl. 21: «Verclaringhe over het Antwoordt op de Vraghen Voorghestelt van de Amsterdamsche, &c. Alias van de Camer-Godt Apollo, Ende sijn Camer-Knecht Ioost Vondelens, Liefhebbers van de Heydensche ende schijn-heylighe Vryheydt», onderteekend: «Lief-hebber van de Waerheydt. Vyandt van de Brande-stokers.»

Bl. 22: «Antwoort op de Vraghen/ voorgestelt by de Amsterdamsche Academy Aen alle Poëten en Dichters der Vereenighde Nederlanden, Lief-hebbers van de Goude Vryheydt», onderteekend: «Yvert in 't goedt.»

Bl. 23: «Vraghen voorghestelt By een Liefhebber van de Goude Vryheydt, aen de Heeren van de Amsterdamsche Academy.»

Bl. 24: «Antwoordt Op de Vraghen: Voorghestelt van de Amsterdamsche Academy A°. 1630», onderteekend: «Duhtend' (*sic*) Hoopt W.».

Bl. 25: «Antwoordt Op de Vraghen der Amsterdamsche Academi. Aen alle poëten en dichters Der Vereenighde Nederlanden, Liefhebbers van de Goude Vryheydt», onderteekend: «Dum spiro spero.»

Bl. 26: Antwoordt Op sekere Vraghen, voorghestelt by eenen Godtloosen Academischen Palamedes maker, genaemt I. V. Vondelen», onderteekend: «Il va bien si dure.»

Bl. 26: «Vraghen, aen d' Academi-neeten. Inghestelt door Qvintiliym Placentivm», onderteekend: «By Provisie.»

Bl. 27: Volslaghen Antwoordt Op de acht Libertijnsche-Arminiaensche Vraghen, van de

Amsterdamsche Academi», onderteekend: «Ick gheeft om een beter.»
Bl. 28: «Corter Antwoordt», onderteekend: «Achter komter noch» en «Besluyt». U.B.A.

775. Bondigh ende beknopt | antwoordt | Op de onbeschaemde Arminiaensche Vraeghen | vande | Amsterdamsche | Academi. | *Onderaan:* | Ghedruckt te Haerlem, by Adriaen Rooman, Ordinaris Boeck-drucker, | inde Iakobyne-straet, inde vergulde Parsze. Anno 1630. In plano, (hg. 253, br. 227 mM.)

Het gedicht is onderteekend: «Recht dèur. Wat wilt noch worden?». Links is de vraag van Vondel gedrukt; zie boven bl. 49 n°. 177 en n°. 773 (bl. 4). U.B.A.

776. I. On-Echte Academi, | Eerroovers der Brabandtsche Camer/ | Het witte | Lavendel, | In cas van een Gouden, een Ysere Vry-heyt zijn. In plano, (hg. 330, br. 190 mM.)

Het gedicht (zie n°. 773 bl. 5) is onderteekend: «'s Levens Ionst». U.B.A.

777. II. On-Echte Academi, | Eerroovers der Brabandtsche Camer/ | Het witte | Lavendel. | In cas van een Gouden, een Ysere Vryheydt zijn. In plano, (hg. 324, br. 220 mM.)

Deze uitgave van hetzelfde gedicht is een geheel andere dan de zoo even beschrevene. Aan de rechterzijde van het blad zijn 17 aanteekeningen afgedrukt. De onderteekening is dezelfde. U.B.A.

778. D' Amsterdamsche | religions | verwanten | aen alle | vrome ende ware liefhbbers (*sic*) | der vereenichde Nederlanden, Liefhebbers | vande Christeliicke vryheit | en | Haters vã dees Heydensche en afgodische ongebondenheyt | by D' Amsterdamsche Academi genaemt goude vryheyt. In plano, (hg. 290, br. 134 mM.)

Het fraai gedrukte gedicht (zie n°. 773 bl. 6) is onderteekend: «Yver.» U.B.A.

779. Antwoordt | op | d' Amsterdamsche | Academi | aen alle | poëten en dichters | der vereenichde Nederlanden, | Liefhebbers van de goude Vryheyt. In plano, (hg. 273, br. 158 mM.)

Het gedicht (zie n°. 773 bl. 7) is onderteekend: «Elck is uytlegger.» U.B.A.

780. De verdiende prijs | der | Amsterdamsche | Cacodemisten ende Cacodemons/ | dat is: | Quade Lieden ende quade Gheesten. | Neffens andere | poëten ende stichters | des Cornhertische onghebondene | Vryheyts. In plano, (hg. 270, br. 200 mM.)

Het gedicht (zie n°. 773 bl. 8) is onderteekend «De Yver des Heeren sal sulcx doen.» U.B.A.

781. I. Antwoort op de Vraghen: Voor- | ghestelt vande | Amsterdamsche | Academy: | Aen alle | Poeëten ende Dichters, der vereenichde Nederlanden. Lief- | hebbers van de Goude Vryheydt. In plano, (hg. 370, br. 190 mM.)

Het gedicht (zie n°. 773 bl. 9) is in lijst gedrukt en onderteekend: «Lief-hebber van de Goude Vryheydt.» U.B.A.

782. II. Antwoort op de Vraghen: | Voorstelt (*sic*) vande | Amsterdamsche | Academy | Aen alle | Poëten ende Dichters, der vereenichde Nederlanden, | Lief-hebbers van de Goude Vryheydt. In plano, (hg. 294, br. 240 mM.)

Naast het gedicht (zie n°. 781) is afgedrukt een «Verclaringhe over het | Antwoort op de Vragen | Voorghesteldt vande | Amsterdamsche &c. | Alias vande | Camer-Godt Apollo, | Ende sijn Camer-Knecht Ioost Vondelens, Lief-hebbers | van de Heydensche ende schyn-heylighe Vryheydt», onderteekend: «Lief-hebber vande waerheyt, Vyant vande Brandestoockers»». (zie n°. 773 bl. 21). U.B.A.

783. Antwoordt/ aen de Amster- | damsche Academise | Vraghers. | *Onderaan:* | Tot Haerlem Gedruct

by Ian Pieterss Does, voor Theunis Ianss Boeckverkooper woonende aent marctveldt. In plano, (hg. 312, br. 242 mM.)

Links is Vondels vraag afgedrukt. Beide gedichten zijn met Gothische letter gedrukt. Het antwoord (zie n°. 774 bl. 11) is onderteekend: «Vyer». Zie boven bl. 48 n°. 177. U.B.A.

784. Onpartydich Antwoort/ | Op de Vragen vande Amsterdamse | Academi. In plano, (hg. 340, br. 248 mM.)

Links is Vondels vraag afgedrukt (zie boven bl. 49 n°. 180). Het exemplaar, van de Amsterdamsche Universiteits-Bibliotheek, mist de onderteekening. Blijkens den bundel «Antwoorden» (n°. 774 bl. 12) is dit gedicht van I. V. Gerwen met de spreuk «Houdt dat goet is». Beide gedichten zijn met Gothische letter gedrukt. U.B.A.

785. Antwoorden | Op de Vraghen van d' Onghedoopte Vondelen/ uytghegeven van | d' Onghedoopte Amsterdamsche Academie, Om gheoordeelt te werden by de Onghedoopte Academi- | Heeren/ Nu Besitters vande Brabantsche Camer. In plano, (hg. 335, br. 285 mM.)

Het gedicht (zie n°. 774 bl. 13) is in drie kolommen gedrukt en onderteekend: «Aensiet de Ionckheydt.» U.B.A.

786. Antwoort | Op de Vraghe vande Academi-Heeren binnen Amsterdam. In plano, (hg. 315, br. 200 mM.)

Het gedicht, (zie n°. 774 bl. 17) is met Gothische letter in rand gedrukt en onderteekend: »Waerheydt blijft waerheydt». U.B.A.

787. Antwoordt | Op de Pasquilleuse Vraghen vande | Kakodemonie. | van Amsterdam/ | met gelycke Vraegen. In plano, (hg. 250, br. 110 mM.)

Het gedicht (zie n°. 774 bl. 18) is met Gothische letter gedrukt en onderteekend: «Slecht en recht. Gelt om Gelt.» U.B.A.

788. A°. 1630. | Bevestingh | van den | Amsterdamschen yver. In plano, (hg. 310, br. 182 mM.)

Het gedicht (zie n°. 774 bl. 19) is in een rand gedrukt en onderteekend: «In der haest ghestelt door een Lief-hebber van de Goude Vryheydt.» U.B.A.

789. Antwoordt | Op de acht voorghestelde Vraghen | vande | Amsterdamsche Academy, | Eerst gheweest Brabandtsche Camer, maer dien naem verlatende uyt | haet, omdat de Brabanders zijn Liefhebbers vande Religie ende | sy vande Goude Vryheyt, dat is te segghen duldinghe van | Dwael-gheesten ende misverstanden. In plano, (hg. 325, br. 180 mM.)

Het gedicht [1] is in een rand gedrukt (zie n°. 774 bl. 20). Onder het gedicht leest men: «Elck Voghel queelt soo hy ghebeckt is», en daaronder: «Niemandt onberispelijck». U.B.A.

790. Vraghen | voorghestelt | By een Lief-hebber van de Goude Vryheydt, | aen de Heeren van de | Amsterdamsche | Academy. In plano, (hg. 265, br. 220 mM.)

Naast dit gedicht (zie n°. 774 bl. 23) is afgedrukt nog een «Antwoort | Op de Vraghen | voorgestelt by de | Amsterdamsche Academy | Aen alle Poëten en Dichters der Vereenighde | Nederlanden, Lief-hebbers van de | Goude Vryheydt», onderteekend: «Yvert in 't goedt».

In een noot op het 1e gedicht leest men: «Gelijck in de Vraghen by u uytghegheven, daer ghy eerst setten, daer Mavritz tweemael af most wijcken, doch in 't herdrucken verandert.» U.B.A.

791. Antwoordt op de Vraghen: voorghestelt | van de | Amsterdamsche | Academy: | Anno 1630. In plano, (hg. 345, br. 230 mM.)

In het exemplaar van de Amsterdamsche Bibliotheek mist het gedicht de onderteekening. In den bundel «Antwoorden» (n°. 774 bl. 24) is het onderteekend: «Duhtend (*sic*) Hoopt W [2])». U.B.A.

792. Antwoordt | op de | vraghen

[1]) Te vinden bij Dr. G. Penon. *Hist. en bibliogr. beschouwing*, bl. 189.

[2]) De spreuk van Willem Dircksz. Hooft.

| der Amsterdamsche | Academi | aen alle | poëten en dichters | Der Vereenighde Nederlanden, | Lief-hebbers van de Goude Vryheydt. In plano, (hg. 335, br. 175 mM.)

Het gedicht (zie n°. 774 bl. 25) is onderteekend: «Dum spiro spero.» U.B.A.

793. Antwoort | op | sekere | vragen | Voorghestelt by eenen Godtloosen | Academischen Palamedes maecker, genaemt, | J. V. VONDELEN. In plano, (hg. 305, br. 135 mM.)

Het gedicht (zie n°. 774 bl. 26) is onderteekend: «Il va bien si dure.» U.B.A.

794. I. Amsterdamsche | Kakademie | Ofte | gvyt-school, | Aen alle op Eters ende Dronckaerts, Lieff-hebbers | vande volle Kannen. In plano, (hg. 233, br. 102 mM.)

Dit antwoord wordt aan Jacob Cats toegeschreven. Links is Vondels vraag afgedrukt. Zie boven n°. 181 bl. 49. U.B.A.

795. II Amsterdamsche | Kakademie | Ofte | gvyt-school, | Aen alle op Eters ende Dronckaerts/Lief- | hebbers van de volle Kannen. In plano, (hg. 230, br. 190 mM.)

Naast dit antwoord van Cats is Vondels weder-antwoord afgedrukt. Zie n°. 182 bl. 49. U.B.A.

796. Antwoort | op de | Loflijcke vraegen der wijd vermaerde | Amsterdamsche | Academi. In plano, (hg. 255, br. 138 mM.)

Onderteekend: «Vryheyt blyheyt. M(aria) T(esselschade). B.T.

797. Antwoorden | Op de Vraghen uytgegeven | by de Amsterdamsche | Academi. In plano, (hg. 185, br. 117 mM.)

Het gedicht is onderteekend: «Het best behout.» U.B.A.

798. Antwoordt | Op de | Voorghestelde Vraeghen | Van | d' Amsterdamsche | Academi-heeren, | aen alle | poëten en dichters | der Vereenichde Nederlanden, Liefhebbers | vande Goude Vryheydt. 6 blz. kl. folio.

Geheel met Gothische letter gedrukt.
Bl. 5: «Antwoordtsche Vraeghen/ | op de Vraeghen | Vande | Amsterdamsche Academi,» onderteekend: «Hoop troost my» en bl. 6: «Antwoordt | Op de | Stoute voorstellinghe | Vande | Amsterdamsche Academi», onderteekend: «Ne sutor ultra crepidam». U.B.A.

799. Antwoordt | Op de Vraeghen | Vande | Amsterdamsche Academi. In plano, (hg. 205, br. 115 mM.)

Het gedicht geheel met Gothische letter gedrukt is onderteekend: «Dit's van herten» en gedrukt op de achterzijde van Vondels vraag. Zie n°. 179 bl. 49. U.B.A.

800. Beknopte Antwoordt / op de Acht | vraghen | by de | Amsterdamsche | Apollo | Poëtische wijse voorghestelt. | *Daaronder:* | Apollo. In plano, (hg. 345, br. 195 mM.)

De gedichten zijn geheel in een rand gedrukt, het eerste is onderteekend: «G. O. B.», het tweede heeft als onderteekening «Seght eens Jorden, Wat wilt worden?» U.B.A.

801. Christelycke | Academi | of | krvys-school. | Aen Iesus Christus den ghekruysten, hoofd sijner | lijdende Kercke, en trooster der ghevangenen, | om sijne heylige waerheyd. In plano, (hg. 308, br. 165 mM).

Dit antwoord is, volgens een aanteekening op het hier beschreven exemplaar, van Dirck Raphaelsz. Camphuysen [1]). U.B.A.

802. Kort ende bondig | antwoordt, | Op de | vragen | van de | Amsterdamsche | Academy. In plano, (hg. 240, br. 130 mM.)

Het gedicht is onderteekend: «Concordia res parvae crescunt.» U.B.A.

---

[1]) Afgedrukt in Apollos Harp (1658) bl. 24 en Den Herstelden Apollos Harp (1663) bl. 24.

803. Bericht | Op de Vragen vande Am- | sterdamsche | Academi | ofte | narren-school, | inghestelt | By een Lit van de Brabantsche Kamer ghenaemt. | T'Leliken onder de doornen. | *Vignet: krulornament* | Ghedruckt int Jaer 1630. (12) blz. 4°.

Op bl. 3 en 4 Vondels vraag, bl. 5—11 het antwoord, getiteld: «Bericht Op de Vraghen vande Amsterdamsche Academi ofte narrenschool», en bl. 12 het gedicht: «Hollandschen holipodrido tot een toemate dienende als een collatie voor de Amsterdamsche Kameristen», onderteekend: «Naer dit een beter. Ick leer noch.», waarschijnlijk de spreuk van Niclaes Perclaes [1]). U.

804. Antwoort | op de | Christelijcke en land-nutte vragen | van de Doorluchtige | Amsterdamsche | Academi. In plano, (hg. 251, br. 133 mM.)

Onderteekend: «Heeren boven. N. P. I. V. D. Leyden.» B.T.

805. Teghen-klaghte, | Aende twist-rijcke | Kakademie. | Ofte: | Onkruydts-School, | Ende des selve Trawanten die Iesvm Christvm in zijne | leden, op een nieu vanghen, ende kruys aen doen. In plano, (hg. 248, br. 135 mM.)

Het gedicht is niet onderteekend en met Gothische letter gedrukt. K.B. en B.T.

806. Der Naem-Christenen | Academy. | Ofte: | ghespuys-school. In plano, (hg. 245, br. 135 mM.)

Onderteekend: «Wie over al toe swijghen». De beginletter D is versierd met een voorstelling van de zalving van David (1 Sam. 16). K.B. en B.T.

807. Den uytlegh | van den | Academy Yver Camer. In plano, (hg. 227, br. 114 mM.)

Het gedicht is met Gothische letter gedrukt en niet onderteekend. U.B.A.

[1]) Afgedrukt in zijn geheel bij v. L. III bl. 41—47.

808. Antwoord | op de wel-ghestelde vraghe | vande | wydt-beroemde | Amsteldamsche Academi. In plano, (hg. 394, br. 236 mM.)

Het gedicht is in twee kolommen gedrukt en niet onderteekend. Aan weerszijden van het laatste couplet leest men: «in-vrystadt». K.B.

809. Samenspreking, tusschen twee Goudse Veer-luy, Jaap en Kees. (8) blz. 4°.

Onderteekend: «Och! mogt me». Het gesprek wordt gehouden naar aanleiding van het Placaet, waarbij het «Drucken uytgheven ofte verkoopen» van de Vraghe en de Antwoorden werden verboden. B.T.

810. Antwoort | op 't | harpoen | aen | Ionckheer | Landeslot, | heer | van | Vrybvrgh. | *Vignet: vosje.* | Gedruckt in Vrystadt MDCXXX. (11) blz. folio.

Op bl. 11 onder het gedicht vindt men een «Beslvyt», onderteekend: «'s Lands Welvaert, Mijn wenschen.» B.V.

811. Medallie, | Voor de Remonstrante Inquisiteurs | In onsen Thuyn. In plano, (hg. 220, br. 143 mM.)

Tegen *Medaellie Voor de Gommariste Kettermeester* (n°. 187). Het gedicht is in twee kolommen met Gothische letter gedrukt. Het is onderteekend: «Ghedaen door een Vyandt van de Arminiaensche Prince-moorders.» B.V. en U.B.A.

812. Op 't Arminiaensch | Ivweel | en 't Dortse Inquisitie. In plano, (hg. 250, br. 142 mM.)

Tegen n°. 187. Het gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «Gedicht door een Vyandt vande Logen-steytse Inquisiti.» B.V.

813. Pronck-penningh | Om op | De Borst te hangen vande Medalliegieter, op | dat elck hem kennen mochte. In plano, (hg. 210, br. 150 mM.

Tegen n°. 187. Het gedicht is in twee kolommen met Gothische letter gedrukt en niet onderteekend. Volgens een exemplaar in het bezit van den heer H. Binger blijkt, dat Vondels gedicht «Medallie Voor de Gommariste Kettermeester» op een zelfde blad naast dit antwoord gedrukt is. B.V. en U.B.A.

814. Vorm | Voor de | Gommariste | medalie-gieter. | *Vignet: als in nº. 772.* | Anno M. DC. XXX. (8) blz. 4°.

Tegen nº. 187. Op bl. 2 is het gedicht: «Pronck-penningh» afgedrukt.
Het hier beschreven gedicht (bl. 3—8) zelf is onderteekend: «Gedaen door een Vyandt vande Gommariste Prince moorders».
Het geheel is met Gothische letter gedrukt. B.

815. Op den bou | Van den | Genaemde Christen/ | Dat is: | Nieuwe Iesuyten Tempel | t' Amsterdam. In plano, (hg. 250, br. 282 mM.)

Tegen het gedicht *Op den bou van den Christen Tempel* (nº. 190). In twee kolommen gedrukt; links Vondels gedicht (nº. 191). Beide gedichten zijn omgeven van zeer uitvoerige aanteekeningen. Onder de beide kolommen een vierregelig «Toe-gift.» B.V. en U.

816. Wtnodende | tafereel | voor de | inwying | van den | Arminiaensche-Christelosen Tempel t' Amsterdam | om aldaer | Tot een geheugenisse op te hangen. | *Onderaan:* | Gedruckt tot Haerlem, By Gotgaff Verhulst. Anno 1630. In plano, (hg. 400, br. 304 mM.)

Tegen nº. 189. Het gedicht is in twee kolommen gedrukt, met zeer uitvoerige marginale aanteekeningen. U.B.A.

817. Ghedicht teghen de oproerighe | aenspraeck | alias wtbraeck | Aen de etc. Borgheren der Stede Leyden. Anno 1630. In plano, (hg. 341, br. 235 mM.)

Het gedicht is in twee kolommen met Gothische letter gedrukt en onderteekend: «De Salicheyt des Heere Is dees Beminde Leere». Alhoewel dit gedicht niet bepaald tegen Vondel alleen gericht is, meende ik het toch hier niet te mogen weglaten [1]). B.T. en U.B.A.

818. Wondere Clachten | Van | Arminia Vryheyts Papieren-Geldt, | | over de | Vreemde Kueren ende Procedueren, door | haren man Gamaliel Rasende-Mans Protest: | Samt oock door de | Schets van Duc d'Alff, Vorm, Twee Stinck- | Visschen, ende Den Herault met believen | van | Hare Peters ende Peeten na haer Vaders doot aen | haer gheplecht: met hare wondere gheboorte ende op- | voedinghe | *Vignet: klein krulornament.* | Int Iaer ons Heeren 1630. (14) blz. 4°.

Dit gedicht, onderteekend: «Het eynd draecht de last» is gericht tegen verschillende pamfletten, op den titel genoemd. Ook tegen Vondel vindt men op bl. 9 eenige hatelijkheden [1]). B.T.

819. Rou-gedicht, | Voor den Fijnen Priester | Gamaliel Rasende-Mans Protest: | Ende | de vuyle bruydt, | Arminia Vryheyts Papieren-Geld: Vondelinghen | inde Vuylis-Schuyt onder de Hoet. In plano, (hg. 350, br. 220 mM.)

Het gedicht is met Gothische letter in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «Een Moers Kint, Die Godt Bemint». Om het gedicht zijn een 16-tal aanteekeningen afgedrukt. U.B.A. en B.T.

820. Esopus-Ezel op 't Tonneel, | Naé de Wijse. | Betteken voer naer Marimont. In plano, (hg. 228, br. 140 mM.)

Tegen *Otter in 't Bolwerck* (nº. 194) Het gedicht is in twee kolommen met Gothische letter gedrukt en niet onderteekend [2]). U.B.A.

821. Esopus-Ezels op de Stoel/ | Nae de Wijse: | Betteken voer naer Marimont. In plano, (hg. 232, br. 132 mM.)

Tegen nº. 194. Het gedicht is in twee kolom-

[1]) In de Amsterdamsche Universiteitsbibliotheek vindt men: «Aenspraeck Aende ghetrouwe/ vrome en verdruckte Borgheren der Stede Leyden. Anno 1630», in plano.

[1]) «Gamalieles Protest /Teghens die ongoddelycke/ en onrechtvaerdighe. Proceduren der Gherechten der Stede Leyden» (in plano) vindt men bij Thysius nº. 1661.

[2]) Zie het artikel over deze gedichten in Dr. R. A. Kollewijn in *De(n) Nederlandsche(n) Spectator* 1887.

men met Gothische letter gedrukt en verdeeld in 12 zesregelige coupletten en onderteekend: «Asinus ad liram». U.B.A.

822. De Droes in 't Warr-Gaern | Nae de Wijse, | Betteken voer naer Mariemont. In plano, (hg. 225, br. 160 mM.)

Tegen n°. 194. Het gedicht is in twee kolommen met Gothische letter gedrukt en onderteekend: «Soo voor ghesonghen, Soo nae ghepepen». U.B.A.

823. Honden wt de Kerck/ | teghen | Den Otter in 't Bolwerck/ | Dat Koster inde Duyf gemaeckt heeft, | Op de Wijse. | Betteken voer na Mariemont, etc. In plano, (hg. 221, br. 174 mM.)

Tegen n°. 194. Het gedicht, bestaande uit 7 coupletten, is in twee kolommen gedrukt met Gothische letter, en onderteekend: «Dats uyt». Daaronder nog een couplet: «Noch wat voort selve Gelt.» Aan weerszijden vindt men bij elk der 7 coupletten uitvoerige aanteekeningen. U.B.A.

824. Versoeck/ tot Antwoordt | van | Een Otter int Bolwerck. In plano, (hg. 283, br. 180 mM.)

Tegen n°. 194. Dit gedicht is in twee kolommen in rand gedrukt en wel op deze wijze: in de eerste kolom 20 regels, daaronder en gedeeltelijk in de tweede kolom 26 regels met het opschrift: «Antwoordt op 't voorgaende» en daaronder in de tweede kolom: «Versoeck aen Vondelen», geteekend: «Ick vindt gheraen Laet henen gaen».

Onder het geheel vindt men (onder een streep) in de eerste kolom nog een gedicht: «Vondelens beclach tegens D. Coster» en daaronder weer in de 1° en 2° kolom: «D. Costers beclach tegens I. van Vondelen», geteekend «Elck wat». U.B.A.

825. Arminiaensche | Liefde ende yver, | In eenighe van haere spottelijcke | Dichten ende wulpse redenen gheopenbaert: met | eenighe Teghen-dichten ende aenmerc- | kinghen. | *Vignet: vosje.* | t'Amstelredam. | In 't Iaer ons Heeren, M. DC. XXXI. (8) blz. 4°.

Op bl. 3 Vondels gedicht (n°. 195) «Blixem vant Noord-Hollandsche Synode M.DM.XXXI. (*sic*)»; bl. 4 een antwoord daarop, getiteld: «Soete-weer-licht, Op den blixem Van 't Noord-Hollandsche Synode: Waer voor d' Arminianen bangh zijn, om dat Gods stemme daer in gehoort word tegens hare wercken, &c». Bl. 5 vindt men «Amsterdamsche Kakistorie/ Ofte: mvydt-school, Aen alle geestelijcke doel en dronck-vaers, liefhebbers van brassende klassen, en eeuwich durende slemp-sinoden» (n°. 182). Bl. 6: «Text» (n°. 183), bl. 7: «Aen de Liefhebbers/ Ende Liefhebsters Van Jaap Broeck- of/ en Jaep Priaap/ Ritmeesters van de lichte Paerden/ spits-broeders vande graauwe plonder Geusen/ onder het Regiment van Schutters-Kroon» en bl. 8: «Mvyters-loon, ofte: Hamans-galch. Voor de op-roerighe Dichters vande Amsterdamsche Kakistorie &c. Text. &c. Aende Lief-hebbers van Iaap Priaap &c. 1631». De beide laatste gedichten met uitvoerige marginale aanteekeningen. U.

826. I. Opt | iaer-getyd | Van wijlen Heer | Ioan van Olden barnevelt. In plano, (hg. 297, br. 224 mM.)

Tegen het *Iaergetyd van Oldenbarnevelt* (n°. 751.) In de eerste kolom Vondels gedicht: «Iaergetyd Van wijlen Heer Ioan van Olden Barneveld.» (Zie boven n°. 751).

Onder het gedicht staat: «In memoria habeo.» B.T.

827. II. Opt | iaer-getyd | Van wijlen Heer | Ioan van Olden barnevelt. In plano, (hg. 300, br. 230 mM.)

Tegen n°. 751. Gedrukt in twee kolommen en onderteekend: «In memoria habeo. Links is Vondels gedicht afgedrukt. (Zie boven n°. 752 bl. 137). U.B.A.

828. Antwoordt | aen | I. V. VONDELEN: | Op de vier laetste reghels van syn | triomftorts. | *Onderaan:* | | Ghedruckt tot Middelburgh in Zeelandt. Anno 1631. In plano.

Tegen *Triomftorts* (n°. 198). Gedrukt naast Vondels gedicht (zie boven bl. 51 en 52 n°. 200 en 201) en onderteekend: «P. I. Vos». B.V.

829. Verlichtende torts | voor de | Triomphtorts van IOOST VAN VONDELEN, | Capiteyn Generael vande Caïniten, dat is, | Quade lieden: ofte Amirael vande Armi- | niaensche Keurlinghen. In plano.

Gedrukt naast Vondels gedicht en onderteekend: «I. D. M». (Zie boven bl. 51 n°. 201.) B.V. en U.B.A.

830. Der Poëten | vegtschool | Bestaende in diversche | Paepsche Rijmen, | En hare | antwoorden. | Soo van Engelandt, Schotlandt, het Croonen van | den Paus, het onthalsen van den Bisschop van Cantelberch, | Als oock | Van het afbranden der Nieuwe-Kerck, en van het ghenaemde Wonder- | werck der Heylighe-Stede t' Amsterdam. | Van het | Heylighe Avondtmael Christi, en het teecken des afvals. | en noch diversche andere. (34) blz. 4°.

Deze bundel bevat op bl. 2: Vondels gedicht, «Klaghte Over de weerspannelingen in Groot Britanje», bl. 3 een gedicht daarentegen: «Sions Klaghte Over Groot-Britanje» en bl. 4 nog een «Weerstuyt Van de Klachte, over de weerspannelinghen in Groot Britanie».

Bl. 5 in de eerste kolom Vondels gedicht: «Olyf-tack van zijne Heiligheit Innocent de tiende» en in de tweede kolom een gedicht, daartegen, getiteld: «Op het Kroonen van den valschen Heyligh Innocent Den X».

Bl. 6 Vondels gedicht: «Het radt Van avonturen» en bl. 7 het antwoort daarop: «Aen 't radt Vol wispelturen»; bl. 8 en 9 nog een antwoord op hetzelfde gedicht.

Bl. 10 Vondels «Morgen-wecker Der Sabbatisten» en bl. 11 een tegenschrift, getiteld «Luysterdecker Der Papisten», onderteekend: «1 Pet. 2. Dient Godt».

Bl. 12 Vondels «Klaghte Over het veronghelucken der Kercke van Sinte Katharine, t' Amsterdam», en bl. 13 een «Klagte Over het veronghelijcken van de ware Leere, der Nieuwe Kercke. Aen den Papisten Poët t' Amsterdam», onderteekend: «Iacobus Conradus, S. Theol. St. Leidae, Anno 1645. Vyt uwen mond sal ick u oordeelen, Luc. 19, 22».

Bl. 14 een gedicht tegen het laatste vers, getiteld: «Klaghte van de verongelijckte Waerheid, in de nieuwe kercke. Aen den Propheet te Leyden», ondert: «Frederyck Landsman, Rechtgeleerde Vicoactus. Lugd. Bat.» en bl. 15 nog een antwoord: «Aen den lybertynsen poët Op sijn ghedwonghen Paepse spotterije, Met de ware Leere der gereformeerde», onderteekend: «A. Constans Med. St. Gedruckt op Niekerkx Vondelbrug, Anno 1645».

Bl. 16 een gedicht «Tot de na-krabbelaers Der vermaerde poëten», ondert: «Ne sutor ultra crepitam (*sic*)», en bl. 17 het «Na-krabbelaers antwoort. Aen den onvoorsienighen, indiscreeten, valsgheleerden, ongheachten, vermaerden, wispelturighen, Waen-wijsen Poët en Laster-dichter», onderteekend: «Prudenter» en daaronder: «Gedruckt op Niekercks Vondelbrugh, Anno 1645».

Bl. 18 een «Klagte Over 't onbehoorlijck Oordeel Ter doodt, ghevelt, teghens den ertz-bisschop van Cantelbergh» en bl. 19 een «Antwoort Op de klaghten over het Oordeel des ertz-bisschops van Cantelbergh.

Bl. 20 en 21 Vondels «Eeuwgety der heylige stede, t' Amsterdam», en bl. 22 en 23 een «Antwoordt op het Fabelachtigh eeuwgety der heylige stede t' Amsterdam», onderteekend: «Ineptas autem, et Aniles Fabulas devita. 1. Tit. 4. vers. 7. Gedruckt in 't Iaer ons Heeren, Anno 1645».

Bl. 24 een «Toe-gift aen de nae-krabbelaer» en bl. 25 een «Toe-gift Aen de na-krabbelaers nae-krabbelaer», beide geteekend: «M. DC. XLV».

Bl. 26 Vondels «Schilt des geloofs, Tot verdadiginge van Gods wonderwerck, In de heylige stede t' Amsterdam» en bl. 27 daartegen «Schilt des waren geloofs, Tegen het genaemde Schilt des Geloofs, ofte Verdadiginge van het gepractiseert Wonder-werck der heylige stede, t' Amsterdam».

Bl. 28 en 29: «Het testament Ofte Het leste Avondtmaal Christi, Verloochent ende bespot van veel opinieuse» en bl. 30 en 31 het «Antwoordt voor het Ware Testament, Tegen Het genaemde Testament, ofte leste avondtmael Christi».

Bl. 32 Vondels «Kenteken des afvals» en bl. 33 daartegen: «Het Ware kenteken des afvals, Der Roomsche ofte Paepse Kercke».

Bl. 34 een Sonnet, waarvan de beginletters van elken regel de woorden «den Pavs van Rome» vormen, welke woorden volgens «de Romeynsche tellinghe» het cijfer 666 uitmaken [1]).

K.B. en U.

831. Sions | klachte | Over | Groot Britangie. In plano, (hg. 345, br. 280 mM.)

Tegen *Klaghte Over de weerspannelingen* (n°. 399). Het gedicht is in twee kolommen gedrukt en niet onderteekend. K.B.

832. Klaghte | over | het verongelijken van de ware Leere, der | Nievwe Kercke. | Aen den Poëet t' Amsterdam. In plano.

Tegen *Klaghte over het verongelucken der Kercke van Sinte-Katharine* (n°. 405). Het gedicht [2]) is gedrukt naast dat van Vondels (zie boven bl. 84 n°. 406) en onderteekend: «Jacobus Conradus *S. Theol. St.* Leidae, Anno 1645. *Uyt uwen mond sal ick u oordelen.* Luc. 19, 22».

B.V.

833. (Op het Croonen vanden valschen Heyligh Innocent den X). In plano.

---

[1]) Enkele van deze gedichten zijn bij van Lennep IV bl. 425—429, 434—438 en 445—451 en Nal. bl. 16—20.

[2]) Afgedrukt bij van Lennep IV bl. 422.

Vermeld in Muller, *Bibliotheek van Pamfletten* onder n°. 2959.

834. Tot de | na-krabbelaers | Der | Vermaerde poëten. In plano.

Naast dit gedicht [1]), dat onderteekend is: «Ne sutor ultra crepitam (*sic*)», is een ander geplaatst: «Na-krabbelaers | antwoort. | Aen den onvoorsienighen, indis- | creeten, vals-geleerden, ongeachten, ver- | maerden, wispel-turigen, waenwysen Poët | en Laster-dichter», onderteekend: «Prudenter» en daaronder: «Gedruckt op Niekerckx Vondelbrugh, Anno 1645». U.B.G.

835. Ne sutor ultra Crepitam(*sic*) | Den | na-krabbelaers | schoudt, | Die wilje, onduytse Rijm-dichter | Seu, | Poeet alleen. | *Onderaan:* | Tot Amsterdam, | voor de gheen diet leest. Anno MDCXLV. In plano.

In twee kolommen gedrukt; daaronder nog een tweeregelig versje. U.B.G.

836. Naklank | Van | I. V. VONDELS | Laster-dicht: | Op de doodt van H. de Groot. In plano, (hg. 225, br. 155 mM.)

Tegen *Aen den Lasteraer van .. H. de Groot* (n°. 419). Het sonnet is onderteekend: «T. B. N. C. N. I.» U.B.A.

837. Aen den ongestadigen Hylas | I. VAN VONDELEN, | op de voorspraeck van wijlen | Hvig de Groot. In plano.

Gedrukt onder Vondels gedicht (zie boven bl. 87 n°. 420.) B.V. en U.B.A.

838. Geest | Vande Coningin | Elisabeth, | Uyt den Grave opgeweckt, | door | Toover-veersen van haren Laster-dichter. | *Vignet: krulornament.* | In 't Iaer ons Heeren 1647. (8) blz. 4°.

Het gedicht [2]) is onderteekend: «L. I». Het exemplaar van de Universiteits-bibliotheek te Gent is onderteekend: «L. V. B», doch verschilt overigens niet. B.T.

839. (Aen de Gallege Poeeten, Tegens den vermaerden Poeet en Lasteraer JOOST VAN DE VONDEL.) In plano.

[1]) Te vinden bij van Lennep IV bl. 434.
[2]) Overgenomen bij van Vloten I bl. 756.

Dit gedicht is onderteekend: «F. M». Volgens v. L. V. Nal. bl. 10 op een vel klein folio aan eene zijde gedrukt.

840. (Aen de Papiste Gal-schryvers Jan Vos, en sulck goetje. t' Amsterdam gedruckt in 't Jaer 1647.) In plano.

Dit gedicht is tegen Willem Hooft, Vondel en Vos gericht. Zie v. L. V. Nal. bl. 10.

841. Kracht des | geloofs | van den | Voortreffelijcken ende vermaerden Ne- | derduytschen Poëet, | JOOST VAN VONDELEN, | Te speuren in de | Altaer-Geheymenissen, | By sijne E. ontvouwen in drie | Boecken etc. | Proverb. XXIII. XVI. | Septies cadet justus, et | resurget. | *Vignet: krulornament.* | Tot Schiedam, | Inde oude Druckerije. 16 blz. 4°.

Op bl. 3—13 het gedicht van Jacob Westerbaen [1]), bl. 14 een vers: «Verontschuldiging Des Auteurs aen den Leser», bl. 15: «Copye Van eenige Veersen, by de E: Heer Joost van den Vondel, Voor desen uyt-gegeven, ende gebracht in een Gedicht dat hy gemaeckt heeft op de Doodt van Koning Henrick de Groote» en bl. 16 «Toe-gift Aen Sr. Joost van Vondel, Op sijne E. spreucke gestelt op den tijtel sijner Altaer-Geheymenissen: Justus fide vivit», onderteekend: «P.» K.B.

842. (Bril voor den Arminiaenschen Geus.) In plano.

Het gedicht is onderteekend: «A. B.» en met groote Gothische letter gedrukt [2]). Zie v. L. V. Nal. bl. 10.

843. Poëets | martel-wagen. In plano, (hg. 355, br. 193 mM.)

Op één blad zijn in twee kolommen gedrukt

[1]) Vergelijk over dit pamflet Dr. W. J. A. Jonckbloet in het *Tijdschrift voor Ned. taal- en letterkunde* I bl. 54, Dr. G. Penon in zijne *Bijdragen tot de gesch. der Ned. Letterkunde* I bl. 57 en Dr. J. A. Worp in genoemd *Tijdschrift* VI in zijn studie over Jacob Westerbaen bl. 25 (overdruk).

Het gedicht is herdrukt in Verscheyde Nederduytsche Gedichten I (1651) bl. 347 en bij van Vloten I bl. 601.

[2]) Afgedrukt bij van Vloten I bl. 604. Westerbaen antwoordde met een gedicht «Voet in 't gat Voor A. B. of Arminiaensche-geuse Brille-Kraemer». Zie Dr. J. A. Worps studie over Westerbaen, bl. 29 (overdruk).

drie gedichten bevattende een samenspraak tusschen «Hans, de Scherpreghter» en «Kees, de Voerman». Daaronder «Klachten des Poëets», «Rey van Kloppen. Gezangh»; «Geroep der Straet-jongens. Tegen-zangh» en eindelijk: «Kinder-Geroep. Toe-zangh [1])». B.V.

844. ('t Gebluste Papen-brandt.) In plano.

Dit gedicht is onderteekend: B. Zie v. L. V. Nal. bl. 10.

845. Distel-roe. | Aen den Poët op zyn | Maria Stvart | Gemartelde Majesteyt. | *Onderaan:* | Gedrukt in 't Jaer 1647. In plano, (hg. 324, br. 230 mM.)

Het gedicht [2]) is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «A.» B.T.

846. Vagevier | voor | JOOST VAN VONDELEN, | over sijn | Stuarst(*sic*) gemartelde Majesteyt. | Ghestoockt door Iuffr. G. V. W. | Met | Een teghenschrift aen de selve, | Tot Beweeringhe van | Palamedes onnoselheyt. | *Vignet: drukkersmerk met omschrift: «aeqvabilitate.»* | In 't Jaar 1647. (7) blz. 4°.

Op bl. 3—5 het gedicht [3]): «Vagevier» van G.(oudina) V.(an) W.(eert) en bl. 6 en 7 een gedicht van G. K.(oning) «Aan Me-Iuffr. G. V. W. op haar Vagevier, Ghestoockt voor Joost van Vondelen, over sijn Stuarts ghemartelde Majesteyt.» B.V.

847. (Aen Mejuffr. G. v. W. op haar Vagevier, gestookt voor JOOST VAN VONDELEN, Over zijn Stuarts Gemartelde Majesteit.)

Dit gedicht van G. K.(oning) komt voor in den Bloemkrans van Verscheide Gedichten 1659 bl. 252. Zonder twijfel is het echter in plano verschenen.
Zie v. L. V Nal. bl. 11.

848. Beweering | van 't | vagevier, | Ghestoockt door Jufft. G. V. W. | voor | JOOST VAN VONDELEN | | over sijn | Stuarts ghemartelde Majesteyt. | Met een tegen-schrift | Aen den Hoogh-dravenden, en niet te min soet- | vloeyenden Amsterdamse Dichter | G. Koninck. | Tot bewijs van Palamedes schult. | *Vignet: krulornament.* | In 't Iaar 1647. (8) blz. 4°.

Het gedicht [1]) heeft tot opschrift: «Etiam ab infacundo rectè veritatis patrocinium suscipitur» en is onderteekend: «Van den Bergh». B.V.

849. Ooirspronk (*sic*) | van het Vagevier voor | JOOST VANDE VONDEL | Gestookt door Joffer G. van W. beweert door G. K. en als kaks herstookt door M. | *Daaronder:* | Aan alle schimp-schryvers voor | JOOST VANDE VONDEL, | *Onderaan:* | Tot Amsterdam, Gedruct by Niclaes de Vrye inde open-straat, Anno CIƆ IƆ C XLVII. In plano, (hg. 317, br. 235 mM.)

Het eerste gedicht is onderteekend: «Wacht u voor de vonken»; het tweede: «Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat». K.B.

850. D. P. B. | Dancksegginghe | Aen | Me Iuffr. Me Iuffr. G. V. W. | Over | 't Aerdigh en waerdigh Gedicht by haer E. E. | ghestelt, tegen de Schantvleck ende grouwel aller | Christelijcke herten, | JOOST VAN VONDELEN: | Aengaende sijn | Stuarts gemartelde Majesteyt. | *Vignet: spittende man met opschrift «fac-et-spera.»* | Gedruct voor den Autheur. (8) blz. 4°.

Het gedicht [2]) is van Dirck Pietersz. Boeterman en onderteekend: «Iaegh uyt de guyt, jaegh uyt». Op bl. 6—8 een gedicht: «Vervloeckingh Van Ioost van Vondelen, Over sijn Stuarts ghemar-

[1]) Afgedrukt bij v. Lennep V Nal. bl. 11—14 en bij van Vloten I bl. 758.
[2]) Te vinden bij van Vloten I bl. 756.
[3]) Afgedrukt in den Bloemkrans van Versch. Gedichten (1659) bl. 199 en bij van Vloten I bl. 753.

[1]) Te vinden in den Bloemkrans van Versch. Gedichten (1659) bl. 203 en bij van Vloten I bl. 754.
[2]) Afgedrukt bij van Vloten I bl. 753.

telde Majesteyt. Gestelt Door Iuffr. Iuffr. G. V. W. Vereert aen D. P. B». Met Iuffrouw G. V. W. wordt Goudina van Weert bedoeld. B.V.

851. (Aen D. P. B. Juffer Dancker, op zijn Danksegging Aen Juffer G. v. W.) In plano.

Was onderteekend: V(os). Zie v. L. V. Nal. bl. 11.

852. (Amsterdamsche Brandt- en Martel-vaarzen.) In plano.

Zie v. L. V. Nal. bl. 10.

853. Amsterdamsche | Sanct | en | martelaar. In plano (hg. 250, br. 167 mM.)

Het gedicht is onderteekend: «Hoe raat ghy Ioost? Munt». B.

854. Vasten-Avonts gift/ | Aen den onbeschaemde Paepsche leughen-dichter, het | Sotje vol sonden, | Gepast op zijn tweede Poezy, en Maria Stuarts Marteldroom. In plano, (hg. 380, br. 210 mM.)

In twee kolommen gedrukt en onderteekend: «F. M.»; daaronder in vier kolommen een: «Toe-gift». K.B.

855. (De Babilonsche Hoer. Afgemaelt door den Altaer-Kruyper JOOST VAN DEN VONDEL.) In plano.

Van Lennep (V. Nal. bl. 11) zegt hiervan: «Dit pamflet was wel het hatelijkste van alle, omdat het de vaerzen van Vondel zelven bevatte, die ik Deel I, blz. 35 heb medegedeeld, en die beginnen: *hoe lange suldy noch* enz. Onder de vaerzen stond de naamteekening *J. v. Vondel*, en daaronder *gedruckt tot Schiedam*, (N. B.) *voor den Auteur*, 1647.»

856. (Aen d' algemeene Rijmers of Galbrakers, toen J. v. VONDEL het Treurspel van Maria Stuart etc.)

Door Jan Vos, te vinden in zijn gedichten, D. I, blz. 285. Zie v. L. V. Nal. bl. 11.

857. (Aen d' Algemeene Poëten of Gal-braakkers op VONDEL. *Daarnaast:* Tegen den Gal-braacker of nameloozen VONDEL.) In plano.

Deze gedichten zijn gedrukt op een vel papier, in twee kolommen verdeeld; het gedicht in de tweede kolom is onderteekend: «I. S.(ix) V.(an) C.(handelier).»

Zie v. L. V. Nal. bl. 11.

858. Rechte, | gruwel der verwoesting. | Ontdekt, in den seer Doorluchtigen Verdichter | JOOST VAN DEN VONDELEN: | Vry-Heer van Lasterberg, Opper-hoofd van Logen-hoef. Getrouwe, en | vurige Afgesant van den Groten Roden Draak: Prince der Duysternis. | Resideerende by den Groot-Vorst Abaddon, de Sone des Verderfs: Koning der Sprinkhanen. In de Seven-bergige-Stad Babel. In plano.

Het gedicht [1]) is in drie kolommen gedrukt en onderteekend: «J. Steen-dam: *Noch vaster*». Onder de kolommen leest men: «Proverb: XXVI: V. Antwoord den *Sot* na sijn dwaasheyd: op dat hij in sijne ogen niet wijs en zy». U.

859. Steven Theunisz vander Lusts | Ongheblanckette | Maria | Stuart, | Coninginne van Schotlandt, | en | Ghewaende Coninghin van Enghelandt; | Gedoemt ende gestraft. | Vertoont by *Liefd' boven al*, binnen Haerlem. 1652. | *Vignet: portret in houtsnede van Maria Stuart.* | Tot Haerlem, | Ghedruckt by Isaac van Wesbusch, Boeck-drucker/ woonende in de korte | Zijel-straet/ in 't Klooster. Anno 1652. (x) en (58) blz. 4°.

Het portret op den titel is een kopie in houtsnede van het gegraveerde portret van Maria Stuart, dat op den titel van Vondels treurspel (n°. 431) gevonden wordt. Het randschrift luidt: «Maria. Stuart. coninginne van. Schotlant», terwijl men er onder leest: «quaat werk — quaat loon». Op bl. III een «Klinck-Dicht, op Steven vander Lusts, Treur-Spel van Maria Stuardt», onderteekend: «Arbeydt om Rust». Bl. IV een gedicht van I. H. «Op het Treurspel Van Maria Stuart Door S. T. vander Lust» en een «Klinck-vers, Op 't Treurspel van Maria Stuart, Gecomponeert door de Waerheydlievende S. V. D. L.» van M. R. Braeckenburgh; bl. V. een «Klinck-dicht, op het Spel Van Maria Stuart»,

---

[1]) Uitgegeven in de *Dietsche Warande* van 1875, bl. 393.

onderteekend: «Recht uyt» en een gedicht van «Den Rijmer», aen de voorby-loopende Berispers, en Loftuyter Momus», onderteekend: «Lust nae Rust». Bl. VI—IX het «Voor-spel, Van Speelder en Boer» en bl. X de lijst der «Speelende Personagien».

Dan volgt op bl. 1—55 het stuk en bl. 56 en 57 het «Besluyt, Ofte nae-spel, Van Boer en Speelder» en bl. 58 een gedicht «Op 't treurspel», onderteekend: «Door lust ontrust». B.V.

860. Jaarig besluyt, | Spruytende uyt het leesen van VONDELENS | Poësijs tweede deel, gedruckt A°. 1643) (*sic*) getrocken uyt het spottig- | breyns spotten, op Morant, en tot gerief hier nevens gestelt. In plano, (hg. 250, br. 160 mM.)

Deze uitgave is reeds opgenomen op bl. 93 n°. 455, maar geheel ten onrechte. Ik nam dus hier den titel op nieuw over en verwijs verder naar de aanteekening aldaar. K.B.

861. Beklagh, | Over den droevighen val van | Karel Stuart, | Koninck van Groot Britanjens | hooft. In plano, (hg. 377, br. 241 mM.)

Deze plano bevat eerst in twee kolommen een gedicht van 76 regels, en daaronder een vers «Aen Ioost van Vondel», beide om hem op te wekken over de gebeurtenissen in Engeland zijn stem te doen hooren. Dit gedicht is 30 regels groot, eveneens in twee kolommen gedrukt en onderteekend «'t Sal altijdt niet dueren» en eindelijk daaronder in drie kolommen een gedicht van 36 regels «Aen de Parlementē van Londen». Onderaan een tweeregelig versje met toespeling op de spreuk, waarmede het geheel onderteekend is: «Een voor al. Bout bon. tout bon». B.T.

862. Antwoort | aen den Paepschen Poëet, | op 't nevenstaende Gedicht. In plano.

Links Vondels gedicht: «Op d' Oproerigheit van den Godtloosen Zeeuw, M. T». (zie boven bl. 91 n°. 480.); onder het «Antwoort» een vierregelig «Toe-gift [1])». B.T.

863. Op JOOST VAN VONDELS | gruwel-spel, | Wijse: Betteken voer na Marriemont. In plano, (hg. 272, br. 155 mM.)

Het gedicht is met Gothische letter in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «Deese Clisteer is gezet», enz. B.T.

[1]) Afgedrukt bij van Lennep VI bl. 88 en 89.

864. Naaberecht | Gedaan op | J. V. VONDELENS | Noodigh Berecht | | Over de Nieuwe Nederduitsche | Misspellinge. | Door | Petrum Leupenium, | Bedienaar des Godlyken Woords | t' Amsterdam. | *Vignet: krulornament.* | t' Amsterdam, | By Hendryk Donker, Boeukverkooper(*sic*) in de | Nieuwebrugsteeg/ int Stuurmans | Gereedschapp/ 1654. 16 blz. 8°.

Tegen het *Noodigh Berecht over de ... misspellinge* (zie n°. 515 bl. 102). Op bl. 3 en 4 is Vondels «Noodigh Berecht» herdrukt.

Op de laatste bladzijde leest men onderaan: «t' Amsterdam, Gedrukkt by Tymon Houthaak, int Jaar 1654». U.

865. Aen het Gemeen van Amsterdam/ | op haren | gedenk-penning, | Ende sijne uytlegging. | *Daaronder:* | Aen den Tolk van de geheymenissen van den | voorn: penning, ende sijne Betaels-heeren. In plano, (hg. 380, br. 180 mM.)

Tegen het bijschrift: «*Op den Amsterdamschen gedenkpenning* (n°. 550 bl. 107). Beide gedichten zijn onderteekend met een paar Latijnsche verzen; onder het eerste leest men: «... Crimine ab uno Disce omnes... magnis tamen excidit ausis», onder het andere: «In Chaos antiquum confonderis. eripe flammis siquid adhuc superest: et rerum consule summae.» U.B.G. en K.B.

866. I. VAN VONDELEN | Voorlooper, | Overwegende den Sin ende Inhout vande | voorreden | gestelt voor de | psalmen Davids, | Gerijmt door Iacob Westerbaen, | Ridder, Heere van Brandwijck, Gijb- | land, etcetera. | *Vignet: driehoekig krulornament.* | Gedruckt tot Amsterdam, int Iaer ons Heeren, | Anno 1655. (II) en 12 blz. 4°.

Op bl. 12 onderteekend: «I. A. S.» K.B.

867. Boden-Brood | Voor den Man die sich noemt | I. VAN VONDELEN

| Voorlooper, | Overwegende den Sin ende Inhoud vande | voorreden | gestelt voor de psalmen Davids, | Gerijmt door | Iacob Westerbaen | Ridder, Heere van Brandwijck, | Gijbland, etc. | *Vignet: krulornament.* | In 's Graven-hage, | By Antony Tongerloo, Boeckverkooper woonende | inde Veen-straet inde Thiengeboden, 1655. 59 blz. 4°.

Op bl. 54—57 «Noch Een Koeckje toe op het Boden-brood voor den voorlooper». K.B.

868. Drinck-gelt, | Voor den brenger van het | Boden-broot, | Voor den Voor-looper van | J. VAN VONDELEN | Nu laest uytgegeven by | Jacob Westerbaen, | Ridder vande Accolade, ende St. Michiel, | Heere van Brantwijck en | Gyblant &c. | Tot Dordrecht, | Gedruckt by Symon Verschuer, | Boeckverkooper inde | Faem/ Anno 1656. (II) en (14) blz. 4°.

Op bl. 13 en 14 «Noch een Brandewijntje toe op het Drinck-gelt Voor den Brenger van het Boden-broot, Ridder van twee Ordres.» K.B.

869. Valsche Munt | Van het | drinck-geld | des | voorloopers, | Den onpartydigen en bescheydenen Leser aengewe- | sen ende vertoont | door | Jacob Westerbaen | Ridder, Heer van Brandwijck &c, | *Vignet: krulornament.* | In 's Graven-hage, | By Anthony en Iohan Tongerloo, Boeck- | verkoopers, Anno 1656. 20 blz. 4°.

Op bl. 15 is dit geschrift gedateerd: «Op Ockenburgh den 22. Ianu. 1656». Op bl. 16 een gedicht: «Schoppen-aes Gespeelt op des Heeren van Zuylichems Schoppe-twee.»
Bl. 17—20 «Noch wat troef op den Schoppen boef». B.T. en U.

870. Weer-steuyt (*sic*), | Tegens de blyde In-komste vande Koninginne | Christina Maria Alexandra | Tot Romen: Gerijmt door | JOOST VAN VONDELEN, | In Clios (*sic*) Kraam Folio 40. met dese In-leydingh. In plano, (hg. 344, br. 268 mM.)

Het gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «A. V. S.» In het midden onder de beide een vierregelig gedichtje. B.T.

871. I. Morgen-wekker | Voor | JOOST VAN VONDELE. | *Onderaan:* | Gedruckt tot Delft, By Frans Iansen, woonende op de Merckt. 1659. In plano, (hg. 350, br. 204 mM.)

Dit gedicht is, zooals men er onder leest, gedrukt «Naer een Copye, welck (*sic*) voor de Setter in de Druckerye lagh». Het is een opwekking voor Vondel om zijn stem te doen hooren over de Deensche zaken. Men kan het vers terug vinden op bl. 79 van «d'Uitsteekenste digtkunstige werken, Door Jan Zoet, Amsterdammer ...t' Amsterdam,... 1675». Hoogstwaarschijnlijk is het dus door Jan Zoet vervaardigd. U.

872. II. Morgen-wekker | voor | JOOST VAN VONDELE. | *Onderaan:* | Gedruckt tot Delet (*sic*), By Frans Iansen wonende op de Marckt Anno 1659. In plano, (hg. 341, br. 219 mM.)

Andere uitgave van het voorgaande vers. Behalve aan kleine verschillen in de hier beschreven titels, is deze uitgave nog kenbaar aan de drukfout in het onderschrift «Naer een Copye, welck (*sic*) voor de Setter inde Durckerye (*sic*) lach». In vs. 2 leest men «by sijn ooren», in den vorigen druk «bey sijn ooren». B.T.

873. Naerder Onderrechting, | Vereyscht op het Onderwijs der | Dryeenigheydt: | door | J. V. VONDEL. | Gedruckt in 't Jaer onses Heeren 1660. (II) en 15 blz. 4°.

Het gedicht is onderteekend: «Quïa me vestigia terrent.» In de «Nederd. en Latijnse Keurdigten. Rott. P. v. d. Goes, 1710» bl. 74—85 wordt dit gedicht aan J. Oudaan toegeschreven. B.V. en U.

874. Tooneel-schilds- | verplettering. | Of | Grondig bewijs, van d' ongesoutenheyt der | pleyt-reden, | voor het Toonel-recht (*sic*). | *Vignet: driehoekig krulornament.* | t' Amsterdam, | Voor Ernestus Bak, Boekver-

kooper, in de Gast huys | molensteeg. M. DC. LXI. (12) blz. 4°.

Tegen het *Tooneelschilt of pleitrede voor het tooneelrecht* (n°. 635). Afgedrukt bij van Lennep IX, bl. 321—335. B.V.

875. Iacob Koemans | Schouwspels Beschouwing, | Ofte | ware afbeelding | Van de hedendaeghse | tooneelhandel. | *Vignet: gravure.* | t'Amsterdam, gedruckt voor den Autheur, | By Iacobus van den Bergh, in de Nieuwe Gasthuis-moolensteegh, | naest de Heere-gracht, 1662. (VIII) en 48 blz. 4°.

Tegen n°. 635. Op bl. III en IV een gedicht «Op de afbeelding Van de hedendaeghse tooneelhandel; door Iacob Koeman» door M. G. V. H.; bl. V—VIII de opdracht van I. K.(oeman) aan «Amsterdammers, Beroemde Mede-burgers». Het pamflet is in zijn geheel afgedrukt bij van Lennep IX, bl. 336—385.
De gravure op den titel is aldaar op bl. 336 gereproduceerd. B.V.

876. I. Adams Antwoordt, | tegen | JOOST VANDEN VONDEL, | Over | Adam in ballingschap; | of | Aller Treurspeelen Treurspel. | Anima quae peccat, ipsa morietur: Filius non feret propter | iniquitatem Patris. | Welke ziele sondicht, die sal sterven: de Soon sal om | de onbillickheyt des Vaders niet lijden. | Ezechiel 18. 20. | Door Jan Pietersz. Beelthouwer. | *Vignet: krulornament.* | t' Amsterdam, | By Pieter Arentsz. Boeckverkooper in de Beurs- | straet, in de drie Rapen. 1664. 8 blz. 4°.

Tegen *Adam in ballingschap* (n°. 676). B.V. en U.

877. II. Adams Antwoordt, | tegen | JOOST VAN DEN VONDEL, | Over | Adam in ballingschap; | of | Aller Treurspeelen Treurspel. | Anima quae peccat; ipsa morietur: Filius non feret propter | iniquitatem Patris: | Welke ziele sondicht, die sal sterven: de Soon sal | om de onbillikheyt des Vaders niet lijden. | Ezechiel 18. 20. | Door Jan Pietersz. Beelthouwer. | t' Amsterdam, | By Pieter Arentsz. Boeckverkooper, in de Beurs- | straet, in de drie Rapen, 1671. 16 blz. 8°.

Tegen n°. 676. Op bl. 12—16 een gedicht «Uytbreydinge Over de Wysheyt Godts: Getrocken uyt de H. Schrifture». Deze uitgave maakt een deel uit van een reeks afzonderlijke drukken van 's dichters werken, die, in verschillende jaren gedrukt, een algemeenen voorgevoegden titel hebben: «Alle de | wercken | Van zal[r]. | Jan Pietersz. Beelthouwer, | In sijn leven beschreven. | Den tweeden druk. | *Vignet: mand met bloemen.* | Te Amsteldam. | By de Wed: P: Arentz, en C: vander Sys, Boekverkoopers, | in de Beursstraat, in de drie Raapen. 1704.» B.H.

878. Op | JOOST VAN DEN VONDEL, | Of | Adam in Ballingschap. | *Onderaan:* | Tot Uytrecht, gedruckt by Gijsbertus van Veelen, Boeckverkooper bij de Ganse-merckt. 1664. In plano.

Tegen n°. 676. Het gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «Noch vaster», de spreuk van J. Steendam. Een exemplaar van deze druk is in de verzameling van den heer Wurfbain te Rhede.

879. (Pleyt voor onse Eerste Moeder Eva, tegens JOOST VAN DE VONDELS Treurspel aller Treurspelen van Adams ballingschap. T' Amsterdam, by Steven Cornelisz. 1664).

Van dit gedicht van Meynarda Verboom, waarvan van Lennep X bl. 458 spreekt, heb ik geen exemplaar kunnen zien.

VIII. GEDICHTEN, AAN VONDEL TOEGESCHREVEN.

880. Klink-dicht | Over de verlossinghe van de seven | Loevesteynsche Ghevanghenen. In plano, (hg. 212, br. 179 mM.)

Dit gedicht [1]) is onderteekend: «Allengskens.» U.B.A.

881. Karel Stuards. | Of | gemartelde mayesteit. (*sic*) | In Withal den 10 van Sprokkel, 1649. In plano, (hg. 398, br. 283 mM.)

Het gedicht, dat herdrukt is in n°. 883, is hier onderteekend: «Bloed smet.» K.B.

882. (Henriette de Bourbons, Ontstelde-Groot-moedigheid. In Withal, den 10 van Sprokkel, des Jaars 1649.) In plano.

Vermeld in Muller, *Bibliotheek van Ned. Pamfletten*, als n°. 3418. Herdrukt in n°. 883.

883. I. Henriette de Bourbons, | onstelde | groot-moedigheyd. | Karel Stuarts | of | gemartelde | majesteyt. | In Withal den 10 van Sprockel | des Jaars 1649. | *Vignet: krulornament.* | Gedruct in 't Moord-Iaar vanden Coning | van Engelandt, 1649. (7) blz. 4°.

Nadruk van n°. 881 en 882. Bl. 3 en 4 het eerste gedicht [2]), onderteekend: «Eert den Koningh»; bl. 5—7 het tweede [3]), onderteekend: «J. v. V. Bloed smet» (zie n°. 882) en daaronder een twaalfregelig gedicht «Op de Koningh-dooders van Engelandt [4])». K.B.

[1]) Afgedrukt in Poesy 1647 A en B, bl. 189.

[2]) In de onderteekening is het laatste woord met grooter letter gedrukt. Zou dat op den dichter G. Koning kunnen wijzen? Het is afgedrukt in Bloemkrans van Versch. ged. (1659) bl. 295, Poëzy 1660 bl. 483 en bij van Lennep VI, bl. 3.

[3]) Ook te vinden in Bloemkrans van Versch. ged. (1659) bl. 296, Poëzy 1660 bl. 485 en bij van Lennep VI bl. 5.

[4]) Dit laatste gedicht komt ook voor achter: «Een Oprechte ende Ghetrouwe vertooninge der oordeelen vande Bedienaers des H. Evangelij binnen de provintie van London..... Ende Ghedruckt in 's Graven-haghe.... By Anthony Tongerloo... 1649. 18 en (1) blz. 4°. Vgl. Muller, *Bibliotheek van Ned. Pamfletten*, n°. 3376. Ook in Bloemkrans van Versch. ged. (1659), bl. 298.

884. II. Henriette de Bovrbons, | onstelde-groot-moedigheid. | In Withal den 10. van Sprokkel, | des Iaars 1649. | Karel Stvarts, | of | gemartelde | maiesteyt. | In Withal den 10 van Sprokkel, | des Jaers 1649. | Gedruct in 't Moord-Iaar vanden Koning | van Engeland. 1649. (8) blz. 4°.

Nadruk van n°. 883. Bl. 3—6 het eerste gedicht, onderteekend: «Eert den Koningh»; bl. 6—8 het tweede, onderteekend: «I. v. V. Bloed smet» en daaronder een twaalfregelig gedicht «Op de Koningh-dooders van Engelandt», niet onderteekend. Onderaan de laatste bladzijde leest men: «Anno M. DC. XLIX.» U.

885. III. Henriette de Bovrbons | Onstelde-groot-moe- | digheydt. | In Withal den 10. van | Sprokkel, des Jaers 1649. | Carel Stvarts | Of | Gemartelde Majesteyt. | In Withal den 10. van Sprokkel, des Iaers 1649. 4 blz. 4°.

Nadruk van n°. 883. Deze uitgave, die, naar het mij voorkomt, veel later verschenen is, heeft geen afzonderlijken titel: onder den hier beschreven volgt onmiddellijk het eerste gedicht (bl. 1 en 2). Op bl. 3 en 4 het tweede en derde; onderaan: «Gedruct in 't Moord-Jaer vanden Koning van Enghelandt. Anno 1649.» B.T.

886. I. De Moordt, der(*sic*) | gesalf den koninck, | over | Enghelandt, Schotlandt, en Yerlandt. | *Onderaan:* | Gedruct in 't Moordt-Iaer vanden Koning van Engelant. In plano, (hg. 352, br. 248 cM.)

Het gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. van V. Psalm 105. vers. 15. En tastet mijne Gesalfde niet aen». B.T.

887. II. (De Moord des Gezalfde Koninck, over Engeland, Schotland, en Yrland). In plano.

Andere druk van n°. 886. Het gedicht is nie onderteekend en heeft geen adres. U.B.G.

888. Blydschap, | Over de verlossing

| van | Amsterdam. In plano, (hg. 255, br. 155 mM.)

Dit gedicht, tegen Willem II gericht, is een navolging van Vondels rei uit het eerste bedrijf van den *Gysbreght:* «Nu stelt het puik van soete keelen», enz. Hoewel het onderteekend is: «J. v. Vondel», mag het niet aan onzen dichter worden toegeschreven [1]). B.V. en U.

889. I. Op de | Blytschap over de Verlossinge | Van Amsterdam, | Door JOOST VAN VONDEL. In plano, (hg. 253, br. 163 mM.)

Dit gedicht is onderteekend: «Vondel?» en vervaardigd op de eindrijmen van het voorgaande gedicht. In een noot in margine leest men: «Siet syn Waerande der dieren fol 114, en lin. 16.» U.

890. II. Op de | blydschap, | Over de verlossinge van | Amsterdam. | Door J. V. VONDEL. In plano, (hg. 253, br. 163 mM.)

Gelijk uit de verschillende titels genoegzaam blijkt, is dit een geheel andere uitgave dan de voorgaande. De onderteekening is hier in cursieve letter gedrukt. B.V.

891. Aen de Diefsche Laster-Poëten, | op haer | Blijdschap | over de Verlossinge van | Amsterdam. | Valschelijk op de Naem van J. v. VONDEL uytgegeven. In plano, (hg. 277, br. 154 mM.)

Ook dit gedicht is geschreven op dezelfde eindrijmen als de beide voorgaande; het is onderteekend: «*Je oy beaucoup parle peu.* G. S.» B.V.

892. Aan den | lasteraar, | Op de Verlossing van | Amsterdam, | Door J. VANDEN VONDEL. In plano, (hg. 255, br. 150 mM.)

Eveneens op dezelfde eindrijmen vervaardigd als de voorgaande gedichten; het is onderteekend: «Zele.» B.V.

893. De weder galm | van | De Blijdschap over de verlossinghe van | Amsterdam. In plano, (hg. 305, br. 215 mM.)

Gedicht van 24 regels, onderteekend: «*Eendracht maeckt macht*», op de eindrijmen van Vondels rei. K.B.

[1]) Afgedrukt in Poëzy 1660 bl. 268.

894. Na-ghalm op de Wederghalm/ | Teghen de on-hollandtsche benyders | Der Verlossing van Amsterdam | en muitende Passe-quyl dichters. In plano, (hg. 206, br. 128 mM.)

Gedicht op de eindrijmen van Vondels rei, tegen n°. 893. Daaronder een tweeregelig gedichtje en de onderteekening. K.B.

895. Onverwachte Blockeeringe | Der | Amsterdammers. | Anno 1650. den 30 Iuly. | Op het woort van | Alle-mans praet/ | Gissen doet missen/ | Maer 't was te laet. | *Onderaan:* | Gedrukt in 't Jaer MDCL. In plano, (hg. 335, br. 230 mM.)

Dit gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «J. V. V.», blijkbaar met de bedoeling om het voor Vondels werk te doen door gaan. B.T.

896. By-Naamen der | blokhuyzen | Van Amstelredam. In plano, (hg. 124, br. 142 mM.)

Dit gedicht van Vos werd in Poëzy 1660 bl. 272 als Vondels werk opgenomen. K.B.

897. (Aenwijsing van het eeuwich voorbeeld en goddelijkken grondvest der eerster christenkerk, geeygend aen de heylige algemeyne kerk (door JOOST VAN VONDEL.) *Vignet: putje met «elck syn bevrt.»* t' Amsterdam voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den Middeldam 1657.) 69 blz. 4°.

Zie over dit werk, waarvan ik geen exemplaar heb kunnen zien, van Lennep VII bl. 629.

898. Der | Heeren | en | Gods majesteyt | geschonden, | Door de Predikanten tot Utrecht. | *Onderaan:* | Tot Utrecht, voor Jan van Waasbergen. Anno 1660. In plano, (hg. 375, br. 260 m.M.)

Dit gedicht is in twee kolommen gedrukt en onderteekend: «Vondel». Het heeft betrekking op de twisten over de kerkelijke goederen te Utrecht en is in het bijzonder tegen G. Voetius gericht. K.B. en U.

CHRONOLOGISCHE LIJST.

a. Met een bepaald jaartal.

1605.

Juni. Schriftuerlijck bruylofts reffereyn op 't houwelijck van Jacob Haesbaert met Clara van Tongerlo.

Door van Lennep voor het eerst gedrukt naar een geschreven verzameling, afkomstig uit de familie Haesbaert (I Nal. bl. 4).

v. L. I bl. 19; v. Vl. I bl. 1.

1607.

Januari. Nieuw-jaarsliedt.

Door van Lennep overgenomen uit dezelfde verzameling als het «Schriftuerlijck bruylofts reffereyn».

v. L. I 24; v. Vl. I bl. 1.

De Jaght van Cupido.

Eerst voorkomende in het liedboek «Den Nievwen verbeterden | Lust-hof/ Gheplant vol uytgelesene/ eer- | lijcke/ Amoreuse ende vrolycke ghesanghen/ als Mey/ Bruylofts/ Tafel | ende Nieu | jaers-liedekens/ met noch verscheyden tsamen-spreeckinghen tusschen Vryer en Vryster. | Verciert met seeckere Copere Figueren die opte Liedekens accorderen. | Item is noch hierachter tot een besluyt by ghevoegt | een Bruylofts Bancket, versien niet | dan met stichtelijcke Tafel ende Bruylofts Liedekens: alles op goede mate ende | voysen ghestelt van verscheyden experte Componisten/ noyt te voren ghedruckt. | Den derden druck gebetert en veel vermeerdert. | *Vignet: gravure naar D. Vinckeboons, een gezelschap voorstellende, dat muziek maakt in een prieel.* | t' Amstelredam, by Dirck Pietersz. in die witte Persse by die oude Brugge aent Water. Anno 1607.» 4°. oblong. Vondels gedicht volgt onmiddellijk achter het register.

Ook in den vierden of laatsten druk van dit liedboek, zonder jaartal verschenen, vindt men dit gedicht.

Daarna is het afgedrukt op de blz., gemerkt C_3—C_5 van het fraaie boekje: «P. T. L. | Thronvs | Cvpidinis. | Editio altera; | Priori emendatior, et multo auctior. | Amsterodami, | Apud Wilhelmum Iansonium. 1618.» [1]) 12mo. oblong.

Verder in Poesy 1647 B bl. 169, maar weggelaten in Poëzy 1682. [2])

v. L. I bl. 768; v. Vl. I. bl. 2.

Dedicatie Aende Jonck-vrouwen van Vrieslandt ende Over-yssel.

Te vinden in den derden druk van «Den nievwen verbeterden Lust-hof», waarvan bij het voorgaande gedicht de titel uitvoerig is opgegeven, volgens het exemplaar van de Bibliotheek van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden. In de Koninklijke Bibliotheek bevindt zich een exemplaar van dezen druk, waarin dit gedicht tot titel heeft: «Dedicatie Aende Jonckvrouwen vant Nederlandt», terwijl in den vierden druk van dit liedboek het gedicht met denzelfden titel gevonden wordt. Daarna met het opschrift: «Aen de Ionckvrouwen van Nederlant» op bl. B, van «Thronvs Cvpidinis» (2° en 3° druk) in Poesy 1647 B bl. 168 en in Poëzy 1682 II bl. 670 onder de «Oude rymen».

v. L. I bl. 771; v. Vl. I bl. 3.

Oorlof-liedt.

Komt alleen voor op bl. 94 en 95 van den derden en den vierden druk van «Den Nievwen verbeterden Lust-hof».

v. L. I bl. 772; v. Vl. I bl. 6.

1609.

Op het Twaalfjarige Bestandt der Vereenigde Nederlanden.

In Poesy 1647 A en B bl. 159, Poëzy 1650 bl. 71, Poëzy 1660 bl. 172 en Poëzy 1682 I bl. 304.

v. L. I bl. 27; v. Vl. I bl. 4.

---

[1]) De eerste druk is mij onbekend. Ik weet dus niet of het gedicht daarin reeds voorkomt. In den derden druk van 1625 komt het wel voor.

[2]) Dr. Jonckbloet schrijft in zijn *Geschiedenis der Ned. Letterkunde* (3° druk) III bl. 69 dit gedicht aan D. Heinsius toe; waarom hij dit deed, bleef mij duister.

1610.

Wtvaert en Treur-Dicht van Henricvs de Groote Koningh van Vranckryck en Navarre.

Zie boven bl. 24 en noot 4 en de aldaar aangehaalde studie van Dr. G. Penon in zijn *Bijdragen tot de geschiedenis der Ned. Letterkunde* I bl. 58—62. Volgens Brandt's *Leven van Vondel* (uitg. E. Verwijs) bl. 16 werd het gedicht in dit jaar gemaakt.

v. L. I bl. 28; v. Vl. I bl. 4.

1612.

Maart 29. Het Pascha.

Zie boven bl. 21 n°. 66—70.

v. L. I bl. 36; v. Vl. I bl. 6.

Verghelijckinghe vande verlossinge der kinderen Israels met de vrijwordinghe der vereenichde Nederlandtsche Provincien.

Zie boven bl. 22 n°. 66 en noot.

v. L. I. bl. 118; v. Vl. I bl. 29.

1613.

Den Gulden Winckel der Konstlievende Nederlanders.

Zie boven bl. 22 n°. 71—80 en noot 1.

v. L. I bl. 145; v. Vl. I bl. 29.

Raetsel des Dichters.

Zie boven bl. 22 n°. 71, en noot 2.

v. L. I bl. 300; v. Vl. I bl. 52.

Hymnus ofte Lof-gesangh over de wijd-beroemde scheepsvaert der Vereenighde Nederlanden.

Waarschijnlijk een bijschrift bij een plaat- of kaartwerk van omstreeks 1613; vlg. Dr. G. Penon, *Ned. dicht- en prozawerken*, IV bl. 55 en inleiding, bl. V en VI.

Zie boven bl. 24 n°. 72 en noot 3.

v. L. I bl. 132; v. Vl. I bl. 30.

1615.

Sonnet (op het treurspel van Jephthah).

Komt voor in het voorwerk van Abraham de Koning's treurspel van «Iephthahs | Ende zijn | Eenighe Dochters | trevr-spel. | *Titelgravure.* | t' Amsterdam | Voor Abraham de Koning, Kunst-vercooper wonende | op de Beurs, inden Konings-Hoet. Anno 1615.», (88) blz. 4°. Het gedicht is hier onderteekend: «I. V. V». Daarna met gelijke onderteekening in de uitgave, die «Anno 1628» verscheen «t' Amsterdam, Voor Josephus van der Nave, Boeckvercooper, woonende inde S. Ians straet, in den ghecroonden Bybel».

Vervolgens komt het met zeer groot tekstverschil met den titel: «Op het treurspel van Ieptha» voor in Versch. ged. 1644 bl. 65, Poëzy 1650 bl. 62 en Poëzy 1682 I bl. 296.

v. L. II bl. 334 op 1625; v. Vl. I bl. 186 op 1625.

1616.

De Vaderen.

Zie boven bl. 28 n°. 81—84.

v. L. I bl. 319; v. Vl. I bl. 77.

Klinck-veers over Abrahams offerhande.

Zie boven bl. 28 n°. 81 en noot.

v. L. I bl. 321; v. Vl. I bl. 77.

1617.

Vorstelijcke Warande der Dieren.

Zie boven bl. 29 n°. 85—90.

v. L I bl. 389; v. Vl. I bl. 52.

1618.

Augustus. Op Brero (Grafschrift).

Eerst gedrukt onder de «Lijck-dichten Over 't afsterven des aardigen ende vermaarden Poeets, G. A. Brederode», achter Bredero's *Stommen ridder*, in 1619 verschenen [1]): daarna in het voorwerk van Bredero's *Groot Lied-boeck* [2]) (1622).

Verder afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 320, Poëzy 1650 bl. 472 en Poëzy 1682 II bl. 80.

v. L. I bl. 660; v. Vl. I bl. 145 en 146.

November. De bruiloft van den Heere Iakob Iakobsz. Hinlopen, Raet en out Schepen, en Jongkvrouw Sara de Wael.

In Versch. ged. 1644 bl. 252, Poëzy 1650 bl. 351 en Poëzy 1682 I bl. 641.

Zij ondertrouwden te Amsterdam 21 October 1618.

v. L. IV bl. 154 op 1642; v. Vl. I bl. 325 op 1636.

November. Huwelycx lof.

Op bl. 22 van het: «Niev liedt-boeck, | Ghenaemt | Der Minnaers Harten Jacht/ | Ofte de Groote Amstelredamsche Rommelzoo/ | Verciert met veelderley nieuwe Liedekens/ ghemaeckt door verscheyden | Componisten/ als I. Westerbaen, W. D. Hooft, I. I. Starter, ende meer andere/ mitsgaders de Verhuysinge | van Cupido. Verciert met noch vele nieuwe Liedekens. | *Vignet: gravure.* | Tot Rotterdam, Voor Philips

[1]) Zie mijn *G. As. Brederoo. Eene bibliographie*, bl. 61—64.

[2]) Zie aldaar bl. 15.

Jacobsz. van Steenwegen/ Boec ende Konst-verkooper by de Borse. 1627.» 4°. oblong.

Daarna in Versch. ged. 1644 bl. 255, Poëzy 1650 bl. 354, en verder op bl. 115 van: «De Nieuwe | Haagsche | Nachtegaal. | Vol Van de Nieuwste Deunen en | aartigste zangen | *Vignet.* | t' Amsterdam; | Uyt de Boekwinkel van Ian van Duisberg, | in de Stilsteeg. Anno 1659.» 12°. oblong en in Poëzy 1682 I bl. 644.

v. L. IV bl. 156 op 1642; v. Vl. I bl. 326 op 1636.

Klinckert, op de wonderlicke reyse vanden Hoornschen meyr-man Willem Cornelisz. Schouten.

Komt voor in het voorwerk van: «Iournal | Ofte | Beschryvinghe van de | wonderlicke reyse, ghedaen door Willem Cornelisz | Schouten van Hoorn, inde Jaren | 1615. 1616. en 1617. | .... | t' Amsterdam, | By Willem Jansz. op 't water inde Sonnewyser, 1618 [1]).» 4°.

Daarna met het opschrift «Lof van W. C. Schouten, die eerst de Straat van Le Maire ontdeckte» en gewijzigden tekst in Versch. Ged. 1644 bl. 73, Poëzy 1650 bl. 69 en Poëzy 1682 I 303.

v. L. I bl. 776; v. Vl. I bl. 33.

Op de Weeghschael van Hollandt.

Zie boven bl. 135 n°. 738 en noot 2. Bij vergissing heb ik dit gedicht aldaar onder de rubriek «Zonder bepaald jaartal» geplaatst. Ik zag te laat, dat Brandt het in zijn uitgave op 1618 plaatst.

v. L. II bl. 567 op 1618; v. Vl. I bl. 231 op 1626.

1619.

Sur l'admirable navigation de Guillaume Schouten. Natif de Hoorn. Epigramme.

Komt alleen voor in: «Jovrnal | Ou | Description | dv merveillevx voyage de | Guillavme Schovten, Hollandois natif de | Hoorn, fait es années 1615. 1616. & 1617. | ..... | A Amstredam.| Chez Jan Jansson. Lebraire,.... 1619 [2]).» 4°.

Voor de eerste maal herdrukt in *Oud-Holland* I bl. 21.

Op de boeten betaelt door den Heer Peter Schryver, voor het bijschrift, gestelt op d' afbeeldinge van den Heere Rombout Hoogerbeets, Pensionaris van Leiden.

Komt voor als (onecht) handschrift in het Album Amicorum van P. Scriverius, onderteekend: P.V.K [1]). Gedrukt met het opschrift: «Geschreven in het stamboek van Petrus Scriverius» in Bloemkrans van Versch. ged. (1659) bl. 35 en Poëzy 1660 bl. 479; in Hollantsche Parnas 1660 bl. 350 en Poezy 1682 II bl. 393 [2]).

v. L. II bl. 322 op 1625; v. Vl. I bl. 219 op 1626.

1620.

Januari 20. Hierusalem Verwoest. Treurspel.

Zie boven bl. 31 n°. 91—97 en noot 1 [3]).

v. L. I bl. 661; v. Vl. I bl. 118.

Aende Joodsche Rabbynen.

Zie boven bl. 31 n°. 91 en noot 1.

v. L. I bl. 677; v. Vl. I bl. 122.

Davids Lofzangh van Hierusalem.

Zie boven bl. 31 n°. 91 en noot 2.

v. L. I bl. 757; v. Vl. I bl. 144.

Januari 28. De Heerlyckheyd van Salomon.

Zie boven [4]) bl. 32 n°. 98.

v. L. I bl. 339; v. Vl. I bl. 82.

---

[1]) Vgl. Tiele, *Mémoire bibliographique sur les journaux des navigateurs Néerlandais*, bl. 41 en vlg.

[2]) Tiele, bl. 45 en vlg.

[1]) *Oud-Holland* II, bl. 307.

[2]) Zie voor de bepaling van het jaar, waarin dit gedicht geschreven is: G. Brandts *Historie van de Rechtspleging*, Rott. 1708 bl. 58 vlg. en *De Ned. Spectator* van 1875 n°. 47.

[3]) Ter verbetering en aanvulling van de noot op bl. 31 het volgende.

Het eerste citaat, beginnende: «O, die ghy neemt» (v: L. I bl. 664), vindt men met het opschrift: «Uit Virgilius» in Poezy 1660 bl. 532.

Van de gedichten in de voorrede vindt men het eerste, beginnende: «Wilt Vader» (v. L. I bl. 667) in Poëzy 1660 bl. 533.

Het tweede, beginnende: «t' En past niet» (v. L. I bl. 668) met het opschrift: «Uit Homeer» in Poëzy 1660 bl. 533 en Poëzy 1682 II bl. 589 (met het jaartal MDCXX).

Het derde, beginnende: «Wie zal de lijken» (v. L. I bl. 670) met het opschrift: «Uit Virgilius» in Poëzy 1660 bl. 533.

Het vierde, beginnende: «De Iood zijnde» (v. L. I bl. 672) met het opschrift: «Uit Prudentius» in Poëzy 1660 bl. 533 en Poëzy 1682 I bl. 598 (met het jaartal MDCXX).

Het vijfde, beginnende: «Het Loth» (v. L. I bl. 673) met het opschrift: «Uit Seneca» in Poëzy 1682 II bl. 595.

[4]) Het gedicht in de «Voor-reden» op Faeton is bij v. Lennep nog eens opgenomen in dl. IV bl. 376 en bij v. Vl. I bl. 646 met het opschrift: «Op Faeton».

Aen Keyzeren, Koningen, en allen Geweldigen op aerden.

Zie boven bl. 32 n°. 98 en noot 1.
v. L. I bl. 340; v. Vl. I bl. 82.

Op de aenkomste vande Koninginne van 't Zuyden te Hierusalem.

Zie boven bl. 32 n°. 98 en noot 2.
v. L. I bl. 387; v. Vl. I bl. 95.

Februari 11. De helden Godes des Ouwden Verbonds.

Zie boven [1]) bl. 33 n°. 99—102.
v. L. II bl. 11; v. Vl. I bl. 101.

Aende Ouwdvaderen, Priesteren, Koningen, Profeten en Helden.

Zie boven bl. 33 n°. 99 en noot 1.
v. L. II bl. 12; v. Vl. I bl. 101.

Klinckert.

Zie boven bl. 33 n°. 99 en noot 2.
v. L. II bl. 22; v. Vl. I bl. 103.

Hymnus of Lofzangh Vande Christelycke Ridder.

Zie boven bl. 33 n°. 99 en noot 3.
v. L. II bl. 100; v. Vl. I bl. 116.

Juli 28. Aen den Bruidegom Lambrecht Jacobsz. met syn bruidt Aechtjen Anthonis.

In Poesy 1647 A en B bl. 107, Poëzy 1650 bl. 485, hier getiteld: «Op het Huwelyck van Lambert Jacobsz. Schilder», Poëzy 1660 bl. 115 en Poëzy 1682 I bl. 306 met den datum «MDCXX, den 28 van Hoymaent» er onder.
v. L. II bl. 116; v. Vl. I bl. 146.

Op den Burger-Krijgh der Roomeren. Klinckert.

In het voorwerk van: «M. Annaevs Lvcanvs, | van 't | Borger oorlogh der Romeynen, | tusschen | C. Ivlivm Caesarem | ende | Gn. Pompeivm magnvm | Overgeset | in Nederlands rymdicht | door D. Heyndrick Storm | t'Amsterdam, | By Michiel Colyn | Boeckvercoper op 't Water. | A°. 1620.» 8°. Verder in Versch. ged. 1644 bl. 62, Poëzy 1650 bl. 58 en Poëzy 1682 I bl. 292.
v. L. II bl. 201 op 1623; v. Vl. I bl. 163 op 1621?

[1]) Het citaat in de opdracht uit Tasso vindt men met het opschrift: «Uit Torquato Tasso» in Poëzy 1660 bl. 532 en in Poëzy 1682 II bl. 602 (met het jaartal MDCXX).

1621.

Klinck-dicht op het derde deel van 't Licht der zeevaert.

Komt voor in: «'t Derde deel, | van 't | Licht der zee-vaert, | inhovdende | De Beschryvinghe der Zee custen van | de Middellandsche Zee. | Byeen vergaedert ende in 't licht ghebracht door | Willem Ianssen. | *Vignet: twee schepen.* | Tot Amsterdam, | By Willem Jansz., op 't Water in de Vergulde Sonnewijser. Anno 1621. | Met Privilegie voor 6 Iaren», folio.
Daarna in Versch. ged. 1644 bl. 61, Poëzy 1650 bl. 58 en Poëzy 1682 I 292.
v. L. III bl. 460 op 1638; v. Vl. I bl. 361 met een vraagteeken na 1638.

Klinkert (Op de vertalinge van Bartas door Z. Heyns).

Komt eerst voor op bl. VII van: «W. S. | Heere | van | Bartas | Wercken | door | Zacharias | Heijns», in 1621 te Zwol bij Zacharias Heyns uitgegeven.
Verder in Versch. ged. 1644 bl. 66, Poëzy 1650 bl. 63 en Poëzy 1682 I bl. 297.
v. L. II bl. 199 op 1623; v. Vl. I bl. 77 op 1616.

Op Zacharias Heins.

Wordt eerst gevonden onder het gegraveerde portret van Heyns (Æt. 55), dat op bl. VIII van de zoo even genoemde vertaling van Bartas en van de *Sinnebeelden* van Heyns voorkomt, daarna zeer veranderd in Versch. ged. 1644 bl. 136, Poëzy 1650 bl. 192 en Poëzy 1682 I bl. 589.
v. L. II bl. 200 op 1623; v. Vl. I. bl. 77 op 1621 of 1625.

Gebedt, uytgestort tot Godt, over mijn geduerige quijnende Sieckte, Anno 1621.

In Poesy 1647 A en B bl. 137, Poëzy 1650 bl. 592, Poëzy 1660 bl. 149 en Poëzy 1682 II bl. 618 (met het jaartal MDCXXI onder de «Oude rymen»).
v. L. II bl. 119; v. Vl. I bl. 146.

1622.

Mei. Op 't Metalen pronck-Beeld onlangs te Rotterdam opgerecht ter Eere vanden grooten Erasmus.

Komt het eerst voor op bl. VI van de «Colloquia Familiaria, | of | Gemeensame t'samenspraken, | .... beschreven, door den hoogh-geleerden | D. Erasmum van Rotterdam. | Maer nu ten dienste van onse Nederlanders vertaelt. | *Vignet.* | t' Amstelredam, | Voor Dirck Pietersz, Boeckverkooper/ op 't Water inde witte | Persse/ recht over de Koorn-Marckt. (1622)» 4°. Ook

in de latere uitgaven van dit boek (1636, 1664) wordt het gedicht gevonden [1]).

Verder met belangrijk tekstverschil in Versch. ged. 1644 bl. 66, Poëzy 1650 bl. 62 en Poëzy 1682 I bl. 296 (met het jaartal MDCXXII).

v. L. II. bl. 127; v. Vl. I bl. 146.

Gedachtenis van Desideer Erasmus Rotterdammer.

Zie boven bl. 34 n°. 103 en noot 1.

v. L. II bl. 128; v. Vl. I bl. 147.

October. Lyck-dicht, op 't overlijden van D. Coenraet Vorstius.

In Poesy 1647 A en B bl. 57, Poëzy 1650 bl. 482 (hier getiteld: «Op de doot van K. Vorstius), Poëzy 1660 bl. 60 en Poëzy 1682 II bl. 24, met gelijk opschrift als in Poëzy 1650. In Brandts uitgave leest men er onder: «Overleden 1622 den 9 van Wijnmaent».

v. L. II bl. 147; v. Vl. I bl. 153.

Op Prins Willems graf.

Zie boven bl. 34 n°. 104 en 105 en noot 2.

v. L. II bl. 121 op 1621; v. Vl. I bl. 146 op 1621.

Klinkert (op D. Willebrordus Snellius.)

Is alleen te vinden voor: «Petri Rami | Meetkonst, | in XXVII boecken vervat. | Wt het Latijn in 't Neerduyts overgheset by | Dirck Hendricxz. Houtman | Oversien, verrijct, en verklaert, door | D. Willebrordum Snellivm, | Matheseos Professorem inde hooghe | Schole tot Leyden. | *Vignet*. | t' Amsteredam, | By Willem Iansz. Blaeuw, inde vergulde Sonnewyser. | Anno MDC.XXII.» 4°.

v. L. II bl. 139; v. Vl. I bl. 150.

Op de vertalinge van de eerste weecke van G. de Salvste, Heer van Bartas. Gedaen door Heer Wessel van Boetseler, Vryheer en Baron tot Asperen, etc. Klinkert.

Komt eerst voor in het voorwerk van: «Vertalinghe vande eerste Weeck | der | Scheppinghe | des | Werrelts. | Ghedaen in 't Francois by | G. de Salvste, | Heere van Bartas. | Door den Heere | Wessel vanden Boetseler, | Vryheere tot Asperen, etc. | *Vignet*. | In 's Graven-Haghe, By Aert Meuris Boeckverkooper inde Papestraet, | in den Bybel, Anno 1622. Met consent.» 4°.

Daarna met gewijzigden tekst en met den titel: «Op 't vertolken van Bartas» in Versch. ged. 1644 bl. 63, Poëzy 1650 bl. 60 en Poëzy 1682 I bl. 294.

v. L. II bl. 198 op 1623; v. Vl. I bl. 163 op 1621?

1623.

Mei. Als Juffrouw Magdalena haren Baek trouwde.

In Bloemkrans van Versch. ged. (1659) bl. 379 en met den titel: «Op het trouwen van Juffrouw Magdalena van Erp met Justus Baak» in Poëzy 1682, Aanhanghsel.

Zij werden den 5 Mei 1623 te Amsterdam in ondertrouw opgenomen.

v. L. II bl. 226 op 1624; v. Vl. I bl. 169 op 1624?

Vechtzangk voor Ioffrouw Maria Tesselschade.

In Versch. ged. 1644 bl. 353, Poëzy 1650 bl. 517 en Poëzy 1682 II bl. 411.

v. L. II bl. 164; v. Vl. I bl. 158.

November. De tortsen van Alard Krombalck en Tesselscha Roemers.

In Versch. ged. 1644 bl. 278, Poëzy 1650 bl. 378 en Poëzy 1682 I bl. 714.

v. L. II bl. 184; v. Vl. I bl. 159.

Bruylofs-liedt.

In Poesy 1647 A en B bl. 111, Poëzy 1650 bl. 387, Poëzy 1660 bl. 119 en Poëzy 1682 I bl. 724.

v. L. II bl. 193; v. Vl. I bl. 162.

Op Tessel-schade.

In Poesy 1647 A en B. bl. 112, Poëzy 1660 bl. 120 en Poëzy 1682 II bl. 583, hier getiteld: «Op Tesselschades huwlyk met Alard Krombalk» en gedateerd: «MDCXXIII».

v. L. II bl. 194; v. Vl. I bl. 162.

Klinck-dicht. (Misbruik des kerkelyken bans.)

Met den titel: «Klinck-dicht» in Poesy 1647 A en B bl. 58, Poëzy 1650 bl. 482, Poëzy 1660 bl. 62 en met het opschrift: «Misbruik des kerkelyken bans» in Poëzy 1682 I bl. 306, met het jaartal MDCXXIII, reeds vroeger waarschijnlijk vóór een boek gedrukt.

v. L. II bl. 148 op 1622; v. Vl. I bl. 154 op 1622?

Het lof der zee-vaert, Gheheylight den Edelen, Erentfesten, Gestrengen, Manhaften, Wysen, ende Voorsienigen Heere, Laurens Reael, voor desen Oppervooghd, en eenigen Beheerscher vande Oost-Indien.

Komt het eerst voor in het voorwerk van den: «Zeespiegel, | Inhoudende | Een korte On-

[1]) Het beeld werd den 30 April op het voetstuk geplaatst; zie mijn artikel over «De Standbeelden van Des. Erasmus» in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 22, 23 en 24 Juni 1886.

derwysinghe inde | konst der Zeevaert, | En | Beschryvinghe der See'en en kusten | vande Oostersche/ Noordsche/ en Westersche | Schipvaert. | Wt ondervindinghen van veel ervaren Zee-vaerders | vergadert en t'samen ghestelt | Door Willem Iansz. Blaeuw. | *Vignet: twee zeilende schepen, in houtsnede.* | Tot Amsterdam, | Ghedrukt by Willem Iansz. Blaeuw, inde vergulde Sonnewyser 1623. | Met Privilegie voor thien Iaren.», folio. Ook in de uitgaven van 1627 en 1631 bij denzelfden uitgever vindt men het.

Vervolgens in Versch. ged. 1644 bl. 114, Poëzy 1650 bl. 113 en Poëzy 1682 I bl. 147.

v. L. II bl. 168; v. Vl. I bl. 154.

1624.

Januari. Op het verongelucken van Doctor Roscius.

In Versch. ged. 1644 bl. 61, Poëzy 1650 bl. 57 en Poëzy 1682 I bl. 291, (hier met deze bijvoeging: «Den 27 van Louwmaent MDCXXIV»).

v. L. II bl. 212; v. Vl. I bl. 165.

Mei. Op de doodt van Iongkvrouw Maghtelt van Kampen.

Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 314, Poëzy 1650 bl. 475 en Poëzy 1682 II bl. 58.

v. L. II bl. 197 op 1623; v. Vl. I bl. 163 op 1624?

Juni. Op Mevrouw de Drostin van Muiden, Kristine van Erp. (Grafschrift.)

In Versch. ged. 1644 bl. 317, Poëzy 1650 bl. 478 en Poëzy 1682 II bl. 84.

v. L. II bl. 230; v. Vl. I bl. 169.

Stryd of kamp tusschen Kuyscheyd en geylheyd.

Zie boven bl. 34 n°. 106 en noot. 1.

v. L. II bl. 215; v. Vl. I bl. 165.

1625.

Mei. Princelied.

Zie boven bl. 35 n°. 114 en noot.

v. L. II bl. 298; v. Vl. I bl. 187.

Mei. Begroetenis aen Frederick Henrick.

Zie boven bl. 35 n°. 115 en bl. 36 111 [1]) en noot.

v. L. II bl. 300; v. Vl. I. bl. 187.

[1]) Er is na n°. 115 een vergissing in de nummers der uitgaven ontstaan, zoodat 116 n°. 111 is geworden.

Op de beeldenis van Vorst Frederick Henrick.

Zie boven bl. 35 n°. 115 en noot.

v. L. II bl. 308; v. Vl. I bl. 189 op 1625?

Op de beeldenis der Vorstinne Amelia.

Zie boven bl. 35 n°. 115 en noot.

v. L. II bl. 311 ; v. Vl. I bl. 190 op 1625?

Yet seldsaems in 's Gravenhaegh.

Zie boven bl. 35 n°. 115 en noot.

v. L. II bl. 311; v. Vl. I bl. 190.

Op Frederik Henrik, Prins van Oranje. (Klinkdicht).

In den tweeden druk van de «Begroetenis» (n°. 111), Versch. ged. 1644 bl. 71, Poëzy 1650 bl. 67 en Poëzy 1682 I bl. 301 (met het jaartal MDCXXV).

v. L. II bl. 312; v. Vl. I bl. 190 op 1625?

(*Juni*). Op de ledige uren van den Geestrijcken Heere Constantin Huygens.

Komt voor op bl. XXI van: «Constantini Hvgenii | Equitis | Otiorvm | libri sex. | Poëmata varij sermonis, stili, | argumenti. | Hagae-Comitis, | Typis Arnoldi Meuris. | CIƆ IƆC XXV.» 4°. en in de volgende uitgaven van dit boek, waarvan de opdracht is gedateerd 6 Juni 1625 [1]).

Verder in Versch. ged. 1644 bl. 131, Poëzy 1650 bl. 173 en Poëzy 1682 II bl. 229.

v. L. II bl. 673; v. Vl. I bl. 169.

Augustus 6. De Amsteldamsche Hecuba. Treurspel.

Zie boven bl. 34 n°. 107—113 en noot [2]).

v. L. II bl. 231; v. Vl. I bl. 170.

November. Palamedes oft Vermoorde Onnooselheyd. Treurspel.

Zie boven bl. 36, n°. 112—148 en noot.

v. L. II bl. 337; v. Vl. I bl. 191.

Klinckert. Aen Schippers en Stuyrluyden.

Dit gedicht komt het 't eerst, met geheel afwijkenden tekst, voor op bl. IV van: «Tafelen |

[1]) Van dit gedicht komt een handschrift voor in den auctie-catalogus der bibliotheek van Mr. J. van Lennep (n°. 2396). Zie *Oud-Holland* II bl. 306.

[2]) Een opdracht van een exemplaar van dit treurspel aan Warner Ernst van Bassen is nog in Hs. op het Rijksarchief aanwezig. Zie *Oud-Holland* II bl. 300.

vande | declinatie | der Sonne/ en voornaemste | vaste sterren; | Mitsgaders | Van verscheyden gebruyck der Noordsterre. | Nieulijcx (allen Zeevaerenden ten | dienst) ghecalculeert/ | Door Willem Iansz Blauw. | *Vignet: houtsnede, eenige zeevaartkundige instrumenten voorstellende.* | t' Amsterdam, | By Willem Jansz Blauw inde gulde Sonnewyser. | Met Privilegie. Anno 1625.» kl. 8°. Op bl. II vindt men het privilegie der Staten Generaal, dd. 9 Maart 1623, voor het «drucken, doen drucken, uytgeven ende verkoopen» van «seecker Boeck ghenaemt Zeespiegel»,... ende (van) het compendium van 't selve Boeck gheintituleert Tafelen van de declinatie».

Verder komt het gedicht voor met den titel: «Op het Graatboeck van Willem Blaeu» in Versch. ged. 1644 bl. 68, Poëzy 1650 bl. 64 en Poëzy 1682 I bl. 298.

v. L. III bl. 459 op 1638; v. Vl. I bl. 360 op 1638?

Op de Christelijcke Sinne-beelden vanden Sinrijcken Dichter Zacharias Heyns.

Komt voor in het voorwerk van de «Emblemata, | Emblemes chrestienes, | et Morales. | Sinne-Beelden | streckende | Tot Christelicke Bedenckinghe, | ende Leere der Zedicheyt, | door Zacharias Heyns. | Tot. Rotterdam. By | Pieter van Waesberge. | Anno 1625.» 4°. met door J. Swelinck gegraveerden titel.

Vervolgens met het opschrift «Op de Zinnebeelden van Zacharias Heyns» en met gewijzigden tekst in Versch. ged. 1644 bl. 128, Poëzy 1650 bl. 170 en Poëzy 1682 II bl. 232.

v. L. II bl. 336; v. Vl. I bl. 187.

Op Urbaen den achtsten.

In Versch. ged. 1644 bl. 210, met het onderschrift: «Te Rome, met den ingangk des gulden jaers, 1625. Vertaelt uyt mijn Broeders Latijn», Poëzy 1650 bl. 296 en Poëzy 1682 I bl. 457.

v. L. II bl. 659 op 1628; v. Vl. I bl. 169 op 1625.

1626.

Januari. Op het overlyden van Cornelis Pietersz. Hoofd.

Zie boven bl. 44 n°. 149 en noot 1.

v. L. II bl. 525; v. Vl. I bl. 219.

Januari. Grafschrift (op Cornelis Pietersz. Hoofd.)

Zie boven bl. 44 n°. 149.

Met het opschrift: «Op den Heer Cornelis Pietersz. Hooft», in Versch. ged. 1644 bl. 317, Poëzy 1650 bl. 478 en Poëzy 1682 II bl. 73.

Niet herdrukt bij van Lennep en van Vloten.

(Mei). Oranje May-lied.

Komt voor in Poesy 1647 A en B bl. 131, Poëzy 1650 bl. 534, Poëzy 1660 bl. 142 en Poëzy 1682 II bl. 403.

v. L. II bl. 563; v. Vl. I bl. 229.

(Juni). Geboortklock van Willem van Nassau.

Zie boven bl. 44 n°. 150 en noot 2 (1e kolom).

Het gedichtje onder de gravure is ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 671.

v. L. II bl. 529; v. Vl. I bl. 220.

Aen den edelen .... Heer Laurens Reael.

Zie boven bl. 44 n°. 151 en noot 1.

v. L. II bl. 566; v. Vl. I bl. 229.

Antidotum. Tegen het vergift der Geestdryvers.

Zie boven bl. 44 n°. 152 en noot 2.

v. L. II bl. 572; v. Vl. I bl. 230.

1627.

Januari. Wellekomst aen .... Constantyn Huygens, Ridder en geheymschryver vanden doorluchtighsten Prince van Oranje.

Voor het eerst door Mr. A. D. de Vries Az. naar het Hs. uitgegeven in *De(n) Nederl. Spectator* van 1879 bl. 151. Zie ook *Oud-Holland* I bl. 19.

Een Niew Lietgen van Reyntgen de Vos.

Zie boven bl. 46 n°. 157 en noot 3.

v. L. II bl. 627 op Januari 1627; v. Vl. I bl. 234.

(Maart). Rommel-pot van 't Hanekot.

Zie boven bl. 44 n°. 153 en 154 en noot 1 [1]).

v. L. II bl. 582 op April 1626; v. Vl. I bl. 232 op 1626.

Augustus. Verovering van Grol.

Zie boven bl. 45 n°. 155 en noot 1.

v. L. II bl. 599; v. Vl. I bl. 235.

November. Bruyloftbed vanden E. Heere, Pieter Cornelisz. Hoofd.... En de E. Joffr. Helionora Hellemans.

Zie boven bl. 45 n°. 156 [2]) en noot 1.

v. L. II bl. 633; v. Vl. I bl. 242.

---

[1]) Vergelijk Brandts *Leven van Vondel* (uitg. Verwijs), bl. 34.

[2]) Het klinckdicht: «Aen den Heer Drost en sijne E. Bruyd» is ook afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 67, Poëzy 1650 bl. 63 en Poëzy 1682 I bl. 297.

November. Aen de Bruyd.

Met het opschrift: «Geluckwensch Aen Mevrou Heleonora Hellemans» bestaat het nog in handschrift [1]). Verder gedrukt in de bundels, op bl. 46, onder n°. 156 en noot 2 genoemd.
v. L. II bl. 652; v. Vl. I bl. 247.

December. De haven aan Ioan Nikolaesz. en Anna Simons.

In Versch. ged. 1644 bl. 286, Poëzy 1650 bl. 388 en Poëzy 1682 I bl. 725.
v. L. III bl. 106; v. Vl. I bl. 298 op 1632?

1628.

Januari. C. G. Plemp op het overlijden van Willem van den Vondel, Licentiaet in de Rechten.

In Versch. ged. 1644 bl. 312, Poëzy 1650 bl. 473 en Poëzy 1682 II bl. 35.
v. L. II bl. 662; v. Vl. I bl. 249.

Januari. D. d. B. Op den zelven.

In Versch. ged. 1644 bl. 313, Poëzy 1650 bl. 474, en Poëzy 1682 II bl. 36.
v. L. II bl. 663; v. Vl. I bl. 249.

Februari. Poëten tegens de consistorie.

Komt zonder opschrift voor in Poesy 1647 B bl. 184 en in Poëzy 1660 bl. 194, en met opschrift in Poëzy 1682 II bl. 180, hier gedateerd: «MDCXXVIII in Febr.» (Zie de Drukfeilen.)
v. L. II bl. 761 op Februari 1629; v. Vl. I bl. 269 op 1628.

April. Amsteldams Wellekomst aen Frederick Henrick.

Zie boven bl. 46, n°. 158—160 en noot 4.
v. L. bl. II bl. 668; v. Vl. I bl. 247.

Tot verlossinge van den Heere Laurens Reaal, doen hy te Weenen gevangen sat, aan Keiser Ferdinand den tweeden.

In Versch. ged. 1644 bl. 74, Poëzy 1650 bl. 70 en met het opschrift: «Aen Keizer Ferdinand den tweeden» in Poëzy 1682 I bl. 304, (met het jaartal MDCXXVIII).
v. L. II bl. 676; v. Vl. I bl. 250.

(Juni). Brief aen den Drost van Muiden.

Zie boven bl. 46 n°. 161 en noot 1.
v. L. II bl. 677 op Juni 1628; v. Vl. I bl. 250.

[1]) *Oud-Holland* I, bl. 139.

(Juni). Noch een aen denselven.

In Versch. ged. 1644 bl. 326, Poëzy 1650 bl. 407 en Poëzy 1682 II bl. 123.
v. L. II bl. 682; v. Vl. I bl. 251.

Orakel.

Zie boven bl. 52 n°. 203, noot 3.
v. L. II bl. 689; v. Vl. I bl. 252.

December. Aen den edelen Heer Iakob Witz.

In Versch. ged. 1644 bl. 73, Poëzy 1650 bl. 69 en Poëzy 1682 I bl. 303 (met het jaartal MDCXXVIII).
v. L. II bl. 694; v. Vl. I bl. 252.

Hippolytus of rampsalige kuysheyd. Treurspel.

Zie boven bl. 46, n°. 162—167 en noot 2.
v. L. II bl. 699; v. Vl. I bl. 252.

1629.

Januari. Over het verongelucken van den iongen Keurvorst. Lycktraenen.

Achter *Hippolytus*; zie boven bl. 46 n°. 162 en noot 2.
v. L. II bl. 766; v. Vl. I bl. 270.

Februari. Eer-dicht, op 't vertreck van Jan Willemsz. Bogaert, Oudt Schepen van Amsterdam, Anno 1629. den tweeden Februarij.

In Poesy 1647 B bl. 192, Poëzy 1660 bl. 202 en Poëzy 1682 II bl. 180.
v. L. II bl. 760; v. Vl. I bl. 269.

Februari. Eer-dicht op 't beeldt van Doct. Karel Lenertsz. van Amsterdam, Anno 1629, eeuwich uytgebannen.

In Poesy 1647 B bl. 173, Poëzy 1660 bl. 183 en Poëzy 1682 II bl. 678, onder de «Oude Rymen».
v. L. II bl. 760; v. Vl. I bl. 269.

De Boeren Categismus.

Zie boven bl. 47 n°. 168 en noot 1.
Door Van Lennep en Van Vloten op 1628 gesteld. Volgens Brandts *Leven*, (uitg. Verwijs bl. 38) verscheen het in 1629 omtrent het begin van het jaar; zie ook zijn uitgave der *Poëzy*.
v. L. II bl. 692; v. Vl. I bl. 268.

Op het ontset van Piet Heyns buyt.

Zie boven bl. 47 n°. 169—171 en noot 2.
v. L. II bl. 763; v. Vl. I bl. 267.

September. Zegesang ter eere van Frederick Henrick.

Zie boven bl. 48 n°. 172—175 en noot 1.
v. L. III bl. 5; v. Vl. I bl. 270.

September. De triomfeerende Æmilia.

Zie boven bl. 48 n°. 172—174 en noot 2.
v. L. III bl. 25; v. Vl. I bl. 275.

Oldenbarnevelt in den Hemel.

Zie boven bl. 48 n°. 175; verder in Poesy 1647 B bl. 174, Poëzy 1660 bl. 184 en Poëzy 1682 II bl. 182 (met het jaartal MDCXXIX). De titel luidt eigenlijk: «Vondel wierdt gevraagt waarom hy Barnevelt in een print in den heemel had doen zetten: Antwoordt».
v. L. III bl. 26; v. Vl. I bl. 275 op 1629?

Op den Weg-wyser ter Salicheit van Z. Heyns.

Gedrukt in het voorwerk van «Weg-wyser ter Salicheyt» van Z. Heyns, in 1629 «Gedruckt tot Zwolle, By Fransz Jorrijaensen». Ook vindt men daarin op bl. 1 een gedicht van Vondel (v. L. I bl. 241) ontleend aan *Den Gulden Winckel*, en op bl. 19 nog een vers (v. L. I bl. 275) uit denzelfden bundel.
Het hier besproken gedicht is verder te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 128, Poëzy 1650 bl. 107 en Poëzy 1682 II bl. 232.
v. L. II bl. 27; v. Vl. I bl. 277.

1630.

D' Amsterdamsche Academi, aen alle Poëten en dichters der vereenighde Nederlanden.

Zie boven bl. 48 n°. 176—181 en noot 1.
v. L. III bl. 39; v. Vl. I bl. 278.

Amsterdamsche Kakistorie of muytschool.

Zie boven bl. 49 n°. 182 en noot 1.
v. L. III bl. 50; v. Vl. I bl. 279.

Text.

Zie boven bl. 49 n°. 183 en noot 2.
v. L. III bl. 52; v. Vl. I bl. 279.

Mei. Roskam.

Zie boven bl. 49 n°. 184 en 185 en noot 3.
v. L. III bl. 57; v. Vl. I bl. 279.

Mei. Harpoen.

Zie boven bl. 49 n°. 186 en noot 5.
v. L. III bl. 62; v. Vl. I bl. 281.

Juni. Medaellie voor de Gommariste Kettermeester en Inquisiteur te Dordrecht.

Zie boven bl. 50 n°. 187 en 188 en noot 2.
v. L. III bl. 70; v. Vl. I bl. 282.

Op den bou van den Christen tempel t' Amstelredam.

Zie boven bl. 50 n°. 190 en 191 en noot 6.
v. L. III bl. 91; v. Vl. I bl. 283.

September. Inwying van den Christen tempel t' Amsterdam.

Zie boven bl. 50 n°. 189 en noot 5.
v. L. III bl. 86; v. Vl. I bl. 283.

Op 't afbeeldtsel der selver tempel.

Zie boven bl. 50 n°. 192; en noot 1.
Behalve op de aldaar in de noot aangehaalde plaatsen is dit gedicht, met het opschrift: «Onderscheit des uitwendigen en inwendigen Tempels» afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 349 en Poëzy 1650 bl. 498.
v. L. III bl. 92; v. Vl. I bl. 283 op 1630 en 544 op 1643?

Haec libertatis ergo, papieren geld geoffert op het autaer van de Hollandsche Vryheyd.

Zie boven bl. 50 n°. 193 en noot 2.
v. L. III bl. 73; v. Vl. I bl. 285.

Een Otter in 't Bolwerck.

Zie boven bl. 50 n°. 194 en noot 3.
v. L. III bl. 83; v. Vl. I bl. 286.

Op Haan Kalkoen.

In Poesy 1647 B bl. 192, Poëzy 1660 bl. 202 (met het opschrift: «Op Haan Kalkoentje») en Poëzy 1682 II bl. 185 (met het jaartal MDCXXX).
v. L. III bl. 102; v. Vl. I bl. 286.

Op denzelfden (Haen Kalkoen).

In Poesy 1647 B bl. 185 en Poëzy 1660 bl. 196 heeft het gedicht geen opschrift en is onder de *Poëten tegens de Consistorie* gekomen. Verder in Poëzy 1682 II bl. 185.
v. L. III bl. 103; v. Vl. I bl. 287.

Op den Heer Laurens Reaal.

In Versch. ged. 1644 bl. 134, Poëzy 1650 bl. 185 en Poëzy 1682 I bl. 552.
Door van Lennep en van Vloten op 1628 geplaatst. Het portret van Th. de Keyzer, waarop Vondel dit bijschrift maakte, is echter van het jaartal 1630 [1]).
v. L. II bl. 675; v. Vl. I bl. 250.

Brief van Kasper van Baerle over de *Hollandsche groete* van P. C. Hooft. (Door J. V. Vondel vertaalt).

Deze brief, dd. 30 Maart 1630, waarschijnlijk door Vondel in dit jaar vertaald, werd voor het eerst door ons in *Oud-Holland* I bl. 140 uitgegeven.

[1]) *Catalogus van de Historische tentoonstelling van Amsterdam* (1876), n°. 502.

P. C. Hooft onnaevolghlyk.

Komt voor in den zoo even genoemden brief van Barlaeus.
Verder in Poëzy 1682 II bl. 574, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. V. bl. 696 op 1648; v. Vl. I bl. 760 tusschen 1646 en 1647 met een vraagteeken.

1631.

September. Triomf-torts over de Nederlaegh der Koninghlycke vloote, op het Slaeck.

Zie boven bl. 51 n°. 198—202 en noot 1, en n°. 205.
v. L. III bl. 122; v. Vl. I bl. 290.

September. Lyck-offer van Maeghdeburgh.

Zie boven bl. 52 n°. 203—205 en noot 4.
v. L. III bl. 126; v. Vl. I bl. 291.

Aen den Koning (Gustaaf Adolf).

Zie boven bl. 52 n°. 203—205 en noot 2.
v. L. III bl. 132; v. Vl. I bl. 292.

October. Trouringk van Pieter Willemsz. Hooft en Cornelia de Vries.

In Versch. ged. 1644 bl. 336, Poëzy 1650 bl. 395 en Poëzy 1682 I bl. 732.
v. L. III bl. 104; v. Vl. I bl. 297 tusschen 1632 en 1633 met een vraagteeken.

October. Wellekomst van den heer Huigh de Groot t' Amsterdam, na sijne langduurige ballingschap.

In Versch. ged. 1644 bl. 184, Poesy 1647 A en B bl. 70, Poëzy 1650 bl. 206, Poëzy 1660 bl. 74 en Poëzy 1682 I bl. 325 (met de aanteekening: «In 't einde van Wijnmaent MDCXXXI»).
v. L. III bl. 140; v. Vl. I bl. 294.

Blixem van 't Noordhollandsche Synode.

Zie boven bl. 51 n°. 195 en noot 1.
v. L. III bl. 109; v. Vl. I bl. 287.

Decretum horribile. Gruwel der verwoestinge.

Zie boven bl. 51 n°. 196 en noot 2.
v. L. III bl. 111; v. Vl. I bl. 287.

Op Amsterdam.

Zie boven bl. 51 n°. 197 en noot 3.
v. L. III bl. 95; v. Vl. I bl. 289.

Graf-schrift (voor Jan Gijsbrechtsz).

Komt voor in Poesy 1647 A en B bl. 40, Poëzy 1660 bl. 44 en Poëzy 1682 II bl. 180.
v. Lennep noemt dit gedichtje «een voorgewend grafschrift» en stelt het op December 1625. Jan Gysbrechtsz. de Vries stierf echter in 1631, zoodat het wel degelijk als grafschrift bedoeld kan zijn.
v. L. II bl. 523; v. Vl. I bl. 768.

Jaergetyde van wylen heer Ioan van Oldenbarneveld.

Zie boven bl. 137 n°. 751 en 752 en noot 2.
Brandt zegt in het *Leven van Vondel* (uitg. Verwijs, bl. 44) van dit gedicht: «dat ik ook ontrent deezen tydt (1631) geschreven achtte».
v. L. III bl. 116; v. Vl. I bl. 289.

1632.

Januari. Inwying der doorluchtige Schoole t' Amsterdam.

Zie boven bl. 52 n°. 206 en noot 1.
v. L. III bl. 135; v. Vl. I bl. 292.

Doorluchtige School in 't kerxken van heilige Agnes t' Amsterdam. Door Mostert uit Schrijvers Latijn vertaalt.

In Versch. ged. 1644 bl. 341 en Poëzy 1682 II bl. 605.
v. L. III bl. 138; v. Vl. I bl. 293.

(Januari). Olyftack aan Gustaaf Adolf, om sijne Majesteit te bewegen datse Keulen, mijn geboortestadt, verschoone.

In Versch. ged. 1644 bl. 187, Poëzy 1650 bl. 207 en Poëzy 1682 I bl. 327.
v. L. III bl. 148; v. Vl. I bl. 294.

Huigh de Groots verlossing. Aan Mevrouw Marie van Reigersbergh.

In Versch. ged. 1644 bl. 172, Poëzy 1650 bl. 201 en Poëzy 1682 I bl. 320.
v. L. III bl. 145; v. Vl. I bl. 294.

Juni. Lyckklaght over Ernest Kazimir.

Zie boven bl. 53 n°. 207 en noot 1.
v. L. III bl. 151; v. Vl. I bl. 295.

Augustus. Stedekroon van Frederick Henrick.

Zie boven bl. 53 n°. 208 en 209 en noot 3.
v. L. III bl. 153; v. Vl. I bl. 296.

November. Grafschrift voor den graef van . . . . . . (Papenheim.)

Zie boven bl. 53 n°. 210 en noot 1.
v. L. III bl. 865; v. Vl. I bl. 299.

1633.

Vredewensch aen Constantyn Huigens.

Van dit gedicht bestaat nog een handschrift op het Amsterdamsche Gemeente-archief in de verzameling Diedrichs; ook bezit het Rijksarchief te 's-Gravenhage een fragment in authentiek echt handschrift van Vondel [1]).

In Versch. ged. 1644 bl. 207, Poëzy 1650 bl. 226 en Poëzy 1682 I bl. 345.

v. L. III bl. 172; v. Vl. I bl. 300.

Deuntje. Aan Mr. Cornelis Tymensz. Padbrué.

In Versch. ged. 1644 bl. 343, Poëzy 1650 bl. 516 en Poëzy 1682 II bl. 471.

v. L. III bl. 174; v. Vl. I bl. 300..

September. Uitvaert van mijn Dochterken.

In Versch. ged. 1644 bl. 314, Poëzy 1650 bl. 475 en Poëzy 1682 II bl. 59.

v. L. II bl. 526 op 1625; v. Vl. I bl. 219 op 1626?

September. Op den Heere Huigh de Groot, namaals Gezant der kroone van Sweden, by den Allerchristelijcksten Koninck.

Dit gedicht op de Groots afbeelding komt het eerst voor in het «Tooneel des aerdriicx Amst. J. Blaeu. 1635» dl. I, vel N. N. Delflandt met geheel verschillenden tekst. Dit bijschrift is gemaakt op een portret, A°. 1632 (Æt. 49) door Mierevelt geschilderd. Vgl. een onuitgegeven brief van Willem Blaeu, dd. 23 September 1633 in de verzameling van Papenbroek te Leiden.

Daarna in Versch. ged. 1644 bl. 132, Poëzy 1650 bl. 183 (hier is de tekst, gelijk v. L.) en Poëzy 1682 I bl. 559.

v. L. IV bl. 625 op 1645; v. Vl. I bl. 547 op 1643?

October. Lycksang over Dionys Vos, aen Caspar van Baerle.

Zie boven bl. 53 n°. 211 en noot 2.

v. L. III bl. 180; v. Vl. I bl. 301.

October. Vertroosting aan Geeraerdt Vossius, Kanonik te Kantelberg, over zijn zoon Dionys.

In Versch. ged. 1644 bl. 307, Poëzy 1650 bl. 467 en Poëzy 1682 II bl. 26.

v. L. III bl. 181; v. Vl. I bl. 301.

[1]) *Oud-Holland* I bl. 143 en II bl. 294.

November. Gedachtenis van Geurt Diedriks van Beuningen, Raedt en Burgemeester van Amsterdam.

In Versch. ged. 1644 bl. 211, Poëzy 1650 bl. 228 en Poëzy 1682 I bl. 347.

v. L. III bl. 183; v. Vl. I bl. 301.

December. Op het overlyden van Isabella Klara Eugenia.

In Versch. ged. 1644 bl. 298, Poëzy 1650 bl. 452 en Poëzy 1682 II bl. 53 (met het jaartal MDCXXXIII).

v. L. III bl. 189; v. Vl. I bl. 302.

Op de ontledinge des menschelycken lichaems verduytscht door V. F. Plemp.

Werd het eerst gedrukt in het voorwerk van: «Ontleeding | des | Menschelycken Lichaems | Eertyts int Latijn beschreven | door | Bartholomaeus Cabrolius | Nu verduijtscht en met bijvoechselen | als oock Figueren verrijckt | door V. F. P. | T' Amsterdam. | Bij Hendrick Lavrents op 't Water int Schrijfboeck Anno 1633.» folio. Ook in de tweede uitgave «t' Amsterdam, By Gillis Ioosten, Voor Hendrick Laurents, Boeckverkooper, woonende op de Cinghel by Ian Roon-poorts-Toorn, in 't Schrijf-boeck. Anno 1648.» in folio, wordt het gedicht gevonden.

Verder in Versch. ged. 1644 bl. 198, Poëzy 1650 bl. 216 en Poëzy 1682 II bl. 248.

v. L. III bl. 473: v. Vl. I bl. 398.

1634.

Begraefnis van den hond van Schout Bont. Aen alle honde-slagers en hondebeuls.

Zie boven bl. 53 n°. 212 en noot 2 [1]).

v. L. III bl. 191; v. Vl. I bl. 302.

Maart. Bede aen het Westewindeken, voor Pieter van Buren, ende Yda van Gerwen.

Zie boven bl. 54 n°. 214 en noot 2.

v. L. III bl. 542 op April 1638; v. Vl. I bl. 361 tusschen 1638 en 1639 met een vraagteeken.

Bede voor het Waelen Weeshuis t' Amsterdam.

Zie boven bl. 54 n°. 213 en noot 1.

v. L. III bl. 194; v. Vl. I bl. 303.

[1]) Van dit gedicht kwam een Hs. voor op de auctie-J. H. van Swinden (Fr. Muller 1866). Zie *Oud-Holland* II bl. 306.

November. Fackel van Dr. Ioan Blaeu en Geertruit Vermeul.

In Versch. ged. 1644 bl. 275, Poëzy 1650 bl. 375 en Poëzy 1682 I bl. 676.
v. L. III bl. 464; v. Vl. I bl. 321 op 1636?

Op de diepzinnige puntdichten van den Engelschen Poet John Donne. Vertaelt door C. Huigens.

Komt alleen voor in Poëzy 1682 II bl. 249. Met een sterretje in den «Bladtwyzer» vóór dit gedicht, zoodat het hier dus voor het eerst gedrukt is.
v. L. III bl. 208; v. Vl. I bl. 304.

Op de Tweedraght der Christe Princen.

Zie boven bl. 54 n°. 215 en noot 3.
v. L. III bl. 626 op September 1639; v. Vl. I bl. 397 op 1639.

1635.

Februari. Lyckklaght aan het Vrouwekoor, over het verlies van mijn Ega.

In Versch. ged. 1644 bl. 304, Poëzy 1650 bl. 464 en Poëzy 1682 II bl. 57.
v. L. III bl. 210; v. Vl. I bl. 305.

Op het toonneel des aerdryx, ofte nieuwe atlas, wtgegeven door W. en I. Blaeu.

Komt voor in het voorwerk van: «Toonneel | des aerdriicx, | Ofte | nievwe atlas, | Dat is | beschryving | van alle Landen: | Nu nieulycx uytgegeven, | Door | Wilhelm: en Iohannem Blaev. | Amsterdami, | Apud Guiljelmum | et Iohannem Blaeu. | Anno CIↃ IↃC XXXV.» gr. folio en in de latere uitgaven.
De «Voor-reden» is gedateerd: «Uyt onse Druckery der XXIIsten April, cIↃ IↃ cxxv».
Verder in Versch. ged. 1644 bl. 131, Poëzy 1650 bl. 173 en Poëzy 1682 II bl. 238.
v. L. III bl. 463 op 1638; v. Vl. I bl. 546 op 1643?

Juni. Briefje aan P. C. Hooft.

Vondel zond aan Hooft een afschrift van een door hem ontvangen brief van H. de Groot en voegde daaraan eenige regels toe. Zie *Oud-Holland* II bl. 294.

(*Juni*). Op den Zendbriefschryver van Daniel Mostart, Secretaris van Amsterdam.

Komt voor in het voorwerk van «D. Mostarts | Nederduytse | Secretaris. | ..... | 't Amstelredam, Voor Dirck Pietersz..... 1635.» 8°. en in de vele latere uitgaven; de opdracht is van 20 Juni 1635. Daarna in Poesy 1647 B bl. 160, Poëzy 1650 bl. 275, Poëzy 1660 bl. 173 en Poëzy 1682 II bl. 244.
v. L. III bl. 197; v. Vl. I bl. 306.

Augustus. Op den Heer Nicolaes Hasselaer (grafschrift).

Van dit gedicht bestaat het handschrift nog; het werd door ons beschreven in *Oud-Holland* I bl. 144.
Verder gedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 318, Poëzy 1650 bl. 479 en Poëzy 1682 II bl. 75.
v. L. II bl. 765 op 1629; v. Vl. I bl. 306.

October 1. Sofompaneas of Joseph in 't Hof. Treurspel.

Zie bl. 54 n°. 216—233.
v. L. III bl. 215; v. Vl. I bl. 308.

Bestand tusschen Polen en Sweden.

Zie boven bl. 57 n°. 234 en noot 1.
v. L. III bl. 265; v. Vl. I bl. 307.

1636.

April. De bruyloft van Cana. Aen Garbrant Anslo, en Abigel Schouten.

In Poesy 1647 A en B bl. 112, Poëzy 1650 bl. 398, Poëzy 1660 bl. 120 en Poëzy 1682 I bl. 733.
Zij ondertrouwden 20 Maart 1636 te Amsterdam.
v. L. III bl. 170 op 1630; v. Vl. II bl. 308 op 1658?

Juni. Grafdicht op jongkvrouw Isabelle le Blon.

Komt alleen voor in Poëzy 1682 II bl. 26 met de aanwijzing: «Overleden den 28 van Zomermaent 1636» en met een sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. III bl. 278; v. Vl. I bl. 323.

Juni. Vertroosting aen de ouders van Isabelle.

Komt alleen voor in Poëzy 1682 II bl. 63 met een sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. III bl. 279; v. Vl. I bl. 323.

Juni. Op Jonckvrouw Isabel le Blon.

Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 313, Poëzy 1650 bl. 480 en Poëzy 1682 II bl. 85.
v. L. III bl. 279; v. Vl. I bl. 323.

(*Juli*). De musch van Suzanne Bartelot, uit Baerles Latijn vertaalt.

In Versch. ged. 1644 bl. 365, Poëzy 1650 bl. 538 en Poëzy 1682 II bl. 462.
v. L. III bl. 271; v. Vl. I bl. 323.

(*Juli*). Waerschouwingh voor het Musken van Susanna Bartholot.

Komt het eerst voor in: «Het Eerste Deel | Van 't Amsteldams | Minne-Beekje, | Op nieuws vermeerdert, | En verbetert met verscheyden Minne-deuntjes. | Den tweeden Druck | t' Amstelredam. | Ged.uckt voor Ioost Hartgersz Boekverkooper/ woonende in | de Gasthuys-steegh/ by 't Stadthuys/ Anno 1637.» 12°.

Den eersten druk heb ik niet kunnen vinden, zoodat ik niet weet, of het gedicht daarin reeds gevonden wordt. Het gedicht van Hooft, beginnende: «'tMusje, lusje van myn meysje», enz volgt op Vondels vers.

Verder in Versch. ged. 1644 bl. 370, Poëzy 1650 bl. 544 en Poëzy 1682 II bl. 469.

v. L. III bl. 277; v. Vl. I bl. 325.

Kaspar van Baerles Aenspraeck aen Jakob Baeck, Rechtsgeleerde, toen hy hem riet te herhuwen, vertaalt uit het Latijn.

In Versch. ged. 1644 bl. 191, Poëzy 1650 bl. 211 en Poëzy 1682 I bl. 331.

v. L. III bl. 309 op Mei 1637; v. Vl I bl. 322.

1637.

Februari. Geluck aen den Heer Geeraert Schaep met zijn Burgemeesterschap.

In Versch. ged. 1644 bl. 199, Poëzy 1650 bl. 217 en Poëzy 1682 I bl. 335.

v. L. III bl. 290; v. Vl. I bl. 327.

Spiegel van Marie Spiegels, gemaelin van Burgemeester Geeraerd Schaep.

In Versch. ged. 1644 bl. 206, Poëzy 1650 bl. 224 en Poëzy 1682 I bl. 344.

v. L. III bl. 292; v. Vl. I bl. 328.

Mei. Aen den Heer Constantyn Huigens, op het overlijden van zijn Gemalin, Mevrouw Suzanne van Baerle.

In Versch. ged. 1644 bl. 303, Poëzy 1650 bl. 463, Huygens' *Korenbloemen* (1658) bl. 345 en *Korenbloemen* (1672) I bl. 185, en Poëzy 1682 II bl. 55 (met het jaartal MDCXXXVII.)

v. L. III bl. 305; v. Vl. I bl. 328.

Op Mevrouw van Zuilichem, Suzanne van Baerle.

In Versch. ged. 1644 bl. 316, Poëzy 1650 bl. 477 en Poëzy 1682 II bl. 84.

v. L. III bl. 307; v. Vl. I bl. 328.

Mei. De bruyloft van Ioan van de Pol en Duifken van Gerwen.

Zie boven bl. 57 n°. 235 en noot 2.

v. L. III bl. 249 op Juni 1637; v. Vl. I bl. 329 op 1637?

October 16. Gysbreght van Aemstel. Treurspel.

Zie boven bl. 57 n°. 236—286.

Het gedicht in de opdracht, beginnende: «Gelijck het Pentheus docht» (v. L. III bl. 379) komt behalve in Poëzy 1650 en 1682 ook nog voor in Poesy B bl. 161 en Poëzy 1660 bl. 174.

De rei van Klarissen vindt men behalve in de op bl. 58 noot 2 aangehaalde plaatsen nog op bl. 3 van het: «Tweede Deel van 't | Haerlems | Liedt-boeck, | Anders ghenaemt des | Laurier-Krans der Amoreusen; | zynde versien met veele nieu ende oude | Deuntjes, oock Dichten en andre fraye | Rym-stucken | Den sevenden Druck. | *Vignet*. | Gedruckt tot Haerlem/ | By Vincent Casteleyn, op de marckt, | in de Druckerye, Anno CIↃ IↃ XXXXIII». 8°. oblong, met het opschrift: «Stemme: Nova». In «Den Achtsten Druck» van dit boekje, in 1645 verschenen, komt het gedicht voor op bl. 8 en 9, maar er is een kleine houtsnede, «de aanbidding der herders» voorstellende en gemerkt: «P. C.», boven geplaatst.

In «Den Negenden Druck», in 1648 by Vincent Casteleyn uitgegeven, komt het gedicht op bl. 8 en 9 voor met het opschrift, «Stemme: Hoe drayet Rat van Avonturen».

v. L. III bl. 325; v. Vl. I bl. 334.

Schouwburgdichten.

a. Het versje, beginnende: «De wereld is een speeltooneel» vindt men, behalve in enkele uitgaven van *Gysbreght van Aemstel* (n°. 237, vlg.) in Versch. ged. 1644 bl. 340, Poëzy 1650 bl. 500, op n°. 300 en Poëzy 1682 II bl. 381.

b. Het versje, beginnende: «Tooneelspel quam in 't licht», is afgedrukt, behalve in n°. 237 en vlg. in Versch. ged. 1644 bl. 340, Poëzy 1600 bl. 500, op n°. 299 en Poëzy 1682 II bl. 381.

c. Het versje, beginnende: «Het spel heeft», komt voor, behalve in n°. 237 en vlg. in Versch. ged. 1644 bl. 340, Poëzy 1650 bl. 500 en Poëzy 1682 II bl. 381.

d. Het versje, beginnende: «De Byen storten» vindt men, behalve in n°. 237 en vgl. in Versch. ged. 1644 bl. 340, Poëzy 1650 bl. 500 en Poëzy 1682 II bl. 381.

e. Het versje, beginnende: «Twee vaten heeft Jupijn», komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 341, Poëzy 1650 bl. 501, op n°. 298 en Poëzy 1682 II bl. 381.

f. Het versje, beginnende: «Gezegent is dat lant» is afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 341, Poëzy 1650 bl. 501 en Poëzy 1682 II bl. 382.

g. Het versje, beginnende: «Hetzy ghy speelt» in Versch. ged. 1644 bl. 341, Poëzy 1650 bl.

501, op n°. 300 en Poëzy 1682 II bl. 381.
v. L. III bl. 320; v. Vl. I bl. 333.

Op den nieuwen Schouwburgh. Aen den Raedsheer Nikolaes van Kampen.

Zie boven bl. 58 n°. 236 en noot 3.
v. L. III bl. 335; v. Vl. I bl. 333.

Waerschouwing.

Zie boven bl. 58 n°. 236 en noot 3.
v. L. III bl. 320; v. Vl. I bl. 333.

November. Geluck op het Huwelijck vande Heer Michiel Pompe ende Adriana van Beveren.

Zie boven bl. 68 n°. 301 en noot 1 op bl. 69.
v. L. III bl. 303; v. Vl. I bl. 330.

Als Gijsbert (*sic*) van Amstel belet wierd gespeelt te werden, door N. N. een Akenaar.

In Bloemkrans van Versch. ged. (1659) bl. 50, Poëzy 1660 bl. 480 en met het opschrift: «Op N. N. een Akenaer, Die 't speelen van zeeker Treurspel belette», in Poëzy 1682 II bl. 392.
v. L. X bl. 351 op 1664?; v. Vl. II bl. 434 op 1658?

Zege-zang ter eere van Gillis van Vinckenroy, Burgemeester, Twaelfman, en Keizer van den edelen Kruisboge.

In Poesy 1647 A en B bl. 103, Poëzy 1650 bl. 247, Poëzy 1660 bl. 110, en Poëzy 1682 I bl. 357.
v. L. III bl. 283 op 1636; v. Vl. I bl. 332.

1638.

Januari. Klaghte over Cornelia Vos. Aen de zelve.

Zie boven bl. 69 n°. 302 en noot 2.
v. L. III bl. 177; v. Vl. I bl. 354.

April. Ter eeuwige gedachtenisse van Raatsheer Nikolaas van Kampen, Stichter des Schouburghs, in den jare 1637.

In Versch. ged. 1644 bl. 137, Poëzy 1650 bl. 186, op de gravure onder n°. 300 beschreven, en Poëzy 1682 II bl. 380.
v. L. III bl. 313 op November 1637; v. Vl. I bl. 333 met een vraagteeken.

Mei. Bruiloftlied, voor Guglielmo Bartelotti van den Heuvel, en Jakoba van Erp.

In Versch. ged. 1644 bl. 277, Poëzy 1650 bl. 377 en Poëzy 1682 I bl. 713.
Zij ondertrouwden 5 Mei 1638 te Amsterdam.
v. L. II bl. 654 op 1627; v. Vl. I bl. 297 op 1632.

September. Op de blyde inkomste van Maria de Medicis, t' Amsterdam.

a. Op de Koninginne en de stad. (v. L. III bl. 447, v. Vl. I. 358).
Komt het eerst voor op bl. 3 van: «Blyde | inkomst | der allerdoorlughtighste | Koninginne | Maria de Medecis, | t' Amsterdam. Vertaelt uit het Latijn des hooghgeleerden heeren | Kasper van Baerle, | Professor in de doorluchtige Schole | der gemelde Koopstede. | *Vignet: wapen van Amsterdam.* | t' Amsterdam, | By Johan en Cornelis Blaev, | CIↃ IↃC XXXIX». (XII) en (76) blz. folio. De voorrede is gedateerd 20 van Wijnmaand. 1638.
Daarna in: «Caspar van Baerles | Oratien, | en Blyde inkomst | van | Maria de Medicis. | Uyt het Latijn vertaalt. | *Vignet.* | t' Amsterdam, | By Jan van Duisburgh, ... In 't jaer M. DC. LXII», 8°., in welken herdruk ook alle volgende gedichten te vinden zijn.
Verder in Versch. ged. 1644 bl. 137, Poëzy 1650 bl. 127 en Poëzy 1682 I bl. 162.
b. Op de Vertooning des huwelijcx van Henrick de IV en Maria de Medecis. (v. L. III 445).
In van Baerle bl. 20, Versch. ged. 1644 bl. 138, Poëzy 1650 bl. 128 en Poëzy 1682 I bl. 163.
c. Op Berecynthia. (v. L. III 446).
In van Baerle bl. 31, en met den titel «Op de Vertooninge van Berecynthia» in Versch. ged. 1644 bl. 138, Poëzy 1650 bl. 128 en Poëzy 1682 I bl. 163.
d. Op het Oost Indisch huis. (v. L. III 448).
In van Baerle, bl. 39, Versch. ged. 1644 bl. 139, Poëzy 1650 bl. 129 en Poëzy 1682 I bl. 164.
e. Op het gerecht der Oost Indische koopmanschappen voor 's Konings Moeder aengerecht. (v. L. III 449).
In van Baerle bl. 42, Versch. ged. 1644 bl. 140, Poëzy 1650 bl. 130 en Poëzy 1682 I bl. 165.
f. Op Amsterdam. (v. L. III bl. 451).
In van Baerle bl. 51, Versch. ged. 1644 bl. 140, Poëzy 1650 bl. 130 en Poëzy 1682 I bl. 166.
g. Op den Slangen Staf van Mercurius. (v. L. III 451.)
In van Baerle bl. 52, Versch. ged. 1644 bl. 140, Poëzy 1650 bl. 130, en Poëzy 1682 I bl. 166.
h. Een schoone Maeghd, uitbeeldende Amsterdam, verwellekomde de Koningin met deze vaersen. (v. L. III 450.)
Afzonderlijk uitgegeven, zie boven bl. 69, n°. 303.
In van Baerle bl. 53, Versch. ged. 1644 bl. 141, Poëzy 1650 bl. 131 en Poëzy 1682 I bl. 166 •

i. Op Neptun, Merkuur, en d' Amsterdamsche Maeghd, die de Koningin, op het Rockin ontmoeten en begroeten. (v. L. III 450).
In van Baerle bl. 53, Versch. ged. 1644 bl. 141, Poëzy 1650 bl. 131 en Poëzy 1682 I bl. 166.
k. Op het huwelijck van Francois van Medecis, groot Hartogh van Toskanen, en Joanna van Oostenryck, Keizer Ferdinands Dochter. (v. L. III 452.)
In van Baerle bl. 56, Versch. ged. 1644 bl. 142, Poëzy 1650 bl. 132 en Poëzy 1682 I bl. 167.
l. Op de schenckagie der Keizerlycke Wapenkroon. (v. L. III 453).
In van Baerle bl. 57, Versch. ged. 1644 bl. 142, Poëzy 1650 bl. 132 en Poëzy 1682 I bl. 168.
m. Op de Vertooningen van den Rycxkloot van Vranckrijck, onder Henrick de III gescheurt, door Henrick de IV geheelt en herstelt. (v. L. III 454).
In van Baerle bl. 61, Versch. ged. 1644 bl. 143, Poëzy 1650 bl. 133 en Poëzy 1682 I bl. 168.
n. Een Oost Indisch schip, dat de Koningin na haren naam noemde, enz. (v. L. III 455).
In van Baerle bl. 65, Versch. ged. 1644 bl. 143, Poëzy 1650 bl. 133 en Poëzy 1682 I bl. 170.
o. Op de afbeelding van de Koningin. (v. L. III 457).
In van Baerle bl. 70, Versch. ged. 1644 bl. 144, Poëzy 1650 bl. 134 en Poëzy 1682 I bl. 170.
p. Op de geboorte des Dolfijns, gevallen juist ten zelven dage, en op die uure, toen Maria de Medecis, uit Amsterdam vertrock. (v. L. III 466).
In van Baerle bl. 76, Versch. ged. 1644 bl 144, Poëzy 1650 bl. 135 en Poëzy 1682 I bl. 170.

October. Op den Heer Jacob de Graef, Heer van Polsbroeck, Burgemeester van Amsterdam.

In Versch. ged. 1644 bl. 317, in de Voorrede van Brandt voor zijn «Op het sluiten der eeuwige vrede» in den *Olyfkrans der Vrede* (1649), bl. 187—257 (herdrukt in zijn *Gedichten*, te Rotterdam bij J. Naeranus uitgegeven). Verder in Poëzy 1650 bl. 478 en Poëzy 1682 II bl. 74.
v. L. III bl. 467; v. Vl. I bl. 360.

October. Op Kornelis Gysbertz. Plemp, Licentiaet in de Rechten.

In Versch. ged. 1644 bl. 320, Poëzy 1650 bl. 471 en Poëzy 1682 II bl. 77.
v. L. III bl. 471; v. Vl. I bl. 361.

Op het Corporaalschap des Heeren van Swieten, op de Doelen, geschildert door Sandrart.

In Versch. ged. 1644 bl. 337, Poëzy 1650 bl. 510 en Poëzy 1682 II bl. 332.
v. L. III bl. 457; v. Vl. I. bl. 360.

Rozemont, treurspel.

Dit fragment komt voor achter de *Maeghden* (zie n°. 314) en *Gebroeders* (n°. 324) en in Poëzy 1682 II bl. 564.
v. L. III bl. 476; v. Vl. I bl. 362.

Op (d' afbeelding van) Henrick Meurs.

Zie boven bl. 69 n°. 304 en noot 3.
v. L. III bl. 160 op 1632; v. Vl. I bl. 299 op 1632?

1639.

(*Februari*). Aanmerkingen op Huygens' Daghwerck.

Eerst uitgegeven door Dr. Th. Jorissen in de *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie*, 2e reeks III bl. 234, daarna door mij in *Oud-Holland*, II bl. 296.

April. Uitvaart van Jakob Baeck, Licentiaet in de Rechten. Aan Nikolaes van der Haes, out Professor.

In Versch. ged. 1644 bl. 311, Poëzy 1650 bl. 471, en Poëzy 1682 II bl. 34.
v. L. III bl. 313 op October 1637; v. Vl. I bl. 329 op 1637.

Mei 19. Elektra van Sophokles. Treurspel.

Zie boven bl. 69 n°. 305—310.
De tweeregelige aanhaling uit Virgilius in de opdracht is ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 592.
v. L. III bl. 481; v. Vl. I bl. 363.

Maeghden. Treurspel.

Zie boven bl. 70 n°. 311—319 en noot.
v. L. III bl. 547; v. Vl. I bl. 379.

September 9. Brief aan de Groot.

Het Hs. van dezen brief komt bij v. Lennep gefacsimileerd voor en is thans in de Universiteits-bibliotheek te Leiden [1]).
v. L. III bl. 545; v. Vl. I bl. 397.

November 29. Gebroeders. Treurspel.

Zie boven bl. 71 n°. 321—330 en noot [2]).
Van de citaten in de opdracht vindt men het eerste, beginnende: «Leert rechtvaerdigheidt» ook afgedrukt met het opschrift: «Uit Virgiel» in Poesy 1647 A en B bl. 83, Poëzy 1650 bl. 474, Poëzy 1660 bl. 89 en Poëzy 1682 II bl. 594.
Het tweede, beginnende: «'t Zy wat nakomeling», in Poëzy 1650 bl 474 en Poëzy 1682 II bl. 594.

---

[1]) *Oud-Holland*, II bl. 298.
[2]) Zie over het Hs. van enkele gedeelten *Oud-Holland*, II bl. 299.

Het derde, beginnende: «Hier beschreit men», met het opschrift: «Op een droeve Schouburg», in Poesy 1647 A en B bl. 83, in Poëzy 1660 bl. 88, en met het opschrift: «Uit Virgilius» in Poëzy 1650 bl. 474 en Poëzy 1682 II bl. 592.

Het vierde, beginnende: «Maar by al even styf», met het opschrift: «Uit Virgiel» in Poesy 1647 A en B bl. 161, Poëzy 1650 bl. 474, Poëzy 166 bl. 174 en Poëzy 1682 II bl. 593.

v. L. III bl. 629; v. Vl. I bl. 398.

November. De feest van den Heere Directeur Hillebrand Bentes, en Jofvrouwe Katharine Baeck.

In Versch. ged. 1644 bl. 267, Poëzy 1650 bl. 367 en Poëzy 1682 I bl. 658.

Zij ondertrouwden 18 November 1639 te Amsterdam.

v. L. III bl. 315 op 1637; v. Vl. I bl. 331 op 1637.

Ridderlyck bancket voor Heer Adam van Lochorst, Ridder, Heer van de Lier, en Joffer Cornelia Paauw, eenige Dochter van Heer Michiel Paauw, Ridder van Sint Marco, Heer van Achtienhoeven, etc.

Zie boven bl. 73 n°. 331 en noot 1.

v. L. IV bl. 32 op 1640; v. Vl. I bl. 456 op 1641.

Op (de schryfkunst van) Henrick Meurs.

Zie boven bl. 73 n°. 332 en noot.

v. L. III bl. 159 op 1632; v. Vl. I bl. 298 op 1632?

Op Judith Cotermans, huisvrouw van Henrick Meurs.

Zie boven bl. 72 n°. 333 en noot.

v. L. III bl. 160 op 1632; v. Vl. I bl. 299 op 1632?

1640.

Maart. (Grafschrift) op Johanna Vossius.

In Versch. ged. 1644 bl. 319, Poëzy 1650 bl. 480 en Poëzy 1682 II bl. 85.

v. L. III bl. 179; v. Vl. I bl. 419.

Maart. Op Geeraert Vossius, den jonge.

In Versch. ged. 1644 bl. 319, Poëzy 1650 bl. 471 en Poëzy 1682 II bl. 76.

v. L. III bl. 179; v. Vl. I bl. 419.

October 11. Joseph in Dothan. Treurspel.

Zie boven bl. 73 n°. 334—354.

Het gedichtje in de opdracht, beginnende: «Gy kunt», is ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 594.

v. L. III bl. 727; v. Vl. I bl. 422.

October 23. Joseph in Egypten. Treurspel.

Zie boven bl. 76 n°. 355—370 en noot.

Behalve de in noot 1 aangehaalde plaatsen, vindt men het versje, beginnende: «Hy schelt my» (v. L. III bl. 804) met het opschrift: «Venus in den Hippolytus van Euripides»» in Poëzy 1682 II bl. 591 en het versje, beginnende: «'k Vervloek, verwensch», (v. L. III bl. 804) met het opschrift: «Hippolitus in Senekaes treurspel» in Poëzy 1682 II bl. 596.

v. L. III bl. 801; v. Vl. I bl. 440.

October. De Heunigh-korff, van Dirck Kasteleyn en Elisabeth de Vries.

Komt voor op bl. 3 en 4 van: «Rympjes | Aen de | jeught; | Genoot op de Feest van | Dirck Kasteleyn, | En | Elisabeth de Vries. | In Echt gebonden den 21 October 1640. | In Amsterdam. | *Vignet.* | t'Amsterdam, voor Denijs Verschueren, Boeckverkooper op | de Nieuwen Dijck, inde Biestkens Bybel. 1640.», 32 blz. 16°. oblong. Op de laatste bladzijde leest men: «t' Amsterdam, Gedruckt by Dominicus vander Stichel, woonende | op de Lauweriers-Graft. 1640».

Vondels gedicht heeft hier een eenigszins anderen tekst en is onderteekend: *Slickt zoetjens.* Behalve Vondels sonnet vindt men er nog een aantal gedichten in.

Vervolgens komt het voor in Versch. ged. 1644 bl. 367; hier zijn, evenals op alle volgende plaatsen, de namen van Bruid en Bruidegom weggelaten. Daarna op bl. 304 van: «t' Amsteldams | Minne-Beeckie, | . . | Den sevende Druck. | t'Amsterdam by Paulus Matthysz gedruckt. | Voor Joost Hartgers . . . Anno 1645».

Verder in Poëzy 1650 bl. 530 en Poëzy 1682 II bl. 461.

v. L. III bl. 470 op 1638; v. Vl. I bl. 362 na 1638 met een vraagteeken.

Op Cornelis Anslo.

In Versch. ged. 1644 bl. 136, Poëzy 1650 bl. 191 en Poëzy 1682 I bl. 578 [1]).

v. L. III bl. 170 op 1632; v. Vl. I bl. 298 op 1632?

1641.

April. Danckoffer aen den magistraet

---

[1]) Zie C. Vosmaer, *Rembrandt, sa vie et ses oeuvres*, 2e. *Ed.* bl. 522 en 524.

In de Albertina te Weenen vond de Vries een portret van Anslo door Rembrandt in rood krijt, geteekend: *Rembrandt f 1640* en met het vers van Vondel er onder.

van Amsterdam, na het spelen van de Gebroeders in den Schouburgh.

Zie boven bl. 79 n°. 373 en noot 1.
v. L. III bl. 709 op Januari 1640; v. Vl. I bl. 417.

(Op het Treurspel der) Gebroeders.

Zie boven bl. 79 n°. 372 en noot 2.
v. L. III bl. 648; v. Vl. I bl. 400 op 1633.

Mei. Grafnaelt voor 's Konings Stadthouder in Yrlandt.

Zie boven bl. 79 n°. 371 en noot 1.
v. L. IV bl. 112; v. Vl. I bl. 475.

Op den Graef van Straffort, Onderkoningk van Yrland.

In Versch. ged. 1644 bl. 316, Poëzy 1650 bl. 477 en Poëzy 1682 II bl. 73.
v. L. IV bl. 114; v. Vl. I bl. 476.

Peter en Pauwels. Treurspel.

Zie boven bl. 79 n°. 374—382 en noot.
v. L. IV bl. 41; v. Vl. I bl. 459.

Aen den leeuw van Hollant.

Zie boven bl. 81 n°. 383—385 en noot.
v. L. IV bl. 368 op 1642; v. Vl. I bl. 446 op 1642.

Op den Koperen duim van 't beelt des hertogen van Alba, enz.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 575 met een sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. III bl. 270 op 1636; v. Vl. I bl. 419 op 1640?

1642.

April. Op de Zangkunst van den Heere Joan Albert Ban.

Komt voor in het voorwerk van: «Zangh-bloemzel | Van | Ioan Albert Ban | Haerlemmer | Dat is, | Staeltjes van den zinroerenden zangh: | Met dry stemmen, en den Gemeene-Grondtstem.| Neffens een kort Zangh-bericht,| Ten dienste van alle Vaderlandtsche Zangh-lievers. | Hoogh-stem. | *Vignet.* | t' Amsterdam, by Paulus Matthysz. | Voor Louys Elzevier op 't Water, inden Olm-boom. 1642». 4°. De opdracht van dit boek aan C. Huygens is gedateerd 1 Mei 1642.
Verder met gewijzigden tekst in Versch. ged. 1644 bl. 226, Poëzy 1650 bl. 328 en Poëzy 1682 II bl. 470.
v. L. II bl. 160 op 1623; v. Vl. I bl. 154 op 1623?

Mei. Henriette Marie t' Amsterdam.

Zie boven bl. 81 n°. 386 en noot 1.
v. L. IV bl. 124; v. Vl. I bl. 477.

Mei. De Hymen van Oranje en Britanje.

Zie boven bl. 82 n°. 387 en noot 2.
v. L. IV bl. 143; v. Vl. I bl. 481.

Aen de Hofsteê van Laurens Baeck, toen Baerle haer met zijn vaerzen eerde.

In Versch. ged. 1644 bl. 194, Poëzy 1650 bl. 214 en Poëzy 1682 I bl. 334.
Vervolgens mededeeling van Dr. J. A. Worp is het gedicht van van Baerle (v. L. III bl. 164), dat de aanleiding voor Vondels ontboezeming geweest is, in Hs. gedateerd 22 Juli 1642.
v. L. III bl. 168 op 1632; v. Vl. I bl. 296 op 1632?

October. Aen den Heer Mattheus Vossius, Historischryver van Hollant en Zeelant, op zyn huwelyck, met Jongkvrouw Johanna van Veen.

Zie boven bl. 82 n°. 388 en noot 3.
v. L. IV bl. 372; v. Vl. I bl. 483.

Publius Ovidius Nazoos Heldinnebrieven, vertaelt door J. van den Vondel.

Zie boven bl. 82 n°. 389 en 390.
Het Hs., door D. van Hoogstraten voor deze uitgave gebruikt, is thans in de Universiteitsbibliotheek te Leiden; zie *Oud-Holland* II bl. 17.
v. L. IV bl. 159; v. Vl. I bl. 484.

Brieven der Heilige Maeghden, martelaressen.

Zie boven bl. 82 n°. 391—394 en noot.
v. L. IV bl. 279; v. Vl. I bl. 518.

Op het Pater Noster des zaligen Vaders en Apostels van Oost Indien, Francois Xaveer.

In Versch. ged. 1644 bl. 223, Poëzy 1650 bl. 308 en Poëzy 1682 I bl. 469.
v. L. IV bl. 364 op Juli 1642; v. Vl. I bl. 545.

1643.

Juli. Op de bruiloft van Cornelis le Blon, Getrouwt met Jongkvrouw Elizabeth van den Kerckhove.

Zie boven bl. 83 n°. 396 en noot 1.
v. L. III bl. 185 op 1633; v. Vl. I bl. 307 op 1635.

Augustus. Op den Heer Diedrick de Vlaming van Outshoren, Heer

van Outshoren, Burgemeester van Amsterdam.

In Versch. ged. 1644 bl. 318, Poëzy 1650 bl. 479 en Poëzy 1682 II bl. 74.
v. L. IV bl. 369 op 1642; v. Vl. I bl. 483 op 1642.

Aen de Beurs van Amsterdam.

Zie boven bl. 83 n°. 397 en 398 en noot 2.
v. L. IV bl. 22 op 1640; v. Vl. I bl. 476 op 1641?

Aen de Beurs van Amsterdam.

In Versch. ged. 1644 bl. 218, Poëzy 1650 bl. 236, en Poëzy 1682 I bl. 352.
v. L. IV bl. 24 op 1640; v. Vl. I bl. 476 op 1641?

Op de schildery van mejoffer Anna Wymers.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 146 en Poëzy 1682 I bl. 602.
v. L. V bl. 770 op 1648; v. Vl. I bl. 29 op 1649?

1644.

Maart. Vondel aen zynen afwezenden vrient.

In Versch. ged. 1644 bl. 405, verkort in het voorwerk van Poëzy 1650 en in het voorwerk van Poëzy 1682 I
v. L. IV bl. 416; v. Vl. I bl. 547.

September 16. Brief van Vondel aan C. Huygens.

Voor het eerst naar het Hs. afgedrukt door mijn vriend de Vries in *De(n) Nederlandsche(n) Spectator* van 10 Mei 1879; daarna door mij met facsimile in *Oud-Holland* II bl. 24. Zie ook J. Dyserinck *Vondels sterfdag*, bl. 45.

Klaghte over de weerspannelingen in Groot Britanje.

Zie boven bl. 84 n°. 399—401 en noot.
v. L. IV bl. 388 op 1643; v. Vl. I bl. 547.

Morgenwecker der Sabbatisten.

Zie boven bl. 84 n°. 402 en noot.
v. L. IV bl. 391; v. Vl. I bl. 548.

Het radt van avonturen.

Zie boven bl. 84 n°. 403 en noot.
v. L. IV bl. 395; v. Vl. I bl. 549.

Olyftack van Zyne Heiligheid Innocent den tiende.

Zie boven bl. 84 n°. 404.
Afgedrukt in: «Der Poëten Vegtschool» (1645), bl. 4, in Poesy 1647 A en B bl. 116, Poëzy 1650 bl. 297, Poëzy 1660 bl. 124 en Poëzy 1682 I bl. 459.
v. L. IV bl. 411; v. Vl. I bl. 554.

Mundus vult decipi.

In Poesy 1647 A en B bl. 94, Poëzy 1660 bl. 100 en Poëzy 1682 II bl. 220.
v. L. IV bl. 396; v. Vl. I bl. 551.

Aen den Edelen Heer Francois Junius Fz. Op den Wetsteen der Vernuften.

Dit gedicht komt voor in het eerste deel van J. de Brune's *Wetsteen der Vernuften*, «t' Aemsteldam, By Jacob Lescaille, op d' oude Heeregraft, by de Heysteegh. CIↃ IↃC XLIV» verschenen; ook in de volgende uitgaven.
Afgedrukt in Versch. ged. 1644 bl. 227, Poëzy 1650 bl. 241 en Poëzy 1682 II bl. 241.
v. Vl. V bl. 4 op 1645; v. Vl. I bl. 546 op 1643.

Aen den Heer Joachim van Wickevort, Ridder. Agent van hare Hoogheit van Hessen.

In den eersten druk van de Brune's *Jock en Ernst*, in 1644 «t' Amsterdam by Jacob Aertsz Colom» verschenen, vindt men dit gedicht niet. Daar het in Versch. ged. 1644 voorkomt, moet het gedicht in dit jaar vervaardigd zijn.
Komt voor in Versch. ged. 1644 bl. 228, Poëzy 1650 bl. 243 en Poëzy 1682 II bl. 243.
v. L. VI bl. 35 op 1649; v. Vl. I bl. 546 op 1643?

1645.

Januari. Klaghte over het verongelucken der Kercke van Sinte Katharina, t' Amsterdam.

Zie boven bl. 84 n°. 405 en 406 en noot.
v. L. IV bl. 422; v. Vl. I bl. 555.

Juli. Bruylofts-zang aen den E. Bruydegom, Nikolaes Pankras, ende sijne E. Bruydt, Petronelle de Waert.

In Poesy 1647 A en B bl. 114, Poëzy 1650 bl. 396, Poëzy 1660 bl. 122 en Poëzy 1682 I bl. 681.
Zij ondertrouwden 4 Juli 1645 te Amsterdam.
v. L. IV bl. 20 op 1640; v. Vl. I bl. 458 op 1641.

(*Juli*). Danckdicht aen Boreas, die zijn Excellentie Huigh de Groot t' Amsterdam een poos ophielt.

Zie boven bl. 85 n°. 407. De noot is daar weggevallen; zij was aldus: Afgedrukt in Poesy

1647 A en B bl. 72; Poëzy 1650 bl. 244, Poëzy 1660 bl. 75 en Poëzy 1682 I bl. 355.
v. L. IV bl. 626; v. Vl. I bl. 607.

(*Juli*). Op het vertreck zijner Excellentie.

Zie boven bl. 85 n°. 407 en noot 1.
v. L. IV bl. 628; v. Vl. I bl. 607.

Augustus 3. Aen Jakob Heiblok.

Werd gescheven in het Album amicorum van J. Heiblocq, dat thans in het bezit is van mevr. de wed. Mr. J. Kneppelhout; zie het facsimile in *Oud-Holland* II bl. 30. Het werd het eerst gedrukt op bl. 238 van «Jacobi Heiblocq Amstelaedamensis Farrago Latino-Belgica Of Mengelmoes van Latijnsche en Duitsche gedichten ... t' Amsteldam, By Pieter van den Berge, ... 1662», 8°. en daarna in Poëzy 1682 II bl. 585, met een sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IV bl. 757; v. Vl. I bl. 610.

September. Uitvaert van zijn Excellentie.

Zie boven bl. 85 n°. 408 en noot 2.
v. L. IV bl. 630; v. Vl. I bl. 607.

(*September*). Op den Heer Hugo de Groot.

In Poesy 1647 A en B. bl. 77, Poëzy 1660 bl. 81 en Poëzy 1682 II bl. 76.
v. L. IV bl. 632 op Juni 1645; v. Vl. I bl. 608.

October. Altaer-geheimenissen.

Zie boven bl. 85 n°. 410—416 en noot 1—3.
v. L. IV bl. 455; v. Vl. I bl. 562.

(*October*). Lyckzangk over Herman van der Pol, raet en out schepen t' Amsterdam.

Zie boven bl. 87 n°. 418 en noot.
v. L. IV bl. 747; v. Vl. I bl. 610.

October. Grafschrift.

Zie boven bl. 87 n°. 418 en noot.
v. L. IV bl. 749; v. Vl. I bl. 611.

Eeuwgety der Heilige Stede, t' Amsterdam.

Werd het eerst gedrukt achter *Altaergeheimenissen* (1645) bl. 162 (n°. 410—416).
Zie bl. 85 n°. 410 en noot 2.
v. L. IV bl. 440 op April 1645; v. Vl. I bl. 559.

Kenteken des afvals.

Zie boven bl. 85 n°. 410 en noot 3.
v. L. IV bl. 432 op Februari 1645; v. Vl. I bl. 558.

Schilt des Geloofs.

In «Der Poëten Vegtschool» (1645) bl. 26, Poesy 1647 A en B bl. 129, Poëzy 1660 bl. 139 en Poëzy 1682 II bl. 683, met het jaartal MDCCXLV (*sic*) onder de «Oude rymen».
v. L. IV bl. 449 op April 1645; v. Vl. I bl. 561.

Bevestiginge door den Magistraet van Amsterdam.

In «Der Poëten Vegtschool» (1645) bl. 26, Poesy 1647 A en B bl. 129, Poëzy 1660 bl. 140 en Poëzy 1682 II bl. 683, onder de «Oude rymen».
v. L. IV bl. 350 op April 1645; v. Vl. I bl. 561.

Grotius testament.

Zie boven bl. 85 n°. 409.
v. L. IV bl. 635; v. Vl. I bl. 608.

Danckoffer aen Jakob, aertsbisschop van Mechele; toen het zyn Doorluchtigheit beliefde myne Altaergeheimenissen te erkennen.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 355 en Poëzy 1682 II bl. 114.
v. L. IV bl. 618 op November 1645; v. Vl. I bl. 601.

De druckkunst. Aen Balthasar Moerentorf.

Zie boven bl. 86 n°. 417 en noot.
v, L. II bl. 293 op 1625; v. Vl. I bl. 186 op 1625?

Aen den Lasteraer van wylen den Konincklycken Gezant Huigh de Groot.

Zie boven bl. 87 n°. 419 en 420 en noot.
v. L. V bl. 427 op 1646; v. Vl. I bl. 610 op 1645?

Geluck aen Louyze Maria, Koningin van Polen en Sweden, Hertogin van Mantua en Nevers.

In Poesy 1647 A en B bl. 117, Poëzy 1650 bl. 152, Poëzy 1660 bl. 126 en Poëzy 1682 I bl. 188.
v. L. IV bl. 750; v. Vl. I bl. 611.

By-schriften op d' Afbeeldinge van de Koninglijcke Bruit van Polen (4 gedichten).

In Poesy 1647 A en B bl. 121, Poëzy 1650 bl. 180, Poëzy 1660 bl. 130 en Poëzy 1682 I bl. 597.
v. L. IV bl. 755 op December 1645; v. Vl. I bl. 612.

Op 's Konings afbeeldinge.

In Poesy 1647 A en B bl. 122, Poëzy 1650 bl. 179, Poëzy 1660 bl. 131 en Poëzy 1682 I bl.

546. In Poëzy 1650 en 1682 met het opschrift: «Op Uladislaus, koning van Polen en Zweden».
v. L. IV bl. 756 op December 1645; v. Vl. I bl. 612.

Aen de Heeren Gezanten.

In Poesy 1647 A en B bl. 122, Poëzy 1650 bl. 155, Poëzy 1660 bl. 132 en Poëzy 1682 I bl. 192.
v. L. IV bl. 754 op December 1645; v. Vl. I bl. 612.

1646.

Juli. Publius Virgilius Maroos Wercken.

Zie boven bl. 87 n°. 421—429.
De gedichten, boven elk boek geplaatst, zijn met het opschrift: «Kort inhoudt van P. Virgilius Maro» herdrukt in Poëzy 1650 bl. 487 en Poëzy 1682 II bl. 553.
v. L. V bl. 9; v. Vl. I bl. 613.

Juli 21. Brief aan C. Huygens.

Komt in facsimile voor bij van Lennep; zie over het Hs. *Oud-Holland* II bl. 32.
v. L. V bl. 421; v. Vl. I bl. 733.

Juli 21. Brietje aan Juffr. C. Zueria.

Komt in facsimile voor bij van Lennep; zie over het Hs. *Oud-Holland* II bl. 32.
v. L. V bl. 422.

Juli 26. Brief aan P. C. Hooft.

In facsimile bij van Lennep; zie over het Hs. *Oud-Holland* II bl. 33.
v. L. V bl. 426.

(*December*). De Kleefsche hofzwaen.

Zie boven bl. 90 n°. 440 en noot.
v. L. V bl. 535; v. Vl. I bl. 761.

Maria Stuart of gemartelde Majesteit, treurspel.

Zie boven bl. 89 n°. 431—439 en noot.
v. L. V bl. 431; v. Vl. I bl. 733.

Bijschrift op d' afbeeldinge van Koningin Maria Stuart.

Het eerst gedrukt in de verschillende uitgaven van het treurspel (n°. 431—439).
v. L. V bl. 430; v. Vl. I bl. 752.

Gulden jaer van den Heer Joan de Witte, Rechts-geleerde.

In Poesy 1647 A en B bl. 158, Poëzy 1660 bl. 171 en Poëzy 1682 II bl. 103, alle met het jaartal CIↃ IↃC XLVI er onder.
v. L. V bl. 516; v. Vl. I bl. 759.

Aen de Joffers Katharyne en Anna Hinlopen in het Goy.

In Poëzy 1650 bl. 270 en Poëzy 1682 II bl. 127.
Dat dit gedicht op dit jaar behoort geplaatst te worden, blijkt m. i. uit vs. 24 en 25.
v. L. VI bl. 173 op 1653; v. Vl. II bl. 73 op 1653?

1647.

Augustus. De getemde Mars.

Zie boven bl. 90 n°. 441 en 442 en noot.
v. L. V bl. 573 op Februari 1648; v. Vl. II bl. 1 op 1648.

November. Geboortezang aen Gregorius Thaumaturgus, mynen geboorteheiligh.

Te vinden achter *Salomon* (zie boven bl. 93 n°. 458) met het jaartal MDCXLVII en de spreuk: *Justus ex fide vivit* er onder, daarna in Poëzy 1650 bl. 319 en Poëzy 1682 II bl. 87 (met het jaartal MDCXLVII).
v. L. V bl. 560; v. Vl. I bl. 764.

Afzetsel der koningklycke printe.

Zie boven bl. 91 n°. 443.
v. L. IV bl. 389 op 1644; v. Vl. I bl. 551 op 1644.

De Leeuwendalers. Lantspel.

Zie boven bl. 91 n°. 444—454, en noot.
Van de gedichtjes in de opdracht vindt men het tweede, beginnende: «O Maetelief», enz., met het opschrift: «Op d' eeuwige vrede gesloten in den Jaere 1648. Uit Virgiels eerste herderskout» in Poëzy 1682 II bl 591; het derde, beginnende: «Een innevloeiend Geest», enz. in Poëzy 1682 II bl. 594 en het vierde, beginnende: «Al wat gy ziet», enz. in Poëzy 1650 bl. 476 en Poëzy 1682 II bl. 597.
v. L. V bl. 591 op Maart 1648; v. Vl. II bl. 4 op 1648.

Herderskout tusschen Melibeus en Tityr.

Achter *Leeuwendalers* en in Poëzy 1682 II bl. 535.
v. L. V bl. 631 op Maart 1648; v. Vl. II bl. 26 op 1648.

1648.

Januari. Lyckzang over den Heer Kasper van Baerle, Professor t' Amsterdam.

Zie boven bl. 93 n°. 456 en noot.
v. L. V bl. 694; v. Vl. II bl. 1.

Vredezang onder de Regeeringe

der Heeren Geeraert Schaep, Garbrant Pankras, Kornelis de Graef, Wouter Valckenier, Burgemeesteren t' Amsterdam.

In *Getemde Mars* (n°. 442) bl. 9, in *Olyfkrans des Vrede* (1649) bl. 137, Poëzy 1650 bl. 258 en Poëzy 1682 I bl. 369.
v. L. II bl. 585 op Februari 1648; v. Vl. II bl. 3.

Op de Vrede, onder de glazen in de Oude Kerk.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 331 met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. V bl. 589; v. Vl. II bl. 4.

October. Bouwzang.

Zie boven bl. 93 n°. 457.
v. L. V bl. 777; v. Vl. I bl. 28.

Tytdicht.

Komt het eerst voor op de plano onder n°. 457 beschreven, daarna in *Olyfkrans der Vrede* (1649) bl. 394, Poëzy 1650 bl. 264 en Poëzy 1682 II bl. 307.
v. L. V bl. 776; v. Vl. II bl. 27.

October. Op den weledelen Heer Jakob de Graef, Jongkheer van Zuidtpolsbroek.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 553, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. V bl. 781; v. Vl. II bl. 28.

December. Op Kataryne Baeck, gemalin van Directeur Hillebrandt Bentes. (Grafschrift).

In Poëzy 1650 bl. 480 en Poëzy 1682 II bl. 84.
v. L. III bl. 318 op 1640?; v. Vl. I 419 met een vraagteeken op 1640.

Salomon. Treurspel.

Zie boven bl. 92 n°. 458—464.
v. L. V bl. 697; v. Vl. I bl. 31.

Op den heer Theodoor Velius.

Wordt gevonden onder het door T. Matham gegraveerd portret van Velius, dat voorkomt in den «Chroniick van Hoorn,... Oversien, verbetert, en eensdeels op 't nieu beschreven, deur D. Velius... Derde Druck. Tot Hoorn, Gedruckt by Isaac Willemsz,... Anno 1648», 4°.
Daarna in Poëzy 1650 bl. 189 en Poëzy 1682 I bl. 588.
v. L. V bl. 550 op 1647; v. Vl. I bl. 762 op 1646.

1649.

Maart. Op het overlyden van den Heere Geeraert Vossius.

In Verscheyde Nederduytsche Gedichten I 1651 bl. 55 en 1659 bl. 65, Klioos Kraam I 1656 bl. 243, Poëzy 1660 bl. 229 en Poëzy 1682 II bl. 31, met: «Overleden 1649, den 17 van Lentemaent» er onder.
v. L. VI bl. 30; v. Vl. II bl. 49.

Mei. Op het huldigen van den Heere Geeraert Bicker.

In Poëzy 1650 bl. 265, Apollos Harp 1658 bl. 140, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 140 en Poëzy 1682 I bl. 375.
v. L. VI bl. 10; v. Vl. II bl. 56.

Mei. Mayboom voor Joan de Wolf en Agnes Block.

Komt voor in den: «Bloemekrans ter bruiloft van den E. Bruidegom Joan de Wolf en d' E. bruyd Agnes Block. Getrouwt den 2 van Bloeimaent des jaers 1649. *Vignet: twee tortelduiven.* t' Amsterdam, by Paulus Matthysz in de Stooffsteegh, gedruckt 1649». 12°. oblong.
Verder in Poëzy 1650 bl. 400 en Poëzy 1682 I bl. 736 met onderschrift: «Getrouwt den 2 van Bloeymaent, MDCXLIX».
v. L. VI bl. 13; v. Vl. II bl. 50.

Mei. Op haren trouwpenning, waer in de Liefde den Wolf en het Lam verbint.

In Poëzy 1650 bl. 403 en Poëzy 1682 II bl. 374.
v. L. VI bl. 24; v. Vl. II bl. 50.

Juni. Jubeljaer des priesterdoms van den Heere Philippus Rovenius.

In Poëzy 1650 bl. 299 en Poëzy 1682 I bl. 460.
v. L. VI bl. 27; v. Vl. II bl. 51.

November. De dootbaer van den Heere Gerbrant Nikolaesz. Pankras, Burgemeester en Raet van Amsterdam.

In Poëzy 1650 bl. 461 en Poëzy 1682 II bl. 21.
v. L. VI bl. 32; v. Vl. II bl. 52.

Danckoffer aen Koningin Kristine.

Zie boven bl. 94 n°. 465 en noot.
v. L. IV bl. 406 op 1644; v. Vl. I bl. 553 op 1644.

Wieroock voor Cornelis en Elizabeth le Blon, toenze door last van hunnen heere vader, den Agent, my de koningklycke keten en medalje

van Koningin Christine om den hals hingen.

Komt het eerst voor in Hollantsche Parnas 1660 bl. 363, daarna in Poëzy 1682 II bl. 116 waar het opschrift luidt: «Wierook voor Kornelis le Blon en zyn' echtgenoot Elizabeth van den Kerkhove».

v. L. IV bl. 405 op 1644; v. Vl. I bl. 554 op 1644.

Op de neerlaegh der Turcksche Vlote.

Zie boven bl. 95 n°. 466 en noot 2.

v. L. VI bl. 39; v. Vl. II bl. 49.

Op den vader-moort in Groot Britanje [1]).

Zie boven bl. 95 n°. 467 en noot 3.

v. L. VI bl. 7 op Februari 1649; v. Vl. II bl. 48.

Op d' Ilias van de Medicis. Aen Michiel Hinlopen, Rechtsgeleerde.

Komt het eerst voor op bl. (9) van «Rampsaligheden | der | verheffinge | van den | huize | van | Medicis. | Beschreeven door den Heer | P. C. Hóóft, Ridder van Sant Mi- | chiel, Drost van Muiden, &c. | *Vignet: wapen der Medicis.* | t' Amsterdam, | By Nikolaas van Ravestein, | op S[t]. Antonis Merkt, 1649.» 8°. en daarna in den herdruk, tegelijk met Hoofts *Henrik de Grote*, in 1661 te Amsterdam, bij Arent Gerritsz van den Heuvel verschenen.

Verder in Poëzy 1650 bl. 267 en Poëzy 1682 I bl. 379.

v. L. IV bl. 49 op Juli 1642; v. Vl. I bl. 482 op 1642.

Op Cosmus de Medicis.

Komt voor onder het portret van Cosmus de Medicis, dat in den zooevengenoemden eersten druk van Hoofts *Rampsaligheden der verheffinge van den huize van Medicis* en in de latere uitgaven gevonden wordt.

Daarna in Poëzy 1650 bl. 182 en Poëzy 1682 I bl. 552.

Niet bij v. L. en v. Vl.

Op den Heer Trezorier Peter Raep.

In Poëzy 1650 bl. 186 [2]) onder de rubriek «Afbeeldingen» en in Poëzy 1682 II bl. 308 met het opschrift: «Op het Weduwen- en Weezenhof van Peter Raep» onder de rubriek «Byschriften op gebouwen».

v. L. V bl. 774 op 1648; v. Vl. II bl. 27 op 1648.

Op de Nederlantsche oorlogen van den doorluchtigen Romain, Famiaen Strada.

Komt voor in het voorwerk van: «Het Tweede Deel | Der | Nederlandsche | oorlogen. | In Latijn beschreven | In Thien Boecken | door | P. Famianus Strada, | Romeyn, | Priester der Societeyt Jesu. | ... | t' Amstelredam, | Gedruckt by Nikolaes van Ravesteyn, | A°. CIↃ IↃC XLIX.» 8°. en in de herdrukken daarvan verschenen: «T'Antwerpen, By Michiel Cnobbaert, M. DC. LXII», en: «Tot Rotterdam, voor Andries van Hoogenhuyze. 1656.

Voor het eerst herdrukt door M[r]. A. D. de Vries Az. in *de Dietsche Warande* van 1875 bl. 389. Zie *Oud-Holland* I bl. 19.

1650.

April 25. Aenleidinge ter Nederduitsche dichtkunste.

Zie boven bl. 95 n°. 468 en noot 4.

v. L. VI bl. 44; v. Vl. II bl. 52.

Toets-steen.

In het voorwerk van Poëzy 1650 en in Poëzy 1682 II bl. 684.

v. L. VI bl. 52.

Slotdicht.

In Poëzy 1650 bl. 610 en Poëzy 1682 II bl. 684.

v. L. VI bl. 55; v. Vl. II bl. 55.

Mei. Graf-naeldt van Montrosse.

In Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 169, Poëzy 1660 bl. 238 en Poëzy 1682 II bl. 11 (met het jaartal MDCL).

v. L. VI bl. 91 op Mei 1651; v. Vl. II bl. 58.

Aen de blokhuizen van Amsterdam.

Zie boven bl. 95 n°. 469 en noot 1.

v. L. VI bl. 62 op November 1650; v. Vl. II bl. 56.

December. Graf-schrift op een musch.

In Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 372 en Poëzy 1682 II bl. 82.

v. L. VI bl. 68; v. Vl. II bl. 56.

Byschrift op d' afbeeldinge van den Heere Andries Bicker.

Zie boven bl. 95 n°. 470—472 en noot 2 en bl. 98 n°. 490.

v. L. VI bl. 69 op November 1650; v. Vl. II bl. 56.

[1]) Bij van Lennep en van Vloten opgenomen met het opschrift: «Op de Koningh-dooders van Engelant».

[2]) Het portret, waarop dit versje gemaakt werd, is in den *Catalogus der Historische tentoonstelling van Amsterdam* (1876) op 1649 gesteld; zie aldaar bl. 120.

Op den Heer Cornelis Bicker.

Zie boven bl. 95 n°. 470 en noot 2.
v. L. VI bl. 70; v. Vl. II bl. 56.

De Bickers in marmer.

Zie boven bl. 95 n°. 473 en noot op bl. 96.
v. L. VI bl. 73; v. Vl. II bl. 57.

De monsters onzer eeuwe.

Zie boven bl. 96 n°. 474 en 475 en noot 3.
v. L. VI bl. 75; v. Vl. II bl. 57.

Op den gedenckpenning van den overval en afval.

Zie boven bl. 96 n°. 476 en 477 en noot 4.
v. L. VI bl. 77; v. Vl. II bl. 58.

Op de Marmerbeelden van de Heeren Bickers.

Komt voor op n°. 473 en noot 2 op bl. 96.
v. L. VI bl. 71; v. Vl. II bl. 57.

Op d' oproericheit van den Godtloosen Zeeuw, Maximiliaen Teeling.

Zie boven bl. 96 n°. 478—481 en noot 5.
v. L. VI bl. 86; v. Vl. II bl. 59.

Bloed-beuling van Maximiliaan Teeling.

In den Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 593 (geteekend: «P. L.») en Poëzy 1682 II bl. 223 (met den datum MDCL).
v. L. VI bl. 87; v. Vl. II bl. 59.

Raadzel.

In Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 583, onderteekend: «P. L.» en in Poëzy 1682 II, Aanhanghsel bl. 5.
v. L. VI bl. 74 en Nal. 9; v. Vl. II bl. 57.

Op het ontheyligen van het H. Sacrament des Altaers door den Arminiaenschen Sociniaen.

Zie boven bl. 96 n°. 482 en noot 1.
v. L. IV bl. 616 op November 1645; v. Vl. I bl. 604 op 1645.

Op den getrouwen herder van Henrick Bloemaert, Doorluchtigh Schilder en Poeet.

Eerst op bl. X van: «Den | getrouwen | herder, | Herdersch bly-eyndende Truer-spel, | Van den doorluchtighen Heere | Gio. Baptista Guarini | | Ridder. | Op nieuws uyt het Italiaensch vertaelt ende gerijmt | door | Henr. Bloemaert. | Tot Utrecht, | By Willem Verbrugh, Boeck- | verkoper woonende by de Gaerdt-brugh, | Anno 1650.» 8°.
Verder in Poëzy 1650 bl. 513 en Poëzy 1682 II bl. 233.
v. L. III bl. 99 op 1651; v. Vl. II bl. 60.

Op het tafel-zilver, gewrocht op 't Inhuldigen van den Doorluchtighsten Vorst en Heere, Christof Bernart, Bisschop te Munster.

In Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 117, Poëzy 1660 bl. 255 en Poëzy 1682 I bl. 491 (met het jaartal MDCL).
v. L. VI bl. 65; v. Vl. II bl. 55.

Op den geboeiden leeuw.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 451 en Poëzy 1682 II bl. 358.
v. L. V bl. 557 en VI bl. 73; v. Vl. II bl. 56.

Op den ontboeiden leeuw.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 451 en Poëzy 1682 II bl. 358.
v. L. V bl. 568 en VI bl. 74; v. Vl. II bl. 56.

De deughtrycke Jongkvrouwe Garbrecht Hooft.

Dit drieregelig versje werd het eerst naar het Hs. gedrukt door Mr. A. D. de Vries Az. in den *Catalogus der Vondeltentoonstelling* (1879) bl. 29. Zie ook *Oud-Holland* II bl. 119.

1651.

April. Op d' uitvaert van den Eerw. Heere Jakob Vlieger.

Zie boven bl. 97 n°. 486 en noot 1.
v. L. VI bl. 106; v. Vl. II bl. 60.

Op de afbeelding van Jakob Vlieger.

Zie boven bl. 97 n°. 487.
Oud-Holland I bl. 26.

Mei. Ter bruiloft van Sybrant Kamay en Maria Koppesen.

Zie boven bl. 97 n°. 484 en noot 2.
Zij ondertrouwden 6 Mei 1651 te Amsterdam.
v. L. VII bl. 666 op 1658; v. Vl. II bl. 308 op 1658.

Mei. De leeuw aen bandt. Voor David Leeuw en Kornelia Hooft.

In Versch. Ned. Ged. I 1651 bl. 35 en 1659 bl. 45, Poëzy 1660 bl. 226 en Poëzy 1682 I bl. 739 met het onderschrift: «Getrout den 14 van Bloeymaent, MDCLI».
v. L. VI bl. 496; v. Vl. II bl. 61.

Juli. Bisschoppelijcke staetsi der E. Heeren Karolus en Andreas, gewyt

tot Bisschoppen van Brugge en Roermont.

Zie boven bl. 97 n°. 485 en noot 3.
v. L. VI bl. 100; v. Vl. II bl. 61.

Op een gekleurt wassen beelt.

Zie boven bl. 97 n°. 488 en noot 3.
v. L. VI bl. 42 op 1650; v. Vl. II bl. 52.

Op d' afbeeldinge van den Doorluchtighsten Vorst en Heere Frederick, Erve te Noorwegen.

Zie boven bl. 97 n°. 489 en noot 1 op bl. 98.
v. L. VI bl. 94; v. Vl. II bl. 60.

Geboortekrans, den heer agent Michiel le Blon, opgezet door zyn nicht Margriete le Blon, in den jaere 1651.

In Poëzy 1682 II bl. 101 met een sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VI bl. 99; v. Vl. II bl. 61.

Op de afbeeldinge van den Heere Diedrick van Os, Dijckgraef van den Beemster. Geschildert door Ovens.

In Versch. Ned. Gedichten I 1651 bl. 346 en 1659 bl. 156 met het jaartal 1651, Poëzy 1660 bl. 230 en Poëzy 1682 I bl. 573 eveneens met het jaartal MDCLI.
v. L. VI bl. 108; v. Vl. II bl. 63.

Ter staetsie van Jongkvrouw D. N.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 521, met het jaartal MDCLI, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VI bl. 110; v. Vl. II bl. 62.

1652.

Op d' afbeelding van wylen den eerwaerdigen heere, Joan de Meer.

Zie boven bl. 98 n°. 495 en noot 2.
v. L. VI bl. 124 op Februari 1652; v. Vl. II bl. 63.

Juni. Engeleburgh in den rouw over den E. E. Heer Andries Bicker.

Zie boven bl. 98 n°. 490 en noot 2.
v. L. VI bl. 133; v. Vl. II bl. 66.

Juli. Op 't verbranden van 't stadthuis van Amsterdam.

Zie boven bl. 98 n°. 491 en noot 3.
v. L. VI bl. 114; v. Vl. II bl. 65.

September. Het orgel in den rouw, over Mr. Diedrick Zweling, Orgelist van Amsterdam.

In Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 171, Poëzy 1660 bl. 240 en Poëzy 1682 II bl. 39 (met het jaartal MDCLII).
v. L. VI bl. 125; v. Vl. II bl. 65.

Op d' Afbeeldinge van Susanna van Baerle, de Bruidt van G. Brandt.

In Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 55, Poëzy 1660 bl. 232 en Poëzy 1682 I bl. 604, (met de bijvoeging «door Geeraerdt van Zyl geschildert» en het jaartal MDCLII).
v. L. VI bl. 113; v. Vl. II bl. 63.

October. Lyckstaetsi van den E. Heere Leonardus Marius.

Zie boven bl. 98 n°. 492 en noot 4.
v. L. VI bl. 129; v. Vl. II bl. 66.

Grafschrift van den E. Heere Leonardus Marius.

Op de gravure onder n°. 493 beschreven; daarna in Hollantsche Parnas 1660 bl. 516 en Poëzy 1682 II bl. 78.
v. L. VI bl. 131; v. Vl. II bl. 66.

Anders.

Zie over dit tweeregelig gedichtje boven bl. 48 n°. 492 en noot 4.
v. L. VI bl. 132; v. Vl. II bl. 66.

Op de afbeelding van L. Marius.

Zie boven bl. 98 n°. 494 en noot 1.
v. L. VI bl. 132; v. Vl. II bl. 66.

Op de afbeelding van Willem van den Zande.

Zie boven bl. 98, n°. 496.
Oud-Holland I bl. 25.

November. De Hooghtyt van Marten Looten en Christina Rutgers.

In Poëzy 1682 I bl. 742, met het jaartal MDCLIII (*sic*), zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Zij ondertrouwden 22 November 1652 te Amsterdam.
v. L. VI bl. 183 op 1653; v. Vl. II bl. 74 op 1653.

December. Eeuwgety van Franciscus Xaverius, apostel van Oostindien.

In Klioos Kraam II 1657 bl. 85, Poëzy 1660 bl. 369 en Poëzy 1682 I bl. 484 (met het jaartal MDCLII).
v. L. VI bl. 135; v. Vl. II bl. 67.

Op d'afbeeldinge van Adriaen Motman, Priester en Minderbroeder.

Zie boven bl. 99 n°. 497 en noot 1.
v. L. VII bl. 789 op 1659; v. Vl. II bl. 333 op 1659.

Op den Edipus of teeckentolck van den E. Heere Athanasius Kircher, Verlichter van de Gebloemde Wijsheit der Egyptenaren, en Gedencknaelt, te Rome herstelt door Innocentius den X.

Zie boven bl. 99 n°. 498 en noot 2.
v. L. VI bl. 118; v. Vl. II bl. 63.

Jaergetyde van den Heer Michiel le Blon. 1652.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 101 met een sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VI bl. 123; v. Vl. II bl. 65.

1653.

Vrye zeevaart onder de vlagge van... Marten Harpertsz. Tromp.

Zie boven bl. 99 n°. 499 en noot 3.
v. L. VI bl. 142; v. Vl. II bl. 68.

Maart. Scheepskroon behaelt, in den scheepsstrijt by Livorne door... Joan van Galen.

Zie boven bl. 99 n°. 500 en noot 1.
v. L. VI bl. 147; v. Vl. II bl. 69.

Maart. Grafschrift.

Zie boven bl. 99 n°. 500 en noot 2.
v. L. VI bl. 252; v. Vl. II bl. 70.

Mei. De bruiloft van den E. Heere, Jakob Hinlopen Tymonsz. en de E. Joffer Ursula van Bergen.

Zie boven bl. 99 n°. 501 en noot 1 op bl. 100.
v. L. VI bl. 176; v. Vl. II bl. 75.

Juni. Muzyck ter bruiloft van den E Bruidegom, Joan van Papenbroeck, en de E. Bruit, Maria Koeck.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 353 en Poëzy 1682 I bl. 746 (met het jaartal MDCLIII).
Zij ondertrouwden 6 Juni te Amsterdam.
v. L. VI bl. 180; v. Vl. II bl. 75.

Op Mr. Steven Kracht, Deken en Priester.

Zie boven bl. 100 n°. 502 en noot 2.
v. L. Vl. bl. 193; v. Vl. II bl. 76.

September. Uitvaert van wylen den doorluchtigen zeehelt, Marten Harpertsz. Tromp.

Zie boven bl. 100 n°. 503 en noot 3.
v. L. VI bl. 154; v. Vl. II bl. 70.

Op de afbeeldinge van Marten Harpertsz. Tromp.

Zie boven bl. 100 n°. 504.
In Klioos Kraam I 1656 bl. 304, Poëzy 1660 bl. 356 en Poëzy 1682 I bl. 553.
v. L. VI bl. 157; v. Vl. II bl. 70.

Op den zelven.

In Poëzy 1682 I bl. 553 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VI bl. 157; v. Vl. II bl. 70.

Ter gedachtenisse van den Zeehelt Marten Harpertsz. Tromp. Grafschrift.

Zie bl. 100 n°. 505.
In Hollantsche Parnas 1660 bl. 514 en Poëzy 1682 II bl. 69 (met het jaartal MDCLIII).
v. L. VI bl. 156; v. Vl. II bl. 70.

November 27. Q. Horatius Flaccus Lierzangen en dichtkunst. In het rijmeloos vertaelt.

Zie boven bl. 101 n°. 510—514.
v. L. VI bl. 385 op Januari 1654; v. Vl. II bl. 108 op 1654.

December. Ter lyckstaetsi van wijlen den edelen Heere, Joan van Galen.

Zie boven bl. 100 n°. 506 en noot 1.
v. L. VI bl. 151; v. Vl. II bl. 69.

Afbeeldinge van Christine, der Zweden, Gotten en Wenden Koninginne, door David Beck, Hare Majesteits Kamerling, uitgeschildert. (2 gedichten).

Zie boven bl. 100 n°. 507 en noot 2.
v. L. VI bl. 159; v. Vl. II bl. 71.

Byschrift op dezelve.

Zie boven bl. 100 n°. 507 en noot 2.
v. L. VI bl. 163; v. Vl. II bl. 72.

Op myne schildery, toen Govaert Flinck my uitschilderde, in het jaer M DC LIII.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 152 en Poëzy 1682 I bl. 586.
v. L. VI bl. 191; v. Vl. II bl. 78.

Afbeeldinge van den E. Heere P. Charles Couvrechef, Out Prior der Karmeliten t' Antwerpen, nu Priester t' Amsterdam.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 149 en Poëzy 1682 I bl. 579.
Een onecht Hs. van dit gedicht is bij v. L. gefacsimileerd; zie *Oud-Holland* II bl. 122.
v. L. VI bl. 188; v Vl. II bl. 75.

Briefje aan Karel Couvrechef.

Met facsimile medegedeeld door van Lennep; zie *Oud-Holland* II bl. 121.
v. L. VI bl. 187.

Op d'afbeeldinge van Karel Stuart, den tweeden, Koning van Groot-Britanje, Vranckryck, en Yrlant.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 137 met het jaartal 1653 en in Poëzy 1682 I bl. 546.
v. L. VIII bl. 104 op Mei 1660; v. Vl. II bl. 394 op 1660.

Op den heer Andreas Dionyszoon Winius.

Zie boven bl. 97 n°. 483 en noot 1.
Het vers is aldaar ten onrechte op 1650 gesteld.
v. L. VI bl. 165; v. Vl. II bl. 72.

Brief aen den Hooghwaerdigen en Hooghgeleerden Heer, Bertholdus Nieuhusius.

In Apollos Harp 1658 bl. 172, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 172, Poëzy 1660 bl. 444 en Poëzy 1682 II bl. 128.
v. L. VI bl. 194; v. Vl. II bl. 76.

1654.

Protecteur Weerwolf.

Zie boven bl. 101 n°. 508 en 509 en noot 1 [1]).
v. L. VI bl. 158 op 1653; v. Vl. I bl. 71 op 1653.

Februari. Lucifer. Treurspel.

Zie boven bl. 102 n°. 515—540.
Het tweeregelig versje in de opdracht is met het opschrift: «Uit Ovidius» ook opgenomen in Poëzy 1682 II bl. 595; terwijl dat in het «Berecht» ook aldaar afgedrukt is met het opschrift: «Uit Horatius dichtkunst».

[1]) Daar Cromwell 26 December 1653 Protector werd, is dit gedicht waarschijnlijk in het begin van 1654 gemaakt.

Het versje aan het slot, onder het «Noodigh Berecht» is in Poëzy 1682 II bl. 595 er onder geplaatst.
v. L. VI bl. 201; v. Vl. II bl. 78.

Op de afbeeldinge van Ferdinandus den derden.

Zie boven bl. 102 n°. 515 en noot 1.
v. L. VI bl. 207; v. Vl. II bl. 78.

Noodigh Berecht over de nieuwe Nederduitsche misspellinge.

Zie boven bl. 102 n°. 515.
v. L. VI bl. 619; v. Vl. II bl. 107.

Uitvaert van Orfeus.

Zie boven bl. 306 n°. 541 en noot 1.
v. L. VI bl. 327; v. Vl. II bl. 104.

Speelstryt van Apollo en Pan.

Zie boven bl. 106 n°. 541 en noot 1.
v. L. VI bl. 327; v. Vl. II bl. 106.

April. Op de afbeeldinge van den E. Heere, Gerardus Hulft, geschildert door G. Flinck, toen hy stont op zyn vertreck naer Oost-Indien.

Zie boven bl. 138 n°. 768.
De noot aldaar behoort aldus gelezen te worden:
Komt voor in Hollantsche Parnas 1660 bl. 145 en Poëzy 1682 I bl 557.
Hulft vertrok in 1654 met «geslooten brieven van commissie van dato 15 April verleeden, van eerste raedt ende Directeur-Generael van India», volgens een missive van den Gouverneur-Generaal Joan Maetsuyker aan de Bewindhebbers der O. I. Compagnie, dd. 7 November 1654 [1]).
v. L. VI bl. 622 op Januari 1655; v. Vl. II bl. 169 op 1656.

April. Op den tafelkrans voor den Heer Geeraert Hulft, Directeur generael in de Oostindien, konstig van parlemoêr in een toetssteene tafel door Ryswyck gevlochten.

In Klioos Kraam I 1656 bl. 8, Apollos Harp 1658 bl. 191, Poëzy 1660 bl. 260, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 191 en Poëzy 1682 II bl. 365.
v. L. VI bl. 626 op Januari 1655; v. Vl. II bl. 167 op 1655.

April. Op het vertrek van den

[1]) J. K. J. de Jonge, *De opkomst van het Nederlandsch gezag over Java*, III bl. 45.

E. Heere Geeraart Hulft, Direkteur generaal] in de Oost-Indien.

In Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 476, Poëzy 1660 bl. 495 en Poëzy 1682 I bl. 406 (met het jaartal MDCLV).
v. L. VI bl. 623 op Januari 1655; v. Vl. II bl. 167 op 1655.

(*Juli*). Op den afstant der kroone en het reizen van Koninginne Christine.

Zie boven bl. 106 n°. 542.
In de noot 2 op bl. 106 is een vergissing opgenomen, waarvoor het hier de plaats is om ze te herstellen. Die noot moet aldus luiden: Te vinden in Apollos Harp 1658 bl. 152, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 152, Poëzy 1660 bl. 428, en op bl. V—VII van de «Reyse Van hare Doorluchtige Majesteyt Christina, Koninginne van Sweden; Gedaen door de Nederlanden, Duytslant, Vranckrijck, Italien, en andere Gewesten des Werelts, van haer eerste Uyt-tocht uyt Sweden, in den Jare 1654. tot haer Wederkomste in den Jare 1660. Den Tweeden Druck vermeerdert, en van veel fouten gesuyvert. t' Amsterdam, By Joannes van den Bergh, ... Anno 1661.» 12°.
Verder in Poëzy 1682 I bl. 383 met het jaartal MDCLIV.
v. L. VI bl. 371; v. Vl. II bl. 147.

September. Op het overlyden van Axel Oxenstern, Kantselier der kroone van Sweden en Vader des Vaderlants.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 515 en Poëzy 1682 II bl. 73.
v. L. VI bl. 373; v. Vl. II bl. 147.

October. Inwydinge der schilderkunste, op Sint Lukas Feest, 1654.

Komt voor in: «Broederschap | der | Schilderkunst, | ingewydt | door | schilders, beeldthouwers | En des Zelfs | begunstigers; | Op den 21. van Wynmaent 1654. op S^t. Joris | Doelen, in Amsterdam. | *Vignet.* | t' Aemstel-dam; | Voor Jakob Vinkel, Boekverkooper, in de |Lange-brugssteeg, in de History-schryver. | Anno 1654.» kl. 8°.
Daarna in Hollantsche Parnas 1660 bl. 16 en Poëzy 1682 II bl. 371.
v. L. VI bl. 380 op October 1653 en v. Vl. II bl. 77 op 1653.

November 2. Briefje aan Monsieur Brant.

Voor de eerste maal naar het Hs. uitgegeven door M^r. A. D. de Vries Az. in den *Catalogus der Vondel-tentoonstelling* (1879) bl. 18, daarna met facsimile afgedrukt in *Oud-Holland* II bl. 125.

December. Op het onweder van 's Lants bussekruit te Delft.

Zie boven bl. 106 n°. 543 en noot 1.
v. L. VI bl. 374 op October 1654; v. Vl. II bl. 147.

Eenzaeme aendacht in de vasten.

Zie boven bl. 106 n°. 544 en noot 2.
v. L. VI bl. 343; v. Vl. II bl. 141 op 1654?

Ecce homo.

Zie boven bl. 106 n°. 545 en 546 en noot 3.
v. L. VI bl. 350; v. Vl. II bl. 142 op 1654?

Op de wijt vermaerde zeestadt Hoorn.

In Klioos Kraam I 1656 bl. 348, Apollos Harp 1658 bl. 67, Poëzy 1660 bl. 358, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 67 en Poëzy 1682 II bl. 299 (met het jaartal MDCLIV).
v. L. VI bl. 362; v. Vl. II bl. 145.

Ter inwydinge van den E. Heere, Gerardus van Westrenen, toen hem het recht van Licentiaetschap der Heilige Godgeleertheit te Loven wiert opgedragen.

In Apollos Harp 1658 bl. 223, Poëzy 1660 bl. 447; Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 223 en Poëzy 1682 I bl. 514 (met het jaartal MDCLIV).
v. L. VI bl. 539; v. Vl. II bl. 144.

Lof-zang van Sinte Agnes.

In Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 429, Poëzy 1660 bl. 486 en Poëzy 1682 II bl. 513 (met het jaartal MDCLIV).
v. L. VI bl. 353; v. Vl. II bl. 143 op 1654?

Lof-zang van Sinte Klara.

In Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 451, Poëzy 1660 bl. 489 en Poëzy 1682 II bl. 516 (met het jaartal MDCLIV).
v. L. VI bl. 353; v. Vl. II bl. 144 op 1654?

Gethsemane of Engeletroost.

In Klioos Kraam II 1657 bl. 108, Poëzy 1660 bl. 374 en Poëzy 1682 I bl. 477 (met het jaartal MDCLIV).
v. L. VI bl. 346; v. Vl. II bl. 141 op 1654?

Knipzang.

Komt voor op bl. 236 van: «Het tweede deel | Van de koddige | Olipodrigo, | Zijnde een | banket of na-gerecht | van | Allerley snaak achtig Rijmtuig, door de aangenaamste | Poëten en Poëterssen, voor de vrolijke Gasten, opgedischt, | en met verscheide koopere Plaatjes verciert: noyt | voor desen in 't licht geweest. | *Vignet.* | t' Amsteldam, | By Evert Nieuwenhoff,

Boekverkooper op 't Rus- | land, in 't Schryfboek. Anno 1654.» 12°. oblong.

Vondels gedichtje is hier het tweede van een reeks van 13 versjes, elk van een anderen dichter.

Daarna op bl. 4 van: «De Nieuwe Hofsche | Rommelzoo, | Gedischt voor de laatdunkende knip-rymers | en rymerzen; | Bestaande | In Knipvaarzen en Tegen-knip, Aartige Deuntjes, | Rondeeltjes en Leevertjes; | door | De Vermaarste Zang-rymers t' zamen- | gevoeght. | *Vignet.* | Voor de Lief-hebbers van de Knip-lust. 1655.» 12°. oblong.

In dezen bundel is tegenover elk gedicht een antwoord van J. D. Klijn geplaatst; hier zijn in het geheel 19 versjes opgenomen.

Vervolgens in Poëzy 1682 II bl. 460, met een sterretje in den «Bladtwyzer», dat natuurlijk ten onrechte daarbij geplaatst is.

Zie het «Slot der knip-zangen» op 1655 vermeld.

v. L. X bl. 475 op 1665; v. Vl. II bl. 758 op 1665.

Op Wittewrongel.

In Brandts *Leven van Vondel*, bl. 58 achter zijne uitgave der Poëzy II

v. L. VI. bl. 327; v. Vl. II bl. 104.

Op het marmerbeelt van den edelen en gestrengen heere, H. Joan Huidekooper, Ridder, Heere van Maerseveen, Neerdyck etc.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 138 en Poëzy 1682 I bl. 567.

Het door A. Quellinus gebeeldhouwde borstbeeld is van achter gemerkt: «*I. Hvydecooper Sr. Van Maerseveen A. 1654. Etatis 53. — A.Q.* (door elkander). Zie *Catalogus der Vondel-tentoonstelling* (1879), bl. 56.

v. L. VI bl. 725 op 1655; v. Vl. II bl. 164.

1655.

Februari. Ter bruiloft van den E. Heere Joan de Witt, Raetpensionaris van den Lande van Hollant en Westvrieslandt, en de Ed. Joffer Wendela Bickers.

In Klioos Kraam I 1656 bl. 124, Apollos Harp 1658 bl. 14, Poëzy 1660 bl. 327, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 14, op bl. 65 van [1]): «Het swart toneelgordyn, Opgeschoven voor de Heeren Gebroederen Cornelis en Johan de Witt. Anno CIↃ IↃ C LXXVI.» 4°. en Poëzy 1682 I bl. 662.

v. L. VI bl. 640; v. Vl. II bl. 149.

[1]) Van dit boekje zijn in de jaren 1676—1678 minstens een zevental uitgaven verschenen, zie den Catalogus der auctie-Mr. H. J. Broers bij J. L. Beijers te Utrecht in Maart 1873, n°. 1945—1952.

April. Klinckdicht. Voor de Keure van zyne Heiligheit, Alexander VII.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 351 en Poëzy 1682 I bl. 308 (met het jaartal MDCLV).

v. L. VI bl. 730 op Januari 1655; v. Vl. II bl. 150.

Op het inwyden van zyne Heiligheit Alexander VII.

Zie boven bl. 107 n°. 547 en noot 1.

v. L. VI bl. 634 op Januari 1655; v. Vl. II bl. 150.

Mei. Ter bruiloft van den E. Heer, Aernout Hellemans Hooft, en de E. Juffrou Maria vander Houve.

In Apollos Harp 1658 bl. 11, Poëzy 1660 bl. 407, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 11, en Poëzy 1682 I bl. 678.

v. L. VI bl. 368; v. Vl. II bl. 146.

Juli. Ter bruilofte van den E. Heere Joan Six en de E. Joffer Margarite Tulp.

Zie boven bl. 107 n°. 548 en noot 2.

v. L. VI bl. 644; v. Vl. II bl. 151.

Augustus. Inwydinge van 't stadthuis t' Amsterdam.

Zie boven bl. 107 n°. 549 en noot 3.

v. L. VI bl. 659; v. Vl. II bl. 152.

Op den Amsterdamschen gedenkpenning.

Zie boven bl. 107 n°. 550 en 551 [1]) en noot 1.

v. L. VI bl. 705 op Augustus 1655; v. Vl. II bl. 163.

Op de wapenkroon van Amsterdam, Aen den Ed. Heer Kornelis de Graef.

In Klioos Kraam I 1656 bl. 1, Poëzy 1660 bl. 258 en Poëzy 1682 I bl. 429 (met het jaartal MDCLV).

v. L. VI bl. 710 op Augustus 1655; v. Vl. II bl. 164

Aen de doorluchtighste heerschappye van Venetie.

Zie boven bl. 107 n°. 552 en noot 2.

v. L. VI bl. 129; v. Vl. II bl. 150.

[1]) Bij de beschrijving van deze uitgave twijfelde ik aan de juistheid van het jaartal MDCLIX. Ik had daarbij evenwel over het hoofd gezien, dat er hier twee verschillende gedichten afgedrukt zijn; men zie dit nader op 1659.

Ondergang van Troje. Virgilius tweede boeck van Eneas, in Nederduitsch gedicht.

Zie boven bl. 107 n°. 553 en noot 1 op bl. 108. v. L. VI bl. 715; v. Vl. II bl. 165.

Op de Heelkunst van Dr. Paulus Barbette.

Komt voor in het voorwerk van: «Chirurgie | Nae de hedendaeghse | Practijck beschreven door | Paulus Barbette, | der Medicijnen Doctor, en Practisijn | t' Amsterdam. | t' Amsterdam, By Iacob Lescaille, op den Middeldam naest de Vismarckt, in 't jaer 1655.» kl. 8°.; ook, voor zoover mij bekend is, in den tweeden (1662), den vierden (1672) en den vijfden druk (1680). Daarna in Klioos Kraam I 1656 bl. 181, Poëzy 1660 bl. 330 en Poëzy 1682 II bl. 251. v. L. VI bl. 657; v. Vl. II bl. 434 op 1660?

Slot der knipzangen.

Op bl. 38 van «De Nieuwe Hofsche Rommelzoo, 1655» (zie boven bl. 183 op 1654) en in Poëzy 1682 II bl. 461 met een sterretje in den «Bladtwyzer», dat natuurlijk ten onrechte daarbij geplaatst is.

Men vergelijke het medegedeelde bij v. L. XII bl. 59.

v. L. X bl. 476 en XII bl. 59 op 1665; v. Vl. II bl. 758 op 1665.

Aen myne afbeeldinge, door Govert Flinck geschildert, toen ze den heere Directeur Generael Geeraert Hulft, in Oost-indien toegezonden wiert.

In Hs. nog bewaard; zie *Oud-Holland* II bl. 129.

Afgedrukt in Apollos harp 1658 bl. 127, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 127, Poëzy 1660 bl. 417 en Poëzy 1682 II bl. 132.

v. L. VI bl. 629 op Januari 1655; v. Vl. II bl. 168 op 1656.

1656.

(Januari). Blijde Inkomste van Koninginne Christina Maria Alexandra te Rome.

Zie boven bl. 108 n°. 554.

Afgedrukt in Klioos Kraam I 1656 bl. 40, Apollos Harp 1658 bl. 209, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 209, Poëzy 1660 bl. 275, op bl. IV—VIII van «Reyse Van hare Doorluchtige Majesteyt Christina, Koninginne van Sweeden;... t' Amsterdam, Voor Willem Dircksz de Lange,... En A. Wittelingh.» (1660), 4°., op bl. VIII—XIX van «Reyse Van hare Doorluchtige Majesteyt Christina, Koninginne van Sweden;... t' Amsterdam, By Joannes van den Bergh,... Anno 1661.» 12°., daarna achter «Kort Iournael gehouden op de Reyse Van hare Doorluchtige Majesteyt Christina, Koninginne van Sweeden;... t' Amsterdam, Voor Michiel de Groot,... 1660.», 12°. en in Poëzy 1682 I bl. 211, (met het jaartal MDCLVI).

v. L. VII bl. 3 op 1657; v. Vl. I bl. 171.

Tegens de lastervaerzen Koninginne Christine in het aenschijn gespogen.

Zie boven bl. 108 n°. 555 en noot 3.

v. L. VII bl. 9 op 1657; v. Vl. II bl. 172.

Februari. Ter bruiloft van den E. Heere, Joan Huidekooper, Ridder, Jongkheer van Maerseveen, Schepen t' Amsterdam en de E. Joffer, Sofia Koeimans.

Zie boven bl. 108 n°. 557 en noot 2.

v. L. VI bl. 739; v. Vl. II bl. 170.

Februari. Jaghtzang aen den doorluchtighsten Vorst en Heer, J. Mauritius,... over het wiltbraet, den Heeren Burgermeesteren en Wethouderen van Amsterdam, op hun keurgetijde en blijde maeltijt, toegezonden.

Zie boven bl. 108 n°. 556 en noot 1.

v. L. VI bl. 734 op Maart 1656; v. Vl. II bl. 169.

Mei. Ter bruilofte van den hoogen edelen gestrengen Heere, Peter Nooms, Baron des H. R. Rijcks, Heere van Arelanderveen, en de hooge edele Joffer, Beatrix Adriana Ram van Schalckwyck.

In Klioos Kraam II 1657 bl. 225, Poëzy 1660 bl. 391 en Poëzy 1682 I bl. 698 (met het jaartal MDCLVI).

Volgens eene opgave van den heer H. J. Allard, zijn zij 28 Mei 1656 getrouwd; in *de Dietsche Warande* VIII bl. 47 en 48 wordt medegedeeld, dat zij in April 1656 te Zuilenburg huwden.

v. L. VI bl. 747; v. Vl. I bl. 174.

Mei. Klaghte op den ondergangk der Rijckstede Aken.

In Klioos Kraam I 1656 bl. 265, Poëzy 1660 bl. 336 en Poëzy 1682 II bl. 150.

v. L. VI bl. 750; v. Vl. II bl. 173.

Mei. Ter bruilofte van den kunst-

rijcken Govaert Flinck, en de E. Iongkvrouwe, Sofia van der Hoeven.

In Apollos harp 1658 bl. 149, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 149, Poëzy 1660 bl. 425 en Poëzy 1682 I bl. 747 (met het jaartal MDCLVI).

Zij ondertrouwden 6 Mei 1656 te Amsterdam.

v. L. VI bl. 743; v. Vl. II bl. 174.

Op d' afbeeldinge van den E. heere, Gerardus Hulft, geschildert door G. Flinck, toen hy stont op zyn vertreck naer Oost-Indien.

Zie boven bl. 138 n°. 758 en noot 1.

De noot behoort aldaar aldus gelezen te worden: In Hollantsche Parnas 1660 bl. 145 en Poëzy 1682 I bl. 557.

v. L. VI bl. 632 eerst op Januari 1655, later op 1657; v. Vl. II bl. 167 op 1655.

Juli. Lyckklaght over D. Antonio de Gamarra, Kolonel van een regement paerden, zoon van zijne Excelentie D. Estevan de Gamarra.

Zie boven bl. 108 n°. 558 en noot 3.

v. L. VI bl. 756 op Juni 1656; v. Vl. II bl. 175.

Juli. Verlossinge van Valencyn, door zijn Koningklijcke Hoogheit D. Joan van Oostenryck.

Zie boven bl. 109 n°. 559 en noot 1.

v. L. VI bl. 753 op Juni 1656; v. Vl. II bl. 175.

Op de afbeeldinge van Zijn Koningklijcke Hoogheit, D. Joan van Oostenryck.

In Klioos Kraam II 1657 bl. 59, Poëzy 1660 bl. 368 en Poëzy 1682 I bl. 550.

v. L. VI bl. 755 op Juni 1656; v. Vl. II bl. 175.

Op het Eeuwgetijde van den H. Vader Ignatius de Loiola.

In Bloemkrans der Versch. ged. 1659 bl. 479, Poëzy 1660 bl. 498 en Poëzy 1682 I bl. 489 (met het jaartal MDCLVI).

v. L. VI bl. 759 op Juli 1656; v. Vl. II bl. 176.

Aen de Jongkvrouw Margareta van Ryn, kunstigh afgebeelt door P. de Koning.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 346, met het jaartal MDCLVI en met sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. VII bl. 23; v. Vl. II bl. 199.

Op myne afbeeldinge in het kleen door Filips de Koning.

In Poëzy 1682 I bl. 587 met het jaartal MDCLVI, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. VII bl. 12; v. Vl. II bl. 200.

Op den zeetriomf der Heerschappye van Venetie.

In Klioos Kraam II 1657 bl. 191, Poëzy 1660 bl. 387 en Poëzy 1682 I bl. 71 (met het jaartal MDCLVI).

v. L. VI bl. 731; v. Vl. II bl. 173.

Op de brieven en papieren ter Trezorie, geschildert door Kornelis Brizé.

In Klioos Kraam II 1657 bl. 323, Poëzy 1660 bl. 396 en Poëzy 1682 II bl. 330.

Volgens mededeeling van den heer E. W. Moes is dit schilderij gemerkt: *C. Brizé fecit 1656.*

v. L. VI bl. 617 op 1654; v. Vl. II bl. 148 op 1654.

Op Mejoffer Margriete Tulp, Huisvrouwe van Joan Six. Door Govert Flinck geschildert.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 147 en Poëzy 1682 I bl. 602.

Volgens mededeeling van den heer Moes is dit schilderij geteekend: *G. Flinck f. 1656.*

v. L. VI bl. 651 op 1655; v. Vl. II bl. 152 op 1655.

1657.

Januari. Blyde aenkomste t' Amsterdam van zijne Excellentie D. Estevan de Gamarra, Ridder van Sint Jakobs Orden &c.

In Klioos Kraam II 1657 bl. 129, Poëzy 1660 bl. 379 en Poëzy 1682 I bl. 387 (met het jaartal MDCLVII).

v. L. VII bl. 25; v. Vl. II bl. 293.

(*Februari*). Voor Alexander den VII. Hersteller van Jesus Societeit in den Staet van Venetie.

Zie boven bl. 109 n°. 560 en noot 2.

v. L. VII bl. 134; v. Vl. II bl. 293.

(*Maart.*) Op d' afbeeldinge van den E. heere, Rycklof Goensz, Raet in de Oost-Indien. Geschildert door G. Flinck, toen hy op zyn vertreck stont.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 146 en Poëzy 1682 I bl. 574.
v. L. VI bl. 633 op Januari 1655; v. Vl. II bl. 169.

(*April*). Keurgedicht op de Keurstehouderschap van den doorluchtighsten Vorst en Heere J. Mauritius, Prince van Nassau.

Zie boven bl. 109 n°. 561 en noot 3.
v. L. VII bl. 620; v. Vl. II bl. 300.

September. Op Jacob van Kampen, Heer van Ranbroek, Bouwmeester en Schilder.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 81 met den datum: «Overleden den 23 van Herfstmaent 1657» en met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 611; v. Vl. II bl. 299.

October. Salmoneus. Treurspel.

Zie boven bl. 109 n°. 563—568 [1]).
Van de aanhalingen in het «Berecht» is die uit Horatius ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 595, het tweede versje, beginnende: «De wereld is», werd reeds boven bl. 168 behandeld, evenals het derde, beginnende: «Leert rechtvaerdigheid», boven bl. 170.
v. L. VII bl. 29; v. Vl. II bl. 177 op 1656.

October. Vertooningen in Salmoneus.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 448 en Poëzy 1682 II bl. 391.
v. L. VII bl. 115 en v. Vl. II bl. 198 op 1656.

November. Spore voor den edelen en gestrengen Heere, Christiaen Huigens, Zoone van den Heere van Zuilichem, etc., dat hy zyn vaders gedichten het licht gunne.

In Hs. nog aanwezig in de verzameling papieren van Huygens van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam; zie *Oud-Holland* II bl. 139. Gedrukt in het voorwerk van C. Huygens' *Korenbloemen* 1658 en 1672 en in Poëzy 1682 II bl. 229.
De datum bleek mij uit een brief van Christiaen Huygens, dd. 14 November 1657, in de nieuwe uitgave zijner brieven n°. 427, waarvan de heer Dr. D. J. Korteweg mij welwillend inzage verschafte.
v. L. VII bl. II op 1666; v. Vl. II bl. 177 op 1656.

November. Op d' Af-beeldinghe van den heere van Zuylichem, door sijnen zoon Christiaen Huygens getekent.

In het voorwerk van C. Huygens' *Korenbloemen* 1658 en 1672 en in Apollos Harp 1658 bl. 243, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 243, Poëzy 1660 bl. 459 en Poëzy 1682 I bl. 572.
v. L. VII bl. 10 op 1656; v. Vl. II bl. 177 op 1656.

De nachtegael van Amisfort.

Zie boven bl. 109 n°. 562 en noot 1.
v. L. VII bl. 612; v. Vl. II bl. 299.

Koning Davids Harpzangen.

Zie boven bl. 110 n°. 569—572.
v. L. VII bl. 143; v. Vl. II bl. 201 op 1656.

De Parnas aen de Belt.

Zie boven bl. 111, n°. 573 en noot 1, waar al de in dezen bundel voorkomende gedichten vermeld zijn.
v. L. VII bl. 595; v. Vl. II bl. 295.

Deensche verzuchting.

In Brandt's *Leven van Vondel* bl. 60 achter Poëzy 1682 II.
v. L. VII bl. 610; v. Vl. II bl. 299.

Op myne afbeeldinge, kunstigh getekent en gesneden door Cornelis de Visscher. M DC LVII.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 153 en Poëzy 1682 I bl. 587.
v. L. VII bl. 618; v. Vl. II bl. 302.

De geboorte van den heere Michael le Blon, vermaent door sijn jonge Nicht en Neven op sijn seventighste jaer.

In Poëzy 1682 II bl. 102 met een sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 141; v. Vl. II bl. 295.

Ter eeuwige gedachtenisse van wijlen Michiel le Blon, (met Grafschrift).

---

[1]) In het «Berecht aan alle Konstgenooten» zegt Vondel, dat hij «om het nadeel geleden by het Wees- en oudemannenhuis, door het sluiten van den kostelijcken en kunstigen tooneelhemel (van Lucifer), na twee reizen speelens», bewogen werd «nu dry jaeren geleden, Salmoneus treurspel te dichten». Het stuk is dus van 1654, maar eerst in dit jaar voor het eerst uitgegeven. Daar het 28 October 1657 voor de eerste maal vertoond werd, meen ik het treurspel op dit jaar te moeten stellen, ook omdat het niet zeker is, of de gedrukte tekst dezelfde is als de in 1654 gemaakte.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 582 en Poëzy 1682 II bl. 80.
v. L. VII bl. 142 op 1660; v. Vl. II bl. 295 op 1657.

1658.

(*Januari*). Triomfe over de geboorte van den doorluchtighsten Prince, Philippus Prosper Andreas, Prince van Spanje.

Zie boven bl. 112 n°. 574 en noot 1.
v. L. VII bl. 635; v. Vl. II bl. 305.

Maart. Ter Bruilofte van den E. E. Heere Ventidius Riccen, kastelein en hooftofficier der stede Purmerent, Baljuw van de Beemster en Wormer &c. en de E. E. Jongkvrouwe Haesje Augustyns.

In Apollos Harp 1658 bl. 284, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 284, Poëzy 1660 bl. 460 en Poëzy 1682 I bl. 695 (met het jaartal MDCLVIII).
Volgens H. Bruno's *Mengel-moes*, 1666 (I bl. 40) zijn zij «getrouwt tot Hoorn, den 24. van Maert 1658».
v. L. VII bl. 663 op Mei 1658; v. Vl. II bl. 306.

Mei. Ter bruiloft van den edelen en hoogachtbaeren Heere, Jongkheere Joan van Waveren, Out Schepen van Amsterdam, en Mejoffer Debora de Blaeuw.

Zie boven bl. 112 n°. 575 en noot 2.
v. L. VII bl. 658; v. Vl. II bl. 306.

Mei. Ter bruilofte van den E. bruidegom Jakob Linnich, en de E. bruit Katharine Jakobs de Vries.

In Poëzy 1682 I bl. 750 met het jaartal MDCLVIII zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 671; v. Vl. II bl. 309.

Juni. Eeuwgety van den E. Heere Karel Couvrechef, Karmelyt, en Priester. Aen de H. Maeght. Anno 1658, 22 Juny.

Door van Lennep naar het Hs. afgedrukt; zie *Oud-Holland* II bl. 132 en 308.
v. L. VII bl. 694; v. Vl. II bl. 314.

Juli. Op het Kroonen van den Roomschen Koning en Keizer Leopoldus, altijt Vermeerderaer des Ryx.

Zie boven bl. 112 n°. 576 en noot.
v. L. VII bl. 736; v. Vl. II bl. 321.

September. Ter bruilofte van den E. bruidegom Michiel Block en de E. bruit Alide Anslo.

In Poëzy 1682 I bl. 752 met het jaartal MDCLVIII, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Zij ondertrouwden 28 September 1658 te Amsterdam.
v. L. VII bl. 668; v. Vl. II bl. 308.

November. Vrye zeevaert naer Oosten.

Zie boven bl. 112 n°. 577.
In Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 608, op bl. 131—134 van: «Amsterdamsche Vreugdtriomfe. Amst. 1660.» 12°. oblong, in Poëzy 1660 bl. 504 en Poëzy 1682 I bl. 73 (met het jaartal MDCLVIII).
v. L. VII bl. 740; v. Vl. II bl. 322.

December. Staetwecker.

Zie boven bl. 112 n°. 578 en noot 2.
v. L. VII bl. 743; v. Vl. II bl. 322.

Op d' afbeeldinge van den doorluchtigsten zeehelt, Heer Jakob van Wassenaer.

Zie bl. 112 n°. 578.
In Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 611, Poëzy 1660 bl. 507 en Poëzy 1682 I bl. 554 (met het jaartal MDCLVIII).
v. L. VII bl. 742 op November 1658; v. Vl. II bl. 322.

Zeemagazyn gebouwt op Kattenburgh t' Amsterdam.

Zie boven bl. 113 n°. 579 en noot 2.
v. L. VII bl. 641; v. Vl. II bl. 302.

Maeghdepalm ter kloosterstaetsie van zuster Anna Bruining, bevestight in d'orde van d'arme Klaerissen te Bethlehem.

Zie boven bl. 113 n°. 580 en noot 3.
v. L. VII bl. 674; v. Vl. II bl. 310.

Afbeeldingen der stamheeren en zommige telgen van de Graven, Boelensen, Bickeren en Witsens.

Zie boven bl. 113 n°. 581 en noot 1.
v. L. VII bl. 707; v. Vl. II bl. 316.

Op de Vorstelijke Afbeeldinge van den doorluchtigsten Vorst en Heere Joannes Mauritius, Prince van Nassou, &c. Geschildert, bij een geschikt en uitgegeven door Govaart Flink.

Zie boven bl. 113 n°. 582 en noot 2.
v. L. VII bl. 777 op 1660; v. Vl. II bl. 330 op 1658.

1659.

Februari. Triomf van Koppenhagen.

Zie boven bl. 113 n°. 583—584 en noot 3.
v. L. VII bl. 747; v. Vl. II bl. 323.

April. Ter bruilofte van den Heere Willem Blaeu, Licentiaet in beide Rechten, en Mejoffer Anna van Loon.

In Hollantsche Parnas 1660 bl 529 en Poëzy 1682 I bl. 692 (met het jaartal MDCLVIIII).
Zij ondertrouwden 19 April 1659 te Amsterdam.
v. L. IV bl. 751; v. Vl. II bl. 324.

(*Juni*). Den E. Jongeling Joannes Wandelman, Beyveraer der wysheit, kunsten, en H. Godtgeleertheit.

Van dit gedicht is het Hs. nog aanwezig; zie *Oud-Holland* II bl. 133.
Afgedrukt in Hollantsche Parnas 1660 bl. 352 en Poëzy 1682 I bl. 537.
v. L. VII bl. 784; v. Vl. II bl. 332.

Augustus 27. De vorstelycke bruiloft t' Amsterdam.

Zie boven bl. 114 n°. 585 en noot 1.
v. L. VII bl. 756; v. Vl. II bl. 325.

Augustus 28. Op het geboortegety van Mevrouw Amelia, Princesse van Oranje, en Nassau, &c.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 239, op bl. 39—42 van: «Amsterdamsche Vreugdetriomfe. Amst. 1660.» 12°. oblong, in Poëzy 1660 bl. 553 en Poëzy 1682 II bl. 89 met den datum: «Den 28 van Oogstmaent 1659».
v. L. VII bl. 765; v. Vl. II bl. 328.

Augustus. Op het triomferende vierwerck, aen den E. Heer Willem Haegh.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 255, op bl. 107—110 van: «Amsterdamsche Vreugdetriomfe. Amst. 1660.» 12°. oblong, Poëzy 1660 bl. 557 en Poëzy 1682 I bl. 408, (met het jaartal MDCLIX).
v. L. VII bl. 775; v. Vl. II bl. 330.

Op de historischilderyen ter eere van de Keurvorstinne, den Vorst van Anhalt en alle Nassausche Heeren en Vrouwen op het stadthuis geschildert. Door G. Flinck.

Zie boven bl. 114 n°. 586 en noot 1.
v. L. VI bl. 615; v. Vl. II bl. 327.

Op den princelijcken genadepenning. Aen de doorluchtighste Mevrouwe Douagiere Amelia, Princes van Oranje en Nassau, &c.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 512, op bl. 115—129 van: «Amsterdamsche Vreugdetriomfe. Amst. 1660.» 12°. oblong, en in Poëzy 1682 II bl. 117 (met het jaartal MDCLIX).
v. L. VII bl. 707; v. Vl II bl. 328.

Op den Amsterdamschen gedenkpenning.

Zie boven bl. 107 n°. 551.
Ten onrechte twijfelde ik aldaar aan de juistheid van het opgegeven jaartal MDCLIX. Later onderzoek leerde mij, dat er in 1659 een soortgelijke penning geslagen is; zie *De(n) Navorscher* XXIX bl. 390 seq. Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 377.
v. L. V bl. 707 op 1655; v. Vl. II bl. 163 op 1655.

Op d'afbeeldinge van Mejoffer Maria van Block.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 548 en Poëzy 1682 I bl. 602.
v. L. VII bl. 774; v. Vl. II bl. 330.

September. Ter bruilofte van den weledelen Heere Peter van Heimbach, en Mejoffer Maria van Block.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 543 en Poëzy 1682 I bl. 701 (met het jaartal MDCLIX).
Zij ondertrouwden 19 September te Amsterdam.
v. L. VII bl. 770; v. Vl. II bl. 329.

Onderwys van het geloofshooftpunt der H. Dryeenigheit.

Zie boven bl. 115 n°. 592.
v. Vl. II bl. 333.

November. Grafschrift voor den Heer Augustyn Alsten Bloemaert.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 518 en Poëzy 1682 I bl. 78.
v. L. VII bl. 792; v. Vl. II bl. 336.

Op den Heer Augustyn Alsten Bloemaert.

Zie boven bl. 114 n°. 590 en noot 4.
v. L. VII bl. 790; v. Vl. II bl. 333.

Aen den E. hooghgeleerden Heer, Augustyn Alsten Bloemaert.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 517 en Poëzy 1682 II bl. 295.
v. L. VII bl. 791; v. Vl. II bl. 333.

November 16. Den geleerden jongeling H. Joan Leeuwenaert Blasius, vryer der Rechtsgeleertheit.

Bestaat nog in handschrift in het Album Amicorum van Blasius; zie *Oud-Holland* II bl. 134. Afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 395.
v. L. VII bl. 783; v. Vl. II bl. 331.

November. Triomf over Funen.

Zie boven bl. 114 n°. 587—588 en noot 2.
v. L. VII bl. 749; v. Vl. II bl. 323.

(*November*). De Noortsche nachtegael.

Zie boven bl. 114 n°. 589 en noot 3.
De noot behoort aldus gelezen te worden: In Hollantsche Parnas 1660 bl. 232, op bl. 139—146 van: «Amsterdamsche Vreugdetriomfe, Amst. 1660.» 12°. oblong, in Poëzy 1660 bl. 536 en Poëzy 1682 II bl. 432.
v. L. II bl. 686 op 1657; v. Vl. II bl. 414 op 1660.

Lantgezang ter bruilofte van den E. Heere Reinier van Estvelt en de E. Jongkvrouwe, Rebecka Bruining.

Zie boven bl. 45 n°. 591 en noot 1.
v. L. VII bl. 780; v. Vl. II bl. 331.

Aen d'edele Gebroederschap der schutters-orde van Sint Michiel, in de Kolveniers doelen.

Zie boven bl. 115 n°. 593 en noot 2.
De noot behoort aldus gelezen te worden: In Hollantsche Parnas 1660 bl. 476 en in Poëzy 1682 II bl. 575.
v. L. VIII bl. 2; v. Vl. II bl. 338.

Jeptha. Treurspel.

Zie boven bl. 115 n°. 594—600 en noot 1.
Het tweeregelig gedichtje, beginnende: «Hoe hoogh men draeft», enz. in het «Berecht», is ook afgedrukt in *Lucifer* en in Poëzy 1682 II bl. 595.
v. L. VIII bl. 5; v. Vl. II bl. 337.

1660.

Februari. Ter gedachtenisse van wylen den kunstrycken Govaert Flinck, schilder. Grafschrift.

Op den gedenkpenning (zie de afbeelding bij van Lennep VIII bl. 91) en in Hollantsche Parnas 1660 bl. 520 en Poëzy 1682 II bl. 81.
v. L. VIII bl. 91; v. Vl. II bl. 356.

Op Govaert Flinck.

Zie boven bl. 120 n°. 630 en noot 1.
De noot behoort aldus gelezen te worden: Afgedrukt in Poëzy I bl. 591.
v. L. VIII bl. 89; v. Vl. II bl. 356.

Op d' afbeeldinge van Govaert Flinck.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 151 en Poëzy 1682 I bl. 592.
v. L. VIII bl. 89; v. Vl. II bl. 356.

Maart. Ter bruilofte van den heere Cornelis Backer, raet en schepen, en Mejoffer Katharina Raye.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 556 en Poëzy 1682 I bl. 673.
v. L. VIII bl. 98; v. Vl. II bl. 357.

Maart 5. Op het jaergetyde van Mevrouwe Anna van Hoorn, gemaelinne van den weledelen heere Cornelis van Vlooswyck.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 580 en Poëzy 1682 II bl. 91, met de datum: «Den 5 van Lentemaent, MDCLX».
v. L. IX bl. 227 op Maart 1661; v. Vl. II bl. 370.

April 28. J. V. Vondel tegens de valsche Drukmunt, gangbaer op zynen naem.

In het voorwerk van Hollantsche Parnas 1660 en van Poëzy 1682 I.
v. L. IX bl. 143; v. Vl. II bl. 375.

Mei. Ter begraefenisse van den hooghgeleerden heere, Peter Schryver.

Zie boven bl. 116 n°. 601 en noot 1.
v. L. VIII bl. 102; v. Vl. II bl. 375.

Mei. Op d'afbeeldinge van koningklijcke Majesteit, Karel Stuart den tweeden. Voor zijn Vorstelijcke genade prins Maurits, door Ovens geschildert.

Zie boven bl. 116 n°. 602 en noot 1.
v. L. VIII bl. 105; v. Vl. II bl. 395.

Mei. Opgang van Karel Stuart, den tweeden.

Zie boven bl. 116 n°. 603 en noot 2.
v. L. VIII bl. 107; v. Vl. II bl. 395.

Koning David in ballingschap. Treurspel.

Zie boven bl. 116 n°. 604—608 en noot.
v. L. IX bl. 1; v. Vl. II bl. 376.

Juni. De bruiloft van den Teems en Aemstel t' Amsterdam.

Zie boven bl. 117 n°. 609 en noot 1.
v. L. VIII bl. 112; v. Vl. II bl. 412.

Juni. De ridderschap van Amsterdam, onder zijne koningklijcke Hoogheit, Willem van Oranje.

Zie boven bl. 117 n°. 610 en noot 2.
v. L. VIII bl. 115; v. Vl. II bl. 413.

Byschrift op d' afbeeldinge van Godart van Ree. Staende op zijn vertreck door Ovens geschildert.

Zie boven bl. 117 n°. 611 en noot 3.
v. L. VIII bl. 117 op Juni 1660; v. Vl. II bl. 413

September. Publius Virgilius Maroos Wercken in Nederduitsch dicht vertaelt.

Zie boven bl. 117 n°. 611—313 op bl. 118 en noot 2.
v. L. VIII bl. 127; v. Vl. II bl. 434.

October. De kunstkroon voor den koningk van Groot-Britanje &c. Aen den E. E. Heer Symon van Hooren.

Zie boven bl. 118 n°. 618 en noot 1 op bl. 119.
v. L. VIII bl. 119; v. Vl. II bl. 413.

Samson of heilige wraeck. Treurspel.

Zie boven bl. 118 n°. 614—617.
Het «dubbelzinnig» raadsel in den «Inhoudt» is ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 395 met het opschrift: «Samsons raetsel».
Vs. 1682 en 1683 van het treurspel zijn met het opschrift: «Op Samson» herdrukt in Poëzy II bl. 69.
v. L. IX bl. 149; v. Vl. II bl. 359.

Op de toetssteene feesttafel der Goden, bevlochten met den kunstrijcken parlemoerkrans door D. van Rijswijck.

Zie boven bl. 119 n°. 619 en noot 2.
v. L. VIII bl. 122; v. Vl. II bl. 358.

Koning David herstelt. Treurspel.

Zie boven bl. 119 n°. 620—623.
v. L. IX bl. 77; v. Vl. II bl. 396.

Koning Edipus uit Sofokles. Treurspel.

Zie boven bl. 119 n°. 624—629 en noot 1 en 2.
Het tweeregelig gedichtje in de opdracht, beginnende: «Het noodlot», enz. is, met het opschrift: «Uit Senekaes Feniciaensche», herdrukt in Poëzy 1682 II bl. 598.
Het zesregelig gedicht in den «Inhoudt» is met het opschrift: «Apolloos orakel van Edipus» afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 590.
v. L. VIII bl. 665; v. Vl. II bl. 415.

Lyckbedde van wylen heer Joan Banning Wuytiers, priester.

Zie boven bl. 120 n°. 631 en noot 1.
v. L. V bl. 566 op 1647; v. Vl. I bl. 764 op 1647.

Op de marmere Pallas van den doorluchtighsten Vorst en heere Joan Mauritius, Prince van Nassau, &c. Stadthouder te Kleef, &c.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 410 met het jaartal MDCLX zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VIII bl. 95; v. Vl. II bl. 356.

1661.

Juli. Lyckklaght over den hooghwaerdighsten Heer, Zacharias de Mets, Bisschop van Trallen &c.

Zie boven bl. 120 n°. 632 en noot 2.
v. L. IX bl. 230; v. Vl. II bl. 572.

Juli 20. Op d' afbeeldinge van de Jonghvrouw Catharina Questiers.

Op bl. 36 van «Lauwer-stryt | Tusschen | Catharina Questiers, | en | Cornelia van der Veer. | Met eenige By-dichten aan, en | van haar geschreeven. | t' Amsterdam, | By Adriaen Venendael, Boek- | verkooper in de Molsteegh. 1665.» 8°. Het gedicht is hier gedateerd: «t' Amsterdam 1661, den 20. in Hooimaent».
Daarna in Poëzy 1682 I bl. 603.
v. L. VII bl. 657 op 1658; v. Vl. II bl. 306 op 1658.

Nootweer tegens den inbreuck van Turckyen.

Zie boven bl. 120 n°. 633 en noot 3.
v. L. IX bl. 241; v. Vl. II bl. 570 op 1660.

Byschriften, aen de edele mogende zeeraeden t' Enckhuisen, op het Roode Paert met zijn metalen kanon. (2 gedichten.)

Zie boven bl. 120 n°. 634 en noot 1 op bl. 121.
v. L. IX bl. 220; v. Vl. II bl. 570 op 1660.

Tooneelschilt of pleitrede voor het tooneelrecht.

Zie boven bl. 121 n°. 635—637.
v. L. VI bl. 317; v. Vl. II bl. 101 op 1655 of 1661?

Adonias of rampzalige Kroonzucht. Treurspel.

Zie boven bl. 121 n°. 638—641.
Het vierregelig gedichtje in den opdracht, beginnende: «Indien men voor geen rechtbreuck», enz. is ook afgedrukt, met het opschrift: «Uit Euripides Feniciaensche» in Poëzy 1682 II bl. 591.
v. L. IX bl. 247; v. Vl. II bl. 572.

Op het klokmusyk t' Amsterdam.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 431, met het jaartal MDCLXI, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 235; v. Vl. II bl. 571 op 1660.

Op Wouter Krabeth.

Zie boven bl. 121 n°. 642 en 643 en noot 1 op bl. 122.
Niet bij v. L.; v. Vl. II bl. 984 op 1671.

Op Diedrik Krabeth.

Zie boven bl. 121 n°. 642 en 643 en noot 1 op bl. 122.
Niet bij v. L.; v. Vl. II bl. 984 op 1671.

1662.

Januari. Op het jaergetyde van mejoffer Jacoba Bikker. Voor den Heer Peter de Graef, Jongkheer van Zuidtpolsbroek.

In Poëzy 1682 II bl. 93 met een sterretje in den «Bladtwyzer».
Niet bij v. L.; v. Vl. II bl. 983 op 1661.

April. Ter bruiloft van den weledelen heer Peter de Graef, en de weledele mejoffer Jakoba Bikker.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 686, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 612; v. Vl. II bl. 644.

Augustus. Ter bruilofte van den weledelen heer Robert Honiwood, en de weledele Juffer Margerita van Vlooswyk.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 705 met het jaartal MDCLXII, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Zij ondertrouwden 1 Augustus 1662 te Amsterdam.
v. L. IX bl. 620; v. Vl. II bl. 674.

Op myne afbeeldinge geschildert door Filips Koning.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 588 met het jaartal MDCLXII zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 629 op November 1662; v. Vl. II bl. 695 op Nov. 1662.

Bespiegelingen van Godt en Godtsdienst.

Zie boven bl. 122 n°. 644—646.
v. L. IX bl. 387; v. Vl. II bl. 594 op 1661.

Joannes de boetgezant.

Zie boven bl. 122 n°. 647—654 en noot 1 op bl. 123.
De «Korte inhoudt» van elk boek is herdrukt in Poëzy 1682 II bl. 561.
v. L. X bl. 3; v. Vl. II bl. 645.

Ter blyde maeltyt voor den doorluchtighsten Vorst en Heere Maximiliaen Henrik, Keurvorst te Kolen.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 399, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 650; v. Vl. II bl. 673.

Genua.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 304 met het jaartal MDCLXII, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 630; v. Vl. II bl. 693.

Op Jan Vos.

Komt eerst voor onder het portret van Jan Vos, dat meestal gevonden wordt voor den eersten druk van «Alle de gedichten van den Poëet Jan Vos. t' Amsterdam, By Jacob Lescaille, 1662.» 4°. Het gedicht is geteekend: «J. v. Vondel». In den linkerbovenhoek leest men: *K. du Jardin F.* Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 589.
v. L. VII bl. 779 op 1659; v. Vl. II bl. 331 op 1659.

1663.

Mei. Ter bruilofte van den E. Heere Bartholomeus Kromhout, en de E. Mejoffer Jakoba van der Wiele, van der Werve.

Het eerst in Poëzy 1682 I bl. 758, met het jaartal MDCLXIII, doch zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Zij huwden 17 Mei; zie *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom van Haarlem*, II bl. 284 tabel C.
v. L. X bl. 156; v. Vl. II bl. 720.

Batavische gebroeders of onderdruckte vryheit. Treurspel.

Zie boven bl. 124 n°. 655—660.
v. L. IX bl. 655 op 1662; v. Vl. II bl. 675 op 1662.

De Heerlyckheit der Kercke.

Zie boven bl. 124 n°. 661—664.
Het Hs. van een gedeelte der opdracht bestaat nog; zie *Oud-Holland* II bl. 134.
v. L. X bl. 167; v. Vl. II bl. 696.

Faëton of reuckeloze stoutheit. Treurspel.

Zie boven bl. 125 n°. 665—673.
v. L. X bl. 267; v. Vl. II bl. 721.

Op Jacoba Bikker, Gemaelin van den edelen Heer Peter de Graef. Door Ovens geschildert.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 601, met het jaartal MDCLXIII en zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 162; v. Vl. II bl. 696.

1664.

Mei. Ter gedachtenisse van den weledelen en gestrengen Heere, Cornelis de Graeff. Grafschrift.

Zie boven bl. 126 n°. 674 en noot 1.
v. L. X bl. 163 op Mei 1663; v. Vl. II bl. 720 op 1663.

Juni. Op Maria de Wolf.

Op een gedenkpenning, beschreven bij v. L. X bl. 458.
v. L. X bl. 458; v. Vl. II bl. 754.

Augustus. De gezegende adelaer van Leopoldus by den Raäbstroom.

Zie boven bl. 127 n°. 675 en noot 1.
v. L. X bl. 348; v. Vl. II bl. 755.

Adam in ballingschap of aller treurspeelen treurspel.

Zie boven bl. 127 n°. 676—680.
Het tweeregelig versje in de opdracht, beginnende: «O Jeugdigh paer», enz. is met het opschrift: «Virgilius gevolght» afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 592 en het vierregelige in het «Berecht», beginnende: «Och had noit», enz. met het opschrift: «Uit Euripides Medea» in Poëzy 1682 II bl. 590.
v. L. X bl. 355; v. Vl. II bl. 737.

1665.

Januari. Op het geluckigh ongeluck van Prins Johan Maurits van Nassau.

Zie boven bl. 127 n°. 681 en noot.
Het is aldaar abusievelijk op 1664 gesteld.
v. L. X bl. 460; v. Vl. II bl. 755.

Februari. Op Tanneken van Erpekom.

Op een begrafenispenning, beschreven bij v. L. X bl. 486.
v. L. X bl. 486; v. Vl. II bl. 755.

(*Februari*). Op het gezegent voorspel van den zeestryt.

Zie boven bl. 127 n°. 682 en noot 1.
v. L. X bl. 463; v. Vl. II bl. 756.

October. Minnedeuntjes. (Koridon. Narcissus. Hippomenes. Concordes).

In Poëzy 1682 II bl. 456—460 met sterretje in den «Bladtwyzer». Het laatste gedicht is onderteekend: «MDCLXV den 29 in Wijnmaendt».
v. L. X bl. 477—481; v. Vl. II bl. 758.

November. Ter bruilofte van den E. bruidegom, Peter de Wolf, en zyne E. bruit, Clementia van der Vecht.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 762 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Zij ondertrouwden 5 November 1665 te Amsterdam.
v. L. X bl. 565 op Mei 1665; v. Vl. II bl. 756.

November. Suikerliet.

In Poëzy 1682 I bl. 756 met het jaartal MDCLXV.
v. L. X bl. 468; v. Vl. II bl. 757.

De havenschendery te Bergen in Noorwegen.

Zie boven bl. 127 n°. 683 en noot 1 op bl. 128.
v. L. X bl. 473; v. Vl. II bl. 757.

Gebedt aen Jesus Christus.

Zie boven bl. 128 n°. 684 en noot 2.
v. L. X bl. 487; v. Vl. II bl. 759.

Op de doorluchtige afbeeldinge van Homerus, door schilder Joan den Ezel. Ten huize van Willem Spiering.

Zie boven bl. 128 n°. 685 en noot 3.
v. L. X bl. 483; v. Vl. II bl. 759.

1666.

April. Ter bruilofte van Jakob Leeu, en Jongkvrouwe Christine de Flines.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 770 met het jaartal MDCLXVI en zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Zij huwden 11 April 1666 te Amsterdam.
v. L. X bl. 568 op Mei 1666; v. Vl. II bl. 777.

April. Op den troupenning van Christine de Flines, trouwende met Jakob Leeuw.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 375 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 567 op Mei 1666; v. Vl. II bl. 777.

Juni. De zeetriomf der vrye Nederlanden.

Zie boven bl. 128 n°. 686 en noot 4.
v. L. X bl. 576; v. Vl. II bl. 779.

Juni. Zegezang over den zeestrijt der Heeren Staeten door Michaël Ruiter.

Zie boven bl. 128 n°. 687 en noot.
v. L. X bl. 578; v. Vl. II bl. 779.

Juni. Uitvaert van den onsterfelyken zeehelt Abraham vander Hulst.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 15 met het jaartal MDCLXVI en zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 583; v. Vl. II bl. 780.

Juni. Grafschrift voor den onderadmirael Abraham vander Hulst.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 71 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 585; v. Vl. II bl. 781.

Juni. Ander. t' Amsterdam op zijn graf in d' oude kerk gehouwen.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 71 met het jaartal MDCLXVI en zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 585; v. Vl. II bl. 781.

September. Jammerklaght over de gruwsame verwoestinge van Londen.

Zie boven bl. 128 n°. 691 en noot 1 op bl. 129.
v. L. X bl. 666; v. Vl. II bl. 782.

October. Op het verjaeren van Agnes Blok.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 98 met den datum: «MDCLXVI den 29 in Wijnmaent t' Amsterdam», met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 594; v. Vl. II bl. 799.

Op d' afbeeldinge van den doorluchtigen heere Michaël Ruiter, Amirael van Hollant etc. door Joan Lievensz. geschildert.

Zie boven bl. 128 n°. 688 en 689 en noot 2.
v. L. X bl. 587 op Juni 1666; v. Vl. II bl. 781.

Op d' afbeeldinge van den onsterflijken zeehelt Kornelis Tromp, Onderamirael van Amsterdam. Door Joan Lievens geschildert.

Zie boven bl. 128 n°. 690 en noot 3.
v. L. X bl. 588 op Juni 1666; v. Vl. II bl. 781.

Op het inhuldigen van den weledelen heere Nikolaes van Vlooswyk.

Zie boven bl. 129 n°. 692 en noot 2.
v. L. X bl. 591; v. Vl. II bl. 781.

Ifigenie in Tauren. Uit Euripides. Treurspel.

Zie boven bl. 129 n°. 693—694.
v. L. X bl. 597; v. Vl. II bl. 783.

1667.

Februari. Op Sinte Agnes Feest. Aen Agnes Blok.

Nog in Hs. aanwezig; alleen gedrukt in Poëzy 1682 II bl. 533 met den datum: «MDCLXVII, Den 21 in Loumaent» en met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 669 op 1666; v. Vl. II bl. 799.

Juni. Uitvaert van zijne heiligheit Alexander den Zevenden.

Zie boven bl. 129 n°. 695 en noot 1.
v. L. X bl. 670 op 1666; v. Vl. II bl. 815.

Juli. Op zyne heiligheit Clemens den IX, te voren Julius Rospigliosi.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 545 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 673 op 1666; v. Vl. II bl. 815.

Juli. Zeegevier der vrye Nederlanden op den Teems.

Zie boven bl. 129 n°. 696 en noot 2.
v. L. XI bl. 2; v. Vl. II bl. 815.

Juli. De zeeleeu op den Teems.

Zie boven bl. 129 n°. 697 en noot 3.
v. L. XI bl. 6; v. Vl. II bl. 816.

Augustus. De vrepylaer der vrye Nederlanden.

Zie boven bl. 129 n°. 698 en noot 1 op bl. 130.
v. L. XI bl. 12; v. Vl. II bl. 817.

Augustus 3. Brief aan Joachim Oudaen.

Naar het Hs. uitgegeven door Mr. A. D. de

Vries Az. in *De(n) Nederlandsche(n) Spectator* van 1879 bl. 152; daarna in Joh. Dyserinck *Vondels sterfdag* (1879) bl. 46 en eindelijk in *Oud-Holland* II bl. 227.

Beurtgezang, op de komste van den doorluchtighsten vorst en heere Kosmo de Medices, Prince van Tuskanen.

Zie boven bl. 130 n°. 699 en noot 2.
v. L. XI bl. 9; v. Vl. II bl. 818.

Zungchin, of ondergang der Sineesche heerschappye. Treurspel.

Zie boven bl. 130 n°. 700—701.
v. L. X bl. 491 op 1666; v. Vl. II bl. 761 op 1666.

Noah, of ondergang der eerste weerelt. Treurspel.

Zie boven bl. 103 n°. 702—704.
v. L. XI bl. 21; v. Vl. II bl. 799.

Op d' Oude Hollantsche geschiedenissen, beschreven van den Heere Peter Schryver.

In het voorwerk van: «Corte Beschryvinge van Hollandt, Zeeland en Vrieslandt, mits-gaders der selver Graven, etc. In 'S Graven Hage, ter Druckerye van Mr. Pieter Brugman Advocaet. 1667», 4°. en in Poëzy 1682 II bl. 240
v. L. V bl. 518 op 1646; v. Vl. I bl. 759 op 1646.

Op het Sineesch Treurspel van Joannes Antonides.

In Poëzy 1682 II bl. 237 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Daar het mij niet gelukt is den eersten druk van dit treurspel in te zien, weet ik niet of het daarin reeds vroeger gedrukt is.
v. L. XI bl. 16; v. Vl. II bl. 817.

1668.

April. Ter lykstaetsie der weledele mevrouwe Anna van Horen, gemalinne van Kornelis van Vlooswyk.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 67 met het jaartal MDCLXVIII zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 97; v. Vl. II bl. 819.

October. Op het jaergetyde van Agnes Blok.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 99 met den datum: «MDCLXVIII, den 29 in Wijnmaent», met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 238; v. Vl. II bl. 839.

December. Uitvaert van Maria van den Vondel.

Zie boven bl. 131 n°. 705 en noot 1.
v. L. X bl. 164 op 1663; v. Vl. II bl. 720 op 1663.

Euripides Feniciaensche of gebroeders van Thebe. Treurspel.

Zie boven bl. 131 n°. 706—707.
v. L. XI bl. 99; v. Vl. II bl. 820.

Sofokles Herkules in Trachin. Treurspel.

Zie boven bl. 131 n°. 708—709.
v. L. XI bl. 179; v. Vl. II bl. 840.

Op den optoght der schutteryen t' Amsterdam.

In Poëzy 1682 I bl. 427 met het jaartal MDCLXVIII, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 236; v. Vl. II bl. 818.

Op het treurspel van Dido.

Op bl. 3 van: Didoos | doot, | treurspel | Met eenige Konstwerken, | Vertoont op d' Amsterdamsche Schouwburg. | Infelix Dido, neutri bene nupta marito, | Dum perit ille, fugit; dum fugit iste, perit. | *Vignet: fenix met: «Perseveranter.»* | t' Amsterdam, | By Jacob Lescailje, | Boekverkooper op de Middeldam, | naast de Vismarkt, in 't jaar 1668.» 8°. en in Poëzy 1682 II, Aanhanghsel bl. 3.
v. L. XI bl. 487; v. Vl. II bl. 819.

1669.

Januari. Op het overlyden van Joannes Lutma, den ouden, goutsmidt.

Zie boven bl. 131 n°. 710 en noot 1.
v. L. XI bl. 257; v. Vl. II bl. 854.

Februari. Lykdicht op den eerwaerdigen vader Henrik Halman, Priester van Jesus Societeit.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 48 met het jaartal MDCLXIX, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 241; v. Vl. II bl. 855.

Februari. Op Katharine Questier(s).

In Poëzy 1682 II bl. 86 met het jaartal MDCLXIX zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 252; v. Vl. II bl. 855.

Augustus. Uitvaert van den weledelen en eerwaerdigen heere, den heere Augustyn van Teilingen, priester der Societeyt.

In Poëzy 1682 II bl. 44 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 245; v. Vl. II bl. 854.

October. Ter eeuwige gedachtenisse van den Hooghedelen Heere en Helt Joan van Aemstel, zeekapitein, gestorven te Schindel 1669, den 29 van Herfstmaent.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 72 met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 249; v. Vl. II bl. 856.

Kandia op haer uiterste.

Zie boven bl. 131 n°. 711 en noot 2.
v. L. XI bl. 259; v. Vl. II bl. 856.

Op den welvertaelden Agrippa, aen de kunstkenners.

Volgens van Lennep gedrukt in de eerste uitgave van het treurspel *Agrippa* van Quinault. Ik zag deze niet, wel den tweeden, derden en vierden druk, waarin het is opgenomen. Ook in Poëzy 1682 II Aanhanghsel bl. 4.
v. L. XI bl. 92; v. Vl. II bl. 857.

1670.

Mei. Op het overlyden van Willem van den Vondel.

Zie boven bl. 131 n°. 712 en noot 3.
v. L. II bl. 768 en XI bl. 269; v. Vl. I bl. 249 en II bl. 983.

Lauwerkrans ter eeuwige gedachtenisse van zijne Excellentie den Grave Curtius Christoffer Koningsmark, generael in Kandia.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 98 met het jaartal MDCLXX, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 262; v. Vl. II bl. 856.

Op het Kluchtspel van Ware-nar met zijnen Pot.

Op bl. 254 der afdeeling «Gedichten» van Hooft's *Werken: Tweede deel. Amst.* 1677, fol., met het jaartal 1670 en in Poëzy 1682 II bl. 234 met het jaartal MDCLXX.
v. L. XI bl. 267; v. Vl. II bl. 857.

Op den Heer Kornelis Speelman.

Zie in de Nalezingen, hier achter, onder n°. 712*a* en *b*. Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 557.
v. L. XI bl. 86 op 1668; v. Vl. II bl. 818 op 1668.

Op Trajaen Bokkalyns Kundtschappen van Parnas.

In Poëzy 1682 II bl. 247 zonder sterretje in den »Bladtwyzer».
v. L. III bl. 101 op 1630 en XII bl. 49 op 1673; v. Vl. I bl. 289 op 1631?

1671.

Februari. Ter bruilofte van den E. Bruidegom, Michiel le Blon, en de E. Bruit Willemyne Elisabeth Hellerus.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 776, zonder sterretje in den «Bladtwyzer», gedateerd: «MDCXXI. den 10 van Sprokkelmaent».
v. L. XII bl. 4; v. Vl. II bl. 984.

Augustus. Ter goede gedachtenisse van wijlen Elizabet Syen, huisvrou van Luidewyk van Erpekum.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 86, met den datum: «Overleden den 27. in Oogstmaent 1671» en zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 26; v. Vl. II bl. 985.

Publius Ovidius Nazoos Herscheppinge.

Zie boven bl. 131 n°. 713—716.
De opdracht: «Loofwerk aen Heer Diedrik Buisero» is ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 289 met het jaartal MDCLXXI.
Het citaat in de «Voorrede» is ook afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 594. Het tweeregelig versje in het «Leven», beginnende: «Ick schreef», komt voor met de beide volgende aanhalingen, in Poëzy 1682 II bl. 595. Het grafschrift [1]) in Poëzy II bl. 79 met het opschrift: «Ovidius grafschrift» en de lijkklagt [2]) in Poëzy II bl. 5 met het opschrift: «Lykklaght over Ovidius Nazo».
v. L. XI bl. 275; v. Vl. II bl. 858 op 1670.

Opschrift van eenige gedichten, gezonden aen Kornelis le Blon.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 577 met het jaartal MDCLXXI en met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 6; v. Vl. II bl. 985.

Op den lof van den Ystroom gezongen door Joannes Antonides.

Bestaat nog in Hs.; zie *Oud-Holland* II bl. 231. Komt gedrukt voor in het voorwerk van: «De | Ystroom. | Begreepen in vier boeken. | Door | J. Antonides | van der Goes. | *Vignet.* | t' Amsterdam, | By Pieter Arentsz. Boekverkooper in de Beursstraet, | in de drie Raepen. MDCLXXI.» 4°. en Poëzy 1682 II bl. 235.
v. L. XII bl. 27; v. Vl. II bl. 984.

Op Joannes Antonides van der Goes.

---

[1]) Bij v. Vl. tweemaal opgenomen: II bl. 863 en 982.
[2]) Bij v. L. eerst afgedrukt II bl. 264 op 1628 en bij v. Vl. I bl. 164 met een vraagteeken

(Door M. van Musscher geschildert.)

Komt voor in het voorwerk van *De(n) Ystroom* (1671) en in Poëzy 1682 I bl. 589.
v. L. XII bl. 29; v. Vl. II bl. 985.

Op het inheiligen van den heiligen Franciskus de Borgia, Hertogh van Gandia, ... door zijne Heiligheit Klemens den Tienden.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 519 met het jaartal MDCLXXI zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 30; v. Vl. II bl. 985.

1672.

Behoude reis aen den E. Heer Johan Bergh, Rechtsgeleerde, gaende naer 's lants vloot, ter liefde van het Vaderlant.

Zie boven bl. 133 n°. 717 en noot 1.
v. L. XII bl. 33; v. Vl. II bl. 986.

Augustus. Ter eeuwige gedachtenisse van den heer Joan de Wit, Raetpensionaris van Hollant, &c.

Alleen in Poëzy 1682 I bl. 576, met het jaartal MDCLXXII, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 34; v. Vl. II bl. 986.

Op d' afbeeldinge van den heere Meester Joan de Wit, Raetpensionaris van Hollant, vader des vaderlants.

Nog in Hs. aanwezig; zie *Oud-Holland* II bl. 231. Komt voor op bl. 50 van: «Het Swart toneel-gordyn. Anno cIɔ Iɔ c LXXVI». Zie boven bl. 183 en noot 1 en in de andere drukken van dit boekje. Ook in Poëzy 1682 I bl. 575 met het jaartal MDCLXXII.
v. L. XII bl. 35; v. Vl. II bl. 986.

Op d' afbeeldinge van den Heer Joan de Witt.

Nog in Hs. aanwezig; zie *Oud-Holland* II bl. 231. Gedrukt in Poëzy 1682 II, Aanhanghsel bl. 14.
v. L. XII bl. 36; v. Vl. II bl. 986.

Op den Heer Kornelis de Wit.

Nog in Hs. aanwezig; zie *Oud-Holland* II bl. 231. Gedrukt in Poëzy 1682 II, Aanhanghsel bl. 14.
v. L. XII bl. 37; v. Vl. II bl. 986.

Augustus. Op de doorluchtige zege van Groningen.

Zie boven bl. 133 n°. 718 en noot 2.
v. L. XII bl. 37; v. Vl. II bl. 986.

Op 't veroveren van Koevorden in den jaere MDCLXXII.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 588 met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 38; v. Vl. II bl. 987 op 1673.

October. Op de nieuwe Heeregraft, geschildert door Geeraert Berkheide.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 332 met den datum: «1672. den 20 in Wynmaent t' Amsterdam», zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 39; v. Vl. II bl. 987.

1673.

Februari. Op de verkoopinge der Italiaensche schilderyen, ten huize van Geeraert Uylenburgh, schilder.

Zie boven bl. 133 n°. 720 en noot 1.
v. L. XII bl. 43; v. Vl. II bl. 987.

Op Josephus Duyselius.

Zie boven bl. 133 n°. 719 en noot 3.
v. L. VII bl. 789 op 1659; v. Vl. II bl. 333 op 1659.

April. Lykklaght over den eerwaerdigen heer Henricus Blessius.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 50 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 43; v. Vl. II bl. 857 op 1670?

Augustus. Grafschrift van den onderadmirael Joan de Liefde.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 71 met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 45; v. Vl. II bl. 988.

Augustus. Anders.

Alleen in Poëzy 1682 II bl. 72 met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 46; v. Vl. II bl. 988.

Op den onderadmirael Joan de Liefde.

Zie boven bl. 133 n°. 721 en noot 2.
v. L. XII bl. 46; v. Vl. II bl. 988.

Op het verjaeren van Peter de Wolf.

Naar het Hs. voor het eerst door mij uitgegeven in *Oud-Holland* II bl. 230.

1674.

Januari. Grafschrift. (Op den heer Joan Blaeu, eertijts Scheepen en Raedt der Stadt Amsterdam.)

Zie boven bl. 133 n°. 722 en noot 3.
v. L. XII bl. 47 op December 1674; v. Vl. II bl. 988 op 1673.

September. Ter bruiloft der E. getrouden Sybrant de Flines en Agnes Blok.

Nog in Hs. aanwezig; zie *Oud-Holland* II bl. 293. Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 778, met den datum: «Getrout den 9 van Herfstmaent, MDCLXXIV» en met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 54; v. Vl. II bl. 988.

Ter zelver bruiloft.

Nog in Hs. aanwezig; zie *Oud-Holland* II bl. 293. Afgedrukt in Poëzy 1682 I bl. 779.
v. L. XII bl. 55; v. Vl. II bl. 988.

Op de draeyinge van het hooft, verweert door den geleerden jongeling Joan Antoni Goezenaer toen hy ter Artzenye wiert ingewijt in de doorluchtige Hooge Schoole t' Uitrecht.

In Poëzy 1682 II bl. 253 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Daar Antonides 13 Juni 1674 als student werd ingeschreven, waarschijnlijk met het doel om te promoveeren, zal hij wel in hetzelfde jaar tot doctor zijn bevorderd.
v. L. XII bl. 40 op 1673; v. Vl. II bl. 987 op 1673.

Grafschrift op zich zelven.

Alleen in Brandt's *Leven van Vondel* bl. 73.
v. L. XII bl. 67; v. Vl. II bl. 988.

b. Zonder een bepaald jaartal.

Vóór 1620.

Wterste Oordeel.

Het eerst gedrukt achter Coornherts *Het recht Ghebruyck ende Misbruyck van tydlicke Have Amst. D. P. Pers* 1620, 4°.
Zie boven n°. 72 en noot 2.
v. L. I bl. 302 op 1613—1615; v. Vl. I bl. 95 op 1616—1620.

Vóór 1622.

Vier Wterste.

Het eerst gedrukt in *De(n) Vernieuwde(n) Gulden Winckel* (1622).
Zie boven n°. 72 en noot 1.
v. L. I bl. 301 op 1613—1615; v. Vl. I bl. 95 op 1616—1620.

Zedigh Gedicht, Vande Ydelheyd der Menschen.

Het eerst gedrukt achter *De(n) Vernieuwde(n) Gulden Winckel* (1622).
Zie n°. 72 en noot 5.
v. L. I bl. 763 op 1620; v. Vl. I bl. 99 op 1616—1620.

Vóór 1625.

Christelyck vryagielied.

In «Minne-plicht. Ten toon gestelt inde Vryagie van Diana en Filandre. T' Amst. 1625.» kl. 8°. oblong en met het opschrift: «Kristliefde» in Versch. ged. 1644 bl. 372, Poëzy 1650 bl. 545 en Poëzy 1682 I bl. 401.
v. L. II Nal. 13 op 1624; v. Vl. I bl. 167 op 1624?

Zangh, op de wyse: «Yets moet ick u Laura vragen».

In «Minne-plicht. Ten toon gestelt inde Vryagie van Diana en Filandre. T' Amst. 1625.» kl. 8°. oblong, Poesy 1647 A en B bl. 152, met weglating van twaalf regels in Poëzy 1650 bl. 523, op bl. 141 van: «De Nieuwe | haagsche | nachtegaal. | Vol van de Nieuwste Deunen en | aartigste zangen. | t' Amsterdam; | Uyt de Boekwinkel van Ian van Duisberg, | in de Stilsteeg. Anno 1659.» 12°. oblong, in Poëzy 1660 bl. 165 en Poëzy 1682 II bl. 418.
v. L. II bl. 220 op 1624; v. Vl. I bl. 168 op 1624.

Wyckzangh.

In «Minne-plicht Ten toon gestelt inde Vryagie van Diana en Filandre. Amst. 1625.» kl. 8°. oblong. Daarna op bl. 6 en 7 van het «Tweede Deel van 't Haerlems Liedt-boeck. Den sevenden Druck. Haerlem, 1643» (zie boven bl. 168); op bl. 17 van «den Achtsten Druck» en op bl. 59 van «den Negenden Druck» van 1648. Verder in Versch. ged. 1644 bl. 357, Poëzy 1650 bl. 522 en Poëzy 1682 II bl. 416.
v. L. II bl. 223 op 1624; v. Vl. I bl. 167 op 1624?

Vóór 1630.

De Rynstroom.

Zie boven bl. 134 n°. 731 en noot 2.
Behalve op de aldaar aangehaalde plaatsen wordt dit gedicht ook nog gevonden in Blaeu's *Toonneel des aerdrijcx Amst.* 1635, en in de volgende uitgaven van dezen atlas.
Volgens vs. 175 en 176 is dit gedicht vóór 1630 gemaakt.
v. L. III bl. 28 op 1629; v. Vl. I bl. 276 op 1629?

Aen de lasteraers van de Academi.

Zie boven bl. 133 n°. 723 en noot 4.
v. L. III bl. 323; v. Vl. I bl. 333.

Vóór 1632.

Op de afbeelding van Gustaaf

Adolf, koningk van Sweden, te paarde.

In Versch. ged. 1644 bl. 132, Poëzy 1650 bl. 181 en Poëzy 1682 I bl. 543.

Door Vondel gemaakt vóór Gustaaf Adolfs dood (16 November 1632).

v. L. III bl. 133 op September 1631; v. Vl. I bl. 292 op 1631.

Vóór 1635.

Aan Apollonia van Veen, Geestige Tekenster en Zanggodin.

In Versch. ged. 1644 bl. 212, Poëzy 1650 bl. 229 en Poëzy 1682 I bl. 348.

Dit gedicht moet vervaardigd zijn tusschen de jaren 1632 en 1635. Het eerste jaartal wordt ons aangegeven door een toespeling in vs. 28 op Maastricht en Rynberk; het tweede ontleen ik aan een gedicht, dat te vinden is in de Bibliotheca Duncanniana, en tot titel voert: «Treur-Dicht | Over de schadelijcke, vroege, droevige Doodt | vande seer Godtsdienstige, deugtrijcke, hooghbegaefde | Konst-rycke Jofvrouw, | Jofvrouw | Applonia van Veen, zal. | inden Heere Christelyck ontslapen binnen de Stadt | vander Goes in Zeelandt den xj. Septembris | des Iaers M. DC. XXXV. | *Vignet: bloemstruik.* | In 's Graven-Hage, | By Ludolph Breeckevelt, Boeckdrucker woonende op | 't Speuy naest 't Zout-Huys. 1635.» 4°.

v L. III bl. 188 op 1633; v. Vl. II bl. 299 op 1633?

Op Narbonne.

In het *Toonneel des aerdriicx*, *Amst.*, *J. Blaeu* 1635 folio II, vel ZZ, ook in latere uitgaven van den atlas, daarna in Poëzy 1682 II bl. 305.

v. L. IX bl. 636 op 1662; v. Vl. II bl. 693 met een vraagteeken.

Op Avignon.

In het *Toonneel des aerdriicx*, *Amst. J. Blaeu* 1635, folio II vel ZZ en in latere uitgaven van den atlas; daarna in Poëzy 1682 II bl. 307.

v. L. IX bl. 691 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken.

Vóór 1637.

Op Willem Bartjens.

Het eerst afgedrukt onder zijn portret, te vinden in zijn bekend rekenboek, waarvan de oudste druk, welke mij onder de oogen kwam, tot titel voert: «Willem Bartjens | Cijfferinghe. | Tweede deel, | Handelende van verscheyde Regulen | der | Reken-konst | Alle Koop-lieden noodich te weten. | *Vignet: vosje.* | 't Zwolle, | Gedruckt voor Geraert Bartjens Boeck | verkooper aen de Merckt. 1637», 8°. Het «Extract uyt de Privilegie» in dit tweede deel is gedateerd «den 29 Aprilis 1633.»

Het portret stelt Bartjens voor, zittende met de pen in de hand voor een lessenaartje; onder het portret Vondels vers, geteekend: «I. V. V.» Links onderaan leest men «P. Dubor dieu pin.» «A. Bartiens scrip.» en rechts: «Savery sculp.»

Het gedicht is verder te vinden in Versch. ged. 1644 bl. 136, Poëzy 1650 bl. 192, Poëzy 1660 bl. 193 en Poëzy 1682 I bl. 595.

v. L. I bl. 131 op 1612; v. Vl. I bl. 30 op 1612?

Vóór 1638.

Geboortekrans voor Jongkvrou Katarine van Wickevort.

In Versch. ged. 1644 bl. 215, Poëzy 1650 bl. 233 en Poëzy 1682 II bl. 95.

Dit gedicht werd gemaakt vóór haar huwelijk met Valerius Roever (ondertr. 25 Maart 1638).

v. L. III bl. 724 op 1639; v. Vl. I bl. 418 met een vraagteeken na 1640.

Beeckzang aen Katharine.

In Versch. ged. 1644 bl. 359, Poëzy 1650 bl. 525 en Poëzy 1682 II bl. 420.

Vóór haar huwelijk met Hillebrand Bentes (zie boven bl. 171) vervaardigd.

v. L. II bl. 224 op 1624; v. Vl. I bl. 168 op 1624.

Vóór 1639.

Danckdicht aen Jacob Baeck, Rechtsgeleerde.

In Versch. ged. 1644 bl. 220, Poëzy 1650 bl. 238 en Poëzy 1682 II bl. 108.

Jacob Baeck overleed in April 1639 en werd den 14 in de Nieuwe kerk begraven.

v. L. III bl. 35 op October 1629; v. Vl. I bl. 304 op 1634?

Davids Lyckklaght over Saul en zijn zoonen.

Zie boven bl. 71 n°. 321 en 322 en noot 2.

v. L. II bl. 131 op 1622; v. Vl. I bl. 147 op 1639?

Vóór 1640.

De Koningklycke harp. Aen Kornelis van Kampen.

Zie boven bl. 134 n°. 724 en noot 1.

v. L. III bl. 716 op November 1639; v. Vl. I bl. 356 op 1638?

Op het afzetsel van den Heere Geeraert Vossius (2 gedichten).

Zie boven bl. 72 n°. 322 en bl. 135 n°. 736 en noot 1.

v. L. IV bl. 5 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Antwoordt voor Henrik Meurs, Aan Abraham Oyens, Rechts-geleerde.

In Poesy 1647 A en B bl. 75, Poëzy 1650 bl. 513, Poëzy 1660 bl. 79 en Poëzy 1682 II bl. 580.

v. L. III bl. 161 op 1632; v. Vl. I bl. 299 op 1632?

Vóór 1641.

De Kruisbergh. Aen Magdalene Baeck.

Zie boven bl. 79 n°. 374 en bl. 134 n°. 725 en 726 en noot 2.

v. L. II bl. 227 op 1640; v. Vl. I bl. 458 op 1641.

Op den edelen Heer Francois Junius.

Onder het portret, gegraveerd door Wenceslaus Hollar, naar A. van Dyck, Aet. XXXIX, dat voorkomt in: «De | Schilder-konst | der Oude, | Begrepen in drie Boecken, | door | Franciscus Ivnivs. | *Vignet.* | Tot Middelbvrgh. | Voor Zacharias Roman, Boeck-verkooper woonen- | de op de Burcht, inde vergulde Bibel. 1641.» 4°. Daarna in Versch. ged. 1644 bl. 134, Poëzy 1650 bl. 187 en Poëzy 1682 I bl. 590.

v. L. V bl. 3 op 1646; v. Vl. II bl. 545 op 1643.

Vóór 1642.

Op den Heere Pieter Cornelisz Hooft.

Zie boven bl. 135 n°. 734, 735 en 736 en noot 1.

v. L. IV bl. 6 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Lofzangk van Maria.

In *Brieven der Heilige Maeghden* (1642), Versch. ged. 1644 bl. 397, Poëzy 1650 bl. 576, in de *Harpzangen* (1657) (zie boven bl. 110 n°. 569, noot 2), bl. 349 en Poëzy 1682 II bl. 491.

v. L. IV bl. 354 op 1642; v. Vl. I bl. 519 op 1642.

Davids tranen of boetpsalmen.

Zie boven bl. 83 n°. 395.

a. De VI Psalm.

In *Brieven der H. Maeghden* (1642), (zie boven bl. 83 n°. 391) bl. 77, Versch. ged. 1644 bl. 382, Poëzy 1650 bl. 560 en *Harpzangen* (1657) bl. 8.

b. De XXXI Psalm.

In *Brieven der H. Maeghden* (1642) bl. 78, Versch. ged. 1644 bl. 383, Poëzy 1650 bl. 561 en *Harpzangen* (1657) bl. 75.

c. De XXXVII Psalm.

In *Brieven der H. Maeghden* (1642) bl. 79, Versch. ged. 1644 bl. 384, Poëzy 1650 bl. 563 en *Harpzangen* (1657) bl. 94.

d. De L Psalm.

In *Brieven der H. Maeghden* (1642) bl. 81, Versch. ged. 1644 bl. 386, Poëzy 1650 bl. 565 en *Harpzangen* (1657) bl. 124.

e. De CI Psalm.

In *Brieven der H. Maeghden* (1642) bl. 82, Versch. ged. 1644 bl. 388, Poëzy 1650 bl. 567 en *Harpzangen* (1657) bl. 246.

f. De CXXIX Psalm.

In *Brieven der H. Maeghden* (1642) bl. 86, Versch. ged. 1644 bl. 392, Poëzy 1650 bl. 571 en *Harpzangen* 1657 bl. 310.

g. De CXLI Psalm.

In *Brieven der H. Maeghden* (1642) bl. 86, Versch. ged. 1644 bl. 392, Poëzy 1650 bl. 572 en *Harpzangen* (1657) bl. 327.

v. L. VII bl. 160 op 1643; v. Vl. I bl. 538 op 1643.

Vóór 1643.

Rey van Bacchanten.

Komt het eerst voor op bl. 158 van: «Het Eerste Deel | Van | d' Amsteldamsche | Minne-zuchjens, | Op verscheyde nieuwe wijsjes/ | Door | Lievende Gheesten uyt ghestroyt. | *Vignet.* | t' Amtelredam (*sic*), | Ghedruckt voor Aeltie Verwou, Weduwe | van Balthasar van Dorsten, op de Middel-Dam, | in 't Schult-Boeck, Anno 1643.» 12°. oblong. Verder in Versch. ged. 1644 bl. 361, Poëzy 1650 bl. 528 en Poëzy 1682 II bl. 450.

v. L. III bl. 287 op 1636; v. Vl. I bl. 327 op 1636?

Vóór 1644.

Op Amstelredam.

In Versch. ged. 1644 bl. 127, Poesy 1647 A en B bl. 68, Poëzy 1650 bl. 169, Poëzy 1660 bl. 71 en Poëzy 1682 II bl. 297.

v. L. III bl. 93 op 1630; v. Vl. I bl. 289 op 1631?

Op den Heere Michael le Blon.

In Versch. ged. 1644 bl. 132, Poëzy 1650 bl. 183 en Poëzy 1682 I bl. 573.

v. L. III bl. 280 op 1636; v. Vl. I bl. 306 op 1635?

Op den zelven door den Ridder van Dyck geschildert.

In Versch. ged. 1644 bl. 133, Poëzy 1650 bl. 184 en Poëzy 1682 I bl. 574.

v. L. III bl. 280 op 1636; v. Vl. I bl. 307 op 1635?

Op Pieter Pietersz Heyn.

In Versch. ged. 1644 bl. 133, Poëzy 1650 bl. 184 en Poëzy 1682 I bl. 553.

v. L. II bl. 764 op September 1629; v. Vl. I bl. 267 op 1628.

Op den edelen Heere Jacob Witz.

In Versch. ged. bl. 133, Poëzy 1650 bl. 184 en Poëzy 1682 I bl. 552.

v. L. II bl. 695 op December 1628; v. Vl. I bl. 268 op 1628?

Op Kasper van Baarle, door Sandrart geschildert.

In Versch. ged. 1644 bl. 135, Poëzy 1650 bl. 188 en Poëzy 1682 I bl. 585.
v. L. IV bl. 6 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Op Doctor Samuel Koster.

Zie boven bl. 135 n°. 736 en noot 3.
v. L. IV bl. 7 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Op Vondel.

Zie boven bl. 135 n°. 733 en noot 2.
v. L. IV bl. 7 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Op Henrik de Keizer.

Zie boven bl. 134 n°. 728—730 en noot 1.
v. L. II bl. 123 op 1621; v. Vl. I bl. 146 op 1621.

Op Meester Joan Pietersen Sweling, Phoenix der Musijcke, en Orgelist van Amsterdam.

In Versch. ged. 1644 bl. 136, Poëzy 1650 bl. 190 en Poëzy 1682 I bl. 595.
v. L. II bl. 162 op 1623; v. Vl. I bl. 154 op 1623?

De Roomsche lier, aen Daniel Mostert, Secretaris van Amsterdam.

Zie boven bl. 134 n°. 732 en noot 1 op bl. 135.
v. L. III bl. 198 op 1634; v. Vl. I bl. 355 met een vraagteeken, na 1638.

Inwying van 't gelaurierde Princebeelt, op den Schouwburgh.

In Versch. ged. 1644 bl. 190, Poëzy 1650 bl. 210 en Poëzy 1682 I bl. 330.
v. L. III bl. 862 op September 1630; v. Vl. I bl. 283 op 1630.

Aande Beeck, op de Hofstee van Laurens Baack.

In Versch. ged. 1644 bl. 192, Poëzy 1650 bl. 213 en Poëzy 1682 I bl. 333.
v. L. III bl. 34 op September 1629; v. Vl. I bl. 296 op 1632?

Danckoffer aen David de Willem.

In Versch. ged. 1644 bl. 208, Poëzy 1650 bl. 227 en Poëzy 1682 II bl. 105.
v. L. III bl. 158 op 1632; v. Vl. I bl. 299 op 1633.

Groete aen den Heer G. Staeckmans, Staet Generael.

In Versch. ged. 1644 bl. 213, Poëzy 1650 bl. 230 en Poëzy 1682 II bl. 126.
v. L. III bl. 205 op 1634; v. Vl. I bl. 419 op 1640.

Behoude reis aen Willem Pizo, Graef Maurits van Nassaus Doctor, staande op sijn vertreck naer Brezijl.

In Versch. ged. 1644 bl. 214, Poëzy 1650 bl. 231 en Poëzy 1682 I bl. 349.
v. L. III bl. 281 op October 1636; v. Vl. I bl. 326 op 1636.

Geboortekrans voor Jongkvrouw Kataryne Kerckrinck.

In Versch. ged. 1644 bl. 216, Poëzy 1650 bl. 234 en Poëzy 1682 II bl. 96.
v. L. IV bl. 370 op 1642?; v. Vl. I bl. 418 met een vraagteeken, na 1640.

Waerschuwing aen Wybrant de Geest, Schilder.

In Versch. ged. 1644 bl. 222, Poëzy 1650 bl. 240 en Poëzy 1682 I bl. 354.
v. L. IV bl. 18 op 1640; v. Vl. I bl. 483 op 1642?

Op het groot Altaarstuck, den Sint Sebastiaen, geschildert door Joachime Sandrart, voor het doorluchtighste hof van Baiere.

In Versch. ged. 1644 bl. 224, Poëzy 1650 bl. 315 en Poëzy 1682 II bl. 324.
v. L. IV bl. 13 op 1640; v. Vl. I bl. 421 op 1640?

Op S^t. Marie Magdaleen, door Sandrart geschildert.

In Versch. ged. 1644 bl. 225, Poëzy 1650 bl. 311 en Poëzy 1682 II bl. 320.
v. L. IV bl. 13 op 1640; v. Vl. I bl. 421 op 1640?

Spierings gestaltverwisseling.

In Versch. ged. 1644 bl. 292, Poëzy 1650 bl. 393 en Poëzy 1682 I bl. 730.
v. L. III bl. 544 op 1638; v. Vl. I bl. 361 met een vraagteeken na 1638.

Kinder-lyck.

In Versch. ged. 1644 bl. 314, Poëzy 1650 bl. 475 en Poëzy 1682 II bl. 40.
v. L. III bl. 157 op 1632; v. Vl. I bl. 300 op 1633?

Op Maria Stuart.

Dit gedicht opent de rij «Grafschriften» in Versch. ged. 1644 bl. 316; daarna komt het in alle uitgaven van *Maria Stuart* voor, waarbij

in ééne editie (n°. 431) de bijvoeging: «Uit Vondels Poëzye» heeft en verder in Poëzy 1650 bl. 477 en Poëzy 1682 II bl. 83.
v. L. V bl. 508 op 1646; v. Vl. I bl. 752 op 1646.

Op Maria de Brune.

In Versch. ged. 1644 bl. 319, Poëzy 1650 bl. 480, en in Poëzy 1682 II bl. 85. Ook in J. de Brune's *Wetsteen der Vernuften* is het in den tekst opgenomen.
v. L. V bl. 6 op 1646; v. Vl. I bl. 546 op 1643?

Byschriften op de twalef maenden.

Zie boven bl. 135 n°. 737 en noot 3.
v. L. IV bl. 9 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Dagh en nacht.

Zie boven bl. 135 n°. 737 en noot 3.
v. L. IV bl. 12 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Op Schilderkunst, Tekeningen, en Marmerbeelden, ten huize van Sandrart.

a. De brant van Troje, door Raphaël Urbijn [1]).

In Versch. ged. 1644 bl. 332, Poëzy 1650 bl. 276, en Poëzy 1682 II bl. 347.
v. L. V bl. 527 op 1646; v. Vl. I bl. 455 op 1641?

b. Op den Val der Reuzen, door Julius Romain getekent.

In Versch. ged. 1644 bl. 333, Poëzy 1650 bl. 277 en Poëzy 1682 II bl. 349.
v. L. V bl. 528 op 1646; v. Vl. I bl. 455 op 1641?

c. De Kristdoop gemaalt door Pauwels Veroner.

In Versch. ged. 1644 bl. 334, Poëzy 1650 bl. 287 en Poëzy 1682 II bl. 317.
v. L. V bl. 525 op 1646; v. Vl. I bl. 455 op 1641?

d. Op Jupijn en Leda.

In Versch. ged. 1644 bl. 335 en met het opschrift: «Op Marmerbeelden. Jupyn en Leda.» in Poëzy 1650 bl. 278 en Poëzy 1682 II bl. 350.
v. L. V bl. 529 op 1646; v. Vl. I bl. 456 op 1641?

e. Op Plato, en Aristoteles.

In Versch. ged. 1644 bl. 335, Poëzy 1650 bl. 278 en Poëzy 1682 I bl. 582.
v. L. IV bl. 38 op 1640; v. Vl. I bl. 456 op 1641?

f. Op Marck Aureel, en Faustine.

In Versch. ged. 1644 bl. 335, Poëzy 1650 bl. 279 en Poëzy 1682 II bl. 325.
v. L. V bl. 531 op 1646; v. Vl. I bl. 456 op 1648.

Op d'afbeeldinge van Joachime Sandrart.

In Versch. ged. 1644 bl. 337, Poëzy 1650 bl. 191 en Poëzy 1682 I bl. 592.
v. L. IV bl. 8 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Op de vyf zinnen.

In Versch. ged. 1644 bl. 338, Poëzy 1650 bl. 511 en Poëzy 1682 II bl. 571.
v. L. V bl. 523 op 1646; v. Vl. I bl. 546 op 1643?

Op ons Weeshuis.

In Versch. ged. 1644 bl. 339, Poëzy 1650 bl. 499 en Poëzy 1682 II bl. 307.
v. L. III bl. 295 op 1634; v. Vl. I bl. 303 op 1634?

Op Hekuba.

In Versch. ged. 1644 bl. 340, Poëzy 1650 bl. 512 en Poëzy 1682 II bl. 390.
Niet bij v. L.?; v. Vl. I bl. 767 omstreeks 1625.

Lyfwacht voor Meester Sybrant Hanssen Kardinael, den Vrieschen Euklides.

In Versch. ged. 1644 bl. 342, Poëzy 1650 bl. 514 en Poëzy 1682 II bl. 577.
v. L. III bl. 440 op 1637; v. Vl. I bl. 360 op 1638?

De Beemster, voor Karel Looten.

In Versch. ged. 1644 bl. 342, Poëzy 1650 bl. 514 en Poëzy 1682 II bl. 548, met het opschrift: «Op den Beemster».
v. L. IV bl. 366 op 1642; v. Vl. I bl. 419 op 1640?

Dootshooft.

In Versch. ged. 1644 bl. 349, Poëzy 1650 bl. 499 en Poëzy 1682 II bl. 525.
v. L. IV bl. 386 op 1643; v. Vl. I bl. 545 op 1643.

Maydeuntjes op Jongkvrou Anna

[1]) Later nogmaals door Dr. J. van Vloten afgedrukt in zijn «Mijne herinneringen aan Mr. J. van Lennep en Nalezing op Vondel» in *De Levensbode* III bl. 373, daar hij meende, dat hij ze in zijne uitgave vergeten had op te nemen. Hij meende ze eene plaats te moeten geven op bl. 30 van deel II, na het vers op Kretzers Maria Magdalena.

Engels geboortedagh, haar toegezongen door Konstantijn Sohier.

In Versch. ged. 1644 bl. 360, Poëzy 1650 bl. 526 en Poëzy 1682 II bl. 454.
v. L. IV bl. 117 op Mei 1642; v. Vl. I bl. 482 op 1642?

Op den Jager van Eickhof.

In Versch. ged. 1644 bl. 364, en Poëzy 1682 II bl. 456.
v. L. VI bl. 175 op 1653; v. Vl. II bl. 546 op 1643?

Uitbreidinge des LXXXVI Psalms, spellende de geduurzaamheit en wijtstreckentheit der algemeene Kercke.

In Versch. ged. 1644 bl. 375, Poëzy 1650 bl. 329 en Poëzy 1682 I bl. 475.
Niet bij v. L.; v. Vl. I bl. 538 op 1643.

Babylonische gevangenis. Psalm CXXXVI.

In Versch. ged. 1644 bl. 380, Poëzy 1650 bl. 559 en Poëzy 1682 II bl. 484.
v. L. II bl. 137 op 1622; v. Vl. I bl. 149 op 1622?

Kruisklaght der zalige Kristmoeder en Maaght Maria.

In Versch. ged. 1644 bl. 395 en Poëzy 1650 bl. 574, daarna op bl. 139 van «Het Welrieckende | Bloemen-kransken. | t' Antwerpen by Cornelis Woons, Anno 1662. | Met Gracie en Privilegie. 12°. en eindelijk in Poëzy 1682 II bl. 497.
v. L. IV bl. 361 op 1642? v. Vl. I bl. 537 op 1643.

Den CXIX Psalm.

In Versch. ged. 1644 bl. 398, Poëzy 1650 bl. 577 en *Harpzangen* (1657) bl. 298.
Niet bij v. L., zie aldaar IV bl. 377; v. Vl. I bl. 542 op 1643?

Uit den CXVIII Psalm.

In Versch. ged. 1644 bl. 399, Poëzy 1650 bl. 578 en Poëzy 1682 II bl. 485.
v. L. IV bl. 378 op 1643; v. Vl. I bl. 541 op 1643?

Psalm CXXV.

In Versch. ged. 1644 bl. 402, Poëzy 1650 bl. 582 en *Harpzangen* (1657) bl. 304.
Niet bij v. L., zie aldaar IV bl. 307; v. Vl. I bl. 543 op 1643?

Psalm CXXII.

In Versch. ged. 1644 bl. 403 en in *Harpzangen* (1657) bl. 301.
Niet bij v. L., zie aldaar IV bl. 377; v. Vl. I bl. 543 op 1643?

Vóór 1647.

Geuse Vesper of Siecken troost voor de Vierentwintigh.

Zie boven bl. 136 n°. 747 en noot 3.
Behalve in de aldaar aangehaalde uitgave van de «Historie Van het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt», komt het gedicht ook voor in den herdruk van dit werk, in 1658 in 4°. verschenen.
v. L. II bl. 318 op Juni 1625; v. Vl. I bl. 218 met een dubbel vraagteeken.

Bede, aen de Opper Vyanden van de Voorstanders der Vryheydt tot Leyden.

Zie boven bl. 137 n°. 750 en noot 1.
v. L. II bl. 569 op 1626; v. Vl. I bl. 231 op 1626.

Op Morandt.

Zie boven bl. 93 n°. 455 en noot 1, waar het misschien ten onrechte op 1647 gebracht is.
v. L. II bl. 568 op 1626; v. Vl. I bl. 231 op 1626.

Uyt seker Stam-boeck.

In Poesy 1647 A en B bl. 66, Poëzy 1650 bl. 502 met het onderschrift: «t' Amsterdam, Voor Abraham de Wees, Boeckverkoper op den Middeldam, in 't Nieuwe Testament, 1650» (zie boven bl. 97 na n°. 482). Verder in Poëzy 1660 bl. 69 en Poëzy 1682 II bl. 395.
v. L. V bl. 564 op 1647; v. Vl. I bl. 764 op 1647?

Uyt het Stam-boeck van Kristiaan Kas, Dienaer van sijn Excellentie De Groot. (2 gedichtjes.)

In Poesy 1647 A en B bl. 66, Poëzy 1650 bl. 503, Poëzy 1660 bl. 69 en Poëzy 1682 II bl. 394.
v. L. III bl. 146 op Maart 1632; v. Vl. I bl. 294 op 1631?

Op Lubbert Gerritsz.

Zie boven bl. 136 n°. 744 en noot 1.
v. L. II bl. 576 op 1623; v. Vl. I bl. 169 met de aanwijzing: «eer vóór dan na 1624».

Op Hans de Rys.

Zie boven bl. 136 n°. 745 en noot 1.
v. L. II bl. 576 op 1623; v. Vl. I bl. 169 met gelijke aanwijzing als in het voorgaande gedicht.

Op Anthony Roscius.

Zie boven bl. 136 n°. 746 en noot 2.
v. L. II bl. 213 op 1623; v. Vl. I bl. 165 op 1624.

Op Jacobus Arminius.

In Poesy 1647 A en B bl 69, Poëzy 1650 bl. 484, Poëzy 1660 bl. 72 en Poëzy 1682 I bl. 578.
v. L. II bl. 320 op 1625; v. Vl. I bl. 153 met een dubbel vraagteeken.

Op Simon Episcopius.

Zie boven bl. 137 n°. 753 en noot 3.
v. L. II bl. 321 op 1625; v. Vl. I bl. 154 met een dubbel vraagteeken.

Op een Medaillie van Kornelis Tacitus.

Hiervan bestaat een onecht Hs., zie *Oud-Holland* II bl. 308.
Afgedrukt is dit gedicht in Poesy 1647 A en B bl. 70, Poëzy 1650 bl. 186, Poëzy 1660 bl. 73 en Poëzy 1682 I bl. 583.
v. L. II bl. 335 op 1625; v. Vl. I bl. 187 op 1625?

Op D. P. Pers.

In Poesy 1647 A en B bl 70, Poëzy 1660 bl. 73 en Poëzy 1682 II bl. 578.
v. Vl. II bl. 656 op 1627; v. Vl. I bl. 247 op 1627.

Uyt Hugo de Groot, Aen Thuanus.

In Poesy 1647 A en B bl. 74, Poëzy 1650 bl. 505, Poëzy 1660 bl. 78 en Poëzy 1682 II bl. 605. In Poëzy 1650 en 1682 met het opschrift: «Uit Grotius Latyn vertaelt voor Joan Victoryn, Rechtsgeleerde. Aen Franciscus Augustus Thuanus.
v. L. III bl. 147 op Maart 1632; v. Vl. I bl. 276 met een vraagteeken omstreeks 1629.

Water-bel of verziert gerucht.

Zie in de Nalezingen hierachter n°. 753*a*.
In Poesy 1647 A en B bl. 80, Poëzy 1650 bl. 494, Poëzy 1660 bl. 84 en Poëzy 1682 II bl. 224.
v. L. II bl. 570 op 1626; v. Vl. I bl. 231 op 1626.

Op den Burger-twist van Britanje.

In Poesy 1647 A en B bl. 81, Poëzy 1650 bl. 476, Poëzy 1660 bl. 85 en Poëzy 1682 II bl. 549.
Niet bij v. L. en v. Vl.

Uyt Klaudiaan.

In Poesy 1647 A en B bl. 82, Poëzy 1650 bl. 505, Poëzy 1660 bl. 86 en Poëzy 1682 II bl. 598.
v. L. IV bl. 376 op 1642; v. Vl. I bl. 613 op 1645?

Uyt Juvenalis.

In Poesy 1647 A en B bl. 82, Poëzy 1650 bl. 506, Poëzy 1660 bl. 86 en Poëzy 1682 II bl. 598.
v. L. IV bl. 377 op 1642; v. Vl. I bl. 612 op 1645?

Uyt Lucanus.

In Poesy A en B bl. 82, Poëzy 1650 bl. 476, Poëzy 1660 bl. 87 en Poëzy 1682 II bl. 597.
Niet bij v. L. en v. Vl.?

Op een Roomsche Lampe uyt Martiaal.

In Poesy 1647 A en B bl. 83, Poëzy 1650 bl. 506, Poëzy 1660 bl. 87 en Poëzy 1682 II bl. 597.
v. L. IV bl. 375 op 1642; v. Vl. I bl. 612 op 1645?

Op een mier in een Amber-steen geslooten.

In Poesy 1647 A en B bl. 83, Poëzy 1650 bl. 506, Poëzy 1660 bl. 87 en Poëzy 1682 II bl. 597.
v. L. IV bl. 375 op 1642; v. Vl. I bl. 612 op 1645?

Op Kassandras treurspel.

Vermoedelijk in den oudsten druk van dit treurspel van Rodenburgh. Ik heb dezen evenwel niet kunnen opsporen.
Het gedicht komt voor in Poesy 1647 A en B bl. 84, Poëzy 1660 bl. 89 en Poëzy 1682 II bl. 390.
v. L. II bl. 333 op 1625; v. Vl. I bl. 186 op 1625.

Klaghte aen Joachime Sandrart, staende op syn vertreck nae Bajere.

In Poesy 1647 A en B bl. 101, Poëzy 1650 bl. 413, Poëzy 1660 bl. 108 en Poëzy 1682 II bl. 137.
v. L. IV bl. 16 op 1640; v. Vl. I bl. 456 op 1641?

Howlyck-sang tusschen God en de geloovige Ziele.

In Poesy 1647 A en B bl. 108, Poëzy 1650 bl. 549, Poëzy 1660 bl. 115 en Poëzy 1682 I bl. 782.
v. L. II bl. 109 op 1619; v. Vl. I bl. 100 op 1616—1620.

Op het dolhuis t' Amsterdam.

In Poesy 1647 A en B bl. 128, Poëzy 1650 bl. 473, Poëzy 1660 bl. 139 en Poëzy 1682 II bl. 308.
v. L. III bl. 196 op 1634; v. Vl. I bl. 304 op 1634?

Gezang, op het Latijnsche Woordt: Trahit sua quemque voluptas.

In Poesy 1647 A en B bl. 134, Poëzy 1660 bl. 145 en Poëzy 1682 II bl. 680 onder de «Oude rymen».
v. L. II bl. 206 op 1623; v. Vl. I bl. 164 op 1623?

Op 't woort: Daar is soo yets.

In Poesy 1647 A en B bl. 137, Poëzy 1660 bl. 148 en Poëzy 1682 II bl. 682 onder de «Oude rymen» met den titel: «Gekken te hoop».
v. L. II bl. 208 op 1623; v. Vl. I bl. 165 op 1623?

Uytbreyding over den 19 Psalm Davids, vervatende d' uytnemendheyt van de Wet des Heeren.

In Poesy 1647 A en B bl. 141; onder de naamletters I. V. V. staat: «Over veel jaren gedicht.» Verder in Poëzy 1650 bl. 586 onder de «Oude rymen», Poëzy 1660 bl. 153 en Poëzy 1682 II bl. 612.
v. L. II bl. 150 op 1622; v. Vl. I bl. 152 op 1622?

Hemelvaert-zang.

In Poesy 1647 A en B bl 148 zijn bij elkaar geplaatst «eenige Gesangen, door onsen Poët, over veel jaaren, toen hy 't gevoelen der Doopsgesinde noch aenhong, gemaeckt». Daartoe behooren, behalve dezen «Hemelvaert-zang», de twee hieronder volgende «Pinxter-zangen» en den «Jaarzangh».
Verder in Poëzy 1650 bl. 532, (zie de aanteekening in de Errata aldaar), Poëzy 1660 bl. 160 en Poëzy 1682 II bl. 499.
v. L. I bl. 304 op 1613—15; v. Vl. I bl. 96 op 1616—1620.

Pinxter-zang.

In Poesy 1647 A en B bl. 149, Poëzy 1650 bl. 552, Poëzy 1660 bl. 161 en Poëzy 1682 II bl. 500.
v. L. I bl. 305 op 1613—1615; v. Vl. I bl. 96 op 1616—1620.

Pinxter-zang.

In Poesy 1647 A en B 150, Poëzy 1650 bl. 553, Poëzy 1660 bl. 162 en Poëzy 1682 II bl. 501.
v. L. I bl. 306 op 1613—1615; v. Vl. I bl. 96 op 1616—1620.

Jaar-zang.

In Poesy 1647 A en B bl. 151, Poëzy 1650 bl. 554, Poëzy 1660 bl. 164 en Poëzy 1682 II bl. 496.
v. L. I bl. 303 op 1613—1615; v. Vl. I bl. 95 op 1616—1620.

Het Christelijk Geduld.

In Poesy 1647 A en B bl. 157, Poëzy 1650 bl. 318, Poëzy 1660 bl. 169, verder in: «Het gedult, | De Waterbel | ... Anno MDC. LXXII. (zie in de Nalezingen hierachter n°. 753*a*) en in Poëzy 1682 I bl. 471.
v. L. IV bl. 623 op 1645; v. Vl. I bl. 606 op 1645?

Gesang van d' Egyptische Goden, Apis en Isis, in 't Treurspel van Josef in Egypten.

In Poesy 1647 B bl. 166, met veranderd opschrift in Poëzy 1650 bl. 531, Poëzy 1660 bl. 179 en Poëzy 1682 II bl. 453.
v. L. X bl. 481 op 1665; v. Vl. II bl. 759 op 1665.

Deuntje.

In Poesy 1647 B bl. 167, Poëzy 1660 bl. 180 en Poëzy 1682 II bl. 578.
v. L. III bl. 462 op 1638; v. Vl. I bl. 322 met een vraagteeken na 1636.

Blaauwe scheentje.

In Poesy 1647 B bl. 167, Poëzy 1660 bl. 181 en Poëzy 1682 II bl. 578.
v. L. III bl. 461 op 1638; v. Vl. I bl. 332 met een vraagteeken na 1636.

De waerdigheydt van den Broeck.

In Poesy 1647 B bl. 167, Poëzy 1660 bl. 181 en Poëzy 1682 II bl. 579.
v. L. III bl. 96 op 1630; v. Vl. I bl. 289 op 1631?

Op Joost.

In Poesy 1647 B bl. 167, Poëzy 1660 bl. 181 en Poëzy 1682 II bl. 579.
v. L. III bl. 96 op 1630; v. Vl. I bl. 289 op 1631?

Krachteloose Paepenblixem, toegeeygent Lamotius en Wallaeus.

Zie boven bl. 136 n°. 748 en noot 4.
v. L. II bl. 319 op Juni 1625; v. Vl. I bl. 219 met een dubbel vraagteeken omstreeks 1625.

Op D. P. Pers.

In Poesy 1647 B bl. 174, Poëzy 1660 bl. 185 en Poëzy 1682 II bl 577.
v. L. II bl. 655 op 1627; v. Vl. I bl. 247 op 1627.

Op de zeven Keurvorsten, de doodt, en eenige hondert doots-hoofden, konstich van een Bayersche Non, op een karsse-steentje gesneden.

In Poesy 1647 B bl. 175, waar nog onder den titel staat: «Tot Amsterdam ten huyse van Ian Pietersz. van den Eeckhoudt»; verder in Poëzy 1650 bl. 177, Poëzy 1660 bl. 185 en Poëzy 1682 II bl. 361.
v. L. V bl. 559 op 1647; v. Vl. I bl. 763 op 1647.

T' Samenspraek.

Dit gedicht vindt men in Poesy 1647 B bl. 188, daarna achter de 4°. uitgaven van 1648 en 1658 der «Historie Van het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt», en in Poëzy 1660

bl. 198. Ook komt het voor onder de «Oude rymen» in Poëzy 1682 II bl. 673.

Het is niet zeker of dit gedicht werkelijk van Vondel is.

v. L. II bl. 323 op 1625; v. Vl. I bl. 769.

Lof-zang, toe-ge-eygent M. Willem Bartjens.

In Poesy 1647 B bl. 193 met het opschrift: «Lolzang (*sic*)», op bl. 174 en 175 van: «Willem Bartjens | Vernieuwde | Cijfferinge. | 't Eerste deel | Waer uyt men meest alle de Grondregulen | van de Reecken-konst leeren kan. | *Vignet: portret van W. Bartjens in houtsnede.* | Na de copy | Tot Swol, voor Geraerd Bartjens. | Met Privilegie A°. 1648», 8°, in Poëzy 1660 bl. 203 en in Poëzy 1682 II bl. 667 onder de «Oude rymen». Blijkens de onderteekening in de eerste twee bundels met: *Liefd' verwinnet al* schijnt het tot Vondels eerste periode te behooren.

v. L. I bl. 128 op 1612?; v. Vl. I bl. 29 op 1612?

Tityrus aen den Rhyn.

Zie boven bl. 136 n°. 749 en noot 5.

v. L. II bl. 326 op 1625; v. Vl. I bl. 769.

Vóór 1648.

Lastmans Offerstaetsi van Listren, Aen Joan Six.

Zie boven bl. 93 n°. 458 en noot 4. Van dit gedicht bestaat het Hs. nog; zie hierachter de Bijlage.

v. L. V bl. 767 op 1648; v. Vl. II bl. 29 op 1649?

Op M. Kretzers Ste Marie Magdalene door Titiaen geschildert.

Zie boven bl. 93 n°. 458 en noot 1 op bl. 94. Van dit gedicht bestaan nog Hs; zie *Oud-Holland* II bl. 111 en de Bijlage hierachter.

v. L. V bl. 772 op Juli 1648; v. Vl. II bl. 29 op 1649?

Vóór 1650.

Op den kopren Aertkloot door de Bewintheeren der Oost Indische Maetschappye Pantagoule, Prince van Makazar, toegezonden.

In Poëzy 1650 bl. 174 en Poëzy 1682 II bl. 582.

v. L. V bl. 563 op 1647; v. Vl. I bl. 763 op 1647.

Op Blekers Danaë, voor den Heere van Halteren, Baljuw van Kennemerlant, geschildert.

In Poëzy 1650 bl. 175 en Poëzy 1682 II bl. 352.

v. L. IV bl. 148 op 1642; v. Vl. II bl. 30 op 1649?

Martiaels Byschrift voor M. Cicero, tegens Marck Antoni.

In Poëzy 1650 bl. 175 en Poëzy 1682 II bl. 596.

v. L. IV bl. 374 op 1642; v. Vl. I bl. 612 op 1645?

Byschrift voor Daniel Zegers, Fenix der Bloemschilderen.

In Poëzy 1650 bl. 176 en Poëzy 1682 II bl. 359.

v. L. V bl. 555 op 1647; v. Vl. I bl. 763 op 1646?

Gespreck op den leeuw, door Livius van Leiden geschildert.

In Poëzy 1650 bl. 176 en Poëzy 1682 II bl. 358.

v. L. V bl. 558 op 1647; v. Vl. I bl. 762 op 1646?

Op zijn Heiligheit Innocent den tienden.

In Poëzy 1650 bl. 178 en Poëzy 1682 I bl. 544.

v. L. IV bl. 412 op October 1644; v. Vl. I bl. 554 op 1644.

Anders (3 maal).

In Poëzy 1650 bl. 178 en Poëzy 1682 I bl. 545.

v. L. IV bl. 413 op October 1644; v. Vl. I bl. 554 op 1644.

Anders.

Deze twee gedichtjes, beginnende: «Nu leeft in Innocentius» en «Nu leeft de kerck» vindt men in Poëzy 1650 bl. 178, daarna op een blad plano onder den titel: «Op d'afbeelding van Innocentius de XI (*sic*)» (Meulman n°. 5560) en in Poëzy 1682 I bl. 545.

v. L. IV bl. 413 op October 1644; v. Vl. I bl. 554 op 1644.

Op Koningin Kristine, terwijl ze den Olijf in hare kroonen vlecht.

Komt voor in de rubriek: «Afbeeldingen» van Poëzy 1650 bl. 181 en Poëzy 1682 I bl. 597.

v. L. IV bl. 409 op 1644; v. Vl. I bl. 554 op 1644.

Op paltsgraef Karel Gustaef, ... Geschildert door Joachime Sandrart van Stockau.

In Poëzy 1650 bl. 182 en Poëzy 1682 I bl. 549.

v. L. IV bl. 15 op 1640; v. Vl. I bl. 554 op 1644.

Op den Heer Joost Buick.

In Poëzy 1650 bl. 182 en Poëzy 1682 I bl. 558.

v. L. IV bl. 418 op 1645; v. Vl. I bl. 555 op 1644?

Op den Heer Justus Baeck en Magdalene van Erp.

In Poëzy 1650 bl. 185 en Poëzy 1682 I bl. 590.
v. L. II bl. 226 op 1624; v. Vl. I bl. 169 met een vraagteeken na 1624.

Op myn print door Livius van Leiden geteeckent en gesneden.

In Poëzy 1650 bl. 189 en Poëzy 1682 I bl. 586.
v. L. VI bl. 53 op April 1650; v. Vl. II bl. 55 op 1650.

Op Diedrick Zweling, Orgelist van Amsterdam.

In Poëzy 1650 bl. 190 en Poëzy 1682 I bl. 595.
v. L. V bl. 557 op 1647; v. Vl. I bl. 762 op 1646.

Op Joffer Anna Hinlopen.

In Poëzy 1650 bl. 190 en Poëzy 1682 II bl. 601.
v. L. VI bl. 172 op 1653; v. Vl. II bl. 74 op 1653?

De Vierbaeck van Ignatius Lojole.

In Poëzy 1650 bl. 306 en Poëzy 1682 I bl. 468.
v. L. IV bl. 621 op 1645; v. Vl. I bl. 606 op 1645.

De zerck van Henrick Goltzius. Aen Diedrick Matham.

In Poëzy 1650 bl. 326 en Poëzy 1682 II bl. 37.
v. L. III bl. 97 op 1630; v. Vl. I bl. 763 op 1646?

Op Flaccus Maro, P. Virgilius Maroos broeder.

In Poëzy 1650 bl. 472 en Poëzy 1682 II bl. 79.
v. L. IV bl. 376 op 1642 en IX bl. 219 op 1660; v. Vl. I bl. 613 op 1645?

Op den doode Leander, in d' armen der Zeegodinnen, door Rubens geschildert. Uit Marino.

In Poëzy 1650 bl. 486 en Poëzy 1682 II bl. 350 [1]).
v. L. V bl. 530 op 1646; v. Vl. I bl. 760 op 1646?

Op een Italiaensche Schildery van Susanne.

In Poëzy 1650 bl. 501 en Poëzy 1682 II bl. 315.
v. L. V bl. 532 op 1646; v. Vl. I bl. 761 op 1646?

[1]) In: «De Olipodrigo. Bestaande in Vrolycke Gezangen, kusjes, *etc.* t' Amst. By Evert Nieuwenhoff (1654)», 12°. oblong komt een gedicht voor: «Op den dooden Leander... Vertaelt door J. v. Vondel en op deze Toon gezet door D. Questiers».

Op de Schoorsteen van Joffrouw Katharine Blaeuw.

In Poëzy 1650 bl. 505 en Poëzy 1682 II bl. 310.
v. L. III 462 op 1638; v. Vl. I bl. 322 met een vraagteeken na 1636.

Op een moortpasquil, by een ander gedicht, en moetwilligh op mijnen naem gedruckt.

In Poëzy 1650 bl. 506 en Poëzy 1682 II bl. 226.
v. L. II bl. 149 op 1622; v. Vl. I bl. 154 op 1623.

In het Stamboeck van den Edelen Heere Godefried Hegenits.

In Poëzy 1650 bl. 506 en Poëzy 1682 II bl. 395.
v. L. IV bl. 371 op 1642; v. Vl. I bl. 483 op 1642?

Op den wachttoren binnen Uitrecht, nu by Starrekijckers gebruickt. Uit het Latijn van den edelen Heere Filips Ceezen van Vorstenau.

In Poëzy 1650 bl. 512 en Poëzy 1682 II bl. 309.
v. L. VII bl. 553 op 1647; v. Vl. I bl. 761 op 1646.

Vóór 1653.

Op de afbeeldinge van Mas' Aniello. Oproermaker van Napels.

In Versch. Ned. Ged. II 1653 bl. 220, daarna onder zijn portret, te vinden in «Het Eerste Deel | Der | Napelsche | beroerte, | ... | Uyt het Italiaensch vertaelt door L. v. B. | Den vierden Druck. | *Vignet.* | Tot Rotterdam. | Voor Andries van Hoogen-huyse, 1655.» 8°. Waarschijnlijk is het reeds in een vroegeren druck van dit werk opgenomen, daar mij nog een afbeelding van Mas' Aniello bekend is, door een anderen graveur vervaardigd en ook blijkbaar uit een druk van dit werk. Vervolgens in Poëzy 1660 bl. 257 en Poëzy 1682 I bl. 596.
v. L. V bl. 554 op 1647; v. Vl. I bl. 762 op 1646.

Op d' afbeeldinge van Johanna Gray, Koningin van Engelandt.

Komt het eerst voor in Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 221 en daarna in Poëzy 1660 bl. 257, en Poëzy 1682 I bl. 596.
v. L. V bl. 515 op 1646; v. Vl. I bl. 749 omstreeks 1647.

Op een marmeren Beeldt van Koningh David.

In Versch. Ned. Gedichten II 1653 bl. 223, Klioos Kraam I 1656 bl. 158, Poëzy 1660 bl. 257 en Poëzy 1682 I bl. 543.
v. L. VII bl. 585 op 1657?; v. Vl. II bl. 293 met een vraagteeken na 1656.

Vóór 1654.

Moyses Gezang.

Zie boven bl. 102 n°. 515 noot 3 en n°. 569 noot 2.
v. L. II bl. 132 op 1622; v. Vl. I bl. 148 op 1622?

Het Gebedt des Heeren.

Zie boven bl. 102 n°. 515, noot 4 en n°. 569, noot 2.
v. L. IV bl. 381 op 1643; v. Vl. I bl. 543 op 1643?

Het Geloofs-teken der Apostelen.

Zie boven bl. 102 n°. 515, noot 3.
v. L. IV bl. 383 op 1643; v. Vl. I bl. 544 op 1643?

Op de kunstige teekeningen en Boot-zeersels van Juffr. Catharina Questiers.

Op bl. 136 en 137 van «Het tweede deel | Van de koddige | Olipodrigo, | ... t' Amsteldam, | By Evert Nieuwenhoff, Boekverkooper op 't Rus- | land, in 't Schrijf-boek. Anno 1654.» 12°. oblong.
Verder in Klioos Kraam I 1656 bl. 254, Poëzy 1660 bl. 335, op bl. 78 van: Lauwerstryt | Tusschen | Catharina Questiers, | en | Cornelia vander Veer. | Met eenige Bydichten aan, en | van haar geschreeven. | t' Amsterdam, By Adriaen Venendael, Boek- | verkooper in de Molsteegh. 1665.» 8°. en Poëzy 1682 II bl. 362.
v. L. VII bl. 657 op 1658; v. Vl. II bl. 306 op 1658.

Vóór 1655.

Nereus voorspellingh op den ondergangh van Troje, uyt Horatius.

Zie boven bl. 107 n°. 553 en noot 2 op bl. 108.
v. L. II bl. 202 op 1623; v. Vl. I bl. 163 met een vraagteeken na 1623.

Vóór 1656.

Bijschriften. Rome.

In Klioos Kraam I 1656 bl. 365, Apollos Harp 1658 bl. 282, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 282, Poëzy 1660 bl. 359 en Poëzy 1682 II bl. 302.
v. L. VI bl. 105 op 1651? v. Vl. II bl. 62 op 1651?

Keulen.

In Klioos Kraam I 1656 bl. 366, Apollos Harp 1658 bl. 282, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 282, Poëzy 1660 bl. 359 en Poëzy 1682 II bl. 302.
v. L. VI bl. 104 op 1651?; v. Vl. II bl. 62 op 1651?

Antwerpen.

In Klioos Kraam I 1656 bl. 366, Apollos Harp 1658 bl. 283, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 283, Poëzy 1660 bl. 360 en Poëzy 1682 II bl. 302.
v. L. VI bl. 203 op 1651?; v. Vl. II bl. 62 op 1651?

Vóór 1657.

Op G. Flincks Afbeeldinge van den doorluchtighsten Vorst en Heere, J. Maurits, Prince van Nassau.

Zie boven bl. 137 n°. 755 en noot 2.
v. L. VII bl. 778 op 1659; v. Vl. II bl. 331 op 1659.

Op de Romainsche historischilderyen, opgehangen in de Burgermeesterskamer, en haer vertreck; geschildert door Joan Lievensz, Govaert Flinck en Ferdinandus Bol.

Zie boven bl. 137 n°. 754 en noot 1.
v. L. VI bl. 613 op 1654; v. Vl. II bl. 148 op 1654.

Tooneelkrans voor den E. Jongelingk Nikolaes van Vlooswyck.

In Klioos Kraam 1657 II bl. 235 en Poëzy 1682 I bl. 420.
v. L. IX bl. 329 op 1661; v. Vl. II bl. 434 op 1660?

De Cloelia van de heere Hogenhuis, geschildert door Stokaade.

In Klioos Kraam II 1657 bl. 259, Poëzy 1660 bl. 395 en Poëzy 1682 II bl. 325.
v. L. VI bl. 382 op 1654; v. Vl. II bl. 148 op 1654?

Op d' afbeeldinge van den Kunstrijken Heere Abraham van Diepenbeek.

Nog in Hs. bewaard; zie *Oud-Holland* II bl. 121. Gedrukt werd het gedicht het eerst in Klioos Kraam II 1657 bl. 366, daarna in Poëzy 1660 bl. 407 en Poëzy 1682 I bl. 593.
v. L. VI bl. 190 op 1653; v. Vl. II bl. 149 op 1654?

Zacharias Lofzangk.

Komt voor achter *Harpzangen* (1657) bl. 350 (zie boven bl. 110 n°. 569 en noot 2) en in Poëzy 1682 II bl. 489.
v. L. IV bl. 356 op 1642; v. Vl. I bl. 536 op 1642?

Vóór 1658.

Het stockske van Joan van Oldenbarnevelt.

Van dit gedicht bestaat het Hs. nog; zie *Oud-Holland* I bl. 138. Het komt voor de eerste maal gedrukt voor in Apollos Harp 1658 bl. 18, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 18, Poëzy 1660 bl. 410 en Poëzy 1682 II bl. 547.
v. L. II bl. 314 op Mei 1625; v. Vl. I bl. 218 met een dubbel vraagteeken.

Aen Mr. Johan Koenerding.

Op bl. 9 van: «Landt-Levens-Lof, | Aen Jufvrouw | Petronelle Kats. | Door J.K. | Met eenige Byveersen, | Van Verscheyde Poëten. | *Vignet.* | t' Amsterdam, Ter Druckerije van Gabriël à Roy. | Voor Dirck Vinckenbrinck Boeckverkooper, in de Barnne-steegh, | Anno 1658.» 4°.
Met het opschrift: «Vondel van d' uitterlijke Kerk» opgenomen in Apollos Harp 1658 bl. 54, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 54, Poëzy 1660 bl. 411 en Poëzy 1682 II bl. 533.
v. L. IV bl. 617 op November 1645; v. Vl. I bl. 606 op 1645.

Aen J. Westerbaen.

Op bl. 12 van «Landt-Levens-Lof» (1658), en met het opschrift: «Vondel aan Westerbaan» in Apollos Harp 1658 bl. 55, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 55, Poëzy 1660 bl. 411 en Poëzy 1682 II bl. 534.
v. L. IV bl. 616 op 1646 en VII bl. 702 op 1658; v. Vl. I bl. 605 op 1645.

Vondels antwoort (aan L. van den Bos).

Op bl. 14 van «Landt-Levens-lof» (1658) zonder opschrift, in Apollos Harp 1658 bl. 20, en Den Herstelden Apollos 1663 bl. 20.
v. L. V bl. 782 op 1648 en VII bl. 702 op 1658; v. Vl. I bl. 605 op 1645.

Aan (Govert van Kampen).

In Apollos Harp 1658 bl. 117, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 117, Poëzy 1660 bl. 417 en met het opschrift: «Aen Govert» in Poëzy 1682 II bl. 579. (Vgl. de «Drukfeilen»).
v. L. VII bl. 617 op 1657; v. Vl. II bl. 78 op 1653?

Op de vyf zinnen.

In Apollos Harp 1658 bl. 232, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 232, Poëzy 1660 bl. 456 en Poëzy 1682 II bl. 572.
v. L. V bl. 520 op 1646; v. Vl. I bl. 760 met een vraagteeken na 1647.

Raadzel.

In Apollos Harp 1658 bl. 243, Den Herstelden Apollos Harp bl. 243, Poëzy 1660 bl. 459 en Poëzy 1682 II bl. 396.
v. L. VI bl. 112 op 1651; v. Vl. II bl. 60 op 1650.

Gespreck op het graf van wijlen den heer Joan van Oldenbarnevelt.

Zie boven bl. 137 n°. 756 en 757 en noot 2. Komt, behalve op de aldaar aangehaalde plaatsen, ook voor achter de «Historie Van het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt.» (1658).
v. L. II bl. 316 op Mei 1625; v. Vl. I bl. 218 met een dubbel vraagteeken.

Op Blekers Triomfeerende Venus, geschildert voor zyn Hoogheit.

Zie boven bl. 138 n°. 760 en noot 3.
v. L. IV bl 147 op 1642?; v. Vl. II bl. 30 op 1649?

Vóór 1659.

Op Barnevelt.

Het eerst gedrukt in Bloemkrans van Versch. gedichten 1659 bl. 27, daarna in Poëzy 1660 bl. 478 en in Poëzy 1682 I bl. 558 met het opschrift: «Op de afbeeldinge van den Heer Johan van Oldenbarnevelt».
v. L. II bl. 315 op Mei 1625; v. Vl. I bl. 218 met een dubbel vraagteeken omstreeks 1625.

Op Hoogerbeets.

In Bloemkrans van Versch. gedichten 1659 bl. 27, Poëzy 1660 bl. 478 en Poëzy 1682 I bl. 559, hier met het opschrift: «Op den heer Roubout Hoogerbeets».
v. L. II bl. 323 op 1625; v. Vl. I bl. 219 omstreeks 1626.

Op Grotius.

In Bloemkrans van Versch. gedichten 1659 bl. 27, in Poëzy 1660 bl. 479 en met het opschrift: «Op den Heer Hugo de Groot, in zijn Ballinghschap» in de rubriek «Afbeeldingen» in Poëzy 1682 I bl. 559.
v. L. IV bl. 624 op Juni 1645; v. Vl. I bl. 547 op 1645.

Op Utenboogaart.

Zie boven bl. 138 n°. 759 en noot 2.
v. L. II bl. 320 op 1625; v. Vl. I bl. 153 met een dubbel vraagteeken.

Vóór 1660.

Op de afbeeldinge van de E. Joffer, Isabelle Benzi. Door Karel van Savoy geschildert.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 1 en Poëzy 1682 II bl. 342.
v. L. IX bl. 232 op 1661; v. Vl. II bl. 569 met een vraagteeken na 1660.

Op Isabella Benzi.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 3 en Poëzy 1682 I bl. 603.
v. L. IX bl. 234 op 1661; v. Vl. II bl. 569 met een vraagteeken na 1660.

De Koningklijcke Idea.

In Hollantsche Parnas 1660 bl 4 en Poëzy 1682 I bl. 308.
v. L. VI bl. 164 op 1653; v. Vl. II bl. 72 op 1653.

Op de schoone Eliza.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 4 en Poëzy 1682 I bl. 604.
v. L. VII bl. 735 op 1658; v. Vl. II bl. 321 op 1658.

Kersliedt.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 5 en Poëzy 1682 II bl. 492.
v. L. IV bl. 359 op 1642?; v. Vl. I bl. 537 op 1643?

De gestuite Minnegodt. Op de hofstede van de Hinlopens buiten Naerden.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 6 en Poëzy 1682 II bl. 422.
v. L. VI bl. 167 op 1653; v. Vl. II bl. 73 op 1653?

Wiltzangk. Op de zelve Hofstede.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 8 en Poëzy 1682 II bl. 423.
v. L. VI bl. 169 op 1653; v. Vl. II bl. 73 op 1653?

De getrouwe haeghdis. Op de zelve Hofstede.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 10 en Poëzy 1682 II bl. 425.
v. L. VI bl. 170 op 1653; v. Vl. II bl. 73 op 1653?

Op d' afbeeldinge van den konstrijcken Peter Serwouters.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 38 en Poëzy 1682 I bl. 594.
v. L. III bl. 100 op 1640; v. Vl. I bl. 289 op 1640?

Op de stantvastigheit van Koning Frederick en zyn getrouwe burgery te Koppenhagen.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 136 en Poëzy 1682 II bl. 584.
v. L. VII bl. 608 op 1657; v. Vl. II bl. 298 op 1657.

Op G. Flincks afbeeldinge van Frederick Willem, Keurvorst des Heiligen Roomschen Rycks, Marckgrave te Brandenburgh.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 137 en Poëzy 1682 I bl. 550.
v. L. VI bl. 198 op 1653; v. Vl. II bl. 77 op 1653.

Op d' Afbeeldinge van den heere, Joan Cornelisz. Geelvinck.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 138 en in Poëzy 1682 I bl. 567.
v. L. VII bl. 721 op 1658; v. Vl. II bl. 318 op 1658.

Op d' afbeeldinge van den E. Heere Joan van Maerseveen.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 139 en Poëzy 1682 I bl. 567.
v. L. VI bl. 724 op 1655; v. Vl. II bl. 318 op 1658.

Op het marmerbeelt van den heere, H. Cornelis Witzen.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 140 en Poëzy 1682 I bl. 568.
v. L. VII bl. 722 op 1658; v. Vl. II bl. 318 op 1658.

Op het marmerbeelt van den E. heere Dr. Nikolaes Tulp.

Van dit gedicht bestaat het Hs. nog; zie de Bijlage hierachter.
In Hollantsche Parnas 1660 bl. 140 en Poëzy 1682 I bl. 568.
v. L. VII bl. 723 op 1658; v. Vl. II bl. 319 op 1658.

Op d' afbeeldinge van den E. heere Nikolaes Tulp.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 141 en Poëzy 1682 I bl. 569.
v. L. VII bl. 724 op 1658; v. Vl. II bl. 319 op 1658.

Op d' afbeeldinge van den heere Cornelis van Vlooswyck.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 141 en Poëzy 1682 I bl. 569.
v. L. VII bl. 725 op 1658; v. Vl. II bl. 319 op 1658.

Op d' afbeeldinge van zyn Ed. gemaelinne Mevrouwe Anna van Hoorn.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 142 en Poëzy 1682 I bl. 599.
v. L. VIII bl. 87 op 1659; v. Vl. II bl. 337 op 1659?

Op d' Afbeeldinge van den Heere Peter Kloeck. Door G. Flinck geschildert.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 143 en Poëzy 1682 I bl. 570.
v. L. VII bl. 726 op 1658; v. Vl. II bl. 319 op 1658.

Op d' afbeeldinge van Mevrouwe van Zuidspolsbroeck Katharine Hooft.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 143 en Poëzy 1682 I bl. 599.
v. L. VII bl. 731 op 1658; v. Vl. II bl. 321 op 1658.

Op d' afbeeldinge van den edelen heere Peter de Graef.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 144 en Poëzy 1682 I bl. 570.
v. L. VII bl. 727 op 1658; v. Vl. II bl. 319 op 1658.

Op d' afbeeldinge van den edelen heere Jakob de Graef.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 144 en Poëzy 1682 I bl. 571.
v. L. VII bl. 728 op 1658; v. Vl. II bl. 319 op 1658.

Op d' afbeeldinge van den wiskunstigen Willem Blaeu.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 145 en Poëzy 1682 I bl. 590.
v. L. III bl. 458 op October 1638; v. Vl. I bl. 361 op 1638.

Op d' afbeeldinge van den geleerden en beleefden heere, nu Commissaris Joan Six.

Van dit gedicht bestaat het Hs. nog; zie *Oud-Holland* II bl. 137 en de Bijlage hierachter.
Afgedrukt met veranderd opschrift in Hollantsche Parnas 1660 bl. 147 en in Poëzy 1682 I bl. 571.
v. L. VII bl. 728 op 1658; v. Vl. II bl. 319 op 1658.

Op d' afbeeldinge van de halsvrientschap tusschen Orestes, en Pylades. Voor den E. heere Filips van Haerlem.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 148 en Poëzy 1682 II bl. 353.
v. L. VII bl. 18 op 1656; v. Vl. II bl. 199 op 1656?

Op de marmerbeelden der heilige vaderen Ignatius de Loiola en Franciscus Xaverius, door Artus Quellinus, beelthouwer van Amsterdam.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 148 en Poëzy 1682 I bl. 578.
v. L. VI bl. 140 op 1652; v. Vl. II bl. 177 op 1656?

Op d' afbeeldinge van den E. heere Filippus Rovenius.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 149 en Poëzy 1682 I bl. 579.
v. L. VI bl. 107 op 1651; v. Vl. II bl. 63 op 1651.

Op d' afbeeldinge van Peter Lastman.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 151 en Poëzy 1682 I bl. 591.
v. L. VI bl. 34 op 1649; v. Vl. II bl. 52 op 1649?

Op d' afbeeldinge van den Nederlantschen Fidias, Artus Quellyn, het licht der beelthouwerye onzer eeuwe, en beelthouwer van Amsterdam. Geschildert door Stockade.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 152 en Poëzy 1682 I bl. 593.
v. L. VI bl. 723 op 1655; v. Vl. II bl. 148 op 1654.

Danck-offer aen den E. Heer Joan Six, voor zyn ooft en wiltbraet my uit zyne hofstede toegezonden.

Van dit gedicht bestaat nog in Hs; zie de Bijlage hierachter.
In Hollantsche Parnas 1660 bl. 355 en Poëzy 1682 II bl. 111.
v. L. VI bl. 648 op 1655; v. Vl. II bl. 152 op 1655.

Op de Bespiegelingen der Geneeskunste van den E. Heere, Dr. Nikolaes Tulp.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 358 en Poëzy 1682 II bl. 243.
v. L. VI bl. 652 op 1655; v. Vl. II bl. 76 op 1653.

De Tooneelbroeders van den Aertshertoge Leopoldus aen Magistraet en Wethouders van Amsterdam; toenze met hunne tegenwoordigheit het tooneel vereerden.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 360 en Poëzy 1682 II bl. 388.
v. L. VI bl. 145 op 1653?; v. Vl. II bl. 76 op 1653?

De Pinsterbloem van Schotlant.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 361 en Poëzy 1682 II bl. 221.
v. L. VI bl. 93 op 1651; v. Vl. II bl. 59 op 1650.

Op het Kunstboeck van Herman Zachtleven.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 362 en Poëzy 1682 II bl. 359.
v. L. VI bl. 366 op 1654; v. Vl. II bl. 146 op 1654.

Aen Antonius Iulus.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 364 en Poëzy 1682 I bl. 440.
v. L. III bl. 202 op 1634; v. Vl. I bl. 354 met een vraagteeken omstreeks 1638.

Op 't schryven van Mr. Lieve Coppenol.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 449 en Poëzy 1682 II bl. 581.
v. L. V bl. 525 op 1646; v. Vl. I bl. 760 op 1647.

Op d' edele schryfkunst van de Lange.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 449 en met het opschrift: «Op Daniel de Lange, uitneemend schryver» in Poëzy 1682 I bl. 595.
v. L. V bl. 524 op 1646; v. Vl. I bl. 760 met een vraagteeken omstreeks 1646.

Den doorluchtigen overgeleerden jongeling H. Paulus ter Haer, Voornaemsten Professor der historien, en Latynsche en Grieccksche welspreeckenheit ter hooge schole te Duesburgh.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 449 en Poëzy 1682 II bl. 576.
v. L. VI bl. 728 op 1655; v. Vl. II bl. 151 op 1655.

Geboortezang (op Katharine Kerkrink?)

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 450 en Poëzy 1682 II bl. 97.
v. L. IV bl. 758 op 1642, later op 1645?; v. Vl. I bl. 607 op 1645?

Op d' Aelmosseniers t' Amsterdam.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 450 en Poëzy 1682 II bl. 309 met het opschrift: «Op 't Aelmosseniershuis t' Amsterdam».
v. L. X bl. 471 op 1665; v. Vl. II bl. 760 met een vraagteeken omstreeks 1665.

Op de Heelkunst in het glas van de kamer der Heelmeesteren.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 451 en Poëzy 1682 II bl. 331.
Niet bij v. L.?; v. Vl. II bl. 987 op 1672?

Op het uitdeelen der graenen door Joseph in Egypten, geschildert door Nikolaes Stockade.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 451 en Poëzy 1682 II bl. 315.
v. L. VI bl. 612 op 1654; v. Vl. II bl. 148 op 1654?

Op d' afbeeldinge van de tucht boven de Tuchtpoort uitgehouwen. Aen den Heer Jakob Hinlopen Vermaes.

Van dit gedicht is het handschrift nog bewaard gebleven; zie *Oud-Holland* II bl. 131.
In Hollantsche Parnas 1660 bl. 452 en Poëzy 1682 II bl. 331.
v. L. VI bl. 727 op 1655; v. Vl. II bl. 165 op 1655.

Op G. Flincks tekeninge over het eeuwgeschil, tusschen Keur-Brandenburgh en de Stenden van Kleef en Marck, door Prins Mauritius beslecht.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 452 en Poëzy 1682 II bl. 333.
v. L. VIII bl. 94 op 1660; v. Vl. II bl. 356 op 1659?

Op een Schildery.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 453 en Poëzy 1682 II bl. 358.
v. L. IX bl. 243 op 1661; v. Vl. II bl. 570 op 1661?

Op Venus en Cupido, door G. Flinck geschildert.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 453 en Poëzy 1682 II bl. 351.
v. L. VIII bl. 92 op 1660; v. Vl. II bl. 356 op 1659?

Op d' afbeeldinge van den edelen gestrengen Heere, Cornelis de Graeff.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 488 en Poëzy 1682 I bl. 566.
Misschien op zijn door A. Quellinus in 1660 gebeeldhouwd marmeren medaillon, zie *Catalogus der Vondel-tentoonstelling* n°. 543.
v. L. VII bl. 719 op 1658; v. Vl. II bl. 318 op 1658.

Grafschrift van den edelen Heere Arent van Wynbergen.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 515 en Poëzy 1682 II bl. 73.
v. L. VIII bl. 88 op 1659; v. Vl. II bl. 356 op 1659.

Grafdicht van den heiligen Vader, Bruin van Keulen, Stichter van de Karthuizers Orden.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 515 en met het opschrift: «Op den heiligen vader Bruin van Keulen», enz. in Poëzy 1682 II bl. 77.
v. L. V bl. 7 op 1645; v. Vl. I bl. 606 omstreeks 1645.

Grafschrift.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 582 en Poëzy 1682 II bl. 80.
v. L. XII bl. 48 op 1673; v. Vl. II bl. 819 met een vraagteeken omstreeks 1668.

Opvaert van Mejoffer Margarite van Vlooswyck.

In Hollantsche Parnas 1660 bl. 599 en Poëzy 1682 II bl. 66.
v. L. IX bl. 625 op 1662; v. Vl. II bl. 674 op 1662.

Vóór 1662.

Bruylof-stryt.

In: «Cupidoos Lust-hof, Bestaende In verscheyde Nieuwe Voysen, Minne-klachten Bruylofsangen, Knip-vaersjes, Kusjes, Lofdichten en Herderskout, Boere Vryagien ende andere Vermakelickheden noyt voorhenen in Druk geweest. Voorgestelt door de Voornaemste Liefhebbers. t' Amsterdam by Ioannes van den Bergh, Boekverkooper bezyden 't Stadthuys. Anno 1662». 12°. oblong.
Voor het eerst herdrukt in *Oud-Holland* I bl. 22.

Vóór 1682.

Op het Krackeel des Drossaerts van Muiden met mevrouwe van Wickevort, wie van beide de kaers zou draegen.

Van dit gedicht, is het Hs. bekend; zie *Oud-Holland* I bl. 146. Verder alleen in Poëzy 1682 I bl. 404, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. III bl. 724 op 1640; v. Vl. I bl. 418 op 1640?

Op 's Lants nieu Raethuis, gebout by de weledele en mogende Heeren Raeden ter Amiraliteit t' Amsterdam.

In Poëzy 1682 I bl. 423, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 222 op Februari 1661; v. Vl. II bl. 570 op 1660.

Aen den weledelen Heer Geeraert Bikker, Heer van Zwieten, Rekenmeester van het inkomen der Graeflykheit van Hollant en Westvrieslant, hoogheemraet van Rynland.

In Poëzy 1682 I bl. 443, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 270 op 1670; v. Vl. II bl. 983 op 1670.

Eerstelingen des Priesterdoms, van den E. Heere, Joannes Akerboom Doedensz.

In Poëzy 1682 I bl. 511, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 786 op 1659; v. Vl. II bl. 332 op 1659.

Inwydinge van den E. Heere Franciscus de Wit, minderbroeder in d' Orden van den H. Vader Franciscus.

In Poëzy 1682 I bl. 516, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 264 op 1670; v. Vl. II bl. 853 op 1668?

Ter staetsie van jongkvrouwe Joanna Blezen.

In Poëzy 1682 I bl. 529, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 680 op 1658; v. Vl. II bl. 311 op 1658.

Ter staetsie van jongkvrou Heleene Blezen.

In Poëzy 1682 I bl. 532, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 683 op 1658; v. Vl. II bl. 312 op 1658.

Maeghdepalm voor Margarita Krulis. Op het feest van sinte Agnes.

In Poëzy 1682 I bl. 534, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 687 op 1658; v. Vl. II bl. 313 op 1658.

Op den E. Heere Lambert Reinst.

In Poëzy 1682 I bl. 566, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 720 op 1658; v. Vl. II bl. 318 op 1658.

Op den Heer Michiel le Blon.

In Poëzy 1682 I bl. 573, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IV bl. 414 op 1644; v. Vl. II bl. 295 op 1657.

Op d' afbeelding van Petrarcha staende by Laura, te Arquada te zien.

In Poëzy 1682 I bl. 583, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 649 op 1662; v. Vl. II bl. 695 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Dokter Samuel Koster.

In Poëzy 1682 I bl. 585, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IV bl. 7 op 1640; v. Vl. I bl. 420 op 1640?

Op myne afbeeldinge door Filips de Koning.

In Poëzy 1682 I bl. 587, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VI bl. 109 op 1651; v. Vl. II bl. 63 op 1651.

Op Bartholomeus Abba, Poëet en Rechtsgeleerde.

In Poëzy 1682 I bl. 589, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. V bl. 551 op 1647; v. Vl. I bl. 762 op 1646.

Op Paulus van Viane, door Joannes Lutma den jonge geschildert.

Zie boven bl. 139 n°. 766 en noot 2.
v. L. XI bl. 253 op 1669; v. Vl. II bl. 854 op 1669?

Op d' afbeeldinge van den ouden Lutma, door den jonge.

Zie boven bl. 139 n°. 766 en noot 2.
v. L. XI bl. 257 op 1669; v. Vl. II bl. 854 op 1669?

Op Mevrouw Aleidis Bikker van Zwieten, gemalin van den Heere Lambert Reinst.

In Poëzy 1682 I bl. 600, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 730 op 1658; v. Vl. II bl. 320 op 1658.

Ter bruilofte van den Heere Nathanael Bur, en jongkvrouwe Sophia Beauchamp.

In Poëzy 1682 I bl. 761, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 570 op 1666; v. Vl. II bl. 760 op 1666.

Ter bruilofte van den E. bruidegom Gysbreght van Zusteren, en zyne E. bruit Helena Donkers.

In Poëzy 1682 I bl. 769, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VI bl. 37 op 1649; v. Vl. II bl. 48 op 1649.

Ter bruilofte van den weledelen heere Franciscus van Imstenraedt, en de brave joffer Sofia Katharina Wichems.

In Poëzy 1682 I bl. 772, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 572 op 1660; v. Vl. II bl. 778 op 1666.

Grafschrift voor Willem den Overwinner.

In Poëzy 1682 II bl. 69, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 641 op 1662; v. Vl. II bl. 695 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Grafschrift van den zeekapitein Joost Verschuur.

In Poëzy 1682 II 72, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 251 op 1669; v. Vl. II bl. 985 op 1671?

Op N. Kraeneveldt.

In Poëzy 1682 II bl. 81, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 628 op 1662; v. Vl. II bl. 645 op 1662?

Grafschrift voor Machtelt, dochter van Balduinus den Goeden.

In Poëzy 1682 II bl. 83, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 642 op 1662; v. Vl. II bl. 695 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Maria Elisabeth Blaeu.

In Poëzy 1682 II bl. 86, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. III bl. 463 op 1638; v. Vl. I bl. 329 met een vraagteeken omstreeks 1637.

Op de vertaeling van de Gelyke tweelingen, ofte de Menechmen van Plautus.

In Poëzy 1682 II bl. 235, zonder sterretje in den «Bladtwyzer». Waarschijnlijk reeds in den eersten druk van deze vertaling verschenen; ik heb dezen evenwel niet kunnen opsporen.
v. L. XI bl. 268 op 1670; v. Vl. II bl. 857 op 1670?

Spore aen den Heer Hooft, tot voltrekking sijner aengevange Nederlantsche Historie.

In Poëzy 1682 II bl. 239, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. III bl. 268 op November 1636; v. Vl. I bl. 304 op 1634?

Op d' afbeeldinge van Utrecht, getekent door Herman Zachtleven.

Nog in Hs. bewaard; zie *Oud-Holland* II bl. 123. Voor de eerste maal gedrukt in Poëzy 1682 II bl. 301, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VI bl. 364 op 1654; v. Vl. II bl. 145 op 1654.

Poictiers.

In Poëzy 1682 II bl. 304, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 631 op 1662; v. Vl. II bl. 693 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Tours.

In Poëzy 1682 II bl. 305, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 632 op 1662; v. Vl. II bl. 693 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Van Narbonne (2 gedichten).

In Poëzy 1682 II bl. 306, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 634 op 1662; v. Vl. II bl. 693 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op de steene brug op den Amstel.

In Poëzy 1682 II bl. 309, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. III bl. 442 op 1637; v. Vl. I bl. 360 op 1638.

Op de boekkamer van S. K.

In Poëzy 1682 II bl. 309. In den «Bladtwyzer» staat: «Op de boekkamer van Sybrand Kamay» met een sterretje.
v. L. VII bl. 667 op 1658; v. Vl. II bl. 308 op 1658?

Op het nederstormen der steene galerye in Hofvliet, de hofstede des Heeren van Kabau.

In Poëzy 1682 II bl. 310, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 489 op Maart 1666; v. Vl. II bl. 755 op 1665.

Op 't omstorten van de naelde op de kant van den brug te Blois opgericht.

In Poëzy 1682 II bl. 311, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 646 op 1662; v. Vl. II bl. 695 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op het wapenhuis te Parys.

In Poëzy 1682 II bl. 312, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 646 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Byschrift voor 't koningklycke Vogelhuis te Fontainebleau.

In Poëzy 1682 II bl. 312, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 647 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op het ontfangen van Moses wet, in de Kamer der Heeren Schepenen.

Zie boven bl. 138 n°. 762 en noot 3.
v. L. VI bl. 614 op 1654; v. Vl. II bl. 148 op 1654.

Op het gestrenge krijghsrecht van Titus Manlius Torquatus, op het nieuwe Raethuis ter Amiraliteit t' Amsterdam.

Zie boven bl. 138 n°. 763 en noot 4.
v. L. IX bl. 225 op Februari 1661; v. Vl. II bl. 571 op 1660.

Op het uitdeelen der prijzen des zeestrijts van Koning Eneas.

Zie boven bl. 138 n°. 763 en noot 4.
v. L. IX bl. 226 op Februari 1661; v. Vl. II bl. 571 op 1660.

Op het reisjaght der weledele heeren Raeden ter Admiraliteit.

Zie boven bl. 138 n°. 763 en noot 4.
v. L. VII bl. 639 op 1658; v. Vl. II bl. 302 met een vraagteeken omstreeks 1657.

Op de vrede, onder de glazen in de Oude Kerk.

In Poëzy 1682 II bl. 331, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. V bl. 589 op 1648; v. Vl. II bl. 4 omstreeks 1648.

Op de Nieuwe Heeregraft, geschildert door Geeraert Berkheide.

In Poëzy 1682 II bl. 332, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XII bl. 39 op 1673; v. Vl. II bl. 987 op 1672.

Op de geluckige regeeringe van Leyden.

Het Hs. van dit gedicht bestaat nog; zie *Oud-Holland* II bl. 129.
Zie boven bl. 138 n°. 762 en noot 3, alwaar het voorkomt met het opschrift: «Geschildert voor de Heeren Burgermeesteren van Leiden, op hunne geluckige Regeeringe».
v. L. VI bl. 618 op 1654; v. Vl. I bl. 321 met een vraagteeken omstreeks 1635.

Op d' afkomste van den weledelen Heere Lambertus Reinst, en Mevrouwe Alida Bikkers van Swieten. Door Joan Lievensz geschildert.

In Poëzy 1682 II bl. 340, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. XI bl. 95 op 1660; v. Vl. II bl. 320 op 1658.

Op d' afbeeldinge der hooghedele mejoffer Maria van Outshoren. Door Filips Koning.

In Poëzy 1682 II bl. 346, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 21 op 1656; v. Vl. II bl. 199 op 1656?

Op G. Flinks schildery van Venus en Kupido, door Kornelis van Dalen den jongen gesneden.

In Poëzy 1682 II bl. 352, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VIII bl. 93 op 1660; v. Vl. II bl. 356 op 1659?

De slaepende Venus van Filips de Koning.

Zie boven bl. 138 n°. 765 en noot 1 op bl. 139.
v. L. VII bl. 14 op 1656; v. Vl. II bl. 199 op 1656?

Op de zelve Venus door F. de Koning.

In Poëzy 1682 II bl. 357, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 17 op 1656; v. Vl. II bl. 199 op 1656?

Op den triomf van Bacchus geschildert voor den heer Jakob Faes door Filips de Koning.

In Poëzy 1682 II bl. 357, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 19 op 1656; v. Vl. II bl. 200 op 1656?

Op den Prometeus, ten huize van den E. Heere Isaak Joan Nys.

In Poëzy 1682 II bl. 357, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 20 op 1656; v. Vl. II bl. 200 op 1656.

Op de Vrede geschildert door F. de Koning.

In Poëzy 1682 II bl. 359, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. VII bl. 22 op 1656; v. Vl. II bl. 200 op 1656.

De dryfkunst van Paulus van Viane. Aen Joannes Lutma den jonge.

Zie boven bl. 139 n°. 766 en noot 1.
v. L. XI bl. 254 op 1669; v. Vl. II bl. 854 op 1662?

Op den gedenkpenning van d' Engelegroet.

In Poëzy 1682 II bl. 373, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IV bl. 360 op 1642?; v. Vl. I bl. 537 op 1643?

Op den gedenkpenning van Sint Jan.

In Poëzy 1682 II bl. 373, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IV bl. 361 op 1642?; v. Vl. I bl. 537 op 1643?

Op een troupenning (2 gedichten).

In Poëzy 1682 II bl. 374, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. II bl. 195 op 1623?; v. Vl. I bl. 162 met een dubbel vraagteeken omstreeks 1623.

Op de lykpenning van Barbara Blok, dochter van Antoni Blok.

In Poëzy 1682 II bl. 357, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 563 op 1666; v. Vl. II bl. 760 op 1666.

Op een gedreven silvren gedenkpenning aen Maria de Neufville vereert.

In Poëzy 1682 II bl. 376, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 564 op 1666; v. Vl. II bl. 760 op 1666?

Op de gedenkpenning van 't Lam door Agnes Blok aen een andere Agnes vereert.

In Poëzy 1682 II bl. 376, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 570 op 1666; v. Vl. II bl. 760 op 1665?

Op de gedenkpenning van Paris oordeel, aen Ida Blok.

In Poëzy 1682 II bl. 376, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 565 op 1666; v. Vl. II bl. 760 op 1666?

Het raetzel van Sfinx.

In Poëzy 1682 II bl. 395 zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
Niet bij v. L.? en v. Vl.?

Raetsel.

In Poëzy 1682 II bl. 397, met sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. X bl. 160 op 1663; v. Vl. II bl. 721 op 1663.

Kerstliedt.

In Poëzy 1682 II bl. 495, met sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IV bl. 357 op 1642?; v. Vl. I bl. 536 op 1643?

Lofzangk der geestelyke Maeghden.

Zie boven bl. 138 n°. 764 en noot 5.

v. L. VII bl. 690 op 1658; v. Vl. II bl. 313 op 1658?

Klaghte.

In Poëzy 1682 II bl. 518, met sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. III bl. 628 op 1639; v. Vl. I bl. 398 op 1639.

Hartebreeker.

Zie boven bl. 138 n°. 761. Van dit gedicht heeft nog een Hs. bestaan, zie *Oud-Holland* II bl. 306.

Het werd voor de eerste maal gedrukt in Poëzy 1682 II bl. 523, met sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IV bl. 385 op 1643; v. Vl. I bl. 544 op 1643?

Hanegekraey.

In Poëzy 1682 II bl. 524, met sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IV bl. 386 op 1643; v. Vl. I bl. 544 op 1643.

Op d' afbeeldingen eeniger Koningen van Vrankryk, op het raethuis te Arles.

In Poëzy 1682 II bl. 550, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 649 op 1662; v. Vl. II bl. 695 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Aen den hooghedelen heer Pieter de Graef, op den oorsprongk van het geslagt der Graven.

In Poëzy 1682 II bl. 551, met sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 617 op 1662; v. Vl. II bl. 645 op 1662.

Aen den hooghedelen mevrou Jakoba Bikker, op den oorsprongk van het geslacht der Bikkeren.

In Poëzy 1682 II bl. 552, met sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 618 op 1662; v. Vl. II bl. 645 op 1662.

Aen joffrou Ida Blok.

In Hs. nog aanwezig, zie *Oud-Holland* II bl. 225 en afgedrukt in Poëzy 1682 II bl. 582, met sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. X bl. 566 op 1666?; v. Vl. II bl. 760 op 1666?

Van de Rhosne en Arrar.

In Poëzy 1682 II bl. 596, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 635 op 1662; v. Vl. II bl. 695 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Blaye.

In Poëzy 1682 II bl. 599, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v, L. IX bl. 638 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Bordeaux.

In Poëzy 1682 II bl. 599, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 636 op 1662; v. Vl. II bl. 693 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op de waterwel te Nismes genaemt Diana.

In Poëzy 1682 II bl. 599, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 638 op 1662; v. Vl. II bl. 693 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Narbonne.

In Poëzy 1682 II bl. 599, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 638 op 1662; v. Vl. II bl. 693 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Thoulouse.

In Poëzy 1682 II bl. 600, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 637 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Arles.

In Poëzy 1682 II bl. 600, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 637 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op Mans.

In Poëzy 1682 II bl. 601, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 641 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op de wonderbaere brugh, genoemt Pont du Gard.

In Poëzy 1682 II bl. 601, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 640 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken.

Op Marseille.

In Poëzy 1682 II bl. 601, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. IX bl. 640 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken.

Op d' abdye van S^t. Illidius buiten Clermont.

In Poëzy 1682 II bl. 602, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 643 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op de schildery van de Maeght van Vaucouleur, Johanna d'Arc.

In Poëzy 1682 II bl. 602, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 644 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op den heldt Roelandt.

In Poëzy 1682 II bl. 603, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 639 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Byschrift, onder 't uurwerk van 't Palais te Parys.

In Poëzy 1682 II bl. 603, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 644 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op het zinnebeelt van Lodewyk den XII, te Blois op 't Slot te zien.

In Poëzy 1682 II bl. 603, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 655 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Ter gedachtenis van Hendrik den III.

In Poëzy 1682 II bl. 604, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 645 op 1662; v. Vl. II bl. 694 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op de zalffles te Marmonstier.

In Poëzy 1682 II bl. 604, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 647 op 1662; v. Vl. II bl. 695 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Voor de kapel van S^t. Martha te Tarascon.

In Poëzy 1682 II bl. 607, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 647 op 1662; v. Vl. II bl. 695 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Op de geraemtens eeniger lichaemen in zekere kerk te Toulouse (2 gedichten).

In Poëzy 1682 II bl. 604, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. IX bl. 648 op 1662; v. Vl. II bl. 659 met een vraagteeken omstreeks 1662.

Gebedt.

In Poëzy 1682 II bl. 653 onder de «Oude rymen», zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. II bl. 120 op 1621?; v. Vl. I bl. 146 op 1621.

Op een trouwpenningk (2 gedichten).

Onder de «Oude rymen» in Poëzy 1682 II bl. 653, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. II bl. 195 op 1623?; v. Vl. I bl. 162 met een dubbel vraagteeken omstreeks 1623.

Aendachtige betrachtinge over Christus lyden, uit den Hooghduitschen vertaelt door M. L. B. en ter loops gerijmt door I. V. V.

In Poëzy 1682 II bl. 654 onder de «Oude rymen», zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
De letters M. L. B. duiden zonder twijfel Michiel Le Blon aan.
v. L. I bl. 307 op 1613—1615; v. Vl. I bl. 97 op 1616—1620.

Nieuwjaer voor S.

Onder de «Oude rymen» in Poëzy 1682 II bl. 679, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».
v. L. II bl. 759 op Januari 1629; v. Vl. I bl. 269 op 1629.

Aen myn heer den Drost van Muyden.

Werd door van Lennep in zijn uitgave III bl. 162 voor de eerste maal uitgegeven naar een Hs., dat aldaar gefacsimileerd voorkomt. Het Hs. is evenwel niet echt; zie *Oud-Holland* II bl. 308.
v. L. III bl. 162 op Juni 1628; v. Vl. I bl. 275 op 1629?

Op d' afbeeldinge van jongvrou Cornelia Spiegel.

Bij v. L. voor de eerste maal naar het Hs. gedrukt.
v. L. IV bl. 31 op 1640?; v. Vl. I bl. 328 op 1637?

In de Pandora van Jan Six.

Voor het eerst gedrukt in *Oud-Holland* I bl. 29.

Op d'afbeeldinge van den weledelen Heere (Pieter) van Burgersdyck, raedt en pensionaris te Leiden.

Voor het eerst gedrukt in *Oud-Holland* I bl. 28.

Op de afbeelding van M^r. Claes van Dalen, Chirurgyn binnen Amsterdam.

Zie boven bl. 139 n°. 767 en noot 1.

BIJLAGEN.

I.

VONDELS HANDSCHRIFTEN.

a. ECHTE HANDSCHRIFTEN, MET EEN BEPAALD JAARTAL.

1625.

1. Opdracht van een exemplaar van *De Amsteldamsche Hecuba* aan Warner Ernst van Bassen.

Een blad, onderteekend: «J. V. Vondelen.» Zie *Oud-Holland* II bl. 301.

In de verzameling van Beeldsnijder van Voshol in het Rijks-Archief te 's Gravenhage.

1626.

2. L'Anatomie. Satyre.

Acht bladen folio, geheel van Vondels hand. Onder dit door Vondel afgeschreven, onuitgegeven gedicht van Huygens, gedagteekend: «Hag. Aprili 1626.», heeft G. Brandt aangeteekend: «Dit's met Vondels handt geschreven». Zie *Oud-Holland* II bl. 305.

Bij den heer Jhr. Mr. C. J. den Tex te Amsterdam.

1627.

3. Wellekomst aen den edelen gestrengen heer Constantyn Huygens, Ridder ende geheymschryver van den doorluchtighsten prince van Oranje.

Een blad folio, onderteekend: «J. V. Vondelen». Huygens schreef hierbij aan de rechterzijde: «Vondelen aen mij»; zie *Oud-Holland* II bl. 19 en 139 en hier boven bl. 162.

Komt voor onder n°. 1118 in «Catalogue d'une belle collection de lettres autographes», 6 November 1867 te Amsterdam verkocht.

In de verzameling-Diedrichs in het archief der gemeente Amsterdam.

4. Geluckwensch Aen mevrou Heleonora Hellemans.

Twee bladen folio, niet onderteekend. Zie *Oud-Holland* I bl. 139.

In de verzameling-Papenbroek ter Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

1630.

5. Brief van Kasper van Baerle over de Hollandsche groete van P. C. Hooft, dd. 14 van Maerte 1630.

Twee bladen folio. Onder het opschrift heeft G. Brandt geschreven: «Door I. V. Vondel vertaalt». Zie *Oud-Holland* I bl. 140.

In de verzameling-Papenbroek ter Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

1633.

6. Vredewensch aen Constantyn Huigens.

Twee bladen folio, onderteekend: «Juste.»; op de laatste bladzijde het adres aan de «Eerbaere Joffrouwe Krombalch huisvrouwe van den heer Alard Krombalch Tot Alckmaer». Zie *Oud-Holland* I bl. 143.

Komt voor in den Catalogus der auctie-van Voorst, bij Fr. Muller in Januari 1860 onder n°. 1808.

In de verzameling-Diedrichs in het archief der gemeente Amsterdam.

7. Een fragment van dit gedicht, 12 regels groot en onderteekend: «Juste.» is gefacsimileerd in «Isographie des Hommes Célèbres, Paris. A. Mesnier 1828—30, III». Het Hs. bevond zich

toen in de collectie van D°. Marron te Parijs. Waarschijnlijk is dit hetzelfde handschrift, dat in 1872 voorkomt op de auctie-L. C. Luzac bij Fr. Muller onder n°. 849. Een doortrek van dit Hs. is o. a. thans in de verzameling-Beeldsnijder van Voshol in het Rijks-Archief te 's Gravenhage. Zie *Oud-Holland* II bl. 294.

8. Een ander handschrift van dit gedicht werd te Parijs verkocht in Dec. 1878 op de auctie van autographen, verzameld door Laurent Veidt. In den Catalogus werd het onder n°. 617 vermeld als: «Pièce de vers aut. signé *Juste*, adressée à Constantijn Huygens Août 1633».

1635.

9. Kopie van een brief van H. de Groot, dd. 5 Juni 1635.

Twee bladen, groot folio. Gefacsimileerd bij van Lennep III bl. 212. Op de laatste bladzijde het adres: «Aen myn heer den heer P Corneliss Hooft Drost Te Muyden». Voor de eerste maal in zijn geheel afgedrukt in *Oud-Holland* II bl. 295.
In de verzameling-Papenbroek ter Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

10. Grafschrift op den Heer Nikolaes Hasselaer, Hopman, Wachtmeester van Amsterdam.

Twee bladen 4°., onderteekend: «I. V. Vondel.» Op de achterzijde leest men: «Graf-schrift Nicolas Hasselaer I. V. Vondels» en daaronder met een andere hand: «door d' eygen hand van I: v: Vondel geschreven en onderteikend.»; zie *Oud-Holland* II bl. 144.
Bij den heer Jhr. Huydecoper van Maerseveen.

1639.

11. Aenmerkingen van Vondel en Mostaert op het Dagwerck van Huijgens.

Drie bladen folio. Zie *Oud-Holland* II bl. 296.
In de Bibliotheek der Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

12. Brief aan H. de Groot, dd. 4 van Herfstmaend 1639.

Twee bladen folio, onderteekend: «Joost van den Vondel.» en gefacsimileerd bij van Lennep III bl. 546. Op de achterzijde boven het adres: «Aen myn heer den heere Hugo de Groot gezant van de Kroon Zweden Tot Parys met een paxken in blaeuw papier gebonden.», staat met de Groots fijn schrift: «9 Sept. van Vondelen», terwijl Papenbroek op diezelfde zijde in den linkerbovenhoek aanteekende: «Van deezen Brief, door Vondel aan den gezant Hugo de Groot geschreven, spreekt G. Brandt in Vondels leven pag. 37. 38». Zie *Oud-Holland* II bl. 298.
In de verzameling-Papenbroek ter Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

13. Tooneelaanwijzingen voor de *Gebroeders*.

Op het eerste schutblad van het exemplaar der *Gebroeders*, waarin deze handschriften gevonden worden, leest men: «Dat de aanteekeningen in dit Treurspel de gebroeders van Vondels eigen hand, en dus echt zijn, is mij duidelijk en overtuigende gebleeken; alzo ik dezelve nauwkeurigst vergeleken heb met zijne vertaaling van Ovidius Herscheppingen, in vijftien Boeken, geheel door Vondel geschreven, en ter drukkerije gebruikt tot den druk van Anno 1660 (*sic*): zijnde het gemelde werk mij ter confronteeringe bezorgd door den Heere Frans van Lelyveld Wz. Leiden 31 Aug. 1779», onderteekend: «P. Verleus».
Daaronder leest men: «Dat de bovenstaande verklaringe waerheid is, getuige ik, die de hand van Joost van Vondel zeer wel kenne uit het gebruik van het handschrift der Herscheppingen mij door den Wel Ed. Gestr. Hr. Mr. Cornelis van Lennep geleend. Actum Leyde 24 Novbr. 1789», onderteekend: «A. Hinlopen».
Het spijt mij het getuigenis van twee zulke achtbare mannen in twijfel te moeten trekken. Een zeer nauwlettend onderzoek heeft bij mij een tegenovergestelde opinie gevestigd.
Op een paar regels na is alles bij van Lennep III bl. 643, 644 en 701 gefacsimileerd. Mij komt het voor, dat men misschien alleen de aanwijzing, beginnende: «De ark», enz. aan Vondel zou kunnen toeschrijven, ofschoon ook dit nog zeer betwijfeld kan worden. Al het overige, hoe belangrijk ook, is m. i. zonder twijfel het handschrift van een ander. Zie *Oud-Holland* II bl. 299.
Het komt voor in den Catalogus der auctie van Mr. J. van Lennep, in Januari 1871 door Fr. Muller gehouden, onder n°. 2073.
Bij den heer J. L. Beyers qq. te Utrecht.

1642.

14. Nasoos Heldinnebrieven.

55 bladen folio. Kladhandschrift van den dichter, dat in 1718 door D. van Hoogstraten verbeterd en opgewerkt werd uitgegeven; zie boven bl. 82 n°. 389. Vergelijk het medegedeelde in *Oud-Holland* II bl. 17.
In de verzameling-Papenbroek in de Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

1644.

15. Brief aan C. Huygens, dd. 16 van Herfstmaent 1644.

Twee bladen in folio, onderteekend: «Ioost van den Vondel.»; het adres op de andere zijde luidt: «Aen myn heer den heer Constantyn Huigens Ridder Heer van Zuilichem etc. In

's Gravenhage of in 't leger, met een paxken». Gefacsimileerd in *Oud-Holland* II bl. 24.

Komt voor onder n°. 109 in den «Catalogus van drie fraaije verzamelingen Chartres, handschriften enz.» in Juni 1839 door Jeronimo de Vries c. s. gehouden in het Huis met de Hoofden te Amsterdam, daarna in den Catalogus der auctie-van Voorst bij Fr. Muller in Januari 1860 onder n°. 1807.

In de verzameling-Morrison te Londen.

1645.

16. Aen Jakob Heiblok.

Een blad in het Album amicorum van Heiblok, onderteekend: «J. V. Vondel.» en gefacsimileerd in *Oud-Holland* II bl. 30.

Bij mevr. de wed. Mr. J. Kneppelhout op den Hemelschen Berg bij Arnhem.

1646.

17. Brief aan C. Huygens, dd. 21 Juli 1646.

Twee bladen folio, onderteekend: «J. v. Vondel.» en gefacsimileerd bij van Lennep V bl. 421; zie *Oud-Holland* II bl. 32.

In de verzameling-Papenbroek der Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

18. Brief aan Juffr. Zueria, dd. 21 Juli 1646.

Twee bladen folio, onderteekend: «J. V. Vondel.» en gefacsimileerd bij van Lennep V. bl. 422; zie *Oud-Holland* II bl. 32.

Komt voor in den Catalogus der auctie-J. Z. Mazel bij W. P. van Stockum in Januari 1887 onder n°. 584.

Bij den heer A. Th. Hartkamp te Amsterdam.

19. Brief aan P. C. Hooft, dd. 21 Juli 1646.

Twee bladen groot folio, onderteekend: «J. V. Vondel.» en gefacsimileerd bij van Lennep V bl. 422; zie *Oud-Holland* II bl. 33.

In de verzameling-Papenbroek ter Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

1650.

20. De deughtrycke Jongkvrouwe Garbrecht Hooft.

Op een schutblaadje van Vondels *Poëzy* 1650, onderteekend: «J. v. Vondel.» en gefacsimileerd in *Oud-Holland* II bl. 130.

Bij mevr. de wed. Heydanus te Weesp.

21. Op M. Kretzers St. Marie Magdalene door Titiaen geschildert.

Twee bladen folio, onderteekend: «J. V. Vondel.»; daaronder met andere hand: «Aen M. Karel Couvrechef» en met diens schrift onder het blad, de aanwijzing: «Haec D. I. Vondelius propria manu scripsit A°. 1650. 22 Julj». Ofschoon dit gedicht reeds in 1648 gedrukt was, moet dit Hs. hier evenwel een plaats gegeven worden. Zie *Oud-Holland* II bl. 119; over een ander Hs. van dit gedicht, zie hieronder n°. 52.

In de verzameling-Snellaert ter Universiteits-Bibliotheek te Gent.

1651.

22. Opdracht aan «den eerzamen zeer voorzienigen en kunstlievenden Kornelis Diedricksz Kool».

Een blad folio, onderteekend: «J. v. Vondel» en gedateerd: «t' Amsterdam 1651 den 19en in Wintermaendt». Zie *Oud-Holland* II bl. 301.

Kwam voor in den Catalogus der auctie-Dr. G. D. J. Schotel bij Mart. Nijhoff in November 1877 onder n°. 305 op bl. 169.

Onbekend waar het zich thans bevindt.

1653.

23. Brietje aan Karel Couvrechef.

Een blad folio, onderteekend: «J. Vondelius». en gefacsimileerd in den *Volksalmanak voor Ned. Katholieken* van 1857 en bij v. Lennep VI bl. 186. Het aldaar op de achterzijde gefacsimileerd Hs. is niet van Vondel, zie lager onder n°. 77. Zie *Oud-Holland* II bl. 121.

In de verzameling-Snellaert, ter Universiteits-Bibliotheek te Gent.

1654.

24. Briefje aan Monsieur Brant, dd. 2 November 1654.

Een blad 4°., onderteekend: «J. V. Vondel». en gefacsimileerd in *Oud-Holland* II bl. 124.

In de Universiteits-Bibliotheek te Leiden en afkomstig van Papenbroek.

1655.

25. Aen myne Afbeeldinge, door Govaert Flinck geschildert. Toenze den Heere Directeur Generael Geeraert Hulft in Oostindien toegezonden wiert.

Twee bladen folio, onderteekend: «J. V. Vondel.»; waarschijnlijk is deze onderteekening er later onder geplaatst. Blijkens de aanteekeningen heeft Brandt dit Hs. gebruikt voor zijne uitgave van Vondels *Poëzy* 1682. Zie *Oud-Holland* II bl. 129.

Komt voor in den Catalogus der auctie-van Limborch, bij M. Nijhoff in December 1862 onder n°. 1255; daarna in den Catalogus (II) der auctie-J. Baart de la Faille bij G. Th. Bom te Amsterdam in November 1868 onder n°. 3771.

Bij den heer A. Th. Hartkamp te Amsterdam.

1656.

26. Spore voor den edelen en gestrengen Heere, Christiaen Huigens, Zoone van den Heere van Zuilichem, etc. Dat hy zyn heer vaders gedichten het licht gunne.

Drie bladen folio, onderteekend: «J. V. Vondel.»; met enkele doorhalingen en veranderingen. Zie *Oud-Holland* II bl. 131.

In de verzameling-Huygens van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

1659.

27. Opdracht aan Joannes Wandelman.

Deze in het Latijn gestelde opdracht is afgedrukt in den *Catalogus der Vondel-tentoonstelling* 1879 bl. 32 en in *Oud-Holland* II bl. 133.

Zij is geschreven op de achterzijde van den titel van een exemplaar van Vondels vertaling van *Koning Davids Harpzangen*, *Amst.* 1657. 8°., onderteekend: «Justus Vondelius» en gedateerd: «1659. 20 Junij. Amsterodami.»

In het Seminarium Hageveld bij Katwijk.

28. Den E. Jongeling Joannes Wandelman, Beyveraer der wysheit, kunsten, en H. Godtgeleertheit.

Op het schutblad van het zooevengenoemde exemplaar van *Koning Davids Harpzangen*, *Amst.* 1657. Zie *Oud-Holland* II bl. 133.

In het Seminarium Hageveld bij Katwijk.

1659.

29. Den geleerden jongeling H. Joan Leeuwenaert Blasius, vryer der Rechtsgeleertheit.

In het Album amicorum van Joan Leonardsz. Blasius; onderteekend: «J. V. Vondel.» en gedateerd: «1659. den 16 van Slaghtmaent t' Amsterdam.»; zie *Oud-Holland* II bl. 134.

In de Bibliotheca-Vondeliana, ter Universiteits-Bibliotheek van Amsterdam.

1660.

30. Opdracht van Virgilius, in dicht vertaalt, aan C. de Graeff.

Onder de gedrukte opdracht heeft Vondel eigenhandig in het voor C. de Graeff bestemde exemplaar eenige woorden geschreven, die afgedrukt zijn in *Oud-Holland* II bl. 302 en gedateerd zijn: «t' Amsterdam 1660. den 4[en] van Herfstmaent».

In het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam.

1663.

31. Eenige regels uit *de Heerlyckheit der Kercke*.

Een blad folio, bevattende reg. 39—64 van de *Heerlyckheit der Kercke*. Onderaan het blad leest men met andere hand: «Opdracht van de Heerlijckheit der Kercke, geschreven door J. V. Vondel». Zie *Oud-Holland* II bl. 134.

In de verzameling-Papenbroek ter Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

1667.

32. Op Sinte Agnes feest. Aen Agnes Blok.

Een blad folio, onderteekend: «J. v. Vondel.» en gedateerd: «1667 den 21[en] in Loumaent.» Komt voor in den Catalogus der auctie-A. G. de Visser, bij Fr. Muller in November 1882 onder n°. 387.

Bij den heer A. Th. Hartkamp te Amsterdam.

33. Brief aan Joachim Oudaen.

Drie bladzijden folio, onderteekend: «J. v. Vondel.» en gedateerd: «t' Amsterdam 1667 den 3[en] van Oogstmaent.». Zie *Oud-Holland* II bl. 226.

Komt voor in den Catalogus der auctie van de Hs. van C. Alkemade, P. van der Schelling en Jhr. M. van der Hoeve, bij G. Th. Bom in April 1859 onder n°. 408.

Bij den heer J. A. Alberdingk Thijm te Amsterdam.

1670.

34. Brief aan Joannes Antonides.

Twee bladen folio, onderteekend: «J. v. Vondel.» en gedateerd: «t' Amsterdam 1670. den 13[den] in Wiedemaent.».Zie *Oud-Holland* II bl. 229.

In de verzameling-Papenbroek ter Universiteits-Bibliotheek te Leiden.

1671.

35. P. Ovidius Nazoos Herscheppingen.

Drie deelen 4°. Het eerste bevat de Voorrede (26 blz.), Loofwerk aan D. Buisero met het Leven van Ovidius (40 blz.), Kantschrift (24 blz.) en de eerste vier boeken (198 blz.) Het tweede deel is 310 blz. en het derde 262 blz. groot. Zie *Oud-Holland* II bl. 228.

Vroeger het eigendom van Mr. Cornelis van Lennep, Raad in de Vroedschap en Schepen der stad Amsterdam.

In de Bibliotheek der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

36. Ter begeerte van den geleerden Heere Aernout Moonen.

Inschrift, onderteekend: «Justus Vondelius Agrippinus.» en gedateerd: «Amsterdam, 1671, 29 February.», in het album van Arnold Moonen.
Bij de familie van wijlen Mr. F. A. van Rappard te Utrecht.

37. Opdracht van een boek aan Michiel Hinlopen.

Een blad 4°. Deze in het Latijn gestelde opdracht is onderteekend: «Justus Vondelius Agrippinus.» en gedateerd: «Amsterodami 1671. 3 Martis.» Zie *Oud-Holland* II bl. 303.
Bij den heer Jhr. Mr. C. J. den Tex te Amsterdam.

38. Opdracht van een boek «aen den eerwaerdigen en geleerden heer Matthias Luidewyk, priester en Minderbroeder».

Een blad 4°., onderteekend: «J. v. Vondel.» en gedateerd: «t' Amsterdam, 1671. den 5en in Lentemaent.»; geplakt in een exemplaar van *Virgilius Wercken* 1660. Zie *Oud-Holland* II bl. 303.
Kwam voor op eene auctie in November 1882 bij de Kruyff te Utrecht.
Bij den heer H. J. Biederlack te Amsterdam.

39. Opdracht van een boek «aen den eerentvesten heer Maurits van der Tye, mynen gunstigen heer en vrient».

Een blad 4°., onderteekend: «J. v. Vondel.» en gedateerd: «t' Amsterdam 1671. den 11en May.». Zie *Oud-Holland* II bl. 303.
Bij den heer J. F. M. Sterck te Amsterdam.

40. Opdracht van de «Lofzang van Jesus Christus . . . aen Kataryne de Vries dochter van Jakob Franss de Vries en Anna de Wolf huisvrouwe van den E. Jakob Linnich.»

Een blad 4°., onderteekend: «J. v. Vondel.» en gedateerd: «t' Amsterdam. 1671. den 25en in Lentemaent». Gefacsimileerd in *de Dietsche Warande* I bl. 68.
Bij den heer J. A. Alberdingk Thijm te Amsterdam.

41. Op den lof van den Ystroom gezongen door Joannes Antonides.

Drie bladen 4°., onderteekend: «J. v. Vondel.» Op het vierde blad een onecht Hs., misschien van de hand van Antonides. Gefacsimileerd bij van Lennep XII bl. 28.
Komt voor in den Catalogus der auctie-van Voorst bij Fr. Muller in Januari 1860 onder n°. 1811.
Bij den heer H. Binger te Amsterdam.

1672.

42. Op d' afbeeldinge van den heere Meester Joan de Wit, Raetpensionaris van Hollant, Vader des Vaderlants.

Een blad folio, niet onderteekend. Gefacsimileerd bij van Lennep XII bl. 34. Zie *Oud-Holland* II bl. 231.
Komt voor in den Catalogus der auctie-van Voorst bij Fr. Muller in Januari 1860 onder n°. 1810.
Bij den heer H. Binger te Amsterdam.

1673.

43. Fragment van een brief.

Een blad folio, onderteekend: «J. v. Vondel.» In den linker benedenhoek leest men met andere hand: «Dese François Jakobsz voor jongen nae Oostindien geholpen den 13 April 1673». Zie *Oud-Holland* II bl. 232.
Bij den heer J. A. Alberdingk Thijm te Amsterdam.

44. Op het verjaeren van Peter de Wolf.

Twee bladen folio, onderteekend: «J. v. Vondel». Gefacsimileerd in *Oud-Holland* II bl. 230.
In de verzameling-Beeldsnijder van Voshol in het Rijks-Archief te 's Gravenhage.

1674.

45. Ter bruilofte der E. getrouden Sybrant de Flines en Agnes Blok.

Een blad folio, onderteekend: «J. v. Vondel.» Blijkens de aanteekeningen in de bovenhoeken, werd dit Hs. door Brandt gebruik voor zijne uitgave van Vondels *Poëzy*. Gefacsimileerd bij van Lennep XII bl. 55 en later daarna gereproduceerd in Alberdingk Thijms *Portretten van J. van den Vondel* bl. 194. Zie *Oud-Holland* II bl. 293.
Bij den heer Jhr. Dr. J. P. Six te Amsterdam.

46. Ter Bruilofte der E. getrouden Sybrant de Flines en Agnes Blok.

Ander handschrift van hetzelfde gedicht. Twee bladen 4°., onderteekend: «J. v. Vondel.» Zie *Oud-Holland* II bl. 293.
Onbekend waar het zich thans bevindt.

47. Ter bruilofte der E. getrouden Sybrant de Flines en Agnes Blok.

Twee bladen folio, onderteekend: «J. v. Vondel.»; het gedicht is bij v. L. XII bl. 54 opgenomen. Zie *Oud-Holland* II bl. 293.
Bij den heer Jhr. Dr. J. P. Six te Amsterdam.

48. Opdracht van een boek «aen mynen gunstigen vrient Joan Maestrick Vereert tot myne gedachtenisse.»

Een blad 4°., onderteekend: «J. V. Vondel Agrippyner.» en gedateerd: «t' Amsterdam. 1674. op Vrouwendagh, in myn 87° jaer». Zie *Oud-Holland* II bl. 303.

Vroeger in het bezit van Mr. J. van Lennep; zie den auctie-Catalogus van diens Bibliotheek in Januari 1871 bij Fr. Muller verkocht onder n°. 2061. Daarna bij den heer W. Eekhof te Leeuwarden, zie den auctie-Catalogus zijner Bibliotheek (30 Oct. 1880) onder n°. 2171.

Bij den heer A. Th. Hartkamp te Amsterdam.

49. Ter gedachtenis van den heere Gerardus Kroese.

Een blad 4°., onderteekend: «Justus Vondelius Ætat. 90.» en gefacsimileerd bij van Lennep XII bl. 66. Zie *Oud-Holland* II bl. 305.

De heer Ed. Croese te Amsterdam, volgens van Lennep «een naneef of namaag van den oorspronkelijken bezitter», gaf het aan de heer J. Z. Mazel te 's Gravenhage, wiens verzameling in Januari 1887 door W. P. van Stockum (Catalogus n°. 584) verkocht werd.

Bij den heer A. Th. Hartkamp te Amsterdam.

b. ECHTE HANDSCHRIFTEN, ZONDER BEPAALD JAARTAL.

Vóór 1640.

50. Op het afzetsel des Professors der Historien, Geeraert Vossius, kunstigh geschildert door Ioachim Sandrart.

Een blad folio, onderteekend: «J. V. Vondel.» Zie *Oud-Holland* II bl. 300.

In de Harleyan Collection in het Britsch Museum te Londen.

Vóór 1648.

51. Lastmans Offerstaetsi van Lystren. aen Joannes Six.

Een blad folio, geplakt in de «Pandora 1651» van J. Six en onderteekend: «I. v. Vondel.»

Bij den heer Jhr. D^r. J. P. Six te Amsterdam.

52. Op M. Kretzers S^t. Marie Magdalene door Titiaen geschildert.

Drie bladen 4°. Vroeger in het bezit van A. D. Schinkel te 's Gravenhage, met wiens boekerij het in November 1864 door W. P. van Stockum verkocht werd, zie den Catalogus dezer auctie n°. 1864. Later, in September 1873, kwam dit handschrift voor als n°. 1076 in: «Catalogue d'une collection importante de Portraits de Poëtes Neerlandais», door A. G. de Visser te 's Gravenhage verkocht.

Waar het zich thans bevindt, is mij onbekend.

Zie een ander handschrift van dit gedicht onder n°. 21 beschreven.

Vóór 1657.

53. Op d' afbeeldinge van den kunstrycken Heere Abraham van Diepebeeck.

Een blad folio, onderteekend: «J. V. Vondel.» Dit Hs. werd, blijkens de daarop gemaakte aanteekeningen, door G. Brandt gebruikt bij zijne uitgave van Vondels *Poëzy* 1682. Zie *Oud-Holland* II bl. 122.

Komt voor in den Catalogus der auctie-A. G. de Visser, bij Fr. Muller in November 1882 onder n°. 388.

Bij den heer A. Th. Hartkamp te Amsterdam.

Vóór 1658.

54. Het stockske van Joan van Oldenbarnevelt, Vader des Vaderlants.

Een blad folio, onderteekend: «J. V. Vondel.» Gefacsimileerd bij van Lennep II bl. 314. Het Hs. heeft door vouwen veel geleden; zie *Oud-Holland* I bl. 138.

Bij den heer P. Slagregen te Arnhem.

Vóór 1660.

55. Op het marmerbeelt van den E. Heere D. Nikolaes Tulp, Burgermeester en Raet van Amsterdam.

Een blad folio, geplakt in de «Pandora 1651» van J. Six en onderteekend: «J. v. Vondel.»

Bij den heer Jhr. D^r. J. P. Six te Amsterdam.

56. Op d' afbeeldinge des geleerden en beleefden Jongelings Ioan Six.

Geschreven in een album, dat op de band het opschrift: «Pandora 1651» draagt, en onderteekend: «J. V. Vondel.»

Bij den Heer Jhr. D^r. J. P. Six te Amsterdam.

57. Danckoffer aen den E. Heer Joan Six voor zyn ooft en wiltbraet my uit zyne hofstede toegezonden.

Twee bladen folio, geplakt in de «Pandora 1651» van J. Six. Het gedicht is onderteekend: «J. v. Vondel». Op de achterzijde leest men: «Den eerentvesten en hooghgeleerden Heere

Joan Six op zyne hofstede te Hillegom».
Bij den heer Jhr. Dr. J. P. Six te Amsterdam.

58. Op d' afbeeldinge van de Tucht, Boven de tuchtpoort uitgehouwen.

Een blad folio. onderteekend: «J. V. Vondel». Zie *Oud-Holland* II bl. 131.
In de verzameling-Beeldsnijder van Voshol in het Rijks-Archief te 's Gravenhage.

Vóór 1682.

59. Op het Krackeel des Drossaerts van Muiden met mevrouwe van Wickvort, wie van beide de kaers zou draegen.

Twee bladen folio. Onder het opschrift heeft G. Brandt aangeteekend: «Uit C. van Baerles Latyn vertaelt», terwijl de onderteekening: «C. V. Baerle» doorgeschrapt is. Blijkens de velerlei aanteekeningen met rood krijt is dit Hs. door Brandt gebruikt voor zijne uitgave van Vondels *Poëzy* 1682. Zie *Oud-Holland* I bl. 146.
Bij den heer Mr. J. D. Veegens te 's Gravenhage.

60. Op d' afbeeldinge van Uitrecht. Getekent door Herman Zachtleven.

Twee bladen folio. Dit Hs. is door G. Brandt, blijkens zijn aanteekeningen, voor zijn uitgave van Vondels *Poëzy* 1682 gebruikt. Gegraveerd op koper door D. Veelwaard in den *Algemeene(n) Konst- en Letterbode* voor het jaar 1816 en gefacsimileerd bij van Lennep VI bl. 364.
Komt voor op de auctie-van Limborch bij Nijhoff in December 1862 en in den Catalogus der auctie-Mr. J. H. van Swinden bij Fr. Muller in April 1866 onder n°. 942. Zie *Oud-Holland* II bl. 123.
Bij den heer A. Th. Hartkamp te Amsterdam.

61. Op de geluckige regeeringe van Leiden.

Een blad folio, niet onderteekend. Dit Hs. kwam uit de verzameling van den dichter Poot in het bezit van Jakob Spex, die het vereerde aan een zijner vrienden. Zie *Oud-Holland* II bl. 129. Waarschijnlijk later onder n°. 357 van den Catalogus der auctie-A. D. Schinkel, bij W. P. van Stockum (Nov. 1864); daarna op eene auctie bij R. W. P. de Vries te Amsterdam in October 1875.
Bij den heer J. W. Wurfbain te Wörth-Rheden.

62. Aan Joffrouw Ida Blok.

Een blad folio, zonder opschrift boven het gedicht, dat onderteekend is: «J. V. Vondel.» Zie *Oud-Holland* II bl. 225.
In de verzameling van Teylers genootschap te Haarlem.

63. Op d' afbeeldinge van Jongvrou Cornelia Spiegel.

Een blad folio, onderteekend: «J. v. Vondel.» Gefacsimileerd bij van Lennep IV bl. 31. Zie *Oud-Holland* II bl. 145.
Van Lennep meldt niet, wie de bezitter van dit Hs. was.

64. Fragment uit het Hooglied.

Een blad 4°., geplakt, tegen de achterzijde van een titel van Vondels *Poëzy* 1682 I. Gefacsimileerd in *Oud-Holland* II bl. 304.
Bij den heer Mr. W. Vrolik te Tegal.

b. Verloren geraakte handschriften [1]).

65. Op de ledige uren vanden geestrijcken Heere Constantyn Huygens.

Dit Hs. komt voor in den Catalogus der auctie-Mr. Jac. van Lennep in Januari 1871 bij Fr. Muller onder n°. 2096. Zie *Oud-Holland* II bl. 306.

66. Joost van Vondel. De Amsterdamsche Hecuba, Amst. 1626. Precent van J. v. Vondel aan Jacob Hinlopen. Van hem zelve geschreeven. In Hoornen band.

Komt aldus beschreven voor onder n°. 2458 in 4°. in den Catalogus der boekerij van Mr. P. van Damme, in 1764 verkocht. Zie *Oud-Holland* II bl. 307.

67. Schout Bont op 't hondekot geseten, etc.

Vermeld in den Catalogus der auctie-van Limborch, bij M. Nijhoff in December 1862.
In den Catalogus der auctie-Mr. J. H. van Swinden, bij Fr. Muller in April 1866, wordt het onder n°. 942 beschreven, met den hier opgegeven titel. Er is bijgevoegd: «Brouillon avec les changements du poète. Très curieux».
Daarna komt het voor in den Catalogus der auctie-Mr. J. Fabius bij J. L. Beijers in April 1867 onder n°. 1244.
Sedert is het niet teruggevonden.

---

[1]) Onder «verloren geraakte handschriften» versta ik die handschriften, waarvan mij geen facsimile of doortrek bekend is. Van alle handschriften hiervoren genoemd zijn op een paar uitzonderingen na, facsimiles of doortrekken in mijne verzameling te vinden.

68. Hartebreecker.

Komt voor in den Catalogus der auctie-van Voorst bij Fr. Muller in Januari 1860 onder n°. 1809.

Daarna in den Catalogus der auctie-Mr. J. H. van Swinden bij Fr. Muller in April 1866 onder n°. 944 met de bijvoeging: «avec des changements de sa main. Curieux».

69. Torquato Tasso. Hierusalem verwoest. Vertaalt uyt het Italiaens door Joost van den Vondel en van denzelven eygenhandig geschreeven. folio.

Komt voor in den Catalogus van Mr. P. van Damme 1764 onder n°. 1592.

70. Album Amicorum Gosenii à Niendael V. D. M. inter Remonstrantes, 1660: waar inne Handschriften van Vondel, Huighens, Decker, Vos, Soet &c. 2 vol. 8°.

Aldus beschreven op bl. 30 onder n°. 28 van de afdeeling handschriften in den Catalogus der auctie-Jac. Marcus (September 1750).

Het eerste deel van dit album bevindt zich thans in de verzameling-Beeldsnijder van Voshol op het Rijks-Archief te 's Gravenhage, hierin is echter geen Hs. van Vondel. Zie *Oud-Holland* II bl. 307.

71. Album Amicorum Davidis Lomelii, 12°. oblong.

Hierin komt een inschrift voor van: «Justus Vondelius, 1656». Het album werd in Mei 1825 met een belangrijke verzameling handschriften, afkomstig van «a Gentleman of the highest consideration in Holland», door Sotheby te Londen verkocht. Het album is onder n°. 542 in den Catalogus beschreven.

72. J. van Vondel, eigenhandig geschreven Vaers op de Titelprint van L. Aitzema's Herstelde Leeuw.

Aldus beschreven in een Catalogus van eene veiling, op 30 Maart 1841 te Amsterdam in het Huis met de Hoofden gehouden. Zie *Oud-Holland* II bl. 306.

73. Lykdicht op den admiraal de Ruyter.

Zoowel het gedicht als het handschrift, zijn thans onbekend. Waarschijnlijk zijn beide niet van Vondel; zie *Oud-Holland* II bl. 307.

3. Onechte handschriften.

1619.

74. Op de boeten betaelt door P. Schryver.

Een blad 4°., op bl. 159 van het Album amicorum van Petrus Scriverius, onderteekend: «P(alamedes) V.(an) K.(eulen)». Zie *Oud-Holland* II bl. 307.

Eigenaar onbekend.

1628.

75. Aen myn Heer den Drost van Muyden.

Twee bladen, gr. folio, onderteekend: «I. V. Vondelen». Gefacsimileerd bij van Lennep II bl. 162. Zie *Oud-Holland* II bl. 308.

Eigenaar onbekend.

76. Tooneelaanwijzingen van de *Gebroeders*.

Zie boven bl. 219 n°. 13.

1653.

77. Op de afbeeldinge van den E. Heere K. Couvrechef.

Geschreven op de achterzijde van Vondels briefje (zie boven bl. 220 onder n°. 23.)

Gefacsimileerd bij van Lennep.

1657.

78. Afscheit van Mevrouwe de Koninginne te Denemarck, en Noorwegen etc. Sophia Amalia, Toen haer Gemael Koning Frederic de Derde ten oorlogh voer.

8 bladen 4°. onderteekend: «J. V. Vondel» en vermeld in *de(n) Nederlandschen Spectator* van 1881 bl. 231. Zie *Oud-Holland* II bl. 308.

In de Koninklijke Bibliotheek te Kopenhagen.

1658.

79. Eeuwgety van den E. Heere Karel Couvrechef, Karmeliet, en Priester.

Twee bladen folio, onderteekend: «J. V. Vondel» en gefacsimileerd bij van Lennep VII bl. 694. Zie *Oud-Holland* II bl. 132 en 308.

In de Universiteits-Bibliotheek te Gent.

1671.

80. Op zijne afbeelding door M. van Musscher geschildert.

Dit Hs. op de afbeelding van Antonides is geschreven achter Vondels manuscript van zijn gedicht «Op den Lof van den Ystroom» (zie boven n°. 41). Hoogstwaarschijnlijk is het door Antonides zelven geschreven. Op koper gegraveerd door D. Veelwaard en gefacsimileerd bij van Lennep XII bl. 29. Zie *Oud-Holland* II bl. 308.

Bij den heer H. Binger te Amsterdam.

1672.

81. Op d' afbeelding van Joan de Witt.

Onder het portret van J. de Witt, in zwarte kunst door A. Blooteling. Het Hs. is onderteekend: «J. v. Vondel Agrippyner, out 86 jaeren». Met andere hand is er onder geschreven: «inden haegh vermoort den 12 August A°. 1672.» Zie *Oud-Holland* II bl. 231, waar ik ten onrechte meende, dat het een echt handschrift was.

In het Museum Meermanno-Westrenianum, te 's Gravenhage.

82. Op de afbeelding van Cornelis de Witt.

Evenals het vorige Hs. onder een portret van C. de Witt door A. Blooteling. Het Hs. is onderteekend: «J. v. Vondel Agrippyner, out 86 iaeren». Met andere hand is daaronder geschreven: «omgebracht in 's gravenhage op den 12 Augusti An°. 1672». Zie *Oud-Holland* II bl. 231.

In het Museum Meermanno-Westrenianum, te 's Gravenhage.

83. Op een medailje van Tacitus.

Onderteekend: «L Vondel». Gefacsimileerd in het album, onder den titel: «Oud letterschrift in Steenplaatdruk, Uitgegeven door de Maatschappij: «Tot nut van 't algemeen», met eene «algemeene ophelderende verklaring» (plaat XIV).

84. Vragen aan den Here J. v. Vondel voorgestelt. Hoe te noemen in goet Nederduitsch.

Handschrift van A. Moonen, met aanteekeningen, volgens van Lennep door Vondel er bij geschreven; zie v. L. XII bl. 7. Na vergelijking met andere echte handschriften, bleek het mij echter, dat die aanteekeningen niet van de hand van Vondel zijn.

Bij den heer H. Binger te Amsterdam.

NB. Brandt spreekt in zijn *Leven van Vondel* (uitgave E. Verwijs bl. 109) nog over handschriften van de «vertaling van ettelyke Taafreelen van Philostratus; ook veele Hollandtsche spreekwyzen, uit des Drossaarts Henrik den Grooten getoogen».

Antonides bezat het handschrift van «'t geene Vondel eens gemaakt heeft op (zijn) Sineesche Treurspel Trazil»; zie *Oud-Holland* I bl. 138

II.

BIOGRAPHISCHE AANTEEKENINGEN [1]).

Backamude (vgl. n°. 713).

23 Februari 1658 ondertrouwden: «Daniel Backamuyde, van Lewarden, letterzetter, out 30 jaer, ouders doot, geassisteert met Hendrick Voscuyl, woont inde Drieconinxstraet en Saertje Symens, van Amsterdam, out 36 jaer, woont als voren met Abraham Symense, haer broeder».

(*get.*) Daniel Johannes Baccamude.

27 Juni 1664 bevestigden Daniel Baccamude en Sara Simons, echteluyden voor den notaris J. d'Amour hun testament van 14 September 1662.

7 November 1693 werd in de Nieuwezijds kapel begraven: «Een man Daniel Bakkemude, m^r. boekdrucker, compt van de Nieuwesyts aghterburghwal op de hoeck van de Huyssittensteegh».

24 Maart 1700 werd aldaar begraven; «Sara van Munster, wed. Daniel Bakkamude in syn leeven m^r. boekdrukker, compt uyt het huys van Jan van Munster, m^r. goutsmit inde voetbooghstraat».

Vanden Bergh. (vgl. n°. 74).

27 Januari 1655 ondertrouwden: «Jacob Jansz. vanden Bergh, van Amsterdam, boeckvercoper, out 25 jaer, geass. met Jan Pieterse vanden Bergh, syn vader, woonende op de Princegraft, en Anthonette Gyselinghs, van Leyden, out 17 jaer».

4 Maart 1678 werd «op het Leidsche Kerckhoff» begraven: «Jacobus vanden Bergh boeckverkooper inde Hertestraat int komtoor».

Bouman (vgl. n°. 127, enz.)

29 September 1640 ondertrouwden: «Jan Jacobss Bouman, Lettersetter, wonende in de Nes en Aeltje Broers, van Amsterdam, wonende op de N. Z. Achterburgwal, geass. met haer vader Broer Jansz».

Colyn (vgl. n°. 109).

22 Juli 1622 ondertrouwden: «Manuel Colyn, boeckvercooper, out 27 jaer, geen ouders hebbende, geass. met Claes Colyn, syn broeder, wonende inde Teerketelsteech en Tryntgen

---

[1]) Uit de aanteekeningen van wijlen Mr. A. D. de Vries Az.

Cloppenburgh, oudt 24 jaer, geass. met Jan Evertsz. Cloppenburgh, haer vader, wonende op het Water».

Hartgers (vgl. n°. 1.)

9 Augustus 1642 ondertrouwden: «Joost Hartgers, van Haerlem, boeckvercoper, vertonende acte vande moeders consent, woonende inde Gasthuys steech en Annetje Pieters Tonnemans, van Amsterdam, out 24 jaer, geass. met haer vaeder Pieter Tonnemans, woonende in de Berchstraet».

Houthaeck (vgl. n°. 68, 221, enz.)

26 Maart 1647 ondertrouwden: «Cornelis Dircksz. Houthaeck, van Amsterdam, out 22 jaar, geass. met Dirck Cornelisz. Houthaeck, syn vader, wonende om de hoeck van de Colck en Jannetje Jans, van Amsterdam, out 22 jaer, wonende in de Restraet, geass. met haer vaeder Jan Cornelisz».

12 Maart 1651 werd gedoopt Kornelis, zoon van Tymon Houthaeck en Machtelt van Dalen, getuige Anna van Dalen.

29 December 1654 gedoopt Tomas, zoon van dezelfden, getuige Geertruy van Dalen.

Lescaille (vgl. n°. 1, 110, enz.)

7 November 1634 ondertrouwden: «Jacob Lescaillj (*sic*), van Dordrecht, Lettersetter, out 23 jaer, geen ouders hebbende, woonende op de O. Z. Achterburghwal en Geertruyt Rogaerts, van Amsterdam, out 22 jaer, geass. met Symon Symons Rogaert, haer vaeder, wonende inde Oudemanhuyspoort.

2 Maart 1645 ondertrouwden: «Jacob Lescaille, van Dort, boeckdrucker, wedr. van Geert Symons, wonende op de Oude Heeregracht en Aeltje Verwouw [1]), van Amsterdam, wede. van Baltes van Dorsten, woonende op de Middeldam».

2 October 1679 werd in de Nieuwe Kerk begraven: «Aeltje Verwou, vrouwe van Jacob Lescalje, vande Middeldam».

20 October 1679 aldaar: «Jacob Lescalje, weduwenaer van Aeltje Verwou, vande Middeldam».

Onder de Linden (vgl. n°. 389.)

5 December 1727 werd begraven in de Oosterkerk: «Gerard onder de Linden, boekverkoper op de Hoek van de Nes».

Matthysz. (vgl. n°. 92.)

23 Maart 1640 ondertrouwden: «Pauwels Matthyss, van Harderwyck, boeckdrucker, wonende op de Turfmarckt, out 26 jaer, vertoont acte van vaders consent, en Lysbet van Tull, van Amsterdam, geen ouders hebbende, out 22 jaer».

[1]) 13 December 1636 ondertrouwden: «Balthasar Crynen, van Amsterdam, out 29 jaer, geass. met syn vaeder Cryn Joosten, boeckvercooper, woonende op de Nieuwedijck en Aaltje Jans Verwouw, van Amsterdam, geen ouders hebbende, geass. met Harman Verwouw haer broeder, woonende op de Brestraat. (Ondert:) Balthasar van Dorsten, Aelten Verwou».

Van Ravesteyn (vgl. n°. 98.)

29 Mei 1608 ondertrouwden: «Pouwels Aertsen van Ravesteyn, van Dordrecht, Letterzetter, oud 21 jaer, wonende tot Dordrecht, vertoont syn vaders consent en Elisabeth Sweers Manuelsd, oud 23 jaer, wonende op de Nieusyds afterburgwal, geass. met Manuel Sweers, hare vader en Margriete van der Steyn, haer moeder en Lenaert Sweers haer oom.

20 September 1611 werd in de Oude Kerk een kind begraven van Pauwels van Ravesteyn «beneen 't Spuy».

3 Juli 1618 werd gedoopt Maria, dochter van bovengenoemden, getuige Johan van Ravesteyn.

24 Februari 1635 ondertrouwden: «Nicolaas van Ravesteyn, van Amsterdam, out 22 jaer, geass. met zyn vaeder Paulus Ravesteyn, woonende op de Oostermarct, en Anna Rotgans, geen ouders hebbende, geass. met Lysbet Rotgans, haer suster, woonende op Boomsloot».

3 December 1649 ondertrouwden: «Johannes van Ravesteyn, van Amsterdam, out 31 jaer, boeckvercoper, geass. met Paulus van Ravesteyn, syn oom, wonende op de Coninxgracht, en Aeltie Jacobss Blaeuhelm, van Amsterdam, out 24 jaer, wonende op de Oude Heeregracht, geass. met Tryntje Claes Roch, haer moeder».

9 Augustus 1653 ondertrouwden: «Evert Nieuwenhoff, van Amsterdam, boeckvercoper, out 22 jaer, geass. met syn moeder Hilletje Gerrits woonende op 't Ruslant en Maria van Ravesteyn, geass. met Nicolaes van Ravesteyn, haer vaeder, out 17 jaer, wonende op de Anthonismerckt».

De Vries teekende hierbij nog aan dat in het prothocol van den Notaris J. V. Oli pak 114 een inventaris voorkomt van den boedel van den weduwe van Paulus Aertsz. van Ravesteyn, die vooral belangrijk is voor de daarin genoemde schilderijen der Ravesteyns.

Smient (vgl. n°. 240.)

23 April 1644 ondertrouwden: «Jan Barentss Smient, van Amsterdam, boeckdrucker, out 22 jaer, geass. met syn vader Barent Ottsz, overleggende acte van de Inteekeninge van hem comparant met Catharine Telmans, van Dort aldaer wonende».

16 Augustus 1644 werd gedoopt: Maritge, dochter van Otto Barentsz Smient en Machtelt Joosten, getuige Dirckje Cornelis.

16 Februari 1652 passeerde «Otto Barendsz Smient, boeckedrucker, oud omtrent 38 jaer» een acte voor den Notaris van Nieuland, pak 199.

26 Juni 1665 ondertrouwden: «Joost Otto Smient van Amsterdam, boeckdrucker, oud 26 jaer, geass. met Otto Barents Smient, woont opde Regulierbreestraet en Elisabeth Lonck, oud 18 jaer, geass. met Jan Egberts Lonck, haer vader inde Hantboogstraet».

7 Februari 1667 werd in de Nieuwe Kerk begraven: «Joost Otto Smient op de Regeliers Breestraat in de nieuwe druckery».

6 November 1672 ondertrouwden: «Otto Barentse Smient, van Amsterdam, boecdrucker, wedr. van Machteltie Joosten Ophemert, woont

op de Regulierbreestraet en Catrina van der Kuyl, van Gouda, wedᵉ. van Giliam van Ophemert, woont inde Uytrechtse straet.

5 Maart 1674 maakten voor den Notaris P. Sas (pak 91) hun testament: «Barent Otto Smient, toecomende bruydegom, geass. met Otto Barentse Smient en Juffrouwe Catharina van Cuyl, syn vader en moeder, en Juffᵉ. Hester van Bronckhorst, jongedochter, toecomende bruyt, geass. met hare moeder Isabella van Ruytenbeecq, wedᵉ. van Sal. Gerrit van Bronckhorst».

28 Maart 1624 maakte de Notaris P. Sas (pak 91) het testament van: «Sʳ. Otto Barentsz. Smient, boeckdrucker won. op de Regulierbreestraat, sieck te bedde», wiens huysvrouw Joffr. Cathᵃ. van der Cuyl was; hij legateert zijn zoon Barent Otto Smient alle de plancken in zijn testateurswinkel; het uythangbort. enz. ook zyn huys op de Reguliersbreestraet mits daarvoor in den boedel inbrengende ƒ 11000.

Aan Machteltje van Duyst, zijn dochters dochtertje, tot gedachtenis een gouden ducaton.

Erfgenamen waren: de genoemde zoon en testateur dochter Maria Otto Smient.

4 Mei 1674 ondertrouwden: «Barent Smient, van Amsterdam, boeckdrucker, out 23 jaren op de reguliers breestraet geass. met Otto Barents Smient, syn vader en Hester van brokhorst, geass.met Isabella van Ruyterbeeck, haer moeder».

22 Febr. 1689 werdt begraven: Otto Barentsz Smient, wonende in de Regulierbreestraat.

Spillebout (vgl. nº. 488.)

7 October 1649 ondertrouwden: «Lodewyk Spillebout, van Sutphen, geass. met Eliseus Spillebout, zyn vader, boeckvercooper, woonende in de Calverstraat en Hester Wouters vande Bergh, out 22 jaer, geen ouders hebbende, geass. met haar vooght Jan Lemans en Margriet Hogesteyn, haer meue, wonende op de Nieuwendyck».

31 December 1649 testeerden Lodewyk Spillebout, zoon van Elisaeus Spillebout en van Elisabeth van der Moer, en Hester van den Bergh, voor den Notaris S. van Nieuland (pak 193).

Van der Stichel (vgl. nº. 219.)

2 September 1634 ondertrouwden: «Dominicus van der Stichel, van Staden, lettersetter, out 33 jaer, geen ouders hebbende, geass. met Sr. Ravesteyn, wonende in de Santstraet en Jannetje Sicxt, van Amsterdam, wedᵉ. van Abraham Jaket, woonende in de Calverstraet, verklaerende 8/4 jaer wedᵉ. te syn geweest».

28 April 1641 werd in de Nieuwe Kerk gedoopt: Dominicus, zoon van Dominicus van der Stichgel en van Janneken Sicxt, getuige Jacob Sicxt.

Strick (vgl. nº. 8.)

22 September 1691 ondertrouwden: «Leonard Strik, van Nieuwenhuys, boekverkooper, wedʳ. van Eva Meynema, woont tot Franeker, en Barta Colonius, van Deutecom, oud 36 jaren op de fluweele burgwal, ouders doot, geass. met haer suster Eva Colonius».

De Wees (vgl. nº. 110, 462, enz.)

17 Juni 1628 ondertrouwden: «Abraham Janss de Wees, out 31 jaer, boeckebinder, woonende by de Beurs, geass. met Jan Jansz de Wees en Annetje Jans Brouwers, van Utrecht, out 22 jaer, woonende (3 annis) op de Delfse Bierkay».

10 Februari 1634 ondertrouwden: «Abraham de Wees, van Amsterdam, boeckverkoper, wedʳ. van Annetje Jans, woonende opden Dam, ende Annetje Hermans van Lier, oud 22 jaer, geen ouders hebbende, woonende (11 annis) als vooren, geass. met Grietje Teunis haer bekende».

2 October 1654 ondertrouwden: «Abraham de Wees, van Amsterdam, boeckvercoper, out 24 jaer, geass. met Grietje Teunis, syn moeder, woonende op Boomsloot en Susanna Barents, van Amsterdam, out 22 jaer, geass. met haer moeder Susanna Hens».

4 April 1657 werd in de Nieuwe Kerk gedoopt: Gillis, zoon van Abram de Wees en van Susanna Barents, getuige Hans Hans.

17 December 1665 werd in de Nieuwe Kerk begraven: «Abraham de Wees, boeckvercoper op den Nieuwendyck».

Van Wesel (vgl. nº. 73.)

5 April 1657 ondertrouwden: «David van Wesel, van Amsterdam, boeckvercoper, out 28 jaer, geass. met Immetje Jacobs, syn moeder, woont aende Beurs ende Angelika Bruce, van Doesburgh, out 24 jaer, geen ouders hebbende, geass. met Catrine Agri, woont in de Zantstraet».

NALEZING EN VERBETERINGEN.

38 [1]). staat: kl. 12°., lees: 12°.

43*a*. JOOST VAN DEN VONDEL Zijne dichtwerken en oorspronklijke prozaschriften in verband met eenige Levensbizonderheden door Dr. J. A. Alberdingk Thijm hoogleeraar Eerste deel: 1605—1620 *Vignet: reproductie van het drukkersmerk van D. P. Pers met omschrift: «Anagr: Ick strii op sno eerde.»* Schiedam Bij H. A. M. Roelants, Anno 1887 (VIII), 440 en (3) blz. 8°.

Bl. I fr. titel, bl. III titel, bl. IV adres van de drukkerij, bl. V en VI opdracht «aan Zijne Majesteit Koning Willem den Derde», bl. VII en VIII «Bericht bij de Uitgave van het Eerste Deel», gedateerd: «13 Aug. 1887.» Bl. 1—431 Vondels Werken, bl. 432—440 «Aanteekeningen op het eerste deel» en daarna «Inhoud» (3 blz.).

Volgens het prospectus zal deze nieuwe uitgave verschijnen in 10 deelen, ieder van 25 tot 30 vellen druks. De vertalingen van Virgilius, Ovidius en Horatius in proza, zullen evenals Grotius Testament niet worden opgenomen.

Op 17 Mei 1887 is van deze uitgave verschenen het eerste deel compleet en afl. 1 van het 2e deel.

72. Op bl. 24 reg. 28 v. o. staat: «Op bl. 94», lees: «Op de voorlaatste bl.»

73. staat: «Menschelik», lees: «Menschelik-».

90. Na dit nummer moeten n°. 738—743 op het jaartal 1618 ingevoegd worden.

91. Voeg in noot 1 bij: «met het opschrift: «Op de verwoestinge van Jerusalem».
Noot 2 staat: «CXXXI Psalm», lees: «CXXI Psalm».

99. Voeg in noot 2 bij: «met het opschrift: «Op Godts Helden».

115. De nummering van de volgende uitgaven is in de war; in plaats van n°. 111 moet er staan n°. 116, enz.

150. De noot 2 in de eerste kolom behoort in de tweede kolom bij het gedicht «Aen de princesse Amelia».

156. In noot 2 staat: «Poëzy 1682 I bl. 658», lees: «Poëzy 1682 I bl. 638».

175. Staat: «Oranje», lees: «Oranje,».

213—215 behooren nog tot het jaar 1634.

216. Tusschen 215 en 216 had het jaartal 1635 geplaatst moeten worden.

235. Behoort tot 1637; het jaartal 1636 moet dus gelezen worden: 1637 en het volgende tusschen 235 en 236 vervallen.

236. Van noot 3 moet het laatste deel «De Waerschouwing», vervallen.

240. staat: «urbs», lees: «Urbs».

249*a*. I. V. VONDELS | Gysbreght | van | Aemstel. | d' Onderganck van zijne stadt, en zijn ballingschap. | Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | De leste druck, vermeert, en verbetert. | *Vignet: draak met St. Michael.* | t' Amsterdam, | By Michiel de Groot, Boeck-verkooper, op de Nieu- | wendijck, tusschen de twee Haerlemmer-sluysen, | in de groote Byb*e*l (*sic*), Anno 1662. 63 en (1) blz. 8°.

Bl. 3—5 de opdracht, bl. 6—7 het «Voorspel», bl. 8 «Op den nieuwen Schouburgh», bl. 9 «Kort begryp», bl. 10 de lijst der «Spreeckende Personagien», bl. 11—63 het treurspel en op de laatste bladzijde twee versjes «Op het Tooneelspel». U.

251*a*. J. V. VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel. | d'Ondergangk van zijne Stadt, en zijn ballingschap. Treurspel. | Urbs antiqua ruit. | De leste druck vermeert, en verbetert. | *Vignet: putje met: «elck zyn bevrt».* | t' Amsterdam, | By Johannes de Wees,

[1]) Deze cijfers verwijzen naar de nummers der uitgaven.

Boekverkooper op den | Middeldam, in 't Nieuwe Testament. 1699. 64 blz. 4°.

Geheel gelijk aan n°. 251. H [1]).

253*a*. J. VAN VONDELS | Gysbrecht | van | Aemstel, | d'Ondergangk van sijne Stad, en Ballingschap. | Treurspel. | Orbs (*sic*) antiqua ruit. | Dese laetsten druk, vermeerdert en verbetert. | *Vignet: omgewend putje.* | t' Amsterdam, | By de Wed: van Gysbert de Groot, Boekverkoop- | ster op de Nieuwen-dyk in de Groote Bybel. 1704. 63 en (1) blz. 8°.

Bl. 3—5 de opdracht, bl. 5—7 het «Voorspel», bl. 7 en 8 «Op den Nieuwen Schouwburg», bl. 8 en 9 «Kort begryp», bl. 10 de lijst der «Spreeckende Personagien», bl. 11—63 het treurspel en op de laatste bladzijde twee versjes «Op het Tooneel-spel». U.

258. Een exemplaar van deze uitgave bevindt zich in mijne verzameling.

277*a*. Gysbrecht van Aemstel. Treurspel door JOOST VAN VONDEL. Voor de Vereeniging ter bevordering van uiterlijke welsprekendheid Vondel te Zaandam bewerkt door H. van Voorst. Gedrukt voor de Vereeniging: Vondel 1854. (VIII) en 47 blz. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. III titel, bl. V en VI Inhoud, bl. VIII lijst der «Personen», daarna het treurspel en op de laatste bladzijde een opgave van drukfouten. H.

279*a*. J. VAN VONDEL'S treurspel Gysbrecht van Aemstel, in vier bedrijven en vijf tafereelen, voor rederijkers bewerkt, voorafgegaan door een' beurtzang, getiteld: Vondel's roem, door J. M. E. Dercksen. Leyden, de Breuk & Smits. 1859. (VI) en 56 blz. 8°.

Bl. I titel, bl. III—IV «Vondel' roem», bl. VI Errata, bl. 1—54 Gysbrecht van Aemstel en bl. 55—56 «Een woord aan den lezer». H.

280. Staat: «Vondel's;» lees: «Vondel's,»; staat: «vertoont»; lees: «vertoond».

286*a*. Volledigheidshalve vermeld ik dat in 1887 werd uitgegeven:

Dramatische Schetsen. Gysbreght van Aemstel D'ondergangh van sijn stad en sijn ballingschap. (Urbs antiqua ruit.) Treurspel in 5 bedrijven door Joost van den Vondel. Voor het eerst vertoond 3 Januari 1638 ter inwijding van den Amsterdamschen Schouwburg op de Keizersgracht. Amsterdam, A. Rössing. (II) en 18 blz. kl. 8°.

300. Het opschrift van deze prent luidt: «Grontteekening vande Schouburg t' Amsterdam, gesticht int Jaar 1637». In den rechterbenedenhoek leest men: «*W. vander Laegh scripsit et sculpsit Ao. 1658*».

304. staat: «Theod. Matham sculpsit», lees: «Theod. Matham Sculpsit».

350. J. V. VONDEL Joseph in Dothan Treurspel Infidos agitans discordia fratres. Schooluitgave Brugge Druk. Edw. Gailliard & C° 1872 (II) en 88 blz. 8°.

Bl. 1 en 2 Inhoud, bl. 3 lijst der «Personagen» en bl. 4—88 het treurspel. Ofschoon het niet op den titel vermeld is, is deze uitgave onder toezicht van P. Busschaert verschenen.

Bij den heer A. M. Verstraeten te Drongen.

354*a*. Volledigheidshalve vermeld ik hier, dat bij de vertooning van dit treurspel door eenige liefhebbers in den Stadsschouwburg te Amsterdam, op 15 December 1887, verscheen:

Dramatische Schetsen. Joseph in Dothan. Infidos agitans Discordia Fratres. De tweedracht hitst de ontrouwe broeders aan Opgedragen aan den Heere Joachim van Wickevort, Ridder, Raedt van Haere Hoogheit van Hessen. Treurspel in 5 bedrijven door Joost van den Vondel. Voor het eerst vertoond 4 Maart 1640 in den Amsterdamschen Schouwburg op de Keizersgracht. Amsterdam, A. Rössing. 1887. (II) en 19 blz.

407. Staat: «een gedichtje», lees: «een gedichtje [1])».

412. Een exemplaar van deze uitgave bevindt zich in mijne verzameling.

416. Van deze uitgave verscheen in 1855 een herdruk, volgens G. Mes *De Katholieke Pers van Nederland 1853—1887*, bl. 251.

431. In noot 2 staat: «Poëzy 1650 bl. 479», lees: «Poëzy 1650 bl. 477».

444. Noot 1. De aanhaling uit Lucanus be-

[1]) De in deze «Nalezing» vermelde uitgaven, in het bezit van den heer A. Th. Hartkamp te Amsterdam, heb ik overgenomen van de exemplaren, zooals ik ze op de tentoonstelling zijner verzameling in het gebouw van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap zag. Het is mij door de onheusche handelwijze van genoemden heer evenwel niet mogelijk geweest, ze nader te vergelijken.

handelde ik ten onrechte op bl. 203*b* als een afzonderlijk gedicht.

468*a*. JOOST VAN VONDEL Aanleidinge ter Nederduitsche dichtkunst Brugge Druk Edw. Gailliard en Comp. 1871 10 blz. kl. 8°.

Waarschijnlijk overgebracht in moderne taal door P. Busschaert. U.

470. Schrap in noot 2: «op bl. 8 van *Afbeeldingen der Stamheeren* (zie lager op 1658)».

482. Staat: «een achtregelig gedichtje», lees: «een achtregelig gedichtje [1])».
Noot 1 staat: «Poëzy 1650 bl. 564», lees: «Poëzy 1650 bl. 504».

527. Op bl. 104*a* reg. 5 v. b. staat: «bl. 49», lees: «bl. 51».

529. De titel moet luiden:

VONDELS Lucifer. Met aanteekeningen door G. Velderman, Leeraar in de Nederlandsche taal en letterkunde aan de Hoogere Burgerschool te Arnhem. Uitgegeven hoofdzakelijk voor Burgerscholen, hulponderwijzers en hulponderwijzeressen. Deventer, A. J. van den Sigtenhorst. (IV), 91 en (1) blz. 8°.

Bl. 1 fr. titel, bl. III titel, bl. 1 en 2 de opdracht bl. 3—8 het «Berecht», bl. 9 «Inhoudt», bl. 10 lijst der «Personaedjen», bl. 11—91 het treurspel. H.

533. De titel luidt aldus:

J. VAN VONDEL Lucifer Treurspel Praecipitemque immani turbine adegit 1654 Brugge Druk. Edw. Gaillard & Cie 1869 90 blz. 8°.

Bl. 1 titel, bl. 3 Inhoud en lijst der «Personagen». Ofschoon zijn naam niet op den titel vermeld staat, is deze uitgave, in nieuwe spelling, bezorgd door P. Busschaert.
Bij den heer A. M. Verstraeten te Drongen.

539. Van den in de noot genoemden tekst bij de muziek verscheen bij gelegenheid van de uitvoering van dit werk gedurende het 20° Taal- en Letterkundig Congres te Amsterdam (Sept. 1887), een herdruk te Schiedam bij H. A. M. Roelants met geheel gelijken titel, in 16 blz 8°.

542. Noot 2. Zie de verbetering op bl. 182.

551. Staat: «M DC LIX (*sic*)», lees: «M DC LIX». Zie bl. 183*b* noot en 188*b*.

553. Hierna moet op dit jaartal (1655) nog volgen n°. 758, zie bl. 182.

600*a*. Jephtha Trauerspiel von JOOST VAN DEN VONDEL geb. in Köln in der grossen Witschgasse, im Hause zur Viola, am 17. November 1587. Ins Deutsche übertragen mit einem kritisch-litterarischen Vorwort von Lina Schneider. Bühnenbearbeitung zur 300. Geburtstagfeier des Dichters, aufgeführt auf dem Kölner Stadttheater am 17. November 1887. Köln, 1887. Druck und Verlag von Albert Ahn. 60 blz. 8°.

Bl. 3 opdracht aan H. M. Koningin Emma, bl. 5—22 «Vorwort», bl. 23 fr. titel, bl. 25 een gedicht: «Jephthas Tochter» van Otto Gildemeister «nach Byron», bl. 27 de lijst der «Personen» en bl. 29—60 de omgewerkte vertaling van het treurspel. U.

607*a*. J. V. VONDELS | Koning | David | In ballingschap. | Treurspel. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor Joannes de Wees, Boekverkooper, op den | Middeldam. 1711. (VIII) en 56 blz. 4°.

Bl. I titel, bl. III—VI de opdracht, bl. VII en VIII «Inhoudt» en bl. VIII de lijst der «Treurspeelers». H.

630. Schrap in noot 1: «Hollantsche Parnas 1660 bl. 152 en».

634. Staat: «X^de deel», lees: «IX^de deel».

636*a*. I. V. VONDEL | Tooneelschilt | of | pleitrede | voor het tooneelrecht. | Cedo nulli. | *Vignet: putje.* | t' Amsterdam, | Voor de Weduwe van Abraham de Wees, op den | Middeldam, M. DC. LXI. 8 blz. 4°.

Ofschoon op den titel het jaartal 1661 staat, schijnt het mij toe, dat deze uitgave eerst in het begin der 18° eeuw is verschenen. H.

640. Van deze uitgave kwam mij een exemplaar onder de oogen met geheel denzelfden titel; alleen was het jaartal hier: «CIↃ IↃC LXI», overigens was het geheel dezelfde druk.

643*a*. Portretten van Dirck en Wouter Crabeth, in zwarte kunst.

De afbeelding van Dirck Crabeth is naar rechts. Als randschrift leest men er om heen: «Dirk P. Crabet schilder vande glasen in S^t. Jans kerk tot Gouda», met het bijschrift van Vondel er onder.

Het portret van Wouter is naar links en heeft als omschrift: «Wouter P. Crabeth glase schilder in S. Jans Kerk tot Gouda. H.

654*a*. Joannes Baptista, naar VONDEL'S epos. Drama in vijf Bedrijven door J. W. B. van Sint-Mariëngraat. Haarlem. Küppers & Laurey, 1880. (II) en 140 blz. 8°.

In het voorbericht wordt medegedeeld, dat dit drama ontstaan is, bij gelegenheid van den doop van Prinses Pauline. De leeskrans «De Vioolstruik» werd toen onthaald op dit werk. Daar het epos «om verschillende redenen» niet in zijn geheel kon worden voorgedragen, werden verschillende fragmenten uitgezocht en door J. W. Br(ouwers) bijeengevoegd, bij wijze van drama. Het boek bestaat dus in hoofdzaak uit aanhalingen van Vondels gedicht en is hier en daar aangevuld door verzen van pastoor Brouwers. U.

679*a*. Adam ende Eva | uyt het lust-paradys | Gejaegt in ballingschap, | ofte | Aller-treur-speelen-treur-spel, |Verryckt met verscheyde Verssen van den | vermaerden J. V. VONDEL, | Getrocken uyt de H. Schriftuere ende voorts | In-rijm-gestelt door | Joannes Franciscus Cammaert | Anagramma | Carmina cuncta fessis nemora. | Alle Rijmen zijn als Vermoeyde bosschen. | *Vignet: vaas met bloemen.* | Tot Brussel, | By de Weduwe G. Jacobs, tegen de Baert- | Brugge in de Druckerye 1746. | Met Approbatie. 8°.

Opgedragen «Door de oudste Rymvoedende Minnaers van den Wyngaerd Aen den edelen ende welgeboren Heere M^ter Louis Joseph De Steelant Baron van Perck ende Elewyt, Heere van Herzeaux, Chapelle, S^t. Lombert, Perregat etc. Ende door hun voor de eerste reyse Tentooneel-gevoert op het Groot Brussels-Schouwburg (geseyt het Opera) op den 31. van Louwmaend 1746».

Het treurspel van Vondel is zoo veranderd en bewerkt, dat het bijna niet meer te herkennen is. De personen zijn: God, Uriel, Gevolg van Hemelsche Geesten, Adam, Eva, Lucifer, Belial, Astaroth, en Gevolg van Helsche Geesten. Het voorspel bestaat uit zes vertooningen, de zes scheppingsdagen voorstellende en wordt opgeluisterd door «Gesang en de geluyd van Vogelen», «Vreugde bedrijf van verscheyde Gedierten, Ballet van Engelen, Ballet van onderaerdsche Geesten, Helsch Triumph-ballet, Helsch treur-ballet, Donder ende Blixem», enz. B.G.

681. Het jaartal 1665 moet geplaatst worden tusschen n°. 680 en 681.

692. Een exemplaar van dezen druk in de Bibliotheca-Vondeliana.

700. Exemplaren van deze uitgave zijn te vinden in de Bibliotheca-Vondeliana en in mijne verzameling.

712*a*. Portret van Cornelis Speelman, door Blooteling. Folio.

Borstbeeld rechts, geharnast met dubbele gouden keten, zonder kraag, met kanten slipdas, in lauwerkrans, waarnaast onderaan lauwertakken, met wapen, waaronder het opschrift in vier regels: «De heer Cornelis Speelman; gebooren tot Rotterdam A°. 1628. Raat van India, oudt Gouverneur van de Cust Cormandel, superintendent Admiraal Veltoverste en Commissaris over de oosterze Provintiën &c.» Daaronder het vers van Vondel en den datum: «Batavia den 10 van Wintermaand 1670. Zie Scheffer en Obreen, *Rotterdamsche Historiebladen*, 3^e afd. I bl. 125 en 166.

712*b*. Portret van Cornelis Speelman, door Romeyn de Hooge. Groot folio.

Het vers van Vondel komt voor onder een prent, getiteld: «Den Macassarsen Oorlogh van de jaren 1666, 7, 8 en 69. glorieuselijck gevoert door den Ed. Heer Cornelis Speelman, Out-Gouverneur der kust van Cormandel......». Onder dit opschrift, is in vier kolommen een kort bijschrift bij de prent geplaatst. Links daaronder Vondels gedicht. Rechts onderaan «Opgeoffert aen de Ed. Heeren, mijn Heeren de Bewinthebbers van de N. G. Oost Indische Maetschappy, door haer Ed. Oud. Dienaar Romeyn de Hooge». Het portret van Speelman is in den rechterbovenhoek geplaatst. K.B.

742*a*. Op de waag-schaal.

Dezelfde prent met Vondels vers in drie kolommen er onder, en met cursieve letter gedrukt. In vs. 15 leest men «sagh». H.

746*a*. Portret van Roscius. Klein folio.

Zonder naam van schilder of graveur. Het opschrift luidt hier: «Anthoni Iacobi Roscius Hornae quondam verbi divini minister, et medicinae doctor. natus A°. 1594, denatus A°. 1624.» H.

753*a*. Het | gedult, | De | water-

bel, | En den | vergeten borger. | Gedicht voor den Oprechten Patriot. | *Vignet: krulornament.* | Anno M. DC. LXXII. (4) blz. 4°.

Bl. 1 en 2 «Het gedult», bl. 2 en 3 «De Waterbel» en bl. 4 «Den Vergeten Borger».

B.V.

758. Behoort op n°. 553 te volgen.

Schrap in noot 1: «Apollos Harp (1658) bl. 127, Den Herstelden Apollos Harp (1663) bl. 127».

760. Behoort onmiddellijk op n°. 757 te volgen; zie bl. 208.

780. Staat: «bl. 8», lees: «bl. 9».

781. Staat: «bl. 9»; lees: «bl. 10».

821. Dit gedicht is herdrukt in Bloemkrans van Versch. ged. 1659 bl. 51.

830. Het gedicht: «Klagte Over 't onbehoorlijck Oordeel Ter doodt, ghevelt, teghens den ertz-bisschop van Cantelbergh», is van T. Asselyn. Er is een uitgave in plano van bekend; zie Muller n°. 1725.

847. Staat: «bl. 252»; lees: «bl. 202».

Bl. 158. Voeg in op het jaar 1619:

Op de gheboorte van onse Hollandtsche Sappho.

In het voorwerk van: «Roemer Visschers Zinne-poppen; Alle verciert met Rijmen, en sommighe met Proze: Door zijn Dochter Anna Roemers. T' Amsterdam, By Willem Iansz. op 't water inde Sonnewyser (1619)» kl. 8°. Zie D[r]. N. Beets, *Alle de gedichten van Anna Roemers Visscher*, dl. I bl. 119.

Verder in Versch. ged. 1644 bl. 129, Poëzy 1650 bl. 171 en Poëzy 1682 I bl. 287.

v. L. II bl. 209 op 1624; v. Vl. I bl. 150 op

166*a*. Reg. 2 v. b. staat: «Vredewensch», lees: «*Augustus*. Vredewensch».

168*b*. Staat: «v. L. III bl. 249», lees: «v. L. III bl. 294».

169*a*. Reg. 2 v. o. staat: «v. L. III bl. 313», lees: «v. L. III bl. 323».

169*b*. Reg. 22 v. b. staat: «20 van Wijnmaand. 1638», lees: «20 van Wijnmaand 1638».

174*a*. Reg. 21 v. o. staat: «(*October*)», lees: «*October*».

175*a*. Staat: «*Juli 26*», lees: «*Juli 21*».

186*a*. Voeg echter *Salmoneus* in:

De tooneelpoezy Aen de edele Heeren Mecenaten, H. Cornelis van Vlooswyck, H. Geeraert Schaep, H. Joan Huidekooper, H. Andries de Graeff, Burgermeesters en Regeerders t' Amsterdam. Toen men toereede om Salmoneus in den doorluchtigen Schouburgh ten tooneele te voeren.

In Apollos Harp 1658 bl. 65, Den Herstelden Apollos Harp 1663 bl. 65, Poëzy 1660 bl. 415 en Poëzy 1682 II bl. 386.

v. L. VII bl. 41 op 1657; v. Vl. I bl. 180 op 1657.

195*b*. reg. 2 v. o. staat: «II bl. 264 op 1628», lees: «II bl. 204 op 1623».

202*b*. Voeg in:

Vóór 1645.

In 1645 verscheen een bundel getiteld: «'T Lof | Iubals, | Eerste Vinder der Musijcke, en allerley Musijck- | Instrumenten; Door verscheyden Poëten in Duytsche, en | Latijnsche Vaersen gestelt: Nu eerst op Musijck gebracht met 3, 4, 5, en 6 stemmen, en de Gemeene Gront-stem, ofte Continuo, | door | Cornelis Thymonssoon Padbrué. | Tenor. | Tweede Boeck. Vierde Werck. | t' Amsterdam, by Broer Iansz., woonende op de Nieuzijds Achterborgwal. 1645». 4°. oblong. Daarin zijn op bl. 12—15 eenige versregels van Vondel te vinden, beginnende: «Jubal geen verzierde Apollen», die ik niet heb kunnen terug vinden, noch bij v. L., noch bij v. Vl.

203. Uyt Lucanus, zie bl. 91 en bl. 230.

212*a*. Voeg in:

Op Erasmus.

In Poëzy 1682 I bl. 584, zonder sterretje in den «Bladtwyzer».

v. L. II bl. 130 op 1622; v. Vl. I bl. 147 op 1622.

30

REGISTER.

ERRATA.

Bl. 57*a* reg. 15 v. b. staat: «Huyg de Groot, | », lees «Huyg de | Groot,».

Bl. 151*a* reg. 8 v. o. staat: «bl. 91», lees: «bl. 96».

Bl. 170*a* reg. 13 v. o. staat: «*October*», lees: «*December*».

Bl. 174*a* reg. 16 en 21 v. o. staat: «*October*», lees: «*Juli*».

Bl. 174*a* reg. 10 v. o. staat: «bl. 162», lees: «bl. 85».

Bl. 181*b* reg. 14 v. b. staat: «bl. 306», lees: «bl. 106».

Bl. 185*a*. Het gedicht «Op d'afbeeldinge van G. Hulft» is hier abusievelijk op nieuw opgenomen, zie bl. 181.

Bl. 224 staat: «*b*. Verloren geraakte handschriften» lees: «*c*. Verloren geraakte handschriften.

Bl. 225 staat: «3. Onechte handschriften» lees: «*d*. Onechte handschriften».

INHOUD.

NEDERLANDSCHE

BIBLIOGRAPHIE

VAN

KERKGESCHIEDENIS

DOOR

DR. W. P. C. KNUTTEL.

AMSTERDAM,

FREDERIK MULLER EN COMP.

1889.

BIJDRAGEN

TOT EENE

NEDERLANDSCHE BIBLIOGRAPHIE,

UITGEGEVEN DOOR HET

FREDERIK MULLER-FONDS.

DERDE DEEL.

KERKGESCHIEDENIS

BEWERKT DOOR

Dr. W. P. C. KNUTTEL.

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN COMP.
1889.

NEDERLANDSCHE BIBLIOGRAPHIE

VAN

KERKGESCHIEDENIS

DOOR

DR. W. P. C. KNUTTEL.

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN COMP.
1889.

GEDRUKT TER ZUID-HOLLANDSCHE BOEK- EN HANDELSDRUKKERIJ.

Aan

Dr. M. F. A. G. CAMPBELL,

Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek,

UIT HOOGACHTING EN VRIENDSCHAP

opgedragen

DOOR

ZIJNEN LEERLING

W. P. C. KNUTTEL

VOORBERICHT.

Overbodig zal het wel niet zijn eenige mededeelingen over de wijze van bewerking bij de samenstelling dezer Bibliographie gevolgd, te laten voorafgaan. Allereerst komen hierbij in aanmerking de door het Frederik-Muller-fonds gestelde eischen. Het programma verlangt geschriften door Nederlanders geschreven — onverschillig in welke taal — of in het Nederlandsch vertaald. Ten opzichte van werken van Zuid-Nederlanders, wordt gevraagd opneming van al het vóór den aanvang der zeventiende eeuw geschrevene, en van wat later het licht zag, vermelding van de boeken in het Nederlandsch verschenen. Van de te beschrijven boeken eischt het programma opgave van formaat, aantal bladzijden — althans van de werken vóór 1700 gedrukt —, platen en kaarten. In de tweede plaats trad de vraag op den voorgrond welke boeken in een Bibliographie van Kerkgeschiedenis een plaats moeten vinden. De grenzen zijn hier niet volstrekt zuiver te trekken. Al wat met de kerk in verband staat of gestaan heeft, behoort in zeker opzicht tot hare geschiedenis. Ik heb gemeend mij te moeten bepalen tot de geschiedenis der kerk in engeren zin, dat wil zeggen tot de lotgevallen der kerk in het algemeen en die harer afdeelingen in verschillende landen en plaatsen, terwijl ook een plaats is gegeven aan de levensbeschrijvingen van kerkelijke personen. Vooral deze laatste afdeeling heeft een groote

uitgebreidheid gekregen. Men zal hier geschriften aantreffen welker wetenschappelijke waarde gering is en levensbeschrijvingen van personen, wier lotgevallen slechts voor een beperkten kring van belang waren. Ik acht het echter niet de taak van den Bibliograaf om uit te maken welke personen van grooten invloed zijn geweest op de geschiedenis der kerk en evenmin om kritiek uit te oefenen over de wetenschappelijke waarde der boeken. Daarbij is het wellicht niet onbelangrijk dat men hier een overzicht ontvangt van de talrijke heiligen-levens in onze taal ter perse gelegd. De geschiedenis van liturgie of ritus is niet opgenomen, evenmin als de historie der leerstellingen, al moest een plaats worden ingeruimd voor geschriften, gewijd aan twisten uit leerstellig verschil voortgesproten. Een niet gering bezwaar was gelegen in de bijzonderheid dat in vroegeren tijd — en destijds niet alleen — kerkhistorische werken een sterk polemisch karakter hadden. Men schreef de geschiedenis der kerk, niet alleen om der geschiedenis wil, maar met een bepaald doel, hetzij om de waarheid van den christelijken godsdienst te bewijzen, hetzij om aan te toonen dat de paus de antichrist is, enz. enz. Dit maakt het voor den bibliograaf bij uitstek moeielijk de grens tusschen geschiedenis en polemiek zuiver te trekken. In dit opzicht heb ik gemeend te moeten opnemen al die geschriften, welke in de eerste plaats een *verhaal* willen geven van een bepaald feit of van een reeks van gebeurtenissen, al is dit verhaal ook zeer partijdig gekleurd. Toch staat men hier telkens voor de vraag: opnemen of niet? Ik kan niet beslissen of het antwoord altijd juist is uitgevallen. Wellicht zouden anderen boeken hebben opgenomen, die ik gemeend heb te moeten weglaten, of omgekeerd een plaats ontzegd hebben aan geschriften, welke hier zijn opgenomen. In elk geval geeft het tot dusverre geschrevene slechts den maatstaf aan bij het bewerken dezer bibliographie gevolgd. Treft men titels aan, welke niet in het hier beschreven kader schijnen te passen, men beschouwe hen als de uitzonderingen, die den regel bevestigen. Het zou, bijvoorbeeld, kunnen bevreemden dat de testamenten van martelaren hier opgenomen zijn, daar deze geschriften eerder tot de stichtelijke lectuur gerekend moeten worden. Toen ik in Februari 1887 in de gelegenheid was in de bibliotheek der universiteit te Gent een uit de voornaamste boekerijen van Europa bijeengebrachte verzameling martelaars-boeken te beschrijven, maakte de Heer Arnold er mij terecht opmerkzaam op, dat vele dezer testamenten bijzonderheden bevatten over de lotgevallen der martelaars, welke elders te vergeefs worden gezocht. Daarom zijn al die — trouwens niet talrijke — boekjes hier opgenomen. Overdrukken zijn weggelaten, wijl zij hier niet

thuis behooren, te meer daar in het *Repertorium der Verhandelingen en bijdragen, betreffende de geschiedenis des Vaderlands, in mengelwerken en tijdschriften verschenen, door R. Fruin* enz. Leiden, E. J. Brill. 1863. (Met Supplementen van 1872 en 1884), de opstellen van kerkhistorischen aard, in tijdschriften voorkomende, vermeld zijn. Ook zijn niet beschreven romans of gedichten aan onderwerpen uit de kerkgeschiedenis gewijd of preeken en lijkredenen. Voor de beide laatsten is een uitzondering gemaakt, voor zooverre aanteekeningen, of bijvoegsels en bijlagen hen voor de geschiedenis van belang doen zijn.

Bij de bewerking is de alfabetische volgorde in acht genomen. Werken van denzelfden schrijver zijn in chronologische orde beschreven. Geschriften zonder naam van den schrijver, of waar die naam slechts met enkele letters is aangeduid, zijn op het eerste onverbogen zelfstandig naamwoord geplaatst. Een uitzondering is gemaakt voor plakkaten of resoluties, die elken titel missen, en die op het aanvangswoord zijn vermeld. Het groote aantal geschriften op het woord *Leven* voorkomende maakte het wenschelijk voor dezen een afzonderlijke volgorde aan te nemen. Zij zijn hier dus beschreven alfabetisch naar de namen der personen, wier biographie zij behelzen. Uit den aard der zaak kan ik de verantwoordelijkheid voor de juistheid der titels slechts op mij nemen voor de boeken, die ik in handen heb gehad. Van de overigen — met een * gemerkt — heb ik aangegeven aan welke bron de titel is ontleend. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat zulke geschriften in het systematisch register niet altijd de juiste plaats hebben gekregen. Waar ik in boekenlijsten of elders titels vermeld vond, welker volledigheid zeer veel te wenschen overliet, b.v. waar noch drukplaats of drukker, noch jaar of formaat waren aangegeven, heb ik gemeend die niet te moeten opnemen. Vooral de boekenlijst van van Abkoude leerde mij dat die onvolledigheid dikwijls op een dwaalspoor brengt.

Achter de titels der boeken vindt men met enkele letters aangeduid in welke bibliotheek zij aanwezig zijn; het lijstje van afkortingen vindt men tegenover blz. 1.

Over het systematisch register kan ik met een enkel woord ter toelichting volstaan. Het spreekt van zelve, dat verschillende boeken in meerdere afdeelingen zijn ondergebracht. De zoogenaamde voorloopers der Hervorming vindt men in de Biographie van Katholieken. Vóór het Protestantisme kan men toch moeielijk van Protestanten spreken, al stemden de hier bedoelde personen in vele opzichten overeen met hen, die later den naam van Protestanten verkregen. Daarenboven wordt het hier weer moeielijk

uit te maken, wie al dan niet tot die voorloopers gerekend moeten worden. Boeken en geschriften, welke betrekking hebben op kerkelijke woelingen door een bepaald persoon veroorzaakt, b.v. betreffende de Labadie, Balth. Bekker enz. vindt men bij de Biographie. Aan het register gaat een overzicht van het bij de indeeling gevolgde systeem vooraf, terwijl men achter dit voorwoord een lijst vindt der boeken, in de aanteekeningen bij de titels verkort aangehaald.

Helaas! kon een supplement niet achterwege blijven. Niet alleen toch heb ik getracht tot het einde toe bij te houden wat op het gebied der kerkgeschiedenis van de pers kwam, maar onder het afdrukken kwamen mij nog titels onder de oogen, welke in deze Bibliographie niet mochten ontbreken, terwijl enkele aanvullingen gewenscht waren. Toch ben ik ten volle overtuigd dat ook thans dit werk op geen volledigheid aanspraak kan maken. Men houde in het oog dat volledigheid bij een werk als hetgeen thans aan bibliografen en aan hen die in de kerkgeschiedenis belangstellen, wordt aangeboden, wel zeer gewenscht, maar zoo ooit dan zeer moeielijk te bereiken is. Voor mededeeling van ontbrekende boeken houd ik mij aanbevolen.

Een boek als deze Bibliographie kan niet worden samengesteld zonder de hulp van anderen. Het is mij dan ook bijzonder aangenaam hier te mogen verklaren, dat die hulp mij in ruime mate is verleend. Mijne betrekking aan de Koninklijke Bibliotheek stelde mij in staat mijn voordeel te doen met hetgeen deze rijk voorziene boekerij op het gebied der kerkgeschiedenis bevat; als ambtenaar aan genoemde bibliotheek acht ik het minder gepast hier uit te weiden over het vele, dat ik ook weder voor dezen arbeid aan de omvangrijke kennis en bekende hulpvaardigheid van Dr. M. F. A. G. Campbell verschuldigd ben. De bibliothecarissen der universiteiten te Leiden, Utrecht en Amsterdam, Dr. W. N. du Rieu, wijlen Dr. P. A. Tiele en Dr. H. C. Rogge, zoowel als het overige personeel dier boekerijen, Prof. J. G. de Hoop Scheffer, de Heer A. Bleeker, pastoor J. van Helvoort S. J. te Amsterdam, Dr. Th. C. L. Wijnmalen, Bibliothecaris van het Kon. Instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch Indië, de firma's Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage, E. J. Brill te Leiden en J. L. Beijers te Utrecht, hebben mij herhaaldelijk op welwillende wijze voortgeholpen. Ook in België ondervond ik de meest mogelijke medewerking. Aan den Heer Jules Petit, conservator aan de Kon. Bibliotheek te Brussel en aan de eerwaarde paters Bollandisten aldaar, evenals aan prof. R. Reusens te Leuven en vooral aan de Heeren Ferd. Vander

Haeghen en Th. J. I. Arnold te Gent, ben ik veel verplicht. Hoogst aangenaam en nuttig was mij de medewerking der Heeren Martinus Nijhoff en P. A. M. Boele van Hensbroek, die mij bij de correctie der drukproeven ter zijde stonden en mij in de gelegenheid stelden menige aanvulling en verbetering in mijn werk aan te brengen. Aan al de genoemden betuig ik hier mijn dank met den wensch, dat deze Bibliographie hun somtijds van dienst zal kunnen zijn en zij daardoor eenige vergoeding mogen vinden voor de moeite, welke zij zich voor mij hebben willen getroosten.

W. P. C. KNUTTEL.

'S-GRAVENHAGE, Maart 1889.

VERKLARING DER AANHALINGEN.

AA. (VAN DER), Biographisch Woordenboek der Nederlanden. Haarlem, J. J. Brederode. 1852—1878.

ABKOUDE (JOH. VAN), Naam Register of verzaameling van Nederduytsche boeken, die sedert de jaren 1640 tot 1741 zijn uytgekomen etc. Leiden. 1743. Aanhangsel en vervolg. Ald. 1745. — Tweede Aanhangsel of Vervolg. Ald. 1750. — Derde Aanhangsel of Vervolg. Ald. 1754. — Vierde Aanhangsel of Vervolg. Ald. 1756. in-4°.

ADVERSARIA (BIBLIOGRAPHISCHE), 's Gravenh., Mart. Nijhoff, 1874. v.v.

AITZEMA (L. VAN), Saaken van Staet en Oorlogh. 's Gravenhage *enz.*, 1669—1685.

ALLIBONE (S. AUSTIN), Critical Dictionary of English Literature, and British and American Authors. London, 1853—1871.

BACKER (A. DE), Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus. Nouvelle édition. Liege. Paris. 1869—1876.

BARBIER (A. A.), Dictionnaire des Ouvrages anonymes.. 3me. Edition. Paris. 1872—79.

BAUDARTIUS (W.), Memoryen ofte Cort Verhael der Gedenck-weerdichste Gheschiedenissen. Arnhem, Zutphen, 1624—1625.

BIBLIOGRAPHIE (NEDERL.), zie VISSER (DE).

BIBLIOGRAPHIE (VLAEMSCHE), of lijst der Nederduitsche boeken van 1830 tot 1855 in België uitgegeven. Gent. 1857. Dl. II. (Vervolg) 1867. Dl. III (1856—1867), Gent. 1868.

BIBLIOTHECA BELGICA, Bibliographie générale des Pays-Bas par Ferd. Vander Haeghen, Th. J. I. Arnold et R. Vanden Berghe.

BOR (P.), Oorsprongk, Begin en Vervolgh der Nederl. Oorlogen. Amst. 1679—1684.

BRANDT (G.), Historie der Reformatie. Amsterdam en Rotterdam, 1671—1704.

BRINKMAN (C. L.), Alphabetische Naamlijst van Boeken, plaat- en kaartwerken, die gedurende de jaren 1833 tot en met 1849 in Nederland uitgegeven of herdrukt zijn. Amsterdam C. L. Brinkman. 1858. — Brinkman's Catalogus der boeken, plaat- en kaartwerken. 1850—1882. Vergel. op VISSER (DE).

BRUNET (J. C.), Manuel du libraire et de l'amateur des livres. 5e. Ed. Paris. 1860—65.

CAMPBELL (M. F. A. G.), Annales de la typographie Néerlandaise du 15e. siecle. La Haye. 1874.

DIRKS (SERV.), Histoire littéraire et bibliographique des Frères Mineurs de l'Observance de St. François. Anvers. (1885).

DOORNINCK (J. I. VAN), Vermomde en Naamlooze Schrijvers. Leiden, E. J. Brill. 1883—1885.

EBERT (F. A.), Allgem. bibliographisches Lexicon. Leipzig. 1821—30.

FOPPENS (J. F.), Bibliotheca Belgica. Bruxellis. 1739.

GOETHALS (J. V.), Lectures relatives à l'histoire des sciences. Bruxelles, 1837—38.

GRAESSE (J. G. T.), Trésor de livres rares et precieux. Dresden. 1859—1869.

HAIN (LUD.), Repertorium bibliographicum in quo libri omnes ab arte typograph. inventa usque ad a. 1500 typis expressi recensentur. Stuttg. 1826—1838.

HOLTROP (J. W.), Monuments typographiques des Pays-Bas au XV$^{e.}$ siècle. La-Haye, Mart. Nijhoff. 1868.

LOWNDES (W. T.), The Bibliographer's Manual of English literature. New edition revised. London. 1857—1864.

MES (G.), De Katholieke Pers in Nederland. 1853—1887. Maastricht. 1887—1888.

MOLL (W.), Kerkgeschiedenis van Nederland vóór de Hervorming. Arnhem, 1864—1869.

NAAMLIJST, zie VISSER (DE).

NICERON (J. P.), Mémoires pour servir a l'histoire des Hommes illustres dans la république des lettres. Paris. 1727—45.

P. *d. w. z.* PETIT (LOUIS D.), Bibliotheek van Nederlandsche Pamfletten. Verzamelingen van de Bibl. van J. Thysius en de Bibliotheek der Rijks-Universiteit te Leiden. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff. 1882—1884.

PANZER (G. W.), Annales Typographici. Norembergae. 1793—1803.

PAQUOT (J. N.), Mémoires pour servir a l'histoire littéraire des 17 Provinces des Pays Bas. Louvain. 1765—1770.

QUÉRARD (J. M.), La France littéraire ou dictionnaire bibliographique des savants etc.. pendant les 18$^{e.}$ et 19$^{e.}$ siecles. Paris. 1827—64.

ROGGE (H. C.), Beschrijvende Catalogus der Pamfletten-Verzameling van de Boekerij der Remonstr. Kerk te Amsterdam. Amsterdam. 1862—1865.

SCHEFFER (J. G. DE HOOP), Geschiedenis der Kerkhervorming in Nederland. Amsterdam. 1873.

SCHLEIJER (C. H.), zie VISSER (DE).

SEPP (CHR.), Bibliotheek van Nederlandsche Kerkgeschiedschrijvers. Leiden, E. J. Brill. 1886.

SOMEREN (J. F. VAN), Beschrijvende Catalogus van gegraveerde portretten van Nederlanders. Dl. I. Amsterdam, Fr. Muller en Comp. 1888.

SOMMERVOGEL (C.), Dictionnaire des ouvrages anonymes et pseudonymes publiés par des religieux de la Compagnie de Jésus. Paris. 1884.

T. *d. w. z.* TIELE (P. A.), Bibliotheek van Nederlandsche Pamfletten. Amsterdam, Fr Muller. 1858—1861.

VANDERHAEGHEN (FERD.), Bibliographie Gantoise. Gand. 1858—1869.

VISSER (S. DE), Naamlijst van uitgekomen boeken, kaarten, prentwerken enz. (1790—1818) 's Gravenhage, 1793 *enz.* — Vervolgen: Naamlijst *enz.* (1819—1848). Amst., C. L. Schleijer en C. L. Schleijer en zoon. — Alphabetische Naamlijst van Boeken, Landkaarten en verder in den boekhandel voorkomende artikels, 1849—1855. Amst., C. L. Brinkman. — Nederl. Bibliographie, Lijst van nieuw verschenen boeken, kaarten enz. 1856—1889. 's Gravenh., Mart. Nijhoff. (1865 en 1866 's Grav., Mart. Nijhoff en Utrecht, J. L. Beijers; 1865—1886. Utrecht J. L. Beijers.)

W. *d. w. z.* WULP (J. K. VAN DER), Catalogus van de Tractaten, Pamfletten enz... van Isaac Meulman. Amsterdam. 1866—1868.

WILLEMS (ALPH.), Les Elzevier. Histoire et Annales typographiques. Bruxelles. 1880.

WIND (S. DE), Bibliotheek der Nederlandsche Geschiedschrijvers. Middelburg, 1831—1835.

VERKLARING DER VERKORTINGEN.

B. B. B. = Bibliotheek der Bollandisten te Brussel.

B. D. A. = » » Doopsgezinden te Amsterdam.

B. G. R. = » » Gemeente te Rotterdam.

B. K. A. = » » Fr. Xaverius-kerk of Krijtberg te Amsterdam.

B. K. I. = » van het Kon. Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl. Indië te 's-Gravenhage.

B. L. = » » A. M. Ledeboer, verkocht te Leiden door de firma Brill, 8 Oct. *enz.* 1888.

B. L. A. = » » het Luthersch Seminarie te Amsterdam (in de Universiteits-bibliotheek).

B. L. L. = » » de Maatschappij van Nederl. Letterkunde te Leiden.

B. R. A. = » der Remonstranten te Amsterdam (in de Universiteits-bibliotheek.)

B. U. A. = » » Universiteit te Amsterdam

B. U. G. = » » » » Gent.

B. U. Gr. = » » » » Groningen.

B. U. J. = » » » » Jena.

B. U. L. = » » » » Leiden.

B. U. Leuv. = » » » » Leuven.

B. U. Str. = » » » » Straatsburg.

B. U. Stu. = » » » » Stuttgart.

B. U. U. = » » » » Utrecht.

B. W. L. = » » Waalsche Kerk te Leiden.

G. B. R. = Catalogus der Auctie Hofst. de Groot, Boers en Römer. (Beijers, Utrecht, Oktober 1887.)

K. B. = Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage.

K. B. B. = » » » Brussel.

K. B. Be. = » » » Berlijn.

K. B. C. = » » » Copenhagen.

M. M. N. = Magazijn van de firma Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage.

Pr. B. F. = Provinciale Bibliotheek van Friesland.

St. B. A. = Stads Bibliotheek te Antwerpen.

St. B. H. = » » » Hamburg.

Th. L. = Bibliotheek Thysius te Leiden.

BIBLIOGRAPHIE.

A.

AA (P. J. B. C. ROBIDÉ VAN DER). zie *Kalender*.

AA (P. J. B. K. SIMON VAN DER), Pred. te Purmerend.
·Adelbold, bisschop van Utrecht. Akad. proefschrift. Gron., P. van Wicheren, Hz. (1862). in-8°. (B. U. A.)

AANMERKINGEN Over de wreede vervolging die de Gereformeerde Kerke van Vrankryk lijdt, en Over 't beleidt en handelingen van de laatste vergadering der Geestelijkheit van dat Koninkrijk. Neffens een onderzoek over de gewaande lasteringen, waar over de Geestelikheit aan de Koning klaagt in hare tweezydige Geloofs-belydenis. Na de Fransche Druk, met het laatste Edict des Konings, tot vernietiging van 't Edict van Nantes, met verscheyde aanmerkingen over het zelve, en veele merkwaardige gevallen; neffens een Brief aan d' Afgevallene Gereformeerden, door een Predikant aan hen geschreven, vermeerdert. Uyt het Fransch vertaalt. *Z. n. v. pl. en v. dr.* 1685. in-12°. (XXXVI) en 226 blz. (B. W. L.)

AANMERKINGEN Over het Verhaal Van het eerste Begin en Opkomen der Rynsburgers.... Den tweeden Druk, vermeerdert, met een Byvoegsel. Rotterdam, Is. Naeranus, 1672. in-4°. 56 blz. (B. L. L.)

Door J. Oudaan. Vóór het bijvoegsel een holl. gedicht door den schr. onderteekend. — 1e Dr. van hetzelfde jaar. Vergel. *Verhael... Van het eerste Begin* enz.

*AANTEEKENINGEN (Oorspronkelijke) betrekkelijk de oude, ware gereformeerde gemeente te Kampen, in de jaren 1618 en 1619. Kampen, K. van Hulst. 1841. in-8°.

Rogge. Catal. Remonstr. II. blz. 61. — Door Jurr. Moulin.

AANTEKENING van eenige voorname zaken in het Synode van Suid-Holland, Ao. 1731. te Dordrecht gehouden voorgevallen. *Z. adres* in-4°. (K. B.)

*AANTEKENINGEN (Geschiedkundige), betreffende de.... Abtdij de la Trappe, en den strengen Leefregel, voormaals door de Geestelijken dezer Orde gevolgd. Waarbij gevoegd is een Heldenbrief, of Bespiegeling van een Christen Wijsgeer over hetzelfde Onderwerp. Naar het Fransch van den Heer Du B***. Rotterdam. N. Cornel. 1794. in-8°.

De Visser, Naamlijst. II. 46. — Bij denzelfden ook in 't fransch.

AARTSBISSCHOP (De) van Keulen, Clemens August vrijheer van Droste tot Vischering, beschouwd in zijne beginselen en zijnen opstand tegen de wetten. Uit echte staatsstukken opgemaakt en door schriftelijke bewijzen bevestigd.... Naar het Hoogduitsch. Zalt-Bommel, Joh. Noman en Zoon. 1838. in-8°. (B. L. L.)

A. B. C. D. E. zie: *Begryp* (Cort) van de Mirakelen.

ABELLY (L.).
*Leven van den H. Vincentius-a-

Paulo, stichter en eerste overste van de Congregatie der missie en van de dochters van liefdadigheid. Uit het fransch door N. A. Janssen. 's Hertogenbosch, G. Mosman, 1864—1865. in-8°. 3 dln.

Nederl. Bibliogr. 1865. blz. 81. — Oorspr.: *Vie de Saint Vincent de Paul.* Paris. 1843. in-8°. 2 dln.; 1854. in-8°. 2 dln.; 1864. in-8°. 2 dln.

ABERNETHI. (TH.)

Wonderlycke Historye Vande Paepsche Regeringhe in Groot Bretaignen, Insonderheyt in Schotlandt. In welcke seer vreemde, wonderlijcke, ende noyt van te vooren ghehoorde dingen worden verhaelt... Beschreven door... voor desen gheweest Jesuijt, ende vanden Paus ende sijne Cardinalen uyt-ghesonden naer Schotlandt, om die Natie te bekeeren.... Over-gheset uit de Schotse... tale... Ghedruckt [*z. adres*]... 1639. in-4°. 7 bladen. (B. U. G.)

Met voorrede v. d. vert.

ABLAING VAN GIESSENBURG (MR. W. J. BARON D'), geb. 1812. Referendaris b. h. Ministerie v. Binnenl. Zaken; Secretaris v. d. Hoogen Raad van Adel.

De Duitsche Orde, of beknopte geschiedenis, indeeling en statuten der broeders van het duitsche huis van St. Marie van Jerusalem... 's Gravenhage, M. Nijhoff. 1857. in-8°. (K. B.)

Met lithografie tegenover den titel.

ABRESCH (P.), 1736—1812. Hoogleeraar te Groningen.

*De vexationibus Christianorum sub imperatoribus. Groningae, 1776. in-4°.

Vergel. *Sepp. blz. 102.*

ACCORD Ende Overcompste ghemaect bijden vijf Ecclesien, Magistraet... ende die vande Ghereformeerde Religie, binnen der Stadt Vtrecht om Rust, Vrede ende Eendracht te houden onder de Ghemeente der selver Stadt, soo vvel van dien als dander Religie, sijnde ghepubliceert den vijfthiensten Junij, Anno M. D. L XXIX. Ghedruct t' Vtrecht, By... C. Henricksz. z. j. (1579). in-4°. 12 blz. (K. B.)

Afgedrukt bij *Bor. II. 70—73.* Hiervan zijn drie drukken bekend, in spelling verschillende, zie b.v. W. 424 en 425.

ACCOORT of Verdragh, Gemaeckt tusschen den H. van Savoyen, ter eenre, Ende de Waldensen... ter andre zijde Den Augustij 1655. Mitsgaders eenige Aenmerckinge op 't selve. Gedruckt nae het Translaet uyt het François 1655. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Andere vert. dan *Tractaet van Amnistie.*

ACQUOY (J. G. R.), geb. 1829. Hoogleeraar te Leiden.

Gerardi Magni Epistolae XIV e codice regio Hagano nunc primum editae et perpetua annotatione, qua melius et ipse et tempora ejus cognoscantur, instructae... [*dissertatio inauguralis*]. Amstelodami, H. W. Mooy. 1857. in-8°. (K. B.)

Blz. 44—48: De haereticae pravitatis inquisitione, Gerardi Magni aetate et paulo post in patria nostra vigente.

Jan van Venray (Johannes Ceporinus) en de wording en vestiging der Hervormde Gemeente te Zalt-Bommel,... 's Hertogenbosch, G. H. van der Schuyt. 1873. in-8°. (K. B.)

Met tal van bijlagen en register.

Het klooster te Windesheim en zijn invloed... Uitgegeven door het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van kunsten en wetenschappen. Utrecht, Gebr. van der Post. 1875—1880. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Met goud bekroond antwoord op de prijsvraag: «Het klooster te Windesheim bij Zwolle en zijne bewoners, met aanwijzing van den invloed, welken dit gesticht op de algemeene, inzonderheid op de zedelijke beschaving heeft uitgeoefend.» Dl. III bevat blz. 1—232: Aanhangsel, bevattende eene lijst van al de kloosters, die vroeger of later tot het kapittel van Windesheim hebben behoord, benevens een kort overzicht van hunne geschiedenis en eene opgave van literatuur betreffende elk hunner in het bijzonder. Blz. 233—333: Bijlagen, blz. 335—424: Register.

Het nut der beoefening van de geschiedenis der Hervormde Kerk in Nederland. Rede, gehouden op Dinsdag, 28 Mei 1878 ... Leiden, E. J. Brill. 1878. in-8°. (B. L. L.)

Kerkgeschiedenis en geschiedenis van het Christendom. Rede gehouden ... 7 December 1881.... Leiden, E. J. Brill. 1882. in-8°. (B. L. L.)

—— Zie ook op: *Archief; Geschiedenis der christelijke kerk; Kalender.*

ACTA Concilii Provincialis Cameracensis. Praesidente ... Maximiliano a Bergis ... Cum caeremonijs et orationibus, quae in illo habitae fuerunt. Antverpiae, G. Silvius. 1566. Cum privilegio regis. in-4°. (I), 46 en (3) bladen. (K. B. B.)

Herdrukt: *Acta Concilii ... Editio nova de jussu ... J. Th. de Bryas Archiepiscopi Ducis Cameracensis* ... Montibus. Vidua S. de la Roche. 1686. in-8°. 166 blz. (K. B. B.)

ACTA et Decreta Synodi Cleri Romano-Catholici Provinciae Ultrajectensis, in sacello ecclesiae parochialis Sanctae Gertrudis, Ultrajecti, celebratae: Mense Septembri 1763. — *Z. n. v. pl. en v. dr.* 1764. in-4°. (K. B.)

Acta van de synode der leden van de Oud-Bisschoppelyke Clerezie, uitgegeven door Dupac de Bellegarde (*Barbier*, IV. 1138 b.) en te Parijs gedrukt. Vooraf gaat een *brevis historia ecclesiae Ultrajectinae, ab editore concinnata.* Blz. 217—219: *Epistola Synodi Provincialis Ultrajectensis, ad summum Pontificem.* Daarachter volgt in het exemplaar der K. B., met afzonderlijke pagineering en signatuur, in twee kolommen gedrukt: *Epistola Encyclica Ad Illustrissimos praecipuarum Ecclesiae catholicae Sedium Archiepiscopos et Episcopos, Quâ nota fiunt eis Acta Concilii Ultrajecti habiti mense Septembri 1763*, onderteekend door den aartsbisschop en beide bisschoppen der Oude Clerezie. — De in-4°. uitgave mist op den titel tusschen *Decreta* en *Synodi* het woord: *Secundae*, dat wel vermeld staat op den titel van den druk in-12°., welke aldus luidt: *Acta et Decreta Secundae Synodi Provinciae Ultrajectensis, In Sacello Ecclesiae Parochialis Sanctae Gertrudis, Ultraiecti, celebratae. Die XIII. Septembris 1763. Ultrajecti, Sumptibus Societatis* 1764. in-12°. (K. B.) Te Parijs gedrukt evenals de volgende fransche vertaling. De inhoud is dezelfde als die van de vorige uitgaaf, behalve dat de daar aan het einde voorkomende Encyclica hier ontbreekt, evenals in den franschen druk: *Actes et Decrets du II. Concile Provinciale d' Utrecht, Tenu le 13 Septembre 1763, dans la Chapelle de l'Eglise Paroissiale de Sainte Gertrude, à Utrecht. Utr. Aux dépens de la Compagnie, 1764. in-12°.* (K. B.) — Holl. vert: *Verhandelingen en Besluiten van de Kerkvergaaderinge der Roomskatolyke Kleresye van het Uittregtse, en onderhoorige Bisdommen, in de Kapelle der Parochie Kerke van de heilige Gertrudis te Uittregt in Herfstmaand, des Jaars 1763 gehouden. Uit het Latyn vertaald door K. F. D. R., Pr.* 1765. in-8°. (K. B. B.). Aan 't begin en 't einde een holl. gedicht, onderteekend: I. B. Pr. Inhoud als de eerst vermelde lat. dr.

ACTA et decreta Synodi dioecesanae Cameracensis, praesidente ... Roberto de Croy, Episcopo et Duce Cameracensi ... celebratae anno ... 1550 mense Octob. Item, Antiqua statuta synodalia Cameracensis dioecesis ab eadem synodo recognita, adiectisque moderationibus, correctionibus et additionibus reformata. His adiuncta est formula reformationis per Caesaream maiestatē statibus Ecclesiasticis in Comitiis Augustanis, ad deliberandū proposita, et ab eisdem recepta et probata. Parisiis, M. David. 1551. in-4°. (XXIV). en 210 blz. (K. B. B.)

Met wapens in houtsneê, voorrede, lat. gedichten en inhoudsopgave. Herdruk: *Decreta Synodi ... Editio nova de jussu ... J. Th. de Bryas, Archiepiscopi Ducis Cameracensis* ... Montibus. Vidua S. de la Roche. 1686. in-8°. (XVI) en 200 blz. (K. B. B.)

*ACTA et decreta synodi provincialis Ultrajectensis, Inchoatae 24 Sept. 1865 .... et 4 Oct. ejusdem anni conclusae; Praesidente in ea R^{mo}... Domino Joanne Zwijsen. Gestel St. Michaëlis, ex typographia dioecesis Buscoducensis ... 1865. in-8°.

Nederl. Bibliogr. 1868. blz. 17.

ACTA et Scripta Synodalia Dordracena Ministrorum Remonstrantium in Foederato Belgio. Herder-Wiici ex officina typographi Synodalis, 1620. in-4°. (XVI) en 212, (II) en 370, (II) en 348 blz. (K. B.)

Opgedragen «Academiis et Ecclesiis Christi-

anis»; met uitvoerige voorrede. Het boek is in drie deelen gesplitst 1°. *Scripta Remonstrantium durante Synodo Nationali Dordracena consignata et exhibita.* 2°. *Scripta Remonstrantium dogmatica, quibus proposuerunt, explicarunt et defenderunt Sententiam suam super quinque de praedestinatione eique annexis Capitibus, exhibita illustrium ordd. generalium nobilissimis delegatis ad Synodum Dordracenam.* 3°. *Articulus tertius et quartus de gratia Dei in Conversione hominis.*

*ACTA et Statuta primae synodi Bredanensis. Primae *etc.* (*als het volgende.*) a. 1867. (*waar en welk formaat?*)

Mes, Kath. pers. blz. 2.

*ACTA et Statuta primae synodi Harlemensis. a. 1867. Primae *etc.* (*als het volgende.*) Harlemi. Hospitii S. Jacobi. 1867? *formaat?*

Mes, Kath. pers. blz. 2.

*ACTA et Statuta synodi Diocesanae Buscoducensis. Primae post restitutam in Neerlandia hierarchiam ecclesiam, (*sic*), a. 1867. Gestel St. Michaelis. (*formaat?*)

Mes, Kath. pers. blz. 2.

*ACTA et Statuta synodi Diocesanae Ruraemundensis, a. 1867. Primae *etc.* (*als boven.*) Rurem. Vid. A. Welsch. 1867(?) *formaat?*

Mes, Kath. pers. blz. 2.

ACTA Ofte Handelinghen Des Nationalen Synodi, Inden Name onses Heeren Jesu Christi Ghehouden door authoriteyt der Hoogh: Mogh: Heeren Staten Generael des Vereenighden Nederlandts, Tot Dordrecht, Anno 1618 ende 1619. Hier comen oock by de volle Oordeelen vande vijf Artijckelen. Tot Dordrecht, Is. Iansz. Canin. 1621. in-4°. (LVIII), 438, 352, 424 en (30) blz. (K. B.)

Aan de keerzijde van den titel: *Extract uyt de Privilegie;* daarna de toespraak der Staten Generaal aan de «*Monarchen ende Coninghen der Christenheydt. Den doorluchtighsten Princen, Graven, Steden ende Magistraten*»; dan de afbeelding van de Synode; vervolgens de «*Voorreden aende Ghereformeerde Kercken Christi*». De niet genummerde bladzijden aan het einde bevatten: «*Oordeel ende uyt-sprake, met den Eedt van approbatie, van het Synode Nationael, der Ghereformeerde Kercken van Vranckrijck, ghehouden tot Alez in de Cevenes, besloten ende gearresteert den 6. October 1620. Over het Synode Nationael der Ghereformeerde Kercken vande vereenighde Nederlanden, ghehouden tot Dordrecht, in den Jare 1618 en 1619. Nopende de vijf Artyckelen, inde selve Kercke ghedebateert.* Daarachter uitvoerige registers. Eene andere druk is: *Acta ofte Handelinghen* (enz. als boven) Dordrecht, Is. Iz. Canin. 1621. in-fol°. (LIV), 384, (II) en 288, 384 en (14) blz. (K. B.) Inhoud als boven. Hierbij een fraaie dubbele gravure van de Synode. — **Acta of handelingen enz... Hier komen ook bij de volle oordeelen van de Vyf Artikelen en de Post-Acta of Nahandelingen. In de tegenwoordige spelling naar de oorspronkelyke Nederduitsche uitgave onder toezicht van J. H. Donner en S. A. van den Hoorn.* Leiden, D. Donner. 1882— in-8°. (Nederl. Bibliogr. 1882. blz. 73.) De latijnsche uitgaaf zie op *Acta Synodi Nationalis*, de fransche op *Actes.*

ACTA Synodalia of gearresteerde Kerken-ordeningen van Zeelandt, Van de Jaren 1591. 1620 en 1638 uitgegeven, ingevolge de Resolutie van de... Heeren Gecommitteerde Raaden van Zeelandt, van den 13. Februari 1755. Middelb., L. en J. Bakker, 1755. in-4°. (K. B.)

Met het wapen van Zeeland op den titel. Vooraf gaat de Resolutie van 13 Febr. 1755.

ACTA Synodalia, Ofte Originéle Notulen Gehouden binnen Amsterdam, ter Vergadering van het Extraordinaire Synodus, geconstitueert by de ondergeschrevene Gedeputeerden van die onderling met de Amsterdamse Geassocieerde Luthersche Gemeenten, in dese Vereenigde Nederlanden. Op Dingsdag den 20^en Augustus & seqq. A°. 1709. Amst. P. de Coup. 1709. in-fol°. (B. L. A.)

Door den scriba Synodi geteekend en gezegeld met het zegel der Amst. gemeente.

ACTA Synodi Nationalis, In nomine Domini nostri Jesu Christi, Autoritate D. D. Ordinum Generalium foederati Belgii Provinciarum, Dordrechti habitae Anno 1618 et 1619. Accedunt Plenissima, de Quinque Articulis, Theologorum Iudicia. Dordrechti, Is. Ioannides Caninius, 1620. in-4°. (LII), 408, 328, en 410 blz. (K. B.)

Op den titel het wapen van Dordrecht. Vooraf

gaat een toespraak van de Staten Generaal aan de verschillende reges, principes, comites, civitates en magistratus; dan het privilege. Aan de keerzijde van het laatste de. bekende houtsneê met de afbeelding der Synode. Daarna volgt de *Praefatio Ad Reformatas Christi Ecclesias;* vervolgens de Index. De *Acta*, de *Judicia Theologorum exterorum* en de *Judicia Theologorum Provincialium* hebben elk afzonderlijke pagineering. Andere uitgaven: *Acta Synodi* (enz. als boven). Dordrechti, Is. Ioannides Caninius, 1620. in-fol°. (XXXVIII), 352, 276, 324 en (4) blz. Met het wapen van Dordrecht op den titel; de index is hier aan het einde. (K. B.)

Acta Synodi (enz. als boven). Lugd. Batav. Typis Is. Elzevirii, ... Societatis Dordrechtanae sumptibus, 1620. in-fol°. (XL), 360, 252, 292 en (2) blz. Met Privilege en drukkersmerk van Elzevier; de index staat hier vooraan. (K. B.)

Acta Synodi (als boven)... *Accedunt plenissima, ac Quinque Articulis, tam Exterorum quam Provincialium Theologorum Iudicia. Accessit in calce index cum rerum tum verborum Locorumque communium in hoc opere contentorum locupletissimus. Hanoviae, Impensis Egenolphi Emmelii*, 1620. in-4°. (LVI), 858 en (44), 424 (niet 454) blz. (K. B.)

Vergel: *Acta ofte Handelinghen* en *Actes.*

ACTA Synodi Nationalis ... Authoritate ... Ordinum Generalium Foederati Belgii Provinciarum, Dordrechti Habitae. Anno 1618 et 1619. Post dimissionem Theologorum Exterorum, vulgo Post-Acta. Hagae-Comitis, H. à Wouw. 1668. in-4°. 52 blz. (K. B.)

Deze Post-acta waren eerst later teruggevonden en werden nu uitgegeven naar het exemplaar geschreven door Festus Hommius, Secretaris der Synode. Zie de vertaling op *Handelingen* en *Kerken-Ordeningen.*

ACTA Vande Handelinge der Dienaren, zijnde by de Broederschap in het Landt ghenomineert, ende by een gheroepen. Aenghevanghen den XXVJsten. Mey 1624. Ghedruckt ... 1625. in-4°. 12 blz. (B. U. A.)

ACTA Van de Handelinge der Remonstransche Dienaren, Synde by hare Broederschap in het Landt genomineert ende by een geropen: Als oock Eenige korte Bedenckingen over de selve Acten, waer in gespeurt wert de groote lossigheyt ende oneenigheyt tusschen de Remonstranten in het stuck der Christelijcke Religie. Mitsgaders Hare loose t'samen-koppelingh .... 's Graven-haghe, A.Meuris. 1626. in-4°. 48 blz. (K. B.)

Tegen de *Bedenckingen* verscheen: *Acta van Eenige Remonstrantsche Dienaren.*

ACTA Van Eenige Remonstrantsche Dienaren, Verantwoordt Tegen sekere Bedenckingen over de selve Acte onlanghs uyt-ghegheven. *z. adres.* 1626. in-4°. 56 blz. (K. B.)

Door N. Grevinchoven. Tegen het voorgaande.

ACTA visitationis dioecesis daventriensis ab Aegidio de Monte factae 1571. (Uitgegeven door de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch recht en geschiedenis.) Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1886—1887. (vel 1—15.) in-8°.

ACTE van Resolutie vande ... Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt over de Kerckelycke swaricheden ... Mitsgaders de uytsprake van syne Excellentie den Prince van Oragnien over 'tselve [*beide Dec. 1630*]. Met het gheene daer op gevolght is, soo by de ... Ghecommitteerde van Amsterdam, ende by die van 't Synodus van Noort-Hollandt tot Enckhuysen ghehouden. [*Maart—April 1631.*] *z. adres.* 1631. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Belangrijke verzameling stukken.

ACTEN der algemeene vergadering Van de Geestelijckheyt Van Vranckryck des jaers, 1682. Rakende de Religie. Vertaelt. Na de Copie, Tot Parys, by Fr. Leonard .. 1682. *Aan het slot:* Men vintse te koop tot Amsterdam, by J. Stichter; ... in-12°. 48 blz. (B. U. A.)

Over de bekeering der Hervormden. Oorspr.: *Actes de l'Assemblée génerale du clergé de France de 1682, concernant la religion.* Paris, F. Léonard, 1682. in-4°.

ACTEN ofte Handelingen van de Noord-Hollandsche Synodus, gehouden binnen Edam en Alcmaar, Anno 1691 en 1692. Rakende Dr. Balthazar Bekker, en syn Boek de Betoverde Wereld, met alle de Documenten

daar toe behoorende, waar onder ook eenige, die in het Synodale Acten-Boek niet en staan uyt-gedrukt; met een Voor-reden, strekkende tot wederlegging van Dr. Bekkers Remonstrantie en verdere Exceptien tegen de Competentie van de Synodus. Enchuysen, J. Dz. Kuyper. 1692. in-4°. (LX) en 102 blz. (K. B.)

Aan de keerzijde v. d. tit.: *Uyt-gegeven op speciale ordre en last Van de Laatste Synodus Door H. van Olphen, H. Sibersma, J. Rulicius, P. Jacobi, J. Clapmuts*, predikanten te Alkmaar, Amsterdam. Haarlem, Enkhuizen en Edam; geteekend door P. Jacobi.

[ACTES des Réunions annuelles des Députés de nos Églises, ou Rapports de la Commission Wallonne concernant les Réunions consécutives.] *z. n. v. pl. en v. dr.* 1816.... in-fol°. (B. W. L.)

De eerste stukken hadden geen titel, sedert 1857 uitgegeven als: *Rapport de la Commission Wallonne au sujet de la Réunion*... etc.

ACTES du Synode National, Tenu a Dordrecht, l'An 1618 et 1619. Ensemble les Jugemens tant des Theologiens Estrangers que de ceux des Provinces Unies des Païs Bas, sur les poincts de doctrine y debattus et controverss. Mis en François par R. I. de Neree... Avec des Tables et Indices des noms et des matieres generales qui y sont contenues. Leyden, Is. Elsevir. 1624. in-4°. 3 dln. (LXXVI) en 618, (VIII) en 332, (VIII), 356 en (2) blz. (B. R. A.)

Ieder deel is van een voorrede voorzien. Dl. II heeft op den titel het jaartal 1622. De vertaling is voorzien van een «Attestation» van J. Polyander, D. Heinsius, A. Waleus, D. de Cologne, A. Thysius, F. Hommius en I. de Laet. Het eerste deel is door den vertaler opgedragen aan de Staten Generaal, het tweede aan prins Maurits, het derde aan G. de Coligny. Vergel. *Acta*.

ACTES (Cinq) Importans du Consistoire de l'Eglise Vualonne de Middelbourg. *Z. adres en z. j.* (1667) in-4°. 8 blz. (B. Th. L.)

Vooral over de Labadie.

ADAMI. (C.) gest. 1721. Pred. te Bierum, daarna te Appingadam, waar hij ook Rector der school was.

Naamlyste der Predikanten In de Provincie van Stadt Groningen en Ommelanden t'Sedert de Reductie. Met tusschen ingevoegde Aantekeningen van den voorgaanden toestant van zommige plaatzen. En een Voorberigt, Behelzende een Verhaal van eenige Kerkelyke zaaken voor en naa de Reformatie in dezelve Provincie voorgevallen .... tot aan 't jaar 1721. Nu met eenige nieuwe Aantekeningen verrykt, en vervolgt tot op 't einde van... 1730. Gron., Wed. J. van Velzen. (1730.) in-8°. (B. U. A)

Na de opdracht volgt een voorrede van den bezorger van dezen tweeden druk. De 3e dr. «Nu met een Byvoegzel vermeerdert tot het jaar 1745». Groningen, J. Bolt. 1745. in-8°. (K. B.)

ADDISON. (C. G.)

Geschiedenis der Tempelridders door.... Naar den tweeden druk uit het engelsch vertaald door Mr. C. J. Zweerts. Amsterdam, P. N. van Kampen. 1843. in-8°. 2 d. (K. B.)

Met gegrav. tit. — Oorspr: *History of the Knights Templars*. 1e en 2e dr. London. 1842.

ADRIAENS (JACOB).

Kort verhael, Aen de Ghemeynte, ofte menichte des volcks; behelsende, het gene ontrent sijn beroepinge tot Leeraer, verval in 't leven, ende versoeck sijnder Attestatie, soo binnen Middelburgh, als te Amsterdam, deswegen is voorgevallen: zijnde een waerachtigh bericht van het ghepasseerde .... Siet d' Inhoudt tegen de Tijtel.... Amsterdam, Gedruckt voor den Autheur, 1661. in-4°. (IV) en 44 blz. (B. R. A.)

Met voorrede en een aantal bewijsstukken.

ADRIAENSENS (ADRIAEN), geb. c. 1530, gest. 1581. Jezuiet.

Van des cloosters leuen oorspronck ende voortsganck. Van ouer duysent Jaren voor Christus ghebooorte tot hedens daechs toe... (*Met drukkersmerk op den tit.*) Louen, Hieronymus

Welle. 1570. in-8°. 64 bladen (B. U. G.)

Hiervan bestaat ook een uitgave in-4°. van hetzelfde jaar, bij denzelfden. 28 bladen. (B. U. G.)

ADRIANI (B. J.), geb. 1823, Pred. te Amsterdam.
Zie: *Geloofsgetuigen.*

ADRIANI (H.), Pastoor van het St. Elisabeth-gasthuis te Antwerpen.
Legende oft d'leven, wercken, doot ende miraculen ons... Heeren Iesv Christi, ende vande... Maghet Maria, ende alle Godts... Heylighen. Eerst vergadert uyt diuersche schrijuers der H. Catholijcker Kercken, door... Ende nu in desen derden druck vermeerdert... by last eñ toedoen van H. Avbert le Mire... Antwerpen, H. Verdussen, 1609. Met Gratie ende Priuilegie van 8 Jaren. in-fol°. (IV), 46, 398 en (2) bladen. (B. K. A.)

Met gegrav. tit., approbatie en voorrede, 2 kopergravuren en tal van houtsneden tusschen den tekst.

—— Zie ook op *Baronius.*

*ADUERTISSEMENT bijde goede ende ghetrauwe ondersaten ende inwoonderen der C. M. Erfnederlanden gedaen, aende Gouuerneurs ende Staten derseluer landen, van tghene dat sijlieden verstaen ende versuecken geordonneert te worden op tstuck vander Religie (*ged. 12 Juni*). 1566. in-12°. 16 blz. (B. U. G.)

Waarschijnlijk van een der geheime Antwersche drukkerijen afkomstig. Zie v. d. W. n°. 122.

ADVERTISSEMENT Vande Staten van Henegouwe van hunlieder antwoorde op de Requeste versoeckende liberteyt van Religie ende exercitie van dien. [*gedagt. 18 Juli.*] *Z. n. v. pl. en v. dr.* 1578. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Afgedrukt bij *Bor. I*, *991—993.* — Een andere dr. in spelling verschillende bij v. d. W. n°. 371. Fr. uitgave, gedagt. 17 Juli: *L'advertissement et responce des estats de Haynault sur la requeste faicte pour la liberte de la Religion, et l'exercice d'icelle.* 1578. in-4°. 8 blz. (K. B.) Vergel. *Supplicatie 1578* en *Supplicatie (tweede).*

*AENTEKENING van eenige voorname zaken in het synode van S. Holland, A°. 1731 te Dordrecht gehouden, voorgevallen. in-8°.

Aangaande prof. Lampe. *Rogge, Catal. II. 2e st. blz. 28.*

AERSSEN (J. H. M.).
Zie: *Segur* (*A. de*).

AFBEELDINGEN en Levensbeschryvingen van eenige voorname Personen, Waar onder eenige der eerste Hervormers, die ten kosten van goed en bloed den waaren godsdienst hebben tragten voort te planten. Andere, die zig door haare uitmuntende geleertheit eenen onsterffelyken lof en naam hebben verkregen. Met 23 Portraiten voorzien, welke in het Koper gebragt zyn, door... A. van der Laan. Leeuwarden, A. Ferwerda. 1755. in-8°. (M. M. N.)

Met titelpr., voorwoord v. d. uitgev. en de portretten en levensbeschrijvingen van Berengarius, Wicklef, Huss, H. van Praag, Zischka, Coster, Bracciolini, L. Valla, Th. a Kempis, Gaza, Pontanus, Gansfoort, Agricola, Savonarola, Zwingli, Luther, Calvijn, Melanchthon, Cranmer, Lipsius, Beza, Erasmus, Bembo.

AFBEELDINGHE des Synodi Nationael, Met de sidt plaetsen der E. E. Hooch M. H. H. Staten Generael, als in Heemsche ende uyt Heemsche Professoren ende Predicanten, gehouden binnen Dordrecht An. 1618... Ghedruckt voor Niclaes Geelkerck. [*Rott. of Leiden*] z. j. in-4°. 12 blz. (K. B.)

O. d. tit. een groote kopergravure, een afbeelding der Synode met aanwijzing der zitplaatsen. Met voorrede. Aan 't einde een opgaaf der gedaagde Remonstranten. Herdr. met hetzelfde adres; hierin wordt C. Niellius als 14de gedaagde genoemd. Vergel. *Namen* (*De*) *Der Edelen* enz. en: *Naem-register Van alle de ghecommitteerde.*

AFBEELDINGHE van d'eerste eeuwe der societeyt Jesu voor ooghen ghestelt door de duyts-Nederlantsche Provincie der selver Societeyt. T'Antwerpen, inde Plantiinsche Druckerie. 1640. in-4°. (XVI) en 712 blz. (K. B.)

Met gegrav. tit. naar een teekening van A. Diepenbeke en vele gegraveerde afbeeldingen tusschen den tekst. Deze holl. vert. werd bewerkt

door A. Poirters S. J., tevens de dichter van de meeste holl. gedichten; de overigen zijn door hem herzien. — Het oorspr. lat. werk is: *Imago primi saeculi societatis Jesu a Provincia Flandro-Belgica eiusdem Societatis repraesentata. Antverpiae, ex officina Plantiniana... 1640.* in fol°. (VIII), 952 en (22) blz. (K. B.) Met door C. Gallaeus gegrav. tit. naar een teekening van Ph. Fruitiers. De hoofdbewerker is J. Bollandus, S. J. terwijl er lat. gedichten in voor komen van de paters Hosschius en Wallius.

AFFERDEN (VAN), 1625—1653.
Zie *Verhael* (Een kort) Van den Oorspronck.

AFGHESCHEYT Van weghen de Heeren Staten van Gelrelant den Kerckendienaren der selver Lantschap ghegheven [*5 Febr.*]. Arnhem, J. Janssen. 1617. in-4°. 8 blz. (K. B.)

By *Baudartius*, *B. IX*, *1*. Andere dr. *Arnhem, By Ian Ians*. 1617. in-4°. (K. B.) en *Na de Copye*, *Tot Arnhem, by Ian Janssen*. 1617. in-4°. (K. B.)

AF-GHESCHEYT (Eerste ende tweede), Van weghen de Heeren Staten van Gelrelant den Kercken-dienaren der selver Lantschap ghegheven. Amstelredam, J. Janssen. 1617. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Het tweede *Af-ghescheyt* (12 Juli) bij *Baudartius*, *B. IX. 13 v.*

AFHAKKER (AEG. OF JILLIS).
Zie: *Theodotus* (*Sal.*).

AFLESINGHE tot Schoonhoven den 22. December. Ghedruckt tot Amsterdam by Broer Iansz. *z. j.* een blad in plano. (K. B.)

Verbod van de geheime vergaderingen der Remonstranten. Bij *Baudartius*, *B. X. 94*.

AFSCHEYDT Den Predicanten van Nimmeghen ghegheven by den Raedt der-zelver Stede, *enz.* [*8 April 1618.*] *z. n. v. pl. en z. j.* een blad in-fol°. (K. B.)

Andere dr.: *Afscheydt By den E. E. Raedt der Stadt Nimmeghen ghegeven aen den Predicanten der selver Stadt* in-fol°. (K. B.)

A. G. L. R. G.
Zie: *Steele* (*R.*).

A. J. V. K. P.
Zie: *Rémond* (*Fl.*).

ALBERGENSIA. Stukken betrekkelijk het klooster Albergen. Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1878. in-8°. (K. B.)

Grootendeels bestaande uit het Chronicon Albergense, geschreven door den prior Johannes van Lochem (1520—1525). — Uitgegeven door de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis.

ALBERTI (G. W.), Pred. te Tundere bij Hamelen.

Brieven van... over den teegenwoordigen toestand van den godsdienst en de weetenschappen in Grootbrittannien. Uit het Hoogduitsch vertaald. Utrecht, A. van Paddenburg. 1765—69. in-8°. 4 dln. (B. U. U.)

Dl. I met opdracht en voorrede, de overige deelen elk met voorrede, Dl. IV met drie aanhangsels en register. — Oorspr: *Briefe betr. den neuesten Zustand der Religion u. Wissensch. in Grosbritanien.* Hannover, Richter. 1764. in-8°. 4 dln.

Historie der Kwakers, hunne leerstellingen, leerwyze, zeden en gebruiken of vierde aanhangsel op de brieven van Dr. G. W. Alberti... over den tegenwoordigen toestand van den Godsdienst en de weetenschappen in Grootbrittannien. Uit het Hoogduitsch vertaald. Utrecht, A. van Paddenburg en J. M. van Vloten. 1779. in-8°. (B. U. U.)

Met voorrede en *aanhangsel*. — Waarschijnlijk vert. van: *Nachrichte von der Religion u. Gebr. d. Quäker.* Hannover, Richter. 1750. in-8°.

ALDENDORP (G. VAN).

Wydt-loopiger Verhael, van de beklaeglycke onlusten: Die, onder de Vlaemsche Doops-gesinden binnen Utrecht, insonderheyt in den jare 1661. sijn voorgevallen. Dienende, Ten deele tot nader op-lossinge; ten deele tot wederlegginge, Van 't soogenaemde *Kort Verhael*, Van Robbert van Hoochvelt en sijne Mede-standers. Benevens een Antwoort, Op de VIII. poincten van beschuldiginge; En De soo genaemde Advijsen, der Buytenmannen. t'Samen gestelt: door Goris van Aldendorp, Arent van Heuven, Joannes Andries, Willem van Maurick.

Utrecht, W. Clerck. 1662. in-4°. (XXVIII), 142 en (2) blz. (B. D. A.)

Met uitvoerige voorrede. Vergel. *Hoogveldt (R. van).*

ALEGIANI (J. B.).

Kort Begryp van het wonderbaer Leven, van... Benedictus Josephus Labre, Geboren den 26 Meert 1748... gestorven... den 16 April 1783. Uyt het Italiaensch overgezet, uyt de Schriften van.... Volgens de copye van Roomen. Antwerpen, C. M. Spanoghe. 1785. in-12°. (B. K. A.)

Met portret in houtsneê en opdracht v. d. schr. Andere dr. of andere vertaling: *Nieuw Leven van* enz... Gent, J. F. van der Schueren. 1786. in-8°. Zie *Vanderhaeghen, IV. no. 6525.*

ALEMBERT (D'), 1717—1783.

De uitroeijing der Jesuiten in Vrankryk. Door een onpartijdig Schrijver, (De Heer...), Uit het Fransch vertaald. Rott., R. Arrenberg. 1765. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Sur la destruction des Jesuites en France. Par un Auteur désintéressé.* 1765. in-8°.

ALEWIJNSZ (HENRICK), gest. 1569. Martelaar.

Veel schone grondige leeringhen wt des Heeren woort... door Henrick Alewijnsz, tot Middelborch geuangen om de waerheyt, die hy oock metten doot ende bloede stantuastich betuycht ende bezegelt heeft, Anno 1569. Den 9. Febr.... Ghedruckt... 1581. in-16°. 64 bladen. (B. D. A.)

Aan het einde «twee Liedekens». Waarschijnlijk gedrukt door G. Rooman te Haarlem. Een latere druk heeft op den titel: *Tot Hoorn by Sacharias Cornelisz.*, en aan het slot als drukjaar 1611. in-16°. 112 bladen. (B. D. A.) — Een ander geschr. van dezen martelaar: *Een vaderlijck Adieu, Testament en sorchuuldighe onderwijsinge wt der H. Schrift...* (Amst.) N. Biestkens. 1578. in-8°. 16 bladen (B. U. G.)

ALGIANI (J. B.).

Zie: *Alegiani.*

ALLARD (H. J.), geb. 1830. Jezuiet.

Pater Adrianus Poirters; S. J. Een historisch-letterkundige schets... Vermeerderde Uitgave. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1871. in-8°. (K. B.)

Met lithogr. tegenover den tit. en bijlagen.

*De H. Jacobus Lacops, een der 19 Martelaars van Gorcum. 's Bosch, W. van Gulick. 1872. in-8°.(?)

Mes, Kath. pers. blz. 12.

*Pater Adrianus Cosijns. Een hist. letterk. schets. Met genealogische tabellen. Verm. uitg. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1874. in-8°.(?)

Mes, Kath. pers. blz. 12.

*Antonius van Gils en de kerkelijke gebeurtenissen van zijn tijd. 's Hertogenbosch, G. Mosmans. 1876. in-8°.

Brinkman's Catalogus, blz. 30.

De St. Franciscus Xaverius-kerk of de Krijtberg te Amsterdam. Een beknopte geschiedenis van de kerk en 't kerkgebouw van dien naam... Maastricht, Drukkerij der St Paulus-vereeniging. (1883.) in-8°. (K. B.)

Geschiedenis der Jezuïeten-statie te Amsterdam.

ALPEN (H. S. VAN), Pred. te Stolberg.

Letterkundige geschiedenis van den Heidelbergschen Katechismus, of beknopte geschiedenis der Hervorminge in den Paltz, Zwitzerland, Holland, Engeland, Duitschland, Polen, en Hongarijen... Uit het Hoogduitsch vertaald. Gorinchem, J. van der Wal. 1804—1805. in-8°. 2 dln.

Met voorrede, waarin opgaaf der bronnen. Oorspr.: *Öffentl. Katechisationen nebst Predigtenentwürfen über den Heidelb. Katechismus.* Frankf., Heermann. 1796—1800. Met het Aanhangsel of 3de band in-8°. 3 dln. Dl. III Afd. 2: *Geschichte und Literatur des Heidelberger Katechismus.*

ALPHEN (M. W. L. VAN), Hoofdcommies bij het departement van Financien.

Nieuw kerkelijk handboek, omvattende al de door den staat gesubsidieerde Protestantsche Kerkgenootschappen. Met voorkennis van het Departement van Financien uit officieele bronnen zamengesteld en van aanteekeningen voorzien.... Gedrukt bij C. Blommendaal, 's Gravenhage. 1878. in-8°. (K. B.)

In 1879 verscheen *Nieuw kerkelijk handboek... eerste vervolg, loopende van 1 Junij 1878 tot en met 31 December 1878. Gedr. bij Gebr. Giunta*

d'Albani, *'s Grav.* 1879, in 1880: *Tweede vervolg loopende van 1 Januarij 1879 tot en met 31 December 1879*, bij denzelfden, in 1881: *Nieuw kerkelijk handboek omvattende* enz... *en het christelijk gereformeerd Kerkgenootschap... Derde vervolg tevens ingerigt als compleet dominé's boekje. Niet in den handel*, bij denzelfden. Het volgende jaar gedrukt ter Z.-Holl. Boek- en Handelsdrukkerij. Sedert ziet elk jaar een deel het licht.

ALPHEN (H. SIMONS VAN).
Zie: *Cave* (*W.*).

ALSOO men dagelijckx bevint *enz.* [*Bepalingen der regeering van Utrecht op het verblijf van priesters, monniken en andere geordenden in de stad, 11 Jan. 1636.*] *Onderaan:* Utrecht, A. van Herwijck. 1636. in-plano. (B. U. G.)

Herdrukt als: *Pvblicatie vande Magistraet tot Vtrecht, ghedaen op den elfden Januarij, 1636. Over de vreemde Jesuiten, Priesters, Monicken... Voor Copye uyt-ghegheven Ende ghedruckt naer het autentijcque Placcaet...* 1636. in-4°. 2 bladen. (B. U. G.) In: *Gr. Utrechts Placaetboek, III.* 468.

ALTING of ALTINGIUS (H.), Hoogleeraar te Groningen.
Zie: *Wilhelmius* (*W.*).

ALTING (MENSO), 1541—1617. Predikant.
Zie: *Bericht* (*Gründtlicker...*) *Van der Euang. Reformation.*

ALTING (A. S. CARPENTIER), Pred. te Kolmschate, Dokkum, Hoorn en Padang.
Beelden en typen uit de christelijke wereld. (Vrij gevolgd naar August Werner's Helden der Christlichen Kirche.) Met ongeveer honderd platen en portretten. Haarlem, Kruseman en Tjeenk Willink. 1876. in-8°. 2 st.

Met aanteekeningen — Nieuwe Uitgaaf: Haarlem, H. D. Tjeenk Willink. 1878. in-8°.

ALTING (J. A. CARPENTIER).
Zie: *Lüders* (*G. A.*).

ALWOERDEN (H. V.).
Historie van Michael Servetus den Spanjaart: Bestaande in een omstandig Verhaal van zyn gansche Leven, geschreve Boeken en ongelukkigen Doot... Uit de Latynsche en andere Talen verduischt... Met de noodige aanmerkingen, bijvoegselen enz. Rotterdam, J. D. Beman. 1729. in-4°. (K. B.)

Met portret van Servet. De vertaler van Servets *De Trinitatis Erroribus* op den titel van de Hollandsche vertaling met de letters R. T. aangeduid, wordt hier ten onrechte Tellier genoemd. De man heette Reinier Telle of Regnerus Vitellius. — Oorspr.: *Historia Michaelis. Serveti. Quam praeside J. L. Moshemio... publice exponit... H. ab Allwoerden.* Helmstadii, (1727.) in-4°.

ALZOO myn Heeren Schout, Burghermeesteren, ende Schepenen deser Stede *enz.* [*Waarschuwing der Rotterdamsche Regeering tegen het bezoeken van de verboden vergaderingen der Remonstranten. 2 Aug. 1619.*] *z. n. v. pl. en z. j.* een blad in-plano. (K. B.)

Zie over de aanleiding dezer waarschuwing *Brandt. III. 792—95.*

AMERSFOORDT (DR. H.), 1796—1843.
Zie: *Heijden* (*W. van der*).

AMMANNUS (TOBIAS D'), Pred. te Ovesande en Dryeweghen in Goesland.
Zie: *Crespin* (*J.*).

AMSHOFF (M. A.), 1801—1874. Pred. te Hall, Huisen, Franeker en Groningen.
Leesboek over de bijbelsche en kerkelijke geschiedenissen, door M. A. Amshoff, C. P. L. Rutgers, en E. J. Diest Lorgion. Groningen, M. Smit. 1853—54. in-12°. 3 dln. (K. B.)

ANATHEMATIZATIO et revocatio fratris Jacobi praepositi, olim prioris Fratrum Heremitarum Sancti Augustini, Opidi Antuerpiensis. Errores Reuocati Per dominum Hermannum Gerardi In Ciuitate Traiectense. (*Met houtsneê op den titel. Aan het einde:*) Impressum Antuerpie... Per me Guielmum Vorsterman. Anno 1522. in-4°. 14 blz. ongenummerd. (B. U. G.)

ANDREAE (D. J.).
Zie: *Kalender.*

ANDRIES (J.).
Zie: *Aldendorp* (*G. van*).

ANKER (S. VAN DEN), geb. 1822. Jezuiet.
Leven van den H. Stanislaus Kostka,

van de societeit van Jezus... Kerkelijk goedgekeurd. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1868. in-12°. (B. K. A.)

Met portret, voorrede en 2 bijlagen.

—— Zie ook op *Cepari.*

*ANNALEN der Afrikaansche Missiën. Uitgegeven geheel ten voordeele der Missiën van Msgr. Lavigerie. Rotterdam, De Bont en Zoon. 1884—1887. in-8°. (?)

Mes, Kath. pers. blz. 274.

*ANNALEN van het genootschap tot voortplanting des geloofs, brieven van bisschoppen en missionnarissen. Mechelen, Hanicq. (*daarna* H. Dessain.) van? tot? in-12°.

Vlaemsche Bibliogr. I, 193 en III, 216.

ANNEKEN.
Zie: *Testament.*

ANNEKEN VAN ROTTERDAM, Martelares.
Zie: *Houte* (*Soetken van den*).

ANTHING (F. L.).
Mededeelingen omtrent de Evangelisatie in het Westelijk gedeelte van Java... Amsterdam, Höveker & Zoon. 1881. in-8°. (K. B.)

Met bijlagen.

ANTIQUITEYTEN(Nederlantsche) met de bekeeringhe van eenighe der selue landen tot het kersten ghelooue, deur S. Willebrordus... T'Hantwerpen, G. Bellerus. 1613. in-8°. (VIII) en 112 blz. (K. B.)

De opdracht aan burgemeester en schepenen van Antwerpen is onderteekend door den schrijver: Richardus Verstegan us. Uittreksel — ofschoon met eenige toevoegsels — van het werk van den zelfden schrijver: *A Restitution of decayed Intelligence in Antiquities concerning the most noble and renowned English Nation*, in 1604 te Antwerpen uitgegeven en dat herhaaldelijk zoowel te Antwerpen als te Londen herdrukt werd. Het hollandsche boekjen, voorzien van een titelgravure en eenige gegrav. afbeeldingen tusschen den tekst, wordt als zeer belangrijk geroemd. Na de opdracht en inhoudsopgave een lat. gedicht van G. Schurmannus, vervolgens 2 holl. gedichtjes v. d. schr. Aan 't slot de approbatie.

ANTWOORDE Der Dienaren des Woordts ende Ouderlinghen der Kercken van Hollandt... onlancks vergadert gheweest zijnde tot Haerlem: Aen... de Staten desseluen Landts: Op de Remonstrantie by de Ouericheyt van Leyden,.. aengaende 't verhandelde der Dienaren des Woordts end' Ouderlinghen der Nederlandtsche Kercken in het Synodus tot Middelburch, etc.... Tot Delf, A. Henricxz. 1582. in-4°. 40 blz. (K. B.)

Een andere dr. v. 1582. bij P. nr. 330. Herdrukt: *Antwoorde... Ghedr. by Meinardus van Dreunen, nae de Copye tot Delft, By Aelb. Henricxs. 1582.* in-4°. 42 blz. (B. U. G.) Deze boekdrukker was van 1659—1685 te Utrecht werkzaam. — Vergel. *Justificatie des magistraets* en *Remonstrance of Verloogh.*

APOCALYPSIS insignium aliquot haeresiarcharum.
Zie: *Grouwelen.*

APPELIUS (L.), Waalsch Predikant.
Zie: *Naamlijst* der heeren Predikanten.

APRILBEWEGING (De). Een historische studie. Amsterdam, P. N. van Kampen. 1854. in-8°. (B. L. L.)
Door D. Koorders.

ARCHIEF voor de geschiedenis der oude Hollandsche zending. Utrecht, C. van Bentum. 1884—1887. in-8°. 4 dln. (K. B.)

Uitgegeven door J. A. Grothe. Dl. I: Aanteekeningen uit de acta der provinciale Synoden van Noord-Holland. Dl. II: Aanteekeningen uit verschillende synodale en classicale acta. Dl. III: Formosa, 1628—1643. Dl. IV: Formosa, 1643—1661 en register op de 4 deelen.

ARCHIEF voor de Geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht. Bijdragen verzameld en uitgegeven op last en onder toezicht van... den aartsbisschop. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum. 1875—1886. in-8°. 14 dln. (K. B.)

Elk deel met uitvoerig register. Wordt voortgezet.

ARCHIEF voor Kerkelijke Geschiedenis inzonderheid van Nederland. Verzameld door N. C. Kist en H. J. Royaards. Leyden, S. en I. Luchtmans. 1829—1849. in-8°. 20 dln. (K. B.)

Dl. XII—XX hebben als dubbelen tit.: *Nederlandsch Archief voor Kerkelijke Geschiedenis.* Dl. XI—XX bevatten registers. Vervolgen zijn: *Nieuw Archief voor Kerkelijke Geschiedenis inzonderheid van Nederland. Verzameld door N. C. Kist en H. J. Royaards.* Schiedam, H. A. M. Roelants. 1852—54. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Kerkhistorisch Archief verzameld door N. C. Kist en W. Moll. Amsterdam, P. N. van Kampen. 1857—1866. in-8°. 4 dln. (K. B.) Dl. IV bevat registers.

Studien en bijdragen op het gebied der Historische theologie, verzameld door W. Moll en J. G. de Hoop Scheffer. Amsterdam, G. L. Funke. 1870—1880. in-8°. 4 dln. (K. B.)

ARCHIEF voor Nederlandsche Kerkgeschiedenis, onder redactie van J. G. R. Acquoy, H. C. Rogge en Aem. W. Wybrands. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff. 1885—1887. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Vier aflev. vormen een deel. Twee deelen zijn verschenen; wordt voortgezet.

ARCHIER (A.), geb. 1815. Advokaat.

De Societeit van Jezus, van hare stichting of tot op onzen tijd, Historische Schets. Naar het Fransch van... Sittard, J. K. Alberts. *z. j.* (1856.) in-12°. (B. K. A.)

Met voorbericht v. d. vert. en voorrede. Vertaald door P. Opdenoordt S. J. Oorspr.: *La Compagnie de Jesus depuis sa fondation jusqu'à nos jours. Esquisse historique. Rouen.* 1855. in-12°.

ARCHIEVEN der Ridderlijke Duitsche Orde, Balie van Utrecht,... met medewerking van... Mr. P. Ver Loren van Themaat in orde gebragt, uitgegeven en geschiedkundig toegelicht door Jhr. J. J. De Geer tot Oudegein. Utrecht, Kemink en Zoon. 1871. in-4°. 2 dln. (K. B.)

Dl. I met 2en titel: *Monumenta Ordinis Militiae Hospitalis Theutonicorum Jerosolimitani Baliviae Traiectensis. Edidit J. J. de Geer ab Oudegein.* Met opdracht aan Willem III, portretten, facsimiles, afbeeldingen van kasteelen, huizen en kerken der orde, der zegels, enz. Aan 't slot van Dl. II het register.

ARCKE des Verbondts van 't Nieuw Testament, ofte Miraeckeleuse Historie van onse L. Vrouwe van Neder-Waver met de mirakelen ende gebeden tot de H. Maeget... Brussel, J. vande Velde. (1721.) in-8°. (K. B. B.)

Met gravure van Fred. Bouttats, opdracht, voorrede en approbaties.

ARCONES (A. L. DE).
Zie: *Lucas (A.).*

AREND (J. P.), 1796—1855.
Zie: *Castro (A. de).*

ARENTSZ (J.).
Zie: *Werf (J. R. vander).*

ARMINIUS, 1560—1609. Hoogleeraar te Leiden.
Zie: *Brieven* van verscheyde... Mannen.

ARNAUD (A.).

tPleidoy Van Mr.... Advocaet int Parlement... Voor d' Vniversiteyt van Parijs Eysscherse, Tegens de Jesuiten Verweerders. Wtgesproken den xij. eñ xiij. Julij 1594. voorden Hove vant Parlement binnen Parijs. Waer in der Jesuiten bederffelicke aenslagen, tegens Staten, Coningen, eñ Conincrijcken, tot vordering vande spaensche Monarchie ontdect werden. Wt het Franchoys, ghedruct binnen Parijs, trouwelick overgheset... Door Ioost Byl. 's Gravenhage, A. Henrics. 1594. Met Privilegie... voor 2 Jaer. in-8°. 45 en (2) bladen. (B. Th. L.)

Oorspr.: *Plaidoyé de M. A. Arnauld... pour l'Université de Paris... contre les Jesuites...* Paris, M. Patisson. 1594. in-8°. Hiervan bestaat behalve andere lat. vertalingen er een van Fr. Junius: *Oratio... A. Arnaldi... Pro Vniversitate Parisiensi Actrice; contra Iesuitas reos.* etc... *Latina facta et missa ad S. P. Q. Vilnensem ab Cl. V. F. J....* Lugd. Batav., L. Elzevir. 1595. in-8°. 80 en 16 blz. (B. U. G.)

ARNAULD (A.).
Zie: *Arnaud.*

ARNOLD (GODFR.), 1666—1714.

Waare afbeelding der eerste Christenen... Uyt het Hoogduytsch vertaald door W. Séwel. Met kopere Plaaten vercierd. Amsterdam, J. v. Hardenberg, B. Visscher, en J. v. Nieuweveen. 1700—1701. in-fol°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *Die erste Liebe, das ist wahre Abbildung der ersten Christen. 1696.*

Historie der Kerken en Ketteren... tot... 1688... In het Neederduyts

vertaald. Vercierd met verscheyde Koopere Plaaten Door... Romeyn de Hooghe. Dl. I en II: Amsterdam, Seb. Petzold. 1701. Dl. III: Amsterdam en Groningen, P. en E. de Visser. 1729. in fol°. 3 dln. (K. B.)

Behalve de titelpr. bevatten Deel I en II dertig kopergravuren van Romeyn de Hooghe. Achter den titel van Dl. I een gegrav. portret van Frederik, Koning van Pruisen door G. Bellou. Oorspr.: *Unparteiische Kirchen- und Ketzer-historie*. Franckf. 1699. in-fol°. 2 dln. Herhaaldelijk herdrukt.

ARNOLDUS (BROEDER).

*Leven van de H. Angela van Foligno. Doornik, Casterman. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr. I. blz. 51.

ARREST Van den Raedt van Staten des Konings, Medebrengende Vernietinge en suppressie van de Academie van de Gereformeerde Religie tot Sedan. Gegeven tot Versailles, den 9 dag van July, 1681. [*Z. adres*] in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

Oorspr.: *Arrêt du Conseil d'Etat, pour l'extinction et suppression du Collége ou Academie de ceux de la religion prétendue réformée établis à Sedan. Du 9 Juillet 1681.*

ARTICLES Du Clergé de France, à ceux de la Religion Reformée pour accorder les deux Religions. Par ordre de sa Majeste Tres Chrétiene. Artykelen Door de Fransche Geestelijkheyt voorgestelt, Aen die van de Gereformeerde Religie. Om de twee Religien te vereenigen. Uit last van Sijne... Majesteit. Amsterdam, J. Balthasar. 1673. in-4°. 8 blz. (B. W. L.)

ARTICLES Du Sermens d'abjuration, que les Reformés de France sont obligés de faire en entrant dans l'Eglise Romaine. Artykelen van Den Eed van Afsweeringe, dewelcke *enz. Z. adres.* (1685.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

Fr. en holl. — Andere dr. T. 8165. Eenigszins verschillend hiervan zijn: *Belydenisse des Geloofs ende Formulier van de Abjuratie, welcke de soo genaemde nieuwlijcks Bekeerde in Vranryck* (sic) *moeten onderteeckenen.* Anno 1685. in-4°. (K. B.) en *Artyckelen vanden Eedt van Afsweeringe, De dewelke* (sic) *die van* (sic) *Gereformeerde Religie in Vrankijk* (sic) *genootsoekt* (sic) *sijn te doen; als sy tot de Roomse Kerck overkomen.* in-4°. 4 blz. (K. B.)

ARTICVLEN Ghemaeckt Van den Coninck van Vranckryck Met die Van de Ghereformeerde Religie. [*19 Oct.*] Nae de Copye Tot Parys, Ghedruckt by D. du Val. 1622. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Een andere dr. heeft 't adres: Utrecht, J. Amelisz. 1622. 3 Dec. (T. 1909). — Oorspr.: *Articles Faites par le Roy de France, Avec ceux de la Religion Reformée. Selon la Copye faicte A Paris, D. du Val. 1622.* in-4°. 8 blz. (K. B.) in den *Mercure françois*, VIII (1622), 837—44.

ARTICULEN Tegen de Gereformeerde In Vranckryck. Parys den 3 Augustus [1685.] *Zonder afz. tit.* in-4°. 4 blz. (K. B.)

Blz. 3 en 4: *Gedenk-dicht, Van de Miraakeleuse... Gesond-wording, welke God... gedaan heeft, aan Neetje Tjeerds... tot Harlingen, op den 15 Juni 1685. Oude styl*, onderteekend: H. T.

ARTICULEN Tot satisfactie aan de Eerw. Classis van Amsterdam, Van D°. Balthasar Bekker, Overgeleverd den 22 January 1692. Wegens syn uytgegeven Boek, genaamd de Betoverde Wereld. Amsterdam, G. Borstius. 1692. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Officiëele uitgave op last van de classis. Andere dr.: *Tot Amsterdam. 1692.* in-4°. 12 blz. (K. B.) De handteekening van den scriba van de classis is hier gedrukt, in 't vorige geschreven en: *Articulen* enz... z. afz. tit. of adres. In beide laatste drukken is ook aan 't slot afgedrukt de *Resolutie* der Classis op de Articulen. Nog: Leuwarden, H. Nauta. 1682 (sic). in-8°. 14 blz. (*Bibliographie van v. d. Linde* n°. 31).

ARTIKELEN tot satisfactie, Van de... Kerkenraad van Zwolle, Voorgestelt aan Dn. Fred: van Leenhof, En by syn E. ondertekent. Wegens syn uitgegeven Boeken, genaamt den *Hemel op Aarden*, desselfs *Opheldering*, en *Korte Andwoord.* Zwolle, G. Tydeman. 1704. in-4°. (K. B.)

Uitgegeven op last van den Kerkeraad.

ARTYCKELEN (De) ende besluyten der Inquisitie van Spaegnien, om die vande Nederlanden te overvallen ende verhinderen. [*gedagt. 16 Febr.*] *z. n.*

v. pl., v. dr. en z. j. (1568.) in-4°. 4 blz. (K. B.)

De K. B. bezit 3 drukken, onderling in spelling verschillende.

ARTIJCKELEN (Particuliere), ghetrocken uyt die Generaele, die den Coninck aen die vande Gereformeerde Religie heeft toe-gelaten, die welcke zyne Majesteyt niet en heeft ghewilt, inde voorschreven Generale begrepen te wesen, nocht int Edict... ghegeven te Nantes in April, Eñ niettemin door zyne Majesteyt toe-ghestemt, datse gantschelijck vollbracht... sullen worden... Ghetranslateert uyt de Fransoysche... tale, desen XXXI. Decembri. 1598. Ghedruckt, Anno 1599. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Afgedrukt bij *Benoît*, *Hist. der Reformatie in Vrankryk* (Authentieke Stukken achter Dl. I. blz. 48 vv.). Oorspr.: *Articles particuliers*, *extraicts des generaux*, *que le roy a accordez à ceux de la religion pretendue reformée* etc. in-8°.

ASSINK CALKOEN (J. M.), Pred. te Sloterdijk.

Specimen historico-theologicum Georgii Cassandri vitae atque operum narrationem exhibens. [*Dissert. inaugur. Traject.*]... Amst., H. W. Mooij. 1859. in-8°. (B. U. U.)

—— Zie ook *Geschiedenis d. chr. kerk* en *Kalender*.

ATHENAGORAS, Atheensche wysgeer.

Apologia vel Legatio, vel potius Supplicatio pro Christianis: ad Imperatores Antoninum et Commodum. A. Suffrido Petro Leouardiense... in Latinum ex Graeco translata, et justis commentariis illustrata: adiectis etiam castigationibus eiusdem, quibus textus graecus à mendis plurimis repurgatur.. Coloniae, Apud haeredes A. Birckmanni. 1567. in-8°. (VIII) en 396 blz. (K. B.)

De commentaar van Suffridus Petrus loopt van blz. 88—372 en geeft o. a. een overzicht van de reden van den haat tegen de Christenen en de eerste vervolgingen.

ATTESTATIEN (Publycke) En andere Extracten en Brieven, Dienende Tot bewijs van de leere, het leven en handel van Monsr. Jean de Labadie. Amsterdam, J. van den Bergh. 1669. in-4°. (XVIII) en 70 blz. (K. B.)

AUGUSTI (DR. J. C. W.).

Over het Aartsbisdom Utrecht. Naar het hoogd. van... Utrecht, J. G. Andriessen. 1838. in-8°. (M. M. N.)

Oorspr.: *Ueber d. Bedeutung des Erzbisthums Utrecht. Köln. 1838.* Afzonderlijk afgedrukt uit: *Rhein. Provinzial Blätter.*

AUGUSTINUS, de laude Hieronymi. Zie: *Hieronymus.*

AVSPICIVM Synodi Nationalis Ecclesiarum Reformatarum Belgicarum, quae celebratur Dordrechti, Ann. 1618 et 1619. Cum Nomenclatore Deputatorum ad hanc Synodum. Dordrechti, J. Berewout, 1619. in-4°. 32 blz. (K. B.)

De *Nomenclator* is een lat. uitgaaf van 't *Naem-register* (zie aldaar), zonder de fout in 't lijstje der gedaagden, en was in 1618 reeds verschenen als: *Nomenclator Synodi Nationalis Ecclesiarvm Reformatarvm Belgicarvm*, *quae celebratur Dordrechti, Anno 1618.* Dordrechti, J. Berewout. 1618. in-4°. 16 blz. (B. U. L.)

AUSSEMS (N. A. A.), Franciskaner.

De H.H. Petrus Baptista en zyne gezellen, eerste martelaars van Japan, gekruisigd te Nangasaki, den 5 Februarij 1597. bewerkt door...... 's Bosch, P. N. Verhoeven. 1862. in-12°. (B. K. A.)

Met lithogr., approbatie, voorrede en 2 bijvoegsels: het eerste geeft een lijst der Franciscanen, die van 1617 tot 1634 in Japan voor het geloof gestorven zijn, het tweede een dergelijke lijst van de Jezuieten van 1617 tot 1645. — 2e dr.: 's Bosch, G. Mosmans. 1863. (*Mes*, *Kath. pers.* blz. 17.)

A. V. H.

Zie: *Leven* v. d. H. Gudila.

AYSSESZ. (REYTSE), gest. 1574. Doopsgezind Martelaar.

Sommige belijdingen, schriftlijcke sentbrieuen, ende Christelicke vermaningen, Gheschreuen door Reytse Aysseszoon, van Oldeboorn (leggende geuangen binnen Leeuwerden).... Welcke gheuangen corts volghende

daer na om tghetuychenisse Jesu Christi, ter seluer stede zijn leuen gelaten ... heeft. Anno 1574. den 23. April. Noch is hier achter by geset eenen sentbrief ... aenden seluen gheuangen ... *Z. n. v. pl. en z. j.* in-16°. 95 bladen (B. L. L.)

Waarschijnlijk in 1577 gedrukt, blijkens een handschriftelijke aanteekening. Aan het slot verschillende liedekens. Waarschijnlijk te Haarlem bij G. Rooman uitgekomen. Zie *Bibl. Belg.* i. v.

AZEVEDO (G. D. DE).
Zie: *Begryp* (Kort).

B.

BAAN (J. VAN DER), geb. 1808. Hoofdonderwijzer te Zaamslag.

'Kerkelijke geschiedenis van de hervormde gemeenten in de classis Goes, in den vorm van geschiedkundige naamlijsten der predikanten bij die gemeenten... Goes, L. de Fouw. 1868—70. in-8°.

Brinkman's Catalogus, blz. 68. Slechts de eerste afdeeling verscheen, gewijd aan 's Heer-Arendskerke en Baarsdorp.

BACCI (P. J.), Presbyter Congregat. Orat. te Arezzo.
Zie: *Leven*... van Ph. Nerius.

BACHIENE (W. A.), 1712—1783. Herv. Pred. en Hoogleeraar in de Sterren- en Aardrijkskunde te Maastricht.

Kerkelijke Geographie der vereenigde Nederlanden: In zich behelzende, eene Beschryvinge, van den staat der Synoden, Klassen en Gemeenten, Der Hervormde Kerke, in ons Vaderland, met veele byzonderheden: uit echte Stukken verzameld, en, benevens [13] daartoe behoorende Landkaarten, In het licht gebracht.... Amsterdam, D. Onder de Linden, 1768—1773. in-8°. 4 stukken (K. B.)

De opdracht aan den griffier H. Fagel in het 4de st; elk stuk met uitvoerige alfabetische registers. — Hiervan latere uitgaven o. a. in 1791. 5 dln. (Vermeld in *Bodel Nyenhuis, Topograph. Lijst* n°. 124.)

Nieuwe Kerkelijke Geographiesche Zak- en reis-atlas, der Vereenigde Nederlanden. Als mede der Landen der Generaliteit, ingericht naar de Kerkelyke verdeeling dezer Landen, in Synoden, benevens derzelver onderhoorige Klassen .... Amsterdam, D. Onder de Linden en zoon, 1780. Met Privilegie van ... de ... Staaten van Holland en Westvriesland. in-4°. obl. (B. U. L.)

Onder dezen tit. zijn 14 kaarten van verschillend formaat bijeen gebracht. Zij schijnen eerst op verschillende tijden te zijn uitgegeven. Iedere kaart heeft het adres, sommige met een drukjaar (1768, 1770, 1771), de meeste zonder. Zij zijn tusschen 1764 en 1771 gegrav. door J. van Jagen. Ten slotte 2 kaarten van Duitschland en Frankrijk, welke hier niet bijbehoren

BACKHUSIUS (T. W.).

Acta Zegeri Bernardi Van Espen ... Paschasii item Quesnellii et Christiani Erkelii circa missionem hollandicam, variaque huc spectantia, magnam partem anecdota. Ab anno 1703 ad 1731 ... Editio nova, emendata. Accessit disquisitio historico-critica de gemino opusculo, circa Jura Belgarum, quod viro Clar. Petro Stockmans adscribitur. Mechliniae, P. J. Hanicq. 1827. in-12°. (B. U. L.)

Met voorrede van den uitgever X... en approbatie. Vert.: *Verhaal van hetgene Z. B. van Espen ... als ook Christiaan van Erkel en Paschasius Quesnel betrekkelijk de Nederlandsche zending verrigt hebben ... Een bijdrage tot de geschiedenis der Utrechtsche kerk. Uit het latijn door F. J. nan Vree.* Utrecht, J. R. van Rossum. 1836. in-12°. (B. U. L.) Met voorwoord van J. G. Wennekendonk en uitvoerige inleiding van den vertaler betreffende de geschiedenis der katholieken in Nederland na de Hervorming.

BAERLE (K. VAN), 1584—1648.
Zie: *Vale.*

BAETEN (J.).
Zie: *Verzameling enz.*

BÄHLER (P. B.).
Zie: *Guido de Brès.*

BÄHRING (B.).
Thomas van Kempen, prediker van

de navolging van Christus en zijne tijdgenooten ... Uit het Hoogduitsch. Amst. H. Hövekcr. 1863—1866. in-8°. (K. B.)

Stuk 1 en 2 in 1863 verschenen, waren vertaald door J. G. Verhoeff, van stuk 3 en 4 is K. F. Creutzberg de vertaler. Het boek bevat een uitslaande chromolith. prent en is uitgeg. door de Ver. ter bevord. v. christ. lectuur... Oorspr.: *Thomas von Kempen, der Prediger der Nachfolge Christi. Nach seinem äusseren und inneren Leben dargestellt.* Berlin. 1849. in-8°.

BAILLIU Schepenen ende Mannen van Schielant *enz.* (*Nader plakkaat tot bevestiging van het vorige tegen overtredingen, als te Zevenhuizen waren voorgevallen, 26 Juli 1616.*) *Z. n. v. dr.* een blad in-fol°. (K. B.)

Bij *Baudartius, B. VIII*, 31. — Vergel. *Placcaet* (*Van Bailliuw* enz.)

BAIRD (R.), geb. 1798.

Kerkelijke geschiedenis, kerkelijke statistiek en godsdienstig leven der Vereenigde Staten van Noord-Amerika ... Naar de hoogduitsche uitgave van K. Brandes bewerkt door A. W. van den Worm. Met eene voorrede van N. C. Kist. Schoonhoven, S. E. van Nooten. 1846—49. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *A View of Religion in America*, Glasgow. 1842. in-8°., duitsche bewerking: *Kirchengeschichte, Kirchl. Statistik u. religioses Leben der Vereinigten Staaten v. Nordamerika. Nach dem Engl bearbeitet von K. Brandes. Mit e. Vorw. v. A. Neander.* Berlin, G. Reimer. 1845. in-8°.

BAKKER (G.).

Zie: *Staat der Doopsgezinde* enz.

BALANCE Ontrent de Kerck en Politie binnen Utrecht, 't Zedert de Reformatie, tot desen tegenwoordigen tiidt toe. Voor Erasmus van Rotterdam, 1660. in-4°. 48 blz. (K. B.)

Voor de kerkgeschiedenis niet onbelangrijk overzicht van 1555—1660.

BALCANQUAL (W.).

Zie: *Hales (J.)*.

*BALLING (Den), of waer verhael van het ballingschap, de onheilen, ontsnapping en redding van den eerw. heer de Bay en andere geestelyken van Belgien in 1798 en 1799. Gent, Rousseau-Warrie. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 193.

*BALLINGSCHAP der belgische priesters naer de Fransche Guyanne, ten jare 1798 en 1799. Eerste deel, behelzende de vervoering op het schip de Bayonnaise. Tweede deel, behelzende de vervoering op het schip de Charente. Poperinge, Duclos-Visage. 1863.

Vlaemsche Bibliogr., III. 216.

*BALLINGSCHAP van den eerw. heer de Bay naer de fransche Guyane in Zuid-America, ten jare 1798. Brugge, F. de Pachtere. 1837. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 51.

BALLINGSCHAP van den eerw. heer Petrus Franciscus Heindryckx en van verscheide andere priesters, naer de eilanden Oléron en Ré, ten jare 1798, gevolgd van de naemlyst der bannelingen. Poperinghe, Duclos-Visage. 1860. in-8°. (B. U. Leuv.)

Met approbatie.

BALTHAZAR Bekker in Franeker. Een portret uit de zeventiende eeuw. Groningen, H. R. Roelfsema. 1848. in-8°. (K. B.)

Met gelith. tit. — De voorrede is onderteekend: *G. L-n.* d. w. z.: Groningen, Diest Lorgion.

BANNINGH (J.), Doopsgez. leeraar te Wormer en Jisp.

Eenvoudig Verhaal Van de Proceduuren gepleeght, in de Waterlandse Doopsgesinde Gemeentens tot Wormer en Jisp, Over het doen ophouden van een haarer Leeraaren in sijn Predikdienst, door een gepretendeert besluyt genomen, op den 2. April 1698, van vier voornaame Leeraaren. Namentlyk: Engel Arentsz van Dorregeest, Dr. Harmanus Schijn, Louweris Jansz Louwen, Harmen Reyntjes, Veroorsaakt door het zoo genaamde nieuw gevoelen der Gees-

ten, Engelen ende Duyvelen. Met de disputatien en voorvallen soo alse in deselve zyn geschiet, na waarheyd verhaalt door ..... Den tweeden druk verbeetert. Amsterdam, A. van Damme. 1698. in-4°. 44 blz. (B. D. A.)

1ste dr. met hetzelfde adres. 1698. in-4°. 44 blz. (K. B.)

BARBIERS (W. F.).
Zie: *Matthesius* (*M. J.*).

BARKEY (NIC.).
Zie: *Nüscheler* (*F.*).

BARLANDUS (H.), geb. 1482 of 1488. gest. c. 1542. Hoogleeraar in de Welsprekendheid.

Traiectensium Episcoporum Catalogus et eorum res gestae. Francofurti, J. Wechelus. 1585. in-8°. 110 blz. (K. B.).

Met drukkersmerk op den titel en aan het einde. Het boeksken is zeer onbeduidend. — Ofschoon met afzonderlijken titel en pagineering is dit boek niet afzonderlijk uitgegeven. Het maakt deel uit van: *Hadriani Barlandi Comitum historia et icones: cum selectis scholijs ad Lectoris lucem. Eiusdem Barlandi Caroli Burgundiae Ducis vita. Item Ultraiectensium Episcoporum Catalogus et res gestae. Eiusdem argumenti libellus Gerardo Noviomago auctore.* Francof. 1585. in-8°. — Een in-fol°. uitgave was in 1584 te Leiden verschenen bij Chr. Plantijn. — De naamlijst van Barlandus is ook afgedrukt door *Scriverius* in zijn *Batav. Illustr.* p. 3*—21*.

BARLOW (W.), gest. 1613. achtereenvolgens bisschop te Rochester en te Lincoln.

De Summe ende Substantie vande Conferentie de welcke syne .... Majesteyt van Groot Britannien belieft heeft te houden met de Heeren, Bisschoppen ende andere van sijn Clergie... den 14. Januarij 1603... Overgheset uyt de Engelsche Copie, ghedruckt tot London... Anno 1604. Leyden, G. Basson, 1612. in-4°. 48 blz. (K. B.)

Oorspr: *The Summe and Substance of the Conference, which, it pleased his... Majestie to have with the Lords Bishops... by W.B. London, J. Wonder. 1604.* in-4°. In 1605 en 1638 herdrukt.

BARNAUD (NIC.).
Zie: *Philadelphus* (*Eus.*).

BARONIUS (C.), 1538—1607. Kardinaal.
t'Roomsch Martelaren-boeck, Naer den heysch vanden nieuwen Calengier ende waerheyt der Kercklijcker Historien: Beschreuen deur... Waer by oock ghestelt zijn de Heylighen die inden laesten Roomschen druck by ghevoecht zijn: Met sommighe van desen Lande. Overgheset Door H. Adriani... Antwerpen, H. Verdussen. 1600. Met Gratie ende Priuilegie van acht Jaren. in-4°. (VIII), 222 en (2) blz. (G. B. R.)

Met gravure o. d. tit. en voorrede v. d. vert. Waarschijnlijk verkorte vert. van *Martyrologium Romanum cum notis C. Baronii.* Romae. 1586. in-fol°. — 2e dr.: Antw. Plantijn. 1589. in-fol°. Zie ook op *Martelaren-Boeck.*

BARRAUT (F.).
Zie: *Missie* (Wonderbaere ende gheluckighe)

BARTLETT (W. H.). 1809–1854.

De Pelgrim-Vaders of Puriteinen, stichters van Nieuw Engeland, naar het engelsch.... bewerkt met aanteekeningen en oorspronkelijke bijlagen, uit de beste engelsche en nederlandsche bronnen getrokken, door E. B. Swalue... Leiden, P. H. van den Heuvel. 1859. in-8°. (K. B.)

Met een plaat van A. Pleijsier. Bijlage 1: De eerste gemeente der Puriteinen in Nederland te Amsterdam. Bijl. 2: De gemeente der Puriteinen te Leiden, onder de leiding van John Robinson. Bijl. 3: Eenige bijzonderheden omtrent William Brewster en de vestiging der gemeente in Amerika. — Bewerking van: *The Pilgrim fathers; or, The Founders of New England in the reign of James the First. By W. H. Bartlett. With illustrations.* London, A. Hall, Virtue and C°. 1853. in-8°. (K. B.)

BASELIUS (J.), 1623—1661. Pred. te Kerkwerve op het eiland Schouwen.

J. B.. Sulpitius Belgicus, sive historia religionis, instauratae, corruptae et reformatae in Belgio et a Belgis à nato Christo ad annum 1500. Lugd. Batav., D. Lopez de Hàro. 1656. in-12°. (XXXVI), 320 en (4) blz. (K. B.)

Met drukkersmerk der Elzevirs o. d. tit., maar door S. Mathys te Leiden gedrukt. Zie *Willems*, n°. 1685. — Na een opdracht aan het stadsbestuur van Bergen-op-Zoom en een voorrede volgen eenige latijnsche gedichten. Blz. 270—276: *Elegia de Waldensibus* door R. Hofferus. Blz. 277 v. v. de Documenten. Het geschrift beantwoordt weinig aan den titel, zie *Moll*, I, XXV. — Het werd in 1739 in het hollandsch

uigegeven achter *Boxhorn*, *Nederl. Hist.* (Zie aldaar) met een voorrede van Leydekker.

BASNAGE (J.), 1653—1723. Sedert 1685 in Holland, van 1691 af pred. te Rotterdam, van 1709 in den Haag.

Histoire de la religion des églises reformées. Dans laquelle on voit la succession de leur eglise, la perpétuité de leur foy, principalement depuis le VIII. siecle; l'établissement de la Réformation; la perseverance dans les mêmes Dogmes depuis la Reformation jusqu'à present. Avec une Histoire de l'origine et du progres des progres des principales erreurs de l'Église Romaine. Pour servir de réponse à l'histoire des variations des églises Protestantes, par... Bossuet. Rott., A. Acher. 1690. in-8°. 2dln. (XXIV) en 540, en 608 blz. (K. B)

Een zeer vermeerderde en verbeterde herdruk zag in 1721 te Rotterdam het licht in 5 deelen in-8°. (B. W. L.) en in 1725 eveneens te Rotterdam in 2 deelen in-4°. (K. B.) Dit werk vormt het vierde gedeelte van *L'Histoire de l'église depuis Jesus Christus*, dat dezelfde auteur in 1699 te Rott. in het licht gaf.

Dissertationes historico-theologicae, I. De Haeresi Apollinaris. II. De variis Athanasio supposititiis operibus. III. Adversus Simonium. IV. Item Divi Chrysostomi Epistola ad Caesarium... Rott., P. v. d. Slaart. 1694. in-8°. (K. B.)

Herdr. van *Divi Chysostomi epistola ad Caesarium monachum*, *cui adjunctae sunt tres epitolicae dissertationes* etc.... Rott., 1687. in-8°.

BASNAGIUS (S.), 1638—1721. Waalsch Pred. te Zutphen.

De rebus sacris et Ecclesiasticis exercitationes historico-criticae. In quibus Cardinalis Baronii Annales, ab Anno Christi XXXV, in quo Casaubonus desiit, expenduntur: Tum et multa Adversus Bellarminum, Lightfootum, Pagium, et alios discutiuntur; plurimique Historiae et Chronologiae errores emendantur. Ultrajecti, Ex officina Guill. vande Water. 1692. in-4°. (XLVI), 697 en (15) blz. (B. U. G.)

Met opdracht aan bestuurders van graafschap en stad Zutphen. — Herdr. in 1717.

BATELIER (J.), gest. 1672. Remonstr. pred. in den Haag.

Zie: *Brief inhoudende* en *Verhael van een Disputatie*.

BAUDARTIUS (GUIL.), 1565—1640. Pred. te Kampen, Lisse en Zutphen.

Memoryen ofte Cort Verhael Der Gedenck-weerdichste so kercklicke als werltlicke Gheschiedenissen van Nederland, Vranckrijck, Hooghduytschland, Groot Britannyen, Hispanyen Italyen, Hungaryen, Bohemen, Savoyen, Sevenburghen ende Turkyen, Van... 1603, tot... 1624. Beschreven door... Tweedde Editie grootelicx vermeerdert... Tot Arnhem,... by J. Jansz. Anno 1624. in-fol°. 2 dln. Dl. I: (XX), 230 (*niet* 320), 50, 55, 81 (*niet* 83), 112, 207, 136 en 148 blz. Dl.: II. (IV), 69, 163, 223, 184, (24), 134 en (6) blz. (K. B.)

Dl. I. met door A. Poel gegrav. portret van B., gegrav. tit. en 25 portretten. Dl. II. 21 portretten. Dl I. met voorrede, holl. gedichten van S. Damman, G. de Bouma, J. Revius, G. Silvanus, Z. Heyns, en A. L. V. A., lat. gedichten v. G. Wilkius Silesius, J. A. B. Lanberg en P. Gakel; Dl. II. met registers achter het 15e en achter het 16e boek. Andere exemplaren van dezen zelfden druk hebben het adres: *Tot Zutphen By Andries Janss. van Aelst... 1624*. De 1° dr. is: *Memorien, ofte Kort Verhael der Ghedenckweerdighste geschiedenissē Van Nederlandt ende Vranckcryck* (sic) *principalijck: Als oock van Hooghduytschland* enz.... *Van... 1612 (daer het... Em. van Meteren ghelaten heeft) tot... 1620. Beschreuen door..... Eerste editie.* Arnhem, J. Jansz. 1620. in-4°. (V.), 478 (479) en (7) bladen (K. B. waar de laatste 7 bl. ontbreken.) Met gegrav. tit., opdracht a. d. St. Gen., lijst v. d. leden der St. Gen. en v. d. Raad v. State, voorrede en een lat. gedicht van G. Wilkius, aan het slot de drukfouten en register. De 1e editie loopt van 1612 tot 1620, de 2e. van 1603 tot 1624. In de laatste wordt van de jaren 1603 tot 1611 slechts de kerkelijke geschiedenis medegedeeld, daar v. Meteren de politieke gesch. geschreven had.

— Zie ook op *(Couet J.)*.

BAUR (A.), Pred. te Sontheim.

Maarten Luther in zijn leven en ontwikkeling geschetst door... Uit het Hoogduitsch vertaald door Dr. J. Hartog... Utrecht, Kemink en zoon. 1879. in-8°. (M. M. N.)

Met voorbericht v. d. vert. — Oorspr.: *Martin Luther, Ein Lebensbild.* Tübingen, Fues. 1879. in-8°.

BAUR (F. CH.), 1792—1860. Hoogleeraar te Tübingen.

Het Christendom en de christelijke kerk der drie eerste eeuwen... In het Nederlandsch overgezet door H. A. Gillot. Utrecht, L. E. Bosch en zoon. 1867. in-8°. (K. B.)

Jrg. 1867 v. d. *Nieuwe Theol. Bibl.* — Met voorrede van den vertaler. — Oorspr.: *Das Christenthum und die Christliche Kirche der drei ersten Jahrhunderte.* Tübingen, L. F. Fues. 1853. in-8°.

BAVEGEM (J. B. van), geb. 1801. Pastoor te Zwijndrecht bij Antwerpen.

Het Martelaarsboek der Belgische Geestelijkheid tijdens den inval en het bestuur der fransche Jacobijnen in ons vaderland van 1792 tot 1802, benevens de marteldood van eenige fransche geestelijken, die eene schuilplaats in België gezocht hadden, door... Borgerhout, Peeters-Van den Bemden. 1872—1873. in-8°. 6 dln. (B. U. Leuv.)

Met opdracht, voorrede en approbatie.

BEANTWOORDINGE (Viervoudige) Van Beswaarnissen, voorgesteld aan Balthasar Bekker... Over sijn Boek, genaamd De Betoverde Weereld. Zynde I. Extracten, door Gecommitteerden des Kerkenraads, met de korte Aantekeningen van den Auteur, die tot mondelinge Conferentie hadden mogen dienen. II. De XIII. Artykelen, hem eerst van den Kerkenraad, en daarna van de Classis voorgesteld: met sijn Antwoord op de selve, en ene Acte van Satisfactie daar by van hem aangeboden. III. De VI. Onderhandelingen der Gecommitteerden van de Classis, met den Auteur gehouden, behelsende de voornaamste Beswaarnissen tegen het gemelde Boek; en syne Antwoorden op een ieder van deselve. IV. D'Artykelen van Satisfactie, hem laatst van de Synodus tot Alkmaar voorgehouden, met sijn Antwoord naderhand daar op gesteld. Amsterdam, D. van den Dalen. 1692. in-4°. (XIV), 74, 108 en (2) blz. (K. B.)

Met voorrede met handteekening van Bekker.

BEAUCHAMP (A. DE).

Geschiedenis van de rampen en gevangenschap van Pius den VII, onder de regering van Napoleon Buonaparte; Voorafgegaan en gevolgd van eene juiste beschrijving der voornaamste gebeurtenissen in het leven van dien Opperpriester, van zijne geboorte af, tot zijn terugkomst binnen Rome in het jaar 1814. Met alle de bewijsstukken, bevattende zijne reizen in Frankrijk, zijne briefwisseling en verdere belangrijke zaken. Gevolgd naar het Fransch van.... Nieuwe Uitgave. Breda, W. van Bergen en Comp. 1823. in-8°. (B. K. A.)

Met opdracht v. d. vert. en voorrede. Blz. 143—309 bewijsstukken. 1e dr.: Breda, F. B. Hollingerus Pypers. 1815. in-8°. — Oorspr.: *Histoire des malheurs et de la captivité de Pie VII, sous Buonaparte.* Paris, Leprieur. 1814 of 1815. in-12°.

BEAUFILS (P. W.), 1674—1757. Jezuiet.

*Leven der heylige moeder Joanna-Francisca Fremiot de Chantal.... door.... Gend, J. J. L. Rousseau. 1842. in-12°.

Herdr. aldaar, 1852. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10043 en 10114. — Oorspr.: *La vie de la bienheureuse Mere Jeanne-Françoise Fremiot de Chantal; Fondatrice... de la Visitation Sainte Marie...* Annessi, J. B. Burdet. 1751. in-12°.

BEAUFORT (Jhr. W. H. DE), geb. 1845. Lid v. d. Tweede Kamer d. St. Gen.

De verhouding van den staat tot de verschillende Kerkgenootschappen in de republiek der vereenigde Nederlanden 1581—1795. Academisch proefschrift... Utrecht, Kemink en zoon. 1868. in-8°. (K. B.)

BECA (J. DE).
Zie: *Beka.*

BECELAERE (A. VAN).
Zie: *Pellico (Silvio).*

BECIUS.
Zie: *Copye* van de Remonstrantie.

BECKER (A. DE), Pastoor.
Kort Verhael van het Mirakuleus Beeld van Maria Ter Nood, genaemd O. L. V. van Merchten, uitgegeven door .... Brussel, J. Vandereydt. 1855. in-12°. (B. B. B.)

Met approbatie, houtsneê en voorrede.

BECKER (F. R. DE), geb. 1823. pastoor te Droogenbosch.
*Korte levensbeschryving van den gelukzaligen Joannes Berchmans... Leuven, Van Linthout. 1864. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III, 48.

BEDA, 674—735.
Het Leven van den H. Martelaer Justus, een negen-jarigh Kint. Beschreven door .... Antwerpen, A. Everaerts. *z. j.* in-12°. (B. B. B.)

BEEK (J. A. VAN), Oud-kath. pastoor te Rotterdam.
Overzicht van de geschiedenis der Hollandsche Kerk sedert de invoering der Hervorming en de oprichting van het aartsbisdom van Utrecht en van de bisdommen van Haarlem en Deventer, onder paus Paulus IV. 12 Mei 1559. Derde vermeerderde en verbeterde uitgave bewerkt door... en H. J. Hooykaas. Rotterdam, A. Eeltjes. 1886. in-fol°. (B. U. U.)

BEELEN (T. T. H.).
De Bisschoppen van Utrecht en hun politiek bestaan. Historische schets... Amsterdam, A. H. van Gorcum. 1855. in-8°. (B. L. L.)

BEETS (NIC.), geb. 1814. Hoogleeraar te Utrecht.
De Aeneae Sylvii, qui postea Pius Papa Secundus, morum mentisque mutationis rationibus. [Diss. inaugur. Lugd. Bat.] Harlemi, Haeredes F. Bohn. 1839. in-8°. (K. B.)

Leven en karakter van Johannes Henricus van der Palm... Leyden, D. du Mortier en zoon. 1842. in-8°. (K. B.)

Met portret van v. d. P. gegrav. d. J. P. Lange naar een schilderij van C. H. Hodges; met vele bijlagen, waaronder facsimile en lijst der werken van v. d. P.

De Martelaren. Vaderlandsche herinnering aan de Hervormde gemeente bij de viering van den gedenkdag der Hervorming... Utrecht, Kemink en zoon. 1867. in-8°. (B. U. U.)

—— Zie ook: *Geschiedenis der christ. kerk.*

BEGHINSEL (Het) oft Oorspronck Vande Orden onser L. Vrouwen, Ghenoempt Annvntiaten. Met den Reghel der seluer Orden. Inde Nederduytsche tale ghestelt deur F. G. S. Noch is hier by ghevoeght een cort verhael vande principaelste Priuilegien, Gratien, ende Afflaeten, der seluer Orden ghegundt. Loven, J. Maes. 1614. in-8°. 64 blz. (K. B. B.)

Met approbatie. — Latere dr.: *Het beginsel enz.... in de nederduytsche taele ghestelt deur F. Guillelmus Spoelberch* enz... Loven, B. Maes. 1615. in-12°. (*Servais Dirks*, blz. 156.)

*BEGHINSEL (Het) oft Oorspronck Vande Orden Onser L. Vrauwe, ghenaemt Annvntiaten. Noch is hier by ghevoeght een kort verhael vande principaelste Privilegien, Gratien, ende Aflaeten, de selve Orden ghegunt. Nieuwelijcx in 't licht ghebrocht door de Annuntiaten van Ghendt. Ghendt, Weduwe ende Hoirs van Jan vanden Kerchove. *z. j.* in-12°. 24 blz.

Over de stichting van verschillende kloosters. *Vanderhaeghen*, II. n°. 1026.

BEGINSEL (Het) en voortganck der geschillen, scheuringen, en verdeeltheden onder de gene die Doopsgesinden Genoemt worden, In dese laetste Eeuwe... tot... 1615. Getrouwelyck beschreven door J. H. V. P. N. Ende nu door J. K. J. H. D. K. F. in 't licht gegeven. Hier is noch achter aen gevoeght een Extract uyt seecker Boeck, geschreven van de Munstersche Oproermakers, handelende van de mirakelen die te Munster onder haer geschiet zijn. Amsterdam, T. Houthaak. 1658. in-4°. (VI) en 74 blz. (B. D. A.)

Door Carel van Gent. Met voorrede. Door J. Chr. Jehring in 't duitsch vertaald en in 1720 te Jena uitgegeven.

BEGRIIP (Kort) des levens van den H. Liborius bisschop, besonderen Patroon tegen de pynen van Steen ende Graueel... Antwerpen, J. Mesens. 1659. in-8°. (XIV), 150 en (2) blz. (B. U. G.)

Met opdracht v. d. schr. Petrus de Louwe, Priester, en met approbatie.

BEGRYP (Kort) der geschiedenis van het mirakuleus beeld van O. L. Vrouw van Hanswyck, eertyds buyten, nu binnen Mechelen, of verhael van deszelfs oorsprong, eerdienst, wonderdaden en bezondere plechtigheden; By een vergaederd uyt de werken van... Petrus Croon... P. Siré... en uyt andere geloofweerdige Schryvers of Authentieke bewyzen... in druk gegeven... door eenen vyf-en-zeventig-jaerigen oog-getuygen .... Mechelen, J. F. Gils... 1838. in-8°. (B. U. G.)

Door J. Schaeffer, Kanunnik en archivaris van het aartsbisdom.

BEGRYP (Kort) der historie ofte leuen van den geluk-zaligen Bernardus a Corleone, leeken-broeder, van het orden der Minder-broeders Capucienen, Getrocken uyt het Proces zynder Beatificatie... Cortryck, J. De Langhe. 1768. in-12°. (B. U. G.)

BEGRYP (Kort) der Historie Van het... Mirakeleus Beeld van O. L. Vrouwe van Troost, Rustende tot Vilvoorden in de Kerke der Carmeliterssen. Antwerpen, J. E. Parys. *z. j.* in-8°. (K. B. B.)

Met opdracht en approbatie.

*BEGRYP (Kort) der kerkelyke geschiedenis, sedert de dood van den H. Petrus tot Leo XII, door eenen priester. Rousselaere, van Hee. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 193.

BEGRYP (Kort) der levens van den H. Trudo, Apostel van Haspengouwe, Stigter van het hier voorens Abdye, en bezonderen Patroon der Stad St. Truyden, en van den H. Eucherius Bisschop van Orleans. Getrokken uyt verscheyde Oude en geloofweerdige Schryvers, als Donatus, Stephelinus Surius, enz. St. Truyden, J. B. Smits. 1806. Met Approbatie. in-12°. (B. B. B.)

Met voorrede.

BEGRYP (Kort) der Mirakelen... Geschied door de voorspraeke van de... Moeder Gods Maria geviert binnen Scherpenheuvel... Door eenen Priester van de Congregatie der zelver Plaetse. Overgezet uyt de Fransche Taele. Turnhout, P. Corbuls. *z. j.* in-12°. (B. U. G.)

BEGRYP (Kort) des Levens ende der deughden vande weerdighe Joanna van Randenraedt geestelycke dochter Onder de Bestieringhe der Societeyt Jesu. Door eenen Priester der selve Societeyt. Antwerpe, A. Graet. 1690. in-8°. (X), 351 en (3) blz. (K. B. B.)

Met door L. A. le Pouire gegrav. portret opdracht, voorrede en approbatie.

BEGRYP (Cort) vande ghevangenisse, pynen ende glorieuse doodt der saeligher Martelaeren van Gorcom Uyt Estius ende meer andere Schryvers ghetrocken Door eenen Minder-broeder Recollect deser Nederlantsche Provincie. Antwerpen, P. Bellerus. 1676. Superiorum Permissu. in-12°. (XIV) en 92 blz. (K. B. B.)

Met opdracht v. d. schr. C. Wouters, Guardiaan v. h. Convent der Minder-broeders Recollecten te Brussel.

BEGRYP (Kort) van de historie, ende oorspronck der Capelle, ende Kercke van onse Lieve Vrouwe Ter Muylen, gelegen in de parochie ende baronie van Liede-kercken. Van het Miraculeus Beeldt Der... Maghet... Maria het welck aldaer ge-eert wordt *ens*... Brussel, C. de Vos. (1758.) Met Approbatie. (K. B. B.)

Met gravure van het beeld door H. Emmerechts.

BEGRYP (Kort) van de Historie en Mirakelen van Onze Lieve Vrouwe Van Dadizeele opgedragen aen Z. H. J. J. Faict, bisschop van Brugge door L. Gervoson... ten jare 1866. Twaelfde uitgaef. Brussel, H. Goemaere. 1866. in-8°. (B. B. B.)

Gervoson is de uitgever, niet de schr. De voorrede leert, dat de 1e dr. is van 1618, achtereenvolgens herdrukt in 1670, 1729, 1763 [van den 5de dr. 't jaar niet vermeld], 1815, [7e dr. jaar niet vermeld], 1837, 1845, 1851 en 1860. — De 14e dr.: Brussel, H. Goemaere. 1875. in-8°. (B. B. B.)

BEGRYP (Kort) van de Historie, van het oud vermaert miraculeus beeld van Onse Lieve Vrouwe van Troost, Rustende tot Vilvoorden in de Kercke der Carmeliterssen. Getrocken uyt de Historien, daer af in het lanck gemaeckt van diversche Auteurs. Met permissie van d'Oversten. Brussel, G. Pauwels. (1683.) in-12°. 93 en (3) blz. (B. B. B.)

Met gravure, berijmde opdracht en voorwoord.

*BEGRYP (Cort) Vande Mirakelen, Gheschiedt door ende aen aen het Beeldt des H. Patriarchs Dominici Wt den Hemel ghebracht door de H. Moeder Godts Inde Kercke der Predic-Heeren Te Soriano. Ghendt, S. Manilius. 1649. in-12°. (XXXII), 193 en (3) blz.

Door Ch. Myleman. — *Vanderhaeghen*, II. n°. 1163. — *Tweeden Druck*. Ghendt, B. Manilius. 1672. in-12°. (XXIV), 156 en (4) blz. *Vanderhaeghen*, II. n°. 1249.

BEGRYP (Cort) van de Mirakelen, oft Wonder-wercken, Gheschiet door 't ghebruyck Des ghewyet Broodts, ende door T'aenroepen van den H. Noot-helper S. Nicolaus Tolentyn Priester van S. Augustijns Eremytsche Ordre. By een vergadert door A. B. C. D. E. Ghendt, B. Pauwels. 1644. in-12°. (XXXII), 250 en (16) blz. (B. U. G.)

Met approbaties van Nov.-Dec. 1641, opdracht, tafel enz.

BEGRYP (Kort) Van het ghene dat gheschreven vvordt door de Patres van de Societeyt Jesv, met brieven van... M. DC. XXVII. Aengaende de Koninckrijcken van Japonien. Naer de Copije, ghedruckt in 't Spaensch tot Madrid By A. Parra. Anno 1629. [*Aan 't eind*]: Antvverpen, H. Aertssens. 1629. in-8°. 16 blz. (B. U. G.)

*BEGRYP (Kort) van het leven, de dood, wonderheden en weldaden van de... zalige Margareta van Loven. Elfde druk. Leuven, Van Linthout. 1851. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 44.

*BEGRYP (Kort) van het Leven, Deugden en Mirakels, van den heyligen Petrus Regolatus van het Orden der Minder-Broeders, geseyt Observanten Gestelt onder het getal der Heyligen door.... Benedictus den XIV. Op den 29. Junius 1746.... Ghendt, M. de Goesin.... (1747.) in-12°.

Vanderhaeghen, III. n°. 2949. Met approbatie van 1 Mei 1747.

BEGRYP (Kort) van het Leven, Deughden, en Mirakelen van de H. Margarita van Cortona Van de Derde Orden van... Franciscus... Ghetrocken uyt het Leven beschreven door haeren Biechtvader Pater Juncta, en een andere tot Roomen uyt-ghegeven. Door eenen Minderbroeder Recollect. Met Approbatie. Ghendt, J. Eton. 1728. in-8°.

*BEGRYP (Kort) van het leven ende mirakelen van de salige Michelina Weduwe van den derden Regel van den Heyligen Vader Franciscus Saligh verklaert door... Clemens den XII. den 24. April 1737. (Gent, M. de Goesin. 1738.) in-12°.

Vanderhaeghen. III n°. 2929. — Met approbatie van Mei 1738.

BEGRYP (Kort) van het Leven ende Mirakelen Van den Heylighen Hyacinthor, Confessoor der Predick-heeren

Ordre. Grooten Favariet van... Maria, Toevlucht ende vertrooster van alle siecke ende mistroostighe menschen. Brvssel, G. Scheybels. 1641. in-12°. 130 blz. (K. B. B.)

*BEGRYP (Kort) van het leven en deugden van de Heylige Coleta Ervormster van het Order van de heylige Clara. Gend, J. Gimblet. *z. j.* (1781.) in-12°.

Vanderhaeghen, IV. n°. 6693. Met approbatie van 28 Oct. 1781. Nog een *Kort begryp van het leven... van de salige Coleta*... Gent, P. F. de Goesin. 1759. in-12°. bij *Vanderhaeghen*, VI. n°. 13226 en Gent, C. P. de Goesin. 1825. in-12°. *Vanderhaeghen*, VI. n°. 13672.

BEGRYP (Kort) van het Leven ende Mirakelen van den saligen Mattheus van Girgenten Bisschop der selve Stad, En Religieus van het Seraphinsch Order der Minder-broeders Observanten. Getrokken uyt het Authentieq Proces van syne Beatificatie... Gendt, Wed. M. de Goesin. (1768.) in-12°. (K. B. B.)

Met approbatie van 29 Maart 1768.

*BEGRYP (Kort) van het leven van den H. Adrianus. Gent, J. J. Rousseau. *z. j.* in 18°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10205.

*BEGRYP (Kort) van het leven van den heiligen Carolus-Borromeus, byzondere patroon der stad Loven. Leuven, Van Linthout en Van de Zande. 1838. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 44.

*BEGRYP (Kort) Van het Leven van den H. Livinus Bisschop ende Martelaer, patroon van Gendt. Ghendt, P. de Goesin. 1719. in-16°.

Vanderhaeghen, VI. n°. 12970.

*BEGRYP (Kort) van het leven van den H. Paus Pius den V. met de beschrijvinghe van de triomphe die vertoont sal worden in den solemnelen Ommeganck. Ghendt, A. en M. Graet. 1713. (*formaat?*).

Vanderhaeghen, III. n°. 2217.

BEGRYP (Kort) van het stigtende leven van den H. Leonardus, als ook van het broederschap en aflaeten van den zelven, Wiens Reliquien rusten in de Kerke van Peuthy, by Vilvoorden. Brussel, P. van Gindertaelen. 1817. in-12°. (B. B. B.)

Met approbatie en voorrede.

*BEGRYP (Kort) van het Uytmuntende... Leven en Mirakelen van den Gelukzaligen... Bernardus van Offida... Guardiaen van het Order der Minder-Broeders van S. Franciscus, gezeyd Capucinen..., Derden Druk. Gend, F. J. Bogaert. *z. j.* in-8°.

Vanderhaeghen, V. n°. 8117.

BEGRYP (Kort) van het wonderbaer leven en miraekelen van den heyligen Macharius... Die besonderlyk tot Gend, en andere Plaetsen van Vlaenderen en Nederland geviert word. Getrokken en by een vergaedert uyt verscheyde geloofweerdige Schryvers uyt de eygene Officien van de... Cathedrale Kerk van S. Baefs tot Gend, ende uyt andere oude Schriften.... Gend, Wed°. van Michiel de Goesin. *z. j.* (c. 1767.) in-8°. (B. U. G.)

Met approbatie en voorrede. — Hiervan bestaat een herdruk bij de Wed. M. de Goesin evenzeer zonder jaar. (Zie: *Vanderhaeghen*, *III.* n°. 3391). Herdruk van: *Kort Begryp van het wonderbaer leven en mirakelen van den H. Macharius.* Gend, P. de Goesin. 1735. in 8°; de opdracht is onderteekend door den schr.: Winand- de-St. Henri. (zie *Vanderhaeghen*, III. n°. 2689, terwijl aldaar n°. 2887 en VI, n°. 13286 nog drukken z. datum van P. de Goesin en diens weduwe vermeld zijn.)

BEGRYP (Kort) Van het wonderlijck Leven van den H. Joannes Capistranus Confesseur Van de Orden der Minder-broeders, met den Oorsprongh en Instellinge van het Broederschap... Door eenen Minder broeder Recollect. Antwerpen, G. Berbie. 1758. in-12°. (B. B. B.)

Met gegrav. portret en wapen, opdracht, voorrede en approbatie. — Vroegere dr.: Antwerpen, H. Thuillier. 1695. in-12°. (*Servais Dirks*, blz. 295.)

*BEGRYP (Kort) van 't leven van den H. Rumoldus. Brussel. (1775.) in-8°.

Door G. D. de Azevedo. Zie: *v. Doorninck*, II. n°. 387.

BEGRYP (Kort) van 't leven vande vijf Heyligen: Isidorvs, Ignativs, Xaverivs, Teresia, ende Philippvs Nerivs .... Overgheset uyt d'Italiaensche copye, ghedruckt tot Roomen, 1622. Door G. V. S. C. V. A. Met sekere Aflaten ... Hantwerpen, C. Verschueren. 1626. in-8°. 16 blz. (K. B.)

BEGRYP (Cort) van 't wonderlyck leven der Salighe Maghet ende Suster vanden derden Reghel der penitentie van S. Dominicvs Rosa de Sta. Maria nu Solemnelijck Ghebeatifizeert... Antwerpen, J. Mesens. 1668. in-12°. 24 blz. (B. B. B.)

*BEGRYP (Cort) van T Wonderlyck Leven Des H. Seraphinschen Vader Franciscus. Antwerpen, A. van Brakel. 1647 en 1650. in-12°. 2 dln.

Servais Dirks, blz. 194 en 195. Dl. I met 31 kopergrav. van van den Enden: Dl. II heeft o. d. tit. nog: *Met een cort begryp vande vruchten ende Zielwinninghe die de Seraphinschen Ordre inde vier deelen des Werelts ghedaen heeft ende noch doet. Bezonderlyck vande bekeeringhe vande Nieuwe Werelt. Vergaedert door eenen P. der Minder-broeders tot Brussel* n. l. Paul Weerts. Met gravures van Dannoot en opdracht aan ridder F. de Marselaer, burgemeester van Brussel.

*BEGRYP (Cort) Van 't wonderlijck Leven ende gheluckigh Sterven der Enghelsche Maghet S. Aldegondis Abdisse ende Patronisse van Maubeuse. Ende oock van de Prochie van Deurle ... Ghendt, J. Danckaert. *z. j.* in-12°. 48 blz.

Vanderhaeghen, II. n°. 1765. Met opdracht onderteekend: *Ae. V. L.*

BEKA (J. DE.), Kanunnik te Utrecht.

Joannes de Beka ... et Wilhelmus Heda ... de Episcopis Ultraiectinis, recogniti et notis historicis illustrati ab A. Buchelio ... Accedunt L. Hortensii ... Secessionum Ultraiectinarum libri, et Suffridi Petri ... Appendix ad Historiam Ultrajectinam. Ultraiecti, J. a Doorn. 1643. in-fol°. (XX), 173 (*niet*: 198) en (15), (IV), 332, 12 en (32), (VIII), 180 en (32) blz. (K. B.)

Met titelpr. Het boek werd na den dood van Buchelius door Lappius van Waveren in 't licht gegeven. Beka, Heda en Hortensius beginnen allen met afz. tit. en pagin. Na een grieksch vers van A. Aemilius en de opdracht van den drukker volgen Lat. gedichten op Buchelius van Anna Maria à Schurman, A. Vorstius, C. Barlaeus, J. Nellesteyn en N. Hamel. Daarna een lijst met de holl. namen van de in den tekst in 't lat. genoemde plaatsen, rivieren enz.; dan een kaartje: *Dioecesis et ditio traiectensis antiqua iuxta tabulas et diplomata formata* z. naam van grav. De 3 stukken zijn allen voorzien van opdrachten en voorreden der schrijvers en aan het slot van uitvoerige registers. Aan 't eind van stuk I vindt men een lat. gedicht ter verheerlijking van Utrecht, achter stuk II een dergelijk van Gerardus Listrius en achter de praefatio van Hortensius is een lat. gedicht van Th. Dousa over den herdruk van Beka, Heda en Hortensius. — De 1ste dr. van Beka is van 1611: *Chronicon Johannis de Beka ... continens res gestas episcoporvm sedis Vltraiectinae et Comitum Hollandiae a Christo nato usque ad ... 1345. Expletum porro appendice, deducta ad ... 1574. Auctore Suffrido Petri ... B. Furmerius ... recensuit et notis illustravit.* Franequerae, R. Doyema, 1611. in-4°. (VIII), 189 en (3) blz. (K. B. B.) Met opdracht van Furmerius aan Willem Lodewijk van Nassau en de Staten van Friesland en opdracht van Beka, daarna het Chronicon met Appendix. Ten slotte een woord van Furmerius tot den lezer. — De 2e dr.: *Historia Vetervm Episcoporvm Vltraietinae Sedis, et Comitvm Hollandiae explicata Chronico Johannis de Beca ... Et ... Historia Guilhelmi Hedae ... auctoris nunquam editi, completa Appendice ... auctore Suffrido Petri ... Bernardo Furmerio ... recensente, et notis illustrante.* Franequerae, R. Doyema. 1612. in-4°. (VIII) en 426 blz. (K. B.) Het eerste gedeelte is van denzelfden inhoud als de dr. van 1611, maar verschilt b. v.: in dien van 1611 is de opdracht met cursief letter gedrukt. — Het werk van Beka is in den aanvang der 15e eeuw in 't holl. vertaald en met vele bijvoegsels voorzien. Deze zoogen. « vermeerderde » Beka is afgedrukt in *Matthaei Veteris aevi analecta.* in-8°. Dl. V of in-4°. Dl. III. *Dr. M. F. A. G. Campbell* heeft in *Nijhoffs Bijdragen*, VI. 181 v.v. de vertaling aangevuld met het slot — dat in de uitgave van Matthaeus ontbreekt — naar een handschrift der K. B. Een oude fransche vert. vermeldt *van Wijn*, *Huiszittend Leven*, I. 311. Zie ook *Dodt van Flensburg* in den *Vriend des Vaderlands*, VIII. (1834) blz. 407.

BEKKER (B.), 1634—1698. Pred. te Oos-

terlittens, Franeker, Loenen, Weesp en Amsterdam.

Kort Bericht van... Aangaande alle de Schriften, Welke over sijn Boek de Betoverde Weereld Enen tijd lang heen en weder verwisseld zijn Franeker, L. Strik. 1692. in-4°. 72 blz. (K. B.)

Met voorrede, daaronder de handteekening van den schr. — *De tweede Druk, met enige stukken vermeerderd.* Amsterdam, D. vanden Dalen. z. j. in-4°. 80 blz. (K. B.) De naam van B. onder de voorrede is hier gedrukt.

BEKKERS (B.) Naakt Verhaal Van alle de Kerkelike Handelingen, Voorgevallen In den Kerkenraad en de Classis van Amsterdam, alsmede in de Synoden van Noord-holland, tsedert den 31. May 1691. tot den 21. Aug. 1692. Na vervolg des tijds uit de eigene Acten en bygevoegde stukken der voornoemde Kerklike Vergaderingen tsaamgesteld, en met Aantekeningen van den Auteur over verscheidene omstandigheden breder verklaard. Amsterdam, D. vanden Dalen. 1692. in-4°. (XII), 80, 40 en 78 blz. (K. B.)

Voorrede met de handteekening van den schr.

—— Zie ook: *Hornius* (*G.*).

BELKUM (K. VAN), Godsdienst-Onderwijzer.

De Kerken onder het kruis. Schetsen en beelden uit de Geschiedenis der Fransche Protestantsche Kerk... Leeuwarden, U. Proost. 1857. in-8°. (B. W. L.)

—— Zie ook: *Mart. Luther.*

BEMMEL (A. J. VAN), Pastoor te Kabauw.

'Levens der Heiligen op elken dag van het jaar. Utrecht. 1863. in-8°. (?) 2 dln.

Mes, Kath. pers. blz. 23.

—— Zie ook op *Chantrel, Dumax, Lafond* (*E.*).

BENAVIDES (A. DE), Minderbroeder.

Reqveste Oft Verhael D'welck... Pater... Joannes de Santander Commissarius Generael der Minder-broeders Orden van Indien presenteert aen.. Philippus den IV. Door.... Waer in ghehandelt wort van de... Bekeeringhen ende nieuwe ontdeckinghen, door t'middel van de Patres deser Seraphischer Orden... Met oorlof ghedruckt. Tot Madrid inde Conincklijcke Druckerije. 1630. Hantwerpen, Guill. Lesteens. 1631. in-8°. (VIII) en 86 blz. (B. U. Leuv.)

Met voorrede v. d. vert. Fr. Paludanus, Provinciaal der Minoriten en met approbatie.

BENEDEN (L. VAN), Pastoor te Laken.

Historie vande kercke van Christus gewydt, Beelt, draet, ende machtighe wercken vande... Moeder Godts Maria te Laken, bij Brussel... Bruessel, H. Anthoon. 1624. in-8°. (VIII) en 279 [280] blz. (B. U. G.)

Met gravure op den titel. Met voorreden, privilege en approbatie.

Het Leven vande... Heylighe Vrovwe Anna... Beschreuen door... Hier zyn bygevoecht de regulen ende Litanien van het broederschap van Jesus Maria, Anna opgherecht te Botelaer inde Baronie van Rode. Brvssel, J. van Meerbeck. 1628. in 8°. (XVI) en 352 blz. (B. B. B.)

Met opdracht, voorrede en approbatie.

BENNINK JANSSONIUS (R.), 1817—1872. Pred. te Roderwolde, Arnhem en 's Gravenhage.

Specimen de Romano-Catholicorum, qui vulgo Jansenistae dicuntur, historia et principiis.... (*Akad. proefschrift*). Groningae, P. van Zweeden. (1841.) in-8°. (K. B.)

De eerste openbare prediking der Hervormden bij en in 's Gravenhage, in Augustus 1566, herdacht voor de gemeente in de groote kerk te 's Gravenhage, den 12den Augustus 1866, met geschiedkundige aanteekeningen. ... 's Gravenhage, M. J. Visser. 1866. in-8°. (B. L. L.)

Geschiedenis der Oud-Roomsch-katholieke Kerk in Nederland. Bijdrage tot de kennis van den tegenwoordigen strijd in de Roomsch-katholieke Kerk ... 's Gravenhage, M. J. Visser. 1870. in-8°. (K. B.)

Met aanteekeningen.

BENOIST (ELIE), geb. te Parijs in 1640, wordt na de herroeping van het Edikt van Nantes derde Waalsche predikant te Delft, waar hij in 1728 sterft.

Historie der gereformeerde Kerken van Vrankryk: Vervattende het begin en den voortgang der Reformatie, begonnen met het jaar 1517 en byzonderlyk de Historie sedert het verlenen van 't Edict van Nantes .. in .. 1599 ... Mitsgaders een naauwkeurig Verhaal van alle de verbrekingen, trouwloosheden, Geweldenaryen en vervolgingen, welken de gereformeerden soo voor als na 't Vernietigen van 't gemelde Edict door Koning Lodewijk de XIV. geleden hebben. Met byvoeging van alle de gedenkwaardigste Edicten, Declaratien, en andere authentyke Stukken daar toe behoorende. Verciert met zeer curieuze Kopere Platen. Amst., J. ten Hoorn. 1696. in-fol°. 4 dln. 2 b. (XLIV), 288, 56 en (8); (XX), 376, 56 en (8); (XXVI), 400, (8), 130 en (2); 552, 131 en (9) blz. (K. B.)

Met opdracht van den uitgever van Cornelis Valckenier, schepen en raad der stad Amsterdam. De titelpr. is geteekend door J. Luyken en gegrav. door A. Halweg; achter de opdracht volgt een berijmde verklaring van de titelpr. door A. Bogaert. Behalve de in beide deelen voorkomende titelpr. bevat Dl. I een portret van koning Hendrik IV en zes uitslaande kopergravures, waarvan drie door Jan en Casper Luyken en drie door Jan Luyken; Dl. II een fraai portret van Lodewijk XIV (evenals dat van Hendrik IV zonder naam van graveur) en acht uitslaande gravures van Jan Luyken. — Dit werk was eerst van 1693 tot 1695 bij A. Beman te Delft in het fransch verschenen onder den titel: *Histoire de l'édit de Nantes, contenant les choses les plus remarquables qui se sont passées en France avant et après sa publication.... jusques à l'édit de revocation en Octobre 1685.* (3 deelen, 5 boekdeelen in-4°); het werk verscheen anoniem, de opdracht aan de *Conseillers deputez des Etats de Hollande et de West-Frise* was onderteekend: *B. M. A. D.* Het lokte een tegenschrift uit van pater Thomasset, getiteld: *Traité historique et dogmatique des édits* (Paris. 1703), waartegen Benoist een *mémoire* schreef in de *Nouvelles de la republique des lettres*, Oct. 1705. Het werk van Benoist wordt vooral ook geroemd wegens de talrijke oorspronkelijke stukken, welke er in opgenomen zijn.

BERCHEM (L. VAN).
Zie: *Haemstede (A. C. van).*

BERCK of BERK (L. VAN DEN).
Zie: *Berk.*

BERENDS (M. B.).
Zie: *Bouhours.*

BERG (A. VAN DEN), 1733—1807. Pred. te Arnhem.

Levensberichten van J. F. Martinet. ... Amsterdam, J. Allart. 1796. in-8°. (K. B.)

Met portret van M. op den titel, een gravure v. L. Portman naar een teekening van A. Buys en aanteekeningen.

BERGH (W. VAN DEN), Predikant.
Zie: *Bouwsteenen.*

BERGHEGGE (F.), Jezuiet.
Zie: *Verslag* eener reis.

BERGMANN (A.), 1835—1874.

Philips van Marnix van St. Aldegonde. Plundering der hoofdkerk van Lier. Een geschiedkundig punt toegelicht... Lier, E. J. van Mol. *z. j.* (1857.) in-8°. (K. B.)

Marnix wordt hier gezuiverd van den blaam, zich te Lier aan beeldstormerij te hebben schuldig gemaakt.

BERGMANN (H. A.).

Monita Secreta, of geheime onderrigtingen voor het genootschap van Jezus. Met een woord ter toelichting, aan de geschiedenis en de instelling der orde ontleend. Naar de tweede Erfortsche uitgave... Amsterdam, Weytingh en van der Haart. 1853. in-8°. (B. L. L.)

Waarschijnlijk vert. van: *H. A. Bergmann, Die geheimen Instructionen fur die Gesellschaft Jesu ... vorgeführt im lat. Urtexte und deutscher Uebersetzung.* Erfurt, Hennigs u Hopf. 1853. in-8°.

BERGSMA (J. J.).

Specimen historico-theologicum de

Commissariis Politicis sive delegatis summi imperii ad Synodes ecclesiae reformatae in nostra patria... Trajecti ad Rhenum, Kemink et filius. 1857. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook: *White* (*J.*).

BERICHT (Grondich) Der onderhandelinge, tusschen, die men een deel der Vlaemscher Ghemeynten noemt: Ende der Bevredichder Broederschap, ghevolcht op hare uytbiedinghe tot Vrede, allen Vredelievenden tot Dienste Ghestelt in een t'samensprekinghe tusschen Menich Goet Hert, ende Grondich Bericht... Amstelredam, J. Theunisz. *z. j.* in-8°. 35 bladen (B. D. A.)

*BERICHT en Aanmerkingen van, en op het voorgevallene tusschen Do. Aitton, nevens den... Kerkenraad van de Nederl. Geref. Gemeente der Stad Zwolle, en Lambert Linthorst. Zwolle, S. Clement en zoon. 1792. in-8°.

de Visser, Naamlijst. I. 191.

*BERICHT uit Engeland, wegens den tegenwoordigen Toestand van den Protestantschen Godsdienst in Frankrijk. Amsterdam, J. Weppelman. 1803. in-8°.

de Visser, Naamlijst. III. 417.

BERICHT van de Generale Kerklyke vergadering der Gemeente, toegedaan de Onveranderde Augsburgsche Geloofsbelydenis, in Amsterdam, aan het onzydig Publyk, betreffende de Onlusten, thans in haare Gemeente plaats hebbende. Op last van die Vergadering Gedrukt. Amsterdam, J. Strander. 1791. in-8°. (K. B.)

*BERICHT (Historischer) van den Strijdt en Handel des H. Auentmaels, durch de Predicher tho Embden, mit voorrede C. Pezelii. Bremen. 1590. in-12°.

Bibl. Adversaria, V. 238.

BERICHT (Cort) Van de Redenen Om de welcke de Heeren Burghemeesteren, Raden ende Vroetschappen der stede Rotterdam Cornelium Geselium ghetrouw Dienaer Jesu Christi niet alleen van zijnen Dienst gedeporteert, maer daer en boven oock wt hare stadt hebben doen leyden... Mitsgaders Cornelii Geselii Teghenbericht op de selve redenen *enz*... Anno 1612. in-4°. 22 blz. (K. B.)

In 't zelfde jaar verscheen een compresser herdruk. (T. n°. 1020.)

BERICHT (Gründtlicker Warhaftiger) Van der Euangelischen Reformation, der Christlicken Kercken tho Embden vnd in Ostfrieszlandt, Van 1520. beth vp den hüdigen dach: Sampt korter Erjnnering van der Lehre vnd Kerckenordnung, daran sick de Christlicke Gemene gemelter Stadt holdet... Gestellet Dorch de samptlicke Dener Christi vnde ordentlicke Prediger des Hilligen Euangelions darsüluest... Bremen, B. Petersz. 1594. in-8°. 455 en (17), 182 en (2) blz. (B. L. L.)

De hoofdopsteller is Menso Alting. De genoemde *Korte Bekendtenisse der Christlicken Lehre* volgt met nieuwen tit., pagin. en signat.

BERICHT (Kort), Van eenige bysondere voorvallen ontrent het Beroep gedaen tot Middelburgh, Op den Persoon van D. Wilhelmus Momma, Professor Theologiae in den Ham. Den Inhoudt staet op de volgende Pagina. Gedruckt (*z. n. v. pl.*) 1676. in-4°. 18 en 28 blz. (K. B.)

Verzameling stukken over de beroeping van Momma; van het eerste: *Remonstrantie Van de meeste Predikanten... van Middelburg*, *Overgelevert aen den Kerkenraet aldaer*, *den 7 Martius 1676.* een afz. dr. bij T. n°. 7500.

—— Zie ook: *Berigt.*

BERICHTEN betreffende de nieuwe Hervormers in Duitschland. Naar het Hoogduitsch. Utrecht, W. van IJzerworst. 1791. in-8°. 4 st. (B. U. L.)

Vertaald uit het Maandschrift: *Die neuesten Religions begebenheiten mit unpartijdischen* (sic)

Anmerkungen, sedert 1778, toegeschreven aan Prof. H. M. G. Köester te Giessen.

*BERICHTEN van de Zendingen der Evangelische Broeder-gemeente onder de Heidenen, (en inzonderheid van derzelver Zendingen in de Colonien van ons Gemeenebest.) Zeyt, Uitgegeeven door de Sociteit der Broeders, tot uitbreiding van het Evangelie, 1798—1799. in-8°. 4 st.

de Visser, *Naamlijst.* II, 423, 467, 495. III, 29.

BERICHT-SCHRIFTEN voor het Hof van Romen, wegens den staat van den Christelyken Godsdienst in China; nevens het Raadbesluit van ... Paus Clemens den XI. over de Chineesche Godsdienstigheden: en het Bevel van ... Kardinaal de Tournon rakende dezelve zaak. *z. adres.* 1709. in-4°. (K. B.)

De 6 berichten, elk met afz. pagineering en signatuur, werden in 't fransch uitgegeven door de oversten van de Kweekschool voor de Oost-Indische zendingen te Parijs. Met afz. titel, pagineering en signatuur volgt: *Stukken rakende de zaak der Godsdienstigheden of Plegtelykheden van China*, waarbij de o. d. tit. genoemde stukken. Vergel. op *Mauritius*.

BERIGT (Beknopt Historisch) aangaande de Hervormde Gemeente op het Roetgen. Een Dorp in het Hertogdom Gulik, by Stolberg, Aken en Monjoye gelegen. Uit het Hoogduitsch vertaald. Maastrigt, H. Landmeter. *z. j.* (*einde 18ᵉ eeuw.*) in-4°. (K. B.)

BERIGT (Laatste) aangaande De voorgevalle Troubles by de Luythersche Gemeente tot Nymegen Met bygevoegde stukken en bewysen, ter ontdekking der Waarheyd, door een goed Vriend van de Heer Martfeldt, Met Syn Ed: bewilliging in 't Ligt gegeven Gedrukt voor den Autheur en gratis te bekoomen. Nymegen, A. van Goor. 1754. in-4°. (K. B.)

BERIGT (Kort en beknopt) van den tegenwoordigen Staat der Evangelische Broeder-Uniteit toegedaan de Augsburgse Confessie. Uit het hoogduitsch vertaald. Zeist, D. Weber. 1777. in-8°. (B. L. L.)

Opgesteld door A. G. Spangenberg. Vert. van *Histor. Nachricht von der gegenwärt. Verfassung der evangel. Brüderunität.* 1774. in-8°. 2e dr.: 1771. 3e.: 1786.

BERIGT (Kort) van het gene in het Christelyk Synode van Stadt en Lande ... 1742. besloten is, Wegens het Boek van D. W. Schortinghuis Genaemt het *Innig Christendom gestaltelyk en bevindelyk voorgestelt* etc. etc. Uitgegeven door de E. E. Deputati Synodi Groninganae. Groningen, H. Spandaw. 1742. in-4°. (K. B.)

Meerdere officieele stukken met voorbericht der genoemde Deputati.

BERIGT (Historisch) Van het voorgevallene tusschen eenige Leden Van den Rotterdamschen Kerkenraad, By gelegenheit der laatste Verkiezing van Ouderlingen en Diakonen, Met alle de Stukken daar toe dienende. Rotterdam, R. Arrenberg. 1758. in-8°. (K. B.)

BERIGT wegens het Zendelinggenootschap der Baptisten in Engeland, en Ontwerp ter bevordering van deszelfs belangen in de Nederlanden. *z. n. v. pl.* (1821.) in-8°. (B. D. A.)

*BERIGTEN aangaande de uitbreiding van Gods Koningrijk op aarde. 3ᵉ. dl. met portret van den zendeling Williams. Utrecht, Kemink en zoon. 1849. in-8°.

Brinkman, *Naamlijst.* 1849. blz. 12.

BERIGTEN (Naauwkeurige) Nopens de Grondvesting des Christendoms onder de Heidenen op de Kust van Choromandel en Malabaar, door de Deensche Missionarissen op Tranquebar ... Uit het Hoogduitsch Vertaalt, En verciert met een Kaart en de noodige Plaaten. Eerste Deel, Met Eene uitvoerige Historische Voorrede ... door H. Velse ... Midsgaders een Loffelyk Opstel van de Engelsche

Societeyt, De propaganda fide in partibus Transmarinis.. 's Gravenhage, D. v. Lunenburg en M. Gaillard. en Dl. II. P. van Os. 1739-68. in-8°. 2 dln. (B. U. U.)

Onder de kaart leest men: *naar Mrs. de L'Isle et Brus en la Martiniere*. De platen bestaan uit een gravure achter den titel en een portret van den missionaris Ziegenbalg. Met opdracht en privilegie. Dl. II.: *Behelsende een net Dag-Verhaal van 't Begin der Zending in 1705 tot het einde van... 1718. Uit het Hoogduitsch vertaalt, in ordre gebragt, met de noodige Aanmerkingen en met eene Voorrede voorzien, door O. H. Ruperti.* zonder platen, maar met een aantal bijlagen.

BERIGTEN uit de heiden-wereld, uitgegeven door het Zendeling-genootschap te Zeist... *Z. n. v. pl. en v. dr.* 1835. *enz.* in-8°. (K. B.)

Met kaartjes; wordt voortgezet.

BERIGTEN van de Utrechtsche Zendingsvereeniging,... Utrecht, Kemink en zoon. 1860. *enz.* in-8°. (K. B.)

Wordt voortgezet.

BERK (L. VAN DEN), gest. 1886. Minderbroeder.

*Marteldood van Pater Servatius Vinck te Maastricht. Sint-Truiden, Van West-Pluymers. 1866. in-8°.(?)

Mes, Kath. pers. blz. 24.

*De H. Godefridus van Mervel. Gent, Hemelsoet. 1881. in-8°.(?)

Mes, Kath. pers. blz. 24.

—— Zie ook op *Fremaut.*

BERKUM (H. V.), 1814—1870. Pred. te Walsum, Stiens en Nieuw-Beerta.

De Labadie en de Labadisten, eene bladzijde uit de geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk... Sneek, van Druten en Bleeker. 1851. in-8°. 2 dln. (B. L. A.)

Met lithogr. en voorrede.

Kerkelijke geschiedenis van Nieuw-Beerta; eene feestgave bij gelegenheid van de inwijding der nieuwe kerk aldaar... (Niet in den handel.) Sneek, van Druten en Bleeker. 1856. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Thiele (H.).*

BERNAERTS (TH.), Kanunnik te Coudenberch.

Soeten Wyngaert-ranck, oft Miraeckelen O. L. Vrouwe Moeder der Soeticheyt. Eerst voorgestaen in de Cathedrale Kercke S. Jans tot 's Hertoghen-bosch ende nu vluchtich tot Brussel... In begryp getrocken uyt de Originele Briefven door.... Brussel, H. A. Velpius. 1665. in-8°. (VIII) en 252 blz. (K. B. B.)

Met opdracht, voorwoord, holl. gedicht van J. B. M. en appiobatie.

BERNHARDI (J. L.).
Zie: *Gebeurtenissen.*

BEROEPBRIEF oft Bulle Ons H. vaders Paulus de derde... Paus van Romen, om het generael Concilie te Trenten te houden. 1542. in-8°. 22 blz. ongenummerd. (B. U. G.)

BEROERTE (Amsterdamsche), Dat is, Vvaerachtigh Verhael, van den Oproer die Paesch-maendagh lestleden binnen Amsterdam is voorghevallen. Met Een Aenspraeck, principaelick aen de Predicanten van Amsterdam, ontdeckende den oorspronck vande selve beroerte. Ghedruckt (*z. adres*). Anno 1626. in-4°. 62 blz. (K. B.)

Door Nic. Grevinchoven.

BERTHAUMIER.

*Het leven van den H. Franciscus van Assisi, stichter der Serafijnsche Orde. (1182—1226.) Herzien en aanbevolen door Pater Raphaël. In het Nederlandsch overgebracht door Theod. van Opmeer. Amsterdam, T. H. J. Bekker. 1883. in-8°.

Nederl. Bibliogr. 1883. blz. 57. — Oorspr. *Vie de saint François d'Assise... Revue et complétée par le... P. Raphael. Nouvelle Edition.* Tours. 1880. in-12°.

BERTHOLET, Jezuiet.

*Levensschets van de heilige Juliana en de gelukzalige Eva... Verkort naer het Fransch van... Hasselt, Milis. 1846. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr. II. 42. — Oorspr. *Vie de Sainte Julienne et de la bienheureuse Eve...* Liege. 1846. in-18°.

BERZE (G.), Jezuiet.
Zie: *Epistolae Indicae.*

BESCHOUWING (Geschiedkundige) der Monnikenorden en Kloosters naar het Hoogduitsch bewerkt door J. C. A. Sander.... Haarlem, Erven F. Bohn. 1822. in-8°. 2 dln. (B. L. A.)

Uit de voorrede blijkt dat dit boek een bewerking is van: *Die Möncherey, oder geschichtliche Darstellung der Klosterwelt und ihres Geistes*, Stuttg. 1818—20. in-8°. 3 dln., welks schr. de voorrede onderteekende met C. J. W.... (d. i. C. J. Weber.) — Met door P. Velijn gegrav. tit. naar een teekening van G. J. Michaelis.

BESCHRIIVINGE (De) Van den Ghe-schiedenissen inder Religien saken toeghedragen.
Zie: *Description.*

BESCHRYVING (Korte) der Kerk van Vilvoorden, haren oorsprong, altaers, koorgestoelte, schilderyen, zerken, beelden, broederschappen, enz. volgens de bestaende schriften, bezorgd door F. V. D. B. Mechelen, A. Steenackers-Klerx. 1856. in-8°. (B. B. B.)

Met drie platen en approbatie. F. V. D. B. «Pastoor derzelve kerk» is F. V. D. Brande.

*BESCHRYVING van de opligting en wegvoering van... Pius VII, Paus van Roomen. *Z. n. v. pl., v. dr. en z. j.* in-8°.

Annales du Comité Flamand de France, IV. p. 427.

BESCHRYVING van Kevelaer, met de Opkomste en Voortgang der Devotie tot de... Moeder Gods Maria aldaer. Door C. H. Vermeerdert met de H. Misse en Litanie van ons L. Vrouw. Nieuwe Uitgaef. 1835. Met Goedkeuring... te koop... (bij) J. W. van den Wyenbergh in Kevelaer. in-12°. (B. U. L.)

De approbatie is van 10 Juni 1792, waarschijnlijk het jaar der eerste uitgaaf. Tegenover den tit. een gravure van het Maria-beeld. — Die 1e dr.: *Gelder, 1792.* in-8°. in de *Bibl. Adversaria, V. 266.*

BESCHRYVINGE der duysent-jaerige Jubel-feest Der Martelie van den heyligen... Rumoldus Apostel ende Patroon van Mechelen. Aldaer geviert in... 1775. Verciert met kopere plaeten. Mechelen, J. Fr. van der Elst. *z. j.* in-4°. (K. B. B.)

Met voorrede, approbatie en een uitslaande kopergravure van G. Herreijns.

BESCHRYVINGE der Negen-hondert-jaerige Jubel-feest van den H. Rumoldus, Bisschop ende Martelaer, mitsgaders Apostel ende Patroon van Mechelen, aldaer geviert in... 1680. Waer by gevoegt zyn verscheyde Stucken, alsdan ter dier oorsaecke in het licht gegeven. Mechelen, J. F. van der Elst. 1774. in-4°. (K. B. B.)

De verschillende boekjens in 1680 over het leven en het jubilee van den H. Rumoldus uitgegeven, volgen hier allen met afz. titel en pagineering en signatuur. De voorrede bevat een lijst dier geschriften.

BESCHRIJVINGE (Waerachtighe) Des ... Proces gehouden tot Sursee teghen Martijn van Voysin, Borger... tot Basel, om de belijdenisse des Evanghelij, waer door hy veroordeelt is ghe-worden, om metten sweerde onthooft ende daer na int vuyr verbrant te worden:... Ende dit alles den derden Octobris 1608. naden ouden stijl. Met noch een... Sermoon vande eere Marie, ende voornemelick Jesu Christi ... door J. J. Grynaeus... overgesedt. Door Joh. Coitsium... Arnhem, J. Janszen. 1608. in-4°. 16 blz. (K. B.)

De schr. v. d. *beschrijvinge* is *Gabriel Herman Schoolmeester inde Duytsche Schole tot Bern, als die dit alles gesien ende ghehoort heeft.*

BESCHRYVINGE ende beginsel van T'Clooster Waelwyck gekend te Antwerpen onder den naem van Spinsters. Naer een handschrift der XVIIIe eeuw. Nr. 37. Antwerpen, J. E. Buschmann. 1859. in-8°. (K. B. B.)

BESCHRIJVINGE (Waerachtige), ende inhoudt der Articulen, betreffende

de ware Christelicke Reformatie na t'gebruyc der Kercken Godes, eñ sijns Godlicken woorts by den... Lant-Grave van Hessen over sijn Landen ghedaen. Ende... ghesonden aen den... Vorst van Holsten. Vyt de Overlantsche tale... overgheset. Hoorn, W. Andriessz. 1608. in-8°. 8 blz. (B. U. G.)

Met voorrede.

BESCHRYVINGE (Naukeurige) Van de aangelegentheid der Conclaven Behelsende de Manieren en Handelingen van de Cardinalen, En der vordere Conclavisten, In het zelve; de Brigues, en heimelijke verrigtinge aldaar; de manier en toetredinge tot het verkiesen van een Paus, Haarder Krooninge, Cavalcade, en Uitvaarden, met alle de seltsaamheden en plegtelijkheid, daar omtrent gebruikelijk: mitsgaders 't Leven en Sterven, van Innocentius de XII. Zijnde mede in dit Werk, de laatste Sittinge der Conclave van de nu overleden Paus omstanding beschreven. Verrijkt met Kopere Plaaten. Utrecht, A. Schouten. 1701. in-4°. (VIII) en 68 blz. (B. U. G.)

Met titelpr. door J. van Vianen, 2 gravures en voorrede. Door A. Schouten. Zie: *v. Doorninck, II. n°. 536.*

BESCHRIJUINGE (Warachtighe) van den Standt der Religien, ende t'ghemeyne weluaren onder den Coninghen van Francriick Henrico de tweede, Francisco de tweede, ende Carolo de neghende gheschiet. VVt den Franchoysche in Nederlantsche tale, door eenen liefhebber der waerheyt ouergheset... Anno 1567. 20. Octob. in-8°. (XXIV), 686 (*niet* 692) en (8) blz. (B. U. G.)

Aan de keerzijde v. d. tit. een lat. en holl. gedicht, vervolgens voorrede van den vertaler met register. Aan het einde een *Tot den Leser*, een fransch gedicht, een hollandsch *Tot den drie Staten van Nederlant* en een lijstje van drukfouten; in zeven boeken verdeeld. Hoogstwaarschijnlijk de vertaling van: *Commentaires de l'état de la religion et république sous Henri et François seconds et Charles neuvième, divisé en sept livres.* z. n. v. pl. 1565. in-8°. Er bestaan verschillende uitgaven van 1565; *Secousse* (*Notes sur les Mémoires des Condé*, I. 51) kende er zelfs 5. De schr. is P. de la Place. Het werd in 1566 met den naam des schrijvers herdrukt als: *Histoire de mon temps.* z. n. v. pl. 1566. in-16°. *J. Lelong*, *Bibl. hist. de la France*, I, 379 zegt er van: «C'est l'Histoire de ce temps-là, la plus instructive; elle est écrite agréablement, et par un Auteur bien informé de ce qu'il rapporte.»

BESCHRIJVINGE (De Rechte) van de Processie, tot Uytrecht Op den 2. Juny 1673. *z. n. v. pl. en z. j.* een blad in plano. (K. B.)

Vergel. *Verhael van de Processie.*

BESCHRYVINGE van de Ry-bende ofte Cavalcade, verciert met prael-waegens die zal uytgevoert worden door de jonkheyd van het gymnasium der Societeyt Jesu, ter oorsaeke van het vier-honderd-jaerig Jubilé, van het alderheyligste Sacrament van Mirakel. Binnen Brussel den 16 en 29 Julii 1770. Brussel, J. Vanden Berghen. (1770.) in-4°. (K. B.)

Met 5 uitslaande gravures z. n. v. graveur.

BESCHRYVINGE van de vreugde-teeckenen De welcke op den 3. Mey 1749 sullen geschieden in het Ses-hondert-jaerig Jubilé van het Heylig Bloedt onses Saligmaeckers het welck rust in de stad Brugghe in Vlaenderen. Verciert met schoone Kopere Plaeten. Brugghe, A. Wydts. 1749. Met privilegie. in-8°. (K. B. B.)

Met opdracht, voorrede en 6 uitslaande gravures van B. Verschoot.

BESCHRYVINGE (Korte) Van het... Beeldt van Onse Lieve Vrouwe ten Vogelen-sangh. Rustende in hare Capelle... binnen Brussel: Als mede van des selfs Treffelyck Broederschap... door P. F. J. D. B. Minderbroeder. Brussel, Fr. t'Serstevens.. 1752. Met Approbatien. in-12°. (K. B. .B)

Met gravure en voorrede. Schr. is J. de Boeck.

BESCHRYVINGE (Korte) van het voorgevallene Te Romen, voor, by,

en na het afsterven van... Paus Clemens de XIII[de]. En eenige byzonderheeden, geduurende de Vergadering in het Conclave, ter verkiezinge van eenen Nieuwen Paus. Benevens een verklaring der VII Konst-platen. Amst., H. de Wit. (1769.) in-fol°. (K. B.)

Met titelpr. gegrav. door H. Eland naar een teekening van J. Goeree. Tegenover den gegrav. tit. de «Verklaaring der Tytel-plaat», berijmd en onderteekend: Omnia orta Occidunt. Op den tweeden tit. een gravure van J. C. Philips. Van de zeven gegrav. platen missen vier den naam van den graveur; de drie overige dragen de namen van H. Eland, J. de Later, J. V. Vianen. — Bij den zelfden uitgever zag ook een fransche editie het licht: *Courte Description de ce qui s'est passé a Rome avant, pendant et apres la mort du Pape Clement XIII*, enz. (1769.)

BESCHRYVINGE van het zevenhonderdjaerig Jubilé van den heyligen Macarius, bezonderen patroon tegen de peste, Het welk geviert zal worden binnen de stad van Gend... Te beginnen met den 30. Mey tot den 15. Juny 1767, met de voordere Uytlegginge van de Plechtigheden, Calvacade *enz*.... Alles vercierd met kopere Plaeten. Tot Gend, By Jan Meyer... *z. j.* (1767.) in-4°. (K. B.)

Van de 15 kopergravuren zijn twee zonder naam. Van de 13 overige zijn 11 uitslaande platen. De eerste is onderteekend: *F. Heijlbrouck fecit Gandavi*, de laatste *F. W. F.* terwijl de overige den naam van den graveur aldus vermelden *J. L. Wauters fils fecit aqua forti* of *J. L. Wautere f. aqua forti*. Vert. van *Description du jubilé de sept cens ans de S. Macaire* enz.... Gend, J. Meyer. in-4°. Van de holl. bestaat een volksuitgaaf in-8°. (Zie *Vanderhaeghen, III*. n°. 3858.

*BESCHRYVINGE van 't doorluchtigste mirakel geschied tot Poperinghe, den 14 Maerte 1479,.... Duynkerke, N. Weins. 1760. in-12°.

Annales du Comité Flamand de France, II. p. 361.

*BESCHRIJVINGEN (Naauwkeurige) van het Klooster, of Priester, Monnike en Nonnetjes leven, en al de Ordens der Roomsche Geestelijke en Waereldlijke, zedert haare Stichting, tot op onzen tijd, met alle deszelfs Afbeeldingen in 18 Plaatjens. Amsterdam, C. Groenewoud. 1794. in-24°.

De Visser, Naamlijst. II. 50. Hetzelfde ook gr. in-8°.

BESCHRYVINGHE vande Fondatie ende gheleghentheydt van het Clooster vande H. H. Dryvuldigheyt, ghenaemt S. Hertoginne-dael, by Avderghem. *z. n. v. pl. en z. j.* in-4°. (K. B. B.)

BESCHRIJVINGHE (Corte), Vanden Oorspronck ende voortganck der droevighe oneenicheden ende schadelijcke scheuringen... inde Euangelische Kercken van Duytslandt, aenghericht,... Hier wordt noch bygevoecht een Cort Verhael vande groote on-eenicheyt ende swaricheden, cortelinghe in onse Hollantsche Kercken op-gheresen. Wtghegheven door N. J. R. Na de Copie, Tot Schiedam, By Adriaen Cornelisz. van Delf. 1612. in-4°. 20 blz. (B. U. G.)

Afzonderlijke uitgaaf van de voorrede van *Sohnius, Een treff. Oratie*, met bijvoegsel dat ook weder afzonderlijk 't licht zag; zie *Verhael (Cort) van de grote oneenicheyt.*

BESCHRIJVINGHE (Waerachtighe), Vande treffelijcke ende vermaerde Disputatie, Ghehouden tot Poissi in den Jare 1561. Ter presentie van Koninck Karel de neghende, de Koninck van Navarre, de Koninginnen, Princen van den bloede, ende andere Princen ende Heeren, in grooten ghetale. Tusschen de Cardinalen van Lorayne ende Tournoy, ende de Prelaten ter eener, ende Theodorum Bezam, Petrus Martyr ende syne mede-hulpers ter ander zijden. Over het verschil vande Merck-teeckenen der Kerck, ende de Leere des heylighen Avontmaels. Ghetrouwelijck overgheset uyt de Fransoysche tale. (*Met titelvignet.*) Delf, A. Gerritz. 1610. in-4°. 92 blz. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler.

BESCHRIJVINGHE (Een corte) van een jonghe Dochter die tot Brussel

levendich ghedolven is om het Woordt des Heeren, int Jaer 1597. Noch is hier by gevoecht een Liedeken, ghemaeckt van de selve jonge dochter, die genaemt was Anneken Wtenhove, ende men singhet op de voyse: Ick ben niet als de Pluyme, etc. Noch een nieu Liedeken, op de doodt ende begraeffenisse van Wilhelmus van Nassou... Noch is hier by gevoecht een seer schoon Liedeken van Christoffel Fabritius... Op de Wijse: Van den 44. Psalm... Ghedruct int Jaer, 1610. in-4°. 8 blz. (B. Th. L.)

Het eerstgenoemde Liedeken was met enkele wijzigingen reeds vroeger (1597?) in plano gedrukt: *Een nieu Liedeken van een jonge Dochter, die binnen Breussel levendich gedolven is* enz. (K. B.) Een ander vlugschrift: *De Vyt-spraecke van Anna vyt den Hove... Beschreuen door J. Viverium... Leyden, By Christoffel Guyot...* 1598. in-4°. 8 blz. (K. B.) geeft niet — zooals de tit. doet vermoeden — de gesch. of 't vonnis der martelares, maar de schr. laat haren geest tegen den vrede met Spanje getuigen.

BESCHRYVINGHE, van het ghene datter gheschiet is binnen de Stadt Alck-maer, alwaer zy den Kercken-Raedt verjaeght hebben, den 8. Martij, Anno 1619. Met noch een verclaeringhe van het rumoer, t'welck gheschiet is binnen de Stadt Horen... den achsten... Maert, Anno 1619. Nae de Copye tot Horen, By R. Claesz, ende W. Harmensz. 1619. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Andere drukken: *Na de Copije tot Hoorn, Ende nu tot Amsterdam, voor A. Leendertsz. Anno 1619.* in-4°. 4 blz. (v. d. W. n°. 1657); *Na de Copye van Horen, By L. Hendricksz de Wees ende M. Hendricksz Glasemaker.* (te Amst.) z-j. in-4°. 4 blz. (K. B.); *Nae de coppye tot Horen. Nu t'Hantwerpen, by Abr. Verhoeven.* z. j. Zie: *Rogge, Gesch. der Remonstr. blz. 60.*

BESCHRIJVINGHE (Een Corte), vant Ghene datter in Enghelant is ghepasseert int Parlement aengaende de Jesuwijten, hoe ende in wat manieren datse uyt het voornoemde Konincrijck syn uytghebannen... Als oock een seeckere Beschrijvinghe van het wonderlijcke Miraeckel... over de Stadt Straesburgh,.. Mitsgaders de vremde avonture van sekere Boots-ghesellen... Na de Copy van Middelborgh, voor H. Popma. 1622. in-4°. 4 (?) blz. (K. B.)

BESCHRIJVINGHE van tghene sich tot Wtrecht heeft toegedragen.

Zie: *Verhael* (Cort) Van al tghene binnen Utrecht *enz.*

BESLUITEN (Synodale) der Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland, van 1836—1857: bijeenverzameld en van een algemeen register voorzien door D. J. van der Werp. Kampen, S. van Velzen. Jz. 1859. (M. M. N.)

Met voorrede.

BESLUYT Van de Vereenichde Vlaamsche, Vriessche en Hoochduitsche Gemeente, in hare gewoonlijke Vergader-plaats, eendrachtelijk op den 3 Augusti 1664 binnen Amsterdam genomen; Mitsgaders een Vertooch, Van eenige Broederen, der zelver Gemeente aan hare mede-Broederen, rakende 't voorgaande Besluit. Amsterdam, J. Rieuwertsz. 1664. in-4°. 16 blz. (B. U. G.)

Over de scheuring in de gemeente.

BESTEMMING (Rome's) of de Geschiedenis en de Lotwisselingen van Rome, met betrekking tot- en in verband met de politieke souvereiniteit der Pausen van af den H. Petrus — eersten Paus — tot op onze dagen, Uit het Italiaansch der Civilta Cattolica. Door N. A. Janssen. Kerkelijk goedgekeurd. Maastricht, St. Paulus-drukkerij. 1884. in-8°. (B. U. A.)

BETS (P. V.), geb. 1822. Pastoor te Neerlinter.

*Levens van den heiligen Joseph en van den heiligen Antonius van Padua. Tienen, wed. Merckx-Mertens. 1866. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 46.

BEUNINGEN (W. VAN), geb. 1811. Pred. te Rouveen en te Ameide en Tienhoven.

Het Geestelijk Kantoor van Delft. Eene bijdrage tot de geschiedenis der

geestelijke goederen en van den vroegeren kerkelijken toestand van onderscheidene gemeentèn in een gedeelte van Holland, met eenige onuitgegeven staatsstukken daartoe betrekkelijk... Arnhem, D. A. Thieme. 1870. in-8°. (B. U. U.)

Met voorrede en bijlagen.

BEWEGINGEN (De) in de Nederlandsche Hervormde Kerk, in de jaren 1833 tot 1839. Uit de bronnen, en met inlassching der voornaamste actestukken, verhaald door X. In het Hoogduitsch uitgegeven door J. C. L. Gieseler... Met de voor- en slotrede des hoogduitschen uitgevers, en eenige bijvoegselen des schrijvers, vooral dienende tot voortzetting van het verhaal tot in 1841. Rotterdam, Van der Meer en Verbruggen. 1841. in-8°. (B. U. L.)

Het duitsche werk: *Die Unruhen in d. niederländ. — reform. Kirche während d. J. 1833—1839. A. d. Quellen geschöpft und mit Einfügung d. vorzügl. Acten-Stücke dargest. v. X. Herausgeg. von J. C. L. Gieseler.* Hamburg. 1840. in-8°. (B. U. A.) Gieseler beweert in de voorrede, dat het werk uit het hollandsch vertaald werd; anderen meenen, dat G. zelf aan de samenstelling niet vreemd is, terwijl prof. L. G. Pareau als zegsman van G. werd genoemd.

BEWORP (Een cleyn) Des Leuens ende Miraeckelen van den H. Thomas van Villa-Nova gheseyt den Aelmoessenier... Artsch-bisschop van Valencen... Ghetrocken Wt de Historie... van... B. Michiel Salon... ende verduytscht door B. A. B. alle beyde van de selfste S. Augustyns Orden. Brussel, J. Pepermans. 1621. in-8°. (VIII), 166 en (2) blz. (B. U. G.)

Met opdracht aan «Jonck-vrouwe J. Guillelmina Hembiese».

BEWIJS (Naader) en bygevoegde Aanmerkingen, wegens Eenige Kort gemelde Saeken, in het Hollands Katholyk Martelaars-boek, Met de Levens der Hollandse Heyligen, en christen oudheden. Antwerpen, P. vander Meersche. 1701. in-8°. (B. B. B.)

BEIJ (B. DE), Pred. te Chicago.

Stemmen uit de Hollandsch-gereformeerde Kerk in de Vereenigde Staten van Amerika door B. de Beij en A. Zwemer... Groningen, G. J. Reits. 1871. in-8°. (G. B. R.)

Geschiedenis der genoemde Kerk met voorrede.

BEIJL (A. DE), Minderbroeder Recollect. Zie: *Vaulx (P. de).*

BEIJSCHLAG (W.).

Frans Wilhelm Traugott Beyschlag, een vroeg ontslapen dienaar van den Heer. Een christelijk levensbeeld uit onzen tijd... Uit het Hoogduitsch. Steenwijk, Nikolaas ten Brink. 1865. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *Aus dem Leben eines Frühvollendeten, des evangel. Pfarrers F. W. T. Beyschlag. Ein christl. Lebensbild aus der Gegenwart.* Berlin. 1858—59. in-8°. 2 dln.; 2e dr. 1861—62, 3e dr. 1864.

BEZA (TH.), 1519—1605. Hervormer.

t' Leven ende Doot van:.. M. Jan Calvin, Beschreven door....., Begrijpende int corte t' verhael van t'ghene dat hy heeft gedaen in zijn leven. Nieu ende getrouwelijck verduytscht, door M. E..... Delf, J. Andriesz. 1614. in-4°. (II) en 78 blz. (K. B.)

Met lijst der werken van Calvijn. In 't voorwoord van «Den Drucker» wordt gesproken van «twee ofte drie voorgaende drucken» die uitverkocht waren. Deze nieuwe dr. vond zijn oorzaak in «verscheyden Laster-schriften .., daer mede datmen soeckt den vromen... M. Jan Calvin sijn naem ende faem te schandvlecken». Herdr: *Amsterdam, G. Dirks Booner. 1650.* in-8°. 120 (niet 122) blz. (B. U. Leuv.) Met gegrav. portret v. Calvijn o. d. tit. Aan het slot: *t'Amsterdam, Ghedruckt by Baltus de Wild. Anno 1650.* Waarschijnlijk de vert. van: *Discours de M. Th. de Besze contenant en bref l'histoire de la vie et mort de maistre Jean Calvin.* z. adres. 1564. in-8°.

—— Zie: *Philadelphus (Eus.).*

'BEZOEK van Nicolaes, Keizer van Rusland, aen Z. H. Gregorius XVI, in december 1845 met aenteekeningen der vervolgingen van den Rus tegen de Catholyken. Antwerpen, van Aarsen. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 193.

BICHON VAN YSSELMONDE (M.).
Zie: *Herinnering aan een Martelaar.*

BIE (J. DE), Jezuiet.
*Leven van... Claudius de la Colombière, S. J., eersten openbaren verkondiger der godsvrucht tot het Heilig Hart van Jesus. 's Hertogenbosch, W. van Gulick. 1883. in-8°.
Nederl. Bibliogr., 1883. blz, 49.

BILDERDIJK (W.).
Zie: *Merle d'Aubigné.*

BILIUS (E.), Cantor der Predikheeren.
Legende der Levens, ende gedenckweerdige Daden van de voornaemste Heylige, Salige, ende Lof-weerdige Maeghden ende Weduwen: Susters vanden Derden-regel der penitentie van S. Dominicus... Antwerpen, C. Woons. 1660. in-4°. (II), 476 en (4) blz. (B. B. B.)
Aan 't ex. der B. B. B. ontbreekt de titel, deze is afgeschreven uit de approbatie.

BILSEN (N. VAN), Dominicaan, prior v. h. klooster te Mechelen.
Het Leven van den H. Paus Pius den V, van het heylig order der Predick-heeren... Door... Antwerpen, P. Jouret. 1712. Met Approbatie. in-12°. (K. B. B.)
Met door Causé gegrav. portret en voorrede.

BINGHAM (J.), Pred. van Headborn Worthy bij Winchester.
Origines Ecclesiasticae: of, Oudheden Vande Kristelyke Kerk, In Twee Boeken: Waar van het eerste handelt van de Kristenen in 't gemeen; van hunne verscheidene Naamen, en Onderscheid: Als mede van de Trappen der Geloofs-Onderwyzelingen, Leeken, en Geestelyken. En het tweede een byzonder Bericht geeft van de verscheidene Hoogere Ordens en Bedieningen der Geestelyken in de eerste Kristen-Kerk. In 't Engelsch beschreeven door... En... vertaalt door S. vander Pijl... die 'er ook eenige noodige Aanmerkingen in zyne Voor-reede aan den Leezer, bygevoegt heeft. Delft, A. Voorstad. 1711. in-8°. (B. U. U.)
Met opdrachten, voorbericht v. d. schr., en lat. gedicht van M. van Oostee. — In 1716 verscheen: *Kerkelyke Oudheden of Staat en Kerkregeering van 't eerste Christendom. Zynde een korte Beschrijving van 't Christendom in 't gemeen, en van de verscheidene Naamen en Staaten der eerste Christenen in 't byzonder enz... door... J. Bingham... Met Aantekeningen opgeheldert; en met eenige Byvoegsels vermeerdert, door N. N.* Leyden, Chr. Verwey. 1716. Met voorbericht van den uitgever. Behalve het voorwerk is het boek hetzelfde als het boven beschrevene. Echter zijn hier (van af blz. 544) aanteekeningen en bijvoegsels aan toegevoegd. Aan 't eind de bladwijzer. — Oorspr.: *Origines Ecclesiasticae: or the Antiquities of the Christian Church. Lond.* 1708—1722. in-8°. 2 dln. Verkort: *Ecclesiae primitivae notitia, or a Summary of Christian Antiquities by A. Blackmore. 1722.* in-8°. 2 dln.

BINSBERGEN (J. F. VAN), geb. 1808. Pred. te Schore en Vlake, en te den Hoek bij Axel.
Korte geschiedenis der Kerken en gemeente van Schore en Vlake. Uitgegeven ten behoeve der diaconie-armen, bij gelegenheid van het 225 jarig bestaan der gemeente. Zierikzee, J. van de Velde Olivier. 1845. in-8°. (K. B.)

BISCHOFF (O.).
Zie: *Lesturgeon (A. L.).*

BLANCHARD (M.), Kath. priester.
Beknopt Historisch Begrip van het Leven en het opperpriesterschap van Pius VI... Uit het fransch vertaald. Amsterdam, F. J. van Tetroode. 1801. in-8°. (B. K. A).
Met portret van Pius VI en voorrede v. d. vert. — Oorspr.: *Précis historique de la vie et du pontificat de Pie* VI. Londres. 1800. in-12°.

BLESDIKIUS (NIC.), eigenlijk *Nic. Meynderts*, geb. te Blesdijke, schoonzoon en leerling van David Joris, later Herv. Pred. in de Paltz.
Historia Vitae, doctrinae, ac rerum gestarum Davidis Georgii Haeresiarchae... Nunc primum prodit in lucem ex Musaeo Jacobi Revii. Daventriae, N. Costius. 1642. in-8°. (VIII) en 190 blz. (B. U. L.)
Met opdracht van J. Revius.

BLOCK (DE).
*Levensschets van den gelukzaligen Petrus Canisius. Brugge. 1865. (*formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., III. 48.

BLONDEEL (V. J.)
Beschryving der stad Utrecht, Behelzende derzelver Opkomst, en voornaamste Lotgevallen, Mitsgaders de opvolging der Bisschoppen tot het einde der twaalfde eeuwe. Benevens eene verhandeling over de vyf Collegiale Kerken, voornamelyk, die van S. Marten en S. Salvador... Met Platen. Utrecht, H. Besseling. 1757. in-8°. (B. L. L.)

Met door J. C. Philips gegrav. tit., 2 gravures van R. Blokhuysen, 2 kaarten en register.

BLONDEL (D), 1591—1655. Hoogleeraar te Amsterdam.
Familier esclaircissement de la question si une femme a esté assise au Siege Papal de Rome entre Leon IV, et Benoist III. Amst., J. Blaeu. 1647. in 8°. 110 blz. (K. B.)

De gestelde vraag werd ontkennend beantwoord. 2e dr. 1649. (B. U. G.) Holl. vert.: *Verklaring van 't verschil Of een Vrou in de pauzelyke Stoel van Romen gezeten heeft* enz... *Door J. H. G. vertaalt. Amst. by T. Houthaak, voor Klaas Franz.' 1650.* in-8° (VIII), 86 en (2) blz. (B. U. G.) Lat. vert: *De Joanna Papissa; sive Famosae Quaestionis, An foemina ulla inter Leonem IV, et Benedictum III. Romanos Pontifices, media sederit, ανακρισις.* Amst., J. Blaeu. 1657. in-8°. (B. U. G.)

Actes Authentiques des Eglises Réformées De France, Germanie, Grande Bretaigne, Pologne, Hongrie, Pais Bas, etc. Touchant la paix et charité fraternelle, que tous les serviteurs de Dieu doivent sainctement entretenir avec les Protestants qui ont quelque diversité, soit d'expression, soit de methode, soit mesme de sentiment;... Amst., J. Blaeu. 1655. in-4°. (XII) en 88 blz. (B. R. A.)

Opgedragen aan de Waalsche synode den 14 April 1655 te Amsterdam vergaderd.

BLIJDESTEYN.
Zie: *Gorter* (*D. S.*).

B. M. A. D.
Zie: *Benoist.*

BOCKENBERGIUS (P. CORNELISSONIUS), 1548—1617. geschiedschrijver van Holland en Zeeland.
Catalogus, et brevis historia pontificum Ultraiectensium. Item; Catalogus, et brevis historia antistitum Egmondanorum. Lugd. Batav., J. Paetsius, 1586. in-8°. (XXVIII) en 100 blz. (K. B.)

BODE (JAC. DE), Kath. Priester.
Cort Begryp van het Leven ende Mirakelen van den H. Veronus, Belyder, Patroon der Stad ende Vryheyd van Lembeke... welken Heyligen besonderlyk aenroepen word, tegen de Hoofd-pyn, Kortsen etc., en andere besondere Siektens... Vergadert uyt verschyde auteurs, door... ende vermeerdert, door... N. F. Houwens... nu in druk gebragt door... C. L. Luycx.., Brussel, A. D'ours. 1792. in-8°. (B. B. B.)

Met gegrav. portret en approbatie.

BOECK (Dit) | wort genaemt: Het offer des Heeren, | om het inhout van sommighe opgeof | ferde kinderen Gods: de welcke voort|ghebracht hebben wt den goeden schat | haers herten, Belydingen, Sendtbrie | uen eñ Testamenten, de welcke sy met | den monde beleden, ende metten bloede | bezeghelt hebben. Tot troost ende ver | sterckinge der slachschaepkens Christi | die totter doot gheschict zijn, *enz.*... Item dit Boexken is verchiert met | veel schoone aenwysinghen, de welcke | ooc mede op de letter eñ veersse | ghestelt zijn. (*Aan het einde:*) Ghedrucc (*sic*) int Jaer. 1562. (*bij N. Biestkens te Emden?*) in-16°. 288 *bladen, waarvan de eerste en de laatste twee niet genummerd.* (Bibl. v. prof. Doedes te Utrecht.)

Eerste dr. van dit Doopsgezind Martelaarsboek. Na de voorrede volgen berichten over, vonnissen, testamenten, belijdenissen enz. van de volgende martelaars: Stephanus, M. Satler,

Anneken, Jan Claesz, Elisabet, Hans van Overdamme, Hans Keescooper, Jeronimus Segersz, Lijsken (vrouw v. d. voorg.), Peter Bruynen, Jan de oude cleercooper, Peter van Weruick, Adriaen Cornelisz, Jooskint, Claes de Praet, Jorian Simonsz, Jacques, Claesken, Adriaen Pan, Hans de Vette, Hans vander Maes, Lenaert Plouier, Gielis Bernaerts. Dan volgt het: *Besluyt* en daarna de Tafel. In de latere uitgaven vindt men op den titel het *Liedeboecxken* vermeld, dat achter die drukken gevonden wordt. Achter den (door mij gebruikten) eersten dr. vindt men dat Liedeboekske ook, ofschoon het in 1563 gedrukt is. Het heeft afz. tit., signatuur en pagineering. De titel luidt: *Een Liedt- | boecxken, tracterende | van den Offer des Heeren, int welcke | oude ende nieuwe Liedekens wt ver- | scheyden copyen vergadert zijn, om by | het Offerboeck gheuoecht te worden, | want het van eender materyen ruert, | als van verraden, vanghen ende doo- | den aenghaende der Slachschaepkens | Christi, die de stemme haers Herders | Jesu Christi getrouwelyck ghe- | hoorsaem zijn gheweest | totter doodt | toe. | Item hier is een Registerken achter | by gemaect, om elck Liedeken | op zijn Folium te | vinden* | (Aan het einde:) *Ghedruct int Jaer. 1563.* in-16°. 72 bladen, eerste en laatste niet genummerd.

Andere uitgaven:

2°. Een 2e dr. van het jaar 1566 is thans in het bezit der B. U. G. De titel ontbreekt grootendeels. Het is een dr. in-16°. 286 en (2), 20, 71 en (1) bladen. Het 1e en 3e stuk zijn een herdruk, het 2e st. is nieuw.

3°. *Dit Boec wort genoemt: Het Offer des Heeren... Noch so zijn hier achter by ghedaen sommighe Belydinghen. Item noch soo is hier by ghedaen een Liedeboecxken, tracterende van het Offer des Heeren.* (Daar achter met nieuwe pagineering maar doorloopende signatuur het Liedeboek. Aan het einde daarvan:) *Ghedruckt int Jaer* 1567. (door N. Biestkens te Emden?) in-16°. 220 en (1) en 55 bladen. (Bibl. v. prof. Doedes.)

Hier zijn bijgevoegd berichten aangaande Jan Geertsz en Mayken Boosers.

4°. *Dit boec wort genoemt* enz..... *Noch zijn hier by ghedaen veel Liedekens, Belijdinghen, eñ Brieuen, die noyt in druc en zijn geweest, Item, noch is hier by ghedaen een Liedtboecxken, tracterende van het Offer des Heeren. Ghedruct...* 1570. (Door N. Biestkens te Emden?) in-16°. 279 en (1); 54 en (1) bladen. (B. D. A.) Het *Liedboek* heeft afz. pagineering maar doorloopende signatuur.

Behalve de Liedekens zijn hier nog bijgevoegd: blad 190: *Noch een Belijdinghe van Claesken*, bl. 233: *Noch een brief* (van Jan Geertsz) *aen zijn bekenden.* Verder berichten enz. aangaande Weynken Claes dochter van Monickendam, Fije en Eelke, Peter Witses, Willem droochscheerder, M. Gielis Mathijsz, Clement Henricksz.

5°. *Dit Boec* (enz. titel als 't voorg.)... *Ghedruct...* 1578. in-16°. 277 en (1); 56 en (1) bladen. (K. B.)

De inhoud van het Offer is gelijk het voorgaande.

6°. *Dit Boec* (enz. In plaats van de toevoegsels op den titel [*Noch zijn hier by ghedaen* enz.] wordt op den tit. een drukkersmerk van een onbekenden drukker gevonden, evenzoo op den tit. van het Liedboek. Daaronder:) *Ghedruckt...* 1578 (Aan het eind van het Liedboek:) *Voleynt den vijfsten Nouembris, Anno* 1578... in-16°. 275 en (1); 59 en (1) bladen. (B. U. G.)

De volgorde is niet dezelfde als bij de voorg. drukken. Hier zijn bijgevoegd berichten aangaande Hendrick Verstralen en Mayken Deynoots.

7°. *Dit Boec wort genaemt:* (enz. Titel als 4°.)... *Ghedruckt...* 1580. in-16°. 279 en (1); 55 bladen. (B. D. A.)

Inhoud als 4°.

8°. *Dit Boeck* enz. (als 't voorg.)... *Amstelredam, Willem Jansss. Buys*, z. j. (1590.) in-16°. 306 bladen. (Bibl. v. Prof. Doedes.)

Het Liedboek heeft afz. tit. maar doorloop. pag.; op den titel het drukjaar 1590.

Inhoud als 6°.

9°. *Dit Boeck* enz ... *Hier is noch by geuoecht van sommige vrienden opgeoffert, so tot Antwerpen, als te Gent eñ tot Yperen tsedert dē iare 1576. tot dē iare 1592. die noyt in druc en zyn geweest.* (Met het drukkersmerk van J. E. Cloppenburch te Amst.) *Ghedruckt...* 1591. in-16°. 308, (2); en? bladen ['t slot ontbreekt]. (Bibl. v. Prof. Doedes.)

Inhoud als 't voorg. met berichten over Joos Meulenaer en Mattheus Panten. Het Liedboek, met afz. tit. en pag. maar doorloopende sign., heeft hetzelfde drukkersmerk maar het jaartal 1589.

10°. *Dit boeck* (enz ... Titel als 8°.)... *Amstelredam, Willem Jansz. Buys.* 1595. in-16°. 306 bladen. (B. D. A.)

Inhoud als het voorg.

11°. *Dit Boeck* enz... *Harlinghen, Peter Sebastiaenszoon. 1599.* in-8°. 228 en (1); 59 bladen. (K. B.)

Inhoud als het voorg.

BOECK (J. DE), gest. 1775. Minderbroeder.

*Het leven, wondere deugden, en schoone mirakelen van de S. Joanna de Valois, Koninginne van Vrankrijk,... Fondatersse van het Orden der Annuntiaten. Door... Brussel, t'Serstevens. 1752. (*formaat?*)

Servais Dirks, blz. 394.

Beschryvinge van het oudt en mirakeleus beeldt Van O. L. Vrouwe van Maestricht, Patroonersse der Stadt, Onder den Tytel der Zee-Sterre; Aldaer rustende in de Kercke der... Minderbroeders... Als mede van des selfs Oudt en Treffelyck Broederschap...

In Twee Deelen verdeylt, Door Poësie verlicht. Beschreven door... Brussel, Fr. t'Serstevens. (1753.) Met Approbatie. in-8°. (K. B. B.)

Met titelgravure, opdracht en voorwoord.

Korte beschryvinge van de Capelle, broederschap, aflaeten, ende leven Van de Heylige Moeder Anna.... door.... Brussel, Fr. t'Serstevens. 1760. Met Approbatie. in-8°. (B. B. B.)

Met gravure van C. J. Bisschop, opdracht en voorrede.

Heylig Leven, wondere deugden, en schoone mirakelen Van... Pr. Josephus Van Cupertino. Uyt het Order der... Minder-broeders Conventuaelen van den H. Vader Franciscus... Waer achter by gevoegt is het Leven van... Pater Theodoricus van Munster, Uyt de Order der... Minderbroeders Observanten, die in Nederland met veele wonderheden heeft uitgeschenen. Uyt verscheyde Schryvers by een vergaedert door... Brussel, Fr. t'Serstevens. 1768. Met approbatien. in-8°. (K. B. B.)

Met gegrav. portret v. d. heiligen J. v. C., opdracht, voorrede en approbaties.

Vier-honderd-jaerig Jubilé van het.. Sacrament van Mirakel... inde... Kercke van de H. H. Michael en Gudula, binnen... Brussel... door... Brussel, J. Vanden Berghen. 1770. in-8°. (K. B.)

Met tal van gravures tusschen den tekst en een uitslaande plaat.

—— Zie ook: *Beschryvinge* van het... Beeldt.

BOECXKEN (In dit teghenwoordighe) zyn veel schone ende lieflijcke brieuen van eenen genaemt Jacob de Keersmaker die hy wt zynder geuanckenisse gesonden heeft, de welcke tot Brugge leuendich is verbrant. Int Jaer. 1569. den 10. Junij. Noch is hier achter by gheset een disputatie tusschen Jacob K. ende B. Cornelis... Gedruckt int Jaer... 1584 in-16°. 184 bladen ongenummerd. (B. D. A.)

BOEKE (J.).
Zie: *Halbertsma* (*J. H.*).

BOEKE (M. H.).
Zie: *Leven* van J. Williams.

BOEKENOOGEN (J. G.), Doopsgezind Leeraar te Wormer en Jisp.

De oorsprong des Avondmaals. Bijdrage tot de geschiedenis van den oud-apostolischen tijd. [*Akad. proefschrift.*] Amst., L. van Bakkenes en Cie. 1883. in-8°. (B. U. A.)

BOELES JR. (P.), 1820—1857. Pred. te Pingjum.

Het tweehonderd vijftig jarig bestaan der Hervormde Gemeente te Noorddijk, gevierd op den gedenkdag der Hervorming, 2 November 1845... Leerrede met aanteekeningen, bijlagen en eene plaat. Groningen, R. J. Schierbeek. 1846. in-8°. (K. B.)

De zeer uitvoerige historische aanteekeningen beslaan blz. 23—86. De vier bijlagen geven de namen der predikanten met biographische bijzonderheden, die der hervormde schoolmeesters, der kerkeraads-leden en der kerkvoogden.

—— Zie ook: *Nieritz.*

BOENER (J.), Minderbroeder.

Delineatio historica Fratrum Minorum Provinciae Germaniae Inferioris a Geusiis in odium fidei crudeliter occisorum... Historische Af-beeldinghe der Minder-broeders vande Nederlandtsche Provincie, die om 't Gheloof wreedelijck vande Geusen ghedoodt zijn... Antverpiae, B. Moretus. 1635. in-4°. (VIII) en 44 blz. (K. B.)

Twintig fraaie kopergravures zonder naam van graveur. Bij elke gravure wordt op dezelfde bladzijde de tekst gevonden in twee kolommen gedrukt, rechts hollandsch, links latijn. Met latijnsche opdracht aan de Minderbroeders «in Comitijs Prouincialibus Mechliniae congregatis» en hollandsche opdracht aan Agnês Boener, echtgenoote van P. Coix, stad-houder van Dalenbroeck.

—— Zie ook op *Figueren.*

BOERAVE (M.), Pred. te Medemblik.
Zie: *Flacius Illyricus.*

BOËRO (J.), Jezuiet.

*Geschiedverhaal van het leven en den dood der drie H. Japansche Martelaren van de Societeit van Jezus: Paulus Miki, Joannes de Goto en Jakobus Kisai. Naar 't Italiaansch door A. Duffels. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1863. in-8°.(?)

Mes, *Kath. pers.* blz. 29. — Oorspr.: *Istoria della vita e del martirio dei S. S. Giapponesi Paolo Michi*, *G. Soan de Goto e Giac. Chisai.* Roma. 1862. in-8°.

Het *leven van ... Petrus Canisius, Priester uit de Societeit van Jesus... Uit het italiaansch vertaald door een R. K. Priester. 's Hertogenbosch, P. N. Verhoeven. 1865. in-8°. (B. K. A.)

Met portret van P. C., voorrede v. d. schr. en approbatie.

*Leven van ... Joannes de Britto, uit het italiaensch. Antwerpen, van Dieren. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 51.

BOEYE (A. DE), 1571—1650. Jezuiet.

Levens der gehovder Persoonen die heylighlyck geleeft hebben, alhoe-wel sy noch niet al in 't ghetal der Heylighen gestelt en zyn. Vergadert ende verkort door.. Antwerpen, J. Cnobbaert. 1631. in-4°. (XVI), 686 (*niet* 696) en (46) blz. (K. B. B.)

Met gegrav. tit., opdracht, voorrede en aan 't slot registers, approbatie en privilege.

Cort Verhael Van 't wonderlijck Leven der Enghelsche Maeght S. Aldegonde, abdisse en patronersse van Mabevge, als noch van Mespelaer: Daer haer H. Reliquien zijn rustende, alwaer sy... besocht wordt, teghen Peste, Kancker, Kortsse, Hooft-pijn, en alle swerende vyer. Ghetrocken uyt verscheyde schrijvers door.... Antwerpen, A. van Brakel. 1659. in-12°. (VI) en 58 blz. (B. B. B.)

Met opdracht van 5 Mei 1645, approbatie en 13 gravures. — Herdr.: Dendermonde, T. J. Du Caju. z. j. in-12°. en: Aelst, A. Bijl. 1866. in-12°.

—— Zie ook op: *Martelaren-Boeck; Mastrillus (M.).*

BOGAERTS, Priester.

*Levensschets van den H. Nicolaus van Tolentyn. Antwerpen, van Aarsen. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 51.

BOHL (MR. J.), geb. 1836.

*Pius VII en zijn tijd. Geschiedkundige tafereelen. Rotterdam, G. W. van Belle. 1861. in-8°. (?) 2 dln.

Mes, Kath. pers. blz. 30.

BÖHM (CHARLES J. F.).

Wat zijn toch de zoogenaamde Irvingianen? Naar het Hoogduitsch... Rott., E. H. Tassemeijer. 1865. in-8°. (B. L. A.)

Oorspr.: *Das Zeichen unserer Zeit oder: Antwort auf die Frage: Was sind die sogenannten Irvingianen für Leute.* Berlin. 1860. in-8°.

BOLLANDUS (J.), 1596—1665. Jezuiet.
Zie: *Afbeeldinghe van d'eerste eeuwe.*

BOLSEC (HIERONYMUS HERMES), Geneesheer te Lyon.

Historie. Van het leuen, manieren Wercken, Leeringe, eñ die doot van Jan Caluijn, wijlen ouerste Minister van Geneven door... Toegeschreuen den E. Aertsbisschop eñ Graue vander Kercke van Lyons, ende Primaet van Vrancrijck. Nv eerst wtẽ Franschoijssche in onser Nederlantsche sprake ouergeset. by M. H. Van B. Alnoch hier by ghevoecht zeeckere aenwijsingẽ op die canten dat egeen copijen en syn houdende... Gheprent Tshertogenbossche... by Jan Scheffer. Anno 1581. in-8°. 128 blz. ongenummerd. (K. B.)

Met opdracht, voorrede, kerkel. goedkeuring en fraai versierde initialen. — Herdrukt: Loven, B. Maes. 1631. in-8°. (X), 115 en (3) blz. (B. K. A.) Dit werkje is een vertaling van *H. H. Bolsec*, *Histoire de la vie*, *moeurs*, *actes*, *doctrine constance et mort de Jean Calvin. Paris*, *Mallat. 1577.* of *Paris*, *Chaudière. 1578. in-8°.* Herdrukt: Lyon. 1577, in 1578 en in 1664 (deze dr. met 't leven van de Labadie.). Bolsec schreef ook een leven van Beza (Parijs, 1582. in-8°.); beide levens zijn herdrukt te Génève in 1835. in-8°. — Een lat. vert.: *De Joannis Calvini... vita...* is gedrukt te Keulen 1580. in-8°. (K. B.), 1584 en 1632; Parys, 1585; een duitsche vert. Keulen, 1581. in-8°. Het boekje is herdrukt in *Archives curieuses de l'Histoire de France*, *I. Série*, *Tom. V.*

BONAR (A. A.).

*Het leven en de nagelatene geschriften van Robert Murray M'Cheyne, in leven herder en leeraar te Dundee. Uit het Engelsch vertaald. Met eene voorrede van J. J. L. ten Kate. Arnhem, J. W. Swaen. 1856. in 8°.

Nederl. Bibliogr., 1856. blz. 29. — 2e. Dr. bij denz. 1859. *Nederl. Bibliogr.*, 1859. blz. 101, 1860. blz. 5.

BONAVENTURA.

Legende van Sinte Franciscus. — Die legende ende dat leuen der heyligher maget sinte claren. Antwerpen, Ger. Leeu. 1491. in-8°. 190 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Blad 1. recto: «Die legende van Sinte franciscus». Blad 2. recto: «Hier beghint sinte franciscus leuen alsoe | alst die eersamighe vader sinte bonauentue | ra vergadert eñ bescreuen heeft.» Blad 51. recto: «Die legende eñ dat leuen der | heyligher maget sinte claren | » Blad 189. verso: «Hier eyndet dat heylighe leuen | onser alder liefster moeder sinte | claren: met sommighen mirake- | len daer inne getoghen | Gheprent tantwerpen bi my Ge | raert leeu Int iaer ons heerē M. | cccc. eñ xcj. den xxviij. dach in Ju- | nio.» Blad 190. recto het drukkersmerk. Behalve dit en de versierde hoofdletters heeft dit boek nog twee houtsneden, n. l. op den titel een afbeelding van den H. Franciscus en blad 190. verso eene van de H. Clara. — Een latere vert. is: *Leven van Sinte Franciscus door... overgheset door Br. C. Thielmans*... Loven, J. vanden Bogaerd. 1598. in-4°. (*Servais Dirks*, p. 158.)

BONELLI (J. B.), gest. 1638. Jezuiet.

Zie: *Brieven* van Japonien.

BONGAERTS (P. G.), Jezuiet.

De St. Teresia-kerk, weleer de koninklijke kapel van Spanje. Hare geschiedenis, in verband met de lotgevallen der katholieke godsdienst en de werkzaamheden der sociëteit van Jesus, in en om 's-Gravenhage... Tot aandenken aan de feestelijke herinnering van den 25sten verjaardag harer inwijding, gevierd den 15den October 1866. 's Gravenhage, T. C. B. ten Hagen. 1866. in-8°. (K. B.)

Met 2 pl. en 1 uitslaande lijst der geestelijkheid der 4 R. K. Kerken van 's Gravenhage, van 1605—1866.

BONIFACIUS.

*Leven en historie, beschreven door den Heyligen... van den H. Livinus, Arts-Bisschop van Schot-landt, Martelaer, Apostel van Vlaenderen en Patroon der Prochie van St. Lievens Essche... Gendt, S. Somers. 1762. in-8°.

Vanderhaeghen, IV. n°. 4823.

BONIFACIUS (AURELIUS).

Cort ende bondich Verhael Van de Arminiaensche Factie, ende hare schadelijcke vruchten, dienstich om van hooges ende lages standts gelesen ende wel betracht te worden. Door... Hoorn, M. Gerbrantsz. 1628. in-4°. 10 blz. (K. B.)

Kort eenzijdig verhaal der Remonst. twisten, vooral met het oog op hetgeen in 1628 te Amsterdam voorviel. Vermeerderde herdruk: *Cort ende bondich Verhael* enz... *Hier achter is by ghevoeght Een Missive van P. V. H. aen de... Staten Generael ende... den Prince van Orangien, nopende de saecke van Amsterdam: Beneffens de Arminiaensche Placcaten van Schielandt, Vtrecht, ende Amstelredamme. Nae de Copie van Hoorn.·By M. Gerbrandtsz.* 1629. in-4°. 32 blz. (K. B.) De Pensionaris van Haarlem, De Glarges, werd voor den schrijver gehouden.

BOON (A.).

Dissertatio theologica de duplici principio, unde in ecclesia emendanda exierunt saec. XVI. reformatores.... Groningae, W. Zuidema. (1839.) in-8°. (K. B.)

BOR (S.), Pred. te Zeist.

Zie: *Cave* (*W.*).

BORCHT (J. VAN DER), Minderbroeder.

Kort begryp van de gheboorte, af-komste leven en wondere daeden van den Heylighen Antonius a Padua Minder-broeder. Met eenighe Ghebeden... Uyt verscheyde en gheloofbaere Schrijvers by een vergadert. Door.... Op-ghedraghen aen den selven Heylighen. Antwerpen, J. Woons. 1678. Superiorum permissu. in-8°. 192, 112 en (16) blz. (G. B. R.)

De approbaties en 't privilege zijn van 1675. Met voorrede. Met afz. tit., pagin. en signatuur

begint: *Inleydinghe tot de Novene... ter eeren van... Antonivs a Padva, Midts-gaders Een korte verklaringhe van het Mirakeleus Responsorie, ghemaeckt door den heylighen Bonaventura, Waer in begrepen zijn de wondere daden vanden selven.. Antonius.. Antwerpen, J. Woons. 1676.* Met voorrede. — By *Servais Dirks*, blz. 293 de verkorte titels van een dr. van 1676(??); bij denzelfden een te Tongeren, bij J. G. Peeters. z. j. (2e helft 19e eeuw.)

BORN (W.), Karthuizer.
Zie: *Historie* v. d. H. Moeder Anna.

BORRI (CHR.), gest. 1632. Jezuiet.
Historie van eene nieuvve Seyndinghe door de paters der Societeyt Jesu in 't ryck van Cocincina. In 't Italiaens gheschreven... Ende verduytscht Door P. Jacobus Susius der selve Societeyt. Loven, Wede. van H. Haestens. 1632. in-8°. (VIII) en 204 [moet zijn 198] blz. (B. U. G.)

Met opdrachten van vertaler en schrijver. Oorspr.: *Relatione della nuova Missione delli P. P. della Compagnia di Giesu al Regno della Cocincina.* Roma, F. Corbelletti. 1631. in-8°.

BORSIUS (J.).
Dissertatio theologica inauguralis, de primorum hominum Christianorum vita privata. [*Akad. proefschrift.*]... Lugd. Batav., Haak et Socii. 1825. in-4°. (B. U. A.)

BORSSUM WAALKES (G. H. v.).
De kerkelijke toestand van het Dorp Huizum voor de Hervorming, aangewezen meestal uit onuitgegevene stukken... Leeuw., H. Kuipers. 1875. in-8°. (B. U. A.)

Met een aantal bijlagen.

BOSCH (T.) der Eremyten ende Eremytinnen van Aegypten ende Palestinen met figuren van A. Blommaert, in coper ghesneden door Boetius à Bolswert. Met cort verhael van eens yders leven ghetrocken uyt het Vaders-Boeck... Hantwerpen, Hier. Verdussen. 1619. in-4°. (K. B.)

In twee afdeelingen gesplitst, elk 25 platen — ieder met een bladzijde bijschrift — bevattende, en evenzoo beide een titelpr. Het geheel telt dus 52 platen. Met het *Vaders-boeck* is de holl. vertaling bedoeld van *Opus Jeronimi; vitas sanctorum primorum ac heremitarum... complectens.* Zie op *Hieronymus.*

BOSCH (L. E.), 1792—1865.
Iets over Paus Adriaan VI. De afkomst en eene korte levensschets van dien Utrechtenaar. Utrecht, L. E. Bosch. 1835. in-8°. Eerste stuk. (K. B.).

Met bijlagen, grootendeels: Geschiedkundige getuigenissen omtrent Adrianus VI, Paus van Rome. Niet verder verschenen.

BOSCH (J. DE).
*Over den staat der christenheid vooral in de oostersche Kerk, ten tijde der opkomst van Mohammed. Haarlem. 1785. in-4°.

M. Nijhoff, Catal. 118 n°. 364. Afz.(?) uitgaaf van Dl. V. der *Verhandelingen raakende den natuurlijken en geopenbaarden godsdienst, uitgegeeven door Teylers Godgeleerd Genootschap.*

BOSE (J. H.).
Waarachtig Relaas Van de gereesene onlusten in het Luthersche Consistorie van 's Gravenhaage, In de maanden Junius en Julius 1734.... ('s Graavenhaage, A. de Groot. 1734.) in-4°. (K. B.)

Hiertegen werd in 't licht gegeven: *Omstandig-Verhaal Van het gepasseerde in de Consistorie der Evangelisch-Lutherse Gemeente in 's Gravenhage, In de Maand Juny en den 1 July 1734. Tegens het Uitgegevene Boekje van J. H. Bose... Opgestelt door Seven Leeden, Van den voorschreven Kerkenraad.... 's Gravenhage, H. Sterzenbach. 1734.* in-4°. (K. B.)

BÖSKEN (J. H.).
Ter nagedachtenis van F. C. van den Ham in leven Doctor in de Godgeleerdheid, Evangeliedienaar bij de Nederduitsch-Hervormde gemeente te Utrecht.... Utrecht, Kemink en zoon. 1863. in-8°. (B. U. U.)

BOSMAN (A.), een mirakel dat geschiede int iaer... 1433,... inden lande van Cleve. Delf in Hollant. *z. n. v. dr.* (*Chr. Snellaert*) *en z. j.* in-4°. 30 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Wegens de geheele afwezigheid van monnikenletters moet dit boekjen vóór 1490 gedrukt zijn. Blad 1. recto «Van arent bosman». Daar-

onder een houtsneê. Blad 2. recto: «Hier begint een mirakel dat geschiede int | iaer ōs herē M. cccc. eñ xxxiij. in die maēt no | uēber in eē dorp ghehetē meyeric indē lāde vā | lceue (*sic*) bi een stadt genaēt doesborch. | ». Blad 30. recto, drie laatste regels: «samē die vad' die sone die heilige geest | . A. M. E. N. | Gheprendt tot delf in Hollant | ». Een andere druk hiervan is: Antwerpen, H. Eckert van Hombergh. z. j. (na 1500), in-4°. 25 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.).

Blad 1. recto met zeer groote letters: «Arent bosmā». Daaronder een houtsneê, welke ook blad 1. verso gevonden wordt. Blad 1. verso onder de houtsneê: «Hier begint een mirakel dat geschiede, int iaer | ons heren. M. cccc. eñ xxxiij. in die maent no- | uember. in een dorp ghehetē meyerick inden lan- | de van cleue bi een stadt genaemt duysborch. | Capittel. I.» Blad 25. verso twee laatste regels: «Gheprent tantwerpē, Binnē die camerpoorte | By mij Henric eckert van homberch | ». Daar genoemde drukker tot 1500 in Delft werkzaam was, kan deze druk niet vroeger dan 1501 't licht hebben gezien. In de Bibliotheek te Lübek schijnt een Haarlemsche editie van dit boek te zijn. Zie *Campbell*, n°. 357.

BOSSCHAERTS (WILLIBRORDUS), Monnik te Tongerloo.

Διατριβαι de primis veteris Frisiae Apostolis. Mechliniae, Typis R. Jaye. 1650. in-4°. (LVIII) en 604 blz. (K. B.)

Met veel geleerdheid en scherpzinnigheid geschreven. Zie: *Moll*, *I.* p. XXII. noot 4.

BOSSCHE (H. FR. VAN DEN).
Zie: *Wachtendonck* (*J. van*).

BOSSCHE (P. VAN DEN), Prior van de Guilielmijnen te Aalst.

Het Leven van Sinte Gvilielmvs Hertoghe van Aqvitanien Ende Grave Van Poictiers, Instelder der ordene vande Guilielmynen. Vergadert By.... Brussel, J. Van Meerbeeck. 1627. in-12°. (XXVIII), 315 en (15) blz. (B. K. A.)

Met gegrav. portret, opdracht en voorrede. Aan 't slot een opgave van de kloosters der orde en approbatie.

BOSSERS (A.).

Leven van den H. Alphonsus de Liguori, Bisschop van St. Agatha der Gothen en Stichter van de Congregatie des allerheiligsten Verlossers... St. Michiels-Gestel, Boekdrukkerij van het Bisdom van 's Bosch. 1856. in-12°. 2 dln. (B. K. A.)

Met portret en voorwoord. Een (door P. J. Kronenburg omgewerkte) uitgave: 's Bosch, W. v. Gulick. 1878. (*Mes. Kath. pers.* blz. 143.)

—— Zie ook op: *Geschiedenis* der Kath. Missie.

BOSVELD (P.), Predikant te Dordrecht.

Tijdmeter of beknopte tijdlijst der gewijde geschiedenis van Abrahams geboorte tot aan het einde der eerste christen-eeuw, met de bijlagen daartoe betrekkelijk. Dordrecht, Blussé en van Braam. 1818—19. in-8°. 4 dln.

Het eerste deel bevat den Tijdmeter, het tweede deel handelt over de tijdrekening der Egyptenaren, het derde over de oudheid der Perzen, van Zoroaster, en zijne schriften en het vierde behelst tal van kleinere verhandelingen.

BOTS (P. M.), R. Kath. Priester.

De oude kloosters en abdijen van het tegenwoordige Bisdom Haarlem, in alphabetische volgorde, met korte toelichtingen. Kerkelijk goedgekeurd. Rijsenburg, Petit en Co. 1882. in-8°. (K. B.)

In het voorbericht een opgave der gebruikte bronnen.

BOTTENS (F.), gest. 1717. Minderbroeder.

*Het Leven Van De S. Isabella, Suster vanden Heylighen Ludovicus Coninck van Vranckrijck, Fondatersse der Clarissen Urbanisten, Maghet. Byeen vergadert door.... Ghendt, Hoirs van M. Graet. 1693. in-12°. 96 blz.

Servais Dirks, blz. 359; *Vanderhaeghen*, II. n°. 1441.

BOTTERMAN (E.).
Zie: *Floris* (*G.*).

BOUHOURS (D.), 1628—1702. Jezuiet.

*Het leven van den Heiligen Ignatius.... door.... Uit het fransch vertaald door M. B. Berends. 's Gravenhage, Gebr. Langenhuysen. 1827. in-12°.

Herdr. van dezelfde (?) vert: **Het leven* enz. (z. naam v. vertaler)... *Tweede druk.* 's Gravenhage, A. P. van Langenhuysen. 1845. in-12°. — Andere vert.: **Leven van den H. Ignatius... door... Uyt het fransch vertaeld. Oversien door J. H. J... R. C. P.* Mechelen, P. J. Hanicq. 1842. in-18°. 2 dln. Oorspr.: *Vie*

de Saint Ignace... Paris. 1679. in-4°. Herhaaldelijk herdrukt. Zie *de Backer*, I. 812 en 813.

*Leven van den H. Franciscus Xaverius, apostel der Indiën en van Japonië. 1853. in-8°. (?).

Mes, Kath. pers. blz. 35. — Andere (?) vert.: *Leven van den H. Franciscus Xaverivs... Apostel der Indien en van Japonien door... Uit het Fransch vertaeld. Tweede druk op nieuw overzien. Antwerpen. 1853. in-8°.* Oorspr.: *La vie de S. Francois Xavier*.... Paris. 1682. in-4°. Herhaaldelijk herdrukt.

BOUILLE (P.), 1576—1641. Jezuiet.

Den Oorspronck ende Mirakelen van Onse Lieve Vrovwe Van Foye by Dinant; In t'Francoijs beschreven deur... ende vertaelt... deur J. Svsivs... Loven, H. van Hastens. 1624. in-8°. (X) en 96 blz. (K. B. B.)

Met approbatie. *A. de Backer, Bibl. des Ecriv. de la Comp. de Jésus.* I. 819 meldt 3 fr. geschriften v. P. Bouille over dit onderwerp, zonder dat het duidelijk is, welk het oorspr. v. d. hier beschreven vertaling is.

BOUIX (D.).

Historie der zes en twintig Martelaren van Japonie te Nangasaqui gekruist den vyfden February 1597... Uit het fransch vertaeld door eenen Monnik van Cisterciënser-orde. Brussel, H. Goemaere. 1862. in-12°. (K.B.B.)

Met approbatie en opdracht. Oorspr.: *Histoire des 26 martyrs du Japon crucifiés à Nangasaqui le 5 fevrier 1597 avec un aperçu historique sur les chrétiens du Japon depuis cette époque jusqu'à nos jours.* Paris. 1862. in-8°.

BOUIX (M.), Jezuiet.

Zie: *Teresa van Jesus.*

BOULANGÉ (F.).

*Leven en openbaringen van de eerweerdige Margareta Maria Alacoque... Door... Gend, J. J. L. Rousseau. 1860. in-12°.

Vert. door De Winter — *Vanderhaeghen*, V. n°. 10158. — Oorspr.: *Vie de... Marguerite Marie Alacoque*... Le Mans. 1847. in-12°.

BOUMAN (H.), 1789—1864. Hoogleeraar te Utrecht.

Jodocus Heringa Eliza's zoon, als voorstander van het vaderland en deszelfs heilzame instellingen, gelijk mede in eenige andere betrekkingen, geschetst. Een redevoering, met aanteekeningen en bijvoegsels... Utrecht, J. G. van Terveen en zoon. 1840. in-8°. (K. B.)

Met portret van Heringa.

Memoria Joannis Clarisse, theologi... Trajecti ad Rhenum, C. v. d. Port Jr. 1850. in-8°. (K. B.)

Met opgaaf van de geschriften van C. en uitvoerigen index.

BOUT (J.).

Zie: *T Merg van de Historien.*

BOUWSTEENEN. Tijdschrift voor inwendige zending onder redactie van L. Heldring, met medewerking van Dr. Mr. W. van den Bergh, Dr. A. W. Bronsveld, Dr. F. van Gheel Gildemeester, Ds. C. F. Gronemeijer, Ds. D. J. C. Heldring, Ds. H. V. Hogerzeil, Dr. S. S. de Koe, J. van 't Lindenhout, T. M. Looman, Ds. H. Pierson, Ds. L. C. Schuller tot Peursum. Utrecht, C. H. E. Breijer. 1882. enz. in-8°. (K. B.)

Jaarlijks verschijnen 6 afleveringen, welke een deel vormen.

BOWER (A.), geb. 1686, werd Jezuiet, hoogleeraar te Rome, Fermo en Macerata, tevens Raad der Inquisitie aldaar, vlucht in 1726 naar Engeland, bekeert zich tot de engelsche kerk, verzoent zich nog eens voor korten tijd met de Jezuieten en sterft 1766.

Historie der Pausen... uyt het Engelsch vertaald door Jan Brak. Amsterdam, S. J. Baalde. 1752—1768. in-4°. 7 dln. (K. B.)

Het engelsche werk: *History of the Popes* zag in Londen van 1748—1766 het licht. Brak stierf na de voltooiing van de vertaling van Dl. V. en o. d. tit. van de beide laatste deelen (in 1767 en 1768 uitgegeven) vindt men niet zijn naam maar: «uitgegeeven door Johannes Florentius Martinet.» Intusschen waren Deel I—V herdrukt. Van het door mij gebruikte ex. is Dl. I een 3de dr. (1768), en Dl. II—V een 2e dr. (Dl. II—IV. 1768, Dl. V. 1769.) Alle deelen hebben o. d. tit. een gravure van J. C. Philips. Dl. I heeft nog een afzonderlijke eveneens door J. C. Philips ontworpen en gegrav. titelpr. met een berijmde verklaring der allegorische voorstelling door J. Brak. In Dl. VII. is een alfabetische naamlijst der pausen met een opgaaf van de jaren hunner regeering. Dit werk gaf aanleiding tot tal van twistschriften.

Vergel.: *Verdediging.*

BOXHORN (M. ZUERIS VAN), 1612—1653. Hoogleeraar te Leiden.

Nederlantsche Historie. Eerste boeck, behelsende De eerste veranderingen in de Godsdienst ende leere, neffen de harde vervolgingen daer over ontstaen in de Nederlanden, voor ende tot de tijden toe van Keiser Karel de Viifde. Leyden, C. Banheining. 1649. in-4°. (XVI) en 216 blz. (K. B.)

Faquot, de Wind, Moll en *van der Aa* spreken van een eersten druk van 1644. Men schijnt hier met een drukfout te doen te hebben, welke door den een begaan, door de overigen nageschreven is. Niet alleen toch dat ik dien druk nergens vond en dat in den druk van 1649 niets van een vroegere uitgaaf is vermeld, maar de opdracht aan de Staten Generaal is van 1 Aug. 1649. — Het werkje geeft een schets der kerkelijke geschiedenis van Nederland tot aan het jaar 1500 en moet met veel omzichtigheid gebruikt worden. Het verhaal over de vervolging te Atrecht, de zoogenaamde *Vauderie d'Arras* is — volgens *de Wind*, — bijna woordelijk overgenomen uit het verhaal van J. de Clerc. Het boek ademt een zeer vijandigen geest tegen de katholieke geestelijkheid. — Latere dr.: *Nederlandsche Historie behelsende de Staat van de Nederlandsche Kerk voor de Hervorming, mitsgaders de eerste Veranderingen in den Godsdienst en leere* enz... *Hier is by gevoeght den Nederlandschen Sulpitius van Jacobus Baselius... vermeerdert met een voorreden... door M. Leydekker... Met kopere Platen verciert.* Utrecht, H. Ribbius. 1700. in-8°. (XLVIII), 320 en (14); (II), 393 en (13) blz. (B. L. L.) Met 12 door C. Luyken gegrav. platen, waarvan 4 uitslaande. — *Tweede Druk.* Amsterdam, J. Rotterdam. 1739. in-8°. (XLVIII), 320 en (16); 394 en (12) blz. (K. B.) *van der Aa* noemt nog een dr. van 1753. Vergel. op *Baselius.*

BRABANDER (?) (J. Iz.).

*Historie van de waere afkomst, van het leven ende leere der Waldensen, Albigensen, Hussiten en Wiclefiten, door... 1740. in-8°.

F. Muller, Catal. Theol. 1857, n°. 5577.

BRAGHT (THIELEM. J. VAN), 1625—1664. Doopsgez. Pred. te Dordrecht.

Het bloedigh tooneel der Doopsgesinde, den weereloose Christenen. Die, om het getuygenisse Jesu... geleden hebben, en gedoodt zijn, van Christi tijdt af, tot dese onse laetste tijden toe. Mitsgaders, Een beschrijvinge des H. Doops, ende andere stucken van den Godsdienst, door alle de selve tijden geoeffent. Begrepen in Twee Boecken. Zynde een vergrootinge van den voorgaenden Martelaers-Spiegel, uyt vele geloofweerdige Chronijcken, Memorien, Getuygenissen, etc. Door T. J. V. B. [*Met drukkersmerk*]. Dordrecht, J. Braat, Voor J. Savry. 1660. in-fol°. 2 dln. (CXVIII) en 418; (XXIV), 887 en (29) blz. (K. B.)

Het voorwerk van Dl. I heeft een opdracht «Aen Godt...» een woord «Aen Myne beminde Vrienden en Mede-genooten...» voluit onderteekend, «Aenspraecke tot den Lesers in 't gemeyn»; «Kort begryp van het... Werck»; «Indachtighmaeckinge... Van de ware Kercke Godts...» en «Van de ongoddelijcke en onware Kercke»; drie gedichten en register. Dl. II voorwerk: «Aen myne beminde Vrienden...» en «Voorreden, tot den Leser». Aan 't slot een «Gebedt voor de Wereltlijcke Overheydt»; register en twee disputaties n. l. tusschen Jacob Keersgieter [d. i. J. Rore] en Broer Cornelis en tusschen Herman Vleckwijck en Broer Cornelis. Nieuwe dr.:

Het Bloedig Tooneel, of Martelaers Spiegel der Doops-gesinde of Weereloose Christenen,... Door T. J. V. Braght. Den Tweeden Druk. Bysonder vermeerdert met veele Autentijke Stucken, en over de hondert curieuse Konstplaten. Amsterdam, H. Sweerts, J. ten Hoorn, J. Bouman, en D. van den Dalen — 1685. in-fol°. 2 dln. (LII), 412 en (4); (XII), 840 en (8) blz. (B. U. G.)

Voor den gedr. een gegrav. tit. geteekend door L. Van der Vinne, gegrav. door D. Penning. Dl. I met 49, Dl. II met 54 kopergravures van J. Luiken.

Vertalingen:

Der Blutige Schau-Platz oder Martyrer Spiegel der Tauffs-Gesinnten oder Wehrlosen-Christen, Die... getödtet worden, bis... 1660. Vormals... in Holländischer Sprach heraus gegeben von T. J. V. Braght. Nun aber sorgfältigst... übersetzt... Ephrata in Pensylvanien, Drucks und Verlags der Bruderschafft, 1748 (—1749.) in-fol°. 2 dln. (B. D. A.)

Der Blutige Schau-Platz (enz.)... *Nachwärts von der Bruderschaft zu Ephrata in Pensylvanien ins Deutsche gebracht und daselbst gedruckt worden. Anno 1748. Nunmehro von der vereinigten Bruderschaft in Europa nach obiger Uebersetzung... aufs neue zum Druck befördert. Im Verlag der vereinigten Bruderschaft.* 1780. in-fol°. 2 dln. (B. U. Str.) Sommige ex. hebben het adres: Pirmasens, J. F. Seelig. 1780. (B.D.A.)

Der Blutige Schau-Platz... Zweyte Americanische Auflage. Lancaster: (Pennsylvanien)... bey J. Ehrenfried. 1814. in-fol°. 2 dln. (B. D. A.)

Der blutige Schauplatz... Nun aber sorgfältig übersetzt und zum vierten Male ans Licht gebracht. Elkhart, Indiana... Joh. F. Funk

und Bruder. 1870. in-4°. 2 dln. (B. D. A.)

A Martyrology of the Churches of Christ, commonly called Baptists, during the era of the reformation. Translated from the dutch of T. J. Van Braght. Edited for The Hanserd Knollys Society, by E. B. Underhill. London, J. Haadon and son, 1853. in-8°. 2 (?) dln. (B. D. A.) Het jaartal is dat van Dl. II. Zie ook op *Luiken (J.)*

Tegenschrift: *Van de Gronden der Mennistery. Ofte Waerschouwinghe Over 't Bloed-tooneel der Doopsgesinden van Thielemann Janss van Bracht, Door Chr. Schotanus.* Leeuw., P. Az. van Tongheren, 1671. in-12°. (B. D. A.)

BRAHE (J. J.).
Zie: *Vrij (F. de)*.

BRAK (JAN).
Zie: *Bower (A.)*.

BRAKEL (W. à), Pred. te Leeuwarden.
Zie: *Koelman (J.)*.

BRANDE (F. V. D.), Pastoor te Vilvoorden.
Zie: *Beschrijving* der Kerk v. Vilvoorde.

BRANDES (K.).
Zie: *Baird*.

BRANDSMA (F.).
Zie: *Sjoerds (F.)*.

BRANDT (G.), 1626—1685. Remonstr. pred. te Nieuwkoop, Hoorn en Amsterdam.

Kort Verhaal Van de Reformatie En Oorlog tegen Spanje In, en ontrent de Nederlanden Tot den Jare MDC. Uyt verscheyde geloofwaardige Historien, en Authentyque stukken... by een gestelt. Den vierden druk. Met het Chronyxke der Nederlandsche geschiedenisse, zedert het Jaar 1600, tot... 1700. Met Koperen platen. Utrecht, P. vander Veer en J. Servaas Bosch. 1730. in-8°. (B. U. U.)

Vóór den gedrukten tit., waarop de naam van B. niet gevonden wordt, een door J. Tiedeman geteekende en door Gouwen gegrav. titel: *Kort verhaal van de Reformatie door G. Brand.* Na den tit., berijmde uitlegging v. d. titelpr. door L. Schouten, voorrede v. d. drukker, lat. gedicht van F. Hesselius, holl. gedichten van K. Boon en L. Burgvliet. Met vele kantteekeningen — die de waarde van deze drooge kroniek verhoogen, daar zij de bronnen aangeven — en aan 't slot een lijst der geraadpleegde schrijvers. Na het register volgt met afz. tit., pagin. en signatuur het *Onpartydig Chronyxken.. Den vyfden Druk* met titelpr., voorrede v. d. drukker en register. Het door mij gebruikte ex. (M. M. N.) heeft de volgende gravures, n. l. het *Kort Verhaal:* portretten van Menno Simons (door Nachtegaal) en van Oldenbarnevelt (door P. v. Gunst); het *Chronyxken:* uitslaande prent (dood v. Oldenbarnevelt), triomfkar met prins Maurits, portretten van Willem II, C. en J. de Witt (beide door P. v. Gunst), 't standbeeld van Erasmus, portretten van Vondel (gesch. door P. de Koning, gegrav. door P. v. Gunst), van G. Brandt (door Musscher, gegrav. door P. v. Gunst) en portret van Willem III. — Het *Kort Verhaal* was eerst afz. in 1657 verschenen. — 2e dr. met het *Chronyxken* 1658; 3e dr.: Rotterdam, P. van der Veer. (1699.) in-8°. (VIII), 232 en 24; 240 en (12) blz. (K. B.) De 3e dr. heeft slechts 5 portretten n. l. *Kort Verhaal* die van Brandt en Oldenbarnevelt, beide door v. Gunst; 't *Chronyxken* die van C. en J. de Witt en Willem III. *'t Chronyxken* wordt gezegd door Brandt tot 1658 bewerkt en door anderen vervolgd te zijn.

Verhaal van de Reformatie, In en ontrent de Nederlanden. Met eenige aantekeningen en Aanmerkingen. Door... Amst., J. Rieuwertsz. 1663. in-8°. (XXXII), 722, 98 en (90) blz. (K. B.)

Met door P. Philippe gegrav. tit. en vijf portretten, van welke drie H. Bary als graveur vermelden. Na de opdracht aan C. Cloeck volgt een *Aan den Leezer.* Het verhaal beslaat 722 bladzijden en geeft een nauwkeurig verslag van de geschiedenis der Hervorming is ons vaderland tot 1573; het is herdrukt als eerste deel van de *Historie der Reformatie.* Na het verhaal volgen de *Aanteekeningen*, en daarna de opgave der gebruikte boeken en het zeer uitvoerig register.

Historie der Reformatie, en andere Kerkelyke geschiedenissen, in en ontrent de Nederlanden. Met eenige Aentekeningen en Aenmerkingen. Dl. I en II: Amst., J. Rieuwertsz. en H. en D. Boom. 1671 en 1674. Dl. III en IV: Rott., B. Bos. 1704. in-4°. 4 dln. Dl. I: (XXXII), 848, 56 en (56); Dl. II: (XXVIII), 996 en (48); Dl. III: (VIII), 990 (*de nummers* 755—756 *komen tweemaal*, 749—754 *driemaal voor*) en (46); Dl. IV: (II), 1116 en (32) blz. (K. B.)

Alle deelen zijn van uitvoerige registers voorzien. Dl. I telt, behalve een titelpr. van Romeyn de Hooghe, negen portretten, van welke vijf z. naam van graveur, drie door H. Bary en een door A. Zylvelt. Dl. II acht portretten, zes

z. naam van graveur en twee door J. de Visscher; Dl. III een fraai portret van Brandt gegrav. door P. van Gunst, naar een schilderij van M. Musscher, een afbeelding van de Synode van Dordrecht, twee portretten z. naam van graveur en een door P. Sluyter. Dl. IV vier portretten, drie gegrav. door P. Sluyter, van welke 't portret van Vossius naar een schilderij van Sandrart en een portret gegrav. door J. de Leeuw. — Dl. I werd in 1677 herdrukt; de eerste en tweede druk verschillen niet. In 1787 verscheen: *Historie der reformatie... door G. Brandt. Op nieuw overzien en met eenige aenteekeningen vermeerderd door IJsbr. van Hamelsveld. Derde druk, met nieuwe plaeten en portraiten.* Amst., W. Holtrop. 1787. in-8°. De platen zijn zeer leelijk: alleen de eerste twee deelen zijn verschenen. —

Het geheele werk bestaat uit 61 boeken en loopt tot 1623. Het eerste in 1671 verschenen deel was voorzien van een octrooi voor 15 jaren, uit naam der Staten van Holland door J. de Witt afgegeven. Dit deel is eigenlijk een zeer vermeerderde herdruk van het *Verhaal van de Reformatie* van 1663; het is opgedragen aan Kornelis Kloek en is voorzien van een voorrede. Was dit eerste deel zeer gunstig ontvangen, geheel anders was het lot van deel II, waarin de gebeurtenissen van 1600 tot het einde van 1618 worden verhaald. Het was opgedragen aan de gereformeerde predikanten en leeraars en verwekte bij de rechtzinnigen een storm van verontwaardiging. De Amsterdamsche predikant Henricus Ruyl schreef er tegen: *G. Brandts Stoute Geveynstheyt en liefdeloose geest vertoont in sijn Boeck genaemt de Historie der Reformatie.* Amst., J. Someren. 1676. in-4°. (K. B.), waarin hevig op Brandt gescholden werd. In hetzelfde jaar gaf deze daartegen in het licht: *G. Brandts Verantwoording ter saeke van sijne Historie der Reformatie tegen de beschuldigingen van D. Henricus Rulaeus.* Amst., in-4°., waarop Ds. Ruyl weder antwoordde met: *Verdedinge van de waerheydt sijner beschuldigingen tegen de Historie der Reformatie van G. Brandt.* Amst., 1676. in-4°. (K. B.) Beide geschriften van Ruyl zijn zeldzaam. — Intusschen had de Noord-Hollandsche synode zich tot de Staten van Holland gewend met het verzoek, dat het boek verboden, het octrooi ingetrokken en het verschijnen van het volgende deel verhinderd zou worden. Dit werkte slechts uit, dat bij missive van 17 Juli 1677 namens de Staten aan Brandt kennis werd gegeven, dat het octrooi ingetrokken werd en hij zich bij het schrijven van de volgende deelen van alle «aanstootelijkheit» had te onthouden. De laatste twee deelen zijn eerst lang na des schrijvers dood door zijn zoon, Johannes Brandt, predikant te Amsterdam, in 1704 uitgegeven. Het derde deel heeft zijne geschiedenis gehad. Op blz. 419 was oorspronkelijk een spotvers, in 1619 op de deuren der Synode aangeplakt, afgedrukt. Dit hekeldicht: *Triumphe van den Gereformeerden Duivel onder sijne Synode vergadert tot Dordrecht* is te vinden: *Navorscher,* VI. blz. 10 en bij *G. M. C. Loeff, De Nederl. Kerkgeschiedschrijver G. Brandt,* blz. 55. Exemplaren van het oorspr. zijn niet bekend. Onder het drukken nu heeft men — om welke reden dan ook (zie *Loeff a. w.* blz. 55—57) — de blz. 419 en 420 er uitgelicht en door een ander blad vervangen. Dat verbeterblad eindigt op blz. 419 met de woorden: «seer schamper», laat dan de grootste helft dier bladzijde onbedrukt, om blz. 420 midden in het verhaal voort te gaan, maar met het opschrift: *Vervolg van het XXXVIII. boek.* Er zijn nog exemplaren met de oorspr. bladzijden 419 en 420; in anderen heeft het verbeterblad later weêr plaats gemaakt voor het blad met het spotdicht; in sommige exemplaren is het verbeterblad op zijne plaats gebleven en heeft men het blad met het vers er naast gelegd. Het *oorspronkelijke* blad met het vers is zeer zeldzaam; er bestaan van dit blad verschillende drukken, zoodat het waarschijnlijk spoedig is nagedrukt. De verschillen tusschen die verschillende drukken zijn beschreven *Nav.* VIII, 364 en 365, IX. 40. — Het verschijnen van het derde en vierde deel gaf op nieuw tot strijd aanleiding. In 1705 verscheen het eerste deel van *J. Leydekker's Eere van de Nationale Synode van Dordregt... voorgestaan en bevestigd, tegen de beschuldinge van G. Brand, in sijn Historie der Reformatie.* Amst., Is. Stokman. in-4°. 2 dln. 1705 en 1707 (K. B.) J. Brandt schreef tegen het eerste deel een verantwoording. Achter dat stuk, welks titel in zijn geheel volgt, vindt men ook het antwoord van G. Brandt aan H. Ruyl (zie boven). De op den titel genoemde strijdschriften tusschen J. Brandt en A. Moonen hadden hun ontstaan te danken aan het portret van G. Brandt vóór het derde deel der *Historie der Reformatie* geplaatst. J. Brandt had daaronder te goeder trouw een vierregelig versje van A. Moonen laten afdrukken, waarin G. Brandt verheerlijkt wordt. Moonen — voor zijn reputatie bij de rechtzinnigen bevreesd — kwam daar tegen op (Zie: *Loeff, a. w.* blz. 57—59.). De volledige titel luidt: *J. Brandts Verantwoording Van de Historie der Reformatie van... G. Brandt, tegens de Beschuldigingen van J. Leidekker... Waar achter gevoegt is, G. Brandts Verantwoording tegen D. H. Rulaeus... Neffens eenige brieven en gedichten, ter gelegenheit der uitgevinge dezer Historie gewisselt tusschen... A. Moonen... en J. Brandt.* Amst., P. Visser. 1705. in-4°.

Van de *Historie der Reformatie* zagen de volgende vertalingen het licht:

Histoire abregée de la Réformation des Pays-Bas, traduite du Hollandais de G. Brandt. La Haye, P. Gosse. 1726. in-12°. 3 dln. (K. B.) — Met uitvoerige voorrede, waarin een overzicht wordt gegeven van de voorreden, door Brandt voor de verschillende deelen geplaatst.

An abridgment of G. Brandts History of the Reformation in the Low-Countries; containing All that is Curious in that most Valuable Work. London, sold by R. Knoplock, and W. and I. Innes. 1725. in-8°. 2 dln. — Met «Preface by the Author of this Abridgment» onder-

teekend: *Michael de la Roche*... Een volledige engelsche vertaling: *The History of the Reformation... Faithfully translated from the Original Low-Dutch. London, T. Wood for T. Childe.* 1720—1723. in-fol°. 4 dln. (B. U. L.) werd volgens *Foppens*, II. 345 door *R. Cumberland* bezorgd.

De meening dat *Pelt* in zijn Artikel Arminius in *Herzog's Realencyclopædie* (1ste druk) een duitsche vertaling met aanteekeningen van Mosheim zou vermelden, door *Loeff, a. w.* blz. 62 noot 1. medegedeeld, berust op een misverstand. Pelt schreef: «sein (n. l. Arminius) Leben haben Kaspar Brandt, ein Sohn des Verfassers der berühmten *historie der reformatie* (1724, mit Anm. v. L. v. Mosheim, 1725) und Petrus Bertius... beschrieben.» Het tusschen haakjes geplaatste ziet niet op de *Hist. der Ref.* maar op K. Brandts biografie van Arminius, waarvan werkelijk in 1725 een tweede druk met aanteekeningen van Mosheim verscheen.

BRANDT (G.) de Jonge.
Zie: *Heylin (P.)*.

BRANDT (J.), Pred. te Amsterdam.
Zie: *Brandt (G.)*.

BRANS (J. H.), Oud-ouderling te Leiden.
Kerkelijk Register der Predikanten, welke in de XI Classen, van de Synodus van Zuid-Holland, van... 1702, tot... 1801, en dus in eene volle eeuwe zijn beroepen. Verroepen of overleden. Kunnende dienen tot volmaaking van het Kerkelyk Register van Soermans van de Reformatie af, gebragt tot het jaar 1702.... Rotterdam, Leiden en Sneek, Cornel, van Thoir en van Gorcum. 1802. in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht, voorrede en alfabetisch register.

BRANT (KASPAR), 1653—1696. Remonstrantsch Predikant te Amsterdam.
Historia vitae Jacobi Arminii... Accedunt H. Grotii, et Dom. Baudii in Arminii obitum Epicedia. Amstel., M. Schagenius. 1724. in-8°. (K. B.)

Met gegrav. portret van Arminius door J. C. Philips, waaronder acht Latijnsche dichtregelen door L. Reael. G. Brant voorzag het werk van een opdracht aan de Remonstr. predikanten L. Drost te Haarlem en G. van Zonhoven te Leiden en van een voorrede. — Een andere druk is: *Historia vitae Jacobi Arminii. Auctore Casparo Brantio. Editio multo correctior. Jo. Laur. Moshemius... praefationem notasque addidit. Brunsvigae, F. G. Meyerus. 1725. in-8°.* (B. R. A.) Met portret van A. door J. G. Schmidt, evenwel met het latijnsche gedicht. — Een engelsche vertaling verscheen in 1854: *The life of James Arminius... translated from the latin of Caspar Brandt... by J. Guthrie. London, Ward and Co.* etc. in-8°. (B. R. A.), evenzeer met portret en voorrede van den vertaler.

BRANTS HOLTZAPFFEL (CHR. VAN), Luth. Pred. te Deventer.
Zie: *Paauw (A.)*.

BRAUER (J. H.).
*Geschiedenis van Bartholomeus Ziegenbalg en zijne mede-zendelingen te Trankebar in Oost-Indie. Eene bijdrage tot de geschiedenis van de bekeering der Heidenen, naar het Hoogduitsch. Groningen, R. J. Schierbeek Jr. 1843. in-12°.

Schleijer, Naamlijst, XI. 468. — Oorspr: *Die Heidenboten Friedrichs IV. von Dänemark. I. Barth. Ziegenbalg u. seine Mitarbeiter in Trankebar.* Altona. 1837. (n°. 2 v. *Beiträge zur Geschichte der Heidenbekehrung.*)

BRAVE (J.).
Zie: *Geschiedenis* der christelijke kerk.

BRAY (GUIDO DE).
Zie: *Bres; Historie ende ghesciedenisse; Procedures; Remonstrance et supplication.*

BREDIE (L. G.).
Woordenboek der Kerkelijke geschiedenis. Amsterdam, C. G. Sulpke. 1826—28. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Letters A—J; meer is niet verschenen.

—— Zie ook op *Schott (H.)*; *Spittler (L. T.)*

BREEN (G. VAN), Pred. te Beverwijk.
Zie: *Gillis (P.)*.

BREM (C.).
Zie: *Newton (J.)*.

BRES (GUYDO DE), 1522—1567. Prot. Martelaar.

De Wortel, Den Oorspronck, Ende Het Fondament der Wederdooperen, oft Herdooperen van onsen tijde. Met ouervloedige wederlegginghe der sonderlincste argumenten, door de welcke sy ghewoon zijn de Gemeynte.. te beroeren.. Alles in drie Boecken tsamen ghestelt ende vergadert door... Anno 1565. Ende nu wt der Fran-

choyscher talen... ouergheset, Door J. D. R. Ghedruckt Anno 1570... in-8°. 388 bladen. (B. D. A.)

Met drukkersmerk van J. Canin te Dordrecht. Vooraf gaat een *Sendbrief aen de Ghemeynte Christi* door den schr. — Herdrukken: *Amstelredam, by J. E. Cloppenburgh. 1585. in-8°.* (Zie: *Catal. Serrure*, II. n°. 2185) —; .... *Ende nu wederom ouersien, ende met drie bequame Tafels verryckt.* Amstelredam, J. Euersz. Cloppenburgh. 1589. in-8°. 388 en (12) bladen (B. U. U.), aan 't einde de registers en daarna *Ghedruckt t' Haerlem, By my Gillis Rooman.. 1589 —*; en: *Alles van nieus oversien, met verscheyden Annotatien ende bequame Registers verryckt.* Amstelredam, J. Evertsz. Cloppenburch. 1608. in-4°. 346 en (10) bladen (B. D. A.). Van 't oorspr.: *La racine, fondement des anabaptistes, ov rebaptises* vermeldt Dr. Langeraad (*Guido de Bray.* Zierikzee. 1884. blz. 162) 4 uitgaven: een van 1565, in-8°. een van 1565 bij Abel Clémence (in-8°.?), een van 1589 te Straatsburg (in-8°.?) en een van 1595. bij Pierre de S. André (waarschijnlijk te Genève) in-8°.(?) (B. U. L.)

BRETSCHNEIDER (K. G.).

De Kerkhervorming in Duitschland, naar haren aard en hare waarde geschiedkundig geschetst... Vrij naar het Hoogduitsch. Utrecht, Van Dorp & Heringa. 1844. in-8°. (B. L. A.)

Met voorrede van den vertaler *J. P. de Keijzer*: — Oorspr: *Die deutsche Reformation der Kirche, nach ihrem Wesen und ihren Werthe histor. dargestellt.* Leipzig. 1844. in8°.

BREYDEL (N.).

*Breviarium (Oft) Kort Begryp Van Het Leven Vande H. Maghet eñ Martelaresse Barbara, Besonder Patronesse vande Biechte, mitsgaders teghen de Peste ende onvoorsienighe doot... By een vergadert in dry Deelen, Door .... Ghendt, M. Graet. 1658. in-12°. (XXXII), 178 en (6) blz.

Met gegrav. tit., 3 gravures, opdracht en tafel. *Vanderhaeghen*, II. n°. 1331. Herdr: *Het leven en mirakelen van de h. maget en martelaresse Barbara.* (*Gent, P. F. II. de Goesin. 1761.*) in-12°. Zie *Vanderhaeghen*, III. n°. 4127.

BRIEF (Sekere) Inhoudende Een kort Verhael van sommige God-vruchtige Propoosten Die.. Johannes Vtenbogaert, in sijn uyterste gesproken heeft: Daer op hy den iiij. Septemb... 1644.. in den Heere is ontslapen.. Rotterdam, J. Naeranus. 1644. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Waarschijnlijk door J. Batelier, oudsten Remonstr. pred. in den Haag. Achteraan een lat. gedicht van *W. de Groot.*

BRIEF (Circulaire) Van de... Kerken-raad van Rotterdam, Aan de Kerken-raden van de Steden in Zuyd-Holland, en in de andere Nederlandsche Provintien aan de Kerken-raad van een Stad der selver. Gedrukt na de Copye, tot Uytrecht by de Wed. van W. Clerck. 1692. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Vroegere, oorspr.(?) dr: *Circulaire Brief Van de.. Kerken-raad van Rotterdam, geschreven aan de Respective Kerken-raden van Zuyd ende Noord Holland* enz. z. adres. in-4°. 4 blz. (K. B.)

BRIEF Van de Leeraren der Euangelysche Kercken In de Valleyen van Piedmont Aan de Leeraren der Euangelyscher Kercken in Nederland. Mitsgaders Eenige geschriften daar toe behoorende, Ende inde selven Een Verhaal der boose konstenarijen van het Hof tot Turyn tegens Gem. Kercken... Utrecht, H. Versteegh... 1663. in-4°. 24 blz. (K. B.)

De brief was oorspronkelijk in 't latijn gesteld.

BRIEF (Jaerlijcken) van Japònien Van het Jaer 1624 Aen... P. Mvtivs Vitellescvs Generael vande Societeyt Jesv. Van Hondert, en vijf-en-sestich Martelaers die int selue iaer, op verscheyde manieren,... ghestoruen sijn. Mechelen, H. Jaye. 1628. in-8°. (VIII) en 232 blz. (B. U. Leuv.)

Met opdracht en approbatie; aan 't slot onderteekend: *Jan Roiz Giram.*

BRIEF, Van een Protestant in Switserlant, gheschreven aen een syn speciael vriend woonende in Hollant, inhoudende een Warachtigh Verhael Van een deel vande Barbarysche wreetheyt ghedaen... tegen de arme Gereformeerde Kercken inde Valleye van Piedmont. Eerste Deel. 's Gravenhage, H. Hondius. 1655. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Vert. van: *Lettre d'un Suisse Protestant es-*

crite a un sien Amy en Hollande, Contenant un veritable recit enz.... La Haye, H. Hondius. 1655. in-4°. 10 blz. (K. B.)

BRIEF Van een Vrient aen een Vrient, Geschreven uyt Berlijn den 8 April 1687. Over de tegenwoordige toestant van het Protestants Wesen in Hongaryen. [*z. afz. tit. en z. adres.*] in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

BRIEF, Van seeker Frans Heer, Geschreeven uyt Cadix Den 17 April 1687. Behelsende, hoe dat die van de Gereformeerde Religie uyt Vrankrijk na de Eylanden van Ameria werden toegevoert, en aldaar tot slaven verkogt. Rotterdam, H. de Graef. 1687. in-4°. 6 blz. (B. W. L.)

Twee nadrukken: *Na de Copye tot Rotterdam.* in-4°. 4 blz. (B. U. G.) en: 2 blz. in-fol°. (B. U. G.)

BRIEF-BERICHT Van de laatste Uitgang der Arme Waldensen, door last des Hertogs van Savoye, uit hare Valeyen van Piemont, over Geneve, na Switzerland: in September 1698 door een voornaam Oog-getuyge geschreven. Uit het Frans vertaald. [*z. afz. tit. en z. adres.*] in-8°. 8 blz. (K. B.)

Onderteekend: *P. P. W.*

BRIEFWISSELING tusschen het Hof van Rome en het Nederlandsch gouvernement, over de wederinvoering der bisschoppelijke Hiërarchie in ons vaderland. Volgens de oorspronkelijke in het fransch gestelde stukken, medegedeeld door de Staats-Courant van 28 April, getrouw vertaald. Tweede druk. Amsterdam, Lintvelt. 1853. in-8°. (B. L. L.)

1 dr. in 1853.

BRIEV Van de.. Kerkenraad van Utrecht Aan de.. Kerkenraad van Amsterdam, Daar toe tendeerende dat de Auteur van het Boek, de Betoverde Wereld genaamt, niet wederom tot de bedieninge van het Predik-ampt in de Gereformeerde Kerke mach werden toegelaten. Rotterdam, R. van Doesburg. 1692. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Andere dr. z. afz. titel, en aan 't eind: *t'Amsterdam, Gedrukt na de Copy van Johannes Dale.* in-4°. 4 blz. (K. B.) en: *Amsterdam, By J. Boekholt.* z. j. *Naer de Copie van Utrecht.* in-4°. 8 blz. (K. B.); *Amsterdam, By J. Dalé,* z. j. *Naer de Copie van Vtrecht.* in-4°. 8 blz. (K. B.); *Amsterdam, A. Dirksz Oossaan.* z. j. *Gedruckt na de Copy tot Utrecht.* in-4°. 6 blz. (K. B.)

*BRIEVEN der belgische en andere geloofszendelingen in Noord-Amerika. Gent, Van Ryckegem-Lepère. in-32°. 3 dln.

Vlaemsche Bibliogr., I. 193.

BRIEVEN (Opene), ghegeven tot Parijs den twee en twintigsten ... Maij. Inhoudende de wille ende uyterlijcke meyninghe des Coninghs op de uytvoeringhe ende onderhoudinge vant Edict van Nantes.. Wtghekondight inden Hove van Parlement tot Rouaen den achtentwintighsten May 1610. Rouaen, Martin le Mesgissier. 1610... Ende nu By M. Colijn. (*Amst.*) 1610. in-4°. 4 blz. (K. B.)

O. d. tit. een wapen. Andere dr.: T. n°. 844 en P. n°. 884.

BRIEUEN (Sommige) ofte Belijdingen, geschreuen van Joos de Tollenaer, gheuangen om de eewighe Waerheyt, ende het getuychenisse Jesu Christi, die hy met den Doot betuycht ende bezegelt heeft binnen der stadt van Gent in Vlaenderen, Aldaer hy verworcht is,.. 1589... Harlinghen, Peter Sebastiaenszoon. 1599. in-8°. 16 bladen ongenummerd. (B. D. A.)

BRIEVEN over het Munniks-wezen, van eenen Catholyken Pastoor aan zynen vriend. Waarin... aangetoond wordt, dat de onkunde en het bygeloof derzelver oorsprong alleenlijk aan de Munniken hebben dank te weeten. Naar den Tweeden Druk uit het Hoogduitsch vertaald. Te Amsterdam, Wed. Loveringh en Allart. 1775. in-8°. (K. B.)

Oorspr.(?): *Briefe über d. Mönchswesen von einem Kath. Pfarrer.* Zürich, Orell. in-8°. 1787. (N.B. wellicht een latere dr. v. h. oorspr.)

BRIEVEN Van de Evangelische Cantons Van Switserlant aen de H. Staten Generael [*30 April.*] Van de H. Staten Generael Aen de Evangelische Cantons in Switserlant: Ende van de Protector van Engelant Aen de H. Staten Generael [*25 Mei.*] Mitsgaders een Waerachtich Verhael Vande Vervolginge ende Massacre ghedaen over de Gereformeerden inde Valeyen van Piedmont etc. *z. adres.* 1655. in-4°. 12(?) blz. (K. B.)

De 3 eerste stukken in 't latijn en holl.; alleen de holl. vertaling zonder het verhaal bij v. d. W. n°. 3518.

BRIEVEN Van de Protestanten Van Vranckryk, Die alles ter oorsaeck van het Euangelium verlaten hebben, Aen alle andere Protestanten, Euangelische, ende Broeders in Jesu Christo. Met eenen bysonderen Brief Aen Protestantsche Koningen.. ende Magistraten.. uyt de France.. Tale overgebracht. Door Mr. J. V. Ravesteyn... Dordrecht, S. Onder de Linde. 1686. in-8°. (IV) en 132 blz. (B. W. L.)

Met voorwoord v. d. vert. — Oorspr.: *Lettres des protestans de France qui ont tout abandonné pour la cause de l'Evangile à tous les autres protestans évangéliques... avec une lettre particulière aux rois... protestants.* Schr. is Cl. Brousson. (Zie *Haag*, *La France Prot.* 2e éd. waar geen vroegere dr. voorkomt dan van 1688. in-12°.)

BRIEUEN (Opene) Vande Verklaringhe des Konincks [*van Frankrijk.*] Nopende die vande vermeynde Ghereformeerde Religie. Afghekondicht te Rouaen in 't Parlement den 7. Junij, A°. 1621. Na de Copy Tot Rouaen, By M. de Mesgissier. 1621. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Bij *Baudartius*, B. XIII. 136 v.v.; 't fr. oorspr. in den *Mercure françois*, VII (1621). 354—60. Andere dr. in spelling verschillende T. n°. 1824. Andere vertaling: *Verclaringhe des Coninex van Vranckryck, By dewelcke alle Inwoonders ende andere persoonen die nu ter tijdt zijn inde Steden van Rochelle ende S. Jan d'Angely, ende alle de gheene die de selve sullen favoriseren verclaert werden te begaen Crimen laesae Majestatis; met bevel aen alle Ondersaten vande ghepretendeerde gereformeerde Religie, dat sy sullen protesteren van gheensins te sullen aenhanghen de Vergaderinghe vande voorsz. Stadt Rochelle.. sonder expres consent van sijne Majesteyt. Nae de Copy* enz... 1621. in-4°. 8 blz. (K. B.) Nog een andere dr.: *Verklaringhe Des Koninckx* enz. in-4°. 8 blz. (K. B.)

BRIEVEN Van eenige Kerkenraden buyten de Provintie van Holland, Namentlijk Van 't.. Classis van Walcheren, vande.. Kerkenraden van Middelburg, Utrecht, Leeuwaarden, Groningen, Aen de.. Kerkenraad van Rotterdam, Tot antwoord op haren Circulaire Brief, rakende de sake van Dr. B. Bekker. Rotterdam, R. van Doesburg. 1692. in-4°. 16 blz. (K. B.)

BRIEVEN (Onuitgegeven) van eenige Paters der Societeit van Jesus, Missionarissen in China, van de XVII[de] en XVIII[de] eeuw, met aanteekeningen, door P. Visschers. Arnhem, Jos. Witz. 1857. in-8°. (B. U. G.)

BRIEVEN (Jaerliicksche) van Japonien Der jaren 1625. 1626. 1627. Aen.. P. Mutius Vitellescus Generael der Societeyt Jesu. Antwerpen, J. Cnobbaert. 1632. in-8°. (X), 390 [d. i. 388] en (2) blz. (B. U. G.)

De opdracht is onderteekend door *J. Susius S. J.* — Oorspr.: *Lettere annue del Giappone degl'. anni 1625, 1626, 1627. Al.. Padre.. M. Vitelleschi.* Roma et Milano, F. Ghisolfi. 1632. in-8°. Schrijvers zijn de Jezuieten J. B. Bonelli, P. Moreion en Chr. Fereira.

BRIEVEN van verscheyde Vermaerde en Geleerde Mannen deser eeuwe: Voornamelyk van Jacobus Arminius, J. Uytenbogaert, Hugo de Groot, S. Episcopius, N. Grevinchovius, C. Niellius, etc. Waer in Veelderhande hoochwichtige Theologische materien en saecken, Den stand der kercken betreffende, verhandelt werden. Noyt voor desen gedruckt. Amsterdam, J. Rieuwertsz. 1662. in-8°. (XVI), 96 en 480 blz. (B. L. L.)

Uitgegeven door *van Limborch*, met voorrede.

BRINK (J. TEN), geb. 1834. Hoogleeraar te Leiden.

Specimen historico-ethico-theologicum de Diderico Volckertsen Coorn-

hert, scriptore ethico. Pars prior introitum et biographiam exhibens... [*Akad. Proefschrift.*] Trajecti ad Rhenum, Post Uiterweer & soc. 1860. in-8°. (K. B.)

BROCK (G. W. H.)
Zie: *Martelaren (De).*

BROEDERSCHAP (De Remonstrantsche). Overzigt van haren tegenwoordigen staat (I en II). Amsterdam, C. A. Spin en zoon. 1845. (en 1856). in-8°. 2 st. (Bibl. Dr. Rogge. Amst.)

BROEDERSEN (NIC.), Kanunnik en Pastoor te Delft.

Quinque tractatus historici de rebus Metropolitanae Ecclesiae Ultrajectinae. Tractatu primo demonstratur Capitulum Cathedrale Metropolitanae Ecclesiae Ultraj. huc usque perdurare. Tractatu secundo probatur, quod idem illud Capitulum jure eligendi suos Archiepiscopos gaudeat. Tractatu tertio ostenditur, quod huc usque Ecclesia Ultr. per proprios suos Archiepiscopos recta sit. Tractatu quarto confirmatur, quod in eadem Ecclesia ordo Hierarchicus semper fuerit observatus. Tractatu quinto refertur, quid a morte... D. F. Schenckii Archiepiscopi Ultrajectini (1580.) Curiales Romani, Loyolistae, sivi Clerici Societatis, atque Religiosi mendicantes in his Ecclesiis egerint, quantumque ad subvertendum ordinem Hierarchicum laboraverint. in-4°. 2 dln. (K. B.)

Dit is de algemeene titel. Het eerste stuk verscheen in 1729 te Delft by B. v. Holzen; de vier overige zagen eerst in 1763 elk met uitvoerigen afzonderlijken titel te Utrecht bij W. v. d. Weijde het licht. Het eerste is vooral gericht tegen *C. Hoynck's Historia Ecclesiae Ultrajectinae;* men vindt derhalve achter het eigenlijk tractaat, behalve een *appendix monumentorum*, een aanhangsel met den titel: *Notationes in historiam Ecclesiae Ultrajectinae editam a C. P. Hojink, etc. quantum attinet ad capituli Ultrajectini continuationem, etc.* Het geheele werk strekt tot verdediging der rechten van de Oude Bisschoppelijke Clerezij. Het vijfde traktaat schijnt ook afzonderlijk te zijn uitgegeven. Althans men vindt exemplaren, waar op den titel het cijfer V achter *Tractatus Historicus* is weggelaten. Overigens is titel en inhoud volkomen hetzelfde.

BROES (W.), 1766—1858. Pred. te Voorschoten, Zutfen, Leiden en Amsterdam.

De engelsche hervormde Kerk, benevens haren invloed op onze Nederlandsche, van den tijd der hervorming aan. Delft, Wed. J. Allart. 1825, in-8°. 2 dln. (K. B.)

De kerk en de staat in wederzijdsche betrekking volgens de geschiedenis. Amst., J. van der Heij en zoon. 1830—32. in-8°. 4 dln. 5 stukken. (B. U. A.)

Dl. IV ook met den tit.: «De kerk en de staat in wederzijdsche betrekking, bijzonder in de Nederlanden en in Noord-Amerika, het eene land met het andere vergeleken.»

—— Zie ook op: *Onderzoek.*

BRONSVELD (A. W.), geb. 1839. Pred. te Utrecht.

Oorzaken der verbreiding van het Rationalisme in ons land, sinds de laatste jaren der vorige eeuw. Akademisch proefschrift... Rotterdam, E. H. Tassemeijer. 1862. in-8°. (K. B.)

Schetsen uit het godsdienstig en kerkelijk leven in de vorige eeuw... Amsterdam, B. van der Land (Firma H. J. van Kesteren en Co.). 1873. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Bouwsteenen; Geloofsgetuigen; Jüngst (Joh.).*

BROT (A.).

Het Klooster der Jezuiten te Rome. Vrij naar het Fransch van... Tiel, C. Campagne, 1848. in 8°. (B. U. U.)

BROUSSON (Cl.).

Kort verhaal Van de Wonderen, Die God in de Cevennes, en in het lage Languedok in Vrankryk doet, tot onderrigting en vertroosting van syn verwoeste kerk. Alwaar men van de geene die God... heeft verwekt in dese laatste tyden, om het Euangelium te prediken spreekt; als mede van het Martelaarschap, hetwelke een

groot getal van dese Dienaren Gods geleden hebben... Uyt het Fransch vertaald, door een Liefhebber van Waarheyd en Deugd... Delft, A. Beman. 1695. in-8°. (X) en 102 blz. (B. W. L.)

Met voorrede v. d. vert. — Oorspr. *Relation sommaire des merveilles que Dieu fait en France dans les Cevennes et dans le bas Languedoc, pour l'instruction et la consolation de son Eglise desolée.* 1694. in-12°.

—— Zie ook op: *Brieven van de Protestanten; Toestand der Gereformeerden.*

BROUWER (P. W.), Pred. te Maassluis.
Korte schets van de geschiedenis der Hervorming voorgedragen in eene godsdienstige redevoering te Maassluis, op den 2den November 1817. Benevens de Feestzangen... Delft, P. de Groot. z. j. in-8°. (B. W. L.)

BROUWER (Th.), Kath. priester.
Zie: *Ravignan (De).*

BROUWERS (A.).
*Geschiedenis der Katholieke Kerk. Kerkrade, M. Alberts. 1886. in-8°. (?)

Mes, Kath. pers. blz. 42.

BRUCHERUS J. Cz. (H. H.), 1724—1797. Pred. en Rector te Appingadam.
Gedenkboek van Stad en Lande; in zig behelzende ene naamlijst van de predikanten dezer provincie, sedert 1594 tot 1792, met enige aantekeningen en kerkelyke bijzonderheden; nevens een bericht aangaande het christendom alhier, eerst onder het Pausdom enz.; als mede ene historie van de Hervormde Kerk en schoolen in dit gewest; met enige bijzonderheden van 's lands Hogeschool, de bezorgers, en hoogleeraars... Groningen, Nic. Veenkamp en zoon. 1792. in-8°. (K. B.)

Met voorrede en register.

Geschiedenis van de opkomst der Kerkhervorming in de provincie Groningen, tot aan het jaar 1594; gevolgd door de geschiedenis van de vestiging der Kerkhervorming in dezelfde provincie, tot aan de Nationale Synode van Dordrecht in 1618 en 1619; uit echte stukken zamengesteld. Gron., J. Oomkens. 1821. in-8°. (K. B.)

Als bijlagen zijn afgedrukt de kerkordening der Stad Groningen van 1538, hernieuwd 12 Mei 1558, Kerkorde der stad Groningen van 16 Sept. 1594 en de Kerkorde voor de Ommelanden van 27 Febr. 1595.

BRUGMAN (JOH.), gest. 1473.
Vita Lydwinae de Schiedam. Sciedammis, *z. n. v. drukker.* 1498. in-4°. 124 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Blad 1. recto: twee houtsneden met de inschriften: «Vita. | Lijdwi | ne | brugmā | . Schiedam. | In Hollandia | » Blad 1. verso: «Prologus in vitam alme virginis. Lijdwine. | Et hec est translatio tercia per venerabilem patrem | fratrem Johañem Brugman. Anno. domini. M°. | CCCC°. LVI°. pro tūc conuētus fratrū minor. apud | andomarum *(sic)* lectore cōposita. Incipit feliciter.» Blad 123. verso: «C|| Hoc opus dei fauēte grā expletum sciedāmis. Anno | M°., CCCC°. xcviij°. Ad indiuidue trinitatis honorē | necnō alme v'ginis Lijdwiē sciedāmite pcipue impssū | » Blad 124. verso: twee houtsneden; daarboven: «Vita alme virginis lijdwine. de Schiedam.» In de onderste houtsneē (het wapen van Schiedam): «Schiedam. | In Hollandia | .» De *translatio tercia* is werkelijk de derde door B. aan het leven van Lidwina gewijd. De eerste werd in 1483 te Keulen gedrukt; de Bollandisten bezaten een exemplaar van dit boekske, dat volgens hun beweren te Leuven herdrukt is, althans in de *Acta Sanctorum, April. II, 268* lezen wij: «Prodiit autem Coloniae primum anno MCCCCLXXXIII; ac biennio post Lovanii recusa, in Musaeo nostro servatur.» Overigens is van dien Leuvenschen druk niets bekend. Later werd het geschrift van *Johannes Gerlacus* (zie *Leven van Liedwy*) hem toegezonden, om het in het latijn te vertalen. Hieraan werd gehoor gegeven en het genoemde werk als hoofdbron gevolgd, toch is de tweede bewerking van Lidwina's leven door Brugman, een zelfstandig werk geworden, waarbij den schrijver vooral van dienst waren de hem door Johannes Wouters, Lidwina's biechtvader, verschafte mededeelingen. Zijn werk is als *Prior Vita* afgedrukt in de *Acta Sanctorum, April. II*, *270—302* en is op zijn beurt weder omgewerkt door Thomas à Kempis (opgenomen in zijne *Opera omnia*, uitgegeven door Sommatius.). De derde en uitvoerigste biografie van Lidwina door Brugman is de boven beschrevene, door hem in 1456 voltooide, welke hij op verzoek van vele vereerders en geholpen door de schriftelijke mededeelingen van den bovengenoemden Johannes Wouters vervaardigde. De Schiedamsche druk (*Campbell*, n° 383 en 2d. *Supplement*, p. 12) is versierd met 26 houtsneden, welke volgens de *Acta Sanctorum*

ontleend zijn aan twintig schilderijen uit Lidwina's Kapel in de Kerk te Schiedam. De biografie is als *Vita Posterior* afgedrukt in de *Acta Sanct. April. II. 303—363.* Uitvoerig is over het geschrift gehandeld in de genoemde *Acta Sanct. April. II. 269* en *270*, waaraan voor een deel ook *Moll*, *Joh. Brugman. II. 131—138* zijne mededeelingen ontleende. Ter aangehaalder plaatse worden door de Bollandisten ook de vertalingen vermeld, waaronder die van *H. Rosweydus* in zijn: *Het Leven der H. Maeghden.* Antw. 1626. Latere holl. vert.: *Het wonderlyck leven vande... h. maghet Lydwina... door... Nu over-gheset... door L. J. Priester der Societeyt Jesu.* Antwerpen, Wed. en erfgen. v. J. Cnobbaert. 1657. in-8°. (XII), 206 en (14) blz. (K. B.) De vertaler is L. Jacobi. Zie deze vertaling ook op *Spieghel der Maeghden.* — Fransche vert.: *La Vie Admirable... de... Saincte Lydvvine... par... Reduit en meilleur ordre... par... L. Svrivs... De nouueau... mise du Latin en François... par VV. Caovlt.* ... Douay, B. Bellere. 1601. (B. U. G.)

BRUIN (CLAAS), 1671—1731.

Korte Schets van het leeven en sterven der Martelaaren, getrokken uit de geschiedenissen van.. J. Gysius. Beginnende met den kruisdood van.. Jesus Christus, en eindigende met de vervolging in Piemont. Verrykt met honderd een en vyftig afdrukzels van kopere plaaten, en vermeerdert met zo veele byschriften... Amsterdam, J. Blom. 1719. in-4°. (K. B. B.)

Met voorrede, holl. gedichten, tafel enz. Over het adres is een strook met het jaar 1720 geplakt.

—— Zie ook op: *Haemstede.*

BRUINSES (A. G.).

Tafereelen uit de geschiedenis van de stichting en vestiging der Christelijke Kerk, door... Groningen, C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1849. in-8°. (G. B. R.)

Met opdracht v. d. schr. — Als Aanhangsel verscheen: *Schetsen uit het Christelijk leven in de drie eerste eeuwen der Kerk.* Bij denzelfden. 1849. in-8°.

BRUMUND (H. A. G.), Pred. te Amsterdam.

Zie: ***Brumund** (J. F. G.).*

BRUMUND (J. F. G.), 1814—1863. Predikant te Soerabaja.

Berigten omtrent de evangelisatie van Java, medegedeeld door.... Uitgegeven door H. A. G. Brumund. Amst., J. van der Hey en zoon. 1854. in-8°. (K. B.)

Met uitvoerige inleiding van den uitgever.

BRUN (J.).

Zie: *Godsdienst.*

BRUNEEL (B.), Recollect.

Zie: *Leven v. d. H. Franciscus Xaverius.*

BRUNNER (A.).

Korte Legende, Ofte beschryvinge van de Levens ende Martyrie der Heyligen Voor 't geheele Jaer: Maendelijck af-gedeelt, en met fijne Platen verciert. Eerst in 't Latijn beschreven door.... en nu.. over-geset, door F. V. A.... Antwerpen, J. Stichter en Fr. van Metelen. 1687. in-12°. 2 dln. (X), 14, 480 en (12); (IV), 442 en (10) blz. (K. B. B.)

Met opdracht, voorrede en approbatie.

BRUNNER (S.).

Clemens Maria Hoffbauer, en zijn tijd. Bijdrage tot de kerkelijke geschiedenis van 1780—1820... Uit het Hoogduitsch. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1861. in-8°. (B. K. A.)

Met portret van H. en voorrede v. d. vert., Mr. *J. A. N. Travaglino.* — Oorspr.: *Clemens Maria Hoffbauer und seine Zeit. Miniaturen zur Kirchengeschichte von 1780 bis 1820.* Wien. 1858. in-8°.

BRUTEL DE LA RIVIÈRE (G. J.), geb. 1855. Pred. te Houtrijk en Polanen.

Het leven van Hermannus Moded, een der eerste calvinistische predikers in ons vaderland. Academisch proefschrift.... Haarlem, Erven F. Bohn. 1879. in-8°. (K. B.)

BRUYN (C. A. L. VAN TROOSTENBURG DE), Pred. in Oost-Indie en daarna te Erichem.

De Hervormde kerk in Nederlandsch Oost-Indië onder de Oost-Indische Compagnie (1602—1795). Door.... Arnhem, H. A. Tjeenk Willink. 1884. in-8°. (K. B.)

Met voorrede, inleiding en uitvoerige registers.

BRUYNINCX (HANS).

Zie: *Protocol.*

BUCHANAN (CL.).

Onderzoekingen naar den toestand des Christendoms in Azië; benevens eenige Berigten aangaande de overzettingen der H. Schrift in de Oostersche talen, door.... Volgens de Negende Uitgave uit het Engelsch vertaald, en met eenige Aanteekeningen vermeerderd door J. Werninck. Haarlem en Rotterdam, A. Loosjes, Pz. en J. van Baalen. 1814. in-8°. (M. M. N.)

Oorspr.: *Christian Researches in Asia*, London. 1811. in-8°.; 5de ed. 1812.

BUCK (V. DE), Jezuiet.

Zie: *Geschiedenis* der zalige Maegd; *Hillegeer (J.)*, Gesch. v. d. H. Ursula; *Historie* van de Hertogelijke Kerk; *Historie* van O. L. V. ten Kerselaar; *Leven* van den H. Jacobus Lacops; *Levens* der Heiligen Anna enz.

BUDDINGH (D.), 1800—1874. Onderwijzer, later leeraar en bibliothecaris der Kon. Akad. te Delft.

Mirakel-geloof en Mirakelen in de Nederlanden. Historisch-letterkundige proeve, naar aanleiding van het vijfde eeuwfeest van het H. Sacrament van Mirakel te Amsterdam; 5 Maart 1845. 's Grav., H. C. Suzan, CHz. 1845. in-8°. (K. B.)

Met tal van aanteekeningen, bijlagen en bijvoegsels.

De Kerk, school en wetenschap in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika ... Utrecht, Kemink en zoon. 1852—53. in-8°. 3 stukken. (B. L. L.)

Ieder st. heeft afz. tit., het eerste: *De Hervormde*, *Hollandsche Kerk in de Vereen. St. v. N. Amerika.*

*Een paar bladen uit de geschiedenis der kerkhervorming in de Nederlanden, benevens een Dietsch gedicht van Jacob van Maerlant, Willem van Hillegaertsberch en Jacob van Oestvoren. Dordrecht, H. R. van Elk. 1855. in-8°.

Brinkman, Naamlijst. 1855. blz. 18.

*Elst onder het patronaat van St. Marten. Amsterdam. 1860. in-8°.

M. Nijhoff, Catal. 203 n°. 660.

—— Zie ook: *Dowling (J.)*.

BUDDINGH (S. A.), 1811—1869. Pred. te Batavia.

Proeve eener chronologisch-historische schets van de Lotgevallen der Protestantsche Kerk in Nederlands Oost-Indië, van 1615 tot 1857... Arnhem, G. W. van der Wiel. 1857. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede.

Naamlijst der Predikanten in Neerlands Oost-Indie, van 1615 tot 1857; benevens van die te Ceylon, van 1623 tot 1807; — van die te Choromandel, van 1625 tot 1784; — van die te Malabaar, van 1663 tot 1751; — van die te Malakka van 1618 tot 1822; — van die te Formosa, van 6127 (*lees*: 1627) tot 1659, — en aan de Kaap de Goede Hoop, van 1665 tot 1790; zoomede van de zendeling-leeraren in Ned. Oost-Indie, van 1814 tot 1857. *Zonder afz. titel, z. n. v. pl. en v. dr. en z. j.* in-8°. (B. U. A.)

BUECKELIUS (JOH.).

Historien ende mirakelen gheschiet tot Aerlen by Helmont door het aenroepen van Ons L. Vrou. Met schoone disputatien door... T'sertogenbossche By A. Scheffer, 1614. in-8°. (XXII) en 256 blz. (K. B.)

Met gegrav. tit., voorrede en approbatie.

BÜHRMANN (F. C.), geb. 1830. Boekhandelaar.

De Dordtsche Synode en de godsdiensttwisten in het begin der 17e eeuw. Amsterdam, F. C. Bührmann. 1881. in-8°. afl. 1—4.

BULLETIN de la Commission pour l'histoire des Églises Wallonnes. La Haye, Martinus Nijhoff. 1885—1887. in-8°. Dl. I en II. (K. B.)

Wordt voortgezet. Elke twee jaar verschijnt een deel van 4 afl.

BUNGENER (F.).

*Kalvijn. Zijn leven, zijn werk en zijne geschriften. Naar het Fransch.

Met een woord tot inleiding van J. P. Hasebroek, Amsterdam. D. B. Centen. 1863 in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1862. blz. 162... *Volks (nieuwe titel-) uitgave.* 1867. in-8°. (*Ned. Bibl.* 1867 blz. 10). — Oorspr.: *Calvin. sa vie, son oeuvre et ses écrits.* Paris. 1862. in-12°.

BURBURE (LEO DE).
Zie: *Ommegangen.*

BURGMEIJER (J. J.), Past. te Warmond.
Kerkelijk Nederland. Jaarboek voor Katholijken, door... 's Hertogenbosch, Gebr. Verhoeven. 1847—1856. in-12°. 10 dln. (Dl I-III. K. B.)

Jaarg. 1847 bevat portret van Pius IX, jaarg. 1849 een afbeelding van het Seminarie te Warmond. — Sedert 1852 door J. H. Wensing.

BURKHARD (J. G.).
*Volledige Geschiedenis der Methodisten in Engeland; uit geloofwaardige Bronnen. Benevens de Levensbeschrijvingen van derzelver beide Stichters J. Wesleij en G. Whitefeld. Uit het Hoogduitsch Vertaald door G. H. Reiche. Amsterdam, J. Weppelman. 1802—1805. in-8°. 2 stukken.

De Visser, Naamlijst. III. 293; IV. 117. — Oorspr.: *Geschichte der Methodisten in England.* Nürnberg. 1795. in-8°. 2 dln.

BURKHARDT (C. H. A.).
Zie: *Martin.*

BURMANNUS (C.), 1696—1755. Schepen en burgemeester van Utrecht.
Hadrianus VI. Sive analecta historica de Hadriano Sexto Trajectino, Papa Romano. Collegit, edidit, et notas adjecit C. Burmannus. Trajecti ad Rhenum, J. à Poolsum. 1727. in-4°. (K. B.)

Met titelgravure van J. Goeree en tegenover den titel een allegorische prent met onderschrift: *J. Wandelaar inv. et fecit.* — Na de opdracht aan de regeering der stad Utrecht en een praefatio volgen de inhoudsopgave en een lat. gedicht aan C. Burman door A. A. v. Toll. Daarachter een uitslaand portret van Paus Adriaan door J. Wandelaar, gegrav. d. J. Houbraken. — Het boek bevat zeer belangrijk en onmisbaar materieel voor de kennis van paus Adriaan VI. Blz. 1—82: *Vita Hadriani VI* van den Benediktijner Gerardus Moringus; blz. 83.—140: *Vita Hadriani VI* van bisschop P. Jovius; blz. 141—152: *Conclave Hadriani VI;* blz. 153—244: *Blasii Ortisii Itinerarium Hadriani VI, ac ipsius Pontificatus eventus*, waarin zijne reis naar Rome beschreven en zijn eerste hervormingen vermeld worden. Blz. 321—441 bevatten: *Illustriora Hadriani VI. Elogia et breves vitae ejus descriptiones;* het zijn er 31, onder welke van J. Arminius, Miraeus, Barlaeus en Brandt. Blz. 441—508 geven *Hadriani VI et aliorum ad eum Epistolae.* — Achter blz. 80 een uitslaande plaat, de tombe van paus Adriaan voorstellende. Aan het slot een uitvoerig register.

BURMANNUS (FR.).
Oratio, de Persecutione Diocletianea, ejusque Exitu gloriosissimo. Habita, AD. III. Kal. Apr. 1719... Traj. ad Rh., Guil. vande Water. 1719. in-4°. (B. U. A.)

BURNET (G.), 1643—1715. Bisschop van Salisbury.
Kort-begryp van de historie der reformatie van de kerk van Engeland... in 't Nederduytsch gebragt door W^m^. Sewel. Met kopere Plaaten vercierd. Amst., Weduwe van St. Swart. 1689—1690. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Dl. I is van 1690; Dl. II van 1689. Behalve de titelpr. zijn al de platen portretten, z. n. van graveur. — Oorspr.: *The Abridgement of the History of the Reformation of the Church of England.* Lond. 1682. in-8°.

BUSCH (J.).
Zie: *Buschius.*

BUSCH (M.).
De Mormonen. Een overzigt van het ontstaan, de inrigting en geloofsleer dezer sekte... Uit het Hoogduitsch. Amst., H. W. Mooij. 1856. in-8°. (B. U. A.)

Met inleidend woord van den vertaler. Oorspr.: *Die Mormonen, Ihr Prophet, ihr Staat und ihr Glaube.* (Dl. VIII van: *Conversations — und Reisebibliothek.* Leipzig. 1855—56. in-8°.)

BUSCH (W.).
Beknopte geschiedenis der christelijke Kerk,... Naar den derden hoogduitschen druk. Amst., ten Brink en de Vries. Utrecht, H. M. v. Dorp. 1840. in-8°. (K. B.)

Vertaald door *J. J. v. Toorenenbergen.* Zie *v. Doorninck*, i. v. *Geschiedenis.* — Oorspr.: *Kurzgefasste Geschichte der chr. Kirche.* — 1e dr. 1823. *3te verb. u. vermehrte Aufl.*: Hannover. 1838. in 8°.

BUSCH KEISER (J.), Pred. te Mensingaweer.
Zie: Sackreuter (K. L.).

BUSCHIUS (J.), Kanunnik te Windesheim.
Chronicon Canonicorum Regularium ordinis S. Augustini Capituli Windesemensis . . . Accedit Chronicon Montis S. Agnetis Auctore Thoma à Kempis... nunc primum in lucem edita una cum Vindiciis Kempensibus Heriberti Rosweydi Soc. Jesu pro libro de Imitatione Christi. Antverpiae, P. et J. Belleri. 1621. in-8°. (XXIV) en 620; (IV), 154 en (38); 128 blz. (K. B.)

De drie o. d. tit. genoemde geschriften hebben allen afz. tit. en pagineering, maar de signatuur van de beide eerste loopt door. De pagineering is zeer slordig en herhaalde malen zijn eenige nummers overgeslagen. Aan den uitvoerigen titel gaat een kortere vooraf: *Chronicon Windesemense et montis S. Agnetis.* De uitgever *Rosweyde* veranderde de volgorde der door Busch geschreven werken. In de uitgave van 1621 is die nu de volgende: Opdracht van Rosweyde aan Paulus Schoof, Generaal der Reguliere Kanunniken; « *Elogium* » van Busch door Trithemius, waarin Busch ten onrechte Arnoldus genoemd wordt; na den « *Prologus* » van Busch en de *tituli capitulorum* volgt als Liber I het boek *de origine modernae devotionis* in 1464 te Sulta voltooid p. 1—216, daar achter p. 217—245: *epistola de vita et passione Domini nostri Jesu Christi, et alijs deuotis exercitijs, secundum quae fratres et laici in Windesem se solent exercere, à teutonico in Latinum per libri huius editorem translata.* Dan volgt p. 247—636 als liber II. *Chronici Canonicorum regularium, de viris illustribus de Windesem liber,* tusschen 1455 en 1459 geschreven. Aan het slot van het *Chronicon S. Agnetis* vindt men: *Index rerum memorabilium, quae in his Chronicis continentur, ac simul Personarum, quae in Windesem aut Monte S. Agnetis, aut alibi vitae sanctitate aut doctrina, aut praeeminentia status floruerunt.* Achter de *Vindiciae Kempenses* volgen nog *vitae* van *Joannes, Thomas* en *Gobelinus de Kempis.* Zie: *J. G. R. Acquoy, Het klooster te Windesheim, I. 312. vv.* — Herdruk van het Chronicon: *Joannis Buschii Chronicon Windesemense ad optimos codices manuscriptos recognovit et edidit P. J. M. Lurasco.* Amst., C. L. van Langenhuysen. 1882 (?) formaat? (*Mes, Kath. pers.* blz. 51) en *Des Augustinerpropstes Johannes Busch Chronicon Windeshemense und Liber de reformatione monasteriorum. Herausgegeben von der Historischen Commission der Provinz Sachsen, Bearbeitet von Dr. Karl Grube.* Halle, 1886. in-8°. (K. B.)

BUSSELIUS (H.), Pastoor te Exarde.
*Crvx Rediviva Cort verhael van den eersten oorspronck, van twee miraculeuse Crucifixen, berustende in de Prochie Kercke.. van Exarde.. Beschreven door... Editio altera et correctior. Ghendt, Joos Dooms. 1634. in-8°. 59 en (1) blz.

De approbatie is van 16 Juli 1621 (jaar v. d. 1sten dr.). Latere drukken: Ghendt, B. Manilius. 1665. in-12°. en (5de dr.): Gend, Wed. P. F. De Goesin. z. j. in-8°. — De dr. van 1665 noemt den schr. *Brusselius.* Zie: *Vanderhaeghen,* II. n°. 1214 en VI, n°. 12395 en 13027.

BUSSINGH (J. W.), Pred. te Delfshaven.
Drangredenen tot 's Heeren lof, by een plegtige Jubelreden, Uit burgerlyke en vooral kerklyke voorrechten geschiedkundig afgeleidt; en, op het Tweede Eeuwgetyde van den openbaren Hervormden godsdienst... tot opwekking voorgestelt, aan de Hervormde Gemeinte tot Delfshaaven... Met aantekeningen en bylagen. Delft, A. Sterck. 1774. in-8°. (B. U. L.)

Met gravure o. d. tit., opdracht, voorrede, 2 holl. gedichten van O. Porjeere en J. de Vos, en lat. gedicht van J. W. Bussingh Jr.

BUSSINGH (J. W.), 1761—1836. Pred. te Vinkeveen, Monster, Gorinchem, Gouda; aldaar afgezet.
Memorie van den predikant.... over zijne rematie, en die van, nu wijlen, zijnen ambtgenoot, Ds. D. J. Metske, als predikanten van Gouda. Met Bijlagen. Derde druk. Rotterdam, J. Hofhout en zoon. 1796. in-8°. (K. B.)

Dezelfde gaf over dezelfde zaak nog uit: *Aenhangsel tot mijne Memorie: of Tegenbericht op zeker geschrift, getijteld: Bericht enz. enz. van P. T. Couperus, J. A. Smit en J. de Visscher, predikanten te Gouda... Rotterdam, J. Hofhout en zoon. Benevens De twee Pourtraiten van de Predd: Metske en Bussingh.* in-8°. (K. B.) en *Brief van den Predikant J. W. Bussingh, over zijne remotie enz. enz. te Gouda aen J. H. van der Palm.. Tweede druk. Rotterdam, J. Hofhout en zoon. 1795.* in-8°. (K. B.)

BUTLER (ALBAN).
*Levensbeschrijving van heiligen, kerkvaders en martelaren. Goedkoope uitgave. N°. 1—6. Naar het Fransch.

Met kerkelijke goedkeuring. Rijsenburg, Petit & Co. 1864. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1864. blz. 34. Waarschijnlijk verkorte bewerking van: *Vies des pères, martyrs et autres principaux saints. Ouvrage traduit librement de l'anglais par l'abbé Godescard. Nouvelle éd. Besançon. 1844.* in-8°. 10 dln. — Volledige(?) vert.: *Levens der H. H. Vaders, der martelaren en der andere voorname Heiligen.* Gent, Vereecken. in-12°. 8 dln. (*Vlaemsche Bibliogr.*, I. blz. 51.)

*Levens der Heiligen voor alle de dagen des jaers, vermeerderd met de levens van verscheide heiligen van Belgien. Gent, Poelman. in-12°. 2 dln.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 51.

BUYS (J. A.), Oud-hoofdonderwijzer.

Leven van den heiligen Franciscus van Sales, apostel van Chablais, bisschop en prins van Geneve en Leeraar van de Katholieke Kerk; naar de verkorte uitgaaf van .. Hamon.. tot een beknopter volksboek bewerkt door .... Gent, H. Vander Schelden. 1883. in-8°. (K. B. B.)

Met approbatie.

BUIJS (P.), 1787—1853. Kath. Priester, President v. h. Semenarie te Amersfoort.

Noodige Bijlagen, tot het Werk van .. J. Bramer, over het Jansenismus; ter aanwijzing en wederlegging der veelvuldige onnaauwkeurigheden; hatelijke aantijgingen, ongerijmde stellingen, enz. daarin voorkomende... Rott., Cornel & C°. 1824. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Verdediging der Oud-bisschoppelijke Clerezy.

Rome en Utrecht, of korte schets van den oorsprong, voortgang en tegenwoordigen staat hunner drie hoofd-geschillen ... Tweede herziene Druk. Amst., H. ten Oever. 1864. in-8°. (B. U. A.)

1ste Dr.: 1844; de 2e dr. bevat een voorbericht v. d. uitgever, waarin een korte levensschets van den schrijver.

—— Zie ook op: *P. B.*

BUYSER (L. DE).
Zie: *Verklaringe* van den Droevigen Handel.

BUYSLING (J.), Pater in 't klooster int Geyn.

Oorspronck, Beginsel ende Voortganck, Voorders wat Fundateurs, Overste en Regeerders dattet convent int Geyn buyten Utrecht gehadt heeft, byeenvergadert, ... Uitgegeven door Prof. L. G Visscher. Utrecht, N. van der Monde. 1843. in-8°. (B. L. L.)

Met voorrede van den uitgever.

BY de Coninghinne Proclamatie, waermede belast wort het procederen teghen Jesuiten en weireltsche Priesters, Midtsgaders tegen de gene die de selue Herberghen, Onderhouden oft voorstaen. Gepubliceert den XVen November 1602 stilo nouo. Ouerghesedt wt den Enghelschen .. sprake. Middelburgh, R. Schilders. 1602. in-4°. 12 blz. (B. U. G.)

BY den Coninck [*Jakobus I*]. Een Proclamatie omme de behoorlijcke executie van alle voorgaende Wetten tegen de Paepse Refusanten ... Ende mede, dat alle Papen ende Jesuyten uyten Lande op seeckeren dach sullen vertrecken.. Amstelredam, P. Aertsz. van Ravensteyn, nae de Copye Ghedruckt tot Londen, By R. Barker. 1610. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Andere drukken: Rotterdam, M. Bastiaens; en: Amst., G. Hz. van Breughel, na de copye tot Middelb., by R. Schilders (zie T. n°. 846 en 847, en vergel. v. d. W. n°. 1197.) Een andere vertaling v. h. oorspr. is: *By den Coninck Proclamatie .. ghedaen teghen alle Priesters, Jesuiten ende andere dergelijcke, Dat sy haer sullen hebben te vertrecken uyt desen Coninckrijcke van Groot Bretagnien .. Overgheset uyt den Enghelschen by R. S. Middelb., R. Schilders .. 1610.* in-8°. 16 blz. (v. d. W. n°. 1199.)

BY den Coningh [*van Engeland.*]. Proclamatie, Belastende alle Jesuyten, Semenarisen (*sic*) etc. uyt den Lande te vertrecken [*6 Mei.*]. Nae de Copye Gedruckt tot Londen by B. Norton, ende J. Bill .. 1624. in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

BY den Keyser Placcaet eñ edict tegẽt concept en voornemẽ der Anabaptisten, eñ andere quaetwillige [*17*

Dec. 1541.]. Men vintse te coope, in .. Bruessel .. By .. Marck martēs, eñ Tantwerpen .. ten huyse van Jacob van Liesueldt. [*Aan het slot:*] Gheprent Tantwerpen .. ten huyse van Jacob van Liesueldt. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Met 't keizerlijk wapen o. d. tit.

BIJDRAGEN tot de geschiedenis der Evang. Luthersche Kerk in de Nederlanden, verzameld door J. C. Schultz Jacobi en F. J. Domela Nieuwenhuis. Utrecht, Van Paddenburg & Comp. 1839—1845. in 8°. 7 stukken. (K. B.)

Hierin o. a. de geschiedenis der Luthersche gemeenten te Utrecht, Amersfoort, Kuilenburg, Thiel, Leerdam, Woerden, Leiden, Middelburg, Vlissingen, Veere, Groede, Alkmaar, Leeuwarden, Zierikzee, Goes, Batavia.

BIJDRAGEN tot de geschiedenis van het huishoudenlijke der Gereformeerde Kerken in Zuidholland, begrepen in eenige authentique stukken, rakende het gebruik van consulenten by de beroepingen van Predikanten te Rhynsaterwoude. Uitgegeven door ... H. Kluit. Leyden, A. en J. Honkoop. 1810. in-8°. (K. B.)

BIJDRAGEN tot de Kerkelijke Geschiedenis van Duitschland in de XIXe eeuw, of het zoogenaamde Roode Boek. Uit het Hoogduitsch vertaald. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1838. in-8°. (B. K. A.)

Met voorbericht v. d. vert., voorrede, inleiding en aan het slot met nieuwe pagineering: *Theologische Beoordeeling over den zin der Apostolische Breve van Paus Pius VIII, .. betrekkelijk de gemengde huwelijken.* — Oorspr: *Beiträge zur Kirchengeschichte d. 19 Jahrh. in Deutschland, oder üb d. neuesten Kirchl. Verhältnisse daselbst.* Augsburg. 1835. in-8°.

BIJDRAGEN (Doopsgezinde). Uitgegeven onder redactie van D. Harting en P. Cool. 1861. Amsterdam, Fred. Muller. in-8°. (K. B.)

De eerste vijf jaargangen bij F. Muller; 1866 verscheen niet; 1867—1870 te Leeuwarden bij H. Kuipers; 1871 verscheen niet; 1872 - 1880 Leeuw., H. Kuipers en Amst., G. L. Funke; sedert 1881: Leiden, E. J. Brill. Van 1870 af is Prof. *J. G. de Hoop Scheffer* de redacteur. — Het tweede gedeelte van elken jaargang bevat opgaven aangaande de gemeenten, predikanten enz.

BIJDRAGEN voor de geschiedenis van het Bisdom van Haarlem. Haarlem, A. B. van den Heuvel. 1873—1887. in-8°. 14 dln. (K. B.)

Wordt voortgezet.

BIJL (JOOST).
Zie: *Arnaud.*

C.

CAAN (H. J.).
Zie: *Recueil.*

CABELJAU (P.), 1610—1668. Pred. en Regent v. h. Staten-college te Leiden.

Catholiick Memory-boeck der Gereformeerde, Gestelt tegen het Roomsch-Memory-boeck der Paus-gesinde ... Zynde een volkomen wederlegginghe van het Memory-boeck van Turano Vekiti ... Waer toe behoort Kort Begrijp van het Vervolgh, Leven ende Handelingen van alle de Bisschoppen, ofte Pausen van Romen. Leyden, P. Leffen. 1661. in-4°. 2 dln. (XXIV), 683 en (21); (XII), 894 [*niet* 966] en (20) blz. (B. D. A.)

Met titelpr. door P. Philippe, opdrachten, voorrede en registers.

CAENEN (C.), Kanunnik en Hoogleeraar te Averboode.
Zie: *Historie* ... van onze lieve vrouw.

CAFMEIJER (P. DE), Kanunnik der Collegiale Kerk van de HH. Michiel en Gudula.

Hooghweirdighe Historie van het alder- heylighste Sacrament van Mirakel [*te Brussel*] ... Eersten Druck. Brussel, G. de Backer. 1720. in-8°. (K. B.)

Met 20 gravures van Karrewijn naar schilderijen in de St. Gudule te Brussel. — Een nieuwe uitgaaf verscheen te Brussel in 1735 bij N. Stryckwant enz. (B. B. B.) In dien druk (met twee vervolgen) vindt men zeer vele gravures,

sommige zonder naam van graveur, anderen met dien van Karrewijn of van K offt; eenige naar schilderijen van P. Pery of Thibaut. *Arrenberg* noemt een Amsterdamschen dr. van 1770. in-4°. — Fransche uitgaaf zie: *Catal. Hulthem* n°. 25572.

CAMPBELL (J.).
Zie: *Werninck* (*J.*).

CAMPEN (A. W. VAN), Pred. te Opperdoes.
Zie: *Kritzler* (*H.*); *Vaughan* (*R.*).

CANONES, et Decreta Sacri Concilii Provincialis Cameracensis, Praesidente Maximiliano a Bergis, Archiepiscopo, et Duce Cameracensi ... His adiecimvs acta, sev ordinem rei gestae, ac caeremonias, et orationes, quae in illo habitae fuerunt. Antverpiae, G. Silvius. 1566. Cvm privilegio regis. in-4°. (VI) en 37 bladen (K. B. B.)

Herdrukt: *Canones et decreta ... Editio nova de jussu ... J. Th. de Bryas Archiepiscopi Ducis Cameracensis...* Montibus, Vidua S. de la Roche. 1686. in-8°. (K. B. B.)

CANONES Synodi Nationalis Dordracenae ofte Oordeel des Synodi Nationalis der Gereformeerde Kercken van de Vereenigde Nederlanden: ghehouden binnen Dordrecht, inden Jare 1618. ende 1619 ... Over de Bekende Vijf Hooft-stucken der Leere ... Uitghesproken op den 6. May 1619. Uytgegeven door, en met eene Voorreden van W. van Irhoven ... Tweede Druk. Utrecht, G. T. van Paddenburg en zoon. 1788. in-8°. (B. U. U.)

1ste dr.: *Utrecht, J. H. Vonk van Lynden.* 1752. in-8°.

CAPEFIGUE (M.).
*De Jezuïten-orde en haar stichter. Grondtrekken uit het leven des H. Ignatius; beknopt verhaal van het bestaan der societeit, zoowel vóór als na de opheffing en herstelling, gevolgd door eene lijst van bijna zeven honderd schrijvers, predikers en andere harer leden, die zich beroemd gemaakt hebben, met de jaartallen hunner geboorte en van hun overlijden, onder toezicht van een Nederlandsch priester der societeit, bewerkt naar het Fransch. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1868. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1868. blz. 10.

CAPELLUS (L.).
Zie: *Hornius* (*G.*).

CAPUCYN (De) van Schotland. Zynde Een wonderbare en geluckige Zending Naer Engeland en Schotland. Of 't leven Van ... F. Archangelus, Capucyn, en Apostolich Zendeling; Voormaels Georgius, Graef van Lesley. Antwerpen, J. van Soest. 1701. in-8°. (B. K. A.)

Met titelgravure, met voorrede en approbatie. — Vergel. *Missie (Wonderbaere ende gheluckighe)*, waar een andere vert. gevonden wordt.

CARACCIOLI (L. A.).
Zie: *Leven* van L. Ricci.

CARTAGENA (JOANNES DE), Spaansch Karmeliet.
Bewys des outheyts der orden vande H. Moeder Godts Maria des Berghs Carmeli. Beschreuen int Latyn door ... Ouergeset in Nederlantsche tale door Gaspar Rinckens. Supprior der Carmeliten binnen Antwerpen 1621 T'Antwerpen By C. Verschuren. in-12°. (XXII) en 290 [*moet zijn* 288] blz. (B. U. G.)

Met gegrav. tit., voorrede v. d. vert. en approbaties. — Het werk van *J. de Cartagena, de antiquitate ordinis Carmelitarum* is niet afz. uitgegeven, maar afgedrukt in: *De Ortu et progressu, ac Viris Illustribus Ordinis ... de Monte Carmelo Tractatus Joannis Trithemii... Auberti Miraei ... et Joannis de Carthagena...* Coloniae, J. Kalckoven. 1643. in-12°.

CARTER (JOHN MC).
Geschiedenis der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika ... Amsterdam, Höveker en zoon. 1880. in-8°. (K. B.)

Met een plaat.

CASTRO (DON A. DE).
Geschiedenis der Spaansche Protestanten en van hunne vervolging door Filips II. Vertaald uit het spaansch ..

door J. P. Arend. Amst., P. N. v. Kampen. 1854. in-8°. (K. B.)

Het oorspr. spaansche werk: *Historia de los protestantes españoles* was in 1851 te Cadix uitgekomen; eenige weken te voren had een engelsche vertaling het licht gezien. De holl. vertaler zegt in zijne voorrede van den schr.: «Hij heeft zijn verhaal grootendeels uit oorspronkelijke, nog ongebruikte bronnen geput, en is, over het geheel met veel oordeel te werk gegaan.»

*CATALOGVE Ende vervolgh van alle de principaelste Reformatevrs ofte Voor-Loopers Des grooten Anti-Christ, Die van Christus tijden tot... 1661. toe uyt den put des afgronts van tydt tot tydt opghekomen sijn, om de alghemeyne Catholijcke Kercke (soo sy sottelijck meynden) te reformeren, doch al te vergheefs, waer in dat seer kort ende bondich aenghewesen wort, in welck Jaer ende onder wat Paus ende Keyser dat elck Monster vanden naeture (*sic*) sijn nieuw-ghereformeerde kraem heeft beginnen voor te stellen, met een klaere onderscheydinghe wat dat elcken Hooft-aerts-ketter in 't bysonder gheleert heeft.. Ghendt, M. Graet. 1663. in-4°. (XXVIII) en 80 blz.

Met gravure (de abdij van Grimberghe), opdracht en 2 holl. gedichten van A. J. D. (A. J. D'Hanins). «On trouve dans ce traité des notes intéressantes, au point de vue de la doctrine religieuse, sur les principaux réformateurs, tels que Jean de Leyden, Menno Symons, David Joris etc.» (*Vanderhaeghen*, II. n°. 1350.)

CATE (S. H. TEN), geb. 1831.

Het Vaticaansche Concilie in de jaren 1869 en 1870.. Zwolle, Van Hoogstraten & Gorter. 1872. in-8°.

Met voorrede.

—— Zie ook: *Mühlfeld* (*J.*) en *Rau* (*H.*).

CATE (S. BLAUPOT TEN), geb. 1805. Doopsgez. Leeraar te Akkrum en Zaandam O. Z.; lid van de 2e Kamer der St. Gen.; inspecteur v. h. onderwijs in Groningen.

Geschiedenis der Doopsgezinden in Friesland. Van derzelver ontstaan tot dezen tijd, uit oorspronkelijke stukken en egte berigten opgemaakt. Leeuwarden, W. Eekhoff. 1839. in-8°. (K. B.)

Met 19 bijlagen, bestaande uit ongedrukte stukken, uittreksels uit handschriften of zeldzame boeken; aan het einde een schetskaartje van Friesland, gelithographeerd door C. Brantsma.

Geschiedenis der Doopsgezinden in Groningen, Overijssel en Oost-Friesland. Van derzelver ontstaan tot dezen tijd, uit oorspronkelijke stukken en echte berigten opgemaakt. Met Bijlagen en Kaarten. Leeuwarden, W. Eekhoff en Groningen, J. B. Wolters. 1842. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Dl. I bevat een kaart van Groningen en Oost-Friesland, Dl. II van Overijssel, beide met het oog op daar bestaan hebbende of nog bestaande Doopsgezinde gemeenten. De bijlagen van Dl. I bevatten o. a. een lijst der uitgaven van de werken van Dirk Philips; oorspronkelijke stukken betreffende de eerste scheuring onder de Doopsgezinden; stukken over volgende twisten; stukken betrekkelijk de societeit der Oude-Vlamingen te Groningen enz.. Die van Dl. II geven de Groningsche plakkaten tegen de Doopsgezinden; extrakten uit vonnissen, te Zwolle gewezen; onuitgegeven stukken over de Doopsgezinden in Twenthe enz

Gedachten over de getals-vermindering bij de Doopsgezinden in Nederland; naar aanleiding der schets van.. J. H. Halbertsma: Over de herkomst der Doopsgezinden... Amsterdam, Fr. Muller. 1844. in-8°. (B. L. L.)

Geschiedkundig onderzoek naar den Waldenzischen oorsprong van de Nederlandsche Doopsgezinden.. Amsterdam, Fr. Muller. 1844. in-8°. (B. L. L.)

Geschiedenis der Doopsgezinden in Holland, Zeeland, Utrecht en Gelderland. Van derzelver ontstaan tot op dezen tijd, uit oorspronkelijke en echte berigten opgemaakt. Amst., P. N. v. Kampen. 1847. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met veertien bijlagen. Bijlage VI van Dl. II. handelt over: Eenige berigten over de gemeenten in Noord-Braband, Maastricht, Cleef, Emmerik, Goch, Rees, Crefeld, Neuwied, Frederikstad, Hamburg en Altona. — Dl. I. bevat 2 kaartjes geteekend door H. Reding en gelithogr. door J. E. Schoevers Az., het eerste

van de provincies Holland en Zeeland, het tweede van Utrecht en Gelderland. Dl. II behelst 2 bladen facsimiles der handteekeningen van (40) beroemde Doopsgezinden en een uitvoerig register.

—— Zie ook: *Gorter (D. S.)*.

CATS (JACOB), Licentiaat in de rechten.
Cort Verhael Van een Nieuw Verschil, In 't begin van dit Jaer binnen Bergen op Zoom, Om de Catholyke Plebanye, Tusschen De Muniken ende de Weerelsche Priesters... Keulen, Audifax van der Cappen. 1711. in-4°. (B. U. G.)

CATTENBURCH (ADR. à), 1664—1743. Hoogleeraar te Amsterdam.
Bibliotheca Scriptorum Remonstrantium, Cui Subjunctum est Specimen Controversiarum inter Remonstrantes Et Socinum ejusque Asseclas, Exhibitum Ipsissimis Scriptorum verbis. Amst., B. Lakeman. 1728. in-8°. (K. B.)

Op den titel een gravure van J. C. Philips. Met voorrede van den schrijver. Het *Specimen* heeft doorloopende signatuur, maar afzonderlijke pagineering en begint ook met een voorrede.

CAUSA Ecclesiae Ultrajectinae historice exposita per Enarrationem brevem, praefationis loco praemissam: juridice confirmata per duas Scriptiones, quarum alteri titulus *Casus positio*, alteri *Dissertatio*, etc. Canonice promota per legitimam Episcopi electionem, Confirmationis Pontificiae petitionem, etc. Delfphis, H. van Rhyn. (1721?) in-4°. (B. U. U.)

Inhoud: Historia brevis, praefationis loco praemissa; Casus positio, de jure Ecclesiae Traject.; Dissertatio de misero statu Ecclesiae Ultraj. Epistola I (et II) Capituli Ultr. ad Sum. Pontif.; Memoriale breve, de statu et Juribus Eccl. Traj.; Epist. III. Capituli ad Sum. Pontif.; Epistola Cornelii Steenoven, Electi Ultr. ad Sum. Pontif.; Epistola IV (et V) Capituli ad Sum. Pontif.; Epistola Capituli Ultr. ad... Episcopos; Epistola Capituli Ultr. ad... Cardinales. — De meeste stukken met afz. pag. en signatuur.

CAUWE (FR.), gest. 1679. Minderbroeder-recollect.
Het Leven... van Sr. Francoyse Clara van S. Lieven Religieuse van de derde Orden van S. Francoys In het Clooster vande Poenitenten op S. Pieters, neffens Ghendt. By een vergadert uyt gheloofweerdighe schriften van de... Moeder des selven Cloosters, ende andere treffelijcke Religieusen, ... door... Duynkercken, J. Wyns. 1677. in-8°., 454 en (10) blz. (B. U. Leuv.)

Behalve den gegrav. achter den gedr. tit. 7 gravures, geteekend door van Loijbos, gegrav. door Fred. Bouttats. Met protestatie, opdracht, voorrede en holl. gedicht van V. J. Louvrier. Aan 't slot de tafel en approbatie. — 3° dr.: Ghendt, L. de Clerck. 1610. in-8°. (*Vanderhaeghen*, III. n°. 4.)

CAVE (W.), 1637—1713.
Het eerste Christendom, of de Godsdienst der oude Christenen, In de eerste eeuwen des Euangeliums. In drie Deelen... Na de derde Engelsche druk vertaalt door S. Bor... Met een Voor-reeden van... H. Wits... Utrecht, F. Halma. 1692. in-8°. (LVIII), 649 en (49) blz. (B. D. A.)

Met titelpr. van J. V. D. Avele, opdracht v. d. vert., voorrede van H. Wits, opdracht v. d. schr., voorrede, holl. gedichten van F. Halma en P. G. Bor. Aan 't slot register. — *Vierde druk. Naukeurig overgesien... Met eene nieuwe Voorreden... door H. Simons van Alphen... Met kopere Platen verciert.* Amsterdam, R. en G. Wetstein. 1724. in-8°. (K. B. B.) Met de titelpr., voorrede van v. A., opdracht en voorrede v. d. schr., uitvoerige registers en 6 uitslaande gravures van C. Luiken — *Vyfde druk ..met de... Voorredens der... Professoren H. Wits... en H. S. van Alphen... Met nieuwe Konst-Platen.* Dordrecht, A. Blussé en zoon. 1778. in-8°. 2 dln. (K. B. B.) Met 8 gravures van L. Brasser

Oorspr.: *Primitive Christianity or the Religion of the ancient Christians*... Lond. 1672, 1673, 1675, 1682, 1702, 1714, in-8°.; 1677 in-fol°.

Kerkelyke Oudheden, of Beschrijving van het leven, bedrijf *ens*... der voornaamste Vaderen, Die gebloeyd hebben in de Vierde Eeuw... Uyt het Engels vertaald door S. Bor. Utrecht, Fr. Halma, en W. vande Water. 1698. in-fol°. (VIII) en 726 blz. (K. B.)

Behalve een door J. v. Vianen gegrav. titelpr. en eenige kleinere afbeeldingen tusschen den tekst, 9 gravures van P. Sluyter naar teekeningen van J. Goeree. Oorspr.: *Ecclesiastica, or the History ... of the most eminent Fathers ... in the 4th. Century.* Lond. 1683. in-fol°.

Apostolische Oudheden, Of Het Leven... der... Apostelen, Euangelisten, en oude Vaderen, Tot het eynde van de Vierde Eeuw,.. Uyt het Engelsch, naar den vijfden Druk vertaald, door S. Bor... Uytgegeven Met een Voorreden, *enz*.... door H. Wits. Utrecht, Fr. Halma en W. vande Water. 1698. in-fol°. 2 dln. (XIV), 48, (XII) en 370 blz. Dl. II (*met gewijzigden titel*): (X) en 376 blz. (K. B.)

Met 37 gravures van P. Sluyter naar teekeningen van J. Goeree. — Oorspr.: *Apostolici or the Lives* etc. *of those who where contemporary with, or immediately succeeded, the Apostles* etc. — Lond. 1677, 1682, 1716 etc. in-fol°.

CAYTAN (L. A.).
Zie: *Vader*.

CECIL (R.), 1748—1810.
*Levensbijzonderheden van... John Newton, laatst Predikant bij de vereenigde Gemeenten van St. Marij Woolnoth en St. Marij Woolchurch. Naar de derde uitgave, uit het Engelsch vertaald door A. Goedkoop... Rotterdam, N. Cornel. 1816. in-8°. 2 st.

De Visser, Naamlijst, VI, 217 en 241.

CÉLERIER, Hoogleeraar te Genève.
De kerkhervorming te Genève, in Tafereelen. Naar het fransch van... uitgegeven door P. Hofstede de Groot. Groningen, M. Smit. 1853. in-12°. (K. B.)

De vertaling is door een ander bezorgd en door Hofst. de Groot nagezien. — Oorspr.: *Le jubilé de la réformation. Histoire d'autrefois.* Geneve. 1835. in-12°.

CEPARI (V.), geb. c. 1564, gest. 1631. Jezuiet.
Het Leven Vanden Salighen Lodewyck Gonzaga, Religieus der Societeyt Jesv... Vyt dry Italiaensche Boecken door.... ende verduytscht door.. L. de Fraye.. Antwerpen, G. van Wolsschaten en H. Aertssen. 1615. Met Gratie ende Priuilegie. in-8°. (XXXII), 538 en (6) blz. (B. B. B.)

Met door J. Collaert gegrav. portret, opdrachten en voorrede. — Oorspr.: *Vita del beato Luigi Gonzaga* ... In Roma, L. Zannetti. 1606. in-4°. Herhaaldelijk herdrukt en vermeerderd. Zie: *de Backer*, I. 1161.

*Leven van den H. Aloysius de Gonzaga... Gemaekt.. door.. in het fransch overgezet door M. Calpin.. en volgens hem in het nederduyts gebragt. Door E. W. V. D. J. Tweeden druk. Antwerpen, J. J. Janssens. 1828. in-12°.

Met approbatie van 1826 (jaar v. d. 1sten dr.?) — 3e dr.: Antwerpen 1834. in-8°. (*de Backer*, I. 1162).

Het Leven van den H. Aloysius van Gonzaga, van de societeit van Jesus. Naar het italiaansch door... en de Fransche vertaling van.. Calpin, door J. V. D. L. Voorafgegaan door eene oefening op de zes zondagen voor het feest van den H. Aloysius. Tweede druk. 's Gravenhage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1847. in-12°. (B. K. A.)

Met voorrede en inhoudsopgave. 1ste dr. zonder jaar.

*Leven van den H. Aloysius Gonzaga, op nieuw in het vlaemsch vertaeld, uit het italiaensch, door eenen.. priester. S. Nikolaes, Londrien. 1856. in-8°. (?)

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 52. Id. bij denzelfden. 1853. *Vlaemsche Bibliogr.*, II. 42.

Leven van den H. Aloysius van Gonzaga, Beschermheilige der Katholieke Jeugd. Naar de italiaansche uitgave van... bewerkt door S. van den Anker, Pr. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1861. in-8°. (B. B. B.)

Met portret, approbatie en voorrede. — 3e dr.: 1877.

Het leven van Joannes Berchmans Neder-lander, Religieus der Societeyt Jesu, beschreven in 't italiaensch,

door... ende verduytscht, door P. Jacobus Susius... Antwerpen, Wed. v. Hier. Verdussen. 1745. Met Approbatie. in-8°. (B. K. A.)

Met opdracht, zendbrief v. d. schr., registers en portret v. Berchmans. — Oorspr.: *Vita di Giovanni Berchmans Fiammingo Religioso della Compagnia di Giesu.* Roma, l'Erede di B. Zanetti. 1627. in-4°. Herhaaldelijk herdrukt. Zie *A. de Backer,* I. 1162.

Leven van... J. Berchmans, belijder, van de societeit van Jesus, door... Naar den laatsten.. druk voor Nederlanders bewerkt door S. van den Anker S. J. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1866. in-12°. (B. K. A.)

Met portret van J. B., voorrede, approbatie en 3 bijlagen De laatste italiaansche dr.: *Roma, 1865.* in-8°.

*Leven van de H. Maria-Magdalena de Pazzis.. door.. Naer de fransche vertaling van den E. Heer Prau. Gend, J. J. L. Rousseau. 1856. in-18°.

Vert. door *De Winter.* Zie: *Vanderhaeghen,* V. n°. 10141. Oorspr.: *Vita della Serafica Verg. S. Maria Madelena de Pazzi Fiorentina...* Roma, 1669. in-4°. De oudste fr. vert.: *Vie de Ste. Marie Magdeleine de Pazzi.* Lyon. 1837. in-12°.

CERIZIERS (R. DE), 1603—1662. Jezuiet.

Het Leven Van de Heylighe Nederlantsche Susanna, ofte Genoveva, Huys-vrouwe van den.. Palatyn Sifridus.. Gemaekt in 't Fransch door... en vertaelt in 't Nederduyts door... C. van den Houcke.. Antwerpen, A. P. Colpyn. 1758 Met Approbatie. in-8°. (B. B. B.)

Met voorrede. Het oorspr. werd tallooze malen gedrukt; 1e dr.: *L'innocence reconnue, ou Vie de Sainte Genevieve de Brabant.* Paris,.. dan: Rennes, 1634. in-12°. *De Backer,* II. 210 noemt nog de volgende uitgaven der holl. bewerking: Ypre, Ph. de Lobel. z. j. in-8°.; Ghendt, C. Meyer. 1713. in-12°.; Antwerpen, J. Thys. z. j. (approbatie van 6 Febr. 1743) in-8°.; Antwerpen, P. J. Rymers. z. j. (approbatie 6 Febr. 1743); Antwerpen, P. J. Rymers. 1770. in-12°.; Gent, 1783. in-12°. *Vanderhaeghen,* IV. n°. 7908 vermeldt een uitgave: Gent, P. A. Kimpe. z. j. in-8°. en: V, n°. 8773: Gend, J. C. van Paemel. z. j. in-8°. De *Annales du Comité Flamand de France,* II. p. 361 en IV. p. 424 vermelden nog drukken met het adres: *Duynkercke, P. Weens.* z. j. in-4°. en: *Dunkerque, J. O. Laurens.* z. j in-4°.

CERQUEIRA (L.), 1552—1614. Jezuiet. Zie: *Historie* van Ses Glorieuse Marelaren.

CERRI (U.).
Zie: *Steele* (*R.*).

C. H.
Zie: *Beschrijving.*

CHALIPPE (C.), Minderbroeder.

*Leven van den heiligen Franciscus van Assisen, insteller van het order der Minderbroeders, van dit van de heilige Clara, en van het derde order van Boetveerdigheid. Uit het Fransch vertaeld door J. Hulpiau... Gent, A. Rousseau en zusters. 1858. (*formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., III. 47.

CHALIPPE (P.).

*Leven van den H. Franciscus van Assisien. Gent, J. B. Rousseau. in-12°. 2 dln.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 52.

CHALLONER (R.), 1691—1781. Bisschop van Debra, Apost. Vicaris van Londen.

Geschiedverhaal der geloofsvervolging en marteling in Engeland, door Priesters en leeken van beide kunne, sedert 1574 tot 1684, ondergaan... Arnhem, J. Witz. 1853—54. in-8°. 2 dln. (B. K. A.)

Met het voorwoord v. d. duitsche vertaling en voorrede, waarbij een naamlijst der priesters en leeken, die sedert 1577 tot aan het einde der regeering van koningin Elisabeth ter dood zijn gebracht — Oorspr.: *Memoirs of Missionary Priests and other Catholics of both sexes, that have suffered death in England on religious accounts, from the year 1577 to 1684.* Manchester. 1803.

CHANTREL (J.).

De Pastoor van Ars. Levensschets van Joannes Baptista Maria Viannay, in geur van heiligheid overleden 4 Aug. 1859... Naar het Fransch door A. J. van Bemmel... 's Bosch, P. N. Verhoeven. (1859.) in-16°. (B. K. A.)

Met portret van Viannay en voorrede. 2e dr. (?): 1859. (*G. Mes, Kath. Pers.* blz. 23) —

Oorspr.: *Le Curé d'Ars Notice biographique sur Jean Baptiste Marie Viannay...* Paris, 1859. in-32°.

Levens der Pausen,... Vrij vertaald en bewerkt door J. H. Wensing. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum. 1864—1871. in-8°. 20 dln. (B. K. A.)

Oorspr.: *Histoire populaire des papes.* Paris. 1860—62. in-18°. 24 dln.

CHEVALLIER (M. J.).
Zie: *Milner (J.).*

CHEVALLIER (R. A.).
Specimen historico-juridicum inaugurale, de vexationibus, quas Christiani, sub quibusdam imperatoribus, perfessi. fuerunt, ex L. Julia Maiestatis maxime derivandis... Groningae, T. Spoormaker et P. Doekema. 1776. in-4°. (B. D. A.)

CHOQUET (H.).
*De heylighen ende salighe in Nederlandt van het oorden der predickheeren. Uit het latijn vert. en vermeerd. door L. Janssenboy. Antwerpen. 1644. in-8°.

M. Nijhoff, Catal. 118 n°. 921. — Het oorspr. latijn: *Sancti Belgii Ordinis Praedicatorum.* Duaci. 1618. in-12°.

CHRISTIANUS SINCERUS.
*Brieven van..., waarin gevonden wordt, eene volledige en naauwkeurige opgaaf van alle de Stukken, Relatief tot de suspensie en demissie van de meerderheid der Amsteldamsche Hervormde Predikanten, en de redenen en motiven voor het weigeren van het onbepaald afleggen der Belofte, gevorderd door het Provintiaal Bestuur van Holland, in 1796. Benevens de beoordeeling der Bedenkingen, hier over gemaakt, met de daartoe behoorende Bijlagen. Uitgegeeven onder de Zinspreuk: Uwe bescheidenheid zij alle Menschen bekend; waaragter gevonden word: de Publicatie van den 17 Februarij, 1797, van den Raad der Gemeente te Amsteldam, waarin ook aan die Predikanten, het houden van Godsdienstige Bijeenkomsten verboden.. wordt.. (1797.) in-8°.

De Visser, Naamlijst. II. 370.

CHRISTOFFEL (R.), Hoogleeraar.
*Het leven van Huldrich Zwingli. Bewerkt onder toezigt van Prof. Dr. K. R. Hagenbach. Uit het Hoogduitsch. Utrecht, W. F. Dannenfelser. 1859. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1860. blz. 66. — Oorspr.: *Huldreich Zwingli. Leben und ausgewählte Schriften.* Elberfeld. 1857. in-8°. (Dl. I van: *Leben und ausgewählte Schriften der Väter und Begründer der reformirten Kirche.*)

CHRISTOFFELS (A. F.), geb. 1843.
Paus Adriaan VI... (*Akad. Proefschrift.*) Amst., Loman, Kirbergen en van Kesteren. (1871.) in-8°. (B. U. A.)

CHRISTOPHILOS.
Irvingianen en Darbysten, wat zij zijn en wat zij willen. Een beknopt antwoord op vele vragen.. 's Gravenhage, M. J. Visser. 1867. in-8°. (B. U. U.)

Door C. E. van Koetsveld.

CHRONYCK der Waldensen, Dat is: Verhael van de opkoomste, Leere en leven; als mede van de veelvuldige vervolgingen der Euangelische Christenen, die Waldensen genaemt worden. Beginnende met het 1160. tot het 1655. Jaer toe. In 't Hooghduytsch beschreven door.. D. S. Professor der stadt Zurich. En nu.. vertaelt: Amsterdam, C. de Bruyn voor Chr. Luycken, 1656. in-12°. (XII), 370 en (2) blz. (K. B.)

Met voorrede. De schr. is de hoogleer. D. Sudermann.

CHRONYCKE ofte Beschryvinge van de stadt Antwerpen, De Bekeeringe ende Voorgnnck (*sic*) in de waere Catholycke Religie, het Fonderen der Abdyën, met het oprechten van Cloosters, als oock wanneet (*sic*) de selve sijn in de Stadt gekomen, als mede van alle de Roomsche Pausen, Bisschoppen, Abten, de Heere Aelmoes-

senirrs (*sic*), de Heere Capel-meesters van het Alderheylighste en van de H. Moeder Godts.. met meer andere Rariteyten, etc. Antwerpen, J. Fr. de Roveroy. 1752. in-12°. 5 st. (B. L. L.)

Dit werkje bestaat uit 5 stukken, allen met afz. tit. en signat. maar toch bij elkander behoorende. St. II. heeft tot tit: *Cronycke ofte Beschryvinge van Antwerpen. Vervattende alle de geschiedenissen, Troubelen, Oploopen, Aentochten, Belegeringen* enz. St. III: *Cronycke* enz... *Haer Beginsel, Vergrootinge ende de Principaele Bedieninge der selve Stede, als van de.. Marck-Graeven,.. Ampt-Mans,.. Borger-Meesteren* enz. St. IV: *Chronycke* enz... *Vervattende alle de Beldt-stormeryen, Heyligh-schenderyen, Plunderinge van Kercken* enz. St. V: *Chronycke ofte Beschryvinge beheslende* (sic) *de generale concilien mitsgaders Den voortganck der Beldt-stormeryen door het geheel Nederlant, met de wreede vervolginge der Catholycke, soo Geestelycke als Werelycke* enz. Elk st. begint met een holl. gedicht. In een zelfde bandje met deze 5 st. vond ik z. afz. tit. maar met afz. signat: *Chronycke ofte corte Beschryvinge Van de Vervoeringe van het H. Huys van Loretten* enz. Aan 't einde daarvan (Sign. F. verso): *Vervolgh der Chronycke ofte Beschryvinge van de Stadt Antwerpen, Als van het Opvolgen der Roomsche Pausen, Bisschoppen, Abten* enz... *Uytgegeven in het Jaer 1752.*

CHRONYKJE (Antwerpsch) in het welk zeer veele en elders te vergeefsch gezogte geschiedenissen, sedert den jare 1500. tot het jaar 1574. Zoo in die toen zoo zeer vermaarde Koopstad, als de andere steden van Nederland, En wel Byzonderlyk op het Stuk der Geloofs-Hervorminge voorgevallen, omstandig zyn Beschreeven. Door F. G. V. En thans Naar deszelfs aldaar ontdekte Handschrift, voor de eerstemaal in 't licht gebracht. Leyden, P. vander Eyk. 1743. in-4°. (K. B.)

Door den kanunnik Fr. G. Ullens; de evenmin genoemde uitgever, die een voorrede voor 't werk plaatste, is *Fr. van Mieris*. — Een herdruk naar het weêrgevonden handschrift verscheen in 1843: *Chronycke van Antwerpen sedert het jaar 1500 tot 1575; gevolgd van eene beschryving van de historie en het landt van Brabant, Sedert het jaer 51 vóór J. C., tot 1565 na J. C. volgens een onuitgegeven handschrift van de XVIe eeuw met fac-simile van het H. S. Antwerpen, J. P. van Dieren en Cie. 1843. in-8°.* (K. B.) Met gravure ('t standbeeld van Alva). Deze druk mist de voorrede van 1743 maar geeft den tekst zuiverder weer. Aan 't einde de onuitgegeven gesch. (zie den tit.) met opschrift: *Proemium sive Prologus.*

C. H. V. V.
Zie: *Esquisse.*

CICARELLA.
Zie: *Platina.*

CIVARRON (PH. DE).
*De Spaansche inquisitie getoetst in hare grondbeginselen naar historische documenten. Naar het Fransch. Amsterdam, H. A. van Gorcum. 1853. in-8°.

Brinkman, Naamlijst. 1853. blz. 24.

CLACHTE der Ghemeynte tot Oudewater, Der ghener die houden by de oude Religie. Aen de... Staten van Hollandt ende West-Frieslandt, dienende tot weder-legginghe vande valscheden, die haer naghegeven worden in 't boeck uytghegeven onder den name *Ontdeckinghe van den oproerighen gheest enz.*. Vytghegheven by een Lief-hebber der Waerheyt.. Ghedruckt.... 1618. in-4°. 40 blz. (K. B.)

Vergel. op *Ontdeckinghe.*

CLAESSENS (P.), Kanunnik te Mechelen.
Geschiedenis der Martelaren van Gorkum die in 1572 voor het Roomsch-Katholiek geloof gestorven zijn... Mechelen, J. Ryckmans-van Deuren. 1867. in-8°. (B. B. B.)

Met voorrede en approbatie.

*Leven van den eerbiedwaardigen Clemens Maria Hofbauer. Met vergunning des schrijvers uit het Fransch vertaald. 's Bosch, W. van Gulick. 1877. in-8°.

Mes, Kath. pers. blz. 51.

CLAGH-BRIEF vande.. Staten 's Lants Utrecht [*gedagt. 25 Juni 1660*], Aen de.. Staten van Hollandt en West-Vrieslant, En desselfs Gecom: Raden, Wegens d'oproerige Predicanten binnen derselver Stede, en hoe sy bystant van Krijghs-volck versoecken. Item Eenen Brief of antwoorde van de.. Staten van Hollandt [*gedagt. 7 Juli 1660*]... Delft, voor J. Pool. 1660. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Met bericht van 't geen daarna gebeurde. Vergel. *Missiven vande Staten van Vtrecht.*

CLARISSE (J.), 1770—1846. Hoogleeraar te Leiden.
Zie: *Hagenbach (K. R.)*; *Münscher (W)*; *Ullmann (C.)*.

CLAUDE (J.), fransch predikant.
Zie: *Klagten.*

CLEMENS (FR.).
Het leven en de daden van M. Luther. Een volksleesboek. Naar het Hoogduitsch ... Amst., C. L. Brinkman.. 1844. in-8°. (B. L. A.)

Blijkens een aanteekening op het door mij gebruikte exemplaar is *J. C. Loch (J. C. Loman?)*, de vertaler... — Oorspr.: *Leben Dr. Mart. Luthers. (Wohlfeilste Biblioth. I. Hamburg. 1840.)*

CLERCK (J. DE).
Zie: *Clericus.*

CLERCQ (J. L. DE).
Zie: *Levensschets.*

CLERCQ (L. DE), 1597—1652. Jezuiet.
De historie van den H. Livinvs arts-bisschop van Schotlandt Martelaer ende Apostel van Vlaenderen Patroon van Ghendt. Wt den H. Bonifacius.. die zyn leuen beschreuen heeft, eñ wt andere verscheyden Autheuren vergadert: nu van nieuws ouersien, verbetert, eñ vermeerdert, door... Ghendt, J. vanden Kerchoue. 1648. in-12°. 85 en (11) blz. (K. B B.)

Met opgaaf der bronnen en approbatie van 22 Oct. 1621. Herdruk van *De Historie Vanden H. Livinvs Aerts-Bisschop Van Schotlandt... door L. D. C.* Ghendt, J. vande Kerchove. 1622. in-12°. Met approbatie en kopergravure. (*Vanderhaeghen*, II. n°. 756.). Latere dr.: Gent, E. A. t'Servrancx. 1801. in-12°. (*Vanderhaeghen*, VI. n°. 13688.)

CLERICUS (J.).
Historia ecclesiastica duorum primorum a Christo nato saeculorum, e veteribus monumentis depromta... Amst., D. Mortier. 1716. in-4°. (K. B.)

Met voorrede en uitvoerig register. — Latere uitgave: *Editio prima, eaque unica, attamen Accessionibus Correctionibusque ipsius Auctoris novissime illustrata et emendata. Amstelodami, D. Mortier. 1716 edita nunc vero venalis exstans Hagae-Comitis Apud J. Neaulme. 1743. in-4°.* (K. B. B.) Aan de voorrede gaan de addenda en emendanda vooraf.

Kerkelyke oudheden van de derde en vierde eeuw: of levensbeschryving der Kerkvaderen, Klemens van Alexandrye, Cyprianus de Martelaer, Eusebius de Historie-schryver der Kerke, en Gregorius de Nazianzener, nevens de christen-dichter Prudentius... Uit het Fransch by-één gebragt en vertaeld. Tweede uitgaave. Amst., F. de Kruyff en A. vander Kroe. Utrecht, J. S. Schoonhoven. 1764. in-8°. (B. R. A.)

Met voorrede van den vertaler. De levensbeschryvingen zijn ontleend aan Le Clerc's *Bibliothèque Universelle*, waarin zij verspreid voorkomen; op verzoek van den vert. plaatste de schrijver een voorrede voor deze afzonderlijke uitgave. Vóór den gedrukten titel is een gegrav. titelpr. (geteekend en gegrav. door J. C. Philips), waaronder: *In Amsterdam, by Is. Tirion 1728.* Dit jaar 1728 is dat van den 1sten dr., welke dezen titel heeft: *Levensbeschryving der Kerkvaderen Clemens den Alexandriner, Thascius Cyprianus, Eusebius van Cesarea, Gregorius den Nazianzener, als mede van Aurelius Prudentius. Weleer in 't Fransch beschreven door J. Le Clerc. En nu in 't Nederduitsch vertaalt.* Amsterdam, Is. Tirion. 1728. in-8°. (K. B. B.) Met gegrav. tit. en gravure op den gedrukten tit., beide van J. C. Philips; met voorwoord van schr. en vert. en bladwijzer.

CLOUX (A. P. A. DU), Pred. te 's Grevenduin Capelle.
Zie: *Strijd.*

C. L. S. V. V.
Zie: *Ortu* (De).

C. M.....
Zie: *Leven* der H. Odrada.

COBBETT (W.), 1762—1835.
Geschiedkundige brieven over de Protestantsche Hervorming in Engeland en Ierland. Door.... Met aanteekeningen en eene narede van den vertaler aan zijne Protestantsche en Katholijke landgenooten. Utrecht, A. Schikhoff. 1826. in-8°. (K. B.)

Ofschoon de schr. op den titel «Een Engelsch Protestant» wordt genoemd, is dit boek niet

gunstig voor het Protestantisme. Dit kan ook blijken uit het feit, dat in het Katholieke Leuven een fransche vertaling het licht zag. Het engelsche werk was in 1824 te Londen gedrukt m. d. tit.: *A history of the Protestant «Reformation», in England and Ireland; Showing how that event has impoverished and degraded the main body of the People in those Countries. In a series of letters, addressed to all sensible and just Englishmen.* Het boek heeft zeer de aandacht getrokken. Voor de hollandsche vertaling is afgedrukt de «Voorrede van de Parijsche Uitgave» en de «Voorrede van de fransche uitgave te Leuven». Aan de laatste is het volgende ontleend: «Van dit werk zijn reeds meer dan veertig duizend exemplaren in Engeland verkocht; ook eenige duizende afdrukken in Amerika; eene Italiaansche vertaling is er te Rome van verschenen; eene Fransche vertaling door den Heer Cobbett zelven vervaardigd, werd te Londen uitgegeven; te Parijs is dezelve herdrukt geworden, zoo ook te Aalst». Twee andere fransche vertalingen vermeldt *Quérard, La France Littéraire, II. 232.*

COBBIN (J.).
Geschiedkundige beschouwing der Hervormde Kerk van Frankrijk, van derzelver oorsprong af aan tot op den tegenwoordigen tijd, met eenige aanteekeningen als bijlagen. Door.. Uit het Engelsch. Dordrecht, P. v. Braam en A. Blussé en zoon. 1817. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Reformed Church of France.* Lond' 1816. in-8°.

COCHELET (A.).
Zie: *Lipsius.*

COCK (H. DE).
*Hendrik de Cock, eerste afgescheiden predikant in Nederland, beschouwd in leven en werkzaamheid. Eene bijdrage tot regt verstand van de kerkelijke afscheiding. Kampen, S. van Velzen Jr. 1859—1864. in-8°. 2 dln.

Nederl. Bibliogr., 1859. blz. 50; 1860. blz. 20, 82; 1861. blz. 18; 1864. blz. 114. — 2e herziene dr.: Delfzijl, Jan Haan. 1886. in-8°.

Kort overzicht van de geschiedenis der Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk tot op den tegenwoordigen tijd... Derde druk. Kampen, S. van Velzen Jr. 1867. in-12°. (B. U. U.)

1ste dr. 1865.

Het ontstaan der Christelijke Gereformeerde Kerk, haar strijd en hare verdere geschiedenis.... Groningen, G. J. Reits. 1873. in-8°. (B. U. U.)

1ste stuk: *De Afscheiding in het Noorden van ons land.*

COCQ (H. DE).
*De Botti, of vervolging der priesters tijdens de Fransche omwenteling van 1793. St. Truiden, H. de Cocq. 1861. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 216.

CODEX diplomaticus Bergensis, of oorkonden en bescheiden van de kerk, het kapittel en de gemeente St. Odiliënberg, uitgegeven en bewerkt door M. Willemsen. Dl. I. Roermond, J. J. Romen en zonen. 1886. in-8°. (K. B.)

Met opdracht en uitslaande plaat.

COLENBRANDER (B. W.), geb. 1836. Pred. te Engelum, Wijnaldum, Dragten, Nieuw Beerta en Herwen.
Beknopte geschiedenis van het Christendom. Dl. I. Arnhem, K. van der Zande. 1888. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht en register.

COLL (C. VAN).
Zie: *Gesch.* der Kath. Missie.

COLLET, priester.
*Leven van den H. Vincentius à Paulo ... uit het fransch, door P. D. Cracco. Doornik, Casterman. 1850 (1856?) in-18°. *en:* Rousselaere, van Hee.

Vlaemsche Bibliogr., I blz. 52. *Id.:* Zelfde adres. 1858. in-18°. *Vlaemsche Bibliogr.*, III. 47. — Oorspr.: *Vie de saint Vincent de Paul.* Tournai. 1856. in-12°.

*Leven van den H. Joannes à Cruce, naer het fransch. Doornik, Casterman. 1854. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 52. — Oorspr.: *Vie de saint Jean de la Croix.* Tournai. 1852. in-18°.

COLLIN DE PLANCY (J. A. S.,) geb. 1793.
*Het leven en de gevoelens der voornaamste Jezuiten, in alphabetische orde, kortelijk voorgesteld. Naar den vierden druk, uit het Fransch. Deventer, A. J. van den Sigtenhorst. 1828. kl. in-8°.

Schleijer, Naamlijst. VIII. 388. — Oorspr. (?): *Biographie pittoresque des Jésuites, ou Notices abrégées, théologiques et historiques sur les Jesuites célèbres.* Paris. 1826. in-32°.

COLUMBA (WILH.), Pred. te Morra en Lioessens.

Naamlyst der... Predikanten, Die onder 't ressort van de E. Classis van Dokkum, Zedert de Reformatie, gedient hebben. Geschreven door... Met aanmerkingen vermeerdert en uitgegeven door wylen A. G. Dreas... Leeuwarden, P. Koumans. 1766. in-8°. (K. B.)

Met voorrede en register.

COLVIUS (A.).
Zie: *Servita* (*P.*).

COMMUN (J. F.), 1802—1858. Kath. priester.

Historisch Bewys over het leven van den Heyligen.. Bonifacius... gewezenen Bisschop van Lausanne.. overleden... 1260; als ook over den geest en zeden der dertiende eeuw... Brussel, We. J. J. Vanderborght. 1837. in-12°. (B. B. B.)

Met voorrede.

—— Zie ook: *Levensbeschrijving.*

COMPENDIUM der Kerkelyke Wetten van Vriesland, geëxtraheert uit 's Lands en Sijnodale Resolutien enz. Tweede Druk. Geheel verbeterd, tot den jaare 1771 aangevuld, en met een volledig Register voorzien. Als mede de Kerken-ordeningen der Gereformeerde Nederlandsche Kerken, in de Nationaale Sijnoden gemaakt; benevens die door de Provincien van Gelderland, Holland, Zeeland en Utrecht aangenoomen en in bijzonderen Vergàderingen bepaalt, enz. Leeuwarden, H. A. de Chalmot. 1771. in-8°. (B. U. U.)

Met voorbericht v. d. drukker, bladwijzer en *Bericht* van Ds. C. Nauta, Canonicus. Hierin de Handelingen der Synoden van Emden, 1571; Dordrecht, 1574 en 1578; Middelburg, 1581; den Haag, 1586; Middelburg, 1591; de Kerkenordeningen van 1586, 1590, 1591, 1618 en 1619. De Kerkenordeningen worden door een voorbericht van C. Nauta en uitvoerige voorrede voorafgegaan. In 1776 verscheen bij denzelfden: *Vervolg van het Compendium.* — Blijkens de voorrede is de 1ste dr. van 1757.

CONCILIVM Provinciàle Cameracense in Oppido Montis Hannoniae habitvm anno.. 1586. Praesidentibus.. J. Fr. Bonhomio Episcopo et Comite Vercellensi nuncioque apostolico cum potestate Legati de latere, ac L. de Berlaymont Archiepiscopo et Duce Cameracensi... Adiunctae sunt aliquot constitutiones Pontificiae, et edictum Regium de huius Concilij decretis obseruandis. Additum est etiam Concilium prouinciale primum Cameracense, quod in hoc illius frequens fiat mentio. Montibus Hannoniae. C. Michael. 1587. Cvm privilegio regiae Ma^tis^. in-4°. (XII), 112, 52; (VIII), 68 en (4) blz. (K. B. B.)

De *Constitutiones* en *Canones*.. primi Concilii beginnen met afz. pagineering en signatuur, de laatste ook met afz. tit.. Herdrukt: Montibus, Typis Vidue S. de la Roche. 1686. in-8°. (XVI), 178, (6), 32 en 32 blz. (K. B. B.)

CONCORDATA et Decreta a sacra congregatione de propaganda fide Diversis temporibus edita pro bono regimine Missionum Foederati Belgii. Verdragpunten en Ordonnantien door de H. Vergadering Van de voortplantinge des Geloofs tot een heilzame bestieringe der Zendelingen van 't Vereenigde Nederland op verscheide tyden gemaakt. Na de Copy gedrukt te Rome. 1694. *z. adres.* 1703. in-4°. (K.B.)

Latijn en hollandsch. Verzameling stukken van 1624—1692.

CONFERENTIE gehouden den eersten Novembris 1615. ten huyse van Samuel Godin Ouderlingh, tusschen Thomas Maurois Predicant ter eenre, ende ses Lidtmaten van de Walsche Kercke tot Amsterdam ter anderer zijde. *Z. n. v. pl. en v. dr.* 1615. in-4°. 4 blz. (B. W. L.)

O. a. over de schorsing van Ds. S. Goulart.

CONFERENTIE (Schriftelicke), gehovden in 's Gravenhaghe inden Jare 1611. tusschen sommighe Kercken-

dienaren: Aengaende de Godlicke Praedestinatie metten aencleven van dien. Ter Ordonnantie vande.. Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt Ghedruckt... 's Graven-hage, H. Jacobsz. 1612. in-4°. (II) en 440 blz. (K. B.)

Uitgegeven door J. Wtenbogaert. — Hierin ook de *Remonstrantie* van 1610, de *Contra-Remonstrantie* en de *Advysen* van beide partijen over de beste middelen tot slechting der gerezen geschillen. In ditzelfde jaar verscheen nog een uitgave in spelling en druk verschillende (K. B. Verg. T. n°. 995.). Latere drukken bij denzelfden, 1614. (II) en 440 blz. (K. B.) en 1617. (II) en 440 blz. (K. B.) Vergel. *Copye vande Remonstrantie.*

CONFERENTIE (Schriftelicke), ghehovden tot Delff, den 26en ende 27en Februarij 1613. tusschen ses Kerckendienaren Om te beramen eenighe bequaeme middelen, waer door de swaricheden, voor eenige Jaren inde Kercken hier te Lande ontstaen.. af-gedaen... soude connen werden... Delf, J. Andriesz. 1613. in-4°. (II) en 38 blz. (K. B.)

De 6 predikanten zijn *Wtenbogaert, Grevinchoven, van der Borre, Bogardus, Becius* en *Festus Hommius.* Aan 't einde het oordeel van *Pareus* over Arminius en Vorstius. — In 't zelfde jaar zagen bij denzelfden 3 drukken het licht, in spelling verschillende. Een latere dr. is die bij K. Fransz te Amst. in 1614.

CONFERENTIE (Schriftelicke) Tusschen de Kercken-Dienaren des Vorstendoms Geldre ende Graef-schap Zutphen, Aenghevanghen Anno 1617. ende in hare Provinciale Synode in Junio ende Julio Anno 1618. volbracht: Aengaende de vijff Artijculen metten ghevolghe van dien. Hier is noch byghedaen eene Voor-reden vervatende den oorspronck ende voort-gangh der Kerckelijcke swaricheden. Delf, J. Andriesz. 1618. in-4°. (XXIV) en 72 blz. (K. B.)

CONFESSIO. Een schoone Bekentenisse eens vromen ende Godtureesende Christen... Mit corte ende doch warachtighe aenwijsinghe hoe dat hy zijn gelooue door die cracht Godts tot Ceulen aenden Rijn. Anno 1558. den 5 Martij, volstandich met zijnen bloede betuycht heeft... Item hier is noch by gheuoecht een Boecxken van de Verryssenisse des Lichaems, met een schoon Liedeken int eynde, dwelck noyt in drucke en heeft gheweest. Ghedruckt.. 1579. in-12°. 139 en (28) bladen. (B. D. A.)

De Confessie is van Thomas van Imbroeck. Op de Confessie volgen met afz. tit., maar doorloop. pag. en sign.: «*Een nieuvve Liedeken, van eenen Drucker gheselle, Thomas Imbroeck...*»; «*een... Boecxken, met een schoon liedeken int eynde, tracterende van die Verrijsenisse des Lichaems..*»; «*Eenen... Sendtbrief, aen die Huysvrouwe van J. den S. die welcke tot Antwerpen gheuanghen lach, ende heeft daer naer om 't Ghetuychenisse der Waerheyt aldaer haer Leuen ghelaten. Gheschreuen door Dierick Philips...*»; «*Van gheboden, ofte Insettinghen ende Leeringhe der Menschen, wat een yeghelijck Bisschop ende Paus heeft opghebracht oft inghesedt.. Hier achter is noch by gheuoecht een Liedeken van ij. Vrienden opgeoffert te Lonnen in Enghelant. Int iaer 1575...*». In de K. B. is een incompl. ex. der *confessie* van 1565. in-16°.

Het oorspr. duitsche boekje is getit.: *Confessio. Ein schöne bekantnuss eines... Christen, Sampt etlichen sendbriefen, vnd Christliche Ermanungen auss heyliger schrifft... Mit kurtzem.. anzeigung wie er seinen glauben.. (zu Cölln am Reyn) Anno 1558. den 5. Mertz.. mit seinem blut bezeuget hatt,...* z. n. v pl. en z. j. (K. B. Be.)

CONFIRMATIE der Coninckclijcker Maiesteyt... vande Ordinācie eñ Edict des Keysers Kaerle die V. Tot extirpatie der sectē, eñ cōseruatie vā onse oude oprechte geloeue, ende Catholicxsche Religie, in zijnen erffnederlanden... [*20 Aug. 1556.*] Geprint te Louen, bij Seruaes van Sassen... Met Gratie eñ preuilegie.. 1556. in September. in-4°. 30 blz. (K. B.)

Met 't kon. wapen o. d. tit. Bekrachtiging en uitbreiding van de ordonnantie van 25 Sept. 1550 (zie: *Ordonnantie*). Hiervan een fransche uitgaaf met hetzelfde adres: *Confirmation du Roy.. de lordonnance et edict de Lempereur.. Pour lextirpation des sectes.* enz. in-4°. (K. B.)

CONRADI (P.).
Zie: *Hervorming* (De).

COOL (P.), geb. 1807. Doopsgez. pred. te Purmerend en te Harlingen.

De stichting der Nieuwe Doopsgezinde Kerk te Harlingen. Redenen en geschiedkundige mededeelingen daartoe betrekkelijk.... Harlingen, J. F. V. Behrns. 1858. in-8°. (B. D. A.)

—— Zie ook: *Bijdragen*; *Gorter* (*D. S.*).

COOLHAES (C.), 1534—1615. Pred. te Deventer, Essen, Montzenheim, Gorinchem 1573, Leiden 1574.

Breeder bericht van die scheuringe der Kercken Christi tot Leyden, ende den negen questien die rechte voort heen ende weder om ghedraghen, ende na eens yegelijcken goetduncken werden geinterpreteert, welcke de selue zijn, eñ tot wat eynde die ghestelt, eñ door wien sy in yeder mans handen zijn ghecomen, oock by wien het staet dat dese scheure tot deser tijt toe niet is gheheelt worden, etc. Door... Ghedruct [*z. adres.*]... 1580. in-4°. 34 bladen. (B. Th. L.)

Hierin de stukken op den twist betrekking hebbende. Vervolg van de *Apologia* van Coolhaes.

Een cort vvarachtich verhael Van tsorgelicke vyer, der.... oneenicheyt, in Religions saken, ontsteecken zijnde in Hollandt Anno 1574. Door wien het selve ontsteecken, ende smoockende gheleghen heeft tot... 1579. Door wien, ende wat plaetsen in Hollandt, tselve opgheblasen, dattet brandende gheworden is *enz*... Geschreven van... Leyden, J. Bouwenszoon. 1610. in-4°. 210 blz. (B. Th. L.)

Opgedragen aan de Staten v. Holl.

COORNHERT (D. Vz.), 1522—1590. Notaris te Haarlem.

Vande Leydtsche disputatie warachtich verhael. Roerende die mercktekenen vande Kercke, oock of der Ghereformeerden die vvare Kercke sy dan niet. So die in Aprili 1578. tot Leyden was begonnen tusschen twee Predicanten vande genaemde Ghereformeerde Religie tesamen tegen D. V. Coornhert nu eerst in druck ghegeuen tot waerheydts kennisse door... Gedruct [*z. adres*] in Augusto. 1583. in-4°. 34 bladen (B. U. G.)

Met opdracht aan de regeering van Leiden en voorrede. Herdr.: *Anno Domino* (sic.) 1607. in-4°. 113 en (1) blz. (B. R. A.) Blz. 109—113 een toevoegsel: *Vande Zendinge der Predicanten.* — In *Coornhert's Werken*, III. 155 vv.

—— Zie ook op: *Disputatie; Justificatie; Remonstrance.*

COPIA (Authentique) van de Gravamina Welke eenige Luytersche Gemeentens in deze Nederlanden in de voorledeneSynodis hebben gedefereert, Beneuens de Authentique Synodale Resolutien, Daar over in de voorsz. Synode genomen, binnen Amsterdam, den 26 Junii, et seqq. Ten dienst van de voornoemde Gemeentens gedrukt voor eenige Liefhebbers der zelve. En zijn te bekoomen, Tot Amsterdam, By J. Olchers. 1691. in-4°. (II) en 28 blz. (B. U. G.)

COPIA van twee Remonstrantien, Eene van de Ghedeputeerden der Synoden van Zuydt ende Noort-Hollandt in Martio 1627 overgegeven aen de.. Staten van Hollandt.... De andere, van de Dienaren des Goddelijcken Woorts, ende Ouderlingen der Gemeynte tot Amstelredam in Aprili 1627 overgegeven aen de... Burgemeesteren... Sprekende tegen de vrye oeffeninge van den Gepretendeerden Godsdienst der Remonstrantsche factie: Mitsgaders oock vervatende eene noodige verwerpinge van hare geveynsde presentatien tot vredehandelinge met de Gereformeerde Kercken. Hoorn, Voor M. Gerbrantsz. *z. j.* in-4°. 26 blz. (K. B.)

Het tweede st. is afzonderlijk gedrukt. Zie: *Remonstrantie Aen de EE. Heeren* enz.

COPIE [*van een Request der Z.-Holl. Synode*], Aen de.. Heere (*sic*) Staten van Hollandt... *z. adres.* 1630. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Verzoek tot het tegengaan van de vergaderingen der Remonstranten.

COPIE de la lettre escripte par le seigneur de Brederode, tant en son

nom, que au nom des Gentilzhommes confederez, du VIIIe de Feurier XVc. Soixante sept: Ensemble des deux requestes y joinctes: Et de la responce sur ce donnée au dict Seigneur de Brederode, par la Ducesse de Parme etc. Regente, Auec Preuilege de son Alteze. Bruxelles, M. de Hamont. 1567. in-4°. 20 blz. (K. B.)

Inhoud: 1°. Brief van Brederode; 2°. (Derde) Request der Edelen aan de Landvoogdes; 3°. Request der Hervormden aan de Edelen; 4°. Antwoord van de Landvoogdes.

In 't oorspr. in *Te Water*, *Verbond der Edelen*, *IV*, *255-275*. — Andere dr. uit het zelfde jaar met andere spelling en letter bij T. n°. 72.

COPIE. Dela Requeste presentée a la Ducesse de Parme etc. Regente: Le cincquiesme jour D'auril XVc. Soixantecincq, auant Pasques. Par plusieurs Gentilzhommes de pardeça. Sur le fait de L'inquisition et l'execution des Placcars de la Religion catholicque. Ensemble de l'Appostille donnée par son Alteze sur ladicte Requeste... Auecq Preuilege de son Alteze. Bruxelles, Michiel de hamont. 1566. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Met 't koninklijk wapen op den titel. Afgedrukt o. a. in: *Groen van Prinsterer*, *Archives d'Orange*, 1e Série. II. 80—85. Holl. vert.: *Copye vāde Requeste ghepresenteert aen de Hertoghinne van Parma etc. Regente*, *Opten vijfsten dach van April* enz... *Wt de Franchoische... Tale... ghetranslateert. Met Priuilegie van heure Hoocheyt.* Bruessele, M. van Hamont. 1566. in-4°. 8 blz. (B. U. G.) Vergel. *Propositie ende Requeste* en *Remonstrance.*

COPIE. De par Lempereur [*ordonnantie tegen de ketterij*, *ged. 22 Sept. 1540.*] *Aan het einde:* Imprimé en Anuers sur le Pont de la chambre a lenseigne de Lescu Dartoys [*d. i. by* Jacob van Liesveldt], aux despens de Marc Martin, bourgeois et libraire de la ville de Bruxelles. *z. j.* (1540.) in-4°. 12 blz. (K. B.)

Vergel.: *Ordinantien* van 4 Oct. 1540, de uitgaaf van 1544 en *Tplaccaat* 18 Dec. 1544.

COPIE. De quelques Articles, touchant l'uniformité de la doctrine des Ministres refugiez et de ceux de ces Provinces, resolus au Synode des Eglises Walonnes des Provinces Unies, assemblé à Rotterdam, le 24. d'Avril, etc. 1686. — Copye Van eenige Articulen *enz... z afz. tit. en z. adres.* in-4°. 16 blz. (B. Th. L.)

Fransch en holl. Blz. 4—15 de namen en standplaatsen der 189 gevluchte predikanten.

COPIE des lettres patentes en forme d'assevrance que la Ducesse de Parme, Regente etc. a donné aux Gentilzhommes confederez, ayans presenté la Requeste, au mois d'Auril.... Ensemble des Reuersalles desdictsz Gentilzhommes. Et aussi des Lettres closes escriptes par son Alteze pour le mesme effect aux Consaulx et principalles Villes de pardeça.... Auec Preuilege de son Alteze. Imprimé... Bruxelles, par Michiel de Hamont. 1566. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Met 't koninklijk wapen op den titel. Naar aanleiding van het smeekschrift der edelen. In 't holl. by *Bor. I. 96—98.* Vergel. *Copie De la Requeste* en *Propositie.*

COPIE. Remonstrantie van eenige Kercken-Dienaren der Christelijcke Gereformeerde Religie, de Gedeputeerden des Zuydt- enNoordt-Hollandtschen Synodi,... aen de.. Staeten van Hollandt..., aengaende de vergaderingen en by-eenkomsten van de Socinianen, en 't drucken en verkoopen der seluer Boecken. Mitsgaders, Een antwoort of Advijs der Professoren der H. Theologie.. tot Leyden, aen de.. Staten van Hollandt [*3 April*].. En 't Placaet van de.. Staten van Hollandt.. tegens de voornoemde Socinianen gepubliceert [*19 Sept.*] Gedruckt buyten den Haegh, Voor L. Jansz. 1653. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Het Plakkaat in: *Gr. Placcaatb.* II. 2405.

COPIE van den Brief des Conings van Groot Britannien, gheschreven aen de.. Staten Generael... Waar in hy sijn Advijs nopende het different tusschen de Remonstranten ende Con-

tra-Remonstranten over-schrijft.. Ghedruckt anno 1613. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Van dezen brief bestaan twee vertalingen van 't zelfde jaar: De bovenstaande en *Copye van Eenen Brieff* enz. (T. n°. 1078). De laatste bij *Baudaert*. B. V. blz. 2.

COPIE Van de Synodale Sententie, Over de Kercken-zaecken tot Haerlem. Besloten ende uyt-gesproken inden Synode tot Enchvysen. Op den 2. Novemb. 1618. in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

Onderteekend: *A. a Doreslaer Scriba Synodi.*

COPIE Van de Vriendelijcke Conferentie,... gehouden tot Lypsigh op der Evangelischen ende protesterenden Cheur, Vorsten ende Standen Convents-dagh in 't Jaer 1631. Tusschen dry voornaemste Cheur-Saxische, der Lutterische Confessie, ende dry Cheur-Brandenburgsche, ende Vorstel. Hessische der Gereformeerde Religie toegedane Theologen. Daer beneffens oock vele andere Theologen van beyder partien. Waer in de Proef genomen... wordt om tot een Broederlijcke Christelijcke Unie ende eenigheyt te geraken... in onse Nederlantsche Tale getrouwelijcken overgeset... Amstelredam, S. Saccus. 1632. in-4°. (VIII) en 92 blz. (K. B.)

Op blz. 29 begint met nieuwen tit., maar met doorloopende pagineering en signatuur de Confessie van Augsburg.

COPIE Van het Placcaet van d' Inquisitie ghemaeckt ende ghepubliceert byden nieuwen Bisschop van Luyck [*Ernst, hertog van Beijeren*]. Midtsgaders een Christelijcke Waerschouwinghe aende Inwoonders des Landts van Luyck, ende alle andere goedthertighen [*gedagt. 20 April*]. T' Hantwerpen, J. Troyens. 1582. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Op den titel het pauselijk wapen; in het schild staat geschreven: «d' Inquisitie van Luyck».

COPIE Van Requesten van de goede gehoorsame Burgeren ende Gemeente deser Stede Amstelredamme,... [*aan*] Burgemeesteren *enz*... Placcaet gevolght op de voorgaende eerste Requeste, gepubliceert 1628. Requeste van de dolerende Burgeren aen de E. E. Heeren over het Publiceren van 't Placcaet. Requeste van de Predicanten ende Ouderlingen der gereformeerde Ghemeente, aen de.... Burgemeesteren *enz*.. Requeste, vande West-Indische Compaignie.. aen.. Prince Frederick Henrick.. Requeste van de Burgerije ende Negotianten ofte Koopluyden van Amsterdam, aen... den Prince van Oraignien. *z. adres.* Anno 1628. in-4°. 14 blz. (K. B.)

De Requesten hadden ten doel aan de Remonstranten het houden van vergaderingen te doen verbieden.

COPIE van sekeren Brief uyt Dordrecht, Van een Goet Patriot, Aen een Lief-hebber gheschreven, waer in verhaelt wordt 'tghene op de inleydinghe van het Nationale Synode binnen Dordrecht ghehouden, den 13. Novembris 1618 ende op naervolghende daghen is ghepasseert... [*Leiden, J. Marcus.*] 1618. in-4°. 8 blz. (K. B.)

COPIE Vant derde Request, Overghelevert byde Predicanten diemen Contra-Remonstranten noemt, ter Vergaderinghe vande.. Staten van Hollant en West-Vrieslandt. Daer by ghevoecht is Seeckere Consideratie dienende tot Vrede ende vereeniginghe der Ghemoederen in ons lieve Vaderlandt. *z. adres.* 1628. in-4°. 16 blz. (K. B.)

De *Consideratie* is van J. Wtenbogaert.

COPIE Van twee Brieven uytgesonden van de... Staten van Holland... in Majo 1627. aen de Magistraten van de Steden, ende oock alle Oofficieren (*sic*) om gepubliceert te werden. Waer by die selvige gelast werden ordre te stellen, dat de Placcaten.. teghens het inkomen van uytgebannen Predicanten, ende te (*sic*) houden van Conventiculen der Re-

monstranten, sonder eenige conniventie mogen geexecuteert werden. 's Graven-Hage, A. Meuris. 1627. in-4°. 8 blz. (K. B.)

—— Zie ook op *Copye*.

COPIEN (Twee) d'Eerste, Van een Remonstrantie, by de ghedeputeerden van de zuyd ende noord-Hollandtsche Synode, op de laetste Daghvaert overghegheven aende.. Staten van Hollant, etc. tot beswaernisse van de Remonstrantsche predicanten. d'Andere, Van eene Veranwoordinghe (*sic*) voor de zelve predicanten, oock aen hare Ed. Mog. ter zelver Daghvaert overghelevert in handen vanden H. Pensionaris Duick. *z. adres.* 1626. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Den tweeden Druck z. adres. 1626. in-4°. 16 blz. (K. B.)

COPPENS (J. A.), R. K. Priester en Rector te Handel.

Nieuwe beschrijving van het Bisdom van 's Hertogenbosch, naar aanleiding van het Katholijk Meijerijsch Memorieboek van A. van Gils.... 's Hertogenb., J. F. Demelinne. 1840—44. in-8°. 4 dln. 5 st. (B. U. A.)

Met voorrede van den schr. Aan het einde van Deel I een uitslaande plaat met de wapens en handteekeningen der Bisschoppen.

COPIJE der Onderhandelingen tot vereeniging van de Waterlandze — en Vriesse Doopsgezinde gemeentens in Hoorn. in-4°. 14 blz. (B. D. A.)

4 Brieven der friesche gemeente namens den Kerkeraad onderteekend: *P. Adriaansz Houttuyn* en 4 brieven der Waterlandsche gemeente. De stukken zijn van 7 Dec. 1727 tot 9 Jan. 1728.

COPIJE. In substantie soo vande Arreste ofte Vonnis gegheven in 't Parlement van Parijs, op den 23. Decembris 1611. teghens den Jesuwiten, als vande conclusien van.. den Procureur Generael vanden Koninck... *z. adres.* 1612. in-4°. 4 blz. (K. B.)

COPYE. Provisioneel Placcaet. By.. den Gouverneur, mitsgaders de eerste ende andere Raden vanden Hove van Hollandt, Zeelandt ende Westvrieslandt, ghemaeckt teghens den genen diemen Remonstranten noemt, van niet te maeken inden Haghe, eenige byeen-comsten [*20 Dec. 1618*].. 's Graven-Hage, A. Meuris. 1618. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Bij *Baudartius, B. X. 89.* Andere dr.: *Copye. Placcaet... A. Meuris*, z. j. een blad in-fol°. (K. B.) en *Placcaet.. Amsterdam, Br. Jansz...* 1618. een blad in-fol°. (K. B.)

COPYE (Autentyke) Van de Articulen Die van het Eerwaarde Consistorie van Amsterdam den 23 Aug. 1691. opgestelt zijn, Om voor te houden aen D°. B. Bekker. En de aenbieding die D°. B. Bekker daar op gedaan heeft den 30 Augusti 1691. Amsterdam, G. Borstius. (1691.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

Andere dr.: *Autentyke Copye* enz... z. afz. tit. in-4°. 8 blz. (K. B.) Hier is aan toegevoegd *Eenige trouwloose Extracten uyt Dr. Beckers Betoverde Weereld, Tweede Deel. Daarbeneffens de Extracte uyt de Synode, gehouden den 10 Augusti 1691. tot Edam, Rakende Dr. Bekkers Betoverde Weereld* en een 12-regelig versje *Aan de Heer Bekker.*

COPYE van de Articulen ende nieuwe Besluytingen der Inqvisitie van Spangien, Ingestelt over eenige groote Personagië in Brabant, Vlaenderen, etc. Besloten inde Stadt Madrid, den 14. Julij. 1634. Getranslateert nae de Spaensche Copye. Gedruckt [*z. adres.*] 1634. in-4°. 4 blz. (B. Th. L.)

COPYE Vande Remonstrantie die opt eynde der mondelijcke conferentie den.. Heeren Staten is overghelevert by de ses Predikanten, die van de Gecommitteerde, uyt de respective Classen van Hollant ende West-vrieslant ghedeputeert waren, om met de Remonstranten in Conferentie te treden: Welcke Remonstrantie inden druck vande andere schriften der Conferentie is naerghelaten, oft vergheten.. *z. n. v. pl. en v. dr.* 1612. in-4°. 4 blz. (K. B.)

In 't licht gegeven door Becius; afgedrukt bij *Baudartius I, 50—51.* Andere dr. van hetzelfde jaar T. n°. 998. Vergel. *Conferentie (Schriftelicke).* — Hiertegen verscheen J. Wtenbogaerts *Cort Bericht.* (Zie T. n°. 999.)

COPYE Vande Requeste der Dienaren, Der Gedeputeerde van de Synode Der Geunieerde Proventien (*sic*) Over ghegeven den 26. September, 1630. Aende... Staten Generael. *z. adres.* 1630. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Andere exx. van dezen dr. hebben 't adres: *Tot Haerlem, Voor Adr. Rooman.. 1630.* — Andere dr.: *Copie ... Provincien* enz. z. adres. 1630. in-4°. 8 blz (K. B.)

COPYE van het Edict Der herroeping van het Edict van Nantes, zoodanigh als het opgesteld was door den Raad van Conscientie *enz.* [*Sept. 1685.*] *z. afz. tit.* in-4°. 8 blz. (K. B.)

Oorspr.: *Copie de l'Edit de Revocation de l'Edit de Nantes, tel qu'il avoit été dressé par le Conseil de Conscience* etc. z. afz. titel. — Andere vert.: *Copie van 't Edict van Wederroepinge van 't Edict van Nantes* enz. in-4°. 8 blz. (T. n°. 8170.)

COPYE van 't Request Gepresenteert Aen Den Koning, Door de Gedeputeerde van de Gereformeerde Kerken... van Poitou, in.. Augusto, 1681. Waer inne in 't kort te sien is een waer en oprecht verhael der ongehoorde overlasten en geweldenarijen, diemen tegens haer in 't werck stelt, om haer daer door te dwingen van Gods dienst te veranderen. [*z. afz. tit. en z. adres.*] in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

COPYE Van XII. Artijckelen, By de Heeren Burger-meesteren ende Vroedtschap der Stadt Uytrecht; ofte hare Commissarisen, Aen de Dienaren van de Vlaemsche Gemeynte Voorgehouden, om te beantwoorden: Met Jaa of Neen. Tot Uytrecht, Chr. Leer. 1665. in-4°. (B. D. A.)

COPYEN (Authentycke) der Resolutien, van de... Burgermeesteren ende Vroedschap der Stad Utrecht. Ende de wedersijtse ondertekeninge van de Doops-gesinde Leeraren en Diakonen tot Vtrecht... Utrecht, J. van Doeyenburgh. 1665. in plano. (B. D. A.)

COPYEN van eenighe Reqvesten, Wt name ende van wegen De Remonstransgesinde Leeraren ende Ghemeenten, Aen de.. Staten van Hollandt ende West-Friesland, overgegeven in Julio... 1626. Spreeckende om vrye oeffeninghe hares Godsdiensts: Midtsgaders oock vervatende Presentatie tot Vrede-handelinge met hare Partijen. *z. adres.* 1626. in-4°. (VIII) en 28 blz. (K. B.)

In de uitvoerige voorrede wordt het gebeurde met deze requesten verhaald. Steller is J. Wtenbogaert.

COQUEREL JR. (A).
Jean Calas en zijn huisgezin. Geschiedkundige Studie naar de oorspronkelijke bescheiden bewerkt... Nieuwe uitgaaf. Amsterdam, K. H. Schadd. 1863. in-8°. (K. B.)

1ste dr. in de *Evangelische Bibliotheek* 1862. — Oorspr.: *Jean Calas et sa famille.* Paris. 1857. 2e éd. Paris. 1870.

COQUEREL (C.), 1797—1851.
De Kerken der woestijn, of geschiedenis van de verdrukking der Protestanten in Frankrijk, van het einde der regering van Lodewijk XIV tot op de fransche omwenteling, meerendeels naar oorspronkelijke en onuitgegevene stukken bewerkt. Met eenige verkorting uit het fransch vertaald. Groningen, M. Smit. 1844—46. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *Histoire des Eglises du désert chez les protestants de France* enz. Paris. 1841. in-8° 2 dln. Hoofdbron voor de samenstelling was het Archief van den predikant Rabaut — thans onder de berusting van de *Société de l'histoire du Protestantisme français* — bestaande uit de akten der provinciale of nationale synoden, officiëele brieven en verzoekschriften, verdedigings-geschriften, lijsten van ter wille van het geloof veroordeelden, enz. — De vertaler, die het *Voorberigt* onderteekende is C. H. v. Herwerden Hz.

CORNELY (P. R.).
*De gelukzalige Petrus Faber, priester der Societeit van Jezus. Vrij

naar 't Hoogduitsch 's Bosch, W. van Gulick. 1873. in-8°.

Brinkmans Catalogus, blz. 265. — Oorspr.: *Leben des seligen Petrus Faber*. Freiburg. i. Br. 1873. in-8°.

CORPUT (ABR. VAN DE), 1599—1670. Pred. te Giessen—Nieuwkerk.

Het Leven, ende Dood, van... Philips Melanchthon, Behelsende met eenen de gedenck-weerdighste saken soo in de Kercke als Politye voor gevallen, van.. 1520, tot.. 1560, in Duytsch-Land, ende de aen-grensende Provintien. Mitsgaders de tien-jarige ende seer wreede gevangenisse van sijn Schoon-sone D. Caspar Peucerus... Amsterdam, A. Wolfganck. 1662. in-8°. (XXIV), 828 en (18) blz. (B. U. G.)

Met opdracht, voorrede, registers en 9 gegrav. portretten van Hervormers De gedr. tit. mist den naam v. d. schr. De gegrav. tit. luidt: *Het Leven en de Dood van Philips Melanthon met het verhael vande Reformatie der Kercken in Duytschland door Abraham vande Corput*. — 2e dr. Amst., Is. Tirion. 1728. in 8°. (K. B. B.) De gegrav. tit. is van den graveur J. Veenhuisen. Nieuwe titel-uitgave, 1764. (Zie *v. d. Aa*.) Het 2e genoemde stuk is in 1697 afzonderlijk uitgegeven.

CORTE (J. B. DE), 1811—1873. R.-K Priester, Professor in het klein Semenarie te Rousselaere.

Den Dagboek der Heylige, behelzende een kort begrijp van de léevens der heylige, en kortbondige meditatien voor al de dagen van het jaer.. Rousselaere, D. Vanhee. 1842. in-12°. 2 dln. (B. K. A.)

Met voorrede, alfabetische naamlijst der heiligen en approbatie.

COSTERIUS (H.), gest. 1618. pastoor te Antwerpen, later kanunnik te Brussel.

Zie: *Heynshelmans*.

COSTERIUS (J.), Priester te Oudenaarden.

Institutio necessaria de exitu Aegypti et fuga Babylonis; id est, de egressu Catholicorum e civitatibus haereticorum Juramentis et Edictis, varioque inevitabili contagio pollutis. Duaci, J. Bogardus. 1580. in-8°. 80 blz. (K. B.)

COUET (J.), gest. 1608. Predikant.

T'saemen-sprekinge Gehouden te Nancy, tusschen eenen Docteur der Jesuiten ende eenen Capuchiner Monic aen d'eene, ende twee Dienaeren des Goddelijcken Woorts aen d'ander sijde. Inde tegenwoordicheyt van de Suster des Conincx van Vrancrijck, des Hertogen van Lottheringe, ende anderer Persoonen. In de Francoysche spraeke beschreven door.... Hier is noch by-gevoecht Een waerachtich verhael vande T'saemenspre-kinghe ghehouden te Fontainebleau den vierden dach in Meye Añ. 1600. tusschen Philips de Mornay Heere van Plessis, ende Jacques Bisschop van Eureux, in de tegenwoordicheyt des Conincx van Vrancrijck. Tot Deventer By J. Eversz. Cloppenborch. 1600. in-8°. (XII), 202 en (2) blz. (K. B.)

Vooraf gaat de opdracht v. d. drukker aan de ridderschap en steden van Overijssel; daarna een voorrede van den vertaler, onderteekend *W. B.*, d. i. Willem Baudart. Eerstgenoemd gesprek had plaats tusschen den Jezuiet Comelet, den Capucyner «Broer Esprit« en de predikanten Couet en de Touche. — Het tweede gesprek begint met afzonderlijken titel, maar heeft doorloopende pagineering en signatuur. Met den bisschop van Evreux is Kardinaal Perron bedoeld. Dat tweede gesprek heeft evenzeer een voorrede, maar niet onderteekend. Oorspr.: *La conférence faicte à Nancy entre un docteur Jésuite accompagné d'un capuchin et deux ministres de Dieu*.. Basle. 1600. in-8°

COUSSEMAKER (IGN. DE), Jezuiet.

Zie: *Reynier (P.)*.

COUWERVEN (N. VAN).

Zie: *Sterre (J. Chr. v. d.)*.

CRAANDIJK (J), geb. 1834. Doopsgez. pred. te Borne, Rotterdam en Haarlem.

*Het Nederlandsch zendelinggenootschap in zijn willen en werken geschetst. Rotterdam, M. Wijt en zonen. 1869. in-8°.

2e dr. bij denzelfden. 1869. — *Nederl. Bibliogr.*, 1869. blz. 70.

CRACCO (P. D.).

Zie: *Collet; Leven* v. P. Fourrier.

CRAMER (A. M.), geb. 1805. Doopsgezind Leeraar te Huizinga, Middelburg en Vlissingen.

Het leven en de verrigtingen van Menno Simons, voorafgegaan door eene inleidende verhandeling over den oorsprong en de opkomst der Doopsgezinden, voornamelijk in de Nederlanden. Amst., J. Müller. 1837. in-8°. (K. B.) .

Met portret van Menno Simons, gegrav. door J. P. Lange.

—— Zie ook: *Halbertsma (J. H.)*.

CRAMER (J. A.).
Zie: *Schröckh (J. M.)*.

CRAMER (J. W.).
Zie: *Mémoire*.

CRAMER (W.)
Mémoire sur les sociétés secrètes Protestantes dans les Pays-Bas. Amst., C. L. v. Langenhuysen. 1852. in-8°. (K. B.)

De kath. schrijver deelt een en ander mede over de protestantsche genootschappen Unitas, Phylactérion, Christelijk Hulpbetoon enz. — Blz. 113 bevat: *Signes secrets de la société Phylactérion*.

CRAMER VAN BAUMGARTEN (G. J. F.), Pred. te Middelbert.
Zie: *M'Crie (Th.)*.

CRAMERUS (E. W.).
Zie: *Koecher (J. Chr.)*.

CRASSET (J.), 1618—1692. Jezuiet.
*Leven van de H. Catharina van Bolonje; uit de Bollandisten overgezet. Doornik, Casterman. 1855. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 52.

CRAYWINCKEL (J. L. VAN), 1609—1679. Kanunnik Norbertyn te Tongerloo.
De Triumpherende Suyverheyt. Het leven, martelie ende mirakelen van de H. Maeghdt ende Martelersse Dympna Dochter van den Coninck van Irlandt, Patronersse van .. Geel. Den tweeden Druck, verbetert ende vermeerdert met veele Kurieuse Historien ende Levens van Neder-landtsche Maeghdekens... Mechelen, R. Jaye. 1658. in-8°. (VIII), 512 en (16) blz. (B. U. G.)

Met opdracht, tafel en approbaties. — De 1ste dr. verscheen te Antwerpen bij J. B. Carstiaenssens. (1652.) in-12°. 80 blz. (B. B. B.)

Legende der levens, ende ghedenckweerdighe daeden van de voor-naemste heylighe, salighe ende lof-weerdighe Persoonen soo mans als vrouwen, die inde witte ordre van den H. Norbertus... wt-gheschenen hebben.... Dl. I: Mechelen, R. Jaye. 1664. Dl. II: Antwerpen, G. van Wolsschaten. 1665. in-4°. 2 dln. (XXIV) en 752, (XX) en 874 blz. (K. B.)

In beide deelen gaat een gegrav. aan den gedrukten titel vooraf en volgt na den laatsten een groot wapen. In Dl. I. na de opdracht aan A. Ursino, abt van Tongerloo een: *Waerschouwinghe tot den leser*, de kerkelijke approbatie en vervolgens twee gedichten ter eere van den schr., het eerste een naam-vers van G. Zeebot, het tweede van A. Poirters S. J. Dl. II. heeft een opdracht aan J. Hroznata Crils, abt van Tongerloo, latijnsche gedichten van Eustachius de Pomreux Du Sart en G. Wolsschatius, een *waerschouwinghe*, hollandsche gedichten van A. Poirters S. J. en G. Wolsschatius en de kerkel. goedk. De levens volgen kalendergewijze en ieder deel heeft aan 't slot een tafel.

Het leven manieren ende doot van de glorieuse martelaeren Adrianus ende Jacobus Canonicken Regulieren van onse Lieve Vrouwe te Middelborgh... van het gheselschap der 19. Martelaeren van Gorcum. Uytrecht, Voor Arn. vanden Eynden. 1677. in-8°. (XVI) en 88 blz. (K. B.)

Met een gegrav. prent tegenover den titel.

CRELLIUS (J.), 1590—1633.
Zie: *Fausti Socini leven*.

CRESPIN (J.), gest. 1572. Boekdrukker te Genève.
Den Staet der Kercken, mitsgaders de regieringe ende menschelicke insettingen der Pausen. Eñ oock de bysonderste geschiedenissen dewelcke... over den geheelen Aertbodem, gebeurt zijn:... vanden tijde Christi af, tot den tegenwoordigen toe. Waer in.... voor oogen gestelt wort, hoe.. God syne Kercke tegen alle Ketteren eñ vyanden van zijn H. Woort, beschermt... heeft... nu eerst van nieuws overgeset wt de Franchoysche

tale.. Door Tobiam d'Ammannum... Item, noch is hier achter by gevoeght een Tractaet vanden Godsdienst eñ republijcke der Joden, t'sedert de wedercoemste wt de Babylonische gevangenisse, tot op de laetste verwoestinge van Jerusalem. Met Privilegie... voor 6 jaren. Berghen op Zoom. J. Jansz. Canin: 1606. in-4°. (XXXII), 608; (VI), 106 en (6) blz. (B. U. U.)

Vooraf de voorrede, opdracht a. d. Staten-Gen. van Anthony Molckeman en Lambrecht van Overbunden, die zich de personen noemen, die den herdruk van *l'Estat de l'Eglise* en de vertaling bezorgd hebben. Daarna voorwoord van Crespin, verschillende registers en een *Tot den Christelicken Leser*. Het traktaat *Den Staet der Joden* volgt met afz. tit., pag. en signatuur. Vooraf een voorrede van Paulus Eber, aan 't eind het register. — Oorspr.: *L'estat de l'Eglise avec les discours des tems depuis les apostres jusqu'à present.* Genève. 1562. in-8°. latere vermeerderde drukken: Genève, 1564. in-8°.; Strasbourg, 1567. in-12°.; Bergen-op-Zoom, 1605. in-4°.

CREUTZBERG (K. F.), geb. 1840. Pred. te Arnhem.
Zie: *Bähring*.

CROESE of CROESIUS (G.), 1642—1710. Pred. te IJperen en Alblas.
Historia Quakeriana, Sive de vulgò dictis Quakeris, Ab ortu illorum usque ad recèns natum schisma, libri III... Amst., H. et Vidua Th. Boom. 1695. in-8°. (XVI) en 582 blz. (K. B.)

Met opdracht aan Nic. Witsen en latijnsch gedicht van A. Reeland. In 1696 zag een *Editio Secunda, Indice locupletior* te Amsterdam het licht zonder naam van drukker. (K. B.)

—— Zie ook: *Verhael* van 't wonderlycke.. Leven.

CROESE GERARDSZ. (H.).
Kerkelyk Register der Predikanten: Die sedert de Kerkhervorminge tot.. 1737. De Gereformeerde Nederduitsche Gemeente te Amsterdam bedient hebben: Behelzende hunne Geboortens, Studien, Standplaatsen, Afsterven, Schriften, en andere Byzonderheden. Den Tweede Druk, verbeetert, en vermeerdert met een Lyst van alle de Beroepene, die geexcuseert zyn, of de beroepinge hebben afgeslagen.. Amst., J. ten Houten. 1737. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede.. De 1ste dr. was z. naam v. d. auteur in 1732 verschenen. (B. U. L.) — In 1751 zag bij denzelfden uitgever het licht: *De derde druk Verbeetert, Vermeerdert en Vervolgt tot aan... 1751.* (B. U. A.) In de voorrede meldt de schr. dat de beide vorige drukken uitverkocht zijn, en dat thans bij dezen 3en dr. voor het eerst zijn naam o. d. tit. prijkt. Die naam was echter reeds voluit op 't door mij gebruikte ex. van den 2en dr. te lezen. — Een *nieuwe Uytgaave* (4e dr.)... *Door den Aucteur vervolgt tot aan... 1759. En met veele Byvoegselen vermeerdert en verbeetert* (B. U. A.) werd waarschijnlijk in 't genoemde jaar 1759 bezorgd door Wed. H. van Kooten en J. de Cerff te Amsterdam. in-8°. Nog latere drukken zijn: *Kerkelijk Register* enz... *na den dood van den Aucteur vervolgt tot in het Jaar 1778. Amst., H. Dideriks.* z. j. in-8°. (B. U. G.) en: *Kerkelyk Register* enz... *na den dood van den Aucteur vervolgt tot in het Jaar 1792. Amst., H. Diederiks.* z. j. in-8°. (K. B.)

CROISET, Jezuiet.
*Leven van den heiligen Aloysius. Turnhout, Glénisson en Van Genechten. (*Jaar en formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., II. 42. — *Id.*: Doornik, Casterman. in-18°. *Vl. Bibliogr.*, III. 47.

*Levensschets van de gelukzalige Maria Margaretha Alacoque. Uit het fransch vertaald. 's Bosch, G. Mosmans. 1880. kl. in-8°.

Vorige dr.: 1875. *Mes, Kath. pers.* blz. 56. — Oorspr.: *La Vie de la bienheureuse Marguerite Marie religieuse de la visitation Sainte Marie.* Paris. 1864. in-18°.

CROOKSHANK (W.).
Zie: *Neal* (D.).

CROON JR. (J.).
Zie: *Naamrol* der Predikanten.

CROONENBORCH (M.), gest. 1684. Minderbroeder-Recollect.
Het Ryck-deughdigh leven van de.. Maghet Suster Agnes Maria Huyn van Amstenraedt, ende Van eenighe andere, de welcke in eene uyt-nemende Religieuse Volmaecktheydt hebben uyt-gheschenen in de Kloosters van Venlo ende Loven der Orden van Onse-Lieve-Vrouwe, ghenoemt Annuntiaten... Beschreuen Door... Brussel,

J. vande Velde. 1673. Superiorum permissu. in-8°. (XVI), 392 en (8) blz. (B. B. B.)

Met opdracht, voorrede en door R. Collin gegrav. portret.

CUMMING (J.).
Zie: *Eddy* (*D. C.*).

CUNO (F. W.).
Zie: *Verhaal* van het leven [van] Guido de Brès.

CURTHS (K.).
De Bartholomeus-nacht van het jaar 1572, beschouwd in deszelfs aanleiding en gevolgen voor de godsdienst der Hervormden in Frankrijk... Uit het Hoogduitsch vertaald en met aanmerkingen voorzien door W. N. Munting... Dordrecht, F. Boekee. 1827. in-8°. (B. W. L.)

Met aanhangsel. — Oorspr.: *Die Bartholomäus-Nacht 1572. Ein Fragment aus d. Geschichte d. Vorzeit Frankreichs.* Leipzig. 1814. in-8°.

CURTMANN (W. J. G.).
*De geschiedenis der Christelijke Kerk, van af hare grondvesting tot aan het ontstaan van den aflaat, in tafereelen geschetst. Naar het Hoogduitsch. Arnhem en Amsterdam, H. B. Breijer en G. W. Tielkemeijer. 1854. in-8°.

Brinkman, Naamlijst. 1854. blz. 25.

CUVELIER (J.), Jezuiet.
Het leven van den zaligen Franciscus van Hieronymo, Priester der Societeyt Jesu.. den elfsten Mey 1806, gelukzalig verklaerd.. Uyt de.. gedenkschriften van P. Carolus Stradiotti en van P. Longaro Degli Oddi.. verzaemeld.... en gedrukt te Keulen in.. 1809. Uyt de hoogduytsche tael.. overgesteld, Door C. Smet. Brussel, P. J. de Haes. 1810. in-8°. (B. U. G.)

Met door G. Jacowick gegrav. portret v. Fr. van Hieronymo. Herdr.: Gent, Wed. A. B. Steven. 1816. in-18°. — Oorspr.: *Kurzgefasste Lebensgeschichte des seligen Franciscus von Hieronymo. u. s. w....* Cöln. 1809. in-8°.

CUYCK (JAN WOUTERSZOON VAN), Martelaar.
Sommige belijdinghen, schriftlijcke Sentbrieuen, ende Testamenten geschreuen door Jan Wouterszoon van Cuyck, gheuangen liggende tot Dordrecht, de welcke aldaer omt getuychenisse Christi zijn leuen heef gelaten, ende heeft zijn siele God opgeoffert den. 28. Meert. Anno. 1572. Met noch eenen brief van een vrouwe, die oock aldaer geuangen lach, ghesonden aen haeren man. Met noch eenen brief van haren man aen haer ghesonden. Ghedruckt... 1579. in-16°. 88 bladen. (B. D. A.)

De eerste brief geeft verslag «hoe dat hy gheexamineert ende ghepijnighet is». De bedoelde vrouw is «Ariaenken Jans dochter, van muelenaers graef, die.. haer leuen heeft ghelaeten, tot Dordrecht in Hollant, In het iaer 1572. Den 28 Meert». Aan het einde twee liedjes.

C. V. S. A.
Zie: *Sichem* (*C. van*).

CYRILLUS, de miraculis Hieronymi.
Zie: *Hieronymus.*

CZERSKI (J.).
De Afval der Duitsch-Katholijken van de Roomsche Hofkerk.. Doesborgh, A. F. H. van Tr. de Bruijn. 1845. in-8°. (B. U. U.)

D.

DABERT (J.), Vicaris-generaal van Viviers; later bisschop van Périgueux.
*Levensgeschiedenis van den H. Thomas van Villanova, bijgenaamd de Aalmoezenier, Aartsbisschop van Valencia in Spanje. Uit het Fransch door een R. K. Pr. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1855. (*formaat?*)

Mes, Kath. pers. blz. 57. — Oorspr.: *Histoire de saint Thomas de Villeneuve...* Lyon 1853. in-8°., 2e éd. 1855.

DAELEMANS (J.), geb. 1816. Onderpastoor te Uccle, later pastoor van Sint Genesius Rhode.

Uccle, Maria's Dorp, bewezen uit echte oorkonden, gevolgd van eenige geschiedkundige verhalen die plaets betreffende, door ... Brussel, G. Adriaens. 1858. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie, opdracht, holl. gedicht en voorrede. Kerkelijke geschiedenis der plaats.

DAGBOEK der roomsche heiligen. Bestaande in Driehonderd agt en zestig Afbeeldingen der Heiligen, in 't koper gebragt door ... Jan Goerée. Mitsgaders Derselver Levensbeschryving, gevolgt naar die, welke in 't licht gekomen zyn, met goedkeuring der Sorbonne, in Vrankryk, en andere Roomsch-Catholyke Schryvers, en versierd met een vier regelig vaers onder ieder Plaatje: Waar by gevoegd zyn de andere Heiligen van ieder Dag, by zommige Roomsch-Catholyke Gemeentens gevierd wordende; benevens de plechtigheden der oude Grieken en Romeinen op die dagen. In vier deelen. Amst., H. Gartman, *z. j.* in-8°. (B. U. A.)

Met titelprent gegrav. door C. F. Fritsch en het adres: Amst., H. de Wit. De vier deelen hebben afzonderlijke titels, maar doorloopende pagineering en signatuur. Dl. I. vermeldt als uitgever H. de Wit, Dl. II. diens weduwe, Dl. III. en IV. H. Gartman.

*DAGEN (Gedenkwaardige) in het leven van Z. H. Pius IX. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1876. in-8°. Met portret.

Brinkmans Catal., blz. 279.

DAGH-VERVOLGH (Pertinent) Wat omtrent D°. Wilhelmus Momma by sijne Hoogheyt in de Vergaderinge van de Staten van Zeelandt is ondernomen. Middelburg den 13. December [1676]. *Onderaan:* t'Amsterdam by A. E. V. P. gedrukt. 1 bl. in-fol°. (B. U. G.)

Met wapen van Zeeland.

DALRYMPLE (D.).

De tweede oorzaaken welke Mr. Gibbon heeft gesteld voor den spoedigen voortgang van het Christendom; ... onderzogt. Uit het Engelsch Vertaald. Utrecht, W. van IJzerworst. 1793. in-8°. (B. U. U.)

Oorspr.: *Inquiry into the Secondary Causes which Mr. Gibbon has assigned for the rapid Progress of Christianity.* Edinb. 1768. [volgens *Lowndes*, 1786 volgens *Allibone.*] in-4°.; 2e dr. Edinb. 1808. in-8°.

DALTON (H.).

*De evangelische beweging in Spanje. Reisindrukken. Vertaald naar het Hoogduitsch .. Met een woord tot aanbeveling van Dr. J. J. van Oosterzee. Amsterdam, H. de Hoogh en Co. 1873. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1873. blz. 18. — Oorspr.: *Die evangelische Bewegung in Spanien. Reiseeindrücke.* Wiesbaden. 1872. in-8°.

Johannes a Lasco. Bijdrage tot de Hervormings-geschiedenis van Polen, van Duitschland en van Engeland .. Uit het Hoogduitsch vertaald door P. C. van Oosterzee. Utrecht, Kemink en zoon. 1885. in-8°. (K. B.)

Met register der persoonsnamen. Uitgegev. in de *Godgeleerde Bibliotheek.* — Oorspr.: *Johannes a Lasco. Beitrag zur Reformationsgeschichte Polens, Deutschlands und Englands.* Gotha, Perthes. 1881. in-8°.

DAM VAN BRAKEL (W. VAN).

*Lotgevallen van Heer Fulco en de Abdij van Bern. Met portretten en teekeningen. 's-Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1857. in-8°.

Brinkmans Catal., blz. 281.

DANCKAERTS (SEB.), Pred. te Amboina.

Historisch Ende grondich Verhael, Vanden Standt des Christendoms int quartier van Amboina, mitsgaders vande hoope ende apparentie eenigher Reformatie ende beternisse van dien ... 's Graven haghe, Aert Meuris .... 1621. in-4°. (IV) en 30 blz. (B. U. A.)

Met opdracht aan de Staten-Generaal.

DANKELMAN (B.), geb. 1836 Kath. priester.

*Het leven van den H. Joannes Chrysostomus. Arnhem, J. Witz. 1863. in-8°.

Mes, *Kath. pers.* blz. 57.

DATHENUS (P.).

Zie: *Montanus* (*R. G.*).

DAUNOU (C. P. F.).
Zie: *Proeve* over de wereldlyke magt.

DAURIGNAC (J. M. S.).
Geschiedenis van den H. Aloisius van Gonzaga... Uit het fransch vertaald door een lid van 't Gezelschap Jezus. Gent, C. Poelman. 1877. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie. — Oorspr.: *Histoire de Saint Louis de Gonzague.* Paris. 1864.; 2e éd. 1872.

DAVID (J.), 1801—1866. Hoogleeraar te Leuven.
Geschiedenis van St. Albertus van Leuven, bisschop van Luik... Leuven, Vanlinthout en Vandenzande. 1843. in-8°. (B. U. U.)

Aan 't slot eenige oorkonden. — 2e verm. dr.: Antw. 1845. in-8°. Fr. vertaling: *Histoire de Saint Albert de Louvain. Traduit du Flamand.* Tournai, Casterman. 1848. in-12°.

DAVIDTS.
Zie: *Ribadeneira.*

DECISIE, By de Staten 's Landts van Vtrecht gedaen, Rakende den XXXVIJe articule van de Kercken-ordre, beraemt inde Nationale Synode, tot Dordrecht, anno 1618. ende 1619. gehouden.... Utrecht, A. van Paddenburgh. 1660. Met Privilegie. in-4°. 6 blz. (K. B.)

Gedagt. 24 Juli. Met het wapen van Utrecht o. d. tit.. — In: *Gr. Utrechts Placaetboek, I. 385.*

DECKER (P. DE).
Zie: *Levensbeschrijving.*

DECKERS (J), Biechtvader te Scherpenheuvel.
Wonderdadig beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Scherpenheuvel, weldoenster van het menschdom sedert vijf eeuwen, oorsprong en voortgang der godvrucht tot deze Wydvermaerde Bedevaert... Loven, C. J. Fonteyn. 1859. in-8°. (K. B. B.)

Met lithographies, opdracht en approbatie.

DECKERS (P. G. L.), geb. 1834. Priester.
*De martelaars van Gorkum, naar Estius waarachtige historie afgeschetst door... Antwerpen, J. B. van Roey. 1867. in-12°.

In hetzelfde jaar herdrukt. *Vlaemsche Bibliogr.*, III. 49.

*Flores en Spinola, of beknopte beschrijving der marteldood dier geloofszendelingen in Japan. Antwerpen, Van Roey. 1867. in-8°.

Bibliogr. nationale, I. 371.

Leven en Eerdienst van den heiligen ridder Gummarus. Beschermheilige der stad Lier en bijzonderen Patroon der gesletenheid of geborstenheid; naar Theobald en andere geloofwaardige schrijvers, met aanbelangende stukken rakende het kapittel door Gummarus gesticht, de collegiale kerk ter zijner eere gebouwd, de stad Lier gestadig door hem beschermd, de wonderen door zijne tusschenkomst geschied, de verkenningen zijner Reliquiën, enz. enz., door... Lier, L. Taymans—Nezy. (1870.) in-8°. (K. B. B.)

Met approbatie, opdracht, voorwoord en gravure.

DECLARATIE der Ghereformeerde Kercken, *enz.*
Zie: *Verclaringhe Gedaen.*

DECLARATIE des Koninghs, Concernerende sijne Onderdanen van de Gereformeerde Religie. Gegeven tot Versailles den 17. Juny 1681. en geregistreert in 't Parlement den 8. July aenvolgende. [*z. adres.*] in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

Oorspr.: *Declaration du roi, portant que les enfants de la religion pretendue réformée pourront se convertir à l'âge de sept ans, et défenses à ceux de ladite religion de faire élever leurs enfants dans les pays etrangers.* (17 Juni 1681.)

DECLARATIE des Konings, Rakende de Saken dewelke moeten werden geobserveert bij die van de gepretendeerde Gereformeerde Religie... geregistreert in 't Hof des Parlaments, op den 23 December, 1666. Na de Copie, Gedruckt tot Roüen, bij J. Viret... *z. adres.* (1666.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

DECLARATIE Vanden Koningh van

Engelandt, etc. Aengaende de Kerckelijcke ordre, soo Syn Majesteyt ordonneert in Engelandt ende inde Dominie van Wales geobserveert te worden. Vyt het Engels overgeset. In 's Gravenhage, A. Vlacq. 1660. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Gedagt.: 25 Oct. 1660. In 't oorspr. in: *The Parliamentary History, IV.* 131—141.

DECLARATIE van sijne F. D. van Osnabrugge, Bruynswijk en Lunenburg etc. ten behoeve van de Fransse Gereformeerde, die om de Religie uyt Vrankryk vluchtig syn. *[21 Nov. 1685.] z. adres.* in-fol°. een blad. (B. U. G.)

DECLARATION sommaire dv. faict de ceux de Vallencienne. *z. adres.* 1566. in-8°. 8 blz. (K. B.)

«Dit is hoogstwaarschijnlijk de justification, die twee dagen voor dat de stad «rebel» werd verklaard, door Michel Herlin Sr. en vijf of zes anderen aan Ph. de Wingle is overgegeven, om ze ter hand te stellen aan De Villers of Egmond, door wier bemiddeling de Landvoogdes er kennis van zou kunnen nemen». (*Langeraad, Guido de Bray*, blz. LXII noot 2. Afgedrukt aldaar blz. CXI—CXIV.)

DECRETA et Statvta Synodi Provincialis Mechliniensis, die vndecima Mensis Jvnii anni millesimi, quingentesimi, septuagesimi ... inchoatae, et decima quarta die mensis Julij eiusdem anni conclusae; Praesidente .. M. Rythouio Episcopo Yprensi ... nomine et loco .. A. Perrenot, Archiepiscopi Mechliniensis .. Cardinalis Granuellani. Antwerpiae, Chr. Plantinus. 1571. in-8°. 80 blz. (K. B. B.)

DEGERICKX (E.).
Zie: *Lacordaire (H. D.).*

DEINSE (A. VAN), 1764—1829. Predikant.
Zie: *Leven* van Th. Cranmer; *Redevoeringen; Reed (A.).*

DELACROIX.
'Levensbeschryving van .. Dion. Aug. Affre, aertsbisschop van Parys .. door .. Gend, J. J. L. Rousseau. 1848. in-8°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10085. — '*Stichtende leven en dood van Mgr. Affre ... Naer het Fransch door J. B. D. G.* Hasselt, P. F. Milis. 1848. in-16°. De vert. is J. B. De Grove. *Vlaemsche Bibliogr.*, II. 42.

DELEEN (W.).
Zie: *Sleidanus (J.).*

DELLON (C.).
Zie: *Verhaal (Historisch).*

DELPRAT (G. H. M.), 1791—1871. Waalsch pred. te Leeuwarden en Rotterdam en schoolopziener.

Verhandeling over de Broederschap van G. Groote en over den invloed der fraterhuizen op den wetenschappelijken en godsdienstigen toestand, voornamelijk van de Nederlanden na de veertiende eeuw, ... Tweede vermeerderde en verbeterde druk. Arnhem, Is. An. Nijhoff en zoon. 1856. in-8°. (B. R. A.)

De 1ste dr. was in 1830 als door het *Prov. Utr. Genootschap* bekroonde verhandeling verschenen. Nu deze uitverkocht en een 2e dr. gewenscht geworden was, had de schr. zijn geschrift geheel omgewerkt. — Met voorrede, uitvoerige inhoudsopgave, bijlagen en «Naamlijst van personen, van welke in dit werk eenig berigt gegeven wordt.» Duitsche vertaling van den 1sten dr.: *Die Bruderschaft des gemeinsamen Lebens. Ein Beitrag zur Geschichte der Kirche, Litteratur u. Pädagogik d. 14. 15. u. 16. Jahrh. Deutsch bearb. u. mit Zusätzen u. ein Anhang ... v. G. Mohnike.* Leipzig. 1840. gr. in-8°.

—— Zie ook op: *Geschiedenis der chr. kerk; Zschokke (H.).*

DENAISE (P.).
Zie: *Lipsius.*

DERMOUT (I. J.), 1777—1867. Pred. te 's Gravenhage.
Zie op: *Redevoeringen; IJpeij.*

DESCRIPTION (La) de l'Estat succes et occurrences, aduenues au Pais bas au faict de la Religion. Le premier livre, .. Imprimé en Aougst. 1569. in-8°. (XVI); 364 en (2) blz. (K. B.)

Dit beroemde geschrift van den Antwerpschen oud-pensionnaris en secretaris van prins Willem I., Mr. Jacob van Wesembeeck, is niet kompleet. De schr. had het plan een werk in drie deelen in 't fransch, vlaamsch, duitsch en latijn uit te

geven; het is echter bij dit eerste deel gebleven. Er is over getwist welke uitgaaf den voorrang verdient, de fransche of de gelijktijdig verschenen hollandsche. Hoogstwaarschijnlijk is de laatste de vertaling en zijn beide te Keulen gedrukt. De inquisitie in de Nederlanden deed al het mogelijke om de verspreiding van de vertaling tegen te gaan. De heer C. Rahlenbeck *(Mémoires de Jacques de Wesenbeke, 1859)* deelt mede, dat er hem slechts drie exemplaren van bekend zijn. Ik geef hier den titel volgens een vierde exemplaar uit onze Kon. Bibliotheek (een vijfde B. L. A.): *De Beschriivinge Van den Gheschiedenissen inder Religien saken toeghedragen in den Nederlanden. Deerste Boeck, Begriipende, Den Staet, voortganck ende gelegentheden der Religien soo die aldaer sedert den Jaere, 1500. gebeurt zijn, ende besondere sedert dat Coninc Philips de tweede daer geregeert heeft mitsgaders hoe dat na vele swaricheden de veranderinghe inder Religien inden Jare, 1566. is toeghecomen ende eyntelijck bijder Ouerheyt gedoocht ende toegelaten, met een breeder verhael van tgene binnen den seluen Jaere inden Nederlanden toeghecomen is. Ghedruckt in Augusto, 1559.* (lees 1569.) in-8°. (XVI) en 400 blz. (K. B.)

In 1616 was dit boekje reeds zoo zeldzaam geworden, dat *Isaac Schilders* te vergeefs overal naar een hollandsch exemplaar zocht. Daarom besloot hij het op nieuw uit het fransch te vertalen, welke vertaling te *Breda* bij *Isaac Schilders* en te *Middelburg: voor Adriaen vanden Vivere, Boecverkooper* in het jaar 1616 werd uitgegeven met eenigszins gewijzigden titel: *Beschryvinghe Vanden Staet ende voortganck der Religie in Nederlant,... van... 1500 aff, ende principalick.. inde Jaren 1565 ende 1566. Beschreven int Franchois, door Mr. Jacob van Wesembeeck.. Ende nu in onse Nederlantsche tale overgheset. Breda, Is. Schilders. 1616.* en de andere: *Middelbvrgh, Voor Adriaen vanden Vivere.* 1616. beide in-4°. (VI) en 188 blz. (K. B.) Men heeft hier slechts met *één* druk te doen met twee verschillende titels. Daarbij schijnen de exemplaren met Breda op den titel de oudste te zijn, althans daar leest men blz. 2 reg. 5 v. b.: *Soo heeft my goet ende noodich ghedocht t' voorschreuen Werck in onse moederlijcke te doen oversetten*, wat in de Middelburgsche exemplaren verbeterd is door *voorschreuen* af te korten tot *voorsz* en achter *moederlijcke* het ontbrekende *tale* in te voegen. De *Description* is herdrukt door C. Rahlenbeck in de *Mémoires de Jacques de Wesenbeke.* Brux. 1859. in-8°. (K. B.)

DESIRANT, Augustijner.
Zie: *Historia* de rebus.

DESMARETS (J.).
*Het Leven Ende Wercken Vande Salighe Catharina Van Genua, Nieuwe Uyt-Ghevinghe Door.. Ende overgheset uyt het Fransch... door P. C. R. Ghendt, Hoirs van Jan vanden Kerchove. 1679. in-8°. (XVI), 173 en (7) blz.

Met opdracht, door J. Van den Sande gegrav. portret, approbatie en tafel. De approbaties voor de fransche uitgaven zijn van 1597 en 1661. *Vanderhaeghen*, II. n°. 963.

DEURME (J. VAN).
Schets eener geschiedenis der Abdijen van St. Baafs en St. Pieters te Gent of oorsprong, ontwikkeling, voor- en rampspoeden en afschaffing dier gestichten naar de beste oorkonden van een groot getal geschiedschrijvers bijeenverzameld door... Gent, H. L. Stepman. 1883. in-8°. (B. U. G.)

Met afbeelding v. h. zegel van de abdij van St. Pieter, voorwoord, gedicht van K. Dalmatte en bijlage.

DEIJLL (W. S. CHR.).
Het Chiliasme ten tijde der Hervorming. Academisch proefschrift... Amsterdam, Höveker en zoon. 1872. in-8°. (K. B.)

DEYNOOT (F.), geb. 1821. Jezuiet.
*De gelukzalige Joannes Berchmans, leven, deugden en wonderen, met den pauselijken brief zijner zaligverklaring. Naar het Fransch door Dr. J. Renier Snieders. Turnhout, Vues-Van der Beuren. 1866. in-16°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 48. Oorspr.: *Le Bienheureux Jean Berchmans, sa vie*, etc. Bruxelles et Paris. 1865. in-12°. Bij *de Backer*, III. 2139, wordt niet deze druk v. d. vert. vermeld, wel een te Brussel en te 's Hertogenbosch, 1866 en een *tweede uitgaef* z. j. Ook in het duitsch en engelsch vertaald.

DHANIS (M. C. H.), Kanunnik te Mechelen, secretaris van het Aartsbisdom.
Opkomst en bloei van het Christendom in Mechelen, of merkweerdige voorvallen rakende de stad en de kerk van Mechelen, alsook de doorluchtige mannen die uit haren schoot zijn voortgesproten, van het begin der aankondiging van het H. Geloof in deze streken, tot op onze dagen toe. Verzameld.. door.... Eerste boekdeel. Behelzende de ge-

schiedenis van Mechelen, van haren oorsprong af, tot de opregting van het Aertsbisdom. Versierd met menigvuldige platen. Mechelen, A. Steenackers-Klerx. 1857. in-8°. (K. B. B.)

Met approbatie en voorwoord. Achteraan chronologische lijst van de geschiedenis van Mechelen, naamlijst der heeren van Mechelen, geslachtslijst der Berthouten, voogden van Mechelen, opgaven omtrent het kerkbestuur, de bisschoppen van Kameryk; de proosten te Mechelen, de kloosters aldaar, het burgerlijk bestuur enz. Van Dl. II verscheen slechts blz. 1—96; de platen zijn niet verschenen.

DIEPENBEEK (J. VAN).
Zie: *Naamlijst* der Predikanten.

DIODATI (J.).
Zie: *Sandis* (*E.*).

DIRKS (SERV.), geb. 1825. Minderbroeder-recollect.

*Leven van den Heiligen Antonius van Padua... door... Gent, C. J. Vanryckegem. 1853. in-8°.

Een fr. vertaling verscheen het volgende jaar bij denzelfden. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10363 en 10368. — 2e dr. v. h. oorspr.: Gent, Hemelsoet en 's Bosch. W. van Gulick. 1867. (*Mes*, *Kath. pers.* blz. 62.)

*De Heilige Trudo van Serckinghe. Eene bijdrage tot de kerkelijke geschiedenis van ons vaderland in de zevende eeuw. Hasselt, P. F. Milis. 1854. in-18°.

2e dr. 1883. *Mes, Kath. pers.* blz. 62.

DISPUTACIE (Een suuerlicke ende seer schoone). Welcke gheschiet is in den Haghe in Hollant, tusschen die kettermeesters ende eenē Christelijcken Priester ghenaemt Jan van Woorden, aldaer gheuanghen ende oock verbrant. Welcke questien al wel ghenoteert gheweest zijn van eenen wel gheleerden man. Anno duysent vijfhondert xxv. Den vijfthienden dach Septembris. *[z. adres en z. j.]* in-8°. 39 *bladen niet gepag.* (B. L. L.)

De schr. is Guil. Gnapheus alias W. de Volder. Blz. E. v. verso begint onderaan «Want veel luden verlangt hebben om nieuwe tijdinghe te hooren» enz. Dit laatste stuk is niet meer van de hand van Gnapheus, maar waarschijnlijk een vliegend blad, kort na den dood van Pistorius verschenen. Gedrukt te Emden door Nic. van Oldenborch tusschen 1525 en 1529. Vergel. *Bibl. Belgica* i. v. Gnapheus en *de Hoop Scheffer, Gesch. der Kerkherv. blz. 360 en 361.* Andere drukken:

Een suyuerlicke ende seer schoone Disputacie... geuangen... dē xv. dach Septembris enz. z. adres. in-8°. 48 bladen niet gepag. (K. B.) Gedrukt door E. Mierdmans te Emden, c. 1556.

Een suyuerlicke ende seer schoone Disputatie. Welcke geschiet is in den Hage enz. z. adres en z. j. in-8°. 40 bladen niet gepag. (K. B.) Wellicht gedrukt te Wesel by A. van Hasselt.

Een suyuerlijcke ende seer schoone Disputatie... Delft, A. Henricxz. 1578. in-8°. 40 bladen niet gepag. (K. B.)

Een uittreksel hiervan in de *Bijdragen v. vaderl. gesch. door R. Fruin, Nieuwe Reeks,* VI (1870), blz. 361—364.

DISPVTATIE over den Catechismus van Heydelbergh, openbaarlijck voor den Volcke ghehouden op 't Hof van s' Graven-Hage in Hollandt. Anno 1583... Tusschen Dirck Volckaertsz. Coornhart: ende Saravia D. inde Theologie, gheassisteert met Arent Cornelisz ende andere Predicanten. Ghedruckt ter Goude, J. Tournay. Anno 1617. in-4°. 124 blz. (K. B.)

Belangrijke verzameling stukken, eerst door Coornhert in 't licht gegeven nadat de tegenpartij een «*Wederlegginghe*» had laten drukken. In C's Werken (*Colom, te Amst. 1630.*) III. 429—461.

DISSEL (S. VAN), geb. 1806. Pred. te Katwijk, hulppr. te Amst., pred. te Curaçao en te Paramaribo.

Eenige bijzonderheden betreffende de christelijke hervormde gemeente te Paramaribo... 's Gravenhage, J. Brunt Dz. 1877. in-8°. (B. U. U.)

DITTELBACH (P.), gew. pred. te Nendorp in Oost-Friesland.

Verval en val der Labadisten, of Derselver Leydinge, en wyse van doen in haare Huys-houdinge, en Kerk-formering, als ook haren open nedergang, in hare Coloniën of volk-plantingen, nader ontdekt. Voornamelik, Derselver Leere en Leydinge omtrent het Christelyk Huwelik, uytgehaalt en tegengesproken. Alles in 3 Brieven... Amsterdam, D. vanden Dalen. 1692. in-4°. (VIII) en 140 blz. (K. B.)

Met opdracht aan C. Dankelman, geb. baronesse de Moorjaan.

—— Zie ook: *Verhaal van* de Kerk-scheuringe.

DIUISIO (Totivs Belgicae Vrbium, Abbatiarum, Collegiorum), ad opprimēdum per nouos episcopos Euangelium, Romae sub Paulo IIII. Pon. M. Anno 1558 definita, authore Francisco Sonnio Theologo Louaniensi. Autographo curiae Romanae additae sunt Censurae, quibus docetur ex hoc vno fonte natas esse totius Belgicae calamitates. [*z. n. v. pl. en v. dr.*] Anno M. D. LXX. in 8°. (XXVIII) en 284 blz. (K. B.)

Met lat. gedicht, praefatio en epilogus. Volgens een aanteekening op een ex. B. U. L. zou H. Geldorpius de schr. zijn.

DOEDES (J. I.), geb. 1817. Hoogleeraar te Utrecht.

Losse bladen uit de geschiedenis van de invoering der Kerkhervorming in Nederland. Herinneringen voor het Nederlandsche volk uit de jaren 1521—1581. Utrecht, Kemink en zoon. 1853. in-12°. (K. B.)

Ter nagedachtenis van Dr. J. J. van Oosterzee... Met een gelithographeerd Portret. Utrecht, J. van Druten. 1883. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook: *Wylie* (*J. A.*).

DOIN (G. T.).
Zie: *Museum*.

DOMIJNS (J.), van Mechelen, Kath. priester.

Divi Archipraesvlis, Christiqve martyris Rumoldi, Machlíniensium praesidis siue tutelaris eximij vita. Abs... latinitate donata... Cvm praevilegio. Bruxellae, M. Hamontanus. 1569. in 8°. 60 blz. (K. B. B.)

Met houtsneê a. d. keerzijde v. d. tit., opdrachten en voorrede.

DONEAU (H.).
Zie: *Eusebius Philadelphus*.

DONKER CURTIUS (H. H.).
Zie: *Redevoeringen*.

DONNER (J. H.).
Zie: *Acta* Ofte Handelinghen; *Dijkstra* (*H.*).

DONTECLOCK (R.).
Zie: *Kercken-ordeninghen*; *Lipsius*.

DORIGNY, pater.

*Leven van den eerw. Pater Canisius, van de soc. Jesu. S. Nikolaes, Rukaert. *z. j.* in-18°.

Vlaemsche Bibliogr. I. blz. 53.

DÖRING (M.).

Geschiedenis der voornaamste monniken-orden. Uit het Hoogduitsch. Met eene voorrede van P. van der Willigen. Tiel, C. Campagne. 1832. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Geschichte der vornehmsten Mönchsorden*. Dresden. 1828. in-8°. 2 dln.

DORLANDUS (P.), gest. 1507. Prior van het Karthuizer klooster te Zeelhem bij Diest.

P. Dorlandi... Chronicon Cartusiense: in quo de viris sui ordinis illustribus, rebusque in eodem praeclare gestis, nec non et admiranda plurimarum Cartusiarum constructione scite pertractatur. Ante annos quidem centum ab auctore conscriptum, nunc autem primo è latebris erutum, ac selectarum quarundam adiectione Notarum illustratum, publicoque bono promulgatum. Studio Theodori Petraei. Coloniae Agrippinae, P. Cholinus. 1608. in-8°. (XXIV) en 486 blz. (K. B.)

Met nieuwen titel, afzonderlijke pagineering en signatuur volgt dan: *Notae seu elucidationes breves in hos septem P. Dorlandi Chronici Cartusiensis libros. Auctore Th. Petraeo, Campensi.* Met hetzelfde adres en jaartal, 168 en (4) blz. Beide stukken zijn door Petraeus van een opdracht aan leden zijner orde voorzien. Het eerste heeft ook opdracht van D. met nog een brief van D., approbatie enz.

DOSITHEUS, pater.

*Leven van den H. Joannes à Cruce. Gent, J. B. Rousseau. *z. j.* in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 53.

DOUWES JR. (J.), geb. 1816. Pred. te Leens.

Het leven en werken van Dr. William Carey, Evangeliebode onder de Heidenen in Bengalen. Voor Nederlandsche lezers bewerkt.. Uitgegeven

ten voordeele van het Nederlandsche Zendelinggenootschap. Groningen, J. B. Wolters. 1856. in-8°. (K. B.)

Stemmen en getuigenissen uit het leven der Hervormde Kerk, naar aanleiding van de Gereformeerde Conferentie, gehouden te Emden den 22 en 23 Juny 1859,... Groningen, J. Oomkens Jzoon. 1860. in-8°. (K. B.)

DOWLING (J.).

Geschiedenis der Roomsche Kerk, inzonderheid ook in de Nederlanden, van het begin der Pauselijke verdorvenheden tot op den tegenwoordigen tijd. Naar het Engelsch van ... door D. Buddingh. Dordrecht, H. R. van Elk. 1854—56. in-8°. 3 dln. (B. U. U.)

Elk deel met voorrede en lithografiën. — Oorspr.: *History of Romanism from the earliest corruptions of Christianity to the present time.* New-York. 1845. in-8°.

DOIJER (ASS.), 1758—1838. Doopsgez. pred. te Crefeld en te Zwolle.

Hulde aan Chrysostomus. Zwolle, D. van Stégeren, later Hk. Asz. Doijer. 1815—1822. in-8°. drie stukken. (B. U. A.)

Het eerste stuk bezat een levensschets en een vertaalde homilie van Chrysostomus; het tweede en derde stuk zijn bijna geheel gewijd aan vertalingen van homiliën enz. van Chrysostomus.

DRAKENBORCH (A.), 1684—1748. Hoogleeraar te Utrecht.

Zie: *Heussen* (*H. F. van*).

DREAS (A. G.), Pred. te Ee en Engwierum.

Zie: *Columba.*

DRESSELHUIS (J. AB UTRECHT), 1789—1862. Pred. te Hoofdplaat en te Wolfaartsdijk.

Twee leerredenen, ter inwijding van eene nieuwe gemeente en kerk te Wilhelminadorp, en ter bevestiging van eenen jongen leeraar... Goes, F. Kleeuwens en zoon. 1841. in-8°. (B. L. L.)

Met de geschiedenis der gemeente.

De Waalsche gemeenten in Zeeland, voor en na de herroeping van het edict van Nantes. Eene bijdrage tot de Geschiedenis van de Hervormde Kerk in de Nederlanden.... Bergen op Zoom, J. C. Verkouteren. 1848. in-8°. (K. B.)

Aan het einde: *Naamlijst der predikanten die bij de Waalsche en Fransch-Duitsche Gemeenten in Zeeland dienst hebben gedaan.*

—— Zie ook op: *Gemeente.*

DRIESSEN (ANT.), Hoogleeraar te Groningen.

De Ketterye Van de Apostolische Eeuw In 't ware ligt gezet uit de Apostolische Brieven. Alle ten dien einde kortelijk toegeligt, Ter Gelegentheid van de tegenwoordige bewegingen wegens de Herrnhutters en Andere. Ook Nuttige en nodige Opheldering van enige Waarheden, ter gelegentheid van 't Boekje *Eenzame Ziels-meditatien* enz... Groningen, B. Greydanus en Chr. Gardineer. 1739. in-8°. (B. U. U.)

Met voorrede.

DROGO, monnik, later bisschop van Terouanen.

*Het Leven ende doot van den H. confesseur St. Winnocus, religieus en abt in de orden van St. Benedictus, patron der stede nu St. Winnox Berghen ghenaemt, eerst beschreuen in het latyn door .... Overghestelt door H. O. V... Den derden druck. Duynkercke, A. F. Van Ursel. 1712. in-8°.

De vertaler is *H. O. Vervlake.* De 4e dr. met den naam v. d. vertaler voluit geschreven: *Duynkercke, N. Weens.* 1757. in-12°. Beide dr. in *Annales du Comité Flamand de France.* I. p. 296 en 299.

*Kort begryp des levens van de H. Godelieve Maget ende Martelaresse. Getrokken uyt de Latynsche Beschryvinge van ... agtervolgt met de Miraekelen uytgeschenen door de voorsprake van de H. Godelieve. Gendt, Fr. Bernaert 1746. in 8°.

Vanderhaeghen, III. n°. 3982. Vergel. L. J. V. R.

D. S.

Zie: *Chronyck.*

DUBOIS (P.), priester.

*Napoleon I en de Kerk, naer de geschiedschryvers Cantu, Rohrbacher, Artaud, Thiers *enz*... Brussel, W. Adriaens. 1861. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 216.

DUCLOS (A.), geb. 1841. Onder-secretaris van het bisdom Brugge.

Veurne's Beschermheiligen, dat is 't leven en de mirakelen van de Heilige Maagd Sinte Wolburge en van hare broeders S. Willebald, Bisschop van Eichstad, en S. Wunebald Abt van Heidenheim, alsook de geschiedenis van hunne Reliquien te Veurne, uitgegeven ter gelegenheid van den duizendjarigen jubilé, door... Brugge, L. B. Herreboudt en zoon. 1870. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie, 2 kaartjes, 1 facsimile in kleurendruk, een plaatje en talrijke aanteekeningen.

DUFFELS (A.), Jezuiet.

Het leven van den gelukzaligen martelaar Carolus Spinola, van de sociëteit van Jesus... Met twee platen. 's Hertogenbosch, G. Mosmans. 1868. in-12°. (B. K. A.)

Aan 't einde: Naamlijst van 205 zalige Martelaren, volgens de orde, waarin hun marteldood plaats had.

—— Zie ook op *Boëro* (*J.*).

DUKER (A. C.).

Disquisitio historico-theologica de pugna Voetium inter et Cartesium... Dissert. acad. Lugduni-Batavorum, D. Noothoven van Goor. 1861. in-8°. (B. L. L.)

—— Zie ook op: *Geschiedenis* der chr. kerk.

DULLER (E.).

Geschiedenis der Jezuiten. Door.. Uit het Hoogduitsch voor het Nederlandsche Volk vertaald. Utrecht, C. van der Post Jr., 1843. in-12°. (K. B.)

Oorspr.: *Geschichte der Jesuiten*. Leipzig, 1840. in-16°. (Dl. VI van *Geschichts-Bibliothek fürs Volk*.)

DUMAX (V. A), geb. 1827.

Merkwaardige voorvallen uit het leven van Pius IX, verhaald door..., Sekretaris van Mgr. De Segur, voormalig auditeur van de Rota te Rome. Naar het fransch door A. J. van Bemmel. 's Bosch, P. N. Verhoeven, 1860. in-12°. (B. K. A.)

Oorspr.: *Récits anecdotiques sur Pie IX*. Paris. 1860. in-12°.

DUMBAR (G.), 1681—1744. Secretaris van Deventer.

Het Kerkelyk en Wereltlyk Deventer, Behelzende eene uitvoerige beschryving van stats Oirsprong, Verscheide Benaemingen, Gelegentheit, Oud en Nieu Beslag *enz*.... Mitsgaders Van haere Burgeren en Inwooneren, Oude en Nieuwe Regeringsform *enz*.... Als ook een omstandigh verhael Der Beurtenissen van Oude tyden af... Uit echte Bezegelde Brieven, Kloosterschriften *enz*... door... Met Koperen Platen verciert. Dl. I. Arnhem, J. Chr. Nebe. 1752. Dl. II. Deventer, L. Leemhorst. 1788. in-fol°. 2 dln. (K. B.)

De 1e dr. v. Dl. I had te Deventer in 1732 het licht gezien. Deze 2e dr. met opdracht (v. 16 Mei 1731), *aenspraek tot den lezer*, lat. gedichten v. J. A. Roëll, D. A. Roëll, G. ten Cate, een holl. gedicht, *lofredenen van Deventer*, *letterkeeren van Deventer*, door J. Houbraken gegrav. portret v. Dumbar, geschilderd door Palthe, kopergravures v. J. van Sasse en bladwijzer. Dl. II door D's kleinzoon uitgegeven heeft voorrede v. dien uitgever en bladwijzer. Het boek, een gew. stadsbeschrijving, is ter wille v. d. tit. hier opgenomen.

DUPAC DE BELLEGARDE, 1717—1789. Kanunnik, brengt een groot deel van zijn leven in Holland door, waar hij sterft.

Histoire abrégée de l'église métropolitaine d'Utrecht, principalement depuis la révolution arrivée dans les VII Provinces - Unies des Pays-Bas sous Philippe II jusqu'à present. Utrecht, Vander Weyde. 1765. in-12°. (K. B.)

De schr., wiens naam op den 1sten dr. niet vermeld is, schaart zich aan de zijde der zoogen. Jansenisten. Zijn boek is zeer belangrijk, ook wegens de door hem gebruikte ongedrukte bronnen. — In 1770 zag een 2e dr. het licht. — Onder de door den schr. nagelaten papieren werd een verbeterd en vermeerderd exemplaar

gevonden, voortgezet tot 1784. Dit verscheen in 1852 als 3e dr. bij J. A. van Woestenberg te Utrecht. (in-8°.) De titel is dezelfde, behalve dat *jusqu'à présent* veranderd is in *jusqu'à l'an 1784* en er bijgevoegd: *Troisième édition corrigée et augmentée par l'auteur, spécialement du récit des principaux événements depuis 1763.* (K. B.)

—— Zie ook: *Acta* et Decreta Synodi Cleri R. Cath.

DURER (H.), Luth. Pred. te Haarlem.
Grondig Bericht, Van de Tegenwoordige Onlusten In de Lutersche Gemeente tot Haerlem, Derselver Beginselen en Voortgang, oock daer in gepleegde Proceduren ... door ... Haerlem, Gedruckt voor den Autheur.. 1683. in-4°. 20 blz. (B. U. G.)

Hiertegen verscheen: *Waerachtig Tegen-bericht, Op het Ongegronde-Bericht van Do. H. Durer, Wegens de onlusten der Luterse Gemeente tot Haerlem, door J. A. B. Benevens oock de Notulen, Gehouden in des selfs Gemeente ... Gedruckt tot Haerlem, voor den Autheur,...* 1683. in-4°. (II) en 44 blz. (B. U. G.) Met Inleiding.

DUYRCANTIUS (A.).
Zie: *Hasenmüller (E.)*.

DUIJS (P.), Godsdienstonderwijzer.
Zie: *Woordenboek.*

DWINGLO (B.).
Zie: *Oorspronck.*

DIJKSTRA (H.).
Cham's Zonen. De zending in West-Afrika geschetst... Met een woord vooraf van den zendingsdirector J. H. Donner. Geillustreerd met Platen en een kaart in kleurendruk. Leiden, D. Donner. 1885. in-8°. (K. B.)

E.

EDDY (D. C.).
'Heldinnen der Zendingszaak. Schetsen van uitstekende vrouwelijke zendelingen, in het licht gegeven door John Cumming. [Uit het Engelsch]. Zutphen, A. E. C. van Someren. 1852. in-8°.

Brinkman, Naamlijst. 1852. blz. 31. — *Nieuwe goedkoope uitgave,* bij denzelfden. 1855. *Brinkman, Naamlijst.* 1855. blz. 28. — Oorspr.: *Heroines of the Missionary Enterprise.* Boston. 1850. in-16°.

EDICKT ende Mandaet des aerts Bisschops ende Keur-Vorst tot Cuelen, Verhalende die oorsaeck, ende Ernstich voornemen dwelck hy heeft tot Invoeringhe des Euangeliums ende Religions Vrede, Ghepublicheert tot Bonn. int Jaer.. MD.Lxxxiij [*17 Jan.*] Ghedrvckt T'Hantwerpen .. P. Braeckvelt. 1583. in-4°. 8 blz. (K. B.)

O. d. tit. de wapens v. d. Keurvorst en der stad Keulen; o. d. laatste blz. het rijkswapen. Afgedrukt bij *Bor*, II. 360. vv.

EDICT Des Koninghs [*van Frankrijk*] Verbiedende eenige Publike Oeffeninge vande gepretendeerde Gereformeerde Religie in sijn Rijck te doen. Geregistreert inde Kamer der Vacatien .. 22. October, 1685. Overgeset na de Copie, gedruckt tot Parijs, By J. Langlois, *z. adres* ... 1685. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Oorspr.: *Edit du Roy, Portant defenses de faire aucun Exercice publicq de la Religion pretendue Reformé, dans son Royaume.. Suivant la Copie.* A Paris, J. Langlois. 1615. in-4°. 8 blz. (K. B.) Andere vert.: *Edict van den Koning van Vrankryck, inhoudende het verbodt* enz. z. afz. tit. in-4°. 4 blz. (K. B.); *Edict van den Koningh van Vranckryk, verbiedende te doen* enz... *na de Copye.. tot Parys, by Fr. Muguet.* 1685. in-4°. (v. d. W. n°. 6045) en *Gebod des Konings, inhoudende de verboden* enz. in-4°. (v. d. W. n°. 6046.)

EDICT Ofte Placcaet. Van de Stenden des Marquisats van Moravien,.. waer by de Secte der Jesvyten uyt den selven Lande werden gheproschribeert ende ghebannen;.. vanden 6. May, 1619. Mitsgaders Ghelijcke Edict der Evangelische Stenden des Coninckrijcks van Hungarien, jeghens de Jesvyten; vanden 16. May, 1619. 's Graven-Hage, A. Meuris. 1619. in-4°. 8 blz. (K. B.)

EDICT van den Coninck [*van Frank-*

rijk], dienende tot oprechtinge van eene versekerde ruste, int stuc vāde Catholijcksche, Apostolische, ende Roomsche Religie, ende tot vereeninge van zijn Catholijcxsche Ondersaten met zijne Mat. ende wtroedinghe vande scheuringhen ende Ketterijen deur al zijn Rijcke ende Landen van zijnder ghehoorsaemheyt. Ghepubliceert.. tot Rouanen, den xix. dach van Julius. 1588. Dordrecht, J. Canin. 1588. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Oorspr.: *Edict du Roy pour l'establissement d'vn assevre repos av faict de la Religion Catholicque*... Delf, A. Henry. 1588. in-4°. 12 blz. (K. B.)

EDICT Van sijn Cheurvorstelycke Doorlugtigheyt Van Brandenburg, Behelsende Alle de Gerechtigheden, Vrydommen en Privilegien dewelcke.. sijne.. Doorl. aen de Franse vande Gereformeerde Religie, die haer in sijne Staten sullen komen te nedersetten, accorderen sal. Gegeven tot Potsdam den 29. October 1685. 's Gravenhage, P. Hagen. 1685. in-4°. (K. B.)

Nadrukken in 1685. T. n°. 8174 en n°. 8175. Fransche uitgave: *Edit De Sa Serenité Electorale de Brandebourg etc... Donné à Potsdam le 29 Octobre 1685.* La Haye, J. Scheltus. 1685. (v. d. W. n°. 6047.) Herdrukt z. adres.

*EDICTEN (Eenige Keijserlijke, Koninglijke, Keurvorstelijke en andere), en Placcaten, aangaande en tegen de Hernhutters gestatueert, en gepubliceert. Amsterdam, H. Vieroot. 1749. in-4°.

v. Abkoude. I. 4e stuk. blz. (49).

EEGHEN JR. (C. P. VAN), Doopsgez. Pred. te Medemblik en te Aardenburg.

Adriaan van Eeghen, Doopsgezind Leeraar te Middelburg. 1655—1709. Eene historische studie... Niet in den handel. Amsterdam, A. Rössing. 1886. in-8°. (K. B.)

. Met tal van aanteekeningen.

EEKHOFF (W.), geb. 1809. Archivaris van Leeuwarden.

Beknopte geschiedenis van het voormalige Sint Anna-leen, in de kerk van Oldehove te Leeuwarden. Eene bijdrage tot de geschiedenis van de geestelijke goederen in Friesland. Uit vele oorspronkelijke stukken bewerkt en op last van het Stedelijk Bestuur uitgegeven door... (*Leeuwarden.*) L. Schierbeek. 1860. in-8°. (K. B.)

EER (Amstelredams) ende opcomen door de denckwaerdighe mirakelen aldaer geschied aen ende door het H. Sacrament des Altaers Anno 1345. T'Antwerpen By Hendrick Aertssens, 1639. Door Boetius à Bolswert. in-8°. (XVI) en 304 blz. (K B.)

De schrijver is Leonardus Marius, Pastoor te Amsterdam en Overste van het Begijnhof. Behalve den gegrav. tit. prijkt het boek nog met 16 gravures van B. à Bolswert, waarvan eenigen aan de teekenpen van Rubens worden toegeschreven, aan wien het geschrift is opgedragen. Na de approbatie van 3 Oct. 1638 volgen tafel, opdracht en voorrede. — Er bestaan hiervan verschillende nadrukken. Men kan den oorspr. druk herkennen aan de foutieve pagineering van blz. 61 en 303, die daar 77 en 343 zijn genummerd. De nadrukken — allen met hetzelfde adres — zijn de volgende: De eerste (K. B.) heeft de genoemde fouten verbeterd, maar even als de oorspr. druk blz. 304 genummerd: 204. De cul-de-lampe aan het einde verschilt van dien in den oorspr. druk; in beiden zijn de latijnsche en holl. versjes onder de platen gegraveerd. Een andere nadruk mist de hollandsche versjes, terwijl de meeste gravures minder fraai en omgekeerd zijn, zoodat wat in den oorspr. druk rechts stond, hier links is komen te staan. Nog een andere nadruk heeft een cul-de lampe onder de opdracht, terwijl de latijnsche versjes in de plaat gegraveerd, maar de hollandsche er onder gedrukt zijn.

EER (Amsterdams) en Opkomst, door middel der gezegende Hervorming, geschied in den jaare 1578. Aangetoond in een verhaal van 's Lands en Stads geschiedenissen. Van de eerste Tijden, tot op het tegenwoordige Twee-honderd jaarige jubilé, Uit de beste en Geloof-waardigste Historie-schrijvers. Verrijkt met aanmerkingen... Amsterdam, J. Kok. 1778. in-8°. (B. U. A.)

Op den titel een gravure van Jan Fokke. Met ongeteekend voorbericht. Door Jacobus Kok. Zie *van Doorninck. i. v.*

EERTEN (B. J. WESTERBEEK VAN), geb. 1817. Pred. te Deutichem.
Zie: *Rudloff* (*K. G. von*).

EER-TRIOMPHE (Brusselsche) over het hondert-vyftigh-jaerigh Jubilé van 't.. Sacrament van Mirakel, met een korte beschryvinge van de Beldt-Stormerye Begaen door de Geusen in Neder-landt, en principael binnen de Stadt Brussel, Mechelen, Antwerpen, etc. Als oock eene Beschryvinge van 't Cieraet der Kercke, seer Magnifiecke Processie, Cavalcade.. etc. Tot Brussel, Jacob vande Velde. *s. j.* (1735.) in-8°. (B. U. G.)

Ook verschenen uitvoerige programmas der feestviering, welke hier onvermeld blijven.

EEUWFEEST (Het achttiende) van de goddelijke invoering des Christendoms in de wereld, plegtig gevierd op Pinkster van 1833 te Zwolle. Zwolle, J. Zeehuisen Jr. 1833. in-8°. (K. B.)

Bestaat uit een uitvoerig *voorberigt* en twee leerredenen. Door G. H. van Senden.

EEUWGETIJDE (Derde) der Kerkhervorming. Of bijdragen tot deszelfs plegtige viering in October en November 1817. 's Gravenhage, S. de Visser. 1817. in-8°. (K. B.)

Blijkens de mededeeling op den omslag van afl. 5 is de verzamelaar de predikant B. Verweij te 's Gravenhage. Dit eerste deel — uit zeven stukken bestaande — bevat mededeelingen over de hervorming en over de wijze waarop het eeuwfeest in Nederland en in het buitenland gevierd zal worden. Daarbij ontwerpen van te gebruiken preeken, gebeden enz. Meer dan dit eerste deel schijnt niet verschenen te zijn.

*EGEDE (JOHANNES) en Mattheus Stach. Bladzijden uit het leven der eerste zendelingen in Groenland en Labrador. Uit het Engelsch. Zeist, J. W. Eversz. 1868. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1868. blz. 59.

EIGEMAN (J.), geb. 1836. Pred. te Dordrecht.
Jan Calvijn. Zijn leven, lotgevallen en dood, naar de beste bronnen beschreven... Leiden, A. W. Sijthoff. 1881. in-8°. (K. B.)

EINEM (J. A. C. VAN), Pred. te Genthin en Roszdorf.
De oude en hedendaagsche Kerklijke Geschiedenissen, van wijlen.. J. L. Mosheim.. van den aanvang der tegenwoordige eeuwe tot aan het zes-en-zeventigste jaar derzelve, vervolgd. Of Proeve eener Volledige Kerk-Historie der achttiende eeuwe.. Uit het Hoogduitsch vertaald. Utrecht en Amsterdam, A. van Paddenburg en W. Holtrop. 1779—81. in-8°. 3 dln. 4 stukken. (B. U. L.)

Met voorrede van den schr. Dl. I. bevat de algem. Kerk-geschiedenis. Dl. II. De vroegere Kerken (Kath., Grieksche en Oostersche Kerken). Dl. III. De latere Kerken, (Stuk I: De Luthersche Kerk, Stuk II: De Hervormde Kerk en de overige Kerkgenootschappen.) — Met uitvoerig register in het laatste deel. — Oorspr.: *Versuch einer Kirchengeschichte des 18. Jahrhunderts.* Leipzig. 1777—78. in-8°. 2 dln. Vergel. *Mosheim.*

ELENCHUS Historicus, Of Geschichtkundig Kortbegrip der Molynisten en Jansenisten. In de welke de opkomst, voortgang, en tegenwoordige toestand der zelver geschillen, kortelyk vervat zyn.. door R. L. Amsterdam, J. van Royen. 1703. in-8°. (K. B.)

Met gravure o. d. tit.

ELIAS VAN SINTE TERESA, Ongeschoeide Karmeliet.
Het Gheestelyck Palays der Beggynhoven In dry Boecken verdeylt. Waer van den eersten bewyst S. Begga waerachtelyck der Beggijnen fondatersse te zijn. Den tweeden hoe wonderlijck dese Princersse in alderley gaven ende deuchden heeft uytgeschenen. Den derden wat.. getuygenisse Godt ende de gansche werelt van de Beggynkens ghegeven hebben... Hantwerpen, H. Verdussen. 1628. in-8°. (XVI) en 238 blz. (B. U. G.)

Met opdracht aan J. Boonen, aartsbisschop van Mechelen.

Het leven van Sinte Begga hertoghinne van Brabant. Waer in verhaelt worden de principaelste geschiedenissen, Princen ende heyligen van Nederlant. Waer in men oock kan

gesien hoe alle sorten van menschen, maechden, ghehoude-lieden ende weduvven moeten leuen. Ende principalijck hoe wonderlijc Sinte Begga in alderley deuchden ende gaven heeft uytgesteken... Antwerpen, H. Verdussen. 1631. in-8°. (XIV), 557 [moet zijn 457] en (7) blz. (B. U. G.)

Met gravure tegenover den tit. Met opdracht en approbaties.

Onder het afdrukken vond ik nog vermeld als door Elias van Sinte Teresa uitgegeven: '*Het Leven van ... Anna de S. Bartholomaeo, ongeschoeyde Carmelitersse. Hetwelck sy selver ... heeft beschreven ende nu uyt het Spaensch in 't Nederlantsch is overgheset, in twee boecken verdeylt, wtgheghemen door ... Elias van S. Teresa..* Antwerpen, H. Aertssens. 1632. in-8°. Met portret. (*Catal. Bibl. d'Anvers. 2d. Suppl.* p. 150. n°. 10453.)

—— Zie ook op: *Teresa van Jesus.*

ELLENDORF (J.).

De zedeleer en staatkunde der Jesuiten, uit de schriften van de voornaamste theologen hunner orde opgemaakt. Met de noodige bekorting .. vertaald door L. A. C. Reigersberg. Groningen, A. L. Scholtens. 1841. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Die Moral u. Politik d. Jesuiten nach d. Schriften d. vorzügl. theolog. Autoren dies. Ordens.* Darmstadt. 1840. in-8°.

De betrekking van de Spaansche kerk tot den stoel van Rome, van de stichting dier kerk tot den tegenwoordigen tijd, een geschied-kerkelijkregtskundig onderzoek, naar het Hoogduitsch van... door den schrijver der Wederlegging van de Grondstellingen der Roomsch-Katholieke Kerk. Amsterdam, J. M. E. Meijer. 1844. in-8°. (K. B.)

Met voorreden van vert. en schr. en aanteekeningen. — Oorspr.: *Die Stellung der spanischen Kirche zum Röm. Stuhle von Anbeginn ihrer Gründung bis auf die neueste Zeit.* Darmstadt. 1843. in-8°.

ELSEN (G. V. D.), Kanunnik regulier in de abdij van Bern.

Zie: *Gerlacus.*

ELSNER (J.), Pred. te Berlijn.

Nieuwste beschryving van de griekschc Christenen in Turkyen, volgens het geloofwaardig Verhaal van.. Athanasius Dorostamus, archimandriet des Patriarchs te Constantinopolen, Met Plaaten. Van hem zelve geteekendt, Opgestelt, verklaart en bevestigt met nieuwe Getuigenissen der voornaamste Berichten en eigene Aanmerkengen, door .... Uit het Hoogduitsch overgezet door W. H. Fabricius... Tweede uitgaave. (*Amst.*,) Fr. de Kruyff. 1761. in-8°. (B. U. A.)

Tegenover den titel het portret van den genoemden archimandriet, gegrav. door F. v. Bleyswyck; de andere platen zonder naam van graveur. Met voorrede van den vert., opdracht en voorrede van den schr. Aan het slot uitvoerige registers. De 1e dr., z. portret: Leyden, A. Kallewier. 1743. in-8°. (B. L. L.), heeft ook een opdracht van den uitgever: — Oorspr.: *Beschreibung der griechischen Christen in d. Türkei.* Berlin. 1737. in-8°. 2 dln. Vervolg en aanhangsel: 1747. 2e dr. 1757.

EMDRE (S. VAN), Pred. te Hoornaar, later te Wageningen.

Historisch berigt van alle de gezintheden, die, buiten onze gereformeerde kerk, in ons vaderland vryheid van openbaare godsdienstoeffening hebben, waar in kortelyk derzelver leerstukken en kerkelyke plegtigheden worden opgegeven.. Tweede druk, met eenige byvoegzelen vermeerderd. Utrecht, H. van Otterloo. 1786. in-8°. (B. L. L.)

1ste dr.: Utrecht, H. v. Otterloo. 1784. (K. B. B.) Met opdracht en voorrede.

EMMIUS (U.), 1547—1625. Hoogleeraar te Groningen.

Mensonis Altingii .. Vita, Descripta Per ... Nunc primum edita ex autographo, Et Litterae. Accedunt H. Altingii .. Historia de ecclesiis Palatinis Ex autographo emendata et aucta: Nec non A. M. Isinck brevis historia de reformatione in urbe Groninga et Omlandia: Item U. Emmii.. Vita Per N. Mulerium ... Cura A. M. Isinck.. Sumptibus Editoris. 1728. Prostant Groningae, Apud G. Spandaw. in-4°. (B. U. U.)

Met opdracht van de weduwe van A. M. Isinck en voorrede.

EMPERIUS (J. F. F.), gest. 1822. Hoogleeraar te Brunswijk.

De laatste levensdagen van den abt Jerusalem.. (Uit het Hoogduitsch) Haarlem, C. Plaat. 1791. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede v. d. vert. en opdracht van den schr. aan Philippine Charlotte, Hertogin-Weduwe van Brunswijk en Lunenburg. Oorspr.: *Jerusalems letzte Lebenstage.* Leipzig. 1790. in-8°.

ENARRATIO (Succincta) miraculorū quae gloriose operatus est dominus per venerabile Sacramentum, in Sacello sacri loci in Amstelredam, excerpta ex libris et literis per notarios et sigilla confirmatis, in quibus miracula ipsa plenius declarantur. *Achteraan:* Excusum Aemstelredam, in Antiquo latere, in vico diuae Annae, per me Guilielmum Jacobi, sub intersignio arcis Angelicae. *s.j.* kl. in-8°. 24 blz. (K. B.)

Daar op blz. 8 een besluit van den aartsbisschop van Utrecht van 31 Aug. 1555 vermeld is, kan dit boekske niet vóór dien tijd gedrukt zijn. De titel is gevat in een lijst van randversieringen in houtsneê; aan de keerzijde van den titel een afbeelding in houtsneê van het mirakel (als bij *Vindinghe*), terwijl op de laatste blz. het wapen van Amsterdam gevonden wordt. Vergel. *Vindinghe.*

ENGELEN JR. (E. VAN), gest. 1684. Remonstr. Pred. te Gorkum en te Utrecht.

Zie: *Hales (J.).*

ENGELSMA (JACOBUS), Pred. van Gordijk.

Volglyst van Predikanten, wie, waar, wanneer Zedert de.. Hervorminge onder de Classis van de Zevenwouden In Dienst geweest zyn. Vooraf gaat een Voorbereidinge, Dienende tot opluisteringe zo van de Kerkelyke Geschiedenisse in het gemeen, als van de Classis van Zevenwouden in het byzonder: doormengt Met aanmerkelyke Gevallen, en wetenswaardige Gebeurtenissen... Leeuwarden, P. Koumans. 1763. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, voorrede en lat. gedichten ter eere v. d. schr.; aan het einde registers.

ENS (JOH.), Hoogleeraar te Utrecht.

*Oratio... de persecutione Juliani. Ultrajecti. 1720. in-4°.

Vergel. *Sepp., blz. 103.*

—— Zie ook op: *Lelong.*

ENSCHEDÉ (A. J.), geb. 1829. Archivaris van Haarlem.

Geschiedenis der Walsche Kerk en der fransche Dames-Sociéteit te Haarlem,... Haarlem, Joh. Enschedé en zonen. 1878. gr. in-8°. (K. B.)

Met lithographie. — Afzonderlijke afdruk van een opstel in: *F. Allan, Geschiedenis en Beschrijving van Haarlem.* Dl. III blz. 23—59. Aan dezen afdruk is toegevoegd: *Noms des Dames qui ont fait partie de la Société de Haarlem, d'après les comptes de la maison, le livre contenant les noms des habitants de cette ville en 1710, le registre des inhumations et le registre du* (sic) *membres de l'Eglise Wallonne.*

ENTROP (P. J.).

De Kerkelyke en Joodsche Geschiedenissen verkort; Verknogt met zeer veele aanmerkelyke waereldlyke gebeurtenissen, Voor zoo verre dezelven invloed hebben op de in de Kerke voorgevallene Zaaken: Van den beginne der Waereld tot op deezen teegenwoordigen tyd. Neevens een Lyst der Oostersche en Westersche Keizeren... Van Constantyn den Grooten, tot de opkomst van Mahometh.. Amsterdam, P. J. Entrop. 1762. in-8°. (B. U. L.)

Met opdracht, voorrede en 33 gegrav. platen, onder een van welke: *C. L. f.*, waarschijnlijk *Caspar Luycken fecit.* — 2de dr.: Utrecht, S. de Waal. 1780. in-8°. (B. U. U.) met titelprent, gegrav. door F. de Bakker en berijmde verklaring van T. C. T.

EPISCOPIUS (S.).

Zie: *Brieven* van verscheyde.. Mannen.

EPISTOLAE Indicae, In Qvibvs Lvcvlenta Extat Descriptio Rervm Nvper In India Orientali praeclarè gestarum à Theologis societatis Jesv: qui paucis abhinc annis infinita Indorum milia Christo Jesv Christique Ecclesiae mirabiliter adiunxerunt. Eivsdem Argvmenti Epistolae complures breui prodibunt, quae omnes bona fide narrant incredibilem Ecclesiae Catholicae apud Indos et non ita pridem repartas Insulas propagationem: estque historia illa si vlla quidem alia, nunc lectu dignissima...

Cum Gratia et Priuil.: [*Aan het slot:*] Dilingae, Apud S. Mayer. 1563. in-8°. 96 bladen ongepag. (B. U. G.)

Behalve de opdracht van J. Agricola bevat dit boek 2 brieven van Gasparus Belga, dat is de Nederl. Jezuiet G. Berse of Barsaeus. Aan 't slot: *Paraenesis, qvis frvctvs ex hvivs libelli lectione sit colligendus.*

ERDBRINK (G. R.), Pred. te Zutphen.

Gützlaff, de apostel der Chinezen, in zijn leven en zijne werkzaamheid geschetst... Rotterdam, M. Wijt en zonen en van der Meer en Verbruggen. 1850. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede en inleiding over den godsdienst der Chineezen en vroegere pogingen tot verspreiding van het Christendom in China.

ERFZONDE (Van de). Disputatie Tusschen de Predicanten tot Haerlem ende D. V. Coornhert. Ter Goude, J. Tournay. Anno 1610. in-4°. 22 blz. (K. B.)

Twistgesprek tusschen Coornhert en de predikanten. N. van der Laan en Th. Thomaszoon, gehouden 6 Febr. 1579.

E. S.

Zie: *Levensschets.*

ESQUISSE historique sur l'ancienne Église Catholique dans les Pays-Bas en partie traduite du Hollandais par C. H. V. V. Paris, A. Johanneau. 1861. in-8°. (K. B.)

Door pastoor C. H. van Vlooten.

ESTIUS (W.), geb. te Gorkum 1548. gest. 1613. als kanselier der universiteit te Douay.

Historiae Martyrvm Gorcomiensivm, maiori nvmero fratrvm minorvm; qvi pro fide Catholica à perduellibus interfecti sunt anno .... M.D.LXXII, libri qvatvor, Avthore... Quibus... subiuncta est, eodem authore, appendix de martyrio Guilielmi Gaudani, item Minoritae, quod contigit anno M.D.LXXIII. Habes et aliorum quorundam martyria... nominatim Cornelij Musij Delfij, Theologi et poëtae. Dvaci, B. Bellerus. 1603. in-8°. (XVI) en 302 blz. (K. B.)

Met approbatie, opdracht aan aartshertog Albertus, naamlijst der martelaars en *praefatio.*

Herdrukt: *Namvrci,* 1655. in-8°. (XXXII) en 400 blz. (B. U. U.) Het voorwerk is hier nog vermeerderd met verschillende *testimonia* ten gunste van Estius en een *admonitio ad lectorem.* Het werk van E., die bekenden en verwanten onder de martelaars had — de guardiaan Nic. Piekus was zijn neef — is afgedrukt in de *Acta Sanctorum,* ad 9 Julii, pag. 754 seq. (*niet* ad 10 Julii, zooals *de Wind* in navolging van *Foppens* vermeldt) en heeft te Rome veel invloed gehad op de zaligverklaring der martelaars.

Vertaling: *Waerachtighe Historie Van de Martelaers van Gorcom. door... in onse Duytsche taele over-gheset deur B. Willem Spoelbergh.* Antwerpen, J. Moerentorf. 1604. in-8°. 402 blz. (K. B.) Deze vertaling was in 1772 zeer zeldzaam geworden vergel. *Historie (korte) en Levens der H.H. Martelaars van Gorcom.* Latere vert.: *Historie der Martelaren van Gorkum, grootendeels Minderbroeders, die in... 1572... vermoord zijn... Achter dezelve... een aanhangsel behelzende de marteling van Guilielmus van Gouda* enz... *Uit het latyn.* Leeuwarden, J. W. Hoepermans. 1841. in-12°. 3 dln. in de «*Kleine Nederl. Bibliotheek.*» (B. U. A). Met voorrede van den vert. H. H., waarin een kort levensbericht van Estius. *Vanderhaeghen,* V. n°. 8403 vermeldt: *De HH. Martelaers van Gorcum uit het latyn van Estius, door A. V. D. K., priester.* Gend, J. Snoeck. z. j. in-12°. — Andere dr. of andere vert.: *Estius, Geschiedenis der HH. Martelaers van Gorcum.* Kortrijk, Blanchet. in-12°. Antwerpen, van Dieren. in-18°. (*Vlaemsche Bibliogr.,* I. blz. 53.) Vergl. *Deckers* (*L.*)

Fransche vert.: *Histoire veritable des Martyrs de Gorcom... Comprinse en quatre liures. A la fin desquels est adioustee un Appendice* etc. .. *translaté de Latin en Francois par M. M. D. L. B.* Douay, B. Bellere. 1606. in-8°. (XVI), 471 en (9) blz. (K. B. B.) Met opdracht v. d. drukker aan «Jacques Blasee, evesque de S. Omer». Latere dr.; Douay, M. Wyon. 1618. in-8°. (XVI), 471 en (9) blz. (B. U. A.) Met opdracht van A. Gambier aan den magistraat van Mons, en: Cambray, J. de la Riviere. 1618. in-8°. (XVI). 451 en (11) blz. (K. B. B.) Met opdracht van den drukker aan den magistraat van Cambray. Latere vertaling: *Histoire véritable des Martyrs de Gorcum en Hollande... mis à mort à Brille, 1572, avec le martyre de Guillaume de Goude, 1573, par G. Estius..* Louvain, H. Nempe, 1668. in-8°. Zie *Servais Dirks,* blz. 326, waar *B. Lagrange* als vert. wordt genoemd.

ESTRÉ (J. F. G.).

Zie: *Historie.*

ESTVELDT (NIC. V.), geb. te Amersfoort, gest. 1656. Lid v. d. orde v. St. Franciscus.

Chronycke, ende gheslacht-boom van.. S. Franciscus, Behelsende Syne gevoor-seyde Komste ter werelt, syn Gheboorte, Leven, Doodt, ende Mi-

rakelen: Insghelycx De Levens ende heyllghe Daden van syne XII eerste Mede-ghesellen, ende LXXII. Discipelen. Midsgaders het Beghin ende Vervolgh van der Minder-broederen orden. Als oock van d' andere twee Ordens, door den H. Vader in-ghestelt; met de Levens van de vermaerste ende heylige Persoonen; beneffens andere lof-weerdighe Gheschiedenissen der selve Ordens. Getrouwelijck bij een vergadert, verduydscht, ende in X Boecken bedeylt.. Brussel, J. Mommaert. 1656. in-fol°. (XXVIII), 750 en (42) blz. (B. U. G.)

Met door C. Collin gegrav. tit. Met opdracht aan den H. Franciscus, *Tot den leser*, Voorrede, approbaties, korte inhoudsopgave en registers der gebruikte schrijvers. Aan 't einde uitvoerige registers.

E. S. V. D. H.

Zie: *Leven* v. d. H. Franciscus v. Assisie; *Id.* v. d. H. Bonifacius; *Id.* v. d. H. C. Borromius; *Id.* v. d. H. Eligius; *Id.* v. d. H. Martinus.

E. S. V. D. R.

Zie: *Leven* v. d. H. Augustinus.

ETTEN (F. J. P. VAN), R. Kath. Pastoor.

Het leven van den H. Willebrord of Vestiging van het Christendom in Noordelijk Nederland.. Rotterdam, P. W. van de Weijer. 1881. in-8°. (K. B.)

Kerkelijk goedgekeurd. Met voorrede, waarin opgave der bronnen.

Beknopt leven van den H. Willebrord, Apostel van Noord-Nederland.. Amsterdam, F. H. J. Bekker. 1886. in-8°. (K. B.)

Met approbatie.

EUBULUS (CHRISTOPHILUS).

De Pointen Van Nodige Reformatie, Ontrent De Kerk, en Kerkelijke, en Belijders der Gereformeerde Kerke van Nederlandt. Beschreven in een Brief aan een Vrient... Vlissingen, A. van Laaren. 1678. in-8°. (XL), 737 (*niet:* 731) en (45) blz. (B. U. U.)

Met voorrede en bladwijzer.

EUSEBIUS, 267—342. Bisschop van Caesarea.

*Die Historie die men heet Ecclesiastica. Bescreven door... bisschop tot Cesarien in Palestina, inhoudende tregiment van der Christenheyt, en de wonderlycke geschiedenissen van vele heylige Martelaren en andersyns, beghinnende van den hemeluaert.. Christi, totten tyden des keysers Theodosii, dat is ontrent.. CCC. XC. Eerst ghetranslateert wten Griexsche doer den priester Ruffinum. En nu (tot ghemeynen oirbore) ouerghesedt in onser duytscherspraken. Gheprent.. M. D. en XXXIII. Tantwerpen in onser lieuer vrouwen pant by my Gouaert vanderhaghen. in-fol°.

Catal. Bibl. d'Anvers, II. p. 198, n°. 6358. — Vergel. den volgenden titel.

Kerkelyke Geschiedenissen zedert den dood van onzen Zaligmaker tot aan den volkomen bloeistand van 't Kristendom;.. vertaald en met vele Aantekeningen opgehelderd door A. A vander Meersch; en verrykt met een voorreden van.. Albertus Voget, Hoogleeraar.. te Utrecht. Waar achter gevoegd is de Kronyk van den schryver, zo verre dezelve het Tydbestek van 't Werk betreft; en eenige tydrekenkundige aanmerkingen tot opheldering van het zelve: doorgaans met Kopere Platen en kaarten vercierd. Amsterdam, F. Houttuyn. 1749. in-4°. (K. B.)

Met allegorische titelprent van J. C. Philips en berijmde verklaring van R. Blok. Na een opdracht van v.d. Meersch aan J. A. baron v. Wassenaar en de voorrede van Voget volgt die van den vertaler. De Kronyk van Eusebius en de tijdrekenkundige aanmerkingen beginnen beide met nieuwe pagineering. Aan het slot een uitvoerig register. De platen tusschen den tekst zijn van J. Luiken, de kaarten van J. v. J. — Oorspr.: *Eusebii Pamphili ecclesiasticae historiae lib. X* etc. Lutet.-Paris., R. Stephanus. 1544. in-fol°.; herhaaldelijk herdrukt. — Vergel. *Historia Ecclesiastica*.

—— Zie ook op: *Hieronymus*.

EUSEBIUS PHILADELPHUS.

Der Francoysen eñ haerder nagebueren Morghenwecker. Ende is een

somme van alle het ghene dat den ghenoemden Lutheranen oft Hugenooten in Franckerijc wederuaren is, Zedert dē tyt Francisci de I. tot dē veerthienstē Jare Caroli de 9... door Euzebium Philadelphum. Ouergheset door Jan Fruytiers. Gedruckt tot Dordrecht. 1574. kl.-in-8°. (VIII) en 96 bladen (K. B)

De bladzijden zijn niet gepagineerd; de signatuur loopt van A tot M. Met drukkersmerk van J. Canin. In 1573 was verschenen *Dialogue auquel sont traitées plusieurs choses advenues aux Luthériens et Huguenots de la France; ensemble certains points et avis nécessaires d'estre sceuz et suivis.* Basle, 1573., waarvan nog in hetzelfde jaar een latijnsche vert. het licht zag o. d. tit.: *Dialogus quo multa exponuntur quae Lutheranis et Hugonotis Gallis acciderunt; nonnulla item scitu digna et salutaria consilia adjecta sunt.* Oragniae, A. de Monte. 1573. In het jaar 1574 werd dit werkje opnieuw uitgegeven, vermeerderd met een nieuwen dialogus; het kreeg nu tot titel: *Dialogi ab Eusebio Philadelpho cosmopolita, in Gallorum et caeterarum nationum gratiam compositi: quorum primus ab ipso authore recognitus et auctus; alter vero in lucem nunc primum editus fuit.* Edimb., 1574. in-8°. In 't zelfde jaar verscheen een fransche vert. o. d. tit.: *Le Réveille - matin des François et de leurs voisins. Composé par Eusèbe Philadelphe, cosmopolite, en forme de dialogues.* A Edimbourg, 1574. in-8°. Van dit fransche geschrift bezorgde Fruytiers de holl. vertaling. De eerste zamenspraak zag in 1574 het licht, de tweede in 1575 onder den titel: *De tweede Dialogvs. Der Francoysen ēn haerder nagebueren Morghenwecker. Ghemaeckt door Evsebivm Philadelphvm. Overghesedt door Jan Fruytiers .... Ghedruckt ... . Dordrecht ....* 1575. in-8°. 117 en (1) bladen (B. U. G.)

Een tijd lang is Beza voor den schrijver gehouden; maar meer waarschijnlijk is Hugues Doneau, een der eerste en beroemdste hoogleeraren der Leidsche academie de auteur. Volgens anderen is het N. Barnaud. De hollandsche vert. werd herhaaldelijk herdrukt, in 1588 bij Canin te Dordrecht. (B. L. L.), daarna in 1598 (zie: *Catalogus Lelong*, blz. 197 en *La Rue, Geletterd Zeeland*, blz. 58) en in 1608 (B. L. L.). De *Cat. Lelong* maakt nog melding van een druk van 1580; prof. Fruin meent dat hier wellicht gelezen zal moeten worden: 1588. Zie zijn artikel in de *Bibliographische Adversaria*, II. 115 vv. en *Haag*, *La France Protestante*, 2e druk, I. col. 843—851.

E. V., Priester.
Zie: *Labis.*

EVERS (J. W. STAATS), geb. 1828. Rechtsgeleerde te Arnhem.

Johannes Fontanus, Arnhem's eerste predikant [1577—1615] en zijn tijd... Arnhem, K. van der Zande. 1882. in-8°. (K. B.)

Met voorwoord. Tegenover den titel het portret van Fontanus, naar eene gravure van W Delff. Aan het slot: Lijst van alle Predikanten der Nederduitsch Hervormde Gemeente te Arnhem sedert de Kerkhervorming.

EVERTSZ (Mr. U. H.).
Zie: *Heijden (W. van der).*

E. V. P.
Zie: *Vrij (F. de).*

E. W. V. D. J.
Zie: *Cepari.*

EWYCK.
Zie: *Roscoe (W.).*

EWIJK (H.).
Zie: *Leuliette.*

EXPOSÉ historique de l'état de l'Église Réformée des Pays-Bas; pour être présenté de la part de la Réunion Wallonne aux Églises Réformées Étrangères, spécialement aux églises de la France et de la Suisse-Française, par la Commission pour les affaires des Églises Wallonnes des Pays-Bas. Amsterdam, G. van Tyen et fils. 1855. in-8°. (K. B.)

In den, in hetzelfde jaar verschenen, 2en druk (K. B.) leest men op de keerzijde van den titel aangaande de strekking van dit geschrift: «Cet Exposé Historique a été rédigé par la Commission Wallonne, pour donner suite a la résolution prise par la Réunion, d'ouvrir une correspondance fraternelle avec les Églises Réformées de langue française hors du pays, et de la commencer par quelques communications tendant à dissiper l'ignorance qui règne chez ces Églises au sujet de Celle de notre pays». Opgesteld door *P. J. J. Mounier*, Pred. te Amsterdam.

EXTRACT uit de Handelingen, en Behandelingen der saken van Dᵒ. Fredericus van Leenhof, Predikant te Zwolle; so als die ten overstaen van de Heeren Deputaten der Synode 1704. binnen Steenwyk gehouden, voorgevallen en verhandelt is, en ook van de behandelinge van die saak in de laatste Christelyke Synode van Overyssel, gehouden binnen.. De-

venter 1705, door ordre en last uitgegeven.. door de Deputaten van die laast gemelde Synode... *Z. afz. tit., aan 't slot:* Kampen, D. Oostendorp. 1706. in-4°. (K. B.)

EXTRACT uyt de Notulen van de... Staten van Zeelandt, op den 25. April 1668. Middelburch, P. van Goethem. 1668. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Tegen de Labadie. — Vert.: *Extraict du Registres* (sic) *des.. Estats de Zeelande, Ce 25 Avril, 1668. Touchant le Synode et Consistoire Walon.* Middelbourgh, P. de Goetthem. 1668. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

EXTRACT Uyt de Notulen van de.. Heeren Staten Van Zeelandt, Van den 15. November 1668. Nopende de saeken van Jean de Labadie, Ende de Walsche Kerck Binnen de Stadt Middelborch. in-4°. 8 blz. (K. B.)

EXTRACT Uyt de Resolutien vande Noort-Hollantsche Synode gehouden tot Haerlem in Augusto 1663. Mitsgaders: Resolutie Ende verklaringhe van.. de Staten van Hollant.. genomen den 18 September 1663. tot hanthavingh ende bescherminge vande Gereformeerde Religie soo die op de Synode van Dordrecht Anno 1618. ende 1619. is gearresteert ende publijckelijck in alle Kercken geleert wort. Anno 1663. in-4°. 8 blz. (K. B.)

EXTRACT uyt de Resolutie van de.. Staten van Hollandt... genomen... den 25. Mey 1703. *z. adres.* in-fol°. 1 blad. (K. B.)

Tegen de Bul aangaande de suspensie van Codde en aanstelling van de Cocq. — In: *Gr. Placaatb.*, V. 559.

EXTRACT uyt de Resolutie van de.. Staten van Hollandt... genomen op Saturdagh den 10. Mey 1704. *Z. afz. tit. e. z. adres.* een blad. in-fol°. (K. B.)

Verbod voor kath. priesters om buiten hun parochie dienst te doen, verbanning van Van Beest en Adr. van Wijck enz. Blz. 2 begint: *uyren*, bij een anderen dr.: *Dat wyders.* — In: *Gr. Placaatb.*, V. 561.

EXTRACT uyt de Resolutien van de... Staten 's Lands van Utrecht. Saturni viij° Junij 1695. [*Tot handhaving van rust en vrede in de kerk.*] *z. afz. tit. e. z. adres.* in-4°. 6 blz. (B. U. G.)

In: *Gr. Utr. Placaetb.*, II. 386.

EXTRACT uyt Londen, Van den 20 Januarij 1661. Verhalende al 't geen sich ontrent de laetste oproer der Quakers toegedragen heeft. *Z. n. v. dr. en z. j.* (1661.) in-plano. (K. B.)

EXTRACT Uytte Resolutien van de.. Staten van Hollandt.. in haer.. Vergaderinge genomen op Vrydagh den 12. April 1669. Nopende de Persoon van Jean de Labadie. [*z adres.*] in-fol°. een blad. (B. U. G.).

EXTRACT uyttet Register vande willekeuren der Stadt Amstelredam, geteeckent Letter K. [*17 April.* 1626.] *z. adres.* in-plano. (K. B)

Officieele dr. van een verbod van de vergaderingen der Remonstranten. Andere dr.: *In 's Graven-haghe, Nae de Copije van Amstelredam, by A. Meuris, 1626.* in-4°. 4 blz. (K. B.)

EXTRACT van eenige Brieven *enz.* Zie: *Wreedheden.*

EXTRACT (Auctentijc) Wt de Propositie van den Grave van Avaux, Extra-ordinaris Ambassadeur... van Vranckryck; aengaende de Paus-gesinden hier te Lande. Gedaen in de Vergaderinge van de.. Staten Generael in s' Graven-hage, den 3 Martij 1644. Midtsgaders De Resolutie van hare Ho: Mogende, den selven dito, daer over genomen, ende aen de voorsz. Heere Ambassadeur gecommuniceert. Dordrecht, J. van der Plancke. 1644. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Andere dr.: *Auctentijck-Extract* bij v. d. W. n°. 2698; een andere vert. van het eerste stuk in: *Aitzema*, II. 965, de *Resolutie*, aldaar *II. 965 en 966.* Van 't eerste stuk bestaat een oorspr. uitgave: *Extrait De l'Harangue du Comte d'Avaux.. en l'Assemblée des.. Estats Generaux.. le 3. du mois de Mars.* z. adres. 1644. in-4°. 4 blz. (K. B.) Vergel. *Verhael (kort) Aengaende 't versoeck.*

EXTRACT Wt de Resolutien vande... Staten van Hollandt... In

haer... Vergaderingh genomen, soo van den 10en Maert als den 3en July 1653. Ten eersten, Tegen het misbruyck ende schenden vanden Sabbath, mitsgaders der Bede-dagen. Ten tweeden, Tegen 't stricktelijck Executeren vande Placcaten van tijt tot tijt tegen de Paus-gesinde, ghe-emaneeet (*sic*). *z. adres.* 1653. in-4°. 8 blz. (K. B.)

De 1ste resolutie in: *Gr. Placaatb.*, VIII. 319.

EXTRACTEN En Clausulae Concernentes uyt, verscheydene Tractaten, Reversalen, Pacten, Patenten ende Brieven, volghens dewelcke de Christelijcke Gereformeerde Religie vry ende onverhindert, inde Landen van Gulick ende Bergh soude gheoeffent werden. Mitsgaders, Aenwysingen vande sware Persecutien ende Vervolginghen, dewelcke de voorsz. Gereformeerde Kercken van... 1609 tot den 12. Martii 1663 zijn overghekomen, met aenteyckeninghe van tijdt en plaetse, wanneer, ende waer deselve zijn voorgevallen. 's Gravenhage, Chr. Doll. 1663. in-4°. 12 blz. (B. Th. L.)

EIJK (J. J. SPRENGER VAN).

*Jacob van Heusden... Rustend Predikant van Hilvarenbeek, in zijn verdienstelijk leven geschetst. Met aanteekeningen. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1842. in-8°.

Schleijer. Naamlijst, XI. 308.

Ganganelli (Paus Clemens XIV) in zijn leven en karakter, geschetst door.. Met portret. Arnhem, Is. An. Nijhoff. 1848. in-8°. (M. M. N.)

Met voorrede, waarin opgaaf der bronnen en aanteekeningen.

EIJK (J. P. SPRENGER VAN). 1777—1859. Pred. te Zegveld, Kethel, Vlaardingen en Rotterdam.

De Martelaars der Protestantsche Kerken van Hongarije, in de zeventiende eeuw. Gedenkschrift hunner hevige vervolging door de Jezuiten, voorbeeldige standvastigheid en eindelijke verlossing... Dordrecht, H. Lagerweij. 1845. in-8°. (B. L. A.)

Met voorrede, waarin de oudere geschriften over dit onderwerp worden besproken en een aantal bijlagen, officiëele stukken, brieven enz.

F.

FABRICIUS (CHR.), Martelaar.

Sommighe Seyndtbrieuen Christophori Smits, de welcke int iaer Vierentsestich, den vierden Octobris t' Antwerpen verbrant is, naer zijn eyghen handtschrift (ghelijck die in der Ouerheyts handen bewaert is) trouwelijcken wtgheschreuen, Ende om sekere causen int licht ghegheuen. (*Laatste blz.*:) Ghedruct Thantwerpen, by Jan Verwithaghen, met consent ende approbatien der heyliger Kercken. *z. j.* in-8°. 4 bladen.

Chr. Smits is meer bekend als *Chr. Fabricius*. Deze brieven — van welke slechts één ex., nl. van de B. U. G., bekend is — zijn in hun geheel afgedrukt in de *Bibl. Belg*, i. v. *Fabricius*.

FABRICIUS (W. H.).
Zie: *Elsner (J.)*.

FAGEL (FR.), 1585—1644. Raadsheer in den Hoogen Raad.

Verbael Van 't Verhandelde over de Gravamina, Kerckelijcke swaricheden tot Rotterdam, Oudewater, etc. In de Zuydt-Hollandtsche Synode ghehouden binnen Schoonhoven in.. 1630. Inghestelt ende overghelevert Aende... Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, door... *z. adres.* 1631. in-4°. (II) en 76 blz. (K. B.)

FAUCOGNEY (PR. DE), Capucijner-monnik.

*Leven van de Heylige Clara, door... Gent, J. J. Rousseau. *z. j.* in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10207.

FAURE (J. A.), Predikheer.

*Leven van den H. Ludovicus

Bertrardus, kloosterling van het orden der Predikheeren. Door... Uit het Fransch door de Winter. Gent, J. Rousseau. 1861. in-16°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 49. Oorspr.: *Vie de saint Louis Bertrand.. Nouvelle édition.* Paris. 1852. in-12°.

FEISSER (J. E.).
Dissertatio historico-theologica inauguralis de vita Basilii Magni, Caesareae in Cappadocia episcopi.. Groningae, W. van Boekeren. (1828.) in-8°. (K. B.)

FEITH (J. W. PH.), Pred. te Heino en te Beemster.
Zie: *Naef (F.)*.

FELICE (G. DE).
*Geschiedenis der Protestanten in Frankrijk van de Hervorming tot op deze dagen. Naar het Fransch door R. A. S. Piccardt. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1853. in-8°.

Brinkman, *1850—1882*, blz. 367. — Oorspr.: *Histoire des protestants de France, depuis la réformation jusqu'au temps present.* Paris. 1850. in-8°. Herhaaldelijk herdrukt.

FELIX (J. W.), geb. 1824. Pred. te Utrecht.
*De vacature te Zwammerdam. Bijdrage tot de kerkgeschiedenis van onzen tijd, en tevens antwoord aan de predikanten Ham (van Boskoop), Moquette (van Rijnsaterwoude), de Graaff (van Oudshoorn) en Jentink (van Nieuwkoop). Utrecht, Kemink en zoon. 1867. in-8°.

Catal. Prov. Bibl. v. Friesl., II. blz. 838.

—— Zie ook op *Haemstede*.

FENACOLIUS (JOH.), Pred. te Maassluis.
Zie: *Mornay (Ph. de)*.

FEREIRA (CHR.), Jezuiet.
Zie: *Brieven* van Japonien.

FERIS (A. DE), Kath. Priester.
Cort Begryp des levens Vanden Heylighen Casimirus Prince van Polen. Door... Antwerpen, J. Woons. 1693. in-12°. 118 blz. (B. B. B.)

Met gravure van A. Goetiers, opdracht en approbatie.

FERNANDEZ (ANT.), 1565—1642. Jezuiet.
Copye Van den brief van... Oversten van de residentien die de Societeyt Jesus is hebbende in 't Keyserrijck van Aethiopien, gheschreuen binnen de stadt Dancas, hoff van den Keyser der Abyssinen, den 11. Junij 1626. van de onthalinghe die den Keyser ghedaen heeft aen den Catholijcken Patriarch, ende van de bekeeringhe van 't selve Rijck tot het Catholijck Roomsch ghelooue. Antwerpen, H. Aertssens. 1628. in-8°. 14 blz. (B. U. G.)

Laatste blz.: «De Spaensche Copie was gedruckt in Madrid, by de weduwe van Louwijs Sanchez. 1627». — Oorspr.: *Copia de una del Padre A. Fernandez.. escrita en Dancas Corte del Emperador de los Alexinos en 11 de Junio de 626 a su Procurador.. del recibimiento que aquel Emperador hizo al Patriarca Catolico, y de la reduccion de aquel Imperio a la Iglesia Romana.* Madrid, por la vidua de L. Sanches. 1627. in-fol°.

FEURING (J. J.).
Alphabetisch Register der Hervormde en andere Protestantsche Gemeenten in het Koningrijk der Nederlanden en die der Overzeesche bezittingen; met aanwijzing van het beroepingsregt, getal zielen en ledematen, mitsgaders der leeraren en derzelver tractementen uit 's Rijks kas, alsmede der Kerkelijke ressorten van elk derzelve.. Tweede vermeerderde uitgave. 's Gravenhage, K. Führi. 1839. in-8°. (B. U. L.)

De 1e dr.: 's Gravenhage. 1830. in-8°. (K. B.)

F. G. S. en F. G. S. B.
Zie: *Beghinsel* en *Historie*.

F. G. V. [d. i. F. G. Ullens.]
Zie: *Chronykje* (Antwerpsch).

FIGUEREN (Waerachtighe ende levende) van de H. Martelaers van Gorcvm. Met een cort verhael van hen leven eñ sterven. S'hertoghenbossche, A. Scheffer. 1623. in-8°. (XXIV) en 88 blz. (K. B.)

Met de gegraveerde portretten van 15 martelaars; de tekst is ontleend aan *Estius*. Met opdracht van den schr. J. Boener. Lat. uitgave: *Verae ad vivum effigies BB. martyrvm Gorcomiensivm, qui Brielae.. obiere mortem..*

Sylvae - Dvcis, typis A. Schefferi... 1623. in-8°. In hetzelfde jaar 1623. twee lat. uitgaven bij denzelfden, de laatste zeer vermeerderd. Zie *v. Someren, Catal. portretten*, blz. 160 en 161.

FLACIUS ILLYRICUS (M.).

Catalogvs ofte Naem-Register der Getuygen der Waerheyt, de welcke voor onse eeuwe de Oppermacht vande Roomsche Pausen, de verscheyden superstitien, dwalingen ende bedriegerijen des Pausdoms hebben tegen gesproken. Eerst beschreven... door M. Flaccum Illyricum. Ende naer verscheydenmael verbetert... en in XX. Boecken verdeelt, door S. G. S... meest overgeset door Marcum Boerave.. Die achter bij gevoegt heeft een Register vande achtervolginghe der Roomsche Bisschoppen, ende haere voornaemste wercken en geschiedenissen. Item een generael Register des geheelen wercks. Hoorn, M. Gerbrantss (*Is. Willemsz.*) Dl. I. 1633. Dl. II. 1632. Met Privilegie voor XV Jaeren. in-fol°. 2 dln. (XXIV) en 706; (II), 488, 90 en (26) blz. (K. B.)

Met gegrav. titelpr., privilege gedagt. 8 Maart 1628, opdracht v. d. drukker, voorreden van schr. en vert., approbatie der Theol. fac. te Leiden gedagt. 8 Maart 1628 en schrijven van S. G. S. Achter Dl. II een *Aenhanghsel*, waarna 2 registers. S. G. S. is *Simon Goulart*. Pred. te Geneve, die in 1597 te Lyon een herdruk van den *Catalogus testium veritatis* van Flacius Illyricus bezorgde. Vroegere dr.: Basileae, J. Oporinus. 1556.; Argentinae [aan 't slot: Basileae, J. Oporinus]. 1562. Het werk is door *Goulart* geheel omgewerkt en veranderd. De holl. vert. werd bezorgd naar den 2e dr. (Genève, 1608) van de uitgave van *Goulart*.

FLAD (J. M.).
Zie: *Waldmeier (T.)*.

FLEMING (R.), gest. 1716. Eng. pred. te Leiden, Amsterdam en ten laatste te Londen.

Sleutel tot de openbaaringe, of verhandeling over De opkomst en den val des Pausdoms; in zich behelzende voorzeggingen aangaande de omwendtelingen in Frankrijk; het lot van deszelfs Koning; het verval der pauslyke magt; tevens met de lotgevallen der omgelegene volken; den ondergang van het Muhammedaandom; de bekeering der Jooden; de herstelling en voleinding aller dingen; e. z. v. Uitgegeven met het begin des jaars 1701... Uit het Engelsch. Amsterdam, J. Allart. 1794. in-8°. (B. U. A.)

Met titelprent door M. Zurcher gegraveerd, en voorbericht van den vertaler. Oorspr.: *Rise and Fall op Papacy* etc. (in: *Discourses on several subjects*. Londen. 1701. in-8°.) Herdr. als: *Apocalyptical Key*. 1793. in-8°. latere dr. weder als: *Rise and Fall of Papacy*, 1848, 1849, 1850.

FLEURY (CL.), 1640—1723. Biechtvader van Lodewijk XV.

Aenmerkenswaerdige Geschiedenissen, Getrokken uyt de geleerde Kerkelyke Histori Gemaakt door.. Met korte Bemerkingen doormengd: Toegepast aen de Hollandsche Katholyke kerk; Als mede Slaende op de verschillen van dese Tyden... Amsterdam, N. Potgieter. 1724. in-8°. (B. K. A.)

Met voorrede en register. De groote *Histoire ecclésiastique depuis la naissance de J. C.*, door pater Fabre voortgezet, was het eerst in 1691 te Parijs verschenen en werd herhaaldelijk herdrukt. Zie de volgende titels.

Kerkelyke Geschiedenissen, waar in getoond worden De aanmerkelijkste zaken, die in de Kerke... tot kort voor de tyden der Hervorminge, zijn voorgevallen ... beschreven, Door... En kortelijk in de Nederduitsche tale vervat... Amsterdam, R. en G. Wetstein. 1726. in-8°. 2 dln. (B. K. A.)

Kerkelyke geschiedenissen... tot kort voor de tyden der Hervorminge.. kortelyk in de Nederduitsche tale vervat. Middelburg, P. Gillissen. 1758. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Kort-begryp der Kerkelyke Historie van.. Fleury.. Inhoudende alle de merkweerdigste Geschiedenissen, betrekkelyk tot de Kerke, sedert des zelfs Instelling... Brugge, Fr. van Eeck. 1787—1789. Met Goedkeuring. in-8°. 16 dln. (K. B. B.)

Met voorbericht; in Dl. XVI de tafel.

FLIER (A. VAN DER), geb. 1835. Pred. te Bunschoten, Broek, Zwartsluis, Harlingen.

Specimen historico-theologicum de Johanne Coccejo anti-scholastico... Trajecti ad Rhenum, Kemink et filius. 1859. in-8°. (K. B.)

FLIER (G. J. VAN DER), geb. 1841. Pred. te Eemnes binnen, Heemstede, Delft, den Haag.

Het Darbisme, geschetst en beoordeeld.. Dordrecht, C. Morks Jzn. 1878. in-8°. (K. B.)

Hiertegen verschenen H. C. Voorhoeve's «*Brieven over dr. v. d. Flier's Darbisme*»; door Dr. v. d. Flier beantwoord met: *Het Darbisme geoordeeld door de H. Schrift en de geschiedenis.* (*Tevens in antwoord op de «Brieven» enz. van H. C. Voorhoeve Jz.*) 's Grav., W. A. Beschoor. 1879. in-8°. (K. B.), wat eigenlijk een vermeerderde en omgewerkte herdruk van het eerstgenoemd geschrift is.

—— Zie ook op: *Geloofsgetuigen.*

FLORENTIUS LEYDANUS (Fl. van Oyen), geb. te Leiden, gest. 1595 te Mechelen, Minderbroeder.

*Historia passionis novorum in Germaniae Inferioris provincia constantissimorum Martyrum Ordinis Sancti Francisci ex Observantia: a.. ejusdem Provinciae Ministro collecta; sicut ab eis accepit, qui sanctissimorum Fratrum martyrio adfuerunt, et propriis oculis ad finem usque conspexerunt. Cui accedit enarratio martyrii aliorum quorumdam ejusdem Ordinis Religiosorum in partibus Galliarum pro fide Christi occisorum. Ingolstadii, W. Ederus. 1592. in-12°. 95 blz.

Servais Dirks, blz. 118. De 1e dr. te Napels, waarschijnlijk 1581.

FLORIS (G.).

Verhaal van enige Voorvallen Betreffende den E. Domine Eppo Boterman en de Collesianten: en Gerrit en Jacob Floris. Door .. Groningen, L. Groenewout. 1735. in-8°. (B. D. A.)

Met approbatie v. d. theol. fac. te Groningen.

Het Verhaal van enige Voorvallen Betreffende de E. Dom. Botterman en de Collegianten, en Gerrit en Jacob Floris. Opgehelderd door enige Aanmerkingen op de Bekendmaking van Dom. Eppo Botterman, die openbaar aangeplakt is. Door... Groningen, L. Groenewout en H. Spoormaker. 1735. in-8°. (B. D. A.)

Met approbatie der theol. fac. te Groningen. Tegen de beide boekjes van G. Floris schreef E. Botterman: *Het ware afbeeldzel Van een Collegiant.* Leeuwarden, P. Koumans. (1735.) in-8°. dat weder verschillende tegenschriften uitlokte.

FOCKENS (H. F. T.), Pred. te Twijzel en Koten.

J. H. van der Palm, Als Bijbel-Uitlegger, Redenaar en Schrijver gekenschetst.. Leiden, D. du Mortier en zoon. 1841. in-8°. (K. B.)

*De nagedachtenis van Lucas Fockens, in leven oudsten predikant van Nederland. Uit nagelaten brieven en andere geschriften, verlevendigd voor zijne vrienden. Franeker, E. Ippius Fockens. 1854—55. in-8°. 11 afl.

Brinkman, *Naamlijst.* 1854. blz. 33. 1855. blz. 32.

FORMA inquisitionis Hispanicae instituta in inferiori Germania Anno 1550. Impressum Magdeburgae per Michaelem Lottherum. 4 Octobris. Anno 1550. kl. in-8°. 30 blz. ongenummerd. (K. B.)

Inhoud: *Epistola pii cuiusdam viri scripta ex celebri Vrbe inferioris Germaniae*, *de Hispanica inquisitione.* Gedagteekend: *Die 16. Augusti. Anno 1550* (blz. 3—6); *Instructio pro inquisitoribus.* Het onderschrift luidt: *Signatum Charles et subscriptum*, *sic ordinatum per suam Maiestatem Bruxellis ultima die Maij*, *Anno 1550 et signatum Vorreken.* (blz. 7—19); *Quaestiones de quibus inquisitores in inferiori Germania*, *Christianos examinant* (blz. 18—29).

FORMEY (J. H. S.), Hoogleeraar te Berlijn.

Kort begrip der Kerkelijke Historie. Uit het Fransch vertaald, en met eenige aantekeningen vermeerderd door J. De La Fontaine. 's Gravenhaage, Wed. O. v. Thol en zoon. 1763—65. in-12°. 2 dln. (K. B.)

2e dr.: Utrecht. 1778. in-8°. 2 dln. (B. W. L.)
Oorspr.: *Abrégée de l'histoire ecclésiastique par Formey.* Amsterdam. 1763. in-12°. 2 dln. De schr. had bij het vervaardigen van dit boek zich

bediend van het *Historiae Ecclesiasticae Compendium .. auctore J. A. Turretino* (*Geneve, 1734*), terwijl zijne aanteekeningen ontleend zijn aan *P. E. Jablonski, Institutiones Historiae Christianae antiquioris* en *Institutiones Historiae Christianae recentioris.* (Frankf. a/d Oder, 1754 en 1756.)

FÖRSTER (H.), Vorstbisschop van Breslau.
Kardinaal en Vorstbisschop Melchior van Diepenbrock. Een beeld zijns levens, door ... Naar de tweede uitgave uit het Hoogduitsch. Terborgh, R. T. Daamen. 1861. in-8°. (B. K. A.)

Met voorrede v. d. vert., onderteekend: N. V. Oorspr.: *Cardinal und Fürstbischof Melchior von Diepenbrock. Ein Lebensbild. Von seinem Nachfolger auf dem bischöfl. Stuhle.* Breslau. 1859. in-8°.

FORTGENS (M.).
Zie: *Verhaal* der Onderhandeling.

FOVEL (G. M.), geb. 1816. Priester.
*De heilige Martelaars van Gorcum. Kort en getrouw verhaal van al wat zij voor het H. Geloof ter dood toe geleden hebben. Gent, J. B. D. Hemelsoet. 1865. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 49.

FOX (G.).
Zie: *Werf* (*J. R. v. d.*).

FRANCISCUS (De Heilige) van Hieronymo van het gezelschap van Jezus Missionaris van Napels, Levensschets en Novene. Brussel, H. Goemaere. (1867.) in-8°. (B. B. B.)

FRANQUINET (G. D.), geb. 1826. Provinciaal Archivaris van Limburg.
Beredeneerde Inventaris der Oorkonden en Bescheiden van de abdij Kloosterrade en van de adellijke vrouwenkloosters Marienthal en Sinnich, berustende op 't provinciaal Archief van Limburg. Uitgegeven op last der Provinciale Staten en bewerkt door... Maastricht, Ch. Hollman. 1869. in-8°. (K. B.)

Dl. I van: *Beredeneerde Inventaris der Oorkonden en Bescheiden, berustende op 't provinciaal Archief van Limburg.* Uitgegeven op last der Provinciale Staten.

Beredeneerde Inventaris der Oorkonden en Bescheiden van het Kapittel van O. L. Vrouwekerk te Maastricht, berustende op het provinciaal Archief van Limburg. Uitgegeven op last der Provinciale Staten en bewerkt door ... Maastricht, Ch. Hollman. 1870. in-8°. Dl. I. (K. B.)

Dl. II van: *Beredeneerde Inventaris der Oorkonden en Bescheiden berustende op 't provinciaal Archief van Limburg.*

FRAYE (L. DE).
Zie: *Cepari.*

FREDERICK Hendrick .. Prince van Orangien *enz*... [*Publikatie tot strenge handhaving van de plakkaten tegen de Katholieken, inzonderheid van dat van 30 Aug. 1641; gedagt. 18 Dec. 1642.*] *Onderaan:* 's Graven-hage, Wed. ende Erfgen. van .. H. Jsz. van Wouw. 1642. in plano. (K. B.)

In: *Gr. Placcaatb.*, I. 226.

FREDERIK HENDRIK (Prins).
Copye van Seeckeren Missive van... Ghesonden aende Magistraet der Stadt van der Goude. Mitsgaders, Seeckere Acte vande President ende Raden over Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt: Teghen de vergaderinghen der Remonstrants-gesinde. Hier by is ghevoecht de laetste Publicatie by die van Amstelredam ghedaen teghen de selve Remonstrants-ghesinde.. *z. adres.* 1626. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Het laatste afzonderlijk. Zie: *Extract uyttet Register.* Herdruk: *Missive des.. Frederick Hendrick* enz... *Als oock de Missiven der.. Staten van Hollandt.. den 18 Julij Anno 1626 ende den 20 May Anno 1627.* z. adres. (Haarlem, A. Rooman. 1627.) in-4°. 16 blz. (K. B.)

FREMAUT (B.), gest. 1722. Minderbroeder-recollect.
Den geestelicken Palm-boom In Elke Maent nieuwe Vruchten gevende; oft Generale Legende Vande Levens der Heyligen, Saligen, Dienaers ende Dienaressen Godts, Uyt de Dry-vuldige Orden vanden H... Franciscus, Bestaende in Twaelf Boecken.. Beschreven.. door.. Ghendt, Dl. I. II. IV—VI: J. Danckaert, Dl. III: M. Graet, Dl. VII: L. de Clerck, Dl.

VIII en IX: M. vander Ween, Dl. X: F. H. vander Ween, Dl. XI en XII: F. en D. vander Ween. 1693—1720. in-4°. 12 dln. (B. B. B.)

Elk deel loopt over een maand en heeft een gravure, meestal geteekend: P. Bouttats. De deelen hebben elk opdracht, voorrede en approbatien. Latere zeer vermeerderde dr.: *De Seraphiensche Palmboom, of Levens van de Heilige en Vermaerde Mannen en Vrouwen uit de dry Orden van den H. Franciscus. Uitgegeven en vermeerderd met de levensschetsen der Heiligen en Geluksaligen die na de dood des schryvers in het getydenboek geplaetst zyn. door de Minderbroeders Recollecten van de Provincie van S. Joseph in België.* Sint-Truiden, Van West-Pluymers. 1861—1872. in-8°. 12 dln. uitgegeven door pater *L. Vanden Berck.* Van de verzameling van Fremaut zagen afzonderlijk het licht: *De Levens van .. J. Capistranus, Ende .. Paschalis Baylon.* in-8°. en *Leven van de Heilige Margareta van Cortona door ... verbeterd door J. H.* ' ' (Hulpiau) *priester.* Gent, J. B. Rousseau. 1852. in-8°. Vergel. het volgende.

Beschryving der Marteldood van .. N. Pieck en zyne medegezellen, Martelaren van Gorcum, volgens ... Op nieuws uitgegeven en vermeerderd door .. L. van den Berk. Minderbroeder - Recollect. Gevolgd van eene levensschets van Pontus Heuterus, ooggetuige der gemelde marteldood, met het Gedicht dat hy over dezelve gemaekt heeft. Sint-Truiden, Vanwest-Pluymers. 1866. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie en voorwoord. 't Oorspr. van Fremaut schijnt niet afzonderlijk uitgekomen, het was wellicht een deel van den *Geestelicken Palmboom*, zie 't voorgaande.

FREMAUTIUS (P.), gest. 1661. Fransch pred. te Keulen, later te Emden.

Een tractaet nopende de Reformatie van de kerke Aenwysende den aenvang, voortgang, ende afgang des Pausdoms. Neffens de onderdrukkinge van Gods Gemeinte, hare verlossinge, ende schuldige dankbaerheyt .. Eerst uyt gegeven in de France spraeke door ... ende nu door hem in Neerlants overgeset. Embden, D. Hendriks van Borckum. Syn ook te koop t' Amsterdam by A. Meynars. 1658. in-8°. (X), 706 en (4) blz. (K. B.)

Aan de keerzijde v. d. tit. een zesregelig gedicht van A. V. D. B. (Arent vanden Bussche), daarna de opdracht, een lat. gedicht van J. P. Hez. en een holl. van A. v. d. Bussche. — Het fr. oorspr. was onder den tit.: *Traité de la réformation et délivrance de l'Eglise de la servitude de Rome* in 1657 gedrukt.

FRICK (J.).
Zie: *Seckendorf (V. L. a).*

FRIEDMANN (E.).

De Jezuiten en hun gedrag jegens geestelijke en wereldlijke Regenten, uit hunne eigene werken en die der geloofwaardigste geschied-schrijvers opgemaakt; naar het Hoogduitsch van .. Amsterdam, J. C. van Kesteren. 1826. in-8°. (K. B. B.)

Met voorbericht. — Oorspr.: *Die Jesuiten und ihr Benehmen gegen geistl. u. weltl. Regenten.* Grimma. 1825. in-8°.

FRIEDRICH (J.), Hoogleeraar te München.

Dagboek gehouden tijdens het Vatikaansche Concilie, .. Uit het Hoogduitsch vertaald door G. P. Kits van Heyningen .. Met medewerking van J. Jongeneel .. Leeuwarden, A. Akkeringa. 1873. in-8°. (B. U. U.)

Met voorrede van den vert. — Oorspr.: *Tagebuch. Während des Vaticanischen Concils geführt.* Nördlingen. 1871. in-8°.; 2e dr. 1873. in-8°.

FRIZON (N.), Jezuiet.

'Leven van Joannes Berchmans, van de soc. Jesu. Uit het fransch vertaald. Gent, Rousseau. (1840?) in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 53. Herdr.: 1845. zelfde adres. — Oorspr.: *La Vie de Jean Berchmans* ... Nancy. 1706. in-8°. Herhaaldelijk herdrukt.

FRUYTIER (J.), 1659—1731. Pred. te Aardenburg, Dirksland, Vlissingen en Rotterdam.

Sions Worstelingen of historische Samenspraken Over de Verscheide en zeer bittere wederwaardigheden van Christus Kerke, Met openbare en verborgene vyanden I. In de Reformatie. II. Ten tyde der Remonstranten. III. In deze onze dagen ... Rotterdam, J. v. Doesburg. 1715. in-8°. (B. L. L.)

Met opdracht v. d. schr. aan zijne vrouw en kinderen, met voorrede en bladwijzer.

FRUYTIERS (J.), Requestmeester van prins Willem I.
Zie: *Eusebius Philadelphus.*

FRYDAL (F. K.), 1815—1875. Minderbroeder.

*Geschiedenis der Twee Honderd en vijf Martelaers van Japan zalig verklaard.. op 7 July 1867; Door.. Gent, J. B. D. Hemelsoet. 1867. in-8°.

Servais Dirks, blz. 413.

*Leven van de Heilige Maria-Francisca der vyf Wonden van.. J. C. Maagd der Derde-Orde van den H. Franciscus, Heilig verklaard... op 29 Juny 1867. Getrokken uit de akten der Zaligverklaring, door... Gent, Hemelsoet. 1867. in-8°.

Servais Dirks, blz. 413.

FURMERIUS (B.), 1542—1616. Geschiedschrijver van Friesland.
Zie: *Beka.*

F. V. O. C. S.
Zie: *Leven v. Anna de Torres.*

FIJNE (PASCHIER DE).
Zie: *Verhael* van het eerste Begin.

G.

GABBEMA (S. ABBES), 1628—1688. Kroniekschrijver van Friesland.

Leevens Bescrijvingen van Sint Willibrord, Sint Bonifaas, Sint Aalberyk. Eerste verkondigers des Christengeloofs in Nederduitsland. Beschreeven van... Met koopere plaaten voorsien. Tot Gouda, L. Cloppenburg. 1703. in-8°. (K. B.)

Tusschen de levens van Bonifacius en Aalberyk is dat van den h. Gregorius, den opvolger van Bonifacius, ingevoegd. Dit boekske bevat een zestiental gravures, voorstellingen uit het leven van Willebrord en Bonifacius, «in prent verbeeld door Jacobus Matham.» Het komt voor achter: *Nederlandse Watervloeden of Naukeurige beschrijvinge van alle Watervloeden voorgevallen in Holland*, enz ... *Beschreeven van S. A. Gabbema.. Hier agter sijn bygevoegt de leevens van Willibrord en Bonifaas*... Gouda, L. Cloppenburg. 1703. in-8°. (K. B.) De levens hebben afz. tit., pagineering en signatuur. Het boek van G. werd herdrukt als: *S. A. Gabbema. Naeuwkeurige Beschryvinge der gedenkwaerdigste Watervloeden... Hier zyn agter by gevoegt de levens, der eerste Christen-Geloofs Verkondigers in Nederland*... 's Gravenhage, E. Boucquet. 1718. in-8°. Hier achter de herdruk der levens evenzeer met nieuwen titel enz.: *Korte Levens Beschryvinge der eerste verkondigers des Christen Geloofs In Nederduytsland... Met koopere plaaten verciert.* 's Gravenhage, E. Boucquet. 1718. in-8°. (K. B.)

GALLE (FR.).
Zie: *Leven*.. van.. Ph. Melanchthon.

GALLOIS (L.).
Zie: *Llorente.*

GAMMA DER VINEN.
Bloemlezing. Geschiedkundige minder algemeen bekende bijzonderheden, betrekkelijk de nationale Synode te Dordrecht, gehouden in de jaren 1618 en 1619... Verzameld en bewerkt.. door.. Gron., M. Smit. 1835. in-12°. (B. R. A.)

Met voor- en narede. Door *A. J. Lieuwes.*

GASPAR BERSE of de Nederlandsche Franciscus Xaverius. Eene bijdrage tot de geschiedenis der Sociëteit van Jezus in Indië van 1546—1553. Door W. v. N. Rotterdam, G. W. van Belle. 1870. in-8°. (K. B.)

Met portret. Door W. van Nieuwenhoff. S. J.

GASSMAN (J.).
*Twaalf geloofshelden der christelijke. kerk in de zes eerste eeuwen. Utrecht, C. van der Post Jr., 1855. in-8°.

Brinkman, Naamlijst. 1855. blz. 33.

GAUCHERET (J. F.).
Zie: *Historie* van de.. maget.. Maria.

GAUTIER, fransch predikant.
Zie: *Klagten.*

GAVIN (Ant), geb. te Saragossa c. 1680 was eerst kath. priester in Spanje, ging later naar Engeland, werd protestant en predikant in Engeland en Ierland.

Historie van de bedriegeryen der Priesters, en Monniken in Spanjen... Uyt het Frans vertaalt door J. School-

houder. Amst., J. Wolffers. (Dl. II en III: A. Strander.) 1727—1728. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Dl. I heeft een opdracht van den vert. aan twee Haagsche predikanten, een van den schr. aan de prinses van Wales, en een voorrede van den schr.; Dl. II heeft een opdracht van den vert. aan Jan Rochus van Til, van den schr. aan Lord Carteret, en een bericht aan den lezer; Dl. III is door den schr. opgedragen aan den primaat van Ierland. en heeft ook een voorrede. Elk deel is versierd met acht gravures zonder naam van graveur. Onder het gegraveerd wapen boven de opdracht van den vert. Deel II leest men: *J. C. Philips inv. et fecit 1727*. — De inhoud heeft niet alleen betrekking op Spanje; het grootste gedeelte van Deel II bv. is aan de geschiedenis van de pausen gewijd. Het engelsche werk in 1726 verschenen o. d. tit.: *A master Key to Popery*. in-12°. 3 dln. is volgens *Quérard*, *La France littéraire* de vertaling van *Histoire des tromperies des prêtres et des moines*. Rott. 1708. in-8°. onder den pseudoniem: *Emiliane* gedrukt.

Van die engelsche bewerking zag een fransche vertaling het licht als: *Passe-partout de l'église romaine ou histoire des tromperies des prêtres et des moines en Espagne, trad. de l'anglais*. Londres, Stephens (Amsterdam). in-12°. De ongenoemde vertaler was Fr. M. Janiçon, geb. te Parijs 1670, gest. in den Haag 1734. Ook een duitsche vertaling werd gedrukt n.l.: *A. Gavin und M. G. d'Emiliane, Le passe-partout de l'église romaine: Der Dietrich, dessen sich die römische Kirche anstatt der Schlüssel Petri bedient oder die Betrügereien der Pfaffen und Mönche in Spanien und Italien, ihre Liebschaften etc.* Cöln, 1727—1728. in-8°. 5 dln., van welke de laatste twee het werk van d'Emiliane uitmaken. Hierbij behoort nog een zesde deel, dat volgens *Graesse* gewoonlijk ontbreekt: *Die Jesuiten und Mönche beij guter Laune. Als der sechste und letzte Theil des... Passe-partout...* Cöln, 1738.

GEBAUER.

*Legende van den H. Engelbertus. Koln (*sic*). 1818. in-18°.

Bibl. Adversaria, V. 274.

GEBEURTENISSEN (De) van het jaar 1853. Bijdrage tot de geschiedenis van land en kerk. Waarin zijn opgenomen alle de merkwaardigste voorvallen, benevens verscheidene authentieke stukken, op de gebeurtenissen betrekking hebbende. Door een Vriend van Oranje en Nederland. Gorinchem, C. de Wolff Dz. 1854. in-8°. (B. L. L.)

Door J. L. Bernhardi.

GEBOD van den Koning van Vrankryk. Waar by de Predikanten van de Gereformeerde Godsdienst werd verboden, eenige Rooms-Catholijken in hunne Kerken te dulden, of Belijdenis van de Gereformeerde Godsdienst te laten doen. Neffens een wijdloopige Brief over den tegenwoordigen Staat der Gereformeerde Kerken in Vrankryk. Amsterdam, Cl. Schaft. 1683. in-12°. 72 blz. (B. Th. L.)

Het 2e st., de brief (bl. 11—72), is wellicht de vert. van: *Lettre sur l'état présent des églises réformées de France.*. Au Désert, P. Le Sincère. 1683. in-12°. Zie *Cat. de l'Histoire de France*, V. p. 706 n°. 472.

*GEDENKBOEK der Willemskerk te Batavia. Batavia. Parapattan. 1840. in-8°.

M. Nijhoff, *Catal.* 203, n°. 1484.

GEDENKBOEK voor de Lutherschen in Nederland, betrekkelijk het derde eeuwfeest der Kerkhervorming (Gevierd den 2den November 1817). Amsterdam, J. H. Möeleman. 1819. in-8°. (K. B.)

Behalve een korte levensschets van Luther bevat dit boek een opgaaf hoe in de verschillende Luthersche en Hersteld Luthersche gemeenten in Nederland het derde eeuwfeest der hervorming gevierd werd.

GEDENKSCHRIFT der vestiging van de Hervormde Godsdienst in Friesland, 31 Maart 1580. Uitgegeven op het derde eeuwfeest namens het Comité door H. J. G. Greebe. Leeuwarden, H. Kuipers. 1880. in-8°. (B. U. L.)

Met voorrede en aanhangsel.

GEDENKSCHRIFT van de viering van het 250-jarig bestaan der Remonstrantsche Broederschap, te Rotterdam op 1 en 2 Junij 1869. Rotterdam, M. Wijt en zonen. 1869. in-8°. (K. B.)

Met plaat. Inhoud: Verslag van de gedachtenisviering door H. N. van Teutem; Gedenkrede met aanteekeningen door J. Tideman.

GEDENKSCHRIFTEN. Der Maatschappij van Zendelingschap, tot voordplanting van het Evangelij in heidensche landen, opgericht binnen London, in Herfstmaand.. 1795. Benevens eenige daar toe betrekkelijke Leerredenen. Uit het engelsch ver-

taald, door M. van Werkhoven.. Dordrecht, A. Blussé en zoon. 1798—1804. in 8°. 5 dln. (K. B. B.)

Met voorbericht en door H. Roosing gegrav. portret.

GEDENKSCHRIFTEN (De) over het leven, de schriften en het kerkelijk standpunt van Dr. John Owen, met welgelijkend portret. Uit het engelsch vertaald. Met eene voorrede van... J. W. Felix.. Heeg, H. Bokma. 1857. (B. L.)

J. Owen, 1616—1683, was predikant te Londen. — Het boek is bewerkt naar het geschrift van W. Orme: *Memoirs of the Life, Writings and Religious Connexions of John Owen.* London. 1820. in-8°.; 2d. ed., 1842. in-8°.

GEDENKSCHRIFTEN van het Nederlandsch Zendeling-genootschap... Rotterdam. Dl. I.: N. Cornel, Dl. II.: Cornel en van Baalen. 1801—1805. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met door G. Kitsen gegr. titelvignet, daartegenover een berijmde verklaring van J. V. E. Met een uitslaande kaart.

GEDEPUTEERDE (Die) der Stadt Groningen ende Ommelanden doen te weten *enz.* [*Tegen de uitoefening van den Kath. godsdienst, 6 Mei 1609.*] By J. vanden Rade. [*Groningen.*] *z. j.* (1609.) in-fol°. een blad. (K. B.)

GEER (B. R. DE), Hoogl. te Franeker.

Verhandeling Over het zedelijk karakter der voornaamste Hervormers in de zestiende eeuw, en den invloed, welke (*sic*) derzelver zedelijke grondbeginsels op hetgene zij ondernomen en verrigt hebben, heeft (*sic*) uitgeoefend. 's Gravenhage, de Erven J. Thierry en C. Mensing en Zn. 1831. in-8°.

In: *Nieuwe Verhandelingen van het genootschap tot verdediging van de Christel. godsdienst.*

GEER TOT OUDEGEIN (JHR. J. J. DE).
Zie: *Archieven.*

GEESINK (G. H. J. W. J.), Doleerend Pred. te Rotterdam.

Gerard Zerbolt van Zutfen. Academisch proefschrift... Amsterdam, (C. A. J. Geesink). 1879. in-8°. (K. B.)

Met Bijlagen.

Calvinisten in Holland, door.. Franciscus Junius (1545—1602.) — Petrus Plancius (1552—1622). — Cornelis Geselius (1583—1614). — De doleerende Kerk van Rotterdam (1611—1618). Rotterdam, J. H. Dunk. 1887. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, voorrede en drie bijlagen.

GEHEIMEN (De allergeheimste) der Jezuiten Vervat in verscheide oorspronkelyke stukken. Amsterdam, S. Schouten. 1727. in-8°. (B. U. L.)

Met voorbericht.

GEHLE (H.).

Disputatio historico-theologica, de Bedae Venerabilis presbyteri Anglo-Saxonis, vita et scriptis.. Lugduni-Batavorum, J. G. la Lau... 1838. in-8°. (K. B.)

GELDER (A. H. VAN).
Zie: *Naamlijst* der Remonstr. Prof.

GELDORPIUS (H.).
Zie: *Divisio.*

*GELOOFSBELIJDERS (De), of levens van Vlaemsche priesters die tijdens de Fransche omwenteling vervolging hebben onderstaan voor het geloof. Poperinge, Duclos-Visage. 1862. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 50.

GELOOFSBEPROEVING en geloofskracht bij christelijke martelaressen. (Niet in den Handel.) Amsterdam, P. N. v. Kampen. 1858. in-8°. (B. D. A.)

Met een lithogr. Gesch. v. eenige martelaressen aan van Braght ontleend.

GELOOFSGETUIGEN. Galerij van christelijke vrouwen van de eerste eeuwen des Christendoms tot op onzen tijd onder medewerking van B. J. Adriani, Anna, Dr. A. W. Bronsveld, Christine, Dr. G. J. van der Flier, J. P. Hasebroek, Dr. Ph. J. Hoedemaker, G. A. Hoog, P. Huet, Johanna, S. S. de Koe, Mevr. Koorders Boeke, J. Ph. van der Land, T. M. Looman, Mr. P. Lijndrajer,

J. G. D. Martens, P. J. Moeton, J. H. L. Roozemeijer, C. S. Adama van Scheltema, E. César Segers, Trijfosa, J. P. G. Westhoff, E. F. H. Wolf en anderen .. Amsterdam, Höveker en zoon. 1879—1880. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Dl. I van de eerste christeneeuwen tot de Hervorming; Dl. II, 16de en 17de eeuw; Dl. III, 18de en 19de eeuw.

GELUWE (AERN. V.), 1604—1675.

Eerste (tot derde) deel over den onverwachten val van het nieuw-ghereformeerde Babylon. Door de klaere ontledinghe van dry verscheyden nieuw-ghereformeerde martelaers boecken. Antwerpen, J. Cnobbaert. 1656. in-4°. (LIV) en 426 blz. (K. B.)

Met tal van gravures zonder vermelding van den teekenaar of graveur. Boven de prent tegenover den titel der eerste afdeeling (iedere afdeeling heeft een afzonderlijken titel) leest men: *Afbeeldinge over de ontledinge van dry gereformeerde Martelaers boecken. Het eersten is gedruckt tot Dordrecht int Jaer 1608. Het tweeden tot Amsterdam int Jaer 1634. Het derde oock tot Dordrecht int Jaer 1619. door Abram Melinius predikant in Ste. Antonus polder. Ende nu weder leydt door Arnout van Geluwe beweijsende dat d'eerste duysent Jaerge Martelaers niet gereformeert maer Rooms Catolijck gestorven sijn.*

Catalogve Ende vervolgh van alle de principaelste Reformatevrs ofte Voorloopers Des grooten Anti-Christ, *enz.* Ghendt... By M. Graet. 1663. in-4°. (XXVIII) en 80 blz. (B. U. G.)

Zie den uitvoerigen titel beschreven in deze Bibliografie op *Catalogve.* De daar voorkomende titel is ontleend aan de *Bibliogr. Gantoise* en mist dus den naam v. d. schr. Later bleek mij evenwel, dat van Geluwe de auteur is. Zijn naam komt wel niet o. d. titel voor, maar de voorrede is door hem onderteekend.

GELZER (H.), Hoogleeraar te Berlijn.

De Hervorming van M Luther, beschouwd en beoordeeld... In het Nederduitsch uitgegeven door P. Hofstede de Groot. 's Gravenhage, K. Führi. 1854. in-8°. (B. L. A.)

Het werk is meer dan een vertaling; de bewerker liet een en ander weg en voegde hier en daar wat aan den tekst toe en liet het werk van Gelzer door een overzicht van Luthers leven voorafgaan. Waarschijnlijk bewerking van: *Dr. Martin Luther der deutsche Reformator. In bildl. Darstellungen von G. König (und) in geschichtl. Umrissen von H. Gelzer.* Hamburg. 1851. in-8°.

GEMEENTE (De Hervormde) te Goes en hare leeraren in 1846; of vier gelegenheids leerredenen, door de laatsten voor de eerste in dat jaar uitgesproken. Benevens eene Naamlijst der Hervormde Predikanten te Goes sedert het begin der Hervorming tot het jaar 1847. Door J. ab Utrecht Dresselhuis.. Uitgegeven ten voordeele van de diakonie der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Goes. Goes, F. Kleeuwens en zoon. 1847. in-8°. (K. B.)

GEMPT (B. TE).

Zie: *Schmidt (C.).*

GENECHTEN (J. VAN), Pastoor te Brussel.

Zie: *Historie* v. h. mirak. beeld.

GENT (CAREL VAN).

Zie: *Beginsel (Het).*

GENTHE (F. W.).

*Het leven en werken van Dr. Martin Luther. Naar het Hoogduitsch bewerkt door J. B. Roll. Amsterdam, F. Reim. 1843—1845. in-8°. 12 afl.

Schleijer, Naamlijst. XI, 421, 461, XII, 3, 21, 28, 37, 45, 84, 109 en 156. — Oorspr.: *Leben und Wirken Dr. Mart. Luthers im Lichte unserer Zeit.* Leipzig. 1841—1842. in-4°.

GENTILLET (INN.), Fransch jurist.

Examen ende Proeve Des Conciliums van Trenten; Daer by... ghesien ende beproeft werdt, dat dit Concilium in veele Poincten ende Articulen reghel-recht contrarie is ende strijdet soo wel teghens d'oude Concilien ende Canones, als teghens d'Authoriteyt vande Con^{ke}. Ma^{t}. van Vranckrijcke. Verdeylt in vijf Boecken. Aen den Coninck van Navarre. Eerst in Fransois beschreuen... ende nv onlancx... overgheset, by W. V. N. Delf, By Harmansz. Schinckel.

1589. in-8°. 233 en (8) bladen (B. U. U.)

Vooraf de opdracht v. d. schr. aan den Koning van Navarre, aan 't eind registers. 't Werk van Gentillet was in 1586 in 't fransch en in 't latijn verschenen: *Examen concilii Tridentini.* Geneve, 1586. in-8°. Herdr. als *Concilii Tridentini historica relatio et nullitas.* Amberg. 1615. in-8°.; Gorkum. 1678. in-8°. Fransch: *Le bureau du concile de Trente, auquel est monstré qu'en plusieurs poincts iceluy concile est contraire aux anciens conciles et canons et à l'autorité du roy.* (Geneve.) 1586. in-8°. De vertaler is Jhr. Willem van Zuylen van Nijevelt.

GERARD (P. A. F.).

Over de invoering des Christendoms in Belgien. Brussel, Ferd. Claassen; Utrecht, Kemink en zoon. 1863. in-8°. (B. L. L.)

GERDES (D.), 1698—1765. Pred. te Wageningen. Hoogleeraar te Duisburg en te Groningen.

Introductio in historiam Evangelii seculo XVI. passim per Europam renovati doctrinaeque reformatae. Accedunt varia quibus ipsa historia illustratur, monumenta pietatis atque rei literariae... Groningae, H. Spandaw. 1744—49. in-4°. 3 dln. (K. B.)

Dl. I van dit uitnemend werk is opgedragen aan W. K. H. Friso en Dl. III aan Willem IV. Het is verrijkt met talrijke portretten zonder naam van graveur en enkele gravures in den tekst. Achter elk deel vindt men een index van de medegedeelde *monumenta*, van welke het op den titel van Dl. II en III heet: *Ut plurimum ex mss. erata.* Dl. II en III voeren den titel: *Historia Reformationis, sive Annales Evangelii saeculo XVI.. renovati* etc. Deel II behandelt: *res gestas per omnem Germaniam et Helvetiam ab A 1520 - 1530.;* Dl. III: *Reformationem Belgii usque ad A. 1558. itemque Sueciae et Daniae.* Voor zooverre het op ons vaderland betrekking heeft is Dl. III ook afzonderlijk verschenen o. d. tit.: *Origines ecclesiarum in Belgio reformatarum sive historia ecclesiastica Evangelii Seculo Decimo Sexto in Belgio renovati, doctrinaeque reformatae.. usque ad excessum Imperatoris Caroli quinti... Gron., H. Spandaw. 1749.* in-4°. Deze afzonderlijke druk heeft de opdracht, maar niet de voorrede van Dl. III, daarna van Dl. III blz. 1—276, dan de *Lemmata paragraphorum* en van de *Monumenta* N. I—XVII.

Scrinium antiquarium sive Miscellanea Groningana nova ad Historiam Reformationis ecclesiasticam praecipue spectantia. Inseruntur tractatus varii generis Epistolae. Orationes. Biographiae etsim sive nunquam antea editae, sive ita factae rariores ut pro ineditis haberi possint. Groningae, H. Spandaw; Bremen, G. W. Rump. 1748—1765. in-4°. 16 stukken, 8 dln. (K. B.)

Opgedragen aan de Kon. Akad. van wetenschappen te Berlijn, van welke Gerdes — wiens naam o. d. tit. niet vermeld is — lid was. Ieder deel heeft een inhoudsopgave en aan het einde van het laatste deel zijn twee uitvoerige registers. Hoogst belangrijke documenten en zeldzame boekjes zijn door den verzamelaar afgedrukt. In het Archief der Holl. Gemeente te Londen, hem voor geruimen tijd ten gebruike afgestaan, zooals hij in de voorrede mededeelt, vond hij stukken van prins Willem I, Marnix, Edm. Grindallus, M. Bucerus, P. Martyr, J. à Lasco, M. Micronius, J. Utenhovius, J. Calvin, Th. Beza, P. Dathenus, G. Wingius, H. Haemstede, Fr. Junius en anderen.

Historia motuum ecclesiasticorum in civitate Bremensi sub medium seculi XVI. ab a. 1547—1561 tempore Alberti Hardenbergii suscitatorum, quam ex authenticis eorum temporum monumentis cum impressis tum MSS fideliter exposuit:... Groningae et Bremae, H. Spandaw et G. W. Rump. 1756. in-4°. (B. U. G.)

Met gegrav. portret v. Hardenbergius tegenover den titel. Afzonderlijke uitgave van het eerste stuk in Tom. V. Pars I van het voorgaande.

Specimen Italiae Reformatae, sive observata quaedam ad historiam renati in Italia tempore Reformationis euangelii, una cum syllabo reformatorum Italorum. Lugd. Batav., J. Le Mair et C. van Hoogeveen Jun. 1765. in-4°. (K. B.)

Met gravure o. d. tit. en opdracht aan Prins Willem V. Toen dit boek het licht zag, was Gerdes reeds overleden. *E. Hollebeek* plaatste een voorrede voor het werk, waarin een levensschets van den schrijver gegeven en de lijst zijner werken ingevoegd is. De *Syllabus reformatorum* loopt van blz. 165—354.

—— Zie ook op *Schelhorn* (*J. G.*).

GERLACH (P.).

Zie: *Scheffer* (*J. G. de Hoop*).

GERLACUS (FR.), Kanunnik in de Abdij van Berne te Heeswijk.

De H. Kunera. Haar leven, hare

relekwieën, hare vereering en mirakelen, in het kort beschreven door... Kerkelijk goedgekeurd. 's Hertogenbosch, G. Mosmans. 1883. in-8°. (B. B. B.)

Met portret. De wereldlijke naam v. d. schr. is G. van den Elsen.

GERLACUS (J.).
Zie: *Leven* van Liedwy.

GEROBULUS (J.), gest. 1606. Pred. te Delft, Vlissingen, Harlingen, Deventer, Harderwijk, Utrecht.

Waerachtich verhael, Van den Staet der Gereformeerde Kercke, die den Sone Gods, binnen Vtrecht door 't Evangelium vergadert wert. Midsgaders van alle andere minder dingen, tot hulpe ende onderhoudinge van den selven Staet, aldaer gebruyckelijck ende in Train sijnde... Vtrecht, Jan Willemsz. van Rhenen.. An. 1603. in-8°. 116 blz. (K. B.)

In 't begin der 19de eeuw herdrukt zonder opgaaf v. drukker of jaar. (Utr., J. Altheer. 1812?) In 't ex. der K. B. (uit de Bibl. Reuvens) wordt in een aanteekening P. van Musschenbroek genoemd als degeen, die dezen herdruk bezorgde.

GERTH VAN WIJK JZ. (J. A.), geb. 1836. Pred. te Eemnes binnen, Kampen, Groningen, den Haag.

Specimen historico-theologicum, exhibens historiam ecclesiae Ultrajectinae Romano-Catholicae, male Jansenisticae dictae.. Trajecti ad Rhenum, L. E. Bosch et filii. 1859. in-8°. (K. B.)

GERVOSON (L.), Pastoor te Dadezeele.
Zie: *Begryp* (Kort) v. d. Hist. v. O. L. V.

*GESCHIEDENIS der christelijke kerk. Franeker, E. Ippius Fockens. 1853. in-12°.

Brinkman, *Naamlijst*. 1853. blz. 36 en 1854, blz. 37.

*GESCHIEDENIS der Christelijke Kerk, in de vroegste Eeuwen, tot op den tijd der Kruistogten. Met Platen. Haarlem, Erven F. Bohn. 1839. in-12°.

Schleijer, *Naamlijst*, XI, 49. — Door Prof. N. G. van Kampen. Zie *v. Doorninck*, *II. n°. 1356.*

GESCHIEDENIS der Christelijke Kerk in Nederland, in tafereelen, onder redactie van B. ter Haar,.. W. Moll,.. en E. B. Swalue.. Met medewerking van.. P. Hofstede de Groot, E. J. Diest Lorgion, F. J. Domela Nieuwenhuis, J. J. van Oosterzee, G. de Hoop Scheffer, P. J. Veth;.. J. G. R. Acquoy, J. M. Assink Calkoen, G. Paris, H. C. Rogge, J. Wiarda en H. ter Haar Bz. Met platen. Amsterdam, G. Portielje en zoon. 1864—1869. gr. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Bij Dl. II heeft E. B. Swalue opgehouden lid der redactie te zijn en is het aantal medewerkers vermeerderd met G. H. M. Delprat, A. C. Duker, J. Hartog, A. Kuyper, en H. C. Lohr. Het werk bevat elf platen, waarvan tien gravures van J. F. C. Reckleben en D. J. Sluyter naar teekeningen van V. Bing en B. Wijnveld Jr. en een steendruk.

GESCHIEDENIS der Christelijke Kerk, in Tafereelen. Bewerkt door N. Beets, J. Brave, P. Hofstede de Groot, B. ter Haar, N. C. Kist, W. Moll, F. J. Domela Nieuwenhuis, J. J. van Oosterzee, C. W. van der Pot, H. J. Royaards, J. Tideman en P. J. Veth. Met Platen. Amsterdam, G. Portielje. gr. in-8°. 5 dln. (K. B.)

Bij Dl. II behoorden N. Beets, J. Brave en J. Tideman niet meer tot de medewerkers, wier aantal was vermeerderd met E B. Swalue; bij Dl. III en IV komt J. Tideman weder onder de bewerkers voor, niet echter bij Dl. V.; H. J. Royaards werkt niet meer mede aan Dl. IV—V en E. B. Swalue aan Dl. IV. Het werk is versierd door tal van gravures van W. F. Wehmeijer, D. J. Sluijter, W. Steelink, J. B. T. v. E., F. Molenaar, C. L. v. Kesteren, J. F. C. Reckleben naar teekeningen of schilderijen van B. Wijnveld, V. Bing, J. F. P. Portielje, T. Hooiberg, H. v. Eyck, Lessing, Palamedes, Maes e. a. en een kaart van D. Veelwaard.

*GESCHIEDENIS der hervorming in Ierland, zooals zij beschreven is in brieven van graaf Roden aan eenen vriend en in andere oorspronkelijke geschriften. Amsterdam, H. Höveker. 1853. in-8°. met drie platen.

Brinkman, *Naamlijst*. 1853. blz. 36.

GESCHIEDENIS (Beknopte) der Katholieke Missie in Suriname, door een pater Redemptorist. Uitgegeven

ten voordeele dier missie.. Gulpen, M. Alberts. 1884. in-8°. (K. B.)

Met approbaties, portret van Mgr. J. H. Schaap, voorrede van K. M. A. L. Wulfingh, uitslaande kaart van Suriname en 4 bijlagen. Het boek is een zeer verkorte bewerking van een werk in handschrift over hetzelfde onderwerp door *A. Bossers*. — Volgens *Mes, Kath. pers* blz. 88 is pater C. v. Coll de schrijver.

*Geschiedenis der Martelaers van Gorcum. Turnhout, Glénisson en Van Genechten. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 43.

Geschiedenis der Mishandelingen van Paus Pius de VIIde; Behelzende de Vervoering uit Rome naar Frankryk, met de verdere Lotgevallen en Wederwaardigheden, welke Zijne Heiligheid te Savona, te Fontainebleau en elders ondergaan heeft, tot op heden. Amsterdam, E. Maaskamp. 1814. in-8°. (B. U. U.)

Geschiedenis der Pausen. Amsterdam, W. H. Kirberger. 1851—1854. in-12°. 4 dln. (B. U. A.)

Aan het slot van Dl. IV staat tusschen haakjes: Naar het Engelsch.

Geschiedenis (Beknopte) der Roomsch-Katholieke Kerk, na de Hervorming, van het Protestantsche standpunt beschouwd.. Amsterdam, C. L. Brinkman. 1855. in-8°. (B. L. A.)

Grootendeels uit het duitsch vertaald. Door C. D. Viehoff.

Geschiedenis der twee Mirakuleuse Kruisen van Assche, met eenige aenmerkingen over het H. Kruis des Zaligmakers. Brussel, G. Adriaens. 1862. in-12°. (B. U. Leuv.)

Met opdracht, voorrede en approbatie.

Geschiedenis der zalige Maegd en Martelarers Maria van Woluwe, gemeenelijk genoemd Lenneke-Mare, en der mirakuleuze Kapel van Onze-Lieve-Vrouw waerin zy rust. Brussel, C. J. A. Greuse. 1855. in-8°. (B. B. B.)

Met voorbericht en approbatie. Door V. de Buck. S. J. — Tweede verbeterde uitgaaf: Brussel, V. Devaux en Cie. 1869. in-8°. (B. B. B.)

*Geschiedenis en levensschets van de H.H. Martelaars van Gorcum. 's Bosch, G. Mosmans Sen. 1879. in-8°.

Mes, Kath. pers, blz. 88.

*Geschiedenis en Wijsgeerige Gedenkschriften over Pius den Zesden, en deszelfs Pauslijk Bewind, tot zijn vertrek uit Rome naa Toscanen: Behelzende Merkwaardige Bijzonderheden van zijn huislijk Leven; verschillen met verscheiden Mogendheden van Europa; de Oorzaaken der Omkering van den Pauslijken troon en der Omwenteling te Rome. Alles uit de echtste Bronnen. Uit het Fransch. Amsterdam, G. Warnars. 1799—1800. in-8°. 2 dln.

De Visser, Naamlijst. III, 82.

*Geschiedenis (Verkorte Kerkelijke), in drie deelen; eerste deel: Tot de kruistogten; Met Platen. Haarlem, Erven F. Bohn. 1836. in-8°.

Niet verder verschenen. *Schleijer, Naamlijst*, X. 234.

*Geschiedenis (Kerkelijke) van Christus geboorte tot onze dagen. Uit het fransch A. M. D. G. Gent, Vanryckegem. *z. j.* in-18°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10415.

*Geschiedenis (Wonderbare) van de Heylige Reineldis. Gent, Wed. A. J. Vander Schelden. *z. j.* in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 8936. Met approbatie van 29 Sept. 1841.

Geschiedenis (Stichtende) van het Leven en van de Relikwiën van den H. Hermès, Patroon der stad Ronsse.. door eenen Priester van Ronsse. Met Kerkelijke goedkeuring. 1860. Ronsse, H. Rynvaen vr. Demalander. in-12°. (B. B. B.)

*Geschiedenis van het Protestantismus in Frankrijk. Amsterdam, W. H. Kirberger. 1854. in-16°. 2 dln.

Brinkman, Naamlijst. 1854. blz. 37.

Geschiedenis van het zoogenaamde Jansenismus, en van den strijd

tusschen hetzelve en het Jezuïtische-Ultramontanismus, voornamelijk in Frankrijk, sedert het midden, en sedert het einde van de XVIIde eeuw ook in Nederland gevoerd; bevattende inzonderheid de geschiedenis van Port-Royal en der Bisschoppelijke Klerezie. Volgens de belangrijkste geschiedkundige werken en echte bewijsstukken zamengesteld door den vertaler der voorlezingen van de fransche hoogleeraren Michelet en Quinet over de Jezuiten. Amsterdam, J. Noordendorp. 1846 en 1849. in-8°. Dl. I. en Dl. II. 1ste stuk. (B. R. A.)

Beide deelen hebben een voorrede en talrijke bijlagen. Niet verder verschenen. Door J. W. van der Meer de Wijs.

*GESCHIEDENIS van Johannes Eliot, Evangeliebode der Indianen in Noord-Amerika, eene bijdrage tot de geschiedenis van de bekeering der Heidenen. Rotterdam, M. Wijt en zonen. 1842. in-8°.

Schleijer, Naamlijst. XI. 349.

*GESCHIEDENIS van O. L. V. van Salette.. Tweede uitgave. Gend, J. J. L. Rousseau. 1854. in-16°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10126.

*GESCHIEDENIS van Pausin Johanna. Utrecht. 1853. in-8°.

Door H. Melder. *v. Doorninck*, II. n°. 1387.

*GESCHIEDENISSE aengaende t' feyt der Religien, gebeurt t' Antwerpen Int Jaer van 1566. Ghedruckt... 1567. in-8°.

v. d. W. n°. 151. Wellicht de holl. uitgave van *Recueil des choses* (zie aldaar); ik was niet in de gelegenheid beiden te vergelijken.

GESCHIEDENISSE (Beknopte), of verhaal van 't voorgevallene, tusschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten: Van de vroegste tyden tot op... 1772. en wel byzonder in die van 1618 en 1619. Zo ten aanzien van 't gedrag van Prins Maurits, Barneveld, enz. als van 't verhandelde op het Dortrechtsche Synode, etc. Uit de beste.. Schryvers en egte Gedenkstukken opgemaakt, ten dienste van 't Algemeen, onder de Zinspreuk: Pro Aris et Focis. Amsterdam, J. Kok. 1773. in-8°, 2 stukken. (B. R. A.)

Waarschijnlijk door Jacobus Kok. Zie *Rogge. I. Afd. 2. blz. 3.*

GESCHIEDVERHAAL van de opkomst en den bloei der Evangelische Luthersche gemeente, toegedaan der onveranderde Augsburgsche Geloofsbelijdenis, binnen Arnhem, sedert het begin der hervorming, tot op den tegenwoordigen tijd: Uit echte stukken zamengesteld, door een lid der gemeente. Arnhem, J. H. Moeleman Jun. 1809. in-8°. (B. L. A.)

Met voorbericht en een lijst der predikanten sedert 1648.

GESELIUS (CORN.), 1572—1613. Pred. te Strijen, Rotterdam en Edam.

Onderrichtinge (Corte Vvaerachtighe) ofte Beschrijvinghe, van de Proceduren ende Handelinghen der.. Burghemeesteren ende Vroetschappen der Stadt Rotterdam, ende der Predicanten, met sommighe Ouderlinghen van de Duytsche Kercke aldaer. Teghens Cornelivm Geselivm, Dienaer der Ghemeente Christi eertijdts tot Rotterdam, nu tot Edam. Door den selven... Ghedruckt Anno 1614. *z. adres.* in-4°. 144 blz. (K. B.)

Met een opdracht a. d. St. Gener., gedagt. 1612.

—— Zie ook: *Bericht* (Cort) Van de Redenen.

GESSELIUS (T.), Rector te Utrecht en Medic. doctor.

Historia Sacra et Ecclesiastica Ordine Chronologico ex optimis scriptoribus compendiose digesta, Ab Anno Mundi ad annum Christi 1525.. Trajecti ad Rhenum, G. à Zijll et Th. ab Ackersdijck. 1659. in-4°. 2 dln. Dl. I. (LVI), 730, (16), 36 en (2) blz.; Dl. II: 828 en (20) blz. (B. U. U.)

Met opdracht a. d. Staten van Utrecht en voorrede. Beide deelen hebben indices en addenda.

GESSNER (G.).

Het leven van Jan Kasper Lavater,

door deszelfs schoonzoon.. Uit het Hoogduitsch. Amsterdam, J. Allart. 1802—1805. in-8°. 4 dln. (K. B.)

Met portret en uitvoerig register. — Oorspr.: *Jh. Ksp. Lavaters Lebensbeschreibung*. Winterthur. 1802. in-8°. 3 dln.

Jan Jakob Hess, antistes der kerk te Zurich, voorgesteld in eenige omtrekken van zijn leven en werkzaamheid. Leiden, Wed. D. du Saar. 1830. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht van den vertaler(?) *W. N. Munting*. — Oorspr.: *Blicke auf d. Leben u. Wesen d. verewigten Jh. Jakob Hess*. Zürich. 1829. in 8°.

GESTA abbatum Orti Sancte Marie. Gedenkschriften van de Abdij Mariengaarde in Friesland. Naar het te Brussel bewaarde Handschrift uitgegeven, met Inleiding, Aanteekeningen en Register door Aem. W. Wybrands. Uitgegeven voor rekening van het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. Leeuwarden, H. Kuipers. 1879. in-8°. (K. B.)

Met een lithographie. Het Handschrift bevat 1°. Vita Norberti; 2°. Vita Fretheryci, primi abbatis et fundatoris Orti Sancte Marie; 3°. Vita Siardi, abbatis Orti Sancte Marie; 4°. een *breuis historia* van het klooster; 5°. Libellus de vita et obitu atque miraculis fratris Herimanni Joseph in Steenvelt reconditi; 6°. Vita et gesta trium venerabilium abbatum Orti Sancte Marie, Sibrandi videlicet et Jarici similiter et Ethelgeri.

GESTEL (C. VAN).
Zie: *Toneel*.

GEVAERT (P. J.).
Zie: *Levens* der Heyligen.

G. F.
Zie: *Vervolging*.

GHEBESOIGNEERDE (T') Dat is T'ghene, in sekere heymelijcke vergaderinghe binnen Rotterdam, by eenighe Remonstrantsche Predicanten, Ouderlinghen, ende Diaconen, is verhandelt gheworden in Martio deses Jaers 1619. Met Een bygaende voorreden ofte discours, waer in verthoont wort met wat recht eenighe Remonstrantsche Predicanten over de voorsz. vergaderinghe ... worden ghemolesteert, ghedachvaert, gheconfineert, ende ghebannen. *z. n. v. pl. en z. j.* in-4°. 32 blz. (K. B.)

Door Nic. Grevinchoven.

GHESANT (Den) der ghedachtenisse vande overvloedigheyt der goddelycke Goedertierentheyt. Inhoudende t' Leven van de H. Maeghet Geertrvydt Abdisse der Ordre vanden H. Benedictus tot Eisleben... Overghestelt uyt de Latijnsche inde Nederlantsche taele door C. D. W. Antwerpen, C. Woons. 1655. Met Gratie ende Privilegie. in-8°. (XXIV), 789 en (11) blz. (B. K. A.)

Met opdracht v. d. drukker, voorrede voor dezen nieuwen dr., *ghebedt*, getuigenissen aangaande de H. Geertruid, *waerschouwinghe*, approbatie en privilegie; aan 't slot register. Herdruk van *Leven (Het) van de H. Maghet Geertruyt* (zie aldaar). De vert. is *C. de Witte*.

GHEYBELS (G.).
Zie: *Janssen (A.)*.

GIATTINI (A.).
Het leven van ... Alphonsus Maria de Liguori, instelder van de Congregatie van den H. Verlosser en bisschop van St. Agatha ... uyt het Italiaensch vertaelt. St. Truyden, J. B. Smits. 1823. in-12°. (K. B.)

Met gegrav. portret van de Liguori. De vertaling is hier en daar bekort.

GIBBON (E.).
Hoe is het Christendom uitgebreid. — Hoe en waarom is het vervolgd? door... vertaald door H. H. van Witzenburg. Groningen, Erven B. van der Kamp. (1873.) in-8°.

Vertaling van Hfdst. XV en XVI van G's, *Decline and Fall of the Roman Empire* met aanteekeningen.

GIESELER (J. C. L.).
Nieuwe Kerkgeschiedenis ... Uit het Hoogduitsch door S. A. J. de Ruever Groneman. Utrecht, C. van der Post Jr. 1861—64. in-8°. 3 stukken. (K. B.)

St. 1e. 2: Van de Reformatie tot den Westphaalschen vrede 1517—1648. De tekst met eenige aanteekeningen. — St. 3.: Van den Westphaalschen vrede tot den vrede van Parijs,

1648—1814. Kerkgeschiedenis der achttiende eeuw. Uit G's nalatenschap uitgegeven door Dr. E. Redepenning. De 3 stukken vormen Dl. III en IV. (afzonderlijk compleet) van het *Leerboek der Kerkgeschiedenis door J. C. L. Gieseler*. Oorspr.: *Lehrbuch der Kirchengeschichte. Neue Auflage*. Bonn. 1844—1855. in-8°. 6 dln.

—— Zie ook op: *Bewegingen*.

GILDEMEESTER (F. VAN GHEEL), Pred. te 's-Gravenhage.
Zie: *Bouwsteenen*.

GILLES (P.), Pred. te La Tour.

Kerckelijcke Historie, Vande Gereformeerde Kercken, vergadert in eenighe Valeyen van Piedmont, en haere Nagebueren, eertijds genaemt Waldensen... Mitsgaders een aanhanghsel, Waar in begreepen is, een waarachtigh en grondigh Verhaal, van 't gene in 't laaste .. Bloed-badt des Jaars 1655. voorgevallen en begaan is, aan de Gereformeerde Kercken van Piedmont, wat daar voorders op volghde, tot dat de Vreede met haar gemaackt wierdt. Uyt het Frans in 't Nederduyts vertaalt Door G. van Breen, Oudt-Predikant tot Beverwijck. Amsterdam, J. Boursse. 1658. in-4°. (XXVIII), 496 en (44) blz. (B. L. L.)

Met gegrav. titelprent vóór d. tit. Na de opdracht v. d. vert., die v. d. schr. Daarna inhoudsopgave en 4 holl. gedichten onderteekend J. S. en H. F. Waterloos. Aan 't eind uitvoerige registers. ten slotte: *t'Amsterdam, Gedruckt by Chr. Cunradus.. 1657*. — In 1663 bij denzelfden: *Den tweeden Druck. Vermeerdert met het gene na dese grouwelijcke Moort, in eenighe bloedige Gevechten en Strijden voor-gevallen, gheschiet is: Als mede een verhael der Moorderyen in de laetste overval. den 14 Februarij 1662. ghepleeght*. in-4°. (XXVIII), 524 en (44) blz. (B. U. L.) — Oorspr.: *Histoire ecclésiastique des Eglises réformées, recueillie en quelques vallées du Piemont et circonvoisines autrefois appelées Eglises vaudoises*. Genève. 1644. in-4°.

GILLET (R.), Priester.

*Werkdadig leven van den heiligen Aloysius van Gonzaga.. door.. Tweede uitgaef. Gent, J. B. Rousseau. 1848. in-18°.

Met approbatie van 26 Febr. 1848. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10694, waar onder n°. 10756 een uitgave bij denzelfden zonder jaar vermeld is.

GILLOT (H A.), Pred. te Assendelft.
Zie: *Baur (F. C.)*.

GILS (ANT.).
Zie: *Memorieboek*.

GILSE (J. VAN), Hoogleeraar te Amsterdam.

*Verspreide opstellen van historischen inhoud, ter hernieuwde uitgave bijeengebracht door P. J. Veth. Amsterdam, P. N. van Kampen. 1860—61. in-8°. 2 dln.

GILSE (J. VAN), Doopsgez. pred. te Zaandam en te Groningen.

Staat van de Doopsgezinde Gemeenten in de Provincie Groningen op ultimo December 1875, volgens besluit van de Societeit der Doopsgezinde gemeenten in de provincie Groningen, opgemaakt door.. Groningen, J. H. Wolters, in-plano. (B. D. A.)

GIRAM (J. ROIZ).
Zie: *Brief* van Japonien.

GIRARDIN (SAINT-MARC).

Het Pausdom, in zijnen toestand op 1 Januarij 1860.. Amsterdam, Gebr. Binger. 1860. in-8°. (B. R. A.)

Oorspr.: *De la Situation de la papauté au 1er janvier 1860*. Paris. 1860. in-8°.

*GIROLAMO SAVONAROLA. Eene schets uit de Italiaansche Hervormings-geschiedenis. Naar het Engelsch door B. Glasius. Amsterdam, Ten Brink en de Vries. 1851. in-8°.

Brinkman, Naamlijst. 1851. blz. 34. — Wellicht vertaling van *The life and times of Girolamo Savonarola; illustrating the progress of the reformation im Italy*. Boston. 1841. in-12°. (Door Mrs. George Lee.)

GIRY (FR.).

*Het Leven van den H. Franciscus de Paula, stichter van het order der Minimen, beschreven door... en op nieuw vertaelt door P. Ant. Lefebvre... uyt den sevensten Franschen druck, oversien en merckelyck vermeerdert. Brussel, Guill. Cawe. (1738.) in-12°.

Catal. Bibl. d'Anvers. 2d. Suppl. p. 150. n°. 10454.

—— Zie ook: *Levens* van den H. Franciscus de Sales, enz.

GLASER (A. F. G.).
Zie: *Roscoe (W.)*.

GLASIUS (B.), 1805—1886. Pred. te Geertruidenberg.

Geschiedenis der christelijke kerk en godsdienst in de Nederlanden vóór het vestigen der Hervorming. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1833—36. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Geschiedenis der christelijke kerk, voor mingeoefenden. Amsterdam, Lastdrager en zoon. 1836—38. in-12°. 4 dln. (K. B.)

Tafereelen uit het leven van Christenmartelaars, die zich vóór en na de Kerkhervorming voor de zaak van waarheid en verlichting hebben verdienstelijk gemaakt of opgeofferd, vooral in de Nederlanden. Dordrecht, H. Lagerweij. 1841—47. in-8°. afl. 1—4. (B. U. U.)

Niet verder verschenen.

Geschiedenis der christelijke kerk en godsdienst in Nederland, na het vestigen der Hervorming tot den troonsafstand van koning Willem I; als leesboek voor den beschaafden stand. Amsterdam, J. v. d. Heij en zoon. 1842—44. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Verhandeling over Erasmus als Nederlandsch Kerkhervormer, Bekroond bij het Haagsche Genootschap tot Verdediging van de Christelijke Godsdienst. 's Gravenhage, Erven Thierry en Mensing. 1850. in-8°. (K. B.)

In de *Werken* van het Genootschap, X. 2e st.

Schetsen en beelden uit de Nederlandsche Hervormings–geschiedenis. 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1851. in-8°. (K. B.)

Inhoud: De bisschop 1517—1524; de Bijbel in Nederland; Amsterdam in Mei 1535; de staatkunde, de kerk en de waarheid, 1521—1555; de kardinaal-aartsbisschop 1558—1564; eenige maanden uit 1566 en 1567. Blijde uitzigten en schrikkelijke teleurstelling; de redder naast God; een avond te Utrecht in 1580.

Godgeleerd Nederland. Biographisch Woordenboek van Nederlandsche Godgeleerden ... 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1851—56. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Aan het eind van Dl. III een *Naschrift* en daarachter: *Aanteekeningen, bijvoegselen* en *verbeteringen*.

Galerij van Nederlandsche geloofshelden voor de Evangelie-waarheid; door B. Glasius.. en H. M. C. van Oosterzee.. Met Platen. Tiel, Gebr. Campagne. 1853 en 1854. in-8°. (B. U. U.)

Slechts twee afl. zijn verschenen.

Geschiedenis der Nationale Synode, in 1618 en 1619 gehouden te Dordrecht, in hare vóórgeschiedenis, handelingen en gevolgen. Leiden, P. Engels. 1860—61. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Hiertegen werd uitgegeven: *Mr. C. M. van der Kemp, Geschiedenis der nationale Synode in 1618 en 1619 gehouden te Dordrecht. Volgens de beschrijving van B. Glasius, naar de waarheid der historie beoordeeld en veroordeeld.* Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1860—61. in-8°. 2 st.

—— Zie ook op: *Girolamo Savonarola; Jaarboekje* (Kerkelijk).

GNAPHEUS (GUIL.) of Willem de Volder, 1493—1568. Rector der lat. school in den Haag, vlucht om het geloof in 1536, sterft als burgemeester van Norden.

Joannis Pistorii Woerdenatis, Ob Euangelicae veritatis assertionem apud Hollandos primò omnium exusti, Martyrium. Descriptum a Guil. Gnaphaeo Hagiensi, tunc temporis in eundem cum beato Martyre carcerem conjecto. Nunc autem e Manuscripto editum a Jac. Revio. Lugduni Batavorum, W. Christiani Boxius. 1649. in-8°. (XVI) en 168 blz. (K. B.)

Vooraf gaan een voorrede van Revius en de *praefatio* v. d. schr. gedagt.: *Ex exilio nostro, Kalen. Decemb. Anno 1529.* Een «editio secunda» Leiden, P. Leffen, 1650. in-8°. (XVI) en 168 blz. (B. L. A.). Revius beweert ten onrechte van dit boek dat het «ab auctore editum non fuit». De werkelijke 1ste dr. is: *Joannis Pistorii a VVorden, ob evangelicae doctrinae assertionem, apud Hollandos primo omnium exusti, uita per .. anno 1525 conscripta, sed nunc primum a quodam pietatis studioso in lucem aedita. Accesserunt eiusdem Pistorij congressus disputatorij, cum*

Inquisitoribus Haereticae pravitatis habiti... Addita est oratio apologetica, pro captiuo Vuordenate: de indicto sacerdotibus coelibatu. Eodem Gulielmo Gnapheo... authore... Anno 1546. Aan het einde: *Argentorati per VVendelinum Rihelium Anno 1546.* in-8°. 76 bladen ongepagineerd (K. B. B.). De inhoud is dezelfde als van de uitgave van Revius, behalve diens voorrede. Een dr. van 1529 (vermeld door *de Hoop Scheffer*, blz. 360 noot 3) schijnt niet te bestaan, zooals uit het *nunc primum.. aedita* van 1546 kan blijken. Wellicht gaf de datum v. d. voorrede (*Kalend. Decemb. Anno 1529*) aanleiding tot het vermoeden v. h. bestaan dier uitgave. — Het boekje werd op den *Index* geplaatst. — Holl. vertaling: *De eerste Hollandsche Marte-laer, ofte Historie van het liiden ende de doodt aengedaen Jan de Backer,.. van Woerden.. in 's Gravenhage verbrandt, in.. 1525. Eerst in 't Latyn beschreven door.. In 't Nederduyts vertaelt door Jacob Verweij.* Leyden, W. Christiaens vander Boxe, 1652. in-8°. (XVI) en 200 blz. (K. B.), met opdracht v. d. vert. aan de Staten v. Holl. en aan de predikanten en voorstanders der gemeenten aldaar. Een 2e dr. met nieuwen titel: *Historie ende Waerachtige Beschryvinghe van het Liiden ende de Doodt aengedaen Jan de Backer* enz... Leyden, J. Meyer. 1657. in-8°. (B. L. L.) Nog latere dr.: *De eerste hollandsche martelaar of geschiedenis van het lijden en den dood van Johannes Pistorius, om de belijdenis van de evangelische Waarheid in 's Gravenhage verbrand in.. 1525. Nieuwe uitgave.* 's Gravenhage, J. van Golverdinge. 1858. in-8°. (B. U. G.)

—— Zie ook: *Disputacie.*

GODART (A.).
Zie: *Toestant Der Gereformeerden.*

GODSDIENST (De) der Hollanders, Vertoont in verscheide Brieven, geschreven door een Amptenaar in 's Konings Leger, Aen een Leeraar ende Professor in de God-geleertheid der Stad Berne. Uit de Fransche-Taal in het Nederlandsch over-gezet. Amsterdam, C. van der Gracht. 1673. in-4°. 48 blz. (K. B.)

Met voorwoord van den vert. Oorspr.: *La Religion des Hollandois, représentée en plusieurs lettres écrites par un officier de l'armée du roy à un pasteur.. de Berne.* Cologne, P. Marteau. 1673. in-12°. en: Paris, F. Clousier 1673. — De schr. is de Zwitsersche officier Stoupe of P. Stuppa. — Hiertegen: *Grondig Bericht Van de Godsdienst der Hollanders, Strekkende tot wederlegging van zeker ongenoemt Schryver, die in ses Brieven... de Hollanders, wegens hun Godsdienst.. tracht gehaat te maken.. Nieuwelyks in de Hoogduitsche* (sic) *Taal beschreven, en daar uit vertaalt.* Amsteldam, 1674. in-4°. (II) en 38 blz. (K. B.) en: *La véritable Religion des Hollandois Avec une Apologie Pour la Religion Des Estats Generaux des Provinces Unies. Contre le Libelle Diffamatoire de Stoupe... Par Jean Brun, Ministre du Roy des Armées..* Amsterdam, A. Wolfgank. 1675. in-12°. (XL), 392 en 40 blz. (B. U. G.)

GOEDE (J. DE), gest. 1738. Remonstr. Pred. te Nieuwpoort, Hoorn en Amsterdam.
Zie: *Limborch (Ph. v.)*, Kort en beknopt verhaal.

GOEREE (J.).
Zie: *Dagboek.*

GOEREE (W.), 1635—1711. Boekhandelaar.

De Kerklyke en weereldlyke Historien; Uyt d' Aal-Ouwde Aardbeschryving, en Uytgezogte Gedenk-Penningen opgehelderd,... Begonnen met de voortbrenging der Eerste en Tweede Weereld, Tot op het Nieuwe Testament, en van daar tot aan de Tyden der Kristen-Keyzeren en Opkomst der Pauzelyke Opper-Kerkvoogdye in 't Westen en Mahometaandom in 't Oosten. Beneffens veel voornaame Kerk-Zaaken,... Doorgaans met noodige Land-Tafereelen, Troni-Beelden, Aal-Ouwde Penningen en een Bladwyzer gestoffeerd. Amsterdam, G. en J. Borstius. 1705. in-4°. (B. L. A.)

Met voorrede en tal van gravures door Goeree, benevens enkele uitslaande Kaarten van G. Drogenham. — De «*Tweeden Druk, Nu gevolgt na het onvervalst Exemplaar, van wylen den Autheur, en nooyt te vooren in dier-voegen uitgegeven geweest*» verscheen te Leyden, J. van Abkoude 1730. in-4°. (K. B.) Met uitvoerig register. — Een nieuwe titeluitgave van den eersten druk is: *De kerklyke en weereldlyke Historie.. Tot Utrecht, W. en J. van Poolsum.* 1707. in-4°. (K. B. B.) Behalve twee onbeduidende afwijkingen in den titel (*veele voornaame Kerk-zaaken* en *breedvoerig Bladwyzer*) en het adres is dit geheel dezelfde dr. als die van 1705.

GOETHEM (J. P. VAN).
Zie: *Jubel-galm.*

GOGUEL (C.), Pred. te Sainte-Susanne.
Geschiedkundige aanwijzing van het onderscheid tusschen de evangelische en Roomsch-Katholieke Kerk. Een bekroond prijsschrift.. Uit het

fransch vertaald met een voorberigt van Ch. G. Montijn. Tiel, C. Campagne. 1849. in-8°. (B. U. L.)

Oorspr.: *Les Principales differences de l'Eglise protestante et de l'eglise catholique.* Paris. 1848. in-12°.

GOLTZIUS (H.).
Zie: *Historie v. Br. Cornelis.*

GOOR J.LZ. (G. V.), Pred. te Bunschoten.
De strijd over den ketterdoop. Akad. proefschrift... Utrecht, J. J. H. Kemmer. 1872. in-8°. (B. U. U.)

GOORIS (J.), gest. 1659. Kanunnik te Brugge, later te Anderlecht.
Het Leuen ende Martelie van den Heylighen Graef van Vlaenderen, Carolus Bonus, Sone van S. Canutius Coninck, ende eerste Maertelaer van Denemercken, Wt verscheyde oude ende nieuwe gheschreuen ende gheprente Hystorie-schryuers achterhaelt ende by een ghebraght... Brugghe, Guill. de Neue. Anno 1629. in-4°. (XII), 146 en (2) blz. (K. B.)

De eerste, kortere titel heeft: *Het Leuen van Carolvs den Goeden,* daaronder een groote houtsneê — afbeelding van den graaf — en 't adres. Met opdracht aan de reg. van Brugge, opgaaf van de gebruikte schrijvers, privilegie, approbatie en tafel. — *Den vijfden Druck.* Antwerpen, Weduwe van J. Jacops, 1700. in-4°. 93 (waarvan 4 niet genummerd) en (3) blz. (K. B. B.) Met 7 houtsneden. — *Den Sevensten Druck.* Antwerpen, J. van Soest. 1722. in-4°. (K. B. B.) — *Het Leven* enz... Duynkercke, E. Laurenz. *Z. j.* Hierbij is niet vermeld welke druk. (*Annales du Comité Flamand de France, I. p. 285.*) Ook in het latijn: *Vita et Martyrium Caroli Boni Flandriae Comitis.* Brugis, 1630. in-4°. (*de Wind*, blz. 406 noot 59.)

Cort Begryp van het Leven ende Mirakelen van den H. Guido, Belyder besonderen Patroon Tegen den Rooden Loop, quaede siecktens, subiete doodt, ende beschermer van het Vee, voor desen in het licht gegeven door... Nu.. vermeerdert.. Brussel, A. D'ours. (1762.) in-8°. (B. B. B.)

Met portret, opdracht, voorrede en approbatie.

GORCUM (JAN VAN), Jezuiet.
't Bosch Der Eremyten Ende Eremitinnen Van AEgypten ende Palestinen, met figuren van Abraham Blommaert, door Christophorus à Sichem. Met kort verhael van eens yders leven, getrocken uyt het Vaders-Boeck, door... Eerst t' Antwerpen, By Jeronymus Verdussen, Nu herdruct By P. J. Paets, 1644. in-4°. (X), 350 en (6) blz. (B. L.)

De titel in een rand van houtsneden en verder 85 houtsneden. Met voorrede en aan het slot de tafel. Daarachter approbatie van 13 Oct. 1618. Ook in die approbatie wordt v. G. als de schr. genoemd. Niet te verwarren met *Bosch* (*Het*) *der Eremyten.* Zie aldaar.

GORDON (AL.), gest. 1750.
De leevens van den Paus Alexander den VI, en van zijn Zoon Caesar Borgia. In 't Engelsch beschreven. Rotterdam, J. D. Beman. 1731. in-8°. 2 dln. (K. B.)

De opdracht aan J. G. de Mey, jonkheer van Streefkerk is onderteekend door den vertaler *J. Campo Weyerman.* — Elk deel heeft een gegrav. portret tegenover d. tit., Dl. I. dat van Alexander VI, Dl. II. dat van Cesar Borgia; op het eerste leest men onderaan: *Creite del. et sc.* — Oorspr.: *The Lives of Pope Alex. VI. and his son Caesar Borgia* etc. London. 1729. in-fol°.

GORKOM (G. VAN), geb. 1833. Pred. te Eemnes-binnen, Leiden en Amsterdam.
Specimen theologicum inaugurale de Joanne Coccejo, S. Codicis interprete... Trajecti ad Rhenum, Kemink et filius. 1856. in-8°. (K. B.)

GÖRRES (G.).
De gelukzalige Nikolaes van der Flüe, en De Bondgenooten op den Stanzer landdag... Een tafereel uit het einde der vijftiende eeuw. Uit het Hoogduitsch vertaeld door J. van de Velde. Gent, We. A. J. Vander Schelden. *z. j.* (1849.) in-12°. (B. U. G.)

GORTER (D. S.).
Godsdienstige lectuur voor Doopsgezinden, verzameld door.. Sneek, van Druten en Bleeker. 1854—58. in-8°. 3 dln. (B. D. A.)

De drie deelen bevatten als bijvoegsel het kerknieuws, als zoodanig een vervolg op het

jaarboekje; zie: *Naamlijst der Remonstr. Professoren.* Dl. II. (1856) met medewerking van S. Blaupot ten Cate, J. de Stoppelaar Blijdesteijn, P. Cool, D. Harting, S. Hoekstra Bz., S. Hoekstra, C. Muller. K. R. Pekelharing, T. W. Venema en anderen, Dl. III. (1658) redactie: D. S. Gorter en S. Hoekstra Bz., met medewerking der laatste zeven behalve T. W. Venema. Opgevolgd door de *Doopsgez. Bijdragen.*

GOUDSCHAAL (U. P.), Predikant te Scheemda.

Gods leidingen met Johannes Calvijn. Winschoten, P. S. van der Scheer. 1850. in-12°. (K. B.)

Gods leidingen met Philippus Melanchthon. Winschoten, P. S. van der Scheer. 1851. in-12°. (K. B.)

*Gods leidingen met Maarten Luther. Tweede vermeerderde druk. Groningen, W. van Boekeren. 1851. in-12°.

Brinkmans Catalogus, blz. 441.

*Gods leidingen met Ulrich Zwingli, Joh. Calvijn en Philippus Melanchthon. Nieuwe uitgave. Winschoten, P. S. van der Scheer. 1853. kl. in-8°.

Brinkmans Catalogus, blz. 441.

*Gods leidingen met Ansgarius, den apostel van het noorden. Groningen, F. Folkers. 1855. in-8°.

Brinkmans Catalogus, blz. 441.

*Gods leidingen met Ludger, den apostel der Friesche Ommelanden van Groningen. Groningen, F. Folkers. 1856. in-8°.

Brinkmans Catalogus, blz, 441.

Gods leidingen met Johannes Huss.. Groningen, J. B. Huber. 1863. in-8°. (K. B.)

Met door A. Weger gegrav. portret.

GOULART (S.), Pred. te Geneve.
Zie: *Flacius Illyricus.*

GOVERTSZ (J.).
Zie: *Historie* der Martelaren.

GRATAMA (M. SCHAAF), Advokaat te Groningen.

*Verhandelingen over het beginsel der Kerkhervorming in de zestiende Eeuw... Haarlem, Erven Fr. Bohn. 1832. in-4°.

Dl. XXXI van de *Verhandelingen, rakende de natuurlijke en geopenbaarde Godsdienst, uitgegeven door Teyler's Godgeleerd Genootschap.*

—— Zie ook: *Weyamann (L.).*

GRAVEZANDE (ADR. 'S), 1714—1787. Pred. te Noordwijk a./z., Asperen, Gorkum en Middelburg.

Twee honderd jarige Gedachtenis van het eerste Synode der Nederlandsche Kerken onder het Kruis; en, zo in, als buiten Nederland, allezins verstrooid; gehouden te Wesel den 3. November 1568 gevierd in eene kerkreden.... Met eenige aanteekeningen en bylagen, betreffende persoonen en zaken, welke dienen konnen ter opheldering van verscheide byzonderheden, behoorende tot de Kerkgeschiedenis van Nederland, doch inzonderheid van Zeeland, en Middelburg, ten tyde der Nederlandsche Beroerten, en invoeringe van de Kerkhervorminge, in de XVI. eeuwe. Middelburg, P. Gillissen en Wed. M. H. Callenfels. 1769. in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht, voorrede en eenige gedichten ter eere van dit geschrift.

Naam-lyst, van alle de Predikanten der Nederduitsche Gereformeerde Kerke te Middelburg zedert de openbare invoeringe der Kerk-Hervorminge, Aangevangen den 20 February 1574, tot op dezen tegenwoordigen tyd Op 't verzoek van 't Ministerium van Middelburg uitgegeven door... en Aug. van der Sloot, Predikanten te Middelburg. Derde Uitgave. Nu door den Eerstgenoemden vervolgd tot dezen tyd toe. Middelburg, P. Gillissen. (1782.) in-8°. (B. U. A.)

Een vroegere druk was in 1758 verschenen. In de voorrede van 's Gravezande wordt een overzicht gegeven van vroeger gedrukte Middelburgsche predikanten-lijsten.

—— Zie ook op: *Naamlijst der Predikanten.*

GREEBE (H. J. G.).
Zie: *Gedenkschrift.*

GRÉGOIRE (H.), 1750—1831.

Geschiedenis der biechtvaders van

keizers, koningen en andere vorsten. (Uit het fransch.) Groningen, W. Wouters. 1826. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met talrijke aanteekeningen van den protestantschen vertaler. — Oorspr.: *Histoire des confesseurs des empereurs, des rois et d'autres princes.* Paris. 1824. in-8°.

GREGORIUS VAN BRUGGHE.
Zie: *Missie (Wonderbaere ende gheluckighe).*

GREVENSTEIN (H.), Pred. te Burgwerd en Oosterlittens.

Naamlyst der Predikanten, Die zedert de zuiveringe van den Godtsdienst tot in den jare 1751 het Euangelium hebben bedient in de Steden en Dorpen, welke tot de E. Classis van Bolswert en Workum behoren, en voormaals behoort hebben. Als ook van eenige andere plaatsen onder de E. Classis van Franeker resorteerende ... met een korte beschryvinge van die Steden en Dorpen, en een volkomen Alphabetisch Register der Namen enz.... Leeuwarden, P. Koumans. 1751. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, voorrede en holl. gedicht van G. van den Burgh.

GREVINCHOVEN (N.).
Zie op: *Acta* van Eenige Remonstr. Dienaren; *Beroerte* (Amsterdamsche); *Brieven* van verscheyde.. Mannen; *Ghebesoigneerde (T).*

GREYDANUS (AUS.), gest. 1759. Pred. te Pietersbierum.

Naamlyst der Predikanten Die zedert de Herforming gedient hebben in de Classis van Franeker: Met eene Voorreede, Meldende de.. Commissarien, Welke uit het Collegie der.. Gedeputeerde Staten van Friesland tot de Provinciale Synoden van tyd tot tyd zyn afgevaardigt. En aanmerkingen Over de Naamlysten van andere Classen, Uit vele egte Stukken by-een-verzamelt door... En na deszelvs dood, met eenige Vermeerderingen en een volkomen Register, in het licht gegeven door J. H. Leeuwarden, P. Koumans... 1761. in-8°. (K. B.)

De opdracht is onderteekend door den uitgever *J. Heringa.*

GRIESINGER (TH.).

*De jesuiten, volledige geschiedenis hunner openbare en geheime werkzaamheid van de stichting der orde tot op heden, aan het volk verhaald. Naar den tweeden druk uit het Hoogduitsch. Leiden, van den Heuvell en van Santen. 1873. in-8°. 2 dln.

Nederl. Bibliogr., 1873. blz. 43 en 85. — Herdruk: Utrecht, A. H. ten Bokkel Huinink. 1887. in-8°. (*Ned. Bibl.*, 1887. blz. 10.) — Oorspr.: *Die Jesuiten. Vollständige Geschichte ihrer offenen und geheimen Wirksamkeit.* Stuttgart. 1866. in-8°. 3te Aufl. 1873. in-8°. 2 dln.

GRIM (E.), Pred. der Engelsche kerk en hoogleeraar te Wesel.

Pauselicke Heiligheit, Dat is Catholyck ende authentyck vertoogh, dat Johannes, gemeenlick Paus Jutte genoemt, een vrouwe geweest is; genomen uyt meer als hondert paepse scribenten, van verscheiden ordre; als Pausen, Cardinalen, Eertsbisschoppen, Bisschoppen, Paepen, Monnicken, Leeken etc. ende volgende Landen: Hoogh - ende Neder-Duitslandt, Italien, Vranckrijcke, Groot Britannien, Hungarien, Bohemen, Spanien, Griekenlandt, Polen, etc... In twee Boeken,.. Wesel, M. Hess. 1635. in-4°. (XVI) en 576, (VI) en 500 blz. (K. B.)

Dl. I en II zijn beiden van een afzonderlijke opdracht voorzien. Hierbij behoort (en gaat in sommige exemplaren vooraf): *Cort verhael Van de Handelingen tot Rees a°. 1635. in Junio Tusschen den Paepe Stalenum ende Egbert Grim.. Aengaende de Historie van Paus Joannes, gemeenlick Paus Jutte genaemt...* Wesel, M. Hess. 1635. in-4°. (IV) en 32 blz. (B. U. L.)

GROEN VAN PRINSTERER (G.).
Zie: *Zendelinggenootschap.*

*GRONDSCHETS van de Inrichtingen der Euang. Broedergemeenten. Uitgegeven met goedkeuring der Directie van de Broeder-Uniteit, en met eene Voorrede van Prof. H. J. Krom. Dordrecht, A. Blussé en zoon. 1794. in-8°.

De Visser, Naamlijst. II. 5.

GRONEMAN (S. A. J. DE RUEVER).
Diatribe in Johannis Wicliffi, Reformationis prodromi, vitam, ingenium, scripta. [*Akad. proefschrift.*] Trajecti ad Rhenum, R. Natan. 1837. in-8°. (K. B.)

Het Irvingisme. Uit het Hoogduitsch... Utrecht, C. van der Post Jr. 1851. in-8°. (B. U. L.)

Vooraf een brief v. d. schr., daarna blz. 21: *Het Irvingisme. Door J. Stockmeijer*, vert. van: *Kurze Nachricht über den Irvingismus. Zunächst für die evangelischen Gemeinden Basels. Von J. Stockmeijer*.. Basel. 1850. in-8°.

—— Zie ook op: *Gieseler* (*J. C. L.*); *Mattheus Zell*; *Royaards* (*H. J.*).

GRONEMEIJER (C. F.), geb. 1838. Pred. te Apeldoorn.
Zie: *Bouwsteenen.*

GRONINGEN (A. P. VAN), 1798—1861. Pred. te Bleskensgraaf, 's Gravendeel en Ridderkerk.
Kort verhaal van de invoering der Bisdommen in Nederland, in 1559... Haarlem, Erven F. Bohn. 1853. in-8°. (K. B.)

GROOT (H. DE).
Zie: *Brieven* van verscheyde.. Mannen; *Verhael* vande Heeren.

GROOT (J. V. DE), Predikheer.
De Pausen. Eene geschiedkundige studie... Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1872. in-8°. (B. K. A.)
Met approbatie.

Het leven van den H. Thomas van Aquino, kerkleeraar en patroon der studien... Kerkelijk goedgekeurd. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum. 1882. in-8°. (K. B.)
Met portret van Thomas.

GROOT (C. P. HOFSTEDE DE), Hoogleeraar te Groningen.
Honderd jaren uit de Geschiedenis der Hervorming in de Nederlanden, (1518—1619)... Leiden, A. W. Sijthoff. *Z. j.* (1883.) in-8°. (K. B)
In hoofdzaak een herdruk van de Hoofdstukken in *Wylie's* Geschiedenis van het Protestantisme (zie *Wylie*) aan ons land gewijd.

GROOT (P. HOFSTEDE DE), geb. 1802. Hoogleeraar te Groningen.
Hulde aan T. A. Clarisse, Theol. Doct. en Prof. te Leiden... Groningen, W. Zuidema. 1828. in-8°. (K. B.)

Geschiedenis der Broederenkerk te Groningen. Eene bijdrage tot de geschiedenis der Hervorming en der Roomschgezinde gemeente in deze stad... Groningen, J. Oomkens. 1832. in-8°. (K. B.)
Met tal van aanteekeningen.

Institutiones historiae ecclesiae Christianae. In scholarum suarum usum breviter delineatae. Groningae, J. Oomkens. 1835. in-8°. (K. B.)
2e Dr., 1852 bij denzelfden o. d. titel: *Lineamenta Historiae Ecclesiae Christianae.*

*De zending in China, volgens hetgeen Dr. K. Gützlaff, den 18 April 1850, daarvan te Groningen medegedeelde. Groningen, A. L. Scholtens. 1850. in-8°.
Brinkman, *Naamlijst.* 1850. blz. 48.

De invoering der pauselijke bisschoppen in Nederland. Herinneringen, toelichtingen, mededeelingen en raadgevingen voor Nederlandsche Protestanten en Catholieken. Een gave op het Hervormingsfeest. Groningen, Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1853. in-8°. (K. B.)

Johan Wessel Ganzevoort, op het negende halve eeuwfeest zijner geboorte, herdacht... Groningen, P. Noordhoff. 1871. in-8°. (B. U. U.)
Met portret van Wessel.

De oud-catholieke beweging in het licht der Kerkgeschiedenis. Groningen, Scholtens en zoon. 1877. in-8°. 2 st.

—— Zie ook op: *Célerier*; *Gelzer* (*H.*); *Geschiedenis der chr. kerk*; *Leipoldt* (*W.*); *Roelants* (*E.*); *Thiele* (*H.*).

GROOTE (GEERT).
Gerardi Magni Epistolae *enz.*
Zie op *Acquoy.*

GROTE (L.).
Wolfgang Musculus en zijn tijd. Eene bijdrage tot de geschiedenis der Kerkhervorming. Naar het Hoogduitsch... door Is. Prins. Amsterdam, H. W. Mooij. 1856. in-8°. (B. U. A.)

Met voorbericht van den vert. Oorspr.: *Wolfgang Musculus. Ein biographischer Versuch.* Hamburg. 1855. in-8°.

GROTHE (J. A.).
Zie: *Archief.*

GROTTENDIECK (H. F. W.).
Zie: *Lang* (*H.*).

GROVWEL (Den) Der Verwoestinghe, Oft Grondich bericht ende ontdeckinghe, van de Gronden der Spaensche Inqvisitie... Hier is oock noch by ghevoecht de Spaensche Inquisitie, beschreven door R. G. Montanvm. s' Graven-haghe, A. Meuris. 1621. Met Privilegie. in-4°. (XXVIII), 212; (VII), 155 en (2) blz. (K. B. B.)

Met privilege, opdracht, voorrede, citaten, inhoudsopgave en holl. gedicht. Het boek van Montanus (zie op *Montanus*) volgt met afz. tit., pagineering en signatuur.

GROUWELEN der voornaemste Hooft-Ketteren, Die voortijts (ende in dese leste tijden) soo in Duytslant als in Nederlandt, hen opgeworpen hebben: Haer Leere, leven, begin ende eynde. Mitsgaders de Afbeeldinghen Arrius, Machometh, Thomas Muncer, Balthasar Hubmor, Johan Hut, Lodewijck Hetser, Melchior Rinck, Melchior Hofman, Jan Matthijsz, Johan Beuckelsz, Bernhaert Knipperdollingh, Diederick Sutor, Harmen van Sant, David Joris, Hendrick Niclaes, Adam Pastor, Michiel Servetus. Naer de Copye van Delft, Ghedruckt voor Niclaes de Clerck. *z. j.* (*circa 1652.*) in-8°. 200 blz. (K. B.)

Met voorrede.

Van Someren, Catal. portretten, blz. 163—165 vermeldt de volgende uitgaven: *Grouwelen der voornaemster Hooft-ketteren* ... Leyden, H. L. van Haestens ... 1607. in-12°.; *Speculum Anabaptistici furoris* ... Lugd. Bat., H. ab Haestens. z. j. in-8°.; *Apocalypsis insignium aliquot haeresiarcharvm* ... *Interprete H. S. F. D. M. D.* Lugd. Bat., H. ab Haestens.. 1608. in-8°.; *Greuwel der vornahmsten Haupt-Ketzeren* ... Leyden, H. von Haestens.. 1608. in-8°; *De voornaemste Hooft-ketteren die haer in dese tyden ... opgeworpen hebben* ... Leyden, H. L. van Haestens.. 1608. in-8°. (K. B.); *Grouwelen der voornaemster Hooft-ketteren ... Van nieus seer verbetert ende vermeerdert; ende daer by oock noch ghevoecht de successie van meest alle de voorschreven Personagien. Gedruct tot Leyden, Anno 1623. By J. Claesz. van Dorp.. Voor N. de Clerck ... tot Delft.* in-8°. 202 blz. (B. D. A.); *Grouwelen* enz... *Naer de copye tot Delft*, enz... z. j. in-8°.

GROVE (J. B. DE).
Zie: *Delacroix.*

G. R. P. G.
Zie: *Leven* v. d. H. Servatius.

GRUENEISEN (C.), 1802—1878. Hofprediker te Stuttgart.
Mennonieten en Doopsgezinden in Wurttemberg. Naar gedrukte en ongedrukte mededeelingen... Amsterdam, J. C. Sepp en zoon. 1848. in-8°. (B. U. U.)

Met voorwoord van den vert. *C. Sepp.* Wellicht vertaling van *Abriss einer Geschichte der religiösen Gemeinschaften in Wurttemberg*, 1841.

GRUNDEMANN (R.).
Overzicht van het Christelijk Zendingswerk over de geheele aarde. Naar het Hoogduitsch van... bewerkt door P. van Wijk Jr... Amsterdam, Höveker en zoon. *z. j.* in-8°. (B. U. L.)

G. T. ST.
Zie: *Leven v. Th. à Kempis.*

GUERANGER (DOM).
*Leven van de H. Cecilia. Gent, Rousseau. in-12°. (*ook:* Doornik, Casterman.)

Zie: *Vlaemsche Bibliographie*, I. 54.

GUIDO DE BRÈS opsteller der Nederlandsche Geloofsbelijdenis, in zijn leven en sterven. Benevens eenige brieven, kort vóór het ondergaan van den marteldood uit de gevangenis aan zijne huisvrouw en moeder door hem geschreven. Naar het fransch, en met eene voorrede en eenige aan-

teekeningen voorzien. Amsterdam, H. Höveker. 1835. in-8°. (K. B.)

De voorrede van de vertaling is onderteekend: P. B. Bähler. Een 3e dr. z. de voorrede en de aanteek. verscheen in 1873 in den Haag bij J. van Golverdinge. Het fransche oorspr. is getit.: *Guy de Brès, l'un des réformateurs des Pays-Bas, et ses lettres, à sa mère et à sa femme, peu avant son martyre. Genève, chez les principaux libraires.* 1835. in-8°. (B. U. L.)

GUNNING JR. (J. H.), geb. 1829. Hoogleeraar te Amsterdam.

J. A. Schuurman, een bode des vredes. Herinneringen, der gemeente aangeboden... (Uitgegeven ten voordeele van het Seminarie te Depok.) 's Gravenhage, W. A. Beschoor. 1881. in-8°. (K. B.)

GÜNST (F.).

*De bloedgetuigen der Spaansche inquisitie. Kerkelijk-historische schets. Amsterdam, F. Günst. 1863. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1863. blz. 68.

GURLITT (J.).
Zie: *Spittler* (*L. T.*).

GUTHRIE (J.).
Zie: *Brant* (*K.*).

GUTZLAFF (K.), Zendeling.

Geschiedenis der uitbreiding van Christus Koningrijk op aarde, sedert de dagen der Kerkhervorming tot op den tegenwoordigen tijd; inzonderheid met betrekking tot de zendelingen en zendeling-genootschappen. Met eene landkaart, voorstellende de volken, waar de zendeling-genootschappen en zendelingen zich bevinden; alsmede de fac-simile's van de oostersche talen, waarin de bijbel reeds gedrukt is... Rotterdam, Contze en Overbroek. *z.j.* (1829.) in-8°. 2 dln. (K. B.)

*Reizen langs de kusten van China en bezoek op Corea en de Loo-choo-eilanden, in 1832 en 33. Benevens een overzigt van China en Siam en van de verrigtingen van de Protestantsche Zendelingen in deze en aangrenzende landen, door W. Ellis, en twee andere historische bijlagen. Rotterdam, M. Wijt en zonen. 1835. in-8°.

Brinkmans Alphab. Naamlijst. 1833—1849, blz. 253.

GUIJOT (P. C. G.), 1800—1861.

Bijdragen tot de Geschiedenis der Doopsgezinden te Nymegen, mede in zich bevattende de geschiedenis der vestiging te Nymegen van de, thans nog, aldaar bestaande Doopsgezinde Gemeente... Nymegen, C. A. Vieweg. 1845. in-8°. (Bibl. Ds. Hoog. Abbenbroek.)

Verzameling officieele stukken met aanteekeningen en bijlagen.

GYSBERTSZ (REYER).

De Tyrannije ende Wreedtheden der Jappanen, Beschreven door... voor de Gouverneur Cornelis van Nieuwerode, voor de Hollandtsche Compagnie. Amstelredam, J. Fz. Stam. 1637. in-4°. 26 blz. (K. B.)

Over de Christenvervolgingen in Japan van 1622—1629. — Vergel.: *P. A. Tiele, Mémoire bibliographique sur les journaux des Navigateurs Neerlandais.* Amst. 1867. p. 256—260.

GYSELYNCK (C. L.).
Zie: *Murri.*

GYSIUS (J), Pred. te Streefkerk.
Zie: *Haemstede* (*A. C. van*).

H.

HAAFNER (J.), 1755—1809.

Onderzoek naar het nut der zendelingen en zendelings-genootschappen. Eene prijsverhandeling bekroond bij Teyler's Godgeleerd Genootschap. Tweede druk. Amsterdam, J. v. d. Hey en zoon. 1823. in-8°. (K. B.)

1ste dr. in de *Werken van Teylers godgeleerd genootschap.* Dl. XXII (Haarlem, J. Enschedé en zoonen en J. van Walré. 1807.)

HAAGEN (E. S. VAN DER), R. K. Pastoor te Loosduinen.

Levens der Heiligen, Kerkvaders en Martelaren.. Vrij gevolgd naar het Fransch door... Uitgegeven met Kerkelijke Goedkeuring. 's Gravenhage, A. P. van Langenhuysen. 1837—45. in-4°. 4 dln. (B. K. A.)

2e dr. bijgewerkt door pastoor J. J. van der Horst: 's Gravenhage, Gebr. van Langenhuysen. 1862. 12 dln. (*Mes, Kath. pers.* blz. 95.)

HAAKMAN (A. F.), geb. 1810. Jezuiet.

*Levensschets van Henricus Dionysius S. J. Apostel van Maastricht. Maastricht, Hollman. 1871. in-8°. (?)

Mes, Kath. pers. blz. 96.

HAAR (B. TER), 1806—1880. Hoogleeraar te Utrecht.

De geschiedenis der Kerkhervorming in tafereelen. Een leesboek ter bevestiging der Protestanten in hun christelijk geloof; bekroond en uitgegeven door het Haagsche Genootschap tot verdediging van de christelijke godsdienst. 's Gravenhage, Erven Thierry en Mensing. 1844—45. in-8°. 2 dln. (K. B.)

In de reeks Verhandelingen van het Haagsche Genootschap, Uitgegeven na het vijftig-jarig bestaan. Dl. V. 1e en 2e St. In de beide deelen leest men aan de keerzijde van den eersten titel: *Uitgegeven na voorgaande visitatie en approbatie der theologische faculteit van 's Rijks Hoogeschool te Leijden.* — Een 2e dr. verscheen in 1846 te Amsterdam bij S. J. Prins. (gr. in-8°. 2 dln.) (K. B.); de 3e in hetzelfde jaar bij de Erven S. J. Prins aldaar. (gr. in-8°. 2 dln.) (B. U. A.); de 4e, vermeerderd en met een uitvoerig register voorzien, te Amsterdam bij ten Brink en de Vries in 1849. (gr. in-8°. 2 dln.); de 5e bij dezelfden. (Leiden, E. J. Brill) in 1854. (K. B.) Deze laatste druk is in een deel in-8°. en heeft meer het karakter eener volksuitgaaf. In de voorrede zegt de schrijver: «Alleen zijn alle aanhalingen en aanteekeningen weggelaten, die de hier uitgesprokene en nedergelegde resultaten voor de vierschaar van een wetenschappelijk onderzoek zouden moeten regtvaardigen.» Daarom is voor den beoefenaar der geschiedenis de uitgave in twee deelen te verkiezen. In den 5en dr. is ook alles weggelaten wat een zuiver polemische strekking had.

Oratio de historica religionis Christianae indole, hodie nimium spreta, haud sine gravissimo damno contemnenda ac negligenda,... Accedit Academiae fatorum narratio. Trajecti ad Rhenum, Kemink et filius. 1860. in-8°. (B. U. U.)

De Historiographie der Kerkgeschiedenis geschetst. Utrecht, C. van der Post Jr. 1870—1873. in-8°. 2 dln, 3 stukken. (B. U. A.)

Elk stuk heeft een afzonderlijke voorrede. De schr. had het voornemen hieraan toe te voegen een Historiographie der Kerkgeschiedenis in Nederland, maar heeft deze niet meer kunnen voltooien.

—— Zie ook op: *Geschiedenis d. chr. kerk; Klaassen (J. A. J.); Montijn (C. G.); Perk (M. A.).*

HAAR (H. TER).

Specimen historico-theologicum Petri Datheni vitam exhibens, accedit brevis de ejus scriptis, indole ac meritis disquisitio... Trajecti ad Rhenum, J. D. Nolet et filius. 1858. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook: *Geschiedenis der chr. kerk.*

HAARING (H.), Luth. Predikant te Middelburg.

Feestrede over het honderdjarig bestaan der Evangeliesch-Luthersche kerk te Middelburg, gehouden Mei 1842. Met aanteekeningen en bijlagen. Middelburg, J. C. en W. Altorffer. 1842. in-8°. (K. B.)

HABETS (J.), geb. 1829. Kath. priester en archivaris.

*De laatste vorstin-abdis van het Keizerlijk stift Thorn, gevolgd door aanteekeningen op den oorsprong, de regten en den toestand van dat stift, alsmede, het verhaal eener pelgrimsreis naar het H. land ondernomen door eenige Limburgsche edelen in 1450. Roermond, J. J. Romen. 1872. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1872. blz. 43.

*De genaderijke Kapel van O. L. Vrouw aan de Linden bij Thorn beschreven in haren oorsprong, bloei en vooruitgang. Roermond, J. J. Romen en zoon. 1875. kl. in-8°. 2e uitgave.

Brinkmans Catal., blz. 467.

Geschiedenis van het tegenwoordig Bisdom Roermond en van de bisdommen, die het in deze gewesten zijn voorafgegaan.. Roermond, J. J. Romen. (1875.) in-8°. Dl. I. (K. B.)

Dl. I. — meer verscheen niet — is opgedragen aan den bisschop van Roermond, J. A. Paredis, wiens portret tegenover den titel prijkt; het handelt over: Het oude bisdom Tongeren-Maastricht-Luik, tot op het einde der XVIIIde eeuw. — Historische schets van het Aartsbisdom Keulen.

De Wederdoopers te Maastricht tijdens de regeering van Keizer Karel V, gevolgd door aanteekeningen over de opkomst der hervorming te Susteren en omstreken.. Roermond, J. J. Romen en zoon. *z. j.* (1877.) in-8°. (B. L. L.)

HAECKE (L. VAN).

Sinte Godelieve van Ghistel... Tweede verbeterde uitgave. Brugge, K. Beyaert-Storie. 1877. in-8°. (K. B. B.)

Met opdracht en approbatie. — 1ste dr.: Brugge, 1870. in-8°. (B. B. B.)

HAEFAKKER (AEG).

Zie: *Salomon Theodotus.*

HAEMSTEDE (A. C. VAN), gest. 1562. Predikant.

De Gheschiedenisse ende den doodt der vromer Martelaren, die om het ghetuyghenisse des Euangeliums haer bloedt ghestort hebben, van den tijden Christi af, totten Jare 1559 toe, by een vergadert op het kortste. Door Adrianum Corñ. Haemstedium... An. 1559. den 18. Marrij (*sic*). in-4°. (XVII), 451 [van 4—454] en (10) blz. (K B. B.)

Vooraf gaan: *Vermaninghe tot de Ouerheijt; Exemplen wt de H. Schriftuere Dat de ghe-rechtighen van 't beginsel des weerelts af altijt veruolcht zijn gheweest; Tot den christelicken Leser; Sommige ghetuyghenissen der heyligher Schrift.* Aan het einde: *Tot den Leser; Register; Van de gheloouighe Martelaers het ghetuyghenisse des Enghels;* en: *Ghetuygenisse Gods tegen de veruolgers der gheloouighen.* Andere drukken:

2°. *De geschiedenissen* (enz.)..., *by de welcke noch sommighe daer toe ghedaen ende op het cortste by een vergadert zijn. Door Adrianum Corn. Hamstedium.* (Met een drukkersmerk, dat meer op martelaarsboeken gevonden wordt.).. Anno 1565. in-4°. (XII), 342 en (4) bladen. (B. U. U.)

Het «Ghetuyghenisse des Enghels» en «Ghetuyghenisse Gods» zijn hier naar het voorwerk gebracht.

3°. *Historien oft gheschiedenissen der vromer Martelaren.. tot.. 1566. toe, op het cortste by een vergadert. Nu anderwerf ouersien, verbetert ende vermeerdert.... Anno 1566.* in-4°. (XVIII), 651 en (9) blz. (Bibl. Dr Sepp. Amst.)

4°. *Historien oft gheschiedenissen* (enz.)... *tot.. 1579. toe, op het cortste by een vergadert. Wederom van nieus ouersien, verbetert ende veel vermeerdert...* (Met drukkersmerk van J. Canin.).. *Ghedruckt in de Vermaerde Coopstadt Dordrecht. 1579.* in-4°. (XVI), 626 en (6) blz. (K. B. B.)

Aan de keerzijde v. d. tit. octrooi v. d. St. v. Holl. en Zeeland voor 3 jaar voor J. Canin.

5°. *Historien ofte gheschiedenissen* (enz.)... *tot.. 1579. toe, op het cortste by een vergadert. Wederom van nieus ouersien, verbetert ende gecorrigeert..* (Met drukkersmerk van P. Verhaeghen te Dordrecht op den tit.).. *Dordrecht, Ghedruckt voor Laurens Jacobs.. tot Amstelredam, Anno,* 1590. in-4°. (XVI), 748 en (8) blz. Behalve het voorwerk in 2 kolommen gedr. (B. L. L.)

6°. *De Historien der vromer Martelaren... tot desen teghenwoordighen tijdt toe, op het cortste by een vergadert. Desen laetsten druck grootelijcx vermeerdert, verbetert ende op nieu ghecorrigeert..* (Met drukkersmerk op den tit.).. *Enchuysen, Voor Jacob Lenaertssz. Meyn,.. 1593.* in-4°. (VIII), 424 en (4) bladen. In twee kolommen gedr. (K. B.)

De pagineering is foutief; Van blz. 1—32 zijn de blz. genummerd, van blz. 33 af de bladen en de nummering begint dan op nieuw met 1. Met voorwoord v. d. drukker, v. 12 Aug. 1593. Aan het einde 2 registers, een v. d. martelaars en een «Register van tghene datter nieu by ghevoecht, ende oock van datter in vermeerdert ende verbetert is.»

6*a*. (Zelfde druk met ander drukkersmerk en het adres:) *Tot Delf, By Bruyn Harmanssz. Schinckel,.. Anno 1593.* (K. B.)

7°. *De Historien* (enz. als 't voorg. met drukkersmerk als 6*a*).. *Tot Delf, By Bruyn Harmanssz. Schinckel,.. Anno 1598.* in-4°. (Bibl. Prof. Doedes. Utr.)

Zelfde dr. als 't voorg. met nieuwen tit.; de fout in de pagineering is dezelfde.

8°. *De Historien* (enz. als 't voorg. met hetzelfde drukkersmerk).. *Delf, By Bruyn Harmanssz. Schinckel,.. Anno 1601.* in-4°. (B. U. A.)

Zelfde dr. als 6°. met nieuwen titel, zelfde foutieve pagineering.

9°. *De Historien der Vromer Martelaren.. tot desen tegenwoordigen tijde toe, opt cortste by een vergadert. Desen laetsten Druck grootelicx vermeerdert, met eenighe der voorneemster*

Martelaren, die wt de Fransoysche ende andere Talen ghetrouwelick zijn overgheset: Mitsgaders een cort verhael van het ghene in Vrancrijck, Engelant, Schotlant, Spaignien, Italien, Duytschlant, ende in dese Nederlanden onder de regeringe van diversche Potentaten ende Regeerders geschiet is in Kerckelicke saken: alles tot beter verstant ende stichtinge van den Christelicken Leser,... Tot Dordrecht, By Abraham Canin,... 1604. in-fol°. (IV), 303 en (2) bladen. (K. B. Stu.)

Van blz. 1—22 zijn de blz. genummerd van blz. 23 af de bladen weêr beginnende met 1.

Met voorwoord v. d. drukker van 12 Juni 1604. Aan 't einde twee registers, het laatste van de vermeerderingen en verbeteringen. In den tekst 64 houtsneden, waarbij dezelfde platen voor verschillende martelaars gebruikt zijn.

10°. *De Historien* (enz. als 't voorg. Met drukkersmerk met devies: *Studys immortalitatem acquirimus.*) .. *Tot Dordrecht By Joris Waters.. Anno 1608. Voor Jasper Troyen.. Met Privilegie, voor ses Jaren,* in-fol°. (Bibl. Prof. Acquoy. Leiden.)

Herdruk van 't voorg. met hetzelfde aantal blz. Het voorwoord v. d. dr. is hetzelfde, de datum veranderd in 15 Oct. 1608. Het Privilegie staat op naam van Cornelia de Swart, weduwe v. Abr. Canin.

11°. *De Historien Der vromer Martelaren, die om het getuygenis des Euangelij haer bloet vergoten hebben: Van Christi tijden af, tot onsen tijdt toe. Hier by ghevoecht, Het tweede deel der Martelaren: Vervattende ontrent twee hondert ẽ sestich Martelaren, die noyt in eenighe van onse Nederduytsche Martelaerboecken ghedruckt zijn, tot den Jare 1609... Dit tweede deel: Met Previlegie van de E: H. Staten voor ses Jaer. t' Amsterdam. By Willem Jansz. Stam,..* 1609. in-4°. 2 dln. (XVI), 792 en (4); (IV), 204 en (4) blz. (Bibl. Prof. Acquoy. Leiden.)

Deel I is een nieuwe druk van de editie van 1593. De titels van de beide deelen zijn omgeven door een rand van kopergravuren. Tusschen den tekst van Dl. I 66 en van Dl. II 23 houtsneden, verkleinde copieën van die der beide voorg. edities. Dl. II heeft tot titel: *Het Tweede deel der Martelaren. Vervatende Ontrent twee hondert en sestich Martelaren... Meestendeel uyt het groote Fransoysche Martelaerboeck by een vergadert, door Andream Oosterbeeck.*

11*a*. (Zelfde druk met adres:) *T' Amsterdam. By Jan Evertsz. Cloppenburch..* 1609. (Bibl. Dr. Gobius du Sart te Abbenbroek).

11*b*. (Van Dl. II bestaat een herdruk met 't adres:) *t' Amstelredam, By Jan Evertsz. Cloppenburch,...* 1612. (B. G. R.)

Inhoud enz. als 't voorg.; toch is dit niet slechts een nieuwe titel-uitgave, maar werkelijk een nieuwe dr. Dit blijkt uit 't gebruik van andere initialen enz.

12°. *De Historien der Vromer Martelaren... In desen laetsten druck is van nieus byghevoecht het tweede deel Der Martelaren, in-houdende ontrent de twee-hondert volcomen Martelaren, welcker brieven ende belijdenissen wy oock ten vollen hier verhaelt hebben,... Behalven ontellicke andere, wiens namen in den Register niet begrepen en zijn: Die te voren noyt in eenighe Martelaer-boecken ghedruckt zijn, tot den Jare* 1612 *toe. Als oock de moort van Parijs, met noch veel andere van de voornaemste vervolginghen die om de Religie gheschiet syn, ghetrouwelick over-gheset wt de Enghelsche ende Francoysche Martelaer-boecken. Nu op een nieu oversien, ende gecorrigeert, by meester Lowijs van Berchem. Tot Dordrecht, By Joris Waters. Anno* 1612. *Met Privilegie, voor ses Jaren.* in-fol°. 2 dln· (IV), 305 en (3); (IV), 125 en (1) bladen. (Bibl. Prof. Acquoy, L.)

Dl. I is een herdruk van 9°. met dezelfde platen en op dezelfde wijze genummerd. Het voorwoord v. d. dr. is gedagt. 1 Oct. 1612. — Dl. II voorwerk: Privilegie voor 5 jaar, brief van H. Hexham aan J. Polyander, voorrede, een 4-regelig gedicht (lat. en holl.). Dit 2e dl. — niet te verwarren met 11*b*. — is versierd met 50 houtsneden.

13°. Nog andere druk. Dordrecht, Joris Waters. 1616. in-fol°. 3 dln. (VIII), 306 [gepagineerd 1—22 de blz., van daar de bladen te beginnen met n°. 1]; (I) en 71; (IV), 124 en (4) bladen. Titel van Dl. I (Ex. Dr. van Langeraad) ontbreekt. Dl. II.: *De Historien der Vromer Martelaren. Het tweede deel. Vervatende Ontrent twee hondert en tseventich Martelaren, die noyt in eenige van onse Nederduytsche Martelaer-boecken ghedruckt zijn:... Meestendeel uit het Enghels ende Francoysche Martelaer-Boeck by een vergadert. Door A. Oosterbeeck.. Tot Dordrecht. By Joris Waters, Anno 1616.*

Dl. III. *De Historien — Het derde deel Vervatende Ontrent twee hondert Martelaren, die noyt in eenighe van onse Neder-duytsche Martelaer-boecken ghedruckt syn... Hier syn noch by-ghevoecht seer veel schoone vervolginghen, so in Spaegnien, Vranckryck, Italien, America: als andere Landen, mitsgaders de Moort van Parijs.. Tot Dordrecht, By Joris Waters. Anno 1616.*

14°. *De Historien der Vromer Martelaren... tot desen teghenwoordighen tijt ende jare 1633 toe. Ende dat niet alleen in dese Nederlanden, maer oock in Vranckrijck, Engelandt, Schotlandt, Spaengien, Italien, Duytschlandt, America ende ander Landen; met vele van hare Brieven ende Belijdenissen. Mitsgaders oock de Moort van Parijs, de Moort in de Voltaline, ende andere strenghe vervolginghen der Gheloovighen. In desen laetsten druck.. oversien.. ende van drie deelen tot een ghetrocken... Mitsgaders oock Een cort verhael van het gene, 'twelck in diversche Landen onder de regeeringe van verscheyden Potentaten ende Regeerders gheschiet is in Kerckelijcke saken. Door I. S. Tot Dordrecht, By Fransoys Boels.* 1633. in-fol°, (VI), 471 en (5) bladen (K. B. C.)

Aan het einde: «*Ghedruckt ter Goude, by Jaspar Tournay, 1633.*» Met 132 der houtsneden als boven in den tekst en met uitvoerige registers. De voorrede is onderteekend: I. S.

14*a*. *Historien* (enz. als 't voorg.)... *t'Amsterdam. By Jan Evertss Cloppenburg. Anno 1634.* in-fol°. (B. U. G.)

Het voorg. met nieuwen titel; de laatste in een rand van kopergravures geteekend: A. J. Aan het einde: *Ghedruckt ter Goude, by Jaspar Tournay.* 1633.

15°. *De Historien* (enz. Titel niet gegrav.).. *Tot Dordrecht,.. by Hendrick van Esch, Voor Francoys Boels,..* 1643. in-fol°. (VI), 471 en (5) bladen. (K. B.)

Herdruk van 14°. Aan 't einde: *Gedruckt tot Dordrecht, by Hendrick van Esch. Int Jaer* 1644.»

16°. *De Historien* (enz.).. *tot.. 1655. toe.. Mitsgaders oock de Moort van Parijs, de Moort in de Valtoline, de onghehoorde wreetheydt in IJerlandt, midtsgaders de schrickelijcke Moordt aen de Vavdoysen in Piemont, en andere vervolginge der gelovigen. Dese laetsten Druck van nieuws oversien* (enz.).. *t'Amsterdam, Uit de Boeck-winkkel van Gerrit Willemsz. Doornick,..* 1657. in-fol°. (XVI), 475 (moet zijn 473) en (5) bladen. (Bibl. v. d. Hr. Rahlenbeck. Brussel.)

Met 130 houtsneden als boven.

17°. *Historie der Martelaren... In desen laetsten druck op een nieuw neerstelick oversien, verbetert, ende veelsins vermeerdert; ende elck op sijn behoorlick jaer en tydt met grooter vlijt ende neerstigheyt tusschen gevoeght, door J. G. O. Zijnde met meer dan hondert vijftigh kopere platen verciert..* (Met drukkersmerk op den tit.) *Gedruckt tot Dordrecht, by Jacob Braat. Voor Jacobus Savry,..* 1657. in-fol°. (XVI), 521 en (6) bladen. (Bibl. Dr. Gobius du Sart.)

Met gegrav. vóór den gedr. tit. De gravures zonder naam v. grav. Op den gegrav. tit. wordt J. G. O. genoemd: Joannes Gysius, pred. te Streefkerk.

18°. *Historie der Martelaren,* (enz.).. *Op nieuws van duysende mislagen* (sic) *gesuyvert en verbetert. In den Briel, By M. Feermans..* 1658. (XII), 583 en (5) bladen. (B. U. U.)

Inhoud als 't voorg.

18*a*. *Historie der Martelaren,* (enz.)... *Tot Nimmegen, By Andries Hogen-huysen..* 1658. (St. B. H.)

Zelfde dr. als 't voorg. met nieuwen tit.

18*b*. *Historie der Martelaren,* (enz.).. *t'Amsterdam, By Jan Jacobss. Schipper,..* 1658. (Bibl. Prof. Acquoy. Leiden.)

Zelfde dr. met nieuwen titel.

19°. *Historie der Martelaren,* (enz.).. *Den tweeden Druck, oversien en verbetert, met byvoeginge van verscheyden deftige platen, meer als voor desen gedruckt: mitsgaders eenige, die in d'eerste druck qualick zyn gestelt, op haer behoorlicke plaets gebraght.* (Met drukkersmerk.).. *Dordrecht, by Jacob Braat. Voor Jacobus Savry,..* 1659. in-fol°. (XVI), 532 en (6) bladen. (Bibl. Dr. Sepp. Amst.)

Herdruk van 17°. Met gegrav. en gedr. titels; op den eersten wordt het aantal koperen platen «*meer dan hondert tachtigh*» genoemd.

20°. *De Historie der Martelaren,* (enz.).. *Met meer dan hondert vijftigh kopere platen verciert,.. Op nieuws van duysende misslagen gesuyvert en verbetert. Tot Amsterdam, By de Weduwe van J. J. Schipper...* 1671. in-fol°. (XII), 494 en (6) bladen. (K. B.)

Herdruk; inhoud als 't voorg.; platen als 17°.

21°. *De Historie der Martelaren,* (enz.)... *Dese Druk vermeerdert met een Vervolg, beginnende met de Ongehoorde Wreetheden gepleegt ten tyden der Reformatie in Vrankryk; en van ontallyke misstellinge en oude speldinge Gezuivert. Nog is hier bygevoegt onder ieder Printverbeelding. Een korte schets der Geschiedenisse in Dichtmaat, door den Beroemden Zededichter, Claas Bruin. Nooit te vooren zo Uitgegeven. Te Leyden, Wede. van Jan van der Deyster, en Hendrik van der Deyster,* 1747. in-fol°. (XIV), 16, 818 en (12) blz. (K. B.)

22°. *De Geschiedenis Der Martelaren, die om de getuigenis der Evangelische waarheid hun bloed gestort hebben.. tot.. 1655. Nieuwe, behalve de spelling, onveranderde uitgave. Met Platen... Kampen, G. Ph. Zalsman.* 1864 (— 1865.) in-8°. 2 dln.

Beide deelen met voorwoord v. d. uitgever. Herdruk v. d. uitgave van 1747, zonder de opdracht van Haemstede, de voorrede van J. S., enz. Met frontisp.

23°. *Geschiedenis der Martelaren, Die Om De Getuigenis Der Evangelische Waarheid Hun Bloed Gestort hebben.. tot.. 1655; Niet Alleen In De Nederlanden enz... Met Platen. Nieuwe Uitgave. Arnhem, J. W. en C. F. Swaan.* 1868. in-fol°. (B. U. G.)

Met frontisp. Herdruk der uitgave van 1671 met voorwoord van D. Molenaar en J. W. Felix. Met de 150 gelithograph. platen.

24°. *Waarachtige Geschiedenis Der Vrome Martelaren En Getrouwe Bloedgetuigen Van Jezus Christus... Uit verscheidene geloofwaardige geschiedenissen en publieke acten bijeenvergaderd. Doesborgh, J. S. Van Schenk Brill.* in-4°. (B. U. G.)

Volksuitgaaf.

25°. *Geschiedenis Der Martelaren, Die Om De Getuigenis Der Evangelische Waarheid Hun Bloed Gestort Hebben.. Tot.. 1655. Naar den druk van 1671. Door J. G. O. Vooraf Gaat Een Woord Ter Inleiding van Dr. A. Kuyper. Doesburg, J. C. Van Schenk Brill.* 1883. in-fol°. met 42 platen.

De uitvoerige beschrijving van al deze uitgaven vindt men in de *Bibliotheca Belgica.*

HAES (J. DE), 1685—1723. Koopman te Rotterdam, kleinzoon van G. Brandt.

Het leven van G. Brandt... Hier by komen, behalven de lof- en lykdichten op den gemelden Geeraert

Brandt gestelt, nogh eenige brieven van vernaemde mannen aen hem, en eene verhandeling over de geveinstheit door hem geschreven. 's Gravenhage, K. Boucquet. 1740. in-4°. (K. B.)

Met voorrede van J. Spex. De gedichten zijn van K. v. Baerle, R. Anslo, J. Westerbaen, J. Vollenhove, A. Moonen, D. v. Hoogstraten, J. Oudaan, P. Rabus, J. Bredenburg. — Verreweg de meeste der 62 brieven zijn van J. Vollenhove, enkele van Bruno, C. Huygens, F. Martinius, J. Oudaan, W. Sluiter, A. H. Hooft, B. Vollenhove, J. Westerbaen en A. Moonen.

HAGENBACH (K. R.), Hoogleeraar te Basel.

Het wezen en de geschiedenis der Hervorming, voornamelijk in Duitschland en Zwitserland, in verband beschouwd met de verschijnselen van onzen tijd. In voorlezingen. Uit het Hoogduitsch vertaald. Met eene voorrede van J. Clarisse. Rotterdam, v. d. Meer & Verbruggen. 1836. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *Vorlesungen über Wesen u. Geschichte der Reformation in Deutschland u. d. Schweiz.* Leipzig. 1834. in8°. 2 dln.

De Christelijke Kerk in de drie eerste eeuwen. Voorlezingen van.. Met een Voorberigt van H. Hiebink.. Rotterdam, Van der Meer & Verbruggen. 1853. in-8°. 2 dln. (G. B. R.)

Met voorreden v. d. schr. en v. den vert. Oorspr.: *Die christliche Kirche der drei ersten Jahrhunderte. Vorlesungen.* Leipzig. 1853. in-8°.

De Christelijke Kerk in de vierde tot de zesde eeuw. Voorlezingen van... Rotterdam, Van der Meer en Verbruggen. 1857. in-8°. 2 dln. (G. B. R.)

Met voorreden v. d. schr. en den vert. J. C. Neurdenburg. — Oorspr.: *Die christliche Kirche vom 4. bis zum 6. Jahrhundert. Vorlesungen.* Leipzig. 1855. in-8°.

HAHN.

Zie: *Marx (Fr.)*.

HALBERTSMA (J. H.), 1789—1869. Doopsgez. leeraar te Bolsward en Deventer.

De doopsgezinden en hunne herkomst. Eene ruwe schets... benevens eene lijkrede op Prof. P. O. C. Vorsselman de Heer, en eenige Kerkredenen van denzelfden schrijver. Deventer, J. de Lange. 1843. in-8°. (K. B.)

De ruwe schets beslaat blz. 225—409 en heeft ten doel de afkomst der Doopsgezinden van de Waldenzen aan te toonen. Hiertegen verscheen: *Twee Brieven ter toelichting en toetsing der schets van J. H. Halbertsma, «De Doopsgezinden en hunne herkomst», door J. Boeke en A. M. Cramer, Leeraren bij de Doopsgezinde Gemeenten te Amsterdam en Middelburg.* Amst., J. D. Sijbrandi. 1844. in-8°. (K. B.)

Rinse Posthumus, in leven Kerkleeraar onder de Hervormde Gemeente van Waddens en Brantgum... Workum, H. Brandenburgh en zoon. 1861. in 8°. (B. U. U.)

Met aanhangsel.

HALES (JOHN).

Korte historie van het Synode van Dordrecht, Vervatende eenige aenmerkelyke en noyt voor-henen ondekte bysonderheden: begrepen in brieven van J. Hales en W. Balcanqual, van den Koning van Groot-Brittannie gesonden op de gemelde Synode; Geschreven aen.. Dudley Carlton.. Vertaelt uyt het Engelsch. Ter Goude, W. vander Hoeve. 1671. in-12°. (XLVIII), 439 en (17) blz. (K. B.)

Met uitvoerige voorrede v. d. uitgever *Ph. van Limborch. Rogge, Bibl. d. Remonstr. Geschr.* blz. 241 noemt ook *E. van Engelen Jr.* als den uitgever, terwijl hij de vertaling der brieven aan *Gos. van Nyendaal* toeschrijft. Na de voorrede van v. L., die van den uitgever v. d. engelschen tekst, Prof. *J. Pearson.* Blz. 1—208 Brieven van Hales; blz. 209—321 brieven van Balcanqual; blz. 322—382: «handelingen van 't Synodus, aengetekent door.. Balcanqual»; blz. 385—439: «Korte overweginge van het Synode van Dordrecht Gehaelt uyt de Brieven van.. Hales en... Balcanqual.. in 't Engelsch beschreven.. door L. Womachius.. De twede Druk». Dit laatste weder met voorrede van den uitgever v. Limborch. — *Den tweeden druck oversien en verbetert* bij denzelfden 1671. (K. B.) De drukfouten zijn verbeterd, anders geen verschil. Op 't werkje van Womachius: *Derde Druck.* Een andere 2e dr. (titeluitgave?) heeft evenzeer *Den tweeden druck oversien en verbetert* en het adres: 's-Gravenhage, J. Tongerloo. 1672. (B. U. A.) De oorspr. uitgave der brieven vindt men in: *Golden Remains of.. J. Hales.* London. 1659, vermeerderde herdruk: London. 1673. in-4°. en: London. 1688. Een lat. vertaling: *Joannis Halesii Historia Concilii Dordraceni. Io. Laur. Moshemius.. ex anglico sermone latine vertit, variis observationibus et vita Halesii auxit. Accedit eiusdem*

de auctoritate Concilii Dordraceni paci sacrae noxia consultatio. Hamburgi. 1724. in-8°. (K. B). Duitsche vertaling: *Censur und Historie Des Dordrechtischen Synodi, So erst izzo aus etlichen Schreiben... J. Hales und.. W. Balcanqual.. Aus vorigter Englischen, und dieses Jahrs auch Niederlandischen Edition.. übersezzet von D. Hartnaccio.* Zeitz, J. Schumann. 1672. in-12°. Met voorrede v. d. vert. — De 1ste dr. v. h. boekje van Womachius was met denzelfden tit. verschenen en met 't adres: *Na de Engelse Copye, Gedruckt tot London by W. Leake. Anno 1661. Vertaelt in 't Nederduytsch, En gedruckt tot Amsterdam,* 1670. in-4°. 24 blz. De voorrede van v. L. is niet onderteekend.

HALLET (F.), Kath. priester.

Levensschets van den Heiligen Hubertus bisschop van Luik en apostel van Ardennen.. door.. Sint-Truiden, Vanwest-Pluymers. (1874.) kl. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie.

HALMA (F.).
Zie: *Klagten.*

HALS (J.).
Zie: *Vertoog* Wegens.

HAM (K. G. F. W.), geb. 1835. Pred. te Berkenwoude, Boskoop en Middelharnis.
Zie: *Pressensé (E. de).*

HAMAELLE (GODEFROY DE).

Troys epistres de Godefroy de Hamaelle, natif de niuele en Brabant; Le quel Souffrit martyre... en la uile d'Enuers le. 23. De Jullet, lan 1552. Auecq; troys belles chansons Faictes par luy mesmes estant en prison. *Z. n. v. pl. e. z. j.* (c. 1552.) in-8°. 32 bladen. (B. U. G.)

Eerste brief in 't latijn afgedrukt door *Gerdes, Origg. ecclesiarum in Belgio reformatarum,* onder de *monumenta* n°. 9 p. 107 seqq. Op den titel is de foutieve opgaaf: *d'Enuers* met de hand veranderd in: *de Tournay.*

HAMELSVELD (IJ. V.), 1743—1812. Hoogleeraar te Utrecht.

Algemeene Kerkelijke geschiedenis, der christenen. Met plaaten. Haarlem, Fr. Bohn, Leiden, Herdingh. 1799—1817. in-8°. 26 dln. (K. B.)

De laatste drie deelen zijn door A. IJpeij bewerkt. Elk deel heeft gewoonlijk twee platen, gravures van R. Vinkeles.

HAMMERICH (F.).
Zie: *Handelingen* van den eersten Skandinavischen Kerkdag.

HANDBOEKJE voor de zaken der R. C. Eeredienst. 's Gravenhage, Gebr. van Langenhuysen. 1846—1880. in-12°. (B. U. U. Jaarg. 1—23.)

Van 1876—1880 te 's Hertogenb. bij G. Mosmans Sen.

HANDELING (Schriftelyke) tot Christelijke Vereeniging voorgevallen tusschen een gedeelte der Waterlandtsche Doopsgesinden en de Remonstrantsche gemeente tot Rotterdam. Na de authentijke stukken gedrukt. Rotterdam, C. Jz. den Abt. 1671. in-4°. (IV) en 30 blz. (B. D. A.)

Het voorwoord is onderteekend door de Remonstr. predikanten A. Holthenus, S. Lansbergius, G. Vorstius, Chr. Hartsoeker.

HANDELINGE Der Doops-ghesinde, ghenaemt de Vereenigde Vlaemsche en Duytsche Ghemeynte. Gehouden te Haerlem, A°. 1649. In Junij. *z. adres.* In 't Jaer 1649. in-4°. 8 blz. (B. D. A.)

Officiëele uitgave. Herdr. met zelfden tit.: Amsterdam, P. Arentsz. 1664. in-4°. 8 blz. (B. D. A.) — Andere dr.: *Snyode Der Mennisten, Gehouden te Haerlem. A. 1649. den 25 Julij* (sic.) *In 't Jaer 1649.* in-4°. 8 blz. (B. D. A.) Hierin worden de afgevaardigden uit Leiden niet genoemd.

HANDELINGE (Die) van der openbaerder disputacie, die ghehouden is in Synodo, dats inde vergaderinge te Straesburch, teghē Melchior Hoffman, door die predicanten der seluer stadt, van vier wtghenomen stucken der Christelijcker leeringhen eñ onderhoudinghe, die met die Godlike scrift gheuesticht ende ghegront staen. Teghen die welcke Hoffman zyne erroren ende dwalinghē voort ghebracht heeft. Dese Melchior Hoffmā wort van zijnen iongheren oft aenhangeren, voor den al der grootsten propheet ende Apostel wtghegeuen *enz.... z. n. v. pl. en v. dr.* Anno 1533. in-8°. 162 blz. ongepagineerd. (B. D. A.)

HANDELINGEN der Zuid-Hollandsche synode, betreffende de zaak en leer der Remonstranten, van het jaar 1619—1805. In het Archief voor Kerkelijke Geschiedenis medegedeeld door N. C. Kist. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1836. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van prof. Kist en met een uitvoerig register van personen en zaken. Dit boek is hetzelfde als het *Archief voor kerkelijke geschiedenis* — van Kist en Royaards. Dl. VII: Voor dat deel is alleen een nieuwe titel geplaatst. Verder verschil is er niet.

HANDELINGEN des Nationalen Synodi.. gehouden tot Dordrecht in.. 1618. en 1619. Na dat de Wtheemsche Theologanten vertrocken waren, Gemeynelyck genaemt Post-Acta, ofte Na-Handelingen. Vyt de Latijnsche in de Nederlandtsche Tale overgeset. 's Gravenhage, J. Scheltus. 1669. in-4°. 52 blz. (B. R. A.)

Uit een kort «Tot den Leser» aan de keerzijde van den titel blijkt dat deze post-acta op last der Z.-Holl. Synode door de «deputati» W. Schulius, C. Triglandius, C. Vergeer en P. Hollebeeck in het hollandsch zijn vertaald; zij waren lang vermist geweest. — Een vroegere vertaling: *Post-Acta ofte Nae-handelingen des Nationalen Synodi.. Gehouden.. Tot Dordrecht Anno 1618. ende 1619. Hier komen oock by eenige Extracten uyt de Actis Synodi Provincialis Ultrajectinae, gehouden Anno 1619. den 10. Augusti en geeyndicht den 1. Septemb. 1620, als mede een Extract van de... Staten 's Lants van Utrecht, van wegen het Jus Patronatus. Noyt voor desen in druck geweest..* Zutphen, H. van Willemsteyn. 1663. in-4°. 38 blz. (K. B.) Zie het oorspr. op *Acta Synodi* en een latere holl. dr. op *Kerken-Ordeninge.*

HANDELINGEN (Verscheyde) Nopende de Zaken van de Gereformeerden Der Valleyen in Piemont. *Z. n. v. pl. en v. dr. en z. j.* (1664.) in-4°. 16 blz. (K. B.)

HANDELINGEN van de Algemeene Christelijke Synode der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden in.. 1816(—1887). 's Gravenhage, 1821—1887. in-4°. 49 dln. en in-8°. 47 dln. (K. B.)

Gedrukt op de landsdrukkerij van 1821—1863, daarna uitgegeven door A. van Hoogstraten en zoon. Van af 1854: *Handelingen van de Algem. Synode der Nederl. Herv. Kerk,* sedert 1881: *Handelingen van de ..ste gewone (of buitengew.) vergadering van de Alg. Synode* enz. Van 1821—1860 in-4°. daarna in 8°. met een deel bijlagen. Elk deel met register. Daarenboven afzonderlijke registers over de jaren 1816—1840, 1841—1850, 1851—60, 1861—1870.

HANDELINGEN van den eersten Skandinavischen Kerkdag. Koppenhagen Julij 1857. Uitgegeven ten gevolge van het besluit van den kerkdag. Door F. Hammerich,.. En uit het Noordsch vertaald, door R. C. H. Römer. Schoonhoven, S. E. van Nooten. 1858. in-8°. (K. B.)

HANDELINGEN van de opzieners der Gemeente Jesu Christi, vergaderd te Amsterdam, den 2den Maart en volgende dagen. A°. 1836. Amsterdam, H. Höveker; 's Gravenhage, J. van Golverdinge. 1836. in-8°. (B. L. L.)

Synode der Afgescheidenen; met voorrede van H. P. Scholte.

*HANDELINGEN van de Synode der Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland gehouden.. (*in*) 1854. (*enz.*) Amsterdam, Hoogkamer & C°. 1854. in-8°. (K. B.)

1854, 1857 en 1860, Amst., Hoogkamer en C°. en Kampen, S. v. Velzen Jr.; 1866, 1869 en 1872. Kampen, S. van Velzen Jr.; 1875, 1877 en 1882. Kampen, G. Ph. Zalsman; 1879. Delfzyl, J. Haan. (*Brinkman's Catalogus,* blz. 478.)

HANDELINGHE tusschen de Magistraet der Stadt Haerlem ende dien van den Kerckenraet, by Interventie van de Classe van dien quartier, op d' Electie van Kerckelijcke persoonen ende t' beroep van den Predicanten binnen... Haerlem, ghevallen in.. 1616. Haerlem, A. Rooman.. By expresse Ordonnantie van de Heeren Burghermeesters, ende Regeerders der Stadt Haerlem, Anno 1617. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Andere dr.:.. *Ghedruckt t' Haerlem, by Adr. Rooman.. Ende nu t' Amsterdam by Broer Jansz.* 1617. in-4°. 4 blz. (K. B.) Ook uitgegeven als: *Vreed-Accoort. Oft Handelinghe... Nae de Copie. Ghedruckt t' Haerlem, by A. Rooman.* 1617. in-4°. 8 blz. (K. B.)

HANSEN (L.), gest. 1685. Predikheer, Provinciaal van Engeland.

Het wonder Leven, de Kostelycke doodt, met het Begrijp der Mirakelen, etc: van de H. Rosa de S. Maria.. Eerst in 't Latijn beschreven door... In 't Neer-duyts over-gheset door.. J. P. Wouters.. Brussel, Ph. Vleugaert. 1668. Met Gratie en Privilegie. in-8°. (X), 492 en (2) en 148 blz. (B. K. A.)

Met portret der heilige gegrav. d. T. v. Merlen; met opdracht, approbatie en voorrede; het *Kort Begrijp* volgt met nieuwe pagineering. — Oorspr: *Vita mirabilis et mors pretiosa.. Rosae de S. Maria..* Romae, 1664. in-12°. — Latere dr. of vert.: *Leven van de H. Rosa van Lima.. door...* Gend, J. J. L. Rousseau. 1847. in-12°. — Vergel. op *Wouters*.

HARDERWIJK (K. J. R. VAN), 1822—1860.

Naamlijst en levensbijzonderheden der Predikanten, die sedert de Kerkhervorming in de Nederduitsche Hervormde en Waalsche Gemeente te Rotterdam tot op dezen tijd in dienst geweest zijn. Rotterdam, P. M. Bazendijk. 1850. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht en alfabetisch register der predikanten.

HARDEVELDT (A. V.), gest. 1777. Pred. te Wijk.

Een volledige Historie Der zo genaamde Piëtisten; Aangaande der zelver Opkomst, Voortgang en Uiteinde, van Beide de Protestantsche Hoofdt-Kerken. In Duitslandt en Zwitzerlandt veroordeelt. Strekkende, zo ten spiegel der ware Gereformeerde Kerken in Nederlandt, Als ten byzonderen naarricht van alle oprechte Godtvruchtigen... Leyden, Z. van Egmont. 1770. in-8°. (K. B.)

Met Approbatie van «De Professoren der Godtgeleertheid aan Hollands Hoge Schole».

HAREN (O. Z. VAN), 1711 of 1713—1779.

Van Japan: met betrekking tot de Hollandse Natie, en de Christelyke Godsdienst.. Zwolle, S. Clement. 1775. in-8°. (K. B.)

In de *Vaderl. Letteroefeningen* van 1766 (Dl. II, 273—282 en 316—333) komt een artikel voor: *Het gedrag der Hollanderen in Japan, met betrekkinge tot den christelyken godsdienst, onderzogt, Door den Heer O. Z. van Haren.* Dit artikel was overgenomen of ontleend aan een artikel van denzelfden schrijver in het *Journal des Savants*. De *Letteroefeningen* geven op: *Journ. d. Sav. Oct. 1765;* maar in de oorspr. uitgave in-4°. is van het genoemde artikel niets te vinden; wellicht dat het in den nadruk een plaats heeft gevonden. Het boven beschreven boekjen is een breedere omwerking van het artikel uit de *Letteroef.* het eerste gedeelte is hetzelfde. De mogelijkheid bestaat dat laatstgenoemd art. een verkorte vertaling van het fr. uit het *Journ. d. S.* is. Een fr. vert. van het hier beschreven boekjen is: *Recherches historiques sur l'état de la réligion chrétienne au Japon, relativement à la nation Hollandoise. Traduites du Hollandois. Londres, et se trouve à Paris, Chez D. C. Couturier père.* 1778. in-12°. (K. B.)

HARKENROHT (E. F.), 1670—1732. Pred. te Emden.

Geschiedenissen, behoorende tot de Moeder-kerke in Emden en Oost-Friesland... Behelzende een naamlijst der leeraars, die de Verbeeterde Belijdenisse der Genaden-Leere in de Dorpen van 't Emder Amt en de Heerlijkheid Risum verkondigd hebben.... Harlingen, Fr. Schotsman. 1726. in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht aan de regeering van Emden en voorrede. Aan het slot een bladwijzer en nabericht.

HARKENROHT (J. I.), 1676—1736. Pred. te Rijzum, Larrelt en Appingadam.

Emdens Herder staf, Draagende De Naamlyst der Predikanten in de Nederduitze Gemeente te Emden, zedert de Reformatie, Aldaar begonnen in het jaar 1520, Tot... 1716 Naa Rang van Bediening, nevens de Plaats en het Jaar, Maand en Dag hunner Geboorte, Beroeping, Bevestiging, Sterfte en Ouderdom, met Eenige Grafschriften... Hier agter zijn de Acta van 't Eerste Synode der Nederlandze Kerken te Embden in 't jaar 1571 gehouden. Emden, Wede. v. E. Tremel, en H. v. Senden, voor Enoch Brantgum, 1716. in-8°. (K. B.)

Met opdracht en een holl. gedicht van G. Outhof. — De *Acta* volgen met afz. tit. en pag.,

maar doorloopende sign. Tit.: *Acta ofte Handelinghen der versamelinghe der Nederlantsche Kercken die onder 't Cruys sitten, ende in Duytschlandt, ende Oostvrieslandt verstroeyt zyn, gehouden tot Embden den 5 Octobris Anno 1571. Volgens de Delfze Druk des jaars 1612. Nu op Nieuws overgezien en uitgegeeven Door J. I. Harkenroht.* Vooraf gaat een aanspraak aan 't Caetus van Oostfriesland; dan de Acta; daarna twee liedekens uit Alva's tijd, het eerste van Joh. van Voort; ten slotte een brief van E. F. Harkenroht aan J. I. Harkenroht.

HARTHOORN (S. E.), Oud-Zendeling.
De Evangelische zending en Oost-Java. Eene kritische bijdrage.. (Met een begeleidend schrijven van Dr. A. Pierson.) Haarlem, A. C. Kruseman. 1863. in-8°. (K. B.)

Dit gaf aanleiding tot de volgende geschriften: *H. C. Voorhoeve Jzn., De Evang. zending op Oost-Java. Een woord naar aanleiding van* enz. 's Gravenhage, M. J. Visser. 1864. in-8°.
G. K. Nieman, Bijdrage tot de geschiedenis der verbreiding van het Christendom. Naar aanleiding van het werkje van S. E. Harthoorn enz. Rott., M. Wijt en zonen. 1864. in-8°.
J. C. Neurdenburg, Geschiedenis tegenover Kritiek. (Naar aanleiding van S. E. Harthoorn's geschrift enz..) Rott.. M. Wijt en zonen. 1864. in-12°. (K. B.)
P. Jansz, Java's Zendingsveld, beschouwd na de beoordeeling door S. E. Harthoorn enz.. Amst., H. de Hoogh. 1865. in-8°. (K. B.)
Op enkele dier geschriften antwoordde Harthoorn met: *Oude grieven en nieuwe bewijzen ten aanzien van de evangelische zending* . . . Haarlem, A. C. Kruseman. 1864. in-8°. (K. B.)

HARTING (D.), geb. 1817. Doopsgez. Pred. te Enkhuizen.
De Munstersche Furie, of het oproer der Wederdoopers te Munster in de jaren 1534 en 1535. Eene geschiedkundige voorlezing naar aanleiding van Meijerbeer's Prophète.. Enkhuizen, J. Over de Linden. 1850. in-8°. (B. D. A.)

Met voorrede. Blz. 41—84 aanteekeningen.

—— Zie ook op: *Bijdragen (Doopsgez.)*; *Gorter (D. S.)*; *Schaff (Ph.)*.

HARTMAN JZN. (H. G.).
*De broederschap des gemeenen levens, in biographien geschetst. Met eene voorrede van Alb. van Toorenenbergen. Zutphen, W. J. Thieme & Co. 1866. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1865. blz. 124; 1867. blz. 4.

HARTOG (J.), geb. 1829. Doopsgez. pred. te Utrecht.
Zie: *Baur (A.)*; *Geschiedenis der christelijke kerk*; *Schmid (Dr. H.)*.

HARTSOHN (J. H.).
Zie: *Hofmann (Fr. G.)*.

HASAERT (G.).
De uytgangh van G. Hasaert, Uyt het Classis van Sevenwolden, In Frieslandt. Vervatende de Oordeelen ende Sententien over sijn Persoon... Uytgegeven door.. Leeuwarden, L. Cres. (1664.) in-4°. (IV) en 48 blz. (K. B.)

HASE (K.), Hoogleeraar.
*Het rijk der wederdoopers. Eene bijdrage tot de geschiedenis der christelijke kerk. Naar het hoogduitsch. Amsterdam. J. C. Loman Jr. 1854. in-8°.

Brinkmans Catal. blz. 492.

De ontwikkeling van het Protestantisme. Akademische redevoering... Uit het Hoogduitsch. Kampen, I. M. J. van Nes. 1855. in-8°. (B. U. A.)

Met «een woord van begeleiding» onderteekend: J. K. — E. — Oorspr.: *Die Entwickelung des Protestantismus. Eine akademische Rede.* Leipzig. 1855. in-8°.

Franciscus van Assisi. Een Heiligenbeeld. Naar het Hoogduitsch van .. door G. W. Stemler.. Rotterdam, P. C. Hoog. 1857. in-8°. (M. M. N.)

Met lithogr., voorrede en aan het einde (blz. 146—198) tal van aanteekeningen uit de bronnen. Goedkoope (titel-) uitgave: Utrecht, C. van der Post Jr. 1861. in-8°. — Oorspr.: *Franz von Assisi, Ein Heiligenbild.* Leipzig. 1856. in-8°.

*Geschiedenis der kerk. Een leerboek inzonderheid ten gebruike bij akademische lessen. Naar de 8e verbeterde uitgave uit het Hoogduitsch vertaald door T. C. van der Kulk. Uitgegeven in de Godgeleerde Bibliotheek.. Utrecht, Kemink en zoon. 1861. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1861. blz. 67. — Oorspr.: *Kirchengeschichte. Lehrbuch zunächst für Akademische Vorlesungen.* 8te. Aufl. Leipzig. 1858. in-8°.

HASEBROEK (J. P.), geb. 1812. Pred. te Amsterdam.

Zie: *Bungener (F.); Geloofsgetuigen.*

HASENMULLER (E.), Jezuiet, gaat over tot de Luth. kerk.

Historia Jesuitici Ordinis, Ofte Ware ende grondige Beschrijvinge van de Orden der Jesu-wijten, ende hare Societeyt ende geselschap ... Eerstelijck in 't Latijn beschreven door ... Daer nae ... in de Hoochduytsche .. Overghestelt: Door M. Leporinus .. Ende nu .. getrouwelijck Over-geset Door P. A. Duyrcantium Amsterdam, J. Colom. 1647. in-4°. (VI), 440 en (2) blz. (K. B. B.)

Met titelprent en inleiding. De oorspr. lat. uitgave der *Historia Jesuitici Ordinis* was in 1593 te Franckfort a/M gedrukt in-4°., de duitsche vertaling van Leporinus, aldaar 1596. in-4°.

HASSELT (J. L. VAN), Zendeling.

Gedenkboek van een vijf-en-twintigjarig zendelingsleven op Nieuw-Guinea (1862—1887.) door ... Utrecht, Kemink en Zoon. 1888. in-8°. (K. B.)

HAUSHERR (M.), Jezuiet.

Leven van ... Alph. Rodriguez broeder van de Societeit van Jezus.. Vertaald door M. Kallen, S. J. Turnhout, Splichal-Roosen. 1881. in-8°. (B. K. A.)

Met voorrede v. d. vert. en approbatie.

HAUSZMANN (J. G. F.).

Zie: *Kerkvergadering.*

HAVENSIUS (ARN.), Karthuizer prior te Gent.

Historica relatio duodecim martyrum cartusianorum, qui Ruraemundae in ducatu Geldriae Anno 1572 agonem suum foeliciter compleverunt. Accessit eiusdem exhortatio ad Cartusianos, de observantia disciplinae Regularis, vitaeque solitariae commendatione. *Z. n. v. pl.* (Keulen.) 1608. kl. in-8°. (XVIII) en 78 blz. (K. B.)

Gewoonlijk vindt men hierachter: *Innocentia et constantia victrix, sive commentariolus de vitae ratione et martyrio XVIII cartusianorum qui in Anglia sub rege Henrico VIII ob ecclesiae defensionem ac nefarii schismatis detestationem crudeliter trucidati sunt, authore Maur. Chancaeo.* (Keulen) 1608 kl. in-8°. (XVI?) en 112 blz. (Daar in het door mij gebruikte ex. de titel ontbreekt, schrijf ik dien af uit: *Graesse, Trésor* etc, III, 220). Beide boekjes werden in 1608 te Gent herdrukt. In de keulsche uitgaaf van het laatst beschrevene vindt men een gravure van Johannes Leopoldus, welke dikwijls ontbreekt. Van de *historica relatio* bestaat een uitgave in-4°. met denzelfden titel en op de plaats van het adres: *Permissu Superiorum 1608.* Het is echter een latere herdruk. Dadelijk achter den titel volgt een opdracht van den drukker P. F. aan Ant. de Backer, waarin het heet dat hij een nieuwen druk heeft bezorgd, omdat de eerste zoo zeldzaam geworden was. Daarop volgt: *Compendium vitae venerandi P. Arnoldi Havensii Carthusiani.* Op de lijst der geschriften van Havensius leest men (blz. VIII): *Historica relatio XII. Martyrum Carthusianorum qui Ruraemundae ... agonem compleverunt. Libellus aureus, iteratis typis Anno 1753. Bruxellae cum pauculis additionibus recusus.* Daar de in-4°. uitgave vier appendices (blz. 60—77) heeft, welke in de in-8°. uitgave van 1608 niet voorkomen, zal voor het jaartal 1608 op den titel 1753 gelezen moeten worden.

HAVER (TH. H.), Luth. Pred. te Amsterdam.

Zie: *Paauw (A.).*

HAVERKORN VAN RIJSEWIJK (W. H.), Pred. te Delft.

Zie: *Rijsewijk (W. H. Haverkorn van)*

HAZART (C.), 1617—1688. Jezuiet.

Kerckelycke Historie van de gheheele wereldt namelyck vande voorgaende ende teghenwoordighe eevwe... Antwerpen, M. Cnobbaert. 1667—1671. in-fol°. 4 dln. (XXII), 484 [moet zijn 500] en (36); (XXII), 406 [moet zijn 414] en (26); (XVI), 455 [moet zijn 459] en (21); (XVIII), 412 [moet zijn 414] en (24) blz. (B. U. G.)

Behalve de gegr. titels hebben de deelen 44, 17, 37 en 19 gravures, velen zonder naam, anderen geteekend of gegraveerd door Lamorlet, Herregaudts, A Diepenbeke, J. de Lof, J. ab Egmont, Lommelin, Fr. Boutats, Gasp. Boutats, J. Neeffs en A. Melaer. — Als 5de deel verscheen: *Triomph van de waerachtige Kercke ende van de Catholycke Religie over de Atheisten, Mahometanen, Heydenen, Joden, Schismatycken, alle soorten van Ketters, ende Sectarissen.* Antwerpen, M. Cnobbaert. 1673. in-fol. 588 blz. (Zie: *de Backer*, II, 75.)

Triomph der Pausen van Roomen over alle hare Benyders ende Bestryders Met eene volkomen, ende overtuyghende wederlegginghe Van alle de lasteringhen, en valscheden van de Sectarisen.. Antwerpen, M. Knobbaert. 1678—1681. in-fol°. 3 dln. (XXII), 452 en (18); (X), 430 en (14); (VI), 333 [m. z. 335] en (13) blz. (B. U. G.).

Dl. I voorwerk: Opdracht (lat. en holl.), kerkel. goedk., volgorde der platen en voorrede. In Dl. I: 40, in Dl. II (met nieuwe opdracht): 41, in Dl. III: 50 kopergravuren.

HECHEM (W. M. VAN).
Zie: *Opmeer* (*P.*).

HEDA (W.), gest. 1525. Kanunnik te Utrecht.
Zie: *Beka.*

HEEL (W. F. C. J. VAN), geb. 1836. Pred. te Roermond.
Campegius Vitringa Sr. als godgeleerde beschouwd. [*Akad. proefschrift.*] 's Gravenhage, Gebr. Belinfante. 1865. in-8°. (B. U. A.)

HEEMSKERK AZ. (J.), geb. 1818. Minister van Staat.
*Levensschets van Martinus Stuart. Amsterdam, M. Coster Jz. 1855. in-8°.
Brinkman, Naamlijst. 1855. blz. 42.

HEERE (D. DE), geb. c. 1607. gest. 1687. Dominikaan.
Zie: *Jaer.*

HEERS (L. DE), Pastoor te Wintershoven.
De levens der heyligen van Wintershoven, mitsgaders een kort verhael van den opgangh en nedergangh der oude stadt Tongeren ... Hier achter is by gevoeght een kort begryp van de Heylige ende Heyligen van 't landt van Luyck, beneffens alle de Cathedraele en Collegiaele Kercken, Abdyen, Prioorschappen en andere Conventen der Religieusen, etc. Maestricht, L. Bertus. 1712. in-12°. (K. B.)

Met voorrede en approbatie. Het is een herdruk; blijkens de approbatie van 25 Sept. 1662 schijnt de 1ste dr. van dat jaar te zijn.

HEIN (C. A. W.), Predikant.
*Echte Opgaave en Verhaal, van de Redenen, om welken, en de wijze op welke C. A. W. Hein, Predikant op het Hoogeveen, door... Drost en Gedeputeerde Staaten der Landschap Drenthe, van zijnen dienst ontzet, en hem door.. de Staaten van gemelde Landschap, de Inwooning in het zelve is ontzegt: in het licht gegeven, door bovengenoemde Predikant. *z. adres.* 1790. in-8°.
S. de Visser. Naamlijst. I. 22.

HEINSIUS (J. G.).
Zie: *Vragen.*

HEIRMAN (J. B.), Kath. Priester.
De Heilige Ludgerus, Apostel der Saksen Eerste Bisschop van Munster Patroon der Parochiale Kerk van Zele door ... Gent, J. en H. van der Schelden. 1 Maart 1861. in-12°. (B. U. Leuv.)

Met lithogr., opdracht en approbatie.

*HELDEN (De christene), of de martelaers van het priesterdom gedurende de fransche omwenteling. Gent, Rousseau-Warie. 1863. in-18°.
Vlaemsche Bibliogr., I. 193.

HELDRING (D. J. C.), Pred. te Velzen.
Zie: *Bouwsteenen.*

HELDRING (L.), geb. 1852. Pred. te Zandvoort.
Zie: *Bouwsteenen; Heldring (O. G.).*

HELDRING (O. G.), 1804—1876. Pred. te Hemmen.
De Nederlandsche Hervormde Kerk in Indie.. Utrecht, Kemink en zoon. 1855. in 8°. (B. U. L.)

Met 8 bijlagen.

Heldring (O. G.). Leven en arbeid. Leiden. E. J. Brill. 1881. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Naar autobiographische aanteekeningen van O. G. H. bewerkt door zijn zoon L. Heldring. —Met door v. Kesteren gegrav. portret en titel. — 2e dr. 1882. 1 dl.

HEMERT (G. VAN), Hoogleeraar en predikant te Middelburg.

Brief .. aan .. G. Maatschoen ... Betreffende voornamentlyk den oorsprong en betrekkinge der Mennoniten of Doopsgezinden in opzigt tot de Munsterse en andere oproerige Doopsgezinden van die tyden; als mede enige byzonderheden tot dezelve behoorende; strekkende tot antwoort op zyn Eerws. aantekeningen, by de vernieude, en door Hemzelven vertaalde uitgave van de *Geschiedenis der Mennoniten*, eertyds in het Latyn beschreven door ... H. Schyn. Middelburg, H. v. Hoekke. 1744. in-8°. (K. B.)

HENCKENS (C.), Priester.

*De gelukzalige Joannes Berchmans .. Mechelen, E. en J. van Moer. 1865. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 50.

*De martelaars van Gorcum. Mechelen, E. en J. van Moer. 1866. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 50.

HENCKENS (J.), Redemptorist.

De Heilige Christina de Wonderbare, maegd, van Sint-Truiden, gevolgd van het verhael der vervoering en verheffing harer relikwien, welke heden berusten in de kerk der EE. Paters Redemptoristen, ter plaetse gezegd Steenaert, in voornoemde stad. Door . . . Sint–Truiden, Vanwest–Pluymers. 1863. in-8°. (K. B. B.)

Met lithogr. portret, approbatie, voorrede en aanteekeningen — 2e dr. bij den zelfde. 1869. in-8°. (B. B. B.)

HENDRICKSZ (JOOST).
Zie: *Vrede-Handelinghe.*

HENDRIK EEMKENS. In 1562 te Utrecht als Ketter Verbrand. *[Aan 't slot:]* Utrecht, J. D. Doorman. (1853.) in-8°. 4 blz. (B. L. L.)

Uittreksel uit *v. Braght*, *Martelaers-spiegel.* Het is een 2e dr., de eerste was evenzeer in 1853 verschenen.

HENGEL (W. A. VAN), 1779—1871. Hoogleeraar te Leiden.

Sint-Nikolaas en het Sint-Nikolaasfeest. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1831. in-8°. (B. U. A.)

Met voorbericht. De verhandeling was eerst afgedrukt in het *Archief* van Kist en Royaards, Dl. III. en nu afzonderlijk uitgegeven.

Memoria Joannis van Voorst, Theologiae doctoris et professoris in Academia Lugduno-Batava ... Lugduni-Batavorum, S. et J. Luchtmans 1834. in-8°. (K. B.)

Met aanteekeningen.

Meritorum Joannis Henrici van der Palm commemoratio brevis. Lecta in Classe tertia Instituti regii Neerlandici ... Lugduni Batavorum, S. et J. Luchtmans. 1840. in-8°. (K. B.)

HENKE (H. P. K.).
Zie: *Roscoe* (*W.*).

HENNIN (Q.), Pastoor te Laken.
Zie: *Oorsprongh* van de Kercke van Laken.

HENRIXSZ (P.).
Zie: *Werf* (*J. R. van der*).

HENRY (P.).

Het leven van Johannes Calvijn, den grooten hervormer ... Uit het Hoogduitsch vertaald en met aanteekeningen vermeerderd. Ten deele bewerkt door wijlen P. J. L. Huët. Rotterdam, van der Meer & Verbruggen. 1847. in-8°. 2 dln. (B. W. L.)

Met voorreden van vert. en schr., portret van Kalvijn en bijlagen. Er bestaat een nieuwe titel-uitgaaf van 1856 bij dezelfden, waaruit blijkt dat dit werk gedeeltelijk door P. J. L. Huet en verder door J. Oudijk van Putten bewerkt is — Oorspr.: *Das Leben Johann Calvins des grossen Reformators* enz. Hamburg. 1844. in-8°. 3 dln.

HENRY (P. A.).

*Het leven van den H. Vincentius à Paulo. 's Hertogenbosch, W. van Gulick. 1878. in-8°.

Mes, *Kath. pers.* blz. 104.

HENSCHENIUS (G.), 1600—1681. Jezuiet, geb. te Venray.

De episcopatu Traiectensi, episcoporum regumque Franciae iis coaevorum chronologia, et populis dioecesi illi subiectis, Diatriba. . . . . Ex Actis Sanctorum, ab ipso et Joanne Bollando .. illustratis. Antverpiae,

J. Meursius. 1653. in-4°. (X), 113 en (22) blz. (B. U. A.)

Met opdracht, voorrede en indices.

HERBST (F.).

Leven, denken en werken van Johann Kaspar Lavater. Naar het hoogduitsch van ... Groningen, C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1849. in-8°. (K. B.)

HERDERSCHEE (J.), geb. 1850. Pred. te Borculo.

Zie: *Nippold* (*F.*).

HERDERSCHEE (J. HOOIJKAAS), geb. 1822.

Zie: *Mejer* (*O.*); *Nippold* (*F.*).

HERGUNDUS (GANGOLPHUS).

Kort verhael Oft Memorien, van den wonderlicken gheschiedenissen, aenslaghen, verandering, ende onghehoorder Tyrannije, deur de Jesviten aenghestift ende uytghericht in 't Stift ende Stadt Paderborn. In vier Boecken verdeylet deur.... Ghedruckt [*Z. adres.*] 1605. in-4°. 62 blz. (B. U. G.)

Met voorrede.

HERINGA ELZ. (Prof.) in zijnen dagelijkschen omgang. Geschenk aan de leerlingen en vrienden van den onvergetelijke. Utrecht, K. J. Gieben. 1846. in-12°. (K. B.)

HERINGA (J.).

Zie: *Greydanus* (*A.*).

HERINGA (S. P.), geb. 1830. Pred. te Renesse.

Ferdinand Christian Baur. Volledig en kritiesch overzicht van zijn werkzaamheid op theologiesch gebied.. Uitgegeven door Teyler's godgeleerd Genootschap. Haarlem, Erven F. Bohn. 1869. in-8°. (K. B.)

In: Nieuwe Serie, Dl. I. 2e Stuk.

HERINNERING aan een Martelaar des geloofs, 30 Mei 1570. Voor rekening van den schrijver ... 's Gravenhage, Gebr. van Cleef. 1870. in-8°. (K. B.)

De martelaar is Adriaan Jansz, pastoor te IJsselmonde. Onderteekend M. B(ichon). v. IJ(sselmonde). Met 2 bijlagen, nl. de Sententie over A. Jansz en het: *Liedeken van vier Pastoren.*

HERK (KORN. VAN).

Zie: *Leydis* (*Joh. de*).

HERMAN DE TIMMERMAN, gest. 1569. Doopsgez. Martelaar.

Een corte Bekentenisse ende gronndighe aenwijsinghe.. dat Godt, Vader, Soon.. een onuerscheyden Godt is *enz.*.. Gedruckt.. 1578. in-16°. 16 bladen. (B. Stadt Hamb.)

Herman de timmerman heette Herman vanden Greyn. Bl. 13 begint: «Een Liedeken, tracterende van sommighe, opgheofferde Kinderen Gods, van den Jare 62 tot den Jare 69. binnen Ghent opgheoffert» en handelt over 41 martelaars in de genoemde jaren te Gent ter dood gebracht. Een uitgaaf van 1577 is vermeld in: Fr. Muller, *Catalogus van.. Holl. godgel. werken.. 1857.* n°. 776; de ijverige bewerkers van de *Bibl. Belg.* konden er echter geen ex. van te zien krijgen.

HERMAN (F. J.), geb. 1828. Pred. te Baarn.

Beschouwing over de Kloosters in Nederland ... Rotterdam, P. M. Bazendijk. 1861. in-8°. (B. U. A.)

HERMANS (C. R.), 1805—1869. Rector van het gymnasium in 's Hertogenbosch.

Annales Canonicorum Regularium S. Augustini, Ordinis S. Crucis. Ex monumentis authenticis, reverendissimo patre magistro generali, fr. H. van den Wijmelenberg, approbante et opitulante, collegit, disposuit, illustravit C. R. Hermans. Silvae-Ducis, P. Stokvis. 1858. in-12°. 3 dln. (K. B.)

Met 14. portretten en afbeeldingen van kloosters.

HERMENS (J.).

Zie: *Lessurios.*

HERRE (DOM. DE), gest. 1687. Dominikaan.

Zie: *Jaer.*

HERSTEL van den godsdienst in Frankrijk, of verzameling van echte en belangrijke stukken, betrekkelijk tot die groote gebeurtenis, behelzen-

de: redevoeringen van den Staatsraad Portalis, van de burgers Simeon, Lucien Bonaparte en Jaucourt, benevens het concordaat met den paus, de grond-wetten der onderscheidene godsdiensten, enz. Uit het fransch. Leyden, Gebr. Murray. 1802. in-8°. (K. B.)

HERTOGHE (P. DE).
Zie: *Sterre (J. Chr. v. d.).*

HERTUM (H. W. J. VAN), geb. 1836. R. K. Priester en pastoor te Monnikendam.

Levens der Heiligen voor alle dagen des jaars bewerkt door... Geïllustreerd met 365 gravuren, Kerkelijk goedgekeurd. 's Hertogenbosch, Lutkie en Cranenburg. 1873—74. in-8°. 4 dln. (B. K. A.)

HERTZBERG (G. F.).

De Hervorming in Spanje in onze dagen. Rede gehouden door... Bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan der Gust-Adolf-Vereeniging in de Prov. Saksen. Naar het Hoogduitsch door H. J. van Lummel. Utrecht, Kemink en zoon. 1870. in-8°. (B. U. U.)

Met voorrede en aanteekeningen van den vertaler. Oorspr.: *Die protestantische Bewegung in Spanien. Vortrag.* Halle, 1870. in-16°.

*HERVORMER (Een) in de katholieke kerk uit onze dagen. Levensschets van den bestuurder van het Bisdom Constanz, vrijheer J. H. van Wessenberg. Groningen, P. van Zweeden. 1863. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1863. blz. 20.

HERVORMING (De) van Amsterdam; in den jare 1578, in de Kerke en den Burgerstaat, ingevoerd, in hare voornaamste omstandigheden beschreven; als eene stoffe, tot blyde viering van het tweede eeuwfeest, dezer gedenkwaerdige geschiedenis; met eenige bijgevoegde naam-lijsten der regeering, en verscheide bijzonderheden van vele voornaame regenten dezer stad. Amsterdam, P. Conradi. 1778. in-8°. (K. B.)

Met een titelgravure van Th. Koning, de uitdrijving der monniken voorstellende. Voor den schrijver wordt de uitgever P. Conradi gehouden.

HERWERDEN (C. H. VAN), geb. 1802. Pred. te Hontenisse, Deventer en Groningen.

Commentatio de iis, quae a Carolo Magno, tum ad propagandam religionem christianam, tum ad emendandam ejusdem docendi rationem, acta sunt. In certamine literario civium Academiarum Belgicarum,... ex sententia ordinis Theologorum Academiae Lugduno-Batavae, praemio ornata. Lugd. Batav., S. et J. Luchtmans. 1825. in-4°. (K. B.)

Afzonderlijke uitgave van een gedeelte der *Annales Academiae Lugd.-Batavae.* 1824—1825.

Specimen academicum inaugurale de Juliano imperatore, religionis christianae hoste, eodemque vindice.. Lugduni Batavorum, J. W. van Leeuwen. 1827. in-4°. (K. B.)

Het Aandenken van Hendrik van Zutphen, onder zijne landgenooten vernieuwd... Groningen, J. Oomkens. 1840, in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht aan A. C. W. Staring en afbeelding van het gedenkteeken voor H. v. Zutphen tegenover den titel. In 1845 plaatste dezelfde schrijver in het Nederl. Archief voor Kerkel. Gesch. Dl. V: *Hendrik van Zutphen, eene Nalezing op: Het aandenken van Hendrik van Zutphen, onder zijne landgenooten vernieuwd*, welke verhandeling ook afzonderlijk verscheen. (Leiden, S. en J. Luchtmans. 1845. in-8°.) (B. U. A.)

Een *tweede, vermeerderde en verbeterde druk. Uitgegeven van wege de Evangelische Maatschappij. (Evangel. Bibliotheek, 1864. II)* verscheen te Arnhem, bij G. W. v. d. Wiel. 1864. in-8°. (B. L. L.)

HERWERDEN Hz. (C. H. VAN), Pred. te Beesterzwaag.
Zie: *Coquerel (C.).*

HESSEVELD (P. J. VAN).
Zie: *Nouhuys (H. J. C. van).*

HEUGLE (J.).

*Levensbeschryving van den heyligen Antonius, abt en eremyt, gevolgd door de wonderbare genezingen door zyne voorspraek bekomen. Door... IJperen, S. Lafonteyne. 1846. in-12°.

Annales du Comité Flamand de France, I. p, 311.

HEUMEN (H. VAN).
Zie: *Tardy* (*H. von*).

HEURNIUS JOAN. FIL. (J.), Pred. in Indie.

De legatione evangelica ad Indos capessenda admonitio. Lugd. Batav., Ex officina Elzeviriana. 1618. in-8°. (K. B.)

Met drukkersmerk o. d. tit. Na de opdracht aan de Staten-Generaal en prins Maurits en «rerum Indicarum Curatoribus» volgt een brief van prof. J. Polyander aan prof. O. Heurnius over deze *admonitio*. — *Willems n°. 142* teekent hierbij aan: «Cette même édition a été remise en vente par Bonaventure et Abraham, avec un nouveau frontispice daté 1628.»

HEUSSEN (H. F. VAN), 1654–1719. Katholiek geestelijke, een der hoofden der zoogenaamde Jansenisten.

Batavia sacra, sive Res Gestae apostolicorum virorum, qui fidem Bataviae primi intulerunt, in duas partes divisa. Prima Continet gesta XX. primorum Praesulum Ultrajectensium... aliorumque istius aevi patriae Caelitum ex coëvis Scriptoribus deprompta,... Reliquorum dein Pontificum Traj. eorumque Suffraganeorum, Vicariorumque gesta et Sanctiones sacras.. ad erectionem usque novorum per Belgium Episcopatuum.. Altera A. F. Schencko orsa, traditis Diplomatibus circa limites Sedium, Metropolitanae Ultrajectensi Suffraganearum, habitisque iis in locis Conciliis, res gestàs, Decreta fidei morumque, ac Scripta Praesulum; Vicariorum, Pastorum aliorumque, unà cum recensione Ecclesiarum locorumque Sacrorum ad nostrum usque seculum perducit. Cum typis aeneis. Omnia industrià ac studio T. S. F. H. L. H. S. T. L. P. V. T. Bruxellis, Fr. Foppens. 1714. in-fol°. (K. B.)

Met opdracht en voorwoord van den schr.; uitvoerige registers gaan het werk vooraf. De initialen moeten gelezen worden *Trajectini Suffraganei H. L. Heussenii sac. theol. Licentiati, Provicarii Ultrajectensis*: De 73. gravures, portretten, afbeeldingen van kerken, kloosters enz. zijn meestal zonder naam van graveur; enkelen dragen den naam van Bleiswijck, R. A. Persijn, J. Matham, R. Blockhuijsen. Het werk is een rijke bron voor de geschiedenis der katholieke kerk in ons vaderland, maar moet met omzichtigheid gebruikt worden. — Sommige exemplaren dragen het jaar 1754 op den titel, terwijl behalve Foppens nog als uitgevers genoemd worden H. en J. Besseling te Utrecht. Het is echter dezelfde druk, zooals ook blijken kan uit hetzelfde lijstje van Errata, dat in beide exemplaren aan het slot gevonden wordt. Voor de hollandsche vertaling zie den volgenden titel.

Historia Episcopatuum foederati Belgii; utpote Metropolitani Ultrajectini, nec non suffraganeorum Harlemensis, Daventriensis, Leovardiensis, Groningensis et Middelburgensis. In qua singulariter eminent provinciarum antiquitates, urbium et pagorum incrementa, ecclesiarum, abbatiarum, ac coenobiorum origines, fundatores, patroni, jurisdictiones, privilegia, jura... itemque praesulum, abbatum, abbatissarum, rectorum, virorum tum ecclesiasticorum, tum politicorum vitae, gesta, lucubrationes, aliaque... per H. F. V(an) H(eussen). Sac. T(heologiae).L(icentiatum).Vic(arium). Tr(ajectensem)... cum figuris aeneis. Lugduni in Batavis, Chr. Vermey. 1719. in-fol°. 2 d. (K. B.)

Met voorrede van den schr. en latijnsch gedicht van H. de Weerdt. — De 24 gegraveerde afbeeldingen van kerken enz. zijn ook hier zonder naam van graveur. In de aan het bisdom Middelburg gewijde afdeeling vindt men een kaart en 9. plattegronden van Zeeuwsche steden. De 14 uitslaande portretten zijn gegraveerd door C. Bloemaert den zoon en vooral door Fr. Bloemaert naar schilderijen van A. Bloemaert. De overige 8. portretten zijn gravures van T. Bloemaert, van Dijck, C. P. v. Gunst, R. A. Persijn, Th. Matham naar schilderijen van G. Wijckersloot, Koets, L. de Jonge, H. van Vliet, A. v. d. Werf, L. Spilberge, N. Moyaert, en T. Mensinck. — Het werk is een reproductie van de *Batavia Sacra*, maar op uitgebreider schaal en vermeerderd met de andere genoemde diocesen. De beschrijving van Deventer is grootendeels een reproductie van Lindeborn's *Historia sive notitia episcopatus Daventr.* (Col. Agr. 1670). Zie: *Moll. I*, XXIII, *noot* 2. Ook dit werk bevat bij veel voortreffelijks vele onnauwkeurigheden. Er bestaan exemplaren met nieuwe titels van 1733 en 1755; de druk is dezelfde. Van de *Batavia Sacra* en de *Historia episcopatuum* bezorgde H. van Rijn een vertaling, met talrijke belangrijke aantee-

keningen door hem vermeerderd, welke van 1715—1725 te Antwerpen (op de latere deelen staat Leiden), bij Chr. Vermeij het licht zag in 18 deelen in-8°. Het werk heeft geen algemeenen titel. De verschillende afdeelingen hebben tot titel: *Batavia Sacra, of Kerrelyke* (sic) *Historie en oudheden van Batavia* (3 dln. 1715—16); *Historie ofte beschryving van 't Utrechtsche Bisdom* (3 dln. 1719); *Oudheden en gestichten van het rechte Zuid-Holland en van Schieland* (1 d. 1719); *Oudheden en gestichten van Rhynland* (1 d. 1719); *Oudheden en gestichten van Delft en Delfland, mitsgaders van 's Gravenhage* (1 d. 1720); *Oudheden en gestichten van Kennemerland, Amstelland, Noordholland en Westvriesland* (2 dln. 1721); *Oudheden en gestichten van Zeeland* (2 dln. 1722); *Oudheden en gestichten van Vriesland* (2 dln. 1723); *Oudheden en gestichten van Groningen en Groningerland, mitsgaders van het Land van Drent* (1 d. 1724); *Oudheden en gestichten van het bisdom van Deventer* (2 dln. 1725); de beide laatste deelen uitgekomen bij S. Luchtmans en D. Haak te Leiden. Op de eerste drie deelen noemt de vertaler zich H. F. R., op de volgende H. v. R. Al deze deelen zijn voorzien van portretten en afbeeldingen van kerken en gebouwen aan de latijnsche uitgave ontleend. Een tweede uitgave der hollandsche vertaling zag in 1726 te Leiden bij D. Haak, S. Luchtmans en Joh. A. Langerak in 6 deelen in-fol°. het licht. De algemeene titel luidt (zeer verkort): *Kerkelyke Historie en outheden der zeven vereenigde provincien; begreepen in deze byzondere verhandelingen, Batavia Sacra... Historie van 't Utrechtsche Bisdom,.. Outheden en gestichten van het rechte Zuid-Holland* enz. enz... *in 't Latijn beschreeven door H. V. H... overgeset en met Aantekeningen opgeheldert door H. V. R. Hierbij komt een korte Verhandeling van het geld, zijn oorspronk enz... door F. van Mieris. Versiert met kopere Plaaten.* De gravures zijn als die van de latijnsche uitgaaf. De druk in-8°. is volgens *Moll, a. w.* te verkiezen, mits men er bij gebruike: *Aanhangsel of de Kerkelijke Oudheden van Nederland; Behelsende van Ryns Algemeene voorrede op dat werk eenige verbeterde en vermeerderde Lijsten der Proosten en Dekenen so van de vyf kerken van Utrecht, als van West-Vriesland, gelyk ook een Brief aan den Heer Hoynck van Papendrecht, Aartspriester van Mechelen.* Utrecht, H. Besseling. 1744. in-8°. De schrijver van dit belangrijke toevoegsel is A. Drakenborch.

HEUVEN (A. VAN).
Zie: *Aldendorp* (*G. v.*).

HEV (DIRCK VAN DER).

*Kort bericht van... ontrent het gedrag van d°. Theod. van der Hoeven, remonstr. pred. te Rotterdam, gehouden zoo voor, in, als na het laetste beroep... benevens een kort vertoog daer over gemaekt. Mitsgaders een waerachtig verhael der proceduren dieswegens gehouden, met de.. voorstellen tot wegneming van grooten verwydering, vruchteloos aengewendt; alles met de autent. stukken en bewyzen.. Rotterdam, Joh. van Doesburg. 1726. in-4°.

Rogge, Catal. Remonstr. II. 92.

HEIJDEN (GASP. V. D.).
Zie: *Protocol.*

HEIJDEN (W. VAN DER), 1595—1638. Jezuiet.

Verhaal van de verrigtingen der Jezuieten in Friesland... Uit het latijn vertaald en met aanteekeningen voorzien door Dr. H. Amersfoordt en Mr. U. A. Evertsz. Leeuwarden, J. W. Brouwer. 1842. in-8°. (K. B.)

HEYEN (H.).
Zie: *Kalender.*

HEYLEN (A.).
Zie: *Verhandelingen.*

HEYLIN (P.), Hof-kapelaan van Koning Karel I van Engeland.

Historie van de vyf artikelen: of een verklaring van 't gevoelen der Westersche Kerken, en in 't bysonder van de Kerk van Engelant, in de vijf verschilpunten, heedensdaegs overgehaelt onder de naem van Arminianerye... Uit het Engels.. vertaelt door Geraardt Brandt, de Jonge.. Rotterdam, B. Bos. 1687. in-8°. (XLVIII), 451 en (13) blz. (B. R. A.)

Met gegrav. titelpr., opdracht aan Ph. van Limborch, voorreden van den vertaler en van den schrijver. — Het boek is een verdediging van het gevoelen der Remonstranten. Oorspr.: *Historia Quinquarticularis, or a historical Declaration of the Judgment of the Western Churches, and more particularly of the Church of England, on the five controverted points reproached with the name of Arminianism.* Lond. 1660. in-4°.

HEYNDRICX (J.), Kath. priester.

Het leven Vande vvonderbare Maeght S. Amelberga, Eene sonderlinghe hulpe der ghener, die met den langhen evel, ende alderley sieckten beladen zijn: Vyt de Latijnsche.. tale

vertaelt, vermeerdert ende over-al verrijckt met veel Godtvruchtighe leeringhen ende gheestelijcke contemplatien, door.. Ghendt, A. Sarsanders. 1625. in-8°. (XXXIV), 435 en (27) blz. (K. B. B.)

Met gegrav. portret, opdracht, 2 lat. gedichten, voorrede, tafel en opgaaf der gebruikte schrijvers. Aan 't slot register en approbatie. Naar een lat. handschrift uitgegeven. Zie *Acta Sanctorum Julii*. III. 83. Het oorspr. (?) is daar afgedrukt: 90—112. — Als schrijver worden genoemd (Zie *Vanderhaeghen*, II. n°. 1039.) Theodorus, monnik van de abdij van St. Pieter en de H. Radboud.

HEYNEN (F. C.).

Schetsen uit de Nederlandsch-Indische Missie. De Kerkelijke statien op Flores ... 's Hertogenbosch–Amsterdam. 1876. in-8°. (B. K. A.)

Met lithogr. en portretten.

HEYNINGEN (L. VAN).

Brief van.. aan.. C. de Vries.. Benevens Uittrekzel uit zekere Brief behelzende eenige voorlopige bijzonderheden rakende de Doopsgezinde Gemeente te Utrecht. *[z. n. v. pl. e. v. dr.]* 1784. in-8°. (B. D. A.)

HEIJNINGEN (G. P. KITS VAN), geb. 1817. Pred. te Deventer.

Zie: *Friedrich (J.)*; *Hoffmann (P. L. F.)*; *Pape (C. W.)*; *Ullmann (C.)*.

HEYNSHELMANS VAN RIJTHOUEN (J. A.).

Historie Van D'outheyt ende den voortganck des Heylich, Christen, Catholijck, Apostolijck, eñ Roomsche ghelooue, in dese Belgische Nederlanden ghepredickt van d'Apostels tijden af, tegen alle nieuwicheyt eñ joncheyt der vremde secten en Ketterijen.. By Meester ... begost ende nu volmaeckt tot.. 1591. By neerstichede van Meester H. Costerius.. Hantwerpen, H. Verdussen. 1591. in-8°. 87 bladen. (K. B.)

Zonder pagineering; de signatuur loopt van A. tot L. Met opdracht, voorrede en approbatie. Dit zeldzame werkje bevat onder andere bijzonderheden een belangrijke schets van den toestand van Vlaanderen in de jaren 1587 en 1588, welke door andere schrijvers is overgenomen. Zie *de Wind*, blz. 235. — Andere exemplaren hebben het adres: *Hantwerpen, by H. Wouters*. (zie *Navorscher*, XXII. 169.)

HEIJSE (J. H. C.).

Zie: *Kalender*.

HEYST (D. VAN), 1802—1836. Pred. te Muiderberg, Hazerswoude, Gouda en Leiden.

Dissertatio theologica inauguralis, de Judaeo-Christianismo ejusque vi et efficacitate, quam exseruit in rem Christianam, seculo primo, ... Lugduni Batavorum, Vidua D. du Saar. 1828. in-4°. (K. B.)

HEZENMANS (J. C. A.), geb. 1835.

*Cornelia. Eenige groepen uit de vervolging van Keizer Valeriaan. A°. 257. Amsterdam, C. L. van Langenhvysen. 1864. in-8°. 2 dln.

Brinkman's Catal. blz. 523.

De St. Janskerk te 's Hertogenbosch en hare geschiedenis.. 's Hertogenbosch, G. Mosmans. 1866. in-8°. (K. B.)

Opgedragen aan Mgr. J. Zwijsen, aartsbisschop van Utrecht en versierd met een photographie en drie platen in steendruk.

Drie abdijen uit de XIIe eeuw. Eene studie, op den aard en de maatschappelijke beteekenis der kloosters in de Middeleeuwen, Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1874. in-8°. (K. B.)

H. H.

Zie: *Weeghschael*.

HIEBINK (H.), Directeur van het Zendelingshuis te Rotterdam.

Zie: *Hagenbach (K. R.)*; *Wallman (J. C.)*.

HIERONYMUS.

Van den leuen der heiligher vaderen inder woestinen hoer leuen leydende. Ter Goude, Ger. Leeu. 1480. in-fol°. 198 bladen. (K. B.)

Met gothische letters in twee kolommen gedrukt. Blad 1 recto is door randwerk omgeven; de eerste kolom begint: «Hier beghint sinte Jheroni- | mus voerspraeck inden eersten | boec vanden leuen der heiligher | vaderen inder woestinen hoer le | uen leydende | Dat prologus. | *Aan het einde:* «Hier eynden die vijf boeken van | dat leuen ende conuersacy der heyli | gher vaderen. | Volmaect ter goude in hollant. | by mi geraert leeu. Anno MCCCC | ende lxxx. op sinte Barbaren auōt. | ». Daaronder het drukkersmerk.

De 1e dr. van den lat. tekst van de *Vitae Sanctorum Patrum*, verscheen zonder naam van drukplaats of drukker en zonder jaar, waarschijnlijk te Keulen, by Ulrich Zell omstreeks 1470. Beschreven door *L. Hain, II. 1. p. 55.* (In het Museum Meermanno-Westhrenianum) Andere drukken van den holl. tekst zijn de volgende:

(Zwolle). Peter van Os. 1490. in-fol°. 166 bladen, met half-gothische letters in twee kolommen gedrukt. (K. B.) Blad 1 recto: «DIt boeck is ghenomet. dat vader boeck. dat in den | latijne is ghehieten Vitas patrũ. inhoudende dye | historien ē̃n legenden der heyligher vaderen die ha | re leuē in strēgher penitencie ouerghebracht hebbē | Ouergheset in goeder verstādelre duytscer sprake». Aan het einde: «Hier eyndet dat derde deel vā desen | boecke van den wōderlijke wercken eñ | goede exempelē eñ goede lerighen der hei | gher *(sic)* vaderē so als die heylige leraer Je | ronim' vut dē grieckē in dē latine ghe- | toghē heeft. Ouergheset in goeder v̄stā | delre duytscer spraken om salicheit alre | goeder Kersten mēscen. Ghedruct bi mi | Peter vā os In dē iare ōs herē M.CCCC | eñ xc. den eerstē dach vā den April». Daaronder het drukkersmerk. Behalve dit laatste nog drie houtsneden. De titelprent is samengesteld uit twee doorgezaagde stukken van houtsneden uit de *Biblia Pauperum*. Het eerste stuk (een voorstelling van Pinksteren) is een gedeelte van de plaat .P. uit het tweede Alfabeth en het tweede stuk (de Jakobsladder) is het hoekstuk der plaat geteekent .T. evenzeer uit het tweede alfabeth.

Delft. H. Eckert van Hombergh. 1498. in-fol°. 144 bladen met gothische letters in twee kolommen gedrukt. (K. B.) Blad 1 recto: «Dit boeck is ghenoemet. dat vader boeck. dat in dē latij- | ne is ghehieten Vitaspatrũ inhoudēde die historien eñ legē | den der heiligher vaderē die hare leuē in strēgher penitencie | ouerghebracht hebbē Ouergeset ī goeder verstādelre duyt- | scher sprake». Aan het einde: «Ghedruct te delf in hollant Bi mi | Henrick eckert vā hōberch. Int iaer ōs | herē M.CCCC. eñ xcviij». Op het laatste blad verso het drukkersmerk in randwerk. Behalve dit heeft het boek nog twee houtsneden. De eerste (de titelprent) is uit *Ludolphus de Saxonia, Boec van den leuen .. Jesu Christi.* Delft (bij H. Eckert van Homberch.) 1488.

Leiden, Jan Seversoen. 1511. in-fol°. 132 bladen met gothische letters in twee kolommen gedrukt. (K. B.) Blad 1 recto: «VItaspatrum Eñ is ghenoemt dat vader boeck Inhou- | dende die Historien ende legenden der heiligher vade | ren die haer leuen in strenger penitencie ouerghebracht | hebben Ende met veel schone exempelen Ende miracu | len. Dat welc is seer oerbaerlic ghelesen voer alle Kerstē | menschen gheestelic ende waerlic Ouergeset in gueder | v'standelre duytscher sprake eñ is āderwerf gecorrigeert». Aan het einde: «Gheprent tot Leyden | in Hollant Bi mi Jan | seuersoen | Int iaer ons herē M.CCCCC. ende xi. | Den achstēdach in Januario | Lof god van al». Daaronder het drukkersmerk. Met twee groote houtsneden uit *Lamarche's Le Chevalier délibéré.* (Gouda, Godfr. van Os. circa 1486.) Zie *Campbell n°. 1083.* De eerste houtsneê (de titelprent) had in het oorspronkelijk tot opschrift: «Comment lermite dit a lacteur que lon lappelle | Entendement, et des deuises quilz eurent ensamble». Zie *Holtrop. pl. 75 (118) a*[1]). De laatste prent op het laatste blad verso heeft in het midden een kloosterpoort, waarboven staat: «Cest le cloistre de souuenance». Niet vermeld door *Panzer.*

HIERONYMUS (S.) boeck. Hasselt, *zonder naam van drukker* (Peregrin Barmentlo). 1490. 98 bladen met gothische letters van twee grootten in twee kolommen gedrukt. (K. B.)

Blad 1. recto: «Dyt is sancte Jheroimus boeck.» Blad 2. recto: «(H)Ier beghint die Epistele des | hillighen Eusebij tot damasi | um biscop portuens'. Eñ tot | Theodosius senatoer van ro | men: Van der doet des glorio | sen confessoers ende groten leerres Sancti | Jheronimi.» Blad 47. verso, kolom 2: «Hier beghint die | epistel die sancte Au | gustijn die hilighe le | re sende sancto ciril- | lo: die die ander bis- | cop van iheruzalem | was. vander erē en | de vander groetheit | des hillighen glorio | sen Jheronimi. | O hillighe Jheroni | me bidde voer ons.» Blad 56. recto: «Hier volghet nu die | epistole de Cyrillus | sende Augustino dē | biscop van IJponen.» Blad 57. recto: «Hier beghint die | Epistel de scrift sauc | te (*sic*) Crrillus (*sic*) biscop te | Jheralem (*sic*) tot sancte | Augustijn enē ouer | hillighen leerre. Vā | dē miraculē des glo | riosen Jheronimi» Blad 97. recto: «Hier eindet ende | is wt die Epistole de | sancte Cyrillus die | die anderde biscop | was toe Jheruzalē | sende dē hoghen leer | re augustino biscop | van yponen. Vā dē | miraculen des glo- | riosē Jheronimi des | hillighen leerres. | Ter eren godes al | mechtich ende synre | ghebenedider moed' | ende des gloriosē Je | ronimi is dit volein | det toe Hasselt. Iut (*sic*) iaer ons herē MCCCC | ende XC. des daghes | na nije iaers dach.» Met twee groote houtsneden; de tweede stelt Stephanus, patroon van Hasselt in Overijssel, voor. Onderaan deze houtsneê zijn de wapens van Hasselt en van de familie Barmentlo aangebracht.

Dit boek is de vertaling van: *Eusebius Pamphilus Caesariensis Epistola ad Damasum de morte Hieronymi. — Augustini Epistola de laude Hieronymi. — Cyrillus de miraculis Hieronymi.* (Delft, Chr. Snellaert.) 1486. uitvoerig beschreven door *Campbell* n°. 710.

—— Zie ook: *Bosch (t) der Eremyten.*

HILDEBRAND (J. Ph.).

*Relaas van het voorgevallene bij Ouderlingen en Diakonen der Herstelde Luth. Gemeente binnen Amsteldam, van den 9 April tot den

26 Julij 1797, nopens het Ontwerpen eener verbeterde Kerkelijke Ordonnantie, in 't licht gegeven, door... bij zijn ontslag als Ouderling. Amsterdam, M. D. Schneider en Comp., 1797. in-8°.

De Visser, Naamlijst. II. 383.

HILLEGEER (J.), geb. 1805. Jezuiet.

*Stichtende leven van den eerw.. pastor J. B. de Clerck. Gent, J. en H. v. d. Schelden. 1863. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 50.

Strijd en zegeprael der Heiligen.. Gent, J. en H. van der Schelden. Brussel, H. Goemaere. 1864—1868. in-8°. 12 dln. (B. K. A.)

Kerkelijk goedgekeurd.

*Leven van den gelukzaligen Joannes Berchmans. Met echt afbeeldsel. Gent, J. en H. v. d. Schelden. 1865. in-18°.

3 Uitgaven in 1865, herdr. in 1866.

*Leven van den gelukzaligen Petrus Canisius. Gent, J. en H. van der Schelden. 1865. in-18°.

*Levens van Gods Heiligen. Gent, J. en H. van der Schelden. 1865. in-18°.

Bij het verschijnen van Dl. III der *Vlaemsche Bibliogr.* (1868), waren 44 deelen verschenen; het werk zou in 72 deelen kompleet zijn. Wellicht behooren sommige der hieronder volgenden daarbij.

*Leven, oefeningen en spreuken van den heiligen Ignatius, stichter van de societeit Jesu. Gent, J. en H. van der Schelden. 1866. in-18°.

Deze allen *Vlaemsche Bibliogr.* III. 50—51.

Belgie en zijne Heiligen door.. Gent, J. en H. van der Schelden. 1868—81. in-8°. 4 dln. (B. B. B.)

Met approbatie, voorrede en uitvoerige tafels in Dl. IV en lithographiën.

Geschiedenis der Marteldood van de Heilige Ursala (*sic*) en hare elf duizend gezellinnen door... Gent, J. en H. van der Schelden. 1868. in-12°. (B. B. B.)

Volgens het ex. der B. B. B. afkomstig van V. de Buck, is deze en niet J. Hillegeer de schr.

Leven van de Heilige Barbara, maagd en martelares.. Gent, J. en H. van der Schelden. 1868. in-12°. (B. B. B.)

Leven van de H. Elisabeth weduwe... Gent, J. en H. van der Schelden. 1868. in-12°. (B. B. B.)

Leven van de Heilige Ermelindis Maagd... Gent, J. en H. van der Schelden. 1868. in-12°. (B. B. B.)

HINLÓPEN (F. C.), Pred. te Haarlem.

De 18de Junij 1856 en de 28ste Junij 1857 in den Anna Paulowna Polder door.. Met eene beknopte geschiedenis van de stichting der Hervormde Gemeente aldaar, door J. C. de Leeuw.. Met twee afbeeldingen. Uitgegeven ten voordeele van het fonds tot stichting eener Kerk en Predikantswoning in die gemeente. Haarlem, de erven Loosjes. *z. j.* (1858.) in-8°. (K. B.)

HINNEKENS (J.).

Geschiedenis der Spaensche Inquisitie uit de groote geschiedenis van J. A. Llorente. Naer de fransche vertaling uit het Spaensch door... Brugge, P. C. Popp. *z. j.* in-8°. (K. B. B.)

Met lithographiën. Vooraf gaat de redevoering over de geschiedenis der inquisitie van den graaf de Ségur.

HIPSTEDIUS (JOH.), Hoogleeraar te Bremen.

Grond teikeninge van de Kerke Godts. Dat is: Korte en ordentelijke beschryvinge vande stigtinge, en onderhoudinge der H. Kerke, van den beginne der Wereld af, tot den einde der selver toe. Beneffens Het onderscheid tusschen d' Euangelische en Paapsche Godtsdienst: Uyt de Heilige Schriftuur, en Kerkelyke Historien opgesteld door... Uyt het Hoogduyts vertaald door W. Vos. 's Graven-hage, A. Leers. 1679. in-12°. (XXXIV), 356 en (16) blz. (G. B. R.)

Met voorrede v. d. vert. — In vragen en antwoorden: Oorspr.:(?) *Grundriss der heiligen Kirche Gottes.* Starg. 1707. in-12°. (een latere dr.?)

HISTOIRE abrégée de l'église metropolitaine d'Utrecht.

Zie: *Dupac de Bellegarde.*

HISTOIRE cvrieuse de la vie, de la Conduite, et des vrais sentimens du Sr. Jean de Labadie, dont le Nom, et la Reputation, font tant de bruit parmy les Gens de bien. La Haye, Th. Duurcant. 1670. in-12°. 360 blz. (B. U. L.)

Met «advertissement de l'imprimeur», waarin «Les Sieurs des Marets freres, Pasteurs dans les Eglises Walonnes de Delft, et de la Haye» als schrijvers genoemd worden. Blz. 107 begint *Modeste Refutation de la Declaration en forme de Manifeste publiée par Jean de Labadie, Pour justifier ses desseins ses resolutions Schismatiques qui luy ont attiré une juste deposition.*

HISTORI van... don Ignatius de Lojola van Guipuscoa ... Insteller van de Orde der Jezuiten. Met eene korte Beschryvinge van de Grondlegginge, Voortgang en Regeeringe van derzelver Ontzachelyke Heerschappye.. door S. H. D. R. Amsterdam, J. Loveringh. 1737. in-8°. (K. B.)

Met voorrede. In 't fransch uitgegeven o. d. tit.: *Histoire de.. Dom Inigo de Guipuscoa.. Fondateur de la Monarchie des Inighistes; Avec une Description abrégée de l'Etablissement.. de cette.. Monarchie; Par le Sieur Hercule Rasiel de Selva. Nouvelle edition augmentée de l'Anticotton, et de l'Histoire Critique de ce fameux Ouvrage.* La Haye, Veuve Ch. le Vier. 1738. in-8°. 2 dln. Volgens *J. M. Quérard, La France Littéraire*, VII. i. v. *Quesnel* is H. Rasiel de Selva de pseudoniem van een der gebroeders *Quesnel* van Dieppe. — De Holl. en Fr. uitgave hebben dezelfde titelpr., de eerste met holl. onderschr. en z. naam v. graveur; de laatste met fr. onderschrift en dadelijk onder de prent: *J. V. Schleij fecit 1736.* De 1e dr. is wellicht van dat jaar.

HISTORIA de rebus Ecclesiae Ultrajectensis, a tempore mutatae religionis in Foederato Belgio, monumentis autenticis roborata, variisque dissertationibus illustrata. Coloniae Agrippinae, Guil. Metternich. Prostant Bruxellis, Apud Fr. Foppens. 1725. in-fol°. (K. B.)

Te Rome vertoevende was pater Desirant, van de orde der Augustijnen, belast met het samenstellen van een geschiedenis van het bisdom van Utrecht, welke een wederlegging moest zijn van de *Batavia Sacra.* Daartoe kreeg hij toegang tot de archieven van de Congregatie de Propaganda Fide. Desirant voldeed aan de opdracht en gaf aan zijn werk den titel van *Batavia Vera.* Een copie van het handschrift werd door den Kardinaal d'Alsace, aartsbisschop van Mechelen aan *C. Hoynck van Papendrecht* ter hand gesteld. Deze gebruikte een groot deel er van voor de *Historia Ecclesiae Ultrajectinae*, welke onder zijn naam verschijnen zou. Het Hof van Rome, hiervan onderricht, wilde dit niet toestaan. De druk van de *Historia* werd verschoven. Intusschen maakte Hoynck een verkorte uitgaaf van Desirant's werk gereed, welke onder bovenstaanden titel verscheen. Het boek is te Brussel door Foppens gedrukt. Een half jaar later verscheen de *Historia* van Hoynck (Zie i. v.), welke een uitvoeriger omwerking van het hier beschreven werk is. De indeeling van de eigenlijke *Historia* is bij beiden dezelfde. Zie: *Goethals, Lectures* etc. I. 212 en 213.

HISTORIA Ecclesiastica. Dat is Warachtighe Beschrijuinghe aller ouder Christelicken Kercken. Ten eersten, die Historia Ecclesiastica, Euseby Pamphili Caesariensis Elf boecken. Ten anderen, die Historia Ecclesiastica Tripartita, Sozomeni, Socratis, ende Theodoreti twaelf Boecken, Beginnende vande Hemelvaert.. Christi aen, totten tijde des Keysers Theodosi, dat is ontrent... CCCC. Oock soo wort hier in beschreuen der Martelaren lijden ende strijdt (*volgen nog twee regels, waar een fileet over heen is gedrukt.*). Tot Dordrecht, By my Peeter Verhaghen, Anno 1600. in-fol°. (XXIV), 490 (*niet* 488) en (42) blz. (B. L.)

Met houtsnede o. d. tit., voorwoord van den drukker, voorrede en inhoudsopgave. Aan het slot het register. Herdrukt: *Historia Ecclesiastica* enz... *Noch is hier van nieus byghevoeght, eenighe Historische ende warachtighe gheschiedenissen, wat de Kercke Gods wedervaren is in verscheyden Provintien, insonderheyt in Vranckrijck Beginnende.. 1517. tot... 1556.* Dordrecht, P. Verhaghen. 1613. in-fol°. (XXIV), 490 en 36 blz. (K. B. B). Met houtsneê enz. als de druk van 1600; het toevoegsel volgt met nieuwe pagineering.

—— Zie ook op *Eusebius.*

HISTORIA Ecclesiastica, I. Een Kercken Historie, Inhoudende Een ordentlijcke Beschrijvinghe der waerachtigher Apostolischer Kercke, de Gemeynte des Nieuwen Testaments,

Haer eerste begin, Oorspronck, wasdom, Succes ende voortganck inde laetste tyden. Met Een tegensettinge der ouder Kercke, haer vleeschelijcke Religie, ... oorspronck, afcomste ende Succes, in ende onder den Roomschen Rijcke.. uyt ghegheven, door J. P. v. M. Haerlem, V. Casteleyn. 1614. in-8°. 302 en (2) blz. (G. B. R.)

Met voorrede. Door J. Pietersz van der Moelen of Vermeulen.

HISTORIE der Beroerten van Engelandt, Aengaende de veelderley Secten, die aldaer in de Kercke Jesu Christi zyn ontstaen... Dordrecht, H. v. Esch. 1647. in-8°. (LXIV) en 224 blz. (K. B.)

Met holl. gedicht, onderteekend: Na, Na, voorrede en opgave der gebruikte engelsche bronnen. De schrijver is J. Lydius. In 1649 zag een herdruk het licht.

HISTORIE der Christenen, die men... Waldensen noemt.

Zie: *Schagen* (*M.*).

HISTORIE (Korte) der Euangelische ballingen, dewelke de Goddelyke Voorsienigheit.. uyt het Aarts-Bisdom van Saltzburg, geleydt heeft... Uyt het Hoogduytsch vertaalt door Isaac Le Long. Verciert met 28 Kopere Plaaten van 't aanmerkelykste hunner verdrukkingen *enz*... Amsterdam, Erven J. Ratelband. 1733. in-8°. (K. B.)

De platen zijn zonder naam van graveur. Met voorrede. Vergel. *Verhaal van de Verdrevene Ballingen.*

*HISTORIE (Korte) der heilige martelaers van Gorcum. Brussel, Goemare. in-16°. *en* Roeselare, Van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 44.

HISTORIE der Kercken van Schotlandt, Van het begin der Reformatie, tot... 1667. Als mede de schrickelijcke verdruckingen, die tot dat Jaer toe voorgevallen zijn, en de laetste woorden der gener die voor de waerheydt ghestorven zijn. Mitsgaders sonderlinge Exempelen van wreetheyt aen de Inwoonders van eenige plaetsen in dat Landt onlanghs gepleeght. Rotterdam, J. Borstius. 1668. in-8°. (XVI) en 448 blz. (M. M. N.)

Vertaling uit het engelsch? Met voorrede en holl. gedicht «Op de Worstelingen der Schotse Kercke».

*HISTORIE der Ketteren in een alphabet. ordre geschikt. Dordrecht. 1755. in-8°.

Fr. Muller, *Catal. Theol.* 1857. n°. 2745.

*HISTORIE der martelaren in 1597 tot Nangasacky ghecruyst.. Overgheset uyt het latijn door Vekiti. Antwerpen. 1628. in-12°.

M. Nijhoff, Catal. 118. n°. 1683.

HISTORIE der Martelaren ofte waerachtighe Getuygen Jesu Christi die d' Evangelische waerheyt in veelderley tormenten betuygt ende met haer bloet bevesticht hebben sint het Jaer 1524 tot desen tyt toe waer by oock gevoecht syn haer bekentenissen, disputatien ende Schriften.. Gedruckt tot Haerlem voor Daniel Keyser... An°. 1615. in-4°. 3 dln. (XXIV), 448, 392, 160 en (8) blz. (B. D. A.)

Het 2e en 3e deel hebben geen afz. tit., wel nieuwe pagineering en sign... Zoogenaamd Haarlemsch (doopsgezind) Martelaarsboek, uitgegeven door Hans de Ries, J. Outerman e. a. Met voorrede en registers. Aan het einde: «Tot Haerlem. Ghedruckt by.. Jacob Pauwelsz. Houwaert,... Anno 1615». Met gegrav. tit., waarop tal van afbeeldingen. Het Haarlemsche Martelaarsboek ging uit van de Waterlanders. — Een gewijzigde uitgaaf is het zoogen. Hoornsche Martelaarsboek, door de Vlamingen (Twisk, Govertsz, Syvert Pietersz.) bezorgd; de voorrede is door een andere vervangen. Titel: *Historie der warachtighe getuygen Jesu Christi* enz... *Gedruckt tot Hoorn; voor Zacharias Cornelisz... A°. 1617.* in-4°. (XCVI), 845 en (19) blz. (B. D. A.) Aan het einde: Tot Hoorn, Ghedruckt by Jan Jochimsz. Byvanck; .. Anno 1617. Na de voorrede volgt (blz. XLI—XCV.) *Bekentenisse des Gheloofs*, aan 't slot: *Nareden*, *Besluyt* en *Register*. Met gegrav. titel als boven. — Tweede dr. van 't Hoornsche Martelaarsboek is: *Historie Van de Vrome Getuygen* enz... *Nu in desen laetsten druck weder overghesien ende vermeerdert. Tot Hoorn*, *Voor Zacharias Cornelisz.. 1626.* Aan het einde: *Tot Hoorn.. by Isaac Willemsz.. 1626.* Met gegrav. titel als boven. (XXXVI), 68, 1012 en (8) blz. (B. D. A.)

Een herdruk v. h. Haarl. Martelaarsboek is:

Martelaers Spiegel der Werelose Christenen t' sedert A°. 1524.. Gedrukt tot Haerlem. By Hans Passchiers van Wesbusch.. 1631. Met gegrav. titel. in-fol°. (LVI), 964 en (10) en 72 blz. (K. B.) De voorrede beschuldigt de Hoornsche uitgevers van vervalsching. Hier is aan 't einde een *Bekentenisse des Gheloofs.* (Haarlem, 1632) toegevoegd.

HISTORIE der mirakuleuze Hostien bekent onder den naem van 't Alderh. Sacrament van Mirakel, 't welk sedert het jaer 1370 te Brussel wort bewaert, en waer van men aldaer alle 50 Jaeren het Jubel-Jaer viert. Brussel, J. Van den Berghen. 1770. in-8°. (K. B.)

Met zes en twintig gravures van L. Fruijtiers, meest naar schilderijen in de St. Gudule te Brussel, en een uitslaande houtsnêe.

HISTORIE (De) der oude en nieuwe Hernhutsche Secte en van derzelver Grondlegger N. L. Graaf van Zinzendorf enz. Geschetst en beoordeeld. Amsterdam, W. Brave. 1802. in-8°. (B. U. L.)

Met gegrav. tit., waarop portret door G. Kitsen. Met voorrede.

*HISTORIE der Paussen. Uit het Fransch vertaald. 1e deel. Amsterdam. 1733. in-8°.

Met voorrede en aanteekeningen van *J. Wagenaar.* Zie: *v. Doorninck,* II. n°. 1660.

HISTORIE (Korte) der Pauzen, Van haren aanvang af tot de dood van Clemens den XIIde. Handelende van derzelver afkomst, tyd der Geboorte, Verkiezinge en die van hun Sterven *enz...* Alles uit geloofwaardige Schriften.. getrokken.. Amsterdam, J. Ratelband. *z. j.* (c. 1741.) in-4°. (K. B. B.)

Met voorbericht en aanhangsel.

HISTORIE der Rijnsburgsche Vergadering. Rotterdam, J. Burgvliet en zoon. 1775. in-8°. (B. U. A.)

Met voorbericht. Door Elias van Nijmegen.

HISTORIE (Onpartydige) des Pausdoms, van de eerste grondlegging van den Stoel van Rome tot aan het Concielie van Trente. Ontworpen Door een Genootschap van geleerde mannen in Engeland. In 't Hoogduitsch in 't licht gebracht door F. E. Rambach. Amsterdam, J. Loveringh. 1772—74. in-4°. 3 dln. (K. B.).

Vooraf gaat een Vertoog over de middelen door welke het Pausdom gepoogd heeft, zich na de Reformatie staande te houden en de Protestanten te verdrukken. Door *J. J. Rambach.* Dl. III is vermeerderd met een: *Aanhangsel, behelzende de Historie des Pausdoms, in deeze Nederlanden, sederd de invoering van den Christelijken Godsdienst tot op de Hervorming, in den Kerk- en Burger-Staat, onder de Regeering van den Vader des Vaderlands, Willem I, Prinse van Oranje. En, met het beruchte Breve van Paus Klemens den XIV, ter vernietiging van de Orde der Jesuiten, naar het oorspronglyk Latyn vertaald. Nevens eene voorrede van J. F. Martinet.* Met uitvoerig register. — Vertaling van: *Unpartheiische Historie des Papstthums von der ersten Gründung des Stuhls zu Rom bis aufs Tridentinische Concilium; entworfen* etc.. *herausgegeben* [von F. E. und J. J. Rambach.]. Magdeburg und Leipzig. 1769. in-4°. 2 dln.

HISTORIE (Dye) ende dat leuen vanden heijlighen heremijt, ende vrient gods sinte Jan van Beuerley in Enghelant gheboren. Ende hoe hi dat hof sijns vaders ende die werelt blasphemeerde, die welcke seer wonderlijck ende genoechlijck is om lesen. *Aan het slot:* Gheprint Thantwerpen.. By my Jacob van Liesuelt.. 1543. Den eersten dach van Augustus. in-4°. 32 blz. (K. B.)

Grootendeels op rijm en met houtsneden versierd.

HISTORIE ende ghesciedenisse van de verradelicke gheuangenisse... Christophori Fabritij dienaer des Goddelicken woords binnen Antwerpen, ende Oliuerij Bockij Professeur der Latiinscher sprake in de.. schole van Heydelberch, waer van den eenen tot een sieckelicke ende ellendighe verlossinghe ghecomen is, ende den anderen wreedelick vermoort ende ten viere op gheoffert. Nu anderwerf verbetert ende vermeerdert. *z. adres* 1565. in-8°. (XXXII), 302 en (2) blz. (B. U. Leuv).

Inhoud, keerzijde v. d. tit: Twee latijnsche en een holl. gedicht ter eere v. Fabricius; voorrede en tafel. Gesch. en brieven van Fabricius en de gesch. v. O. Bock; verzoekschrift aan

Margaretha van Parma, i. d. 7 Nov. 1564; *Ontslakinghe.. Oliuerij Bockij* en: *Besluytinghe deser Historien; Summa der Historien Fabritij in een liedeken begrepen; sommighe troostelicke sendbrieuen.. aen den.. Martelaer Fabritium.* — De geloofwaardigheid der berichten aangaande Fabricius (oók wel Smit, Smids, de Smedt, Smetius, Marissael, Mirissael en Faber genoemd) is bestreden. Volgens de *Bibl. Belg.* is waarschijnlijk de schrijver Joris Wybo alias *Sylvanus* of Joris de Vlaming, Calvinistisch pred. te Antwerpen, 1560—65. Van den eersten druk der *Historie* van 1564 is geen ex. bekend.

Andere uitgaven:

Historie ende geschiedenisse enz.... (Met drukkersmerk op den tit.) *t' Hantwerpen... by Jasper Troyen..* 1582. in-8°. (XXVIII) en 279 blz. (K. B. B.) Van dezen dr. bestaan exx. met 't adres: Antw., M. Mesens en Antw., N. Soolmans.

Historie ende gheschiedenisse enz.. (Met drukkersmerk op den tit.) *Ghedruckt t' Haerlem by Gillis Rooman. Ende men vindtse te coope t' Amstelredam, by Cornelis Claesz..* 1593. in-8°. 248 blz. (Bibl. Dr. L. A. v. Langeraad).

Historie ende geschiedenisse enz.. (Met drukkersmerk op den tit.) *Tot Amstelredam. Ggedruckt* (sic) *by Jan Evertsz. Cloppenburch,.. 1611.* in-8°. 256 blz. (St. B. A.)

Vertaling:

Histoire notable de la trahison et emprisonnement de deux... personnages en la ville d'Anuers; c'est assauoir, de Christophle Fabri Ministre de la parole de Dieu en ladite ville, et d'Oliuier Bouck... Reueue; corrigee et augmentee pour la seconde fois par son propre Autheur; depuis traduite de Flamand en François, par Guy de Brés Ministre... A. Leyde.. Pour Gabriel Perin.. 1614. in-8°. (XXXII), 239 en (1) blz. (St. B. A.)

De eerste dr. — waarvan geen ex. bekend is — is wellicht van 1565. Zie *Bibl. Belg.* i. v. *Histoire.*

HISTORIE ende mirakelen of weldaeden van onse lieve vrouwe van Kerselaer. In de Parochie van Edelaer onder de Baronnye van Pamel.. Gedrukt voortyts... ende naederhand in 't licht gebrocht, ende in Capittels verdeylt door.. Jean de Merlier.. Als nu erdrukt ten tyde van.. A. J. D. Carlier, Hoogbailliu der Baronnye van Pamel: ende Superintendent der voorseyde Cappelle. Audenaerde, P. J. Vereecken. *Z. j.* (1772.) in-8°. (B. U. G.)

Met opdracht van Carlier aan den prins van Gaveren van 12 Maart 1772. Uit de approbaties aan het einde schijnt te blijken dat de 1ste dr. is van 1678, de 2e van 1768.

HISTORIE ende Mirakelen van de.. Hostie In.. 1374. tot Middelburgh in Zeelandt in Vleesch verandert, van daer naar Ceulen. ende van Ceulen naer Loven overgebragt, alwaer zy in de Kercke der.. Augustynen.. wordt bewaert. Loven, J. B. Vander Haert. (1774.) in-12°. (B. U. Leuv.)

Met houtsneê a. d. keerzijde v. d. tit., aan 't einde (hierbij behoorende?) 16 gravures. Met approbatie van 3 Febr. 1774.

HISTORIE (Korte) en Levens der SS. Martelaers Van Gorcom Getrocken uyt de waerachtige beschryving van hunne Martelie, door... Guil. Estius, en andere Nederlandsche Historie-Schryvers, ter oorsaeke Van hun twee-hondert-jaerig Jubilé in het Vlaemsch uitgegeven door***. Loven, Drukkerye der Academie. 1772. in-8°. (K. B. B.)

Met voorrede en approbatie. Herdruk: (*Na de Copie van Loven*) *By J. Coppens en zoon.. te 's Bosch* z. j. in-12°. (XII) en 132 blz. (K B.) Met de approbatie van 1772. Het boekje is bijna geheel aan Estius ontleend. In de voor de bibliographie van Estius niet onbelangrijke voorrede, leest men: «Men zal verders hier nog bijvoegen, raakende hetzelve, dat na de dood van den voornoemden G. Estius, gedenkwaardig is voorgevallen, als de Verheffing van hunne H.H. Reliquien en Zaligverklaaring, te Roomen en elders gevierd, als ook, hoe hunnen glorieusen Feestdag, jaarlyks in ons Nederland geviert word, etc. etc.». — Latere herdruk *Ter oorzaek van de inbrenging van hunne heylige Reliquien in de kerk van den H. Nicolaus te Brussel*, Brussel. J. J. Vanderborght. 1832. in-8°. (K. B. B.) Met nieuwe voorrede en de approbatie van 1772.

*HISTORIE en mirakelen van onze lieve vrouw tot Cortenbosch. St. Truyden, J. B. Smits. 1790. in-12°.

Door C. Caenen. Zie: *v. Doorninck. II.* n°. 1665.

*HISTORIE Van B. Cornelis Adriaensen vã Dordrecht, Minrebroeder binnen die Stadt van Brugghe. Inde welcke warachtelic verhaelt wert, de Discipline eñ secrete penitencie of geesselinghe, die hy ghebruycte met zijn Deuotarigen: de welcke veroorsaect hebbẽ zeer veel wonderlicke Sermoenen, die hy te Brugge ge-

predict heeft, teghen den Magistraet aldaer, eñ teghen die vier Ledē des Lants vā Vlaenderē: Item tegen het vergaderen vande Generale Staten, en tegen die tsamen gheconfederierde Edel lieden: met noch veel andere gruwelicke blasphemien teghen Godt ende de natuere: Oock veel bloetdorstighe Sermoenē tegē de Caluinisten, Lutherianē eñ Doopers.. Inhoudende ooc twee vermaen brieuen van Stephanus Lindius, anden seluen B. Cornelis.. met noch sommighe Pasquillen ende Refereynen tusschen de Sermoenen begrepen. Ghedruct [*Brugge*, *Pieter de Clercq*] int Jaer 1569. in-8°. (IV), 271 en (1) bladen.

Met voorrede van Christianus Neuter. Blad 1—35 de *Historie*, blad 36—271 de *Sermoenen*; aan 't slot een bericht *Aenden Christelicken Leser* en een holl. gedicht. Ik dank deze beschrijving aan den geleerden bibliograaf Th. J. I. Arnold te Gent, die de goedheid had mij van de volgende uitgaven die mede te deelen welke niet in den Haag of te Gent zijn en welke hij opgeteekend vond; het volgende lijstje is echter hoogst waarschijnlijk lang niet kompleet. — *Historie* enz.. *Gedruckt tot Delft, Anno 1576*. in-8°. (VIII) en 250 bladen (K. B. en B. U. G.) met houtsneê o. d. tit., de geheime penitentie voorstellende. — *buyten Noirdwitz. 1578*. in-8°. 2 dln. (titel v. Dl. I ontbreekt), 384; (XVI), 740 (*niet* 750) en (2) blz. (B. U. G.) Waarschijnlijk is dit de 1e dr. van Dl. II. Dit Dl. heeft een portret in houtsneê van Broeder C. o. d. tit., holl. gedicht getiteld: *Proheme des Auteurs;* brief van *Jvstvs van Vredendael* aan *Christiaen Neuter; Refereyn*. Dan volgt boek II, waarin gefingeerde Disputaties tusschen Br. C. en Jacob Rore en tusschen Br. C. en Herman Vleckwijck. Aan 't slot: *Voleynt buyten Noirdwitz den 8 Junij*, *Anno 1578* en *tBesluyt des Boecks*, 't laatste op rijm. — *Amsterdam*, *Corn. Claesz*. 1592; — *Idem* 1596. (Dl. I). — *Amstelredam*, *by Cornelis Claesz*. 1607. Dl. II heeft 't adres: *Nu ten tvveedenmael herdruct by Albert Bouvvmeester* (Amst.) 1608. in-8°. 2 dln. Dl. I (VI) en 230 bladen, Dl. II (XVI), 562 en (2) blz. (B. U. G.) O. d. tit. v. Dl. I de houtsneê, op dien van Dl. II het portret. — *Amsterdam, Corn. Lodewijcsz van der Plasse*, z. j. Dl. I. — *Historie* enz. *Gedrukt 't jaer 1628*. Dl. I. in-8°. 384 blz. (B. U. G.) Met gegrav. tit. waarop een afbeelding van Br. C. op den preekstoel en een der penitencie. — *Historie* enz.. *Gedrukt 't jaer 1640*, Aan 't einde van Dl. II: *Tot Deventer, By Coenraet Thomassen*.. *1639*. in-8°. 2 dln. 384 en 494 blz. (K. B.) Beide deelen met gegrav. titel. — *Amsterdam*, *Abr. Boekholt*. 1698. — *Historie* enz.. *Na de Copie van Brugge*, *t' Amsterdam*, *By Sam. Schoonwald en Chr. Pelzold* 1714. in-8°. 2 dln. (K. B.) Dl. II met gegrav. titel. — De Heer Arnold deelde mij nog mede dat Br. Cornelis eigenlijk heette Cornelis Adriaensz. Brauwer, dat de hoofdopsteller is Hubertus Goltzius, waarschijnlijk geholpen door Joh. Castelius en dat alles in dit boek valsch is.

Vergel. het artikel van den heer Arnold in de *Dietsche Warande*, Nieuwe Reeks, Dl. II.

HISTORIE (De), van David Joris vvt Hollant, des eertz-ketters vvaerachticheyt syns Levens ende vervoerischen Leer, van der tijdt aen, als hy te Basel is comen; aldaer geleeft: Vnde vvat sich nae sijnen afsterven mit hem, ende synen Verwanten, aldaer verloopen heeft. Door eenen Eerweerdigen Universiteyt der.. stadt Basel... beschreuen. Gedruckt voor Ige Igesoon,.. tot Harlingen. 1604. in-8°. 48 blz. (B. L. L.)

Met portret in houtsneê van David Joris o. d. tit.; en met voorrede. Een vroegere dr. (of vroegere vertaling?) vermeld door *Dr. A. v. d. Linde, David Joris. Bibliografie* blz. 64 n°. 248 n. l. *Toe Campen*, *by P. Vuarnersen* z. j. — Oorspr.: *Davidis Georgii Hollandi Haeresiarchae uita et Doctrina.. Per rectorem et academiam basilien.. conscripta..* Basiliae. 1559. in-4°.; Campis, P. Vuarnerus. 1559. in-4°.; Antverpiae, G. Simoen. 1560. in-8°. Hiervan bestaan ook duitsche en fransche uitgaven.

HISTORIE van de Hertogelijke Kerk van Alsemberg en van 't wonderbeeld van Onze-Lieve-Vrouw aldaar bewaard. Brussel, F. Vromant. 1869. in-8°. (B. B. B.)

Met gravure, voorbericht onderteekend: V. D. B. (*V. de Buck?*) en aanhangsel, de lijst der pastoors van Alsemberg bevattende.

*HISTORIE van de Heylige Elisabeth van Hongarien, hertogin van Thuringen, Door N***. Gend, J. J. L. Rousseau. 1846. in-12°.

Verkorte vertaling van het boek van de Montalembert. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10071.

HISTORIE (De) Van de Heylige Moeder Anna, Beschryvende haere Geborte, haer Leeven, haere Dood, en wonderlyke Mirakelen, Bewezen aen haere Dienaeren *enz.*. Overgezet uyt het Latyn.. door W. Born... Nieuwen druk. Antwerpen, J. Thys. *Z. j.* in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie van 1631.

HISTORIE van de.. maget.. Maria, Onder den By-Naem van Bystant,.. in.. Brussel.. met ophelderinge en redeneringe over het begin des Christi Geloofs in Spagnien, en over het Graf van S. Jacob in Gallicien. Brussel, Fr. T' Serstevens. 1764. in-12°. (K. B.)

Tegenover den titel een door Berterham gegrav. afbeelding van het beeld van O. L. V. van Bijstand (Notre Dame de bon Secours) te Brussel. De schrijver is J. F. Gaucheret, rector van de Kapel der genoemde heilige. — Na blz. 214 met nieuwe pagineering (I—CLXL) maar doorloopende signatuur *Ophelderinge der Historie van O. L. V. van bystant*, daarna approbatie, 12 bewijsstukken en tafel.

In 1775 verscheen bij denzelfden uitgever: *Byvoegsels tot de historie van O. L. V... van Bystant.. ende boven al (Historisch Verhael) van den Hondert-Vijftig Jaerigen Jubilé, Van het begin der Devotie tot de Alderheyligste Maget, aldaer met het gen' des aenkleeft.. door den schryver der vorige Historie.* in-8°. (K. B.) Met approbatie.

HISTORIE vande Mirakelen.. op.. Scherpenheuuel.
Zie: *Numan (Ph.)*.

*HISTORIE van de mirakelen van Onse Lieve Vrauwe binnen de stadt van Brouckburgh. Sint-Omaers. 1749. in-32°.

Zie: *Annales du Comité Flamand de France*, I. p. 302.

HISTORIE van den tegenwoordigen Jubile, ofte de herstellinge van het Catholyck Geloof, geviert binnen Brussel den 17. Julius 1735. Met het gene datter geschiet is terwyl de selve Stad was suchtende onder de Heerschappye der Ketters. Als oock de Miraculeuse bescherminge van het.. Sacrament van Mirakel. Getrocken uyt verscheyde autentycke Acten. Met Figuren. Brussel, J. van Vlaenderen. 1735. Met Approbatie. in-8°. (K. B.)

Met 4 gravures waarvan 2 uitslaande; 2 noemen als graveur J. L. Krafft.

HISTORIE (De) van des Heeren Jezus Christus Geboorte... Sterven *enz*... welke jaarlijks wordt verklaart.. aan de Gereformeerde Gemeente.. in Groningen... als mede het Register der Heeren Predikanten tot op deze tydt toe. Groningen, J. Bolt. *Z. j.* [na 1809.] in-12°. (B. U. L.)

Met voorrede; het register der predikanten heeft afz. pagin. en signat.

HISTORIE (Korte) van de Synode Nationaal, gehouden binnen Dortrecht, In de Jaaren 1618 en 1619. Uit Echte Gedenkstukken; en geloofwaardige Schryveren, opgemaakt: door den Procureur van de Vaderlandsche Kerke. Te Arnhem, By Wouter Troost. 1776. in-8°. (K. B.)

De schr. meende de Synode zoowel tegen de Toleranten als tegen de Remonstranten in bescherming te moeten nemen; de druk van dit boek was verhaast ten gevolge van het van de pers komen van Regenboogs *Historie der Remonstranten* (Zie i. v.). Na het voorbericht volgt een zeer uitvoerige Inleiding, waarin het voornaamste behandeld wordt, dat met de Remonstranten vóór de Synode was voorgevallen, terwijl de Narede aan de verdere lotgevallen der gedaagden gewijd is.

HISTORIE Van de Vreede Vervolginge, en Tirannyen Gepleegt aan de Gereformeerde in Vrankrijk, Waar in kortelijk vertoont werdt, hoe onmenschelijk de Gereformeerde in Vrankrijk, door de Dragonders werden vervolgt, getiranniseert, en om 't Leven gebragt; en hare Kerken tot Puyn-hoopen gemaakt. De gevlugtene hoe die in Duytsland, Brandenburg en Nederlandt werden ingenomen; en met Privilegien begunstigt. Amsterdam, J. ten Hoorn. 1686. in-8°. (VI), 88, 82 en 124 blz. (B. W. L.)

Met gegrav. titelprent, voorrede en holl. gedicht van K. Verlove.

HISTORIE van de Waldensen... 's Gravenhage, M. Uytwerf. 1691. in-12°. (XVIII.) en 340 blz. (B. D. A.)

Met voorrede.

HISTORIE van het alderheylighste Sacrament van Mirakel bewaert tot Herckenrode. Sedert het Jaer 1317. Loven, J. F. van Overbeke. 1773. Met Approbatie. in-8°. (B. U. G.)

Met opdracht aan de abdis en religieusen van de Abdij van Herckenrode en een lijst der abdissen.

*HISTORIE van het Amsterdamsch Mirakel. Amsterdam. 1845. in-8°.

Door J. F. G. Estré. *F. Muller, Catal. Theol.* 1857 n°. 2085.

HISTORIE (Een Korte Waerachtige) van het.. Feest des.. Lichaems.. Jesu Christi Seer statelijck gecelebreert binnen... Deventer, op den 1. Juny 1673... Gedruckt [*z. adres*].. 1673. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Met gedicht o. d. keerzijde v. d. tit.

HISTORIE (Korte) Van het gene in de Cristenheit zedert de vierde, Eew, tot deze tyt is voorgevallen, by ockasie, dat de Roomse Bisschop, zig heeft verheft, tot algemene Bisschop en zig toegeschreven. D'Opperhoofdigheit ende Onfylbaarheit, Waar door hy de Kyzer en Koningen Vorsten etc. Als onder haar gebied oordeelden te zyn,... en hoe dit stuk word voortgeplant door de Monniken en Jesuiten... Waar toe word voorgestelt, haar levens gedrag in Vrankryk, Engeland en Nederlant, etc. tot dese tyt toe... Met een aanhansel waar in onderzogt worden, de Schriften voor en tegen het aan te stellen van een Jesuitsgezinde Vikaris *enz*... Amsterdam, Is. Stockmans... *Z. j.* (*niet vóór* 1730) in-4°. (K. B.)

HISTORIE van het glorievs Martyrie Van ses-en-tvvintich eerste Martelaers ghecruyst in Japonien deur de ongheloouighe den 5. Februarij.. 1597. Ghetrocken wt de schriften van gheloofweerdighe Schrijuers. .VVtghestelt deur F. G. S. B. [*Adres afgesneden, 17e eeuw.*] in-8°. 40 blz. (B. U. Leuv.)

Met approbatie z. jaar. F. G. S. B. of P. G. S. B. is volgens *v. Doorninck, I*, 475 Willem van Spoelbergh.

HISTORIE (De) van het leven ende Mirakelen vande.. maghet en martelaresse De H. Alena.. Vertaelt uyt den nieuwen Franschen Druck, oversien, verbetert, en vermeerdert. Brussel, J. J. Boucherie. 1745. Met Permissie ende Approbatie. in-12°. (K. B. B.).

Met gravure en voorwoord. Hfst. XI geeft de geschiedenis v. d. Benedictijner-abdij van Vorst en Hfst. XII de lijst der abdissen van die abdij. — Fransche levens dezer heilige zijn *Vie de Ste... vierge et martyre. Bruxelles. 1603.* in-12°.; *Histoire de la vie de... Bruxelles. 1697.* in-32°.; *Histoire de la vie et des miracles de.. Bruxelles. 1738.* in-12°.

HISTORIE van het.. miraculeus.. Sacrament in de Hegge tot Poederle.. Antwerpen, J. F. van Soest. (1751.) in-8°. (K. B. B.)

Met gegrav. wapen, opdracht onderteekend: *J. van de Wyer*, voorrede en approbatie.

HISTORIE van het mirakuleus beeld van de.. Maegd Maria, geëerd in de kerk van O. L. V. van Finisterrae te Brussel, onder den titel van O. L. V. Van Goed-Succes door J. V. G. Brussel, H. Goemaere. 1854. in-12°. (K. B. B.)

Met gravure, approbatie en voorrede. Door J. van Genechten, pastoor te Brussel.

*HISTORIE van O. L. V. ten Kerselaer, binnen de parochie Edelaer by Audenaerde. Brussel, Vanderborght. 1844. in-16°.

Door V. de Buck. — *v. Doorninck, II.* n°. 1685.

HISTORIE van Onze Lieve Vrouw in het Hammeken onder het dorp Sempse. Op nieuws opgesteld en vermeerderd met merkweerdige byzonderheden. Gevolgd door de Gebeden onder de Misse, het Lof enz... Mechelen, P. J. Hanicq... Met Goedkeuring. 1828. in-12°. (B. U. G.)

Met gravure v. h. beeld door J. B. Leemans.

*HISTORIE van onze Lieve Vrouw van Kevelaer. Gelder. 1792. in-12°.

Bibl. Adversaria, V. 266.

HISTORIE (Niewe ende VVaerachtighe) Van Ses Glorievse Martelaers Die In Japonien voor het Catholijck ghelooue ghedoot zijn in.. 1604.. Ouergheset uyt het Françoysche in

Nederlandtsche, door.. L. Makeblyde.. Hantwerpen, H. Verdussen. 1609. in-8°. 118 blz. (B. U. G.)

Met approbatie. Het oorspronkelijk Portugeesch van L. Cerqueira is: *Relacão da morte que seis christãos Japões padeceram pela fé de Christo. Escripta e enviada a El-rei aos 25 de Janeiro de 1604.* in-4°. (in China gedrukt.)

HISTORIE (Die) van Sinte barbara met die miraculen. Delf. *Zonder naam van drukker* (Chr. Snellaert). 1497. in-4°. 48 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Blad 1 recto: «Die historie van Sinte barbara | met die miraculen». Daaronder een houtsneê uit het Passionaal, Delft. 1487. (Zie: Jac. de Voragine n°. 6.) Aan het einde: «Hier eyndt die legende met die miraculen van | der heyligher maghet ende martelaerster christi | sinte barbara. Gheprint Te Delf In Hol- | lant. Int Jaer ons heren. M. cccc. ende cxvij. (in plaats van M. cccc. ende xcvij.) Op het laatste blad verso het drukkersmerk (de eenhoorn) met het opschrift: *Delf In Hollant.* Zie *Campbell*, n°. 966.

HISTORIE (De Kerckelicke) Vervatende verscheyden gedenckwaerdige saecken, in de Christenheyt voorgevallen *enz.*
Zie: *Wtenbogaert* (*J.*).

HISTORIEN der heiligher drie coninghen. Delf, *z. n. v. dr.* (Jacob Jacobssoon van der Meer en M. Yemantszoon), 1479. 14 Meye. in-4°. 72 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Blad 1. verso: «Hier beghinnen die capittulen vander historien | der heiligher drie coninghen | ». Aan 't slot: «Dit boec is voleynt te delf in hollant. Int iaer õs | heren dusent vier hondert neghenentseuẽtich den | veertiensten dach in die maent van meye | DELF IN HOLLANT» Daaronder het wapen van Delft. De schr. is Johannes, Bisschop van Hildesheim; de lat. druk was in 1477 te Keulen bij J. Guldenschaff verschenen: *Johannis, Episc. Hildeshemiensis, Liber de gestis ac trina trium regum translatione.* Zie *Campbell* n°. 983.

H. J. W.
Zie: *Rütjes* (*H. J.*).

H. M. V. D. M.
Zie: *Meijer* (*H.*).

HOEDEMAKER (PH. J.).
Zie: *Geloofsgetuigen.*

HOEK (S. VAN), 1757—1816. Predikant.
Zie: *Rothe* (*T.*); *Schmid* (*J. C. F.*).

HOEKSTRA (S.), geb. 1822. Hoogleeraar te Amsterdam.
Zie: *Gorter* (*D. S.*).

HOESWINCKEL (H. PH. VAN), Pastoor van Duffel.
Onse L. Vrovwe van Dvffel dat is den oorspronck, voortganck ende miracvlen van haer miracvlevs beelt gevondẽ binnẽ de baenderye van Dvffel onder Perwex Den 14 Aug. A°. 1637... door... II. Druck. Antwerpen, M. Cnobbaert. 1667. in-12°. 275 (*niet:* 265) en (9) blz. (B. U. Leuv.)

Met gegrav. tit. van F. Quellinius. Met opdracht, voorrede en approbaties van 18 Mei 1644 (1e druk) en 1667.

HOEVE (A. H. VAN DER), geb. 1803. Predikant.
Zie: *Wimmer* (*H.*).

HOEVE (G. J. VAN DER), geb. 1831. Pred. te Spanbroek.
Een christelijk driemanschap uit de vierde eeuw... Arnhem, G. W. v. d. Wiel. 1865. in-8°. (K. B.)

Het driemanschap bestaat uit Chrysostomus, Ambrosius en Augustinus. — *Evangelische Bibliotheek.* 1866. II.

HOËVELL (W. R. BARON VAN), geb. 1812. Pred. te Batavia, later Lid der Tweede Kamer en Lid v. d. Raad van State.
Inwijdings-rede gehouden in de Nieuw Gebouwde Kerk te Cheribon, op Zondag den 27sten November 1842; voorafgegaan door een kort overzigt van de geschiedenis der christelijke gemeente aldaar. door.. Batavia, Lands-drukkerij. 1843. in-8°. (M. M. N.)

Met afbeelding der kerk en voorrede.

HOEVEN (ABRM. DES AMORIE VAN DER), 1798—1855. Hoogleeraar te Amsterdam.
Het tweede eeuwfeest van het Seminarium der Remonstranten, te Amsterdam op den 28 October 1834 plegtig gevierd. Leeuwarden, G. T. N. Suringar. 1840. in-8°. (K. B.).

Met door J. B. Tétar van Elven gegrav. titel. —

Het geschrift is vooral belangrijk door de aanteekeningen op de feestrede, die blz. 75—290 beslaan.

HOEVEN ABR. FIL. (ABR. DES AMORIE VAN DER), 1821—1848. Remonstr. pred. te Boskoop en te Utrecht.

De Joanne Clerico et Philippo a Limborch dissertationes duae. Adhibitis epistolis aliisque scriptis ineditis. Scripsit, atque eruditorum virorum epistolis nunc primum editis auxit... Amstelodami, Fr. Muller. 1843. in-8°. (K. B.)

Twee academische proefschriften, onder bovenstaanden titel vereenigd in den handel gebracht. De beide verhandelingen hebben elk afz. pag.

HOF (Het) van Romen. Bestaande in desselfs Paus en Kardinalen, Zo als het geconstitueert was ten tyde van de laatste verkiezinge van Paus Benedictus den XIII. op den 29. May 1724. Met het voorgevallene daar omtrent, Benevens de plaatzen van eenige harer geboorte, en op recommandatie, van welke Potentaten zy Kardinaal geworden zyn, vervolgens den tyd harer promotien, ... Waar by agter aan gevoegt zyn eenige gepasseerde zaken, wegens den Ridder van St. Joris; en de schielyke en opmerkende verandering voorgevallen aan 't Hof van Spanje, enz. Door een voornaam Liefhebber by een verzamelt en opgestelt. Amsterdam, J. van Septeren. 1724. in-4°. (B. U. A.)

Met voorrede van den drukker.

HOFDIJK (W. J.), 1816—1888.

De klooster-orden in Nederland, historisch onderzocht en geschetst door... en afgebeeld door D. van der Kellen Jr.. Haarlem, A. C. Kruseman. 1865. gr. in-8°. (K. B.)

Met 32 lithographiën.

HOFF (t') vanden Paus. Dat is: Een Register van alle Collegien ende Vergaderinghen des Roomschen Levens. VVt den Italiaenschen ghetrouvvelijck in 't Nederlands over-gheset. Ghedruckt [*z. adres.*] 1609. in-4°. 14 blz. (M. M. N.)

HOFFERUS (R.).
Zie *Baselius*.

HOFFMAN (J. M.), Pred. te Maassluis.

Leerrede over Jesajas Voorzegging.. ter eeuwgetyde van de groote kerk op Maassluys... 9. October 1739... Hier Vind men een Uitgebreid en Geschiedkundig Verhaal van de Opkomste, Lotgevallen, en tegenwoordige gesteltheid van die bloejende Plaats en Gemeente, meest opgemaakt uit beproefde Handschriften en bescheiden. Met de Bijlagen daar toe dienende. 's Gravenhage, Fr. Boucquet. 1740. in-4°. (B. U. L.)

Met opdracht en aanspraak van den schr., holl. gedichten van J. Schim, H. Schim, A. Hoogvliet en J. Spex, 6 bijlagen en een lijst der predikanten van 1598 tot 1739.

HOFFMANN (P. L. F.).

*De Jezuiten. Geschiedenis en leer der Jezuitenorde, eene bijdrage tot verklaring der ultramontaansche woelingen onzer dagen. Naar het Hoogduitsch door G. P. Kits van Heijningen. Deventer, A. ter Gunne. 1872. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1872. blz. 86. — Oorspr.: *Die Jesuiten. Geschichte und System des Jesuitenordens*. Mannheim. 1870. in-8°. 2 dln.

HOFFMANN (W.)

*Merkwaardigheden uit de geschiedenis van de vestiging en uitbreiding des Christendoms in verschillende werelddeelen *enz*... Uit het Hoogduitsch vertaald door J. Oudijk van Putten. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1849—51. in-8°. 2 st.

Brinkman, *Naamlijst*, 1849. blz. 44 en 1851, 43. — Herdr. (nieuwe titeluitgave) 1857. *Nederl. Bibliografie*. 1857. blz. 37.

HOFMANN (FR. G.).

Het Leven van den aflaat-prediker Dr. Johannes Tetzel. Eene bijdrage tot de geschiedenis der Kerkhervorming en van den aflaat door... Zalt-Bommel, J. P. Crol. 1846. in-8°. (M. M. N.)

Met voorbericht v. d. vert. *H. J. Hartsohn* en aanhangsel. — Oorspr.: *Lebensbeschreibung*

des Ablasspredigers Dr. Johann Tetzel. Leipzig. 1844. in-8°.

HOFSTEDE (P.), 1716—1803. Pred. te Anjum, Steenwijk, O.-Zaandam en Rotterdam.

Oost-Indische Kerkzaken, zoo oude als nieuwe; meest alle, uit oorspronglyke en ongedrukte stukken by een versameld, in orde gebragt, en beredeneerd ... Rotterdam, J. Bosch en R. Arrenberg. 1779—80. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Dl. I beantwoordt ontkennend de vraag of de kerkeraden in O.-Indië de bevoegdheid hebben proponenten toe te laten en predikanten te ordenen, terwijl Dl. II veel belangrijks mededeelt over den zendingsarbeid in Indië. Volgens *Sepp.* blz. 324 richtte *F. G. C. Rütz* tegen het eerste deel onder den naam Philadelphus *een bundel Brieven.*

HOGEMAN (J.).

De kerk te Runen. De eerste kerk in het Zuidwesten van Drenthe, het Noorden van Overijsel en de Oostzijde der Stellingwerven, door.... Assen, van Gorcum en Co. (1887.) Met een plaat. in-8°. (K. B.)

HOGERZEIL (H. V.), geb. 1838. Pred. te Amsterdam.

Zie: *Bouwsteenen.*

HOHLENBERG (M. H.).

De oorsprong en verdere lotgevallen der christelijke kerk in Hindostan, enz. tot aan de helft der zestiende eeuw. Uit het latijn vertaald en met aanteekeningen en bijlagen vermeerderd door F. C. v. d. Meer van Kuffeler. Leyden, H. W. Hazenberg en Comp. 1842. in-8°. (K. B.)

De dissertatie van Hohlenberg was in 1822 te Kopenhagen verschenen onder den titel: *De originibus et fatis ecclesiae Christianae in India orientali.*

HOLLEBEEK (E.).
Zie: *Gerdes (E.).*

HOMMIUS (FESTUS), Pred. te Leiden.
Zie: *Oordeel* des Synodi Nationalis.

HONERT T.H.Z. (J. VAN DEN), 1693—1758. Hoogleeraar te Utrecht en te Leiden.

Academische redenvoering.. Over de Boheemsche en Moravische Kerk, Gehouden in ... 1739 ... Hier by komt desselvs geschiedkundige en godgeleerde verhandeling, Waar in het gevoelen van de Oude Waldensen, Bohemers en Moraviers, over de zaken des Geloovs, niet alleen verhaalt, maar ook met de gevoelens der geener, die thans in Duytsland, in Nederland, en in bijna alle de Volkplantingen van ons Gemeenebest, zig onder den.. naam van de Boheemsche en Moravische Kerk uitgeven, vergeleken wordt... uit het Latyn vertaalt door H. Stochius Az... Ook syn by dese Vertaling, door den Schryver gevoegt Twee Nederduytsche Verhandelingen, Betrekkelik op deselve Saken. Twede druk, Oversien .. en .. vermeerderd. Leyden, S. Luchtmans. 1739. in-4°. (B. U. L.)

Met voorrede en holl. gedicht van J. Petraeus. Achter de verhandeling over de zaken des geloofs enz. volgt: *Aanmerkingen van J. vanden Honert T.H.Soon op een Geschrivt, genaamt Verklaaring der Herrnhutsche Broeders, Soo buiten IJsselstein, als te Amsterdam sig onthoudende, ter Verantwoordinge van haar selven.. In 't Hoogduytsch.. opgestelt, en.. overgeset door Is. Le Long.* Dan volgt met nieuwe pagin.: *Verhandeling van Gods eeuwige en onveranderlike Praedestinatie, of voorverordinering* en ten slotte: *Aanmerkingen.. op sekeren Briev, door.. Frederik baron de Watteville..geschreeven aan.. B. Ojers.. Over de Redenvoering en andere Verhandelingen, die onlangs door denselven J. van den Honert T.Hz... syn uytgegeven.* Oorspr.: *Oratio inauguralis de Bohemorum et Moravorum Ecclesia ... Accedit dissertatio historico-theologica, Qua Veterum Waldensium, Bohemorum et Moravorum, de re fidei, sententia, non enarratur modò, verum* etc... Lugduni Batavorum, S. Luchtmans. 1739. in-4°. (M. M. N.)

HONERT (T. H. VAN DEN).

Disputatio de Christianorum vexatione Deciana. (*Dissert. Acad.*) Amstelodami, C. A. Spin. 1838. in-8°. (K. B.)

HOODLEY (B.).
Zie: *Steele (R.).*

HOOFT-KETTEREN (De voornaemste).
Zie: *Grouwelen.*

HOOG (G. A.), Pred. te Haarlem.
Zie: *Geloofsgetuigen.*

HOOG (J. M. J.), Pred. te Abbenbroek.

De Martelaren der Hervorming in Nederland tot 1566... Schiedam, H. A. M. Roelants. 1885. in-8°. (K. B.)

Akad. proefschr. ook met nieuwen tit. in den handel gebracht.

HOOGEWAL (J.), Pred. te Deventer.

Zie: *Moonen (A.)*.

HOOGSTRATEN (H. L. VAN).

Zie: *Naamregister* der Predikanten.

HOOGVELDT of HOOGHVELD (R. VAN), Doopsgez. leeraar te Utrecht.

Kort Verhael Van 't gene verhandelt, goedt-gevonden, voor-gevallen, ende gepasseert is, soo in, ende ontrent de ontbiedinge, als oock insonderheydt inde By-eenkomste Gehouden inde Maent Augustus nieuwen stijl 1661. Door eenige Mennonisten-Leeraren, die uyt verscheyden buytenplaetsen ontboden, ende met besendinge al-hier gekomen ende vergadert zijn geweest, binnen de Stadt Utrecht, Wt-gegeven door .. ende eenige sijner Mede-Broederen... Utrecht, W. van Paddenburch. 1661. in-4°. (VIII), 87 en (5) blz. (B. D. A.)

Met voorrede en register. Vergel. *Aldendorp (G. van)*.

Kort Bericht Van het geene tot Uytrecht onder de Doops-gesinde is voorgevallen, ter occasie van eenige onder haer, die van de gronden der Doops-gesinde Belijdenissen, op welcke haare Vergaderingen in dese Landen worden geduldet, tot Sociniaansche dwalingen, welcke te Leeren niet geleden word, maer ernstigh verboden, scheenen af te wijcken. En hoe deselve haer tot gerustheyt der Regeringe, van dese suspicie hebben moeten suyveren, of het Predikampt af staen. Gestelt door .. Uyt-gegeeven door een Liefhebber der waarheyt. Leeuwarden, R. Sydtses, 1669. in-4°. 36 blz. (B. D. A.)

HOORDE (GR. VAN), Predikheer.

*Leven van den heyligen ... Thomas Van Aquinen .. In het kort uytghegheven. Door ... Gendt, A. Graet. 1718. in-12°.

Vanderhaeghen, III. n°. 2295.

HOORENBEEK (J.).

Zie: *Hoornbeeck (J.)*.

HOORN (H. J. E. VAN).

Disquisitio historico-dogmatica exponens Röellii litem de aeterna generatione filii Dei a Patre ... (*Dissert. inaug.*) Trajecti ad Rhenum, Post Uiterweer et soc. 1856. in-8°. (K. B.)

HOORN (S. A. VAN DEN).

Zie: *Acta* Ofte Handelinghen.

HOORNBEECK (J.), 1617—1666. Hoogleeraar te Utrecht en te Leiden.

Dissertatio de Consociatione Euangelica Reformatorum et Augustanae Confessionis: Sive de Colloquio Cassellano Pridem habito d. V. Julii, a. 1661... Amstelodami, C. Commelinus. 1663. in-4°. (VIII) en 48 blz. (K. B.)

Met opdracht aan Anna Maria Schuurman.

De conversione Indorum et Gentilium. Libri duo. Accessit Ejusdem Vita ab Amico edita. Amstelodami, J. Janssonius à Waesberge et Vidua El. Weyerstraet. 1669. in-4°. (LIV), 265 en (15) blz. (B. U. L.)

Eerst 't leven van Hoornbeek, daarna een praefatio van D. Stuartus, van wien ook de biografie is, aan 't slot registers.

—— Zie ook op *Montanus (A.)*.

HOOIJER (C.), Emer. Pred. van Zalt-Bommel.

Zie: *Kerkordeningen* (Oude).

HOOIJKAAS (H. J.), Oud-kath. pastoor te Oudewater.

Zie: *Beek (J. A. van)*.

HORENBEECK (J. VAN), Dominikaan.

Het Leven van den Salighen Henricvs Svso Religieus van der Predick-Heeren Orden. Beschreven .. door .. Antwerpen, H. Aertssens. 1627. in-8°. (XVI), 233 en (5) blz. (B. K. A.)

Met opdracht, voorrede, approbatie en gegrav. portret.

HORNIUS (G.), 1627—1670. Hoogleeraar te Leiden.

Historia ecclesiastica et politica. Lugd. Batav. et Roterod., Ex Officina

Hackiana. 1665. in-12°. (XXXVI), 368, 72 en (28) blz. (B. U. L.)

Tit. gegrav. door G. Wingendorp. Opgedragen a. d. Paltsgraaf Karel Lodewijk. Met voorrede en een lat. gedicht van J. L. Bacherus. Aan 't slot de index. — In 1666 verscheen bij dezelfden een *Editio nova*, *auctior et emendatior*. in-12°. (XXXVI), 442 en (26) blz. (B. U. L.) — Een andere *Editio nova auctior et emendatior* met dezelfde titelprent etc. heeft het jaartal 1671. Lugd. Batav. Ex Officina Hackiana, in-12°. (XXXVI), 442 en (26) blz. (B. U. G.) — Een derde *Editio nova auctior et emendatior* met dezelfde titelprent en inhoud heeft het adres: Gorinchemi, Ex Officina Corn. Lever. 1683. in-12°. (XXVI), 442 en (34) blz. Aan 't eind: Dordrechti, Excudebat N. de Vries. 1683. (K. B. B.). — Latere dr.: *Historia ecclesiastica, illustrata notis et observationibus, quibus fontes historiae Antiquitatis aperiuntur, accedit L. Capelli historiae judaicae Compendium, et continuatio ad A. usque 1687. M. Leydecker edidit.* Lugd. Batav., J. Luchtmans et J. Verbessel. 1687. in-12°. (LVI), 600 en 160 blz. (K. B.) De laatste 160 blz. het vervolg van Leydecker. — *van der Aa. i. v.* vermeldt nog een dr. *Cum notis D. Hartnaccii.* Lipsiae, 1677. in-12°. — Holl. vertaling: *Kerkelyke en wereldlyke Historie.. tot.. 1666. In 't Latijn beschreven door... In het Nederduyts vertaalt. Waer aen is by gevoegt de Kerkelyke en wereldlyke Historie, sedert.. 1666 tot 1684. Door Balthasar Bekker.. Verciert met 20 koopere Platen en Vaersen. Den laetsten Druk. Nevens een derde vervolg tot.. 1696. Door M. Leydekker.* Amsterdam, J. Rotterdam. 1735. in-8°. (B. U. A.) Vooraf gaat een voorrede van H., dan volgen zijne *Historie* (394 blz.) en uitvoerig register. Vervolgens met nieuwe pagineering: *Hornius' korte en klare inleydinge tot een algemeyne wereltlycke Historie... 1666 en vervolgt tot... 1684. Door B. B. en P. S.* Daarna met afz. tit. en nieuwe pagin.: *Kort begryp der algemeene Kerkelyke Historien, sedert.. 1666.. tot 1684 door B. Bekker.* Amst., J. Rotterdam, 1734. (VIII), 62 en (2) blz. Uit het voorwoord van Bekker blijkt dat de holl. vertaling van Hornius door B. Boekholt werd ter perse gelegd. Ten slotte volgt: *Verder Vervolg van de Kerkelyke Historie.. door M. Leydekker.. In het Nederduits vertaald.* Amsterdam, J. Rotterdam. 1734 (II), 146 en (10) blz. — Latere dr. Amst., J. Rotterdam. 1739. in-8°. Volgens *van der Aa, i. v.* is de 1ste dr. van het eerste gedeelte van 1685 en van het *Verder Vervolg*. 1696. — Fransche vert.: *Abregé de l'Histoire Ecclesiastique* etc... *Traduit du Latin de..* Rotterdam, A. Acher. 1700. in-8°. 2 dln. met doorl. pagin. (xc) en 690 blz. (K. B.)

HORST (D. G. VAN DER).

Disputatio de Hussi vita praesertimque illius condemnati causis; — (*Dissertatio inaugur.*) Amstelodami, S. J. Prins. 1837. in-8°. (K. B.)

Zie betere titel Brinkmans Naamlijst, n°. 39—49 met verz. v. d. Horst.

HORST (J. J. VAN DER), geb. 1822. Kath. Pastoor te Zaandam.

O. L. Vrouwe van Lourdes... Met vier platen. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1873. in-8°. (K. B.)

Met kerkel. goedkeuring. — 2e Vermeerderde dr. bij denzelfden. 1887. in-8°. (K. B.)

De Martelaren van het Coliseum. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1876. in-8°. (K. B.)

Met houtsneê op den titel, daarachter opdracht in kleurendruk.

Oud en Nieuw Nederlandsche Legenden door .. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1887. in-8°. (K. B.)

Met opdracht.

—— Zie ook op: *Haagen (v. d.)*; *Rütjes (H. J.)*.

HORRER (GRAAF D').

Zie: *Vervolging.*

HORTENSIUS (L.) van Montfoort, Rector der school te Naarden.

Het Boeck D. Lamberti Hortensii.. Van den Oproer der Weder-Doeperen. Eerst in 't Latijn beschreven.. ende nu in Nederlandts overgheset. Mitsgaeders. Een Voor-reden.. aen de... Burghemeesteren.. der Stadt Amsterdam. Enchuysen, Jacob Lenaertsz. Meyn,.. 1624. in-fol°. (VIII) en 52 blz. (K. B.)

Met opdracht aan *Schout, Burghemeesteren ende Raeden* van Enkhuizen, onderteekend J. M. P. Dan volgt de genoemde voorrede en vervolgens een *Tot den goedt-willighen Leser.* Daarin heet het van dit geschiedverhaal «voor soo veel tot Amsterdam is gheschiet, overeencomemde (*sic*) die memorien oft spectaclen daer van in schilderye ghepresenteert op den Stadthuyse ende ander plaetsen der selver stede, welcker figuren afbeeldinghen mede alhier werden bygevoecht.» Die gravures zijn 9 in getal. De schilderijen zijn in 1652 verbrand. — Van hetzelfde jaar bestaat ook een zeldzame titeluitgave met het adres: Hoorn, G. Claesz Coster. 1624. (B. D. A.) Inhoud als die van Enkhuizen. — Latere dr.: Amsterdam, J. J. Schipper. 1659. in-8°. 168 blz. (B. D. A.) Inhoud als die van Enkhuizen, zelfde vertaling. Aan 't slot (blz. 151—168.): *Der Herdooperen Anslagh op Am-*

sterdam, *A°. 1552. In 't Latijn beschreven door Mr. Jan van Nieuveen, nu in Nederduitschen rijm gesteld door C. P. G.* Dit latijnsch gedicht was verschenen o. d. tit.: *Tvmvltvs Anabaptistarvm in nobilissimo totius Hollandiae Emporio Amstelredamensi nuper exorti descriptio, autore D. Joanne Niuenio scholae antiquae ibidem moderatore. Excvsvm Aemstelredami.. per me Guil. Jacobi.* z. j. in-4°. 10 blz. (B. D. A.).— Met 16 gravures, waarvan 9 verkleinde copieën v. d. dr. van Enkhuizen en 7 betrekking hebben op Jan van Leiden. — Dezelfde vert., latere dr.: *Oproeren der Wederdoperen; geschiet tot Amsterdam, Munster en in Groeningerlandt. Geciert met schoone koopere Platen.* Amst., S. Imbrechts. 1660. in-8°. 168 en 12 blz. (K. B.) De laatste 12 blz. hebben tot titel: *Oproer in Groeningerlandt.* In andere exx. is die verhandeling aan het begin geplaatst. Behalve dit toevoegsel is deze dr. gelijk aan dien van 1659 met dezelfde gravures. — Latere vertaling: *Verhaal Van de Oproeren Der Wederdoopers, Voorgevallen te Amsterdam, Munster en in Groeninger-land.. In 't Duyts vertaald en met schoone Kopere Plaaten gesiert.* Amsterdam, A. Schoonebeek. 1694. in-8°. (XII) en 162 blz. (B. D. A.) Zonder de opdracht a. h. bestuur v. Enkhuizen. Met frontisp. en door A. Bogaert berijmde verklaring v. d. titelpr. Zou met de vertaling van 1690, vermeld door G. Mees Az. (*Lambertus Hortensius als geschiedschrijver.* Utr. 1836, blz. 45 en 46.) wellicht die van 1660 bedoeld zijn? Oorspr.: *Tumultuum Anabaptistarum liber unus, autore D. Lamberto Hortensio Montfortio.* Basileae, J. Oporinus. 1548. Mense Septembri, in-4°. 84 blz.. Een 2e dr. in *Schardius Historicum opus sive scriptores rerum Germanicarum.* Basileae, H. Petri. 1574. in-fol°. Tom. II. p. 1305—1333; in 1673 herdrukt als *Schardius Redivivus, sive Rerum Germanicarum scriptores varii olim a S. Schardio collecti.* Giessa, Ex. off. Seileriana. 1673. in-fol°. (Hortensius aldaar II. 298—314). Latere herdr.: *O. Heresbachii Historia Anabaptistica, de factione Monasteriensi, anno 1534 et seqq. ad Erasmum Roterodamum Epistolae formâ anno 1536 descripta — nunc demum.., edita operâ et stvdio Th. Strackii.. Accedit Tumultuum Anabaptistarum liber, Avthore Lamberto Hortensio anno 1548 Basileae editus, et jam dudum a plurimis desideratus.* Amst., H. Laurencius. 1637. in-8°. Het werkje van H. volgt daar met afz. titel en pagineering, maar met doorloopende signatuur. — Een fransche vertaling: *Histoire des Anabaptistes ou Relation curieuse de leur doctrine, Regne et Revolutions, tant en Allemagne, Hollande, qu' Angleterre.* etc.... *Le tout enrichi de figures en taille douce.* Paris, Ch. Clouzier. 1615 (lees: 1695.) in-12°. (X) en 174 blz. (B. D. A.) Met dezelfde platen als de holl. van 1694. Als vertaler geldt pater Catrou.

HOSPINIANUS (R.), 1547—1626. Pred. te Zürich.

Zes Boecken, van den Oorspronck ende Voortganck der Monickerije, ende aller Monicklijcker ende Ridder-Heeren Oorden. Eerstelijck in 't Latijn gemaackt, door.. Ende nu.. overghezet, door A. van Oosterbeeck.. Tergovde, J. Migoen. 1609. in-4°. (XL), 654, 486 en (14) blz. (B. U. Gr.)

Vooraf opdracht v. d. vert. aan prins Maurits, inhoudsopgave en register der geraadpleegde schrijvers, aan 't slot registers. Boek V begint met nieuwe pagineering en signatuur. — Oorspr.: *De Monachis seu de origine et progressu Monachatus ac Ordinum Monasticorum, Equitum militarium tam sacrorum quam saecularium omnium.* Tigur. 1588. herdrukt 1609.

HOSSCHIUS (S.), 1596—1653. Jezuiet.

Zie: *Af-beeldinghe van d' eerste eeuwe.*

HOTTINGER (J. J.).

Leven en daden van den Zwitserschen Kerkhervormer Ulrich Zwingli. Vrij bewerkt naar het Hoogduitsch van . . . Amsterdam, G. Portielje. 1844. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler. — Oorspr.: *Huld. Zwingli und seine Zeit.* Zürich. 1841—1843. in-16°.

HOUCKE (C. VAN DEN), 1593—1650. Jezuiet.

Zie op: *Ceriziers (R. de).*

HOUËL (W. H.), Predikant te Numansdorp.

Vier pastoors martelaars, te 's Gravenhage gedood den 30 Mei 1570, na drie eeuwen in herinnering gebragt... Opgedragen aan de Herv. Gemeenten te Schagen, de Lier, IJsselmonde, Poortugaal en Monster. Dordrecht, P. K. Braat. 1870. in-8°. (B. U. A.)

Met drie bijlagen.

HOUTE (SOETKEN VAN DEN).

Een Testament, ghemaeckt by Soetken vanden Houte het welcke sy binnen Gendt in Vlaenderen, met den doodt beuesticht heeft, Anno 1560. den xxvij Nouembris:.. Met een schoon Liedeken, dat int eynde deses Testaments ghestelt is, ghemaect door de selue vrouwe... Nu op het nieu de aenwijsingen ouersien, ghecorrigeert, verbetert, ende

vermeerdert. Ghedruckt by Nicolaes Biestkens. Anno 1579. in-16°. 23 bladen. (B. Stadt. Hamb.)

Tusschen het Testament en het Liedeken nog: «Eene Sendtbrief gheschreuen wt der liefden.» Andere uitgaven:

Een Testament enz... *Hier achter noch by ghedruckt, een Testament, dat Anneken van Rotterdam haren sone Esaiam bestelt heeft den* 14. *Januarij, Anno* 1539. *Met een schoon Liedeken int eynde van elck Testament ghestelt, ghemaect door de selue Vrouwen. Tot Delf, By Aelbrecht Heyndricxz... Anno* 1586. in-8°. 16 bladen ongenummerd. (B. U. G.)

Een Testament enz. .. *Noch een testament gemaect By Anneken van Rotterdamme: gesonden aen haren Soone Esaiam. Hier achter noch by ghedruckt een schoone Kindertucht: hoe alle vrome Ouders haer Kinderen .. schuldich ende gehouden zijn te regeeren. Ghedruckt.. Anno* 1605. in-8°. 20 bladen ongenummerd. (Bibl. E. v. Even. Leuven.)

Een Testament, enz. (als 't voorg.).. *Gedruct tot Groningen..* 1636. (Aan het slot:) *Tot Groningen voor Arent Jansens...* 1636. in-8°. 20 bladen ongenumm. (B. D. A.)

Volgens de *Bibl. Belg.* gedrukt door Thom. Fonteyn te Haarlem.

Een Testament enz. (als 't voorg. zonder de Kindertucht.) *Tot Hoorn, By Marten Gerbrantsz..* 1641. in-8°. 16 bladen ongenummerd. (B. D. A.)

Herdruk v. d. dr. van 1586.

Een Testament enz. (als 't voorg.).. *t'Amsterdam, By Michiel de Groot...* 1679. in-8°. 16 bladen ongenumm. (B. U. G.)

De K. B. bezit een gedeelte (B-[B. viij]) van een onbekenden dr. van circa 1565. Ook is dit Testament afgedrukt achter: *Uyterste Wille van een Moeder Aan haar toekomende Kind.. Den tweeden Druk. Met Vaarzen en Koopere Plaaten* [nl. van Jan Luiken] *versiert. Amst., J. van Nieuwveveen.* (1698.) in-8°. (B. D. A) Dit werkje was oorspronk. in 't Engelsch verschenen. De 3e dr. Amst., G. Tielenburg. 1748. (B. D. A.)

Vertaling:

Ein Testament, vonn einer frommen Gott liebhaberin gemacht, Soecken von Holtz genandt enz... z. n. v. pl. en z. j. in-8°. (K. B. Berl.)

Zonder het liedje en z. h. Testament van Anneken.

HOUWENS (N. F.), Pastoor te Lembeke. Zie: *Bode (J. de).*

HOVE (N. VAN), Prior der Abdij van Duynen.

Het leven, mirakelen ende wonderlycke vindinghe van het Heyligh ende ongheschonden Lichaem van den S. Idesbaldus derden abt Van de.. Abdye van Duynen. Nu binnen de Stadt van Brugghe, Met noch eenighe ghedenck-weerdighe Historien, Beschreven door.. Brugghe, J. vander Meulen. 1687. in-8°. (XIV), 256 en (24) blz. (B. B. B.)

Met 2 gravures door M. Bouche, opdracht, approbaties en aan 't slot een Kalender der heiligen, gezaligden enz. der Cistenser-orde. — Een latere bewerking: *Leven, Mirakelen* enz... *naer de uitgave van.. Nevardus van Hove.* Brugge, Vandecasteele-Werbrouck. 1851. in-8°. (B. B. B.)

HOYNCK VAN PAPENDRECHT (C.), 1686—1753. Kath. priester, kanunnik en vicaris-generaal van den aartsbisschop van Mechelen.

Historia Ecclesiae Ultrajectinae a tempore mutatae Religionis in Foederato Belgio. In qua ostenditur ordinaria sedis archiepiscopalis et capituli jura intercidisse. Accedunt varia Monumenta huc spectantia, cum Dissertationibus in quibus elucidantur occurrentes difficultates Facti, et Juris. Et Refutatio instrumenti appellationis presbyterorum Ultrajectensium à Constitutione Unigenitus... Mechliniae, L. Vander Elst. 1725. in-fol°. (K. B.)

Aan dit werk was weinig vroeger voorafgegaan: *Historia de rebus Ecclesiae Ultraj.* (Zie op *Historia.*) — Met opdracht aan den Kardinaal-aartsbisschop van Mechelen en zeer uitvoerige praefatio. Dan volgen verschillende approbationes. Het werk werd geschreven met het doel om de rechten te bestrijden, welke de leden der Oude Bisschoppelijke Clerezy of de zoogen. Jansenisten, lieten gelden. Blz 83—175 bevat de belangrijke *appendix monumentorum quae in praemissa historia Ecclesiae Ultrajectensis et in subjunctis dissertationibus citantur.* Blz. 177—208 De *Refutatio instrumenti appellationis auctore L. D. M.* d. i. de Jezuiet Lievin de Meyere. Dan volgen blz. 208—359 de *dissertationes*, bijna allen geschreven door den advokaat O'Donogne. (Zie *v. d. Aa* i. v. Hoynck). — Een holl. vertaling van dit boek verscheen in 1728 bij den uitgever van het latijnsche origineel: *Historie der Utrechtsche Kerke, zedert den tyd der veranderde Godsdienst in de Vereenigde Nederlanden* enz... *Uyt het latyn vertaalt.* in-fol°. (K. B.) Een andere titeluitgave: Utrecht, H. Besseling. 1740. in-fol°. Verg. *Catal. Théologie van Voorst*, n°. 4327 en 4328.

HUART (G.), Pastoor te Tongeren.

De Wonderbaere.. Historie van onse Lieve Vrouwe van Tongheren. Mitsgaders de voornaemste Mirakelen door.. Nu overgheset uyt de Fransche.. tale. Door.. C. de Pottere.

Brussel, B. Vivien. 1662. in-8°. (XIV), 105 en (7) blz. (B. U. Leuv.)

Met opdracht v. d. vert., voorrede en approbaties. -- Oorspr.: *Histoire admirable de Nostre Dame De Tongre: avec ses principaux Miracles..* Mons. 1662. in-8°. (B. U. Leuv.)

HUET (CD. BUSKEN), 1826–1886.

Jacques Saurin en Théodore Huet. Proeve van Kerkgeschiedkundige kritiek. Haarlem, A. C. Kruseman. 1855. in-8°. (K. B.)

Geschreven naar aanleiding van: *Jacques Saurin. Eene bladzijde uit de geschiedenis der kanselwelsprekendheid, beschreven door J. J. van Oosterzee.* Rotterdam. 1855. in-8°. (K. B.), waarvan een met een «Naschrift» vermeerderde dr. in 1869 te Utr. werd uitgegeven. in-8°. (K. B.)

HUET (P.).
Zie: *Geloofsgetuigen.*

HUET (P. J. L.).
Zie: *Henry* (*P.*).

HUGENHOLTZ (P. H.).
Zie: *Leven* van A. F. Lacroix.

HUGENPOTH TOT DEN BERENCLAAUW (J. B. BARON), geb. 1816. Advoc.-Generaal, later Raadsheer in 't Hof van Noord-Brabant.

De kloosters in Nederland in 1861. Utrecht, Kemink en zoon. 1861. in-8°. (B. U. A.)

In dit jaar zagen vier oplagen het licht. Bijlage I geeft de lijst der kloosters in Nederland in 1861. De derde oplaag werd met een nieuwe voorrede en nieuwe bijlagen voorzien o. a. Bijlage V. «Brief van de Kerkvoogden in Nederland, in sommige dagbladen geplaatst, bij gelegenheid van het verschijnen dezer verhandeling».

HUGO (H.).

*Het leven van den gelukzaligen Joannes Berchmans. Naar het Latijn. 's Bosch, G. Mosmans. 1878. in-8°.

Ned. Bibliogr., 1878. blz. 44.

HUGUES (P. M. A.), Redemptorist.

*De levens en daden van Gods Heiligen, met onderrigtingen over de hooge feestdagen des jaers.... Antwerpen, van Dieren. 1841. in-12°. 12 dln.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 54. — Id. *Vertaeld onder toezicht van J. T. Beelen.* Mechelen, Hanicq. 1844. in-12°. 12 dln. (*Vlaemsche Bibliogr.* II. 43.) *Mes*, *Kath. pers*, blz. 115 vermeldt nog een druk: 's Hertogenbosch, Gebr. Verhoeven. 1855. 12 d.

HUGUET, Kath. Priester.

De geest van Pius IX of de schoonste trekken uit het leven van dien grooten Paus... 's Gravenhage, T. C. B. Ten Hagen. 1866. in-8°. (B. K. A.)

Oorspr.: *L'esprit de Pie IX, ou les plus beaux traits de la vie de ce grand pape.* Paris. 1866. in-18°.

HULENBROUCQ (J.).
Zie: *Leven* van den H. Fiacrus.

HULPIAU (J.).

*Leven van den h. vader Joannes a Cruce, eersten ongeschoenden carmeliet, en Getrouwen Medehelper der heilige Moeder Teresia van Jesus, in hare hervorming van het orden van O. L V. des bergs Carmelus, getrokken uit P. Dositheus van den heiligen Alexius, religieus van hetzelfde orden, door... Gent, J. B. Rousseau. 1854. in-18°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10719.

Leven van de Heilige Coleta, Hervormster van het Orden der Heilige Clara, uit verscheidene schrijvers bijeenverzameld door . . . Gent, Ad. Rousseau en zusters. (1858.) in-18°. (K. B. B.)

Met portret, voorrede en approbatie.

—— Zie ook op: *Chalippe* (*C.*); *Fremaut* (*B.*); *Leven v. d. H. Anna*; *Leven v. d. H. Macharius*; *Perugia* (*S. v.*).

HULSHOFF (A. A.), Secretaris der Doopsgezinde Societeit in Friesland.

Staat der Doopsgezinde Gemeenten, behoorende tot de Friesche Societeit, opgemaakt den 1 Januarij 1870. Leeuwarden, C. Noë Lz., in-plano. (B. D. A.)

HUYS (V.), geb. 1829. Professor te Rousselaere, later pastoor te Zillebeke.

De legenden van Sinte Franciscus

van Assizie.. Brussel, H. Groemaere, Rousselaere, Stock-Werbrouck en zoon. 1861. in-8°. (K. B. B.)

Met opdracht en approbatie. — 3e dr. Brugge, K. Beyaert—Storie. 1881. in-8°. (K. B. B.)

HUYZEN (K. VAN).
Historische Verhandeling van de Opkomst en Voortgang, Mitsgaders de Godt-geleerdheyd der Doopsgezinde Christenen Afgedeeldt In twee Deelen. Door.. Embden, E. Tremel en H. van Senden, Hamborgh, Wed. K. de Vlieger. 1712. in 8°. (M. M. N.)

Met opdracht en voorrede; elk deel afz. pagineering en signatuur. Aan 't slot naamlijst der gebruikte schrijvers en bladwijzer.

H. V. L.
Zie: *Roa* (*M. de*).

I.

IETS over eenige protestantsche zendeling-genootschappen, en derzelver verrigtingen tot uitbreiding en instandhouding van het Christendom. Utrecht, J. v. Schoonhoven. 1826. in-8°. (K. B.)

IGNATIUS VAN LOYOLA, stichter van de orde der Jezuiten. Leeuwarden, Steenbergen van Goor. 1827. in-8°. (K. B.)

Met portret van Loyola.

IMBROECK (TH. VAN), Martelaar.

Zie: *Confessio.*

IMMINK (W. A.), Pred. te Zeddam.
Geschiedenis der Vestiging van de nieuwe Evangelische Gemeente te Elten, bij Cleef, voorafgegaan door eenige geschiedkundige herinneringen betreffende Elten... Geheel ten voordeele van bovengenoemde gemeente. Met eene afbeelding van de Pastory en Bidzaal der Evangelische Gemeente van Elten en grondtrekken van de Bidzaal. Amsterdam, H. Höveker. 1860. in-8°. (B. L. L.)

*INHOUD (Korten) van het leven des H. Alphonsus Maria de Liguori, stichter der vergadering des allerheiligsten Verlossers, nevens eene beschrijving zijner heiligverklaring te Roomen,... Mechelen, Hanicq. 1830. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 56. — Latere dr.: Mechelen, P. J. Hanicq. 1840. *Vl. Bibl.*, II. 44.

*INHOUD (Zaekelyken) van het nieuwelings uytgekomen werk, getiteld: Relation des missions du Paraguai, naer het italiaensch werk van Mr. Muratori. Antwerpen, J. C. Roosen. 1822. in-8°. (K. B.)

Vergel. den volgenden titel.

INHOUD (Zaekelyken) van Muratoris Verhael, opzigtelyk de Missien in Paraguai; Behelzende de wonderbaere beschaving en bekeering der wilden van dat land, door de Jesuiten met onbeschryflyke moeyte en gevaeren ondernomen en voltooyd. Gevolgd van een verslag over de Jesuiten: Hoe, waerom, en door wie dezelve vernietigd zyn geworden, mitsgaders de gevolgen daer-uyt ontstaen. Beyde stukken uyt het Fransch vertaeld door U. A... Antwerpen, J. C. Roosen. 1822. in-8°. (B. K. A.)

IN-HOUDT Van eenighe Brieven, aengaende de Beroerten binnen Amsterdam onlangs voor-gevallen. Met een Discovrs aen Alle goede Patriotten, ende Liefhebbers des Vader-Landts... Ghedruckt *z. adres.* . 1617. in-4°. 30 blz. (K. B.)

Door Jac. Taurinus. Blz. 27—30 een vrij hevig toevoegsel: *Het Boeck tot den Leser.* In dit jaar 3 dr. (T. n°. 1261—3), in een van welke gevonden wordt een *notabel Pasquil* onderteekend: *Abraham A. N.* In 't latijn vertaald als: *Epistolica narratio nuperi Tumultus Amstelredamensis et dissertatiuncula super eo.* Francofurti 1617, dat ook op de Frankfortsche Mis werd verkocht. De twistschriften hierover T. n°. 1265—1267.

INSTELLING (De organieke) van de Orde der Jezuiten. Een ernstig woord aan Neêrlands Jongelingschap. 's Gravenhage, H. C. Susan CHz. 1849. in-8°. (B. U. U.)

INSTRUMENTUM appellationis.... Archiepiscopi Ultrajectensis, ad futurum generale Concilium a quodam Brevi praeferente nomen S. S. D. Benedicti XIV. dato 24. Januarii 1741. Atque item a Brevi Clementis XII. dato 6. Octobris 1739. Ultrajecti, Le Febure. 1741. in-4°. (B. L. L.)

INTENDIT, By den.. Officier der Stadt Utrecht over-ghegeven Jeghens Philippus Rovenius van Deventer, praetense Bisschop van Utrecht; Mitsgaders De Sententie van den Ed: Gherechte der Stadt Utrecht, jegens den selven gepronuncieert, op den 10. Martij 1640. Utrecht, A. Janssz. van Paddenburch. 1640. in-4°. 24 blz. (K. B.)

Nadruk: *Na de Copye van Wtrecht, In s' Graven-hage, Ghedruckt by J. Jsz. Verheul.* 1640. in-4°. 14 blz. (K. B.)

IPEREN (JOSUA V.), 1726—1780. Predikant te Lillo, Veere en te Batavia.

Historische redenvoering, bij het ontdekken der Gedenknaalde; opgericht ter eere van Joannes van Miggrode, den eersten en voornaamsten Kerkhervormer van Zeeland, op den 1sten December 1773 uitgesprooken... Met de Afbeeldsels van den heere van Miggrode, en de Gedenknaalde versierd. Amsterdam, M. de Bruyn. 1774. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, voorrede en holl. gedichten van H. A. Bruining, J. de Vos, Cs. Busken en J. Hulk.

Vooral belangrijk door de 16 *bijlaagen*, meerendeels archief-stukken en andere voor de geschiedenis gewichtige documenten, b. v. *Rechterlijke Getuigenissen, nopens de eerste opkomst en beweegingen der zuivere Leere, in de jaaren 1529 en 1530: getrokken uit de Depositieboeken deezer Stadt Veere;* brieven van Maximiliaan van Bourgondie, en prins Willem I; *brief van Pieter Reygersbergh over den aanslag op 's Prinsen leven, te Antwerpen, geschreeven den 19 Maart 1582; brief van Caspar van Vosberghen, over het doorschieten van den Prins te Delft, geschreeven aldaar 10 Julii 1584* enz. Het portret van Miggrode is gegrav. door *J. Houbraken.*

IRHOVEN (W. VAN).
Zie: *Canones.*

ISEGHEM (A. VAN).

*Levensschets van.. pater Petrus Bernard, priester der societeit Jesu. Aalst, Van den Bossche. 1861 in-18°.

Vlaemsche Bibliogr. III. 62.

ISINCK (A. M.).
Zie: ***Emmius*** (*U.*).

ISOLANIS (ISIDORUS DE), gest. 1522. Predikheer.

De Wonderlijcke daden vande Salighe Veronica de Binasco. Maghet uyt de H. Orden der Eremyten vanden H. Avgvstinvs. Beschreven inde Latijnsche taele door.. Ende.. overgeset Door... Aur. Knippinga... Antwerpen, J. Mesens. 1674. in-8°. (XIV), 256 en (10) blz. (B. B. B.)

Met opdracht v. d. vert., voorrede en approbatie. — Oorspr.: *Inexplicabilis mysterii gesta B. Veronicae virginis plaeclarissimi monasterii S. Marthae urbis Mediolani sub observatione regulae D. Augustini interprete Isidoro de Isolanis.* Mediolani. 1518. in-4°.

J.

*JAARBOEK (Roomsch Katholijk). voor het Koninkrijk der Nederlanden. Breda, W. A. Oukoop. 1834—1838. in-8°. 5 dln.

Brinkman's Naamlijst, 325.

JAARBOEKJE (Kerk-historisch).
Zie: *Kalender.*

JAARBOEKJE voor de Christelijk afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland voor het jaar 1856. Kampen, S. v. Velzen. Jr. in-12°. (B. L. L.)

Verschijnt sedert jaarlijks. — Sedert 1867 bevat elke jaargang een portret. Van den jaargang 1873 af had de uitgaaf plaats: 's Gravenhage, S. van Velzen Jr., van af 1876, Amst., P. van der Sluys Jr. Jaargangen 1883 en 1884 zijn zonder portret.

*JAARBOEKJE voor de Herstelde Evangelische Luthersche gemeente te Amsterdam, van October 1855 (*tot ult°. Nov. 1865.*) Amsterdam, W. H. Kirberger. 1855 (*tot* 1868) in-12°. en in-8°. 14 dln.

Brinkman, Catalogus. blz. 585. — Sedert 1857 te Amst. bij H. T. Leepel, sedert *1865 bij Metzler en Basting.

JAARBOEKJE (Kerkelijk) voor de Nederlandsche Hervormden. 1853. Onder hoofdredactie van B. Glasius. Amsterdam, H. J. van Kesteren. 1853. in-8°. (B. L. L.)

Niet verder voortgezet.

JAARBOEKJE voor de Nederlandsche Hervormde Kerk, voor het jaar 1869. Leeuwarden, H. Bokma. 1869. in-8°. (B. L. L.)

Niet verder voortgezet.

JAARBOEKJE voor de Nederlandsche Hervormde Kerk, voor het jaar 1870 [-1872.] Uitgegeven door H. M. C. van Oosterzee. Schiedam, H. A. M. Roelants. 1871-72. in-8°. (B. L. L.)

Jaargang 1872 bij J. de Haan te Haarlem. Niet verder verschenen.

J. A. B.

Zie: *Durer* (*H.*).

JACOBI (A. F. E.)

*Historie van den tegenwoordigen toestand van den godsdienst in Holland.. Vertaald met aanteekeningen. Hoorn. 1779. in-8°.

M. Nijhoff, Catal. 118. n°. 1092.

JACOBI (L.), Jezuiet.

Zie: *Brugman* (*J.*); *Ponte* (*L. de*): *Spieghel* (Den).

JACOBI (H. SCHULTZ).

Zie: *Kalender.*

JACOBI (J. C. SCHULTZ), 1806—1865. Luth. pred. te Kuilenburg, Zutfen en Rotterdam.

Oud en nieuw uit de geschiedenis der Nederlandsche- Luthersche Kerk. Uitgegeven door... Rotterdam, W. L. Stoeller. 1862—1866. in-8°. 5 dln. (B. L. L.)

Het laatste deeltje bevat een levensschets van den schrijver door *F. J. Domela Nieuwenhuis.*

Geschiedenis der Evang. Luthersche gemeente te Rotterdam.. Rotterdam, K. Loos. 1865. in-8°. (B. L. A.)

Met voorrede, uitvoerige inhoudsopgave en drie platen gesteendrukt door Steuerwald. Blz. 401 en 402 bevat: Synchronistische naamlijst der Predikanten.

—— Zie ook op: *Bijdragen.*

JACOBUS A PASSIONE DOMINI, Karmeliet.

De Stralen van de Sonne van den H. Vader en Propheet Elias dese eeuwe verspreydt door Duytsch-landt en Neder-landt. Dat is De Levens van eenighe Riligieusen, van de Orden der Broederen, van de.. Maghet Maria des Berghs Carmeli, die dese 17. Eeuw met opinie van Heyligheydt, al-daer zyn over-leden. Uyt verscheyde Autheurs in 't kort by-een vergadert; en met Fyne Platen verciert. Luyck, H. Hoyoux.. 1681. in-4°. (XIV) en 360 blz. (B. U. G.)

Met opdracht, approbatie en voorrede. Met 12 gravures, waarvan 7 geteekend: Richard Collin.

De Stralen der Sonne van den H. Vader en Propheet Elias Dese loopende Eeuw verspreydt door.. Italien en Vranckryck. Dat is: De Levens van eenighe Religieusen, van dese syne Orden der Broederen van de.. Maghet Maria des Berghs Carmeli; die sedert.. 1600 tot.. 1682. met opinie van Heyligheyt, aldaer zyn over-leden. Uyt verscheyde Autheurs verhaelt, in 't kort by-een vergadert, en met Fyne Platen verciert.. Luyck, H. Hoyoux.. 1682. in-4°. (X) en 202 blz. (B. U. G.)

Met opdracht, approbatie, voorrede en 7 gravures, van welke 4 geteekend: Richard Collin.

De Stralen van de Sonne van den H. Vader en Propheet Elias, dese loopende eeuwe, verspreydt door De Koningh-rycken van Spagnien. Dat is: De Levens van eenighe Religi-

eusen, van de Orden der Broederen, van de.. Maghet Maria des Berghs Carmeli, die t'sedert.. 1600. tot.. 1684. met opinie van Heyligheydt, aldaer zyn over-leden; met een byvoeghsel van andere landen. Uyt verscheyde Autheurs.. by-een vergadert, vertaelt, en met Fyne Platen verciert, door... Luyck, H. Hoyoux. 1684. in-4°. (VIII) en 332 blz. (K. B. B.)

Met opdracht, approbaties en voorrede. Met 12 gegrav. portretten, 7 van welke met den naam v. d. graveur R. Collin.

J. A. D.

Zie: *Naamlijst* der voornaamste Ketteren.

JAER (Het Heylich) vande Predickheeren oorden, dat is, Voor elcken dagh van het jaer een cort verhael van eenen Heylighen oft Salighen vande Orden vanden H. Dominicvs Die op dien dach ghestorven is... Als oock een sententie daer op passende, ghetrocken uyt de Gheestelijcke schriften vande H. Catharina van Senen oft den Sal. Henricus Suso. Vyt de Franssche tael.. overgheset Door.. D. de Herre.. Antwerpen, J. Mesens. 1675. Met Gratie ende Privilegie. in-8°. 226 bladen (*ongenummerd.*) (M. M. N.)

Met gegrav. titelpr. v. Fr. Bouttats Jr., opdracht, voorrede, approbaties en aan 't slot alfab. register der heiligen en privilege. — *Den tweeden Druck.* Ghendt, Erfgen. van M. Graet. 1697. in-8°. 226 bladen. (*Vanderhaeghen*, II. n°. 1452.) De vertaler heet op den titel: *D. de Heere.*

JAKEMIN (G.), Kanunnik te Cassel.

Zie: *Troost.*

JANSSEN (ARN.), Pastoor te Diest.

Het leven Van... Nicolaus van Esch oft Esschius, Eertyts Pastoir van het Begynhoff van Diest genaemt, S. Catarinen-hoff, Eerst beschreven in de latynsche tale, door.. In het Duyts overgeset.. door G. G. Met noch een profytigh Tractaet van Geestelycke Oeffeningen van.. Esschius. Loven, G. Denique. 1713. Met Approbatie. in-8°. (K. B. B.)

Met gegrav. portret door J. Berterham, opdrachten en voorrede. — Het oorspr.: *Vita et virtutes Nicolai Esschii Begginagii Diestensis Pastoris* bleef in handschrift, zie: *Paquot* (*in-fol°.*) *II. 584*, waar *Gheybels* als vertaler genoemd wordt.

JANSSEN (H. Q.), 1812—1881. Pred., later schoolopziener.

St. Anna ter Muiden, beschouwd als plaats, sedert het ontstaan der stad Mude in 1241, en als christelijke gemeente, van den aanvang der XVIde eeuw tot op onze dagen, eene geschiedkundige proeve... Middelburg, van Benthem en Jutting. 1850. in-8°. (K. B.)

Met een afbeelding van het zegel van schepenen en burgers en met talrijke aanteekeningen.

De kerkhervorming te Brugge. Een historisch tafereel voor christenen, die voedzel zoeken voor den geest en op Gods wegen letten. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1856. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met voorbericht, zes bijlagen en zeer uitvoerige registers.

Jacobus Praepositus, Luthers leerling en vriend, geschetst in zijn lijden en strijden voor de Hervormingszaak in Nederland en in Duitschland... Amsterdam, P. N. van Kampen. 1862. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht en uitvoerig register. Tegenover den titel een reproductie van de titelplaat van Praepositus, (waarschijnlijk in 1520 te Wittenberg uitgegeven): *Ein schone vnd clegliche history bruder Jacobs probst Augustiner ordens vor zeiten Prior zu Antdorff, an gemeine fromme Christenheit, von beiden gefencknissen* enz. Dit geschrift zelf is als eerste bijlage afgedrukt blz. 289—313. De 2e bijlage is de brief door Praepositus aan Luther gezonden over den dood van Hendrik van Zutphen. — Nieuwe (titel-) uitgave. Amst., G. L. Funke. 1866. in-8°. (B. R. A.)

Académie d'archéologie de Belgique. Beantwoording der Prijsvraag, uitgeschreven door de Academie: «Faire connaître la vie de l'hérésiarque Tanchelin ou Tanchelm, exposer ses doctrines et en apprécier l'influence sur les idées religieuses des Anversois au XIIe siècle».... Waaraan eene eervolle vermelding benevens eene eeremedaille is toegekend. Antwerpen, J. E. Buschmann. 1867. in-8°. (K. B.)

De kerkhervorming in Vlaanderen, historisch geschetst meest naar onuitgegeven bescheiden door... Arnhem, J. W. & C. F. Swaan. 1868. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met voorbericht, alfabetische registers, terwijl Dl. II. blz. 61—315 ingenomen wordt door afgedrukte oorkonden.

Petrus Dathenus. Een blik op zijne laatste levensjaren, vooral op zijne twistzaak met Oranje; naar aanleiding van een tal onuitgegeven brieven, van, aan en over hem geschreven. Delft, Ykema en van Gijn. 1872. in-8°. (B. U. A.)

Met voorwoord van den schr. Aan het slot 28 brieven uit de jaren 1575 tot 1586.

—— Zie ook op: *Werken.*

JANSSEN (JOH.), Pred. te Bergen op Zoom.
De kerk van Bergen op den Zoom herstelt, en ingewyd ... ofte Leerreede, Gedaan ter Inwyinge der Kerk van Bergen op den Zoom, op den 15 October 1752... Waar agter bijgevoegt is, een Kort Verhaal van de Overrompelinge der Stad Bergen op den Zoom, door de Franschen op den 16 September 1747. Neffens de Detaille van 't Guarnizoen; en de Dispositie daags voor de Overrompelinge der Stad gemaakt. Als mede des Autheurs wedervaren, en de ontmoetinge op dien dag, en de volgende dagen. Derde druk. Bergen op den Zoom, J. vander Linden, H. Maronier. 1753. in-4°. (B. L. L.)

JANSSEN (L. J. F.)
Zie: *Tafereelen.*

JANSSEN (N. A.), Kath. priester.
Zie: *Abelly (L.); Bestemming (Rome's).*

JANSSENBOY (L.).
Zie: *Choquet (H.).*

JANSSONIUS (H.), Pred. te Veendam.
Zie: *Koelman (J.).*

JANSSONIUS (R. BENNINK).
Zie: *Bennink Janssonius.*

JANSZ (P.).
Na beter. Religions Vryheyt. Een korte Cronijcsche beschryvinghe van die Vryheyt der Religien, tegen die dwang der Conscientien ... Waer wt dat men.. sien mach veel Keyseren. Coninghen, ... ouden ende nieuwe Leeraers.. haer raet.. ende inzien, hoemen met Ketters handelen sal. Dat het staelen Sweert van die wereltlijcke Overheyt, tot geloofs dwang over die conscientie niet en streckt, *enz.*.. Ghedruckt *z. adres.*. 1609. in-4°. 2 dln. (XII), 152; 253 en (3) blz. (B. U. A.)

Met voorrede van den schr., eigenlijk geheeten *P. Jansz Twisck.*

JANSZ (P.).
Zie: *Harthoorn (S. E.).*

JAREN (Voor Drie Honderd). Volksbladen ter herinnering aan de schoonste bladzijden uit onze geschiedenis. Dl. I—III. Wageningen, M. C. Bronsveld. 1869—1872. Dl. IV. Utrecht, C. van Bentum. 1874—1876. in-8°. 4 dln. (B. U. U.)

Hierin tal van bijdragen op de kerkgeschiedenis betrekking hebbende.

JAS (P.).
Disputatio academica de Valdensium secta ab Albigensibus bene distinguenda ... [*Dissert. inaugur.*] Lugd. Batav., A. v. Benten. 1834. in-4°. (B. U. A.)

JASPERS (G.).
Zie: *Sargent (J.).*

J. B.
Zie: *Merg(t); Verzameling.*

J. B. O.
Zie: *Ooms (J. B.).*

J. C.
Zie: *Levensschets.*

J. D. R.
Zie: *Bres (G. de); Montanus (R. G.).*

JEANCARD, Priester.
*Levensschets van den H. Alphonsus de Liguori. S. Nikolaes, Rukaert. in-12°. 2 dln.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 54.

JEANNE Pausinne, van Roomen: Bekent ghemaeckt, door de T'samensprake van Een Protestant ende Papist. Tot wederlegghinghe van Robert Bellarmin, Caesar Baronius, Florimond Remond, ende andere Papistische Schrijvers.. Middelburgh, R. Schilders voor A. vanden Vivere. 1615. in-8°. 44 blz. (K. B.)

Blijkens de onderteekening van het *Totten Leser* is S. Ruytinck de schrijver. Aan 't slot een *Register vande* (40) *Schrijvers, die ons segghen, dat de Pausinne Jeanne sy gheweest.*

JESUITEN (De) in Nederland. Bevattende; 1°. De geheime instructien van de Societeit Jesu, ten dienste der Nederlandsche Jesuiten. 2°. Verhaal van een' schandelijken diefstal door de Jesuiten, ten nadeele eener Utrechtsche familie, gepleegd. Alles uit echte bronnen geput en met bewijsstukken voorzien. Utrecht, L. E. Bosch en zoon. 1845. in-8°. (B. U. U.)

Het eerste stuk is aan een oud Vlaamsch HS. ontleend. Met voorwoord van den uitgever, *Prof. L. G. Visscher.* Herdrukt in 1853.

JESUS, Maria, Joseph. Het wonderbaer leven van.. Anna A S. Bartholomaeo ongeschoende Carmelitersse, Ende Fondatersse van het Convent der Carmeliterssen Discalssen op den Rogier, binnen Antwerpen.. Door eenen Religieus van het selve Order. Tweeden Druck. Antwerpen, P. Jouret. 1733. Met gratie ende Privilegie. in-8°. (K. B. B.)

Met door M. Cabbaeu gegrav. portret en approbaties van 1632 (jaar v. d. 1ste dr.) en 1732.

J. H. V. P. N.
Zie: *Beginsel (Het).*

J. J. D. M.
Zie: *Munk (J. J. de).*

JODOCUS HERINGA, Eliza's Zoon. Een Biographische Schets (19 Januarij 1840). Utrecht, N. van der Monde. 1840. in-8°. (K. B.)

Met lijst der geschriften van H. en aanteekeningen.

JOHANNES, bisschop van Hildesheim.
Zie: *Historien.*

JOHANNES à LEYDIS.
Zie: *Leydis (Joh. a.)*

JOHANNES HUSS, een voorlooper der Kerkhervorming, of de dood voor waarheid en christendom. Naar het Hoogduitsch. Groningen, J. B. Wolters. 1840. in-8°. (K. B.)

Vertaald door *Diest Lorgion.* — Oorspr.: *Johannes Huss, der Vorbote der Kirchenverbesserung* enz. Darmstadt 1839. in-8°.

JONGENEEL (J.), geb. 1831. Hoogleeraar te Deventer.
Zie: *Friedrich (J.).*

JONGH ANDR.ZOON (H. DE), Pred. te Oirle, Zeelst en Wintelree.

Naam-lyst der Predikanten, Die in de Gemeenten, behoorende onder de IX. Classen van het Geldersche Synode Zedert de Hervorming der Kerken tot den Jaare 1750. het Heilig Euangelium bediend hebben. Waar agter In plaatze van een Register van bloote Naamen gevoegd is Een breedvoerige Alphabetische Naam-Lyst van bovengemelde Predikanten. Met aanwysing van alle hunne byzondere Standplaatsen, zo daar als elders; benevens de Jaaren hunner Bedieninge tot aan derzelver dood toe... Leyden, H. van Damme. 1750. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede.

Vervolg van M. Soermans Kerkelyk Register der Predikanten Van alle de Classen, gehorende onder het Synodus van Zuid-Holland, die zedert... 1702 tot.. 1765. door een wettige Beroepinge ingekomen of gestorven zyn... Amsterdam, H. Vieroot. 1765. in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht en voorbericht.

JONGHEN (H.), gest. 1669. Minderbroeder.

'Onse L. Vrouwe Van Hasselt ofte corte Historie van haer H. Beeldt ende Broederschap eerst in 't Latyn beschreuen door... Nu in 't nederduyts vertaelt door.. P. Vale.. met

een byvoeghsel van devotie. Antwerpen, P. Bellerus. 1660. in-8°.

Servais Dirks, blz. 312. Met een gravure van Bouttats. Oorspr.: *Marianum Hasseletum* . . . Antverpiae, P. Bellerus. 1660. in-8°.

JORDAN (S.), Hoogleeraar te Marburg.

De Jesuitenorde, haar oorsprong, inrigting, bedoelingen en leer, benevens de verderfelijke aard van het Jesuitisme, uit het eigen wetboek der orde geschetst... Vrij naar het hoogduitsch bewerkt en met eene Uitvoerige Schets van de Geschiedenis der Jesuitenorde vermeerderd. Amsterdam, Gebroeders Diederichs. 1840. in-8°. (B. U. U.)

De voorrede is door den vert. onderteekend: *Mosano.* — Oorspr.: *Die Jesuiten und der Jesuitismus.* Altona. 1839. in-8°.

JORIAENSZ (THIJS), Doopsgezind Martelaar.

Een Christelijcke Sentbrief, geschreuen wter Gheuanckenisse aen alle de gene die om de rechte kennisse Jesu Christi eñ vreese Gods van dē stouten afgestooten eñ ondertredē zijn, tot versterckinge haers ghemoets, *enz...* Ghedruckt *z. adres.* (*Haarlem, Gillis Rooman?*) 1579. in-16°. 24 bladen (B. D. A.)

Achter den eersten brief volgt bl. 11: *Eene hertgrondelijcke ende Christelijcke Sentbrief wter geuanckenisse geschreuen, aen alle de gene die een ghelijck gheloove met ons vercreghen hebben... Anno 1579.* (Aan het slot): *Ghedruckt int Jaer... 1579.*

Dezelfde martelaar schreef nog: *Een Christelijcke Sentbrief, van de Sendinghe, Inleydinghe, ende coemste Jesu Christi...* Amstelredam, Willem Jansz. Buys... 1586. (aan het slot: Typis Aegid. Romanni.) in-16°. 32 bladen (B. D. A.)

De B. D. A. bezit nog een zeer incompl. ex. van: *Twee Brieven, den eenen van Tijs Joriaens gheschreuen, ende den ander van Job Jansen wt sijn ghevanghenisse gheschreuen, voor desen onses wetens noyt in den druck gheweest. Met een cleyne Vorrede... Noch zijn hier by ghevoecht, vier Liedekens, waer van die drie voor desen noyt in druck gheweest en zijn.. Ghedruckt..* 1609. in-8°.

JOSEPH VAN JESUS MARIA, Ongeschoeide Karmeliet.

Historie Van het Leven ende Deughden van.. broeder Franciscus van het Kindeken Jesvs, Religieus van de H. Orden der Carmeliten Discalcen. Eerstmael in 't Spaensch beschreuen door... Ende daer naer overgheset in de Nederduytsche tale door eenen Religieus der seluer Orden. Brussel, G. Stryckwant. 1657. in-8°. (XVI), 595 en (13) blz. (K. B. B.)

Met opdracht v. d. vert., voorrede, approbaties en portret. — Oorspr.: *Historia de la Vida, y Virtudes del ... Fr. Francisco del Nino JHS.* Velesii. 1624. in-4°. Coloniae, 1628. in-8°.

JOSSET (J. O.).
Zie: *Kerk* (De R. Kath.) in Oud-Nederland.

JOVIUS (P.), bisschop.
Zie: *Burmannus* (*C.*).

J. P. v. M.
Zie: *Historia Ecclesiastica.*

JUBEL-GALM (Twee-hondert jaerigen) der XIX salige Martelaren van Gorcum. Met een kort verhael van hun leven, Wonderheden, Reliquien, ende Salig-verclaeringe. Mechelen, J. F. Vander Elst. 1772. in-8°. (B. U. G.)

De voorrede is onderteekend: J. P. V. G. d. i. Mejuffr. J. P. van Goethem, terwijl de uitleggingen van J. J. De Munck zijn.

JUBILÉ (Groot ende lanck-ghewenscht Dry-hondert-iaerigh) Van het wytvermaert Alder-heylighste Sacrament van Mirakel, Rustende in de Collegiale ende Parochiale Kercke van de HH. Michael ende Gudila binnen Brussel. Brussel, M. v. Bossuyt. 1670. in-4°. 8 blz. (K. B.)

JUDICIUM Synodi Nationalis.
Zie: *Oordeel* des Synodi Nationalis.

JUGEMENT (Le) Du Consistoire de l'Eglise Vualonne de Middelbourg; sur La pretanduë suspansion de Mr. De Labadie, Pasteur; Faite par les Deputés du Synode Vualon, tenu à Leyde le 14. de Septembre: Et ayans pretandu faire une Classe le 10. d'Octobre à Middelbourg. *Z. afz. tit., z. adres en z. j.* in-4°. 8 blz. (B. Th. L.)

JULIUS (DOM.).
Zie: *Protocol.*

JULIUS (G.).
Geschiedenis der Jezuiten, bevattende den oorsprong, de ontwikkeling, den wasdom en den invloed dier beruchte orde. Vrij vertaald naar het Hoogduitsch van... 's Gravenhage, H. C. Susan C.Hz. 1849—1851. in-8°. 2 dln. (M. M. N.)

Dl. I met lithogr. — Oorspr.: *Die Jesuiten. Geschichte der Gründung, Ausbreitung und Entwickelung, Verfassung und Wirksamkeit der Gesellschaft Jesu.* Leipzig. 1845. in-16°.

JÜNGST (JOH.), Pred. te Siegen.
Amerikaansch Methodisme in Duitschland, en Robert Pearsall Smith. Schets uit de jongste Kerkgeschiedenis... Uit het Hoogduitsch door Dr. A. W. Bronsveld. Utrecht, Kemink en Zoon. 1876. in 8°. (B. U. U.)

Met voorwoord van den vert. — Oorspr.: *Amerikanischer Methodismus und Robert Pearsall Smith. Skizze aus der neuesten Kirchengeschichte.* Gotha, 1875. in-8°.

JUNIUS (FR.), 1545—1602. Hoogleeraar te Leiden.
Vita.. Francisci Jvnii... Ab ipso nuper conscripta, in lucem vero edita ab Paullo G. F. P. N. Merula... Praeter alia, commemorantur hîc infinita notatu digna, quae Belgicorum tumultuum inciderunt in annos LXVI. et sequentes. Lugduni Batavorum. Ex Officina Plantiniana, Fr. Raphelengius. 1595. in-4°. (XVI) en 72 blz. (B. U. L.)

Met voorrede van Merula, lat. gedicht van J. Bruno en aan 't eind een lijst der geschriften van Junius.

JUNIUS (FR. J. J. A.).
Dissertatio theologica inauguralis de Justino Martyre apologeta adversus ethnicos.. Lugduni Batavorum, H. W. Hazenberg. 1836. in-8°. (K. B.)

JUSTIFICATIE des magistraets tot Leyden in Hollant. Teghen de Calumnien, ter saken vande differenten, tusschen henluyden ende eenighe vande Ghemeente aldaer, by den seluen, den Magistraet wat min dan Christelicken nagheseyt. Wtgheghaen (*z. n. v. pl. en v. dr.*) 1579. in-4°. 80 blz. (K. B.)

Herdrukt z. n. v. pl. enz. *Int Jaer 1597.* kl. in-8°. 160 blz. ongepag. (T. nr. 212). — Opgenomen in de werken van den schrijver Dirk Volkertsz Coornhert, (Amst. by Colom. 1630. II. 189—204.) Verg. o. a. *Remonstrance of Vertooch* en *Antwoorde der Dienaren.*

JVSTIFICATIE Van de Procedueren, by Schout, Burghermeesteren ende Regeerders der Stadt Haerlem, gehouden in den Jare xvjç. ende zeventhien, teghens eenighe overhoorighe ende onrustighe Persoonen, binnen de zelve hare Stadt. Midtsgaders Eenighe Copien ende Extracten, dienende tot naerder verklaringhe ende verificatie vanden i-nhouden (*sic*) der zelver Justificatie. Haerlem, A. Rooman. 1618. in-4°. 92 blz. (K. B.)

De Justificatie werd den 19den April gearresteerd en den 21sten *metter Klocke voor den Volcke ter Puyen van den Stadt-Huyse af-ghelesen.* — Nog driemaal in 1618 door denzelfden herdrukt n l. eens met verbeterden titel en een lijst van *Fauten* op de laatste blz., in-4°. 92 blz. (T. nr. 1388), dan een compresse dr. met denzelfden inhoud in-4°. 48 blz. (K. B.) en ten slotte *Jvstificatie... Midtsgaders Eenighe Brieven, dienende tot naerder verklaringhe van de zelve Jvstificatie.* in-4°. 24 blz. (K. B.) In den laatsten dr. zijn de meeste bijgevoegde stukken weggelaten.

J. V. D. L.
Zie: *Cepari.*

J. V. G.
Zie: *Historie* v. h. mirak. beeld.

J. V. K. B.
Zie: *Verhaal Van 't geen.*

K.

KAAG (A. H. W.).
Maarten Luther door Maarten Luther beschreven... Alkmaar, A. Kusters. 1887. in-8°. (K. B.).

Met approbatie en voorrede. Ontleend aan: *Janssen's Geschichte des Deutschen Volkes* en *G. G. Evers, Martin Luther Lebens- und Characterbild von ihm selbst gezeichnet.*

KAAKEBEEN (C. P.), geb. 1811. Pred. in de Lier.

De driehonderdste verjaardag van den marteldood van Arent Dirkz. Vos, Hervormer der Gemeente in de Lier (30 Mei 1570.) Met die gemeente herdacht... 's Gravenhage, M. J. Visser. 1870. in-8°. (B. U. U.)

Met aanteekeningen.

KAART (Kerkelijke) van het Koningrijk der Nederlanden, voor de Protestantsche Kerken. 1824. Koninklijke Stoomdrukkerij te 's Hage. D. Abrahams. in-plano. (B. W. L.)

Geteekend door G. J. W. Leers.

KALENDER voor de Protestanten in Nederland. Uitgegeven door de Vereeniging tot beoefening van de geschiedenis der Christelijke Kerk in Nederland, onder leiding van W. Moll. Amsterdam, H. W. Mooij. 1856—63. in-12°. 8 dln. (K. B.)

Met platen. De acht jaargangen bevatten bijdragen van J. G. R. Acquoy, F., J. C. de Meyere, P. J. B. C. Robidé van der Aa, W. Moll, J. W. B., H. C. Rogge, F. W. G. Kemmann, H. Heyen, H. Roodhuyzen Jr., J. Wiarda Jr., J. M. Assink Calkoen, G. Paris, H. C. Lohr, W. R. Poolman, D. J. Andreæ, A. W. Wijbrands, B. Tideman, J°. de Vries, J. C. Pool, H. Schultz Jacobi, F. C. Domela Nieuwenhuis. Als voortzetting van den Kalender verscheen in 1864 en 1865: *Kerk-historisch Jaarboekje*. Schoonhoven, S. E. van Nooten. in-12°. Meer dan twee jaargangen is niet verschenen. Met bijdragen van W. R. Poolman, J°. de Vries, W. Moll, C. M. Vos, J. H. C. Heyse, H. U. Meyboom, H. C. Lohr, J. Wiarda, W. F. Wesselink.

KALLEN (M.), Jezuiet.

Zie: *Hausherr (M.)*.

KAMPEN (N. G. VAN), 1776—1839. Hoogleeraar.

Zie: *Geschiedenis* der Christelijke Kerk.

*KARAKTER-SCHETS van wijlen... H. Ritzema van Lier, in leven, Predikant te Cabo de Goede Hoop. Amsterdam, D. O. D. Linden en zoon. 1794. in-8°.

De Visser, Naamlijst. II. 34.

KARSDORP (G.).

*Het character van P. Beets in leven leeraar der Doopsgezinden te Hamburg en Altona, en eene redevoering over Openb. II: 19. Altona, Gebr. Burmester. 1776. in-8°.

Bibl. Adversaria, V. 235.

KARSSEN (H.).

Het Christendom in Nederland tot op den tijd der Hervorming door... met een aanbevelend woord van G. H. Lamers... Winterswijk, Bulens. 1879. in-8°. (M. M. N.)

KARSTEN (J. A.).

Dissertatio theologica inauguralis, de Origene, oratore sacro... Groningae, Heredes Viduae A. S. Hoitsema. (1824.) in-8°. (K. B.)

KATE (J. J. L. TEN), geb. 1819. Pred. te Marken, Almkerk, Middelburg en Amsterdam.

—— Zie op: *Bonar (A. A.)*.

KATERKAMP (TH.).

Kerkelijke geschiedenis, uit het hoogduitsch vertaald door J. G. Wennekendonk. Utrecht, J. R. v. Rossum. 1835—1838. in-8°. 2 dln., 5 stukken. (K. B.)

Met opdracht, approbatie en voorrede v. d. vert. — Oorspr.: *Des ersten Zeitalters der Kirchengeschichte Abth.* I(—V). Munster. 1823—1835. in-8°.

KEELHOFF (AMBR.), Eremiet Augustijn te Gent.

Geschiedenis van het klooster der.. Paters Eremyten Augustynen te Gent.. Gent, L. Hebbelynck. 1864. in-8°. (K. B. B.)

Met opdracht, approbatie en bijvoegsels; met tal van lithogr. en chromolithogr.

KEERSMAKER (JACOB DE), Martelaar.

Zie: *Boecxken*.

KEETEL (J.), Martelaar.

Zie: *Leere (Heilsame)*.

KEGELIUS (J.).

Zie: *Leven van.. S. Gummarus*.

KEMMANN (F. W. G.).

Zie: *Kalender*.

KEMP (W.), Oud-katholiek priester te Utrecht.

'T Mirakel, geschiedt tot Amsterdam, aan Agatha Leenders Stout-

handel,... Waer in verhaalt wort, hoese door het aenraken van het Overkleedt van.. Kornelius Johannes Barchman Wuytiers, Aertsbisschop van Utrecht.. van een twaelef Jaerige siekte en lammigheit terstondt is geneesen geworden. — Tot Uitrecht. Na de Origineele Copey. 1729. in-8°. (K. B.)

Op blz. 19 wordt bericht dat dit verhaal te Parijs reeds in het latijn en in het fransch was gedrukt.

Dit is een buiten weten en tegen den zin van W. Kemp uitgegeven overdruk van het op dit mirakel betrekking hebbende gedeelte van zijn *Kort Historisch Verhael van 't gene de Kerke van Utrecht wedervaren is... Negende Deel. Amst., 1728.* De Leidsche Courant van 20 Mei 1729 bevatte een verklaring van Kemp, dat 't geschrift *'t Mirakel* enz. buiten zijn weten was opgesteld en dat hij er de opsteller niet van was. Het verhaal komt echter woordelijk overeen met den tekst van Dl. IX. blz. 52—84 van het anoniem verschenen *Kort Historisch Verhael.* (Zie op: *Verhael (Kort Historisch) van 't gene*). Kemp werd over zijn ontkenning onder handen genomen in: *Historie van 't Berugte Mirakel, geschied tot Amsterdam,... getrouwelyk en van woord tot woord getrokken uit het Negende Deel van 't Kort Historisch verhael, opgestelt door.. W. Kemp.. Tweede Druk. Verrykt met een Voorberigt ter sake dienende: Utrecht, Wed. G. Kribber. 1729.* in-8°. Dit is een door een tegenstander bezorgde herdruk van het hier beschreven geschrift met een scherpe voorrede. Tevens wordt daarin gemeld, dat de regeering verstoord was over het openlijk toekennen van den titel van aartsbisschop van Utrecht aan Barchman Wuytiers. Te voren was reeds verschenen: *Brief van Germanus Veridicus, aan Willebrord Kemp.. Aantoonende de Valsheid van het berugt Mirakel* enz. Utregt, Wed. G. Kribber. 1729. in-8°. —

KEMP (C. M. VAN DER), 1799—1861. Kantonrechter, later Raadsheer in het Hof in den Haag.

Het gedrag van prins Maurits van Oranje omtrent de Remonstranten verdedigd tegen de aanmerkingen van A. Stolker. 's Gravenhage, Erve J. Thierry en C. Mensing en zoon. 1828. in-8°. (K. B.)

De eere der Nederlandsche hervormde kerk gehandhaafd tegen IJpey en Dermout (Geschiedenis der Nederl. Herv. Kerk.) Rotterdam, Wed. v. d. Meer en Verbruggen. 1830—33. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Het werk is van Calvinistisch standpunt geschreven. Ofschoon de scherpe toon soms hinderlijk is, bevat dit boek veel belangrijks vooral ten opzichte der Dogmatiek der Nederl. Herv. Kerk.

Geschiedenis der Nationale Synode in 1618 en 1619 gehouden te Dordrecht, volgens de beschrijving van B. Glasius.. naar de waarheid der historie beoordeeld en veroordeeld... Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1860—61. in-8°. 3 stukken. (B. U. U.)

—— Zie ook op: *Glasius (B.).*

KEMP (D. C. VAN DER).

Johannes Theodorus van der Kemp, als aan de hand der Voorzienigheid, langs de donkerste wegen, opgevoed, voorbereid en bekwaam gemaakt, om als zendeling op te treden, ter uitbreiding van het Evangelie onder de heidenen in Zuid-Afrika... Met Bijlagen en aanteekeningen... Amsterdam, J. H. en G. van Heteren. 1848. in-8°. (K. B.)

Met gelith. portret v. d. zendeling.

Levensgeschiedenis van den Med. Doctor Johannes Theodorus van der Kemp, Zendeling ter uitbreiding van het Evangelie onder de Heidenen van Zuid-Afrika; met aanteekeningen.. Amsterdam, J. H. en G. van Heteren. 1864. in-8°. (K. B.)

Met gelith. portret.

KEMPENAER (PAUL DE).

Zie: *Verheiden (J.).*

KEMPER (H.), Luth. pred. te Hoorn.

Afgedwongen Waaragtig Verhaal, Van de Geresene Onlusten. Onder de meeste der Kerkenraden in de Luthersche Gemeente tot Hoorn. Als dewelken 'er ook ten opzigte van het Bouwen eener Nieuwe Kerk, en omtrent het vervallen van een tweede Predikants plaats zijn voorgevallen. Benevens een Kort Antwoord Op het Verkeerd Omstandig Berigt Betreffende het Beroep van een twede

Luthers Predikant in deze Gemeente. Onlangs .. uitgegeven door A. F. Chr. Adami ... Verstrekkende tot Zuivering van alle Laster .. In het Ligt gegeven door ... (*Hoorn.*) T. Tjallingius. 1761. in-4°. (K. B.)

KEMPER (J. DE BOSCH), 1808–1876. Hoogleeraar te Amsterdam.

Dirk Rafaelsz Camphuizen, de vrije evangeliebelijder in het tijdvak van kerkelijk gezag, geschetst ... Amsterdam, E. S. Witkamp. 1872. in-8°. (B. U. A.)

Met portret van Camphuizen. — Behoort tot eene serie volksboekjes.

KEMPHER (G.), gest. 1737.

Zie: *Leydis* (*J. de*).

KENNEDY (H.), Schotsch pred. te Rotterdam.

Zie: *Robe* (*J.*).

KEPPEL (B.), Pred. te Monnikendam.

Alphabetische Naam-rol Der noch in Leeven zynde Predikanten, der Hervormde Kerke, Aanwyzende, wanneer hunne Eerwaarden Proponenten zyn geworden, en op welke Plaatsen zy gestaan hebben, en noch tegenwoordig staan. Mitsgaders hunne Intree- en Afscheits-Texten .. Hier is bygevoegt een Lyst der Geportraitteerde Professoren en Predikanten der Gereformeerde, Luthersche, Mennoniten en Remonstrantse Gemeentens. Utrecht, Voor den Autheur. 1747. in-8°. (B. U. L.)

Met voorbericht.

KERCKE (De Quijnende) Der Waterlandse Doopsgesinde tot Wormerveer: Ofte een Kort en waerachtig verhael van 't geen in de selve Gemeente omtrent de Dienaeren is voorgevallen. In de Jaren van 1669 tot het Jaer 1676 toe... Gedruckt voor d' Autheur, en zijn te bekoomen t' Amsterdam, By J. van Veen. 1677. in-4°. 20 blz. (B. D. A.)

KERCKEN-ORDENINGE (Christelijcke) Der Stadt, Steden ende Landen van Vtrecht. Ghearresteert binnen Vtrecht den XXVIII Augusti XVIç. XII Wtgegeven by de.. Staten der selver Provincie.. Vtrecht, S. de Roy. 1612. in-4°. (IV) en 56 blz. (K. B.)

De voornaamste opsteller is Wtenbogaert. Hiervan bestaan nog 2 titel-uitgaven van hetzelfde jaar. Zie T. nr. 1027 en v. d. W. nr. 1305.

KERCKEN-ORDENINGE; Gestelt inden Nationalen Synode.. Binnen Dordrecht, inden Jare 1618. ende 1619. Ende alsoo goet ghevonden ende gearresteert by de... Staten s' Landts van Vtrecht, Opden vj. Augusti.. 1619. Vtrecht, S. de Roy. 1620. in-4°. 20 blz. (K. B.)

In: *Gr. Utr. Placaatboek*, I. 375 v.v. — Latere dr.: Utrecht, A.Jz. van Paddenburch. 1640. in-4°. 22 blz. (K. B.); Utr., A. v. Paddenburgh. 1655. (K. B.). Utr., W. van Paddenburgh. 1679. (B. U. L.), Utrecht, J. van Paddenburg. 1706. (B. U. G.)

KERCKEN-ORDENINGE van .. 1591, Door ... de ... Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt in ghestelt. Ende Resolutien van den selven .. Staten daer op ghevolght Anno 1612. Belanghende het poinct int verkiesen van den Kercken-Dienaren, Ouderlinghen ende Diakenen. Midtsgaders van de particuliere Kerckelijcke ende Classicale Vergaderinghen. Haerlem, A. Rooman. 1615. in-4°. 24 blz. (K. B.).

KERCKEN-ORDENINGHE van den Jare 1591. Door last van de... Staten van Hollandt.. in ghestelt, Ende de Resolutie van de.. Staten daer op ghevolght. Anno 1612.... Delf, J. Andriesz. 1617. in-4°. 28 blz. (K. B).

KERCKEN-ORDENINGHE, Ghestelt In den Nationalen Synode der Gereformeerde Kercken .. ghehouden .. Binnen Dordrecht, in .. 1618. ende 1619. Deventer, S. Wermbouts. 1625. in-4°. 26 blz. (B. Th. L.)

Met approbatie der Staten van Overijssel van 30 Juli 1619. Herdr.: Deventer, N. Cost. 1647 in-4°. 24 blz. (B. U. L.)

KERCKEN-ORDENINGHE, Ghestelt In den Nationalen Synode .. Binnen Dordrecht, inde Jaren 1618. ende

1619. Ende (naer veranderinghe van eenighe weynighe poincten) goedtghevonden ende ghearresteert by de.. Staten des Furstendoms Ghelre vnd Graef-schaps Zvtphen. Arnhem, J. Jansz. 1620. in-4°. 28 blz. (K. B.)

In: *W. v. Loon*, *Gr. Gelders Placaet-boeck*, *II. 172. v.v.* — 2 andere dr. 38 en 20 blz. beiden 1620 bij T. 1782 en 1783. — Arnhem, J. van Biesen. 1640. (B. U. G.)

KERCKEN-ORDENINGHEN (De) Der Ghereformeerder Nederlandtscher Kercken, in de vier Nationalen Synoden ghemaeckt ende ghearresteert: Mitsgaders Eenighe anderen in den Provincialen Synoden van Hollandt ende Zeelandt gheconcipieert ende besloten: VVaer by noch anderen, in bysondere vergaderinghen goet ghevonden, by ghevoeght zijn .. Delt, J. Andriessz. 1612. in-4°. (XXIV) en 128 blz. (K. B.)

Met uitvoerige voorrede, waarschijnlijk van R. Donteclock (Zie *Rogge*, *Bibl. d. Contra-Remonstr. Geschr.* i. v.) Het boek behelst de kerkordeningen van Emden 1571, Dordrecht 1574 en 1578, Middelburg 1581, den Haag 1586 en 1591, Middelburg 1591 en Utrecht 1590. — *De tweede Editie*, Delf, J. Andriesz. 1617. in-4°. (XXIV.) en 128 blz. (B. U. G.); *De derde editie* 1622. in-4°.; *De vierde Editie*, Delf, A. Cloeting. 1640. in-4°. (XXIV.) en 128 blz. (B. U. G.); *De vijfde editie* waarschijnlijk in 1648. in-4°.

KERCKEN ORDENUNG (Christlicke und Schrifmetige) Om alle desorder voor to comen, und eenicheyt, rust und vrede inde gereformeerde Kercke, in der Stadt und Omlanden van Groeningen toe mogen onderholden. [*27 Febr. 1595*] . . . Franeker, G. vanden Rade. 1595. in-4°. 24 blz. (B. U. Gr.)

KERK (De Oud Katholieke) aan het Oosteinde van Aalsmeer. Amsterdam, H. ten Oever. 1861. in-8°. (K. B.)

KERK (De Oud-Katholieke) buiten de Waard te Utrecht. Utrecht, J. G. Andriessen en zoon. 1870. in-8°. (B. U. U.)

KERK (De roomsch-katholyke) in Oud Nederland. Gelyk zy is, zyn kon en zyn moest. Tweede vermeerderde en verbeterde druk. Amsterdam, J. C. van Kesteren. 1833. in-8°. (B. L. A.)

Met opdracht en voorrede; door een katholiek, die de in zijne kerk bestaande gebreken aanwijst. De schr. is J. O. Josset. — De 1ste dr. evenzeer 1833.

KERK (De Oud-Katholieke) op het Begijnhof te Delft.. Delft, J. J. van Gessel. 1859. in-12°. (B. L. L.)

Door C. H. van Vlooten.

KERKEN-ORDENINGE, Gestelt In den Nationalen Synode der Gereformeerde Kerken.. gehouden.. in.. 1618 ende 1619. Waar achter gevoegt zijn De Handelingen van dezelve Synodus, Na dat de Uytheemsche Theologanten vertrocken waren, gemeynelijk genaamt Post-Acta, ofte Na-Handelingen. Uyt het Latijn getrouwelijk in 't Nederlands overgebragt. Amsterdam, G. Borstius. 1693. in-12°. 38, (II) en 64 blz. (B. R. A.)

De Post-Acta met doorloopende signatuur, maar met afz. tit. en pag. — Latere dr.: Rotterdam, N. Topijn. 1733. in-8°. Aan 't slot nog eenige resoluties en plakkaten met register. (*Rogge. Catal.*, *II.* 2e St. blz. 3.)

Vergel. *Acta* en *Handelingen*.

*KERKEN-ORDENINGEN der Gereformeerde Nederl. Kerken, met een Voorreden van G. Nauta. 5e druk. Leeuwarden. 1730. in-8°.

Novus Cat. Bibl. Franeq. 1842. blz. 147.

KERKHERVORMING (De) der XVIe en der XIXe eeuw, bronnen van verwachting voor de toekomst. Door den Schrijver van *Hendrik en Maria*, *Het Huisgezin eener Weduwe*, enz. Amsterdam, G. J. A. Beijerinck. 1845. in-8°. (K. B.)

De Kerkhervorming door Luther, en de zoogenaamde Duitsch-Katholieke beweging door Ronge in 't leven geroepen, worden hier vergeleken. Van de laatste wordt veel heil verwacht. — De schr. is *J. A. Carpentier Alting*, zie *v. Doorninck* i. v. *Hendrik en Maria*, waar onder des schrijvers geschriften het hier beschrevene niet is vermeld.

KERKORDENINGEN (Oude) der Nederlandsche Hervormde Gemeenten (1563—1638) en het concept-regle-

ment op de organisatie van het Hervormd Kerkgenootschap in het Koningrijk Holland (1809), verzameld en met inleidingen voorzien.. door C. Hooijer... Zalt-Bommel, Joh. Noman en zoon. 1865. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht.

KERKVERGADERING (De eerste algemeene) der Duitsch Katholieke Kerk, gehouden te Leipzig, Paschen 1845. Authentiek berigt. Op last der Kerkvergadering uitgegeven door R. Blum en F. Wigard. Uit het Hoogduitsch. Zwijndrecht, J. Boden. 1845. in-8°. (B. U. A.)

Met voorwoord. — Oorspr.: *Die erste allgem. Kirchen-versammlung der deutsch-kathol. Kirche. Abgehalten zu Leipzig Ostern 1845 — herausgeg. von R. Blum und Fr. Wigard.* Leipzig. 1845. in-8°.

KERKVERGADERING (De algemeene) van 1869 (en 1870). Overgezet uit de Civiltâ Cattolica. Kerkelijk goedgekeurd. 's Hertogenbosch, W. van Gulick. (1869—70.) in-8°. 42 aflev. (K. B.)

KERKVERGADERING (De) van Trente, in hare geschiedenis en leer beknopt voorgesteld. Ter gelegenheid dat men het derde eeuwfeest van dezelve wil vieren en de leer der R. Kerk weder wil aanprijzen. Utrecht, W. H. van Heijningen. 1846. in-8°. (B. U. U.)

De schr. volgde grootendeels het boek van J. G. F. Hauszmann, *Geschichte der heil. ökum. u. allgem. Kirchenversammlung zu Trient. Eine Jubiläumsschrift.* Stuttgart. 1846. in-8°.

KERN der Kerkelyke Historie, enz.. Met Figuurtjes. Dordregt, A. Blussé. 1755. miniatuur-uitgave. 2 dln. (K. B.)

De bladzijden zijn 46 m.m. hoog. De geschiedenis loopt van de schepping tot het jaar 1732. Sommige der kleine plaatjes geven C. F. Walter als graveur aan.

KEURE Ende Ordonnantie [*van* de Heeren van den Gherechte *der stad Haarlem.*] Tegens de stouticheyt der Paus-ghesinden, ende der selver Excessen. [*16 Febr. 1650.*] Haerlem, V. Casteleyn. 1650. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Herdruk *in-plano.* (K. B.)

KEVRE Ende Ordonnantie tegens de stouticheyt ende excessen der Papisten ende Paus-gesinden [*10 Febr. 1640.*] Ten bevele van die vande Gherechte der Stadt Leyden Gedruckt by Jan Jansz. van Dorp. Anno 1640. in-4°. 8 blz. (K. B.)

KEVRE ende Ordonnantie Teghens de stouticheyt der Paus-gesinden, ende der selver Excessen [*door de regeering van Haarlem, 18 Juli 1639.*] Haerlem, A. Roman. 1639. in-4°. 6 blz. (K. B.)

KEVRE ende Ordonnantie [*der stad Schoonhoven*] teghens de Stouticheyt ende Excessen der Papisten ende Paus-gesinden [*6 Maart 1641.*] 's Graven-hage, L. Breeckevelt. 1641. in-4°. 18 blz. (K. B.)

KEYSER (J. P. DE), geb. 1818. Laatst pred. te Arnhem.

Zie: *Bretschneider; Worsteling; Gieseler* (in het Supplement.)

KICHERER.

Berichten van den predikant... aangaande zijne zending tot de Heidenen. Met twee platen. Amsterdam, J. Allart. 1805. in-8°. (K. B.)

KIST (N. C.), 1793—1859. Hoogleeraar te Leiden.

Disputatio inauguralis de commutatione, quam, Constantino M. Auctore, Societas subiit christiana. ... Trajecti ad Rhenum, J. Altheer. (1818.) in-8°. (B. L. L.)

De christelijke kerk op aarde, volgens het bijbelsch onderwijs en de geschiedenis. Eene door Teyler's Godgeleerd Genootschap bekroonde Prijsverhandeling... Tweede vermeerderde uitgave. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1835. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Dl. II. is geheel gewijd aan de aanteekeningen en registers. De 1e dr. is van 1830. De uitbreiding, die het werk gekregen heeft, geldt hoofdzakelijk de aanteekeningen. Den inhoud leert men het best kennen uit de formuleering der prijsvraag. Deze luidde: «Welke is de leer van Jezus en de Apostelen, wegens de Christelijke Kerk op aarde, in zoo verre die op alle

tijden en plaatsen toepasselijk gerekend mag worden? Wat vloeit hieruit voort, aangaande het uitwendig bestaan dier Kerk, derzelver betrekking tot den Staat, de inrigting van den openbaren eerdienst en den stand en de pligten der genen, aan wie de leiding daarvan is toevertrouwd? In hoe verre is men, naar luid der Geschiedenis, aan deze leer der Heilige Schrift getrouw gebleven? In hoeverre beantwoordt de tegenwoordige staat van het Christendom in het algemeen, en meer bepaald in ons vaderland, aan dezelve? En welke waarschuwingen, raadgevingen en wenken kunnen, bij den toestand der Christelijke Kerk in onze dagen, voor de Protestantsche afdeelingen derzelve, hieruit afgeleid worden?»

Leerrede ter viering van het elfde eeuw-feest der invoering van het Christendom in Nederland, en van den 322sten jaardag der Kerk-hervorming... (Met een Naschrift over Willebrord). Leiden, S. en J. Luchtmans. 1839. in-8°. (B. L. L.)

Blz. 39—63: Naschrift over Willebrord en de invoering des Christendoms in Nederland.

*Een woord aan J. H. Wensing, betreffende zijn geschrift over de Pausin Johanna. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1845. in-8°.

Zie *Brinkmans Naamlijst*, blz. 356.

Neêrland's Bededagen en Biddagsbrieven. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1848—49. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Inhoud: Dl. I: Oorsprong, lotgevallen en toestand der christelijke biddagsviering, bijzonder in Nederland. Dl. II: De Nederlandsche biddagsbrieven

Orationes, quae Ecclesiae reique Christianae spectant historiam, quatuor. Lugduni Batavorum, E. J. Brill. 1853. in-8°. (B. U. U.)

*Herman Johan Roijaards, in zijne betrekking tot de Nederlandsche Hervormde Kerk. 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1854. in-8°.

Brinkmans Catal., blz. 641.

*Redevoering over de Grieksche Kerk als een getuige der goddelijke Voorzienigheid. Uit het latijn vertaald door H. M. C. van Oosterzee. Met historische aanteekeningen van den schrijver. 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1854. in-8°.

Brinkmans Catal., blz. 641.

—— Zie ook op: *Archief*; *Baird*; *Geschiedenis d. chr. kerk*; *Handelingen der Z.-Holl. Synode*; *Monastier (A.)*; *Necrologium.*

KLAASSEN (JOH. A. J.).

Marcus Minucius Felix, de eerste apologeet des Christendoms in de latijnsche kerk. Academisch proefschrift.. door.. uitgegeven na zijnen dood met eene voorrede van Dr. B. Ter Haar. Utrecht, J. L. Beijers. 1873. in-8°. (B. U. U.)

KLAGTEN der Gereformeerden Wreedelijk verdrukt in het Koningrijk van Vrankryk. Hier zijn bygevoegt, de Actes of Handelingen, van de Algemeene Vergadering der Geestelijkheit van Vrankrijk, gehouden in den Jare 1685. nopende de Godtsdienst. Met eenige Aanmerkingen op deselve; Neffens een Verdediging van de Vryheeden der Gereformeerde Kerken van Vrankrijk. Door M. D. S. B. Uit het Fransch vertaalt Door F. H. Utrecht, Fr. Halma 1686. in-12°. (XXII), 216, 110, (II) en 240 blz. (K. B.)

Dit boek bestaat uit de volgende stukken:

I. De *Klagten der Gereformeerden.* Vooraf gaat een voorrede van den vertaler *Fr. Halma*, en een gedicht: *Siel-sught Over de jammerlijcke toestant der Kercke van wegen de onderdruckinge des Tegen-Christendoms.* Dan volgen de *Klagten.* Deze zijn een vertaling van *Les plaintes des Protestants cruellement opprimés dans le royaume de France.* in-8°. Dit werk anonym verschenen, z. vermelding v. d. plaats of het jaar v. d. druk, was geschreven door den franschen predikant J. Claude. Het boek maakte grooten opgang. Het werd herhaaldelijk herdrukt, o. a.: Cologne, P. Marteau. 1686. in-8°.; Londres. J. Delage. 1707. in-16°. Een nieuwe dr. werd i. 1713 bezorgd door *J. Basnage*, die er een ongeteekende voorrede voor plaatste, nl.: *Préface contenant des réflexions sur la durée de la persécution et sur l'état présent des réformés en France.* Cologne. in-8°.; de voorrede is grooter dan het geheele werk. Een herdruk van de uitgave van 1713 zag het licht onder den titel: *Monument de famille dédié à la mémoire de nos ancêtres. Tableau de la persécution des protestants sous le règne de Louis XIV par M. Claude, alors ministre à Paris.*

Paris, G. Masson. z. j. in-8°. — Het boek werd streng verboden in Frankrijk. Zelfs werd de engelsche vertaling (in 1686 zagen er twee het licht) op verzoek der fransche regeering verbrand en de vertaler en drukker tot zeer hooge geldboeten veroordeeld.

II. De *Actes of Handelingen*. Dit stuk is weder in tweeën gesplitst, elk met afz. tit. en pagin., maar met doorloopende signatuur. De titel v. h. 1e st. is: *Klachte van de Algemeene Vergaderingh Van de Geestelykheit Van Vrankryk, Tegen de Lasteringen,.. die de zoo genaamde Gereformeerden.. hebben uitgestroit.. Door de gantsche Vergadering der Geestelijkheit aan de Koning gebragt Den XIV. July 1685. Uit het Fransch vertaalt. Na de Copye Gedrukt te Parys, By F. Leonard. 1685.* Het 2e st. is: *Aanmerkingen Op de Handelingen der Algemeene Vergadering* enz... *In een brief van M. D. S. B. aan een sijner Vrienden*, waar achter: *Vervolg der Aanmerkingen.. Of Verdediging Van de Vryheeden der Gereformeerde Kerken van Vrankryk. Uit het Fransch vertaalt.* De onder II genoemde stukken zullen wel een vertaling zijn van: *Actes de l'Assemblée générale du Clergé de France de 1685, concernant la religion, avec des réflexions sur ces actes, par M. D. P. B.. La Haye, Troyel. 1685.* in-12°. Wellicht heeft de vert. M. D. S. B. voor M. D. P. B. gelezen. Van laatstgenoemd fr. geschrift noemt *Barbier* in navolging van *Quérard's Supercheries*, den predikant Gautier als auteur. Bij *Haag, La France Protestante* is echter onder de Gautiers niemand als schr. van dit werk vermeld.

KLEYN (H. G.), Hoogleeraar te Utrecht.

Het leven van Johannes van Tella door Elias. Syrische tekst en Nederlandsche vertaling. Academisch proefschrift... Leiden, E. J. Brill. 1882. in-8°. (K. B.)

Jacobus Baradaeüs de stichter der Syrische Monophysietische kerk. Academisch proefschrift... Leiden, E. J. Brill. 1882. in-8°. (K. B.)

KLEYN, GEB. OCKERSE (Mevr.)
Zie: *Ullmann (C.)*.

KLOECKMOEDIGHEYT der Heylige Martelaren en Martelarerssen, Met Eenige godtvruchtige Bemerckingen ende Ghebeden... Antwerpen, J. van Soest. 1708. Met Gratie en Privilegie. in-12°. 4 dln. (B. B. B.).

Met voorrede.

KLUIT (H.), 1740—1812.
Zie: *Bijdragen*.

KNAPP (A.).

Het leven en karakter van Lodewijk Hofacker, in leven Predikant te Rielinghausen in Wurtemberg. Uit het Hoogduitsch... Amsterdam, H. Höveker. 1848. in-12°. (K. B.)

Uitgegeven door de vereeniging ter bevordering van christelijke lectuur. — Het oorspr. was eerst verschenen in de jaargangen 1844—1846 van *Christoterpe*; het werd afzonderlijk en vermeerderd uitgegeven in 1852 en herdrukt te Heidelberg, K. Winter. 1855. in-8°. (K. B.)

KNAPPERT (J.), Hoogleeraar te Amsterdam.

De Nederlandsche Hervormde Kerk in het licht van haar protestantsch beginsel. Rede gehouden.. op 19 December 1882.. Leiden, S. C. van Doesburgh. 1883. in-8°. (B. U. U.)

KNIPPENBERGH (J.), Kath. priester te Helden in het Overkwartier.

Historia ecclesiastica ducatus Geldriae, in qua Catholicae Fidei origo in eodem Ducatu, ejusque propagatio, ac conservatio, Episcoporum insuper successio, Coetuum Religiosorum initia etc. recensentur, insertis etiam, quae in Regimine Politico memoratu digna acciderunt.. ad annum 1700.. Bruxellis, Fr. Foppens. 1719. in-4°. (K. B.)

Met opdracht aan den bisschop van Roermond en met voorrede; aan het eind een uitvoerig register. — Het boek is voor een groot deel een compilatie uit *Pontanus* e. a. Zie *Moll*, I. XXIII — Een thans zeer zeldzaam voorkomend vervolg zag in 1806 te Brussel bij F. J. D'ours het licht (in-4°.) onder den titel: *Continuatio Historiae ecclesiasticae ducatus Geldriae Quondam a J. Knippenbergh .. descripta:, complectens varia, quae ab Anno 1701 memoratu digna in Geldriâ acciderunt cum aliquibus additamentis in praefatâ Historiâ desideratis, et ad haec usque tempora perductis.* (K. B.)

KNOTTENBELT (W. CHR.), 1813—1875. Pred. te Mijnsheerenland.

Disputatio historico-theologica de Columbano.. [*Dissert. inaugur.*] Lugd. Batav., H. W. Hazenberg et Socii. 1839. in-8°. (B. U. A.)

KNUTTEL (W. P. C.), geb. 1854. Ambtenaar aan de Kon. Bibliotheek.

Geschiedenis en kritiek der hedendaagsche oud-katholieke beweging in Duitschland van Juli 1870 tot Mei 1877... Leiden, S. C. van Doesburgh. 1877. in-8°. (K. B.)

Dissertatie, met nieuwen titel in den handel gebracht.

KOCKEN (W. H. C.), Pred. te Moerdijk.

De vraag: Wat is te Moerdijk geschied? Beantwoord door.. Mededeeling der officieele bescheiden, voorafgegaan van eene inleiding. Utrecht, J. Bijleveld. 1873—1874. in-8°. 3 Stukken. (1e St. i. d. K. B.)

KOE (S. S. DE).

Zie: *Bouwsteenen; Geloofsgetuigen.*

KOECHER (J. CHR.), Hoogleeraar te Jena.

Catechetische Historie der Gereformeerde Kerke, in Zwitzerland, Frankryk, Engeland enz. de Vereenigde Nederlanden, Duitschland, Hungarye, Zevenbergen, en Poolen. Waarin teffens de Opkomst, Voortgang en Lotgevallen Van den Catechismus van Johannes Calvinus en den Heidelbergschen.. beschreeven worden.... door... Uit het Hoogduitsch vertaald, En, behalve de.. Vermeerderingen van den.. Schryver, met eenige Aantekeningen voorzien door E. W. Cramerus. Amsterdam, N. Byl. 1763. in-8°. (B. U. A.)

Met voorbericht. — Oorspr.: *Katechetische Geschichte der reformirten Kirche.* Jena. 1756. in-8°.

KOELMAN (J.), 1632—1695. Pred. te Sluis.

Historisch Verhael Nopende der Labadisten Scheuringh, en veelerley Dwalingen, met de Wederleggingh der selver. Opgestelt in een Brief.. door.. Hier zijn bygevoeght een Meditatie over het Hoogl. I. vers 7. En twee Brieven van D. W. à Brakel, Predikant tot Leeuwaarden, dienende ten selven eynde. Amsterdam, J. Boeckholt. 1683. in-12°. (XXIV), 640 [*niet:* 638] en (18) blz. (B. U. G.)

Met uitvoerige voorrede. De *Meditatie* (blz. 557—576) is van «Joffrouw Anna de Veer», daarachter de beide brieven en de tafel. Herdr: *Historisch verhaal* enz.. *Benevens eenige Hoofddeelen, uit het tweede Deel genaamt der Labadisten Dwalingen grondig ontdekt en wederleijt.. Tweede druk. Vermeerdert met eene Voorrede en eenige Aanteekeningen door H. Janssonius..* Leeuwarden, G. Tresling en P. Brandsma. 1770. in 8°. (B. U. L.)

KOENEN (H. J.), 1809—1874.

Adriaan Pauw. Eene bijdrage tot de kerk- en handelsgeschiedenis der zestiende eeuw... Amsterdam, D. Groebe. 1842. in-8°. (K. B.)

Met door D. J. Sluyter gegrav. portret van Pauw, 3 gravures en bijlagen.

Geschiedenis van de vestiging en den invloed der Fransche Vluchtelingen in Nederland.. Leiden, S. en J. Luchtmans. 1846. in-8°. (K. B.)

Met lithogr. Inhoud: Eerste Gedeelte. Geschiedenis der fransche Protestanten, uitgeweken ten gevolge der herroeping des Edicts van Nantes. Tweede Gedeelte. Over den invloed, dien de fransche vluchtelingen op het Nederlandsche volk hebben gehad. — Door de Maatsch. v. Nederl. Lett. met goud bekroond. (*Werken, Nieuwe Reeks,* Dl. I.)

——Zie ook: *L'Ange (J. Teissedre).*

KÖESTER (H. M. G.), Hoogleeraar te Giessen.

Zie: *Berichten.*

KOETHE (F. A.).

Luther eervol herdacht, bij de viering van zijn drie honderd jarig lijkfeest... Uit het Hoogduitsch vertaald door A. Radijs. Deventer, M. Ballot. 1846. (K. B.).

Oorspr.: *Zur Todtenfeier Dr. Mart. Luthers am 18 Febr. 1846.* Leipzig. 1846. in-12°.

KOETS (P. J.), 1818—1868. Praeceptor te Kuilenburg en te Katwijk.

Leven en Marteldood van den gelukzaligen Joannes de Britto, verhaald door.. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1854. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie en voorrede. 2e dr. 1864. *Brinkman's Catal.*, blz. 654.

KOETSVELD (C. E. VAN), geb. 1807. Pred. te Westmaas, Berkel en Rodenrijs, Schoonhoven en Den Haag.

Vier kaarten voor het onderwijs in de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis. Groningen, J. Oomkens Jz. 1846 en 1847. in plano.

I. O. Test., II. N. Test. en kerkgesch. d. 3 eerste eeuwen, III: Middeneeuwen, IV. Nieuwere tijd en zendingskaart.

—— Zie ook: *Christophilos.*

KÖHLER (A.).

De Nederlandsche Hervormde Kerk. Karakterschetsen en mededeelingen over haar tegenwoordigen toestand .. Uit het Hoogduitsch. Amsterdam, Gebr. Binger. 1857. in-8°. (K. B.)

Het oorspr.: *Die Niederländische Reformirte Kirche,* etc. Erlangen. 1856. in-8°.

KÖHLER (J. N.), Pred. te Loosduinen.

Het Irvingisme. Eene historisch-critische proeve. Academisch proefschrift... 's Gravenhage, Mensing en Visser. 1876. in-8°. (K. B.)

KÖHNLEIN (G. L. W.).

*Tafereelen uit de geschiedenis der verbreiding van het Christendom, vooral in Europa. Uit het Hoogduitsch door E. J. Diest Lorgion. Groningen, J. B. Wolters. 1853. in-8°.

Brinkman, Naamlijst. 1853. blz. 55. Oorspr. (?): *Erzählungen aus der Geschichte der Ausbreitung des Reiches Gottes in der ältern Zeit. 2e Aufl.* Frankf. a./M. 1851. in-8°.

KOK (J.), gest. 1788.

Zie: *Eer* (Amsterdams) en opkomst; *Geschiedenisse.*

KONING (W. A.)

Specimen historico-theologicum de Gerardi Zutphaniensis vita, scriptis et meritis .. [*Dissert. inaugur.*] Traj. ad Rh., A. J. van Huffel. 1858. in-8°. (B. U. A.)

KONIJNENBURG (J.), 1757—1831. Remonstr. Hoogleeraar te Amsterdam.

Laudatio Simonis Episcopii . . . Amst., M. Schalekamp. 1791. in-4°. (B. U. A.)

Oratie bij 't aanvaarden van het professoraat aan het Seminarie der Remonstranten.

KOORDERS (D.), 1830—1869.

Zie: *Aprilbeweging; Neander (A),* De kerkvader J. Chrysostomus.

KOORDERS—BOEKE (Mevr.).

Zie: *Geloofsgetuigen.*

KOOY (F. VAN).

Geschiedenis der christelijke kerk .. Tweede herziene en vermeerderde druk. Utrecht, C. van Bentum. 1882. in-8°. (K. B.)

De 1e dr. was in 1869 te Groningen bij G. J. Reits verschenen; de 2e dr. is geheel omgewerkt.

KOPPIUS (FR.).

Specimen theologicum, continens vitas ac gesta Abbatum Adwerdensium .. [*Dissert. inaugur.*] Groningae, Heredes C. M. van Bolhuis Hoitsema. (1850.) in-8°. (K. B.)

KORT-BEGRYP van de Historie ende Mirakelen van onse Lieve Vrouwe van Dadizeele. Den vyfden .. Druk. Ipre, Th. F. Walwein. *z. j.* in-12°. (K. B. B.)

Met voorrede en approbatie van 19 Aug. 1763 met verwijzing naar de vroegere approbaties van 1618, 1670 en 1729.

KORT-BEGRYP van het Leven ende Dood van P. Paschasius Quesnel, Priester van het Oratorie van Berullus in Vrankryk. *z. adres.* 1720. Met Approbatie. in-8°. (K. B. B.)

Door een tegenstander, met voorwoord.

KOTZÉ GZ. (J. J.).

Specimen historico-theologicum de Lactantio . . Trajecti ad Rhenum, Kemink et filius. 1861. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook: *Wet (J. de).*

KOVACS DE SZÉKELY-KERESZTUR (E.).

Het Protestantisme in Hongarije gedurende de laatste twintig jaren .. [*Akad. proefschrift.*] Leiden, Jac^s. Hazenberg C^s.zoon. 1869. in-8°. (B. U. A.)

KRAUSE (H.).

*Lodewijk Jonas, predikant te Berlijn. Eene karakterschets. (Naar het Hoogduitsch.) Met een woord van aanbeveling van Dr. J. J. Prins. Leiden, S. C. van Doesburgh. 1860. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1860. blz. 60.

KRIEGER (W. L.).
Zie: *Redevoeringen.*

KRITZLER (H.).
De strijd van het Christendom met het Heidendom. Geschiedenis van de lotgevallen der christelijke kerk in de drie eerste eeuwen, voor allen, die belangstellen in de gemeente van hunnen Heer. Naar het Hoogduitsch van . . . door A. W. van Campen. Maassluis, J. van der Endt. 1857. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Die Heldenzeiten des Christenthums. Die drei ersten Jahrhunderte der Kirche Christi.* [Dl. I ook als: *Der Kampf mit dem Heidenthum.*] Leipzig. 1856. in-8°.

KROL (E. H.).
Zie: *Verhaal* van het leven [van] Guido de Brès.

KROM (H. J.).
Zie: *Grondschets; Ratio disciplinae.*

KRONENBURG (P. J.)
Zie: *Bossers (A.); Leven* v. G. M. Majella; der H. Oda; v. d. H. Servatius; van de H. H. Wiro enz.

*KRONIJK uit het klooster Maria-Wijngaard te Weert, 1442—1587, gevolgd door eene bijdrage tot die kronijk op het jaar 1566 en een vijftal stukken betrekkelijk de Hervorming te Weert 1583—84. Roermond, J. J. Romen en zoon. 1876. gr. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 675.

KRÜGER (J. B.), geb. 1799. R. K. Pastoor te Hoogerheiden.
Kerkelijke Geschiedenis van het Bisdom van Breda; dat is van het Noord-Brabandsch deel van het voormalig Bisdom van Antwerpen (met inbegrip van dat Bisdom en der Stad als verblijfplaats der toenmalige Bisschoppen); mitsgaders van de Vierde en Vijfde Distrikten van Zeeland, welke een bestanddeel van het huidig Bisdom van Breda vormen . . Rosendaal, M. D. van Leeuwen. 1872—1878. in-8°. 4 dln. (K. B.)

Opgedragen aan J. van Genk, bisschop van Breda. — Als leiddraad werd door den schr. gebruikt *Foppens, Hist. episc. Antverp.*

KRUGTEN (H. VAN), Pater Redemptorist.
*Het mirakeleus beeld van O. L. V. in 't Zand te Roermond en de waardige Johanna von Randenraedt. Roermond, J. J. Romen en zoon. 1875. in-8°.

Duitsche vertaling: *Das wunderthätige Bild von Unserer Lieben Frau im Sand zu Roermond und die ehrwürdige Johanna von Randenraedt. Aus dem Holländischen übersetzt von A. Kary.* Roermond, J. J. Romen en zoon. in-12°.

Brinkman's Catal., blz. 676.

Onze Lieve Vrouw in 't Zand te Roermond.. opgedragen aan.. Mgr. Paredis, bij gelegenheid der plegtige Krooning van het mirakeleus beeld. Roermond, J. J. Romen en zonen. (1876.) in-8°. (K. B.)

Met kerkel. goedkeuring en twee platen.

*Leven van Zuster Maria Rosalia, vroeger hofdame, later Redemptoristin. 's Bosch, G. Mosmans. 1881. in-8°.(?)

2e dr. in 1886. *Mes, Kath. pers*, blz. 134.

*Beknopte geschiedenis der Barmhartige Zusters van den H. Karel Borromeus. 's Hertogenbosch. 1883. in-8°. (?)

Mes, Kath. pers. blz. 134.

*Levensschets der Eerw. Moeder Maria Philomena Gonzaga van de H. Drievuldigheid, Karmelitesse. 's Hertogenbosch. 1885. in-8°. (?)

Mes, Kath. pers, blz. 134.

KRUIJF (E. F.), Kerkelijk Hoogleeraar te Groningen.
Geschiedenis van het Anglo-Katholicisme. . . Door het Haagsch Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst bekroond en uitgegeven. Leiden, D. Noothoven van Goor. 1873. in-8°. (K. B.)

Werken Haagsch Gen., 5de Serie. Dl. IV.

Geschiedenis van de opkomst en den ondergang der Gallicaansche Kerk. . . Utrecht, Kemink en zoon. 1883. in-8°. (K. B.)

Met een gelithographeerd portret van J. B. Bossuet. Het eerste gedeelte van het boek was

in 1877 gedrukt en o. d. tit.: *De opkomst der Gallicaansche kerk* door den schr. aan de Utrechtsche hoogeschool verdedigd.

KUIPER (T.).

Zie: *Uhlhorn* (*G.*).

KULK (T. C. V. D.).

Zie: *Hase* (*K.*); *Oud-Katholieken* (*De*).

KUMSIUS (G.).

*Bericht van den Predikant.. aangaande zijne Remotie, enz. te Nieuwerkerk aan d'Yssel. Rotterdam, J. Bal. 1795. in-8°.

De Visser, *Naamlijst.* II. 195.

KURTZ (J. H.).

Beknopt leerboek der kerkgeschiedenis. Leiddraad bij het hooger onderwijs. Naar het Hoogduitsch van... Utrecht, Kemink en zoon. 1857. in-8°. (K. B.)

De voorrede van den vertaler is onderteekend J. E. v. T. d. i. *J. E. v. Toorenenbergen.* — *Tweede, naar de laatste uitgave verbeterde, en veel vermeerderde druk door J. E. v. Toorenenbergen.* Id. 1873. (K. B.) De veranderingen gelden vooral de vaderlandsche Kerkgeschiedenis. — De 3e dr. 1885. — Vertaling van: *Abrisz der Kirchengeschichte.* Mitau. 1856. in-8°. met als aanhangsel de inleiding uit den 3en dr. van het *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, waarin de bronnen, hulpwetenschappen en historiographie der Kerkgeschiedenis.

KUTSCHER (F. J.).

*Geschiedenis des Christendoms, der Hierarchie en der Ketterij, volgends derzelver oorsprong, uitbreiding en werking in de elf eerste Eeuwen. Uit het Hoogd. 1ste Stukjen, bevattende de eerste Afdeeling, gaande van Christus tot Diokletiaan, of van het jaar 1—300. Nymegen, J. C. Vieweg. 1806. in-8°.

de Visser, *Naamlijst.* IV. 274. Oorspr.: *Geschichte des Christenthums, der Hierarchie und Ketzerei nach ihrer Entstehung* etc. Erfurt. 1803. in-8°.

KUIJL (P. D.), 1821—1873. Pastoor te Antwerpen.

*Legende der martelaren van Gheel: SS. Dimphna en Gerebernus, opgevolgd van eene reeks wonderbare genezingen... Antwerpen, wede. J. E. Buschman. 1860. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 54.

Gheel vermaerd door den eerdienst der Heilige Dimphna. Geschied- en oudsheidskundige beschryving der kerken gestichten en kapellen dier oude vryheid.. Antwerpen, J. E. Buschmann. 1863. gr. in-8°. (K. B.)

Opgedragen aan den kardinaal-aartsbisschop van Belgie. Aan het slot tal van bijlagen, waaronder velen aan ongedrukte bronnen ontleend. Met eenige platen in steendruk en een kaartje.

Hoboken en zijn Wonderdadig Kruisbeeld alsmede eene beschryving van het voormalig klooster der P. P. Birgittynen. Antwerpen, J. E. Buschmann. 1866. in-8°. (B. U. G.)

KUYPER (A.), Hoogleeraar a. d. Vrije Universiteit.

Zie: *Geschiedenis* der christelijke kerk; *Werken; Haemstede n°. 25.*

KUYPERS (G.), Pred. te Nijkerk.

Getrouw Verhaal en Apologie of Verdeediging der zaaken voorgevallen in de gemeente te Nieuwkerk op de Veluwe door... Amsterdam, G. Borstius. 1750. in-4°. (K. B.)

Met voorrede.

Oud en nieuw, of twee historische verhandelingen, over de wel eens verregaande hartstogtelyke blyken van boetveerdigheid, in de eerste eeuwen van 't Christendom; en de verscheidene beschuldigingen teegen de eerste Christenen ingebragt; vergeleeken met het geen in deese daagen is gebeurt.. Leiden, J. Hasebroek. 1751. in-4°. (K. B.).

Met voorrede. De behandelde stof is in verband gebracht met hetgeen in die dagen te Nijkerk voorviel.

L.

LAAR (A. VAN DE), Pastoor-Deken.

*De H. Leonardus van Vechel, zijn leven en marteldood... 's Hertogenbosch, Lutkie en Cranenburg. 1872. in-8°. (?)

Mes, Kath. pers, blz. 136.

LABIS (F. I. J.).

*Leven en geschriften der Gelukzalige Maria der Engelen, uit het Fransch in het Nederduitsch gesteld door E. V. Priester. 's Bosch, W. van Gulick. 1867. in-8°. (?)

Mes, Kath. pers, blz. 136. — Oorspr.: *Abrégé de la vie de la bienheureuse Marie des Anges, Carmélite déchaussée. Nouvelle éd.* Tournai. 1867. in-12°.

LACORDAIRE (H. D.), 1802—1862.

*Leven van den H. Dominicus. 's Hage, T. C. B. Ten Hagen. 1865. in-8°.(?) 2 dln.

Mes, Kath. pers blz. 136. — Oorspr.: *Vie de saint Dominique.* Paris. 1840. in-8°.

*Gedenkschrift over de herstelling in Frankryk van het order der Predikheeren, door... uit het fransch vertaeld door E. Degerickx. Gent, J. B. Rousseau. *Z. j.* in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10749.

LAFON (J. B.).

*De duizendjarige krijg tusschen Rome en de Pausen. Een historische schets. Uit het Fransch. Amsterdam, Gebr. Binger. 1860. in-8°.

Brinkman, Catal., blz. 687. — Oorspr.: *Mille ans de guerre entre Rome et les papes.* Paris. 1860. in-12°.

LAFOND (E.).

De lijdensweg der Pausen... Uit het fransch vertaald door A. J. van Bemmel... Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1860. in-12°. (B. K. A.)

In het aanhangsel o. a. een tijdrekenkundige lijst der pausen. 3e Dr.: 's Hertogenbosch, P. N. Verhoeven. 1861. in-12°. — Oorspr.: *La Voie douloureuse des papes.* Paris 1860. in-12°.

LA FONTAINE (J. DE).

Zie: *Formey (J. H. S.).*

LAFORET (N. J.), Hoogleeraar te Leuven.

De Martelaren van Gorcum... 'sHertogenbosch, H. Bogaerts. 1867. in-8°. (B. K. A.)

Met portret van L. Vechel, approbatie, voorrede en 2 bijvoegsels.

LAGRANGE (B.), gest. 1706. Minderbroeder.

Zie: *Estius (W.).*

LAMBRECHT (M.), gest. 1602. Bisschop van Brugge.

D'leuen, doot, ende lijden der Heyligen, mitsgaders een Kerckelicke historie ghetrouwelick int corte by een vergaedert wt veel oude ghelooueliche schrijuers, Door.. Louen, J. vanden Boogaerde. 1590. in-fol. 2 dln. (XXXII), 497 en (7); (VIII), 168 en (20) blz. (K. B. B.)

Dl. I met versierden titel, privilege, opdracht, voorrede, heiligen-kalender en aan 't slot alfab. lijst der heiligen. Dl. II (de kerkel. historie) met versierden titel, opdracht, uitvoerig register en approbatie. Vergel. het volgende.

Historia Ecclesiastica. Oft Een Kerckelijcke historie, om claerlijcken te sien d'eendrachticheydt vande Heylighe Catholijcke Kercke..., oock tot meerder verstant vande Legenden oft leuen der Heylighen, ghenomen en by een int corte vergadert, wt verscheyden gelooffelijcke Legenden, Historien ende oude schrijuers. T'Hantwerpen, H. Verdussen. 1595. in-fol°. (VIII), 168 en (18) blz. (B. U. A.)

Met opdracht aan de stadsregeering van Brugge en uitvoerig register. — Herdr.: *Historia Ecclesiastica* enz... *Ouersien en vermeerdert door.. H. Aubertus Le Mire..* Antwerpen, H. Verdussen. 1609. in-fol°. (VIII), 161 en (15) blz. (B. K. A.) Met door J. de Buschere gegrav. tit., opdracht en register.

LAMBRECHTS (J.), Minderbroeder-Recollect.

Het Oud Begijnhof of beknopte Geschiedenis van het Begijnhof van Hasselt door.. Hasselt, M. Ceysens. 1886. in-8°. (B. U. Leuv.)

Met approbatie.

LAMERS (G. H.), Hoogleeraar te Utrecht.

Het Kongo-vraagstuk en het Christendom in Centraal-Afrika.. Utrecht, Kemink en zoon. 1885. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook: *Karssen (H.).*

LAMPE (F. A.), 1683—1729. Hoogleeraar te Utrecht en te Bremen.

Synopsis Historiae Sacrae et Ecclesiasticae ab origine mundi ad praesentia tempora, secundum seriem periodorum deductae.. Traj. ad Rhe-

num, Gijsb. Paddenbu rg. 1721. in-8°. (B. U. G.)

Met opdracht, voorrede en inhoudsopgave.

*Historia ecclesiae Reformatae in Hungaria et Transylvania, inter perpetua certamina et afflictiones a primordiis praecipue repurgatorum sacrorum ad recentiora tempora per Dei gratiam conservatae; et monumentis fide dignissimis a viro quodam doctissimo magnam parten congesta; nunc autem accessionibus multis locupleta et hoc ordine concinnata. Ultrajecti. 1728. in-4°.

Vergel. *Sepp.*, blz. 196.

LAND (J. PH. VAN DER).

Zie: *Geloofsgetuigen.*

LANG (H.).

De oudste geschiedenis van het Christendom. Uit het Hoogduitsch. Haarlem, A. C. Kruseman. 1865. in 8°. 2 dln. (G. B. R.)

Met voorwoord v. d. vert.

*Maarten Luther. Een profetisch karakter. Uit het Hoogduitsch vertaald door H. F. W. Grottendieck. Alkmaar, P. Kluitman. 1872. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1872. blz. 52. — Oorspr.: *Martin Luther, ein religiöses Charakterbild.* Berlin. 1870. in-8°.

LANGE (L.), Luth. Pred. te Gouda.

Afgedwongen Verhael, en Verantwoording van ... Opgestelt over de beschuldiging; van de Gecommitteerdens der Amsterdammer Consistorialen, in hare soo genoemde Synodale vergaderinge, van .. 1696. tegens hem voorgebracht, en tegens sijne uytsluyting van hare Broederschap, als oock d'uytsluyting der twee Gemeentens van Alckmaer en Gouda, in hare Vergadering geconfirmeert, en goet gekeurt ... Door ordre van den E. Kerkenraed der luterse gemeente in Gouda. Gouda, R. Broekman. 1696. in-4°. 48 blz. (B. U. G.)

L'ANGE (J. TEISSÈDRE).

Deux mémoires sur l'origine et l'influence des églises Wallonnes; leur utilité actuelle et les moyens de les maintenir par ... et H. J. Koenen. Amsterdam, Sl. De La Chaux & fils. 1843. in-8°. (K. B.)

LANGERAAD (L. A. VAN), Pred. te Nieuwveen.

Guido de Bray. Zijn leven en werken. Bijdrage tot de geschiedenis van het Zuid-Nederlandsche Protestantisme. Academisch Proefschrift .. Zierikzee, S. Ochtman en zoon. 1884. in-8°. (K. B.)

Ook met nieuwen titel in den handel gebracht.

LANS (M. J. A.), R. K. Priester.

Het leven van Pater Bernard, priester van de Congregatie des Allerheiligsten Verlossers .. Zwolle, P. J. van Spijk. 1877. in-8°. (B. K. A.)

Met approbatie, opdracht en voorrede. — *Volksuitgave, door den schrijver herzien.* Maastricht, St. Paulusdrukkerij. 1884. in-8°. — 3e dr. 1885.

LANSBERGEN (S. HOLLINGERUS VAN).

Zie: *Verantwoording.*

LA PIEDAD (FR. DE).

Tooneel der Jesuiten, Inhoudende Heilsame en sekere lessen, noodig voor alle Vorsten en Heeren der Aerde; In 't Spaensch beschreven door ... Toe-geëigent aen ... Paus Innocentius den X. Waer by noch komen Onwedersprekelyke Stukken van Jesuitische grouwelen .. uit verscheide voorname Schrijvers by een getrokken .. Amsterdam, J. van der Deyster en A. Vinck. 1683. in-8°. (X), 468 en (4) blz. (G. B. R.)

Met opdracht. — Oorspr. *Teatro jesuitico, apologetico discurso, con saludables y seguras doctrinas, necessarias a los principes y señores de la tierra.* Coimbra. 1654 in-4°. Toegeschreven aan den dominicaan J. de Ribas. Zie *Bull. du Bibl. Belge.* T. IV. 1846. p. 123 seq.

LA PLACE (P. DE).

Zie: *Beschrijuinge* (Warachtighe) van den Standt der Religie.

LA ROCHE (M. DE).

Zie: *Steele (R).*

LA SAUSSAYE (D. CHANTEPIE DE).
La crise religieuse en Hollande. Souvenirs et impressions.. Leyde, De Breuk & Smits. 1860. in-8°. (K. B.)

De Godsdienstige bewegingen van dezen tijd in haren oorsprong geschetst. Vier voorlezingen (I. Orthodoxie; II. Rationalisme en Supranaturalisme; III. Methodisme en Pietisme; IV. Moderne Theologie).. Rotterdam, E. H. Tassemeijer. 1863. in-8°. (K. B.)

LASCO (J. à).
Zie: *Utenhove (Joh.)*.

LASONDER (E. H.), Kerkelijk hoogleeraar te Utrecht.
De geschiedenis der christelijke zending, een belangrijk onderdeel der christelijke theologie. Redevoering.. den 29 Mei 1878, uitgesproken... Utrecht, Dannenfelser en C°. 1878. in-8°. (B. U. U.)

De Saga van Thorwald Kodransson den bereisde. Een bladzijde uit de Geschiedenis der Christelijke Zending in de tiende eeuw, uit het oud-Yslandsch vertaald en toegelicht... Utrecht, C. H. E. Breijer. 1886. gr. in-8°. (K. B.)

Aan den Senaat der Utr. Akad. opgedragen bij het 250jarig bestaan dier Akad. Na de inleiding volgt de Saga in het Oud-Yslandsch en Nederlandsch, daarna de aanteekeningen, toelichtingen enz.

LATHEM (L. VAN).
Historie der Miraculeuse Kercke van onse L. Vrouwe tot Alsenberghe, Ghesticht door de heylighe Elisabeth. Vermeerdert door Joannes den derden, Hertogh van Brabant, Volbouwt door d'in-ghesetene van Alsenberghe.. Brussel, G. Scheybels. 1643. in-24°. (XVI) en 152 blz. (K. B. B.)

Met gegrav. titel, opdracht en voorwoord. Herdrukt: Brussel, J. J. Vanderborght. z. j. (1669.) in-12°. 81 en (3) blz. (B. U. G). Met approbatie van 27 Sept. 1669. — Gent, S. Somers. 1765. in-12°. (*Vanderhaeghen*, IV. n°. 4834.)

LATIUS (J.).
De Pelagianis, et Semipelagianis, commentariorum, ex veterum Patrum scriptis, libri duo. Hodiernis controversijs dirimendis peropportuni ac perquam necessarij. Accesserunt Vadiani et Cassandri quaedam de eodem argumento. Hardervici, Th. Henrici. 1617. in-4°. (VIII) en 204 blz. (B. R. A.)

Met opdracht aan A. Thysius; daarachter een latijnsch gedicht van J. J. Pontanus.

LAUNOY (O. H. DE), Kanunnik te Leuven.
Korte Historie der SS. Martelaers van Gorcom. Getrocken uyt de waerachtige beschryvinge van hunne Martelie, door.. Guill. Estius, en andere Nederlandsche Historie-Schryvers, ter oorsaeke Van hun twee-hondert-jaerig Jubilé in het Vlaemsch uytgegeven door... Loven, Drukkerye der academie. 1772. in-8°. (K. B. B.)

Met voorrede en approbatie.

LAUREN (B.).
Zie: *Verhael* eens Gesprecks.

LAURMAN (M.), Pred. te Jorwert.
Naamlyst Der... Predikanten, Dewelke zedert den tydt der Reformatie tot in den jare 1751 der H. Dienst des Euangeliums, zo binnen de Stad Leeuwarden als ten platten Lande in de Dorpen, behorende onder het Resort van de.. Classis van Leeuwarden, hebben waargenomen. Met aanwysinge van hare Standplaatsen, den tydt harer Bedieningen, Verroepingen, Versterven, en andere Aantekeningen meer... Waar nog bykoomt een volkomen Register.. Leeuwarden, P. Koumans. 1751. in-8°. (K. B.)

Met opdracht en voorbericht.

LAURMAN (M. T.), Predikant te Westerbroek.
Museum van Kerkelyke geschiedenis, en oude letterkunde: of kleine verhandelingen over de geschiedenis van de christelijke Kerk, de uitlegging, en uitlegkunde des Bijbels; be-

neven, bijdragen tot de oude grieksche, latynsche en vaderlandsche letterkunde. Groningen, J. Römelingh. 1825. in-8°. (K. B.)

Dit deeltje — meer is niet verschenen — bevat drie verhandelingen, waarvan de eerste tot de Kerkgeschiedenis behoort. Deze is met tal van aanteekeningen voorzien en heeft tot titel: *Beknopte geschiedenis van de eerste invoering en uitbreiding van het Christendom in de Nederlanden.*

LAVALLÉE (J.).
Geschiedenis der godsdienstige Inquisitien, in Italië, Spanje en Portugal van haar begin tot op de verovering van Spanje,... Uit het Fransch vertaald. Met platen. Haarlem, Fr. Bohn. 1810. in-8°. Dl. I (K. B.)

Deel II is niet verschenen. — Oorspr.: *Histoire des inquisitions religieuses d'Italie, d'Espagne et du Portugal, depuis leur origine jusqu'à la conquête de l'Espagne.* Paris. 1809. in-8°. 2 dln.

L. D. C.
Zie *Clercq* (*L. de*).

LE BOUCHER DE RICHEMONT.
Zie: *Reis.*

LE CLERC (J.).
Zie: *Clericus* (*J.*).

LEDDERHOSE (K. F.)
*Het leven van Johannes Jaenicke, Leeraar aan de Bethlehemskerk te Berlijn. Met een voorwoord van Ph. H. A. Roentgen. (Uit het Hoogduitsch)... Zeist, J. W. Eversz. 1866. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1866. blz. 12. — Oorspr.: *Johann Jänike der evang.-lutherische Prediger.* Berlin. 1863. in-8°.

LEEKMAN (J.).
*Volkome Berigt der Alkmaarsche Kerkzaak, Voorgevallen in den jaare 1740. Waar in het faamroovend Boekje Genaamt Onderzoek der Verdediging, en eenige andere Geschriften wederlegt, en De Eer van eenige Eerwaardigen en Deftige Mannen werdt verdedigt. Gendt, B. van der Ween. 1741. in-4°.

Zeer uitvoerig verhaal van de twisten te Alkmaar over het bezetten van een pastoorsplaats. Deze titel is ontleend aan *De Librye.* Rotterdam, A. Eel'jes, N°. 5, blz. 35, waar nog 22 vlugschriften en gedichten over deze zaak beschreven zijn. — Het adres zal wel gefingeerd zijn; een *B. van der Ween* komt niet voor bij *Vanderhaeghen, Bibliographie Gantoise.*

LEENDERTZ (W. J.), Doopsgezind Pred. te Ouddorp en te Veenwouden.
Melchior Hofmann... Haarlem, Erven F. Bohn. 1883. in-8°. (B. U. A.)

Met 9 Bijlagen, waarvan de laatste «Chronologische Lijst van Hofmanns Geschriften», en een register. — In: *Verhandelingen rakende den Natuurlijken en Geopenbaarden Godsdienst, uitgegeven door Teylers Godgeleerd Genootschap. Nieuwe Serie, Elfde Deel.* 1e Stuk.

LEERE (Heilsame) eñ nutte onderwysinge van enen Godvruchtigen man sijn kynder jnt einde sijns leuēs, jn schrift tó een Testamēt nå gelåten... *z. adres en z. j.* in-8°. 8 bladen ongenumm. (B. D. A.)

Blad 2. begint: «Een Testament dat ick Joriaen Keetel jnt einde mijns leuens geschreuen hebbe an mijn lieue kynderen». Gedagt.: 16 Juni 1544. Aan 't slot: «*Een nye Liet*». — Herdrukt *Groeningen... 1634* o. d. tit.: «*Heylsame Leere ende nutte onderwijsinge dewelcke Joriaen Keetel.. nae ghelaten heeft.* 1544». in-8°. (B. D. A.)

LEERREDE, uitgesproken den 11den Jan. 1829, op den twee honderd en vijftigsten Verjaardag van de stichting der Deventersche Hervormde Gemeente, den 11den Jan. 1579. Met eenige historische aanteekeningen. Deventer, A. J. van den Sigtenhorst. 1829. in-8°. (M. M. N.)

Met voorbericht v. d. schr. P. C. Molhuijsen.

LEERS (J. F. C.).
Zie: *Naamregister* der Predikanten.

LEEUW (J. C. DE).
Zie: *Hinlópen* (*F. C.*).

LEEUWEN (A. H. CHR. V.), Pred. te Gapinge, Soerakarta en Soerabaija.
Specimen historico-theologicum de Sacris Paschalibus in ecclesia Christiana, seculo primo et secundo... Tielae, A. van Loon. 1860. in-8°. (B. U. L.)

LEEUWEN (D. VAN).
Zie: *Perrens* (*F. T.*)

LEEVEN.
Zie op: *Leven.*

LE FEBURE (A.).
Zie: *Levens* van den H. Franciscus de Sales; *Levens* van eenige Religieusen.

LEGENDE der Martelaren van Gheel SS. Dimphna en Gerebernus opgevolgd van eene reeks wonderbare genezingen door de voorspraek der H. Dimphna bekomen.. Antwerpen, J. E. Buschman. 1860. in-8°. (K. B.B.)

Met uitslaande lithogr. en approbatie. Een andere dr. of andere bewerking: 's Bosch. 1880. (*Mes*, *Kath. pers.* blz. 141.)

LEGENDE (De) of het leven en de dood van den Heiligen Rumoldus, Apostel-Martelaar, Patroon van Mechelen, gevolgd van de onderrichting over het broederschap en van de Litanie van den H. Rumoldus. Mechelen, E. F. van Velsen. 1875. in-8°. (K. B. B.)

Met gelithogr. portret, approbatie en voorrede.

LEGENDE (Korte) ofte Levens der Heyligen Voorstellende iederen Dagh des Jaers ende verdeylt in twee Deelen. Verçiert met Figueren... Men vintse te koop, t' Antwerpen, By J. F. de Roveroy. 1762 en 1763. in-12°. 2 dln. (B. L.)

Met voorbericht en approbatie.

LEGER (J.), Pred. bij de Kerken der Valleien, daarna te Leiden.

Gedenck-schrift Aengaende de Voorvallen der Evangelische-Kercken vande valleyen van Piemont; anders Waldensen. Verdeelt in twee boecken, Van welke 't Eerste on-wederstrevelick bewijst, welcke t' allen tijden hare Kerck-tucht en wel voornamelick hare Leere geweest zy... En 't andere.. verhaelt al de merckelickste Vervolgingen, diese.. geleden hebben.. tot 1664... Uytt'et Frans vertaelt door M. Oe. S. T. S. Alles ver-rijckt met fijne Plaeten. Leyden, J. le Carpentier. 1670. in-fol°. (LII), 371 en (11) blz. (B. D. A.)

Met titelpr., portret van Leger, italiaansche kaart van de valleien (V. Crassus fecit, Anno 1668. J. Somer, sculp.) en gravures tusschen den tekst. Vooraf gaan lat. gedichten van A. v. d. Goes, M. Michaelis, C. L. M. L., D. Stuartus, opdracht v. d. vertaler Oeveringius, lat. gedichten van A. Duircant, A. vande Graaf, A. v. d. Goes, Kerkel. goedkeuring, opdracht v. d. schr., brieven aan Karel Emanuel v. Savoye en a. d. Waldenzen, beide v. d. schr. en voorrede. Aan 't slot de registers. — Oorspr.: *Histoire générale des églises évangéliques des vallées de Piémont ou vaudoises, où l'on voit la perpétuité de leur discipline depuis leur origine dès le onzième siecle jusqu'à présent.* Leyde, 1669. in-fol°.

LEIPOLDT (W.), Predikant te Barmen.

Geschiedenis der christelijke kerk, voor Katechizatien en huisgezinnen. Vrij naar het Hoogduitsch. Met een voorberigt van P. Hofstede de Groot. Groningen, M. Smit. 1841. in-8°. (1e, 3e, 5e, 9e dr. K. B.)

Op latere drukken is o. d. tit. de naam van den vertaler, G. W. Sannes, predikant te Vries, vermeld. De 2e dr. verscheen in 1842, de 3e op nieuw verbeterd en vermeerderd in 1844, de 4e op nieuw verbeterd en vermeerderd in 1847, de 5e verbeterd en vermeerderd in 1852, de 7e in 1861, de 9e op nieuw verbeterd en vermeerderd en nagezien en aangevuld door P. Hofstede de Groot in 1874 bij Noordhoff en Smit, en de 10e aldaar in 1882. — Oorspr.: *Die Geschichte der christlichen Kirche, zunächst für Schulen und Katechis.* Schwelm. 1834. in-8°.

LE LONG (Is.), geb. 1683.

Historische beschryvinge van de Reformatie der stadt Amsterdam... Doormengt met veele weetenswaardige Oudtheeden van dese Landen; en in 't bysonder van d'eerste beginselen van Amsterdam, ook hoedanig dese Stadt allengskens is groot geworden; met aanwysinge van de Stichtingen en Afbeeldingen van alle de Kerken, Kapellen, Kloosters, Gasthuysen en andere soogenaamde Geestelyke Gebouwen, die hier eertydts geweest hebben, en hoedanig deselve eyndelyk met de Reformatie meest zyn vertimmert, of tot een ander en beter gebruyk geschikt. Alles uyt geloofwaardige Historie-Schryvers versaamelt, en met oorspronglyke Stukken, Brieven en Bewysen, daarvan veele nooyt voor desen het licht hebben gesien, gestaaft en opgeheldert... Met meer als 70 Koopere Plaaten verciert. Am-

sterdam, J. van Septeren. 1729. in-fol°. (K. B.)

Na een *Bericht aan den leeser* volgt een gedicht van H. van den Burg; aan het slot een uitvoerig register. De gravures zijn zonder naam van graveur. Het boek schijnt den schrijver moeielijkheden berokkend te hebben (Zie *Sepp. Bibliotheek*, blz. 221).

Godts wonderen met zyne Kerke, vertoont in een gedenkwaardig verhaal, van meest Boheemsche en Moravische Broeders, Die het Pausdom ontweken zynde, nieuwelyks een Euangelische Broeder-gemeente gesticht hebben, in Opper-Lausnitz, te Herrnhuth, In 't Gebiedt.. van.. Graaf L. van Zinzendorff en Pottendorff, enz. enz. enz. Uyt Echte Berichten opgestelt.. Verciert met de Afbeeldinge van Hernnhuth. Tweede druk, veel verbeetert. Amsterdam, A. Wor en de Erve G. Onder de Linden. 1738. in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht aan graaf van Zinzendorf en voorrede van den schr. Daarachter een gedicht van J. Deknatel. De gravure «Hernnhuth» is zonder naam van graveur.

Kort Historisch Verhaal, van den eersten oorsprong der Nederlandschen Gereformeerden Kerken onder 't Kruys; Beneffens alle derselver Leer- en dienst-boeken, soo van de Nederduytsche, als Fransche Gemeentens, en derselver Veranderingen, tot naar de Reformatie. Met oorsprongelyke Stukken voorsien; door... Tot een Byvoegsel van het Kort Historisch Berigt der Publieke Schriften, van... Johannes Ens. Amsterdam, Wed. S. Schouten en Zoon. 1751. in-4°. (K. B.)

Met voorrede, inhoudsopgave en twee bijlagen. — Het bedoelde werk van Ens is: *Kort historisch Berigt van de Publieke schriften, rakende de leer en dienst der Nederduitsche Kerken der vereenigde Nederlanden; zynde de formulieren van Eenigheid en de Liturgie, doorgaans gevoegd achter de Psalmboeken, die in dezelve Kerken gebruikt worden.* Utr. 1733. Herdrukt 1746, 1857, 1861.

Naleesingen en verbeeteringen in eenige van myne Uytgegevene Werken: Kort Historisch Verhaal, van den eersten oorsprong der Nederlandschen Gereformeerden Kerken onder 't Kruys; Als meede tot De Boekzaal der Nederduytsche Bybels, De Historie der Reformatie van Amsterdam, en Den Spiegel Historiaal, van Lodewyk van Velthem, Ten dienste der Liefhebbers Van Kerkelyke en Wereltlyke Historien, Kortelyk meedegedeelt, Door... Amsterdam, G. de Groot. 1760. in-4°. (K. B.)

—— Zie ook: *Historie* der Ev. ballingen; *Verhaal* v. d. verdreven ballingen.

LE MIRE (AUB.), 1573—1640. Kanunnik te Antwerpen.

Cort verhael van het leven vanden H. Willibrordus aertsch-bischop van Wtrecht,... Met een cort verhael van het leuen van syne mede-ghesellen. Antwerpen, Plantijnsche Druckerije. 1613. in-12°. 36 blz. (K. B.)

Met approbatie. Van dit hoogst zeldzame werkje van *Le Mire* of *Miraeus* verscheen een herdruk te Haarlem bij J. Pauwelsz voor G. Jacobsz. Cramer, 1614. kl. in-8°. 46 blz. Daar vindt men nog aan het slot (blz. 44—46); *Cort verhael, van het leven van den Heyligen Pipinus, den eersten Hartoch van Brabant.* Het boekje was niet bekend aan Foppens, Paquot e. a.

—— Zie ook op: *Adriani* (*H*); *Lambrecht* (*M.*).

LEMMENS (AEG.), Pastoor te Moorssel. Zie: *Leven* v. d. H. Gudila.

LENFANT.

Zie: *Spanhemius* (*F.*).

LENNEP (M. FR. VAN), Pred. te Hoenderloo.

Gaspar van der Heyden 1530—1586... [*Acad. proefschrift.*] Amsterdam, C. A. Spin & zoon. 1884. in-8°. (B. U. A.)

Met tal van bijlagen.

LEO VAN S. JAN, 1600—1671. Carmeliet.

Het leven van de saelighe Maria Magdalena de Pazzi, Religieuse van de Orden van onse lieve Vrouwe des berghs Carmeli... In 't korte verhaelt uyt de ses Boecken van.. Vincentius Puccinius... Ghendt, J. vanden Kerckhove. 1628. in-8°. (XVI), 192 en (4) blz. (B. U. G.)

Met voorrede, tafel en approbatie.

LEON (B. LOUIS DE).
Zie: *Teresa van Jesus.*

LEPORINUS (M.).
Zie: *Hasenmüller (E.).*

LERIUS (TH. VAN), Advokaat.
Naemlyst van de Geestelyke Opperbestuerders der kapel en kerk van St. Jacobs te Antwerpen, door... Fundationes Capituli S. Jacobi Antverpiae colligerunt Ph. Rombouts et Th. van Lerius. Antwerpen, J. E. Buschmann. 1863. in-8°. (M. M. N.)

LE ROY (A.), geb. 1838. Pred. te Venloo.
Iets uit de geschiedenis der Protestantsche gemeente van Venloo.. Leiden, J. J. Groen. (1883.) in-8°. (B. U. A.)

LE ROY (J.).
Zie: *Tooneel.*

LE ROY (J. J.), Pred. te Oude Tonge.
Zie: *Merle d'Aubigné.*

LE SAGE TEN BROEK (J. G.).
Zie: *Maistre (J. de); Volgorde.*

LESPINASSE (E.), Waalsch pred. te Amsterdam.
Zie: *Vertoog Wegens.*

LESSURIOS.
Histoire de l'ordre du Saint Sépulchre, son origine, son but et sa destination, avec appendices, relatifs a la fondation de l'ordre et sa réorganisation par S. S. le Pape Pie IX, par... D'après la 2e édition de l'ouvrage allemand sur l'ordre précité par M. J. Hermens. Maestricht, Jos. Russel. 1872. in-4°. (K. B.)

Met portret van den grootmeester der orde en eenige platen. Lessurios is een omzetting van Jos. Russel. — Bewerkt naar: *J. Hermens, der Orden vom heiligen Grabe.* 2te Aufl. Köln u. Neuss. 1870. in-4°.

LESTURGEON (A. L.), geb. 1815. Pred. te Oosterhesselen, Vledder en Zweeloo.
1567—1867. Menso Alting, de eerste Hervormingprediker in Drenthe, na 300 jaren herdacht... Met historische aanteekeningen. Koevorden, A. Boll Az. 1867. in-8°. (B. U. A.)

LETI (GR.).
Het leeven van Sixtus den vyfden, Paus van Rome.. Uyt het Italiaansch vertaald, en met een naauwkeurig Register voorzien. Door Wm. Séwel. Amsterdam, Janssoons van Waesberge, en Wed. van S. Swart. 1695. in-8°. 2 dln. (XXII), 704 en (52); (II), 698 en (58) blz. (K. B.)

Met 12 gegrav. platen, allen (behalve de eerste) met italiaansche onderschriften maar zonder naam van graveur. Bij dezelfden 2e dr., 1697, in-8°. 2 dln. en 4e dr. 1722. De laatste «vermeerderd met eenige aenmerkelyke Stukken». De platen zijn geheel verschillend, missen elk onderschrift evenals den naam van den graveur. Tusschen den tekst zijn talrijke gravures bijgevoegd. Zoowel de eerste als de latere drukken zijn van een opdracht der uitgevers voorzien. Nog latere dr. Amst. 1739 (in-8°. 2 dln.). Over de weinige betrouwbaarheid zie men *Paquot, II (in-8°.) 379 v.v.* — Oorspr.: *Vita di Sisto V, pontifice Romano.* Losanna, 1669. in-12°. 2 dln.

LETTRE Apologetique Circulaire de l'Eglise Walone de Middelbourg; A tous Messieurs Les Conducteurs Des Eglises Walones des Provinces Unies. Pour les informer au vrai de ses Afaires, et en porter selon Dieu leurs bons Avis au Synode de Flessingues. Imprimé à Middelbourg par ordre du Consistoire de l'Eglise Walone; chés H. Smidt. 1668. in-4°. 22 blz. (B. U. G.)

Onderteekend door de Labadie en 9 ouderlingen en diakenen. — Vert.: *Brief Geschreven en gesonden van de Walsche Kerck tot Middelburgh By forme van Apologie, aen yeder van de Walsche Kercken der Geünieerde Provintien; Dienende omme deselve na waerheydt te informeren vande saken de voornoemde Kercke aengaende... Uyt de Fransçe Tale... overgeset. Middelburgh, door ordre van de Consistorie van de Walsche Kercke, by H. Smidt.* 1668. in-4°. 32 blz. (B. U. G.) De vert. wordt voorafgegaan door een bericht van het consistorie der Waalsche Kerk te Middelburg.

LETTRE Escrite de France, Touchant les violentes persecutions qu'on y fait a ceux de la Religion Reformée. Een brief Geschreven uit Vrankryk, Wegens de wreede vervolgingen der Gereformeerde. [*5 Sept. 1685. fr. en holl.*] *Z. adres.* in-4°. 12 blz. (K. B.)

LEULIETTE (J. J.), 1767—1808. Hoogleeraar aan de Centrale School te Versailles.

Verhandeling over den invloed der kerkelyke Hervorming in de zestiende eeuw.. Amsterdam, J. van der Hey. 1806. in-8°. (B. L. L.)

Vertaald door *H. Ewijk.* — Oorspr.: *Discours sur cette question proposée par l'Institut national: Quelle a été l'influence de la réformation de Luther sur les lumières et la situation politique des différents états de l'Europe.* Paris. 1804.

LEVEN (Het) ende Mirakelen van de H. **Adilia**, In haer leven Abdisse van het Adel-stift van Aedorp oft Orp le Grand in Walsch-Brabant Patroonersse der selve Plaetse alwaer sy aengeroepen wordt voor de quaele der quaede Oogen. Loven, J. Jacobs. *z. j.* in-12°. (B. B. B.)

LEVEN, deughden ende mirakelen van den H. Petrus de **Alcantara**, Minder-broeder. Antwerpen, M. Cnobbaert. *z. j.* in-8°. (B. U. G.)

18 gravures met holl. en lat. onderschriften. Z. n. v. graveur.

*LEVEN (Het) van de heylige **Alena**, maegd en martelares, beschermheylige van Vorst by Brussel. Brussel, nationale Maetschappij.. (formaat?)

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 55.

*LEVEN (Het) van den H. **Amandus**, Bisschop van Maestricht en Apostolycken Ghesant naer den VVesten. Ghendt, P. de Goesin. 1720. in-8°.

Vanderhaeghen, III. n°. 2602.

*LEVEN (Het) van den engelschen leeraer der H. Thomas van **Aquinen**, uit de orde der Predikheeren. Leuven, Fonteyn. 1857. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 58.

*LEVEN van den eerw. pater **Archangelus** van Schotland. Gent, Vereecken. in-12°. *en* Rousselaere, van Hee. *z. j.* in-18°. 2 dln.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 56.

*LEVEN van den H. **Arnulphus**. Brugge, van Hee-Wante. *z. j.* in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 56.

LEUEN (HIer begint dat wonderlijcke |) der gesellen des heyli- | ghen vaders sinte Franciscus [van **Assisi**] Nv | eerstwerf geprēt. seer scoon ō lesen. 's Hertogenbosch, L. Hayen. 1514. in-8°. 108 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Blad 1. recto een houtsnede (de H. Franciscus de stigmata ontvangende), blad 1. verso het drukkersmerk. Blad 107 verso: « Hier eyndet dat leuen vandē gesel- | lē des heyligen vaders sinte frācisc' | Eñ is geprent Tshertogēbosch teghē | die schole ouer bi mi Laurens hayen | in die kercstraet. Int iaer ons heerē | M.CCCCC. eñ xiiij. » | Daaronder het drukkersmerk. Het blad heeft recto en verso dezelfde houtsnêe, als die op den titel.

LEVEN (Het) van den H. Franciscus van **Assisie**, insteller van de orde der Minderbroeders. Rotterdam, P. T. Braam; 's Gravenhage, Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1850. in-12°. (B. K. A.)

Met portret.

*LEVEN van den H. Franciscus van **Assisie**, uit het fransch. Gent, Van Ryckegem-Lepere. 1855. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

*LEVEN van den Heiligen Franciscus van **Assisie**.. naer het fransch door den Eerw. P. E. S. V. D. H. Gent, C. J. Vanryckegem. 1856. in-16°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10377.

*LEVEN van den H. Franciscus van **Assisie**, opgesteld door zijne medegezellen, gevolgd van de leer en gulden woorden van broeder Egidius. Vertaeld door G. C. Ubaghs. Leuven, G. Peters. 1864. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 56.

*LEVEN van den H. Franciscus van **Assisien**. Rousselaere, van Hee. *z. j.* in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

LEVEN (Dit is Het) S. **Augustini**, Bisschop van Iponien, ende voor-

naemste Leeraer der Kercke.. Hier is Noch by ghevoecht, het Leven van zijn Vader Patricius, ende zijn Moeder Monica, t'welck van Augustino self int cort beschreven is.. Leyden; J. Theunisz. 1601. in-8°. (IV) en 124 blz. (B. U. Leuv.)

Met voorwoord v. d. uitgever.

*LEVEN van den Heiligen **Augustinus**, bisschop van Hippone, leeraer der kerk. Door E S. V. D. R. Pr. Gent, C. J. Vanryckegem. 1852. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10358.

*LEVEN van den H. **Augustinus**, leeraer der kerk. Gent, Vanryckegem-Lepere. in-18°. *en* Rousselaere, van Hee. *z. j.*

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 56.

*LEVEN van de H. **Barbara**, patroonesse tot eene zalige dood. Gent, Vandermeersch *en* Brugge, van de Casteele. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 56.

*LEVEN (Het) en mirakelen van de H. Maegd en martelares **Barbara**, byzondere patrooners voor de biegte, tegen besmettelyke ziekten en onvoorziene dood. Gent, Rousseau—Warrie. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 56.

LEVEN en Mirakelen van de Heilige **Barbara**, byzondere Patrooners tegen de onvoorziene dood. Gent, J. en H. Vander Schelden. (1858.) in-8°. (K. B. B.)

Met approbatie. — 2e dr. 1861. — 3e dr. met houtsnede; Gent, H. van der Schelden. 1886. in-8°. (K. B. B.)

*LEVEN (Het wonderbaer), de dood en de mirakelen der moedige maegden en glorierijke martelaressen, de heilige **Barbara**.. en de heilige Apollonia.. Gent, wed. Van der Schelden. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 55.

*LEVEN en mirakelen der maegd en martelares de H. **Barbara**, benevens meditatien.. enz. Met Kerkelijke goedkeuring. Breda, H. J. v. Wees. 1866. in-32°.

Brinkman's Catal., blz. 718.

LEVEN (Het) ende miraekelen Van de Heylige.. Martelaeren **Basinus** ende Gerulphus ende de H. Maget Aldegundis.. Patroonen van de... Prochie van Dronghen... door Fr. Mart. St... Gend, J. Snoeck—Du Caju. 1813. in-12°. (B. B. B.)

Vroegere dr.: Ghendt, B. Manilius. 1658. in-8°., waar, in de approbatie, de naam is aangevuld tot: Martinus Steyt. — Ghendt, P. de Goesin. 1762. in-12°. (*Vanderhaeghen*, II. n°. 1200, III. n°. 4162). Vergel. *Leven v. d. H. Gerulphus.*

LEVEN (Het) Van de.. H. **Begga**, hertoginne van Brabant, Stighteresse der Beggynen. Met Een Cort Begryp van de Levens der.. Beggyntjes.. by een vergadert door eenen onbekenden Dienaer Godts. Antwerpen, Wed. van P. Jacobs. 1712. in-8°. (B. U. G.)

Met opdracht; een holl. gedicht: *Tot den leser;* protestatie, onderteekend: J. C. I. en voorrede. Aan het einde een *Tafel der Beggyntjes.* Tegenover den titel het portret der H. Begga, gegrav. door Th. van Merlen.

*LEVEN van den achtbaren Joannes **Berchmans**. Antwerpen, van Dieren. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr, I. 57.

LEUEN (D) van sinte | **bernaert** met | vier schoone Omelien die hi ghemaeckt heeft | op dat euāgeliū Missus est angelus gabriel. Eñ noch meer | ander schoon sermonen die hij ghemaect heeft. Ende noch oeck sommighe | schoon ghebeden die hi maecte tot onser lieuer vrouwen die hi trouwelijck | diende als een deuoet ende vierich capellaen. (*Onder den titel een groote houtsneê en daaronder:*) Eñ men salse vindē Thātwerpē in onser lieuer vrouwē pant bi die camer poorte. in-fol°. (X) en 170 bladen, in twee kolommen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Blad 1 verso: «Hier beghint die prologhe vandē

se | uen boecken des leuens vā sinte Ber | naert eerste abt vā Clarendale | ». Op blad 134 recto, waar de levensbeschrijving eindigt, wordt Bernard genoemd « eerste abt vā clereual ». Behalve de vier op den titel vermelde homilien, bevat dit boek nog vier sermoenen n.l.: « Opten heylighen Kerstdach » (fol. 150 verso); « Vandē heylighen paeschach (*sic*) » (fol. 152 verso); « Van dē heylighen pinxterdach » (fol. 159 verso); Van allen lieuen heylighen » (fol. 161 verso). Vervolgens twee gebeden tot Maria; daarna de canonisatie-bul en een brief van paus Alexander aan Koning Lodewijk van Frankrijk. Ten slotte « Een schoon liedeken eñ een lof van | den heylighen vader sinte Bernaert | het welc begint op die tien letterē des | naems Bernhardus na oerdinancie | Eñ men macht singhen op die wijse | God groete v suyuer bloeme maria | maghet fijn. Oft op die wijse Met | vruechden willen wij singhen eñ loe | uen die triniteyt etc ». Aan het einde: « Gheprēt in die vermaerde coopstadt | van Antwerpē | bi mi Claes de graue | wonēde in onser lieuer vrouwē pant | bi di camer poorte. Int iaer ons hee- | ren. M. CCCCC. eñ xv. op den. xxi. | dach van Februarius | ». Daaronder het spaansche wapen. Op het laatste blad recto een groote houtsneê.

*LEVEN van de H. **Bertillia** maegd, getrokken uijt de registers van de abdije van Marolė; wordende geviert tot Brusthem in de Cappelle van 29 Augusti. St. Truyden, J. B. Smits. 1818. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, VI. 394.

*LEVEN van de heilige Catharina van **Bolonje**. Met platen. Doornik, H. Casterman. in-18°.

Id. in-12°. — *Vlaemsche Bibliogr.*, II 45.

*LEVEN van den H. **Bonifacius**, aertsbisschop van Mentz en martelaer; en van den Heiligen Hubertus, Eerste Bisschop van Luik, door den eerw. P. E. S. V. D. H. Gent, C. J. Vanryckegem. 1857. in-16°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10380.

*LEVEN van den H. Franciscus de **Borgia**, derden Generael van de Soc. Jesu... Antwerpen. 1671. in-12°.

Door A. Poirters. — Zie: *v. Doorninck*, II. n°. 2193.

*LEVEN van den heiligen Carolus **Borromeus**, kardinael.. vrij gevolgd naer het fransch door E. S. V. D. H. Gent, C. J. Vanryckegem. 1851. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10350.

*LEVEN van den H. Carolus **Borromeus**, aertsbisschop van Milanen. Gent, Van Ryckegem—Lepere. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 56. — *Id.* Roeselaere, Van Hee. in-18°. (*Vlaemsche Bibliogr.*, II. 44.)

*LEVEN van zyne hoogheyd Mauritius-Joannes-Magd. De **Broglie** . . bisschop van Gent, bevattende eene beknopte geschiedenis der religie in Vlaenderen van 1807 tot 1821. Gend, J. J. L. Rousseau. 1844. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10056.

*LEVEN van Z. Hoogweerdigheid Mauritius de **Broglie**, bisschop van Gent. 1863.

Vlaemsche Bibliogr., III. 57.

LEVEN (Wonderbaer) van den zaligen Pater Laurentius à **Brundusio**, Generael van 't orden der.. Capucinen. Getrokken uyt het Proces zyner Zalig-verklaeringe. Antwerpen, J. E. Parys zoone. (1783.) Met goedkeuringen. in-8°. (B. B. B.)

Met door H. van Dueren gegrav. portret.

LEVEN van den zaligen Laurentius a **Brundusio** Generael der... Paters Capucienen, getrokken uit het proces syner Zaligverklaering. Met approbatie. [*Z. adres, niet vóór 1783. gedrukt.*] in-8°. 16 blz. (B. U. Leuv.)

LEVEN (Het), de gevoelens en de bedrijven van **Calvijn**. Een leesboek voor 't algemeen. Uit het Hoogduitsch vertaald door G. H. Reiche.. Met een voorrede van H. Muntinghe. Utrecht, W. v. IJzerworst. 1796. in-8°. (K. B.)

De voorrede van den schr. is onderteekend: *J. F. W. T.*

LEVEN (Het) van Jan **Calvyn**. Amsterdam, Weytingh en van der Haart. 1842. in-8°. (B. L.)

Met voorrede v. d. schr. en twee bijlagen, waarvan de eerste het testament van Calvijn.

*LEVEN van de H. **Catharina**. Gent, Vanderschelden. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 56.

*LEVEN van den Kardinael de **Cheverus**, aertsbisschop van Bordeaux. Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 56.

LEEVEN van.. Joannes Benedictus De **Clerck** Pastor van Willebroeck.. Overleeden Den 4 July 1804. Tweeden Druk merkelyk vermeerdert. Antwerpen, C. Parys. *z.j.* in-8°. (B. K. A.)

Met voorrede.

*LEVEN van de heilige **Clotildis**, Koningin van Frankryk, en van de heilige Genoveva, patroones van Parys. Met eene plaat. Doornik, J. Casterman. 1853. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 45.

*LEVEN van de H. **Coleta**, met eene novene.. Gend, J. J. L. Rousseau. 1846. in-24°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10070.

*LEVEN van de H. Margarita van **Cortona**. Gent. 1852. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 58.

LEVEN (Het) van Thomas **Cranmer**, den Kerkhervormer in Engeland. Vertaald uit het Engelsch door Adr. van Deinse.. Amsterdam, J F. Schleyer. 1843. in-8°. (K. B.)

Gegrav. tit. met portret v. Cranmer. Vertaald uit een in 1832 door 't Engelsch Tractaatgenootschap uitgegeven werk: Levens der Britsche Kerkhervormers van Wickleff af tot Fox.

LEVEN (Doorluchtich ende Stichtich) van Jouffr. Catharina **Daneels**, t'Haren over-lijden Religieuse in 't Clooster van den Annuntiaten Tot Loven... Antwerpen, C. Woons. 1647. in-8°. (XVI), 389 en (11) blz. (B. U. G.)

Met opdracht, voorrede, approbatie en tafel. Met portret van Catharina Daneels, geteekend door Moermans, gegrav. door Lommelin. Door Fr. de Smidt.

*LEVEN (Het godvruchtig) en zalig afsterven van Dirk Adrianus **Detmar**, in leven laatstelijk Predikant te Ede. Grootendeels uit zijne eigene aanteekeningen bijeenverzameld. 2e dr. Amsterdam, H. Höveker. 1851. in-8°.

Brinkman, Naamlijst, 1851. blz. 57.

LEVEN (Het) en karakter van den beroemden engelschen godgeleerde Dr. P. **Doddridge**,.. uit het Hoogduitsch overgezet door.. J. W. Statius Muller... Met een voorberigt, bevattende: Herinneringen aan den voornoemden leeraar, J. W. Statius Muller, van zijnen vriend en leerling J. Nieuwenhuis... Nijmegen, J. F. Thieme. 1837. in-8°.

Het duitsche oorspr.: *Leben Des D. Philipp Doddridge.. Frei nach dem Englischen bearbeitet von M. K. C. G. Schmidt.* Greiz. 1830. in-8°.

*LEVEN van den H. **Dominicus**... Naer de uytgaeve van M. M. Weis, Rass en D. Ram. Met eenige aanteekeningen. Gend, J. J. L. Rousseau. (1840.) in-12°.

Met approbatie van 8 Aug. 1840. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10026, waar onder n°. 10208 een *Leven van den H. Dominicus* bij den zelfden z. j. wordt vermeld.

LEVEN (Het) van den H. **Donatus** Martelaer; Patroon tegen alle schaedelyk Onweder, Storm-winden, Regens, Droogte, Hagel, Donder en Blixem. Getrokken uyt een Fransch Boeksken.. gedrukt tot Luyk, in... 1758. Brussel, J. B. Jorez. 1784. Met Approbatie. in-8°. (B. B. B.)

Met voorrede. Vroegere drukken: Brussel, 1764. in-12°. (B. B B.); Brussel, 1772. in-8°. (B. B. B.) — Oorspr.: *La Vie de St. Donat, Martyr.. Par Mr. l'Abbé*** Docteur de Sorbonne...* Liege, S. Bourguignon. z. j. in-8°. Met approbatie van 10 April 1758.

*LEVEN (Het veelbewogen) en de rijk gezegende arbeid van.. P. van **Dijke**.. Gereformeerd leeraar te St. Philipsland, medegedeeld door eenige vrienden. Benevens eenige brieven en het portret van Z. E. W. met een inleidend woord van D. Wijting. Biezelinge, J. Fraanje. 1885. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1885. blz. 10.

*LEEVEN (Het) van.. Jonathan **Edwards**; in deszelfs leeven, Predikant van het Collegie van New-Jersey; met uittreksels uit zyne bijzondere Schriften en Dagboek.. Naar den tweeden

druk uit het Engelsch vertaald, door E. Nooteboom. Utrecht, W. van IJzerworst. 1791. in-8°.

S. de Visser, Naamlijst, I, 139.

*LEVEN van den Heiligen **Eligius**, bisschop van Noyon, gevolgd door het leven van den Heiligen Nicolaus van Tolentyn... door den Eerw. P. E. S. V. D. H. Gent, C. J. Vanryckegem. 1858. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10389.

*LEVEN van de heilige **Elisabeth** van Hongariën (weduwe), Patroones tegen de overstroomingen, tegen het zilt en andere kwade ziekten... St. Nicolaas, J. Edom. 1856. in-32°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 56.

*LEVEN van de H. **Elisabeth** bijeen vergadert door eenen Pater der Minnebroeders van Brussel. Antwerpen, 1651. (*formaat?*)

Servais Dirks. blz. 196. — Door P. Weerts.

*LEVEN van de H. **Elisabeth**, hertogin van Thuringen. Gent, Rousseau-Warrie. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

*LEVEN van de heilige **Ermelindis**, patrooners van Meldert. Tienen, Merckx. 1840. in-12°.

Door K. Saelmaekers, priester. *Vlaemsche Bibliogr.,* II. 48.

LEEVEN (Het) van den Heiligen Martelaar **Evermarus**, Wiens Lighaam rust tot Rutten by de Stad Tongeren.. alwaer zyne Reliquien bewaart worden in de nieuwe Capelle, gebouwd in... 1784... *Zonder adres en z. j.* in-12°. (B. B. B.)

Met approbatie van 1627.

LEVEN (Het vvonderlyck ende Miracvlevs) vanden... H. **Flacrvs** In 't Vlaems gheseyt den H. Friael Den welcken van over langhen tijt ende veel jaeren is besocht gheweest inde.. Abdye ende Clooster van Groenenbriele tot Ghendt.. Getrocken uyt de Legende der Heyligen van H. Rosweydus, Z. Lippeloo, ende een Frans Boeck geapprobeert van F. Laevinus Meytius... Ghendt, M. Graet. 1661. in-8°. 80 blz. (B. B. B.)

Met opdracht v. d. schr. J. Hulenbroucq en approbatie.

*LEVEN van den gelukzaligen Petrus **Fourier**, en van Nicolaus de Flue. Met eene plaat. Doornik, J. Casterman. 1852. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 47. — Id. *Vertaald door P. D, Cracco.* Doornik, Casterman. 1856. *Vlaemsche Bibliogr.,* III. 57.

*LEVEN van den zaligen **Franciscus** van Hieronymo. St. Nicolaes, A. L. Rukaert-VanBeesen. 1831. (*formaat?*)

Id. Brugge 1853. in-12°. — *Vlaemsche Bibliogr.,* II. 45.

LEVEN van den H. **Franciscus** de Hieronymo, Priester-missionaris der societeyt van Jesus, gevolgd van eene noveen ter zijner eer. Brussel, We. J. J. Vanderborght. (1840.) in-12°. (B. B. B.)

Met portret en approbatie. Andere dr. (of andere biographie): Gent, Vereecken, in-12°.; Rousselaere, van Hee. in-18°. *Vlaemsche Bibliogr.,* I. 57.

LEVEN (Het zeldsaem) vanden Heyligen **Franciscus** de Paula. Stichter vande orden der Minimen... In de Nederlandtsche Tale uytghegheven Door eenen Priester van de selve Orden... Antwerpen, A. Graet. 1686. in-8°. (XVIII), 232 en (8) blz. (B. B. B.)

Met bede aan de H. Maagd v. d. schr. P. F. G. E. B. B. M. O., voorrede, door J. Vanden Sande gegrav. portret, gedicht en approbatien.

LEVEN (Het) vande H. Maghet **Geertruyt** Abdisse tot Eisleben.. Ouerghestelt uyt den Latijne in nederlandtsche tale, door C. D. W. Hantwerpen. H. Verdussen. Met gratie ende Priuilegie. *z. j.* (1607.) in-8°. (XXIV), 672, 310 en (16) blz. (B. K. A.)

A. d. keerzijde v. d. tit. een kopergravure. Met opdracht v. d. vert. C. de Witte, voorwoord, getuigenissen aangaande de heilige en voorrede. Aan 't slot register, lijst der drukfouten, approbatie en privilegie. De herdruk *Den ghesant der ghedachtenisse* zie op: *Ghesant.*

LEVEN (Het) van de Heylige **Ge-**

noveva Palts-gravinne van Trier gemeynelyk genaemt de Nederlandsche Susanna *enz.* [*z. afz. titel en z. adres*]. in-8°. (B. B. B.)

Ook de approbatie draagt geen dagteekening. Uit de 18e eeuw, ontleend aan de Cerisiers; zie aldaar.

*LEVEN (Het) Ende Mirakelen Vanden Heylighē.. Martelaer **Gerulphus**. Patroon vande Vermaerde Prochie van Dronghen. Die besonderlijck.. teghen de Kortsen.. aenroepen wort. Beschreuen door Mart. St. Ghendt, B. Manilius. 1658. in-8°. 45 en (3) blz.

Vanderhaeghen, II. n°. 1199. Door Mart. Steyt. Vergel. *Leven v. d. H. Basinus.*

LEVEN (Het) van de Heylighe **Godelieve** maget en martelaeresse, Met eene Beschryvinge van haere Miraekelen, en de plaetzen alwaer haere.. Reliquien geëert worden, getrokken uyt verscheyde Schryvers.. in het licht gegeven ter oorzake van den Seven-hondert-jaerigen Jubilé naer haere dood. Brugge, C. de Moor. (1770.) in-8°. (K. B. B.)

Met gravures van F. H. F., voorrede en approbatie. Het zelfde als de vertaling van Drogo? Zie aldaar.

LEVEN (Wonderlyk) van de heylige **Godelieve**, maegd en martelaeresse, Wiens heylige Reliquien berusten in de Parochiale Kerke tot Ghistel, Benevens vele schoone Mirakelen die zy in haer Leven en naer haere dood gedaen heeft.. Van menige druk-feylen verbetert.. Ghend, J. Begyn. *z. j.* in-4°. 64 blz (B. L. L.)

Met houtsneden o. d. tit. en in den tekst. — Er bestaan 2 edities bij denzelfden z. j. (*Vanderhaeghen*, IV. 124.)

LEVEN van de Heylige **Godelieve**, Maegd en Martelares. Nieuwe verbeterde uytgaef. Door L. J. V. R. Gend, C. J. Vanryckegem. 1844. in-12°. (B. B. B.)

Met voorrede, holl. gedichten, houtsneê en approbatie. — Door L. J. Van Ryckegem, abt. Naar het verhaal van *Drogo*; zie aldaar.

*LEVEN (Het) van de H. **Godelieve** maget ende martelaresse: Naer den sin van de oude Vlaemsche Legende. Ghendt, Fr. Bernaert. *z. j.* in-4°.

Vanderhaeghen. III. n°. 3999.

*LEVEN van de H. **Godelieve**, maegd en martelares. Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

*LEVEN van den H. Aloysius **Gonzaga**, belyder der Societeyt Jesu. Gend, Ch. De Goesin-Disbecq. 1822. in-12°.

Vanderhaeghen, IV. n°. 7586.

*LEVEN en daden van den H. Aloysius van **Gonzaga**.. vertaeld door L. J. V. R., priester. Derde uitgaef. Gend, C. J. Vanryckegem. 1845. in-18°.

Vertaald door *L. J. Vanryckegem. Vanderhaeghen*, V. n°. 10307.

*LEVEN van den H. Aloysius van **Gonzaga**. Naar het Fransch. 's Bosch, G. Mosmans. 1878. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1878. blz. 45. Een 4e dr. (van deze vertaling?) aldaar 1885. (*Mes, Kath. pers.* blz. 143.)

LEVEN van den Godzaligen Vader Lodewijk van **Granada**, uit de orde van den Heiligen Dominicus.... Maastricht, G. A. Gulikers. (1831.) (Kerkelyk goedgekeurd.) in-8°. (B. B. B.)

*LEVEN van den eerbiedw. heer K. J. **Grimminck**, pastor van Caester. Brugge, van de Casteele. in-12.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

LEVEN (Het), Deughden ende Mirakelen van de H. Maeght **Gvdila**, Patroonersse der Baronnye Moorssel. Ende oock van... Brussel. Wt verscheydē Autheurs by-een vergadert, door A. V. H. In 't licht ghebraght door.. Aeg. Lemmens, Pastoor [*van*].. Moorssel. Brussel, G. Scheybels. 1663. in 12°. (XVI), 190 en (22) blz. (B. U. Leuv.)

Met gravure van A. Voet, opdracht, holl.-gedichten van P. de Vleschoudere en approbatie. Op de laatste blz. nog een gravure.

LEVEN (t') Deuchden ende Miraculen Van.. S. **Gvmmarvs**, Ingheboren Patroon Van Lier, By een vergadert uyt diversche Autheuren ende schriften, door J. K. Canonick van het Capittel aldaer.. Antwerpen, G. van Wolsschaten, 1644. met gratie ende privilegie. in-8°. (XXXII), 288 en (8) blz. (K. B. B.)

Met gravure, opdracht door den schr., Judocus Kegelius, onderteekend, voorrede, opgave van bronnen, tafel, holl. gedichten van C. Raes,, G. V. Wolsschaten, J. Berchmans en H. de Pooter. Aan 't slot approbatie en privilegie.

LEVEN, deugden ende mirakelen van den.. Heyligen **Gummarus**.. bezonderlyk geëerd.. tegen gesletendheyd. Uyt diversche Autheuren ende Schriften.. Antwerpen, H. Bincken. (1774.) in-12°. (B. B. B.)

Met voorrede en approbatie. Herdruk van een uitgave van 1744, blijkens de eerste approbatie.

LEVEN ende deughden van.. Agnes van **Hellsbach** gheestelycke dochter.. Door eenen Priester der selve Societeyt. Antwerpen, M. Knobbaert. 1691. in-4°. 336 en (8) blz. (B. U. L.)

Met gegrav. portret, voorrede, register en approbatie. Toegeschreven aan pater Fr. Neerincq S. J. Zie *Sommervogel.*, blz. 514.

LEVEN (Wonderlyk) van de H. Maghet **Hiltrudis** Patronersse en fondatersse der vermaerde abdye van Liessies, in 't fransch-Henegauw, Van 't Order van S. Benedictus, in het Diocees van Cameryk. Alwaer haere H. Reliquien rusten.. Loven, Drukkerye der Academie. 1770. in-8°. (K. B. B.)

Met gegrav. portret, voorrede en approbatie.

LEVEN (Het) van Johannes **Huss**. Uit het Hoogduitsch vertaald door G. H. Reiche,.. Met een, over dit Werk, in het Voorbericht geplaatst oordeel van H. Muntinghe.. Rotterdam, N. Cornel. 1799. in-8°. (K. B.)

Met gegrav. portret v. Huss op den tit. Door den schr. der levens van Calvijn, Luther enz. evenzoo door Reiche vertaald. Oorspr. (?): *J. Hussens Leben.* Leipzig. 1798. in-8°.

*LEVEN en marteldood van Johannes **Huss**. Amsterdam, H. Höveker. 1857. in-8°.

2e Dr. 1869. Zie *Brinkman's Catal.*, blz. 718.

*LEVEN en mirakelen van den zaligen **Idesbaldus**. St. Nikolaes, Rukaert. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

*LEVEN van den H. Vader **Joannes a Cruce**, eersten ongeschoenden Carmeliet. Gent, J. B. Rousseau. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

*LEVEN van den heiligen **Joannes a Cruce**. Met platen. Doornik, Casterman. 1853. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 46.

*LEVEN van den H. **Joannes de Deo** en van broeder Edmundus. Gent, de Busscher. 1850.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57. — *Id.* Gent, Van der Meersch. in-18°. (*Vlaemsche Bibliogr.*, II. 46.)

*LEVEN van den heiligen **Joannes de Deo** en van den heiligen Franciscus a Paulo. Met platen. Doornik, Casterman. 1853. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 46.

LEVEN ('t) van **Johanna**, Paus van Rome, Onder den Naam van Johannes den Achtsten. Waar in haar zonderling gedragh uit de Oudt-heit wordt opgeheldert, de waarheit deezer Historie krachtigh beweert, en door de vermaardste Schryvers bevestigt. Met kopere Platen. Amsterdam, Smits. 1722. in-8°. (B. U. A.)

Het «voorbericht» is onderteekend: A. M. en leert ons dat wij hier te doen hebben met een omwerking van den door *Des Vignoles* bewerkten tweeden druk der fransche vertaling van Spanheim's *Papa foemina.* (Zie op *Spanhemius*). De gravures zonder naam van graveur. Met bladwijzer.

LEVEN (Het) Van Dirk Rafelsz **Kamphuizen**, Nooit voor dezen gedrukt. Hiervoor is gevoegt het Vaars van P. Rabus, Op Kamphuizens Geestelijke Dichtkunde. Amsterdam, J. Rieuwertsz. 1699. in-4°. 40 blz. (B. D. A.)

Vroegere dr.: Rotterdam, B. Bos. 1683. in-4°. (XII) en 28 blz. (K. B.) Nog een andere dr. van 1699: Amst. bij de wed. P. Arentsz; nog latere dr.: Amst., M. Schagen, 1723. De beide laatste bij *Rogge*, *Bibl. der Remonstr. Geschr. blz. 284*. Waarschijnlijk door P. Rabus.

LEVEN (Het) van Thomas a **Kempis**. Door G. T. St. Uit het Hoogduits vertaalt. Haarlem, J. Nieuwenhuyzen. 1744. in-8°. (B. U. A.)

Uit het voorwoord van den vertaler blijkt dat G. Tersteegen de schrijver is.

*LEVEN van den Gelukzaligen Stanislaus **Kostka** . Gend, J. B. Poelman. (1826.) in-8°.

Vanderhaeghen, V. n°. 9189.

*LEVEN van den H. Stanislas **Kostka**. Gent, Vanryckegem. *Z. j.* in-8°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10417.

*LEVEN van den H. Stanislaus **Kostka**, Novice van het Gezelschap van Jezus. 's Bosch, G. Mosmans Sen. 1878. in-8°.

Brinkman's Catal, blz. 719.

LEUEN (Dat), ende die | Passie, ende Verheffinghe vander heyliger maget | sinte **Kunera** die in die stadt vā Renen rustēde is | Mer (*sic*) haer tekenē ende mirakelen die ghe- | schiet sijn eñ noh (*sic*) dagelicx geschiē die | god gedaē heeft doer die heylighe | Maghet Sinte Kunera. (*Dan volgt een groote houtsneê en daaronder:*) Dit boecxken vercooptmen in die stadt van Renen. *Z. n. v. dr. en z. j.* in-4°. 24 bladen ongepagineerd. (K. B.)

Met tal van houtsneden. Het boekje kan niet vóór 1515 gedrukt zijn, want een mirakel uit dat jaar wordt vermeldt blad 23 recto.

*LEVEN van Bened. Jos. **Labre**... gestorven 16 April 1783. Gend, J. J. L. Rousseau. 1860. in-12°.

Vert. door *De Winter*. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10159.

*LEVEN van den gelukzaligen Benedictus Josephus **Labre**, zalig verklaerd.. den 20 Mei 1860. Poperinge, Duclos. 1870. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 55.

*LEVEN (Het) van den zaligen Pelgrim Benedictus Joseph **Labre**.. Uit het Italiaansch. Zwolle, Thomas-a-Kempis-Vereeniging. 1881. in-8°.(?)

Mes, Kath. pers, blz. 144.

LEVEN van den H. Jacobus **Lacops** geboortig van Audenaarde, Kanonik der orde van Premonstreit en een der negentien Martelaren van Gorcum. Brussel, Fr. Vromant. 1868. in-12°. (B. B. B.)

Door V. de Buck. Met gravure en approbatie.

*LEVEN van Alphonse François **Lacroix**, (vertaald) uit het Evangelisches Missions-Magazin van Bazel. Met een voorrede van P. H. Hugenholtz. Rotterdam, M. Wijt en zonen. 1863. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1863. blz. 86.

*LEVEN van Mgr. de **La Motte**.. Met platen. Doornik, H. Casterman. in-18°. *en* in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 47.

*LEVEN (Het) en de deugden van den H. **Laurentius**, martelaer, byzonderen patroon tegen kwaden brand, nagelatene en andere lichamelyke kwalen. Door P. V. S. Gent, Wed. J. Poelman-De Pape. 1849. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 48.

LEVEN van Jufvrouw **La Gras** (Ludovica de Marillac) stichtster der zusters van Liefde, voorafgegaan door de brieven van Monseigneur Mermillod.. en van Mijnheer Fiat.. Uit het fransch in 't nederduitsch gesteld door H. Rembry.. Gent, H. Vander Schelden. 1884. in-8°. (K. B. B.)

LEVEN van den H. **Leodegarius** Bisschop van Autun en Martelaer in de zevende eeuw. Brussel, H. Goemaere. 1859. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie.

LEVEN van **Liedwy**, die maghet

van Sciedam. Delft, zonder naam van drukker (Jacob Jacobszoon van der Meer of Chr. Snellaert) 1487. in-4°. 48 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Blad 1. recto: «Tleuen van liedwy die maghet vā sciedā». Daaronder een houtsneê, een afbeelding in randwerk gevende van Lidwina, de patrones van Schiedam. Aan het einde: «Hier eyndet van sommighe punten van | den leuen van liedewij: mer wetet dattet hier | norgentnae (*sic*) al gescreuen en is dat van haer | waere te scriuen | Voleyndt te deelff (*sic*) in hollant Inden iare | Ons heere. M: CCCC. ende LXXXVIJ. den der | den dach van maerte».

De schrijver van dit werkjen is waarschijnlijk Johannes Gerlacus, die een bloedverwant van Lidwina was en geruimen tijd met haar samenwoonde. In de *Acta Sanctorum April II 268b* wordt een Delftsche druk van 1447 vermeld; dit is een vergissing. Zie: *Moll*, *Joh. Brugman*. II. 131 en 132. Vergel. op *Brugman* (Joh.) Andere drukken zijn:

b. Delft. Zonder naam van drukker (Chr. Snellaert), 1490 in-4°. 48 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B.)

Blad 1. recto: «Tleuen vā Liedwy die maghet vā scyedam». Daaronder dezelfde houtsneê als bij den vorige druk. Blad 48 recto: Hier eyndet van sommighe punten van | den leuen van liedwy, mer weet dattet hier | nerghentsnae al ghescreven is dat van haer | ware te scriuen. | Voleyndt te Delf In hollant In den ia | re ons heeren: M: C.CCC. ende xc. op sinte | Odulphus auont | » Daaronder weder de afbeelding van Lidwina zonder randwerk. Blad 48 verso het drukkersmerk.

c. Ter Goude in Hollant, tot die Collacie broeders, 1496, in-4°. 38 bladen met gothische letters gedrukt. (K. B. B.)

Blad 1. recto: «O liedwi | van schiedam gheborē. Van god den heer | al wtuercoren. Helpt ons in alle onse lyden | Dat wij ewelyc moghen verblijden | Mit gode in ewicheid. Door vwe eerwaerdicheid», welke regels rondom een afbeelding van Lidwina in houtsneê zijn geplaatst. Blad 38 (aan het einde): «Voleyndet ter Goude In Hollant tot die Collacie | broeders Inden | iare ons herē M. CCCC. ende XCVI. | den tienden dach in Junio.» | Blad 1. verso en blad 38 verso dezelfde houtsneê.

De drie drukken beschreven door *Campbell* n°. 1123—25.

*LEVEN van den H. Alph. de **Liguori**. Turnhout, Biepols. in-18°. *en* Antwerpen, van Dieren. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 56.

*LEVEN van den H. Alph. de **Liguori**... Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 56.

*LEVEN van Mevr. **Louisa** van Frankryk... karmelietersse. Gend, J. J. L. Rousseau. 1858. in-18°.

Uit 't fransch van den abt *Proyard*. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10151.

*LEVEN van den H. **Ludovicus IX**' koning van Vrankryk. Gent, Vanryckegem-Lepere. 1855. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 58.

*Leven van den heiligen **Ludovicus**, koning van Vrankryk. Uit het Fransch. Gent, Ad. van der Meersch. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 57.

LEUEN (Het), de bedrijven en de gevoelens van M. **Luther**, door den schryver van Calvyns leven. Een leesboek voor 't algemeen. Naar de tweede.. uitgaave uit het Hoogduitsch vertaald door G. H. Reiche. Utrecht, W. van IJzerworst. 1797. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van vert. en schr. Oorspr. (?): *Meinungen und Thaten D. Mart. Luthers*. Leipzig. 1795. in-8°.

*LEVEN en mirakelen van den H. **Macharius**. Gent, Ad. Rousseau en zusters. (1861.) in-18°.

Door J. Hulpiau. Zie *v. Doorninck, II. n°. 2176*.

*LEVEN van den eerbiedwaardigen Gerardus Maria **Majella**, leekebroeder van de congregatie des allerheiligsten verlossers, door een Pater Redemptorist, uit het Fransch vertaald door een pater dierzelfde congregatie. Roermond, J. J. Romen en zonen. 1879. in-8°.

Nederl. Bibl., *1879;* 2e dr. 1883. *Mes, Kath. pers, blz. 144.* Vertaald door *P. J. Kronenburg*.

LEVEN (Het) van de salige maeget ende Martelaeresse **Maria** by-genaemt De Ellendige, Waer by gevoegt is de Beschryvinge van het Dorp, Parochie ende Heerlykheyd van S. Lambrechts-Woluwe, alwaer de geseyde Maeget word geëert. Mechelen, J. Fr. Van der Elst. (1769.) in-8°. (B. B. B.)

Met voorrede en approbatie. Door J. de Munck. — Herdr.: Brussel, 1837. (*Vlaemsche Bibliogr.*, II. 43.)

LEVEN ('T) ende Doodt van de salighe Fiere **Margareta** Van Loven.. vermoort in.. 1225. den tweeden September. Getrocken uyt Caesarius, Molanus, en andere. Loven, G. Stryckwant. 1699. in-12°. 22 blz. (B. B. B.)

Met opdracht, voorrede en approbatie. — 4de niet geheel gelijkluidende dr.: Loven, J. B. van der Haert. 1726. in-12°. (B. B. B.)

*LEVEN (Het) ende mirakelen van de H. **Martelaeren**. Gend, J. Snoeck. (1812.) in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 8306.

*LEVEN van den Heiligen **Martinus**, bisschop van Tours, gevolgd door het leven van den Heiligen Bavo, belyder, patroon van het bisdom van Gent, door den Eerw. P. E. S. V. D. H. Gent, C. J. Vanryckegem. 1857. in-16°.

· *Vanderhaeghen*, V. n°. 10381.

*LEVEN van den H. **Martinus**, bisschop van Tours. Rousselaere, Van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 58.

LEVEN (Het) van Philippus **Melanchton**, een bijvoegsel tot Luthers leven van denzelfden schrijver. Uit het Hoogduitsch vertaald door G. H. Reiche. Met een, over dit werk, in het voorbericht geplaatst oordeel van H. Muntinghe. Rotterdam, N. Cornel. 1799. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Leben Ph. Melanchthons*, *Seitenstück zu Luthers Leben*. Leipzig. 1795. in-8°.

LEVEN (Het) en karakter van Philippus **Melanchthon**, naar het Hoogduitsch bewerkt. Met eene Voorrede van B. T. Lublink Weddik. Amsterdam, G. Portielje. 1842. in-8°. (K. B.)

Met een facsimile en portret van Melanchthon (steendruk van H. J. Backer naar een schilderij van Holbein.) — Uit de voorrede blijkt dat aan dit boek ten grondslag ligt: *Fr. Galle: Versuch einer Charakteristik Melanchthons als Theologen und einer Entwickelung seines Lehrbegriffs*. Halle. 1840. in-8°., het oorspronkelijk werk werd echter — vooral ten opzichte van des Hervormers leerbegrip — zeer ingekort. Als bijlage volgt een uittreksel uit: *Melanchthon und Tübingen in 1512—1518. Ein Beitrag zu der Gelehrten- und Reformations-Geschichte des sechszehnten Jahrhunderts, von L. F. Heijd. Tübingen. 1839.*

*LEVEN en dood der dry heilige Japonesche Martelaren Paulus **Miki**, Joannes van Goto en Jacobus Kisai, van de societeit Jesus. Aalst, A. Bijl. 1864. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 56.

*LEVEN van den H. Joannes **Nepomucenus**, martelaer van het geheim der biecht. Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

*LEVEN van den heyligen Martelaer Joannes **Nepomucenus**. St. Nicolaas, A. L. Rukaert-Van Beesen. 1830. (formaat?)

Vlaemsche Bibliogr., II. 46.

LEVEN (Het) ende Miraekelen van den H. Philippvs **Nerivs** Stichter vande vergaderinghe van het Oratorie. Ghetrocken uyt verscheyden zijne beschreuen leuens. Door eenen Priester vande selue Vergaderinghe. Brvssel, G. Schoevaerdts. 1644. in-8°. (XXIV) en 376 blz. (B K. A.)

Met opdracht v. d. vertaler *Joannes Vernimmen* en register. —*Herdrukt: Ghendt, J. Danckaert. 1696. in-8°. (II), 328 en (8) blz. (B. B. B.) — Het oorspr. werk van P. J. Bacci was in 't italiaansch geschreven en later in 't lat. vertaald.

*LEVEN van den H. Philippus **Nerius**.. uit het latijn der Bollandisten. Naer de fransche vertaling van den eerw. heer Prau. Gend, J. J. L. Rousseau. 1856. in-12°.

Vertaling door *De Winter*. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10140.

*LEVEN van den heiligen **Norbertus**. Leuven, Peeters. in-24°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 57.

*LEVEN (Het) der H. **Oda**. Door een Pater Redemptorist . . . 1883. (formaat?)

Door P. J. Kronenburg. *Mes*, *Kath. pers*, blz. 144.

LEVEN der Heilige Maegd **Odrada**..

Byzondere patroonesse tegen kwade oogen, alle ziektens van menschen en vee. Getrokken uit eene oude berymde Levensbeschryving dezer Heilige. Door C. M... Meerhout, V. J. du Moulin. 1854. in-8°. (B. B. B.)

Met voorwoord v. d. schr. C. Mangelschots en approbatie.

LEVEN (Het) van den saligen Ceslaus van **Odrovansz** Van het Predick-Heeren Ordre Broeder van den H. Hyacinthus.. Door eenen Priester van de selve Ordre. Antwerpen, P. Jouret. 1714. in-8°. (B. B. B.)

Met door P. B. Bouttats gegrav. portret, voorrede en approbatie.

*LEVEN en mirakelen van den H. Antonius van **Padua**. Turnhout, Brepols. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 55.

*LEVEN van den Heyligen Antonius van **Padua**, religieus van de orde van den heyligen Fraciscus (*sic*) van Assisie. Gend, C. J. Vanryckegem. 1846. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10321. *Id.*; 1859. *Vlaemsche Bibliogr.* III. 55.

*LEVEN van den heiligen Antonius van **Padua**, en vân andere heiligen. Met eene plaat. Doornik, H. Casterman. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 44.

*LEVEN en mirakelen van den H. Antonius van **Padua**. Gent, J. B. Rousseau. *z. j.* in-24°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10755. Herdr.: Gent, Vandermeersch. in-24°.; Gent, Rousseau-Warrie. 1851. in-18°. (*Vlaemsche Bibliogr.*, I. blz. 55.)

LEVEN (Het wonderlyck) van den grooten H. **Patricius**, Patriarch van IJrlandt, met de vreeselycke ende wonderlycke Historie van het Vaghevier van den selven Heylighen. Brussel, L. Marchant. 1674. in-8°. (II), 154 en (2) blz. (K. B.)

Met kerkel. goedk. van 26 Sept. 1668. — *Het Leven enz... Den achsten druck van veel grove druck-fouten verbetert.* Antwerpen, voor W. van Bloemen. z. j. in-12°. 224 (niet 252) blz. (K. B. B.) zonder houtsneden, met approbatie van 1668. — *Het wonderlyk leven enz...* Gend.. L. van Paemel. Z. j. in-12°. (*Vanderhaeghen*, V. n°. 8744.) — Met geringe wijzigingen herdrukt omstreeks 1820 onder den titel: *Het wonderlyk leven van den.. heyligen Patricius.. Met de.. Historie van het Vagevuer.. als ook van den Eremeyt.. Verciert met fraeye platen. Antw. J. Thys, z. j.* in-12°. (K. B.) De fraaie platen bestaan uit drie grove houtsneden, een tegenover den titel, de anderen op den omslag, waarvan de laatste dezelfde is als die tegenover den titel. — Met kerkel. goedk. van 26 Nov. 1656 en 26 Sept. 1668.

LEVEN van den H. **Paulus**, eremyt. Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 58.

*LEVEN van de heylige **Philomena**.. die gevierd wordt in de kerk der Predikheeren. Gend, J. J. L. Rousseau. 1839. in-12°.

Door pater B. Moulaert. — *Vierde uytgave* aldaar 1846 met approbaties van 1845. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10021 en 10064.

*LEVEN en mirakelen van de H. **Philomena**. Brussel, Vander Borght. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 58. Id. *Uit het Fransch vertaeld. Derde uitgave*, zelfde adres, 1837. in-18°. (*Vlaemsche Bibliogr*., II. 47).

*LEVEN van de H. **Philomena**, vermeerderd met de wonderheden die door hare voorspraek in 1839 en 1843 binnen Gent gebeurd zyn.. Gent, Rousseau-Warrie. 1845. in-24°.

Vlaemsche Bibliogr., I 58, Herdruk(?) van een der voorgaande.

Leven van... Jozef Maria **Pignatelli**. Eene bladzijde uit de geschiedenis van de opheffing en herleving der Sociëteit van Jezus. Naar de beste bronnen bewerkt door W. v. N. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1870. in-8°. (B. K. A.)

Met portret van J. M. P. en voorrede, waarin opgaaf der bronnen. Door W. v. Nieuwenhoff, S.J.

*LEVEN van **Pius** den zevensten. Rousselaere, van Hee. 1837. in-36°. 4 dln.

Vlaemsche Bibliogr., I. 58.

*LEVEN (Het) van Z. H. **Pius** IX. 's Hertogenbosch, Maatschappij Kath.

Illustratie. 1869. (Niet in den handel.) *formaat?*

Mes, Kath. pers, blz. 144.

*LEVEN van Mgr. de **Quelen**, aertsbisschop van Parys. Gent, Rousseau-Warrie. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 56.

*LEVEN van den H. **Quintinus**. Gent, B. Manilius. 1674. in-12°.

Vanderhaeghen, VI. n°. 12473.

LEVEN (Het) ende glorieuse doodt van den H. **Quiryn**, Martelaer, Meest getrocken uyt Baronius ende Surius,... Brussel, Wed. G. Cawe. 1777. Met Approbatie. in-12°. (B. B. B.)

Leven van den H. Joannes Franciscus **Regis**, priester der sociëteit van Jezus. Naar de beste bronnen bewerkt door W. v. N. Amsterdam, J. Beerendonk. 1868. in-12°. (K. B.)

Met portret. Door W. van Nieuwenhoff. S. J.

*LEVEN (Het) van den Priester Laurentius **Ricci**, Lesten Generael der Societeyt van de gewezene Jesuiten, gestorven den 22 November 1775.. tot Roomen. Vertaelt uyt het Fransch. *Z. adres.* 1776. in-12°.

Vert. van: *La vie de l'abbé Laurent Ricci, dernier général de la Compagnie de Jésus traduite de l'Italien*... La Haye. 1776. in-8°. Ook in-12°. De schr. is L. A. Caraccioli. Zie *de Backer*, III. 179.

LEVEN (Het) Van de in.. 1746 Canonizeerde H. Catharina de **Ricci** van het heylig order der Predickheeren, Getrocken uyt de tot haerder plechtige Canonizatie toebereyde Processen door eenen Priester van 't selve Orden, Nu uyt het Italiaens.. overgeset en met eenige.. aenteekeningen verlicht door E. Tafuri Van 't selve Orden. Maestricht, J. Lekens. (1747.) Met Approbatie. in-8°. (B. B. B.)

Met voorbericht.

*LEVEN *ens*... van den H. **Rochus**, byzonderen patroon tegen de peste en andere besmettelyke ziekten... Met eene plaat. Dendermonde, Ducaju-De Breyne. 1859. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 57. Zelfde titel: Gent, 1860. in-18°. *Ald.*, III. 58.

*LEVEN van den gelukzaligen Alph. **Rodriguez**. Rousselaere, van Hee. in-18°. (*ook:* Doornik, Casterman. in-18°. en in-12°.)

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 55.

LEVEN van... Joannes Bartholomaeus van **Roo**, Kanonik Gradueel en Aertspriester der Katedraele Kerke tot Yper. Yper, Walwein. (1797.) in-8°. (K. B. B.)

Met portret gegrav. door Loubet, naar een schilderij van Ch. Boudens, opdracht en voorrede. Door B. de Paeuw S. J. (Zie *Sommervogel*, blz. 515.)

LEVEN (Het) van de H. Maeghet **Rosalia**, Patronerse teghen de Peste. Beschreuen door eenen Priester der Societeyt Jesu. Verlicht met Beelden en met Poësie. Antwerpen, C. Woons. 1658. in-8°. (XL) 222 en (18) blz. (B. U. G.)

Met een gegr. titel, geteekend door Fruytiers, gegrav. door Fred. Bouttats, van wien nog 13 gravures in dit boekske voorkomen, benevens 4 ongeteekende. Door A. Poirters. — Andere exemplaren (B. K. A.) hebben het adres: Antwerpen, Wed. van J. Cnobbaert. 1658. Met Gratie en Priuilegie.

LEVEN (Het) van Den.... salighen Joannes **Ruysbrochius** Uyt d'Orden der Canoniken Regulieren van.. Augustinus, Eersten Prior van Groenendael in Sonien-bosch bij Brussel.. Door eenen Canonik van de selve Orden. Ghendt, A. Graet (1717.) in-8°. (K. B. B.)

Met opdracht onderteekend: F. V. V. C. R., voorrede en approbatie.

*LEVEN van den gelukzaligen Jan van **Ruysbroek**, met aenteekeningen. Brussel, Nationale Maetschappy. 1839. (*formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., II. 46.

*LEVEN van den H. Franciscus de **Sales**. Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

*LEVEN van Mgr. Ignatius-Antonius-**Samhiri**, patriarch van Antiochie en primaet van het Oosten. Gent, J. Rousseau-Warrie. 1855. (*formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., II. 45.

*LEVEN van den eerbiedwaardigen dienaar Gods Januarius Maria **Sarnelli**. Roermond, J. J. Romen & Zoon. 1882. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 719.

LEVEN (Het wonderlijck) vande seer h. maghet Catharina van **Senen**, religieuse der predick-heeren orden. Overgheset uyt het Latijn.. door Philips Nieuman.. Antwerpen, Fr. Fickaert,.. 1649. in-4°. 86 en (2) blz. (K. B.)

Met houtsneden tusschen den tekst, de meeste geteekend: J. C. J. Vroegere dr.: *Het Leven van de seer heylighe Maghet Catherina van Senen. Nu onlancx ouergheset wt den Latijne in onse Nederlandtsche tale: Door Ph. Numan... Brvessel, J. Thimon. 1599.* in-4°. 86 blz. (K. B. B.) Evenzeer met houtsneden; daar privilege en approbatie beiden van Aug. 1593 zijn, is de eerste dr. waarschijnlijk van dat jaar.

*LEVEN van de seraphiensche maegd de H. Catharina van **Senen**. Turnhout, Glenisson. 1847. in-18°. *en* Gent, Rousseau.

Vlaemsche Bibliogr., I. 56.

*LEVEN van de H. Catharina van **Senen**, met eenige uittreksels uit hare brieven. Doornik, Casterman. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 56.

*LEVEN van de heilige Catharina van **Senen**. Roeselare, Van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 45.

LEVEN (Wonderbaer) van den Heyligen **Seraphinus** a Monte Granario leeken-broeder, van het orden der Minder-broeders Capucienen. Cortryck; J. de Langhe, 1768. Met Goedeuringen (*sic*). in-8°. (K. B. B.)

LEVEN (Het) van den H. **Servatius** bisschop van Tongheren ende Maestricht, patroon van de Parochiale Kercke van Grimberghen. Vergadert uyt verscheyde oude Schryvers door den Eerw. Heere G. R. P. G. Brussel, J. v. d. Velde. 1676. in-8°. 77 en (3) blz. (K. B.)

*LEVEN (Het) van den H. **Servatius**. Door een pater Redemptorist. 1884. in-8°.

Door P. J. Kronenburg. *Mes*, *Kath. pers*, blz. 144.

LEVEN (Het) B. **Siardi** abt des Cloosters Marien-gaerde in Vrieslandt der Orde van Premonstreyt. Desselfs vervoeringhen, ende de laetste tot het Clooster van onse L. Vrouwe te Tongerloo in Brabant. Met een aenvoeghsel van 't begin, oorsake, ende stichtinghe des Cloosters... te Tongerloo.. T'Hantwerpen, H. Verdussen.. 1625. in-8°. (VIII). 68 en (20) blz. (K.B.)

Met approbatie. Uit de opdracht van H. Verdussen aan den abt van Tongerloo blijkt dat D. Mutzaerts de schrijver is. Het heet daar: «Het gene dan Eerw. Vader ons ghehant-reyct vvas door H. Dionysius Mutzaerts Religieus onder uvve ghehoorsaemheyt, hebben wy uvve Eerw. vvillen op-draghen». — Een ander vita van dezen abt van Mariengaerde vindt men in de door *Aem. W. Wybrands* uitgegeven *Gesta Abbatum Orti Sancte Marie*, 76—146. (zie aldaar blz. XXII noot 1.)

LEUEN (Fausti **Socini** en Daden.) Tot Rakau. (*Amsterdam, z. n. v. dr.*) in-4°. (IV) en 26 blz. (B. R. A.)

Volgens *Rogge. Bibl. Remonstr. Geschr.* blz. 38 door J. Crellius.

*LEVEN (Het) van August Gottlieb **Spangenberg**, Bisschop der Evangelische broederkerk. Uit het Hoogduitsch vertaald. Zeist, J. W. Eversz. 1864. in-8°. Met portret.

Nederl. Bibliogr., 1864. blz. 97.

LEVEN Van de.. jufvrouwe Francisca **Taffin** Vrouw van Hocquet etc... Naemaels Instelster.. der Religieusen Penitenten gezeid Capucinerssen;.. Getrokken uit de oorspronkelijke aenteekeningen van haere eerste Mede-Susters Vergadert door *** Priester.

Ghendt, P. de Goesin. 1721. in-8°. (K. B. B,)

Met portret, opdracht van J. B. O., approbatie en voorrede. Vergaderd door J. B. Ooms. — Een vroegere dr.: *Leven* enz... door J. B. O. Priester. Ghendt, P. de Goesin. 1717. in-12°. (*Vanderhaeghen*, III n°. 2587.)

*LEVEN van de H. **Theresia**, stichteres van de ongeschoende Karmeliterssen. Rousselaere, van Hee. in-18°. *en* Gent, Wed. Poelman.

Nieuwe uitgaef. Gent, van Ryckegem—Lepere. in-18°. *Vlaemsche Bibliogr.*, I. 58.

*LEVEN van de H. **Teresia**, volgens de beste schryvers. Gent, Rousseau-Warrie. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 58.

*LEVEN (Het) van de Heylige **Theresia**, stichteres der Ongeschoende Carmeliten. Nieuwe uytgaef, door L. J. V. R. priester; Gend, C. J. Vanryckegem. 1844. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10297.

*LEVEN (Het) van den Eerwaardigen Augustus Montagne **Toplady**, (Predikant te Broad-Hombury.) Uit het Engelsch vertaald. Amsterdam, Messchert en Höveker. 1835. in-8°.

Schleijer, Naamlijst, X. 101.

LEVEN (Het) van . . Anna de **Torres**, geestelycke dochter. Overleden Binnen Antwerpen op den 13. Januarii 1698. .. Door F. V. O. C. S. Antwerpen, H. Verdussen. 1710... Met Approbatie. in-8°. (B. U. G.)

Met door L. Causé gegrav. portret der non.

*LEVEN van den... heer Petrus Franciscus **Valcke**, pastoor te Rumbeke en deken der christenheid van Rousselaere, met eene voorafgaende beschryving van Rumbeke, door eenen kanonik van het kapittel van Brugge. Rousselaere, D. van Hee. 1852. in-18°.

Door G. F. Tanghe. *Vlaemsche Bibliogr.*, I. 61.

LEVEN van de salige Joanna de **Valois** .. Coninginne van Vranckryck en Fondatersse der religieuse Annuntiaten... Antwerpen, A. Everaerts. *z. j.* in-12°. (B. B. B.)

*LEVEN van de H. Joanna van **Valois**, Koningin van Vrankryk. Rousselaere, van Hee. 1840. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 57.

LEVEN en Mirakelen van den H. **Veronus**, Patroon van Lembeek, alwaer hy bezonderlyk aenroepen wordt tegen alle pijnen en koortsen in het hoofd, typhus, cholera-morbus, en andere besmettelyke ziekten, als ook voor het genezen der vee-ziekten. Brussel, J. H. Dehou. 1849. in-8°. (B. B. B.)

Met portret en approbatie.

*LEVEN van den Pastoor van Ars, Joannis Maria **Vianney**... 's-Bosch, G. Mosmans Sen. 1885. (*formaat?*)

Mes, Kath. pers. blz. 143. Wellicht een verkorte bewerking van het leven van den genoemden door *Chamtrel.* Zie aldaar.

LEVEN (Het) van den H. Thomas de **Villanova** vande Orden van S. Augustijn Artsbisschop van Valentien. [*Titel ontbreekt.*] (1660.) in-8°. 561 en (21) blz. (B. B. B.)

De tit. en een deel van het voorwerk van het ex. B. B. B. ontbreekt; de hier afgeschreven titel is ontleend aan het privilege; de approbaties zijn van 10 en 17 Febr. 1660. De Catalogus der B. B. B. noemt *M. Salon* als schrijver.

*LEEVEN van den heyligen **Vincentius**. Insteller der Zusters van Liefde. Roeselaere, D. van Hee. 1833. in-18°.

Id. *tweede uitgave* in-18°. *Vlaemsche Bibliogr.* II. 47.

*LEVEN (Het) van den H. **Vincentius** van Paulo... Arnhem, J. Witz 1850. in-16°.

Brinkman's Catal., blz. 719.

*LEVEN van den H. **Vincentius** à Paulo.. uit het fransch. Gent, J. Tytgat. *z. j.* in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10653. — Id. 1850. *Vlaemsche Bibliogr.*, I. 58.

*LEVEN van den heiligen **Vincen-**

tius-a-Paulo. Met twee platen. Doornik, H. Casterman. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 47.

LEVEN (Het Heerlijk), en Sterven van den .. Martelaer .. Den H. **Vitus**, Patroon Van veel Landen en Steden, en eertijds van de .. Stad Leeuwaerden... Door W. F. P. Amsterdam, Fr. van Meetelen. 1687. in-8°. 262. [*niet* 258] en (4) blz. (M. M. N.)

Met titelpr. en 12 gravures zonder naam v. graveur; met voorrede, *waerschouwing* — waarin een verhandeling over de vereering der heiligen — en holl. gedicht van T. S. Aan 't slot 2 holl. lofdichten, gebed, litanie en approbatie. Waarschijnlijk door W. Petri.

LEVEN (Het) van Jan **Wiclef**, Een bijvoegzel tot de Levens van Luther, Calvijn, Huss, Melanchthon en Zwinglius. Uit het Hoogduitsh (*sic*) vertaald door G. H. Reiche. . Rotterdam, Cornel en van Baalen. 1804. in-8°. (B. L.)

Met voorrede.

*LEVEN (Het) en de werken van John **Williams**, den zendeling der Zuid-zee eilanden. Naar het Engelsch door M. H. B. Met een voorberigt van P. van der Goot Pz. Amsterdam, P. N. van Kampen. 1860. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1860. blz. 77. Vert. door Maria Henriette Boeke.

*LEVEN (Het) der H.H. **Wiro**. Plechelmus en Otgerus, door een Pater Redemptorist. 1886. in-8°. (?)

Door P J. Kronenburg. *Mes, Kath. pers*, blz. 144.

*LEVEN (Het) van de H. **Wivina**, Eerste Abdisse ende Fondatersse van de Edele Abdye van den Grooten Bygarde By Brussel, Besondere Patronersse teghen de Peste, Pleuris en Cortse; teghen de Keel-pyne en quaede humeuren.. (Gent, P. F. de Goesin. 1720.) in-8°.

Vanderhaeghen, III. n°. 2603 en VI n°. 13335, waar een dr. van S. Somers en wed. te Gent. z. j. voorkomt.

LEVEN (Het) ende Miraeckelen van de H. **Wivina**, eerste abdisse en fondatersse der.. Abdye van Grooten Bygaerden, Alwaer rust haer weirdigh Lichaem, besonder Patroonersse tegen de Peste, Pleuris, Cortsen, Pyne der Kele, Geswillen, quaede Humeuren, ende oock tegen alle Quaelen van het Vee. Brussel, E. de Grieck. 1722. in-8°. (K. B. B.)

Met door J. Harrewijn gegrav. portret, opdracht, voorrede en approbatie.

*LEVEN en Mirakelen van de H. **Wivina**. Brussel. 1862. in-16°. (B. B. B)

Titel uit den Catal. der B. B. B. Wellicht vertaling van: *Vie et miracles de Sainte Wivine fondatrice de l'Abbaye de Grand-Bigard . . . d'après G. Colyns..* Bruxelles, H. Goemaere. 1855. in-8°. (B. B. B.)

*LEVEN van den heyligen Franciscus **Xaverius**, apostel van Indien. Nieuwe Uytgaef. Door P. F. B. B. R. Gend, C. J. Vanryckegem. *z. j.* in-12°.

Door B. Bruneel. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10324.

*LEVEN van den H. Franciscus **Xaverius**, apostel van Indien. Nieuwe uitgaef. Gent, Van Ryckegem-Lepere. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 57. Zelfde titel: Antwerpen, Van Dieren en Van Aarsen. in-12°. *Vl. Bibliogr.*, III. 56.

LEVEN (Het) van Ulricus **Zwinglius**; een bijvoegzel tot de levens van Luther, Calvijn, Huss en Melanchthon. Uit het hoogduitsch vertaald door G. H. Reiche. Met het portrait. Rotterdam, Nic. Cornel. 1802. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Leben Zwingli's*. Leipzig. z. j. in-8°.

LEVENS der Heilige Anna, Clemens, Cornelius, Eligius, Hubertus, Sebastianus, Adrianus, Antonius, Rochus, Barbara, Lucia, Philomena, Adelaidis van Schaerbeek, Maria van Woluwe en Joannes Ruysbroeck. Brussel, C. J. A. Greuse. 1855. in-8°. (B. B. B.)

Met voorbericht en approbatie. Door V. de Buck. S. J.

*LEVENS der heiligen in de leegste

staten der zamenleving. Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 59.

*LEVENS der Heiligen met uitvoerige beschrijving hunner voornaamste deugden. Deventer, H. Horstink. 1872. (*formaat?*)

Mes, *Kath. pers.* blz. 145.

*LEVENS (De) Der Heiligen naar ieder dag van 't Jaar, met oeffeningen en Gebeeden, uyt de Levensbeschryvingen van Baillet. Keulen. 1798. in-8°. 2 dln.

Bibl. Adversaria. V. 273.

*LEVENS der Heiligen voor alle de dagen des jaers. Gent, J. J. Rousseau. *z. j.* in-8°. 2 dln.

Vanderhaeghen, V. n°. 10204.

*LEVENS der Heyligen voor alle de dagen des jaers.. Op nieuws in het vlaemsch vertaeld, en vermeerderd met de levens van vele Heyligen van Belgien. Gend, Wed. J. B. Poelman. 1841. in-8°. 2 dln.

Door *P. J. Gevaert* vertaald; dezelfde dr. ook in-12°. *Vanderhaeghen*, V. n°. 9243—9244.

*LEVENS van de heilige Adelais, Keizerin en van de heilige Radegondis, Koningin van Frankrijk. Met eene plaat. Doornik, H. Casterman. 1853. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 44.

*LEVENS (de) van de heilige Vaders der woestynen van het Oosten. Naar het Fransch. Gent, J. en H. van der Schelden. 1858. in-12°. 2 dln. Met platen.

Vlaemsche Bibliogr., III. 58.

*LEVENS van den heiligen Dominicus, van de heilige Clara en van de heilige Coleta. Met platen. Doornik, H. Casterman. 1853. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 45, Herdr. 1859. *Vl. Bibliogr.*, III. 56.

*LEVENS van den heiligen Eduard, Koning van Engeland, en van den heiligen Ferdinand van Spanje. Met platen. Doornik, Casterman. 1853. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 45.

LEVENS (De) van den H. Franciscus De Sales bisschop en prince van Geneven Van den H. Joannes Dei Stichter van het Order der Religieusen, die de Siecken by-staen. Van de Saelige Joanna van Vranckryck en eenige andere, overleden in meyninge van Heyligheydt. Alle van den Derden Regel van den H. Vader Franciscus de Paula Instelder van het Order der Minimen. Vertaelt uyt de Fransche Legende van het Jaer 1719. Brussel, L. de Wainne. (1721.) in-12°. (B. B. B.)

Met opdracht v. d. vert. *A. Le Febure* en voorrede. — Wellicht ontleend aan *Vies des saints dont on fait l'office dans le cour de l'année, et de plusieurs autres saints, par le P. Giry, minime. 4e édition, revue.. par un religieux du même ordre.* Paris. 1719. in-fol°. 3 dln.

*LEVENS van den heiligen Guillielmus van Aquitanië en van den gelukzaligen Robert van Arbuissel. Met eene plaat. Doornik, Casterman. 1853. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 45.

*LEVENS van den heiligen Joannes de Deo en van den heiligen Franciscus a Paulo. Met platen. Doornik, H. Casterman. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 58.

*LEVENS van de heilige Juliana, en van de gelukzalige Maria der menschwording. Doornik, H. Casterman. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 46.

LEVENS van de voornaamste Heyligen en roemweerdige Persoonen der Nederlanden.. Mechelen, P. J. Hanicq. — 1829. in-12°. 4 dln. (B. K. A.)

Slechts Dl. IV gezien. De *Vlaemsche Bibliogr.* II 43 vermeldt 3 uitgaven, allen z. n. v. pl. en z. j. en noemt P. F. De Ram als schr.

LEVENS (De) van eenige Religieusen, En naementlyck van dese

Leste Tyden, overleden in Meyninge van Heyligheydt, Alle van het H. Ordre der Minimen, Van den H. Vader Franciscus de Paula, Vertaelt uyt de leste Fransche Legende. Brussel, J. vande Velde. (1721.) in-12°. (B. B. B.)

Met opdracht v. d. vert. *A. le Febure*, voorrede en approbatie. Zie het oorspr. op *Levens v. d. H. Franciscus De Sales.*

*LEVENSBERICHT van Jelle Eeltjes Jellesma, apostel van Java. Met een aanbevelend woord van J. Kruijt, zendeling op Java. Leeuwarden, J. G. Wester. 1872. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1872. blz. 45.

LEVENSBERIGT van J. T. van der Kemp, Med. doct. en zendeling in Zuid-Afrika. Uitgegeven ten voordeele van het Nederlandsch Zendeling-genootschap. Groningen, W. Zuidema. 1831. in-8°. (K. B.)

In hoofdzaak ontleend aan: *Memoir of the late Reverend J. T. van der Kemp, Missionary in South Africa, By order of the Directors of the Missionary Society. London, 1812.*

LEVENSBESCHRIJF (Kortbondig) van den H... Gummarus, Beschermheyligen der stad Lier. Uyt het Latyn vertaeld. Vden Druk. Lier, Gebr. Van In. 1840. in-12°. (B. B. B.)

Met portret, voorrede en approbatie. — 7e dr. 1841. bij dezelfden. in-12°. (B. B. B.)

LEVENSBESCHRIJVING van de .. Abdis der arme Clarissen-Coletinen van Lier, zuster Hyacintha, in de wereld Virginia Verschoeve .. Brugge, M. Delplace. (1873.) Met goedkeuring. in-8°. (K. B. B.)

Door C. F. Waldack S. J.

*LEVENSBESCHRIJVING van den .. heer Joannes Marcellinus Darras, pastoor-deken van Thielt. Doornik, H. Casterman. 1857. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 58.

*LEVENSBESCHRIJVING van den heyligen Eligius of St. Eloy, byzonderen patroon tegen de plaeg der beesten. St. Nicolaas, Dalschaert-Praet. 1859. in-16°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 58.

*LEVENSBESCHRIJVING van mijnheer den kanonik Triest... Gend, P. J. Vanryckegem. 1836. in-8°.

Vertaling door *J. F. Commun* van *Biographie de monsieur le chanoine Triest, suivie d'une statistique de tous les établissements qu'il a fondés.* Gand. 1836. in-8°. Door P. de Decker. *Vanderhaeghen*, V. n°. 9588—9.

LEVENSBESCHRIJVINGEN van de Heiligen der Societeit van Jesus, mitsgaeders van den H. Martelaer Joannes Nepomucenus, met daerop toegepaste overdenkingen, en litanien, en gebeden. Leuven, T. Crajenschot. 1761. in-8°. (G. B. R.)

Met gravure (de portretten van Ignatius en Xaverius) van C. F. Fritzsch.

*LEVENSGESCHIEDENIS van Paus Pius IX, door een lid van de Romeinsche Akademie. Zwolle, Thomas a Kempis-Ver. 1879. in-8°.?

Mes, Kath. pers, blz. 145.

*LEVENSSCHETS van den heiligen **Amandus**, apostel der Vlaanderen .. Zottegem. 1861. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 58.

LEVENSSCHETS van Thomas **Chalmers**, in leven hoogleeraar en predikant in Schotland. Uitgegeven door de vereeniging ter bevordering van christelijke lectuur. Amsterdam, H. Höveker. 1855. in-12°. (K. B.)

LEVENSSCHETS van.. Petrus **Claver**, van de Societeit van Jesus. Amsterdam, J. Beerendonk. 1852. in-8°. (B. K. A.)

LEVENS-SCHETS van .. den cardinael Van **Franckeberg**, overleden tot Breda den XI. Junii 1804;.. Mechelen, T. J. van der Elst. 1804. in-8°. (B. U. Leuv.)

Met portret.

*LEVENSSCHETS van Joannes Henricus van **Franckenberg**, kardinaal der H. Roomsche Kerk, aartsbisschop van Mechelen .. Roermond, J. J. Romen. 1856. in-8°.

Mes, Kath. pers, blz. 145.

*LEVENSSCHETS (Korte) van den H. **Gerlacus**, eremyt, wiens heilige overblyfsels berusten.. in de parochiekerk van den H. Lambertus, te Horpmael door J. C., op bevel van.. Henricus Van Cuyck, in 1600 gedrukt, en in 1790 door.. den bisschop van Roermond.. heruitgegeven. Brussel, G. Adriaens. 1863. in-32°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 54.

*LEVENSSCHETS van paus **Gregorius** XVI. Gent, Wed. A. J. Vander Schelden. *z. j.* in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 8963. Door J. J. De Smet. Met approbatie van 7 Nov. 1846.

LEVENSSCHETS der H. H. Maagden en Abdissen **Harlindis** en Renildis door E. S. Luik, J. Demarteau. 1871. in-12°. (B. B. B.)

Met aanhangsel.

*LEVENSCHETS van den WelEerw. heer P. J. **Hesseveld**, door een zijner oude leerlingen. 2°. druk. Gebr. J. en H. van Langenhuysen. 1859. gr. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 721.

*LEVENSSCHETS van den eerw. pater Thomas Du **Jardin**. Gend, J. J. L. Rousseau. 1848. in-18°.

Door B. Moulaert; in 't fransch vertaald: Leuven. 1854. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10084.

*LEVENSSCHETS (Korte) van den grooten dienaer Gods Benedictus Josephus **Labre**. Mechelen, Hanicq. 1840.

Vlaemsche Bibliogr., II. 44.

*LEVENSSCHETS van de H. H. **Lambertus** en Willebrordus. St. Nikolaes, Rukaert. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr, I. 59. Zelfde titel: Mechelen, Hanicq. 1839. in-12°. (*Vlaemsche Bibliogr.*, II 46.)

*LEVENSSCHETS van mevrouw **Louisa** van Frankryk, Karmelitersse. Turnhout, Glénisson en Van Genechten. (*formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., II. 47.

*LEVENSSCHETS (Beknopte) van den gelukzaligen **Paulus** van 't Kruis, Stichter van de Orde der Passionisten. Naar 't Fransch. Roermond, J. J. Romen. 1853. (*formaat?*)

Mes, Kath. pers, blz. 145.

*LEVENSSCHETS van.. **Pius** IX, paus van Roomen: Pius IX als kind, student en priester, als prelaet, aertsbisschop, kardinael en paus. Zijn eerste regeringstijd *enz.*. Brugge, H. Tremmery. (*jaar en formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., III. 59.

*LEVENSSCHETS van.. Hyacinthus-Ludovicus De **Quelen**, aertsbisschop van Parys. Gend, J. J. L. Rousseau. 1840. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10027.

*LEVENSSCHETS (Beknopte) van den... Pater J. P. **Roothaan**, generaal van de Societeit van Jezus. Amsterdam, J. Beerendonk. 1853. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 721.

*LEVENSSCHETS van monseigneur Joannes-Franciscus Van de **Velde**, bisschop van Gend. Gend, C. J. Vanryckegem. 1838. in-8°.

Door J. L. De Clercq. *Vanderhaeghen*, V. n°. 10251.

*LEVENSSCHETS van den.. heer **Viany**, pastor van Ars; zijne jeugd en studiën, zijn pastorschap te Ars, zijne laetste stonden, zijn dood, zijne begraving en mirakelen. Brugge, H. Tremmery. 1859. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 59.

LEVENSSCHETS van de heylige **Wivina**.. Byzondere Patrooners tegen de pest, pleuris, koorts, keel- en oogpyn, gezwellen, kwade vochten of humeuren, als ook tegen alle kwalen van het vee. Brussel, Nationale Maatschappy ter verspreyding van goede boeken. 1840. in-16°. (B. B. B.)

Met portret en approbatie.

*LEVENSSCHETSEN van de zalige paters Joannes de Britto, martelaar van Madura, en Andreas Bobola, martelaar van Polen; beiden priester-missionarissen der societeit van Jezus. Kerkelijk goedgekeurd. Arnhem, J. Witz. 1854. in-8°.

Brinkman. Naamlijst, 1854. blz. 64.

*LEVENSVERHAAL (Kort) van de heiligen en gelukzaligen der orde van St. Franciscus. St. Truiden, Van West-Pluymers. 1867. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 54.

LEYDECKER (J.), 1656—1729. Pred. te Rithem, Willemstad, Heusden en Middelburg.

Kerckelycke Historie, Soo van het Oude als Nieuwe Testament: Met een Opschuyving der Tijd-Gordijn in de voornaemste Jaer-getallen, Sedert de Wereld-schepping tot Nu toe: uyt de Oudheyd opgehaeld.. Dordrecht, D. Goris. 1691. in-8°. (XXXII), 856 en (34) blz. (B. U. U.)

2 deelen met doorloopende pag. Vooraf opdracht, voorrede, inhoudsopgaaf en holl. gedichten van C. Tuinman, A. Celosse en M. van Dalen. Aan 't einde chronolog. overzicht en een holl. gedicht. De kerkgeschiedenis loopt tot 1691. — Later herdrukt als: *Adam, Moses en Christus ofte aartsvaderlijke, Joodsche en Christelijke Oudheid sedert de Wereldschepping. A°. 1700. Middelburg. 1701.* Een vermeerderde uitgaaf bezorgde *C. G. Leydecker*. Groningen. 1731 en in 1745.

—— Zie ook: *Brandt* (*G.*).

LEYDECKER (M.), 1642—1721. Hoogleeraar te Utrecht.

Historia Ecclesiae Africanae illustrata, qua Ecclesiae Africanae Origo, Status, variaque illius Fata et Interitus exponuntur, et De illius Principiis, Fide, Cultu, Libertate, et Pugna praecipue cum Schismaticis Donatistis disseritur pro Ecclesiae Reformatae veritate et libertate. Ultrajecti, G. Clerck. 1690. in-4°. 2 dln. (B. U. A.)

Van deel I zijn alleen de appendices genummerd; het bevat (244), 34 en (6) blz., deel II (XXVIII), 691 en (9) blz. In Dl. I vindt men een kaart van N. Afrika door A. de Winter en (Appendix I, blz. 6—13.) een lijst der Afrikaansche bisschoppen. Beide deelen hebben een opdracht, Dl. I ook een voorrede; Dl. II wordt voorafgegaan door een zeer uitvoerige inhoudsopgave. Dl. I bevat een hollandsch gedicht op dit werk door N. N; Dl. II een latijnsch door L. V. Poll.

De Historia Jansenismi libri VI. Quibus de Cornelii Jansenii vita et morte, nec non De Ipsius et Sequacium Dogmatibus disseritur. Traj. ad Rhenum, Fr. Halma. 1695. in-8°. (LXIV), 668 en (8) blz. (K B.)

Met portret van Jansenius. gegrav. door G. v. Gouwen. — Het voorwerk bestaat uit de opdracht aan E. v. Weede, praefatio ad lectorem — waarin de breve van paus Innocentius XII tegen de Jansenisten (6 Febr. 1694) — een latijnsch gedicht van A. Reeland ter eere van Leydecker, index capitum, ad lectorem allocutio, en: Transumptum authenticum Bullarum provisionis de Episcopatu Iprensi in Personam... Cornelii Jansenii Anno 1636. XVII. Septemb. Met registers.

—— Zie ook op: *Baselius; Boxhorn; Hornius* (*G*)*; Toestant* der Gereformeerden.

LEYDIS (JOH. DE), geb. 1509. Prior van het Karmelieten-klooster te Haarlem.

Chronicon Egmundanum seu Annales regalium abbatum Egmundensium auctore Fr. Johanne de Leydis. — Accedunt praeter Theodorici a Leydis Breviculos Leonis Monachi Egmundensis Breviculi Majores Historiam Comitum continentes, qui Egmundae sepulti. — primus edidit adjectis Observationibus Ant. Matthaeus. Lugd. Batav., Fr. Haaring. 1692. in-4°. (XVI) en 268 blz. (K. B.)

Met voorrede van den uitgever. De *notae et observationes* beslaan blz. 157—261. Daarachter de index. — Vertaling: *Kronyk van Egmond of Jaarboeken der vorstelyke Abten van Egmond, In 't Latyn beschreeven door.. Jan van Leyden.. Vertaald door Korn. van Herk, Overgesien, vervolgt, en met de Vertaalinge der Grafschriften verrykt, door G. Kempher; Vermeerdert met een Lyst van de Donatien, en de naamen der geenen, die in d' Abdye begraaven syn. Met Afbeeldingen.* Alkmaar, S. van Hoolwerf. 1732. in-4°. (K. B.) Met door J. Wandelaar gegrav. opdracht, voorrede van S. Eike-

lenberg, 4 holl. gedichten, 't laatste onderteekend: G. Kempher, Tafel, aanteekeningen en dagregister. Met 2 fraaie gravures geteekend J. F. f.

LEZANA (J. B. DE), 1586—1659. Procurator Generaal der Karmelieten.

Chronycke en Clare bewysinghe van den oorspronck voortganck levens der heylighen stichtinghen verwoestingen des Cloosters En andere Veranderinghen van d' Orden der Heyligher Maghet Maria des Berglis Carmeli. Beschreven door.. Nu.. overgheset, en met alle troubelen der Ketteryen en wonderbare geschiedenissen tot desen tijdt toe volbracht door.. P. Wemmers Religieus der selver Orden.. Antwerpen, C. Woons. 1666. Met Gratie ende Privilegie in-8°. (LVI), 1055 en (5) blz. (K. B. B.)

Met titelpr. van A. Diepenbeke, gegrav. door P. Clouwet. Met opdracht, inleiding en uitvoerige registers. Verkorte vertaling van *Annales sacri, Prophetici, et Eliani Ordinis Beatissimae Virginis Mariae de Monte Carmelo.* Romae. 1645—1656. in-fol°. 4 dln.

L'HOMOND (Ch. Fr.), 1727—1794.

Kort-begrip der kerkelyke geschiedenis.. tot.. 1814. Naar de nieuwe.. Fransche uitgave, door A. v. Maaseland. 2e druk. 's Bosch, J. J. Arkesteyn. 1825. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr. *Histoire abrégée de l'Eglise.* 1e dr. Paris. 1787. herhaaldelijk herdrukt. — Een andere(?) vertaling is: *Kort begryp van de historie der religie voor . Christus; vermeerderd met het kort begryp van de historie der religie sedert.. Christus.* Leuven, van Linthout. in-8°.

LIBELLUS supplex imperatoriae maiestati, caeterisque sacri imperii electoribus, Principibus, atque Ordinibus, nomine Belgarum ex inferiori Germania, Euangelicae Religionis causa per Albani Ducis tyrannidem eiectorum, in comitijs Spirensibus exhibitus. *Zonder adres.* Anno MDLXX. in-8°. 59 bladen (K. B.)

Achter de *praefatio* begint *Apologeticon, et vera rerum in Belgico Germania nuper gestarum narratio, ex qua dilucide perspicitur, quibus omnis tumultuum et calamitatum origo et causa ferri accepta debeat. Et simul calumniae, quibus ecclesias Belgicas grauant adversarij perspicue diluuntur.* De eigenlijke *supplicatio* wordt aan het einde der *narratio* gevonden. Het geheele geschrift is afgedrukt door *D. Gerdes* in zijn: *Scrinium antiquarium sive miscellanea Groningana. Dl. III, 377—649*, terwijl het eigenlijke smeekschrift door *Bor I, 316—318* in het Hollandsch wordt medegedeeld. In het jaar 1570 zagen twee drukken het licht. De een heeft op den titel den keizerlijken adelaar, de ander een fileet. De eerste telt 59 bladen, doorloopend, maar zeer onregelmatig gepagineerd, de tweede heeft (XVI) en 88 blz.

*LICHT en duisternis. Geschiedenis der remonstrantie in de vereenigde Nederlanden. Opgemaakt uit de Nederl. historie van Johan van der Sanden. Utrecht, J. J. H. Kemmer. 1855. in-8°.

Rogge, Catal. Remonstr. II. blz. 11.

LIEVRE (AUGUSTE).

Geschiedenis van de Protestanten en de Hervormde Kerken in Poitou. Naar het fransch van.. Arnhem, G. W. van der Wiel. 1859. in-8°. (K. B.)

De voorrede is onderteekend: *G. J. v. d. H.* — Oorspr.: *Histoire des Protestants et des Églises Réformées du Poitou.* Poitiers. 1856—1860. in-8°. 3 dln.

LIEUWES (A. J.).

Zie: *Gamma der Vinen.*

LIGUORI (A. DE).

*Zegepralen der Martelaren, of levens der vermaerdste martelaren.. door.. Tweede Druk. Gend, J. J. L. Rousseau. 1845. in-18°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10063. — Andere (eerste?) dr.: Rousselaere, van Hee. in-12°. (*Vlaemsche Bibliogr.* I. 191).

LIL (H. VAN), Pred. te Schalkwijk en 't Goij en te Maasdam.

Het leven, de gevoelens en lotgevallen van William Penn, beroemd Kwaker en stichter van Pennsylvanien; uit echte bronnen verzameld door.. Amsterdam, J. C. Sepp en zoon. 1820—25. in-8°. 2 dln. (M. M. N.)

—— Zoo ook op: *Spittler (L. T.).*

LILIENTHAL (M. M.).

Het Thoorns-bloedbadt en Treur-Tooneel In drie Deelen beschreeven, waar van het eerste behelst een naau-

keurige Beschryving der Stad Thoorn, .. Het tweede een .. verhaal van den Oproer Den 17. July. 1724. voorgevallen, en Het derde een omstandig verslag van 't schrik'lyk Bloed-badt Op den 7. December desselven Jaars aangeregt, alles uit Autentyke en geloofwaardige Documenten binnen Thoorn opgezamelt, door .. Leyden, C. Wishoff. 1726. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler: *J. C. B. Een Pruisser* en een gegrav. portret van Rösner, burgemeester van Thoorn, geteekend: R. B. F.

LIMBORCH (PH. à), 1633—1712. Remonstr. Hoogleeraar te Amsterdam.

Historia Inquisitionis. Cui subjungitur liber sententiarum inquisitionis Tholosanae ab anno .. 1303 ad annum 1323. Amstelodami, H. Wetstenius. 1692. in-fol°. (XVI), 384, (18), 397 en (19) blz. (K. B.)

Na de opdracht en de voorrede volgt de lijst der schrijvers door van Limborch hoofdzakelijk gebruikt. De geschiedenis der inquisitie is versierd met acht kopergravuren, op twee van welke men leest: *A. Schoonebeek del. et fec.* — Dl. II van het werk is het *liber sententiarum*, door den schrijver — zooals uit de voorrede blijkt — uitgegeven naar een authentiek handschrift uit de Archiven der Inquisitie te Toulouse. — De *Histoire de l'Inquisition et son origine* (door den abbé *Marsollier*). Cologne. 1693. in-12°. wordt als een verkorte uitgaaf van Limborch's geschiedenis beschouwd. Zie *v. d. Aa*, i. v. Limborch.

Leven van Simon Episcopius eertijdts Professor der H. Theologie tot Leyden.. Amst., Is. Pietersz. 1693. in-4°. 338 en (16) blz. (B. R. A.)

De laatste 10 blz. zijn foutief genummerd 339—348. Met fraai portret van Episcopius gegrav. door P. v. Gunst, naar een schilderij van M. Sorg. Behalve gedrukte bronnen maakte de schr. gebruik van de eigenhandig geschreven aanteekeningen van Simon en Rem Bisschop. — In 1701 verscheen: *Historia vitae S. Episcopii ... è Belgico in Latinum sermonem versa, et ab Auctore aliquot in locis aucta. Amstel., G. Gallet. in-8°.* (B. R. A.) De tekst is eenigszins vermeerderd met het oog op buitenlandsche lezers, die niet als de hollandsche, met vele bijzonderheden bekend zijn. — Het oorspronkelijk en de vertaling zijn beide van registers voorzien.

Kort en beknopt verhaal .. wegens den oorsprong en voortgang der Geschillen, In de Vereenigde Nederlanden, over de Predestinaatsie Met den aankleven der zelve. Uit het Latyn vertaalt. Nevens eene Voorreden ter verdediging der Remonstranten tegen de Lasteringen van Do. Jacobus Fruitier, in zyn boek genaamt *Sions Worstelingen*. Amsterdam, P. Visser. 1715. in-8°. (K. B.)

De uitvoerige voorrede (126 blz.) is van J. de Goede. Achteraan het plakkaat tegen de Remonstr. predikanten enz. van 1 Febr. 1620. In hetzelfde jaar 1715 verscheen een onveranderde tweede dr. (B. R. A.) — Het latijnsche oorspr.: *Relatio historica de origine et progressu controversiarum in foed. Belgio de praedestinatione tractatus postumus* is gedrukt achter den 4en dr. van v. Limborch's: *Theologia christiana, ad praxin pietatis ac promotionem pacis christianae unice directa*. Amst., R. et G. Wetstenii. 1715. in-fol°. De lat. verhandeling is volgens *v. d. Aa* (*i. v.* Limborch) ook afzonderlijk verschenen te Amst. 1712. in-12°.; deze laatste uitgave is niet vermeld door Rogge.

—— Zie ook op *Brieven; Hales* (*J.*).

LINCKE (H. M.), Pred. te Senn, bij Zwickau.

Martinus Boos, laatst roomsch, katholiek pastoor te Sayn, bij Coblents, in zijn merkwaardig leven, werken en lijden.. Arnhem, G. W. van der Wiel. 1857. in-8°. (K. B.)

Vertaald door *L. A. C. Reigersberg;* uitgegev. in de *Evang. Bibl.*

LINDANUS (GUIL. DAMASUS) of Willem van der Linden Damasz. geb. 1525 gest. 1588, was inquisiteur, bisschop van Roermond, later van Gent.

Een claer betooch vādē oorspronck der Lutherie, Van die menichvuldicheyt der Secten. Van die tweedrachticheyt die onder den Sectarissen es. Van die schade eñ bloetstortijnghe, die ter cause der Secten is gheschiet int Christendō vanden Jare duust vijf hondert zeuenthiene, tot dē Jare duust vijf hondert zessentzestich. Eerst ghemaeckt in Latine bydē .. heer Willē Verlinde.. Eñ nv in ōs Nederlandsche tale ouer ghestelt by B. Jacop vande Velde, Prior vanden Augustynen te Brugghe.. Brugghe, P. de Clerck. 1567. Met gratie eñ Priuilegie voor

thien iaren. in-8°. (XXXVI) en 318 blz. (B. U. G.)

Na de approbatie en 't privilegie een *sendt brief* v. d. vert. a. d. regeering van Brugge; daarna de voorrede v. d. vert.

LINDEBORNIUS (J.), c. 1630—1696. Provicaris van het bisdom Deventer.

Historia sive notitia episcopatus Daventriensis. Coloniae Agrippinae, J. à Metelen. 1670. in-8°. (XVI), 356 en (2) blz. (K. B.)

Vooraf gaan *censura*, *approbatio*, opdracht en lat. gedichten van Th. Mensingus, T. Hanswerker, H. v. Wel, C. Loots en H. Bloemaert.

LINDENHOUT (J. VAN 'T).
Zie: *Bouwsteenen*.

LINSCHOTEN (J. H. VAN).
Zie: *Tafereelen*.

LIPPOLD (G. H. C.).

Jammertooneelen uit de geschiedenis van het Pausdom. Naar het Hoogduitsch van.. Amsterdam, L. van der Vinne. 1832. in-8°. (K. B.)

Met voorrede v. d. schr. — Oorspr.: *Gräuelscenen aus d. Geschichte d. röm. Papstthums.* Leipzig. 1830. in-8°.

LIPS (J. A. F.), Pastoor.

*Beknopte Levensschets van den grooten wonderdoener den H. Machutus, Bisschop in Bretagne. Vrij bewerkt naar... Bili, Surius, Guerin en anderen. St. Michiels-Gestel. 1885. (*formaat?*)

Mes, *Kath. pers*, blz. 148.

*Levensschets van de gelukzalige Ludwina. 1ste afl. (Niet in den handel.) 1887. in-8°.

Mes, Kath. pers, blz. 148.

LIPSIUS (J.), 1547—1606. Hoogleeraar te Leiden en te Leuven.

Diva Virgo Hallensis. Beneficia eius et Miracula fide atque ordine descripta. Antverpiae, J. Moretus. 1604. in-4°. (VIII), 86 en (10) blz. (K. B.)

Op den titel een gegrav. afbeelding van het Mariabeeld. Het boek bevat een gegrav. portret van Lipsius op 43-jarigen leeftijd, een gegrav. afbeelding van de Kapel met het Mariabeeld door C. Galle, en een van Hal of Halle zonder naam van graveur. Met een opdracht aan Guilielmus de Berges, aartsbisschop van Cambrai. Aan het slot o. a. twee indulgentie-bullen van de pausen Nicolaas V en Clemens VIII en approbaties van den genoemden aartsbisschop en Guil. Fabricius. — Dit geschrift van den gewezen Leidschen hoogleeraar verwekte bij de protestanten veel ergernis. Een hollander *Albert van Oosterwijck* vertaalde het (zie hieronder) en nam die gelegenheid te baat om het bespottelijk te maken. *P. Denaise* schreef er tegen: *Dissertatio de idolo hallensi Justi Lipsii mangonio et phaleris exornato atque producto*, welk geschrift in 1605 zonder vermelding van den naam des schrijvers of van de drukplaats in-4°. en in-12°. het licht zag en kort daarop in het hollandsch vertaald werd als: *Verclaringhe des halschen afgodts van Justus Lipsius*, *vvonder veyl ende cierlijck opghepronct ende voorts ghedaen.. M. vj C. ende V.* Z. n. v. pl. in-4°., welk strijdschrift beantwoord werd door den Carmeliet *A. Cochelet* in zijn: *Palaestrita honoris D. hallensis pro Justo Lipsio adversus dissertationem mentiti idoli hallensis anonymi cuiusdam haeretici.*. Antv., 1607. in-4°. Behalve dezen 1en dr. van Lipsius' geschrift vermeldt de *Bibliotheca Belgica* l. v. nog de volgende uitgaven: Paris, P. Chevalier. 1604. in-8°.; nadruk van de vorige (B. U. Luik.). Antwerpen, J. Moretus. 1605. in-4°. als de Antwerpsche druk van 1604 (B. U. L.). Antwerpen, J. Moretus. 1605. in-8°. (K. B.). Antw., Wed. en zoon van J. Moretus. 1616. in-4°. naar den Antw. druk van 1605. (K. B.)

Een holl. vertaling zag in 1605 te Delft bij Bruyn Harmanssz Schinckel het licht onder den titel: *J. Lipsii Heylige Maghet van Halle. Hare weldaden ende Miraculen ghetrouwelick ende ordentlick wtgheschreven. VVt de Latijnsche in onse Nederlantsche tale overgheset, deur eenen Liefhebber der eere sijns eenigen Salichmakers; tot bespottinghe der Pauselicke Roomsche Afgoderije Tot welcken eynde cleyne Annotatiē* (*den text Lipsij in zijn geheel blijvende*) *op de kant gestelt zijn: een getrouwe Vermaninghe ē Voorreden tot den Christenen voor aen*, *ende een Appendix ofte Aenhanghsel van Miraculen die wel spots waert zijn achter aen.* in-4°. (XVI), 91, (5) en 21 blz. (K. B.) Met een gegraveerde afbeelding van het beeld op den titel. Ook hierin is de gravure van de kapel met het beeld, maar er is een hollandsch «Clinc-dicht» bijgevoegd met het opschrift: «*Van de Craem-vrouwe van Halle*». onderteekend P. V. B. Aan het werk van Lipsius gaan vooraf een Sonnet van P. V. B., de opdracht aan de regeering van Delft, onderteekend door den vertaler AE. V. O., de voorrede van dien vertaler en een zevental spotdichten onderteekend: A. L., D. L., D. N., P. V. B. en N. N. Dan volgt het werk van Lipsius met de kantteekeningen van den vertaler; op de laatste blz.: «*Aende lieu'-vrou van Halle. Refereyn*». Spotdicht onderteekend: D. D. De laatste 24 blz. bevatten den appendix. Blz. 20—24: «*Justi Lipsij lof*, *op sijn nieu werck laest wtghegeven ter eeren van onse lieve Vrouwe van Hallen*, *ende in Nederlantsche sprake overgheset*, *met*

noodighe Annotatien verciert» gedicht onderteekend *R. Don: M. et R. B.* dat is: *R. Donteclock, Minister et Rector Brielensis.* De vertaler van het boekje van Lipsius, die zich zelven aanduidt met de letters Æ. V. O. is waarschijnlijk *Aelbrecht* of *Albert van Oosterwijck*, eerst minderbroeder in Friesland, later hervormd predikant te Delft. Lipsius antwoordde op deze vertaling met *Reiectiuncula sannionis cuiusdam batavi* (te vinden achter Lipsius, *Diva Sichemiensis*). Een andere vertaling, tevens een bestrijding van den eersten vertaler, is de volgende:

Die Heylighe Maghet van Halle, Door Justus Lipsius Hare weldaden ende Mirakelen oordentlijck ende ghetrouwelijck beschreuen. Ende nv onlancx uyt den Latyne int Nederlantsche ouerghesedt. Door Philippus Numan, Greffier der Stadt van Bruessele. Tot Brvessel. By R. Velpius, men vintse te coope T'Hantvverpen, By Hieronymus Verdussen... 1607. in-8°. (XXV), 138 en (6) blz. (B. U. A.) Met de gravure van het beeld op den titel. Vooraf gaat de voorrede, welke een weerlegging is van hetgeen door den Delftschen vertaler was in 't midden gebracht, een berijmde opdracht aan de maagd Maria, onderteekend: A. M., een hekeldicht getiteld: *« Wensch Tot Den Delfschen Ouersetter van dese Historie»*, onderteekend: N. H. V. B. benevens de privilegies en approbatie. De *Bibliotheca Belgica* maakt nog melding van de volgende drukken:

Brvessel, By R. Velpius, woonende in den gulden Arent by 't Hof, anno 1607. Met Priuilegie in-8°. (K. B. B.)

Brussel, H. A. Velpius, 1643. in-8°. Zonder het hekeldicht. (B. U. G.) Een andere bewerking is: *Historie Van Onse Lieve Vrouwe Van Halle, Gemaeckt Door Justus Lipsius, En op een nieuwt gecorrigeert en verbetert. Dit Boecxken is te bekomen, By den Heere Tresorier, in de Kercke van Onse Lieve Vrouwe tot Halle* z. n. v. pl. (Brussel: Jos. t'Serstevens?) en z. j. in-8°. (K. B. B.) Dit werk is echter een herdruk van het grootste gedeelte van *Den pelgrim van Halle ofte historie van onse lieve Vrouwe van Halle.. ghemaeckt door eenen priester der societeyt Jesu.* Brussel, 1657. in-8°. De *Pelgrim* is het werk van den Jezuiet *A. Poirters*, die de stof grootendeels ontleende aan het geschrift van Lipsius. Een andere druk van de *Historie* heeft een approbatie van 1714. Vergel. *Verhaal* (*Historisch*) *der bezonderste Mirakelen.*

In 1605 werd te Brussel bij R. Velpius een fransche vertaling gedrukt: «*La Nostre Dame de Hau.. Par.. J. Lipsius.. Traduictz du Latin, par M. Louis du Gardin de Mortaigne.* in-8°. (VIII), 156 en (36) blz. (K. B.) Zonder platen. Met een Supplément, waarin de vertaler nog eenige door Lipsius overgeslagen wonderen meêdeelt. Hier mogen de herdrukken dezer vertaling of nieuwe vertalingen in het fransch en duitsch volgen, welke vermeld zijn in de *Bibliotheca Belgica*, die o. a. een uitstekende bibliografie van al de werken van Lipsius bevat:

Bruxelles, R. Velpius, 1606. in-8°. als de vorige met gering verschil. (Parijs, Bibl. Nat.)

Bruxelles, H. A. Velpius, 1625. in-8°. als de voorgaande. (Mons, Bibl. comm.)

Bruxelles, H. A. Velpius, 1661. in-8°. nieuwe fr. vertaling. (Parijs, Bibl. nat.)

Bruxelles, Ve. Guill. Scheybels 1676. in-8°. herdruk van de vorige. (Weimar, Gr. Hert. Bibl.)

Mons, E. de La Roche. 1697. in-8°. nieuwe fr. vertaling. (Lyon, Bibl. munic.)

Bruxelles, J. t'Serstevens. 1714. in-8°. herdruk van de vorige. (K. B. B.)

Bruxelles, P. de Bast. z. j. in-8°. als de vorige. (B. U. G.)

Z. n. v. pl. v. dr. en z. j. in-8°. als de vorige. (K. B. B.)

Bruxelles, Ch. J. A. Greuse. 1849. in-12°. herdruk naar de voorgaande. (B. U. G.)

Bruxelles, Ch. J. A. Greuse. 1859. in-16°. herdruk van de voorgaande. (B. U. G.)

Justi Lipsii Unserer lieben Frawen zu Hall.. Durch.. G. Olandum.. ubergesetset. Publicirt durch U. Polentz. Erffurt, Chr. Mechler. 1627. in-8°. (XXIV), 306 en (46) blz. (Breslau, Univ. Bibl.)

Diva Sichemiensis siue Aspricollis: Noua eius Beneficia et Admiranda. Antverpiae, J. Moretus. 1605. in-4°. (VIII), 69 en (11) blz. (K. B.)

Op den titel een gegraveerde afbeelding van O. L. Vrouwe van Scherpen-heuvel. Vooraf gaan de opdracht aan de Infante Isabella en de voorrede. Aan het eind de approbaties; daarachter: *Reiectiuncula Sannionis cvivsdam Batavi* (Zie den voorgaanden titel); vervolgens de privilegies en het drukkersmerk. Lipsius ontleende dit geschrift voor een groot deel aan: *Historie vande mirakelen die onlancx in grooten getale gebeurt zijn.. Op een plaetse ghenoemt Scherpenheuvel* door Ph. Numan, Leuven. 1604. in-8°. De volgende drukken vermeldt de *Bibliotheca Belgica.:*

Antwerpen, J. Moretus. 1605. in-8°. (K. B. B.)

Antwerpen, z. n. v. dr. 1605. in-4°. Nadruk der beide vorigen (Antw. Gem. Bibl.)

Antwerpen, J. Moretus. 1606. in-4°. (K. B.)

Antwerpen, B. Moretus, Ve. J. Moretus en J. Meursius. 1620. in-4°. (B. U. U.)

Diva Virgo Aspricollis Miracvla Eivs Praecipva A Justo Lipsio Et Erycio Pvteano Descripta. Lovanii, H. Hastenius. 1622—23. in-4°. 2 st. (K. B. B.) Een fransche vertaling verscheen te Tournon, bij Guill. Linocier, waarvan de *Bibl. Belg.* twee drukken van hetzelfde jaar meldt.

LISTE des Pasteurs, dans les églises Wallonnes au Royaume des Pays-Bas. La Haye, A. H. Bakhuyzen. 1818. in-4°. (B. W. L.)

Ingevoegd: *Additions à la Liste des Pasteurs pour la continuer jusqu'à l'époque de la Réunion de Gorcum*, 1820. in-fol°.

LIVRE Sinodal Contenant les Articles Résolus dans les Synodes des Eglises Walonnes des Provinces Unies du Païs-Bas. 1688. (enz.) *z. adres.* in-fol°. (B. U. L.)

Deze «Articles» loopen van 1688—1810. Vóór 1688 bestaan zij slechts in handschrift: In het door mij gebruikte ex. heeft slechts het eerste st. een afz. tit. (zie boven) en verder *Articles résolus dans les Synodes des Eglises Wallonnes des Provinces—Unies des Pais-Bas.*

L. J. V. R. priester.
Zie: *Leven* v. d. H. Godelieve; *Id.* v. d. H. Theresia.

LLORENTE (J. A.), 1756—1823. Hij was o. a. Secretaris-generaal der Inquisitie, Kanunnik van Calahorra, Staatsraad.

Oordeelkundige geschiedenis der spaansche Inquisitie, sedert derzelver vestiging door Ferdinand V, tot aan de regering van Ferdinand VII bijeengebragt uit de Archieven van den Hoogen raad der Inquisitie en uit die der Provinciale Regtbanken van het Heilig Officie,.. Ten jare 1817, uit het Spaansche handschrift, onder toezigt van den Schrijver, in het Fransch vertaald en uitgegeven, door A. Pellier. Uit het Fransch vertaald. Amsterdam, J. C. Sepp en Zoon. Franeker, G. Ypma. 1821—23. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Op de voorrede v. d. vert. volgt verkort die van den spaanschen schr.; daarna: *Lijst van onuitgegevene handschriften die, bij het opstellen van dit werk door den Heer Llorente zijn gebruikt geworden.* — De *Histoire critique de l'inquisition d'Espagne* verscheen te Parijs in 1817 en 1818. in-8°. 4 dln.

Verkorte geschiedenis der Spaansche Inquisitie, sedert derzelver vestiging door Ferdinand V, tot aan de regering van Ferdinand VII. Naar het oorspronkelijke.. bewerkt door L. Gallois. Met een aanhangsel behelzende geschiedkundige berigten omtrent het leven en de geschriften van Llorente, enz. enz. Versierd met het portret en facsimile van denzelven. Naar het Fransch en Hoogduitsch. Franeker, G. Ypma. 1825. in-8°. (K. B.)

Het aanhangsel bevat: Geschiedkundige berigten omtrent J. A. Llorente (Uittreksel uit Mahul's Schets, voorkomende in de *Revue Encyclopedique*, *Tom.* XVIII. Mei 1823.); ontleding van de geschiedenis der Inquisitie, door den graaf *de Ségur;* uittreksel uit eenen brief van *H. Grégoire,* bisschop van Blois, aan don Ramon Josef de Arce, aartsbisschop van Burgos en groot-inquisiteur van Spanje. — Een nieuwe uitgave zag in 1828 het licht bij J. C. v. Kesteren te Amsterdam, in-8°. met gegraveerden titel, waarop een portret door J. Mulder gesneden. (K. B.) — Oorspr. fransch: *Histoire abrégée de l'Inquisition, par L. Gallois. 4e édition, précédée d'une Notice sur la vie et les écrits de Llorente* etc.. Paris. 1823. in-18°.

De Paussen, als tijdelijke vorsten en opperhoofden der Kerk beschouwd, sedert de vestiging van den H. Stoel te Rome tot het jaar 1822. Franeker, G. Ypma. 1824—1825. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met portret van Llorente tegenover den titel. Uit het fransch vertaald door *Steenbergen van Goor.* (Zie: *Alphab. naamlijst van boeken,* 1790—1832. i. v. Llorente.) Nieuwe dr.: Amsterdam, J. C. v. Kesteren. 1828. in-8°. 2 dln. (K. B.) Daar is de geheele titel, en daarop het portret van L. door J. Mulder, gegraveerd. — Oorspr.: *Portraits politiques des Papes comme princes temporels et comme chefs de l'Eglise, depuis l'établissement du saint-siége à Rome, jusqu'en 1822. Paris. 1822.* in-8°. 2 dln.

LOCH (J. C.), Luth. pred. te Groede.
Zie: *Clemens* (*Fr.*).

LOCHEM (J. VAN), Prior v. h. klooster Albergen.
Zie: *Albergensia.*

LODENSTEYN (J. VAN), 1620—1677. Pred. te Zoetermeer, Sluis en Utrecht.

Ontfang-Schrift van de Leeraren, en afgesondenen der Gemeynten, in de Valleyen van Piedmont, vergadert in Herfst-maand des voorleden Jaars 1665. in een Synode tot Pinache in de Valleye van Perouse: Nopende De Penningen henl. uyt de Provincie van Utregt gedurende hunne laatste vervolginge in de jaren 1663. en 1664. tot nodig onderhoud toe-gesonden. Mitsgaders Een kort verhaal soo van hunne vorige ellenden, als Van hunne tegenwoordigen toestand. Uytgegeven door.. Utrecht, H. Versteegh. 1666. in-4°. 16 blz. (K. B.)

LOEFF (A.).

*De eerste prediking voor de hervormden te Dordrecht, in de Augustijnen-kerk na driehonderd jaar op dezelfde plaats herdacht. Toespraak... Dordrecht, C. Morks Jzn. 1872. in-8°.

Met toelichtende aanteekeningen. *Brinkman's Catal.*, blz. 741.

LOEFF (G. M. C.), geb. 1838.

De Nederlandsche Kerkgeschiedschrijver Geeraardt Brandt. Akad. proefschrift. Utrecht, Kemink en zoon. 1864. in-8°. (K. B.)

LOEFFIUS of LOEFFS (J.), 1603—1685. Jezuiet.

Zie: *Paullinus (J.)*.

LOHR (H. C.), Luth. pred. te Rotterdam.

Zie: *Geschiedenis* der christelijke kerk; *Kalender*.

LOMMEL (A. VAN), geb. 1827. Jezuiet.

Bijdragen tot de kerkelijke geschiedenis van Nederland. Berigten omtrent de Zendelingen S. J. ten jare 1773.. 's Gravenhage, F. C. B. ten Hagen. 1868. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Missio*.

LOO (ADR. VAN), geb. 1659, Kath. Priester te Gent.

De Levens der Heylige van Nederlant met een kort begryp Hoe het Evangelie eerst in Nederlant begost heeft, voortgegaen is, en tot deze tijden gebleven: Getrocken en by een vergadert uyt de geloofweerdigste Schryvers door ... Ghendt, M. Graet. 1705. in-4°. 2 dln. (K. B. B.)

Met opdracht, voorrede en goedkeuring. Elk deel heeft alfabetisch register der heiligen. Dl. I 1 gravure en 9 gegrav. portretten, Dl. II 5 gegrav. portretten.

LOOMAN (T. M.).

*Stukken, betreffende de wreede vervolging en veroordeeling van Francesco en Rosa Madiaï te Florence, wegens het omhelzen der Protestantsche godsdienst. Amsterdam, H. Höveker. 1852. in-18°. 1—3e Stuk.

Brinkman's Catal., blz. 745.

*Het leven van Johannes Gossner, voormalig R. K. pastoor, laatst Evang. leeraar te Berlijn; naar onderscheidene bronnen geschetst... Amsterdam, H. Höveker. 1858. in-8°. Met portret en facsimile.

Brinkman's Catal., blz. 744.

—— Zie ook: *Bouwsteenen; Geloofsgetuigen; Nacht en morgen.*

LOON (J. W. VAN).

Beknopt chronologisch overzigt der Kerkgeschiedenis in synchronistisch verband met de wereldgeschiedenis, opgesteld ten dienste van lessen in de kerkgeschiedenis, verrijkt met eene kaart, dienende om de meest belangrijke gebeurtenissen in hare onderlinge verhouding gezamentlijk voor oogen te stellen... Amsterdam, H. Höveker. 1863. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van den schr. De 2e. dr., vermeerderd met vele door den schr. nagelaten aanteekeningen en bijvoegingen en met een portret, verscheen in 1878 by denzelfden uitgever. in-8°. (K. B.)

LOOS (H), Aartsbisschop der O. B. Clerezy.

Zie: *Schets* eener geschiedenis.

LOOIJEN (A. A.).

Zie: *Warneck (G)*.

LORETZ (J.).

Zie: *Ratio* disciplinae.

LORGION (E. J. DIEST), geb. 1812. Hij stierf als Hoogleeraar te Groningen.

Geschiedenis van de invoering des christendoms in Nederland: Eene door de Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, met het Accessit Bekroonde Prijsverhandeling. Leeuwarden, W. Eekhoff. 1842. in-8°. (K. B.)

Met opdracht aan Konig Willem II en met voorrede. — Ook afgedrukt in de *Verhandelinge der Tweede Klasse van het K. N. I. Dl. VIII.* Amst., Ipenburg en van Seldam, 1843. in-4°. o. d. tit.: *Proeve van beantwoording der vraag, voorgesteld door de tweede klasse van het K. N. I.: « Welke is de Geschiedenis der Invoering van het Christendom in de Nederlanden, bijzonder in de Noordelijke.»*

Geschiedenis van de Kerkhervorming in Friesland. Leeuwarden, W. Eekhoff. 1842. in-8°. (K. B.)

Met voorrede en bijlagen.

Geschiedkundig gedenkboek voor de Hervormden in Friesland; bevattende eene geschiedenis van de invoering des christendoms in Nederland, geschiedenis van de Kerkhervorming in Friesland en de Nederduitsche Hervormde Kerk in Friesland. Leeuwarden en Groningen, W. Eekhoff en H. R. Roelfsema. 1848. in-8°. (K. B.)

*De voorbereiders der Kerkhervorming in Nederland. Groningen, H. R. Roelfsema. 1851. in-8°. 30 afl.

Brinkman's Catal., blz. 298.

*Geschiedenis der christelijke Kerk in Nederland; in levensschetsen. Groningen, H. R. Roelfsema, 1851—1855. in-8°. 20 afl.

Brinkman. Naamlijst. 1852 blz. 28, 1853 blz. 27, 1854, blz. 27, 1855. blz. 25.

Bonifacius, ... Groningen, H. R. Roelfsema, 1855. in-12°. (K. B.)

Geschiedenis der Kerkhervorming in ons Vaderland. Voor Christenen, die belang stellen in de waarheid.... Tiel, H. C. A. Campagne. 1855. in-8°. (B. U. U.)

Met gelith. portret van Pistorius.

Geschiedenis der christelijke Kerk in Nederland. Eerste Deel. De Christelijke Kerk in Nederland tot aan de vestiging der Kerkhervorming. Arnhem, G. W. van der Wiel. 1859. in-8°. (K. B.)

In de *Evangelische Bibliotheek.* Niet verder verschenen.

Een beeld van Melanchthon, den meest evangelischen der Kerkhervormers... Haarlem, J. J. Weeveringh. 1860. in-8°. (K. B.)

De regte beoefening der Historische Theologie uitnemend geschikt ter opbouwing van de Kerk der toekomst. Redevoering... den 10den October 1860 uitgesproken ... Groningen, H. R. Roelfsema. 1860. in-8°. (B. U. U.)

*Beknopte geschiedenis der kerkhervorming voor jonge lieden. Haarlem, Erven F. Bohn. 1867. in-12°.

2e. goedkoop dr. 1874. *Brinkmans Catal.*, blz. 298.

Kerkgeschiedenis van de Nederlanden... Groningen, J. B. Wolters. 1875. in-8°. afl. 1—5. (K. B.)

Niet verder verschenen. De verschenen afleveringen behandelen de kerkgeschiedenis der eerste 18 eeuwen.

— — Zie ook: *Amshoff; Balthasar Bekker; Geschiedenis der chr. kerk; Johannes Husz; Kohnlein (G. L. W.); Schenkel (D.).*

LORGION (J. J. DIEST)

Verhandeling over Regnerus Praedinius. Groningen, J. B. Wolters. 1862. in-8°. (B. U. A.)

Akad. Proefschrift met dubbelen titel en portret van Praedinius, gelith. door S. H. v. d. Weijer.

LORIÉ (Fr.), gest. 1826. Pred. in den Haag.

*De oorzaak en de gevolgen van het gesloten zijn der remonstr. Kerke in den Hage, op den algemeenen dank- en bededag, des Woensdag den 2 Maart 1803. Verhaald door... Gedrukt voor rekening van den autheur. *z. adres.* (1803) in-8°.

Rogge, Remonstr. Geschr., blz. 218.

LOTTOM (H. VAN), Past. te Amsterdam.

Het Mirakel van Amsterdam, in den jare 1345; bij gelegenheid van het vijfde eeuwfeest, verhaald en toegelicht... Amsterdam. 1845. in-8°. (B. U. A.)

LOUWE (P. DE), Kath. Priester.

Zie: *Begrip.*

LOVE (J.)

*De propagatione ecclesiae ofte geschigtkundig verhaal van de voortplanting der kerke. Amsterdam. 1725. in-8°.

M. Nijhoff, Catal., 203 n°. 1235.

LUBLINK WEDDIK.
Zie: *Weddik (Lublink).*

LUCAS (ANDR.), Professor in 't College van S. Paulus te Granada.
Het leven vanden H. Ignatius De Loyola patriarch ende fondateur vande societeyt Jesu. In 't Spaens beschreven door... Ende Overghezet in 't Nederduyts door... Fr. de Smidt... Antwerpen, C. Woons. 1654. in-8°. (XVI), 718 en (16) blz. (K. B.)

Vóór den gedr. een gegr. titel. Na de opdracht een holl. gedicht, onderteekend: R. P. G. H. S. J.; aan 't slot 't register. — Vert. van: *Vida de S. Ignacio de Loyola,.. Fundador de la Compañia de Jesus. Dispuesta por el P. Andreo Lucas de la misma Compañia,.. En Granada, por Ant. René de Lazcano, y Bart. de Lorençana, Año de 1633.* in-4°. De eigenlijke naam v. d. schr. is A. L. de Arcones.

LÜDERS (G. A.).
*Johannes Huss, en zijn tijd. Beelden van geloof en ongeloof. Naar het Hoogduitsch door J. H. Carpentier Alting. Amsterdam, J. D. Sybrandi. 1857. in-8°.

Nieuwe titeluitgave 1860. Zie: *Brinkmans Catal.*, 1850—82 blz. 751. — Oorspr.: *Johann Huss.* Cüstrin. 1854. in-8°.

LUQUET (G. F. O.).
*Levensschets... (van) Anna Maria Taïgi. Uit het Italiaansch vertaald, door een Pater Redemptorist. Gulpen. M. Alberts. 1862. (*formaat?*)

Mes, Kath. pers. blz. 151.

LUTHER (Dr. Mart.), in het licht van zijn tijd. Oorkonden uit den tijd der Hervorming en pas ontdekte brieven van en aan Dr. Martin Luther. Eene Feestgave bij het 350 jarig Eeuwgetijde der Kerkhervorming. Uit het Hoogduitsch Vertaald door J. W. Th. Lublink Weddik. (Uitgegeven ten voordeele van het Evang. Luth. Weeshuis te Utrecht.) Utrecht, W. F. Dannenfelser. 1867. in-8°. (B. R. A.)

Met voorbericht van L. W. Het geschrift is ontleend aan: «*Die handschriftliche Geschichte Ratzeberger's über Luther und seine Zeit*» in 1850 te Jena door Dr. *Neudecker* uitgegeven en aan: *Dr. Martin Luther's Briefwechsel* te Leipzig in 1866 door Dr. *C. H. A. Burkhardt* in 't licht gezonden.

*LUTHER (Mart.) in zijn leven, werken en karakter, uit zijne eigene schriften voorgesteld, door den schrijver van: *Luthers politiek* enz. Met een voorwoord van S. K. Thoden van Velzen. Sneek, van Druten en Bleeker. 1853. in-8°.

Brinkman, Naamlijst, 1853. blz. 63. — Door K. van Belkum. Goedkoope titel-uitgave, 1859.

LUX (A. J. L. M.).
Levensschets van den H. Willibrordus, Apostel der Nederlanden, vermeerderd met eenige gebeden ter gelegenheid van het plegtig Jubilé. Tweede druk. 's Gravenhage, A. P. van Langenhuysen. 1839. kl. in-8°. (K. B.)

Kerkel. goedgekeurd. De 1e dr. is ook van 1839, evenzoo de 3e. (K. B.)

LUYCX (C. L.), Kath. Priester.
Zie: *Bode (J. de).*

LUYKEN (JAN), 1649—1712.
Théatre des Martyrs, Depuis la mort de J. Christ Jusqu'à present, représenté en tres belles tailles-douces, par.. Schau-Bühne der Martyrer, gezeichnet und in Kuppfer gestochen von.. Se Vend a Leyde Chez Pierre vander Aa. *Z. j.* in-4°. oblongo. (B. U. J.)

Behalve den gegrav. tit., 115 gravures elk met een regel fr. en duitsch onderschrift; de platen meestal (n. l. n°. 1—104) ontleend aan *Van Braght.* (Zie aldaar). — Hiervan bestaan verschillende drukken o. a. *Schouwtooneel der Martelaren, Geëtst door Jan Luiken. Théatre des Martyrs, Representé en Tailles Douces.. Schau-Bühne der Martyrer, Gezeichnet und in Kuppfer gestochen.. Te bekomen by.. M. Schagen.* 1738. in-4°. obl. (B. U. G.) — *Il teatro della crudeltà praticata nelli piu severi tormenti del mondo, cioè sin dalla crocifissione di Nostro Signore Gesù Cristo.* Venetia. 1696. in-4°. obl. Met 104 kopergravures. (Zie *Catal. Bibliothèque Somisienne de Turin.*)

L. V. B.
Zie: *Weeghschael.*

LYDEN (Het) van Jesus, als de Christus *enz. enz.*.. Mitsgaders eene

Naamlyst, Van alle de Predikanten, die, zedert de Hervorming, deeze Gemeinte (*Utrecht*) bediend hebben.. De negende Druk, vermeerderd en verbeterd. Utrecht, S. Alter en P. Quint... 1808. in-8°. (B. U. A.)

De Naam-lijst beslaat blz. 81—87.

LYDENS-GESCHIEDENIS (De) van den zaligmaker en zyner eerste Navolgeren; nevens een beknopt verhaal der vervolgingen, Der Protestantschen Belyderen van den Christen Godsdienst, van deszelfs eerste Instelling af, alomme, en vooral in de Nederlanden, in de XVIde en XVIIde Eeuwen, aangedaan. Ingericht, inzonderheid, tot onderwijs van de vaderlandsche jeugd, en door (51) prentverbeeldingen opgehelderd. Amsterdam, P. Conradi. 1778. in-8°. (B. Dr. Gobius du Sart).

Met gegrav. tit. vóór den gedr. en berijmde verklaring. De kopergravures tusschen den tekst zijn aan Luyken (Zie *v. Braght*) ontleend; met één gravure v. Th. Koning. De gesch. der martelaren der eerste twee eeuwen is in vragen en antwoorden behandeld. — Latere dr. verschenen te Haarlem by Fr. Bohn. 1791. in-8°. (B. Ds. Hoog. Abbenbroek) en te Rotterdam, by J. Hendriksen z. j. (1820.) Met den gegrav. titel van 1778. in-8°. (K. B.)

LYDIUS (B), 1577–1629. Pred. te 's Hertogenbosch en te Dordrecht.

Waldensia id est, conservatio verae ecclesiae, Demonstrata Ex confessionibus, cùm Taboritarum, ante CC. ferè annos, tum Bohemorum, circa tempora Reformationis, scriptis. Studio et operâ... Editio Secunda. Roterodami, J. Leonardi Berewout, 1622. in-8°. 2dln. (XVI), 416 en (16), 368 blz. (B. U. L.)

Inhoud: Opdracht a. d. Staten v. Holl. (1616, VI Idus Martij); voorrede; *Johannis Lukawitz, Confessio Taboritarum* (blz. 1—303); *Articuli magistrorum et sacerdotum antiquae civitatis Pragensis, per regnum Bohemiae, sub anno... 1432 evulgati* enz. (blz. 305–368). *Aeneas Silvii Historia Bohemica* (blz. 369—416). *Index en errata.* Dl. II: *Confessio fidei, fratrum Waldensium, regi Vladislao ad Hungariam missa* (blz. 1—34); *Excusatio fratrum Waldensium, contra binas literas Doctoris Augustini, datas ad Regem* (blz. 34—91); *Apologia verae doctrinae, eorum qui vulgo appellantur Waldenses... 1538... Ex bohemico... translata.* Met vele belangrijke aanteekeningen van Lydius. — De 1e. druk verscheen 1616 en 1617 te Rotterdam en te Dordrecht *(v. d. Aa).*

—— Zie ook: *Perrin (J. P.).*

LYDIUS (J.).

Zie: *Historie* der beroerten; *Verhael* v. d. Voorneemste Swaricheden.

LIJNDRAJER (MR. P.).

Zie: *Geloofsgetuigen.*

*LIJST der Pausen, der Utrechtsche en onderhoorige bisschoppen en der Pauselijke vicarissen in Nederland. Amsterdam. (c. 1790) in-8°.

F. Muller, Catal. Theol. 1857 n°. 3507.

M.

MAANDBERIGTEN voorgelezen op de Maandelijksche Bedestonden van het Nederlandsch Zendeling-genootschap betrekkelijk de Uitbreiding van het Christendom bijzonder onder de Heidenen. Rotterdam, N. Cornel, *later:* M. Wyt en Zonen. 1828. *enz.* in-8°. (B. K. J.)

Verschijnen maandelijks, zijn niet in den handel maar worden enkel voor de leden gedrukt. De *Maandberigten* zijn het vervolg van *Berichten en Brieven voorgelezen op de Maandelijksche Bedestonden van het Nederlandsch Zendeling-genootschap.* Rotterdam, N. Cornel, 1799—1827. (B. K. J.)

MAASDIJK (A. CHR. J. VAN), Pred. te Katwijk a/zee, Haarlem, Katwijk a/zee (2e keer) en Prinsenhage.

De oorzaken van den ondergang der Hervorming in Belgie. Akademisch proefschrift... Utrecht, W. F. Dannenfelser. 1865. in-8°. (K. B.)

Eenige bijzonderheden uit het leven van Henri van Maasdijk, Predikant der Vlaamsch-Hollandsche Evangelische Gemeente te Brussel, medegedeeld door zijn oudsten zoon. Met portret en facsimile van den ontslapen

predikant... Amsterdam, Höveker en zoon. 1873. in-8°. (K. B.)

MAASELAND (A. VAN), R. K. Priester.
Korte levensbeschrijvingen van eenige heiligen, uit alle eeuwen des christendoms, met eene voorafgaande verklaring der voornaamste feestdagen van het Jaar. 's Bosch, J. J. Arkesteyn. 1824—26. in-8°. 4 dln. (K. B.)

—— Zie ook *L'Homond (Ch. Fr.).*

MAATJES (J. H.).
*Geschiedenis der lijders en martelaren onder de Gereformeerden, vervolgd door de Protest. bisschoppen in Schotland, van 1660—1689. Groningen, F. Folkers. 1860. in-12°.

Brinkman, Naamlijst. 1850. blz. 67.

MAATSCHOEN (G.).
Zie: *Schijn* (*H.*).

MACEDONIËR (DE.).
Algemeen Zendingstijdschrift onder redactie van Ds. H. Dijkstra. Leiden, D. Donner. 1883. *enz.* in-8°. (B. K. J.)

MACLAINE (A.).
Zie: *Mosheim* (*J. L.*).

MAGNIN (J. S.), 1796—1888. Hij was o. a. Archivaris der provintie Drenthe.
De voormalige kloosters in Drenthe, geschiedkundig beschouwd. Groningen, J. Oomkens. 1835. in-8°. (K. B.)

Met gegrav. tit. waarop het zegel van het voormalige klooster te Assen. — 2e. zeer vermeerderde dr.: Heerenveen, F. Hessel, 1846 (K. B.) eveneens met gegrav. tit. en hetzelfde wapen.

Overzigt der kerkelijke geschiedenis van Drenthe. Groningen, H. Geertsema Jr. 1855. in-8°. (K. B.)

Met opdracht aan prins Frederik en voorbericht. Aan het slot veertig bijlagen meest uit ongedrukte stukken bestaande.

MAGYRUS (ABR.). 1634—1702. Pred. op Teksel.
Almanachs Heiligen, Of History Der Opkomst, Voortgang en Viering, van alle de Heyligen, Die doorgaans met Roode Letters in den Almanach Aangewesen zyn, En door de Roomsgesinde met Gods-dienstige eere gediendt worden. Jok- en Ernst-wyze verhandeld,... Vierde Druk van eenige fouten gezuivert. Amsterdam, Nic. ten Hoorn. 1717. in-8°.

Met gegrav. titelpr., voorrede en register. Vroegere (eerste?) dr.: *Almanachs Heyligen, of history* enz... zelfde adres. 1680. in-12°. (*Cat. Prov. Bibl. Friesl.* II, blz. 859.) — Latere dr.: Amsterdam, 1732. in-8°. — en: *Historie van de opkomst, voortgang en viering van alle de heiligen die met roode letters in den almanach worden aangewezen.* 5e dr. z. n. v. pl. 1805. in-8°. (*M. Nijhoff. Catal.* 147 n°. 1066—7.)

MAIMBURG (L.), 1610—1686. Jezuiet.
Historie van de Kettery der Beeldstormers, En van d' overbrenging des Keizerrijks op de Franschen.. in't Nederduitsch gebracht door G. v. Broekhuizen. Vercierd met schoone Kopere Plaaten. Amsterdam, T. ten Hoorn. 1685.. in-4°. (XL) en 412 blz. (K. B.)

Met voorrede. De geschiedenis loopt hier tot de helft der negende eeuw, om ten slotte in enkele bladzijden een overzicht te geven tot het Concilie van Trente. Behalve de titelpr. nog 4 platen van J. Harrewijn en 2 uitslaande van T. Doesburgh. — Oorspr.: *Histoire de l'Heresie des Iconoclastes et de la Translation de l'Empire aux Français.* Paris. 1674. in-4°.

MAISTRE (J. DE), 1753—1821.
Brieven over de Spaansche Inquisitie, door den graaf.. aan eenen russischen edelman geschreven. Uit het Fransch vertaald, door J. G. le Sage ten Broek. 's Gravenhage, Gebr. Langenhuysen. 1824. in-8°. (K. B.)

De vertaalde brieven, bestemd tot verdediging der van verschillende zijden aangevallen inquisitie, waren eerst in den *Godsdienstvriend* verschenen. — Oorspr.: *Lettres à un gentilhomme russe sur l'inquisition espagnole,* Paris. 1822. in-8°.

MAKEBLIJDE (L.), 1564—1630. Jezuiet.
Zie: *Historie* Van Ses Glorieuse Martelaers.

MALINGRÉ (K.).
*Levensschets van.. Ludovicus-Josephus Delebecque, XXIe bisschop van Gent... Met portret van den bisschop. Gent, C. Poelman. 1864. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 59.

MALLANTS (P.), Kartuizer.
Het leven, devghden, mirakelen, ende gratien, van den heylighen... Brvno, Fvndatevr... van het orden der Cartvysers, Ghetrocken uyt verscheyde Autheurs, Nu eerst in het Nederduytsch beschreven ende verciert met.. vele kopere figuren. Door... Antwerpen, C. Woons. 1673. Met Gratie ende Privilegie. in-8°. (XVI), 343 en (25) blz. (K B. B.)

Met gegrav. titelpr., 3 gravures van P. Clouwet, 9 van G. Bouttats en 2 van J. vanden Sande. Met opdracht, holl. gedichten van A. A. P. Croon, P. J. V. Hooch, voorrede, bladwijzer. approbaties en privilege.

*Het Leven, ende Deughden Vanden Godt-Salighen Dionysius van Ryckel, Cartuyser, gemeenlijck ghenoemt Den Op-ghetoghen Leeraer. Vyt verscheyde Autheuren by-een vergadert... Door... Ghendt, Fr. d'Erckel. 1675. in-8°. (XL), 164 en (4) blz.

Met 3 grav. van G. Bouttats, approbaties, brief aan J. Pipenpoy, en holl. gedichten van P. Croon en J. de Grieck. *Vanderhaeghen*, II. n°. 1502.

MALOU (J. B.).
*Levensschets van... Franciscus Renatus Boussen, XVIII bisschop van Brugge. Brugge, van de Casteele *z j.* in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 59.

MAMARBASCHI (J.), priester.
*De Syrische Katholyken en hunne patriarch Monseigneur Ignatius Antonius Samhiri. Gent, J. Rousseau-Warie. 1855. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 99.

MANDT (A.)
*Levensschets van Wylen Do. S. G. Manger, met een Opdragt aan de Gemeente te Delft. Gorinchem, C. Goetzee en F. Horneer. 1795. in-8°.

de Visser, *Naamlijst.* II. 151.

MANEN (W. C. VAN), geb. 1842. Hoogleeraar te Leiden.
Guy de Bray opsteller van de Belijdenisse des Gheloofs der Gereformeerde Kercken in Nederland,... Uitgegeven door de Vereeniging tot verspreiding van Stichtelijke Blaadjes. Amsterdam, Tj. van Holkema. 1885. in-8°. (B. U. G.)

MANGELSCHOTS (C.).
Zie: *Leven* der H. Odrada.

MANGER (S. H.), Hoogleeraar te Franeker.
Oratio inauguralis de fatis christianae religionis apud Arabos. dicta ... A. D. VI. Januarii, 1767. Franequerae, Gul. Coulon. 1767. in-fol°. (B. U. U.)

Met een lat. gedicht van *J. Schrader.*

MANIFEST. Of Verhael van het bedrijf der Vaudoisen. Tegens... den Hertoch van Sauoye. Getranslateert uyt het François 1655. [*Uit Parijs, 31 Juli*] *Z. adres.* 1655. in-4°. 16 blz. (K. B.)

MANNÉ (J. H.), 1679—1732. Luth. pred. te Arnhem en te Haarlem.
Nauwkeurige zo theologise als historise aanmerkingen over het Werk der Reformatie, en over eenige op desselfs Tweede Eeuw-Feest verhandelde Jubel-Texten; Mitsgaders een nette Beschryvinge van den Opkomst en Staat der Lutherse Kerken in de Nederlanden. By wyze van Saamenspraak tussen een weetgierige lidmaat en een onderwyzend leeraar voorgestelt. Haarlem, M. van Hulkenroy. 1719. in-4°. (K. B.)

Met allegorische prent tegenover den titel, van A. D. L. als inventor en A. van der Laan als graveur. Na de opdracht en de voorrede volgt een berijmde verklaring der prent door A. van Hulkenroy, daarna eenige andere gedichten; vóór den aanvang van het eigenlijke boek een portret van den schr. door J. Wandelaar, gegrav. door G. Schoute. Aan het slot twee registers.

MANSSEN (J. C.), Luth. Pred. te Kampen.
Zie: *Martelaren.*

MANUAAL der Conventualen van St. Caecilia binnen Utrecht. Uitgegeven door Prof. L. G. Visscher.

Utrecht, N. van der Monde. 1843. in-8°. (B. U. U.)

MARANDÉ, Aalmoezenier van den franschen koning.

Oorsprong, en Oorzaeken der Jansenisterye. Met eenige Regulen en Onderwijzingen... Door... In 't Boek van de Quaede Gevolgen der Jansenisterye... Vertaelt naer 't Parysche Voorbeelt met Privilegie gedrukt. Meenene, Chr. Waermont. 1675. in-8°. 32 blz. (B. U. G.)

*MARCULPHUS (Den heyligen), gezeyd S. Marcoen, abt en belyder, voorgesteld ter aenroepinge voor de bedrukte Menschen.. Ofte Boekske, inhoudende het kort begryp van zyn H. Leven... Gend, Ch. P. de Goesin. (1802.) in-8°.

Vanderhaeghen, IV n°. 7556. Met approbatie van 10 Maart 1802. — Herdr. te Gent bij J. B. Poelman. z. j. in-12°. (*Vanderhaeghen* V, n°. 9397.)

MARESIUS (SAM.), 1599—1673, laatst hoogleeraar te Groningen.

Joanna Papissa restituta: Sive Animadversiones et Annotationes Historicae, ad Davidis Blondelli... librum posthumum, anno superiori editum Amstelaedami sub hoc titulo, De Joanna Papissa.... His additur, Brevis Refutatio Praefationis Apologeticae quam Anacrisi praefixit Stephanus Curcellaeus, illius editor; et Appendicis loco, Dissertatio Theologica pro S. S. Trinitate eidem Curcellaeo Antitrinitario opposita. Groningae, J. Cöllenius. 1658. in-4°. (XVI), 352 en (36) blz. (B. U. A.)

Met opdracht aan de Curatoren der Gron. Akademie. Zie op *Blondel*, Vergel. op *Histoire*.

MARETS (DES).
Zie: *Histoire*; *Maresius* (*S.*).

MARGH (Het) van het selsaem leven, doodt ende mirakelen Van... de H. Catharina von Bononien. Uyt het Ordre der Clarissen.. Uyt verscheyde Schryvers by een versamelt, door eenen Pater vande Ordre der Minderbroeders. Antwerpen, J. P. Robyns. 1712. Met Oorlof der Oversten. in-12°. (B. B. B)

MARHEINEKE (PH.), Hoogleeraar te Berlijn.

De Hervorming, voornamelijk in Duitschland, in haar ontstaan, hare ontwikkeling, uitbreiding en vestiging. Een volksboek naar het Hoogduitsch van.. Met aanteekeningen en een vervolg, behelzende de Hervorming in Nederland, door E. B. Swalue. Amsterdam, P. N. v. Kampen. 1847. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler. — Oorspr. *Die Reformation, ihre Entstehung u. Verbreitung in Deutschland.* Berlin. 1846. in-8°. — In 1853 verscheen bij P. N. v. Kampen te Amsterdam: *Ph. Marheineke. De Hervorming in Nederland, zijnde een aanhangsel tot het werkje: De Hervorming in Duitschland.. Uit het Hoogduitsch vertaald door E. B. Swalue. in-8°.* (*Brinkman, Naamlijst*, 1853. blz. 64.)

MARIUS (L.), Overste van het Begijnhof te Amsterdam.
Zie: *Eer* (Amstelredams).

MARNIX VAN ST. ALDEGONDE (F. VAN), 1538—1598.
Zie: *Narration.*

MARONIER (J. H.), Remonstr. Pred. te Zevenhuizen, Leiden, Utrecht en Rotterdam.

De inrichting der christelijke gemeenten, vóór het ontstaan der Katholieke Kerk... Bekroond en uitgegeven door Teylers Godgeleerd Genootschap. Haarlem, Erven F. Bohn. 1874. in-8°. (B. U. A.)

In de: *Verhandelingen rakende de natuurlijke en geopenbaarde godsdienst, uitgegeven door Teylers Godgeleerd Genootschap. Nieuwe Serie. Derde Deel. 2e Stuk.*

Het Kerstfeest. Een historische schets. 's-Gravenhage, M. Nijhoff. 1875. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Tafereelen.*

MARTELAARS (De), in Nederland. Utrecht, Kemink en zoon. 1852—1854. kl. in-8°.

De B. L. L. bezit de twee eerste nummers, handelende over Willem Dircksz., «de roode kuiper» en n°. 2 over Joh. Voesius en Henr. Eschens. Volgens *Brinkman's Naamlijst* zijn er 4 nummers verschenen.

MARTELAER (Den Delfschen), Ofte Laetste Afscheyd-Brieven Van Hermannus Schinckel, Geschreven aen Huysvrouwe ende Kinderen, mitsgaders het Examen en de Sententie jegens sijn Persoon gepronuncieert, en binnen deser Stede Delf geexecuteert, op den drie-ende-twintighsten van Julius, in den Jare Vyfthienhondert en acht-ende-sestich.. In het licht gebracht, en met Versen verçiert. Door Mr. D. v. B... [*Met houtsneê op den titel.*] Delf, A. Waalpot. 1652. in-12°. (XLVIII) en 92 blz. (Eigendom van Dr. M. F. A. G. Campbell, den Haag.)

In 't licht gezonden door *Theodorus Verburch*. Het voorwerk heeft: titel, opdracht van Verburch aan E. van Lodensteyn, holl. gedicht van H. Tegularius, voorrede, en eenige latijnsche en holl. gedichten. — Met afz. titel, maar doorloop. pag. en sign. begint blz. 47: *Theodori Bezae Corte bekentenisse des Christelycken Geloofs, Na de Heylige Schrift, achtervolgende de uyt-legginghe der oude Vaderen.. Voormaels door hem in de Latijnsche Tael beschreven.* Daarna volgen 5 extracten, het eerste uit van *Reyd*, *Nederl. Oorlogen* met het opschrift: *Roomsch Monnick bekeert;* de 4 overige, uit het *Crimineel Boeck der Stadt Delff*, betreffen vonnissen gewezen tegen de volgende om het geloof vervolgden: Arien Ariensz Snijer, Henrick Fransz Schoenmaecker, Crijn Willemsz Cleermaecker ende Jacob Claesz van Stockum Snijer, Pieter Florisz Laecken-bereyder ofte Drooch-scheerder.

MARTELAREN (De) Der Protestantsche Kerk. Een Volksboek voor Protestantsche Christenen... Uit het Hoogduitsch door J. C. Manssen. Kampen, Gebr. Fels. 1846 en 1847. in-8°. 2 stukjes. (B. L. A.)

De hier besproken martelaars zijn: Hendrik Voes, Jan van Essen, Lambert Thorn, Hendrik van Zutphen, Leonhard Kaiser, Kaspar Tauber, Adolf Clarenbach, Peter Fleisteden, Peter Spengler, Dr. Jan Castellan, Mathias Weybel. — Oorspr.: *Die heiligen Martyrer der evangel. Kirche — Aufs Neue bearbeitet u. herausgeg. von L. Volkert u. G. W. H. Brock.* Erlangen. 1845. in-8°. 2 st.

*MARTELAREN (De) en de belyders van het geloof in de zendingen van Cochinchina en van Tongking in het jaer 1833. Rousselaere, van-Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 194.

*MARTELAREN (De) van Gorcum. Een beknopt verhaal van het lijden der 19 nabij den Briel ter dood gebrachte geloofshelden. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1865. in-12°.

Brinkman's Catal., blz. 775.

*MARTELAREN (De) van Gorkum. Uit het Latijn vertaald. 's Hertogenbosch, G. Mosmans. 1882. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1882. blz. 58.

*MARTELAREN (De) van Picpus, Voorafgegaan door een beknopt verslag over de Congregatie der H. Harten van Jesus en Maria. 's Bosch, G. Mosmans. 1876. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 775.

MARTELAREN-BOECK (Roomsch) door bevel van Gregorius den derthienden uytghegheven ende met authoriteyt van Vrbanvs Den Achtsten verbetert, Overgheset in ons Nederlandtsch-duytsch door... A. de Boeye.. Antwerpen, Wed. J. Cnobbaert. 1642. in-8°. (XVI), 362 (*niet* 364) en (46) blz. (B. B. B.)

Met gravure o. d. tit. v. V. Cnobbart, opdracht, voorrede, approbatie en register. Een andere uitgaaf in hoofdzaak dezelfde vertaling is: *Het Roomsch Martelaren-Boek, overgheset uyt het Latyns, onlancks uytgegheven met authoriteyt van den Apostolycken Stoel.* Ipre, M. de Backer. 1688. in-8°. (VI), 400 en (70) blz. (B. U. Leuv.) Z. n. v. vertaler. Met voorwoord, «waerschouwinghe», approbatie en uitvoerig register. Vergel. op *Baronius*.

*MARTELDOOD (De) van de H. Stratonica en van den H. Seleucus. Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I 59.

*MARTELIE (De) Der H. Maegd en martelaeresse Barbara, d'aflaeten haers broederschaps, *enz.*.. Duynkerke, N. Weins. 1760. in-12°.

Annales du Comité Flamand de France, II, 360.

MARTENS (J. G. D.)
Zie: *Geloofsgetuigen.*

MARTINET (J. F.) 1729—1795. Pred. te Gellekum, Edam en te Zutphen.

Kerkelyke geschiedenis der Waldenzen tot op deezen tyd, verrykt met een keurig Afbeeldzel van den vermaarden Veldheer en Leeraar Henricus Arnaud.,... Amsterdam, J. Loveringh. 1765. in-8°. (K. B.)

Met opdracht aan den raad van Indie W. H. v. Ossenberch en voorrede. Onder het portret van Arnaud: *N. v. Frankendaal del. et fec. 1765*. Blz. 230—235 bevatten de bijlagen. 2e. dr. bij denzelfden 1775. in-8°. (K. B.) — 3e dr.: *Kerkelyke geschiedenis der Waldenzen, in de valleijen van Piemont, tot op het jaar 1775 Door... Derde druk. Vermeerderd met een kort verslag van hunne verdere lotgevallen tot op onzen tijd, en van den tegenwoordigen staat dezer gemeenten. Door H. Rietveld.* Amst., Ten Brink en de Vries, 1826. in-8°. (K. B.) Met hetzelfde portret en een kaartje van de valleien van Piemont met onderschrift: *D. Veelwaard jr. del. et sculp.* Met gegraveerden titel.

—— Zie ook op: *Bower* (*A.*).

MARTINI (J. W.).

*Gedagtenis van den 1sten Holl. Martelaar, J. Pistorius. Woerden. 1725. in-4°.

Catal. Theol. v. Voorst, n°. 4376.

MARTINUS (JOH.), 1604—1665. Pred. te Deinum en te Groningen.

't Licht in de Duysternisse der Stadt Groningen Uyt loutere genade Godes opgegaen voor vijftich jaren. Ende nu wederom der Christelijcken Gemeynte aldaer te gemoete gevoert in openbare Jubel-jaers-predicatie: Gehouden 1644. op den dagh ende in de plaetse des eersten op-ganckx; Volgens met eenige particulariteyten vermeerdert, ende... in 't licht gegeven door... Groningen, J. Claessen, 1644. in-4°. 40 blz. (B. U. G.)

Aan 't eind een lijstje der predikanten na de hervorming te Groningen overleden of vandaar naar elders vertrokken.

MARX (FR.).

*Korte levensschetsen van heilige kunstenaren en ambachtslieden. Vertaeld door Hahn. Antwerpen, de Wever. 1839. (*formaat?*).

Vlaemsche Bibliogr., I. 59.

*Levensbeschryvingen van heilige echtgenooten en heilige kinderen. Vertaeld door Hahn. Antwerpen. 1853. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 59.

MASCULII, R. K. Priester.

Beknopte Levens-beschryvingen der Roomsche Heiligen, Geschikt naar die order, zo als derzelver nagedagtenis op ieder dag in de Roomsch Catholyke Kerk wordt gevierd... t'zamengesteld, door... Uit het Hoogduitsch vertaald. Zynde ieder Levensschets met een fraay Historisch Plaatje vercierd, door de... Kunstgraveerder Le Clercq. Amsterdam, F. J. van Tetroode. *z. j.* in-8°. 4 dln. (B. K. A.)

Met titelgravure van C. F. Fritzsch, waarop het adres: Amsterdam, H. de Wit en berijmde verklaring van de titelplaat.

MASETTI, Pater.

*Leven en marteldood van... Ludovicus Flores, van Antwerpen, Dominikaan, en een der 205 martelaren van Japonië... Naer het Italiaansch, met eene aanteekening over de familie des martelaers, de lijst der oude Belgische schrijvers, die van hem gewag gemaakt hebben, en den pauselyken brief van zaligverklaring. Mechelen, E. F. van Velsen. 1867. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 59.

MASTRILLUS (MARC.), Jezuiet.

*Reyse van Marcellus Mastrillus... ende van XXXII Syne medegheselIen, als noch van XVI andere Religieusen nae Indien,... Beschreven by den selven P. Marcellus... Hantwerpen, J. van Meurs. 1637. in-8°. 89 blz.

Vert. door A. de Boeye. Zie: *A. de Backer, Bibl. des Ecriv. de la Comp. de Jésus.* I, 670 n°. 3.. Oorspr.: *M. Mastrilli... et XXXII Sociorum ac XVI aliorum religiosorum Iter in Indiam.* Antv., J. Meursius. 1637. in-8°.

MATHESON (J.).

Zie: *Reed* (*A*).

MATHIEU-DAIRNVAELL (G. M.).
Zie: *Welboek.*

MATHIJSEN (J.).
Zie: *Rosseeuw Saint Hilaire.*

MATTENS (J. NORBERTUS), Kanunnik te Tongerloo.

Onse L. Vrouwe Van Duffel. Ofte Van Goeden Wil dat is De Wonderheden Van Maria Soo In Het Doen Vinden Ende Hervinden Van Haer Miraculeus Beeldt Als in 'T Gunstig Uyt-Storten Van Wonderbare Genesingen. Tot Duffel.. Antwerpen, Wed. Jacobs. 1717. in-8°. (B. U. G.)

Met gegr. tit. en gravure v. h. beeld. Met opdracht, voorrede, gedichten, tafel en approbatie.

MATTHAEUS (A.), 1635—1710. Hoogleeraar te Leiden.

Fundationes et Fata Ecclesiarum, praesertim, quae Ultrajecti, et in ejusdem suburbiis, et passim alibi in dioecesi. Libri duo. In quibus Chronica, Acta publica, Feudales aedium Consuetudines, et alia inedita Monumenta. Lugd. Batav., S. Schouten. 1704. in-4°. (K. B.)

Aan het einde een door J. v. Vianen gegrav. afbeelding van munten van Vianen. Ten opzichte der kapittels van Utrecht is dit werk zeer onvoldoende. In plaats van de opdracht aan den magistraat, welke eerst voor het werk was geplaatst en nog in enkele exemplaren gevonden wordt, vindt men hier een voorrede van den schr. Zie *Utr. Gr. Placaatb. I 239.* — De exemplaren met de opdracht a. d. magistr. hebben als jaar van druk. 1703. (B. L. L.)

—— Zie ook op *Leidis* (*J. à.*).

*MATTHAEUS ZELL, de Eerste Evangelische herder en leeraar te Straatsburg, en Katharina Schütz, zijne echtgenoot. Levensschets medegedeeld uit het Hoogduitsch door S. A. J. de Ruever Groneman. Utrecht, Kemink en zoon. 1866. in-8°.

Nederl. Bibliogr. 1866. blz. 96.

MATTHESIUS (M. J.).

*Dr. Maarten Luther, geschetst door een tijdgenoot. Naar het Hoogduitsch door W. F. Barbiers. Met platen en het portret van den Hervormer. Amsterdam, P. M. van der Made. 1858. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1858. blz. 61. — Oorspr.: *Historien von Dr. Mart. Luther's Leben in zeitgemässer Bearbeitung.* Nördlingen. 1857. in-8°.

MAURICK (W. VAN).
Zie: *Aldendorp* (*G. van*).

MAURIK (M. VAN).
Zie: *Schijn* (*H.*).

MAURITIUS (J.), gewezen Predikheer.

Nieuw Bericht-schrift van 't Jaar 1710. Door de.. Overstens van de Academie der Oostindische Sendelingen binnen Parys, Door.. den Heer N. Charmot ingelevert aan het Hof van Romen, Wegens den Staat des Christelyken Godsdienst in China, nu aldaar jammerlijk.. onderdrukt, door de Jesuiten .. Uitgegeven door.. 's Gravenhage, J. Kitto. 1711. in-8°. (K. B.)

Met opdracht van Mauritius, voorrede en inhoudsopgave.

MAUVE (W. C.).
Zie: *Neander* (*A.*), Gesch. d. chr. godsdienst.

M'CRIE (TH.), 1772—1835. Hoogleeraar te Whitburn.

Het Leven van John Knox, hervormer van Schotland; behelzende een geschiedkunig overzigt van de Hervorming in dat land. Naar den derden druk, uit het engelsch van... vrij vertaald en gevolgd door G. J. F. Cramer von Baumgarten ... Met een voorberigt door H. Muntinghe... Dl. I. Groningen, J. Oomkens. 1818. in-8°. (B. U. Gr.)

Niet verder verschenen. — Oorspr.: *The Life of John Knox; containing Illustrations of the Hist. of the Reformation in Scotland* etc... Edinb. 1812. in-8°. 2 dln; 1814. in-8°. 2 dln; 1818. in-8°. 2 dln; 1831 in-8°. 2 dln; 1840. in-8°.; Lond. 1854 in-8°.

Geschiedenis van den voortgang en de onderdrukking der Hervorming in Italie in de zestiende eeuw, door... Uit het engelsch vertaald, en met aanteekeningen vermeerderd door W. N. Munting. Dordrecht, F. Boekee. 1832. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *History of the Progress and Suppression of the Reformation in Italy, in the sixteenth Century; including a Sketch of the History of the Reformation in the Grisons.* Edinb. 1827. in-8°.

Geschiedenis der uitbreiding en onderdrukking van de Hervorming in Spanje in de zestiende eeuw. Met aanmerkingen van W. N. Munting. Amsterdam, W. Brave Jr. 1838—39. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *History of the Progress and Suppression of the Reformation in Spain in the 16th. Century.* Edinb. 1829. in-8°.

*MEDEDEELINGEN van de vereeniging tot bevordering der Zendingszaak onder alle heidenen. Amsterdam, Höveker en zoon. 1853. *enz.* in-8°.

Brinkmans Catal., blz. 780. Jaarlijks een deel van 12 afl.

*MEDEDEELINGEN van het Nederlandsch genootschap voor de Evangelische Luthersche Zending. Amsterdam, J. M. E. Meijer. 1853. in-8°. n°. 1—9.

Brinkman's Catal., blz. 780.

MEDEDEELINGEN van wege het Nederlandsche Zendelinggenootschap. Uitgegeven door Bestuurders van dat genootschap. Rotterdam, M. Wyt en Zonen. 1857 *enz.* in-12°. (K. B.)

Jaarlijks een deel van vier afleveringen met portretten, teekeningen of kaartjes. Wordt voortgezet.

MEDER (H.), Pred. te Emden.

Het derde eeuw-jubel-feest der Reformatie, godsdienstplegtig gevierd... met eene redevoering behelzende een pragmatisch geschiedverhaal van deze merkwaardige gebeurtenis.. Emden, H. Woortman Jr. 1818. in-8°. (B.U.L.)

MEER VAN KUFFELER (F. C. VAN DER.).

Het leven van Franciscus Xaverius, medeoprigter der Jezuitenorde, bijgenaamd apostel van Indië. Leyden, H. W. Hazenberg & Comp. 1842. in-8°. (K. B.)

Met portret in steendruk van Fr. Xaverius.

—— Zie ook op: *Hohlenberg (M. H.)*.

MEERSCH (ABR. AR. V. D.), 1720—1792. Remonstr. Hoogleeraar te Amsterdam.

Zie: *Eusebius; Regenboog (J.)*.

MEERSCH (DR. D. J. VAN DER.).

Zie: *Verhael der Reformatie.*

MEERTEN (WED. A. B. VAN), geb. Schilperoort. 1778—1853.

Het leven van Dr. Maarten Luther. Bewerkt inzonderheid voor jonge menschen. Met eene plaat. Amsterdam, G. J. A. Beijerinck. 1850. in-8°. (K. B.)

De 90 blz. groote inleiding handelt over den toestand der kath. kerk vóór de Hervorming. Met een portret van Luther en een afbeelding van den Wartburg.

MEES (GR.), 1631—1694. Pred. te Berlikum, Kantens, Groningen en Rotterdam.

De laetste Weecke Des Aerdtschen Leevens van... Samuel Maresius, In sijn leven Professor der H. Theologie en Kerckelijcke Historien in de Hooge Schoole, en Pastor der Fransche Gemeynte in Groningen.. ontslapen den 18. May 1673... Nevens de Origineele Copien van 't geene de E. Deputaten der Synode Amptshalven nae Maresii doodt gedaen hebben, aengaende de versoeninge met de Heer Altingh. *z. adres.* 1674. in-4°. 40 blz. (B. W. L.)

MEES AZ. (GREG.).

Gregorius Mees (predikant te Rotterdam in de XVII° eeuw) en zijn gezin geschetst... Alleen voor de familie gedrukt; niet in den handel. Rotterdam, van der Meer & Verbruggen. 1851. in-8°. (K. B.)

Met bijlagen en facsimile. — 2e. veel vermeerderde uitgave, Rotterdam, M. Wyt en zonen. 1879. gr. in-8°. (K. B.): Deze dr. bevat o. a. een portret, gegrav. door A. Vaillant naar een schilderij van B. Vaillant, tal van facsimile's, geslachts-registers enz.

MEEUSE (CHR.), 1764—1838. Pred. op den Hoek.

Herinneringen uit het leven van wijlen... Chr. Meeuse in leven predikant op den Hoek, lande van Axel. Door hem zelven beschreven. Met

eene Voorrede, eenige Aanteekeningen en Vervolg op deselve, door eenen Vriend des Overledenen. Met Poortret. Middelburg, J. Moens en zoon. 1840. in-8°. (K. B.)

MEINERS (ED.), Predikant te Emden.
Oostvrieschlandts Kerkelyke geschiedenisse of een historisch en oordeelkundig verhaal van het gene nopens het Kerkelyke in Oostvrieschlandt, en byzonder te Emden, is voorgevallen, zedert den tydt der Hervorminge, of de jaren 1519 en 1520. Groningen, L. Groenewout en H. Spoormaker. 1738—39. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Dl. I met opdracht, voorrede, holl. gedichten van D. Andree, J. Bril en R. Oostervelt. Aan 't slot in Dl. I: *Oude Bewijsstukken* (blz. 479—610) en *Miscellanea quaedam Johannis à Lasco* volgens den schr. tot dusverre onuitgegeven. Met uitslaand portret van E. M., gesch. door G. L. C., gegrav. door J. Schenk. Dl. II met voorrede en 2 bijvoegsels (blz. 541—664.). Beide deelen met registers.

MEJER (O.).
De Propaganda, voornamelijk in Protestantsche landen, naar officiele, deels tot hiertoe onbekende bronnen, met statistieke opgave van de Missien tot uitbreiding der Katholijke Kerk over de geheele aarde... Voor Nederlanders bewerkt door Johs. Hooijkaas Herderschee. Nymegen, H. C. A. Thieme JFz. 1854. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede van den bewerker; daarna volgt een opgave van 175 door den schr. gebruikte en in den tekst aangehaalde werken. De Statistieke Opgave, die als aanhangsel met nieuwen titel en afzonderlijke pagineering aan het slot gevonden wordt, is een vertaling van: *Notizia Statistica delle Missioni Cattolike in tutto il mundo Anno primo, Roma Coi tipi della S. C. Propaganda Fide. 1843. in-12°.* — 2e dr.: Arnhem, G. W. van der Wiel, 1862—63. in-8°. (Uitgegeven van wege de Evangelische Maatschappij.) (K. B.)

MELCHERS (F. A.).
De Nationale Kerkvergadering van Parijs, in den jare 1811. door... Amsteldam, B. J. Crajenschot. 1814. in-8. (G. B. R.)

MELDER (H.).
Zie: *Geschiedenis* van pausin Johanna.

MELLINUS (ABR.), Pred. te St. Anthonypolder.
Eerste Deel van het Groot Recht-ghevoelende Christen Martelaers-Boeck; ghenoechsaem vervatende Een Kerckelijcke Historie van den Opgangh, Voortgangh, en Ondergangh der Vervolgingen: Ende tusschen beyden De Exempelen der vromer Martelaren, als oock eeniger voorneemster Confessoren, en Reformateuren... Alles... by een vergadert, ende in order gestelt, Door... Dordrecht, Is. Jansz. Canin. 1619. in-fol°. (XIV), 632 en (46) bladen. (K. B.)

Met titelpr. en tal van houtsneden in den tekst. Met privilege (24 Aug. 1615), opdracht aan de Staten Gener. en prins Maurits, voorrede onderteekend: Abraham Philips Mellen en aan het slot drie uitvoerige registers. Dit eerste — en eenige — Deel loopt tot 1520. B. Lydius nam de opdracht om het te vervolgen aan, maar bracht die niet ten uitvoer. Vergel. op *Geluwen (van)*.

MELUN (BURGGRAAF DE).
Leven van Zuster Rosalia, dochter der liefde, uit het fransch bekroonde werk van... vertaeld door P. Cam. Van de Velde.. Mechelen, E. F. Van Velsen. 1862. in-12°. (K. B. B.)

Met portret, voorrede en aanteekeningen. De wereldlijke naam van zuster Rosalia was Johanna Maria Rendu. — Oorspr.: *Vie de la soeur Rosalie, fille de la Charité.* Paris. 1857. in-8°.

MÉMOIRE sur la Situation des Catholiques dans les Pays-Bas, depuis leur émancipation en 1798 jusqu'à nos jours par un électeur Néerlandais. Amsterdam, C. L. v. Langenhuysen. 1849. in-8°.

De schrijver is Dr. J. W. Cramer, een der twee hoofdredacteuren van «De Tijd». — Zie: *Nuijens, Gesch. v. h. Ned. volk van 1815 tot op onze dagen* III, 123 -- De schr. klaagt over de bittere aanvallen, waaraan de Katholieken van de zijde van sommige Protestanten bloot staan. Enkele exemplaren zijn in-4°. gedrukt (K. B). Hierop werd geantwoord in: *Analyse d'un poème en prose, intitulé: Mémoire sur la Situation des Catholiques dans les Pays-Bas ... par Monclar...* Arnhem, P. A. de Jong, 1849. in 8°. (K. B.)

en in *Le mémoire sur la situation des Catholiques dans les Pays-Bas.., examiné par Sarsena...* La Haye. 1849. (K.B.) Van dit laatste schijnt Ph. Roesgen van Flosz de schrijver te zijn geweest.

MEMORIE ofte Kort Verhael van de Solemniteyten die ter Eeren Godes gehouden sijn in 't Stichten ende Inwyen van de Nieuwe Kercke, staende ende gelegen aen de Maren Tot Leyden. Leyden, W. Christiaens vander Boxe. 1649. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Aan 't slot een bericht over de inwijding der duitsche kerk te Leiden op 23 Okt. 1644.

MEMORIE wegens de Herrnhuthers, en hunne leere, zoo in't gemeen, als in 't byzonder te Zeist, Opgesteld door de Gecommitteerden van de E. Classis van Utrecht, omme door de Depp. Synodi, Uyt naam der drie Classen, gebragt te worden op de tafel van.. de.. Staten 's Lands van Utrecht. [*Utrecht.* 1750.] in-fol°. (B. U. U.)

Onderteekend: Uyt aller naam Gysbertus Matthias Elsnerus.

MEMORIEBOEK (Katholyk Meyerysch), behelzende de oprigting van het Bisdom van 's Hertogenbosch, Beneffens de lijst der Bisschoppen, zoo van Luik, Camerijk en Utrecht, die ons Land tot dien tijd, in het Kerkelijke bestuurd hebben; als ook de Bisschoppen van 's Hertogenbosch; verders de lijst der algemeene Vicarissen, zoo capitulaire als apostelijke; eindelijk de lijst der Pastoors en Bestuurders van iedere Kerk van het Bisdom, in zoo verre die bekend zijn; en de namen der thans bedienende Capellanen, beneffens andere bijzonderheden en merkwaardige Kerkelijke gebeurtenissen. 's Bosch, J. J. Arkesteyn. 1819. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht en aan het slot uitvoerig alfabetisch register. De schrijver is Ant. van Gils.

MERG ('T) van de Historien der Martelaren. Behelsende De voornaamste Getuygenissen, Schrikkelike Vonnissen, Stantvastige Belijdenissen, en wreede Tormenten die deselve geleden hebben; Beginnende met het Lijden van Christus, en eyndigende met het Jaar 1671. Alles in 't kort by een getrokken, uyt de groote Martelaars Spiegel der Doopsgesinde van Tileman Jansz. van Bragt, Door J. B(*out*). Haarlem, Iz. vander Vinne. 1699. in-8°. (XX), 345 en (19) blz. (B. D. A.)

Vooraf de voorrede en een holl. gedicht van F. H. N. d. i. Fr. Hoefnagel; aan 't slot register en holl. gedicht van F. H. N. Uittreksel uit den 2den dr. v. van Braght. — Latere drukken: *De tweede druk, Van veele Drukfouten gezuivert, en met 52 Prentverbeeldingen vermeerdert.* Amst., Wed. B. Visscher. 1722. in-8°. (B. D. A.) Zonder de beide gedichten, met de gewone prentjes uit vroegere martelaarsboeken (Haemstede, v. Bragt enz.). Van dezen 2en dr. bestaat nog een andere titeluitgave: *t'Amsterdam, By Isaak Tirion, 1736.* in-8°. (K. B.) — *De derde druk, Van veele Drukfouten gezuivert, en met 52 Prentverbeeldingen vermeerdert,* Amst., P. J. Entrop, 1769. in-8°. (Bib. Dr. Hoog, Abbenbroek). Met titelprent, waar tegenover een holl. gedicht van P. J. E(ntrop).

MERGH (Het) des Levens vanden heylighen Bernardus. — Verlicht met 55 Beelden. Ten koste ende aerbeydt van d'Abdije van Baudeloo binnen de Stadt van Ghendt. Vyt de Latynsche inde Nederduytsche taele overgheset door H. J. B. Antwerpen, Wed. ende Erfgh. van J. Cnobbaert. 1658. in-8°. (XXXII), 494 en (7) blz. (B. U. G.)

Van de gravures vermelden sommigen Ph. Fruytiers als teekenaar en J. Neeffs als graveur. Met opdracht, lofdicht en approbatie. Uit de approbatie van 10 Aug. 1657 blijkt dat het lat. oorspr. in 1653 was verschenen; de approbatie van 17 Aug. 1658 noemt *Franciscus Fernandez de Velasco* als vertaler. Dat o. d. tit. H. J. B. als vert. wordt genoemd en in de approbatie F. F. de V. zal zoo moeten worden verklaard, dat H. J. B. de vertaler is, terwijl de prior F. F. de V. namens het geheele klooster de approbatie heeft aangevraagd. Ook de oorspr. lat. uitgave was op naam van het geheele klooster verschenen.

MERLE D'AUBIGNÉ (J. H.), geb. 1794. Hoogleeraar te Geneve.

Redevoering over de beoefening van de geschiedenis des Christendoms,

en deszelfs nuttigheid voor den tegenwoordigen tijd.. Uit het fransch vertaald. Amsterdam, A. B. Saakes. 1833. in-8°. (B. L. L.).

Blijkens aanteekening o. d. titel vert. d. *W. Bilderdijk.* — Oorspr.: *Discours sur l'étude de l'Histoire du Christianisme et son utilité pour l'époque actuelle.* Paris. 1832. in-8°.

Geschiedenis der Hervorming in de zestiende eeuw.. Uit het fransch vertaald. Vermeerderd met eenige aanteekeningen van J. J. le Roy. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1837—1846. in-8°. 4 dln. (B. U. L.)

Met lithogr. tegenover den titel in Dl. I. Dl. IV uit het engelsch vertaald, waarin het door den schr. was uitgegeven. *2e Dr. grootendeels op nieuw uit het Eng. vert. verder herzien en geheel vermeerderd met alle verbeteringen en bijvoegsels, die in latere oorspr. uitgaven zijn ingevoegd.* Vertaald door J. Oudijk van Putten. Rotterdam, Van der Meer & Verbruggen. 1856—1861. in-8°. 5 dln. (Zie *Nederl. Bibliogr.* 1856—1861.) Het fr. oorspr: *Histoire de la réformation au XVI siècle.* Paris. 1835—47. in-8°. 4 dln.

Het Lutheranisme en de Zwitsersche Hervorming of het wezenlijk verschil van derzelver eenheid.. Uit het fransch. Utrecht, Kemink en zoon. 1846. in-8°. (B. U. U.)

Oorspr.: *Le Lutheranisme et la Réforme.* Paris 1844. in-8°.

*Geschiedenis der hervorming in Engeland. Uit het Engelsch vertaald door J. Oudijk van Putten. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1854. in-8°. 2 dln.

Brinkman, 1850—82, blz. 791. — Waarschijnlijk een gedeelte v. d. eng. tekst van de *Histoire de la réformation.*

*Geschiedenis der hervorming in Europa ten tijde van Calvijn... Uit het Fransch vertaald. Met eene voorrede van J. J. van Oosterzee. Rotterdam, Verbruggen en van Duijm. 1863—1864. gr. in-8°. 3 dln.

Goedkoope uitgaaf: Amsterdam, B. H. Blankenberg Jz. 1871—1878. gr. in-8°. 7 dln. (*Brinkman Catalogus*, blz. 791). Oorspr.: *Histoire de la Réformation en Europe au temps de Calvin.* Paris. T. I—V, 1862—1868; T. VI, 1875. T. VII. 1876. T. VIII. 1878.

*Geschiedenis der Kerkhervorming voor het christelijk gezin bewerkt door J. G. Verhoeff. Utrecht, J. J. H. Kemmer. 1868-1870 in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 791.

*Johannes Chrysosthomus.. Naar het Engelsch door E. J. Veenendaal. Harderwijk, M. C. Bronsveld. 1871. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1871 blz. 89.

MERLEKER (K. F.).

Geschiedenis van de Staatkunde der Pausen door... Met bekorting uit het Hoogduitsch vertaald. Uitgegeven van wege de Evangelische Maatschappij. Arnhem, G. W. van der Wiel. 1858. in 8°. (B. L. L.)

Oorspr.: *Geschichte der Politik der Päpste.* Hamburg. 1856. in-8°.

MERMANNIUS (ARN.), geb. te Aalst.

Theatrum Conversionis gentium totius orbis; sive chronologia de vocatione omnium populorum, et propagatae per universum orbem fidei, Christianaeque religionis descriptio... [*Met drukkersmerk op den tit.*] Antverpiae, Chr. Plantinus. 1572. in-8°. 192 en (16) blz. (B. U. G.)

Met voorrede en opdracht.

MERULA (GUIL.).

Zie *Merula* (*P.*).

MERULA (PAULUS), 1558—1607. Hoogleeraar te Leiden.

Fidelis et succincta rerum adversus Angelum Merulam tragice ante 47 annos, quadriennium, et quod excurrit, ab inquisitoribus gestarum commemoratio, auctore... Qui omnia strictim ex Autographis conlecta fixit, dicavit, sacravit, S. P. Q. Brielensi. L. M. Lugd. Batav. Apud Lud. Elzevirium, Bibliopolam et Academiae Lugdunensis Pedellum. Typis J. Nicolaii F. Dorpii. 1604. in-4°. (XX), 110 en (2) blz. (K. B.)

Het voorwerk van dit zeldzame boek, het eenige op welks titel L. Elzevier zijn waardigheid van pedel der Leidsche Akademie vermeldt (zie *Willems n°. 46*), bevat een opdracht *S(enatui). P(opulo). Q(ue) Brielensi*, vervolgens verschillende latijnsche lofdichten op den mar-

telaar Merula en enkelen op zijn biograaf; de dichtèrs zijn J. Luntius, P. Bertius, D. Baudius, D. Heinsius, P. Scriverius, J. Meursius, H. Grotius. Aan het einde van het boek een geslachtslijst van Merula. — In hetzelfde jaar 1604 zag de nog zeldzamer holl. vertaling het licht met den titel: *Kort ende getrou Verhael Van alle 't gene den tydt van vier Jaeren ende meer, bitterlick deur de Ketter-meesters gehandelt is tegens Angelum Merulam,.. Eerst gestelt in Latyn deur Paullum Merulam... Ende nu in onse Nederlandsche sprake overgeset deur des selfs Sone, Gulielmun Merulam.* (Met drukkersmerk op den titel.) *Leyden, J. Claesz. van Dorp*, 1604. in-8°. 212 blz. (K. B.) Met opdracht van den vert. aan Schout, burgemeesters en regeerders van den Haag. De reden welke P. Merula tot het schrijven van zijn boek noopte, was dat de geschiedenis van A. Merula in de Martelaarsboeken niet overeenkomstig de waarheid verhaald is.

Tijdt-Threzoor. Ofte Kort en bondich Verhael Van den Standt der Kercken, Ende de Wereltlicke Regieringe; Vervatende beneffens de Successie der Pausen, Patriarchen, Eerst-Bisschoppen, Bisschoppen, etc. Keysers, Koningen, Vorsten, Princen, etc. Geestelijcke Ordens, vermaerde Schrijvers, Ketters, etc. De gedenckwaerdichste geschiedenissen over den gantschen Aertbodem, van Christi Geboorte af tot.. 1614.. Door Paullum Merulam.. Voltrocken, ende vervolght van den Jare 1200 tot.. 1614, bij zijnen Soon Gul. Merulam. Leyden, Jan Claesz. van Dorp. 1614. Met Privilegie voor thien Jaren. in-fol°. (XVI), 1132 (*niet* 1138) en (66) blz. (K. B.).

Voorwerk: privilegie, opdracht a. d. St. Generaal en de St. v. Holl., voorrede van G. Merula, 3 lat. gedichten van A. Crusius, een ongenoemde en B. Merula, errata, door Maetham gegr. portret van P. Merula, met vierregelig lat. onderschrift van D. Heinsius. Op blz. 793 begint met nieuwen titel: *Vervolgh van het Kort ende Bondigh Verhael van den Standt der Kercken.. Door Gul. Mervlam.* Op blz. 1017, weder met afz. titel: *Tvvede Vervolch* enz.. *Beginnende.. 1614. tot.. 1627. Tsamengestelt Door een Beminder der Historien,.. Nu verrijct met wijtlopige Registers, tot t' gehele Tijtthresoor.. tot 1627...* Leyden, J. Claesz. van Dorp.. 1627. Dit 13 jaren later gedrukte vervolg sluit zich met doorloopende pagineering, maar afz. titel en signatuur aan het voorgaande aan. Aan 't slot uitvoerige registers en lijsten van pausen, bisschoppen, koningen enz. — Nieuwe titel-uitgave: *Tiid-Thresoor* enz... *Ende nu laetst door een Liefhebber der Historien, gebracht totten lopenden Jare 1627. Waer inne oock de Kerkelijcke Geschillen in Nederlant, ende dese laetste Oorloghsche beroerten in Europa int brede beschreven worden. Verrijckt met een wijtloopich Register, van alle de Bysonderste gheschiedenissen ende uytnemenste Personen, daer van in dit Tiid-Thresoor verhael gedaen wert.* Leyden, J. Claesz. van Dorp. 1627. Met Privilegie voor thien Jaren... in-fol°. (XIV), 1132 (*niet:* 1138) en (66) blz. (B. U. U.) Zonder portret.

—— Zie ook op: *Junius* (*F.*).

MEYBOOM (H. U.), geb. 1842. Pred te Assen.

Marcion en de Marcionieten, door. Leiden, P. Engels en zoon. 1888. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op *Kalender.*

MEIJER (A. C.).

Zie: *Salvatora da Ormea* (*P.*).

MEIJER (D. H.).

Johan Brentius, de Hervormer van Wurtemberg. Oorspronkelijke tafereelen aan de geschiedenis der Kerkhervorming van Duitschland ontleend; door.. Dordrecht, H. Lagerweij. 1859. in-8°.

Met gegrav. titel en voorrede.

*Luther tegenover de profeten van Zwickau, eene bladzijde uit de Hervormings-geschiedenis van Wittenberg. Amsterdam, P. M. van der Made. 1857. gr. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 784.

MEIJER (G.), Priester.

*De H. Vincentius van Paulo, in zijn leven en werken. Naar het Hoogduitsch. Amsterdam, J. S. de Haas. 1881. in-8°.(?)

Mes, *Kath. pers.* blz. 162.

MEYER (H.), Predikant te Kessel.

Korte inleidinge der Kerkelyke geschiedenissen, van de eerste, tot aan de agtiende eeuwe, tot dienst der eerst beginnende Oeffenaars, in deeze gebeurtenissen door... Met een voorberigt van W. Themmen... Tweede uitgave. Groningen, Wed. L. Groenewolt. 1760. in-8°. (K. B.)

Eerste dr.: 1755. In plaats v. d. naam v. d. schr. aldaar op den tit., de letters *H. M. V. D. M.*

MEIJER (J.), Pred. te Beetgum.
Zie: *Neander (A.).*

MEIJER (L.).
Zie: *Venema (H.).*

MEIJERE (J. C. DE).
Zie: *Kalender.*

MEYERE (L. DE), 1655—1730. Jezuiet.
Zie: *Hoynck.*

M. H.
Zie: *Staeltien.*

M. H. B.
Zie: *Leven v. J. Williams.*

MICHAEL A SANCTO AUGUSTINO, 1622—1684. Karmeliet.

Het Leven Van... Maria A. Sta. Teresia (Alias) Petyt, Vander derden Reghel vande Orden der Broederen van Onse L. Vrouwe Des Berghs Carmeli, Tot Mechelen overleden den 1. November 1677... Uyt haere schriften ghetrocken.... door.... Ghendt, Hoirs van Jan vanden Kerchove. 1683—1684. in-4°. 4 dln. (XXVIII), 300 en (16); (IV), 404 en (24); (IV), 286 en (22); (IV), 330 en (26) blz.

Met opdracht, voorreden en tafels. Zie *Vanderhaeghen, Bibliogr. Gant. II. n°. 979.* Dl. III en IV in de B. B. B.

*Een Kort Begryp Van 't Leven Ende Deughden Vanden Dienaer Godts Fr. Arnoldvs A. S. Carolo Vande Orden van Onse L. Vrouwe des Berghs Carmeli. Vande Nederduytsche Provincie. Door... Ghetrocken uyt een breeder Tractaet, door den selven, van dat Leven ende Deugden, ghemaeckt, met titel Spiegel der Religieuse Volmaecktheydt, etc. Ghendt, Wed. van M. Graet. *z. j.* in-12°. 71 blz.

Met approbatie van 7 Dec. 1676. Een vroegere dr. verscheen te Mechelen in 1669. Het volledige werk werd gedrukt te Kortryk by J. van Gemmert in 1677. *Vanderhaeghen*, II. n°. 1545.

MICHELET (J.).

*De grondstellingen, verrigtingen en tegenwoordige woelingen van de Jesuïten. Naar het Fransch van Michelet en Quinet vertaald naar de 4e uitgave, door den Schrijver van de *Wederlegging van de grondstellingen der R. K. Kerk.* Amsterdam, G. Portielje. 1844. in-8°.

Brinkman, 1833—1849. blz. 447. Oorspr.: *Les Jésuites.* 4e éd. Paris. 1843. in-12°.

MICROEN, MICRON of MIKRON (M.), gest. 1559. Pred. bij de Nederl. gemeente te Londen en te Norden.

Een VVaerachteghe Historie, van Hoste (gheseyt Jooris) vander Katelyne, te Ghendt om het vry opentlick straffen der Afgodischer Leere, ghebrandt ten grooten nutte ende vertroostinghe aller Christenen gheschreuen. Waer in wt oorsaake van dien, claerlick ghehandelt werdt van vele stichtelicke ende nootweteghe stucken... met een vermaninghe tot de Ouerheyt... *z. n. v. pl. en z. j. (Emden, Gillis vander Erven of Ctematius*, 1556 [?]) in-8°. (VIII) en 120 blz. (B. U. G.)

Met inleiding, register en voorrede gedagt. 26 Juni 1555 daaronder een (foutief) «*Distichon chronographicum per Godfredum wingium*». Hoste vander Katelyne stierf in 1555 als martelaar. — In den Catalogus *van Hulthem*, IV n°. 25560 is een editie van 1543 vermeld. Het daar beschr. ex. is gelijk a. h. bovengenoemde, maar er is een boekje (*Ghelooue, Hope ende Liefde. Hoe een yeghelijck hem daer daghelicx in oeffenen sal* enz.) achter gevoegd en dat laatste heeft op den titel het jaartal 1543 en aan 't slot: *Ghedruct Tantwerpen by Steuen Mierdmans*, 1543.

Een vvaerachtigh verhaal der t'zamensprekinghē tusschen Menno Simons eñ Martinus Mikron vā der Menschwerdinghe Jesu Christi. Mit eener kleyner verklaringhe op den zeluen end anderen twistighen artikelen, in dē naestē blade anghetee-kent... ghetrauwlick... beschreven, door... Anno 1556. in-8°. (XXXII) en 352 blz. (B. D. A.)

Met voorbericht en registers. Aan 't slot: *Ghedruckt te Embden by G. Ctematium. Anno 1556. ten. 18. Junij.* — Herdrukt: *T'Hantwerpen, By J. Troyens*, 1582. in-8°. (XVI) en

144 bladen. (B. D. A.) — *Dordrecht*, *by*... *P. Verhaghen*, 1613. in-8°. (XVI) en 127 bladen (B. D. A.). De *Catal. Theol.* v. Fr. Muller, 1857 1e. Suppl. blz. 94 n°. 874 vermeldt een druk van 1564 z. adres, waarschijnlijk te Emden gedrukt.

MIERIS (Fr. van), 1689—1763.
Zie: *Chronykje*; *Weytssen* (*Q.*).

MILLAR (R.), Pred. te Paisley in Schotland.

Histori van de voortplanting van den christelyken Godsdienst, en van den ondergang des Heidendoms zedert den beginne tot op dezen tyd ... Naar den derden Druk uit het Engelsch vertaald. Tweede uitgave, Vermeerderd met eene Voorreden, waarin gehandelt word van de Pogingen en Middelen, welke de Christenen tot Bekeering der Heidensche Volken behoren aan te wenden; door J. H. Schacht... Amsterdam, Fr. de Kruyff. Utrecht, J. van Schoonhoven. 1764. in-4°. 2 dln. (B. D. A.)

Met voorreden en registers. — Oorspr. *History of the Propagation of Christianity*. Edinb. 1723 in-8°. 2 dln.; 3e dr. Londen, 1731. in-8°. 2 dln.

MILLER (A.).

*Algemeene geschiedenis der christelijke kerk, van haar ontstaan tot het jaar 1870. Naar het Engelsch door H. J. Lemkes. 's-Gravenhage, H. C. Voorhoeve Jzn. 1879—1881. in-8°. 3 dln.

Brinkman's Catal,. blz. 802.

MILNER (J.), 1744—1797. Leeraar bij de Episcopalen te Hull.

*De Geschiedenis der Kerk van Christus ... Uit het Engelsch vertaald door M. van Werkhoven. Haarlem, J. L. Augustini. 1806. in-8°.

de Visser Naamlijst, IV. 194.

Geschiedenis der Kerk van Christus; door ... Uit het engelsch vertaald door M. J. Chevallier. Amsterdam, J. H. den Ouden, Rotterdam, van der Meer en Verbrughen. 1835—42. in-8°. 10 dln. (Dl. I K. B.)

Met voorrede van den schr. en voorbericht van den vert. Oorspr.: *History of the Church of Christ*. Cambridge 1794—1809. in-8°. 5 dln. herhaaldelijk herdrukt.

MIRAECKULEN Ghedaen door ... Pater Ignace, Stichter van Jesus Bende ofte van de Jesuwijten binnen der Stadt van Bourborch, onder 't Bisdom, van St. Omer, Op den 15en Julij 1610. Ende Gheauthoriseert door den Aldervveerdighsten Heere der selver plaetse. In de Fransoysche spraecke Ghedruckt tot Luyck Door L. Streel.. Naer de Copie ghedruckt tot Doornick, by C. Martin. Anno 1610. Met Approbatie, in-4°. 8 blz. (B. Th. L.)

Mededeeling van *J. Blaze*, bisschop van St. Omer.

*MIRAKELEN door de voorsprake van de H. Maghet Maria in het dorp Kevelaer. (*Gelder.*) 1681. in-12°.

Bibl Adversaria, V. 266.

*MIRAKELEN (Dry) geschiet in de stadt van S. Winnox-Berghe, door het aenroepen van de H. Maghet-Maria, voor haer beeldt. in de kercke der Societeyt Jesu binnen de selve stadt in.. 1631, 1633 ende 1637. Nieuwelyckx gheapprobeert den 21 Octobris. 1656. Berghen S.-Winnox, P. Van Ouwen. 1656. in-4°. 16 blz.

Annales du Comité Flamand de France, I. p. 292.

*MIRAKELEN (Van de) gheschiet door de verdiensten van den H. Anthonius. Mitsgaders eenighe grouwelycke straffen over de ghene die den heylighen oft sijn beelt ghelastert ende bespot hebben.. Ypre, Z. Van den Berghe. 1628. in-8°.

Zie: *Annales du Comité Flamand de France*, I. p. 310.

MIRAKELEN van den H. Patriarch Ignatius de Loyola, Stichter der societeyt Jesu. Vyt-ghegheven op 't hondertste jaer van sijne Salighe doodt: Brussel, Fr. Foppens. 1656. in-8°. 64 blz. (K. B.)

MISSIE (Wonderbaere ende gheluckighe) naer Enghelandt en Schotlandt, ofte Leven van .. P. Archangelus van Schotlandt, Capucyn. Mis-

sionaris Apostolyck, Voormaels Georgius Grave van Lesley.... eerst beschreven in het Italiaens door den Arts-Bisschop ende Prince van Ferme, daer naer in 't Frans door.. Fr. Barraut.. ende nu in 't Vlaems door Gregorius van Brugghe, Capucyn Predicant. Brugghe, J. van der Meulen. 1687. in-8°. (XVI), 258 en (8) blz. (B. K. A.)

Met voorrede v. d. vlaamschen vert. en approbatie. F. Barraut's *Le Capucin Escossois* was in 1650 te Parijs gedrukt in-12°. De schr. van het oorspr. is J. B. Rinuccini, aartsbisschop en vorst van Firmo, gest. 1653. — Een andere vertaling zie op Capucyn.

*MISSIEN (De Katholieke). Geill. maandschrift in verbinding met het Lyonsche weekblad van het genootschap tot voortplanting des geloofs. 's Bosch, Maatsch. « De Kath Illustratie ». 1876. *ens.* in-4°.

Jaarlijks 12 aflev. met houtsneden tusschen den tekst. *Brinkman's Catal.*, blz. 805.

MISSIO Foederati Belgii seu Missionis Batavae Descriptio quam R^mus D^nus Theodorus de Cock deposito provicarii munere S. R. Congregationi obtulit A°. 1706. Nunc primum edidit A. van Lommel, S. J. Hagae Comitis, M. Nijhoff. 1879. in-8°. (K. B.)

MISSIVE Der.. Staten van Hollandt... van dato den twintichsten der voorleden maendt Meye, 1627. aen alle de Steden harer Provintie, tot maintenement der waere Christelijcke Ghereformeerde Religie, ende weeringhe der Remonstrantsche. Afghelesen voor den Volcke, den vijfden Juny, binnen Haerlem. Haerlem, A. Rooman. 1627. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Dezelfde als de eerste van *Copie van twee Brieven*. Ook in plano gedrukt, zie T. n°. 2174 en P. n°. 1523.

MISSIVE uyt Middelburg Rakende het verhandelde by.. den.. Prince van Oranjen, in de Vergaderinge van de Staten, Op ende jegens Do Wilhelmus Momma, etc. [*gedagt. 5 Dec. 1676*] *Onderaan:* Amsterdam, by A. E. V. P. gedrukt. in-fol°. een blad. (B. U. G.)

MISSIVE (Nader, en particuliere) Van de... Kerkenraad van Rotterdam, Aan de.. Kerkenraad van Amsterdam, Speciael dienende tot een aenmaningh om doch ernstigh te zyn ontrent de saek wegens Dr. Balthazar Bekker, en de gegeve opschuddingen, en ergernissen door het uytgeven van sijn boek de betoverde Werelt genaamt, veroorsaekt. Amsterdam, J. Dale.. Naer de Copie van Rotterdam. (1692.) in-4°. 4 blz. (K. B.)

MISSIVE Van de... Staten van Hollant, Ghesonden Aen alle de Officieren van de Steden ende platten Lande van Hollant ende West-Vrieslant, wegens 't onderhouden, of Maniement van de Placaten: Ghemaeckt tegens de Vergaderinghe van de Remonstranten [*14 Aug.*]. Ghedruckt *z. adres.* 1628. in-4°. 4 blz. (K. B.)

MISSIVEN vande Staten van Vtrecht, Geschreven aende Staten van Hollant etc. Versoeckende Krijghs-volck om te verhinderen eenige commotie, die soude mogen spruyten door het Prediken van sommige Kercken-Dienaren binnen de Stadt Utrecht... Met de Antwoorden daer op. Gedruckt Anno 1660. *z. adres.* in-4°. 8 blz. (K. B.)

Vermeerderde uitgaaf van den *Clagh-brief* (zie aldaar).—In dit jaar zagen minstens 3 drukken het licht. De titel van den een heeft 12 regels, van een tweeden 13 regels, en een derde spreekt o. d. tit. van *het licentieus prediken van sommige Predicanten.*

MISSIVEN (Authentique) Van... Prince van Orangien, Aen de... Burgemeesters, en Regeerders der Stadt Middelburgh in Zeelandt, Ende aen het Collegium Qualificatum der selver Stede Als mede Missiven van de Classis van Zuydbevelant aen... Guilhelmus Momma ende van de Classis van Sehouwen van (*lees*: aen)... sijn... Hoogheydt over 't Beroep van...

Momma. Waer by gevoeght is de Consultatie en advys van XV. Advocaten in Zeelandt, raeckende het Recht van de Gemeynte, Magistraet en Kerckenraedt van de respective Steden van Zeelandt, ontrent het beroep... van hare Predecanten, jegens de sustenue vande vier Classen der selver Provintie, met de autentique bewysen daer toe dienende. Ende eyndelijck Het Rechtverkerend Advys van XV. Advocaten van verscheyde Quartieren geheurt, om tegen Christi Kerck en Classen van de Synode van Zeelandt raedt te geven, wedersproocken uyt haer eygen aengehaelde gronden, door een Liefhebber van het Godlyck Kerckenrecht. Gedruckt (*Z. n. v. pl.*)... 1676. in-4°. 12 en 36 blz. (K. B.)

Verschillende der hier voorkomende stukken zijn ook afzonderlijk uitgegeven. Vergel. T. n°. 7504—7509 en v.d.W. n°. 5560—5563.

M. M.
Zie: *Rémond.*

MODED (H.), Hervormings-prediker, hofprediker van Prins Willem I. enz.

Grondich bericht, Van de eerste beghinselen der Wederdoopsche Seckten, ende wat veelderleij verscheyden tacken, een yder met zijn aert ende drijuen daer wt ghesproten zijn, Item van haer ydele Visioenen, Droomen, Prophetien, sendinge, leere, groote twist etc. vele wt haer eyghen boecken ghetrocken, ende met gront der H. Schrift crachtich wederleyt.. Middelb., S. Moulert. 1603. in-8°. (VIII), 340 en (16) blz. (B. R. A.)

Met voorrede van den schr. en opdracht aan de Staten Generaal.

MOELEN (J.Pz. VAN DER).
Zie: *Historia Ecclesiastica.*

MOERBEEK (A.Az. VAN), Doopsgez. Leeraar te Dordrecht.
Zie: *Mosheim (J. L.).*

MOERE (P. J. VAN DER).

'De jonge Levieten van het seminarie van Gent, te Wezel, te Parys enz., met eene voorafgaende levensschets van den Kardinael Frankenberg, en een overzigt der kerkelyke gebeurtenissen van.. 1801 tot 1814. Met eene plaet. Brussel, H. Goemaere. 1856.

Vlaemsche Bibliogr. III. 62.

—— Zie ook op: *Pius VII; Smet (C).*

MOETON (P. J.).
Zie: *Geloofsgetuigen.*

MOLANUS (J.) (VERMEULEN), 1533—1585. Leuvensch theoloog.

Indicvlvs Sanctorvm Belgii, Auctore... Lovanii, H. Wellaeus. 1573. Cum priuilegio.. ad triennium. in-8°. 105 en (7) bladen. (K. B. B.)

Met opdracht gedagt.: *1573 Kalendis Maij*, lat. gedicht v. P. Bacherius, aan 't slot kalender der heiligen en approbatie. Latere dr.: *Antverpiae, Ph. Nutius.* 1583. in-8°. 95 en (7) bladen (K. B). Volgens *Nicéron, XXVII, 341* behoort dit werkjen achter de door Molanus bezorgde uitgaaf van *Usuardi Martyrologium.* Achter den dr. van dat werk Lovanii, H. Wellaeus. 1568. wordt het niet gevonden.

Natales Sanctorvm Belgii, et eorundem chronica recapitvlatio. Auctore... Duaci, Vidua P. Borremans. 1616. in-8°. (XXIV), 600 en (38) blz. (K. B.)

Zoowel Noord- als Zuid-Nederlandsche heiligen worden in dit boek behandeld. Vroegere dr. der *Natales: Lovanii, J. Masius et Ph. Zangrius. 1595. cum gratia et priuilegio.* in-8°. (XVI), 310 en (21) bladen. (B. U. Leuv.) — Een vervolg gaf A. de Raisse: *Ad Natales Sanctorum Belgii J. Molani Auctarium.* Duaci, P. Auroy. 1626. in-8°. (K. B.)

MOLANUS (J. G.), Predikant op Teksel.

Corte sommarische ende oprecht verhaal vande handelinghe ende t'samensprekinghe der Gereformeerde predicanten in 't eylandt Texel, met Claas Arentsz Menniste Bisschop uit de Nieuwe Zijp enz. gehouden aldaar, 1649.. . in-8°. (XVI) en ? blz. (B. D. A.)

Aan 't ex. der B. D. A. van dit hoogst zeldzame boekje ontbreekt titel en slot; het telt (XVI) en 64 blz. De tit. is ingeplakt uit den auctiecatalogus der boeken van Blaupot ten Cate. Met opdracht, voorrede en sonnet onderteekend: *Zo ghe-zaait, zo ghe-maait* en een gedicht onderteekend: P. Scheltis.

MOLENAAR (D.).
Zie: *Haemstede*, n°. 23.

MOLHUIJSEN (P. C.), 1793—1865. Pred. te Deventer, later archivaris van Kampen.
Zie: *Leerrede.*

MOLL (W.), 1812—1879. Pred. te Vuursche en Arnhem, daarna hoogleeraar te Amst.

Geschiedenis van het kerkelijk leven der christenen gedurende de zes eerste eeuwen. Amsterdam, S. J. Prins. 1844—46. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Dl. I. De kerkelijke maatschappij, Dl. II: De openbare eeredienst en kerkelijke zeden. Met een uitslaande plaat. — 2e verbeterde dr.: Leiden, D. Noothoven van Goor. 1855—57. in-8°. 2 dln. Door bemiddeling van den heer Leemans werd de plaat — afbeeldingen van voorwerpen behoorende tot de eeredienst der oude christenen bevattende — zeer verbeterd. Ook de tekst en de aanteekeningen zijn hier en daar aangevuld en het uitvoerig register aan het einde van Dl. II zeer verbeterd.

Angelus Merula, de Hervormer en martelaar des geloofs. 1530—1557... Amsterdam, G. Portielje. 1851. in-8°. (K. B.)

Met gegr. titel, waarop een afbeelding van 't Merulaas-Weeshuis in den Briel; tegenover den titel een portret van Merula, beiden gegrav. door W. F. Wehmeijer. Aan 't slot 19 bijlagen, waarvan velen destijds ongedrukt, en register. — 2e dr. Amsterdam, G. Portielje en zoon 1855 in-12°. (Goedkoope uitgave.) z. de bijlagen, met een lithografie tegenover den tit. (B. U. A.)

Johannes Brugman en het godsdienstig leven onzer vaderen in de vijftiende eeuw, grootendeels volgens handschriften geschetst. Amsterdam, G. Portielje en zoon. 1854. in-8°. (K. B.)

Met 2 lithogr., talrijke bijlagen, register en een lijst van woorden en zegswijzen uit het spraak-gebruik' der devoten.

Kerkgeschiedenis van Nederland vóór de Hervorming... Arnhem, Is. An. Nijhoff en zoon. 1864—71. in-8°. 2 dln, 6 stukken. (K. B.)

Dl. II bestaat uit vier stukken; de uitvoerige registers vormen een afzonderlijk stuk. Aan de eigenlijke bewerking der stof gaat in dit standaardwerk een hoogst belangrijke inleiding vooraf, handelende over: «*Begrip der Kerk en der Kerkgeschiedenis van Nederland gedurende de middeneeuwen. Overzigt van de bewerking der laatstgenoemde. Tegenwoordige staat en behoeften der wetenschap. Bronnen. Hulpwetenschappen en hulpmiddelen. Chronologische en zaak-verdeeling der stof. De eischen der wetenschap aan haren bearbeider. Hare vruchtbaarheid voor den beoefenaar van andere wetenschappen en voor het leven.*» Elk stuk heeft aan het slot een of meerdere bijlagen. Achter het alfabethische register volgt een 2e. register van stoffen, aangeduid ter nadere bewerking. Het derde en vierde stuk van Dl. II en de registers werden uitgegeven bij Kemink en zoon te Utrecht.

—— Zie ook op: *Archief; Geschiedenis* der chr. kerk; *Kalender.*

MOLTZER (W. L. F.).

Feestrede over Openb. III, v^s. 11^b. ter viering van het tweehonderdjarig bestaan der Hervormde gemeente te Waalwijk,... Met eenige historische aanteekeningen, Uitgegeven ten voordeele van het Kerkelijk Fonds der Hervormde Gemeente van Waalwijk. 's Hertogenbosch, H. Palier en zoon. 1849. in-8°. (B. L. L.)

Met twee bijlagen.

MOMMEN (L.), 1826—1879. Minderbroeder.

*Kort Verhael der Marteldood en der Plegtige Heiligverklaring van de eerste Martelaers van Japonië... Door... St. Truiden, Joachims-Claes. (1863.) in-18°.

Servais Dirks, blz. 416.

MONASTIER (A.), Predikant der Valleijen.

Geschiedenis der Waldenzen van den vroegsten tijd tot op het jaar 1850... Uit het fransch vertaald door J. Oudijk van Putten. Met eene voorrede van N. C. Kist... Rotterdam, Vander Meer & Verbruggen. 1851. in-8°. 2 dln. (B. U. A.)

Met opdracht en voorrede van den schrijver benevens belangrijke bijlagen o. a. III: Een Catechismus der Oude Waldenzen van het jaar 1100 en IV: Belijdenis des Geloofs der oude Waldenzen van het jaar 1120. Oorspr.: *Histoire de l'église vaudoise depuis son origine et des Vaudois du Piemont jusqu'à nos jours.* Geneve. 1847. in-8°. 2 dln; ook Paris [Toulouse]. 1847. in-8°. 2 dln.

MONNIN (A.), R. K. Priester.

De Pastoor van Ars, leven van

Joannes-Baptista-Maria Vianney uitgegeven onder toezigt van Mgr. den bisschop van Belley door... 's Gravenhage, T. C. B. Ten Hagen. 1864. in-8°. 3 dln (B. K. A.)

Met approbatie. Oorspr.: *Le curé d'Ars*, etc. Paris, 1861. in-8°. 2 dln; 2e éd. 1863.

MONTANUS (A.), 1625—1685. Pred. te Schellinkwoude, pred. en rector te Schoonhoven.

Socininiaensche Arminianery; Vertoonende den Aenvang en voortgang Van die Secte, door...: Vuyle leere Der Nieuwe Remonstranten, Door Leonardus Ryssenius: Oorsprong der Arminiaensche Nieuwigheden, Door Joannes Hoorenbeek... Schoonhooven, S. Knudde. 1662. in-12°. (IV), 90 en 232 blz. (B. R. A.)

Het tweede stuk van dit zeldzame werkje begint weder met nieuwe pagineering.

Kerkelyk Historie van Nederland. Door... Amsterdam, C. & J. Zwol. (1675.) in-12°. (XXIV), 626 en (62) blz. (K. B.)

Met gegrav. tit., opdracht, lijst der aangehaalde schrijvers en aan 't slot uitvoerige bladwijzer. Het boekje bevat niet wat de titel belooft. Het handelt over de *oude ketters*, *Michiel Servetus*, *de Sociniaenen*, *de Arminiaenen*, *de Remonstranten*, *de Vorstiaenen*, *de Sociniaensche Arminiaenen*, *de Geestdrijvers en Weder-doopers* en voor 't grootste gedeelte over *'t Pausdom en Paepisten*.

MONTANUS (REGINALDUS GONSALVIUS), of Raynald Gonzalez de Montes, Spaansch Dominicaner monnik, omhelst de Hervorming.

Der heyliger Hispanischer Inquisitie, etlicke listighe secrete Consten ende practijcken, ontdect ende int licht ghebracht. Item, Eenighe bysondere Exempelen, behaluen de ghene die hier ende daer int Boeck ghestelt zijn, wt de welcke men als in eenighe gheschilderde Tafelen, der Inquisiteuren practijcken, int gebruyck ende oeffeninghe selfs insien ende speuren mach. Wij hebben oock hier by ghevoecht de ghetuijghenissen van eenighe Godsalighe Martelaren, de welcke de Inquisiteuren met hare practijcken van ontrou ende afval beschuldicht ende ghediffameert hebben, als sy om de belijdenisse des Gheloofs, met eene Christelijcke stantachticheyt de straffe des doots gheleden hadden. Eerst int Latijn beschreuen door... ende nu nieuwelick in onse Nederlantsche sprake ouergheset. *Z. adres.* Anno 1569. in-8°. (IV) en 133 bladen (K. B.)

Met hoogstbelangrijke voorrede en inhoudsopgave. Aan 't slot een gedicht (ontbreekt in dit ex.).

De bladen, niet de bladzijden zijn genummerd. De nummers 90—99 zijn overgeslagen, zoodat volgens de pagineering het boek 143 bladen telt, terwijl er in waarheid slechts 133 zijn. — Een herdruk in-4°. zag in 1620 bij Aert Meuris te 's Gravenhage het licht, (VII) en 155 blz. (K. B.) — Het latijnsche origineel *Sanctae inquisitionis Hispanicae artis aliquot detectae* was in 1567 te Heidelberg uitgekomen en werd nog in 1857 te Londen herdrukt. Een andere holl. vertaling is: *De heylighe Spaensche inquisitie, met haer loosheyt, valscheyt ende arghelisten ontdect,.. Ende eyndelyck By een cleyn Martelaren boecxken... also claer bewesen als den dach. Alles door... eerstelijck in 't Latijne gheschreuen. Ende nu eerst door ... M. Mavlvmpertum Taphaea.. overgheset...* Aan het einde: *Ghedruct tot Londen, by Jan Day.. 1569.* in-8°. (B. U. G.). Zie v. d. W. n°. 201. — De *Catal. Le Long* vermeldt (II, 196. n°. 2667) nog een druk te Londen, 1579. in-8°.

*Historie vande Spaensche Inquisitie.. Wt het Françoys in onser Nederduytscher Talen ouergesett, door J. D. R... *Z. n. v. pl. en v. dr.* 1569. in-8°. 312 blz.

Met een voorrede van *P. Dathenus*, een inleiding v. d. franschen vertaler *Aengaende den Oorspronck, ende den voortganck van d'Inquisitie van Spaengien* en een register aan 't slot. Hetzelfde werk als 't vorige, maar naar de fr. vertaling *Histoire de l'inquisition d'Espagne.* 1568. in-8°. Zie v. d. W. n°. 202.

—— Zie ook op: *Grouwel.*

MONTIJN (C. G.), 1803—1864. Pred. te Middelharnis, IJsselmonde, Hoorn en Utrecht.

Geschiedenis der Hervorming in de Nederlanden.... Arnhem, G. W. van der Wiel. 1858—1864. in-8°. 5 dln. (K. B.)

Uitgegeven in de *Evangelische Bibliotheek.* — In 1868 verscheen:.. *Tweede druk. Met portret. Uitgegeven door B. Ter Haar. Arnhem, D. A. Thieme.* gr. in-8°. 2 dln. (K. B.). Het portret is gegraveerd door C. L. v. Kesteren. De voor-

rede van den uitgever bevat tevens een levensbericht van den schrijver.

—— Zie ook: *Goguel* (*C.*).

MOONEN (A.), 1644—1711. Pred. te Hardenberg en te Deventer.

Naemketen der Predikanten, Die, van de Hervorminge der Kerken aen tot... 1709 toe, In de Gemeenten, die onder de vier Classen van het Overijsselsche Synode behooren, Het Euangelium bedient hebben... Deventer, J. van Wijk. 1609 (*lees:* 1709.). in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht en voorrede, waarin een kort overzicht wordt gegeven van de geschiedenis der Hervorming in Overijssel. In 1807 nieuwe druk met denzelfden titel, waaraan is toegevoegd: « *Vervolgt tot het Jaer 1803. Door B. G. Noordbeek, Predikant te Zalck. En nu op nieuws tot den tegenwoordigen tijd voortgezet. Door Joh. Hoogewal, Pred. te Deventer.*» Deventer, L. A. Karsenbergh. 1807. in-8°.

—— Zie ook op: *Brandt* (*G.*).

MOORREES (F. D. J.), Pred. te Langerak, Helder en Vianen.

Geschiedenis der Kerkhervorming in Noord-Nederland... (Volksgeschrift bekroond door de Evangelische Maatschappij.) Tweede druk. Arnhem, G. W. van der Wiel & C°. 1883. in-8°. (K. B.)

1ste Dr. 1880.

MOREION (P.), Jezuiet.
Zie: *Brieven* van Japonien.

MORGHENWECKER (Der Francoysen).
Zie: *Eusebius Philadelphus.*

MORINGUS (G.), geb. te Bommel, gest. 1556. Kath. godgeleerde te Leuven.

Vita Divi Avrelii Avgvstini .... potissimũ ex ipsis sanctissimi viri monumentis, submotis nugis, terse depicta. Antuerpiae ex officina Michaelis Hillenij Anno 1533 mense Augusto. Cum Gratia et Priuilegio. in-8°. 59 bladen ongenummerd (B. U. G.)

Vooraf gaat een brief v. d. schr. gedagt. 5 Oct. 1531 aan Joannes Achterius, Prior en de patres Bethleemitani. Aan 't slot: « *Ad patres Bethleemitas* en *Carmen in laudem divi Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi*, *desumptum ex operibus clarissimi viri Marci Hieronymi Vidae.* — Andere exx. hebben 't adres: *Antuerpiae in aedibus Delphorum per Joan. Steelsmanū. 1533 mense Augusto Cum Gratia et Priuilegio.* Alleen de tit. is herdrukt. Herdr.: *Vita S. Avgvstini Solatio Piorvm* etc... *per G. Moringvm. Addita sunt eivsdem.. Elogia et breues in eandem vitam Notae Ab A. Sandero..* Antverpiae, H. Verdussius. 1644. in-8°. (LXXXVIII), 263 en (1) blz. Het voorwerk bestaat uit opdracht, lat. gedichten van G. Typotius en P. Waghenare en de *Elogia.* Blz. 215—263 *Breves ad Vitam S. Avgvstini Notae* door *Sanderus.*

Vita Hadriani Sexti, Pontificis Maximi.. Louanii ex officina Rutgeri Rescij, Mense Nouemb. 1536. in-4°. 54 bladen ongenummerd. (K. B.)

Aan de keerzijde v. d. tit. lat. gedichten van C. Musius. Met opdracht aan kardinaal a Marca. Vergel. *Burman.*

Vita Sancti Trvdonis Confessoris apud Hasbanos. Vita S. Eucherii Episcopi Aurelianensis. Vita S. Liberti martyris breuiter perstricta... Eiusdem diui Trudonis vita heroico carmine per L. Guilielmum Lupum non ineliganter descripta. Lovanii. Apud S. Zassenā Anno 1540. Mense Junio. in-4°. 24 bladen ongenummerd. (B. U. G.)

Met voorwoord v. d. drukker en opdracht v. d. schr. aan G. Sarens, Abt van St. Trudo.

MORNAY (PH. DE), baron van La Forêt-sur-Sèvre, heer Du Plessis-Marly, 1549—1623. bekend fransch edelman, voorvechter der Hugenoten en raadsman van Hendrik IV.

Mysterium iniquitatis, Dat is: Verborghentheydt der Ongherechticheydt, Ofte Kerckelijcke Historie des Pausdoms, Verhandelende Alle de Kerckelijcke gheschiedenissen... insonderheyt alle de kerckelijcke ende politijcke opcomsten vorderingen ende voortgangen des... wereltschen Rijcke des Alleen-heerschenden Pausdoms... Mitsgaders Oock die dappere tegenstanden der godvruchtigen... beginnende van de Hemelvaert Christi af vervolgens tot den jare 1516 toe, alwaer Sleydanus sijn Kerckelijcke Historie begint.... Nu in Duytsch overgeset door Joh. Fenacolius... Ende door denselven vermeerdert met

een wijtlopich Register, wesende genoechsaem een cort inhout vant gansche werck, twelck inde Latynsche ofte Fransche editien noyt gedruckt is. Amsterdam, J. Evertsen Cloppenburgh. 1635. in-4°. (XXIV), 1047 [*n. l.* 1—640, 671—1077] en (165) blz. (K. B.)

Achter den gedrukten een allegorische gegrav. titel. Met opdracht v. d. vert. aan de St. Gen., den prins van Oranje en de verschillende provincies. Daarna: *Aen der Roomscher Kercke Aenhangers*, voorreden. — Het oorspr. werk: *Le mystère d'iniquité* etc. verscheen te Saumur, Th. Portau, 1611. in-fol. (B. U. L.) herdrukt: Genève, 1612. in-8°. 2 dln. (B. U. L.). Latijnsche vertaling: Salm. 1611. in-fol°.; 1612, in-8°. (B. U. G.) engelsche vert.: London, 1612. in-fol°. Het boek werd den 1sten Aug. 1611 door de Sorbonne veroordeeld.

MOSHEIM (J. L. VON), Hoogleeraar te Göttingen.

Onderzoek Van het gezag der Dordrechtsche Synode, Strekkende om aentetoonen dat dit den kerkelyken vrede hinderlyk is;... Uit het Latyn vertaeld door Kornel. Westerbaen, W.Z. Amsterdam, B. Lakeman. 1726. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler. Aan het einde wordt gevonden: *Verhandeling Behelzende I. Eene onderzoeking en wederlegging van de beschuldiging van Sociniaenery den Remonstranten te last gelegd; ondernomen ter gelegentheid van het zeggen van den Heer Mosheim in het voorige Onderzoek* § *XVI, XVII. II. Eenige van de voornaemste aenmerkingen van den zelven Schryver over de brieven van Jan Hales, raekende d'onwettigheid der Dordrechtsche Synode. Door K. Westerbaen. W.Z.* — Oorspr.: *de auctoritate concilii Dordraceni paci sacrae noxia.* Helmstadt. 1727(?) in-4°. — Duitsch: *Beweis, dasz die Autorität d. Dordrechter Concils d. Verein. unter d. Protestant. hinderlich sei:* Hamburg. 1726. in-8°.

Verhaal der nieuwste Chineesche Kerkgeschiedenissen. Uit het Hoogduitsch vertaalt. Amsteldam, H. Vieroot. 1765. in-8°. (B. U. L.)

Oude en hedendaagsche Kerklyke geschiedenissen,... tot den aanvang der tegenwoordige eeuwe... Uit het latyn vertaald, en vermeerderd met de byvoegzels, aantekeningen en tydrekenkundige Tafels van... A. Maclaine.. Leeraar der Engelsche Kerke in 's Gravenhage. Amsterdam, F. de Kruyff *enz.* 1771—74. in-8°. 11 dln. (K. B.)

Mosheim had in 1755—1764 uitgegeven *Institutionum ecclesiast. antiquae et recentioris libri IV.* (*Helmst. in-4°.*) De engelsche vertaling van *Maclaine:* London. 1765—1768. (in-4°. 2 dln.) werd herdrukt 1768. (in-8°. 5 dln.), 1774. (in-8°. 5 dln.), 1783. (in-8°. 6 dln.), 1790. (in-8°. 6 dln.), 1826. (in-8°. 6 dln). Naar deze engelsche vertaling werd door *Félice* een fransche overzetting gegeven, IJverdun, 1776. (in-8°. 6 dln.); een andere minder goede door *Eidous* evenzeer naar deze engelsche editie bewerkt: Maastricht, 1776. (in-8°. 6 dln.). Er bestaat ook nog een engelsche vertaling van *Murdock* (London.) 1841. (in-8°. 4 dln.); 1845. (in-8°. 4 dln). Een italiaansche vertaling door Roselli: Napels, 1769. (in-4°. 10 dln.) Een Duitsche vertaling met de aanteekeningen van Maclaine: Leipzig 1769—78, (in-8°. 9 dln), een andere voortgezet en vermeerderd door *J. R. Schlegel:* Heilbronn, 1786—89. in-8°. 7 dln. Deze holl. vertaling is bewerkt naar de 2e eng. editie van *Maclaine*, ofschoon vermeerderd met aanteekeningen, welke in die 2e editie niet voorkomen. Dl. XI vormt den bladwijzer. Hierbij behoort:

Noodige ophelderingen der kerklyke geschiedenissen, tot den tyd van Constantinus den Grooten. Ontleend uit twee latynsche werken, over dat tydsbestek, van.. J. L. Mosheim. Behoorende tot des Autheurs Oude en hedendaagsche kerklyke geschiedenissen. Zelfde adres. 1774—5. in-8°. 3 dln. De hier bedoelde beide werken van Mosheim zijn: *Institutiones Historiae Christianae Majores. Saeculum primum* (*Helmst. 1739.*) en *de Rebus Christianorum ante Constantinum Magnum commentarii.* (*Helmst. 1753.*)

Uitvoerige verhandelingen over voornaame stukken uit de vroegere en laatere Historie der Ketteren... volgens den tweeden druk, uit het Hoogduitsch overgezet, door Ad. Absz. van Moerbeek. Utrecht, G. T. en A. van Paddenburg. 1776. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Beide deelen met voorreden van den schr. Dl. I behelst: *eene volledige beschryving van de Leer en Levenswyze der Ophiten of Slangenbroederen*, Dl II: *eene volledige beschryving der Leere en Handelwyze van den Apostel-orden.* — Oorspr. (?): *Versuch einer unparth. Ketzergeschichte.* Helmstadt. 1746—48. in-4°. 2 dln.

—— Zie ook op *Brant* (*K.*) en *Hales* (*J.*).

MOULAERT (B.), Predikheer.

Levensschets van den.. pater..

Ambr. Druwé Predikheer . . . Leuven, K. Peeters. 1864. in-8°. (B. B. B.)

Met lithogr. portret.

Zie ook op: *Leven v. d. H. Philomena* en *Levensschets.*

MOULAERT (B. C. B.).

*Leven der seraphiensche maegd, de H. Catharina van Senen . . door . . Gend, J. J. L. Rousseau. 1844. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10053.

Het Groot-Beggynhof van Gent, Door . . . Gent, J. Rousseau-Warrie. 1850. in-12°. (B. U. Leuv.)

Met gedr. en gegrav. tit., voorrede en approbatie.

MOULIN (J.), 1798—1856. Redacteur der Kampensche Courant.

De Remonstranten te Kampen; een geschiedkundige schets, uit gedrukte en ongedrukte bescheiden. . Kampen, M. P. Lughten. 1853. in-8°. (B. U. L.)

Met voorbericht en 2 bijlagen.

—— Zie ook op: *Aanteekeningen.*

MOUNIER (P. J. J.), Waalsch Pred. te Amsterdam.
Zie: *Exposé.*

MUDZAERT (D.), gest. 1635. Regulier Kanunnik te Tongerloo.

Generale Kerckeliicke Historie van het begin der werelt tot . . . 1624. Vervatende beneffens ende naer de Gheschiedenissen des Ouden Testaments: Den vasten Standt der H. Roomsche Kercke; de onghebrokene Successie der Pausen; de Synoden der Vaderen *enz.* . . . Vergadert Soo uyt de Kerckeliicke Jaer-boecken des ouden Testaments J. Saliani . . . Als uyt . . . C. Baronius, R. Bellarminus; Ende . . H. Spondanus, H. Tursellinus . . Doch verrijckt . . . met eene bysondere Kerckeliicke Historie van Nederlandt, Inhoudende de Oudtheydt des Gheloofs inde XVII Provincien, de Stiften der Bisdommen, Fundatien van Kloosters, de Synoden, Heylighen, Ketters, ende elders andere merckelijcke daden ende gheschiedenissen... Door . . . Antwerpen, H. Verdussen. 1624. in-fol°. 2 dln. Dl I: (XX), 540 [*de pagineering begint met blz. 11*], (VIII) en 644, Dl. II: (II), 742, 232 en (46) blz. (K. B.)

Met Tafel, approbatie en opdrachten. Ieder deel is in twee afdeelingen gesplitst, elk met afzonderlijke pagineering. De laatste afdeeling van Dl II handelt over Nederland en begint met een afzonderlijke voorrede. Dl II heeft een titelpr. geteekend door P. P. Rubens en gegrav. door J. Collaert. — In den *Catal. Bibl. d'Anvers. 1r Supplém.*, p. 144 n°. 9123 is vermeld: *De Kerckelyke Historie, van de Gheboorte . . Jesu-Christi tot . . . M. DC. XXII. Inhoudende den oorspronck het vervolgh en den tegenwoordighen standt der H. R. Kercke: de saccessie der Pausen* enz. . . Antw., H. Verdussen, 1622. in-fol°. 2 dln.

Het leven van den Heylighen Norbertvs . . . eerst gestelt in 't Latijn uyt oude schriften, ende nu overghe-set door . . . [*Titel en adres ontbreken.*] (1629) in-4°., (?), 193 en (9) blz. (B. U. Leuv.)

Aan 't eenig mij bekende ex. ontbreken titel en voorwerk; de hier gegeven tit. is ontleend aan de approbatie van 8 Oct. 1629.

—— Zie ook op *Leven B. Siardi.*

MÜHLFELD (J.).

*De orde der Jezuiten, hare geschiedenis en zedeleer. Naar het Hoogduitsch bewerkt door S. H. ten Cate. Zwolle, van Hoogstraten en Gorter. 1872. in-8°.

Nederl. Bibliogr. 1872 blz. 70. — Oorspr.: *Die Gesellschaft Jesu.* — Königsberg. 1872. in-8°.

MULDER (M. H.).

*De geschiedenis der Christelijke kerk in beeld en schrift. Vrij naar het Hoogduitsch. Met 150 plaatjes. Utrecht, A. H. ten Bokkel Huinink. 1885. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1885. blz. 10.

MULERIUS (N.).
Zie: *Emmius* (*U.*).

MULLER (C.).
Zie: *Gorter* (*D. S.*).

MULLER (J. A.).

*Kort begrip der Christelijke Kerkgeschiedenis . . Uit het Hoogd. Groningen, J. Römelingh. 1818. in-8°.

de Visser, Naamlijst, VI. 411. Oorspr.: *Kurzer Abriss der christlichen Kirchengeschichte.* Sondershausen. 1818. in-8°.

MÜLLER (J. G.), Hoogleeraar te Schaffhausen.

Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis der Kerkhervorming in de zestiende eeuw... Uit het Hoogduitsch vertaald, en met Bijvoegselen van den Vertaler vermeerderd. Utrecht, Paddenburg en zoon. 1809—1811. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Prof. Muller gaf van 1803—1806 te Leipzig uit: *Reliquien alter Zeiten, Sitten und Meinungen.* 4 dln. Dl. III en IV o. d. tit.: *Denkwürdigkeiten a. d. Gesch. der Reformation.* Het hier beschreven boek is daarvan een vertaling. De schr. maakte o. a. gebruik van een verzameling van nog niet publiek gemaakte handschriften, in een Bibliotheek te Schaffhausen aanwezig en welke 185 belangrijke akten en brieven bevat. Ook vindt men hier een verslag van alle pogingen, die tot vereeniging der partijen gedaan zijn.

MÜLLER (J. P.), geb. 1829. Doopsgez. Pred. te Mensingawier, Rotterdam, Zwartsluis en Emden.

Bonifacius. Eene kerkhistorische studie.. Amsterdam, J. Muller. 1869—1870. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Het eerste stuk v. Dl. I. was in 1869 te Leiden als akad. proefschrift verdedigd.

Die Mennoniten in Ostfriesland vom 16. bis zum 18. Jahrhundert. Aktenmässige kulturgeschichtliche Darstellung von... Erster Theil. Emden und Borkum, W. Haynel. Amsterdam, J. Müller. 1817. (K. B.)

Met opdracht, voorrede en 8 bijlagen.

MULLER (S.), 1785--1875. Hoogleeraar aan de Kweekschool der Doopsgezinden.

De geschiedenis van het ontstaan en de vestiging der Algemeene Doopsgezinde Societeit ter bevordering van de predikdienst, uit de echte bescheiden opgemaakt en beschreven door.. Gedrukt voor rekening der Algemeene Doopsgezinde Societeit. 1861. in-8°. (B. D. A.)

Met voorbericht van J. G. de Hoop Scheffer als Scriba van de bestuurders der Societeit en 12 bijlagen.

—— Zie ook op: *Naamlijst* der Remonstr. Professoren.

MULLER (J. W. STATIUS).
Zie: *Leven*... van P. Doddridge.

MUNCK (J. J. DE), 1740—1792. Apostolisch notaris.

Gedenck-schriften dienende tot ophelderinge van het leven, lyden, wonderheden, ende duysent-jaerige eer-bewysinge van den heyligen... Rumoldus.. patroon van Mechelen. Mechelen, J. Fr. van der Elst. 1777. in-4°. (B. U. G.)

—— Zie ook op *Jubel-galm; Leven v.* Maria de Ellendige; *Verhael* v. d. Hostien.

MÜNSCHER (W.), Hoogleeraar te Marburg.

Leerboek der christelyke Kerkgeschiedenis, ten gebruike bij voorlezingen. Naar de tweede, vermeerderde uitgave bezorgd door L. Wachler,... Uit het Hoogduitsch vertaald. Met eene voorrede van Joh. Clarisse. Amsterdam, J. v. d. Hey. 1818. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Lehrbuch der christl. Kirchengeschichte. Neue Auflage.* Marburg. 1815.

MUNTENDAM (J.), Pred. te Uithuizen.
Zie: *Muntinghe (H.).*

MUNTING (W. N.), Predikant te Hoorn.

Bijzonderheden uit de tijden der Hervorming; betreffende de daden, lotgevallen, gevoelens en het karakter der Hervormers. Door... Utrecht, J. G. van Terveen. 1815—24. in-8°. 2 stukken. (K. B.)

—— Zie ook op: *Curths (K.); Gessner (G.); M'Crie (Th.); Neander (A.); Ullmann (C.).*

MUNTINGHE (H.), 1752—1824. Hoogleeraar te Harderwijk en te Groningen.

Historia religionis et ecclesiae christianae, magnam partem ad formam compendii Schroeckhiani in usus lectionum adumbrata. Groningae, J. Oomkens. 1818. in-8°. (K. B.)

Herdrukt in 1832 te Leiden bij S. en J. Luchtmans. (B. U. L.). — In 1828 verscheen bij J. Oomkens te Groningen een hollandsche vertaling onder den titel: *Handboek der christelijke godsdienst en kerkgeschiedenis, door H. Muntinghe; vertaald door J. Muntendam.* in-8°.

—— Zie ook op: *Leven v. Calvijn; Id.* v. J. Huss; *Id.* van Ph. Melanchthon; *M'Crie.*

MURRI, Pastoor van Loretto.

Geschiedkundig Verhael der Wonderbare overvoeringen van het heilige Huis van Nazareth door.. Naer het italiaensch vertaeld, gevolgd door de voorzeggingen der Sibyllen, en vermeerderd met geschiedkundige en godsdienstige aenteekeningen. Door C. L. Gyselynck.. Gent, Vanryckegem-Lepère. 1856. in-8°. (K. B. B.)

Met lithogr. en approbatie.

*MUSEUM (Christelijk). Tafereelen uit de Kerkhervorming, levens- en karakterschetsen van beroemde personen uit de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis *enz.* Uitgegeven onder medewerking van onderscheidene Nederl. Godgeleerden. Amsterdam, D. H. Fikkert. Utrecht, N. de Zwaan. 1849—1856. in-8°. 8 dln.

Acht jaargangen, elk van 12 nummers. Zie *Brinkman's Naamlijst.* 1833—49 blz. 468 en *Brinkman's Catal.*, 1850—1882 blz. 832.

MUSEUM van beroemde protestanten. Of karakterschetsen en geschied- en letterkundige Berigten van de, zich in de geschiedenis van de hervorming en het protestantendom het meest onderscheiden hebbende, personen. Oorspronkelijk in het fransch zamengesteld door onderscheidene geleerden, en in het licht gegeven door.. G. T. Doin. Amsterdam, J. G. Bentinck. 1823. in-8°. Dl. I en II. 1. (K. B.)

Er is niet meer van verschenen dan de beide afdeelingen van Dl. I en de 1ste afdeeling van Dl. II. Blijkens de voorrede waren medewerkers aan het fransche origineel Willm, Boissard, Monod, Jung, Doin, Coquerel, Goepp, Guizot, Hess en Matter.. Met 25 portretten in steendruk van C. Motte. — Oorspr.: *Musée des Protestants célèbres.* 1821.

MUTZENBECHER (E. H.).

*Korte Geschiedenis, van den oorsprong en voortgang der Onëenigheden in de Luthersche Gemeente te Amsteldam. Uit het Hoogduitsch vertaald. Amsterdam, C. W. Ropcke. 1792. in-8°.

de Visser, Naamlijst, I. blz. 215. — Vert. van het laatste gedeelte (?) van: *Bericht der Algem. Kirchl. Versamml. der Ev. Luth. Gemeine in Amsteldam aus dem Holländischen mit einem Vorbericht, Anmerk. und einer Geschichte des Ursprungs und Fortganges der streitigkeiten in der Luther. Gemeine in Amsteldam von E. H. Mutzenbecher.* Lingen 1792. in-8°. Vergel. *Bericht v. d. Gener. Kerk. vergadering.*

MUURLING (W.), geb. 1805. Hoogleeraar te Groningen.

Commentatio historico-theologica, de Wesseli Gansfortii cum vita, tum meritis in praeparanda sacrorum emendatione, in Belgio Septentrionali. (*Dissert. acad.*) Trajecti ad Rhenum, J. Altheer. 1831. in-8°. (K. B.)

Oratio de Wesseli Gansfortii, Germani Theologi, principiis atque virtutibus, etiamnunc probandis et sequendis, habita a. d. XVIII. M. Junii A. MDCCCXL... Amstelodami, J. Müller. 1840. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Lesturgeon (A. L.).*

N.

N***.

Zie: *Historie* v. d. H. Elisabeth.

*NAAMLIJST der dienstdoende geestelyken in Nederland, die in het laatst van het jaar 1874 in bediening waren. 's Bosch, G. Mosmans. 1875. *enz.* in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 835.; Verschijnt jaarlijks.

NAAMLIJST der Doopsgezinde gemeenten en leeraren *enz.*

Zie: *Naamlijst* der Remonstrantsche Professoren *enz.*

NAAMLIJST der Doopsgezinde Schryveren en Schriften, Beginnende met den Jaare 1539, en Eindigende met den Jaare 1745. Amsterdam, J. Hartig. 1745. in-8°. (B. U. L.)

Met voorbericht en alfab. register der schrijvers. — Door M. Schagen. (Zie *Navorscher* 1854, blz. 269.)

NAAMLIJST (Alphabetische) der

EE. HH. Dienstdoende Geestelijken der vijf Nederlandsche Bisdommen, voorafgegaan van eene afzonderlijke en meer breedvoerige opgave der namen en waardigheden van de Hooge Geestelijkheid... Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1868-74 in-8°. 7 dln. (B. U. U.)

NAAMLIJST der heeren Predikanten, die gepredikt hebben, over den geheelen inhoud van den Bijbel, Beginnende 1714, totden 19 November 1767 ingesloten. Benevens de Naamen van al de... Predikanten, van de Waalsche en Engelsche Kerken, met eenige Bysonderheden raakende die Kerken; van het begin dat dezelve gestigt zyn, tot heden toe. Als mede het Bevestigen der Nederduitsche Predikanten, en door wie dezelve Bevestigt zyn, ook de Collecte welke telkens by het uytprediken van den Bybel gecollecteert is, benevens de Collecte van de Dank- Vast- en Bededagen. Middelburg, G. Clement. (1767.) in-8°. (B. U. A.)

Uit de voorrede van den uitgever leeren wij dat te Middelburg « den Bybel nu ten Sesden Maale ten Einde Gepredikt is » en dat de lijst der Waalsche predikanten bezorgd is door den Waalschen pred. L. Appelius.

NAAMLIJST der... Predikanten, welke den geheelen inhoud van den Bybel, in hun Weeklyksche Tourbeurten der Gemeente verklaard hebben, binnen de stad Middelburg in Zeeland: van den 24. November 1767, tot den 9. September 1790. Middelburg, H. van Osch. 1792. in-8°. (K B.)

Met voorbericht.

*NAAMLIJST der Hervormde predikanten van 's Gravenhage, zoowel van de Hollandsche, als Hoogduitsche en Fransche kerk, voor zooveel dezelven sedert de Reformatie bekend zijn, tot op dit oogenblik, 's Hage, J. A. de la Vieter. 1851. in-8°.

Brinkman, *Naamlijst*, 1851 blz. 67.

NAAMLIJST der Nederduitsche Gereformeerde Predikanten te Amsterdam. Sedert den tijd der Kerkhervorming in den jare 1578, tot heden. Waar achter ook die der Waalsche en engelsche (Presbyteriaansche) gereformeerde predikanten. Vooraf gaat een kort verslag van de vorming der Nederduitsche Gereformeerde gemeente alhier, van het jaar 1566 tot 1578; als ook van die der Waalsche en Engelsche. Amsterdam, A. B. Saakes. 1840. in-8°. (K. B.)

Met gegrav. portret van den eersten Herv. Amst. Pred. J. Kuchlinus.

NAAMLIJST der pausen van het begin der Christelijke Kerk tot den tegenwoordigen tijd; benevens de jaartallen hunner regeering en eenige bijzonderheden op die regeering betrekkelijk. Arnhem, K. van der Zande. 1878. in-8°. (K. B.)

*NAAMLIJST der Predikanten en Ouderlingen, door... den Koning benoemd tot het Synode, de Provinciale Kerkbesturen en het Classikaal Bestuur der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden. Benevens de nieuwe Verdeeling der Classen in Ringen. Amsterdam, A. B. Saakes. 1816. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, VI. 194.

NAAMLIJST der Predikanten, Ouderlingen en Diakonen, Die de Gereformeerde Nederduitsche Kerke en Armen der Stad Middelburg in Zeeland bediend hebben, sedert de Reformatie of van het Jaar 1574, tot het Jaar 1766, ingesloten. Vernieuwde Uitgave. Middelburg, P. Gillissen. 1766. in-8°. (B. U. L.)

Drie stukken ieder met afz. tit., en pagin. Wat de ouderlingen betreft opgesteld door *J. van Diepenbeek*, thans door hem en — wat de predikanten betreft — door *A. 's Gravezande* herzien. Met voorbericht van den uitgever, voorrede van W. de Klerk en holl. gedichten van J. van Diepenbeek en J. A. de Waal.

NAAMLIJST der Remonstrantsche Professoren en Predikanten, Benevens

die der Mennoniten, in de Vereenigde Nederlanden: Verandert tot den eersten January 1731. Amsterdam, J. ter Beek. *z. j.* in-12°. (B. D. A.)

Met voorbericht van den uitgever. Een vroegere jaargang werd niet door mij gevonden. De B. D. A. bezit hiervan de volgende jaargangen 1743 (o. d. tit. niet: *Mennoniten* maar: *Doopsgezinden*), 1755 (bij J. ter Beek en K. de Veer; o. d. tit.: *in en buyten de Vereen. Nederl.*), 1757, 1759 (bij K. de Veer), 1760—76, 1778—1779, 1780 (Amst., bij J. Schooneveld) — '88 (Hier voor 't eerst o. d. tit.: *waar agter Doopsgezind Kerk-nieuws*) — '94, 1796, 1798 (o. d. tit.: *in en buiten de Bataafsche Republik*), 1800 1802, 1804, 1806, 1808 (bij M. Schooneveld en zoon; o. d. tit.: *in en buiten het Koningrijk Holland*), 1810. Daarna:

Naamlijst der Doopsgezinde gemeenten en leeraren in de vereenigde Nederlanden en eenige aangrenzende en nabijgelegene landen; benevens doopsgezind Kerknieuws. Sedert... 1810 opgemaakt en in orde gebragt voor den jare 1815. Amsterdam, M. Schoonevelt en zoon. 1815. in-8°. Met voorbericht van A. H. van Gelder. — *Naamlijst der Doopsgez. Gemeenten en leeraren in de Vereenigde Nederlanden, benevens Doopsgezind Kerknieuws. Sedert... 1815 opgemaakt... voor... 1829.* Bij dezelfden. Met voorbericht van S. Muller. Dit was de laatste naamlijst, daarna:

Jaarboekje voor de Doopsgezinde gemeenten in de Nederlanden. Amst., M. Schooneveld en zoon. 1837. in-12°. Met voorbericht van S. Muller. Achter het Kerknieuws: *Doopsgezinde Mengelingen.* — *Jaarboekje* enz... 1838 en 1839. Amst. bij dezelfden. 1840. Met voorbericht van S. Muller. Hierin een uitslaande tafel: *Staat der Doopsgezinde gemeenten in de Nederlanden en in Oost-Vriesland behoorende tot de societeit der oude Vlamingen te Groningen. Opgenomen 1°. in... 1710 door Hendrik Beerents, 2°. in... 1733 door Tiete Popkes, 3°. in... 1754, door Lubbert Jans Kreemer.* — *Jaarboekje* enz... over... 1840—1850. Bij dezelfden. 1850. Met voorbericht van S. Muller. Vervolgen zijn *D. S. Gorter, Godsdienstige lectuur* en de *Doopsgez. Bijdragen* (zie aldaar).

*NAAMLIJST der R. C. Capellaanen en Zendelingen, welke in den beginne des Jaars 1806 in Bediening zijn in de agt Aarts-Priesterdommen der Nederl. Zendelingen, met een Lijst der Presidenten, Professooren en Theologanten, der Seminarien van Warmond en 's Heerenberg. Utrecht, G. Banning 1806. in-8°.

de Visser, Naamlijst, IV. 217. Nog vond ik vermeld: *Naamlijst der R. K. Pastoren en Zendelingen, welke in het begin des jaars 1818 (en 1819) in bediening zijn in de negen aartspriesterdommen der Hollandsche zending.* Amst., B. J. Crajenschot. 1818 (en 1819) in-8°. (Zie *de Visser, Naamlijst* VI, 355 en VII, 18). Voortgezet tot 1851 door H. A. Zweers te Amsterdam, zie *Brinkmans Naamlijst.* blz. 470. en *Brinkman's Catal.,* blz. 836.

*NAAMLIJST der Roomsch-Katholijke dekens, pastoors, rectors, kapellanen en assistenten, die in de dekenaten van het bisdom van Haarlem in bediening zijn in het laatst van... 1861. Amsterdam, H. A. Zweers. 1862. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1862. blz. 54.

NAAMLIJST der.. Roomsch-Katholyke Pastooren en Missionarissen, in het Aartsbisdom van Utrecht, en in de Bisdommen van Haarlem, Deventer, Leeuwaarden, Groningen, Middelburg, en in 't Vicariaat van 's Hertogenbosch. Voor.. 1765. Amsteldam, T. Crajenschot. 1765. in-8°. (K. B. B.)

De K. B. B. heeft nog: *Naamlijst.. Missionarissen, Welke in de VII Vereenigde Provintien en Nabuurige Landen tot de Missie behoorende, in Bedieningen zijn in.. 1777.* (en 1783.) Amsterdam, F. J. van Tetroode. 1777 en 1783 bij denzelfden.

NAAMLIJST (Alphabethische) der voornaamste Ketteren, en vreemde Gezindheden, Die zig zoo in vroegere als latere eeuwen hebben opgedaan. Nevens eene beschryving der Albigensen, Waldensen, Boheemsche Broeders, enz. Met een Aanhangsel der byzondere Parthyen en voornaamste Geestelyke Orders in de Roomsch-Catholyke-Kerk. Met aanmerkingen door J. A. D... Dordrecht, A. Blussé en J. v. Hoogstraten. 1751. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van den schrijver.

NAAMLIJST van alle de Predikanten der Nederduitsche Gereformeerde Kerk te Middelburg, sedert de openbare invoering der Kerk-hervorming, Aangevangen den 20. Februarij 1574, tot op dezen tegenwoordigen tijd. Middelburg, A. P. de Winter. 1815. in-8°. (B. U. A.)

Namens de predikanten is de voorrede onderteekend door J. de Fremery.

NAAMLIJST van allen, die sedert de oprigting der Algemeene Doopsgezinde Societeit in 1811, hunne studien aan derzelver kweekschool begonnen of voleindigd hebben; benevens aanwijzing van de verschillende standplaatsen der predikanten enz. Leeuwarden, W. Eekhoff. (1841.) in-plano. (B. D. A.)

NAAMREGISTER der Doopsgezinde, Luthersche, Hersteld-Luthersche en Remonstrantsche Predikanten in het Koningrijk der Nederlanden en zijn Oost- en West-Indische bezittingen, alsmede der Hoogleeraren aan de seminaria; met aanwijzing hunner vroegere en tegenwoordige standplaatsen; benevens de namen der candidaten. Amsterdam, Y. Rogge. 1869. in-8°. (K. B.)

NAAMREGISTER der Predikanten. Met de Plaatzen haarer Bedieningen; Gelegen onder de VII. Vereenigde Nederlandse Provintien, 't Landschap Drenthe, de Steden der Barriere in Braband, Vlaanderen enz. ende in de Oost- en West-Indien. Ook staan de Namen der Deputatien en Correspondenten, op het Synodus achter ieder Provintie; en de Namen der Proponenten, achter ieder Classis, uitgedrukt. Verandert tot den Eersten January 1717. Amsteldam, A. van Damme, Leyden, H. van Damme. in-12°. (B. U. L.)

Een vroegeren jaargang vond ik niet. De volgende jaargangen zijn mij bekend; waar niets vermeld is, aanwezig op de B. U. L. 1717—1729, 1737, 1741—46, 1750 (K. B.), 1753—95 [1796 is niet verschenen], 1797—1805, 1808 (B. U. A.), 1809—1812 (Pr. B. F.), 1814 (Pr. B. F.), [1815 niet verschenen], 1816—1822 (Pr. B. F.), 1823 (wel verschenen, maar niet gevonden), 1824—1829 (Pr. B. F.), 1830—32, [1833 niet verschenen], 1834—36, [1837 niet verschenen], 1838, 1840 (niet gevonden). In 1719 werd de titel: *Naam-register der Predikanten, Met derzelver Stand-Plaatsen,... Mitsgaders een Naamregister der Professoren Van de vyf.. Hooge Schoolen.* Van 1717—1727 luidt het adres: Amsteldam, A. v. Damme en Leyden, H. van Damme, 1728: Leiden, H. en D. van Damme, en Amst. H. van Damme; 1737: Leiden, H. van Damme, 1745—1775 Leiden, van Damme; 1776 Leiden, Luzac en van Damme; 1777—1779 's Gravenhage J. Thierry, 1780 Thierry en Mensing, later Erve J. Thierry en C. Mensing. Een nieuwe serie begon 1843 bewerkt door J. F. C. Leers, nl.: *Naamregister der Hervormde Predikanten in het koningrijk der Nederlanden en deszelfs Oost- en West-Indische bezittingen, alsmede der hoogleeraren in de godgeleerdheid aan de hooge scholen en Athenaeen; met aanwijzing hunner vroegere en tegenwoordige standplaatsen.* 's Gravenhage, Erven Thierry en Mensing. 1843. in-8°. Hiervan verschenen nog 1845, 1847, 1850, 1853, 1856, 1859, 1861, 1864, 1867, 1868, 1870, 1872, allen in de B. L. L. Een vervolg is *Naamregister der Predikanten bij de Hervormde, Evang. Luthersche, Hersteldc Luthersche, Doopsgezinde en Remonstrantsche Gemeenten...* 's Gravenhage, A. van Hoogstraten en zoon 1875 en 1876 (B. L. L.), 1878 (B. U. L.). 1880 (B. L. L.). Bewerkt door H. L. van Hoogstraten. Zie verder op *Alphen* (*M. W. L. v.*) en ook *Predikanten-boekje.*

NAAM-REGISTER Van al de Predicanten, Die t'sedert de Reformatie in den jare 1578 tot heden geweest, of noch zyn. Waer by vertoont worden De Namen en Woonplaatsen van de... Kerken-Raad der Duytse Waelsche en Engelse Gereformeerde Kerken deser Stede (*Amsterdam*), van 't jaar 1757. Mitsgaders de Namen, Woonplaatsen en Wijken der Krankbesoeckers... Amstelredam, P. Schouten. *z. j.* in-12°. (K. B.)

De KB. bezit de jaargangen 1757 en 1791 bij denzelfden.

*NAAMREGISTERS der Nominatien en Beroepen van Gereformeerde Predikanten te Amsterdam van 1578—1792. Met Register. Amsterdam. 1792. in-8°.

F. Muller. Catal. Theol. 1857 n°. 4051.

NAAM-ROL (Alphabetische) Der noch in Leeven zijnde Predikanten, der Hervormde Kerke, Aanwyzende wanneer hunne Eerwaarden Proponenten zyn geworden, en op welke Plaatzen zy gestaan hebben, en nog tegenwoordig staan. Amsterdam, J. Haffman. 1758. in-12°. (B. U. A.)

Met ongeteekend voorbericht.

NAAMROL der Predikanten, In de Gemeentens, de Onveranderde Augsburgsche Geloofs-Beleidenisse Toegedaan: In de Zeven Verëenigde Nederlandsche Provintien, de Generaliteit, Portugal, America, Azia, enz. Waar onder die, welke te Antwerpen, etc. gestaan hebben of Beroepen zyn geworden. Zédert... 1518... tot heeden Alle volgens het Alphabeth; en de Tyd-order of Jaaren Hunner Beroepinge... Amsterdam, Chr. ven Essen. 1777. in-4°. (K. B.)

Door J. Croon Jr. Vergel. *v. Doorninck*, II. n°. 2504.

NABER (J. C.), Hoogleeraar te Utrecht.
Calvinist of Libertijnsch? (1572—1631)... Utrecht, J. L. Beijers. 1884. in-8°. (K. B.)

*NACHT en morgen. Verhalen uit de geschiedenis der Evangelische zending onder de heidenen; (naar het Hoogduitsch vrij vertaald) door T. M. Looman. Volksuitgave. Zwolle, J. P. van Dijk. 1860 in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1860 blz. 77.

NAEF (F.).
Geschiedenis der Kerkhervorming door... In het oorspronkelijk bekroond door de maatschappij voor de belangen der Protestanten te Genève. Naar het fransch door J. W. Ph. Feith... Vermeerderd met de 95 stellingen van Luther. Zwolle, G. H. Meijer. 1858. in-8°. (G. B. R.)

Met voorbericht v. d. vert. Volksuitgave. 1861. in-8°.; 4e herziene en verkorte uitgaaf, Amsterdam, J. Schuitemaker en Co. 1877. in-8°. — Oorspr.: *Histoire de la Réformation*. Paris. 1856. in-12.

NAEM-REGISTER. Van alle de ghecommitteerde, so Politike als Kerckelijcke, opt Nationael Synode van de Nederlantsche Ghereformeerde Kercken, twelcke ghehouden wert binnen der Stede van Dordrecht. An°. 1618. Dordrecht, P. Verhagen. 1618. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Zelfde inhoud als *Afbeeldinghe* (zie aldaar) zonder de prent. In 't lijstje der gedaagden is een fout geslopen n. l. *Bernardus Dwinglo, Predicant ter Goude*. Dit moet zijn Dwinglo van Leiden en Poppius van Gouda. Nadruk met adres: *Hantwerpen, A. Verhoeuen*. 1619. in-4°. 8 blz. (K. B.) Met *Imprimatur;* de fout in 't lijstje is verbeterd. Een latijnsche uitgaaf vindt men op *Auspicium Synodi*.

NAEVIUS (J.), Augustijn.
Den Lvsthof der Woestynen Dat is t'Leven van sōmighe Heylighen uyt d'Eremyten Orden van S. Augustyn. Door.. Loven, Wed. v. H. Hastens. 1630. in-8°. (XVIII) en 432 blz. (B. B. B.)

Met gegrav. tit., opdracht, voorrede, holl. gedicht van P. Waghemaker en approbaties

NAGELS (P.).
Zie: *Voshem* (*F. van*).

NAGTGLAS (F.), geb. 1821. Arrondissementsijker te Middelburg.
De algemeene Kerkeraad der Nederduitsch. Hervormde Gemeente te Middelburg van 1574—1860. Met eene inleiding en aanteekeningen. Middelburg, J. C. en W. Altorffer. 1860. in-12°. (B. U. A.)

NAIRAC (C. A.), burgemeester van Barneveld.
Geschiedenis van de kerk te Barneveld, van 1533 tot 1795, uit oorspronkelijke bronnen zamengesteld... Barneveld, P. Andreae Menger. 1871. in-8°. (B. L. L.)

Met plattegrond en bijlage.

NAMEN (De) Der Edelen ende H. M. Heeren Staten Generael Ghecommitteerden, Soo wel Vytheemscher, als in-Landischer Theologanten, van Coningen, Princen, Republijcken, ende den geunieerden Provintien, tot desen Nationael Synodus te houden ghesonden, binnen Dordrecht. Anno 1618. Leyden, J. Marcus. Anno 1618. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Herdr.: Amst., Br. Jansz. 1618. in-4°. 4 blz. — S. Lubberti, die eerst later ter Synode verscheen komt hier nog niet onder de leden voor. Vergel. *Afbeeldinghe des Synodi Nat.* en *Naem-register van alle de ghecommitteerde*.

NARRATION (Vraye) et apologie des choses passées au Pays-bas, touchant le Fait de la Religion, en l'An, 1566. Par ceus qui font profession de la Religion reformée audit Pays. Imprimé en l'an, 1567. *z. adres.* in-8°. 140 blz. (K. B.)

Prof. Fruin heeft in de *Handelingen en Mededeelingen* van de Maatschappij van Nederl. Lett. te Leiden, 1867 aangetoond dat Marnix van St. Aldegonde de schr. is van dit stuk, dat door *J. F. le Petit* in zijne *Grande Chronique de Hollande, Zelande* etc. grootendeels is afgedrukt als *Apologie des Protestans.* Ook *Jean Crespin* maakte hiervan gebruik in zijne *Histoire des vrays Tesmoins de la verité.* Prof. Fruin schreef de *narration* aan Marnix toe, vooral wegens de overeenkomst tusschen dit boeksken en eenige plaatsen uit den derden druk van den *Bijenkorf.* De heer J. J. van Toorenenbergen, die de *Godsdienstige en Kerkelijke geschriften* van Marnix in het licht gaf, drukte in Dl. I (Den Haag. M. Nijhoff, 1871) ook de *Narration* af (Blz. 35—134), terwijl hij in de inleiding nevens de bewijzen door Prof. Fruin bijgebracht nog wees op de overeenstemming tusschen de *Narration* en een ander tractaat van Marnix: *Van de beelden afgeworpen.*

NAUTA (C.).
Zie: *Compendium.*

NEAL (D.), 1678 - 1743. studeerde ook te Utrecht en te Leiden, werd pred. bij een Congregatie der independenten.

Historie der Rechtzinnige Puriteinen, of lotgevallen der Protestanten, dewelke, aan de zuivere Gronden der Reformatie vasthoudende, de Bisschoppelyke Kerk-Ceremonien in Engelandt godtvruchtig bestreden... Aanvangende met de tydt der Reformatie, en loopende tot.. Willem den derden. In het Engelsch beschreven door.. En.. vertaelt, door Jan Ross. Rotterdam, H. Kentlink, P. Topyn, H. van Pelt, en A. Douci. 1752. in-4°. 3 dln. (K. B.)

O. d. tit. een titelgravure van J. Folkema. Vóór d. tit. een fraaie titelpr. van denzelfde met berijmde verklaring van A. Douci. O. d. titelpr. luidt de titel: *Lotgevallen der Protestanten in Engelandt en Schotlandt.* Dl. I en II bestaan elk uit 2 stukken, ieder met voorrede. Oorspr.: *History of the Puritans, or Protestant Nonconformists..* 1ste dr.: 1732—38. in-8°. 4 dln; dit werk wordt door een engelsch schr. genoemd: *the most dishonest book in our language*, wegens beweerde oneerlijke partijdigheid van N. — Dl. III met dezelfde titelpr. en titelgravure geldt als aanhangsel en heeft den afz. tit.: *Historie van den staat en het lyden van de Kerke van Schotlandt.. onder.. Karel den Tweeden, en Jacob den Tweeden.. van..* 1660.. (tot) 1689.. *door W. Crookshank.. vertaelt door J Ross.* Met opdracht en voorrede. Oorspr.: *History of the State and Sufferings of the Church of Scotland from the Restoration to the Revolution.* London. 1749. in-8°. 2 dln.

NEANDER (A.), Hoogleeraar.

Merkwaardigheden uit de Geschiedenis van het Christendom en van het Christelijke Leven;... Uit het hoogduitsch vertaald door W. N. Munting. Leeuwarden, G. T. N. Suringar. 1829. in-8°. Dl. I. (K. B.)

Niet verder verschenen; met gegrav. titel. — Oorspr.: *Denckwürdigkeiten aus d. Geschichte d. Christenthums und d. christlichen Lebens.* 2te Auflage. Berlin, 1825—1826. in-8°. 3 dln.

Geschiedenis der christelijke godsdienst en kerk. Uit het Hoogduitsch vertaald. Dl. I.: Amsterdam, P. Meyer Warnars. 1827 en Dl. II: Rotterdam, Wed. van der Meer en Verbruggen. 1830. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Van deze vertaling hebben slechts de eerste twee deelen het licht gezien. De Rotterdamsche uitgever schijnt ook Dl. I te hebben herdrukt. Dl. I en II behandelen de kerkgeschiedenis der eerste drie eeuwen. De naam van den vertaler *H. J. Spijker* is o. d. tit. van Dl. II. vermeld. — Oorspr. *Allgem. Geschichte der christlichen Religion und Kirche.* Hamburg. 1825—1830. in-8°. 6 dln.

Geschiedenis der christelijke godsdienst en kerk.. Uit het Hoogduitsch vertaald door W. C. Mauve. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1849—1860. in-8°. 9 dln. en 1 deel bladwijzer. (K. B.)

Alle deelen van zeer uitvoerigen bladwijzer voorzien. Dl IX, van Bonifacius VIII tot de Hervorming, werd uit de nagelaten papieren van Neander uitgegeven door K. F. Th. Schneider. Zie het voorgaande.

Geschiedenis der christelijke kerk onder de leiding der Apostelen.. Uit het Hoogduitsch vertaald door J. Meijer. Groningen, W. Zuidema. 1844—45. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler en uitvoerige registers. — Oorspr.: *Geschichte der Pflanzung*

und Leitung der christl. Kirche durch die Apostel. 1ste Aufl. Hamburg. 1832. in-8°.

*Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van het christelijk leven. Naar de 3e verbeterde uitgaaf. Uit het Hoogduitsch vertaald door V. F. J. Boonacker. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1847—48. in-8°. 2 dln.

Brinkman, Naamlijst, 1833—1849, blz. 474.

De heilige Bernhard en zijn tijd... Uit het Hoogduitsch vertaald, door R. P. Verbeek... Rotterdam, van der Meer & Verbruggen. 1850. in-8°. 2 dln. (B. U. A.)

Door den vertaler opgedragen aan prof. Roijaards... Oorspr.: *Der heilige Bernhard und sein Zeitalter.* Berlin. 1830. in-8°.

De kerkvader Johannes Chrysostomus. Het leven der Oostersche Kerk in de vierde eeuw... Naar de derde, geheel omgewerkte uitgave vertaald door D. Koorders. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1852. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler. — Oorspr.: *Der heil. J. Chrysostomus u. die Kirche, besond. d. Orients in dessen Zeitalter.* Berlin. 1821—1822 in 8°. 3 dln.

Het rijk van Christus. Naar het hoogduitsch van... door A. Francken... Met eene voorrede van W. Francken Az. Rotterdam, P. C. Hoog. 1857. in-8°. 2 dln. (G. B S.)

Met uitvoerige aanteekeningen.

—— Zie ook op: *Baird.*

NECROLOGIUM aliquot utriusque sexûs Romano-Catholicorum. Qui vel scientiâ, vel Pietate, vel zelo pro Communi Ecclesiae bono apud Belgas claruerunt ab anno 1600.. usque 1739. Insulis Flandrorum (*Rijssel*). J. B. Brovellio. 1739. in-8°. (B. U. L.)

Door P. de Swert.

NECROLOGIUM (Het) der adellijke abdij van O. L. Vrouw Munster te Roermond, uitgegeven door J. B. Sivré, Archivaris van Roermond. Roermond, J. J. Romen en zonen. *z. j.* (1876.) in-8°. (K. B.).

Met een inleiding en aanteekeningen van den uitgever; tegenover den titel een houtsneê, a. h. slot een alfab. register.

NECROLOGIUM (Het) en het tynsboek van het adelijk jufferen-stift te Hoog-Elten; medegedeeld uit het onuitgegeven oorspronkelijk Handschrift benevens eene Geschiedenis der Abdij. (Met [3] Afbeeldingen) door N. C. Kist. Leyden, H. R. de Breuk. 1853. in-8°. (K. B.)

Afzonderlijke uitgaaf van een artikel in *N. Arch. v. Kerk. Gesch.* II, 1—216, een Nalezing over dit stuk: Aldaar. II 474—478.

NECROLOGUS virorum ecclesiasticorum utriusque cleri tum saecularis tum regularis, qui in missione Batava defuncti sunt ab anno.. 1730 ad annum 1830, toto hoc centum annorum spatio. Addito ad calcem elencho Archipresbyterorum districtus Hollandiae ac Zeelandiae, ab anno. 1727 ad annum 1831. Lugduni Batavorum, J. W. van Leeuwen. 1833. in-8°. (B. U. L.)

Met alfabetisch register.

NEERINCQ (FR.), Jezuiet.
Zie: *Leven... van...* Agnes van Heilsbach.

NEERLANDIA Catholica of Het Katholieke Nederland. Ter Herinnering aan het Gouden Priesterfeest van Z. H. Paus Leo XIII onder goedkeuring van... den Aartsbisschop en de Bisschoppen van Nederland uitgegeven door Het Nederlandsche Feestcomité met medewerking van Katholieke Schrijvers en Kunstenaars. Utrecht, P. W. van de Weijer. 1888. in-fol°. (K. B.)

Met fraaie miniaturen, randversieringen enz. Het boek behelst de geschiedenis der Kath. kerk in Nederland sedert de herstelling der hierarchie. De laatste afdeeling: *Libri compositi Historia* geeft de namen der schrijvers van de verschillende onderdeelen. Behalve het voorwerk, de platen, opdracht enz. telt dit boek 584 en (68) blz.

NEGOTIATIE (Der Jesuiten) Ofte Coop-handel, Inde Vereenichde Nederlanden tot ghemeenen beste. In druck uytghegeven door last van de E. M. Heeren Ghedeputeerde Staten van

Vrieslandt. Ghedruct na de Copye van Leeuwarden, Bij A. vanden Rade. 1616. in-8°. (VIII) en 60 (*niet*: 68) blz. (K. B.)

Bij een verstoorde Kath. godsdienstoefening te Harlingen werd beslag gelegd op de papieren van den Jezuiet pater Warighem. Deze werden onder bovenstaanden titel uitgegeven, ook in 't latijn: *Jesvitica Per Vnitas Belgij Provincias Negociatio bono publico in lucem edita; jussu DD. Deputatorum Ordinvm Frisiae.* Franekarae, Vidua R. Doyema. 1616. in-4°. 112 blz. (K. B.) De lat. dr. telt eenige stukken minder, daar de in 't holl. geschreven papieren daarin niet zijn opgenomen. In den holl. dr. gaat aan het eigenlijke werk vooraf een *Tot den Leser* en *Register* (n. l. door den uitgever gemaakt) *Van eenighe notabele dinghen, die in dese Jesuijtsche schriften... werden ghevonden.* Dan volgen eene Instructie voor de Katholieken in Nederland (blz. 1—4) en een brief van pater Warighem aan den Burgemeester Retius. blz. 4—10 (beide stukken niet in den lat. dr.), een instructie voor de Jezuieten-Missionarissen (blz. 10—12), een brief (waarschijnlijk) aan Oldenbarnevelt blz. 13—34 (lees: 26) en ten slotte een briefwisseling tusschen de Jezuieten over hunne geschillen onderling en hunne twisten met de wereldlijke geestelijken, en eene mededeeling over aflaten en over de gebeden welke in de kerk van Lorette gedaan worden.

NEREE (R. J. DE).
Zie: *Actes du Synode National.*

NEUDECKER (D. C. G.).
*Geschiedenis der hervorming in Duitschland van 1517—32. Volgens de oude en de nieuwste bronnen wetenschappelijk bewerkt. Uit het Hoogduitsch vertaald door J. P. de Keyser. Utrecht, van Dorp en Heringa. 1843. in-8°.

Brinkmans Naamlijst. 1833—1849. blz. 476. Oorspr.: *Geschichte d. deutschen Reformation, 1517—1532 wissenschaftlich nach den älteren und neuesten Quellen bearbeitet.* Leipzig. 1842. in-8°.

—— Zie ook: *Luther.*

NEURDENBURG (J. C.).
Zie: *Hagenbach (K. R.); Harthoorn (S. E.).*

NEWTON (J.), 1725—1807. Pred. te Londen.
De grondlegging der Christen Kerk, benevens haare gesteldheid en lotgevallen gedurende de eerste eeuw, in eenige bezonderheden overwoogen. Door... Uit het Engelsch vertaald door M. van Werkhoven, En uitgegeeven met een Voorbericht, door C. Brem. Amsterdam, M. de Bruyn. 1785. in-8°. (B. U. Gr.)

Oorspr.: *A. Review of Ecclesiastical History* etc. Lond. 1770. in-8°.

*Merkwaardig Bericht, van de Bekeering, den Godvruchtigen Wandel en het zalig uiteinde van twee beroemde Leeraars in de Hoofdkerk van Engeland, onlangs Overleden. Met naame.. R. Conijers, Predikant te Deptford, en W. Romaine, Predikant te London. Met eene vooraf gaande Leerrede.. Uitgegeeven door C. Brem.. Rotterdam, N. Cornel. 1798. in-8°.

de Visser, Naamlijst. II. 475.

NEWTON BROWN (J.).
*Het leven en de arbeid van Menno Simons, Neêrlands beroemden Hervormer. Haarlem, G. Velthuysen. 1877. in-8°. Met portret.

Brinkmans Catal., blz. 847.

NICOLAI (PH.).
*Bericht van der Evangelische Christenen Tegenspoet tot Amsterdam, den strengen Calvinist P. Plancio, aldaar tot naarrichtinge. Hamburg. 1604. in-8°.

In hetzelfde jaar aldaar ook in het duitsch verschenen. *Bibl. Adversaria.*, V. 266.

NIELLIUS (C.).
Zie: *Brieven* van verscheyde.. Mannen.

NIEMAN (G. K.).
Zie: *Harthoorn (S. E.).*

NIERITZ (G.).
Salzburg en Zillerdal. Tafereelen uit de geschiedenis der Protestanten in de XVIII en XIX eeuw. Door... en Appelius. Naar het Hoogduitsch met aanmerkingen door P. Boeles. Groningen, W. v. Boekeren. 1841. in-8°. (B. U. A.)

Met steendruk op den titel en voorrede van P. Boeles. — Nieritz gaf: *Die Protest. Salzburger im 18. Jahrh. vertrieben durch d. Fürst-Erzbischof von Firmian.* Leipzig. 1840. in-8°.

NIEUEVEEN (J. v.).
Zie: *Hortensius.*

NIEULANT PASCASIUS (J.), Dominikaan.
Zie: *Victor Uticensis.*

*NIEUMAREN (Sekere) van de wonderlicke reductie ende verlossinghe in de saken der Kercke Godts ende der Policie in... Schotlandt, stillinghe der Troublen, verdruckinge der wederstanders van den Evangelie aldaer.,. Dordrecht, J. Canin. 1585. in-4°.

Catal. Prov. Bibl. Friesl., II. blz. 821.

NIEUWENHOFF (W. VAN), Jezuiet.
De H. Clara van Montefalco en de zalige Alfonsus Orozco twee levensschetsen door... 's Gravenhage, T. C. B. ten Hagen. 1883. in-16°.

—— Zie ook op: *Gaspar Berse; Leven* van J. M. Pignatelli; *Leven* v. d. H. J. F. Regis.

NIEUWENHUIS (J.), 1777—1857. Hoogleeraar te Leiden.
Zie: *Leven*.. van... P. Doddridge.

NIEUWENHUIS (F. J. DOMELA), 1808—1869. Hoogleeraar te Amsterdam.

Oratio de varia mutatione, quam, teste historia, in patria nostra subiit ecclesia Lutherana... Trajecti ad Rhenum, W. H. van Heijningen. 1845. in-8°. (K. B.)

Vertaling: *Redevoering over de veranderingen in de Luthersche kerk in Nederland*,.. *vertaald door J. Tideman, Utrecht. W. H. van Heijningen.* 1845. in 8°. (B. L. L.)

Geschiedenis der Evang.-Luthersche Gemeente te 's Gravenhage. Amsterdam, J. H. Gebhard & Co. 1854. in-8°. (K. B.)

De geschiedenis loopt tot 1819. Met aanteekeningen en bijlagen. Aan het slot een lijst der Luthersche predikanten in den Haag van 1612 tot 1854.

Geschiedenis der Amsterdamsche Luthersche gemeente... Amsterdam, J. H. Gebhard & C°. 1856. in-8°. (B. U. L.)

Met 11 bijlagen en een lijst der predikanten.

Leven en karakter van A^m. des Amorie van der Hoeven, gedeeltelijk uit onuitgegeven brieven en zijne schriftelijke nalatenschap... Amsterdam, J. H. Gebhard & Co. *z. j.* (1859.) in-8°. (K. B.)

Met facsimile tegenover den titel en 10 bijlagen.

—— Zie ook op: *Bijdragen; Geschiedenis der chr. kerk; Jacobi (J. C. Schultz); Kalender.*

NIEUWHOF (D.), Pred. te Haamstede.
Burgerlijk en kerkelijk Gedenkboek van Haamstede, deels ook van Burgh... uitgegeven ten voordeele der Diakonie.. Tholen, J. Steenmeijer. 1857. in-8°. (B. L. L.)

Met een bijlage.

NIEUWLAND (P.), 1722—1795. Predite Nieuwenhoorn, Vlissingen, Haarlem en 's Gravenhage.
Lectiones historico-ecclesiasticae, ofte vermaakelijkheden uit de Kerkgeschiedenis. Bestaande in ophelderende aanmerkingen over verscheidene stoffen en zaaken, in de Geschiedenis der Kerke zoo des Ouden — als des Nieuwen Testaments voorkomende, of daartoe betrekkelijk. 's Graavenhaage, J. Thierry. 1779. in-8°. (K. B.)

Op den titel een gravure van A. Delfos, naar D. v. d. Aa. — Met opdracht en voorrede. Als gedrukte adversaria te waardeeren en als zoodanig niet zonder belang. Zie: *Sepp, blz. 90.*

NIPPOLD (F.).
De Christelijke Wereld der laatste halve eeuw. (1814—1870.) Historische Tafereelen van.. Voor Nederland bewerkt door Dr. C. E. van Koetsveld. 's Gravenhage, De erven Thierry en Mensing. 1871. in-8°. (G. B. R.)

Met voorrede v. d. vert. — Oorspr.: *Handbuch d. neuesten Kirchengeschichte.*

De Roomsch-Katholieke kerk in Nederland na de Hervorming.. Uit het Hoogduitsch door J. Herderschee, met medewerking van den schrijver en van den secretaris der evangelische maatschappij. Arnhem, J. Rinkes Is. 1880. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Die Römisch-Katholische Kirche im Königreich der Niederlande.* Leipzig en Utrecht. 1877. in-8°. — De hollandsche bewerking is

meer dan een bloote vertaling. Sommige gedeelten zijn weggelaten en nieuwe stukken aan de vertaling toegevoegd. In de uitvoerige voorrede van den schr. is opgegeven welke stukken uit de bewerking in het origineel gemist worden. Het boek bevat rijk materiaal voor de kennis van hedendaagsche toestanden in de Katholieke kerk in Nederland. De genoemde secretaris van de evangelische maatschappij is Joh. Hooijkaas Herderschee.

—— Zie ook: *Scheffer* (*J. G. de Hoop*).

NITZSCH (C.), Predikant.
De evangelischgezinde beweging in Italië. Na een veeljarig verblijf daar te lande met ondervinding geschetst.. Uit het Hoogduitsch. Utrecht, Kemink en zoon. 1863. in-8°. (B. U. U.)

Oorspr.: *Die evangel. Bewegung in Italien.* Berlin, 1863. in-8°.

N. J. R.
Zie: *Beschrijvinghe* (Corte) Van den Oorspronck.

NOMENCLATOR Synodi.
Zie: *Auspicium* Synodi.

NOMINATIEN en Beroepingen van Gereformeerde Predikanten in de Gemeente te Amsterdam, beginnende met de Reformatie A°. 1578. En vervolgens. Met byvoeging van een Register. Amsterdam, J. ten Houten en zoon. 1792. in 8°. (B. U. A.)

NONHEBEL (J. P.).
*Geschiedenis der Hervorming. Zwolle, J. P. van Dijk. 1860. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1861. blz. 7.

NOORDBEEK (B. G.), Pred. te Zalk.
Zie: *Moonen* (*A.*).

NOOTEBOOM (E.).
Zie: *Leeven* van ... J. Edwards.

*NOTITIE (Nieuwe) over de buitenlandsche missien .. Rousselaere, van Hee. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 194.

NOTULE van 't verhandelde op de algemene Societeits vergaderinge der Doopsgezinden, Gehouden binnen Groningen den 25 September 1759 en volgende daegen. [*z. adres en z. j.*] in-4°. (B. D. A.)

*NOTULEN van de algemeene vergadering der Gereformeerde kerk onder het kruis in Nederland, gehouden den 18en en 19en Junij 1862 te Gouda. Kampen, S. van Velzen Jr. 1862. in-8°.

Nederl Bibliogr., 1863, blz. 70; *Id*, *vergadering 21—23 Oct. 1863 te Amsterdam.* Bij denzelfden 1863. in-8°. (*Nederl. Bibliogr.* 1864 blz. 38.)

*NOTULEN van de synodale vergadering der gereformeerde kerk in Nederland. Gehouden 8—10 Juni 1869 te Rotterdam en 24 Juni 1869 te Amsterdam. Zwolle, J. Vlaanderen Oldenzeel. 1869. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 860.

NOUHUIJS (H. C. J. VAN).
*Levens van Gods... Heiligen voor elken dag van 't jaar ... Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1853-1858. in-8°. 4 dln. met platen.

De laatste 2 deelen bewerkt door P. J. van Hesseveld. *Brinkman's Catal.*, blz. 860.

NUMAN (PH.), Secretaris der stad Brussel.
Historie vande Mirakelen die onlancx In grooten getale gebeurt zijn, door die intercessie ende voorbidden van die H. Maget Maria. Op een plaetse ghenoemt Scherpen-heuuel by die Stadt van Sichem in Brabant. Tweede Editie. Vermeerdert van verscheyden schoone Mirakelen. Tot Loven. By Jan Baptista Zangre. 1605. in-8°. (XVI), 304 en (8) blz. (B. U. G.)

Met gegr. afbeelding van het Mariabeeld op den tit. Met voorrede en aan 't einde een register en approbatie, op de laatste blz.: *Tot Bruessel*, *In de Drukkerye van Rutgeert Velpius. Anno 1605.* Op den tit. is Numan niet als schr. vermeld, wel op den hier onder volgenden derden druk. Er bestaan exx. die 't jaartal 1604 (B. U. U.), anderen die 1605 en beiden 't adres v. Velpius d. tit. hebben. — Andere drukken, vertalingen, toevoegsels:

Histoire des Miracles Advenuz ... au lieu dit Mont-aigu ... Deuxième édition .. Bruxelles. R. Velpius. 1605. in-8°. (B. U. G.)

Historia De los Milagros enz... *Traduzida aora de Frances en Romance.* — Brusselas, En casa de R. Velpio. in-8°. (K. B. B.)

Historie van de Mirakelen ... Op... Scherpenheuuel... beschreuen door ... Philips Numan Derde Editie. Vermeerdert van verscheyden

schoone Mirakelen naer den voorgaenden druck gheheurt. Bruessel, R. Velpius .. 1606. in-8°. (XIV), 257 en (1) blz. (B. U. G.)

Histoire des Miracles Advenus. . au lieu.. Mont-aigu... par... Ph. Numan. — Quatriesme Edition.. Bruxelles, R. Velpius. 1613 in-8°. (B. U. G.)

Miracles.. Advenvs Av Mont-aigu, partie aprez la derniere edition, partie venus n'agueres a coignoissance. Recueillis par Ph. Numan... Bruxelles, R. Velpius. 1613. in-8°. (B. U. G.)

Mirakelen.. Ghebevrt op Scherpen-heuuel, zedert den lesten boeck daeraff vuytghegheuen.. door Ph. Numan.. Bruessel, R. Velpius ende H. Anthoni, 1614. in-8°. 34 bladen ongenummerd (B. U. G.)

Toe-voechsele Vanden Mirakelen Gheschiedt Op Scherpen-heuuel.. Vergadert.. by... Ph. Numan. Brvessel, H. Anthoon. 1617. in-8°. 86 blz. (B. U. G.)

Ander Mirakelen... Op Scherpen-heuuel, gheschiet voor een deel zedert den lesten druck van.. 1613. Vergadert door Ph. Numan... Brvessel, H. Anthoon.. 1617. in-8°. 28 bladen ongenummerd. (B. U. G.)

Autres Miracles.. Av Mont-Aigv Aduenus pour vné (sic) *partie apres la derniere impression de.. 1613... traduictz... par P. Varroy...* Bruxelles. H. Antoine. 1618. in-8°. (B. U. Leuv.)

—— Zie ook: *Leven* van de.. h. Catharina v. Senen; *Lipsius.*

NÜSCHELER (F.), Hoogleeraar te Zürich.

Het leven van.. Ulrich Zwingli.. vertaald en voorzien met eene Voorrede door Nic. Barkey.. 's Gravenhage, J. H. Munnikhuizen en C. Plaat. 1778. in-8°. (K. B.)

Vertaling van: *Magister Ulrich Zwingli Lebensgeschichte und Bildnisz.* Zürich, 1776. in-8°.

NUIJENS (W. J. F.), geb. 1823. geneesheer te Westwoud.

Geschiedenis der Regering van Pius IX... Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1862—63. in-8°. 2 dln. (B. K. A.)

Elk deel met voorrede en een reeks bijlagen.

Geschiedenis der kerkelijke en politieke geschillen in de republiek der zeven vereenigde Provincien, voornamelijk gedurende het twaalfjarig bestand (1598—1625)... Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1886—87. in-8°. 2 st. (K. B.)

NIJENDAAL (G. VAN), gest. 1690. Rem. Pred. te Frederikstad, Dokkum, Zevenhoven en den Haag.

Zie: *Hales (J.).*

NYE-VEEN (J. S. VAN).

Onderwys Door Exempelen, Ofte Spiegel der lijdsame Heyligen. Zijnde een Historie ofte ordentelijcke aenteeckeninge der voornaemste vroome menschen, die als levendige Martelaren om de waerheyt en gerechtigheyt vele geleden hebben, van het begin der werelt tot nu toe. Met leerachtige aenmerckingen,... Tot Amsterdam, Gedruckt voor den Autheur, en zijn te bekomen by Aert Dircksz, Oossaen,... 1686. in-8°. (VIII), 256 en (4) blz. (B. D. A.)

Met voorrede en register. Ook in den handel gebracht o. d. tit.: *Aenhangsel ofte Vervolg Van het Martelaers-boeck Van Tieleman van Braght. Zynde niet alleen een vertoogh van het lijden ende sterven van veele vroome luyden, die na de voorgaende geleden hebben; maar oock veele die voor Tieleman van Braghts beschrijvinge geleden hebben, selfs van het beginsel der werelt af... Met noch verscheyde Tractaetjens: En van de hedendaeghse Franse Martelaren, so in 't gevolgh en achter dit bladt breeder te sien is. Door neerstige opsoeckinge voor een Liefhebber der Waerheyt te samen gestelt. Tot Amsterdam, Gedruckt voor den Autheur, en zijn te bekomen by Isaac Pietersz.. 1686.* (B. D. A.) Slechts het titelblad is veranderd, en een *bijvoeghsel* (blz. 257—272) er aan toegevoegd.

NIJMEGEN (E. VAN).

Zie: *Historie* der Rijnsburgsche Vergadering

O.

OCKERSE (W. A.). Pred. te Limmen.

Gedenkschrift van de groote Kerkhervorming in de zestiende eeuw... Amsterdam, Schalekamp & van de Grampel. 1817. in-8°. (K. B.)

Kerkelijk goedgekeurd. — Met door v. d. Meulen gegrav. tit.

O'DONOGNE.

Zie: *Hoynck.*

OEVERINGIUS (M.).

Zie: *Leger (J.).*

OFFER des Heeren.

Zie: *Boeck* (Dit) wort genaemt *enz.*

OFFERHAUS (L.), 1699—1779. Hoogleeraar te Groningen.

Oratio de Persecutione Waldensium. Dicta publice A. D. IV Kalend. Mart. 1725.. Trajecti ad Rhenum, Guil. vande Water. 1725. in-4°. (B. U. U.)

OGILBEUS (J.), 1580—1615. Jezuiet. Zie: *Verhael* vande gevanckenisse.

OKKEN (U. P.), geb. 1820. Pred. te Solwert.

Dissertatio historico-theologica de priva Religionis Christianae, medio aevo inter Nederlandos progressae, natura... Groningen, G. J. van Hoogen. (1846.) in-8°. (K. B.)

OLIVERIUS A S. ANASTASIO.

Gheestelycken Lust-hof der Carmeliten beplant met verscheyden lieffelycke bloemekens der deuchden van de uytnemenste heylighen vande voorseyde H. Ordre, besproeyt met den dauw van gheestelycke ende vermaeckelycke leeringhen... Antwerpen, C. Woons. 1659 en J. van Meurs. 1661. in-8°. 2 dln. (XXII), 328 en (10); (XXIV), 320 en (14) blz. (B. U. G.)

Met tal van kopergravures tusschen den tekst, waarvan sommigen geteekend: P. Clouwet.

O. L. V. TEN TROOST te Vilvoorden, of korte geschiedenis van het klooster en van het beeld, onder dien naem bekend. Brussel, J. Vandereydt. 1853. in-12°. (B. B. B.)

Met approbatie, lithographie en voorrede. Door V. de Buck. S. J. Ontleend aan een fransch geschrift door *Ed. Terwecoren*.

OMMEGANGEN (De Antwerpsche) in de XIV° en XV° eeuw naar gelijktijdige handschriften uitgegeven door.. Leo de Burbure. Antwerpen, P. Kockx. 1878. in-8°. (K. B.)

Uitgave N°. 2 van de *Maatschappij der Antwerpsche Bibliophilen*.

ONDERHANDELINGE (Schriftelijcke), Tusschen de Contra-Remonstranten En de Remonstranten tot Utrecht, Nopende d'Onderlinghe Verdraeghsaemheydt, voorgevallen, Ter occasie van seecker Schrift den Remonstranten den 23. December Anno 1653. overgelevert. Ghedruckt [*z. adres*]... 1654. in-4°. 16 blz. (K. B.)

*ONDERRICHT (Warachtich ende grondelyk) van de Tsamenspreeckinge tusschen des Keurvorsten Palsgrauen, ende des Hertogen tot Wurtenbergs Theologen, van des Heeren Nachtmael, tot Mauibron ghehouden. Wesel, Hans de Braeker. 1565. in-8°.

Bibl. Adversaria, V. 286.

ONDERZOEK (Geschiedkundig) over de vereeniging der Protestanten in de Nederlanden. Door een leeraar bij de afdeeling der Hervormden. 's Gravenhage, Wed. J. Allart en Comp. 1822. in-8°. (B. U. L.)

Door W. Broes. — Met voorrede en lithogr.

ONTDECKINGE (Sommiere) van de voornaemste oorsaecke der twisten en oneenicheden, ontstaen binnen der Stede van der Goude, over en ontrent 'tberoupen der Predicanten aldaer. *z. afz. tit.*, *z. adres en z. j.* (1638.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

ONTDECKINGHE Van den oproerighen gheest der Contra-Remonstrants-ghesinde binnen der Stede van Oudewater. Vervatende Een cort ende waerachtigh verhael van 't ghene binnen der Stede voorsz ghepasseert is, voornementlijck binnen de tijdt van ontrent een Jaer herwaerts, inde vergaderinge vande.. Staten van Hollandt... eerst by monde ghedaen, ende daer na schriftelijck overgelevert op den xxij^en Januarij.. 1618. Van verscheyden Vroedtschappen der voorsz Stede, daer toe by hare Mogh. Ed. specialijck ontboden ende gelastet zijnde.. Met Een Voor-reden ende Na-reden. Ghedruckt *z. adres*.. 1618. in-4°. 40 blz.

Waarschijnlijk door E. Poppius (Zie *Rogge, Bibl. Remonstr. Geschr.* blz. 106). Dit stuk was een der bronnen waaruit Baudartius, Wtenbogaert en Trigland bij hunne beschrijving der onlusten te Oudewater hebben geput.

OOGHE (J.), Pastoor te Aspelaere.

Het Leven ende Mirakelen van den Heylighen Amandus Apostel van Vlaenderen Bisschop van Maestricht. Ghetrocken uyt Milone Monacho Amandino, Philippo ab Eleemosina Abbate S. Spei, Joanne Molano, ende andere. Door... Brussel, Aeg. Dams. 1718. in-8°. (K. B. B.)

Met door Harrewijn gegrav. portret v. d. heilige, lat. opdracht, voorrede en approbatie.— Vroegere dr.: Ghendt. G. Graet. 1642. in-8°. 61 en (1) blz. Met approbatie van 20 Dec 1641. (*Vanderhaeghen*, II. n°. 1169.)

OOMS (J. B.).

Zie: *Leven* van... Francisca Taffin.

OORDEEL des Synodi Nationalis Der Gereformeerde Kercken van de Vereenichde Nederlanden: ghehouden binnen Dordrecht, Inden Jare 1618. ende 1619.. Over de bekende Vijf Hooft-stucken der Leere, daer van inde Gereformeerde Kercken deser Vereenichde Nederlanden verschil is gevallen uytghesproken op den 6. May 1619. uyt het Latijn ghetrouwelijck in 't Nederduytsch overgheset. Met Privilegie voor seven Jaren. Dordrecht, J. Janssen Canin, ende zijne Medestanders. 1619. in-4°. (X) en 114 blz. (K. B.)

Oorspr.: *Jvdicivm Synodi Nationalis, Reformatarvm Ecclesiarvm Belgicarvm, habitae Dordrechti Anno 1618. et 1619.. de quinque Doctrinae capitibus in Ecclesiis Belgicis controversis..* bij dezelfden. in-4°. (XII) en 128 blz. (v. d. W. n°. 1654). Schr. is de Leidsche pred. F. Hommius, een der scriba's van de Synode.— In 't oorspr. en in de vert. gaat a. d. tit. een houtsneê vooraf, met opschrift *Synodvs*; daaronder het adres. Achteraan de Sententie v. d. Synode over de Remonstranten en de Approbatie v. d. Staten van den 2den Juli. O. d. laatste blz.: *Tot Dordrecht, Gedruckt by Pieter Verhagen, Isaac Janss. Canin, Joris Waters, Jan Leendertsz. Berewout, Françoys Bosselaer, Niclaes Vincenten, Zacharias Jochemsz. Francoys Boels,* 1619. De 5 drukken v. dit jaar bij T. n°. 1601—1604 en v. d. W. n°. 1656.— Fransche vertaling: *Jvgement Dv Synode National, Des Eglises Reformées Du Pays-Bas, tenu à Dordrecht, l'An 1618 et 1619.. Touchant Les Cinq Articles... Translatè fidelement du Latijn* (sic) *en François.* Dordrecht, J. Berewout et Fr. Borsaler, Compagnons de Canin. 1619. in-4°. (X) en 124 blz. (K. B.). Met dezelfde titelprent en a. h. einde dezelfde drukkers. — Engelsche vert.: *The Jvdgement of the Nationall Synode of the Reformed Belgique Churches, assembled at Dort, Anno* 1618 *and* 1619... *Concerning the fiue Articles.. Englished out of the Latine copie.* London. J. Bill. 1619. in-4°. (XIV) en 84 blz. (K. B.)

OORDEEL Des Nationalen Synodi van Dordrecht, over de Theologie ofte Leere Conradi Vorstij [4 *Mei* 1619]... Mitsgaders De Resolutie vande... Staten van Hollandt.. daer op ghevolght [*26 Juni.*]. 's Gravenhaghe, H. Jacobssz. 1619. in-4°. 8 blz. (K. B.)

OORDEEL ende uytsprake, Met den Eedt van Approbatie van het Synode Nationael der Gereformeerde Kercken van Vranckryck, gehouden tot Alez inde Cevennes, besloten ende gearresteert den 6. Octobris 1620. Over het Synode Nationael.. gehouden tot Dordrecht inde Jaren 1618 ende 1619. Nopende de vijf Artykulen inde selve Kercken gedebateert. Naer de Copije ghedruckt tot Nismes door J. Vaguenar, ende nu tot Amsteldam, voor J. Pz. Wachter. 1621. Met Consent. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Hiervan nog andere dr. met verschil in spelling. Oorspr.: *Jugement et Canon. Avec le Serment d'approbation du Synode National des Eglises Réformées de France tenu a Alez* etc.. *Selon la copie imprimée a Nismes... à Amsterdam, J. de Wachter.* 1621. in-4°. 10 blz. (T. n°. 1877.)

OORDT JFz. (J. T. F. VAN).

Iets over Hubertus Duijfhuis, Predikant der St. Jakobs-Kerk te Utrecht; uit vroegere en latere Schrijvers bijeenverzameld... Voor rekening van den Autheur. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1841. in-8°. (B. U. U.)

Met voorbericht en aanhangsel.

OORSCHOT (DR. J. A. VAN).

*Strijd en lijden der Religieusen van den H. Franciscus in het H. Land. Arnhem, J. Witz. 186.. (*formaat?*)

Mes, Kath. pers, blz. 181.

OORSPRONCK ende Voortganck der

Nederlantsche Kerckelijcke verschillen, tot op het Nationale Synodus van Dordrecht. Mitsgaders Historisch Verhael, van 't ghene sich toegedraeghen heeft binnen Dordrecht in.. 1618 en 1619. tusschen de Nationale Synode der Contra-Remonstranten ende hare Geassocieerde ter eender. Ende de geciteerde Kercken-Dienaren Remonstranten ter ander sijden. Vytghegheven van weghen de Kercken-Dienaren Remonstranten in 't ghemeyn: ende insonderheyt de geciteerde op de Dortsche Synode, tot verantwoordinge van hare oprechte proceduren. Ghedruckt *z. adres*... 1623. in-fol°. (XV) en 56, (XIII) en 226 bladen (K. B.)

Beide stukken met afz. tit. en pagineering en elk met uitvoerige voorrede. Het eerste is van J. Wtenbogaert, het tweede van B. Dwinglo alleen of met medewerking van Wtenbogaert. — Latere dr.: *Oorspronck* enz.. *Tot beantwoordinge vande voorreden ghestelt voor de uytghegheven Handelinghen des Selven Synode. Door J. Uyt den Boogaert... Mitsgaders* enz. *tot verantwoordinghe van hare Proceduren, door B. D. Alles dienstigh gelesen by de Kerckelijcke Historie van.. J. Uyt den Boogaert. Ende nu op nieuws vermeerdert met eenighe Notabele Stucken ende Registers.* Amsterdam, C. de Leeuw. 1648. in-fol°. (XV) en 56, (XIII), 226 en (14) bladen. (K. B. B.) Het *Hist. Verhael* heeft o. d. tit. het jaar 1623.

OORSPRONG en vermaerdheyd der Kapelle van O. L. V. van het Blinde lieden Gasthuys, gezeyd Blindekens, binnen Brugge, Ter oorzaek van den vyf-honderd-jaerigen Jubilé, den 15. Augusty 1815... Brugge, Wed. de Moor en zoon. *Z. j.* in-8°. (K. B. B.)

Met houtsneê tegenover d. tit.

OORSPRONG, Oudheid, Zeden en Godsdienst der Bewoonders van de Sevennes, Afgeschetst onder de wreede verdrukkinge door verscheyde Koningen van Vrankryk haar aangedaan. Nevens Een Kort verhaal van haare verrigtinge, sedert zy de wapenen tegens de Koning Louis de XIVde hebben opgevat. I [*tot* IV.] Vertoog. Amsterdam, Wed. J. van Dyck. 1703. in-4°. (K. B.)

OORSPRONGH van de Kercke van Laken, ofte d' eerste zegen-teeckenen der christene Waepenen onder den Keyser Arnulphus, Koningh van Beyeren. glorieuselyck over 800. Jaeren in dese Nederlanden behaelt door de Nederlaege der Noordtmannen, opgerecht ter-eeren van d'alder-heylighste Moeder Godts Maria in Laken, begraef-plaets van den.. veldt-oversten Hugo. Brussel, J. v. d. Velde. *Z. j.* in-8°. (XII) en 132 blz. (K. B.)

Met drie gravures, van welke twee Berterham als graveur noemen. Uit de opdracht van den pastoor van Laken, *F. Pleeck*, aan L. F. Christyn, burggraaf van Tervueren, blijkt dat dit boekjen in 1694 door Q. Hennin, pastoor van Laken, in drie talen was uitgegeven. Het was reeds zoo zeldzaam geworden dat pastoor Pleeck een nieuwen druk meende ter perse te moeten leggen. Noch de titel, noch de opdracht of de voorrede geven het jaar aan. Op de eerste plaat tegenover den titel staat het jaartal 1710; de approbaties zijn van 1694.

OORSPRONK (De), natuur, handelwyze, en oogmerk, Der Zo genaamde Rynsburgsche Vergadering, Kortelyk aangewezen in een Brief aan N. N., Amsterdam, O. van Aalst. 1736. in-4°. (B. L. L.)

*OORSPRONK (Waren) van de heylige order der Carmeliten sonder onderbrekinge des tyds afkomende van haren Instelder den H. Propheet Elias, soose van een ieder licht verstaen, en geern aengenomen kan worden: Historiwys bewesen uyt de boeken van P. Daniel van Papenbroeck Pr. der S. J. Antwerpen, Wed. van H. Thieullier. 1698. in-12°.

Catal. Bibl. d'Anvers, II. p. 229, n°. 6574.

OORT (H.), geb. 1836. Hoogleeraar te Leiden.

Atlas voor Bijbelsche en Kerkelijke Geschiedenis... In 54 groote en kleine [gekleurde lithogr.] kaarten met beschrijvenden tekst.. Groningen, J. B. Wolters. 1884. in-4°. (K. B.)

OOSTERBEECK (A.) of (A. VAN), Pred. te Montfoort.

Zie: *Haemstede (A. C. van)* en *Hospinianus (R.)*.

OOSTERGO. Register van de Geestelijke Opkomsten van Oostergo, volgens de opgave daarvan in de dorpen van dit kwartier gedaan aan de Commissarissen der Staten van Friesland in 1580—1581. Bewerkt door Prof. Dr. J. Reitsma, en Uitgegeven door het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde te Leeuwarden. Leeuwarden, A. Meijer. 1888. in-8°. (K. B.)

Inhoud: Voorrede v. d. uitgever, de tekst van het handschrift met aanteekeningen, verbeteringen, historische toelichting tot de kerkelijke omwenteling in Friesland (blz. 215—269).

OOSTERWIJCK (A. VAN). Zie: *Lipsius.*

OOSTERZEE (H. M. C. VAN), geb. 1806. Pred. te Elkerzee en te Oirschot.

Het beeld van J. F. van Oordt, JWz.. laatst hoogleeraar in de godgeleerdheid te Leiden, ... Met portret. 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1853. in-8°. (K. B.)

Met tal van aanteekeningen en een lijst der geschriften van v. Oordt.

De Nederlandsche Hervormde Kerk, in haren uitwendigen toestand. Handboek der Kerkelijke geographie... Schiedam, H. A. M. Roelants. 1865. in-8°. (K. B.)

Dl. I van: *De Nederlandsche Hervormde Kerk in haren uitwendigen toestand en inwendig bestuur.*

—— Zie ook: *Glasius* (*B*), Galerij; *Jaarboekje; Kist* (*N. C.*), Redevoering; *Synode.*

OOSTERZEE (J. J. VAN), Hoogleeraar te Utrecht.

Zie: *Dalton,* Ev. Beweging; *Geschiedenis* der christelijke Kerk; *Merle d'Aubigné.*

OOSTERZEE (P. C. VAN). Zie: *Dalton.*

*OPBOUW (Van den) en voortgang der Nederl. Gereform. Gemeente te Altona. Hamburg. 1704. in-4°.

Waarschijnlijk door L. Steversloot, pred. aldaar. *Bibl. Adversaria*, V. 267.

OPDENOORDT (P.), Jezuiet. Zie: *Archier* (*A.*).

OPENINGE (Korte) Van de Saecken Rakende de Walsche Kercke Tot Middelburg. Middelburg, H. Smidt. 1668. in-4°. 24 blz. (B. U. G.)

Verschillende stukken tot rechtvaardiging van de Labadie en de zijnen.

OPENINGHE (De) Van t'Ghene datter ghepasseert ende geresolveert is in den Zuythollantschen Synodus, gehouden binnen Schoonhoven, aengaende de suspensie der vier Predicanten ende Ouderlinghen binnen Rotterdam. Mitsgaders Het verkiesen der nieuwe Kercken-raedt aldaer. *Z. adres.* 1630. in-4°. 6 blz. (K. B.)

OPHELDERINGEN (Geschiedkundige), betreffende de oorzaaken der herroeping van het edict van Nantes, en, nopens den staat der Protestanten in Frankrijk; zedert het begin der regeering van Lodewyk de XIV tot op onzen tyd... Uit het Fransch vertaald. Amsteldam, J. Kok Pz. 1788. Dl. I. in-8°. 2 stukken (K. B.)

Vertaling van 't anonyme werk: *Eclaircissements historiques sur les causes de la révocation de l'edit de Nantes* etc., (Paris.), 1788. in-8°. 2 dln. waarvan de geschiedschrijver en dichter C. C. de Rulhière de schrijver is. Dl. I behandelt de oorzaken en Dl. II de gevolgen van het genoemde edikt. Dl. II schijnt niet in 't holl. vertaald te zijn.

OP-KOMSTE ende voort-ganck der Devotie, binnen.. Kevelaer, in... Geldre. Ofte kort verhael van.. Mirakelen.. geschiet.. door de voorspraecke van de.. Moeder Godts Maria.. Mitsgaders den oorspronck der Devotie op het Kevelaersche Velt. Amsterdam, J. Stichter. (1696.) in-8°. (K. B.)

Met approbatie. Herdruk: *Ghedruckt ter ordonantie van den... Superior van 't Oratorie tot Kevelaer, 1729. Men vint-se te koop tot Kevelaer.* in-8°. (B. U. L.) Met approbatie; tegenover den titel een afbeelding in houtsneê van 't Maria-beeld te Kevelaar. — *Opkomste* enz... *Kevelaer* (Gelder.) 1742. in-8°. (*Bibl. Adversaria.* V. 266.)

OPMEER (P), 1525—1595.

Martelaars-boek, Ofte Historie der Hollandse Martelaren, Welken om het Christen Catholyk Geloof en Gods-Dienst, soo ten tijden van de woeste Heidenen, als der Hervormde Nieugesinden seer Wreed syn omgebragt:... Waar in veel gedenkweerdige Saaken verhaald worden, die men by andere Gedenk-Schrijvers niet vind: en met eenige Byvoeging vermeerderd. Midsgaders, De Levens van de eerste Voornaamste Hollandse Heiligen, Kristen Voorgangers en Patroonen. Met veel schoone Afbeeltsels verciert. Begrepen in twee Deelen, met twee Registers. Nu op nieuw met Aanteikeningen vermeerdert. Tot Antwerpen, Voor P. vander Meersche. Dl. I. 1702. Dl. II. 1700. Dl. III. 1701. (bijvoegsel) in-8°. 3 dln. (K. B.)

Dl. I heeft voor den gedr. een gegrav. titel, waarop: *Tot Antwerpen*, *By Petrus Pratanus. A°. 1700*; opdracht, voorrede en inhoudsopgave, daarna *Het Leven van de Heer Petrus Opmeer, Amsterdammer. Door Valerius Andreas:* dan volgt het eigenlijke werk. Dit deel heeft portret van Opmeer en 22 gravures; aan 't slot een uitvoerig register. Dl. II: 20-regelig holl. gedicht, voorwoord, inhoudsopgave, het boek en register. Titel v. h. bijvoegsel: *Naader bewijs, en bygevoegde Aanmerkingen, wegens Eenige kort gemelde Saaken, in het Hollands Katholyk Martelaars-boek, Met de Levens der Hollandse Heyligen, en christen oudheden. Antw., P. vander Meersche.* 1701 in-8°. Aan 't slot 2 holl. gedichten. — P. van der Meersche of P. Pratanus drukte te Leiden, waar ook dit boek het licht zag. De 1ste dr. heet te Antw. gedrukt. «In 't Jubel-Jaar Onses Heeren 1700.» Slechts Dl. I schijnt in 1702 herdrukt te zijn, want ons Dl. II heeft als drukjaar 1700. *Paquot*, *de Wind* en *v. d. Aa* geven ook als jaren voor dezen dr. 1700—1702. — Zeer vermeerderde vertaling van: *Historia Martyrum Batavicorum, sive defectionis a fide Majorum Hollandiae initia, duas in decades distributa. Praemittitur S. Hieronis Scoti in Hollandiâ Martyrium, celebratum XVII Augusti, prosâ et carmine, antehac nunquam, ne a Surio quidem, editum.* in-8°. het eerst uitgegeven achter den tweeden dr. van Opmeers *Opus Chronographicum Orbis universi... ad annum* 1611. Coloniae. 1625. in-8°. Een nieuwe bewerking is *P. Opmeer, Katholiek Nederlandsch Martelaarsboek, of geschiedenis der Nederl. martelaren, uit het tijdperk van het heidendom en van de hervorming, met bijvoeging van levensbeschrijvingen der voornaamste Nederl. heiligen. In nieuwen vorm overgebracht door W. M. van Hechem.* Rysenburg, Petit en Co. 1878—79. in-8°. *Brinkmans Catal.*, blz. 883.

OPMEER (TH. VAN).

Zie: *Berthaumier.*

OPPENBUSCH (M. VON).

Zie: *Religie.*

OPREKENINGE (Algemeyne) Van de Huyzen, Collegien, Wooningen, Seminarien ende Missien der gewezene Jesuiten in alle de Landen des werelds. Gevonden in hunne Papieren ten tyde van hunne Uytruyminge uyt Spagnien. Aelst, J. d'Herdt. *z. j.* in-8°. (K. B. B.)

OPSTAL (AUG. VAN).

D'Arcke Des Verbondts van het Nieuwe Testament, oft Triumph-waghen vande H Casse van Neer-waver, Ghebrocht door Maria uyt den Hemel op der aerden over 600 jaren. Den derden Druck. Door... Brussel, Ph. Vleugaert, 1665. Met Approbatie ende Privilegie. in-8°. (XXXII), 413 en (9) blz. (K. B. B.)

Dit behelst: Historie en mirakelen van O. L. V. van Waver. Met uitslaande gravure door A. Loemans naar een teekening van P. van Lint; met opdracht, holl. gedicht, voorrede en approbaties. De eerste approbaties zijn van 1659, waarschijnlijk het jaar van den 1sten dr.

OPSTANDEN (De) en omwentelingen in het Pausdom. Uit het engelsch, met eene voorrede, aanteekeningen en naschrift; door E. B. Swalue. Amsterdam, Joh. van der Hey en zoon. 1842. in-8°. (K. B.)

Revolutions of the Papacy was de tit. van een opstel in de *Edinburgh Review*, van October 1840, welks schrijver voor een groot deel een overzicht gaf van *Ranke's Die römischen Päpste, ihre Kirche und ihr Staat im sechszehnten und siebzehnten Jahrhundert*, welk werk in de jaren 1834—38 te Berlijn was uitgekomen. De beschouwingen door den engelschen schr. — die de engelsche, nog al vrij bewerkte, vertaling gebruikte — daaraan vastgeknoopt, zijn niet zeer gunstig voor het Protestantisme, n. l. zooals dit zich in Engeland als Anglikaansche kerk voordoet. In Frankrijk sprak men dan ook reeds van een reactie in Engeland ten voordeele van het Katholicisme. Daar de hollandsche vertaler nog al eens met den schrijver van zienswijze verschilt, zijn uitvoerige aanteekeningen aan het boek toegevoegd. Het Naschrift van den vertaler behandelt o. a. de vragen: «Wat is het Pausdom, en wat is het Protestan-

tismus? Hoe staan beiden tegenover elkander?» enz.

OPZOOMER (W. R. E. H.)

Het klooster van Diepenveen. Handschrift, uitgegeven en toegelicht.. 'sGravenhage, Gebr. Belinfante. 1886–87. in-8°. 2 st. (K. B.)

Naar een handschrift in den Gelderschen Toren berustende. Het bevat levensberichten van de nonnen van Diepenveen.

*ORDE der feest- en lijdensteksten voor de Hervormde gemeente te Deventer, en naamregister der predikanten van Deventer van 1560 tot op den tegenwoordigen tijd. Deventer, J. de Lange. 1842. in-8°.

Brinkman, *Naamlijst.* 1833—1849, blz. 499.

*ORDE der feest- en lijdensteksten voor de Nederduitsche Hervormde Gemeente te Middelburg, benevens eenige geschiedkundige opgaven omtrent de kerken, het getal leden des kerkeraats, aangaande de proponenten en predikanten van stadswege aangesteld en het stedelijk traktement voor predikants-weduwen, en eindelijk naamlijst der predikanten van de Nederduitsche Hervormde Gemeente te Middelburg van 1574—1857. Middelburg, van Benthem en Jutting. 1858. in-8°.

Brinkmans Catal., blz. 889.

*ORDE der feest- en lijdensteksten voor de Nederlandsche Hervormde gemeente te Groningen, benevens de naamlijst der predikanten bij de Nederl. Herv. Gemeente van Groningen sedert 1594 tot heden. Groningen, M. Smit. 1839. in-8°.

Brinkman, *Naamlijst.* 1833—1849. blz. 499.

*ORDE volgens welke de feest- en lijdensteksten, in de Nederduitsche Hervormde Gemeente te Leyden, gepredikt worden. (Met eene naamlijst der predikanten, die te Leyden gediend hebben of nog dienen.) Leyden, D. J. Couvée. 1857. in-8°.

Brinkmans Catal., blz. 889.

ORDINANTIE van de .. Burgermeesteren der Stadt Amstelredam [*van 19 Jan. 1664*], voor die van de Vereenighde Vlaamsche, Vriesche, en Hoogduitsche Doopsgesinde Gemeente hier ter Stede.. Amsterdam, Voor J. Rieuwertsz. (1664.) in-plano. (B. D. A.)

ORDINANTIEN eñ Statuten dye de Keyserlijcke Maiesteyt in zijnder teghenwoordicheyt op den. vij. dach Octobris.. 1531. heeft doen lesen ende verclaren dē Staten van sinen landen vā herwaerts ouer, ende.. aldaer.. gepubliceert.. optē. xv. dach Nouembris daer aen volghende, so om te extirperē... de Lutheraensche eñ andere ghereprobeerde secten, ende te versiene op de ongeregeltheyt van der munten, als om ordine te stellen op die policie vandē voorseyden landen... *Aan het einde:* Gheprint Tantwerpen By mi W. Vorsterman ende M. van Hoochstraten.. 1531. Opten vyfthiensten dach vā Nouember. in-4°. 28 blz. (B. U. G.)

Met houtsneē o. d. tit; 3 andere dr. waarvan één niet voor 1584 gedrukt bij W. n°. 17—19. — In: *Gr. Placaatboek*, II. 1387.

ORDINANTIEN statuyten eñ edict des... K. M. Karolus de vijfste.. gepubliceert in.. Bruessel... den vierden dach vā October... XVc. eñ XL.. Men vintse te coope, in.. Bruessel.. By mi Marck martens, eñ Tantwerpen op de camer poort brugghe, inden schilt van Artoys. *Z. j.* (1540.) Met gratie ende preuilegie der K. M. in-4°. 40 blz. (K. B.)

Met 't keizerlijk wapen o. d. tit. Hierin o. a. de ordonnantie tegen de ketterij van 22 Sept. (Zie op *Copie de par.*) Vooraf gaat het octrooi voor Martens. Hiervan bestaan minstens 4 dr. van 1540. (Vergel. v. d. W. n°. 29 en 30). Een fransche vert. van 1540: *Les ordonnances, statutes et Edicts* enz. bij denzelfden, (vergel. v. d W. N°. 31). — In: *Gr. Placaatb.* I. 311.

ORDONANTIE. Ghemaeckt ende Ghepubliceert by.. Janne van Immersele, Ridder... Schoutet, Borghemeesteren, Schepenen ende Raede der stadt van Antwerpen [*17 Okt.*

1561.]. Tantwerpen, W. Siluius 1561. in-8°. 16 blz. (B. Th. L.)

Tegen de geheime conventikels en de ketterij.

ORDONNANCIE ende ghebot prouisionael, gedaen van weghen der Con. Mat. op de pacificatie, appaisement ende stillinghe der onrusten, ghebeurt binnen der stede van Andtwerpen, om t'feit der religien, ende des daer aen cleeft. Openbaerlijck ghepubliceert inde voorsz. stadt den xxviij. dach Mey, anno 1567. Tantwerpen, W. Silvius. 1567. Met beuel ende priuilegie der Con. Ma. in-4°. 32 blz. (K. B.)

Met 't kon. wapen op den titel en portret van Filips aan de keerzijde van den tit. Strafbepalingen tegen conventikels, kettersche predikingen, predikanten enz. In hoofdzaak bij *Bor.* I. 170. — Tegelijk zag bij denzelfden een fr. uitgave 't licht: *Ordonnance et edict provisional* etc. in-4°. 24 blz. (K. B.)

ORDONNANCIEN (Kerckelijcke) der Ghemeynte van Geneven, eertijts ghemaeckt, daer na vermeerdert, ende eyntelick bevesticht.. den 13. Novembris 1561. By het leven van.. Johannes Calvinus. Overgeset in Nederduytsch uyt de Fransche Copie, te Geneven.. gedruckt in... 1562. Amsterdam, Broer Jansz. 1617. in-4°. 36 blz. (K. B.)

Andere dr. bij denzelfden: *Kerckeliicke Ordonnantie der Gemeente van Geneven* enz. 1617. (K. B.)

ORDONNANCIEN ende Decreten, vanden heylighen Concilie generael ghehouden tot Trenten, Onder... Paulus de III. Julius de III. ende Pius de vierde, Paeusen van Romen. Hier by is gheuoecht de Confirmatie van desen Concilie soelennelijck ghedaen by Pius de vierde... Antwerpen, Op onser vrouwen Kerckhof int gulden Cruys by E. Ph. Tronesius. 1565. in-8°. 286 en (2) bladen. (K. B.)

Tronesius of Trognesius was destijds boekverkooper niet boekdrukker (Zie: *de Havre*, *Marques typographiques des imprimeurs et libraires Anversois*, II. i. v). De drukker is W. Silvius. Andere exx. hebben dan ook het adres: *Antwerpen*, *op de Camerpoortbrugghe inden gulden Enghel, by Willem Silvius* (Zie W. n°. 113). Met opdracht v. d. drukker aan Thomas van Thielt. Silvius bericht, dat hij op last van Filips II reeds een latijnsche en fransche uitgave heeft bezorgd. De eerste 8 bladen zijn met arabische cijfers, de lateren met romeinsche gepagineerd. Latere dr.: *Ordonnantien ende Decreten* enz.. *t' Antwerpen*, *Uyt de Plantijnse Druckery*.. 1650. in-8°. (XXXII) en 434 blz. (W. n°. 114). De oorspr. uitgave der Canones van Trente is van 1564. Vergel. *Regels.*

ORDONNANCYEN ende statuten, by der Keyzerlicker Maiesteyt ghedaen publyceren in Tiaer M. ccccc. vierenveertigh, den xviij. dagh Decembris... (*Op de laatste blz:*) Ghedruckt te Ghend by Joos Lambrecht Lettersteker, wonende teghenover tstadhuus, Int iaer 1544. in-4°. 16 blz. (K. B.)

De oorspr. dr. bij v. d. W. n°. 42. In dezen herdruk is ook afgedrukt de ordonnantie tegen de ketterij van 22 Sept. 1540. (Zie op *Copie De par* enz. en op *Ordinantien Statuyten.*) O. d. tit. 't keizerlijk wapen en het octrooi, op de laatste blz. het drukkersmerk.

ORDONNANTIE' [*van Burgemeesters van Haarlem, tot beslechting der geschillen onder de Doopsgezinden, 16 Febr. 1665.*] Haerlem, P. van Wesbusch. 1665. in-plano. (B. D. A.)

ORDONNĀTIE ende Edict des Keysers Kaerle die V. vernieuwt indē [29] April.. M. CCCCC. L. Om textirperē eñ te nyete te brengē die sectē ende erruеren, opgeresen teghē theylighe kersten ghelooue ende tegen die ordoñancien van... der heyligher kercken. Metten Cataloghe vanden ghereprobeerdē ende verboden boeckē: Ende oick vandē goeden boecken, diemen den ionghen scholieren sal moghē leeren, By aduyse vandē Rectoer, ende die vander Vniuersiteyt van Loeuen.. Gheprint te Loeuen.. by Seruaes Sassenus.. Duer beueel der Keyserlijcker Maiesteit. *Z.j.* (1550.) in-4°. 48 blz. (B. U. G.)

De *Ordonnantie* en de *Cataloghe* met afz. tit. en signatuur, beide overgenomen in de *Ordonnantien van herwaerts over*, blz. 157, en in het *Placcaatboek van Vriesland.* III, blz. 191—207. — O. d. tit. het keizerlijk wapen. De fransche uitgaaf *Lordonnance et edict de*

Lempereur... pour lextirpation des sectes bij v. d. W. n°. 67.

ORDONNANTIE ende Edict des Keysers Kaerle die V. vernieuwt in... Augspurgh, Inde maent vā September, des Jaers M. CCCCC. L. Om textirperen die secten, Ende om te conserueren onse oude oprechte gheloeue, ende Kerstelijcke religie. Geprint te Loeuen, bij Seruaes Sassenus.. Met Gracie ende priuilegie.. *z. j.* (1550) in-4°. 24 blz. (K. B.)

Met keizerlijk wapen o. d. tit.

Verzachting van de ordonnantie van 29 April (Zie het voorg.); opgenomen in de *Ordonnantien van herwaerts over*, blz. 186; *Placcaatboek van Vriesland*, *III*. blz. 216.

ORDONNANTIE Van de.. Burgermeesteren der Stad Amsterdam, waerna haer de Doopsgesinde der Vereenighde Vlaemsche, Vriesche en Hooghduytsche Gemeente sullen hebben te reguleeren [10 Jan. 1664].. Amsterdam, P. Arentsz.. 1664. in-plano. (B. D. A.)

Twee dr. in dit jaar bij denzelfden.

ORDONNANTIEN (Synodale) Ende Resolutien tot nut, dienst en gerief der Kercken, onder de Chr. Synodus van 't Hertoghdom Gelre en Graefschap Zutphen gehoorende, na Ordre van Hoogh-gemelde Christelycke Synode uyt-gegeven door Johannes Smetius J. F. Predicant tot Nijmegen. Nijmegen, A. van Wezel. 1699. in-4°. (VIII), 168, 38 en (14) blz. (B. L. L.)

Met voorrede van den uitgever.

O'REILLY (B.).

Het Leven van Z. H. Paus Leo XIII naar het engelsch van... door F. J. Poelhekke. 's Hertogenbosch, Maatschappij de Katholieke Illustratie. 1887. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met portret, facsimile, voorrede van bewerker en schrijver, platen en 5 bijlagen. — Oorspr.: *Life of Leo X, from an authentic memoir*. London. 1887. in-8°. (K. B.) Ook in het fransch vertaald.

ORME (W.).

Zie *Gedenkschriften* (De) over het leven *enz*.

ORTIZIUS (BL.).

Zie: *Burmannus* (*C*.).

ORTU (De) et processu Calvinianae reformationis in Belgio. In quo exhibentur pacta et foedera ibidem inita, et demonstratur nullam eorum a Reformatoribus habitam esse rationem. Authore C. L. S. V. V. Coloniae, Apud M. Vredenburgium.. 1673. in-8°. (VIII), 230 en (16) blz. (K. B.)

Met voorrede en index.

Aan dit zeldzame boekske schijnt ten grondslag gelegen te hebben: *Recueil de plusieurs extraits, tirés des traités, conventions, édits, declarations et reglemens, faits pour l'établissement des Provinces-Unies des Pays-Bas. in-12°. sur la Copie à Munster* (d. w. z. te 's Gravenhage) zonder jaar, welk recueil de strekking heeft aan te toonen dat de regeering van de Nederlanden de tractaten waarop de republiek werd gegrondvest, geschonden heeft, door den Katholieken de hun toegestane vrijheid van eeredienst te onthouden. Zie *Lenglet du Fresnoy, Méthode pour étudier l'histoire*, XIII. 325.

OSTERTAG (DR. R.).

*De protestantsche zendingen onder de heidenen. Naar het Hoogduitsch... Utrecht, Kemink en zoon. 1860. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 890.

*Overzigt van de geschiedenis der protestantsche zending. Uit het Duitsch. Rotterdam, Oldenzeel. 1860. in-8°.

Nederl. Bibliogr. 1860. blz. 69. — Oorspr.: *Übersichtliche Geschichte der protestantischen Missionen von der Reformation bis zur Gegenwart*. Gotha. 1858. in-8°.

OTTERLOO (A. A. VAN), Pred. te Kolmschate, Heenvliet, Olst en Zutphen.

Johannes Ruysbroeck. Een bijdrage tot de kennis van den ontwikkelingsgang der Mystiek. Academisch Proefschrift... Amsterdam, C. L. Brinkman. 1874. in-8°. (K. B.)

OUDAAN (J.), 1628—1692.

Zie: *Aanmerkingen; Sandis* (*E*.).

OUD KATHOLIEKEN (De) in Nederland, door den Haagschen Correspondent van Le Temps. Met een voorwoord van T. C. van der Kulk. 's Gravenhage, J. M. van 't Haaff. 1872. in-8°. (B. U. U.)

OUDIJK VAN PUTTEN (J.).

Zie: *Henry* (*P*.); *Hoffmann* (*W*.); *Merle d'Aubigné; Monastier* (*A*).

OUTERMAN (J.).
Zie: *Historie* der Martelaren.

OUTHEYT (Van de) der Evangelische Kercken In de Valleyen van Piedmont. Utrecht, H. Versteech. 1662. in-4°. 8 blz. (B. Th. L.)

OUTHOF (G.).
*Warschouwinge an alle Kristenen en geschiedeniskundigen. Berigt van de Kerkhervorminge in Zwitserlandt, Duitsland en in Oostvriesland. Emden. 1723. in-8°.

Bibl. Adversaria, V. 259.

OUTHOVIUS (J.).
Historisch verhael der beginsel, Voortganck, Moordadichheyt, Leere, ende Grouwelickheden der Jesuyten. Gemaeckt door... 's Graven-haghe, A. Meuris. 1622. in-4°. (IV) en 44 blz. (K. B.)

OVERZICHT (Statistisch) van de Doopsgezinde Gemeenten in Nederland en de naburige in Pruissen, op 1 Januari 1885. Volgens besluit van de Algemeene Vergadering der Vereeniging van Doopsgezinde Gemeenten in 1880. Haarlem, Erven Loosjes. in-4°. (B. D. A.)

OVERZIGT wegens de handelingen der Evangeliesch Luthersche Synode. 1819—1858. Amsterdam, P. Ellerman *enz.* 1844. in-8°. 3 dln.

Op last der Synode door een subcommissie uit de Synodale Commissie samengesteld. Het voorbericht van Dl. I (1819—1843.) is namens de Synode onderteekend door J. C. Loman. Met los bijgevoegd register. — In 1850 verscheen bij J. C. Loman Jr. te Amst. het *Overzigt* over de jaren 1844—1848 en in 1859 bij denzelfden het *Overzigt* over de jaren 1849—1858, beide met registers. Jaarlijks wordt een verslag onder de leden van het kerkgenootschap verspreid.

P.

PAAUW (A.), Koopman te Amsterdam.
'T omstandige leven van... Martinus Lutherus.. Alles uit de beste.. Autheuren in een Chronologische order by een vergadert en in het Nederduyts beschreven... Met een Voorrede van... Th. H. Haver... Amsterdam, S. Schoonwald. 1731. in-4°. (B. L. A.)

Met gravure, o. d. tit. en een door J. C. Philips gegrav. titelpr. met berijmde verklaring van J. v. d. Heyde. Met voorrede van den schr.. 2e Dr.: Amsterdam, J. C. Schoots van Cappelle en J. Morterre, 1756, «met een voorreden verrykt door Chr. van Brants Holtzapffel... Met veele aanmerkenswaardige Zaken vermeerdert, van vele Drukfouten gezuivert en met een nodig Register voorzien». Zonder prent en zonder de voorrede van Paauw. (B. L. A.)

Europa's Lutherdom, Dat is verwonderenswaardige theologische en historische Beschryvinge Hoedanig de leere der onveranderde Augsburgse Geloofsbelydenis Na de Dood van Lutherus In de Meeste Koningryken... Landen en Steden in Europa is uitgebreid... Alles uyt de... voornaamste Schryvers, maar... bezonder uyt veele Manuscripten... beschreven... Verreikt met een Voorreden door een Arbeider in den Nederlandschen Euangelischen Wynberg des Heeren. Amsterdam, J. Morterre... 1744. in-4°. (B. L. A.)

Met titelpr. van J. C. Philips, waarbij een berijmde verklaring van J. v. d. Heide. In de voorrede van den schr. worden de bronnen opgenoemd. Aan het slot een register.

PACCA (B), Kardinaal, eerste minister van paus Pius VII, later deken van het H. College.
Gedenkschriften, eene bijdrage tot de kerkelijke geschiedenis der negentiende eeuw. Uit het fransch vertaald door H. J. Holterman. Utrecht, A. Schikhoff. 1837. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr. fransch: *Mémoires du cardinal Pacca, pour servir à l'histoire ecclésiastique du XIXe siècle; traduits sur la troisième édition italienne.* Lyon et Paris, 1832. in-8°. 2 dln. De fr. vertaler is de abbé *Jamet.*

PAEPE (H. DE), Minderbroeder.
*Leven en Mirakelen van den H.

Petrus van Alcantara.. Antwerpen, M. Cnobbaert. 1669. in-12°.

Servais Dirks, blz. 235. Met gravures.

PAEPS (J. B.), 1801—1874. Priester.

*Levensschets van den heiligen Franciscus-Xaverius voor het genootschap der Xaverianen... Mechelen, E. en J. van Moer. 1866. in-16°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 60.

PAEUW (B. DE), 1733—1810. Jezuiet.
Zie: *Leven* van J. B. van Roo.

PALUDANUS (FR.), gest. 1631. Minderbroeder.

Zie: *Benavides* (*A. de*).

PANSE (K.).

Geschiedenis van de landverhuizing der Evangelische Saltsburgers, in den jare 1732. Eene bijdrage tot de kerkelijke geschiedenis. Naar de bronnen bewerkt door... Uit het Hoogduitsch. Groningen, W. Zuidema. 1832. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht v. d. vert. Aan het einde als bijlage het in 1685 door den mijnwerker Joseph Schaitberger vervaardigde emigrantenlied: Oorspr.: *Geschichte der Auswanderung der evang. Salzburger im Jahre 1732. Beitrage z. Kirchengesch.* Leipzig. 1827. gr. in-12°.

PANVINIUS (O.).

Zie: *Platina.*

PAPE (C. W.), Pred. te Heusden.

Handelingen van het Klassikaal bestuur van Heusden, omtrent den gewezen predikant H. P. Scholte, en zijne aanhangers... In twee stukken. 's Gravenhage, Erven Doorman. 1835. in-8°. 2 st. (B. L. L.)

Het Protestantisme en zijne betrekking tot den Staat. 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1853. in-8°. (B. U. U.)

Met voorrede en aanteekeningen.

De Nederlandsche Protestantsche Unie. Eene bijdrage tot de geschiedenis van het Protestantisme der negentiende eeuw. Door... en G. P. Kits van Heijningen. 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1857. in-8°. (K. B.)

PAPE (H. DE), Minderbroeder.

Het leven, deughden ende Mirakelen, vanden H. Petrus de Alcantara Belyder, van het ordre der Minder-broeders, Ghetrocken uyt verscheyde Schrijvers, ende beschreven door... Antwerpen, M. Cnobbaert. 1669. in-8°. (XVI), 372 en (4) blz. (B. B. B.)

Met gegrav. tit. en 17 gravures; met opdracht, voorrede en approbatie.

PAREAU (A. H.), 1805—1859. Pred. te Zuilen, Monnikendam en Assen.

De oude kerk te Assen eene voormalige klooster kerk, beschouwd in betrekking tot de plaatselijke gemeente en de Hervorming in Drenthe. Eene gedachtenis-rede met aanteekeningen. Assen, J. O. van Houten. 1849. in-8°. (K. B.)

Tegenover den titel een afbeelding der kerk en op d. tit. het zegel van het Maria-klooster te Assen — De gedachtenisrede, uitgesproken bij de laatste predikdienst in het oude kerkgebouw, beslaat blz. 1—19, terwijl blz. 21—272 aan de voor de kerkhistorie belangrijke aanteekeningen en nalezingen gewijd zijn.

PAREUS (D.), Hoogleeraar in de Theologie te Heidelberg.

Oratie... van 't Nationael Synodus tot Dordrecht. Midtsgaders Des selven oordeel, aengaende de vijf Remonstrantische Artijckelen. Ghedaen in 't Latijn tot Heydelbergh den 1. Februarij, Anno 1619. VVt de Latijnsche Tale.. over-gheset door Petrum Jacobi Austro-Silvium,.. Amstelredam, H. Laurentsz. 1619. Met consent van.. Burgermeesteren der stadt Amsterdam. in-4°. 36 blz. (K. B.)

Andere drukken van hetzelfde jaar bij denzelfden en bij Jan Janszen te Arnhem vermelden T. n°. 1595 en 1596. De vert. heette eigenlijk: *P. Jz. Semmes van Zuyderwolde.* Een nieuwe vertaling zag in 1819 't licht: *Academische redevoering.. over de Nationale Synode van Dordrecht* enz... *Uit het latijn vertaald door A. O. Z. Uitgegeven met eene voor- en narede, door Nic. Schotsman.* Leyden, Wed. D. du Saar. 1819. in-8°. (K. B.)

PARIS (G.), Pred. te Kwadijk en Buiksloot.

Disquisitio de Ludgero Frisiorum Saxonumque Apostolo, cui accedit commemoratio Ludgeri de S. Boni-

facio atque Gregorio... (Spec. Inaugur.) Amstelaedami, H. A. Frijlink. 1859. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Geschiedenis der chr. kerk; Kalender.*

PARRESIUS (Th.).

Historisch Verhael van de Proceduuren Tegen D. Jacobus Koelman, Predicant tot Sluys in Vlaenderen. Wegens zijn debvoiren tot Reformatie, ontrent het Stuck der Formulieren en Feestdagen,... Rotterdam, P. Hendricksz. 1677. in-8°. (XVI), 660 en (12) blz. (B. U. A.)

Met voorrede en register. Aan het slot: «Bladt-wijser van de (100) Brieven, Acten, Versoeckschriften en Resolutien, welcke in dit Historisch Verhael worden ingebracht."

PARTICEPS.

De ongelukkigen van het klooster St. Agatha, der Eerw. Kruisheeren aan de Maas, in oorzaak en gevolgen.. Nymegen, H. C. A. Thieme. 1864. in-8°. (B. U. U.)

PARVÉ (D. C. STEYN), geb. 1812 was O. I. Ambtenaar.

De godsdienstige opwekkingen in Engeland, beschreven en vergeleken met vroegere soortgelijke verschijnselen in Amerika en Europa,.. Amsterdam, Gebr. Kraay. 1860. in-8°. (K. B.)

*PASSIONAL effte dat leuent der hilligen met velen nyen merckliken historien. Gedruckt dorch dat beuel Adam Petri borger der Stadt Basel. (*Basel.*) 1511. in-fol°.

Bibl. Adversaria, V. 236. — Waarschijnlijk een latere vermeerde dr. van de *Aurea legenda* of het *Passionael* van Jac. de Voragine. Zie op dien naam.

PAULI (M.), Prior der Augustijnen te te Brugge.

Vier Historien van het H. Sacrament van Mirakel, rustende 1. In de Abdije van Hercken-rode in 't landt van Luyck, 2. Ten Augustijnen tot Gendt. 3. S. Goedelen tot Brussel. 4. Ten Augustijnen tot Louen... Door... Antwerpen, G. van Wolfschaten. 1620. Met Gratie ende Priuilegie. in-12°, 238 en (2) blz. (K. B. B.)

Met opdracht en voorrede.

Acht Historien van het H. Sacrament van Mirakel Rustende 1. Inde Abdye van Herkenrode in Luycker-landt. 2. Ten Augustijnen tot Ghendt in Vlaenderen. 3. In Sinte Goedele tot Brussel. 4. Ten Augustijnen tot Loven. In Brabant Gheschiet 5. Tot Amsterdam in Hollandt. 6. Tot Cranenborgh in het Landt van Cleve. 7. Tot Onse Lieve Vrouwe van het Bosch in Henegouwe 8. Inde Parochiale Kercke van Boxmeer. Midtsgaders een cort Tractaetjen... [*van*] de teghenwoordicheyt Christi in 't H. Sacrament... De seven eerste Historien... door... M. Pauli... ende de achtste... met het volghende Tractaet... door eenen Religieus vande Orden van O. L. Vrouwe des Berghs Carmeli. Ghendt, M. Graet. 1665. in-4°. (IV) en 116 blz. (K. B. B.)

Met holl. gedicht van L. van Brandenburgh, opdracht en approbatie.

PAULINUS, Minderbroeder.

Leven en Geschiedenis der XIX. HH. Martelaars van Gorcum, die voor het Katholijk Geloof gedood zijn in.. 1572 getrokken uit het latijnsch werk van.. W. Estius.. door.. Antwerpen, J. B. Van Aarsen. (1867.) in-16°. (B. B. B.)

Met approbaties van 16 en 24 Januari 1867, plaat, voorrede en 3 bijvoegsels. De volle naam v. d. schr. is Paulinus Timmers.

Leven van den H. Antonius van Padua door... Antwerpen, Vanos-Dewolf. (1882.) in-8°. (K. B. B.)

Met approbatie en voorrede.

PAULLINUS (J.), gest. 1671. Jezuiet.

Wonderlyck Leven ende devghden van P. Bernardvs Colnagvs. Priester ende Predicant der Societeyt Jesu. Te voren in 't Latijn beschreven door.. Ende nu in 't Duytsch overgheset door P. Dorotheus Loeffius, beyde Priesters der selve Societeyt. T'Ant-

werpen, M. Cnobbaert. 1666. in-8°. (XVI), 440 en (4) blz. (B. K. A.)

Met portret van B. C., opdracht v. d. vert. en approbatie. — Oorspr.: *De Vita et Virtutibus J. B. Colnagi e Societate Jesu libri duo.*. Monaci. 1662. in-8°.

PAULUS (H. E. G.), Hoogleeraar te Heidelberg.
Zie: *Spittler (L. T.)*.

P. B.
Zie: *Proeve*.

P. C. R.
Zie: *Desmarets (J.)*.

PEARSON (H.).
*Gedenkstukken uit het Leven en de Schriften van... Claudius Buchanan... voormalig Predikant te Calcutta.. bijeen gebragt door... volgens de tweede uitgave uit het Engelsch vertaald, en met eene Bijlage vermeerderd door J. Werninck... Haarlem, Wed. A. Loosjes. Pz. 1818–19. in-8°. 3 dln.

de Visser, Naamlijst. VI. 410 en 433 en VII: 57. — Oorspr.: *Memoirs of the Life and Writings of C. Buchanan.* Oxford. 1817. in-8°. 2 dln.

PEARSON (P.).
Zie: *Stephenson (M.)*.

PEKELHARING (K. R.), geb. 1824. Doopsgez. Pred. te Middelburg.
Zie: *Gorter (D. S.)*.

PELLEGRIN.
Zie: *Schets* (Korte).

PELLICO (SILVIO).
*Leven van de gelukzalige Panasia. Vertaald door A. van Becelaere, priester. Brugge. 1857. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 48; III. 57.

PERDAENS (C.), Onderpastoor te Aalst.
Gheestelycke Wapenen teghen de doodt. Het Leven ende Mirakelen vande Heylighe Maghet ende Martelersse Barbara Besondere Patroonersse tegen peste ende onvoorsienige doot met cleyne ghetyden ende Litanien int Latijn ende int Duytsch van de selve Maeght.. Brussel, L. van Meerbeeck. 1639. in-8°. (XXXII), 248 en (8) blz. (B. U. G.)

Met gegrav. portret der Heilige o. d. tit. Met opdracht, approbatie, holl. en lat. gedichten, register enz.

PEREYRA (FR.), Jezuiet.
Zie: *Verhaelinghe*.

PERK (M. A.), geb. 1834. Waalsch Pred. te Dordrecht, Breda en Amsterdam.
Beknopte geschiedenis van het Protestantisme. Een huis- en handboek... Met eene voorrede van den hoogleeraar B. Ter Haar. Dordrecht, P. K. Braat. 1861. in-12°. (B. W. L.)

PERRENS (F. T.).
Savonarola, de profeet van Florence, een licht in de duisternis, Naar oorspronkelijke bescheiden door.. Vertaald door D. van Leeuwen. Amsterdam, Wed. J. C. van Kesteren en zoon. 1860. in-8°. (M. M. N.)

Met gegrav. tit. en voorrede v. d. vert. — Oorspr.: *Jerôme Savonarola, sa vie, ses prédications* etc. Paris. 1853. 2e éd. 1856. in-8°.

PERRIN (J. P.).
De Historie vanden Waldensen Ghedeelt in drie deelen... Vergadert wt d'Autheuren, der welcker namen hier nae ghestelt worden, ende in de Fransoysche tale beschreven, door J. P. Perrin... Ende... in onse Nederlantsche tale ghetrouwelijck overgheset, door J. M. V. Hier is noch by ghevoecht. Een aenhangsel daer in aengewesen wort, waer de suyvere Kercke geweest is, voor de tijden der Waldensen. 2. D'oorsake vande verscheyden bynamen der Waldensen ende Albigensen. 3. Het geloove der Waldensen, uyt de bekentenisse der Paepsche Scribenten. Ghestelt by Balthasar Lydius, Bedienaer des H. Euangelij, binnen Dordrecht. Dordrecht, Niclaes Vincensz. 1624. in-4°. 3 stukken. (XXXII) en 152, (VIII) en 200, (VIII) en 96 blz. (K. B.)

Met privilege, opdracht v. d. vert. *(Vincensz?)* aan de leden der regeering van Dordrecht en voorrede. — Oorspr.: *Histoire des Vaudois.* Geneve, 1618 en 1619 in-8°. (K. B.) Ook het

derde stuk — de bijvoegsels van Lydius — is door den schr. aan dezelfde personen opgedragen. Het 2e en 3e stuk hebben een drukkersmerk o. d. tit.

PERSIJN (J.), 1787–1869. Doopsgezind leeraar te De Rijp.

*Viertal geschriften betreffende de Doopsgezinde gemeente te De Rijp... Hoorn, 1857. in-8°.

Vergel. *Sepp.*, blz. 398.

PERTHES (Fr. M.), Pred. te Moorburg.

Het leven van Joannes Chrysostomus, volgens de nasporingen van Neander, Böhringer en anderen, voor het christelijk gezin van onze dagen beschreven. Uit het Hoogduitsch, door J. D. Siegmund Jr. Leeuwarden, G. T. N. Suringar. 1855. in-12°. (K. B.)

Met voorbericht. Oorspr.: *Des Bischofs Johannes Chrysostomus Leben* etc. Hamburg & Gotha, 1853. in-8°.

PERUGIA (SEBASTIAEN VAN), Predikheer.

*Leven van de G. Colomba van Riéti religieuze van de derde orde van den heiligen Dominicus, door... Gent, J. B. Rousseau. 1847. in-18°.

Vertaling van *J. Hulpiau. Vanderhaeghen*, V. n°. 10691.

PERUSSIS (L. DE).

Die Hystorie van der Orloghen gheschiedt in Vranckrijck in Prouencen eñ Tgraefschap van Venayscin, tusschen de Catholycke eñ diemen noempt Hughenoysen, Int Jaer M. D. LXII. Bescreuen vanden Heere Lowys de Perussijs in Fransoysche tale, en nu ouer ghesedt... Thantwerpen, A. Tilenus. 1564. Met Priuilegie. in-8°. 188 blz. (B. U. G. *aan welk ex. eenige bladen ontbreken.*)

Het oorspr.: *Discours des guerres de la comté de Venayscin, et de la Prouence, ensemble quelques incidentz, par... L. de Perussis*, Avignon, P. Roux. 1563. kl. in-4°. Herdruk: *Discours des guerres advenues en Provence et comté d'Avignon, entre les Catholiques et ceulx qui se disent Huguenaux, l'an 1562... Anvers, A. Tilenus. 1565. in-8°.* — Het discours loopt van 27 Dec. 1561 tot 15 Sept 1562. Er bestaat in 't fransch een vervolg.

PETRAEUS (TH.), geb. te Kampen 1567, vicaris en later prior v. h. Karthuizer-klooster te Dalmen, gest. 1640.

Zie: *Dorlandus (P.)*.

PETRI (H.), gest. 1700. Minderbroeder Recollect.

*Leven ende Wonderen Roep van den H. Joannes Capistranus Belyder, der Minderbroederen Orde, Strenger observantien, Eerst beyder Rechten Licentiaet.. Beschreuen door... Brussel, F. Foppens. 1691. in-12°.

Zie *Servais Dirks*, blz. 322.

Seraphinschen Sterren-hemel Waer in beschreven zyn de Levens van de Heylighen, Salighen, in deught vermaerden, ende Hooghe Staets Persoonen, die belydenisse hebben ghedaen. In den derden reghel van den H. Seraphinschen Vader Franciscus... Brussel, J. de Grieck. 1693. in-8°. (XXVIII), 635 en (11) blz. (B. U. G.)

Met door P. Bouttats Jun. gegrav. titel. Met in 't fransch gestelde opdracht aan Marie Henriette, hertoginne van Aremberg.

PETRI (W.).

Zie: *Leven* v. d. H. Vitus.

PETRUS (SUFFRIDUS).

Zie: *Athenagoras; Beka.*

*PETRUS CANISIUS (De zalige), priester der societeit van Jesus. Eene levensschets, vermeerderd met belangrijke familie-aanteekeningen. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1865. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1865. blz. 66. Vertaald door J. H. Rutjes.

P. F. B. B. R.

Zie: *Leven* v. d. H. Fr. Xaverius.

P. F. J. D. B.

Zie: *Beschryvinge.*

PHILADELPHUS (EUS.).

Zie: *Eusebius Philadelphus.*

PHILADELPHUS (TIM.).

Zie: *Timotheus Philadelphus.*

PHILIPS (D.).

Zie: *Verhael* vanden twistigen handel.

P. H. V. K.
Zie: *Vertellinge.*

PIÈCES touchantes les Catholiqves sujects des Estats des Provinces Vnies du Pays-Bas. A. Munster. 1644. in-4°. (IV) en 84 blz (K. B.)

Zie op: *Stucken aengaende de Catholycken.*

PIERSON (A.), geb. 1831. Vroeger Waalsch predikant, thans Hoogleeraar in de aesthetica te Amsterdam.

Disquisitio historico-dogmatica de Realismo et Nominalismo quatenus vim habuerint in praecipuis placitis theologiae scholasticae, inde ab Anselmo usque ad Gulielmum ab Occamo. (*Dissert. inaug.*) Trajecti ad Rhenum, Kemink et filius. 1854. in-8°. (K. B.)

'De Gustaaf-Adolf-Vereeniging, haar doel en haar nut. Rede..... Utrecht, Kemink en zoon. 1860. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 921.

Geschiedenis van het Roomsch-Katholicisme tot op het concilie van Trente. Haarlem, A. C. Kruseman. 1868—1872. gr. in-8°. 4 dln. (K. B.)

Met een lithogr. Behoort tot de serie: *De voornaamste godsdiensten.*

Studien over Johannes Kalvijn (1527—1536)... Amsterdam, P. N. v. Kampen en zoon. 1881. in-8°. (K. B.)

Nieuwe Studien over Johannes Kalvijn (1536—1541.)... Amsterdam, P. N. van Kampen en zoon. 1883. in-8°. (K. B.)

PIERSON (H).
Zie: *Bouwsteenen.*

PIETERSZ. (SYVERT).
Zie: *Historie* der Martelaren.

PINKERTON (R.).
Zie: *Platow.*

PIUS VII, beschouwd in zijn staatkundig en bijzonder leven... 's Hertogenbosch, Gebr. Langenhuijsen. 1824. in-8°. (B. K. A.)

Met gegrav. tit., waarop portret v. Pius VII en met voorbericht en approbatie.

PIUS VII en Napoleon I, van het einde van.. 1811 tot het begin van.. 1814, benevens de Breve van Excommunicatie (van 1809) tegen de aenranders der Kerkelyke Staten. (Byvoegsel tot het Overzigt der Kerkelyke geschiedenis, in den boek voor opschrift dragende: De Jonge Leviten van het Seminarie van Gent, te Wezel, te Parys enz.) Brussel, H. Goemare. 1860. in-8°. (B. K. A.)

Door Van der Moere S.J.

PLACAET.
Zie: *Placcaet.*

PLACCAET. (*Van* Bailliuw, Schepenen ende Mannen van Schielandt, *zijnde een verbod om op andere plaatsen dan in kerken godsdienst-oefening te houden, 21 Juni 1616.*) *Z. n. v. dr.* in plano (K. B.)

Een vijftal drukken allen z. j. zijn beschreven T. n°. 1184—86 en v. d. W. n°. 1487—88. Een latere herdruk is *Copye. Placcaet Voortijts ghemaeckt ende uyt ghegheven van de Remonstranten van Schie-Lant... Leyden, J. Marcus, na de Copye van Rotterdam 1618.* in-fol°. (K. B.)

PLACCAET (*van de Staten van Friesland inhoudende ordonnantie* omme egeene persoonen nae desen tot den Kercken-Dienst toe te laten, dan die bereydt zijn de Nederlantsche Confessie ende den Heydelberghschen Catechismum t'onderteyckenen, ende onder Eede te belooven dat sy int openbaer ofte int heymelick gheen ander Leere en sullen voordraghen... *12 Sept. 1616*) *Z. n. v. dr.* in-fol°. 1 blad (K. B.)

Bij *Baudartius*, B. VIII. 32.

PLACAET [*van de Staten Generaal, waarbij*] aan alle Roomsche Gheestelijcke Persoonen.. inde Meyerije van 's Hertoghenbosch [*bevolen wordt*] ... dat sy haer sullen hebben te onthouden van alle exercitie vande Roomsche Religie, ende dat soo wel in particuliere Huysen, als in Kercken ofte in andere publijcque plaetsen. [*20 Juni 1634.*] *Z. adres en z. j.* in-plano. (K. B.)

In: *Gr. Placaatb.* I.: 243.

PLACCAET (Het) by Prins Maurits ende den Houe van Hollandt en S' Grauen-Haghe, uytghegeuen den 20. December, 1618. *Z. afz. tit., z. adres. en z. j.* in-4°. 24 blz. (B. U. L.)

Tegen de conventikels der Remonstranten. — Hierachter volgen nog 8 plakkaten der St. Generaal, St. v. Holl., verschillende steden enz. tegen de Remonstranten in 1618 en 1619 uitgevaardigd, alles met doorloopende signatuur.

PLACCAET By syne Ma^t. van groot Brittaignien uytghegheven... jegens de Jesuyten ende andere Papisten in Enghelandt, belanghende de uytbanninghe der selver uyt alle syne Rijcken [*gedagt. 20 Juni.*] Nae de Copye, Ghebruckt (*sic.*) tot Londen, by R. Barker.. 1606 ende nu voor Adriaen Lenaerts. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Een andere dr. zonder afz. tit. begint *By de Koninck* en heeft aan 't slot: *Ghedruckt tot Londen by R. Backer* [Barker]... *1606, ende nu tot Leyden by Th. Basson.* in-4°. 4 blz. (K. B.) — Een andere vertaling is: *Een seker Verhael vande wtroedinghe der Jesuiten... die welcke moeten vertrecken wt ons Rijcke van Enghelandt* enz... Rotterdam, J. van Ghelen. 1606. in-4°. 4 blz. (P. n°. 829.)

PLACCAET. Des Bisschops van Ceulen, tegens die van de Religie in 't Sticht Munster. Waer in alle Onderdanen op seeckere pene scherpelijck belast werden, haer ter Biechte ende Misse te begeven. Oock datse hare Kinderen van de Papen sullen laten Catechiseren oft onderwijsen. [*9 Nov. 1624.*] Waer uyt te sien is, wat die van de Gereformeerde Religie hebben te verwachten, daer die Papisten absoluyt meester werden. 's Graven-haghe, A. Meuris. 1625. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

PLACCAET (*sic.*) Des Cheurvorsten eñ Cheur-Vorstinnen tot Brandenburg, aengaende den Religions Vrede tot Cleve, Gulich, Berg, ende anderen daeraen toebehoorende Landen. Ghegheven tot Cleve, den 29 May. 1614. Na den Ouden styl. Ghetranslateert wt den Hoochduytschen in onser... sprake, Nae de Copye tot Cleve ghedruckt. 1614. in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

PLACAET des Coninckx [*Hendrik III van Frankrijk*] op het vereenighen syner Ondersaten tot de Catholijcke Apostolijcke ende Roomsche Kercke.. ghepubliceert int Hof van Parlemente te Parijs... den achthienden Julij, vijfthien hondert vijf ende tachtentich ... ghedruckt geweest te Parijs, door Frederic Morel,... 1585... Al wt den Fransoysche Exemplare, in Nederlantscher Spraken trouwelick ouergheset. Tot Dordrecht By J. Canin. 1585. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Verbod van de uitoefening van den hervormden godsdienst in Frankrijk. — Een andere dr. bij Cornelis Claeszoon te Amsterdam. in-4°. 8 blz. (K. B.)

PLACCAET des Conincx van Engelandt, nopende het bannissement der Jesuiten, Priesters ende alle Pausche Gheestelijcke personen, uyt het Coninckrijcke van Enghelandt [*gedagt. 22 Febr.*]. Overgheset uyt den Enghelsche... tale... Nae de Copye Ghedruckt tot Londen by R. Barker, 1604. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Een andere druk is: *Placcaet Waer in gheboden wordt allen Jesuiten, Priesters Seminarisen ende andere te vertrecken uyt de Coninckrijcken van England, Schotland ende Yreland, voor den negenthienden Maerte 1604. stil. Angl. Tot Delff, by Bruyn Harmanssz. Schinckel, na het exemplaer ghedruct Tot Middelborch, By R. Schilders.* 1604. in-8°. 8 blz. (K. B.)

PLACAET. De Staten van Hollant *enz.* [*Verbod om Th. Cock als Vicaris te erkennen, 17 Aug.*] *Onderaan*: 's Gravenhage, J. en P. Scheltus. 1702. Met Privilegie. in plano. (K. B.)

Andere dr. heeft: Holland. In: *Gr. Placaatb.*, V. 558.

PLACCAET, Ernest Casimyr Graef van Nassauw... Stadt-houder van Frieslandt,... Mitsgaders De... Gedeputeerde Staten van Frieslandt [*16 Maart.*] Na de Copie van Leeuwarden in 's Graven-Hage, A. Meuris. 1629. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Tegen de Remonstranten. Herdrukt in: *Publicatie Van de Staten des Furstendoms* enz. en *Gr. Placaatb. van Vriesland*, V. 320.

PLACCAET, Gepubliceert den 29 Decembris 1618. By.. Schout, Burghermeesteren ende Schepenen der Stadt Rotterdam, Tot Rotterdam, voor C. Martensz. 1618. in-8°. 8 blz. (K. B.)

Verbod van de vergaderingen der Remonstranten op de Beurs. Nadruk: Leyden. J. Cz. van Dorp. in-8°. 8 blz. (P. n°. 1167.)

PLACCAET, Ghepubliceert binnen Wtrecht, den 28 October, 1619. *Z. afz. tit. en z. adres.* in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

Betrekkelijk de geheime vergaderingen der Remonstranten met de acte van stilstand, welke de predikanten, rectoren en schoolmeesters moesten onderteekenen en het *Notabel aduijs by den Hove van Hollandt ghegheuen.* — In: *Gr. Utr. Placaetb. III. 464.*

PLACCAET Ghepubliceert den 1. November, 1618. By mijn Heeren, Schout, Burgemeesteren ende Schepenen der Stadt Rotterdam. Rotterdam, M. Bastiaensz. 1618. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Bepaling dat Remonstranten en Contra-Remonstranten beurtelings in de kerken zullen preeken. — Ook gedrukt als *Provisionele ordre, wt last van de E. Burghermeesteren gheraemt* enz. een blad in-fol°. (K. B.) en als publicatie aanvangende: *Schout, Burgermeesteren* enz. Rott. J. v. Waesberge. z. j. in-fol°. (v. d. W. n° 1595.)

PLACCAET [*v. d. St. v. Holl.*] Inhoudende naerder verclaringe ende verbot vande tSamencompsten, Conventiculen oft vergaderinghen, van die hen pretenderen te wesen vande Roomsche Religie, Ende oock teghens het hertrouwen ende herdoopen [*1 Juli.*] 's Gravenhage, Aelb. Heyndricsz. 1594. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Latere dr. bij denzelfden 1595. in-4°. 4 blz. (K. B.). — In: *Gr. Placaatb. I. 218.*

PLACAET Inhoudende Verbodt dat geene Jesuiten, Priesters, Papen, Monicken, of andere geordene Persoonen, vande Roomsche gesinden in dese Landen en sullen mogen comen *enz...* [*14 April* 1649.] 's Graven-hage, Wed. *enz.* van H.Jsz. van Wouw. 1649. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Hernieuwing van het *Placaet* van 30 Aug. 1641. Herdrukt met hetzelfde adres 1655 en 1661 (twee drukken, waarvan één gepagineerd.). *Na de Copye in 's Graven-Hage* enz. 1649, 2 drukken, waarvan één in plano, en *Tot Utrecht, By W. van Paddenburgh, 1679.* in-4°.

PLACCAET [*v. d. Staten v. Holl.*] Inhoudende verbot van te drucken, ofte te stroyen, eenighe seditieuse Boucken, Geschriften ofte Refereynen: Ordre jegens het inordentlijck drucken, Het doen der Missen, ende andere Pauselijcke superstitien, Het openbaer ghebruyck vande gheseyde Gheestelijcke habijten, als opt stellen vanden Schoolmeesteren [*9. Maart.*]. Delff, Aelb. Hendricksz. 1589. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Herdrukt: 's Gravenh., Aelb. Heyndricksz. 1594. in-4°. 8 blz. (K. B.), bij denzelfde 1601. (P. n°. 519). — In: *Gr. Placaatboek.*, I. 214.

PLACCAET In Name des Conings van Groot-Brittagnien gepubliceert in Ireland, binnen... Lublin, opten 31. January 1624. Stilo Novo... Over het uyt-bannen van alle Titulare Paepsche Archebisschoppen, Bisschoppen... ende allerley andere Papen, regulier ofte seculier... Delf, J. Andriesz. 1624. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Ook gedrukt als: *Oratie Van sijne Co: Mat. van Groot Britannien ghedaen int Parlement den 19en Februarij Stilo Angliae 1624. Mitsgaders de Proclamatie vant bannissement der Jesuwyten ende Paepsche Priesters uyt Yrlandt. Overgheset uytten Engelsen.. tale.* Middelburgh, J.Pz. vande Venne. 1624. in-4°. 16 blz. (K. B.)

PLACCAET Jegens de Jesuiten, Papen ende andere Roomsche Religieusen, mitsgaders de Cloppen, etc. [*Plakkaat van* Hans Wolfard van Brederode. Vrijheer tot Vyanen *enz. waarbij aan* Jesuiten, Papen, Monicken of andere Roomsche Religieusen *het verblijf te Vianen wordt ontzegd, gedagt:* in 's Graven-Haghe den 17 Martij 1640.] *Z. adres;* in-plano. (K. B.)

PLACCAET. MAvritz, by der gratien Gods, *enz.* [*Verbod van samenkomsten der Remonstranten 29, Mei*].

's Graven-haghe, H. Jacobssz. 1619. in-plano. (K. B.)

Bij *Baudartius*, B. XI. 75, 76. Herdrukken T. n°. 1647, v. d. W. n°. 1677.

PLACCAET, Ordonnācie ende edict [*29 Maart*] der Co. Ma. Tot extirpatie der Secten, Ende conseruatie, vā onsen oudē oprecten geloue ende Catholijcxsche religie, In zijnen erfnederlanden.. Delft, Symō Jans.z. *z. j.* (1563.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

Op d. tit. het kon. wapen. Andere dr.: Delft, Harman Schinckel, T. n°. 54.

PLACCAET, Tegens de Secte der Jesuiten, Papen, Monicken, Cloppen, etc. ende alle by een komsten om Missen en ander Paepsche Exercitie te doen, of Kinderen in Universiteyten en Schoolen te senden, onder 't gebiet des Conincks van Castilien, of elders. Leeuwarden, R. Sydtses. 1667. in-4°. 14 blz. (K. B.)

Plakkaat der St. v. Friesland v. 26 Juli 1667. Herdrukt: *Placaet... Na de Coppye tot Leeuwaerden* enz. in plano. (T. 5596). — In: *Gr. Placaatb. van Vriesland*, V. 762.

PLACCAET (Antwerpsch) Teghen alle Predicanten ende Leeraers. Gheboden ende uyt-gheroepen, by... Schouteth *enz*... der Stadt van Antwerpen, op den xj. Aprilis, 1620. *Z. adres.* in-4°. 4 blz. (B. R. A.)

Adres afgesneden? Op den titel het spaansche wapen.

PLACCAET Van Borghemeesteren ende Raet der Stadt Aken. Ghepubliceert den 9. Septembris 1614. waerin alle Predicanten, Lesers ende Leeraers, ooc alle Wederdoopers de Stadt verboden wordt, ende dat zich de andere naer de Roomsche alleen-salichmakende Religie zullen schicken en dragen. Op pene aen lijf en goet gestraft te worden.. Na de Copy tot Aken, by des Stads Drucker. (1614.) in-4°. 4 blz. (K. B.)

PLACAET (T) vāde Keyserlicke Maiesteyt Beroerende alle heresijen, ketterijen ende verboden boucken, Met die verclaringhe daer op gheuolcht.. Men vintse te coope inden Haghe tot Claes iansz. Bouckuercooper, Woonende op die Plaetse. Gheprent tot Delft in Hollant... Bi mi Symon iansz.. z. j. (1544.) in-4°. 24 blz. (K. B.)

O. d. tit. het keizerlijk wapen. Vooraf gaat de ordonnantie van 22 Sept. 1540. (Zie *Copie de par* enz.) daarna: *Namen vanden Officiers die ghehouden zijn 't voorgaende Placcaet te doen publiceren ouer Hollant*, dan de ordonnanties van 18 Dec. 1644. Vergel. *Ordonnancyen ende statuten.*

PLACCAET Vanden.. Churfurst tot Brandenburch, Hertoghe in Prussen, Gulich, Cleve etc. Teghen de Predicanten: Die gewoon zijn op den Predickstoel hare bittere galle wt te gieren teghen hare parthyen *enz*... [*24 Febr.*] Overgheset wt het Hoochduytsch. 's Graven-Haghe, H. Jacobssz. 1614. in-4°. 8 blz. (K. B.)

PLACCAET Vanden Staten van Zeelandt, Daer by verboden wort dat egheen Jesuyten, vreemde Papen, noch andere Geestelicke persoonen, jnde Provintie van Zeelandt en mogen commen: Midtsgaders niemanden der selver Ingheseten hen begeven ter scholen by de Jesuyten, noch oock inde Vniversiteyten oft Scholen onder den Coninck van Spaignen oft Eertzhertogen behoorende [*19 Febr.*] Middelbvrgh, R. Schilders. 1609. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

In: *Gr. Placaatb.* I. 227.

PLACAET Van de Stadt Bristol in Engeland, Door sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien trouppen bezet, inhoudende Het Verjaegen, en Verbannen van Jesuiten, Priesters, Papen en Monnicken uyt de zelve Stad, ende de Jurisdictie van dien: Vorder, dat niemand aldaer eenige Conventiculen der Papisten zal mogen frequenteeren, ofte eenige Pauselijcke Superstitien exercêren noch oock geene kinderen ter Schoole.. te zenden,... in eenige Universiteyten, Schoolen, of Collegien der

Jesuiten *enz.* [*12 Dec.*] Uyt het Engels Vertaelt. Gedruckt met vry Consent, 1688. in-4°. 14 blz. (K. B.)

Achter het plakkaat een gedicht en een brief van die van Bristol aan Willem III van 7 Dec. 1688.

PLACCAET Vande.. Staten Generael, daer by alle Inghesetenen der selver Landen, verboden werdt te houden eenighe aparte vergaderinghen ofte Conventiculen, onder decksel van oeffeninghe vande Leere inde vijf bekende controverse Religions Poincten vervatet [*3 Juli*].. s Graven-Haghe, H. Jacobssz. 1619. in-4°. 12 blz. (K. B.)

In: *Gr. Placaatb. I. 263* vv. Andere dr. uit dit jaar in spelling verschillende v. d. W. n°. 1678. — Lat. uitgave: *Edictum.. Ordinum Generalium... quo... interdicitur, ne ullos separatos conventus, aut conventicula agant.. Hagae-Comitis, H. Jacobi.* 1619. in-4°. 12 blz. (P. n°. 1222)

PLACCAET VAn.. de Staten Generael... daer by ordre gestelt wordt opt verleenen vande Paspoorten... Item tegen de Jesuiten ende derselver Scholen: mitsgaders degene die hen begeven ter scholen inde Vniversiteyten, staende onder de tirannige Heerschappie der Spaignaerden *enz.*. [*4 April*] s'Gravenhaghe, Aelb. Heyndricksz. 1596. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Andere dr.: Middelburg, R. Schilders. (T. n°. 389) — In: *Gr. Placaatb.* I. 194.

PLACCAET Vande... Staten Generael... daer by 't Placcaet vanden derden Julij sesthien-hondert ende negenthien, gheconfirmeert, ende ordre ghestelt werdt teghen de uytghewesen ende afghesette Predicanten; Mitsgaders Proponenten, ende andere Persoonen, soo wel Mannen als Vrouwen, die ongerusticheyt in Steden ende Plaetsen, onder dexel van Religie soucken aen te rechten. [*1 Febr. 1620*] 's Graven-haghe, H. Jacobssz. 1620. Met Privilegie. in-4°. 10 blz. (K. B.)

In: *Gr. Placaatboek.* I. 270. — Andere dr. bij denzelfden T. n°. 1736.

PLACCAET Vande... Staten Generael der Vereenichde Nederlanden: Inhoudende Ordre, waer naer de Jesuijten, Priesters, ende Monicken vande Pausselijcke ofte Roomsche Religie inde selve Landen komende, hen sullen dragen etc. Verboth aende Ingesetenen van hen by Eede ofte andersints te verbinden tot voorstant vande macht des Paus van Roome etc. Van Conventiculen ende Collecten voor de Roomsche Superstitie te houden ofte te doen. [*27 Maart 1612*] s'Graven-haghe, H. Jacobssz. 1612. in-4°. 12 blz. (K. B.)

In: *Gr. Placaatb.*, I. 199. — Nadruk v. d. W. n°. 1292. Herdrukt: *s Graven-haghe, H. Jacobssz. 1618.* in-4°. 12 blz. (K. B.) *'s Graven-haghe, Wed. ende Erfgen. van H. Jz. van Wouw.* 1638. in-4°. 12 blz. (B. U. G.) en: *Na de Copye In 's Graven-haghe By de Wed... van... H. Jsz. van Wouw. 1638.* in-4°. 8 blz. (K. B.)

PLACCAET Vande... Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Inhoudende verboth dat gheene Jesuijten, Priesters, Papen, Monicken, of andere gheordende Persoonen vande Roomsche gesinden, in dese Landen en sullen mogen kommen *enz.* [*26 Febr. 1622*] 's Graven-haghe, H. Jacobssz. 1622. Met Previlegie. in-4°. 8 blz. (K. B.)

In: *Gr. Placaatb.* I. 203. — Herdrukt: *'s Graven-haghe, Wed. ende Erffgen. van... H. Jsz. van Wouw.* 1638. in-4°. (B. U. G.) en: *Na de Copye In 's Graven-haghe. By de Wed.* enz. van *H. Jsz. van Wouw.* 1638. in-4°. (K. B.)

PLACAET Vande... Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Inhoudende Verboth dat geene Jesuijten, Priesters, Papen, Monicken, of andere geordende Persoonen vande Roomsche gesinden, in dese Landen en sullen mogen komen ofte verblijven, etc. Vorder dat niemandt eenige Conventiculen der Papisten sal mogen frequenteren, ofte eenige Pauselicke superstitien exerceren, noch oock geene Kinderen ter Schoole te senden... in eenige... Schoolen, onder 't gebiet vanden Koningh van Spangien... of in andere Jesuijten

Collegien: Mitsgaders geene Collecten of Vergaderingen van Gelde.. voor... eenighe Gast-huysen, Gheestelicke ofte andere Collegien, of Conventiculen te doen. Verbiedende wijders de t'samen-wooninghen vande Kloppen ende haer bedrijf, Item dat gheen Wees-Kinderen... sullen worden opgevoet by Papistische Voogden, En eyntlick scherpelick verbiedende alle conniventien ende andere quade gangen vande Officiers. [*30 Aug. 1641.*] 's-Graven-hage, Wed. ende Erfgen. van... H. Jacobssz. van Wouw. 1641. Met Previlegie. in-4°. 12 blz. (K. B.)

In *Gr. Placaatb.* I. 203. — Andere drukken in spelling verschillende T. n°. 2763, v. d. W. n°. 2561. Vergel. *Placaet* 1649.

PLACCAET Vande... Staten vanden Lande van Vtrecht. Dienende tot naerder Ordre ende reglement tegens de Roomsche, Paepsche Superstitien ende excessen van de selve. [*9 April*] Utrecht, A. Jssz. van Paddenburch. 1639. in-4°. 10 blz. (B. U. G.)

In: *Gr. Utr. Placaatb.*, I. 395.

PLACAET Van de... Staten van Hollandt... Tegens het testeren ten behoeve van Geestelijcke, ofte andere Paus-gesinde gheordende Persoonen, ofte gheseyde Geestelijcke Armen, Gestichten ofte Godts-huysen etc. [*4 Mei*] 's Graven-hage, Wed. van Wouw. 1655. in-4°. 10 blz. (K. B.)

In: *Gr. Placaatb.*, I. 1593. Herdrukt ook in plano. Den 14 Okt. vaardigden de Staten Generaal een dergelijk plakkaat uit met gelijkluidenden titel en adres.

PLACCAET. Van de... Staten van Zeelandt, jegens de Jesuiten, Priesters, Papen, Monicken, etc. [*28 en 30 April 1629*] Nae de Copie van Zeelandt, 's Graven-hage, A. Meuris. 1629. in-4°. 8 blz. (K. B.)

In: *Gr. Placaatb.*, I. 230.

PLACAET [*der Staten van Utrecht van 23 Mei 1703.*] Waar by geinterdiceert word, dat van nu af geen geordende Priesters ofte Monicken binnen dese Landen sullen vermogen te komen, etc. *Z. afz. titel en z. adres.* in-4°. (K. B)

In: *Gr. Utr. Placaatb. I. 402.*

PLACCAET. Wt-ghegeven Van weghen de Heeren Staten des Furstendombs Gelre ende Graeffschaps Zutphen, Teghen De ghestroyde lasteringhen ende calumnien, van de Euangelische Ghereformeerde Christelijcke Religie [*15 Sept.*]. Arnhem, J. Janssen. 1618. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Hierin ook de punten van beschuldiging der Remonstranten. In zijn geheel in: *W. v. Loon, Gr. Gelders Placaet-boeck*, II. 158—162. Zes verschillende uitgaven van dit jaar bij T. n°. 1495—1499.

PLACCATEN ende Missiven Soo der.. Staten Generael.. als der.. Staten van Hollant.. Mitsgaders der.. Staten des Lants van Vytrecht: Als oock Der.. Vorsten Mauritii... ende Fredericks Henricks.. Tegen de Conventiculen, ende quade handelingen der Arminianen: So als deselve voor desen in druck zijn gegeven:... Amstelredam, M. Jz. Brandt. 1628. in-4°. 10 bladen. (B. U. G.)

Het plakkaat der St. Gen. van 3 Juli 1619 begint met afz. titel en signatuur.

PLACENTIUS (J.), gest. 1548 (?) Dominicaan.

Catalogus omnium antistitum Tungarorum, Traiectensium, ac Leodiorum; et rerum domi, bellique gestarum Compendium.... (*Aan het einde:*) Antuerpiae, Guil. Vorsterman. *z. j.* (c. 1529.) in-8°. 232 blz. (K. B.)

Met wapen van kardinaal de Marca op den titel en het keizerlijk wapen aan het slot. Tusschen blz. 14 en 17 twee houtsneden. — Herdrukt in Boxhorn's *De Leodiensi Republ. auctores praecipui.* Leidae. 1633.

PLAKAAT-BOEK (Kerkelyk), Behelzende de Plakaaten, Ordonnantien, Ende Resolutien, Over de Kerkelyke Zaken. By een gebragt Door N. Wiltens... 's Gravenhage, P. en Is. Scheltus. 1722(—1807.) in-4°. 5 dln. (K. B.)

Dl. I met privilegie, opdracht, voorrede en registers. Dl. II met titel: *Kerkelyk Placaatboek* .

by eengebracht door Mr. Paulus Scheltus. 's Grav. bij dezelfden. 1735, met privilege, opdracht, voorreden en registers. Dl. III met tit.: *Kerkelyk Placaat-boek, Derde Deel. Behelzende een Aanhangsel op het eerste en tweede deel;* 's Grav. Is. Scheltus. 1792, met opdracht, voorrede en registers. Dl. IV met tit: *Kerkelyk Placaat-boek, vierde deel, behelzende de placaaten.. van.. 1735 tot 1760.* 's Grav. I. Scheltus, 1793. Met voorbericht van J. W. te Water, W. de Koning, P. H. Hugenholtz en A. Rutgers en registers. Dl. V met tit.: *Kerkelyk Placaat-boek, Vyfde Deel: Behelzende de Placaaten,.. van.. 1761 tot 1795, en eenige van laater jaaren.* 's Grav., Vosmaer en zoonen. 1807. Met voorbericht van dezelfden en registers.

PLANCK (G. J.), Hoogleeraar te Göttingen.

Geschiedenis des Christendoms, gedurende het tijdvak van deszelfs eerste invoering in de wereld door Jezus en de apostelen. Naar het Hoogduitsch. Amsterdam, Beijerinck en Willemsz. 1819. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *Geschichte des Christenthums in d. Periode seiner ersten Einführung in der Welt* etc. Göttingen. 1819. in-8°. 2 dln.

—— Zie ook op: *Spittler (L. J.).*

PLATINA (B.).

T Leven der Roomsche Pauzen, van Jesus Christus.. af, tot aan Sixtus de Vierde,.. door... Het eerste deel; Mitsgaders een vervolg, of tweede Deel van al de genen, die met Sixtus de vierde de pauzelijke Stoel hebben bekleet. Alles getrouwelijk uit het Latijn vertaalt, en met hun afbeeldingen konstig in koper uytgedrukt. t'Amsteldam, Voor L. Spillebout. 1650. in-8°. 2 dln. (VIII), 849 en (55) blz. (B. U. G.); Dl. II. (XIV), 777 en (7) blz. (M. M. N.)

Dl. I. Met 11 kopergravures, elk met de afbeeldingen van 20 pausen. Op den titel een afbeelding in houtsneê van de «Amsteldamsche Bibliotheeck». Dl. II, met voorrede en 2 holl. gedichten, 't laatste door J. B., is een vert. van het vervolg op Platina door O. Panvinius en Cicarella. Het bevat 2 gravures elk met 12 portretten van pausen en 't portret van Innocentius X. Platina's *Liber de vita Christi ac pontificum omnium qui hactenus ducenti et viginti duo fuere.* (Venetiis.) 1479. in-fol°. is herhaaldelijk herdrukt en vertaald.

PLATOW, Metropolitaan van Moscou.

De tegenwoordige staat der Grieksche Kerk in Rusland of kort begrip van de christelijke godgeleerdheid, Door.. Uit de Slavonische in de Engelsche taal overgezet. Met eene inleiding over de kerkelijke inrigtingen in Rusland, en een aanhangsel, betreffende den oorsprong en de verschillende sekten der Russische dissentien, door R. Pinkerton. Uit het engelsch vertaald. Haarlem, J. L. Augustini. 1817. in-8°. (G. B. R.)

Het eng. oorspr. — *The present State of the Greek Church in Russia.* Edenb. 1814. in-8°.

PLOEG (F. VAN DER), Leeraar der Doopsgez. te Dokkum.

Naamlijst van de Leeraaren bij de Doopsgezinden in Vriesland, Groningerland en vijf eilanden. Voor het jaar 1779. Uitgegeeven door.... Leeuwarden, J. Seydel. *s. j.* in-16°. (B. D. A.)

Met voorbericht.

PLOEG (P. VAN DER).

*De martelaren van Gorkum. 4°. druk. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1878. in-12°.

Brinkman's Catal., blz. 931.

PLOOS VAN AMSTEL (J. J. A.).
Zie: *Vat.*

PLUYM (A. J.), Hoogleeraar in het Seminarie te Warmond.

Het H. Sacrament van Mirakel en de H. Stede te Amsterdam. Historisch-kritische proeve, ter gelegenheid van het vijfde eeuwfeest. Met platen en facsimile. Amsterdam, H. A. Zweers. 1845. in-12°. (K. B.)

De beide platen zijn gelithographeerd door A. Arnz & Co. te Leiden. — Naar aanleiding van een recensie in de *Alg. Konst- en Letterbode* van 4 en 11 April 1845 schreef Pluym: *Het H. Sacrament van Mirakel te Amsterdam, Antwoord aan den schrijver der Recensie...* 's Grav., A. P. van Langenhuysen. 1845. in-8°. (K. B.) Van het eerste verscheen in 1869 een: «*Nieuwe uitgave, vermeerderd met eene plaat en eene nieuwe schikking der onderdeelen van het wonderverhaal door J. A. A. Th.* Amst., C. L. v. Langenhuysen. 1869. in-12°. (B. U. A.) Met voorrede van den uitgever, Alberdingk Thym, waarin een kort overzicht van de geschiedenis van het Mirakel.

POELHEKKE (F. J.).
Zie: *O'Reilly* (*B.*).

POELL (M.).
*Het leven van de H. Birgitta, In het Hollandsch vertaald. Breda, Ed. van Wees. *z. j.* (?) (*formaat?*)

Mes, Kath. pers., blz. 195.

POINCTEN der Beschvldiginge, die d'afgegane Ouderlinghen der Gereformeerde Kercke binnen Hoorn, tegens hare Kercken-dienaren Joh. Wallesium ende Johannem Arnoldi, hebben ingebracht. Midtsgaders De Verantwoordinghe int kort, daer op ghedaen voor den Classe ende haren gheassocieerden. Ghelijck oock De Sententie ofte het Oordeel daer over by die van den Classe.. gheformeert ende gheuytet binnen Enchuysen. Hoorn, W. Andriessz. 1616. in-4°. (VIII), en 52 blz. (K. B.)

POIRTERS (A.), 1625—1674. Jezuiet.
Het leven vanden H. Franciscus de Borgia.. verciert met sedelijcke op merckinghen, printjens, en dichtjens... Antwerpen, M. Cnobbaert. 1671. in-12°. (XII) en 118 blz. (B. U. G.)

Met vier kopergravuren z. n. v. graveur.

—— Zie ook op: *Af-beeldinghe van d'eerste eeuwe; Leven* v. d. H. Rosalia; *Leven* v. d. H. Franciscus; *Lipsius.*

POL (H.).
Zie: *Ranke* (*L.*).

PONLEVOY (A. DE), 1812—1874. Jezuiet.
Akten van de gevangenschap en den dood der eerwaarde vaders P. Olivaint, L. Ducoudray, J. Caubert, A. Clerc, A. de Bengy, van de societeit van Jesus, vermoord te Parijs den 24 en 26 Mei 1871, verzameld door.. Naar de vijfde verbeterde en vermeerderde uitgaaf door C. L(e) C(omte) d'A(rmandville). S. J. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1871. in-8°. (B. K. A.)

Met voorrede. Oorspr.: *Actes de la captivité et de la mort des R. R. P. P. P. Olivaint* etc. Paris. 1e éd. 1872. 10e éd. 1873. in-12°.

PONTE (L. DE), 1554—1624. Jezuiet.
Het Leven van P. Balthazar Alvarez Religieus der Societeyt Jesv... Door.. in 't Spaensch beschreven.. Ende nu.. overgheset door.. L. Jacobi.. Hantwerpen, G. Lesteens. 1639. Met Gratie ende Privilegie. in-8°. (XVI), 701 en (17) blz. (B. B. B.)

Met voorrede, tafel en approbatie. — Het oorspr. spaansche is niet vermeld door *de Backer*, *Bibl. des Ecrivains* etc., die wel deze holl. vert. en i. v. *Alvarez* een lat. vertaling van Bovius vermeldt (Antw. 1670. in-4°.), noch door de *Bibliotheca Hispanica auct. Nic. Antonio.*

POOL (J. C.), Pred. te Kolhorn, Ransdorp, Oostzaan, Helder, Ilpendam, Ouddorp, Berkhout en Cheribon.
Frederik van Heilo en zijn schriften... [*Akad. proefschrift.*] Amsterdam, D. B. Centen. 1866. in-8°. (B. U. A.)

In hoofdzaak aan ongedrukte bronnen ontleend.

—— Zie ook: *Kalender.*

POOLMAN (W. R.), Luth. Pred. te Leeuwarden en te Haarlem.
Onze pater. Fredericus Stephanus Kraaijvanger, voormalig R. K. priester, naar zijn eigene aanteekeningen en volgens officieele bescheiden, in zijn leven geschetst. Haarlem, J. de Haan. 1874. in-8°. (K. B.)

Met bijlagen.

—— Zie ook op: *Kalender.*

POOT (A. VAN), gest. c. 1711. Geneesheer te Amsterdam.
Naauwkeurig Verhaal van de Vervolginge aangerecht tegens de Euangelise Leeraaren in Hungarien: Nevens een bewijs van der selver onschuld Aan de Rebellie. Uit last van de.. Staaten Generaal.. vertoont aan den Roomsen Keiser Leopoldus de I. Door der selver Resident.. Hamel Bruininx. Door... Met schoone Koopere-Plaaten versien. Amsterdam, T. ten Hoorn... 1684. in-4°. (XXIV), 450 en (2) blz. (K. B.)

Inhoud: Voorrede van den schrijver; Holl. vers van B. N. D. S. M. Dan van Poot's verhaal (blz. 1—188); de Onschuld (blz. 189—414);

Aanhangsel tot de... vervolginge (blz. 415 vv.) De twaalf platen zijn zonder naam.

POPPIUS (ED.), 1577—1624. Pred. te Amstelveen en te Gouda, 1619 verbannen, 1623 gevangen op Loevesteyn.

Aanteykeningen, Ofte Historisch Verhaal, Van 't gene tusschen den Synodo Nationaal Ende de Geciteerde Remonstranten In ende buyten de Synodale vergaderingen is ghepasseert: Mitsgaders 't gene daar op gevolght is. Amst., Voor C. de Leeuw. 1649. in-fol°. (VIII) en 32 blz. (B. R. A.)

Met voorrede van den uitgever en portret van Poppius zonder naam van schilder of graveur. De in-folio uitgave komt voor achter de *Kerckel. Historie* van Wtenbogaert (zie op *Wtenbogaert*). — Een in-8°. uitgave: *En eenige andre dingen meer. Met een voor-reden, dienende tot wechneminge van scheuringhe.* Amst. voor C. de Leeuw. 1649. (Vermeld door *Rogge*, *Bibl. d. Remonstr. Geschr.* blz. 109.)

—— Zie ook op: *Historie; Ontdeckinghe.*

PORTA (J. à).

Een Relaes Van een disputatie ghehouden Anno 1579. binnen... Mechelē, tusschē Joannem A porta op deen sijde, eñ Joannem den Minister van Pitsenborch, binnē der seluer steden op dander sijde: nopende de presentie Christi in t'hoochweerdige Sacramēt, die hier crachtelijck bewesen ende beschermt wort. Beschreuen deur... Antwerpen, J. van Keerberghen. 1591. Met gratie ende priuilegie. in-8°. 100 (*niet:* 103) bladen. (K. B. B.)

Met opdracht en approbatie.

PORTIER (H.).

Omstandig en waaragtig Berigt Van 't voorgevallene nopens het suspenderen in de Predikdienst Van Wijtze Jeens en Pieke Tjommes, Leeraaren der Doopsgezinden op 's Heerenveen en in de Knijpe. Waar agter is gevoegd de vermaarde Opdragt van.. R. Steele aan Paus Clemens de XI. En nog een ander Stukje van dezelve Heer. Uitgegeeven door.. Harlingen, F. van der Plaats. 1742. in-8°. (B. D. A.)

Met voorrede. Verschillende stukken en resoluties betrekkelijk de geschiedenis der Doopsgez. in Friesland. De opdracht van Steele is die van den *Staat van de Roomsch Catholyke Religie*, zie op *Steele*.

POST-ACTA.

Zie: *Handelingen* des Nationalen Synode.

POT (C. W. VAN DER).

Zie: *Geschiedenis* der christelijke kerk.

POTTERE (C. DE), Pastoor te Eenamen.

Zie: *Huart* (*G.*).

POUPLARD (X.).

*Korte levensschets van.. Pater Claudius de la Colombière, priester der Societeit van Jesus... Met eene voorrede van A. Verweerd. Naar het Fransch. Amsterdam, G. Borg. 1875. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 940. — Oorspr.: *Notice sur... le R. P. Claude de la Colombiere, de la Compagnie de Jésus.*. Lyon. 1875. in-12°.

PRAEL-TREYN, plegtigheden, vreugde-feesten en vercieringen van het vyftig-jaerig Jubilé der martelie van den Heyligen Rumoldus, — patroon der stad Mechelen. 1825. Mechelen, van Velsen-van der Elst. in-4°. (K. B.)

Met uitslaande gelithographeerde platen van den prael-treyn, geteekend door Vervloet.

PRAEL-TREYN verrykt door Ry-benden, prael-wagens, zinne-beelden en andere oppronkingen toegeschikt aen het duyzend-jaerig jubilé van den.. martelaer, bisschop, bezonderen.. patroon.. van Mechelen den heyligen Rumoldus... Mechelen, J. F. van der Elst. (1775.) in-4°. (K. B.)

Met opdracht aan den Magistraat van Mechelen. Met groote uitslaande platen, tafereelen uit den optocht afbeeldende, gegraveerd door gebr. Klauber naar teekeningen van G. Herrijns en J. en L. Suetens.

PRAETS (D. L. L.), Pater.

*Leven en dood der H. Maegd Agnes de Montepulciano, van de Predikheerenorde. Tienen, Reynaerts. 1867. in-16°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 60.

PRAT, Pater.

*Geschiedenis van den gelukzaligen

Joannes de Britto, martelaer. Uit het fransch. Brussel, Waegenaer. (*formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., I. 60.

PRAU (A.).

*Leven van de heilige Angella de Foligno. Uit het Fransch vertaeld. Doornik, H. Casterman. in-12°. *en* in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 48.

*PREDIKANTEN-BOEKJE (Nederlandsch-protestantsch), bevattende de namen, standplaatsen en jaartallen van beroep der predikanten; benevens de synoden en synodalen commissien, de hoogleeraren in de godgeleerdheid, alsmede de bijzondere genootschappen in Nederland, en de naamlijst der D.D. Kandidaten. Utrecht, Wed. F. Herfkens & zoon. 1863. in-8°.

2e Jaarg. 1864. *Brinkman's Catal.*, blz. 942.

PRESENTATIE, By Bailliv, Bvrghemeesteren, Ovdt ende Nievwe Gherechte der Stede vanden Briele, ghedaen aende afghesonderde Broederen der selver Stede. Ghepubliceert den sesthienden Februarij, sesthien-hondert achthien, 's Gravenhaghe, H. Jacobssen. 1618. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Bij *Uytenbogaert*, 820—822. Andere dr. met verschil in spelling: H. Jacobsz. 1618. in-4°. 8 blz. (K. B.)

PRESENTATIEN ghedaen, Soo by de Heeren Magistraten, als by den Kercken-Raedt tot Rotterdam, aen de Af-ghezonderde Lidtmaten vande Ghereformeerde Kercke aldaer. Rotterdam, M. Bastiaensz. 1618. in-4°. 16 blz. (K. B.)

De stukken, uit de jaren 1611—1617, moeten den verzoenenden geest der Rotterdamsche regeering aantoonen.

PRESSENSÉ (E. DE), Pred. te Parijs.

Geschiedenis van de drie eerste eeuwen der christelijke kerk... Uit het fransch vertaald door K. G. F. W. Ham. Uitgegeven in de godgeleerde Bibliotheek of reeks van wetenschappelijk-theologische werken uit het buitenland. Utrecht, Kemink en zoon. 1858—65. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met voorrede van den schr. — Oorspr.: *Histoire des trois premiers siècles de l'Eglise chrétienne.* Paris. 1858—1861. in-8°. 4 dln.

PRIESTLEY (J.).

Historie der Verbasteringen van het Christendom... Uit het Engelsch vertaald. Dordrecht, Fr. Wanner. 1784—87. in-8°. 2 dln. (B. U. U.)

Met opdracht en voorrede. — Oorspr.: *History of the Corruptions of Christianity.* Birmingham. 1782. in-8°. 2 dln.

PRINS (IS.), geb. 1781. Pred. te Ede, Lange- en Korte-Zwaag, Oudbeijerland, Alkmaar, Dordrecht en Amsterdam.

Kerkelijk register der Predikanten, die sedert 1818 tot 1860 de Nederduitsche Hervormde gemeente te Amsterdam gediend hebben... Amsterdam, H. W. Mooij. 1861. in-8°. (B. L. L.)

—— Zie: *Grote* (*L.*).

PRINS (J. J.), Hoogleeraar te Leiden.

Zie: *Krause* (*H.*).

PRIVILEGIEN van de orden der Cellebroeders. Hantwerpen, G. Verhulst. 1637. in-4°. 32 blz. (K. B. B.)

PRIVILEGIEN Voor de Franse en andere Gereformeerde Vluchtelingen. Extract Vyt het Resolutie-Boeck der.. Staten van Stadt Groningen ende Ommelanden. Veneris der $^{6}/_{16}$ February 1686. *Z. afz. tit.* in-4°. 4 blz. (K. B.)

PROBA Fidei. Oft, de Proeue des Gheloofs. Waerinne een yegelijck mensche, van wat Opinie dat hy sy... hem proeuen mach, oft hy int Ghelooue recht staet oft niet,... Nu nieus ghemaeckt, ende in Druck wtgegeuen, by V. S. M... Ghedruckt. (*Z. adres*)... 1569. in-8°. 36 bladen. (B. D. A.)

Nagenoeg aan het einde der voorrede: « De xiiij. weke mijnre geuanckenisse, den eersten

dach Januarij, so genaemt, in het Jaer, 1568». De schr. is (Valerius) S(chool)M(eester) in 1568 als Doopsgez. martelaar gestorven.

De eigenlijke *proeue* begint blz. 9 met nieuwen titel. Andere uitgaven:

Proba Fidei. (enz. als 't voorg.)... *Amstelredam*, *Voor Willem Jansz. Buys.* 1590. (Aan het einde:) Amstelredam, By Nicolaes Biestkens de jonghe. 1590. in-16°. 56 bladen (B. D. A.)

Proba Fidei. (enz. als 't voorg.)... *Amstelredam*, *Voor Willem Jansen Buys*, 1595. (Aan het einde:) t'Amstelredam, By Nicolaes Biestkens de jonghe, 1595. in-16°. 56 bladen. (B. D. A.)

Proba Fidei. (enz.)... *Geschreven inde ghevanckenisse deur Valerius*, *School-meester tot Brouwers Haven*, *al waer hy het Gheloof der Waerheydt met den doodt heeft bevestight in 't Jaer 1566* [sic] *ghelijck alsmen inde Historie der Vromer Getuygen Jesu Christi* (*die ghedruckt zijn voor Zacharias Corneliss. in 't jaer 1626*) *mach lesen*... *t' Haerlem*, *Ghedruct by Thomas Fonteyn. Voor Zacharias Cornelisz.*. 1634. in-8°. (XX) en 76 blz. (B. D. A.)

Blz. 70 begint nog een Brief van denzelfden schr. met biographische bijzonderheden over zijn persoon.

PROCEDUERE (De) ende Sententie Gehouden ende vvtgesproocken by den Inquisiteurs *enz.*.. tot Roomen, Over... Marcum Antonij de Dominis, Aerds-Bisschop van Spalata, ende Overste der Koninckrijcken van Dalmatien ende Croatien, van wegen syn gemeynde anderwervige Apostasie, ende Haeresie, Wt de Latynsche tale... overgeset. Delf, J. Az. Kloeting. *z. j.* (c. 1625.) in-4°. 12 blz. (B. Th. L.)

Met voorrede.

PROCEDUREN (Harde, En in vele jaren ongehoorde), Gehouden tegen de Remonstrants-Gezinde Christenen binnen Leyden. Ofte Kort, en waarachtig Verhaal, van de droevige Storingen, Boeten, Bannissementen, en verdere Forcen, waar mede de Remonstranten, ter zake van hare zedige, Godsdienstige Byeenkomsten, door de Heeren van den Gerechte der Stad Leyden.. nu op het nieuw... worden... vervolgt. Waar achter gevoecht zijn De Supplicatien, Remonstrantien, Verantwoordingen, Sententien, en andere Schriften, ter dezer oorzaak, wederzijds overgelevert. Amsterdam. 1666. in-4°. 22 en 36 blz. (K. B.)

PROCEDVRES tenves a l'endroit de cevx de la religion dv Pais Bas. Avsqvelles est amplement deduit comme Gvy dv Bres et Peregrin de La Grange fideles ministres à Vallenciennes, ont signé par leur sang non seulement la doctrine de l'Euangile par eux purement annoncee: mais aussi les derniers assauts, et disputes soustenues contre certains Apostats et ennemis de la croix et verité du Fils de Diev... *Z. adres.* 1568. in-8°. 404 blz. (B. U. L.)

Inhoud: Blz. 3. *Breve Preface des choses aduenues au Pais-bas sur le faict de la Religion*; blz. 17-276 Schrijven van de Bray (of de Bres) uit zijne gevangenis aan de geloofsgenooten te Valenciennes, Mei 1567; blz. 277—322 *Les disputes tenues le 22. iour de May*.., *1567*... *entre l'euesque d'Arras nommé Richardot*, *et Guy de Bres*; blz. 322—356 *Dispute tenue entre vn certain Cordelier*, *Jacopin et Carmes*, *et Guy de Bres*; blz. 356—367 Brief van de Bray uit zijne gevangenis aan zijn vrouw geschreven, 12 April 1567; blz. 367—388 Brief van de Bray aan zijn moeder, 19 Mei 1567; blz. 388—396 *La Mort de ... M. Guy et M. De la Grange*...; blz. 396—404 *L'Issve des deux Michels Herlins père et fils*, *et Jean Mahieu.*

PROCEDUUREN (Leydsche), ofte Oprecht ende Eenvoudigh Historisch Verhael, Van de Onverwachte Vervolginge, gepleeght tegen der Remonstranten Godtsdienstige Vergaderingen, binnen de Stadt Leyden, In desen Jare 1664. Gedruckt [*Z. adres.*] 1664. in-4°. 28 blz. (B. U. G.)

PROCESSIE Of Ommegangh, gedaen door heel Vrankryck. Edict Van den Koning, Aengaende 't Opvoeden der Kinderen. Declaratie Van den Koning van Vrankrijk, aengaende de Dienstboden van de Gereformeerden, of nieuwe Catholijken [*beide van 12 Januari* 1686] *Z. adres.* in-4°. 8 blz. (K. B.)

PROCLAMATIE by den coninck, omme de behoorlijcke Executie van

alle voorgaende Wetten teghen de Paepsche Refusanten, haer ghevende eenen dach om weder te keeren tot haer eyghen Wooningen, ende daer naer niet te Hove te comen, of binnen thien mijlen van Londen, sonder speciael verloff, ende omme deselve te ontwapenen so de Wet vereischt. Ende mede dat alle Papen ende Jesuiten uyten Lande op sekeren dach sullen vertrecken, om niet meer in het Coninckryck weder te comen ende omme het voorhouden vanden Eedt van Getrouwicheyt, volgende de Wet Overgeset uyt de Engelsche Copije, ende Ghedruckt, by R. Bercker 1620. Gedrvckt tot Middelbvrch Nae de Copije By H. vander Hellen, 1620. in-4°. 4 blz. (K. B.)

PROEVE eener Kerkelijke Statistiek der Nederlanden, opgemaakt in 1833. Amsterdam, J. C. Sepp en Zoon. 1835. in-4°. (K. B.)

Hoofdzakelijk van de protestantsche kerkgenootschappen.

PROEVE (Geschiedkundige) over de wereldlijke magt der Pausen, het misbruik, hetwelk zij van hunne geestelijke bediening gemaakt hebben, enz. Oorspronkelijk uit het Spaansch, en nu naar de tweede verbeterde uitgave, uit het fransch vertaald. Nieuwe Uitgave. Amsterdam, G. v. Dyk. 1816. in.8°. (K. B.)

Eerste: dr. Amst., S. de Grebber. 1812. — De fransche uitgaaf: *Essai historique sur la puissance temporelle des papes et sur l'abus qu'ils ont fait de leur ministere spirituel... Ouvrage traduit de l'espagnol*, bewerkt door *C. P. F. Daunou*, was in Febr. 1810 te Parijs verschenen en in Mei herdrukt. Een derde dr. vermeerderd met een deel onuitgegeven stukken, verscheen in 1811 en werd verboden. Een vierde dr.: Paris, 1818, *au bureau du Censeur Européen*, in-8°. 2 dln.

PROEVE van antwoord op de prijsvraag der R. K. Maatschappij: de geschiedenis der Jansenisten — hun oorsprong, hun voortgang in de Nederlanden, inzonderheid te Utrecht — de redenen, om welke zij de bescherming van het anderzins zoo onverdraagzaam gouvernement genoten hebben, en andere bijzonderheden deze sekte betreffende, door P. B.. Amersfoort, B. Blankenberg. 1822. in-8°. (K. B.)

Overzicht van de lotgevallen der kath. kerk in Nederland sedert het einde der 16de eeuw.. Schr. is P. Buijs.

PROJECT om de Religien in Vranckrijck te vereenigen, door eenige Predicanten van de Gereformeerde Religie, gepresenteert aen Sijn Alderchristelijckste Majesteyt. Anno 1685. in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

Andere dr. v. dit jaar T. n°. 8160 en P. n°. 4709. In fr. en holl.: *Project Pour Reunir les Religions en France*, *presente a sa Majesteyté* (sic) *tres Christienne par| quelques Ministres de la Religion Reformé Project Om de Religien* enz. Z. adres. in-4°. 8 blz. (K. B.). Hiertegen verscheen: *Minnelijk Behulp-project om De Religien*, *in Vrankryk te vereenigen.*. Yperen, G. de Lange. 1685. in-4°. 16 blz. (K. B.)

PROOST (P. JZN.), Pred. te Geervliet, O. en W. Blokker en Koog aan de Zaan.

Jodocus van Lodenstein. Een Kerkhistorische Studie... Amsterdam, J. Brandt en zoon. 1880. in-8°. (K. B.)

Akad. proefschrift met nieuwen tit. i. d. handel gebracht. Met 3 bijlagen. — Een 2de dr., goedkoope uitgave, o. d. tit.: *Jodocus van Lodenstein, zijn leven*, *denken en werken* verscheen te Amsterdam, bij D. B. Centen, 1882. in-8°. (K. B.)

PROPOSITIE ende Requeste opt stuck vande Inquisitie, ghedaen ende ouergegeven aen Mijn Vrouwe d'Hertoginne van Parme ende Plaisance etc... Bijden... Heer Hendrick Heer tot Brederoede... Vergeselschapt met anderen Heeren ende Edelen van dese Nederlanden opten v. sten April 1566 naer gemeyn stijl, Mitsgaders d'Apostille bi haer Hoocheit daer op doen stellen, met tgeẽ daer van dependeert... Gedruckt tot Vianen met Gratie ende Preuilegie, Des voorschreuen. E. Heere van Brederoede. Anno 1566. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Met het wapen van Brederode op den titel. Inhoud: 1°. Propositie van Brederode, 2°. Re-

quest der edelen, 3°. Antwoord der Regentes, 4°. Repliek daarop van 8 April. Gedrukt bij *Bor I. 58—60.* Een andere dr.: *Ghedruckt na de Copye van Vyanen... 1566.* in-4°. 8 blz. (B. U. G.), waarbij nog gevoegd is *Requeste van de vier Leden des Landts van Vlaenderen, de Steden ende Casselrien mede gheuoecht, opt feyt van der Inquisitien*, ged. 11 April. Vergel. *Copie de la Requeste* en *Remonstrance.*

PROPOSITIE Van 't considerabelste voorgevallen, en geresolveert int joncxste ghehouden Zuyt-Hollandtsche Synode in 's Gravenhage, op dat met eenen heyligen yver en middelen d'Heeren Staten van Hollandt, beweeght mochten werden, om te weeren desselfs nieuw opgerecht publijcq Gebede-Formulier. Voorts wat d'Heeren Staten van Hollandt daer tegens gedaen, en geresolveert hebben. t'Leyden, Voor C. vander Linden. (1663.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

De geschriften naar aanleiding van het door de Staten ingevoerd gebeds-formulier vindt men in de pamfletten-catalogi op het jaar 1663.

PROTEST vande Christelijcke Ghemeynte binnen Antuerpen, toeghedaen der Confessien van Ausborch, op de Articulen vande Pacificatie van Nederlant, Ghemaect tot Cuelen den xviij. Julij, etc. T'hantwerpen (*z. n. v. dr.*) 1579. in-4°. 10 blz. (K. B.)

Hiervan fr. druk: *Protestation des fideles en la ville d'Anvers dediez à la confession d'Ausbourg... sur les Articles de la Pacification des Païs-Bas: faict à Coulogne...* Anvers... 1579. in-4°. 8 blz. (K. B.)

PROTOCOL. Dat is, Alle handelinge des Gesprecks tot Embden in Oostvrieslant met den Wederdooperen, die hen Vlamingen noemen, gehouden, begonnen den 27 Februarij, Anno 1578, ende den 17 Mey desseluen Jaers gheeyndicht. Met een Voorrede des.. Heeren Johans, Grauen... tot Oostvrieslandt, etc. Daerinne de oorsaken des Gesprecks, ende sommige Dwalingen der Wederdooperen vermeldet worden. Item, een grondtlyke beantwoordinge tegen der Wederdooperen Voorlooper hier achter bygevoecht. Wt de Sassensche, in Nederlandtsche sprake, door Dominicum Julium... ouergheset.. Embden, by Goossen Goebens. 1579. in-4°. (VIII), 384 en (8) bladen. (K. B.)

Op de keerzijden v. d. tit. en groot wapen. Na de voorrede van den graaf, die v. d. vertaler Aan 't eind een register. — De oorspr. uitgave was in 1579 in het Neder-Saksisch of Oost-Friesch verschenen, de boven beschreven vertaling werd op last van den graaf uitgegeven. In 1616 verscheen te Leiden een nadruk, n. l.: *Gedruckt tot Leyden by Henrick Lodewycsz. Voor Laurens Jacobsz.. tot Amsterdam*, 1616. in-4°. 272 en (8) bladen. (B. D. A.)

PROTOCOL, dat is de Gansche Handelinge des Gesprecks, te Francken-thal, inder CuerVorstelicker Paltz, met dien, welcke men Wederdoopers noemt, den 28 May begonnen, ende den 19 Juny deses, 1571. Jaers, voleyndicht. Wt den Ouerlantschen Duytsche ghetrouwelick ouergheset, door Gaspar vander Heyden, Dienaer der Gemeynte Christi te Franckenthal ... Ghedruckt *z. adres.* int Jaer 1571, den xxv. Nouembris. in-8°. (XXIV), 646 en (18) blz. (B. U. G.)

Met voorwoord van den vert., voorrede en aan 't einde uitvoerige registers. In de voorrede een *Christelicke vermaninghe* aan de Wederdoopers en het besluit van den keurvorst tot het doen houden van dit godsdienstgesprek. Het oorspr.: *Protocoll. Das ist, Alle handlung des Gesprechs zu Franckenthal* was in 1571 verschenen en werd in 1573 herdrukt: ... *Jetzt wider auffs new getruckt.. 1573* aan 't slot: *Getruckt in... Heidelberg durch Joannem Meier.* 1573. in-8°. (XXX), 806 en (2) blz. (B. U. G.) Terwijl het oorspr. nog ter perse was, legde *Van der Heyden*, die dit gesprek — waarbij *P. Dathenus* een groote rol vervulde — tot het einde toe bijwoonde, reeds de hand aan deze vertaling (Vergel. het volgende.) O. d. tit. het drukkersmerk van J. Canin.

PROTOCOL, Dat is: Alle Handelinge der Tsamensprekinghe tot Franckenthal in des... Pfaltzgrauen Landt gehouden, metten genen diemen Wederdoopers noemet, Op den 28 May begonst, ende den 19 Junij int Jaer M. D. LXXI vol eyndet. Naer de Warachtighe Copie wt dat Originael Protocol ghedruct in.. Heydelberch... wt de Ouerlantsche sprake inde Nederlantsche... ouergestelt.

Ende wederomme met der Originale Copie ghecollationeert, Waer af (so vele moghelic is) noch af noch toe ghedaen en is By my Hans Bruynincx... Ghedruckt *Z. adres*... 1571 Des sesden in December. in-8°. (VIII) en 294 bladen. (K. B.)

In de voorrede van den vert. wordt melding gemaakt van een andere vertaling in grooter formaat, welke gedrukt werd, terwijl deze in bewerking was en waarin stukken v. h. oorspr. waren weggelaten en anderen bijgevoegd (Vergel. h. voorgaande). Ook hier in de voorrede de vermaning en het besluit.

PROTOCOL, Dat is, De gantsche handelinge des ghesprecx ghehouden tot Leeuwarden in Vrieslandt, tusschen Ruardum Acronium dienaer des Godlijcken woords ter eenre, ende Peeter van Ceulen dienaer by de Mennisten ofte Wederdooperen ter ander syden: Begonnen den 16 Augusti 1596 ende voleyndighet den 17 Novembris des selvighen Jaers. Met een Voor-reden verclarende hiervan het oordeel der E. E. H. Staten. Franeker, G. vanden Rade. 1597. Met privelegie van thien Jaren. in-4°. (LVI), 501 en 11 blz. (B. L. L.)

O. d. tit. een gegrav. afbeelding van het gesprek; aan 't eind vóór het register eenige wapens. — Een druk van 't jaar 1598 vermeld door v. d. W. n°. 842. (B. U. G.)

PROYART, Priester.

*Geschiedenis van mevrouw Louise van Vrankryk, karmelitersse. Gent, Rousseau-Warrie. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 60.

*Leven van Z. H. Orleans de la Mothe, bisschop van Amiens. Doornik, Casterman. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 60.

PRUDENTIUS, Pater.

*Leven van de H. Clara, eerste religieuze van het tweede orden van den H. Franciscus. Gent, Rousseau-Warrie. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 60.

PUAUX (F.).

*Het leven van Johannes Kalvyn. Uit het Fransch door T. M. Looman. Amsterdam, H. Höveker. 1869. in-8°.

Met 16 portretten. *Nederl. Bibliogr.*, 1869 blz. 127. — Oorspr.: *Vie de Calvin*. Paris. 1864. in-12°.

PUBLICATIE, (*van wege*) DE Gecommitteerde Raden van de Staten van Hollandt: *uitloving van een premie voor het in handen der justitie leveren van de Cock*, *8 Aug*. *Onderaan:* 's Gravenhage, J. en P. Scheltus. 1703. Met Privilegie. in-plano. (K. B.)

PUBLICATIE, ende Interdictie Vande E. Magistraet der Stadt Vtrecht, Tegens De ghenen die, onder decksel vande Gereformeerde Religie, In de Christelijcke Gemeynte ende Republijcke der selver Stadt poogen Scheuringe ende Onrust aen te rechten. [*31 Maart 1617*.] Vtrecht, S. de Roy. 1617. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Tegen het houden van Conventiculen en het in troepen naar een andere plaats ter kerke gaan. Bij *Baudartius*, B. IX, 19 en: *Gr. Utr. Placaetb.*, III. 452. Nog 2 dr. van 1617. *Nae de Copie* of *Copye t' Vtrecht*.

PUBLICATIE Gedaen Binnen der Goude, teghens het houden van Remonstrantsche vergaderingen. Op 't eynde [*den 20*] van April, Sesthienhondert Sessentwintich. Haerlem, H. T. Kranepoel. 1626. in-4°. 4 blz. (K. B.)

PVBLICATIE Vande E. Vroetschap der Stadt Vtrecht, van weghen die ware Ghereformeerde Religie. Ghedaen den 27. July 1618... Vtrecht, J. Amelissz.. *een blad in breed folio*. (K. B.)

Met de wapens van Utrecht en prins Maurits. Herhaaldelijk in dit jaar herdrukt zie T. 1502 en 1503, v. d. W. 1581—83. Bij *Baudartius*, B. X. 57.

PVBLICATIE Van de Staten des Furstendoms Gelre ende Graefschaps Zutphen, Van date den 13. Maij 1628. stilo loci. Tot Verbodt van de Conventiculen der Remonstranten ende Pausgesinde. Midtsgaders 't Placcaet van Ernest Casimyr... Midts-

gaders De Heeren Ghedeputeerde Staten van Frieslandt. Van date den 16 Martij 1629. Tegens de Arminiaensche Factie. Leyden, Voor D. Iz. van Ilpendam. 1629. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Het eerste in: *Gr. Geldersch Placcaatb.*, II. 237, en 't tweede in: *Gr. Placaatboek van Vriesland*, V. 320, 't laatste ook afzonderlijk gedrukt zie *Placcaet*.

PUCCINUS (V.), Kath. priester.

Het wonderbaer Leven van de Salighe Maghet Maria Magdalena de' Pazzi, Religieuse van de Carmeliten Orden ghenoemt Onse L. Vrouwe-Broeders. Beschreuen in 't Italiaens door.. ende.. ouer-gheset.. door P. Wemmers, Religieus der seluer Orden. Antwerpen, Wed. ende erfghen. van J. Cnobbaert. 1643. in-8°. (XX), 652 en (56) blz. (B. K. A.)

Met opdracht, voorrede, registers en approbatie. Met 2 gravures van C. Galle, naar teekening van A. v. Diepenbeke.

PUTTE (F. VAN DE), Pastoor te Boesinghe.

*Leven van .. Karel Lodewyk Grimminck, pastor van Caester, overleden Eremyt te sint-Jan-in-de-Biezen; door... Brugghe, Vandecasteele-Werbrouck, 1849. in-12°.

Met portret en facsimile. Zie: *Annales du Comité Flamand de France*, I. p. 305.

PUTTE (W. VAN DE), Pastoor van Denderhautem.

De Heilige Rochus en zijn eeredienst... Aalst, C. Van de Putte-Goossens; Gent, S. Leliaert, A. Siffer en Cie. (1885.) in-8°. (K. B. B.)

Met approbatie en voorwoord.

PUYMBROUCK (AD. VAN), Minderbroeder-recollect.

Eenige bladzijden uit de geschiedenis van het klooster der EE. PP. Minderbroeders-Recollecten, te Thielt, door... 1833—1883. Thielt, J. D. Minnaert, R. Van Landeghem. (1883.) in-8°. (K. B. B.)

Met opdracht, approbaties, voorrede en aanhangsel n.l. lijsten der geestelijke vaders en der Weldoeners.

P. V. S.
Zie: *Leven* v. d. H. Laurentius.

PIJL (S. VAN DER), Pred. bij de Eng. gemeente te Vlissingen.

Zie: *Bingham*.

PIJPER (FR.), geb. 1859. Pred. te Eenigenburg, Kimswerd en Veendam.

Jan Utenhove. Zijn leven en zijne werken. Academisch proefschrift... Leiden, A. H. Adriani. 1883. in-8°. (K. B.)

Q.

QUESNEL.
Zie: *S. H. D. R.*

QUINET (E.).
Zie: *Michelet*.

R.

RAABE (A. H.), geb. 1834.

De Compagnie van Loyola, meer een politieke vereeniging dan een godsdienstige orde. Eene historische schets.. Utrecht, C. van Bentum. 1878. in-8°. (K. B.)

RABAUT (P.), Pasteur du désert.
Zie: *Request*, of Smeekschrift.

R. A. B. G.
Zie: *Staat-kunde*.

RABUS (P.).
Zie: *Boekzaal* (Supp.) en *Leven van* ... *Kamphuizen*.

RADIJS (A.), 1789—1871. Pred. te Doesburg.
Zie: *Koethe*.

RAISSE (A. DE).
Zie: *Molanus* (*J.*).

RAM (P. F. X. DE), Rector a. d. Hoogeschool te Leuven.
Zie: *Levens*.

RAMBACH (F. E.).
Zie; *Historie* des Pausdoms.

RANKE (L.).
De Pausen in de zestiende en zeventiende eeuw. Vooral naar ongedrukte gezantschapsberigten. Uit het hoogduitsch van ... door K. Sybrandi. Haarlem, Erven F. Bohn. 1846-48. in-8°. 4 dln. (K. B.)

Het oorspr.: *Die röm. Päpste, ihre Kirche und ihr Staat.* Berlin 1834—1836. in-8°. 3 dln. Dl. I en II werden vertaald door Dr. H. Pol en na diens dood zette K. Sybrandi het werk voort. De voorrede geeft, meestal met de eigen woorden van Ranke, verslag van de gebruikte handschriftelijke bronnen.

RAPPORT de la Commission Wallonne.
Zie: *Actes des Réunions.*

RAPS (J.), Minderbroeder te Brussel.
Het Leven vanden H... Franciscus Ende der vernaemste Heylighen, Salighen, ende Godtvruchtighen van sijnen derden Reghel... Door... Den II. Drvck Verbetert ende vermeerdert met vele Levens van verscheyde Heylighen ende Salighe Persoonen der derde Orden... Brvssel, F. Vivien. 1662. in-8°. (XVI), 640 en (2) blz. (B. B. B.)

Met gegrav. tit., opdracht, voorrede en approbaties. — De 1ste dr. is van 1655, zie *P. F. Servais Dirks* a. w. blz. 205.

RATIO disciplinae unitatis fratrum A. C. of grondschets van de inrichtingen der Euangelische Broeder-gemeenten. Uit het Hoogduitsch vertaald... Vooraf gaat eene voorrede van H. J. Krom, Hoogleeraar en Predikant te Middelburg Dordrecht, A. Blussé en zoon. 1793. in-8°. (K. B.)

De voorrede van *Krom* beslaat blz. I-CX. De schrijver van het duitsche merk is J. Loretz. — Oorspr.: *Ratio disciplinae unitatis fratrum A. C., oder Grund d. evangel. Bruderunität Augsburg. Confession.* Barby. 1789. in-8°.

RAU (H.).
Het Pausdom, zijn ontstaan, bloei en verval. Naar het Hoogduitsch... door S. H. ten Cate. Zwolle, van Hoogstraten en Gorter. 1871. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede van den schr. en tijdtafel. Nieuwe titeluitgave: Groningen, J. Römelingh. 1876. in-8°. — Oorspr.: *Das Papstthum, seine Entstehung, seine Blüthe and sein Verfall. Allgem. Geschichte d. christl. Kirche von ihrem Entstehen bis auf die Gegenwart.* 2e Aufl. Stuttgart. 1871. in-8°.

RAUWENHOFF (L. W. E.), geb. 1828, Hoogleeraar te Leiden.
Geschiedenis van het Protestantisme... Haarlem, A. C. Kruseman. 1865. gr. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Met 5 lithograph. — Behoort tot de serie: *De voornaamste Godsdiensten.*

RAVESTEYN (J. V.).
Zie: *Brieven* van de Protestanten.

RAVIGNAN (DE), 1795—1858. Jezuiet.
De Jezuiten en hunne regels.. Uit het Fransch. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1844. in-8°. (B. K. A.)

Met voorbericht v. d. vert. — Ook als: *Over het bestaan en het Instituut der Jesuiten naar het fransch van.. door Th. Brouwer.* Arnhem. 1844. in-8°. (*de Backer,* III. 50.)

RAYMAEKERS (F. J. E.), geb. 1817. Prior der Abdij Park bij Leuven.
Het Kerkelijk en Liefdadig Diest. Geschiedenis der Kerken, Kapellen, Kloosters, liefdadige gestichten, enz. welke in deze stad vroeger bestonden of thans nog bestaan, door... Leuven, K. Peeters. 1870. in-8°. (M. M. N.)

Met opdracht, voorwoord, steendrukplaten en houtsneden.

RECHTS-GEDING Op twelcke tegens de Jesuiten het vonnis is gegeven van den sesthienden October, 1597. opt eynde hier by gevoecht. Eerst int François gedruct tot Parijs, bij Mamert Patisson.. Verduytst deur eenen Jesu-Lievenden. Leyden, J. Claesz. van Dorp. 1598. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Met houtsneê o. d. tit. Het oorspr.: *Plaidoye svr leqvel a este donne contre les Jesvites, l'Arrest du 16 Octobre 1597.. Imprimé à Paris, par M. Patisson.. Et a la Haye, Chez Albert Henry. Anno 1597.* in-4°. 6 blz. (K. B.)

RECIT veritable De ce qui s'est passé au Synode des Eglises VValonnes des Pays-Bas Vnis, assemblé à Dordrecht le 20. et suivans de Mars 1669. Avec les arretés Du mesme

Synode, touchant la Personne Du Sr. Jean de Labadie Et ses Adherans; et quelques autres Resolutions annexes: Le tout verifié par ses preuves. Waerachtigh Verhael Van 't geene voorgevallen is *enz.* (*fransch en holl.*).. Leyden, Cl. Frison. 1669. in-4°. (IV), 60 en (4) blz. (K. B.)

RECUEIL de documents relatifs à l'Eglise Française de Voorburg, concernant l'origine et l'état actuel de la dite institution religieuse. *Z. adres.* 1859. in-8°. (K. B.)

Door H. J. Caan. — Met facsimile van een brief van koningin Sophia der Nederlanden, een afbeelding der kerk en portret van Saurin.

RECVEIL des choses advenves en Anvers, tovchant le fait de la Religion, en l'an M. D. LXVI. *Z. n. v. pl. en v. dr.* kl. in-8°. 94 blz. (K. B.)

Dit zeldzaam boekske bevat tal van officiele stukken, te beginnen met den brief over de godsdienstzaken door de landvoogdes aan Filips geschr. 18 Dec. 1565, het verzoekschrift der edelen enz. enz. Is *Geschiedenisse aengaende t'feyt der Religien* enz. hiervan de vertaling?

REDDINGIUS (G. BENTHEM), 1774—1844, laatst pred. te Assen.

*Kort Begrip der Kerkelijke Geschiedenissen. Ten gebruike voor de Scholen en van het algemeen. Groningen, W. Zuidema. 1813. in-8°.

de Visser, *Naamlijst.*, V. 346.

REDDINGIUS Gz. (J. H.), Pred. te Franeker.

*Herinneringen van de eerste verkondiging van Christus in Nederland, in eene leerrede over Philipp. I: vs. 18... en in eene bijlage betrekkelijk Willebrord. Groningen, J. Oomkens. 1840. in-8°.

Brinkman's Naamlijst, 1833—1849. blz. 542.

De oorsprong, geschiedenis en aard van het regt van verkiezing van predikanten, dat door Floreenpligtigen in Friesland wordt uitgeoefend, eene bijdrage tot de kerkelijke geschiedenis van Friesland.. Sneek, van Druten en Bleeker. 1849. in-8°. (B. L. L.)

REDENEN die een Groot aantal Leden der Luthersche Gemeente Binnen Amsterdam Bewoogen hebben, om zich van dezelve af te zonderen, en... eene Gemeente op te richten; Toegedaan de zuivere Luthersche, of Herstelde Onveranderde Augsburgsche Geloofsbelydenis; Met de nodige Bylagen in 't licht gegeeven door Directeuren van dezelve. Tweede druk. Amsterdam, J. Ammeling. 1791. in-8°. (K. B.)

REDENEN Ende Motiven, Die syne Ceurv. Doorl. van Brandenburgh hebben bewogen de Capucynen uyt de Stadt Cleve te doen delogêren. *Z. n. v. dr. en z. j.* (1663.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

REDEVOERINGEN (Kerkelijke) en aanspraken bij de opening en sluiting van het Nationaal of algemeen Synode van de Hervormde Kerk in.. de.. Nederlanden, door.. de Heer Commissaris Generaal voor de zaken der Hervormden, W. L. Krieger, en H. H. Donker Curtius. Met een voorberigt van I. J. Dermout, Secretaris van het Synode. 's Gravenhage, J. Allart. 1816. in-8°. (K. B.)

Het voorbericht bevat berichten over de synode.

REED (A.), Predikant te Londen.

Verhaal van het bezoek bij de Amerikaansche Kerken, door de afgevaardigden van wege de Congregationale Vereeniging van Engeland en Wallis. Door A. Reed en J. Matheson. Uit het Engelsch vertaald door Adr. van Deinse. Rotterdam, Mensing en van Westreenen. 1838. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht van den vert. — Oorspr.: *J. Matheson and A. Reed, Visit to the American Churches by the Deputation from the Congregational Union of England and Wales.* 2d. ed. Lond. 1836. in-8°. 2 dln.

*REGELS (De) en Besluyten van het.. Concili van Trente.. Getrouwelijck van nieuws overgezet uyt den Latijnschen druck, voortgebracht uyt de Druckery van Plantijn t'Antwerpen

1615. Door N. S. P. A.. Tot Antwerpen, By B. Moretus, Anno 1657. Men vindtse te koop by Joachim van Metelen.. (*te Amsterdam.*) in-8°. 442 blz. (B. U. G.)

Met gegrav. tit. in randwerk. Andere vertaling naar een andere lat. uitgave dan de *Ordonnancien* (zie aldaar.).

REGENBOOG (J.).

Historie der Remonstranten, kortelyk vervattende de geschiedenissen der gereformeerde Christenen, die men Remonstranten noemt; uit egte gedenkstukken, oude geschriften, en de geloofwaardigste schryveren opgemaakt. Amsteldam, J. Doll. 1774-76. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met opdracht en voorrede. Achter den naam J. Regenboog schuilt de Remonstrantsche Hoogleeraar Abr. Az. van der Meersch. (Zie *Navorscher*, X, 173, 260.) — De Historie loopt tot 1623 en is hoofdzakelijk aan *G. Brandts Historie der Reformatie* ontleend. In 1781 zag te Lemgo een duitsche vertaling het licht, getiteld: *Regenboog*, *Kurze Geschichte der Remonstranten.* (*Rogge*. II. 3.)

REGÎTRE des noms de tous les Pasteurs des Eglises Wallonnes des Provinces Unies du Païs Bas. Depuis la Reformation jusques a la presente Année 1733. on y a ajouté Les Noms des Deputez au deux Synodes Walons, qui se sont tenu dans l'Année 1732. et diverses Particularitez, qui ont du raport aux Eglises Walonnes. Leyden, H. & D. van Damme. (1733.) in-12°. (B. U. A.)

Met voorrede. De Bibl. der Universiteit te Amst. bezit ook de vervolgen over de jaren 1734—37.

REICHE (G. H.), Luth. pred. te Zutfen. Zie: *Burkhard (J. G.)*; *Leven*.. van.. Calvijn; *Leven*.. van.. J. Huss; *Leven*.. van.. Luther; *Leven*... van... Ph. Melanchthon; *Leven*... van.. J. Wiclef; *Leven*.. van.. U. Zwingli.

REIGERSBERG (L. A. C.), Pred. te Nijkerk.

Zie: *Ellendorf (J.)*; *Lincke (H. M.)*.

REINALDA (H.), Pred. te Oppenhuisen.

Naamregister der Predikanten, Dewelke zedert de Reformatie den dienst onder het Resort van de Classis van Sneek hebben waargenomen... Leeuwarden, P. Koumans. 1751. in-8°. (K. B.)

Met voorrede en register.

REIS naar Frankrijk, door... Pius VII bij gelegenheid van de plegtige zalving en krooning hunner Keizerlijke Majesteiten. Uit het Fransch vrij vertaald, en met Aanteekeningen vermeerderd door J. M. Schrant. Amst., B. J. Crajenschot. 1807. in-8°. (K. B.)

Tegenover den titel het door T. Koning gegrav. portret van Pius VII. — De schr. schijnt een zeer vrije vertaling te hebben geleverd van: *Notice historique sur les voyages des papes en France*, *sur le sacre de nos rois et sur leurs relations avec la cour de Rome*, *par L. B. de R.* (Le Boucher de Richemont) *Paris*, 1805, waarvan de auteur in 1805 te Parijs een zeer vermeerderde Italiaansche vertaling bezorgde.

REITSMA (J.), geb. 1837. Kerkelijk Hoogleeraar te Groningen.

Franciscus Junius, een levensbeeld uit de eerste eeuw der Kerkhervorming... Groningen, J. B. Huber. 1864. in-8°. (K. B.)

Akad. proefschrift, ook met nieuwen tit. in den handel gebracht.

Honderd jaren uit de geschiedenis der Hervorming en der Hervormde Kerk in Friesland,... Uitgegeven door het Friesch genootschap van geschied- oudheid- en taalkunde te Leeuwarden. Leeuwarden, H. Kuipers. 1876. in-8°. (K. B.)

Met zeer uitvoerige Naamlijst van Personen.

—— Zie ook: *Oostergo*.

RELAAS (Kort) Van Zekere en Opmerkzame Onlusten, Zo in Kerkenraad als Politique Regeering. Voorgevallen tot Nymegen, In de Maand July 1748 Harderwyk. W. Brinkink. *z. j.* in-8°. (B. L. L.)

RELAES (Historisch) Mitsgaders Noodige en afgedrongene Verantwoordinge Van het Classis van Walcheren, Tegen de Uytsporige, onnoodige en uyt-tartende Verantwoordinge Van het Collegium Qualificatum tot

Middelburg: Over het gene voorgevallen is ontrent hare laetst-gedane Beroepinge, op den Persoon van D. Gulielmus Momma. Door ordre en uyt name van het selve Classis opgestelt. *Daarachter*: Wederlegginge Van het vervolgh van de Antwoorde des Collegii Qual. tot Middelburgh, ... Uytgegeven door ordre en last van het Classis van Walcheren. *Vervolgens*: Vervolgh Van de Verantwoordinge des Classis van Walcheren. In sich vervattende een historisch Verhael van het gene tusschen het Classis van Walcheren Ende het Collegium Qualificatum Van Middelburgh Gepasseert is na de Bevestinge van D. Guilielmus Momma. Vlissingen, A. van Laren. 1677. in-4°. 296, 18 en 50 blz. (K. B.)

Alle 3 de stukken met afz. tit., waarop de naam v. d. drukker, maar met doorloopende signatuur. Met voorrede. Gericht tegen *Verantwoordinge (Noodige)* en *Vervolgh van de Antw.*

RELIGIE der Muscoviters, Oudtijds en Hedensdaeghs Met der selver wonderlijcke Ceremonien, Gewoonten, Levens-wijs, etc. Nauwkeurig ondersogt van een geleerd Hoogduytsch Heer, en van hem uytgegeven. Nu vertaeld, en vermeerderd met veelerley seldsaeme Sonderlingheden van Muscovien, en de Muscoviters. Vercierd met Curieuse Figuren. Thiel, J. van Leeuwen. 1698. in-8°. (XIV) en 230 blz. (B. U. A.)

Met voorrede, inhoudsopgave en 9 gravures enkelen z. n. van grav.; anderen geteekend: B. P. F. of B. Picard f. Blijkens de voorrede is het uit 't duitsch vertaald. 't Oorspr. verscheen als: *Universa Religio Ruthenica et Moscovitica*. Freystadt. 1698. in-8°. waar de schr. genoemd wordt *Theoph. Wahrmundus*. Volgens *Welter, Lexicon Pseudonymorum*, *2te Aufl.* is dit vertaald uit 't latijn van *Mich. von Oppenbusch*. Volgens *Barbier i. v. Religion ancienne* is *Wahrmund* de pseudonym voor *G. A. Schleusing*. In 't zelfde jaar 1698 verscheen hetzelfde werk als *Moscowitischer oder Reussischer Kirchen-staat*. Leipzig. 1698 z. n. van Wahrmund. Een latere dr. is *Religion der Moscoviter*. Franckf. en Leipzig. 1712. De hier beschreven Holl. vertaling is zeer uitgebreid. Er is aan toegevoegd een deel van Hfst. II, het geheele Hfst. XVI en een tweede boek (blz 135—230) *Handelende Van veerlerley Sonderlinge gewoonten der Russen; Aenmercklijckheden van Muscovien, etc.* Als vertaler wordt genoemd *J. v. Leeuwen*. De fr. vertaling: *La Religion ancienne et moderne des Moscovites. Enrichie de Figures*. Cologne, P. Marteau. 1698. in-8°. (IV), 154 en (2) blz. (K. B.) Daar deze vert. de toevoegselen der holl. mist, is waarschijnlijk de bewering van *Barbier* dat de holl. en eng. vertalingen naar de fransche zijn vervaardigd, onjuist.

RELIGIOENSVREDE [*gedagt. 12 Juli 1578, z. afz. tit., z. naam v. pl., v. dr. en z. j.*] in-4°. 8 blz. (K. B.)

De eerste 30 artikelen bijna onveranderd bij *van Meteren*, 8ste boek fol. 155 enz.; daar ontbreken de laatste 8 artikelen.

RELIGIONS-VREDE (Den): gepubliceert binnen der Stadt van Bruessele, opten xxven Junij M. D. lxxix. Ter presentien van Commissaris, van zyne Deurluchticheyt, In ende op de Puije van den Stadthuyse der seluer stadt ende aldaer by solemnelen Eedt openbaerlijck beswoeren. Bruessele, M. van Hamont. 1579. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Met 't wapen van Brussel op den tit., en een houtsneê op de laatste blz.

RELIGIONS-VREDE (De): Gheaccordeert ende gepubliceert binnen Antwerpen den xijen Junij M. D. lxxix. T'Antwerpen, By Chr. Plantijn.. 1579. in-8°. 12 blz. (K. B.)

Met 't wapen van Antw. o. d. tit. Afgedrukt bij *Bor*, II. 69—70. Hiervan zijn mij twee in spelling verschillende drukken bekend. De fr. uitgave: *Religions-vrede*, *ov accord de religion, consenti et publié en Anuers le XIIme de Juin.. Anvers*, *Chr. Plantin. 1579*. in-8°. 8 blz. (K. B.)

REMOND (FL. DE), 1540—1602. Raadsheer in het Hof en Parlement van Bordeaux.

De Fabel van Jeanne de Pausinne van Roomen. Met claer ende onwederleggelijck bewijs, datter noyt vrouwe Paus te Roomen gheweest oft gecosen en is ... nu in de Nederlantsche tale ouergheset door M. M.. Antwerpen, Fr. Fickaert. 1614. in-12°. (XII) en 300 blz. (B. U. L.)

Met opdracht v. d. drukker, inhoudsopgave; brief (lat. en holl.) van Lipsius, approbatie en privilege. — Oorspr.: *Erreur populaire de la papesse Jeanne*. Bordeaux, 1588, 1592 en 1594.

in-8°.; Lyon. 1595. in-8°.; Paris. 1599. in-4°. Verg. het volgende.

Opgang, voortgang, en nedergang, der Ketteryen deser eeuwe... Hier is oock by-ghevoeght de Fabel van Jeanne de Pausinne van Roomen, Met klaer ende onwederlegghelijck bewijs, datter noyt Vrouwe Paus te Roomen gheweest ofte ghekosen en is. Beschreven doorden selven Autheur, Ende nu in de Nederlantsche Tale overgheset, door A. J. v. K. P. en M. M... Verciert met Schoone Copere Platen ende Af-beeltsels van de Hooft-Ketters, ende andere Persoonen die in dien tydt gheleeft hebben. Antwerpen, H. Verdussen. 1690. in-fol°. 2 dln. (VIII), 290 en (6), 324 en (6), en 62 blz. (K. B.)

Behalve de gegr. titels in elk deel 15 gravures gegraveerd door Gasp. Bouttats en meest allen geteekend door H. Verbruggen. Met opdracht van den drukker en kort voorwoord van den vertaler. Vroegere drukken zonder het aanhangsel over pausin Johanna en z. de platen *Keulen*, *in de oude drukkery*, 1646 (in-fol°.) (B. K. A.) en aldaar 1660 (in-fol°.) — Het oorspr.: *Histoire de la naissance, progrès et décadence de l'hérésie de ce siècle.* Paris, 1605 en 1610 in-4°.; Rouen, 1629 en 1648 in-4°.; het werd vervolgd door *M. Malingre.* Paris, 1624. 2 dln. — Eerste latijnsche vert.: Keulen, 1614. in-4°. 2 dln.; ook in het duitsch vertaald. Men heeft gemeend dat de Jezuiet *L. Richeome* de schrijver was; deze meening wordt betwist in de *Remarques critiques sur le dictionnaire de Bayle* (door *Joly.*) II, p. 674 sv.

REMONSTRANCE a la Maieste dv Roy Catholique faite par les suiets des pays bas, sur les inconueniens qui se presentent, par l'establissement de l'inquisition d'Espagne esdits pays. (*Z. n. v. pl. en v. dr.*) 1566. kl. in-8°. 44 blz. (K. B.)

REMONSTRANCE et svpplication de cevs de l'Eglise reformée de la Ville de Valencenes, svr le mandement de son Altesse, fait contre eus le 14. jour de Decembre, 1566. A Messeigneurs les Cheualiers de l'Ordre. Imprimé en l'an 1567. in-8°. 28 blz. (B. Th. L.)

Waarschijnlijk opgesteld door Guido de Bray, wellicht bijgestaan door *Peregrin de la Grange*, eveneens pred. te Valenciennes. De *Remonstrance* is in 't holl. afgedrukt bij *Bor*, I. 136–141 en wordt gevolgd door *Requeste de cevs de l'eglise réformée de Valencenes, aus Seigneurs et Gentils hommes confederez, pour presenter leur Remonstrance et Supplication à Messeigneurs les Cheualiers de l'ordre du Conseil d'estat.* Beide stukken afgedrukt achter: *Dr. L. A. van Langeraad*, *Guido de Bray*, *Zijn leven en werken*, blz. XCVII—CX.

REMONSTRANCE of vertooch by die van Leyden den Heeren Ritterschappen ende Steden representerende de Staten slants van Hollant, in Februario xvc Lxxxij hare mede-litmaten gedaen, nopende tverhandelde der Predicanten, inden laetst-voorledenen zomer tot Middelburch in het Nationael Synodus (zo zijt noemen) vergadert geweest zijnde, met den gevolge van dien. Gedruct (*Z. n. v. pl. en v. dr.*) 1582. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Protest tegen de Middelburgsche synode van 1581, warm pleidooi voor gewetensvrijheid. In stilte gedrukt en in Februari aan enkelen medegedeeld werd dit stuk, onderteekend door *J. van Hout* en gedrukt bij K. Silvius, in Maart aangeboden a. d. Staten. Van deze uitgave werden slechts weinige exemplaren gedrukt. Herdr.: *Remonstrance of vertoogh... Ghedruckt na de Copie, in het Jaer 1597* in-4°. 16 blz. (T. n°. 246) en: 1597 in-8°. (B. U. L.) en 1627 (Zie *Bibl. Belg.* i. v. *Coornhert.*) *Coornhert* schijnt deel te hebben genomen aan de opstelling, althans 't stuk is opgenomen in zijne Werken. (*Amst. bij Colom*, 1630.) II. 184—188. Ook afgedrukt in de *Autenth. Stukken* bij *Bor*, II. 115. Vergel. *Justificatie des magistraets* en *Antwoorde Der Dienaren.*

*REMONSTRANCE presentée à Madame la Ducesse de Parme etc. Regente du pais bas, par les Seigneurs et les Nobles dudit pais, auec la Responce et Replicque, et autres escrits. *Z. adres.* 1566. in-12°. 24 blz. (B. U. G.)

Met portret van Margaretha. Waarschijnlijk afkomstig uit een der geheime drukkerijen te Antwerpen. Inhoud: *Lettre de la Regente* (van 18 Dec. 1565); *Extrait des lettres du Roy; La proposition faite par M. de Brederode; Requeste des Nobles presentée; La responce faite par Madame; La replique sur la Responce precedente; Response verbale de S. A. au 2e Escrit.* Zie v. d. W. n°. 120. Vergel. *Copie Dela Requeste* en *Propositie.*

REMONSTRANTIE, Aen de E. E. Heeren van de Magistraet tot Amstrdam, by de Bedienaers der (*sic.*) Goddelijcken woords ende Ouderlingen der Kercke Christi aldaer over gegeven, vervatende noodighe bedenckingen tegens de voorslaghen, welcke by eenige tot herstellinge van de Arminiaensche Factie beraemt werden. ... 's Graven-hage, A. Meuris. 1627. in-4°. 14 blz. (K. B.)

Dit verzoek werd door burgemeesters teruggehouden. Ook gedrukt in *Copia van twee Remonstrantien* enz.

REMONSTRANTIE Aende.. Staeten van Hollandt... Van de Gedeputeerden der Zuydt ende Noordt-Hollandtsche Synoden overghelevert den 28 Feb. 1629. Waer by versocht wordt naerdere vast-stellinghe vande Gereformeerde Religie tegens de Factie der Remonstranten. Midtsgaders Consultacie in cas van conscientie ghegeven over het stuck van den schutterlijcken eedt, door de E. E. Professoren der Theologie tot Leyden, ende de Gedeputeerden van beyde de Synoden, met het vertooch dien aengaende door de ghemelte Ghedeputeerden aen haer Ed. Mog. gedaen. Haerlem, A. Rooman. 1629. in-4°. 36 blz. (K. B.)

REMOMSTRANTIE Der E. Kerkenraedt van Utrecht. Aende.. Staten s'Landts van Vtrecht. Bvyten Rotterdam, By J. Janssen van Rotterdam. 1651. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Tegen de Katholieken. Met een uitvoerige voorrede.

REMONSTRANTIE der Predikanten van Utrecht, overgelevert Aen de.. Staten s'Landts van Utrecht, Raeckende het poinct van Religie. Gedruckt [*Z. adres.*] 1647. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Tegen de uitoefening van den Kath. eeredienst. Andere dr. *Wtrecht* o. d. tit., in-4°. 8 blz. (K. B.)

REMONSTRANTIE (Alleronderdanighste) dewelcke het Euangelische Corps aan sijn Keyserlijcke Majesteyt, op des selfs over de Religions Gravamina der Augsburghsche Confessions Verwanten, den 12 April 1720 uytgegevene Commissions Decreet allergehoorsaamst heeft overgegeven sub dato 16 November 1720. met de Bylagen daartoe specterende. Anno 1721. Vyt het Hooghduytsche getranslateert. *z. adres.* in-4°. (K. B.)

REMONSTRANTIE (Nader) Door de E. Classis van Walcheren, in.. 1714 Overgeleverd Aan... [*de*] Staten des Lands en de Gravelijkheid van Zeeland. Rakende de Hattemistise Libertinisterie. Middelburg, S. Clement. 1714. in-4°. (K. B.)

REMONSTRANTIE En Doleantie, Gedaen By de t'samentlicke Predicanten der Stadt Utrecht, aen de Achtbare Magistraet der selver Stadt. Gedruckt *Z. adres...* 1660... in-4°. 4 blz. (K. B.)

REMONSTRANTIE in de Eerw. Synode van Noord-Holland, jegenwoordig vergaderd tot Alkmaar, ingediend by ofte van wegen Balthasar Bekker,... op den 5 Aug. 1692. *z. afz. tit., z. adres en jaar.* in-4°. 8 blz. (K. B.)

REMONSTRANTIE (Nieuwe) Met een Bijlage, Aan de.. Staaten van Zeeland. Ingegeven door de Classes van Walcheren, Schouwen en Duiveland, met die van Tholen en Bergen. Wegens de Zaake der Libertynen. Middelburg, S. Clement. 1714. in-4°. (K. B.)

REMONSTRANTIE, Nu onlanghs vertooght aende.. Staten van Zeelandt, by de Dienaren des Goddelijcken Woordts des Classis van Walcheren, den 12. Februarij 1636. Teghens De in-voeringe der Paepscher Afgoderye, door de Papen, ende de stoutigheydt der Papisten.. In het licht ghegheven door Gidthonem Zervbbabthalem. *Z. adres.* 1636. in-4°. 16 blz. (K. B.)

REMONSTRANTIE (Tweede) Tegens den gheweldigen ende moedt-willigen inbreuck der Paepscher Afgoderye, soo in Steden als ten platten Lande van Zuydt-Hollandt. Aende Vergaderinge vande.. Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, Overgelevert in Februario lestleden by de Gedeputeerden des Synodi.. der Kercken van Zuydt-Hollandt.. 's Graven-hage, A. Meuris. 1636. in-4°. 40 blz. (K. B.)

2e dr. *Oversien ende Ghecorrigeert* bij denzelfden, 1636. in-4°. 40 blz. (K. B.)

REMONSTRANTIE, Van de Gedeputeerde der Synoden van Zuyt ende Noort-Hollant, nopende de groote stouticheyt der Arminianen: uyt last van de selve Synoden: Aen de... Staten van Hollant ende West-Vrieslant, in Martio lest leden, overgegeven. Waer bygevoeght is, een verificatie ofte verantwoordinghe van de voorsz. Remonstrantie.. Met de tweede Remonstrantie die de voorsz. Gedeputeerde aen hare Ed. Mog. in Junio laetst leden hebben overgegeven. Volgt oock hier achter een brief, by de.. Staten aen de Steden van Hollant... gheschreven tot executie van de voorsz. Placcaten ende hanthavinghe van de ware Religie. Hoorn, P.Jz. van Campen. 1626. in-4°. 60 blz. (K. B.)

Drie eenigszins afwijkende uitgaven bij T. n°. 2144 en 2145 en v. d. W. n°. 1996. — *Den derden verbeterden Druck.* Rotterdam, J. van Waesberghe. 1626. in-4°. 48 blz. (K. B.)

REMONSTRANTIE vande Kercken van Zeelandt, op De Christelijcke ende vigereuse Verklaringhe, Vande.. Gecommitteerde Raden: ghearresteert by de.. Staten van Zeelandt, nopende het weren van de stercke brekende Afgodische superstitien des Pausdoms: ende het voorkomen van hare stoutigheyt.. Wtghegheven door Theophilus Philopatris. *Z. adres.* 1636. in-4°. (X) en 16 blz. (K. B.)

Met *Extracten wt de Notulen van de Staten van Zeelant* van 1 Jan. en 20 Maart 1636.

REMONSTRANTIEN (Twee) Door de E. Classis van Walcheren, Schouwen, Tholen en Bergen, in den Jare 1713. Overgeleverd Aan... [*de*] Staten des Lands en Gravelijkheid van Zeeland, Rakende de Hattemistise Libertinisterie. Middelburg, S. Clement. 1713. in-4°. (K. B.)

REMONSTRANTIEN (Twee). Nu onlanghs overgegeven aen de.. Staten van Hollandt by de beyde Synoden van Zuydt ende Noordt-Hollandt. Teghens De Paepsche Afgoderye, welcke door-gaens in vele Steden ende Dorpen der selvigher Provintie onverhindert ghepleeght werdt. *Z. adres.* 1635. in-4°. 6 en 2 blz. (K. B.)

RENALDUS, Minderbroeder.

*Het leven van de Salighe Angela van Fulginio eerst beschreven door.. Ende nu overgheset.. door P. Petrus Reythovius.. Antwerpen, C. J. Trognaesius. 1628. in-8°.

Servais Dirks, blz. 205. Met gegrav. tit. en portret. Herdr.: Antwerpen, C. Moons. 1650. Uit 't fransch vertaald.

RENFTLE (J.), Oud-katholiek pastoor te Mering in Beyeren.

Apostolische reis van den Aartsbisschop van Utrecht Henricus Loos, door Duitschland, Julij 1872. Naar het Hoogduitsch... 's Gravenhage, J. M. van 't Haaff. 1873. in-8°. (K. B.)

Bevat o. a. de over deze reis met den aartsbisschop gevoerde briefwisseling. — Oorspr.: *Die apostolische Reise des Erzbischofs von Utrecht nach Deutschland.* 1872. etc... Augsburg. 1872. in-8°.

RENIER (J.), 1761—1837. Pred. te Nisse, Aardenburg, Yzendyke, Colijnsplaat en Veere.

De verdiensten van Joannes van Miggrode omtrent de Hervorming in Zeeland en byzonder in de stad Vere, in een helder daglicht gesteld... of tweehonderdjarige gedachtenis-rede ter eere van bovengemelden man, uitgesproken te Vere... en met geschied- en oordeelkundige aanteekeningen verrijkt... Middelburg, Gebr. Abrahams. 1827. in-8°. (B. L. L.)

Nieuwe Naamlijst der Predikanten, in de Hervormde gemeente van Vere, sedert de afwerping van het Spaansche juk ten jare 1572, op nieuws overgezien, verbeterd, en met de noodige ophelderingen en geschiedkundige aanmerkingen verrijkt... Middelburg, J. J. Beukers. 1834. in-8°. (K. B.)

Met voorrede. Blz. 27—97 worden ingenomen door de geschiedkundige aanmerkingen.

REQUEST Aan de... Kerkenraad Van Amsterdam, Overgelevert den 20 Maart 1692. Ten eynde de suspensie van D°. Balthasar Bekker mochte werden gecontinueert. Amsterdam, G. Borstius. *z. j.* in-4°. 12 blz. (K. B.)

Ook gedrukt als: *Request Van eenige Ledematen der Gemeente, Aan de... Predicanten en Ouderlingen* enz... Amst., J. Boekholt. 1692. in-4°. 12 blz. (K. B.)

REQUEST Aende... Staten Generael der Vereenichde Provintien, Van weghen De Remonstranten, gheciteerde ende gedeputeerde tot den Synodum Nationael binnen Dordrecht. Ghedruckt... 1619. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Bij *Brandt*, III. 674—679, gedagt. 18 Juni.

REQUEST Aen den Koningh, By die van de Gereformeerde Religie in Vranckryck. (1685.) *z. adres.* in-4°. 4 blz. (K. B.)

Oorspr.: *Requeste presentée au Roy par Ceux de la Religion P. Reformée.*

REQUEST ende versoek gedaen aen.. den Hartog van Savoye, door de Protestanten, en de inwoonders der Valeyen in Piemont, over de schrickelijcke moorderye die aen deselve gedreygt wort. *z. afz. tit., en z. adres.* [1685.] in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

REQUEST Met bygevoegde Deductie Voor het Regt van de Vrijheid van Geloove, Godsdienst, en Conscientie Op den naam van de Doopsgezinde Gemeenten in Friesland ingeleverd aan de... Staaten der gemelde Provincie, ten Landdage gewoonlyk vergaderd te Leeuwaarden, A. 1740. *Z. adres.* in-4°. (K. B.)

Met voorbericht, waarin van de gunstige beschikking op dit request melding wordt gemaakt.

REQUEST (Zeer ootmoedig en zeer onderdanig); of, Smeekschrift, door de Protestanten Van de Provintie van Languedoc aan den Koning gepresenteert. Benevens een Herderlyke Brief, geschreeven aan de Gereformeerde van de Kerk van Nismes, door... P. Rabaut en P. Vincent, Leeraars van gemelde Kerk. Uit het fransch vertaalt... 's Gravenhage, P. Servaas. 1762. in-8°. (B. W. L.)

Oorspr. v. d. brief: *Exhortation à la repentance et à la profession de la vérité ou Lettre pastorale aux Réformés de l'église de Nismes.* Geneve, 1761. in-4°.

REQVESTE Der Remonstrantsche Leeraren. Aen de... Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, dienende tot verthooninghe harer onschult, over seeckere onwaerachtighe Naespraecken, tot haren naedeel door 't Landt ghestroyt. Met de Missive Van Johannes Wtenbogaert, aen Syne Princelijcke Excell. in de selve Requeste ghementioneert. *z. adres.* In Junio 1630.. in-4°. 10 blz. (K. B.)

Het request, door Wtenbogaert en 5 anderen onderteekend, is door den eerste opgesteld.

REQVESTE (Andere) der Remonstrantscher Leeraren Aende... President ende Raden 's Hoofs van Hollandt etc. Met Copie van eene Andere Missive aen Sijn Pr. Excell. aende selue Requeste geannexeert. Hier komt noch by Seeckere Acte, geteyckent byde Gevangene Leeraren op Louvesteyn. *z adres.* 1630. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Het Request is door Wtenbogaert gesteld.

REQUESTE (La tres-humble) Des Refugiés et Exulés de la France, pour la Confession de la Religion Reformée aux Cantons Evangeliques en la Suize, Contenant un recit succint de les torments cruels qu'on les fait souffrir en France, Avec un remerciement tres-obligeant pour la

reception gratuite, et autres benefices. Het allerootmoedigst Request der Vluchtelingen en Ballingen uit Frankrijk *enz.* [*z. adres* (*1686.*)] in-4°. 16 blz. (K. B.)

Fransch en hollandsch.

REQUESTE, ghepresenteert by die van de Cathol. Religie, *enz.*

Zie: *Supplicatie.*

REQUESTE presentée à son Alteze. *enz.*

Zie: *Supplicatie.*

REQUESTE (Deuxieme) presentee à son Alteze *enz.*

Zie: *Supplicatie (Tweede).*

REQUESTE Vande Dolerende Kercke van Haerlem, Aende E. E. Magistraet der selver Stadt: Met Den Deductie, Ghestelt tot justificatie van d'onderteeckeninghe.. tot het overleveren van het voorschreven Request ... Neffens het provisioneel Accoort 't voorleden jaer aldaer ghemaeckt. Amsterdam, M. Jz. Brandt. 1617. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Requeste... Den tweeden Druck. bij denzelfde. 1617. in-4°. 16 blz. (T. 1274.)

REQUESTEN (Twee) Opgestelt door verscheidene Ledematen der Gereformeerde Kerk in Amsterdam. Ter saak van Ds. Balthasar Bekker. Amsterdam, D. vanden Dalen. 1692. in-4°. 8 blz. (K. B)

RESOLUTIE By de... Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, ghenomen jeghens eenighe gheciteerde Remonstranten, ende met hun ghevouchde, op den vijfden Julij sesthienhondert negenthien. 's Graven-haghe, By H. Jacobssz. 1619. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Verbanning der Remonstr. predikanten.

Bij *Baudartius*, B. XI. 76 en 77. Andere drukken: 's Gravenhage, H. Jacobsz. 1619. (K. B.); *Na de copie* enz. 1619. (T. n°. 1650); *Na de Copy* enz. 1619 (T. n°. 1651): *Na de Copye.* 1619. (v. d. W. n°. 1680); *Eerst in 's Gravenh.* enz. (T. n°. 1652); *'s Graven-Hage A. Meuris.* 1619 (T. n°. 1653); *Hantwerpen. A. Verhoeuen.* z. j. (v. d. W. n°. 1679.) — Latijnsche uitgaaf: *Decretum... Ordinum General... adversus nonnullos citatos, et qui se ipsis adjunxerunt, Arminij sectatores, promulg. die 5 Julij... Hag. Comit., H. Jacobi*, 1619. in 4°. 8 blz. (P. n°. 1223.)

RESOLUTIE By de.. Staten 's Landts van Vtrecht genomen ende gearresteert, Waer na de Kercken-dienaren van der selver Provincie haer sullen hebben te reguleren. Utrecht, A. van Paddenburgh. 1660. Met Privilegie. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Gedagt. 24 Juli. Met het wapen v. Utrecht o. d. tit. — Nog 2 drukken uit 't zelfde jaar, de een: *Naer de Copye. Tot Utrecht* enz., in-4°. 12 blz. (K. B.) behelst nog: *Decisie By de Staten 's Landts van Utrecht gedaen, rakende den XXXvije articule van de Kercken-ordre, beraemt inde Nationale Synode.. anno 1618 ende 1619.* (Zie: Decisie) en een *Extract uyt de Kercken-ordeninge*; de tweede bevat deze stukken ook en heeft als adres: *t' Amsterdam, Naer de Copye, Anno 1660.* in 4°. 8 blz. (K. B.) In: *Gr. Utr Placaetb.*, I 383 en 385.

RESOLVTIE By de.. Staten 's Landts van Vtrecht, mede in crachte van autorisatie vande.. Staten-Generael.. genomen over het vertrecken van Joannes Spinovius [*Speenhoven*], ende Rodolphus Zijl, eertijts Predicanten binnen de Stadt Vtrecht ende van haere dienst verlaten [*23 Juli*]: Ende die Sententie by den Gerechte der Stadt Vtrecht gewesen over Carolus Rijckewaert [*28 Juli*]... Mitsgaders Die Resolutie van de.. Staten Generael daer op gevolght [*3 Aug.*]. Vtrecht, A. van Herwyck. 1619. Met Consent. in-4°. 10 blz (K. B.)

Bij *Baudartius*, B. XI, 81, 82.

RESOLUTIE Des Classis van Walcheren, Met verscheyde Brieven der andere Classen van Zeelant, Aengaende het beroep van.. W. Momma.. Tot den Kerken-dienst te Middelburch. Utrecht, W. Clerck. 1676. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

RESOLUTIE, van d' Edelmogende.. Staten van Zeelandt Over De geschillige ende Swevende Nieuwicheden tot vrede der Kercken Genomen in

Haar Vergaderinge op den 22. Junij 1675. Leyden, P. vander Meersche. 1675. in-4°. 8 blz. (K. B.)

De 3de dr. bij denzelfde. 1675. in-4°. 8 blz. (v. d. W. n°. 5473.)

De 4de dr. «*Neffens eenige Annotatien.. Gedruckt voor den Autheur van de Annotatie. 1675.* in-4°. 8 blz. (T. n°. 7393.)

RESOLUTIE Vande Staten des Vorstendoms Gelre, en Graefschap Zutphen, genomen in .. Septemb. 1663. Op, ende tegens het Hollants nieuw Gebede-Formulier. Item Extract Van een Brief, gesonden uyt de Valleye van Piedmont, door een persoon van conditie, van den 31 Augusti 1663, ende aen de .. Staten Generael, door desselfs Ambassadeur in Vranckrijck, deelachtigh gemaeckt, waer uyt te sien is den ellendigen staet van de Vauldoisen, en hoe Tyrannisch dat sy mishandelt worden. Getranslateert uyt de Fransche Tale. Gedruckt voor Alleman de Leser. Anno 1663. in-4°. 8 blz. (K. B.)

RESOLVTIE Vande... Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt. Tot den Vrede der Kercken. Versterckt Met d' Authoriteyt der Heyligher Schrift, der Concilien, Oudt-Vaderen, openbare Confessien, Mitsgaders met de ghetuygenissen van sommige Leeraren deses tijdts. Dit leste overgheset uyt het Latijn. 's Graven-haghe, H. Jacobsz. 1614. Met Previlegie voor vijf jaren. in-4°. (VIII) en 148 blz. (K. B.)

De Resolutie zelve bij *Brandt*, II. 232 en elders. De getuigenissen zijn verzameld en gerangschikt door *H. de Groot*, bijgestaan door *Wtenbogaert* en *Bertius*. — In 1614 verschenen nog 2 drukken, een van den bovenstaande in spelling verschillende, een ander *Na de Copye In 's Gravenhage.* in-4°. 104 blz. (T. n°. 1108.) Een herdruk der resolutie alleen verscheen in 1616 bij Broer Jansz. te Amst. in-4°. 4 blz. (K. B.) terwijl in datzelfde jaar het licht zag: *Resolutie.. Totten Vrede der Kercken. Midtsgaders Christelijcke ende nootwendige verclaringhe over dese Resolutie. Met eenige Vroegh-stucken daer uyt-getrocken.* Z. n. v. dr. (Door Trigland uitgegeven?) Latere herdruk: *Resolvtie* [enz. als dr. van 1614.] Rotterdam, J. Naeranus. 1646. in-4°. (IV), 94 en (2) blz. (B. U. G.) De lat. uitgave, waarvan o. d. tit. gesproken wordt, was gelijktijdig verschenen: *Decretvm.. Ordinvm Hollandiae et Westfrisiae pro pace ecclesiarvm* etc.. *Lugduni Batavorum Excudit J. Patius.* 1614. in-4°. (VIII) en 136 blz. (K. B). Een andere druk: *Vltraiecti Ex Officina S. Rodius* 1614. in-4°. (II) en 102 blz. (K. B.)

RESOLUTIE Vande Staten van Zeelant, Rakende de suspensie van Thomas Pots, En Bernardus van Deinse, Predikanten tot Vlissinge, Over het laten Prediken van Jacobus Coelman, Beneffens 't Placcaet, waar by den selven Coelman voor altoos uyt de Provincie van Zeelant gebannen word. 21 September 1684. Gedrukt.. 1684. in-4°. 20 blz. (K. B.)

De Extracten uit de Notulen v. d. St v. Zeeland hierin voorkomende, en het plakkaat van verbanning werden ook afzonderlijk gedrukt. Zie T. n°. 8148, 8150 en v. d. W. n°. 6025—6027.

RESOLVTIE Van Ridderschap ende Steden, Representeerende de Staten der Lantschap van Over-Yssel. Tot Onderhoudinge van goede ruste ende Christelijcke eenicheyt, in de Kercken ende Ghemeenten des selven Landes [*11 Maart 1616.*] Na de Copye Ter Ordonnantie van Ridderschap ende Steden. (1616.) in-4°. 4 blz. (K. B.)

T. n°. 1178—81 beschrijven 4 uitgaven, waarvan 2 in-fol°. — Bij *Baudartius*, B. VIII, 1.

RESOLUTIEN, Acten ende Brieven, Daer by blijckt waeromme, ende in wat manieren d'Heeren Staten van Hollant.. den Paep van Sevenbergen Hebben doen ghevanghen setten, ende brengen op de Poorte van 't Hof In 's Gravenhage. [*April 1648—Okt. 1654.*] Ghedruckt by J. Pietersz. [*in den Haag*] 1654. in-4°. 16 blz. (K. B.)

RESOLUTIEN (Drie) Des Classis Van Amsterdam, By deselve genomen op den 22. Jan. 8. April en 21 July deses jaars, in de sake van Balthasar Bekker Predikant tot Amsterdam, Betreffende sijn Boek De Betoverde Weereld. Amsterdam, D. van den Dalen. 1692. in-4°. 16 blz. (K. B.)

REUDLER (J. G. H.), 1796—1841. Luth. pred. te Doesburg, Zierikzee en Woerden.

*Geschiedenis van J. Pistorius en der evang.-luth. gemeente te Woerden. Utrecht. 1847. in-8°.

M. Nijhoff., Catal. 118. n°. 1191. — Afzonderlijke uitgave van een opstel uit de *Bijdragen tot de gesch. der Ev.-Luth. kerk.*

REVIUS (J.), 1586—1658. Pred. te Zeddam, Winterswijk, Aalten en Deventer; regent van 't Staten-college.

Historia Pontificum Romanorum, Contracta, Et Compendio perducta usque ad annum .. 1632 .. Amstelodami, J. Janssonius. 1632. in-8°. (VIII), 322 en (30) blz. (B. U. L.)

Met opdracht en voorrede. Aan 't slot een lijst van keizers, 2 lijsten van pausen (chronolog. en alfab.) en register.

—— Zie ook op: *Blesdikius* en *Gnapheus.*

REYNIER (P.), Prior van Sint Jans te Iperen.

Historie van 't ovde Clooster, Capelle Ende Bedevaert van den H. Anthonivs Eremyt, Eer-tyts op-ghe-recht neffens de stadt van Belle in Vlaendre; ende nu onlancx verheuen door menighvuldighe mirakelen aldaer gheschiedt binnen de jaren 1626, 27 ende 28. Den eersten boeck. Door. . Ypre, Z. van den Berghe. 1629. in-8°. (B. B. B.)

Door *Jgn. de Coussemaker S.J.* bezorgde herdruk bij Beyaert-Storie te Brussel in 1874 uitgegeven. Met opdracht en een approbatie van 3 Oct. 1628. Het 2e boek met afz. titel handelt over de mirakelen.

REYNVAAN (H. F.), geb. 1831. Pred. te Korendijk, Kerkwerve, Nieuw Vossemeer, Hensbroek, Drempt.

Zie: *Veen (P. van der).*

REYTHOVIUS (P.), Minderbroeder Recollect.

Zie: *Renaldus.*

REYZE door Vrankryk, Italien, Duytsland, Switserland, etc. Behelsende, Een nette verklaring en beschryving van de regte toestand aller Roomse Kerken, Kloosters, Konventen, en Ordens van Geestelijken, van allerley zoort; met alle de Reliquien en Heyligdommen .. en de gewaande Mirakelen .. Item Van alle Heremitagien, Pelgrimagien, Processien en Ceremonien, die daar inne gepleegt worden; het gedrag en gewoontens, van de Priesters, Monnikken en Nonnen: Beneffens de bedriegeryen die de zelve .. aanwenden. Alles .. beschreven, van een gewesen Rooms Priester .. Hier is bygevoegt een kort verhaal van den Oorspronck en Natuur van het Roomse Jubel-Jaar, Zo als het met desselfs Ceremonien geviert en gehouden word. Uyt 't Engels vertaalt, en met schoone Figuren verçiert. 's Gravenhage, M. Uytwerf. 1700. in-4°. (VIII), 448 [*niet*: 456] en (26) blz. (M. M. N.)

Met titelpr. waarop: *Nieuwe Reyse Door Vrankryk, Italien, Duytsland etc,* voorreden, 7 gravures van H. van Aa en register. Dl. III van een in 't engelsch verschenen werk.

REYZE (Wonderbaere) na d' uytterste paelen van America, door ... Ignatius Toebast, Jesuit, en Missionaris in d' Indien ... verhandeld by zyne Brieven uyt Cadix, Sivilien, Carthagenen, Santa-Fée en andere Steden in Europa en America, geschreuen in 't jaer 1680 en volgende. Die op den 15 October 1684 .. door de Barbaeren .. binnen de Stad Hinda, handen en voeten afgekapt is en langs de straeten jammerlyk gesleurt, aldus bekomen hebbende de onweerderelyke Kroon van Martelie. Gend, J. F. Vander Schueren .. *z. j.* in-8°. (VIII) en 74 blz. (B. U. G.)

Met opdracht van *J. Van der Schueren* a. d. magistraat van Gent. Het verhaal werd opgesteld uit de brieven door *Toebast* aan zijne familie gezonden.

RHEINWALD (G. F. H.), Hoogleeraar te Bonn.

Verhaal van de verhuizing der Evangelischen uit het Ziller-dal naar Silezië Op de plaatsen zelve, en uit echte bescheiden opgemaakt. Naar den vierden druk uit het Hoogduitsch vertaald. Amsterdam, J. Müller. 1838. in-8°. (K. B.)

Met een lithographie van Desguerrois & Co. voorrede v. d. vert. en aanhangsel. — Het oorspr. verscheen eerst in Juni 1837 in: *Allgemeines Repertorium für theologische Literatur und Kirchliche Statistik.*

RHENEN (H. VAN), c. 1634—1705. Pred. te Jutphaas.

Lyste van de Namen der Predikanten, die zedert de reformatie de Kerken, behoorende onder de Provintie van Utrecht, zo by leeninge als anderzints, bedient hebben ... Utrecht, Joh. Visch. 1705. in-8°. (B. U. A.)

Met levensberichten der predikanten. — Een verbeterde dr.: *Naemlijst der Predikanten*, enz... *opgemaekt door H. van Rheenen ... Nu nagezien, van veele fouten gezuivert, verbetert, aengevult, en met nodige Bladwyzers voorzien. Door A. W. Karel Voet, pred. te Ankeveen.* Utrecht, J. Visch. 1724. in-8°. Met voorrede. De levensberichten zijn verkort, en de namen der ontbrekende predikanten aangevuld.

RHYN (L. J. VAN).

*Reis door Nederlandsch Oost-Indië, in het belang der Evangelische Zending gedaan. Rotterdam, M. Wyt en zonen. 1849. in-8°. 2 dln.

Brinkman's Naamlijst, 1833—1849, blz. 554.

RIBADENEIRA (P.), 1527—1611. Jezuiet.

Het leven van.. Ignativs van Loyola, Stichter der Societeit Jesv. Onlancx int Spaensche gheschreuen door... ende int Vlaemsche ouergheset by eenen anderen Priester der seluer Societeit. Ypre, Fr. Bellet. 1611. Met priuilegie. in-12°. (XXIV) en 322 blz. (B. K. A.)

Met opdracht, approbatie, privilege en voorrede v. d. schr. — Herdruk: *Antwerpen, H. Aertssens*, 1622. in-8°. 130 (*niet* 140) en (6) blz. (B. K. A.) R. schreef dit leven eerst in 't latijn. 't Spaansche oorspr.: *Vida del P. Ignacio de Loyola.. Escripta en Latin por .. y aora nueuamente traduzida en Romance* etc., Madrid. 1583. in-4°.

Generale Legende Der Heylighen met het leuen Jesv Christi ende Marie, Vergadert wt de H. Schrifture, Oude Vaders, ende Registers der H. Kercke, Door P. Ribadineira ende .. H. Rosweydvs .. Antwerpen, H. Verdussen. 1619. in-fol°. 2 dln. Dl. I (XXXVI), en 1—792; Dl. II: (IV), 793—1482 en (14) blz. (B. B. B.)

Beide deelen met gegrav. tit. en gravures der heiligen tusschen den tekst. Met opdracht en voorrede van Rosweyde, tafel der heiligen naar de maanden, register, approbatie en privilege. — Latere drukken, Antw. 1629, 1641, 1649 (in-fol°. 2 dln. B. B. B.) 1665, 1686 (in-fol°. 2 dln. B. K. A.), 1711. — Waarschijnlijk een latere dr. hiervan vermeldt *Vlaemsche Bibliogr.* III. 60: *Rosweyde, Algemeene legenden of levens der heiligen, vermeerderd met de levens der latere heiligen, door... Davidts.* St. Truiden, Joochims. *Nieuwe uitgave.* 1859. in-fol°.

RIBERA (FR. DE), 1514—1591. Jezuiet.

Het Leuen der H. Moeder Terese Fondaterse vande barvoetsche Carmeliten ende Carmeliterssen, Door ... Handtwerpen, J. Trognesivs. 1620. in-8°. (VIII), 1—363, (16), 364—870 en (2) blz. (B. B. B.)

Twee dln. elk met afz. tit. maar doorloopende pagin. Met in 't spaansch geschreven opdracht v. d. drukker, voorrede en appobaties. — Oorspr.: *La Vida de la Madre Teresa de Jesus..* Salamenca, 1590. in-4°. (B. B. B.)

RICQUAERT (C.), Pastoor te Brussel.

Het Leven van den H. Gaugericus, Apostel van Nederlandt, Bisschop van Cameryck, Ende Patroon van eene Parochiale Kercke binnen Brussel, ghenoemt S. Guerickx. Ghetrocken uyt Laur. Surius, Joan. Molanus *etc.*.. door ... Brussel, P. de Dobbeleer. *z. j.* (*afgesneden?*) in-12°. (VIII) en 72 blz. (B. U. Leuv.)

Met voorrede en approbatie.

RIDDERUS (FR.), gest. 1683. Pred. te Schermerhorn, Brielle en Rotterdam.

Bloed-spiegel der Religie, Tot opweckinge van trage Christenen, Door Exempelen der Martelaren, .. Den tweeden Druck. Rotterdam, R. van Doesburg. 1681. in-8°. 2 dln. (XVI), 432, 230 en (10) blz. (B. U. Leuv.)

Met gegrav. vóór den gedr. tit. en voorrede. Aan de keerzijde v. d. laatste: «Wort uitgegeven, volgens ordre der Synode Nationael, met approbatie des Classis van Schielant». Latere geheel gewijzigde dr.: *Bloedspiegel der Religie Bevattende in zig een kort en beknopt Huis Martelaers Boekje .. By wyze van Samenspraak tusschen Paulus en Demas .. door Fr. Ridderus .. vyfden Druk.* Rotterdam, H. Kent-

link. 1747. in-8°. (K. B.) Met gegr. titel als boven. Een andere dr. heeft gelijkluidenden titel en eveneens: vijfden druk, maar het jaartal 1770. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Verhael* van 't geene voorgevallen is.

RIEDEL (E.).

Oorsprong, uitbreiding en ontaarding der christelijke kerk, tot op de Kerkhervorming, benevens derzelver weldadige gevolgen. Door... Uit het Hoogduitsch. Amsterdam, Ten Brink & de Vries. 1829. in-8°. (K. B)

Met voorrede v. d. schr. en twee bijlagen.— Oorspr.: *Entstehung, Verbreitung und Ausartung der christl. Kirche bis zur Kirchenverbesserung.* Dresden u. Leipzig. 1826. in-8°.

RIEMSDIJK (JHR. MR. TH. H. F. VAN).

Geschiedenis van de Kerspelkerk van St. Jacob te Utrecht... Uitgegeven met ondersteuning van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van kunsten en wetenschappen. Leiden, E. J. Brill. 1882. gr. in-4°. (K. B.)

Met plattegrond en photographie van het inwendige der kerk en een groot aantal bijlagen.

RIENSTRA (B.).

Disputatio historico-theologica, de fontibus, ex quibus historiae ecclesiasticae opus hausit Eusebius Pamphili, et de ratione, qua iis usus est.. Trajecti ad Rhenum. Paddenburgius et Soc. (1833.) in-8°. (K. B.)

RIES (HANS DE).

Zie: *Historie* der Martelaren.

RIETVELD (H.), Pred. te Amsterdam.

Zie: *Martinet (J. F.).*

RINCKENS (G.).

Zie: *Cartagena (J. de).*

RINUCCINI (J. B.).

Zie: *Missie* (Wonderbaere ende gheluckighe).

RISERIUS (J.), Jezuiet.

Zie: *Rosweydus.*

RITSCHL (A.), Hoogleeraar te Bonn.

Het ontstaan der Oud-Katholieke Kerk. Eene monographie, behoorende tot de geschiedenis der kerk en der leerstukken.. Tweede, vermeerderde Uitgave. Utrecht, L. E. Bosch en zoon. 1868. in-8°. (K. B.)

De 2e dr. verschilt aanmerkelijk van den eersten, zoodat het in de voorrede van den schrijver heet: «Toch is het werk in den grond een geheel ander dan zijn voorganger, die denzelfden titel voerde». De 1ste dr. is van 1863. Het werk maakt deel uit van de *Nieuwe Theol. Bibl.* en is ook afzonderlijk verschenen. — Oorspr.: *Die Entstehung der altkath. Kirche.* Bonn. 1850. in-8°.; 2e dr. 1857.

RIVIÈRE (CL. DE).

*Het Leven van den H. Franciscus de Paula, confesseur, ende instelder van de ordene der minimen, uyttrekzel der légende; Geschreven door P. Claude de Rivière ende David Romoeus. Bergen, Barbez. 1837. in-8°.

Annales du Comité Flamand de France, III, p. 417.

R. J. P.

Zie: *Verhaal* vande laatste uuren.

R. L.

Zie: *Elenchus* Historicus.

ROA (M. DE). Jezuiet.

Leven ende Wonderlijcke Deughden van Sancia Carillo Geestelijcke Dochter: Beschreuen eerstmael in de Spaensche taele door... ende Nu ouergestelt in het Nederlantsch. Met Gratie ende Priuilegie. Hantwerpen, Wed. van J. Cnobbaert. 1639. in-12°. (XXIV), 265 en (9) blz. (B. K. A.)

Met gegrav. tit. waarop portret; vóór dien gegrav. een andere: *Oprechte Af-beeldinghe van den Maeghdeliicken Staet: betrocken op het leven van... Sancia Carillo* enz. Met opdracht v. d. vert. H. V. L., voorrede v. d. schr., register en approbaties. Latere dr.: *Oprechte Afbeeldinghe* enz. bij dezelfde. 1679. in-16°. (*de Backer*, a. w. III. 220). — Oorspr.: *Vida, y maravillosas virtudes de Doña Sancha Carrillo.* Sevilla 1615. in-4°. (B. U. Leuv.)

ROBE (J.), Pred. te Kilsyth.

Nader en uitvoeriger Verhaal Van 't.. Werk Godts, Gewrogt in de Bekeeringe van vele zielen in verscheidene Gemeintens van Schotlandt, inzonderheit tot Kilsyth, en daar omtrent leggende plaatsen; Beschreven door.. Waar by gevoegt is, bij wyze van Inleidinge een Verhandeling over de Natuur, Middelen, Wyze, en Eindens der Bekeeringe; Door.. H.

Kennedy.. Getrouwelyk uit het Engels vertaalt. Rotterdam, H. van Pelt en A. Douci. 1743. in-8°. (M. M. N.)

Oorspr.: *Narrative of the Extraordinary Works of the Spirit of God at Cambuslang, Kilsyth* etc. 1742. in-12°. — Vergel.: *Verhaal van 't heerlyke Werk Gods.*

ROBIJN (L.), 1680—1743. Predikheer.

Historie van den oorsprong, voortgang, en ondergang der Ketterye binnen en ontrent Audenaerde,... door... Den tweeden druck. Ghendt, Fr. B. Bernaert. 1753. Met Approbatie. in-12°. (II) 196 en (6) blz. (K. B.)

De eerste, zeer zeldzame, dr. is: Gent, J. Eton. 1721. in-12°. (Zie *Vanderhaeghen, Bibliogr., Gant.*, III. n°. 1974). Van 1753 bestaat nog een andere dr.: *Historie van den oorsprong* enz... *Mitsgaders het Schroomelyk dog Opregt en Waeragtig Verhael van de noyt gehoorde nog geuseerde Fransche Tirannye, geoeffent op de selve Stad,* bij den zelfden, in-8°. (*Vanderhaeghen*, a. w., III. n°. 3992). Herdr.: *Historie* enz... *Als mede Het Vervolg deser Historie van den Oorsprong.. en Ondergang der Ketterye, binnen en ontrent de Parochien van Asper en Synghem; met de Beroerten en Geschiedenissen, die binnen en ontrent Rousse voorgevallen zyn.* Zelfde adres, (1756.) Met approbatie. in-8°. (K. B. B.) Een nog latere dr. is *Historie* enz.. *Van nieuws oversien, merkelyk vermeerdert, en van vele fouten gecorrigeert. Audenaerde, P. J. Vereecken.* Z. j. (1773.) *Met Approbatie.* in-8°. (B. U. Leuv.) Het verhaal zelf heeft approbatie v. 2 April 1721. Dan volgt met nieuwen titel en pagineering, maar doorloopende signatuur, het *Vervolg*, waarachter approbaties van 1721, 1746 en 1773.

ROELANTS (E.), 1815—1837.

Twee verhandelingen, betrekkelijk de geschiedenis en oudheden van Nederland, nagelaten door... Met een portret en fac-simile, benevens eenige berigten over den overledene, uitgegeven tot eene gedachtenis voor zijne vrienden. Groningen, J. B. Wolters. 1839. in-8°. (K. B.)

Het voorwerk bestaat uit de lijst van inteekenaren; voorrede van *P. Hofstede de Groot;* inhoudsopgave; *Ter Gedachtenis van E. Roelants door J. de Wal; eenige woorden bij het overlijden van E. Roelants door B. H. Luloffs;* en een gedicht van F. C. de Greuve. De beide verhandelingen hebben tot onderwerp: 1°. *Proeve van onderzoek naar de voorvaderlijke Godsdienst hier te lande vóór de invoering van het Christendom* enz. 2°. *Geschiedenis van de Kerkelijke Scheuring in het Bisdom Utrecht (1423—1457), waarbij tevens wordt aangetoond derzelver invloed, zoo op de Kerk en Priesterregering in België, als op de voorbereiding der Hervorming in ons Vaderland.*

ROENTGEN (PH. H. A.), Pred. bij de Evang. Broedergemeente te Zeist.

Kort Overzigt van de geschiedenis en inrigting der Evangelische Broederkerk... Ten voordeele van de Surinaamsche Zendingscholen. Nijkerk, C. F. Callenbach. 1863. in-8°. (B. U. U.)

ROEPSTEMMEN uit de geschiedenis voor Protestanten. Volksblaadjes. Utrecht, Kemink en zoon. 1855. (49 nummers.) kl. in-8°. (B. Prof. Doedes Utr.)

ROESGEN VAN FLOSZ. (PH.).

Zie: *Mémoire.*

ROESSINGH (P. H.), geb. 1840. Pred. te Emmen.

Jacobus Alting, een bijbelsch godgeleerde uit het midden der 17e eeuw. Akademisch proefschrift.. Groningen, P. van Zweeden. 1864. in-8°.

ROGGE (C.).

Zie: *Verzameling* van alle Stukken.

ROGGE (H. C.), geb. 1831. Vroeger Remonstr. predikant, thans Bibliothecaris der Universiteit te Amsterdam.

Caspar Janszoon Coolhaas, de voorlooper van Arminius en der Remonstranten.. Nieuwe (titel) uitgave. Amsterdam, Y. Rogge. 1865. in-8°. 2 dln. (B. U. A.)

Met opdracht, voorrede, bijlagen en uitvoerig register. De bijlagen bevatten A: Coolhaes' Geschriften en B: Herberts' Geschriften. — Verscheen oorspr. te Amst., H. W. Mooij. 1856—58. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Beschrijvende Catalogus der Pamfletten-verzameling van de Boekerij der Remonstrantsche Kerk te Amsterdam. Amsterdam, J. H. Scheltema. 1862-65 in 8°. 3 stukken. (K. B.)

Het eerste en tweede stuk zijn elk in twee afdeelingen gesplitst; de vijf afdeelingen hebben allen afz. titel en pagineering, voorbericht, inhoudsopgave en register.

St. I. Afd. 1: *Bibliotheek der Remonstrantsche Geschriften.* Amst., 1863.

St. I. Afd. 2: *Geschriften betreffende de Geschiedenis der Remonstranten.* Amst., 1864.
St. II. Afd. 1: *Bibliotheek der Contra-Remonstrantsche en Gereformeerde Geschriften.* Amst., 1865.
St. II. Afd. 2.: *Geschriften betreffende de Nederlandsche Hervormde Kerk, De Socinianen, Kwakers, Hernhutters, Doopsgezinden, Collegianten, Lutherschen, Roomschen en van Protestantsche Godgeleerden in het buitenland.* Amst., 1864.
St. III. *Stukken betreffende de geschiedenis van Nederland en andere landen.* Amst., 1862.

Johannes Wtenbogaert en zijn tijd, door... Amsterdam, Y. Rogge. 1874–1876. in-8°. 3 dln. (K. B.)

Dl. I met opdracht. Dl. II met voorbericht v. d. schr.

—— Zie ook op: *Archief; Geschiedenis der Chr. Kerk; Kalender* en *Wtenbogaert,* Brieven.

ROLL (J. B.).
Zie: *Genthe (F. W.).*

ROMBOUTS (PH.).
Zie: *Lerius (Th. van).*

ROMEIN (T. A.), Predikant te Scharmer.
De Hervormde Predikanten van Drenthe, sedert de Hervorming tot in 1861. Met Aanteekeningen... Groningen, J. Oomkens Jzoon. 1861. in-8°. (K. B.)

Naamlijst der Predikanten, sedert de Hervorming tot nu toe, in de Hervormde Gemeenten van Friesland. Handschrift nagelaten door.. Uitgegeven door het Friesch Genootschap voor geschied-, oudheid- en taalkunde. Leeuwarden, A. Meijer. 1886—1888. in-8°. 2 dln. (K. B.)

In Dl. II het alfabetisch naamregister.

RÖMER (R. C. H.), geb. 1816. Pred. te Deijl en Enspijk.
Specimen historico-theologicum de Gustavo I, rerum sacrarum in Suecia, saec. XVI, instauratore... Trajecti ad Rhenum, Paddenburgius et soc. 1840. in-8°. (K. B.)

Geschiedkundig overzigt van de kloosters en abdijen in de voormalige graafschappen van Holland en Zeeland. Leiden, E. J. Brill. 1854. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Door de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden met goud bekroond en uitgegeven in hare werken. *Nieuwe reeks. Dl. VIII, eerste en tweede stuk.*

—— Zie ook op: *Handelingen v. d. eersten Skand. Kerkdag.*

ROMOEUS (D.).
Zie: *Rivière (Cl. de).*

RONGE (J.), Een der hoofden der Duitsch-Katholieke beweging.
Het leven van Johannes Ronge. Door hemzelven beschreven. (Uit het Hoogduitsch.) Amsterdam, Weytingh en van der Haart. 1845. in-8°. (B. U. U.)

ROO (P. DE), Onderpastoor te Temsche.
De wonderbare maagd Sinte Amelberga. Geschiedenis van haar leven en van hare reliquieën, van hare wonderwerken en van den eeredienst haar door de geloovigen bewezen; Geschreven ter gelegenheid van het elfhonderdjarig Jubelfeest harer heilige dood.. Brussel, H. Goemaere. 1872. in-8°. (B. U. G.)

Met 1 chromolith. en afbeeldingen tusschen den tekst.

ROODHUYZEN Jr. (H.), Pred. te Brielsch Nieuwland en ZaltBommel.
Het leven van Guilhelmus Gnapheus, een der eerste Hervormers in Nederland. Academisch proefschrift. ... Amsterdam, J. C. Loman Jr. 1858. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Kalender.*

ROOS (G. P.), geb. 1822. Archivaris der Gemeente Aardenburg.
Naamlijst der... Predikanten, die sedert.. 1578, in de beide Afdeelingen der Hervormde Gemeente van Aardenburg, de Heilige Dienst hebben verricht... Amsterdam, C. A. Spin en zoon. (1871.) in plano. (K. B.)

ROOS (W. DE), Pred. te Sint Joris Weert.
Geschiedenis van het ontstaan, de ontwikkeling en voortgang van het Euangelie te Sint Joris Weert nabij Leuven door... Utrecht, Kemink

en zoon. 1855. in-8°. (M. M. N.)

ROOZEMEIJER (J. H. L.).
Zie: *Geloofsgetuigen.*

RORE (JACOB), of de Keersmaecker, Doopsgez. Martelaar.
Zie: *Boecxken.*

ROSCOE (W.), 1753—1831.
Geschiedenis van het leven en de regering van Paus Leo den Tienden... Verrijkt met aanmerkingen van H. P. K. Henke. Naar het Engelsch en Hoogduitsch. Haarlem, Fr. Bohn. 1808—1811. in-8°. 4 dln. (K. B.)

Dl. I en II met voorbericht v. d. vert.; Dl. I met voorrede v. d. schr. en aan 't slot aanteekeningen, Dl. IV met bladwijzer. Met portret van paus Leo X, naar een schilderij van Raphael gegraveerd door Z. Portman. Oorspr.: *Life and Pontificate of Leo the Tenth.* Liverpool. 1805. in-4°. 4 dln. herhaaldelijk herdrukt. De duitsche vertaling: *Leben u. Regierung Papst Leo X; aus d. Engl. von A. F. G. Glaser. Mit Anmerkk. von H. P. K. Henke. Leipzig. 1806-8.* in-8°. 3 dln. — Een aanteekening op het door mij gebruikte exemplaar der holl. uitgave vermeldt *Ewyck* als vertaler.

ROSS (J.).
Zie: *Neal (D.).*

ROSSEEUW SAINT HILAIRE (E.F.A.).
*De Hervorming in Spanje. Naar het Fransch door J. Mathijsen. Goes, G. M. Klemkerk. 1887. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1887. blz. 34. — Uittreksel (?) uit Rosseeuw St. Hilaire's *Histoire d'Espagne.* — Nouvelle éd. Paris. 1844—1879. in-8°. 14 dln.

ROST (H.).
Thascius (Caecilius) Cyprianus, Bisschop van Carthago, Kerkvader en Martelaar der derde eeuw.... [*Akad. Proefschrift*] Utrecht, L. E. Bosch en zoon. 1870. in-8°. (B. U. A.)

ROSWEYDUS (H.), geb. 1569 te Utrecht, gest. te Antw. 1629. Jezuiet.
Fasti Sanctorvm Qvorum Vitae in belgicis bibliothecis manvscriptae. Item Acta Praesidalia SS. Martyrum Tharaci, Probi, et Andronici: Nunc primum integre edita. Collectore... Antverpiae, J. Moretus. 1607. in-8°. 92 en (4) blz. (K. B.)

Met voorrede en approbatie.

Vitae Patrvm. De Vita Et Verbis Seniorvm Libri X. Historiam Eremiticam Complectentes: Avctoribvs suis et Nitori pristino restituti, ac Notationibus illustrati, Operâ et studio... Accedit Onomasticon Rerum et Verborum difficiliorum, cum multiplici Indice. Antverpiae, Vidua et Filii Jo. Moreti. 1615. Cum priuilegijs Caesareo et Principum Belgarum. in-fol°. (XII), 80, 1044 en (120) blz. (B. B. B.)

Met gegrav. tit., opdracht, voorrede, prolegomena, 2 kaarten en approbaties. — Latere drukken: Lugduni, 1617. in-fol°. — Editio secunda. Antverpiae, ex off. Plantin. 1628. in-fol. (*de Backer*, III. 361.)

Het leven ende sprevcken der Vaderen beschreven door den H. Hieronymus... ende andere verscheyde Avthevren in thien boecken by een vergadert door... Den tweeden drvck. Antwerpen, H. Verdussen. 1643. Met Gratie ende Priuilegie. in-fol°. (XL), 852 en (48) blz. (B. K. A.)

Met opdracht, approbatie, voorrede en uitvoerige registers. — Eerste dr.: *Tvaders Boeck. Tleven ende sprevcken enz... Antwerpen. H. Verdussen. 1617. Met gratie ende priuilegie.* in-fol°. (XLII), 852 en (68) blz. (B. U. Leuv.). Met door J. Collaert gegrav. tit. naar een teekening van Rubens. Met opdracht, voorrede en zeer uitvoerige registers. — *Den derden druck verciert met veel schoone Coopere figuren.* Brugghe, Ign. van Pee. 1699. in-fol°. 852 blz. (*de Backer*, III, 361.)

Generale Kerckelycke Historie Van de Gheboorte... Jesv Christi tot... 1624. Bewysende den vasten standt der H. Roomsche Kercke; de onghebroken successie der Pavsen; de Synoden der Vaderen; victorie der Martelaren; opganck en onderganck der Ketteryē. Ghemaeckt door.. C. Baronivs ende... H. Spondanvs. Ouersien, verrijckt, ende noch vermeerdert met eene besondere Kerckelycke Historie van Neder-landt Veruatende d'outheyt des Gheloofs inde XVII. Prouincien, stiften der Bischdommen, fondatien van Cloosters, de Synoden, Heylighen ende Ketters

Ghetrocken wt Authentycke Registers en Chronycken Alles door... Antwerpen, J. Cnobbaert. 1623. in-fol°. (XII), 1360 (56); 212 en (12) blz. (K. B. B.)

Met titelpr. van P. P. Rubens, gegrav. door L. Vorsterman en 2 uitslaande kopergravures, de afbeeldingen van pausen en keizers bevattende. Met opdracht, voorrede, approbatie en uitvoerige registers. De *Kerck. Historie van Neder-landt* volgt met nieuwe pagineering en signatuur, met voorrede en register.

Het Leven der HH. Maeghden die Van Christvs tijden tot dese eeuwe in den salighen staet der Svyverheydt inde Wereldt gheleeft hebben. Met een cort Tractaet van den Maeghdelycken Staet Door... Antwerpen, J. Cnobbaert. 1626. in-8°. (XVI) en 672 blz. (B. B. B.)

Met gegrav. tit., opdracht, tafel en approbatie. Met 68 gravures geteekend door P. de Jode, gegrav. d. J. van Mechelen. — Herdr.: Antwerpen. H. Verdussen, 1696. in-8°. (*de Backer* III. 363.)

—— Rosweyde is ook de schr. van 't *Bosch der Eremyten* (zie aldaar) ofschoon zijn naam niet o. d. tit. vermeld is; het in deze Bibliografie beschreven exemplaar mist de opdracht van R. aan Anne d'Anthin, abdis van Meessen, welke er in behoort (Zie *Goethals*, *Lectures*, III. 148). De Jezuiet J. Riserius gaf een latijnsche bewerking in het licht: *Sylva Anachoretica Aegypti et Palestinae*, *figuris aeneis et brevibus vitarum elogiis expressa A. Blommaert inventore*, *Boëtio à Bolswert sculptore*. Antverp. 1619. in-4°. met opdracht aan A. de Winghe, abt van Liessies.

Nog vermeldt *de Backer*, III, 364 onder R's geschriften een *Leven van den H. Ignatius* en een *Leven van den H. Philippus Neri*, beide zonder mededeeling van drukplaats, drukjaar of formaat.

Zie ook op *Buschius (J.)* en *Ribadeneira*.

ROTERMUND (H. W.).

*Geschiedenis van de geloofsbelijdenis der Protestanten, op den Rijksdag te Augsburg, in.. 1530 overgegeven. Uit het Hoogduitsch... Deventer, J. de Lange. 1829. in-8°.

Schleijer, *Naamlijst*, IX. 83. — Oorspr.: *Geschichte des auf dem Reichstage zu Augsburg im Jahre 1530 übergeb. Glaubensbekenntnisses der Protestanten.* Hannover. 1829. in-8°.

ROTHE (T.), Kon. Deensche Staatsraad.

De invloed en uitwerking van het Christendom, op de vorming en den toestand der volkeren van Europa... Naar het Hoogduitsch vertaald door S. van Hoek... Utrecht, W. van Yzerworst. 1799—1802. in-8°. 4 dln. (B. D. A.)

Dl. I met opdracht en aanmerkingen v. d. duitschen vert. en voorrede; Dl. II met voorrede. Dl. III en IV ook met den tit.: *De Hiërarchie en het pauselijk gezag of het Kerkbestuur zedert de tijden der Apostelen, tot aan de Hervorming.* Dl. III met schrijven *Aan de Protestantsche geestelijkheid.* Vert. van *Wirkung des Christenthums a. d. Zustand der Völker in Europa; aus dem Dän. v... übers. v. W. H. F. Abrahamson.* Kopenhagen. 1775—83. in-8°. 4 dln.

ROUX (A.).

Dissertatio de Aurelio Augustino, adversario Donatistarum... Lugduni Batavorum, J. H. Gebhard et Socii. 1838. in-8°. (K. B.)

ROVERS (M. A. N.), Emer. predikant.

*Schets van de geschiedenis van het Christendom.. Amsterdam, Tj. van Holkema. 1883—1884. in-8°. 3 stukken.

Nederl. Bibliogr., 1883 blz. 26; 1884 blz. 74. — 2e dr. 1886.

—— Zie: *Tideman Jz.* (*B.*).

ROYAARDS (H. J.), 1794–1854. Hoogleeraar te Utrecht.

Compendium historiae ecclesiae Christianae. Trajecti ad Rhenum, R. Natan. 1840 et 1845. in-8°. 2 stukken. (K. B.)

Met voorbericht.

Geschiedenis der invoering en vestiging van het Christendom in Nederland. Eene, door de Tweede klasse van het koninklijk Nederlandsche Instituut van Letterkunde, schoone Kunsten en Wetenschappen, bekroonde Prijsverhandeling... Derde, vermeerderde en verbeterde uitgave. Utrecht, C. van der Post Jr. 1844. in-8°. (B. U. A.)

De 1e dr. (in-8°.) is van 1841, de 2e is afgedrukt in Dl. VI der *Verhandelingen van de II kl. v. h. K. N. Inst.* Deze 3e dr. heeft de voorrede, v. d. 1sten dr. en een nieuwe. De

veranderingen gelden vooral § 3: Karakter van het Heidendom in Nederland. § 20: Bonifacius de Apostel der Duitschers, vooral in Friesland en § 30: Inwendige vorming en vestiging des Christendoms in Friesland. Aan het slot een uitvoerig register en een tijdtafel.

Geschiedenis der Hervorming in de stad Utrecht. Met eene Bijdrage over den oorsprong en de vestiging der Waalsch-Hervormde Gemeente te Utrecht. (1583—1598),... Leiden, S. en J. Luchtmans. 1847. in-8°. (K. B.)

Afgedrukt uit het *Nederl. Archief voor kerkel. gesch.* Dl. V. VI en VII.

Geschiedenis van het gevestigde Christendom en de christelijke kerk in Nederland, gedurende de Middeleeuwen. Utrecht, C. v. d. Post Jr. 1849—53. in-8°. 2 dln. (B. U. A.)

Dl. I met opdracht; beide deelen hebben een voorrede en aan het slot een inhoudsopgave. Achter Dl. II vindt men als bijlagen een «lijst der monniken- en nonnenkloosters in het bisdom van Utrecht». Het door *S. A. J. de Ruever Groneman* bewerkte register verscheen in 1854 bij denzelfden uitgever.

—— Zie ook op: *Archief; Geschiedenis der chr. kerk; Rudloff (K. G. von).*

RUDLOFF (K. G. VON).

Geschiedenis der Hervorming in Schotland. Een spiegel van christelijke geloofskracht in leven, lijden en strijden. Uit het Hoogduitsch van... door B. J. Westerbeek van Eerten. Met eene voorrede van Dr. H. J. Royaards. Dl. I. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1856. in-8°. (B. U. U.)

Niet verder verschenen. — Oorspr.: *Geschichte der Reformation in Schottland.*. Berlin. 1847—49. in-8°. 2 dln.

RUES (S. Fr.).

Tegenwoordige staet der Doopsgezinden of Mennoniten, in de Vereenigde Nederlanden, Waeragter komt een berigt van de Rynsburgers of Collegianten... In 't Hoogduitsch beschreven.. Vertaelt en met Aentekeningen ter ophelderinge van eenige Byzonderheden vermeerdert. Amsterdam, F. Houttuyn. 1745. in-8°. (K. B.)

Met voorreden v. schr. en vert., M. Schagen. Oorspr.: *Nachrichte v. d. Zustande der Mennoniten oder Taufgesinnten* etc. Jena. 1743. in-8°.

RUINART (TH.).

Zie: *Victor Uticensis.*

RULHIERE (C. C. DE).

Zie: *Ophelderingen.*

RUPERTI (O. H.).

Zie: *Berigten* (Nauuwk.) Nopens de Grondvesting.

RUSSEL (JOS.).

Geschiedkundige aanteekeningen over de voormalige stad Susteren en het adelijke Maagden-sticht aldaar. Maastricht, Jos. Russel. 1866. in-8°. (K. B.)

Blz. 21 begint: Aanteekeningen over het veerschip te Stockheim door Jos. Russel.

—— Zie ook op: *Lessurios.*

RUTENBERG (A.).

*De Jezuiten der 19e eeuw. Uit het Hoogduitsch. Amsterdam, J. C. J. Raabe. 1846. in-8°.

Brinkman's Naamlijst, 1833—1849. blz. 574.

RUTGERS (A.).

*Tweede eeuwgetyde van Amersfoorts hervorming gevierd... 28 Maart 1779. Utrecht. 1779. in-8°.

Met een lijst der predikanten tot het jaar 1772. *M. Nijhoff. Catal.*, 118 n°. 1127.

RUTGERS (C. P. L.), geb. 1812. Pred. te Groningen.

Zie: *Amshoff.*

RUTGERS (S. J.), Pred. te Kolham en Hallum.

Dissertatio historico-theologica, exhibens comparationem theocratiam Israelitarum inter et hierarchiam Romanam. [*Dissert. inaug.*] Groningae, C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1837. in-8°. (K. B.)

RÜTJES (H. G.), Pastoor te Obermörniter.

Het leven, de daden en het lijden van Z. H. den Paus-Koning Pius IX, van zijne vroegste jeugd tot op onze dagen. Naar het Hoogduitsch van... bewerkt door H. J. W... Met eene voorrede van J. J. van der Horst... Leiden, J. W. van Leeuwen. 1872. in-8°. (B. K. A.)

Met lithographiën en approbatie. Vert. van: *Leben, Wirken und Leiden Sr. Heiligkeit... Pius IX von seinen frühesten Jugendjahren bis zur Gegenwart..* Oberhausen. (1870.)

RUTJES (J. H.).
Zie: *Petrus Canisius.*

RUYL (H.), Pred. te Amsterdam.
Zie: *Brandt (G.).*

RUYTINCK (S.), Nederl. Pred. te Londen.
Zie: *Jeanne* en *Werken* der Marnix-vereenig.

R. V. O.
Zie: *Teresa van Jesus.*

RIJCEN (CHRISTIAEN).
Tgetuygenisse ende de nae-ghelaeten Schriften van... Christiaen Rijcen, die nu in dese laetste dagen een ghetrouwe Getuyghe binnen Hontschoote in Vlaenderen is gheweest: Al waer hy... gevanghen is ghe-worden, in December des Jaers 1587. Ende... is hy aldaer op den seuenden dach van April,.. seer wreedelijck ghemarteliseert, ende tot asschen verbrant. Hier zijn noch by ghevoecht eenighe Brieuen, van.. Adriaen Jansz. die Anno 72 tot Rijsel gevanghen sat, om t' woort Gods ende t'getuyghenisse der waerheyt, twelck hy met zijn doot aldaer besegelt heeft, voor desen noyt in Druck wtghegaen. T'Haerlem: Gedruckt voor Franchoys Soete,.. An. 1588. in-16°. 144 blz. (B. D. A.)

Aan het einde: *Ghedruckt t'Haerlem, By my Gillis Rooman. 1588.* Met talrijke liedekens.

RYCKEGEM (L. J. VAN), Abt.
Zie: *Leven* v. d. H. Godelieve; *Id.* v. d. H. Theresia.

RIJN (H. VAN).
Zie: *Heussen (F. H. van).*

RIJSEWIJK (W. H. HAVERKORN VAN), Pred. te Delft.
Geschiedenis van de Gasthuiskerk en van den Gasthuispredikant te Delft ... Delft, J. H. Molenbroek. 1864. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede van den schrijver en bijlagen.

RYSSENIUS (L.).
Zie: *Montanus (A.).*

S.

SABOTHIUS (A.), Augustijner.
Cort Begryp Des Leuens, miraeckelen, ende openbaringen van de H. Maghet Clara van den H. Cruys, ghenaemt à Monte Falco, Abdisse vvt het Orden van S. Augustijn: Ghetrocken wt de boecken ghevonden int Clooster van de voorghenaemde Clara, eñ daerenbouen vvt de registers van Joannes Paus vā Roomen, den xxij. van dien naem... VVtghegheuen int Latijn, int Jaer 1622. door... ende nv verduytste door den selfsten... Luyck, Chr. Ouvverx. 1624. in-8°. 104 blz. (B. U. Leuv.)

Met opdracht en approbaties.

SACKREUTER (K. L.).
Geschiedenis der christelijke godsdienst en kerk; ten behoeve van christelijke huisgezinnen en waarheidsvrienden, ter verlevendiging van evangelisch geloof en blijdschap. Uit het Hoogduitsch.. vertaald door J. Busch Keiser. Groningen, R. J. Schierbeek. 1840. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *Christliche Religions- und Kirchen-Geschichte* etc. Darmstadt. 1835. in-8°. 2 dln.

SAELMAEKERS (K.).
Zie: *Leven* van de heilige Ermelindis.

SAINCTES (CL. DE), Kath. Theoloog.
Discovrs Oft corte enarratie, op die berooui nghe der catholycker kercken gheschiet door die oude ketteren, ende nieuwe Caluinisten van onsen tyden... ouer gheset vvt Francoys in duytschen. Welcke historie nv cortelyck verbetert, en met vele schoone figuren verciert wort. [*Met drukkersmerk op den tit. en aan 't slot.*] Louen, R. Velpius. 1567. in-8°. (XIII) en 107 bladen (B. U. G.)

Met privilegie, opdracht, tafel en approbatie. 22 Houtsneden in den tekst. — Oorspr.: *Discours sur le saccagement des églises catholiques par les hérétiques anciens et nouveaux Calvinistes en 1562.*. Verdun, 1562. in-8°. Paris. 1563. in-8°., 1567. in-8°., 1587. in-8°.

SAINT-PRIEST (GRAAF ALEX. DE) Geschiedenis van den val der Jezuiten in de achttiende eeuw. Naar het fransch. Amsterdam, G. Portielje. 1849. in-8°. (K. B.)

Met voorreden v. schr. en vert. — 2e Nieuwe (titel-)uitgave. 1865. (*Nederl. Bibl.*, 1866. blz. 7.) Oorspr.: *Histoire de la chute des Jesuites au XVIIIe siècle (1750—1782.)* Paris. 1844. in-8°. Behalve over het op den titel der vertaling genoemde onderwerp handelt het boek nog over: de vergiftiging van paus Clemens XIV; de regeering van Paus Pius VI; den tocht van dezen kerkvorst naar Weenen; de bescherming door Frederik II aan de Jezuieten verleend; de twist van dezen Koning met de fransche philosophen en het verblijf der Jezuieten in Rusland tot aan hunne herstelling door Pius VII, terwijl een belangrijk aanhangsel aan het geheel is toegevoegd, waarin brieven van Lodewijk XV, van pater Ricci, generaal der Jezuieten, van Kardinaal de Bernis, een breve van Clemens XIV en een bul van Pius VII.

SALLENGRE (A. H. DE). Zie: *Steele (R.)*.

SALOMON THEODOTUS.
Enotikon Dissecti Belgii, in quo Historica Relatio originis et progressus eorum dissidiorum continetur, quae in foederatis Belgij Prouincijs Remonstrantes et contra-Remonstrantes per annos aliquot exagitarunt; itemque post statvs controversarum explicationem, vera inquiritur ratio dissensiones istas componendi, et solidam in religionis negotio concordiam ineundi. Per.. Vrsellis, Wendelinus Junghen. 1618. in-8°. (XVI) en 312 blz. (K. B. B.)

De schr. is Aegidius of Jillis Afhakker of Haefakker geb. te Vreeswijk, later hoogleeraar in de godgeleerdheid te Keulen. Met approbatie, voorbericht en voorrede. De Kath. schr. wijdt de vierde afdeeling aan: *De unico et vero controuersias fidei terminandi, vnitatem in Ecclesia conseruandi, et fidelium conscientias circa fidei mysteria quietandi, remedio.* Nog in hetzelfde jaar verscheen een 2e dr.: 'Ενωτικον *siue Pacificatorivm Dissecti Belgii, In qvo* etc.. Vrsellis, VVendelinus Junghen. 1618 in-8°. (XVI) en 464 blz. (K. B.) Met voorwoord, voorrede en approbatie. De schr. bericht dat nauwelijks 6 maanden sedert den eersten dr. waren verloopen. Die dr. was nog slechts kort van de pers of de schr. voelde zich geroepen, wegens de vele nieuwe bronnen en berichten, die hem in handen kwamen, een nieuwen, zeer vermeerderden dr. gereed te maken, waarin ook het vierde dl. uitvoeriger werd behandeld.

SALON (M.), Augustijner Monnik.
Zie: *Beworp; Leven* v. d. H. Thomas de Villa nova.

SALVATORA DA ORMEA (P.).
*Leven van den H. Leonardus a Porto-Maurito. Naar het Hoogduitsch door A. C. Meijer. Delft, A. J. Brouwer. 1873. in-8°.

Met portret. *Brinkman's Catal.*, blz. 1021.

SAMEN-SPRAECK, Over den tegenwoordigen toestant van de Stadt en Kerck van Middelburgh; Behelsende Een waerachtigh en particulier verhael van de onlangs aldaer voorgevallene geschiedenissen. Mitsgaders Verscheyde Acten, Resolutien, en Brieven daer toe streckende. Beginnende den 25 November, 1676. eyndight met den 15 April, 1677. Gedruckt *Z. adres*.... 1677. in-4°. 40 blz. (K. B.)

SANDER (C. PH.), Luth. Pred. te Groningen.
Geschied- en oudheidkundige verhandeling over den oorsprong, benaamingen plechtigheden, enz. der Zon- en Feestdagen, die in de Grieksche, Latynsche en Luthersche Kerken in Duitschland, en in de Nederlanden gevierd zyn, of noch gevierd worden, en de Texten voor dezelve, Euangelien en Epistelen genoemd... Groningen, L. Huisingh. (1787—1790.) in-8°. 2 dln. (B. L. A.)

Beide deelen met voorrede en register.

SANDER (J. C. A.) 1776—1838. Luth. pred. te Zaandam en Haarlem.
Zie: *Beschouwing* (Geschiedk.) der Monnikenorde.

SANDERUS (A.), Kanunnik te Iperen.
Zie: *Moringus (G.)*.

SANDIS (EDW.).
Verhaal van den Staat der Reli-

gie: Waar in te zien is met hoedanige Voornemens, en Listigheden de zelve toegestelt, en beleid word, in verscheyde Staaten van de Westersche Deelen des Werelds: Getrokken uyt het Engelsch van... Benevens eenige merwaardige byvoegselen: Gezamentlijk uit het Fransch vertaelt door Joachim Oudaan. Harlingen, H. Galama. 1675. in-8°. (LII), 404 en (8) blz. (K. B.)

De zeer uitvoerige voorrede bevat veel belangrijks over de geschiedenis van dit boek. Volgens den vertaler verscheen het oorspronkelijke werk in 1605 zonder den naam v. d. schr. en werd omstreeks 1632 herdrukt. Sandis zou wegens het schrijven van dit boek, dat de ergernis van den spaanschen gezant aan het engelsche Hof, Gondomar, opwekte in de gevangenis gekomen zijn. — De beste engelsche uitgaaf is die van 1637 — de vorigen zijn minder compleet — getiteld: *Europae Speculum: or a View or Survey of the State of Religion in the Westerne Part of the World.* in-4°. (Herdrukt in 1638. in-12°. 1666 in-8°., 1687. in-12°.) Zie: *Lowndes* i. v. *Sandys.* — Uit het engelsch werd het door *J. Diodati* in 't italiaansch vertaald: *Relatione dello stato della religione, trad. dall'inglese, con aggiunte..* (Geneva) 1625. in-4°. De toevoegsels zijn van Paolo Sarpi. Het geheel werd daarop door Diodati volgens de italiaansche uitgaaf in het fransch overgebracht: *Relation de l'Estat de la Religion, et par quels desseins, et artifices, ella a esté forgeé et gouverneé en diuers Estats de ces parties Occidentales du Monde. Tirée de l'Anglois. Avec des additions notables.* Geneve, P. Aubert. 1626. in-8°. Zie *Graesse*, i. v. *Sandis* en *Bibl. Hulthem.* n°. 16341. — Waarschijnlijk op verzoek van Hugo de Groot, die zeer veel ophad met dit geschrift, welks hoofdstuk 48 handelt: *De l'Union en la Religion*, bezorgde L. Elzevier te Amst. een herdruk van de fransche vertaling met denzelfden titel. (1641 in-12°.) (K. B.) Zie *Willems*, n°. 978. — De Holl. vertaling is de fransche gevolgd en bevat ook na de voorrede van den hollandschen, die van den franschen vertaler.

SANNES (G. W.).
Zie: *Leipoldt* (*W.*).

SANTINELLI (ST.), Kath. Priester.
Leven van den H. Hieronymus-Aemilianus naer het italiaensch van... Vry vertaeld. St. Nikolaes, J. Edom. 1857. in-12°. (K. B. B.)

Met lithogr. en approbatie.

SARGENT (J.), 1784—1836.
*Het leven van Henry Martyn, Zendeling in Indië. Naar de 18e uitgave uit het Engelsch vertaald door G. Jaspers... Amsterdam, H. Höveker. 1861. in-8°.

Nederl. Bibliogr, 1861. blz. 102. Oorspr. (?): *Memoir of the Rev. Henry Martyn.* 1819. in-8°. Herhaaldelijk herdrukt.

SARPI (P.), 1542—1623. Italiaansch geschiedschrijver.
Zie: *Sandis* (*E.*), *Servita* (*P.*).

SARVAAS (J. DU MARCHIE.)
Disquisitio de vita et scriptis Eligii, episcopi Noviomensis. [*Dissert. inaugur.*] Amstelodami, P. B. van de Waning Bolt. 1859. in-8°. (B. L. L.)

SATLER (M.), Martelaar.
Zie: *Vereeninge.*

SAURIN (J.).
*Staat des Christendoms in Vrankryk. 's Gravenhage, 1725. in-8°.

F. Muller, *Catal. Theol.*, 1857. n°. 4738.

SCHAAP (FR. J.).
Historische Aanmerkingen Wegens den Staat en het Gedrag der Roomsche Geestelykheyt In de VII Vereenigde Provintien, zoo voor, als nu na de Reformatie. Waar in klaar en bondig werd voor oogen gestelt de groote Magt van het Roomsche Hof in deze Nederlanden, en het gevaar van onzen Staat, en van alle welmeenende in het Vaderland. Door... Loven, P. de Broeder. 1723. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht.

SCHACHT (J. H.).
Zie: *Millar* (*R.*).

SCHAEF (C.).
Het Leven en den Uitgang van wylen Jacobus Peregrinus, leraer der Hervormde Kerke in 's Gravenhage. Overleden den 14 April 1735... 's Gravenhage, D. Langeweg. 1735. in-4°. (K. B.)

De Levensschetse van .. Joh. Doesburgh J. F., Leeraer van Godts Kerke

in 's Gravenhage. Overleden den 9 Maert 1735. Door... Hier by komen twee Lyk- en Grafdichten. 's Gravenhage, D. Langeweg. 1735. in-4°. (K. B.)

Het 2e gedicht is onderteekend: *J. M. Martiny*.

SCHAEFFER (J.), Kanunnik, archivaris van het aartsbisdom Mechelen.

Zie: *Begryp* (Kort) der gesch. v. h. mirakuleus beeld.

SCHAFF (PH.), Hoogleeraar te Mercersburg in Pennsylvanie.

Geschiedenis der Apostolische kerk, benevens eene Algemeene Inleiding op de Kerkgeschiedenis, door... Naar den 2den druk uit het hoogduitsch vertaald en met enkele aanteekeningen voorzien door J. W. Th. Lublink Weddik. Tiel, H. C. A. Campagne. 1857. in-8°. (G. B. R.)

Met voorrede v. schr. en vert. Nieuwe titeluitgave 1869. — Oorspr.: *Geschichte der apostol. Kirche nebst einer allgem. Einleitung in die Kirchengeschichte. 2te Aufl.* Leipzig. 1854. in 8°.

Duitschland. Zijne Hoogescholen, godgeleerdheid en godsdienstig kerkelijke toestand, benevens schetsen van Neander, Tholuck, Olshausen, Hengstenberg, Twesten, Nitzsch, Müller, Ullmann, Rothe, Dorner, Lange, Ebrard, Wichern en andere beroemde duitsche godgeleerden van den tegenwoordigen tijd... Uit het engelsch vertaald door D. Harting. Uitgegeven in de Godgeleerde Bibliotheek of reeks van wetenschappelijk-theologische werken uit het buitenland. Utrecht, Kemink en zoon. 1858. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Germany: its Universities, Theology, and Religion; with Sketches of Neander.* etc. Philadelphia. 1857. in-12°.

SCHAGEN (M.), 1699—1770. Doopsgezind leeraar te Amsterdam, Alkmaar en Utrecht.

Historie der Christenen, die men gemeenlijk Waldenzen noemt; Van hunnen Overouden Oirsprong af, tot op en kort na den tyd van Petrus Waldus;... Uit de Geloofwaerdigste Schryvers saemgebragt door.. Nieuwe Uitgift, Haerlem, J. Bosch. 1765. in-8°. (B. U. G.)

De 1st. dr. verscheen in 1732 bij Martin Schagen te Amst. (B. U. L.) anonym: *Historie der Christenen* enz. o. d. tit. staat: *Eerste Deel*, er is echter niet meer van verschenen. Met 3 grav. z. n. v. graveur en een kaart v. d. valleien der Waldenzen. — Voor den titel v. d. 2en dr. is de gegrav. titel v. d. 1sten dr. aangebracht. Met voorbericht voor de nieuwe uitgave, opdracht, voorrede en lijst der gebruikte boeken.

—— Zie ook op: *Naamlijst* der Doopsgez. Schrijveren; *Rues* en *Schijn*.

SCHAGEN VAN SOELEN (J. C.), Pred. te Asch, Bandjermassin, Buitenzorg en Soerabaia.

De Steenen Christenkerk der Javanen te Modjo-Warno. Ter gedachtenis aan de inwijding uitgeven (*sic*) ten voordeele dezer christenkerk... *Z. n. v. pl.* H. van Duren & C°. (1881.) in-8°. (K. B.)

Met afbeelding der kerk.

*SCHAT (De) van Jesus-Christus, of marteldood van den H. Laurentius. Doornik, Casterman. 1855. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 60.

SCHAT-CAMER (De nieuwe geopende) op den 10 Julius 1783. Van het Heylighdom des Koninghlijcken Stoels ende Kroningskerke van Onse Lieve Vrouwe binnen... Aken. Getrocken uyt de oude Historien, ende hoe sy aldaar van den Grooten Keyser Carel Gebracht, en tot nu toe vereert worden.. Aken, W. Houben. *z. j.* (1776). in-12°. (B. L. L.)

Met houtsneden.

SCHATTEMAN (J.), Pastoor te Laerne.

*Het Leven Vanden Heylighen Macarivs Patriarch van Antiochen beschermer vande peste. Inhoudende 't ghene ter eeren van desen H. Aertsbischop in verscheyden plaetsen gheschiet is. Met groote nersticheyt by een vergadert door... Ghendt, Jan vanden Kerchove. 1623. in-8°. (XVI), 63 en (1) blz.

Met opdracht, gedicht van J. de Harduyn en approbatie. *Vanderhaeghen*, II. n°. 759. Herdr.:.. *oock in desen tweeden druck seer*

vermeerdert.. Ghendt, Jan vanden Kerchove. 1641. in-12°. (II) en 104 blz. *Vanderhaeghen*, VII. n°. 14685.

SCHEERLINCK (E.), Onderpastoor te Oostakker.

Leven van den H. Henricus II, Hertog van Beieren, Koning van Lotharingen en Keizer van Duitschland... Gent, C. Poelman. 1874. in-8°. (K. B. B.)

Met lithogr. portret, voorrede, approbatie en bijvoegsels.

SCHEFFER (A.).

Beknopt overzigt van de algemeene geschiedenis van het genootschap van Jezus gevolgd van de monita secreta. Door... Uit het fransch vertaald. Delft, Wed. J. Allart. 1825. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht. Oorspr.: *Précis de l'histoire générale de la compagnie de Jésus; suivi des «Monita secreta»*. Paris. 1824. in-8°.

SCHEFFER (W.), geb. 1823. Pred. te Amstelveen, Zwaag, Enschedé en Leiden.

Ferdinand Christian Baur. Volledig en critisch overzicht van zijne werkzaamheid op theologisch gebied... Uitgegeven door Teyler's godgeleerd Genootschap. Haarlem, Erven F. Bohn. 1868. in-8°. (B. U. A.)

In de: *Verhandelingen rakende de natuurlijke en geopenbaarde godsdienst uitgegeven door Teylers Godgeleerd Genootschap. Nieuwe Serie. Eerste Deel. 1e Stuk.* — Aan het slot eene «Lijst van Baur's Geschriften naar hunne eerste uitgave gerangschikt."

SCHEFFER (J. G. DE HOOP), geb. 1819. Hoogleeraar te Amsterdam.

Oratio de providentia divina teleiobaptistas Neerlandicos ab exitio vindicante... Sumtibus Societatis teleiobaptisticae generalis typis expressa. 1860. in-8°. (B. L. L.)

Hollandsche vertaling: *De doopsgezinde broederschap in Nederland voor vervloeijing en ondergang bewaard... naar het Latijn bewerkt.* Amsterdam, P. N. van Kampen, en Fr. Muller. 1861. in-8°.

Geschiedenis der Kerkhervorming in Nederland van haar ontstaan tot 1531... Amsterdam, G. L. Funke. 1873. in-8°. 2 dln. [*met doorloopende pagineering*] (K. B.)

Verscheen oorspronkelijk in Dl. I en II der *Studien en Bijdragen op 't gebied der Historische Theologie.*

Duitsche vert.: *Geschichte der Reformation in den Niederlanden von ihrem Beginn bis zum Jahre 1531... Deutsche Originalausgabe herausgegeben von P. Gerlach. Mit einem Vorwort von F. Nippold.* Leipzig, S. Hirzel. 1886. in-8°.

Met enkele toevoegingen ten opzichte der hollandsche bijbelvertalingen en van het *Summa der godliker scrifturen.* S. 378—387.

Inventaris der Archiefstukken berustende bij de vereenigd Doopsgezinde gemeente te Amsterdam, opgemaakt door... Uitgegeven en ten geschenke aangeboden door den kerkeraad dier gemeente. (Amst., C. A. Spin en zoon) 1883 en 1884. in-8°. 2 dln. (K. B.)

1ste. St. Archief betreffende de Doopsgezinden in 't algemeen.
2e. » 1ste. Afd. Archief der gemeenten te Amsterdam.
» » 2e. » » van Doopsgezinde gemeenten buiten Amsterdam.

—— Zie ook op: *Archief; Bijdragen (Doopsgez.); Geschiedenis d. chr. kerk; Muller (S.).*

SCHEIBERLING (C.), R. K. Priester.

Het Leven van den H. Philippus Nerius... Gevolgd door eene negendaagsche oefening voor het feest van dien Heilige. Met twaalf gravuren. Kerkelijk goedgekeurd. 's Hertogenbosch, Lutkie en Cranenburg. 1874. in-8°. (B. K. A.)

SCHELHORN (J. G.), Hoogleeraar te Memmingen.

Historische en kerkelyke verhandeling van den oorsprong, voortgang en lotgevallen van den evangelischen godsdienst in de Provintsie van Zaltzburg. In het latyn beschreven door... In het Nederduitsch vertaalt. En met een voorreden verrijkt door D. Gerdes. Amsterdam, A. Wor en de Erve G. Onder de Linden. 1733. in-8°. (K. B.)

Met bijvoegsels. In 't duitsch: *Historische Nachricht vom Ursprung, Fortgang und Schicksale der evangel. Religion in den Salzburg. Landen.* Leipzig. 1732. in-8°.

SCHELLE (J. VAN), Hoogleeraar te Leiden.

Oratio inauguralis, de Feliciori, extremis Euangelii temporibus reser-

vato, Ecclesiae Christianae statu... Lugd. Bat., A. Bonte et S. et J. Luchtmans. 1758. in-4°. (B. U. A.)

SCHELTEMA EZ. (M. W.), geb. 1826. Remonstr. Pred. te Nieuwkoop, Zwammerdam, Woerden, later pred. bij de Vereende Chr. Gem. te Dokkum.

Een poging tot verbroedering der Protestantsche Christenen en hare verwezenlijking in de vereenigde christelijke gemeente te Dockum. Eene bladzijde uit de kerkgeschiedenis der vorige eeuw, herinnerd door... en Dr. C. P. van Wijk. Amsterdam, Y. Rogge. 1874. in-8°. (B. L. L.)

SCHELTEMA (C. S. ADAMA VAN).
Zie: *Geloofsgetuigen.*

SCHELTUS (P.).
Zie: *Plakaat-boek.*

SCHENKEL (D.).

De Hervormers en de hervorming, in betrekking tot de taak, door de hervorming aan de evangelische kerk opgelegd, geschiedkundig toegelicht.. Uit het Hoogduitsch vertaald door E. J. Diest Lorgion. Groningen, J. B. Wolters. 1857. in-8°. (K. B.)

Met voorrede v. d. vert. — Oorspr.: *Die Reformatoren und die Reformation.* etc. Wiesbaden. 1856. in-8°.

SCHERER (G.).

*Grondelyk Ondersoek, of het waerachtig is, datter op een tyd tot Romen cen Paus geweest zy, die een kind gebaard heeft. Keulen. 1650. in-8°.

Bibl. Adversaria, V. 272.

SCHETS eener geschiedenis van de Roomsch-Katholijke oud-bisschoppelijke Klerezy in Nederland. Door den schrijver van: De regering en de klerezy. Utrecht, J. A. van Woestenberg. 1853. in-8°. (B. L. L.)

Door H. Loos. Met 2 bijlagen. A: Tegenwoordige Staat der Utrechtsche Kerk.

SCHETS (Korte) van de geschiedenis der Waldenzen; in de valeijen van Piemont. Benevens een belangrijk aanhangsel aangaande de oudheid hunner Evangelische leer. (Naar het Fransch) En een voorberigt ter opheldering. Door M. Pellegrin... Haarlem, (Met en Meylink.) 1824. in-8°. (K B.)

*SCHETS (Korte) van den staet der Missiën in Amerika en andere landen. Mechelen, Hanicq. 1833. in-8°.

Tweede uitgave. 1839. — *Vlaemsche Bibliog.*, II. 99.

*SCHETS van den Tegenwoordigen Staat der Hervormde Kerk in Nederland; benevens Ontwerp ter oprichting van een Genootschap, tot instandhouding van dezelve. Dordrecht, A. Blussé en zoon. 1798. in-8°.

de Visser, *Naamlijst.* II. 483.

SCHETSEN uit de geschiedenis der Waldensen. Vrij naar het Hoogduitsch, benevens een voorwoord en eenige aanteekeningen, door J. H. C. Wagener. Utrecht, S. Alter. 1849. in-8°. (K. B.)

Aan 't slot een lijst van oudere en nieuwere geschriften over de Waldenzen.

SCHETSEN van de Geschiedenis der Waldensen. Amsterdam, W. H. Kirberger. 1852. in-12°. (B. D. A.)

Aan 't einde staat: Naar het Engelsch.

SCHLEUSING (G. A.).
Zie: *Religie.*

SCHLOSSER (FR. CHR.), Leeraar aan de School te Jever in Oostvriesland.

Het leven van Theodorus Beza en Petrus Martyr Vermili. Eene bijdrage tot de geschiedenis van de tijden der Kerkhervorming. Met bijlagen van tot dusver ongedrukte brieven van Kalvijn en Beza, en andere oorkonden van hunnen tijd, uit de hertogelijke Bibliotheek te Gotha. Door... Uit het Hoogduitsch. Amsterdam, W. Brave. 1810 en 1811. in-8°. 2 stukken. (K. B.)

Met voorrede v. d. vert. Onder de bijlagen achter Dl. II 2 brieven van Calvijn, de eerste *Bernensibus ministris* gedagt: *Genevae IV. Calend. Januarii 1551* en de tweede aan Bullingerus gedagt: *Genevae 4 nonas Dec. 1559.* Dan 6 brieven van Beza n. l. aan Bullingerus (*Lausanae pridie Idus Januarii*), aan Calvijn (*prid. Cal. Decembr.*), aan Bullingerus (*Genevae 24 Januarij*), en (*Genevae, 3 Maji 1565*); ten vijfde: *Inclitae modisque omnibus celebratissimae*

Academiae Catabrigiensi, gedagt. *Genevae VIII. Idus Decembr. 1581* en een aan Jacobus Monavius (*IX Maji 1596*). Vervolgens een brief van *Josua Wyttenbachius* aan Samuel Huberus, gedagt: *Morati.. 13 Cal. Januarij 1584*. Behalve nog eenige andere epistels eindigen de bijdragen met een brief van Bullinger aan Petrus Ramus, gedagt: *Tiguri, 2 Decemb. 1571*. — Oorspr.: *Leben d. Th. de Beza und d. P. M. Vermilli, ein Beytrag zur Geschichte der Zeiten der Kirchenreformation*. Heidelberg. 1809. in-8°.

SCHMID (H.).

'Handboek der kerkgeschiedenis. Uit het Hoogduitsch vertaald door Dr. J. Hartog. (Godgeleerde Bibliotheek.) Utrecht, Kemink en zoon. 1881—1883. in-8°. 2 dln.

Nederl. Bibliogr., 1881. blz. 33; 1883. blz. 82.

SCHMID (J. I. F.), Predikant te Bickelsberg in Wurtemberg.

Kort begrip der christelijke Kerkgeschiedenisse, voor volk en jeugd. Vervolgd tot op den tegenwoordigen tijd door A. Ypey. Groningen, J. Römelingh. 1816. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met voorrede v. d. schr. en voorberichten v. Ypey voor den 1en en 2en dr. De vert. is S. van Hoek, Pred. te Aalburg. De 2e dr. werd door Y. tot 1815 bijgewerkt. 1e Dr.: Leyden. 1802. (B. U. U.) 3e dr. 1819 (*de Visser, Naamlijst*. VII. 58.) 4e. dr. Gron. 1844. in-8°. 2 dln. — Oorspr.: *Abriss. der Geschichte der christl. Kirche für Volk und Jugend*. Tübingen. 1795. in-8°.

SCHMIDT (C.).

'Johannes Tauler en de Godesvrienden. Eene merkwaardige bijdrage tot de Kerkelijke geschiedenis der 16e eeuw. Naar het Hoogduitsch door B. te Gempt. Tiel, Gebr. Campagne. 1850. in-8°.

Brinkmans Naamlijst, 1850. blz. 93. — Oorspr.: *Johannes Tauler von Strassburg*. Hamburg. 1841. in-8°.

SCHMIDT (K. C. G.), Hoogleeraar aan de Domschool te Naumburg.

De Zegepraal des Christendoms. Geschiedenis van de invoering en uitbreiding des evangelies door de zendingen. Uit het Hoogduitsch van... door R. P. Verbeek. Utrecht, J. G. van Terveen en zoon. 1845—46. in-8°. 2 stukken. (K. B.)

Met voorbericht v. d. vert. en v. d. schr. Eerste stuk: Van de Apostelen tot aan de Hervorming. Tweede stuk: Van de kerkhervorming tot op den tegenwoordigen tijd. — Oorspr.: *Der Sieg des Christenthums, Geschichte der Pflanzung und Verbreitung des Evangeliums durch die Missionen*. Leipzig. 1845. in-8°.

SCHMIDT (M. K. C. G.)

Zie: *Leven*.. van P. Doddridge.

SCHMIT (L. J. K.).

Zie: *Weddik (Lublink)*.

SCHMITT (H. J.), Kapellaan te Lohr.

De Grieksch-Russische Kerk, of beschrijving van den oorsprong, de leer, de plegtigheden, de inrigting, het bestuur en de scheuring dezer kerk.. Uit het Hoogduitsch door M. A. van Steenwijk.. Met eene plaat. Kerkelijk goedgekeurd. 's Hertogenbosch, J. J. Arkesteyn. 1829—30. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Die morgenländ. griech-russ. Kirche, oder Darstellung ihres Ursprungs, ihrer Lehre, Gebräuche, Verfassung und ihrer Trennung*. Mainz. 1826. in-8°.

SCHNELLIUS (C. FR.).

Oratio secularis de densissimis ante B. Lutheri Reformationem tenebris, ac verae religionis literarumque radiis, ministerio ipsius, emicantibus.. Lugd. Batav., Th. Haak. 1717. in-4°. (B. U. A.)

Met in 't fransch gestelde opdracht aan koning Frederik IV van Denemarken.

SCHOEFFER, Kanunnik.

Historische Aanteekeningen rakende de Kerken, de kloosters, de ambachten en andere stichten der stad Mechelen... Mechelen, Fr. Verhavert-Boelens. z. j. (18..) in-8°. 3 dln. (K. B. B.)

Met opdracht.

SCHOLTE (H. P.).

Zie: *Handelingen* van de opzieners; *Stukken* betrekkelijk; *Uitgave*.

SCHOLTEN (W.), 1785—1856. Pred. te Vleuten, Harderwijk en Delft.

Gasthuis-kerk en gasthuis-predikant te Delft. Kort geschiedkundig overzigt.. Leyden, P. Engels. 1853. in-8°. (B. L. L.)

SCHOOCKIUS (M.), 1614—1669. Hoogleeraar te Groningen.

Liber de bonis vulgo Ecclesiasticis dictis: item de Canonicis: atque speciatim de Canonicis Ultrajectinis; Horumque occasione, de Officio ministrorum Ecclesiae erga Magistratus. Amplius Partim Sect. I partim Sect. III. breviter proponitur successio Ecclesiae in Belgio, simulque specimen majoris operis, quod prolixe exhibebit Historiam Reformationis Ecclesiasticae per provincias Belgicas. Post Praefationem occurrit Syllabus Sectionum et Capitum. Groningae, J. Nicolai. 1651. in-4°. (LXXX) en 758 blz. (B. U. L.)

Vooral belangrijk wegens de berichten over de Hervorming in ons land.

SCHOOFS, pater.

*Leven en dood van den gelukzaligen Petrus Claver, der soc. Jesu.. Antwerpen, van Aarsen. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 60.

SCHOONEBEEK (A.), gest. c. 1714. Graveur.

Nette Afbeeldingen Der Eygene Dragten Van alle Geestelijke Orders; Nevens Een korte Aantekening van haar begin, instelders en bevestiging. In 't koper gebracht door... Amsterdam By den Autheur. 1688. in 8°. (VIII), 144 en (4) blz. (K. B.)

Inhoud: Titelprent, gravure o. d. gedrukten tit., voorrede, achtregelig vers op de titelprent en 73 platen elk met een blz. bijschrift. Aan 't slot register.

Hierbij behoort: *Nette Afbeeldingen Der Eygene Dragten Van alle Geestelijke Vrouwen en Nonnen-Orders; Nevens Een korte Aantekening van haar begin, voortgang en bevestiging. Te zamen gesteld en in 't koper gebracht door*... Amsterdam By den Auteur. 1691. in-8°. (XII), 184 en 10 blz. (K. B.) Behalve de gegrav. titelprent (met berijmde verklaring van L. Smids), een gravure o. d. tit., verder voorrede, inleiding en 91 gravures, elk met eene blz. bijschrift, ten slotte register. De gravures zijn genummerd 1—90. Tusschen de platen 64 en 65 is echter een ongenummerde met het onderschrift *Abbatissa Sti. Cassiani.*

Fransche uitgave: *Courte et solide histoire de la fondation des Ordres religieux. Avec les figures de leurs habits. Gravez par A. Schoonebeek. Amsterdam, A. Schoonebeek.* 1688. in-8°. (VIII), 144 en (4) blz. Met gegrav. titelpr., 73 genummerde platen en register.

De titel v. h. tweede gedeelte is: *Courte Description Des Ordres des Femmes et Filles Religieuses. Contenant Une petite Relation de leur Origine, de leur Progrès, et de leur Confirmation. Avec les Figures de leurs habits, gravez par*... Amsterdam, Chez l'Auteur. z. j. in-8°. (XII), 184 (*niet* 194) en (10) blz. (K. B.) Met gegrav. titelpr. waarbij berijmde verklaring, onderteekend: L. M., gravure o. d. tit., voorrede en inleiding; 91 gravures elk met een blz. tekst. Daarna de tafel. Evenals bij de holl. uitgaaf is ook hier tusschen de platen 64 en 65 een ongenummerde gravure ingevoegd, zoodat ook hier 91 platen zijn, genummerd 1—90.

Een tweede druk der fr. uitgave van het eerste gedeelte (de monniken-orden) heeft den titel: *Histoire des Ordres Religieux De l'un et de l'autre Sexe; Ou l'on voit le temps de leur Fondation, la vie en abregé de leurs Fondateurs, et les figures de leurs Habits, Gravez par Schoonebeek. Divisée en deux Tomes. Seconde Édition corrigée, et augmentée de 80 figures et taille douce.* Amsterdam, A. Schoonebeek. 1695. in-8°. 2 dln. (K. B.) De twee deelen, van welke o. d. tit. sprake is behandelen nog alleen de mannen. Het voorwerk telt 44 blz. en bestaat uit gegrav. titelpr., grav. o. d. gedr. titel en voorrede. Dl. II heeft grav. o. d. tit. en aan het slot 12 blz. voor de registers. De beide deelen zijn gesplitst in zes afdeelingen, elk met afz. titelpr. Behalve dezen telt men 144 gravures (Dl. I, 1—63; Dl. II, 64—144), elk met een bladzijde tekst. Men vindt gewoonlijk hierbij de boven beschreven *Courte Description Des Ordres des Femmes et Filles*, welke niet herdrukt schijnt te zijn.

SCHOT (C. CHR.), Pred. te Aagtekerke en te Tholen.

Voorbereiding en aanvang der in de Ned. Hervormde Kerk in de eerste helft der XIX^de^ eeuw voorgevallen afscheiding. Historisch-kritische studie. Proefschrift... Utrecht, J. Bijleveld. 1879. in-8°. (K. B.)

SCHOTANUS STERRINGA (C.), 1603—1671. Hoogleeraar te Franeker.

*Continuatio historiae sacrae Sulpicii Severi. Franekerae. 1656. in-12°.

Vergel. *Sepp. blz. 87.*

De Geschiedenissen Kerckelyck ende Wereldtlyck van Friesland Oost ende West,... tot... 1583. Te samen ... gebracht.. door... Franeker, J. Boudewijns Wellens. 1658. in-fol°. (XXXVIII), 929 [931], (25) en 148 blz. (K. B.)

Met gegrav. tit., gegrav. wapen v. Friesland, en 17 portretten. Met octrooi, opdracht, voorrede, lat. gedichten v. P. Humalda, J. Valckenier, U. Huber, R. Neuhusius, en H. Picarat, holl. gedichten v. J. Greydanus, A. Robynsma en S. Hardomans.

—— Zie ook: *Braght* (*van*).

SCHOTEL (G. D. J.), geb. 1807. Pred. te Lage Zwaluwe, Chaam, Alfen en Baarle-Nassau, Tilburg.

Kerkelijk Dordrecht, eene bijdrage tot de geschiedenis der vaderlandsche Hervormde Kerk, sedert het jaar 1572. Met Fac-similes. Utrecht, N. van der Monde. 1841-45. in-8°. 2 dln. (K. B.)

De fac-similes geven de handteekeningen der predikanten van Dordrecht. Het boek bevat tal van aanteekeningen, waarbij velen die voor de biographie en bibliographie waarde hebben.

Jean Diodati. 's Gravenhage, P. H. Noordendorp. 1844. in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht en inleiding v. d. schr., die vooral uit familie-papieren van den hollandschen tak der familie heeft geput. Het werkje is voorzien van talrijke aanteekeningen en bijlagen.

De Abdij van Rijnsburg.. 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1851. in-8°. (K. B.)

Met gegr. titel en twee lithographiën.

Mijne gemeente. 's Gravenhage, P. H. Noordendorp. 1855. in-8°. (K. B.)

Met opdracht en bijlagen. Bijzonderheden over de protestantsche gemeente te Tilburg.

Het klooster, het hof en de kerk der Augustijnen te Dordrecht.... Dordrecht, P. K. Braat. 1861. in-8°. (B. L. L.)

Met aanteekeningen en 5 bijlagen.

De openbare eeredienst der Nederl. Hervormde Kerk in de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw. Haarlem, A. C. Kruseman. 1870. in-8°. (K. B.)

Met 4 steendrukplaten.

SCHOTSMAN (NIC.), 1754—1822. Pred. te Spanbroek, Oudshoorn, Schoonhoven, Leiden, daarna Molenaarsgraaf, Sloten, Sneek en Leiden.

Eere-zuil; ter gedachtenis van de voor honderd jaren te Dordrecht gehoudene Nationale Synode, opgeregt.. Tweede Druk. Leyden, J. van Thoir. 1819. in-8°. (B. U. A.)

Preeken met aanteekeningen. De voorrede van den uitgever en de daarop volgende *Voorloopige Aanmerkingen*, d. i. antwoord op een recensie van den eersten druk in het Amsterdamsche *Letterlievende Maandschrift*, Dl. III. 8ste stuk, ademen een den Remonstranten zeer vijandigen geest. Daarop komt de voorrede van den schrijver. De 1e dr. is van hetzelfde jaar.

SCHOTT (H.).

Bijzonderheden uit het leven der christenen in de drie eerste eeuwen. Uit het Hoogduitsch van.. Amsterdam, W. Brave Jun. 1829. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler *L. G. Bredie*. — Oorspr.: *Züge aus dem Leben der Christen der drei ersten Jahrh.* Leipzig. 1829. in-12°.

SCHOTT (M.), Predikant in Boritz, bij Meissen.

*Het leven en karakter van Dr. Philip Jacob Spener, in eenige hoofdtrekken geschetst. Uit het Hoogduitsch. Amsterdam, J. H. van Heteren. 1835. in-8°.

Schleijer, *Naamlijst*, X. 180.

SCHOUTEN (A.).

Zie: *Beschryvinge.*

SCHOUTERDEN (H. H.)

*Levens der heiligen, met onderwijzingen... Hasselt, Millis. 1840. (*formaat?*)

Vlaamsche Bibliogr., I. 60.

SCHRAMM (J. A.), Predikant te Wesel.

Twee brieven van eenige Kerkelyke Geschillen, Rakende de Leere, Godsdienst, en Order der Protestantsche Kerk; verwekt in de Gemeente.. binnen Wesel, van de Gereformeerde Belydenis. Waar in deselve behoorlijk werden ontdekt, beproeft en beantwoord. Dienende met een tot Rechtveerdiging en Opheldering van 't Afgenodigde Antwoord des Ministery te Wesel, tegen E. C. Hochman, en andere. Door.. Deventer, W. te Nuyl. *z. j.* (C. 1712.) in-4°. (K. B.)

Met voorbericht. Kan blijkens blz. 30 niet vóór 1712 gedrukt zijn.

SCHRÖCKH (J. M.).

Levensbeschryving van Martinus Lutherus ... en Lierzang op Lutherus door J. A. Cramer. Uit het Hoogin het Nederduitsch overgezet. Amsterdam, A. D. Sellschop en P. Huart. 1774. in-8°. (B. L. A.)

Tegenover den titel een door Abm. Kulk Jacobsz. gegraveerd portret van Luther. Met voorbericht van de uitgevers. De lierzang werd in hollandsche verzen overgebracht door *P. J. Uylenbroek.*

SCHUBERT (G. H.).

Beknopte geschiedenis van de Hervorming en van den hervormer in Schotland Johannes Knox. N°. 15 van Dr. G. H. Schubert's kleine Schriften ter bevordering van het Christelijke Geloof en leven. Uit het Hoogduitsch. Met eene aanprijzende Voorrede van L. D. Utrecht, Kemink en Zoon. 1840. in-8°. (K. B.)

SCHUERMANS (L. W.), geb. 1821. Kath. priester.

Leven der Heilige Lucia, Maegd en Martelares... bysondere patrooners tegen de keelpyn, den loop, den vloed en andere kwalen. Getrokken uit Butler, Baillet, Rosweyde, S. Alph. Lig., Feller, Hugues, Lambrecht enz. door.. Loven, Vanlinthout en Cie. 1859. in-8°. (K. B. B.)

Met portret en approbatie.

*De Fraticellen en Beggaerden. Leuven. Van Linthout en comp. 1863. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 217.

SCHUH (B.).

*De zending op het eiland Java. Schetsen uit mijn leven. Rotterdam, E. H. Tassemeijer. 1864. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 1059.

SCHULLER TOT PEURSUM (L. C.). Zie: *Bouwsteenen.*

SCHULTZ JACOBI.

Zie: *Jacobi (Schultz).*

SCHUTJES (L. H. C.), geb. 1818. R. K. Pastoor te Orthen.

Geschiedenis van het Bisdom 's Hertogenbosch... St. Mischiels-Gestel, Boekdrukkerij van het bisdom van 's Bosch. 1870—76. in-8°. 5 dln. en een aanhangsel. 's Hertogenbosch, C. N. Teulings. 1882. in-8°. (K. B.)

Opgedragen aan J. Zwijsen, aartsbisschop-bisschop van 's Hertogenbosch; met voorrede.

SCHUYT-PRAETJE Gehouden tusschen een Haagenaer, Een Middelburger, Een Haerlemmer, ende Een Uitrechts-man... Vertoonende alle den handel en wandel van D. Jean de Labadie, Predikant tot Middelburg in Zeelant. Sedert sijn E. hier te lande is gearriveert, en wat al goede devoiren ontrent hem sijn gedaan. Middelburch, J. vander Brugge. 1668. Met Privilegie. in-4°. 114 blz. (K. B.)

Hierin verscheide officiëele stukken.

SCHIJN (H.), 1662—1727. Geneesheer, leeraar der Doopsgez. te Rotterdam, later te Amsterdam.

Korte Historie der Protestante Christenen, die men Mennoniten of Doopsgezinden noemt... Amsterdam, J. Borstius. 1711. in-8°. (B. D. A.)

Met een opdracht. Het werd tot in Duitschland verkocht; ter verdere verspreiding vertaalde S. zelf zijn werk in het latijn als:

Historia Christianorum, qui in Belgio Foederato inter Protestantes Mennonitae appellantur... adjecta accurata disquisitione de antiquitate Baptismi proselytorum inter Judaeos. Amstelodami, Waesbergii. 1723—1729. in-8°. 2 dln. (K. B.) Dl. II. heeft als titel: *Historia Mennonitarum plenior deductio. Itemque de hodierno in Belgio Foederato statu eorum Christianorum, qui, a Mennone Simonis Mennonitae appellantur.*

Beide deelen werden vertaald door *M. van Maurik.* Dl. I: *Geschiedenis der Protestantsche Christenen in 't Vereenigd Nederland genoemd Mennoniten, In welke behalven derzelver Oorsprong, voortgang, hedendaagschen staat, en Geloofs Belijdenis, te gelyk vertoond wordt 't zeer groot onderscheid tusschen deeze en de Hoogduitsche en Munstersche Wederdoopers: Zynde daarbij gevoegd een naauwkeurig onderzoek wegens de oudheid van den doop der Joodengenooten onder de Jooden door ... vertaald door...* Amsterdam en Utrecht, J. Verheiden en W. Kroon. 1727. in-8°. (B. U. L.) Met opdracht en voorreden v. schr. en vert. Hierbij behoort als Dl. II: *Uitvoeriger Verhandeling of Vervolg van de geschiedenis der*

Mennoniten, in welke Van de Oorsprong, Namen Verschillen enz... gehandeld word... Uit het Latyn vertaald door... Amsterdam, K. de Wit. 1738. in-8°. (B. U. L.) Met opdracht van M. Schagen en voorrede van J. van Zanten. — Een andere vertaling is van *G. Maatschoen.* 1ste dr. 1738; 2e dr.: *Geschiedenis dier Christenen, welke in de Vereenigde Nederlanden onder de Protestanten Mennoniten genaamd worden... Zynde deeze tweede druk op nieuws uit het Latyn vertaald en vermeerderd met eenige Aanteekeningen en een Voorbericht... door... Met koperen Plaaten.* Amsterdam, K. de Wit. 1743—45. in-8°. 3 dln. (K. B.) Met 35 portretten en platen gegrav. door Philips, Fokke, v. Buisen, de Bakker, Folkema en Tanjé. Dl. I met door Philips gegrav. titelpr. en berijmde verklaring van A. Spinneker en P. Bakker. Dl. II met voorrede van J. van Zanten. Dl. III met voorrede van M. Dit laatste Dl. ook afzonderlijk uitgegeven als: *Levensbeschryving van eenige voorname mannen, in hun leven leeraren, By de Doopsgezinden, Met derzelver afbeeldingen. Nauwkeurig in 't koper gebragt.* Amsterdam, K. de Wit. 1750. in-8°.

S. DE V.
Zie: *Verhael (Hist.)* van 't Leven v. C. B. van Galen.

SECKENDORF (V. L. A.), 1626—1692.
Uitvoerige en onpartydige historie der Reformatie door Dr. M. Luther en andere voortreflyke mannen... gewrocht; behelzende een grote menigte merkwaardige zaken, in gene andere Schriften te vinden... alles getrokken uit de Authentike stukken, archiven en geheime Kancellery van de Hertogen van Saxen,.. Verduitscht, in een geheel nieuwe historische orde geschikt, en merkelyk vermeerdert: door E. Ferickius, ... met zeer fraje printverbeeldingen en portraitten, verciert. Delft, R. Boitet. 1728-30. in-fol°. 3 dln (K. B.)

Met een voorrede v. d. duitschen vertaler en een v. d. schr. De 36 portretten van belangrijke personen uit den tijd der Hervorming zijn zonder naam van graveur. Achter Dl. III vindt men (ook vermeld op den titel van Dl. III): *De goude en zilvere eergedachtenis of medalische historie der reformatie, waar in men ziet de afbeeldinge, uitlegging en beschryving, van meer dan 200 zoo goude als zilvere gedenkpenningen, in dien tyd op zoo veele byzondere gevallen der Hervorming gemunt.* — Oorspr. latijn.: *Commentarius historicus et apologeticus de Lutheranismo sive de Reformatione religionis ductu M. Lutheri.* Francofurti et Lipsiae, 1692. in-fol°. — Duitsche vert.: *Ausführl. Historie d. Lutherthums u. d. heilsamen Reformation von J. Frick übersetzt.* Leipzig. 1714. in-4°.

SECRETEN (De) Der Jesuiten. Secrete Instructien Van de Paters der Societeyt. Extract Uyt de Historie van de Thou, rakende de selve Paters. Sententie Tegens Jean Chastel; Mitsgaders het bannissement der Jesuiten uyt Vrankrijk. Relaes Van Monsieur de Rhony, Hoe de Paters weder in Vrankrijk zijn ingekomen. Meenene, Chr. Waermont. 1677. in-12°. (II), 70; 96 en 108 blz. (K. B. B.)

3 Stukken met afz. pagineering en signatuur.

SEDULIUS (H.), 1547—1621. Minoriet.
T'boeck van Ons Lieve Vrovwe van Maestricht, Ende van den oorspronck des Stadts, ende miraculeuse Beeldt van ons Lieve Vrouwe, rustende int Conuent der Minderbroederen. Int Latyn eerst ghemaeckt door.. Maer nv... ouergeset door C. Thielmans Guardiaen der Minderbroederen binnen Maestricht.. Loven, J. Maes. 1612. Met Gratie ende Priuilegie. in-8°. (XVIII), 252 en (4) blz. (K. B. B.)

Met opdracht, approbatie, holl. gedicht van A. M. en gravure van J. Walder. Oorspr.: *Diva Virgo Mosae-Traiectensis. De Civitate Mosae-Traiectense et Diuae Virginis imagine* etc. Antverpiae, J. Moretus. 1609. in-8°. (XVI), 202 en (6) blz. (K. B.).

SEGERS (E. CÉSAR), Pred. te Leiden.
Zie: *Geloofsgetuigen.*

SÉGUIN (E.), Jezuiet.
Leven van ... Petrus Canisius, van de societeit van Jesus.. In 't hollandsch overgezet, vermeerderd en verbeterd.. 's Gravenhage, T. C. B. ten Hagen. 1865. in-8°. (B. K. A.)

Met voorrede en approbatie. — Oorspr.: *Vie du bienheureux Pierre Canisius.* Paris. 1864. in-12°.

SEGUR (A. DE).
Levensgeschiedenis van den heiligen Franciscus van Assisie... Uit het fransch vertaald door J. H. M. Aers-

sen... Met kerkelijke goedkeuring. Leiden, J. W. v. Leeuwen. 1877. in-8°. (K. B.)

Dit of 't volgende vertaling (?) van *Histoire populaire de Saint François d'Assise,* Paris. 1867. 2e éd. Paris. 1870. in-18°.

De Serafijnsche H. Franciscus, wonderheden van zijn leven... in het Nederlandsch vertaald door eenen priester. Gevolgd door de Nieuwe Constitutie van Paus Leo XIII ten gebruike der Derde-Orde van den H. Franciscus. Gent, H. Vander Schelden. 1883. in-8°. (K. B. B.)

Zie het voorgaande.

SELVA (H. R. DE).
Zie: *Histori v. Ign. de Lojola.*

SEMMES VAN ZUYDERWOLDE (P.Jz.), Predikant.
Zie: *Pareus* (*D.*).

SEND-BRIEF der Remonstrantscher Leeraren aende E. Synode tot Schiedam. In Julio 1631. *Z. adres.* 1631. in-4°. 28 blz. (K. B.)

Aan Wtenbogaert toegeschreven.

SENDEN (G. H. VAN), 1793—1851. Pred. te Nenndorf, Middelbert en Zwolle.

De Nagedachtenis van Theodorus Adrianus Clarisse plechtig gevierd, op den 12 November 1828, in eene openlijke vergadering van het Natuur- en Scheikundig Genootschap te Groningen.. Met de afbeelding. Groningen, J. Oomkens. 1828. in-8°. (K. B.)

Leerrede ter inwijding van het Kerkgebouw en ter vestiging van de Gereformeerde Gemeente aan de Dedemsvaart. Met Bijvoegsels... Zwolle, R. Boelens Junior. 1834. in-8°. (K. B.)

Met afbeelding der kerk en platten grond van Kerk en pastorie, en met een kaart van de Dedemsvaart. De bijvoegsels (blz. 35—111) bevatten de uitvoerige geschiedenis van de stichting der gemeente.

De Hervorming van den tegenwoordigen staat der Nederlandsche Hervormde Kerk. Redevoering.. Met Bijvoegsels. Uitgegeven door de Vereeniging van Hervormde Predikanten te Overijssel. Amsterdam, Wed. R. Stemvers. 1848. in-8°. (B. U. U.)

Met voorwoord van den Secretaris der Vereeniging, Ds. L. Vroom.

Geschiedenis der Hervormde Gemeente aan De Leur.. 's Hertogenbosch, H. Palier en zoon. 1862. in-8°. (B. L. L.)

Met aanteekeningen en een lijst der predikanten.

—— Zie ook op: *Eeuwfeest.*

SENTENTIE by.. Bailliu, Burgermeesteren ende Vroetschappen der stadt Rotterdam. Ghegheven teghens vier Predicanten ende eenighe Ouderlinghen aldaer, den 7en Augusti. Anno 1630. *z. adres.* 1630. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Ook gedrukt als *Copye van de Sententie* enz. z. adres 1630. in-4°. 8 blz. (K. B.)

SENTENTIE. By de.. Schepenen der Stadt Leyden ghegeven ende ghepronuncieert, Op den XXXen Januarij 1640. Tegens Mr. Rombout van Medenblick, Roomsch-Priester. Ghedruckt [*z. adres. Utrecht, A.Jz. van Paddenburgh.*] 1640. in-4°. 6 blz. (K. B.)

SENTENTIE By den E. Gerechte der Stadt Utreght gearresteert jegens Pieter Lambertsz van Schalckwyck. Tegen Hem Gepronuncieert den 8 Augusti 1651. Utrecht, J. van Waesberge. 1651. in-4°. 6 blz. (K. B.)

Vergel. het volgende. — Andere dr.: Utrecht, A. van Paddenburgh.

SENTENTIE By den Hove van Vtrecht ghearresteert jegens Adriaen Ram tot Schalckwijck. Gepronuncieert.. den xxixen Julij 1651. Utrecht, A. van Paddenburgh. 1651. in-4°. 10 blz. (K. B.)

Bij het verstoren eener godsdienstoefening der Katholieken te Schalkwijk was door dezen aan de Justitie hevige tegenstand geboden. Zie: *G. Hilhorst, Het Kerspel Schalkwijk* (*Arch. v. d. Gesch. v. h. Aartsb. Utr.* XII 1—104). — Andere dr.: *Sententie gepronuncieert* enz. met hetzelfde adres, 1651 en: *Sententie Crimineel*

By den E. Hove enz. Utrecht, G. van Zijll en D. van Ackersdijck. 1651. in-4°. 12 blz. (K. B.)

SENTENTIE en Executie, gewezen en gedaen over syne Excellentie Francisco Joseph Borri, Door de Heylige Inquisitie tot Romen. Waer in klaerlijck en oprechtelijck getoont wort I. Sijn Opkomst en Geboorte. 2. Sijn Leven en Bedrijf. 3. Sijn Leere. 4. De Executie over sijn Beeldt. Alles uyt de origineele Italiaensche Tael getrouwelijck vertaelt. In 's Gravenhage, H. de Swaef. 1662. in-4°. 16 blz. (K. B.)

SENTENTIE Johannis Grevii, Ghewesen Predicant tot Heusden [*16 Mei 1620.*] 's Graven-haghe, H. Jacobssz. 1620. Met Privilegie. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Bij *Baudartius*, B. XII. 10 v. — Andere dr. bij denzelfden T. 1738.

SENTENTIEN By den Ed. Gerechte der Stadt Utrecht ghearresteert ende gepronuntieert op den 22. May 1640. Teghens Govaert van Moock, Capellaen ende Secretaris van Philippus Rovenius.. Ende Gerrit Pelt, Roomsch-Priester ende Borgher t'Utrecht. Utrecht, A. Janssz. van Paddenburch. 1640. in-4°. 6 blz. (K. B.)

SENTENTIEN, By den Ed: Gherechte der Stadt Vtrecht ghearresteert ende gepronuntieert op den 10 Martij 1640. Jeghens Philippus Rovenius.. Ende Johan Wachtelaer Borgher ende Canonick t'Utrecht, desselfs praetense Vicaris Generael. Utrecht, A. Janssz. van Paddenburch. 1640. in-4°. 10 blz. (K. B.)

Nadruk: *Na de Copye van Wtrecht, In s' Graven-Hage, Gedruckt by J. Jansz. Verheul*, 1640. in-4°. 8 blz. (K. B.)

SENTENTIEN By den Hove van Vtrecht gearresteert jegens Dirck van der Horst Rooms Priester, Jan Janssz. de Bree, ende Justus Hallingh. Gepronuncieert.. den xen Aprilis 1652. Utrecht, A. van Paddenburgh.. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Over het gebeurde te Schalkwijk, zie *Sententie.. jegens A. Ram.*

SENTENTIEN By den Hove van Vtrecht ghearresteert jegens Peter Otten anders genaemt Peter de Reus, Jacob Sweeren, ende Tyman Aertsen, Gepronuncieert.. den xxixen Julij 1651. Utrecht, A. van Paddenburgh. 1651. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Naar aanleiding van het gebeurde te Schalkwijk. Vergel. 't voorg. — Andere dr.: Utrecht, G. van Zijll en D. van Ackersdijck. 1651.

SEPP (CHR.), geb. 1820. Doopsgez. pred. te Westzaan, Zaandam en Leiden.

Proeve eener pragmatische geschiedenis der Theologie hier te lande; sedert het laatst der vorige eeuw tot op onzen tijd. Uitgegeven door Teylers Godgeleerd genootschap... Haarlem, Erven F. Bohn. 1860. in-4°. (K. B.)

Dl. XXXVI van: *Verhandelingen, rakende de natuurlijke en geopenbaarde godsdienst, uitgegeven door Teyler's Godgeleerd Genootschap.* — 2e dr. Amst. J. C. Sepp en zonen. 1860; 3e dr. 1867—68. in-8°. (K. B.) Deze 3e. dr. is zeer vermeerderd en verbeterd; door het geheele werk zijn verbeteringen en toevoegsels aangebracht.

Johannes Stinstra en zijn tijd. Eene bijdrage tot de geschiedenis der kerk en school in de 18de eeuw.. Amsterdam, J. C. Sepp en zoon. 1865—66. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met uitvoerige registers.

Geschiedkundige Nasporingen. Leiden, de Breuk en Smits. 1872—75. in-8°. 3 dln. (B. L. L.)

Inhoud Dl. I: Prof. Meursius als geschiedschrijver der Leidsche hoogeschool. De Schaffhausensche uitgaaf van Arnold's Kirchen- und Ketzer-Historien. De veelgenoemde en weinig bekende geschriften van den wederdooper Bernt Rothmann. Bijdrage tot C. A. Hase's werk over Seb. Franck von Wörd. Dl. II: Hendrik Roll, de anabaptist. De geschiedenis der Martelaren door Adriaan Corn. van Haemstede. Jacob Böhme's oudste vrienden in Nederland. Ludwig Rabus, student te Wittenberg. Eene levensbeschrijving van Fr. de Enzinas, Gerhard Westerburg, Grotius over Meursius. Dl. III. Theologische Ana's, Antonius Corranus, Bellerive, een «moderaet» Theoloog. Guy de Bres. Eene reis- en plaats-beschrijving door Anthonius Sepp. Johannes Stinstra. A. W. van Beijerland.

Drie Evangeliedienaren uit den tijd der Hervorming.. Leiden, E. J. Brill. 1879. in-8°. (K. B.)

Inhoud: Jean Taffin, Pieter de Zuttere, gezegd Overhaag, Agge van Albada.

Kerkhistorische Studien.. Leiden, E. J. Brill. 1885. in-8°. (K. B.)

Inhoud: Henrick Rol; Justus Velsius, Haganus; Caspar Franck; Antonius Corranus en Doede van Amsweer; Daniël Sudermann.

Bibliotheek van Nederlandsche Kerkgeschiedschrijvers. Opgave van hetgeen Nederlanders over de geschiedenis der christelijke kerk geschreven hebben.. Leiden, E. J. Brill. 1886. in-8°. (K. B.)

Systematisch ingedeeld met alfabetisch register.

—— Zie ook: *Grueneisen* (*C.*).

SERVATIUS (ST.)- LEGENDE uitgegeven naar een Latijnsch Handschrift uit de XIVe eeuw, en met aanteekeningen voorzien door Jacq. Vrancken.. Maastricht, St. Paulus-Drukkerij. 1884. in-8°. (B. B. B.)

Met voorwoord en approbatie.

SERVITA (P.).

Historie van de Inquisitie; Ende in 't bysonder hoe de selve in het Gebiedt van Venetien onderhouden wordt. Voor desen by een gestelt door... Nu op 't nieu uyt het Italiaens in onse Nederduytse tale overgeset... (Met drukkersmerk op den titel.) Utrecht, G. van Zyll en D. van Ackersdijck. 1651. in-12°. 304 blz. (K. B.)

Paolo Servita is Paolo Sarpi. Eerste ital. druk: Serravalle, Albicocco. 1638. in-4°. Opgenomen in Sarpi's *Opere* (Venezia, 1687) III, 1—216. — De holl. vertaling wordt voorafgegaan door een voorwoord van de drukkers en door een brief van *Ds. A. Colvius*, vroeger Hofprediker van den Nederl. Gezant te Venetië, aan A. Vivien, Heer van Bevigny. Hierin verklaart de briefschrijver dat hij deze geschiedenis uit het italiaansch in het latijn heeft vertaald. De bedoelde vert. is: *Historia inquisitionis P. Paoli Veneti. Cui adjuncta est Confessio Fidei, quam ex Italicâ Lingua Latinam fecit A Colvius. Roterodami, A Leers. 1651.* in-12°. (B. U. G.)

SETTEN (K. F. VAN), Predikant te Doeveren.

Opgave van legaten, giften en geschenken aan kerken en kerkelijke personen bij de Hervormden in Nederland, vooral gedurende de laatst verloopene honderd jaren. Uitgegeven ten voordeele van het fonds voor de noodlijdende kerken, enz. Amsterdam, G. J. A. Beijerinck. 1842. in-8°. (K. B.)

De lijst loopt over de jaren 1703—1840. — Met uitvoerige registers.

SEVERUS (SULPITIUS).

Kerkelijke Historie van.. Sedert des Weerelds aanvang, tot het vierhonderdste jaar na Christus Geboorte; Vervolgd tot den tijd van Keizer Karel den V. Uit het Latijn vertaald, en met uitvoerige Aanmerkingen verrijkt, door P. Rabus. Rotterdam, B. Bos. 1702. in-4°.

Met gegrav. titelpr. en nog een gravure van C. Huyberts. Met privilegie, opdracht, voorbericht, berijmde inleiding van P. R., holl. gedicht van D. Havart en lat. van Gul. Rabus. Aan 't slot uitvoerige bladwijzer. De oorspr. uitgave — waaraan de meeste latere drukken zijn ontleend — is *Historiae sacrae.. lib. II.. ed. M*(atth). *F*(lacio). *I*(llyrico). Basileae. 1556. in-8°.

SEWEL (WM.), 1650—1725 of 1726, geb. te Amsterdam, waar hij zijn leven doorbracht.

Histori Van de Opkomste, Aanwas, en Voortgang Der Christenen, Bekend by den naam van Quakers. Ondermengd met de voornaamste Staatsgeschiedenissen van dien tyd, in Engeland voorgevallen. En met Authentike Stukken voorzien. Amsterdam, R. en G. Wetstein. 1717. in-fol°. (K. B.)

Met opdracht aan den koning van Engeland en voorrede v. d. schr. Ook in het eng. en duitsch vertaald.

—— Zie ook op: *Arnold (G.)*; *Leti (G.)*.

S. H. D. R.

Zie: *Historie v... Ign. de Lojola.*

SICHEM (C. VAN).

Het Tooneel der Hooft-Ketteren, Bestaande in verscheyde Afbeeltsels van Valsche Propheten, Naackt-loopers, Geest-dryvers, Sectarisen en Duyvels-Konstenaren. By een vergadert, en in 't Koper gesneden. Door..

Middelburgh, W. Goeree. 1677. in-fol°. 23 bladen. (B. D. A.)

Titel, register en 21 portretten van af Mohammed tot Broer Cornelis. — *v. Someren, Catal. van portretten* blz. 159 en 160 vermeldt de volgende uitgaven: *Historische beschrijvinge ende afbeeldinge der voorneemste hooft ketteren, so van de Catholijcke, ende Christelijcke Kercke. verbannen sijn.. ghemeerdt ende verbetert door C. V. S[ichem] A[mstelod.].* Amstelredam, C. van Sichem. 1608. in-fol°. Hieraan was waarschijnlijk een duitsche uitgave: *zu Amsterdam, bey Cornelis Niclauss.. 1608* voorafgegaan. — (C. van Sichem) *Iconica et historica descriptio praecipuorum haeresiarcharum, qui ab ecclesia Catholica.. excommunicati.. sunt..* Arnhemii, J. Janssonius. 1609. in-fol°. — *Het Tooneel der Hooft-Ketteren* enz. (als boven).. Middelburg. 1666. in-fol°.

SIEGMUND JR. (J. D.), Luth. Pred. te Schiedam.

Zie: *Perthes (Fr. M.).*

SIEMERS (CL.), Voormalig professor aan het Gymnasium van Munster.

Geschiedenis der Katholieke kerk, door.. Uit het Hoogduitsch vertaald en bewerkt door een R. K. Priester. Maastricht, Van Osch-America en Cie. 1855. in-12°. (K. B.)

Met approbaties en voorrede v. d. vert. Een 3e dr.: Roermond. 1871; daar is o. d. titel als vertaler en bewerker vermeld *G. Versijl*, oud-professor der geschiedenis aan het Seminarie te Rolduc — Oorspr.: *Geschichte d. christl. Kirche f. Kath. Gymnasien.* Munster. 1848. in-8°.; 2e dr. 1852.

SIMONSZ (F.).

Zie: *Sonten (J. W. van).*

SIRÉ (P.), Pastoor te Appels bij Dendermonde.

Hanswyck ende het wonderdadigh beeldt van de.. moeder Godts Maria.. binnen Mechelen.. Door kopere plaeten verciert. Dendermonde, J. Ducaju. 1738. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, voorrede en approbaties.
Met dertien gravures, een kaartje, platte grond, afbeeldingen van gebouwen enz.; sommigen dragen den naam van den graveur *L. J. Fruijtiers.*

SIVRÉ (J. B.). Archivaris te Roermond.
Zie: *Necrologium.*

SIX (C. C.).

Dissertatio historico juridica de Edicto Nannetensi, Protestantibus ab Henrico IV dato, a Ludovico XIV rursus erepto.. Amstelaedami, G. Dufour. (1792.) in-4°. (B. W. L.)

SJOERDS (F.), 1713—1770. Onderwijzer.

Kort Vertoog van den Staat en de geschiedenissen der Kerke des Nieuwen Testaments.. tot op den tegenwoordigen tijd, Vergeleken met de voornaamste waereldlyke geschiedenissen. Voorzien met een Voorrede van.. F. Brandsma.. Tweede druk. Vermeerdert en verbetert door... In de Voorrede vind men een nader vertoog aangaande de Sociëteit der Doopsgezinden, Oude Vlamingen genaamt. Leeuwarden, P. Koumans. 1771. in-4°. (B. D. A.)

Na de voorrede van Br., die v. d. schr., daarna gedichten van Ph. R. van Eyzinga en F. S.; aan 't slot register. De 1e dr. 1759.

SJOERDS (F.), Predikant.

Beknopt Levensberigt van.. J. de Labadie en de apostolische kerk der zestiende (*sic*) eeuw;... Met een voorwoord van F. A. C. van Stralen.. Gorinchem, A. van der Mast. 1860. in-8°. (B. W. L.)

Aan 't eind een gedicht: De ware kerk.

SLEE (J. C. VAN), Pred. te Herwijnen, Oostzaan, Rumpt en Brielle.

De kloostervereeniging van Windesheim, een filiaalstichting van de broeders van het gemeene leven. Kerkhistorische Studie.. Leiden, A. W. Sijthoff. 1874. in-8°. (K. B.)

Met alfab. register.

SLEIDANUS (J.).

Waerachtige Beschriuinge Hoe dattet met de Religie gestaen heeft; Ende oock met de gemeyne weluaert, onder.. Keyser Carolo de vijfste. Eerst van.. Johan Sleidan in Latijn neerstelijc tsamen ghestelt: Ende voort door Walter Deleen int Nederlandts verduytst.. *Z. adres.* Anno 1558. in-4°. (VI), 857 en (13) blz. (K. B. B.)

Met voorrede, registers en errata. Latere dr. *Waerachtighe Beschrijuinghe Joannis Sleidani.. Nu ten tweedenmael ghetrouwelijc na het eerste exemplaer ghedruct, ende nieuwelijc daer by*

ghevoecht, het xxvj. Boec: mitsgaders de iij. Boeken vande vier opperste Keyserrijken. — *Hantwerpen, A. s' Coninx. 1584. Met Privilegie.* in-4°. 430, 46 en (9) bladen (B. U. Leuv.). De drie boeken beginnen met nieuwen tit. en afz. pagin. — Oorspr.: *De statu religionis et reipublicae Carolo V Caesare commentarii.* Argentorati. 1555. in-fol°. Herhaaldelijk herdrukt.

SLOET (MR. L. A. J. W. BARON), geb. 1806. Oud-Griffier d. Prov. Staten van Gelderland, Oud Gouverneur-Generaal van Nederl. Indië.

'Het hoogadelijk, vrij wereldlijk Stift te Bedbur bij Kleef en zijne Juffers. Uitgegeven door de Koninkl. Akad. van wetenschappen te Amsterdam. Met eene plaat en eene kaart. Amsterdam, Joh. Müller. 1879. in-4°.

Afzonderlijke uitgave van het eerste gedeelte van Dl. XII der Verhandelingen der Kon. Akad. Afdeeling Letterkunde.

De Heilige Ontkommer of Wilgeforthis. Een geschiedkundig onderzoek door.. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff. 1884. in-8°. (K. B.)

Met opgaaf der bronnen en negen Steendrukplaten.

SLOOT (A. VAN DER).
Zie: *Gravezande* (*Adr. s'*).

SMET (C.), 1740—1812. Jezuiet.

De Roomsch-Catholyke Religie, begonst, uytgebreyd, vastgestelt ende bewaert in Brabant, Tusschen menigvuldige aenstooten, vervolgingen ende verwoestingen. Kerkelijke Historie van Brussel, tot het jaer 1803. Leven van den H. Bonifacius, Bisschop, geboren tot Brussel.. Brussel, P. J. De Haes. 1807. in-8°. (B. U. G.)

Latere dr.: St. Nicolaes, 1828. in-12°. 2 dln.

Heylige en roemweerdige Persoonen, De welke in de tien eerste Eeuwen bezonderlijk medegewerkt hebben om de Roomsch-Catholyke Religie, in geheel Nederland, Uyt-te-breyden, vast-te-stellen en te bewaeren; Als ook de Vyanden en Vervolgers der zelve Religie. Door.. Brussel, P. J. de Haes. 1808 en 1809. in-8°. 2 dln. (B. U. G.)

Dl. II is een vervolg en handelt over hen «welke in de acht laeste Eeuwen bezonderlijk medegewerkt hebben» enz. Herdr.: St. Nicolaes, 1826. in-12°. 4 dln. Vergelijk den volgenden titel.

Stichting van de Roomsch-Catholyke Kerk, als ook de Heylige en roemweerdige persoonen die het geloof gedurende de tien eerste eeuwen in ons vaderland verkondigd en uytgebreid hebben, of het leven van Jesus Christus in zijne kerk. Vervolg van het leven van Jesus Christus op de aerde, door... Met eene Voorreden van den uytgever. Benevens eene op stael gesnedene print (pasce agnos meos, naer Rubens). Brussel, C. J. A. Greuse. 1851. in-8°. (B. B. B.)

De uitgever is de Jezuiet *Jos. Vander Moere.* — Herdr.: Gent, Vander Schelden. 1860. in-8°. (*de Backer*, III. 835.)

—— Zie ook: *Cuvelier* en *Voorvallen.*

SMET (A. DE), Overste v. h. Bisschoppelijk College van Audenaarde.

Vijf Martelaren van Audenaarde. Kort verhaal uit de geschiedenis der zestiende eeuw.. Gent, J. en H. Vander Schelden. 1877. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie, opdracht en voorrede.

SMET (J. J. DE), 1794—1877. Kanunnik en Hoogleeraar te Gent.

Leven van den Heiligen Livinus, Patroon van Gent en Apostel van het land van Aelst, Door... naer het fransch vertaeld door J. Tollenaere. Kanonik.. Gent, Vanryckegem—Lepère. 1857. in-12°. (K. B. B.)

Met 4 lithogr. en voorrede. — Oorspr.: *Vie de Saint Liévin..* Gand, Vanryckegem-Lepère. 1857. in-18°.

Leven van den Heiligen Amandus, Apostel der Vlaenderens, Door.. Uit het fransch vertaeld door J. Tollenaere... Gent, Vanryckegem-Lepère. 1861. in-16°. (K. B. B.)

Met approbatie, portret en voorrede. Vroegere dr. bij denzelfden 1857. in-18°. (*Vlaemsche Bibliogr.*, III. 48.) — Oorspr.: *Vie de Saint-Amand.* Gand, Vanryckegem-Lepère. 1861. in-16°. Waarschijnlijk een herdruk.

Getrouw Verhael der Marteldood van de Heeren van Audenaerde, ten tyde der Beeldstormery. Naer gelyktydige Schryvers... Gent, J. B. D. Hemelsoet. 1864. in-8°. (B. B. B.)

Met voorwoord, approbatie en 5 lithogr.

*Volledig leven van den H. Macharius. Met 5 gesteendrukte platen. Gent, J. D. B. Hemelsoet. 1867. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 49.

—— Zie ook op: *Levensschets.*

SMET (P. DE), 1801—1873. Jezuiet.

*Reis naar het Rotsgebergte (Rocky-Mountains), 1840—41. Deventer, J. W. Robijns en Comp. 1843. in-8°.

Schleijer, *Naamlijst*, XI. 461.

Missien van den Orégon en Reizen naer de Rotsbergen en de bronnen der Colombia, der Athabasca en Sascatshawin, in 1845—46... uit het fransch door een kloosterling van Latrappe. Gent, Wwe. Vander Schelden. 1849. in-8°. (B. U. G.)

Met eenige lithographieën en drie door P. J. de Smet vervaardigde kaartjes. Oorspr.: *Missions de l'Orégon et voyages aux montagnes Rocheuses* etc. Gand. 1848. in-12°.

SMETIUS (J.), Pred. te Nijmegen.
Zie: *Ordonnantien* Ende Resolutien.

SMIDT (FR. DE), 1576—1659. Jezuiet.

Leven van.. Petrvs Canisius Soc. Jesv.. Antwerpen, C. Woons. 1652. in-8°. (XVI), 436 en (8) blz. (B. K. A.)

Met opdracht, holl. gedicht, approbatie — waaruit blijkt dat dit werk voornamelijk aan Fr. Sacchinus is ontleend — gegrav. portret van P. C. door W. Somer en registers.

—— Zie ook op: *Leven v. Cath. Daneels; Lucas (A.); Verhael vande gevanckenisse; Verhael Van 't gheen.*

SMITS (CHR.).
Zie: *Fabricius (Chr.).*

SMITS AZ. (JOS. A. C. M.).

*Leven van.. Leo XIII. Naar de beste bronnen bewerkt en aan het Nederlandsche volk verhaald. 's Bosch, G. Mosmans Senior. 1887. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1887. blz. 98.

SNELLEBRAND (J. A.), gest. 1886. Pred. te Twisk.

Geschiedenis der kerkhervorming te Hoorn, door... Hoorn, Gebr. Vermande. 1866. in-8°. (K. B.)

Met een aantal bijlagen.

SNIEDERS (DR. J. RENIER).
Zie: *Deynoot (F.).*

SOCRATES.
Zie: *Historia Ecclesiastica.*

SOERMANS (M.), gest. 1705. Pred. te Goudriaan.

Kerkelyk Register Van de Plaatsen en Namen der Predikanten Van alle de Classes, gehorende onder de Synodus van Zuyd-Holland, van 't begin der Reformatie, tot nu toe.. Deze tweede Druk merkelijk verbetert, vermeerdert, en vervolght tot.. 1701. Haarlem, W. van Kessel. 1702. in-8°. (K. B.)

De 1e dr. was in 1695 te Dordrecht verschenen. in-8°. (B. U. L.) — De 2e dr. heeft opdracht en voorbericht en daarna eenige gedichten ter eere van den schrijver. Als *tweede Deel, of vervolg van 't Kerkelyk Register*, *etc.* volgt *Synodaal Register*, *Inhoudende de Namen en Bedieningen Der gener, die in 't Jaar 1579. en vervolgens tot 1703. afgesonden en verscheenen zijn in de Zuyd-Hollandse Synoden*, evenzeer met opdracht en voorrede bij denzelfden gedrukt in 1703. Vergel. op *Jongh (H. de).*

SOHNIUS (G.), Hoogleeraar te Heidelberg.

Een treffelijcke Oratie, Leerende hoe sich een Christen mensche schuldich is te draghen int onderzoecken der waerheyt, wanneer inde Kercke over de Leere verschillen ende oneenicheden op-rijsen. Eertijts by.. ghedaen.. Hier is byghevoeght een Voorreden, vervatende niet alleen een korte Historie, vanden oorspronc ende voortganc der oneenicheden ende scheuringen voornoemt [*in Duitschland*], maer ooc der swaricheden in onse Hollantsche Kercken op-gheresen. Wtghegheven door N. J. R. Schiedam, A. Cornelisz van Delf. 1611. in-4°. (XX) en 32 blz. (K. B.)

Het hist. gedeelte — de voorrede — ook afzond. uitgegeven, zie: *Beschryvinghe (Corte) van den Oorspronck.*

SÖLTL (J. W.), Hoogleeraar te München.

De Godsdienstoorlog in Duitschland;.. Uit het Hoogduitsch vertaald. Nymegen, J. F. Thieme. 1842. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Oorspr.: *Der Religionskrieg in Deutschland.* Hamburg. 1840—1842. in-12°. 3 dln.

SONJÉ (H. J.), 1802—1862. Pastoor te Tuitgenhorn en Noordwijk.

*Kerkelijke geschiedenis voor Roomsch Katholieken. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1857. in-8°. 3 dln.

Mes, Kath. pers, blz. 228 en *Brinkman's Catal.,* blz. 1093.

SONSTRAL (J. H.), 1800—1872, Luth. Pred. te den Helder.

Gregoor VII Of de strijd tusschen Kerk en Staat in de 11de eeuw. Amsterdam, G. J. A. Beijerinck. 1838. in-8°. (K. B.)

Op den gegraveerden titel is een gravure van J. W. Kaiser naar een teekening van V. Bing. Herdr. (titel-uitgave?): Amsterdam, G. W. Tielkemeijer. 1850. in-8°. 2 dln. (*Brinkman's Catal.,* blz. 1093.)

De Primaat en de Vorst, of Thomas Becket, Aartsbisschop van Canterbury, en Hendrik II Koning van Engeland. Een treurspel uit het leven van Kerk en staat in de XIIe eeuw.. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1855. in-8°. (B. L. L.)

Met gelith. titel.

Tafereelen uit de Geschiedenis van het Protestantisme vóór de Hervorming.. Arnhem, G. W. van der Wiel. 1857. in-8°. (K. B.)

Overgedrukt uit de *Evangelische Bibliotheek.*

Wycliffe en de Lollarden. Het Protestantisme in Engeland vóór de Hervorming der XVIde eeuw.. Arnhem, G. W. van der Wiel. 1859. in-8°. Eerste stuk. (K. B.)

Geschiedenis van het Husitismus van zijn oorsprong in de 14de eeuw; tot dat het bij den Majesteitsbrief van keizer Rudolf als eene Protestantsche kerk erkend wordt.. Groningen, Erven C. M. van Bolhuis Hoitsema. 1862. in-8°. 2 dln. 3 st. (K. B.)

SONTEN (J. W. VAN), Luth. Pred. te Enkhuizen.

Waaragtig Verhaal van de seclusie der Lutherse Gemeente tot Enchuysen, van de Synodale Societeyt eeniger Lutherse Gemeentens in de Nederlanden. Nevens een grondige verantwoording van 't gene door de gemelte Enkhuyser Gemeente in de zake harer seclusie verrigt is. Op Ordre van derzelver Consistorium, opgesteld Door haar gewezene Gedeputeerde ter Synodale vergaderinge des Jaars 1696 J. W. van Sonten, Leeraar, en F. Simonsz. Ouderling... Enchuysen, H. van Straalen. 1696. in-4°. 36 blz. (B. U. G.)

SORANUS.

Zie: *Spuller* (*E.*).

SOZOMENES.

Zie: *Historia* Ecclesiastica.

SPANGENBERG (A. G.).

Arbeid der euangelische broederen onder de heidenen. Uit het Hoogduitsch vertaald. Uitgegeeven met goedkeuring der Euangelische Broedergemeenten. Gouda, M. van Loopik. 1790. in-8°. (K. B.)

Met voorrede en bijlagen. — Oorspr.: *Von der Arbeit d. evangel. Brüder unter den Heiden.* Barby, (Leipzig.) 1782. in-8°.

—— Zie ook op: *Berigt v. d. tegenw. Staat.*

SPANHEMIUS FIL. (FR.), 1632—1701. Hoogleeraar te Leiden.

De Novissimis circa res sacras in Belgio dissidiis, epistola ad amicum responsoria. Lugd. Batav., D. à Gaesbeeck. 1677. in-8°. (XII) en 222 blz. (B. U. A.)

Met voorrede.

Dissertationum historici argumenti quaternio, I. De temerè creditâ Petri in urbem Romam Profectione. II. De Aerâ Conversionis Paulinae, et annexis. III. De Apostolatu et Apostolis. IV. De Aequalitate Veterum Metro-

poleôn cum Romanâ seu de Canone VI. Concilii Nicaeni Primi. Lugd. Batav., D. à Gaesbeeck. 1679. in-8°. (XXXVI) en 472 blz. (K. B.)

Met opdracht aan den Keurvorst van Beijeren.

De Papa foemina inter Leonem IV. et Benedictum III. disquisitio historica. Quâ ut Onuphrii, sic praecipue Allatii, Labbei, Blondelli, Launoji, Mabilloni, adversus Papissam praesidia excutiuntur. Lugd. Batav., J. Verbessel. 1691. in-8°. (XXVI) en 528 blz. (K. B.)

Met opdracht aan den Raadpensionaris A. Heynsius. — In 1695 verscheen een door *Lenfant* bewerkte, en aan den broeder van den schrijver, ministre d'état van den keurvorst van Brandenburg opgedragene fransche vertaling: *Histoire de la papesse Jeanne fidelement tirée de la dissertation latine de Mr. de Spanheim.* Cologne (Amst.). 1695. in-12°. (B. W. L.) Met gravure tegenover den tit., opdracht v. d. vert. en voorrede. Van deze vertaling zag een *seconde édition augmentée* in 1720 het licht. (La Haye, H. Scheurleer. in-12°. 2 dln.) (K. B.) Den 2en dr. met de toevoegselen bezorgde *Des Vignoles.* De voornaamste dier toevoegsels zijn een *vie circonstanciée de la Papesse* (Hfst. I) en een *Liste de cent cinquante témoins* (Dl. II. Hfst. 5.).— Deze 2e dr. heeft 5 fraaie gravures, waarvan een uitslaande. Een *troisième Edition augmentée*, La Haye, J. van den Kieboom, 1736. in-8°. 2 dln. (B. U. L.) Gelijk den 2en dr. — Vergel.: *Leven van Johanna*, *Paus v. Rome.*

Brevis Introductio ad Historiam sacram utriusque Testamenti, Ac praecipue Christianam, Ad. A. 1598 inchoata jam Reformat. Accedunt Orationes duae novissimae. Editio ferè nova.. Lugd. Batavorum, J. Verbessel. 1694. in-4°. (X), 144 en (4); 592 en (26) blz. (B. D. A.)

Met opdracht en voorrede. De beide oraties handelen: *de degenere Christianismo* en: *de corruptis emendandisque studiis.* Aan 't slot registers. Is dit een herdr. van *Introductio ad Chronologiam et Historiam Sacram praecipue christianam* ... Lugd. Bat. 1683. in-4°., dat weder een herdr. is van *Introductio ad Historiam et Antiquitates Sacras.* Lugd. Bat. 1672. in-12°. (*v. d. Aa.* i. v.)?

SPECULUM Anabaptistici furoris.
Zie: *Grouwelen.*

SPENGLER (F. R.).
Geschiedenis van het klooster St. Agatha... Met drie platen. Utrecht, Kemink en zoon. 1863. in-8°. (K. B.)

Met voorrede en bijlagen.

SPEX (J.), 1704—1775.
Zie: *Haes* (*J. de*).

SPIEGHEL (Den) der Maeghden, Die inde werelt de godtvruchtigheyt met de suyverheydt paeren, uytghebeeldt in twee H. H. Maeghden; te weten de H. Isabella van Vranckryck, ende de H. Lydwina.. Nu overgheset.. door.. L. J.. Antwerpen, Wed. ende Erfghen. van J. Cnobbaert. 1657. in-8°. 2 dln. (XVI) en 120; (XII), 206 en (14) blz. (B. K. A.)

Dl. I met voorrede v. d. vert., onderteekend: *L. Jacobi.* Dl. II is de biografie door pater *Brugman* geschreven. Vergel. op *Brugman.*

SPIEKER (C. W.).
Geschiedenis der Christelijke Kerk, naar het Hoogduitsch van... Amsterdam, S. J. Prins. 1838. in-8°. (K. B.)

Met voorrede en aan 't slot een tijdtafel. — Oorspr.: *Geschichte der christl. Religion und Kirche.* Berlin. 1828. in-8°.

SPILBEECK (W. VAN), geb. 1840.
Norbertijner Kanunnik te Tongerloo.

Norbertijnsche Mengelingen door... Antwerpen, Drukkerij van het Tijdschrift De Vlaamsche School. 1881. in-8°. (K. B.)

De voormalige Abdijkerk van Tongerloo en hare kunstschatten... Antwerpen, Drukkerij van het tijdschrift: De Vlaamsche School. 1883. in-8°. (K. B.)

Met kerkelijke goedkeuring, opdracht, uitvoerige naamlijst, facsimile, vier platen en eenige afbeeldingen tusschen den tekst.

De Abdij van Tongerloo geschiedkundige navorschingen door... Lier, L. Taymans-Nezy. Geel, E. Biddeloo. 1888. in-8°. (K. B.)

Met kerkelijke goedkeuring, opdracht en meerdere naamlijsten; met zes platen.

SPILMANN (J.), Pater.
*Het Leven van Maria Immaculata van Bourbon, Uit het Fransch door

J. W. en met bisschoppelijke goedkeuring uitgegeven . , . Leiden, J. W. van Leeuwen. 1887. in–8°. (?)

Mes. Kath. pers., blz. 229. J. W. is J. Waterreus. — Oorspr.: *Vie de S. A. R. Marie Immaculée de Bourbon . . . Traduite de l'Italien sur la seconde édition.* Pau. 1876. in-8°.

SPINNEKER (A.).
Zie: *Verzameling.*

SPITTLER (L. T.), Hoogleeraar.
Handboek van de geschiedenis der christelijke kerk van . . ., met eene voorrede en Aanhangsel, tot op onzen tijd vervolgd door G. J. Planck. Uit het hoogduitsch vertaald. Amsterdam, C. G. Sulpke. 1825. in-8°. (K. B.)

Met voorreden v. d. vert. *L. G. Bredie*, v. d. schr. en met eenige aanteekeningen. — Oorspr.: *Grundriss der Geschichte der christl. Kirche, 5te Aufl. bis auf unsere Zeit herabgeführt von G. J. Planck.* Göttingen. 1813. in-8°.

Oordeelkundige geschiedenis van het Pausdom, de voorlezingen gevolgd van . . . Met aanmerkingen in het licht gegeven, door.. J. Gurlitt... Nader overgezien, en tot meer algemeen gebruik ingerigt, door H. E. G. Paulus... Uit het Hoogduitsch overgebragt, en met aanmerkingen vermeerderd door H. van Lil. Delft en Rotterdam, Wed J. Allart. 1827—1830. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met voorreden v. d. vert., v. prof. Paulus en J. Gurlitt en zeer uitvoerig register. — Oorspr.: *Geschichte des Papstthums, nach dessen Akad. Vorlesungen. Mit Anmerkk. herausgeg. von J. Gurlitt.* etc. Heidelberg. 1826. in-8°.

SPLEETEN (H. P. VAN DER), Jezuiet.
Leven van den gelukzaligen Joannes Berchmans Scholastiek der Societeit van Jezus getrokken uit . . . Door eenen Religieus der Cisterciencer Orde. Brussel, H. Goemaere, 's Bosch, G. Mosmans. (1865.) in-8°. (B.-B. B.)

Met approbatie. Latere dr.: Brussel, 1867. in-8°. (*Vlaemsche Bibliogr.*, III. 62.)

SPOELBERGH (W.), Guardiaan te Mechelen.
Zie: *Beghinsel; Estius (W.); Historie.*

SPORSCHIL (JOH.).
Geschiedenis der Katholieke Kerk. Een volksboek voor belijders van alle gezindheden. Van . . . Met goedkeuring van het Katholiek-Geestelijk Opperbestuur in het Koningrijk Saksen. Naar het Hoogduitsch 1ste afl. Amsterdam, M. H. Binger. 1847. in-8°. (K. B.)

Niet verder verschenen. Oorspr: *Populäre Geschichte der Kath. Kirche für Bekenner aller Confessionen.* Leipzig. 1846. in-8°. 3 dln.

SPRENGER VAN EYK.
Zie: *Eyk (Sprenger van).*

SPULLER (E.).
*Ignatius van Loyola en de Jesuiten. Uit het Fransch vertaald door Soranus. Roermond, J. Raemaekers. 1877. in-8°.

Nederl. Bibliogr. 1877. blz. 62. — Oorspr.: *Ignace de Loyola et la Compagnie de Jésus. Étude d'histoire politique et religieuse.* Paris. 1876. in-12°.

SPIJKER (H. J.), 1802—1870.
Zie: *Neander (A.), Gesch. d. chr. godsd.*

ST. (MART.).
Zie op: *Leven* v. d. H. Basinus; *Leven* v. d. H. Gerulphus.

STAAT der Doopsgezinde Gemeenten in de Provincie Groningen, opgemaakt op den 1 Januarij 1850, en in druk gebragt in December 1850, volgens besluit van de Societeit der Doopsgezinde Gemeenten in de Provincie Groningen, door haren Scriba G. Bakker. Groningen, J. B. Wolters. in-plano (B. D. A.)

STAAT en Beschryvinge der Sevennes. Ten opzigt van het gene hedensdaags aldaar is voorvallende. Uyt het Frans vertaalt. Amsterdam, Wed. J. van Dyck. 1703. in-4°. (K. B.)

STAAT (Tegenwoordige) van de Utrechtsche Kerk. Uit het Latijn. Utrecht, A. Schikhoff. 1829. in-8°. (K. B.)

Gesch. v. h. zoogen. Jansenisme in Nederland. Uittreksel uit het werk van L. Veith, over de genade met voorrede v. d. vert., waarin de zoogen. Jansenisten streng gegispt worden. Is hier bedoeld: *L. Veith de gemina delectatione caelesti et terrena relative victrice.* Augsburg. 1785. in-8°.

STAAT (Over den vroegeren) van het Christendom, of overzigt van de geschiedenis der christelijke kerk in de eerste drie eeuwen. Arnhem, P. Nijhoff. 1828. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht v. d. schr. J. A. Streso.

STAAT-KUNDE (Gesleepe) en gronden van de ware Gods–dienst der hedensdaeghse Jesuiten ... Uyt veele Latijnsche en Fransche schriften getrouwelijck by een gestelt. Door R. A. B. G. Ceulen, N. v. Dalen. 1660. in-8°. (XVI) en 382 blz. (K. B.)

Met twee aanhangsels.

STAELTIEN Van het Leven van de H. Begga, Hertoghinne Van Brabandt, Fondatersse vande Beggynhoven, Voor-ghesteldt Op den Jubilé van Duysent Jaren van haeren sterfdagh. Door M. H. Begghijntjen. Antwerpen, Wed. van J. Willemsens. *z. j.* in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht en voorrede. De kerkelijke goedkeuring is gedagt.: 23 Oct. 1698. Ieder hoofdstuk eindigt met een gedicht.

STAET (De) der Arme Euangelische Vaudoische Kercke, in de Valeye van Piemont, zedert de schrickelijcke Massacre en ellende, dewelcke sy gheleden hebben, in ... 1655 tot den 17. Februarij 1662. Vyt de Françoische Tael.. overgeset door J. A. ... Haerlem, J. Albertsz. 1662. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

STARCK (J. A.), Opperhofprediker te Hessen-Darmstad.

Proeve eener geschiedenis van het Arianismus, ... Eerste Deel, eerste stuk uitgegeven door Paulus van Hemert. Rotterdam, A. Vis. 1788. in-8°. (B. R. A.)

Op blz. 249 begint St. 2 van Dl. I, met nieuwen titel maar met doorloopende pagineering. — Oorspr.: *Versuch einer Geschichte des Arrianismus* (*von J. A. Starck*). Berlin, 1784—85. in-8°. 2 dln.

STATEN Generael (DIe) *enz. [Verbanning der Remonstr. predikanten A. Huttenus en Th. Bonnius, 27 Nov. 1619.] z. adres.* in-plano. (B. Th. L.)

STATEN Generael (DE) *enz. [Verbanning der Kath. geestelijken uit de Meijerij, 16 Juni 1648. Onderaan:]* 's Graven-hagen. Nae de Copye van de Wed.. van Wouw. 1648. in plano. (B. Th. L.)

In: *Gr. Placaetb.* I. 258.

STATEN (Die) Generael der Vereenighde Nederlanden *enz.*. [*Dagvaarding der Remonstr. predikanten* Alb. Huttenus, Theod. Bonnius (*lees:* Boomius) *en* Nic. Hertsuycker, *30 Oct.*] 's Graven-haghe, H. Jacobssz. 1619. in-plano een blad. (K. B.)

Bij *Baudartius*, B. XI. 84. v.

STATEN (De) van Hollandt [*Plakkaat bepalende dat predikanten niet jonger mogen zijn dan 25 jaar, 26 Nov. 1667.*] 's Gravenhage, Erfgen. van wijlen H. Jssz. van Wouw. 1667. in-plano. (K. B.)

In: *Gr. Placaetb.*, III. 477.

STATEN (DE) van Hollandt ende VVest-Vrieslandt *enz.* [*Verbod aan de ingezetenen* dat sy-luyden haer inde.. Sermoenen ofte andere exercitien vande Pauselijcke Religie, binnen de Huysen.. vande.. Ambassadeurs ende andere Ministers van uytheemsche Princen ende Potentaten.. voorts aen niet sullen hebben te laten vinden *enz. 10 Febr. 1651.*] 's Graven-Hage, Wed. van Wouw. in-plano. (K. B.)

Herdr.: *Renovatie van Placaet..* 's Gravenhage, Wed. van Wouw. 1655. in-plano. (K. B.) — In: *Gr. Placaetb.*, I. 222.

STATEN (De) van Hollandt *enz.* [*Verbod om de Kath. godsdienstoefeningen in de huizen der vreemde gezanten bij te wonen, 15 Aug. 1653.*] *Onderaan:* 's Graven-Hage, Wed. H. Jssz. van Wouw, 1653. in-plano. (B. U. G.)

In: *Gr. Placaetb.*, III. 399.

STATEN (De) van Zeelandt, *enz.* [*Verordening* Dat niemant hem vervoordere uyt Zeelandt ter Kercke te

gaen by de Papisten int Marquisaet van Bergen opten Zoom... 11 Jan. 1629.] *Z. adres.* in-plano. (B. U. G.)

STATVTA Primae Synodi Dioecesanae Buscoducensis Anno.. 1571 Mensis veri Maij die octauo et duobus sequentibus celebratae. Praesidente in ea.. Laurentio Metsio. II. Episcopo Buscoducensi. Bvscidvcis, J. à Turnhout. 1571. in-8°. 112 blz. (K. B. B.)

Herdrukt als: *Synodi II. Dioecesanae Silvaeducenses [1571 et 1612] denuo in lucem editae jussu et cura M. Stejartii.. ejusdem dioecesis vicarii generalis apostolici..* Lovanii, P. de Vadder. (1692.) Cum App et Privil. Regis. in-8°. (XVI), 104, 133 en (57) blz. (K. B. B.) en *Synodi duae* etc.. Lovanii, Aeg. Denique. 1703. Cum Approbatione en Privilegio. in-8°. (K. B. B.)

STATVTA Primae Synodi Dioecesis Gandavensis Svb.. Cornelio Jansenio Primo Eivsdem Dioecesis Episcopo. Gandavi, G. Manilius. 1571. in-8°. 62 en (2) blz. (B. U. G.)

Een nadruk door P. de Goesin uit hetzelfde jaar heeft als adres: *Gandavi, Excudebat primum. G. Manilius: 1571.* in-8°. 64 blz. (K. B. B.)

STATVTA Primae Synodi Leovardiensis, Sub.. Cunero Petri à Brouvvershauen, primo eiusdem dioecesis Episcopo. Lovanii, H. VVellaeus. 1570. Cum Gratia et Priuilegio. in-8°. 24 blz. (K. B. B.)

STATUTA prouincialia henrici archiepī | colonieñ necnō statuta synodalia Johañis | Guidouis (*sic*) et Frederici epōr traiecteñ dy | ocesis vna cū extrauagāti Martini pape v. | de excōitatis vitandis. in-4°. 46 bladen. (K. B.)

STATUTA Synodalia Leodieñ. *Aan het slot*: Statuta synodalia Leodieñ cū Modificationibus eorūdem: p Teodoricū martini Alosteñ post exactā reuisionem diligenter exarata: feliciter desinūt. Anno salutis millesimo quingētesimo mensis vero Julij die vltima. in-4°. 109 bladen ongepagineerd. (K. B. B.)

Herdruk: *Statuta Synodalia Leodien. Cum eorum modificationibus cōfirmatione et approbatione diligenter recognita.* Aan het slot: *Confirmatio et approbatio Statutorum Synodaliū et curiae Leodieñ. et illorum modificationum auctoritate apostolica factae: rursus optatum acceperunt finem Parrhisijs in chalcographia Jodoci Badij Ascensii: impēsis... Guilhelmi vorsterman.. Antuerpieñ. Anno salutis. M. D. XVIII. Ad Octauū Calendas Septembris.* in-4°. 75 bladen ongepagineerd (K. B. B.) en *Statvta Synodalia Leodiens. cvm ipsorvm moderationibvs. Item, Acta et Decreta synodi dioecesanae Leodij celebratae, Anno... 1548. Mens. Nouemb.* etc. Lovanii, M. Rotarius, 1549 Cum priuilegio.. in-4°. 92 bladen. (K. B. B.) De acten van laatstgenoemde synode ook in: *Acta et Decreta Synodalia Ecclesiae Leodiensis, Sub Georgio ab Austria et Ferdinando Episcopis, Formula Reformationis Caroli v. A statibus Ecclesiasticis Germaniae et a Belgii Episcopis approbata Decreta quaedam variorum Superiorum Ecclesiasticorum. Accedunt Statuta Archidiaconatus Hasbaniae, etc.* Prostant Bruxellis, Apud E. de Grieck. 1712. in-8°. (K. B. B.)

STATUTA Synodi Diaeces: Antverp: a R. D. Francisco Sonnio die 22 maii 1576. publicata. Antverpiae, Chr. Plantinus. 1576. in-8°. (II), 30 en (2) blz. (K. B. B.)

STATVTA Synodi Dioecesanae Avdomarensis, Anno 1583 Audomaropoli celebratae, Praesidente... J. Six Episcopo Avdomarensi. Dvaci, J. Bogardus. 1583. in-4°. (VIII), 142 en (10) blz. (K. B. B.)

STATVTA Synodi Dioecesanae Yprensis, celebratae feria tertia ante Pentecosten, vigesima prima Mayi, Anno Millesimo Quingentesimo, Septuagesimo Septimo, Praesidente in ea... M. Rythouio Episcopo Yprensi. Ypris in aedibus Episcopi, 1577. in-4°. 160 blz. (K. B. B.)

STATVTEN voor de Cloosters van Ste. Vrsvle binnen Loven. Ste. Mariendael binnen Diest. Onse L. Vrovwe in d'else binnen Sichen. St. Niclaesberch binnen Arschot. Levende onder den reghel van S. Avgvstin. *z. n. v. pl. en z. j.* in-4°. (VIII) en 140 blz. (K. B. B.)

STAVEREN (M. VAN).

Commentatio historico-theologica ad quaestionem ab ordine theologorum.. in Academia Groningana propositam: Concilium, quod, Luca Act. Apost. cap. XV narrante, habuerunt Apostoli et Presbyteri Hierosolymitani, et praecipua Christianorum, per priora Ecclesiae Christianae secula quatuor, Concilia reliqua sic inter se comparentur, ut, quatenus haec illi fuerint similia, quatenus dissimilia, luculenter appareat. Praemio ornata... Groningae, J. Oomkens. 1838. in-4°. (K. B.)

STECK (FR. X.).
Zie: *Werfer (A.).*

STEELE (R.).
Staat van de Roomsch Catholyke Religie, door de geheele werreld: geschreeven tot dienst van Paus Innocentius de XI. Door.. Urbano Cerri, Sekretaris van de Vergadering de Propaganda Fide. Uyt een echt Italiaansch Handschrift in 't Engelsch overgezet: Met een Opdragt aan den tegenwoordigen Paus; behelzende een zeer omstandig bericht van den Staat van Godsdienst onder de Protestanten, en verscheide andere zaken van aangelegentheyd, opzicht hebbende op Groot Brittanje. Door... Uyt het Engelsch Vertaald door A. G. L. R. G. Amsterdam, N. ten Hoorn. 1715. in-8°. 126 en 336 (*niet* 340) blz. (K. B.)

In dit zelfde jaar was te Londen in-8°. verschenen: *An Account of the State of the Roman-Catholick Religion throughout the World.. Written for the use of Pope Innocent XI... By R. Steele.* 2e dr. 1716 in-12°. (K. B.) Het boven beschrevene holl. boek is daarvan the vertaling. Het italiaansch handschrift werd in 't engelsch vertaald door *Michel de La Roche*, zie *Bibl. Hulthem.* n°. 15493, terwijl de uitvoerige opdracht gezegd wordt geschreven te zijn door B. Hoadley, bisschop van Winchester (Zie *Lowndes*, i. v. Steele.) Aan het einde vindt men: *An important Discourse concerning the State of Religion in England, and the Reconciliation with Rome.* In een noot wordt gezegd dat dit stuk oorspronkelijk in het fransch geschreven is tijdens de regeering van Karel I en gedrukt werd achter de *Monumenta Pietatis et Literaria virorum in re, publica et literaria, illustrium selecta. Francofurti ad M., J. M a Sande. 1701. in-4°.* Zonder de noot over de herkomst vindt men het in de hollandsche vertaling evenzeer aan het einde, blz. 322—40. —

Te Amsterdam zag in 1716 ook een fransche vertaling het licht: *Etat présent de l'église Romaine dans toutes les parties du monde, Ecrit pour l'usage du Pape Innocent XI..* Amst. P. Humbert in-8°. In den isten dr. van Barbier is J. Rémond als de vertaler genoemd, terwijl de 2e dr. deze mededeeling aldus verbetert: «cependant dans la préface il est dit positivement que le travail de Cerri a été, ««traduit en français par l'autheur des «Memoires de littérature»» (c'est-à-dire: Albert Henri de Sallengre). Quoi qu'il en soit, les protestants ne sont pas moins maltraités que les catholiques dans ce volume». *Barbier*, i. v. *Etat present de l'Eglise.*

STEENBERGEN VAN GOOR.
Zie: *Llorente.*

STEENDEREN (A. VAN).
Iets ter nagedachtenis van Freerk Hoekstra, in leven leeraar der Doopsgezinden, in de gemeenten Holwerd, Zaandam en Harlingen... Franeker, I. F. Jongs. 1839. in-8°. (B. D. A)

STEENHOFF (G.), Pred. te Oudewater.
Bonifacius, de invoerder van het Christendom in Nederland, beoordeeld in het licht van zijnen tijd. In gesprekken... Nijmegen, D. J. Haspels. 1855. in-8°. (K. B.)

STEENMEIJER (J.), 1791—1864. Pred. te Leimuiden, Nieuw-Loosdrecht, Elburg en Arnhem.
Willem Broes, in leven, karakter, werkzaamheid. Geschetst... Arnhem, Is. An. Nijhoff en zoon. 1858. in-8°. (K. B.)

STEENSTRA (H. W.).
Oudheidkundige aanteekeningen van de dorpen en kloosters der Grieteny Barradeel, tevens bevattende een naamlijst van de Hervormde Predikanten dier dorpen, sedert de Hervorming tot nu toe.. Franeker, G. Ypma. 1836. in-8°. (B. L. L.)

*Oudheidkundige aanteekeningen van de Dorpen en Kloosters der Grietenij Franekeradeel; tevens bevattende een naamlijst van de Hervormde Predikanten dier Dorpen, sedert de Her-

vorming tot nu toe.. Franeker, G. Ypma. 1836. in-8°.

Schleijer, Naamlijst. X. 275.

STEENWIJK (M. A. VAN), Pastoor te Amsterdam.

Beknopt Verhaal van Het Mirakel Te Amsterdam, met bijlage van den brief ter uitschrijving van het Jubilé... vierde druk.. Amsterdam, A. Zweesaardt en zoon. (1845.) in-8°. (B. U. U.)

—— Zie ook: *Schmitt (H. J.)*.

STEMLER (G. W.), Pred. te Amsterdam. Zie: *Hase (K.)*.

STEPHENSON (M.), Kwaker.

Een Roep, Van de Doot, tot het Leven, Ende Uyt de duystere wegen en aenbiddinge des wereldts; alwaer het zaet in banden is gehouden onder de Koopluyden van Babilon. Beschreven door...; Dewelcke (met... William Robinson) heeft.. totter Doot geleden, om getuygenis te dragen voor deselve waerheyt, onder de Belijders van Bostons Jurisdictie, in nieuw Engelandt, (in America). Met een ware Copy van twee Brieven, welcke sy... geschreven hebben... een weynigh voor haren doodt. Mede een Copy van een Brief... welck verhaelt, van de maniere haerder Martelisatie.. Een Copy van Konigh Karel ordere, aen de Gouverneurs in nieuw Engelandt, om haer het dooden en mishandelen tegens de Quakers te beletten. Noch Copy van een ordere waer door aldaer de Quakers zijn vrij en losgelaten... (In het Engels) tot Londen gedruckt, voor Th. Simmons, 1660. Ende nu in 't Nederduyts overgeset, en gedruckt tot Amsterdam, Voor J. J. van Hoore, 1662. in-4°. (IV) en 28 blz. (B. Th. L.)

Met voorrede van de 5 uitgevers. De genoemde brief over den marteldood is van *P. Pearson.*

STERRE (J. CHR. VAN DER), 1591—1652. Kanunnik en Prior van St. Michiels.

Het leven vanden H. Norbertus Sticht-vader der ordre van Praemonstreyt ende Apostel van Antwerpen... door... Antwerpen, G. van Wolsschaten... 1623. in-4°. (XVI) en 360 blz. (K. B.)

Met gegraveerden titel. Na de opdracht, twee gedichten ter eere van den schrijver door J. de Harduyn en J. Isermans en approbaties. Aan het einde een « Lof-dicht tot den H. Norbertum » van J. D. Heemssen. — In 1656 verscheen: *Vita S. Norberti.. ad plurium veterum MSS. fidem recensita: Auctore.. J. Chr. vander Sterre. Notationibus illustrata à R. D. Polycarpo de Hertoghe.. Antverpiae Ex Officina Plantiniana .. 1656.* in-8°. (XXXII), 489 en (11) blz. (B. U. G.) Met opdracht aan Paus Alexander VII door Norbertus van Couwerven, Abt van S. Michiel te Antwerpen en door C. Galle gegrav. portret v. d. H. Norbertus. Hieraan schijnt een vroegere druk v. d. lat. uitgave voorafgegaan te zijn, zie *Foppens*, *Bibl. Belg.* p. 615, waar echter geen jaar genoemd wordt. In de *Bibl. Belg.* v. *Vanderhaeghen* c. s. is geen vroegere lat. dr. vermeld. Niet te verwarren met: *Vita S. Norberti.. Concinnabat et Elogijs illustrabat J. Chr. vander Sterre...* Antverpiae, J. Gallaeus excudit.. in-4°. (B. U. G.) Dit zijn 36 platen gegrav. door Th. Galle.

STEVEN VAN S. JAN EVANGELIST, Ongeschoeide Karmeliet.

Zie: *Verhael Van* de wreë-felle doot.

STEVEN (W.), Predikant der Schotsche Kerk te Rotterdam.

The history of the Scottish Church, Rotterdam. To which are subjoined, notices of the other british churches in the Netherlands; and a brief view of the dutch ecclesiastical establishment. Edinburgh, Waugh and Innes, Rotterdam, v. d. Meer & Verbruggen, *enz.* 1833. in-8°. (K. B.)

Met een portret van Alexander Petrie en een afbeelding der Schotsche Kapel te Rotterdam; met voorrede en index.

A brief view of the dutch ecclesiastical establishment; showing the past and present organization of its several church judicatories; with an appendix, containing the general regulations for the government of the reformed church in the Netherlands; the acts of that church affecting the british presbyterian congregations in Holland; and other important papers. The second edition, corrected and enlarged Rotterdam *enz.*, van der

Meer and Verbruggen *enz.* 1838. in-8°. (K. B.)

Met opdracht en voorrede. Aan het slot een uitslaande tabel bevattende: Members of the general Synod of the Dutch Reformed Church from the year 1816 to 1837. De 1e dr. is van 1833.

STEVERSLOOT (L.), Pred. te Altona.
Zie: *Opbouw.*

STEYN PARVÉ (D. C.).
Zie: *Parvé (Steyn).*

STEYT (M.), Priester te Dronghen.
Zie: *Leven* v. d. H. Basinus; *Leven* v. d. H. Gerulphus.

STICHTING van het Klooster der Capucienerssen te Antwerpen. Antwerpen, J. E. Buschmann. 1869. in-8°. (B. B. B.)

STIEPEL (M. VAN DER).
*De Geschiedenis der Kerkhervorming verkort. Utrecht, S. Alter. 1817. in-8°.

de Visser, Naamlijst. VI. 314.

STILLEMANS (J. B.).
Zie: *Voshem (Fr. van).*

STOCHIUS Az. (H.), Pred. te Grootenbroek.
Zie: *Honert THz. (J. v. d.).*

STOCKMEIJER (J.).
Zie: *Groneman (S. A. J. de Ruever).*

STOELWIJCK (WOUTER VAN).
Zie: *Vermaninghe.*

STOLBERG (GRAAF VAN).
Het leven van den H. Vincentius à Paula; naar het Hoogduitsch van ... door J. G. Lesage ten Broek. Met eene opdragt. Amsterdam, A. Schievenbus. 1820. in-8. (K. B.)

Met gravure van A. v. d. Beek, en voorreden v. schr. en vert. — Oorspr.: *Leben des heil. Vincentius v. Paulus* etc. Münster. 1818. in-8°.

STOLKER (ADR.), 1751—1835. Remonstr. Pred. te Schoonhoven en te Rotterdam.
Gedachtenis van Jacobus Arminius bij de tweehonderdste verjaring van zijnen dood. Gevierd op den 22sten van Wijnmaand des jaars 1809. in eene Kerkelijke redevoering.. Met aanteekeningen. Leyden, D. du Mortier en zoon. 1809. in-8°. (B. U. L.)

Onontbeerlijke bijlage tot de geschiedenis der christelijke kerk in de achttiende eeuw van A. Ypeij ... in drie brieven ... door ... over de geschiedenis en leer der Remonstranten en hunne laatste pogingen tot vereeniging der Protestanten. Leyden, D. du Mortier en zoon. 1810. in 8°. (K. B.)

Bijlage A geeft den brief den 10 Sept. 1796 door *de Broederschap der Remonstranten, aan alle de Leeraren en Opzieners der Protestantsche Gemeenten in Nederland* geschreven tot bevordering der vereeniging der Protestanten; bijlage B. is het *Berigt van de Gemagtigden der Remonstrantsche Broederschap* over de in den brief besproken vereeniging.

Prins Maurits van Nassau geenzins de vijand, zijn broeder Frederik Hendrik, de vriend, der Remonstranten, door ... Rotterdam, M. de Bleyker. 1827. in-8°. (K. B.)

STOLZ (ALBAN).
De H. Elisabeth. Een boek voor den christen. Bewerkt naar het Hoogduitsch van ... door een R. K. Priester. Kerkelijk goedgekeurd. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1866. in-8°. (B. K. A.)

Met portret. 2e dr. 1868, 3e dr. 1881. — Oorspr.: *Die heilige Elisabeth. Ein Buch für Christen.* Freiburg. 1865. in-8°.

STOPPELAAR (J. DE).
Zie: *Gorter (D. S.).*

STOUPE (P.).
Zie: *Godsdienst* (De).

STRAATMAN (J. W.), geb. 1825. Tot 1866 Doopsgez. Pred. te Groningen.
De gemeente van Rome tijdens en onmiddellijk na het leven der Apostelen. Eene historische studie.. Amsterdam, J. C. Loman Jr. 1878. in-8°.

Met opdracht.

STRÄTER (F. H. A.), Oud-Kapitein.
*Levensbeschrijving van den H. Hubertus, laatsten bisschop van Maastricht en eersten bisschop van Luik..

Maastricht, A. J. Van Os-Amerika. 1853. (*formaat?*)

Mes, *Kath. pers*, blz. 234.

STRESO (J. A.), 1767—1842. Pred. te Noordwijk a/z., Loenen, Zalt-Bommel en Kampen.
Zie: *Staat* (Over den vroegeren).

STRICKER (J. P.), geb. 1816. Pred. te Driehuizen, Hoorn, Dordrecht en Amsterdam.

De eerste bladzijden van het Martelaarsboek der Nederlandsche Protestantsche kerk, .. Uitgegeven door de Vereeniging tot verspreiding van Stichtelijke blaadjes. Amsterdam, T. Kouwenaar. 1882. kl. in-8°. (B. U. G.)

STRIJD (De Kerkelijke) bij de Nederduitsche Hervormde Gemeente te Middelburg, sedert de maand September 1855; bevattende onder anderen de tusschen den Kerkeraad, het collegie van heeren predikanten en 's lands regering gewisselde stukken. Door vrienden der waarheid. Met een Voorwoord van A. P. A. Du Cloux... Rotterdam, G. B. Poeschmann. 1857. in-8°. (G. B. R.)

STUART (A. A.).

Abraham des Amorie van der Hoeven, herdacht in de Remonstrantsch-Gereformeerde Gemeente te Amsterdam. Den 12den Augustus 1855... (Met eenige Aanteekeningen). Amsterdam, P. N. van Kampen. 1855. in-8°. (K. B.)

De Aanteekeningen bevatten de eigenlijke Levensschets. 2e dr. in hetzelfde jaar.

STUART (G.).

De Hervorming van den Godsdienst in Schotland door... Uit het Engelsch vertaeld. Leyden, L. Herdingh. 1782. in-8°. (K. B. B.)

Met voorreden van schr. en vert. en 24 bijlagen. — Oorspr.: *History of the Establishment of the Reformation of Religion in Scotland*, *1517—1561*. Londen. 1780. in-4°.

STVCKEN aengaende de Catholycken Onderdanen vande Staten der Vereenighde Provincien van Nederlandt... Overgeset uyt de Fransche Copye van Munster, ende nu Gedruckt. Anno 1644. in-4°. (IV) en 92 blz. (K. B.)

Verzameling stukken uit de jaren 1566—1644, meestal uittreksels uit plakkaten, keuren en ordonnanties; de Unie van Utrecht en de nadere verklaring aangaande artikel 13; brieven van prins Willem I en de Staten van Holland; aan sommige steden verleende satisfacties; declaraties van de Staten Generaal; redevoering in Juni 1609 in de vergadering der Staten-Generaal gehouden door den franschen gezant Jeannin; voorstellen in 1644 gedaan door den buitengewonen franschen gezant, d'Avaux, enz. Het oorspr.: *Pièces tovchantes les Catholiqves sujects des Estats des Provinces Vnies du Pays-Bas... A. Mvnster*, *1644*. in-4°. (IV) en 84 blz. (K B.)

STUCKEN (Autentycke), Aengaende Het gepasseerde tot Middelburgh in Zeelandt, in de Maendt van December, 1676. Ontrent de saeck van D°. Guiljelmus Momma. *z. n. v. pl. en z. j.* in-4°. 14 blz. (K. B.)

STUDIEN en bijdragen op 't gebied der historische theologie.

Zie: *Archief*.

STUERS (VICTOR DE), geb. 1843. Referendaris bij het Departement van Binnenl. Zaken.

Het voormalig klooster der Annunciaten Transcedron te Venlo.. Roermond, J. J. Romen en zoon. *z. j.* (1880.) in-8°. (K. B.)

Met zes uitslaande steendrukplaten.

STUFFKEN (J. H.).

Dissertatio de Theodosii Magni in rem Christianam meritis... Lugduni Batavorum, Haak et Socii. 1838. in-8°. (K. B.)

*STUKKEN (Authentike), betreffende de drie Gedimitteert geweest zijnde en weder aangestelde Predikanten J. van der Zandt, G. van Oordt en W. Lootsman. Voor Rekening der Volksvergadering te Haarlem gedrukt. 1797. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*. II. 327.

STUKKEN betreffende de vergadering der Gecommitteerden, uit de meeste Nederduitsche Hervormde Gemeenten, tot de Synoden van Zuid- en Noordholland behoorende, tot in

standhouding en bevordering van den openbaaren Hervormden godsdienst. 's Gravenhage, J. Thierry en C. Mensing. 1800 tot 1801. in-8°. 6 stukken (B. W. L.)

STUKKEN betrekkelijk de afscheiding der gereformeerde gemeente van Doveren, Genderen en Gausoyen (*lees*: Gansoyen), van het Nederlandsch Hervormd Kerkbestuur. 's Gravenhage, J. van Golverdinge. 1834. in-8°. (B. L. L.)

Uitgegeven door *H. P. Scholte.*

*STUKKEN, betrekkelijk de Onderhandelingen tusschen H. E. E. H. H. Depp. Sijn. met Gecommitteerden der Classis, en der Kerkenraad van Gouda, ter bijlegging der Zwevende Geschillen, en bevordering van het herstel van Do. Bussingh, met een uitvoerig Bericht van den Kerkenraad. Gouda, W. Verblaauw. 1802. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, III. 302.

*STUKKEN (Echte) betrekkelijk het voorgevallene met de in ... 1796 Gesuspendeerde en Gedimitteerde Predikanten, der Nederd. Gereform. Gemeente te Amsteldam. Amsterdam, ten Brink. 1804. in-8°.

de Visser, *Naamlijst* IV. 1.

STUKKEN rakende het Hervormd Kerkgenootschap in dit koningryk; zoo van deputatien van de Noordhollandsche Synode als van de Classis en den grooten Kerkenraad van Amsterdam. Amsterdam, J. Allart en J. Ruys. 1810. in-8°. (K. B.)

Vier stukken uit de jaren 1808 en 1809 n. l. een decreet van koning Lodewijk (2 Aug. 1808); een missive van de classis van Amst. aan de Deputaten van de N. Holl. Synode (18 Oct. 1808); een adres van genoemde Deputaten aan den Koning en een adres van den Amsterdamschen Kerkeraad aan den minister van Eeredienst (9 Juni 1809).

*STUKKEN (Alle de) wegens de zaak van D°. Bussingh [*te Gouda*] ... voor en tegen, bij elkander. Rotterdam, N. Cornel. 1802. in-8°.

de Visser *Naamlijst*, III. 329.

STUKKEN (Nieuwe) van zeer veel belang, en noodzakelyk ter onderrechtinge van het Proces der Jesuiten in Portugal 1759. *Z. n. v. pl. en v. dr.* 1759. in-8°. (B. K. A.)

Hierbij behoort: *Gewigtige Aanmerkingen, of vervolg der nieuwe stukken ... Uit het Fransch vertaald. 1759* en *Gewigtige Aanmerkingen of twede vervolg der nieuwe stukken.* Uit het Fransch vertaald. 1760.

SVCCESSIO Anabaptistica, Dat is Babel der VVederdopers, eensdeels in Duytsland, maer principael in Nederlandt, In vvelke de opgevvorpen oorsprong, de rasende voortganck, ende bittere verstrouinge in t'cort verhaelt vvort, Ghecolligert doer V. P. Coloniae, Sumptibus Bernardi Gualtheri. 1603. in-12°. 152 blz. (B. D. A.)

Door S. Walraven. Met voorrede gedagt. 15 Aug. 1602. Herdruk met zelfden tit. en zelfde adres: 1612. in-12°. 158 en (6) blz. (B. D. A.)

SUDERMAN (D.).

Zie: *Chronyck.*

SUIKERS (G.), 1669—1717. Rechtsgeleerde.

Algemeene Kerkelijke en Wereldlijke Geschiedenissen des bekenden aard-kloots, Of Een Verhael van al het gene gedenkwaardig in de verscheide Rijken en Staten dezer Wereldt is voorgevallen ... tot de doodt van Willem den III. Mitsgaders de Levens van Mannen en Vrouwen, die zich ... vermaard gemaakt hebben... door ... En in het licht gegeven door Is. Verburg. Met kopere platen en landkaarten. Amsterdam, R. en G. Wetstein. 1721—24 in-fol°. 8 dln. (K. B.)

Dl. I met gegr. tit. v. J. Wandelaar en berijmde verklaring van G. Wetstein, opdracht v. R. en G. Wetstein, levensbericht v. Suikers en zijn door P. Gunst gegr. portret, voorrede, inleiding v. Is. Verburg, plan v. h. geheele werk. Met gravures tusschen den tekst. — Ter wille v. d. tit. hier opgenomen.

SVPPLICATIE (Der Catholijcken) aen de Coninckliicke Majesteyt, tot Toelatinghe vande Catholijcke Religie in England. Met weynighe ende corte

aenwysinghen op de canten ghestelt. Waer by noch ghevoecht is... Een Supplicerende Teghen-ghewichte, ghedaen by de Protestanten aende selve Conincklicke Majesteyt... Wt den Enghelschen overgheset door Richard Schilders. Middelborgh, R. Schilders. 1603. in-4°. 40 blz. (K. B.)

De voorrede is onderteekend: *Den tweeden Mey, 1603... Gabriel Powel.* Waarschijnlijk is deze de auteur der Kantteekeningen en van *Der Protestanten Tegen-gewichte.* — Een andere holl. vert.: *Vertooch ende Versoeck der genaemder Catholiken* zie op *Vertooch.* Het verzoekschrift verscheen ook afzonderlijk: *Requeste, ghepresenteert by die van de Cathol. Religie in Enghelant aen den... Coninck Jacob I. Ghedruckt..* 1603. in-8°. 8 blz. (T. n°. 518.)

SUPPLICATIE Aen sijn Hoocheyt, ende Heeren des Raets van State, Ouergegeuen door de inwoonders deser Nederlanden, welcke protesteren, dat sij begeren te leuen nae de Reformatie des Euangeliums. Den xxij. dach Junij, 1578. *Z. n. v. pl. en v. dr.* in-4°. 24 blz. (K. B.)

Geheel afgedrukt bij *Bor, I.* 978—72. — Fransche uitgaaf: *Requeste presentée à son Alteze et Messeigneurs du Conseil d'Estat par les habitans des pais Bas, Protestans vouloir viure selon la Reformation de l'Euangile, le xxije. Jour de Juin. 1578.* in-4°. 22 blz. (K. B.) Duitsche vert.: *Vnterthänigs Schrifftlichs Ansuchen vnd Suppliciren Ane Seine Fürstliche Durchleuchtigkeyt.. Vnd die Herren des Raths Gemeyner Niderländischen Ständ, Von den Einwonern vnd Landsassen der Niderlanden* enz... *Ausz Frantzösischem treulich inn Hoch Teutsch gebracht. Getruckt zu Strassburg.* z. n. v. dr. en z. j. in-4°. 20 blz. (K. B.) Vergelijk *Supplicatie (Tweede)* en *Advertissement.*

SUPPLICATIE (Tweede) Aen sijne Hoocheyt, ende Heeren des Raets van State, ouergegheuen, den vij. dach Julij, byde Protestanten, begherende te leuen nae de Reformatie des Euangeliums, op t'stuck vande versekeringhe, nopende d'exercitie van beyde de Religien. 1578. *Z. n. v. pl. en v. dr.* in-4°. 8 blz. (K. B.)

Afgedrukt bij *Bor,* l. 972. — Fransche uitgaaf: *Deuxieme Requeste presentee... le 7. de Julet, par les Protestans, de vouloir viure selon la Reformation de l'Euangile, sur le faict de l'asseurance en l'exercice de l'vne et l'autre Religion.* 1578. z. n. v. pl. en v. dr. in-4°. (II) en 6 blz. (B. U. G.) Een andere dr. mist het woord *Deuxième* op den titel. (K. B.) Nog een andere dr. bevat de beide requesten van 22 Juni (zie 't voorg.) en 7 Juli: *Requeste presentée... le xxije iour de Juin, 1578 Plus vne deuxième requeste, presentée à son Alteze... le vije de Juillet par les Protestans.* in 4°. (K. B.; het ex. aldaar mist 't laatste stuk). Vergel. 't voorg. en *Advertissement.*

SUPPLICATIE (Ootmoedige) der Remonstrants ghesinde christenen binnen Leyden. Aende E. E. Heeren Die vanden Gerechte der selver Stede. Overghelevert den 2. December.. 1649. Mitsgaders hare E.E. Antwoort daer op ghedaen den 7. der selver Maent. Ghedruckt [*z. adres.*] in December 1649. in-4°. 6 blz. (K. B.)

SUSIUS (J.), gest. 1639. Jezuiet.

Zie *Borri; Bouille (P.); Brieven* (Jaerliicksche) van Japonien; *Cepari.*

SWAAGMAN (J. SONIUS).

*Johan Frederik Oberlin, predikant in Steendal, naar zijn leven en werken voorgesteld. Groningen, H. R. Roelfsema. 1858. in-8°.

Nederl. Bibliographie, 1858. blz. 55.

SWAENS VAN GOERLE (AERT), Deken te Geertruidenberg.

Die Martirie ende Confessie van broeder Willem vander Gouwe, Minnebroeder, beschreuē wt den mont vā verscheydē Catholijcke eñ gheloofbare persoonē, die synē lofbaren strydt met groote droefenisse hebbē aengesiē, ende syn Confessie hebben ghehoort. in-8°. 16 blz. ongenummerd. (K. B.)

Dit boekje is met afz. tit. maar doorloopende pagin. gedrukt achter: *Een salighe vermaninghe. Om werdelyck te ontfanghē het. H. Sacramēte des outaers... door M. Aert Swaens van Goerle.. Gheprent Tserthoghen Bossche, by my Jan Scheffer. Anno. 1574.*

SWALUE (E. B.), 1806—1865, Pred. te Korendijk, Goes en Amsterdam.

Disputatio academica inauguralis de discidio Ecclesiae Christianae in Graecam et Latinam Photii auctoritate maturato... Lugd. Batav., H. W. Hazenberg Jr. 1829. in-4°. (B. U. A.)

Geschiedkundige aanwijzing van de redenen, waardoor in de Nederlandsche Hervormde kerk sedert 1619 tot op onzen leeftijd nieuwe scheuringen zijn voorgekomen. Amsterdam, P. N. van Kampen. 1849. in-8°. (K. B.)

Tafereelen uit de geschiedenis der christelijke kerk... (Amsterdam, 1859) gr. in-8°. (K. B.)

Gedeeltelijk herdrukt uit de *Geschiedenis der Chr. kerk in Tafereelen* (zie op *Geschiedenis*). Met voorwoord en drie gravures van W. F. Wehmeijer, D. J. Sluijter, C. L. v. Kesteren, naar teekeningen van J. F. P. Portielje, en V. Bing.

De vroegere en tegenwoordige godsdienstige toestand en behoeften der Protestanten in Hongarije, bijzonder ten opzigte van de inrigtingen van onderwijs. (Eene bijdrage tot de kennis en de hooge belangrijkheid van het Protestantismus in die oorden.)... (Geheel ten voordeele dezer inrigtingen van onderwijs.)Amsterdam, Ipenbuur en van Seldam. 1859. in-8°. (K. B.)

De Protestantsche en Katholieke Volken, in hunnen burgerlijken, stoffelijken, godsdienstig-zedelijken, kerkelijken en wetenschappelijken toestand, tijdens en na den Munsterschen vrede tot op onzen tijd, met elkander vergeleken... Amsterdam, Ipenbuur en van Seldam. 1859. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Bartlett; Geschiedenis der chr. kerk; Marheineke (Ph.); Opstanden.*

SWERT (P. DE).
Zie: *Necrologium.*

SWIDDE (E.).
Waare Toe-stand Der Voornaamste On-eenigheeden, Welke eenige Jaaren de Gemeentens, toegedaan de Onveranderde Augsburgse Confessie in dese Vereenigde Nederlanden hebben ontroert, en nu noch ontrusten, Door... Amsterdam, 1690. in-4°. 40 blz. (B. U. G.)

SWILDENS (J. H.), Hoogleeraar te Franeker.
Godsdienstig Staatsboek. Kenschets van zaaken, den godsdienst in de Bataafsche republiek, geduurende den revolutionairen oorlog, betreffende. Ontwerp van Artikelen, aangaande de zorg voor den godsdienst, thans en voortaan, door den Staat aan te wenden. Fragment, nopens de hoogere doeleinden des revolutionairen oorlogs, en deszelfs invloed op de belangen van godsdienst en staat... Amsterdam, J. B. Elwe en J. L. Werlingshoff. 1803. in-12°. (B. U. A.)

Met titelpr. door L. Portman gegrav.

SYBRANDI (K.).
Zie: *Ranke (L.).*

SYLVAIN (CH.), Abt.
Pater Herman de ongeschoeide Karmeliet. Een bekeerling uit de Joden. Volgens de tweede fransche uitgave.. vertaald door een R. K. priester. Met kerkelijke goedkeuring. Leiden, J. W. van Leeuwen. 1886. in-8°. (K. B.)

Oorspr.: *Vie du R. P. Hermann, en religion Augustin Marie du T. S. Sacrement, carme déchaussé.* Paris. 1881. in-8°.

SYNODE der Mennisten.
Zie: *Handelinge* Der Doopsghesinde.

SYNODE (De) der Nederlandsche Hervormde Kerk en de leervrijheid. Volledige verzameling van officiëele bescheiden deswegens uit de Synodale handelingen 1816—1864. Uitgegeven door H. M. C. van Oosterzee. Schiedam, H. A. M. Roelants. Leyden, S. C. van Doesburgh. 1865. in-8°. (B. L. L.)

T.

TABULARE fratrum ordinis deifere virginis Mariae de Çarmelo. Ex Alosto Flandriae, Th. Mertens, 28 Octobris *z. j.* (*omstreeks 1474.*) in-4°. met

goth. letters gedrukt. 6 bladen (K. B.)

Blad 2 recto: In fratrum ordinis deifere uirginis Marie | de Carmelo subsequens tabulare. exordialis | prefaciuncula feliciter incipit. | Blad 6 verso: Explicit tabulare fratrum ordinis deifere | uirginis Marie de Carmelo. | Ex Alosto Flandrie octobris xxviiia. | Theodorico Mertens impressore peractum. *Campbell*, n°. 1633.

*TAFEREEL (Beknopt Geschiedkundig) der Hervorming, ook in haren Invloed op de Nederlanden beschouwd. Een Leesboek vooral voor Protestanten. Door M. Amsterdam, A. B. Saakes. 1817. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, VI. 314.

TAFEREEL (Beknopt) der onlangs in Spanje vernietigde Inquisitie. Zutphen, H. C. A. Thieme. 1810. in-8°. (K. B.)

TAFEREELEN en berigten uit de geschiedenis der protestantsche kerk in onze dagen. Uitgegeven door en ten voordeele der Nederl. Gustaaf-Adolf-Vereeniging en anderen. Leyden, P. Engels. 1857. in-8°.

1857—58 Leiden, P. Engels; 1859—79 Leiden, Jac. Hazenberg Cz.; 1880—1888 Leiden, S. C. van Doesburgh. — *v. Doorninck*, II n°. 3471 noemt als bewerkers van 1857—1868 J. H. Maronier en L. T. J. Janssen.

TAFEREELEN uit de geschiedenis der zending in Australië. Uit het Hoogduitsch vertaald en met aanteekeningen voorzien door J. H. van Linschoten. Zutfen, A. E. C. van Someren. 1868—1869. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht van O. G. Heldring en talrijke houtsneden. Het is een vert. van berichten enz. der Calwer Zendingsvereeniging.

TAFEREELEN van Dweeperij en bijgeloof in Spanje; doormengd met verscheiden merkwaardige, weinig bekende geheime bijzonderheden en anecdoten, aangaande het Hof en de kloosters. Door een spaansch emigrant, in Engeland... Uit het Engelsch. Amsterdam, C. L. Schleijer. 1824. in-8°. (K. B.)

Met voorrede van den vertaler. Het oorspronkelijke was als een reeks artikelen in een engelsch tijdschrift verschenen. Aan het slot een in 1807 en 1808 geschreven Aanhangsel over gebeurtenissen te Madrid in de laatste jaren der achttiende en de eerste der negentiende eeuw.

TAFURI (E.), Predikheer.

Zie: *Leven* (Het) van de H. Catharina de Ricci.

TAISNE (PH. FR.), 1627—1691. Jezuiet.

*Leven van den salighen Stanislaus Kostka. Brugghe, 1663. in-12°.

Zie *de Backer*, III. 1040.

Oorsprong en Mirakelen van het oudste mirakeleus beeld van ons Nederland, genaemt Onse Lieve Vrouwe van Potterye... Door... Brugge, C. de Moor. [*Zonder jaar.*] in-12°.

Met houtsneê en approbatie van 17 Aug. 1764. By *de Backer*, III, 1040 zijn uitgaven vermeld van 1663, 1666, 1764 en 1852. Sommigen hebben als tit.: *Onse Lieve Vrouwe van Potterye Toevlucht der Sondaeren* enz.

Onse lieve Vrouwe van Troost, Een oudt Mirakeleus Beeldt Van het vermaert Vrouwen-Clooster, oft Abdye van Nieuw-Jerusalem, Ghenaemt Spermaillie, Inde Stede van Brugghe... Brugghe, Wed. van J. Clouwet. 1666. in-8°. (XXXII), 96 en (2) blz. (K. B.)

Met kerkel. goedkeuring van 26 Jan. 1667 en 2 kopergravures, de laatste het portret van Bernarda Veranneman, Abdis van Nieuw Jerusalem, gegrav. door C. van Caukercken. Met opdracht, gedichten en voorrede. Waarschijnlijk een herdruk is: *Kort Verhael van het mirakeleus Beeld van Onse Lieve Vrouwe Geëert onder den titel van vertroosteresse der Bedrukte, berustende in de Vermaerde abdye van nieuw Jerusalem...* Brugge, P. Desloovere, 1762. in-8°.

Het leven van.. Franciscvs Borgia... naderhant Religieus, en derden generael van de societeyt Jesu. Beschreuen door... Antwerpen, M. Cnobbaert. 1671. in-8°. (XX), 502, 126 en (8) blz. (B. K. A.)

Behalve titelpr. geteekend d. B. v. Loijbos en gegrav. d. I. Neeffs, nog 5 gravures, waarvan 1 met den naam v. A. Goetiers. Met opdracht, voorrede, opgaaf der bronnen, approbatie en inhoudsopgave.

—— Zie ook: *Verhael van het leven.*

TANGHE (G. F.), Kanunnik.

*Leven van den heiligen Bonifacius,

apostel van Duitschland, aertsbisschop van Mentz... Brugge, van Hee-Wante. 1856. in-24°.

*Leven van den heiligen Donatianus, patroon van.. Brugge. Roeselaer, D. van Hee. 1856. in-24°.

*Leven van den heiligen Job, propheet en koning. Roeselare, Van Hee. 1856. in-24°.

*Leven van den heiligen Antonius van Padua. Roeselare, D. van Hee. 1857. in-24°.

*Leven van de H. Coleta... Roeselare, D. van Hee. 1857. in-24°.

*Leven van den heiligen Drogo... Brugge, De Schryver-Van Haecke. 1857. in-24°.

*Leven van den heiligen Martinus.. Brugge, De Scheemaecker-Van Windekens. 1859. in-24°.

*Leven van den heiligen Kornelius, paus en martelaer.. Brugge, De Scheemaecker-Van Windekens. 1861. in-24°.

*Leven der H. Godelieve, maegd en martelares.. Brugge, De Scheemaecker-Van Windekens. 1865. in-24°.

Allen *Vlaemsche Bibliogr.* III. 61—62.

—— Zie ook op: *Leven v. P. F. Valcke.*

TANNOYA, Pater redemptorist.

*Levensschets van broeder Gerardus Majella. Brussel, Greuse. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr. I. 61.

TARDY (H. VON).

*De Gereformeerden in Bohemen en Moravië. Uit het Hoogduitsch vertaald door H. van Heumen. Utrecht, J. J. H. Kemmer. 1865. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 1143.

TAURINUS (J.).

Zie: *In-houdt; Verhael* (Cort) Van de Grouwelycke Disordre.

TAYLOR (I.), 1787—1865.

*Loyola en het Jezuitisme in zijne grondstellingen. Naar het Engelsch. Kampen, K. van Hulst. 1850. in-8°.

Brinkman, *Naamlijst.* 1850. blz. 102. — Oorspr.: *Loyola and Jesuitism in its Rudiments.* London. 1849. in-8°. Herhaaldelijk herdrukt.

TENCKINCK (J. W. C.), Pred. te Zaandam.

De Hervorming der zestiende eeuw, beschouwd in eene godsdienstige redevoering op het derde eeuwfeest; ter gedachtenis aan dezelve,... Benevens een aanhangsel daarop betrekkelijk... Amsterdam, W. van Vliet. 1818. in-8°. (B. L. L.)

*Kort overzigt van de Geschiedenis der Kerk... Amsterdam, A. Schievenbus. 1818. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, VI. 362.

TERESA VAN JESUS.

Het leven van de Moeder Teresa van Iesvs. Fondatersse van d'Orden der ongheschoeyde Carmeliten, Ghemaeckt door haer seluen, wt beuel haerder Ouersten, ende Biecht-vaders. Ouerghesedt wt het Spaensch... door eenen Priester der Societeyt Jesu.. Bruessel, R. Velpius. 1609. Met Preuilegie. in-8°. (XL) en 700 blz. (B. B. B.)

Met voorrede v. d. vert. onderteekend: R. V. O., approbatie en voorrede van B. Louys de Leon, approbatie voor de vertaling van 9 Jan. 1609, lijst van drukfouten en privilegie.

Latere dr. niet wezenlijk verschillende: *Het Leven enz... nu versch nae het origineel correctelijck in 't Duytsch overgeset. Wtghegheven, Door... Elias van S. Teresa.. Antwerpen, H. Aertssens. 1632. Met gratie ende Privilegie.* in-8°. (XLVI), 618 en (6) blz. (B. B. B). Met gravure o. d. tit., opdracht v. Elias van S. Teresa, *Ghetuyghenissen* over de boeken van S. Teresa en aan 't slot approbatie en privilegie.

Latere dr.: Ghendt, Fr. d'Ercle. 1673. in-8°. (XXXII), 522 en (2) blz. *Vanderhaeghen*, II. n°. 1583, en: Antwerpen, J. Sleghers. 1687. in-8°. (*J. Kockx; Bulletin mensuel, Janvier 1889 n°. 282.*).

Een verkorte vertaling: *Het Leven v. d. H. Theresia... in dese nieuwe oversettinghe op verscheyde plaetse verkort.* Antwerpen, Chr. Verwey. 1707. Met Approbatie. in-12°. (B. K. A.) en: *Het Leven van de Heilige Theresia Door haer zelve beschreven, Nieuwe Oversettinge. Den vierden Druck.* Ghendt, C. Meyer. 1725. in-12°. Met gravure van N. Heijlbrouck, voorrede en approbatie van 20 Aug. 1707, het jaar v. d. 1en dr. — *Leven der Heilige Teresia, door haer zelve beschreven; gevolgd van eene gelukkige inleiding tot het waer inwendig gebed.. door.. Fr. Leopoldus van de H. Teresia.. Zevende uitgaef..* Gend, Wed. J. B. Poelman. 1860. in-12°.

Het oorspr. spaansche werd het eerst uitgegeven in de werken der schrijfster te Salamanca. 1588.

Leven van de Heilige Teresia door haer zelve beschreven. Naer de fransche vertaling van.. M. Bouix... Gent, J. Rousseau-Warrie. 1860. in-12°. (K. B. B.)

Met gelithogr. portret, approbatie, voorrede en aanteekeningen. — 'Leven enz... *In het Nederlandsch overgezet, naar de fransche vertaling harer werken van M. Bouix door W. Wessels.* Rosendaal, M. Suykerbuyk. 1867. in-8°. (1e en 2e afl.) (*Nederl. Bibliogr.* 1867. blz. 115.) Een andere: Utrecht, Wed. J. R. van Rossum. 18.. (*Mes, Kath. pers*, blz. 35.)

TERSTEEGEN (G.).
Zie: *Leven* v. Th. à Kempis.

TERWECOREN (ED.).
Zie: *O. L. V. Ten Troost.*

TESTAMENT (Hier begint dat) dat Anneken zaliger gedachtenisse, Esaias haren Sone bestelt heefft, den xxiiij. dach Januarij Anno. xxxix des morgens te negen vren ouergeleuert, als sy haer bereyde te steruen... Vnde nam daer mede oerloff an haren Sone, tot Rotterdam. [*Aan het einde:*] Na Ghedruckt, na een olde Copye, Die gedruckt geweest is: Int Jaer.. 1539. in-8°. 4 bladen. (B. D. A.)

Dit testament is ook opgenomen in het *Offer des Heeren*, zie aldaar. — Waarschijnlijk gedrukt door Dirk van Borne te Deventer. Zie: *Bibl. Belg.* i. v. *Anneken*.

TEUTEM (H. N. VAN).
Zie: *Gedenkschrift.*

THEATRVM Crudelitatum Haereticorum Nostri Temporis. Antverpiae, A. Huberti. 1587. in-4°. 96 blz. (B. U. L.)

Met titelgravure. Inhoud: Approbatien en privilege blz. 2; *Praefatio* blz. 3—15; *prologus* in versmaat, onderteek: *Auctore J. B. S.* blz. 16—18; *Censura in nostri temporis haereticos*, onderteek.: *J. G.* blz. 19; *origo*,... *religionis catholicae, et haereseon effecta* blz. 20; een beschrijving der wreedheden door de Protestanten tegen de Katholieken in Engeland, Frankrijk en Nederland bedreven, n. l. 29 gegrav. platen met lat. verzen er onder en een verklaring in proza er naast blz. 21—86; *Epilogus* in versmaat, onderteek.: *J. B.* blz. 87—90; *Peroratio* blz. 91—95.

Latere drukken: Antverpiae, A. Huberti. 1592. in-4°. 96 blz. (K. B.) en *Editio altera emendatior*, Antverpiae, H. Huberti, 1604. in-4°. 96 blz. (K. B.) *De Wind* noemt als 1en, 2en en 3en dr. 1588, 1592 en 1594. In de *praefatio* v. d. 1sten dr. noemt de auteur zich: *R. V.;* in die v. d. 2en staat zijn naam voluit Richard Verstegan us; in den 3en dr. staat weder R. V. De schr. *R. Verstegen* was Antwerpenaar van geboorte. *Brunet* vermeldt een fr. vert.: *Théatre des cruauté des Hereticques de nostre temps etc. (avec grand nombre de figures.).* Anvers. 1588. in-4°.

THEMMEN (W.), Pred. te Arnhem.
Zie: *Meijer (H.).*

THEODORETUS.
Zie: *Historia ecclesiastica.*

THEODOTUS (SAL.).
Zie: *Salomon Theodotus.*

THEOTHIMUS.
Dit is die legende van die heylighe ioncfrouwe sinte Margriete... [*Met houtsneê op den titel. Aan het slot:*] ¶ Gheprent tot Leyden, in Antwerpen, by my Frans Euerssoon, Sonderdanck. *z. j.* [*eerste helft zestiende eeuw*] in-8°. 16 bladen (*ongepagineerd*). (K. B.)

Op het laatste blad verso de wapens van Holland, Amsterdam en Leiden.

THIELE (H.), Hofprediker te Brunswijk.
Geschiedenis der Christelijke Kerk, vrij bewerkt naar het Hoogduitsch.. door H. van Berkum. Met een voorrede van.. P. Hofstede de Groot. Sneek, van Druten en Bleeker. Dl. I 1855, Dl. II. 1854. in-8°. 2 dln. (B. U. A.)

Uitgegeven in: Van Druten en Bleekers *goedkoope Bibliotheek voor alle standen.* 2e dr. 1871. — Oorspr.: *Kurze Geschichte d. christl. Kirche für alle Stände. 2te Aufl.* Zürich. 1852. in-8°.

THIELMANS (C.), c. 1560—1634. Minderbroeder.
Cort verhael van het leven der heylighen van S. Franciscus Oirden met haer levende figuren wt diversche historie scryvers genomen deur... Hier bij ghevoecht de wonderlijcke staeninge Francisci, aflaet van Portiunckele een wonder Mirakel, ende korte historie der Martelaren van

Gorckum. 's Hertogenbosch, J. Scheffer. 1620. in-8°. (XXXIV), 257 en (3) blz. (K. B.)

Met gegrav. titel en zestien gegrav. portretten zonder naam van graveur. Met « dedicatie-brief » en voorreden. — Vroegere dr. zonder de *staeninge* enz. bij denzelfden 1615. in-4°. *(Servais Dirks*, p. 159*)*. — *M. Nijhoff. Catal. 118* n°. 472—474 vermeldt 2 drukken van 1606 en een van 1610 bij denzelfden.

*Leven der H. Maghet Clara, eerste Plantken der Clarissen... Met een cort verhael van de Heylige der Clarissen, der derder ende onser Oorden. Overgheset uyt den H. Anthonius ende Laurentius, ende andere authentieke exemplaren. Antwerpen, P. Stroobant. 1616. in-12°.

Servais Dirks, blz. 159.

*Den eersten reghel van S. Clara met haer testament; met een kort verhael der zaligher Clarissen onder den A. B. C. met gratien, privilegien statien van Rome van verscheyden Pauzen te verdienen den Clarissen. Uyt het latyn overghezet door... 's Hertogenbosch, J. van Turnhout den Jonghe. 1617. in-8°. (?)

Servaas Dirks. blz. 160.

*Leven van de S. Joanna Valesia, Koninginne van Vrankrijck, Stichteresse der Annuntiaten, door... T'Hantwerpen, H. Verdussen. 1624. in-8°. (?).

Servais Dirks, blz. 163.

*Het Leven van de HH. Martelaren van Japonien, Gorcum, Praghe, Alckmaer *enz*... Loven, C. Coenesteyn ende J. Oliviers. 1628. in-8°. (?).

Servais Dirks. blz. 161.

Seraphische Historie Van het leven.. S. Francisci van Assysien: Ende van die Heylige Mannen ende Vrouvven, die uyt sijn dry Orden ghecanoniezeert ende ghebeatificeert zijn... Item Van die Glorieuse Martyrie der HH. Martelaren Van Japonien, Gorckum, Praghe, Alcmaer, etc. vande Ketters, ende Ongheloovighe, om het Catholijck Gheloove ghedoodt. Van nieuws uyt 4. ende 8. in Folio. Door... Loven, C. Coenesteyn ende M. J. Oliviers. 1628—30. in fol°. 2 dln. (VI), 380 en 60; (XXXVIII), 360 (*niet:* 368) en (10) blz. (K. B. B.)

Dl. I met gravure o. d. tit., approbaties, voorrede en register, aan 't slot met nieuwe pagineering: *Corollarivm oft By-hanck, vvt de gedrvckte copye des Autheurs, t's Hertoghenbosch ghedruckt. Anno 1620.* Dl. II. met approbaties, opdracht, voorrede en register. Beide deelen met portretten. — Hierin zijn al de destijds uitgegeven hagiographische werken v. d. schr. herdrukt. — *Servais Dirks*, blz. 162 en 163 noemt nog zonder opgave van drukjaar of formaat: *Leven van de Heylighe Amor, Amelberga, en Landrada. Luyck, Lenaert* en *Leven van den H. Confessoor Gerlacus, van Premonstreyt Oorden*, dit laatste zonder opgave van drukplaats.

—— Zie ook op: *Bonaventura; Sedulius.*

THOMASSET, Pater.
Zie: *Benoist.*

THIJM (J. ALBERDINGK), Jezuiet.
Levensschets van P. Joannes Philippus Roothaan, Generaal der Sociëteit van Jezus. Met bijlagen, portret en facsimile. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen; Brugge, en Ryssel, Desclée, De Brouwer en Cie. *z. j.* in-8°. (K. B.)

Met opdracht en een approbatie van 25 Nov. 1885.

THIJM (J. A. ALBERDINGK).
*De H. Willebrordus, Apostel van Utrecht. Wed. J. R. van Rossum. 1864. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 24.

Zie: *Pluym* (*A. J.*).

THIJM (P. P. M. ALBERDINGK), geb. 1827. Hoogleeraar te Leuven.
H. Willibrordus, Apostel der Nederlanden... Amsterdam, C. L. van Langenhuysen; Brussel, H. Goemaere. 1861. in-8°. (B. U. G.)

Vertaald: *Der heilige Willibrord, Apostel der Niederlande... Erweiterte deutsche Ausgabe.* Münster, Theissing. 1863. (B. B. B.)

Karel de Groote en zijne eeuw, (741—814) voorgesteld in zonderheid met betrekking tot Nederland, door... 's Gravenhage, M. Nijhoff; Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1867. in-8°.

Met facsimile, voorbericht, 50 bijlagen, uitvoerig register en een uitslaande kaart der Nederl. bisdommen. De gezamenlijke titel voor dit en het voorgaande werk is: *Geschiedenis der kerk in de Nederlanden.*

TICHLER (I.), 1804—1865. Pred. te Egmond a/z., Purmerende, Zierikzee en Leiden.

Huldrich Zwingli, de Kerkhervormer... Met twee platen. (Dl. II: *Met drie Platen en één Facsimile.*) Utrecht, Kemink en zoon. 1857—1858. in-8°. 2 dln. (B. U. L.)

TIDEMAN JZN (B.), geb. 1837. Remonstr. Pred. te Hoorn en te Haarlem.

Uit het oudste Christendom door B. Tideman Jz., en M. A. N. Rovers. Haarlem, W. C. de Graaff. 1880. in-8°. (K. B.)

De eerste der genoemde schrijvers handelt over: De omgeving van Jezus van Nazareth, de tweede over: De christelijke partijen der twee eerste eeuwen.

De Remonstranten te Haarlem. Herinneringen en wenken bij het verlaten der oude en het betrekken van de nieuwe kerk der Remonstranten te Haarlem, door... Haarlem, de Haan en zoon. 1887. in-8°. (K. B.)

Met photogr. afbeelding der oude en der nieuwe kerk, opdracht, voorwoord en 5 bijlagen.

—— Zie ook op: *Kalender.*

TIDEMAN (J.), geb. 1807. Hoogleeraar te Amsterdam.

De Remonstrantsche Broederschap. Biographische Naamlijst van hare professoren, predikanten en proponenten, met historische aanteekeningen omtrent hare kweekschool en gemeenten... Haarlem, Erven F. Bohn. 1847. in-8°. (K. B.)

Met uitvoerig register.

*Iets uit de Geschiedenis van het Nederlandsch Zendeling-Genootschap. Met een woord tegen Mr. G. Groen van Prinsterer. Rotterdam, M. Wyt en zonen. 1848. in-8°.

Schleyer, *Naamlijst*, XII. 414.

De Remonstrantie en het Remonstrantisme. Historisch onderzoek door ... Haarlem, Erven F. Bohn. 1851. in-8°. (K. B.)

Frederikstad aan de Eider en hare Hollandsche gemeente. Historische mededeelingen omtrent beider stichting... Met platen. Uitgegeven ten voordeele van den herbouw der verwoeste kerk dier gemeente. Rotterdam, van der Meer en Verbruggen. 1852. in-8°. (B. U. A.)

De platen zijn geteekend door H. W. Last en gesteendrukt door F. Blommers.

De stichting der Remonstrantsche Broederschap, 1619—1634, uit en met de oorspronkelijke bescheiden medegedeeld door... Amsterdam, Y. Rogge. 1871—72. in-8°. 2 dln. (B. L. L.)

Beide deelen met talrijke bijlagen.

TIELE (C. P.), geb. 1830. Hoogleeraar te Leiden.

Huldreich Zwingli. 1484—1884. Feestrede, gehouden in de Remonstrantsche Kerk te Rotterdam.. 30 December 1883... Uitgegeven ten voordeele van het te Zurich op te richten standbeeld van Zwingli. Amsterdam, P. N. van Kampen en zoon. 1884. in-8°. (K. B.)

TIMMERMANS (P.).

*Schets der Kerkelijke Geschiedenis door P. Timmermans en J. H. Wijnen. 's Hertogenbosch, W. van Gulick. 1874. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 1167. — 2e dr. bij denzelfden. 1880. (*Mes*, *Kath. Pers*, blz. 235.)

TIMMERS (P.).

*Geschiedenis der XIX HH. Martelaars van Gorkum. Antwerpen, J. B. van Aarsen. 1867. in-8°. ?

Mes, *Kath. pers.* blz. 238.

—— Zie ook op: *Paulinus.*

TIMOTHEUS PHILADELPHUS.
Een Brief aan een Vriendt, Beschrijvende De Tegenwoordige zware Vervolging, En Verdrukking van de vroome Belijders, In Schotlandt. Door . . . Amsterdam, Israël de Paull. 1678. in-4°. 56 blz. (K. B.)

TOEBAST (IGN.), 1648—1684. Jezuiet. Zie: *Reyze*.

TOESTANT (Den tegenwoordigen ellendigen, ende bedroefden) der Gereformeerde Kercken. In de Piedmontoysche Valleyen. En hoe die van de ware Religie aldaer, op nieuws meer als oyt, onderdruckt, en gepersecuteert worden. Uyt eenige Brieven t'samen ghestelt. Gedruckt den 28. July. Anno 1664. in-4°. 8 blz. (K. B.)

TOESTANT (Den) Der Gereformeerden in Vrankrijk. Behelsende de vryheit van Conscientie en d'Oeffening der Religie. Waar in vertoont wordt dat men, teegens de Trouw van 't Nantisch Edict, de Gereformeerden berooft van de vryheit van Conscientie, van hunne Kerken, van'er Leeraars, en van d'openbare Oeffening hunner Religie; en dat men voor heeft de Reformatie door het geheele Koningryk te vernietigen. Uit het Fransch in 't Neederduits overgeset, Door A. Godart. Utrecht, Wed. v. W. Clerk. 1686. in-8°. (VIII) en 304 blz. (K. B.)

Met voorrede v. d. vertaler. Hierbij behoort: *Verdeediging Van 't Ontwerp der Gereformeerden in Vrankryk Gemaakt in... Mai 1683. tot behouding der vryheit van Conscientie, en openbaare Oeffening der Religie, welken d'Edicten en Handelingen van Bevreediging hen toestaan. Behelsende het vervolg van den Toestant der Gereformeerden; In welken worden verhaalt de mishandelingen die geleeden hebben en noch lijden, die welken sich te saamen hebben vergaadert om Godt te bidden, ter plaatsen die ontseit waaren, ten afbreuk der Edicten van Bevreediging*. Utrecht. Wed. v. W. Clerk, 1686. in-8°. (VIII) en 350 blz. (K. B.) Het voorwerk bestaat uit 2 «Klinkaarts» en een voorwoord van M. Leydecker. Aan 't slot de *Tafel*.

Beide deelen zijn vertalingen van een werk in drie deelen van Claude Brousson, getit.: *Etat des réformés en France*. Hiervan zijn 3 uitgaven bekend, Cologne, P. du Marteau. 1684. in-12°. 3 dln.; La Haye, B. Beeck. 1685. in-8°. 3 dln. en een dr. v. 1686. Dl. I heeft tot tit.: *Etat des Réformez en France, où l'on fait voir que les Edits de Pacification sont irrévocables, que neanmoins on les renverse entièrement, et que par là on ôte aux Réformez tous les moyens de vivre et de subsister*. De holl. vert. geeft den fr. titel van Dl. II en III getrouw weêr.

TOLLENAAR (JOOS DE), Martelaar. Zie: *Brieuen ofte Belijdingen*.

TOLLENAERE (J.), Kanunnik van St. Bavo te Gent.

*Beschryving van de dood der vervolgers, van het begin der kerk af tot onze tyden toe; naer Lucius Cecilius Firmianus Lactantius; Paulus Orosius, en andere schryvers; Gevolgd door de Beschryving der vervolging van Diokletianus en Maximianus; het Boek der Martelaren van Palestyne, en den Brief der Kerken van Vienne en Lyons in Frankryk; naer Eusebius Pamfilus. Met aenteekeningen, door... Gent, C. J. Vanryckegem. 1851. in-12°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10349.

*Leven van de gelukzalige Germana, herderin van Pibrac... Door... Gent, Wed. A. J. Vander Schelden en zoon. *z. j.* in-16°.

Vanderhaeghen, V. n°. 9043. Met approbatie van 24 Febr. 1855.

Het Boek der Mirakelen van de Heilige Moeder Anna, te Bottelaere, of verzameling van de oorspronkelijke en echte bewijsstukken van hare wonderbare gunsten en weldaden, die in de Archiven der Kerk van Bottelaere berusten. Eene bijdrage tot het volledigen der *Acta Sanctae Annae* van de Bollandisten... Gent, Vanryckegem-Lepère. 1858. in-8°. (B. B. B.)

Met voorrede.

—— Zie ook op: *Smet (J. J. de)*.

TONEEL (Groot Kerkelyk) des Hertogdoms van Brabant, behelzende Een korte, doch algemeene Historische Beschryvinge van den Oorsprong en Oudheden van alle de Hoofd-, Dom-, Kanonikaale, en Kerspel-kerken, van

alle de Abtdyen, Proostdyen, Kloostervoogdyschappen, Mannen en Vrouwen Kloosters, en alle andere Kerkelyke Stichtingen, welke in 't Aarts-Bisdom van Mechelen, de Bisdommen van Antwerpen en 's Hertogen-Bosch, als mede in Walsch-Brabant gevonden worden. Nevens Een kort begryp van 't Leeven der Bisschoppen, met hunne Afbeeldzels en Grafsteden. Getrokken en byeen verzaameld Uyt de beste Schryvers die den Kerkelyken staat van Brabant beschreeven hebben. Verrykt met meer dan 110 Kopere Plaaten. 's Gravenhage, Chr. van Lom. 1727. in-fol°. (B. U. A.)

Met voorrede; vele portretten en gravures zijn zonder naam van graveur; anderen zijn gegraveerd of geteekend door D. Coster, J. Harrewijn, R. Blokhuijsen, J. B. Jongelinx: Berterham, P. de Doncker.

Toegeschreven aan J. Le Roy; volgens de *Bibl. Belg* i. v. *Toneel* ten onrechte. — Het werk is ook zeer vermeerderd in het fransch uitgegeven, met den titel: *Le Grand Théatre Sacrée du Duché de Brabant... La Haye, Chr. v. Lom.* 1729 in-fol°. ook: *La Haye, Ger. Block.* 1734 in-fol°. 2 dln. 4 stukken. (K. B.) Zonder naam van auteur. Uitvoerig beschreven door Dr. P. A. Tiele in Dl. I dezer *Bijdragen tot eene Nederl. Bibliographie* n°. 653 en in de *Bibl. Belg.* i. v. *Théâtre* en *Toneel.* Het eerste gedeelte is een vert. van *C. van Gestel, Historia sacra et profana archiepiscopatus mechliniensis.* den Haag. 1725.

TOORENENBERGEN (A. VAN), 1825—1886. Pred. te Polsbroek, Hendrik Ido Ambacht, Purmerend en Groningen.

Schetsen uit de lijdensgeschiedenis der Protestantsche Apostolisch-Katholieke Kerk. Amsterdam, C. L. Brinkman. 1854—56. in-8°. 2 dln. (B. U. G.)

Met twaalf lithographieën aan oudere martelaarsboeken ontleend. — Eerst in afleveringen verschenen onder den titel: *Keur uit de Geschiedenis der Martelaren van de Protestantsche Apostolisch-Katholieke Kerk.* (12 afl.) 1853—55. In 1856 verscheen een 2e dr. (K. B.)

*Geschiedenis van de vervolgingen der Protestanten in Boheme. Naar het Hoogduitsch. Groningen, P. Noordhoff. 1861. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1860. blz. 128.

De Martelaren van Gorkum. Eene bladzijde uit de geschiedenis van den tachtigjarigen oorlog opengeslagen... Utrecht, C. van der Post Jr. 1865. in-8°. (B. U. A.)

TOORENENBERGEN (J. E. VAN), geb. 1830. Pred. te Vreeswijk.

Zie: *Kurtz (J. H.).*

TOORENENBERGEN (J. J. VAN), Hoogleeraar te Amsterdam.

*Eene bladzijde uit de geschiedenis der Nederlandsche geloofsbelijdenis, ter gedachtenis-viering bij haar derde eeuwgetijde beschreven en met de oorspronkelijke bescheiden uitgegeven. 's Hage, Mart. Nijhoff. 1862. gr. in-8°. Met twee facsimiles.

Brinkman's Catal., blz. 1174.

Het wetenschappelijk karakter der geschiedenis van het Christendom. Redevoering bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt aan de Universiteit van Amsterdam uitgesproken den 26sten Januari 1880. Amsterdam, W. H. Kirberger. 1880. in-8°. (B. U. G.)

—— Zie ook op: *Werken.*

TRACTAET van Amnistie ende Vrede, tusschen Charles Emanuel Hartogh van Savoyen: Ende die Vande Gepretendeerde Gereformeerde Religie, inde Valleyen van Luzerne *enz*... Midtsgaders d'Opgevolghde Bedenckinge. 's Graven-hage Gedruckt voor den Autheur, By Chr. Calaminus. Ende men verkoopse... By H. Hondius. 1655. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Vergel. *Accoort of Verdragh.*

TRANSLAET uyt den Françoysche, vande Missive, Geschreven aen de... Staten Generael... By de Predikanten, Ouderlingen ende andere getrouwe Ledematen der verwoeste Kercken in Piemont. Ende ghedateert Pinache, in 't Dal van Perouse den 27 July 1655. 's Graven-Hage, 1655. in-4°. 8 blz. (K. B.)

TRANSLAET uyt het Fransch. Waeractigh (*sic*) Verhael Van al 't gepasseerde omtrent het Bekeeren van die van de Gereformeerde Religie tot

Metz. [*6 Sept.* 1686.] *Z. adres.* in-4°. 8 blz. (K. B.)

Oorspr.: *Récit véritable. De tout ce qui s'est passé en la Conversion de ceux de la Religion reformée à Metz.*

TRANSLAET uyt het Italiaens. Edict, Van... den Hertog van Savoyen, Gegeven in faveur van Sijne Onderdanen van de Gereformeerde Religie. [*23 Mei 1694*] *Z. afz. tit. Aan het slot*: Gedruckt na de Originele Copie van Turin. By A. Valetta. In 's Graven-hage, By J. Scheltus. 1694. in-4°. 8 blz. (K. B.)

TRANSLAET Van des Keysers Octroy-brief, ende 't Accoort verleent den Evangelischen drie Stenden des Coninckrijcks van Bohemien, in date .. den 5en Julij, ... 1609. Daer by denselven Stenden de vrije openbare Oeffeninghe van haerlieder Religie toeghestaen wordt. 's Graven-haghe, H. Jacobsz. 1609. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Bij: *van Meteren*, X. 27 vv.

TRANSLAET Van een out Placaet, vernieuwt ende Ghepubliceert eer sijn Majesteyt van Groot Brittannien naer Iorck is ghegaen; ghebiedende alle Jesuyten ende Seminarisen uyt het Landt te vertrecken [*3 April 1639.*]. *Onderaan*: Nae de Copye, Tot London, By R. Barcker... 1639. in-plano. (B. U. G.)

TRAVAGLINO (J. A. N.).
Zie: *Brunner* (*S.*).

TRESLING (T. P.).
Vita et merita Rudolphi Agricolae. Scripsit... Groningae. M. Smit. 1830. in-8°. (M. M. N.)

TRICHT AZ. (O. VAN), Pred. te Enkhuizen.
Overzigt van de geschiedenis der Kerkhervorming in de stad Enkhuizen. Enkhuizen, J. Over de Linden. 1849. in-8°. (K. B.)

Met voorrede, aanteekeningen en bijvoegselen.

TRIGAULT (N.), 1577—1628. Jezuiet.
Copye Des Briefs Gheschreven van... Aen .. Fr. Fleron .. Wt Goa in Oost-Indien op Kersmis-auont. 1607. VVaer in verhaelt vvort de vermeerderinghe des Christen ghelöofs in Indien, Chinen, Iaponien, etc. Midtsgaders, Het belech van Mozambic, Malaca, Amboin, ende meer andere plaetsen, door de Hollantsche Vlote. Hantwerpen, D. Vervliet. 1609. Met consent vanden Hove. in-8°. 80 blz. (B. U. G.)

TRIGLANDIUS (J.), 1583—1654. Hoogleeraar te Leiden.
Kerckelycke Geschiedenissen begrypende de swaere en bekommerlijcke Geschillen, in de Vereenigde Nederlanden voor gevallen, met der selver Beslissinge, ende aenmerckingen op de Kerckelycke historie van Johannes Wtenbogaert. Wt Autentycke stucken getrouwelyck by een versamelt, ende, op begeerte van de Zuyt ende Noort-Hollantsche Synode, tot Noodighe onderechtinghe, in 't licht gegeven. Leyden, A. Wyngaerden. 1650. in-fol°. (XII), 1162 en (16) blz. (K. B.)

Met voorrede en register. Zooals ook uit den titel blijkt en in de voorrede nader wordt uiteengezet is dit boek vooral geschreven naar aanleiding van en gericht tegen Wtenbogaert's *Kerckelicke Historie.* (Zie op *Wtenbogaert.*) Het over dit boek gehandelde in de Synoden vindt men beschreven in *Archief van Kist en Royaards.* Dl. VII, blz. 263 vv. (ook afzonderlijk verschenen, zie op *Handelingen.*) De Staten weigerden de opdracht. Zie *Sepp*, *Bibliotheek*, blz. 209, 210.

TRIOMPH uyt-galmende het duysendjaerig Jubilé van den H. Rumoldus... Als mede Kort Begryp van het Leven van den selven Heyligen, benevens den Prael-treyn, waer by de beschryvinge Der Ry-Benden, Prael-Wagens, Zinne-Beelden en andere Op-pronkingen. Tot Mechelen uyt te werken op Maendag 26 Junii 1775 en eenige andere dagen... Men vind het te koop Tot Loven, By J. Jacobs. Met Approbatie. in-8°. (K. B. B.)

TRIP (L.).
*Dissertatio historica de Jesuitis. Groningae. 1732. in-4°.

M. Nijhoff Catal., 118. n°. 670.

TRIVMPHE Inde Verheffinghe der Lichaemen vande HH. Martelaers

Alexander ende Favstina, Inde Kercke der PP. Minderbroeders binnen Thienen, daer sy verheven zyn op den derden Sondagh van October 1656.. Loven, H. Nempe. 1656. in-12°. 60 blz. (B. B. B.)

Met opdracht onderteekend: «Het Convent der Minderbroederen tot Thienen den 15. October 1656» en approbatie.

TROOST der godtvruchtiger Dienstboden: begrypende Dry-en-vyftigh Levens van HH. Dienaers, Dienstmaeghden, ende Persoonen die de arme sieken gedient hebben. Brussel, Ph. Vleugaert. 1658. in-12°. (XXIV), 476 en (4) blz. (B. B. B.)

Met opdracht, 2 holl. gedichten, tafel en aan 't slot nog een gedicht. De approbatie noemt G. Jakemin, kanunnik te Cassel als schrijver.

TROUWENFELDT (C. VRINTS VAN), Kanunnik te Gent.

*Het Leven van de Heylighe Pharahildis, door... Ghendt, M. Graet. 1674. (*formaat?*)

Vanderhaeghen, II. n°. 1386.

Oprecht historisch ende kort Verhael Vande Wonderheden, Handel, ende Leven vanden.. pater Marcus ab Aviano Capucin predicant... Door... Ghedruckt voor den Autheur, Ghendt, by d'hoirs van M. Graet. 1684. in-8°. (VIII), 93 en (3) blz. (K. B. B.)

Met portret, opdracht, approbatie en voorrede. Een handschriftelijke aanteekening noemt dit «*petit ouvrage tres curieux pour servir à l'histoire ecclésiastique de la Belgique*». De 2e dr., welken de schr. aan 't einde van zijn werk aankondigt, schijnt nooit verschenen te zijn. Zie *Vanderhaeghen*, II, n°. 1404.

TURSELLINUS (H.), 1545—1599. Jezuiet.

Het leven van den H. Franciscvs Xaverivs Die den eersten uyt de Societeyt Jesv het Catholyck geloove in Indien, ende Japonien verkondight heeft: Ghetrocken uyt de Historie van P. Horatius Vrselinus (*lees:* Turselinus), door P.P. der Societeyt Jesv. Hantwerpen, H. Aertssens. 1622. in-8°. 128 en (8) blz. (B. K. A.)

Met voorrede onderteekend: G. P. S. I. S. en approbatie. — Oorspr.: *H. Tursellini ... de Vita Francisci Xaverii* etc. Romae, 1594. in-8°. Deze 1ste dr. is vol fouten en werd door den schr. verbeterd: Romae, 1596. in-4°. Herhaaldelijk herdrukt.

Andere vertaling: *Het Leven vanden Heylighen Franciscvs Xaverivs..ghedeylt in ses boecken. Door... in 't Latijn beschreven, ende door.. Fr. de Smidt verduytscht..* Antwerpen. C. Woons. 1646. in-8°. (XVI) en 544 blz. (B. K. A.) Met opdracht, approbatie, inhoudsopgave en voorrede.

De Historie ende Mirakelen Van O. L. Vrouvve van Loretten, Int Latyn beschreven in vyf Boecken Door... Ende nu nieuwelycx vertaelt door P. Mallants Carthuyser tot Brugghe. Verciert met schoone Historien en Copere figuren. Brvgghe, Weduwe van J. Clouwet. 1666. Met Gratie en Privilegie. in-8°. (XXXIV), 529 en (17) blz. (K. B. B.)

Met gegrav. titelpr. en 3 gravures. Met opdracht, approbaties, holl. gedichten v. Gr. Marqué, A. A. F. P. Croon, P. J. vander Hoogh, J. Lambrecht, J. B. Clouwet, M. Clouwet, e. a., bladwijzer en privilege. — Oorspr.: *Lauretanae historiae libri quinque.* Romae, 1598. in-4°. Herhaaldelijk herdrukt.

TUUK (H. EDEMA VAN DER), Pred. te Noordwolde, Kimswerd en Watergang.

Johannes Bogerman. Akademisch proefschrift... Groningen, J. B. Wolters. 1868. in-8°. (K. B.)

Met gelith. portret van Bogerman en talrijke aanteekeningen.

TWISCK (P.JZ.), 1566—1636. Leeraar bij de Friesche Doopsgezinden te Hoorn.

Een corte Beschrijvinge van 80 Pausen haer leven, doen, daden, successie, ende eenighe insettinge, so haer eygen Schrijvers ende Cronijcken ghetuygen: waer door sy selven ghenoechsaem haer eyghen schanden uytschuymen, ende haer hooch-beroemde Apostolische successie omstoten, ende ten gronde vernietighen... vergadert... door... Hoorn, W. Andriessz. Men vintse te coop, by Z. Cornelissz. 1616. in-8°. 104 blz. (B. D. A.)

Met voorrede. De laatst behandelde paus is Pius V. — Herdr. in 1654. (Zie *Sepp*, blz. 113.)

—— Zie ook op: *Historie der Martelaren*; *Jansz (P.)*.

TYDEMAN (B. F.). 1784—1829. Pred. te Herveld, Harlingen en Dordrecht.

Hulde aan de nagedachtenis van Ewaldus Kist; toegewijd in het Dordrechtsch genootschap Diversa sed Una: door B. F. Tydeman, J. Kisselius en J. Schouten. Dordrecht, J. de Vos & Comp. 1823. in-8°. (K. B.)

Met portret van Kist.

TYDEMAN (N.), geb. 1844. Pred. te Zuiderwoude en te Scharwoude.

Het Stemrecht der gemeente. Historisch onderzoek naar het aandeel dat de gemeente van Christus van oudsher gehad heeft aan de verkiezing der geestelijkheid. Eerste gedeelte van den apostolischen tijd tot aan de Hervorming. Academisch proefschrift.. Amsterdam, Loman, Kirberger en van Kesteren. (1870.) in-8°. (B. U. U.)

TIJDINGHE (Nieu) Van die vergaderinge tot Vvormes. Eenen brief van onsen. H. V. den Paus. Een exhortatie vanden E. H. Thomas Campegius. B. van Feltren. Die namen der Oratoren ende doctoren vergadert sijnde tot Vvorms. Ghedruct Tantwerpen by Mattheus Crom int huys van Delft. *s. j.* in-8°. 16 blz. (B. U. G.)

De brief van paus Paulus III is van 1 Oct. 1540.

*TYDINGHE (Nieuw blyde) van Indien ende dnieuw landt, hoe dat de Coninck ende Coninghinne van Thanor theylich Christen gheloove aenghenomen hebben met meer dan dry mael hondert duysent persoonen. Gheprent Thantwerpen by Hans de Laet. 1551. in-8°.

Met keizerlijk wapen op den titel. Zie *J. Kockx*, *Bulletin mensuel de livres anciens.* N°. 219. Janvier 1889, n°. 254. — De *Catal. de la Bibliothèque Fr. Vergauwen* II, n°. 1074 vermeldt een fransche uitgaaf bij denzelfden in hetzelfde jaar: *Nouvelles Dindie et de la terre neufve, avecq la description comment le Roy et la Royne de Tanor se sont baptisez et faict chrestiens... Mis en lumiere par M. Andria Mattheo...* in-8°. 12 blz.

TIJDINGHE (Nieuwe) Van sulcx als tsedert een Maent herwaerts is gheschiet in Enghelant, belangende 25 Jesuijten, te voren tot Londen ghevanghen zijnde, in eene ghevangenisse genoemt Nieuget. Item, van twee andere Jesuiten *ens*... Eerst Ghedruckt tot Middelborch, voor Pieter Schimt. 1622. in-4°. 4 blz. (K. B.)

TIJDINGHEN (Rotterdamsche nieuwe), hoemen daer de Arminianen om haer Predicken vervolght, plundert, slaet ende schoffierlijcken mis-handelt. Nv eerst Ghedruckt den 3. Junij 1620. T'Hantwerpen, A. Verhoeuen. 1620. Met Gratie ende Privilegie. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Met signatuur Aa- (Aa iiij). Gebruikt door *Brandt*, IV. 262 vv.

TIJDINGHEN (Hollandsche Nieuwe), te weten, Hoemen in Hollandt de strenghe Placcaten, die teghen de Arminianen ghemaeckt zijn, soeckt in 't werck te stellen, ende te executeren, met hun het Prediken te beletten ende de Predicanten te vanghen. Nv eerst Ghedruckt den xix. Mey 1620. Hantwerpen, A. Verhoeuen. 1620. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Behoort wellicht even als het voorgaande tot een der reeksen nieuwstijdingen door Verhoeven gedrukt. De signatuur is F- Fiij.

U.

UBAGHS (G. C.), Hoogleeraar te Leuven. Zie: *Leven* v. d. H. Franciscus.

UHLHORN (G.), Hofprediker te Hannover.

De eerste eeuw der Christenkerk, volgens de Tubinger School... Naar het Hoogduitsch. Rotterdam, Hoog en Trenité. 1859. in-8°. (B. U. A.)

De drie verhandelingen — van welke de tweede onveranderd, de eerste en derde verkort zijn weergegeven — waren verschenen in de *Jahrbücher für Deutsche Theologie, 1857 en 1858.*

Strijd en Overwinning. Tafereelen

uit de Geschiedenis der Christelijke Kerk in de Eerste Eeuwen van haar bestaan. Naar het Hoogduitsch van... door T. Kuiper. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink. 1880. in-8°. (B. D. A.)

Met voorrede v. d. vert. — Oorspr.: *Der Kampf des Christenthums mit dem Heidenthum. Bilder aus der Vergangenheit* — 3te Auflage. Stuttgart. 1879. in-8°.

UITGAVE (Compleete) van de Officiëele stukken betreffende den uitgang uit het Nederl. Herv. Kerkgenootschap van de leeraren H. P. Scholte. A. Brummelkamp. S. van Velzen. G. F. Gezelle Meerburg en Dr. A. C. van Raalte. Tweede druk. Kampen, G. Ph. Zalsman. 1884. in-8°.

Door de genoemden medegedeeld. — 1e. dr. 1863.

UITTERDIJK (J. NANNINGA), geb. 1848. Archivaris te Kampen.

Geschiedenis der voormalige Abdij der Bernardijnen, te Aduard... Groningen, J. B. Huber. (1870.) in-8°. (K. B.)

Met afbeelding der zegels v. d. abdij tegenover d. tit.

UITTREKSELS uit de tusschen de regering en de Staten-Generaal gewisselde stukken en beraadslagingen in de jaren 1848 tot 1852 betrekkelijk de vrijheid der Kerk en haar regt om zich te organiseren. 's-Gravenhage, J. en H. van Langenhuysen. 1853. in-8°. (B. L. L.)

ULLENS (F. G.).
Zie: *Chronykje.*

ULLMANN (C.), Hoogleeraar te Heidelberg.

Gregorius van Nazianzus de Theologus. Eene bijdrage tot de geschiedenis der kerke en des leerstelsels in de vierde eeuw, door... Uit het Hoogduitsch, met een voorberigt van J. Clarisse. Rotterdam, Wed. J. Allart. 1828—30. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Beide deelen met voorbericht van C. en aanteekeningen, Dl. I met voorrede v. d. schr., Dl. II met naschrift. Blijkens het voorbericht, is de eerste helft gedeeltelijk vertaald door *Mevr. Kleyn, geb. Ockerse.* Oorspr.: *Gregorius von Nazianz der Theologe. Darmstadt. 1825. in-8°.*

Johannes Wessel een voorganger van Luther. Tot kenschetsing van de christelijke kerk en godgeleerdheid bij haren overgang uit de Middeleeuwen in den tijd der Hervorming. Van... Uit het Hoogduitsch vertaald en met aanmerkingen vermeerderd door W. N. Munting. Met de beeldtenis van Wessel. Leyden, Wed. D. du Saar. 1835. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, voorreden v. vert. en schr., bijlagen en bijvoegsels. — Oorspr.: *Johann Wessel, ein Vorgänger Luthers* enz. Hamburg, 1834. in-8°.

Hervormers voor de Hervorming, in Duitschland en de Nederlanden, Uit het Hoogduitsch van... vertaald door G. P. Kits van Heijningen. Utrecht, W. H. van Heijningen. 1847—1848. in-8°. 2 dln. (G. B. R.)

Met voorrede van vert. en schr. Dl. I. Johannes van Goch Dl. II: J. van Wezel, G. van Heimburg, J. van Juterbock, M. van Cracow, C. Grapheus, H. B. van Niklashausen. — Oorspr.: *Reformatoren vor der Reformation, vornehmlich in Deutschland u. d. Niederl.* Hamburg. 1841—42. in-8°.

ULPHO (H.).

*Het leven der H. Catharina van Zweden, dochter der H. Birgitta. Uit het Latijn vertaald in het jaar 1877 door een R. K. Priester. 's Hertogenbosch, W. van Gulick. 1878.

Mes. Kath. pers blz. 241.

UTENHOVE (JOH.), gest. 1565. Nederl. hervormer, pred. der Nederl. gemeente te Londen.

Simplex et fidelis narratio de instituta ac demum dissipata Belgarum, aliorumque peregrinorum in Anglia, Ecclesia: et potissimum de susceptis postea illius nomine itineribus, quaeque eis in illis euenerunt. In qua multa de Coenae Dominicae negocio, aliisque rebus lectu dignissimis tractantur. Per Joannem Vtenhovium Gandauum.. 1560. [*Aan het einde:*] Basiliae, ex officina Ioannis Oporini.. 1560. Mense Martio. in-8°. 282 en (28) blz. (K. B.)

Met voorwoord van *Joannes a Lasco*, gedagt: «Calissiae, in maiore Polonia. 26 Martij, Anno 1558» en inleidend schrijven van Utenhove gedagt: «Cracouiae, Cal. Februarij, anno 1559». Aan 't slot uitvoerig register en tal van tot dusverre ongedrukte bijlagen. — Door Dr. A. Kuyper ten onrechte voor een groot deel aan *a Lasco* toegeschreven. (Zie *F. Pijper*, *J. Utenhove, zijn leven en zijn werken* blz. 175 vv.). In 't duitsch vertaald als: *Kurtzer, einfältiger und waarhafter Historischer Bericht, wie die Christliche Kirche vnd Gemeine auss Niderland vnd von anderen ausslandischen örtern, in Engelland erstlich angefangen vnd aufkommen, auch endlich widerumb zerstört worden:... anfänglich durch Johann Vtenhoven von Gendt in Latein beschrieben... Jetzt aber... ins Teutsch gebracht, durch Bartholomaeum Rhodingum... Herborn. 1608. in-8°.*

UYLENBROEK (P. J.).
Zie: *Schröck (J. M.)*.

UIJTENBOGAERT (J.).
Zie *Wtenbogaert*.

UYTTENHOOVEN (A.) 1759—1839. Pred. te Aardenburg.
Geschiedenis der Hervormde Kerke te Antwerpen, van de twaalfde eeuw tot den tegenwoordigen tijd;.. Dl. I. Amsteldam, M. Schalekamp. 1794. in-8°. (K. B.)

Met opdracht aan 't stadsbestuur van Naarden en voorrede. — Niet verder verschenen.

V.

VADER (Den) der Arme, afgebeeld in het gestigtig leven van.. Josephus van Dale, Priester, en Instelder der Vergaedering van de Zondag-school tot Cortryk; Waer in eene korte Verhandeling op de Publyke Bedelrie. Brugge, Fr. van Eeck en zoon. 1804. in-8°. (K. B. B.)

Door L. A. Caytan, priester. — Met portret, opdracht v. d. schr. en holl. gedicht.

VAELE (P.), gest. 1696. Minderbroeder.
*Leven van de H. Apollonia. Brussel, J. Van de Velde. 1669. (*formaat?*)
Servais Dirks, blz. 312.

—— Zie ook: *Jonghen (H.)*.

VAENIUS (O.).
Zie: *Veen (O. van)*.

VALE Houdende verclaringe, In wat voeghen de Sinodvs Nationael tot Dordrecht, Den Remonstranten afscheyt heeft ghegheven..., *Z. adres.* 1619. in-4°. 36 blz. (K. B.)

Dit stuk was oorspr. door Kaspar van Baerle in 't lat. gesteld; het oorspr. schijnt niet afzonderlijk te zijn gedrukt.

VALERIUS, Schoolmeester.
Zie: *Proba* Fidei.

VANRYCKEGEM (C. J.), Priester.
Zie: *Leven* en daden.

*VAT (Een uitverkoren). Het leven van Johannes Calvijn voor het Nederlandsche volk geschetst. Met een voorrede van J. J. A. Ploos van Amstel. Amsterdam, J. A. Wormser. 1888. gr. in-8°. met een plaat.
Nederl. Bibliogr., 1888. blz. 34.

VAUGHAN (R.).
John de Wycliffe, Engeland's Hervormer vóór de Hervorming. Naar het engelsch.. door A. W. van Campen. Tiel, H. C. A. Campagne. 1855. in-8°. 2 dln. (B. U. A.)

Met portret van Wycliffe geteekend door C. C. A. Last, steendruk van P. Blommers, en met voorrede v. d. vert. Aan het slot een aanhangsel: A. Wycliffe's Geschriften; B. Dokumenten en aanteekeningen. — Oorspr.: *Life and Opinions of John de Wycliffe* etc. London. 1828. in-8°. 2 dln.

VAULX (P. DE), Kath. Priester.
Leven van de Heylige Coleta, hervormster van het Orden der Heylige Clara, met de mirakelen geschied naer haere dood; als ook de historie van de Verheffinge der Reliquien dezer Heylige Maegd, Vertaeld uyt het fransch van... door.. A. de Beyl.. Vermeerderd met een omstandig verhael van al het geen 'er is geschied tot den tyd haerder Canonizatie... Gend, C. J. Fernand. (1808.) Met goedkeuringe. in-12°. (K. B. B.)

Met voorrede. Dit is een door den Kanunnik *Papeleu* vermeerderde herdruk van: *Het Leven Vande . . Maghet, ende Abdisse Coleta, Reformatrice Der Oorden Van S. Clara . . Vyt het Latyn in het Vlaemsch over-ghestelt, door . . . Anselmus de Beyl . . .* Ghendt, Wed. ende Hoirs van J. van den Kerchove, 1668. in-4°. (XVI) en 407 blz. (*Vanderhaeghen*, II. n°. 904.)

VEDER (W. R.), geb. 1808. Pred. te Heilo, Loenen, Zutphen, Dordrecht.

Dissertatio de Anselmo Cantuariensi . . Lugduni Batavorum, Haak et socii. 1832. in-8°. (K. B.)

VEEN (P. H.).

De Doopsgezinden in Schoterland. Historische Schetsen. . . Leeuwarden, H. Kuipers. 1869. in-8°. (B. D. A.)

Met voorrede, aanteekeningen en bijlagen.

VEEN (OTTO VAN), 1556—1634.

Het Leven van . . . den H. Thomas van Aquinen, uit de orde der Predikheeren; met dertig platen volgens.. Was gedrukt in 't fransch: Te Brussel, by W. Scheybels, 1642. Brussel, Loven, C. J. Fonteyn. 1857. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie. Den Franschen dr. vond ik niet. Latijnsche: *Vita D. Thomae Aquinatis, Otton. Vaenii ingenio et manu delineata.* Antuerpiae. 1610. kl. in-fol°. Zie *Brunet, 5e éd. table system.* n°. 21811 en *Graesse*, i. v.

VEEN (S. D. VAN), Pred. te Molkwerum, Rijperkerk, Dedemsvaart en Groningen.

*Uit de vorige eeuw. Vier voorlezingen ter kenschetsing van het kerkelijk en godsdienstig leven in de 18e eeuw. Utrecht, C. H. E. Breijer. 1887. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1887. blz. 83.

De Gereformeerde Kerk van Friesland in de jaren 1795—1804, door... Groningen, J. B. Wolters. 1888. in-8°. (K. B.)

Met vijf bijlagen en register.

VEEN (Th. H. VAN), Jezuiet.

Levensschets der Heilige Jezuieten Petrus Claver, Joannes Berchmans en Alphonsus Rodriguez, Heilig verklaard door Paus Leo XIII, den 15den Januari 1888. Naar het engelsch door. . . Amsterdam, F. H. J. Bekker. 1888. in-8°. (K. B.)

Met approbatie. De eerste levensschets is het werk van pater *Sola* S. J., de beide anderen van *Fr. Goldie* S. J.

VEEN (P. VAN DER), Pred. te St. Maarten, daarna Luth. pred. te Zierikzee, Alkmaar, Leiden.

Beeldengalerij uit de Kerkgeschiedenis. Door P. vander Veen en H. F. Reynvaan. Tiel, D. Mijs. 1878. in-8°. (K. B.)

VEENENDAAL (E. J.).

Zie: *Merle d'Aubigné.*

VEER (ANNA DE).

Zie: *Koelman (J.).*

VEERIS (MELCH.), 1652—1721. Pred. te Hem en Assendelft.

Chronologia Ecclesiastica, dat is, Kerkelyk Tyd-Register, van de Plaatsen en Namen der Leeraren, gehoorende onder al de Ses Classen van het Noord-Hollandsche Synodus, Van het begin der Reformatie, tot op desen tyd toe: . . . Amsterdam, H. en de Wed. van D. Boom. 1697. in-8°. (B. U. A.)

Met opdracht en voorrede. — In 1698 bij dezelfde uitgevers van den zelfden schr.: *Aanhangsel van het Kerkelyk Tijdregister . . . Begrypende (1) De Naamen van de . . . Heeren, die als Politijke Commissarissen, uit Naam van . . . de . . . Staten van Holl . . . in de Synodale Vergaderingen . . verschenen sijn. (2) De Naamen van de . . Predikanten, die de plaats van Directores in die selve... bekleed hebben* enz. (B. U. A.)

Een nieuwe verbeterde druk van de *Chronologia* bij dezelfde uitgevers 1705, o. d.; tit.: *Kerkelyk Alphabeth, Behelsende de Naemen Van al de Leeraren, Die onder het Synodus van Noord-Holland . . tot . . 1705 den Kerkendienst bekleed hebben. Met aenwysinge van al haer besondere Stand-plaetsen* enz. (B. U. A.) Met opdracht en voorrede benevens eenige gedichten op den schr. Daarachter vindt men: *Lyste Van de Naemen der Leeraeren, In al de Ses Classen Van het Noord-Hollandsche Synodus, Gelijkse elkander nae het Jaer haerer beroeping in yder plaetse gevolgt sijn, . . . tot . . 1705. Door den selven Autheur. Den tweeden Druk, op nieuws . . . verbetert.* Amst., H. en Wed. van D. Boom. 1705. in-8°.

M. Veeris gaf te Amst. in 1711 bij J. Boom in het licht: *Vervolg van het Kerkelyk Alphabeth . . tot in . . 1710. incluys.* in-8°. (B. U. A.) Met voorrede.

Eindelijk verscheen in 1750 te Enkhuizen

bij M. Semeins: *Ver- nieuwt Kerkelyk Alphabeth... tot het eynde van... 1749... Ingestelt door M. Veeris,... Van het Jaar 1566 tot.. 1710 Ingesloten, En nu tot het Eynde van het Jaar 1749 Agtervolgt door Franciscus de Paauw, Predikant t'Enkhuysen.* in-8°. Met voorrede van de Paauw. (B. U. A.)

VEITH (L.).
Zie: *Staat* v. d. Utr. Kerk.

VELASCO (FR. F. DE).
Zie: *Mergh.*

VELDE (CAM. VAN DE).
Zie: *Melun (de).*

VELDE (JACOP VAN DE).
Zie: *Lindanus.*

VELSE (H.).
Zie: *Berigten* (Naauwk.) Nopens de Grondvesting.

VELZEN (S. VAN).
Gedenkschrift der Christelijke Gereformeerde Kerk, bij Vijftigjarig Jubilé, 14 October 1884.. Kampen, G. Ph. Zalsman. 1884. in-8°. (B. U. U.)

—— Zie ook op: *Verslag* van de Synode.

VELZEN (S. K. THODEN VAN), geb. 1809. Pred. te Metzlawier, Wolvega, Nymegen en Leeuwarden.
*Melanchthon de hervormer in eenige hoofdtrekken geschetst.. Leeuwarden, H. Kuipers. 1860. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1860. blz. 40.

Christus in zijne heiligen. Levensbeelden voor de 365 dagen des jaars volgens den evangelischen Volksalmanak... Arnhem, G. W. van der Wiel. 1861—64. in-8°. 5 dln. (K. B.)

Evangel. Bibl. — Met voorrede, alfabeth. en chronol. registers en nawoord.

VENDRICKX (ARCHANGELUS), Minderbroeder Recollect.
Onze-Lieve-Vrouw van Hasselt, behelzende de geschiedenis van het miraculeus beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Hasselt en van het vermaard genootschap onder den titel van Virga Jesse daar ter plaats opgerecht.. door.. Sint-Truiden, Vanwest-Pluymers. (1867.) in-16°. (B. B. B.)

Met opdracht, approbatie en eenige lithogr.

Levens der Heiligen en Gelukzaligen uit de drie orden van.. Franciscus wier feestdag jaarlijks gevierd wordt.. Tweede uitgaaf. Sint-Truiden, Jos. Leenen en Cie. 1885. in-8°. (K. B. B.)

Met approbaties en voorwoord.

VENEMA (H.), 1687—1797. Hoogleeraar te Franeker.
Institutiones historiae ecclesiae Veteris Testamenti... Lugduni Batavorum, S. et J. Luchtmans; Leovardiae, G. Tresling. 1777—1783. in-4°. 7 dln. (K. B.)

Dl. I met voorrede, Dl. III met privilegie van 18 Mei 1779 en Dl. VII met uitvoerige indices bewerkt door L. Meijer. Van af Dl. III luidt de titel: *Institutiones Ecclesiae Veteris et Novi Testamenti.* Dl. VII bevat de *historia reformationis.*

VENEMA (T. W.).
Zie: *Gorter* (*D. S.*).

VERANTWOORDING van den Moordrechtschen Remonstrantschen Kerkeraet tegen de onregtmatige Proceduren door de Remonstrantsche Societeit van tydt tot tydt gehouden met hun en hunnen Leeraer Samuel Hollingerus van Lansbergen; Neffens alle de Stukken en bewyzen tot de Verantwoording behoorende; Mitsgaders een Eenvoudig Verhael van het gene op de laetste Vergadering den 4den van Juni dezes Jaers tegen den Moordrechtschen Kerkeraet en Leeraer is voorgevallen, met een korte aentooninge van derzelver onwettelykheit. Rotterdam, Joh. v. Eyk. 1720. in-4°. (K. B.)

De Stukken en Bewijzen beginnen met afz. pag. en sign. — In 't licht gegeven door Hollingerus van Lansbergen. — Hiertegen verscheen *Zedige Verdediging van de handelingen der Remonstrantsche Societeyt, Ten opzigte van... S. Hollingerus van Lansbergen en der Moordrechtschen Remonstrantschen Kerckenraedt. Tegens het... Libel ens... En het Tweede Deel, Eenvoudig Verhael, Van hetgeen op de laaste Vergadering den 4. van Juny.. is voorgevallen, Enz. Neffens alle de Stukken en Bewyzen tot deze Verdediging behoorende. Amsteldam. P. Visser en Wed. G. Slaats. 1720.* in-4°. (K. B.)

VERANTWOORDINGE (Noodige) van

het Collegium Qualificatum tot Middelburg, Over het geene, Omtrent haare laatst gedaane wettelijke Beroepinge, op de Persoon van D. Guilielmus Momma Is voorgevallen. Door ordre en uit naame Van het selve Collegie opgestelt en uitgegeven. Middelburg, J. Noenaart. 1676. in-4°. (VI) en 170 blz. (K. B.)

Met voorrede en tal van stukken op de zaak betrekkelijk. Nog in 1676 zag een vervolg (Zie: *Vervolgh van de Antwoorde*) het licht. Hiertegen verscheen *Relaes* (*Hist.*)

VERBEEK (R. P.), Pred. te Doorn.
Zie: *Neander* (*A.*), *De heilige Bernhard; Schmidt* (*K. C. G.*).

VERBEET (G.), Pred. te Banda.
Memorie, of getrouw verhaal van alle de moeilijkheden, vervolgingen, en mishandelingen, Den Persoon van Gerardus Verbeet, Laatst geweest Predikant tot Banda, in Neerlands Oostindien aangedaan. Door hem zelfs opgestelt, En voorzien van daar toe specterende Papieren en bewyzen. Delft, E. vander Smout. 1762. in-fol°. (B. U. L.)

Met opdracht a. d. predikanten en ouderlingen in Nederland en 41 bijlagen.

VERBIEST (FERD.), Missionaris in China.
Onuitgegeven Brief van... 1670, met aanteekeningen, Door P. Visschers,.. Overgedrukt uit de Godsdienstvriend van Arnhem, 1857. Antwerpen, P. E. Janssens.... 1857. in-8°. (B. U. G.)

VERBURCH (TH.).
Zie: *Martelaer* (Den Delfschen).

VERCLARINGHE Gedaen by de Gereformeerde Kercken van Vranckrijck, ende vande hooghe Heerlickheydt van Bearn: Van de onrechtveerdighe vervolginghe die haer aen-ghedaen wert door de vyanden van den Staet ende harer Religie: Ende van hare nootwendighe ende wettelicke teghenweer. Wt het Fransche Exemplaer, ghedruckt tot Rochelle, vertaelt. Middelburgh; H. vander Hellen, voor G. van de Vivere. 1621. in-4°. 34 blz. (K. B.)

Deze vert. bij *Baudartius*, B. XIII. 138—151.— Andere vert. *Declaratie Der Ghereformeerde Kercken* enz. Rotterdam, J. van Waesberghe. 1621. in-4°. 36 blz. (K. B.) — Oorspr.: *Declaration des églises reformees de France et de Souveraineté de Bearn. De l'injuste persecution qui leur est faicte par les ennemis* etc... la Rochelle, P. Pié de Dieu. 1621. in-4°. 40 blz. (K. B.) In den *Mercure françois*. VII (1621.) 394—447.

VERCLARINGHE opt Beleth vanden nieuwen Predicatien, binnen ende omtrint der Stadt van Brucssele... Met Admissie der C. M... Bruessele, M. van Hamont. 1566. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

O. d. tit. het drukkersmerk; gedagt. 17 Sept.

VERDEDIGING (Zedige) van de handelingen der Remonstrantsche Societeyt.
Zie: *Verantwoording*.

VERDEDIGING van den Heere Archibald Bower, Schryver van de Historie der Pausen... Behelzende Deszelfs Leeven en Bezigheden, als Geestelycke, in Italien, de Onmenschelykheden, door de Inquisitie van Macerata, tegen den Graave Vincenzo della Torre, gepleegd; de vlucht van den Schryver naar Engeland; deszelfs Gedrag en Bezigheden aldaar. Benevens een kortbondig Bericht van het Geschil tusschen de Roomschgezinden en den Schryver. Uit het Engelsch vertaald. Amsterdam, Kornelis van Tongerlo. 1763. in-4°. (K. B.)

Uit de voorrede v. d. vert. blijkt dat Bower zelf de schr. is. — Oorspr. (?): *A brief Refutation of the principal Charges brought against Mr. Bower by his enemies; extracted from the Summary View. in-4°.*

VERDRAGS-PUNTEN Toegestaan door de Vereenigde Predikanten In en ontrent London; Voortijds genaamd Presbyteriaansche En Congregationale. Uyt het Engelsch vertaald. Amsterdam, J. Broers. 1691. in-4°. (VI) en 8 blz. (K. B.)

VEREENINGE (Broederlicke) van

sommighe kinderen Gods, aengaende seuen Articulen. Item eenen Sendbrief van Michiel Satler, aen een Ghemeynte Gods, met corte, doch warachtich bewijs, hoe dat hy sijn leere tot Rottenburch aen den Necker met zijner bloede betuycht heeft. Ghedruct An. 1560. in-16°. 94 bladen ongenumm. (B. D. A.)

Het boekjen is op den Index geplaatst.

VERENET (L. F.).

Commentatio historico-theologica de commutatione, quam subiit hierarchia Romana, auctore Gregorio VII.. Trajecti ad Rhenum, J. Altheer. 1832. in-8°. (B. D. A.)

Bekroonde prijsvraag; afzonderlijke afdruk uit de *Annales Academiae Rheno-Trajectinae.* 1829—1839.

VERGERS (P.), geb. 1821, was hoofdonderwijzer.

De groote Hervormers. Hun leven, arbeid en strijd voor het licht der waarheid, aan het nederlandsche volk verhaald... Gorinchem, J. H. Knierum en F. Duijm. 1887. gr. in-8°. (K. B.)

Met een chromolith.

*VERHAAL (Eenvoudig en kort), aangaande den Oorsprong en den Voortgang der onëenigheden in de Gemeente, toegedaan de Onveranderde Augsburgsche Geloofsbekentenisse, binnen Rotterdam, ter gelegenheid van de beroepinge van Do. Sander, met de noodige Authenticque Stukken, daartoe behoorende. Rotterdam, C. van den Dries. 1797. in-8°.

de Visser, *Naamlijst.* II. 440.

VERHAEL (Laetst oft Nieuwst Authentyk En seer Waerachtigh). Aengaende de Vervolgingen ende Moorderijen der Gereformeerde Kercken in Piedmont wedervaren, desen selven jare 1655. Te samen een korte verantwoordt ende verdedigingh op de... lasteringen, met welcke de Vyanden der Waerheyt de selve Kercken allesins trachten te belasten. *Z. adres.* 1655. in-4°. 28 blz. (K. B.)

Vert. van: *Relation Derniere Authentique et Tresveritable. De ce qui s'est passé dans les persecutions et massacres, faicts ceste annee, es Eglises Reformées du Piedmont* etc... z. adres. in-4°. 28 blz. (K. B.) In 't origineel komt een brief van den markies de Pianezza aan de gemeenten van Angrogna, Bobi, Villar en Roras voor, welke in de vert. ontbreekt.

VERHAEL (Kort) Aengaende 't versoeck der... Ambassadeurs van Sijn Majesteyt van Vranckrijck, voor de Papisten hier te Lande. Midtsgaders De Resolutien der.. Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, daer over genomen, ende aende voorsz... Ambassadeurs gecommuniceert. Dordrecht, Gedruckt voor A. Wijnbrantsz. van Macedonien. 1644. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Vergel. *Extract* (*Auctentyc*) *Wt de Propositie.* In dit jaar nog 3 drukken. Twee hebben verschil in spelling als n°. 1. *Mitsgaders;* n°. 2 *Ghedruckt*, (K. B.) de derde: *Tot Amsterdam Ghedruckt nade Copie van Dordrecht voor* enz. (B. U. G.)

VERHAAL (Oprecht), Behelsende De middelen tot kracht-gevingh van 't Request of Versoek-schrift aan den Raadt des Koninks van Vrankryk vertoont, Door de Inwoonders van Provence, belijdenis doende vande Gereformeerde Christelijke Religie. Amsterdam. 1664. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Oorspr.: *Factum contenant les moyens pour appuyer la requête présentée au Conseil par les habitants de la Provence faisant profession de la religion P. réformée* z. n. v. pl. en z. j. in-4. Onderteekend: *Loride Desgalesnieres*, avocat.

*VERHAAL (Kort), betreffende de Gasthuis Kerk der Stad Amsteldam, waar in beknopt aangetoond wordt derzelver Stichting en Lotgevallen, zo in, als na de Roomsche tyden, inzonderheid de wonderbaarlyke Predicatie van een Kind van 6½ jaar, daar in gedaan, mitsgaders een Bericht van het Prediken der twee Leeraaren van de Herstelde Luthersche Gemeente... Amsterdam, D. Schuurman. 1791. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, I. 153.

*VERHAAL (Historisch) der bezon-

derste Mirakelen van Onse-Lieve Vrouwe van Halle; Beschrijving der Stad Halle; Oorsprong van het H. Beeld. Hoe hetzelve tot Halle is ge komen *ens*... Getrokken uijt het Werkje van J. Lipsius. Waer aen gevoegd is een kort verhael van het gene geschied is in Junij 1815, door het indringen van het Fransch leger in de Nederlanden. Als ook het Gebed van Pius den VII, gegeven ter eere van O. L. Vrouwe... Mechelen, P. J. Hanicq. 1816. in-8°. (?).

de Visser, Naamlijst, VI. 262.

*VERHAEL (Kort) der Daeden en Geschiedenissen Raekende de groote en Berugte.. Heylige Hermes, Cornelius, Cyprianus, martelaeren, en Celestinus, belyder, Bezondere Beschermers van het zeer Eerweirdig Kapittel, en van de Stede en Baronie van Ronsse... Door eenen Priester van de Vergadering van 't Oratorie van den Heere Jesus.. Gent, Wed. M. de Goesin. 1772. in-12°.

Vanderhaeghen, VI. n°. 13054.

VERHAAL Der Onderhandeling, tot nader vereeniging tusschen wederzijds Gecommitteerdens van de Doopsgesinde Zoo uyt de Dienaerschap by de Thoorn en 't Lam; Als Uyt de jaarlijksche by-een-komst, en de Dienaren haar Vergadering houdende in de Zon, voorgevallen in Amsterdam, 1684 en 1685. Voor de Aucteuren. Amsterdam, J. van Veen. 1685. in-4°. (IV) en 40 blz. (B. D. A.)

Met voorrede. Namens «de Opsienders en Dienaaren, der Vereenigde Waterlandsche en Vlaamsche Doopsgesinde Gemeente tot Amsterdam» onderteekend door *Mich. Fortgens*.

VERHAEL der Reformatie van de Abdy van Maegdendale, voorheen een vrouwenklooster binnen de stad Audenaerde. 1468. Naer een eventydig Handschrift. Gent, C. Annoot-Braeckman. *Z. j.* in-8°. (B. U. A.)

In de *2e Serie*.. *N°. 4* van de *werken der Maetschappy der Vlaemsche Bibliophilen*. — Vooraf gaan eenige historische bijzonderheden aangaande de Abdij door *Dr. D. J. Vander Meersch*.

*VERHAAL (Naauwkeurig) der Vervoering van Paus Pius VII, op last van Buonaparte, der oorzaken van deze Vervoering, der Mishandelingen en Vervolgingen, welke Zijne Heiligheid zoo wel op zijne reize naar, als gedurende zijn verblijf in Frankrijk geleden heeft, en Zijner wederkomst in Zijne Staten. Met eenen Brief van Z. H. aan den Kardinaal Maurij. Uit het Fransch vertaald.. Deventer, J. W. Robijns. 1815. in-8°.

de Visser. Naamlijst, VI. 109.

*VERHAEL der voornaemste kerkelyke wanorders voorgevallen in het Bisdom van Gend onder het bestier van Napoleon. (Gent. 1817.) in-12°.

Onderteekend door *M. J. Cousine* en *P. De Vos*, priesters. *Vanderhaeghen*, V. n°. 11560.

VERHAEL (Warachtich) Des Chur. Saxisch placaet Bericht, eñ Artijckel tegen de nieu opgecomen Ketter Ezechiel Metz van Langenzalze, dewelcke neven zijnen Aenhang ende voorgeven, hy zy Christus eñ Godes Soon, oock andere gods-lasteringhen meer ghebruyckende is geweest... Na de Copye ghedruckt tot Ceulen, Bv (*sic*) P. van Brachel. Eñ nu te Dort by P. Verhaghen. 1614. in-4°. 4 blz. (B. Th. L.)

Met groote houtsneê o. d. tit.. Op de laatste blz. de leerstellingen van den Ketter.

VERHAEL (Cort) Des Levens, Deuchden eñ Mirakelē Vande H. Elisabeth De Vredsamige Ghenaemt: Coninginne Van Portvgael Vanden derden Reghel S. Francisci der Penitentie.. Ghecanoniseert van.. Pavs Vrbanvs den VIII. Anno 1625. den 25. Maij. Getrocken wt verscheyden Historieschryvers. Loven, H. van Hastens. 1627. in-8°. 48 blz. (B. U. Leuv.)

Met voorrede en approbatie.

*VERHAEL (Cort) des levens, deughden ende mirakelen van den Salighen Felix van Cantalicien Capucyn. Hant-

werpen, wed. Jac. Mesens. 1626. in-8°.

Catal. Bibl. d'Anvers, II. p. 233. n°. 6601.

VERHAEL (Een Kort) eens Gesprecks, Voorgevallen in der Wildae of Vylnae, De Hoofdstadt van... Littauwen, Tusschen een Prioor zijnde een Monnick, En Bartel Lauren, Naderhant een Dienaer en Outsten der Vlaemsche Doopsgesinde tot Amsterdam. Waer in ghy kondt sien de schadelickheydt van het twisten en scheyden der Doopsgesinde, en een raedt.. daer van af te laten... Amsterdam, J. Rieuwertsz... 1664. in-4°. 12 blz. (B. R. A.)

Het gespreck viel in 1617 voor. De opsteller is Bartel Lauren. Een andere vroegere (?) dr. alleen i. d. tit. verschillende. mist o. d. tit. de woorden: *Tusschen een Prioor.. af te laten.* Zelfde adres zonder jaar. (B. R. A.)

VERHAAL (Naukeurig) en Aanmerkingen, Over de Nieuwe en Zeldzame Propheten Die zigh opdoen In 't Delphinaat in Vrankrijk. Uyt het Fransch vertaalt. Rotterdam, B. Bos. 1689. in-4°. 30 blz. (K. B.)

VERHAEL hoe dat in Hollant binnen de stadt van Leyden, de Arminianen zijn vergaert geweest in een Huys om te Preken, op den xxi. April 1619. Waer ouer de Gommaristen met het Grau zijn ghecomen, ende hebben de Predicatie verstoordt, het Huys berooft, ende geplundert, ende den Predicant is int water ghespronghen. Noch met het verhael vant Placcaet ghepubliceert binnen Rotterdam [*8 April*], teghen d'Arminiaenen, als volcht. Ende is eerst Ghedruckt tot Rotterdam, voor Cornelis Maertensz. Anno 1619. in-4°. 8 blz. (K. B.)

VERHAEL (Cort), hoe datter hondert ende achthien, seer treffelijcke Martelaren, voor het Catholijck geloove gestorven zijn in Iaponien, principalijck getrocken uyt de brieuen vande Paters der Societeyt Jesv die hen in 't voorsz. Rijck zijn houdende, ende oock uyt het verhael van vele Japonoisen die den tvvelfsten Augusti 2623 (*sic*) op twee schepen te Manita in Indien zijn aengecomen. Overgeset uyt het Spaensch, ghedruckt te Madril met Privilegie in 't Iaer 1624. *Z. afz. tit. en z. adres.* in-8°. 16 blz. (B. U. G.)

Met approbatie.

VERHAEL hoe den Coninck van Vranc-ryck in Bearn, den geluckigen voortganck heeft gedaen 1620. Alwaer hy wederom de Catholijcke... Religie heeft inghestelt, ende de Hughenotten Regeerders ende Gouverneurs heeft afghesedt, ende de Catholijcken in Possessie ghestelt, op den seluen dach als de Hughenotten, oft Calvinisten, ouer vijftich Jaren daer eerst begost hadden t'selue in te nemen. Ouergesedt vvt het Fransoys.. Nu eerst ghedruckt den 22. December 1620. Hantwerpen, A. Verhoeuen. *z. j.* Met Gratie ende Privilegie. in-4°. 16 blz. (B. Th. L.)

Met afz. tit. en pagin. maar signatuur Qq en Rr., behoort wellicht tot de series nieuwstijdingen van A. Verhoeuen.

VERHAAL ofte Verklaringe Van 't gunt Schout, Burgemeestrs, ende Scheepenen der Steden Nieudorp, Is gerescontreert in 't Visiteren van de Paapsche Vergaderingen. Op de Sijdwind, in den Banne van Oude Nieudorp, den 23 Augusti, 1649. Zardam, W. Willemsz. 1649. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Afgedrukt in de *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom van Haarlem*, III. 161—169. Zie aldaar blz. 239 en 288.

*VERHAEL omtrent het leven en den dood van den eerw. Joannes Gabriel Perboyre, priester van de congregatie der zending van den H. Lazarus, den marteldood gestorven in China, op den 11den Sept. 1840. door eenen priester dier zelfde congregatie. Uit het Fransch vertaald. 's Bosch, J. J. Arkesteyn en Zoon. 1844. in-8°.

Met portret. *Brinkmans Naamlijst.* 1833—1849, blz. 693.

VERHAEL (Waerachtigh) Onlangs uyt Engelandt overgesonden, van de heerlijcke strijdt des Eerwaerdigen P. Petrus Wright, Priester der Societeyt Iesu, De eerste die onder de Rebuplijck (*sic*) van Engelandt, om het Catholijck Geloof gedoodt is binnen Londen, den 29 May, 1651. Nieuwe stijl. Antwerpen, voor Fr. Ficcaerdt. 1651. in-4°. 12 blz. (K. B.)

Met een plaat der terechtstelling.

VERHAEL (Nootwendigh Historisch), van allen Swaricheyden, verschillen, ende Proceduren, soo wel in Kercklijcken, als Politijcken saken, etlijcke Jaren herwaerts binnen der Stadt Alckmaer voorghevallen, VVtghegheven by Burgmeesteren, Vroetschappen, ende Kerckenraedt, der voorsz. Stede, ende Ghemeynte, respective. Teghens het Laster-boeck Cornelij Hillenij, ende zijner toestanders... Alckmaer, Jacob de Meester. 1611. Ende.. te coop by Willem Iansz.. tot Amsterdam. in-4°. (XII) en 272 blz. (K. B.)

Met opdracht a. d. Staten v. Holl., wellicht opgesteld door Ds. *Venator* (Zie T. n°. 923). Het boek vormt een belangrijke verzameling stukken over het Alkmaarsche geschil, in Remonstrantschen geest en was de bron van *Brandt.* Het boek van Hillenius heet: *Corte Ende Waerachtige Verantwoordinghe over de Proceduren ende Resolutien die de Vroedtschappen van Alckmar... op den 17. Julij Anno 1610. hebben ghenomen.* Enchuysen, J. Lenaertsz. Meyn. 1610. in-4°. (XII) en 144 blz. (K. B.)

VERHAEL (Cort) Van al tghene binnen Vtrecht gepasseert is, zedert dat de... Staten Generael met den... Prince van Orangien daer gekomen zyn, soo in 't afdancken der Waertghelders, als in 't verstellen van nieuwe Vroetschappen, Publicatie, t'Inruymen vande Buer-Kercke, voor de oude Ghereformeerde (die men Contra-Remonstranten noemt) als mede de eerste heerlijcke Predicatie die daer den sevensten Augusti inde Buer-Kercke ghedaen is, alwaer over de vier duysent Menschen vergadert waren *enz.*.. Amsterdam, Broer Iansz. 1618. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Met portret en wapen van prins Maurits. Door denzelfden in 1618 ook gedrukt als: *Beschrijvinghe van tghene sich tot Wtrecht heeft toegedragen* enz. in-4°. 4 blz. (K. B.)

VERHAEL (Waerachtich) Van de doodt van Sebastian Basan Gebooren tot Pancalier in Piemondt, Constant Martelaer levendich verbrandt tot Turim, om de belijdenisse van 't Euangelie, den 23. Novembris 1623. 's Graven-haghe, A. Meuris. 1624. in-4°. 8 blz. (K. B.)

VERHAEL (Waerachtigh), Van de gestaltenisse van de affayren in het Noorden van Engelant ende in Schotlandt, Waer in verthoont wert De wreede ende droevighe vervolginge van de vyanden des waerheydts, teghens.. de vroome Leeraers des H. Euangelij in Schotlandt, ende de executie van twee Predicanten aldaer. Desen Brief is ghesonden van Penrith in Cumberland den 13 July 1648... Gedruckt nae de Engelsche Copye, Anno 1648. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

VERHAEL vande gevanckenisse ende martelie van P. Joannes Ogilbevs, gheboren in Schotlandt, Priester der Societeyt Jesv: Die gevanghen is gheweest den 14. October 1614 ende gemartelizeert den 10 Meert 1615. Antwerpen, Fr. Fickaert. 1615. in-8°. 46 blz. (B. U. Leuv.)

Met approbatie. Herdr.: Aldaar, 1623. in-12°. — Door F. de Smidt S. J. bezorgde vert. van: *Relatio Incarcerationis, et Martyrii P. Joannis Ogilbei... Ex autographo ipsius Martyris... continuata verò deinceps per ejusdem concaptivos*.. Duaci. 1615. in-12°. (*de Backer.* II, 1603.)

*VERHAAL (Egt) van de gevolgen, welke gesproten zijn uit de remonstrantie van J. Groenia, Chirurgyn te Makkum; aan de Ed: classis te Leeuwarden, den 7 Oct. 1777. Waarbij gevoegd is, copia extract uit de

handelingen van de classicaale vergaaderinge te Leeuwarden op den 9 Juny 1778, behelzende de uitspraak over het geschil, tusschen genoemde Groenia en den kerkenraad van Grouw; mitsgaders antwoord en aanmerkingen door J. Groenia *enz.* Mackum. *z. j.* in-4°.

Catal. Prov. Bibl. Friesl., blz. 837.

VERHAEL (Kort) van de ghedurighe mirakelen, die in de Kercke ende 't klooster van S. Huybrecht in Ardenne, van S. Benedictus Oorden, in 't Bischdom van Luydick daghelijcx zijn geschiedende. Mitsgaders van de gratien ende aflaten by den Roomschen Stoel ghejont, aen alle die in het Broederschap van S. Huybrecht ontfanghen worden. [*Onderaan:*] Tot Brussel, by Guill. Scheybels.. 1637. in-plano. (B. U. G.)

VERHAEL (Cort) vande grote oneenicheyt ende swaricheden cortelinghe in onse Hollantsche Kercken op-gheresen... Wtghegheven door N. J. R. Na de Copie tot Schiedam, By A. Cornelisz. van Delf.. 1612. in-4°. 12 blz. (B. U. G.)

Afzond. dr. v. h. bijvoegsel van *Beschrijvinghe* (Corte) van den Oorspronck.

VERHAEL (Cort) Van de Grouwelijcke Disordre, onlanghs zoo elders, als inzonderheyt tot Oudewater ghepleeght by de gene, die onder den deckmantel van voor te staen de Oude Ghereformeerde Religie, ons lieve Vaderlant zeer schandelijcken beroeren, Gheexalteert (*sic*) uyt den *Reuc-Appel*.. Ghedruckt te Philadelphi. 1618. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Blz. 63—77 van den *Reuck-Appel* van J. Taurinus, zie T. n°. 1398—1399.

VERHAEL (Waerachtigh), vande Handelingen van de... Magistraet van Zurigh, teghen eenighe Weder-doopers. Amsterdam, C. Jansz. (1643.) een blad in-fol°. (B. D. A.)

VERHAEL vande Heeren Joncker Adrian van Mathenes... Hugo Muys van Holy, Schout der Stadt Dordrecht: Gerrit Janssz. vander Eyck, Burgemeester der Stadt Delft: Meester Hugo de Groot, Raedt ende Pensionaris der Stadt Rotterdam; ende Willem Pieterssz Hases, Burgemeester der Stadt Hoorn, by de... Staten van Hollandt... gedeputeert, om de E. Heeren Burgemeesteren ende Raden der Stadt Amsterdam te onderrichten van de oprechte intentie van haer Mog. Ed. tot conservatie vande ware Christelicke Gereformeerde Religie... s'Graven-haghe, H. Jacobssz. 1616. in-4°. (II) en 104 blz. (K. B.)

Het grootste deel van dit verhaal wordt ingenomen door de oratie van *H. de Groot*, die in haar geheel is opgenomen door *Brandt*, II. 345—383. — Herdruk: *Verhael enz... Gedruckt* (z. n. v. pl. en v. dr.).. 1622. in-4°. (II) en 46 blz. (K. B.) Een andere dr. (geheel hetzelfde verhaal) is getit.: *Oratie vanden.. Meester Hugo de Groot.. ghedaen inde Vergaderinghe der 36 Raden der Stadt Amsterdam..* Enghuysen, 1622. in-4°. (II) en 58 blz. (K. B.) De oratie werd nog eens herdrukt als: *H. Grotii Oratie, Eertijdts By hem gedaen voor de... Burghermeesteren ende Raden der Stadt Amsterdam, Over 't houden van een Synodus, Ende 't Verdragen over Kerckelycke geschillen... Gedruckt...* 1646. in-4°. (II) en 46 blz. (K. B.) en in 't latijn vertaald als: *Oratio a V. Cl. Hvgone Grotio... vernacule habita, In Senatu Amstelredamensi* etc... *E. Belgico in Latinum sermonem conversa.* Z. n. v. dr. *Anno 1616.* in-4°. 64 blz. (K. B.) met andere titeluitgaaf: Ultrajecti. J. a Doorn. 1616. in-4°. 64 blz. (K. B.)

VERHAEL van de Heylige Hostien, geseydt het alderheyligste Sacrament van Mirakel. Tot Brussel door de trouweloose Joden mishandelt. Met eene beschryvinge van de Capelle daer dit H. Sacrament word geëerd, *enz.* .. door J. J. D. M. Tot Brussel, J. Vanden Berghen. 1770. in-8°. (K. B.)

Met vier uitslaande houtgravuren z. n. v. graveur. De schr. is J. J. de Munck.

VERHAAL (Aanmerkelijk Historisch) van de Inquisitie Der Portugeesen in Goa, en andere gewesten van Oost-Indien. Uut het Frans vertaalt. Middelburg, G. Horthemels. 1688. in-8°. (XII), 282 en (18) blz. (M. M. N.)

Door C. Dellon met 6 gravures z. n. v. graveur. Oorspr.: *Relation de l'inquisition de Goa.* Paris. 1680. in-8°.

VERHAAL (Waerachtich) Van de jeghenwoordighen Staet van die van de Religie in Vranckrijck; Met aenwijsinge van de behoorlijcke middelen om henluyden datelijck te ontwapenen. Anno 1625. *z. adres.* in-4°. 14 blz. (K. B.)

VERHAAL (Een kort en nodigh) Van de Kerk-scheuringe en verbrekinge der Gemeynschap, van de soo genaamde Gereformeerde, en van de Werelt afgesonderde Kerke: Tot hier toe vergadert geweest tot Wiewert in Frieslant; onlangs voorgevallen. Nevens een waarschuwinge voor dese verstrooyde. *z. afz. titel, z. j.* in-4°. 32 blz. (B. R. A.)

Tweede, buiten voorkennis v. d. schr. verschenen dr. Op blz. 2 doet de schr. zich kennen als de auteur van *Verval en Val der Labadisten*, dat is dus Dittelbach.

VERHAAL van de laatste uuren Van Monsr. du Moulin. Overleden tot Sedan, den 10. Maart 1658. Hier is noch by gevoegt Het Verhaal van zijn leven, en een optellinge van de Boeken, door hem binnen 62 jaren geschreven. Mitsgaders zijne vermaningen... aan zijn kinderen gedaan. Alles uyt het Françoys vertaalt, Door R. J. P. Rotterdam, J. Bentingh. 1658. in-12°. (II), 67 en (3) blz. (B. W. L.)

Aan 't eind een holl. gedicht van J. Bentingh.

VERHAAL (Kort en Waaragtig), Van de laatste Vervolging der Euangelische Leeraren In Hungarien, Néffens de tegenwoordige onmenschelyke wreetheeden, die men aangedaan heeft, de Leeraren der Gereformeerde In Vrankryk, En het Wytberoemde Edict van Nantes, Met desselfs vernietiging door desen tegentegenwoordigen Koning. Met (8) nette Koopere Figuuren afgebeelt. Amsterdam, J. Boekholt. 1686. in-8°. 80 blz. (K. B.)

Voorafgaan een voorwoord v. d. drukker — waaruit blijkt dat dit een derde vermeerderde druk is — en een voorrede; blz. 68—74 de vertaling v d. herroeping v. h. edikt van Nantes; blz. 75—80 een gedicht: *Klagten en Zugten der Gereformeerde Christenheid over de Roomsche Kerks-Tyrannyen, wreede vervolgingen, en andere Elenden, etc.* — De gravures missen den naam v. d. graveur.

VERHAELT (*sic*) (Cort) vande merckelycste saecken gehandelt in 't Concilie van Trenten. *Z. afz. tit., z. n. v. pl. en z. j.* (1563 of 1564) in-fol°. 4 blz. (B. U. G.)

Blz. 1 en 4 de beschrijving, blz. 2 en 3 worden geheel ingenomen door een groote kopergravure met opschrift *Waere afbeeldinghe der sittinge der Vaderen des vermaerden Consiliums in de stadt Trenten.*

VERHAEL vande Mirakelen door de voorsprake vande... Maget Maria ... In.. Kevelaer... Mitsgaders eenige korte aenmerckinge soo op de bedevaerden als geschiedenisse der Mirakelen. Rvremonde, C. du Pree. 1647. in-8°. 118 blz. (B. U. Leuv.)

*VERHAEL (Kort) vande Mirakelen geschiet door het Beeldt vanden H. Dominicus. Ghendt, B. Manilius. 1650. in-12°. 193 blz.

Door Ch. Myleman. *Vanderhaeghen*, II. n°. 1181.

VERHAAL (Historisch) Van den Beklaaglyken Opstand, 't Sedert eenige Jaren In de Gemeente, Toegedaan de onveranderde Confessie van Augsburgh, binnen deser Stede, ontstaan. Waer in getoont wordt, het eygentlyk begin, voortgang... van dese moeylijkheden.. Als mede Hoe by eenige Vreedelievende Broederen... ontrent dese dingen.. is geprocedeert geworden.. Aldus ter neder gestelt, door de vreedelievende leedematen Der selver Gemeente. Amsterdam, E. Webber. 1690. in-4°. 150 en (2) blz. (K. B.)

*VERHAEL (Een kort) Vanden Oorspronck, Fvndatie Ende Ovderdom, Van het Oudt eertijts vermaert Clooster Onser L. Vrovwe Ter Mvylen, Vande Orden Der Carmeliten Gelegen

inden bosch ende heerlijckheyt van Liedekercke. Ende hoe op de selve plaetste een nieuwe Heremitagie ghesticht wort ter eeren vanden H. Joseph. Hier wort oock wat by ghevoecht vande uytnementheyt der selven Heylighen ... Gent, A. Sersanders. 1653. in-12°. 72 blz.

Met opdracht. Schr. is Van Afferden of Berthold van S. Joseph. *Vanderhaeghen*, II. n°. 1557.

*VERHAAL (Getrouw en Nauwkeurig), van den Oorsprong, den Voortgang en de Gevolgen van de ontstaane beweegingen, in de Herstelde Luth. Gemeente, binnen Amsteldam. Uitgegeeven door de Generaale Kerkelyke Vergadering derzelve Gemeente. Amsterdam, J. Ammeling. 1794. in-8°.

de Visser. Naamlijst, II. 30. Hiertegen verscheen een *Grondige wederlegging door eenige Leden der Directie van deeze Gemeente.* Amst. 1794. in-8°. 2 st.

VERHAAL (Opregt en oneenzijdig) van den Opbouw en Voortgang der Nederlandze Gereform. Gemeinte, die zij in Altona verzaameld; als meede Een Vertoog wegens de Verkiezinge van een Neerlands Predikant, in plaats van... den Heer de la Fontaine... en hoe het Consistorie, ten beste der Gemeinte, tegens die weinig Verschillenden zig heeft gedraagen.. Hamborg, H. van Wieringen. 1704. in-4°. (B. U. L.)

Dit is de volledige titel van het onder *Opbouw* vermelde geschrift.

VERHAEL (Waerachtich) van den Oploop, twist ende tweedracht ghescheidt tot Amsterdam in Hollant, hoe datse daer nv tegen malcander opstaen, de oude Geusen teghen de nieuwe Geusen, ende hebben malcanderen verjaecht, de Caluinisten tegen de Armenianen (*sic*), gheschiet den xix Februarij 1617.. T'hantwerpen, A. Verhoeuen. *z. j.* (1617.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

Door een Kath., met kerkel. goedkeuring. O. d. tit. een houtsneê.

VERHAEL vanden Oproer binnē de stadt vā der Goude, ende Rotterdam. Alwaer de Gommaristen quamē met een deel Musquettiers om de Predicatie te verstooren. Nv eerst Gheprint den xiij. September. 1619. Hantwerpen, A. Verhoeven. in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Met houtsneê o. d. tit.

VERHAEL (Historisch) Vanden Oproer... binnen Marburch... 1606.

Zie: *Verhael* (Historisch) Vant ghene in de verledene Maendt.

VERHAEL van den Oproer binnen Rotterdam in Hollant, hoe dat de Arminianen zijn vergaert geweest om te Preken op de Visch-marckt Sondach lest-leden den xxi. Julij. Alwaer een lanck Hollants wijf, in plaetse vā den Predicant haer verthoonden, ende de Salmen ophief diemen daer singhden. Waer ouer de Trommel werdt gheslaghen, ende allen de Soldaten in de Wapenen quamen op de Visch-marckt, ende bezetten de selue Marckt met acht Compagien. Hantwerpen, A. Verhoeuen. *z. j.* in-4°. 8 blz. (B. U. G.)

Met houtsnede o. d. tit.

VERHAEL (VVaerachtich) vanden Oproerigen beleyde, dwelck Broeder Anthonis Ruyskensvelt Predikere met zijnen aenhanck hebben aengericht binnen den Sadt (*sic*) van Bruessel. Ende tgene des daer vuyt gevolght is... Hierby ghevoeght dacten ende documenten dienende tot Verificatie ende bewys vanden inhoudt van desen. Gheprint by.. J. van Brecht.. Brussel. Anno 1581. in-4°. 56 blz. (K. B.)

Onder de documenten van dit zeldzaam verhaal aangaande de onlusten door den monnik Ruyskenvelt verwekt (Zie *Bor. II. 258 vv.*), o. a. de Publicatie tegen den Roomschen godsdienst (1 Mei 1581.).

VERHAAL (Kort-bondigh) van den Staat; Daar in zich tegenwoordigh de Gereformeerde Kerken van Vrankrijk bevinden, Getrouwlijk Vertaalt uyt het Fransch Exemplaar, Gedrukt tot Leyden, by Pierre le Bonne.

Utrecht, H. Versteegh. 1667. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Oorspr.: *Relation succincte de l'état où sont maintenant les églises réformées de France. 1666.* Z. n. v. pl. en z. j. in-4°.

VERHAEL (Een cort, doch grondtlick) vanden twistigen handel ende onschriftmetigen Ordeel, dat in Fr. ouer sommighen, diemen de Vlamingen noemt, ghegeuen is: Met een clare Bekentenisse vanden eenigẽ Verbont ende Woorts Gods, ende daer by een Refutatie ende Tegensprekinghe, dat een Menschelick Verbondt eñ Compromis voor Godt niet en ghelt, Ja eenen grouwel voor hem is.. *Aan 't eind:* Ghedruct int Jaer 1567. *Z. adres.* in-8°. 64 blz. (B. D. A.)

Door Dirk Philips.

VERHAAL (Getrouw) van de opkomst, lotgevallen en tegenwoordigen toestand der zo genaamde Methodisten in Engeland; Waar achter gevoegt is een Kort Verhaal Van eenige ongewone Godsdienstige Beroeringen Onder de Inwoonders van verscheide Dorpen in de Alblasserwaard. Workum, D. Balk. 1752. in-8°. (M. M. N.)

Met voorrede.

VERHAAL (Historisch) van de opschorssing van vijftien Predikanten der Hervormde gemeente te Amsterdam in hun dienstwerk, en het daarop gevolgde Ontslag van dertien derzelven. Amsterdam, M. Schalekamp. (1796.) in 8°. (B. U. A.)

*VERHAEL (Waerachtich) vande Orden ende maniere dier ghehouden is inde vergaderinghe geschiet tot Fontaine-Bleau.. om t' volbrengen vande t'samensprekinge toegelaten tusschen.. den Bisschop van Eureux ende den Heere van Plessis Mornay, den 4 Mey... aengaende de proeue vande valscheden aengeteeckent by den voorsz. Heere van Eureux in 500 passagien by ghebrocht by den voorsz. Heere van Plessis, int boeck by hem onlancx ghemaect ende int licht wtgegeven teghen het H. Sacrament des Autaers, ende t' Sacrificie der Missen. Ouergeset wt de Frans. tale. P. M. N. R. S. D. PP. Hantwerpen, H. Verdussen. (1600.) in-8°. (XVI) en 86 blz.

By T. n°. 472. (*niet* in de B. U. G.) Toegeschreven aan den bisschop van Evreux, kardinaal du Perron. In elk geval door een Kath. Het oorspr. in hetzelfde jaar bij denzelfden: *Discours veritable de l'ordre et forme qui a esté gardée en l'assemblée faicte à Fontainebleau* etc.. in-8°. — Vergel. op: *Couet.*

VERHAEL (Kort) van de prachtighe ry-bende of Cavalcade., die ter oorsaeck van het seven hondert, en vyftig-jaerig Jubilé van het Mirakeleus beeld.. van Hanswyck sal uytgevoert worden door de jonckheyt van het gymnasium der societeyt Jesu Binnen Mechelen den 17. en 24. Augusti 1738. Brussel, J. L. Marchant. 1738. in-4°. (B. U. G.)

VERHAEL vande Proceduren Gehouden tusschen den.. Bisschop van Londen Door de Commissarissen aengestelt om de Kerckelijcke saecken af te doen, den 4 Aug. 1686. Hier achter is bygevoeght: Den Inhout van de Commissie aenden Cancelier en de andere Heeren, tot afdoeninge vande Kerkelijcke saecken, door den Coninck gegeven. Gedruckt naer de Copye van Londen, by de Weduwe van Smith, Anno 1686. in-4°. 20 blz. (K. B.)

VERHAEL (Kort) vande Processie of Ommegangh, Gehouden tot Uytrecht. [*Z. adres.* 1673.] in-fol°. een blad. (B. U. G.)

Ander verhaal als *Beschrijuinge (De Rechte) van de Processie.*

VERHAEL Van d' Erbarmelijcke Staet der Protestantsche Kercken in Vranckrijck, en Van de Verdruckingh, die haer dagelijcks door de Geestelijckheyt aengedaen wordt. Amster-

dam, G. Borstius. 1672. in-4°. 8 blz. (K. B.)

In 2 kolommen gedrukt. Andere dr.: Amsterdam, Voor S. Wybrantsz... 1672. in-4°. 8 blz. (K. B.)

VERHAEL (Geschiedkundig) van de Reliquien der XXXVI uitmuntende Heiligen, In S. Andries kerk, te Antwerpen, alsmede van het Broederschap ter Hunner Eer opgeregt, En van deszelfs Plegtige Diensten van in 1671 tot in 1846. *[Antwerpen]*, Ph. Ville. 1846. in-8°. (B. U. G.)

Door P. Visschers.

VERHAEL (Waerachtigh) Van de Sake van Sr. de Labadie, Ende de redenen waerom de Synode der Walsche Kercken, tot Vlissinge gehouden op den 8. April, 1668. heeft gedooght alle sijne Calumnien. Amsterdam, H. Pieters. 1668. in-12°. 24 blz. (K. B.)

VERHAEL (Kort) Van de stoute indringinge, het geduurig verblyf en onbeschaemde stoutigheden van de Roomsche Priesters, In de Baronnie en Stad van Zevenbergen; Tegens de Munstersche Vrede van den jare 1648, en alle iterative Resolutien van Staet: beginnende met den jare 1627 en vervolgens tot A°. 1720 toe, met alle de autentike stukken daertoe behorende. Opgestelt op verzoek van de Christelyke Synodus van Zuyd-Holland, gehouden binnen Rotterdam A°. 1724, en op expresse last van gemelde Synodus, gehouden te Gornichem in.. 1725, uitgegeven door de Gedeputeerden van het zelve Synodus. Delft, R. Boitet. 1726. in-8°. (K. B.)

Met de resoluties van de Staten van Holland, van Gecommitteerde Raden en van de Staten Generaal, met besluiten en requesten van den kerkeraad, de classis enz. Vooral het bouwen eener katholieke kerk in de jaren 1719 en 1720 is uitvoerig behandeld.

VERHAEL (Kort) Vande t'Samenspreeckinge Door authoriteyt van... Wilhelm, Landt-graef Van Hessen..., Tusschen eenige Marpurgsche en Rintelensche Theologanten, door bevel van Zijn Hoogheydt by een geroepen tot Cassel op den I. dagh Julii, ende eenige navolgende gehouden; met het besluyt van die selve Theologanten. Hier is by gevoeght de Approbatie der selver t'samenspreeckinge, door de Theologische Faculteyt van de Academie tot Vtrecht. Aengaende de Kerckelijcke Vrede. Beyde uyt het Latijn getranslateert. Gedruckt volgens de Autentique Copije tot Cassel.. By S. Schadewitz... 1661. in-4°. 14 blz. (K. B.)

VERHAAL (Kort en net) Van de tegenwoordige toestand en harde verdrukkingen der Protesteerende Christenen In 't Aartsbisdom Saltzburg; Verhaalende alles wat in de jaaren 1730, 1731 en 1732 is voorgevallen, Met de Autentique Bewijsstukken voorzien. Uit het Hoogduits vertaalt. Amsterdam, J. ter Beek. 1732. in-8°. (G. B. R.)

Met voorbericht.

VERHAEL (Gedenkwaardig en Uytvoerig Historisch), van de Verdrevene Ballingen, uyt het Aarts-Bisdom van Saltzburg: uyt Geloofwaardige Historie-Schryvers, Openbaare Acten, Vredens-Tractaaten, en andere Gedenk-Schriften opgemaakt, En uyt het Hoogduytsch vertaalt, Volgens den laatsten verbeterden en vermeerderden Druk, door Is. Le Long. Met Kopere Plaaten verciert. Amsterdam, H. Vieroot. 1733. in-8°. 3 dln. (B. U. U.)

Dl. I. met voorbericht v. d. vert. en voorrede v. d. schr. Dl. II evenzoo. Uit 't voorbericht v. d. vert. blijkt dat de 2e dr. v. Dl. I bijna uitverkocht was. Dl. III met voorrede v. d. schr. Dl. II is voorzien van een kaartje en 2 kopergravures. Vergel. *Historie der Evang. Ballingen.*

VERHAEL (Kort) Vande vereeninghe tusschen de Doopsgesinde Ghemeynten, die aen d'eene zijde ghenoemt worden Vlamingen, aende ander zijde de Vereenigde Vriesen eñ Hoogduyt-

schen. Vreedsaem geschiet binnen Amsterdam, den 26. April.. 1639.. Amsterdam, J. Albertsz... 1639. in-8°. 42 blz. (B. D. A.)

Met voorrede v. d. drukker.

VERHAEL (Historisch), Vande Voorneemste Swaricheden, verschillen en Procedeuren, so wel in Kerckelijcke als Politijcke saken, dry Jaren herwaerts voorghevallen binnen de Stadt Ovdewater. Wtghegheven By de Kerckeraet aldaar, ende eenighe vande Magistraten. Amsterdam, J. Ez. Cloppenburgh. 1618. in-4°. 84 blz. (K. B.)

Waarschijnlijk opgesteld door J. Lydius en door Baudartius en Trigland bijna letterlijk gevolgd. Zie *Rogge, Bibl. der Contra-Remonstr. Geschr. blz.* 76. Het ex. T. n°. 1397 heeft 92 blz.

VERHAEL (Sommier) van de wreede handelinghe der Bloed-dorstighe Calvinisten, ghepleeght teghen de Remonstranten buyten Rotterdam, op Sondagh voorleden den xx. October. 1619. Men vintse ce (*sic*) coope daerse veyl zijn. Ghedruckt [*Z. n. v. pl. (Antwerpen, Abr. Verhoeven)*]. 1619. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Vermeerderde dr.: *Sommier verhael* enz... *Mitsgaders, Vande goede Tierannije ende grouwelijcke Wreetheden, die in meer andere omligghende steden van dese Suyvere Ghepredestineerde Broeders bedreven bedreven zijn. Hier is noch by gevoeght, Een nieu Liedeken, hoe dat het Dortsche Sinode, de Remonstranten soecken uyt te roeyen, die zy t'Oncruyt noemen. Ghedrvckt... 1619. Ende men vintse te Coope daerse veyl zijn.* in-4°. 16 blz. (K. B.)

VERHAEL (Waerachtigh) Van de wreede Vervolgingen, Die wegen den Hartogh van Savoyen dagelijcks aen de Euangelische Gereformeerde Christenen, eertijdts Waldensen genaemt, in de Valeyen van Piemont, gepleeght worden, waer tegen sy genootsaeckt zijn haer Leer, Leven en Goederen te defendeeren, gelijck sy opden 6. July 1663. met ontrent 700 Mannen teghen 8000 Savoyers mannelijck hebben gevochten, en de Victorie behouden... Amsterdam, G. Joosten Saeghman. 1663. in-4°. 8 blz. (K. B.)

Een andere dr.: *Kort-bondig en waerachtigh Verhael, Vande wreede Vervolginghen en schrickelijcke Bloedtbaeden, die wegen den Hartogh van Savoyen* enz. Amsterdam, J. Boursse. 1663. in-4°. 8 blz.

VERHAEL (Oprecht) Van de Wreedtheden, gepleeght door de Fransche Dragonders, in het stooren van een Vergaderinge van die van de Gereformeerde Religie Van Cevennes, Nimes ende Mompeillers. *Z. adres.* (c. 1685.) in-4°. 8 blz. (K. B.)

VERHAEL (Kort) Van de wreëfelle doot, ende bloedigh Martelie, dat onderstaen hebben voor de belydenis van het H. Catholyck Geloove. In Oost-Indie-Eylandt Svmatra In het Ryck van Achem den V. P. Dyonisivs a Nativitate Vyt Honfleur in Normandye, ende den V. Fr. Redemptvs a Crvce Vyt Paredes in Portugael: Twee Bervoetse Carmeliten... Brussel, M. van Bossuyt. Superiorum permissu. (1651.) in-8°. 302 blz. (B. B. B.)

Met opdracht v. d. schr., Steven van S. Jan Evangelist, Ongeschoeiden Karmeliet en met approbatie.

VERHAEL (Een seker) vande wtroedinghe der Jesuiten, Semenarissen, Monicken, ofte eenighe Priesters, wie dat het zijn, Regulaer, oft Seculaer, ghemaeckt zynde by Authoriteyt vande Roomsche Kercke, die welcke moeten vertrecken wt ons Rijcke van Enghelandt ende Walles, voor den eersten dach van Augusti, naestcomende... [*10 Juni.*] Eerst ghedrvckt tot Londen by R. Backer... Tot Rotterdam.. By J. van Ghelen. 1606. in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

VERHAEL (Corte) van die Myrakelen die welcke in dese voorleden Jaeren, door die Intercessie ende voorbidden der heyligher maghet.. zijn gheschiet inder Capellen van Omel... in Brabant int quartien vã Peelandt... t'Shertoghen Bossche, J. Scheffer. 1612. in-8°. 80 blz. ongepagineerd. (K. B. B.)

Met voorrede en approbatie. Door D. van den Zylbergh. Zie *v. Doorninck*, a. w. n°. 3769.

*VERHAEL (Kort) van echte brieven en bewysstukken over de geweldige bezitneming van Roomen en den pauselijke staten, ten tyde van Pius VII, uit het Italiaensch vertaeld... ter gelegenheid der groote gebeurtenissen, die heden in Italiën, enz. wederom plaets hebben... Mechelen, H. Dierickx-Beke en zoon. 1860. in-12°.

Vlaemsche Bibliogr., III. 217.

VERHAAL (VVaerachtigh), van een Dispvtatie Gehouden te Berckel, den 6 January 1634 met een Roomsch-Catholijk Priester. Met Een kleyn Discoursien daer achter aen, over de Successie van de Pausen van Roomen:... beschreven door een Dienaer der Gemeynte Iesu Christi, by den Remonstranten. Rotterdam, J. van Neer. 1634. in-4°. (VIII) en 90 blz. (B. Th. L.)

Met voorrede v. d. schr. J. B. dat is J. Batelier.

VERHAEL (Kort), Van eenige saken, en voornamelijck van het gepasseerde op het Walsche Synode tot Dordrecht, Rakende de Walsche Kerck van Middelburg, En der selver Predikanten D. Jean de Labadie, en D. Pierre Yvon. En hoe het selve Synode sich heeft gedragen ontrent het Boeck van Sr. Louys Wolzogue, De Interprete Scripturarum. Na de Copy van Middelburgh. Amsterdam, J. Venckel. 1669. in-4°. 48 blz. (B. W. L.)

Met voorrede van de «Gedeputeerde van de Kerck van Middelburg, op het Dortsche Synode». 1ste dr. Middelb., H. Smit. in-4°. 52 blz. (B. U. G.)

VERHAEL (Kort), Van eenige Voornaemen Gheschillen, die onlanghs zijn voorgevallen, ende nu noch in zwangh gaen, onder de Vlaemse Mennoniten, Tot Haerlem, Ten dienste ende onderrechtinge van vele vromen herten, aldus gedaen Door een Liefhebber van Vrede... Haerlem, P. van Wesbusch. 1664. in-4°. 40 blz. (B. D. A.)

Met voor- en narede.

VERHAEL Van een seer wonderlijck Mirakel, D'welck.. Franciscvs Xavier Gedaen heeft aen eene Religieuse van 't Convent van Onse Lieve Vrouvve gheheeten de la Purification, in de stadt Moymenta in Portugael op den thiensten Meert, in 't Iaer 1637.. Antwerpen, H. Aertssens. 1638. in-8°. 16 blz. (B. B. B.)

Met approbatie.

*VERHAAL van en over het toewijzen der tweede Hervormde Kerk te Gouda, aan de Roomsch-Katholijken. Amsterdam, H. Gartman. 1818. in-8°.

de Visser, Naamlijst, VI. 370.

VERHAAL (Beknopt geschiedkundig) van het beroemd Mirakel, waarmede God de stad Amsterdam heeft vereerd en verheven. Vierde druk. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1845. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie van 1832.

VERHAEL (Kort, Waerachtigh, en Getrouw) Van het eerste Begin en Opkomen van de Nieuwe Seckte der Propheten ofte Rynsburgers in het Dorp van Warmont, Anno 1619, en 1620. Beschreven door een Ooggetuyge, die meest over al selue is by en omtrent geweest. Nevens een Voorreden dienende tot ontdeckingh en steuyting van het oogmerck des Autheurs van het *Praetjen over Tafel*, nu onlanghs over het handelen der Rotterdamsche Remonstranten en Waterlandtsche Doops-gesinden uyt-gegeven. Tot Waer-stadt. 1671. in-4°. 30 blz. (B. D. A.)

Door Paschier de Fijne. — Hiertegen verscheen: *Aanmerkingen Over het Verhaal Van het eerste Begin en Opkomen der Rynsburgers.* Zie aldaar.

VERHAAL Van het geen in.. 1750, byzonder in de drie laatste Maanden,

en in het begin van het thans lopende jaar, in de Provintie van Languedoc Is voorgevallen, ten opzichte van de Gereformeerden in gem. provintie, Waar in men de byzondere reden ontdekt van de Vervolging tegen hen door de Geestelykheid verwekt. Beneffens een Brief van een Predikant onder het kruis, aan een zijner Medebroederen in Holland, waar in ook verscheide gevallen, tot gemelde vervolging betrekkelyk, worden verhaald. Het een en ander uit het Fransch, volgens de origineele stukken, vertaald. Amsterdam, G. Borstius. 1752. in-4°. (B. W. L.)

VERHAEL (Cort ende warachtich historisch) Van het ghene tot Amstelredam ghepasseert is, onder, en naer de beroerte, die uyt de stoute Conve ticulen (*sic*) der Arminianen ghevolght is, in Martio en Aprilli, deses Jaers 1628. Tot voor-stant der Waerheyt. Ghedruckt tot Aernhem, 1628. in-4°. 20 blz.

Hierin ook de verschillende requesten. — Andere dr. T. n°. 2231.

*VERHAAL (Eenvoudig) van het geen omtrent de onlangs gedaane Beroepingen van de Twee Predikanten A. van Ysendijk en C. F. van Eck, zoo ten aanzien van de Municipaliteit der stad Deventer, als van den Kerkenraad derzelve, als mede van de agt ondergetekende Leden, welke den Kerkenraad verlaaten hebben, is voorgevallen. Deventer, L. Leemhorst. 1795. in-8°.

de Visser, *Naamlijst.* II. 173.

VERHAAL (Waaragtig en Omstandig) Van het gene voorgevallen is, omtrent het een-stemmig Beroep van 't Collegium Qualificatum, Der Gemeynte J. Christi tot Aagtekerke, in den Eylande van Walcheren, Gevallen op den Persoon van D. Bernardus Massing, Predikant .. tot Catz, resorterende onder het Classis van Walcheren; En van 't selfde Classis geimprobeert. Middelburg, J. Noenaard. 1677. in-4°. 112 blz. (K. B.)

VERHAAL (Omstandig) van het gepasseerde in de Consistorie der Ev. Luth. Gemeente in 's Gravenhage... 1734

Zie: *Bose* (*J. H.*).

VERHAEL (Cort) van het Heyligh ende deuchdelyck leven van den H. Petrus de Alcantara. Minder-broeder ... In verscheyden taelen uyt het spaens overgeset ende nu in onse Nederduytse taele verbetert. Antwerpen, P. Bellerus. 1669. in-8° (XII), 61, (3) en 142 blz. (B. B. B.)

Met opdracht, approbatie en voorrede.

VERHAEL (Kort) van het leven en de apostolische daden des gelukzaligen Petrus Claver, Missionaris der Societeit Jesu. Brussel, L. de Wageneer. 1852. in-8°. (B. B. B.)

Met portret en approbatie.

VERHAAL van het leven en den dood, waarmede Guido de Brès, opsteller van de belijdenis des geloofs onzer gereformeerde kerk, God verheerlijkt heeft. Overgenomen en vertaald uit de «Evangelische Reformirte Kirchenzeitung» Red. Otto Thelemann in Detmold en Ernst Stähelin... in Bazel. Erlangen Andreas Deichart. Utrecht, J. J. H. Kemmer. (1867.) in-8°. (B. U. U.)

De schr. is F. W. Cuno; de vertaling is voorzien van een voorwoord van *E. H. Kol.*

*VERHAEL van het leven en deugden van ... Joannes Rothaan, generael der societeit Jesus. Gent. Vanryckegem. *z. j.* in-18°.

Vanderhaeghen, V. n°. 10418.

*VERHAEL (Kort) van het leven, martelie enz. van den H. Adrianus. Gent, Rousseau. in-18°.

Vlaemsche Bibliogr., I. blz. 55.

VERHAEL (Kort) van het leven van den H. Franciscus Xaverius, Grooten Apostel van Indien ende Japonien...

Eerst beschreuen in 't Italiaens, nu verduytscht ende uyt veel Schryvers seer vermeerdert Door eenen Priester der Societeyt Jesu. Brussel, J. Mommaert. 1660. in-12°. (XXIV), 624 en (4) blz. (B. B. B.)

Met wapen, opdracht, voorrede en approbatie. Door den Jezuiet *Ph. F. Taisne* vertaald. Het oorspr. verscheen in 1622 te Milaan in-8°. en werd herdrukt als: *Ristretto della Santa Vita dell' Apostolo dell'Indie.* Bologna. 1648. Een geheele onwerking v. d. vert. schijnt te zijn: *Het leven, Apostolycke deugden,... van den H. Franciscus Xaverius, grooten Apostel van Indien ende Japonien... Eerst in het kort by een vergadert uyt veel schryvers ende nu in desen tweeden druck seer vermeerdert.* Antwerpen. M. Cnobbaert. 1663. in-8°. 1014 blz. (*De Backer*, III. 1039.)

*VERHAEL (Kort eenvoudig maer rechtzinnig) van het leven van den zeer eerw... Jacobus Christianus van Hemme, President van het bisschoplijk seminarie in Gend.. Gend, F. J. Bogaert-de Clercq. 1822. in-8°.

Vanderhaeghen. V. n°. 8107.

VERHAEL (Cort Ende waerachtich) van het lijden van sommighe vrome ende glorieuse Martelaers, die om de H. Catholijcke Religie in Enghelandt ghedoot zijn int voorleden Jaer.. 1600. Ende desghelijcx oock in.. 1601. Mitsgaders een Antwoordt int eynde, op eenighe lasterlijcke boecxkens eñ printen van de Gheusen wtgheheuen tegens.. den Eerts-Hertoghe Albertus, aengaende een wederdooperssc, onlancx buyten Bruessel gheiusticeert. Hantwerpen, H. Verdussen. 1601. in-8°. 38 bladen. (B. U. G.)

Met voorrede en approbatie.

VERHAEL (Kort) Van het Marber Maria-beeldt Opgestelt door.. J. P. van Balberge.. Waer by gevoegt zijn de Sonderlinge Gratien ende Weldaeden die de Roomsche Catholiicke van Godt door de Voorspraeke van Maria, tot Assebrouk hebben bekomen.. Brugghe, A. Wydts. 1735. in-8°. (K. B. B.)

Latere dr.: Brugge, E. J. Terlinck. 1805. in-8°. (B. U. G.)

*VERHAEL van het uytjaegen der seminaristen der stad Gend, Voorgevallen den 25 Julius 1813. Met hunne Praeminge tot de Wapens aen te vatten, en voordere Vervolgingen die zy onderstaen hebben. Gend, Ch. Van Doorslaer. 1813. in-8°.

Vanderhaeghen, V. n°. 8290.

*VERHAAL (Eenvoudig) van het voorgevallene, tusschen de wettige Vertegenwoordigers der Herstelde Luthersche Gemeente, en het Consistorie. Voor Rekening van de Vertegenw. der Herst. Luth. Gem. te Amsteldam. (1801.) in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, III. 229.

*VERHAAL (Waarachtig) van het Voorgevallene tusschen Philippus van Dueren, Predikant te Fijnaart en Willem Mense, Lidmaat en Diaken in de Klundert, met den aankleeve van dien, door een Vriend van Waarheid en goede Orde. 1792. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*. I. blz. 181.

VERHAAL (Kort en Waarachtig) Van 't gebeurde tsederd den 31. Mey 1691. tot den 21. Aug. 1692. In den Kerkenraad en Classis van Amsterdam, en de Synode van Noord-Holland. In de sake van Balthasar Bekker,.. Over sijn Boek genaamd De Betoverde Weereld. Amsterdam, D. vanden Dalen. 1692. in-4°. 32 blz. (K. B.)

Met opdracht aan de regeering van Amsterdam, waaronder de handteekening van den schr. B. Bekker. — Andere dr. bij denzelfden in 1692. (IV) en 30 blz. Behalve een ander fileet heeft de laatste o. d. tit. achter den naam v. d. drukker *ter syden de Beurs*, de eerste: *ter syden de Beurs.*

VERHAAL (Waarachtigh) Van 't geen 'er tot Munster, Ten opsigte van de Verkiesingh Van den jegenwoordigen Bisschop voorgevallen is. Verselt met eenige Aanmerkingen over die gewichtige handelinge. Opgestelt by een ongeinteresseert persoon. *Z. adres.* 1707. in-4°. (K. B.)

VERHAEL Van 't geene voor-ge-

vallen is in Rotterdam, door een Predicatie uyt Dan. 2. verss. 44, 45. Gedaen van E. van Someren, Proponent. *Z. afz. tit., z. adres en z. j.* in-4°. 8 blz. (B. Th. L.)

Onderteekend: *F. Ridderus.*

VERHAEL (Pertinent en waerachtigh) Van 't geen sich binnen Utrecht op den 19. Julii 1660. Ouden Stijl in 't uyt-setten der twee Predikanten heeft toegedragen... Gedrukt *Z. adres*... 1660. in-4°. 12 blz. (K. B.)

VERHAAL (Waar-achtigh), Van 't geen 't aanmerklijkst is inde zaaken van de Gereformeerde Kerken der Valleyen van Piedmont, zedert de bloedighe vervolginghen en moorderyen, in 't jaar 1655. voorgevallen: Vervattende I. 't Tractaat, 't welk haar tot Pignerol den 18 Augusti 1655 wierdt toegestaan, met krachtighe bewijs-redenen, die daar in aangemerkt worden, der schendingh en verbreekingh des selfs, door hare vyanden... II. De nootzaaklijkheydt, waarom zy gedwongen geweest zijn, geduurende deze laatste beroerten, de wapenen by der handt te nemen. III. De wederleggingh en verdeedingh der voorgewende misdaaden, welke men haar lasterlijk opgeleght heeft, om als schijn, aen de vervolgingh haar aangedaan, te geven Uyt het Frans.. vertaelt door J. V. K. B. Amsteldam, A. Wolfgangh. 1663. in-4°. 64 blz. (K. B.)

Het oorspr.: *Recit de ce qu'il y a de plus considerable aux affaires des Eglises Reformées des Vallées de Piedmont, depuis les massacres de l'année 1655.... Jouxte la copie imprimée a Haerlem. 1663* in-4°. (T. n°. 5035). De vertaling is vermeerderd met een holl. gedicht *Aan den Oprechten Christelyken Leser*, onderteek: *Niet sonder kruys* en blz. 61—64: een verhaal der vervolgingen in de maand December.

VERHAEL (Kort Historisch) van 't gene de Kerke Van Utrecht wedervaren is. Waer in verhandeld word 't geen t'zedert het begin van deze Eeuw, tot omtrent den 27 April 1723, als tot Aertsbisschop van Utrecht door deszelfs Aertsbisschoppelyk Kapittel verkoren wierd den.. Heer Cornelis Steenoven, is voorgevallen. Amsterdam te bekomen by Nicolaas Potgieter. 1725(—1728.). in-12°. 9 dln. (Bibl. der Gemeente v. d. Oude Bissch. Clerezy in den Haag.)

De volgende deelen van dit belangrijke en zeldzame geschiedverhaal loopen tot en met 1727; het werk is opgesteld door den oud-Kath. priester Willebrordus Kemp, en bevat tal van officieele stukken, akten, brieven enz. Volgens de *Historie Van 't Berugte Mirakel* (Zie op: *Kemp*) is Dl. IX (en dus waarschijnlijk ook het overige) gedrukt te Utrecht bij Corn. Guil. Le Febure.

VERHAEL (Waerachtich), Van 'tgene eenigen tijdt herwaerts inde Valeyen van Piemont is voor-ghevallen. Overgeset uyt de Françoysche.. Tale. 's Graven-Hage. 1655. in-4°. 28 blz. (K. B.)

Geheel ander verhaal als *Verhael (Waerachtich) Van 't gene gepasseert is.*

VERHAEL (Waerachtigh), Van 'tgene gepasseert en voorgevallen is tot Nimes.. in Vrankrijk, omtrent het gevangen nemen van.... Monsieur Fulcran Rei, Proponent van de Gereformeerde Religie, Out 24 jaren, dewelke in veele plaetse van 't Koninkrijk onder de verstroyde en afgevallene Leden,... eenige Predicatien,... hadde gedaan; waeromme hy gecondemneert is om opgehangen te werden: Ende de verwonderlijke stantvastigheyt die hy in sijne Gevankenisse, pyniginge en executie betoont heeft... Gedrukt... 1686. in-4°. 18 blz. (K. B.)

VERHAEL (Waerachtich), Van 't gene gepasseert is in de vervolginge ende Moorderyen, aen de Gereformeerde Kercken in de Valeyen van Piemont dit Jaer 1655 gheschiet. Met een wederleggingh vande valsche uytstroyingen daer mede de Wederpartyders de waerheydt soecken te verduysteren Over-geset uyt de Fran-

çoysche.. Tale. 's Graven-Hage. 1655. in-4°. 50 blz. (K. B.)

Vert. van: *Relation veritable de ce qui s'est passé dans les persecutions et massacres faits cette année, aux Eglises Reformées de Piemont avec la refutation des calomnies dont les Adversaires de la verité taschent de les noircir.* 1655. in-4°. (IV) en 84 blz. (B. U. G.) Tusschen blz. 54 en 55 vindt men den titel van het 2e deel: *Suite de la Relation veritable contenant une succincte Refutation de l'invectiue du Marquis de Pianesse contre les Reformés des Vallées de Piemont.. auec le recit de ce qui s'est fait depuis le massacre, et les raisons pour lesquelles les Reformés ont esté contraints de prendre les armes. A quoy est aioustée une brieve Confession de Foy des Eglises Reformées les Vallées de Piemont. 1655.* Dit 2e stuk werd vertaald als: *Vervolch van het Waerachtich Verhael, Inhoudende een pertinente wederleggingh vande Lasteringen van den Marquis van Pianesse... Met een Verhael van 't gene na de moort is ghepasseert* enz... *Waer by noch is ghevoecht Een korte belydenisse des Geloofs* enz... *Uyt de Fransche Tale over-gheset.* 's Graven-Hage. 1655. in-4°. 38 blz. (K. B.) De holl. vert. is met eenige stukken vermeerderd als *Verhael van het Tractaet van Vrede, tusschen den Hertoch van Savoyen, ende sijne Onderdanen inde Valeyen van Piemont* enz.

VERHAAL Van 't gene verhandelt ende besloten is, in de By-een-komste Tot Leyden: Door eenige Doopsgezinde Leeraren en Diaconen, die men Vlamingen noemt, tot dien eynde uyt verscheyde Plaatzen vergadert in de maant Junii 1660. Amstelredam, Voor J. Rieuwertsz. 1661. in-4°. (IV) 48 blz. (B. D. A.)

Met voorwoord.

VERHAEL Van t'gheen in 't jaer 1649. gheschiet is in de rycken Daer de Patres der Societey Jesu van Japonien het H. Evangelie vercondighen. Wt het Franchoys overgheset door... Fr. de Smidt... Antwerpen, C Woons. 1657. in-12°. (XII) en 80 blz. (B. U. Leuv.)

Met opdracht v. d. vert. en approbatie.

VERHAEL (Historisch) Vant ghene inde verledene Maendt Augusto aengaende den Kercken-handel in de Stadt Marburch int Lant te Hessen geschiet is. 1605. In onse Nederduytsche tale overgheset wt het Hoochduytsche Exemplaer ghedruckt tot Marburch by Rud. Hutwelcker... 1605. Nu gedruckt tot Amstelredam voor C. Claesz. 1606. in-4°. 32 blz. (K. B.)

Een andere titel-uitgave is: *Historisch verhael Vanden Oproer.. binnen Marburch.. In onse Nederduytsche tale overgheset* enz. als boven ... *Amst. voor C. Claesz.* 1606. in-4°. 32 blz. (K. B.)

VERHAEL van t'ghene nv in Hollant is ghepasseert, tot Rotterdam, wtrecht en Dort, ende hoe dat de Gommaristen hebben verboden aen de Arminianen, niet meer te mogen Preken, op Lijff-straffinghe als volcht 1619... T'Hantwerpen, A. Verhoeuen.. *z. j.* in-4°. 4 blz. (K. B.)

VERHAEL (Authentijck Ende VVaerachtich) van 't gundt t'Amsterdam is ghepasseert, tusschen de.. Magistraeten, Adrianum Smoutium Predicant, ende de Kerckelijcke aldaer, nopende Smoutij Predicatien, ende de Sessie des Magistraets inde Kercken-raedt. Met een Advertissement van 't voornemen der Kerckelicke: daer in oock mentie wort ghemaeckt vande Zwitsersche ende Geneefsche brieven aende Professoren. *Z. adres.* 1630. in-4°. (II) en 32 blz. (K. B.)

Aan Wtenbogaert toegeschreven: Andere dr. heeft gering verschil in spelling b. v. o. d. tit. *Magistraten.*

VERHAAL (Geloofwaardig en kort) van 't heerlyke Werk Gods, Geopenbaart in de overtuiginge en bekeringe van een groot getal van zielen in de gemeinte van Cambuslang, en in andere plaatsen van Schotlandt. Briefsgewyze geschreven aan een vriendt, met De nodige Attestatien van eenige Predikanten, Proponenten, enz. als mede Een Voorreden van.. Hugh Kennedy.. Leeraar in de Schotse Gemeinte te Rotterdam. Getrouwelyk uit het Engels vertaalt. Tweede Druk. t'Heeren-veen, E. Wyngaarden. 1742. in-8°. (K. B.)

Vergel. *Robe (J.).*

VERHAEL (Historisch) van 't Leven en Oorlogs-bedryf Van de Heer Christoph Bernhard van Galen, Bisschop van Munster.. Vervattende sijne Geboorte, Opkoomst, Regeeringh en Doodt, nevens veele Aenmerckenswaerdige Saecken omtrent deselve. Uyt de voornaemste... Schrijvers.. by een gebraght. Door S. de V... Met Koopere Plaeten verciert. Amsterdam, J. B. 1679. in-12°. (XXII) en 312 blz. (B. U. U.)

Met voorrede, portret van v. Galen en 9 gravures. S. de V. is S. de Vries.

VERHAEL (Waerachtich) van 't loflijck Martyrie Het welck elf Religieusen van de H. Predickheeren Ordre voor Christum hebben gheleden is.. Japonien in.. 1618 ende 1622. Ende noch meer andere Religieusen van andere Orders, als van S. Franciscus der Discalciaten, met meer andere godvruchtighe Priesters, *enz*... Antwerpen, Guill. van Tongheren. 1624. in-8°. 46 blz. (B. U. Leuv.)

Uit het spaansch vertaald. Met approbatie.

VERHAAL (Omstandig) van 't Plunderen der Jesuite Kerk binnen de Stad Thoorn, zynde ontstaan om dat de Protestanse Kinderen voor de Processie der Jesuiten, in gemelde Stad gehouden, niet wilde knielen, Op den 16 July 1724. Als mede de Wreede Sententie Die daar op is gevelt en op een Moordadige wyze volbragt, en alles wat 'er van tyd tot tyd op is gevolgt. Hier zyn niet alleen bygevoegt de Brieven van den Koninck van Pruysse aan de Koningen van Polen, Engeland, Deenmercke, en Czaar van Muscovie; maar oock eenige schelmstukken der Jesuiten. Te Utrecht, In't Jaar 1725. *Z. adres.* in-4°. (K. B.)

Den twede druk veel vermeerdert. In 't Jaar 1725. in-4°. (B. U. G.)

VERHAAL (Getrouw en naauwkeurig) Van 't schrikkelyk Treurspel onlangs uytgevoert tot Thoorn, in Pools Pruissen, door het overleg en aanstooken der Jesuiten, met byvoeging van de.. tusschenkomste van haare Britannische en Pruisische Majesteyten, en andere Protestantsche Mogentheden in die zake. Benevens Een ernstige opwekking aan alle Protestanten... Waar agter is gevoegt het Tractaat van Vrede, den 3 May 1660 tusschen.. Polen.. en ... Sweeden... tot Oliva geslooten. Verciert met een naar 't leven afbeeldent gezigt van 't Jezuities, of schrikkelyk Treurspel, den 7. December 1724, tot Thoorn vertoont. Uit het Engels vertaalt. Amsterdam, J. de Ruyter. 1725. in-4°. (B. U. G.)

De uitslaande gravure z. n. v. graveur. — Een andere zeer vermeerd. dr. heeft op den tit. de toevoeging:... *en met eenige aanmerkingen als mede een Brief van een Heer, die oog-getuygen is geweest van de bloedige Executie tot Thorn, verrykt... Verciert met verscheide Kunstplaaten... En een net Landkaartje, soo van het Pools Pruyssen als d'omleggende Grenzen.* (Met gegrav. vignet) *Amst., J. de Ruyter.* 1725. in-4°. (B. U. G.) Met 4 gravures z. n. v. graveur, een kaartje van B. Ruyter en een afbeelding v. h. klooster Oliva van P. Tanjee. Waarschijnlijk een herdr. hiervan: *Beknopt verhaal van het verschrikkelijk Treurtooneel, uitgevoerd door het overleg en aanstoken der Jezuiten, te Thorn, in Poolsch-Pruissen, in... 1724. Als een voorbeeld ter waarschuwing* enz... Amsterdam, H. Thompson. 1845. in-8°. (*Schleijer, Naamlijst*, XII. 143.)

VERHAEL Van 't wonderlijke en seltsame Leven, en de Mirakelen van de aldergelukkigste Rossa de Sante Maria, Van de Ordre der Preekheeren, Gebracht uyt Spanjen, getrouwelijck uyt die Taal Overgezet, ende uytgegeven door G. Croese... Met een Voor en Naareden aan alle vroome Ingesetenen tot Yperen. Amsterdam, D. van den Dalen. 1677. in-4°. (IV), 8 en 10 blz. (K. B.)

VERHAEL (Cort) van verscheyde Mirakelen Die inde Maenden April ende Mey... 1623. gheschiet sijn tot Mvnebrega,.. in Spaignen. Door het aenroepen ende eeren des beelts van... Ignativs de Loyola.. Loven, H. van

Hastens. 1623. in-8°. 22 en (2) blz. (B. U. Leuv.)

Met approbatie.

VERHAEL (Oprecht), vervatende Verscheyden Stucken, Soo van weghen de Contra-Remonstranten tot beswaringhe der Remonstrants-ghesinde, als van wegen de Remonstrants-gesinde tot versoeck van vrije oeffeninge van Religie, ende tot hare Verdedinge aen de... Staten van Hollandt overgegeven, Item het gene by de.. Staten daer op is ghedaen, al te samen in dit loopende Iaer 1628. Met een Voor-Reden van een Liefhebber der Waerheyt ende Conscientien Vryheydt, beroerende den Conscientie-dwangh. Ghedruckt tot Frybergh. Anno 1628. in-4°. (XVI) en 80 blz. (K. B.)

De voorrede is van *J. Wtenbogaert.*

VERHAEL (Cort eenuoudich ende waerachtich), waeromme Caspar Coolhaes Predicant gheweest zijnde binnen Leyden, eyntelick.. byden Synode Prouinciael van Hollandt, vander Kercke Christi is gheexcommuniceert. Ghestelt van weghen der Predicanten ende Ouderlinghen, inden voorsc. Synode vergadert:... Dordrecht, J. Canin. 1582. in-4°. (XII) en 134 blz. (K. B.)

*VERHAEL (Kort end' waerachtich) waeromme de particuliere synode van Zuyt-Hollant het boeck H. Herberts.. genaemt *Korte verklaringe over de woorden Pauli Rom. II* enz. als onsuyver end schadelick gheoordeelt ende hem van het predick-ampt ghesuspendeert oft opgheschort heeft. Alwaer verhaelt worden de.. handelinghen.. met Hermanno ghehouden.. *enz*... Geschreven by laste des voorsz. synode... 's Gravenhage, A. Heyndricxz. 1592. in-8°.

Rogge, Catal. Rem. II. 6.

VERHAELINGHE (Waerachtighe), ghesonden van die Prelaten,... etc. der staten van Oost-indien... Hoe dat die Mahometanen van Oost-indien hebben ontfanghen.. van de Religieusen der Orden van Sinte Augustijn,.. het water des H. doopsels int iaer 1602. Naer de Copije ghedruckt te Roome door Guillame Faciotto. Anno 1606. T'Hantwerpen, H. Verdussen. 1607. Met Consent van den Houe. in-4°. 16 blz. (K. B.)

De opdracht aan *den Cardinael Sauli* is onderteekend door den schr. Br. Franciscus Pereyra. Met kerkel. approbatie. In dit jaar 1607, twee fr. drukken: *Relation Avthentiqve, Envoyee Par les Prelats* enz.. *Iuxte la copie imprimée à Rome par G. Facciot. 1606 Bruxelles, J. Reyns. 1607. Auec Priuilege.* in-4°. 8 bladen. (B. U. G.) en: *Anvers, H. Verdussen. 1607. Auec Priuilege.* in-4°. 8 bladen. (B. U. G.)

VERHAGEN JR. (J.)
Geloofshelden en bloedgetuigen van Noord- en Zuid-Nederland.. Derde druk. Rotterdam, D. Bolle. *z. j.* (Met 1 chromolith.) in-8°.

1ste dr.: Brielle, J. Wierema. 1879. in-8°. 2e dr.: Rott., D. Bolle.

*De geschiedenis der christelijk gereformeerde kerk in Nederland, aan het volk verhaald. Met een voorwoord van M. Noordtzij. 2e druk. Kampen, G. Ph. Zalsman. 1887. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1886. blz. 19, 1887 blz. 50. — 1e dr.: Amst. J. Verhagen Jr. 1879—80. in-8°.

VERHALINGE (Een Corte) gesondē aen Coninc Philips.. tot weluaert ende profijt sijnder Maiesteit, ende sonderlinghe van sijne Nederlanden: In welcke wordt gewesen dmiddel datmen soude moeten houden om te beletten de oproeringe ende commocien die geschieden mochte om tweedrachticheyt der Religien wille, ende om wt te roedene de secten ende ketterien die nu spruitende zijn in sijne voorschreuen Landen. Ouergestelt wter Fransoyscher in onser nederduytscher talen. Ghedruckt (*z. adres*).. 1566. in-8°. 70 blz. (B. Th. L.)

Pleidooi voor gewetensvrijheid met een schets

van de gevolgen der geloofsvervolgingen. — Oorspr.: *Brief discours envoyé au Roy Philippe.. pour le bien et profit de sa Maj. et singulier de ses pays bas* etc. 1566. in-8°. 60 blz. (B. Th. L.)

*VERHANDELINGE (Historische) nopende de ketterye der Bloemardine en verscheyde uitstekende religieuse kweekelingen der Kempen. 's Hertogenbosch. 1791. in-4°.

Door Adr. Heylen. *v. Doorninck, II. n°. 3835.*

*VERHANDELINGE (Historische) vertoonende verscheyde wyzen op de welke de Kloosterlingen.. der Kempen, zijn nut en voordeelig geweest aen kerk en staet. 's Hertogenbosch. 1791. in-4°.

Door Adr. Heylen. — *v. Doorninck, II n°. 3840.*

VERHANDELINGEN en Besluiten van de Kerkvergaaderinge der Roomskatolyke Klerezye.. in 1763. *enz.*

Zie: *Acta et Decreta Synodi Cleri R. Cath.*

VERHEIDEN (J.).

Praestantium aliquot Theologorum, qui Rom. Antichristum praecipuè oppugnarunt, effigies: quibus addita elogia, librorumque catalogi, operâ.. Hagae-Comitis. 1602 sculpebat et excud. Henricus Hondius. in-fol°. (XVI) en 226 blz. (B. U. L.)

Met voorrede, gedagt.: *X. Kalend. Aug. 1602.* 50 Portretten en 1 gravure aan het slot. Na Berengarius, Wicklef, Huss enz. volgen de eigenlijke Protestanten. Aan 't einde: Ex Officina Bucoldi Cornelii Nieulandii. Niet alle exx. hebben op den tit. het adres van Hondius. — Latere dr.: *Imagines et elogia praestantium aliquot Theologorum, cum catalogis librorum ab iisdem editorum Opera Fr. Roth. Scholzii. Secunda editio.* Hagae-Comitum, A°. 1725. in-fol°. (B. U. G.) Met voorrede als boven.. Te Neurenberg gedrukt.

Holl. vert.: *Af-beeldingen van sommighe in Godts-Woort ervarene Mannen, die bestreden hebben den Roomschen Antichrist. Waer by ghevoecht zyn de lof-spreucken ende Registers harer Boecken. Eerst int Latijn uijtghegeven door... Ende nu in Neer-Duytsch overgheset door P. de K.* 's Gravenhage. B. Cz. Nieulandt. 1603. in-4°. (XXII), 294 en (2) blz. (K. B.) Met voorrede. De portretten zijn zonder naam van graveur evenals de gegr. tit. Aan 't slot het drukkersmerk van Nieu-landt. Op sommige exx. is over het adres een strookje geplakt, waarop: *Tot Arnhem, By J. Janssen, 1604.* Die exx. verschillen overigens volstrekt niet van de andere. Het drukkersmerk, de drukfouten en de foutieve pagineering hebben allen gemeen. De vertaler is *Paul de Kempenaer.* — Men vergel. *Le miroir des portraits des premiers reformateurs des eglises protestantes.* Leide, P. vander Aa. z. j. in-fol°. 70 bladen (B. U. G.) Hierin 43 der portretten van Hondius en 25 nieuwe portretten.

VERHOEFF (J. G.).

*Schets van de kerkgeschiedenis. Vrij bewerkt naar het beknopt leerboek van J. H. Kurtz, Sneek, J. J. Wiarda. 1879. in-8°.

Brinkmans Catal., blz. 1215.

—— Zie: *Bähring.*

VERKINDERT (JOOS).

Sommige Brieuen, Testamenten, ende Belijdinghen geschreuen door Joos Verkindert (ligghende gheuanghen binnen Antwerpen) aen zijn Huysvrouwe, ende andere zijne bekenden, die om tghetuychenisse Jesu Christi ter seluer stede zijn leuen ghelaten heeft, Anno 1570. den 13. Septembris:.. Ghedruckt.. 1572. in-16°. 84 bladen. (B. L. L.)

Blad 83 begint «*Eenen Brief van Laurens de medegeuangē vā Joos Verkindert, gesonden aen K. de Huysvrou van den seluen Joos, den 9. Septembris.* Een latere dr. met zelfden titel *Ghedruckt... 1577.* in-16°. 84 bladen (B. U. G.)

VERKINDERT (P. H.).

Zie: *Vertellinge.*

*VERKLAERINGHE van den Oorsprongh, Ouderdom en Weirdigheyt van het Miraculeus Beeldt van Onse L. Vrouwe in de Abdye van Groeninghe, Waer by gevoegt zyn de Mirakelen die gebeurt zyn door haere hulpe.. (Gent. P. de Goesin) *z. j.* (1745.) in-12°.

Vanderhaeghen, III. n°. 2886. Door F. E. H. R. D. C. S. T. B. F.

VERKLARINGE Van den Droevigen Handel der Ghemeynte Gods tot Amsterdam: Hoe zy eenen Dienaer des Woorts, die den dienst der Ghemeynte ... heeft laten staen, ende de Ghemeynte ontkent, tegen de leeringhe weder in den Dienst gesteunt hebben.

Anno 1616. Als ooc hoe sy in tweedracht sonder waerheyt eenige Broederen uyt der Gemeynte gestooten hebben, Anno 1617. Ende dat door het quaet beleyt der selver Dienaren... *Z. adres.* Anno 1620. in-8°. 202 en (2) blz. (B. D. A.)

Door Lieven de Buyser. Met voorrede.

VERKLARINGE Waar by De Synodus van Gelderlant, Gehouden binnen Nymegen, den 18, 19 etc. Aug. 1706. Aen alle de Weerelt wil doen weten wat'er is van haar Oordeel over en ontrent de berugte Boeken van D. Fredericus van Leenhof; En de Behandelinghe sijner saeck tot hier toe, soo by de E· Kercken-raet als by de E. E. Classis van Swolle en de Christelijcke Synodus van Overyssel. Nymegen, A. van Wesel. 1706. in-4°. (K. B.)

VERKLARINGHE Des... Conincks van Groot Britannien, Over zyne handelingen by de Staten Generael van de Vereenichde Nederlanden, belanghende de saecke van Conradus Vorstius. Overgheset uyt de Fransche .. tale... Nae de copye ghedruckt tot Londen by Jan Norton,.. 1612. in-4°. 40 blz. (K. B.)

Vert. van: *Declaration dv.. Roy De La Grand' Bretaigne sur ses actions devers les Estats Generaux... touchant le faict de Conradvs Vorstivs.. A. Londres Chez J. Norton... 1612.* in-4°. (II) en 70 blz. (K. B.) Deze bundel bevat al de brieven van Jacobus I over het beroep van prof. Vorstius naar Leiden, en de 2e en 3e Oratie van zijn gezant Winwood in de Vergadering der Staten gehouden. De oorspr. drukken van die verschillende stukken vindt men bij Tiele en v. d. Wulp op het jaar 1611. Van de *Declaration* bestaan nog 3 vertalingen allen van 1612 (zie T. n°. 1007—1010.). De vertaling is afgedrukt bij *Baudaert, I, 53—69.*

VERKLARINGHE des Coninghs van Vranckrijck in faveur vande Remonstranten, die, uyt de Nederlanden ghebannen zijnde, haer in Vranckrijck nedergheslaghen hebben. Wt de Fransche Copie ghetrouwelyck overgheset. Ghedruckt... 1622. in-4°. 4 blz. (K. B.)

Bij *Brandt*, IV, 748—50.

VER LOREN (J. PH.).

Lebuinus en zijne stichting te Deventer gedurende den eersten tijd van haar bestaan... Zwolle, Erven J. J. Tijl. 1885 in-8°. (B. L. L.)

Uitgeg. door de *Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Gesch.*

VERLINDE (W.).
Zie: *Lindanus.*

VERMANINGHE (Een trostelycke) ende seer schoon onderwysinghe van het lyden ende Heerlicheyt der Christenen... Ghedruckt... 1558. in-8°. 20 bladen ongenummerd. (B. D. A.)

Aan het einde: «Ghemaeckt by Wouteren van stoelwijck, den tweeden dach Februarij. Anno 1548». Deze stierf als martelaar 24 Maart 1541; de dagteekening zal dus moeten zijn: 1538.

VERMEEREN (P. J.).

*Het leven van den H. Antonius van Padua. Naar 't fransch. 's Hertogenbosch, W. van Gulick. 1878. in-8°.

*Het leven van den H. Franciscus Xaverius.. 's Hertogenbosch, W. van Gulick. 1878. in-8°.

*Het leven der H. Philomena, Maagd en Martelares of de H. Wonderdoenster der XIXe eeuw. 's Hertogenbosch, W. van Gulick. 1878. in-8°.

Deze drie geschriften, vermeld door *Mes, Kath. pers*, blz. 246 schijnen deel uit te maken van de *Galerij der heiligen* te Breda bij E. v. Wees verschenen 1877—1882. (Zie *Brinkman's Catal.*, blz. 390.)

VERMEULEN (DR.).
Zie: *Wensing (J. H.).*

VERNIMMEN (J.).
Zie: *Leven.. van..* Ph. Nerius.

VERSCHUIR (J. H.).

Elogium Hermanni Venemae dum viveret S. S. Theologiae doctoris, ejusdemque et historiae ecclesiasticae professoris ordinarii dein honorarii..

Theologorum sui aevi principis.. Addita sunt duo programmata. Franequerae, D. Roman. 1788. in-8°. (K. B.)

VERSLAG (Kort) aangaande den toestand van het Doopsgezind Kerkgenootschap. Utrecht, 1793. in-8°. (B. D. A.)

VERSLAG (Eerste [tot 24e]) der Nederlandsche Afdeeling van het Zendelinggenootschap der Engelsche Baptisten. *Z. n. v. pl.* (1822—1846.) in-8°. (B. D. A.)

VERSLAG eener reis in Midden-Afrika (Zambesi-Missie). 's Gravenhage, T. C. B. ten Hagen. 1882. in-8°. (B. K. A.)

Door F. Berghegge. S. J.

VERSLAG (Beknopt en naauwkeurig) van de Handelingen en Besluiten der Eerste Duitsch-Katholieke Kerkvergadering, gehouden te Leipzig op Paschen 1845. Voor belangstellende Roomschen en Protestanten, getrokken uit de oorspronkelijke authentieke stukken. Amsterdam, C. J. Borleffs. 1845. in-8°. (B. U. U.)

De vervaardiger teekent het voorbericht: B...

VERSLAG (Eerste-... jaarlijksch) van den staat des Evangelisch Lutherschen Kerkgenootschaps in het Koningrijk der Nederlanden en van de Synodale Fondsen... [*Z. afz. tit. en z. adres. 1835–*] in-8°.

Het 4e verslag is in-fol°. Verschijnt jaarlijks. Niet in den handel.

VERSLAG van den toestand der Remonstrantsche gemeente Rotterdam 1881 (-1884.). *Z. n. v. pl.* (*Rotterdam.*) in-8°. 4 st. (B. U. L.)

*VERSLAG van de synode der afgescheidene Gereformeerde gemeenten in Nederland, gehouden den 17en November tot den 3den December 1840, te Amsterdam. 's Hage, J. van Golverdinge. 1841. gr. in-8°.

Brinkman's Naamlijst. 1833—1849. blz. 713.

VERSLAG van de Synode der Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland. Gehouden van den 11 tot den 18 Julij 1849 te Amsterdam. Amsterdam, Hoogkamer en Comp°. 1849. in-8°. (B. U. U.)

Met voorrede van *S. van Velzen.* — Id. 1851. in-8°. Zie ook op: *Handelingen.*

VERSLAG (Kort) van het zoo geruchtmakend gedrag des afgezetten predikants H. P. Scholte in de Hervormde gemeenten Doeveren, Genderen en Gansoyen, door een vriend der waarheid en des vredes. Utrecht, L. E. Bosch. 1835. in-8°. (B. L. L.)

*VERSLAG wegens den Staat der Algemeene Doopsgezinde Societeit, in Holland, voor den Jare 1817. Haarlem, A. Loosjes Pz. 1817. in-8°.

de Visser. Naamlijst, VI. 298.

VERSTEGANUS of VERSTEGEN (R.).
Zie: *Antiquiteyten* (Nederlantsche); *Theatrum Crudelitatum.*

VERSTOCKT (G.), Cistercienser.
Opcomste ofte Stichtinghe der Maeghden Cloosters vande H. Ordre van Cisteaux in Nederlandt, Met een kort Verhael der H. Maeghden des selfs gheheele Ordre door de Wereldt wijt-verspreyt. Ghetrocken uyt verscheyde Autheurs... Antwerpen, M. Parys. (1673.) in-12°. (XXIV) en 260 blz. (B. U. G.)

Met opdracht, voorrede en kerkel. goedk.; de laatste van 5 Oct. 1673.

VERSTRALEN (HENDRICK), Martelaar.
Twee schone Brieuen, geschreuen door Hendrick Verstralen aen zijn huysurouwe met haer drie cleyne kinderkens, met noch eenen brief aen zijn B. ende S. wt der geuanckenisse tot Rypermonde aldaer hy gheuanghen lach, Anno 1571. Item noch zijn hier by ghedaen drie schriftuerlijcke liedekens ghemaeckt by den seluen Hendrick Verstralen. Item noch zijn hier by ghedaen twee brieuen van Mayken Deynoots, de welcke sy tot

Rypermonde wt der geuanckenisse geschreuen heeft aen haer B. en S. Ghedruckt.. 1579. in-16°. 24 bladen. (B. L. L.).

VERTELLINGE (Een korte ende seer grondighe) Belanghende den Twist tot Franicker Anno 1587. gheschiedt, ende d' afdeelinghe die daer uyt gevolcht is: tegens seker Boecxken, geintituleert: Een corte Schuldt-bekentenisse ende afstandt over eenighe mishandelinghen, die uyt twistighe saecken ghevolght zijn. Gedaen door J. J.. Mitsgaders Een clare verantwoordinghe des bans over T[homas] B[ijntjes] door den selfden T. B. Wt liefde der waerheyt int licht gebracht. Door P. H. V. K. Haerlem, H. Passchiers van Wesbusch. 1628. in-4°. 24 bladen. (B. D. A.)

Met voorrede. Door P. H. VerKindert.

VERTOOCH ende Versoeck der genaemder Catholiken aende Conincklicke Majesteyt, om te hebben toelatinghe van haerlieder Religie in Enghelandt. Met korte aenmerckinghen.. Midtsgaders een Teghen-ghewicht der Protestanten, by forme van Vertooch ghestelt teghen t' Vertooch der Catholiken.. Tsamen met de redenen van beyden zijden, voor ende teghen het toelaten van verscheyden Religien. Wt het Engelsch.. overgheset. 's Gravenhaghe, H. Jacobsz. 1603. in-4°. 38 blz. (K. B.)

Vergel. op: *Supplicatie* (*Der Catholycken*) *a. d. Con. Maj.*, waar een andere vertaling voorkomt.

VERTOOG van het Collegium Qualificatum van Middelburg, Gedaan Aan de... Staaten van Zeeland, En den Heere Prince van Orange, Te saamen vergadert in Decemb. 1676. Gedruckt nae de Copy van Middelburg, by J. Noenaert. 1676. in-4°. 22 blz. (K. B.)

Oorspr. dr. bij v. d. W. n°. 5570, andere dr. T. n°. 7516.

VERTOOG (Historisch) Wegens de Vervolging der Gereformeerde Religie, En alle de verdrukkingen en mishandelingen, die onze Geloofsgenooten, In verscheiden Provintien van Vrankryk, dieswegen hebben uitgestaan. Sedert... 1744 tot... 1751. Alles uit het Fransch vertaald door Jan Hals. Met een Voorberigt van D°. E. Lespinasse, Predikant in de Walsche Gemeente te Amsterdam. In het welk men eenige byzonderheden vind, zo wegens de Schryver van dit Vertoog, als wegens de laatst ingekomen tydingen nopens de toestand onzer Geloofsgenoten. Amsterdam, G. Borstius. 1752. in-4°. (B. W. L.)

Vertaling blijkens het voorbericht van een fransch geschrift te vinden achter: *Le Patriote Francois et Impartial.*

VERTOOGH By de Remonstranten Gheciteert ende ghedeputeert, op het Synodes Nationnael tot Dordrecht. Affghesonden naer den Haghe, met eenen expressen den 26. Januarij. Anno 1619. Aen de.. Staten Generael.. A°. 1619. in-4°. 24 blz. (K. B.)

Zie het volgende.

VERTOOGH ende Supplicatie, By de Remonstranten gecitteerde ende Ghedeputteerde, op het Synodes Nationnael tot Dordrecht, Door eenen expressen den 26. Januarij 1619. afghesonden: Aen den... Prince van Oraignen, etc... Ghedruct.. 1619. in-4°. 14 blz. (K. B.)

Andere dr.: *Verroogh* (sic) *ende Supplicatie* enz. Zie *Brandt*, III, 416—418.

VERTOOGH (Claer) vande Proceedueren des E. A. Magistraet, Vroetschap, ende die Gecommitteerde uyt de Gemeente... binnen Worcvm. Op ende tegens Focaeus Stellingwerf, Predicant aldaer. Tot Verificatie van hare rechtmatige klachten ende Justificatie van der opgevolchde Resolutien ende Sententien... Met een seecker Dialoge.. seer dienstigh tot de volgende materie. Ten bevele vande... Heeren Burgermeesteren *enz.*.. der Stadt Worcum. [*Op de*

laatste blz.:] Men vintse te koop tot Amsterdam, by J. Jsz. Bouman. in-4°. (IV), 80 en (4) blz. (B. U. G.)

Met voorwoord van de uitgevers en een aantal bijlagen, van welke de laatste gedagt. is: 12 Aprilis 1648.

VERTOOGH (Kleyn), van de Valsche loosheden des Raats De propaganda fide et exstirpandis haereticis, van Turin: Tegen De Euangelische Kercken, in de Valleyen van Piedmont, ende de schrickelijcke vervolgingen die tegens haer vernieuwt, ende verdubbelt werden. Leyden, J. vander Brugge. 1663. in-4°. 16 blz. (B. U. G.)

VERTOOGH van het Classis van Walcheren, Gedaen aen de... Staten van Zeeland, Ter presentie Van... den Heere Prince van Orange. Staetsgewyse vergadert den 4 December 1676. Vlissingen, A. van Laren. z. j. in-4°. 24 blz. (K. B.)

VERTOOGH (Kort), Van 't gepasseerde omtrent het gevange nemen, en Rabraken, van... Claude Brousson. In zijn leven Dienaer Jesu Christi by zijne vervolgde Gemeente in Vrankrijk, en aldaar door ordere van 't Hof ter Dood gebragt, en als Martelaar voor de Godsdienst volstandig gestorven. Nevens eenige aanmerkinge op de laaste Declaratie vande Koningh van Vrankrijk, tegens de zoo genaamde Nieuwe bekeerden. Amsterdam, P. Sceperus. 1699. in-4°. 8 blz. (K. B.)

VERVISCH (P. FR. D.).
Wonderbaer en rugtbaer Leven van den ex-pater Auxilius van Moorslede, alias Pieter-Francis-Dominiq Vervisch... Alles... aengeteekent en beschreven zelfshandig door den voornoemden lydenden Capucin, bygenaemt Rector der Jesuiten. Dl. I. Maestricht, W. Dronkers. Dl. II. Liefkenshoek, J. L. F. Vyghe, Dl. III, Waereghem, S. Vyge. (1791.) in-8°. 3 dln, (K. B. B.)

Elk deel met opdracht en voorrede, Dl. I met gravure.

VERVLAKE (O.), Monnik.
Zie: *Drogo.*

VERVOLCH van het Waerachtich Verhael.... 's Graven-Hage, 1655. in-4°.

Zie: *Verhael* (*Waerachtich*) *Van 't gene gepasseert is.*

VERVOLG op het Kerkelijk Register der Predikanten, die, sedert de Hervorming, de Gereformeerde Nederduitsche gemeente te Amsterdam bedient hebben. Behelzende hunne Geboorten, Studiën, Standplaatsen, Overlijden, Nakomelingen, Schriften, en andere bijzonderheden. Ten dienste der Amsterdamsche Kerke.. opgesteld. Tot het jaar 1792, en nu verder voortgezet tot op het derde eeuwfeest der Hervorming... Amsterdam, J. van der Hey. 1818. in-8°. (B. U. L.)

VERVOLGH van de Antwoorde Van het Collegium Qualificatum tot Middelburg, Kortelijck vertoonende de redenen om welke het selve met de Bevestiginge van D. Guilielmus Momma Is voortgegaen. Door ordre ende last Van het selfde Collegie uitgegeven. Middelburg, J. Noenaert. 1676. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Vergel. *Verantwoordinge* en *Relaes* (*Hist.*)

VERVOLGING en lijden der Catholijke Kerk in Rusland, met onuitgegevene bewijsstukken gestaafd door... C. F., Oud Staatsraad in Rusland. Uit het fransch. Leiden, W. J. v. Leeuwen. 1843. in-8°. (K. B.)

Vertaling van: *Persécution et Souffrances de l'Eglise Catholique en Russie... par un ancien conseiller d'Etat de Russie. Paris, Gaume. 1842.* in-8°. — De schr. is de graaf d'Horrer. Zie *Barbier*, i. v. *Persécution.* Meer dan Dl. I van de vertaling is niet verschenen.

VERVOLGINGE (Wreede) En schrickelijcke Moordt Aende Vaudoisen, In Piedmont geschiet in... 1655. *z. adres of jaar.* in-4°. 20 blz. (K. B.)

Brief uit Parijs van 28 Mei. 2 Herdrukken; de eerste met duitsche letter (T. n°. 4382), de

tweede te Amst., by J. Cornelissz heeft 7 houtsneden, blijkbaar gevolgd naar die in den *Spieghel der Spaensche tyranny* (T. n°. 4383.).

VERVOLGINGH (Der Remonstranten); Dat is, Waerachtige Historie vande onrechtvaerdighe Proceduren, wreede mishandelinghen, Exactien, vanghenissen, verjaginghe, plunderingh, Vrouwe-schendinghen, doodtschietinghen, gehouden ende ghepleeght inde Vereenichde Nederlanden sedert de veranderingh van de Regieringhe, af- ende uyt-settinghe der Predicanten. Het Eerste Boeck. Vervatende De wreede ende vreemde Proceduren, ghehouden teghen de Remonstrantsche burgers binnen... Nivmegen... Tot Vryburgh. Anno 1627. in-4°. 52 blz. (B. U. G.)

Met voorrede.

VERWEIJ (B.), Pred. te 's-Gravenhage. Zie: *Eeuwgetijde.*

VERWEIJ (J.).
Zie: *Gnapheus.*

VERWIJS (E.), Archivaris-Bibliothecaris te Leeuwarden geb. 1830.

Sinterklaas door... 's Gravenhage, Mart. Nyhoff. 1863. in-8°. (K. B.)

Met een lith. en talrijke aanteekeningen.

De Abdij van Corvei en de kerk van Leeuwarden... Leeuwarden, H. Suringar. 1864. in-8°. (B. L. L.)

VERZAAMELING van uytvoerige Afbeeldingen, der voornaame Doopsgezinde Leeraaren, dewelke zo met het begin der Reformatie tot in de achtiende eeuw het leeraarampt onder de Doopgezinde Christenen bedient hebben. Zynde alle na origineele met veel moeiten by een gezamelt en door voornaame Meesters In het koper gebragt. By gemelde Plaatsen is gevoegd een Aanwysinge der Jaaren, hunner Geboorte, de Plaatsen en Gemeentens in welke zy hun Ampt bedient hebben, en ook de Jaaren van hun Overlyden. Alles getrouwelyk volgens bevonden Aantekening in order byeen gebragt. Amsterdam, J. Morterre. 1780. in-8°. (K. B.)

30 Portretten gegrav. door J. C. Philips, J. Folkema, S. Fokke, Tanjé, A. v. Buisen en A. v. Buisen Jr., sommigen geschilderd door M. Miereveld, Vylenburch, Lambt. Jac., L. de Vlieger, H. v. Peene, Anna Folkema, N Bidlo, J. le Blon, of geteekend door Rembrand, C. de Pas, C. de Visscher; J. Wandelaar. Elk portret heeft een vierregelig onderschrift van Adr. Spinneker. — Het zijn de portretten uit *Schijn's Gesch. dier Christenen, welke.. Mennoniten genaamd worden.* (Zie aldaar.) Vroegere afz. dr. *Verzaameling van de afbeeldingen van veele voornaame mannen en leeraren* enz... Amst. K. de Wit. 1743. in-4°. (*Van Someren, Catal. portretten* blz. 169.)

VERZAMELING der Verordeningen betreffende de Protestantsche Kerken in Nederlandsch-Indië, vervaardigd onder toezigt van het bestuur over de Protestantsche kerk in Nederlandsch-Indie. Batavia, ter Landsdrukkerij. 1869. in-8°. (K. B.)

*VERZAMELING van alle de Nominatien, welke zo, door Predikanten als Ouderlingen en Diaconen gemaakt zijn, bij het Beroepen van alle de Leeraaren, in de Gereformeerde Gemeente, te Amsteldam, zedert 1693. tot heden. Amsterdam, P. van Leeuwen. 1792. in-8°.

de Visser, Naamlijst. I. 233.

*VERZAMELING (Volledige) van alle Stukken, betreffende de afscheiding der Kerk van den Staat, door de Nationale Vergadering, Representeerende het Volk van Nederland. Met eene zeer belangrijke Voorrede door C. Rogge. Leyden, D. du Mortier en zoon. 1796. in-8°.

de Visser, Naamlijst. II. 280.

*VERZAMELING van de brieven der bisschoppen en geloofsverkondigers der twee werelddeelen. S. Nikolaes, Rukaert. in-12°. 2 dln.

Vlaemsche Bibliogr. I. 194.

VERZAMELING van Naamrollen betrekkelijk de Kerkelijke Geschiedenis van het Aartsbisdom van Mechelen. Door J. B. Mechelen, E. en J. van

Moer, *z. j.* [*niet vóór* 1881.] in-8°. 3 dln. (K. B. B.)

De schr. is J. Baeten.

· VERZAMELING van Pausselyke Decreeten en Koninglyke Portugeesche Ordonnantien, Betreffende het Gedrag der Jesuiten in Paraguai, enz.; de Middelen van weege den Roomschen Stoel in 't werk gesteld om het zelve te verbeteren; den Aanslag van den derden van Herfstmaand des Jaars 1758; de Gevolgen van dien Aanslag; de Bekendmaaking daarvan aan den Paus gedaan; de Straf der Misdaaderen,. enz. Alles volgens de Verzameling, op byzonder Bevel van Zyne.. Majesteit, te Lissabon, in.. 1759.. gedrukt, en by B. Phaff, Notaris te Amsterdam, in bewaaring gelegd, in 't Fransch overgezet. Benevens de Schriftelyke Bevelen van de Bisschoppen van Portugal, uit de Oorsprongkelyke.. overgezet en andere echte hier toe betrekkelyke Stukken. Uit het Fransch vertaald... Amsterdam, D. Onder de Linden en P. Schouten. 1761. in-8°. 2 dln. (B. K. A.)

Aan de stukken gaat vooraf (I, 1—170): *Historisch Bericht.*

VERZAMELING van Stukken, behelzende het ontwerp van schikking, over de kerkgebouwen der eertijds heerschende gezindheid, binnen Amsterdam. *z. n. v. pl. of v. dr. en z. j.* in-fol°. (B. U. A.)

VERZAMELING van Stukken, betreffende de improbatie der beroeping van H. Proper, Predikant te Hien en Doodewaard. Tot predikant te Harderwyk. Harderwyk, J. van Kasteel *ens.* z. j. (1796.) in-8°. (B. L. L.)

Met voorrede onderteekend door J. Schimmelpenninck, J. W. Tilanus, W. C. Luyken en G. A. Cramer, die op last van den Kerkeraad deze stukken uitgaven.

*VERZAMELING van Stukken, betreffende de Luthersche Geschillen te Rotterdam. *ens.* 1791. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, I, 159.

*VERZAMELING van stukken betreffende de verkiezing en inwyding van.. Joannes Jacobus van Rhyn tot aerts-bisschop van de roomsch catholieke kerk van Utrecht. (1797.) in-8°.

Z. afz. titel. Aan het einde: *Te Utrecht by B. J. Schelling.* — *Rogge*, *Catal. II. 2e. st. blz. 131.*

*VERZAMELING van Stukken, betrekkelijk de Gesuspendeerde en Geremoveerde Predikanten der Nederd. Hervormde Gemeente te Amsteldam, en vrijmoedige Beoordeeling over het al of niet doen der Belofte, door eenige Vrienden van Godsdienst, Waarheid en Belang. *Z. adres.* (1796.) in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, II. 280.

VERZAMELING van stukken, verhooren, kerkelijke vonnissen, en verdere authentieke bijdragen, betrekkelijk de beschuldigingen tegen, en veroordeelingen van D. Ypey, laatst predikant bij de Hervormde gemeente te Appingadam. Groningen, H. Eekhoff, Hz. 1818. in-8°. (B. L. L.)

VERZIJL (G.).

Zie: *Siemers* (*Cl.*).

VÉSINIER (P.), Lid van de Commune te Parijs.

*Paus Pius IX. Eene naar het leven geschetste biografie. Uit het Hoogduitsch vertaald. Tiel, H. C. A. Campagne. 1861. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1861. blz. 31. — Oorspr: *Papst Pius IX. Eine nach dem wirklichen Leben gezeichnete Biographie.* Berlin.. 1861. in-8°. Oorspr. fransch: *Pie IX.* Berlin. 1861.

VETH (P. J.), geb. 1814. Hoogleeraar te Amsterdam, later te Leiden.

Het leven van Dr. J. van Gilse, eene inleiding tot de uitgave zijner verspreide en nagelaten schriften... Amsterdam, P. N. van Kampen. 1861. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Geschiedenis d. chr. kerk.*

VEUILLOT (L.), Hoofdredakteur van de «Univers».

*Levensschets van Z. H. Pius IX. Naar het Fransch. Gent, wed. J.

Poelman-De Paepe en zoon. 1863. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr. III. 63. — Oorspr.: *S. S. Pie IX.* Paris. 1863. in-8°.

VICTOR UTICENSIS, Bisschop.

Historie oft waerachtighe beschryvinghe vande onghenadighe ende grovsame veruolghinghe den goeden Kerstenen aenghedaen vande wreede Vandelen in t' lantschap van Afrijken.. eerst int Latijn beschreuen ... Ende nu corts in onse nederlantsche sprake ouerghestelt, door B. Jacob Nieulant Pascasius der oorden van S. Dominicus Religieus in den Haghe.... Antwerpen, P. van Keerberghen. 1568. in-8°. 196 blz. (B. R. A.)

Met opdracht van den vertaler aan «vrouwe Heva Vincentz, weduwe van Adriaen Stalparts» en voorrede van den schr. — Het oorspr. werd het eerst door *Beatus Rhenanus* uitgegeven in: *Auctores hist. ecclesiasticae.* Basileae. 1533. in-fol°. De beste uitgaaf vindt men in *Historia persecutionis Vandalicae .. Opera .. Th. Ruinart.* Parisiis. 1694. in-4°. en Venetiis, 1732. in-4°. (K. B.)

VIEHOFF (C. D.).
Zie: *Geschiedenis* der R. K. Kerk.

VIGNOLLES (DES).
Zie: *Spanhemius (F.).*

VILLERS (CH.).

Proeve over den geest en invloed der Kerkelijke Hervorming van Luther. Verhandeling, welke den prijs heeft weggedragen, door het Nationaal Instituut van Frankrijk gesteld op de beantwoording der volgende vraag: Hoedanigen invloed had de Hervorming van Luther op den staatkundigen toestand der onderscheiden staten van Europa, en op den voortgang der verlichting? Door ... Vermeerderd met eene korte schets der Kerkelijke Geschiedenis. Haarlem, Fr. Bohn. 1805. in-8°. (K. B.)

De korte schets loopt tot aan de Hervorming. — Met voorbericht van den vertaler *H. Ewijk.* — Oorspr.: *Essai sur l'esprit et l'influence de la réformation de Luther.* Paris. 1804. (2 drukken) in-8°. 1808 en 1821.

VINCENT (P.), Pasteur du desert.
Zie: *Request, of Smeekschrift.*

VINDINGHE (Hier beghint die) vant ... Heylighe Sacrament, int vier eñ vlam miraculoselijck ongequest, ende gheheel geconserueert, het welcke rustende is, binnen der stadt van Aemselredam, ende die plaetse wert ghenoemt der Heyliger stede. Noch volghen hier nae veel schone eñ wonderlijcke miraculen, die welcke ter selfder plaetsen gheschiet zijn, *enz.* [*Aan het einde*:] Ende is gheprent tot Aemstelredam, aen die oude sijde in sinte Annen straet, by my Willem Jacobszoon, woonende in Engelenburch. Anno 1568. den 15. dach Junij. in-8°. 38 blz. (K. B.)

Onder o. d. tit. drie kleine houtsneden, nl. de wapens van Amsterdam en van Holland, en in 't midden de heilige hostie in de vlammen; aan de keerzijde v. d. tit. een andere houtsneê: een man ligt ziek te bed, terwijl iemand hem uit een boek iets schijnt voor te lezen. — Tusschen de exemplaren, die op den 15 Juni 1568 gedrukt zijn bestaat verschil, althans *LeLong, Reformatie der stadt Amsterdam* kende er die onderling verschilden. (Zie aldaar blz. 198 v.v. 324, vv., 334, 390, 430). — Willem Jacobsz. gaf nog een anderen druk van dit boekjen uit zonder vermelding van jaar (c. 1550?) Men vindt daar aan de keerzijde v. d. tit. een houtsneê, een voorstelling van het mirakel gevende. Bovenaan is het wapen van Amsterdam, rechts daarvan het monogram van den plaatsnijder en links het jaar 1518. Men heeft daaruit opgemaakt dat reeds in het jaar 1518 een druk van dit boekje is verschenen. Aan het einde vindt men weêr het wapen van Amsterdam met het onderschrift: *Dit is die vingher des Heeren. Exo. VIII.* — In een ex. der uitgave van 15 Juni 1568 op de Kon. Bibl. is een houtsneê ingeplakt. Het is dezelfde voorstelling als in den laatstbeschreven druk aan de keerzijde van den titel gevonden wordt, maar vergroot en met een zesregelig versje er onder. Waarschijnlijk was dit een prentje dat aan bedevaartgangers werd uitgereikt of verkocht. — Vergel. op *Enarratio.*

VISSCHER (L. G.), 1797—1859. Hoogleeraar te Utrecht.

Voorlezingen over de geschiedenis der Roomsch-Katholieke Kerk in de Noord-Nederlanden, sedert de opheffing der bisdommen tot op dezen tijd. In verband beschouwd met het Utrechtsch aartsbisdom der Klerezij en de daaraan onderhoorige bisdommen Haarlem en Deventer ...

Utrecht, J. de Kruyff. 1853—54. in-8°. Zes afleveringen en twee bijlagen. (K. B.)

Afl. 6 tevens de 6e voorlezing eindigt met den dood van Sasbout Vosmeer in 1614. De beide bijlagen bevatten: Over de pauselijke allocutie van 7 Maart 1853. Herstelling der bisschoppelijke hierarchie; en: Eenige adressen ter zake van de herstelling der bisschoppelijke hierarchie.

—— Zie ook op: *Buysling (J.); Jesuiten; Manuaal.*

VISSCHERS (P.), 1804—1861. Kath. Priester.

Herstelden luyster van den R. C. Godsdienst, in Belgien en van het H. Sacrament van Mirakel, in de kerk van de HH. Michael en Gudila binnen Brussel, na de Nederlandsche beroerten van de zestiende eeuw; voorgedraegen aen de Roomsch-Catholyken ter gelegenheyd van den jubilé van 250 jaeren, den 19 July 1835... Brussel, J. J. Vanderborght. 1835. in-8°. (B. U. G.)

Levens-schets van den H. Franciscus de Sales... Mechelen, P. J. Hanicq. 1839. in-8°. (B. U. G.)

*Levensschets van den H. Willebrordus, met plaetselyke geschiedkundige aenteekeningen. 1839. (*formaat?*)

Vlaemsche Bibliogr., II. 48.

De H. Franciscus van Assisi; beschryving der merkweerdigste oudheden dier stad.. Brussel, W*. J. J. Vanderborght. (1841.) in-12°. (B. U. G.)

Het grootste gedeelte is aan het leven van den H. Franciscus gewijd.

Oude en nieuwe Byzonderheden van S. Andries kerk, te Antwerpen. ... Antwerpen, P. J. van Aarsen. 1846. in-8°. (B. U. G.)

Hierbij behoort: *Bylagen betrekkelyk tot de geschiedenis van St. Andries Kerk, te Antwerpen, overgenomen uit het werkje: De Zondagscholen te Antwerpen, van in de vroegste jaren tot op den huidigen dag.* Antwerpen, P. J. van Aarsen en C°. 1847. in-8°. (B. U. G.)

*Geschiedkundig verhael van de reliquien der XXXVI uitmuntende heiligen, in St. Andrieskerk, te Antwerpen... Antwerpen, Ph. Ville. 1846. in-16°.

Vlaemsche Bibliogr., II. 48.

Geschiedenis van het Jubile des heilig jaers... Antwerpen, P. J. van Aarsen. 1850. in-8°. (B. U. G.)

Naemrol der eerw. heeren Pastoors van St. Andries Parochie, te Antwerpen, sedert 1529 tot den huidigen dag. Met aenteekeningen.. Antwerpen, P. J. van Aersen. 1851. in-8°. (B. U. G.)

*Leven van den H. Lambertus, bisschop van Maestricht, maertelaer en beschermheiligen van Luik, apostel der Nederlanden; met geschiedkundige aenteekeningen. Mechelen, Hanicq. in-8°.

Vlaemsche Bibliogr., I. 61.

Naemrol der.. Onderpastoors, Kapellanen en priesters in St. Andries Kerk, te Antwerpen, sedert 1529 tot den huidigen dag. Met aenteekeningen ... Antwerpen, P. J. van Aarsen. 1852. in-8°. (B. U. G.)

Gedenkschrift over... Joannes Malderus, vyfden bisschop van Antwerpen, met eenen geslacht-boom van de familie Van Malder-Walravens, en met geschiedkundige aenteekeningen... Antwerpen, P. E. Janssens. 1858. in-8°. (K. B. B.)

Met lithografie.

—— Zie ook op: *Brieven (Onuitgegeven) van eenige Paters; Verbiest (F.); Verhael van de Reliquien.*

VISVLIET (L.), Pred. te Amersfoort.

Pertinent en Oprecht Verhael, Van het gene ontrent de Beroepinge van D°. Quirinus Best, Jegenwoordig Predikant tot Amersfoort, is voorgevallen; Mitsgaders De Defentie van L. Visvliet, Predikant der selver Stadt met de redenen, consideratien, ende bewijsen daer toe applicabel, tegens de Memorie of Deductie van de dolerende Leden des Kercken-raeds

aldaer, soo aen de.. Classe van Amersfoort, als den... Synodo binnen de Stadt Utrecht vergadert ende overgelevert: Als mede Een Wederlegginge van de redenen en bewijsen der voorn. dolerende Leden. Door... Utrecht, W. Clerck. 1679. in-4°. (II) en 50 blz. (K. B.)

VITA (Joannis Clerici..) et opera ad annum 1711. Amici ejus opusculum, Philosophicis Clerici Operibus subjiciendum. Amstelodami, J. L. de Lorme. 1711. in-12°. (B. U. L.)

Met voorwoord van den uitgever.

VITAE PATRUM.
Zie: *Hieronymus*.

VITRINGA (CAMP).
Oratio de Synodis, earumque utilitate, necessitate, auctoritate.. Franequerae, Fr. Halma. 1706. in-4°. (B. U. A.)

VIVERIUS (J.).
Zie: *Beschrijvinghe* (Een corte) van een jonghe Dochter.

VLOOTEN (C. H. VAN), Oud Kath. pastoor in den Haag.
Zie: *Esquisse; Kerk*.

VLOTEN (J. VAN).
Paschier de Fijne naar zijn leven en schriften. (Uit gedrukte en ongedrukte stukken.) Met portret en facsimile. 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1853. in-8°. (K. B.)

Met opdracht v. d. schr. aan P. A. de Genestet; aan het slot de aanteekeningen. De meeste geschriften van P. d. F. zijn hierin afgedrukt.

VOET (A. W. K.).
Zie: *Rhenen* (*H. van*).

VOGET (A.), 1695—1771. Hoogleeraar te Utrecht.
Oorsprong en Voortgang van de valsche Mystike Godtgeleerdheit... By gelegentheid der grove dwaalingen van de secte der Herrnhutthers Ontdekt en aangewezen. Nevens derzelver Statuten aangaande den.. orden van 't Mostaard-zaad. Met nog een Aanhangsel... Utrecht, J. Evelt. 1739. in-4°. (B. L. L.)

—— Zie ook op: *Eusebius*.

VOLDER (W. DE).
Zie: *Grapheus*.

VOLGORDE (Chronologische) der Roomsche Paussen, van den H. Petrus tot op Pius VIII. (Den derden Hoogduitschen druk gevolgd) door J. G. Le Sage ten Broek. 's Gravenhage, Gebr. Langenhuysen. 1829. in-8°. (B. K. A.)

Met voorbericht v. d. vert. en voorreden v. d. 2^{en} en 3^{en} duitschen dr.. Vert. van: *Chronologische Reihenfolge der Römischen Päbste, von Petrus bis auf Leo XII.* 3° dr. Würzburg. 1828.

VOLKERT (L.).
Zie: *Martelaren* (*De*).

VOLPE (GIR.).
Gedenkschriften van een voormalig Kapucijner monnik; of schetsen van het tegenwoordig kloosterleven. Door.. Naar het engelsch. Amsterdam, Johs. van der Hey en Zoon. 1855. in-8°. (M. M. N.)

Met voorbericht v. d. vert. — Oorspr.: *Memoirs of an Ex-Capuchin* [*Vincenzo Crespi*], *or, Scenes of Modern Monastic Life.* London. 1853. in-8°.

VOOGT (H. L. DE), Pred. te Arkel en Haastrecht.
Naamlijst der geschriften, enz. betrekking hebbende op de Invoering der Bisschoppelijke Hierarchie in Nederland. A°. 1853... Gratis-bijvoegsel tot de Nederlandsche Bibliographie. 1870. Utrecht, J. L. Beijers. 1870. in-8°. (B. U. A.)

Met voorrede.

*VOORHEEN en thans, of geschiedenis van de Roomsche kerk en het Ultramontanisme in Nederland. Tiel, Gebr. Campagne. 1852. in-8°.

Brinkman. Naamlijst., 1852. blz. 112.

VOORHOEVE JZN. (H. C.).
Zie: *Harthoorn* (*S. E.*).

VOORLOOPER Der Historie Van den Onrust, In de Gemeente, toegedaan

de onveranderde Augsburgse Belijdenisse binnen Rotterdam, onlangs gerezen, Behelzende Ettelijke echte stukken, ter bekrachtiging van de Grond-reden, waarom de algemeene Vergadering, representerende de voorzeide Gemeente, genooddrukt is geweest zig af te zonderen van de zoogenaamde Synodale Societeit, gehouden tot Amsterdam den 26 Juny en volgende dagen in... 1696... Uitgegeven, op Resolutie, Bevel, en Approbatie van de algemeene Vergadering voornoemd... Rotterdam, P. vander Slaart. 1696. in-4°. (XVIII) en 44 blz. (K. B.)

Met voorbericht. De *Historie* zelve is nooit uitgegeven, maar nog in handschrift aanwezig, nog in 1885 in bezit van Prof. Millies te Amst.

VOORST (D. C. VAN), 1751—1833. Pred. te Amsterdam.

*Verslag van het Gebeurde omtrent de, in 't jaar 1796, te Amsteldam ontslagene 15 Gereformeerde Predikanten, en het daaromtrent gehouden gedrag van D. C. van Voorst. Beschreeven door hem zelven. Amsterdam, R. van Lochem. 1803. in-8°.

de Visser, *Naamlijst*, III. 465.

VOORVALLEN (De merkweerdigste), daeden, vertoon-schriften, aengewezene herderlyke-brieven, decreeten, etc., van wylen... Ioannes-Henricus.. Cardinael, Graef van Frankenberg en Schellendorff, tienden Aerts-Bisschop van Mechelen, Primaet der Nederlanden,.. overleeden den 11sten Julius 1804; voorgegaen van een lyksermoon. Breda, 1804. in-8°. (B. B. B.)

Door C. Smet.

VOORZIENIGHEID (Gods weldadige), blijkbaar in de instandhouding der zaligmakende leer. Historisch bewezen in de lotgevallen der kerk in het algemeen, en der Luthersche in het bijzonder. Amsterdam, W. v. Vliet. 1818. in-8°. (K. B.)

Met voorrede. Het derde Hfst. blz. 287—388 handelt over de scheuring in de Luthersche gemeente te Amsterdam en de oprichting van het Hersteld Evangelisch Luthersch Kerkgenootschap aldaar.

VORAGINE (JACOBUS DE).

(Passionael, Winterstuc en Somerstic) Ter Goude, G. Leeu. 1478. Dl. I: den lesten dach van Julio, Dl. II: den tienden dach in meye.. in-fol°. Dl. I 266 bladen, Dl. II 268 bladen met gothische letters in twee kolommen gedrukt. (K. B.)

Het eerste blad is onbedrukt; blad 2 begint: «(D)it is die tafel vā desen teghē | woerdighen boec datmē hiet | dat winter stuc van den passionael»: | Blad 3: «Hier beghint dat prologus vā dat | passionael ende is ghehetē in latijn | aurea legenda dat beduut in duutsche die gulden legende.» Aan het einde: «Bider gracien goods is hier vol- | eynt, dat winterstic vanden possio (*sic*) | nael bi mi gheraert leeu ter goude | in hollant Anno domini M. cccc. | lxxviij. den lesten dach van Julio.» | De bladen 74, 189 en 190 ontbreken; de tekst is echter compleet, maar de drukker heeft die nummers bij het nummeren der bladzijden overgeslagen. Dl. II: Blad 1 verso, eerste kolom: «Hier beghint een nuttelijc boec dat | mē hiet dat passionael dat welc in | latijn is gheheten Aurea legenda | dat beduut in dyetsche. die gulden legende of dat passionael». Blad 1. verso. 2e. kolom: «Dit is die tafel vanden somer stic | vanden passionael.» Aan het slot: «Hier is voleyndet bider gracien | goods dat somer stuc vandē passi- | onael. bi mi gheraert leeu ter goude in hollant Int iaer ons herē M. | CCCC eñ lxxviij.. op die pinxter | auont den tienden dach in meye.» Beide deelen onder het adres het drukkersmerk zijnde het wapen van Gouda en van den drukker. In Dl. II zijn bij het nummeren der bladzijden de nummers 66 en 85 overgeslagen.

Dit boek is de hollandsche vertaling van het werk van *Jacobus de Voragine: Aurea legenda, alias historia longobardica vocitata*, dat omstreeks 1470 zonder naam van plaats of drukker, waarschijnlijk bij Berthold te Basel het licht zag. *Panzer* vermeldt van dit werk vóór het jaar 1500 niet minder dan 74 verschillende drukken (van welke zes onzeker), nog afgescheiden van de vertalingen. De laatste vindt men beschreven bij *Brunet*, *Ebert*, *Graesse* enz. Behalve de boven beschrevene bestaan van de hollandsche vertaling nog de volgende drukken:

2°. Gouda, G. Leeu. 1480. (Winterstuk en Zomerstuk) in fol°. 2 dln. in twee kolommen met gothische letters gedrukt: Dl. I 272 bladen Dl. II 282 bladen. Aan het einde van Dl. I: «Dit is voleynt in hol | lant, anno lxxx den tiendē dach in | februario. by mi gheraert leeu.» De druk van Dl. I (winterstuk) van 1478

eindigt met de legende van *sinte hubrecht bisscop ende confessoer;* in den druk van 1480 volgen daarachter nog de legenden *des heyligē aertsbisscops vā ryemen sinte nycasius ende der heyligher maget eutropia sijnre suster der heyligher martelaren*, de legende *vanden grotē karolo Coninck van vrancrijck* en die van *sinte willem hartoech van aquitanien ēn graue van pictauien.* Dl. II aan het slot: «Voleynt ter goude in hollant An- | no M. CCCC. ende lxxx. opten | paeschauont den eersten dach van | aprille by my gheraert leeu». Daaronder het wapen van Gouda en het drukkersmerk. Dl. II (Zomerstuk) van 1478 eindigde met de legende van *Sinte birgitta.* Achter deze legende leest men in den druk van 1480: «Hier beghint die tafel vā somige legenden die voer in die tafel n3 en staen: want si nae wten latijn ouer gheset sijn. Die legēde vā sinte anna... Van sinte clara.. Van sinte ieroen.. Vā sinte lazarus.. Van sinte gheraert den heylighen abt ende confessoer...» (K. B.)

Voor den druk van Veldener 1480 zie hieronder n°. 12.

3°. Delft. (Jacob Jacobszoon van der Meer) 1482 2 dln. (Winterstuc en Somerstuc) in-fol°. met gothische letters in twee kolommen gedrukt. Dl. I (Winterstuc) 244. Dl. II (Somerstuc) 248 bladen. De inhoud is gelijk aan dien van den Goudschen druk van 1480. Dl. I eindigt: «Dit boec is voleyndet te delff | in hollant Anno M. CCCC. lxxij (*dit moet zijn* lxxxij) | den vijfste dach in septēber | .» Daaronder het wapen der stad en van den drukker. (B. L. L.). Dl II eindigt: «Voleynt ter delff in hollant Anno | M. CCCC. ende lxxxij. op sinte | laurens auont den neghensten dach | van augusto». Daaronder het wapen der stad en van den drukker. (K. B.) Het onjuiste jaartal aan het eind van Dl. I vermeld, is oorzaak, dat *Ebert* en in navolging van hem *Graesse* van een hollandsche vertaling van 1472 melding maken.

4°. Delft (Jacob Jacobszoon van der Meer). 1484. Winsterstuc en Somerstuc. in-fol°. 2 dln. met gothische letters, in twee kolommen gedrukt. Dl. I (Winterstuc) 242, Dl II (Somerstuc) 248 blz. Inhoud als de vorige druk. Dl. I eindigt: «Dit boec is voleyndet te delff | in hollant Anno M. CCCC. lxxxiiij | den neghenstē dach in nouember.» Daaronder: «God heb lof» vervolgens het drukkersmerk, n. l. het wapen der stad en van den drukker. Op blad 3. recto een houtsnede. Dl. II eindigt: «Voleynt te delff in hollant Anno | M. CCCC: ende Lxxxiiij. op den | dertyensten dach in iulio.» Daaronder het drukkersmerk. Ook hier op blad 3. recto een houtsneē. (beide K. B.)

5°. Gouda, zonder naam van drukker. 1484. in-fol°. Dat Sommerstuc. Het bestaan van dezen druk is alleen bekend uit den *Catalogus Bibliothecae Thottianae*, van welke Bibliotheek de in Dl. VII van den *Catalogus* beschreven boeken (drukken vóór 1530) door de Kon. Bibliotheek te Coppenhagen zijn aangekocht. De mogelijkheid bestaat dat de opgegeven drukplaats een vergissing is en Delft moet zijn. (Vergel. *Campbell*, *Annales*, n°. 1762.)

6°. Delft. (Jacob Jacobszoon van der Meer) 1487 Winterstuc en Somerstuc. in-fol°. 2 dln. met gothische letters in twee kolommen gedrukt. Dl. I 252. Dl. II 262 bladen. Dl. I. blad 1. recto: «Passionael Winter stuck»; aan het einde: «Vol eyndt te delff in hollant Int | iaer ons heerē. M. cccc. ēn: lxxxvij | den eerste dach van marte». Daaronder het drukkersmerk. Dl. II. blad 1: recto: «Passionael Somer stuck». Aan het einde: «Hier voleyndt: dat eerwaerdige | ēn notabel boec: gheheten dat passi- | onael: ofte guldē legende: seer naer- | stelic wtē latine in duytsche ghetrās | lateert. Gheprendt te Delf in Hollāt | Int iaer ons herē. M. CCCC. ende lxxxvij. optē yerstē dach vā Marte. | » Vervolgens het drukkersmerk en daaronder: «Delf in hollant» Behalve de drukkersmerken vindt men in Dl. I. 87 en in Dl. II 121 houtsneden. Zij zijn echter niet allen verschillend; van de kleineren komen dezelfde afbeeldingen herhaaldelijk voor. (K. B.) — Ook op dit jaar maakt de *Catal. Bibl. Thott.* van een Goudschen druk melding. Men zal echter hier als bij n°. 5 (zie boven) wel aan een verwarring met Delft te denken hebben. Zie *Campbell* n°. 1764.

7°. Delft, zonder naam van drukker (Christ. Snellaert, met drukkersmerk: de eenhoorn). 1489. Winterstuc en Somerstuc, in-fol°. 2 dln. met gothische letters in twee kolommen gedrukt. Dl. I 252, Dl. II 262 bladen Dl. I blad. 1 recto: «Passionael VVinter stuck»; Aan het einde: «Voleyndt te delf in hollant. Int | iaer ōs heerē: M. CCCC. ēn lxxxix | op sinte symon ēn iudas auont». Op het laatste blad verso het drukkersmerk met randwerk, waarboven: «delf In Hollandt.» Dl. II. blad 1. recto: «Passionael Somer stuck» Aan het einde, laatste blad recto: «Hier voleyndt dat eerwaerdige | ēn notabel boec: geheten dat passio- | nael of guldē legēde. Zeer naerstelic | vten latijne in duytsche getrāslate | ret Geprendt te Delf in hollāt Int | iaer ons herē M. CCCC: ēn lxxxix | opten: vij. dach van Octobri.» Daaronder met grooter letter: «delf in Hollandt» en vervolgens het drukkersmerk als in Dl. I maar zonder het randwerk. Met dezelfde houtsneden als de vorige druk. Slechts hier en daar

is een andere houtsneê in de plaats van de oude gekomen, wellicht omdat de houten plaat te veel afgesleten of zoek geraakt was. Zoo b. v. Dl. I. blad 125 verso, waar boven de legende van sinte Johannes een andere houtsneê is aangebracht. (K. B.)

8°. Delft, H. Eckert van Hombergh, Dl. I. 1499, Dl. II. 1500. Winterstuc en Somerstuc. in-fol°. 2 dln. met gothische letters in twee kolommen gedrukt. Dl. I. 208, Dl. II. 214 bladen. Dl. I blad 1. recto: «Passionael winter stuck | Datmen hiet die gulden legende». Aan het einde: «Gheprent te delff in hollant. By | my heynrick eckert vā homberch Int | iaer ons heeren. M. CCCC. xcix. in | die maent van augusto.» Daaronder het drukkersmerk. Dl. II blad 1. recto: «Hier beghit tsomer | stuc vandē passiōle.» Aan het einde, laatste blad recto: «Hier voleyndt dat eerwaerdige eñ | notabel boeck geheten dat passionael | of gulden legende seer naerstelick vte | latijne in duytsche getrāslateert Ghe | prent te Delf in Hollant. By mi hen | rick egkert vā homberch. Int iaer ōs heren. M. CCCCC.» Op het laatste blad verso het drukkersmerk met lofwerk. De houtsneden grootendeels als de voorgaande, toch zijn ook weder nieuwe in de plaats van oude gekomen, o. a. de titelprent van het somerstuc, dat hier een voorstelling van Pinksteren geeft. (K. B.)

Panzer, I. p. 13 n°. 92 maakt nog melding van een Antwerpschen druk van van Hombergh uit de jaren 1499 en 1500. Hij beroept zich op *Maittaire*, *Annales typographici*, die zich weder op een auctie-catalogus beroept. Waarschijnlijk is hier de Delftsche druk uit die jaren bedoeld. Sedert 1501 drukte van Hombergh te Antwerpen; ook dit kan aanleiding tot verwarring gegeven hebben.

9°. Antwerpen, H. Eckert van Hombergh. 1505. in-fol°. 2 dln. Winterstuc en Somerstuc met gothische letters in twee kolommen gedrukt. Dl. I. 207. Dl. II. 214 bladen. Dl. I blad 1. recto «Passionael twinterstuc | Datmen hiet die gulden legende» Aan het einde: «Gheprint tot Antwerpē Bi mi Hē | rick Eckert vā homberch Int iaer ōs | heeren. M. CCCCC. eñ viue opten paesch auont.» Daaronder het drukkersmerk. Dl. II aan het einde laatste blad recto: «Ghe | prent tot Antwerpen binnē die Camer | poorte. By mi Henrick eckert vā hom- | berch Int iaer ōs heerē. M. CCCCC. | eñ. v. den xx. dach in Mayo.» Op het laatste blad verso het drukkersmerk met lofwerk. Met de bekende houtsneden (K. B.)

10°. Parijs, Wolffgang Hopyl, 1505. Winterstuc en somerstuc. in-fol°. 2 dln. met gothische letters in twee kolommen gedrukt. Dl. I. 174; Dl. II. 184 bladen. Dl. I. blad 1. recto: «Hier beghint twinterstuck | des Passio | naels. Dat gheheeten is Aurea legenda». Aan het einde: «Voleynt te | Parijs in sint Jacobs strate. By Wolff- | gang hopyl. int teykē vā sint Jorys, voer | Willem Houtmart. boec vercoper wonē- | de te Brusel in brabāt. Int iaer ōs heren. | M. CCCCC. eñ. v. in die maent Sep.» Dl. II blad 1 recto: Hier begint tsomer stuck vanden Passionael», Aan het einde: «... Gheprent | te Parijs int sint Jacobs strate in teyken | van sint Jorys, voor Willem Houtmart. | boeck vercoper wonende te Brusel. Int | iaer ons heren. M. CCCCC. eñ vijf». Dl. I heeft 82 en Dl. II. 117 houtsneden behalve de initialen. De titels van de beide deelen hebben dezelfde groote houtsneê; daarenboven die van 't Winterstuc een vierregelig vers en die van 't Somerstuc een achtregelig. De inhoud is als de voorgaande. (K. B.)

11°. Antwerpen, H. Eckert van Hombergh, 1516. Winterstuc en Somerstuc. in-fol°. 2 dln. met gothische letters in twee kolommen gedrukt. Dl. I. 194 Dl. II. 201 bladen. Dl. I. blad 1 recto: «Passionael | Het winter stuck. Dat men heet die gulden legende». Aan het einde «Gheprent tot Antwerpē bi mi Hen | rick Eckert van Homberch. Int | iaer ons herē M. CCCCC. eñ. xvi. opten. xxv. dach | in Januario». Dl. II. blad 1. recto: Hier beghit tsomer | stuc vandē passiōle». Aan het einde: «Geprēt | tot Antwerpen binnen die camerpoer- | te. bi mi Henrick eckert van homberch. | Int iaer ons heren. M. CCCCC. ende. Xvi, op ten lesten dach in Meye». Met de bekende houtsneden als de vorige drukken van dezen drukker, zonder het drukkersmerk. Op den titel van het somerstuk een verkleinde houtsneê van de voorstelling van Pinksteren. (K. B.)

12°. Een andere hollandsche uitgaaf is die welke te Utrecht in 1480 bij Jan Veldener het licht zag. Ook deze druk bestaat uit twee deelen in-fol°., in twee kolommen met half-gothische letters gedrukt. Terwijl echter in de vorige uitgaven 't Winterstuc (Dl. I) met Allerheiligen begint, en 't Somerstuc (Dl. II) met Paschen, vangt hier Dl. I aan met Januari en Dl. II met Juli. Deel I telt 348 bladen en begint met een Kalender. Blad 9 recto, omgeven door randwerk in houtsneê, begint: «(G)Henomen is dit boeck | wt een boeck dat men hiet | dat passionael dat welck | in latijn is gheheten au- | rea legenda dat beduut ī | duutsche. die gulden le- | gende ofte dat passionael | in een ghetoghen veruol- | ghende vandage tot dage | alle dat jaer doer alsomē | houdende is ind' heyliger | Kercken». Aan het einde: «Hier eyndet eñ gaet wt dat eers | te stuck vanden passionael ofte gul | den legende mit dat martirologium | eñ is gheprent ind' stadt vā vtrecht | bi mi

meyster Jan veldener. In dat | jaer ons heren. M. CCCC. en de lxxx. opten xij dach in septembri». Daaronder het groote drukkersmerk. Dl. II telt 352 bladen; blad 1 verso een groote houtsneê, blad 2 recto omgeven door randwerk begint: «(H)Ier beghint | d3 and'de stuc | van den passio | nael» *enz.* Aan het einde: «... gheprent in die stadt van vtrecht | bi mi meyster jan veldener Int jaer | ons heren. M. CCCC. ende. lxxx | opten xij dach in septembri». Daaronder het groote drukkersmerk. (K. B.)

13°. Zwolle. Peter van Os. 1490. in-fol°. 2 dln. met gothische letters in twee kolommen gedrukt, Dl. I 204; Dl. II 234 bladen. In beide deelen gaat een kalender vooraf. Dl. I blad 1 recto: «Passiounel (*sic*) mitteu (*sic*) Martirologio Dat Winter stuck. Beghint optē Jares Dach met figurē.» Aan het einde: «eñ is gheprent inder | eren gods eñ zijnre lieuer moeder maria eñ oec | alre heylighen Eñ tot salicheyt alre menschen | by my Peter vā os in die stat zwolle. Inden | iaer ōs lieues heren. M. CCCC. eñ XC. in no | uēber des donre daghes voer sinte Katherine.» Daaronder het drukkersmerk. Dl. II blad 1 recto. «Passiouael (*sic*) mitteu (*sic*) Martirilogio (*sic*) Dat Somer stuck». Aan het einde: «... eñ | is ghe-prent inder stat zwolle by mi peter | van os Inden iaer ons heren. m. cccc. eñ | xc. opten eersten dach van september.» Daaronder het drukkersmerk. (K. B.) Met de drukkersmerken mede telt Dl. 1 9 houtsneden en Dl. II 5. De titelprent der beide deelen is dezelfde groote houtsneê die Dl. II blad 1 verso van den laatst voorgaanden druk (n°. 12) gevonden wordt, maar in omgekeerde richting. Van de houtsneden van Dl. I zijn vier en van Dl. II een genomen uit *Dat liden ende die passie ons heren J. C.* Ter Goude. G. Leeu. 1482. Zie over die houtsneden *Campbell n°. 1156.*

—— Zie ook op: *Passional.* De Keulsche dr. van 1485. *(Bibl. Adversaria, V. 268),* ook in de K. B., is hier niet opgenomen omdat het de vraag is, of men dezen wel een *hollandsche* uitgave kan noemen.

VOS (C. M.).
Zie: *Kalender.*

VOS Az. (G. J.) Pred. te Oostermeer, Edens, Goes, Middelburg, Amsterdam.

Geschiedenis der Vaderlandsche Kerk. Dordrecht, J. P. Revers. 1881—82. in-8°. 2 st. (K. B.)

Dl. I behandelt de geschiedenis van 630 tot 1651, Dl. II van 1651 tot 1842. De schr. bedoelde met de vaderlandsche, de hervormde of gereformeerde kerk (Zie: Dl. II. voorrede blz. 7); de geschiedenis der Katholieke kerk is slechts tot aan de Kerkhervorming behandeld. 2e herziene Dr. aldaar. 1888. (K. B.)

Groen van Prinsterer en zijn tijd. I. 1800—1857. Studiën en Schetsen op het gebied der vaderlandsche Kerkgeschiedenis.. Dordrecht, J. P. Revers. 1886. in-8°. (K. B.)

Met alfabethisch register.

Het Keerpunt in de jongste geschiedenis van Kerk en Staat. De eerste bladzijde der tweede afscheiding beschreven door... Dordrecht, J. G. Revers. 1887. in-8°. (K. B.)

Met opdracht en voorrede.

VOS (M. CHR.).

Merkwaardig verhaal aangaande het leven en de lotgevallen van Michiel Christiaan Vos, als predikant der Hervormde Christelyke gemeente op onderscheidene plaatsen in Nederland, Afrika en Azië; van zijne Jeugd af tot den tyd van zijn Emeritusschap: door hem zelven in den jare 1819 briefsgewijze aan eenen vriend medegedeeld. Amsterdam, A. B. Saakes. 1824. in-8°. (K. B.)

Met portret. 2e dr. Amsterdam. H. Höveker. 1850. in-8°.; 4e dr. Amst., Höveker. 1867.

VOS (W.).
Zie: *Hipstedius (J.).*

VOS (W. DE), 1738—1823. Doopsgez. Pred. te Haarlem en te Amsterdam.

Leven en character van Allard Hulshoff... Amsterdam, L. van Hulst en G. Warnars. 1795. in-8°. (B. U. L.)

Met gegrav. tit. Aan het einde de lijst der geschriften van H. lat. gedicht van H. de Bosch en holl. gedicht van M. Siegenbeek.

VOSHEM (FR. VAN), Kanunnik der Premonstratenser-orde.

Beknopte Levens-beschryving van den H. Hubertus, Gestorven Ter Fure 30 Mey 727 Waer by gevoegt syn Historiesche aenmerkingen ende verklaeringen opgestelt van.. uyt-gegeven door... P. Nagels ende J. B. Stillemans. Brussel, Fr. t'Serstevens.

(1774.) Met approbatie. in-8°. (K.B.B.)

Met opdracht in het fransch en holl. en voorbericht.

VOSMERUS (MICH.), geb. te Delft, gest. 1616.

Diva Virgo et crux salutaris Delfica. Sive de admirandis, quae Dei Genitricis Virginis Mariae et Crucis Salutaris beneficio ad antiquum Delfi Hollandiae templum contigerunt. Coloniae Agrippinae, Bern. Gualtherus. 1629. in-8°. 38 blz. (K. B.)

Met opdracht v. d. uitgever B. Gualtherus en voorrede.

V. P.

Zie op: *Successio.*

VRAGEN (Beknopte) uyt de kerkelyke historie des Nieuwen Testaments. Na de Methode van den Heer J. Hubner. Tot op dezen Tydt vervolgt. Uyt het Hoogduytsch vertaalt. Door A. H. Westerhovius. Amsterdam, Janssoons van Waesberge. 1727. in-8°. Dl. I. (K. B.)

Met titelpr., opdracht en voorreden. Uit die van den vert. blijkt, dat J. G. Heinsius de schrijver van het duitsche oorspronkelijke is. *Die Kurze Fragen aus d. Kirchenhistorie* enz. zagen sedert 1724 in een reeks van deelen en voortzettingen te Jena het licht. Dit 1ste (eenige?) Dl. der vert. behandelt de eerste drie eeuwen.

VRAGEN (Eenige) Voorgestelt aen D. Johannes de Labadie, doenmaels Predikant in de Fransche Kercke binnen Middelburgh. Mitsgaders Het geene daer op is geantwoort. Gelijck oock kortelijck wat sigh daer omtrent heeft toegedragen. 's Gravenhage, J. Doll. 1670. in-4°. 16 blz. (K. B.)

VRANCKEN (J.), Priester.

'Korte levensschets van den roemrijken H. Servatius, Eersten Bisschop en Beschermheilige van de stad Maastricht. Maastricht, F. J. Teelen. 1884. in-8°. (?)

Mes, Kath. pers, blz. 253.

VREDE-HANDEL tvsschen Die van t'Classis ende d' openbare Gereformeerde Kercke van Hoorn ter eenre: ende die haer vande selve, so Classe, als Kercke hebben afgesondert ter ander zijde. Aenghestelt by de. . Bvrgemeesteren ende Vroedtschappen der Stede Hoorn. . Hoorn. 1617. in-4°. 16 blz. (K. B.)

VREDE-HANDELING (Christelijke); By Wisseling eeniger Geschriften, Tusschen de Waterlandsche Doopsgezinde, En de Remonstrantsche Gemeente: tot Rotterdam. Met byvoeginge Van eenige aanmerkenswaardige Brieven ten zelven eynde dienende. Rotterdam, Iz. Naeranus. 1671. in-4°. 16 en 48 blz. (B. D. A.)

Uitgegeven door de leeraars der Waterlandsche Doopsgez. te Rott.: J. v. Raamburgh, J. Ostens, J. v. Ranst, J. vander Walle, I. Corvers.

VREDE-HANDELINGHE, Openbaer Gehouden tot Amsterdam, den 3. 4. en 5. October 1630. tusschen de Dienaren der Vlaemsche Gemeente ter eender, ende de Vereenighde Hoogh-Duytschen en Vriesen ter ander zijde. Mitsgaders Twee Brieven vande selfde Hoogh-Duytschen, d'eene Anno 1592. aende Poolsche Broeders, d' ander A°. 1630 aende Vlaemsche Gemeente. Als mede Noch Eenes Vreed-lievenden Ernstighe Aenmaeninge tot gemeynschap der Heyligen. Amsterdam, J. Aertsz. Colom. 1630. in-8°. (XVIII), 118 en (2) blz. (B. U. G.)

Met gedicht a. d. keerzij v. d. tit. — Tusschen blz. 64 en 65 vier ongenummerde blz. waarbij de afz. tit. van de *Ernstighe Aenporringe tot Gemeynschap der Heyligen.* Door J. Hendricksz volgens *Rogge. II. 2. blz. 59.*

VREDE-PVNCTEN Tusschen den Euangelische ende Catholijcke Gheunieerde Standen tot Ulm besloten, den iij. Julij Anno M. DC. XX. Overgheset uyt den Hoochduytschen in onse Nederlandtsche Tale. Ghedruckt [*z. adres*]. . 1620. in-4°. 4 blz. (B. U. G.)

Bij: *Baudaert.* B. XII, 42.

VREE (F. J. VAN), bisschop van Haarlem.

Zie: *Backhusius* (*T. W.*).

VRIES (J°. DE).

Zie: *Kalender.*

VRIES (J. H. DE), Pastoor bij de Bisschoppelijke Klerezy te Amsterdam.

De Bisschoppelijke Klerezy onder de oude Staats-kerk en later, of de erkenning van hare bisschoppen, onder de titels van aartsbisschop van Utrecht en bisschop van Haarlem verdedigd tegen de Nieuwe Inlichtingen van.. H. J. Sonjee, R. K. Pastoor te Noordwijk, Door... Arnhem, G. W. v. d. Wiel. 1854. in-8°. (K. B.)

Bevat belangrijke stukken voor de geschiedenis der kath. kerk in ons vaderland in de achttiende eeuw.

VRIES (S. DE)

Goudene Spreucken Der Godsaelige Martelaren En getrouwe Helden Gods; Welcke geleeden hebben om 't getuygenis des Heeren Jesu wil, Tsederd Christi Geboorte tot nu toe.. Nevens Bygaende Bericht van de voornaemste wreede vervolgingen der Roomschgesinde tegens de Gereformeerde Christenen in alle Gewesten van Europa, tot op.. 1683. Uyt de Martelaerboecken aller Euangelische Volckeren, en de treflyckste Geschiedschrijvers by een gebraght.. Amsterdam, J. ten Hoorn. 1683. in-8°. (XVI), 576 en (48) blz. (K. B.)

Met gegrav. vóór den gedr. tit.

Franckrycks Kercklijcke en Weereldlijcke Staet, Onder al des selven Koningen, van 420. tot.. 1684... Insondetheyd (*sic*) bevattende de geduerigh op een volgende Vervolgingen der Papisten tegens de Gereformeerde, van de dagen der Waldensen, en voorts van den tiid der Reformatie af, tot heden toe. Nevens een Aenhanghsel, handelende van de Vryheyd der Fransche Kerck, staende in 't gevoelen des Pausdoms: En waer in deselve verschild van andere Roomsche Kercken, inde Kercken-Tught: Geestlijcke Regtsmaght; en eenige Grond-Artijckelen des Pauslijcken Geloofs... Amst., J. ten Hoorn. 1684. in-8°. (XVI), 531 en (51) blz. (K. B.)

Vóór den titel een titelprent gegraveerd door J. L. (Jan Luiken); opgedragen «Aen alle Gereformeerde Christenen in de Vereenighde Nederlanden, welcke sigh hertlijck bekommeren over de Verbreeckingh Josephs». Achter het aanhangsel twee zesregelige koepletten, een berijming van de vier laatste verzen van de klaagliederen van Jeremia; ten slotte een zeer uitvoerige bladwijzer.

—— Zie ook op: *Verhaal* (Hist.) v. 't Leven v. C. B. v. Galen.

VRIES (S. DE), gest. 1793.

*Dissertatio de origine et progressu religionis Christianae in veteri Persarum regno. Ultraiecti. 1744. in-4°.

*Dissertatio critica de Priscillianistis eorumque fatis, doctrina et moribus. Ultraiecti. 1745. in-4°.

Vergel. *Sepp. blz. 107 en 100.*

VRINTS VAN TROUWENFELDT (J. C.). Zie: *Trouwenfeldt.*

VROLIKHERT (G.), geb. 1716. Pred. te Oost-Kapelle en Vlissingen.

Vlissingsche Kerkhemel, ofte levensbeschrijving van alle de hervormde leeraren, die, sedert... 1572... in de Nederduytsche Kerke van Vlissingen gearbeydt hebben, waar by komen de lysten van alle de engelsche en walsche leeraren dier stad *enz.* Vlissingen, P. de Paaynaar en Middelburg, G. Clement. 1758. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, voorrede, lat. en holl. gedichten van P. Ruaeus of P. de la Rue, holl. gedichten onderteekend: Conamur tenuis grandia, J. G. de Wijs, M. Smytegelt, bijvoegsel en bladwijzer.

VROOM (L.).
Zie: *Senden* (*G. H. van*).

VROUWE (Onse Lieve) van Lebbeke by Dendermonde, Den Oorspronck, Voordgang en wondere geschiedenisse etc. Getrocken uyt de oude Zaters, Schriften ende Traditien aldaer... achtste druck. Derdermonde, J. J. du Caju. 1741. in-12°. (K. B. B.)

Met approbatie van 11 Jan. 1697 en met door M. Heylbrouck gegrav. medaillons; 10° dr. 1761. in-12°. (B. U. G.); 11° dr. zonder jaar in-12°. (K. B.); 14° dr. Gendt. P. F. II de Goesin en wed°. z. j. (Vanderhaeghen, III. n°. 4770); 17° dr. Dendermonde, J. du Caju. z. j. in-8°. Met een

houtsneê. (B. U. G.); 18° dr. Antwerpen, Wed. J. N. Vinck, z. j. in-8°. met houtsneê. (K. B. B.); 21° dr.: Derdermonde, Aug. Grootjans. 1868. (Zie: *Lijst der werken van de bijzondere Dendermondsche Boekerij*. IV. blz. 30.)

VRIJ (FR. DE), Burgemeester van Amsterdam.

Historie ofte Kort ende waerachtich Verhael van den Oorspronck ende Voort-ganck der Kerckelijcke Beroerten in Hollandt. Amst., J. Evertsz. Kloppenburgh. 1621. in-4°. (VIII) en 120 blz. (K. B.)

In Contra-remonstrantschen geest. In de voorrede noemt *de Vrij*, die slechts de voorrede en het slot schijnt geschreven te hebben, als zijne bronnen een vóór de Synode «by een van de gheleertste ende vermaertste mannen onses vaderlandts in-ghestelt ende ontworpen» verhaal van de kerkelijke beroerten en een op last der Synode geschreven verhaal over de gedragingen der Remonstranten op de Synode. *Brandt*, IV, 646 zegt er van: «Doch 't was in dier voegen geschreven dat iemant daer van seide, Is hy die dit ingestelt heeft een van de geleerdtste des Landts, soo moet hy sijne geleerdtheit t' huis gelaeten hebben toen hy daer mede besich was, of anderen, die minder sijn dan hy, moet niet veel geleerdtheits overschieten». Tot verdediging der Remonstranten richtte *Wtenbogaert* tegen *de Vrij's Historie* zijn: *Vrye Aenwysing van de Onwaerheyden.. in de ghenaemde Historie Van Fr. de Vrij...* 1621. in-4°. Hij gaf het uit zonder zijn naam en onderteekende de voorrede: *Nicolaus Bonifacius*. De *Historie* was ook in het fransch gedrukt onder den titel: *Histoire ou Brief et vray Narré, du commencement et progres des troubles Ecclesiastics d'Hollande... par Fr. de Vrij. Amst., Cloppenburgh.* 1621. in-4°. (VIII) en 110 blz. (K. B.), en in 't latijn: *Historia sive brevis et vera Narratio initii et progressus turbarum Ecclesiasticarum in Hollandia. Ex Bibliothecâ Freder. de Vrij...* Amstelodamiae, J. Cloppenburg. 1621. in-4°. (P. n°. 1333.)

Het boekje van *de Vrij* was in 1621 bij denzelfden herdrukt met verbetering der drukfouten (v. d. W. n°. 1792) en werd op nieuw uitgegeven in 1773, toen de vroegere druk reeds zeer zeldzaam geworden was. De titel is dezelfde met dit toevoegsel: *En nu op nieuw in 't licht gebracht, met een Voorbericht, door E. V. P.* Amst., N. Bijl. 1773. in-8°. (LVI) en 164 blz. E. V. P. wil zeggen: Een Vlissingsche Predikant, n. l. *J. J. Brahé*, die een voorbericht van niet minder dan 48 bladzijden schreef.

W.

WACHLER (L.).
Zie: *Münscher (W.)*.

WACHTENDONCK (J. VAN), Deken der Metropolitaan-kerk te Mechelen.

Het Leuen, 't Lyden ende Mirakelen vanden H. Rombovdt Arts-Bisschop van Dublin, Apostel ende Martelaer van Mechelen. Ghemaeckt in 't latijn door... Ouer-gheset.. door H. Fr. vanden Bossche... Mechelen, H. Jaye. 1639. in-8°. (XVI) en 80 blz. (K. B. B.)

Met opdracht v. d. vert., holl. gedicht onderteekend: Vanden Bossche in 't Veldt, lat. en holl. anagram van R. Bruytsma, *ghebedt*, epigram van vanden Bossche en houtsneê. Aan 't slot de approbatie. — Oorspr.: *Vita, passio, et miracula Rvmoldi archiepiscopi Dublinensis* etc.. *J. V. W.. Authore.* Mechliniae, H. Iaye. 1638. in-8°. (VIII) en 80 blz. (K. B. B.)

WÄCHTER (O.).

Johan Albrecht Bengel. Naar het Hoogduitsch van.... door B. J. Adriani. Amsterdam, H. Höveker. 1866. in-8°. (B. L.)

Met portret en met een voorrede v. d. vert. —

WAGENAAR (J.), 1709—1773.

De Geschiedenissen der christelyke Kerke, in de eerste eeuwe, beschouwd als bewyzende de waarheid van den christelyken godsdienst. Door... Amsterdam, Yntema en Tieboel. 1773. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht en uitvoerig alfabetisch register.

—— Zie ook op: *Historie der Paussen*.

WAGENAAR (L.), Pred. te Wons en te Heeg.

Het «Réveil» en de «Afscheiding». Bijdrage tot de Nederlandsche Kerkgeschiedenis van de eerste helft der XIX Eeuw. (Eerste deel.) Proefschrift... Heerenveen, J. Hepkema. 1880. in-8°. (K. B.)

WAGENER (J. H. C.), Pred. te Antwerpen.

Geschiedenis en Oorsprong der Oudste Protestantsche Kerk in België (Maria Hoorebeeke, Moeter en Etichove). Voordracht gehouden... op 24 Juni 1884, in de Fransche Kerk

te Brussel. Dit werkje wordt uitgegeven op verzoek der Belgische Synode. Rotterdam, J. M. Bredée. 1885. in-8°. (B. L. L.)

—— Zie ook op: *Schetsen.*

WAHRMUNDUS (TH.).
Zie: *Religie.*

WALCKIERS (P. J.).
*Het Leven en de Mirakelen van de H. Maget Berlendis, die gevierd wordt in de parochiale en collegiale Kerk van Meerbeke bij Ninove, den 3 Februarij, alwaer zij geboren, gestorven en begraven is. Eene bijzondere patroonersse tegen verscheijde kwaelen voor menschen en dieren, getrokken uijt Johannes Bollandus.. en andere auteurs bij hem geciteert.. Aelst, J. Sacré. 1818. in-8°.

de Visser, Naamlijst, VI. 419.

WALDACK (C. F.), Jezuiet.
Zie: *Levensbeschrijving.*

WALDMEIER (T.).
*Ons zendingwerk in Abessinië. Met eene beschrijving der laatste regeeringsjaren van Koning Theodorus. Naar het Hoogduitsch van T. Waldmeier en J. M. Flad. Zwolle, van Hoogstraten en Gorter. 1869. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1869. blz. 67.

WALLIUS, 1599—1680. Jezuiet.
Zie: *Afbeeldinghe van d' eerste eeuwe.*

WALLMAN (J. C.).
Het Evangelie onder de Heidenen. Overzigt van de Protestantsche zendingen, naar het hoogduitsch van... Met een voorberigt van H. Hiebink... Uitgegeven ten voordeele van het Nederlandsche Zendeling-Genootschap. Amsterdam, S. J. Prins. 1844. in-8°. (M. M. N.)

Oorspr.: *Die Missionen der evangelischen Kirche.* Quedlinburg. 1843. in-12°.

WALRAVEN (S.).
Zie op: *Successio.*

WANRAY (J. VAN), R. Kath. Priester.
Historia S. Crucis Cranenburgensis, ofte Grondelicke beschrijvinge van 't oude mirakeleuse Cruys-beelt tot Cranenburch... Gedruckt voor den Autheur. Anno 1666. in-8°. (XVIII), 270 en (4) blz. (K. B.)

Met kerkel. goedkeuring, opdracht, lat. gedichten en voorrede.

WARNECK (G.).
Christiane Kähler. Eene diakonesse op het zendingsveld... Uit het Hoogduitsch door P. Huet. Uitgegeven door de Rhijnsche zending. Amsterdam, Höveker en zoon. 1873. in-8°. (K. B.)

Met portret en houtgravure. — Oorspr.: *Christiane Kähler. Eine Diakonessin auf dem Missionsfelde.* Barmen. 1873. in 8°.

Nacht en morgen op Sumatra. Schetsen en verhalen uit de vestiging van Gods Koninkrijk onder de Batta's... Uit het Hoogduitsch. Met eene inleiding van E. César Segers... Ten voordeele van het Rhijnsche Zendelings-genootschap. Amsterdam, Höveker en zoon. 1873. in-8°. (K. B.)

Met houtsneden. — Oorspr.: *Nacht und Morgen auf Sumatra*, etc. Barmen. 1872. in-8°.

*Historische schets der protestantsche zendingen van den tijd der kerkhervorming tot op het heden. Eene bijdrage tot de nieuwere Kerkgeschiedenis. Naar het Hoogduitsch door A. A. Looijen. Utrecht, J. Bijleveld. 1882. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1882. blz. 58.

WATER (J. W. TE), 1740—1822. Hoogleeraar te Leiden.
Oratio de studio historiae ecclesiasticae cum disciplina theologiae diligenter conjungendo. Publice habita, die IX. Aprilis... 1785... Lugd. Batav., S. et J. Luchtmans. 1785. in-4°. (B. U. A.)

Levens-berigt van Jona Willem te Water, te Leyden overleden den 19 October des Jaars 1822, door hem zelven vervaardigd en, Op zijn uitdrukkelijken last, bij Uitersten Wil, zonder eenige veranderingen en bijvoegselen, zelfs zonder nadere Voor-

rede of Aanteekeningen van anderen, door deszelfs erfgenamen woordelijk gevolgd en in het licht gegeven. *Z. adres en z. j.* in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Water (W. te)*.

WATER (W. TE), 1698—1764. Pred. te Zaamslag en Axel.

Historie der Hervormde Kerke te Gent,... mitsgaders een kort Verhael der Gereformeerde doorluchtige schoole te Gent. Zedert.. 1578 tot.. 1584... (Met) de levens-beschryvingen der naemruchtigste Predikanten te Gent.. Door... Utrecht, G. Tieme van Paddenburg en A. van Paddenburg. 1756. in-8°. (K. B.)

Met opdracht en voorbericht. — Herdrukt met den tit.: *Historie der Hervormde Kerke en Doorluchtige Schoole te Gent, sedert haaren aanvang tot derzelver einde; door W. te Water,.. Nieuwe uitgave, met een aanhangsel, dienende ter verbeteringe en vermeerderinge van dezelve Historie, door J. W. te Water.* Utrecht, G. T. v. Paddenburg en zoon. 1794. in-8°. (K. B.)

Tweede eeuw-getyde van de geloofs-belydenisse der gereformeerde kerken van Nederlant,... Door... Middelburg, P. Gillissen. 1762. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, voorrede, holl. gedicht van J. te Water en drie registers.

Kort verhaal der reformatie van Zeeland in de zestiende eeuwe; benevens eenige verhandelingen dienende tot ophelderinge van de historie der kerk-hervorminge aldaar: begonnen door.. voltooid en uitgegeven door deszelven zoon J. W. te Water. Middelburg, P. Gillissen. 1766. in-8°. (K. B.)

Met opdracht van J. W. te Water, voorrede, een aantal bijlagen en bladwijzer.

WATERREUS (J.).

*De negentien bloedgetuigen te Brielle, genaamd de martelaars van Gorcum, geschetst in hun leven, dood en verheerlijking. Roermond, J. J. Romen; Rotterdam, G. W. van Belle. 1872. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1872. blz. 40.

—— Zie ook: *Spilman (J.)*.

WATTEVILLE (B. DE).

Het evangelie in China. Drie Voorlezingen, gehouden te Geneve in de vergadering van het Casino... Uit het fransch. Amsterdam, H. Höveker. 1844. in-8°. (B. L. L.)

WEBBER (Z.).

Kort Verhael vande Confessie van Augsburg. Mitsgaders Het gene, soo voor, in, als oock nae 't overleveren der selvigen aen Keyser Carel de V. is voorgevallen.... Hier achter is oock in 't kort by gevoeght het Leven van M. Luther. Amst., Z. Webber. 1650. in-8°. (VI), 258 en (12) blz. (K. B.)

Met voorrede en uitvoerig register. Tegenover den titel een dubbele plaat gegraveerd door S. Savrij en tusschen den tekst eenige kleinere gravures zonder naam van graveur.

WEDDIK (J. W. TH.).

Zie: *Luther (Mart.); Schaff (Ph.)*.

WEDDIK (B. T. LUBLINK), 1801—1862. Evang. Luth. Pred. te Amsterdam.

Het leven en bedrijf van Dr. M. Luther. Amsterdam, G. Portielje. 1838—39. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met door J. W. Kaiser gegrav. titel, portret van Luther naar Cranach, gegrav. door J. P. Lange en facsim. van Luther's handteekening.

Luther en Zwingli in 1529, of het godgeleerd gesprek te Marburg. Eene bijdrage tot de geschiedenis der Kerkhervorming in de zestiende eeuw. Bewerkt naar het Hoogduitsch... Amsterdam, G. Portielje. 1842. in-8°. (K. B.)

Ontleend aan: *L. J. K. Schmit, Das Religions-Gespräch zu Marburg im Jahre 1529. Marburg 1839.* — Met voorbericht van den bewerker.

—— Zie ook: *Leven van... Melanchthon.*

WEBER (C. J.).

Zie: *Beschouwing* (Geschiedk.) der Monniken-orden.

WEDERROEPINGEN (Verscheyden) ende versaeckingen des Pausdoms in verscheyden plaetsen des Coninckrijcx van Vrancrijck opentlick ghedaen... Door Pater Abraham Prior van de

Carmeliten in... Arles. Pater Edmont de Beauual, Jesuit. Melchior Roman.. Procurator vande Ordre der Jacobijnen tot Romen. M. Jan Norman, Predicateur vā Mastas eñ Subprior vā Marestay. Heer Anthoine Ginestet Franciscaner Monick met noch 3 ander ghenoemde Religieusen, ende Leonard Theuenot Parochiaen te Poictiers. Al gheschiet in.. 1601. Met 2 brieven geschreven by 2. Personen, waer van d'een een Jesuit, ende d'ander Jesuit geweest zijnde bekeert, ende Dienaer des Goddelicken Woorts gheworden is. Daer is noch by ghevoecht, Een cort verhael van 't geen gebeurt is binnen.. Avignon in seeckere Processie.. De eerste ses stucken uyt de ghedruckte Francoysche Originele, ende de reste uyte geschrevene Copyen .. overgeset. 's-Graven-Haghe, A. Heyndrickszoon. 1601. in-4°. blz. 1—16. *incompleet.* (B. U. G.)

Met voorrede. Vert. van: *Diverses Revocations et abjurations du Papisme* etc. *Toutadvenu l'an 1600. Avec deux lettres.* etc... La Haye, A. Henry. in-4°. 52 blz. (B. U. G.)

WEEGHSCHAEL (d'Oprechte) der Teghenwoordighe Cardinalen. In de welcke overwooghen wordt het leven, geboorte, aenhangh, maght, rijckdom, ampt, waerdigheydt en last van yeder Cardinael. Als oock mede hun deughden, verdiensten, en onverdiensten, Vermeerdert met de ses Cardinalen door Innocentius de X in 't Jaer 1648 verkooren. Uyt het Italiaensch Vertaelt door L. v. B. Amsteldam, N. van Ravestein. 1651. in-12°. (XII) en 254 blz. (K.B.)

De eerste, kortere titel luidt: *d'Oprechte Weeghschael der Teghenwoordighe Cardinalen. Als mede de Toevlucht van Pasquino naer Apollo Tegens Mevrouw Olimpia.* Het laatste stuk volgt met nieuwen titel, maar doorloopende pagin. en sign. blz. 217—253. Vooraf gaat de opdracht; daarna een lijst der kardinalen; aan 't eind van de *Weeghschael* teekent de schr. zich: H. H.

WEERTS (P.), Minderbroeder.

Zie: *Begryp (Cort)* en *Leven* v. d. H. Elisabeth.

WEISSKOPF (J.), Jezuiet.

Aan de Zambesi vervolg op «Naar de Zambesi.» Reisverhaal... Gulpen, M. Alberts. 1881. in-8°. (B. K. A.)

WELD (A.), Jezuiet

De Missie aan de Zambesi. Vrij naar het engelsch van... 's Bosch, P. Stokvis en zoon. in-8°. (B. K. A.)

Met gelith. kaart van Z. Afrika.

WELVAARTS (TH. IGN.), geb. 1840, Priester, Kanunnik Regulier en Bibliothecaris-Archivaris van de Norbertijner-Abdij van Postel.

Geschiedenis der Abdij van Postel naar hare eigene Archieven.. Inhoudende verschillende steendrukplaten. Turnhout, Splichal-Roosen; 's Hertogenbosch, G. Mosmans. 1878—79. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met opdracht, approbaties, voorrede, portret en een chromolithographie; Bijlage II achter Dl. II geeft: Statistiek van het tegenwoordige Premonstratenser of Norbertiener-orde.

Levensschets van Hermanus Josephus Beugels, Kanonik-regulier en hersteller der Abdij van Postel — pastoor-deken van Helmond. Door... Tweede uitgaaf. [*Met 2*] steendrukplaten. Turnhout, F. Beersman-Pleek. 1880. in-8°. (K. B.)

Met opdracht, approbaties, voorrede, portret, en bijlagen. — 1e. dr. 1880.

Geschiedenis van Corsendonck.. met verscheidene steendrukplaten (en eenige houtgravuren). Prachtuitgave in Elzevier letter. Nijverheids-fabriek van Glénisson en zonen te Turnhout. 1880—81. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Dl. I met naamdicht, opdracht, approbatie, voorrede en bijlagen. Dl. II met opdracht, approbatie en register.

Feestmededeeling der dubbel zilveren Jubelplechtigheid in de Norbertiener-Abdij van Postel,... [*Niet in den handel.*] Turnhout, F. Beermans-Pleek. 1881. in-8°. (K. B.)

Met een chromolithographie.

Levensschets van den Norbertijn L. van Cannart d'Hamale... Inhoudende 5 gepolychromeerde wapens

met de abdijplaat. Utrecht, Rotterdam, Breda, P. W. van de Weijer. 1884. in-8°. (K. B.)

De Beersche Processie naar Scherpenheuvel... 's Hertogenbosch, H. Bogaerts. 1884. in-8°. (K. B.)

Met approbatie, voorrede en bijlagen.

WEMMERS (PETR.), 1600—1678. Karmeliet.

Zie: *Lezana (J. B. de)*; *Puccinus (V)*.

WENNEKENDONK (J. G.).

Zie: *Backhusius (T. W.)*; *Katerkamp (Th.)*.

WENSING (J. H.), geb. 1808. Hoogleeraar aan het Seminarie te Warmond.

De verhandeling van N. C. Kist.. over de Pausin Joanna, nagelezen en getoetst. 's Gravenhage, J. W. ten Hagen. 1845. in-8°. 2 stukken. (K. B.)

Met uitvoerige voorrede. De bedoelde verhandeling was door prof. Kist, die geneigd was aan te nemen dat werkelijk een vrouw op den stoel van Petrus gezeten heeft, geplaatst in het *Nederl. Archief voor Kerk. Gesch.* III. blz. 1—96 onder den titel: *De Pausin Joanna (Eene aanwijzing, dat het onderzoek harer Geschiedenis nog niet gesloten is.)*. — Op den aanval van prof. Wensing werd door prof. Kist geantwoord in *Nederl. Arch. V. 459—552.*

Levens der Pausen, uit de nalatenschap van .... 's Hertogenbosch, P. Stokvis en zoon. 1886—1888. in-8°. 5 dln. (K. B.)

Uitgegeven door Dr. Vermeulen. Dl. I met voorbericht v. d. uitgever; elk deel met bijlagen of aanteekeningen.

—— Zie ook op: *Burgmeijer; Chantrel; Levens* der pausen.

WERF (J. R VAN DER).

Spiegel Voor de Stad van Embden. Die voormaals, in den tijd der reformatie, in dése Landen vermaart geweest is als een herberge der verdrévene, en der gevluchte om der Consciëntie, Maar Die nu getoont wordt, dat zy,... tégenwoordig geworden is een wreede, en onbarmhertige Vervolgster van d'onschadelijke... Christenen, die men gemeenlijk noemt Quakers. Bestaande In een oprecht verhaal hoe die Magistraat van die Stad, tzédert.. 1674, tot dees tijd toe, met dat Volk, om der Conscientie-wille, gehandelt hebben, en als nog handelen. Uitgegeven door J. R. vander Werf, J. Arentsz, B. v. Tongeren, en P. Henrixsz. Met Een Antwoort op het Antichristise-Mandaat by die van Embden, tégens de voorseyde Christenen gepubliceert. Door G. Fox... Rotterdam, J. Pz. Groenwout. 1679. in-4°. (VIII) en 74 blz. (K. B.)

Met voorrede.

WERFER (A.).

Levens der Heiligen op elken dag van het jaar. Door A. Werfer en Fr. X. Steck. Uit het Hoogduitsch vertaald door A J. van Bemmel... Kerkelijk goedgekeurd. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum. 1863—65. in-4°. 2 dln. (B. K. A.)

Oorspr.: *Grosse illustirte Heiligen-Legende auf alle Tage des Jahres.* 5te Aufl. Ulm. 1867. in-4°.

WERKEN der Marnix-Vereeniging. Utrecht, Kemink en zoon. 1870—1885. in-8°. Serie I, Dl. I—III; Serie II, Dl. I en II; Serie III. Dl. I—VI. (K. B.)

Ser.	I.	Dl. I.	Kerkeraads-Protocollen der Hollandsche Gemeente te Londen 1569—1571, uitgegeven door A. Kuyper.
»	»	» II.	Stukken betreffende de diaconie der vreemdelingen te Emden. 1560—1576. Uitgegeven door J. J. van Toorenenbergen.
»	»	» III.	Handelingen van den kerkeraad der Nederlandsche Gemeente te Keulen 1571—1591. Uitgegeven door H. Q. Janssen en J. J. van Toorenenbergen.
»	II.	» I.	Acten van colloquia der Nederlandsche gemeenten in Engeland, 1575—1609, uitgegeven door J. J. van Toorenenbergen. 2de Stuk 1612—1624. (Met een aanhangsel, bevattende extract-acten tot 1706.)

Ser. II. Dl. II. Acten van classicale en Synodale Vergaderingen der verstrooide gemeenten in het land van Cleef, Sticht van Keulen en Aken, 1571—1589. Uitgegeven door H. Q. Janssen en J. J. van Toorenenbergen.

» III. » I. Gheschiedenissen ende handelingen die voornemelick aengaen de nederduytsche natie ende gemeynten, woonende in Engelant ende int bysonder tot Londen, vergadert door Symeon Ruytinck, Caesar Calandrinus ende Aemilius van Culemborgh, Dienaren des Godlicken Woords, Uitgegeven door J. J. van Toorenenbergen.

» » » II. Brieven uit onderscheidene Kerkelijke Archieven verzameld en uitgegeven door H. Q. Janssen en J. J. van Toorenenbergen.

» » » III. Bescheiden, aangaande de kerkhervorming in Vlaanderen, uitgegeven door H. Q. Janssen.

» » » IV—VI. Brieven uit onderscheidene Kerkelijke Archieven verzameld en uitgegeven door H. Q. Janssen en J. J. van Toorenenbergen. Dl. V en VI alleen door den laatste.

Het laatste deel door deze Vereeniging uit te geven zal bestaan in een vermeerderden herdruk van Hooijer's Oude Kerkordeningen der Ned. Herv. Gemeente. 1563—1638, bewerkt door dr. F. L. Rutgers, dat ter perse is.

WERKEN en lyden van den... Martelaer Andreas Bobola, priester der Societeit Jesu... Brussel, C. J. A. Greuse. 1854. in-8°. (B. B. B.)

WERKHOVEN (M. VAN).
Zie: *Gedenkschriften*; *Milner (J.)*; *Newton (J.)*.

WERNINCK (J.), Predikant te Londen.
Onderzoekingen naar den toestand des Christendoms in Zuid-Afrika, getrokken uit de Reis van... J. Campbell,.. en uit de brieven der zendelingen tot het einde van het jaar 1815, door... Groningen, J. Oomkens. 1817. in-8°. (K. B.)

Met voorrede, kaart van het zuidelijk gedeelte van Afrika, aanhangsel en bijlage.

—— Zie ook *Buchanan (Cl.)*; *Pearson (H.)*.

WERVE (FR. VAN DEN), Minderbroeder.
Seraphinsche Sinne-beelden ofte Kort verhael van het Leven van den H. Liborius Bisschop van Mans in Vranckryck, Patroon van Paderborn in Westphalen, Besonderen Maerschalck teghen de grouwelycke pynen van Steen en Graveel... Brussel, P. vande Velde. 1678. in-12°. 137 en (15) blz. (B. U. G.)

Met opdracht en voorrede; met 13 gravures van J. F. Leonart. Aan 't slot een gedicht ter eere van den H. Liborius.

WESEMBEECK (J. VAN).
Zie: *Description*.

WESSELINK (W. F.).
Zie: *Kalender*.

WESSELS (A. H.), Predikant bij de christ. afgesch. geref. gemeente te Rhynsburg.
Geschiedenis der christelijke kerk in de Nederlanden... Amsterdam, Hoogkamer en Cie. 1860. in-8° (K. B.)

WESSELS (M.).
Zie: *Teresa van Jesus*.

WESTENDORP (N.), 1773—1836. Pred. te Sebaldeburen, Loppersum en Losdorp.
Eerste leerrede gehouden in de nieuwe kerk te Sebaldeburen, benevens eene oudheidkundige verhandeling... Groningen, J. Oomkens. 1809. in-8°. (K. B.)

Met mededeelingen over de stichting der kerk en een verhandeling betreffende de burgerlijke en kerkelijke gesch. van Sebaldeburen.

Bijzonderheden uit de geschiedenis der Hervorming in de Provincie Groningen, tusschen de jaren 1545 en 1580; ontleend uit een ongedrukt handschrift van dien tijd. Groningen, J. Oomkens. 1832. in-8°. (K. B.)

WESTERBAEN WZ. (K.).
Zie: *Mosheim (J. L.)*.

WESTERHOVIUS (A. H.).
Zie: *Vragen*.

WESTHOFF (J. P. G.), Luth. Pred. te Monnikendam, Middelburg, den Haag en Amsterdam (bij de Herst. Ev. Luth.).
John Williams, een held onder de zendelingen van den nieuweren tijd...

Met portret. Ten voordeele der Rijnsche Zending. Amsterdam, Höveker en zoon. 1881. in-8°. (K. B.)

Doctor Maarten Luther... Met portret van Luther. Amsterdam, Höveker en zoon. 1883. in-8°. (K. B.)

Bijna gelijktijdig zag een 2de dr. het licht. (K. B.)

—— Zie ook op: *Geloofsgetuigen*.

WESTHOVIUS (F. G.), Pred. en rector der latijnsche school te Gorkum.

Oratio de Synodorum Praestantia et Usu... Hagae Comitis, J. Kitto. 1716. in-4°. (B. U. A.)

WET (J. DE).

Beknopte Geschiedenis van De Nederduitsche Hervormde Kerk aan de Kaap de Goede Hoop, sedert de stichting der volkplanting in 1652 tot 1804, volgens Nagelaten Manuscript van.... Voor de pers in gereedheid gebragt door Dr. J. J. Kotzé. (*Kaapstad.*) J. C. Juta en C°. 1888. in-8°. (K. B.)

Met uitslaande plaat der kerk en een aanhangsel, waarin I. Kerke-orde van Commissaris Generaal *de Mist*, II. Huwelijks-Ordonnantie, III. Naamlijst van Predikanten.

WETBOEK der Jesuiten, naar meer dan driehonderd werken der Jesuitische Casuisten. Onmisbaar toevoegsel tot de Werken van Michelet en Quinet: Uit het Fransch. Leyden, C. A. van Immerseel Mounier. 1845. in-8°. (K. B.)

Met voorrede v. d. vert. Een korte geschiedenis der Jezuieten gaat aan het Wetboek vooraf. Dit wetboek bestaat uit uittreksels uit schrijvers der orde om te doen zien, wat door haar aangaande verschillende punten als koningsmoord, vadermoord enz. wordt geleerd. Oorspr.: *Code des Jésuites d'après plus de trois cents ouvrages des casuistes jésuites*. Paris. 1845. in-12°. De schr. is G. M. Mathieu-Dairnvaell.

WETTE (W. M. L. DE), Hoogleeraar.

Het duitsch godgeleerd Seminarium in Noord-Amerika. Bewijsstukken, ophelderingen, verzoeken enz. uitgegeven door.... Uit het Hoogduitsch vertaald. Amst., J. van der Hey en Zoon. 1826. in-8°. (K. B.).

Met voorrede van den predikant H. Weyland.— Hierin ook bijzonderheden over den oorsprong en de lotgevallen der Pennsylvanische gemeenten. Oorspr.: *d. deutsche theologische Lehranstalt in Nordamerika, Aktenstücke, Erläuterungen, Bitten*. Basel. 1826. in-8°.

WEIJDMANN (L.), Pred. bij de Doopsgezinden te Monsheim bij Worms.

Verhandelingen over het beginsel der Hervorming in de zestiende eeuw; door... en M. Schaaf Gratama... Uitgegeven door Teyler's Godgeleerd genootschap. Haarlem, Erven Fr. Bohn. 1832. in-4°. (B. D. A.)

*Luther, een karakterbeeld ten spiegel voor onzen tijd. Uit het Hoogduitsch. Amsterdam, D. Werleman Jr. 1851. in-8°.

Brinkman, Naamlijst, 1851. blz. 109. — Oorspr. *Luther, Ein Charakter-und Spiegelbild für unsere Zeit*. Gotha. 1850. in-8°.

WEYERMANN (J. CAMPO), 1677—1747. Pamfletschrijver.

De Historie des Pausdoms. Of een Verhaal van de Dwaalingen en Bygeloovigheden, Dewelke van tyd tot tyd zyn ingesloopen in de Kerk. Waar in de De Bewysstukken der Papisten worden beantwoort, derzelver Valsheden ontdekt, Wreedheden opgetelt... door... Amsterdam, Gedrukt voor den Autheur, 1725. in-4°. 2 dln. (K. B. B.)

Elk deel met opdracht en inleiding. Dl. I. met portret v. d. schr., geschilderd door K. Troost, gegraveerd door J. Houbraken, Dl II. met titelprent van T. Folkema.

—— Zie ook op: *Gordon (Al.)*.

WEYTSSEN (Q.), Raad in den Hove van Holland.

Naauwkeurig Verhaal van de aanstellinge des.. Heeren, Nicolaas de Castro tot eersten bisschop van Middelburch in Zeeland. In... 1561... Door... Door veele oorspronglyke en onbekende Stukken versterkt. Leyden, P. vander Eyk. 1757. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht. Het grootste gedeelte van het werk wordt ingenomen door meer dan dertig officiëele stukken op het onderwerp betrekking hebbende. De schr. was door Filips II gemachtigd tot het invoeren van den nieuwen bisschop. Uitgegeven door *F. v. Mieris*.

W. F. P.
Zie: *Leven v. d. H. Vitus.*

• WHITE (JAMES).
De achttien eeuwen der Christenheid door... Naar den derden druk bewerkt voor Nederland; door Mr. J. J. Bergsma. Haarlem, A. C. Kruseman. 1861. in-8°. 2 dln. (G. B. R.)

Met voorrede v. d. vert. Oorspr.: *The Eighteen Christian Centuries.* Edinb. 1859. in-8°. 1860. in-8°.

WIARDA (JAN), 1834—1877. Pred. te Mastenbroek, Oost- en WestBlokker en Edam.
Huibert Duifhuis, de prediker van St. Jacob. Academisch proefschrift... Amsterdam, H. A. Frijlink. 1858. in-8°. (K. B.)

—— Zie ook op: *Geschiedenis der chr. kerk; Kalender.*

WIELAND (E. K.), Hoogleeraar te Leipzig.
Karakterschets van Dr. Martin Luther... Uit het Hoogduitsch vertaald. Groningen en Amsterdam, W. Wouters en J. F. Nieman. 1803. in-8°. (B. L. A.)

WIELINGA (D. K.), Leeraar aan de Theol. School te Kampen.
*Het karakter der kerkgeschiedenis. Rede... Kampen, G. Ph. Zalsman. 1883. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1883. blz. 49.

WIGERSZ (C.), gest. 1624. Pred. te Bolsward, Harlingen en Hoorn.
Copien, ofte Vvtschriften, vant eyghene inhouden aller schriftelijcke Onderhandelinghen: soo die omme t'verstandt van vele de Notabelste stucken van de bedieninghe der Kercken, die men noemt Ghereformeerde, in den Jare 1592 by den Synodus van Noordt-Hollandt, ten versoecke van het Classis van Hoorn, met ende teghens Cornelis Wigersz. aenghevanghen gheweest zijn, ende in desen teghenwoordighen Jare 1597. haren eynde becomen hebben. Met noch sommighe nieuwe additien... die, om breeder verclaringen van saecken te gheuen.. zijn bijghedaen. Te samen ghebracht, ende nu alder-eerstmael wtghegheuen, door... Alcmaer, J. de Meester. 1597. in-8°. (XXIV), 491 en (5) blz. (B. U. L.)

Met voorrede v. d. schr.

WILDE M. WZ. (G. DE).
Athanasius als bestrijder der Arianen. Akademisch proefschrift... Groningen, J. B. Huber. 1868. in-8°. (K. B.)

WILDSCHUT (D. H.).
Memoria Hermanni Royaards, Theologiae Doctoris et Professoris in Academia Rheno-Trajectina.. Alteris Academiae Rheno-Trajectinae Saecularibus adventantibus scripsit discipulus ... Amstelodami, H. G. Rijnders & Soc. 1836. in-8°. (K. B.)

Met gelith. portret en vele aanteekeningen.

WILHELMIUS (JOH.), 1671—1754. Pred. te Twisk, Lingen en Rotterdam.
Historie der Reformatie van de kerken van de Paltz en Geneve. Rotterdam, N. en P. Topyn. 1745. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Beide deelen met opdracht aan de regeerende burgemeesters van Rotterdam. Dan volgt de voorrede en daarna hollandsche gedichten van A. v. d. Vliet en J. Kortebrant op den schrijver. Dl. I is aan de kerkgeschiedenis van de Palts gewijd; uit de voorrede blijkt dat het werk van den Groningschen Hoogleeraar *H. Alting, Historia de ecclesiis Palatinis ex autographo emendata et aucta* (in 1728 door A. M Isinck uitgegeven) door Wilhelmius is vertaald; dit loopt echter slechts tot 1592; van dien tijd af werd het door den Rotterdamschen predikant vervolgd. — Dl. II handelt over Geneve. Het is even als het eerste voorzien van een opdracht, voorrede en twee gedichten van de zelfde dichters. In de voorrede wordt opgegeven welke bronnen Wilhelmius heeft gebruikt.

WILLEMSEN (M. A. H.).
Het Heiligdom van St. Servaas-Kerk te Maastricht, Opgeluisterd door 54 gravures en beschreven door... Maastricht. H. Bogaerts. (1874.) gr. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie en voorrede. In 't zelfde jaar bij denzelfden ook in 't fransch verschenen als: *Le Trésor Sacré de S. Servais à Maestricht.* —

Vermeerderde uitgave: *Het heiligdom van St. Servaas — en van O. L. Vrouw-kerk te Maastricht, opgeluisterd door 62 gravures.* Maastricht, St. Paulusvereeniging. 1888. gr. in-8°. (*Nederl. Bibliogr.* 1888. blz. 58.)

—— Zie ook: *Codex.*

WILLIAMS (J.), 1796—1839. Zendeling en martelaar.

Het Christendom in de Zuid-zee, of reizen en lotgevallen van den zendeling... met aanteekeningen over de natuurlijke geschiedenis der Australische eilanden, den oorsprong, de talen, overleveringen en zeden der bewoners. Naar de achtste uitgave uit het engelsch vertaald. Met Platen. Gorinchem, H. Horneer. 1838—39. in-8°. 2 dln. (K. B.)

Met voorrede en zes gesteendrukte platen. Een Naschrift van den vertaler geeft bijzonderheden over het vertrek voor een nieuwe zendingsreis van J. Williams. Oorspr.: *Narrative of Missionary Enterprises in the South Sea Islands; with Remarks upon the Natural History of the Islands* etc. London. 1837. in-8°.

WILLIGEN (P. VAN DER), Pred. te Tiel.

Zie: *Döring.*

WILLINK (H. D. TJEENK), geb. 1843. Pred. te Tjalbert en Vlissingen; later uitgever.

Justinus Martyr in zijne verhouding tot Paulus. Academisch Proefschrift... Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink. 1867. in-8°. (K. B.)

WILLOT (H.), geb. in Henegouwen, gest. 1599. Provinciaal v. d. Orde der Minderbroeders.

Athenae Orthodoxorum Sodalitii Franciscani, qui; vel selecta eruditione; vel floridiore eloquentia; vel editis scriptis, SS. Dei sponsae Romanae operam nauârunt. Opera... Leodii, A. à Courswaremia. 1598. in-8°. (XXXII), 339 en (29) blz. (B. U. G.)

Met opdracht aan Fr. Gonzaga, bisschop van Mantua. Aan 't slot: Index, approbatie en lat. gedichten.

WILSON (J.).

*Zendelings-Reis naar den Stillen Oceaan. Uit het Engelsch. Dordrecht, Blussé en Amsterdam, Allart. 1801—1802. in-8°. 3 dln. *de Visser, Naamlijst,* III, 238, 290 en 358. Met platen. Dl. I met een brief van *J. Heringa Ez.* — Oorspr.: *A Missionary Voyage to the Southern Pacific Ocean 1796—98.* London. 1799. in-4°.

WILTENS (N.).

Zie: *Plakaat-boek.*

WIMMER (H.).

*De Grieksche Kerk in Rusland. Uit het Hoogduitsch door A. H. van der Hoeve. Amsterdam, ten Brink en de Vries. 1850. in-8°.

Oorspr.: *Die griechische Kirche in Russland.* Leipzig. 1848. in-8°.

WINAND-DE-ST. HENRI.

Zie: *Begryp* van het.. leven.. van den H. Macharius.

WINKELMEYER (JOS.).

A°. Di. 1345. Het H. Sacrament te Amsterdam. Nieuwe Historische Toelichting door... Met een inleiding van Prof. Dr. J. A. Alberdingk Thijm. Kerkelijk Goedgekeurd. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. 1889. in-8°. (K. B.)

Met uitslaande kopergravure. Zie *Fr. Muller, Beredeneerde Beschr. van Nederl. Historieplaten* n°. 219, waarvan dit een herdruk schijnt te zijn.

WINTER (DE).

Zie: *Boulongé* (*F.*); *Cepari* (*V.*); *Faure* (*J. A.*); *Leven* v. Ph. Nerius; *Leven* v. B. J. Labre.

WISEMAN, 1802—1865. Kardinaal.

Herinneringen aan de vier laatste Pausen en aan Rome in hun tijd. 's-Gravenhage, T. C. B. Ten Hagen. 1864. in-8°. 4 st. (B. K. A.)

Pius VII, Leo XII, Pius VIII, Gregorius XIII.— Met voorrede en approbatie. — Oorspr.: *Recollections of the Last Four Popes, and of Rome in their Times.* London. 1858. in-8°. Herhaaldelijk herdrukt.

WITKOP (J.), geb. 1808. Pred. te Ankeveen, Metzlawier, Stiens en Zutfen.

De evangelische broeder-gemeente der Hernhutters in oorsprong, aard en werking beschouwd. Groningen, J. B. Wolters. 1841. in-8°. (K. B.)

Met voorrede.

WITS (H.).

Zie: *Cave* (*W.*)

WITTE (C. DE), gest. 1623. Kath. priester. Zie: *Ghesant* (Den); *Leven* v. d. H. Geertruyt.

WITZENBURG (H. H. VAN). Zie: *Gibbon* (*E.*).

WOLF (E. F. H.). Zie: *Geloofsgetuigen.*

WOLFF (D. E. W.).

*Geschiedenis van den oorsprong en de lotgevallen der Mormonen, naar de beste bronnen bewerkt. Amsterdam, W. H. Kirberger. 1855. in-8°.

Brinkmans Naamlijst, 1855. blz. 112.

WOLTERS (A.), Priester.

*De Heilige Wiro, Plechelmus en Odgerus en het Kapittel van St. Odiliënberg. Roermond, J. J. Romen en zoon. 1861. in-8°.

Mes, *Kath. Pers*, blz. 266.

WOMACHIUS (L.). Zie: *Hales* (*J.*).

*WONDER Is GoDt In't LeVen Van Den heYLIghen roChUs Getrocken uyt geloof-weirdighe Schryvers, R. P. Ribadeneyra der Societeyt Jesu, M. Andreas du Val,... ende ... Simon Martin.. Over-gheset in het vlaems... Ghendt, J. Eton. 1730. in-12°

Vanderhaeghen, III. n°. 2020.

WONDERDOENERS en Aflaatkramers in de 19de eeuw. Eene paralel der 16de en 19de eeuw, als een teeken des tijds, uitgelokt door de bedevaart naar Trier, derzelver bevorderaars en bestrijders, en inzonderheid door het geschrift: Johannes Ronge, de Katholieke priester en de slechte drukpers. Amsterdam, Weytingh en van der Haart. 1845. in-8°. (B. L. A.)

Met voorrede.

WONDERHEDEN (Godts) in het leven ende doodt van den grooten Mirakeldoender den H. Nicolaus Tolentinas, wiens mirakeleus Bloedt.. Clemens XI. Heeft gejont aen het Convent van de.. Augustijnen tot Antwerpen. Antwerpen, J. P. Robyn. (1707.) in-8°. (B. B. B.)

Met opdracht, gravure en approbatie. — Latere dr.: *Tot Sint-Omaers*, *by Fertel. 1772. Met goedt keuringe.* (*Annales du Comité Flamand de France*, I, p. 271.)

*WOORDENBOEK van de geschiedenis der christelijke kerk. Door den Schrijver van «Tabel van de geschiedenis der Christelijke Kerk» Kampen, K. van Hulst. 1855—1856. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1856. blz. 8. — 2e. Dr.: Kampen, S. van Velzen Jr. 1861. (*Nederl. Bibliogr.*, 1861. blz. 24.) Door P. Duys, godsdienstonderwijzer te Kampen.

WORM (A. W. VAN DEN), Pred. te Driehuizen en Z.-Schermer. Zie: *Baird.*

WORSTELING (De) van het Protestantismus tegen de herstelling der hierarchie in Nederland. Verzameling van beschouwingen en officiele stukken, overgedrukt uit *De Morgenster*. Uitgegeven door J. P. de Keyser. Arnhem, G. W. v. d. Wiel. 1853. in-8°. (K. B.)

WOUTERS (C.), Guardiaan van het klooster der Minder-broeders Recollecten te Brussel. Zie: *Begryp* (Cort) vande ghevangenisse.

WOUTERS (J. B.), Predikheer te Brussel.

Het wonder Leven, De kostelycke Doodt met het Begrijp der Mirakelen van de H. Rosa de S. Maria, van Lima in Peru, Maghet Vyt de Derde Order van den H. Dominicus, Uyt de wettige Processen van haer Beatificatie en Canonizatie getrouwelijck... beschreven... Brussel, Ph. Vleugaert. 1670. in-12°. (VIII), 126 en (4); (IV) 34 en (12) blz. (K. B.)

Het *Begrijp der Mirakelen* volgt met nieuwen tit. en pag. maar doorloopende sign. Met opdracht aan de Maagd Maria, inhoudsopgave en approbaties. Andere dr.: *Het wonder Leven*, *van de H. Rosa de S. Maria* enz... Brussel, Ph. Vleugaert. 1671. in-12°. (VIII), 237 en (3); (IV), 34 en (2) blz. (B. K. A.) — Vergel.: *Hansen* (*L.*) en 't volgende.

Het Wonder Leven van de H. Rosa de S. Maria, van Lima in Peru... in XL kopere platen ghesneden, verdenckt en vertaelt, door... Anno 1678. in-4°. (B. B. B.)

40 platen met onderschrift in 't latijn, fransch en holl. — Vergel. het voorgaande.

WOUTERSZ (J. G. H.).

De biecht van eenen Jesuiet of geschiedenis der geheime Sociteit Jesu... Antwerpen, Fr. Adams. *z. j.* (1859?) in-8°. (K. B.)

WREEDHEDEN (De alderonmenschelijkste) die gepleegt worden aan de Gelovige Belyderen der Waarheid, Op de Fransche Galeyen Kortelijk voorgestelt, uyt eenige brieven onlangs uyt Marseille gekomen. Vyt het Fransch vertaalt. Rotterdam, R. van Doesburg. 1700. in-4°. 16 blz. (K. B.)

Andere vert. van 't oorspr.: *Extract van eenige Brieven, In de welke verhaalt worden de schrikkelijke wreetheden, die geoeffent worden tegen de Gelovigen, die om de Religie op de France Galeyen zijn. Uyt het Frans Vertaalt.* Gedrukt in.. 1700. in-4°. 12 blz. (K. B.)

WTENBOGAERT (J.), 1557—1644. Pred. te Utrecht en den Haag. Een der hoofdmannen der Remonstr.; in 1618 afgezet.

Johannis VVtenbogaerts Leven, Kerckelijcke Bedieninghe ende zedighe Verantwoordingh. Dat is, Naeckt ende eenvoudigh Historisch verhael, van 't gene Johanni Wtenbogaert, over sijne Bedieninghe t'Vtrecht, ende in 's Graven-Hage, wedervaren is, tot op syn vertreck uyt den Lande, afstellinghe van Dienst, Bannissement, wederkomste, ende daer na incluys. Alles by hem selven onpartydigh beschreven ende naergelaten. Bevestight met verscheyden Bewijsen, Acten, ende Munimenten, daer toe dienende. Gedrvckt.. 1645. in-4°. (XL), 529 en (3) blz. (K. B.)

Met portret, geschilderd door M. Miereveld, gegrav. door W. Delff. Voorafgegaan door lat. en holl. gedichten van J. Westerbaen en gedichten van B. F. (N.B. moet zijn C. B[randt] blijkens den 2en dr.); dan volgt *Aenspraeck des Autheurs*, daarna *Voor-reden, Inhoudende des Autheurs leven in 't korte* en 2 lat. gedichten, 't eerste ongeteekend (blijkens den 2en dr. door C. Barlaeus), 't tweede van J. Dousa. Aan 't slot lat. en holl. lijkdichten van J. Westerbaen, H. Grotius, G. Grotius, C. Boius enz. en Register.

Tweeden Druck, Daer eenige stucken van nieuws by gedaen zijn, ende alles dat noodigh was, uyt het Latijnsch ende Fransch overgheset. Ghedruckt.. 1646. in-4°. (XL), 451 en (3) blz. (K. B.) Achter Cap. XIX vindt men hier een register van Wtenbogaert's werken. Op blz. 161 zijn eenige regels door overplakking met een strookje gewijzigd. De schr. spreekt daar over de lasteringen, welke aangaande hem waren verspreid o. a. door *Witte* te Kampen, vroeger burgemeester van die stad. Wtenb. wilde naar Kampen reizen om den man om bewijzen te vragen. Hij liet het echter omdat de predikant *Voscuil*, die hem had ingelicht, hem — uit vrees voor Witte's wraak — smeekte aan zijn voornemen geen gevolg te geven. In den 1sten dr. (blz. 199 en 200) en de oorspr. lezing v. d. 2den dr. stond de naam van den predikant voluit. Door het zesregelige strookje is echter in plaats van: « Maer Voscuyl, doe Predicant aldaer (die my dit had aenghedient)» gekomen: «Maer de Persoon (die my dit had aenghedient)» terwijl men in plaats van «badt my met gevouwen handen» leest: «versocht my». Deze wijzigingen zijn in den 3en dr. opgenomen.

Die derde dr. *Na de Copye Ghedruckt. 1647.* in-fol°. (XII), 189 en (3) blz. (B. U. A.) heeft gegrav. portret op den tit.. de voorrede vóór de « Aen-spraeck » en mist de gedichten. Deze dr. komt meestal voor achter de *Kerck. Hist.* Rott. 1647.

De Kerckelicke Historie Vervatende verscheyden gedenckwaerdige saecken, in de Christenheyt voorgevallen, van .. 400 af, tot.. 1619. Voornamentlick in dese Geunieerde Provintien. Gedruckt... 1646. in-fol°. (VIII) en 1214 blz. (B. U. A.)

De naam van den schr. wordt eerst op een volgenden dr. gevonden. Met voorrede gedagt. *2 Augusti 1646* en met holl. gedicht.

Latere dr.: *De Kerckelicke Historie* enz.. *Ghedenckwaerdige saken.. Na de Copye. Ghedruckt...* 1647. (B. U. A.) Met drukkersmerk: Paulus en Apollos. De deelen hebben doorloopende signatuur, maar afz. pagineering als Dl. I en II samen 84, Dl. III 222 (op de laatste blz. staat 220), Dl. IV 362 en Dl. V. 79 blz. Daarachter een register over elk der 5 deelen.

Kerckeliicke Historie enz... *VVaerachtelijck beschreven door.. Joannes Uytenbogaert. Nu vermeerdert met een volkomen Register.* Rotterdam, J. Naeranus. 1647. in-fol°. (VIII), 1214 en (28) blz. (B. U. A.) Behalve het verschil in den titel en het uitvoerig alfabetisch register in deze dr. geheel gelijk aan den eersten.

Kerck. Historie enz.. *Door J. Uytenbogaert Noch is hier by-gevoeght het Leven van den selven autheur.* Rotterdam, B. Wagens. 1647. in-fol°. (Vermeld door *Rogge. Bibl. der Rem. Geschr.* blz. 104.)

Kerckelijcke Historie enz... *Waarachtelijk beschreven door J. Uytenbogaert Vermeerdert met Historische Aanteykeningen Van al 't geene tusschen het Nationale Sinodus, en*

de Remonstranten in en buyten de Sinodale Vergadering is voorgevallen in .. 1618 en 1619. Beschreven door .. Ed. Poppius... Amst., voor C. de Leeuw. 1649. in-fol°. (VIII), 1214 en (28); (VIII) en 32 blz. (B. U. A.) Beide gedeelten met afz. titel en pagineering; 't eerste met een portret van J. Wtenbogaert geschilderd door M. Miereveld, gegrav. door W. Delff met zesregelig lat. gedicht van C. Barlaeus, 't laatste met portret van Poppius z. naam v. graveur.

Brieven en onuitgegeven stukken van.... Verzameld en met aanteekeningen uitgegeven door H. C. Rogge. Utrecht, Kemink en zoon. 1868—1875. in-8°. 3 dln. 7 stukken. (K. B.)

Dl. I met voorrede van den uitgever en aan 't slot een uitslaande tafel, de genealogie der familie Wtenbogaert bevattende. Elk stuk heeft bijlagen; het laatste de registers en facsimile van een brief van W. Het geheel behoort tot de *Werken uitgegeven door het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht.* Nieuwe Reeks. N°. 11, 12, 15, 17, 19, 20 en 22.

—— Zie ook op: *Brieven* van verscheyde.. Mannen; *Conferentie (Schriftelicke): Copie* Vant derde Request; *Copyen* van eenighe Requesten; *Kercken-Ordeninge; Oorspronck; Requeste; Sendbrief; Verhael* van 't gundt; *Verhael vervatende Verscheyden Stucken.*

W. v. N:

Zie op: *Gaspar Berse; Leven v. J. M. Pignatelli; Leven v. d. H. J. F. Regis.*

WYBO (JORIS), Pred. te Antwerpen.
Zie: *Historie* ende ghesciedenisse.

WYBRANDS (AEM. W.), 1838—1886. Doopsgez. Hulpprediker te Broek op Lagendijk; Pred. te Edam, Hoorn en Leiden.

De Abdij Bloemhof te Wittewierum in de dertiende eeuw. Bijdragen tot de geschiedenis van kerk en beschaving in Nederland, door.... Uitgegeven door de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Amsterdam, J. Müller. 1883. in-4°. (K. B.)

Met zes bijlagen en register. Dl. XV. der *Verhandelingen der K. Akad.*

—— Zie ook op: *Archief; Gesta* en *Kalender.*

WYCKMANS (L.), Kath. priester.

Gouden Kalender der Belgische Heiligen en Gelukzaligen, volgens Molanus, met aanteekeningen en bijvoegsels, door... Brugge, Fr. Claeys. 1883. in-8°. (B. B. B.)

Met approbatie en voorrede.

WYER (J. VAN DE).
Zie: *Historie* van het.. miraculeus.. Sacrament.

WIJK (C. P. VAN).
Zie: *Scheltema Ez.* (*M. W.*).

WIJK JR. (P. VAN).
Zie: *Grundemann* (*R.*).

WIJLIE (J. A.).

Geschiedenis, leer, geest en uitzigten des Pausdoms. Het eerste werk, dat door het evangelisch verbond is bekroond. Naar het engelsch en hoogduitsch. Met een voorwoord van J. I. Doedes. Tiel, J. A. Faassen. 1856. in-8°. (K. B.)

Met aanhangsel. — 2° (Titel) uitgave: Amersfoort, A. M. Slothouwer. 1863. in-8°. — Oorspr.: *The Papacy: its History, Dogmas, Genius and Prospects.* Glasgow. 1851. in-8°.

De Geschiedenis van het Protestantisme, op nieuw verhaald... Voor Nederland vrij bewerkt door C. P. Hofstede de Groot. Amsterdam, Gebr. Kraaij, later: Leiden, A. W. Sythoff. 1876—81. in-4°. 3 dln. (K. B.)

Dl. I met 92, Dl. II met 82, Dl. III met 100 houtgravuren. — Oorspr.: *The History of Protestantism.* London. 1875—76. in-4°. 3 dln.

WIJNEN (J. H.).
Zie: *Timmermans* (*P.*).

VVIJNGAERT (EEn) vā Sinte Franciscus vol | schoonre historien, legenden, ende duechdelijcke leerin· | ghen allen menschen seer profijtelijck. | Antwerpen, H. Eckert van Homberch. 1518. in-fol°. (IV), 418 en (6) bladen met goth. letters in twee kolommen gedrukt. (K. B.)

Het boek behelst de legenden van de heiligen van de orde van St. Fransiscus. Onder den titel een groote houtsneê (St. Franciscus) en daar onder: «Cum gratia et priuilegio». Op de keerzijde een tafel van de legenden welke in de drie boeken vervat zijn, en een twaalfregelig vers. Aan het s'ot een zeer uitvoerige inhoudsopgave en daarna «Een schoon refereyn lof vā s. frāciscus». Na het «register van die quaternē» eindelijk: «Gheprent Thantwerpen binnen | die Camer poorte Int huys vā Delft | bi mi Hendrick eckert van homberch. | Int iaer ons heeren. M. CCCCC. eñ | xviij. Op den. xij. dach vā December.» Het eerste gedeelte, n. l. blad 3—183 is een vertaling van het werk van

Bonaventura (zie aldaar); dit blijkt o. a. uit den proloog.

WIJNTJES (DOM.), Predikheer.

*Leven van den Heiligen Dominicus, stichter der predikheeren-orde. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum. 1883. in-8°.

Nederl. Bibliogr., 1883. blz. 49.

WIJS (J. W. VAN DER MEER DE).

Zie: *Geschiedenis* v. h. zoogen. Jansenismus.

X.

X.

Zie: *Bewegingen.*

Y.

YDENS (STEVEN), Kanunnik van de Ste. Gudule te Brussel.

Historie van het H. Sacrament van Mirakel, rustende inde Collegiale Kercke van S. Goedele... Door... Brussel, P. de Dobbeleer. 1663. in-8°. (IV) en 172 blz. (K. B.)

Met houtsneê o. d. tit. en een kopergravure op blz. 10; met voorrede en privilege van 1662.— Eerste dr.: *Historie van het H. Sacrament van Mirakelen* enz... Brvessel, R. Velpius. 1608. in-8°. (XLVI), 282 en (20) blz. (K. B. B.) Met 2 gravures waarvan een door A. Collaert en 15 gravures tusschen den tekst. Met opdracht, voorrede, gedichten van R. Havvart, E. Syceram, P. N. van Bruessel, Fr. de Marsselaer, en 2 zonder naam. Aan 't slot: Privilege, Approbatie en toevoegsel. Een andere dr.: *Historie* enz.. *In desen lesten druck vermeerdert met schoone Figuren ende Mirakelen.* Brussel. P. de Dobbeleer. z. j. in-12°. (II) en 224 blz. (B. B. B.) Met approbatie zonder dagteekening. In 't fransch verscheen: *Histoire du Saint Sacrement de Miracle reposant à Bruxelles en l'église... de S. Goudele.* Bruxelles. 1605. in-8°. (K. B.)

YPEIJ (A.), 1760—1837. Hoogleeraar te Groningen.

Geschiedenis van de Kristlyke Kerk in de achttiende eeuw. Door... Utrecht, W. van Yzerworst, later van Paddenburg. 1797—1815. in-8°. 12 dln. 15 stukken. (K. B.)

Dl. I—III, VI en VII met voorrede. Het aanhangsel bij Dl. XII bevat het register. Dl. VI-VIII hebben ook den afzonderlijken titel: *Geschiedenis van het Kerkgenootschap der Hervormden, in de achttiende eeuw* en Dl. IX en X: *Geschiedenis van de bezondere Kerkgenootschappen en godsdienst. sekten der Protestantsche Dissenters in de achttiende eeuw.* Naar aanleiding van hetgeen in Dl. X wordt medegedeeld over het genootschap *Christo Sacrum* te Delft schreef J. H. Onderdewyngaert Canzius: *Aan A. Ypeij over eenige aanmerkingen in het verslag van het Kerkgenootschap Christo Sacrum te Delft.* Leyden. 1810. in-8°. — Vergel. ook op *Stolker.*

Beknopte geschiedenis van de Hervorming der Christelyke Kerk in de zestiende eeuw. Groningen, J. Oomkens. 1817. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht en aanmerkingen. In 1830 verscheen hiervan een nieuwe druk met dezen titel: *Beknopte Gesch.... Vernieuwde uitgave; voor belangstellenden in de viering van het derde eeuwfeest der overgave van de Augsburgsche geloofsbelijdenis, waarvan hier een historisch berigt is bygevoegd.* Groningen, J. Oomkens. 1830. in-8°. (B. L. A.)

*Leerrede, over Deuteron. X. 14 en 15, ter gedachtenis van de groote verdiensten der Nederlandsche vaderen betrekkelijk het werk der Kerkhervorming; uitgespr. den 9. van Slagm. 1817... te Groningen; met aanmerkingen en byzonderheden uit de Kerkelyke Geschiedenis. Groningen, R. J. Schierbeek. 1817. in-8°.

de Visser, Naamlijst, VI. 338.

Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk; door A. Ypey en I. J. Dermout. Breda, W. v. Bergen en Co. 1819—37. in-8°. 4 dln. 8 stukken. (K. B.)

Dl. I met opdracht en voorbericht. Dl. II en IV met voorbericht, achter Dl. IV het register. Men beweert dat Dermout slechts aan het laatste deel heeft medegewerkt. Dit werk ontleent zijne belangrijkheid vooral aan de aanteekeningen. Achter elk deel is door Ypeij een deel aanteekeningen gevoegd, bijna van gelijken omvang, als de tekst. Erasmus wordt hier als een der grootste Hervormers verheerlijkt; hieruit kan men den geest van het boek kennen. Het lokte een tegenschrift uit van *C. M. v. d. Kemp;* zie aldaar.

—— Zie ook: *Hamelsveld (Y. van); Schmid (J. I. F.).*

YSENBEEK (D.). 1784—1859. Leeraar der Doopsgezinden te Alkmaar.

Bijdragen tot de geschiedenis der Doopsgezinden en derzelver volkplantingen in het zuidelijk gedeelte van Rusland, naar het hoogduitsch vrij gevolgd en met eenige aanteekeningen vermeerdert. Hoorn, P. J. Persijn. 1848. in-8°. (K. B.)

Met een kaartje van een deel van het zuiden van Rusland en talrijke aanteekeningen aan het slot. Het voorbericht noemt de geschriften, welke aan dit boekske ten grondslag liggen.

Z.

ZAEMENKOMSTE (T) van... pater Paschalis à Varisio, Minister-generael van g'heel het Seraphinsch Orden der Minderbroeders Recollecten etc. etc.. met zynen.. Vader Franciscus, waer in zy bezonderlyk verhandelen ... raekende de zaeken van hun heylig ... Orden binnen de Oostenrryksche Nederlanden, en wel naementlyk in de Provincie van Vlaenderen S. Joseph van.. 1781, tot... 1791... Vertaelt uyt het Italiaensch in 't Nederduytsch. Tot Roomen. (*Gent, 1792.*) in-8°. (K. B. B.)

Het geschrift is geen vertaling. Zie *Servais Dirks*, blz. 401.

ZAHN (F. L.).

Geschiedenis der christelijke Kerk. Naar het Hoogduitsch... (Vervolg op de Bijbelsche geschiedenissen van denzelfden Schrijver.) Dertiende, herziene druk. Amsterdam, J. Noordendorp. (1882.) in-8°. (K. B.)

De 2e. dr. verscheen in 1846, de 6e. in 1863, de 9e. in 1872, de 12e. in 1879, de 15e. in 1888.

ZANTEN (J. VAN).

Zie: *Schijn* (*H.*).

ZELLER (ED.).

Beknopte geschiedenis der Kristelijke Kerk. Naar het Hoogduitsch. Amersfoort, W. J. van Bommel van Vloten. 1848. in-8°. (B. L. A.)

Met voorbericht. Nieuwe uitgave: Amst. 1852. *Brinkmans Catal.* blz. 1364.—Oorspr.: *Geschichte der christl. Kirche Uebersichtlich dargestellt.* Stuttgart. 1848. in-8°.

David Friedrich Strauss. Naar zijn leven en werken geschetst... Uit het Hoogduitsch. Nijmegen, Blomhert en Timmerman, *z. j.* (1874.) in-8°. (B. U. L.)

Oorspr.: *David Friedrich Strauss in seinem Leben und seinen Schriften geschildert.*. Bonn. 1874. in-8°.

ZENDELINGEN (De Catholijke en Protestantsche) in Indië. Uit het fransch vertaald. Utrecht, J. R. v. Rossum. 1832. in-8°. (K. B.)

Ademt een tegen de protestantsche zendelingen zeer vijandigen geest en is de vertaling van de Maart-aflevering (1827) van: *Annales de l'Association de la Propagation de la Foi.* Met voorrede onderteekend: *J. G. W.*

ZENDELINGGENOOTSCHAP (Het Parijsche), werkzaam in Zuid-Afrika, vooral ook in Nederland aanprijzenswaard.. 's Gravenhage, J. Roering. 1847. in-8°. (M. M. N.)

Door G. Groen van Prinsterer. Met een kaart en aanteekeningen.

*ZENDELINGSWEDUWE (De) of geschiedenis en overzigt van het werk der Evang. zending op de geheele aarde, voor het opkomend geslacht. Vrij bewerkt naar het Engelsch met eene voorrede van T. M. Looman. Amsterdam, H. Höveker en zoon. 1856. in-8°. met plaat.

Brinkmans Catal., blz. 1365.

*ZENDINGSBERICHTEN (Algemeene). Gedrukt en uitgegeven voor rekening van eenige Zendings-vrienden. Den 1en en 15en van elke maand verschijnende. Amsterdam, W. H. Kirberger, 1869—1873. in-8°. 5 dln.

Brinkmans Catal., blz. 1365.

*ZENDINGS-BIBLIOTHEEK (Evang.), onder redactie van A. F. Reitsma en

C. P. L. Rutgers, Groningen, A. L. Scholtens. 1856. in-8°. 2 dln.

Dl. I: A. T. Reitsma, Geschiedkundig overzigt van de vestiging en uitbreiding des Christendoms op aarde.
Dl. II: C. P. L. Rutgers, Nieuw-Zeeland. Geschiedenis van den Heidenschen toestand, de vestiging en zegepraal van het Christendom in dit gedeelte van Australië.
Brinkmans Catal., blz. 1365.

ZENDINGSTIJDSCHRIFT (Nederlandsch), uitgegeven door het Comité voor Nederlandsche Zendingsconferentiën, onder redactie van P. van Wijk Jr. Utrecht, C. H. E. Breijer. 1889. in-8°. (K. B.)

De eerste afl. verscheen in Maart 1889. Zes afleveringen vormen een jaargang.

ZOES (G.), 1579—1628. Jezuiet.

Cort verhael Van het.. Leven van Franciscvs a Villa Regali, Ende Joannes Ximenes: Beyde Religieusen vande Societeyt Jesv. Door... Mechelen, H. Jaey. 1620. in-8°. 92 blz. (B. U. Leuv.)

Met voorreden en approbaties.

ZSCHOKKE (H.).

Geschiedkundig tafereel van den tegenwoordigen toestand des Christendoms over den geheelen aardbodem door... Uit het Hoogduitsch. Met aanmerkingen vermeerderd door G. H. M. Delprat.. Franeker, G. Ypma. 1823. in-8°. (K. B.)

Met voorbericht v. d. vert. en v. d. schr. Oorspr.: *Darstellung gegenwärt. Ausbreitung d. Christenthums auf dem Erdball.* Aarau. 1819. in-4°.

ZUYLEN VAN NIJEVELT (JHR. W. VAN).

Zie: *Gentillet* (*Inn.*).

ZWAAG (W. C. VAN DER), Pred. te Zwaag-westeinde.

Tweetal eenvoudige leerredenen, betrekkelijk de aanvankelijke vorming der Christelijke Hervormde Gemeente te Zwaag-westeinde; met een uitvoerig voorberigt, hoofdzakelijk derzelver opkomst en toestand betreffende... Uitgegeven ten voordeele dier Gemeente. Groningen, M. Smit. 1836. in-8°. (K. B.)

Drietal leerredenen, betrekkelijk de volkomene vestiging der Christelijke Hervormde Gemeente, te Zwaagwesteinde, mede ten vervolge harer geschiedenis... Dokkum, B. Schaafsma en D. Meindersma Wz. 1839. in-8°. (K. B.)

Met gegrav. tit.

*Handboek voor Bijbelsche en Kerkelijke geschiedenis. Groningen, F. Folkers. 1853. in-8°.

Brinkman, *Naamlijst.* 1853. blz. 117.

*Schets der Kerkelijke geschiedenis. Groningen, F. Folkers. 1853. in-8°.

Brinkman, *Naamlijst.* 1853. blz. 117.

ZWEERTS (C. J.).

Zie: *Addison.*

ZWEMER (A.), Pred. te Lage Prairie (Illinois).

Zie: *Beij* (*B. de*).

ZIJLBERGH (D. VAN DEN).

Zie: *Verhael* van die Myrakelen.

SUPPLEMENT.

ABTEN (De) van Mariënweerd. De „Nomina Abbatum" enz. uitgegeven door James de Fremery... 's Gravenhage, Martinus Nijhoff. 1888. in-8°. (K. B.)

Behalve uit de inleiding, een bladvulling en een aanhangsel bestaat de inhoud uit *Nomina abbatum regalis monasterii nostri Insularis illibatae Virginis Mariae, vulgo Marienweerdt dicti, cum annis Domini et eorum obitus diebus;* de *Lijst der abten van Mariënweerd* en *Abtelijke brieven.*

ACTA der Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken, Gehouden te Utrecht 1888. Eerste Gedeelte. Amsterdam, J. A. Wormser. 1888. in-8°. (K. B.)

ACTA Synodalia, Ofte Resolutien, Genoomen in de generale Vergaderingen van de Gemeentens toegedaan de onveranderde Confessie van Augsburgh in deze vereenighde Nederlanden... Gedrukt binnen Amsterdam. 1686 (en 1696) en Herdrukt 1725. in-fol°. 2 stukken. (B. L. A.)

Het eerste der beide hier genoemde stukken bevat de acta der Synoden van 1676, 1681 en 1686, het tweede die van 1696. De beide stukken, zich aansluitende bij dit vermeld blz. 4, werden in Maart 1889 door de B. L. A. op een auctie bij de firma Nijhoff aangekocht.

ANNA DE S. BARTHOLOMAEO. Het Leven Van... Anna de S. Bartholomaeo Ongheschoeyde Carmelitersse. Het welck sy selver door de Ghehoorsaemheyt haers Overste, heeft beschreven, ende nu uyt het Spaensch in't Nederlandtsch is overgheset. In twee Boecken verdeylt. Wtghegheven, Door.. Elias van S. Teresa,... Antwerpen, H. Aertssens. 1632. Met gratie ende Privilegie. in-8°. (XXX), 335 en (3) blz. (K. B.)

Met gravure o. d. tit. en gegrav. portret achter het voorwerk. Met opdracht van Elias van S. Teresa, tafel, approbaties en aan 't slot het privilege. De autobiografie eindigt blz. 262. Blz. 263 begint: *Cort Verhael Der Mirakelen vande ... Moeder Anna de S. Bartholomaeo.* Herdrukken: *Jesus, Maria, Joseph. Het Wonderbaer Leven van de Getrouwe Dienaresse.. Anna d S. Bartholomaeo... overgeset. Door eenen Religieus van het selve Order. Tweede Druck.* Antwerpen, P. Jouret. 1733. Met gratie ende Privilegie. in-8°. (K. B. B.) Zonder voorwerk. De opdracht en het portret ontbreken. Aan 't slot de tafel, daarna de approbaties van 1632 als in den eersten druk en op de laatste blz. approbatie van 15 Nov. 1732 en privilege van 10 Juni 1732. Het verhaal der mirakelen is hier vermeerderd. Latere dr.: *Eigenhandige Levensbeschrijving der venerabele moeder Anna van den H. Bartholomaeus onafscheidelijke gezellin van de H. Teresia eene van de zes spaansche Carmelitessen naar Frankrijk gekomen en stichtster Der Carmelitessen-kloosters van Pontoise, Tours en Antwerpen op haar eigenhandig schrift, dat in het Carmelitessenklooster bewaard wordt, in het fransch vertaald met uitleg en geschiedkundige aanmerkingen door .. M. Bouix.. en uit deze taal in het vlaamsch overgezet.* Antwerpen, L. Beerts. 1872. in-8°. (B. U. G.) Met portret tegenover den tit. en uitvoerige voorrede. Door den bewerker zijn herhaaldelijk mededeelingen over het door de Carmelites geschrevene tusschen den tekst ingevoegd en aan het slot der autobiografie berichten aangaande haren dood enz. Op blz. 295 begint: *Uittreksel der Kronijk van het Carmelitessenklooster van Antwerpen geschreven door ... Anna Eugenia van den H. Bartholomaeus.* Op blz. 501 *Tweede deel der Kronijk van het Carmelitessen-klooster van Antwerpen door de Religieuzen voortgezet.* De oorspr. uitgave der bewerking van M. Bouix: *Autobiographie de... Anne de Saint Barthélemi compagne inséparable*

de sainte Térèse etc... *Avec commentaire et notes historiques par... M. Bouix.* Paris. 1869. in-8°. 2e éd. Paris. 1872. in-12°.

BARASCUD.

*De Heilige Rosa van Viterbo. 's Gravenhage, T. C. B. ten Hagen. 1867. in-8°.

Brinkmans Catal., blz. 76.

*BERIGTEN aangaande de uitbreiding van Gods Koningrijk op aarde. Utrecht, Kemink en zoon (*later:* C. H. E. Breijer.) 1847—1887. in-8°.

Vergel. blz. 28: *Berichten.* Sedert 1888 is de titel van dit tijdschrift: *Eltheto's Maandblad. Berichten aangaande Binnen- en Buitenlandsche Zending.*

BEVAN (MEVR. FRANCES).

*Het Leven van Johannes Wesley. Naar het Engelsch. 's Hage, H. C. Voorhoeve Jz. 1880. in-16°. met 5 platen.

Brinkman's Catal., blz. 117.

BOVET (F.).

*De graaf van Zinzendorf. Uit het Fransch door M. W. D. Middelhoven. Amsterdam, H. Höveker. 1864. in-8°. 2 dln.

N°. 10 van de *Christel. Huis-bibliotheek.* — Oorspr.: *Le Comte de Zinzendorf.* Paris. 1860. n-8°. 2 dln., herhaaldelijk herdrukt.

BOEKZAAL (De) van Europe, ontsloten Met de Maanden Julius en Augustus 1692... Rotterdam, P. vander Slaart. 1692. (*enz.*) in-8°. (K. B.)

Dl. I met voorwoord, holl. gedicht van den drukker en inhoudsopgave. Met doorloopende pagineering en signatuur, maar met afzonderlijken titel volgen de afleveringen September — October en November — December. Dl. I 1692 loopt slechts over een half jaar. Jaarg. 1693 heeft op den titel: *Gesticht door P. Rabus.* Een jaargang bestaat uit twee deeltjes, elk van drie afleveringen. Elke aflevering heeft inhoudsopgave en elk zesmaandelijksch deel nog afzonderlijk register.

Van 1702 af: *Twee-Maandelyke Uittreksels van P. Rabus.* Rotterdam, B. Bos. in-8°. met door C. Huijberts gegrav. titelprent.

1702, Dl. II: *Twee-Maandelyke Uittreksels. Van alle eerst uytkomende Boeken. Door W. Sewel,* met hetzelfde adres, met gegrav. portret en gegrav. titel.

1705 Titel: *De Boekzaal der Geleerde Werreld .. Door W. Sewel.* Amsterdam, F. Halma. in-8°. met gegrav. portret en gegrav. titel.

1706 Titel: *De Boekzaal* enz... *Door J. van Gaveren* enz. met hezelfde adres. Van 1707 af bij S. Halma.

Met 1710 werd de titel: *Het Republyk der Geleerden Of kort begryp van Europa's letternieuws tot hervorminge der Wetenschappen* enz... *door Johan Ruyter.* Amsterdam, R en G. Wetstein. 1710. Met gegrav. titelpr.

Sedert 1716 verscheen het tijdschrift maandelijks en werd de titel: *Maendelyke Uittreksels of Boekzaal der Geleerde Werelt.* Amsterdam, G. Onder de Linden. Met gegrav. titelpr. Van dit jaar af werd het *Kerknieuws* geregeld aan de afleveringen toegevoegd.

1728 adres: Wed. G. Onder de Linden.

Van 1729 af adres: Amsteldam, A. Wor en de Erven van G. Onder de Linden.

Van 1751—1768 adres: Amst., D. Onder de Linden.

Van 1769—1794 adres: Amst., D. Onder de Linden en zoon.

Van 1795 af was het adres: Amst., Erven D. Onder de Linden.

In 1812 werd de titel: *Boekzaal der Geleerde Wereld, of Tijdschrift voor Letterkundigen.* Met hetzelfde adres.

Van 1817—1863 luidde de titel: *Boekzaal der Geleerde Wereld en Tijdschrift voor de Protestantsche Kerken in het Koningrijk der Nederlanden.* Met hetzelfde adres. Sedert 1864 verschijnen jaarlijks als *Nieuwe Serie van de Boekzaal* de *Stemmen voor waarheid en vrede. Evangelisch tijdschrift voor de protestantsche Kerken. Onder redactie van L. Tinholt en A. W. Bronsveld.* (later alleen van den laatste.) Amsterdam, W. H. Kirberger. Sedert 1884 Utrecht, Kemink en zoon.

BURNET (G.), 1643—1715.

Historie Vande Reformatie Der Kerke Van Engeland, In het Engelsch Beschreven Door... En nu uit den zelven vertaalt. Met Figueren. Amsterdam, J. ten Hoorn en A. Dz. Oossaan. 1686. in-4°. 2 dln. Dl. I (XVI), 634, (26) en 360 [*niet* 350]; Dl. II: (XVIII), 678, (28), 352 en 30 blz. (K. B.)

Dl. I: gegrav. titelpr. van R. de Hooghe, gedr. tit., verklaring van de titelpr., voorrede; aan het einde de bladwijzer, daar achter met nieuwe pagineering: *Verzaming* (sic) *Van Gedenk-Schriften En Originele Papieren; Nevens andere Instrumenten, ziende op de voorgaande Historie.* Dl. II heeft voorrede, na het werk bladwijzer, daarna weder met nieuwe pagineering een *Versaming van Gedenk-Schriften* en ten slotte evenzeer met nieuwe pagineering *Een Appendix Of Byvoegsel, Nopende zekere misslagen en onwaarheden in Zanders Boek Van de Scheuringe der Engelse.* Dl. I heeft zeven en Dl. II negen gegrav. portretten zonder naam van graveur. De geschiedenis loopt tot 1559. Oorspr.: *History of the Reformation of the*

Church of England. London. Vol. I. 1679, Vol. II. 1681. Vol. III. 1715. in-fol. 3 dln. Herhaaldelijk herdrukt.

BUSCHIUS (J.).

Chronicon Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini Capituli Windesemensis *enz.*

Vergel. blz. 56. De daar op gezag van *Mes*, *Kath. Pers* vermelde uitgaaf heeft nooit het licht gezien. Slechts het prospectus is verschenen.

CANZIUS (J. H. ONDERDEWIJNGAART), 1771—1838.

*Het genootschap Christo-Sacrum te Delft. Delft. 1801. in-8°.

—— Zie ook op: *Ypeij.*

CHALMERS (J. A.).

*Tiyo Soga. De eerste kaffer zendeling. Een bladzijde uit de geschiedenis der zending in Kafferland. Naar het engelsch door F. Lion Cachet.. Amsterdam, Höveker en Zoon. 1888. in-8°. met portret.

Nederl. Bibliogr., 1888. blz. 78.

COBBETT (W.).

*Brieven over den tegenwoordigen toestand der gevestigde Kerk in Engeland en Ierland. Utrecht, Wed. A. Schikhoff. 1838. in-8°.

CORPUS Documentorum Inquisitionis haereticae pravitatis Neerlandicae. Verzameling van stukken betreffende de Pauselijke en bisschoppelijke inquisitie in de Nederlanden uitgegeven door Dr. Paul Fredericq.. en zijne leerlingen. Eerste Deel tot aan de herinrichting der inquisitie onder keizer Karel V (1025—1520.). Met twee kaarten. Gent, J. Vuylsteke. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff. 1889. in-8°. (K. B.)

Het voorwerk bevat b.v. de opdracht en de inleiding o. a. een chronologische lijst der ketters en ketterijen in de Nederlanden en een dergelijke der inquisiteurs. Aan 't slot een uitvoerig register.

CRAMER (J. A.), Pred. van Nederhemert.

Abraham Heidanus en zijn Cartesianisme. Proefschrift.... Utrecht, J. van Druten. 1889. in-8°. (K. B.)

Met portret van Heidanus, bijlagen en register.

DOROSTHAMUS (ATH.).

*Nieuwste beschryving van de Grieksche Christenen in Turkeyen. Leyden. 1743. in-8°. Met platen.

Catal. n°. 79 van Dekker en van de Vegt te Utrecht n°. 518.

DOSKER (N. H.), 1820—1887.

. De Hollandsche Gereformeerde Kerk in Amerika door.... Nymegen, P. J. Milborn. (1888.) in-8°. (K. B.)

Met portret. Uitgegeven door des schrijvers zoon, Henry E. Dosker, die aan het werk — oorspronkelijk in een reeks artikelen in «de Hope» verschenen — een voorwoord, levensbericht en aanteekeningen toevoegde.

DRUTEN (H. VAN).

*Hoe Dr. H. F. Kohlbrugge predikant werd. Leiden, A. A. Rensink. 1884. in-8°.

FLEMING.

Sleutel tot de openbaaringe *enz.*

Vergel. blz. 98. Latere drukken zijn: 3e dr. Amsterdam, H. Höveker. 1848. in-8°. en 4e dr. Amsterdam, H. Höveker. 1860. in-8°.

FREDERICQ (PAUL), Hoogleeraar te Gent.

Zie in dit Supp. op *Corpus Documentorum.*

FREMERY (J. DE).

Zie in dit Supp. op *Abten.*

GERDES (D.).

Introductio in Historiam Evangelii... renovati *enz.*

Vergel. blz. 106. Het aantal deelen moet zijn vier, de jaren van uitgaaf 1744—1752.

GIESELER (J. C. L.).

*Kerkelijke geschiedenis van den jongsten tijd. Van 1814 tot heden. Uit zijne nagelaten geschriften uitgegeven door E. R. Redepenning. Uit het Hoogduitsch vertaald door J. P. de Keyser. Utrecht, Post Uiterweer en C°. 1860. in-8°. 2 dln.

Brinkman's Catal., *blz. 425.* Het oorspr. is Dl. V van het *Lehrbuch der Kirchengeschichte.* Bonn. 1853. in-8°.

GUERS (E.).

*Geschiedenis der Kerk van Christus Jezus, in verband met de profetie en openbaring. Uitgegeven door het genootschap ter verspreiding van godsdienstige boekwerken te Toulouse. Vrij naar het Fransch door J. W. de

Wolff Jr. Amsterdam, H. M. Bremer. 1868. gr. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 456. Oorspr.: *Histoire abrégée de l'Eglise de Jésus-Christ, principalement pendant les siècles du moyen-âge, rattaché aux grands traits de la prophétie.* Toulouse. 1850. in-8°.

GUGLIEMOTTI (A.).

Gedenkschriften der Cath. Missiën in het rijk van Tuchin. Grave. 1847. in-8°.

Catal. n°. 79 van Dekker en van de Vegt te Utrecht, n°. 564.

GUNNING JHz. (J. H.), Pred. te Gouda.

Het Protestantsche Nederland onzer dagen, uit een kerkelijk-godsdienstig oogpunt beschouwd en historisch toegelicht, door.... Groningen, J. B. Wolters. 1889. in-8°. (K. B.)

Met opdracht en voorrede.

HAGENBACH (K. R.).

*Het wezen en de geschiedenis der Hervorming, in verband beschouwd met de verschijnselen van onzen tijd.. In voorlezingen. Uit het Hoogduitsch vertaald. Met eene voorrede van J. Clarisse. Rotterdam, Van der Meer en Verbruggen. 1836—1845. in-8°. 10 dln.

Oorspr.: *Vorlesungen über Wesen u. Geschichte d. Reformation.* Leipzig. 1834—43. in-8°. 6 dln.

HARSCHA (D. A.).

*Het leven van Joh. Bunyan. Met aanteekeningen van eenigen zijner tijdgenooten en enkele proeven van zijn stijl. Zaandam, Van Spanjen Koppenol. 1872—1873. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 486.

HEIJDEN (R. W. VAN DER).

Zie in dit Supp. op *Leven.*

HEZENMANS (J. C. A.).

*De Commanderij der Duitsche Orde te Utrecht, met een aanhangsel over die te Gemert. 's Hertogenbosch. Muller. 1887. in-8°.

Werken v. h. Prov. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noordbrabant. Nieuwe Reeks N°. 2.

KOHLBRÜGGE (J H. F.)

*Lijst van werken en geschriften van en over Dr. H. F. Kohlbrügge. Amsterdam. Scheffer en Co. 1887. in-8°.

LABBERTON (R. VAN HINLOOPEN).

*Encyclopaedisch overzigt der vijf laatste eeuwen van Christus' kerk. Schoonhoven, S. E. van Nooten. 1854. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 525.

LEVEN (Het) van Pater Petrus-Thomas van Hamme, Missionnaris in Mexico en in China. (1651—1727.) Gent, C. Annoot-Braeckman. 1871. in-8°. (K. B.)

Uitgegeven als n°. 14 van de 3e Serie der Werken van de *Maetschappy der Vlaemsche Bibliophilen.* Met voorrede v. d. uitgever, tevens eigenaar van het handschrift, *C. P. Serrure*, geslachtstafel en facsimile. De schrijver is R. W. Vander Heyden.

LINDEBOOM (L.).

*De christelijke gereformeerde kerk. Een en ander over haar toestand, roeping en toekomst aan de ernstige overweging ook van de geloovigen buiten haar aanbevolen. Met naschrift aan Dr. A. W. Bronsveld. 2e veel vermeerderde druk. Heusden, Gezelle Meerburg-Wuyster. 1875. in-8°.

Brinkman's Catal., blz. 734.

MEIJERINK (H.).

*Eenige bange dagen in de Christelijke Gereformeerde kerk te Nieuw-Amsterdam, of bijdrage tot de geschiedenis der rechtspleging in de Christelijke Gereformeerde kerk in Nederland. Groningen, P. Beijer. 1881. in-8°.

Brinkman's Catal. blz. 786.

MOOREES (F. D. J.).

Dirk Volckerstszoon Coornhert notaris te Haarlem de Libertijn, bestrijder der Gereformeerde predikanten ten tijde van Prins Willem I. Levens- en Karakterschets door.. Schoonhoven, S. en W. N. van Nooten. 1887. in-8°. (K.B.)

Met opdracht.

MULLER FZ. (S.), Archivaris der Rijks-Archieven te Utrecht.

Rijks-Archieven in de Provincie Utrecht, Catalogus van het Archief van het Kapittel van St. Pieter. Door... 's Gravenhage, van Weelden en Mingelen. 1886. in-8°. (K. B.)

Met uitvoerige voorrede.

—— Zie in dit Suppl. ook op *Registers*.

NAEM-LIJST (Driedubbelde) der Pastooren Priesteren en Zendelingen, I. Die in... 1701. Voor de Waerheid en Geregtigheid getuigd hebben. II. Die in.. 1736. Om 't Formulier en de Bulle Unigenitus zig van hunne Médebroederen afscheiden. III. Die vreedzaemig zijn met hen die de Vreede haeten... Tweede druk. Amsterdam, Erven van J. Ratelband, en Comp. 1737. in-8°. (K. B.)

Met opdracht. Elke naamlijst met afz. titel, maar met doorloopende signatuur en pagineering. Hierin verschillende officiëele stukken, formulieren, de bul *Unigenitus* enz.

NÜSE (H.).

Het Jansenisme, in zijne scheuring en afval van de Kerk; aangetoond en bewezen, uit de Goddelijke Openbaringen. Door... Voor rekening van den Autheur. Rotterdam, A. Daane Az. 1825. in-8°. (K. B.)

Het 3e en 4e Hoofddeel d. w. z. blz. 94—320 zijn aan de geschiedenis der Nederlandsche zoogenaamde Jansenisten gewijd.

ORDE der Feest- en Lijdens-teksten, zoo als die jaarlijks in de Nederduitsch-Hervormde Gemeente van 's Gravenhage gepredikt worden. Achtste, geheel omgewerkte druk. 's Gravenhage, Gebr. van Cleef. 1859. in-8°. (K. B.)

Met lijst der predikanten. De op blz. 245 dezer Bibliografie vermelde *Orden* zijn daar opgenomen, wegens de op den titel vermelde predikanten-lijsten. Al zijn zij niet op den titel genoemd, vindt men waarschijnlijk deze lijsten — even als in het bovenstaande — in de *Orde der Feest- en lijdensteksten* voor Amsterdam, Haarlem, Rotterdam en Utrecht, vermeld in *Brinkman's Naamlijst, 1833—1849*, blz. 499 en 500. en in *Brinkman's Catal. blz. 889.*

OUDHEDEN, en gestichten van de Bisschoppelyke Stadt en Meyerye van 's Hertogen-Bosch. Of Beknopte Beschryvinge der Steden en Dorpen onder dat Bisdom; Mitsgaders Fundatien der Geestelyke Gebouwen, Kerken, Abdyen, en kloosters van tydt tot tydt aldaar gesticht. Met de Leevens gevallen der Bisschoppen, en andere Geleerde Mannen... Benevens de Capittelen van Canoniken, Vicaryen enz. Zoo binnen 's Hertogen-Bosch als in de Myerye gelegen. Alles gesterkt met Oorspronkelyke Giften, Voorrechten, Brieven, Diplomaas enz. Door een Liefhebber der Outheit. By een Versamelt met Koopere Plaaten. Leiden, J. A. Langerak. 1742. in-8°. (K. B.)

Met 5 uitslaande gegrav. platen en kaarten en talrijke gegrav. wapens tusschen den tekst. De schrijver is St J. van de Velde gezegd Honselaer. Het werk is niet veel meer dan een vertaling van *Foppens. Hist. Episc. Sylvaducensis. Bruxellis. 1721. in-4°.*

PHILIPPONA (CHR.).

*Bijzonderheden uit de geschiedenis der Parochie van den H. Christophorus te Schagen. Haarlem. 1885. in-8°.

REGISTERS (De) en Rekeningen van het Bisdom Utrecht. 1325—1336. Uitgegeven door Mr. S. Muller Fz. Dl. I. Utrecht, Kemink en zoon. 1889. in-8°. (K. B.)

Werken v. h. Utr. Hist. Genootschap. Nieuwe Serie. 53.

VERBEEK (E. W.), Pred. te Warnsveld.

Zutphensch Classicael Register. Waer in De behandelde zaken, Resolutien, de Namen en Standplaetsen der Heeren Predicanten, En de Commissien door de Zelve bekleed. In Twee Deelen Aengewezen worden... Opgestelt door... Zutphen, A. J. van Hoorn. *z. j.* (*niet vóór* 1770). in-8°. 2 dln. (K. B.)

Dl. I is een register in alfabetische volgorde van de behandelde zaken tot 1760, Dl. II geeft de lijst der predikanten en der Commissien tot en met 1770.

WELVAARTS (TH. IGN.).

Het Refugiehuis der Abdij Postel te 's Hertogenbosch door... 's Hertogenbosch, Gebr. Muller. 1888. in-8°.

Werken van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noordbrabant. Nieuwe Reeks n°. 3.

WOLFF JR. (J. W. DE).

Zie in dit Suppl. op *Guers*.

SYSTEMATISCH REGISTER.

OVERZICHT.

III. Geschiedenis van de Protestantsche Kerken.

A. Algemeen en in meerdere landen.
1. Geschiedenis der Hervorming en van het Protestantisme in het algemeen.
2. Luthersche kerk in het algemeen en in meerdere landen.
3. Hervormde » » » » » » » »
4. Doopsgezinden.
5. Pietisten, Hernnhutters, Irvingianen, Darbisten enz.

B. In verschillende landen.
1. Nederland.
a. Algemeen en meerdere kerkgenootschappen (α. Gesch. d. Hervorming in Nederland. β. Gesch. d. Herv. in verschillende plaatsen. γ. Gesch. d. Protestantsche kerken in Nederland.)
b. Kerkgenootschappen afzonderlijk.
α. Lutherschen (I. algemeen. II. In verschillende plaatsen.).
β. Hervormden (I. algemeen. II. Tot en met de synode van Dordrecht. III. Tot 1795. IV. Tot heden. V. In verschillende provinties en plaatsen. VI. Waalsche kerk. VII. Afgescheidenen.).
γ. Remonstranten (Hierbij Collegianten en Rijnsburgers) (I. Algemeen. II. Verschillende plaatsen.).
δ. Labadisten (Vergel. III C. op Labadie.)
ε. Doopsgezinden (I. Algemeen en meerdere provinties. II. Provinties. III. gemeenten.).
2. België.
3. Engeland, Schotland en Ierland.
4. Frankrijk (a. Algemeen. b. Tot de herroeping van het Edikt van Nantes. c. Tot 1795. d. Tot heden. e. Waldenzen.)
5. Portugal. 6. Spanje. 7. Italië. 8. Zwitserland. 9. Oostenrijk en Hongarije. 10. Duitschland. 11. Denemarken. 12. Zweden en Noorwegen. 13. Rusland. 14. Azië. 15. Afrika. 16. Amerika.

C. Biografie van Protestanten (Hervormers, martelaars, predikanten enz.)
1. Algemeen. 2. Martelaars enz. in Nederland. 3. Doopsgezinde Martelaars. 4. Levensbeschrijvingen van afzonderlijke personen.

IV. Geschiedenis der Zending.

A. Algemeen.
B. Zending der Katholieken.
C. » » Protestanten.

SYSTEMATISCH REGISTER.

I. GESCHIEDENIS DER CHRISTELIJKE KERK (KATH. EN PROT.).

A. Inleiding.

1. Inleiding, Methodologie, Woordenboeken.
Acquoy, Kerkgeschiedenis en geschiedenis van het christendom; Bredie; Haar (B. ter), Oratio; Id. De Historiographie; Lorgion (E. J. Diest), De rechte beoefening der Historische Theologie; Merle d'Aubigné, Redevoering; Meijer (H.); Rienstra; Schaff, Gesch. der apost. kerk; Spanhemius, Brevis Introductio; Toorenenbergen (J. J. v.), Wetensch. Karakter; Water (J. W. te), Oratio; Wielinga; Woordenboek.

2. Bibliographie.
Rogge, Beschr. Catal.; Sepp, Bibliotheek.

3. Handboeken.
Amshoff; Begryp (Kort) der Kerk. gesch.; Busch (W.); Colenbrander; Entrop; Fleury, Aenmerkenswaerdige Geschiedenissen; Id. Kort-begryp der Kerk. Hist.; Formey; Geschiedenis der chr. kerk; Geschiedenis (Verkorte kerk.); Geschiedenis der chr. kerk, voor mingeoefenden; Gesch. (Kerk.) van Chr. geboorte tot; Groot (P. Hofstede de), Institutiones; Guers (in het Suppl.); Hase, Gesch. der kerk; Kern der Kerk. Hist; Koetsveld (v.); Kooij (van); Kurtz; Lampe, Synopsis Historiae Sacrae; Leipoldt; L'Homond; Loon (van); Muller (J. A.); Münscher; Muntinghe; Oort; Reddingius (G. Benthem); Rovers; Royaards, Compendium; Sackreuter; Schmid (H.); Schmid (J. I. F.); Spieker; Spittler, Handboek; Tenckinck, Kort overzigt; Timmermans; Vragen (Beknopte) uyt de kerk. historie; Zahn; Zeller, Beknopte Gesch.; Zwaag (v. d.), Handboek.

4. Werken over verschillende onderwerpen uit de Kerkgeschiedenis.
Basnage, Dissertationes historico-theologicae; Basnagius (S.); Brieven van verscheyde Vermaerde.... mannen; Gilse (van), Verspreide Opstellen; Kist, Orationes; Sepp, Geschiedk nasporingen; Id., Kerkhist. Studien; Spanhemius, Dissertationum historici argumenti quaternio.

B. Geschiedenis der christelijke kerk. (Algemeen.)

Alting (Carpentier); Arnold, Gesch. der Kerken en Ketteren; Baudartius; Broes, De kerk en de staat; Crespin; Curtmann; Einem (van); Flacius Illyricus; Fremautius; Geschiedenis d. Chr. Kerk in Tafereelen; Gesselius; Goeree; Goguel; Hamelsveld (v.); Hazart, Kerck. Historie; Hipstedius; Hoffmann (W); Hornius; Jansz (P.); Katerkamp; Kist, De chr. kerk op aarde; Labberton (in het Suppl.); Lambrecht, D'leuen, doot ende lijden der Heyligen, mitsgaders een Kerck. Historie; Id., Historia Ecclesiastica; Leydecker (J.); Merula, Tijdt-Threzoor; Miller; Milner (twee titels); Mosheim, Oude en hedendaagsche kerkl. geschiedenissen; Mudzaert, Generale Kerckel. Historie; Mulder; Neander, Merkwaardigheden uit de Gesch. v. h. Christendom; Id.,

Gesch. der chr. godsdienst en kerk; Id., Gedenkwaardigheden uit de gesch. v. h. chr. leven; Id., Het rijk van Christus; Nieuwland; Priestley; Riedel; Rosweydus, Generale Kerck. Historie; Rothe; Schotanus Sterringa, Continuatio historiae sacrae; Sjoerds, Kort Vertoog; Sleidanus; Severus; Sonjé; Suikers; Swalue, Tafereelen; Id., Prot. en Kath. Volken; Thiele; Veen (P. v. d.); Venema; Voorzienigheid; White; Wtenbogaert, Kerck. Historie.

Gieseler, Nieuwe kerkgesch. (zie ook Supp.); Sandis; Bronsveld; Ypey, Gesch. v. d. Kristl. Kerk in de achttiende eeuw; Stolker, Onontbeerlijke bijlage; Veen (S. D. v.), Uit de vorige eeuw; Pacca; Nippold, De Chr. kerk der laatste halve eeuw; Zschokke.

Maronier, Kerstfeest; Sander (C. Ph.); Tydeman (N.).

C. GESCHIEDENIS DER CHR. KERK (KATH. EN PROT.) IN AFZONDERLIJKE LANDEN.

1. Nederland.

a. Algemeen.
Archief voor Kerkelijke Geschiedenis; Archief voor Nederl. Kerkgesch.; Beaufort (de); Geschiedenis der Chr. Kerk in Nederl.; Glasius, Gesch. der chr. kerk in Nederland; Godsdienst (De) der Hollanders; Kalender; Lorgion (E. J. Diest), Gesch. d. chr. kerk in Nederland; Id., Kerkgesch. van de Nederlanden; Montanus, Kerk. Hist. van Nederland; Mudzaert, Generale Kerck. Historie; Plakaat-boek (Kerk.); Rosweydus, Generale Kerck. Historie; Vos Az. (G. J.), Gesch. der Vaderlandsche Kerk; Wessels.

b. Tijdvakken.
Kist, Leerrede; Aduertissement bij de goede ende ghetrouwe ondersaten; Remonstrance presentée; Verhalinge; Description; Religioensvrede; Jacobi (A. F. E.); Verzameling van alle Stukken, betreffende de afscheiding der kerk v. d. Staat; Swildens; Proeve eener kerk. Statistiek; Aprilbeweging.

c. Afzonderlijke plaatsen (Verg. II. C. 1. en III. B. 1.)
Amsterdam: Verhaal betreffende de Gasthuis Kerk; Verzameling van Stukken.
Barneveld: Nairac.
Barradeel: Steenstra.
Deventer: Dumbar.
Dordrecht: Schotel, Het klooster.
Drenthe: Magnin, Overzigt.
Franekeradeel: Steenstra.
Friesland: Lorgion (E. J. Diest), Geschiedk. Gedenkboek; Schotanus; Eekhoff.
Groningen: Brucherus, Gedenkboek; Groot (P. Hofstede de), Gesch. der Broederenkerk.
Haamstede: Nieuwhof.
Runen: Hogeman.
St. Anna ter Muiden: Janssen (H. Q.), St. Anna ter Muiden.
Utrecht: Balance.

2. België.
Mudzaert, Generale Kerck. Historie; Rosweydus, Generale Kerck. Historie; Recveil; Geschiedenisse aengaende t'feyt der Religien; Religionsvrede (drie titels); Advertissement Van de Staten van Henegouwe.

Vergel. op I. C. 1. b; II. C. 2. en III. B. 2.

3. Engeland.
Alberti (G. W.), Brieven.

4. Frankrijk.
Beschrijuinghe van den Stand der Religien; Beschrijvinghe Vande treffelijcke ... Disputatie; Couet; Verhael vande Orden; Saurin; Vries (S. de), Franckrycks Kerckl. en Weereldl. Staet.

10. Duitschland.
Söltl; Vrede-Puncten.

14. Azië. (Vergel. IV.)
Buchanan; Mosheim, Verhaal der nieuwste Chineesche Kerkgesch.; Gijsbertsz.

16. Amerika.
Baird; Buddingh (D.), Kerk, school en wetenschap.

II. GESCHIEDENIS DER KATHOLIEKE KERK.

A. ALGEMEEN.

1. Geschiedenis der Kath. kerk en der Pausen.
Bestemming (Rome's); Bower; Brouwers; Cabeljau; Chantrel, Levens der Pausen; Dowling; Fleming (vergel.

Suppl.); Fleury, Kerk. Geschiedenissen; Gesch. der Chr. Kerk in de vroegste eeuwen; Geschiedenis der Pausen; Groot (J. V. de), De Pausen; Hazart, Triomph der Pausen; Historie der Paussen; Historie (Korte) der Pauzen; Historie (Onpartijdige) des Pausdoms; Historie (Korte) Van het gene in de Christenheyt... is voorgevallen; Köhnlein; Kutscher; Lafon; Lafond; Lippold; Llorente, De Paussen; Lijst der Pausen; Merleker; Mornay (de); Naamlijst der pausen; Opstanden; Pierson (A.), Gesch v. h. Roomsch-Katholicisme; Platina; Proeve over de wereldlijke magt; Ranke; Rau; Revius; Reyze door Vrankryk; Sainctes (de); Siemers; Spittler, Oordeelk. gesch. v. h. Pausdom; Sporschil; Twisck; Verhael van een Disputatie; Visschers, Gesch. v. h. Jubile; Volgorde; Wensing, Levens der Pausen; Weyerman; Wiseman; Wylie, Gesch. d. Pausdoms.

2. Geschiedenis der Hierarchie.

Beschryvinge Van de aangelegentheid der Conclaven; Beschrijvinge van het voorgevallene Te Romen; Hoff (t') vanden Paus; Hof van Romen; Grégoire; Rutgers (S. J.); Weeghschael.

B. AFZONDERLIJKE TIJDVAKKEN.

1. Tot Karel den Groote.

Abresch; Arnold, Waare afbeelding der eerste Christenen; Athenagoras; Baur; Bingham; Boekenoogen; Borsius; Bosch (J. de); Bosveld; Bruinses; Burmannus (Fr.); Cave (drie titels); Chevallier; Clericus (twee titels); Dalrymple; Eeuwfeest; Ens; Eusebius (twee titels); Gibbon; Goor (v.); Hagenbach, Chr. Kerk in de drie eerste eeuwen; Id., Chr. Kerk in de vierde tot de zesde eeuw; Herwerden (C. H. v.), Specimen academicum; Heyst (v.); Hezenmans, Cornelia; Historia Ecclesiastica (twee titels); Honert (v. d.); Kist, Disputatio inauguralis; Kritzler; Kuypers (G.), Oud en nieuw; Lang, Oudste Geschiedenis v. h. Christendom; Latius; Leeuwen (v.); Maronier, Inrichting der chr. gemeenten; Meyboom; Moll, Gesch. v. h. chr. leven; Neander, Gesch. d. chr. kerk onder de leiding d. Apost.; Newton, Grondlegging der Chr. Kerk; Planck; Pressensé (de); Ritschl; Schelle (v.); Schott (H.); Staat (Over den vroegeren) v. h. Christendom; Starck; Straatman; Stuffken; Tideman Jzn. (B.), Uit h. oudste Christendom; Tollenaere, Beschr. v. d. dood der vervolgers; Uhlhorn (twee titels); Wagenaar (J.).

2. Middeneeuwen tot aan de Hervorming.

Herwerden (C. H. v.), Commentatio; Pierson (A.), Disquisitio; Schnellius; Swalue, Disputatio; Verenet.

3. Na de Hervorming.

Geschiedenis d. R. K. Kerk na de Herv.; Theatrum Crudelitatum; Steele; Dubois; Moere (v. d.); Wonderdoeners; Mejer; Girardin (Saint-Marc); Groot (P. Hofstede de), Oud-Cath. beweging.

C. GESCH. D. KATH. KERK IN AFZONDERLIJKE LANDEN.

1. Nederland. (Verg. II G. en II H.)

a. Algemeen.

Archief v. d. Gesch. v. h. Aartsb. Utr.; Augusti; Barlandus; Beelen; Bockenbergius; Broedersen; Burgmeijer; Bijdragen v. d. gesch. v. h. Bisdom v. Haarlem; Dowling; Henschenius; Heussen (v.) (twee titels, verg. in het Suppl. op Oudheden); Horst (J. J. v. d.), Oud en nieuw; Jaarboek; Lijst der Pausen; Placentius; Schaap; Smet (C.), Stichting v. d. R. C. Kerk; Voorheen en thans.

b. Vóór de Hervorming.

Acquoy, Gerardi Magni Epistolae; Antiquiteyten; Baselius; Beka; Blondeel; Boxhorn; Glasius, Gesch. d. chr. kerk in de Nederl. voor het vestigen der Herv.; Karssen; Laurman, Museum; Lorgion (E. J. Diest), Gesch. v. d. invoering des christendoms; Id., Voorbereiders der Kerkherv.; Id. Gesch. d. chr. kerk in Nederl.; Matthaeus; Moll, Kerkgesch.; Okken; Registers (in het Suppl.); Roelants; Royaards, Gesch. d. invoering en vestiging v. h. Christendom; Id., Gesch. v. h. gevestigde Christendom; Thym (P. P. M. Alb.), H. Willibrordus; Id., Karel de Groote; Ullmann, Hervormers.

Kerke v. U. wedervaren is; Verzameling van stukken betreffende de verkiezing; Vries (J. H. de).
Aalsmeer: Kerk (De Oud. Kath.) te A.
Delft: Kerk (O. Kath.) te Delft.
Utrecht: Kerk (O. Kath.) te Utr.

2. België. (vergel. I C. 1 en 2 en II. C. 1.)
Heynshelmans van Rijthouen; Memorieboek; Necrologium aliquot; Smet (C.), R. C. Religie; Id., Stichting; Toneel; Verzameling van Naamrollen.
Gerard; Thym (P. P. M. Alb.) Willibrordus; Id., Karel de Groote; Diuisio; Zaemenkomste; Bavegem (v); Cocq (de); Helden; Balling; Ballingschap (twee titels); Verhael d. voornaemste kerk. wanorders.
Alsemberg: Historie v. d. Hert. Kerk.
Antwerpen: Chronycke ofte Beschrijvinge; Lerius; Ommegangen; Visschers, Oude en nieuwe Byzonderheden; Id., Geschiedk. verhael; Id., Naemrol (twee titels).
Brussel: Historie v. d. tegenw. Jubile; Verhael v. d. Oproerigen beleyde.
Diest: Raymaekers.
Gent: Verhael v. h. uytjaegen.
Gheel: Kuyl, Gheel vermaerd.
Hoboken: Kuyl, Hoboken.
Laken: Oorsprongh v. d. Kercke.
Lier: Bergmann (A.).
Mechelen: Dhanis; Schoeffer; Porta (J. à).
Oudenaarde: Smet (J. J. de), Getrouw Verhael; Smet (A. de).
Uccle: Daelemans.
Vilvoorden: Beschryving d. Kerk v. V.

3. Engeland.
Sonstral, Primaat en Vorst; Challoner; By de Coninghinne; Svpplicatie a. d. Con. Maj.; Vertooch ende Versoeck; Placcaet des Conincx v. Eng.; Placcaet By syne Mat.; Verhael v. d. wtroedinghe; By den Coninck (Jac. I); Proclamatie by den Coninck; By den Coningh (v. Eng.); Placcaet In Name des Conings; Translaet Van een out Placaet; Placaet v. d. Stadt Bristol.

4. Frankrijk.
Perussis (de); Kruijf, Gesch. der Gallicaansche Kerk; Placaet des Coninckx (Hendr. III); Edict v. d. Coninck; Wederroepingen; Verhael hoe den Coninck; Acten der alg. vergadering; Herstel.

6. Spanje.
Ellendorf, Betrekking v. d. Sp. Kerk; Gavin; Tafereelen van Dweeperij.

10. Duitschland.
Bijdragen tot de Kerk. Gesch.; Groot (P. Hofstede de), Oud. Cath. Beweging; Knuttel; Schat-camer; Redenen Ende Motiven; Renftle; Beschryving v. Kevelaer; Verhaal Van 't geen 'er tot Munster.. voorgevallen is; Verhael eens Gesprecks.

13. Rusland.
Bezoek; Vervolging en lijden.

14. Azie (vergel. bij IV).
Mamarbaschi; Vries (S. de), Dissertatio de origine; Hohlenberg.

15. Afrika.
Leydeckerus (M.), Historia Ecclesiae Africanae; Victor Uticensis; Manger.

D. GESCHIEDENIS DER GRIEKSCHE KERK.
Dorosthamus (in het Suppl.); Elsner; Kist, Redevoering; Platow; Religie; Schmitt (H. J.); Swalue, Disputatio; Wimmer.

E. GESCHIEDENIS VAN SEKTEN EN KETTERS.

1. Algemeen.
Arnold, Historie der Kerken en Ketteren; Geluwe (v.), Catalogue; Grouwelen; Historie der Ketteren; Naamlijst d. voornaamste Ketteren; Sichem (v.).

2. Vóór de Hervorming.
Brabander; Driessen; Janssen (H. Q.), Académie; Maimbourg; Mosheim, Uitvoerige verhandelingen; Schuermans, Fraticellen; Sonstral, Tafereelen; Id., Wycliffe; Id., Gesch. v. h. Husitismus; Starck; Vries (S. de), Dissertatio critica.

3. Na de Hervorming.
Rémond; Verhandelinge nopende de Ketterye.
Jansenisme (vergel. II. C. 1. e.): Elenchus; Geschiedenis v. h. zoogenaamde Jansenismus; Leydecker (M.), De Historia Jansenismi; Marandé; Nüse (in het Suppl.).

Cleef: Bosman.
Cranenburch: Wanray (v.).
Exarde: Busselius.
Herckenrode: Hist. v. h... Sacrament; Pauli (twee titels).
Lorette: Murri.
Middelburg: Historie ende Mirakelen.
Poederle: Hist. v. h. mirac. Sacr.
Poperinghe: Beschr. v. 't doorluchtigste mirakel.
St. Huybrecht: Verhael v. d. ghedurighe mirakelen.

3. Door aanroeping v. bijzondere heiligen.

H. Anna: Tollenaere, Boek d. Mirakelen.
H. Anthonius: Mirakelen gheschiet.
H. Dominicus: Begryp v. d. Mirakelen; Verhael v. d. Mirakelen.
H. Ignatius: Mirakelen v. d. H. Patriarch; Miraeckulen; Verhael v. verscheyde Mirakelen.
H. Nic. Tolentijn: Begryp v. d. Mirakelen.
Fr. Xaverius: Verhael v. e. seer wonderlijck Mirakel.

4. Mirakuleuse Maria-beelden te:

Aerlen: Bueckelius.
Alsemberg: Hist. v. d. Hert. kerk; Lathem (v.).
Assebrouk: Verhael v. h. Marber Maria-beeldt.
Brouckburgh: Historie v. d. mirakelen.
Brugge: Oorsprong en vermaerdheyd; Taisne, O. L. V. v. Troost.
Brussel: Historie v. d. maget Maria; Historie v. h. mirak. beeld; Bernaerts; Beschryvinghe v. h. Beeldt.
Cortenbosch: Historie en mirakelen.
Dadizeele: Begryp v. d. Historie en Mirakelen; Kort-begryp.
Delft: Vosmerus.
Dendermonde: Vrouwe.
Dinant: Bouille.
Duffel: Hoeswinckel (v.); Mattens.
Groeninghe: Verklaeringhe.
Halle: Lipsius, Diva Virgo; Verhaal der bezonderste Mirakelen.
Hasselt: Jonghen (H.); Vendrickx.
Kerselaer: Historie ende mirakelen; Historie v. O. L. V. ten Kerselaer.
Kevelaar: Historie van O. L. V. van K.; Op-komste ende voort-ganck; Mirakelen door de voorsprake; Verhael v. d. Mirakelen.
Laken: Beneden (v.).
Liedekercken: Begryp v. d. historie ende oorspronck.
Lorette: Historie ende Mirakelen.
Lourdes: Horst (v. d.), O. L. V. v. Lourdes.
Maastricht: Boeck (de), Beschryvinge; Sedulius.
Mechelen: Begryp der gesch.; Siré; Verhael v. d... ry-bende.
Merchten: Becker (A. de).
Neder-waver: Arcke; Opstal (v.).
Omel: Verhael van die Myrakelen.
Potterye: Taisne, Oorsprong en Mirakelen.
Roermond: Krugten (v.), Mirakeleus Beeld; Id., O. L. V. in 't Zand.
Salette: Gesch. v. O. L. V. v. Salette.
Scherpenheuvel: Begryp der Mirakelen; Deckers (J.); Lipsius, Diva Sichemiensis; Numan; Welvaarts, Beersche Processie.
Sempse: Historie v. O. L. V. in het Hammeken.
S. Winnox-Berghe: Mirakelen (Dry).
Thorn: Habets, Kapel v. O. L. V.
Tongheren: Huart.
Vilvoorde: Begryp v. d. Hist. v. h. oud beeld; Begryp der Historie v. h... Beeld; O. L. V. ten Troost.

K. Biografie (Levens van heiligen, martelaren, pausen enz.)

1. Verzamelingen van algemeenen aard.

Adriani (H.); Afbeeldingen en Levensbeschryvingen; Baronius; Bemmel (v.); Boeye (A. de), Levens; Brunner; Batler, Levensbeschryving; Id., Levens; Corte (J. B. de); Dagboek; Gassman; Geloofsgetuigen; Glasius, Tafereelen; Haagen (v. d.); Hertum (v.); Hillegeer, Strijd en zegepraal; Id., Levens; Historien; Hugues; Kloeckmoedigheyt; Lambrecht, D'leven, doot *enz.*; Legende ofte Levens; Leven ende mirakelen; Levens der Heilige Anna *enz.*; Levens der heiligen (5 titels); den; Liguori (de); Maaseland (v.); Magyrus; Martelaren-boeck; Masculii; Marx (twee titels); Nouhuijs (v.); Passio-

III. GESCHIEDENIS VAN DE PROTESTANTSCHE KERKEN.

A. Algemeen en in meerdere landen.

1. Geschiedenis der Hervorming en van het Protestantisme in het algemeen.

Alpen (v.); Boon; Brouwer; Bussingh, Drangredenen; Eeuwgetijde; Geer (B. R. de); Gelzer; Gerdes, Scrinium antiquarium; Id., Introductio (Vergel. Suppl.); Gratama; Haar (ter), Gesch. d. Kerkherv.; Hagenbach (in het Suppl.); Kerkhervorming; Leuliette; Lindanus; Lorgion (E. J. Diest), Beknopte gesch. d. kerkherv.; Manné; Marheineke; Meder; Merle d'Aubigné, Gesch. der Herv. in de zestiende eeuw; Id., Lutheranisme; Id., Gesch. d. Herv. in Europa; Id., Gesch d. Kerkherv.; Müller (J. G.); Munting; Museum; Naef; Nonhebel; Ockerse; Outhof; Rémond, Opgang; Schenkel; Schnellius; Seckendorf (à); Sonstral, Tafereelen; Stiepel (v. d.); Tafereel d. Hervorming; Tenckinck, Hervorming; Vergers; Villers; Webber; Weddik (Lublink), Luther en Zwingli; Weijdmann; Ypey, Beknopte Gesch d. Herv.; Id., Leerrede.

Geschiedenis van het Protestantisme.

Hase, Ontwikkeling; Pape, Protestantisme; Perk; Rauwenhoff; Roepstemmen; Vitringa; Westhovius; Wylie, Gesch. v. h. Protestantisme.

Douwes, Stemmen; Mikron, Waerachtigh verhaal; La Saussaye, Godsdienst. bewegingen; Tafereelen en berigten.

2. Geschiedenis der Luthersche Kerk in het algemeen en in meerdere landen.

Manné; Paauw, Europa's Lutherdom; Voorzienigheid.

3. Geschiedenis der Herv. kerk in het algemeen en in meerdere landen.

Basnage, Histoire; Blondel, Actes Authentiques; Koecher; Werken der Marnix-Vereeniging.

4. Geschiedenis der Doopsgezinden in het algemeen.

Beginsel en voortganck; Bres (de); Deijll; Halbertsma, De Doopsgezinden; Hemert (v.); Hortensius; Huyzen (v.); Moded; Mikron, Waerachtigh verhaal; Naamlijst der Doopsgezinde Schrijveren; Successio Anabaptistica.

5. Geschiedenis der Pietisten, Herrnhutters, Irvingianen, Darbisten, Mormonen.

Hardeveldt (v.); Berigt v. d. tegenw. Staat; Edicten; Grondschets; Historie der oude en nieuwe Hernhutsche Secte; Honert (v. d.); Lelong, Godts wonderen met zijne Kerke; Memorie wegens de Herrnhuthers; Ratio disciplinae; Roentgen; Voget; Witkop.

Böhm; Christophilos; Groneman, Het Irvingianisme; Köhler; Flier (G. J. v. d.).

Busch (M); Wolff (D. E. W.). .

B. GESCHIEDENIS VAN HET PROTESTANTISME IN VERSCHILLENDE LANDEN.

1. NEDERLAND.

a. Algemeen en meerdere Kerkgenootschappen.

α. Geschiedenis der Hervorming in Nederland.

Brandt, Kort Verhaal; Id., Verhaal v. d. Reformatie; Id., Historie der Reformatie; Buddingh (D.), Een paar bladen; Chronijkje; Doedes, Losse bladen; Glasius, Schetsen; Gravezande (s'), Twee honderd jarige Gedachtenis; Groot (C. P. Hofst. de), Honderd jaren; Iperen (v.); Jaren (Voor Drie Honderd); Lorgion (E. J. Diest), Gesch. der kerkherv. in ons Vaderland; Montijn; Moorrees; Scheffer (J. G. de Hoop), Geschiedenis der Kerkherv.; Schoockius.

Ordinantien eñ Statuten; Ordinantien statuyten eñ edict; Copie de par Lempereur; By den Keyser; Ordonnancyen ende statuten; Placaet (blz. 256); Ordonnantie ende Edict (blz. 247); Ordonnãtie ende Edict (blz. 246); Confirmatie; Placcaet, Ordonnãcie ende edict; Copie Dela Requeste; Copie de la lettre; Copie des lettres; Narration; Libellus supplex; Procedures; Supplicatie Aen syn Hoocheyt; Supplicatie (Tweede).

β. In verschillende plaatsen.

Zeeland: Water (W. te), Kort verhaal.

Friesland: Lorgion (E. J. Diest), Gesch. v. d. Kerkherv. in Friesland.

Groningen: Brucherus, Gesch. v. d. opkomst der kerkherv.; Westendorp, Bijzonderheden.

Amsterdam: Lelong, Hist. beschryvinge; Id., Naleesingen.

Enkhuizen: Tricht (O. v.).

Hoorn: Snellebrand.
Utrecht: Royaards, Gesch. d. Herv. in de stad Utrecht.

γ. Geschiedenis der Prot. Kerken in Nederland.

Alphen (v.); Boekzaal (in het Suppl.); Cramer (W.), Mémoire; Emdre (v.); Feuring; Gunning (in het Suppl.); Kaart; Naamregister der Predikanten; Onderzoek; Predikanten-boekje; Pape (C. W.), Nederl. Prot. Unie; Sepp, Proeve; Steven, Brief view.

b. Afzonderlijke Kerkgenootschappen.

α. Lutherschen in Nederland.

I. Algemeen.

Acta Synodalia (vergel. Suppl.); Bijdragen tot de gesch. der Ev. Luth. kerk; Copia v. d. Gravamina; Gedenkboek voor de Lutherschen; Jacobi (Schultz), Oud en Nieuw; Naamregister der Doopsgezinde *enz.*; Naamregister der Predikanten; Naamrol der Predikanten; Nieuwenhuis (F. J. Domela), Oratio; Overzigt; Swidde; Verslag van den staat.

II. In verschillende plaatsen.

Alkmaar: Lange.
Amsterdam: Bericht v. d. Generale Kerklijke vergadering; Hildebrand; Jaarboekje voor de Herst. Ev. Luth. gemeente; Mutzenbecher; Nieuwenhuis (F. J. Domela), Gesch. d. Amst. Luth. gemeente; Redenen die; Verhaal v. d. Beklaaglijken Opstand; Verhaal v. d. Oorsprong; Verhaal v. h. voorgevallene.
Arnhem: Geschiedverhaal.
Enkhuizen: Sonten (J. W. v.).
's Gravenhage: Bose; Nieuwenhuis (F. J. Domela), Gesch. d. Ev. Luth. Gemeente te 's Grav.
Haarlem: Durer.
Hoorn: Kemper.
Middelburg: Haaring.
Nymegen: Berigt aangaande De voorgevalle Troubles.
Rotterdam: Jacobi (J. C. Schultz), Gesch. d. Ev. Luth. gemeente te Rott.; Verhaal aengaande den Oorsprong; Verzameling van Stukken; Voorlooper der Historie.
Woerden: Reudler.

β. Hervormden in Nederland.

I. Algemeen.

Acquoy, Nut der beoefening; Bachiene (twee titels); Bergsma; Fruytier; Geschiedenisse; Kemp (C. M. v. d.), Eere d. Ned. Herv. Kerk; Kerken-Ordeningen der Geref. Nederl. Kerken; Kerkordeningen der Ned. Herv. Gemeenten; Kist, Neêrlands Bededagen; Knappert; Naamregister der Predikanten; Ortu; Schotel, Openbare Eeredienst; Swalue, Geschiedkundige aanwijzing; Vos Az. (G. J.), Gesch. d. Vaderl. Kerk; Water (W. te), Tweede eeuw-getyde; Ypey en Dermout, Gesch. d. Nederl. Herv. Kerk.

II. Tot en met de Synode van Dordrecht.

Lelong, Kort Hist. Verhaal; Id., Naleesingen; Limborch (v.), Kort en beknopt verhaal; Naber; Nuyens, Gesch. d. kerkelijke en politieke geschillen; Oorspronck ende Voortganck; Salomon Theodotus; Sohnius; Triglandius; Verhael v. d. grote oneenicheyt; Vrij (de); Wtenbogaert, Kerckel. Historie.

Kercken-ordeninghen; Erfzonde; Coornhert; Conferentie, gehouden in 's Gravenhaghe; Conferentie, ghehouden tot Delff; Copie van den Brief; Verklaringhe Des Conincks van Groot Britannien; Disputatie.

Synode van Dordrecht: Bührmann; Gamma der Vinen; Glasius, Gesch. d. Nation. Synode; Hales; Historie v. d. Synode Nationaal; Kemp (C. M. v. d.), Gesch. d. Nat. Synode; Mosheim (v.), Onderzoek; Pareus; Poppius; Schotsman.

Afbeeldinghe des Synodi Nationael; Auspicium Synodi; Copie van sekeren Brief; Naem-register; Namen; Oordeel (drie titels); Vale.

Acta Synodi Nationalis; Acta Ofte Handelinghen; Actes du Synode; Acta et scripta; Acta Synodi Nationalis (Post-Acta); Handelingen des Nationalen Synodi; Canones Synodi Nationalis; Kerken-Ordeninge.

III. Hervormde kerk in Nederland. 1619—1795.

Verhael vervatende verscheyden Stucken; Copye vande Requeste der Die-

naren; Duker; Spanhemius, De novissimis circa res sacras in Belgio dissidiis; Eubulus; Keppel; Naamrol der noch in Leeven zijnde Predikanten; Setten (v.).

IV. Hervormde kerk in Nederland van 1795 tot heden.

Setten (v.); Schets van den tegenwoordigen Staat; Stukken betreffende de drie Gedimitteert geweest zijnde... Predikanten; Stukken rakende het Herv. Kerkgenootschap; Bronsveld, Oorzaken; Handelingen v. d. Algem. Chr. Synode; Naamlijst der Predikanten en Ouderlingen; Redevoeringen; Bewegingen; Wagenaar; Senden (v.), Hervorming v. d. tegenw. staat; Vos Az. (G. J.), Groen van Prinsterer en zijn tijd; Jaarboekje voor de Nederl. Hervormden (drie titels); Exposé; Köhler; La Saussaye, Crise religieuse; Oosterzee (H. M. C. v.), Ned. Herv. Kerk; Synode d. Nederl. Herv. Kerk; Vos Az. (G. J.), Keerpunt; Acta der Voorloopige Synode (in het Suppl.).

V. Hervormde Kerk in verschillende Nederl. provinties en gemeenten.

Noord en Zuid Holland: Veeris; Soermans; Brans; Jongh (de), Vervolg; Bijdragen tot de gesch. v. h. huishoudenlijke d. Geref. Kerken; Geesink, Calvinisten in Holland; Beuningen (v.).

Kercken-Ordeninghe van 1591; Antwoorde; Remonstrance of vertooch; Coolhaes, Cort warachtich verhael; Kercken-ordeninge van... 1591; Copye vande Remonstrantie; Resolutie vande.. Staten van Hollandt; Copia van twee Remonstrantien; Missive der ... Staten v. Hollandt; Copie vant derde Request; Copie (van een Request d. Z. Holl. Synode); Acte; Fagel; Copie Remonstrantie; Propositie van 't considerabelste; Extract Uyt de Resolutien; Staten (De) v. Hollandt (eerste titel); Aentekening; Stukken betreffende de vergadering der Gecommitteerden.

Zeeland: Acta Synodalia of gearresteerde Kerken-ordeningen; Resolutie van d'Edelmogende; Remonstrantien (Twee) door de E. Classis v. Walcheren; Remonstrantie (Nader); Remonstrantie (Nieuwe).

Utrecht: Rhenen (v.); Kercken-Ordeninge (Christelijcke); Kerckenordeninge, Gestelt; Clagh-brief; Decisie; Missiven vande Staten v. Utrecht; Resolutie By de.. Staten 's Landts v. Utrecht; Extract uyt de Resolutien v. d. Staten 's Lands v. Utrecht.

Gelderland: Jongh (de), Naamlijst; Ordonnantien; Af-ghescheyt (twee titels); Conferentie tusschen de Kercken-Dienaren; Placcaet Wt-ghegeven; Kercken-Ordeninghe Ghestelt; Verbeek (in het Suppl.).

Overijssel: Moonen; Resolutie van Ridderschap ende Steden; Kercken-Ordeninghe Ghestelt.

Drenthe: Romein, Herv. Predikanten.

Friesland: Gedenkschrift der vestiging; Reitsma, Honderd jaren; Romein, Naamlijst; Placcaet (v. d. Staten v. Fr.); Compendium; Reddingius (J. H.), Oorsprong; Columba; Engelsma; Grevenstein; Greydanus; Laurman, Naamlijst; Reinalda; Veen (S. D. v.), Geref. Kerk. v. Friesland.

Groningen: Adami; Kercken-Ordenung; Privilegien.

Aardenburg: Roos.

Alkmaar: Verhael van allen Swaricheyden; Beschrijvinghe van het ghene datter gheschiet is.

Amersfoort: Rutgers; Visvliet.

Amsterdam: Croese (H.); Naamlijst der Nederd. Geref. Predikanten; Naamregisters; Nominatien; Prins; Vervolg op het Kerkelijk Register; Verzameling van alle de Nominatien.

Eer (Amsterdams) en Opkomst; Hervorming; Nicolai; Verhael vande Heeren; In-houdt; Verhael vanden Oploop; Beroerte; Copie van Requesten; Verhael van 't gundt t'Amst. is ghepasseert; Christianus Sincerus; Stukken betrekkelijk het voorgevallene; Verhaal van de opschorsing; Verzameling v. Stukken, betrekkelijk de Gesuspendeerde... Predikanten; Voorst (v.).

Anna Paulowna Polder: Hinlópen.

Assen: Pareau.

Bergen op Zoom: Janssen (Joh.).

Briel (den): Presentatie.

Dedemsvaart: Senden (v.), Leerrede.
Delft: Rijsewijk (W. H. Haverkorn v.); Scholten; Canzius (J. H. Onderdewijngaart) (in het Suppl.).
Deventer: Leerrede; Orde der feest- en lijdensteksten voor... Deventer; Verhaal (blz. 341).
Dokkum: Scheltema.
Dordrecht: Loeff (A.); Schotel, Kerkelijk Dordrecht.
Elten: Immink.
Goes: Baan (v. d.); Gemeente te Goes.
Gouda: Ontdeckinge.
's Gravenhage: Bennink Janssonius, Eerste openbare prediking; Naamlijst der Herv. pred. v. 's Grav.; Orde (in het Suppl.).
Groningen: Historie van des Heeren Jezus Christus Geboorte; Martinus; Orde der feest- en lijdensteksten voor Groningen.
Haarlem: Copie van de Synodale Sententie; Handelinghe tusschen de Magistraet der Stadt Haerlem; Justificatie van de Procedueren; Requeste vande Dolerende Kercke.
Hoorn: Wigersz; Poincten der Beschuldiginge; Vredehandel.
Kampen: Aanteekeningen.
Leeuwarden: Protocol (blz. 266).
Leiden: Orde volgens welke de feest- en lijdenstekten.. te Leyden gepredikt worden; Coolhaes, Breeder bericht; Justificatie des magistraets tot Leyden; Memorie ofte Kort Verhael.
Leur (De): Senden (v.), Geschiedenis.
Maassluis: Hoffman (J. M.).
Makkum: Verhaal van de gevolgen.
Middelburg: 's Gravezande, Naamlijst; Naamlijst der heeren Predikanten; Naamlijst der Predikanten, Ouderlingen en Diakonen; Naamlijst der... Predikanten; Naamlijst van alle de Predikanten; Nagtglas; Orde der feest- en lijdensteksten voor Middelburg.

Bericht van eenige bysondere voorvallen; Dagh-vervolgh; Missive uyt Middelburg; Missiven v. d. Prince v. Orangien; Resolutie des Classis van Walcheren; Stucken aengaende het gepasseerde; Verantwoordinge; Vertoog v. h. Collegium Qualificatum; Vertoogh v. h. Classis v. Walcheren; Vervolgh v. d. Antwoorde; Relaes; Samen-spraeck; Verhaal (blz. 341). Strijd.
Moerdijk: Kocken.
Nieuw-Beerta: Berkum (v.), Kerk. gesch. van N.-B.
Noorddijk: Boeles.
Nijkerk: Kuypers (twee titels).
Nymegen: Afscheydt; Relaas..
Oudewater: Clachte; Ontdeckinghe; Verhael van de Grouwelijcke Disordre; Verhael van de voorneemste Swaricheden.
Rotterdam: Harderwijk (v.); Geselius; Bailliu; Bericht v. d. Redenen; Placcaet (van Bailliuw *enz.* v. Schielandt); Placcaet Ghepubliceert den 1. November 1618; Presentatien; Sententie by... Bailliu *enz.* d. stadt R.; Openinghe; Verhael van 't gene voor-gevallen is; Berigt van het voorgevallene.

Steven, History.
Schoonhoven: Aflesinghe.
Schore en Vlake: Binsbergen (v.).
Sebaldeburen: Westendorp, Eerste leerrede.
Teksel: Molanus (J. G.).
Tilburg: Schotel, Mijne gemeente.
Utrecht: Lyden van Jesus; Accord ende Overcompste; Gerobulus; Publicatie ende Interdictie; Publicatie vande E. Vroetschap; Verhael (blz. 333); Onderhandelinge; Remonstrantie en Doleantie; Verhael (blz. 343).
Veere: Renier, Nieuwe Naamlijst.
Venlo: Le Roy.
Vlissingen: Vrolikhert.
Waalwijk: Moltzer.
Wilhelminadorp: Dresselhuis (J. ab Utrecht), Twee leerredenen.
Zaltbommel: Acquoy, Jan van Venray.
Zevenwolden: Hasaert.
Zutphen: Verbeek (in het Suppl.).
Zwaag-westeinde: Zwaag (v. d.), Tweetal eenvoudige leerredenen; Id., Drietal leerredenen.
Zwammerdam: Felix.
Zwolle: Bericht en Aanmerkingen.

VI. Waalsche kerken in Nederland.

Algemeen.
Actes des Réunions; Bulletin; Copie de quelques Articles; Exposé; Koe-

*. Doopsgezinden in Nederland. (Vergel. bij III. A. 4.)

I. Algemeen en meerdere provinties.

Bijdragen (Doopsgez.); Cate (Blaupot ten) (alle titels); Gorter; Handelinge der Doops-ghesinde; Muller (S.); Naamlijst der Remonst. Prof. *enz.*; Naamlijst van allen; Naamregister der Doopsgezinde; Naamregister der Predikanten; Notule; Overzicht; Ploeg (F. v. d.); Rues; Scheffer (de Hoop), Oratio; Id., Inventaris; Schijn; Successio; Verslag aangaande den toestand; Verzaameling van uytvoerige Afbeeldingen.

II. Afzonderlijke provinties.

Holland: Verslag wegens den Staat.
Friesland: Cate (Blaupot ten), Gesch. d. Doopsgez. in Friesland; Hulshoff; Request met bijgevoegde Deductie; Verhael vanden twistigen handel; Veen (P. H).
Groningen: Staat der Doopsgez. Gemeenten; Gilse (v.), Staat.

III. Gemeenten.

Amsterdam: Scheffer (de Hoop), Inventaris; Verklaringe van den droevigen handel; Vrede Handelinghe; Bericht der onderhandelinge; Verhael vande vereeninghe; Besluyt; Ordonnantie v. d. Burgermeesteren; Ordinantie v. d. Burgermeesteren; Verhaal der Onderhandeling.
Franeker: Vertellinge.
Haarlem: Verhael van eenige voornaemen Gheschillen; Ordonnantie (van Burgemeesters v. Haarlem).
Harlingen: Cool.
Hoorn: Copije der Onderhandelingen.
Leeuwarden: Protocol.
Leiden: Verhaal (blz. 344).
Maastricht: Habets, Wederdoopers te Maastricht.
Nymegen: Guyot.
Rotterdam: Handeling; Vredehandeling.
Rijp (De): Persijn.
Utrecht: Hoogveldt (v.) (tweetitels); Aldendorp (v.); Copye van XIII Artijckelen; Copyen der Resolutien; Heyningen (v.).
Wormerveer: Banningh; Kercke.

2. Protestantisme in België (Vergel. I. C. 2 en III. B. 1. a. *α*. van: Brandt, tot: Supplicatie).
Janssen (H. Q.), Kerkhervorming in Vlaanderen; Maasdijk (v.), Oorzaken; Procedures; Werken der Marnix-Vereeniging.
Antwerpen: Uyttenhooven; Ordonantie Ghemaeckt ende Ghepubliceert; Ordonnancie ende ghebot; Protest; Placcaet (Antwerpsch).
Brugge: Kerkhervorming te Brugge.
Brussel: Verclaringhe opt Beleth.
Gent: Water (W. te); Hist. d. Herv. Kerk te G.
Maria Hoorebeke: Wagener (J. H. C.).
Mechelen: Porta (J. à.).
Oudenaarde: Robijn (L.).
Sint Joris Weert: Roos (W. de).

3. Protestantisme in Engeland, Schotland en Ierland,

Engeland.
Barlow; Broes, Engelsche herv. kerk; Burnet (Vergel. Suppl.); Cobbett (Vergel. Suppl.); Declaratie vanden Koningh v. Engelandt; Heylin; Historie der Beroerten van Engelandt; Kruyf, Gesch. v. h. Anglo-Katholicisme; Merle d'Aubigné, Gesch. d. hervorming in Engeland; Neal; Parvé (Steyn); Utenhove; Verdragspunten; Verhael van de Proceduren; Verhael van de gestaltenisse; Werken der Marnix-Vereeniging.
Kwakers: Alberti, Historie der kwakers; Sewel; Croesius; Extract uyt Londen.
Methodisten: Burkhard; Verhaal van de opkomst.

Schotland.
Abernethi; Historie der Kercken van Schotlandt; Maatjes; Nieumaren; Robe; Rudloff (v.); Schubert; Stuart; Timotheus Philadelphus; Verhael v. 't heerlijke Werk Gods.

Ierland.
Geschiedenis der hervorming in Ierland.

4. Protestantisme in Frankrijk.

a. Algemeen (Vergel. I. C. 4.)
Belkum (v.); Benoist; Cobbin; Felice (de); Geschiedenis v. h. Protestantismus in Frankrijk; Lievre.

b. Tot de herroeping van het Edikt van Nantes.

Zuttere (P. de): Sepp, Drie Evangeliedienaren.
Zwingli (H.): Christoffel; Hottinger; Leven; Nüscheler; Tichler; Tiele.
Zijl (R.): Resolutie By de... Staten 's Landts v. Vtrecht.

IV. GESCHIEDENIS DER ZENDING.

A. Algemeen.
Berigten (in het Suppl.); Eddy; Grundemann; Haafner; Haren (v.); Hoornbeek, De conversione Indorum; Lamers; Lasonder (E. H.); Love; Millar; Mermannius; Schmidt (K. C. G); Zendelingen in Indië.

B. Zendingen van Katholieken.
Algemeen.
Annalen van het genootschap; Missien; Notitie over de buitenlandsche missien; Schets van den staet der Missiën; Verzameling van de brieven.
Indië.
Epistolae Indicae; Heynen; Mastrillus; Trigault; Tydinghe van Indiën; Verhaelinghe.
China.
Bericht-schriften; Brieven van eenige Paters; Gugliemotti (in het Suppl.); Mauritius; Verbiest.
Cochinchina.
Borri.
Japan.
Begryp van het ghene dat gheschreven wordt; Brieven van Japonien; Verhael van 't gheen in 't jaer 1649 gheschiet is.
Afrika.
Annalen der Afrikaansche Missiën; Fernandez; Verslag eener reis; Weld; Weisskopf.
Amerika.
Benavides (de); Brieven der belgische en andere geloofszendelingen; Geschiedenis der Kath. Missie in Suriname; Inhoud v. h. nieuwelings uytgekomen werk; Inhoud v. Muratoris Verhael; Schets van den staet der Missiën; Smet (P. de); Smet (P. J. de), Missien v. d. Oregon.

C. Zendingen van Protestanten.
Algemeen.
Archief van de gesch. d. oude Holl. zending; Berichten v. d. Zendingen; Berigt wegens het Zendelinggenootschap; Berigten (in het Suppl.); Berigten uit de heiden-wereld; Berigten v. d. Utr. Zendings-vereeniging; Craandijk; Gedenkschriften der Maatschappij van Zendelingschap; Gedenkschriften v. h. Nederl. Zendeling-genootschap; Gützlaff, Geschiedenis der uitbreiding; Iets; Maandberigten; Mededeelingen (drie titels); Nacht; Ostertag (twee titels); Spangenberg; Tideman (J.), Iets uit de Geschiedenis; Verslag der Nederl. Afdeeling; Wallman; Warneck, Hist. schets; Zendelingsweduwe; Zendingsberichten; Zendings-bibliotheek; Zendings-tijdschrift.
Bouwsteenen.
Indië.
Anthing; Archief voor de geschiedenis der oude Holl. Zending; Berigten nopens de Grondvesting; Brumund; Harthoorn; Heurnius; Hofstede; Schuh; Warneck, Nacht en morgen.
China.
Groot (P. Hofst. de), Zending in China; Gützlaff, Reizen; Watteville (de).
Afrika.
Dijkstra; Hasselt (v.); Kicherer; Waldmeier; Werninck; Zendelinggenootschap.
Amerika.
Egede.
Australië.
Tafereelen uit de geschiedenis der zending; Williams; Wilson.

BIBLIOGRAPHIE

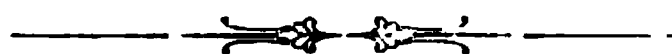
VAN

NOORD-NEDERLANDSCHE PLAATSBESCHRIJVINGEN

TOT HET EINDE DER 18E EEUW

DOOR

WOUTER NIJHOFF.

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN COMP.
1894.

BIJDRAGEN

TOT EENE

NEDERLANDSCHE BIBLIOGRAPHIE,

UITGEGEVEN DOOR HET

FREDERIK MULLER-FONDS.

VIERDE DEEL.

NOORD-NEDERLANDSCHE PLAATSBESCHRIJVINGEN

TOT HET EINDE DER 18[E] EEUW,

BEWERKT DOOR

WOUTER NIJHOFF.

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN COMP.
1894.

BIBLIOGRAPHIE

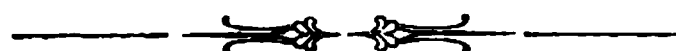
VAN

NOORD-NEDERLANDSCHE PLAATSBESCHRIJVINGEN

TOT HET EINDE DER 18E EEUW

DOOR

WOUTER NIJHOFF.

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER EN COMP.
1894.

Typ. Zuid-Holl. Boek- & Handelsdrukkerij.

VOORBERICHT.

De Noord-Nederlandsche Stede-beschrijvingen leveren een aantrekkelijk onderwerp op voor den bibliograaf. Mogen de Engelsche en de Italiaansche Stede-beschrijvingen, in verhouding tot den omvang dezer landen misschien niet onderdoen in aantal, de Nederlandsche overtreffen deze zeker door hare samenstelling en uitvoering.

De regeeringsvorm, de autonomie onzer gemeenten deed hen ontstaan en de naijver der steden onderling was een der oorzaken dat hare beschrijvingen in uitgebreidheid en in fraaiheid van uitvoering uitmuntten.

Verreweg het meerendeel toch dezer beschrijvingen werd op last en met behulp van het stedelijk bestuur uitgegeven en den vervaardiger werd inzage van stukken verleend, welke voor ieder ander ontoegankelijk waren. Een schaduwzijde van deze handelwijze was evenwel de partijdigheid waarmede sommige vervaardigers hunne uitkomsten te boek moesten stellen.

Een dubbel belang ontleenen deze beschrijvingen aan de omstandigheid dat zij behalve de topographische bijzonderheden ook de geschiedenis bevatten van de opkomst en verdere lotgevallen der steden en daarbij niet onvermeld laten de oudheden, keuren, privilegiën, de regeeringsvormen, de regeeringsfamiliën, de levens van merkwaardige personen, voortbrengselen van kunst, den handel, de nijverheid, enz. en aldus eene belangrijke bijdrage opleveren tot de geschiedenis van de ontwikkeling van het Nederlandsche volk.

Deze bijzonderheid was de oorzaak dat de heer Tiele deze Stedebeschrijvingen niet opnam in zijne «Bibliographie van Land- en Volkenkunde» hetgeen vóor mij een aanleiding was deze lacune aan te vullen. De algemeene beschrijvingen van Noord-Nederland of die van afzonderlijke gedeelten door Tiele vermeld, komen dus hier niet meer voor, tenzij deze konden aangevuld of verbeterd worden.

In overleg met HH. Commissarissen van het Frederik Muller-fonds zijn door mij hierbij opgenomen de beschrijvingen van dorpen, gehuchten, heerlijkheden en buitenplaatsen. Daarentegen heb ik uitgesloten de beschrijvingen van gebouwen, enz. in steden en dorpen, die in lokale bibliographiën beter op hare plaats zijn, en meerdere geschriften die voor de topographie geen belang hebben hoewel hun titel het zou doen vermoeden.

Zoo heb ik mij eveneens bepaald tot werken verschenen tot het einde van de 18de eeuw, daar de uitgaven van de 19de eeuw, behoudens zeer enkele uitzonderingen, vooralsnog van bibliographisch belang ontbloot zijn en voldoende in de bestaande boekenlijsten beschreven zijn. De lijsten van Bodel Nyenhuis, hoe onjuist dikwijls in bibliographische bijzonderheden, de Aardrijkskundige bibliographie van R. van der Meulen, en het Repertorium van Fruin, e. a. voorzien daarin voorloopig op voldoende wijze.

Over de bewerking zelve heb ik weinig te zeggen. Een bibliographisch werk wordt slechts door de praktijk beoordeeld. Ik heb getracht de beschrijving der titels en de collatiën zoo uitvoerig en getrouw mogelijk te geven, daar het mij, bij ervaring, is gebleken, hoe vaak eene beknopte en afgekorte opgave misleiden kan. Bijzonderen aandacht heb ik gewijd aan de platen en kaarten en daarbij getracht zooveel mogelijk het onderscheid der oorspronkelijken van de nagemaakten te onderscheiden. Het topographisch register, aan het einde heb ik zoo uitvoerig mogelijk gemaakt, zoodat dit thans ook hen zal voldoen die een indeeling naar de plaatsen boven een alphabetische volgorde stelden. De door mij gekozen inrichting is, naar mijn bescheiden meening, meer in overeenstemming met het doel van het Muller-fonds.

Daar ik overtuigd ben dat ook dit bibliographisch werk zijn gebreken zal hebben, houd ik mij voor iedere aanwijzing van leemten en onnauwkeurigheden ten zeerste aanbevolen.

Inmiddels betuig ik mijn bijzonderen dank aan allen, en het zijn er velen, die mij bij dezen arbeid met raad en daad bijstonden en onder deze laatsten vooral aan den heer Th. J. I. Arnold, den geleerden bibliograaf-bibliothecaris te Gent, die door het nazien der laatste proef vele onnauwkeurigheden verwijderd heeft.

'S-GRAVENHAGE, April 1894. WOUTER NIJHOFF.

BIBLIOGRAPHIE

VAN

NOORD-NEDERLANDSCHE PLAATSBESCHRIJVINGEN

TOT HET EINDE DER 18e EEUW.

ABRAHAMSEN, ISAAK, geb. te Vlissingen 1663, † 1714, was krankbezoeker aldaar.

Kronyk-Register | van de voornaamste | kerkelyke en wereldlyke | geschiedenissen, | Van 't begin der Wereld tot den Jaare 1754. | Vervat in twee Deelen: | I Deel, van de scheppinge van den eersten Adam, | tot de geboorte van Christus den tweeden Adam. | II Deel, van de geboorte van Christus tot den | Jaare 1754. | Uit de Tyd-Rekeninge van den Hebreeuw- | schen Bybel, en verscheide geloofwaardige | Kerkelyke en Wereldlyke Historie- en Kronyk- | schryveren, zoo gedrukte, als geschreve- | ne, naarstiglyk by-een vergaderd, | Door | Isaak Abrahamsen; | In zyn leeven Krankbesoeker te Vlissingen. | Den sesden Druk, van nieuws Ver- | betert en Vermeerdert. | Jes: 46 : 9. Gedenkt der voorige dingen, van oude tyden af. | Te Middelburg gedrukt, | By Martinus van Sevenhoven, Boek- | drukker en Boekverkooper in de Zusterstraat. Z. j. (c. 1755). kl. 8vo. *Goth.* (1

Titel, v° Voorrede; en blz. 3—136.

Op blz. 97 vangt aan:

Korte en beknopte Chronyk van de Opkomst der zes stemmende steden van Zeeland; met hare voornaamste Gestichten en Gebouwen; de Vermeerdering en Vergrooting der zelve, met de opkomst, voortgang, bloei der Commercie, en verdere bejegeninge van dien.

Deze Kroniek handelt achtereenvolgens over de steden Middelburg, Zierikzee, Goes, Tholen, Vlissingen en Vere.

De la Ruë, Geletterd Zeeland, 2e dr. blz. 195 vermeldt een druk, z. j., wellicht den eersten, bij W. Eling, en voegt er bij: «dit laatsgenoemd boekje... houd in verscheidene weetenswaardige byzonderheden, voornaamelyk deeze Landen en de zes Steden van Zeeland betreffende, die men elders zelden ontmoet.»

Behalve dezen 6en druk vermeldt Bodel Nyenhuis den 3en druk, van 1717, en eenèn van 1766, waarschijnlijk den 7en bij M. van Sevenhoven. (Zie Cat. Lenshoek No. 1481.) Ik zag nog een 8sten druk: Te Middelburg, By F. L. Wetter, Boek- en Papier-Verkooper, op den Hoek van den Langenburgt aan de Grootemarkt 1790. II en 156 blz. De verschillende kronieken zijn bijgewerkt tot 1787.

ALKEMADE, KORNELIS VAN, geb. 1654 te Noordwijk, † 1737, gaf met zijn schoonzoon Mr. P. van der Schelling, geb. 1692, † 1751

Beschryving | van de | Stad Briele, | en den | lande van Voorn, | behelzende, | I. | De Beschryving zelf, van de Stad Briele, en den Lande van Voorn, enz. | II. | De Historie, Genealogie, en Successie van de Heeren, en Vrouwen van Voorn, | Burggraven, en Burggravinnen van Zeeland. | III. | De Politike Regering, nevens de Regten, Herkomen, Koustumen; mitsgaders | de Regtspleging, en manier van Procederen, in 't Civil, en Crimineel, | lang voor, en ontrent het Jaar MCCCC in de Stad Briel, en 't | Land van Voorn in gebruik geweest zynde. | IV. | De Privilegien, Octroyen, Ordonnantien, Reglementen, Keuren,

Sententien, van de Hoven van Justitie, Contracten, Bedykingen, en andere voorname | Chartres, en Stukken, betreffende de Stad Briele, en den Lande van | Voorn; mitsgaders de Privilegien, Keuren, enz. der Stede, | en vrye Heerlykheid van Heenvliet. | Te samen gesteld, en beschreven | door | Kornelis van Alkemade, | en | met eenige hoofddeelen, byvoegselen, en aantee-| keningen vermeerderd | door | Mr. P. van der Schelling. (Drukkersmerk d. F. v. Bleyswyck.) Te Rotterdam, | By Philippus Losel. MDCCXXIX. Met Privilegie van de Ed. Mog. Heeren Staten van Holland, en Westvriesland. folio. 2 deelen. (2

I. Voortitel, v° blanco. Titel (in rood en zwart), v° bl. Privilegie, v°: Sigebertus Gemblacencis, op het jaar 925. Opdracht aan burgemeesteren enz., v° bl. Inleiding, 9 blz. v° Gedichten door P. v. d. Schelling, Barlaeus e. a., 5 blz. Korte inhoud, 6 blz. en 376 blz.

Blz. 225—342 behelzen het Rechtsboek van Jan Matthyssen, in 1880 compleet en verbeterd uitgegeven door J. A. Fruin en M. S. Pols in de Werken der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude vaderlandsche recht.

Tusschen de blz. 224 en 225 moeten zich 8 ongen. blz. bevinden, die over de uitgave van het Rechtsboek handelen en den inhoud er van aangeven.

II. Titel, v°: Willem de Iste in zyne Apologie. Inleiding tot de privilegiën enz., 5 blz. v°: Voet, ad Pandectas, en 306 blz. Bladwyser op de twee deelen, 15 blz. Verbeteringen, 2 blz. v° bl. Aanhangsel drukverbeteringen, v° bl.

Platen: Platte grond van den Briel door F. v. Bleyswyck. Groote kaart van Voorne met de wapens (1701) get. A. Steyaart inv. I. Stemmers sc. J. Luiken fec. c. aqua forti. Groote kaart van Westvoorne met de wapens door dezelfden. Groote kaart v. Voorne in de Lande van Over-Flacquee, door dezelfden.

Van dit werk bestaan exemplaren op groot papier.

Onder den titel: Bijvoegsels tot het Tweede Deel van de Beschryving van Briele, d. A. en v. d. S., gaf H. de Jager in de Navorscher, 1878, blz. 217—235, 265—286, 35 brieven, enz. (uit de jaren 1340—1471) op het archief van B. berustende.

ALTING, BERNARD, geb. c. 1600 te Gron., was o. m. syndicus dier stad.

Historische | Lofrede, | ter eere | van | Groningen; | Door | Bernard Alting. | (Wapen van G.) Tot Groningen, | By Jan Claessen, Boeckdrucker, | inde Gulden-strate, Anno 1650. | 12mo. *Goth.* (3

Titel, v° bl. Opdracht aen den Senaet, enz. 30 Juni 1650, 2 blz. en blz. 5—192.

Blz. 121 volgg.: Byvoeghsel uyt eenige Autheuren sprekende van de Stadt G.

Van dit werkje verscheen, tegelijk met herdrukken van andere werkjes van denzelfde, een nieuwe uitgaaf, te Groningen bij Johannes van Velsen in het jaar 1710. (104 blz.) kl. 8vo.

Het werkje «De Pilaren ende Peerlen van Groningen» van denzelfden schrijver, in vele topographische lijsten opgenomen, is voor de topographie van geen belang.

AMPZING, SAMUEL, geb. 1590, was predikant te Rysoord in 1616, en in Haarlem van 1619 tot zijn dood in 1632.

Den lof | van | Haerlem. | (Wapen van H. in houtsnee: «Vicit vim virtus.») | Tot Haerlem. | Voor Salomon Bogaert, Boeck-verkooper, woo- | nende in de korte Bagijnenstraet. 1616. | 4to. *Goth.* (4

Titel, v° Aanhaling uit Ovidius; en 21 ongen. blz.
Eerste, zeldzame uitgave van het gedicht.

Het lof | der Stadt Haerlem | in Hollandt. 4to. *Goth.* (5

Titel, v° Toeeygening aen regeerders, en 41 ongen. blz., v° Wapen der stad in houtsn.

Onderaan bldz. 41: Tot Haerlem, Gedruckt by Adriaen Rooman, Ordinaris Stadts-Boeckdrucker, woonende inde Iacobijne-straet, inde vergulde Parsse. Anno 1621.

Het gedicht is hier eenigszins omgewerkt en uitgebreid. Eerst in 1628 verscheen hetzelfde, doch belangrijk vermeerderd en met veel noten voorzien met den titel:

Beschryvinge ende lof | der stad Haerlem | in Holland: | In Rijm bearbeyd: ende met veele oude ende nieuwe stucken | buyten Dicht uyt verscheyde Kronijken, Handvesten, Brieven, | Memorien ofte Geheugeniszen, ende diergelijke Schrif- | ten verklaerd, ende bevestigd. | Door | Samvel Ampzing, van Haerlem. | Mitsgaders | Petri Scriverii | Lavre-kranz | Voor | Lavrens Koster | Van Haerlem, |

Eerste Vinder vande | Boek-drvckerye. | De Voor-rede aen den Leser geeft enig onderwijs van onse Nederduytsche Sprake, ende Spellinge, | in desen Nederduytsche Sprake, ende Spellinge, | in desen gebruykt, onder den Tytel ofte Opschrift van Nederlandsche Tael-Bericht: han- | delt ook een weynig van de Rijm-konste, tot nut ende lust der weetgierigen. | Te Haerlem, | By Adriaen Rooman, Ordinaris Stads-Boekdrucker, CIƆ IƆ C. XXVIII. 4to. *Goth.* (6

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Voor-rede aende regeerders enz., 8 blz. Gedichten van S. Ampzing, P. Scriverius, T. Schrevelius (Ned. en Lat.) e. a., 22 blz. Nederlandsch tael-bericht, 51 blz. Brief aan Scriverius, 2 blz. v° Eerdicht. Ordre, beleyd ende inhoud, 2 blz. en 520 blz. Tafel-register, enz. 5 blz. v° Drukkersmerk. (houtsn.) en 2 blz. bl. Lavre-crans, met nieuwen titel, v° bl. Eerdicht d. S. Ampzing e. a., 2 blz. en 124 blz.

Titelplaat, waarop de maagd van Haarlem, door T. Matham naar I. Bouchorst. Wapen van H. door J. van Velde. Platte grond en 14 platen door J. van Velde, W. Akersloot naar P. Zaenredam, I. Bouchorst en P. Wils, alle met onderschriften in rijm. De Laurekrans bevat een portret van Koster, door J. v. Velde naar de schilderij van J. v. Campen, en een afbeelding der drukkerij, door denzelfde naar P. Zaenredam.

Behalve gezichten in H. stellen enkele platen nog voor: Het huys te Brederoede; Aszymburg met het ruwijn van 't slot van H. Het huys te Berkenroede en het huys te Kleef.

De plaat voorst. Haarlem verwoest, enz. is verkleind naar die van Thomas Thomasz. en J. à Doetekum.

ARKSTEE, HANS CASPER, werd in 1703 burger van Nijmegen.

Nymegen, | de oude hoofdstad | der | Batavieren, | in dichtmaat beschreven, | En met Aantekeningen, de | Oudheden van de Stad, en die van het | Quartier van Nymegen | betreffende, opgeheldert | Door H. K. Arkstée. | Met Printverbeeldingen. | (Drukkersmerk.) T'Amsterdam, By Petrus Mortier. 1733. 8vo. (7

Voortitel, v° Uytlegging der tytel-print. Titelplaat d. A. v. d. L(aan) n. L. F(abritius) D(u) B(ourg), v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan burgemeesters, 5 blz. Voorreden, 13 blz. Gedichten d. L. v. Broek en H. Merkus, 2 blz. en 309 blz. Bladwyzer, 10 blz., v° Aanwyzing der platen.

Verdeeld in drie boeken: 1° Geschiedenis. 2° Omstreken van N. 3° Nijmegen zelf. Vooral de noten zijn belangrijk voor de topographie.

Met 5 platen waarop afbeeldingen van antiquiteiten, 4 uitslaande platen met gezichten op de stad, get. en gegr. d. C. Pronk en J. Ruyter en 20 platen met 40 afbeeldingen van gebouwen, enz., door dezelfden doch ongeteekend. Tusschen den tekst afbeeldingen van zegels, munten, enz. Het register der platen geeft er slechts 17 aan met afbeeldingen van gebouwen.

——— Te 's Gravenhage, by Ottho en Pieter van Thol. 1738. 8vo. (8

Titeluitgave; de meeste platen een weinig opgegraveerd.

——— Nieuwe druk | Veel vermeerderd en verbeterd. (Vignet). Te Nijmegen, | Gedruckt bij Isaac van Campen, Boekverkooper. | MDCCLXXXVIII. 8vo. (9

Voorwerk, hetzelfde (26 blz.) De drukker tot den lezer, 4 blz. en 340 blz. Bladwijzer, enz. 15 blz., v° bl.

In de voorrede van Is. van Campen worden de veranderingen en verbeteringen in dezen druk aangebracht opgegeven. De noten zijn uitgebreid, de namen der bestuurders bijgewerkt; de platen der oudheden zijn opnieuw opgegraveerd door Dl. Veelwaard en vermeerderd met afbeeldingen van «de glavien der schutterij» enz. d. Dl. Veelwaard naar H. Hoogers.

ATLAS.

Nieuwe | Atlas, | van de voornaamste | gebouwen | en | gezigten | der stad | Amsterdam, | met derzelver beknopte | beschryvingen. | Eerste deel. | (Wapen van A.) Te Amsterdam, | By D. J. Changuion en P. den Hengst. | MDCCLXXXIII. folio. 2 deelen. (10

I. Voortitel, v° bl., Titel, (in rood en zwart) v° bl. *Tekst*: Amsterdam en deszelfs vergrootingen, 4 blz. A—A2.

Platte grond en 45 platen, gen. 1. 40. 41. 42. 17*. 17—25. 3. 4. 4*. 3*. 9. 8. 5. 6. 7. 10. 11. 43. 44. 2. 12—16. (1 ongen.) 26*. 26. 27. 35. 38. 38*. 36*. 36. 39. 39*. 37, met Holl. en Fransch onderschrift, allen met het adres van P. Fouquet Jr.

Iedere plaat is vergezeld van een korte beschrijving op bladen genomm. B. B2, C. C2 en zoo vervolgens tot O.
Platte grond.
1. Gezicht van A. van het Y, H. Schoute del.
40. Gezicht v. h. Zeeregt a. d. Kampersteiger, H. Schoute del. et fec.
41. » van de Oude Jagthaven, S. Fokke del. et fec.
42. 't Y bij 't Blaauw-hooft, 1762, P. v. Liender del. et fec.
17*. Gezicht v. d. Haarlemmerpoort v. d. Buitencingel, H. Schoute del.
17. » na dezelfde, C. Philips Jacobz. del. et fec. 1765.
18. » na de Zaagmolenspoort, id.
19. » » Raampoort, id. 1766.
20. » » Leydsche poort, id. 1764.
21. » » Weterings poort, id. 1766.
22. » » Utrechtsche poort, id. 1764.
2. A. aan d. Amstel, P. v. Liender fec. 1762.
23. Gezicht na de Weesper poort, C. Philips Jacobz. del. et fec. 1767.
24. » » Muyder poort, id. 1767.
25. Nieuw gebouwde Muyder poort, id. 1771.
3. Stadhuis, S. Fokke del. et fec.
4. Stadhuis v. achteren, J. de Beyer del.
4*. Groote zaal in het Stadhuis, N. Keun del., C. Bogerts fec.
3*. Vernieuwde waag, H. Schoute del.
9. Nieuw markt, C. Philips Jr. del. et fec. 1767.
8. Boter markt, id. 1768.
5. Beurs, langs het Rockin, J. de Beyer del., Spilman fec.
6. Beurs (binnen), H. Schoute del.
7. Nieuwe Korenbeurs, id.
10. Reguliers-tooren v. d. cingel, J. de Beyer del., P. v. Liender fec. 1760.
11. Reguliers-tooren v. d. Amstel, J. de Beyer del., S. Fokke fec.
43. Binnen-Amstel, de Beyer del., de Coppier fec.
44. Binnen-Amstel v. h. Rondeel, d. dezelfden.
12. Jan Rooden-Poorts-tooren, J. de Beyer del., P. v. Liender 1760.
13. Haring-packers toren, H. Schoute.
14. Schreyershoeks toren, J. de Vlaaming del., C. Philips Jacobz. fec. 1769.
15. Mont Albans tooren, J. de Beyer del., S. Fokke fec. 1760.
16. Dezelfde langs de Oude Schans, S. Fokke del. et fec.
Oudezijds Heeren Logement, H. Schoute del. Zonder No., fransch ond. en naam van Fouquet.
26*. Oudezijds Heeren Log. v. binnen, H. Schoute.
26. Nieuwe zijds Heeren Logement, id.
27. Nieuwe Stads Herberg, J. de Vlaming d. 1768.
35. Admiraliteits-hof, H. Schoute.
38. Admiraliteits-magazijn, id.
38*. Admiraliteits-scheepstimmerwerf, id.
36*. Oost-Indisch huis, id.
36. Oost-Indisch huis, binnenplaats, id.
39. Oost-Indisch zeemagazijn, id.
39*. Oost-Indisch zeemagazijn en scheepstimmerwerf, id.
37. West-Indisch huis, binnenplaats. id.

II. Titel, v° bl. Tekst O 2 tot Hh 2.
Naamlijst der prenten, 2 blz.
57 platen genomm. als volgt:
45. Oude Kerk, J. de Beyer del., P. v. Liender f. 1760.
45*. Dezelfde van binnen, H. Schoute.
48. Nieuwe zijds Kapel, id.
48*. Dezelfde van binnen, id.
46. Nieuwe Kerk, id.
46*. Dezelfde van binnen, id.
47. Oude zijds Kapel, id.
55. Gasthuys Kerk, id.
49. Zuyder Kerk, id.
50. Wester Kerk, J. de Beyer del., P. v. Liender f. 1760.
50*. Wester Kerk van binnen, H. Schoute del., C. Bogerts sc.
51. Noordermarkt en Kerk, H. Schoute.
52. Oosterkerk, J. de Beyer del., P. v. Liender fec. 1761.
52*. Oosterkerk van binnen, H. Schoute.
53. Eilandskerk, J. de Beyer del., P. v. L. f. 1761.
54. Amstelkerk, H. Schoute.
57. Oude Waalen kerk, id.
58. Nieuwe Waalen kerk, id.
56. Engelsche kerk, id.
59. Luthersche oude kerk, id.
60. Cingel voor dezelfde, id.
61. Luthersche nieuwe kerk, J. de Beyer del., P. v. L. f. 1760.
61*. Luthersche nieuwe kerk van binnen, H. Schoute.
83. Armenische kerk, H. Schoute.
62. Portug. Joodenkerk, Z. n.
63. Hoogduitsche Joodenkerk, Z. n.
64. Oude zijds huyszitten aalmoesseniershuys, H. Schoute.
65. Nieuwe zijds huiszitten aalmoesseniershuys, H. Schoute.
66. Jongens Burgerweeshuys, H. Schoute.
67. Meisjes Burgerweeshuys, H. Schoute del., C. Bogerts f.
68. Aalmoesseniers weeshuys, H. Schoute.
69. Oude mannen en vrouwen gasthuis, v. h. N. N. Oosten, P. R. v. Dyk del., J. v. Schley f.
70. Hetzelfde v. h. Z. Z. Westen, door dez.
71. St. Joris Hof, H. Schoute.
72. Diaconie weeshuys, J. de Beyer del., S. Fokke f. 1760.
73. Diaconie oude vrouwenhuys, C. Philips Jzn. d. et f. 1768.
74. Corvers hof, H. Schoute.
75. Waale Weeshuys, C. Philips Jzn. 1768.
77. Luth. weeshuys, binnenplaats, H. Schoute.
78. Luthersche Diaconie-huys, id.
79. Brantzen-Rus-Hofje, id.
76. Mennoniten weeshuys, id.
82. Maagden weeshuys d. Roomsch gezinden, id.
81. Jongens weeshuys van dez., id.
80. Nieuwe armenhuys van dez., id.
28. Doorlugtige school, id.
28*. Dezelfde van binnen, id.
29. Latynsche school, id.
30. Ingang des geweezenen schouwburgs, J. de Beyer del., S. Fokke f.

31. Nieuwe schouwburg bij avond), H. Schoute.
31*. Nieuwe schouwbur id.
32. Mannen tuchthuys, id.
32*. Hetzelfde van binnen, id.
33. Vrouwen tuchthuys, id.
33* Hetzelfde van binnen, id.
34. Nieuwe werkhuys, J. de Beyer del., S. Fokke f.

Stads werkhuys, uit de Plantaadje te zien, H. Schoute. Zonder No.

De platen, behalve de twee zonder No., verschenen oorspronkelijk te Amsterdam bij P. Fouquet ongeveer in 1775, onder den titel: Afbeeldingen van de wyd-vermaarde Koopstad Amsterdam, enz. Recueil des édifices les plus considerables, etc. In 1783 werd hierbij de tekst onder den titel «Nieuwe Atlas» vervaardigd, en werden de platen naar die beschrijving in bovenstaande volgorde ingevoegd.

Bij E. Maaskamp verscheen in 1805 eene nieuwe uitgave van dezen atlas met bijvoeging op den titel van «Tweede en verbeterde druk». De platen zijn dezelfde maar opgegraveerd en veel minder goed, ieder met het adres van Maaskamp. Twee platen, gezichten op de havens van A. door M. Sallieth naar D. de Jong, zijn hier bijgevoegd doch niet in het register vermeld.

Van sommige platen bestaan verschillende staten met meer of minder groote afwijkingen. De platte grond is met of zonder aanwijzing der nommers; No. 19, de Raampoort is in den druk van 1805 aanmerkelijk veranderd, doch komt reeds zoo veranderd met het adres van Fouquet voor; kleinere verschillen bestaan bij plaat No. 1 en 17*.

(AVOCAAT, H.?)

Historie | van den Oorspronck, fon| datie, ende voortganck | der seer Vermaerder Zee | ende Koop-stadt| Enchuysen; Met sijn gelegentheyt; ende wat daer | mede is gepasseert, van den Jare na Christi geboorte 1100. tot den Jare 1653. | t'Samengestelt en kort inghetrocken door een | Liefhebber der selver Stadt. | (Wapen van E.) Ghedruckt t'Enchuysen, Door Jeuriaen Rieuwertsz. Landtman, Boeck-ver-kooper by de Nieuwe Marckt, in de Bybel na de laetste Correctie. Anno. 1660. 8vo. *Goth.* (11

Titel, v° bl. Voorreden, 2 blz. en blz. 5—158. 1 ongen. blz. Ghedruckt by Willem Evertsz. Boeckdrucker, aen de Nieuwe Haven, in de Gekroonde Druckery, Anno 1660.

Geschreven door H. Avocaat, zooals blijkt uit een lofdicht op dit boekje op blz. 159. Blz. 132—153 behelzen de namen der verschillende bestuursleden van 1572 tot 1660. Het lofdicht komt slechts in dezen druk voor.

——— Den Tweeden Druck, zijnde vermeerdert van het | Jaer 1653. tot desen tegenwoordigen Jare 1679. | (Wapen van E.) Gedruckt t'Enchuysen, | By Jan Dircksz. Kuyper, Boeck-drucker. 1679. 8vo. *Goth.* (12

Titel, v° bl. Voorreden, 2 blz. De drucker tot de Leser, 2 blz. en 136 blz.

De lijst van de namen der bestuursleden is aangevuld tot het jaar 1682.

Historie | Van de seer vermaerde Zee- en Koopstadt | Enkhuisen, | vervattende de | opkomste, voortgang | en gelegentheit. | Benevens wat daer mede is gepasseert van 't Jaer | na Christi geboorte elf hondert, tot sestien | hondert drie-en-vyftigh. | t'Samengestelt en kort ingetrokken door een | Liefhebber der Stadt. | De laetste druk, | En veel vermeerdert. (Wapen van E.) Te Enkhuisen, | By de Wed. van J. van Giessen en Soon, op het | Zuiderspui in de Lootsman, 1718. 8vo. *Goth.* (13

Titel, v° bl. De drukker aan syn landsgenoten, 3 blz., v° Gedicht, 2 blz. en 99 blz., v° bl.

Vermeerderde uitgave van den eersten druk. (Ook met het jaar 1719).

Bij dezen druk vindt men gewoonlijk het volgende: Beschryving en lof der stadt Enkhuisen, Vervattende een kort ontwerp Van de tegenwoordige Gelegentheit, ... deser Stadt: Mitsgaders Eenige Aentekeningen van de ... Schippers, ... Zeehelden, Reisigers, enz. ..., die Enkhuisen heeft voortgebragt. Te Enkhuisen, By de Wed. van Jan van Giessen, 1717. 62 blz. *Goth.*

Hierbij is gevoegd de lijst van de namen der bestuursleden, enz. aangevuld tot 1717. (blz. 63—270).

Dit is hetzelfde als de Beschrijving en lof, die zich achter Brandt's beschrijving bevindt. (No. 42).

BAKE, LAURENS, studeerde te Utrecht sinds 1647, † te Amst. 1702.

Amisfoorts Lofkrans. | Heldendigt, | Door | Mr. Laurens Bake, | Heer van Wulverhorst &c. | Tot byvoegsel van de Kronyk. | (Fleuron.)

Tot Amsterdam, | By Anthony Schelte. 1694. 4to. (15
Titel, v° bl. en blz. 3—16.
Bevindt zich dikwijls achter: Rerum Amorfort. scriptores duo inediti, ed. A. Matthaeus. L. B. 1693.
Komt ook voor in zijn Mengelpoëzie, Amsterdam, P. Visser en J. Hartog, 1737, blz. 19—33, en in van Bemmel, Amersfoort, Dl. II, blz. 1007. (No. 18).

BAKKER, PIETER HUISINGA, geb. 1713, † 1801.

Amsterdam, | door | Pieter Huisinga Bakker. | Te Amsterdam, | By de Erven P. Meijer en G. Warnars. | MDCCLXXXII. gr. 4to. (14
Titel, v° Aanhal. v. Barlaeus en blz. 3—18.
Gedicht, dat ook in het 2de deel van zijn Poësy voorkomt. In het 3de deel vindt men ook nog een gedicht op de lustplaats Voorland, in de Diemermeer.

BALEN JANSZOON, MATTHYS, geb. te Dordrecht 1 Oct. 1611, † 1691, had een touwwinkel aldaar, doch had toegang tot de archieven der stad en de verzamelingen van bijzondere personen.

Beschryvinge | Der Stad | Dordrecht, | Vervatende Haar Begin, Opkomst, Toeneming, en verdere | Stant: Opgezocht, in 't Licht gebracht, en Vertoond, met vele Voorname Voor- | Rechten, Hand-Vesten, Keuren, en Oude-Herkomen. | Als mede een Verzamelinge van eenige Geslacht- | boomen, der Adelijke, Aal-Oude, en Aanzienlijke Heeren-Ge- | slachten, van, en in, Dordrecht, enz. | Zijnde de Voornoemde beschryvinge, Geçierd, | en Verrijkt, met Verscheyde kopre konstplaten. | door | Matthys Balen Jans zoon. | (Vignet.) Te Dordrecht, | Gedrukt by Symon Onder de Linde, Boekverkooper, woonende aan de Visch-Markt, | In de Groote Gekroonde Druckerye. Anno M.D.C.LXXVII. 4to. 2 kol. (16
Titelplaat, d. Rom. de Hooghe. Titel, v° bl. Opdracht aan de burgemeesteren enz., 2 blz. Inhoud v. d. titelprent d. S. v. Hoogstraten, 1 blz. Gedichten v. C. de Bevere, Blyenberg, e. a., 9 blz. Boektitel, v°. bl. en blz. 3—1358. Bladwyzer, 19 blz. Byvoegingen, 3 blz. 1 blz. blanco, v° Bericht aan den binder.
Blz. 915—1358 geslachtboomen, met tal van afbeeldingen van wapens tusschen den tekst.
Platen: Portret v. Balen «d. R. de Hooghe naar S. v. Hoogstraten», (evenwel niet naar S. v. Hoogstraten, doch naar Pouwels Weyts. Zie aantt. van G. H. Veth), m. onderschrift van den laatste. Platte grond van D. met versiering door (R. de Hooghe). Gezicht op D. (d. R. de Hooghe).
Portret van Adr. van Blyenburg, z. n. (d. G. Schalken,) met onderschr. v. S. v. H(oogstraten).
» » Muys van Holy naar A. Blokland.
» » Marg. van Godewyk n. eene schilderij van haarzelve. Met onderschr. v. S. v. H(oogstraten).
» » J. Rutgers d. L. Visscher m. lat. onderschr. v. N. Heinsius.
» » K. v. Overstege, d. G. G. Fena, 1661. M. onderschr. v. A. v. Nispen.
» » Corn. de Bevere, d. J. Suijderhoef m. onderschr. v. J. v. S(omeren).
» » A. Colvius, n. A. Cuyp (moet zijn J. G. Cuyp) d. S. Savery m. lat. onderschr. v. Salmasius.
» » J. de Witt, (d. G. Schalken naar A. D. V(erveer?) m. onderschr. v. J. Oudaan.
Wapenkaart v. burgemeesteren, enz. 1676 d. D. Drappentier.
Graaf Diederik in Luik (d. R. de Hooghe).
Justitie van Graaf Willem den Goede (d. denz.)
Verdrenking v. d. Grooten Waard, n. Houbrake d. denz.
Justitie over Jan Smit. (d. denz.).
Portret v. Cornelis v. Beveren, d. G. Schalken n. S. v. Hoogstraten m. onderschrift.
Portret v. Cornelis de Witt, (d. G. Schalken) m. onderschr. v. J. Oudaan.
In sommige exx. komt een variant voor op blz. 226, waar het tweede boek eindigt; in enkele exx. nm. heeft men aan het hoofd dier bladzijde twee latijnsche dichtregelen; voorts een artikel over Mr. Jacob de Witt, en dan halverwege der bladzijde, dit vierregelig versje:

«Wij bidden dat Elk spaa ten Hemel keer,
Lang met zyn glanz het Dordse Volk vereer,
Om onze schuld geen snelder wind haar te eer
Kom weg te rukken.»

Hieronder het bekende fleuron met den beer.
Daarop volgt een voortitel, ongen., doch geldende als blz. 227 en 228.
In de exemplaren die het meest voorkomen zijn de twee latijnsche dichtregels met de aanteekening nog op blz. 225 gedrukt, en vangt blz. 226 aan met een artikel over mr. Johan de Witt, daarop eerst volgt bovengenoemd artikel over mr. Jacob de Witt, gevolgd door een uitvoerig artikel over mr. Johan van Someren, dat met een over Erasmus van Houwelingen en over dr. Is. Bebber de blz. 227 en 228 vult. Ten slotte bovengen. vierregelig versje.

De voortitel die hierop volgt, geldt dan niet als pagineering. (Zie Navorscher XXI, 183.)

Men vindt exx. op groot papier met gekleurde wapens. Enkele der geslachtlijsten werden afzonderlijk uitgegeven.

Over Balen en zijn werk verschenen artikelen van Dr. G. D. J. Schotel in het Jaarboekje van Dordrecht, 1841, van Jan van de Maas, in de Dordrechtsche Courant, 1888, No. 303, en van G. H. Veth, in dezelfde, Januari 1889.

Allen zijn het er over eens dat Balen, als compilateur nog steeds waarde heeft doch dat zijn oordeel veel te wenschen overlaat.

Aangaande de afwijkingen in verschillende exemplaren schrijft de heer G. H. Veth:

«Bij resolutie van den Oud-Raad van 22 Januarij 1674 werd besloten: «dat bij deze Stadsregering hondert exemplaren sullen worden aengenomen, omme aen alle de leden en Ministers van deselve gedistribueert en verdeelt en betaalt te worden».

«Ofschoon in deze 100 exemplaren evenals in de anderen *eenige verdrucken* hebben plaats gehad, vindt men daarin twee opdragtsverzen, die in de gewone exemplaren worden gemist, en wat het merkwaardigst is, dat daarin van platen wordt gesproken, welke door mij in geen der Balens, die mij ter hand kwamen, werden gevonden, en ook door niemand die ik daarover sprak ooit daarin waren gezien. Het eerste is van J. Oudaan en voert het jaartal 1676. (Volgt een couplet.) Het andere is door F. van Hoogstraten. (Volgt in zijn geheel)».

«De inhoud van deze gedichten wijst duidelijk op platen die den slag bij Chatham en den moord der de Witten voorstellen. Die platen komen echter in geen der exemplaren voor. Daarentegen wordt het portret van A. Colvius, dat niet in den inhoud vermeld wordt, in alle exemplaren gevonden».

«De reden is niet gemakkelijk te vinden, waarom in de exemplaren op groot papier, waarin bovengenoemde verzen voorkomen, die in de gewone exx. zijn weggelaten, op blz. 688 nog gelezen wordt: «Provoosten, Pieter van de Graaf en Jan van Zeeuwe», welke woorden weder in de gewone exemplaren ontbreken. Behalve het bovengenoemde verschil op blz. 226 doen de half bedrukte of ingeplakte bladen, als blz. 267/68, 353/54 en 439/40 nog aan verdrukken denken».

Later heeft echter de heer Jan van de Maas in dezelfde courant weer aangetoond dat de twee gedichten ook in exemplaren op gewoon papier voorkomen. Volgens hem is het waarschijnlijk dat enkele lofdichten na afdruk der exemplaren aan Balen gezonden werden, en hij deze nog later invoegde. Hetzelfde was het geval met de namen van enkele regeeringspersonen, die onder het drukken aan het bestuur kwamen.

BEEKMAN, MARTINUS, geb. te 's Gravenhage, was in de eerste helft der 18e eeuw Drossaard en Dijkgraaf van Asperen.

Beschreiving | van de | stad en baronnie | Asperen. | vertoonende | haare oudheid, gebouwen, | hooge, | en verdere regeering, ens. | door Mr. | Martinus Beekman, Hag. Bat. | Drossaard en Deik-graav, ens. | Met kopere Plaaten verciert. | (Wapen van A. door F. v. Bleyswyk) | Te Utrecht, | By Mattheus Visch, 1745. | 8vo. (17

Titel, v° bl. Opdracht aan Philip Jacob Grave van den Boetzelaer en zijne gemalin, 4 blz. Voorreden, 10 blz. Naamen der schreivers, enz., 2 blz. en 406 blz.

Met 1 afb. van het wapen van Van den Boetzelaar en zijne gemalin in trofee, 2 platte gronden, 1 gezicht op A., 1 afbeeld. van de kerk, 1 plaat van de stads- en leenzegels en een van het kasteel van Waddesteyn, allen door F. v. Bleyswyk.

BEMMEL, ABRAHAM VAN, geb. te Amersfoort in 1703, † in 1784, was klerk ter Secretarie van A.

Beschryving | der stad | Amersfoort, | behelzende | Derzelver Gelegenheid, Oorspronck, Benaa- | ming, oude en tegenwoordige gedaante; als- | mede de Stigtingen, Kerken, Kloosters, Gods- | huizen, en andere openbaare Gebouwen; | Mitsgaders | de Oude en Hedendaagse Regeeringsform, Pri- | vilegien, Rampen, en andere merkwaerdige zaken. | Meest uit echte Stukken, Brieven en Hand- | vesten zaamengesteld | door | Abraham van Bemmel. | Eerste deel. Met koopere Plaaten. | (Fleuron). | Te Utrecht, | By Henrikus Spruyt, | Boekverkoper, | MDCCLX. 8vo. 2 deelen. (18

I. Titel, v° bl. Opdracht aan schout, enz. 4 blz. Voorreden, 10 blz. Inhoud, 4 blz. en 454 blz. Met 6 uitslaande platen door Paul van Liender, gedagt. 1759.

II. *Met den titel:* Beschryving | van de stad | Amersfoort, | Derzelver Regeeringsform, Burgerye en | Gilden, Jaarmarkten, Handel en Negotie, | Vryheid en Grond-

gebied; | Mitsgaders | Van het recht in het Derde Lith der Staat- | sche of Provinciaale Regeering; | Alsmede | Stads Privilegien en Handvesten, Rampen | en Onheilen enz. | Meest uit echte Stukken en Brieven zaamengesteld | door | Abraham van Bemmel. | Tweede deel. (Fleuron). Ib., id. 1760. 8vo.

Titel, v° bl. en blz. 457—1018. Bladwijzer, 7 blz. v° drukfeilen.

Met 2 uitsl. platen d. P. v. Liender en 1 pl. met afbeeld. van zegels. Bladz. 992—1018 bevatten eenige gedichten op A. gemaakt door J. v. Vondel, J. Bremer en Laurens Bake, die reeds in 1693 in de uitgave van Matthaeus der Scriptores duo Amorfort. rerum, gedrukt werden. Het laatste verscheen ook afzonderlijk. (Zie No. 15.)

BERKUM, HENRICUS VAN, geb. te Zwolle in 1700, † 1755, was pastoor der Oudroomschen te Schoonhoven.

Beschryving | Der Stadt | Schoonhoven, | bevattende in zig een verhaal van derzelver | grond, waterstroomen, bevolking, benaming, oudheyd, vrye- | heeren, handvesten, privilegien, voorregten, keuren, han- | del, hooft-neeringen, ambagten, brandt, oorlogs-ge- | vallen, watersnooden, aanzienelyke vergaderin- | gen, sterkte, gelegentheyt, 't oude en nieuwe wa- | pen, geestelyke en weereltlyke gebouwen, ge- | leerde mannen, oude en nieuwe regeerings- | form, verwisseling in kerkelyke en wee- | reltlyke zaaken, en zeltzaamheden. | Alles te zamen gestelt uyt Oude Handschriften, Memorien, Brieven en Egte Stukken, | Eertyds by een Verzamelt, door wylen den Wel Eerw. en Geleerden Heere, | Henricus van Berkum. | Nader Overzien en merkelyk Vermeerdert, door den Wel Ed: Gestrengen Heere | J. A. B. M. D. | Met Fraaije Koopere plaaten en een geslagtlyst verciert. (Wapen). Te Gouda, | Gedrukt By Gysbert en Willem de Vry. 1762. 4to. (19

Titel, v° egtverklaring. Opdracht aan burgermeesteren, 6 blz. Voorreden, 12 blz. Gedichten. van Jan Bezoet, e. a. 8 blz. en 616 blz. Register, 9 blz., v° bl.

Platen. Gezicht op de stad d. J. Punt naar W. Fortuijn; 1 geslagtlijst; 1 platte grond, bij Is. Tirion, 1743. Gezicht van het raadhuis, door J. Punt naar W. Fortuijn, en gezicht van de St. Bartholomeus Kerk, d. dez.

De uitgever was *Johannes Adrianus Block*, geb. te Schoonhoven, waar hij als geneesheer praktiseerde en sedert 1756 deel uitmaakte van de regeering dier stad.

Hiervan bestaan exemplaren op groot en zwaar papier.

BESCHRIJVING.

Generale Beschryvinge | Van den | Alblasserwaert | En deszelfs | watervloeden. | Behelsende inzonderheit een omstandigh Ver- | haal, van deszelfs laatste algemeene | watersnood: | Veroorzaakt door het doorbreken van den | Lingedyk, | By het Dorp Kedichem. | Op den 7 February 1726. (Fleuron.) t'Amsterdam, | By Adrianus van Boecholt, | Boekverkooper in den Nes, 1726. kl. 8vo. (20

Titel, v° Aanhaling uit den bijbel. Voorrede, 2 blz. en blz. 5—59, v° bl.

Beknopte beschryving der oude stad Appingendam. Groningen, 1732. 24°. (21

Bodel Nijenhuis, No. 3309.

Of dit een afzonderlijk gedrukt werkje is, is mij onbekend gebleven. Waarschijnlijk is het eene foutieve beschrijving van Harkenroht's Briefwisseling over de outheden van de oude stadt Appingedam, opgenomen in de Boekzaal der Geleerde Wereld, Amst., 1727, blz. 552—562.

Beschryving en incoomen van het huys en slot van Cronenborch. (Zonder plaats noch jaar.) (vóór 1672). 4to. (22

Bodel Nijenhuis, No. 2486.

Korte en beknopte | beschryving | van | 's Graavenhaage. | waar in desselfs | opkomst, aanwas, gelegenheid, | prachtige gebouwen, handel, | nering, gildens, schuttery, | regering, ambachten en | heerlyk-

heden | beschreven word. | Met Konstige Printverbeeldingen verçiert. | (Fleuron). Te Amsterdam, | By Gerrit de Groot en Zoon, MDCCLXVII. 8vo. (23

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. en 158 blz.

Met 1 plattegrond en 3 platen, door J. C. Philips en J. Folkema naar C. Pronk. (Is. Tirion excud. 1745). Afdruk van blz. 1—158 van het 6e deel van den «Tegenwoordigen Staat», met dezelfde platen. Dikwijls aan Wagenaar toegeschreven, doch ten onrechte.

Korte beschryving | benevens eene | naauwkeurige | afbeelding | en verdere | gezichten, | van | 't koninglyke | lusthuis | 'T Loo, | op de Veluwe | in Gelderland. | Te Amsteldam, | By G. W. van Egmond, Boekverkoo- | per op 't Cingel, over de Appelmarkt. | MDCCLXXXVI. 8vo. (24

16 blz. met inbegrip van den titel; met 1 zeer breed uitslaande plaat en 13 dubbele platen, door Romein de Hooghe, alle vroeger in folio-formaat, doch zonder tekst, bij P. Persoy verschenen.

Volgens Bodel ook 1787. fol.

Beschrijvinge Der wijdberoemde Koopstad Rotterdam. (1665). fol. *Goth.* (25

11½ kolom, aan eene zijde bedrukt, met inbegrip van de Opdracht aan de Vroedschap.

Zonder jaar, maar in 1665 verschenen, hetgeen blijkt uit de beschrijving van het grafmonument van Kortenaer «in dezen Jare 1665, den 13 Junij geslagen».

Het Rott. Archief bezit hiervan slechts 8½ kolom.

Verscheen bij de kaart van Jacob Quacq (Roterod. Illustr. 117). Volgens K. van Alkemade is deze tekst van Joachim Oudaen.

Het laatste gedeelte hiervan, dat over Erasmus handelt, komt hierop ook in 't Latijn voor. Tot slot een gedicht van J. Oudaen. Dit latijnsche gedeelte en het gedicht ontbreken in de latere uitgaven.

Onder aan de 11de kolom:

«Tot genoegen van veele Natien, is de Beschrijvinge onder déze Kaarte, in 't Duits, Latijn, Frans, Engels, Spaans, en andere Talen, na ijders gelieven, te bekomen, ende zullen geene uitgegeven mogen werden, als bij Jacob Quacq onderteykent, volgens Octroy der Ed. Groot-Mog. Heeren Staten van Holland ende West-vriesland, voor 15 Jaren».

Hiervan verscheen een andere druk in 12 kolommen, aan éène zijde bedrukt, met de opdracht in 2 kolommen voorafgaande.

In nog een andere druk zijn de kolommen van de beschrijving onderaan gemerkt 1—12.

Eene Fransche bewerking van dezen tekst, eveneens in 12 kol. (gen. 1—12) aan éène zijde bedrukt, verscheen in 1698 onder den titel: Description de la Tres-celebre Ville de R., bij Jan Houwens, Konst- en Kaertverkooper, op het Vissersdijck, ontrent de Beurs, in de Koning van Groot Brittanjen.

Aangezien in de opdracht van den oorspronkelijken druk het voornemen wordt uitgedrukt de beschrijving in meerdere talen uit te geven, is het mogelijk dat deze Fransche beschrijving reeds in 1665 verscheen. Ik heb haar niet gezien.

Behalve deze beschrijving bij de kaart van Quacq, welke om het aantal der drukken, vertalingen, enz. hier opgenomen is, verscheen eene andere, vrij uitvoerige beschrijving van R. bij een platte grondkaart van 1623, (Rot. Illustr. I. blz. 72, No. 16) door Dirk Davidz. Verzijde, (4 kol. *Goth.*) welke beschrijving ook gevonden wordt bij het gezicht op de stad van 1623 (Rot. Illustr. I. blz. 127, No. 104). Eveneens eene bij een gezicht op de stad tusschen 1635 en 1645 bij J. Savery te Amsterdam verschenen (Rot. Illustr. III. Aanvul. blz. 27, No. 109*a*). Deze laatste beschrijving verscheen in kolommen in het Latijn, Fransch en Hollandsch; ik zag hiervan slechts den Hollandschen tekst. (3 kol. *Goth.* genom. 14, 16 en 18.)

BEVERWYCK, JOH. VAN, geb. te Dordrecht in 1564, was achtereenvolgens stadsgeneesheer, raad, schepen en weesmeester aldaar, † 1647.

'T Begin | van | Hollant | in | Dordrecht. | Mitsgaders der eerster Stede beschrijvinge, regeringe, | ende regeerders: als oock de gedenckwaerdighste | geschiedenissen aldaer gevallen. | Door | Joh. van Beverwyck. (Vignet in houtsnede: *Virgo Dordracena libros non liberos pariens*). Tot Dordrecht, | Gedruckt voor Jasper Gorissz., Boeck-verkooper, wonende by de | Wijnbrugge in de Griffioen. Anno 1640. | 4to. (26

Titel, v° bl. Gedicht v. C. Boy, 2 blz. Register van de Capittelen, 3 blz. v° bl. en 360 blz.

De geschiedenis loopt tot het jaar 1617.

Behandelt ook de omliggende plaatsen, voornamelijk met betrekking tot de regeerende familiën, waarbij vele afbeeldingen van wapens in houtsnede tusschen den tekst. Aan de namen der verschillende regeeringspersonen, bestuurders, enz. is een groot gedeelte van dit werk ingeruimd.

BLEYSWIJCK, DIRK EVERTSZOON VAN,

geb. in 1640 uit een oude Delftsche regeeringsfamilie, † 1671.

Beschryvinge | der | Stadt | Delft, | Betreffende des selfs Situatie, Oorsprong | en Ouderdom, Opkomst en Voortgangh, vermeerde- | ringe van Vryheydt en Jurisdictie, Domeynen en | Heerlijckheden, midtsgaders de stichtingen van | alle hare publijcke Gebouwen, ende wel in- | sonderheyt de so menigvuldige Kercken, | Kapellen, Kloosteren, en andere | Kerckelijcke Gestichten van | outs aldaer geweest. | Voor-af met een korte Beschrijvinge van Delflandt, de | Steden, Dorpen en heerlijcke Huysen daer onder gelegen, | Doorgaens bevestigt met veele oude Privilegien, Herkomen, Hand- | vesten, Brieven, Keuren en Ordonnantien. | Tot bericht, nut, ende gerief van alle soo tegenwoordige als nakomende Burgeren der selver Stad. | By een gebragt ende Beschreven | door | Dirck van Bleyswijck Everts-zoon. | (Fleuron). Tot Delft, | Gedruct by Arnold Bon, Boeckverkooper, op 't Marct-velt, 1667. 4to. *Goth.* (27

Titelplaat door G. Wingendorp, v° Op de titelplaat door A. Bon. Titel, v° Versierde rand in houtsn. waarin «Pari ut literae immortalitate. T. a. B»., met aanhalingen uit Cicero. Opdracht aan Johan van Bleyswijck en aan burgemeesteren, enz. 6 blz. Voorreden, 16 blz. en 486 blz. Nodige na-reden dienende als een aenhangsel, 36 ongen. blz.

Met 23 platen, behalve gezichten in Delft de volgende omstreken voorstellend: Overschie in vogelvlucht; Delfshaven in vogelvlucht; Overschie; Stadts-tolheck ende Meeren by Berckel; Leydschen dam; Voorburgh; Stadthuys en kerk op Delfshaven; Ruine van de abdye Konincxvelt mitsg. Konings Uythof, 4 pltn.; Ruine van 't Carthuyser Clooster, en 2 platte gronden. Dikwijls vindt men hierbij het portret van Bleyswijk in zwartekunst (door J. Verkolje) met randschrift: Theodorus à Bleyswijck Ever. F. I. C. Patricius Delfensis aetat. suae XXX. A° D° MDCLXXI. Het meerendeel der platen is geteekend: C. Decker fec. P. Smith exc. Een door I. de Ram en één door A. de Blois, gedat. 1679.

Hierbij behoort:

Vervolg | Van de | beschryvinge der Stadt | Delft, | Met een generael Register over bey- | de de stucken voorsien. | (Drukkersmerk). Tot Delft, | Gedruct by Arnold Bon, op 't Marct-veld. 4to. *Goth.*

Titel, v° Aen den Leser, en blz. 487—891, v° Slot-rijm, om de ledige plaatze te vullen. Blad-wyser, Errata, enz. 32 blz. Kort Historisch Iournaal Ofte dag-register Van de Verjaerdagen, eenige, aenmerckelijcke saeken, in dese Beschrijvinge met haer precysen dagh, gespecificeert staende. 3 blz. v° Aenwysing der Figueren.

Bij sommige exemplaren in twee banden gebonden zijn de laatste twee bladzijden van het eerste deel herdrukt in het tweede.

Met 9 platen door dezelfden.

Dikwijls is hierbij gevoegd:

Delfsche Broertgens-kermis, synde Een Refreyn ..... van de Kermis die de Minder-Broeders ..... in 1567 gehouden hebben in het.... Broerhuys. Gedruckt tot Delft, 1677 (ook 1683). 8 blz. met plaat, voorst. een monnik «Salige Joost».

De platen uit het werk van van Bleyswijck werden afzonderlijk uitgegeven bij het plan van de stad door I. de Ram, (c. 1675) met eene «sommiere beschrijving» van D., waarin naar Bleyswijck verwezen wordt. Van dit plan bestaan latere uitgaven, met verandering van de wapens der burgemeesters (o. a. in 1703 te Amst. bij P. Smith). Zij zijn later eveneens in de beschrijving van Boitet (No. 31) opgenomen.

Tot meerdere bekendmaking van het 1e deel dezer beschrijving gaf Arnold Bon in 1668, *in plano* uit een: «Generale Tafel over de Beschrijvinge der Stadt Delft, gedruckt in den Jare 1667. Nieuwelijcks door den Auteur self geformeert, ende tot nader gerief ende accomodatie van een yegelijck Leser, ende specialijck den Burgeren van Delft by desen vertoont ende geexhibeert, als sommierlijck voor oogen stellende 't gantsche begrip van deselfde Beschrijvinge, en dienende gelijck als een Sleutel tot openinge en inleydinge tot de generale kennisse van des selfs Inhout, midtsgaders de ordre en methode van dien, met aenwijsinge der Pagien waer yder materie begint ende eyndigt, zijnde voorts 't kort vervaet der verdere omstandigheden van yder saecke onderentusschen over-al in de kantteeckeninge der Beschrijvinge selfs seer lichtelijck na te speuren».

BLONDEEL, VALENTYN JAN, werd in 1745 tot meester in de rechten bevorderd.

Beschryving | der stad | Utrecht, | Behelzende derzelver Opkomst, en voornaam- | ste Lotgevallen, | Mitsgaders de opvolging der Bisschoppen | tot het einde der twaalfde

eeuwe. | Benevens eene verhandeling over de vijf Colle | giale Kerken, voornamelyk, die van | S. Marten en S. Salvator. | Uitgegeven door | Mr. Valentyn Jan Blondeel. | Met Platen. (Drukkersmerk.) Te Utrecht, By Hermannus Besseling, | Boekverkoper, 1757. 8vo. (28

Titelplaat, d. J. C. Philips, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 52 blz. en 396 blz.

Met 1 kaart: Francorum primae sedes Incis. Brugis a J. F(il.) J. de Mel 1647, en 3 platen waarvan 2 gesn. door R. Blockhuysen, volgens Liefland naar teekeningen van P. Saenredam.

De lange voorrede behelst de veranderingen en verbeteringen, die Blondeel aan het handschrift van den hem onbekenden schrijver toevoegde, alvorens het te drukken.

BOCKUM, VAN,

Gorinchemum. Dordrecht, 1716. 8vo. (29

Vermeld bij Bodel Nijenhuis, No. 1297, doch ook in Gorcum niet gevonden.

BOEY (BOYUS) CORNELIS, geb. te Zierikzee, was advocaat-fiscaal en procureur-generaal over Holland, Zeeland en Friesland, † 1665.

Urbium Zeelandiae Comitatum constituentium et reliquarum encomia. Hag. Com., 1637. 4to. (30

Vermeld bij Pars, en van der Aa en bij Bodel Nijenhuis onder No. 1761. G. D. J. Schotel wijdde een artikel aan den schrijver in het Jaarboekje van Zeeland, 1854, blz. 94—111.

(BOITET, REINIER), boekhandelaar te Delft.

Beschryving | der stadt | Delft, | behelzende | een zeer naaukeurige en uitvoerige | verhandeling | Van deszelfs eerste oorsprong, benaming, bevolking, aanwas, | gelegenheid, prachtige en kunstige gedenkstukken en zeltzaamheden. | Nevens derzelver | voorrechten, handvesten, previlegien, | en regeeringsvorm, | Alles 't zamengestelt en getrokken uit oude | handschriften, memorien, en brieven, | en | Met zeer veele echte bewysstukken (te vooren noit gedrukt) bevestigt: | door | Verscheide Liefhebbers en Kenners | der | Nederlandsche Oudheden. | (Wapen van Delft). Te Delft by Reinier Boitet, MDCCXXIX. folio. (31

Voortitel, v° Verklaring der titelprint door Hendrik Schim. Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht, in gegrav. rand, aan de burgemeesteren J. Slicher, e. a., v° Opdracht, 5 blz. Voorreden, 8 blz. Gedicht door H. Schim, 3 blz. v° Bericht voor den boekbinder, en 804 blz. Bladwyzer, 14 blz.

De pag. loopt tot blz. 132 geregeld door, dan 43 ongen. blz. gem. Z—Z*** *** *** *2 Daarna weer blz. 132—slot. Deze bladen, zoo wel als blz. 70 tot 132 bevatten Namen der burgemeesters, enz.

Met titelplaat, 22 platen en 2 platte gronden waarvan zich reeds 16 in het werk van van Bleyswijck bevinden op dezelfde grootte doch met onderschrift in grooten druk.

Wordt toegeschreven aan R. Boitet, die er zonder twijfel aan mee werkte. Medewerkers waren o. a. Hugo v. Heussen en Hendrik van Rijn. Men noemt ook H. Kzn. Poot en R. Ouwens.

Het verzoek van van Bleyswijck, geuit in de nareden van zijn Beschryving (blz. *** E) om bij een nieuwe uitgave van zijn werk, ten minste zijn naam te noemen, is door Boitet over het hoofd gezien, hoewel groote gedeelten van zijn werk woordelijk uit van Bleyswijck nageschreven zijn.

Het handschrift van een «Vermeerdering en Verbetering» op deze Beschrijving werd in Auctie *Enschedé*, 1867. (Cat. No. 1766) verkocht, en berust thans te Delft. Onder No. 1769 van denzelfden Catalogus vindt men van denzelfden schrijver een handschrift beschreven: «Beschryving van Delfland, opgemaakt in het jaar 1730. Met een aantal geschreven en gedrukte stukken betreffende de verschillende dorpen en gehuchten daarin gelegen». 4to. en folio. Boitet schijnt verschillende personen van de dorpen in Delfland gelegen om inlichtingen omtrent hun woonplaatsen gevraagd te hebben. De antwoorden van die personen bevinden zich in het HS. benevens eenige potloodteekeningen. Ook dit HS. berust thans te Delft.

BOOMKAMP, GYSBERT, (zie No. 42).

Tegenwoordige | toestand | van | Egmond aan Zee, | of | Korte Beschryvinge en Oudheidkundige Aante- | kening van Egmond, | de instorting | van deszelfs tooren, en eene | herberg, enz. | door | Gysbert Boomkamp. | Verciert met een fraaije | Afbeelding, | naar het Leeven getekend, zo als dezelve

Tooren en | Herberg zich thans vertoonen. | (Fleuron.) Te Haarlem, | By J. Bosch, Boek- en Papierverkooper, in de | groote Houtstraat, over 't Verwulft, 1741. 4to. (33

Titel, v° bl. Voorrede van den Drukker, 2 blz. en blz. 5—20.

Met 1 plaat: Afbeelding van de ingestorte Tooren en Herberg te Egmond aan Zee, den 27 November 1741. G. Boomkamp inv., H. Spilman del. et fec.

Beschryving | van den Dorpe | Egmond aan Zee, | en deszelfs tegenwoordigen | toestand; | Behelzende een Naukeurig Verhaal van de Instortin- | tinge van het eerste en overig gedeelte des Kerk- | toorens; nevens eenige Aanmerkingen over | de Smalle streek Duins tusschen Egmond | en Egmond op den Hoef, en | 't Gevaar 't welk daar door zoude kun- | nen ontstaan, enz. | door | Gysbert Boomkamp, | Verciert met 3 Fraaije | afbeeldingen, | naar het Leven getekend, als | 1 De Tooren in welstand, 1739. | 2 De Ingestorte Tooren en Herberg, 't welk voor- | viel, den 27 November 1741. | 3 De Ingestorte Tooren, na het afwaaijen van het plat | deszelfs. | Te Haarlem, | By Jan Bosch, Boek- en Papierverkooper | by 't Verwulft, 1743. | 4to. (34

Titel, v° bl, Voorreden v. d. boekverkooper, 2 blz. en blz. 5—24.

Dezelfde als de uitgave van 1741, doch met eenige verbeteringen noodzakelijk gemaakt door veranderingen in het bestuur van de stad, en met het verhaal van het instorten van de kap van den toren, 25 Jan. 1742. Met dezelfde plaat en 2 grav. op één blad, onget. maar door dezelfden.

De onder No. 1642 bij Bodel Nijenhuis genoemde Korte beschrijving van Egmond aan Zee, Haarl. 1751 is vermoedelijk dezelfde als de druk van 1741 en berust op een drukfout.

(BOOTH, C.), was o. a. sedert 1640 bibliothecaris van Utrecht, en sedert 1654 lid der commissie van toezicht op het archief, † 1678.

Beschryvinge | Der Stadt | Utrecht. | (Wapen van U.) | Tot Utrecht, | Gedruckt by Juriaen van Poolsum, Ordinaris Stadtsdrucker, | woonende op de Plaets, recht tegen over het Stadthuys. | Anno 1685. fol. (35

Titel, v° bl. en 12 blz.

——— Korte | beschryvinge | der Stad | Utrecht, | Beginnende met derselver Op- | regtinge, en het voornaamste tot deser | toe gepasseerden tijd. (Wapen van U.) 't Utrecht, | Gedrukt by Johannes Kanneman, Boek- en Caart- | verkooper, 1715. 4to. (36

Titel, v° bl. en 10 blz.

Geheel hetzelfde, doch vermeerderd met een Bericht van den Vrede van 1713.

——— 1745. kl. 8vo. (37

Gedrukt achter van Cortgeen van der Goude, Stichtsche Cleyne Chronicke, te Amsterdam, bij Jan Hartig. Blz. 119—152.

Zonder het Bericht van den Vrede van 1713.

Bijgevoegd: Landbrief van Utrecht, De Ao. 1375.

Booth's beschrijving verscheen oorspronkelijk in 1648, onder de kaart van Saftleven en later in 1651 onder den platten grond, door Adam van Vianen in 1598 gegraveerd, waarvan de koperen plaat in de archieven der stad bewaard was, en nog steeds bewaard wordt. Zij werd ook herdrukt in het Utrechtsch Plakaatboek van Van de Water, 1729. Dl. III. en in Van der Monde's Tijdschrift van Utrecht, Dl. VIII, blz. 361—376, waarbij gevoegd werd een afdruk van de kaart door A. van Vianen.

Volgens Bodel zou er nog een uitgave van 1669 bestaan.

BOR CHRISTIAENZOON, PIETER, bekend geschiedkundige, geb. 1559 † 1635.

Gelegentheyt van | 's Hertogen-Bosch | Vierde Hooft-Stadt van Brabandt. | Haer oorspronck, fundatie ende vergroo- | tinge, verscheyden hare Belegeringen. | Ende eyntlijcke overwinninge | Verrassinghe ende inneminghe van Wesel | Ende meer andere Geschiedenissen des Jaers 1629. | Alles onder 't voorsichtigh wijs ende kloeck beleyt van den | Deurluchtigen Hoogh-gebooren Vorst ende Prince | Frederick Hendrick | Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. Velt-Heer | Generael van de Hoogh-Mogende Heeren Staten Gene- | rael der Vereenighde Nederlantsche

Provintien. | Beschreven deur | Pieter Bor Christiaenzoon. In 's Graven-Hage, | By Aert Meuris, Boeck-verkooper in de Papestraet | in den Bybel, anno 1630. 4to. *Goth.* (38

Titel, v° bl. Titelplaat, waarop portret van Frederik Hendrik (door A. Veuve naar W. J. Delf?), v° bl. Beduydinge van den tijtel, 2 blz. Opdracht aan de Staten Generael, enz., 12 blz. Aan den Schout, enz. van Utrecht, 6 blz. Aen den Hooghschout enz. van 's H., 3 blz. Gedichten van C. Barlaeus, P. v. Oostrum, 4 blz., v°. bl. en 412 blz. Danckliedt, 3 blz. v° bl. Het derde boek (blz. 177) begint met een opdracht aan de Burgemeesteren, enz. van Amsterdam, 4 ongen. blz.

BORN, JOHAN VAN, geneesheer te Amsterdam.

J. V. Borns | Diemer-Meer, | Weerelts Dool-hof: | Ende | Echts Paradijs. | Omne tulit punctum qui nuscuit (sic) utile dulci. | (Fleuron). 't Amsterdam, | Ghedruckt voor Joost Hartgers, Boeck-ver- | kooper inde Gast-huys-steegh, inde Boeck-Winckel, 1642. | 12mo. (39

Titel, v° bl. Opdracht aan P. Czn. Hooft, 2 blz. Amstelia Tempe ofte Diemermeer, 28 ongen. blz. — Labyrinthus ofte Weerelts-Dool-hof, 32 ongen. blz. — Faelices nuptiae ofte echte paradys, 24 ongen. blz. Onderaan blz. 24: Gedruckt by Dominicus vander Stichel, woonende op de Lauweriers gracht, Anno 1642.

Gedicht op het landelijk schoon van Diemermeer.

BORSBOOM, KORNELIS EN HENDRIK,

Schets van Valkenburg (in dichtmaat). Gedrukt te Leiden? 1714. formaat? (40

Door de vervaardigers zelven vernietigd. Zie: *Tegenw. St. der Ned. VI, 433 noot*, waarin staat: «In deeze Beschryving van Valkenburg hebben wij, behalven de aangehaalden schryvers, eenige geschreevene aantekeningen gebruikt van Henrik Borsboom, een kundig Liefhebber der Oudheden, Poëzy en Wiskonst te Valkenburg, die, in den jaare 1745, overleeden is: doch de Schets van Valkenburg, door hem en zynen Broeder Kornelis Borsboom opgesteld, en waar van zig I. le Long bediend heeft, (Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudheden), hebben wij niet konnen magtig worden, dewyl deeze Gebroeders de Exemplaaren weder zorgvuldig hebben opgehaald en vernietigd, omdat zy in de Poëzy van hunne jonger jaaren veel misslagen ontdekten».

Is. le Long in Dl. III (blz. 165, Valkenburg) van het Kabinet v. Ned. en Kleefsche Oudheden schrijft:

«Deze beuzelingen zijn ook met recht gewraakt, door de oudheidkundige Valkenburgers, de gebroeders C. en H. Borsboom, welken in hunne schets van Valkenburg, den 4 July 1714, ter drukpers overgeleverd, en aan my en anderen, hunne goede vrienden, medegedeeld, daarover dit vonnis vellen: (Volgt het vonnis.)

. . . . . «Doordien dit geschrift niet in ieders handen is, en de Heer Rademaker ons, in de 105de plaat, een zeer fraai gezicht van Valkenburg, gelijk het zich in het jaar 1610 vertoonde, heeft medegedeeld, en in de volgende 106de afbeelding de koornmolen van Valkenburg, met een gezicht naar de stad Leiden, zal ik de aantekeningen dier dichters gedeeltelijk mededeelen, maar tevens de vrijheid gebruiken, om mijne aanmerkingen daar tusschen te voegen».

Verscheiden gedeelten uit het werkje van de gebroeders Borsboom worden hier dan woordelijk aangehaald.

BOS, L. VAN DEN, geb. 1610, was conrector te Dordrecht, † 1698.

Dordrechtsche Arcadia. Amsterdam, 1663. of aldaar 1701. Met platen. kl. 8vo. (41

Is zonder eenig belang voor de topographie.

(BRANDT, GERARD), geb. 25 Juli 1625, was, tot 1667 predikant te Hoorn, daarna te Amsterdam, † 1685.

Historie | der vermaerde zee- | en koop-stadt | Enkhuisen, | vervaetende haere | herkomste, | en voortgangh. | Mitsgaders | Verscheide gedenkwaerdige Geschiedenissen, aldaer | voorgevallen. | Uitgegeven met goedtvinden van de Ed. Achtbaere Burgermeeste- | ren en Wethouderen der selve Stede, | Door Egbert van den Hoof. | (Wapen van E.) t'Enkhuisen. Gedruct bij Egbert van den Hoof, in de oude Westerstraat, in de Bonte Drukker. 1666. Met Privilegie. 4to. (42

Titelplaat door H. Bary, v° bl. Titel v° bl. Privilegie, v° Octroye. Opdracht aan Burgermeesteren, enz. 3 blz. Voorrede, 3 blz. Gedichten v. Barlaeus, Huigens en H. Wits, 2 blz. Historie, 207 blz., v° (Opmerking). Be-

schrijving en lof, 31 blz. v° bl. Naemen der Wethouders enz., blz. 33—167, v° bl. Register, 16 blz.

Portret van J. Dzn. Brouwer, door H. Bary, met onderschrift (Haec libertatis ergo).

» van Fr. Maelson in zilver door J. H. Wierix, met onderschr. v. G. Brandt.

Afbeeldingh van Enkhuysen tot 1590.

Topographia Enchusiae del. a O. Suermondt.

Portret v. T. Adrzn. Westphalen d. H. Bary, met onderschrift (Sursum corda).

» v. R. Tapper d. H. Bary. Met onderschr. v. G. Brandt.

» v. B. Paludanus d. H. Bary. M. Grieksch onderschr. v. G. à Nieuwenhuysen.

Wapenkaarten van de Heer Hooft-Officier, Burgermeesteren, enz. van 1665 en 1666. Met 28 wapens op elke kaart en met opdracht van E. van den Hoof.

De tweede druk verscheen met den naam des schrijvers, Geraerdt Brandt. Van de portretten bestaan afdrukken vóór de letter. Van dezen zoowel als van de kaarten en wapenkaarten komen exx. voor op perkament (Zie Nijhoff, Cat. 122. No. 3862).

Historie | Der vermaerde Zee- en Koop-stadt | Enkhuisen, | Vervaetende haere herkomste, en | voortgangh. Mitsgaders verscheide | gedenkwaerdige geschiedenissen, | aldaer voorgevallen. | door | Geeraerdt Brandt. | Den tweeden Druk met een Vervolg vermeerdert. | door Sebastiaan Centen. | (Gezicht op E.) Te Hoorn, | By Jacob Duyn, Boekverkoper op het oude Noordt. | MDCCXLVII. 4to. (43

Dezelfde titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan burgermeesteren, 3 blz., v° De Oude Opdracht (met noot, waarin de naam van den schrijver opgegeven wordt), 4 blz. (Oude) Voorrede, 4 blz. Gedichten, d. dezelfden en C. N. Doitsma, L. Ens, e. a. 17 blz. Bericht voor den boekbinder, v° bl. en 319 blz., v° bl. Register, 15 blz., v° bl.

——— Vervolg der Historie | Van de vermaarde Zee- en Koopstad Enkhuizen, | Behelzende verscheide gedenkwaardige | geschiedenissen, die zo in als omtrent | dezelve, en door geheel Westvries- | land en het Noorderquar- | tier gebeurt zyn. | door | Sebastiaan Centen. | (Hetzelfde vignet) Ib. id. MDCCXLVII. 4to. (44

Titel, v° bl. Voorbericht, 6 blz. en 448 blz. Bladwijzer, 23 blz., v° bl.

De tekst van het eerste deel van den 2den druk is woordelijk dezelfde als de oorspronkelijke twee gedeelten.

Blz. 33—slot van de «Beschrijving en lof van E.» der oorspronkelijke uitgave, (de namen der bestuurders, enz. van de stad en stichtingen bevattende) zijn in deze uitgave niet herdrukt. Het vervolg van Centen behandelt de jaren 1609—1678.

De portretten zijn dezelfden. Vermeerderd met die van Pieter Floriszoon naar A. Liets door P. Holstein met onderschr. van J. Vos, en van Volkert Schramm door J. Veenhuisen, met gedicht van H. v. d. Meer. De kaart van 1590 ontbreekt in deze uitgave, doch hiervoor is een kleine kaart van E. in de plaats gegeven. De wapenkaart, (dikwijls hierin ook die van 1687) is somtijds zonder versiering in de hoeken.

Er bestaan exx. waarin het portret van Westphalen niet voorkomt, ook niet in den inhoud, waarschijnlijk door het breken der plaat.

Van de «Beschrijving en lof der stadt Enkhuizen» verscheen een afzonderlijke druk in het jaar 1717 bij de Wed. van Jan van Giessen, te Enkhuizen, welke druk dikwijls achter dien van 1718 van het werkje van Avocaat bij dezelfde gevonden wordt (Zie No. 13).

In 1687 kwam bij Meynerd Mul te Enchuysen een boekje uit met den titel:
Namen van alle de Heeren Schouten, Burgermeesteren, Schepenen enz. zederd de Jaren 1578, 1580, 1584 en 1666 tot den Jare 1687. Zijnde ten meerendeele een Vervolg op de Historie van Enchuysen. Titel en 124 blz. 4to. Men vindt dit dikwijls achter den eersten druk.

BRAY, SALOMON DE, geb. 1597, was schilder en bouwmeester te Haarlem, † 1664.

Sa: de Brays | Bedenckingen, | Over het | Uytleggen en Vergrooten | der Stadt | Haarlem: | Aan den E: E: Heeren, den Borghermeesteren | ende Regeerders der zelver Stadt: | Als meede | De Heeren Commissarissen, gecommitteert | tot de Besognes van het uytleggen: | Ende | Allen den Heeren den Vroedtschappen ende | Raden der voorschreven Stadt: | Mitsgaders, | Haarer E: E: Raedt Pensionaris | Mr. Adriaen van Strijen. | In de menighte des volcks, is des Koninghs | Heerlijckheydt. Prov. 14. 28. | (Wapen van H.) Ghedruckt tot Haerlem, by Abraham Casteleyn, Stadts Drucker op de |

Marckt, in de Druckery. Anno 1661. fol. *Goth.* (45

Titel, v° Inhoudt. Een blad gen. 2, v° bl. en blz. 3—17, v° bl. Nog eens blz. 17—23, v° bl. Nog eens blz. 23—27, v° bl.

Met een voortreffelijk en hoogst zeldzaam portret van S. de Bray in houtsnede door hemzelven, een «Kaarte, van het uytleggen, enz. van H., 1644, en Een ontwerp door S. de Bray, tot de geheele vergrootinge der stad H. in houtsnede. Gewoonlijk met een door de Bray geteekenden brief aan het bestuur van H. (Ekama, No. 218).

BRUIN, CLAAS, geb. 1670, was boekhouder te Amsterdam, † 1732.

Kleefsche | en | Zuid-Hollandsche Arkadia, | of | dag-verhaal | van twee reizen, | in en omtrent die gewesten gedaan | in dicht-maat uitgebreid, | door | Claas Bruin, | verrykt met aanteekeningen van den heere | L: Smids M: Dr. (Drukkersmerk d. Schynvoet). t'Amsteldam, | By Johannes Oosterwyk en Hendrik van de Gaete, Boekverkoopers. 1716. 8vo. (46

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht, 12 blz. Voorberigt, 4 blz. en 160 blz. Met titelplaat.

——— Tweede druk | Vermeerdert met Printverbeeldingen | T'Amsterdam, | By Evert Visscher, Boekverkooper | in de Dirk van Hasselt-steeg, 1730 | kl. 8vo. (47

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan de reisgenooten, 7 blz. Voorberigt, 4 blz. en 208 blz.

Titelplaat, 34 gezichten op 17 platen, get. en geëtst door A. Zeeman, en 1 uitslaande plaat door Schynvoet naar A. van Halen.

Gezicht van 't Graf van Prins Mauritius te Berg en Daal, uitsl. pl. door Schynvoet naar A. v. Halen.

Wyk te Duurstede.	Sloth tot W. te D.
Valkhof tot Niemegen.	Romynsche Kappel ib.
Goch.	Cleve.
Clevesche Lindeboom.	Hof tot Cleve.
Emmerik.	Hoog en laag Elten.
's Heerenberg.	Huys te Roosendaal.
Huys Klaarenbeek.	Bosch v. Klaarenbeek.
Wageningen.	Rheenen.
Wassenaar.	Valkenburg.
Rhynsburg.	Hillegom.
Schaatsryden op den Amstel.	Admiraalschip zeylen op den Amstel.
Buuren.	Kasteel te Buuren.
Leerdam.	Vianen.
Asperen.	Gorinchem.
Woudrichem.	Schiedam.
Vlaardingen.	Maaslandssluys.
Den Briel.	Loosduynen.

De | Lustplaats | Soelen | in dichtmaat uitgebreid | door Claas Bruin, | met | historische aantekeningen, | aanmerkingen | en printverbeeldingen. | (Drukkersmerk d. J. Wandelaar.) Te Amsteldam, | By Marten Schagen, Boekverkoper, op den Nieu- | wendyk, op den hoek van de Mandemakers steeg 1723. 4to. (48

Voortitel, v° Sneldicht door J. Goeree. Gegrav. titel, door J. Goeree, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 8 blz. Gedicht door A. de Haan Jr., 2 blz. en 160 blz. Bladwyzer, 16 blz.

Met 2 platen, een door I. Folkema en een door J. Goeree naar A. Rademaker.

De historische aanteekeningen zijn van den eigenaar van Soelen, C. Beudeker.

Komt ook voor met het adres van Joannes Oosterwyk, Boekverkooper, op den Dam, 1723.

——— (Drukkersmerk.) In 's Gravenhage, | By Gerard Block, | Boekverkooper in de Wagestraat. 1741. kl. 8vo. (49

Voortitel, v° Sneldicht. Titel, v° bl. De drukker aan den leezer, v° Voorreede, 8 blz. v°. Gedichten door A. de Haan Jr. en J. van Hoven, 3 blz. en 332 blz. Bladwyzer, 28 blz.

Woordelijke nadruk met toevoeging van het bericht van den boekdrukker en het gedicht van van Hoven. Met portret (door Houbraken? naar Quinkhard) met twee-regelig onderschrift door S. F(eitema), en dezelfde platen, uitgez. den gegrav. titel.

Cl. Bruins | Noordhollandsche | Arkadia; | verrykt met aantekeningen | van den Heere | Gerrit Schoemaker, | en verçiert met | printverbeeldingen. | (Fleuron). T'Amsteldam, By Evert Visscher, Boekverkooper | in de Dirk van Hasselt-steeg, 1732. kl. 8vo. (50

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan A. en G. Schoemaker, 2 blz. Voorrede, 10 blz. Gedichten, 4 blz. en 502 blz. Register, 8 blz. Lijst der platen, 1 blz., v° bl.

In berijmde samenspraken, met vele aanteekeningen waarin voornamelijk topographische bijzonderheden.

Met 48 gezichten van de volgende dorpen in

N. H., op 24 platen, en een afbeelding van «de Pinxter blom tot Schermerhorn», alle geëtst door A. Zeeman.

Ransdorp.	Landsmeer.
Sunderdorp.	Ilpendam.
Suiderwouw.	Broek.
Rijp.	Graft.
Wormer.	Oostzaan.
Westzaan.	Assendelft.
Akersloot.	Kwadijk.
Oosthuizen.	Beets.
Avenhorn.	Beeverwyck.
Watwey.	Hensbroek.
Wydenes.	Westblokker.
Hem.	Westwoud.
Bovekarspel.	Grootebroek.
Nuboxwoude.	Hauwert.
Abbekerk.	Twisk.
Winkel.	Hoogwoud.
Warmenhuysen.	Haringhuizen.
St. Pancras.	Broek op Langedyk.
Pinxterblom tot Schermerhorn.	Schermerhorn.
	St. Maarten.
Schagen.	Schorel.
Groet.	Egmond op den Hoef.
Bergen.	Limmen.
Heyls.	Heemskerk.
Castrikum.	Sparendam.

Van de werkjes van C. Bruin bestaan exemplaren op zwaar papier.

BRUYN, GERRIT WILLEM VAN OOSTEN DE, geb. te Amersfoort, 1727, was rechtsgeleerde te Haarlem, † 1797.

De Stad | Haarlem, | en haare | geschiedenissen, | in derzelver opkomst, aanwas, vergrootin- | gen, en lot-gevallen, uit d'oudste ge- | denk-stukken, en eigene stads-regis- | ters, nagespoord en beschreeven | door | Mr. G. W. van Oosten de Bruyn. | Eerste deel. | (Vignet: Laurens Coster in 't H. bosch: *hae literarum cunae*, door K. Spilman naar T. Jelgersma.) Te Haarlem, | By Joannes Enschedé, Stads-Drukker, | en | Jan Bosch, | Drukker van de Hollandsche Maatschappy der Wetenschappen, opgeregt te Haarlem. | MDCCLXV. 2 kol. fol. (51

Voortitel, v° bl. Titel (in rood en zwart) v° bl. Opdracht aan burgemeesteren, enz., 8 blz. Voorrede, 9 blz., v° Lijst der plaaten. Boektitel, v° bl. en blz. 3—341, v° bl.

Met 5 platen waarop: 25 afbeeldingen van geestelijke gestichten, door H. Spilman, getrokken uit een kaart dezer stad, gemaakt in 1578 door Thomas Thomaszoon en Joannes a Doetecum.

Schepenen-brief en zegel, door A. I. Polack naar C. van de Noorde.

Portret van Laurens Janszoon door I. Houbraken naar Tako Jelgersma. (Uit Meerman, Origines).

Afbeelding van het glas in de Groote kerk ter gedachtenis van Nic. van Ruiven, naar een seltsame prent get. door F. Jelgersma, gegrav. door C. v. Noorde.

Het eenig verschenen deel. Het tweede deel berust in HS., tot 1577 voortgezet, sedert 1859 op het Gemeente-Archief te Haarlem. Van Oosten de Bruyn maakte gebruik van de aanteekeningen door P. Langendijk verzameld voor eene nieuwe uitgave van Ampsing's Beschrijving van Haarlem.

Hiervan komen exx. op groot papier voor.

BUITENCINGELS.

De vermakelyke | Leidsche | Buiten-cingels, | aangenaame | dorpen | en | landstreken, | Rondom die Stad gelegen, | Benevens een verhaal van verscheide adelyke Hof-| steden, Buitenplaatsen en Tuinen, zonder oppron- | king beschreeven, en met verscheide Gevallen, | Redevoeringen en Aanmerkingen doormengt. | Versiert met alle de Stadts-Poorten. | (Vignet d. P. Goeree) Te Leyde, | By Quirinum Visser, | Te Amsterdam, | By Arent van Huyssteen. | 1734. kl. 8vo. (52

Voortitel, v° Verklaaring der titelplaat, door J. W. Hazebroek. Titel, v° bl. Voorrede, 5 blz., v° bl. en 373 blz., v° bl.

Titelplaat door en naar J. C. Philips, 1734, 9 uitslaande plaatjes de verschillende poorten voorstellende, door A. van Buysen, en een afbeelding van het Pesthuys reeds vroeger gebruikt.

BURGER VAN SCHOREL, DIRK,

Chronyk | Van de Stad | Medenblik | En des zelfs eerste begin, opkomst en florizante | staat, haar wyde Jurisdictie, het Castelyn-schap, en | wat voor groote Heeren dat het zelve hebben be- | dient, en in wat jaren zy op het Casteel hebben ge- | woond, hoe menigmaal haar Stad van haar | Vyanden is verdestrueert, ook mede een kor- | te beschryving van de Stad, Kerk en Havens, | beneffens de Wierdyken haar hoogte | en wydte.

| Midsgaders | Nog een netter beschryving als voor dezen, wegens | verscheiden aanmerkwaardige geschiedenisse, die | alhier tot gedagtenisse voor de Liefhebbers | zijn aangeteekent. | Ook mede | Alle Aartbevings, Branden, Waters-nooden ofte hooge Vloeden, | harde Winters, Muize-jaren en Justities aan Misdadigers, die | alhier in dit Noorder-quartier zyn voorgevallen. | Nog | Een korte Beschryving van de Eilanden, die onder dit Noor- | derquartier sorteeren. | Door | Dirk Burger van Schoorel. | 't Amsterdam, | By Timotheus ten Hoorn, Boekverkoper in | de Nes, in 't Zinnebeeld, naast de Brakkegrond. 1710. kl. 8vo. (53

Titelplaat, waarop het wapen van M. en een gezichtje op de stad door I. Lamsvelt, v° bl. Titel, v° bl. Voorreden, get Groote-sluis in de Zype, 1709, 3 blz. Gedichten door J. P. Egges, J.Pzn. Egges, P. Egges, 4 blz. en blz. 12—368. Register, 16 blz.

Behandelt voornamelijk de geschiedenis en beschrijving van de omliggende streken, heerenhuizen, eilanden, enz., met afdruk van eenige privilegiën, enz.

——— Deze Druk vermeerdert met een Staat van de Huysen en | Morgentale van Zuyd-holland, sodanig desclve (sic) by | redres generaal bevonden zyn, en wat deselve jaar- | lyks in de Verpondingen Contribueren, alles yder | Stadt met zyn ressort van Dorpen, | Polders, Meeren, &c. | gesepareert, Mitsgaders met veel an- | dere aanmerkenswaardige zaaken. | door | Dirk Burger van Schoorel. | Tot Hoorn, | Gedrukt by Jacob Duyn, Boekdrukker en | Boekverkooper, op 't Oude Noort, by de | Nieuwe-steeg. MDCCXXVIII. kl. 8vo. (54

Voortitel, met het wapen van M. in ruwe houtsnede, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 3 blz., Gedichten door dezelfden, 5 blz. en 374 blz. Register, 14 blz.

Deze druk is vermeerderd met een «Staat der huizen binnen de steden en dorpen van Zuid-Holland, zooals zij in 1632 bevonden zijn,» terwijl in den eersten druk zulk een staat slechts voor Noord-Holland voorkomt. Bovendien is de kroniek aan het einde voortgezet tot het jaar 1727. Voor het overige hetzelfde.

——— Midsga-|ders een nette Staat der Dyken, en veel andere aanmerkenswaardige zaaken. | Door | Dirk Burger van Schoorel. | Te Hoorn, | By denz. MDCCXXXVI. kl. 8vo. (55

Voortitel (gedrukt), v° bl. Titel, v° bl. Voorreden, 3 blz., Gedichten, door dez., 5 blz. en 395 blz., v° bl. Register, 14 blz.

Geheel hetzelfde als het voorgaande; aan het einde (358—slot) berichten over den paalworm, Verbalen van dijkgraven, enz.

Bij dezen druk behoort:

Vervolg | op de | chronyk | van Medenblik. | (Fleuron). | Te Hoorn, | By denz. MDCCXXXVI. kl. 8vo.

Titel, v° bl. Berigt aen den lezer, 6 blz. en 343 blz., v° bl.

Is meer van algemeenen inhoud; hierin: Verhael Van de compagnien in de Ver. Ned. provintien in 1720 opgeregt; Lyst van de collecte ten behoeve der verdreven Waldenzen door de provintie van Holland, 1731. Eene lange verhandeling over: Westvrieslant en deszelfs zee-dyken en een staat van de huizen van Zuid-Holland.

——— Hier agter is gevoegt een Aanhangzel inhoudende, behal- | ven verscheide anthenticque (sic) stukken tot het Dykgraafschap van | Dregterland en de Stede Groote-Broek behoorende. | Een Beschryving van de Brand te Lutje-Broek, de Collecte | voor dezelve gedaan, en wat ider Stad of Dorp in Noordholland | hier toe heeft gecontribueert, &c. | Met Plaaten | Te Hoorn, | Gedrukt by Jan Duyn, Boekdrukker en Verkooper. | MDCCLXVII. 4to. (56

Titel, v° bl. Voorreden, 2 blz., Gedichten, door dez., 4 blz. en 516 blz. Register, 22 blz., v° Berigt v. d. binder.

Tot blz. 455, woordelijke nadruk van de vorige uitgave met het Vervolg. In het aanhangsel wordt de Chronyk tot 1764 voortgezet; tevens bevat het, behalve de beschrijving van den brand te Lutjebroek, in 1763: Praevilegien verleend aen Groote-Broek, en Sententien en vonnissen door Heemraden van Dregterland in materie dijkszaken gegeven, 1716—1764.

Platen: Platte grond, Is. Tirion, 1743. (uit de Tegenw. Staat). Gezicht op de stad, z. n. en 1 pl. voorst.: Radboud weigert zich te laten doopen, d. J. Folkema naar L. F. du Bourg, (Uit Wagenaar, Vad. Hist.)
Meestal vindt men achter deze vier drukken van de Chronyk van Medenblik, de Chronyk van Schagen door denzelfde.

Chronyk | Van de gantsche oude Heerlykheydt van | het Dorp | Schagen, | Waar in vertoont wert het begin en opkomst, | en wanneer het eerst bewoont is geweest, | waar dat haar naam en waapen van daan | komt, beneffens alle haare Privilegie en | Hantvesten, wanneer het Slot is ge- | bouwt, hoeveel Heeren dit Dorp heb- | ben geregeert, en van wat Heer het | nog tegenwoordig geregeert wert. | Door | Dirk Burger van Schoorel. | (Fleuron). | t'Amsterdam, | By Timotheus ten Hoorn, Boekverkoper | in de Nes, in 't Zinnebeeld, naast de Brakke grond. | 1710. kl. 8vo. (57
Titel, v° bl. Acrosticon door D. B(urger), blz. 6—147, v° Register, 11 blz.

——— Latere uitgave, zonder jaar, achter den druk van 1728 van de Chronyk van Medenblik. Tot Hoorn, by Jacob Duyn. (58
Titel, v° bl. Acrosticon door D. B., v° bl. en 111 blz., v° Register, 8 blz., v° bl.

——— Latere uitgave, zonder jaar, achter den druk van 1736 van de Chronyk van Medenblik. (59
Titel, v° bl. Acrosticon, v° bl. en blz. 5—115, v° Register, 8 blz., v° bl.

——— Te Hoorn, by Jan Duyn. 1767. 4to. (60
Titel, v° Acrosticon, en blz. 3—86. Register, 7 blz., v° bl.
Van denzelfden schrijver zag ik nog:
Een kleyn Kronyxken, Waar in vertoont word, hoe over eenige hondert Jaar veel Steden en Dorpen by en om Wieringen waren, en meer andere vreemde en wonderlijke Geschiedenissen, dewelke alle meest in Holland zijn voorgevallen. Te Rotterdam, by Dirk van Zwaamen, Boekverkooper. (c. 1726). kl. 8vo. (8 ongen. blz.)
Dit kroniekje, voornamelijk dijkberichten inhoudend, gaat tot het jaar 1726.

CHRONYK.

Chronyk | van | Amsterdam, | zynde | Eene korte en zakelyke Beschryving, van al het | geene, zedert deszelfs Begin, wanneer het nog | Dorpswyse bewoond wierd, en naderhand tot | een Stad geworden; met hare Vergrootin- | gen, byzondere Gebouwen, Geschiedenissen, | en voorts alles wat Merkwaardig in en | omtrent dezelve is voorgevallen; uit de | beste Geschiedschryvers deeser Stad by | een vergadert, en tot algemeen nut | en dienst beschreven. | Eerste deel. | (Fleuron). | Te Amsterdam, | By Jacobus Kok, Boekverkoper | in de Binne-Bantemerstraat. z. j. (c. 1760). 8vo. 2 dln. (61
I. Voortitel, v° Verklaaring der titelprent. Titelprent, d. C. F. Fritzsch. Titel, v° bl. Voorwoord, 2 blz. en 378 blz.
II. Titel, met het adres: By Jacobus Kok, Boekverkoper in de Warmoes-straat, 't tweede Huys van d'Enge Kerk Steeg, v° bl. en blz. 379—703, v° bl. Het eerste deel omvat de beschrijving, het tweede de geschiedenis.
Jacobus Kok wordt algemeen voor den schrijver van deze Chronyk gehouden. Dit rijmt evenwel niet met hetgeen door hem over dit werk gezegd wordt in de voorrede van zijn Amsterdamsche jaarboeken.

COMMELIN, CASPARUS, geb. 1636, als Regent in de gelegenheid oude bescheiden van gestichten te raadplegen, † 1693.

Beschryvinge | van | Amsterdam, | Zynde een Naukeurige verhandelinge van desselfs eerste | Oorspronk uyt den Huyse | der Heeren van | Amstel, | en | Amstellant, | Haar Vergrootingen, Rykdom, en Wyze van | Regeeringe, tot den Jare 1691. | Voor dezen uit verscheide Oude Historie-Schryvers by een gesteld, en uytgegeven; En nu uit | een meenigte van Oude Schriften, Authentyke Stukken, en met kopere Afbeeldingen | verciert, nooit voor

desen gedrukt geweest, beschreven, en vermeerdert | door | Casparus Commelin. | (Wapen van Amsterdam). t'Amsterdam, | By de Wed. Aart Dirksz. Oossaan, Boekverkoopster op den Dam. | MDCXCIV. fol. (2 kol.) (62

I. Voortitel, v° Verklaaring des titelprints, d. F. Ryk. Titelplaat, v° bl. Titel, (in rood en zwart), v° Octroy: 30 Maert 1687 aan A. Dzn. Oossaan. Opdracht aen de Heeren van den Gerechte van Amsterdam, J. Jzn. Hinlopen, e. a., 2 blz. Voorrede, 11 blz., v° Kort inhoud, en 528 blz.

Dit werk werd samengesteld uit opstellen van zijn vader Izaak Commelin, die in de uitgave van 1665 van zijn Wegwijzer en Beschrijving van Frankrijk, Spanje, enz. eene korte beschrijving van A. gaf, en voornamelijk uit de beschrijving van Van Domselaar. In de voorrede is ook diens geheele voorrede ingelascht, met aanwijzing der vermeerderingen en verbeteringen.

De blz. 301—388 bevatten: Namen der versch. bestuurders; blz. 388—414 blanco, terwijl blz. 415—420 de namen der pensionnarissen, enz. aangeven.

Titelplaat, d. G. v. Gouwen naar P. Tideman.

Hierbij behoort:

Vervolg | Van de | Beschryving | der stadt | Amsterdam, | door | Casparus Commelin. | (Wapen van A.) t'Amsterdam, | Voor de Weduwe Aart Dircksz Oossaan, Boek-verkoopster. MDCXCIII. fol.

Titel, v° bl. en blz. 529—1223, v° Drukfouten, enz. Bladwyser, 39 blz., v° Aanwijsinge der Figuuren.

De platen in beide deelen tusschen den tekst geplaatst, 82 in getal, benevens eenige afbeeld. van zegels, zijn allen gevolgd naar die in het werk van Van Domselaar (1665). De platen buiten den tekst zijn gedeeltelijk oorspronkelijk, waarvan 9 door Luyken, (2 met naam), andere zijn navolgingen van die in het werk van Dapper. De afbeeld. van het praalgraf van de Ruyter bevindt zich in diens levensbeschrijving door Brandt, die van de Uittocht der geestelyken reeds in Bor, Ned. oorlogen.

Dezelfde druk verscheen ook onder den titel:

——— Beschryvinge | van | Amsterdam, | Desselfs eerste oorspronk uyt den Huyse der Heeren van | Aemstel en Aemstellant; | met een Verhaal | Van haar Leven en dappere Krijgsdaden; | Amsterdams kleyne Beginselen, Oudheyt, Bemuring, en verscheyde Vergrootingen: | De gelegentheyt en hoedanigheyt der Stad, de voornaamste Gebouwen, en | wijze van Regeeringe. Beneffens een historisch Verhaal, vervattende | 't geene in, en om de zelve, van den beginne af, tot in den | Jare 1691. toe, is voorgevallen. | Uyt verscheyde oude en nieuwe Hollandsche Kronijken, Beschrijvingen, | Brieven, Willekeuren &c. by een vergadert; | En op nieuws 't geheele werk door met verscheyde oude Brieven, Bewijsen, Aantekeningen, | als mede de Namen van de Heeren der Regeeringe, mitsgaders die der Kerk- en | Godshuys-Meesteren, en wat voorts in Amsterdam is voor- | gevallen, vermeerdert. | Door | Casparus Commelin, | Met kopere Afbeeldingen verciert, en met een algemeene Blad- | wijser voorsien. | (Wapen v. Amsterdam in houtsn.). t'Amsterdam, | Voor Wolfgang, Waasberge, Boom, | van Someren en Goethals. | MDCXCIII. fol. (2 kol.) (63

Het 2de deel verscheen bij dezelfde uitgevers, in hetzelfde jaar.

——— Beschryvinge | van | Amsterdam, | Zynde een Naukeurige verhandelinge van desselfs eerste | Oorspronk uyt den Huyse | der Heeren van | Amstel | en | Amstellant, | Haar Vergrooting, Rykdom, en Wyze van | Regeeringe, tot den Jare 1691. | Voor dezen uit verscheide Oude Historie-Schryvers by een gesteld, en uitgegeven; en nu uit | een meenigte van Oude Schriften, Authentyke Stukken, en met kopere Afbeeldingen | verciert, nooit voor desen gedrukt geweest, beschreven, en vermeerdert | door | Casparus Commelin. | Tweede Druk. | Met verbeeterde Figuren. | Eerste Deel. (Wapen van Amst.) Tot Am-

sterdam, | By Andries van Damme, Johannes Ratelband, De Weduwe | A. van Aaltwyk, en Hermanus Uytwerf, 1726. | Met Privilegie. fol. (2 kol.) 2 dln. (64

I. Voortitel, v° Verklaring d. titelprints, d. F. Ryk. Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan burgemeesteren, E. van den Bempden, e. a., v° Octroy, gedagt. 7 Juli 1723. Pieter Vlaming aen den lezer, 2 blz. C. Commelin aan den leezer, 11 blz., v° Kort inhoud, en 600 blz.

II. Dezelfde titel, v° bl. en blz. 601—1223, v° Gedrukt tot Amsterdam, Ter Drukkerye van Willem en David Goeree. MDCCXXVI. Bladwyser, 39 ongen. blz., v° Aanwysinge der Figuuren.

De voorrede is van Pieter Vlaming, tot inleiding van den nieuwen druk, die, wat den tekst betreft, in niets van den eersten druk verschilt.

De platen zijn dezelfde als in den 1sten druk, doch op nieuw opgegraveerd. Een daarvan, voorst. de Groote zee- en riviervischmarkt is in de beide uitgaven verschillend. In den tweeden druk naar die in de Beschryvinge van Dapper.

Een derde deel werd door P. Vlaming begonnen. Slechts 6 vellen werden afgedrukt, die thans op het Stedelijk Archief van A. berusten.

Van de verschillende drukken van Commelin's Beschryvinge bestaan zeer fraaie exemplaren op groot en zwaar papier.

CRAEYESTEYN, BALDUINUS VAN, geb. te Amsterdam.

Balduini à Craeyesteyn | Amstelo-Batavi | Veteraquinum | Sive | Oratio | De origine, situ, rebus gestis Vetera- | quini | Schoonhooviae prid. Non. August. | publice in Templo Bartholomæi | dicta. | (Drukkersmerk). Schoonhooviae. | Typis Leonardi ab Heck. 1659. kl. 8vo. (65

Titel, v° Opdracht aan zijn vader Gisb. à Craeyensteyn, en 18 ongen. blz., gemerkt E. 2, enz. Schooloratie, welke met de Oratio van Lastman (zie beneden) over hetzelfde onderwerp te gelijk verscheen en met die van anderen hiermede waarschijnlijk een geheel vormt.

CRETSER, G. DE, was notaris te 's Gravenhage.

Beschryvinge | van | 's Gravenhage, | Behelsende | Desselfs eerste opkomste, stichtinge en vermakelyke situatie, het | Graven - hof aldaar gebouwt, met alle verdere publyke en par- | ticuliere Gebouwen daar in sijnde, en desselfs voor- | name Grachten, Pleynen, Straaten, Wandelin- | gen en Buytenwegen. | Als mede | Alle de hooge Staatsche Vergaderingen, Collegien, Hoven van Justitie en | andere Raad- en Vergader Kamers daar in geplaatst, | en derselve dagelykse byeenkomsten. | Mitsgaders | De oude Coustumen die in den Hage geobserveert worden. | Alles nauwkeuriglyk opgestelt en beschreven, met kennisse van de Ed: Achtbare | Heeren Burgermeesteren van 'sGravenhage. | Door Gysbert de Cretser. | Met Figuren. | Waar agter bygevoegt is de Zeestraat op Scheveninge door de Heer van Zuylichem. (Monogram). Tot Amsterdam, | By Jan ten Hoorn, Boekverkoper. 1711. 4to. (66

Gegrav. voortitel, waarop 15 voorstellingen d. J. Luiken, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan de Magistraat, 3 blz., v° Epigramma, d. Q. Biman. Voorreden, 4 blz. Gedichten, d. A. Bógaert, H. Rampen, e. a., 4 blz. en 140 blz. Register, 8 blz. Coustumen, 104 blz. Korte inhoud van dezen, 7 ongen. blz., v° bl. Zeestraet. Voortitel, get. d. J. Lamsvelt. (Copie naar R. de Hooghe), v° bl. Titel, v° bl. en blz. 5—56.

Uitslaande plaat, gezicht op den Haag, z. naam. (Op den rand staat, half uitgewischt: Hamburg).
't Buyten hof.
't Binnen hof.
Tombe v. Admir. Obdam, J. Lamsvelt fc.
Groote kerk.
Nieuwe kerk.
't Stad-huys.
Oude Vrouwen huis.
Voorhout.
(Groote kerk — Voorhout:) Zonder naam.

— — Tweede druk. | Tot Amsterdam, | By Johannes Ratelband, Boekverkoper, 1729. 4to. (67

Voorwerk, hetz. en 145 blz. Register, 7 blz. Coustumen, hetz. Zeestraet. Voorwerk, hetz. en blz. 5—60.

Letterlijke nadruk; met dezelfde platen, opgegraveerd. De Zeestraat is in beide uitgaven een nadruk van de oorspronkelijke uitgave van 1667.

CUYCK, PIETER VAN, geb. te 's Gravenhage, 1720, was kunstschilder, † 1780.

Brieven | over | Texel | en de |

naby-gelegen | eilanden; | uit de aantekeningen van | wylen den heere | Pieter van Cuyck, | In leven Kunst-Schilder in 's Graavenhaage, | te saamengesteld | door | J. G. van Oldenbarnevelt, | genaamt Tullingh, | Oud-Fiscaal van de Generaliteit. | Met plaaten. | Te Delft, | By M. Roelofswaert, | Boekverkooper in de Jacob-Gerrit-Straat. | MDCCLXXXIX. 8vo. (68

Titel, v° bl. Aan den leezer, 5 blz., v° Inhoud, en 125 blz., v° bl.

Met 1 uitsl. plaat voorst. het Profil der Dyken en Zeewering aan de Helder, en 2 pl. met afbeeld. van oude munten en van een sleutel.

Van denzelfde verscheen nog een werkje over Texel: Beschryving van eenige oudheden gevonden in een tumulus, of begraafplaats, op het eiland Texel, in Nov. 1777. Amst., Yntema en Tieboel, 1780. 8vo. Met 1 uitsl. pl., een gezicht op het eiland voorst. en 5 pl. van oudheden, allen door C. Bogerts naar P. Cuyck. Van dit werkje verscheen te gelijker tijd een fransche vertaling: Description de quelques Antiquités, etc.

CYGNAEUS, JACOB REINIER, (SWAANS), geb. te Gouda in 1571, † 1638.

Encomium | Goudae | Latino carmine non minus docte | quam eleganter conscriptum | A | Jacobo Reinerio Cygnaeo | Goudano. | Anno a Christo nato M.D.CII. (Drukkersmerk van Herm. van Borculo te Utrecht). Impressum M.DC.LVIII. 4to. (69

Titel, v° bl. en 20 ongen. blz.

Onderaan op de laatste blz.: Obijt Idus Aprilis, Anno Salutis Humanae MDCXXXVIII Aetatis suae, Anno LXVII. Requiescat in pace.

DAM, H. VAN,

Korte Beschrijvinge | Van het | eylandt Westvoorn, | Ende de Geschiedenissen van de | stadt | Goedereede. | Kortelijck by een versameldt, | Door | H. V. Dam. | (Wapen v. G.) Tot Rotterdam. | Gedruckt by Henricus Goddæus, Boek- | verkooper in den Oppert, Anno 1680. kl. 8vo. (70

Titel, v° bl. Opdracht aan burgemeesteren, enz. 2 blz. Aen den gunstigen Leser, 4 blz. en blz. 9—158, (onderaan blz. 158 het wapen van G. in houtsnede). Besluyt, 1 blz., v° bl.

(DAPPER, OLFERT), medisch doctor, schijnt echter niet gepractiseerd te hebben, doch zijn tijd aan het schrijven van historische werken gewijd te hebben, † 1690.

Historische | Beschryving | der Stadt | Amsterdam: | waer in | De voornaemste geschiedenissen | (na een kort verhael van gansch Hollant en | d'omleggende Dorpen, als Ambachts-heerlijkheden, onder | deze Stadt gelegen) die ten tijde der Herdoopers, Ne- | derlandtsche beroerten, en onder Prins Willems, de | tweede, Stadt-houderlijke Regeering, hier | ter stede voor-gevallen zijn, verhandelt, | en | Al de Stads gemeene, zoo Geestelijke als Werelt- | lijke, Gebouwen, in meer als tzeventigh kopere Platen, met | haer nevenstaende Beschrijving, vertoont worden, | Door | Dr. O. D. | (Fleuron). | t'Amsterdam, | By Jacob van Meurs, Boekverkooper en Plaetsnijder, | in de Nieuwestraet, in de Stadt Meurs. Anno 1663. | fol. (2 kol.) (71

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Wapen van K. Witsen, v° Opdracht aan Korn. Witsen, 30 Sept. 1663. get. Dr. O. Dapper, 8 blz. en 552 blz. Namen der regeeringsleden, enz. 76 blz. Register, 6 blz. Aenwijzing d. platen, 2 blz.

Na blz. 48 volgen 8 ongen. blz. daarna 49—152 dan 145—152, nog eens 145—155, 148—149, 158—456, 449—456, nog eens 449—456 en ten slotte 449—552.

Op blz. 545 Korte Beschrijving van d'Eylanden Urk en Emmeloort.

Titelplaat en 72 dubbele platen buiten en 1 plaat in den tekst, die alle in de 4to uitgave van Von Zesen's beschrijving voorkomen. Alle zijn zonder naam en waarschijnlijk door J. Veenhuyzen.

DELICES.

Les | delices | de | Leide, | Une des célébres | villes | de l'Europe, | Qui contiennent | Une description exacte de son Antiquité, | de ses divers Aggrandissemens, de son | Academie, de ses Manufactures, | de

ses Curiosités, générale- | ment de tout ce qu'il y a de | plus digne à voir. | Le tout enrichi de Tailles Douces. | A Leide | Chez Pierre vander Aa, | MDCCXII. | Avec Privilege. kl. 8vo. (72

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Gegrav. opdracht aan P. de Leide, burgemeester. Dedicace, 4 blz. Preface, 2 blz. Avis au relieur, 2 blz. en 224 blz. Table des matieres, 10 blz.
Met 32 kaarten en platen, reeds gebruikt in de werken van Orlers en Van Leeuwen. De tekst is uit vroegere schrijvers samengesteld. Volgens de voorrede zijn hier bijgevoegd: «les épitaphes et les inscriptions qui se lisent tant dans les temples qu'en autres lieux, comme aussi les catalogues des curiosités qui se voyent au jardin de l'academie», etc.
Naar de voorrede te oordeelen zou P. van der Aa de samensteller zijn.

DOES, JACOB VAN DER, geb. te 's Gravenhage in 1641, was thesaurier van den Haag, † 1680.

s'Graven-Hage, | Met de | voornaemste plaetsen | En | Vermaecklijckheden, | Door | Jacob vander Does, | Rechtsgeleerde. | (Fleuron). In 's Graven-Hage, | By Hermannus Gael, Boekverkooper, woonende | in de Hof-straet, in den Koninglijcken Bybel, 1668. | Met Privilegie. 4to. (73

Titel, v° Extract uyt de Privilegie, gegev. aan v. d. Does. Opdracht aan Schouth, enz. 4 blz. Gedichten d. Constanter, Westerbaen, I. Vollenhoven, e. a., 10 blz. en 143 blz., v° Nota.
Met 1 uitsl. plattegrond van den Haag get. d. C. Elandt, met de wapens der burgemeesters en aanduiding van de namen der straten, enz.

——— Op nieuws oversien en met verscheyde Coopere Plaeten verciert. In 's Graven-Hage, by Joh. Tongerloo, Boeckverkooper, woonende inde Venestraet in de Thiengeboden, 1668. M. Privilegie voor 15 Jaren. 4to. (74

Nieuwe titeluitgave waarin slechts het Extract uyt de Privilegie ontbreekt. De 5 hierbij gevoegde plaatjes zijn van C. Elandt.

——— Tweeden Druck. (Drukkersmerk). In 's Gravenhage, | By Abraham Troyel, Boekverkooper in de Hoogstraet, | op 't hoekje van 't Lapstraatje, 1700. 4to. (75

Nieuwe titeluitgave van de uitgave van Tongerloo.

(DOMSELAAR, TOBIAS VAN), geb. te Amsterdam.

Beschryvinge | Van | Amsterdam, | Haar eerste oorspronk uyt den Huyze der Heeren van | Aemstel en Aemstellant; | Met een Verhaal | Van haar Leven en dappere Krijgsdaden. | Amsterdams kleyne Beginselen, Outheyt, Bemuuring, en verscheyde Vergrotingen, | met deze laetste daer in begrepen: De gelegentheyt en hoedanigheyt der Stadt, | haar voornaamste Gebouwen, en wijze van Regeeringe. Met een Hi- | storisch verhael, vervattende 't geen in, en om de zelve, | van den beginne af, tot dezen tegenwoordi- | gen Jare 1665. is voorgevallen. | Uyt verscheyde Oude en Nieuwe Hollandtsche Kronijcken, Beschrijvingen, | Brieven, Willekeuren &c. by een vergadert. Met een Byvoegzel, | van de Namen der Regeerende Heeren. | Den Inhoudt, en Verdeeling van 't gantsche Werk, is aan d'ander zijde te zien. | Met hondert en twintigh Afbeeldingen verçiert. | (Fleuron). | t'Amsterdam, | Voor Marcus Willemsz. Doornick, Boekverkooper, op de Middel- | Dam, in 't Kantoor Ink-vat. Anno 1665. 4to. (2 kol.) (76

Titelplaat, d. A. Blotelingh, v° Klinkdicht op de tytel-prent, d. G. v. Eekhout. Titel, v° Kort inhout. Nodigh bericht, 4 blz, get. T. van Domselaer. Blz. 1—284 (Boek 1—3). Nieuwe titel: Vierde Boek, | Vande Beschrijvingh der Stadt | Amsterdam, | Vervattende, alle de | Oude en Nieuwe Gebouwen. | Door | S. Commelyn | t'zamen gestelt, v° Inhoudt. Blz. 1—312. Vijfde boek: Van de Stadts Regeringe, blz. 1—446. Byvoegzel, Vertoonende de Namen der XXXVI Raden, als Vroedtschappen, Schouten, enz. Beginnende met den Jare MCCCXXXIII, tot den Jare 1665, 58 blz. Registers, 58 blz.
De geheele verdeeling is als volgt:
Boek 1. Van d'eerste Inwoonders van Amstellandt, door Arnoldus Montanus.

Boek 2. Verhaal van 't Leven, en dappere krijgsdaden der Oude Heeren van Aemstel, en Aemstellant. Behelzende de Doot van Graaf Floris van Hollant, tot den Jare 1323 door Tobias van Domselaer.
Boek 3. Deel I. Van Amsterdams grondt, gelegentheydt, en eerste beginselen, tot den Jare 1482, door T. van Domselaer.
Boek 3. Deel II. Van de bemuuring en oude hoedanigheyt der Stadt Amsterdam, met haar kloosters, tot den Jare 1585. door Isaak Commelyn.
Boek 3. Deel III. Van verscheyde Vergrootingen, aanwas van Rijkdom, door Neeringen, Scheepvaert en Koophandel. Als ook den tegenwoordigen stant van Amsterdam tot den Jare 1665, door T. van Domselaer.
Boek 4. Van alle de Stats Oude, en Nieuwe Gebouwen, door I. Commelyn te zamen gestelt.
Boek 5. Van des Stats Regeeringe, door D. O. Dapper.
Boek 6. Historisch verhael der gedenkwaerdigste geschiedenissen, in en om Amsterdam voorgevallen, sedert den Jare 1323 tot het tegenwoordigh jaar 1665, door D. O. D(apper), P. C. H(ooft), L. v. A(itzema) en T. v. D(omselaar).
Bijvoegzel en Register.
Het 1ste boek is overgenomen uit Montanus, Beschrijving der Inwoonders van Amstelland, 1664. Eveneens is het 2e boek een vermeerderde uitgave van die afdeeling in den zoogenaamden 3den druk van de beschrijving van Fokkens van 1664. De tekst van het 3e en 4e boek komt reeds woordelijk, meerendeels echter verkort voor in diezelfde beschrijving. Bij het 5e en 6e boek voegde Van Domselaer slechts zijne vermeerderingen.
De platen 120 in getal, waarvan 8 buiten den tekst zijn niet oorspronkelijk. Sommigen zijn opgegraveerd en met geringe wijzigingen naar die uit de werken van Dapper, Fokkens, e. a. Andere, overeenkomende met de platen van Dapper, maar welke in diens Beschrijving niet geteekend zijn, zijn hier geteekend J. Veenhuysen.

DOOREGEEST, ENGEL ARENDZOON VAN, geb. 1645, te Dooregeest, was Doopsgezind predikant in de Ryp, † 1706, en C. A. POSJAGER, Doopsgezind predikant te Noordeinde.

Den | Ryper | zee-postil, | Bestaende in XXII. | predicatien | Toegepast op den | Zeevaert, | Tot onderwijsinge, vermaninge en vertroostinge in | de ware godsaligheyt voor allerley Zeevarende lieden, | dog voornamentlijk voor die gene, welk op den | Haring en Walvisvangst uitgaen, | Verrykt met verscheydene Christelyke gebeden ende dank- | zeggingen na gelegentheyt van dese Neeringen geschikt. | Mitsgaders | Nog een korte beschryvinge aengaende de opkomst van Holland, | ende de Goddelyke en wonderlyke bewaring en zegening des | zelfs, waer in in 't besonder ook gehandelt word van 't Ey- | land met zyn Dorpen, als Schermer, Graft, Schermerhorn en de | Ryp, als ook van den Aerd, Zeden en Neeringen deser plaet- | sen, dog voornamentlyck rakende de eerste oorspronck, en | ware gelegentheyt der Haring en Walvisvangst. | Door | E. A. van Dooregeest en C. A. Posjager, | Leeraren der Doopsgesinden in de Ryp en in 't Noordeynt. | t'Amsterdam, By Jacobus van Nieuweveen, Boekverkooper op de Nieu- | wendijk, op de hoek van de Nieuwestraat. 1699. 8vo. *Goth.* (77

Titelplaat, d. J. Lamsvelt, v° bl. Titel, v° bl. Voorreden, 8 blz. en 268 blz. Voortitel voor de beschrijving, v° bl. en blz. 269—372. Gedicht door H. Schyn, 2 blz. Register, 19 blz., v° bl.
Het laatste gedeelte verscheen later, in 1744, afzonderlijk onder den titel:

Een kort verhaal | Van | Eenige Merkwaardige Geschiedenissen | In | Holland, | Wegens Gods zeegen en bescherming in des- | zelfs Opkomst, en Oorloogen met | Spanje, Engeland en Vrankryk: | Waar in ook gehandelt wordt | Van 't | Eyland in Noord-Holland. | En wel deszelfs Dorpen, Schermer, | Graft, Schermerhorn, en de Ryp, | met derzelver onderhorigen als: West- | graftdyk, Oostgraftdyk, | Noord-end en Drie-huyzen. | Met teffens van de eerste Opkomste en waare | geleegentheid der Haring en | Walvis-vangst. | Beschreven door | Engel Arendsz. van Doorgeest. | In zyn Leven, Leeraar by de Doops-

gesinden, | in de Ryp. | 't Amsterdam. | By Kornelis de Wit, Boekverkoper Op den Nieu- | wendyk, tussen de twee Haarlemmersluysen, 1744. 8vo. (78

Titel, v° bl. en 110 blz. Berigt, v° bl.

Op blz. 41 begint de beschrijving en geschiedenis der verschillende plaatsen in N. Holland, en hoofdzakelijk van die op het Schermereiland. Voornamelijk van belang voor de geschiedenis der Doopsgezinden in die provincie.

DUMBAR, GERHARD, geb. te Deventer in 1681, bekleedde tot aan zijn dood (1744) het ambt van secretaris.

Het | kerkelyk en wereltlyk | Deventer, | behelzende | eene uitvoerige beschryving | van stats | Oirsprong, Verscheide Benaemingen, Gelegenheit, Oud en Nieu Beslag, | Oude en Nieuwe Vesten, Poorten, Lantweeren, Markten, Straeten, | Stegen, Kapittel, Kloosteren, Kerken, Gasthuizen, Weeshuizen, |Armenhuizen en andere Voornaeme Gebouwen, | mitsgaders | Van haere Burgeren en Inwooneren, Oude en Nieuwe Regeringsform, Oude | Welhergebragte Gewoonten, Rechten en Voorrechten, | als ook | een omstandigh verhael | Der Beurtenissen van Oude tyden af, haer betreffende, en Wisselvalligheden, | van tijt tot tijt haer overgekoomen: | Uit echte Bezegelde Brieven, Kloosterschriften, en Oude Aantekeningen, meest alle nooit voor- | hene gedrukt, en verscheide voornaeme Schryveren te zaemen gestelt en beschreven | door | Gerhard Dumbar, | Secretaris der Stat Deventer. | Eerste deel. | (Gezicht op D.) Te Deventer, | By Henrik Willem van Welbergen, MDCCXXXII. | Met Privilegie. fol. (2 kol.) (79

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aen de burgemeesteren, enz., 2 blz. Aenspraek tot den lezer, 2 blz. Gedichten, enz. d. J. A. Röell, G. ten Cate, e. a., 11 blz., v° Letterkeeren Des Woorts Deventer d. J. Revius en A. Moonen, 10 blz., v° Bericht voor den Boekbinder, en 648 blz. Bladtwyzer, 22 blz. Drukfeilen, v° bl.

Platen. Aftekening van D's twee oude ringmuren, d. I. v. Sassen; Sint Lebuinus kerk. Kap van dezelfde, z. n. St. Niklaes kerk, door I. v. Sassen.

In sommige exemplaren vindt men een portret van Dumbar door J. Houbraken naar G. J. Palthe, met Lat. onderschrift d. P. Vlaming.

——— Tweede deel. | Door een' Kleinzoon des Schryvers, na deszelfs dood uitgegeven. | Te Deventer, | By Lucas Leemhorst, Boekverkooper. MDCCLXXXVIII. fol. (2 kol.)

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 4 blz. en 224 blz. Bladwyzer, 8 blz. Bladwijzer d. hoofdstukken in de 2 deelen, 7 blz., v° Drukfeilen.

Het hs. werd met geringe vermeerderingen door zijn kleinzoon, Gerhard Dumbar uitgegeven.

Beide deelen bestaan grootendeels uit onuitgegeven stukken. Zij komen voor, gedrukt op groot papier.

——— Met Kopere Platen verçiert. | (Gezicht op D.) | Te Arnhem, | By Johan Christoffel Nebe, MDCCLII. | Met Privilegie. fol. (80

Nieuwe titeluitgave van het eerste deel.

EIKELENBERG, SIMON, geb. 1663, was baas der stadswerkers te Alkmaar, † 1738.

Gedaante en Gesteldheid | van | Westvriesland | Voor den Jaare MCCC. | En teffens | Den Ondergang van het Dorp | Vroone; | Aantoonende dat de gemeene vertelling van een | Belegering en Verwoesting van een magtige Stad, die Vroonen zoude geheeten hebben, | niet anders is dan een Verdigtzel; | en | Verders bevattende, de Verklaaring van verscheide Oudheden; | door | Simon Eikelenberg. | (Drukkersmerk, J. Goeree del. B. Bernarts sc.) t'Alkmaar, Gedrukt by Klaas Mol, Boekdrukker, over de Platte Steenebrug. CIƆ IƆ CCXIV. 4to. (81

Voortitel, v° Verklaring v. d. titelprent. Titelplaat, d. B. Bernarts naar J. Goeree, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan de burgemeesteren, enz. van Alkmaar, 3 blz. Voorberigt, 2 blz. Gedichten, d. C. Kempher, e. a., 5 blz. en 99

blz., v° Berigt voor de boekbinder en drukfeilen. Bladwijzer, 19 blz., v° bl.
Met een kaart van Westvriesland, door I. Smit, van 't dorp S. Pancras en van Vroonen.

Alkmaar | en zyne | geschiedenissen | beschreven door | S. Eikelenberg. | Met afbeeldingen. | (Fleuron). | Te Alkmaar, By | Simon van Hoolwerf, | Boekverkooper, 1739. 4to. (82
Titel (in rood en zwart), v° bl. Opdracht aan Burgemeesteren, enz. 15 Aug. 1739, 3 blz., v° den drukker aan den lezer, 2 blz., v° Op de afbeeldingh van S. E. en blz. 1—111, v° bl. 112*—116*, v° bl. en blz. 112—116 v° Bladwyzer, 11 ongen. blz.
Blz. 112*—116*: Voorrechtbrief van bevrydingh der Alkmaarders. Blz. 112—116: Vonnisbrief, by Vreedemaakers van Vroon gegeeven in den jaare 1418.
Met portret van S. E. door J. Houbraken naar C. Pronk, m. onderschrift d. A. v. Loon, en als platen, een afbeeld. van het graf van Floris V, d. T. Folkema naar G. Boomkamp, en een kaart v. W. Friesland, d. J. Smit naar S. Eikelenberg.
Werd door Boomkamp uitgegeven, die het register bewerkte.

——— (Drukkersmerk). Te Rotterdam, | By Philippus en Jacobus Losel, Boekverkoopers, MDCCXLVII. 4to. (83
De pagin. is dezelfde als in den druk van 1739. Is een nieuwe-titeluitgave van het voorgaande werk bij:

Alkmaer | en deszelfs | geschiedenissen | uit de nagelatene papieren van | Simon Eikelenberg, | en veele andere echte stukken | en bescheiden. | Beschreven door | Gysbert Boomkamp, | Met veele fraje Afbeeldingen. | (Drukkersmerk d. F. v. Bleyswyck). Te Rotterdam, | By Philippus en Jakobus Losel, | Boekverkoopers, MDCCXLVII. 4to. (84
Titel (in rood en zwart), v° bl. Opdracht aan burgemeesteren, enz., 2 blz. Voorberigt, 8 blz. Kort vertoog over A.'s gelegenheid, 22 blz. Gedichten, d. P. v. d. Schelling, e. a., 14 blz. en 440 blz. Register, 35 blz., v° Aanwyzing der platen.
Met een kaartje der stad, een afbeelding in vogelvlucht van het beleg, beiden gegrav. door J. C. Philips, den grooten platten grond in 1597 door C. Drebbel gegraveerd, en drie platen door J. Punt naar C. Pronk, benevens een afbeelding van noodmunten door J. C. Philips.

Dit vervolg op het werk van Eikelenberg omvat de jaren 1343—1600. Van alle drukken bestaan exemplaren op groot en zwaar papier.
Het oorspronkelijk handschrift van Eikelenberg's beschrijving werd op de verkooping Enschedé (1867) verkocht en wordt thans in de bibliotheek te A. bewaard, waar tevens in hs. berust het vervolg op dit werk door Boomkamp, als ook de aanvullingen van ds. Smit.
Boomkamp was koopman te A. † 1755.
Zie over hem en Eikelenberg: C. W. Bruinvis, Alkmaarsche geschiedboeken en geschiedschrijvers, 1892.

EMMIUS, UBBO, geb. in de Griete in O.-Friesland, in 1547, was o. a. rector en hoogleeraar te Groningen, † 1625.

De | Agro Frisiæ | inter | Amasum & Lavicam | flumina. | Deqve | Vrbe | Groninga | in agro eodem: | et de | Ivre vtrivsqve. | Cum serie magistra- | tuum præcipuorum. | autore | Vbbone Emmio. | Seriem omnium quæ hoc tractatu continentur, | versa pagina indicabit. | Groningae Frisiorum, | Typis Gerhardi Ketelii, Typographi | ordinarij. Aňo M.D.C.V. kl. 8vo. (85
Titel, v° Capita. Opdracht aan Willem Lodewijk van Nassau, 4 blz. Ad lectorem, 2 blz. Series eorum, qui muneribus toti provinciae communibus praefuerunt ab a. 1594, 6 blz. Errata, en gedicht d. R. Wicheringius, 2 blz. en blz. 17—191, v° bl.

Hierbij behoort:

Series | Consvlvm, | eorumqve, | qvi ante eos | consvlari potestate fvere in civitate | Groningana, | ab anno | M.CC.LX ad praesens hoc tempus digesta. | Addita series hovet- | mannorum, id est judicum Summorum inter | agrarios, quotquot eorum ex monumentis | haberi potuerunt. | (Wapen van G.) | Groningae Fris. | Ex Typographeio Gerhardi Ketelij. 1605.
Titel, v° Ad lectorem, 2 blz. en blz. 4—56.

Ubbonis Emmii | de | Agro Frisiae | inter | Amasum et Lavicam | fl. deque urbe | Groninga | in eodem agro, | & de jure utriusque | Syntagma. | Cum serie Magistratuum prae-

cipuorum. | Seriem omnium, quae hoc tractatu continen- | tur, pagina post dedicationē indicabit. | (Fleuron). Groningae, | Typis Joannis Nicolai, | Anno M.DC.XLVI. kl. 8vo. (86

Titel, v° bl. Opdracht aan de stedelijke regeering van G., d. J. Nicolai, 3 blz., v° Capita hujus Syntagmatis. — Beoordeelingen en gedichten (Lat.) uit en door J. Scaliger, J. Dousa, Gomarus, D. Heinsius, P. Scriverius, etc., 10 blz. en 328 blz. en 20 ongen. blz.

Het voorwerk is geheel verschillend, de tekst is dezelfde doch de namen van de verschillende regeeringsleden, enz. van G. zijn tot 1644 aangevuld.

Was reeds herdrukt achter zijn werk: Rerum Frisicarum historia. Lugd. Bat., L. Elzevier, 1616. folio, waarin een fraai plan van Groningen door N. Geilekerckius, 1616, eveneens in den herdruk daarvan: De Frisia, et Frisicarum republica, Embdae, 1619. 8vo.

«De hierin (in de uitg. van 1616) voorkomende uitmuntende beschrijving van Leeuwarden (later door velen nagevolgd) had hij wellicht te danken aan zijn vriend Nicolaas Mulerius. Het was door tusschenkomst van dezen, dat de Regeering van Leeuwarden in 1616 aan Emmius, tot erkentenis van zijne verdiensten, *«eene groote schoone ende eerlicke Silveren Schale»* aanbood. De Staten vereerden hem voor de opdracht en 2 exx. bovendien fl. 400.00.» (Ekama.)

In dit werk vindt men tevens zijne beschrijving van Oost-Friesland, met een plan van de stad Emden, door Geilkerck.

ERMERINS, JACOBUS, geb. te Lillo, 1725, was secretaris der stad Veere, † 1795.

Eenige | Zeeuwsche oudheden, | uit | echte stukken | opgehelderd en in het | licht gebracht. | Te Middelburg, By Willem Abrahams, | MDCCLXXX. 8vo. (8 dln.) (87

I. 1. 1780. Titel, v° bl. Voorbericht, 2 blz. Met portr. d. R. Vinkeles, 1797.
Het dorp en heerlykheid van Zandyk in Walcheren, blz. 5—23, v° bl. M. uitsl. plaat d. L. Brasser naar I. Perkois.

I. 2. 1781. Titel, v° bl. Voorbericht, 2 blz.
Het dorp en heerlykheid van den Vrouwenpolder in W., blz. 25—68. M. bylagen. M. kaart naar die in de Chroniek v. Rygersberch.

I. 3. 1781. Titel, v° bl.
De heerlykheid van Schellach in W., blz. 69—87. — Het huis van Laterdale binnen Vere, blz. 88—96.

I. 4. 1782. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz.
De heerlykheid van Oostkapelle in W., blz. 97—138. M. aanhangsel, blz. 139*—146*. Met 1 kaart v. d. jurisdictie van O. in 1667 en 1668 en 1 groote uitsl. plaat.

I. 5. 1782. Titel, v° bl.
Het kasteel en leen van Westhoven; de vryheerlykheid Duynbeke en het klooster Zoetendaal, blz. 139—176. M. 1 pl. v. Duinbeek d. M. Fessard naar A. Meertens.

I. 6. 1784. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz.
Het slot en ridder-hofstad Popkenburg, benevens de heerlykheid Sint Laurens in W. Met byl., blz. 177-267, v° Verbeteringen. Aanhangzel tot Sint-Laurens, 6 blz.

II. 1784. Titel, v°. bl. Voorrede, 2 blz. en 386 blz. Verbeteringen, v° bl.
Behelzende de Beschryving der Heerlykheden van Vossemeer en Vrybergen. Met Platen.
In de voorrede wordt dit het 6e stukje genoemd.
Met 1 kaart van de rivier den Eendracht, in 1555, d. P. F. Tardieu, en 3 uitslaande platen door L. Brasser naar Ab. Meertens Jr.

III. 1. 1786. Titel, v° bl. Voorrede, 4 blz.
De Heeren van Vere uit den huize van Borssele, 233 blz. Met 4 platen van wapens.

III. 2. 1786. Titel, v° bl. Voorrede, 3 blz., v° bl.
De Heeren van Vere uit den huize van Bourgondien, 162 blz. Met 2 platen van wapens, een van zegels en een facsimile.

III. 3. Het kasteel en kapittel van Zandenburg in Walcheren, blz. 163—212.
Hiervan verscheen een afzond. uitgave. Middelburg, 1786. (Auctie F. Muller, Febr. 1885, No. 1606).

IV. 1. 1788. Titel, v° bl. Voorrede, 4 blz.
De gewezene stad Rommerswale, met Aanhangsel, 235 blz., v° bl.

IV. 2. 1790. Titel, v° bl. Voorrede, 4 blz. Geschiedenissen der stad Vere, 148 blz.

V. 1791. Titel, v° bl.
Geschiedenissen der stad Vere (2de stuk), 468 blz. Met een plan c. 1600.

VI. 1792. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz.
Oude kerkstaat der stad Vere; de regeering dezer stad, en wat verder omtrent dezelve meest aanmerking verdient, 308 blz.

VII. 1. 1793. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz.
Het eiland Zuidbeveland in het gemeen, en het verdronken Zuidbeveland in het byzonder, 232 blz. Met een kaart van het Marquisaat van Bergen op den Zoom, 1575, d. A. Braams.

VII. 2. 1793. Titel, v° bl.
De heerlykheden Valkenisse, Waarden, Krabbendyke en Kruiningen, 159 blz., v° bl. Met 1 wapenplaat.

VIII 1. 1794. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz.
Het eiland van Tholen in het gemeen; in het byzonder het rechtsgebied der stad Tholen; waar onder begrepen de heerlykheid van Schakerloo, en de heerlykheid van Poortvliet en eindelyk een aanhangsel tot de hooge heerlykheden van Vossemeer en Vrybergen, 175 blz., v° bl. (Ook afzonderlijk verschenen.)

VIII 2. 1797. Titel, v° bl. Voorbericht, (waarin eenige levensbijzonderheden van Ermerins) get. H. A. Bruining, 6 blz.
De eilanden Schouwen en Duiveland in het

gemeen, in het byzonder het rechtsgebied der stad Zierikzee, genaamd Poort-Ambacht, voorts de heerlykheid van Noordgouwen en het Ambacht van St. Jeronimus-polder, 328 blz.

Van IV. 2 af verscheen het werk bij de Wed. Willem Abrahams. Ieder deel bevat talrijke onuitgegeven stukken.

Het laatste deel werd door H. A. Bruining, predikant te Veere, uitgegeven.

(EYK, JACOB VAN DER), geb. te Dordrecht in 1574, was Secretaris van het Hof van Zuid-Holland, † 1634.

Corte Beschrijvinghe | Mitsgaders | Hantvesten, Pri- | vilegien, costvmen | Ende | Ordonnantien vanden | Lande van Zuyt-Hollandt. | (Drukkersmerk). | Tot Dordrecht, | By Nicolaes Vincentsz. van Spierincxhouck, Boeck-Drucker, | woonende by de Visch-marckt, inde nieuwe | Druckery. 1628. | Met Privilegie voor XIIII Iaren. 4to. *Goth.* (88

Titel, v° Veerskens in driederley tael op de voor-letteren van Zuydt-Hollandt, enz. Titelplaat d. W. Hondius naar A. v. d. Venne, v° Extract uyt de Privilegie. Opdracht aan den Schout van Dordrecht, A. van Blyenburch, enz. get. I. Vander Eyck, 3 blz., v° Den Autheur tot den Leser. Gedichten, d. I. Cats, D. Heins, e. a., 4 blz. Namen vande Steden ende Heerlijckheden in dese beschrijvinghe, 6 blz. Namen der bailluwen, schouten, 4 blz. Namen van de Mans Mannen die tegenwoordigh de Hooghe Vyerschare van Z. Hollandt becleeden, v° Wapen van Dordrecht, en 450 blz. Tafel, 6 blz.

De beschrijving van Zuid-Holland omvat de blz. 1—89. Die der steden, dorpen en heerlijkheden zijn vergezeld van hun wapen in houtsnede.

FAURE, JEAN, geheimschrijver van François Ego de la Tour d'Auvergne, Markgraaf van Bergen-op-Zoom, tot 1710; daarna Baljuw van Standdaarbuiten en ontvanger der polders van den Fijnaart en Heyningen tot zijn dood, 1760.

Histoire | abregée | de la ville de | Bergen-op-Zoom, | Depuis son origine jusqu'à ce jour | Avec une idée du fameux Siége de 1747 & de | ses suites funestes, ainsi que du | rétablissement de la ville. | Ouvrage posthume de | M. Jean Faure, | Baillif de Standdaarbuyten, rece- | veur des digues de Fynaard | et Heyningen, | et auparavant | secretaire des commandemens de | feu S. A. S. le Prince d'Auvergne | Marquis de Bergen- | op-Zoom. | A la Haye, | Chez Pierre van Os, | MDCCLI. kl. 8vo. (89

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan: Prince Charles Theodore de Zultzbach, door J. A. Faure, 6 blz. Avertissement de l'éditeur, 2 blz. Préface de l'auteur, 10 blz. Table d. chapitres, 2 blz. en 336 blz.

Hoewel voornamelijk de geschiedenis van de stad en van haar bestuurders bevattende, zijn enkele hoofdstukken toch belangrijrijk voor de topographie. Op de eerste blz. bevindt zich, bovenaan, een kleine ets met een gezicht op de stad.

De blz. 270—331 bevatten eene vertaling van: Janssen, kort verhaal van de overrompeling van B. op Z., in 1747. B. o. Z. 1752. 4to.

Het werk werd door zijn zoon Mr. J. A. Faure ter perse bezorgd.

(FOKKE SZN., A.,) geb. 1755, was van 1778—1794 uitgever en kwam in 1795 ter secretarie van Amsterdam, † 1810.

Beschryving | der | Stad | Bergen op den Zoom. | Verrykt met een omstandig bericht van | het beleg dier Vesting door de | Franschen in den Jaare | 1747. | Benevens een platte grond des Belegs en eenige Au- | thentique Relaasen, ter dier tyde gemaakt. | Kunnende dienen tot een Supplement op de | Vaderlandsche Historie, | door den heer | J. Wagenaar. | (Wapen van B. op Z.) Te Amsterdam. | By Arend Fokke Simonsz., Boek-verkooper op den hoek van de St. Lucia | Steeg en Weessluis, 1780. 8vo. (90

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 90 blz. 2 ongen. blz. Bericht aan den binder, v° bl.

Toegeschreven aan A. Fokke Szn. Is niet, zooals sommigen meenen, eene vertaling van het werk van Faure.

Platen: Ruine v. d. groote kerk van het choor gezien d. S. Fokke naar C. Pronk.
Idem v. d. tooren.
Bombardeering der stad.
Geruineerd fontyntje.
Het dorp Wouw.
Het orillion Coehoorn, enz.
Ruine v. d. groote kerk van de Hoogstraat.
Idem van agteren.
Gezicht over het bastion Coehoorn.
De Hoogstraat, allen door dez.

Platte grond van Bergen op Zoom.
De platte grond bevindt zich in alle exemplaren; dit is niet het geval met de platen.

FOKKE, JAN, zie WAGENAAR.

FOKKENS, MELCHIOR, geb. te Groningen.

Beschrijvinge | Der wijdt-vermaarde Koop-stadt | Amstelredam, | Van hare eerste beginselen, oude | Voorrechten en verscheyde Vergrootin- | gen; haar oude en nieuwe Gebouwen, | heerlijkken aanwas, in 400 Jaren, en, | haar tegenwoordigen standt: | Aanwijzende | Hare bezienswaardige en won- | derlijke zeltzaamheden, ten dienst van de | inwoonders, en alle liefhebbers, die genegen | zijn deze Stadt met kennis te besichtigen. | Met grooten vlijt te samen ghebracht | Door | M. Fokkens. | (Fleuron). | t'Amsterdam, | Voor Markus Willemsz. Doornik, Boek-verko- | per by de Nieuwe-Brugh, op de Tesselsche-kaay, | in 't Kantoor-Ink-Vat, Anno 1662. 12mo. *Goth.* (91

Gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aen Louys en Hendrik Trip, 4 blz. Gedichten op de schilderijenvan N. de Helt Stokade in het Trippenhuis, door Jan Vos, 10 blz. Aan de verstandige lezer, 2 blz. Gedichten op de «Beschrijvinge» d. J. Staatsz., e. a., 4 blz. en 344 blz. Bladt-wyser, 16 blz.

Met 1 platte grond, en 10 platen waarvan 1 geteek. J. Veenhuysen.

In hetzelfde jaar verscheen een woordelijke nadruk te Amsterdam, bij Abraham en J. de Wees, in iets grooter formaat; de platen zijn dezelfde doch omgekeerd en minder goed.

——— Den tweeden Druck. | Doorgaens vermeerdert en verbetert met | nieuwe aenteykeninge der tegenwoordige ver- | grootinge, en met nieuwe Figuren daar onder | een Kaartjen, vertoonende hoe Amsterdam in | zijn eerste beginsel ontrent het Jaar 1220. | geweest is, tot groote verwonderinge van | alle Liefhebbers der oudtheyt, veran- | deringe, en vergrootinge van deze | wijtvermaarde Koopstadt. | Door M. Fokkens. | (Fleuron). | t'Amsterdam, | Voor Markus Willemsz. Doornick, Boek-ver- | kooper by de Nieuwe-brugh, op de Tesselsche kay, | in 't Kantoor-Inkvat, Anno 1662. 12mo. *Goth.* (92

Dezelfde gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 3 blz. Gedicht door M. F., 3 blz. Dezelfde gedichten d. J. Staatsz., e. a., 5 blz., v° Waarschouwinge (tegen den slechten nadruk van A. en J. de Wees) en 352 blz. Bladt-wyser, 16 blz.

De voorrede is verkort en de opdracht aan de heeren Trip komt in dezen druk niet meer voor. Het gedicht van M. Fokkens op «Onze nieuwe Veranderingh» is nieuw. De tekst is met eenige toevoegingen over de laatste vergrooting vermeerderd.

Met 2 platte gronden en 21 platen, dezelfde als die van den eersten druk, (met uitzondering van de afbeelding van het Trippenhuis, welke in dezen druk niet voorkomt) vermeerderd met 11 nieuwe, get. J. van Veenhuizen.

Ook van dezen druk verscheen een woordelijke nadruk in 1663, bij A. en J. de Wees, zonder het kaartje van 1220 doch met de afbeeld. van het Trippenhuis. De waarschuwing tegen hun eigen slechten nadruk drukten zij ook na.

Veel vermeerderd verscheen in 1664 een derde druk onder den titel:

Beschrijvingh | Der wijdt-vermaarde Koop-stadt | Amstelredam, | Van | Haar eerste beginselen, zedert den Jare | 1203. oude Voorrechten, verscheyde Ver- | grootingen, oude en nieuwe Gebouwen, | heerlijkken Aanwas, in vier hondert | zestig Iaren, en haar tegenwoor- | digen standt, tot den Jare | 1664. toe. | Den derden Druk. | Meer dan de helft, doorgaans vermeerdert, | en met zestig Figuren versiert, vertoonende | de hoedanigheden, verscheyde Vergroo- | tingen, alle de Gebouwen, met de | nieuwe Poorten dezer Stede. | Waar in ook de gedenk-waerdigste Ge- | schiedenissan (sic) in deze stadt voorgevallen, | in 't kort verhaalt worden. | Door verscheyde Liefhebbers te zamen gestelt. | (Wapen van Amst.) | t'Amsterdam, | Voor Marcus Willemsz. Doornik, Boek-ver- | kooper op de

Vygendam, in 't Kantoor-Inkvat. | Anno 1664. 12mo. *Goth.* (93

Dezelfde gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° Aanwyzinge der platen, en blz. 249—792. Register, 10 blz.

De tekst van dezen zoogenaamden derden druk komt gedeeltelijk woordelijk, maar vermeerderd voor in de beschrijving van Van Domselaar van 1665 en is wellicht geheel van hem. De beschrijving van de gebouwen zal wel van Is. Commelyn zijn, daar o. a. die van het stadhuis bijna woordelijk dezelfde is als in de beschrijving van Dapper, welke, volgens Van Domselaar, door Commelyn geschreven is.

Met 3 platte gronden en 55 platen, gedeeltelijk nieuw, door J. Veenhuyzen en C. Webbers, welke alle in de 12mo uitgave van Von Zesen's beschrijving gevonden worden.

Alle exemplaren vangen met blz. 249 aan. Hoogstwaarschijnlijk is de bedoeling geweest hieraan Montanus, Beschrijving der eerste inwoonders van Aemstelland, enz. te laten voorafgaan, en bestaat hiervan ook een uitgave van 248 blz.

GABBEMA, SIMON ABBES, geb. 1628, werd in 1659 door de Staten van Friesland tot hun historie-schrijver benoemd, † 1688.

Verhaal | van de stad | Leeuwaarden. | Waar in niet alleen den oorsprong des Naams, eerste opkomst, | vordere aanwas, | en oude geleegenheid der Stad wordt aange- | weezen, maar ook de twisten en oorlogen, die zy met de | andere Steeden van Friesland ten tijde der Schieringers en | Vetkoopers gevoerd heeft, en de loffelijkke daaden der | Aaloude Eedelen naaukeuriglijk worden verhaald, | van den jaare 1190. tot den jaare 1573. | Alles met Oorspronkelijkke bewijs- | stukken bevestigt en beschreeven | van | Simon Abbes Gabbema. | Voormaals Geschigtschrijver der Lands-Heerlijk- | heid van Friesland. | Oovergezien, in 't ligt gebragt, en met een voorreeden en noodige blad wijzers verrijkt | door | Tobias Gutberleth, Regtsgeleerde en Boekbewaarder van Fries- | lands Opper-school tot Franeker. | (Drukkersmerk.) | Tot Franeker, By Hendrik Amama, en Arent Jelmers, 1701. 4to. (94

Titel, v° bl. Opdracht aan Jan Willem Friso, enz., 7 blz. Aan den leezer, 7 blz. Gedichten v. J. Hilarides, I. Tymens en Tymen, 8 blz. en 568 blz. Bladwijser, 13 blz., v° bl.

Met titelplaat en 1 afbeelding van het slot Aed Lewerd, 1171, get. d. U. Sprong.

De hierin medegedeelde charters geven de meeste waarde aan dit werk. Hetzelfde verscheen onder den titel:

S. A. G. | Historie | van | Friesland. | Waar in niet alleen den eersten oorsprong der inlandse beroerten en oor- | logen, die d'eene Stad tegen d'ander, ten tijde der Schieringers en | Vetkoopers gevoerd heeft, als mede des selfs onderling gemaakte | Verbonden en Accoorden, maar ook de twisten en oneenig- | heeden met de naabuirige Provintien, mitsgaders de loffelijk- | ke daaden der Aaloude Eedelen naaukeuriglijk worden | verhaald, van den jaare 1190 tot den jaare 1573. | Als mede een net verhaal van de Naam, Oorsprong, en | eerste Opkomst der Stad Leeuwaarden. | Alles met Oorspronkelijkke bewijsstukken bevestigt. | Oovergezien, in 't ligt gebragt, en met een voorreden en | noodige bladwijzers verrijkt | door T: Gutberleth. | (Vignet). | Tot Franeker, | By Hendrik Amama, 1703. 4to. (95

Nieuwe titeluitgave met dezelfde platen; ook met de adressen van Lucas Cloppenburg, te Gouda, en Bernardus Wibrandus te Franeker verschenen.

GARGON, MATTHEUS, geb. te Haarlem, in 1661, werd in 1707 predikant te Vlissingen, later rector der Latijnsche school aldaar, † 1728.

Walchersche | Arkadia, | waar in | Op een zoetvoerigen trant, onder zedige Lief- | kozeryen en stichtelijke Bespiegelingen, Oor- | spronk, Heerlijkheden, Ambachten, Vlied- | bergen, Dijken, Stroomen, Zeeden, | Rechten, Aanwassen, Grondbraken, | Lusthoven, Oudheden, en Heden- | daagsche Vermaaklijk-

heden van | Walcheren, | Inzonderheid de beroemde Nehalennia van Dom- | burg, en Herkules Magusanus van Westka- | pelle, en andere Zeldzaamheden van dit | Eiland, en de Buurvolkeren, nagespoort | en opgeheldert worden. | Door | Mattheus Gargon. | Predikant en Rector te Vlissingen. | (Drukkersmerk). Te Leyden, | By Samuel Luchtmans, 1715. kl. 8vo. (96

Titel, v° bl. Opdracht aen de Staaten van Walcheren, 2 blz. Voorrede, gedagt. 12 Dec. 1714, 8 blz. Gedichten van H. Snakenburg en C. v. Santvoord, 6 blz. en 314 blz. Bladwyser, 14 blz. Byvoegsel, 4 blz.

Platen: Titelplaat, d. Bleyswyck, kaart van Zeeland van 600. Id. van 1540 d. J. Horenbout, bekrachtigt, 1651 d. J. Elands en Weeder, opgenoomen in 1663 d. H. Schroot. 10 platen by de beschryving der Nehalennia-dienst; vogelvluchten van Middelburg, Vlissingen en Veere en een kaartje van de grensscheidingen van Zeeland volgens Ortelius.

Deze eerste druk was een deel compleet. In hetzelfde jaar verscheen:

——— De twede Druk, met kopere Platen. (Hetz. drukkersmerk). Te Leyden, By Samuel Luchtmans, 1715. kl. 8vo. (97

Geheel hetzelfde, doch de «Byvoegselen» zijn hier op hunne plaats in den tekst gedrukt, waardoor deze 318 in plaats van 314 blz. telt. Twee jaren later gaf Gargon:

——— Het twede Deel, met kopere Platen. | (Drukkersmerk). Te Leyden, | By Samuel Luchtmans, 1717. kl. 8vo. (98

Titel, v° bl. Voorrede, gedagt. 25 Oct. 1716, 8 blz. Gedicht, d. J. H. Jungius, 8 blz. en 367 blz., v° Byvoegselen, 3 blz. Bladwyzer, 24 blz.

Dezelfde titelplaat; met 1 afbeeld. van Nehallennia, 4 portretten van hertogen van Bourgondië, 2 uitslaande platen van de Vlissingsche dokken en 1 afbeeld. van «Onze lieve Vrouw van den Polder» d. F. Bleyswyck.

Eerste Deel, Derde Druk, met kopere Platen. | (Drukkersmerk). | Te Leyden, By Samuel Luchtmans en Zoon, | Ordinaris Stadsdrukkers. 1746. kl. 8vo. (2 dln.) (99

I. Geheel gelijk aan den 2^{en} druk van het 1^{e} deel.

II. Het twede Deel, twede Druk, met kopere Platen. Bij dez. Geheel gelijk aan den 1^{en} druk van het 2^{e} deel. De «Byvoegselen» zijn hier op hunne plaats in den tekst gedrukt waardoor deze 369 in plaats van 367 blz. telt.

Een nieuwe-titeluitgave verscheen nog in 1755, Te Middelburg, By M. H. en A. L. Callenfels, S. Mandelgren, P. Gillissen en L. Taillefert, D. Z. Boekverkopers.

GEBOUWEN.

Alle | De Voornaamste Gebouwen der | Wijtvermaarde Koopstad | Amsterdam, | Cierlijk in 't Koper afgebeelt, en kort- | bondig beschreven, ten dienste van alle | de genen die begeerig zijn om de | zelven te bezichtigen. Tous | Les Principaux Batimens de la | Fameuse Ville | d'Amsterdam, | Representés en de Tres-belles Tailles | Douces, & Decrits en Abregé pour | le service de tous ceux qui les vou- | dront aller voir. | (Wapen van Amsterdam). | t' Amsterdam | By Hieronymus Sweerts, Jan Bouman, en | Aart Oossaan. | A Amsterdam, | Chez Hierôme Sweerts, Jean Bouman & | Aart Oossaan. z. j. langw. 4to. (100

Titel, (in 2 kol.), v° Beschrijving van het Wapen van A., en 156 ongen. blz.

Met 1 platte grond van A. van 1656 en 70 genummerde platen met Hollandsch en Fransch opschrift, aan de keerzijde bedrukt met den tekst in 2 kol. (Hollandsch en Fransch) voor de volgende plaat. Alleen het stadhuis heeft bovendien eene beschrijving van 13 blz. Achteraan een «Wech-wijser der straaten en graften van A.,» 8 blz.

Verscheen na 1682. De laatste beschrijving handelt over de schutsluizen, in 1682 gebouwd. De platen zijn voor het meerendeel dezelfde, doch sommige zijn opgegraveerd, als in de beschrijving van Van Domselaar.

Hiervan verschenen nieuwe uitgaven te Amsterdam in 1713 by D. Schouten, in 1741 bij Rooman, (Bodel N., n° 1473) en in 1749 by Jan van der Heyde, Boekverkooper boven de Beurs, na agtere, by de Konst-Zaal, onder den titel: Beknopte | beschryving | Van alle de voornaamste Gebouwen, enz.

Behalve in deze uitgaven met tekst waren dezelfde plaatjes, vroeger reeds meermalen verschenen onder den titel: Afbeeldingen van de Verscheyde Vergrootinge van Amsterdam met der zelver Voornaamste Gebouwen, enz. — Representation de Plusieurs Agrandissements d'Amsterdam et deses Principaux Bastimens,

soms met, soms zonder nommers. Van deze verzameling bestaan verscheidene drukken, met kleine verschillen, allen evenwel zonder de plaat voorstellende de schutsluisen, dus vermoedelijk vóór 1682 verschenen.

Gebouwen, | gezigten, | En | oudheden | der Stad | Amsterdam. | (Fleuron).| Te Haarlem, By Johannes Marshoorn, 1736. 8vo. (101

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. en 363 blz., v° Bericht v. d. boekbinder. Met 22 platen, dezelfde als in Leuve's Koopslot. (Zie aldaar).

——— Haarlem, bij denz., 1741. 8vo. (102

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Den drukker a. d. leezer, 4 blz. en blz. 7—410. 6 ongen. blz. Met dezelfde platen.

——— Haarlem, bij denz. 1744. 8vo. (103

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 4 blz. en blz. 7—240, 201*—239*, 241—410. Register, 2 blz. Met dezelfde platen, doch met de paginatuur van de platen in Leuve.

——— Haarlem, bij denz., 1746. 8vo. (104

Geheel gelijk aan de uitgave van 1744.

GESTALTENIS.

Gestaltenis van Out Zeelandt. (c. 1647). 4to. (105

60 slechts aan eene zijde bedrukte bladen. Het eerste blad behandelt de alleroudste geieder der vierendertig volgenden een der schiedenis, graven van Zeeland, met hun wapen, in houtsnede. Bl. 36 handelt over den toestand van Zeeland na 1572.

De overige bladen bevatten de beschrijving van Zeeland in 't algemeen, (4 bladen) en verder van de steden: Middelburgh (2 bl.), Vlissingen (2 bl.), Vere (2 bl.), Arnemuyden (2 bl.), Westcapel (1 bl.), Domburgh (1 bl.), Ziericzee (2 bl.), Brouwershaven (2 bl.), Goes (2 bl.), Tholen (2 bl.), S. Martensdyck (1 bl.), Cortgene en Romerswael (1 bl.), allen, behalve de laatste drie, met haar wapens in houtsnede. Meestal besluit de beschrijving met een lijst van de namen der bestuursleden in het jaar 1647.

VAN GOOR, THOMAS ERNST, was advocaat en schepen te Breda, † c. 1750.

Beschryving | der | Stadt en Lande | van Breda: | Behelzende de Oudheid van het Graafschap Stryen, des- | zelfs eerste Bewoonderen, en oude Gestalte, met een His- | torisch Verhael van het Leven der Graven van Stryen, | en daar op gevolgde Heeren van Breda; | Mitsgaders | De Opkomst en eerste Beginselen der Stadt Breda, deszelfs Benaming, | eerste Omwalling, en verdere Vergrootingen en Versterckingen, met | de voornaemste, zoo Wereldlycke als Geestelycke Gebouwen, | de wyze der Regeering, Hoogheden, Voorrechten, enz. | als mede | Eene naeukeurige en beknopte Beschryving van het Landt van Breda, deszelfs | Dorpen, Vryheden en Heerlykheden, met der zelver Oudheden, Regee- | ringen, Aanhangzelen en gemeene Gebouwen: | Uyt veele Oude en Nieuwe Schryvers byeen verzamelt, en met een aanmerckelyck getal | van tans noch onuytgegevene echte Stucken, Brieven, enz. bevestigt, | door | Thomas Ernst van Goor, | Met Kopere Plaaten. | (Fleuron). | In 's Gravenhage, | By Jacobus vanden Kieboom, | MDCCXLIV. fol. (106

Titel (in rood en zwart), v° bl. Opdracht aan W. K. H, Friso, waarboven diens wapen get. d. B. F. Immink, 6 blz. Lat. gedicht d. P. G. Croyzé, 6 blz. Tafel d. hooftstukken, 12 blz. Naamlyst der inteekenaren, 2 blz. en 545 blz, v° Drukfeilen.

Platen. Geslacht Tafel d. graven v. Stryen, tot 1039.
» » d Heeren v. Breda, uyt de Huysen van Stryen, Breda, Loven, Liedekerke en Rassegem.
» » d. Heeren van Breda uit de Huizen van Polanen en Nassau.
Plan van Breda, in 1350, d. B. F. Immink.
Gezicht op Breda, in 1500, d. denz. naar P. de Swart, 1739.
Grondttekening v. B., d. denz.
Breda met vestingwerken, in 1622, d. denz., 1743.
Hof d. Princen v. Oranje, te B., d. denz., n. P. de Swart.
Den Hof v. Valkenberg, d. dez.
Afbeelding d. kerk vóór en na de brand, 1694, d. denz., m. onderschr. v. P. Nuyts.
Tomben v. Polanen, Engelbrecht van Nassau,

Engelbrecht II, en Jan van der Lecke, 4 platen, allen door Immink, de 3e n. J. Antiquus.
St. Wendelings capelle, d. denz. naar P. de Swart.
Kleine Kerk, d. dez.
Gasthuys, d. dez.
3 platen met wapens van de Drossaarden der Stadt en Lande v. Breda.
Magistraatslyst in rand met de verschillende wapens door B. F. Immink.
Nieuwe verbeterde kaart van het landt van B.
Tusschen den tekst wapens en zegels. Het 4de boek bevat de privilegiën en brieven.
Er bestaan exemplaren met gekleurde wapens en kaarten, en op groot papier.

GORIS, GERARD, was geneesheer te Leiden.

Les | delices | de | la | campagne | A l'entour de la Ville de | Leide, | Qui contiennent | Un Abregé Historique des anciens Bata- | ves, de leurs meurs, coûtumes & | guerres, depuis Claude Civil | jusques à nos tems. | Avec | Vne Description curieuse & exacte de la | Rhinlande, des anciens Bourgs ou Boule- | vards, des Châteaux & des Maisons | de Campagne d'aujourd'hui. | par | Gerard Goris, | Docteur en Medicine & Medic. | Ordin. de Rhinlande. | (Drukkersmerk). A Leide, | Chez Theodore Haak, MDCCXII. kl. 8vo. (107

Gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan den Grand Baillif en de Hauts Heemrades, 10 blz. Préface, 2 blz. en 275 blz., v° Table des matières, 23 blz. Corrections, 1 blz., v° Catalogue de Th. Haak, 5 blz.
Met 12 uitslaande platen door J. Lamsvelt. (Noortwyck, Zwieten, Duyvenvoorden, Zuydwyck, Teilingen, Abspoel, Cronesteyn, Warmont, Alkemade, Ter Does, Endegeest, Arentsteyn).
Eene uitgave van het jaar 1713 bestaat niet. Het voorkomen daarvan in sommige catalogussen is veroorzaakt door den onduidelijken afdruk van het jaartal.

——— (Fleuron). | A Leide, | Chez Pierre vander Eyk, | MDCCXLIII. kl. 8vo. (108

Nieuwe-titeluitgave met dezelfde platen.

GRONOVIUS, J., geb. 1645, was sedert 1679 hoogleeraar te Leiden, † 1716.

Jacobi Gronovii | Oratio | de | Primis incrementis Urbis Lugduni & appellatione ejusdem | Habita die XIV Novembris | CIↃ IↃC XCVI. | Notis quibusdam illustrata. | (Monogram). | Lugduni Batavorum, | Apud Johannem Verbessel, | CIↃ IↃC XCVI. 4to. (108

Titel, v° bl. Opdracht aan het bestuur van Leiden, 4 blz. en 36 blz. Notae, 4 blz.

GUIDE.

Le guide | d'Amsterdam, | enseignant aux | voyageurs et aux negocians | sa Splendeur, son Commerce, & la Description | de ses Edifices: | La connoissance des Poids, des Mesures, des Aunages, | & du Change des principales Villes de l'Europe, | du Reglement de la Banque & du Lombard: & | la maniere de tenir les Livres de Compte: | Le Tarif des Droits d'Entrée & de Sortie des Marchan- | dises de France, d'Espagne, de Hollande, de Liége, &c. | Avec le Tarif d'Appreciation des Droits du Poids; | ensemble ceux de la Doüane & du Courtage: | Le Partement des Postes, des Chariots, des Barques; | & la Route des principales Villes de l'Europe. | Enrichy de Figures. | (Fleuron). A Amsterdam, | Chez Daniel de la Feuille, | prés de la Bourse. | MDCCI. kl. 8vo. (110

Titel, v° bl. Opdracht aan J. van Riedt, door D. de la F., v° Avertissement, en 160 blz.
Geschreven in den vorm van samenspraken is dit boekje in «trois journées» verdeeld. De derde eindigt op blz. 160 in het midden van een volzin, en is nooit verder voortgezet. Met 17 plaatjes, gevolgd naar Fokkens, kaart van: Rhinlanden, Amstellande, etc. p. B. F. a Berkenrode, en 4 vlaggekaarten uit l'Art du Blason van denzelfden uitgever.

Hierbij behoort:

Tarif general | des provinces unies | Pour les Droits | d'entrée & de sortie | Que payent les Marchandis, tant | en ce Païs, qu'à la Mer Baltique, | ou au Passage du Sond. |

Ensemble l'Apréciation des Marchandis | sur laquelle les Droits d'entrée & de sor- | tie sont reglée, suivant les derniers | ordonnance. | (Fleuron). | A. Amsterdam, bij denz. 1707.

Titel en blz. 162—207, v° Catalogue, 3 blz.

——— Amsterdam, bij denzelfde 1701. kl. 8vo. (111

Andere uitgave van hetzelfde jaar. Te herkennen aan blz. 6 waar de «Longseur (sic) des lieux» niet voorkomt; tevens andere verdeeling van den titel.

——— Nouvelle Edition Augmentée. (Fleuron). A' Amsterdam, Chez Paul de la Feuille, 1709. kl. 8vo. (112

Titel, v° bl. en 160 blz. Titel van het Tarif, en blz. 162—207, v° Catalogue, 3 blz.

Met uitzondering van eenige personaliteiten, die hier weggelaten zijn, is deze druk gelijk aan den vorigen. Dezelfde platen.

——— Nouvelle Edition augmentée considerablement. | A. Amsterdam, | Chez Paul de la Feuille. | MDCCXX. kl. 8vo. (113

Titel, v° bl. Table d. matieres, 4 blz. en 198 blz. Tarif, etc. Ib. id. 1708. M. inbegrip van titel, 125 blz. Catalogue, 2 blz., v° bl. M. 20 platen en 4 vlaggekaarten.

De inhoud is gelijk aan dien van de vorige drukken, doch niet meer in samenspraken.

——— Amsterdam, bij denzelfde, MDCCXXII. kl. 8vo. (114

Titel, v° bl. Table des matieres, 4 blz. en 198 blz. met het Tarif van het jaar 1718, en dezelfde platen.

Le guide, | Ou Nouvelle Description | d'Amsterdam; | Enseignant aux | voyageurs, et aux negocians, | Son Origine, ses Agrandissemens & son | Etat actuel; | Sa Splendeur, son Commerce, & la Description | de ses Edifices, Ruës, Ports, Canaux, | Ponts, Ecluses, &c. | Le depart des Postes, des Chariots, | des Barques, &c. | Avec une description | De sa belle | Maison de ville, | Et de tout ce qu'elle renferme de courieux. | Nouvelle édition, augmentée considerablement, | & enrichie d'un grand nombre de tailles douces. | (Fleuron). | A Amsterdam, | Chez les Heritiers de J. Ratelband & Compagnie, | A° 1734. kl. 8vo. (115

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Epitre dédicatoire à M. Mr. G. Fleertman, 2 blz. Avis au lecteur, 10 blz. en 359 blz., v° Table de Matieres, 8 blz., v° bl.

De tekst van dezen druk is geheel verschillend van dien der vorige uitgaven van den Guide. Deze is eene vertaling van den tekst van den «Wegwyzer». (Zie beneden).

Behalve dezelfde platen als in de vorige drukken bevinden zich hierin nog afbeeldingen van Corvers Hofje, en van de Glasblazery en drie platen van het Stadhuis, welke alle in den «Wegwyzer». voorkomen.

——— Nouvelle Edition, augmentée considérable- | ment, & enrichie d'un grand nombre de | tailles douces. | A Amsterdam, | Chez Covens & Mortier. | MDCCLIII. | Chez qui l'on trouve aussi toutes sortes de | Livres & des Cartes Géographiques. kl. 8vo. (116

Titel, v° bl. Titel, v° bl. Avis au lecteur, 10 blz. en 359 blz., v° Table, 8 blz., v° bl.

Nieuwe-titeluitgave, slechts het voorwerk is herdrukt. Het «Avis au lecteur» vermeldt in dezen druk niets van de afbeeldingen der Glasblazerijen en van Corvers-Hof. Zij komen dan ook hierin niet voor, evenmin als de platen van het stadhuis.

——— Nouvelle Edition, augmentée considérablement, & enrichie | d'un grand nombre de tailles douces. | (Fleuron). | A. Amsterdam, | Chez Covens & Mortier, | & Covens Junior. | MDCCLXXII. Chez qui l'on trouve aussi toutes sortes de Livres, & des | Cartes Géographiques. 8vo. (117

Titel, v° bl, Avis au lecteur, 6 blz. en 332 blz. Table alphab., 19 blz., v° bl.

Met platte grond en 21 platen waarvan 11 door Stopendael, 3 door Smit en 1 d. Bt. De Bakker. De overige zijn niet gemerkt.

Le guide | d'Amsterdam, | avec la | description | de tout ce qu'il y a de plus intéressant. | Edition considerablement changée, | accompagnée d'une carte topographique & d'un | grand nombre de planches

en taille douce. | (Fleuron). | A Amsterdam, | Chès J. Cóvens & Fils, | Libraires & Géographes. | MDCCXCIII. 8vo. (118

Titel, v° bl. Préface, v° Plan du guide, 3 blz. en blz. 7—339, v° Régistre, 34 blz., v° bl.

Deze tekst is weder geheel verschillend van dien der vorige Guides.

Met 1 plattegrond en 14 platen waarop 28 afbeeldingen door Dl. Veelwaard.

———Nouvelle édition. | (Fleuron). A Amsterdam | Chez C. Cóvens, | Libraire-géografe. | MDCCCII. 8vo. (119

Titel, v° bl. Au lecteur, v° Plan de cet ouvrage, 9 blz. en 307 blz., v° Régistre, 31 blz.

De tekst is bijgewerkt en vermeerderd met de veranderingen die in het bestuur hadden plaats gegrepen. Met dezelfde plattegrond, en dezelfde platen.

Guide | de | La Haye, | Dans lequel outre la description particu- | liere de cette Place, & de tout ce qui en fait | l'ornement & les delices, on voit la con- | stitution de tous les Colleges, qui | s'y assemblent, avec les noms & | la demeure de tous ceux qui les composent; | Ensemble | Une Addresse pour trouver les Hôtels de tous les | Ambassadeurs, ou Ministres des | Princes Etrangers; | Comme aussi pour sçavoir les Bureaux de toutes | les Postes, & quand elles partent & arri- | vent; Et quant partent les Bateaux. | Ouvrage curieux & fort necessaire à tous les Etran- | gers qui sont à la Haye, ou pour leur divertisse- | ment, ou pour solliciter quelque affaire. | A la Haye | Chez Adrian Moetjens, marchand Libraire près de la Cour, à | la Librairie Françoise | MDCCV. 12mo. (120

Titel, v° bl. Avis, 2 blz. Brieve description, blz. V—XXVIII, en 96 blz.

Zeer zeldzame eerste «Guide» van 's Gravenhage, tot voor korten tijd geheel onbekend. (Kon. Bibl.)

Guide | ou | nouvelle | description | de | La Haye | et de | ses environs. | A La Haye, Chez la Société des Libraires. 1785. 8vo. (121

Titel, v° bl. Avertissement, 2 blz. Table d chapitres, 6 blz. en 340 blz.

Met 1 uitsl. plan van den Haag, waaromheen de uitlegging.

Men vindt hierin dikwijls de 12 plaatjes, die voorkomen in «De leidsman» van 1763. (Zie beneden).

HALMA, FRANÇOIS, geb. te Langerak, in. 1653, was door de Waalsche gemeenten naar Maastricht afgevaardigd, en gedurende zijn verblijf gast op Aigermont, † 1722.

Het Kasteel | van | Aigermont, | en d'omleggende landt- | streeken in de heerlykheit | van | Nederkan, | nevens de stadt | Maastricht; | in heldendicht afgeschetst | door | François Halma. | Hier is bygevoegt eene Rede tot lof der | Dichtkunde. | (Drukkersmerk.) | Te Leeuwarden, | Gedrukt by François Halma, Drukker der Edele | Mogende Heeren Staaten van Frieslandt, 1715. | Met Privilegie. | 4to. (122

Titel, v° bl. Opdracht aen Daniel Wolf, Baron van Dopff, Heere van Aigermont, enz. 6 blz. «Pligtrede» aan het bestuur van Maastricht. 6 blz. Bericht aan den Lezer, 6 blz. en 60 blz.

Met 3 uitsl. platen, waarvan 1 (het gezicht op het kasteel), met Fransch opschrift: Dedié et delinié par Guill. de Bruyn, Control. de la Ville de Bruxelles. Herrewyn fec.

De twee andere, een gezicht op Maastricht en een in den St. Pietersberg voorst. zijn beide met Holl. onderschrift, en waarschijnlijk door denzelfde. De laatste naar de plaat van Brown's Reize.

HANDVESTEN van Vlaardingen, zie VAN NIEVELT.

(HASSELT, J. J. VAN), geb. in 1717, was advocaat van den Hove van Gelderland, † 1783.

Beschryving | der Stad | Bommel. | behelzende | In het kort al het geene men omtrent die Stad | en Inwoonders, met opzigt tot desselfs Op- | komst, Aanwas, Voorregten, Regee- | ringe, Daden en Handelingen | heeft kunnen uitvinden; | als mede | Met inmenginge van verscheidene Aanmerkingen, | Beschryvinge van geleerde en dappere

Man- | nen, die gem. Stad heeft uitgeleverd, en | opgave van een menigte Gevallen om- | trent dezelve gebeurd, enz. | Alles byeen gebragt, en met den Druk gemeen gemaakt | door een | Gelders Regtsgeleerde. | (Fleuron). | Te Arnhem, | By J. H. Möeleman, Boekverkoper. 1765. 8vo. (123

Titel, v° Egtverklaring. Voorreden, 2 blz. Bommeliae situs d. Eyckius, v° Register der hoofdeelen, 3 blz. en 279 blz., v° bl.

Geschreven door J. J. van Hasselt. Volgens de voorrede is dit boek bewerkt naar een hs. van Jacob van Oudenhoven, «behelsende een Beschryving van Bommel en den Bommelerweerd», en vermeerderd met aanteekeningen van J. J. van H.

——— Tweede druk, Vermeerdert en Verbeetert. Te Amsterdam, By A. Borchers en J. Groenewoud Jansz. Boekverkoopers. 1774. 8vo. (124

Nieuwe-titeluitgave, zonder eenige vermeerdering.

HATTUM, BURCHARD JOAN VAN, geb. te Zwolle, in 1741, was advocaat, † 1792.

Geschiedenissen | der stad | Zwolle, | behelsende een verhaal van | haar eerste beginselen, | verheffinge tot een stad, | en de merkwaardigste | gebeurtenissen aldaar | van ouds her, tot by | na dese tyden toe, | voorgevallen. | Uit stads boeken, egte stukken en oude | chronyken by een vergadert, | en beschreven | door | Mr. Burchard Joan van Hattum. | Eerste deel. | (Wapen van Z.) | Te Zwolle | By S. Clement, en J. A. van Santen, | Boekverkopers. 1767. | 8vo. (5 dln.) (125

I. Titel, v° bl. Voorreden, 22 blz. en 438 blz. Misstellingen, v° bl.
II. 1768. Titel, v° bl. en 432 blz.
III. 1769. Titel, v° bl. en 433 blz.
IV. 1773. Titel, v° Berigt, en 168 blz.
V. 1775. Titel, v° bl. en 262 blz.

Alleen het 5° deel bevat de beschrijving der stad, de vorige de geschiedenis tot het jaar 1691. Dit 5° deel bestaande uit slechts 16 hoofdstukken werd, om nog onbekende redenen niet voltooid. Een proefblad van een vel druks het 17° hoofdst. bevattende werd, volgens Bodel N., door de erfgenamen des schrijvers onder diens nagelaten papieren gevonden. Waar dit blad gebleven is, weet men niet. Een onderzoek deswege door middel van de Prov. Ov. en Zwolsche Courant, door Mr. J. I. van Doorninck jare geleden gedaan, bleef zonder gevolg.

HENNIN, JACOB DE, geb. te 's Gravenhage, omstreeks 1626. Was geruimen tijd deurwaarder bij den Hove van Holland.

De | Zinrijke Gedachten | Toegepast op de | Vijf Sinnen, | van 's Menschen Verstand | Verhaalende veele wonderbaare Ge | schiedenissen, die ons Verstand te | vooren komen, Historiaal | en Leerlijk. Beschreeven | door | Jacob de Hennin. | (Fleuron). | t'Amsterdam, By Jan Claasen ten Hoorn, Boekver- | koper over het Oude Heere Lo- | gement. 1681. 12mo. (126

Titelplaat, d. J. Luiken, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan Johan Renst, e. a., 4 blz. Voorreden, 8 blz. Register, 6 blz. en 264 blz.

Zeer zeldzaam boekje, waarvan ik geen compleet exemplaar zag. De twee exemplaren die ik kon raadplegen (die van de Kon. Bibl. en van Jhr. Mr. Victor de Stuers) waren beiden defect, terwijl de eenig bekende titelplaat in het Prentenkabinet te Amsterdam berust. Het is hier opgenomen, omdat in het hoofdstuk handelend over het gezicht, blz. 35—111, een merkwaardige beschrijving van den Haag voorkomt. Zie over den schrijver: Navorscher, 1873, blz. 548 en vgg.

HERMANNIUS, HENDRIKUS, en HILLEBRANDUS JANSSONIUS.

Een vyftal van leerredenen, de inwying van Veendammer kerk en predikstoel... Wildervank in rouw. Groningen, A. Groenewolt, 1772. kl. 8vo. (127

Het lange voorbericht handelt voornamelijk over de veenen en geeft enkele bijzonderheden voor de topographie van belang. Voor 't overige uitsluitend van kerkelijke strekking.

HEURN, JOHAN HENDRIK VAN, geb. te 's-Hertogenbosch, in 1716, was schepen en raad der stad, † 1779.

Historie der Stad en Meijerij van 's Hertogenbosch. Utrecht, 1776. 4 dln. met platen. 8vo. (128

«De plaatsbeschrijving zelve, die op deze Historie had moeten volgen, was door den schrijver ten minste wat de stad betreft, reeds grootendeels vervaardigd; zijn vergevorderde leeftijd en opgevolgd overlijden hebben de uitgaaf belet. Het nagelaten handschrift berust nog

in twee deelen in folio bij de erven L. Gast, overl. in 1840. Dit hs. zal eerlang eigendom van het Archief te 's H. worden.

HEY, JAN.

De aangroeij der stad Schiedam, met derzelver voornaamste gebouwen en andere merkwaardigheden, in verzen geschetst en met noodige aanteekeningen verrijkt. Schiedam, J. J. Bolman. 1778. 16 blz. 8vo. (129

Bodel Nijenhuis, Toevoegsel, bl. 49, n° 106. Deze schijnt, naar zijn uitvoerige opgave te oordeelen, dit werkje gezien te hebben.

Mijne nasporingen dienaangaande ook in Schiedam gedaan, bleven vruchteloos.

HOFFMAN, J. M., Predikant te Maassluis.

Leerrede | over | Jesajas voorzegging, | In het XXX^ste^ (drukfout voor 33ste) Hoofdstuk, in het 20ste Vers. | ter | eeuwgetyde | van de groote Kerk | op | Maassluys, | Gedaan in dezelve Kerk, den IX. October MDCCXXXIX. | door | Johannes Martinus Hoffman, | Bedienaar des H. Euangeliums aldaar. | Hier | Vind men een Uitgebreid en Geschiedkundig Verhaal van de Opkomste, Lot- | gevallen, en tegenwoordige gesteltheid van die bloeijende Plaats en Ge- | meente, meest opgemaakt uit beproefde Handschriften en bescheiden, | met de | Bylagen | daar toe dienende. | In 's Gravenhage, | By Frederik Boucquet, | Boekverkoper in de Venestraat 1740. 4to. (130

Titel, v° Approbatie, Opdracht aan Mevr. M. C. van Aerssen, Bsse. Douar. van Wassenaer, 2 blz. Aanspraak, 2 blz. Gedichten, d. J. Schim, H. Schim, A. Hoogvliet, J. Spex, 5 blz., v° Drukfouten, en 95 blz.

Zeldzaam boekje, waarin op blz. 39 en volgg. een en ander omtrent de topographie en de geschiedenis der stad medegedeeld wordt. Aan het einde, als bijlagen, eenige: Copyen van extracten tusschen de jaren 1559 en 1629, en Lyste der herders en Leeraars zedert 1598.

(HOFSNIDER, H.), raadsheer te Groningen.

Kronyk | van | Groningen | ende | Ommelanden | Vervattende een beknopt historisch Verhaal van 't | merkwaardigste zedert deszelfs alleroudste geheu- | gen voorgevallen; zo van Derzelver als der In- | woonderen oorspronck, voortgang, eerste | Kristendom, verwoestingen, oorlogen, ver- | derfelyke binnenlandsche onlusten, en andere | zware rampen. Beneffens de grondleggin- | ge en weder afbreekinge van Kerken, Kloosters, Kasteelen, Heeren | huizen | en Adelyke gebouwen, enz. | tot op dezen Jaare 1743. | Verciert en opgeheldert met fraaye Konstprinten. | (Fleuron, get. A(uctor) F(ecit). | Te Groningen, | By Warnerus Febens, Boekver- | koper, in R. Agricola. 1743. Met Privilegie. 8vo. (131

Titel, v° Extract uit het Resolutie Boek. Voorrede, 2 blz. en 301 blz., v° Drukfouten. Schrijver was de Groninger raadsheer H. Hofsnider, die ook den platten grond, een gezicht op de stad, het wapen der stad en de 6 afbeeldingen van de vestingen Lieroort, Lange Akker ofte Nieuwe Schans, Bourtange, Delfzyl, Coevorden, Bellingwolder ofte Oude Schans, welke in dit werk voorkomen, teekende en graveerde.

De eerste 16 blz. bevatten de beschrijving. Hoe wel voor 't overige grootendeels de geschiedenis bevattend geeft de kroniek toch ook nog veel belangrijks voor de topographie.

Het geheel (volgens de voorrede uit oudere schrijvers, voorn. Emmius en M. Alting getrokken), is een zeer vermeerderde bewerking van het kroniekje dat in 1727 bij J. Cost verscheen. (Zie N° 156).

Bodel (n° 3089) maakt melding van een bericht van inteekening op een verbeterde en vermeerderde uitgave van de Kronijk van Groningen en Ommelanden, vermoedelijk die van Hofsnider, Gron. 1828. 8vo, waarvan niets gekomen schijnt te zijn.

HOOGVLIET, ARNOLDUS, geb. te Vlaardingen, 1687, was na 1720 goud- en zilverkashouder aldaar, † 1735.

Zydebalen, | Hofdicht, | door | Arnold Hoogvliet. | (Drukkersmerk, get. J. Punt inv. et fec., 1737.) | Te Delft | By Pieter vander Kloot, MDCCXL. 4to. (132

Voortitel, v° Gedicht op de tytelprent. Titelplaat, door J. Punt, 1740. Titel, v° bl. en 31 blz., v° bl.

Zydebalen, bezitting van den zijdehandelaar David van Mollem, was gelegen nabij Utrecht, aan de Vecht.

Eerkroon van Vlaardingen, enz. 1743 en 1771. fol.
Zie onder Van Nievelt, Handvesten.

HORST, ANNA VAN DER, Enkhuizer dichteres.

Het oud | Enkhuizen | in zeven | zangen | door Anna van der Horst, | nu Roelfzema. | (Drukkersmerk.) Te Groningen, | By Jacob Bolt, Boekverkoper. (1766). 4to. (133
Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan Willem V, met wapen door N. v. d. Meer, 4 blz., gedagt. Groningen den 1 Augusti 1766, en 172 blz. Bladwijzer, v° Drukfouten.
Weinig beteekenend gerijm.

HORST, GERRIT VAN DER, praeceptor der Latijnsche scholen te Zwolle.

Overyssels oog, | of | Zwol verheerlykt, | En Schets-wyze beschout, | in zyn Al- | ouden en tegenwoordigen stand: | Beschreven in Nederduits Heldendigt | door | Gerrit van der Horst. | (Fleuron). Te Zwolle, | By B. Hakvoord, Boekverkoper, aan de Koorn-markt, | Anno 1720. | 4to. (134
Titel, v° Egtverklaring. Opdracht, v° Uittreksel uit het lofdicht v. C. W. Selonius. Voorberigt, 6 blz. en blz. 11—59. Bladwyzer, 5 blz.

HOUCK, AUG.

Augusti Houckii J. U. C. | Groningae urbis illustrissimae | Admiranda | quae | in publica solennique | oratione | ex nobilisimi senatus | academici consulto | in cathedra juris- | consultorum † dixit | Groningae Frisiorum | Anno Saeculi XVI (XVII?) ultimo. Pridiae Kalend. Febr. | Groningae, | Typis Catharinae Zandt, Provinciae & | Academiae Thypographae Ordinariae. (1699.) 4to. (135
Titel, v° Toespraak aan den Raad, professoren, enz., 7 blz. en 44 blz. Epigramma, etc., d. A. A. Pagenstecher, G. Lammers, Joh. Bernouilli en A. M. Isinck, 4 blz.
Academische redevoering.

HOUT, JAN VAN, geb. te Leiden in 1542, was secretaris dier stad, † 1609.

Der | Stadt Leyden | Dienst-bovc, | Innehoudende verclaringe van tvvezen ende ghe- | legentheyt vande zelve Stadt, gelijck die van outs ghe- | weest, ende verdeelt is: vande vermeerderinghen | ende vergrootingen van dien: | Mitsgaders vande gestiften tot geestelicken ofte godsvruch- | tighen zaecken, aldaer, met namentlicke verclaringe van de | gene die van outs her, in regeeringe zijn geweest. | T'samen gevoucht ende by een getrocken | door | Ian van Hovt Secretariis: | (Wapen van L.) | Ende | Gedruct opt Raedthuys der voorschreven Stede, | inden Iare zestienhondert ende tvvee. fol. *Goth.* (136
Titel, v° Gedicht Opte Duyfkens de blijde tijdinge brengende vant Leydtsche ontset. Opdracht aan Burgermeesteren, enz., 4 blz. Voorwoort, v° Opt ontset van Leyden, lofsang, 7 blz. en 58 blz.
Hierin zijn voor het eerst enkele der charters gedrukt tot de uitgave waarvan in 1577 door den Raad besloten werd. Zij zijn gedrukt met de bekende «caractères de civilité».
Het werk strekte tot grondslag aan dat van Orlers, een neef van J. van Hout.
Van dit werk bestaan exemplaren op perkament gedrukt.

HUNNIUS, BALDUINUS, geb. te Stavenisse, in 1654, was sedert 1690 predikant te St. Laurens bij Middelburg, † 1719.

Het | Staatische | Vlaanderen, | Of De | Zeeuwsche buise; | De welke | Met de veranderinge, die 't Zeewaater aan de | Zeeuwsche Eylanden heeft gegeven: | Ons vooral ook | De die doed sien, de welke Het nabuirig | Vlaanderen is overgekomen door 't | verloop van die Wateren, die onse Sterkten | aldaar plagten te zyn tot een Zee-muir; | Om' er door als in het verschiet | Te vertoonen de noodsakelykheid van de Barriere; | Te gelijke met | Sekere Voorberigten over den loop van de Zeeuw- | sche Stroomen, om te

dienen voor een getrou- | we Raad in de Waater-nooden van desen tyd. | Door | Balduinus Hunnius, V. D. M. | Tot S. Laurens in den Eylande van Walcheren. | (Fleuron). | Tot Middelburg, | Gedrukt by Simon Clement, Ordinaris Stads- | drukker; in de Langendelft, by de groote Markt. (1718). kl. 8vo. (137

Titel, v° Aanhaling. Opdragt, aan Corn. Versluis, raad van Middelburg, 27 blz., v° Voor-af-spraak tot de ge-erfde van het Staatische Vlaanderen, 17 blz. Getrouwe raad . . . by gelegendheid van de grootere Waater-Vloed, ... 25 Dec. 1717, gedagt. 21 Aug. 1718, 18 blz. en 388 blz. Naam-rolle der predikanten, de welke zederd den jaare 1620. onder het E. Classe van Walcheren het werk der bedieninge hebben waargenomen, 17 blz., v° Bladwyser en Naberigt, 35 blz.

HUYGEN, ADAM, geb. te Doesburg, in 1615, was achtereenvolgens secretaris en burgemeester aldaar, † 1681.

Beschryving | van het | begin, opkomst, en aanwas | der | stad | Doesburg, | door den Heer | Adam Huygen, | Secretaris, en namaals Burgermeester derzelve Stad, | uitgegeeven, En met eene Voorreden vermeerderd | door | Mr. Cornelis Walraven Vonck. | (Drukkersmerk). Te Nymegen, | By Henrik Heymans, | CIↃ I ↃCC LIII. 4to. (138

Titel, v° bl. Voorreden, 108 blz. Gedichten, 2 blz. Brief, (Lat.) v. A. H. aan Justus Vygh, 5 blz., v° Drukfeilen, en 146 blz.

In de voorrede van den bewerker eenige biographiën van schrijvers over Gelderland. Huygen schreef dit werk in 1653. De uitgaaf van zijn hs. was voornamelijk te danken aan C. W. van Benthem, burgemeester van Doesburg.

——— Tweeden Druk. | Te Nymegen, | By Isaac van Campen, Boekdrukker, | Boek- en Papierverkoper, 1761. 4to. (139

Nieuwe-titeluitgave.

HUYGENS, CONSTANTYN, geb. te 's Gravenhage, in 1596, bekend dichter en staatsman, † 1687.

Vitaulium. | Hofwyck. | Hofstede | Vanden | Heere van Zuylichem | Onder Voorburgh. (Fleuron waarin: «Constanter»). In 's Graven-hage, | By Adrian Vlac. | M.DC.LIII. | Met Privilegie. 4to. (140

Titel, v° Extr. uyt het Privilegie. Opdracht aan Vrouw Geertruyd Huygens, geset Doublet, 3 blz., v° bl. Aen den leser, 5 blz., v° Aen den drucker. Gedichten d. Th. Graswinckel, J. Westerbaen, Boxhorn en H. Bruno, 18 blz. 2 ongedrukte blz. en 111 blz., v° bl.

Met uitsl. plaat voorstellende een gezicht op Hofwijk, omringd door 5 kleinere gravures. Later in de «Korenbloemen» opgenomen.

JAARBOEK.

'T Nieuw Utrechtsch | jaarboek, | Behelzende in zich de | beschryving | en de | gebeurtenissen | der stad | Utrecht; | nevens de | voornaamste verrichtingen | der | Utrechtsche bisschoppen | en de Levensbeschryvingen der Beroem- | de en Geleerde Mannen; | Welken te Utrecht, en in het Sticht geboren zyn, | of er lange geleefd en gebloeid hebben. | Te Amsterdam, | By Joh. Kasp. Kuyper, | in de St. Jans-straat; en | Te Utrecht, | By Arend Stubbe; | in de Gort- of Haver-straat. | MDCCLXXV. 8vo. (141

Titel, v° Bericht voor den binder. Voorbericht, 2 blz. Nieuwe titel (zie hieronder), v° bl. Aan den Lezer, 2 blz. Beschryving, 46 blz. De voornaamste lotgevallen, 32 blz. Levensbeschrijvingen der bisschoppen, 32 blz. Leven van Paus Adriaan VI, 40 blz.

Verscheen ook met den afzonderlijken titel:

De nieuwe | beschryving | der stad | Utrecht; | Met opzigt tot derzelver | opkomst, aanwas, voornaamste gebou- | wen, voorrechten, koophandel, re- | geering, schoolen, schutterye, | gilden, bisschoppen en voorna- | me mannen; | onder de Zinspreuk | Nos parvi magna molimur. | (Fleuron). | Te Utrecht, | Gedrukt, by W. J. Reers. | MDCCLXXV. 8vo. (142

Het Voorbericht, enz. komt in deze uitgave niet voor.

Scheltema, Mengelwerk, III. 9:

«De geleerde van Wachendorff heeft het nadeel hiervan (gebrek aan een beschrijving) willen vergoeden, door in het eerste stuk zijner Nieuwe Jaarboeken een voortreffelijk begin te maken van eene volledige plaatsbeschrijving, met het voornemen, om in volgende deelen tot eene meer bijzondere beschouwing aftedalen, dan — ongelukkig is deze loffelijke onderneming. kort na den aanvang in den jare 1775, gestaakt».
Bodel N. haalt aan een schrijven van Mr. W. C. Ackersdijck: «Dat wij het werkje, N. U. J. aan Mr. C. A. v. Wachendorff zouden te danken hebben, volgens den Heer J. Scheltema, kan ik niet denken, daar ik meen van den man zelf in Junij 1809 het tegendeel verstaan te hebben».

JANZONIUS, JOHAN, was hervormd predikant te Moordrecht.

Korte beschryvinge | Van de Oude Ambagts-Heerlykheyd | Moordrecht, | te zamengestelt, | door | Johan. Janzonius. | (Fleuron). Te Gouda, | By Jacobus van der Kloes, Boekverkooper op de Ha- | ven, in de vier Evangelisten, 1729. 4to. (143
Titel, v° Opdracht aan schout, enz. Gedichten, door P. Verbrugge en Chr. de Reus, 4 blz. en 18 blz. Met een afbeelding van het zegel.

(JORIS JANSZOON).

De Saenlans | wassende roos, | Waer by vertoont werden de Rarigheden van Scheeps Timmeren, Molens | en Huysẽ bouwen, als mede de Koop- | manschap van 't Hout, met nog veelerhande konstige | Hantwercken. | In Rijmen gestelt door J. J. (Fleuron, in houtsnede). | t' Amsterdam, | By Jacob Jacobsz, op de Prince-gragt, op de hoeck van | de Tuynstraet. | (1693). 4to. *Goth.* (144
32 bl. met inbegrip van titel.
Bevat zoo goed als geen bijzonderheden voor de topographie. Volgens mededeeling van den heer Honig is de schrijver een zekere Joris Jansz., van Zaandam, en niet de drukker J. Jacobsz.

JOURNAEL.

Amsterdams | iournael. | Vervatende kortelijk van dag tot dag, | Alles wat gepasseert is van | den 30 Julij, tot den 4 Augusti des Jaers 1650. | Met een korte beschrijvinge | Vande stigting op-komst en heerlijkheyd | der voorseyde Stadt Amsterdam. | Als oock de af-beeldinge der selve Stadt, met sijn om-leggende | Dorpen, Wegen en Wateringen, heel curieus | in Cooper gesneden. | (Fleuron). Gedruckt (in den Haag) in 't Jaer ons Heeren, 1650. 4to. *Goth.* (145
Titel, v° bl. en blz. 3—28. Lyste van de Hooft-officieren, Over de vier-en-vyftig Vaendelen, der Borgeren, van Amsterdam: ghekooren by de E. E. Achtbare Heeren Burgermesteren en Krijgs-raedt, der selve Stadt, op den 29 October, 1650, 4 ongen. blz.
Met 1 uitslaande plaat: gezicht op Amsterdam met aanwijzing der gebouwen, en kaart van A. «met syn omleggende Dorpen, enz. schildwachte en Ruytery, heel Corect Verbetert».
Ook merkwaardig als eerste beschrijving van Amsterdam na die van Pontanus
Uit de volgende uitgave blijkt, dat de hier genoemde in den Haag werd gedrukt.

Amsterdams | journael. | Vervatende kortelijk van dag tot dag, | Alles watter gepasseert is van | den 30 Julij, tot den 4 Augusti des Jaers 1650. | Soo in het blokqueren der Stad, als mede in 't | gevangen nemen der ses Heeren uyt de | Staten van Holland. | Met een korte beschrijvinge | Vande stigting, op-komst en heerlijkheyd der voorseyde | Stadt Amsterdam. En het droevig af-sterven van | Zijn Hoogheyd Prins Wilhelm van | Orangien, | Als oock de af-beeldinge der selve Stadt, met sijn omleggende | Dorpen, Wegen en Wateringen, heel curieus in Cooper gesneden. | Na de Copye van den Hage, | Op nieuws merkelijk verbetert en vermeerdert. | (Hetz. fleuron). Gedruckt in 't jaer onses Heeren, 1650. 4to. *Goth.* (146
Titel, v° bl. en blz. 3—28. Lotinge en ordre, Weghen het Sitten, Trecken, ende Wachten van de Vier-en-vijftigh capiteynen. Geresol-

veert in den Manhaften Crijgs-Raedt tot Amstelredam, Den 22 November 1650, 4 ongen. blz.
Behalve deze laatste lijst zijn in dezen druk, welke na den dood van Willem II verscheen, vele andere veranderingen gebracht, voornamelijk bestaande in een uitgebreid verhaal van de Loevestijnsche Factie, waarvan in den vorigen druk in eenige regels melding wordt gemaakt, een uitgebreid verhaal van de handelingen van den prins na de mislukking van den aanslag op A., en een lijst van de «blaeuwe boekjens, die in 't ligt gekomen sijn, op die gelegentheyd van de droevige twee-spalt in onse lieve Vaderland».
Met dezelfde plaat.

KANTER PHILZ., JOHAN DE, geb. te Wissekerke in 1762, was o. a. notaris te Zierikzee, † 1841.

Chronyk | van | Zierikzee, | door | J. de Kanter, Phil. z. | notaris aldaar. | (Wapen van Z.) | Te Zierikzee, Bij | Abraham de Vos, Jz. | Stadsdrukker en Boekverkoper over de Mol. | MDCCXCIV. 8vo. (147
Titel, v° bl. Opdracht, 2 blz. Voorrede, 4 blz. en 113 blz.
Ook belangrijk voor de topographie. Aan het einde korte biographiën van «uitmuntende Zierikzeenaers».

——— Tweede uitgave. By denzelfde. MDCCXCV. 8vo. (148
Titel, v° bl. Voorrede, 10 blz. en 477 blz.
Zeer vermeerderde uitgave, vooral in verband met de onlusten van 1787. Blz. 1—33 behandelen uitsluitend de topographie der stad.
Een vervolg hierop door Olivier Groeneyk, verscheen te Zierikzee by Jac. Koole, in 1821, (346 en 12 blz.), waarbij in hetzelfde jaar nog eenige «Byvoegselen en verbeteringen» door denz. gevoegd werden, (20 blz.)

KEMP, ABRAHAM, geb. te Gorinchem uit het «ridderlijk en burgermeesterlijk geslagt der van Kempen».

Abraham Kemps | Leven der Doorluchtige Heeren van | Arkel, | Ende Jaar-Beschrijving der Stad | Gorinchem, | Heerlijkheyd, ende Lande van Arkel, onder des- | selfs Heeren, ook onder de Graven van Hol- | land, tot den Jare 1500. | Daar by gevoegd uyt verscheyden Brieven en Schriften, | de Vryheden, Keuren, Hant-vesten, Gewoonten, | Herkomen en Gewijsdens. | Mitsgaders, | De Regeerders der selver Stede ende Lande, tot den Jare 1558. toe: Met | noch een By-voegsel getrokken uyt de Aanteykeninge der voorsz. Stede, | nopende derselver Regeerders van de voorsz. Jare 1558. | tot desen jegenwoordigen Jare 1655. toe. | Nu uyt-gegeven door sijn Soon Henrik Kemp. | (Fleuron). | Tot Gorinchem, | Voor Paulus Vink, Boek-verkooper, 1656. 4to. (149
Titel, v° bl. Toe-eygening aen de Borgermeesters, enz., 2 blz. Gedichten, d. J. Kemp, e. a., 10 blz. en 474 blz. Bladt-wyser, 24 blz. Onderaan de laatste blz.: Tot Dordrecht, Ter Boekdrukkerye van Nicolaas de Vries, wonende in de Nieuwstraat, by 't Groot School. 1656.
Het werk is verdeeld in 2 deelen met doorloopende pagina'uur. Meer geschiedenis dan beschrijving.

KEMP, CORNELIS, geb. te Dokkum, c. 1516, † c. 1587.

De origine, | Sitv, | Qvali- | tate et qvantitate | Frisiae, et rebvs a Frisiis | olim præclarè gestis, | libri tres: | in qvibvs mvlta scitv | digna, & hactenus incognita, tum ex patriæ annali- | bus, partim excusis, partim manudescriptis, tum | etiam ex probatis exterarum gentium histo- | rijs vigilanti cura, diligentiq; studio | eruta, proponuntur. | Avthore M. Cornelio Kempio | Dococmiensi Frisio. | (Drukkersmerk). | Coloniae Agrippinae | Excudebat Gosvinvs Cholinvs, | Anno M.D.LXXXVIII. kl. 8vo. (150
Titel, v° Lat. gedicht, d. C. Kempius. Epistola dedicatoria senatui vrbis Groningae, dat. 13 Oct. 1568, 13 blz., v° Praefatio, 5 blz. Gedichten, d. A. Follardus, E. Elchius, e. a., 3 blz., v° «Imprimatur», en 342 blz. Catalogvs Episcoporvm Traiectensivm qui fuerunt Frisones, 3 blz., v° Errata, 3 blz.
Met 9 costuumplaatjes en 1 afbeelding van een munt, tusschen den tekst, alle in houtsnede.
«Oudste der gedrukte bronnen van de beschrijving en geschiedenis van Friesland, waarin op blz. 122 en volg. ook eene beschrijving van Leeuwarden voorkomt, vermoedelijk geschreven in 1574». (Eekhoff).

(KINSCHOT, MR. GASPAR RUDOLPH VAN), geb. te Delft, in 1704, werd baljuw van Oudewater, † 1748.

Beschryving | der Stad | Oudewater; | Waarin aangetoont word der zelver | Herkomst uit het Uitrechtsche Bisdom, | Overgang tot de | Graaflykheid van Holland | En haare gemaakte onafscheidbaarheid van de zelve, | Mitsgaders der zelver | Voorregten, Regeeringsvorm, en droevige Lotgevallen | van aloude tyden af tot nu toe beschreven, uit de Oudheid | bewezen en met de nodige Bewysstukken bevestigt. | Als mede de | handvesten, privilegien en octroyen, | Zoo eertyds door de Graaven van Holland, als naderhand door de | Staaten van dat Gewest aan die Stad van tyd tot tyd gegund en verleend. | Alles | Byëen verzamelt, opgestelt en in 't licht gegeeven door | Den thans in dienst zynde | Bailjuw, Dykgraaf en Schout | der zelfde Stad. | Met Printverbeeldingen verçierd. (Wapen v. O). Te Delft | Gedrukt by Reinier Boitet, Stads Drukker, 1747. 4to. (151

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan Burgermeesteren, in dichtregelen, d. G. R. van Kinschot, gedagt. 14 Dec. 1746, met de wapens, gegraveerd op schild, d. J. C. Philips, 4 blz. Voorbericht, 8 blz. en 600 blz. Bladwyzer, 14 blz. Drukfeilen, v° bl.

Platen:

Platte grond v. O., in 1632.
Dezelfde, in 1746.
Nieuwe Poort, d. F. v. Bleijswyk, naar H. de Winter.
Kasteel te O., Ao. 1555, d. dez.
Stadhuis te O., d. J. v. d. Spyk, n. denz.
Kerk te O., d. I. Besoet, n. denz.
's Lands magazijn, d. F. v. Bleijswyk, n. denz.

In den tekst afbeeld. van het zegel en van twee noodmunten.

KNYF, G. I., medicinae doctor.

Gvilielmi | I. Knyf | Doctoris Medici: | Goylandiae | Libri duo, | Seu, | Vera ejusdem Regionis descriptio historica, re- | rumq. memorabilium in ea exactarum: in qua Tyrannica illa | Clades, hujus metropolis Nerdae, perfidia Hispanorum | perpetrata, recensetur. | Nec non | Herbarum omnium in eadem regione sponte nascentium, | cum earum viribus brevis enarratio. | (Wapen). | Amstelodami, | Excudebat Ambrosius Joannis, Ao. 1621. 4to. (152

Titel, v° bl. Opdracht aan Mauritz, 5 blz., v° bl. en 40 blz.

Latijnsch gedicht in hexameters, voornamelijk op het oude Naarden. Het 2° boek, opgedragen «consulibus ac senatui populoque Nerdenis» behandelt de flora en de vruchtbaarheid van het Gooi.

KOK, JACOBUS, geb. te Amsterdam, in 1728, was boekverkooper.

Amsteldamsche | Jaarboeken, | behelzende de merkwaardigste | geschiedenissen; | welken, zo binnen de stad als daarom- | trent, zijn voorgevallen, sedert | haare eerste beginselen, tot op | den tegenwoordigen tijd. | Waarin voorkomt al het wetenswaardige, zo van derzelver | Gelegenheid, Opkomst, bijzondere Vergrootingen, Oud- | heid Kerkelijke en Wereldlijke Gebouwen, enz. | als mede | Oude en Tegenwoordige Regeering, en wijze van dien, | Privilegiën, Voorrechten, Schutterijen, Gilden, enz. | Stads Wapens, Zegels, Binnen en Buitenlandsche | Koophandel, enz. | StadsAmbachtsheerlijkheden,| Voordeelen en Onheilen, | Voornaame en Geleerde Mannen enz. | Doormengd met de voornaamste Gebeurtenissen, tot de | Algemeene Vaderlandsche Historie | betrekking hebbende. | Bijeengebracht door | Jacobus Kok. | Met plaaten. | Te Amsteldam, | Bij J. B. Elwe, Boekverkooper. | MDCCLXXXI. 8vo. (3 dln.) (153

I. (Eerste deel, van vóór 1200 tot 1555).
Voortitel, v° bl. Titelplaat, d. C. F. Fritzsch, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan D. Tulleken, oud burgemeester van Middelburg, 3 blz., v° Verklaaring v. d. platten grond. Voorbericht, 6 blz. en blz. 7—415, v° Nabericht. Jaarre-

gister der voornaamste gebeurtenissen, 30 blz.
Met 1 platten grond en 4 platen, naar die uit Dapper's Beschrijving.
II. (Tweede deel, van 1555 tot 1702).
Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 424 blz. Jaarregister, 37 blz., v° Bericht d. platen.
Met 5 platen.
III. (Derde deel, van 1702 tot 1782).
Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 631 blz., v° Drukfeilen. Jaarregister. 26 blz. Bericht v. d. binder, enz. 2 blz.
Met 5 platen.
Hoewel hoofdzakelijk aan de geschiedenis gewijd komen in deze jaarboeken toch vele bijzonderheden voor, belangrijk voor de topographie.

KOK, P. P.

Historie van Enchuizen, in rijm, van d. j. 1353 tot 1603. Enckh., 1603. 4to. (154
De Wind, I. blz. 376. Bodel Nijenhuis, n°.1656.
Tevergeefs door mij gezocht.

KORTEBRAND, JACOB, geb. te Rotterdam, c. 1695, was dichter, geschiedschrijver en teekenaar, † 1777.

Beschryving | der stad | Rotterdam,| van haar eerste opkomst en | aanleg af, en van de pu- | blyke gebouwen; | gedeeltelyk getrokken uit | nagelaate geschriften, | van wylen den heer | Jacob Kortebrand.| Te Rotterdam, By N. Cornel, Drukker en Boekver- | kooper. z. j. (c. 1782). (155
Titel, v° bl. Voorbericht en korte inhoud, blz. V—XII, en 162 blz.
Met platte grond van R., in 1488.

Beschryving | der stad | Rotterdam,| bevattende derzelver | geschiedenissen, | aanleg, uitbreiding, tegenwoordigen | staat, privilegien, aanmerkelyke | zeldzaamheden en openbaare | gebouwen: | oudheidkundige beschryving der kloos- | ters, die weleer binnen deze stad ge- | vonden werden, benevens eene nauw- | keurige aanwyzing der overblyfse- | len daarvan, welken nog voor- | handen zyn: | Alles uit oude handschriften opgespoord, en met| oordeelkundige aanmerkingen verrykt; voor het | grootste gedeelte getrokken uit de nagelaatene | schriften, van den beroemden oudheidkenner, | wylen den heere | Jacob Kortebrand. | Te Amsterdam, by | Dirk en Jacobus Tol, | MDCCLXXXIX. 8vo. (156
Nieuwe-titeluitgave.
Volgens van Reyn (Dl. I. XXIII) is dit werkje dat van misslagen wemelt, niet uit de papieren van Kortebrand samengesteld. Van J. Kortebrand was in 1772 verschenen: Tweede eeuwgetijde der Rotterdamsche vrijheid, 4to, een gedicht dat, volgens van Reyn gerust achterwege had kunnen blijven maar waarvan de «Aenteekeningen» niet zonder belang zijn voor de topographie. Deze aanteekeningen werden later door Manheer gebruikt. (Zie beneden).
Het is zeer wel mogelijk dat de Beschryving van Kortebrand in 1782 verscheen, zooals Bodel N. opgeeft; een uitgave met dien datum kwam mij echter niet onder oogen.

KRONYKJE.

Beknopt kronykje | van | Groningen | ende | Ommelanden, | enz. | Tz edert hare eerste geheugenisse tot op | den Jare MDCCXXVI. | (Monogram). | Te Groningen, | By Joannes Cost, Boekverkoper | tusschen de Beide Markten. 1727. | Met Privilegie. 8vo. (157
Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. Inleydinge tot het kort kronykje; Zynde een korte Beschryving van Groningen ende Ommelanden, 5 blz., v° Privilegie, en 130 blz.
Hierachter behoort: Groningens Stadhouder- en Lieutenantschap, der Hooftmannenkamer, ... nevens eene lyste aller Stadhouderen, zo van de zyde der Spaansche als Vereenigde Staten In 't Latyn Beschreven door Jacobus Gleintz J. U. D. VIII en 39 blz., v° bl.
Behalve de inleiding, geeft het Kronykje nog opgaven van topographischen aard. Zie voor een vermeerderde bewerking: Hofsnider (no. 131).
De oorspronkelijke uitgave van Gleintz, Groningae praefectura et camera Hovetmannorum verscheen aldaar in 1663. 12mo.

KRUYTHOFF, WILLEM ABRAHAM TIELENIUS, was predikant te Edam, † 1756.

Geschiedt verhaal | Van de | Vuuren Watersnoot, | de | Stadt Edam, | Eens en andermaal overkoomen, |

door het afbranden van de | Groote kerk en Toorn, | op den 24 February 1602. | En van den Toorn dier Kerk | op den 5. Maart 1699. telkens verzelt | met Hooggaande Waatervloedt, | Jaarelyks op een | Plechtigen Dankdag, | Wordende herdacht, die gehouden wordt. | op den 24 van Sprokkelmaandt | opgesteldt Door | Willem Abraham | Tielenius Kruythoff, | Theodoors Zoon, | Willems en Abrahams Klein Zoon. | Predikant te Edam. | Te Hoorn, | Gedrukt by Jan Duyn, Boek- | drukker en Verkooper. (1756). kl. 8vo. (158

Titel, v° Aanhalingen. Opdracht aan burgemeesteren, enz., d. J. Duyn, 5 blz., v° Voorreeden, 11 blz. gedagt. Edam, 15 january 1756, en 75 blz., v° bl. Drukfeilen, v° bl.

——— Geschiedverhaal | van de vuur en watersnood, | de stad Edam, | Meermaals, dog byzonder op den 24 February 1602. | en den 5 Maart 1699. overgekomen, | Nevens eene korte Beschryving van deselve Stad, | opgesteld, door | W. A. T. Kruythoff, | (in Leven) Predikant te Edam, | Met Aanteekeningen en Byvoegsels, | vermeerderd en verbeterd, door | Mr. Jan Leoninus, | Oud Schepen der gemelde Stad. | (Wapen van E.) Te Edam, | Ter Drukkerye van Aris Tolk, Stads-Drukker | Boek- en Papierverkoper in de Kaassteeg. | (c. 1781). | 8vo. (159

Titel, v° bl. Opdracht aan burgemeesters, door A. Tolk, v° Voorrede, 5 blz. en 78 blz. Bylaagen, 13 blz., v° bl.

Begint met de beschrijving van Edam. De bijlagen bevatten uittreksels van verhalen van tijdgenooten omtrent de branden.

De aanteekeningen van Leoninus geven geen groot denkbeeld van Kruythoff's nauwkeurigheid en oorspronkelijkheid.

Deze druk is waarschijnlijk van het jaar 1781. Een tweede druk zou volgens Bodel N. in 1762 verschenen zijn. Ik zag dezen niet.

Honderd jaren na het verschijnen van den eersten druk, in 1857, gaf F. Allan een omgewerkte uitgave van dit werk, in zijn: De stad Edam en hare geschiedenissen.

LANSBERGHE, JACOB VAN, geb. te 's-Gravenhage, was omstreeks 1690 burgemeester van Hulst.

Beschryvinge | van de | Stadt | Hulst, | Behelsende haer oude opkomst, aenwasch, | tegenwoordige toestandt, en veelvuldige | gedenckwaerdige saecken, van tijdt | tot tijdt daer in voorgevallen. | Vergadert meest uyt de selve Stadts Archives, | en verder uyt de voornaemste Historie- | Schryvers; ende in twaelf Hooftstuc- | ken afgedeelt en beschreven | door | Jacob van Lansberghe, | Borgermeester der selver Stadt. | (Fleuron). | In 's Gravenhage, | Gedrukt by Gerrit Rammazeyn. | Boeckdrucker in de Houtstraet, 1687. 8vo. (160

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aen de Staten Generael en Raden van State, 6 blz. Gedicht v. Geertruyd Gordon de Graeuw, 2 blz. Bladt-wijser, 4 blz. en 349 blz., v° bl.

Het 12e hoofdstuk handelt over de heerlijkheid van Maelstede.

Een nieuwe-titeluitgave verscheen hiervan in 1692, te Rotterdam, By Pieter van der Slaart, Boekverkoper in Cicero.

LASTMAN, CORNELIUS.

Cornelii Lastmanni | è Waterlandia Ransdorpiani | Oratio | ΑΠΟΒΑΤΗΡΙΑ, | Schoonhooviæ & Waterlandiæ | Descriptionem complectens: | ibidem publicè in Templo Bartholomaei | IV. Non. Febr. dicta. | (Drukkersmerk). | Schoonhooviae. | Typis Leonardi ab Heck. | M.DC.LIX. kl. 8vo. (161

Titel, v°, Opdracht aan Arn. Montanus, e. a., en 14 ongen. blz.

«Oratio valedictoria» bij het verlaten der Latijnsche school, welke met die van Van Crayesteyn (zie no. 65) en anderen waarschijnlijk een geheel vormt.

LEEGHWATER, JAN ADRIAENZ., geb. te De Rijp, in 1575, † c. 1649.

A Dieu seul honneur & gloire | Haerlemmer-Meer-Boeck. | Dienende | Tot een Remonstrantie, Verklaringh en- | de Voorbereydinghe om

de Haerlemmer ende de Leytse-Meer te bedijcken: Als oock vande diepten, | gronden, ende nuttigheydt der selver | Mitsgaders: | Van meest alle de Meeren die in Noort-Hollandt teghen den | Huygen-dijck en Saerdam bedijckt en tot land gemaeckt zijn, | Zedert het jaer 1608. geduerende tot het jaer 1641. | Beschreven door Jan Adriaenz. Leech Water, | Ingenieur en Molen-maeker van de Rijp in Noort-Hollant. | (Kaartje van het H. M. | t'Amsterdam, | Gedruckt by Dominicus van der Stichel, op de Lauweriers graft. (1641). 4to. *Goth.* (162

Titel, v° bl. Gedicht op 't Meer-boeck, door Heyndrick Albertsz, 2 blz. en 34 blz. Slotgedicht, get. 1641, v° bl.
Met twee meetkunstige figuren in den tekst.
Zeer zeldzame eerste druk.

——— De Tweede Druck, door den Autheur verbetert. Bij denzelfde. 4to. *Goth.* (163

Titel, v° bl. Gedicht, 2 blz. en 28 blz.
Zonder jaar, doch aan 't eind eveneens met het jaartal 1641.

——— Den Derden Druck, door d'Autheur een vijfde part vermeerdert. Bij denzelfde. 4to. *Goth.* (164

Titel, v° bl. Gedicht, 2 blz., en 40 blz. Slotgedicht, v° Nabericht, met het jaartal 1642.

——— Den Vierden Druck, wederom met verscheyden notable Artijckelen, een seste part vermeerdert: En oock mede eenige Tegenspraek van Colevelts Boeckxken. Bij denzelfde, 1643. 4to. *Goth.* (165

Titel, v° bl. Gedicht, 2 blz. en 20 ongen. bladen gemerkt: A 3—F 3.
Met fraai portret door S. Savrij naar J. Keyser, met 6-regelig onderschrift van I. I. Schipper, bovenaan het jaartal 1643, en een uitslaande kaart van het H. M. door G. Coeck gegraveerd.

——— Den Vijfden Druck, wederom met verscheyden notable Artijckelen, een seste part vermeerdert: Ende oock mede eenige Tegenspraeck van Colevelts Boecksken. t'Amsterdam, By Jan Philipsz. Schabaelje, in de Lange-straet, 1654. 4to. *Goth.* (166

Titel, v° bl. Gedicht, 2 blz. en blz. 7—48.
Met hetzelfde portret en dezelfde kaart.

Hierbij behoort:

Eene Kleyne | Chronycke | Ende | Voorbereydinge van de Afkomste | ende 't vergrooten van de Dorpen van | Graft en de Ryp: | Ende | Van meer verscheyden notabele Oude Stuc- | ken ende Geschiedenissen. | Gedaan | door | Jan Adriaensz. Leeg-water, | In zijn leven Ingenieur ende Moolen-maker van de Ryp. | Ende nu op nieuws hier by gedaen de Beschrijving | van den Grooten Brandt, voorgevallen in de Rijp, op | den sesten Januarij, des Jaers 1654. | (Fleuron). | 'tAmsterdam, Gedruckt by Tymon Houthaeck, | Voor Jan Philipsz. Schabaelje, in de Langestraet, in | 't Harlinger Steen-Schip, 1654. *Goth.* (167

Titel, v° bl. Tot den leser, v° bl. en blz. 5—47, v° Tot den leser, get. J. A. L. W. 1649.
Met een gezichtje op De Rijp en een afbeelding van den brand, in kopergrav. in den tekst. Het laatste gedeelte van deze kroniek bevat eenige levensbijzonderheden van L.
Dit chroniekje verscheen oorspronkelijk met den titel: Anno 1649. | A Dieu seul honneur & gloire. | Een kleyne Chronycke | enz..... t'Amsterdam, | Gedruckt by Dominicus van der Stichel, Boec-drucker, | woonende op de Lauweriergraft. Anno 1649. De paginatuur en inhoud zijn dezelfden, alleen de beschrijving en de afbeelding van den brand ontbreken hier nog. Zie ook n°. 217.

——— Den sesten Druck, wederom met verscheyden notable Artijckelen, een seste part vermeerdert: Ende oock mede eenige Tegenspraeck van Colevelts Boeksken. t'Saerdam, Voor Willem Willemz. Boeckverkooper, aen den Dam, besijden der Overtoom. Anno 1660. 4to. *Goth.* (168

Woordelijk hetzelfde als de vorige druk, met dezelfde paginatuur en hetz. portret en kaart. Alleen komt hier in het Cronykje van Graft,

nog een platte grond van dit dorp voor, op de v° blz. van den opdracht aan den lezer.

——— Den sevenden Druck. t' Saerdam, bij denz. Anno 1669. 4to. *Goth.* (169

Geheel gelijk aan het voorgaande.

——— Den agsten Druk, enz. t'Amsterdam, By Pieter Visser, Jan van Heekeren, en Jan Graal, Boekverkooppers, 1714. 4to. *Goth.* (170

Titel, v° bl. Gedicht, 2 blz. Aan den lezer (gedicht) op den inhoud van L's Kronyckjen, get. H(eyndrik) A(lbertsz.), v° Portret d. I. Lamsveld, naar I. de Keyser met hetzelfde onderschrift, d. I. I. Schipper, en blz. 7—48. Met dezelfde kaart. Kroniek v. G., dezelfde pagin. Het plaatje van den brand opnieuw gegraveerd en hier get. d. Lamsveld. Overigens gelijk aan den voorgaanden druk.

——— Den negenden Druk. t'Amsterdam, By Pieter Visser, Boekverkooper, op de Leli-gragt. 1724. 4to. *Goth.* (171

Herdruk van den voorgaanden.

——— Den Tienden Druk, met een Kaart en kopere Platen verciert. Bij denz. 1727. 4to. *Goth.* (172

Als voren doch 46 blz. Het Cronykje dat ook hierbij gedrukt werd, wordt voor het eerst in desen druk op den titel van het H. M. boek vermeld, 48 blz. (Blz. 41—42 abusievel. overgeslagen).

——— Den Elfden Druk, met een Kaart en kopere Platen verciert. Bij denz. 1736. 4to. *Goth.* (173

Als voren.

——— Den Twaalfden druk, met een Kaart en kopere Platen verçiert. Te Amsterdam, By Abraham Cornelis, Boekverkoper aan den Overtoom, 1764. 4to. *Goth.* (174

Als voren.

De platen zeer afgesleten.

Deze druk verscheen ook met het adres: Te Amsterdam, By Gerrit ten Boekelaar, Boek-Verkooper op het Schape-Pleyn, 1764.

——— Dertiende Druk. Met aanteekeningen van en voorafgegaan door eenige levensbijzonderheden van den schrijver, en een historisch overzigt der plannen tot en der werken over het droogmaken van het Haarlemmer meer, door Mr. W. J. C. van Hasselt. Met Portret, Kaarten, Fac-simile, enz. Te Amsterdam, bij G. J. A. Beijerinck. 1838. 8vo. (175

Histor. inleiding, 112 blz. Dan volgt de text van het H.M. boek naar de 8ste uitgave, met aanteekeningen, 80 blz. en 2 blz.

Met een lith. portr. naar dat van Lamsvelt, twee gelith. kaarten en een facsimile naar een resolutie van de Staten Generaal.

Achteraan het ontwerp van droogmaking van Dr. C. Zumbag de Koesfelt, van 1742, 24 blz. met een kaart.

In de histor. inleiding worden de afwijkingen en vermeerderingen in de verschillende uitgaven van Leeghwaters werk duidelijk aangegeven.

Zie ook voor een ander werkje van denz.: Van Oudenhoven, Haarlems wieg.

LEEUWEN, SIMON VAN, geb. te Leiden, in 1625, was subst.-griffier v. d. Hoogen Raad, † 1682.

Korte Besgryving | Van het | Lugdunum Batavorum | Nu | Leyden: | Vervatende een Verhaal van haar | Grond-stand, Oudheid, Opkomst, | Voort-gang, ende Stadsbestier. | Sampt het graven van den Ouden | ende Niewen Rijn, met de Oude ende | Niewe Uytwateringen van de selve. | Door | Mr. Simon van Leewen. RGde. | (Wapen v. L.) | Tot Leyden, | Voor Johannes van Gelder. 1672. | Met Privilegie. 12mo. (176

Titel, v° bl. Opdragt aan Burgermeesteren, 5 blz., v° Gedicht, d. N. Lydius. Voor-reden, 16 blz. en 593 blz., v° Gedicht, d. N. Lydius. Blad-wyser, enz., 19 blz. Onderaan: Tot Leyden, Gedrukt by Abraham Verhoef. MDCLXXII, v° bl.

Met 2 kaartjes, en 12 platen voorst. afbeeld. van zegels, van gebouwen, en een zinnebeeld. voorstelling der dagen.

Op blz. 193 een nieuwe titel: Naader bewys, ende Omstandige Bevestiging, op de Korte Besgryving der Stad Leyden. Hierop volgen Noten en aanvullingen op de Besgryving, die, oorspronkelijk bestemd om te dienen tot onderschrift voor een kaart, hierdoor uit-

gebreidheid genoeg verkreeg voor eene afzonderlijke uitgave.

LEIDSMAN.

De | leidsman | der | vreemdelingen, | door | 's Gravenhage | en de | Omleggende Dorpen; | Geevende een beknopte Beschryving van de | kerken, publieke en Byzondere Ge- | bouwen, Straaten, Pleinen, | en al het geene in deeze Vorstelyke | Plaats en de | omleggende Dorpen, | merkwaardig is. | Vercierd met fraaye kopere Plaaten; | Zynde twaalf onderscheidene Gezichten van | den Haag. | In 's Gravenhage, By Pieter van Os. | M.DCCL.XIII. 8vo. (177

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 176 blz.

De 12 plaatjes hebben allen fransch en hollandsch opschrift. Een er van is geteekend met een B.

Zij komen later in vele exx. van de «Guide» voor. (Zie no. 121).

LE JOLLE, PIERRE, geb. te Dieppe, in 1630, vestigde zich te Amsterdam.

Description | De la Ville | D'Amsterdam, | En vers | burlesques. | Selon la visite de six jours d'une semaine. | par | Pierre Le Jolle. | (Fleuron). | A Amsterdam, | Chés Jaques le Curieux. | L'An M.DC.LXVI. 12mo. (178

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. A tres-vilains, tres-sales, tres-lourds, tres-mal-propres, & tres-ignorans Messieurs Les Botteurs et Cureurs des canaux d'Amsterdam, 6 blz. Preface au lecteur, 5 blz., v° bl. en 317 blz., v° bl.

Zie Willems, Les Elzevier, n° 1756.

LEUVE, ROELAND VAN, geb. te Amsterdam, in 1691, was makelaar, † 1757.

's Waerelds koopslot | Of de | Amsteldamse beurs, | Bestaande in drie Boeken, | Met zeer veele Verbeeldingen, van meest alle | de Gebouwen, Kerken, Toorens, Gods- | huizen, en eenige Gezigten der Stad | Amsterdam, en meer andere konst- | ryke Plaaten, van voornaame | Meesters, vercierd. | Het eerste boek. | (Fleuron). | Te Amsterdam, | By Jacobus Verheyden, Boekverkooper op | de hoek vande Molsteeg en Agterburgwal, voor | den Autheur, 1723. Met Privilegie van haar E: G: Mogende. (179

Verklaring v. d. titelplaat. Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan Jan Noah du Fay, 4 blz. Voorreden, 4 blz. Copye v. d. privilegie, 2 blz. en 312 blz. Bladwyzer, 16 blz.

Met titelplaat, d. J. Folkema, en 108 afbeeldingen van gebouwen op 22 platen, door J. Lamsveld, A. v. d. Laan en J. Folkema en 1 plaat voorst. Nova Zembla, d. A. Buisen naar J. Wandelaar.

Het gedicht op Amsterdam verscheen in het tweede deel van zijn Mengelwerken, en omvat de blz. 1—131. De platen zijn genommerd, en bij iedere plaat is een ongen. blad gevoegd waarop een lijst der verschillende afbeeldingen. Hierop volgen zedEdichten en zinnebeelden (XVIII en blz. 123—312), en daarop de Bladwyzer der Amsteld. Beurs.

——— Tweede Druk. | (Fleuron). | Te Amsteldam, | By Gerrit Bouman, | Boekverkooper, over het Meysjes Weeshuis, 1730. Met Privilegie van haar E: Gr: Mogende. 8vo. (180

Nieuwe-titeluitgave.

LIS, D. VAN.

West- | Delf-land | verheerlykt | door | Daniel van Lis. | (Fleuron). | Tot Delft, | By Hendrik van Krooneveld, Ordinaris Stads-Drukker. | MDCCII. 4to. (181

Titel, v° bl. Opdracht aan Johan Paauw, Hoog-Heemraad v. Delfland, 2 blz. Gedichten, d. A. van den Enden, e. a., 4 blz. en 59 blz., v° bl.

Gedicht.

LOIS, JACOB, geb. te Rotterdam, in 1620, was o. a. schepen aldaar, † 1696.

Cronycke | ofte korte waere | beschryvinge | der stad | Rotterdam, | beschreeven door | S. Lois, | En beginnende van de Jaere 1270 tot den Jaere 1671: | verrykt met de voornaemste | handvesten en previlegien, | door de | graven van Holland | In der tyd aen deese Stad gegeven, | en wyders voorsien met | authentyke stukken en contracten, |

Specterende tot de Oudheyd, Rechten, en Gerechtigheden | dier selve Stad. | Nooit voorheen gedrukt. | (Fleuron). | In 's-Gravenhage, | By | Ottho en Pieter van Thol. | Te Delft, Caspar van Graauwenhaan. M.DCC.XLVI. 4to. *Goth.* (182

Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. en 387 blz., v° bl. De blz. 175—228 bevatten de namen der bestuurders. Daarop volgen de privilegiën, met nieuwen titel.

Jacob Lois, abusievelijk op den titel als S. Lois vermeld, liet behalve het hs. van bovengenoemd werk, nog een hs. na, getiteld: Ware beschrijvinge van Schielant met alle de figueren van de heerlijke slooten en stamhuysen. Dit hs. berust in het archief van Rotterdam.

LOOSJES, ADRIAAN, geb. te Westzaandam, in 1689, deed in 1703 een reis naar Groenland, was later waarnemend doopsgezind predikant, † 1767.

Beschrijving | van de | Zaanlandsche dorpen, | Oostzaan, Oostzaandam, Westzaan, | Westzaandam, Koog, Zaandijk, | Wormerveer, Westknol- | lendam, en Nauwerna. | Uit oorspronglijke handschriften | van wijlen den eerw. heer | Adriaan Loosjes, | in leeven leeraar der doopsgezinden | te Westzaandam. | Met | aantekeningen | tot deezen tijd vermeerderd, | door | Petrus Loosjes, Az., | leeraar der doopsgezinden te Haarlem. | Met plaaten en eene kaart. | Te Haarlem, bij | F. Bohn en A. Loosjes, Pz. MDCCXCIV. 8vo. (183

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, (waarin de levensbeschrijving van A. Loosjes), 24 blz. Inhoud, 2 blz. en 322 blz. Berigt voor den binder, v° bl.

Met groote kaart get. door K. Sem, gegrav. d. C. van Baarsel, en 8 uitslaande platen, door D. Vrijdag, D. Veelwaard, C. Bogerts, en J. E. Grave, naar J. Bulthuis, benevens twee lijsten van de Groenlandsche en Straatdavidsche Visscherijen.

Dit werk kostte bij uitgave: op best papier met proefdrukplaaten *f.* 11:16— Ordinair papier met ordinaire plaaten *f.* 7:16—.

(MANHEER, G.), boekverkooper te Rotterdam.

Kronyk | der | stad Rotterdam, | uit de | beste schryveren | byeen verzameld. | Beginnende met den Jare 1270, en eindigende | met het Jaar 1670. | (Wapen van R.) | Te Rotterdam, | By Gerrit Manheer, Boekverkooper, | MDCCLXXXIII. 4to. (184

Titel, v° bl. Aan mijne stadgenooten, get. G. Manheer, 2 blz. en 208 blz. Met een platte grond van R., in 1488 (als in Kortebrand). «De bestaande kronyk van Lois, met weglating der Bijlagen, in nieuwere spelling, en met invulling tusschen teksthaakjes van brokstukken uit het Eeuwgetijde» (van Kortebrand, zie no. 156) (van Reyn, Dl. I. XXIII.)

Oorspronkelijk verscheen deze kroniek als Bijvoegsel tot de Naamlijst van geboorten en sterften, die M. sinds 1777 uitgaf. Bij het eerste gedeelte (blz. 1—88) waarin de geschiedenis tot het jaar 1489 voegde hij een afzonderlijken titel met jaartal 1779. De titel van het tweede gedeelte (blz. 89—184), dat de geschiedenis tot het jaar 1647 behandelt, is zonder jaar. In 1783 vereenigde Manheer deze twee gedeelten met het vervolg (blz. 185—208) (tot het jaar 1670), en plaatste daarvoor den bovenstaanden titel en het gedicht «Aan mijne stadgenooten».

MEYER, H., kapitein.

Korte beschryvinge | der Stadt Monnickendam, | door | den Wel Edele Gestrenge Heer Capiteyn | H. Meyer, | in de voorige eeuw uitgegeeven. | Waar inne, buyten verscheide Merkwaardige ge- | vallen, eene naauwkeurige beschryvinge van | de form der Regeeringe, ende insonder | heydt van de wyze van verkiesinge | van Burgemeesteren. | Tweede druk. | Zynde agter het zelve nu ook gevoegt, de Privile | gien rakende de Magistraats bestellinge van Her- | tog Aelbrecht, in dato 22 Juny 1404. en ko- | ning Philips, in dato 26. July 1564. | Te Monnikkendam, | By T. Tjallingius, | MDCCLX. 8vo. (185

Titel, v° bl. Aan den Leeser, 1 blz., en blz. 4—31, v° bl. Privilegien, enz. 15 blz., v° Bericht.

Hetzelfde ook met het jaartal 1767.

Volgens Bodel N. verscheen de eerste druk in Blaeu's Stede boek. Men vindt daar echter

slechts een zeer onbeduidende beschrijving van M. In 1768 verscheen volgens denzelfden te Hoorn een derde druk. Deze opgave berust waarschijnlijk op een drukfout.

MEYSTER, EVERARD, geb. c. 1617, leefde op zijn buitenplaats Nimmerdor, bij Amersfoort; had o. a. het plan om van Utrecht een zeehaven te maken.

Gerymde | Bedenckingh | of | Ontwerp, | Om Uitrecht op sijn schoonst, en | sterrikst te vergrooten; | Den Uitrechtenaers | Uit Rechte liefde toe-gerymt. | Door | (Fleuron, waarin zijn monogram, waaromheen: „Virtute proba Magistrum"; onderaan: „justi fructus non perit"; aan weerszijden en onderaan: „Civitatis amore victus"). | t' Uytrecht, | Gedruckt by Willem Clerck, Boeck-drucker woonende | in de Stroy-steegh. 1670. 4to. (186

Titel, v° Tot den Leeser. Gedichten aan Kees Kachel, Willem Snapals, enz., 2 blz. Op d'hier bygaende nieuwe grondleggingh van Uitrecht, 2 blz. en 40 blz.

Met 1 uitslaand plan van Utrecht, get. met hetzelfde monogram van E. M., inven., B. de Roy linī., A. Winter fec.

Dit plan werd, tegelijk met eenige gedeelten van den tekst herdrukt in v. d. Monde's Tijdschrift, dl. VIII, blz. 437.

Van denzelfden schrijver verscheen een: Deductie belangende d'Eemsche zee-vaerd, op Stichts eygen bodem nut-dienstelijk te graven. Utr. 1670. Waarby een uitsl. plaat: Gezicht op U. en de Eemsch vaart, de weerkant bedrukt.

——— Nimmer-dor | berymt, | door | (Monogram van E. Meyster) | op den trant, | 't Is Nimmerdor rontsom, van boven en ter zijden. | Doorgaens soo wel, als ondoorgaens, met het woord | ter ziden, of ter zijen, niet ongerymt te lesen; geen | Rijm-woord tweemaels oyt berijmt zijnde. | Hic Ver assiduum, atque alienis mensibus æstas. Virgil. | (Fleuron). | Tot Utrecht, | Gedruckt by Johannes van Paddenburgh, Boeck-vercoper achter | het Stadt-huys, Anno 1667. 4to. (187

Titel, v° Gedichten, door J. A. M. en F. Guiot. Groen-weelige opdracht aen Groen-Weegen van Sparrewouw, gedagt. 1 Febr. 1667, 2 blz. Plan van de buitenplaats Nimmerdor, in houtsnede, v° Tot den groen-willigen leser. Nimmerdorschen Aenvangh, 2 blz. en 30 blz. Lof-sangh der Nimmerdorsche Satyrs, enz., 4 ong. blz. Amersfoortsche Hypolitus, 5 blz., v° bl.

Met groenen inkt gedrukt. Zie over dit werk: Nederl. Volksalmanak, 1844.

MIERIS, FRANS VAN, geb. te Leiden, in 1689, beoefende de vaderlandsche geschiedenis en penningkunde, † 1763.

Beschryving | der stad | Leyden, | haare gelegenheid, oorsprong, vergrootinge, | oude en hedendaagsche gedaante; stigtingen | van kerken, kloosters, godshuizen, en andere | aanmerklyke gebouwen, zoo geestlyke als | waereldlyke, derzelver byzondere toe-|stand en bestieringe: enz. | Uit de Oude en Nieuwe bewyzen opgespoord, saamengesteld, met | de echte en oorspronglyke Stukken bevestigd en beschreeven | door | Frans van Mieris. | Versierd met de afbeeldsels der Voornaamste Gebouwen, nieuwlyks | konstig in 't koper gebragt. | Eerste deel. | Bevattende de Geestlyke Gebouwen: | En voorzien met een naaukeurig en uitgebreid Register. | (Wapen van L., get. d. A. Delfos). | Te Leyden, By | De Weduwe Abraham Honkoop, | Cornelis van Hoogeveen, Junior. | MDCCLXII. fol. (2 kol.) (188

I. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan burgermeesteren, enz. (in fraaien rand met de wapens, d. N. v. d. Meer jun.), 2 blz. Voorbericht, 4 blz. Register d. Hoofdstukken, 2 blz. Alphab. naamlijst d. inteekenaren, 8 blz. en 362 blz. Bladwyzer, 90 blz.

Met 1 platte grond en 11 afbeeld. van gebouwen, enz. door A. Delfos, naar J. de Beyer, J. J. Bylaert, e. a., op 9 platen.

——— En, naa deszelfs overlyden, vervolgd, met een Byvoegzel | vermeerderd en uitgegeven | door | M. Daniel van Alphen. | Versierd met de afbeeldzels der voornaamste Gebouwen. | Tweede Deel. | Bevat-

tende de Wereldlyke Gebouwen en de Ambachtsheerlykheden: | En voorzien met een naaukeurig en uitgebreid Register. | (Hetzelfde wapen). | Te Leyden, | bij dezelfden, | MDCCLXX. fol. (2 kol.)

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorbericht, 26 blz. Gedichten, v. C. Barlaeus. Eyckius e. a., 26 blz., en blz. 363—860. Byvoegzel op de Beschryving, blz. 1*—68* Bladwyzer, 78 blz.
Met 8 platen door dezelfden.
Tot blz. 627 is dit 2e deel geheel door Van Mieris geschreven, welk gedeelte in 1767 reeds was afgedrukt.
Bij dit deel werd geen Opdracht gevoegd. Toch bestaat deze. Ik zag een exemplaar op groot papier waarin een Opdracht aan Nic. van Alphen, schout, e. a. in 4 fol. bladen gedrukt, gedagt. 4. van Grasmaand, 1771. Deze opdracht schijnt alleen in de exemplaren welke voor de magistraat bestemd waren, voor te komen.
In de voorrede geeft van Alphen een levensbeschrijving van Van Mieris.

——— Uit de echtste bewyzen gedeeltelyk opgespoord, zaamengesteld en beschreeven | door | Frans van Mieris; | En, naa deszelfs overlyden, vervolgd en afgegewerkt; wyders met een | Byvoegzel; en nu nog naader met een Aanhangzel, en verscheide | Oorspronglyke Stukken, enz. vermeerderd en uitgegeeven | door | Mr. Daniel van Alphen. | Versierd met de afbeeldzels der voornaamste Gebouwen, nieuw- | lyks konstig in 't Koper gebragt. | Derde deel. | Bevattende een Aanhangzel tot de Geestlyke Gebouwen. | (Wapen van L.) Te Leyden, | By | Cornelis Heyligert, | Abr. en Jan Honkoop. MDCCLXXXIV. fol. (2 kol.)

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorbericht, 8 blz. en blz. 865—1137, v° bl. Noodig Naabericht tot het aanhangzel, blz. 1*—106*.
Bevat de Byvoegsels op het 3e tot 13e hoofdstuk in de vorige deelen.
Hierin zijn gevoegd 3 platen voor het eerste deel, met 6 afbeeldingen van kloosters en gasthuizen, allen d. C. Brouwer, uit het kabinet van den Burgemeester Van der Mark, 1 afbeeld. v. medaljes d. N. H. voor het tweede deel, en 2 platen voor het derde deel zelf. (De nieuw te bouwen kerk in de Waard), z. n.

Van het werk van Van Mieris bestaan exemplaren op groot papier.

MONTANUS, ARNOLD, geb. te Amsterdam, c. 1625, was predikant en rector der lat. scholen te Schoonhoven, † 1683.

Beschrijvinge | Der eerste Inwoonders | Van | Aemstellandt. | Door A. Montanus. | Met een | Historisch Verhaal, van 't leven en dappere | krijgsdaden der oude en doorluchtige Heeren | Van | Aemstel: | Behelzende | De Doodt van Graaf Floris van Hollandt, | door Heer Gerrit van Velzen, met de oorzaken | des zelfs, en het gevolge van dien. | Beneffens | De Beschrijvinge van de tegenwoordige | gelegentheydt | Van | Aemstellandt. | Door T. v. Domselaer. | (Wapen van A). | t'Amsterdam, | Voor Marcus Willemsz. Doornik, Boek-ver- | kooper op den Vygendam, in 't Kantoor-Inkvat. | Anno 1664. 12mo. (189

Gegrav. voortitel, d. J. V(eenhuizen), v° bl. Titel, v° bl. Register op de Beschrijving van A's eerste Inwoonders, 7 blz., v° bl. en blz. 1—96. Ondertitel: d'Eerste beginselen van Hollandt, Eertijdts genaemt Batavia; Na 't gevoelen van Mattheus Vossius, Hollandts History-Schryver, v° Aanwysinge der Figuren, en blz. 15—277, v° Register, 11 blz.
Met 6 platen.
Op blz. 266 vangt de beschrijving van Amstellandt aan. Dit werk werd later in Domselaers Beschrijvinge (zie n°. 76) herdrukt.

MOONEN, ARNOLD, geb. te Zwolle, in 1644, werd, in 1679 predikant te Deventer, † 1711.

Korte Chronyke | der Stadt | Deventer, | Van de oudste geheugenis af tot | het vredejaer van 1648. | Uit verscheidene, zoo gedrukte, als ge- | schrevene aentekeningen by een | gezamelt | door | A. Moonen. | (Drukkersmerk «de spheer»). Te Deventer, | By Arnoldus Curtenius, Boek- | drukker, op de Hofstraet. 1688. Met Privilegie van de Weled. Hoogh-achtb. Magi- | straet der Stadt Deventer. 12mo. (190

Goth.

Titel, v° bl. Opdracht aan burgemeesteren, enz. gedagt. 2 van Wynmaant, 1688, 14 blz. Tweede titel, v° bl. Gunstige lezer, 2 blz. Inleiding, 10 blz. en 104 blz.
In de inleiding eenige gegevens van belang voor de topographie, overigens uitsluitend van historischen inhoud.

——— De tweede druk, doorgaens verbetert en | merkelyk vermeerdert. | (Drukkersmerk «de spheer»). | Te Deventer, | By Jan van Wyk, Boekverkooper, woonen- | de in de groote Overstraat, 1714. | Met Privilegie van de Weled. Hoogachtbaere | Magistraet der Stadt Deventer. kl. 8vo. *Goth.* (191
Titel, v° Privilegie. Opdracht aan burgemeesteren, get. Cath. A. Osicia, (Weduwe van A. Moonen) 18 Dec. 1713, 10 blz. Aenspraek aen den leezer, 2 blz. Inleiding, 10 blz. en 158 blz.
De kroniek is uitgebreid doch gaat eveneens slechts tot het jaar 1648.

Hierbij behoort:

Beschryvinge | der stad | Deventer | door | Gualterus Sylvanus, | Rector der Latynsche Schoolen | binnen de Stad Deventer.
Titel, v° Bericht van den drukker, en blz. 3—28.
Dit werkje, dat omstreeks het jaar 1609 geschreven was, werd met dezen druk van Moonen's Kroniek voor het eerst door toedoen van G. Dumbar uitgegeven.
Men vindt ook exemplaren van den tweeden druk waar op den titel «derde druk» voorkomt. Dit is het eenige verschil.

MOOR, THOMAS DANIEL,

Schoonhovensche | Arcadia | ofte Morgenwandeling | om en door de Stad | Schoonhoven; | behelzende eene Dichtmaatige Beschryving | van de | vermaakelykheden en het merkwaardige in | en rondsom deselve Stad, | door | T: D: Moor. | (Fleuron). | Te Gouda, | By Wouter Verblaauw, 1777. 4to. (192
Titel, v° bl. Voorreeden, 2 blz. en 43 blz., v° Drukfeilen.
Behalve het gedicht bevatten de vele noten aan den voet der bladzijden bijzonderheden van belang voor de topographie.

MOREELSE, HENRICUS, geb. te Utrecht, in 1615, was burgemeester aldaar, † 1666.

Copye van de | Deductie | Geëxhibeert | By de Heere Borgermeester | Moreelse, | In het Collegie van de Vroedtschap | der Stadt Utrecht: | den xxiijen Januarij 1664. | Raeckende de Verbeteringe ende het nodigh | Uytleggen der selver Stadt. | (Fleuron). | t' Utrecht, | Gedruckt by Johannes van Paddenbrugh, Boeck-vercoper | achter 't Stadt-huys inde Vinder vande Druckerye, Anno 1664. 4to. *Goth.* (193
Titel, v° bl. en blz. 3—19, v° bl.
Handelt over de uitbouwing der stad naar de westzijde.

MOURIK, REINIER VAN, was landmeter en burgemeester van Zevenbergen.

De oirsprong | van | Zuidhollandt, | met de Veränderingen door Stormwinden, | en hooge Watervloeden, | zoo op St. Elizabeths Nacht', | in den Jare 1421, als anders, aan | het Landt en de Rivieren | veröirzaakt, | opgedragen | aan den welëdelen heere | den heere, | Stefanus Hoogendyk, | Eerste Lidt van het Bataafsch Genootschap der | proeföndervindelijke Wysbegeerte, te Rotterdam, | verzameld in den Jare MDCCLXXI. door Reinier van Mourik, | Landmeter, en oud Burgemeester der Stede en | Lande van Sevenbergen, Lidt van het Kunst- | genootschap Prodesse Canendo, enz. | Te Rotterdam, By Bennet en Hake, Boekverkoopers, MDCCLXXV. 8vo. (194
Titel, v° bl. Opdracht, 2 blz. en 56 blz.
Is voornamelijk uit aanhalingen van vroegere schrijvers samengesteld.

NAPJUS, EELCO, geb. te Sneek, in 1728, was deurwaarder, † 1803.

Historisch Chronyk, | Of Beschryvinge Van | Oud en Nieuw | Sneek. | Behelsende eene Verhandelinge

van desselfs Benaming, Aan-|was, Voorregten, Rampen, Geleerde Mannen, &c. | Mitsgaders: | Gedenkwaardige Geschiedenissen aldaar voorgevallen, Sampt, |Naam-Register der Heeren Burgemeesteren, Schepenen, en | Raden, Secretarissen; Als mede alle Prædikanten.| Zedert de Reformatie tot desen Jare 1772. ingesloten. | Ook van desselfs tegenwoordige Gelegentheid, Grote Ge- | stigten, Negotien, Fabryken en Welvaren deser Stad, &c. | Alles uit veele Oude Beschryvingen, en andere Egte stukken: Beknopte-|lyk by een t' zamen gesteld: Voor zo veel heeft kunnen magtig worden. | door |Eelco Napjus; | Executeur, &c. der Stad Sneek. | (Wapen van S.) | Te Sneek, Gedrukt by Melchizedek Oligius, | Boek- en Papier-Verkoper, by de Vis-Merkt. | 1772. 8vo. (195

Titel, v° Echtverklaring. Opdracht aan A. Bergsma, burgemeester en de magistraat, 2 blz. Voorreden, 3 blz. Gedichten, d. L. Napjus, J. J. Juneman, e. a., 5 blz. en blz. 11—156.

De beschrijving van het Oud Sneek, waarin de namen der bestuursleden, omvat de blz. 81—108, die van het Nieuw Sneek, waarin de beschrijving der gebouwen, de blz. 109 tot het einde.

——— Tweede, vermeerderde en verbeterde druk. | (Wapen van S.)| Te Sneek, | bij F. W. v. B. Smallenburg, | 1826. 8vo. (196

XXII en 162 blz.

Zoowel de kroniek als de namen der regeeringspersonen zijn tot den dag der uitgave bijgewerkt.

(NIEVELT, MR. MARTINUS ALBERTUSZ. VAN), geb. te Dordrecht, in 1710, werd in 1739 ordinaris advocaat van Vlaardingen, † 1794.

Handvesten, octroyen, | privilegien en regten, | aan de stede | Vlaardingen, | Zoo by de Graaven, als by de Staaten, | van Holland en Westvriesland | Vergunt of Bevestigt; | Of door Onderhandelingen, Verbintenissen en Overeenkomsten van de Regeerders dier Stede | voor de Poorters | verkregen: | Mitsgaders Oude Keuren en andere egte Stukken daar toe betrekkelyk: | benevens eene | Naspeuring en Aanwyzing | Van de waare gelegenheid, of legging, oudheid, aanzien en ongevallen| derzelver Stede: | Alles in 't ligt gegeven van wegen | Burgemeesteren en Vroedschappen | Der Stede Vlaardingen, | Met de Afbeeldingen der voornaamste Zegels, naar de oorspronkelyke nauwkeurig geteekent | en in het Koper gebragt, en met der Stede Grondteekening| en andere Kopere Plaaten verçiert,| Ook met een Lyst der egte Stukken en bladwyzer van Zaaken en Taal voorzien. | (Wapen van V.) | In 's Graaven Haage, | By Johannes Gaillard, Boekverkooper, | in de Veenestraat. | MDCCLXXI.I. fol. (197

Titel, v° bl. Voorberigt, 4 blz. Lyst d. egte stukken, 3 blz., v° Rang d. plaaten, en 486 blz. Titel v. d. Naspeuring, v° bl. en blz. I—CLII. Hierop volgt: Eerkroon voor de stede Vlaerdinge; door Arnold Hoogvliet. 's Graav. Joh. Gaillard, 1771. Titel, v° bl. en blz. 3—18.

Met plattegrond, naar Spinder, d. D. Coster, die ook de zegels tusschen den tekst graveerde. Verder 10 afbeeld. op 9 pltn., waarvan 8 d. J. C. Philips, naar C. Pronk, en een portret v. Ger. Callenburg, d. P. Tanjé, naar de schilderij v. J. Vollevens, get. d. A. Schouman.

Al deze platen waren reeds in 1743 vervaardigd. De tekst was toen reeds afgedrukt tot blz. 372, maar is blijven liggen.

——— Te Utrecht, By J. van Schoonhoven en Comp. Boekverkopers. 1775. fol. (198

Nieuwe-titeluitgave.

Van de «Naspeuring» afzonderlijk, verscheen een nieuwe-titeluitgave met den volgenden titel:

Vlaardingen, | in zyne | opkomst, aanwas, | geschiedenissen, | voorrechten, koophandel, | haring- en vischvaart, | kerk- en waereldlyke gebouwen, | schutterye, gilden |en| regeering, | beschreeven van wege

Den Raad der Stede, en opgehelderd met | Oudheid- en Geschiedkundige Aanteekeningen. | Achteräan is gevoegd: | Eerkroon voor Vlaardingen, | door | Arnold Hoogvliet, | gebooren burger van Vlaardingen. | Met afbeeldingen naar het leven. | (Wapen van V.) | Amsterdam | by J. S. Van Esveldt—Holtrop, 1807, fol. (199

Titel, v° bl. en blz. I—CXXIV.

De tekst en de platen zijn dezelfden.

De «Verbeteringen en byvoegingen» (in den 1sten druk, blz. CXXIII—CXXX), zijn ingekort tot de verbeteringen voor de «Naspeuring» alleen, op 1 blz., waarachter de lijst der platen. Het register ontbreekt hier.

Van deze werken verschenen exemplaren op groot en zwaar papier.

Zie over den schrijver van dit werk een aant. in de Bibl. Adversaria I. 79.

NIEUWENHUYZEN, JAN, geb. te Haarlem, in 1724, was doopsgezind predikant te Monnikendam, † 1806.

Leerreden, | ter gedachtenis van | den vijf-en-twintig jaarigen | predikdienst, | en | twee verhandelingen: | de eerste | over de voortreffelijkheid der | wijsheid; | de andere | over de stad Aardenburg: | door | Jan Nieuwenhuijzen, | Leeraar der Doopsgezinden | te | Monnikendam. | Te Amsteldam, bij | Martinus de Bruijn, | In de Warmoesstraat, het zesde Huis van de | Vischsteeg, Noordzijde | MDCCXCVIII. 8vo. (200

Titel, v° bl. Aan den leezer, 2 blz. en 104 blz. De blz. 65—slot: Verhandeling over de stad Aardenburg, en derzelver lotgevallen. Tot op den vijandelijken, doch mislukten aanval, door de Franschen, op die stad; in den jaar 1672. Voorgeleezen in het Departement der Maatschappij: Tot nut van 't algemeen, te Monnikendam. Den 8 November 1797.

NOEMER, PIETER VAN.

Petri van Noemer | Oratio | in | laudem | Urbis Zierizaeae, | habita in solemni promotione scholastica | die XXX. maii. a. o. r. CIϽIϽCCLIV. | in | templo Gallicano, | cum | amplissimorum Scholarcharum | decreto dignus esset judicatus, | qui ad subsellia academica | dimitteretur. | (Fleuron). | Zierizaeae | Apud Levinum van Zwymvoeren. (1754). 4to. (201

«Oratio Valedictoria», in proza en hexameters. Van gering belang voor de topographie.

NOTTELEN, L'AMORAAL VAN, was predikant te Woerden.

Beschryving | Van de Nieuwe Versterking en verdere toestant | der stad | Woerden, | In Rym t' zamengestelt door | L'Amoraal van Nottelen, | Bedienaar des H. Evanliums aldaar. (Fleuron). | Gedruct na de Copye tot Woerden. 1705. 4to. (202

Titel, v° bl. Opdracht, 2 blz., gedagt. 12 Marti 1705, en 16 blz.

Waardeloos gerijm. Het eenige mij bekende exemplaar berust in het Rotterdamsche leeskabinet.

NUMAN, HERMANUS, geb. te Ezinge, in 1744, was teekenaar en schilder, † 1820.

Vierentwintig printtekeningen | met couleuren, | verbeeldende | Hollandsche Buitenplaatzen, | met derzelver beschrijvingen. | na het leven getekent en in plaat gebracht | door | H. Numan. | Amsterdam 1797. | (Streepje.) Vingtquatre vues | des Maisons de Campagne, | situees en Hollande, | avec leurs descriptions, | dessinées d'après nature et gravées et enluminées | par | H. Numan. | Amsterdam 1797. langw. 4to. (203

Titel, v° bl. 24 platen in koper gegraveerd en fraai uit de hand gekleurd. Iedere buitenplaats met één blad tekst, nederlandsch en fransch.

Elswoud, onder Overveen, 1 pl. Karssenhof, onder Ouderkerk, 1 pl. Velzerbeek, bij Velzen, 2 pl. Overholland (aan de Vecht), 2 pl. Hofwerken, aan de Vecht, bij Breukelen, 1 pl. Rupelmonde, aan de Vecht bij de Nieuwersluis, 1 pl. Oosterduin, onder Overveen, 2 pl. Het klooster, onder Heemstede, 2 pl. Schaffelaar (by Barreveld), 2 pl. Boekenrode, (in de Vogelzang), 2 pl. Voorland, in de Watergraafsmeer, 2 pl. Trompemburg, te s'Gravenland, 2 pl. Waaterland, bij Velzen, 2 pl. Oud Berkenroede, 2 pl.

De platen zijn geteekend H. Numan ad viv. del. et fec., sommige met het jaartal, 1793 1794, 1796 en 1797, en het adres: te Amsterdam by den Auteur, en de konsthandelaars I. Iver en I. W. Smit te bekoomen. Op één plaat wordt Jn. Iver «Makelaar» genoemd.

NUYSSENBURG, IZAAK VAN, geb. te Rotterdam, in 1738, werd in 1771 predikant te Geertruidenberg, † 1773.

Korte beschrijving | van | Geertruidenberg, | In Deszelfs Opkomst; Bloeistand; in- en uit- | wendige Aangelegenheid, en voorname | Lotgevallen, zoo in het Burgerlijke | als Kerkelijke: | voorafgegaan | door eene | plegtige jubelreden, | Ter tweede Vereeuwing | Van de eerstgebeurde Verlossing dier Stad | uit de magt der Spanjaarden, op den | laatsten der Oogstmaand' | MDLXXIII; | en gevolgd | van | eenige historische bijlagen: | door | Izaak van Nuyssenburg, | Lid der Haagsche en Leidsche | Taal- en Dichtlievende | genootschappen, | Predikant te Geertruidenberg. | (Fleuron). | Te Dordrecht, | Bij A: Blussé en Zoon, Boekverkoopers | over de Beurs, 1774. 8vo. (204

Titel, v° Approbatie d. leerrede. Opdracht aan de regeerderen, 2 blz. Aan den lezer, 4 blz. Ondertitel: .... Jubelreden, v° Spreuk, en blz. 1—61, v° bl. Ondertitel: Korte beschrijving, v° Spreuk, en blz. 63—146. Ondertitel: Bijlagen, v° bl. en blz. 149—200.

NYENBORGH, JOHAN VAN, geb. te Groningen, in 1621, † c. 1670.

I. V. Nyenborchs | Hof-Stede | Met desselfs andere | Bedenckingen, | gedichten en historien: | Door den selven | Johan van Nyenborch. | (Afbeeld. v. Nyenborg). | Tot Groningen gedrukt by I. S(ipkes?) Boekdrucker op de Hoge-straet. 1659. 4to. (205

Titel, v° bl. Voor-reden, 2 blz. Gedichten: Op de geboorte, enz. der beyder jonge spruyten van Wilhelm van Nassau, d. Sibylle v. Griethuisen; Op Hertogh Johan Georg, Vorst tot Anhalt, en Henriette Catharine van Nassau, binnen Groningen getrout, 6 Julii 1659, d. dezelfde en I. v. N., 3 blz., v° Portret v. I. v. N: aet. 32. Anno 1653. Op Niew-Burg, d. H. Bruno, en andere gedichten d. Snetlage, R. H. Swaen, e. a., 8 blz. en 192 blz. Historyen, van anno 1634 (tot 1659), 29 blz., v° Register, 3 blz.

Behalve de gravure op den titel die het huis Nyenborg voorstelt, en het portret, bevinden zich in den tekst 18 etsen en gravures, wat de laatsten betreft alle reeds gebruikt. Zij zijn door of naar D. van Boons, J. v. Venne T. Matham e. a. Een met het jaartal 1628.

Zie over hem en zijn geschriften: Hooft van Iddekinge, in de Handelingen v. d. Mij d. Ned. Letterkunde, 1883 blz. 75 en vgg.

Zijn geschriften zijn zeer zeldzaam. Hooft v. I. zag geen compleet ex. van dit werk. Ik maakte bovenstaande beschrijving naar het ex. van de Mij d. Ned. Letterk.

In dit ex. eindigt blz. 8 met het vangwoord. *En*; Blz. 9 begint evenwel met het woord *Men*.

Op de laatste regels van blz. 8 is een strookje papier geplakt, met twee dichtregels in handschrift, welke met het woordje *men* als vangwoord eindigen. Of dit altijd zoo is zou ik niet durven zeggen.

OLLEFEN, LIEVEN VAN, geb. te Amsterdam, in 1740, letterkundige, † 1816.

Verkorte | beschryving | van | Amsterdam, | geschikt | voor de opvoeding | der | jeugd; | door L. V. Ollefen. | Versierd met nieuw geinven- | teerde kunstplaaten. | Te Amsteldam, By J. B. Elwe. 1782. 8vo. (206

Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. en 279 blz. Register, 5 blz.

Met 8 plaatjes, door B. de Bakker naar H. P. Schouten.

Hiervan bestaan exemplaren op groot papier.

ORLERS, JAN, geb. te Leiden, c. 1580, was achtereenvolgens boekverkooper en burgemeester te Leiden, † 1646.

Beschrijvinge der Stad | Leyden. | Inhoudende | 't Begin, den voortgang, ende den wasdom der | selver: de stichtinghe van de Kercken, Cloosteren, Gast- | huysen, ende andere Publijcque gestichten, &c. desgelycx | de oprechtinge van de Academie, eñ de Collegien Theol. | Mitsgaders | Verhael van alle de Belegeringen, ende Aenslagen, die de | selve Stad zedert Jaere 1203 geleden heeft. | Insonderheyt | Historiale Beschrijvinge

vande laetste strenge Belegeringe | ende ongehoorde Verlossinge geschiet Anno 1574. | Verciert met verscheyden Caerten ende Figuren. | Met groote moeijten, uyt verscheyden Schriften ende Papieren by | een vergadert, ende beschreven door I. I. Orlers. | (Wapen van L.) | Tot Leyden, | By Henrick Haestens, Jan Orlers, ende Jan Maire. | Anno CIↃ.IↃC.XIIII. 4to. *Goth.* (207

Titel, v° Wapen van L. in rand, houtsnêe. (d. H. Liefrinck. 1575). Voor-reden, 4 blz. Gedichten, d. D. H(eins), P. S(chrijver), I. v(an der) D(oes), 13 blz., v° Tot den leser en Inhout, 5 blz. Titel voor het eerste deel, v° bl. en blz. 3—276. Nieuwe titel voor het 2° deel, v° bl. en blz. 279—422 en 1 blz., waarop drukkersmerk, in houtsnee, door C. L. (Nagler, Monogramnisten, II n°. 213. waarschijnlijk Christ. Iegher.) v° bl.

Met 1 gezicht op Leiden, d. G. Bouttats, naar J. Peeters, uitsl. platte grond: ghemaect by Ian Prs. Dou, 1614. 2 afbeeld. v. d. belegeringe en ontsettinge v. Leyde, naar Hogenberg, en de 6 platen van G. Hanius, (W. de Haan,) (Afleggen van de eed, Dissidium, Fames, Mortalitas, Ontzet, Dankzegging, waarvan 3 met Latijnsche opschriften, 2 met Hebreeuwsche, de laatste met naam v. d. graveur.

In den 2den druk zijn deze laatste 6 platen niet opgenomen. Wel weder in den 3den, doch eenigszins veranderd.

In den tekst 10 afbeeldingen van gebouwen en portretten, en 1 afbeeld. v. papieren geld.

Orlers was de neef van Jan van Hout. Diens werk, Der Stad Leyden Dienstbouc diende als basis voor zijn werk. (zie n° 136).

——— In desen tweeden Druck, boven vele vermeerderingen, vergroot | met een derde Deel, inhoudende den staet ende Regeringe der Stad Leyden. | Verciert met verscheyden Caerten ende Figuren. | Met groote moeyten, uyt verscheyden Schriften ende Papieren by een | vergadert, ende beschreven door I. I. Orlers, O. B. (Oud-Burgemeester). | (Wapen van L.) Tot Leyden, | Voor Andries Jansz. Cloeting tot Delf. | Ende Abraham Commelijn tot Leyden. Anno CIↃIↃCXLI. 4to. *Goth.* (208

Titel, v° bl. Toe-eygeninge aende .... Heeren vanden Gerechte, 2 blz. Voor-reden, 4 blz. Dezelfde gedichten, 13 blz. Tot den Leser en Inhout, 9 blz. 2 onbedrukte blz. Titel voor het 1° dl., v° bl. en blz. 3—380 (378). Titel voor het 2° dl., v° bl. en blz. 381—575, v° bl. Titel voor het 3° dl., v° bl. en blz. 579—738. Register, 13 blz. Onderaan: Tot Leyden, Gedruckt By Ian Iansz. van Dorp, woonende op Marendorp, inde Vergulde Son, Anno 1641.

De tekst van dezen druk is veel vermeerderd en verbeterd. Het derde boek, dat grootendeels over de regeering handelt, loopt tot het jaar 1641.

Met dezelfde platen uitgezonderd die door de Haen, welke in dezen druk niet voorkomen.

——— Derde druk, van vele misstellingen gezuivert, door | gaans verbetert, en vermeerdert tot dezen tijd. | Met Kaarten en Platen. | Eerste deel. | Te Amsterdam, | By Gerrit Tielenenburg, Boekverkoper in de Gasthuis Molenstraat. 1760. 4to. *Goth.* (209

I. Titel, v° bl. Toe-eigening, 3 blz. Voorrede, 5 blz. Gedichten, (dezelfde), 15 blz., v° Tot den Lezer. Inhoud, 2 blz. Nieuwe titel, v° bl. en blz. 3—404.

De derde druk is woordelijk dezelfde als de tweede, doch met veranderde spelling. De eenige vermeerdering bestaat in de aanvulling van de lijst der namen van professoren en curatoren, tot het jaar 1759.

Uitgezonderd de afbeeld. van de Bibliotheek, welke hierin ontbreekt, zijn de platen in den tekst dezelfden als in de vorige drukken. De afzonderlijke platen zijn:

Gezicht op Leiden, (m. lat. ned. en fransch twaalf-regelige gedichten).
Het huis Sant, Abdy v. Rynsburg, Katwijk a. d. Rijn, » » Zee, Huis te Britten, } uit Smids, Oudheden.
Grondteekening v. L.
Stad met alle de vergrootingen, (naar het plan van Dou, doch vergroot).
St. Pieterskerk en Hooglandsche kerk, (uit van Leeuwen).
Vrouwe- of Fransche kerk (uit Délices).
Nieuwe kerk, (uit van Leeuwen).
De Inwijding der Universiteit.

Deze uitgave van het eerste deel, met het jaartal 1760 op den titel komt weinig voor. Meer ziet men beide deelen met het adres en jaartal, als het 2e deel. (Zie beneden).

——— Tweede deel. | Te Leyden, | By Cornelis Heyligert, | En te Amsterdam, | By Hermanus Keyzer en Hendrik Gartman, | MDCCLXXXI. 4to.

Titel, v° bl. Inleiding, 4 blz. Inhoud, 2 blz. blz. 413—773, v° Register, 10 blz., Bericht voor den binder.

Platen.

Belegering d. stad. (dezelfde).

De 6 platen van de Haan, waarvan 3 zonder rand en zeer afgesleten daar ze gebruikt werden voor de «Délices»; de 3 overigen in andere gravure.

De ontsettinge d. stad. (dezelfde).

Het beleg en de ontsettinge d. stad, groote plaat d. Rom. de Hooghe.

De platen in den tekst, zijn, daar deze ook voor de «Délices» gebruikt werden, met uitgekrabde onderschriften; de portretten hebben de fransche onderschriften behouden.

Tusschen blz. 624 en 625 bevindt zich een afzonderlijke titel voor het 3e deel, waarin over de regeering der stad gehandeld wordt.

Dezelfde druk verscheen ook nog met het adres: Te Leyden, Bij C. Heyligert en L. Herdingh, z. j.

OUDENHOVEN, JACOBUS VAN, geb. te 's Hertogenbosch, was predikant, † c. 1683.

Jacobus van Oudenhoven | Ingebroken | Alblasser- | waert, | In Zuyd-Hollandt, | Vervangende desselfs Situatie, Grootte, | Dijckagien, Oude ende Nieuwe | Inbreucken, etc. | Midtsgaders, | Het naerder Inbreken van den Souwen- | dijck, ende hoe veel duysent Mergens | daer door in het water staen. | Als mede | Sijn Straff-Predicatie in de Parochie | van Nieuw-Lecker-landt aldaer, | op desselfs Water-inbreuck | gedaan. | Tot Dordrecht, | By Jan Barentsz. Smient, Boeckverkoo- | per op 't Marckt-Velt. Anno 1659. 12mo. *Goth.* (210

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan Marinus Stavenesse en Mr. A. van Nyrop, 3 blz., v° bl. en 87 blz., v° Naemregister. Nieuwe titel voor: Strafpredicatie, v° bl. en 38 blz.

Hierbij behoort:

Wee-klage | Over den | inbreuk | van den | Alblasser-waard, | In verscheydene Poëtische Gedig- | ten voorgestelt | Door | Jacobus Lydius | Ende | Laurens Laurentius. | Bij denzelfden.

Titel, v° bl. en 30 ongen. blz. Op de voorlaatste blz.: Ad D. Jac. Oudenhoven Cum historiam inundationis agri, vulgo dicti Alblasser-Waardt, ederet.

——— Tweede Druk. | Vermeerdert met eenige Aantekeningen | en | een byvoegzel | Rakende de Overstroomingen | van den | Alblasser-Waert | van den jare 1658 tot het jaer 1741 incluis. | Als mede | acht authentyke stukken | Rakende de tegenwoordige Overstrooming. | Te Leiden, | By Johannes Hasebroek, 1741. kl. 8vo. *Goth.* (211

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan dezelfden, 6 blz. De uitgever aan den lezer, 2 blz. en 86 blz. Strafpredicatie, Titel en 34 blz. Weeklage, Titel, en 30 blz. Bijvoegsel: 20 blz. Authentyke stukken, 96 blz.

Het eerste werkje is in dezen druk uitgebreid en van vele aanteekeningen voorzien.

Het werkje van Oudenhoven werd ook, met weglatingen, vermeerderingen, enz. geplaatst voor de drie uitgaven van de Hant-vesten, Privilegien, Keuren, enz. van den Alblasser-Waert, welke te Dordrecht in 1678 en 1720, en te Gorkum, in 1765 verschenen.

Jacob van Oudenhovens | Oudt ende Nieuw | Dordrecht. | Behelsende des selfs opkomste, | voort-gangh ende Regeringe. Loop | ende verloop van den Rhijn, | Wael, Maes, &c. | (Drukkersmerk). Tot Haerlem, | By Ambrosius Vermerck, Boeckdrucker in de | Bagijne-straet, in de Vrye Druck, 1666. | Met Privilegie voor 10 Iaren. 12mo. *Goth.* (212

Titel, v° bl. Opdracht aan Joh. en Corn. de With, 10 blz. Voorreden, 6 blz. Gedichten, v. Huygens, F. Snellinx, 5 blz., v° Extract uyt de Privilegie en 545 blz., v° Slot-vaars, d. F. Snellinx. Register, 4 blz.

Met een kaartje van den ouden loop van de rivieren Rijn, Wael, Dubbel ende Strijene, d. P. van de Voorde.

Jacob van Oudenhovens | Beschrijvinghe | Van | Dordrecht, | Behelsende | Des selfs begin, opkomste, ende Re- | geeringe, met veel gedenckwaerdige | saecken daer voorghe- | vallen. | Midtsgaders: | Den ouden en̄ nieuwen loop van Wael, | Maes, Linghen, Dubbel, ende Jssel. | Vergroot met eenen nieuwen | Appendix. | (Fleuron). | Tot Haerlem, | By Abrosius Vermerck, Boekverkooper | op de Marckt, in

't Bockje. 1670. | Met Privilegie voor 10 jaren. 12mo. (213

Titel, v° bl. Opdracht aan dezelfden, 5 blz., v° Hetz. gedicht v. Huygens, en 545 blz., v° Slot-vaars, d. F. Snellinx. Register, 4 blz. (Nieuwen Appendix.) Tot den Leser, 2 blz. Octroy, Ordre, ende Reglement tot... bestellinghe van de magistrature, blz. 5—16. Verbeteringe vande beschrijvinge, blz. 17—46.

Nieuwe-titeluitgave; slechts de opdracht is geheel verschillend van de vorige, en het Appendix is nieuw. Het kaartje is hetzelfde.

Haerlems Wiegh, | Of, | Historische Bedenckingen | over eenige Oudheden, | Rakende den toestant en oirsprong | van de Stadt van Haerlem, en | haeren Omringh: | Met een Taeffel of kort Begrijp van de voor- | naemste Handvesten en Rechten | der selver Stadt. | t' Samen-gebracht door | Jacob van Oudenhoven. | (Fleuron). | Gedruckt tot Haerlem, | By Michiel van Leeuwen, Boekdruc- | ker in de Anegangh. 1668. | Met Privilegie voor 10 Jaeren. 12mo. *Goth.* (214

Titel, v° bl. Dedicatie, 4 blz. Brief aan J. v. O., door S. van Leeuwen, 3 blz., v° Gedichten, d. L. Groen, en F. Snellinx, 3 blz., en blz. 11—142. Eenige in-geslopen Fouten, 1 blz., v° bl.

Zeldzame eerste druk van dit werkje van Van Oudenhoven. Een nieuwe-titeluitgave verscheen bij denzelfden uitgever in 1671; het eenige mij bekende exemplaar van deze uitgave (uit auctie Enschedé) bevindt zich in het Britsch Museum te Londen, (No. 9405 aa).

——— Den tweede Druk. | Met een Register vermeerderd. | t' Samen-gebragt door | Jacob van Oudenhoven. | (Fleuron). | Tot Rotterdam, | By Adriaan van Dijk, | Boekverkooper op den hoek van | de Lomberd-straat. 1703. | 12mo. *Goth.* (215

Titel, v° bl. Brief aan J. v. O., d. S. van Leeuwen, 3 blz.; Gedichten, d. L. Groen en F. Snellinx, 3 blz. en blz. 9—140. Register, 3 blz., v° bl.

——— Als mede Een korte Beschryvinge van de Stad | Haarlem, | En eenige andere Gedenkwaardige | zaaken, in en omtrent dezelve | Stad, als elders voorgevallen, | door | Jan Adriaansz. Leegwater. | Mitsgaders een Byvoegzel van ver- | scheide aanmerkelyke zaaken. | (Wapen van H.) Te Haarlem, | Wilhelmus van Kessel, 1706. 12mo. *Goth.* (216

Titel, v° bl. Opdracht aan Joannes de Wit, koopman van Amsterdam, door W. v. Kessel, 2 blz. Brief aan J. v. O. door S. van Leeuwen. 3 blz. v° Gedichten d. L. Groen, en F. Snellinx, 3 blz. en blz. 9—140. Register, 3 blz. v° bl.

Hierbij behoort:

Een korte Beschryvinge | Van de Stad | Haarlem, | Behelsende de voornaemste Geschiede- | nissen, so binnen als buyten de selve | Stad, ook mede hare Oudheyd, | van Kercken en Gebouwen, &c. | Als mede | Eene kleyne Beschryvinge van de Steden | van Holland en West-Vriesland, | Mitsgaders | Een kleyn Chronijkjen, ofte eenig no- | tabele verhalingen gedaan door | Jan Adriaensz. Leegwater. | (Wapen van H.) Tot Haarlem, | Gedrukt by Wilhelmus van Kessel. | Boekverkoper aan de Markt, 1706.

Titel, v° bl. Beschrijving v. Haarlem, blz. 3—36. Beschryvinge der Steden, blz. 37—50. Kleyn Chronykje ofte eenige notabele verhandelingen, d. J. Azn. Leegwater, blz. 51—116.

De «Korte Beschryvinge» verscheen reeds in 1669 te Haarlem, by Joh. Theun. Cas (Zie: Ekama no. 241) en later in 1708 bij Van Kessel.

Volgens de beschrijving die W. J. C. van Hasselt (K. en Letterbode, 1838. II. 53) er van geeft, is deze laatste hoogstwaarschijnlijk een nieuwe-titeluitgave.

Het «Kleyn Cronykje» van Leeghwater, oorspronkelijk in 1649 verschenen, vindt men ook reeds achter de uitgaven van 1654 en volgg. van zijn Haarlemmer-Meer boek, en werd ook opgenomen in het: Naeuw-keurig Reysboek bysond. dienstig voor kooplieden, enz. Amst., J. ten Hoorn, 1679. 12mo.

Beschryvinge | der | Stadt ende Meyerye | van | 's Hertogen Bossche. | Vervatende | Des selfs begin, voortgangh ende wasdom, soo van Geestelijcke | als Werelt-

lijcke Gestichten, oprechtingh van 't Capittel ende Colle- | gien. Maniere van Regeeringe ende hare Privilegien, bevorderinghe haerder Bis- | dom ende Bisschoppen. | Midtsgaders: | Haerder Meyerye, ende de daer inne ghelegene Steden, Baronyen, | Heerlijckheden ende Dorpen. | Alles met grooten arbeyt uyt verscheyde Schriften ende Papieren te | samen ghestelt, ter liefde sijns Vaderlandts. | Door | Jacobum van Oudenhoven. | (Fleuron). | t'Amsterdam, | Gedruckt by Broer Jansz, woonende op de Nieu-zijds Achter-borghwal inde | Silvere Kan, by de Brouwerye vande Hoy-bergh, Anno 1649. 4to. *Goth.* (217

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan de Staten en Prins Willem II, 6 blz. Aen den Hoogh-Schout, enz., 4 blz. Gedichten v. Guil. en van Andr. G. F. Suredoncius, 2 blz. en 144 blz.

Hierbij behoort:

Beschryvinge | vande | Meyerye | van | 's Hertogen-Bossche, | Vervatende de Groote, Steden, Heerlijckhe- | den, Vryheden ende Dorpen der selver, mitsgaders | de menichte van Capittelen, Cloosteren, Gheeste- | lijcke Gebouwen, &c. Merckten, Jaer-merckten, ende | vele andere gedenckweerdige saken, dien aengaende. | (Vignet). | Bij denz. 1649.

Titel, v° Latijnsche aanhalingen. Opdracht aan C. Trigland en C. Leman, 3 blz., v° Lat. aanhalingen, en blz. 7—87. Register, enz. 8 blz., v° bl.

Blz. 77—87, Byvoeghsel tot de Beschryvinghe der Stadt van 's Hertogen-bossche.

Eerste uitgave. Bevat bijzonderheden, vooral betrekkelijk de invoering van de hervormde godsdienst in de stad en de meierij van 's H., die in de tweede uitgave niet voorkomen.

——— Silva-Ducis aucta & renata | of | Een Nieuwe ende gantsch Vermeerderde Be- | schrijvinge van de | Stadt | van | s' Hertogen-Bossche, | Vervatende | Des selfs begin en voortganck, soo van Geeste- | lijcke als Wereldtlijcke Gestichten, oprichten van 't Capittel, | ende Collegien, maniere van Regeeringhe, ende hare Privile- | gien ende Vryheden, bevorderinghe van haer Bisdom | ende Bisschoppen, ende meer andere dingen. | Door | Iacob van Oudenhoven | (Drukkersmerk). 's Hertoghen-Bossche, | Gedruckt by Ian Scheffers, ende Iacomina van Ouden- | hoven, Weduwe van Isaac van Dockum, Anno 1670. 4to. *Goth.* (218

Gegrav. voortitel met wapens en gezicht op de stad, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan A. v. Blyenbvrg en G. v. Slingelant, 2 blz. Aenspraecke Aende Burgeren, enz., 2 blz. Gedichten, van I. v. Someren en Lambertus Groen, 2 blz. en 235 blz., v° Register, 7 blz.

Omgewerkte en verbeterde uitgave, waarin ook de lijsten van de namen der bestuurders aangevuld zijn tot het jaar 1668.

Hierbij behoort:

——— Een nieuwe ende vermeerderde | Beschryvinge | van de | Meyerye | van | s' Hertogen-Bossche, | Behelsende alle de Baronijen, Heerlijckheden, | Steden, Casteelen, Vlecken, Dorpen, Gehuchten. | Mitsgaders | Alle de Canonisijen, Commanderijn, Abdijen, | ende de de andere Cloosters van verscheyde Ordens, ende | geslachten daer in ghelegen, der selver Regeeringhe | met den aencleven van dien. | Door Iacob van Oudenhoven. | Bij denz. 1670.

Titel, v° bl. Opdracht aan R. v. Kinschot, 4 blz. en 146 blz. Index topographicus en Bladtwijzer, 5 ongen. blz., v° bl.

Beschryvinghe | Der | Wijt-vermaerde Frontier-Stadt | Heusden, | Vervatende | Het begin ende voortgangh der selver Stadt, Heer- | lijckheydt, met der selver Heeren, ende Edelen daer uyt | ghesprooten. De disputen over dese Heerlijckheydt tus- | schen Brabandt ende Hollandt, met den Lijst van de Herto- | gen van Brabandt ende Graven van Hollandt. De wijse van | de Regeeringhe ende hare

Privilegien, 't Bouwen van de | Kloosters, met het oprichten van het Capittel. | Uyt verscheyde Chronijcken, gheschreven Memorien, | publijcke Stucken ende Monumenten t'samen gestelt | Door | Jacobum van Oudenhoven (Drukkersmerk). | t'Amsteldam, | Ghedruckt by Nicolaes van Ravesteyn,| op S. Anthonis Marckt, 1650. 4to. *Goth.* (219

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan Jacob van Wassenaer, aan burghemeesteren, enz., 5 blz., Gedichten v. Guil. Suredoncius en C. de Carpentier, 3 blz. en 60 blz.

Komt ook voor met het jaartal 1651.

Hierbij behoort:

Beschryvinghe | Van het | landt | Van | Heusden. | Vervatende | Des selfs groote, Heerlijckheden, Dorpen, Adelijcke Huysen,| Kloosters ende Forten. Mitsgaders Privilegien ende Vry- | heden eenighe der selver plaetsen vergunt, ende vele an- | dere geschiedenissen den selven Landen raeckende. | Alles uyt verscheyde Chronijcken, gheschreven Memorien, pu-| blijcke stucken ende Monumenten te samen ghestelt | Door | Jacobum van Oudenhoven. | (Drukkersmerk). | Bij denz. 1650.

Titel, v° bl. Opdracht aan Fr. de Renesse, 2 blz. en blz. 5—34.

Komt ook voor met het jaartal 1651.

Deze beschrijving van het land van Heusden, met het jaartal 1651, werd door C. R. Hermans, met verbetering der drukfouten en met eenige aantt. opgenomen in zijn: Bijdragen tot de geschied. v. N. Braband, II. 207—256. Zijn titelverdeeling is evenwel niet geheel juist.

——— Beschryvinge | der stadt | Heusden, | waar in het Begin, Aanwasch, en Tegenwoordige| Staat dier Stadt verhaalt worden: | Alsmede | Veelderhande Gedenkwaardige Geschiedenissen, Oorlogen, | Watervloeden, Wyze van Regeeringe, Hantvesten, &c. | Weleer ontworpen door| Jacobus van Oudenhoven, | Dog nu door verscheide Liefhebbers der Oudheit| merkelyk vermeerdert, | En met konstige Figuren verciert. | (Wapen van H.) T'Amsteldam,| By Jan Hartig. 1743. 4to. *Goth.* (220

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Gegrav. opdracht aan G. R. van Kinschot, d. S. Fokke, 6 gedrukte blz. Voorrede, 4 blz., en 496 blz.

Met 1 plattegrond get. door Damisse en 5 platen door A. van der Laan en S. Fokke, naar A. de Haen en G. van Oostrom, waarvan 1 naar eene schilderij van J. Meerhoud.

De naamlijst der magistraten is in dezen druk zeer uitgebreid, daar zij aanvangt met het jaar 1308 en eindigt met 1738, terwijl deze in den eersten druk slechts de jaren 1642—50 omvatte. Overigens is de tekst dezelfde gebleven, doch met zeer vele aanteekeningen vermeerderd. De beschrijving van het Land van Heusden komt bij dezen druk niet voor. Blz. 230 tot slot: Handvesten, keuren, enz.

——— Te Amsterdam, by H. Gartman en W. Vermandel en zoon. 1794. 4to. (221

Nieuwe-titeluitgave. De opdracht en de voorrede ontbreken. De blz. 1—494 geheel gelijk aan de voorgaande uitgave. Alleen de blz. 495 en 496 zijn herdrukt en gemerkt Rrr in plaats van Qqq. 4. Hierop volgt: Beschryving van den lande van Heusden, blz. 497—500.

Met dezelfde platen en kaart als in den vorigen druk, vermeerderd met: twee portretten van Steven en Nicolaes Blanckaert, door S. Folkema, hun grafzerk, een kaart van den hoogen Maasdijk, (c. 1741) en de afbeeldinge van het Kasteel te Herpt, d. P. IJver n. G. van Oostrom, 1743 en van de Abdij van Beern, d. A. v. d. Laan naar C. Pronk. (I. Hartig exc.)

Uit deze platen blijkt dat reeds in 1743 het plan bestond een nieuwe uitgaaf te geven van de beschrijving van het Land van Heusden. De in dezen druk voorkomende Beschrijving is hoogst onbeduidend.

d'OUTREIN, JOHANNES, geb. te Middelburg, in 1662, was, van 1691 tot 1703, predikant te Arnhem, † 1722.

Wegwyser | door de Heerlykheid| Roosendaal | Ofte, de | Roosendaalsche vermakelykheden | Met een geestelyk en zedelyk ooge beschouwt | en in Digtmaat gestelt| door | Johannes d'Outrein. | De derde druk, grootelyks vermeerdert, met byvoe- | ging van eene Printverbeeldinge van de platte grond, | en XIX bysondere gesigten

van Roosendaal. Ende | eene beschryving van het leven van den HoogEd: | Heere van Roosendaal. | (Fleuron). | Te Amsterdam | By Gerard van Keulen Boek- en Zee-kaart- | verkooper op den hoek van de nieuwe brugh- | steeg. 1718. 4to. (222

Titel, v° Aanhalingen; Opdracht aan Janna Margrita van Arnhem, Vrouwe van Roosendaal, 2 blz. Voorreden v. d. 1sten druk, 1700, 6 blz. Voorreden v. d. 2den druk, 1714, 7 blz., v° Gedichten, d. J. van Arnhem, N. S. van Leeuwaarden, 6 blz. Levensloop van Johan Baron van Arnhem, 11 blz. J. Pluimers gezang op Roosendaal, 3 blz. Voorreden v. d. 3den druk, 2 blz., v° Narigt v. d. binder, en 88 blz.

Platen.

Portret en Wapen van den Heer van Roosendaal; Groote platte grond door J. Smit. naar B. Elshof, en 19 platen door dezelfden. Behalve deze in den index voorkomende platen, bevat een compleet exemplaar bovendien een portret van d'Outrein, d. P. v. Gunst, naar J. Boonen, met lat. onderschrift d. J. Jensius.

De stichtelijke gezangen in de vorige drukken voorkomende zijn hier, met uitzondering van één, weggelaten.

De inhoud van den 1en en 2en druk, welke volgens het voorbericht in de jaren 1700 en 1713 verschenen zijn, schijnt van anderen aard geweest te zijn dan die van deze uitgave. Ik zag die beide uitgaven niet.

PABUS, QUINTYN,

Lof | der stadt | Groningen, | in een beknopt gedicht. | door | Quintyn Pabus. | (Wapen van G. in houtsneê). Te Groningen. | By Lucas van Colenbergh, | Drukker | en Boekverkoper in de Oude Botteringe- | Straat, in Calvinus. 1741. 4to. (223

Titel, v° bl. Opdracht aan burgemeesteren en raadt, 2 blz. en 47 blz., v° bl.

Eene bewondering van de omliggende buitenplaatsen (met de namen van de bewoners), gaat aan de wandeling door de stad vooraf, (blz. 28).

Heeft eenig belang voor de topographie.

PARINGET, DIEDERIK, rentmeester en notaris te Grave.

Memoriaal | of Beschryving | van de stad | Grave, | en den lande van Cuyk. | der selver tydelyke heeren, hunne regeringe, weder- | vaaren. rechten, privilegien, costumen en usantien. | Te samen gebracht en in geschrift nagelaten, | door | den Heer Diderik Paringet, | In zyn leven Rentmeester der Stad Grave, Auditeur | Militair en voornaam Practisyn aldaar. | Uytgegeven en met Aantekeningen vermeerdert, | door | Mr. Paul van Alen. | (Drukkersmerk). | Tot Utrecht, | By Hermanus en Johannes Besseling; Boekdrukkers | en Verkopers aan de Beesembrug. MDCCLII. 4to. (224

Voortitel, met gezicht op Grave, omringd d. het wapen van de stad en acht portretten van Prinsen van Oranje, door A. Besseling, v° bl. Titel, v° bl. Aan den lezer, 4 blz. Gedichten, d. K. Westerbaen, N. Versteeg, F. de Haes en J. Stouw, 12 blz. Namen der schryveren en werken in de aantt. aangehaald, 3 blz., v° Bericht v. d. binder, en 428 blz. Byvoegsels en verbeteringen, blz. 428 (*1)—428 (*24), Bladwyzer, Bl. I—XVII, v° bl.

Hierbij behoort:

Stucken | en | documenten | behoorende tot het | memoriaal | aangaande de stad | Grave, | en den lande van Cuyk. | II. deel. | Bij denz. 1752. 4to.

Titel, v° bl. Tweede titel, (zonder 2e deel), v° bl. en blz. 431—976.

Hoofdzakelijk geschiedenis. In Arrenberg's Naamlijst (2e dr. blz. 404) wordt een uitgave vermeld: Nymegen, Is. van Campen, z. j. 1 dl. 4to. terwijl door van der Meulen nog eene uitgave wordt aangegeven: Amsterdam, H. Tiedeman, 1752. 4 dl. 4to.

Beide zijn waarschijnlijk nieuwe-titeluitgaven.

Van dit werk bestaan exemplaren op groot papier.

PARS, ADRIAAN, geb. te 's Gravenhage, in 1641, was predikant te Katwijk, † 1719.

Catti | aborigines Batavorum. | dat is: | De Katten | De Voorouders der Batavieren, | ofte de twee | Katwijken, | aan | See en aan den Rijn. | Met de | Huisen te Britten en Sand. | Uit de Beste Schrijvers, en met Kopere | Plaatkens opgehelderd. | Een van wegen de Naheid van Stoffe en Plaatsen, de | Gedenkwaardigheden van het Dorp

en Abdije | van Rijnsburg, | Door | Adrianus Pars. | (Fleuron). | Tot Leiden, | Bij Johannes du Vivié, CIↃ.IↃC.XCVII. kl. 8vo. (225

Gegrav. voortitel, met adres van Iohannes du Vivié en Isaac Severinus, 1697, v° bl. Titel, v° Aanhalingen uit Plinius en Ovidius. Opdracht van Willem Baron van Lyere Heere van beide Katwijken, enz., 2 blz. Voorreden, blz. 9—53. Nareden, blz. 54—64. Gedichten, door A. Matthaeus, J. Vollenhove, N. Magerus en J. Jensius, 10 ongen. blz., en 477 blz., v° Aanwijzing der platen.

Platen:

Wapens der fam. Lyere en Wassenaer. Katwijk a. d. Rijn. Katwijk a. d. See. Romeinsche oudheden. Huis te Britten. Jacoba kannetjes, enz. Het huis Sand. Tombe v. d. Heer v. Katwijk. Afgoden der ouden Duitsen, enz. Abdij van Rijnsberg. Grondteek. v. d. Roomschen burgt tot Rijnsburg. Abdij van Leeuwenhorst, deels zonder naam, deels get. C. van Hagen.

De oorspronkelijke uitgave van dit werk verscheen te Leiden, in 1688 achter Pars' «Keten van Heerlykheden, ter eere van den verheerelykten Messias».

——— Met Aantekeningen; nevens een Verzameling van | Katwyksche, Rynsburgsche, | en andere | Nederlandsche oudheden, | of | Vervolg van Aantekeningen, Bylagen, en bewyzen, ter bevestiging, | opheldering, en vermeerdering van het voorsz. Werk; uit egte en | meestal ongedrukte Bescheiden te zamen gesteld en beschreeven | door | Mr. P. van der Schelling. | Te Leiden, | By Johannes Arnoldus Langerak, | en te Amsterdam | Gerard de Groot. | 1745. 8vo. (226

Gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° dezelfde aanhalingen; Opdracht met wapen van Frederik Hendrik Baron van Wassenaar, 2 blz. Voorberigt voor deezen nieuwen vermeerd. druk, 34 blz. Opdracht aan Willem Bn. van Lyere, 2 blz. Voorreden, 48 blz. Nareden, 10 blz. Gedichten, 10 blz. Korte inhoud der bylagen, 14 blz. en 604 blz. Bladwyzers, 88 blz. Berigt voor den boekbinderen, v° bl.

Deze nieuwe druk werd met veel bijvoegselen vermeerderd, behalve in de aanteekeningen achter het eigenlijke werk, te vinden op de bl. 403 en volgg. De vermeerderingen worden in de voorrede van Van der Schelling aangegeven.

Met portret van A. Pars door S. Fokke, 1744 en dezelfde platen, vermeerderd met een afbeelding van een Hoorn van geel koper; Het Hof van Katwijk, Oude kerk van Katwijk a. d. Rijn, en die van Katwijk aan de zee. De tweede get.: J. van Solingen fec. Enkele platen zijn opgegraveerd en dragen den naam van Van Solingen.

PELGROM, SIMON, geb. te 's Hertogenbosch c. 1507, was prior, later provinciaal van het klooster Hemelpoort of Baseldonck in die stad, † 1572.

Oorspronck | van | 's Hertoghen-Bosch, | In 't Jaer 1540. in 't Latijn beschreven door | Simon Pelgrom, | van 's Hertoghen-bosch, | Prior ende Provinciael vande Ordre | der Guilhelmijnen in zijn leven. | Mitsgaders int corte, | Het voornaemste so inde voorgaenden, als dese | laetste Belegeringhe voorgevallen, &c. | (Portret van Fred. Hendrik in houtsneê.) | T'Amsterdam, | *By* Broer Jansz. woonende op de Nieuwe-sijds Achter-borch-wal | inde Silvere Kan, Anno. 1629. 4to. *Goth.* (227

Titel, v° bl. en 30 ongen. blz. gem. A 2—D 4 In het midden van blz. B. 3 r° leest men: Dus verre Simon Pelgrom van 's Hertoghenbosch, Prior, &c.

De vertaling en de aanvullingen omtrent het beleg van 1629 zijn van J. van Oudenhoven, die in zijne Beschrijving van 's Hertogenbosch latijnsche gedeelten van het geschrift van Pelgrom afdrukt.

——— Mitsgaders int corte | Het voornaemste soo inde voorgaende, als dese jonghste | belegeringe voorgevallen. Insgelijcx een Dach-register van 't gene | binnen de Stadt (gheduyrende dese Belegeringe) sich toeghedragen | heeft: Met d'artijckelen van 't Accoort tusschen de Ho: Mo: Heerē | Staten Generael ende den Doorl: Prince met de Gedeputeerde der | Stadt besloten, etc. | (Hetz. portret). | Bij denz. 1629. 4to. *Goth.* (228

Titel, v° bl. en blz. 3—36. Articulen, enz., 8 ongen. blz. met inbegrip van den titel.

Tweede druk. De blz. 3—24 behelzen hetzelfde als de geheele eerste druk. Vermeerderd met een «Ioernaal off dach register» van het beleg en de «Articulen» van overgaaf.

——— De Derde Editie. Bij denz. 1629. 4to. *Goth.* (229

Titel, v° bl. en 42 ongen. blz. gem. A 2—F 4.
Vermeerderd in het journael, bij 20 Augustus, met een verhaal van de houding der geestelijkheid in 's Hertogenbosch. De afzonderlijke titel voor de «Articulen» komt in dezen druk niet voor.

——— A | description | of S'hertogenbosh: | Written in the yeere 1540, by Simon | Pelgrom of S'hertogenbosh, in his life time Prior | and Prouinciall of the Order of Guilhelmines. | Together with | The principall points and passages con- | cerning the last Siege. | Also, | A Register from day to day, of that which hath | happened, aswell without as within the Towne, | from the first beginning vntill the latter | end of the said Siege. | Translated out of the Dutch Tongue, and printed | according to the Originall. | (Fleuron.) | London, | Printed for Nicholas Bourne, dwelling at the South | entrance of the Royall Exchange. 1629. 4to. (230

Titel, v° bl. en 52 blz. Woordelijke vertaling van den tweeden Nederlandschen druk. Een boekje, getiteld:
A iornall of Certaine principall passages in and before the Towne of S'hertogenbosch, ... bij denzelfden uitgever in 1629 verschenen, is niet hetzelfde als bovengenoemde vertaling.

Het Journael verscheen afzonderlijk bij denzelfden uitgever in hetzelfde jaar onder den titel:

Iournal | oft | Dach-register van alle het | memorabelste datter binnen de Stadt 's Herttoghenbosch (sints datse be- | legert worde, tot den dagh van 't overgeven) voorgevallen is. | Onpartijdigh beschreven, van een Bor- | ger der selver Stadt, ende in Druckers handen | ghevallen, die 't selve alle nieuwsgierige Le- | sers heeft soecken ghemeen te maecken. 4to. *Goth.*
Titel, v° bl. en 18 blz.

Hiervan verscheen een Engelsche vertaling:
Articles | Agreed vpon and concluded be- | tweene the victorious, excellent, high | and mighty Prince and Lord, Frederik | Henry, Prince of Orange, Count of | Nassaw, &c. on the one part, and the van- | quished Towne of S'hertogenbosh | on the other side. | And also, | How the Towne, and the Pettler-Sconce | was deliuered, on the fourth of September, | into the hands of his said Excellence; and how | his Garrison entred into the said Towne, | there to keepe the walles and Gates. | Worthy of reading. | (Fleuron), London, Printed for Nicholas Bourne, dwelling at the South entrance of Royall Exchange. 1629. 4to.
Titel, v° bl. en 9 blz., v° bl.
Het eerste gedeelte hiervan is geen woordelijke vertaling van de «Articulen». Het geeft eerst een verhaal van de inneming der stad en voorts eenige der artikelen. Daaronder staat: The former Articles are printed according to the Dutch Copie, printed at Delfe. De artikelen, tusschen Fred. Hendrik en den goeverneur van 's H., die daarop volgen, zijn vrij wel woordelijk vertaald.
Zie over Pelgrom en dit werkje: Hermans, Mengelingen, Dl. I. blz. 53 en volgg. Hierin is afgedrukt het gedeelte door P. geschreven, met bijvoeging van stukken van den oorspronkelijken latijnschen tekst, zooals die in Van Oudenhoven's beschrijving voorkomen.

PICARDT, JOHAN, geb. te Bentheim, in 1600, was sedert 1644 predikant te Koevorden, † 1670.

Korte beschryvinge | Van eenige Vergetene en Verborgene | Antiquiteiten | Der Provintien en Landen Gelegen tusschen de Noord-Zee, de | Yssel, Emse en Lippe. | Waer by gevoeght zijn | Annales Drenthiae, | Dat zijn | Eenige Aenteyckeninghen en Memorien, van | sommige gedenckwaerdige Geschiedenissen, gepasseert | in het Antiquiteet-rijcke Landschap Drenth, | van de Geboorte Christi af, tot | op desen tijdt. | Mitsgaders een korte Beschrijvinge der Stadt, | des Casteels, en der Heerlickheyt Covorden. | t' Samen vergadert, en aen 't licht gebracht, door | Johan Picardt. | Theologum, Pastorem Covordiensem primum, & Docto- | rem Medicum. | Met Koopere Platen verçiert. | (Fleuron). | t'Amsterdam, Gedruckt by Tymon Houthaak, Voor Gerrit van Goedesbergh, Boeckverkoper op 't Water, | aen de Nieuwe-brugh, in de Delfse Bybel, Anno 1660. 4to. *Goth.* (231

Titel, v° bl. Opdracht aan gedeput. staten van Vrieslandt, Overijssel en Groningen, 19 April

1659, 6 blz. Register van Scribenten, 2 blz. Register, 4 blz. en 302 blz.
Met portret van P. door P. Holsteyn naar de schilderij van H. Nijhoff, 1 kaart, 6 platen en 8 portretten waarvan 6 door P. Holsteyn.
Op blz. 275 begint: Chronyxken van Covorden. Dat is: Een korte Beschryvinge, van de Oudt-heydt, menighvuldige Destructien, Herbouwingen, en tegenwoordigen staet der vermaerde Frontier-Stadt, ende des ouden Burghs Covorden. t'Samen vergadert, en aen 't licht gebracht door Dr. Johan Picardt.
Met opdracht aan Rutger van den Boitzelaer landdrost, Wigboldt van Broersema, overste lieutenant, en aan burgemeesteren.

——— Tweede Druk. | Te Groningen | Bij de Wed. van Joannes Cost, Boek- | verkoopster aan de Zuid-zyde van het groote Merkt, | in Agricola, 1731. 8vo. (232
Titel, v° bl. Dedicatie, enz. 14 blz. en 452 blz. Bladwyzer, 42 ongen. blz.
Woordelijke herdruk, doch met een bladwijzer vermeerderd.

——— Groningen, W. Febens. 1745. 8vo. (233
Nieuwe-titeluitgave.

PLEMP, CORNELIS GYSBERTSZ., geb. te Amsterdam, in 1594, † 1638.

Cornelii Giselberti Plempii | Amsterodamvm | Monogrammon. | (Wapen van A.) | Amsterodami | Apud Ioannem VValschardum | CIϽ IϽC XVI. 4to. 38 blz. (234
Heeft gering belang voor de topographie. Het gedicht behandelt de geschiedenis van de «Giselberti» en voornamelijk van «Gijsbrecht van Amstel». In 1631 verschenen te Antwerpen de gedichten van Plemp, waarin als eerste boek van de «Libri duo de patria», het monogrammon herdrukt werd. Het 2e boek is voor de plaatsbeschrijving van A. van meer waarde. Zie Scheltema, Aemstel's oudheid, VI, 3—15.

PLEMPER, PIETER, woonde eerst te Leiden, daarna te Alphen.

Beschryving | van de | Heerlykheid | En het dorp | Alphen | Aan den Ryn. | D'Aaloude Herkomst, Bevolking, Naamree- | den, Romeinze Gedenkteekens, Uitheemze | en Inlandze Geschiedeniszen ten luister der Historie dienende, en zyne huidendaagze | geleegenheid. Doorwrogt met een | voegzaame Schets van het | Heemraadschap van Rynland. | Door P. Plemper. | Met Konst-printen geciert. | (Drukkersmerk). | Te Leyden, by Hendrik van Damme, | Boekverkoper in de Pieters Choorsteeg. 1714. kl. 8vo. (235
Titel, v° bl. Opdracht aan W. Aszuerus van der Meer, Heer van Alphen, enz., 2 blz. Voorreede, 5 blz. Gedicht op het vertrek van P. Plemper van Leyden naar Alphen, d. J. J. Mauricius, 10 blz., v° Laurierkroon, d. A. Pars, 4 blz., v° Berigt voor den boekbinder, en 261 blz., v° Bladwijser, 11 blz.
Met 7 fraaie platen, voorstellende: Alphen, 't Huis Beerendregt, 't Huis Langerooden, 't Huis Poelgeest, De Nieuwe Kerk, Het Hoff, en De Oude Kerk, alle door F. Bleyswyk.

——— Oudheeden | Van de Heerlykheid | en het Dorp | Alphen | Aan den Ryn. | D'Aaloude Herkomst, Bevolking, Naamree | den, Romeinze Gedenkteekens, Uitheemze | en Inlandze Geschiedeniszen ten luister der | Historie dienende, en zyne huidendaagze | geleegenheid. | Doorwrogt met een voegzaame Schets | van het | Heemraadschap van Rynland. | Door P. Plemper. | Met Konst-printen geciert. | Tweede druk. | (Fleuron). Te Leyden by | Hendrik en Daniel van Damme, | Boekverkoopers. 1728. kl. 8vo. (236
Nieuwe-titeluitgave, waarvan alleen het eerste blad herdrukt is.
Met dezelfde platen.

PONTANUS, JOH. ISACIUS, geb. in 1571, was hoogleeraar te Harderwijk, en geschiedschrijver der Staten v. Gelderland, † 1639.

Rerum et urbis | Amstelodamensium | historia. | In qua Hollandiae primum atque inde Amstelandiae, | oppidiq natales, exordia, progressus, privilegia, statuta, | eventaq mirabilia cum novis urbis incrementis com- | mercijsque ac navigationibus longinquis, aliaque

ad | politiam spectantia, additis suo loco tabulis aeri incisis. | ad hæc usque tempora, observata annorum serie | accuratè omnia deducuntur. | Auctore | Ioh. Isacio Pontano. | Accedunt sub calcem Auctores vetustiores duo nunquam ātea | editi: Quorum nomina & seriem versa pagella indicabit. | Amsterodami | Sub Cane Vigilanti excudit | Judocus Hondius An. D. 1611. fol. (237

Gegrav. titel, v° Contenta. Opdracht aan burgemeesteren, enz., 6 blz. en 292 blz. Brief aan I. Grotenhusius, (waarin hij vermoedens oppert omtrent den schrijver van het volgend stuk), 5 ongen. blz., v° Lectori. Hollandiae vrbivmque eivs et præsertim Amstelodamensis oppidi fvsior descriptio, autore anonymo, qui florvit ante annos C., 7 blz., v° Lectori. Cornelii Haemrodii Amstelodamensis Bataviae vrbivmque omnivm inter Helivm et Flevvm brevis descriptio, blz. 9—20. Animadversiones ad Bataviam Cornelii Haemrodii, blz. 21—35, v° Appendicvla et Index, 5 blz. Errata, v° bl.

Het woord «ātea» op den titel schijnt er later bijgevoegd te zijn; er zijn ex. waarop dit ontbreekt.

Met 7 grooteuitsl. kaarten en platen, en 50 platen in den tekst; 3 daarvan stellen gezichten in Amsterdam voor en zijn ongenummerd, daarop volgen de platen voor de reizen: gen. 4—38, 36—43 en 47—50. alle gegrav. d. B(enjamin) W(right).

——— Historische | Beschrijvinghe der seer wijt be | roemde Coopstadt | Amsterdam. | Waer inne benevens de eerste beginselen ende opcomsten der stadt, verscheyden | Privilegien, Ordonnantien, ende andere ghedenkweerdighe gheschiedenissen, met het | ghene de nieuwe vergrootinghen der stadt, als oock de handel ende verre reysen | ende de Politie betreffende is, tot desen teghenwoordighen tijt, nae | het vervolch der jaeren, verhaelt werdt. | Eerst int Latijn ghestelt ende beschreven | Door | Ioh. Isacivm Pontanvm. | Ende by den selven oock naderhandt neerstich oversien ende op veel | plaetsen vermeerdert ende verbetert. | Ende nu wt des Autheurs laetste Copije in Nederduyts overgheset. | Door Petrvm Montanvm. | Alles met Copere Figuren afgbebeelt ende verciert. | (Drukkersmerk). | Tot Amsterdam, | Ghedruckt by Iudocum Hondium, woonende inde Calver-straet | inden Wackeren Hont. Anno 1614. | Met Privilegie, fol. (2 kol.) *Goth.* (238

Titel, v° Extract wt het Privilegie. Voor-reden, 6 ongen. blz. en 360 blz. Inhout, 6 ongen. blz. Op de laatste blz. hetzelfde drukkersmerk.

In deze vertaling zijn de lijsten der burgemeesters bijgewerkt tot het jaar 1614. Het geschrift van den onbekenden schrijver is mede opgenomen, doch Van Haemrode's beschrijving niet.

Hierin dezelfde platen als in de latijnsche uitgave met één vermeerderd ('t Weeshuis). De 4e plaat der oorspronkelijke uitgave draagt hier het n°. 5; verder loopen de nrs. geregeld door tot 51, iedere plaat met latijnsche op- en onderschriften.

Dit werk van Pontanus werd te Rome op den «Index» geplaatst.

Ioh. IsacI Pontani | Historiæ | Gelricæ | libri XIV. | Deducta omnia ad ea usq. | tempora nostra, quibus | firmata sub Ordinibus | respublica. | Præcedit, | Qui est liber primus, Ducatus Gel- | riæ et Comitatus Zvtphaniæ | chorographica Descriptio. | Cum chartis Geographicis. | Hardervici Gelrorum | excudit Nicol. à Wieringen | Gymnasij typographus, | svmptibus | Iohannis Iansonii | Bibliopolæ Amsterodamensis. | CIↃ.IↃ.CXXXIX. Cum D. D. Ord. Ge. Priuilegio. folio. (239

Voortitel, v° bl. Gegrav. titel, v° Privilegie. Opdracht, 8 blz., Gedichten, d. A. M. à Schurman, A. Hofferus, C. Barlaeus, P. Scriverius, A. Matthaeus, A. à Tellicht, A. Buchelius, M. Z. Boxhorn, J. Witten, R. Hofferus, 9 blz., v° Portret v. Pontanus, d. J. V. Velde naar Isac Isaxs, met zes-regelig onderschrift, door J. Zevecotius. (Chorographia), 72 blz., Historiae Gelricae lib. II blz. 1—956. Index Chorographicus, 4 blz. Index Historicus, 67 blz., v° Errata.

Hierin vijf kaarten, genom. 1—5, en vogelvluchten van Nijmegen, Arnhem, Zutphen en Harderwijk, get. d. J. van Geelkerk, die alle later eenigszins verkleind, in het werk van Van Slichtenhorst voorkomen, de portretten van Arnold van Egmond, Karel van Egmond en Maarten van

Rossem, alle met zes-regelig onderschrift d. Pontanus, de eerste get. H. L. Roghman fec., de tweede Retter fec.

Het werk van Pontanus werd later, vertaald, verbeterd en vermeerderd uitgegeven door Van Slichtenhorst (zie beneden). Er bestaan exemplaren op groot en zwaar papier.

Noviomagum | Gelriae Ducatus | vrbs primaria. | Desumpta haec Neomagi descriptio | ceteraque, quae in eâ explicantur, ex primo Libro | Operis historici, quod modo de universo illo | Ducatu, ut & Comitatu Zutphani- | ensi, adornatur, Authore | Ioh. Isacio Pontano | Ducatus | Gelriae ac Comitatus Zutphaniae | historiographo. | (Fleuron). | Hardervici, Excudebat Nicolaus à Wieringen, Gymnasij Typographus. 1628. 4to. (240

Titel, v° bl. Opdracht, in verzen aan het bestuur enz., v° Aanhaling uit Eginhartus, vita Caroli Magni, en 24 blz.

Zeer zeldzame, oorspronkelijke uitgave van de beschrijving van Nijmegen, door Pontanus, welke later in diens «Historia Gelriae» werd herdrukt. Het eenige mij bekende ex. berust op de Openbare bibliotheek te Arnhem.

(QUINT, PAULUS), Boekhandelaar te Utrecht.

Beknopte | beschryving | der | Provincie | van | Utrecht, | Bevattende: | Een verslag van dit gewest in het algemeen, be- | treffende desselfs ligging, lucht- en grond- | gesteldheid, geschiedenissen, koophan- | del, godsdienst, en regeering; benevens | eene byzondere beschryving van alle de ste- | den, dorpen, heerlykheden, ridderhof- | steden en andere lustplaatsen in dezelve | gelegen. | Alles uit de beste Autheuren, en andere Stukken, ten nutte | van het Algemeen, by een verzameld, en met een | behoorlyk Register voorzien. | Te Utrecht, | Bij Paulus Quint, | MDCCLXXXXIX. 4to. (241

Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. en 237 blz. De blz. 233—237, Register.

Door P. Quint voornamelijk uit den Tegenwoordigen staat van Nederland samengesteld.

(RAESFELT, C. F. v., geb. van SYTZAMA),

Heemse. Hof- Bosch en Veltzang. Utrecht, 1783. 8vo. (242

Zie Nijhoff, Cat. 122, n°. 4435.

RAU, SEBALDUS FULCO,

Sebaldi Fulconis Ravii | Seb. Fil. | Traiectum ad Rhenum. | Accedunt | Constantini Hugenii | de eodem argumento | epigrammata. (Ultraj.) CIƆ.IƆ.CCLXXXII. 8vo. (243

Titel, v° bl. Opdracht, 2 blz. Prologus, 4 blz. en 46 blz., v° Traiecti ad Rhenum, Sumtu auctoris, literis Postianis.

De blz. 1—30 bevatten het latijnsche gedicht van Rau, (siquidem id non ad dedecus, sed ad ornatum carminis facere videbatur poema scribens, non historicam dissertationem).

Na de epigrammata van Huygens, volgen eenige gedichten op Rau, door F. Burman, IJ. van Hamelsveld, J. van Haeften, en A. Bowier.

(REYGERSBERCH, JAN JANSE), geb. te Cortgene, c. 1510, vestigde zich later te Veere, waar hij de bescherming genoot van Maximiliaan van Bourgondië, burchtgraaf van Veere.

Dye Cro | nijcke van Zeelandt. | Senica. | Natura varietate gaudet, ac noua | rum rerum auida est. | Cum Gratia & Priuilegio. (Antv. 1551) 4to. *Goth.* (244

Titel, met rand in houtsnede, bovenaan de wapens van Zeeland, van Karel V, met diens spreuk «Plus Ovltre» en van Maximilaan, onderaan de spreuk «Vbi iam mare ibi aliqando terra, & vbi iam terra ibi mare fuit», v° Copie vander Priuilegien, gedagt. Brussel, 20 April 1551, 2 blz., v° Wapen van Maximiliaan van Bourgondië, in houtsneê. Opdracht, gedagt. Veere. 15 Sept. 1550, en latijnsch gedicht: D. Iason a Pratis Medicus Veriensis ad amicvm et candidvm lectorem, 3 blz., v° Nota. Prologhe, enz. 7 blz., v° Van die oude seden, manieren, ghewoonten, enz. der Zeelanders, enz. 8 blz., v° Dye Tafel, 4 blz. en 353 ongen. blz. Op de laatste blz. het wapen van Zeeland in houtsnee en: Gheprent Thantwerpen binnen die Camerpoor- | te inden Mol, by die Weduwe van Henrik Peeter- | sen, Int iaer. M.CCCCC. ende LI. den vijfsten | dach van September.

Behalve een uitslaande kaart, in houtsneê, voorst. Zeeland in 1230 «oft daer ontrent», bevat deze Kroniek de wapens, eveneens in houtsneê bij de beschrijvingen van de volgende

steden: Middelburg (E. 4), Zierikzee (F. 3), Vere (G 3), Cortgene (G 4);
Op H. 1 v° het wapen van Zeeland in houtsneê.
Blijkens het privilegie is deze kroniek, die ook voor de topographie belang heeft van de hand van J. Reygersberch.

De Oude | Chronijcke ende Historien | Van | Zeelandt, | Beschreven door wijlen | Heer Jan Reygersbergh, van Cortgene: | Van nieus met eenighe Byvoechsels, mitsgaders | met de Figueren der Graeven van Zeelandt | vermeerdert. | Lvctor et Emergo. | (Wapen van Z., in houtsneê). | Tot Middelburch, | By Zacharias Roman, Boeck-verkooper op den| Burcht, inden vergulden Bybel. 1634. 4to. *Goth.* (251

Titel, v° acht wapens in houtsneê. Opdracht aan de Staten van Zeeland, d. Zachar. Roman, gedagt. Middelburg, 1 Augustus 1634, 2 blz. Copije van de privilegie, Opdracht aan Maximiliaan van Bourgondië, gedicht van Iason a Pratis, (Pratensis, eigenlijk Van de Velde, ook wel Van der Meersche of De Praet genoemd), 4 blz. Voorreden, d. J. Reygersbergh, 5 blz. Van de oùde seden, enz., 7 blz. en 348 blz. Tafel, 6 blz. Gedicht, d. I. de Brune, v° Druk kersmerk, in houtsneê, en: Ghedruckt tot Haerlem, By Adriaen Roman, Ordinaris Stads-Boeckdrucker, inde vergulde Parsze. Anno 1634.

De beschrijving der steden is in deze uitgave zeer uitgebreid. Behalve vermeerderingen bij de reeds in den 1sten druk voorkomende stedenbeschrijvingen, zijn hierin nog beschrijvingen van Arnemuiden, Tholen, Goes en Vlissingen bijgevoegd. De wapens in dezen druk tot acht vermeerderd zijn kleiner dan die van den eersten druk. In de kroniek komen tusschen den tekst de afbeeldingen der graven van Zeeland, in houtsneê voor, verkleinde kopiën uit W. van Gouthoeven, D'oude chronijcke . . . van Holland, 1620, benevens een afbeelding van L. Jzn. Koster, met het jaartal 1630.

De «Bijvoegselen" in deze uitgave voorkomende, zijn, volgens eene mededeeling in Navorscher, 1853, blz. 98. XLIX. niet van Johan de Brune zooals algemeen aangenomen wordt, doch deels van Adr. Roman.

Chroniick | van | Zeelandt, | eertijdts beschreven door d' Heer Johan Rey- | gersbergen, nu verbetert, ende vermeerdert | door| Marcus Zuerius van Boxhorn.|Het Eerste Deel. | Luctor et Emergo.| (Wapen van Z., in houtsneê). | Tot Middelburch, | By Zacharias ende Michiel Roman, Boeck-verkoopers | woonende op den Burght, inden vergulden Bybel. Anno 1644. | Met Privilegie. | 4to. (2 dln.) *Goth.* (252

I. Titel, v° bl. Opdracht aan de Staten van Zeelandt, gedagt. Leyd. 12 Mey, 1644, 11 blz., v° Voorreden, 3 blz. Gedichten van H. de Hubert, R. Hofferus, Van Boxhorn, 4 blz. Registers, 18 blz. Druckfaelen, v° bl. en 471 blz. v°: Tot Leyden, Ghedruckt By Willem Christiaens van der Boxe, In 't Jaer 1644.
II. Titel, v° bl. Voorreden van M. Z. van Boxhorn, 2 blz. en 620 blz. Blaffaert van de Capittelen, 4 blz.

Behalve den oorspronkelijken tekst van Reygersberch (tot blz. 56), bevat het eerste deel een uitvoerige plaatsbeschrijving van Zeeland, door Van Boxhorn, met opgave van de namen der bestuursleden, enkele privilegiën, enz.

Na blz. 166, (waarop het vangwoord «Schout», met inkt doorgehaald is) volgen blz. 167, v° ongen., en 3 ongen. bl. gem. X 5, 6 en 7, v° blz. 168. (beginwoord «Schout»).

De wapens in den tekst zijn dezelfden als in den 2en druk, vermeerderd met die van Walcheren, Schouwen, Brouwershaven, Romerswaal en Cortgene. Vreemd genoeg wordt in de «Blaffaert» de geheele plaatsbeschrijving niet aangegeven. Het laatste hoofdstuk van het 1e deel dat in den inhoud wordt aangegeven is het laatste van de Kroniek van R.

De kroniek, in het 2e deel opgenomen met dezelfde afbeeldingen in den tekst, is voortgezet van 1550 tot 1581.

De oorspronkelijke tekst van Reygersberch, verscheen later achter het Tooneel der ghemuurde steden van Hollandt en Westvrieslant door A. Junius en wordt ook wel afzonderlijk gevonden, met den titel:

Beschryvinge | van | Zee-landt | Hare Antiquiteyt | ofte | Ouderdom: | Mitsgaders de gelegentheyt vande bemuyrde en | onbemuyrde Steden van der selver Eylanden. | Eertijdts beschreven door den Heer | Iohan Reyersbergen, | Ende daer na vermeerdert | door Marcvs Iverevs van | Boxhorn. | t'Amsterdam, | Gedruckt by Ian van Hilten, Boeck-| verkooper in de Beurs-straet, inde geborduyrde | Handt-schoen, Anno 1646. kl. 8vo. *Goth.* (253

Titel, v° bl. en blz. 3—56.
Van de zoogenaamde vermeerderingen is hierin geen spoor te vinden.

RERUM.

Rerum | Amorfortiarum | scriptores | duo inediti. | Alter avctor incertvs. | Alter, cui nomen, | Theodorus Verhoeven. | Utrumque primus edidit, | Observationes, & quæ hactenus | nondum visa, vetera aliquot monumenta, | diplomata, & | instrumenta, & ex ineditis duobus Chronicis Amor-| fortii olim scriptis adjunxit supplementa | Antonius Matthæus, | Juris in illustri Academia Lugduno-Batava Antecessor. | (Drukkersmerk). | Lugduni Batavorum. | Apud Fredericum Haaringh, 1693. 4to. (254

Titel, v° bl. Dedicatio, 40 blz. De Nachtegael van Amisfort, gedicht, d. Vondel, 2 blz. Het Amisfoortse Tempe, d. J. Bremer, 12 blz. Theod. Verhoeven, Brevis rerum Amorfort. et succincta descriptio, blz. 1—152. Chronicon Amorfort. incerti auctoris, A primordiis ipsius urbis usque ad Ann. CIƆ. IƆ. LXXIII, blz. 153—185, v° Notae et observationes, blz. 186—412. Index, 4 blz.
Met 1 uitsl. gezicht op A. door T. Doesburgh.
Het werk van Verhoeven, geschreven in 1648, heeft ook eenig belang voor de topographie. Bij dit werk behoort Bake's Lofkrans, (zie n° 14) die evenwel niet in alle exemplaren gevonden wordt.

RIEMER, Mr. JACOB DE, geb. 1676, was rechtsgeleerde te 's Gravenhage.

Beschryving | van | 's Graven-Hage, | behelzende | deszelfs oorsprong, benaming, | gelegentheid, uitbreidingen, | onheilen en luister; | mitsgaders | Stigtinge van het hof, der kerken, | kloosters, kapellen, godshuizen, en | andere voornaame gebouwen. | Zittinge der Hooge Collegien zoo van Politie als Justitie; | Instellinge van het Kapittel ten Hove. | Als mede de | privilegien, handvesten, keuren, | en | wyze der regeringe. | Uit zeer veele nooit gedrukte oorspronkelyke Charters en | bescheiden getrokken, opgeheldert en bevestigt, | door Mr. Jacob de Riemer, R.G. | Met veele nieuwe afbeeldingen verçiert. | Eerste deels, eerste stuk. | (Wapen van 's G.) Te Delft | Gedrukt by Reinier Boitet, MDCCXXX. | Met Privilegie. folio. (2 dln. 3 stkn.) (255

Voortitel, v° Verklaring v. d. titelplaat, d. H. Schim. Titelplaat, d. J. C. Philips, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht: (de namen op een gedenksteen omgeven door de wapens, d. J. C. Philips), aan burgemeesters, enz., 10 blz. Voorrede, 8 blz. Gedichten, d. C. Barlaeus, J. v. Dam, Const. Huygens en H. Schim, 6 blz. Inhoud, 7 blz., v° Berigt voor de platen, en 509 blz. v° bl.
Met 32 platen waarvan 7 groote uitsl. door J. C. Philips, P. v. Cuyck en F. van Bleyswyk naar G. v. Giessen, M. Terwesten, N. Hooft.

——— Eerste deels tweede stuk. Bij denzelfden, MDCCXXX. Met Privilegie.

Titel, v° bl. en blz. 511—946. Bladwijzer, 53 blz., v° bl.
Na blz. 757: Bijlagen en bewijsstukken, korte inhoud der handvesten, enz.
Met 22 platen door dezelfden.

——— Tweede deel. | In 's Graven-hage, | Gedrukt by Johannes de Cros, MDCCXXXIX.

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan schout, enz. (Op een gedenksteen omgeven door de wapens), v° bl. Voorrede, 4 blz. Inhoud, 2 blz. en 520 blz. Costumen van 's Grav., 78 blz. Bladwyzer, 18 blz. Drukfouten, 2 blz.
Behandelt uitsluitend de regeering en de verschillende besturen, privilegiën, enz.
Met 3 platen voorstellende afbeeldingen van penningen en zegels, d. N. v. d. Meer, en met eenige afbeeld. van zegels tusschen den text.
Van het werk bestaan exemplaren op groot en zwaar papier.
Eenj nieuwe-titeluitgave van het compleete eerste deel verscheen bij Adriaan Douci, Boekverkooper in de Stilsteeg te Amsterdam, in 1736. Hij beschouwde het werk als compleet en noemde het 1° en 2° deel.

(RIJP, FEYKEN), boekhandelaar te Hoorn.

Chronijk | Van de vermaarde Zee en Koopstad | Hoorn. | Beginnende met de Grondlegging | der West-Vriesen, ontrent 50 Jaren | na Christi Geboorte. | Als mede | Des Stads Begin, Voortgang en | Tegenwoor-

digen Staat, | Mitsgaders | Vele Gedenkwaardige Geschiedenis- | sen soo Binnen als Buyten de sel- | ve voorgevallen, | Beneffens | De Namen van de Heeren der Regeeringe, | alles tot den Jare 1706. | Met veel Curieuse Koopere Plaaten verçiert. | (Wapen van H.) | Tot Hoorn, | Gedrukt by Feyken Rijp, 1706. 8vo. (256

Voortitel, v°. Verklaring v. d. titelprent, d. N. Brakel. Titelprent, v° bl, Titel, v° Verklaring v. d. titelplaat, d. H. Fokkens. Gedichten op de plaat bij de opdracht, 4 blz. Opdragt aan de raden, enz. 9 blz., geteek. Feyken Rijp, 1 Dec. 1705, v° Voorreden, 7 blz. Gedichten, 2 blz. en 328 blz. Namen der burgermeesteren, enz. 136 blz. Drukfouten, enz. 4 blz., v° Berigt aan den Boekbinder.

Behalve de titelplaat bevinden zich hierin nog 12 platen, waarop 18 afbeeldingen. De schrijver-uitgever zegt in de voorrede:

«Ik heb het werk van die seer Geleerden Heer (Velius) doen verkorten en daar aan een Hoofd gevoegt der Aaloude Tijden, eer dat onse Stad nog vorm had, ook heb ik het selfde met eenig vervolg na syne Tijden vergroot; en behalve sulks de Namen der Regenten, en der selven Wisselbeurten daar by gevoegt», enz.

SCHARP, JAN, geb. te 's Gravenhage, in 1754, was predikant, o. a. te Axel, † 1828.

Geschiedenis en Costumen | van | Axel. | behelzende eene plegtige | kerkelyke reedenvoering, | uitgesprooken op het | tweehonderdjaarig eeuw-feest | der vryheid van gemelde stad, | Staatelyk gevierd op den zeeventienden van Hooimaand | des Jaers MDCCLXXXVI. | Waar in de | Kerkelijke en Wereldlijke Geschiedenissen, | van de vroegste tot op onze tyden toe, getrouw worden opge- | geeven, alles opgespoord uit de onpartydigste Schryvers | en eene meenigte nooit uitgegeevene Stukken. | Door | Jan Scharp, | Mede-bedienaar des Euangeliums in de Hervormde | Gemeente van Axel en Zuid-dorpe. | Eerste stuk. | Te Middelburg, | By Willem Abrahams, | MDCCLXXXVII. | 8vo. (3 dln.) (257

I. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Motto, v° bl. Opdracht aan burgemeester, enz., waarboven een vignet d. L. Brasser naar C. Käyser; de Opdr. gedagt. 31 July 1757, 10 blz. Voorbericht, blz. XVII—LXI. Gedichten d. A. v. Deinse, en Q. J. Steurbroek blz. LXII—LXIII, en 208 blz.

Met een afbeelding van het wapen der stad, enz., d. C. Bogerts. naar A. Meertens, (in de drie deelen herhaald). 1 uitsl. plaat, 1 plan en 2 gegrav. blz. muziek.

II. 320 blz. met inbegrip van titel en voorbericht.

III. 1788. Voortitel, v° bl. Titel, v° Motto. Voorbericht, blz. 3—16, en 360 blz. Voornaamste drukfouten, v° bl. De blz. 321—360 bevatten verschillende Registers.

De laatste twee deelen behelzen de bijlagen (privelegiën, handvesten, enz.)

SCHELLING, PIETER VAN DER,

Zie Van Alkemade, Beschryving van den Briel, en onder Van der Woude, Croniek van Alkmaar.

(SCHOUWEN, JOHANNES FRANCISCUS), geb. te Heerenveen.

Korte | beschryvinge | Van 't Beroemde Vlek | Heerenveen, | Gelegen in de Grietenyen van Scho- | terland en Angwirden, in | Frieslands derde Kwartier | de Sevenwouden ge- | naamt. | (Wapen van Schoterland). | Te Amsterdam, | By Johannes van Septeren, | Boekverkooper op de Leidsche straat. | 1727. kl. 8vo. (258

Titel, v° Aanhaling uit Seneca. Opdracht aan Mart. van Scheltinga, oldgrietman over Schoterland (met zijn gegraveerd wapen), gedagt. 8 Dec. 1726, 6 blz. Voorberigt, 2 blz. Gedichten, door Jukkema tot Sexbierum, en H. I. Rheen, 4 blz. en blz. 15—31, v° bl.

De schrijver is Johannes Franciscus Schouwen, zooals blijkt uit de onderteekening van de opdracht en uit het tweede gedicht.

SCHRASSERT, JOHAN, geb. te Arnhem was secretaris te Harderwijk.

Hardervicum antiquum. | Ofte Beschryvinge der Stadt | Harderwyck | Begrijpende de Oude ende Uytterlijcke | Gedaante der Stadt en Schependom. | Als mede | Haere Regeering, Gildens ende Burgerie: | Mitsgaders | Der selver Rechten, Vryheden ende Voorbaeten binnen | en buyten. | T'samen-gesteld by Mr.

Johan Schrassert | Raad en Secretaris der selver Stadt. | (Wapen van H). Gedruckt by Jan Rampen Stads-Drucker. 1730. 4to. (259

Titel, v° bl. Opdracht en voorrede aan den magistraat, 5 blz., v° bl. Register d. hoofdstukken, 6 blz. en 250 blz. Register, 5 blz., v° bl.

Deze eerste druk in één deel kompleet, was slechts voor de leden van het bestuur bestemd.

——— Tweede druck. | Met Privilegie. | (Wapen v. H.) | T'Harderwyck, | By Willem Lunterbosch | en | Willem Brinkink. | Boeckverkopers. 1732. 4to. (260

Titel, v° Aanhaling v. J. Smidt, In praef. oppid. sui Batav. Opdracht aan de magistraat, 5 blz., v° bl. en 206 blz. Register d. hoofd-stucken, 2 blz. Register der voornaamste saacken, 4 blz.

Hierbij behoort:

Tweede deel. | Begrypende de Gedenckwaerdigste saecken van | tyd tot tyd aldaer voorgevallen sedert haere | Stigtinge tot desen huydigen dag toe. | Uyt originele Stucken, successive Stadts-Boecken en | oude Aenteeckeningen vergadert en t'samen gestelt by | Mr. Johan Schrassert. | Raad en Secretaris der selver Stadt. | (Wapen v. H.) Bij denz. 1732. 4to. (261

Titel, v° bl. Opdracht, 4 blz. en 184 blz. Register, 7 blz., v° bl.

Van beide drukken bestaan exx. op groot papier.

SCHREVELIUS, THEODORUS, geb. te Haarlem, in 1572, was conrector aldaar, later te Leiden, † 1649.

Theodori Schrevelii | Harlemum, | sive | Vrbis Harlemensis | Incunabula, incrementa, fortuna varia, in pace, in bello. | Hamorum & Asellorum factio. Obsidiones. Reforma- | tionis cruda initia. Consilia politica. Schismata | Ecclesiastica. Tempora Lycestriana. | Statuta antiqua. Comitum privilegia gratiosa. | Regimen Politicum, Ecclesiasticum, Oeconomicum, Mi- | litare & Scholasticum. | Tum studia incolarum in quavis facultate & arte, | Et plura id genus. | (Drukkersmerk). | Lvgdvni Batavorvm, | Excudebat Severinus Matthaei, 1647. 4to. (2 kol.) (262

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan burgemeesteren, enz., 2 blz. Prologus, 2 blz. Gedichten v. P. Scriverius, C. Barlaeus, Van Boxhorn, F. Plante en C. Westerlöus, 12 blz. Synopsis, 2 blz. en blz. 3—316 (315). Aan het einde gedichten van Scriverius en het latijnsch gedicht «Trophaeum Pelusiacum» door den schrijver, in 1598 vervaardigd.

Theod. Schrevelii. | Harlemias, | Ofte, om beter te seggen, | De eerste stichtinghe der Stadt | Haerlem, | Het toe-nemen en vergrootinge der self- | den; hare seltsame fortuyn en avontuer in Vrede, in Oorlogh, | Belegeringe, harde beginselen van d'eerste Reformatie, Poli- | tique Raedtslagen, Scheuringhe in de Kercke, de tijden van Lycester, | Oude keuren, gunstige Privilegien van Graven, Regeeringe in de Po- | litie soo hooghe als leeghe, in 't Kerckelijcke, Militaire, Schola- | stijcke, de oeffeninghe van de Inghesetenen, in alle Weten- | schap, Kunst ende Gheleertheydt, Neeringhe en | Hanteringe, en wat dies meer is. | (Fleuron). | t' Haerlem, | Ghedruct by Thomas Fonteyn, Boeck-drucker inde | Bartel-Ioris-straet, inde Gekroonde Druckerye, 1648. 4to. *Goth.* (263

Dezelfde titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Voor-Reden, 2 blz. Korte Inhoud, 2 blz. Prologe, 3 blz., v° Gedichten v. C. Westerlöus, en C. v. Kittensteyn, 5 blz. en 405 blz., v°: Triumph van Damiaten. Op sich selven, anders verhandelt, gelijck die in de glasen op de groote Zale der H. Vroedschappen, der Stadt Haerlem, van Ian Bouchorst, geschreven staet, en een: Eerdight op het Wapen der Stadt Haerlem, d. S. Ampsing, 3 ongen. blz.

Aan het einde van deze vertaling door hem zelven, zegt de schrijver dat hij de viering van den vrede in 1648 nog bijwoonde, terwijl hij reeds in 1572 de belegering van Haarlem beleefde.

Onderaan de laatste blz.: t'Haerlem, gedruckt by Thomas Fonteyn.

——— Vermeerdert met Historiesche Aantekeningen tot den jaare 1750. | Tweden Druk, met Figuu-

ren. | (Fleuron). | Te Haarlem, | Gedrukt by Joannes Marshoorn, Boekverkooper | MDCCLIV. 4to. (264

Titelplaat, d. J. Folkema, naar T. Jelgersma, v° bl. met 1 blz.: Uitlegging, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan Aron de Pinto, met diens wapen, d. J. Folkema, 4 blz. De drukker aan den leezer, 2 blz. De schryver aan den leezer, 2 blz. Voorreden, 4 blz. Dez. gedichten, 5 blz., v° Korte inhoud, en 755 blz., v° Aan de boekbinder.

De eerste zes boeken zijn, met eenige geringe wijzigingen geheel behouden. Op blz. 513 volgen de Historiesche aanteekeningen.

Het werk is door een nieuwen titel, op blz. 345, in twee deelen gesplitst. De paginatuur is doorloopend tot 216, waar Handvesten en privilegien (blz. 1—105) tusschengevoegd zijn waarna de pag. met 322 verder loopt tot blz. 648, waar het: Echt en Naauwkeurig Verhaal van 't geene binnen de Stad Haarlem, aangaande de beroertens over het afschaffen der pachters is voorgevallen. Begonnen de 13de van Juny 1748. Gedr. na de Copy v. Ooggetuigen, blz. 1—16 ingelascht is. Daarna loopt de pag. weder van blz. 663 tot het einde.

Van de platen in dezen druk zijn:

14, voorstell. gezichten om Haarlem en ruines, allen uit Smids, Schatkamer, 2° dr. 1736.

10, voorst. gezichten in H. de rand van de groote kaart van H. van 1686.

Beeld v. Alva en v. Willem I en II, uit Smids, Leevensschetsen d. graaven v. Holland. 1744.

Belegering v. H., uit Ampzing.

Kroning v. Willem, uit Smallegange.

15, kleine plaatjes, uit Gottfried's Chroniek.

En 1 pl. voorstell. Flora's geckskap, uit (Roman, A.), 't Zamenspraken... over de op en ondergang van Flora... 1734. De platen zijn door Schijnvoet, Romein de Hooghe, Luiken, e. a. geteekend.

Beschryving | der Stad | Haarlem, | behelzende | zyn Opkomst, Aanwas en | Geschiedenissen, | In Vreede en Oorlog tot op deezen tijd; | Waar in men vind een net Verhaal van al het | voorgevallene in 't | Wonder-jaar 1748. | De keuren en privilegien kerken- | staat, schoolen, het militaire | en de regeering; | benevens | de Levensbeschryvingen der Voornaamste | Konst-Schilders deezer Stad. | (Fleuron). | Te Amsterdam, By | Antony Joorman, ten Oosten de Beurs, | en | Dirk Kluyt, in de Oude Lelystraat, | Boekverkoopers | MDCCLXV. 4to. (265

Nieuwe-titeluitgave zonder naam v. d. schrijver, voorrede, gedichten noch platen. Alleen het laatste blad is herdrukt, daar de aanwijzing der platen hier moest vervallen.

(SIX, JOAN),

Muider- | berg. | (Drukkersmerk). | t'Amsterdam, | By Jacob Lescaille, Boekverkoper op den | Middeldam, in 't jaar 1675. 4to. (266

Titel, v° bl. en blz. 3—12, onderaan get. J. Six.

——— Tweede Druk. | (Drukkersmerk). | t'Amsterdam, | By Jacob Lescailje, Boekverkoper op den | Middeldam, in 't jaar 1676. 4to. (267

Titel, v° bl. en blz. 3—12.

Nieuwe uitgave, met geringe varianten.

De eenige, mij bekende exx. van dit gedicht bevinden zich in de bibliotheek van Jhr. J. P. Six te Amsterdam.

SLICHTENHORST, MR. AREND VAN, geb. te Arnhem, was advocaat.

XIV. Boeken | Van de | Geldersse | Geschiede- | nissen, | Van 't begin af vervolghd tot aen de | afzweeringh des Konincx van Spanien; waer | van 't eerste Deel verhandeld de | Land- | beschrijvingh. | Getrocken meerendeels uyt de Latynsse wer- | ken van den Heer Joh. Isacus Ponta- | nus; doch doorgaens veranderd, verbeterd | ende met meer dan drie honderd nieuwe | hoofd-stucken, en andere noodelyke | byvoeghsels, allesins vergroot. | Door | Arend van Slichtenhorst, | Reght-geleerden. | t'Arnhem, | By Iacob van Biesen, ge- | woontlijken Drucker van den Ed. Hove | van Gelderland. 1653. | folio. 2 kol. (268

Voortitel, v° bl., Gegrav. titel, v° bl. Opdracht Aen de Ridderschap en Steden-gesanten (van) Gelder en Zutphen, 3 blz., v° Bericht van den drukker, enz. Gedichten, d. J. Witten, F. van Stralen, R. Hoffer, Jac. Hooft, R. Hooft, N. Heyns, A. Schade, W. van Bronckhorst, 5 blz. v° Inhoud van 't eerste boek, 3 blz. Tooneel des Lands, 116 blz. Bladwyser, 4 blz. Tweede boek: Van de Geldersche geschiedenissen (58 jaar vóór Chr. tot 1581), 596 blz. Bladwyser, 23 blz., v° Misstellingen.

De blz. 555 tot slot behelzen: 1° de Hertogen van Braband; 2° Privilegien, enz. van de steden van Gelderland.

Dit werk is in hoofdzaak een vertaling van Pontanus' Historia, 1639 (n° 239). Er bestaan ook exemplaren met het jaartal 1654.

Dat het «Tooneel des Lants van Gelder» afzonderlijk zou verschenen zijn, is mij niet gebleken. Bodel N. en van der Aa, die dit aangeven zagen het niet, doch kwamen hoogstwaarschijnlijk tot die onderstelling door een uittreksel uit het eerste boek «van de Geschiedenissen», in de Geldersche Volksalmanak, 1836 blz. 25: «De Meurssen toren onder Didam, genoemd de Berg-vrede. Verhaald door Slichtenhorst: Tooneel des Lands van Gelder».

Platen:

Generale kaerte van Gelderland, Amst., G. Blaeuw; Land-kaerte van 't Nymeegsse vierdeel; Platte grond van, met gezicht op Nymegen; Hetzelfde van Tiel; Hetzelfde van Bommel; Plattegronden van Schencken schans, Fort Nassau en St. Andries; Het Ruermondsse Vierdeel; Platte grond van, met gezicht op Roermond; Hetzelfde van Venlo; Platte gronden van Nieuwstadt, Gelre, Straelen, Montfoort; Hetzelfde van Wachtendonck, Erkelens en St. Stevenswaert; Kaert van het graafschap Zutphen; Platte grond van, met gezicht op Zutphen; Hetzelfde van Doesburg; Platte gronden van Doetichem, Lochem, Grol en Breevoort; De Wiltbaen tot Dyren; Platte grond van, en gezicht op Arnhem; Hetzelfde van Harderwijk; Hetzelfde van Wageningen; Platte grond van Hattum en gezicht op Elburg; Landkaert van de Velouwe.

Al de kaarten en platen zijn geteekend door Nicolaas van Geelkerken, en zijn gedeeltelijk verkleind naar die in Pontanus, Historia.

Tusschen den tekst bevinden zich afbeeldingen van munten en van de wapens der Voogden, Graven en Hertogen van Gelderland, allen in houtsnede.

In 1654 verscheen bij denzelfden uitgever een werk getiteld: Hoe ende wanneer Gelderlandt tot een Vooghdye is afgezondert: 32 aan één zijde bedrukte bladen, 4to, met wapens in houtsnede. De tekst is uit Van Slichtenhorst's Geschiedenissen getrokken, de wapens zijn dezelfden. Als vervolg hierop verscheen: de Beschrijving der Steden van Gelderland, op 17 aan één zijde bedrukte bladen in-folio, eveneens verkort uit Van Sl. Bij deze beschrijving vindt men gewoonlijk de latijnsche beschrijving van Kleef, op 12 aan één zijde bedrukte bladen, door Herm. Ewichius, in 1653 bij denzelfden uitgegeven. Ten onrechte wordt de beschrijving der steden van Gelderland, welke in 1770 opnieuw werd uitgegeven te Zutphen, bij Jan Hendrik Louw, Boekdrukker, 20 blz. folio, ook aan Ewichius toegeschreven.

Er bestaan van dit werk exemplaren op groot papier, eveneens exemplaren met gekleurde kaarten, platen en wapens.

SMALLEGANGE, MATTHEUS, geb. te Goes, in 1624, studeerde in de rechten, doch leidde een leven vol tegenspoeden, † 1710.

Nieuwe | Cronyk | Van | Zeeland,| eerste deel, | Vervattende | De voor desen uitgegeven Cronyken van de Heeren, Jacobus Eyndius, | en Johan Reygersberg, veel vermeerdert ontrent deses | Landschaps Oudheden en Herkomsten, Wateren | en Stroomen, Eilanden, Steden, en | Heerlykheden. | door | M. Smallegange. | Met vele Kopere Platen verciert. | (Wapen van Smallegange met bovenschrift: Per angvsta ad avgvsta, en onderschrift: Candor qvi tenebris fvlget dat sidera cœlo. | Tot Middelburg, | By Joannes Meertens, Boekverkooper in de Gist-straet, | en zyn mede te bekomen tot Amsterdam, | by Abraham van Someren, Boekverkooper. 1696. folio. (2 kol.) (269

Voortitel v° bl. Titelplaat, d. J. Mulder, met onderschrift: Tot Middelburg Gedrukt by Iohannes Meertens, Ordinaris Stads-Drucker 1696, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht, 2 blz. Bladwyser, 4 blz. en 774 blz. Bladwijser der voornaemste saecken en Bericht voor den boek-binder, 12 blz. Beschryving Van den Zeelandschen adel, 8 blz. Byvoegselen Tot de Cronyk van Zeeland, 4 blz.

Met 1 kaart v. Zeeland, 1 kaart: Francorvm primae sedes, Incis. Brugis a J. F(il.), J. De Mel, 1647 en 2 platen met afbeeld. van Nehalenia, uit Vredius, Historiae comitum Flandriae. Brug. 1650; de kaart later in Blondeel, Beschrijv. v. Utrecht, (n° 28) gebruikt. 1 plaat met afbeeld. van munten en andere oudheden; 1 caerte van Z., in 1274; en afbeeldingen van:

Rommerswael.
Sommelsdyck.
Oud-Middelburg van 1400. (platte grond).
—— Hetzelfde (gezicht op de stad).
Middelburg (Vogelvlucht), get. d. C. Goliat.
—— aan de Haven.
—— aen de Landt Zyden.
—— van de Oostpunt.
—— 't Hof van Zeeland.
—— Raed Huys; Oostersche Kerk.
—— Graeffelycke Munt; Dam, Koorn-beurs en Wisselbanck, Zeemagazyn, Giet-huys.
—— Oostindische pakhuysen; Oostindische Kamer; Oostindische Werf.
—— d'Edele Handboog; France Kerck; West Indische Kamer; West Indische Packhuysen.

—— St. Pieters of Oude kerk.
—— Nieuwe-Kerk; Abdye toren; Choor-kerk.
—— Schutters Hof van d'Edele Busse; De Waagh; Schutters Hof van d'Edele Voetboog.
—— Oude Mannen en Vrouwen-Huys; Arm School of Wees-Kinderen Huys.
—— Latinsche School; Gasthuys; Koopmans Beurs.
—— Engelse Kerk en Simpel Huys; Vismarckt; 's Graven-steen of Gevangen-Huys; Rasp en Spinhuys en Watermolen, enz.
—— Dam- en Vlissingsche poorten.
Ziericzee (platte grond).
—— aen de zee-syde.
—— aen de landsyde.
—— Raadhuys; Bree-brugge en Gasthuyskerk; Blokhuys en Duvelandsche poort.
—— S. Lievens Monster, Pr. Vogelaer sc.
Goes (platte grond), C. de Bye fec.
—— Gezicht op de stad.
—— Raadhuys; d'Edel Voet- en Handboog; d'Edele Busse of Cluveniers.
Tholen (platte grond).
—— Gezicht op de stad.
—— Raedhuys.
Vlissingen (perspektief van 1500).
—— (Hedendaags persp.)
—— Gezicht op de stad.
—— Stadhuys; Princen Huys.
—— Zeemagasyn; Beurs; Gevangen Huys.
Vere (platte grond).
—— Gezicht op de stad.
—— Arsenael; Gast-huys; Hooft Toren; Gevangen Toren.
—— Stadhuys; Afgebrande Kerk.
Arnemuyden en Oud Arnemuyden (gezichten op).
Brouwershaven (gezichten op).
St. Maertensdyk (perspektief).
—— Gezicht op de stad; Scherpenisse.
Nieuw Cortgene; Out Cortgene.
Westcapelle; Oud Westcapelle.
Domburgh (perspektief).
Heerlykheid Der Gapinge; Wulpenburg; Clarebeek.
—— Schellagh.
—— Nieu Land.
't Huys den Dolphyn; Heerlykheyt van Welsingen.
Oostersouburch.
Aembachtsheerlykheyt Oost-Cappelle.
Popkensburgh; St. Laurens (blz. 668), (niet in den index vermeld).
Kasteel Sandenburg; Kasteel van Rammekens; 't Kasteel van Aldegonde; Kasteel van der Hooge.
Kasteel van Westhoven; Huys Waterloosewerve.
't Huys ter Boede.
't Huys Steenhoove. J. Mulder del. et. fec. 1685.
Swanenburgh.
Poppendamme.
Huys ten Duyne.
Rynsburch.
Soetendale.
Molembaix.
Vryburg.
Slot van Moermont; Slot Windenburgh.
Haemstede.
't Slot van Crayestyn; Burgsluys; Heerlykhyt van Burgt.
's Heer Jans-Landt; Oosterstein; Oosterlandt.
Oostersteyn (nog eens in 't groot).
Heerlycheyt van Cruningen.
't Huys voor Haute; Kasteel Hellenburgh.
Kasteel van Bruelis; 't Huys te Mael-stede; 't Slot van Elfsdyk, anno 1500 en 1695; Kasteel te Baerlandt, anno 1500 en 1695.
Slot van Z.Ex. Odyck tot Heynkensant; Slot van s' Heer Heins kinderen; Vervalle Slot van Schengen; Slot van Gistellis.
't Huys te Watervliet.
Ambachts Heerlykheyt Vander Nisse.
Kasteel van St. Maertens-dyk; Slot tot Stavenisse.
St. Annelant.
Frontier steden en sterkten (11 plattegronden).

Op bijna ieder der bovenstaande platen komt het wapen der afgebeelde stad of heerlijkheid voor.

Bij de beschrijving van den Zeelandschen Adel behoort een gegraveerde titel, door J. Mulder naar G. Lairesse, en vijf wapenkaarten waarop 1021 wapens.

Bovendien bevindt zich op blz. 209 een kaartje van het gebied der Schelde in 861.

Smallegange's Kroniek is samengesteld uit de werken van Reygersbergh, Boxhorn, Eyndius en Vredius, doch bevat ook oorspronkelijke bijdragen, vooral ten opzichte van de beschrijving der steden, dorpen, kasteelen, enz. en aanteekeningen uit onuitgegeven werken van Anthony de Jonge, e. a.

Zelden is een werk met zooveel moeite tot stand gekomen. Herhaaldelijke geschillen met de regeeringen der verschillende steden noodzaakten Smallegange meermalen gedeelten van zijn werk te laten herdrukken. Vandaar dat twee exemplaren zelden aan elkander gelijk zijn.

De Kon. Bibl. te 's Gravenhage bezit een exemplaar dat daarvan de duidelijkste blijken draagt. Bij dat exemplaar zijn enkele losse bladen gebonden, die veranderingen ondergaan hebben. Deze komen voor op blz. 435 waar het woord «kiezers» in den herdruk is weggelaten. (De blz. 435—440 zijn geheel herdrukt daar door de veranderingen alles in wanorde was gekomen en in den oorspronkelijken druk blz. 440 bijv. geheel niet aan blz. 441 aansloot). Verder op blz. 439—440 (Regeering van Middelburg; blz. 539—540 (Regeering van Goes); blz. 622—623. (Huwelijk van Prins Maurits en Baronesse van Mechelen) en blz. 701 en 702 (eenige drukfouten).

De Wind heeft in den eersten jaargang van «Nehalennia», 1849, blz. 35—74 een uitvoerige studie aan Smallegange en diens kroniek gewijd. Hij wijst daarin ook op deze veranderingen en schrijft er uitvoerig over. Behalve de daar aangegeven verschillen bezit

de Kon. Bibl. nog van blz. 1—8 een geheel verschillenden druk.
Ook sommige platen zouden verschillen. Ik heb dit echter in de door mij geraadpleegde exemplaren niet opgemerkt.
In sommige exemplaren bevindt zich nog: Besluit Tot de Zeelandsche Cronyk, 4 blz. in 2 kol. fol. waarschijnlijk in 1702 geschreven en het laatste werk van Smallegange.
Het tweede deel, waarvan S. in dit Besluit melding maakt, als «over eenige jaren al meest beschreven liggende» is niet verschenen. Men zegt dat het door onachtzaamheid na des schrijvers dood uit de wereld is geraakt (de la Rue).

SMITH, JOHANNES, geb. te Aken in 1599, was predikant te Nijmegen, † 1651.

Iohannis Smith | Oppidvm | Batavorvm, | Seu | Noviomagvm. | Liber singvlaris. | Quo ostenditur, Batavorum oppidum Corn. Tacito lib. Hist. v, | C.XIX, memoratum, esse Noviomagum; eâdemque operâ pluri- | ma traduntur quæ Batavorum originibus, historiæ, Reique | publicæ & antiquariæ illustrandæ faciunt. | (Wapen van N.) | Amstelodami, | Ex Typographeio Iohannis Blaev, MDCXLIV. 4to. (270
Titel, v° bl. Epistola dedicatoria, 5 blz., v° Lat. gedichten, van Const. Huygens, J. I. Pontanus, G. Verheiden, e. a., 8 blz., v° Inhoud, 3 blz. Notitia avthorvm, 2 blz. en 166 blz. Index, 6 blz., Auctarium en eenige gedichten, 6 blz.
Deze laatste zes blz. komen niet in alle exemplaren voor, en schijnen eerst later aan sommigen te zijn toegevoegd. Het papier is verschillend, en het gedicht van Constanter (Const. Huygens) is gedagteekend 1646.
Met 1 afb. tusschen den tekst en een plaat, gevonden voorwerpen voorstellende.
Komt ook voor met het jaartal 1645. Het wapen van Nijmegen op den titel is dan veranderd in het drukkersmerk van Joh. Blaeu.

Cronyck | van de oude | Stadt der Batavieren: | Waer in | (Nevens de Beschryvinge van Nymegen) | de eerste oorspronck van deze Landen, | de achtbaere oudtheydt van dese Stadt, | de voortreflickheyt van haere Privilegien, | en de voornaemste Geschiedenissen van de | voorige eeuwen kortelick vertoont worden | Door | Johannes Smetius. | (Wapen v. N.) | Tot Nymegen, Uyt de Druckerie van R. Smetius. | z. j. 12mo. (271
Titel, v° bl. Opdracht aan burgemeesteren, enz., 14 blz. Aenteeckeningh d. Autheuren, 8 blz. en 177 blz. Bladt-wyser, 13 ongen. blz.
Vóór de chroniek is de Beschrijving van Nijmegen opgenomen, door J. Smetius (den Vader) in 't latijn uitgegeven in de Laet, Respubl. Belgii Foederat. Na diens dood werd deze weder opgenomen in de Latijnsche vertaling van Guicciardini, (1660). In hetzelfde jaar verscheen ook eene vertaling hiervan, welke Smetius (de zoon) afkeurt en daarom deze nieuwe voor in de plaats stelt. Dit werkje moet dus na 1660 uitgegeven zijn.
De kroniek eindigt met het jaar 1590. Tot slot eenige gedichten.

Cronijk | van de | Stad der Batavieren, | waar in, nevens de | beschrijving | van | Nijmegen, | de eerste oorsprong van deeze landen, | de grijze oudheid dezer stad, de voor- | treffelijkheid van haare vrijheden | en voorrechten, en de gedenk- | waardigste gebeurtenissen, van | de vroegste tijden af, kor- | telijk aangetoond worden | door | Johannes Smetius. | Uit de eigenhandige aantekeningen ver- | beterd en vermeerderd, voorts | vervolgd tot den Jaare | CIↃIↃCCLXXXIV. | Te Nijmegen, | Bij A. van Goor, Stads- en Quartiers-Drukker. z. j. (1785). 8vo. (272
Voortitel, v° bl. Titel, v° Latijnsch gedicht. Voorbericht, get. d. G. C. in de Betouw, (voor J. in de Betouw), gedagt. Leiden, 20 Oct. 1784, 15 blz., v° Eenige titels, en 272 blz. Gedichten, v. J. I. Pontanus, L. Goris, J. Smetius, E. J. B Schonck, blz. 273—296. Blad-wijzer, enz., 24 blz.
Bij dezen druk behoort: Handvesten en onuitgegeven charters behoorende tot de Beschryving en Chronyk van Nymegen. Te Nijm. bij denz. (1785). XII, 368 en 8 blz. 8vo. In 1789 verscheen hierop een vervolg, II, 200 en 8 blz.

——— Vervolg | der | Kronijk | van | Nijmegen, | tot den jare | 1818. | Te Nijmegen, | Bij C. J. van Goor en Zoon. | 1818. 8vo. (273
Titel, v° bl. Voorrede, get. Joh. in de Betouw, aet. 87, 2 blz. en 43 blz., v° Eenige boeken bij de uitgevers voorhanden, 5 blz.
Deze kroniek omvat de jaren 1785 tot 1818.

Soet, Hendrik Jacobs, ook Zoet, Soeteboom of Zoeteboom, geb. te Oost-Zaandam, in 1616, was boekhandelaar en herbergier aldaar, † 1678.

Beschryuinghe | van | Ovtzaandē | Mitsgaders | Haere oude Heerlyckheyt Ad | delycke geslachten onder- | gangh | met de Moort van | Grave Florens de 5 etc. | Alsmede | De opcomste van Oostzaāde | Westzaanden en Zaandēdam etc. | Vervatende het eerste tweede | ē derde Boeck alles vergadert | ē tsamenghestelt door H. I | Soet Sanerdammer. | Gedruckt | Voor Hendrick Iacobsen Soet | woonende tot Zaanredam op | de Zeedyck inde Witte pars. | (1640). kl. 8vo. (274

Titel, in kopergravure, v° Sonnet d. H. I. S(oet). Gedichten d. H. Bergius, e. a., 2 blz. en blz. 5—112. Ondernan op de laatste blz.: Gedruckt tot Alkmaer, by Symon Cornelisz. Boecvercooper ende Drucker, Anno 1640.
Werd later in de Oudheden van Zaanland herdrukt (zie beneden).

Op en Nedergank | vande | Oude Koninklycke en | loffelijcke Anzee-Stadt | Stavoren | Outs tydts | Hooft en Moeder Stadt | der friesen. | Nevens de voor naamste | Geschiedenissen van vries- | landt van 't jaar voor | Christus Geboorte 313. | tot na 1575. | By Hendrick Soet. (1647). 12mo. *Goth.* (275

Titel, in kopergravure, v° bl. Voortitel, v° bl. Opdracht aende burgermeesteren, enz., van Stavoren, 32 blz. Gedichten, v. Soet, Traudenius, Bergius, e. a., 4 blz. en 328 blz. Drukkersmerk met adres: t'Haerlem, Gedruckt by Thomas Fonteyn, Boeck-drucker in de Bartel-Ioris-straet in de ghekroonde Druckerye, Anno 1647, v° bl.
Met 6 portretten, in houtsneê in den tekst gedrukt.

——— Met de voornaemste Geschiede- | nissen van Vrieslandt, beginnende 313. | Jaren voor, en eyndight 1580. Jaren | nae de geboorte Christi. | Alles in ses Boecken verdeeldt, en in | desen tweeden Druck, met Jaer-tallen, | en een Bladt-wijser verrijckt | Door H. Soet. | Verciert met Kopere Platen. | (Fleuron) | t'Amstelredam, | By Theunis Jacobsz., Boeck-verkooper | op 't Water, inde Lootsman, 1648. 12mo. *Goth.* (276

Gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aende burgermeesteren v. St., 30 blz. Gedichten, v. H. I. Soet, Traudenius, Bergius, e. a., 2 blz. en 302 blz. Blade-Wyser, enz., 20 blz.
Met dezelfde portretten.
Werd later in de Oudheden van Zaanland herdrukt.

Vroonens | Begin, Midden en Eynde. | Met het Opkomen | Der Steden van West-Vrieslant. | Waer in nevens andere dingen, te vin- | den is, de Alder-oudtste en Voornaemste | geschiedenissen van West-Vrieslant, tot | aen de Val van hare oude Hooft- | stadt Vroonen. | Met het | Opkomen der Steden Hoorn, Enck- | huysen, Alckmaer en | Medenblik. | En de | Bloedige Oorlogen, | tusschen de Hollan- | ders en Kleyne Vriesen, tot het jaer 1303. | Alles in 4. Boecken (met vlijt) by een ver- | gadert, en met kopere Platen verciert. | (Fleuron) | t'Amsterdam, | By Gerrit van Goedesburgh, Boeck- | verkooper, op 't Water, by de Nieuwe | Brug, inde Delfse Bybel. 1661. | 12mo. *Goth.* (277

Gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° Klinck-vaers. Rymdichten, 8 blz. Bladt-wyser, 12 blz. en 250 blz. Met zes plaatjes, ieder met twee of meer voorstellingen.
Later herdrukt in de Oudheden van Zaanland.

De historie | Van | Waterland: | Behelsende | De Oude, besondere en ghedenck- | waerdige geschiedenisse van Waterlandt en | de Waterlanders: Mitsgaders de steden | van Edam, Munckendam, en alle | de Dorpen van Waterlandt. | Als mede een breede en generale be- | schrijvinge van 't Begin, Opgangh en Voort- | gangh der Stadt en Heerlijckheyt van |

Purmer-endt. | (Fleuron). | Tot Amsterdam, | By Gerrit van Goedesbergh, Boek- | verkooper op 't Water, in de Delf-| sche Bybel. Anno 1660. 12mo. *Goth.* (278

Gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht, 6 blz. get. Hendrick Soeteboom, 12 Julius 1658. Voorreden, 10 blz. en 222 blz. Blad-wijser, 12 blz. Onderaan de laatste blz.: Tot Alckmaer, Gedruckt by Rem Jansz Boerman, Boeckdrucker inde Langhe-straet by de Steenebrugh, Anno 1658.

Schijnt eene nieuwe-titeluitgave te zijn van den eersten druk, die in 1658 te Saendam, by W. Willems verscheen met den titel: De soet-stemmende Zwaane van Waterland.

Zie cat. auctie Van Dam van Noordeloos, 1873. n° 1673 en cat. auctie Lenshoek, 1884, n° 1415. Ik heb niet kunnen vinden waar deze exx. gebleven zijn.

Later herdrukt in de Oudheden van Zaanland.

De | Zaanlants | Arkadia. | In welke verhandelt wordt | Van der Batavieren, | nu (Hollanders) | en Caninefaten (nu Kermers) oorspronk, bewooninge en manne-| lijke daden, Dorpen en Hee- | ren Wooningen: | Daar benevens, | Van de Zaan, een Spruchtel des Rijns, zijn | voorleden en tegenwoordige wezen, en uitgang, | met de beschryving der Dorpen die van outs| aan de Zaan gelegen hebben, en die 'er | nu noch aan gevonden worden. | In vijf Boeken te zamen gebracht | Door H. Zoeteboom. | (Fleuron). | t'Amsterdam, By Gerrit van Goedesberg, Boek- | verkooper op 't Water, 1658. 12mo. (279

Plaattitel, gegr. d. (H. Soeteboom), v° bl. Titel, v° Inhoud, Opdracht aan Johan van Meroode door den drukker, 5 blz. Voorreden, 7 blz., en 678 blz. Bladtwyzer 24 blz.

Met kleine gravuren in den tekst. Herdrukt in het volgende.

Oud-heden | van | Zaan-land, Stavoren, | Vronen en Waterland; | Behelzende haar Oorsprongen, Volkplantingen, Loop | der Rivieren, Bedykinge, Regeeringen onder Keyzers, Ko- | ningen, Prinçen, Graven, Potestaten, en Burgervaderen. | De Wetten, en Voorregten, haar door deze vergund; | De Oorlogen die haar gedrukt, ende Vrede, Koophan- | del, Scheepvaart, Visscherye, en Leeringen, | die veele Steden, en Dorpen verheven hebben. | Alles uit de Oudheden Nagespeurd, en met | Autentique Stukken bewaarheid. | Door | Hendrik Soeteboom. | Eerste Deel. | Deze laatste Druk van nieuws overzien, verbeterd, met no- | dige Aantekeningen, Figuren, en een Landkaart verrijkt. | (Fleuron). | t'Amsterdam, | By Wilhem Linnig van Koppenol, | op de Vygendam, in de Gulde Roos, MDCCII. (2 dln.) (280

I. Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Voorreden, 8 blz. (als in de Arcadia, 1658.) Voorreeden, (van den uitgever), 2 blz. Titel van: Beschryvinge van Oud-Zaanden, v° bl. Titelplaat, v° bl. Gedichten, 2 blz. en 110 blz. Titel van: Zaanlandze Arcadia, v° bl. Titelplaat, v° bl. en 563 blz., v° Bladwyzer, 25 blz. Met 1 kaart van de Zaan in de jaren 1100 en 1250, en 9 platen, zonder kunstwaarde.

II. Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht aan de Burgermeesteren, enz. van Stavoren, blz. 5—32. Titel van: Op- en Neder-gank Van Stavoren, v° bl. Titelplaat, v° bl. Gedichten, 4 blz. en 199 blz., v° bl. Titel van: Vroonens Begin Midden en Eynde, v° Gedicht. Titelplaat, v° bl. Gedicht, 6 blz. en 254 blz. Titel van: De Soet-stemmende Zwaane van Waterland, v° bl. Titelplaat, v° bl. Opdracht en voorreden, 14 blz. en 176 blz. Bladwyzer, 18 blz.

Met 13 platen.

SPAAN, GERRIT VAN, geb. te Rotterdam, in 1651, was van beroep bakker.

Beschryvinge der Stad | Rotterdam, | En eenige omleggende | dorpen, | Verdeeld in III Boeken. | Het I. verhandeld Hollands opkomst, bevolking, | oorlogen, en rampen; benevens de heldendaden | der Rotterdammers, en andere Zuid- en Noord- | Hollandse Steden en nabuurige Provincien. | Het II. spreekt van eenige rondom Rotterdam | gelegene Dorpen, en eenige aanmerkelyke voorvallen. | Het III. behelst Rotterdams begin,

opkomst, ver- | grooting en uitlegging; alsmede de voornaam- | ste gebouwen van Kerken, Kloosters, Kapel- | len en andere Gestichten. | Verzien met authentijke stukken, | Handvesten en Privilegien. | door | Gerrit van Spaan. | (Wapen van R.) Te Rotterdam, gedrukt by Hermanus Goddaeus, Boekdrukker in de Lomberdstraat. 1698. 8vo. (281

Titel, v° bl. Opdragt aan Joh. van Heel, e. a., 6 blz. Voorreden, 5 blz., v° Gedichten, d. L. Burgvliet, H. Goddaeus, Joh. van Spaan, 11 blz. en blz. 17—438. Register d. hoofdstukken, v° Drukfeilen.

——— De tweede Druk. | Te Rotterdam, | Gedrukt by Pieter de Vries, Boek- | drukker in de korte Hoofdsteeg, 1713. 8vo. (282

Titel, v° bl. Opdracht aan Pieter de Mey, e. a., (blz. 5—9), 4 blz. Voorreden, 5 blz. Gedichten, d. Lucas Burgvliet, H. Goddaeus, J. van Spaan, 7 blz. Korte inhoud (in dichtmaat), 4 blz. en blz. 17—438. Register d. hoofdstukken, v° bl.

Woordelijke nadruk met uitzondering van de opdracht; geen nieuwe-titeluitgave.

Met een portret van G. v. Spaan, door I. Wandelaar, met vierregelig onderschrift.

In een ex. van den 2en druk vond ik 11 plaatjes, z. naam, waarvan één met adres: C. Allart exc.

——— Den derden druk, | Vermeerdert en verbetert, en met de Platte | Gront der Stad van den Jaren 1488. verciert. | (Wapen v. R.) | Te Rotterdam, | By Philippus Losel, Boekver- | kooper op de Hoogstraat, 1738. 8vo. (283

Voorwerk hetzelfde als in den vorigen druk, en 428 blz. Register der hoofdstukken, v° bl. Berigt v. d. Boekbinder, v° bl.

Geheel gelijk aan den vorigen druk, met het portret, doch vermeerderd met een plattegrond van 1488.

SPINDER, A., landmeter te Haarlem.

Nauwkeurige afbeelding | van den | toren en kerk | te | Egmond op Zee, Zoo als dezelve zig vertoonen na den | Storm van den 27sten November 1741. Naar | het Leven geteekend door | Adriaan Spinder, | geadmitteerd landmeeter | Te Haerlem. | Nevens eene korte beschryvinge | van dit beroemd dorp. | (Drukkersmerk). | Te Haerlem Gedrukt by | Izaäk vander Vinne, Boek- en Papierverkooper in de Warmoesstraat. | MDCCXLI. 4to. *Goth.* (284

Titel, v° bl. en blz. 3—7, v° bl.

Met een uitslaande geëtste plaat, onget. doch door A. Spinder.

(TYSENS, G.),

Haarlemmer duinzang, | ter eere | Van des zelfs Vermákelyke | Land- en Watergezigten, | Van Sandtvoordt af | Tot Haarlem. | Versierd met twaalf naauwkeurige Afbeeldingen. | (Vignet.) | t'Amsterdam, | By Hendrik Bosch, Boekverkooper, over 't Meisjes Weeshuys. 1728. langw. 4to. (285

Titel, v° bl. Aan den Lézer, get. Hendrik Bosch, 2 blz. Gedicht, 12 blz. in 2 kol., get. G. Tysens.

Met 12 platen met inbegrip van het frontispice.

Op de eerste twee C. I. Visscher fec. et exc. Zij stellen voor: Vierbake t'Sandtvoordt; Sandtvoordt; Paters herbergh; Potjes herbergh; Aende Wegh na Leyden; Onder wegen Heemstee; Blekeryen door den Houdt; Lasery van Haerlem; Playsante plaets aēde duȳ kāt; Blekeryē aēde duynē gelegen; 't Huys te Kleef.

Werd in 1748 woordelijk herdrukt met den naam van G. Tysens op den titel.

VALCOOGH, DIRK ADRIAANSZ., was in 't laatst der 16e eeuw schoolmeester te Barsingerhorn, en later notaris te Schagen.

Chronijcke van | Leeuwenhorn, voortijden ontrent | der Sijpen gelegen in Westvrieslandt, over | veel hondert jaeren verdroncken, met noch alle hande- | lingen bedijckingen, ende inundatien, die van Anno, | 1552. tot Anno, 1598. soo by die eerste bedijckers | ende oock ten lesten vande Sijpe gheschiet | zijn, gepractiseert, en eensdeels in rij- | me gestelt door den E. Dirrick | Adriaensz. Valcooch No- | tarius publijck. | Tgemeen leeft deur een. |

Psalm. 78. | Ick wil mijn mondt open doen tot byspraecken, | Ende uytspreecken alle oude saecken, | Op dat die nacomers mogen weten en hooren | En die Kinderen die noch souden zijn ghebooren. | (Fleuron). | Ghedruckt tot Hoorn, by Willem | Andriesz. Woonende op het Noordt int | Schrijf-Boeck. Anno 1599. | kl. 8vo. *Goth.* (286

Titel, v° Vierregelig gedicht. Chronijck van de Sijpe, 20 blz. Hier na volcht een rustich nien Liedekē van het vermaerde dorp van Scagen, van zijn gestalte, daden ende kueren, by hem gedaen, Gaet op de wyse. Geeft my te drinckē na mijnen, etc., 2 blz. Den Nieuwe Cronijcke vanden Sijpe, 18 blz. Een confortatyf, Réfereyns wijse ghemaeckt tot verquickinge mijn Heeren vanden Sijpe, en is haer ghesonden doen den grooten Weel in gheloopen was, met dit navolghende liedeken ghemaeckt byden selven Dirrick Adriaensz. Valcooch, 2 blz. Een nieu Liedeken, en gaet op Wijse, Het vlooch een swarten Raven, over den iongen helt zijn camere, 2 blz. Hoe menich reys den Sijp bedijckt is, en weer inghebroken, v° Een tsamensprekinghe van twee Schager Boeren Die te met onder den Seedijck laghen te loeren, 3 blz. (dwars gedrukt). Twee vierregelige gedichtjes, v° Een beclach vande Dijckmeesters, Basen ende Hanskuyers, die opten Sype wercken, 3 blz.

——— Gevolgt naar den druk van 1599, en vermeerdert met | een Kaart, en een Historie van Vroonen. | Te Amsteldam, | By Jan Hartig, 1740. 4to. *Goth.* (287

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 111 blz., v° Bericht a. d. boekbinder.

Woordelijke nadruk; de blz. 104—111 behandelen: Van 't innemen en de distructie der stadt Vroonen, (in proza).

Met een polderkaart van de Zijpe.

J. A. Alberdingk Thym wijdt in de Dietsche Warande, 1856 II. blz. 17 en volg. een uitvoerig opstel aan D. Azn. Valcoogh, als «Een Schoolmeester van het jaar 1590», voornamelijk als paedagoog, doch vooraf bespreekt hij diens kroniekje en geeft vele uittreksels.

Volgens Bodel N. (n° 1646) verscheen van dezen nadruk een vroegere uitgave te Schagen, in 1621.

VALK, JACOBUS VAN DER,

Noordwyksche | Arkadia, | in | dichtmaat uitgebreid, | door | Jakobus vander Valk. | (Fleuron). | Te Leiden, | By Johannes Delbeek, | Boekverkooper in de Ketelboetersteeg, | MDCCXLVIII. 8vo. (288

Titel, v° Echtverklaring van Delbeek. Opdracht aan Mevrouwe en Jonkheer (van der Does), enz., 2 blz. Voorrede, v° Gedicht, d. W. van der Jagt, 5 blz. en 97 (95) blz., v° Drukfeilen.

(VELIUS, THEODORUS), DIRK VOLKERTS SEYLEMAKER, geb. te Hoorn, in 1572, was geneesheer aldaar.

Chronijck vande | Stadt van Hoorn, | Daerin des seluen begin, opcomen, en ge- | denckweerdige gheschiedenissen tot op den tegenwoor- | digen iaere van 1604. int corte verhan- | delt en beschreuen werden. | Alles uyt verscheyden schriften by een versamelt, en in | drie boexkens verdeelt | door D. D. V. | (Wapen van H. met gezichtje op de stad d. F. van W.) | Ghedruckt tot Hoorn by Willem Andriesz. | wonende opt Noort int schrijfboeck. | Anno 1604. 8vo. *Goth.* (289

Titel, v° bl. Opdracht, get. W. Andrieszn. vander Beeck, 4 blz. Gedichten, v. C. Taemsz, C. I. Beuerwijck, Israel Jacobsz., e. a., 6 blz. Voorrede, 3 blz., v° bl. en 217 blz. Op de laatste bladzijde: Ghedruckt Tot Hoorn by Willem Andriessz. 1605.

Chroniick | van | Hoorn, | Daer in particulierlijck verhaelt worden des | selven Stadts eerste begin, opcomen, en ghe- | denckweerdighe gheschiedenissen, tot op dit | teghenwoordighe Jaer 1617. | Mitsgaders veel merckelijcke dingen, die staende de Trubbel, en soo voor, als | na de selve, deur heel Westvrieslandt verloopen, en by ander Schrijvers | overloopen, of immers naulijcx gheroert zijn. | Met noch daer by een corte beschrijvinghe van de teghenwoordighe | staet van de Stadt, mitsgaders des selven Ontwerp: en oock een | cort verhael van de Geleerde mannen, die sy uytgegeven

heeft. | Eensdeels oversien en verbetert, eensdeels op 't nieu beschreven, deur | D. Velivs., Dr. in de Medecijnen tot Hoorn. | (Hetzelfde wapen). | Tot Hoorn, | Ghedruckt by Willem Andriessz. Boeck-vercooper, | woonende op het Noordt, in't Schrijf-boeck, | Anno M.DC.XVII. 4to. *Goth.* (290

Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. Gedichten, van I. Forestus, Th. Carbasius, N. Schonaeus, e. a., 9 blz., v° Verbeteringen, 2 blz., v° bl. en 304 blz. Westfrisia Th. Velii, 23 blz., v° bl.

De eerste drie boeken zijn in dezen druk behouden doch veel vermeerderd. Het vierde boek behandelt de geschiedenis van 1604 tot 1617, en geeft tevens de beschrijving, (blz. 287).

Hierin portretten van H. Junius, P. Hogerbeets en Nicol. Bulius, door Matham.

Chroniick | van | Hoorn, | Daer in verhaelt werden des selven Stadts eerste | begin, opcomen, en gedenckweerdige geschiedenis- | sen, tot op den Jare 1630. | Midtsgaders | Vele merckelijke dingen, die staende den Trubbel, en soo voor, | als na de selve, deur heel West-vrieslandt verloopen, en by ander Schrijvers | overloopen, of immers naulijcx aengeroert zijn. | Als mede | Een corte beschrijvinghe van den teghenwoordigen staet van de Stadt: | des selven Ontwerp: en oock een kort verhael van de Geleerde Mannen, | die sy uytgegeven heeft: midtsgaders de namen van de Regenten. | Oversien, verbetert, en eensdeels op 't nieu beschreven, deur D. Velius, | Dr. in de Medecijnen tot Hoorn. | Derde Druck, versien met een bequaem Register. | Hier achter is oock by-gevoeght het Westfrisia Th: Velii, overgeset in | Nederduytsche versen door I. de Groot. I. C. | (Wapen van H.) | Tot Hoorn, | Gedruckt by Isaac Willemsz. Boeckdrucker op 't Noordt in 't | Schrijf-boeck, Anno 1648. | Met Privilegie voor vijfthien Iaren. 4to. *Goth.* (291

Titel, v° Extract uyt de Privilegie. Opdracht van Is. v. d. Beeck, v° De Drucker aen de goedtwillige Lesers ende Burgers. Den Aucteur tot de Goedtgunstige Burgers, 2 blz. Cort begrijp van het leven vanden Autheur, 2 blz. Gedichten, d. N. Bulius, I. Forestus, Th. Carbasius, e. a., 20 blz. en 399 blz., v° bl. Register, enz., 8 blz. Hierop volgt: «Nota Bene. Alsoo my nae het drukken deses Boecks, ter handen is bestelt de Lijste vande Namen der Burgeren, Poorteren ende Inwoonderen der Stede Hoorn, die nae de Pacificatie van Gent, sich verklaert hebben Vyanden vande Spangiaerden ende Spaensche Regieringe; Soo ist dat ick die hier achter op sich selven byghevoeght hebbe, hadde anders behooren te komen Pag. 252. daer den Autheur spreeckt van dit Formulier», 8 blz. Aan het einde: Tot Hoorn, Gedruckt by Isaac Willemsz. Boeck-drukker op 't Noordt in 't Schryf-boeck, Anno 1648. Daarop volgt: Westfrisia Theodori Velii, 24 blz. met inbegrip van titel, en ten slotte de vertaling hiervan en Nareden, 35 blz., v° bl.

De voorrede van Velius is gedagt. 25 Febr. 1630. In dat jaar is evenwel geen nieuwe uitgaaf verschenen. Velius werd te midden van zijn bewerking door den dood verrast.

Het privilegie aan het boek verleend werd kort daarna ingetrokken en de uitgave verboden, tenzij de opdracht aan de Burgemeesters, enz. werd verwijderd. De reden was dat er «verscheyden odieuse passagien tot nadeel van de eere van Prins Maurits, hooger memorie, mitsgaders van de gemeene Regenten, en ook sonderling van de Regenten van deser Stede» in gevonden werden. Vandaar dat er exemplaren bestaan waarin de opdracht aan de burgemeesters ontbreekt. De voorrede van den drukker tot den lezer is dan op twee bladzijden gedrukt.

Deze uitgaaf is vermeerderd met eene levensbeschrijving van Rombout Hoogerbeets en J. Pz. Koen; de lijsten van de namen der bestuurders zijn aangevuld tot het jaar 1648 en tevens is hieraan een register toegevoegd.

Met de portretten van H. Junius, P. Hogerbeets en N. Bulius uit den vorigen druk en die van Th. Velius en R. Hogerbeets; het eerste door T. Matham, met 6 regelig onderschrift van Vondel, het laatste, zeer fraai, door I. v. Meurs naar Io. à Ravesteyn. Verder bevindt zich in dezen druk een platte grond van H. met afbeeldingen van zes der voornaamste gebouwen, en een afbeelding van den slag van Bossu, get. P. C. H. (Zie Muller, Historieplaten, no. 653).

——— Dezen vierden Druk met Aantekeningen vermeerdert | door | Sebastiaan Centen. | Te Hoorn, By Jacob Duyn, Boek-verkooper op 't oude Noord 1740. 4to. *Goth.* (292

Titel, v° bl. Opdracht, 6 blz. Voorrede, van Velius, 1630, 3 blz. Voorrede, van Isaak v. d. Beek, 1648, 2 blz. Voorbericht, van S. Centen, 6 blz. Leven van Velius, 2 blz. Gedichten, 26 blz., v° Aanwyzing d. platen, en 680 blz. Bladwijzer, enz., 38 blz. Lyst van regenten, 94 blz. Westfrisia, met de vertaling, 60 blz.

De tekst is dezelfde als die van den 3den druk, met verbeterde spelling, en vermeerderd met talrijke aanteekeningen. De lijst der bestuurders is aangevuld tot het jaar 1740.

De portretten van Velius en Junius zijn dezelfde. Die van P. Hogerbeets, N. Bulius, en R. Hogerbeets zijn opnieuw à rebours gegraveerd door M. Pool. De eerste twee beter in dezen, het laatste veel fraaier in den vorigen druk.

Vermeerderd met twee kaarten: Platte grond van 1596, d. Paulus Vtenwael, en een van 1615, door Th. Velius, en met vier afbeeldingen van de Koepoort, door P. Goeree, naar C. Pronk.

Als vervolg verscheen hierop:

Geschiedenis der stad Hoorn, hoofdstad van West-Vriesland, gedurende het grootste gedeelte der XVII en XVIII eeuw, of Vervolg op Velius Chronyk, beginnende met het jaar 1630. Met aanteekeningen en bijlagen uitgegeven door C. A. Abbing (Titels.) Te Hoorn, bij Gebr. Vermande. 1841 '42, 2 dln. 8vo.

De kroniek gaat tot het jaar 1773.

In de aanteekeningen die aan de kroniek voorafgaan geeft Abbing de geschiedenis van de uitgaven van Velius' Chronyk.

Met 2 steendruk platen, d. H. J. Backer naar P. Jollij, voorst. ruïnes van monumenten, voor Pieter Florissoon, A. Sonck en N. Boelisse, en een portret van Goevert Albertz. 't Hoen.

VERZIJDE, DIRK DAVIDSZ.,

Beschrijvinghe der Stadt Rotterdam, hare oudtheyt ende hare grootheyt, ende oock hare ghelegentheydt. (1623). 2 kol. *Goth.* (293

«Hier hebt ghy konstlievenden Aenschouwer, de Conterfeytingen der stadt Rotterdam, ghelijckse nu in 't Jaer 1623. in hare wallen ofte vesten ende oock van binnen is betimmert: Oock mede hoese in weynig jaren is vergroot, want al dat buyten of bezuyen de nieuwe haven ende de blaeck is, dat is al na de troublen vande Spangiarden aenghebouwt.»

Verscheen bij de fraaie plattegrond kaart van Rotterdam van het jaar 1623, door Franciscus Husen. (Roterodamum Illustratum n° 16).

Op de 2e kolom de namen der Vroedschap, enz. en een lofdicht op de stad.

Belangrijk, als zijnde een eerste poging tot beschrijving der stad R.

VOET VAN OUDHEUSDEN, A. W. K.,

werd in 1709 predikant te Ankeveen.

Historische | beschryvinge | van | Culemborg; | Behelzende een Naemlyst der | Heeren van Bosichem, | Benevens der Heeren en | Graeven van Culemborg, | Gesproten uit de Aloude | Graeven van Teysterband; | Derzelver Huwelyken, Nakoomelingen, | en het Merkwaerdige 't welk onder Haere | Regeeringe is voorgevallen. | Mitsgaders een Beschryvinge van de | stad Culemborg, | Derzelver Regeeringwyze, Gebouwen, zoo We- | reldlyke als Geestelyke; Aloude Handvesten, | Privilegien en Voorrechten, enz. | Alles by een gebragt | Uit Bekende en Beroemde Historie-Schryvers, | Oude Handschriften, Brieven en Egte Stukken. | door A. W. K. Voet van Oudheusden. | Eerste deel. | Met Kopere Plaeten. | Te Utrecht, | By J. H. Vonk van Lynden, Boekverkoper, M.D.CC.LIII. 8vo. (294

Voortitel, v° bl. Titelplaat, d. C. Philips Jr., v° bl. Titel, v° bl. Opdragt, aan Willem V (sinds 1748 eigenaar van het graafsch. C.), 8 blz. Voorrede, 10 blz. en 418 blz.

Met uitslaande plaat van de wapens der HH. v. Bosichem en der Heeren en Graven van Culemborg, benevens derzelver Gemalinnen, get. d. G. Bakker, en een afbeelding der gedenkpenning, geslagen ter gelegenheid v. d. overdracht van Nijmegen aan Willem Karel Hendrik Friso, get. d. C. Philips.

Hierbij behoort:

Beschryving | van de stad | Culenborg, | Derzelver Stigtinge, de openbaere Ge- | bouwen, Geestelyke Gestichten, als Ker- | ken, Kloosters, Gods-Huizen, &c. | Midsgaders van de | regeeringe, | Bestaende in verscheide Collegien, | ook de | Oude Hand-vesten, Voorrechten en Privilegien, | benevens die der Dorpen Everdingen, | Golberdingen en Zyderveld, | onder het Graefschap behoorende. | Alles uit Oude Handschriften, en na een nauw- | keurig Onderzoek verzamelt en by een gebragt, | door | A. W. K. Voet. |

Tweede deel. | (Fleuron). | Te Utrecht,| By J. H. Vonk van Lynden, Boekverkoper,| M.D.CC.LIII. 8vo. (295

Titel, v° bl. en blz. 421—716. Narede, 4 blz. Bladwyzer, 21 blz., v° bl.

Met uitsl. plaat, door C. Philips Jr. naar D. v. d. Burg, en een afbeelding v. h. zegel door denz.

In de narede geeft Voet een verklaring van het «Oudheusden» achter zijn naam.

WAGENAAR, JAN, geb. te Amsterdam, in 1709, in 1758 door de regeering van A. tot historieschrijver dier stad benoemd, werd later eerste klerk ter secretarie aldaar, † 1773.

Amsterdam, | in zyne | opkomst, aanwas, | geschiedenissen, | voorregten, koophandel, | gebouwen,| kerkenstaat, schoolen, | schutterye, gilden | en | regeeringe, | beschreeven, | door | Jan Wagenaar | historieschryver der stad. | Eerste stuk. (deel) | (Wapen van A., d. S. F(okke).| Te Amsterdam, | By Isaak Tirion.| MDCCLX. | Met Privilegie van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van Holland en Westvrieslandt. fol. (4 dln.) (2 kol.) (296

Voortitel, v° Gedicht, op de titelprent, d. P. H. Bakker. Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht, aan schout, burgemeesteren, enz., 6 blz. Voorrede, 16 blz. Petri Apherdiani Brevis Descriptio Urbis Amstelodamensis, 2 blz. Inhoud van de deelen en boeken, 6 blz. en 743 blz., v° bl.

In de voorrede geeft W. een overzicht der verschillende schrijvers over A. met critiek hunner werken.

Platen:

Titelplaat, d. R. Vinkeles, n. C. Ploos van Amstel; deze werd eerstlater uitgegeven door Yntema en Tieboel. Portret v. J. Wagenaar, n. de schilderij v. J. Buys, d. J. Houbraken, 1766, met zes-regelig onderschrift v. J. de Kruyff, ook door Yntema en Tieboel uitgegeven.

Amsterdam gecont. d. C. Anthoniszoon, 1544.

Twee platte gronden.

20 platen van de kloosters van Oud-Amsterdam; op iedere plaat twee afbeeldingen, die het klooster in vogelvlucht en van de straat gezien vertoonen, met correspondeerende nrs. Alleen de 20ste plaat geeft afbeeldingen van twee verschillende kloosters.

Portret v. Piet. Dzn. Hasselaer, d. J. Houbraken en 9 platen stadsgezichten voorstellende, d. J. Goeree, e. a.

——— Tweede stuk. (deel) | (Wapen van A.) | Te Amsterdam, | By Isaak Tirion. 1765. Met Privilegie, enz.

Titel, v° bl. en blz. 3—552.

Met 42 platen, d. F. de Bakker, P. v. Liender, J. Folkema, F. de Beyer, J. Goeree, C. Philips, P. Vlaming, G. Sitelius, S. Fokke, naar R. Vinkeles, J. de Beijer, C. Pronk.

——— Derde stuk. (deel) | (Wapen van A.) | Te Amsterdam, | By Yntema en Tieboel. 1767. Met Privilegie, enz.

Titel, v° bl. en 565 blz., v° Bericht wegens het binden.

De blz. 180—181 zijn hierin overgeslagen. Blz. 329—471: Naamlyst d. schepenen, raaden, commissarissen, enz. enz. Daarop volgt blz. 472—502: Alphabetisch register van de naamen der magistraatspersoonen. Blz. 503—513: Byvoegsels en verbeteringen. Blz. 514—517: Lyst van egte stukken. Blz. 518—565 Bladwyzer.

Met 2 kaarten der landeryen gelegen aan of onder de honderd gaarden gemeeten d. B: v. Groendyk, 1669, en afbeeld. van zegels van A., z. n. Nieuwe kaart d. Ambachtsheerlijkheden v. Amsterdam.

Deze drie stukken, of deelen, verschenen oorspronkelijk in 13 afleveringen, door den uitgever stukken genoemd. De inhoud van ieder dezer afleveringen in-folio was gelijk aan één deel der 8vo-uitgave, die tegelijker tijd verscheen.

——— Om te dienen ten vervolge op het Werk van Jan Wagenaar,| historieschrijver der stad. | Vierde stuk. (deel) | Te Amsterdam en Harlingen, | By P. Conradi en V. van der Plaats. 1788. | Als Bezitters der uitgegeevene Dertien Stukken.

Titel, v° bl. Voorrede, 2 bl. Aen den Leezer, (eindigt met den slotzang van S. Stijl's Opkomst en bloei), 2 ongen. blz. Blz. 1—89. v° bl. en blz. 91—608.

Behandelt A's geschiedenissen van 1702 tot in het jaar 1788. Alleen de blz. 449—552 bevatten bijvoegsels op de beschrijving der gebouwen van Amsterdam.

Blz. 566-594: Lijsten der regeeringen, aangevuld tot 1793. Blz. 597—600: Alphab. register van de naamen der Magistraatspersoonen sedert 1769 tot 1793. Blz. 603—608: Bladwyzer.

Met portretten van J. A. Zoutman (n. de la Croix d. R. Vinkeles) en van W. J. G. Baron Bentinck, en 12 platen van stadsgezichten.

Als schrijver noemt men Simon Stijl.

Sommige exx. zijn met het adres: te Harlingen, V. van der Plaats. 1802.

Amsterdam, | in zyne | opkomst,

aanwas, | geschiedenissen, | voorregten, koophandel, | gebouwen, · | kerkenstaat, schoolen, | schutterye, gilden | en | regeeringe, | beschreeven, | door | Jan Wagenaar, | historieschryver der stad. | Eerste stuk. | (Wapen van A.) | Te Amsterdam, | By Isaak Tirion. | MDCCLX. | Met privilegie van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van | Holland en Westvriesland 8vo. (23 dln.) (297

I. Voortitel, v° Uitlegging der titelprente. Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht, aan schout, enz. 10 blz. Voorrede, 60 blz. P. Apherdiani Brevis Descriptio, 6 blz. Inhoud, 22 blz. en 262 blz.

Titelplaat, d. S. Fokke, (Te Amst. bij Is. Tirion) (verschilt van de titelplaat in de folio-uitgave, dus eveneens de uitlegging).

Portret v. Wagenaar, verkleind, zonder het onderschrift van J. de Kruyff.

Plattegrond geconterfeyt d. C. Anthoniszoon, 1544, verkleind naar die van de folio-uitgave, evenals de platte grond: Amsterd. in zijnen oudsten staat, welke hier van nrs. voorzien is, met legende.

II. Bij denz. MDCCLXI. Titel, v° bl. en blz. 3—523, v° bl.

III. Bij denz. MDCCLXII. Titel, v° bl en blz. 3—512.

IV. Bij denz. MDCCLXIII. Titel, v° bl. en blz. 3—504.

V. Bij denz. MDCCLXIV. Titel, v° bl. en blz. 3—430.

VI. Bij denz. MDCCLXIV. Titel, v° bl. en blz. 3—306.

VII. Bij denz. MDCCLXV. Titel, v° bl. en blz. 3—612.

VIII. Bij denz. MDCCLXV. Titel, v° bl. en blz. 3—788.

IX. Bij denz. MDCCLXVI. Titel. v° bl. en 475 blz., v° bl.

X. By Yntema en Tieboel. MDCCLXVII. Titel, v° bl. en 476 blz. Met afbeelding der oude zegels, en 1 kaart der Ambagtsheerlykheden v. A.

XI. Bij dez. MDCCLXVII. Titel, v° bl. en blz. 3—445 v° bl.

XII. Bij dez. MDCCLXVIII. Titel, v° bl. en blz. 3—543, v° bl.

XIII. Bij dez. MDCCLXVIII. Titel, v° bl. en blz. 3—492. Berigt wegens het binden, v° bl. Hierin de bladwyzer voor de eerste 13 stukken.

XIV. Om te dienen ten vervolge op het werk van | Jan Wagenaar, | Historieschrijver der stad. | veertiende stuk. (Wapen van A.) Te Amsterdam en Harlingen, Bij P. Conradi en V. van der Plaats MDCCLXXXVIII. Als Bezitters der uitgegeevene Dertien Stukken.
Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. en 301 blz., v° bl.

XV. Bij dez. MDCCLXXXVIII. Voortitel, v° bl. Titel, v° blz. Aan den Leezer, 4 blz. en 320 blz.

XVI. Bij dez. MDCCLXXXIX. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 272 blz.

XVII. Bij dez. MDCCLXXXIX. Voortitel, v° bl. en 220 blz.
Met 3 platen.

XVIII. Bij dez. MDCCXC. Voortitel, v° Titel, v° bl. en 263 blz., v° Plaatsing d. prenten.
Met 2 portretten en 3 platen.

XIX. Bij dez. MDCCXCI. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 179 blz., v° Plaatsing d. prenten. Met 1 plaat en 1 portr.

XX. Bij dez. MDCCXCII. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 210 blz.

XXI. Bij dez. MDCCXCIV. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 244 blz.

XXII. By P. E. Briët en V. van der Plaats. MDCCCI. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 341 blz., Verbeteringen. 1 blz. bl., v° Plaatsing der prenten.
Met 2 platen d. R. Vinkeles en d. C. Brouwer, naar J. Buys.

XXIII. Bij dez. MDCCCI. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en 222 blz., 1 blz. bl. v° Plaatsing der prent.
Met 1 pl. d. R. Vinkeles en D. Vrijdag naar J. Bulthuis, 1799. Dit deel besluit met een register op het geheele vervolg.

De tekst van deze laatste twee stukken, de geschiedenis van A. in de jaren 1788 tot in 1798 behandelende, is niet in-folio formaat uitgegeven.

Met uitzondering van de opdracht en de voorrede, zijn de 8vo en de folio-uitgaven van hetzelfde zetsel afgedrukt.

Naar aanleiding van dit werk verscheen: Nodige | Aanmerkingen | ter opheldering van de | beschryving van Amsterdam, | van den Heer | Jan Wagenaar; | Betrekkelijk tot het 6. 7. 8. en 9de Boek | van deszelfs in 't licht gegevene III. Stuk | dezer Beschryvinge. | Si pergama dextra | Defendi possent, etiam hâc defensa fuissent. | Voor Reekening van den Schryver | Zyn te bekoomen: Te Amsterdam, by G. de Groot en Zoon, Houttuyn, | Baalde . . . . enz. fol. (2 kol.)

Titel, v° bl. en 18 blz.

Toen de eerste dertien stukken, of 8vo deelen gereed waren kwam het werk in bezit van de boekverkoopers P. Conradi, te Amsterdam en V. van der Plaats te Harlingen, die daarvan het volgende prospectus uitgaven: Amsterdam, | in zyne | opkomt, aanwas, | geschiedenissen, | voorregten, koophandel, | gebouwen, | kerkenstaat, schoolen, | schutterye, gilden, | en | regeeringe, | beschreeven | door | Jan Wagenaar, | in drie deelen in folio, | Verzierd met meer dan tagtig kostbaare Plaaten; | Zynde deeze uitgaave vermeerderd met een Stel van | nog zeventig Prentverbeeldingen, welke in | de voorgaande niet worden gevonden. | In dertien deelen in groot octavo, |

Verrykt met een fraai Stel van meer dan twee- | endertig Konstplaaten; | En nog daarenboven vermeerderd met achtenvyf- | tig Prentverbeeldingen, welke in de voorheen uitgegeevene exemplaaren niet zyn. | Alles zeer keurig uitgevoerd. | Waarvan door Petrus Conradi te Amsterdam, en | V. van der Plaats te Harlingen, een klein ge- | tal Exemplaren worden aangebooden voor de byzonder goedkoope Pryzen, als in dit | Berigt worden gemeld. | Mede te bekomen by alle Boekverkoopers in de Republiek. 8vo 24 blz. met inbegrip van den titel.

In dit Berigt deelen deze boekhandelaren vooreerst mede dat zij de exemplaren gekocht hebben van Pieter Meyer, in wiens bezit het werk na den dood van Wagenaar gekomen was, daarna volgen uittreksels uit de voorrede, en daarop bieden zij aan:

100 exx. gr. 8vo. 13 dln. met 6 plaaten, *f* 13.—

50 dito, met de 6 plaaten en twee daarby gevoegde stellen, te zamen van 90 Konstplaaten, waarvan 58 nooit te vooren by eenigen octavo druk zijn geweest, *f* 15.15.

125. — In ordinair folio. 3 deelen, met 81 plaaten, zynde deze exemplaren vermeerderd met 70 heerlyke plaaten, welke in geene van de voorige uitgaven gevonden worden, *f* 18.— geb., *f* 22.10.

50. — In groot mediaan folio. 3 dln. met dezelfde platen, eerste drukken, *f* 31.- geb. *f* 37.-

Nog zyn voor de eerstkomenden overig (en welke zyn aangelegd by de eerste uitgaave om te dienen tot presenten voor Leden van de Hooge Regeering,) tien exemplaaren, 3 dln. in folio, op allerbest Fransch Schryfpapier, met allereerste plaatdrukken. Deze, mede verrykt met de 70 heerlyke konstplaaten, *f* 50.—

NB. De prys dezer werken is geweest:

In groot 8vo, 13 dln., alleen met de 6 plaaten . . . . *f* 25.—
— dito, met 32 prentverbeeldingen . *f* 29.15
— Ordinair folio, 3 dln. zonder de 70 plaaten . . . . *f* 40.—
— Groot folio. . . . . *f* 60.—

Daarop volgen de lijsten der platen, zoowel van de reeds verschenen als van de nieuw bijgevoegde, welke laatste ook afzonderlijk verkrijgbaar gesteld werden met den titel: Verzameling | der fraaiste | gezigten | van Amsterdam, | in | negen en zeventig afbeeldingen. | Te Amsterdam, By Petrus Conradi. Te Harlingen, By V. van der Plaats 1782.

Ten slotte vermelden de nieuwe uitgevers, dat de platen dezelfde zijn, als in het werk van Commelin.

In de exx. op groot papier der folio-uitgave is het gedicht op de titelplaat gespatiëerd, terwijl de titel en de opdracht met grooter letter gedrukt zijn. Voor deze uitgave werd een serie octavo-portretten van Houbraken, op folio papier getrokken, waarvan de gedrukte lijst bestaat.

Dat er exemplaren op zwaar papier van de 13 deelen in 8vo bestaan wordt in dit prospectus niet vermeld. Toch is dit het geval.

Wagenaars Beschrijving gaf aanleiding tot de uitgave van de volgende werken:

(Fokke, Jan,) geb. 1745, † 1812.

Beschryving | van | Amsterdam | verkort, | gevolgd naar den heer | Jan Wagenaar. | Met kunstplaaten | (Wapen van A.) Te Amsterdam, By H. Gartman en I. de Jongh. 1782. 8vo. (298

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. Aan de Amsterdamsche jeugd, door J. F., 2 blz. en 183 blz., v° Bericht voor den binder.

Met 8 platen, waarop 16 afbeeldingen, door S. Fokke en C. Brouwer naar H. Keun. Sommige exemplaren, op zwaar papier, hebben tevens afdrukken vóór de letter.

——— Nieuwe Uitgave. (Wapen van A.) Te Amsterdam, By J. Wessing, Willemsz. en J. van der Hey. 1788. 8vo. (299

Nieuwe-titeluitgave.

Amsteldam | en zyne | geschiedenissen, | in 't kort. | Eerste deel. | Met prentverbeeldingen. | Te Amsterdam, by Johannes Allart. 1788. 12mo. (6 dln.). (300

I. Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. en blz. 5—243, v° ongen.
Met 6 plaatjes, door H. Vinkeles naar I. Buys, en 1 kaart «na een oude teekening».

II. Bij denz. Voorwerk, hetz. en blz. 5—281, v° ongen. Met 5 platen en 1 portret door dez.

III. Bij denz. 1789. Voorwerk, hetz. en blz. 5—249, v° bl., en 2 ongen. blz. Met 4 uitsl. platen, z. naam.

IV. Bij denz. 1790. Voorwerk, hetz. en blz. 5—236. Met 4 plaatjes, van en d. N. v. d. Meer, en naar J. Elffers.

V. Bij denz. 1791. Voorwerk, hetz. en blz. 5—245, v° bl. Met 4 plaatjes, d. N. v. d. Meer.

VI. Bij denz. 1792. Voorwerk, hetz. en blz. 5—228, en Bladwyzer, 24 ongen. blz. Met 4 portretten, d. D. Vrijdag.

In samenspraken; toegeschreven aan J. Fokke.

Wagenaar's | beschryving van | Amsterdam | gevolgd, | in eene geregelde aanwyzing | van de | sieraaden | der publieke gebouwen | dier | Stad, | zeer dienstig voor | Alle Liefhebbers der Bouw, Beeld-

houw- en | Schilderkunst, en inzonderheid voor Vreem-|delingen, die de merkwaardigste Byzonderheden en|Konstsieraaden der Stads-Gebouwen, in eene | geregelde orde, willen bezigtigen|Te Amsterdam, by | J. B. Elwe. | MDCCXC. 8vo. (301

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. Wandeling door A., v° Verklaaring van den platten grond, en 220 blz. Met een plattegrond, d. Brouwer.

(WALVIS, IGNATIUS), geb. te Utrecht, in 1653, werd in 1688 pastoor te Gouda, † 1714.

Beschryving | der stad | Gouda,| Bevattende een Verhaal van Stads| Grondlegginge, Waterstroomen, Vryhee-|ren, Gelegendheid, Hooftneringe, Rechtsgebied, Hand-| vesten, Regeeringe, Regeerders, Overdragten met an-|dere Steden, Voorname Gebouwen, Godshuy-| sen, Schoolen, Geleerde-Mannen, verwissel-|de Regeeringe, Kerken, Kloosteren, Ka-|pellen en beruchte vrome Mannen. | Door | J. W. | Met schoone kopere Platen verciert. |(Wapen van G.).|Tot Gouda,| Gedrukt by Johannes en Andries Endenburg, Stads Drukkers. | En tot Leyden, | By Christiaen Vermey, Drukker en Boekverkooper. MDCCXIV. 4to. (302

Titel, v° bl. Opdragt aan den Bailliu, enz. get. J. Endenburg, 23 Oct. 1713, 4 blz. Voorreden, 6 blz. Gedichten, d. J. v. H., C. Pierson, e. a., 12 blz. en 376 blz.

Met 1 platte grond en 2 platen, waarvan één uitslaande, naar A. Lepelaar.

Hierbij behoort:

Beschryving | der stad | Gouda, | Bevattende een Verhaal van Stads | Kerken, Kloosteren, Kapellen, en | Beruchte Vrome Mannen. | Door | I. W. | Tweede Deel. | Met kopere Platen verciert. | (Wapen van G.)| Bij dez. z. j. 4to.

Titel, v° bl. Bericht, 2 blz. en blz. 9—200. Registers, 4 blz.

Met 1 uitsl. plaat.

De naam van den schrijver blijkt uit de gedichten.

De meeste exemplaren van het 1° deel dragen geen jaartal.

In slechts enkele exemplaren vindt men op blz. 123 van het 1° deel, bij den naam van Jan van Dam, Obiit 1691, het volgende:

«Nadat hy (als Secretaris van de weeskamer) veel weduwen en weezen door bedrog geruineert hadt, en een groote quantiteit geld de weeskamer had ontstolen, is den 20ste Augustus 1691 gestorven: d'Heer bekend op hoedanigen manier, waarover onder de burgers veel speculatiën zijn gevallen».

Deze zinsnede gaf aanstoot en de blz. 123—124 moesten herdrukt worden.

(WARENDORP, GERRIT HARMENS),

Kort begryp, | Waer inwort verhaelt den anfanck, opkomen ende voortganck | der seer oude ende vermaerde Stadt Groningen, ende der selver | gebouwen soo men se tegenwoordich siet, gesteldt door een Liefhebber | der selver in enige weinich versen | En toe ge- eygent Sijn Furstelijcke Doorluchtigheyt den Hoogh-gebooren | heere heere| Wilhelm Frederick | Furst tot Nassauw Grave tot Catsenellebogen, Vianden, Dietz en Spiegel- | berch Heer tot Byl-steyn Baron van Lijsveldt Stadtholder ende Capi-| teyn Generael van de Provintie van Vrieslant stadt Groningen Om-| melanden ende Drenthe, Generael van de Arteleryе der | Verenighde Nederlanden, Lant-Commandeur &c. | (Wapen van G.) | Tot Groningen, By Frans Bronchorst, Ordi-| naris Stadts Boeck-drucker; Anno 1662. langw. 4to. (303

Titel, v° bl. Opdracht, aan de borgemeesteren, enz., get. Gerrit Harmens Warendorp, B. D. A. G., 2 blz. Voor-reden en gedicht, 4 blz. en 22 ongen. blz. De laatste blz. is eveneens met zijn naam geteekend. Toch komt hierop nog het vangwoord «Kan» voor. Het eenige exemplaar dat ik zag, dat van de Universiteitsbibliotheek te Groningen, is dus waarschijnlijk niet compleet.

(WATER, JONA WILLEM TE), geb. te Zaamslag, in 1740, was achtereenvolgens hoogleeraar te Middelburg en te Leiden, en verkreeg den titel van geschiedschrijver van Zeeland, † 1822.

Beschrijving der buitenplaats St.

Jan ten Heere (vroeger het klooster Kerkwerve.) Z. pl. (Middelburg), 1780. 4 blz. langw. folio. (304

Was het begin van een groot werk waarvan evenwel, behalve deze proefaflevering niets verschenen is, doch waarvan het prospectus luidde:

«Ontwerp van Inteekening by Johannes Abrahams, boekverkooper te Middelburg op eene... verzameling van... kunstplaten, verbeeldende de schoonste gezichten van het... eiland Walcheren, doch meest van buitenplaatzen, naar het leven geteekend door J. Arends, en door de beste graveurs van Europa sierlijk in koper te brengen. Met eene Korte Beschryving van die Buitenplaatsen, Dorpen, of Steden, waartoe die Gezichten behooren».

In dit prospectus wordt o. a. gezegd:

«Om nu een ieder een juist denkbeeld te geven wegens de hoedanigheid van dit werk, heb ik een plaat tot eene proeve doen graveeren door de Heeren Neé & Morquellié te Parijs, welke te zien is by de voornaamste Boekverkoopers in Nederland. De verbeelding dezer plaat is een Gezicht van het Groote en luisterryke Lusthof genaamd St. Jan ten Heere, zynde eertyds geweest het Klooster Kerkwerve, gelegen tusschen Domburg, Aagtekerk en West-Cappelle, en door my naauwkeurig naar het leven afgeteekend. Ook is hier bygevoegd een blaadje met de korte beschryving van deze afgeteekende Plaats».

. . . .

«Al wie nu zoo kunstlievend is, om deel te nemen in dit Ontwerp, zal iedere Plaat komen te staan op ƒ 1 : 6. Doch indien het getal der Inteekenaren komt tot op 400, zal de prys voor iedere Plaat maar zyn ƒ 1 : 2, of nog minder, naar maate de Inteekenaars meer zijn», enz.

De begeleidende tekst bij deze proefaflevering geeft de verschillende bezitters van het kasteel, in achtereenvolgende orde aan.

De beschrijving van de plaat vindt men in «Zeelandia Illustrata I. 673.

Op het ex. van de Prov. bibliotheek van Zeeland staat geschreven:

«De tekst schreef J. W. te Water. Is bij ééne plaat gebleven, hoogstens twee, de laatste Duinbeke, echter zonder tekst: De platen dienden ook in de Oudheden v. Ermerins. (Zie n° 87).

WEGWYZER.

Wegwyzer | door | Amsterdam, | Zynde eene beknopte verhandeling van desselfs | eerste opkomst, vergrootingen en | teegenwoordigen staat: | Met aanwyzing der Graften, Straaten, Markten, | Geestelyke en Waereldlyke gebouwen; Leg- | en Verblyfplaatzen van Veerscheepen, Marktschuiten, Boodens, Posten enz. | Verrykt met afbeeldingen der voornaamste Gestichten; alle | op nieus naar 't leeven geteekent. | Beneevens eene Beschryvinge van het heerlyk | Stadhuis;| En verklaaring, van het onlangs gemaakte | Schilderwerk, op de | burgerzaal. | Nooit te vooren gedrukt. | (Drukkersmerk). | Te Amsterdam, | By Nicolaas ten Hoorn, | Boekverkoper 1713. 8vo. (305

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Voorbericht, 6 blz. Bladwyzer, 6 blz. en 477 blz., v° bl.

Met 26 platen. Copiën naar de platen in Dapper's Beschryving, met Hollandsch onderschrift.

——— Tweede druck. Bij denz. 1726. 8vo. (306

Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Voorbericht, get. Nic. ten Hoorn, 12 blz. en 504 blz. Bladwyzer, 8 blz.

Met 1 plan en 28 platen, waaronder de 26 uit den 1sten druk. Nieuw zijn de Glasblazerij d. A. Zeeman en Corvershofje.

——— Derde Druk. | (Fleuron). | Te Amsterdam, | By de Erven van J. Ratelband | en Compagnie, 1737. | Met Privilegie. 8vo. (307

Voortitel, v° Uitleg, get. B. v. G(errevink). Titelplaat, v° bl. Titel, v° bl. Privilegie, gedagt. 30 Nov. 1736, 2 blz. Voorbericht, get. d. B. van Gerrevink, 8 blz. en voor het overige nieuwe-titeluitgave met dezelfde platen.

——— Vierde Druk. | Te Amsteldam, | By Pieter Meyer, Boekverkooper op den Dam, 1751. | Met Privilegie. (308

Nieuwe-titeluitgave.

Zie voor de Fransche vertaling van dit werk de nos. 115—117.

WELSENES, EMANUEL VAN, was klerk ter secretarie te Rotterdam.

Korte beschryving van Rotterdam. (309

Onder dezen titel noem ik:

1°. De «Opstellinge» door hem in den vorm van een brief aan de Burgemeesteren van R. geschreven: Date Rotterdam den 4 September, 1706. (En is dese geringe op-stellinge in weynig' uuren buytens tijds gedaen.) 11 blz., v° bl. fol. Op de laatste blz. onderaan: Tot Rotterdam, by Abraham en Pieter van Waesberge, Ordinaris Druckers der voorz. Stadt, 1706.

«Verhopende dat uwe Edele Groot Achtb. niet onaengenaem zal zijn, dat ik de voorsz.

alsoo korte opstelling gemaekt heb', dewyle ik in mijn ontrent 71 Jaren Ouderdom, ende inde 54 Jaren die ik ter Raedthuys heb' gegaen, veel verandering gesien, en beleeft heb', en vele van mijn Heeren jonger van Jaren zijnde, van 't voorsz. werck nooyt gehoort of geweten hebben; immers is 't seecker dat dit d'een of d'ander beroemde Geest, die haer Edele Groot Agtb. tot de Stadts Beschrijvinge in tijdt en wylen soude willen gebruycken, veel nut toebrengen zal, en heb' ik het ongeluk gehadt, dat (.....) Doctor Zas, een Man van Wetenschappen, en die om zijn groote zwaerlyvigheyt altoos zat, en aen de Oost-kant van 't Stadthuys op den houk wonende, ruym veertig Jaren geleden, door de Heeren van de Regeringe zijnde aengesogt om een ordentelijcke en volmaeckte Beschryvinge van dese Stadt te maecken, hy duysent Guldens daer voor eyschte, en hem twee hondert zilvere Ducatons geboden zijnde, nam syn beraet, en was een weynig tijdt daer na doodt, hebbende te voren aen hem alle myne Aanteeckeningen & Memorien van Oudtheden .... overgelevert, om die en andere kortelijk in te zien, zulx dat ik 't op mijn oude memorie heb' moeten laten aenkomen», enz.

2°. Geamplieerde Opstelling, Date Rotterdam 4 September, 1706. En is naderhand nu den 18 September 1706. (het eerste al te haastig gedaan zijnde,) wat geamplieert, en van Misstellinge verbetert. 16 blz. fol. Bij dezelfden.

Deze 2° druk bevat, behalve kleinere aanvullingen, eenige uitweidingen over den watervloed in 840, het Raedhuys, het orgel in de kerk, het steenen standbeeld van Erasmus als «styvinge van het oude-Hooft gebruikt».

3°. Appendix Op de Geamplieerde Opstelling. «Dit Byvoeghsel is ten uyttersten noodigh om by de Geamplieerde Opstelling, ten respecte van vele onbekende zaken dese Stadt ook rakende, in op-heldering te dienen, en daerom is 't van mijn uitterste pligt geweest het zelve, voor soo veel t' in de Beschryvinge van de selve Stadt in tijd' en wyle mogt te passe komen, by desen wat gering' dog na de beste kennisse op te stellen, ende te verklaren».

Aan het einde geteekend: Date Rotterdam, desen 15 November 1706. 19 blz., v° bl. folio. Onderaan: Tot Rotterdam, by Abraham en Pieter van Waasberge, Ordinaris druckers der voorsz. Stadt, 1706.

4°. Laetste Vervolg' Bladeren.

«Ik Bidde dat uw Edele Groot Agtb. Haer voor 't laetste gelieven te gewaerdigen van Vervolg-bladeren eens te lesen, dewyle Ik meyn dat het selve ook in nader verligting' ontrent Stads Beschryvinge sal konnen dienen.
Date Rotterdam den 30 January 1707».

8 blz. folio. Op de laetste eenige verbeteringen van de vorige stukken. Daaronder: Tot Rotterdam, by dezelfden, 1707.

Schrijver spreekt hierin van een beschrijving van Rotterdam door Pieter de Raet Zalgr. Ged., die hem ter hand gekomen was.

Deze vier stukken vormen te zamen eene verzameling van gegevens van waarde voor de topographie van R. Zij zijn zeer zeldzaam.

Van de Geamplieerde Opstelling en den Appendix verschenen nieuwe drukken, in hetzelfde jaar, met geen ander verschil dan de verbetering der drukfouten, op blz. 8 van den 1en druk van de «Laetste Vervolgbladeren» opgegeven. Bij het opschrift van de Geamplieerde Opstelling zijn nog de woorden toegevoegd: (Zijnde het eerste nu Onherdruckt gelaten). Dit bedoelt evenwel niet dat de nieuwe Geamplieerde Opstelling uitsluitend geheel nieuwe feiten vermeldt.

WESTERBAEN, JACOBUS, geb. 's Gravenhage, in 1599, dichter, woonde op zijn buitenplaats Ockenburg, † 1670.

Arctoa tempe. | Ockenburgh. | woonstede | van den | Heere van Brandwyck, | In de Clingen | buyten | Loosduynen. | (Vignet). | In 's Gravenhage | By An-thony Tongerloo. Boeckverkooper inde | Veen-straet, inde Thiengeboden, Anno 1654. 4to. (310

Titel, v° bl. Opdracht aan Const. Huygens, brieven aan, en van C. H. en Jacob Cats, gedichten van C. H., en J. C. A. Naeldwyck, W. de Groot, C. Grotius, P. de Groot, en J. Westerbaen, 45 ongen. blz., v° bl., en 205 blz., v° bl. Druckfauten, v° bl.

Op blz. 205 onderaan: In 's Gravenhage, Gedruckt by Johannes Rammazeyn, boeckdrukker woonende op de Bierkaay by Balckenende Anno 1654.

Met een plaat door A. Matham naar A. van Ravesteyn. A. Tongerloo exc.

Werd later herdrukt in het 1° deel van de Gedichten van J. Westerbaen, 's Grav. J. Tongerloo, 1672. 3 dln., waarbij aan het einde nog eenige gedichten gevoegd zijn, door G. Brandt, I. v. d. Brugh, en J. Westerbaen, gedagt. Oct. 1656.

WESTERMAN, ADAMUS, predikant te Stavoren en Workum, † 1635.

Een | Corte waerachtige Beschryvinge | Van de Oude Anze-Stadt | Stavoren, | In de welcke | Aenghewesen wordt haeren Ouderdom, | Op-gangk, Voortreffelijckheydt, | Privilegien, Afganc | Declinatie, ende jeghenwoordighen Standt in desen | Jare 1625. | Door | Adamum Westermannum, | Bedienaer des H. Euangelij in de Ghemeynte | Christi

tot VVorcvm, eertijts tot | Stavoren. | (Vignet). | Tot Amsterdam, | By Marten Iansz. Brandt, Boeckvercooper, aen de nieu- | we Kerck, inde Gereformeerde Catechismus, 1625. Met Privilegie voor ses Iaren. kl. 8vo. *Goth.* (311

Titel, v° Octroy, gedagt. 2 April 1624. Opdracht, aan burghemeesteren, enz., blz. 373–378. Beschrijving, blz. 379—416, onderaan: Wt Worcum den 24. April 1625. Daarop volgt het register op den Zeevaert, 16 blz.

Wordt gevonden achter:

Groote christelycke Zee-vaert, in XXVI Predikatien, In maniere van een zee-postille. In Welcken een Schipper, koopman, Oorlogs-volk . . . . . . geleert wordt . . . . . . hoe men in de vreese Godes godtsaligh . . . . hem houden ende dragen sal. Verrijckt met verscheydene Gebeden, enz. Met de Beschryving van Stavoren. Door Adamum Westermannum, Bedienaar des H. Euangeliums tot Worckum in Vrieslant.

Behalve bovengenoemden druk zag ik nog vijf drukken, nm.: t'Amsterdam, Wed. v. Theunis Iacobsz, op 't Water, in de Lootsman. 1660. — Tot Amsterdam; By de Weduwe van Gysbert de Groot, Boekverkoopster, woonende op de Nieuwe-dijk, tusschen de twee Haerlemmermer-sluysen, in de Bybel, 1692. — t'Amsterdam, Isaak vander Putte, Papier en Boekverkooper op 't Water in de Loots-man, 1727. — Tot Amsterdam, By d'Erve van de Wed: G. de Groot, Boek-Verkoopers op de Nieuwendijk. 1729. — Tot Amsterdam, By Gysbert de Groot Keur, Boekverkoper op de Nieuwen-dijk, 1743. Al deze drukken zijn, ten minste wat de beschrijving van Stavoren aangaat aan elkander gelijk en eindigen: In Stavoren desen 30 Nov. 1611. En den 8 Jan. 1613. ten tijde der argumentatie en vermeerderinge deses Boecks. De druk van 1625 wijkt van deze drukken af. In sommige zaken is hij uitvoeriger, in andere korter. De eerste druk is waarschijnlijk van 1613, (zie Cat. Auctie van Dam van Noordeloos, n°. 1511) verder maken Van Heeringa, (Oud Stavoren, 1893) en Van der Aa, (Biogr. Woordenboek) nog melding van drukken van de jaren 1635 en 1653. Ik zag deze laatste drie uitgaven niet.

WESTEROP, R.,

Hoorns | Buiten- | Singel, | In Rym Beschreven | door | R. Westerop. | Met Kopere Platen Versiert | (Fleuron). | Te Hoorn, | Gedrukt by Jacob Duyn, Boek-druk- | ker en Boekverkoper op 't Oude Noord. | M.D.C.C.XXVIII. 4to. (312

Titel, v° bl. Voorrede, 2 blz. Gedichten, d. J. Erhard, C. Tjom, L. Ens, C. 't Lam, J. Bent, C. Pronk, 20 blz., en 121 blz., v° Berigt voor den boekbinder.

Met 5 platen d. Js. Goeree naar C. Pronk.

Hoorns | vermaakelyke | Buiten singels, | plantagien, laanen, | en aangenaame | wandelplaatsen, | Nauwkeurig beschouwd en in Dichtmaat Beschreeven | door | R. Westerop. | Verciert met IV Fraaije Gezichten, geteekent door | C. Pronk, en in 't Koper gebragt door J. Goeree. | (Vignet, d. I. Wigmans naar Antonina Houbraken, 1729). | Te Amsterdam, | By Hermanus de Wit, Boekverkoper op de Hoek van | de Voorburgwal en Molsteeg, 1762. | 4to. (313

Nieuwe-titeluitgave. Met dezelfde 5 (en niet vier) platen.

WILLINK, DANIËL, geb. te Amsterdam, in 1676, was wijnhandelaar aldaar, † 1722.

Daniël Willinks | Amsterdamsche | Buitensingel | Nevens de | omleggende dorpen, | opgeheldert | door | aanteekeningen | over | Veele voornaame Geschiedeniszen: | Met Afbeeldingen eeniger oude en tegenwoordige | Stads Poorten, Wachttoorens, Kloosters | Dorpen, enz. | (Vignet, d. J. Goeree). | Te Amsterdam, | By Andries van Damme, | Op 't Rokkin, bezuiden de Beurs, 1723. kl. 8vo. (314

Voortitel, v° Waarschouwing aan den beschouwer, d. J. Goeree. Titel, v° bl. Opdracht, aan mr. D. Trip, gedagt. 4. van Wynmaand, 1722, 2 blz. Aan den leezer, 5 blz., v° Gedichten, door J. R. vander Malen, D. v. Hoogstraten, M. Brouerius v. Niedek, T. Tame', J. Voordaag, A. Bógaert, E. Clermont, P. Straat, en C. Klaarbout, 22 blz., v° Lyste d. werken van wylen D. W. en 304 blz. Naamlyst van schryvers in dit Boek vermeldt, 6 blz. Bladwyzer, 22 blz.

Met titelplaat, 24 gezichtjes op 12 platen, en 4

uitsl. pl. allen d. J. Goeree, uit het Cabinet v. M. Brouerius v. Nidek waarvan 2 naar schilderijen van A. Stork.

——— Tweede druk. | (Vignet). | Te Amsterdam, | By Arendt van Huyssteen, | Boekverkoper op 't Rokkin, op de hoek van de | Gapersteeg. MDCCXXXVIII. kl. 8vo. (315

Opdracht, met vignet, d. J. C. Philips, aan B. Scholten, hopman, door L. v. d. Broek. Overigens getrouwe nadruk, met dez. platen.

Daniël Willinks | Amsteldamsche Tempe, | of | Nieuwe Plantagie | begrepen in | twee boeken. | Nevens | den Amstelstroom. | Met kopere platen. | (Drukkersmerk, met onderschrift «Turbant, sed extollunt»). Te Amsteldam, | By Hendrik van de Gaete, Boekverkoper op den hoek van den | Vygendam en Warmoesstraat. 1712. | kl. 8vo. (316

Voortitel, v° Titel prints verklaring, door J. Goeree. Titel, v° bl. Opdracht (met wapen), aan Pieter de Witt, 3 blz., v° Aan den leezer, 6 blz., v° Gedichten, door P. A. de Huybert, D. van Hoogstraten, L. Smids, A. Hoppesteyn, J. F. Teeckman, J. B. Wellekens, H. v. d. Mark, G. D. Flines, H. van de Gaete, 21 blz. Titel v. h. eerste boek, v° Verklaaringe van de print... d. A. Houbraken, en blz. 1—64. Blz. 65: Titel v. h. tweede boek, v° Verklaaringe van de print..., door A. Houbraken, en blz. 67—127, v° Daarop volgt titel van: Amstelstroom. Tweede druk, Merkelyk vermeerdert, v° Verklaaringe van de print, door A. Houbraken. Opdracht (met wapen), aan W. Nolthenius, 2 blz. Gedichten, d. P. A. de Huybert, A. Welzing, I. Voordaag, G. D. Flines en H. van de Gaete, 8 blz., en 36 blz.

Met titelplaat door J. Goeree en 3 platen door Houbraken.

——— De Tweede Druk. | (Drukkersmerk: «let eerje zet», door J. Goeree). | Te Amsterdam, | By Andries van Damme, | Boekverkoper op 't Rokin bezuyden de Beurs. 1721. kl. 8vo. (317

Voortitel, v° Titel prints verklaring. Titel, v° bl. Opdracht (met wapen), aan Jan de Witt, gedagt. 27 van Wynmaand, 1721, 3 blz., v° Aan den leezer, 6 blz., v° Gedichten, d. dezelfden, vermeerderd met drie, door J. R. van der Molen, P. Straat, en H. van de Gaete, 25 blz.

Overigens hetzelfde, met verandering bij de Amstelstroom in: 3e druk; met dezelfde platen.

Daniel Willinks | Amstellandsche | Arkadia, | of | Beschryving van de Gelegenheit, Toestant | en Gebeurtenissen van | Amstellandt, | Met deszelfs onderhoorige Dorpen, Heerlykheden, | Ambachten, Lusthoven, Wateren, enz. | Met fraaye kopere Plaaten opgeheldert. | In orde geschikt, en nader overzien, door | Wylen den Heere | Gerrit Schoemaker. | Eerste Deel. | (Drukkersmerk: «Op't lest best»). | T'Amsterdam | By Arent van Huyssteen, | Boekverkooper, op 't Rokkin, op de hoek | van de Gaapersteeg. 1737. 8vo. (2 dln.) (318

I. Voortitel, v° Verklaaring Van den Tytelprent, d. Js. van der Streng. Gegrav. titelplaat, d. J. C. Philips, 1736, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht, aan Festus Gesner, en Jan Couck, d. A. v. Huyssteen, 2 blz. De drukker aan den lezer, 4 blz. Gedichten, d. L. v. Broek, en Js. van der Streng, 6 blz. en 400 blz.

Met 8 platen door J. C. Philips en J. Punt naar C. Pronk en A. de Haen. Zij stellen voor: Bogt aan den Amstel, by 't Moolentje; Kleyne Loopveld en Kruittoren; Hofstede de Morgenstondt; Mylpaal en Tulpenburg; Ouder Kerk; Amstelmondt; Amstelveen; Mylpaal en Elsrijk.

II. Titel, v° bl. en 327 blz. v° Bladtwyzer, 8 blz., v° Aanwysing v. d. boekbinder, v° bl. Tusschen blz. 8 en 9 van het 2° deel, een geslachtstafel der Heeren van Amstel.

Met 4 platen door dezelfden voorstellend: Waverveen; Sloten; Sloterdijk; Haarlemmer poort.

——— Tweede Druk. | (Fleuron). | Te Utrecht, | By Samuel de Waal, | Boekverkooper, by de Maartensbrug. 1773. 8vo. (2 dln.) (319

I. Voorwerk, hetzelfde als in den vorigen druk, en 376 blz.

II. Titel, v° bl. en 306 blz. Bladwyzer, 8 blz. Aanwyzinge voor den Boekbinder, v° bl.

De platen zijn dezelfde, doch minder fraai van druk.

De lustplaats | Groot Heerema | by Franeker, | In Vaarzen beschreeven: | Nevens eenige | Mengel poëzy, | door | Daniël Willink. | (Fleuron). | t'Amsteldam, | By Gerrit Tielenburg, Boekver- | kooper in de Gasthuis Moolensteeg. A° 1734. kl. 8vo. (320

Blz. 1 bl. v° Op de titelplaat, get. B: D: B: Titel, v° bl. Gegrav. opdracht, aan Nic. C. Hasselaar, oud schepen van Amsterdam, d. H. Post, v° Opdracht, get. Bern. de Bosch, 4 blz. B. de B. aan den leezer, 7 blz. Gedichten, d. H. Post, G. Klinkhamer, A. de Haen de Jonge, L. Pater, G. Blaaupot de Jonge, Cl. Lutkeman, D. v. Beek, A. Bogaert, 12 blz. Bladwyzer, 4 blz. en 198 blz. Drukfeilen, v° bl.

De beschrijving van de lustplaats Groot-Heerema, opgedragen aan den bezitter L. D. van Andringa beslaat de blz. 1—38. Daarop volgen Lof- bruiloft- en lykdichten, ieder met afzonderlijke titelplaat, door J. C. Philips. De algemeene titelplaat, vooraan, is van denzelfden.

Werd na den dood van D. W., met eenige vermeerderingen door B. de Bosch uitgegeven.

De aanteekeningen hebben eenig belang voor de topographie.

Van de werken van Daniël Willink bestaan exx. op groot en zwaar papier.

(WOUDE, CORNELIS VAN DER), was schoolmeester te Alkmaar.

Kronijcke | Van | Alcmaer; | met sijn Dorpen, | Waer in op 't kortste verhandelt worden | vande Kermers, ende West-Vriesse Oorlogen. | Ende de voornaemste gheschiedenissen des | selfs, van 't beginsel der bouwinge der voorsz. Stad | Alckmaer tot den Jare Christi 1645. | Deurgaens met eenige rijmkens, ende knypveersjes | ter materie ende voor sich selfs dienende. | (Gezichtje op A., in houtsnêe). | t'Alckmaer. | Ghedruckt, by Symon Cornelisz. Breken-Geest, woo- | nende inde Langestraet, inde Vinder vande Druc- | Konst, Anno 1645. 8vo. *Goth.* (321

Titel, v° bl. Opdracht-Brief, 3 blz., v° Cort Register, 2 blz., v° Alckmaer Lof, in 't Kort, en 138 blz.

De naam des schrijvers, Cornelis van der Woude, blijkt uit de onderteekening van de opdracht.

——— Op nieuws vermeerdert. | (Gezichtje op A., in houtsneê). | t'Alckmaar, | Gedruckt by Symon Cornelisz. Brekegeest, inde | Langestraet, inde Vinder vande Duckkonst, 1658. 8vo. *Goth.* (322

Titel, v° bl. Opdracht-Brief, 3 blz., v° Kort Register, 2 blz., v° Alkmaer Lof in 't kort, en 144 blz. De tekst is bijgewerkt tot het jaar 1658.

Kronycke | Van | Alckmaer | Met sijn Dorpen, | waer in verhandelt wort, het beginsel en Bouwinge der voorsz. Stadt. | Mitsgaders | Een kort verhael, van de Kermers ende West- | Vriessche Oorlogen. | Zijnde doorgaens met eenige Rijmpkens | ter materie dienende. | (Wapen v. A.) Tot Alckmaer, Gedruckt by Rem Jansz. Boerman, vooraen in de Langestraet by de Steene-Brugh, 1679, 8vo. *Goth.* (323

Titel, v° Alkmaer Loff in 't kort. Opdracht-Brieff en Sonnet, 2 blz., en 116 blz. De blz. 89—116 behelzen: P. I. Schagens Alckmaer belegh.

Verminkte uitgave, waarin veel geschrapt is, doch waarin de kronijk op één bladzijde is voortgezet tot 1679.

Kronyk | der Stad | Alkmaer, | Met desselfs omgeleegene | Dorpen, Heerlyk- | heeden, en Aadely- | ke Gebouwen; | Waar in verhaald worden de voor- | naamste Oorlogen, en onlusten | der Kenmers, en Westvriesen: | Beneevens de voornaamste Previle- | gien, Handvesten, Costumen, | en Ordonnantien. | (Fleuron). | t'Amsterdam, | By E. en J. Visscher, H. Bosch, S. Schouten en | te Leyden, | By J. van der Deyster, Boekverkoopers, 1725. 8vo. (324

Titel, v° bl. Ondertitel, v° bl. Bericht aen den leezer, 4 blz. Lat. gedicht, d. C. Barlaeus, 2 blz., en 544 blz. Bladwyser, 12 blz.

De blz. 1—224 zijn een herdruk van de eerste uitgave. De volgende blz. bevatten de handvesten en de privilegiën.

C. van der Woude. | Kronyck | van | Alckmaar. | Met zyn Dorpen, | Ende de voornaamste geschiedenissen desselfs, van 't beginsel | der bouwinge der voorsz. Stadt Alckmaar, tot den Jaren | 1658. Waar by gevoegt is P. J. Schagen, Alck- | maer-Beleg, en 't Octroy van de Schermeer | Mitsgaders Cavel-Conditien ende Caer- | te, benevens 't Register van de Ca- | vels met de Eyghenaars

der sel- | ver. Voorzien met een Kaart | van Alckmaar, en van | de Schermeer. | (Gezichtje op A.) | T'Amsterdam. | By Steeve van | Esveldt. Boekverkoper | in de Beurs-Steegh, 1742. 4to. (325

Titel, v° bl. Opdracht-brief, 2 blz. Sonnet, v° Kort Register, 2 blz., v° Alckmaers Lof in 't Kort, en 128 blz. Hierop volgt: nieuwe titel van Schaghens Alkmaar-beleg, v° bl. Opdracht, 2 blz. en blz. 133—152. Octroy van de Schermeer, enz., v° bl. en blz. 153—166. Titel van: Cavel conditien, enz., v° bl. en blz. 169—190. Cavel-register vande gronden inde Scher-Meer, enz., 15 ongen. blz., v° bl.

Deze 1° druk der 4to uitgave is, wat de kroniek betreft, gelijk aan de uitgaaf van 1658.

Met een kaart van Alkmaar en van de Schermeer.

—— Tweede druk. | Vermeerdert met 21 Gezigten, zo om als binnen | Alckmaar, na 't leven getekent, | door | Abraham Rademaker. | (Gezichtje op A.) | T'Amsterdam. | By Steeve van Esveldt. in de Beurs-Steegh, en | t'Alkmaar. | By Jacob Maagh, 1743. 4to. (326

Titel, v° bl. OpdrachtBrief, 2 blz. Sonnet en Kort Register, 2 blz. Alckmaers Lof in 't kort, v° Bericht aan de boekbinders. Voor het overige nieuwe-titeluitgave van de voorgaande.

Met 21 platen, naar A. Rademaker door Leonardus Schenk en twee kaarten, een van de Schermeer, van 1635, en een van het beleg van Alkmaar, (Muller, Historie-platen, n° 645). De platen van R. uit de Hollandsche Arcadia, met Holl. en Fransche onderschriften.

—— Nevens C. P. Shaghens, Alkmaar Lof-Dicht. | Tweede druk. | Vermeerdert met eenentwintig gezigten, zo | om als binnen Alckmaar, na 't leven getekent, | door | Abraham Rademaker. | (Vignet, d. I. Besoet.) In 's Gravenhage, | By Johannes de Cros, | Boekverkoper in de Hoogstraat. M.DCC.XLVI. 4to. (327

Nieuwe-titeluitgave van Van der Woude's Kroniek. Daarop volgt: Schagen's lofdicht; Voortitel, v° bl. Titel, (1745), v° Clinck-dicht. Opdracht, 2 blz. en 34 ongen. blz. Lijst van boeken bij de drukker dezes gedrukt of te bekomen.

Met dezelfde platen en kaarten. De eerste druk van Schagen's Alckmaar verscheen in 1744 te Amsterdam, by Steeve van Esveldt en te Alkmaar, by Jacob Maagh. Men vindt deze soms bij den vorigen druk van Van der Woude's kroniek gebonden.

WYK, JACOB VAN, boekverkooper te Gorinchem.

Beknopte | beschryving, | van de | noodlydende | en overstroomde | landstreeken | in Zuidholland, | en een gedeelte van | Gelderland. | Met een naukeurig dagregister van alle de Inbraaken, en een korte beschryving | van den Alblasserwaard. | door J. V. W. | (Fleuron). | Te Gorinchem | Gedrukt, by Jacob van Wyk Boekverkooper, | MDCCXLI. 4to. (328

Titel, v° bl. Latijnsch gedicht: Civitas Gorinchemensis in tristi aquarum eluvie, mens. Dec. anni 1740 et Jan. Anni 1741, 6 blz. Gedicht: Schepping en val van den eersten mensch dichtmatig uitgebreid ter gelegentheid van 't oploopen der wateren, enz., d. W. Beeckman, 4 blz. Gedicht: Holland in rouw wegens den watervloed in het land van Heusden, Altena en elders, enz., d. A. W. van Vollenhoven, Wed. van Ds. Oosterling, 5 blz. Gedicht: Treurende Merwenimph, d. J. van Wyk, 2 blz., v° Voorrede, get. Jacob van Wyk, 10 Maart 1741, en 23 blz., v° bl.

(YSSUM, J. W. VAN),

Beschryving van Hilversum, met platen, in of kort na 1767, na den grooten brand. (329

Bodel N. n° 1594. Mij onbekend gebleven.

ZEELAND.

Zeelands | Chronyk, | verkort. | Gesteld, tot dienst | van de Jeugd, in | Vragen en Antwoorden. | Eerste deel. | Te Middelburg, by | W: A: Keel en Comp: | Met Privilegie. 16mo. (3 dln.) (330

I. Titel, v° bl. Voorbericht, 6 blz. en blz. 1—474.
II. Titel, v° bl. en blz. 475—1046.
III. Titel, v° bl. en blz. 1049—1430. Korte schets van den inhoud van Zeelands Chronyk, verkort, blz. 1—8. Zeelands Chronyk verkort, 1792, blz. 9—39, v° bl. Mengelingen (Gedichten, enz.), 70 blz.

Platen. I. Gekleurd kaartje van Z. in 1274, d. L. Schenk, Jansz. 1776. Hetz., in 1776, door denz. Platte grond van Middelburg, in 1400; Dez. in 1777; 8 afbeeld. van poorten te Middelburg, op 4 platen, door Th. Koning

en 24 afbeeld. van gebouwen te Middelburg, en van Zeeuwsche munten op 17 platen door denz.
II. 16 plaatjes, gebouwen, enz. te Middelburg, penningen, enz. voorstellend, sommigen get. C. Kayser del. Iz. de Wit Iz. sc. en I. Arends del., D. Veelwaard sc. 1785.
III. 10 plaatjes, waarvan 4 stadsgezichten van Middelburg voorst., door D. Veelwaard naar I. Arends.
Deze Chronyk, die bijna uitsluitend aan de beschrijving van Middelburg gewijd is, verscheen oorspronkelijk onder den titel van Zeelands Chronyk-Almanach voor den jaare 1777(—1792) 15 dln. 16mo, achtereenvolgens uitgegeven te Middelburg, bij Jan Dane (1777—86), P. Gillissen en Zoon (1787—1790) en W. A. Keel en Co, (1792, voor de jaren 1791 en 1792).

ZESEN, FILIPS VON, geb. te Prioran in Meissen, in 1619, was Consul van Anhalt te Amsterdam, † 1672.

Filips von Zesen | Beschreibung | der Stadt | Amsterdam: | Darinnen von Derselben ersten ursprunge bis auf gegen- | wärtigen zustand, ihr unterschiedlicher anwachs, herliche Vor- | rechte, und in mehr als 70 Kupfer-stükken entworfene führnehmste Ge- | beue, zusamt ihrem-Stahtswesen, Kauf-handel, und ansehnlicher macht | zur see, wie auch was sich in und mit Derselben märk- | würdiges zugetragen, vor augen gestellet | werden. | Mit Röhm. Keiserl. Majestäht Privilegio. | (Wapen van A.) | Zu Amsterdam, | Gedrukt und verlegt, durch Joachim Roschen, Buchdrukkern | wohnende in der Harlemmer-strasse, im schilde der | Hochdeutschen Bibel. | Im Jahr 1664. 4to. *Goth.* (331
Titelplaat, v° bl. Titel, v° Kurtze Erklärung d. Titelblats. Vorrede an die Weltberühmten... Amstelinnen, die schönsten und herlichsten Tochter des gesamten Niederlandes, gedagt. 11 Aug. 1663, 4 ongen. blz. en 398 blz. Blatweiser, 18 blz. Erinnerung an den... Leser, (Verbeteringen), 4 blz.

Filips von Zesen | Beschreibung | der Stadt | Amsterdam. | Darinnen | Von derselben ersten ursprun- | ge bis auf gegenwärtigen zustand, ihr | unterschiedlicher anwachs, herliche Vor- | rechte, und in 60 Kupferstükken entworfene | führnehmste Gebeue, zusamt ihrem Stahts- | wesen, Kauf-handel, und ansehnlicher macht | zur see, wie auch was sich in und mit der- | selben märkwürdiges zugetragen, vor | augen gestellet werden. | Hier ist auch beigefügt, ein Appen- | dix oder Beschreibung der neuen Aus- | lage der Stadt Amsterdam, samt den Kupferstükken. | Amsterdam, | Bei Marcus Wilhelmsen Doornik, | Buchverkauffer auf dem Mitteldam | im Cantor Tint-fasz. Anno M.DC.LXIV. 12mo. *Goth.* (332
Gegrav. voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Blatweiser, 19 blz., v° Aan den Boekbinder, en 544 blz. Titel van het Appendix, v° bl. en blz. 547—567, v° Gedichtje.
Woordelijke nadruk, met verbetering der drukfouten. De voorrede aan de «Amstelinnen» is weggelaten evenals de Erinnerung, die niet meer noodig was.
Het Appendix is geschreven door P. V. Aengelen. Met 58 (niet 60) platen, alle uit den derden druk van Fokkens' Beschrijving.
Von Zesen is vooral nauwkeurig voor hetgeen de Luthersche gemeente aangaat.

ZOMEREN, CORNELIS VAN, geb. te Dordrecht, in 1650.

Beschryvinge | der stadt | Gorinchem, | en landen van | Arkel, | Benevens der aloude en Adelyke Geslagten der Doorlugtige | Heeren van Arkel, | Zynde een nauwkeurige en uytvoerige Verhandeling van deszelfs | opkomst, benaming, bevolking, gelegentheid, | pragtige gebouwen, en zeltzaamheden, | Nevens der zelver | voorregten, handvesten, previlegien, en regeeringsvorm | Alles t'zamengestelt en getrokken uit oude Handschriften, | Memorien, Brieven, en egte bewysstukken, | Eertyds by een verzamelt | Door de Heer en Mr. | Cornelis van Zomeren, | En nu in Order gebracht door | Z. H. H. T. | (Wapen van G.) | Te Gorinchem, | By Teu-

nis Horneer, Boekdrukker en Boekverkoper | op de Hoogstraat, in 't gulde Haantje, 1755. fol. (333

Voortitel, v° bl. Titel, v° bl. Opdracht (met wapen), aan Jac. Ph. Baron van den Boetzelaar, d. T. Horneer, 9 blz., v° Namen d. inteekenaars, en 584 blz. Register, 4 blz.

Met platte grond, een groote plaat, gezicht op G. voorstellend, d. J. C. Philips, en 2 platen van gebouwen, door denz.

Z. H. H. T. zijn de intialen van Teunis Horneer Hzn. in omgekeerde volgorde. Hij bracht het hs. van Van Zomeren niet alleen in orde, maar vulde het ook aan tot op het jaar der uitgave.

Van dit werk bestaan exemplaren op groot papier.

(ZYLSTRA, DIRK PIETERSZ.), wijnkooper en lid der vroedschap te Franeker.

Korte | historie | en | beschrijving | van | Franeker. | Beginnende met den jaare 1192 en eindigende in het | jaar 1785. | Behelzende: een Verhaal van deszelfs Geschiedenis- | sen, Veldslagen, Oorlogen, Belegeringen, Privi- | legien, Voorrechten enz. | Als meede: Verhaal van 't tweede Eeuwfeest van | Vrieslands hooge school te Franeker, plegtig ge- | vierd op den 22 van Herfstmaand desjaars 1785. | Mitsgaders: tegenwoordige Gesteldheid van Frane- | ker, zoo van Regeering, Gebouwen als anderzints. | Uit oude en nieuwe Geschiedenissen en andere egte stukken | zoo beknopt als mooglijk was, bij een verzaameld. | door | D. P. Z. | Te Franeker. | Bij D. v. d. Sluis en D. Romar. | Boekverkoopers. 1785. 8vo. (334

Titel, v° bl. Voorrede, 4 blz. en 108 blz. Korte beschrijving van Franeker, 10 ongen. blz. Voornaamsten inhout, enz., 4 blz.

Schrijver is Dirk Pietersz. Zijlstra, en niet Wessel Alles Aapkens zooals Scheltema en Bodel N. meenen.

In 1790 verscheen op de Korte historie een vervolg: Gebeurtenissen van Franeker, sedert den 14 Mey 1787 tot den 20 Dec. 1789. Fran. 1790. 8vo.

SUPPLEMENT.

ALKEMADE, C. VAN, was ontvanger der convoyen en licentiën te Rotterdam.

Zie n°. 2.

(BURGH, ABRAHAM VAN DER?),

Hoe en wanneer Holland tot een Graefschap | is afgesondert. (Arnhem, Jac. van Biesen, 1647). 4to. (335

72, aan één zijde bedrukte, bladen, waarvan de eerste 36 ieder een der Hollandsche graven behandelen, met zijn wapen, in houtsneê. De volgende bladen behandelen achtereenvolgens de onderstaande steden, allen met haar wapen, in houtsneê, de meesten met Lof-Dicht en Namen der Regeerders van 't jaer 1646 of 1647: Dordrecht, Haerlem, Delf, Leyden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Goringhem, Schiedam, Schoonhoven, Briele, Alckmaer, Hoorn, Enchvysen, Edam, Monickedam, Medemblick, Pvrmerend, Muyden, Vianen, Goederede, Schagen, Heuclom, Leerdam, Delfshaven, Woerden, Ovdewater, Asperen, Clundert, Nieupoort, Gravesant, Ysselstein, Willemstadt, Rhijnsburg, Geertrvdenberg, Hevsden, Worcum, 's Gravenhage, Naerden, Weesp, Vlaerdingen, Beverwyck.

Aan het einde behoort hierbij nog 1 blad in folio waarop 5 wapens, in houtsneê, met een bericht «Aen den Vaderlants-lievenden Leser». Onderaan dit blad staat: Tot Arnhem, Gedruckt by Jacob van Biesen, Ordinaris Drucker van den Ed: Hove van Gelderlant, In den jare 1647.

Behoort met «De Gestaltenis van Oud-Zeeland» (zie n° 105) en de «Genealogie der Heeren van Gelderland» (zie n° 268) tot dezelfde serie.

Bij De Gestaltenis van Oud-Zeeland verscheen ook een los blad, waarop naam van uitgever en datum van uitgave vermeld worden, get. A. v. d. Burgh, (1647); zie Navorscher, XXVI. blz. 467.

K(OCK), P. P.,

Historia, | Dat is, | Een verhael, in rijm, van | den oorspronck ende fondeeringe der seer ver- | maerder Zee ende Coopstadt Enchuysen, met sijn | ghelegentheyt, ende wat daer mede gepasseert is, van | den Jare 1353. doen sy eerst ghepreviligeert wert | door Hert. Willem haren Heere: tot desen | tegenwoordigen Jare 1603. | Beschreven door P. P. K. Enchusanum. | (Wapen van E., met gezichtje op de stad, in houtsneê). | Gedruckt t'Enchuysen, by Jasper Tournay. Anno 1603. 4to. *Goth.* (336

Titel, v° bl. Opdracht aan de burghermeesteren, enz., geteek. P. Kock, 13 Sept. 1603, 4 blz. Gedichten, d. I. C. v. B., I. A. Challon, e. a., 4 blz. en 37 blz., v° Drukkersmerk met adres: Ghedruckt t'Enchuysen, by Iasper Tournay, Anno 1604.

Reeds onder n° 154 vermeld. Na het afdrukken kwam mij het verslag van de aanwinsten van het stedelijke museum van Alkmaar over 1893 in handen, waarin dit boekje opgegeven werd.

LANDREISJE.

Kort en beknopt | redenerend | landreisje, | Van twee Perzoonen, door het | Vermakelyk Eiland | Walcheren, | Behelzende de oude Gesteldheid, en | eenige Byzonderheden van het zelve | Eiland. | Beschreven door | M. C. K. | (Fleuron). | Te Middelburg, gedrukt | By Martinus van Sevenhoven, | Boekdrukker in de Zusterstraat. 1759. kl. 8vo. (337

Titel, v° bl. Aan den lezer, 2 blz., en 52 blz.

MARTINIUS, FR., geb. te Kampen, in 1611, was predikant, † 1653.

Campêr Lof. (Campen, 1641). folio. (338

Titel, v° Opdracht aen de burgemeestren, enz. van Campen, en blz. 3—8. Aan het einde: Tot Campen, Ghedrukt by Roelof Dirksen Worst, Boekdrukker, woonende in de Nieu straet in 't Fortuyn, in 't jaer 1641.

Werd, naar het eenig bekende, op de Kon.

Bibl. te 's Gravenhage berustende exemplaar, in 1877 op nieuw uitgegeven, met kort voorbericht en enkele aanteekeningen, door M. F. A. G. Campbell, in de werken van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch regt en geschiedenis.

POT, WILLEM VAN DER, geb. 1704.

Endeldijk, | Hofdicht; | en andere | gedichten; | door | Willem vander Pot. | (Vignet, d. R. Vinkeles, naar G. van Nymegen, 1768). | Te Leyden, | By Pieter vander Eyk, | MDCCLXVIII. 4to. (339

Titel, v° bl. Aan de Maatschappye der Nederlandsche letterkunde te Leyden (gedicht), gedagt. Rotterdam in Bloeimaand 's jaars MDCCLXVIII, 12 blz. en blz. 1—60 onderaan: Op Endeldyk, den 13den van Bloeimaand 1763 (68?) Ophelderingen, blz. 61-72. Bylagen, blz. 73—118.
Verbetering en byvoegsel op het Hofdicht Endeldijk, 2 ongen. blz. Tweede byvoegsel, gedagt. 29sten van December MDCCLXVIII. Derde byvoegsel, en gedicht: By de Afbeelding van Maria van Utrecht, echtgenoote van Joan van Oldenbarneveld, gedagt. 1770, 8 ongen. blz. Gedichten, blz. 119—270. Bladwyzer, v° Verbeteringen.
Met portret van W. v. d. Pot, oud 63 jaren, 1767, d. R. Vinkeles naar G. van Nijmegen, 1768, met 6-regelig onderschrift van B. Huydecoper, en een portret van Maria van Utrecht, door R. Vinkeles, 1772, naar een teekening van I. Stolker vervaardigd naar het schilderij van M. Mierevelt, 1617.
Endeldyk behoorde indertijd aan Johan van Oldenbarnevelt. Het werd, na de verbeurtverklaring zijner goederen verkocht, om met de opbrengst daarvan deze verbeurtverklaring af te koopen. De «Bylagen» houden de Stukken en Rekeningen daaromtrent in, benevens een verdediging en geslachtlijst van de echtgenoote. van Johan van Oldebarnevelt, Maria van Utrecht. De bijvoegsels (die niet in alle exemplaren gevonden worden), handelen over hetzelfde onderwerp.
Er bestaan van dit werk exemplaren op groot en zwaar papier.

RYK, FRANS,

Westermeer, | Lusthof | Vanden Heere | Jacob Fruyt, | By Heemsteê, buyten Haarlem. | Door | Frans Ryk. | (Vignet, d. A. Carache). | Te Amsterdam. | By Willem Barentse, | over de Nieuwe-straat, 1721. 8vo. (340

Titel, v° bl. en blz. 3—16. Gedicht, met eenige aanteekeningen.

SOET, H.JZN.,

Oud-heden van Zaan-land. Amsterdam, 1702. 2 dln. 8vo. (341

Zie n°. 280. In hetzelfde jaar verscheen bij denzelfden uitgever nog een andere druk, blad voor blad nagedrukt, doch met veranderde spelling. De latere druk is te herkennen, o. a. op blz. 563 van het 1e deel, waar in de laatste regel alleen het woord «Huys» voorkomt, terwijl in den vroegeren de woorden «nae Huys» voorkomen.

WESTERHOVEN, JAN VAN,

Den | Schepper | verheerlykt in de | Schepselen, | of | Verhandeling van alle geschapene dingen, | Voorgesteld in zeven Zaamenspraaken, onder | Zomerse Wandelingen, | Dienende wyders tot Lof van Haarlems vermaakelyke | Landsdouwen. | door | Jan van Westerhoven. | Doorgaans met toepasselyke Verzen en Gezangen | gemengt, en na 't leven afgebeelde | Konst-prenten versiert. | De Derde Druk. | (Fleuron). | Te Amsteldam, | By Kornelis vander Sys, Boekverkooper | in de Beursstraat, in de drie Raapen 1737. kl. 8vo. *Goth.* (342

Gegrav. voortitel, d. P. Sluiter, v° bl. Titel, v° bl. Voor-reden, 7 blz., v° Opdragt, 4 blz., v° Gedichten, d. J. Oudaan, D. van Hoogstraten, K. van Bracht, P. van Bracht, en J. van Westerhoven, 17 blz. en 409 blz., v° Bladwyzer, 3 blz.
Met 6 uitslaande platen door C. Decker.
De eerste druk, met dezelfde platen, verscheen in 1688, tot Haarlem, bij Jan Gerritsz Geldorp, (595 blz., register en een vers op God en 't Goddelijke van 13 blz.) De tweede druk verscheen te Amsteldam, by Kornelis van der Sys, in 1715 (16 en 412 blz.) Zie Ekama, n°. 376. Een vierde druk kwam uit met den titel:
Zomer-Buitenleven en Wandelingen den Schepper en zijne Schepselen beschouwende en verheerlijkende, enz. te Amsterdam, z. j. (v. d. Aa, Biogr. Wrdbk.) Bovendien wordt in Abkoude, Naamlijst, 2e dr. blz. 573 een druk aangegeven, te Haarlem, by C. H. Bohn, z. j. en in Van Cleeff's Naamlijst, 1835 blz. 726 een 4e dr., te Haarlem, by de Wed. A. Loosjes Pz., z. j.

ALPHABETISCH REGISTER DER PLAATSNAMEN.

De vet gedrukte cijfers duiden op zichzelf staande beschrijvingen aan. Bij gewone cijfers wordt de vooraanstaande plaats in de bibliographie van het aangegeven werk genoemd.
